ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XVIII.

1895—1896.

PARTEA ADMINISTRATIVĂ ȘI DESBATERILE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
16, STRADA DOAMNEI, 16.
1896.

PARTEA I

ȘEDINȚELE ORDINARE

DELA

14 APRILIE 1895 PÂNĂ LA 16 FEBRUARIE 1896.

Prese

D D
zachi, at
tiile fam
rĕposatul

1. Din
2784
7290
2. Din F
Anii 1
16
Anii 1
inc
tre
Anii 17
dem
Istoria
reda
mar
1782

ACADEMIA ROMANA

ŞEDINŢELE ORDINARE DIN ANUL 1895—96.

ŞEDINŢA DIN 14 APRILIE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l *D. Sturdza* presintă manuscripte de ale rĕposatuluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, atât documente cât şi fragmente, carĭ aŭ fost descoperite, între hârtiile familieĭ, la Cernăuţĭ şi dăruite acum de Eudoziŭ Hurmuzachi, nepotul rĕposatuluĭ. Manuscriptele sunt următórele:

1. Din manuscriptul colecţiuniĭ *Documentelor*, paginele 2098—2113, 2784—2799, 7098—7099, 7106—7139, 7172—7179, 7184—7191, 7290—7295.
2. Din *Fragmente*: Despre Alexandru cel-bun; studiĭ şi note. — Foĭ 93.
   Aniĭ 1604—1620, cu însemnare pe copertă: «Meine Ausarbeitungen 1612—1620.»— Foĭ 158.
   Aniĭ 1683—1698, cu însemnarea pe copertă: «Blatt No. LXXXXII bis inclusive CLXXVII. Jahr 1683—1698. Ferner: «Die Serben in Oester- «reich.» — Foĭ 233.
   Aniĭ 1720—1723: «Kirchlich religiöse Streitigkeiten im Oriente nach dem Frieden von Pozarewać.»—Foĭ 17.
   Istoria evenimentelor din aniĭ 1774—1789. Pentru aniĭ 1774—1782 redacţiune deosebită de cea tipărită în *Fragmente* (ediţiune germană) Tom. V, pag. 393 — 454 (Bucurescĭ 1886); pentru aniĭ 1782—1789 lucrare necunoscută până acum.—Foĭ 410.

Allgemein Kirchliches. — Foĭ 135.
I. Beginn der Union. — Foĭ 65.
(II). Union in Nordungarn. — Foĭ 22.
III. Südliches Ungarn. — Foĭ 62.
IV. Unionsversuche zwischen der Donau und Drawe. — Foĭ 2.
V. Oestliches Ungarn. — Foĭ 64.
(VI). Union im Oriente. — Foĭ 124.
Serbisch Kirchliches. — Foĭ 36.
Die Serben in Oesterreich. — Foĭ 81.

3. Moldau. — Foĭ 14.
4. Münzsachen betreffend. — Foĭ 10.
5. Historica. — Note diverse şi copiĭ de documente. — Foĭ 95.
6. Auszüge aus den Urkundenabschriften im Moldauischen Staatsarchiv. — Colecţiune de documente ale moşiilor mănăstirescĭ. Iassy 1845. II-ter Band. — Foĭ 73.
7. Michaël Cantacuzeno. — Foĭ 91.

D-l *D. Sturdza* dăruesce o colecţiune de stampe şi portrete vechĭ şi nouĕ românescĭ şi străine privitóre la Românĭ.

D-l *A. Papadopol-Calimach* dăruesce manuscriptul original al imnuluĭ compus grecesce de d-l E. I. Francudi în onórea luĭ Alexandru Ioan I, la 24 Ianuarie 1859.

D-l General *Şt. Fălcoianu* dăruesce charta topografică a «istmuluĭ Dobrogeĭ», ridicată de corpul imperial de podurĭ şi şosele al Franciеĭ în 1855.

Acéstă chartă indică valul luĭ Traian cu liniile sale de circumvalaţiune, cunoscute sub numele de marele şanţ al luĭ Traian, şanţul de pétră şi micul şanţ al luĭ Traian. Ea conţine încă douĕ lucrărĭ technice însemnate: 1. Traseul linieĭ ferate Cernavoda-Küstengè, cu o tăietură în lung pe linia altitudelor minime între Cernavoda şi Küstengè; 2. Traseul unuĭ drum proiectat a se executà pentru comunicaţiunea armateĭ francese între Rasova şi Küstengè, cu un profil în lung al acestuĭ drum.

D-l *D. Sturdza* presintă scrierea d-luĭ Eugen Brote: *Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn,* Berlin 1895.

D-l *V. A. Urechiă* presintă următórea scrisóre, prin care d-l Angelo De Gubernatis rĕspunde la telegrama, prin care d-sa i-a anunţat alegerea de membru onorar al Academieĭ:

«*Domnule Preşedinte,*
«*Ilustri Colegĭ,*

«Graţiósa depeşă, care îmĭ anunţă înalta distincţiune, de care colegiĭ meĭ din România m'aŭ credut vrednic, mi-a causat, precum puteţĭ ghici, cea maĭ vie satisfacţiune.

«Eŭ nu ţin cu orĭ-ce preţ la titlurile academice; dar cunosc preţul uneĭ asemenea probe de simpatie din partea celor maĭ nobilĭ representanţĭ aĭ cugetăriĭ române.

«După pamfletele Evreilor din Ungaria, carĭ mi-aŭ făcut cele maĭ marĭ invinuirĭ pentru că am îndrăsnit, ca membru al Academieĭ naţionale din Budapesta, să ieaŭ apĕrarea intereselor Românilor persecutaţĭ din Transilvania; şi, pentru ca să-şĭ explice acest fapt, incapabilĭ de orĭ-ce idealitate, observând că în cartea mea *La Hongrie politique et sociale* făceam cea maĭ mare deosebire între Unguriĭ adevĕraţĭ şi Evreiĭ maghiarisaţĭ, eĭ aŭ acreditat în diarele şi în pamfletele lor svonul, că eŭ trebue să fi primit maĭ multe miĭ de florinĭ de la d l Tréfort, ministrul Instrucţiuniĭ publice, căruia i-am dedicat cartea mea. Călăuziţĭ de instinctele particulare ale raseĭ lor, care are totuşĭ fórte nobile excepţiunĭ, eĭ nu înţeleg ca un om luminat, care are prietinĭ în Ungaria, să pótă întreprinde pe cheltuiala sa o călĕtorie iarna spre a studià maĭ bine, a înţelege şi a apĕrà ţéra prietinilor sĕĭ; ca el să pótă scrie o carte caldă, însufleţit numaĭ de spiritul de simpatie, fără nicĭ un gând ascuns. Ceea ce pot spune este, că am primit de la Ungurĭ ca să-ĭ apĕr contra Evreilor tot atâţia banĭ câţĭ am primit şi de la Românĭ, ca să scot un strigăt de indignaţiune contra persecuţiuniĭ, ale căreia victime aŭ fost fraţiĭ lor din Transilvania; aparenţa este într'adevĕr că apăsătoriĭ sunt Maghiariĭ, dar mi se pare că campania este dusă de Semiţiĭ din Ungaria, maĭ mult saŭ maĭ puţin deghisaţĭ; conferenţele, pamfletele, violenţele diarelor, calomniile sunt opera Evreilor din Ungaria, o rasă a parte, care nu trebue confundată cu Evreiĭ din alte ţĕrĭ, mult maĭ puţin organisaţĭ pentru a pune stăpânire pe sufletul unuĭ întreg popor nobil, dar nepăsător şi leneş. Evreiĭ urăsc pe Românĭ pentru că aŭ fost rĕŭ primiţĭ la Bucurescĭ şi se rĕsbună în Ungaria, dar Unguriĭ n'ar trebui să fie amăgiţĭ de acéstă rĕsbunare a uneĭ rase lacome şi insolente. Româniĭ de asemenea ar trebui, după părerea mea, să nu confunde pe adevĕratul vrăjmaş, instigatorul şi propagatorul rĕuluĭ, cu poporul care in trecut a primit regĭ din România.

«Dar observ, Domnule Preşedinte, că acest cuvînt de mulţumire ameninţă să iea forma uneĭ epistole. Vĕ rog să aveţĭ buna-voinţă de a presintă scusele mele savanţilor meĭ colegĭ. Cele sufletescĭ îmĭ sunt la inimă şi

mĕ împing tot-deauna preste forme. Scriŭ așà după cum mi se pare că aș voi să pot găsi timpul de a venì să vorbesc familiar în mijlocul d-vóstre despre lucrurile, carĭ ne intereséză maĭ mult.

«In orĭ-ce cas, trebue să simțițĭ că, în satisfacțiunea, pe care onórea de a fi colegul d-vóstre mi-o procură, vĕd încă o legătură ce se stabilesce între ambele nóstre țĕrĭ, pe carĭ atâtea amintirĭ și atâtea aspirațiunĭ comune trebuesc să le ție unite.

«Primițĭ etc.»

D-l *Sp. Haret* dă cetire procesuluĭ-verbal al Comisiuniĭ fonduluĭ Adamachi pentru regularea burselor, carĭ sunt a se da în acest an.

— Propunerile Comisiuniĭ se primesc și se recomandă Delegațiuneĭ spre executare.

ȘEDINȚA DIN 21 APRILIE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Nerva Hodoș se primesce următórea scrisóre, dimpreună cu un manuscript din 1846:

«*Domnule Președinte,*

«P. S. Sa Episcopul Nicolae Popea în biografia Metropolituluĭ Andreiŭ Baron de Șaguna (Sibiiŭ 1879, p. 13) ḑice:

«Ca un augur îmbucurător al deșteptăriĭ naționale, trebue să amintesc «aci încă și «*Aurora*», o foiță sĕptĕmânală manuscriptă a juriștilor românĭ «din Cluj, înființată și redactată de A. Papiŭ-Ilarian și Nicolae Popea la «anul 1846, pe lângă tótă rigurositatea superiorilor scolasticĭ. Lucru mic «la părere acéstă întreprindere națională, dară ca cea dintâiŭ încercare «română de felul acesta, ce-șĭ aveà resultatele sale nedisputabile în maĭ «multe direcțiunĭ, nu se póte trece cu vederea la compunerea uneĭ istoriĭ «a literaturiĭ române la timpul sĕŭ».

«Căḑêndu-mĭ în mână câte-va numere din acéstă foiță, mĕ grăbesc a le depune în păstrarea Academieĭ Române. Exemplarele acestea însă pórtă titlul de *Diorile pentru Minte și Inimă,* iar o fóie: *Nescarĭ preliminărĭ la Diorile pentru Minte și Inimă,* pórtă data de 27 Decembre 1845 și ur-

mătórea însciinţare: «Acéstă foiţă ese în tótă săptămâna odată pe câte o «jumătate de cólă sub redacţiunea dd. N. Popea şi A. Pop (Papiŭ Ilarian). «O capătă toţĭ tinerĭĭ românĭ din Liceul claudiopolitan gratis.»

«Primiţĭ, etc.»

D-l *D. Sturdza* observă, că manuscriptul dăruit de d-l Hodoş are o deosebită însemnătate, fiind-că este scris de mâna rěposatuluĭ Papiŭ-Ilarian şi a P. S. Sale Episcopuluĭ N. Popea.

De la d-l Dr. Gheorghe Popa se primesce publicaţiunea sa: *Scrierĭ şi vorbirĭ, culese apoĭ direse*, Arad 1895.

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce invitaţiunea de participare la Congresul internaţional al limbilor romanice, care se va ţiné la Bordeaux în ḑilele de 5 — 10 August 1895.

D-l *V. A. Urechiă* ḑice, că fiind silit a participà la Congresul interparlamentar al păciĭ, care se va ţiné la Bruxelles, se oferă a merge şi la Bordeaux ca representant al Academieĭ la Congresul limbilor romanice.

— Se decide a se amânà pentru viitórea şedinţă luarea decisiuniĭ.

Se citesce scrisórea, prin care Academia este invitată a participà la Congresul archeologic al Francieĭ, care se va ţiné în acest an la 5 — 13 Iunie la Clermont-Ferrand.

D-l Preşedinte amintesce, că la acest congres în aniĭ trecuţĭ a representat Academia d-l Gr. G. Tocilescu; crede prin urmare, că ar fi natural a se procede ca şi în aniĭ trecuţĭ, rugând pe d-l Tocilescu să iea parte la congres şi cerênd de la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice suma necesară pentru acest scop.

— Se decide a se amânà decisiunea pentru şedinţa viitóre.

D-l *P. Poni* presintă o lucrare a d-luĭ Elie Benquet, inginer de mine, asupra mineralelor metalifere din masivul cristalin de la Brosceni. D-l Benquet studiază în special mineralele de manganes, descrie modul de exploatare întrebuinţat la Iacobenĭ în Bucovina, reproduce un mare numěr de analise ale mineralelor de la Délul Feruluĭ (Broscenĭ) şi examinéză condiţiunile de exploatabilitate a acestuĭ din urmă gisement. Studiul d-luĭ Benquet este interesant atât prin faptele şi observaţiunile ce cuprinde, cât şi prin importanţa subiectuluĭ ce tractéză. D-l P. Poni propune, ca acest studiŭ să se publice în *Analele* Academieĭ.

D-l *Gr. Ştefănescu* ḑice, relativ la comunicarea d-luĭ Poni asupra lucrăriĭ d-luĭ Benquet despre ***manganesul de la Délul Feruluĭ*** lângă Brosceni, judeţul Sucéva, că, cu ocasiunea studielor făcute pentru lucrarea chărţeĭ geologice a ţĕriĭ, d-sa a studiat judeţul Sucéva şi că numaĭ din causa suspendăriĭ în timp de cincĭ anĭ a Biurouluĭ Geologic, abiă anul acesta a putut eşì de sub presă charta geologică relativă la acéstă regiune, chartă pe care d-sa o presintă Academieĭ. Nu sciŭ dacă d-l Benquet, ḑice d-l Ştefănescu, a studiat întréga regiune şi dacă indică tóte apariţiunile filonuluĭ de manganes, d-sa însă a întîlnit acest manganes în *douĕ* locurĭ, carĭ sunt indicate pe chartă cu semnul uneĭ stele. Aceste localităţĭ sunt: 1. O apariţiune în vecinătatea isvoruluĭ mineral de pe valea *Borca*. 2. O apariţiune pe valea pîrîuluĭ *Négra;* 3. Douĕ apariţiunĭ, una pe malul drept şi alta pe malul stâng al Bistriţeĭ, la Délul feruluĭ, lângă *Broscenĭ;* 4. O apariţiune lângă satul *Holda,* pe malul stâng al Bistriţeĭ; 5. Una între muntele *Barnarul mare* şi muntele *Petrosul,* pe malul drept al Bistriţeĭ; 6 Douĕ apariţiunĭ: una între satul *Cruce* şi satul *Lungu* şi alta între *Lungu* şi *Cojocĭ,* pe malul stâng al Bistriţeĭ; 7. In fine o apariţiune între *Cojocĭ* şi satul *Chirilă,* tot pe malul stâng al Bistriţeĭ. Cât pentru ceea ce ḑiceà maĭ adinéorĭ un Coleg, că lucrarea d-luĭ Benquet ar lăsà de dorit din punctul de vedere sciinţific, d-sa este de părere că acésta nu împedecă ca lucrarea să fie publicată, căcĭ erorile privesc pe autor, şi dacă erorĭ geologice vor existà, acestea se pot relevà în urmă; din discuţiune ese lumina, şi decĭ d-sa crede că este bine să se publice în *Analele* Academieĭ, cu atât maĭ mult cu cât în acea lucrare trebue să dea analise chimice şi alte date technice, carĭ, acestea cel puţin, trebuesc să fie esacte.

— Se decide a se publicà în *Anale* scrierea d-luĭ E. Benquet în traducerea pe care o va face d-l Poni.

D-l *D. Sturdza* aduce la cunoscinţa Academieĭ un fapt de o gravitate deosebită pentru iubitoriĭ de anticităţĭ naţionale şi în special de monete vechĭ românescĭ. Faptul este, că s'aŭ pus în circulaţiune din Sucéva sĕptĕmânile trecute un mare numĕr de monete falsificate, atribuite luĭ Juga Vodă

şi luĭ Despot. Falsificarea este fórte grosolană, aşà în cât uşor se pot deosebi aceste monete falşe de monetele adevĕrate. D-luĭ Sturdza i s'aŭ trimes vre-o sută de asemenea monete falşe; a cumpĕrat câte-va din ele, pentru a se păstrà în colecţiunea de falşurĭ la Academie.

ŞEDINŢA DIN 28 APRILIE 1895.

Preşedinţa D-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Alfred Rambaud se primesce următórea scrisóre de mulţumire pentru alegerea sa de membru onorar:

«*Domnule Preşedinte,*

«Am primit încunosciinţarea, pe care aţĭ bine-voit a mi-o face pentru numirea mea ca membru onorar al Academieĭ Române.

«Sunt cu atât maĭ simţitor la acéstă înaltă distincţiune, cu cât îmĭ daŭ maĭ bine sémă de slăbiciunea titlurilor pe carĭ s'a întemeiat decisiunea ilustreĭ Companiĭ şi de marea indulgenţă, care a presidat la apreciaţiunea sa.

«Nu am în realitate la activul meŭ decât numaĭ adîncile simpatiĭ, pe carĭ le simt pentru causa naţiuniĭ române care, după atâtea încercărĭ, prin stăruinţă şi prin energie, şi-a cucerit locul sĕŭ de onóre printre statele Europeĭ şi printre popórele de sânge latin.

«Vĕ rog prin urmare, Domnule Preşedinte, şi rog pe Domnul Secretar general, să bine-voiţĭ a primi şi a face să se priméscă şi de membriĭ Academieĭ Române asigurarea recunoscinţeĭ mele şi a respectuluĭ meŭ».

D-l *Gr. Ştefănescu* presintă, din partea autoruluĭ, publicaţiunea: *Incercare asupra postulatuluĭ luĭ Euclide de Teodor Crivetz*, Bucurescĭ 1895.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* face comunicare despre convorbirea avută de d-sa cu d-l Preşedinte al Consiliuluĭ de Ministri asupra cestiuniĭ succesiuniĭ rĕposatuluĭ Emanoil Doniciĭ.

D-l *V. Maniu* propune modurĭ nouĕ de a se apĕrà interesele Academieĭ în acéstă afacere.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 5 MAIŬ 1895.

Președința D-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *N. Kretzulescu* dăruesce un exemplar tipărit în caractere micĭ și pe hârtie fórte subțire dintr'o proclamațiune către «Românĭ!» subscrisă de N. Bălcescu, N. Golescu, C. A. Rosetti și cu data «Paris 1851, 1 Iunie».

De la d-l Dimitrie Negrénu, membru corespondent, se primesc în dar următórele cărțĭ vechĭ:

1. Cartea întru care să cuprinde, cel mic, și cel mare Îngeresc chip, la început Rasoforul, Némțul 1815.
2. Thénard (L. J.), Traité de Chimie élémentaire, théorique et pratique, tome IV, Paris 1816.
3. Așezământul obrazovanieĭ oblasteĭ Basarabieĭ. 1 vol. folio.
4. Așezământ pentru soborul sfintelor Monastirĭ Némțul și Secul. 1843. Némțul. 1 br.
5. Goube, Traité de la physique végétale des bois. Paris 1801.
6. Φυσικῆς ἀπάνθισμα. Ἐν τῆς Γερμανικῆς καὶ Γαλλικῆς διαλέκτου ἐῤῥανίσθεν παρὰ τοῦ Ῥῆγα. Ἐν Βιέννῃ 1790.

De la Presbiterul Petru Kaer din Scardona, în Dalmația, se primesce scrierea sa: *Sull'ubicazione di Andetvium e di altre località ricordate nella guerra Dalmato-Panonica, Zara* 1895.

De la d-l Dr. Iuliu Istvánffi se primesce scrierea sa: *Adatok Románia Alga-florájához* (Date despre flora algelor din România), Budapest 1893.

D-l *V. A. Urechiă* cetesce o serie de documente privitóre la întinderea orașuluĭ Bucurescĭ și la edilitatea capitaleĭ pe la finele secoluluĭ XVIII-lea și începutul secoluluĭ XIX-lea.

D-l *Sp. Haret* face următórea comunicare:

«Am onóre a pune în vederea Academieĭ, că acum de curînd s'a făcut una din invențiunile cele maĭ însemnate din secolul acesta.

«D-l Elisha Gray, cunoscutul electrician american, a reușit să combine una parat, căruia el i-a dat numele de telautograf și al căruĭ obiect este de a transmite scrierea prin ajutorul electricitățiĭ în

mod istantaneŭ la orĭ-ce distanţă şi reprodusă cu o esactitate rigurósă.

«Incă pe la 1857, abatele Caselli inventase un aparat care, prin trăsăturĭ rectiliniĭ paralele şi fórte apropiate intre ele, reproduceà la distanţă un desemn saŭ o scriere óre-care dejà aşternută pe o suprafaţă plană preparată în mod special de maĭ înainte. Dar problema ce resolvă d-l Elisha Gray este cu mult maĭ însemnată: ea constă în reproducerea scrieriĭ chiar în momentul când o face cine-va, iar aparatul sĕŭ este cu mult maĭ simplu decât acela al abateluĭ Caselli.

«Telautograful se compune, ca organe esenţiale, din un condeiŭ legat de două bare metalice, carĭ trec mereŭ prin două puncte fixe, constituind un sistem de coordonate bipolare. Curentul electric transmis prin acele bare şi prin condeiŭ face ca acest condeiŭ să lase o urmă visibilă pe hârtia pe care se scrie. Dar în acelaşĭ timp, acest curent, transmis prin sîrme metalice, acţionéză un aparat identic, care se află în staţiunea de sosire, aşà că condeiul din acéstă staţiune reproduce în mod identic şi la acelaşĭ moment mişcările condeiuluĭ din staţiunea de plecare.

«Telautograful a fost dejà experimentat cu deplin succes în Decembre 1894 între Paris şi Londra. Pentru transmisiune aŭ servit sîrmele telefonice. Problema dar se póte consideră ca resolvată. E adevĕrat că se impută aparatuluĭ esperimentat, că reclamă patru sîrme metalice între cele două staţiunĭ; dar se afirmă că de la Decembre trecut încóce, d-l Elisha Gray a adus însemnate perfecţionărĭ invenţiuniĭ sale, şi că între altele a putut să reducă numĕrul sîrmelor la două, după cum este şi în unele sisteme de telefóne întrebuinţate adĭ.

«Invenţiunea d-luĭ Elisha Gray are o mare însemnătate, maĭ mare póte decât chiar telefonul. In adevĕr, e de ajuns să considerăm folósele ce póte aduce în relaţiunile administrative, la afacerĭ de bancă, de relaţiunĭ diplomatice, etc., folóse mărite maĭ ales prin secretul cu care se pot face corespondenţele, pentru a vedé locul ce va ocupà în curînd telautograful în viéţa socială. E de consi-

derat și faptul, că aparatul este ast-fel dispus, că la stațiunea de sosire el se póte pune în mișcare în mod automatic, așà că nu e nevoe să fie cine-va față la primirea corespondențelor, ci acestea se pot înregistrà ele singure.»

ȘEDINȚA DIN 12 MAIŬ 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l I. Cristea se primesce scrierea sa: *Emincscu, viéța și activitatea luĭ*, Gherla 1895, în limba maghiară.

Se decide ca d-l V. A. Urechiă să fie delegat de Academie a participà la Congresul internațional al limbilor romanice, care se va ține la Bordeaux la 5—10 August 1895; iar d-l Gr. G. Tocilescu la Congresul archeologic al Franciei, care se va ține la Clermont-Ferrand la 5—13 Iunie a. c., rugându-se Ministeriul Instrucțiuniĭ publice să bine-voiască a da pentru amîndoĭ sumele necesare pentru participarea la aceste congrese.

ȘEDINȚA DIN 26 MAIŬ 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *D. C. Ollănescu* comunică Academieĭ, că de la Atena i s'a anunțat trimiterea unuĭ manuscript vechiŭ găsit la un călugăr, în care se vorbesce saŭ se face istoria a 14 Dómne (Principese) române atât din Valachia cât și din Moldova; după ce îl va primi, îl va da să-l traducă, și în urmă își propune a întreține Academia despre dînsul într'o ședință, fie publică, fie ordinară.

D-l *D. Sturdza* presintă publicațiunea Ministeriuluĭ de marină austro-ungar: *Relative Schwerebestimmungen durch Pendelbeobachtungen. Ausgeführt durch die K. und K. Kriegs-Marine in den Jahren 1892—1894*, Wien 1895.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 2 IUNIE 1895.

Președința d-luĭ *P. S. Aurelian.*

De la d-l Dr. Otto Kuntze se primesce în dar scrierea sa: *Geogenetische Beiträge*, Leipzig 1895.

D-l *Dr. V. Babeș* dă cetire comunicăriĭ sale: ***Despre bothriocephalus latus și despre anemia botriocefalică în România.***

D-l *V. A. Urechiă* face comunicare despre o corespondență ținută de Metropoliții Moldoveĭ Iacob Stamati și Veniamin Costachi cu Vasilie Mălinescu, relativ la o călĕtorie a acestuia la Petersburg pentru îmbunătățirea sórteĭ țĕranilor moldovenĭ.

Academia iea cunoscință de comunicarea d-luĭ Secretar general, că conform votuluĭ Plenuluĭ Academieĭ din ședința de la 22 Martie anul curent și în urma negocierilor urmate, casa Adamachi din Iașĭ s'a vîndut Principeluĭ Dimitrie Michail Sturdza cu preț net de Leĭ 135.000 (una sută treĭ-ḑecĭ și cincĭ de miĭ) și că actul de vînḑare se va încheià în curînd.

ȘEDINȚA DIN 9 IUNIE 1895.

Președința d-luĭ *Gr. G. Tocilescu.*

D-l *I. Kalinderu* presintă Academieĭ, din partea autoruluĭ, publicațiunea: ***La Roumanie (à vol d'oiseau)—Hydrologie, Géologie, richesses minérales, eaux minérales, pétrole etc., par A. de Richard, ingénieur des mines***, Bucarest 1895. D-l Kalinderu însoțesce presentarea acesteĭ publicațiunĭ cu următórele cuvinte:

«*Domnilor Colegĭ*,

«Am primit, cu rugămintea de a o presentà Academieĭ, de la d-l de Richard, pe care n'am plăcerea să-l cunosc personal, o scriere a sa intitulată: ***La Roumanie à vol d'oiseau.*** Acest volum de 422 pagine in-8° este

un studiŭ al constituțiuniĭ fisice a țěriĭ. După considerațiunĭ geologice, arată relațiunile dintre structura geologică și regimul apelor: torente, inundațiunĭ, lipsă de strate de apă carĭ să alimenteze puțurĭ artesiane.

«Apoĭ studiază legea minelor și descrie zăcămintele de sare, zăcămintele carbonifere, în privința cărora susține că n'avem *huliă*, ci numaĭ antracită și lignită.

«Petroleul e studiat pe larg; în privința sa autorul admite tesa origineĭ minerale, respingênd pe aceea a origineĭ organice. Indică tóte localitățile cunoscute până acum unde se află alte mineraie și trece la substanțele calcare și argilóse. Lucrarea se termină prin cercetărĭ asupra apelor minerale și asupra județuluĭ Tulcea, din punctele de vedere stratigrafic și al resurselor pentru industriile extractive.

«Orĭ-carĭ vor fi discuțiunile saŭ aprecierile la carĭ va puté da loc acéstă operă printre bărbațiĭ competințĭ, constat că e resultatul uneĭ muncĭ îndelungate, că clasarea materieĭ și stilul sunt fórte clare și că teoriile desvoltate se înțeleg bine și sunt susținute cu multă convingere. Acéstă scriere merită deci o încuragiare.

«Trebue să mě mărginesc la aceste câte-va considerațiunĭ, căcĭ pentru o maĭ adîncă cercetare, se cer cunoscințele unuĭ specialist.»

— Se decide a se exprimà mulțumirĭ autoruluĭ și a se recomendà publicațiunea Secțiuniĭ sciințifice, spre a o examinà și a presintà aprecierile eĭ asupra lucrăriĭ.

ȘEDINȚA DIN 16 IUNIE 1895.

Președința d-luĭ *I. Kalinderu.*

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce publicațiunea: ***Mișcarea porturilor în anul 1894,*** Galațĭ 1895.

De la d-l Vasilie Kogălniceanu se primesc exemplare din edițiunea făcută de d-sa, în text german cu traducere română, a scrieriĭ rěposatuluĭ sěŭ părinte Michail Kogălniceanu: ***Romänische oder walachische Sprache und Literatur***, publicată la Berlin la 1837 în ***Magazin für die Literatur des Auslandes*** (Lehmann).

— Se decide a se mulțumi donatoruluĭ și a i se face rugarea să dăruiască numerele revisteĭ, în carĭ s'a publicat pentru întâia dată acéstă lucrare.

D-l Bibliotecar al Academiei I. Bianu presintă, din partea autorului, publicaţiunea: *Bibliographie franco-roumaine du XIX-ème siècle, par Georges Bengesco*, tome I, Bruxelles 1895. D-l Bianu atrage atenţiunea Academiei asupra materialului bibliografic bogat şi bine descris, grupat sistematic în publicaţiunea d-lui Bengescu.

D-l *V. A. Urechiă* comunică Academiei, că a visitat de curînd explorările, carĭ se fac sub direcţiunea d-luĭ Gr. G. Tocilescu la Adam-Klissi, la cetatea romană care se află în vale din jos de cunoscutul monument triumfal. D-l Urechiă arată marile şi preţióсele descoperirĭ făcute prin aceste explorărĭ şi ḑice, că ar fi de cel maĭ mare interes ca toţĭ membriĭ Academieĭ să facă o excursiune acolo.

D-l *Gr. G. Tocilescu* ḑice, că într'adevĕr resultatele obţinute prin explorările făcute sunt fórte interesante: s'a descoperit oraşul roman aşà cum a fost ruinat şi îngropat în secolul V-lea şi cum a rĕmas până acum. D-sa ar fi fericit, dacă membriĭ Academieĭ ar face o visită acestor preţióse descoperirĭ.

D-l *Sp. Haret* presintă spre publicare în *Anale* lucrarea d-luĭ Dr. C. Istrati intitulată: *Rumanita saŭ Succinul din România*.

ŞEDINŢA DIN 23 IUNIE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu*.

De la Societatea Imperială de sciinţe naturale, antropologie şi etnografie din Moscva — Secţiunea etnografică — se primesce înseiinţarea că membrul eĭ corespondent Alexandru Jacimirski este însărcinat cu o misiune sciinţifică în România, cu scopul de a studià unele cestiunĭ de etnografie, de linguistică şi de istorie, şi se cere ca Academia să ĭ dea ajutorul sĕŭ spre a-ĭ înlesni îndeplinirea misiuniĭ.

— Se recomandă Delegaţiuniĭ.

De la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice se primesce înseiinţarea, că a delegat pe d-na I. Manliu, directórea Institutuluĭ «Educaţiunea română», spre

a asistà la examenele de finele anuluĭ şcolar la Institutul Otteteleşanu de la Măgurele.

— Se decide, ca din partea Academieĭ să asiste la acel examen d-l N. Quintescu.

D-l *Gr. G. Tocilescu* comunică, că în acest an nu i-a fost cu putinţă a luà parte la congresul archeologic de la Clermont-Ferrand, la care îl delegase Academia, din causă că Onor. Ministeriŭ al Instrucţiuniĭ publice nu a bine-voit a da ajutorul cerut de Academie spre acest scop, ca în aniĭ trecuţĭ.

ŞEDINŢA DIN 30 IUNIE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *P. S. Aurelian.*

D-l *Gr. Ştefănescu* comunică, că a cetit lucrarea presentată de d-l Dr. C. Istrati: ***Rumanita saŭ Succinul din România***, şi propune a se tipărì în ***Anale.***

— Se decide a se tipărì în *Anale.*

ŞEDINŢA DIN 7 IULIE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesc 13 volume de publicaţiunĭ istorice trimise de Guvernul engles drept continuare la cele primite în aniĭ trecuţĭ.

De la d-l Dr. G. Weigand, membru corespondent, se primesce tom. I al publicaţiuniĭ sale: *Die Aromunen ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren*, Leipzig 1895. Tom. II al acesteĭ publicaţiunĭ a apărut în anul trecut, cuprindênd o bogată colecţiune de literatură poporală macedo-ro-

mână. Acest tom. I cuprinde descrierea călĕtoriilor făcute de d-l Weigand la Macedo-Românĭ, dând în acéstă formă descrierea ţĕriĭ şi a poporaţiuniĭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* arată marea valóre a lucrărilor d-luĭ Weigand, carĭ sunt făcute în cele maĭ bune condiţiunĭ sciinţifice.

Se dă cetire raportuluĭ d-luĭ I. Slavicĭ, director de studiĭ al Institutuluĭ Otteteleşanu de la Măgurele, asupra mersuluĭ Institutuluĭ şi al elevelor în cursul anuluĭ, precum şi asupra resultatuluĭ obţinut în examenele de finele anuluĭ, făcute la 25 Iunie în presenţa d-neĭ I. Manliu, delegată de Ministeriul Instrucţiuniĭ publice, a d-luĭ I. Kalinderu, membru al Delegaţiuniĭ şi al Comisiuniĭ speciale, şi a d-luĭ N. Quintescu, delegat al Academieĭ.

Se cetesce asemenea raportul d-luĭ Dr. Luca, medic al institutuluĭ Otteteleşanu, asupra stăriĭ sanitare a Institutuluĭ în cursul anuluĭ 1894—95.

D-l *V. Maniu* ḑice, că Academia, nu numaĭ trebue să iea cu mare mulţumire cunoscinţă despre frumósele resultate obţinute de Institutul Otteteleşanu în întâiul an al funcţionăriĭ sale şi consemnate în amîndouĕ aceste rapórte, dar ar fi bine ca să se dea publicitate celor cuprinse în amîndouĕ rapórtele, pentru ca publicul să cunóscă modul cum acest Institut şi-a început lucrarea.

— Se iea cunoscinţă de cuprinsul rapórtelor.

ŞEDINŢA DIN 14 IULIE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *P. S. Aurelian.*

Se comunică trista scire, că ilustrul botanist d-l H. Baillon, membru onorar al Academieĭ, a încetat din viéţă la 7 (19) Iulie curent.

— Se decide a se exprimà familieĭ ilustruluĭ rĕposat condoleanţele Academieĭ.

D-l *V. A. Urechiă* amintesce, că în şedinţa de la 12 Maiŭ anul curent, Academia luase hotărîrea ca d-sa să fie delegat a participà la Congresul internaţional al limbilor romanice, care se va ţiné la Bordeaux la 5—10 August, făcêndu-se rugare Ministeriuluĭ Instrucţiuniĭ publice să dea un ajutor bănesc necesar pentru acest scop. Ministeriul Instrucţiuniĭ publice nu a satisfăcut cererea Academieĭ, şi ast-fel d-l Urechiă nu va puté participà

la Congres. D-sa propune a se face o adresă oficială din partea Academieĭ către biuroul Congresuluĭ, aducêndu-ĭ la cunoscinţă neputinţa de a se conformà invitaţiuniĭ sale.

– Se decide a se face adresa propusă de d-l Urechiă.

ŞEDIŢA DIN 18 AUGUST 1895.

Preşedinţa (ad-hoc) a d-luĭ *V. A. Urechiă.*

D-l Secretar general dă cetire următórelor comunicărĭ:

1. Comunicarea din partea Ministeriuluĭ Afacerilor străine a opereĭ: *Théodore Blancard, Les Mavroyéni, Essai d'étude additionnelle à l'histoire moderne de la Grèce, de la Turquie et de de la Roumanie,* Paris, 1 vol. in-8°.

— Se decide a se mulţumì Ministeriuluĭ Afacerilor străine pentru acest dar.

2. Cererea Observatoriuluĭ magnetic şi meteorologic de la Universitatea Imperială din Moscva de a intrà în schimb de publicaţiunĭ cu Academia.

— Se decide a intrà în schimb cu *Analele* Academieĭ şi a invità Institutul meteorologic să se asocieze acesteĭ decisiunĭ.

3. Comunicarea d-luĭ C. A. v. Engelbrechten a scrieriĭ d-luĭ Dr. Moritz Ströll: *Asupra politiceĭ comerciale a statelor balcanice România, Serbia şi Bulgaria.*

— Se decide a se mulţumi donatoruluĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* aduce la cunoscinţa Academieĭ marea perdere, de care ea a fost lovită prin mórtea profesoruluĭ Dr. D. Brândză. Membriĭ Academieĭ presenţĭ în Bucurescĭ aŭ asistat la înmormîntarea mult regretatuluĭ lor Coleg; s'a depus din partea Academie o cunună pe mormînt. Secretarul General a rostit următórea cuvîntare:

«Legea nestrămutată a némuluĭ omenesc, despărţindu-ne în contra vreriĭ şi puteriĭ nóstre de ceĭ maĭ iubiţĭ aĭ noştri, necontenit ne amintesce că viéţa pămîntéscă e trecĕtóre şi că numaĭ despre acela se póte ḑice «că a trecut prin mórte la viéţă», care lasă după dînsul amintirea faptelor celor bune, semn aci pe pămînt de viéţa vecilor.

«Carĭ sunt însă faptele cele bune?

«In biserica nóstră este o rugăciune, care arată calea faptelor celor bune și care dă mĕsura lor.

«Acea rugăciune glăsuesce ast-fel:

«Dómne și stăpânul vieții mele! Duhul trândăvireĭ, al grijiĭ de «multe, al iubiriĭ de stăpânie și al grăiriĭ în deșert nu mi-l da «mie!

«Iară duhul curățenieĭ și al gânduluĭ smerit, al răbdăriĭ și al «dragostiĭ, dăruesce-l mie, slugiĭ tale!.

«Așà, Dómne Impĕrate! Dăruesce-mĭ mie să-mĭ vĕd greșalele mele «și să nu osîndesc pe fratele meŭ!.»

«Cine are acéstă rugăciune dilnic pe buzele sale și preface povețele eĭ în fapte, acela și-a așezat viéța cea trecĕtóre ast-fel, ca părăsind'o, să intre în viéța de vecĭ și amintirea luĭ pe pămînt să fie bine-cuvîntată de posteritate.

«Cel curat în inima luĭ și care a transportat acea curățenie în faptele sale; cel care privesce cum puterile natureĭ lucréză necontenit și fără a se obosi, și imitându-le, muncesce și el fără preget și din datorie pentru a se perfecționà pe sineșĭ și pe alțiĭ; cel care, depărtat de desfătărĭ și de grijele lor, îșĭ dă silința ca impulsiunea faptelor luĭ să vie, nu din iubirea de sine și din iubirea de stăpânie, ci din dragoste către aprópele sĕŭ și din răbdare în mijlocul adversităților; cel care dilnic îșĭ cântăresce faptele, îșĭ recunósce greșalele sale cele de voe și cele fără de voe, se căesce de dînsele și nu pórtă graiŭ deșert și necumpĕnit asupra frateluĭ sĕŭ; cel care îșĭ smeresce gândul și ajunge a se cunósce pe sineșĭ de servitor al luĭ Dumnedeŭ, iar pe Dumnedeŭ de domn și stăpân al vieții sale; acela sigur este că «trece prin mórte la viéță».

«Preste mĕsură de durerósă este despărțirea nóstră a tuturora de Dimitrie Brândză, dar avem în acéstă nenorocire o mare consolațiune, că pe acest bărbat, secerat de mórte în flórea vieții, îl putem mĕsurà cu mĕsura rugăciuniĭ sfîntuluĭ Efrem; că despre dînsul putem mărturisi, că el a călcat pe calea indicată de acéstă

rugăciune, și că prin urmare el a fost un bărbat vrednic întru tóte și care lasă după dînsul o amintire trainică.

«Dimitrie Brândză a fost unul din rariĭ ómenĭ, carĭ nu sunt dominațĭ de duhul grijeĭ de multe și de iubire de stăpânie. El aveà o singură grijă: sciința, și sub stăpânirea sciințeĭ el a trăit.

«Bărbat învĕțat și capabil, Dimitrie Brândză, în puterea tinerețiĭ, a părăsit practica medicineĭ, care-ĭ puteà aduce onorurĭ și avere, pentru a îmbrățișà cu căldură și devotament sciința și profesoratul, carĭ, maĭ ales sunt acum treĭ-ḑecĭ de anĭ, lăsaŭ pe om maĭ mult la umbră, decât îl scoteaŭ la lumină.

«In acea umbră aparentă, în care el se asvîrlise de bună voe, el a căutat lumina pentru sine și lumina pentru némul sĕŭ. Ast-fel Dimitrie Brândză a întreprins o muncă titanică, și în acéstă muncă a fost condus de o curățenie de suflet, de un gând smerit, de o dragoste neclintită și de o răbdare, pe care noĭ, aceștĭ de pe pămînt, suntem obicĭnuițĭ să o atribuim numaĭ îngerilor.

«Dimitrie Brândză curînd și-a îngrădit cercul activitățiĭ sale, restrîngênd'o prea tare după judecata ómenilor fără rost și cumpénélă, dar lărgind'o când privescĭ la obiect și la resultatele dobândite. Chiar acéstă hotărîre a luĭ: non multa sed multum, dă o dovadă despre curățenia caracteruluĭ sĕŭ. Dimitrie Brândză a trăit în mijlocul arborilor și al florilor: cu dînșiĭ el a vorbit cât a trăit, cu dînsele se înțelegeà el maĭ bine, în mijlocul lor era maĭ însuflețit și maĭ fericit. Ast-fel și-a păstrat el o inimă curată, iubitóre și răbdătóre pentru sciință, pentru muncă, pentru învĕțămîntul sĕŭ propriŭ și pentru învĕțămîntul altora.

«Dimitrie Brândză va rĕmâné tipul bărbatuluĭ învĕțat și profesoruluĭ devotat.

«Cine cunósce greutățile ce sciința are adesea de învins pentru a triumfà de nepăsarea și de disprețul lumiĭ, care se mișcă în deșertăciunĭ și în deșert, acela trebue să depue cununa de recunoscință a némuluĭ românesc pe mormîntul luĭ Dimitrie Brândză.

«El erà întreg al sciințeĭ și al învĕțămîntuluĭ. Iubirea și ardórea luĭ pentru sciință și învĕțămînt nu sunt aprețuite numaĭ la noĭ în

țéră, unde el și-a ridicat sieșî monumente neperitóre în scrierî și în Institutul Botanic; ele sunt mult cunoscute în lumea învěțaților. Regretele pentru mórtea luî trec preste hotarele nóstre și ne daŭ o dovadă despre însemnătatea acestuî bărbat.

«Am avut marea fericire să cunosc de aprópe pe Dimitrie Brândză, dar mai ales douĕ împrejurărî mi-aŭ destăinuit comorile neprețuite ale acestuî bărbat și aŭ făurit în mine acel respect și acea amicie, cărora voiŭ rĕmâné credincios până la sfirșitul meŭ.

«Cine voià să admire pe Dimitrie Brândză trebuià să-î urmeze, cu pas repede și voinicesc, prin câmpiî și prin fînețe, prin pădurî și pe vîrful munților. Intr'o excursiune ajunsesem pe vîrful Barnaruluî maî iute decât dînsul, care cercetà în drépta și în stânga plantele, și acolo ochiî mi se ațintiră spre un grup de plante, carî mi se păreaŭ extraordinare. Când Brândză sosì și eŭ îî arătaiŭ plantele, el stătù încremenit și amuțì, el care numià fie-care plantă ce-î trecea pe dinaintea ochilor cu numele sciințific și cu numele poporal în maî multe limbî. Brândză nu se sfii să mărturiséscă, că nu cunosceà acea plantă, și numaî reîntors în vale și cercetând îî aflà rostul. Mi se destăinui atuncî Dimitrie Brândză ca cercetător consciincios, ca amic al adevěruluî, depărtat de rěul obiceiŭ de a se mîndrì cu o minciună pentru a se arătà a-tot-sciutor și a se lăudà pe sineșî.

«Altă dată l'am vědut sdrobit și strivit, când focul îî distrusese munca a mulțî anî de dile, muncă necunoscută și neprețuită de ceî maî mulțî dintre noî. L'am vědut în desperarea sa de a fi perdut ceea ce puținî cunosceaŭ, de a nu maî puté reface ce perduse din causa nepăsăriî generale. Atuncî l'am admirat pentru durerea sa de a fi perdut colecțiunile botanice, nu ale luî, ci ale statuluî; durerea luî Brândză a făcut o impresiune atât de adîncă, în cât a creat un avînt, care l'a însuflețit pentru a reîncepe munca de la început. Ca un gigante el s'a ridicat, și nu numaî și-a reconstituit colecțiunile cele vechî, dar le-a mărit într'un mod neașteptat. Atuncî s'a arătat puterea ce el aveà ca bărbat al sciințeî. La apelul sěŭ, din multe țěrî și de preste multe mărî aŭ curs lădile cu plan-

tele cele maĭ rare; iar în țéră studențimea s'a pus la muncă și a dat ajutor pentru ca erbariul Românieĭ să fie iar făcut la loc. Maĭ mult, atuncĭ el a întreprins crearea Institutuluĭ Botanic, învingênd dificultățĭ carĭ ar fi descuragiat pe mulțĭ alțiĭ.

«In mijlocul acesteĭ activitățĭ, el ne a fost răpit înainte ca să fi terminat și întărit opera sa, care, pentru a dăinui preste nepăsarea și nepriceperea omenéscă, aveà încă nevoie de munca sa, de iubirea sa, de protecțiunea sa.

«In mijlocul activitățiĭ sale, el a fost răpit studenților, cărora el le-a creat un loc de muncă și de perfecționare.

«In mijlocul activitățiĭ sale, el a fost răpit sciințeĭ sale însășĭ, care perde un cercetător luminat, neobosit și entusiast.

«Nu am luat cuvîntul ca să fac elogiul luĭ Brândză. Acela se va face în Academie, unde el lasă un mare gol. Am credut însă, că este în simțemîntul nostru al tuturora câțĭ încunjurăm astădĭ mormîntul luĭ, să reamintim că Dimitrie Brândză a fost un bărbat precum puținĭ aŭ rĕsărit printre noĭ, un bărbat care intrase cu tărie și statornicie pe acea cale, care din viéța trecĕtóre duce la viéța vecĭnică.

«Acéstă certitudine este și consolațiunea ce rĕmâne familieĭ sale, iar maĭ ales soțieĭ sale, care i-a fost prietenă și conlucrătóre sinceră, credinciósă și devotată.

«In némul romănesc memoria luĭ Dimitrie Brândză va dăinui etern, ca memoria unuĭ bărbat de o erudițiune rară, de o putere de muncă tot atât de rară și de un devotament pentru sciință, și prin urmare pentru patrie, încă maĭ rar.

«Fie ca munca luĭ să fie urmărită maĭ departe cu iubirea și devotamentul ce el i-a consacrat într'o viéță scurtă, dar bine umplută.

«Fie ca resultatele munceĭ sale să fie urmărite cu energie și desinteresare, spre lauda numeluĭ luĭ și spre lauda némuluĭ romănesc.»

— Se decide ca Academia să trimită soțieĭ mult regretatuluĭ eĭ membru Dr. Brândză o adresă de condoleanță.

D-l General *Șt. Fălcoianu* aduce felicitările sale cele maĭ călduróse d-luĭ V. A. Urechiă, pentru modul demn și distins cum a representat Românĭa

la Congresul limbilor romanice de la Bordeaux şi propune, ca Academia să exprime d-luĭ Urechiă viile sale mulţumirĭ.

D-l *V. A. Urechiă,* exprimând d-luĭ Fălcoianu recunoscinţa sa pentru cuvintele căldurόse ce i-a adresat, rόgă Academia să aştepte raportul ce pregătesce asupra Congresuluĭ limbilor romanice din Bordeaux. Acum ţine a constată un fapt şi anume, că dacă a putut luà parte la Congresul limbilor romanice din Bordeaux, acésta o datoresce graţiόseĭ protecţiunĭ a M. S. Regeluĭ, care tot-deauna s'a interesat de instituţiunea naţională a Academieĭ Române.

— Se primesce propunerea d-luĭ *B. P. Hasdeŭ* ca Academia, conform dorinţeĭ exprimate de d-l Urechiă, să aştepte raportul acestuia.

ŞEDINTA DIN 25 AUGUST 1895.

Preşedinţa d-luĭ *P. S. Aurelian.*

D-l *Dr. V. Babeş*, avênd cuvîntul, face o comunicare asupra tractamentuluĭ tuberculoseĭ cu ser anti-tuberculos şi cu toxinele latente tuberculόse:

«In anul 1893 am deschis seria comunicaţiunilor sciinţifice ale Congresuluĭ de tuberculosă din Paris cu o comunicare asupra încercărilor de vindecare a tuberculoseĭ făcute la animale şi la om cu ser anti-tuberculos şi cu laptele uneĭ vacĭ immunisate în potriva tuberculoseĭ cu ajutorul injecţiunilor repetate şi crescênde de tuberculină aviară şi umană, apoĭ de bacilĭ morţĭ şi viĭ de tuberculosă.

«Pe când Richet şi Héricourt prin injecţiunile lor produceaŭ tuberculosa la animalele ce serviaŭ pentru extragerea seruluĭ, aşà în cât materialul lor nu erà fără pericol, prin metoda mea am ajuns la o immunisare a animalelor ce furnisaŭ serul fără a presintă lesiunĭ tuberculόse. Resultatele mele eraŭ încuragiatόre şi am putut constată o ameliorare regulată a stăriĭ bolnavilor şi anume o scădere regulată a febreĭ. Maragliano din Genua, repetând aceste încercărĭ la om pe o scară maĭ întinsă, ajunge la acelaşĭ resultat.

Dacă i se impută că nu face maĭ înainte experienţe la animale, acéstă critică mi se pare nefundată, căcĭ Maragliano singur declară că nu face decât continuă pe o scară maĭ întinsă clinica a resultatelor obţinute de mine, de Richet şi Héricourt, şi că resultatele sale confirmaŭ pe ale mele.

«Şi noĭ la Institutul nostru am urmărit, în colaboraţiune cu d-l Dr. asistent Proca, calea deschisă de noĭ şi am putut confirmà în maĭ multe rindurĭ cele afirmate. Nu am fost însă îndemnaţĭ să facem o nouă publicare, neputênd adaoge nimic la cele dejà descrise.

«In timpiĭ din urmă însă am constatat:

«1. Că serul anti-tuberculos are o acţiune paralisantă asupra toxineĭ tuberculoseĭ. *(Discursul de recepţiune, 24 Martie 1895).*

«2. Că serul anti-tuberculos singur, deşi nu este fără valóre terapeutică, efectele sale sunt însă fórte lente şi nu prea durabile.

«3. Că acţiunea toxinelor (tuberculineĭ luĭ Koch) este prea violentă, pentru a se puté întrebuinţà fără pericol pentru vindecarea tuberculoseĭ; dar aceste substanţe fiind fórte eficace, se pot atenuà prin amestecare cu ser anti-tuberculos, păstrându-se în acelaşĭ timp o parte din acţiunea lor terapeutică (Academia de medicină, Paris 13 August).

«Am întreprins dar o serie de încercărĭ pe ómenĭ tuberculoşĭ, împărţind bolnaviĭ în treĭ grupe:

«*a*) Ceĭ fórte slăbiţĭ şi febricitanţĭ sunt tractaţĭ cu dose crescênde de ser anti-tuberculos, avênd acest tractament efectul descris.

«*b*) Ceĭ cu lesiunĭ întinse, dar afebrilĭ, primesc un amestec de tuberculină cu ser, crescênd într'un mod sistematic şi cantitatea toxineĭ, precum şi cantitatea seruluĭ.

«*c*) Ceĭ cu lesiunĭ incipiente, afebrilĭ, primesc un amestec de tuberculină cu ser, augmentând treptat cantitatea toxineĭ, fără augmentarea seruluĭ.

«În fine s'a făcut controlul acţiuniĭ paralisante a seruluĭ asupra toxineĭ, injectându-se la uniĭ bolnavĭ toxina simplă, la alţiĭ toxina în cantitate maĭ mare amestecată cu ser. Ceĭ dintâĭ presentaŭ reacţiunea febrilă tipică, pe când ceĭ din urmă nu căpĕtaŭ febra.

«Tractând bolnaviĭ cu toxinele paralisate saŭ atenuate, ajungem repede la dose marĭ şi eficace de toxine, fără ca bolnaviĭ să presinte reacţiunĭ sensibile şi ameliorându-se starea lor într'un mod nedubios.»

ŞEDINŢA DIN 1 SEPTEMBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice: Urcându-mĕ pe scaunul preşedenţial, nu mĕ pot opri de a exprimà tótă durerea ce am simţit, când am primit prea întristătóreà scire despre mórtea Colegului nostru Dr. Brândză. Drul Brândză s'a distins în viéţa luĭ sciinţifică prin lucrările cele maĭ însemnate. Luĭ i se datoresce înfiinţarea Institutuluĭ Botanic, care este o falā pentru capitala ţĕriĭ. Academia va simţi lipsa Druluĭ Brândză mult timp.

Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, prin adresa seria B, No. 5.373 de la 30 August, întrébă dacă s'ar puté publicà de Academie în colecţiunea sa documentele istorice adunate de d-l Marin Dumitescu din archive englese şi francese.

— Se decide a se rĕspunde că, deşi Ministeriul a redus cu 8.000 leĭ subvenţiunea pentru publicaţiunile istorice în budgetul Statuluĭ din acest an, totuşĭ Academia este dispusă a publicà aceste documente, după ce vor fi primite şi cercetate.

D-l *V. A. Urechiă* dăruesce cincĭ fotografiĭ representând grupurĭ de membri aĭ Academieĭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* atrage atenţiunea asupra faptuluĭ că, prin mórtea Druluĭ Brândză, s'a descompletat Comisiunea Premiuluĭ Eliade-Rădulescu pentru anul viitor, la al căruĭ concurs este publicat subiectul «Botanica poporală română». Este de urgenţă necesar ca comisiunea să se completeze, maĭ ales fiind-că Drul Brândză erà singurul botanist din comisiune.

— Se decide a se cere în acéstă privinţă părerea Secţiuniĭ sciinţifice.

ȘEDINȚA DIN 8 SEPTEMBRE 1895.

Preșidința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* presintă Academieĭ certificatele de finele anuluĭ școlar 1894—95 ale următorilor studențĭ aĭ Facultăților de medicină și sciințe din Iașĭ, bursierĭ aĭ Fonduluĭ Adamachi:

1. Domnișóra Maria Trancu, de trecerea examenuluĭ de finele anuluĭ II la Facultatea de medicină;

2. D-l Nicolae Lupu, de trecerea examenuluĭ de finele anuluĭ I la Facultatea de medicină;

3. D-l C. M. Climescu, de trecerea examenuluĭ de finele anuluĭ I la Facultatea de sciințe.

4. Domnișóra Elena Cancicov, de trecerea examenuluĭ de finele anuluĭ II la Facultatea de sciințe.

— Academia iea act de certificatele comunicate și decide a se acordà numiților bursele de 100 leĭ pe lună și pentru anul școlar 1895—96.

In acest an fiind a se ține concursurĭ la terminele fixate pentru acordarea următórelor burse din Fondul Adamachi, Academia decide a se numì comisiunile după cum urméză:

1. Pentru concursul de la 15 Septembre curent, care se va ține la Universitatea din Iașĭ pentru acordarea a două burse, una pentru Școla de mine de la Freiberg (Saxonia) și cea-laltă pentru Universitatea din Viena, d-niĭ C. Climescu și L. Cosmovicĭ, sub președința d-luĭ P. Poni;

2. Pentru concursul de la 15 Septembre curent, care se va ține la Școla de podurĭ și șosele pentru acordarea uneĭ burse pentru mergerea în America a unuĭ inginer spre a se specialisà în ce privesce exploatarea petroleuluĭ, d-niĭ Constantin Sturdza, directorul Școleĭ de podurĭ și șosele, și C. Mironescu, membru în Consiliul technic superior, sub președința d-luĭ Sp. Haret;

3. Pentru concursul de la 1 Octobre viitor, care se va ține la Universitatea din Iașĭ pentru acordarea a patru burse de câte 100 leĭ pe lună pentru studențiĭ Facultățiĭ de medicină și sciințe, d-niĭ M. Tzoni și Dr. Russ, sub președința d-luĭ P. Poni.

ȘEDINȚA DIN 15 SEPTEMBRE 1895.

Președința D-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* aduce aminte, că este a se alege comisiunea pentru acordarea uneĭ burse Adamachi la Șcóla de podurĭ și șosele din Bucurescĭ, pusă la concurs pentru ḑiua de 25 Seprembre curent.

— Se decide ca comisiunea să se compună din d-niĭ Sp. Haret, președinte, C. Sturdza, directorul Șcóleĭ de podurĭ și șosele, și D. Emanuel, profesor la aceeașĭ șcólă.

ȘEDINȚA DIN 22 SEPTEMBRE 1895.

Președința D-luĭ *N. Kretzulescu.*

D l St. C. Hepites, membru corespondent, înaintéză tomul IX din *Analele Institutuluĭ meteorologic*, cu următórele explicărĭ asupra luĭ:

«Tomul IX din *Analele Institutuluĭ meteorologic*, ce am onóre de a vĕ trimite, spre a fi presintat Academieĭ, deși este tipărit păstrându-se pe cât s'a putut aceeașĭ disposițiune ca în volumele anterióre, se deosibesce însă de cel maĭ complet dintr'acestea prin multele adaosurĭ ce i s'aŭ făcut. Crescerea relativ mare ce s'a făcut în numĕrul stațiunilor nóstre meteorologice a necesitat aceste adaosurĭ. Volumul de față se raportéză la anul 1893 st. n. Ca și tóte volumele precedente, acesta cuprinde maĭ întâiŭ observațiunile orare făcute la Bucurescĭ (Filaret), apoĭ observațiunile publicate după schema internațională de la 14 stațiunĭ de al doilea ordin: Sulina, Constanța, Turnu-Măgurele, Comănderescĭ (Botoșanĭ), Focșanĭ, Armășescĭ (Ialomița), Bucurescĭ, Caracal, Strehaia (Mehedințĭ), Strihareț (Olt), Pâncescĭ-Dragomirescĭ (Roman), Călimănescĭ, Câmpulung și Sinaia. Observațiunile meteorologice din localitățile Turnu-Măgurele, Armășescĭ, Strehaia și Călimănescĭ se publică acum pentru întâia óră. Tabelele de la pag. D 192 și următórele daŭ o ochire generală asupra resultatelor lunare și anuale de la tóte aceste stațiunĭ.

«Dintre observațiunile făcute anterior anuluĭ 1893 și carĭ până acum nu s'aŭ publicat încă, volumul de față cuprinde pe cele de la Strihareț din perióda de 6 anĭ de la 1885 la 1890. Observațiunile acesteĭ sta-

ţiunĭ pe aniĭ 1890--1893 aŭ fost publicate succesiv în *Analele* nóstre, tom. VII—IX.

«Observaţiunile asupra durateĭ de strălucire a sóreluĭ, element atât de important pentru agricultură şi igienă, aŭ fost publicate de la treĭ staţiunĭ: Sulina, Bucurescĭ şi Sinaia, localităţĭ ale căror condiţiunĭ geografice represintă treĭ din regiunile naturale ale ţĕriĭ: regiunea maritimă, acea a câmpieĭ şi a munţilor.

«In ultima parte a volumuluĭ s'aŭ publicat observaţiunile udometrice de la cele 94 de staţiunĭ ce aŭ funcţionat în cursul anuluĭ 1893. Acest numĕr este superior celuĭ ce am avut în cursul anuluĭ ce a precedat.

«Observaţiunile meteorologice şi cele udometrice pe anul 1893 publicate în acest volum ne-aŭ servit de a face douĕ studiĭ, carĭ s'aŭ publicat în partea a doua a acestuĭ volum sub titlurile: ***Revista climatologică pe anul 1893*** şi ***Plóia în România în anul 1893.***

«Afară de aceste douĕ studiĭ, volumul de faţă, în partea sa destinată ***Memoriilor***, maĭ cuprinde studiul ce am făcut asupra ***Geruluĭ Bobotezeĭ***, publicat maĭ întâiŭ în *Analele* Academiceĭ, precum şi ***Registrul cutremurelor de pămînt din România în 1894.*** Numerósele sguduiturĭ (1) ce aŭ avut loc în acest an, sguduiturĭ din carĭ cea de la 4 Martie şi maĭ cu sémă cea de la 31 August aŭ fost remarcabile prin întinderea şi intensitatea lor, m'aŭ făcut să mĕ ocup maĭ de aprópe cu acest fenomen. Sismografele de carĭ dispune până acum Institutul nostru, nefiind în stare de a ne da într'un mod precis nicĭ direcţiunea, nicĭ intensitatea, nicĭ durata acestuĭ fenomen, m'am decis de a ne procurà nisce aparate carĭ să ne dea, pe cât posibil este, tóte amănuntele unuĭ cutremur de pămînt.

«Unul din aceste instrumente, construit în Catania după principiile d-luĭ Guzzanti, directorul Observatoruluĭ din Mineo (Sicilia), este dejà pe drum. Un alt sismograf înregistrător, după modelul celor întrebuinţate de ***Ufficio centrale meteorologico*** din Roma, este în lucru. Sperăm, că la începutul ultimuluĭ lustru al acestuĭ secol, aceste instrumente vor fi în funcţiune la Institutul nostru meteorologic.

«In partea întâia, volumul de care ne ocupăm cuprinde, ca tóte ce l'aŭ precedat, ***raportul*** ce adresez în fie-care an Ministeriuluĭ de Agricultură. Intr'însul se póte vedé tótă activitatea desfăşurată de Institutul nostru meteorologic şi partea de merit ce se cuvine fie-căruia din colaboratoriĭ sĕĭ.

«Crearea unuĭ observatoriŭ magnetic, după planul aflat în volum, este de-

(1) In anul 1894 st. n. s'aŭ simţit la noĭ cutremure de pămînt maĭ mult saŭ maĭ puţin întinse în 19 ḑile: la 19 Ianuarie, 19 Februarie, 1, 3, 4, 5, 11, 17, 18 şi 24 Martie, 10 11 şi 21 Maiŭ, 10 Iulie, 12 şi 31 August, 23 Octobre, 3 şi 30 Decembre.

săvîrşită şi sper că membriĭ Academieĭ vor luà cu interes cunoscinţă de acéstă creaţiune.

«In acest raport se maĭ găsesc dările mele de sémă asupra lucrărilor *Congresuluĭ sciinţeĭ atmosfereĭ*, ce s'a ţinut în cursul anuluĭ 1894 la Anvers, acelea ale *Comitetuluĭ internaţional de meteorologie*, care s'a reunit în acelaşĭ an la Upsala, şi acelea ale *Comitetuluĭ internaţional de mĕsurĭ şi greutăţĭ*, care s'a reunit în 1894 la Sèvres lângă Paris. La tóte aceste adunărĭ sciinţifice am luat parte ca membru efectiv.

«Dacă alegerea sub-semnatuluĭ în Comitetul internaţional de meteorologie este o onóre şi o rĕsplată pentru acela care se trudesce a studià clima ţĕriĭ nóstre, representarea Românieĭ în *Comitetul internaţional de mĕsurĭ şi greutăţĭ* printr'un membru ales de către *Conferinţa generală internaţională*, ce s'a adunat la Paris în cursul luneĭ Septembre, se datoresce negreşit buneĭ chibzuinţe a Secretaruluĭ general al Academieĭ Române. Intr'adevĕr, d-l D. Sturdza, pe când era Ministru al Afacerilor străine, ajutat de d-l Profesor Foerster, directorul Observatoriuluĭ din Berlin, a avut meritul de a face ca România să fie admisă în 1882 în *Convenţiunea metruluĭ*, din care astăḑĭ 20 de state din Europa şi America fac parte. Alăturĭ cu Englitera, Germania, Francia, Rusia, Statele-Unite din America şi alte marĭ state din Europa, România, face parte din *Comitetul internaţional de mĕsurĭ şi greutăţĭ* ales de *Conferinţa generală* şi care este chemat a lucrà pentru unificarea sistemuluĭ metrologic în tótă lumea.

«Ultimul volum, tom. XI, din *Travaux et Mémoires*, precum şi acela din *Procès-verbaux des séances du Comité international des poids et mesures* publicate de abià de câte-va lunĭ, sunt cea maĭ bună dovadă că România pe calea progresuluĭ metrologic, este mult înaintată faţă cu alte state maĭ vechĭ.»

D-l *N. Ionescu* observă, că pre lângă marea desvoltare care se arată că a luat'o Institutul nostru meteorologic din capitală, este o lipsă regretabilă, anume capitala nu posedă nicĭ o colónă meteorologică. D-sa crede că ar fi necesar a se înlăturà acéstă lipsă prin zelul directoruluĭ Institutuluĭ meteorologic.

D-l Dr. *V. Babeş* presintă vol. V din *Analele Institutuluĭ de patologie chirurgicală şi bacteriologie*, care cuprinde lucrările făcute în Institut în anul 1892—93.

— Se decide, ca d-l Dr. Babeş să facă în viitórea şedinţă publică o comunicare asupra cuprinsuluĭ acestuĭ volum.

D-l *P. S. Aurelian* amintesce, că fundatorul sciinţeĭ micro-organismelor,

marele Pasteur, a încetat din viéță. Propune ca Academia să exprime telegrafic d-neĭ Pasteur condoleanțele sale.

— Propunerea se primesce.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Comisiuniĭ constituite de Academie la Şcóla de podurĭ şi şosele din Bucurescĭ pentru dareà uneĭ burse din fondul Adamachi unuĭ inginer elev al aceleĭ şcóle, ca să studieze exploatarea petroleuluĭ în America şi în Caucas. Comisiunea, compusă din d-niĭ inginerĭ C. Sturdza, C. Mironescu, sub preşedința d-luĭ Sp. Haret, propune a se da acea bursă d-luĭ inginer Victor Guțu.

— Academia aprobă propunerea comisiuniĭ.

Se dă cetire raportuluĭ d-luĭ P. Poni asupra lucrărilor Comisiuniĭ însărcinate de Academie să examineze pe concurențiĭ la bursele Adamachi pentru studiul geologieĭ la Viena şi pentru studiul minelor la Freiberg. Comisiunea, compusă din d-niĭ C. Climescu, Dr. L. C. Cosmovicĭ şi A. D. Xenopol pentru limba germană, şi presidată de d-l P. Poni, propune pe d-l Ioan Simionescu pentru bursa de geologie la Universitatea din Viena şi pe d-l G. Pantazi pentru studiul minelor la Freiberg.

— Academia aprobă propunerea comisiuniĭ.

D-l *Sp. Haret* amintesce, că în publicarea concursuluĭ pentru studiul exploatăriĭ petroleuluĭ nu s'a arătat şcóla la care să se urmeze cursurile, ci s'a reservat a se decide acum. După informațiunile ce are, crede că localitatea cea maĭ bună pentru aceste studiĭ este Pittsburg în Pensylvania, în mijlocul celor maĭ marĭ exploatărĭ de petroleŭ.

— In urma observațiunilor d-luĭ *Gr. Ştefănescu*, se decide a se amână hotărîrea pentru viitórea şedință.

D-l director al Şcóleĭ de podurĭ şi şosele propune să se amâne concursul pentru bursa Adamachi, ce este a se acordà unuĭ elev al aceleĭ şcóle pe când vor fi terminate examenele de admitere în anul preparatoriŭ.

— Propunerea se aprobă.

D-l *P. Poni* presintă, din partea d-luĭ Anastasie Buznea din Iaşĭ, un chrisov original al luĭ Vasile Lupu Voevod de la 1648 Iulie 11, relativ la o împărțélă de moşiĭ între membriĭ familieĭ Buznea, precum şi o traducere a aceluĭ document de la 1799.

D-l *V. A. Urechiă* cetesce următórea relațiune asupra Congresuluĭ limbilor romanice ținut în vara acestuĭ an la Bordeaux:

«*Domnule Preşedinte*,
«*Domnilor Colegĭ*,

«*Idea latină*, cum o numesc romaniştiĭ din sudul Franciei, s'a manifestat în acea parte, la Montpellier, destul de târḑiŭ. Sub impulsiunea amiculuĭ nostru, d-l Baron de Tourtoulon, la ocasiunea uneĭ întrunirĭ literare în vila d-luĭ de Semenov, pe ţĕrmiĭ Ronuluĭ, aprópe de Avignon, se hotărî fundarea uneĭ *societăţĭ romaniste*, în 1868. Saint-René Taillandier, de Tourtoulon, Mistral, marele poet meridional, Montele, Boucherie, Camboulieu, făcură planul uneĭ *societăţĭ* şi al uneĭ *reviste* exclusiv consacrate la studiul limbilor neo-latine. Acéstă societate se fondéză cu numele de «*Société des langues romaines*» sub preşedinţa luĭ Camboulieu, deşi pivotul în jurul căruia se invîrtiaŭ membriĭ asociaţiuniĭ erà simpaticul nostru amic d-l de Tourtoulon. Se decise fundarea şi a revisteĭ limbilor romanice. In momentul când aveà să apară revista, murì Camboulieu şi îĭ succedă la preşedinţă Carol de Tourtoulon. In 1870 noul preşedinte făcù să apară Revista «des langues romanes», care de atuncĭ a mers prosperând sub conducerea preşedinţilor societăţiĭ şi ocupând, după cum sciţĭ, astăḑĭ un loc fórte înalt între revistele învĕţate din Europa.

«Societatea limbilor romanice, de la 1870 încóce, a deschis o mare anchetă asupra dialectelor meridionale, a dresat charta acestor dialecte, a scris istoria lor, a comparat formele, a stabilit gramatica lor, a colligat lexicul lor, s'a ocupat de folkloristică şi din ce în ce şi-a întins cercetările de la dialectele meridionale francese la limbile neo-latine în genere.

«Societatea limbilor romanice s'a născut din felibrigiŭ. Idea latină s'a născut cu ocasiunea centenaruluĭ luĭ Petrarca. Marele publicist spaniol Albert de Quintana propuse la acéstă ocasiune, alăturea cu comentatoriĭ Conti, archiconsul al Academieĭ de la Crusca, şi cu Nigra, ambasadorul Italieĭ: «*lucrărĭ pentru fraternisarea popórelor latine*».

«Până în 1875, Baronul de Tourtoulon conduse societatea limbilor romane. Din acel an Roque-Ferrier, alt amic al nostru, păşi în fruntea edificiuluĭ filologic de la Montpellier. Totuşĭ Tourtoulon şi Albert Quintana se ocupă in mod special şi maĭ departe cu evoluţiunea ideeĭ latine.

«La serbările literare date în 1875 de Societatea limbilor romanice, marele areopag filologic frances consacră existenţa societăţiĭ create de Tourtoulon. Sub preşedinţa luĭ Mistral, poetul şi autorul dicţionaruluĭ provenţian, şi a ilustruluĭ profesor de la Sorbona Egger, şi sub vice-preşedinţa luĭ Gaston Paris şi Michel Bréal şi a d-luĭ Milla y Fontanalz (erudit filolog spaniol), se acordă de Societatea limbilor romanice premiul la primul sĕŭ concurs

filologic şi literar. Tóte limbile neo-latine fuseseră admise la concurs. Ilustrul filolog italian G. I. Ascoli de la Milan câştigă primul premiŭ.

«La momentul când se distribuiaŭ premiele, Preşedintele primesce 2 telegrame:

«Una erà de la Quintana, care fundà un mare premiŭ, pe care Societatea limbilor romanice să-l acorde celuĭ maĭ bun *cânt al raseĭ latine* într'o limbă neo-latină orĭ-care. Cea-laltă telegramă erà de la romanistul G. I. Ascoli, mulţumind societăţiĭ pentru premiul ce-ĭ acordase. Telegrama se terminà aşà: «Trăiască Francia de oïl şi Francia de oc! Trăiască fraternitatea latină!»

«D-l Gaston Paris a scris atuncĭ la «Journal des Débats» că: «Numaĭ po-«liticianĭ cu vederea scurtă ar puté negligà nisce asemenea simptome. Se «află în istorie multe evenimente considerabile, carĭ aŭ o origine analogă.»

«Ast-fel treptat, din sînul uneĭ societăţĭ speciale, evoluà tot maĭ puternică idea latină. D-l de Tourtoulon în anul următor 1876, intr'o cuvîntare a sa la Montpellier, exclamà: «Fie ca toţĭ fiiĭ Romeĭ, latiniĭ din cele două con-«tinente, aducêndu-şĭ aminte de mama lor Roma, să-şĭ dea mâna în marea «fraternitate a raselor latine.»

«Romanistul bine-cunoscut Paul Marieton, amintind aceste vorbe, ḑice că: «Idea latină a făcut maĭ multă cale în ḑece anĭ decât într'un secol» (Charles de Tourtoulon de Paul Marieton, Lyon 1883).

«La 1878 se ţinură la Montpellier aşà ḑisele *festivităţĭ latine*, organisate de Baronul de Tourtoulon după inspiraţiunea luĭ Quintana. In aceste festivităţĭ, marele nostru Alecsandri câştigă cunoscutul premiŭ pentru *Cântul ginteĭ latine*.

«Dacă până în 1878, prin relaţiunile mele cu felibriĭ şi Societatea limbilor romanice, numele Românieĭ nu rĕmăseseră neunoscute şi nepărtaşe la idea latină, din 1878, graţie d-luĭ Hasdeŭ şi luĭ Alecsandri, limba română îşĭ luă locul de onóre în lucrările filologilor francesĭ, italienĭ, spaniolĭ şi portugesĭ.

«O noua recentă manifestare a evoluţiuniĭ ideeĭ latine avù loc în anul acesta la Bordeaux, cu ocasiunea exposiţiuniĭ organisate acolo de marea şi puternica Societate francesă filomatică. Congresul limbilor romanice, eşind din mijlocul lupteĭ industrieĭ şi a comerciuluĭ, este de sigur o probă elocinte că idea latină astăḑĭ domină puternic tóte spiritele în sudul Franciei.

«La acel congres a fost invitată Academia Română.

«D-vóstre, domnilor Colegĭ, aveaţĭ posibilitatea de a vĕ represintà la acest congres prin cea maĭ mare şi neîndoiósă ilustraţiune a nóstră filologică de reputaţiune europénă, prin Colegul nostru d-l B. P. Hasdeŭ. Totuşĭ d-vóstre şi însuşĭ d-l Hasdeŭ, bine sciind că la Bordeaux nu erà o manifestare numaĭ pur filologică, ci că acolo se urmărià tot odată şi propăşirea generóseĭ *ideĭ latine*, de a căreia nascere în Francia maĭ sus m'am ocupat, aţĭ bine-voit

a-mĭ da mie frumósa misiune de a vĕ represintà în sînul Congresuluĭ limbilor romanice de la Bordeaux.

«După mijlocirea d-vóstre către Ministeriul Instrucţiuniĭ publice şi din ordinul Maiestăţeĭ Sale Regeluĭ, mareluĭ nostru Patron, d-l Ministru, deşi cu multă întârḑiere, m'a pus în situaţiune de a puté plecà.

«Congresul limbilor romanice de la Bordeaux a fost organisat de un comitet special local, sub preşedinţa d-luĭ de Tréverret, profesor la Facultatea de litere din Bordeaux.

«D-l Bourciez, profesor la aceeaşĭ facultate, a fost Vice-Preşedintele comitetuluĭ, iar d-l L. A. Sagurdoy, profesor de limba şi literatura spaniolă tot acolo, a funcţionat cu multă hărnicie ca secretar al comitetuluĭ şi al congresuluĭ.

«Programa de lucrărĭ a congresuluĭ a fost dejà împărtăşită Academieĭ Române. Nu voiŭ insistà asupra eĭ, mulţumindu-mĕ numaĭ de a ḑice că congresul a atins scopul urmărit. El îşĭ propuneà să caute «les moyens de «faire apprécier et de répandre la connaisance théorique et pratique des «idiomes issus de la langue latine, idiomes que parlent aujourd'hui dans «les deux mondes les peuples qui ont civilisé l'Europe, découvert l'Amé-«rique et conservé entre eux la plus visible et la plus réelle ressemblance. «Le comité estime que cette communauté de race, d'esprit et de traditions «doit, de temps à autre, s'affirmer dans des occasions solennelles».

«Acest scop, repet, a fost atins prin faptul că la congres aŭ luat parte învĕţaţĭ profesorĭ de la tóte naţiunile latine.

«La sosirea mea, cu regret cam târḑie, în Bordeaux, congresul ţinuse un numĕr de şedinţe. Din norocire, la aceste şedinţe asistaseră şi conlucraseră doĭ tinerĭ profesorĭ românĭ de la liceul din Craiova, d-niĭ Buşilă şi Sercheşan. Juniĭ şi învĕţaţiĭ meĭ foştĭ elevĭ de la Facultatea de litere ţinuseră cu multă laudă în congres drapelul nostru cultural, unul făcĕnd o scurtă dar bine combinată istorie a limbiĭ şi literaturiĭ române, cel-lalt prescurtând un bun memoriŭ asupra structuriĭ limbiĭ române şi demonstrând prin etimologie şi sintaxă că acéstă limbă este latină.

«Congresul a lucrat împărţit în două grupurĭ, A şi B. Grupul A s'a ocupat de literaturile romane, de relaţiunile şi viitorul lor. Grupul B avù de a se ocupà cu filologia şi învĕţămîntul limbilor romanice. Aceste grupurĭ aŭ lucrat când separat, când împreunate.

«Şedinţele s'aŭ ţinut câte douĕ pe ḑi: diminéţa şi după améḑă. Eŭ nu am putut asistà decât cu începere de la 9 August şedinţa de diminéţă.

«De altmintrelea congresul, care erà anunţat că va începe la 3 August, a început numaĭ la 6.

«Intrarea mea în congres a fost salutată cu multă bună-voință de către adunarea presentă.

«Acordându-mi-se cuvîntul, am mulțumit congresuluĭ pentru simpatica luĭ primire, spunêndu-ĭ că am înțeles că acésta nu se adresă mie individuluĭ, ci națiuniĭ române, ci Academieĭ Române (1).

«D-l Preşedinte de Tréverret îmĭ mulțumesce în numele congresuluĭ şi mě însărcinéză să aduc Academieĭ Române expresiunea gratitudiniĭ şi a iubiriĭ congresiştilor latinĭ.

«Nu-mĭ propun a urmări, ḑi după ḑi şi în ordinea în care s'aŭ urmat, lucrările congresuluĭ şi memoriile ce le-a ascultat orĭ desbătut.

«Dintre acestea voiŭ cità comunicațiunea d-luĭ Paris asupra dialectelor italiene, memoriŭ asupra reformelor îndeplinite în învěțămîntul superior al limbilor şi literaturilor romanice; memoriul d luĭ Jeanoroy asupra învěțămîntuluĭ limbilor romanice în sudul Franciеĭ; propunerea d-luĭ Steureanu, primită de congres, ca în predarea limbilor neo-latine să se facă maĭ multă practică şi maĭ puțină teorie, dar ca să nu separe studiul regulelor gramaticale de lectura textelor graduate; propunerea ilustruluĭ d-n Bréal, cerênd ca congresul să emită votul, ca Guvernele popórelor neo-latine să se înțelégă pentru a instituì trimiterĭ reciproce de băețĭ şi de fete de diverse vîrste, carĭ să fie încredințațĭ la stabilimente saŭ la familiĭ special autorisate şi puse sub protecțiunea şi privegherea agenților diplomaticĭ aĭ fie-căreia națiunĭ interesate.

«După propunerea d-luĭ Mérimé, congresul emite votul, ca să se înmulțéscă bursele de călětorie şi de locuință în țěrile neo-latine şi să se creeze imediat de asemenea burse pentru Italia.

«D-l Mareca propune, şi congresul după desbatere aprobă votul, ca în şcólele secundare din țěrile de rasă latină, limba francesă să fie dată de preferință la orĭ-ce altă limbă străină. Se maĭ decide însă, ca limbile română, spaniolă, italiană şi portugesă să se predeà în tóte țěrile latine cel puțin tot atât ca limbile germanice. Congresul doresce maĭ cu sémă, ca în tóte Universitățile din țěrile latine studiul limbilor romanice să se facă maĭ larg şi limba română să nu lipséscă de la acel studiŭ.

«După cererea representanților românĭ, congresul recunósce necesitatea

---

(1) *Mr. Urechia à Bordeaux*. Mr. V. A. Urechia, ancien ministre, sénateur, est arrivé avant-hier soir à Bordeaux. Il a représenté l'Académie Romaine au Congrès des langues romaines. Son discours d'entrée au congrès a été fort applaudi. Il a rappelé les anciennes relations de la Roumanie avec la France. Il a fait entendre que la Triplice n'a nullement anéanti la vieille sympathie des Romains pour la France, à laquelle le peuple romain doit tant dans toutes les directions.

ca studiul practic al limbiĭ române să fie maĭ rĕspândit decât a fost până acum în principalele centrurĭ comerciale din Francia.

«In şcólele normale departamentale şi superióre să se predeà, pe lângă limba germană, şi o limbă romanică.

«D-na Dubuc (1) cere încă, şi congresul aprobă, ca în liceele şi colegiile francese de fete din sudul şi sud-estul Franciei să nu se învețe numaĭ limba germană, ci şi limbile spaniolă şi italiană.

«In interesul învĕţăriĭ de limbĭ romanice, d-na Dubuc propune, şi congresul emite votul, cam în sensul propuneriĭ d-luĭ Bréal, pentru înfiinţare de coloniĭ internaţionale de vacanţă pentru băeţĭ şi pentru fete, aĭ căror părinţĭ n'ar voi saŭ n'ar puté să se separe de dînşiĭ decât pentru un timp prea scurt.

«D-l Bonetti propune, ca scriitoriĭ din ţĕrile cu limbă romanică să evite pe cât posibil întrebuinţarea de cuvinte străine pentru a exprimà ideĭ nouĕ, pe cât timp limba lor le ofere terminĭ echivalenţĭ. Congresul, după desbaterĭ făcute asupra cestiuniĭ, admite propunerea d-luĭ Bonetti, atât de corespundĕtóre moduluĭ de a lucrà al Academieĭ nóstre.

«Se agită cestiunea ortografieĭ francese. Congresul emite votul, ca Academia francesă să grăbéscă decisiunea sa asupra proiectelor relative la ortografie. Congresul e de părere, ca acéstă reformă să se facă maĭ mult în vedere cu starea actuală a limbiĭ decât cu originele eĭ.

«Se maĭ emit voturĭ cu referinţă la întocmirea charteĭ glotografice a Franciei, care să fie gata până la 1900.

«Asemenea se doresce ca institutoriĭ să aibă voe de a se servì de limba vorbită în localitate în predarea limbiĭ naţionale. Se doresce încă formarea de societăţĭ, carĭ să se ocupe de idiomul local şi să publice gramaticĭ şi glosarele acelor limbĭ.

«In fine congresul exprimă dorinţa înfiinţăriĭ şi în Bordeaux a uneĭ societăţĭ orĭ a uneĭ secţiunĭ de limbĭ romanice alipită la societatea existentă, de care pe larg mi-am permis să fac menţiune şi să arăt că nu e nevoe de o nouă societate, ci de alipirea congresanţilor la societatea limbilor romanice dejà existentă şi ilustrată prin mult reputata revistă de sub direcţiunea d-luĭ Gaston Paris.

«Ultima cestiune din programul congresuluĭ urmà să fie: în ce oraş se va ţiné următorul congres?

«După înţelegerea avută cu maĭ mulţĭ din colegiĭ meĭ universitarĭ şi academicĭ şi avĕnd în vedere evenimentele cunoscute d-vóstre şi despre carĭ socot de prisos a face menţiune aci, am luat libertatea de a propune

(1) *Madame S. Dubuc*, institutrice au Lycée de garçons, professeur d'espagnol à l'Ecole supérieure et au Lycée de jeunes filles, Bordeaux, rue Labirat 5.

Bucurescii pentru locul de întrunire a următorului Congres al limbilor romanice, şi anume în 1896. Cu o adevěrată aclamaţiune entusiastă congresul în unanimitate votă în favoarea propunerii mele, propunere care fu salutată cu multă plăcere de tótă presa francesă, cum şi de a nóstră românéscă.

«Nu am să vě relatez partea festivală a Congresului limbilor romanice de la Bordeaux; socot inutil de a vě descrie frumósa recepţiune de la Hôtel de Ville şi cu atât mai puţin triumfala escursiune prin vineturile admirabile din Médoc, ale căror proprietari aŭ făcut congresului o recepţiune de neuitat.

«Mě mărginesc numai a vě atrage atenţiunea asupra angagiamentului ce am luat pentru 1896. Am convingerea, Domnilor Colegi, că nu mě veţi desaprobà şi că apreciând oportunitatea întrunirii în anul viitor a acestui congres, veţi constituì îndată un comitet special, care să iea cu hărnicie şi competinţă în mâni conducerea lucrărilor pentru deplina isbândă a Congresului limbilor romanice, ce se va ţiné în Septembre 1896 la Bucuresci.

«Suntem departe de ḑiua când Nesselrode ḑiceà, că originele Românilor se perd în nóptea timpurilor, dar suntem a doua ḑi după ce scriitorii unguri îşi permit încă să ne denege nobilele nóstre origine. Negreşit că abià merită să fie relevate asemenea probe de ignoranţă şi de rea voinţă; dar ce ḑi frumósă pentru întréga naţiune română aceea, în care *de visu et de auditu* representanţii întregei rase latine, alăturea cu filologii oneşti germani şi englesi, vor proclamà odată mai mult latinitatea nóstră şi se vor convinge de stadiul fericit cultural în care am ajuns. Atunci lumea va înţelege tot cuprinsul mare şi neamuţit grăitor al versurilor lui Alecsandri:

«Latina gintă e regină
«Peste-ale lumei ginte mari.
«Ea pórtă 'n frunte-o stea divină.»

D-l *V. Maniu* îşi exprimă bucuria pentru cele auḑite din relaţiunea d-lui Urechiă şi crede, că întréga Academie va exprimà d-lui Urechiă gratitudinea ei, pentru că a sciut aşà de bine să represente pe Români şi Academia în acel congres al latinităţii. Crede că nu se póte lăsà să cadă idea de a se primì la Bucuresci viitorul congres din 1896, căci ni s'ar da ocasiunea de a arătà Romanilor din Occident latinitatea limbii şi a naţiunii nóstre. Rógă Academia să dea tot sprijinul ei pentru realisarea angagiamentului luat de d-l Urechiă.

D-l *N. Ionescu* susţine propunerea d-luĭ Urechiă şi cere să se numéscă indată o comisiune din sînul Academieĭ, care să stabiléscă programul festivităţilor ce se vor face cu ocasiunea congresuluĭ. Din comisiune să nu lipséscă Preşedintele şi Secretarul general al Academieĭ. Pentru noĭ este de cel maĭ mare interes întrunirea acestuĭ congres în capitala regatuluĭ, pentru că fraţiĭ latinĭ din Occident vor avé ocasiunea de a vedé pe Românĭ, latiniĭ Orientuluĭ. D-sa va depune în biblioteca Academieĭ ultima fasciculă din Dicţionarul idiomelor romance, din care se vede cum o colonie de Celţĭ romanisaţĭ a sciut să-şĭ păstreze limba sa romană. Cu atât maĭ virtos, va fi interesant pentru Romaniĭ din Occident ca să vadă la Dunăre şi în Carpaţĭ un popor maĭ roman decât Italieniĭ şi Spanioliĭ în limbă şi în obiceiurĭ.

D-l *Gr. Ştefănescu* dice, că fără îndoială venirea unuĭ Congres de limbĭ romanice la noĭ ar fi fórte onorător pentru noĭ. Un congres de acest fel însă se face cu marĭ greutăţiĭ, şi întrébă pe d-l Urechiă dacă d-sa a luat înţelegere şi cu Guvernul, pentru că sunt însemnate cheltuelĭ de făcut şi alte disposiţiunĭ absolut necesare, carĭ numaĭ cu ajutorul Guvernuluĭ se pot face.

D-l *D. Sturdza* dice: Când a venit invitaţiunea şi propunerea ca un membru al Academieĭ să mérgă la Bordeaux spre a participà la Congresul limbilor romanice, Academia cu plăcere a primit; a fost însă necesar a recurge la Guvern spre a da mijlócele trebuinciόse, pe carĭ Academia nu aveà putinţă de a le da. Cestiunea se presintă cu totul alt-fel acuma, când se propune ca să primim în 1896 la noĭ congresul. Decisiunĭ de acest fel ar trebui luate la timp, ca să se pótă discutà prealabil, iar nu să se presinte invitaţiunea făcută congresuluĭ spre aprobare, numaĭ ca un fapt împlinit. Este naturală dorinţa fie-căruia de a întruni la noĭ congrese sciinţifice internaţionale. Pentru acésta sunt însă fórte marĭ dificultăţĭ. S'aŭ maĭ făcut propunerĭ de acest fel, dar nu s'aŭ putut realisà; unele s'aŭ discutat chiar în sînul Academieĭ. Sunt multe causele, pentru carĭ nu suntem încă în posiţiune de a ne puté face plăcerea să chemăm la noĭ congrese sciinţifice internaţionale,

înaintea cărora ţéra să se presinte cu demnitate. Principalele cause sunt: 1. Colecţiunile nóstre sciinţifice nu sunt încă presentabile, pentru că nu sunt instalate cum se cuvine, din causă că sunt tinere şi că până acum nu am ajuns a le da localurile şi instalaţiunile trebuinciose; aşà sunt biblioteca Academieĭ, Biblioteca Statuluĭ şi Musĕul. Intr'un an de ḑile este omenesce peste putinţă a pune aceste colecţiunĭ în bună rînduială, ca să pótă fi visitate de învĕţaţiĭ carĭ vor venì la congres. Nu ar fi demn a învità pe aceĭ învĕţaţĭ la noĭ, spre a vedé aceste colecţiunĭ în desordine. 2. Ca să ne putem presintà la un congres adus la noĭ, şi maĭ ales la acel de limbĭ romanice, trebue să pregătim lucrărĭ, ca noĭ să fim purtătoriĭ de cuvînt în congres, aşà în cât învĕţaţiĭ carĭ vor venì să fie mulţumiţĭ. Programul acestor lucrărĭ nu există şi timpul cât ar maĭ rĕmâné până la August viitor ar fi de tot prea scurt pentru pregătirea lucrărilor sciinţifice necesare. 3. Cestiunea pusă de d-l Urechiă este mare şi însemnată şi ar atrage după sine cheltuelĭ; de aceea, în şedinţele ordinare, nu avem competinţa de a luà nicĭ o decisiune în acéstă privinţă, ci numaĭ în sesiunea generală. Maĭ este întrebarea, cum consideră Guvernul cestiunea, căcĭ într'o afacere de acéstă natură Guvernul nu póte fi lăsat la o parte şi nicĭ nu se cuvine ca Academia să se pună în contra Guvernuluĭ, dacă acesta nu ar voì să se ţină congresul. D-l Sturdza este în principiŭ pentru întrunirea congreselor sciinţifice în ţéră, şi maĭ ales pentru a aceluĭ de limbĭ romanice; spre a ajunge la acésta însă, trebue să ne pregătim după un program dinainte hotărît; şi când vom fi făcut pregătirea, atuncĭ să se hotărască epoca la care să fie invitat congresul la noĭ. Numaĭ aşà ne vom puté presintà cu demnitatea cuvenită înaintea congresuluĭ, şi numaĭ aşà el va puté fi folositor pentru ţéră şi pentru ceĭ carĭ vor participà la el. Propunerea de a se chemà congresul în anul viitor este prematură. D-sa se învoesce să se alégă o comisiune, care să studieze chestiunea congresuluĭ, dar nu ca să se ţină în 1896, ci peste maĭ mulţĭ anĭ, când vom fi gata a-l primì cu demnitate.

D l *N. Ionescu* susţine a se alege o comisiune pentru întocmirea

programuluĭ pentru primirea congresuluĭ, care nu se póte amânà, fiind-că suntem angagiaţĭ printr'un membru al Academieĭ. Să ne presintăm cu ce avem şi să arătăm latinitatea poporuluĭ nostru.

D-l *V. A. Urechiă* dice, că Academia este liberă, angagiat este d-l Urechiă, şi cu d-sa alţĭ profesorĭ, carĭ vor face congresul în anul viitor, orĭ cu orĭ fără conlucrarea Academieĭ. Nepregătirea materială nu póte fi o împedecare suficientă pentru primirea congresuluĭ. Nu crede însă, că suntem nepregătiţĭ din punctul de vedere sciinţific. S'a dis că nu suntem pregătiţĭ acum şi că vom fi peste câţĭ-va anĭ; acésta nu corespunde de loc ideilor d-sale, care voesce cu orĭ-ce preţ să aibă congresul în anul viitor. S'a vorbit despre lipsa de fondurĭ; d-sa observă că n'a cerut fondurĭ, ci numaĭ protecţiunea morală a Academieĭ. Maĭ mulţĭ romaniştĭ ilustri, ca Ascoli, Paris, De Gubernatis, Quintana, Castelar, Tourtoulon şi alţiĭ aŭ şi scris d-luĭ Urechiă că vor veni cu plăcere la congresul din Bucurescĭ.

D-l *Dr. V. Babeş* observă, că adese-orĭ se întîmplă ca congresele sciinţifice internaţionale să fie amânate. Amânarea s'ar puté face şi la noĭ, fără ca acésta să fie umilitor pentru ţéră saŭ pentru invitatorul congresuluĭ.

D-l *P. S. Aurelian* dice, că cestiunea are fără îndoială o deosebită însemnătate, fiind vorba a se chemà în congres, ca óspeţĭ aĭ ţĕriĭ, bărbaţĭ ilustri din ţĕrile romanice. D-sa crede, că înainte de a se luà orĭ-ce decisiune, ar fi necesar ca Preşedintele Academieĭ să expună cestiunea M. S. Regeluĭ şi să iea şi părerea Sa în acéstă privinţă. Spre acest scop propune, ca cestiunea să fie amânată.

D-l *Gr. Ştefănescu* este de părere, ca comisiunea care se va numi să fie compusă din Delegaţiune şi d-niĭ Urechiă şi Hasdeŭ.

D-l *A. Papadopol-Calimach* crede, că este necesar ca propunerea să se facă la sesiunea generală viitóre.

— Se decide a se amânà cestiunea pentru şedinţa viitóre.

ȘEDINȚA DIN 29 SEPTEMBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l C. Climescu anunță telegrafic, că d-l Ioan Agaricĭ, încetat din véĭță la Roman la 27 curent, a lăsat prin testament Academieĭ moșia Móra Grecilor din județul Vasluiŭ.

— Se decide a se depune o corónă pe sicriul rĕposatuluĭ și a se delegà d-niĭ N. Ionescu, P. Poni și Gr. G. Tocilescu, să asiste ca representanțĭ aĭ Academieĭ la înmormîntare, care se va face la 30 Septembre.

D-l *N. Ionescu* arată în trăsurĭ generale calitățile de om și de cetățén ale rĕposatuluĭ.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că Agaricĭ a fost unul dintre tineriĭ ceĭ maĭ aprigĭ în luptele pentru Unire de la 1857. Cu pietate îșĭ amintesce că și-a început activitatea politică alăturĭ cu Agaricĭ, care erà purtător de stég în ținutul Romanuluĭ. Îĭ pare rĕŭ că împrejurările nu-ĭ permit a fi de față la înmormîntarea vechiuluĭ amic și a bunuluĭ cetățén.

D-l *A. Papadopol-Calimach* dăruesce un autograf al luĭ Costache Negri, al căruĭ text l'a publicat în «Revista Nouă» (1889, p. 333—334); dăruesce asemenea copia uneĭ poesiĭ inedite de Ioan Alecsandri facută la 1848.

D-l *D. Sturdza* dăruesce următórele:

1. Un medalion de argint de 11 cm. pe 8,5 cm., figura în relief înalt a luĭ Sigismund Bathori încunjurată de inscripțiunea: SERENISSIMVS SIGISMVNDVS TRANSILVANIÆ VALACHIÆ ET MOLDAVIÆ PRINCEPS.

2. O tablă de aramă de 40 cm. pe 31 cm., avênd pe o parte gravat în taille douce portretul luĭ Grigorie Ghica Voevod (în Muntenia 1733—1735, în Moldova 1735—1741). De-asupra figuriĭ Domnitoruluĭ: ÆTERNITATI; de desubt marca amînduror țĕrilor între cuvintele: CONSECRAVIT | GRATITUDO; jos: Iassijs in Moldauia MDCCXXXV. Pe cea-laltă parte, Maica Domnuluĭ cu coróna de-asupra capuluĭ ținută de Archangeliĭ Michail și Gavril, și de desubt:

Ѧсемънаре фъкътоарей де
минѹнй Ікóане а пресфн҃
фечоаре Нъс: де Д҃мнезъѹ
Динь Мънъстиръ Нѧмцѹл

D-l *N. Ionescu* propune, ca aceste două gravurĭ să se tragă în multe exemplare și să se rĕspândéscă.

D-l C. Erbicénu, membru corespondent, trimite în dar un dosar conţinĕtor de titlurile de servicil ale rĕposatuluĭ Episcop Iosif Bobulescu.

Se comunică că d-na M. G. Obedenaru a dăruit o culegere de cărţĭ în 523 volume din biblioteca rĕposatuluĭ sĕŭ soţ, Dr. M. G. Obedenaru, după dorinţa rĕposatuluĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* comunică, că Delegaţiunea a adresat d-neĭ Pasteur următórea telegramă de condoleanţă:

«Academia Română, luând o vie parte la perderea durerósă, pe care omenirea întrégă a încercat'o odată cu Domnia-Vóstră, Dómne, în persóna ilustruluĭ Domnieĭ-Vóstre soţ, vĕ rógă să primiţĭ complimentele sale de condoleanţă.

«Numele luĭ Pasteur va rĕmâné pentru tot-deauna printre acele ale celor maĭ marĭ bine-făcĕtorĭ aĭ omenireĭ »

D-l *Gr. Ştefănescu* dă cetire următóreĭ relaţiunĭ asupra Şcóleĭ de mine din America:

«*Domnilor Colegĭ*,

«După cum v'am promis în şedinţa trecută, viŭ astădĭ să vĕ daŭ séma de informaţiunile ce am putut căpĕtà în privinţa acesteĭ şcóle.

«Colegul nostru d-l Haret, sciind că am amicĭ printre învĕţaţiĭ americanĭ, m'a rugat să cer informaţiunĭ asupra celeĭ maĭ bune şcóle de mine, maĭ cu sémă în vedere cu exploatarea *petroleuluĭ*. Eŭ m'am şi adresat la un vechiŭ amic al meŭ, d-luĭ Cope, profesor la Universitatea din Filadelfia, unul din statele petrolifere ale Americiĭ. D-l Cope mi-a şi rĕspuns prin epistola din Iunie anul curent. Iată care este cuprinsul acesteĭ scrisorĭ:

Philadelphia, 25 Iunie 1895.

«*Scumpe coleg şi amic*,

«Te pot informà că veĭ găsi pe cel maĭ bun cunoscĕtor al geologieĭ pe-«troleuluĭ în America, pe profesorul *Edw. Arton*, directorul Institutuluĭ geo-«logic din Ohio; el şéde in *Columbus*, oraşul capitală a statuluĭ Ohio, şi in-«ginerul d-vóstre va găsi la dînsul tot ce caută. Nu sciŭ sigur dacă pro-«fesorul Arton dă lecţiunĭ la Columbus saŭ Clavelant, oraş la Nord de Co-«lumbus. La Clavelant se află «Case School of Appleid Science», unde el va «găsi pe profesorul C. F. Moseberry, care este cea maĭ mare autoritate în «chimia petroleuluĭ.»

«De aicĭ resultă că, deşi ţéră petroliferă, Pensylvania nu are o şcólă de mine maĭ importantă, şi acésta nu este de mirare, fiind-că Pensylvania, deşi primul stat în care s'a descoperit petroleul, astădĭ este cu mult întrecută de statul *Ohio*, vecinul sĕŭ, după cum am arătat şi eŭ în memoriul asupra călĕtorieĭ mele în America.

«In urma acesteĭ scrisorĭ, m'am adresat d-luĭ profesor *Edw. Arton* în Columbus, capitala statuluĭ Ohio; de la d-sa n'am primit vre-o scrisóre, şi cunoscênd politeţa Americanilor, cred maĭ mult că acea scrisóre s'a rătăcit. Dacă nu am primit vre-o scrisóre, am primit însă un Anuar al uneĭ însemnate şcóle de mine din Michigan, din Statele-Unite, care de sigur că mi-a fost trimis de d-l Arton.

«Acéstă şcólă, numită «*Michigan Mining School*», se află în orăşelul Houghton, care este reşedinţa comitatuluĭ Houghton, în valea *Partage Lake*, un braţ al *Laculuĭ superior*.

«Şcóla este gratuită pentru orĭ-ce student din orĭ-ce ţéră; se depune însă la intrare o cauţiune de *25 dolarĭ* (100 leĭ), care să servéscă la despăgubirea obiectelor ce ar deteriorà, şi ceea ce se scóte ca despăgubire în cursul studielor, se înlocuesce, ast-fel ca depositul să fie tot-deauna întreg, deposit care i se restitue studentuluĭ la eşirea sa din şcólă.

«Şcóla acésta are maĭ multe secţiunĭ şi dă diplome în diferite specialităţĭ ca:

«Inginer de mine, mecanic, electrician; diplomat în chimie, metalurgie, în geologie.

«In privinţa condiţiunilor de admitere, acéstă şcólă primesce treĭ categoriĭ de studenţĭ:

«1. *Studenţĭ déjà graduaţĭ*, — acesta este casul nostru — aceia carĭ posedă déjà o diplomă de la un *Colegiŭ technic* saŭ sciinţific, saŭ de la vre-o Universitate din secţiunea în care studiele sunt analóge cu unele materiĭ din şcólă. Aceştia sunt primiţĭ în anul I fără examen, presintând diploma ce aŭ. Studiele, pe carĭ aceştia le vor fi făcut în alte institute, li se vor scuti acì, cu condiţiune numaĭ ca fie-care graduat să presinte un *certificat* al Institutuluĭ în care a fost graduat că a făcut acele studiĭ, arătând şi nota ce a obţinut la acele studiĭ. Nu vor fi scutiţĭ decât numaĭ atuncĭ când direcţiunea va fi încredinţată că acele studiĭ echivaléză în adevĕr cu cele din şcóla de mine.

«2. *Studenţĭ regulaţĭ*. Aceştia se primesc saŭ în urma unuĭ examen făcut la şcóla de mine, saŭ presintând certificat special de admitere.

«3. O a treia categorie, *studenţiĭ specialĭ*. Aceştia sunt simpli lucrătorĭ carĭ vin acolo ca să se perfecţioneze; eĭ sunt primiţĭ, dacă dovedesc că

sunt pregătiţĭ să facă lucrarea în care doresc să se perfecţioneze în laboratoriĭ şi în mine.

«Pentru cele două dintâĭ categoriĭ se obţin două diplome: saŭ ieaŭ diploma de *bacalaureat în sciinţe* saŭ diploma de *inginer de mine*.

«*Cea dintâiŭ* diplomă se dă pentru studiele ordinare pentru un inginer de mine; cea de *a doua* pentru studiĭ speciale şi maĭ înalte în inginerie.

«Aceste două categoriĭ de diplomaţĭ aŭ ca studiĭ comune următórele:

«Pentru diploma de *bacalaureat în sciinţe* (bine înţeles de mine):

«Algebra superióră, trigonometria plană, trigonometria sferică, geometria analitică, fisicele, chimia generală, analisa cu suflătorul, desemnul mecanic, desemnul topografic, supraveghiarea, supraveghiarea pe tărîm, cristalografia, botanica şi zoologia, paleontologia, geologia elementară, principiĭ elementare de mine, lucrărĭ maĭ înaintate cu suflătorul şi analisa calitativă, analisa cantitativă, încercărĭ, proprietăţile materialurilor, Supraveghiarea minelor şi exploatarea lor, mineralogia, geologia stratigrafică, metalurgia, practica în prăvălie.

«Şi pentru diploma de *inginer de mine* se maĭ adaoge la materiile de maĭ sus următórele:

«Mĕsurătorile fisice, amenagiarea minelor şi darea de sémă despre dînsele, petrografia, geologia fisică, lucrărĭ geologice pe tărîm, saŭ analisa cantitativă maĭ înaintată, saŭ experienţe metalurgice, sintese chimice.

«Scóla din Michigan (1), spune Anuarul, nu este un *colegiŭ*, ci este o şcólă superióră profesională, în care se dă instrucţiune la graduaţĭ saŭ altora, carĭ voesc să dobândéscă *o educaţiune profesională*, presupunĕnd că studiele literare şi educative aŭ fost făcute dejà şi că eĭ aŭ intrat aicĭ cu scop de a se preparà pentru *munca practică*.

«Deşi nu este obligator, studenţiĭ sunt avisaţĭ ca, intrând în şcólă, să aibă puţine cunoscinţe de câte-va din limbile moderne, ca francesa, germana, etc. şi că aŭ urmat materiĭ carĭ le formézà raţionamentul şi limbagiul, ca logica, psichologia, retorica, literatura etc., practica arătând, adaoge Anuarul, că aceştia trec înaintea celor-lalţĭ.

(1) Cursul de mine se rapórtă la cincĭ categoriĭ:
1° Minele fluide:
a) Petroleŭ.
b) Gaze.
c) Ape sărate.
2° Mine de petrişurĭ, metalifere şi alt-fel.
3° Mine metalifere tarĭ.
4° Mine de cărbunĭ.
5° Mine de pétră (cariere).

«Instrucțiunea în acéstă școlă se dă teoretică și practică, în laboratorii și pe tărîm, cuprindênd inspecțiuni de mori, de mine și de fonderii.

«Fie-care student va primi instrucțiuni individual și acei cu aptitudini speciale vor fi dirigiați la investigațiuni *originale*.

«Cantitatea de muncă este așà de mare pentru terminarea în timp hotărît, în cât fie-care student trebue să se presinte imediat la deschiderea anului școlar și să stea până la fine.

«Fie-care student este dator să petrécă șépte ore pe ḑi în cinci ḑile pe săptămână în laboratoriŭ saŭ în lucrările pe tărîm și în ascultarea cursurilor; preparațiunile se fac în afară de aceste șépte ore.

«Fiind-că instrucțiunea se face personală și individuală, un student póte merge mai repede de cât cei-lalți, acésta depindênd de aptitudinea și de sîrguința lui.

«Pentru luarea diplomei de *inginer de mine* se face o tesă, în care să se cuprindă resultatele unei *lucrări originale* asupra vre-unui subiect tractat în cursul studielor, și se presintă acest subiect aprobării școlei la începutul ultimului an (al 3-lea) școlar; se cere ca tesa să cuprindă resultatele unei investigațiuni făcute sub direcțiunea unuia saŭ a mai multor profesori ai școlei.

«Anuarul cuprinde o mulțime de alte amănunte, ca împărțirea materiilor pe an și pe trimestre, programul amănunțit al fie-cărei materii, orele de curs și de practică în laboratorii și pe tărîm, numele profesorilor fie-cărei materii, etc. etc., asupra cărora trec, fiind-că bursierul nostru va luà acolo cunoscință de ele.

«Nu pot însă să trec un amănunt destul, dacă nu important, dar destul de oportun în casul nostru. Anuarul arată anume cu cât póte trăi un student în orașul Houghton, cu tóte necesariile de traiŭ și cu obiectele de studiŭ:

«1. Pensiunea pentru 10 luni și jumătate (presupunênd că în timpul vacanțelor copiii se duc în familii) costă 20—25 dolari pe lună	210—262	
«2. Aparate chimice etc.	20— 40	
«3. Cărți și materiale de desemn	25— 50	
«4. Cheltueli de călĕtorii și excursiuni (prețul jumătate)	10— 50	
«5. Spĕlătura	20— 30	
Total	285—432	dolari
saŭ	1500-2200	lei.

«Este probabil că acésta este una din cele mai însemnate școle de mine;

căci de aci se cer ingineri de mine de diferitele companii de exploatare din Statele-Unite».

—Se decide a se da d-luĭ inginer Guțu, bursier al Fundațiunii Adamachi, instrucțiuni a merge la Houghton în Michigan (Statele-Unite, Nord America), pentru a urmà la școla «Michigan Mining School» cursurile privitóre în special la exploatarea petroleuluĭ.

— Cestiunea convocării Congresuluĭ internațional de limbĭ romanice se decide a se amânà pentru ședința de la 13 Octobre.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 6 OCTOBRE 1895.

Preșdința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l S. Albini se primesce în dar un desemn original contemporan representând în siluete portretele luĭ Hora și Cloșca, precum și cele 2 medaliĭ atribuite luĭ Hora.

De la d-l V. D. Păun, profesor, se primesce o broșură imprimată la 1664, cuprindênd o relațiune (în limba germană) despre răsboiul contra Turcilor.

Se primesc de la Atena 3 broșurĭ, cuprindênd traducerea grecéscă a discursurilor rostite în Senatul Românieĭ de I. P. S. S. Iosif Naniescu, Metropolitul Moldoveĭ și Suceveĭ, de P. S. S. Partenie I. Clincénu, Episcopul Dunăriĭ-de-jos, și de d-l D. A. Sturdza în 1893 asupra legiĭ cleruluĭ.

De la d-l I. Georgescu se primesce portretul rĕposatuluĭ G. Barițiu făcut de d-sa în creion după natură la Sibiiŭ în 1881.

De la Direcțiunea generală a Căilor ferate române se primesc 6 medaliĭ comemorative a inaugurăriĭ Poduluĭ Regele Carol I, 3 de argint și 3 de bronz.

D-l *A. D. Xenopol* înapoiază manuscriptul studiuluĭ *Cestiunea Arilor* de Gr. C. Bușureanu, exprimându-șĭ părerea că acéstă lucrare merită a fi publicată în *Anale.*

— Se recomandă Secțiuniĭ istorice.

D-l *Gr. G. Tocilescu,* însărcinat de Academie a se duce la Roman împreună cu d-niĭ N. Ionescu și P. Poni, ca s'o represinte la înmormîntarea luĭ Ioan Agaricĭ, face o scurtă relațiune asupra acesteĭ ceremoniĭ, arătând participarea autorităților civile și militare, a corpuluĭ profesoral, a unuĭ mare numĕr de orășenĭ și a maĭ bine de 300 țĕranĭ din județele Roman și Vasluiŭ, venițĭ ca să aducă ultimele onorurĭ rĕmășițelor defunctuluĭ. Serviciul divin a fost oficiat de P. S. S. Episcopul Inocentie. Cu acéstă ocasiune d-l Tocilescu a rostit în biserică cuvîntarea următóre:

«*Intristată adunare,*

«Să nu așteptațĭ de la mine cuvinte carĭ să arate cine a fost cel ce se află înaintea nóstră. L'ațĭ cunoscut cu toțiĭ, l'ațĭ stimat și l'ațĭ iubit, ațĭ prețuit calitățile sale înalte, pe bunul creștin, pe integrul cetățén, pe ardintele patriot. Cartea vieţeĭ sale, care acum s'a închis, nu eŭ o voiŭ rĕsfoi! Serviciile ce el a adus orașuluĭ județuluĭ, țĕriĭ — nu eŭ le voiŭ aminti; este cine-va printre noĭ, care va puté îndeplini acéstă sarcină cu maĭ mult drept, cu maĭ multă competință, cu maĭ mare căldură și elocință. Este unul din ceĭ treĭ solĭ aĭ celeĭ maĭ înalte instituțiunĭ de cultură națională, aĭ Academieĭ Române, este iubitul fiŭ al Romanuluĭ, venerabilul d-n Nicolae Ionescu! D-sa, care a cunoscut pe rĕposat, căre a cărunțit, a albit, luptând împreună cu dînsul pentru realisarea celor maĭ marĭ acte din istoria nóstră contemporană, va sci cu talentul sĕŭ oratoric să schițeze acéstă figură, care a dispărut dintre noĭ, lăsând un mare gol în mijlocul nostru!

«Rolul meŭ este cu mult maĭ modest. Ca Vice-Președinte al Academieĭ Române, vin să aduc un ultim omagiŭ ilustruluĭ defunct, să mĕ fac interpretul regretelor eĭ unanime și să depun, împreună cu ceĭ-lalțĭ doĭ colegĭ aĭ meĭ, o cunună la sicriul și mormîntul luĭ Ioan Agaricĭ.

«Ioan Agaricĭ și Academia Română! Ce legătură a fost între dînsul și cea maĭ înaltă instituțiune de cultură în țéră? De ce acésta a ținut să fie representată la trista ceremonie de onóre a mortua-

relor rĕmășițe? Rĕspunsul îl avețĭ în sufletul și pe buzele d-vóstre.

«Când după atâtea grele și uriașe sforțărĭ, s'a putut întocmi și în draga nóstră țéră o stare de lucrurĭ maĭ bună, maĭ sigură, maĭ cu temeiŭ, — când pentru cultivarea limbiĭ și literaturiĭ naționale s'a înălțat un *templu*, în care oficiază representanțĭ aĭ întregeĭ românimĭ, — este o datorie de recunoscință ce légă acéstă instituțiune cu toțĭ aceĭ ilustri bărbațĭ, carĭ cu gândul, saŭ cu faptul aŭ contribuit la propășirea și mărirea țăriĭ!

«Ioan Agaricĭ a făcut parte din acea mare generațiune!

«Simplu răzeș din județul Vasluiŭ, din clasa acelora carĭ aŭ dat pe ceĭ *nouĕ curcanĭ și cu sergentul ḑece* și carĭ aŭ înscris în analele țĕriĭ cu brațele și cu sângele lor o pagină așà de gloriósă, în ḑiua când a fost chemat ca mic proprietar să se rostéscă și dînsul asupra destinelor acesteĭ țĕrĭ, l'ațĭ vĕḑut nu în rîndul *separatiștilor*, ci al *unioniștilor;* și cu tóte rangurile și baniĭ ce i se oferiaŭ, cu tóte schingiuirile la carĭ a fost supus, el a rĕmas statornic în tabăra acelora ce credeaŭ și simțiaŭ că:

> «Unde-s doĭ puterea cresce
> «Și dușmanul nu sporesce!»

«Aprópe 12 anĭ el a representat unul din județele cele maĭ bogate și unul din orașele cele maĭ vechĭ, județul și orașul Roman; și prin tactul sĕŭ, prin bunul sĕŭ simț, prin spiritul sĕŭ de economie și de bun gospodar, a adus serviciĭ concetățenilor sĕĭ carĭ i-aŭ dat mandatul de deputat saŭ de primar. Când în fine a sosit césul ca să plătéscă și dînsul tributul obștesc, să se ducă de pe acest pămînt, la cine se îndréptă ultima luĭ gândire? Pe cine voesce el să ajute? Cum vrea să-șĭ nemuréscă numele în urma luĭ?

«Răzeșul de lângă Vasluiŭ, rĕmas răzeș în tótă viéța luĭ, cugetă tot la răzeșiĭ ceĭ sĕrmanĭ, la acéstă țĕrănime care o vedețĭ acĭ umplênd biserica și curtea și care a alergat în tóte părțile ca să bine-cuvinteze memoria făcĕtoruluĭ lor de bine.

«O *școlă de meseriĭ* voesce I. Agaricĭ să se deschidă pe una din moșiile luĭ. Copiiĭ săracilor să găséscă într'însa mijlócele de hrană și de învĕțătura unuĭ meșteșug; și îndeplinirea acesteĭ pa-

triotice dorințe, o încredințéză dînsul Academiei Române, ca instituțiunii celei mai de încredere și mai temeinice în țéră.

«Iată de ce, întristată adunare, Academia Română vine prin representanții ei să plătéscă tributul de recunoscință datorit memoriei ilustrului vostru concetățén; iată de ce ea își unesce lacrimele și regretele ei cu lacrimele și regretele vóstre; iată de ce ea onoréză într'însul pe cetățénul, pe patriotul și pe generosul filantrop!

«A medità asupra sufletului și operei unui mort este un isvor de forță pentru cei vii!

«Corpul lui Ioan Agarici peste câte-va minute se va acoperì de glia de pămînt, sóța care ne așteptă pe fie-care din noi! Sufletul sĕŭ însă se va duce acolo, unde se cere socotéla faptelor și ispășirea păcatelor! Oficerii cultului aŭ înălțat rugăciuni pentru ertarea păcatelor lui; ori-cari și ori-câte ar fi fost ele, se șterg pentru o mare faptă bună: Agarici și-a iubit țéra, a iubit pe aprópele, Agarici și-a făcut datoria pe acest pămînt!

«Și fiind-că un singur lucru e sigur pe lume, *datoria*, și fiind-că fericirea supremă pentru omul care trece, este de a se apropià de Dumnedeŭ prin fapte bune, du-te liniștit suflete al lui Ioan Agarici! Amintirea ta nu se va șterge din inimele concetățenilor tĕi; Academia va înscrie cu litere de aur numele tĕŭ în cartea marilor donatori; instituțiunea ce ai dorit'o va deveni un isvor pururea de recunoscință și de nemurire a numelui tĕŭ: fie-care fiŭ de țĕran saŭ de tîrgoveț, care va învĕțà în școla ta vre-un meșteșug, te va bine-cuvîntà în tótă viéța, căci prin tine el a căpĕtat mijlocul de a munci, de a se hrăni și de a trăi cu cinste și cu vrednicie!

«Eternă să-ți fie memoria!»

D-l *Dr. V. Babeș* cetesce comunicarea sa: *Despre bólele de ficat în România, despre nomă, despre tetanos, despre structura microbilor, despre jigodie și despre epizootia porcilor în România*.

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce scrierea sa: *Sonata la Kreuzer*.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce expunerea sa despre mausoleul luĭ Traian descoperit lângă monumentul triumfal de la Adam-Klissi în Dobrogea.

D-l *D. Sturdza* crede a fi interpretul Academieĭ, exprimându-șĭ marea mulțumire pentru însemnata descoperire a acestuĭ noŭ și prețios monument al glorieĭ romane pe pămîntul Românieĭ.

ȘEDINȚA DIN 13 OCTOBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l St. C. Hepites membru corespondent, arată, prin următorul raport, condițiunile în carĭ trebue făcută o columnă meteorologică spre a fi folositóre:

«*Domnule Președinte*,

«Mult măgulitórea scrisóre ce ațĭ bine-voit a-mĭ adresà la 6 curent pentru modestele lucrărĭ ale Institutuluĭ meteorologic ce am onóre de a conduce, îmĭ dă o încuragiare neașteptată. Vě mulțumesc din fundul inimeĭ Domnieĭ-Vostre și Academieĭ.

«Din ḑiua în care regretatul Câmpineanu, primul titular al departamentuluĭ Agriculturiĭ, a hotărît înființarea unuĭ serviciŭ meteorologic și până acum am făcut, este adevěrat, progrese marĭ în studiul climeĭ nóstre, nu atàt de marĭ însă precum aș fi dorit și precum, cu puțină bună-voință, s'ar fi putut face negreșit. Sper însă, că dacă nu vom puté câștigà timpul perdut, vom fi totușĭ în stare să accelerăm dobândirea resultatelor celor maĭ neapěrat necesare elemente climatologice ale țěriĭ nóstre.

«Să vin acum la a doua parte a scrisóreĭ Domnieĭ-Vostre, relativă la dorința exprimată de Academie de a așezà «cât maĭ curînd într'una din «grădinele publice ale Capitaleĭ» o columnă meteorologică.

«Columnele meteorologice, dupe cum bine scițĭ, Domnule Președinte, aŭ de scop de a pune la îndemâna publiculuĭ, maĭ întâiŭ nisce instrumente meteorologice, cu a căror practică trebue să se familiariseze, apoĭ valorile

normale climatologice relative la localitatea unde este instalată columna, precum şi óre-carĭ date geografice şi statistice relative la aceeaşĭ localitate şi în fine *Buletinul meteorologic*, care se alcătuesce în fie-care ḑi în Institutul meteorologic central, cu ajutorul observaţiunilor din diferite părţĭ ale ţĕriĭ. Cu aceste date fie-care îşĭ póte da sémă de repartiţiunea la un moment dat a elementelor climatologice dintr'o regiune, şi care póte prin urmare să-ĭ sugereze ideĭ lămurite asupra *prevederiĭ timpuluĭ*, pe care încă din diferite cause n'a întreprins'o Institutul nostru meteorologic.

«Până în ultimiĭ anĭ, întemeetoriĭ columnelor meteorologice nu aveaŭ nicĭ decum pretenţiunea de a atribui nisce valorĭ reale indicaţiunilor instrumentelor adaptate la columnă, căcĭ orĭ-care ar fi fost modul şi materialul de construcţiune al sĕŭ, în lemn, pétră saŭ fer, instrumentele eraŭ neapĕrat influenţate într'un mod considerabil de căldura înmagasinată de massa care constitue columna, care negreşit trebue să fie expusă atât la sóre, cât şi la tóte intemperiile. Columnele meteorologice eraŭ maĭ cu sémă nisce monumente pentru ornamentaţiunea pieţelor saŭ grădinelor.

«De când însă d-l. Dr. R. Assmann, şef de serviciŭ la Institutul meteorologic al Prusieĭ, a arătat prin termometrul cu aspiraţiune, că se póte obţiné temperatura aeruluĭ fórte esactă chiar cu observaţiunĭ făcute cu totul la sóre, s'a format în Germania o societate, *Urania Uhren-und Saülen-Comandit-Gesellschaft*, care a construit la Berlin un numĕr mare de columne metalice fórte elegante, în carĭ indicaţiunile instrumentelor meteorologice ce ele conţin sunt destul de esacte. Partea esenţială a columneĭ este o turbină, care pusă în mişcare prin apă sub presiunea conductelor oraşuluĭ produce o ventilaţiune energică, care pune aerul din interiorul columneĭ tocmaĭ în aceleaşĭ condiţiunĭ ca aerul din afară. Apa, care a servit dejà la învîrtirea turbineĭ, servesce de motor pentru a pune în mişcare nisce table marĭ cu anunciurĭ, dar carĭ negreşit s'ar puté înlocuì cu folos cu alte indicaţiunĭ maĭ instructive pentru public.

«Dacă voiŭ adaoge, că fie-care columnă este prevĕḑută cu unul saŭ maĭ multe cadrane de orologiĭ şi că composiţiunea sa nu lasă nimic de dorit în ceea ce privesce estetica şi resistenţa, cred că acesta ar fi tipul columneĭ ce ar trebui adoptat pentru satisfacerea dorinţeĭ legitime exprimată de Academia nóstră.

«Unul din directoriĭ societăţiĭ maĭ sus numite, d-l Breslauer, făcĕnd acum doĭ anĭ o visită Institutuluĭ nostru meteorologic, a bine-voit să-mĭ dăruiască pentru Institut sistemul de instrumente şi turbina întrebuinţate în aceste columne meteorologice. După cum însă Institutul meteorologic nu posedă până acum nicĭ o canalisaţiune cu apă şi nicĭ un alt motor

spre a puté pune în mişcare turbina, n'am cerut să ni se pună la dispoşiţiune instrumentele ce ne-aŭ fost dăruite.

«Dacă Ministeriul de Agricultură—pe lângă care-mĭ voiŭ pune tóte silinţele pentru reuşită—ar bine-voi să aprobe cumpĕrarea columneĭ metalice destinate a cuprinde aceste instrumente, pe carĭ le va oferì cu drag Institutul nostru, şi dacă Primăria Capitaleĭ — pe lângă care asemenea voiŭ mijlocì — ar face lucrările, relativ puţin costisitóre, pentru instalarea columneĭ într'un loc potrivit şi unde ar fi un conduct de apă, s'ar puté cu inlesnire instalà în Capitală columna meteorologică, despre a căreĭ creare s'a vorbit fórte mult şi de multă vreme.

«Funcţionarea regulată a aparatelor meteorologice din acéstă columnă va întîmpinà póte o greutate, din causa prea miceĭ presiunĭ ce are apa din conductele de distribuţiune ale oraşuluĭ. Intr'adevĕr la Berlin turbina, care trebue să facă circa 12 învîrtiturĭ pe secundă, consumă pe ḑi $^3/_4$ m. c. de apă cu o presiune de 30 metri. După cum o asemenea presiune nu se află nicĭ într'un punct al oraşuluĭ, vom fi siliţĭ a modificà turbina. Cu o presiune de 4 metri, o asemenea turbină va consumà 10 metri cubĭ de apă în 24 de ore. Pentru a dispune în tóte anotimpurile de o asemenea presiune, cu actualul sistem de alimentare, va trebui negreşit să facem instalarea columneĭ într'unul din cele maĭ jóse puncte ale oraşuluĭ. Grădina Cişmegiu se impune decĭ.

«Instrumentele meteorologice ce va conţiné columna meteorologică fiind înregistrătóre, ele ne ar da în mod amănunţit nisce indicărĭ fórte utile pentru comparaţiunea climeĭ oraşuluĭ Bucurescĭ cu aceea ce avem pe délul Filaretuluĭ. Din acest punct de vedere, utilitatea uneĭ asemenea columne meteorologice este netăgăduită.

«După cum însă instalarea sa reclamă o sumă de banĭ, de care nu dispune Institutul nostru, voiŭ face cuvenitele demersurĭ pe lângă Departamentul de care dînsul depinde şi pe lângă Primaria Capitaleĭ, care este interesată la realisarea sa.

«Voiŭ ţiné în curent pe Academie de resultatele, la carĭ voiŭ fi ajuns în acéstă intreprindere.

«Primiţĭ etc.»

D-l *N. Ionescu* propune să se recomande Secţiuniĭ sciinţifice examinarea cestiuniĭ.

— Se recomandă Secţiuniĭ sciinţifice.

De la d-l L. Leger, membru onorar, se primesce scrierea sa *Etudes de mythologie slave. No. I. Peroun et Saint Elie*, Paris 1895.

D-l Preşedinte comunică mulţumirea primită de la d-na L. Pasteur şi familia sa pentru condoleanţele exprimate de Academie la încetarea din viéţă a ilustruluĭ învĕţat.

D-l *Sp. Haret* presintă procesul verbal al Comisiuniĭ instituite de Academie la Şcóla de podurĭ şi şosele pentru acordarea uneĭ burse din fondul Adamachi destinată unuĭ elev al aceleĭ şcóle. Comisiunea propune să se acorde bursa elevuluĭ Moţoiŭ Ioan, cu condiţiunea să aducă certificat de paupertate până la 17 Octobre a. c., iar dacă nu va îndeplini acéstă condiţiune, bursa să se dea elevuluĭ G. N. Ifrim.

— Propunerea Comisiuniĭ se aprobă.

D-l *Sp. Haret* arată că la Aprilie trecut s'a dat o bursă Adamachi tînĕruluĭ Vasile Roşu, elev al Şcóleĭ de podurĭ în anul preparatoriŭ şi nepot al rĕposatuluĭ Adamachi. Acest tînĕr a fost primit bursier în acea şcólă şi de aceea, conform regulamentuluĭ, bursa a rĕmas vacantă. D-sa propune să se publice concurs pentru acea bursă pe ḑiua de 2 Novembre, spre a se puté presentă şi eleviĭ primiţĭ în anul preparatoriŭ.

— Propunerea d-luĭ Haret se primesce.

ŞEDINŢA DIN 20 OCTOBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* presintă în dar de la Maiestatea Sa Regele medalia de aur pentru inaugurarea Poduluĭ peste Dunăre, închisă într'o frumósă cutie împodobită cu figurĭ de bronz.

D-l Secretar general presintă apoĭ următórele medaliĭ dăruite pentru colecţiunea Academieĭ de d-l Alexandrescu:

1. O stampilă de fer: Intr'un cerc înlăuntrul căruia douĕ ramure de laurĭ şi inscripţiunea: 13 | SEPTEMBRIE | 1848 | DEALUL | SPIREI |
2. 1881 Turnătoria Lemaître.
3. 1891 10 Maiŭ.
4. 1891 Idem (2 exemplare).
5. 1895 Podul de fer (2 exemplare).
6. 1895 Idem.
7. Deposit General 1875.

8. 1891 Brătianu.
9. 1881 Heliade Rădulescu.
10. Cuțarida Jetóne, 4 felurĭ.
11. 1895 Recompensă de școlă.
12. Jetóne, Fabrica de cărămidă, 3 felurĭ.
13. Idem, Vîrful cu dor, 4 felurĭ.
14. Idem, Dobricénu.
15. Idem, Luther, 4 felurĭ.
16. Idem, Kiel.

D-l *D. Sturdza* dăruesce pentru bibliotecă următórele:

1. Letopisețul Domnilor Moldoveĭ (manuscriptul autograf?) de Enache Kogălnicénu, intitulat precum urméză:

«Acestu létopisățu a Domnilor di Moldova, care s'au începutu a să scrie di unde au lăsat alță istorici, carĭ au vintu cu scrisu numai până la sfârșitul Domniĭ luĭ Ștefăniță Vodă, ficĭorul lui Vasile Vodă, care s'au săvârșit la Hotin.

«Ĭar noi începem cu scris istorii Domnilor di la Istrate Dabija Vodă, și arătăm toță domnii di arăndul di atu[n]ce și pă[n]ă la al patrăle domnie a luĭ Costandin Vodă Mavrocordatu ficĭor luĭ Neculaĭu Vodă Mavrocordatu și Exaporitul, care au săvârșitu domniile cu a patrăle domnie săvârșindu-să și mărie sa în Ĭaș, în vremile oștirilor cu Rusăe, pe cari Dumnezău să pomenĭască întru împără[ț]ăe Cerĭului amin. Lt 7282.»

Incepe cu: «Di aicĭ să începim pentru Domnĭa luĭ Evstrate Vvodă Cap. «26» și se sfîrșesce ca în ed. tip. de M. Kogălnicénu în *Letopisețele*, ed. II, Bucurescĭ 1874, pag. 274.

2. Σύνοψις διαφόρων ἱστοριῶν, volum tipărit, avênd înaintea textuluĭ tipărit 5 pagine manuscripte cu note istorice și de familie ale familieĭ Kogălnicénu din secolul XVIII.

3. Ψαλτήριον Δαβίδ, Veneția 1740, avênd pe fața din lăuntru a scórțelor legăturiĭ note istorice manuscripte din familia Kogălniceanu.

4. Διαταγαὶ Γάμων, 1767, volum tipărit, avênd pe fața din lăuntru a scórțeĭ întâia a legătureĭ o notă scrisă de Ioan Kogălnicénu de la 1768 Aprilie 25.

De la d-l M. Climescu din Bacăŭ se primesce însciințare, că fiul sĕŭ Constantin, care a avut o bursă Adamachi de 100 leĭ în anul școlar 1894—95 ca student al Facultățiĭ de sciințe din Iașĭ, a obținut un ajutor de la Primăria din Bacăŭ și se află acum la Paris, unde îșĭ continuă studiele.

— Se decide a se publică concurs pentru darea burseĭ rĕmase vacante.

D-l *Dr. I. Felix* presintă din partea d-luĭ Dr. Gr. Rômnicénu publicaţiunea *Hôpital des enfants de Bucarest, service chirurgical. Compte rendu pour les années 1893 et 1894*, Bucurescĭ 1895. D-l Dr. Felix arată că acéstă publicaţiune este interesantă şi că chirurgia se practică în spitalul de copiĭ după cele maĭ nouĕ cerinţe ale sciinţeĭ.

ŞEDINŢA DIN 27 OCTOBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce raportul d-luĭ N. Culianu, care presintă lucrările comisiuniĭ instituite la Universitatea din Iaşĭ pentru acordarea a patru burse din Fundaţiunea Adamachi studenţilor de la acea Universitate, şi anume douĕ pentru Facultatea de medicină şi douĕ pentru Facultatea de sciinţe. Comisiunea propune ca bursele pentru Facultatea de medicină să se dea d-relor Maria Anastasescu şi Aspasia Macarovicĭ, iar cele pentru Facultatea de sciinţe studenţilor Dimitrie Cădere şi Eduard Christovicĭ.

D-l *Dr. Babeş* atrage atenţiunea Academieĭ asupra faptuluĭ, că în acest an amîndouĕ bursele pentru medicină se propun să fie date la douĕ domnişóre, iar în anul trecut una din douĕ burse s'a dat tot uneĭ studente. Prin acésta se dă o deosebită încuragiare studiuluĭ medicineĭ de către femeĭ. In Germania maĭ ales predomină opiniunea că femeile nu trebue încuragiate pentru studiĭ universitare şi că, deşi învaţă bine, nu ar îndeplini aşteptările în ceea ce privesce desvoltarea maĭ departe a sciinţelor medicale, precum şi în ceea ce privesce exerciţiul medicineĭ. In casul de faţă nu se opune propuneriĭ comisiuniĭ examinatóre.

D-l *T. Maiorescu* crede, că nu este admisibil să se facă vre o restricţiune faţă cu femeile în privinţa burselor ce sunt de acordat. Academia nu póte pune bariere de acéstă natură; cere decĭ să se priméscă propunerile comisiuniĭ.

D-l *V. Maniu* ḑice, că nu ne putem opune curentuluĭ, şi curentul acum este ca femeia să se depărteze de la grija căminuluĭ, care este ocupaţiunea sa naturală. Să lăsăm timpuluĭ îndreptarea curentuluĭ de acum.

D-l *B. P. Hasdeŭ* se unesce întru tóte cu cele ḑise de d-l Maiorescu. Observă că în Anglia femeile practică medicina pe o scară fórte întinsă.

— Propunerea comisiuniĭ se aprobă cu unanimitate.

Ministeriul Instrucţiunii publice, pe lângă adresa Seria E, No. 6003, de la 23 Octobre curent, trimite în copie Inaltul Decret Regal cu No. 4.006 de la 21 Octobre, prin care Academia este autorisată a primì legatul făcut eĭ prin testament de rĕposatul Emanoil Donicĭ.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* crede, că trebue să se exprime mulţumirile Academieĭ d-luĭ Ministru al Instrucţiuniĭ publice, care a mijlocit acest Decret Regal aşteptat atât de îndelungat timp de Academie.

D-l *T. Maiorescu* se unesce cu părerea d-luĭ Preşedinte şi crede, că în împrejurările extraordinare prin carĭ a trecut afacerea acesteĭ succesiunĭ, trebue cu deosebire să se exprime de Academie mulţumirĭ Ministruluĭ care a pus capĕt uneĭ stărĭ anormale.

— Se decide a se exprimà mulţumirĭ d-luĭ Ministru al Instrucţiuniĭ publice.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 3 NOVEMBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l *Sp. Haret* presintă în dar din partea d-luĭ Nicolae Giurgénu, fost profesor, din Iaşĭ, o fóie cuprindĕnd o notiţă auto-biografică a Metropolituluĭ Moldoveĭ Veniamin Costachi, scrisă de mâna mareluĭ prelat.

D-l C. Erbicénu, membru corespondent, dăruesce următórele documente:

1. O însemnare de hotărnicie scrisă şi subscrisă de însuşĭ Antim Ivirénu ca egumen la Snagov, 1696.

2. Zapis scris de Antim Ivirénu şi întărit de Teodosie Metropolitul, prin care Antim cumpĕră o Ţigancă cu 30 talerĭ pentru mănăstirea Snagov, 1699.

3. Zapis scris de Antim Ivirénu, prin care Metropolitul Teodosie primesce, în schimbul IlineĭŢiganceĭ, un copil de Ţigan, 1699.

4. Zapis, prin care egumenul de la mănăstirea Gruiu dă mănăstiriĭ Snagovuluĭ pentru Ţiganul Petru o Ţigancă Sava. Scris de Antim Ivirénu la 1699.

5. Zapis, prin care se dă pentru mănăstirea Snagov, pe timpul Episcopuluĭ Ilarion fost al Rîmniculuĭ, năslavnicul mănăstiriĭ Snagov, două familiĭ de Ţiganĭ. Zapisul este întărit de Teodosie Metropolitul şi subscris grecesce de Antim Ivirénu la 1707.

6. Carte de afurisenie pentru despresurarea uneĭ moşiĭ a mănăstiriĭ Turbaţilor, scrisă de mâna luĭ Antim Ivirénu, 1704, şi
7. Invoială de schimb pentru o familie de Ţiganĭ, pe timpul luĭ Antim ca egumen, 1702.

De la d-l I. Codrénu, mecanic, se primesc în dar două zapise de la 1681 (7189) Maiŭ 24 şi 1724 (7232) Iunie 10.

De la d-l Dr. Gustav Weigand, membru corespondent, se primesce publicaţiunea *Zweiter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1895.

De la Monetăria Statuluĭ se primesc câte patru exemplare din medaliile «Restaurarea mănăstiriĭ Bistriţa» (1845) şi «Societatea centrală agricolă (concurs din 1895)», medaliĭ carĭ aŭ fost bătute la Monetărie.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* dăruesce charta regatuluĭ Poloniei publicată la 1852, dând asupra acesteĭ charte următórele explicaţiunĭ:

«Permiteţi-mĭ, domnilor, a vĕ face istoricul acesteĭ charte a vechiuluĭ regat al Polonieĭ. Ea este compusă de 35 foĭ şi tipărită în Paris în modul cel maĭ perfect la 1852 — epocă la care răsboiul Franciei şi Englitereĭ în contra Rusieĭ erà în perspectivă — de emigraţiunea polonesă, care aveà în capul eĭ pe Principele Adam Czartorysky; acésta chartă mi-a fost încredinţată la 1855 în timpul răsboiuluĭ în Crimea de doĭ distinşĭ emigraţĭ polonesĭ, pe carĭ îĭ cunoscusem fórte mult la Paris pe la 1834, pe când îmĭ făceam acolo studiele: Comitele Zamoisky, care fusese şeful statuluĭ-major al armateĭ polonese în revoluţiunea de la 1830, şi celebrul romantist Czaicowsky — Sadyk-Paşa.

«La declaraţiunea răsboiuluĭ la 1854 de către Puterile occidentale în contra Rusieĭ, emigraţiunea polonesă a credut un moment c'a venit timpul să-şĭ redobândéscă emanciparea şi suveranitatea eĭ şi s'a pus în mişcare. Czaicowsky, intrând în serviciul Turcieĭ ca Paşă, a format o legiune compusă de emigraţĭ polonesĭ ce se aflaŭ rĕspândiţĭ maĭ în tótă Europa, şi cu legiunea sa a fost unul din ceĭ dintâĭ generalĭ care a coborît în Crimea la Eupatoria. In acéstă legiune se aflaŭ maĭ mulţĭ compatrioţĭ aĭ noştri, între carĭ voiŭ

cită pe Pantazi Ghica, pe Colonel Obedeanu, care trăesce încă, și pe frate-meŭ Mitică Kretzulescu, generalul. Atât pe Czaicowsky cât și pe Comitele Zamoisky am avut plăcerea a-ĭ vedé pe la 1859, pe când eĭ aŭ venit pentru puțin timp în Bucurescĭ, și Comitele Zamoisky mi-a lăsat acéstă chartă în păstrarea mea. Sunt de atuncĭ trecuțĭ 40 de anĭ. Astăḑĭ ea nu póte fi maĭ bine păstrată decât în Academia nóstră.»

D-l Secretar general *D. Sturdza* aduce la cunoscința Academieĭ, că la concursul Premiuluĭ Adamachi, al căruĭ termin a fost 31 Octobre, s'aŭ presentat următórele publicațiunĭ, carĭ aŭ fost trimise spre cercetare Comisiuniĭ Premielor anuale:

Bălănescu (Simeon), Blestemul. Poveste născocită. Bucurescĭ 1895.

Brote (Eugen), Un memoriŭ politic. Cestiunea română în Transilvania și Ungaria. Bucurescĭ 1895.

Dinescu Barzan (Ioan), Influența criseĭ morale asupra criminalitățeĭ. Bucurescĭ 1895.

Georgescu (Sabin). (P.), Radu cel Frumos, tragedie istorică originală în 5 acte și în versurĭ. Bucurescĭ 1895.

Simu (Romul), Monografia comuneĭ Orlat. Sibiiŭ 1895.

Stoica (Simeon), Higiena copiluluĭ de la nascere până la al 7-lea an al etățiĭ. Sibiiŭ 1895.

D-l Secretar general D. *Sturdza* amintesce, că prin încetarea din viéță a mult regretatuluĭ Dr. D. Brândză, Comisiunea premielor anuale s'a descompletat și crede că ar fi bine să se completeze prin alegerea unuĭ alt membru, pentru ca Comisiunea să-șĭ pótă începe de îndată lucrările. Alegerea, care s'ar face acum, va trebui — se înțelege — să fie întărită printr'un vot al sesiuniĭ generale viitóre.

— Se alege cu unanimitate d-l *Gr. Ștefănescu.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* presintă Academieĭ publicațiunea sa: ***Monumentul de la Adamklissi, Tropaeum Traiani, publicat în colaborațiune cu Otto Benndorf și George Niemman,*** Viena 1895.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce apoĭ comunicarea sa: *Unde aŭ fost orașele Istropolis și Stratonichia? — Lucrările de săpăturĭ din cetatea Tropaeum.*

ȘEDINȚA DIN 10 NOVEMBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Hugo Schuchardt, membru onorar, se primesce scrierea sa *Sind unsere Personennamen übersetzbar?* Graz 1895.

De la d-l C. Erbicénu, membru corespondent, se primesc în dar documentele istorice însemnate în următórea scrisóre:

«*Domnule Președinte,*

«Posedând câte-va acte privitóre la istoria și literatura nóstră națională, vě rog să bine-voițĭ a le primì ca harăzite de mine Academieĭ Române. Aceste acte sunt:

1. Actul (în copie) al societățeĭ grecescĭ premergětóre Etorieĭ, numită *Frățietatea*, subscris de Metropolitul Veniamin Costachi și Gherasim Episcop Romanuluĭ, împreună cu douě publicațiunĭ imprimate ale luĭ Alexandru Ipsilante, din 1805.
2. Cererea Vorniculuĭ Alecu Kretzulescu către epitropia averiĭ Metropolituluĭ Dosoteiŭ, de a se acordà o bursă pentru Paris fiuluĭ sěŭ Neculache Kretzulescu, din 1837. Cu o traducere română.
3. *Geminiĭ din Bergam*, de Prapurcicul I. Florescu, 1836.
4. Un document original, prin care Calistru, ultimul episcop de Rădăuțĭ, îșĭ depune omoforul și se retrage la călugărie. Este subscris de însușĭ Calist, din 1729.
5. Propunerile preoțimiĭ din eparchia Hușuluĭ, care le va sprijinì la Divanul ad-hoc deputatul ce-șĭ vor alege. Original.
6. Șése țidule ale Pașeĭ ocărmuitor în Bucurescĭ la 1821. *Despre modul cum se făceaŭ căsătoriile.* Originale, 1821.
7. Un act de cercetare în chestiunea ḑilelor de muncă ale țěranilor pe moșiile boerescĭ și mănăstirescĭ și încetarea acestuĭ abus, 1823. Original.
8. Un act, prin care Petrache Antonescu este scutit de dările vistiereĭ pentru că s'a făcut slujbaș. Original, 1838.

«Primițĭ, etc.»

De la d-l Dr. Daniel Werenka se primesce scrierea sa: *Topographie der Bukovina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich* (*1774 — 1785*), Cernăuțĭ 1895.

De la d-l E. Picot, membru onorar, se primesce scrierea sa: *Coup*

d'œil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVI-ème siècle, Paris 1895.

Se citesce scrisórea d-luĭ inginer Victor Guţu, bursier al Fundaţiuniĭ Adamachi pentru studiul petroleuluĭ în America. D-l Guţu arată, că după informaţiunile culese de la principaliĭ specialiştĭ în studiul petroleuluĭ din Statele-Unite, nu există o şcólă anumită în care d-sa să facă studiele cu carĭ e însărcinat de Academie, ci trebue să combine cursurĭ de la diferite instituţiunĭ, după indicaţiunile fórte competinte ale profesoruluĭ Edw. Orton din Columbus.

— Se decide a se da d-luĭ Guţu autorisarea să urmeze programul de cursurĭ ast-fel stabilit după sfaturile d-luĭ Orton.

D-l *Sp. Haret* presintă lucrările comisiuniĭ instituite de Academie la Şcóla de podurĭ şi şosele din Bucurescĭ pentru acordarea uneĭ burse din fondul Adamachi unuĭ elev al aceleĭ şcóle. Comisiunea propune a se da bursa vacantă elevuluĭ Roseiŭ David.

— Propunerea comisiuniĭ se aprobă, acordându-se bursa de 100 leĭ pe lună elevuluĭ Roseiŭ David, cu începere de la 1 Novembre a. c.

Se dă cetire testamentuluĭ rĕposatuluĭ Ioan Agaricĭ în următórea cuprindere:

«Subsemnatul, Ioan Agaricĭ, proprietar, domiciliat în oraşul Roman, fiind în deplinătatea minţiĭ mele şi cugetând cu deplină libertate asupra celor ce să se facă după încetarea mea din viéţă cu întréga mea avere mobilă şi imobilă, pe care cu hărnicie şi economiĭ am agonisit în timpul vieţiĭ mele, am hotărît cele ce urméză:

«I. Intréga mea avere mobilă şi imobilă, obligaţiĭ, efecte publice, o las după mórtea mea copiilor rĕposatuluĭ meŭ frate Costică Agaricĭ, cu următórea deosebire:

«A. Fiind-că părintele meŭ Costache erà originar din judeţul Vasluiuluĭ, unde a şi rĕposat, şi, împreună cu maica mea născută Gergel, sunt înmormîntaţĭ la bisericuţa din cătunul Popesciĭ, comuna Milesciĭ, făcută de eĭ, unde eraŭ proprietarĭ, las moşia mea Móra Grecilor şi Munteniĭ-de sus din comuna Munteniĭ-de-sus, judeţul Vasluiŭ, în tótă întinderea eĭ, aproximativ 1.600 (una mie şése sute) fălcĭ, cu tóte acaretele şi îmbunătăţirile, după actul de cumpĕrătóre de la rĕposatul Bastachi, întărit de Trib. Vasluiŭ, Academieĭ Române, în următórele condiţiunĭ:

«B. Din veniturile anuale ale moşieĭ se vor plăti întâiŭ anuităţile şi procentele la Prima Societate de Credit funciar rural din Bucurescĭ până la

amortisarea sumeĭ de 200.000 (două sute miĭ) leĭ, ce aŭ maĭ rĕmas de plată din suma cu care moşia erà grevată când am cumpĕrat-o de la Bastachi.

«V. O pensie viageră de una mie francĭ pe an, plătită în două termine, la fie-care şése lunĭ, servitóreĭ mele Verona Mihoc.

«II. Cu tot cel-lalt venit, cât se va prinde de pe moşiĭ şi cât se va mărì după amortisarea datorieĭ de la Credit, precum şi din exploatarea păduriĭ de pe moşiĭ, care este în întindere de peste treĭ sute fălcĭ şi care nu se va desfiinţà nicĭ odată, făcêndu-se exploatarea după legea silvică a statuluĭ, Academia Română va înfiinţà o şcólă în casele de pe Móra Grecilor, servind pentru acésta şi tóte atenanţele şi grădinile din îngrăditura actuală. Şcóla va purtà numele de Şcóla Ioan Costachi Agaricĭ din Móra Grecilor.

«Fiind-că experienţa ne a dovedit, că cu sistemul actual al învĕţămîntuluĭ rural puţinĭ ţĕranĭ sciŭ carte, din causa lipseĭ de mijlóce, Academia Română este obligată ca şcóla să o înfiinţeze după sistemul şcólelor profesionale cu internat, avênd un program cât se va puté maĭ practic şi predându-se şi din meşteşugurĭ acele de prima necesitate pentru agricultură. Pentru acésta se va pune la dispositiunea şcóleĭ 20 (două-decĭ) hectare pămînt cel maĭ apropiat de şcólă; produsul acestuĭ pămînt se trece tot în veniturile şcóleĭ. Academia maĭ este obligată să dea premiĭ anuale pentru suma de 500 (cincĭ sute) leĭ; împărţirea lor se va face la şcólă.

«Isvórele ce sunt de la dél de casă şi sat, în Valea Vieĭ, se vor cătà, se vor aduce în ograda şcóleĭ, unde se va face o cişmea şi o mică bae pentru elevĭ.

«Acesta este testamentul meŭ, făcut cu buna mea voinţă şi liber consimţemînt, scris, datat şi subscris cu mâna mea proprie.

«Făcut în oraşul Roman, la 16 Septembre 1895.»

— In urma discuţiuniĭ făcute asupra primiriĭ acesteĭ succesiunĭ, se decide a se amânà decisiunea până după procurarea maĭ multor informaţiunĭ.

ȘEDINȚA DIN 17 NOVEMBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* reamintesce, că la 10 ale luneĭ curente a încetat din viéță d-l membru al Academieĭ A. Odobescu. Delegațiunea a depus o corónă la sicriul rěposatuluĭ, iar membriĭ adunațĭ în ședință extraordinară în ḑiua de 11 curent aŭ însărcinat pe d-l Vice-Președinte Gr. G. Tocilescu să rostéscă cuvîntarea funebră în numele Academieĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu* ḑice, că la înmormîntarea rěposatuluĭ făcută la 12 curent a rostit în numele Academieĭ următórea cuvîntare:

«*Intristată adunare,*

«Academie, Universitate, bărbațĭ de litere și de sciințe, studențime, simțim cu toțiĭ un mare gol în mijlocul nostru.

«Zadarnic căutăm cu o privire îngrijată pe acela, care până erĭ erà intre noĭ, îl iubiam, îl respectam, făceà podóba și gloria nóstră.

«In locul Colegului scump, al profesoruluĭ devotat, al scriitoruluĭ maestru, vedem înainte-ne o mare umbră, un mormînt deschis, carele așteptă ca peste câte-va minute să înghiță rěmășițele mortuare ale aceluia care nu maĭ este, care a plecat dintre noĭ așà fără de veste și în chip așà de tragic.

«Scumpiĭ și respectațiĭ confrațĭ de Academie și Universitate mie mi-aŭ dat durerósa sarcină, ca să aduc ultimul omagiŭ aceluia ce l'am perdut. Dar ce omagiĭ maĭ elocinte decât tăcerea înaintea acestuĭ mare nume, care vorbesce în destul prin sine?

«Sarcina o simt cu atât maĭ grea, cu cât am temere că nu voiŭ fi in stare s'o duc până la capět, căcĭ Alexandru Odobescu n'a fost pentru mine numaĭ un bun și bine-voitor Coleg, un amic cald, sincer și devotat; el a fost cel dintâiŭ care m'a îndrumat pe calea frumósă a sciințeĭ anticare; din comóra nesecată a entusiasmuluĭ luĭ am răpit acea scânteie, pe care o țin nestinsă în

fundul sufletuluĭ meŭ; el a rĕmas magistrul meŭ și după ce am ajuns colegul sĕŭ.

«De aceea să nu așteptațĭ de la mine, în aceste imprejurărĭ, ca să schițez cariera și opera ilustruluĭ rĕposat: sarcina ar întrece puterile mele, pentru că Alexandru Odobescu nu a fost numaĭ archeolog; cu mintea luĭ ageră și luminată, el a îmbrățișat atâtea domeniĭ ale sciințeĭ și literatureĭ; prin operele spirituluĭ și inimeĭ sale, el aparține întregeĭ cugetărĭ, aparține Românieĭ, némuluĭ și véculuĭ în care a trăit.

«Ceea ce face ca în sufletul nostru el să aibă un loc deosebit, ceea ce ne dă dreptul să-l revendicăm pentru noĭ, este că dînsul a fost și a voit să fie tot-deauna și înainte de tóte un om de sciință, un dascăl al tinerimiĭ, și s'a simțit mîndru între noĭ și cu noĭ.

«Deși a ocupat dregătoriile cele maĭ înalte: ministru la vîrsta de 29 anĭ, membru al Consiliuluĭ de Stat, dar politica rare-orĭ l'a preocupat; el vedeà póte prea departe înaintea sa și póte prea larg în jurul sĕŭ, caracterul luĭ erà prea independent, pentru ca să pótă rĕmâné un om de partid.

«Părtaș, ne spuneà el singur într'o ședință a Academieĭ, părtaș «printre ceĭ maĭ tinerĭ, din acea generațiune de la 1848, care-șĭ «hrănià inima cu cele maĭ viĭ și maĭ multe aspirațiunĭ, — iar de «altmintrelea înclinat maĭ mult din fire către ocupațiunile literare «și istorice, — am trăit acì în țéră, de pe la 1854 în cóce, timp «de 25 de anĭ, cătând când la dél, când la vale, un colțișor unde «să-mĭ durez saŭ un palat, saŭ o colibă, pe locul cam viran al li-«teratureĭ și al istorieĭ românescĭ.»

«Născut dintr'o familie bogată, fiŭ de Mare Spătar, el n'a uitat că «în datinele țĕriĭ aŭ fost tot-deauna nobilĭ și boerĭ aceia numaĭ, «carĭ aŭ sciut să se înalțe întru binele și gloria patrieĭ», și încă de tînĕr el arată, pe lângă o mare agerime de minte, o vie iubire de patrie. Acéstă iubire rĕsuflă în tóte scrierile și lucrările sale. Când se duce la Paris ca să-șĭ completeze studiile, pórtă

cu dînsul dorul de ţéră şi al celor mulţî şi năpăstuiţî de aci; el cugetà la muncitorul român (erà de 17 anî) scriind:

«Noî, junî carî studiăm, saŭ în ţĕrî străine, saŭ în patria «nóstră, să ne aţintim privirea asupra adevĕratuluî Român şi să «ne silim a-î înapoià hrana ce el ne dă pe tótă ḑiua, printr'o «hrană intelectuală, morală, pe care sciinţa singură o póte da.»

In Septembre 1855 se întórce în ţéră, şi de atuncî şi până erî, in curs de 4 deceniî, el stă neclintit la postul de onóre, printre fruntaşiî literatureî şi sciinţeî. Cine străbate văile şi câmpiile, cine rĕscolesce archivele şi bibliotecele, cercetând peste tot locul umbrele şi amintirile strămoşilor noştri, reînviând umbra bărbaţilor celor marî, luminând trecutul artistic şi istoric al naţieî românescî?

«Cu un stil cumpĕnit, învietor şi colorat, cu o limbă neauşă românéscă, aşà cum se oglindesce în limba chronicarilor, el publică nuvele istorice, studiî asupra literatureî populare, asupra poeţilor Văcărescî, asupra mănăstirilor şi anticităţilor patrieî şi altele.

«Lucrările sale îî dedeaŭ dreptul să intre în Academia Română, şi în sînul acesteî înalte instituţiunî de cultură, el este multă vreme sufletul eî, după ce pusese umĕrul la reorganisarea eî. Cine va puté să uite, că el este acela care, împreună cu vre-o doî treî alţî ilustri tovarăşî de luptă, ca Alecsandri şi d-l Maiorescu, se opune cu energie tendinţelor de exagerată purificare a limbeî? «Să nu voim, ḑiceà el, a croì limba nóstră pe tipare neasemuite; «scalpelul ce voesce a purificà limba nu trebue să pătrundă maî «adinc decât unde este adevĕrata rană.»

«Ca profesor, el ilustréză 15 anî catedra de archeologie, deschide căî noue de investigaţiunî, iar opera la care consacră viéţa sa întrégă şi pe care o consideră drept coronamentul carriereî sale archeologice este: *Tesaurul de la Petrósa.*

«Ast-fel, dacă aruncăm privirea asupra acesteî vieţî sciinţifice aşà de variate, rodnice şi active, ne sfâşie durerea şi ne înnécă plânsul, că mórtea a răpit pe acest bărbat superior, înzestrat cu atâtea cunoscinţe şi cu un talent extraordinar, l'a răpit în mij-

locul nobilelor sale năzuințe, în mijlocul lucrărilor sale rĕmase trunchiate și nesfîrșite.

«A dice însă că Alexandru Odobescu a fost un bărbat eminent, un talent superior, o nestimată în literatură și sciință, nu este destul; el a fost și un suflet mare și nobil, o inimă curată și generósă, bunătatea îngeréscă personificată.

«Care din tinerĭ, nu numaĭ din eleviĭ sĕĭ, a bătut la ușa Odobesculuĭ, și ea nu s'a deschis? Cine i-a cerut sfatul, și el nu l'a dat? Cu ce iubire și cu ce pricepere scià el să cetéscă în sufletul tînĕruluĭ; cu ce pătrundere desvĕlià taina puteriĭ acestuia; cu ce agerime găsià sarcinile potrivite fie-căruia; cu ce răbdare călăuzià primiĭ luĭ pașĭ; cu ce tact și mĕsură scia să încuragieze cele bune, să desfătuiască de la cele rele și să se pórte ca un bun și adevĕrat părinte cu toțĭ și pentru toțĭ? Luĭ datoresc roiurĭ de tinerĭ existența lor sciințifică; luĭ, simțemîntul vocațiuniĭ lor, elementele primelor lor lucrărĭ personale; luĭ, satisfacerea lor internă. Pentru ce însă aș maĭ stăruì, când suntețĭ acì voĭ, eleviĭ luĭ de la Universitate și Școla normală superióră, și d-vóstre Colegĭ de Academie și Universitate! Ca magistru și ca om l'ațĭ cunoscut, l'ațĭ prețuit, l'ațĭ iubit, și dacă acum el ar fi de față nu numaĭ cu trupul, dar și cu sufletul, ar vedé că de față este el și în tóte inimile nóstre, că și după mormînt el alcătuesce cu noĭ o legătură ideală, care se va întări și se va prețui cu cât timpul va arătà cât de mare este golul, ce dispariţiunea luĭ a lăsat în mijlocul nostru.

«Dar cine a tăiat firul acesteĭ nobile viețĭ? Ce motive aŭ putut să determine o hotărîre așà de tristă pe cât și de crudă? Sufletul luĭ se deduse cu necazurile, devenise tare și răbdător, spre a se maĭ teme de smăcinările ce l'ar maĭ fi putut aștepta pe acest pămînt: «Sufletele marĭ, el singur spusese, se plămădesc în valurile «restriștiĭ.» Și câte valurĭ ale restriștiĭ nu a avut el să înfrunte? O ființă implacabilă îl pândià, pare-se, de mult; mórtea cu mânile recĭ l'a luat, pentru ca să-l adórmă într'un cosciug. El nu maĭ este; a rĕmas înainte-ne opera luĭ.

«Mulțĭ aŭ scris și vor scrie românesce, dar numaĭ tu, magistre,

aĭ sciut să întrupezĭ farmecul graiuluĭ poporal, să făurescĭ cu pana-ţĭ meşteşugită atâtea opere neperitóre. Se va lărgi cercul cunoscinţelor archeologice; de pe catreda luĭ va sună încă *sursum corda* al sciinţeĭ; dar meritul întemeietoruluĭ e maĭ pre sus de orĭ-ce merit, şi tu, magistre, aĭ pus la noĭ temelia acestuĭ învĕţămînt. Mulţĭ aŭ luptat şi luptă în acéstă viéţă; dar puţinĭ ca tine, carĭ să fi luptat fără altă ambiţiune decât aceea de a fi folositor ţĕriĭ sale, semenilor sĕĭ. Cu braţul ager aĭ despicat ogorul înţelenit al limbeĭ şi cultureĭ nóstre literare; cu minte înaltă şi pătrundĕtóre aĭ lucrat pururea pentru adevĕr, pentru bine şi pentru frumos; cu inima de înger şi cu bunătate aĭ fost pentru toţĭ, chiar şi pentru aprigiĭ tĕĭ vrăjmaşĭ.

«De aceea du-te de te odihnesce în rĕcoritórele umbre ale nopţiĭ de strădăniile, ce ţi-aŭ dat ḑiua caldă a vieţiĭ!

«Amintirea ta va rĕmâne neştérsă: «*Semper honos, nomenque* «*tuum laudesque manebunt.*»

De la Direcţiunea generală a Căilor ferate române se primesce un ***Album cuprinḑênd planul basinurilor, clădirilor şi instalaţiunilor mecanice ale docurilor din porturile Galaţĭ şi Brăila.***

D-l Secretar general ***D. Sturdza*** aduce la cunoscinţă, că la Novembre curent a încetat din viéţă d-na Maria General I. Carp, care prin testamentul sĕŭ de la 4 Iulie 1892 şi prin testamentul suplementar de la 4 (16) Martie 1895 institue pe Academia Română legatară a sa universală şi executóre testamentară cu diferite sarcine. Testamentele aŭ următórea cuprindere:

«*Testament.*

«Subsemnata Maria General I. Carp, vĕduvă, de profesie rentieră, domiciliată în Bucurescĭ, strada Scaunele 24, fiind cu mintea sănătósă, dispun de avutul meŭ mişcător şi nemişcător, tot ce am acum şi tot ce se va găsi la încetarea mea din viéţă. Revoc orĭ-ce testament al meŭ făcut până astăḑĭ, fie cel de la 1884, fie cel făcut la 21 Novembre 1888 şi care se află depus la Trib. Secţiunea de Notariat, făcut în formă mistică, rĕmânênd nule şi neavenite.

«Dispun de avutul meŭ după cum urméză:

«Las Academieĭ Române din Bucurescĭ moşia mea Oltenĭ din jud. Teleorman, plasa Tîrguluĭ, comuna Oltenĭ, în tótă întinderea eĭ, cu tóte îmbunătăţirile, ecarete, morĭ şi tot ce se află pe dînsa; pun ca obligaţie Academieĭ Române următórele îndatorirĭ:

«a) Va da Ateneuluĭ Român din Bucurescĭ 10.000 leĭ odată pentru tot-deauna.

«b) Va da pe fie-care an 4.000 leĭ, 2.000 vor fi destinaţĭ pentru a îmbrăcà pe copiiĭ sărmanĭ din şcólele din oraşul Giurgiu, jumătate pentru fete şi jumătate pentru băeţĭ; iar ceĭ-lalţĭ 2.000 iĭ va da pentru băeţĭ şi fete sărace de la şcólele din Bucurescĭ, asemenea pentru îmbrăcăminte, căutându-se tot-deauna de a se da celor maĭ săracĭ şi celor maĭ bunĭ.

«c) Leĭ una mie va da pe an pentru întreţinerea şcóleĭ din comuna Oltenĭ.

«d) Cincĭ sute leĭ pe fie-care an va da pentru întreţinerea bisericeĭ din comuna Oltenĭ, unde se va pomenì numele soţuluĭ meŭ Ioan şi al meŭ de vecĭ de vecie.

«e) La fie-care treĭ anĭ, Academia Română va înfiinţà un premiŭ de şépte miĭ leĭ, care se va da pentru cea maĭ bună scriere în limba română şi făcută de un Român. Acest premiŭ se va da alternativ pentru o scriere militară şi pentru alta civilă, începêndu-se cu cea militară. Subiectul pentru scrierea militară se va fixà de o comisiune de şépte generalĭ şi ofiţerĭ superiorĭ, care va fi numită de Ministeriul de Răsboiŭ; iar subiectul scrieriĭ civile se va fixà de Academia Română. Acest premiŭ va purtà în tot-deauna numele de **Marele Premiŭ General Ioan Carp şi Maria Carp.**

«f) Academia Română va avé în tot-deauna un tînĕr trimis în străinătate saŭ o tînĕră fată, carĭ vor învĕţà bine şi vor fi aleşĭ din următórele familiĭ: familia C. I. Bossie, Anton Carp, D. I. Carp, C. A. Orăscu; din aceste familiĭ şi din descendenţiĭ lor continuŭ cât vor existà se va trimite, alegêndu-se cel maĭ bun, spre a studià în străinătate; plată anuală i se va da de Academia Română 4.600 leĭ pe fie-care an.

«Las frateluĭ meŭ C. D. Bădulescu tótă cea-laltă avere a mea ce se va găsi la încetarea mea din viéţă, adecă moşiĭ, case, ecarete urbane, banĭ, lucrurĭ şi tot ce se va găsì, fără a avé vre-un drept cine-va a-ĭ pretinde ceva.

«Il oblig pe fratele meŭ C. D. Bădulescu ca să dea nepóteĭ mele Adina C. I. Bossie suma de douĕ-ḑecĭ miĭ leĭ; îndatoresc pe fratele meŭ ca să îndeplinéscă tóte datoriile religióse pentru înmormîntare şi căutarea sufletuluĭ pe timp de 7 anĭ.

«Cu executarea fidelă a tuturor dispoziţiunilor din acest testament însărcinez pe Academia Română saŭ pe acele persóne, carĭ după vremurĭ vor

fi chemaţĭ să moştenéscă atribuţiile sale; o las patriotismuluĭ şi onóreĭ acelor persóne spre a-l executà întocmaĭ cu onóre şi demnitate.

«Acest testament, făcut în treĭ exemplare, l'am scris, subscris şi datat cu propria mea scriere şi subscriere, aşà că el este şi olograf.

«Plicurile în carĭ sunt puse fie-care din exemplare sunt sigilate cu propriul meŭ sigiliŭ.

«Un exemplar din acest testament l'am depus la Trib. Ilfov Secţ. de Notariat, spre a fi făcut şi în formă mistică; un alt exemplar l'am dat frateluĭ meŭ C. D. Bădulescu, iar cel de al treilea exemplar l'am încredinţat d-luĭ C. I. Bossie, pe care-l rog a-l depune la timp la Tribunal.

«Făcut astăḑĭ, 4 Iulie 1892, în Bucurescĭ.

«Maria General I. Carp, născută Bădulescu.»

«Testament suplementar.

«Menţin tóte disposiţiunile şi legaturile ce am făcut prin testamentul meŭ olograf cu data din 4 Iulie anul una mie opt sute nouĕ-ḑecĭ şi doĭ.

«Pe lângă cele ce am dispus prin sus-ḑisul meŭ testament, maĭ las următórele legaturĭ:

«20.000, adecă nouĕ-ḑecĭ miĭ leĭ, Marióreĭ Anton Carp, fiica naturală şi adoptivă a vĕruluĭ meŭ prin alianţă Anton Carp;

«20.000, adecă douĕ-ḑecĭ miĭ de leĭ, domnişóreĭ Margareta Castan, fostă soră de caritate, pe braţele căreia a murit iubitul meŭ soţ General Ioan Carp şi care în urmă mi-a dat şi mie îngrijirile cele maĭ bune cu dragoste şi devotament;

«1.000, adecă una mie leĭ, vizitiuluĭ meŭ Nae Moscu;

«1.000, adecă una mie leĭ, bucătăreseĭ mele Lina Moscu.

«Indată după încetarea mea din viéţă, tótă averea mea mişcătóre şi nemişcătóre se va luà în primire de Academia Română, executórea mea testamentară, căreia îĭ daŭ posesiunea întregeĭ mele averĭ.

«Academia Română este obligată a achità tóte legaturile făcute de mine prin testamentul meŭ cu data din 4 Iulie 1892, precum şi pe cele din presentul testament suplementar.

«Legaturile din acest testament, precum şi acela ce am făcut prin testamentul din 4 Iulie 1892 domnişóreĭ Alexandrina C. I. Bossie, se vor achità integral şi fără nicĭ o scădere de taxe saŭ alte cheltuelĭ de către Academia Română din averea mobilă ce se va găsi la mórtea mea.

«Acest testament în formă mistică a fost scris de d-l advocat D. I. Carp şi semnat de mine prin propria mea semnătură.

«S'a făcut în dublu exemplar, din care unul s'a dat în păstrarea Tribunaluluĭ Ilfov Secția de Notariat, iar cel-lalt în primirea d-luĭ Anton Carp.
«4 (16) Martie 1895.

«*Maria General I. Carp.*»

— Academia decide, în unanimitatea membrilor presenți, acceptarea legatuluĭ făcut eĭ de d-na Maria General I. Carp, conform acestor testamente.

ȘEDINȚA DIN 24 NOVEMBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce raportul d-luĭ N. Culianu asupra lucrăriĭ comisiuniĭ instituite la Iașĭ sub președința d-sale pentru acordarea uneĭ burse Adamachi de 100 leĭ pe lună unuĭ student al Facultățiĭ de sciințe de acolo. Comisiunea propune ca bursa vacantă să se dea studentuluĭ I. Popovicĭ-Cerchez.
— Propunerea comisiuniĭ se aprobă de Academie.

D-l *V. A. Urechiă* presintă în dar două fotografiĭ, representând vederĭ din interiorul localuluĭ biblioteceĭ de la Galațĭ.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 1 DECEMBRE 1895.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se comunică propunerea primită de la redacțiunea publicațiuniĭ *Acta et Commentationes Universitatis Jurievensis* de la Juriew (Dorpat) în Rusia, de a se da publicațiunile Academieĭ în schimbul acesteĭ publicațiunĭ.
—Propunerea se primesce.

D-l St. C. Hepites, membru corespondent și directorul Institutuluĭ me-

teorologic, propune ca Academia să dea, sub formă de premiĭ, încuragiărĭ persónelor carĭ vor fi executat într'un timp óre-care cele maĭ bune observaţiunĭ meteorologice în staţiunile Institutuluĭ.

—Se decide că Academia nu póte împlini dorinţa exprimată de d-l Hepites, neavênd fondurĭ din carĭ să pótă acordà premiele propuse de d-sa.

D-l *Dr. V. Babeş* dă cetire comunicăriĭ sale: *Resultate experimentale asupra seroterapieĭ tuberculoseĭ.* (1)

D-l *D. C. Ollănescu* cetesce: *O pagină din istoria teatruluĭ.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* presintă ca omagiŭ Academieĭ un exemplar din ediţiunea germană a publicaţiuniĭ sale despre *Monumentul de la Adamklissi, Tropaeum Traiani*, Viena 1895.

ŞEDINŢA DIN 8 DECEMBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l A. d'Avril, membru onorar, se primesce *Revue d'histoire diplomatique*, IX-ème série, No. 4, în care se cuprinde o chronică despre Europa orientală şi în special despre România.

De la d-l I. Papiniu, agent diplomatic al Românieĭ la Sofia, se primesce publicaţiunea *Statistique des écoles bulgares dans la Turquie d'Europe (la Macédoine et le Vilayet d'Andrinople) pour l'année scolaire 1893-94,* Plovdiv 1895.

De la d-l N. Culianu, membru corespondent, se primesc maĭ multe exemplare din scrierea sa *Curs de Cosmografie pentru usul şcólelor secundare*, Iaşĭ 1895.

De la d-l *Gr. G. Tocilescu* se primesce o relaţiune asupra lucrărilor de explorare întreprinse la *Limes alutanus* sub direcţiunea d-sale în acest an şi asupra lucrărilor ce maĭ sunt de făcut. (1) Pentru aceste lucrărĭ, Academia a pus la disposiţiunea d-luĭ Tocilescu suma de 10.000 leĭ, primită spre acest scop de la Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice. Delegaţiunea s'a grăbit a trimete relaţiunea d-luĭ Tocilescu în copie aceluĭ Ministeriŭ

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

D-l *Dr. V. Babeş* aduce la cunoscinţa Academieĭ, că s'a deschis subscripţiune publică pentru a se ridicà în onórea mareluĭ Pasteur un monument în oraşul nasceriĭ sale Dôle. Primăria aceluĭ oraş face apel la toţĭ aceia, carĭ apreciază marele merite ale genialuluĭ om de sciinţă şi binefăcĕtor al omeniriĭ. D-l Dr. Babeş exprimă dorinţa, ca membriĭ Academieĭ să se asocieze la acéstă subscripţiune.

D-l *General St. Fălcoianu* se unesce întru tóte cu propunerea d-luĭ Babeş, ḑicênd că membriĭ Academieĭ Române nu pot să nu se grăbéscă a contribuì la înălţărea monumentuluĭ luĭ Pasteur, unul din ceĭ maĭ glorioşĭ representanţĭ aĭ sciinţeĭ în acest secol.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice, că membriĭ Academieĭ vor trebuì să se îngrijéscă într'un viitor cât maĭ apropiat de ridicarea unuĭ monument cât de modest la mormîntul regretatuluĭ eĭ membru Dr. D. Brândză.

ŞEDINŢA DIN 15 DECEMBRE 1895.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Se dă cetire uneĭ scrisorĭ a d-luĭ Victor Guţu către d-l Secretar general D. Sturdza de la 5 Decembre a. c. D-l Guţu prin acéstă scrisóre arată, între altele, modul cum şi-a putut întocmi facerea studiilor asupra petroleuluĭ, pentru carĭ studiĭ a fost trimes în America şi în Caucas cu o bursă din Fundaţiunea Adamachi.

— Se recomandă Delegaţiuniĭ, pentru a examinà cele expuse de d-l Guţu şi a-ĭ da instrucţiunile cuvenite, majoritatea aprobând a i se satisface cererea de adaus.

ȘEDINȚA DIN 22 DECEMBRE 1895.

Preșidința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la președința Adunăriĭ Deputaților se primesc exemplare din *Analele parlamentare ale Românieĭ*, tom. V și VI, pentru a se împărți membrilor Academieĭ și biblioteceĭ sale.

D-l St. C. Hepites trimete pentru publicare în *Anale* o notiță despre *Cutremurele de pămînt din România în aniĭ 1894, 1895 st. n.*

— Se trimite în cercetarea Secțiuniĭ sciințifice.

D-l St. C. Hepites trimete *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ*, tom. X, 1894, însoțit de următórea scrisóre:

«Ca urmare la scrisórea ce am avut onóre a vĕ adresà la 18 (30) Septembre trecut, îmĭ permit de a vĕ rugà să bine-voițĭ a presentà Academieĭ Române tomul X din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ.*

«Observațiunile cuprinse în acest volum se raportéză la anul 1894 st. n. Conținutul sĕŭ, de care mĕ voiŭ ocupà în cele ce urméză, este mult maĭ întins decât acela al fie-căruia din volumele ce i-aŭ precedat și dovedesce că numĕrul stațiunilor nóstre meteorologice a crescut în acest an într'un mod considerabil.

«Intr'adevĕr, pe când volumul IX din *Anale* cuprindeà observațiunile pe 1893 de la 14 stațiunĭ meteorologice de al doilea ordin și observațiunile de plóie din 94 de localitățĭ, volumul de față cuprinde, afară de observațiunile orare de la Bucurescĭ, observațiunile de la 24 stațiunĭ de al doilea ordin (1) și de la 200 stațiunĭ udometrice.

«Crescerea adusă în numĕrul localităților unde se fac observațiunĭ meteorologice va avé fericitul resultat, de a se puté studià într'un timp apropiat condițiunile climatologice ale diferitelor regiunĭ ale țĕriĭ. Pentru a ajunge la acest resultat, este negreșit nevoe de a se sporì încă numĕrul stațiunilor unde se înregistréză într'un mod regulat și sistematic diversele fenomene climatologice. Acéstă sporire se și face treptat. In momentul când

(1) Sulina, ***Giurgiu***, ***Brăila***, Constanța, Turnu-Măgurele, Focșanĭ, Comăndărescĭ (Botoșanĭ), ***Turnu-Severin***, Armășescĭ (Ialomița), Bucurescĭ (Filaret), ***Ierĕscĭ*** (Ilfov), ***Buzĕŭ***, ***Iașĭ***, Caracal, ***Craiova***, ***Vasluiŭ***, Strehaia (Mehedințĭ), Strihareț (Olt), ***Dorohoiŭ***, Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman), Călimănescĭ, ***Tirgu-Ocna***, Càmpulung și Sinaia. Localitățile subliniate nu figuraŭ în volumul precedent de *Anale*.

scriŭ aceste rîndurĭ avem în funcţiune 334 de staţiunĭ meteorologice de diferite ordine şi sperăm încă să vedem crescênd acest numĕr.

«Dintre tóte elementele climatologice, studiul repartiţiuniĭ precipitaţiunilor atmosferice cere neapĕrat un numĕr mult maĭ mare de localităţĭ, unde să fie mĕsurate aceste meteore. Anul 1894 a fost pentru ţéra nóstră plin de învĕţămînt sub acest raport.

«Mijlocia generală a ploiĭ din cursul acestuĭ an, de la tóte staţiunile unde s'a mĕsurat, a fost de 414 mm. In aniĭ precedenţĭ am avut drept mijlocie generală a ploiĭ cantităţile 490 mm. în 1891, 603 mm. în 1892 şi 630 mm. în 1893. Mijlocia generală a ploiĭ din 1894, ca şi aceea din 1891, este inferióră valorilor normale. Câte-va comparaţiunĭ vor stabili acésta intr'un mod evident. La Bucurescĭ, unde cantitatea normală a ploiĭ din cursul unuĭ an este de 630 mm., nu am avut acum decât 341 mm.; de asemenea la Sulina, în loc de 439 mm., valóre normală, nu aŭ fost acum decât 260 mm. Chiar în părţile muntóse lipsa de plóie a fost simţită, căcĭ pe când la Sinaia cade în general maĭ mult de 800 mm. pe an, acum nu am avut decât 537 mm.

«Cu tóte că anul 1894 a fost în general fórte secetos, repartiţiunea ploilor a presentat adese-orĭ nisce contraste foarte marĭ. Ast-fel, maĭ cu sémă în luna Iunie, pe când în nordul Moldoveĭ ploile eraŭ aprópe continue— 20 de ḑile de plóie la Dorna în Sucéva — multe regiunĭ din partea de jos a eĭ şi maĭ cu sémă din Muntenia eraŭ aprópe cu totul lipsite de plóie. Lucrările agricole eraŭ împedecate în Moldova din causa prea multor ploĭ, pe când în mare parte din restul ţĕriĭ vegetaţiunea nu progresà de loc din causa uscăciuniĭ. Pentru un studiŭ amănunţit asupra repartiţiuniĭ ploiĭ în asemenea împrejurărĭ, este nevoe de un numĕr mult maĭ mare de staţiunĭ udometrice decât acelea de carĭ am dispus.

«In *Tab. 1* aci anexată (1), se arată totalurile anuale ale ploiĭ în 50 de localităţĭ în cursul anilor 1891 la 1894, precum şi cantitatea maximă de apă ce a căḑut în 24 de ore în fie-care din aceste localităţĭ în intervalul arătat maĭ sus.

«După altitudinĭ, repartiţiunea mijlocie a ploiĭ a fost următórea:

Altitudinea	*1891*	*1892*	*1893*	*1894*
Maĭ mică de 100 m.	479	509	526	317
Intre 100 şi 200 m.	481	595	564	425
Intre 200 şi 500 m.	686	718	771	477
Maĭ mare de 500 m.	561	816	888	601

«In *Tab. 2* (1) se găsesce numĕrul ḑilelor de plóie pentru fie-care localitate

(1) Maĭ jos in *Anexe*.

in perióda de 4 anĭ de 1891 la 1894. S'a considerat ca *ḑi de plóie* aceea în care s'a adunat cel puţin un milimetru de apă din plóie, zăpadă saŭ orĭ-ce alt hidrometeor.

«In mijlocie am avut, în 1894, 60 de ḑile de plóie; acest număr este cel maĭ mic din cursul celor din urmă 4 anĭ: 66 în 1891, 77 în 1892 şi 79 în 1893.

«Numĕrul ḑilelor în carĭ a nins a fost de asemenea fórte mic faţă cu acela al anilor precedenţĭ. Intr'adevĕr, am avut acum în mijlocie 12 ḑile în carĭ a nins o cantitate suficientă pentru a da un milimetru de apă, pe când în aniĭ anteriorĭ avusesem: 21 de ḑile în 1891, 27 în 1892 şi 25 în 1893.

«Periódele de *secetă* (Dürreperiode), acelea adecă în carĭ n'a căzut nicĭ cea maĭ mică cantitate de apă apreciabilă la udometru, ca şi periódele de *uscăciune* (Trockenheitperiode), în carĭ cantităţile de plóie sunt cu totul minime faţă cu durata lor, aŭ fost fórte importante în cursul anuluĭ 1894.

«Două perióde maĭ generale şi maĭ lungĭ de uscăciune aŭ fost aprópe în tótă ţéra: cea dintâiŭ începĕnd de la finele luĭ Decembre 1893 a ţinut până către sfîrşitul luĭ Februarie 94; a doua de pe la jumătatea luĭ Septembre până la sfîrşitul luĭ Decembre. Alte perióde de uscăciune maĭ puţin generală şi de durată maĭ scurtă ca cele dintâiŭ aŭ maĭ avut loc în timpul strecurat de la mijlocul luĭ Iunie către finele luĭ August.

«Cea maĭ importantă periódă de *uscăciune* a avut loc la Gogescĭ în Rîmnicul-Sărat, unde în timp de 152 de ḑile, de la 8 Iulie până la 6 Decembre, nu aŭ fost decât 4 ḑile de plóie, în carĭ nu s'aŭ adunat decât 22.7 mm. de apă. Acéstă periódă de *uscăciune* a fost despărţită în 5 periόde de *secetă*, în carĭ n'a căḑut absolut de loc apă. Aceste periόde sunt: una de 31 de ḑile, de la 8 Iulie la 7 August; a doua de 48 de ḑile, de la 9 August la 25 Septembre; a treia de 17 ḑile, de la 27 Septembre la 13 Octobre; a patra de 24 ḑile, de la 15 Octobre la 7 Novembre, şi în fine una de 28 ḑile, de la 9 Novembre la 6 Decembre.

«Cea maĭ lungă periódă de *secetă* a fost constatată în judeţul Constanţa, unde, la Hârşova, aŭ trecut 97 ḑile, de la 9 Iulie la 13 Octobre, fără să fi căḑut cea maĭ mică cantitate de apă ce s'ar fi putut mĕsurà la udometru. Tot în acéstă localitate aŭ maĭ fost încă două periόde de secetă relativ destul de lungĭ: una de 77 ḑile, de la 16 Octobre la 31 Decembre, şi alta de 66 ḑile, de la 10 Decembre 1893 la 13 Februarie 1894. La Vădastra, în Romanaţĭ, a fost de asemenea o periódă de secetă fórte importantă: 82 de ḑile, de la 21 Iunie până la 10 Septembre.

«In tabela de la paginele B 65 — B 68 ale volumuluĭ de *Anale* de care ne ocupăm acĭ, se găsesc indicate cele maĭ însemnate periόde de uscăciune şi de secetă constatate în diverse localităţĭ în cursul anuluĭ 1894.

«Influenţa, ce aŭ avut aceste îndelungate perióde de uscăciune şi de se cetă asupra evaporaţiuniĭ apeĭ, este demnă de semnalat.

«Cantitatea de apă evaporată în cursul anuluĭ 1894 a fost de 861.1 mm. la Bucurescĭ. Acéstă cantitate este cea maĭ mare din tóte câte aŭ fost observate în cursul celor 10 anĭ, de când posedăm în acéstă localitate observaţiunĭ asupra evaporaţiuniĭ apeĭ pe suprafeţe libere. Cifrele următóre daŭ totalurile anuale pe perióda de la 1885 la 1894:

In 1885	352.2	mm.
» 1886	325.4	»
» 1887	599.4	»
» 1888	489.9	»
» 1889	343.8	»
» 1890	740.6	»
» 1891	686.5	»
» 1892	670.2	»
» 1893	507.3	»
» 1894	861.1	»

«Temperatura mijlocie anuală a aeruluĭ, care în 1893 fusese cu maĭ bine de un grad inferióră temperaturiĭ normale, a diferit în 1894 fórte puţin de acéstă din urmă valóre. La Bucurescĭ, temperatura anuală 10°,6, a fost tocmaĭ egală cu valórea sa normală; la Sulina, mijlocia anuală a fost cu 6 ḑecimĭ de grad inferióră valoriĭ sale normale.

«Ca şi în 1893, luna Ianuarie a fost aceea în care temperatura s'a depărtat maĭ mult de valórea normală. Deşi relativ maĭ puţin rece ca în 1893 (1), totuşĭ acéstă lună a fost şi acum fórte frigurósă. La Bucurescĭ ea a fost cu 4°,3 maĭ rece decât valórea sa normală, pe când la Sulina, la mare, diferinţa în minus n'a fost decât de 2°,2. Lunile Maiŭ, Iunie, August şi Septembre aŭ fost, în partea câmpieĭ, maĭ recĭ decât valorile normale. La mare, perióda de la Aprilie la Iulie, precum şi luna Novembre, aŭ fost maĭ recĭ decât temperaturile normale. Luna Septembre la mare şi Octobre la câmpie aŭ avut un exces de 2 grade asupra valorilor normale ale acestor lunĭ în regiunile corespunḑĕtóre.

«Dacă anul 1893 a fost remarcabil prin temperaturile prea mult scăḑute din cursul luneĭ Ianuarie, anul 1894 este însemnat prin temperaturile fórte ridicate din câte-va ḑile ale luneĭ luĭ August.

«Ḑiua cea maĭ căldurósă a fost acea de la 28 August, când, la Giurgiu,

(1) *Temperatura luneĭ Ianuarie 1893 st. n.*, în *Analele Academieĭ Române*, Seria II, Tom. XV, *Partea administrativă şi Desbaterile*, pag. 379.

termometrul s'a urcat până la 40°,6. O asemenea temperatură nu cunóscem să fi fost notată în ţéră la noĭ decât o singură dată, la Bucurescĭ, când, la 25 August 1881, s'a înregistrat la Ferestrĕŭ o temperatură egală cu 40°,1. (1) Ḑiua de 28 August a fost cea maĭ căldurósă, maĭ cu sémă în Muntenia. In Moldova temperaturile cele maĭ ridicate aŭ fost notate la 15 şi la 25 Iulie.

«Temperatura cea maĭ coborîtă a fost notată la Călimănescĭ, unde la 6 Ianuarie am avut --26°,5. In cea maĭ mare parte a ţĕriĭ ḑiua de 6 Ianuarie a fost cea maĭ frigurósă; în partea orientală a Munteniei ḑiua cea maĭ rece a fost cea de la 16 Ianuarie, fórte vecină de Bobotéză. Cea maĭ mare oscilaţiune a temperaturiĭ în România în cursul anuluĭ a fost decĭ de 67°,1. In anul 1893 acéstă oscilaţiune fusese de 71°,6.

«In *Tab. 3* (2) se arată, pentru maĭ multe localitaţĭ, valorile anuale ale principalelor elemente climatologice.

«Nebulositatea este, după cum se scie, unul din elementele cele maĭ greŭ de estimat cu precisiune de către diverşiĭ observatorĭ. Durata de strălucire a sóreluĭ, apreciată cu instrumente identice, dă resultate mult maĭ comparabile.

«In cursul anuluĭ 1894, acest element climatologic a fost determinat cu heliograful Campbell-Stokes la 5 staţiunĭ. La una dintr'acestea, Caracal, observaţiunile n'aŭ început însă decât în Iulie. Duratele străluciriĭ sóreluĭ in cursul întreguluĭ an, în cele alte patru localităţĭ, aŭ fost:

La Bucurescĭ	2339,6	ore	în	305	ḑile
» Sulina	2306,5	»	»	»	»
» Comăndărescĭ	1957,8	»	»	»	»
» Sinaia	1778,3	»	»	»	»

«După cum la Bucurescĭ lungimea ḑilelor, adecă a timpuluĭ cât sórele se află de-asupra orizontuluĭ sĕŭ, este de 4.444 de ore, resultă că, în cursul anuluĭ 1894, timpul efectiv de strălucire a sóreluĭ a fost de 53% din timpul posibil de strălucire a sa. Mersul anual al acestuĭ element, în acéstă localitate, a fost următorul:

27%	în Ianuarie	81%	în Iulie
50%	» Februarie	71%	» August
44%	» Martie	64%	» Septembre
47%	» Aprilie	50%	» Octobre
48%	» Maiŭ	42%	» Novembre
63%	» Iunie	17%	» Decembre.

(1) *Temperatura ḑileĭ de 25 August 1881 la Brăila*, in *Analele Academieĭ Române*, Sera II. Tom. IV, Sect. I. *Partea administrativă şi Desbaterile.* pag. 123.

(2) Maĭ jos in *Anexe*.

«Importanța ce presintă pentru desvoltarea vegetațiuniĭ durata de strălucire a sóreluĭ reclamă, ca numěrul stațiunilor nóstre meteorologice prevědute cu heliografe sě fie sporit.

«In a doua parte a volumuluĭ de *Anale*, de al căruĭ conținut mě ocup aci, se găsesc două studiĭ climatologice amănunțite ce am făcut: unul asupra climeĭ în 1894 și altul asupra ploiĭ din acelașĭ an. Tot acì se găsesce un raport al bursieruluĭ pentru Meteorologie asupra organisăriĭ Institutuluĭ meteorologic din Berlin.

«In prima sa parte, acest volum de *Anale* cuprinde raportul ce am adresat Ministeriuluĭ Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ și Domeniilor și în care, între altele, se arată decisiunile fórte importante luate de Conferința internațională de měsurĭ și greutățĭ, ce s'a reunit la Paris la începutul tómneĭ trecute. Printre acestea voiŭ menționà sancționarea dată metruluĭ prototip național de platină iridiată din aliagiul de la 1874 al Conservatoriuluĭ de Arte și Meseriĭ din Paris ce a fost atribuit regatuluĭ nostru (1) și decisiunea luată de a se considerà ca martorĭ naturalĭ aĭ unitățiĭ fundamentale de lungime raporturile, determinate la Breteuil de către învěțatul fisician american d-l A. Michelson, între lungimea metruluĭ internațional și lungimile de ondulațiunĭ luminóse ale cadmiuluĭ (radiațiunĭ roșiĭ, verdĭ și albastre). Voiŭ maĭ reaminti încă satisfacerea lumeĭ meteorologice, produsă prin mișcarea îmbucurătóre ce a început a se face în Englitera în favórea sistemuluĭ metric. Conferința internațională a aprobat lucrările Biurouluĭ internațional de měsurĭ și greutățĭ asupra determinăriĭ dintre lungimea yarduluĭ (Imperial Standard Yard No. 1) și a metruluĭ internațional, după carĭ, la temperatura de 62° F saŭ 16°,667 din scara normală, avem:

$$\text{Yard No. 1}_{(16^{\circ},667\ \mathrm{H})} = 914{,}399\,\mu.1$$

«Voiŭ terminà, domnule Secretar General, arătând că unul din sismografele despre carĭ vorbiam în precedenta mea scrisóre, acela al d-luĭ Guzzanti din Mines, a sosit. El a fost instalat chiar în predjiua slabuluĭ cutremur ce a avut loc în djiua de 19 Novembre trecut.»

Se primesc în dar de la autorĭ următórele publicațiunĭ:

Aurel Procopianu-Procopoviciĭ, *Ueber die von Dr. Herbich in der Bukowina aufgestellten Pflanzescarten*, Viena 1895.

Kr. Sandfeld Jensen, *Rumœnsk og Albanesisk*, Copenhaga 1895.

(1) Ecuațiunea acestuĭ metru este:

Prototip No. $6 = 1\ \text{m.} + 1\mu.46 + 8\mu.641\ T + 0\mu.00100\ T^2$, în care T representă temperatura exprimată în scara normală de hidrogen.

ȘEDINȚA DIN 12 IANUARIE 1896.

Preșidința ad-hoc a d-luĭ *General St. Fălcoianu.*

D-l *Dr. I. Felix* presintă maĭ multe exemplare din scrierea sa: *Raport general asupra igieneĭ publice și asupra serviciuluĭ sanitar al regatuluĭ Românieĭ pe anul 1894*, Bucurescĭ 1895.

D-l *N. Ionescu* presintă scrierea: *Antike Inschriften aus Bulgarien* de *H. Șkorpil.*

De la d-l Dumitru Băjan, student, se primesc în dar patru volume de musică bisericéscă (psaltichie).

Se presintă următórele publicațiunĭ depuse până la 31 Decembre 1895 la concursurile Premielor anuale Năsturel-Herĕscu și Lazăr:

1. Pentru Premiul Năsturel-Herĕscu Seria B:

Bogdan (I.), Cronice inedite atingĕtóre de istoria Românilor. Bucurescĭ 1895.

Chicea-Comănescu (Aurel), Gramatica limbiĭ germane. Bucurescĭ 1895.

Cuza (A. C.), Monopolul alcooluluĭ. Discursurĭ. Bucurescĭ 1895.

» » Țĕraniĭ și clasele dirigente. Discursurĭ. Iașĭ 1895.

Lecca (Haralamb G.), Prima. Bucurescĭ 1896.

Nenițescu (I.), De la Româniĭ din Turcia Europeană. Bucurescĭ 1895.

Rosetti (Radu D.), Din inimă. Poesiĭ. Bucurescĭ 1895.

» » Cartea dragosteĭ. Bucurescĭ 1896.

» » Prosă și Epigrame. Bucurescĭ, f. a.

Stătescu (Alexandru), Conu Mache să trăiască. Nuvelă originală. Bucurescĭ 1895.

Vampa (Laura), Noŭ! Bucurescĭ 1896.

Vlahuță (A.), Iubire. Poesiĭ. Bucurescĭ 1896.

2. Pentru Premiul Lazăr:

Antipa (Dr. Gr.), Studiĭ asupra pescăriilor din România. Bucurescĭ 1895.

Florantin (I. Pop), Frumuseța liniară și frumuseța omuluĭ. Iașĭ 1896.

Pisone (B.), Trigonometrul, instrument de topografie, etc. Manuscript într'un singur exemplar.

— D-l Președinte invită Comisiunea premielor a procede îndată la examinarea acestor cărțĭ.

ȘEDINȚA DIN 19 IANUARIE 1896.

Preșadința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *General St. Fălcoianu* comunică, că Comisiunea premielor anuale s'a întrunit la 12 ale acesteĭ lunĭ și a făcut împărțirea între membri, pentru raporturĭ speciale, a publicațiunilor presentate la concurs pentru Premiele Adamachi, Năsturel-Herĕscu și Lazăr.

D-l *Sp. Haret* ḑice, că n'a putut luà parte la ședința Comisiuniĭ premielor și în absență i s'a dat însărcinarea de a face raport despre publicațiunea *Frumuseța liniară și frumuseța omuluĭ* de I. P. Florantin. D-sa n'are competință în cestiunĭ de estetică și nu se póte însărcinà cu studiarea acesteĭ cărțĭ.

— Se recomandă Comisiuniĭ premielor anuale.

ȘEDINȚA DIN 26 IANUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l I. Papiniu, agent diplomatic al Românieĭ în Bulgaria, se primesce al IX-lea volum din publicațiunea Ministeriuluĭ de Instrucțiune publică al Bulgarieĭ: *Culegere de folklor, de sciință și de literatură.*

De la d-l M. Boheman, funcționar la Biblioteca regală din Stockholm, se primesce un volum format din novele de d-niĭ N. Ganea și I. Slavicĭ traduse de d-sa în limba suedesă.

De la d-l A. Lecomte du Nouy, architect și membru corespondent al Academieĭ, se primesc 18 fotografiĭ făcute în 1895, representând vederĭ din afara și din lăuntrul bisericiĭ de la Curtea-de-Argeș. D-sa dăruesce asemenea publicațiunea d-luĭ A. Ballu: *Monuments antiques de l'Algérie, Tébessa, Lambèse, Timgad,* Paris 1894.

D-l *Dr. V. Babeș* presintă No. 1 din *Archives des Sciences médicales,* care a început a apăré la Paris sub direcțiunea d-lor Drĭ T. Ionescu, V.

Babeş şi N. Kalinderu. Acéstă revistă se publică la librăria G. Masson, ca organ al Institutuluĭ de anatomie şi de chirurgie şi al. Institutuluĭ de patologie şi de bacteriologie din Bucurescĭ.

D-l D. T. Lobel de la Constantinopole comunică, că d sa a constatat că interjecţiunea română *aşĭ!* aparţine elementelor turcescĭ, fiind derivată din interjecţiunea turcéscă *haşa!* care însemnéză «feréscă Dumneḑeŭ!»

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 2 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l St. C. Hepites trimite pentru publicare în *Anale* scrierea sa: *Materiale pentru climatologia Româniеĭ. III. Durata de strălucire a sórelui la Bucurescĭ.*

— Se trimite Secţiuniĭ sciinţifice spre cercetare.

De la d-l D. P. Lupaşcu se primesce manuscriptul seŭ cuprinḑênd o colecţiune de *Poesiile şi satirele ţĕranuluĭ.*

D-l I. Bianu amintesce Academieĭ că acelaşĭ domn D. P. Lupaşcu a trimis Academieĭ în anul 1889 o colecţiune de descântece şi reţete de medicină poporală cu titlul de *Medicina Babelor.* Acea colecţiune a fost publicată în *Anale* (Seria II, Tom. XII) sub supraveghiarea d-luĭ Bianu. Ar fi decĭ bine, ca şi manuscriptul acum primit să fie trimis în cercetarea Secţiuniĭ literare.

— Se decide a se trimite manuscriptul d-luĭ Lupaşcu spre cercetare Secţiuniĭ literare.

Guvernul Bosnieĭ şi Herzegovineĭ din Serajevo trimite publicaţiunea *Ergebnisse der meteorologischen Beobachtungen der Landesstationen in Bosnien-Herzegovina im Jahre 1894*, cerênd în schimb publicaţiunile meteorologice ale Academieĭ.

— Se decide a se trimite publicaţiunile meteorologice făcute de Academie; a se rĕspunde că Academia nu maĭ face publicaţiunĭ speciale de observaţiunĭ meteorologice; a se interveni ca să se stabiléscă relaţiunĭ de schimb cu Institutul meteorologic.

D-l Dr. C. I. Istrati, membru corespondent, presintă scrierea sa: *Biografia și lucrările lui Emanuel Bacaloglu*, Bucuresci 1896.

D-l *V. A. Urechia* dăruesce două fotografii representând vederi din interiorul Bibliotecei Urechia de la Galați, precum și o scrisóre autografă și un portret ale lui Poniatowski (1766—1813).

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce lucrarea sa: *Românii bănățeni din punctul de vedere al conservatismului dialectal și teritorial.*

D-l *D. C. Ollănescu* cetesce: *O nouă pagină din istoria teatrului român.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce comunicarea sa despre *Cartea de hotărnicie a orașului Callatis și câte-va decrete de proxenie ale cetăților Tomi și Istropolis.*

ȘEDINȚA DIN 9 FEBRUARIE 1896.

Președința d-lui *N. Kretzulescu.*

De la Ministeriul Instrucțiunii publice al Italiei se primesce vol. V din publicațiunea *Le opere di Galileo Galilei,* edițiunea națională, Florența 1895.

De la d-l I. Steenstrup, membru onorar al Academiei, se primesce scriеea sa: *Det store Sölvfund ved Gundestrup i Jylland 1891*, Copenhaga 1895.

De la d-l Dr. A. Grama, canonic în Blaj, se primesce publicațiunea sa: *Instituțiunile calvinesci în biserica românéscă din Ardél*, Blaj 1896.

De la Sf. Sa preotul Papinescu din comuna Piriia (Mehedinți) se primesc câte-va compuneri poetice din alte 200 de același fel, a căror publicare doresce să se facă de Academie.
— Cererea, împreună cu poesiile trimise, se recomandă Secțiunii literare.

ȘEDINȚA DIN 16 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Eudoxiŭ Hurmuzaki se primesce un tabloŭ cuprinḑênd portretele fraților Hurmuzaki Eudoxiŭ, Alexandru, Constantin, Gheorghe și Nicolae.

De la d-l I. Pop-Reteganul se primesce publicațiunea sa *Poveștĭ din popor*, Sibiiŭ 1895. Autorul, dăruind acest volum, cere din noŭ ca Academia să-ĭ dea o remunerare pentru colecțiunea de 43 basme poporale presintate în manuscript Academieĭ; iar dacă acéstă remunerare nu i se va da, să i se înapoieze manuscriptul.

— Cererea de remunerare pentru acéstă colecțiune fiind respinsă de Academie în sesiunea trecută, rĕmâne ca Delegațiunea să înapoieze manuscriptul cerut.

D-l St. C. Hepites, membru corespondent, trimete pentru publicare în *Anale* lucrarea sa *Materiale pentru climatologia Românieĭ. IV. Clima Sinaeĭ*

— Se recomandă spre examinare Secțiuniĭ sciințifice.

Secțiunea sciințifică recomandă a se publica în *Anale* următórele lucrărĭ ale d-luĭ St. C. Hepites: *Cutremurele de pămînt în România în aniĭ 1894 și 1895 st. n.* (1) și *Materiale pentru climatologia Românieĭ. III. Durata de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ.*

— Propunerea Secțiuniĭ se aprobă.

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

Anexă. — La pag. 11

ASUPRA BOTRIOCEFALULUI ȘI ANEMIEI BOTRIOCEFALICE IN ROMÂNIA

DE

Dr. V. BABEȘ
Membru al Academieĭ Române.

Până acum se credeà că botriocefalul se găsesce într'o zonă fórte mărginită. S'a presupus că numaĭ lacurile Elvețieĭ: Geneva, Neuchâtel, Bienne, Morat, lacurile din sudul Francieĭ (Lyon), din sudul Germanieĭ și nordul Italieĭ sunt infectate. In Rusia și în regiunile băltóse vecine ale Germanieĭ, maĭ cu sémă în provincile estice băltóse, parasitul este fórte comun; iar Vistula forméză limita peste care nu trece maĭ departe spre vest. In Suedia nordică și vestică, precum și în Rusia de nord, parasitul e rĕspândit maĭ peste tot, dar nu trece în Austria. In nordul Germanieĭ se găsesce la Hamburg, Holstein, precum și în Olanda, unde e destul de frecuent.

Nu s'a sciut până acum, că botriocefalul se întîlnesce și în Europa sud-estică și anume în Peninsula Balcanică.

N'am observat existența acestuĭ parasit la noĭ până în anul trecut, când, examinând fecalele uneĭ femeĭ bolnave de o anemie chronică, am dat peste ouĕ de botriocefal. Atunci numaĭ am avut în mână dovada sigură despre existența parasituluĭ în părțile nóstre.

Din nenorocire, n'am căpĕtat niciĭ o scire maĭ în urmă despre femeia acésta, așà că nu pot să utilisez observațiunea eĭ în comunicarea de față.

In cursul acestuĭ an, cercetând cu de amănuntul din acest punct de vedere materialul anatomo-patologic bogat de care dispunem,

am maĭ găsit odată botriocefalul în partea superióră a jejunuluĭ la un om mort de pleuro-pneumonie fără anemie. Am aflat apoĭ, din spuse, că acest parasit se găsesce nu tocmaĭ rar la Bucurescĭ, la morgă, la autopsia cadavrelor de vagabondĭ și de nebunĭ, precum și în orașele nóstre de-alungul Dunăriĭ.

M'am convins maĭ departe de legătura dintre anemia mortală și presența botriocefaluluĭ cu ocasiunea uneĭ autopsiĭ medico-legale.

E vorba de o femee, care fusese îngrijită în ospiciul de alienațĭ de aicĭ pentru manie chronică.

Din punct de vedere clinic, pot spune că, cam de un an, femeia începuse să slăbéscă, sta maĭ mult în pat, suferià de amețelĭ, avcà leșinurĭ, epistaxis și devenise fórte anemică.

In timpul din urmă, la turburările semnalate, s'aŭ maĭ adaus dispnee, emoragiĭ gingivale și echimose. La examenul sângeluĭ, s'a găsit o scădere în proporțiunea homoglobineĭ, cam 3%, o împuținare a globulelor roșiĭ, cam 1.5 mil. pe mm. c., macro și microcite fără înmulțirea leucocitelor.

Femeia a murit sub influența fenomenelor tot crescénde de anemie și a acceselor maniace.

Autopsia acesteĭ femeĭ destul de slăbite, cam de vre-o 40 de anĭ, a dat următorul resultat:

Cadavrul mic, slab, brun, fórte palid, aprópe fără pete cadaverice. Pĕrul castaniŭ. Pupilele dilatate, gâtul lung, toracele bombat, abdomenul scobit. Pe obrajĭ și pe părțile laterale ale gâtuluĭ maĭ multe echimose, unele marĭ cât un bob de linte; iar în profundime, petechiĭ maĭ marĭ, maĭ cu sémă între mușchiĭ regiuniĭ fălciĭ inferióre și a gâtuluĭ. Partea dorsală a piciórelor și mânilor, gambele și ante-brațele, tumefiate, edemațiate. Tótă suprafața corpuluĭ acoperită cu sgârieturĭ și cicatrice micĭ albe, încunjurate de câte o zonă cenușie murdară.

Mucósa guriĭ fórte palidă, aprópe albă. Marginele alveolare palide, cu puține erosiunĭ, acoperite cu creste subțirĭ negriciόse și încunjurate de câte o zonă fină de injecțiune. Țesutul grăsos atrofiat, musculatura roșie-brună închis, uscată. Cóstele în apropierea carti-

lagelor sunt livide, moĭ; mĕduva cóstelor, ca și aceea a óselor lungĭ, roșie-brună. Ósele craniuluĭ subțirĭ, palide; în sînul longitudinal, puține chiagurĭ palide. Meningele fin injectate, maĭ cu sémă în partea anterióră a cerebruluĭ. In acéstă parte circumvoluțiunile sunt maĭ turtite și meningele fórte aderente. Substanța corticală în acéstă regiune e roșie-cenușie în galbenă-cenușie. Substanța albă maĭ umedă, plastică. Ventriculiĭ dilatațĭ, cu ependimul maĭ tare.

Corpul tiroid mic, brun palid, uscat. Mucósa faringeluĭ și laringeluĭ palidă, acoperită cu puține mucosităţĭ. Plămâniĭ, în parte aderențĭ la păretele toracic prin false membrane solide, sunt flascĭ, cenușiĭ-palidĭ, presintă la vîrfurĭ câte-va focare difuse unde parenchimul e maĭ compact, maĭ granulos, roșu-brun, bogat în sânge, neaerat.

In pericard puțin lichid limpede; cavitățile corduluĭ puțin dilatate, musculatura ventriculuĭ stâng flască, galben-brună; în cavitatea ventriculuĭ drept puține chiagurĭ palide. Ficatul brun-palid, friabil. Splina abiă mărită, capsula îngroșată, pulpa destul de consistentă, roșie-brună.

Capsula rinichilor se desface ușor. Rinichiĭ micĭ, substanța destul de omogenă, palidă ca céra, puțin friabilă.

Stomacul contractat, ca un intestin, gol, cu mucósa subțire, palidă, acoperită cu puține mucosităţĭ.

Intestinul subțire contractat, cu mucósa puțin injectată. In duoden se găsesce extremitatea uneĭ teniĭ lungĭ de un metru și ale căreĭ proglotide libere se maĭ găsesc până în intestinul gros. La începutul jejunuluĭ se găsesc, alăturea unul de altul, capetele a doĭ botriocefalĭ, a căror cea-laltă extremitate ajunge până în vecinătatea valvuleĭ cecale; unul mĕsóră 7 metri, cel-lalt 6,5 metri. Vesica urinară conține puțină urină limpede și palidă. Uterul și ovarele micĭ, fórte palide, tarĭ. In cavitatea uterină puțin mucus roșietic.

Diagnostic. Anemie într'un grad mare, cu edeme ale extremităților și echimose în pelea și părțile profunde ale fețeĭ și ale gâtuluĭ; 2 botriocefalĭ (bothriocephalus latus) și un tenia solium în intestinul subțire; aderențe meningocefalice și iperemia meningelor în partea anterióră a cerebruluĭ.

Nu maĭ încape îndoială, că avem aface cu un cas mortal de anemie botriocefalică, ca acele descrise de Hoffman (1), Reyer (2), Rugenberg (3), Schapiro (4), Schaumann (5), şi anume cu un cas de acelea în carĭ aŭ existat tóte semnele uneĭ anemiĭ perniciόse (Biermer).

Casurile de anemie gravă nu sunt prea rare la Bucurescĭ, şi o cercetare amănunţită ar dovedi póte de multe-orĭ presenţa botriocefaluluĭ. Trebue să nu se uite că în casul nostru erà vorba de o nebună, şi ómeniĭ de acéstă categorie, ca şi copiiĭ şi vagabondiĭ, inghit adesea tot felul de lucrurĭ, aşà că e posibil ca femeia care face subiectul observaţiuniĭ nóstre să-şĭ fi introdus viermele póte in mod extraordinar. Se póte fórte bine, ca şi în acest cas mijlocul de infecţiune să fi fost mâncarea de carne de pesce nefert în destul. De fapt, în partea inferióră a Dunăriĭ, precum şi în lacurile şi bălţile învecinate, pe lângă numeróse ciprinide, huso, etc., carĭ nu conţin larvele botriocefaluluĭ, se maĭ găsesc ştiucă, mihalţ, costreş (suduc); în rîurĭ: somn şi păstrăvĭ, etc., adecă tocmaĭ pescele ce conţine larva botriocefaluluĭ. Toţĭ aceştĭ pescĭ se găsesc în numĕr aşà de mare, în cât se póte ḑice că România e una din ţĕrile Europeĭ cele maĭ bogate în pesce.

Costreşiĭ (suduciĭ) şi maĭ cu sémă crapul sunt plinĭ de parasiţĭ; maĭ cu sémă acesta din urmă conţine numeróse speciĭ de lingula, carĭ fac devastaţiunĭ marĭ printre pescĭ. Am găsit însă într'o ştiucă larve maĭ marĭ şi maĭ micĭ de botriocefalĭ în pĕretele intestinal şi în muschĭ. Aşà fiind, nu încape îndoială că se póte produce infecţiunea prin mâncarea pesceluĭ, care adesea se consumă fără să fi fost de ajuns fript, saŭ chiar numaĭ sărat, fără altă pregătire.

In casul nostru, se produsese o anemie cu tóte semnele uneĭ anemiĭ perniciόse la o femee nebună şi slăbită. Din potrivă o lesiune a vre-unuĭ organ care să explice acéstă anemie nu există, nicĭ prin observaţiunea clinică nu s'a găsit nimic alt ceva decât anemia

(1) *Vorl. über Therapie*, Dorpat 1883.
(2) *D. Archiv. f. Klin. Med.*, Sept. 1886.
(3) *Vers. d. naturf. u. ärzte*, Berlin Sept. 1886.
(4) *Zeitschr. f. Klin. Med.*, 1888.
(5) *Botriocephalen Anämie*, Berlin, Hirschwald, 1894.

fórte mare și slăbiciunea, febra vesperală, modificările semnalate ale sângeluĭ, emoragiile și edemele cu localisarea particulară semnalată; de asemenea la autopsie nu s'a constatat, pe lângă semnele anemieĭ, lesiunea nicĭ un organ, afară de o stare de iritațiune chronică a scórțeĭ cerebrale și a meningelor, puțină intumescență a splineĭ și un început de degenerare parenchimatósă a organelor. Ar fi posibil ca starea creeruluĭ să fie în legătură de causă cu anemia; dar pe de altă parte, se póte ca acéstă stare să fie anterióră infecțiuniĭ și póte chiar să fi contribuit la infecțiune, căcĭ se scie cu ce predilecțiune sunt atinșĭ de parasițĭ ómeniĭ cu bóle mintale.

Imprejurarea că bolnava nóstră aveà doĭ botriocefalĭ, la carĭ se maĭ adăugise o tenia solium, vorbesce în favórea păreriĭ că viermiĭ aŭ influențat anemia. Rĕmâne totușĭ întrebarea, în ce constă acéstă influență.

Teniile, carĭ se găsesc adesea în România și de multe-orĭ în maĭ mare numĕr la acelașĭ individ, nu produc asemenea anemie, și chiar la indivițiĭ la carĭ se găsesce un botriocefal nu se observă de regulă anemia. Botriocefalul nu produce anemie nicĭ in Elveția nicĭ în Suedia nordică, unde este fórte frecuent. In multe dintre casurile de anemie luĭ Reyher, póte în cele maĭ multe, existaŭ maĭ mulțĭ botriocefalĭ. Și în casul luĭ Schapiro și în acel al luĭ Schaumann s'aŭ găsit maĭ mulțĭ botriocefalĭ. Aceștĭ viermĭ sunt maĭ frecuențĭ în Rusia decât în Elveția, unde abià se observă anemia botriocefalică, și sunt în Rusia mult maĭ frecuente casurile, în carĭ se găsesc la acelașĭ individ maĭ mulțĭ botriocefalĭ saŭ botriocefalĭ fórte lungĭ. E dar posibil ca massa cea mare de viermĭ însășĭ să fi pricinuind anemia gravă, maĭ cu seamă când viermele dă peste un individ slăbit saŭ peste un copil. In asemenea casurĭ, ca și în casul descris maĭ sus, intestinul subțire nu conține nimic alt ceva decât massa cea mare de botriocefal lat, și ar fi de mirare chiar dacă n'ar da nicĭ un simptom.

La acésta se maĭ adauge o influență specifică exercitată de parasit asupra nutrițiuniĭ generale și asupra sistemuluĭ nervos. Acésta se vede bine în observațiunea luĭ Reyher, în care anemia s'a produs

la un individ abià vindecat de o bólă chronică, precum și în obser-națiunea mea, unde ea a atins pe o femee cu o bólă mintală. De bună seamă că aŭ dreptate aceĭ autorĭ, carĭ admit că o substanță óre-care elaborată de parasit (Schapiro, Schaumann) ar fi capabilă de a produce o modificare a sângeluĭ. Acéstă substanță, maĭ cu sémă când botriocefalul este în massă mare și când sistemul nervos e dejà slăbit și dacă maĭ există și alte condițiunĭ locale, va contribuì la producerea anemieĭ. Nu m'am putut convinge, dacă și o stare de bólă a botriocefaluluĭ ar puté contribui la desvoltarea acesteĭ anemiĭ. Ar fi de sciut dacă anemia botriocefalică trebue considerată ca anemia adevĕrată descrisă de Biermer. Biermer nu cunosceà anemia botriocefalică și se póte că și printre casurile luĭ de anemie să fi fost unele în legătură cu presența acestuĭ parasit. In ce privesce simptomele apoĭ, nu lipsià nicĭ unul, în casul nostru de pildă, și casurile luĭ Schapiro și cele de curînd descrise de Schaumann s'ar fi încheiat cu mórte de bună sémă, dacă botriocefalul n'ar fi fost recunoscut și expulsat. Dacă Biermer și alțiĭ ḑic că anemia botrio-cefalică nu este o adevĕrată anemie perniciósă, pentru că anemia perniciósă are o causă necunoscută și că ea nu se vindecă, pe când anemia botriocefalică se vindecă prin expulsarea parasituluĭ, aceștia se înșélă, căcĭ un caracter negativ, care prin cercetărĭ ulterióre se modifică, nu póte servì pentru caracteristica uneĭ bóle. Ast-fel spre exemplu, după aceștĭ autorĭ, tuberculosa, despre care se ḑiceà că are o causă necunoscută, ar trebui să nu maĭ fie tuberculosă după ce s'a descoperit acéstă causă sub forma baciluluĭ tuberculoseĭ.

Reese din acéstă comunicare, că botriocefalul lat se găsesce nu rare-orĭ în partea de jos a Dunăriĭ și anume în România și că dă nascere și aicĭ la anemiĭ grave, carĭ se finesc prin mórte cu semne de anemie perniciósă.

Este dar indicat de a căutà și în România botriocefalul în tóte casurile de anemie gravă esențială și de a-ĭ provocà expulsiunea, când i se constată presența.

Anexă. — La pag. 46.

Despre bólele de ficat în România, despre nomă, despre tetanos, despre structura microbilor, despre jigodie și despre epizootia porcilor din România (1)

DE

Dr. V. BABEȘ

Membru al Academieĭ Române.

Pe când în anume împrejurărĭ un singur fapt póte să ne conducă la o descoperire utilă, în alte multe casurĭ adevĕrurĭ nouĕ rees numaĭ din o sumă de observațiunĭ bine studiate, și de multe-orĭ numaĭ observațiunĭ de domeniŭ pur sciințific fórte îndelungate, ale maĭ multor generațiunĭ, fac ca la un moment dat să iasă la lumină o descoperire saŭ o aplicare practică în folosul omenirii.

Fie-care pétră ce servă pentru clădirea edificiuluĭ, a căruĭ corónă are să fie descoperirea mijlócelor de combaterea bólelor, are valórea sa și trebue cunoscută și soliditatea eĭ controlată de toțĭ carĭ lucréză la ridicarea edificiuluĭ, cu tóte că publicul impacientat nu pricepe scopul și de multe-orĭ disprețuesce aceste lucrărĭ preparatoriĭ, așà ḑise de laboratoriŭ, ca acelea din *Analele* Institutuluĭ nostru.

Aceste *Anale* se impun anume prin felul și întinderea lucrărilor sciințifice ale Institutuluĭ nostru. Ele sunt destinate maĭ cu sémă străinătățiĭ, unde lucrărĭ sciințifice se primesc numaĭ pe basa unor documente incontestabile, maĭ cu sémă atuncĭ când suntem nevoițĭ

(1) Raport făcut Academieĭ Române asupra lucrărilor cuprinse în *Analele Institutuluĭ de patologie și de bacteriologie.*

să ne pronunţăm în contra unor vederi adoptate. Cu tóte că în acest volum sunt depuse mai cu sémă documente pur sciinţifice, totuşi cred că nu va fi fără interes să daŭ o scurtă dare de sémă despre ele.

Poporaţiunea Românieĭ e fórte încercată de *bóle de ficat.* Am avut onóre să vorbesc în una din şedinţele anuluĭ trecut despre abscesele ficatuluĭ, atât de primejdióse, însoţite de obiceiŭ de o inflamaţiune a intestinelor, arătând tot de odată că acéstă bólă este analógă cu aşà ḑisă disenterie tropică, ce bântue pe ţĕrmurile Măriĭ Mediterane. Şi acéstă bólă, căreia i-am reservat un loc intins în aceste *Anale,* arată că bólele atacă la noĭ cu o predilecţiune particulară ficatul. Am arătat că nu este o adevĕrată disenterie, ci că, în urma uneĭ infecţiunĭ, nisce microbĭ intră în mucósa uneĭ porţiunĭ anumite a intestinelor, producênd abscese, şi că de aicĭ fac invasiunea lor în ficat. Constatând că sunt maĭ multe felurĭ de microorganisme, carĭ sunt în stare să producă lesiunea ficatuluĭ, trebue să admitem că ficatul celor atinşĭ de bólă erà dejà predispus pentru a se îmbolnăvì.

Aceste afirmărĭ neavênd valóre decât fiind întemeiate pe documente solide, pe o serie de observaţiunĭ purtând în sine caracterul adevĕruluĭ, fiind fie-care observaţiune obiectul cercetărilor speciale istologice, experimentale şi bacteriologice, am dat aicĭ acesteĭ lucrărĭ, întocmite în colaboraţiune cu Dr. V. Zigura, întinderea cuvenită.

Dar lesiunile ficatuluĭ nu se restrîng numaĭ la cea amintită, ci putem ḑice că cele maĭ multe bóle de ficat, ce se observă în alte ţĕrĭ, există şi la noĭ, şi încă multe din ele sunt la noĭ mult maĭ dese decât în alte părţĭ.

Am avut dar ocasiune să studiez, împreună cu d-l asistent Dr. Manicatide, tóte felurile de bóle de ficat pe materialul bogat al autopsiilor făcute de mine în spitalele din Bucurescĭ, fiind mult sprijinit în aceste cercetărĭ de vederile clinice ale amiculuĭ meŭ d-l Dr. Kalinderu.

Reese din aceste studiĭ, că la noĭ sunt frecuente anume nisce

forme particulare de cirosă, de adenome și de cancere primitive, pe când aceste forme sunt rarĭ în alte țĕrĭ. Am început să examinăm genesa și desvoltarea lesiunilor ficatuluĭ cu acéstă bólă și am găsit o legătură intimă între o predisposițiune congenitală sub forma uneĭ neregularitățĭ a organuluĭ de o parte și între o iritațiune, o inflamațiune, de altă parte.

Ficatul în aceste casurĭ se resimte maĭ mult la acțiunea orĭ-căreĭ influențe vătĕmătóre din afară, fie acésta alcoolul, fie impaludismul, fie sifilisul, producêndu-se maĭ ușor inflamațiunĭ și distrucțiunĭ decât pe un ficat sănătos și regulat din nascere.

Insă aceste anomaliĭ congenitale aŭ încă un alt caracter, pe care l'am constatat la tóte bólele examinate ale ficatuluĭ, adecă proliferabilitatea, tendința de a se formà din noŭ elementele ficatuluĭ.

Insă organul fiind rĕŭ alcătuit de la început și alterat încă prin un iritament specific, acéstă tendință de reparațiune se produce într'o direcțiune vițiósă și, în loc să se producă un ficat noŭ, se produce un țesut ce sémĕnă maĭ mult saŭ maĭ puțin cu ficatul, dar care nu funcționéză, care cresce neîncetat, cu un cuvînt o tumóre, un adenom saŭ un cancer.

Frecuența tumorilor ficatuluĭ se póte decĭ explicà prin acest cerc vițios.

Omeniĭ la noĭ sunt expușĭ maĭ mult decât în alte țĕrĭ enteritelor, paludismuluĭ, sifilisuluĭ, alcoolismuluĭ, adecă unor bóle carĭ aŭ o influență primejdiósă asupra ficatuluĭ, așà în cât mulțĭ ómenĭ aŭ, în urma acestora, un ficat alterat și transmit copiilor un ficat cu o crescere neregulată, care prin acésta devine și maĭ susceptibil acestor influențe vătĕmătóre, și pe când tatăl n'a avut póte decât un ficat puțin întărit saŭ cicatrisat, copilul va căpĕtà o cirosă saŭ un ficat adenomatos saŭ canceros.

Din aceste cercetărĭ pur sciințifice reese dar o indicațiune importantă în ceea ce privesce combaterea bólelor moștenite.

O a treia lucrare, făcută cu concursul d-luĭ Dr. Zambilovicĭ, se ocupă cu o bólă teribilă a copiilor, ḑisă *noma*, bólă destul de frecuentă în regiunĭ jos situate, ca în Țĕrile-de-Jos și la noĭ.

Bóla acésta consistă în o distrucţiune gangrenósă a obrazuluĭ, în urma diferitelor bóle infecţióse, ca pojar, difterie, febră tifoidă și altele.

Și aicĭ am găsit că copiĭ cu o anumită constituţiune capĕtă acéstă bólă și am putut descoperì și microbiĭ specialĭ, carĭ pătrundĕnd prin gingiile bolnavilor produc gangrena.

De 6 anĭ ne ocupăm cu studiul *tetanosuluĭ*, bólă teribilă, ce a făcut atâtea victime, maĭ cu sémă în răsboiul din urmă.

S'a constatat că acéstă bólă e causată de un microb ce trăesce în pămînt și care, intrând în plăgĭ, produce o otravă, ce în cantităţĭ imponderabile lucréză asupra sistemuluĭ nervos, producĕnd bóla. Am arătat în acéstă lucrare, cum tóte animalele pot căpĕtà acéstă bólă, chiar și bróscele, dacă le ţinem la o temperatură maĭ ridicată; am arătat resistenţa cea mare a baciluluĭ; am arătat locurile unde la Bucurescĭ se găsesce microbul, anume în pămîntul de pe marginele Dîmboviţeĭ și în grajdurĭ.

Am arătat că bacilul nu se găsesce numaĭ în rană, pe unde a intrat împreună cu pămîntul, dar se găsesce și în dejecţiunile ómenilor bolnavĭ saŭ morţĭ de tetanos. Am arătat maĭ departe, în mod experimental, la cânĭ, cum acéstă bólă, dacă nu e prea înaintată, póte fi vindecată prin injecţiunĭ de iod saŭ de acid fenic.

Am constatat maĭ departe din noŭ, că și cu masse marĭ de serum de sânge al animalelor immunisate în potriva tetanosuluĭ se pot vindecà casurĭ maĭ ușóre de tetanos.

Cu tóte că bacteriologia a adus dejà atâtea folóse omeniriĭ, totușĭ microbiĭ nu sunt încă bine studiaţĭ din punctul de vedere al filogeneseĭ și chiar al structureĭ lor maĭ fine.

Am întreprins dar un studiŭ apriat, pentru a precisà maĭ bine locul lor în natură.

Din resultatele obţinute voiŭ menţionà constatarea că microbiĭ nu se pot caracterisà prin definiţiunea adoptată până acum, ci că trebue admis, că deși se găsesc de obiceiŭ într'un stadiŭ de organisare fórte simplu, totușĭ, în anume împrejurărĭ, fie-care fel de microb patogen are facultatea de a se desvoltà într'un mod maĭ

complicat, ramificându-se, producênd mugurĭ și organe particulare pentru înmulţire și pentru scutirea indivizilor în contra influenţelor vătămătóre ale lumiĭ externe.

Studiând, împreună cu d-l Dr. Starcovicĭ, ***bóla de cânĭ tinerĭ,*** așà numita ***jigodie***, am reușit să constatăm că acéstă bólă are diferite forme, dar că ea este causată la noĭ de un anumit bacil, ce sémĕnă cu bacilul febreĭ tifoide la om.

Am studiat lesiunile particulare produse de acest microb la diferite animale și am putut produce jigodie într'un mod experimental cu dînsul.

Am constatat însă în acelașĭ timp, că și alţĭ microbĭ ce se găsesc la jigodie sunt în stare să producă la cânĭ asemenea simptome, așà în cât trebue presupus că jigodia consistă într'un complex de lesiunĭ ce se produc ușor la cânĭ de diferiţĭ microbĭ, de obiceiŭ însă de bacilul constatat, care însă se asociéză cu alţĭ microbĭ similarĭ. Am putut constatà într'adevĕr, că jigodia nu presintă în tot-deauna aceleașĭ lesiunĭ și aceeașĭ gravitate, ceea ce se póte explicà fórte ușor prin acţiunea microbilor asociaţĭ ce se găsesc la acéstă bólă.

In fine, cercetând, în colaboraţiune cu Dr. Starcovicĭ și Cartiano, ***epizootia devastatóre de porcĭ ce bântuià la noĭ în ţéră,*** am găsit faptul de cea maĭ mare importanţă, că epizootia nóstră este o bólă de asociaţiune, fiind produsă de microbul rugetuluĭ combinat cu acela al pneumo-enteriteĭ.

Când Pasteur a descoperit vaccinaţiunea rugetuluĭ, dînsul vaccinà cu o cultură de ruget, însă acéstă cultură nu erà pură, ceea ce a găsit Loffler, și dînsul a constatat, în acelașĭ timp, că în Germania există douĕ felurĭ de bóle, una causată de bacilul rugetuluĭ, cealaltă de un alt bacil, care, găsindu-se și în Francia, a căpĕtat numele de pneumo-enterită.

In contra celeĭ din urmă bóle, așà se vede, vaccinaţiunea cu culturĭ de ruget nu are efect. La noĭ am constatat pentru întâia dată combinaţiunea celor douĕ bóle, și ne întrebăm dacă acéstă combinaţiune, care s'a constatat după noĭ și în Ungaria, nu există óre și în alte ţĕrĭ. Dar în alte părţĭ, examinându-se porciĭ numaĭ din un

singur punct de vedere, s'a găsit când unul când cel-lalt din ceĭ doĭ microbĭ.

Trebue să ne întrebăm maĭ departe, dacă culturile, ce serviaŭ la început luĭ Pasteur pentru vaccinare în contra rugetuluĭ, eraŭ în adevěr impure și dacă nu eraŭ simplamente cultură a asociaţiuniĭ bacteriene ce causéză epidemia porcilor? In acest cas, acest geniŭ binefăcětor mult regretat, pentru care lumea sciinţifică pórtă de câte-va ḑile un doliŭ profund, ar fi găsit cel dintâiŭ, instinctiv, cea dintâiŭ vaccinaţiune în contra uneĭ bóle de asociaţiunĭ.

Anexă. — La pag. 67.

NOTĂ ASUPRA SEROTERAPIEI TUBERCULOSEI

DE

Dr. V. BABEȘ
Membru al Academieĭ Române

ȘI

G. PROCA.

Maĭ mulțĭ experimentatorĭ aŭ încercat să prevină saŭ să vindece tuberculosa experimentală prin diferite metode de vaccinațiune. In timp ce Grancher și Hyp. Martin urmaŭ metoda luĭ Pasteur de tractament prin culturĭ atenuate (*Bulletin médical,* 1890), Daremberg întrebuință culturile sterilisate (Académie de médecine, 1889), Héricourt și Richet se serviaŭ de culturĭ de tuberculosă aviară (Académie des sciences, 1892), în fine Koch recurse la o substanță toxică scósă din culturile de tuberculosă (Congrès international de Berlin, 1889).

Toțĭ aceștĭ autorĭ aŭ obținut pe diferite căĭ resultate încuragiatóre, deși incomplete, în timp ce alțĭ cercetătorĭ aŭ ajuns prin metóde analóge la resultate negative.

Unul din noĭ (Babeș, Académie de médecine, 1890), injectând cobailor, înainte, în timpul și după inoculațiunea uneĭ cantitățĭ de cultură de tuberculosă, dose crescĕnde dintr'o substanță extrasă din culturile de tuberculosă aviară, a ajuns să vindece saŭ să întârḑie desvoltarea bóleĭ, în timp ce cobaiĭ de control muriaŭ cu tuberculosă clasică.

La Congresul de tuberculosă din anul 1893, Dr. Babeș a anunțat resultatele cercetărilor sale asupra immunisăriĭ animalelor cu sân-

gele animalelor refractare. Puțin timp maĭ înainte d-niĭ Richet și Héricourt aŭ anunțat că posedă un câne immunisat cu sângele cânilor făcuțĭ refractarĭ pentru tuberculosă.

Totușĭ, după cercetările luĭ Straus, Bouchard și ale nóstre, se pare că aceștĭ cânĭ nu fuseseră tractațĭ așà ca să fi putut căpĕtà o immunitate sigură împotriva tuberculoseĭ.

Câniĭ noștri, din contra, aŭ fost immunisațĭ contra tuberculoseĭ printr'un procedeŭ care le dă o resistență însemnată contra bóleĭ, precum și proprietatea de a fabricà în sângele lor antitoxine tuberculóse.

Procedeul, publicat de unul din noĭ în 1893 și puțin modificat maĭ în urmă, consistă în a introduce cantitățĭ crescênde de tuberculină aviară maĭ întâiŭ, de bacilĭ aviarĭ maĭ apoĭ, de tuberculină umană și de culturĭ atenuate saŭ mórte de tuberculosă umană, avênd grijă de a continuà injecțiunea tuberculineĭ și după injecțiunea de bacilĭ viĭ.

Sângele cânilor, orĭ serul sanguin, care după importantele cercetărĭ ale luĭ Bouchard cuprinde substanța activă, exercità o acțiune evidentă asupra animalelor saŭ omuluĭ atins de tuberculosă. Acéstă acțiune se manifestéză prin oprirea saŭ încetinirea procesuluĭ tuberculos. La Congresul de tuberculosă din 1893, Dr. Babeș a insistat maĭ cu sémă asupra faptuluĭ că serul lucréză asupra câneluĭ, maĭ cu sémă dacă-l întrebuințăm puține ḑile după injecțiune.

Serul cânilor, carĭ primiseră, după tuberculină, bacilĭ morțĭ, s'a arătat maĭ eficace decât serul măgarilor pur și simplu tuberculinisațĭ, când erà vorba de a împedecà efectul bacililor morțĭ orĭ de a paralisà acțiunea tuberculineĭ.

Daca injectăm tuberculoșilor 2 miligrame de tuberculină amestecată cu serul acestor animale, bolnaviĭ nu reacționéză în presența tuberculineĭ, în vreme ce alțĭ tuberculoșĭ, cărora li se injectà jumătate din dosa de tuberculină singură, presintaŭ reacțiunea tipică. Totușĭ reacțiunea febrilă apare în urma injecțiunilor de tuberculină amestecată cu ser activ, dacă mărim dosa de toxină, chiar

mărind în acelaşi timp şi dosa de ser în aceeaşi proporţiune, orĭ chiar într'o proporţiune maĭ mare.

Dacă se injectéză tuberculoşilor numaĭ ser, febra dispare după o fasă de excitaţiune neînsemnată; apetitul şi greutatea bolnavilor cresce, cu condiţiune totuşĭ ca tuberculosa să nu fie prea înaintată şi ca serul să fie administrat în cantitate îndestulătóre. In asemenea condiţiunĭ, în lupus maĭ cu sémă, se póte aprecià efectul local repede al seruluĭ; tuberculiĭ, fără reacţiune inflamatóre prealabilă, sufĕr o necrosă manifestă şi se eliminéză. Maragliano (Congrès de méd. de Bordeaux, 1895), întrebuinţând procedeul recomendat de unul din noĭ, a ajuns la aceleaşĭ resultate.

De la comunicarea făcută de Dr. Babeş în 1893, am continuat cercetările şi suntem în stare de a aduce dovedĭ experimentale nouĕ.

Am tractat maĭ întâiŭ cânĭ, oĭ şi doĭ măgarĭ cu dose crescênde de tuberculină, în timp de maĭ multe lunĭ. Doĭ cânĭ şi un măgar, în urma acestuĭ tractament, primesc sub pele cantităţĭ crescênde de bacilĭ morţĭ, carĭ serviseră dejà la prepararea tuberculineĭ. In fine, am inoculat cânilor, tractaţĭ maĭ înainte cu tuberculină şi bacilĭ morţĭ, culturĭ virulente de tuberculosă, injectându-le în acelaşĭ timp tuberculină saŭ ser de măgarĭ tuberculinisaţĭ.

Injecţiunea anterióră de tuberculină face pe cânĭ maĭ puţin sensibilĭ faţă de acţiunea bacililor morţĭ, injectaţĭ în cantitate mare.

Aceste animale aŭ dat serul utilisat în experienţele nóstre. Am făcut numeróse cercetărĭ pe epurĭ, pe cobaĭ şi pe cânĭ, şi putem grupà experienţele nóstre precum urméză:

1. Inoculărĭ de culturĭ virulente la animale de control.

2. Tractament prealabil cu dose de 5—10 grame de ser antituberculos de la măgarĭ; durata tractamentuluĭ a fost de 10 — 90 de ḑile.

3. Inoculărĭ subcutanate de cultură virulentă şi în acelaşĭ timp o singură injecţiune de 5—10 grame de ser.

4. Tractament cu ser, începênd la 1—3 ḑile după infecţiune.

5. Tractament, începênd la 10 ḑile după infecţiune.

6. 1—2 ḑile după infecţiunea cu tuberculosă, tractament cu un amestec paralisat de ser și tuberculină în dose crescênde.

7. Injecţiunĭ de bacilĭ morţĭ în mare cantitate la animale de control.

8. Injecţiune de ser, în acelaşĭ timp cu infecţiunea cu bacilĭ morţĭ.

9. Injecţiune de bacilĭ morţĭ, din carĭ se extrăsese tuberculina, la animalele tuberculisate.

10. Injecţiune de tuberculină (0.5—1.0 gr.) amestecată cu 5—10 gr. de ser la animale tuberculisate de 4—5 sĕptĕmânĭ.

11. Injecţiune de ser la animale cu ulceraţiunĭ produse de bacilĭ morţĭ.

12. Injecţiune de cultură tuberculósă ţinută în contact cu serum de măgarĭ tuberculinisaţĭ timp de 10—20 ḑile.

13. Injecţiune de culturĭ tuberculóse crescute pe agar cu ser glicerinat şi modificate prin însemînţarea şi crescerea baciluluĭ piocianeŭ.

Experienţele, fiind repetate până ne-am convins de constanţa resultatelor, ne permit a formulă încheiările următóre:

1. Acţiunea tuberculineĭ diferă în maĭ multe puncte de aceea a seruluĭ:

a) In timp ce dosele minimale de tuberculină omóră animalele tuberculisate, serul antituberculos, chiar în dose marĭ, nu produce acest efect;

b) Serul, chiar în cantitate mare, produce numaĭ o uşóră ridicare de temperatură, ce nu sémĕnă de loc cu reacţiunea produsă de tuberculină;

c) Serul, amestecat ***in vitro*** cu tuberculină, paraliséză acţiunea acestuĭ toxic; dar amestecul, inofensiv în dose micĭ, se comportă, când e dat în dose marĭ, ca tuberculină pură şi omóră repede animalele tuberculóse. La omul tuberculos dosele maĭ marĭ de acest amestec produc febră şi slăbire;

d) Tuberculina posedă cu tóte acestea o acţiune comună cu serul animalelor tuberculinisate, anume acţiunea curativă ce exercită asupra lesiunilor produse de baciliĭ morţĭ.

2. Serul animalelor tractate cu tuberculină împedecă și desvoltarea ulcerațiuniĭ locale produse de obiceiŭ de baciliĭ morțĭ; dacă lesiunea e dejà constituită, se vindecă prin infecțiunile de ser.

3. Se pare că animalele tractate cu tuberculină și apoĭ cu bacilĭ morțĭ aŭ un ser maĭ eficace decât cele tractate cu tuberculină.

4. Inoculând animalelor tuberculosă și ser în acelașĭ timp, tuberculosa nu se produce și lesiunea locală, consistând într'o mică infiltrațiune locală, se vindecă cu timpul.

5. In condițiunĭ excepționale se póte vindecà tuberculosa prin injecțiunĭ de tuberculină, dacă se începe tractamentul puțin timp după infecțiune.

6. Se póte vindecà tuberculosa în mod maĭ sigur prin injecțiunĭ de ser, începute la câte-va ḑile după infecțiune și repetate de maĭ multe-orĭ, maĭ cu sémă dacă se întrebuințéză ser de animale tractate cu tuberculină și bacilĭ morțĭ în acelașĭ timp.

7. Vindecarea animalelor infectate se obține cu dose relativ marĭ de ser; dosele micĭ sunt neîndestulătóre și pare că agravéză infecțiunea tuberculósă.

Procedând în chipul indicat, am scăpat aprópe tóte animalele nóstre. Animalele tractate și sacrificate la 50 și 70 de ḑile după infecțiune nu presintaŭ lesiunĭ tuberculóse; la animalele tractate cu dose neîndestulătóre și mórte de la sine, organele presintaŭ numaĭ câțĭ-va tuberculĭ saŭ lesiunile se localisaŭ numaĭ în regiunea inoculată. Din contra, nicĭ unul din animalele de control n'a scăpat de infecțiunea tuberculósă și de mórte.

8. Bacilul tuberculos nu maĭ cresce pe un mediŭ nutritiv favorabil desvoltăriĭ, dacă acesta a fost prealabil pus în contact cu ser.

9. Acțiunea prelungită (de 14—20 ḑile) a seruluĭ asupra bacililor tuberculoșĭ *in vitro* distruge patogenitatea acestora pentru cobaĭ.

10. Culturile de tuberculosă influențate de bacilul piocianeŭ nu maĭ produc tuberculosa.

Anexă. — La pag. 67.

RAPORT

ASUPRA

LUCRARILOR DE EXPLORARE INTREPRINSE LA *LIMES ALUTANUS*

DE

GR. G. TOCILESCU

Membru al Academieĭ Române.

Domnule Preşedinte,

Conform invitaţiuniĭ ce bine-voiţĭ a-mĭ face prin adresa No. 7.537 din 24 ale curenteĭ, am onóre a vĕ presentà o scurtă relaţiune asupra lucrărilor de explorare, ce am întreprins la *Limes alutanus* in cursul anuluĭ expirat asupra lucrărilor ce maĭ rĕmân de făcut şi a sumeĭ necesare pentru cele ce s'ar puté întreprinde în campania anuluĭ viitor.

Sarcina, ce mi se impuneà în studiul *Limesuluĭ alutan*, erà maĭ întâiŭ de tóte descoperirea, mĕsurarea şi desemnarea căiĭ romane de-alungul Oltuluĭ, de la intrarea rîuluĭ în România şi până la Dunăre, precum şi constatarea cetăţilor şi castrelor antice de pe lângă acea cale, şi apoĭ săparea sistematică a acestor cetăţĭ şi castre.

Primul şi al doilea punct al programeĭ sunt dejà terminate; cel de al treilea este numaĭ început.

Vĕ cer voe ca să resum resultatele de căpetenie ale acestor cercetărĭ.

I.

1. *Drumul roman de la Romula (Reşca) la Malva (Celeiŭ).*

Ca punct de plecare al cercetărilor nóstre am luat Reşca, comună rurală situată la depărtare de 45—50 minute spre NE. de oraşul Caracal. Inscripţiunile, ca şi isvórele literare şi chartografice, arată că acì a fost ***municipiul*** şi maĭ târḑiŭ ***colonia Romula,*** care în anul 248, sub Impĕratul Filip Arabul, a fost întărită cu zid şi şanţ jur împrejur. Ea ocupă o întindere aproximativă de 64 hectare şi este acoperită de satele Reşca, Reşcuţa şi Hotăraniĭ. Cam în mijlocul oraşuluĭ antic, pe un şes ceva maĭ ridicat, este castrul saŭ cetatea propriŭ ḑisă, pe întindere de 4 kilometri, cu zidul încunjurător fórte stricat. Cimitirul se află între Hotăranĭ şi Reşca.

Romula erà punctul unde se împreunaŭ drumurile antice de la Turnu-Severin, de la Celeiŭ şi cel din Transilvania spre Islaz. Drumul către Celeiŭ trece spre răsărit de Caracal, ajunge la pîrîul Caracal, în punctul numit ***Podul de pămînt,*** taie ***drumul Poştilor,*** care duce la Islaz, şi ţinênd direcţiunea spre ost de Comanca, Devesel, Frăsinet, trece peste pîrîul Frăsinet, unde tradiţiunea spune că a fost în vechime un pod, în apropierea căruia am găsit într'adevĕr cărămiḑĭ antice. O jumătate kilometru de Satul-noŭ, în localitatea numită ***La cărămiḑĭ,*** se constată de asemenea urme de vechĭ aşezăminte. Drumul roman merge după aceea prin satul Studeniţa, este tăiat de şoséua judeţénă şi de calea ferată în dreptul satuluĭ Grădinile şi ţine apoĭ direcţiunea tot spre apus de aceste căĭ până la Celeiŭ.

Ca puncte istorice în acest percurs semnalăm, afară de Reşca şi Hotăranĭ, încă următórele: Movila Daduluĭ şi Movila mare la nord de Celeiŭ, pe care se află zidăriĭ vechĭ.

Celeiul, numit în epoca romană probabil ***Malva, colonia Malva,*** de unde şi numele ***Davieĭ Malvensis,*** conţine ruinele oraşuluĭ antic, pe un teritoriŭ de 25 hectare; şanţurile încunjurătóre, ce se recunosc fórte bine, trec prin sat; în colţul sudostic, pe o muchie

de dél în fața Dunăriĭ, se află *cetățuia*, în formă triunghiulară, cu zidurĭ la suprafață, înalte până la 2 metri.

Calea romană trece drept prin mijlocul anticuluĭ oraș, ducênd la podul de peste Dunăre, numit de popor *Podul de aramă*. Unul din piciórele poduluĭ se recunósce încă în baltă, aprópe de țĕrmul stâng al Dunăriĭ; iar un al doilea l'am constatat la o adîncime de 2,85 m. în mijlocul fluviuluĭ. Acesta este podul construit, saŭ maĭ probabil reconstruit, de Constantin-cel-mare și care puneà în legătură Occidentul cu Orientul prin însemnata arteră militară și comercială de pe valea Oltuluĭ. Urmele cimitiruluĭ antic se vĕd prin grădinile lăcuitorilor dimprejurul colonieĭ.

2. *Drumul roman de la Islaz la Reșca*.

Intre Celeiŭ și Islaz nu am putut găsì resturĭ sigure de vre-un drum antic, ci numaĭ un castru saŭ *cetate de pămînt* lângă Islaz, în locul numit *Verdea*. Castrul are lungime de 325 m. și lățime de 104 m., cu treĭ valurĭ încunjurătóre, partea despre Dunăre fiind mâncată de apă. Spre ost el este prelungit cu un lagăr maĭ mic de 122 m. lungime și 95 m. lățime.

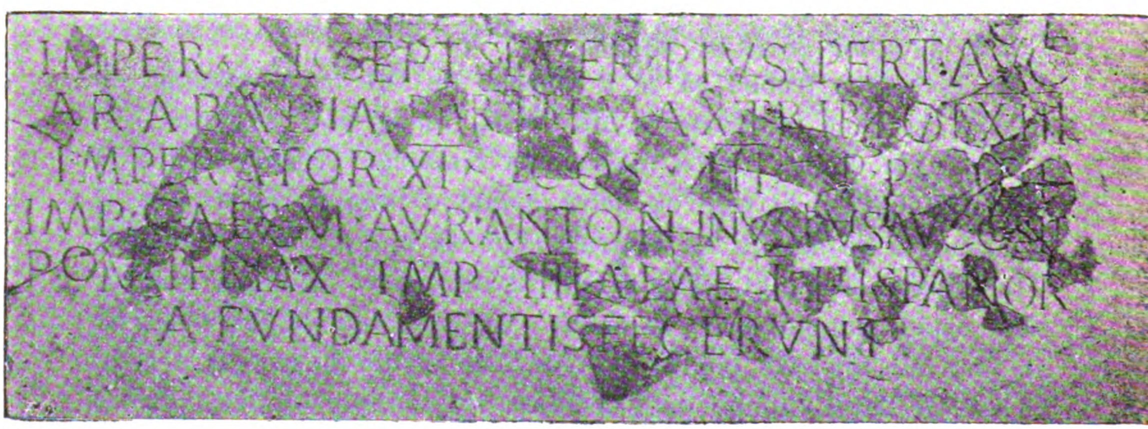
De asemenea trebue să se fi mâncat de Olt calea romană de la Islaz și până la Scărișóra, de óre-ce nu se póte constatà nicĭ o urmă. Un singur castru însă ocupă cimitirul creștin părăsit al satuluĭ Racovița; el este de pétră, avênd o lungime de 105 m. și o lățime de 75 m.; un alt castru trebue să maĭ fi fost la Tia-mare, actualmente pe malul stâng al Oltuluĭ, de óre-ce lăcuitoriĭ numesc până astădĭ punctul acela *la Cetate*. Maĭ spre sud de acésta există un fort mic austriac pentru 3 tunurĭ, construit în secolul trecut. La est de satul Cilieniĭ se semnaléză așezăminte antice, cum și la Rusănescĭ, unde s'a aflat într'o movilă o inscripțiune funerară a luĭ Valens Esbenus și se vĕd și astădĭ multe cărămidĭ.

Prima rĕmășiță din vechia șosea ne întimpină in dreptul satuluĭ Scărișóra, actualmente pe malul stâng al Oltuluĭ, la locul numit

Golfina, pe o lungime numaĭ de 25 metri. Oltul, rupênd malul, a lăsat ca o insulă acest rest de drum antic.

Cu multe întreruperĭ, îl regăsim spre rĕsărit de Babiciul-vechiŭ, Babiciul-noŭ, și de abiâ la Brezuica îșĭ păstréză cursul neîntrerupt, trecênd prin satele Gostavĕț, Slăvenĭ, viile de la Stoenescĭ, satul Stoenescĭ și pe lângă satele Fărcașul-de-sus, Ghimpațĭ și Hotăranĭ, se împreună cu drumurile Reșca-Celeiŭ, Reșca-Severin și Reșca-Transilvania la podul de pe pîrîul Tesluiu, în mijlocul orașuluĭ Romula.

Ca localitate istorică semnalăm, pe lângă cele de maĭ sus, castrul roman de la *Slăvenĭ* și ruinele orașuluĭ antic, al căruia nume până acum nu ne este cunoscut. Lagărul are o lungime de 140 m. și o lățime de 120 m.; este încunjurat cu 3 rîndurĭ de șanțurĭ și de valurĭ. Săpăturile, ce am făcut acì în cursul luneĭ Octobre 1893 cu 50 soldațĭ, aŭ avut de resultat desgroparea porțiĭ ostice și a pretoriuluĭ. Inaintea porțiĭ s'aŭ aflat aprópe 300 fragmente de litere din inscripțiunea de fundațiune a lagăruluĭ, pe care cu mare greutate am isbutit s'o reconstituesc precum urméză:

[I]mp(erator) [Caes](ar) L(ucius) Sept(imius) Sever[us] Pert(inax) Aug(ustus) [ar]ab(icus), ad[iab](enicus), parth(icus) max(imus), trib(unicia) pot(estatis) XIII, [imp]erato[r] XI,co(n)s(ul) III, p(ater) p(atriae); et [imp](erator) Caes(ar) M(arcus) [Aur(elius) A]nt[o]ni[n]us Pius aug(ustus) Co(n)s(ul) II [p]ontif(ex) max(imus) [trib(unicia) pot(estate)] XIIII, alae I Hispanor(um) [a fundamenti]s feceru[nt].

De aci resultă că în anul 200 d. Chr. Impĕraţiĭ L. Sept. Severus şi fiiĭ sĕĭ Caracalla şi Geta aŭ reconstruit castrul de la Slăvenĭ pentru escadronul de cavalerie *ala I Hispanorum*. Numele luĭ Geta, care figură în rîndul al 5-lea, a fost stricat cu ciocanul din ordinele luĭ Caracalla, în anul 212, când a omorît pe frate-sĕŭ, şi pentru ca inscripţiunea să nu aibă o aparenţă urîtă, a pus să se graveze în locul cuvintelor:

ET
L · SEPT · GETA · NOB · CAES

acestea:

PONTIF · MAX · TRIB · POT · XIIII ·

Din ***praetorium*** s'aŭ desgropat maĭ multe camere, o hală cu stâlpĭ de pétră şi alte treĭ saŭ patru fragmente de inscripţiunĭ, unele referitóre la Mevius Surus, guvernatorul Dacieĭ în timpul luĭ Septimius Severus. De asemenea s'a găsit şi un mare numĕr de obiecte: virfurĭ de pilă, săgeţĭ, lăncĭ, fibule şi monete, depuse în colecţiunea statuluĭ.

Cimitirul oraşuluĭ antic trebue căutat între viile de la Stoenescĭ şi gura pîrîuluĭ Caracal, unde se înalţă, pe o întindere de 500 metri, movile unele lingă altele.

Castrul de la Slăvenĭ se află pe proprietatea dómnelor Petroianu şi Murgăşénu din Craiova.

3. *Drumul roman de la Reşca până la Boiţa în Transilvania.*

Eşind din Reşca, drumul ţine direcţiunea pe marginea platouluĭ ce dominéză valea Oltuluĭ şi a Olteţuluĭ, trece pîrîul Potopenĭ, unde a trebuit să aibă pod şi unde, după poveştile poporuluĭ, ***Domnul de Rouă*** s'ar fi potopit de razele sóreluĭ; taie apoĭ şoséua naţională Caracal-Pétra; trece valea Ginsaculuĭ, viile satuluĭ Fălcoiu, şi pe o ruscă adîncă scobóră spre valea Olteţuluĭ; este întrerupt pe o lungime de 1 kilometru, din causa terenuluĭ de inundaţiune, şi

numaĭ în dreptul găriĭ Vlădulenĭ reapare pe lângă șoséua națională, cu care ține apoĭ în continuŭ direcțiunea spre nord. In dreptul satuluĭ Greciĭ, e călcat de valul numit ***Brazda luĭ Novac,*** care taie Țéra-Românéscă în douĕ de la Turnu-Severin până la Prut. Trece apoĭ prin satul Văleniĭ, pe lângă Brăncovenĭ, pîrîul Jigălia, și intră printr'o hulă în satul Pétra, unde se recunósce prin grădinile lăcuitorilor; percurge satul în tótă lungimea luĭ și duce direct prin dosul bisericeĭ dela Ienușescĭ la cetatea romană ***Acidava.*** Din acéstă cetate s'a maĭ păstrat numaĭ colțul sudestic, restul fiind tăiat de drumul de fer. Acĭ am aflat cărămiḑĭ cu inscripțiunea: COH(ors) II COM(agenorum), COH. III COM(agenorum), și alta cu C R. Prin arăturĭ sunt cioburĭ, cărămiḑĭ și sub mal resturile uneĭ porțĭ cu arcade construită din prundiș de Olt legat cu ciment.

Drumul, eșind din cetate, trece prin satul Ienușescĭ, făcênd împreună cu șoséua națională o curbă spre apus, trece pîrîul Ienușescĭ prin cătunul Pétra-Spurcațĭ, ajunge la pîrîul Corniș, și de aci în rĕsărit de satul Corniș, pe lîngă comuna Gănésa, calcă pîrîul Negrișóra, pîrîul Dranovĕț, satul Arcescĭ, pîrîul Beica, satul Pleșoiu, pîraele Dobița, Anina, Mamu, merge drept prin mijlocul satuluĭ Drăgesciĭ-de-jos și intră prin satul Runcu în județul Vîlcea.

Trece apoĭ prin satele Stănesciĭ-Adunațĭ, Șerbănesciĭ, Petculescĭ, pîraiele Delénca și Pescéna, și se sue pe platoŭ în satul Momotesciĭ, unde îl constatăm în grădina luĭ Ioan Șerban Olarul. De aci apucă chiar prin curtea d-luĭ Simulescu, unde, după distanțele chartografilor anticĭ, trebue căutată cetatea ***Rusidava,*** apoĭ pe sub délul comuneĭ urbane Drăgășanĭ, prin arăturĭ, tot pe malul drept al Oltuluĭ, pe lângă satele Bârsan, Prundenĭ (în pămîntul luĭ Gheorghe Ilie Popa), Aurescĭ, Scăioșĭ, duce la cetatea romană ***Pons Aluti.*** Acéstă cetate ocupă o muchie de dél în vatra satuluĭ Ionesciĭ-Govoriĭ, avênd forma pătrată. Săpăturile ce-am întreprins aci ne-aŭ dovedit zidurĭ gróse și cărămiḑĭ cu stampila ***cohorteĭ*** III ***Comagenorum.***

Drumul ese din cetate prin pórta de nord, ține direcțiunea tot pe cósta délurilor, prin satul Marcea, pîrîul Luncavĕțuluĭ, unde e

întrerupt de terenul de inundațiune; reapare în satul Valea Mare și de aci, prin proprietățile d-lor Grig. Lahovari și Eug. Carada, spre rĕsărit de gara Băbenĭ, peste pîrîul Bistrița, spre rĕsărit de Tătăranĭ, Mihăescĭĭ-Măgura și satul Mihăescĭĭ, prin conacul moșieĭ Sevestrenĭĭ, satul Stupăreĭĭ, ajunge la altă cetate romană: *Buridava*, situată în satul Stolnicenĭĭ. Acì se află multe zidărĭĭ pe o întindere de 1 kil. pătrat; am găsit și o cărămidă cu stampila: CORS . M . B adecă: Co(ho)rs m(illiaria) B(attavorum); multe monete sunt pe la lăcuitorĭ.

Calea romană trece apoĭ pe lingă Rîurenĭ, prin fața găreĭ Rîurenĭ, pe lîngă Valea Rea, și intră în raionul orașuluĭ Rîmnicul-Vîlcea, unde se întrerupe pe malul drept al rîuluĭ Rîmnic. Reapare după 2 kilometri în țigănia Episcopieĭ și mergênd pe la pólele Cetățuiĭ, prin satele Bujorenĭĭ și Oltenĭĭ, cătunul Lunca, grădinele satuluĭ Gura-Văiĭ, trece pe malul stâng al Oltuluĭ în punctul numit Cornul Déluluĭ.

Pe aicĭ în apropiere, după distanțele antice, trebue să fi fost orașul *Castra Traiani.*

Apucând prin câmpul satuluĭ Jiblea, în direcțiune spre nord, peste pîrîul Coisca, prin satul Jiblea, drumul intră în strîmtórea munților peste drum de Călimănescĭ, trece prin satul Păușa și în fine ajunge în Poiana Bivolărieĭ, în dreptul mănăstiriĭ Cozia. Acì se află cetatea romană *Arutela,* unde săpăturile făcute în aniĭ trecuțĭ aŭ desvĕlit însemnate construcțiunĭ, o casă cu 6 compartimente, monete și următórele patru inscripțiunĭ:

1. Lespede de pétră; înălțime 0.72 m., lățime 1.93 m., grosime 0.18 m.

IMP CAES DIVI TRAIANI PART
FIL · DIVI NERVAE NEP TRAIANO
HADRIANO AVG · PM TR · POT >
XXII COS III P · P · SVRI · SAC >
SVB T · FL · CONSTANTE PROC · AVG

Imp(eratore) Caes(are), divi Traiani part(hici) fil(io), divi Nervae nep(ote) Traiano Hadriano aug(usto) p(ontifice) m(aximo), trib(unicia pot(estatis) XXII, co(n)s(ule) III, p(atre) p(atriae), Suri sag(ittarii) sub T(ito) Fl(avio) Constante proc(uratore) Aug(usti).

2. Idem; înălțime 0.74 m., lățime 1.93 m., grosime 0.23 m.

IMP CAES ///// RAIANI
PART FIL DIVI ❦ NERVAE
NEP TRAIANO HADRI
ANO AVG PM TR · POT
XX II COS III P P SVRI SAC
SVB T · FL · CONST //////

Imp(eratore) Caes(are [divi T]raiani part(hici) fil(io), divi Nervae nep(ote) Traiano Hadriano aug(usto) p(ontifice) m(aximo), tr(ibunicia) pot(estatis) XXII, co(n)s(ule) III, p(atre) p(atriae), Suri Sag(ittarii) sub T(ito) Fl(avio) Const[ante proc(uratore) Aug(usti)].

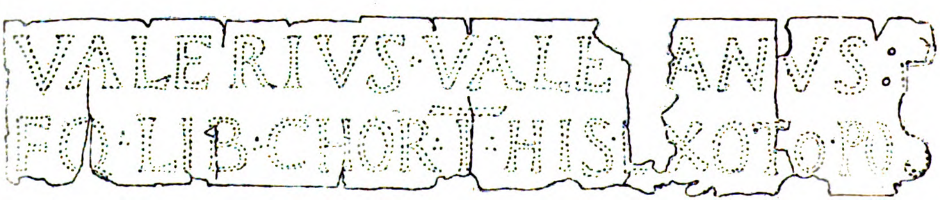
Din aceste două inscripțiunĭ de fundațiune a castruluĭ resultă că în anul 138 d. Chr. cohorta Siriacilor Săgetașĭ, în timpul domnieĭ luĭ Hadrian și sub comanda procuratoruluĭ Dacieĭ inferióre T. Fl. Constans, a construit castrul de la Bivolărie.

3. Pe o rondelă de argint, în mijlocul uneĭ coróne

adecă: Terent(ius) Dec(imianus), saŭ: Terent(ianus) dec(urio).

4. Pe o placă subțire de argint, cu litere punctate:

Valerius Vale[ri]anus . . . eq(ues) lib(rarius) c(o)hor(tis) I His(panorum) ex[v]oto pos(uit).

Inscripţiunea se. póte datà între aniĭ 110 şi 129 d. Chr., când diplomele militare din aceştĭ anĭ constatà aflarea cohorteĭ I Hispanorum în Dacia. O altă diplomă din a 146 arată pe aceeaşĭ cohortă staţionând în Britania.

De la Bivolărie, drumul tăiat maĭ mult în stâncă intră în defileul cel mare, care se întinde până la gura Lotruluĭ, trecênd pe lângă *masa luĭ Traian*, pe lângă ruinele turnuluĭ de pe délul Teofileuluĭ, sub stâncile uriaşe ale Usturoiuluĭ, pe la Cârligile, Văratic, cătunul Drăgănescĭ, cătunul Copăceniĭ, şi suindu-se pe lângă biserică intră în cetatea romană *Praetorium* (astăḑĭ Racoviţa-Copăcenĭ). Aci săpăturile ce am fácut în lunile Maiŭ-Septembre 1894 aŭ avut de resultat desgroparea a douĕ castre romane, precum se va arătà maĭ la vale.

Eşind din cetate, calea romană trece peste pîrîul Clocoticiul şi pîrîul Bisericeĭ şi intră apoĭ în al doilea şi ultimul defileŭ, care se întinde vre-o 30 km. până la Turnul-Roşu; drumul merge pe sub délul Priboiu, Ceairul Cânenilor, Valea Poianeĭ, satul Câneniĭ de Argeş şi Turnuleţe, vis-à-vis de Câneniĭ de Vîlcea, unde, după distanţele din Tabla Peutingeriană, trebue să aşezăm staţiunea romană *Pons Vetus*. De aci regăsim calea antică peste drum de ferestrĕul luĭ Iosif Popescu, fiind tăiată în stâncă «la palma Jidovuluĭ», de asemenea sub délul Jugastru, ca şi la ferestrĕŭ în nord de Valea Carpenilor, şi merge, trecênd graniţa Austro-Ungarieĭ, până la satul Boiţa pe malul drept al Oltuluĭ; aci constatarăm o cetate romană, care de sigur corespunde vechiuluĭ *Caput Stenarum*. In punctul acesta drumul se bifurcà: o ramură apucà pe mal în susul Oltuluĭ lângă Făgăraş şi maĭ departe; cea-laltă treceà Oltul şi luà direcţiunea peste Sibiiŭ spre Apulum (Alba-Julia).

Deşi nu intrà în programul lucrărilor mele de a merge maĭ departe cu cercetările drumuluĭ roman în Transilvania, am căutat totuşĭ să mĕ încredinţez întru cât puteà fi întemeiată părerea că ţéra Bârseĭ fusese pentru Romanĭ o *terra deserta et incognita*. De aceea am visitat localitatea Rîşnov (Rosenau) de lângă Braşov, unde mi s'a spus că ar fi nisce ruine săsescĭ. De la prima vedere

chiar, am recunoscut că avem în faţă un castru roman; cărămiḍĭ şi cioburĭ risipite prin arăturĭ nu lăsaŭ nicĭ o îndoială despre acésta. Castrul, de formă pătrată, situat la nord-vest de Rîşnov, numĕrà 145 paşĭ în lungime şi 150 paşĭ în lăţime, erà încunjurat cu zid, din care s'a scos multă pétră; totuşĭ cele 4 porţĭ, ca şi turnurile de la colţurĭ, şi resturĭ de zidăriĭ din praetorium, se pot încă recunósce. Valul intern s'a păstrat până la 4 metri.

In ce legătură se află acest castru cu reţéua de castre şi castele romane din Transilvania, rĕmâne a se limpeḍi prin cercetărĭ ulterióre.

In fine, din mulţimea de castre ce am cercetat tot în anul trecut pe malul Dunăriĭ, al Jiuluĭ şi în interiorul Olteniei, voiŭ aminti acì numaĭ douĕ, fiind-că staŭ în strînsă legătură cu Limes alutanus.

Acestea sunt castrele de la Titescĭ şi Rădăcinescĭ, din judeţul Argeş.

Castrul de la Titescĭ este aşezat pe o limbă de dél numit «délul Cazanuluĭ», 700 m la sud de satul Titescĭ, între pîrîul satuluĭ şi Valea Barbuluĭ. Săpând acest castru, am constatat că este de formă pătrată, lungime 54 m., lăţime 30 m.; este încunjurat cu ziḍurĭ gróse, are 2 porţĭ, iar în mijlocul sĕŭ se vĕd ziḍurĭ din ***praetorium***. Inscripţiunĭ saŭ obiecte antice nu s'aŭ aflat. Castrul de la Rădăcinescĭ este situat pe proprietatea lăcuitoruluĭ Vlădescu, avênd fiecare latură o lungime de câte 70—80 metri. La 40 metri spre pîrîul Fântâneĭ, lângă drum, se găsesc urme de clădirĭ, ce presupun a fi fost casa comandantuluĭ; ziḍurile sunt fórte bine păstrate şi arată şi tencuială roşie pe dînsele.

Acì s'a dat peste fragmentele a 2 exemplare probabil dintr'una şi aceeaşĭ inscripţiune de fundaţiune.

1. Douĕ fragmente:

IMP ⊕ CAES*ari divi*
TRAIANI ⊕ PAR*thici f. divi*
NERVAE ⊕ NE*poti traia*
NO ⊕ HAD*riano aug. p*
P ⊕ PON*t. max. tr. pot. XXII*
*co*S ⊕ III *suri sagittari*

2. Două fragmente:

*imp. Caesa*RI ❦ DIV*i*
*traiani parth*ICI · F · D*i*
*vi nervae nepo*TI *tra*
iano hadriano AVG
*p p. pont. ma*X · TRIB·
pot. XXII COS ❦
*III Suri Sag*ITTARI ❦

Completarea inscripţiuniĭ am făcut'o după modelul celor două exemplare de la Bivolărie. Textul este acelaşĭ, cu deosebire numaĭ că la Rădăcinescĭ lipsesc cuvintele: ***Sub T. Fl. Constante proc**(**u-ratore**)* ***Aug**(**usti**)*.

De aci urméză că ambele castre aŭ fost construite în acelaşĭ an şi sub acelaşĭ Împĕrat, decĭ Rădăcinesciĭ, cum nu maĭ puţin şi Tițesciĭ, făceaŭ parte din sistemul de fortificaţiune a văiĭ Oltuluĭ, servind ambele ca avant-posturĭ ale castrelor de pe calea militară a Limesuluĭ alutan.

II.

Căile romane odată constatate, îmĭ rĕmânea să încep al treilea punct din program: săparea sistematică a cetăţilor şi castrelor de pe lingă limes.

In scopul acesta, am întreprins în lunile Maiŭ până la Septembre 1894 lucrările de săpăturĭ de la Racoviţa-Copăcenĭ, asupra cărora vĕ cer voe să raportez cât maĭ în scurt.

A. Castrul din valea Racoviţeĭ.

Patru-ḑecĭ de km. în sus de Rimnicul-Vilciĭ, 21 km. de la fruntaria Austro-Ungarieĭ, în mijlocul văiĭ Racoviţa, pe malul stâng al Oltuluĭ, se află o ridicătură pătrată de pămînt, pe care lăcuitoriĭ o numesc *Cetate*, ca şi terenul de primprejur.

Săpăturile făcute ne-aŭ dat forma adevĕrată a castruluĭ și a construcțiunilor din interior (praetorium).

Castrul are forma pătrată, este înconjurat cu ziduri, de fie-care lature fiind câte o pórtă, fie-care pórtă are câte două turnurĭ; la cele patru colțurĭ ale castruluĭ, iarășĭ câte un turn pătrat, rotunjit în afară. Intre turnurile unghiulare și cele ale porțiĭ zidul este scos la mijloc cu 25 cm. pe o lungime de 5 metri.

Zidul încunjurător, ca și clădirile din lăuntru, sunt de pétră legată cu var; pétra a fost adusă parte de pe pîrîul Clocoticiul, parte din sghiaburile de pe valea Băiașilor. Două din laturile castruluĭ aŭ o lungime de 100—101 m., cele-lalte două 112 m; iar grosimea lor variază dela 1,30 m.—1,50 m., și înălțimea de la 50 cm. până la 1 m. de la suprafață; temelia este încă de 1 m. în pămînt.

Praetoriul se află la 51 m. de la frontul porțiĭ de ost și 43,25 m. de la frontul celeĭ de sud; lungimea luĭ totală de la vest spre ost este de 28 m., iar lățimea de la sud spre nord 22 m. El are treĭ despărțiturĭ, din care cea despre vest se subdivide în 3 camere, cea de la mijloc are o lățime de 22 m. și o lungime de 9,70 m., iar cea despre ost pare a fi fost o curte. Pe dinaintea eĭ trecea drumul principal.

Casa comandantuluĭ este situată 13,85 m. spre nord de praetorium; lărgimea a treĭ porțĭ este de 4,77 m., iar a celeĭ despre ost 5,73 m. Turnurile acesteĭ din urmă sunt și maĭ marĭ decât ale celor-lalte porțĭ.

In praetorium, în despărțitura vestică și camera despre sud lângă zid, s'a găsit la o adîncime de 30 cm scheletul unuĭ om întins cu mânile lîngă trup și cu o monetă în gură (monetă unguréscă din secolul XIII). Din obiecte nu s'a aflat nimic, niciĭ inscripțiunea castruluĭ; o singură cărămidă cu 3 rîndurĭ de scriere cursivă și un fragment scris din altă cărămidă este tótă recolta epigrafică. De aceea e de presupus, că acest castru a fost fórte puțin timp lăcuit, și părăsirea luĭ s'a făcut nu sub imperiul unuĭ pericol iminent.

B. Castrul de la Copăcenĭ.

Cincĭ sute metri spre sud de castrul de la Racovița, pe o muchie de dél lângă satul Copăcenĭ, am descoperit un castru, despre a căruia existență nimenĭ n'aveà nicĭ o cunoscință.

Săpăturile aŭ desvĕlit partea de nord-ost a cetățiĭ cu pórta de ost, și 50 m. maĭ departe casa comandantuluĭ.

Castrul este pătrat; laturea de vest s'a rupt de rîul Olt; în ost se vede o póртă cu două turnurĭ, iar la colțurĭ câte un turn cu partea exterióră rotunjită.

Zidul încunjurător despre ost are o lungime totală de 64 m., o lățime de 1—1,80 m. și o grosime de 1,60 m.; cel despre nord a rĕmas pe o lungime numaĭ de 15 m., restul fiind mâncat de Olt, care odată curgeà pe sub mal.

Partea despre sud a castruluĭ nu s'a putut săpà, fiind casele lăcuitorilor pre dînsa. Tot asemenea și șanțul, lat de 20 m. și adînc de 1 m.—1,50 m. dinaintea zidurilor.

Casa comandantuluĭ se compune din 7 camere, carĭ aŭ fost întreg desgropate. S'a găsit în castre: treĭ schelete de om, tóte cu capul spre apus, cu mânile pe pept și cu diferite obiecte lângă ele: inel, fibulă, o sulă și mărgele.

Alte 164 obiecte: cuțite, vîrfurĭ de lăncĭ, de pilum, săgețĭ, pintenĭ, fibule, gladiĭ, cătărămĭ, stil de fer pentru scris, cheĭ, lampióne, ace de bronz și de os, cerceĭ, un vas de bronz, céfa uneĭ statuĭ marĭ de bronz, clopoțele, un ciocan, vase de lut etc., s'aŭ aflat în diferite puncte ale cetățiĭ și s'aŭ depus în colecțiunea statuluĭ.

Inscripțiunĭ, între carĭ și un stâlp miliariŭ, merită deosebită atențiune:

1). S'a aflat 5 metri înaintea porțiĭ de către ost. Este o lespede nisipósă, cum se găsesce pe valea Clocoticiuluĭ; are 2,01 m. înălțime, 0,80 m. lățime și este grósă de 0,20 m. Literile sunt fórte șterse, totușĭ se póte descifrà următórele:

IMP · CAES · DIVI · TRAI · PARTH · F
DIVI · NER · NEP · TRAI · HADRI
AVG · PONT · MAX · TR · POT · XXIII
COS · III · P · P · ET · IMP · T · AEL · CAES · ANTONI
NO · TRAI · HADR · AVG · F · DIVI · TRAI ·
PARTH · NEP · DIVI · NER · PRONEP · TR · POT
N · BVRG · ET VEREDARIO · DAC · INF · SVB
T · FL · CONSTANTE PROC · AVG

Imp(eratore) Caes(are) divi Trai(ani) Parth(ici) f(ilio), divi Ner(vae) nep(ote) Trai(ano) Hadri(ano) Aug(usto) pont(ifice) max(imo), tr(ibunicia) pot(estate) XXIII, co(n)s(ule) III, p(atre) p(atriae) et imp(eratore) T(ito) Ael(io) Caes(are) Antonino Trai(ani) Hadr(iani) Aug(usti) f(ilio), divi Trai(ani) Parth(ici) nep(ote), divi Ner(vae) pronep(ote), tr(ibunicia) pot(estate), n(umerus) burg(ariorum) et veredario(rum) Dac(iae) inf(erioris) sub T(ito) Fl(avio) Constante proc(uratore) Aug(usti).

2). S'a aflat la sud de cea dintâiŭ, este tot o pétră nisipósă, lungime 1,90 m., lăţime 0,70 m. şi grosime 0,15 m.

IMP · CAES · TITO · AELIo HADRIANO
ANTONINO · AVG · PIO · TRIB POTES · III · COS · III
CASTRA · N · BVRG · E VERED · QVOD ANGVSTE
TENDERET· DVPLICATO· VALLI· PEDE ET IN
POSITIS· TVRRIBVS AMPLIAVIT
PER· AQVILAM FIDVM· PROC· AVG

Imp(eratore) Caes(are) Tito Aelio Hadriano Antonino Aug(usto) pio trib(unicia) potes(tate) III, co(n)s(ule) III, castra n(umerus) burg(ariorum) et vered(ariorum) quod anguste tenderet duplicato valli pede et inpositis turribus ampliavit per Aquilam Fidum proc(uratorem) Aug(usti).

Inscripţiunea Nr. 1 datéză, precum resultă din rîndurile 1—6, din epoca luĭ Hadrian, şi anume după 27 Februarie 138, când acest Impĕrat a adoptat pe Antoninus Pius şi l'a asociat la imperiŭ. Acésta este, pre cât sciŭ, prima inscripţiune care numesce pe Pius coregent. In acest an deci corpul de armată: ***numerus burgariorum et veredariorum*** al Dacieĭ inferióre a construit castrul de la Copăcenĭ, sub comanda Procuratoreluĭ acesteĭ provinciĭ T. Flavius Constans.

Dacă în inscripţiune nu se indică anume că s'a clădit castrul,— acésta nu trebue să ne mire; este ceva obicĭnuit la edificiile mi-

litare, cum de ex. se observă și în inscripțiunile de fundațiune ale Carnuntuluĭ C. I. L. III, Supl. 11.194—11.196.

Doĭ anĭ după aceea, în anul 140, vedem din inscripțiunea Nr. 2, că același numerus burgariorum et veredariorum s'a simțit silit, din causa strîmtoriĭ loculuĭ, să lărgéscă castrul, îndoind mĕsura valuluĭ (duplicato valli pede) și să-ĭ adaoge și turnurĭ. In realitate săpăturile aŭ dat la ivélă urmele lagăruluĭ maĭ vechiŭ.

Bătător la ochĭ este în prima inscripțiune modul de prescurtare al cuvintelor Trai(ano), Hadri(ano), veredario(rum), dar el ne întimpină și pe alte monumente epigrafice descoperite în țéra nóstră.

De un mare interes și neașteptată este constatarea unuĭ *numerus* combinat din *Burgarii* și *Veredarii*. Burgariĭ eraŭ până acì cunoscuțĭ numaĭ dintr'o epocă fórte tărḑie. Eĭ formaŭ de sigur garnisona burgurilor (burgi), a turnurilor adecă de pază. Aceste turnurĭ eraŭ înșirate de-alungul căilor marĭ, maĭ cu sémă pentru apĕrarea granițeĭ. O inscripțiune păstrată în maĭ multe exemplare din anul 184 (C. I. L. III, 3385, Supl. 10.312, 10.313) ne spune de Impĕratul Commodus că: ***ripam omnem burgis a solo exstructis, item praesidi(i)s per loca opportuna ad clandestinos latrunculorum transitus oppositis munivit***. *Veredarii* (de la cuvintul veredus, cal = germ. Pferd), ne întimpină maĭ adesea-orĭ ca *curierĭ postalĭ*; în înțeles de soldațĭ îĭ găsim la Hygin de *castr. met.* c. 24: *praetendunt alae miliariae vel quingenariae, Mauri equites,* **Pannonii veredarii**; *classici omnes ideo praetendunt, quod ad vias muniendas primi exeunt, et quo sint tutiores, a Mauris equitibus et Pannoniis veredariis proteguntur*; și c. 30: *Pannonii veredarii*.

După cele două inscripțiunĭ de la Copăcenĭ, *veredarii* și *burgarii* eraŭ reunițĭ într'un detașament, ce purtă numele de *numerus*. Inscripțiunile nóstre completéză în chip minunat lucrarea eminentă a d-luĭ Th. Mommsen asupra organisăriĭ și desvoltăriĭ *numerilor* în genere și arată pe Hadrian ca organisator al lor.

Maĭ este în fine de observat, că odată cu lagărul de la Copăcenĭ, cel mult câte-va lunĭ maĭ înainte, se clădise de către Suri Sagit-

tarii castrele de la Bivolărie și de la Rădăcinescĭ, și prin urmare conclusiunea se impune că: Hadrian este acela care a fortificat Limes alutanus.

3). Stâlp miliariŭ, spart în două bucățĭ și întrebuințat in reconstrucțiunea uneia din porțile castruluĭ. Inscripțiunea este fórte rĕŭ săpată.

/ MP · CAES
/ / / / / VER
M / / / / / NVS
PI / / FE · AVG
PON MAX
TRIB · / OT
II COS . IMP — a. d. Chr. 236
III COS · PROCOS
PA · PA · ET CA · IVL · VER
NOBILIS / / / / /
CAE · III M P

[I]mp(erator) Caes(ar) [C. Iulius] Ver[us] M[aximi]nus pi[us] fe(lix) Aug(ustus), pon(tifex) max(imus), trib(unicia) [p]ot(estate) II, ‹cos›, imp(erator) III, co(n)s(ul), proco(n)sul, pa(ter) pa(triae), et Ca(ius) Iul(ius) Ver(us) nobilissimus Cae(sar) III m(ilia) p(assuum).

Numele Impĕratuluĭ C. Iulius Verus Maximinus a fost într'adins stricat cu ciocanul, din ordinul probabil al luĭ Gordianus senior. Aiurea (de ex. C. I. L. X, 6811) se află cioplit și numele fiuluĭ sĕŭ C. Iulius Verus Maximus. Stâlpul miliariŭ fusese de sigur așezat la calea de pe lângă Olt în anul 236 d. Chr., când trebue să presupunem că a avut loc o reparațiune a căiĭ. De acolo el a fost luat maĭ târḑiŭ și întrebuințat ca material de construcțiune la castrul de la Copăcenĭ.

III.

Pentru campania anuluĭ viitor aș fi de părere să se întreprindă următórele lucrărĭ:

1. Terminarea săpăturilor de la Racovița-Copăcenĭ, Bivolarĭ și Slăvenĭ . . . . 120 ḑile
2. Săparea castrelor de la Turnu-Severin, Rĕcarĭ, Reșca și Celeiŭ . . . . 240 »

Total . . . . . 360 ḑile

Admițênd că durata campanieĭ să fie de șése lunĭ (1 Aprilie până la 1 Octobre) și ca lucrările să se execute în două localitățĭ de odată și cu câte 50 soldațĭ, sumele trebuincióse ar fi precum urméză:

Plata a 100 soldațĭ, socotit câte 20 banĭ pe ḑi de soldat și pe timp de 180 ḑile	Leĭ	3.600
Cumpĕrare de instrumente de lucru, șine, vagonete etc., transportul și repararea lor	»	4.000
Salariul a 2 ingínerĭ pe 6 lunĭ, câte 500 leĭ de fie-care mensual	»	6.000
Idem a 2 supraveghetorĭ, câte 150 leĭ pe lună, pe 6 lunĭ	»	1.800
Diurna directoruluĭ săpăturilor	»	3.600
Cheltuelĭ neprevĕḑute	»	1.000
Total	Leĭ	20.000

Domnule Președinte,

Aducêndu-vĕ cele ce preced la cunoscință, nu-mĭ rĕmâne decât a exprimà Domnieĭ-Vóstre și întregeĭ Academiĭ Române simțemintele mele de recunoscință pentru sprijinul moral și material, ce ațĭ bine-voit și bine-voițĭ a-mĭ da și în acéstă întreprindere sciințifică de mare interes național.

Anexă.— La pag. 70. Tab. 1.

Tablourĭ anuale de plóie și maximum în 24 ore.

LOCALITĂȚI	ALTITUDINI	TOTALURĬ ANUALE mm.				MAXIMUM ÎN 24 ORE		
		1891	1892	1893	1894	ANUL, LUNA ȘI ḌIUA		
1	2	3	4	5	6	7		
Adjud	100	451	594	315	404	80.9	*91*	IV 22
Armășescĭ (Ialomița)	70	410	461	503	274	34.9	*92*	VI 11
Babadag	60	725	439	555	322	70.0	*91*	VII 15
Balta-Dómneĭ (Prahova)	90	601	632	656	304	51.0	*91*	VII 12
Bechet (Dolj)	65	491	602	477	353	47.8	*92*	VII 23
Bîrlad	60	450	350	385	256	34.7	*91*	IV 22
Brăila oraș	30	486	331	483	237	73.6	*91*	VII 12
Bucurescĭ (Filaret)	82	583	585	759	342	47.8	*91*	VII 12
Buștenĭ (Prahova)	880	552	847	853	688	61.3	*93*	V 7
Calafat	85	269	399	559	504	42.7	*93*	VII 8
Călărașĭ	35	601	501	526	246	43.6	*92*	VI 12
Câmpina	430	576	816	1284	575	74.4	*93*	VI 15
Câmpulung	600	493	970	796	577	59.4	*93*	V 8
Comăndărescĭ (Botoșanĭ)	60	401	397	406	417	30.2	*93*	V 5
Corabia	50	324	545	503	281	64.8	*92*	VI 11
Curtea-de-Argeș	450	785	1008	931	580	70 0	*94*	V 12
Doftana	510	606	854	1103	428	51.5	*93*	VI 15
Dorohoiŭ	160	444	474	609	545	94.9	*93*	VI 6
Fălticenĭ	300	606	645	630	463	66.6	*92*	VII 23
Focșanĭ	60	—	543	414	293			
Găescĭ	185	448	765	661	408	41.1	*93*	I 4
Galațĭ port	10	515	445	437	305	39.9	*91*	IV 23
Giurgiu oraș	15	380	498	500	273	33.6	*93*	VI 13
Hârșova	90	330	372	448	200	51.0	*92*	VII 22
Herĕscĭ (Ilfov)	90	368	416	261	383	70.0	*91*	VIII 12
Hușĭ	105	389	715	401	411	69.0	*92*	VII 15
Iașĭ	90	389	382	518	385	60.3	*93*	VIII 11
Isaccea	70	643	373	452	339	35.6	*91*	X 29
Michăilenĭ (Dorohoiŭ)	310	439	535	619	455	71.5	*93*	VI 6
Ocnele-Marĭ	310	1345	976	922	640	81.2	*91*	VII 12
Odobescĭ	150	576	599	532	448	50.2	*93*	V 22
Oltenița	30	493	482	642	341	64.8	*91*	VII 12
Păncescĭ-Dragomirescĭ	170	348	393	350	429	41.3	*94*	V 31
Rîmnicul-Sărat	120	697	464	623	602	103.1	*94*	XII 8
Roșiorĭ-de-Vede	110	322	—	378	251	28.5	*91*	VIII 19
Sadova (Dolj)	100	770	853	683	1017	85.1	*92*	VIII 23
Sinaia	860	622	841	748	537	46.6	*93*	I 4
Slănic (Prahova)	390	679	837	865	442	52.0	*93*	V 7
Slatina (Sucéva)	720	649	684	917	720	51 0	*93*	V 8
Strihareț (Olt)	150	358	567	529	323	32.4	*92*	VI 11
Sulina	2	327	381	331	260	58.7	*92*	VII 24
Tîrgu-Frumos	120	397	489	381	491	59.9	*92*	VII 23
Tîrgu-Jiu	230	659	857	665	495	62.7	*92*	V 7
Tîrgu-Ocna	360	563	600	755	512	55.8	*91*	IX 8
Tecuciŭ	40	739	561	505	327	90.1	*91*	VIII 21
Tulcea	50	512	430	498	272	71.4	*92*	VII 16
Turnu-Măgurele oraș	50	433	641	470	293	58.9	*92*	VI 20
Turnu-Severin port	70	431	759	620	578	45.4	*93*	I 17
Zimnicea	105	768	1006	1154	546	100.7	*93*	VI 8
Zvorescea (Dorohoiŭ)	280	507	381	576	342	82.7	*93*	VI 6

Tab. 2.

Numĕrul dilelor de plóie.

LOCALITĂŢI	ALTITUDINI	ANII			
		1891	1892	1893	1894
1	2	3	4	5	6
Adjud	100	31	51	29	48
Armăşesci	70	46	58	62	40
Babadag	60	40	48	72	43
Balta-Dómneĭ	90	67	81	81	46
Bechet	65	85	98	74	65
Bîrlad	60	50	51	61	50
Brăila oraş	30	48	64	69	54
Bucurescĭ Filaret	82	65	78	83	59
Buşteni	880	58	103	119	95
Calafat	85	60	86	72	82
Călăraşĭ	35	62	59	69	45
Câmpina	430	55	102	116	73
Câmpu-Lung	600	85	126	84	75
Comăndărescĭ	60	69	74	85	72
Corabia	50	66	76	72	49
Curtea-de-Argeş	450	74	119	102	65
Doftana	510	78	107	110	71
Dorohoiŭ	160	77	65	90	83
Fălticenĭ	300	76	86	89	95
Focşanĭ	60	—	67	72	45
Găescĭ	185	72	93	84	68
Galaţĭ port	10	66	73	74	51
Giurgiu oraş	15	59	68	64	50
Hârşova	90	55	64	81	32
Herĕscĭ	90	80	54	59	62
Huşĭ	105	55	69	54	59
Iaşĭ	90	49	54	77	66
Isaccea	70	65	61	64	48
Michăilenĭ	310	67	89	67	79
Ocnele-Marĭ	310	102	107	96	80
Odobescĭ	150	69	70	71	66
Olteniţa	30	51	69	82	58
Păncescĭ-Dragomirescĭ	170	76	59	75	73
Rîmnicul-Sărat	220	60	59	83	57
Roşiorĭ-de-Vede	110	54	—	64	48
Sadova	100	73	73	71	74
Sinaia	860	81	99	112	108
Slănic (Prahova)	390	72	89	95	69
Slatina (Sucéva)	720	100	105	101	110
Striharet	150	61	83	93	66
Sulina	2	47	60	70	53
Tîrgu-Frumos	120	73	72	71	66
Tîrgu-Jiu	230	91	105	73	67
Tîrgu-Ocna	360	75	97	104	89
Tecuciŭ	40	70	66	68	52
Tulcea	50	61	69	85	53
Turnu-Măgurele oraş	50	69	81	78	55
Turnu-Severin port	70	72	106	72	50
Zimnicea	105	83	107	86	66
Zvorescea	280	67	85	77	70

Tab. 3.

Principale elemente climatologice ale anuluĭ 1894 st. n.

LOCALITĂŢÎ	Altitudinĭ	Presiunea atmosferică la 0° în mm.			Temperatura C° aeruluĭ			Umedélă		Vîntul — Direcţiunĭ dominante	Nebulositate mijlocie	Numĕrul dilelor					
		Mijl.	Max. abs.	Mm. abs.	Mijl.	Max. abs.	Mm. abs.	Abs. mm.	Rel. %			Senine	Noróse	Acoperite	Inghet Min. ≤0°	Iarnă Max. ≤0°	Vara Max>. 25°
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Armăşescĭ	70	757.3	773.4	740.0	10.4	38.5	- 20.2	7.0	64	NE şi SW	5.3	122	131	112	125	32	110
Brăila	30	760.4	777.1	743.3	10.8	38.2	— 21.4	—	—	N şi NW	5.4	125	119	121	110	35	102
Bucurescĭ Filaret	82	755.3	772.0	738.6	10.6	38.7	— 21.1	7.0	64	NE şi W	5.3	116	148	101	102	38	107
Buzĕŭ	90	—	—	—	10.6	37.7	— 19.6	—	—	NE şi SW	6.0	88	129	148	101	35	99
Caracal	95	754.4	770 2	735.8	10.5	38.5	— 24.5	7.0	68	W şi E	4 6	166	105	90	100	42	102
Călimănescĭ	280	737.8	752.0	720.4	9.9	36.5	— 26.5	6.5	63	N şi W	4.9	154	94	107	101	30	66
Câmpulung	600	710.0	722.6	693.2	8.1	35.0	— 25.0	5.8	63	N şi S	5.6	112	134	119	152	24	52
Comăndărescĭ	60	755.6	772.9	737.0	9.1	36.5	— 22.6	7.1	71	NW şi N	6.4	68	143	154	119	36	70
Constanţa	35	760.2	774.8	744.9	10 9	33.8	— 18.0	9.3	84	N şi S	4.6	149	143	73	80	25	61
Dorohoiŭ	160	746.3	763.9	726.9	8.0	34.2	— 24.8	7.2	75	NW şi SE	5.9	86	154	125	118	44	48
Focşanĭ	60	—	—	—	10.2	38.6	— 20.1	7.3	67	NE şi NW	6.4	57	168	140	120	36	97
Giurgiu	15	459.4	772.0	740.2	11.3	40.6	— 21.0	—	—	NE şi SW	4.2	190	94	81	96	43	126
Herĕscĭ	90	759.0	775.2	733.0	10.9	39.0	— 21.5	8.0	70	NE şi SW	5.6	116	119	130	103	38	109
Iaşĭ	90	754.1	771.0	734.8	9.4	35.0	— 22.4	7.6	72	E şi NE	5.3	114	158	93	105	35	58
Păncescĭ-Dragomirescĭ	170	745.8	763.0	727.2	8.1	34.2	— 24.0	6.7	71	N şi S	6.5	66	144	155	140	47	56
Sinaia	860	687.8	698.2	671.4	5.6	29.0	— 22.5	5.9	75	N şi SW	5.3	123	128	114	155	53	23
Strehaia	140	750.5	766.1	732.1	9.7	37.6	- 21.6	7.8	73	W şi E	5.5	121	125	119	123	34	86
Striharet	150	749.7	764.7	731.1	10.4	38.5	— 24.5	7.3	69	E şi W	5.1	131	150	84	112	41	87
Sulina	2	762.9	778.9	747.8	10.3	34.0	— 18.8	8.0	74	N şi NE	4.8	156	105	104	90	32	84
Turnu-Măgurele	50	759.5	776 0	740.9	11.6	40.0	— 23.1	8.4	71	W şi SE	5.3	109	164	92	90	40	124
Turnu-Severin	70	758.1	774.5	739.5	11.5	38.5	— 18 9	7.8	70	NW şi SW	5.8	108	130	127	95	26	93
Vasluiŭ	120	752.2	769.4	733.6	9.0	35.8	— 21.8	6.6	68	NW şi SE	5.2	128	129	108	120	38	60

Anexă. — La pag. 79.

CUTREMURELE DE PĂMÎNT DIN ROMÂNIA
IN ANII 1894 ŞI 1895 ST. N.

DE

ST. C. HEPITES

Membru corespondent al Academieĭ Române.

In Tomul XVII din *Analele Academieĭ Române* (1) s'a publicat o notiţă asupra cutremurelor de pămînt carĭ aŭ fost simţite în România în anul 1893 st. n. Pentru completarea acesteĭ notiţe vom arăta, în cele ce urméză, cutremurele de pămînt simţite în România în cursul anilor 1894 şi 1895 st. n. şi carĭ aŭ ajuns la cunoscinţa Institutuluĭ meteorologic al nostru prin mijlocul indicat în precedenta nóstră notiţă asupra aceluiaşĭ subiect.

Anul 1894 a fost remarcabil, atât prin numěrul ḑilelor cu cutremure de pămînt, cât şi maĭ cu sémă prin intensitatea unora dintr'insele.

Cutremurul de la 31 August a fost cel maĭ tare din tóte cele întîmplate în România în cursul multor anĭ din urmă. El a fost, la Bucurescĭ, maĭ violent ca cutremurul dela 14 Octobre 1892, care inspăimântase poporaţiunea. Se pare chiar că în unele localităţĭ acest cutremur ar fi fost maĭ puternic decât tóte câte aŭ fost simţite de la marele cutremur din 1838 încóce. El a avut loc

(1) *Anale*, Seria II, Tomul XVII, *Partea administrativă şi Desbaterile*. pag. 39.

la 2 ore 20 minute 5 secunde p. m. timp oficial (1) şi s'a simţit aprópe în tótă ţéra. (2) Cea maĭ mare a sa putere a avut loc în partea cuprinsă între judeţele Putna şi Ilfov, unde intensitatea a fost egală cu gradul VIII din scara de Rossi-Forel. La Bucurescĭ s'aŭ distins treĭ sguduiturĭ fórte apropiate, din carĭ cea de la mijloc a fost cea maĭ tare. Mişcarea s'a produs în direcţiunea de la S la N; óre-carĭ stricăciunĭ s'aŭ produs la maĭ multe clădirĭ. Pretutindenĭ poporaţiunea a fost adînc emoţionată.

Cutremurul de la 4 Martie a fost de asemenea intens, maĭ cu sémă în judeţele Tutova şi Vasluiŭ, unde s'aŭ produs stricăciunĭ la unele clădirĭ. Acest cutremur a avut loc la 8 ore 35 minute a. m. în direcţiunea dela W la E; cea maĭ mare a sa intensitate a fost de gradul VII; el s'a simţit şi în Rusia, unde a sguduit guvernămintele Podolieĭ, Basarabieĭ şi Kersonuluĭ şi unde intensitatea a fost de gradul V.

Acest cutremur a fost precedat de alte douĕ, carĭ aŭ avut loc la 3 şi la 1 Martie. Cutremurul de la 3 Martie a fost slab şi cu totul local într'o parte a districtuluĭ Tecuciŭ. Cel de la 1 Martie, care a avut loc la 5 ore 25 minute p. m. în direcţiunea N/S, s'a simţit numaĭ într'o parte a ţĕriĭ, din districtul Iaşĭ spre sud până în Ialomiţa şi în Tulcea. Puterea sa cea maĭ mare a avut loc în Putna. La Focşanĭ intensitatea sa a fost de gradul VIII, tot aşà de tare prin urmare ca şi cutremurul de la 31 August. Sguduitura dela 3 Martie, ca şi cea dela 4, a fost simţită şi în sud-vestul Basarabieĭ.

Afară de aceste 4 ḑile, cutremure de pămînt aŭ maĭ fost simţite incă în alte 15 ḑile; intensitatea lor a fost însă relativ mult maĭ mică.

(1) Timpul oficial este acela al Europeĭ orientale. Afară de momentele indicate pentru Bucurescĭ, tóte cele-lalte indicaţiunĭ de oră nu sunt decât aproximative. In notiţa publicată în *Analele Academieĭ Române*, tom. XVII, s'a întrebuinţat ora medie a Bucurescilor.

(2) Numaĭ din localităţile muntóse din districtele Némţu şi Sucéva precum şi din districtele din vestul Munteniеĭ (Dolj, Gorj şi Mehedinţĭ), acest cutremur nu ne-a fost semnalat.

La 10 Ianuarie s'a sguduit partea de nord a județelor Argeș și Vilcea, în direcțiunea dela W la E, la 10 ore 25 minute a. m. Intensitatea sguduituriĭ a fost de gradul IV și chiar V.

La 19 Februarie s'a simțit un cutremur, cu intensitatea maximă de gradul IV, în partea centrală a Românieĭ, de la Roman până în Ilfov, cuprinḑênd și Dobrogea. Sguduitura a avut loc la 7 ore 1 minut a. m. în direcțiunea dela NW la SE.

La 1, 3 și 4 Martie aŭ avut loc sguduiturile despre carĭ s'a vorbit maĭ sus.

Cutremurul de la 4 Martie a fost urmat, la 5 Martie, de nisce sguduiturĭ cu totul locale. Ast-fel la 5 ore a. m. s'a simțit la Vasluiŭ o slabă sguduitură; la 1 ora p. m. un slab cutremur s'a simțit la Buhociŭ, în districtul Bacăŭ, și la 7 ore 20 minute p. m. s'a semnalat o sguduitură în Rusia pe malul Prutuluĭ.

La 11 Martie, la două momente deosebite, s'aŭ semnalat nisce sguduiturĭ slabe în două localitățĭ fórte depărtate: la 0 ore 12 minute a. m. la Turnu-Severin și la 8 ore 30 minute a. m. la Pisc, în Covurluiŭ.

La 17 Martie, s'a simțit, către 10 ore p. m., o sguduitură de gradul III în partea meridională a Moldoveĭ. Acéstă sguduitură a fost urmată, la 18 Martie, la 2 ore 50 minute a. m., de un slab cutremur de gradul IV, care s'a simțit la Focșanĭ.

La 24 Martie, către 9 ore 30 minute a. m., a avut loc la Chiojdenĭ, în Rimnicul-Sărat, o sguduitură dela W la E.

In luna Martie s'aŭ produs decĭ opt sguduiturĭ, din carĭ cea de la 4 a fost destul de puternică. Nu cunóscem până acum nicĭ o epocă în care, într'o singură lună, să se fi produs, în România, așà de multe-orĭ cutremure de pămînt.

In luna Maiŭ aŭ fost treĭ ḑile, în carĭ s'aŭ simțit sguduiturĭ de pămînt. Ele aŭ fost tóte slabe. La 10 Maiŭ a avut loc, la 0 ore 20 minute p. m., la Starchiojd in Prahova, o ușóră balansare dela N la S, intensitatea de gradul III. La 11 Maiŭ, la 5 ore 45 minute p. m., s'a produs la Câmpulung o sguduitură de gradul V; la

31 Maiŭ, la 9 ore 45 minute p. m., s'a simțit o sguduitură de gradul III la Șerbănescii-de-jos, în Olt.

Slabul cutremur de pămînt ce s'a simțit la 10 Iulie, la 0 ore 30 minute 11 secunde p. m., la Bucurescĭ și în alte câte-va localitățĭ, a provenit din grozava sguduitură ce a avut loc în acel moment la Constantinopole. Calculându-se de d-l Eschenhagen (1) de la Observatoriul magnetic din Potsdam, iuțéla de propagațiune între Constantinopole și Bucurescĭ a acestuĭ cutremur, a găsit 3.0 km. D-l Wild a găsit 35 km. drept iuțéla de propagațiune a aceluiașĭ cutremur între Constantinopole și Pawlowsk, lângă St. Petersburg.

In luna August s'aŭ semnalat două ḑile cu cutremure de pămînt: 12 August, când, la 1 oră 50 minute a. m., s'a simțit la Iazu, în Ialomița, o slabă sguduitură cu totul locală, și 31 August, despre care s'a vorbit maĭ sus.

La 23 Octobre, pe la prânz, un slab cutremur a fost simțit la Cânenĭ în Vilcea și la Domnescĭ în Muscel.

La 3 Decembre, la 11 ore 17 minute a. m., s'a simțit la Brăila și Galațĭ un slab cutremur de la NE la SW; în fine la 30 Decembre, la 10 ore 45 minute p. m., s'a produs la Drăgotescĭ în Mehedințĭ un slab cutremur de pămînt.

In cursul anuluĭ 1895, cutremurele simțite în România aŭ fost maĭ puțin numeróse și mult maĭ puțin intense ca în anul precedent. Ḑece sunt ḑilele în carĭ s'aŭ simțit óre-carĭ sguduiturĭ: 5 Februarie, 10 Martie, 1 și 16 Maiŭ, 16 Iunie, 23 Septembre, 19 și 26 Novembre, 7 și 27 Decembre.

Cutremurul de la 5 Februarie a avut loc la 3 ore 4 minute p. m.; intensitatea sa a fost de gradul II și III. El s'a simțit maĭ cu sémă în partea centrală a țĕriĭ, de la Vasluiŭ până la Bucurescĭ; el ne-a maĭ fost semnalat de la Hușĭ, Tecuciŭ, Focșanĭ și Pogónele (Buzĕŭ).

La 10 Martie, la 4 ore diminéța, o sguduitură slabă, de la E la W, a fost simțită la Berescĭ în Covurluiŭ.

(1) Erdmagnetismus und Erdbeben.

La 1 Maiŭ, la 5 ore 35 minute a. m., a fost asemenea o sguduitură slabă locală la Horodniceni în Sucéva; direcțiunea mișcăriĭ a fost de la S la N.

Cutremurul de la 16 Maiŭ ne-a fost semnalat din districtul Putna; el a avut loc la 8 ore 5 minute p. m., cu o intensitate de gradul III.

La 16 Iunie, un slab cutremur al pămîntuluĭ a fost simțit la 11 ore 3 minute a. m. la Vîrciorova.

In ḑiua de 23 Septembre, la 4 ore 55 minute diminéța, s'aŭ simțit la Iazu, în Ialomița, douĕ sguduiturĭ la interval de o jumătate de secundă; intensitatea de gradul IV. In aceeașĭ diminéță, cam la 4 ore, o sguduitură încétă despre E a fost simțită la Tudor Vladimirescu în Tecuciŭ. Este probabil că aceste douĕ indicațiunĭ se raportézā la unul și acelașĭ cutremur de pămînt; diferința de aprópe o oră între momentele indicate se póte fórte lesne atribui puțineĭ grijĭ, care de regulă se pune la îndreptarea esactă a orologiilor. Acésta este cu atât maĭ probabil, cu cât observatorul din Tudor Vladimirescu indică numaĭ ora aproximativă.

Cutremurul de la 19 Novembre s'a întins pe o suprafață mult maĭ mare ca tóte cutremurele, carĭ aŭ fost simțite în cursul anuluĭ 1895. El ne-a fost semnalat din județul Vasluiŭ până în Muscel. Intensitatea sa a fost estimată de gradul II saŭ III. Direcțiunea sa a fost de la SSE la NNW și s'a produs la 9 ore 44 minute a. m.

La 26 Novembre, o slabă sguduitură, care n'a fost simțită de toțĭ locuitoriĭ, a avut loc la Nereju în Putna, la 11 ore a. m.

La 7 Decembre, s'a simțit în județul Gorj un cutremur al pămîntuluĭ cu intensitatea de gradul III, la 4 ore 30 minute p. m.

Cutremurul slab de la 27 Decembre, la 6 ore 26 minute a. m., ne-a fost semnalat de la Vasluiŭ pînă în Ilfov și apoĭ din Dîmbovița, Argeș, Olt și Vîlcea. Intensitatea sa de gradul III a fost tot cam ca aceea a cutremuruluĭ de la 19 Novembre. (1)

Bucurescĭ, 2 Ianuarie 1896 st. n.

(1) Amănunte asupra cutremurelor din 1894 aŭ fost publicate in tomul IX din *Analele Institutuluĭ meteorologic:* pentru 1895 amănuntele se vor publică in tomul XI din aceeașĭ publicațiune.

PARTEA II

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1896.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1896.

ŞEDINŢA DIN 20 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte ḑice: Deschiḑênd sesiunea generală a acestuĭ an, salut de bună venire pe colegiĭ sosiţĭ din ţĕrile române învecinate.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ:

«*Raport asupra lucrărilor Academieĭ în anul 1895—1896.*

«*Domnilor Colegĭ,*

«La începutul raportuluĭ pe care vi l'am presentat la deschiderea sesiuniĭ trecute, constatam cu bucurie că, pentru întâia óră de la reorganisarea Academieĭ în 1879, se deschideà o sesiune generală, fără ca Secretarul Domnielor-Vóstre general să fie obligat a vĕ reaminti perderea vre-unuĭ coleg din acéstă Instituţiune.

«Nota veselă, cu care v'am salutat în anul trecut, a dispărut însă repede, pentru că de la închiderea sesiuniĭ precedente Academia a perdut doĭ dintre membriĭ eĭ activĭ, Dr. D. Brândză şi A. Odobescu, şi unul onorar, H. Baillon.

«Drul D. Brândză, unul dintre ceĭ maĭ tinerĭ membri aĭ Academieĭ, a încetat din viéţă la 3 August. Delegaţiunea şi membriĭ Academieĭ aflătorĭ în Capitală, dureros atinşĭ de acéstă neaşteptată mórte, s'aŭ strins cu toţiĭ în jurul mormîntuluĭ neuitatuluĭ şi prea iu-

bituluĭ Coleg. Drul D. Brândză a fost, precum toţĭ sciţĭ, unul dintre bărbaţiĭ învĕţaţĭ — rarĭ, maĭ ales la noĭ — a căror întrégă viéţă, cu tóte puterile de activitate, sunt consacrate cultivăriĭ şi desvoltăriĭ uneĭ sciinţe, care le este scumpă. Aşà a făcut Drul Brândză pentru sciinţa Botaniceĭ, pe care a iubit'o maĭ presus de tóte, al căreĭ adevĕrat întemeietor a fost în acéstă ţéră. Prin cercetările luĭ, a pus fundamente largĭ şi seriόse pentru cunόscerea vegetaţiuniĭ Românieĭ. Numaĭ o mică parte din resultatele acestor cercetărĭ aŭ fost publicate în cunoscuta lucrare *Prodromul Floreĭ române* şi în alte câte-va maĭ micĭ. Pentru a aşezà studiul Botaniceĭ în România pe base sigure şi durabile, Drul Brândză, cu un zel şi o stăruinţă uimitóre, a adunat nepreţuitele colecţiunĭ carĭ formézä bogăţia Institutuluĭ botanic, care iarăşĭ este întreg opera zeluluĭ şi stăruinţelor luĭ. Drul D. Brândză va remâné ca unul din părinţiĭ sciinţeĭ românescĭ şi numele luĭ va fi tot-deauna cu veneraţiune amintit de toţĭ aceĭ carĭ se vor ocupà cu desvoltarea sciinţeĭ între Românĭ.

«Alexandru Odobescu a luat o însemnată parte la desvoltarea şi organisarea Academieĭ. Bărbat înzestrat cu o inteligenţă alésă, îmbogăţită cu multiple cunoscinţe, maĭ ales în archeologia clasică şi în anticităţile românescĭ, el a fost mulţĭ anĭ unul din membriĭ ceĭ maĭ activĭ aĭ Academieĭ Române. Din studiul vechilor chronicarĭ românĭ şi al anticităţilor naţionale, Odobescu şi-a creat un stil archaic, care a fost apreţiat maĭ ales în câte-va novele istorice scrise de dînsul. Cunoscinţele sale de archeologia clasică s'aŭ rĕspândit prin scrierĭ ca *Istoria archeologieĭ* şi prin lecţiunile, pe carĭ le făceà la Universitatea din Bucurescĭ. Ast-fel, Odobescu póte fi cu drept cuvînt considerat ca fundatorul studiilor archeologice în ţéră. Odobescu a încetat din viéţă la 10 (22) Novembre. Membriĭ Academieĭ aŭ asistat la ceremonia înmormîntăriĭ şi d-l Vice-Preşedinte Gr. G. Tocilescu a rostit cuvîntarea funebră în numele Instituţiuniĭ nóstre.

«La 7 (19) Iulie, a încetat din viéţă la Paris d-l H. Baillon, membru

onorar al Academieĭ. Baillon a fost unul din părinţiĭ Botaniceĭ moderne, a fost maestrul admirat al regretatuluĭ nostru coleg Dr. D. Brândză. Publicaţiunile luĭ botanice şi lecţiunile luĭ iĭ câştigaseră un nume meritat între principiĭ sciinţelor aĭ acestuĭ secol.

«Aicĭ este locul să amintesc, că Academia a adus omagiele eĭ la mormîntul luĭ L. Pasteur. Pasteur n'a fost membru al Academieĭ Române; a fost însă de fapt unul dintre ceĭ maĭ glorioşĭ ómenĭ aĭ sciinţeĭ, şi ast-fel de fapt activitatea geniuluĭ sĕŭ a rĕspândit lumină asupra activităţiĭ tuturor Academiilor şi instituţiunilor sciinţifice ale omeniriĭ. Din acéstă causă, Delegaţiunea a exprimat condoleanţele Academieĭ familieĭ luĭ Pasteur şi s'a asociat la subscrierea pentru ridicarea unuĭ monument în oraşul de nascere al nemuritoruluĭ om de sciinţă.

«I. Şedinţele de peste an.

«De la închiderea sesiuniĭ generale trecute, Academia a ţinut 39 şedinţe ordinare, dintre carĭ 6 aŭ fost publice. Aceste şedinţe aŭ fost ocupate parte cu cestiunĭ privitóre la diferite afacerĭ şi interese ale Academieĭ, parte cu discuţiunĭ şi comunicărĭ sciinţifice. Dintre acestea cele maĭ însemnate aŭ fost următórele:

«D-l Coleg *V. A. Urechia,* la 5 Maiŭ, a comunicat o serie de documente privitóre la întinderea şi la edilitatea capitaleĭ pe la finele seculuĭ trecut.

«La 2 Iunie, d-sa a vorbit despre o corespondenţă dintre Metropoliţiĭ Moldoveĭ Iacob şi Veniamin şi Vasilie Mălinescu, relativ la o călĕtorie a acestuia la Petersburg pentru îmbunătăţirea sórteĭ ţĕranilor moldovenĭ.

«D-l *Gr. G. Tocilescu,* în şedinţa de la 6 Octobre, a făcut o expunere despre mausoleul luĭ Traian descoperit lângă monumentul triumfal de la Adam-Klissi, descoperire de cea maĭ mare insemnătate pentru istoria răsbóielor Impĕratuluĭ Traian cu puternicele popóre din Carpaţĭ şi de la Dunăre.

«La 3 Novembre, d-l Tocilescu a cetit o lucrare despre locul

unde aŭ fost orașele Istropolis și Stratonichia, precum și o relațiune despre lucrările de săpăturĭ din cetatea Tropaeum.

«Iar în ședința publică de la 2 Februarie, d-sa a cetit o lucrare despre cartea de hotărnicie a orașuluĭ Callatis și câte-va decrete de proxenie ale cetăților Tomi și Istropolis.

«In ședința de la 8 Decembre, d-l Gr. G. Tocilescu a presentat Academieĭ o relațiune asupra lucrărilor de explorare întreprinse la *Limes alutanus* sub direcțiunea d-sale. Acéstă relațiune a fost comunicată Ministeriuluĭ de Instrucțiune publică, care, prin mijlocirea Academieĭ, pusese la disposițiune fondurile necesare pentru aceste însemnate explorărĭ.

«D-l *Dr. V. Babeș* a făcut o serie de comunicărĭ sciințifice de o deosebită însemnătate:

«La 2 Iunie, d-sa a vorbit despre *Bothriocephalus latus* și despre *anemia botriocefalică în România*.

«La 25 August, d-sa a făcut o comunicare despre *Tractamentul tuberculoseĭ cu serum anti-tuberculos și cu toxine latente tuberculóse*.

«In ședința publică de la 6 Octobre, d-sa a cetit o lucrare despre *bólele de ficat în România*, despre *nomă, tetanos, structura microbilor, jigodie* și despre *epizootia porcilor în România*, după cercetările făcute în Institutul de patologie și bacteriologie, ale căror resultate sunt pe larg publicate în *Analele* aceluĭ Institut.

«La 1 Decembre, d-sa a cetit o notă redactată în colaborare cu d-l G. Proca despre *Resultatele experimentale asupra seroterapieĭ tuberculoseĭ*.

«In ședințele publice de la 6 Octobre și 2 Februarie, d-l *B. P. Hasdeŭ* a cetit două lucrărĭ: una intitulată *Sonata la Kreuzer*, cea-laltă despre *Româniĭ bănățenĭ din punctul de vedere al conservatismuluĭ dialectal și teritorial*.

«D-l Coleg *Ioan Kalinderu* a făcut, în ședința de la 9 Iunie, o comunicare despre scrierea d-luĭ A. de Richard *La Roumanie* (*à vol d'oiseau*).

«In ședințele de la 1 Decembre și 2 Februarie, d-l *D. C. Ollănescu* a cetit părțĭ din scrierea sa despre ***Istoria teatruluĭ în România***.

«D-l Coleg *P. Poni* a comunicat, în ședința de la 21 Aprilie, scrierea d-luĭ E. Benquet, inginer de mine, asupra ***mineralelor metalifere din massivul cristalin de la Broscenĭ***, lucrare care, după avisul Secțiuniĭ scințifice, a fost tipărită în *Anale*.

«In ședința de la 5 Maiŭ, d-l *Sp. Haret* a făcut o comunicare despre ***telautograful*** inventat de E. Gray.

«D-l membru corespondent St. C. Hepites a făcut maĭ multe comunicărĭ asupra studiilor meteorologice, carĭ se fac sub direcțiunea d-sale la Institutul meteorologic al Statuluĭ, precum și despre condițiunile în carĭ trebuesc instalate columnele meteorologice pentru a fi folositóre. D-sa a presentat, pentru a se publicà în *Anale*, două lucrărĭ, una despre ***Cutremurele de pămînt în România în aniĭ 1894 și 1895***, cea-laltă despre ***Durata de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ***, drept continuare la lucrările publicate până acum de Academie sub titlul general: ***Materiale pentru climatologia Românieĭ***.

«In ședința de la 16 Iunie, d-l *Sp. Haret* a presentat spre publicare în *Anale* lucrarea d-luĭ Dr. C. Istrati, membru corespondent, despre ***Rumanita saŭ Succinul din România***. Acéstă lucrare s'a publicat, după propunerea Secțiuniĭ sciințifice.

«Academia a fost invitată să participe în anul trecut la Congresul internațional al limbilor romanice, care s'a ținut la Bordeaux la 5—10 August st. n. Cu acéstă invitațiune Academia s'a ocupat în ședințele de la 21 Aprilie, 12 Maiŭ și 14 Iunie. A fost delegat din partea Academieĭ la acest congres d-l V. A. Urechia, care la 18 August și 22 Septembre a făcut relațiune asupra participăriĭ d-sale la lucrările aceluĭ congres.

«Academia a fost invitată de asemenea să participe, ca și în aniĭ trecuțĭ, la Congresul archeologic al Franciei, care s'a ținut la Clermont-Ferrand la 5—13 Iunie. D-l Coleg Gr. G. Tocilescu, delegat

de Academie pentru acest congres, nu a putut însă luà parte la lucrările luĭ.

«*II. Publicaţiunile Academieĭ.*

«In acest an s'aŭ făcut următórele publicaţiunĭ:

«1. Din *Analele Academieĭ* s'aŭ tipărit:

«*a) Tomul XVII — Partea administrativă şi desbaterile din 1894—95.*

«*b) Tomul XV—Memoriile Secţiuniĭ istorice* s'a terminat, tipărindu-se cólele 31—57. Volumul întreg este ocupat de lucrarea d-luĭ V. A. Urechia: *Documente inedite din domnia luĭ Alexandru Constantin Moruzi, 1793—1796,* la sfîrşitul căreia s'a îngrijit a se adauge un indice chronologic complet al documentelor cuprinse în întrégă lucrarea.

«*c) Tomul XVI—Memoriile Secţiuniĭ istorice* asemenea s'a terminat, tipărindu-se cólele 6—21. Acest volum este format de lucrarea d-luĭ V. A. Urechia: *Codex Bandinus—Memoriŭ asupra scrieriĭ luĭ Bandinus de la 1646.*

«*d) Tomul XVI—Memoriile Secţiuniĭ sciinţifice* s'a tipărit întreg, cuprinḑênd:

Material pentru climatologia Românieĭ, I, II, de d-l St. C. Hepites;
Studiĭ asupra mineralelor de manganes de la Brosceni, de d-l L. Benquet;
Rumanita saŭ Succinul din România, de d-l Dr. C. Istrati.

«*e) Tom. XVII—Memoriile Secţiuniĭ istorice* a fost întreg tipărit, cuprinḑênd următórele lucrărĭ:

Sofia Paleolog şi Domniţa Olena, de d-l A. Papadopol-Calimach;
Vilegiatura şi reşedinţele de vară la Romanĭ, de d-l I. Kalinderu;
Un noŭ document de la Constantin Cantemir Vodă, de d-l V. A. Urechia.

«*f)* Din *Tomul XVIII — Partea administrativă şi desbaterile anuluĭ 1895—96* s'aŭ tipărit procesele-verbale ale şedinţelor ordinare de peste an, dimpreună cu comunicările făcute în acele şedinţe.

«2. *Discursurile de recepţiune* rostite în sesiunea generală tre-

cută de d-niĭ Colegĭ A. D. Xenopol și Dr. V. Babeș, dimpreună cu rĕspunsurile lor, aŭ fost publicate în fascicule îndată după închiderea aceleĭ sesiunĭ.

«3. Din *Istoriile luĭ Erodot*, în traducerea premiată a d-luĭ D. I. Ghica, s'a pus în tipar cartea IV, din care s'aŭ și tipărit cólele 1—4, cuprindĕnd capitolele 1—48.

«4. Scrierile despre ***Igiena țĕranuluĭ român***, făcute de d-niĭ Dr. N. Manolescu și Dr. G. Crăiniceanu, carĭ amîndouĕ aŭ fost premiate în sesiunea anuluĭ trecut cu Premiul Lazăr, aŭ fost amîndouĕ tipărite, după ce autoriĭ aŭ revĕdut manuscriptele conform cu observațiunile făcute de Comisiunea premiuluĭ. S'aŭ adaus la textul acestor lucrărĭ figurĭ, charte și planurĭ privitóre la locuința, îmbrăcămintea și viéța casnică a țĕranuluĭ.

«5. ***Hronicul vechimiĭ Romano-Moldo-Vlahilor*** de ***Dimitrie Cantemir*** a început a se tipări în noua edițiune, sub îngrijirea d-luĭ Gr. G. Tocilescu și după textul colaționat de d-sa la Moscva cu originalul autograf. S'aŭ tipărit până acum cólele 1—25.

«6. Din ***Etymologicum Magnum Romaniae***, d-l B. P. Hasdeŭ a tipărit în cursul acestuĭ an făscióra 3-a din tomul III, anunțată Domnielor-Vóstre la începutul sesiuniĭ anuluĭ trecut. Acéstă făscióră, de 10 cóle, cuprinde cuvintele ***Bazaconie*** până la ***Bălțățel***.

«Acéstă lucrare cuprinde până acum, în 108 cóle, cu 1.677 pagine, 3.562 cuvinte din literele ***A, Ă*** și ***B*** până la cuvîntul ***Bălțățel***, și publicarea eĭ s'a făcut în următorul mod:

Anul		Tom	fasc.		cóle			
Anul	1885—86,	Tom I,	fasc.	1—2,	cóle	17, *A—Aflu*,	505	cuvinte
»	1886—87,	»	»	3—4,	»	21, *Aflu—Amurțesc*,	923	»
»	1887—88,	Tom II,	fasc.	1,	»	10, *Amuș—Apuc*,	306	»
»	1888—89,	»	»	2,	»	8, *Apuc—Ariciŭ*,	348	»
»	1890—91,	»	»	3,	»	11, *Ariciŭ—Aștémăt*,	460	»
»	1892—93,	» / Tom III,	» / fasc.	4 / 1	»	21, *Aștémăt—Ban*,	413	»
»	1893—94,	»	»	2,	»	10, *Ban—Bazaconie*,	163	»
»	1895—96,	»	»	3,	»	10, *Bazaconie—Bălțățel*,	444	»

«7. In urma decisiunii luate de Academie în ședința de la 29 Martie a sesiunii generale, s'a făcut începutul publicațiunilor de documente istorice din *Fondul Princesa Alina Știrbeĭ* prin continuarea și terminarea colecțiunii de *Acte și documente privitóre la Istoria Renascereĭ Românieĭ,* începută de Secretarul d-vóstre general cu ajutorul I. P. S. Sale Metropolitului Primat, pe atunci Episcop de Argeș, și al d-luĭ D. C. Sturdza-Șcheianu. Continuarea acesteĭ publicațiuni s'a început cu tomul VI, destinat a cuprinde desbaterile și actele celor doue Divanuri ad-hoc de la Iași și Bucuresci și procesele-verbale ale Comisiunii europene, formate din representanții Puterilor garante. S'a tipărit partea 1-a a tomuluĭ VI, cuprindênd lucrările Divanuluĭ ad-hoc al Moldoveĭ. Partea 2-a se va tipări în anul viitor și va cuprinde Divanul ad-hoc al Munteniei și Comisiunea europeană.

«8. Nu s'a putut începe în acest an tipărirea *Bibliografieĭ românesci,* cu a căreĭ întocmire și publicare ațĭ însărcinat pe d-l Bibliotecar al Academieĭ I. Bianu. Strîngerea materialuluĭ pentru descrierea cărților din secoliĭ XVI și XVII causéză oare-care întârdiere, pentru că unele din acele cărțĭ nu le posedă Biblioteca Academieĭ, saŭ de loc, saŭ numaĭ în exemplare defectuóse. S'aŭ făcut maĭ multe clișeurĭ de fac-simile, a căror executare iarășĭ iea un timp maĭ îndelungat. Lucrarea va începe a se tipări în cursul acestuĭ an.

«9. S'a început tipărirea *Catalogului analitic al manuscriptelor.* Acéstă lucrare este în mare parte pregătită, și în anul viitor tipărirea eĭ va puté înaintà repede.

«10. *Catalogul descriptiv al documentelor* din colecțiunea Academieĭ nu a putut începe să se tipărescă în acest an, din causă că traducerea saŭ resumatele numeróselor documente slavone nu s'aŭ putut prepară. In anul viitor, publicațiunea se va începe și va înaintà repede.

«11. Aŭ rĕmas a se tipări în aniĭ următorĭ:

«*a) Țĕranul român* de d-l Gr. G. Tocilescu, lucrare premiată la 1882.

«*b) Catalogul inscripțiunilor antice descoperite în țéră* de d-l Gr. G. Tocilescu, conform decisiuniĭ Academieĭ de la 28 Martie 1894.

«*c)* Tomul II din *Psaltirea publicată romănesce la 1577 de Diaconul Coresi,* lucrare cu care este însărcinat Colegul nostru d-l B. P. Hasdeŭ.

«*d) Discursurile și alocuțiunile M. S. Regeluĭ în aniĭ 1866—1891,* din carĭ, conform decisiuniĭ luate la 1890, s'aŭ tipărit întâiele 10 cóle.

«*e) Flora Dobrogeĭ,* de rĕposatul nostru Coleg Dr. D. Brândză, a fost premiată la 1887. Manuscriptul s'a restituit autoruluĭ pentru a-l revedé și completà. Lucrarea se va puté publicà în starea în care autorul a lăsat'o.

«12. In anul acesta s'a întrat în relațiune de schimb de publicațiunĭ cu *Universitatea de la Juriew* (Dorpat) în Rusia.

«*III. Publicațiunile Hurmuzaki și cercetărĭ istorice.*

«Marea publicațiune istorică, care de 16 anĭ se face sub îngrijirea Academieĭ și sub numele întemeietoruluĭ eĭ Eudoxiŭ Hurmuzaki, s'a continuat și în anul trecut. In acest an însă, desvoltarea acesteĭ lucrărĭ a fost restrînsă, din causă că Ministeriul Instrucțiuniĭ publice a redus cu 8.000 leĭ subvențiunea anuală dată de stat, scăḍend'o de la 33.000 leĭ la 25.000 leĭ. Prin acéstă reducere, s'aŭ făcut cu neputință unele cercetărĭ de documente în archive străine și s'a mărit tot de-odată suma datorită pentru tipărirea publicațiuniĭ. Tot din acéstă causă, în acest an s'a tipărit mult maĭ puțin decât în aniĭ trecuțĭ.

«Ministrul actual al Instrucțiuniĭ publice, d-l Coleg P. Poni, a îngrijit a se restabilì în budget subvențiunea întrégă de 33.000 leĭ, ca și în aniĭ trecuțĭ. Ast-fel, publicațiunea și cercetările făcute pentru dînsa se vor puté desvoltà fără pedecă.

«Lucrările făcute pentru acéstă publicațiune în anul trecut sunt următórele:

«1. Din *Tomul II, partea 5-a,* format din documente din aniĭ 1552—1566, adunate din diferite publicațiunĭ străine de d-l N. Densușianu, s'aŭ tipărit cólele 27—74. Volumul este decĭ aprópe terminat și cuprinde până acum 291 documente.

«2. Din *Tomul IX,* cuprinḑênd documente din archive străine de la Veneția, Stockholm și din alte orașe, precum și din colecțiunea de documente originale străine a Academieĭ, s'aŭ tipărit cólele 41—60 sub îngrijirea d-luĭ I. Slavicĭ. Volumul cuprinde până acum 650 documente din aniĭ 1650—1712.

«3. *Tomul III* din *Suplementul II,* cuprinḑênd documente din archivele și bibliotecele polone, a început a se tipări sub îngrijirea d-luĭ Ioan Bogdan, drept continuare la cele-lalte douĕ volume din acelașĭ suplement. S'aŭ tipărit întâiele 4 cóle, cuprinḑênd 25 documente.

«4. S'a dat la tipar *Indicele alfabetic* al materiilor cuprinse în tomurile I și II din *Suplementul I* al publicațiuniĭ. Documentele din aceste douĕ volume, provenind din acelașĭ isvor, care este Ambasada Franciei de la Constantinopol și Consulatele eĭ din Principate, formézā un corp de informațiunĭ, a căror întrebuințare va fi fórte mult înlesnită prin acest indice, care a fost început de abatele Fauvin de la Praga și terminat acum de d-l N. Hodoș.

«5. Traducerea românéscă a tomuluĭ II din *Fragmente din Istoria Românilor* de E. Hurmuzaki făcută de d-l I. Slavicĭ a început a se tipări. S'aŭ tipărit până acum 3 cóle.

«6. Colecțiunea manuscriptelor rĕmase de la nemuritorul Eudoxiŭ Hurmuzaki, date de familia luĭ spre publicare statuluĭ român și aflătóre astăḑĭ în păstrarea Academieĭ, s'a adaus cu alte manuscripte descoperite în anul trecut în hârtiile familieĭ Hurmuzaki și dăruite de d-l Baron Eudoxiŭ Hurmuzaki, nepotul ilustruluĭ cercetător. Aceste manuscripte aŭ fost presentate Academieĭ la 14 Aprilie anul trecut și sunt următórele:

1. Din manuscriptul colecțiuniĭ *Documentelor*, paginele 2098 — 2113, 2784 — 2799, 7098 — 7099, 7106 — 7139, 7172 — 7179, 7184 — 7191, 7290—7295.

2. Din *Fragmente:* Despre Alexandru-cel-bun; studiĭ și note. — Foĭ 93.
Aniĭ 1604 — 1620, cu însemnarea pe copertă: «Meine Ausarbeitungen 1612—1620.»—Foĭ 158.
Aniĭ 1683—1698, cu însemnarea pe copertă: «Blatt No. LXXXXII bis inclusive CLXXVII. Jahr 1683—1698. Ferner: «Die Serben in Oester«reich.»—Foĭ 233.
Aniĭ 1720—1723: «Kirchlich religiöse Streitigkeiten im Oriente nach dem Frieden von Pozarewać.»—Foĭ 17.
Istoria evenimentelor din aniĭ 1774 — 1789. Pentru aniĭ 1774 — 1782 redacțiune deosebită de cea tipărită în *Fragmente* (edițiune germană), Tom. V, pag. 393 — 454 (Bucurescĭ 1886); pentru aniĭ 1782—1789 lucrare necunoscută până acum.—Foĭ 410.
Allgemein Kirchliches.—Foĭ 135.
I. Beginn der Union. — Foĭ 65.
(II). Union in Nordungarn. — Foĭ 22.
III. Südliches Ungarn. — Foĭ 62.
IV. Unionsversuche zwischen der Donau und Drawe. — Foĭ 2.
V. Oestliches Ungarn. — Foĭ 64.
(VI). Union im Oriente. — Foĭ 124.
Serbisch Kirchliches. — Foĭ 36.
Die Serben in Oesterreich. — Foĭ 81.
3. Moldau. — Foĭ 14.
4. Münzsachen betreffend. — Foĭ 10.
5. Historica. — Note diverse și copiĭ de documente. — Foĭ 95.
6. Auszüge aus den Urkundenabschriften im Moldauischen Staatsarchiv.— Colecțiune de documente ale moșiilor mănăstirescĭ. Iassy 1845. II-ter Band. — Foĭ 73.
7. Michaël Cantacuzeno. — Foĭ 91.

«Din acéstă enumerare se vede, că manuscriptele acestea cuprind aprópe tóte lucrărĭ și note, carĭ vor trebui să fie tipărite în seria *Fragmentelor*.

«7. S'aŭ continuat cercetările și decopierile de documente în archivele săsescĭ din Sibiiŭ, Brașov și Bistrița și s'aŭ procurat ast-fel în cursul anuluĭ copiĭ de pe 357 documente din aniĭ 1460—1730. Din aceste cercetărĭ, făcute de înșișĭ archivariĭ colecțiunilor din numitele orașe, s'aŭ procurat până acum 1394 documente din aniĭ 1358—1736.

«8. Ministeriul Instrucțiuniĭ publice a făcut la 1 Septembre între-

bare Academieĭ, dacă ar puté publică în colecţiunea sa documentele istorice adunate de d-l Marin Dumitrescu din archive englese şi francese. Academia s'a grăbit a rĕspunde Ministeriuluĭ, că deşi i-a redus cu 8.000 Leĭ subvenţiunea anuală pentru publicaţiunĭ istorice, totuşĭ e dispusă a publică acele documente, după ce vor fi primite şi examinate. Până acum însă ele nu aŭ fost comunicate Academieĭ.

«9. Din archivele aşezămintelor bisericescĭ ortodoxe din Turcia europeană s'aŭ primit în acest an 341 pagine copiĭ de documente.

«10. Starea actuală a publicaţiuniĭ *Documente privitóre la Istoria Românilor* este următórea:

Volumul	Aniĭ	Cóle tipărite	Documente	Adunate de Hurmuzaki	Adause de Academie
I p. 1.	1199—1345	92	553	—	553
I p. 2.	1346—1450	117	691	—	691
II p. 1.	1451—1575	105	722	722	—
II p. 2.	1451—1510	98	534	—	534
II p. 3.	1510—1530	99	462	—	462
II p. 4.	1531—1552	100	446	—	446
II p. 5.	1552—1575	74	291	—	291 (sub presă)
III p. 1.	1576—1599	79	443	341	102
III p. 2.	1576—1600	76	563	—	563
IV p. 1.	1600—1649	93	629	629	—
IV p. 2.	1576—1650	91	732	—	732
V p. 1.	1650—1699	72	362	362	—
V p. 2.	1650—1699	54	475	—	475
VI	1700—1750	90	355	355	—
VII	1750—1818	76	308	308	—
VIII	1376—1650	74	762	—	762
IX	1650—1712	60	650	—	650 (sub presă)
Suplem. I.—I	1518—1780	135	1.414	—	1.414
II	1781—1814	101	988	—	988
III	1709—1812	77	203	—	203
IV	1802—1849	78	415	—	415
V	1822—1838	86	325	—	325
VI	1827—1849	83	304	—	304
Suplim. II.—I	1510—1600	82	347	—	347
II	1601—1640	81	286	—	286
III	1641—17....	4	25	—	25 (sub presă)
Volume 26		2.177	13.285	2.717	10.568

«Aceste documente se împart în următorul mod după principalele epoce ale istorieĭ Românilor:

	Aniĭ	Documente
Inainte de Mircea Vodă	1199—1382	786
Epoca luĭ Mircea şi Alexandru-cel-bun	1383—1432	287
După Alexandru-cel-bun, epoca luĭ Ştefan-cel-mare . .	1433—1504	736
După Ştefan-cel-mare, epoca luĭ Petru Rareş, Négoe Bas.	1505—1546	1.110
După Petru Rareş, Lăpuşnénu, Despot, Petre-Şchiopul.	1546—1566	981
Epoca dintre Lăpuşnénu şi Michaiŭ-Vitézul	1566—1593	832
Epoca luĭ Michaiŭ-Vitézul şi a Movilescilor	1593—1610	2.188
Epoca dintre Movilescĭ—Mateiŭ-Basarab şi Vasile Lupu .	1611—1633	742
Epoca Voevoḑilor Mateiŭ-Basarab şi Vasile-Lupu . . .	1633—1654	603
De la Mateiŭ-Basarab şi Vasile-Lupu până la Brâncovénu	1654—1688	757
Brâncovénu şi Cantemirescii.	1688—1714	933
Domniile Fanarioţilor	1714—1821	2.309
Epoca anilor	1821—1849	1.021
	Documente	13.285

«*IV. Biblioteca.*

«Din raportul, pe care vi-l va presentà Comisiunea specială a Bibliotecei, veţĭ constatà că colecţiunile Academieĭ aŭ continuat a se îmbogăţi şi a aduce cele maĭ marĭ folóse studiilor sciinţifice, şi maĭ ales celor privitóre la istoria naţională. Strîmtórea localuluĭ, care de câţĭ-va anĭ este o împedecare pentru buna instalare şi păstrare a acestor colecţiunĭ, precum şi pentru înlesnirea folosiriĭ lor, va fi în curînd înlăturată pentru timp maĭ îndelungat. Statul va da pentru acest scop Academieĭ un noŭ şi însemnat ajutor.

«*V. Donaţiunĭ, legate şi fondurĭ.*

«Comisiunea financiară, pe care o veţĭ alege, vĕ va arătà cu deamănuntul atât gestiunea financiară a Academieĭ în anul trecut, cât şi starea fondurilor; iar comisiunile speciale, alese în sesiunea trecută şi în special însărcinate cu supraveghiarea Fundaţiunilor Ada-

machi și Otteteleșanu, vĕ vor arătà atât modul cum s'aŭ administrat aceste fundațiunĭ în anul trecut, cât și disposițiunile ce sunt de luat asupra lor pentru anul următor.

«In privința celor două marĭ Fundațiunĭ Adamachi și Otteteleșanu, în acéstă relațiune, mĕ cred totușĭ dator a vĕ aduce la cunoscință următórele fapte principale:

«1. Regulamentul Fundațiuniĭ Adamachi, votat la 7 Aprilie 1894, a continuat a fi pus în aplicare, ast-fel că în acest an Academia acordă 4 burse de câte 100 leĭ pe lună la următoriĭ studențĭ aĭ Facultățiĭ de sciințe din Iașĭ: Elena Cancicov, Dimitrie Cădere, Eduard Christovicĭ și I. Popovicĭ-Cerchez; 4 burse de câte 100 leĭ pe lună următorilor studențĭ aĭ Facultățiĭ de medicină din Iașĭ: Marta Trancu, Nicolae Lupu, Maria Anastasescu și Aspasia Macarovicĭ; 2 burse de câte 100 leĭ pe lună la următoriĭ elevĭ aĭ Șcóleĭ de podurĭ și șosele din Bucurescĭ: Ioan Moțoiu și David Roseĭ; 1 bursă de 250 leĭ pe lună d-luĭ Ioan Simionescu pentru studiul geologieĭ la Universitatea din Viena; 1 bursă de 300 leĭ pe lună d-luĭ Gheorghe Pantazi pentru studiul minelor la Academia dela Freiberg; și 1 bursă de 6800 leĭ pe an, sporită în urmă la 8660 leĭ, d-luĭ inginer Victor Guțu, pentru studiul exploatăriĭ petroleuluĭ în America-de-Nord și Caucas.

«In acelașĭ timp, în acest an, s'a început aplicarea regulamentuluĭ în privința Premiuluĭ anual Adamachi, a căruia acordare este la ordinea dileĭ chiar în acéstă sesiune.

«In privința averiĭ care forméză Fundațiunea Adamachi, am a vĕ aduce la cunoscință, că în urma autorisăriĭ date la 22 Martie trecut, Delegațiunea a vîndut casa Adamachi din Iașĭ Principeluĭ Dimitrie Michail Sturdza pentru suma de 135.000 leĭ, care a fost capitalisată prin cumpĕrare de efecte.

«2. Institutul Otteteleșanu și-a încheiat la Iunie trecut întâiul an școlar. La examene aŭ asistat d-niĭ I. Kalinderu și N. Quintescu. La începutul luniĭ Septembre s'a primit o nouă serie de 15 eleve, după normele stabilite în anul trecut.

«3. Averea rĕmasă de la întâiul donator al Academieĭ, Evanghelie Zappa, se află încă în litigiŭ înaintea instanțelor judecătorescĭ. Vĕrsămîntul anual al Academieĭ de 1.000 galbenĭ pentru anul 1892 a fost incassat de la administrațiunea judecătoréscă instituită asupra acesteĭ averĭ. Nu s'a putut până acum incassà aceeașĭ sumă pentru aniĭ 1893, 1894 și 1895, din causă că administrațiunea a declarat că nu dispune de fondurĭ, neputênd incassa maĭ multe veniturĭ întârḑiate.

«4. Vĕ este cunoscută lunga întârḑiere, care s'a făcut pentru a se da Academieĭ autorisarea legală de a primi averea lăsată eĭ prin testament de către rĕposatul Emanoil Donicĭ, încetat din viéță în Bucurescĭ la 18 Septembre 1894. Acéstă autorisare, absolut necesară pentru ca Academia să-șĭ pótă urmărì și apĕrà dreptul sĕŭ, s'a putut obține numaĭ la 21 Octobre trecut, grație grăbiriĭ cu care d-l Coleg P. Poni, actual ministru al Instrucțiuniĭ publice, a bine-voit să o acorde. Indată după obținerea autorisăriĭ, Academia a cerut punerea în posesiunea averiĭ, dar opunêndu-se rudele rĕposatuluĭ, Academia a cerut sechestru judiciar și Tribunalul a numit un custode.

«5. La 27 Septembre a încetat din viéță la Roman Ioan Agaricĭ, bărbat politic care a luat parte la viéța publică a țĕriĭ timp de peste 30 anĭ, începênd de la 1857. Prin testamentul sĕŭ, el a lăsat Academieĭ moșia Móra Grecilor din județul Vasluiŭ, pentru ca Academia să înființeze și să întrețină pe acea moșie o școlă profesională cu internat pentru fiĭ de țĕranĭ. Delegațiunea a supus dispozițiunile acestuĭ testament discuțiuniĭ domnilor membri presențĭ în ședința de la 10 Novembre. In urma acesteĭ discuțiunĭ, s'a amânat decisiunea de acceptare. Intrégă cestiunea se supune decisiuniĭ d-vóstre.

«6. La 12 Novembre a încetat din viéță în Bucurescĭ d-na Maria General I. Carp, care, prin testamentele sale de la 4 Iulie 1892 și 4 (16) Martie 1895, lasă Academieĭ o mare parte din averea sa, prin următórele disposițiunĭ de ultima voință:

«*A. Din testamentul de la 4 Iulie 1892.*

«Dispun de avutul meŭ după cum urméză:

«Las Academieĭ Române din Bucurescĭ moşia mea Oltenĭ, din jud. Teleorman, plasa Tîrguluĭ, comuna Oltenĭ, în tótă întinderea eĭ, cu tóte îmbunătăţirile, ecarete, morĭ şi tot ce se află pe dînsa; pun ca obligaţie Academieĭ Române următórele îndatorirĭ:

«*a)* Va da Ateneuluĭ Român din Bucurescĭ 10.000 leĭ odată pentru tot-deauna.

«*b)* Va da pe fie-care an 4.000 leĭ, 2.000 vor fi destinaţĭ pentru a îmbrăcă pe copiiĭ sărmanĭ din şcólele din oraşul Giurgiu, jumătate pentru fete şi jumătate pentru băeţĭ; iar ceĭ-lalţĭ 2.000 îĭ va da pentru băeţĭ şi fete sărace de la şcólele din Bucurescĭ, asemenea pentru îmbrăcăminte, cautându-se tot-deauna de a se da celor maĭ săracĭ şi celor maĭ bunĭ.

«*c)* Leĭ una mie va da pe an pentru întreţinerea şcóleĭ din comuna Oltenĭ.

«*d)* Cincĭ sute leĭ pe fie care an va da pentru întreţinerea bisericeĭ din comuna Oltenĭ, unde se va pomeni numele soţuluĭ meŭ Ioan şi al meŭ de vecĭ de vecie.

«*e)* La fie-care treĭ anĭ, Academia Română va înfiinţà un premiŭ de şépte miĭ leĭ, care se va da pentru cea maĭ bună scriere în limba română şi făcută de un Român. Acest premiŭ se va da alternativ pentru o scriere militară şi pentru alta civilă, începêndu-se cu cea militară. Subiectul pentru scrierea militară se va fixà de o comisiune de şépte generalĭ şi ofiţerĭ superiorĭ, care va fi numită de Ministeriul de Răsboiŭ; iar subiectul scriereĭ civile se va fixà de Academia Română. Acest premiŭ va purtà în tot-deauna numele de *Marele Premiŭ General Ioan Carp şi Maria Carp.*

«*f)* Academia Română va avé în tot-deauna un tînĕr trimis în străinătate saŭ o tînĕră fată, carĭ vor învĕţà bine şi vor fi aleşĭ din următórele familiĭ: familia C. I Bossie, Anton Carp, D. I. Carp, C. A. Orăscu; din aceste familiĭ şi din descendenţiĭ lor, continuŭ cât vor existà, se va trimete, alegêndu-se cel maĭ bun, spre a studià în străinătate; plată anuală i se va da de Academia Română 4.600 leĭ pe fie-care an.

«Las frateluĭ meŭ C. D. Bădulescu tótă cea-laltă avere a mea, ce se va găsì la încetarea mea din viéţă, adecă moşiĭ, case, ecarete urbane, banĭ, lucrurĭ şi tot ce se va găsì, fără a avé vre-un drept cine-va a-ĭ pretinde ceva.

«Il oblig pe fratele meŭ C. D. Bădulescu ca să dea nepóteĭ mele Adina C. I. Bossie suma de douĕ-decĭ miĭ leĭ; îndatoresc pe fratele meŭ ca să

îndeplinéscă tóte datoriile religióse pentru înmormîntare și căutarea sufletuluĭ pe timp de 7 anĭ.

«Cu executarea fidelă a tuturor dispoziţiunilor din acest testament însărcinez pe Academia Română saŭ pe acele persóne, carĭ după vremurĭ vor fi chemaţĭ să moștenéscă atribuţiile sale, o las patriotismuluĭ și onóreĭ acelor persóne spre a-l executà întocmaĭ cu onóre și demnitate.

«B. Din testamentul suplementar de la 4 (16) Martie 1895.

«Pe lângă cele ce am dispus prin sus-ḑisul meŭ testament, maĭ las următórele legaturĭ:

«20.000, adecă două-ḑecĭ miĭ leĭ, Marióreĭ Anton Carp, fiica naturală și adoptivă a vĕruluĭ meŭ prin alianţă Anton Carp;

«20.000, adecă două-ḑecĭ miĭ leĭ, domnișóreĭ Margareta Castan, fostă soră de caritate, pe braţele căreia a murit iubitul meŭ soţ General Ioan Carp și care în urmă mi-a dat și mie îngrijirile cele maĭ bune cu dragoste și devotament;

«1.000, adecă una mie leĭ vizitiuluĭ meŭ Nae Moscu;

«1.000, adecă una mie leĭ, bucătăreseĭ mele Lina Moscu.

«Indată după încetarea mea din viéţă, tótă averea mea mișcătóre și nemișcătóre se va luà în primire de Academia Română, executórea mea testamentară, căreia îĭ daŭ posesiunea întregeĭ mele averĭ.

«Academia Română este obligată a achità tóte legaturile făcute de mine prin testamentul meŭ cu data din 4 Iulie 1892, precum și pe cele din presentul testament suplementar.

«Legaturile din acest testament, precum și acela ce am făcut prin testamentul din 4 Iulie 1892 domnișóreĭ Alexandrina C. I. Bossie, se vor achità integral și fără nicĭ o scădere de taxe saŭ alte cheltuelĭ de către Academia Română din averea mobilă ce se va găsi la mórtea mea.

«Delegaţiunea, urmând și părerea unanimă a membrilor presenţĭ în ședinţa de la 17 Novembre, a hotărît primirea legatuluĭ, după care s'a obţinut îndată, pentru acésta, și Decretul Regal dând Academieĭ cuvenita autorisare legală de acceptare.

«Rudele rĕposateĭ aŭ deschis acţiune judecătoréscă pentru anularea testamentuluĭ și ast-fel succesiunea este pendinte înaintea instanţelor judecătorescĭ.

«*VI. Concursurile Premielor.*

«In sesiunea generală a acestuĭ an sunt de acordat 3 premiĭ pentru opere publicate şi alte 3 pentru lucrărĭ presentate în manuscript asupra subiectelor puse la concurs.

«La concursurile acestor premiĭ s'aŭ presentat următórele publicaţiunĭ şi lucrărĭ:

«1. La *Premiul Năsturel-Herĕscu*, de 4.000 Leĭ, care este a se da uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinut de orĭ-ce natură, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie până la 31 Decembre 1895, — s'aŭ presentat următórele publicaţiunĭ:

Bogdan (I.), Cronice inedite atingĕtóre de istoria Românilor. Bucurescĭ 1895.
Chicea-Comanescu (Aurel), Gramatica limbeĭ germane. Bucurescĭ 1895.
Cuza (A. C.), Monopolul alcooluluĭ. Discursurĭ. Bucurescĭ 1895.
» » Ţĕraniĭ şi clasele dirigente. Discursurĭ. Iaşĭ 1895.
Lecca (Haralamb G.), Prima. Bucurescĭ 1896.
Neniţescu (I.), De la Româniĭ din Turcia Europeană. Bucurescĭ 1895.
Rosetti (Radu D.), Din inimă. Poesiĭ. Bucurescĭ 1895.
» » Cartea dragosteĭ. Bucurescĭ 1896.
» » Prosă şi Epigrame. Bucurescĭ, f. a.
Stătescu (Alexandru), Conu Mache să trăiască. Nuvelă originală. Bucurescĭ 1895.
Vampa (Laura), Noŭ! Bucurescĭ 1896.
Vlahuţă (A.), Iubire. Poesiĭ. Bucurescĭ 1896.

«2. La *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 Leĭ, care este a se da uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinut sciinţific, saŭ celeĭ maĭ importante invenţiunĭ sciinţifice făcute de la 1 Ianuarie 1894 până la 31 Decembre 1895, — s'aŭ presentat următoriĭ concurenţĭ:

Antipa (Dr. G.), Studiĭ asupra pescăriilor din România. Bucurescĭ 1895.
Florantin (I. Pop), Frumuseţa liniară şi frumuseţa omuluĭ. Iaşĭ 1896.
Pisone (B.), Trigonometrul, instrument de topografie, etc. Manuscript într'un singur exemplar.

«3. La *Premiul Adamachi*, de 5.000 Leĭ, care este a se da uneĭ

cărţi scrise în limba română, cu un cuprins moral, de ori-ce natură, şi apărută în cursul anului până la 31 Octobre 1895, — s'aŭ presentat următórele lucrări:

Bălănescu (Simeon), Blestemul. Poveste născocită. Bucurescĭ 1895.
Brote (Eugen), Un memoriŭ politic. Cestiunea română în Transilvania şi Ungaria. Bucurescĭ 1895.
Dinescu Barzan (Ioan), Influenţa criseĭ morale asupra criminalităţeĭ. Bucurescĭ 1895.
Georgescu (Sabin P.), Radu-cel-Frumos. Tragedie istorică originală în 5 acte şi în versurĭ. Bucurescĭ 1895.
Simu (Romul), Monografia comuneĭ Orlat. Sibiiŭ 1895.
Stoica (Simeon), Higiena copiluluĭ de la nascere până la al 7-lea an al etăţiĭ. Sibiiŭ 1895.

«4. La *Premiul Alexandru Ioan Cuza,* de 10.000 Leĭ, care este a se da celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise românesce despre «*Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor*», s'a presentat un manuscript cu motto:

«Istoric sunt, n'am frate,
«N'am rudă, n'am vecin...
«Stăpân am pe adevĕrul,
«Luĭ cată să mĕ închin.»

«5. La *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu* de 5.000 Leĭ, care este a se da celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise românesce despre «*Botanica poporală română* etc.», s'aŭ presentat 3 manuscripte cu următórele devise:

1. «Observaiŭ, culeseiŭ, aşezaiŭ».
2. «Omul ca iarba, ḑilele luĭ ca flórea câmpuluĭ».
3. «Dacă vreĭ să cunoscĭ poporul, studiază-ĭ maĭ întâiŭ datinele şi obiceiurile».

«6. La *Premiul Alexandru Ioan Cuza*, de 6.000 Leĭ, care este a se da celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise românesce despre «*Psichologia şi metafisica poporuluĭ român după literatura poporală*», nu s'a presentat nicĭ un concurent.

«7. Publicaţiunile şi manuscriptele presentate la aceste concursurĭ în terminele regulamentare anunţate de Academie aŭ fost trimise

spre studiare comisiunilor, alese pentru acest scop în sesiunea trecută.

«Prin încetarea din viéță a neuitatuluĭ Coleg Dr. D. Brândză, s'aŭ descompletat atât Comisiunea de 9 membri pentru Premiele anuale, cât și Comisiunea Premiuluĭ Statuluĭ *Eliade-Rădulescu*. In ședința de la 3 Novembre s'a ales pentru completarea Comisiuniĭ premielor anuale d-l Gr. Ștefănescu, sub reserva aprobăriĭ Academieĭ în sesiune generală; cea-laltă comisiune a rĕmas până acum necompletată.»

Pe lângă acest raport, d-l Secretar General presintă relațiunile Cassieruluĭ-comptabil asupra fondurilor Academieĭ și asupra fondurilor Adamachi și Otteteleșanu.

D-l Președinte presintă următórea:

Programă a lucrărilor sesiuniĭ generale din anul 1896.

1. Raportul Secretaruluĭ general despre activitatea Academieĭ în 1895—96.
2. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor făcute în 1895—96.
3. Alegerea Comisiuniĭ financiare pentru cercetarea compturilor pe 1895—96 și pentru formarea budgetuluĭ pe 1896—97.
4. Completarea Comisiuniĭ premielor anuale prin confirmarea d-luĭ Gr. Ștefănescu, ales provisoriŭ la 3 Novembre în locul rĕposatuluĭ Dr. D. Brândză.
5. Completarea Comisiuniĭ Premiuluĭ Statuluĭ *Eliade-Rădulescu* pentru «*Botanica poporală română* etc.», alegêndu-se un membru în locul rĕposatuluĭ Dr. D. Brândză.
6. Decisiune asupra acceptăriĭ donațiuniĭ testamentare a rĕposatuluĭ Ioan Agaricĭ.
7. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu împărțirea cărților didactice din Fondul Ioan Fĕtu, în 1895.

8. Alegerea Comisiuniĭ însărcinate cu distribuirea cărților didactice din fondul Ioan Fĕtu, în 1896.

9. Raportul Comisiuniĭ permanente a bibliotecei pentru anul 1895.

10. Cestiunea divisibilitățiĭ premielor Academieĭ, amânată la 21 Martie 1895.

11. Raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Adamachi.

12. Raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Ioan Otteteleșanu.

13. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu examinarea lucrărilor făcute în 1895—96.

14. Discursurile de recepțiune ale d-lor membri Gr. G. Tocilescu, Sp. Haret și I. M. Moldovanu. (Art. 25 Stat., 63 Reg.)

15. Regularea fonduluĭ Dr. Anastasie Fĕtu.

16. Determinarea subiectelor pentru concursul Premiuluĭ anual *Adamachi* de 5.000 leĭ. (Art. 2 Reg. Adam.)

17. Determinarea subiectuluĭ pentru concursul Premiuluĭ *Lazăr* de 5.000 leĭ, din 1901.

18. Raportul Comisiuniĭ financiare asupra compturilor pe 1895—1896.

19. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea publicațiunilor presentate la Premiele anuale *Năsturel-Herĕscu* de 4.000 leĭ, *Lazăr* de 5.000 leĭ, și *Adamachi* de 5.000 leĭ, pentru 1896.

20. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrăriĭ presentate la Premiul *Alexandru Ioan Cuza* de 10.000 leĭ, asupra subiectuluĭ: «*Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor*».

21. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea manuscriptelor presentate la Premiul *Eliade-Rădulescu* de 5.000 leĭ, despre «*Botanica poporală română,* etc.»

22. Decisiune pentru Premiul cincenal *Alexandru Ioan Cuza* de 6.000 leĭ, din 1901.

23. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea publicațiunilor, carĭ se vor presentà la *Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu* de 12.000 leĭ, și la Premiele anuale *Eliade-Rădulescu* de 5.000 leĭ, și *Adamachi* de 5.000 leĭ, pentru 1897.

24. Alegerea Comisiuniĭ care va examinà lucrările ce se vor presentà la Premiul *Lazăr* de 5.000 leĭ, despre «*Studiul vinurilor din România*».

25. Alegerea de doĭ membri aĭ Academieĭ în locurile vacante în Secțiunile istorică și sciințifică.

26. Alegerĭ de membri onorarĭ și corespondențĭ.

27. Formarea budgetuluĭ pentru anul 1896—97.

28. Alegerea Președinților și Vice-Președinților Secțiunilor pentru 1896—97. (Art. 15 Statute.)

29. Alegerea Delegațiuniĭ pentru 1896—97. (Art. 15 Statute.)

30. Raportul Secretaruluĭ general asupra lucrărilor sesiuniĭ generale din 1896.

D-l *V. Babeș* anunță prin scrisóre, că nu va luà parte la lucrările sesiuniĭ chiar de la începutul eĭ; speră însă că în curînd va puté veni.

D-l *I. Vulcan* anunță asemenea prin scrisóre, că fiind împedecat de bólă, nu póte să vină la întâiele ședințe ale sesiuniĭ acestuĭ an.

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesc 11 volume cuprindĕnd copiile relațiunilor consulilor Francieĭ în Țéra-Românéscă de la 1814 până la 1848, precum și ale consulilor Francieĭ în Moldova de la 1816 până la 1830. Aceste copiĭ Ministeriul le dăruesce Academieĭ, spre a se depune în colecțiunile eĭ de documente istorice.

De la d-l N. G. Krupensky se primesce în dar a doua edițiune a scrieriĭ sale: *Medaliele române sub regele Carol I și alte câte-va medaliĭ maĭ vechĭ*, Bucurescĭ 1895.

Se cetesce petițiunea maĭ multor locuitorĭ din satul Roșioriĭ, comuna Uidescĭĭ, plasa Moldova-de-jos, județul Sucéva, carĭ cer ca Academia să le dăruiască saŭ să le vîndă 18 prăjinĭ de pămînt din moșia Roșioriĭ (Fundațiunea Adamachi) pentru a se face cimitirul comuneĭ.

— Se decide a se recomendà Delegațiuniĭ, ca să examineze cererea și să dispună asupra satisfacerĭĭ eĭ.

De la Societatea «Ajutorul elevilor săracĭ» din capitală se primesce o petițiune, prin care cere ca legatul de 2.000 leĭ anual, lăsat de decedata

Maria General I. Carp, să se dea de Academie acelei Societăţi, care corespunde întocmai scopului pentru care este lăsat acel legat.

— Se decide a se avé în vedere cererea, când se va regulamentà donaţiunea făcută Academiei de d-na Carp.

Se procede la alegerea Comisiunii pentru examinarea lucrărilor făcute în 1895—96.

— Sunt aleşi d-nii *I. Caragiani*, *I. M. Moldovanu*, *A. Naum*.

Se procede la alegerea Comisiunii financiare pentru cercetarea compturilor pe 1895—96 şi pentru formarea budgetului pe 1896—97.

— Sunt aleşi d-nii *Sp. Haret*, *I. C. Negruzzi*, *Gr. Ştefănescu*.

— Se confirmă alegerea făcută provisoriŭ la 3 Novembre în persóna d-lui *Gr. Ştefănescu*, spre a înlocui în Comisiunea premielor anuale pe rĕposatul Dr. D. Brândză.

— Se alege d-l *Fl. Porcius* în locul rĕposatului Dr. D. Brândză în comisiunea Premiului Eliade-Rădulescu pentru «*Botanica poporală română* etc.»

— Pentru studiarea disposiţiunilor testamentare ale rĕposatului Ioan Agarici, se alege o comisiune compusă din d-nii *I. Kalinderu*, *T. Maiorescu*, *V. Maniu*.

ŞEDINŢA DIN 21 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-lui *N. Kretzulescu*.

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce publicaţiunea Comisiunii europene a Dunării: *Recueil de termes nautiques en cinq langues à l'usage des pilotes de la barre*, în limbele francesă, englesă, italiană, română şi turcă.

D-l membru *I. Sbiera* anunţă prin scrisóre, că nu va puté luà parte la lucrările sesiunii din acest an.

Se dă cetire raportuluĭ Comisiuniĭ însărcinate cu împărţirea cărţilor didactice din fondul Ioan Fĕtu în 1895.

— Se iea spre cunoscinţă.

Se procede la alegerea comisiuniĭ pentru aceeaşĭ lucrare în 1896.

— Sunt realeşĭ d-niĭ *P. S. Aurelian*, *D. Sturdza*, *Gr. Ştefănescu*.

Se pune în discuţiune cestiunea divisibilităţiĭ premielor Academieĭ, amânată prin decisiunea de la 21 Martie 1895.

— In urma discuţiuniĭ urmate, se decide că, atât disposiţiunile legeĭ de la 1879 cât şi ale testamentelor prin carĭ s'aŭ fundat diferite premiĭ nepermiţênd divisibilitatea lor, premiele Statuluĭ Eliade-Rădulescu şi Lazăr, premiele Năsturel-Herĕscu şi altele vor rĕmâné şi în viitor indivisibile, cum aŭ fost considerate şi în trecut, afară de acelea a căror divisibilitate este autorisată saŭ prin regulamentele votate de Academie (cum sunt premiele Adamachi), saŭ prin disposiţiunĭ testamentare ale fundatorilor.

La ordinea ḑileĭ se pune regularea fonduluĭ Dr. Anastasie Fĕtu.

D-l Secretar general *D. Sturdza* expune istoricul acestuĭ fond de L. 10.000,—, instituit prin donaţiune de rĕposatul membru al Academieĭ Dr. Anastasie Fĕtu. Arată că fondul donaţiuniĭ de L. 10.000,— a fost incassat la 28 Maiŭ 1882 şi că acest fond a sporit prin dobânḑile capitalisate la L. 15.000,—, dobânḑile anuluĭ curent fiind de L. 637,50. Intrebarea care se supune la decisiunea Academieĭ este, dacă dobânḑile să continue a fi capitalisate şi dacă n'ar fi bine să se publice chiar de acum un subiect pentru concursul premiuluĭ din acest fond, fixându-se terminul peste doĭ, treĭ anĭ.

— Se decide a se recomendà cestiunea Secţiuniĭ sciinţifice.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 23 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l St. C. Hepites, membru corespondent, trimite pentru publicare în *Anale* lucrarea sa: *Materiale pentru climatologia Româniel. V. Plóia în România.*

— Se recomandă spre cercetare Secțiuniĭ sciințifice.

D-l *V. A. Urechia* cetesce o comunicare intitulată: *Din istoria anilor 1806—1812.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* face o comunicare despre *Daciae miliaria.*

ȘEDINȚA DIN 24 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l V. A. Forĕscu de la Fălticenĭ se primesce o colecțiune de proverbe romănescĭ adunate de d-sa, pentru care cere o rĕsplată bănéscă

— Se recomandă spre cercetare Secțiuniĭ literare.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ literare de la 22 Februarie, prin care se arată că Secțiunea a decis a propune pentru concursul Premiuluĭ Adamachi din 1898 subiectul: «*Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară și religiósă*».

— Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ de-odată cu propunerile celor-lalte Secțiunĭ, privitóre la subiectele de concurs pentru aceleașĭ premiĭ din aniĭ următorĭ.

ŞEDINŢA DIN 26 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice se primesce însciinţarea, că spre satisfacerea cereriĭ Academieĭ, făcută la 11 Martie 1894, cu No. 5.994, Consiliul de Ministri, prin jurnalul de la 15 Februarie 1896, a autorisat pe d-l Ministru al Cultelor să cumpere pentru Academie casele din calea Victorieĭ No. 137, proprietatea d-neĭ Mina Zaleski, şi să cheltuiască suma de leĭ 220.000 pentru a face transformările necesare, atât localuluĭ în care se află instalată actual Academia, cât şi caselor ce urméză a se cumpĕrà, precum şi pentru facerea uneĭ noue construcţiunĭ, apărată complet de pericolul foculuĭ, pentru colecţiunile importante ale Academieĭ.

D-l Preşedinte, în numele Academieĭ, exprimă recunoscinţă Guvernuluĭ şi în special d-luĭ Prim-Ministru, D. Sturdza, şi d-luĭ Ministru al Instrucţiuniĭ publice, P. Poni, pentru puternicul ajutor pe care-l daŭ Academieĭ, asigurându-ĭ un local îndestulător pentru timp îndelungat.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 24 Februarie, prin care se arată că Secţiunea a însărcinat pe d-l A. Naum să examineze colecţiunea de proverbe presentată de d-l V. A. Forĕscu.

Se cetesce raportul Comisiuniĭ Biblioteceĭ asupra progreselor Biblioteceĭ în anul 1895.

— Nepresentându-se nicĭ o observaţiune, se iea spre cunoscinţă.

ŞEDINŢA DIN 27 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *I. C. Negruzzi* dăruesce 172 scrisorĭ originale ale luĭ V. Alecsandri, adresate d-sale de la 2 Septembre 1867 până la 3 Ianuarie 1889.

D-l *D. Sturdza* presintă în dar din partea Principeseĭ Maria Gorciacow, născută Sturdza, următórele cincĭ documente istorice şi 29 publicaţiunĭ vechĭ :

I. Documente istorice:

1. Proclamaţiunea luĭ Tudor Vladimirescu, scrisă şi subscrisă de dînsul pe o cólă de hârtie albă avênd filigranată într'însa data *1814* pe prima pagină, în partea de jos, la drépta. Documentul pórtă data de *1821 Martie 16.*

2. Un salv-conduct (sauf-conduit) saŭ bilet de voie pentru liniştita trecere la Braşov a familieĭ Agăĭ Alexandru Vilara, dat de către Tudor Vladimirescu, pe o jumĕtate de cólă de hârtie albă, ce pórtă în filigrană forma a treĭ pălăriĭ cilindrice aşezate în triunghiŭ. Documentul este din *2 Aprilie 1821.*

3. Scrisórea originală a luĭ Scarlat Alexandru Calimach-Vodă în grecesce (cu traducţiunea românéscă în alăturare), adresată de acest Domn, din Constantinopole, Mareluĭ Postelnic Constantin Negri, însciinţându-l despre curînda sosire de oştĭ turcescĭ spre stingerea revoluţiuniĭ din Principate, confirmându-l din noŭ în funcţiunile de Caimacam al Valachieĭ şi dându-ĭ instrucţiunĭ cum să urmeze până la venirea sa în ţéră. Documentul este datat din *1821 Maiŭ 21* şi scris pe o cólă de hârtie albă în format mic.

4. O scrisóre, pe o cólă de hârtie albă, cu un vultur filigranat în mijlocul primeĭ foĭ, adresată de Toader Ivaşcu ot sat Chilieniĭ şi Iordache zet Toader Coconuluĭ Manolache Coroĭ, proprietarul moşieĭ Tamaşĭ, din judeţul Bacăŭ, descriindu-ĭ lipsa ce domnesce în satul lor după jafurile oştiriĭ turcescĭ venite să potoléscă revoluţiunea din 1821, precum şi nesiguranţa drumurilor între Chilienĭ, hanul Conachi şi Brăila. Documentul are data de *19 Novembre 1821.*

5. O atestaţiune, scrisă pe o cólă de hârtie albă, de biv vel Medelnicerul G. Hrizea (?) ca ispravnic de Focşanĭ, numit de Alexandru Vodă Ipsilante, dată la mâna mătuşeĭ sale Mariuţa, soţia Minculuĭ Medelnicerul, ca mărturie din parte-ĭ că a recunoscut pe capul soţieĭ Paharniculuĭ Gri-

gorașcu Leon, starostea de ceea parte a Focșanilor, când acestĭ soțĭ aŭ venit să-ĭ întórcă visita de heretisélă de Pasce, nisce bijuteriĭ de carĭ numita mătușă fusese jăfuită în munțĭ de către volintirĭ. Documentul pórtă data de *30 Aprilie 1783.*

II. Publicațiunĭ vechĭ:

1. *Broniovii (Martini)*, Tartariae descriptio, ante hac in lvcem nvmqvam edita.... Jtem, Transsylvaniae, ac Moldaviae, aliarvmque vicinarvm regionvm succinta descriptio *Georgii a Reichersdorff*.... Praeterea *Georgii VVerneri* de admirandis Hungariae aquis hypomnemation.... Coloniae Agrippinae 1595. — 1 vol. fol.

2. *Gerlachs (Stephan)*, Tag-Buch einer in die Türckey 6 järigen Röm. Keyserl. Gesandtschafft. Franckfurth am Mayn 1674. — 1 vol. fol.

3. *Barletio (Marino)*, Scanderbeg. Warhafftige eigentliche vnd kurtze Beschreibung aller namhafften Ritterlichen Schlachten vnd Thaten..... Ietz von neuwem.... an tag geben. Franckfurth am Meyn 1577. — 1 vol. fol.

4. *Herberstein (Sigmund zu)*, Moscouiter wunderbare Historien. Basel 1563. — 1 vol. fol.

5. *Piasecius (Pavlus)*, Chronica gestorvm in Evropa singvlarivm. Cracoviae 1648. — 1 vol. fol.

6. *Elssner (Iacob)*, Neueste Beschreibung derer Griechischen Christen in der Türckey, Aus glaubwürdiger Erzehlung Herrn *Athanasius Dorostamus*. Berlin 1737. — 1 vol. in-8°.

7. *Wheler (George)*, Voyage de Dalmatie, de Grèce, et du Levant. Traduit de l'Anglois. Tom. I—II. Amsterdam 1689. — 2 vol. in 8°.

8. *Neale (Adam)*, Voyage en Allemagne, en Pologne, en Moldavie et en Turquie. Traduit de l'anglois par Charles-Auguste Def. Tom. I—II. Paris 1818. — 2 vol. in-8°.

9. Historia rinovata nel stato presente dell' Imperio Ottomano. In Venetia Per il Prodocimo. 1687. 1 vol. in-8° mic.

10. *Postel (Guillaume)*, Des histoires orientales et principalement des Turkes ou Turchikes et Schitiques ou Tartaresques et aultres qui en sont descendues, Oeuvre pour la tierce fois augmenté. Paris 1575. — 1 vol. in-16°.

11. *Cantacvscino (Teodoro Spandvgino)*, I. Commentari.... dell'Origine de Principi Turchi e de Costumi di quella Nazione. Tradotti in volgare per Lodouico Domenichi. Fiorenza 1552. — 1 vol. in 8°.

12. *Manucius (Io. Petr. & Paull.)*, Transsilvaniae olim. Daciae. dictae descriptio, ex uariis... monumentis, et praecipue ex Georgio a Reychersdorff.... Romae 1596. — 1 br. in-8°.

13. ***Lavardin*** (***Jacques de***), Histoire de Georges Castriot, svrnommé Scanderbeg, roy d'Albanie. Paris 1597. — 1 vol. in-4°.

14. ***Buxtorfii*** (***Johannis***), Lexicon hebraicum et chaldaicum.... Accessit Lexicon breve Rabbinico-Philosophicum.... Editio quinta... Basileae 1645. — 1 vol. in-8°.

15. ***Bisaccioni*** (***Maiolino***), Historia delle Gverre civili di qvesti vltimi tempi... Qvinta editione ricorretta.... Venetia 1664. — 1 vol. in-4°.

16. ***Schimek*** (***Maximilian***), Politische Geschichte des Königreichs Bosnien und Rama, vom Jahre 867 bis 1741. Mit zwei Kupfertafeln. Wien 1787. — 1 vol. in-8°.

17. Siebenbürgische Quartalschrift. V—VI Jahrgang. Hermannstadt 1797—1798. — 2 vol. in-8°.

18. Esquisses d'un voyage dans la Russie méridionale et la Crimée. Paris 1838. — 1 vol. gr. in-8°.

19. Observations météorologiques faites à Nijné-Taguilsk (Monts Oural), gouvernement de Perm. Du 1-er Octobre 1839 au 31 Décembre 1840. Paris 1842. — 1 vol. gr. in-8°.

} Legate intr'um volum.

20. ***Démidoff*** (***Anatole de***), Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie, exécuté en 1837. Edition illustrée.... par Raffet, etc. I—IV. Paris 1840—42. — 4 vol. gr. in-8°. — Atlas. Paris 1842. — 1 vol. fol.

21. ***Démidoff*** (***Anatole de***), Excursion pittoresque et archéologique en Russie... exécutée en 1839. Dessins faits.... par André Durand. Paris. — 2 vol. fol. (litografiĭ).

22. ***Lavallée*** (***Joseph***), Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et de la Dalmatie, rédigé d'après l'itinéraire de L. F. Cassas. Paris 1802. — 1 vol. gr. fol.

23. ***Ortelii*** (***Abrahami***), Theatrum oder Schawbuch des Erdtkreys. — 1 vol gr. fol.

24. ***Ortelii*** (***Abrahami***), Thesavrvs geographicvs, recognitvs et avctvs. Antverpiae 1596. — 1 vol. fol.

25. ***Fouilloux*** (***Jacques du***), La Vénerie, précédée de quelques notes biographiques et d'une notice bibliographique. Angers 1844. — 1 vol. gr. in-8°.

26. ***Accrocca*** (***Ab. Luigi***), Compendio istorico dello scisma de' Greci. Roma 1817. — 1 vol. in-8°.

27. Carà Mustafà Gran Visir historia. Portata dal Francese dal Pazzaglia. Venetia 1685. — 1 vol. in-16°.

28. ***Martinius*** (***Martinus***), De bello tartarico historia... Primò Antverpiae.... Deindè Viennae Austriae... 1654. 1 vol. in-16°.

29. *Diedo (Girolamo)*, Lettera... all'illustrissimo Signor Marc' Antonio Barbaro, allhora dignissimo Bailo in Constantinopoli.... Venetia 1588. — 1 br. in-4°.

De la d-l Eugeniŭ Voinescu se primesce în dar portretul luĭ Ioan Schina, precum și șépte volume din diferite publicațiunĭ străine.

De la d-l Alexis Nakko, de la Odesa, se primesce în dar scrierea sa *Istoria Basarabiei*, scrisă rusesce, în 4 volume, Odesa 1873—1876.

D-l Președinte atrage atențiunea asupra diferitelor lucrărĭ trimise de Academie în studiul unor comisiunĭ speciale și rógă pe d-niĭ membri carĭ compun acele comisiunĭ, să bine-voiască a grăbì aducerea rapórtelor asupra cestiunilor carĭ li s'aŭ dat în studiŭ. Așà este cestiunea legatuluĭ Agaricĭ, asupra acceptăriĭ căruia Academia va trebuì să hotărască în acéstă sesiune.

D-l *I. Kalinderu* dice, că pentru legatul Agaricĭ greșit s'a ales de Academie o comisiune juridică compusă din d-niĭ Maiorescu, Maniu și d-sa, pentru că testamentul fiind perfect din punctul de vedere juridic și nefiind valórea luĭ juridică de nimenĭ pusă la îndoială, comisiunea juridică n'are ce examinà. Cestiunea de examinat este, dacă Academia e dispusă a primì în sarcina sa executarea voințeĭ rĕposatuluĭ Agaricĭ și dacă averea lăsată de dînsul pentru acest scop este îndestulătóre. Pentru acésta ar trebuì pe de o parte să se dispună o evaluare a moșieĭ lăsate de Agaricĭ și a zidirilor aflate pe dînsa, pe de alta să se examineze de o comisiune de bărbațĭ specialĭ carĭ ar fi cheltuelile necesare pentru întreținerea școleĭ prevĕdute prin testament.

— In urma discuțiuniĭ urmate, se decide ca cestiunea primiriĭ legatuluĭ Agaricĭ să se iea în desbatere chiar astădĭ.

D-niĭ *N. Ionescu* și *P. S. Aurelian* susțin, că Academia trebue să priméscă legatul Agaricĭ, care-ĭ lasă sarcina de a fundà și întreținé o școlă de cel maĭ mare folos pentru înaintarea în instrucțiune și cultură a săténuluĭ, de sórta căruia rĕposatul s'a interesat cu deosebire.

D-l *Gr. G. Tocilescu* susține asemenea, că Academia trebue să priméscă acest legat, ale căruĭ veniturĭ, precum a arătat d-l Au-

relian, vor fi destul de marĭ pentru întreținerea școleĭ dorite de rĕposatul donator.

D-niĭ *I. Kalinderu, D. Sturdza, V. Maniu* și *Gr. Ștefănescu* sunt de părere, că e necesar ca Academia să nu se precipiteze, luând hotărîrea de acceptare, căcĭ prin acésta și-ar impune obligațiunĭ, a căror îndeplinire ar puté causà marĭ greutățĭ în viitor. Chiar după arătările cele maĭ favorabile, încă se vede că venitul averiĭ lăsate fórte cu greŭ va ajunge pentru acoperirea cheltuelilor școleĭ, care va trebuì înființată.

La biuroŭ se presintă următórele propunerĭ:

a) «Propunem ca, înainte de a se decide acceptarea legatuluĭ Agaricĭ, să se trimită o persónă technică, care să raporteze asupra stăriĭ caselor de pe moșia Móra-Grecilor.

«*Gr. G. Tocilescu.*»

b) «Suntem de părere ca, maĭ înainte de a ne pronunțà asupra primiriĭ donațiuniĭ Agaricĭ, să se numéscă o comisiune specială pentru a examinà valórea imobiluluĭ.

«*Gr. Ștefănescu, I. Kalinderu, N. Quintescu,*
A. Papadopol-Calimach.»

— Se pun la vot amîndouĕ propunerile și se resping.

— Se decide ca discuțiunea să se continue în ședința viitóre.

ȘEDINȚA DIN 28 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l St. C. Hepites, membru corespondent, se primesce următórea scrisóre:

«Pentru biblioteca Academieĭ am onóre de a vĕ presentà un exemplar din anul IV din *Buletinul observațiunilor meteorologice din România pe 1895 st. n.*

«Acest *Buletin* cuprinde resumatele (1) lunare, anuale și pe anotimpurĭ ale

(1) Amănuntele acestor observațiunĭ se vor publicà in *Analele* nóstre, tom. XI, acum sub presă.

observaţiunilor meteorologice din 30 de localităţĭ şi ale observaţiunilor de plóie de la 246 de staţiunĭ rĕspândite pe tótă întinderea ţĕriĭ.

«Fie-care buletin este urmat de o recensiune climatologică a luneĭ, la care se raportéză. Buletinul anual conţine în fine recensiunea climatologică a anuluĭ 1895, din care resultă că mersul temperaturiĭ în România a diferit într'un mod esenţial de acela ce l'a avut acest element în occidentul și întru cât-va în partea centrală a Europeĭ.

«Ast-fel, pe când în aceste părţĭ luna Ianuarie a avut o temperatură mult maĭ coborîtă decât valórea normală şi Septembre a fost cu totul excepţional de călduros, la noĭ, cu tótă seceta ce a domnit în cursul acesteĭ din urmă lunĭ, temperatura sa a fost maĭ coborîtă decât valórea normală, pe câtă vreme luna Ianuarie a fost excepţional de căldurósă.

«Legendarul ger al Bobotezeĭ a fost înlocuit printr'o temperatură fórte dulce, ceea ce m'a şi determinat a face un studiŭ special asupra temperaturiĭ ḑileĭ de Bobotéză, studiŭ ce a fost dejà publicat în *Analele Academieĭ Române*. (1)

«Profit de ocasiunea că membriĭ Academieĭ sunt întrunițĭ în sesiune generală, pentru a maĭ trimite un numĕr de 25 exemplare din acest *Buletin*, rugându-vĕ să bine-voiţĭ a face să li se pue la disposiţiune».

De la d-l N. Iorga, profesor la Universitatea din Bucurescĭ, se primesce pentru publicare în *Anale* scrierea: *Contribuţiunĭ la istoria Munteniеĭ în a doua jumătate a seculuĭ XVI-lea.*

— Se trimite spre examinare Secţiuniĭ istorice.

De la d-l N. Iorga se primesce în dar publicaţiunea sa: *Philippe de Mézières, 1327—1405. La croisade au XIV-ème siècle.* Paris 1896.

La ordinea ḑileĭ se pune continuarea discuţiuniĭ asupra primiriĭ legatuluĭ I. Agaricĭ.

D-l *N. Ionescu* se exprimă pentru primirea legatuluĭ. Academia ar face un act care ar desconsidera-o în opiniunea publică, dacă nu ar primì acest legat, făcut de rĕposatul Agaricĭ din dorinţa sa de a luminà poporul.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că este bine să priméscă Academia legatul Agaricĭ, pentru că, pe de o parte prin testament se lasă Academieĭ latitudinea de a începe institutul când va puté, nu i se impune

(1) *Anale*, Seria II, tom. XVI, *Memoriile Secţiuniĭ Sciinţifice*, pag. 29.

obligaţiunea de a începe îndată; pe de altă parte, Academia nu póte şi nu are dreptul a desinteresà pe stat de la învĕţămînt. Statul e obligat să aibă la Móra-Grecilor o şcólă primară. Agaricĭ impune Academieĭ sarcina să dea o direcţiune industrială şi agricolă cresceriĭ ţĕranilor, adecă rolul Academieĭ este de a completà ceea ce statul face prin şcóla luĭ primară. D-sa este pentru primirea legatuluĭ şi pentru a se alege o comisiune, care să regulamenteze Fundaţiunea.

D-l *N. Kretzulescu*, rĕspunḑênd d-luĭ N. Ionescu, care s'a arătat mirat că Delegaţiunea n'a primit acest legat îndată ce a cunoscut testamentul, ḑice că testamentul s'a cetit în şedinţa de la 10 Novembre între membriĭ Delegaţiuniĭ şi alţĭ membri aĭ Academieĭ presenţĭ. S'a observat că testamentul impune sarcine marĭ şi lasă veniturĭ micĭ; că şcóla pe care Academia ar organisa-o trebue să fie un model demn de dînsa şi de aceea ar necesità cheltuelĭ însemnate. Aşà stând lucrurile, Delegaţiunea nu s'a grăbit a luà hotărîrea, ci a lăsat ca cestiunea să se presinte întrégă Academieĭ în sesiune generală, cu atât maĭ vîrtos că din acéstă întârḑiere nu puteà resultà nicĭ un fel de pericol.

D-l *I. Kalinderu* reamintesce desbaterea făcută la 10 Novembre, când s'a hotărît să se amâne decisiunea de acceptare, pentru a se procurà informaţiunĭ, din carĭ se se cunóscă adevĕrata valóre a moşieĭ şi sarcinele carĭ s'ar aflà asupra eĭ. Fapta luĭ Agaricĭ este nobilă şi Academia a recunoscut acésta prin modul cum ea a fost representată la înmormîntarea luĭ. Academia nu póte fi însă obligată să priméscă în sarcina eĭ executarea tuturor dorinţelor—orĭcât de bune şi nobile ar fi ele—fără să examineze maĭ întâiŭ serios şi cu de-amăruntul, dacă din tóte punctele de vedere convine primirea însărcinăriĭ. Latitudinea dată de testament nu este atât de mare cum crede d-l Hasdeŭ, căcĭ nepunêndu-se în curînd în executare testamentul, se vor puté ridicà pretenţiunĭ din partea rudelor. D-sa stăruesce ca să se trimită o comisiune, care să examineze moşia Móra-Grecilor, pădurea şi clădirile de pe dînsa, şi numaĭ după acéstă cercetare Academia să decidă asupra acceptăriĭ.

D-l Președinte cetesce următórea propunere depusă la biuroŭ:

«Propunem ca, maĭ înainte de a ne pronunță asupra primiriĭ donațiuniĭ Agaricĭ, să se trimită o comisiune specială, din care să facă parte și un membru al Academieĭ, pentru a examinà valórea imobiluluĭ.

«*Gr. Ștefănescu, I. Kalinderu, A. Papadopol-Calimach, Dr. I. Felix.*»

— Propunerea se pune la vot și se respinge.

D-l *P. Poni* dice: Causa pentru care atâtea averĭ aŭ fost lăsate Academieĭ în aniĭ din urmă este că Academia a respectat cu sfințenie voința testatorilor, executând testamentele cu cea maĭ mare scrupulositate. Acésta a vědut'o și Agaricĭ și de aceea a făcut Academieĭ legatul aceleĭ părțĭ din averea sa, pe care a destinat-o pentru instrucțiunea poporuluĭ. Sunt dificultățĭ marĭ de a organisà bine ceea ce a voit Agaricĭ ca să facă Academia din averea luĭ. Este vórba aci de bunul nume al Academieĭ și de rěspunderea eĭ. Trebue să facă o școlă, fără îndoială numaĭ pe cât vor fi mijlócele lăsate pentru acésta. Sunt însă dificultățĭ administrative marĭ, pentru că va fi fórte greŭ ca Academia să administreze bine școla așezată într'un sat lângă Vasluiŭ. Și dacă școla va merge rěŭ, a cuĭ va fi rěspunderea, al cuĭ nume se va compromite? Evident al Academieĭ. De aceea trebue să ne dăm bine séma, cum va puté Academia administrà și controlà o școlă cu internat așezată la așà depărtare de sediul eĭ.

D-l *Al. Roman*, recunoscênd cu mulțumire preîngrijirile onorabililor Colegĭ în Delegațiune pentru prestigiul Academieĭ, de care de altmintrelea sunt geloșĭ asemenea toțĭ membriĭ Academieĭ, dice că bine a făcut Delegațiunea că a amânat primirea până la sesiunea generală. Acum însă, după ce Academia în plenul eĭ s'a luminat asupra pretinselor dificultățĭ sulevate, maĭ ales cu privire la administrațiunea școleĭ și internatuluĭ, precum și cu privire la priveghiarea despre mersul regulat al școleĭ, reflectéză d-luĭ Poni că nu vede acele marĭ dificultățĭ, de óre-ce cu privire la funcționarea regulată a școleĭ însușĭ statul, prin revisoriĭ sěĭ școlarĭ, are să ne vie

întru ajutor; de altă parte, ne pot venì întru ajutor și aceĭ Colegĭ aĭ noștri carĭ petrec în acea parte a loculuĭ, putênd eĭ cercetà din când în când acel institut; iar cât pentru dificultățile cu privire la neajunsul veniturilor, observă că Academia nu este obligată a înființà numaĭ decât școla, nicĭ numĕrul internilor nu este fixat; prin urmare, dacă este de făcut adaptarea caseĭ, se va face întâiŭ acésta, apoĭ internatul și în fine școla. Decĭ conchide, că după ce dificultățile ridicate nu sunt de natură de a împedecà primirea și de óre-ce nicĭ unul din d-niĭ Colegĭ carĭ aŭ sulevat aceste dificultățĭ n'a vorbit pentru neacceptare, crede că este bine de a se pune la vot chiar acum primirea donațiuniĭ.

D-l *P. S. Aurelian* ḑice, că nimenĭ maĭ mult decât d-l Poni nu ar puté găsi modul de administrare cel maĭ potrivit pentru bunul mers al școleĭ care se va întemeià din legatul Agaricĭ.

D-l *V. A. Urechia* se declară și d-sa pentru primirea legatuluĭ, a căruĭ punere în aplicare nu i se pare a presentà dificultățĭ marĭ.

Discuțiunea se închide.

— Se pune la vot primirea legatuluĭ făcut Academieĭ de Ioan Agaricĭ, care se aprobă cu 13 voturĭ din 19 membri presențĭ, fiind și 6 abțінerĭ.

ȘEDINȚA DIN 29 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 22 Februarie, prin care Secțiunea propune a se tipărì în *Anale* lucrarea d-luĭ Gr. C. Buțureanu: *Cestiunea Arilor.*

D-l *V. Babeș* observă, că dacă lucrarea are în sine valóre sciințifică, să se publice în *Anale.* D-sa nu crede că acéstă cestiune póte avé vre-o importanță specială pentru istoria Românilor, fiindcă aci este vorba de epoce cu miĭ de anĭ anterióre existențeĭ Românilor. Decidênd să se publice lucrarea în *Anale*, Academia nu se face solidară cu teoriile saŭ conclusiunile autoruluĭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că de sigur Academia nu se face solidară aprobând tipărirea în *Anale,* nicĭ cu cele cuprinse în lucrarea d-luĭ Buţureanu, nicĭ cu discuţiunea care s'a făcut asupra eĭ în Secţiunea istorică.

D-l *V. Maniu* întrébă dacă, votându-se publicarea în *Anale*, nu se dă autoruluĭ drept la o recompensă?

D-l *D. Sturdza* rĕspunde, că în Regulamentul general într'adevĕr se prevede remunerare pentru lucrările publicate în *Anale;* acéstă remunerare însă nu s'a putut până acum prevedé în budgetele anuale, din causă că Academia a fost în strîmtorare de fondurĭ. Acésta se póte aduce la cunoscinţa d-luĭ Buţureanu.

— Se pune la vot și se primesce propunerea Secţiuniĭ istorice.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice, că în urma votuluĭ dat în şedinţa de erĭ pentru primirea legatuluĭ Agaricĭ, urméză să se ica mĕsurile trebuinciόse pentru pregătirea puneriĭ în executare a disposiţiunilor testamentuluĭ. Spre acest scop, crede că ar fi bine a se alege o comisiune de treĭ membri, care să presinte propunerĭ.

— Se procede la alegerea comisiuniĭ şi sunt aleşĭ d-niĭ *P. S. Aurelian, N. Ionescu, Gr. G. Tocilescu.*

D-l *I. Kalinderu,* luând cuvîntul, presintă Academieĭ un plan de situaţiune a grădiniĭ cu casa fostă Otteteleşanu din capitală (calea Victorieĭ No. 49). D-sa propune a se interveni pe lângă Primăria capitaleĭ, spre a se obţiné autorisarea deschideriĭ uneĭ nouĕ strade printre fundul grădiniĭ Otteteleşanu şi proprietatea d-luĭ Bröhm, care să lege strada Teatruluĭ cu aceea a Sărindaruluĭ, în lungime de 85,80 m., pe o lărgime de 12 m., şi a căreĭ suprafaţă va fi de 1029,60 m. p., din carĭ 698,40 m. p. se vor luà din locul Academieĭ, iar restul de 331,20 m. p. din locul d-luĭ Bröhm, care, deşi pe jumătate, fiind însă în partea despre strada Sărindar, are o valóre mult maĭ mare decât locul Academieĭ, ast-fel că compensaţiunea bănéscă ar fi egală. D-sa, intrând în explicărĭ amănunţite, arată avantagiele pentru Academie prin deschiderea acesteĭ nouĕ strade şi că, fără a luà vre-un angagiament în numele Academieĭ, s'a înţeles cu d-l Bröhm că, pe lângă că va cedà locul, va maĭ contribuì încă şi cu jumătate din costul lucrărilor ce se vor face pe acéstă stradă, carĭ, după devisul făcut, vor costà suma de peste 12.000 leĭ, pavarea fiind făcută cu pétră bolovanĭ. Afară de acésta, d-l Bröhm se obligă a cumpĕrà şi făşia de loc în întin-

dere de 71,66 m. c., care, prin deschiderea stradeĭ, va rĕmâné în partea proprietățiĭ d-sale, plătind câte leĭ 60 metrul pătrat, saŭ în total leĭ 4.299. Acest preț, deși maĭ mic decât cel ce se va puté obține prin vîndarea loturilor ce se vor formà pe lungimea stradeĭ, găsesce însă că este bine plătit, de óre-ce nimenĭ altul nu l'ar puté cumpĕrà, neputêndu-l utilisà din causa configurațiuniĭ sale, după cum se póte vedé pe plan, în care este însemnat cu lit. A. D-sa maĭ adaoge de asemenea, că fără a luà vre-un angagiament în numele Academieĭ, a discutat în principiŭ acéstă cestiune și cu d-l Primar al capitaleĭ, care, vĕdênd că deschiderea acesteĭ strade ar fi și de interes public, a consimțit a pune cestiunea în Consiliŭ, însărcinând chiar pe d-l inginer Orĕscu, directorul lucrărilor technice, a studià afacerea, și care aștéptă numaĭ o cerere formală din partea Academieĭ pentru a intrà în studiŭ. D-l Primar a atras însă de la început atențiunea asupra pavăriĭ, care, conform regulamentuluĭ, nu s'ar puté face decât cu pétră cubică, și nu cu bolovanĭ, după cum este prevĕdut în devisul făcut de d-l Kalinderu, ast-fel că cheltuiala ar spori cu vre-o 5.000 leĭ; totușĭ afacerea ar fi îndestul de avantagiósă pentru Academie. Fără ca d-l Kalinderu să-șĭ iea vre-o rĕspundere, rógă pe Academie a decide cum va crede maĭ bine; arată însă, că prin deschiderea acesteĭ strade, s'ar puté vinde din fundul grădiniĭ Otteteleșanu o suprafață de 1.823,90 m. p., împărțită în treĭ loturĭ, avênd fie-care câte o fațadă în lungime de 19,40 m. c., după cum se póte vedé în plan; iar valórea ce s'ar puté obține, crede că s'ar urcà la suma de leĭ 145.912. Astădĭ, pe parte din acest loc se află nisce construcțiunĭ vechĭ (grajdurĭ) fórte ruinate, carĭ sunt închiriate d-luĭ cofetar Riegler pe suma de leĭ 2.900 anual și carĭ pretind în fie-care an cheltuelĭ de reparațiunĭ și întreținere. Deși contractul de închiriare expiră numaĭ la 23 Aprilie 1898, totușĭ d-l Riegler, dacă nu de voe, forțat, va trebuì să consimtă la resiliarea luĭ, de óre-ce a călcat multe din condițiunile prevĕdute într'însul. D-l Kalinderu, făcênd o comparațiune între venitul ce astădĭ daŭ aceste construcțiunĭ și acela ce s'ar puté obține prin vîndarea celor treĭ loturĭ carĭ s'ar face pe noua stradă, arată în mod aproximativ, că vîndéndu-se metrul pătrat de loc cu 80 leĭ, ar însumà leĭ 145.912, din carĭ leĭ 100.000 s'ar destinà pentru acoperirea cheltuelilor ce Academia urmézá să facă cu cele douĕ construcțiunĭ carĭ maĭ sunt trebuinciόse la Institutul de la Măgurele, iar restul de leĭ 45.912, plus leĭ 4.299 luațĭ de la d-l Bröhm, plasându-l în efecte de 5%, ar produce un venit net de 2.510 leĭ, care, dacă nu întrece venitul ce aduc adĭ construcțiunile închiriate, dar diferența nu ar fi mare, căcĭ din venitul de 2.900 leĭ urmézá a se scădé plata de foncieră și cheltuelile de întreținere. D-l Kalinderu, terminând, depune Academieĭ propunerea d-luĭ Bröhm și planul de situ-

ațiune, rugând'o a examinà, dacă nu prin formarea acelor treĭ loturĭ s'ar micșorà valórea caseĭ cu grădina rĕmasă, cu tóte că d-sa găsesce că acéstă proprietate are o întindere considerabilă.

— In urma celor expuse maĭ sus, se autorisă Delegațiunea Academieĭ a da curs propuneriĭ d-luĭ Kalinderu și a se înțelege cu Primăria capitaleĭ pentru deschiderea stradeĭ în condițiunile ce va crede maĭ nimerite, făcênd în acéstă privință tóte cheltuelile necesare.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 1 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *Sp. Haret* presintă pentru publicare în *Anale* scrierea d-luĭ membru corespondent D. Negreanu: *Câte-va observațiunĭ asupra mașineĭ electrostatice a luĭ Wimshurst.*

— Se trimite spre examinare Secțiuniĭ sciințifice.

D-l *V. A. Urechia* dă cetire comunicăriĭ sale: *Din literatura anilor 1806—1814.*

D-l *I. Kalinderu* ḑice: Astăḑĭ d-l N. Kretzulescu, Președintele Academieĭ, a împlinit 84 de anĭ aĭ viețiĭ. In numele Academieĭ, felicit pe d-l Președinte că a ajuns cu tóte puterile activitățiĭ sale la o atât de frumósă vîrstă. Vĕ urez, d-le Kretzulescu, în numele tuturor Colegilor noștri din Academie, încă mulțĭ anĭ, pentru serviciul și binele patrieĭ și al Academieĭ!

D-l *N. Kretzulescu* mulțumesce din inimă d-luĭ Kalinderu și tuturor membrilor pentru simțemintele exprimate d-sale. Sunt fericit, adaoge d-l Kretzulescu, că Dumneḑeŭ mi-a dăruit putere destulă de a purtà etatea de 84 de anĭ și de a vedé patria nóstră ridicată din starea de umilință, în care erà în timpul tinerețelor mele, la starea de înălțare în care astăḑĭ se află, ocupând cu demnitate o posițiune frumósă între statele europene.

ŞEDINŢA DIN 2 MARTIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce următorul:

«*Act de donaţiune.*

«Subscrisul, B. P. Hasdeŭ, în memoria fiiceĭ mele Julia, fac Academieĭ Române donaţiunea de 50.000 leĭ, pe carĭ îĭ depun chiar acum în una sută obligaţiunĭ rurale de stat de câte 500 leĭ a 6%, cu cupónele lor, în cepênd de la 1 Maiŭ 1896, pentru a formà «Fondul Julia Hasdeŭ».

«Venitul anual disponibil al acesteĭ sume, scoţêndu-se de către Academie, după Statute, 15%, adecă 450 leĭ, va fi de 2.550 leĭ, din carĭ:

«I. 550 leĭ anual vor fi meniţĭ la întreţinerea Mausoleuluĭ Julia Hasdeŭ din cimitirul Şerban-Vodă (Belu), unde actualmente se plătesce pentru acest scop câte 15 leĭ lunar (180 leĭ anual) unuĭ băiat îngrijitor şi câte 48 leĭ pe trimestru (192 leĭ anual) pentru luminarea celor 2 candele, plus reparaţiunĭ micĭ eventuale.

«II. Restul de 2.000 leĭ anual se va capitalisà în fie-care treĭ anĭ până la suma de 6.000 leĭ, din carĭ apoĭ jumătatea de 3.000 leĭ va fi la disposiţiunea Academieĭ pentru misiunĭ sciinţifice alternative din partea celor treĭ secţiunĭ, în interesul filologieĭ române, al istorieĭ române şi al fisiografie române; iar cea-laltă jumătate de 3.000 leĭ va formà un premiŭ trienal «Julia Hasdeŭ» pentru o lucrare originală scrisă românesce şi apărută în cursul celor treĭ anĭ precedenţĭ, în sfera vre-unuia din subiectele aci specificate:

«*a*) Istoria critică a uneia singure din următórele provinciĭ române: Basarabia,— Banat,— Bucovina,— Făgăraş,— Haţeg,— Oltenia,— Maramureş,— Moldova-de-sus,— Moldova-de-jos,— Muntenia propriŭ ḑisă — părţile Abruduluĭ;

«*b*) Istoria critică a unuĭ singur oraş românesc saŭ a uneĭ localităţĭ însemnate;

«*c*) Istoria critică a unuĭ singur Domn român, afară de epoca Fanarioţilor;

«*d*) Istoria critică a unuĭ singur Metropolit saŭ Prelat român;

«*e*) Istoria critică a uneĭ singure familiĭ române boerescĭ, a căreia vechime datéză cel puţin de pe la anul 1600;

«*f*) O lucrare despre Zoroastrism saŭ despre Buddhism;

«*g*) O lucrare despre şcóla neo-platonică;

«*h)* O lucrare despre unul din următoriĭ representanțĭ aĭ creștinismuluĭ: Apostolul Paul, Evangelistul Luca, Sf. Augustin, Sf. Gregoriŭ de Nazianz, Sf. Ioan Damascen, Synesius, Origen;

«*i)* O lucrare despre Regina Elisabeta a Englitereĭ;

«*j)* O lucrare despre Șarlota Corday.

«Orĭ-ce lucrare în direcțiune pesimistă saŭ cu o tendință irreligiósă, adecă ateistă saŭ contra luĭ Christ, va fi respinsă; prin irreligiositate însă nu se înțelege de loc combaterea cleruluĭ și a decisiunilor saŭ instituțiunilor bisericescĭ post-pauliane.

«III. Se va preferi indivisibilitatea premiuluĭ. Totușĭ Academia, după împrejurărí, va puté să-l împărțéscă în două, dând un premiŭ de 2.000 leĭ și un accesit de 1.000 leĭ unuĭ alt autor, asupra unuĭ subiect diferit.

«Lucrarea cea premiabilă nu va fi maĭ mică de 150 pagine tipar cicero in-8° text, afară de documente saŭ piese justificative.

«Când o lucrare va fi considerată ca genială, atuncĭ Academia va puté să nu bage în sémă numĕrul paginelor.

«IV. La cas de a nu se decerne un premiŭ din causa lipseĭ uneĭ cărțĭ de valóre saŭ din vre-o altă causă, întréga sumă neîntrebuințată se va distribui în ajutóre bănescĭ la studențiĭ românĭ din Basarabia, înscrișĭ la Universitatea din Bucurescĭ.

«V. Și eŭ și iubita mea soție Julia suntem bĕtrânĭ și suferindĭ. Cât timp voia luĭ Dumnedeŭ ne va maĭ ține pe pămînt, venitul total al donațiuniĭ, în sumă de 3.000 leĭ, cu începere de la 1 Maiŭ 1896, mi se va plăti mie de către Academia Română, în rate lunare de câte 250 leĭ, și aceste rate, după mórtea mea, vor urmà a fi plătite tot așà soțieĭ mele; iar după săvîrșirea nóstră a amîndurora, Academia va întrebuințà venitul anual din «Fondul «Julia Hasdeŭ» în sensul donațiuniĭ de față.

«Scris și subscris cu mâna mea.» (semnat) *B. P. Hasdeŭ.*

Bucurescĭ, 2 Martie 1896. Profesor, strada Michaiŭ-Vodă.

La 9 Martie d-l B. P. Hasdeŭ a presentat următórea Anexă:

«*Anexă la donațiunea «Fonduluĭ Julia Hasdeŭ»*.

«La punctul IV din Actul meŭ de donațiune făcut Academieĭ Române și autentificat de Tribunalul de Notariat la Nr. 2.002 de la 4 Martie 1896, am uitat să prevĕd casul, când într'un an óre-care n'ar fi înscris la Universitatea din Bucurescĭ nicĭ un student român din Basarabia. Mĕ grăbesc a lămuri că, în acest cas, suma cea neîntrebuințată se va distribui în acelașĭ mod la studențiĭ românĭ din Oltenia, înscrișĭ la Universitatea din Bucurescĭ.» (semnat) *B. P. Hasdeŭ.*

Bucurescĭ, 9 Martie 1896. Profesor, strada Michaiŭ-Vodă.

D-l Președinte *N. Kretzulescu* ḑice: Toțĭ am regretat și am deplorat nenorocirea întîmplată Colegulu̦ĭ nostru d-l Hasdeŭ prin perderea iubiteĭ sale fiice. Atât d-sa, cât și soția d-sale, n'aŭ putut decât să se închine hotărîrilor Provedințeĭ. Astăḑĭ d-l Hasdeŭ și soția sa fac Academieĭ o donațiune în memoria iubiteĭ lor singure fiice. Să-ĭ mulțumim în numele Academieĭ pentru frumósa donațiune ce institue prin actul cetit astăḑĭ.

Se pune la votul Academieĭ, conform Art. 85 din Regulamentul general, acceptarea donațiuniĭ de 50.000 leĭ în efecte, făcută de d-l B. P. Hasdeŭ.

— Academia, în unanimitate, decide primirea donațiuniĭ.

ȘEDINȚA DIN 4 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Direcțiunea Gimnasiuluĭ clasic «Vasile Boerescu» din Rîmnicul-Sărat cere a se dărui publicațiunile Academieĭ bibliotecei gimnasiuluĭ.

— Se recomandă Delegațiuniĭ, spre a urmà după normele stabilite.

De la d-l Ioan Cotov, fost profesor, se primesce cererea de a i se da însărcinarea să continue traducerea luĭ Titu Liviu de la cartea VII înainte, fiind-că o probă de traducere făcută de d-sa din acel autor a fost premiată de Societatea Academică la 1877.

— Se recomandă Secțiuniĭ literare spre cercetare.

Se cetesce raportul primit de la Secțiunea literară, prin care se arată că Secțiunea propune a nu se acordà d-luĭ V. A. Forĕscu nicĭ o remunerare pentru colecțiunea de proverbe presentată de d-sa, fiind o lucrare lipsită de valóre.

— Propunerea Secțiuniĭ se aprobă.

ȘEDINȚA DIN 5 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ comisiuniĭ însărcinate a cercetà manuscriptul presentat la concursul Premiuluĭ Alexandru Ioan Cuza de 10.000 leĭ, despre «*Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor*».

Raportul presintă următórele conclusiunĭ ale comisiuniĭ:

«Lucrarea presentată anul acesta este mult inferióră aceleia ce ni s'a adus acum 15 anĭ. Cel puțin rĕposatul de fericită memorie G. Barițiŭ constatà în 1879 că autorul studiuluĭ de atuncĭ «a pus «mare diligență în culegerea și ordonarea documentelor istorice, «cunoscute până în ḑilele nóstre, despre originea poporuluĭ ro-«mânesc în Dacia Traiană și a petreceriĭ luĭ în acéstă țéră».

«Despre lucrarea de est-timp nu se póte ḑice nicĭ atât!

«Ast-fel fiind, nu ar fi póte de trebuință ca Academia să ușureze sarcina celor ce vor voi să întreprindă un asemenea studiŭ, publicând un indice bibliografic al cestiuniĭ? saŭ cel puțin un program maĭ amănunțit?

«Starea în care se află bibliotecele nóstre publice face să se resimtă mult lipsa unuĭ asemenea indice, iar din causă că nu s'a publicat un program maĭ detaliat, s'aŭ putut presentà la concurs nisce lucrărĭ ca cea de care ne ocupăm.

«Scoțêndu-se premiul din noŭ la concurs pentru anul 1900, comisiunea crede că ar trebui să se publice în acelașĭ timp și programul amănunțit, pe care ea îl va întocmi de îndată.»

D-l *Sp. Haret* crede, că ar fi bine ca în viitor să se facă programe amănunțite pentru tóte concursurile, căcĭ prin acésta se vor lămuri subiectele și nu se vor maĭ puté presentà lucrărĭ în afară de intențiunile Academieĭ.

— Conclusiunile comisiuniĭ, punêndu-se la vot, se aprobă cu 19 voturĭ pentru și 2 contra.

ȘEDINȚA DIN 6 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 5 Martie, prin care Secțiunea propune:

a) Ca pentru Premiul cincenal Alexandru Ioan Cuza de 6.000 leĭ din 1901 să se pună la concurs subiectul: «*Istoria critică asupra chinezatelor și districtelor autonome românescĭ din Transilvania, Ungaria și Banat, însoțită în anexe de documente*»;

b) A se publică în *Anale, Memoriile Secțiuniĭ istorice*, scrierea d-luĭ N. Iorga: *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei în a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea.*

— Se pune la vot propunerea *b)* și se primesce, recomendându-se Delegațiuniĭ a însciință pe d-l Iorga, că nu i se va puté da pentru acéstă lucrare remunerarea de 50 leĭ de cólă, prevĕḑută în Regulament.

Se pune în discuțiune propunerea *a).*

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că nu este bine a se limită studiul numaĭ la provinciile românescĭ enumerate în propunerea Secțiuniĭ, ci este necesar ca studiul care va fi premiat să tracteze despre instituțiunea chinezatelor la Românĭ în genere, căcĭ orĭ-unde aŭ fost Românĭ, aŭ fost și chinezĭ, cum se constată spre ex. în Moldova.

D-l *V. Maniu* explică, că subiectul concursuluĭ s'a mărginit la ținuturile enumerate din causă că, din deosebirea de împrejurărĭ, chinezatele s'aŭ desvoltat cu totul alt-fel și aŭ altă însemnătate în regiunile amintite decât în alte țĕrĭ românescĭ. In Banat aŭ fost opt chinezate independente, cu teritoriul lor, avĕnd raporturĭ bine determinate cu regiĭ Ungarieĭ. Tot așă a fost și în Biharia. Din acéstă causă a limitat Secțiunea istorică subiectul la acele ținuturĭ.

D-l *V. Babeș* arată și d-sa, că este mare deosebire între chi-

nezatele din alte părțĭ și cele din Banat, unde ele s'aŭ desvoltat ca individualitățĭ independente și naționale.

D-l *A. D. Xenopol* este de aceeașĭ părere cu d-l Hasdeŭ. Observă că se face confusiune între districtele autonome din Banat și chinezatele românescĭ, carĭ sunt cu totul alt ceva. Crede că nu se póte mărgini lucrarea numaĭ la Banat, ci trebue să se studieze tóte chinezatele românescĭ din tóte părțile: Moldova, Muntenia și Galiția, căcĭ numaĭ ast-fel acéstă instituțiune va puté să fie studiată serios. Așà spre ex. numaĭ în documentele galițiene se vorbesce despre *jus valachicum*, fórte strîns legat de instituțiunea chinezatelor.

D-l *Gr. G. Tocilescu* socotesce, că subiectul a fost bine formulat în Secțiunea istorică, și cel care-l va tractà nu va puté să nu atingă și să studieze chinezatele din alte părțĭ. Totușĭ crede, că s'ar lămuri maĭ bine subiectul, dacă la redacțiunea Secțiuniĭ istorice se vor adăogì cuvintele: ***cu privire și la instituțiunea chinezilor din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ.***

D-l *N. Ionescu* admite subiectul așà cum este presentat, lăsând ca concurentul să-l explice și tracteze cum îl va înțelege. Observă că materia va trebuì tractată începênd din epoca romană, căcĭ acolo se găsesce începutul instituțiuniĭ chinezatelor, ca și al altora.

D-l *I. Caragiani* propune a se da o maĭ mare latitudine cestiuniĭ ce are a se pune la concurs, cerêndu-se de la concurențĭ să se suie până la originea unuĭ popor din sudul Rusieĭ actuale și din Dacia, poporul *Arkenaz*, menționat în Genesă, care este în legătură cu *chenezíĭ* și *chenezatele* românescĭ din țĕrile de-a stânga Dunăriĭ.

D-l *V. Babeș* declară, că se unesce cu adaosul propus de d-l Tocilescu.

D-l *B. P. Hasdeŭ* presintă următórea propunere:

«Titlul lucrăriĭ pentru premiŭ să fie: «*Istoria instituțiuniĭ chi-*
«*nezaturilor la toțĭ Româniĭ*».

Discuțiunea se închide.

— Se pune la vot propunerea d-luĭ Hasdeŭ și se respinge.

— Se pune la vot adaosul propus de d-l Tocilescu și se primesce.

— Se pune la vot propunerea Secțiuniĭ istorice cu adaosul d-luĭ Tocilescu și se primesce.

ȘEDINȚA DIN 7 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire raportuluĭ comisiuniĭ însărcinate cu examinarea manuscriptelor presentate la concursul Premiuluĭ Eliade-Rădulescu despre «*Botanica poporală română* etc.» Comisiunea conchide, că nu póte recomendà pentru premiare pe niciĭ unul din manuscriptele presentate la concurs.

D-l *P. S. Aurelian* observă, că și cu acéstă ocasiune se vede că premiele Academieĭ sunt prea marĭ. Insușĭ raportul comisiuniĭ arată, că unele din manuscripte ar avé óre-care valóre și că ar fi bine ca Academia să dea autoruluĭ o recompensă de câte-va sute de leĭ.

— Se pune la vot conclusiunea raportuluĭ și se primesce cu 19 voturĭ pentru, fiind și 2 contra.

D-l Președinte arată că, în urma acestuĭ vot, conform art. 95 al. ultim din Regulament, valórea Premiuluĭ Eliade-Rădulescu de 5.000 leĭ se va adaoge la fondul Eliade-Rădulescu.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 8 MARTIE 1896.

Preșdința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *B. P. Hasdeŭ* dă cetire comunicăriĭ sale: ***Mileniul chinezatuluĭ românesc.***

D-l *V. A. Urechiă* cetesce comunicarea sa: ***Documente dintre 1800 — 1812.***

ȘEDINȚA DIN 9 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Dr. D. Onciul se primesce un manuscript românesc, care cuprinde parte din Chronica Moldoveĭ și maĭ multe predice. Acest manuscript îl dăruesce Academieĭ d-l Teodor V. Stefanelli, consilier de Tribunal la Câmpulung (Bucovina), exprimând dorința a i se da în schimb publicațiunĭ de ale Academieĭ.
— Se recomandă spre examinare Secțiuniĭ istorice.

D-l *A. D. Xenopol* presintă o culegere completă a rapórtelor consulilor prusienĭ din Bucurescĭ din aniĭ 1817 — 1837, făcută de d-l N. Iorga, propunênd ca aceste documente să fie publicate de Academie, «încredințându-se d-luĭ Iorga corectura tiparuluĭ, în condițiunile în carĭ s'a încredințat colecționatorilor atare însărcinare».
— Se recomandă Secțiuniĭ istorice spre cercetare.

D-l *D. Sturdza* dăruesce documentele originale, asupra cărora este făcut studiul d-luĭ Iorga: ***Contribuțiunĭ la istoria Munteniei în a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea.*** Aceste 27 documente se adaoge lângă altele 8 dăruite de d-l Urbani de Gheltof de la Veneția și publicate de d-l N. Iorga în «***Archiva Societățiĭ sciințifice și literare din Iașĭ***». D-l D. Sturdza adaoge pe lângă ele alte diverse însemnărĭ, scrisorĭ și socotelĭ privitóre la aceleașĭ persóne și evenimente.

D-l membru corespondent T. T. Burada presintă pentru publicare în *Anale* scrierea: ***Scurtă privire istorică asupra bisericiĭ staurpighiane a Adormiriĭ Maiceĭ Domnuluĭ, așă numite «Biserica moldovenéscă» (Cerkva voloska), din Lemberg, de presviter ort. or. Eughenie Vorobchievicĭ, păstor de suflete la ort. or. biserică în Lemberg.***

— Se recomandă spre cercetare Secțiuniĭ istorice.

ȘEDINȚA DIN 11 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l I. Pop Florantin se primesc maĭ multe desemnurĭ, un instrument de metal pentru mĕsurarea unghiuluĭ de aur al frumusețeĭ omuluĭ și diferite publicațiunĭ ale sale, spre a se avé în vedere la judecarea scrieriĭ ***Frumuseța liniară și frumuseța omuluĭ***, presentată la concursul Premiuluĭ Lazăr din acest an.

— Se recomandă Comisiuniĭ premielor anuale.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 4 Martie, prin care se arată că Secțiunea a decis a se propune ca subiect pentru Premiul Adamachi din anul 1899: «***Biserica creștină ortodoxă din România și influența eĭ morală în evoluțiunea culturală a țĕrilor române de la începutul seculuĭ nostru până la 1891.***»

D-l *B. P. Hasdeŭ* observă că Secțiunea literară, pentru acelașĭ Premiŭ Adamachi din anul 1898, a propus subiectul: «***Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară și religiósă.***» De aceea crede că sunt prea multe subiecte religióse, prea mulțĭ Metropolițĭ, căcĭ cea maĭ mare parte din desvoltarea subiectuluĭ propus de Secțiunea istorică va fi despre Metropolitul Veniamin. Din acéstă causă, d-sa este în contra subiectuluĭ propus.

D-niĭ *N. Ionescu, Gr. G. Tocilescu* și *D. Sturdza* susțin, că este bine pus și bine definit subiectul propus de Secțiunea istorică.

— Propunerea Secțiuniĭ istorice se pune la vot și se aprobă.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 22 Februarie, prin care Secţiunea propune a se pune la concursul Premiuluĭ Adamachi din anul 1898 subiectul: «*Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară şi religiósă.*»

— Propunerea Secţiuniĭ literare se pune la vot şi se primesce.

S. Sa *I. M. Moldovanu* dă cetire următoruluĭ raport al comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea lucrărilor făcute în anul 1895—96:

«Comisiunea exmisă din partea d-vóstre spre examinarea raportuluĭ presentat de către Delegaţiunea Academieĭ asupra lucrărilor făcute în anul 1895—96 satisface însărcinăriĭ primite întru următórele:

«Perderea membrilor activĭ aĭ Academieĭ Dr. D. Brândză şi Alex. Odobescu, rĕposaţĭ în decursul acestuĭ an, să se iea cu regret spre sciinţă, cu atât maĭ vîrtos că amîndoĭ aceştia în tótă viéţa lor aŭ lucrat cu mult succes pentru rĕspândirea cultureĭ între Românĭ şi mórtea lor timpurie este o adevĕrată perdere pentru luminarea poporuluĭ român. Iar de altă parte Delegaţiuniĭ să i se exprime mulţumirĭ pentru onorurile prestate acestor Colegĭ aĭ noştri la înmormîntarea lor. Asemenea să se exprime mulţumirĭ Delegaţiuniĭ pentru cele îndeplinite din parte-ĭ la încetarea din viéţă a luĭ H. Baillon, fost membru onorar al Academieĭ, şi a binemeritatuluĭ pentru omenire L. Pasteur.

«Delegaţiunea a fost cu îngrijire deplină şi faţă de ceĭ ce aŭ făcut donaţiunĭ pentru Academie şi aŭ murit în decursul acestuĭ an. Decĭ ea a dat onórea cuvenită luĭ Ioan Agaricĭ şi Marieĭ General Ioan Carp, prin carĭ fapte încă merită recunoscinţa onorateĭ Academiĭ.

«Comunicările interesante, ce s'aŭ făcut în cele 39 şedinţe ordinare ale anuluĭ, sunt probe îmbucurătóre de progres în respectul acesta; dar ele nu aŭ prestat material de ajuns spre a se executà hotărîrea din anul trecut şi a se introduce publicarea în fascicule bimensuale. De aceea comunicările anuluĭ trecut s'aŭ publicat într'un singur fascicul, dejà scos de sub tipar.

«Despre acésta onor. Academie bine-voiască a luà act.

«Referitor la publicațiunile făcute într'acest an, raportul dovedesce resultate fórte îmbucurătóre. Deci comisiunea propune, ca Delegațiunii să i se exprime mulțumiri pentru fructele mănóse, ce a dat pe terenul acesta la disposițiunea némului nostru.

«Iar cu privire la unele din publicațiunile începute, comisiunea face propunerile următóre:

«*Hronicul lui Cantemir* să se tipăréscă cât se va puté mai curînd. După aceea să se continue cu editarea altor opere ale acestui autor, în cât acelea sunt de interes pentru noi.

«In privința opului *Magnum Etymologicum Romaniae*, onor. Academie să iea act cu mulțumire de continuarea publicării și să urăm cu toții Colegului nostru Hasdeŭ putere și liniște, spre a continuà acéstă operă grandiósă, pe care românimea întrégă o aștéptă cu dor.

«Publicațiunile din fondul Princesa Alina Știrbei să se continue și să se termine, iar opul despre *Bibliografia română*, cum și *Catalogul analitic al manuscriptelor* și *Catalogul descriptiv al documentelor din colecțiunea Academiei*, tóte trei puse în prospect pentru anul viitor, vor fi lucrări fórte folositóre și vor recompensà deplin munca ce o pretinde redactarea și publicarea lor. Deci bine-voiască onor. Academie a recomendà Delegațiunii cu tótă căldura lucrările acestea.

«In cât pentru publicațiunile întrerupte saŭ întârḑiate, să se recomande Delegațiunii a stăruì după putință ca decisiunile anteriόre să se execute.

«Cu multă satisfacțiune constatăm, pe basa raportului, avîntul și desvoltarea îmbucurătóre ce aŭ luat publicațiunile Hurmuzaki și cum că subvențiunea anuală de la stat iarăși s'a ridicat la suma de 33.000 lei. Considerând acésta, comisiunea se simte datóre a propune că onor. Academie să voteze mulțumite Guvernului actual și în special Ministrului Instrucțiunii publice, d-lui Coleg P. Poni, pentru că a îngrijit a se restabili în budget subvențiunea în suma de mai înainte, iar de altă parte acelui bărbat bine meritat pentru Academie, căruì suntem datori a mulțumì întréga publicațiune Hurmuzaki, d-lui Coleg al nostru D. A. Sturdza.

«Din raport se vede maĭ încolo, că Delegaţiunea, îngrijind a se face cercetărĭ prin archivele din străinătate, a adunat o serie de lucrărĭ fórte importante pentru istoria nóstră. Intre acestea, de însemnătate maĭ mare se vĕd a fi achisiţiunile făcute din archivele oraşelor săsescĭ din Transilvania: pentru că între veciniĭ Saşĭ şi România din timpurile cele maĭ vechĭ a fost legătură continuă. Decĭ hârtiile procurate de acolo negreşit aŭ să verse lumină asupra multor cestiunĭ până acì dubie şi să desveléscă fapte şi împrejurărĭ până acì necunoscute. Pentru aceste stăruinţe, să se voteze mulţumirĭ Delegaţiuniĭ şi să i se recomande a continuà lucrul început cu succes aşà fericit şi, în cât s'ar puté, chiar a-şĭ lărgì cercul cercetărilor de felul acesta; iar de altă parte, când se va puté şi în cât vor admite mijlócele disponibile, să încépă şi publicarea acestor colecţiunĭ.

«Intre memoriile tipărite în *Anale* unele aŭ fost fórte voluminóse şi aŭ înghiţit, peste suma de 12.000 leĭ, înscrisă în budget spre scopul acesta, încă alte 11.000 leĭ. Decĭ comisiunea este de părere, ca Academia să fixeze un maximum de întindere pentru memoriile ce sunt a se tipărì în *Anale,* iar lucrările maĭ voluminóse să se tipăréscă, când va decide Academia, din fondurĭ anume puse în budget pentru fie-care lucrare de acestea.

«Biblioteca se bucură de îngrijirea continuă a Delegaţiuniĭ. Ea se desvoltă şi se îmbogăţesce pe ḑi ce merge; colecţiunile eĭ se pun în ordine cu stăruinţă, ca aşà să pótă fi la disposiţiunea publiculuĭ. Am ajuns acolo, de putem constatà cu vie plăcere că în biblioteca Academieĭ Româniĭ aŭ prima instituţiune de felul acesta, care ḑi de ḑi, de diminéţă până séra, stă la disposiţiunea publiculuĭ, ale căruĭ interese sunt ajutate printr'un serviciŭ fórte îndemănatic şi prompt. Pentru dobândirea acestuĭ resultat, scim cu toţiĭ ce suntem datorĭ a mulţumì zelosuluĭ Bibliotecar şi Coleg al nostru, d-l membru corespondent Ioan Bianu. Singura pedecă, ce provine din strîmtórea localuluĭ biblioteceĭ, graţie donaţiuniĭ mărinimóse făcute de statul român chiar sub durata acesteĭ sesiunĭ, în scurt va fi

delăturată, și așà biblioteca nóstră se va pune în stare de a corespunde deplin destinațiunii sale.

«Concursurile la premiĭ se tractéză deosebit, conform statutelor. Decĭ comisiunea acésta nu are de dis nimic asupra lor.

«Membriĭ comisiuniĭ: *I. Caragiani*, *A. Naum*.

«Raportor, *I. M. Moldovanu*.»

Bucurescĭ, 8 (20) Martie 1896.

Propunerile comisiuniĭ se pun în discuțiune.

Asupra publicațiuniĭ operelor luĭ Dimitrie Cantemir:

D-l *B. P. Hasdeŭ* observă, că una din scrierile cele maĭ bogate, atât în informațiunĭ despre starea societățiĭ din acel timp, cât și în frumusețĭ de stil și limbă, este *Istoria hieroglifică*. Acéstă scriere a fost tipărită de Academie pentru întâia óră, însă din causa ideilor ortografice carĭ predomniaŭ atuncĭ, tipărirea s'a făcut într'o transcriere fórte rea. De aceea ar fi bine ca să se facă o nouă edițiune, când vor fi mijlóce pentru acésta.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dice, că maĭ sunt câte-va scrierĭ de Cantemir până acum nepublicate și necunoscute, carĭ sunt fórte interesante, cum este scrierea despre Coran, despre musica turcéscă și unele scrierĭ filosofice. Ar fi bine ca, în marginele putințeĭ, să se tipăréscă pe rînd tóte aceste scrierĭ ale mareluĭ erudit moldovén de la începutul seculuiuĭ trecut.

— Se pun la vot și se primesc tóte propunerile cuprinse în raportul comisiuniĭ.

— După propunerea aceleiașĭ comisiunĭ, se decide ca memoriile, carĭ sunt a se tipărì în *Analele Academieĭ*, să aibă o întindere de maximum dece cóle de tipar.

ȘEDINȚA DIN 12 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *Sp. Haret* presintă pentru publicare în *Anale* scrierea d-luĭ Dr. C. Istrati: *Nomenclatura în Chimia organică.*

— Se recomandă spre cercetare Secțiunii sciințifice.

ȘEDINȚA DIN 14 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secțiuniĭ literare pentru ședința de la 5 Martie 1896, prin care se arată că Secțiunea a hotărît:

a) A propune pe d-l I. Nenițescu pentru a fi ales membru corespondent român la acea Secțiune;

b) A se respinge cererea d-luĭ I. Cotov, de a fi însărcinat cu continuarea traduceriĭ luĭ Titu Liviu.

— Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ propunerea pentru alegere de membru corespondent într'o viitóre ședință.

— Se primesce propunerea Secțiuniĭ de a nu se da d-luĭ I. Cotov însărcinarea de a continuà traducerea luĭ Titu Liviu.

D-l *I. Kalinderu* arată, că după raportul Direcțiuniĭ Institutuluĭ Otteteleșanu, se constată că este absolută trebuință de o a doua clădire la acel Institut, pentru că în localul actual nu pot încăpé decât elevele a treĭ clase, iar în anul 1897 Institutul va avé patru clase. D-l I. Kalinderu amintesce, că în două ședințe trecute a presentat planurile noueĭ clădirĭ, carĭ aŭ fost modificate în urma arătărilor făcute de uniĭ din d-niĭ membri. Acum este trebuință, ca Academia să bine-voiască a da un vot, prin care Delegațiunea să fie autorisată a face acéstă lucrare, a căreĭ cheltuială nu va trece peste 60.000 leĭ. Pentru completarea clădirilor de la Măgurele va fi trebuință a se cheltui în total vre-o 110.000—120.000 leĭ. Tot de-odată d-l Kalinderu arată, că móra de pe moșia Măgurele este în rea stare, dar

cu reparațiunĭ, carĭ după devis ar costà 7.167 leĭ, s'ar puté readuce în stare bună. Este necesar ca Academia să dea, și în privința acésta, Delegațiuniĭ autorisarea de a face repararea moriĭ.

D-l *V. Babeș* întrébă și cere să se explice, din ce veniturĭ se vor acoperì aceste cheltuelĭ.

D-l *I. Kalinderu* explică, spunênd că, din vîn̦darea celor treĭ loturĭ carĭ se vor puté formà din grădina Otteteleșanu prin deschiderea stradeĭ, se va incassà o sumă de aproximativ 120.000 leĭ; chiar dacă nu s'ar face acéstă vîn̦dare, budgetul ordinar al Fundațiuniĭ dispune de mijlóce suficiente pentru a întîmpinà cheltuiala propusă; ast-fel în proiectul de budget pentru anul 1896—97, se dispune de suma de 45.000 leĭ pentru clădirĭ nouĕ și reparațiunĭ la imobile.

— Academia dă Delegațiuniĭ autorisarea de a face lucrările propuse de d-l I. Kalinderu.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 15 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l *A. D. Xenopol* cetesce comunicarea sa despre: *Caracterul sciințific al istorieĭ*.

D-l *D. C. Olănescu* cetesce comunicarea sa despre: *Inceputurile teatruluĭ în Moldova*.

ȘEDINȚA DIN 16 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ istorice pentru ședința de la 12 Martie, prin care se arată că Secțiunea a decis a face următórele propunerĭ:

a) A se adaoge programul desvoltător presentat de d-l I. Kalinderu, cu conclusiunea d-luĭ Xenopol, pentru subiectul «*Biserica creștină ortodoxă română*, etc.», propus spre a se pune la concursul Premiuluĭ Adamachi din 1899.

— Propunerea Secțiuniĭ se pune la vot și se primesce.

b) Cu privire la publicarea documentelor istorice presentate de d-l N. Iorga, Secțiunea propune să fie întrebat d-l Iorga dacă, în fața situațiuniĭ budgetare în care se află Academia, renunță d-sa la indemnisarea pentru corectura și cesiunea colecțiuniĭ, și în cas afirmativ, să fie rugat d-l Xenopol a face un raport asupra documentelor oferite.

D-l *A. D. Xenopol* ḑice, că d-sa primesce cu plăcere însărcinarea care i se dă. Cunósce colecțiunea d-luĭ Iorga și scie că ea are o deosebită insemnătate. Tînĕrul profesor de istorie este ocupat și preocupat numaĭ de studiile istorice, cărora le dă tot timpul și tóte puterile sale; de aceea el merită tot interesul și bunăvoința Academieĭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* profită de acéstă ocasiune, spre a exprimà o dorință. Din tóte publicațiunile Academieĭ, cele maĭ însemnate sunt fără îndoială publicațiunile de documente istorice. Acestora le lipsesce până acum în cea maĭ mare parte indicele alfabetice, absolut necesare pentru a puté fi bine utilisate. D-sa se învoesce bucuros să se publice documentele presentate de d-l Iorga, cu condițiune numaĭ ca d-l Iorga să facă la sfîrșit cuvenitul indice alfabetic.

D-l *D. A. Sturdza* ḑice, că este drept ceea ce s'a spus în Secțiunea istorică, că d-l Urechia a publicat în *Analele Academieĭ* un mare numĕr de documente și că n'a luat remunerare pentru publicarea lor; dar d-l Iorga este în posițiune deosebită de a d-luĭ Urechia. D-l Iorga este la începutul carierei sale și are prin urmare, natural, multe greutățĭ; dînsul s'a dat cu totul sciințeĭ istorice, neocupându-se de nimic alt ceva, și din acéstă causă iarășĭ merită o atențiune deosebită din partea Academieĭ. Pe de altă parte, este iarășĭ adevĕrat, că atât de multe documente s'aŭ desco-

perit și s'aŭ adunat, în cât subvențiunea de 33.000 leĭ, care se primesce de la stat, nu ajunge pentru cheltuelile de decopiare, corectură și tipar, și este natural că pentru tóte aceste treĭ felurĭ de lucrărĭ trebue să fie remuneratĭ aceĭ carĭ le fac. D-l Sturdza propune, ca Academia să decidă tipărirea documentelor aduse de d-l Iorga în colecțiunea istorică Hurmuzaki, și d-sa promite a găsi mijlóce, în afară de fondul publicațiuniĭ, pentru a se da d-luĭ Iorga remunerarea cuvenită pentru facerea corecturiĭ. Cestiunea indicelor alfabetice, ridicată de d-l Hasdeŭ, are o deosebită însemnătate. D-l Sturdza observă că unele volume (II, p. 1; III, p. 1, 2; IV, p. 1, 2; V, p. 1, 2; VI și VII) aŭ indicele lor alfabetice la sfirșitul fie-căruia. Pentru volumele I și II din Supl. I, formate din documente adunate la Paris de d-niĭ Tocilescu și Odobescu din relațiunile între Francia cu Turcia, s'a făcut asemenea un indice alfabetic, care chiar acum se află sub tipar. Pentru volumele I, p. 1, 2 și II, p. 2—5, d-l N. Densușianu, care le-a tipărit și se află la sfirșitul lucrăriĭ, pregătesce un indice alfabetic pentru tóte împreună. De asemenea se prepară un indice pentru tomurile VIII și IX. D-l Iorga, se înțelege, va face și d-sa la sfirșitul volumuluĭ sĕŭ indicele dorit de d-l Hasdeŭ.

D-l *A. D. Xenopol* ḑice, că publicațiunile de documente până acum făcute de d-l Iorga sunt o garanție că și acésta va fi făcută după tóte regulele sciințeĭ și va avé indicele necesar.

— Se decide a se publică documentele presentate de d-l Iorga în colecțiunea Hurmuzaki, rĕmânênd ca d-l Sturdza să procure remunerarea pentru corectură.

c) Secțiunea propune ca scrierea d-luĭ Vorobchievicĭ despre ***Istoria bisericeĭ Maiceĭ Domnuluĭ din Lemberg*** să se dea d-luĭ Urechia spre a o ceti și a raportà asupra eĭ; după raportul d-luĭ Urechia se va decide asupra tipăririĭ eĭ.

— Propunerea Secțiuniĭ se aprobă.

D-l *Sp. Haret* cetesce raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Adamachi

asupra administrării acesteĭ Fundațiunĭ în anul trecut și propunerile pentru 1896—97.

D-l *I. C. Negruzzi* are îndoială, dacă pentru studiul architecturiĭ este maĭ bine să se trimită bursierul la München, cum propune comisiunea, saŭ la Paris. D-sa crede că ar fi maĭ bine să se trimită la Paris.

D-l *I. Kalinderu* recunósce că München este Florența Germanieĭ. Gustul artelor și în special al architecturiĭ este acolo fórte desvoltat. Pentru studiul architecturiĭ sunt bune și alte orașe, cum este Parisul și maĭ ales Roma. Roma a câștigat fórte mult în acéstă direcțiune de când a devenit capitala Italieĭ; s'aŭ făcut o mare mulțime de zidirĭ nouĕ, carĭ staŭ cu demnitate lângă cele antice. Pentru acest motiv, d-sa propune ca bursierul de architectură să se trimită la Roma, unde, pe lângă arta modernă, va puté studià și architectura romană veche. Cu acéstă ocasiune, d-l Kalinderu propune să se dea d-luĭ secretar-archivar o gratificațiune de 600 leĭ pentru diferite lucrărĭ făcute în administrarea fonduluĭ Adamachi: inspectarea celor douĕ moșiĭ și facerea actelor de transacțiune cu moștenitoriĭ de sânge aĭ rĕposatuluĭ.

D-l *Sp Haret* explică, spunĕnd că Comisiunea a preferit orașul München pentru motive seriόse. In architectură este și artă și sciință, și architectul trebue să fie artist și constructor. In școla de Bele-Arte din Paris architectura se consideră și se studiază exclusiv ca artă, adecă din punctul de vedere al formeĭ și al proporțiunilor; construcțiunea este representată printr'un singur curs, fórte puțin considerat. Din acéstă causă, architecțiĭ francesĭ lucrézā tot-deauna cu un inginer constructor. Architecțiĭ de la München sunt și constructorĭ. De acésta a avut ocasiune a se convinge atât d-sa cât și d-l Sturdza, când eraŭ în Ministeriul Instrucțiuniĭ publice, căcĭ singur rĕposatul F. Xenopol, architect de la München, presentà lucrărĭ bine studiate din punctul de vedere al construcțiuniĭ. Architecțiĭ noștri de până acum sunt aprópe toțĭ eșițĭ din școla de la Paris, și de aceea construcțiunile dĕ la noĭ sunt făcute de obiceiŭ cu atențiune maĭ mult la fațadă decât la distribuire și la soliditate. Școla din Roma nu o cunósce.

D-l *B. P. Hasdeŭ* a fost tot-deauna preocupat de cele spuse de d-l Haret. Construcţiunea locuinţelor este în fórte strînsă legătură cu condiţiunile teritoriale: calitatea soluluĭ, materiale de construcţiune, climă. Când Academia trimite un bursier pentru architectură, trebue să-l trimită într'o ţéră ale căreĭ condiţiunĭ climaterice se asémĕnă maĭ mult cu ale nóstre. O asemenea ţéră este Olanda. La noĭ, se scie că cea maĭ mare parte din case, curînd după construirea lor, devin umede şi din acéstă causă nesănătóse. In Olanda umedéla este maĭ mare decât la noĭ; cu tóte acestea casele sunt uscate şi solide, pentru că sunt bine construite Olanda are o bună şcólă de architectură la Amsterdam, şi d-sa propune ca bursierul Academieĭ să fie trimis a-şĭ face studiile la acea şcólă D-sa adaoge, că se unesce cu propunerea făcută de d-l Kalinderu, de a se da d-luĭ Cuţiana o remunerare de 600 leĭ.

D-l *N. Ionescu* este în contra gratificaţiuniĭ propuse, pentru că asemenea gratificaţiunĭ trebuesc înscrise în budgetul ordinar al Academieĭ. D-sa este pentru ca bursierul de architectură să se trimită la München. Acest oraş este o Atenă în ţéra germană. Din studiul architecturiĭ clasice, Bavaresiĭ de la München aŭ făcut o şcólă de architectură a lor bună, atât din punctul de vedere artistic, cât şi practic. Este bine ca bursierul Academieĭ să studieze în mijlocul social şi artistic al aceleĭ societăţĭ tinere, pline de avînt şi de vigóre.

D-l *D. Sturdza* se unesce cu d-l Ionescu, ca bursierul să fie trimis la München, pentru că acolo va trăi maĭ eftin, într'un mijloc social maĭ simplu. Architecţiĭ de la Paris sunt obicĭnuiţĭ într'un mijloc cu bogăţiĭ marĭ; eĭ nu vĕd decât lucrărĭ de mare lux; astfel, la clădirile statuluĭ pe carĭ le-aŭ făcut şi le fac, nicĭ odată nu pot rĕmâné în devisele stabilite şi lucrările lor costă aprópe totdeauna îndoit saŭ maĭ mult decât aŭ fost devisele fixate la început.

D-l *I. Kalinderu* stăruesce pentru trimiterea bursieruluĭ de architectură la Roma.

— Se pune la vot amendamentul d-luĭ Kalinderu de a se tri-

mite bursierul de architectură la Roma și se primesce cu 11 voturĭ, fiind 9 contra.

— Se pun la vot și se primesc propunerile cuprinse în raport.

— Se pune la vot raportul în total și se aprobă.

— Se pune la vot și se aprobă gratificațiunea propusă de d-l Kalinderu a se da d-luĭ Cuțiana.

Se dă cetire raportuluĭ Secțiuniĭ sciințifice, prin care se arată că Secțiunea a decis următórele:

a) Să se adaogă la capitalul de 10.000 leĭ al fonduluĭ donat de Dr. A. Fĕtu suma de 5.000 leĭ, strînsă din economiile capitalisate, și din venitul capitaluluĭ de 15.000 leĭ să se publice, din 5 în 5 anĭ, câte un premiŭ de 3.000 leĭ;

b) Dacă în vre-un an premiul nu se va decerne, suma de 3.000 leĭ să se adaogă la capitalul de 15.000 leĭ;

c) Premiul să se pótă subdivisà proporțional cu valórea lucrărilor ce ar intrà la concurs, când comisiunea, care le examinéză, ar găsì că douĕ saŭ maĭ multe din ele ar merità să fie încuragiate;

d) Subiectul ales pentru primul premiŭ din 1901 să fie ***Charta agronomică a Românieĭ.***

D-l *V. A. Urechia* propune, ca dividerea premiuluĭ să se facă numaĭ în douĕ și proporțional cu valórea lucrărilor.

— Propunerea d-luĭ Urechia se primesce.

— Propunerile Secțiuniĭ, cu acéstă explicare, se primesc.

Secțiunea Sciințifică propune a se tipàri în ***Anale*** următórele lucrărĭ ale d-luĭ St. C. Hepites: ***Materiale pentru climatologia Românieĭ***. IV. ***Clima Sinaieĭ*** și V. ***Plóia în România***, precum și lucrarea d-luĭ D. Negreanu: ***Câte-va observațiunĭ asupra mașineĭ electrostatice a luĭ Wimshurst.***

— Propunerea se primesce.

ȘEDINȚA DIN 18 MARTIE 1896. (Diminéța.)

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *Sp. Haret* ḑice, că i s'a spus că nu ar existà la Roma o școlă specială de architectură. Crede, că este necesar ca Academia să autorise Comisiunea Fundațiuniĭ Adamachi, ca bursierul să fie trimis la o altă școlă de architectură în Italia, dacă o asemenea școlă nu există la Roma.

— Se decide a se da Comisiuniĭ autorisarea cerută de d-l Haret.

D-l *D. C. Ollănescu* propune, ca lucrarea sa despre *Istoria teatruluĭ român*, cetită în maĭ multe ședințe publice, să se publice în *Anale, Memoriile Secțiuniĭ literare.*

— Propunerea se primesce.

D-l *Gr. G. Tocilescu,* ca raportor al Comisiuniĭ Premielor anuale, cetesce raportul general asupra cărților presentate la concursul Premiuluĭ Năsturel-Herĕscu de 4.000 leĭ. In acest raport se arată, că în comisiune s'aŭ acordat pentru premiare voturĭ următórelor publicațiunĭ:

Scrieriĭ d-luĭ I. Nenițescu	7	voturĭ	pentru,	1 contra
Scrieriĭ d-luĭ A. Chicea-Comănescu	6	»	»	2 »
Scrieriĭ d-luĭ A. Vlahuță	4	»	»	2 »

D-l *A. D. Xenopol* dă cetire raportuluĭ sĕŭ special asupra scrieriĭ d-luĭ I. Nenițescu: *De la Românii din Turcia Europeană.*

Se pune la vot propunerea Comisiuniĭ de a se da d-luĭ I. Nenițescu Premiul Năsturel-Herĕscu.

Resultatul votuluĭ este: 19 pentru, 3 contra.

— D-l Președinte anunță, că propunerea întrunind două treimĭ din voturĭ, Premiul Năsturel-Herĕscu s'a acordat d-luĭ I. Nenițescu.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secțiuniĭ literare pentru ședința de la 18 Martie, prin care Secțiunea propune a se pune la concurs traducerea luĭ Titu Liviu în condițiunile observate maĭ înainte, însă așà ca specimenele de traducere să fie presentate înaintea sesiuniĭ generale din 1897.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că Academia se află actual strîmtorată de alte trebuinţe mult maĭ urgente decât continuarea traduceriĭ autorilor clasicĭ. De aceea d-sa este de părere, ca acéstă lucrare să se amâne până când Academia va dispune de maĭ multe mijlóce.

— Propunerea d-luĭ D. Sturdza se pune la vot şi se primesce.

Se dă cetire raportuluĭ Direcţiuniĭ Institutuluĭ Otteteleşanu asupra mersuluĭ Institutuluĭ de la sesiunea generală trecută şi până acum.

D-l *D. C. Ollănescu* propune a se exprimà mulţumirĭ Comisiuniĭ, sub a căreĭ supraveghiare înfloresce acest Institut şi se desvoltă cu atât folos pentru buna crescere şi solida instrucţiune a copilelor destinate a devenì bune mame de familie.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că Institutul Otteteleşanu a început într'adevĕr fórte bine; pentru acésta însă se cuvin mulţumirĭ d-luĭ I. Kalinderu, care l'a dăruit Academieĭ şi care-ĭ arată o neadormită îngrijire, adevĕrat părintéscă.

— Raportul se iea spre cunoscinţă şi se votéză unanime mulţumirĭ d-luĭ Ioan Kalinderu.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE 1896. (Séra.)

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 18 Martie, prin care se arată că Secţiunea a decis: 1) A nu se da nicĭ o rĕsplată d-luĭ Dimitrie P. Lupaşcu pentru *Poesiile şi Satirele ţĕranuluĭ* adunate de d-sa; 2) A nu se luà în nicĭ o considerare specimenele de poesiĭ presentate de părintele Papinescu.

— Propunerile Secţiuniĭ se aprobă.

D-l *Gr. G. Tocilescu,* ca raportor al Comisiuniĭ premielor, dă cetire raportuluĭ general asupra lucrărilor presentate la concursul

Premiuluĭ Lazăr. Comisiunea propune pentru premiare scrierea d-luĭ Dr. Gr. Antipa: ***Studiĭ asupra pescăriilor din România.***

D-l *Gr. Ștefănescu* dă citire raportuluĭ sĕŭ special asupra scrieriĭ d-luĭ Antipa.

D-l *D. Sturdza* observă, că în discuțiune sunt puse două cestiunĭ: 1) ce fel de scriere este lucrarea d-luĭ Antipa, sciințifică saŭ literară; 2) însășĭ valórea sciințifică a lucrăriĭ. Asupra întâieĭ întrebărĭ, d-sa dice că trebue lămurit întâiŭ de ce se ține Economia politică, de sciințe orĭ de litere? Rĕspunsul îl dă chiar compunerea Secțiuniĭ sciințifice, arătând că Economia politică este între sciințe, și de aceea d-niĭ Aurelian și Ion Ghica, economiștĭ, aŭ fost aleșĭ în acea secțiune, deși nu sunt naturaliștĭ, matematicĭ, etc. Decĭ orĭ-ce scriere despre Economia politică este sciințifică și intră în domeniul Premiuluĭ Lazăr. Ast-fel fiind, argumentul adus în contra premieriĭ, că scrierea nu este sciințifică prin cuprinsul sĕŭ, nu este justificat. Ea nu se ocupă, ce e drept, de sciințele naturale saŭ matematice, ci de Economia politică. Autorul a studiat cestiunea pescăriilor în cele maĭ celebre scrierĭ din punctul de vedere economic. Pescăria este una din ramurele cele maĭ importante de producțiune ale țĕriĭ nóstre, ca și minele, pădurile, salinele, și decĭ presintă o fórte mare însemnătate pentru economia țĕriĭ. Se póte dice că scrierea d-luĭ Antipa este prea mică pentru a fi premiată, dar nu i se póte contestà nicĭ valórea sciințifică, nicĭ marea însemnătate a cestiuniĭ pe care o tractéză. Autorul nu intră în cercetarea amănunțită a fauneĭ apelor nóstre, pentru că acest studiŭ nu erà în cestiunea tractată de dînsul. Tóte datele sciințifice privitóre la subiectul tractat, autorul le posedă perfect, din întréga literatură sciințifică a acesteĭ cestiunĭ până la lucrările cele maĭ nouĕ. Chiar asupra țĕriĭ nóstre, a strîns date fórte prețióse din tóte isvórele carĭ sunt până acum cunoscute, atât din vechime cât și din timpurile nóstre. D-sa înțelege ca uniĭ sá nu voiască a da d-luĭ Antipa premiul, dar nu este bine să se depreciezе o lucrare de mare valóre printr'un raport ca al d-luĭ Ștefănescu. S'a dis că autorul nu dă tabele statistice despre pro-

ducţiunea şi comorciul pescelui în ţéră; dar aceste date statistice nu există, nimenĭ nu s'a gândit să le facă. De unde erà decĭ să le dea autorul? El a adunat cele maĭ împrăştiate cunoscinţe privitóre la producţiunea apelor nóstre şi le-a coordonat ast-fel, în cât din ele resultă o lumină cât se póte de completă asupra cestiuniĭ. Scopul scrieriĭ este să facă ţéra atentă, că pescăriile sunt o mare bogăţie a eĭ şi că exploatarea lor de astădĭ este un vandalism, care trebue să înceteze, dacă nu voim ca acéstă mare bogăţie să se pérdă de tot. Póte că soluţiunile d-luĭ Antipa — deşi conforme cu sciinţa şi cu ceea ce s'a făcut cu succes mare în alte ţĕrĭ — să nu se potrivéscă la noĭ, să întîmpine dificultăţĭ din causa obicĭnuinţelor vechĭ, greŭ de invins. Nu se póte imputà autoruluĭ că este nesciinţific, ci cel mult se póte dice că pot fi şi alte soluţiunĭ decât cele date de d-l Antipa. A maĭ spus d-l Ştefănescu în raport că limba în care s'a scris cartea este rea; acest defect, d-l Sturdza nu-l vede; şi apoĭ, în acéstă scriere, se tractéză întâia óră materia sciinţifică de care e vorba, şi prin urmare nu imperfecţiunĭ de stil pot fi luate în considerare la judecarea valoriĭ sciinţifice a lucrăriĭ. Ar fi bine, ca Academia să premieze acéstă lucrare, căcĭ ast-fel s'ar da încuragiare şi îndemn şi altor tinerĭ pregătiţĭ bine în sciinţe, ca să studieze ţéra, nu numaĭ din punctul de vedere al sciinţeĭ pure, ci şi din acela al economieĭ naţionale.

D-l *P. S. Aurelian:* Cartea d-luĭ Antipa este un memoriŭ scris în urma unor cercetărĭ făcute de d-sa în ţéră. Ceea ce spune d-l Antipa despre importanţa pescăriilor nu este lucru noŭ; se scie de mult şi de toţĭ. Cartea nu întrunesce întru nimic condiţiunile de a fi premiată, căcĭ ea nu cuprinde studiul întreg al cestiuniĭ pescăriilor, ci e numaĭ un simplu memoriŭ despre ele. E bine să fim maĭ parcimonioşĭ cu premiele Academieĭ, căcĭ aci este în joc prestigiul acesteĭ Instituţiunĭ. D-sa are convingerea, că darea acestuĭ premiŭ d-luĭ Antipa ar face să scadă prestigiul Academieĭ şi în special al Secţiuniĭ sciinţifice. Din lucrarea acésta se vede, că autorul este preparat, că scie şi póte să studieze bine cestiunile;

să așteptăm dar să ne vină cu un studiŭ complet asupra ichtiologieĭ țěriĭ, și atuncĭ să fie premiat. Cartea de față însă nu conține nimic sciințific, este un memoriŭ necomplet și prin urmare nu se póte premià.

D-l *B. P. Hasdeŭ* propune, ca să se voteze următórea motivare a neacordăriĭ premiuluĭ d-luĭ Antipa:

«Recunoscênd valórea memoriuluĭ d-luĭ Antipa ca un început fórte serios asupra pisciculturiĭ sciințifice în România, Academia Română crede totușĭ că nu i se póte acordà Marele Premiŭ Lazăr».

D-l *I. C. Negruzzi* ḑice, că la ordinea ḑileĭ este acordarea premiuluĭ. Mențiunile onorifice nu sunt cunoscute în Regulamentul Academieĭ, din care causă nu se póte primì propunerea d-luĭ Hasdeŭ.

Discuțiunea se închide.

Se procede la vot asupra propuneriĭ Comisiuniĭ de a se da Premiul Lazăr d-luĭ Antipa.

Resultatul votuluĭ este: Votanțĭ 22; voturĭ 9 pentru, 13 contra.

— D-l Președinte anunță, că propunerea de premiare, neîntrunind majoritatea voturilor, este respinsă și prin urmare valórea premiuluĭ se va capitalisà la fondul Lazăr, conform Regulamentuluĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ general asupra scrierilor presentate la concursul Premiuluĭ Adamachi. Din raport se arată, că comisiunea recomandă pentru premiare scrierea d-luĭ E. Brote: *Cestiunea română în Transilvania și Ungaria*.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ sěŭ special asupra scrieriĭ d-luĭ E. Brote.

D-l *V. Babeș* ḑice, că d-sa n'a cetit cartea, pentru că ast-fel de opere d-sale nu i se trimit și de d-sa se ascund; tot ce scie despre ea este ceea ce a spus d-l raportor și s'a scris prin ḑiare. Nu încape îndoială că scrierea este de cuprins politic militant. Academia nu póte premià decĭ acéstă scriere, fără a fi acusată că se amestecă în luptele politice. De aceea trebue decis, că Academia, neavênd chemarea de a premià scrierĭ de politică militantă,

înlătură cartea d-luĭ Brote de la concurs, fără a se pronunţà asupra valoriĭ şi cuprinsuluĭ eĭ.

D-l *N. Ionescu* dice, că opera d-luĭ Brote cuprinde o cestiune de istorie actuală. Ce articol din Regulament opresce premiarea uneĭ asemenea scrierĭ? Academia s'a cutremurat, când a vĕdut atacul vehement care se dă în contra existenţeĭ naţionale a aceleĭ părţĭ din némul românesc, care este trunchiul şi isvorul renasceriĭ culturiĭ naţionale; de aceea a făcut Academia memoriul din 1894 către Instituţiunile sciinţifice şi culturale ale lumeĭ culte. Este natural dar, ca Academia să premieze o scriere, în care acéstă cestiune mare şi arḑĕtóre se expune într'un mod complet şi clar, aşà ca toţĭ să o putem înţelege în realitatea eĭ. Premiând acéstă scriere, Academia va da iarăşĭ un vot, îşĭ va exprimà din noŭ simţemintele sale. Cestiunea Românilor din Transilvania nu este politică militantă de partid, ci de existenţa culturiĭ romanice în colonia luĭ Traian. Când Româniĭ transilvănenĭ vor fi duşĭ, ce maĭ rĕmâne România nóstră decât o Polonie a viitoruluĭ? Este o cestiune de conjuraţiune despotică, îndrăsnéţă, lovirea care se face Românilor din Transilvania. D-sa a aprobat pe d-l Brote când într'o scrisóre a ḑis, că cestiunea Transilvanieĭ stă în aceea că Româniĭ vor să fie o naţiune liberă în desvoltarea limbeĭ şi cultureĭ lor. Nu se póte vorbi maĭ moderat, maĭ limpede. Când o operă represintă acéstă luptă, privitóre direct la viitorul şi desvoltarea limbeĭ românescĭ, Academia este datóre a semnalà ţĕriĭ şi Europeĭ o asemenea lucrare. Observă, ca respuns la ḑisele d-luĭ Babeş, că astădĭ nu maĭ domnesc partidele politice, ci opiniunea publică, care dirige partidele. Când Unguriĭ, carĭ aŭ fost civilisaţĭ de civilisaţiunea romană, pornesc un atac violent în contra existenţeĭ cultureĭ române de peste Carpaţĭ, atuncĭ de céstă-laltă parte a Carpaţilor Academia nu póte avé rol de mănăstire deşartă. Ea a fost creată spre a păstrà şi desvoltà limba, decĭ, când se atacă existenţa uneĭ părţĭ a limbeĭ, Academia are o datorie maĭ pre sus de orĭ-ce consideraţiunĭ politice, de a premià şi de a încuragià pe aceĭ carĭ sunt persecutaţĭ şi carĭ luptă. Tendinţa cărţiĭ d-luĭ Brote

este adevěrat morală, cum se spune în testamentul luĭ Adamachi.

D-l *Al. Roman* dice: Nu voiŭ pune cestiunea prealabilă, ci voiŭ intrà de-a dreptul în discuţiune. Audind cuvintele însufleţite ale d-luĭ raportor — al căruĭ raport, ca şi însăşĭ scrierea autoruluĭ, este un rechisitoriŭ, ce se face în tóte dilele, prin tóte diarele românescĭ de dincolo — precum şi cele rostite cu atâta căldură şi elocinţă de stimabilul nostru Coleg şi vechiŭ amic al meŭ, d-l N. Ionescu, sunt impresionat adînc şi am convicţiunea că aicĭ, acum ca şi tot-deauna, se nutresce simpatia frăţéscă cea maĭ vie pentru noĭ şi causa nóstră naţională; prin urmare mě simt îndemnat a le exprimà mulţămită şi recunoscinţă pentru frăţescile cuvinte, sub a căror impresiune uitasem pe câte-va momente că mě aflu în Academie şi păream a fi transportat în Camera Românieĭ, unde asemenea partidele politice emuléză în iubire frăţéscă pentru noĭ şi causa nóstră; cu tóte acestea, eŭ voiŭ votà contra premieriĭ, pentru că din acéstă rivalitate de dragoste a resultat în timpul din urmă un mare rěŭ pentru noĭ, căcĭ comitetul, ba chiar şi partidul naţional, erà aprópe de disoluţiune şi solidaritatea nóstră periclitată,—un rěŭ acesta pe care n'aŭ isbutit a ni-l face adversariĭ noştri politicĭ din Ungaria. Aş dorì fórte, ca să maĭ slăbéscă dragostea purcésă din rivalitatea dintre partide, maĭ ales în sînul Academieĭ nóstre, pentru că s'ar periclità unitatea care a presidat la înfiinţarea eĭ: unitatea naţională simbolisată prin unitatea de limbă. Eŭ sciŭ fórte bine şi o scim cu toţiĭ cine a înfiinţat acéstă Academie, nicĭ pot uità acea primire frăţéscă ce ni s'a făcut la venirea nóstră aicĭ; pentru acestea noĭ păstrăm tuturor fraţilor de aicĭ asemenea iubire, fără ca să facem osebire între partide, căcĭ noĭ pe toţĭ de o potrivă îĭ respectăm şi-ĭ considerăm de bunĭ patrioţĭ, de bunĭ Românĭ. Inainte de a intrà în fond, maĭ am să reflectez la două apostrofărĭ ale stimabiluluĭ nostru Coleg d-l N. Ionescu, aruncate la adresa celor ce combatem premiarea, apostrofărĭ carĭ nu le pot lăsà fără de rěspuns. Una este care conţine *două epitete*, anume epitetul de «*moderaţĭ*», cuvînt des întrebuinţat în scrierea de sub cestiune. In ceea ce mě privesce personal, epitetul de «moderat» nu mě su-

pěră de loc, pentru că eŭ am fost și sunt moderat, după cum mi-a dictat și-mĭ dictéză mintea mea, și în acéstă privință, precum nu m'am servit de sfatul niměnuĭ, așà nu primesc nicĭ epitetul de calificare tendențiósă; iar cel-lalt epitet de «*fricoșĭ*» îl resping cu tótă resoluțiunea, pentru că eŭ, în lupta națională ce am purtat cu condeiul și cu cuvîntul, nu am sciut de frică, dovadă e faptul că am fost cel dintâiŭ — sunt acum 26 de anĭ — care avuseiŭ onórea de a intrà în temnițele unguresci de la Vaț. Dar acest epitet nu se póte aplicà nicĭ la ceĭ-lalțĭ luptătorĭ în causa națională, pentru că deputațiĭ românĭ din periodul 1865—68, și anume în acest din urmă an, *toțĭ până la unul* aŭ luptat cu bărbăție, ridicând cuvîntul ca să apere causa națională și numaĭ sub presiunea acesteĭ lupte solidare și resolute, Dieta Ungarieĭ a creat cunoscuta «lege de naționalitate» din 1868. La anul 1879 asemenea, aprópe toțĭ deputațiĭ românĭ aŭ combătut cu multă vigóre introducerea limbeĭ maghiare în școlele nóstre poporale; în fine, după ce prin violență se rărise numěrul deputaților românĭ în Dieta Ungarieĭ, la 1883, numaĭ unul singur am luptat, combătênd legea prin care se introduceà limba maghiară și în școlele nóstre secundare; prin urmare, epitetul de «*fricoșĭ*» îl resping încă odată, nu numaĭ de la mine ci și în numele soților meĭ de luptă. La a doua apostrofare a stimabiluluĭ nostru Coleg d-l N. Ionescu, ḑicênd că scrierea din cestiune n'ar trebui să lipséscă din mânile nicĭ unuĭ Român cu carte, observ și eŭ, la rîndul meŭ, că da! însă cu óre-care distincțiune, și anume, că ar fi fórte de dorit ca să o aibă frațiĭ noștri de aicĭ (România liberă), pentru ca eĭ să studieze și să cunóscă bine lupta nóstră națională, ce o purtăm de mult și pe care puținĭ — afară de câțĭ-va ómenĭ de stat — dintre frațiĭ noștri din România o cunosc maĭ de aprópe; noĭ însă ceĭ de dincolo nu simțim acéstă trebuință, pentru că în acéstă luptă am crescut și îmbětrânit, decĭ o cunóscem cu toțiĭ. In cât pentru scrierea însășĭ, într'însa se cuprinde la început, ca introducțiune, o scurtă recensiune a faselor prin carĭ a trecut cestiunea națională a Românilor din Ungaria și Transilvania, dar în care nu este nimic noŭ, iar în partea eĭ cea maĭ

voluminósă (în *Anexe*) se cuprind documentele cunoscute din Istoria luĭ Barițiŭ și alte colecțiunĭ, asemenea tóte cunoscute, prin urmare nimic noŭ ce ar merità marele premiŭ de 5.000 leĭ. D-l Babeș a relevat și unele defecte și inesactitățĭ, anume în datele statistice; vor fi negreșit, ca în orĭ-care scriere, eŭ însă la acestea nu reflectez. S'a maĭ accentuat — cu privire la altă scriere — prestigiul și demnitatea Academieĭ, care nu ar permite a se premià scrierĭ de puțină valóre sciințifică și literară; eŭ încă, chiar pentru ca să se respecteze acest prestigiŭ, țin că chemarea Academieĭ nu este și nu póte fi de a premià o scriere de politică militantă, compusă din punct de vedere de partid; și maĭ ales după ce în timpul din urmă autorul eĭ a schimbat direcțiunea sa politică, precum și după cele întîmplate maĭ de curînd la noĭ, prin premiarea scrieriĭ s'ar provocà un resimț penibil, care s'a manifestat anticipativ chiar, numaĭ la faima rĕspândită că Comisiunea premielor ar fi propus premiarea cărțiĭ, resimț care și-a aflat expresiune în «Tribuna» și alte organe de publicitate de peste munțĭ; eŭ nu am aprobat acea manifestațiune, pentru că nu admit nicĭ o presiune din afară, orĭ de unde ar veni aceea, asupra deliberațiunilor Academieĭ, dar am credut că trebuià să o semnalez. Rog decĭ pe onorabiliĭ Colegĭ, ca din motivele și considerațiunile aduse de mine, să nu premieze acéstă scriere. Incheiând, fie-mĭ permis a rugà pre onorabilul nostru Coleg d-l V. A. Urechia, care în calitatea sa de Președinte al Ligeĭ culturale trebue să cunóscă situațiunea ce ni s'a creat în timpul din urmă, ca să bine-voiască a spune părerea sa, dându-șĭ votul în cunoscință de causă.

D-l V. *Maniu*, cu părere de rĕŭ, se vede silit, póte pentru întâia óră, a nu se uni cu părerile d-luĭ Babeș. D-sa nu este de părerea d-lor Babeș și Roman și crede, că d-lor judecă greșit scrierea, a căreĭ premiare se propune. D-l Babeș a dis că scrierea d-luĭ Brote este politică și de partid, dar nu este așà; d-l Roman a dis că ea este un rechistoriŭ, ceea ce iarășĭ nu este adevĕrat. Scrierea arată starea lucruluĭ în adevĕr și realitate, și nu póte să existe

nicĭ un principiŭ de înaltă moralitate, care să fie în contra arătăriĭ unuĭ întreg sistem de nedreptățĭ de stat, a unceĭ lucrărĭ care se face de un popor pentru nimicirea altuia. Cartea d-luĭ Brote expune în mod obiectiv cestiunea, pe basa statisticeĭ oficiale și a documentelor, arătând adevĕrul fără ură și fără a ațița ură în contra cuĭ-va. Ar fi un păcat ca o asemenea scriere, când se presintă înaintea Academieĭ, să nu fie premiată.

D-l *Gr. G. Tocilescu*, rĕspundênd celor spuse de d-l Babeș, ḑice că Academia Română s'a ocupat de acéstă cestiune în 1894, când, în ședința de la 27 Maiŭ, a votat cunoscutul memoriŭ adresat de dînsa Academiilor și Instituțiunilor de cultură din lume; decĭ idea d-luĭ Babeș, că scrierea trebue înlăturată de la concurs pentru că este de cuprins politic, de la sine se înlătură. Când se presintă o lucrare de acéstă valóre, nicĭ nu este cu putință Academieĭ să o înlăture sub asemenea pretexte. D-l Babeș a adus în contra premieriĭ argumente de o deosebită slăbiciune; d-sa spune că tot ce este cuprins în acéstă scriere se sciă de mult, că sunt într'însa neesactitățĭ. Dar dacă tóte se sciaŭ de mult, pentru ce nu s'a făcut până acum o lucrare în care să se expună tótă cestiunea în mod serios și sistematic? Scrierea d-luĭ Brote, apărută și în edițiune germană, a fost primită cu cele maĭ marĭ laude de lumea politică în țéră și în străinătate, lăudată cu deosebire de ómenĭ politicĭ, reviste și ḑiare din Germania. D-l Roman a spus că scrierea să nu se premieze, pentru că este un rechisitoriŭ. Un rechisitoriŭ contra cuĭ? Evident contra acelora carĭ asupresc pe Românĭ. Dar chiar acéstă acusațiune a fost adusă aceteĭ scrierĭ de ḑiarele unguresci. Cu asemenea apreciare voesce d-l Roman să convingă Academia Română? Acésta nu se póte.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice: Dacă cartea ar fi etnografică ca a d-luĭ Nenițescu și dacă s'ar sculà s'o combată d-l Caragiani, singurul Macedonén aflător în Academie, d-sa s'ar găsi în imposibilitate de a-ĭ da premiŭ; tocmaĭ de aceea nu póte votà premiarea cărțiĭ d-luĭ Brote, pentru că este combătută de singuriĭ Românĭ de peste Carpațĭ aflătorĭ în ședință, d-niĭ Babeș și Roman. Când aceștia

spun că acéstă scriere nu are nimic noŭ şi că premiarea ar puté face chiar un mare rĕŭ acolo, d-sa este contra premierii.

D-l *V. Babeş* ḑice, că n'ar voi să intre în cuprinsul cărţiĭ, care, numaĭ după cele spuse de raportor, se vede că este plină de nesactităţĭ. D-sa arată unele defecte şi necorectităţĭ ale scrieriĭ şi se declară în contra premieriĭ. Ea ar trebui înlăturată din concurs, pentru că premiarea ar fi un rĕŭ şi i-ar pune pe Domniile-Lor, ceĭ de peste Carpaţĭ, într'o posiţiune fórte grea.

Discuţiunea se închide.

D-l *V. A. Urechia* declară, că discuţiunea fiind închisă, d-sa se abţine de la vot pentru motive pe carĭ le va arătà altă dată.

Se pune la vot propunerea comisiuniĭ de a se da Premiul Adamachi d-luĭ E. Brote.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 21; voturĭ pentru 14, contra 7.

— D-l Preşedinte anunţă că propunerea de premiare, întrunind douĕ treimĭ din voturile exprimate, s'a acordat d-luĭ E. Brote Premiul Adamachi de 5.000 leĭ.

La ordinea ḑileĭ se pune propunerea Secţiuniĭ literare, de a se alege d-l I Neniţescu membru corespondent român pe lângă acea Secţiune.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 20; voturĭ pentru 17, contra 3. D-l V. Maniu s'a abţinut de la vot.

— D-l Preşedinte anunţă, că propunerea întrunind douĕ treimĭ, d-l I. Neniţescu a fost ales membru corespondent.

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 19 Martie, prin care se arată că Secţiunea şi-a constituit biuroul pentru anul

1896—97, alegênd Preşedinte pe d-l *A. Naum*, iar Vice-Preşedinte pe d-l *D. C. Ollănescu*.

— Se iea spre cunoscinţă.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 19 Martie, prin care se arată că Secţiunea şi-a constituit biuroul pentru anul 1896—97, alegênd Preşedinte pe d-l *I. Kalinderu* şi Vice-Preşedinte pe d-l *A. D. Xenopol*.

— Se iea spre cunoscinţă.

Se cetesce raportul Secţiuniĭ sciinţifice, prin care se arată că Secţiunea şi-a constituit biuroul pentru anul 1896—97, alegênd Preşedinte pe d-l *P. Poni* şi Vice-Preşedinte pe d-l General *St. Fălcoianu*.

— Se iea spre cunoscinţă.

Secţiunea sciinţifică propune, ca subiectul de concurs pentru Premiul Adamachi din 1900 să fie: «*Studiĭ asupra pelagreĭ.*» Lucrarea se va face după programul cu a căruĭ redactare a fost însărcinat d-l Dr. I. Felix.

— Propunerea Secţiuniĭ se primesce.

Secţiunea sciinţifică propune ca subiect pentru Premiul Lazăr din 1901 : «*Fauna ichtiologică a Românieĭ*», după următorul program:

1. Descrierea genurilor şi speţelor de pescĭ carĭ trăesc în apele Românieĭ, din diferitele sale regiunĭ, făcênd representaţiunea lor în desemn, saŭ cel puţin în fotografie.
2. Va arătà carĭ din aceste speţe sunt migratóre şi la ce epocă fac migraţiunile lor.
3. Va arătà care este epoca şi modul cum aceste speţe depun ouĕle lor.
4. Va arătà starea actuală a industrieĭ pescărieĭ în România, din punctul de vedere technic şi economic.

— Propunerea Secţiuniĭ se pune la vot şi se primesce.

Secţiunea sciinţifică comunică, că a hotărît ca alegerea unuĭ membru în locul vacant din acea Secţiune să se amâne pe anul viitor.

— Se iea spre cunoscinţă.

D-l *Sp. Haret*, ca raportor al Comisiunii financiare, dă cetire raportuluĭ asupra administrațiunii casseĭ și asupra stării fondurilor Academiei în anul 1895—96. Comisiunea propune:

a) A se arătà mulțumiri Băncei Naționale, care păstréză avutul mobiliar al Academiei, fără nici o indemnisare.

b) A se unificà comptabilitatea prin reunirea celor trei comptabilități, adĭ distincte, a Academiei, a fondului Adamachi și a fondului Otteteleșanu, ceea ce ar aduce o mare simplificare.

c) A se începe pe viitor exercițiul budgetar cu ḑiua de 1 Iunie a fie-căruĭ an, spre a se evità inconvenientul, care fórte des se întîmplă acum, că începutul anuluĭ budgetar cade tocmaĭ în timpul sesiunii generale, așà că nu se póte discutà și votà budgetul la timp.

D-l *V. Maniu* crede, că este necesar ca Delegațiunea să facă cât maĭ curînd proces curateleĭ instituite asupra averii rĕposatuluĭ Evanghelie Zappa pentru incassarea vĕrsămintelor întârḑiate.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că membriĭ aceleĭ curatele aŭ făcut promisiunile cele maĭ formale că vor da vĕrsămintele întârḑiate. Dacă acéstă promisiune nu se va realisà în curînd, Delegațiunea va face de sigur cuvenita urmărire.

— Se pun la vot și se aprobă tóte treĭ propunerile Comisiuniĭ financiare.

D-l *Sp. Haret* observă, că în urma primiriĭ propuneriĭ *c*) a Comisiuniĭ financiare, budgetul ar trebui să încépă de la 1 Iunie, și întrébă cum se va regulà acest lucru.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că budgetul acum presentat pentru 1896—97 să rĕmână așà cum este făcut; iar în anul viitor să se presinte doue budgete: unul pentru lunile Aprilie și Maiŭ și altul pentru noul an budgetar 1 Iunie 1897 — 31 Maiŭ 1898. In acest mod se va puté, fără nicĭ o perturbațiune, aduce la îndeplinire decisiunea luată după propunerea comisiuniĭ.

— Se pune la vot în total raportul Comisiuniĭ financiare și se aprobă.

D-l *Sp. Haret* dă cetire raportuluĭ Comisiuniĭ financiare asupra administrațiuniĭ casseĭ și stăriĭ fonduluĭ Adamachi în 1895—96.

— Se pune la vot raportul și se aprobă.

D-l *Sp. Haret* cetesce raportul Comisiuniĭ financiare asupra gestiuniĭ Fundațiuniĭ Otteteleșanu în anul 1895—96.

— Se pune la vot raportul și se aprobă.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Adamachi pentru 1896—97.

— Sunt realeșĭ d-niĭ *Sp. Haret, P. Poni, D. Sturdza.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Otteteleșanu pentru 1896—97.

— Sunt realeșĭ d-niĭ *I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza, V. A. Urechia.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ premielor anuale pentru 1897.

— Sunt aleșĭ:

Din Secțiunea literară d-niĭ *B. P. Hasdeŭ, A. Naum, A. Roman.*

Din Secțiunea istorică d-niĭ *Gr. G. Tocilescu, V. A. Urechia, A. D. Xenopol.*

Din Secțiunea sciințifică d-niĭ *P. S. Aurelian, Dr. V. Babeș, P. Poni.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru Premiul Lazăr din 1897, avênd la concurs subiectul: «*Studiul vinurilor din România* etc.»

— Sunt aleșĭ d-niĭ *P. S. Aurelian, Sp. Haret, P. Poni.*

Se procede la alegerea Delegațiuniĭ pentru 1896—97.

Președinte este ales d-l *N. Kretzulescu* cu unanimitate de 20 voturĭ.

D-l *N. Kretzulescu* dice: N'am cuvinte de a vĕ mulțumi, Domnilor Colegĭ, pentru onórea ce-mĭ facețĭ alegêndu-mĕ acum a doua óră Președintele lucrărilor Domnielor-Vóstre. Vĕ exprim tótă recunoscința mea pentru acéstă nouă dovadă de bună-voință ce avețĭ pentru mine și vĕ promit că-mĭ voiŭ da tóte silințele spre a corespunde așteptărilor Domnielor-Vóstre, întru cât mĕ vor ajutà puterile.

Vice-Preşedinţĭ sunt aleşĭ d-niĭ *Gr. G. Tocilescu, I. Kalinderu* şi *P. S. Aurelian.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* ḑice: Domnilor Colegĭ, reînnoirea mandatuluĭ Domnielor-Vóstre o consider ca o îndoită onóre; ea-mĭ dă în acelaşĭ timp asigurarea că am sciut rĕspunde încrederiĭ Domnielor-Vóstre, tot de-odată şi speranţa că tot ast-fel va fi şi în anul viitor. Neapĕrat că sarcina Vice-Preşedinţilor este fórte mult uşurată, graţie neobosituluĭ nostru Preşedinte, venerabilul domn N. Kretzulescu. Domniele-Vostre l'aţĭ vĕḑut cu o punctuală regularitate conducĕnd desbaterile nóstre, dându-ne pilda munciĭ şi a devotamentuluĭ. Ceĭ 84 de anĭ ce-ĭ pórtă n'aŭ fost pentru d-sa nicĭ odată o pedecă. Noĭ, maĭ tinerĭ, nu avem decât să ne silim a-l imită şi să închinăm prosperităţiĭ Institutuluĭ nostru tot timpul, tótă activitatea şi preocupările nóstre. Fie ca noul an ce începe să aibă a numĕrà nouĕ isbânḑĭ pentru românism şi pentru cultura română.

D-l *N. Kretzulescu* mulţumesce d-luĭ Tocilescu pentru simţemintele ce a exprimat relativ la d-sa. D-sa va căută să corespundă simţemintelor de iubire carĭ i se arată în Academie şi nu se indoesce că, lucrând cu toţiĭ în unire în câmpul frumos al sciinţeĭ şi al culturiĭ românescĭ, vom avé mulţumirea de a constată nouĕ progrese.

D-l *P. S. Aurelian* mulţumesce pentru realegerea sa de Vice-Preşedinte şi ḑice, că va face tot ce-ĭ stă în putinţă pentru îndeplinirea datoriilor acesteĭ onorifice însărcinărĭ.

La ordinea ḑileĭ se pune budgetul anuluĭ 1896—97.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire proiectuluĭ de budget.

— Veniturile, în sumă de L. 191.567,30, se pun la vot şi se aprobă.

— Cheltuelile, în sumă de L. 191.567,30, se pun la vot şi se aprobă.

— Budgetul Academieĭ pe 1896—97 în total se pune la vot şi se aprobă.

D-l *D. Sturdza* dă cetire proiectuluĭ de budget pentru Fondul

Otteteleșanu pe 1896—97, arătând veniturĭ de L. 197.323,91 și cheltuelĭ: L. 57.938,30 ale Fundațiuniĭ, L. 41.000,— datoriĭ, L. 60.267,60 cheltuelile Institutuluĭ de la Măgurele, L. 37.118,01 pentru clădirĭ nouĕ și îmbunătățirĭ și L. 1.000,— donațiunea Elena Turnescu, — în total L. 197.323,91.

— Budgetul Fundațiuniĭ Otteteleșanu pe 1896—97 se pune la vot și se aprobă.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ raport asupra lucrărilor Academieĭ în sesiunea generală a acestuĭ an:

«*Domnilor Colegĭ*,

«Sesiunea generală a acestuĭ an a avut 26 ședințe, dintre carĭ 4 aŭ fost publice, ocupate cu lecturĭ; în cele-lalte 22 v'ațĭ ocupat cu resolvirea diferitelor cestiunĭ prevĕḑute în programul presentat la începutul întrunirii nóstre.

«La ședințele publice din acest an ațĭ putut observà, că din an în an cresce tot maĭ mult interesul, cu care publicul cult urmăresce lecturile lucrărilor sciințifice și literare ale Academieĭ.

«In aceste ședințe publice, d-l Coleg V. A. Urechia a cetit treĭ comunicărĭ intitulate: *Din istoria anilor 1806—1812*, *Din literatura anilor de la 1806—1814* și *Documente dintre 1800—1812*.

«D-l Coleg Gr. G. Tocilescu a cetit, la 23 Februarie, comunicarea d-sale despre *Daciae miliaria*.

«D-l Coleg B. P. Hasdeŭ v'a cetit la 8 Martie comunicarea sa despre *Mileniul chinezatuluĭ românesc*.

«D-l Coleg *D. C. Ollănescu*, continuând studiile sale asupra istorieĭ teatruluĭ român, a cetit în ședința de la 15 Martie comunicarea sa despre *Inceputurile teatruluĭ în Moldova*.

«D-l A. D. Xenopol, în aceeașĭ ședință, v'a cetit studiul sĕŭ: *Despre caracterul sciințific al istorieĭ*.

«Prin decisiunile d-vóstre ațĭ dispus să se publice în *Anale* următórele memoriĭ și comunicărĭ: *Cestiunea Arilor* de d-l Gr. C. Buțureanu; *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei în a doua ju-*

mătate a secoluluĭ XVI-lea de d-l N. Iorga; *Materiale pentru climatologia Românieĭ. IV. Clima Sinaieĭ* și *V. Plóia în România* de d-l St. C. Hepites; *Câte-va observațiunĭ asupra mașineĭ electrostatice a luĭ Wimshurst* de d-l Negreanu și *Istoria Teatruluĭ român* de d-l D. C. Ollănescu.

«Vorbind despre publicațiunĭ, vĕ reamintesc că în acéstă sesiune am avut cu toțiĭ plăcerea de a vedé apărênd douĕ fascicule din *Etymologicum Magnum Romaniae* de d-l Coleg B. P. Hasdeŭ. Cu aceste făscióre s'a terminat tomul III până la cuvîntul *Bărbat,* avênd la sfîrșit câte-va pagine de *Addenda și corrigenda* la articolele tractate în fascicolele apărute până acum.

«D-l Coleg al nostru Hasdeŭ a făcut în acest an Academieĭ o donațiune prețiósă, instituind o fundațiune de 50.000 leĭ în memoria regretateĭ sale fiice. Noĭ toțĭ am ascultat actul de donațiune al d-luĭ Hasdeŭ, pătrunșĭ și mișcațĭ de simțirile de iubire părintéscă și de pietate carĭ l'aŭ dictat și de admirațiune pentru lărgimea vederilor și precisiunea, cu care d-l Hasdeŭ a fixat întrebuințarea pentru tot-deauna a veniturilor fundațiuniĭ pe care o institue

«Comisiunile alese de d-vóstre, atât în sesiunea trecută, cât și la începutul celeĭ de acum, v'aŭ presentat rapórtele lor asupra lucrărilor pe carĭ li le-ațĭ dat în cercetare.

«Comisiunea însărcinată cu examinarea și controlul lucrărilor Delegațiuniĭ din anul expirat v'a presentat apreciările sale și, pe basa propunerilor eĭ, ațĭ aprobat acele lucrărĭ, dând ast-fel Delegațiuniĭ deslegare pentru anul trecut.

«Comisiunea Fundațiuniĭ Adamachi v'a presentat raportul sĕŭ despre modul cum aŭ fost întrebuințate veniturile acesteĭ marĭ și folositóre donațiunĭ și v'a propus programa pentru continuarea și desvoltarea bine-facerilor, carĭ sunt a se face în anul viitor din acéstă fundațiune.

«Tóte aceste propunerĭ aŭ primit aprobarea d-vóstre.

«Pentru anul viitor s'aŭ ales membri aĭ Comisiuniĭ Adamachi d-niĭ Sp. Haret, P. Poni, D. Sturdza.

«De asemenea, Comisiunea Institutuluĭ Otteteleşanu v'a presentat raportul sĕŭ despre progresul acestuĭ Institut şi v'a făcut propunerĭ, carĭ aŭ fost aprobate de d-vóstre, pentru desvoltarea în viitor a acestuĭ bine-făcĕtor Institut, care are menirea de a aduce un mare folos societăţiĭ românescĭ, dând o direcţiune bună şi sănătósă cresceriĭ, educaţiuniĭ şi instrucţiuniĭ copilelor romånce chemate a deveni bune mame de familie.

«In Comisiunea Otteteleşanu aţĭ ales pentru anul viitor pe d-niĭ I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza, V. A. Urechia.

«Comisiunea financiară a examinat cu de amăruntul administrarea fondurilor, operaţiunile casseĭ şi comptabilitatea Academieĭ. Rapórtele acesteĭ comisiunĭ v'aŭ arătat modul cum Delegaţiunea a condus administrarea tuturor fondurilor, şi d-vóstre aţĭ bine-voit a aprobà gestiunea financiară din anul trecut 1895—96.

«Comisiunea însărcinată cu împărţirea gratuită a cărţilor didactice din fondul Ioan Fĕtu la şcolariĭ săracĭ de la sate v'a arătat cum a continuat lucrarea sa în anul trecut. D-vóstre i-aţĭ dat aprobarea, însărcinând-o să continue aceeaşĭ lucrare şi în anul viitor.

«Comisiunea Bibliotoceĭ v'a expus prin raportul sĕŭ progresele, pe carĭ le-aŭ făcut în anul trecut colecţiunile sciinţifice ale Academieĭ. Am avut cu toţiĭ mulţumirea de a vedé că marea pedecă, pe care strîmtorarea localuluĭ o puneà desvoltăriĭ, buneĭ organisărĭ şi siguranţeĭ acestor colecţiunĭ, se înlătură acum prin noul act de generositate, pe care Guvernul ţĕriĭ l'a făcut faţă cu Academia, cumpĕrând şi punêndu-ĭ la disposiţiune casa vecină a actualuluĭ eĭ local şi dându-ĭ tot de-odată şi suma de 220.000 leĭ pentru construirea unuĭ local de siguranţă pentru cele maĭ preţióse colecţiunĭ, precum şi pentru repararea întreguluĭ local şi pentru instalarea colecţiunilor.

«Delegaţiunea v'a arătat împrejurările proceselor, în carĭ se află donaţiunea Evanghelie Zappa, legatul Emanoil Donicĭ şi legatul

d-neĭ Maria General I. Carp. D-vóstre ațĭ aprobat modul cum Delegațiunea a îngrijit de apĕrarea drepturilor Academieĭ și i-ațĭ dat autorisarea de a urmà pe aceeașĭ cale, până la definitiva resolvire a cestiunilor pendinte înaintea instanțelor judecătorescĭ.

«In privirea Fundațiuniĭ Anastasie Fĕtu ațĭ hotărît a se adaoge la capitalul inalienabil economiile existente de 5.000 leĭ și a se face un premiŭ anual de 3.000 leĭ. Pentru întâiul premiŭ s'a fixat ca subiect: «*Charta agronomică a Românieĭ*».

«Ațĭ decis ca Academia să priméscă legatul făcut eĭ de rĕposatul I. Agaricĭ, pentru înființarea și întreținerea uneĭ școle cu internat pentru crescerea copiilor de țĕranĭ, școlă care este a se înființà chiar pe moșia Móra-Grecilor din județul Vasluiŭ, lăsată de rĕposatul Agaricĭ pentru acest scop.

«S'a ales o comisiune specială a Fundațiuniĭ Agaricĭ, compusă din d-niĭ P. S. Aurelian, N. Ionescu, Gr. G. Tocilescu.

«Comisiunile, alese în anul trecut pentru studiarea lucrărilor și publicațiunilor presentate la concursurile diferitelor premiĭ, v'aŭ presentat relațiunile și propunerile lor, asupra cărora ațĭ luat decisiunile următóre:

«*a*) Ațĭ acordat Premiul Năsturel-Herĕscu de 4.000 leĭ d-luĭ I. Nenițescu pentru scrierea sa: *De la Româniĭ din Turcia Europeană*.

«*b*) Nu ațĭ acordat nicĭ unuĭ concurent Premiul Lazăr de 5.000 leĭ, rĕmânênd ast-fel ca valórea acestuĭ premiŭ să se capitaliseze, adăogindu-se la fondul Lazăr.

«*c*) Ațĭ acordat Premiul Adamachi de 5.000 leĭ d-luĭ E. Brote pentru scrierea sa: *Cestiunea română in Transilvania și Ungaria*.

«*d*) Premiul Alexandru Ioan Cuza de 10.000 leĭ, la al căruĭ concurs erà pus subiectul «*Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor*», nu s'a acordat singureĭ lucrărĭ presentate la concurs, pe care comisiunea a găsit-o inferióră atât așteptărilor Academieĭ cât și stăriĭ sciințifice a cestiuniĭ.

«*e*) De asemenea nu ațĭ acordat Premiul Eliade-Rădulescu de

5.000 leĭ, la al căruĭ concurs erà pus subiectul «*Botanica poporală română*, etc.» Tóte treĭ manuscriptele presentate la acest concurs aŭ fost judecate ca neîntrunind calitățile sciințifice necesare pentru a puté fi premiate.

«*f)* Nepresentându-se nicĭ o lucrare la concursul Premiuluĭ Alexandru Ioan Cuza de 6.000 leĭ, asupra subiectuluĭ «*Psichologia și metafisica poporuluĭ român după literatura poporală*», acest premiŭ, după disposițiunile articoluluĭ 94 lit. d din Regulament, a trecut la întrebuințarea Secțiuniĭ istorice, care i-a fixat subiectul de concurs pentru 1901.

«După propunerea Secțiuniĭ istorice, ațĭ hotărît a se pune la concursul Premiuluĭ Alexandru Ioan Cuza de 6.000 leĭ din 1901 subiectul: «*Istoria critică asupra chinezatelor și districtelor autonome românescĭ din Transilvania, Ungaria și Banat, cu privire și la instituțiunea chinezilor din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ, însoțită în anexe de documente.*»

«După propunerea Secțiuniĭ literare, ațĭ hotărît a pune ca subiect la Premiul Adamachi din 1898: «*Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară și religiósă.*»

«După propunerea Secțiuniĭ istorice ațĭ pus la concursul Premiuluĭ Adamachi din 1899 subiectul: «*Biserica creștină ortodoxă din România și influența eĭ morală în evoluțiunea culturală a țĕrilor române de la începutul secoluluĭ nostru până la 1891.*»

«Iar pentru concursul Premiuluĭ Adamachi din 1900, ațĭ fixat după propunerea Secțiuniĭ sciințifice subiectul: «*Studiĭ asupra pelagreĭ.*»

«După propunerea aceleașĭ Secțiunĭ, ațĭ decis ca subiectul pentru concursul Premiuluĭ Lazăr din 1901 să fie: «*Fauna ichtiologică a Românieĭ.*»

«Cele douĕ locurĭ de membri aĭ Academieĭ, rĕmase vacante prin încetarea din viéță a regretaților Dr. D. Brândză și A. Odobescu, aŭ rĕmas neocupate, amânându-se ast-fel alegerea pentru aceste locurĭ până la sesiunea anuluĭ viitor.

«Ațĭ ales membru corespondent pentru Secțiunea literară pe d-l I. Nenițescu, a căruĭ scriere asupra Românilor din Turcia europénă a fost chiar în acest an premiată de d-vóstre.

«Pentru conducerea lucrărilor Academieĭ în anul viitor ațĭ binevoit a realege aceeașĭ Delegațiune, compusă din: Președinte d-l *N. Kretzulescu*, Vice-Președințĭ d-niĭ *Gr. G. Tocilescu, I. Kalinderu, P. S. Aurelian.*»

D-l Președinte *N. Kretzulescu* ḑice: Inainte de a închide lucrările acesteĭ sesiunĭ, se cuvine să exprimăm d-luĭ Secretar general D. Sturdza tóte mulțumirile pentru activitatea sciințifică și administrativă, pe care o desvoltă d-sa pentru Academie. Cu toțiĭ scim și recunóscem, că d-l Sturdza este sufletul acestuĭ corp sciințific.

D-l *D. Sturdza* ḑice, că d-sa consideră ca o datorie a vieţeĭ sale de a lucrà pentru Academie. Și când a fost ales membru în acéstă înaltă Instituțiune și acum, scie că meritele sale sciințifice aŭ fost și sunt micĭ și de aceea a căutat să se facă folositor în altele: în îmbogățirea colecțiunilor, în ajutorul dat administrațiuniĭ. In Academie se personifică óre-cum înălțarea întreg némuluĭ nostru, și cu mare bucurie trebue să constatăm că activitatea eĭ, colecțiunile eĭ sciințifice, i-aŭ dat o mare însemnătate și tótă românimea privesce la Academie cu iubire și respect. Recunoscință datorăm cu toțiĭ și pentru acest mare progres al Academieĭ Suveranuluĭ țĕriĭ, pentru interesul pe care tot-deauna l'a arătat acesteĭ Instituțiunĭ. In acest an n'a putut venì la ședințele Academieĭ, pentru că nu numaĭ a fost fórte ocupat, dar a suferit de bólă, din care causă a și fost silit acum să plece, spre a se îndreptà prin schimbarea aeruluĭ. Maiestatea Sa a exprimat Inalta Sa părere de rĕŭ că în acest an a fost împedecată de a participà la lucrările Academieĭ. Ne-am împlini o datorie ca, închiḑĕnd sesiunea acestuĭ an, să trimetem Suveranuluĭ nostru o telegramă, spunĕndu-I că am închis sesiunea acestuĭ an cu urarea: Să trăiască Regele, Regina și Dinastia Lor.

— Propunerea d-luĭ Sturdza se aprobă și se decide a se tri-

mite M. S. Regeluĭ următórea telegramă, subscrisă de toțĭ membriĭ presențĭ:

«Academia Română, terminând astădĭ lucrările sale anuale, trimite cu cel maĭ profund respect urările sale cele maĭ călduróse și cele maĭ devotate iubituluĭ și veneratuluĭ Suveran al Românieĭ și prea grațióseĭ Dómne și Regine Elisabeta».

Președintele Academieĭ Române: **N. Kretzulescu.**
Vice-Președințĭ: **P. S. Aurelian, Gr. G. Tocilescu.**
Secretarul general: **D. Sturdza.**
Membri: *I. Caragiani, B. P. Hasdeŭ, A. Naum, I. C. Negruzzi, D. C. Ollănescu, N. Quintescu, Al. Roman, V. Babeș, N. Ionescu, V. Maniu, Sp. Haret, General St. Fălcoianu, Al. Papadopol-Calimach, V. A. Urechiă, A. D. Xenopol, P. Poni, Fl. Porcius, Gr. Ștefănescu.*

SECTIUNEA LITERARĂ

ȘEDINȚA DIN 22 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *Al. Roman.*

La ordinea ḑileĭ: *a)* colecțiunea *Poesiilor și Satirelor* d-luĭ D. P. Lupașcu, înaintate de Delegațiune Secțiuniĭ literare, se încredințéză d-luĭ Al. Roman spre examinare; *b) Poesiile* de diferite specie ale preotuluĭ Papinescu se daŭ d-luĭ I. Caragiani, pentru a relatà asupra valoriĭ lor; *c)* Determinarea subiectuluĭ pentru concursul Premiuluĭ anual Adamachi.

Pentru acest premiŭ d-l *B. P. Hasdeŭ* propune ca subiect: «*Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară și religiósă.*»

D-l *D. C. Ollănescu* ar preferi, ca să se alégă drept subiect pentru Premiul Adamachi: «*Despre înrîurirea curentuluĭ slavon și grecesc asupra limbeĭ române.*»

— Majoritatea Secțiuniĭ, deși recunósce importanța unuĭ asemenea studiŭ, crede însă că el se potrivesce maĭ mult pentru alte premiĭ, și decide a se admite subiectul recomendat de d-l Hasdeŭ.

Tot de-odată Secțiunea este de părere, ca concurențiĭ la Premiul Adamachi să pótă presentà lucrarea lor tipărită saŭ sub formă de manuscript.

ŞEDINŢA DIN 24 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *Al. Roman.*

Se aduce la cunoscinţa Secţiuniĭ colecţiunea de proverbe românescĭ făcută de d-l V. A. Forĕscu, care, împărtăşind-o Academieĭ, cere o remunerare óre-care.

Secţiunea, pentru a se convinge de valórea proverbelor culese de d-l Forĕscu, rógă pe d-l A. Naum ca să o cerceteze şi să facă o relaţiune despre ea.

Raport presentat Academieĭ la 4 Martie 1896.

Proverbele adunate de d-l Forĕscu, carĭ aŭ fost înaintate Secţiuniĭ literare, aŭ fost, după cum s'a comunicat dejà onorabileĭ Academiĭ, date în cercetarea d-luĭ membru A. Naum.

Prin raportul sĕŭ din 1 al curenteĭ, d-l Naum supune Secţiuniĭ opiniunea sa relativ la proverbele menţionate, care consistă în a nu se acordà nicĭ o remunerare d-luĭ Forĕscu, de óre-ce maĭ tóte proverbele aduse de d-sa aŭ fost dejà publicate de alţiĭ.

Opiniunea coleguluĭ nostru d-l Naum punêndu-se în vederea Secţiuniĭ literare, acésta, cu data de astăḑĭ, a aprobat în unanimitate conclusiunea raportuluĭ d-sale, pe care la rîndul eĭ, Secţiunea o recomandă plenuluĭ onorabileĭ Academiĭ spre aprobare.

Raportul d-luĭ A. Naum asupra colecţiuniĭ de proverbe românescĭ a d-luĭ V. A. Forĕscu.

Colecţiunea acésta, pe care d-l V. A. Forĕscu o presintă Academieĭ, cuprinde un numĕr de 654 proverbe, «*adunate*, ḑice d-sa, *atât în ţéră, maĭ ales în satele de la munte, cât şi în Buco-*

vina.» D-l Forĕscu spune, că pentru acéstă lucrare a pus un timp fórte lung și de aceea cu respect rógă pe d-niĭ membri aĭ Academieĭ să bine-voiască a-ĭ da o sumă de leĭ . . ., pe care o lasă la apreciarea Academieĭ, fiind-că nu o fixéză, cu care sumă de banĭ să pótă în urmă iarășĭ presentà onorabileĭ Academiĭ și proverbele, pe carĭ le va maĭ culege de acum înainte, cu explicațiunile lor.

Cercetând maĭ de aprópe colecțiunea acésta, m'am convins că fórte puține proverbe din ea sunt nepublicate până acum în limba nóstră. Cartea d-luĭ Hințescu intitulată ***Proverbele române***, publicată în Sibiiŭ la 1870, proverbele luĭ Anton Pann, acelea ale luĭ Ispirescu, și de curînd bogata colecțiune de proverbe a d-luĭ Zanne, cuprind tótă avuția proverbelor din tóte Româniile. Nu cred că colecțiunea acésta merită o remunerare.

1896 Martie 1.

ȘEDINȚA DIN 5 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ ***Al. Roman.***

La ordinea ḑileĭ cestiunea alegeriĭ de membru corespondent cel puțin pentru unul din locurile vacante în Secțiunea literară.

D-l ***I. Caragiani*** recomandă votuluĭ Secțiuniĭ pe d-l I. Nenițescu, cunoscut prin scrierile sale în prosă și în versurĭ, pentru a fi desemnat ca membru corespondent la votul plenuluĭ Academieĭ cu preferință altor persóne.

— Secțiunea acordă în unanimitate sufragiile sale d-luĭ Nenițescu, iar cel-lalt loc rĕmâne încă vacant până la anul viitor.

In al doilea loc se iea în deliberare cererea d-luĭ Cotov de a i se încredință din noŭ continuarea traduceriĭ luĭ Titu Liviu rĕmasă de la rĕposatul Dr. N. Barbu.

— Acéstă cerere se respinge de Secţiune, pe motivul că traducţiunea d-sale, care a urmat specimenuluĭ aprobat, a fost găsită de Academie în anul 1882 ca inferióră şi cu totul neamendabilă, prin urmare cu neputinţă a fi tipărită. Cum ar puté decĭ d-l Cotov să invóce acum un drept perdut de mult la traducerea luĭ Titu Liviu?

ŞEDINTA DIN 18 MARTIE 1896. (Diminéța.)

Preşedinţa d-luĭ *Al. Roman*.

Se pune în discuţiune, dacă trebue saŭ nu continuată traducţiunea luĭ Titu Liviu, rĕmasă neterminată de la rĕposatul profesor Dr. N. Barbu.

D-l *B. P. Hasdeŭ* este contra continuăriĭ, de óre-ce menirea uneĭ Academiĭ nu este a da nascere la traducerĭ în limba română. Alt ceva ar fi, dacă am avé în vedere înlesnirea publicaţiunilor de texte latine saŭ grece, carĭ nu aŭ apărut încă.

D-l *N. Quintescu* obiectéză, că nu suntem încă în situaţiunea altor Academiĭ, carĭ datéză de secolĭ. Noĭ avem datoria a da impulsiune la reproducerea în limba română a autorilor clasicĭ, până când cu crescerea culturiĭ se va ajunge ca lumea erudită să iee şi la noĭ de la sine iniţiativa unor asemenea lucrărĭ.

— Punêndu-se la vot cestiunea în desbatere, majoritatea Secţiuniĭ se pronunţă pentru continuarea traduceriĭ luĭ Titu Liviu şi pentru punerea la concurs a traduceriĭ în condiţiunile urmate maĭ înainte, aşà ca specimenele din clasicul în cestiune să fie presentate înaintea începeriĭ sesiuniĭ generale a anuluĭ viitor 1897.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE 1896. (Séra.)

Preşedinţa d-luĭ *Al. Roman*.

D-l *Al. Roman* cetesce referatul sĕŭ asupra *Poesiilor şi satirelor ţĕrănuluĭ* ale d-luĭ Lupaşcu. D-l raportor opinéză, că poesiile d-luĭ Lupaşcu sunt mare parte rĕŭ scrise. Prin urmare nu póte fi vorba de premiarea lor. Totuşĭ d-l raportor crede, că ar fi bine dacă li s'ar acordà o mică remunerare.

— Majoritatea Secţiuniĭ respinge orĭ-ce rĕsplată.

D-l *I. Caragiani* analiséză cele 12 poesiĭ probă ale preotuluĭ Papinescu. D-l referent le consideră ca maĭ pre jos de orĭ-ce critică.

— Secţiunea opinéză, că nu se póte ţiné sémă de asemenea producţiunĭ şi exprimă dorinţa, ca lucrărĭ de asemenea calibru să fie pe cât se póte eliminate de la cercetarea Secţiunilor de către Delegaţiunea Academieĭ.

Raportul d-luĭ Al. Roman asupra lucrăriĭ «Poiḑiele şi Satirile ţaranuluĭ» de Dimitrie P. Lupaşcu.

Domnilor Colegĭ,

Subsemnatul, însărcinat cu cercetarea acesteĭ colecţiunĭ de poesiĭ ţĕrănescĭ, vĕḑênd titlul ce pórtă, am creḑut de a mea datorinţă a da tótă atenţiunea ce merită din partea nóstră poesia porală; decĭ am cetit'o cu de-amănuntul, şi în resumat vin a vĕ da resultatul cercetăriĭ mele.

Colecţiunea e voluminósă, cuprinḑênd un numĕr respectabil de 244 de poesiĭ de cuprins variat, maĭ ales erotic, apoĭ multe altele de cuprins politic, patriotic, didactic, satiric, etc., adecă tot ce autorul a prins din gura ţĕranilor de la sate. Aşà, din acele 244 bucăţĭ, numaĭ 19 sunt (în composiţiunea lor) adevĕrat ţĕră-

nescĭ (poporale), una singură colindă, «*Urătura în sara spre Sf. Vasile*», și cea de la No. 1 «*Cântic de școlă*», carĭ sunt creațiunĭ poporale, iară restul cel mare de «poesiĭ țĕrănescĭ» sunt imitațiunĭ puțin succese și composițiunĭ propriĭ fórte slabe ale autoruluĭ, care însușĭ dice în «*Concludiunea poidielor*» sale:

Aste poidii *făcute*...
Tari multe sunt și slute
Ca și oile curnute,
Că cu córne sunt pre mult
De-ĭ lovește peşti dinț,
Me-ĭ lovește cu lopata
Că nu ar vra se le maĭ vadă,
Nici se audă, nici se știe
De a țaranilor poidie.

Autorul — precum însușĭ ne-o spune în precuvîntare — e țĕran și, ca atare, tótă viéța și-a petrecut-o între țĕranĭ, luând parte la tóte adunările, petrecerile și sĕrbătorile lor, unde audind cântecele, observațiunile ingeniόse ale poporuluĭ, dînsul, ca bun observator și cu inclinare spre poesie, a prins multe ideĭ, le-a pus în versurĭ, unele maĭ mult saŭ maĭ puțin succese, cum sunt cele 11 poesióre de cuprins *politic* (parodiĭ, satire), așà vre-o treĭ *patriotice*, — bune ca composițiunĭ, dar rele ca poesie, — unele din ele merită a fi indicate, precum No. 23 «*Buluc*», No. 68 «*La mórtea Căpitanuluĭ Mărăcineanu*», No. 213 «*Ceri Țara*»; așà douĕ *didactice*, No. 51 și 171 «*Indemnu Țaranilor la misirie*»; asemenea din cele *haiducescĭ* No. 31 «*Banditul Codău*» — carĭ, maĭ mult saŭ maĭ puțin succese, merită a fi amintite.

Atâta este tot ce am putut găsi de óre-care valóre literară; restul este un conglomerat de versurĭ rele. Deși în multe din ele ideile bune nu lipsesc, dar autorul nu le-a sciut îmbrăcà, din causă că, deși natura l'a înzestrat cu o bunicică dosă de «vena poetica», i-a lipsit însă învĕțătura, iar la acésta atât ocasiunea cât și mijlócele, căcĭ însușĭ spune: «eŭ, autorul, n'am învĕțat ca ómeniĭ din timpurile moderne, maĭ cu sémă că, pe când eram copil

bun de şcólă, ***nu eraŭ şcóle de loc***, şi cât am învĕţat de la un călugăr pribég — câte-va buchi din céslov şi psaltire, carĭ numaĭ cu acésta nu se póte instrui un om ca sĕ i se pótă pretinde maĭ mult decât acésta ce am făcut.»

Dacă autorul ar fi învĕţat carte maĭ multă, cu inteligenţa sa ar fi devenit un bun poet poporal, ceea ce adeveresc în de-ajuns zelul sĕŭ şi ostenéla ce a pus de a scris atâtea poesiĭ, ceea ce se póte vedé şi din poesióra adausă la finea precuvîntăriĭ sale:

Poiḑie me.

Sunt ficior de ţaran,
Port cojoc şi suman,
La ţară sunt nascut,
Cu ţăranii sunt crescut,
Cu ţăranii am petrecut,
Tot cu dânşiĭ am lucrat
Zi şi nópte neîncetat,
Ziua tótă cât lucram
Din gură mereŭ cântam,
Poiḑii noĭ nu ştie(a)m,
Dar le făce(a)m cum pute(a)m
Şi le cântam cum vre(a)m.
Ţaranul poiḑii spuni
Dorul inimii se aline,
El le cântă cum ĕĭ placi
Dorul inimii se împaci.

Maĭ am a vĕ adaoge, că lucrarea ne presintă şi un interes folkloristic prin numerósele expresiunĭ poporale, prin iotacismul des intrebuinţat şi alte particularităţĭ dialectale, proprie provincialismuluĭ moldovenesc.

Nu pot trece cu vederea împrejurarea, că autoruluĭ îĭ lipsesc cunoscinţele chiar şi cele maĭ elementare de gramatică.

Din acéstă recensiune urméză de la sine, că «*Poiḑiele şi satirile ţaranescĭ*» ale d-luĭ D. P. Lupaşcu nu aŭ valórea literară pentru a puté fi publicate — precum cere autorul — în *Analele Academieĭ*,

și peste tot numaĭ atuncĭ s'ar puté publicà, dacă maĭ întâiŭ ar trece prin revisiunea unuĭ poet.

Considerând însă zelul și ostenéla bătrînuluĭ bard poporal, puse în scrierea acestor poesiĭ țĕrănescĭ, precum și neajunsurile sale (lipsa materială), îmĭ permit a vĕ propune ca sĕ i se dee óre-care remunerațiune — în marginele budgetuluĭ, — precum s'a făcut și pentru alte colecțiunĭ de asemenea natură, rugându-vĕ, d-lor Colegĭ din Secțiune, ca să vĕ asociațĭ la acéstă propunere, recomendând'o plenuluĭ Academieĭ.

Bucurescĭ, 12 (24) Mărțișor 1896.

Raportul d-luĭ I. Caragiani asupra cereriĭ preotuluĭ Papinescu din județul Mehedințĭ.

Preotul Papinescu din județul Mehedințĭ a compus 200 poesiĭ de diferite subiecte, morale, istorice, de suferințe, romantice, poporale, alegorice, anecdotice și satirice, și a trimis Academieĭ 12 din ele cu rugăminte, ca dacă Academia va găsì bune cele trimise ca probă, să-ĭ tipăréscă întréga colecțiune din fondul Academieĭ și să-ĭ dea și Sf. Sale «un premiŭ ce ea crede a fi drept spre mângăerea nenorocirilor sale», după propriele cuvinte ale petiționaruluĭ.

Subsemnatul, însărcinat din partea Secțiuniĭ literare a cercetà cele 12 poesiĭ trimise ca probă și a raportà, înainte de a cetì probele m'am întrebat: Dacă cele 12 poesiĭ trimise ca probă le voiŭ găsì bune, pot să afirm, fără să le cetesc, că și cele-lalte 188 sunt bune și tot așà de bune ca și probele, și prin urmare să recomand Academieĭ să le tipăréscă pe tóte? Mi-am rĕspuns că nu pot face acésta. Iar dacă probele trimise nu le voiŭ găsì de valóre, pot să afirm că și restul este tot așa, fără să-l am înaintea mea și să-l cetesc? Iarășĭ mi-am rĕspuns că nu pot.

In urma acestor două întrebărĭ ce mi-am făcut și a rĕspunsurilor ce mi-am dat, mi-am maĭ făcut încă o a treia întrebare, următórea: Ce să spun Academieĭ? Să tipăréscă întréga colecțiune saŭ nu? La acéstă întrebare n'am putut să-mĭ rĕspund și decĭ

m'am hotărit să întreb plenul Academieĭ ca să-mĭ rĕspundă, și rĕspunsul natural ar fi următorul: Să se invite preotul Papinescu a trimite Academieĭ întréga colecțiune de 200 poesiĭ, ca Academia să se pótă pronunță în cunoscință de causă.

Dacă însă Academia crede că póte din cele 12 poesiĭ-probă să conchidă despre valórea și celor-lalte 188 și să iea o decisiune, acésta o póte face. Subsemnatul, cu tóte reflecțiunile mele preliminare, expuse maĭ sus, ca să mĕ achit de însărcinarea ce mi s'a dat de Secțiunea literară, am cetit cu atențiunea cuvenită tóte cele 12 probe, ca să-mĭ fac o idee despre valórea lor, și fiind-că tóte cele 12 poesiĭ de probă sunt compuse pe acelașĭ ton și în acelașĭ stil și isvorite din acelașĭ fel de inspirațiune, am găsit cu cale să vĕ cetesc numaĭ una din ele, pe a 5-a, intitulată «*Meditațiune*», și din ea vĕ puteți face o idee și despre cele-lalte 11, carĭ nu diferă de proba ce voiŭ avé onórea de a vĕ o ceti.

Meditațiune.

In a nopți asceptare, la care cuget mereu,
Cŏ vine pe neasceptate, când voesce Ddieu!..
Nu pot să mĕ dumeresc, ori-și côt voi cugeta,
Reflexind la viitor. iluziuni vor urma.
La care cuget mereu, iluziunea si ia sboru
Er mie intunecimea, 'mi arată grópă oboru!..(1)
Lumina nu are loc, coci ascept in nerăbdare
Ca să fiu décŏ se póte, în a speranți asceptare!..
Der vez bine, cŏ a mea speranță,
Ridicŏ prin silnicie, de la min'ori-ce dulcéță,
Asceptam, speram cŏ vine, dulce vr'un viitor
Cŏ va veni cu blândețe, erŏ nu ca un vifor!
Mĕ isbesce, mĕ dobóră, cu reu in loc de bine,
Mĕ gândesc, te 'ntreb acuma, unde esci iluziune?!
Unde-ți e promisiunea, ce pe mine mĕ'ncânta?
Unde-ți este și speranța, ce sufletul mil nutrea?!

(1) Prin vorba oborul se înțelege mormantul. *(Nota autoruluĭ).*

S'au dus, tóte au sburat, când presentul a sosit!
Er eu vĕzându-mĕ'nșelat, rĕmâi pré nemulțiumit..
Unde sunt iluziune, visurile 'ncântătóre?
Cu al caror dulceți, mĕ amăgiși asșia tare?
Și undeți e speranță 'ncântata promisiune?
La care cu 'ncredințare, am remas in moliciune!?
Sau dus!.. Se duc!.. tóte trec in vênt!!..
Er mie 'n loc de bine, 'mi arată un mormânt!...
Omule, ca ori-ce ființă, și tu esci un muritor!
Nu pune a ta credință, asșia tare 'n viitor!..
Cŏcĭ viitorul te'nșială, amarnic te prăpădesce!...
Și când speri cŏ ai vr'un bine, in prăpăstii te trântesce!!...
Și atunci d'a ta speranță, esci tras 'n nenorocire,
Și in loc să ai dulcéță, ai mare nemulțumire.
Pentru aceia te feresce, 'n viitor nu mai spera,
Până când ceți prevestesce, odată finit vor lua.
Atunci — zi, al meu destin, norocu m'a ajutat
Acum vezui împlinite, iluziuni ce am visat!...

ȘEDINȚA DIN 19 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *Al. Roman.*

Secțiunea literară îșĭ reînnoesce biuroul pe anul 1896—97, votând ca Președinte pe d-l *Anton Naum* și ca Vice-Președinte pe d-l *D. C. Ollănescu.*

SECŢIUNEA ISTORICA

ŞEDINŢA DIN 22 FEBRUARIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l Preşedinte *I. Kalinderu* pune în desbaterea Secţiuniĭ lucrarea d-luĭ Gr. Buţureanu, venită de la plen, spre a se pronunţă dacă studiul asupra *Cestiuniĭ Arilor* presintă o valóre sciinţifică în mĕsura de a puté fi publicat în *Analele Academieĭ*. D-l Preşedinte declară din parte-ĭ, că deşi nu are cea maĭ mică îndoială despre valórea lucrăriĭ, totuşĭ crede că ar fi maĭ bine a se încredinţă lucrarea uneĭ comisiunĭ spre studiŭ, cu însărcinare de a comunică Secţiuniĭ printr'un raport opiniunea ce-şĭ va fi format.

D-l *D. Sturdza* dice, că spre a se informă cu temeiŭ membriĭ Secţiuniĭ despre meritul scrieriĭ sub raportul sciinţeĭ şi spre a se pronunţă în cunoscinţă de causă, ar fi maĭ indicat să ni se cetéscă părţile cele maĭ interesante din acest studiŭ.

D-l *A. D. Xenopol*, după ce în urma desideratuluĭ expus de d-l Sturdza a întreţinut Secţiunea cu lectura uneĭ însemnate părţĭ din scriere, declară că studiul d-luĭ Buţureanu asupra Arilor, avĕnd o importanţă maĭ ales pentru Românĭ şi fiind o lucrare la înălţimea sciinţeĭ moderne, interesantă cu deosebire prin cuprinsul de la părţile finale referitóre la popórele primitive câte s'aŭ deţinut pe teritoriul ţĕrilor nóstre, merită cu atât maĭ mult a fi îmbrăţişat şi publicat în *Analele Academieĭ,* cu cât el se rézimă pe descoperirile archeologice meritóse făcute în ţéră de valorosul profesor N. Beldiceanu.

D-l *D. Sturdza,* în urma lecturiĭ date scrieriĭ în cestiune, recu-

noscênd că lucrarea presintă în adevĕr o valóre sciinţifică şi în acelaşĭ timp un interes vĕdit pentru Românĭ, declară că merită a fi publicată în *Analele Academieĭ*.

D-l *I. Kalinderu* se declară convins despre valórea şi utilitatea lucrăriĭ; ḑice că este dispus să adere la propunerea de publicare, crede însă că maĭ înainte de a se da o soluţiune definitivă, ar fi de dorit să cunóscem condiţiunile celuĭ în drept, sub carĭ s'ar autorisà tipărirea în *Analele Academieĭ*.

D-l *A. D. Xenopol*, rĕspunḑênd la îngrijirile d-luĭ Kalinderu, declară că d-sa nu póte da informaţiunile dorite asupra condiţiunilor eventuale, dar crede că în casul de a se ridicà óre-carĭ pretenţiunĭ, ele vor fi cât se póte de modeste.

D-l *Gr. G. Tocilescu*, abstracţiune făcênd dela condiţiunile indemnităţiĭ, ḑice că tóte câte s'aŭ scris în acéstă lucrare le cunósce lumea învĕţaţilor din numerósele şi monumentalele scrierĭ despre urmaşiĭ Proto-Arilor, despre aşezămintele şi evoluţiunile în vechea lor patrie, ast-fel că ne staŭ la disposiţiune tesaure de monumente literare în acest subiect; cu tóte acestea, lucrarea în desbatere fiind meritorie şi de un interes special pentru Românĭ, nimic nu ne póte împedecà a-ĭ da publicitate în *Analele Academieĭ*.

D-l *V. Maniu* se unesce cu prima parte din vederile d-luĭ Tocilescu; recunósce ca şi d-sa, că neapĕrat există monumentale studiĭ şi mulţime de scrierĭ critice asupra subiectuluĭ în cestiune, aşà că lumea doritóre a-şĭ procurà cunoscinţă despre familia Arilor sub raportul evoluţiunilor şi migraţiunilor preistorice, ar găsì în mulţimea operelor măestre materialul necesar pentru noţiunile şi soluţiunile căutate. Dacă nu aderă necondiţionat la o imediată publicare a scrieriĭ, meritósă fără îndoială din punctul sĕŭ de plecare, causa este că ar fi de dorit să se constate, prin o censurare studiósă a lucrăriĭ după sistemul comparativ, cum că în casul de faţă nu póte fi nicĭ vorbă măcar de o simplă imitaţiune necritică. Este uşor de înţeles, că nu se cere într'o materie atât de vastă, cum este cestiunea Arilor, o lucrare absolut originală; dar pretenţiunea n'ar fi de loc exagerată de a i se da minimul posibil din

ceea ce se póte cu certitudine obţiné printr'un studiŭ critic. Cestiunea Arilor fiind cu drept cuvînt de interes special pentru Românĭ, ar fi de neapĕrată necesitate să se caute a se stabili prin ce ramure din familia Arilor a fost în vechimea preistorică şi maĭ este astădĭ representat pe pămîntul ţĕrilor locuite de Românĭ acel mare şi superb popor al Arilor. O asemenea lucrare, cu o soluţiune fie şi în parte reuşită a problemeĭ, ar avé evident meritul originalităţiĭ. Scriitorĭ însemnaţĭ vechĭ şi modernĭ ne spun, că *Ausoniĭ, Pelasgiĭ, Etrusciĭ, Biseniĭ, Piceniĭ, Agatursiĭ, Celto-Galiĭ* etc., aŭ fost ocupat ***Panonia, Iliria, Tracia, Tesalia*** şi ***parte din teritoriul ţĕrilor nóstre***; că aceste ramure treceaŭ ca făcĕnd parte din una şi aceeaşĭ familie. In acest sens sunt şi afirmaţiunile din Eneida luĭ Virgiliŭ (Cartea VIII) comentate de Ch. Gottl. Heyne (tom. III) despre stirpea ***Etrusco-Ausono-Pelasgă,*** dicĕndu-se că: «***Ex prisca Pelasgorum stirpe populum fuisse Tyrhenos dubitari nequit***» şi la alt loc: «***Unde ab Ausonibus et Pelasgis... qui et ipsi ex Ausonorum genere fuere***, etc.» Notoriŭ este de asemenea că până în diua de astădĭ se menţine numele Etruscilor sub forma veche de ***Rassa*** şi ***Raseni,*** până şi în regiunea anticeĭ ***Scytho-Tauria***, devenită maĭ târdiŭ Stara-Vlachia şi apoĭ jupanatul ***Nemanjilor***, numit ***Rascia*** şi ***Rassa,*** nume etrusc împrumutat de la riul ***Rassa*** al diseĭ regiunĭ, cunoscute în dilele nóstre sub numele de ***Novi Bazar***. Ca datine şi moravurĭ, ca terminĭ de comparaţiune pentru usurile vieţeĭ sociale, ale economieĭ domestice, usurĭ rituale şi de legislaţiune etc., ale ***Arilor***, ***Etruscilor*** şi ***Celto-Galilor,*** se găsesc specimene de analogiĭ şi indicaţiunĭ fórte interesante mare parte pentru Românĭ, într'o mulţime de scrierĭ erudite, precum sunt între altele operele d-lor ***V. Duruy***: Histoire des Romains depuis les temps les plus reculés etc.; ***Em. Desjardins***: Géographie historique et administrative de la Gaule romaine; ***Dr. B. W. Leist***: Graeco Italische Rechts-Geschichte şi Alt-Arisches Jus Gentium; ***G. Schrader***: Sprach-Vergleichung und Ur-Geschichte; ***Cesare Cantù***: Histoire Universelle; ***E. Laurent***: Etude sur l'Histoire de l'Humanité. Orient, Grèce, Rome; ***Dr. L. Diefenbach***: Celtica; ***Fr.***

Diez: Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen; *M. A. Canini:* Etudes Etymologiques; *Ch. Gottl. Heyne*: P. Virgilii Maronis Opera; *J. Gottfr. Herder*: Geschichte der Menschheit; *Fustel de Coulanges*: Cité antique. Oprindu-se la aceste puţine citaţiunĭ, d-l Maniu declară, că nu póte să adere la imediata şi necondiţionata publicare a lucrăriĭ puse în desbatere, chiar şi pentru motivul că, după a sa părere, Academia n'ar puté să dispună de scrierea d-luĭ Buţureanu fără a cunósce condiţiunile cesiuniĭ şi pretenţiunile din parte-ĭ. Aşà fiind, propune amânarea soluţiuniĭ, fie şi până la obţinerea uneĭ positive declaraţiunĭ în acéstă privinţă.

D-l *N. Ionescu*, după ce face menţiune despre operele distinşilor scriitorĭ englesĭ Rawilson, autorul scrieriĭ despre ceĭ patru monarchĭ asiaticĭ, şi Sir John Lubbock, autorul opereĭ despre timpurile preistorice, ambele scrierĭ avênd de subiect *patria popórelor primitive şi rudimentele civilisaţiuniĭ lor*, trece la cestiunea pusă în desbatere şi declară, că lucrarea d-luĭ Buţureanu merită a fi publicată în *Analele Academieĭ*, de óre-ce nu numaĭ că rĕspunde la exigenţele sciinţeĭ moderne, dar presintă un interes special pentru noĭ Româniĭ, şi în acelaşĭ timp ni se oferă buna ocasiune să aducem un omagiŭ şi memorieĭ distinsuluĭ profesor Beldiceanu, care a lucrat în acea direcţiune cu acelaşĭ zel şi asiduitate.

Inchiḑêndu-se discuţiunea şi respingêndu-se propunerea de amânare, se pune la vot propunerea de a se publicà în *Analele Academieĭ* lucrarea d-luĭ Gr. Buţureanu întitulată *Cestiunea Arilor*.

Propunerea de publicare, întrunind o majoritate de 7 din 8 voturĭ, se admite.

— Secţiunea decide a se propune plenuluĭ publicarea lucrăriĭ în cestiune.

ŞEDINŢA DIN 4 MARTIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l *I. Kalinderu*, la ordinea ḑileĭ fiind determinarea subiectuluĭ istoric pentru Premiul Adamachi, pune în vederea Secţiunii că d-sa are elaborat un proiect de program, pe care ţine să-l supună la apreciarea Secţiuniĭ.

Se dă cetire programuluĭ, din al căruĭ cuprins resultă că el îmbrăţişéză tóte ramurele vieţeĭ nóstre *politice, culturale* şi *economice*, şi că o lucrare în condiţiunile aceluĭ program va rĕspunde pe deplin — după credinţa d-luĭ Kalinderu — ideeĭ determinante şi dorinţelor exprimate în actul de donaţiune al generosuluĭ testator de piósă memorie.

Iată cuprinsul aceluĭ program:

Transformarea moravurilor în România sub influenţa evoluţiunii ideilor morale de la 1821 la 1891.

I. Condiţiunea claselor sociale.
II. Biserica, şcóla, justiţia, apĕrarea ţĕriĭ.
III. Aşezăminte şi întocmirĭ de cultură, bine-facere, asistenţă, etc.
IV. Simţemintele sociale, etice şi estetice.

I. Condiţiunea claselor sociale.

a) Robia. Ochire asupra trecutuluĭ, desfiinţarea eĭ, motivele morale invocate. Propaganda prin fapt şi prin cuvînt. Resultatele morale şi economice ale acesteĭ reforme.

b) Clasa rurală. Desfiinţarea clăceĭ, egalitatea civilă şi juridică a ţĕranuluĭ, împroprietărirea, drepturile politice, etc. Ce s'a făcut în privinţa intelectuală, sanitară, etc. pentru ţĕran. Forma, intensitatea, expresiunea simţemîntuluĭ naţional şi patriotic la dînsul. S'a ridicat nivelul sĕŭ moral, şi anume în ce? S'a lărgit orizontul sĕŭ intelectual?

c) Meseriaşiĭ şi muncitoriĭ din oraşe. Ce meseriĭ existaŭ la 1821 şi carĭ la 1891. Carĭ s'aŭ adaus, carĭ s'aŭ transformat, carĭ sunt pe cale de disparițiune. Desfiinţarea breslelor. Ce ideĭ morale aŭ contribuit la acéstă mĕsură (de exemplu ideĭ de libertatea munceĭ, de necesitatea concurenţeĭ). A avut urmărĭ rele? (Se daŭ adesea ca urmărĭ rele: că s'a perdut simţe-

ţemîntul solidarităţiĭ care legà pe breslaşĭ, a dispărut o pedecă la înmulţirea repede a meseriaşilor străinĭ, etc.) Conclusiunĭ: nivelul moral şi intelectual al meseriaşilor şi muncitorilor a scădut saŭ s'a ridicat? Ce maĭ e de făcut în acest sens? Ce efecte morale a avut stabilirea diferitelor categoriĭ de comercianţĭ şi meseriaşĭ străinĭ în perióda cercetată.

d) Boerimea. Alcătuirea eĭ, privilegiĭ, condiţiunĭ de dobândire. Cause de decadenţă. Partea ce a luat la transformarea ţĕriĭ.

Profesiunile liberale, întru cât existaŭ şi în ce stare se aflaŭ la 1821, la întroducerea Regulamentuluĭ Organic, la 1848, în momentul Uniriĭ şi până la 1891. Ce efect a avut faptul, că până în ultimiĭ anĭ prepararea la aceste cariere s'a făcut în ţĕrĭ străine. Marele contingent dat până acum de Românii de peste Carpaţĭ pentru unele profesiunĭ liberale.

e) Marea proprietate. Rolul eĭ social, relaţiunile eĭ cu ţĕrănimea, felul de exploatare, traiul (adecă cestiunĭ ca absenteismul, exploatarea directă saŭ prin arendare, meteiagiul, convenţiunĭ agricole, considerate în urmările lor morale).

II. Biserica, Şcóla, Justiţia, Apĕrarea ţĕriĭ.

a) Biserica. Eliminarea elementuluĭ străin representat prin călugăriĭ grecĭ, prin închinarea mănăstirilor din ţéră la cele de la Muntele Atos saŭ de la Locurile Sfinte. Eliminarea limbeĭ grecescĭ. Efectele secularisăriĭ bunurilor, reorganisăriĭ ierarchieĭ, înfiinţăriĭ seminariilor şi Facultăţiĭ de teologie asupra vieţeĭ bisericescĭ. Consacrarea autocefalieĭ. Progresul artistic prin restaurărĭ şi clădirĭ de bisericĭ, în cânt şi pictură, introducerea literilor latine. Menirea preoţimiĭ în educaţiunea poporuluĭ; necesitatea rĕspândiriĭ unor ediţiunĭ poporale ale cărţilor bisericescĭ şi în genere a uneĭ literaturĭ morale. Câte-va figurĭ de prelaţĭ meritoşĭ (ca Veniamin Costache, etc.)

b) Şcóla. Ce şcóle existaŭ la 1821, cu ce organisare, din ce iniţiativă, cu ce resurse. Recrutarea personaluluĭ, nivelul sĕŭ. Scopurile urmărite de diferitele felurĭ de şcóle. Lăţirea învĕţămîntuluĭ primar înainte de Unire. Teoriile care aŭ dominat în şcólele române cu privire la limbă, la originea nóstră, la dreptul public şi la organisarea socială, etc. (Şcóla Bărnuţ, şcóla Cipariŭ-Laurian, Junimea, etc.) Influenţa hotărîtóre a Academieĭ Române pentru limba şi istoria românéscă. Rolul şcólelor în desvoltarea ideilor morale.

c) Justiţia. Concepţiunea dreptuluĭ, organisarea justiţieĭ, dreptul public la 1821. Sorginţile dreptuluĭ românesc. Basilicale, obiceiul pămîntuluĭ, canóne. Principale viciurĭ şi abusurĭ ale stăriĭ de atuncĭ. Schimbărĭ introduse prin

Regulamentul Organic, imitarea legislaţiunii austriace (Codice Calimach, etc.) Nouele concepţiunĭ de drept public după 1848, aplicarea separaţiuniĭ puterilor (începută prin Regulamentul Organic), ideile de egalitate dinaintea legiĭ. Sorginţile nouluĭ drept românesc; prin ce se deosibesce de modelele după carĭ a fost luat (de exemplu pedepsele sunt acum mult maĭ micĭ în multe casurĭ decât în Francia). Garanţiile ce presintă magistratura actuală, nivel moral, cultură juridică, inamovibilitate, etc. Apreciarea acestora şi conclusiunĭ.

d) Apĕrarea ţĕriĭ. Probe de virtutea militară a Românilor, consideraţiunĭ asupra răsboiuluĭ de independenţă. Consecinţele campanieĭ din 1877—78 Insemnătatea politică a Românieĭ.

III. Aşezămintele de cultură, bine-facere, asistenţă etc.

Carĭ existaŭ la începutul perióde, cu ce scopurĭ, cu ce organisare, cu ce mijlóce, cum se înfiinţaŭ şi de cine şi sub ce mobile. Carĭ s'aŭ adaus de atuncĭ, carĭ sunt scopurile noue pe carĭ le urmăresc aşezămintele cele noue (de exemplu numerósele fundaţiunĭ, asociaţiunĭ şi legaturĭ făcute pentru a trimite tinerĭ la studiŭ în străinătate, Asilul Elena, fundaţiunile recente Carol I, Carol-Elisabeta, Otteteleşanu, etc). Ce pedecĭ pun saŭ ce înlesnirĭ daŭ formele legale noue faţă de cele vechĭ pentru înfiinţarea, administrarea, controlul aşezămintelor de bine-facere şi de cultură. Ce aŭ făcut până acum autorităţile (stat, judeţe, comune) pentru asistenţa, întreţinerea infirmilor, spitale, asile, etc.

IV. Simţemintele sociale, etice şi estetice.

Acestea se vor studiă din punctul de vedere al schimbăriĭ lor: 1) ca conţinut, 2) ca extensiune, 3) ca intensitate. (Enumerarea câtor-va: literatură şi arte, naţionalismul şi patriotismul, simţul demnităţiĭ personale, simţemîntul solidarităţiĭ, însemnătatea atribuită culturiĭ, etc.)

Notă. — Tóte aceste patru părţĭ vor fi studiate comparativ în decursul perióde, şi ca idee generală se va arătă diferinţa pentru fie-care din cele patru părţĭ în decursul periódeĭ studiate, din tóte consideraţiunile morale, luându-se în sémă cele politice, juridice saŭ economice numaĭ întru cât ar fi strict necesare pentru înţelegerea celor dintâiŭ.

D-l *V. A. Urechia* ḑice, că schiţa presentată de d-l Kalinderu, menită maĭ mult pentru o lucrare de erudiţiune, nu póte intră în

cadrul uneĭ cărţĭ de cetire pentru popor, precum am dorì să fie făcută. Scopul ce-l urmărim este a ridicà poporul pe o tréptă maĭ înaltă a cultureĭ, ca să fie pus în stare a se cunósce pe sine și adevĕrata sa valóre; așà fiind, se înţelege de sine că *cartea de cetire* pe séma poporuluĭ cată să fie o carte educativă, cu menire de a devenì un instrument de cultură pentru dînsul.

D-l *D. Sturdza* observă, că bună ar fi o asemenea carte pentru popor, cum o dorim noĭ toţĭ, dar bună este și scrierea ce ni se dă prin programul cetit al d-luĭ Kalinderu; rĕmâne să ne consultăm între noĭ și să ne rostim asupra ambelor propunerĭ, să alegem apoĭ ce ni se va păré maĭ bun; să nu se uite însă, că în vederea urgenteĭ necesităţĭ de a îndemnà și încuragià pe ómeniĭ instruiţĭ și culţĭ pentru lucrărĭ maĭ seriόse, ni se impune datoria să pășim neîntârḑiat în acéstă direcţiune. Academia a luat în acest sens disposiţiunĭ și în privinţa fonduluĭ din donaţiunea Principeseĭ Alina Știrbeĭ, regulând a se premià și publicà cea maĭ bună scriere românéscă cu privire la religiunea și morala creștinéscă, pentru usul tinerimiĭ de la școlele primare și secundare. Lipsa simţitóre de un studiŭ al vieţeĭ poporuluĭ nostru trebue să ne îndemne să luăm asemenea mĕsurĭ în folosul social și cultural. Din proiectul d-luĭ Kalinderu se pot avé elementele necesare pentru determinarea subiectuluĭ în cestiune.

D-l *A. D. Xenopol* este de părere, că Academia ar urmà să se mărginéscă într'o sferă de cultură, în consecinţă să intereseze partea cultă a societăţiĭ, în vederea influenţeĭ ce este chemată a exercità în mod natural asupra stratelor de jos; din acest punct de plecare, d-sa se declară pentru programul d-luĭ Kalinderu, încredinţat fiind că o lucrare în limitele aceluĭ program ar aduce serviciĭ folositóre societăţiĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu* susţine, că idea de a se face o carte, care să aibă o influenţă directă asupra poporuluĭ, a fost pornită de la d-sa; în cât pentru programul d-luĭ Kalinderu, i se pare prea complicat, un program maĭ mult de erudiţiune, așà că fórte cu greŭ se vor găsi concurenţĭ pentru a-l executà cu bun succes, maĭ ales fiind

dat că nu avem nicĭ tinerĭ bine preparațĭ în asemenea mĕsură și nicĭ materialul indispensibil pentru un subiect de așà importanță ca erudițiune. In atarĭ condițiunĭ puțin măgulitóre, părerea d-sale ar fi să se scótă pentru concurs numaĭ unele părțĭ din programul cetit și să se restrîngă lucrarea la un unic subiect, avêndu-se în vedere pubicul la care ne adresăm.

D-l *D. Sturdza* declară, că programul d-luĭ Kalinderu este bine combinat, dar că se cere a fi maĭ restrîns, nu atât pentru motivele invocate de d-l Tocilescu, ci maĭ mult pentru că varietatea subiectelor ar presentà, prin complexitatea lor, dificultățĭ cam greŭ de învins; drept aceea propune și d-sa restrîngerea studiuluĭ la un singur subiect, luându-se din întinsul program partea privitóre la biserică. Trebue să mărturisim și să recunóscem, că dacă biserica nóstră națională aicĭ în țéră face progrese numaĭ în declin, causa este că noĭ, ducêndu-ne prin țĕrĭ străine la studiĭ, pe unde nu există bisericĭ ortodoxe, cădem pe mânile necredincioșilor și devenim în cele din urmă nepăsătorĭ față cu biserica părinților noștri, de unde urméză că irreligiositatea, pe care am puté-o numì păgânism, se rĕspândesce din ce în ce maĭ mult prin regiunile superióre ale societățiĭ. Făcêndu-se o lucrare care ar avé de subiect biserica, de sigur va înrìurì fórte mult asupra spirituluĭ social și va contribuì nu numaĭ a mărginì lățirea irreligiosităţiĭ, dar ne va arătà cum a stat ea în secolul trecut și ne va convinge, prin documente irecusabile, cum că numaĭ ea a fost în trecut scutul naționalitățiĭ și unitățiĭ nóstre; în fine, acea lucrare va învederà cât de nefaste pot fi pentru Românĭ urmările decadențeĭ simțemîntuluĭ religios, adecă a bisericiĭ. Conchide prin a propune a se luà din programul d-luĭ Kalinderu partea privitóre la ***starea bisericiĭ de la începutul secoluluĭ până** la 1891*.

D-l *Babeș* se întrébă, dacă avem noĭ astădĭ bărbațĭ în mĕsură de a se pătrunde de însemnătatea bogatuluĭ material din programul cetit? Este de necredut, dice d-sa, că restrîngerea propusă ar puté merge până la isolarea absolută a bisericeĭ de școlă, care în decurs de secolĭ aŭ mers mână în mână, înfruntând vicisitudinile timpurilor

vitregĭ. Invĕţăturile moraleĭ sociale cu greŭ pot fi tractate afară din biserică şi şcólă, şi nicĭ că póte fi posibil a se cresce un popor creştin, până când nu vom avé îngrijite biserica, şcóla. Ca conclusiune, propune a se luà de subiect: «*Istoria evoluţiuniĭ bisericeĭ şi şcóleĭ de la începutul seculuĭ până în present.*»

D-l *D. Sturdza* repetă a declară, că este pentru restrîngerea lucrăriĭ la Istoria bisericeĭ şi numaĭ a bisericeĭ din aceste părţĭ; că ea merită a fi tractată isolat de orĭ-ce alte subiecte, chiar şi pentru motivul de a readuce societatea nóstră la credinţele religiuniĭ, care este şi până astăḑĭ o *Lege* pentru poporul român, şi de a-ĭ demonstrà, că continuând a sta despărţită de biserică, va contribuì la completa decădere a moraleĭ sociale şi ca urmare va expune statul şi naţionalitatea Românilor la grele încercărĭ, la toţĭ necunoscute.

Părintele *I. M. Moldovanu,* împărtăşesce vederile d-luĭ Sturdza, de a se mărginì şi restrînge lucrarea numaĭ la biserica din regatul român, de óre-ce clerul bisericeĭ române de peste munţĭ a fost şi este cu totul în alte condiţiunĭ şi are alte sarcine de împlinit, cuvînt pentru care el nu se póte despărţi de poporul încredinţat conduceriĭ sale; ḑice, că luându-se biserica drept subiect, vom învĕţà a cunósce cât de marĭ şi bine-făcĕtóre fost-aŭ vaḑa, prestigiul şi maĭ ales influenţa înaltuluĭ cler asupra vieţeĭ sociale şi politice a poporuluĭ românesc de pretutindenĭ.

D-l *V. Maniu* susţine, că ar fi cu greŭ a se restrînge studiul subiectuluĭ propus numaĭ la biserica din regatul român. Biserica şi şcóla Românilor peste tot presintă, maĭ ales în lungul trecut al luptelor întreţinute, o unitate aprópe neseparabilă, chiar şi ca garanţie a existenţeĭ naţionale a poporuluĭ românesc. Sciut este că Metropolia Ungro-Vlachieĭ representà din seculĭ unitatea bisericeĭ române peste tot până unde o îndrituià titlul înalteĭ sale demnităţĭ şi misiunĭ. Acea unitate istorică nu se póte desface. Monumentele seculare nu pot fi distruse şi nu pot permite desfacerea aceleĭ unităţĭ ab antiquo, cimentate prin legăturĭ seculare. Neapĕrat, pare a fi existând în timpul de faţă o separaţiune de fapt, dar nu şi

de drept, întru cât usurpațiunea nu crează drepturĭ; cu atât maĭ puțin póte fi vorba de separațiune în puterea unuĭ principiŭ, care are pentru sine așà ḑicênd posesiune de stat consacrată prin dreptul istoric, care are putere de lege și peste munțĭ. Istoria actualităţiĭ se póte mărginì, fără scădere, numaĭ la legăturile și unitatea morală a bisericeĭ și școleĭ românescĭ. Maĭ ar fi de reamintit, că dacă este adevĕrat cum că bărbaţiĭ luminaţĭ de peste munţĭ aŭ contribuit la redeșteptarea simțemîntuluĭ național, la renascerea cultureĭ naționale, neapĕrat în unire cu ilustrațiunile Moldo-Românieĭ de odinióră, apoĭ nu maĭ puțin constatat și recunoscut este, că marĭ și imense fost-aŭ ajutórele morale și materiale date bisericeĭ și școleĭ de peste munțĭ din partea țĕrilor surorĭ, în timpurĭ de restriște, de adversităţĭ și lupte titanice întreţinute cu sugrumătoriĭ a tot ce este românesc. Intemeiat pe asemenea considerațiunĭ, conchide a propune ca subiect biserica și școla, ast-fel cum ni le presintă istoria din timpurĭ.

D-l *N. Ionescu* doresce a se luà de subiect istoria politică și a instituțiunilor nóstre din acest secol. Programul d-luĭ Kalinderu propuneà o întrégă enciclopedie și în cele din urmă se restrînge la istoria isolată a bisericeĭ. Susține că subiectul restrîns este rĕŭ ales. Academia n'are premiĭ pentru biserică, ci pentru subiecte morale. Noĭ suntem, ḑice d-l Ionescu, preoțiĭ unităţiĭ și moralităţiĭ națiuniĭ române; școla și biserica n'aŭ nimic original, totul este împrumutat, este așà ḑicênd moda seculuĭ. Internaționala diplomatică, internaționala intelectuală ne silesc și pe noĭ să ne ocupăm de lucrurile nóstre. La 1821 nu ne-a sculat nicĭ biserica, nicĭ școla. Ce internațională a venit pe acel timp peste noĭ? întrébă d-l Ionescu. Să luăm de subiect internaționala moraleĭ și să căutăm a descoperi ce fel de internațională ne preocupă în momentele de față. De la 1825 până la 1848 am fost intraţĭ într'o epocă de amorțire; în plină activitate eraŭ numaĭ aceia carĭ se încercaŭ să ne dispute existența, viéța nóstră. Eteriștiĭ luĭ Ipsilante ne ḑiceaŭ: Dacule (Dacheloi), scólă-te! In al cuĭ interes? Pentru cine ni se făceà apelul? Dacă ḑicem că de la 1821 datéză renascerea nóstră, sun-

tem ținuțĭ să ne uităm și la ceĭ de dincolo; dacă se ḍice că biserica de aicĭ stà în strînsă legătură cu cea de peste munțĭ, urmézà să descoperim și legăturile în privința naționalitățiĭ. Nu se póte tractà un subiect de asemenea natură în abstracțiune, fără ca să ne dăm sémă de tot ce constitue proprietatea nóstră comună Terminând, d-l Ionescu ḍice, că este de părere a se luà orĭ-ce alt subiect afară de biserică, căcĭ internaționala eclesiastică nu jócă nicĭ un rol de la 1824 încóce. Așà fiind, nu ne rĕmâne decât a luà un subiect din istoria instituțiunilor nóstre contemporane.

D-l *D. Sturdza* presintă următorul titlu pentru subiectul propus: «*Biserica creștină ortodoxă din România și influența eĭ morală în evoluțiunea culturală a țĕrilor române de la începutul secoluluĭ până la 1891.*»

D-l *I. Kalinderu* declară, că iea asupră-șĭ amplificarea programuluĭ sĕŭ, care se va anexà ca suplement la proiectul de program.

Incheiându-se discuțiunea, se pune la vot propunerea d-lor Sturdza, Kalinderu și Xenopol de a se luà ca subiect pentru Premiul Adamachi: «*Biserica creștină ortodoxă din România și influența eĭ morală în evoluțiunea culturală a țĕrilor române de la începutul secoluluĭ nostru până la 1891*» și se primesce.

— Secțiunea decide a se supune plenuluĭ spre confirmare.

ȘEDINȚA DIN 5 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l Președinte pune în vederea Secțiuniĭ că la ordinea ḍileĭ sunt:

1) Fixarea subiectuluĭ pentru Premiul cincenal de leĭ 6.000 al Domnitoruluĭ Alexandru Ioan Cuza, care se va decerne în anul 1901.

2) Raportul d-luĭ Xenopol asupra studiuluĭ d-luĭ Dr. N. Iorga.

D-l *V. Babeș*, avênd cuvîntul, presintă o propunere în privința subiectuluĭ pentru indicatul premiŭ avênd cuprinsul următor: «*Premiul cincenal Alexandru Ioan Cuza, pentru o lucrare istorică-critică asupra chinezatelor și districtelor autonome românescĭ din Transilvania, Ungaria și Banat, însoțită în anexe de documente.*»

După o discuțiune urmată între membriĭ Secțiuniĭ, se pune la vot propunerea d-luĭ Babeș în cuprinsul de maĭ sus și se primesce cu unanimitate.

— Secțiunea decide a se recomendà plenuluĭ spre confirmare.

D-l *A. D. Xenopol* dă cetire raportuluĭ sĕŭ asupra studiuluĭ comunicat Academieĭ de d-l N. Iorga spre a fi publicat în *Analele* eĭ dimpreună cu documentele, încredințând prin al sĕŭ raport, anexat la acest proces-verbal, cum că scrierea este din cele maĭ interesante și în acelașĭ timp o amplificare însemnată a studiuluĭ publicat în «*Archiva Societățiĭ sciințifice și literare din Iașĭ*» și merită a fi în *Analele Academieĭ.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* este de părere, că lucrarea d-luĭ Iorga trebue despărțită, așà ca textul studiuluĭ să fie trecut în *Analele Academieĭ,* iar partea documentală trecută în colecțiunea Hurmuzaki.

D-l *D. Sturdza* observă, că în colecțiunea Hurmuzaki nu-șĭ póte avé loc publicarea acestor documente; este de idee însă, ca textul studiuluĭ să se publice în *Analele Academieĭ,* iar documentele în anexe, în partea memoriilor istorice.

D-l *V. Maniu* insistă, și cu acéstă ocasiune, a se luà mĕsurĭ de precauțiune, spre a fi la adăpost Academia de orĭ-ce surprinderĭ privitóre la pretențiunĭ de indemnitățĭ.

D-l *D. Sturdza* declară, că neapărat va fi prevenit d-l N. Iorga cum că Academia nu acordă nicĭ un fel de indemnitate pentru lucrărĭ publicate în *Analele* sale.

— Secțiunea, unindu-se cu părerea d-luĭ Sturdza, decide a se publicà lucrarea în *Anale,* iar documentele în anexe în partea memoriilor istorice, și a se supune plenuluĭ spre confirmarea deciziuniĭ luate.

Raportul d-luĭ A. D. Xenopol asupra studiuluĭ d-luĭ N. Iorga: «Contribuțiunĭ la istoria Munteniei în a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea.»

Cercetând studiul comunicat onorabileĭ Academiĭ de d-l N. Iorga și care studiŭ are de obiect un numĕr de 35 de scrisorĭ preschimbate la sfîrșitul secoluluĭ XVI-lea, 1574—1599, între persóne princiare din Muntenia și rudeniile lor din Italia, am onóre a vĕ raportà că acéstă corespondență este din cele maĭ interesante și că scrisorile ce o constituesc sunt din cele maĭ prețióse documente ale istorieĭ Românilor pentru timpul indicat. Analisa d-luĭ Iorga, ce precedéză pe acele 35 de scrisorĭ, conține un comentariŭ al lor, pe cât de erudit pe atât și de interesant. Din el rees următórele puncte noue stabilite în istoria Românilor:

1) Intărirea faptuluĭ, ce resultă și din rapórtele de Ambasadă publicate, că Alexandru II Domnul Munteniei erà un fiŭ natural al luĭ Mircea Ciobanul, și nu din sângele Chiajneĭ.

2) Fixarea uneĭ genealogiĭ maĭ complete și maĭ esacte a Mircescilor.

3) Lămurirea maĭ bine a relațiunilor luĭ Mihnea cu Petru Cercel.

4) Stabilirea faptuluĭ că agențiĭ luĭ Rudolf pe lângă Michaiŭ-Vitézul, frațiĭ de Marini Paoli, eraŭ rude cu familia domnéscă din Muntenia, de óre-ce Ioan de Marini (Giovanni Zivani, «Siva» al documentelor românescĭ contemporane) se căsătorise cu Prepia-Esther, fiica Lucrețieĭ Frangopulo, sora Dómneĭ Ecaterina.

5) Fixarea de noue date biografice pentru multe notabilitățĭ muntene, precum Banul Mihalcea, ce se crede a fi fost originar din Chios, Iani Cantacuzino, socrul luĭ Michaiŭ-Vitézul.

6) Determinarea dateĭ când a murit Mihnea, Octobre 1601, și nu cum se admiteà până acum, 1595.

7) Material noŭ pentru biografia luĭ Radu Mihnea.

8) Și maĭ ales notițe fórte însemnate asupra speculeĭ ce se făceà cu tronurile române și care umpleà tóte scrisorile de la un capĕt la altul.

9) Date interesante asupra culturiĭ grecescĭ ce se încuibase în Muntenia de pe atuncĭ, asupra maĭ multor moravurĭ și obiceiurĭ ale timpuluĭ.

Scrierea d-luĭ N. Iorga e din cele maĭ interesante. Ea este o amplificare însemnată a celeĭ publicate în «*Archiva Societățiĭ sciințifice și literare din Iașĭ*» (1) și merită a fi înscrisă în *Analele Academieĭ*.

ȘEDINȚA DIN 12 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *I. Kalinderu*.

D-l *I. Kalinderu* supune la apreciarea Secțiuniĭ suplementul desvoltător al programuluĭ relativ la «*Istoria bisericeĭ române*», dându-ĭ cetire.

Istoria bisericeĭ ortodoxe române și a influențeĭ eĭ morale în evolițiunea culturală a țĕrilor române de la începutul véculuĭ până la 1891.

Situațiunea bisericeĭ la începutul véculuĭ XIX-lea. Organisarea eĭ, mijlóce de cultură și nivel cultural, membri însemnațĭ prin rolul lor, atitudinea Rușilor față de călugăriĭ grecĭ din țĕră. Ce s'a făcut sub domniile luĭ Caragea și Calimach (1812—1819) pentru biserică. A contribuit biserica la reforma legiuirilor? Juridicțiunile bisericescĭ sub aceștĭ doĭ Domnĭ (stare civilă, căsătoriĭ, divorțurĭ, judecata clericilor), legăturile dintre cler și bresle, studiate până la desființarea breslelor.

Cum a considerat biserica mișcarea Eteriștilor pe pămîntul românesc. A contribuit la înlăturarea domniilor fanariote? A înlesnit clerul din Muntenia mișcarea luĭ Tudor Vladimirescu? Prima încercare de secularisare la 1827, revenirea eĭ la 1828 după cererea Sultanuluĭ.

Pacea de la Adrianopole (1829), Protectoratul rusesc și efectele sale asupra bisericeĭ. Organisarea dată bisericeĭ prin Regulamentul Organic, 1828—1834, și continuările sale. Apreciarea eĭ. Participarea Episcopilor și Metropoliților la Adunările obștescĭ, studiată după isvóre.

Clerul sub domniile luĭ Alexandru Ghica și Gheorghe Bibescu (1834—1848) în Muntenia și sub Michaiŭ Sturdza în Moldova. Inființarea departamentuluĭ

(1) *Archiva*, VI (1895), p. 111.

bisericesc. Partea clerului la mişcarea de la 1848. Atitudinea principalilor chiriarchĭ în decursul mişcăriĭ şi după înfrîngerea eĭ.

Ce parte a luat clerul la societăţile literare, filarmonice, etc. înfiinţate până la 1848. Ce parte a luat clerul la lupta pentru Unire de la 1849 la 1858. Ce parte a luat la desfiinţarea robieĭ (evaluarea numĕruluĭ robilor mănăstirilor, bisericelor, etc. şi compararea stăriĭ acestora cu starea celor-lalţĭ robĭ), la desfiinţarea clăceĭ prin propagandă saŭ exemplu.

Biserica sub domnia luĭ Cuza. Numirea Episcopilor prin decret domnesc la 1865. Proteste, Scriban, Sofronie, Melchisedec. Secularisarea averilor bisericescĭ. Motivele carĭ aŭ inspirat-o şi persónele carĭ aŭ susţinut şi efectuat acéstă mĕsură. Atitudinea cleruluĭ. Istoricul secularisăriĭ, însoţit pe cât se póte de date statistice. Influenţa eĭ asupra vieţeĭ bisericescĭ. Folósele pentru stat. Eliminarea elementuluĭ străin. Sinodul mixt.

Mesagiul din Iunie 1866 al Domnitoruluĭ Carol (promiţênd întórcerea la basele canonice). Autocefalia. Starea cestiuniĭ în trecut. Reluarea eĭ sub Cuza. Recunóscerea şi consacrarea eĭ de bisericele surorĭ.

Legile şi regulamentele organice de la 1866—1891 studiate din punctul de vedere al scopurilor urmărite, al resultatelor dobândite şi al completărilor saŭ îndreptărilor ce rĕmân de făcut.

Cultura în biserică. Prin ce erà representată până la 1812. Invĕţămîntul primar dat de dascălĭ şi preoţĭ până la organisarea acestuĭ învĕţămînt de către stat înainte de Unire. Tipografiile bisericescĭ. Bibliotecele bisericescĭ în momentul secularisăriĭ (cărţile lor se află la Biblioteca Statuluĭ). Seminariile, studiate în tóte fasele prin carĭ aŭ trecut până la 1891. Ródele date de Facultatea de teologie. Ca conclusiune: ce ameliorărĭ arată ca necesare experienţa făcută până la 1891.

Numĕrul (aproximativ) al preoţilor, călugărilor, etc. la principalele epoce dintre 1800 şi 1891. Causele numĕruluĭ exagerat de clericĭ pe la începutul secoluluĭ. A se studià, tot comparativ la diferite epoce, nivelul cultural şi moral al cleruluĭ, traiul şi rolul sĕŭ în societate. Biografiile clericilor însemnaţĭ, ca Veniamin Costache, Dositeiŭ, Melchisedec.

Comparaţiune a mersuluĭ bisericeĭ române cu acel al celor-lalte bisericĭ autocefale şi semi-autocefale de ritul rĕsăritén. (1) Relaţiunile morale şi culturale cu ele. Relaţiunile cu cele-lalte bisericĭ creştine (conferinţele de la Bonn, stăruinţele catolice pentru unire, etc.).

Artele în legătură cu biserica: *a*) Architectura, restaurările cele marĭ, bisericele noue, caracterisarea stiluluĭ; *b*) Pictura, renovaţiunea eĭ după stilul bizantin şi tradiţiunea naţională. Caracterisarea stiluluĭ bizantin ortodox în

(1) Lista lor se găsesce in *Boroianu*, Istoria bisericeĭ, pag. 568.

pictură din punctele de vedere tradițional și estetic; *c*) Progresele cântuluĭ bisericesc, compositoriĭ admișĭ în biserica nóstră; *d*) Artele ornamentale, vestminte, legătura cărților, mobilierul, obiectele cultuluĭ, etc.

Introducerea literilor romane, mișcarea literară bisericéscă studiată în principalele publicațiunĭ și reviste. Modificărĭ în limba întrebuințată în scrierile religióse. Rolul Sinoduluĭ și al Facultățiĭ de teologie în desvoltarea literaturiĭ bisericescĭ.

Biserica și simțemîntul național. Rolul cleruluĭ în viéța națională, studiat comparativ cu acel ce l are în acéstă privință clerul în cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ și în alte țĕrĭ ortodoxe.

Simțemîntul religios studiat ca conținut, extensiune și intensitate, la diferite epoce ale acestuĭ secol. Evoluțiunea acestuĭ simțemînt și a ideilor morale.

D-l *V. A. Urechia* este de părere că suplementul, în întinderea ce i s'a dat desvoltăriĭ, devine prea împovărător pentru concurent și nu lasă nimic inițiativeĭ; așà că cu greŭ s'ar puté decide chiar și cel maĭ competinte în materie să se insinue la concurs. D-sa întrébă, dacă n'ar fi maĭ bine a se lăsà concurentuluĭ o maĭ mare latitudine în desvoltare, concentrându-se lucrarea asupra punctelor indicate în program, ast-fel precum aŭ fost votate de Secțiune și admise de plenul Academieĭ.

Părintele *I. M. Moldovanu* se declară pentru admiterea suplementuluĭ amplificativ, așà precum se găsesce elaborat.

D-l *I. Kalinderu* nu se opune la modificările strict necesare și este dispus a primi observațiunile d-luĭ Urechia; d-sa, elaborând acest suplement, a ținut să-șĭ îndeplinéscă însărcinarea luată asupră-șĭ.

D-l *A. D. Xenopol* ḑice, că suplementul desvoltator al d-luĭ Kalinderu este menit să serve la lucrarea subiectuluĭ numaĭ ca puncte de atins, lăsându-se la disposițiunea concurentuluĭ lărgirea și coordonarea materieĭ.

— Secțiunea, admițênd părerea formulată de d-l Xenopol, decide a se atașà la programul d-luĭ Kalinderu suplementul sĕŭ desvoltător, dimpreună cu conclusiunea formulată de d-l Xenopol și primită de Secțiune.

Se pune în desbaterea Secţiunii comunicarea facută Academiei de către d-l Xenopol, în calitate de mandatar al d-luĭ profesor Iorga, privitor la colecţiunea de raporturĭ emanată dela Consulul Prusiei reşedinte în Bucurescĭ între aniĭ 1817—1837.

D-l *A. D. Xenopol,* dând cetire comitiveĭ adresate Academieĭ, declară că d-l profesor Iorga depune la disposiţiunea Academieĭ spre tipărire colecţiunea sa, adunată cu multă trudă şi sacrificiĭ bănescĭ; că însemnătatea acesteĭ colecţiunĭ pentru istoria Românilor nu póte fi pusă la îndoială; că d-l Iorga nu pune nicĭ o condiţiune, nu pretinde nicĭ o remunerare, dar face o simplă rugăminte, cerênd ***a i se încredinţà corectura tiparuluĭ d-sale, în condiţiunile în carĭ Academia încredinţéză colectorilor atarĭ însărcinărĭ,*** avêndu-se în vedere maĭ ales mulţimea notelor de mare însemnătate, dar fórte dificil de corectat.

D-l *V. Maniu* este de părere, cum că faţă maĭ ales cu situaţiunea budgetară, ar fi de dorit să se restrîngă la strictul necesar publicaţiunile de orĭ-ce opere şi memoriĭ saŭ documente; că în ceea ce se atinge de corecturĭ, să se urmeze şi cu colecţiunea d-luĭ Iorga precum s'a urmat, între altele, şi cu mulţimea de documente destul de preţióse ale d-luĭ Coleg V. A. Urechia. Dacă este vorba a se publicà colecţiunea Iorga în *Analele* şi *Memoriile Academieĭ,* s'ar recere ca condiţiune neînlăturabilă să ni se presinte un raport amănunţit asupra valoriĭ istorice ce va fi avênd pentru Românĭ vorbita colecţiune, spre a se puté rostì Secţiunea în deplină cunoscinţă despre însemnătatea eĭ. In casul însă, când colecţiunea d-luĭ Iorga ar fi să se publice în colecţiunea de Documente Hurmuzaki, cu din sumele destinate pentru publicarea acesteĭ speciĭ de documente, evident că rĕmâne la disposiţiunea şi în rĕspunderea comisiuniĭ respective, iar nu a Delegaţiuniĭ, căreia-ĭ sunt încredinţate numaĭ fondurile Academieĭ.

D-l *V. A. Urechia* declară, că este pentru tipărirea colecţiuniĭ d-luĭ profesor Iorga; nu póte admite însă cererea de a se plătì din budgetul Academieĭ pentru corectură; ar fi de dorit ca d-l Iorga şi alţĭ tinerĭ să urmeze exemplul d-sale, care şi-a corectat singur

volume întregĭ de documente tipărite de Academie, fără a fi pretins o centimă pentru corectură.

Părintele *I. M. Moldovanu* ḑice, că din experiență s'a constatat cum că numaĭ autorul uneĭ opere saŭ proprietarul și adunătorul de documente sunt în stare a face o bună corectură; așà fiind, este de părere a se încuviință cererea d-luĭ profesor Iorga în ceea ce privesce corectura; nu este însă de părere a se admite publicațiunea de note, apreciărĭ saŭ adnotațiunĭ, de óre-ce documentele se publică în regulă, afară de rare excepțiunĭ, în absolută isolațiune de orĭ-ce note și comentariĭ.

D-l *I. Kalinderu* nu e de părere a se acordà rĕsplată pentru manuscripte, memoriĭ saŭ colecțiunĭ de documente cedate Academieĭ spre tipărire, și cu atât maĭ puțin față cu situațiunea budgetară din acest an. De asemenea, nu póte fi nicĭ pentru retribuțiunea corecturiĭ; recunósce dimpreună cu Părintele Moldovanu că notele nu trebuesc publicate cu documentele și că cea maĭ bună corectură se face de către autorul manuscriptelor saŭ de proprietarul colecțiunilor. S'ar puté cu tóte acestea indemnisà d-l Iorga pentru sacrificiile bănescĭ și munca depusă cu culegerea documentelor și facerea corecturiĭ, dându-i-se în deplină proprietate un însemnat numĕr de exemplare din colecțiunea tipărită. Conchide prin a propune să se întrebe d-l Iorga dacă renunță la remunerare, atât pentru corectarea tiparuluĭ, cât și pentru cedarea colecțiuniĭ, mulțumindu-se cu un numĕr însemnat de exemplare ce i s'ar da în deplină proprietate. In casul afirmativ, să fie rugat d-l Coleg Xenopol a studià minuțios piesele din colecțiune și a ne da un raport asupra valoriĭ istorice a documentelor.

D-l *Al. Papadopol-Calimach* doresce să cunóscă valórea istorică a colecțiuniĭ ce se oferă Academieĭ spre publicare, pentru a se puté pronunță Secțiunea; nu este pentru publicarea de note saŭ adnotațiunĭ, ele nu pot fi admise în colecțiunea Hurmuzaki de documente.

D-l *A. D. Xenopol* împărtășesce vederile Părinteluĭ Moldovanu, susținĕnd că o bună corectură se face numaĭ de autor saŭ colector; nu crede că s'ar puté rĕspunde scopuluĭ, publicându-se documente fără

note și adnotațiunĭ; în cât pentru remunerare, observă că munca cuvine-se a fi resplătită și cererea modestă a d-luĭ Iorga se mărginesce la retribuțiunea corecturiĭ numaĭ în condițiunile usitate.

D-l *V. Babeș* este pentru publicarea colecțiuniĭ presentate Academieĭ, dar după a sa credință, cu greŭ se va puté efectuà în cursul acestuĭ an; ar fi de dorit, ḍice d-l Babeș, ca d-l Iorga să se mulțuméscă cu un numĕr de exemplare drept remunerare pentru corectura și cesiunea colecțiuniĭ. In cât pentru publicarea de note și adnotațiunĭ, se unesce cu părerea emisă de Părintele Moldovanu.

D-l *N. Ionescu* declară, că este străin de tot ce se făptuesce în administrațiunea Academieĭ; trecênd la colecțiunea pusă în desbaterea Secțiuniĭ, observă, că dacă va fi ca ea să se publice în seria documentelor Hurmuzaki fără a se face apel la fondurile Academieĭ, nu am avé alt ceva de facut decât să o recomendăm pur și simplu plenuluĭ spre publicare, în urma unuĭ raport asupra valoriĭ eĭ istorice. Recunosce că cel ce oferă documente are dreptul să pună și condițiunĭ, rĕmânênd Academieĭ să le priméscă saŭ nu. In cât pentru retribuire, d-sa este de părere a nu se remunerà colectorul de documente, căcĭ Academia nu face negoț; convine însă a se pune la disposițiunea d-luĭ Iorga în deplină proprietate un numĕr de exemplare, ca rĕsplată pentru corectură, în casul de a se însărcinà însușĭ d-sa cu acésta. Până acum s'a urmat în acéstă privință o cale cu totul greșită; doresce ca pe viitor să se părăséscă usurile din trecut, fórte prejudițióse, de óre-ce fondurile Academieĭ nu se pot aruncà fără rĕspundere și nu putem luà noĭ rĕspunderea asupra nóstră, încuviințând, fie și prin tăcere, asemenea procedărĭ.

— Inchiḍêndu-se desbaterile, Secțiunea decide a se transformà opiniunea d-luĭ I. Kalinderu în propunere și a se supune plenuluĭ ca un conclus al Secțiuniĭ.

Cuprinsul propuneriĭ formulate este următorul:

«*Propunere.*

«Să fie întrebat d-l Iorga, dacă în fața situațiuniĭ bugetare în care se află Academia, renunță d-sa la indemnisare pentru co-

rectura și cesiunea colecțiuniĭ, și în cas afirmativ, să fie rugat d-l Xenopol a face un raport asupra valoriĭ documentelor oferite de d-l Iorga».

—Asupra cărțiĭ d-luĭ Burada intitulată: «*Scurtă privire istorică asupra Bisericiĭ Maiceĭ Domnuluĭ din Lemberg, de Eugeniu Vorobchievici*», depusă plenuluĭ Academieĭ și remisă Secțiuniĭ istorice spre examinare, punêndu-se în desbatere, Secțiunea a decis a se încredință d-luĭ Coleg V. A. Urechia, cu rugare de a studià cuprinsul cărțiĭ și a presentà Secțiuniĭ în cursul anuluĭ un raport asupra valoriĭ ce va fi avênd ea pentru biserica română, rĕmânênd a se luà la timp o decisiune pe basa resultatuluĭ ce ni-l va înfățișà raportul.

ȘEDINȚA DIN 19 MARTIE 1896.

Președința ad-hoc a d-luĭ *V. Babeș*.

Se propune a procede la alegerea biurouluĭ pentru anul 1896—1897.

— Secțiunea a reales pe d-l *I. Kalinderu* de Președinte și pe d-l *A. D. Xenopol* Vice-Președinte pentru anul 1896—1897.

SECȚIUNEA SCIINȚIFICĂ

Raport presentat Academieĭ la 16 Februarie 1896.

Secțiunea sciințifică, luând în cercetare lucrările d-luĭ Ștefan Hepites: *Cutremurele de pământ în România în aniĭ 1894 și 1895 st. n.*, precum și *Materiale pentru climatologia Românieĭ.* III. *Durata de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ*, a găsit că ambele aceste lucrărĭ presintă importanța lor și prin urmare merită a fi publicate în *Analele Academieĭ.*

ȘEDINȚA DIN 24 FEBRUARIE 1896.

Președința d-luĭ *P. Poni.*

In discuțiune se află regularea fonduluĭ și Premiuluĭ Anastasie Fĕtu și formularea Premiuluĭ Adamachi.

Se deschide discuțiunea în privința moduluĭ de punere al premiuluĭ instituit prin donațiunea Anastasie Fĕtu.

Acest fond de 10.000 leĭ s'a depus la 1882 și a produs până astădĭ, prelevându-se cele 15% pentru cheltuelile generale ale Academieĭ conform Regulamentuluĭ, leĭ 5.000.

D-l *Sp. Haret* este de părere, ca cu suma de 5.000 leĭ, provenită din dobânḑile fonduluĭ de 10.000 leĭ, să se institue un premiŭ chiar de acum.

D-l *Gr. Ștefănescu* ḑice, că dacă am da aceștĭ 5.000 leĭ de acum ca premiŭ, ar trebui să așteptăm alțĭ 14 anĭ, până să putem da un al doilea premiŭ. D-sa este de părere, ca acéstă sumă să se

capitaliseze și să așteptăm până ce capitalul se va face de 20.000 saŭ 25.000 leĭ, și atuncĭ din venitul luĭ am puté da maĭ dese și maĭ multe premiĭ.

D-l *N. Kretzulescu* ḑice, că nu trebue să ne preocupăm când vom maĭ da alt premiŭ; avem acum 5.000 leĭ, să punem acest premiŭ, și apoĭ vom vedé ce maĭ este de făcut.

D-l *Sp. Haret* nu împărtășesce acéstă părere; d-sa, revenind asupra primeĭ păreri, propune a se capitalisà acești 5.000 leĭ cu fondul primitiv de 10.000 leĭ, și cu venitul de la acești 15.000 leĭ să facem premiul instituit de Fĕtu.

D-l General *St. Fălcoianu* ḑice, că propunerea d-luĭ Haret schimbă voința donatoruluĭ.

D-l *P. Poni* este de părere, că acéstă capitalisare nu schimbă nicĭ decum voința luĭ Fĕtu, căcĭ fondul de 10.000 leĭ rĕmâne intact, conform voințeĭ sale; noĭ nu facem decât să mărim acest fond.

D-l *N. Kretzulescu* menține părerea sa, ca conformându-ne cu donațiunea să nu ne ocupăm la ce interval maĭ avem să maĭ dăm alt premiŭ și să punem chiar de acum un subiect la concurs.

— In urma acestor diferite propunerĭ, Secțiunea a decis a se însărcinà d-l Haret să facă calculele trebuincióse, spre a vedé carĭ din aceste treĭ propunerĭ, a d-luĭ Kretzulescu, a d-luĭ Ștefănescu saŭ a d-luĭ Haret, este maĭ avantagiósă.

— In privința Premiuluĭ Adamachi se propun maĭ multe subiecte, dar nicĭ unul nu este ales, ci rĕmâne ca membriĭ Secțiuniĭ să maĭ cugete la subiecte de propus.

D-l *Dr. Babeș* propune, ca pentru Premiul Lazăr să se pue și un subiect de medicină.

D-l *Gr. Ștefănescu* ḑice, că s'aŭ maĭ pus asemenea premiĭ și că chiar *Igiena țĕranuluĭ*, pe care am premiat'o anul trecut cu Premiul Lazăr, este un premiŭ de medicină.

ŞEDINŢA DIN 2 MARTIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni*.

D-l *Sp. Haret* dă sémă de calculele, cu carĭ a fost însărcinat în şedinţa precedentă, în privinţa moduluĭ de instituire al Premiuluĭ Anastasie Fĕtu.

D-sa reamintesce cele treĭ propunerĭ din şedinţa precedentă:

1) Ca ceĭ 5.000 leĭ proveniţĭ din dobânda fonduluĭ de 10.000 leĭ aĭ donaţiuniĭ Fĕtu să serve chiar de acum pentru instituirea unuĭ premiŭ, rĕmânênd ca fondul primitiv de 10.000 leĭ să producă alţĭ 5.000 leĭ la fie care 14 anĭ, carĭ să serve pentru un noŭ premiŭ, şi aşà din 14 în 14 anĭ.

2) Ca întregul fond actual de 15.000 leĭ, capital şi dobândă, să se capitaliseze şi din venitul luĭ să se publice premiĭ.

3) Ca actuala sumă de 15.000 de leĭ să se lase să crescă până la 25.000 de leĭ, şi de atuncĭ numaĭ venitul acestuĭ capital să se întrebuinţeze la premiĭ.

D-l Haret, pentru ca calculele sale să aibă o basă certă şi pentru a comparà valórea acesteĭ treĭ sisteme, a calculat numĕrul premielor ce s'ar puté da după fie-care din aceste treĭ sisteme într'o periódă de 100 de anĭ, adecă până la 1982.

1) După primul sistem, în intervalul acesta s'ar puté da *12 premiĭ*, de câte 3.000 leĭ, cu o periódă de $8^1/_2$ *anĭ*. Primul premiŭ s'ar puté publicà chiar de acum.

2) După cel de al doilea sistem, s'ar puté da *17 premiĭ*, de câte 3.000 de leĭ, cu o periódă de *5 anĭ*. Primul premiŭ s'ar puté publicà chiar de acum.

3) După al treilea sistem, s'ar puté da *23 de premiĭ*, de câte 3.000 leĭ, cu o periódă numaĭ de *3 anĭ*. Primul premiŭ s'ar puté publicà peste 17 anĭ, adecă la 1913.

— Secţiunea, deşi recunósce că cel de al treilea sistem este maĭ avantagios, pentru că s'ar da maĭ multe premiĭ, adecă 23, şi numaĭ la intervale de 3 anĭ, totuşĭ, avênd să aştepte încă 17 anĭ până

să dea primul premiŭ, a admis cel de al doilea sistem și a rĕmas ca, dacă și plenul aprobă acéstă regulare, Secțiunea să formuleze subiectul de premiŭ.

ȘEDINȚA DIN 14 MARTIE 1896.

Președința d-luĭ *P. Poni.*

D-l *Gr. Ștefănescu* ḑice, că în ședința de la 2 Martie s'a decis modul cum să se reguleze darea premielor Anastasie Fĕtu, dar nu s'a hotărît ce este de făcut cu premiul care ar rĕmâné nedat într'un an, din lipsă de o lucrare meritorie; d-sa este de părere ca acest premiŭ să se adaogă la capitalul primitiv de 10.000 leĭ, și ast-fel, mărindu-se capitalul, și dobânda va fi maĭ mare.

— Secțiunea primesce acéstă propunere.

D-l *Gr. Ștefănescu* maĭ adaoge, că de vreme ce noĭ regulăm pentru prima óră acest premiŭ, am puté prevedé divisibilitatea luĭ, după împrejurărĭ și în proporțiune cu valórea lucrărilor ce ar intrà la concurs; ast-fel că am puté da două saŭ maĭ multe.

D-l Dr. *I. Felix* ḑice, că premiul nu ar puté fi divisat decât pe jumătate.

D-l *Gr. Ștefănescu* rĕspunde, că premiul s'ar puté divisà în două, dând fie-căruia câte 1.500 leĭ, dar s'ar puté divisà și alt-fel, cum de ex. dându-se unuia 2.000 leĭ și celuĭ-lalt 1.000 leĭ, după valórea lucrărilor, saŭ s'ar puté face și în alte proporțiunĭ.

D-l General *St. Fălcoianu* nu este de părere a se împărți premiul, fiind-că prin acésta s'ar încuragià mediocritățile.

D-l *P. S. Aurelian* nu este de părerea d-luĭ Fălcoianu, căcĭ pe mediocrităţĭ nu le poțĭ oprì de a venì la concurs chiar și dacă premiul ar fi indivisibil; este bine, ca atuncĭ când avem două lucrărĭ de óre-care valóre, iar nu mediocrităţĭ, și carĭ ar merità încuragiare, să putem să divisăm acest premiŭ.

D-l *P. Poni* admite și d-sa divisibilitatea, numaĭ voesce să scie dacă donațiunea nu ne opresce de la acésta, cum se întîmplă cu Premiul Năsturel-Herĕscu, care opresce în mod absolut divisarea luĭ. D-l Poni cetesce actul de donațiune; din el se vede că decisiunea Secțiuniĭ de a se capitalisà premiul nedat este în conformitate cu disposițiunile donatoruluĭ, că în privința divisibilitățiĭ premiuluĭ donațiunea nu ḑice nimic și că prin urmare resultă, că în anume casurĭ putem divisà acest premiŭ.

— Secțiunea admite și divisibilitatea premiuluĭ.

D-l *Gr. Ștefănescu* pune în vederea Secțiuniĭ că acum că modul de decernere al Premiuluĭ A. Fĕtu este regulat, trebue să hotărîm subiectul premiuluĭ care este de pus la concurs pentru anul 1901. D-sa propune ca acest subiect să fie «*Descrierea fauneĭ ichtiologice a Românieĭ.*»

D-l *P. S. Aurelian* ḑice, că donatorul cere ca primul premiŭ să fie dat pentru o *chartă sciințifică,* și cum în privința pescilor nu avem încă documentele trebuinciόse, nu putem cere o chartă ichtiologică. D-sa propune ca subiect lucrarea uneĭ *Charte agronomice,* pentru care sunt destule documente și concurentul cu muncă ar puté face o bună lucrare.

D-l *N. Krețulezcu* ḑice, că d-l Aurelian a specificat bine intențiunile donatoruluĭ și se unesce cu propunerea sa.

— «*Charta agronomică a Românieĭ*» se admite ca subiect pentru Premiul A. Fĕtu. Rĕmâne ca d-l Aurelian să formuleze programul.

In privința Premiuluĭ Adamachi, d-l *P. Poni* propune maĭ multe cestiunĭ: *Studiul Alcoolismuluĭ,* al *Pelagreĭ,* al *Sifilisuluĭ,* la carĭ d-l *Dr. I. Felix* maĭ adaoge *Studiul asupra paludismuluĭ* și d-l *N. Krețulescu, Abusul scrierilor.*

— In fața acestor diferite propunerĭ, se hotărĕsce ca membriĭ Secțiuniĭ să maĭ cugete, căreia din aceste cestiunĭ să dea preferință, și rĕmâne a se determinà subiectul în ședința viitóre.

D-l *Gr. Ștefănescu* pune în vederea Secțiuniĭ, că s'a trimis de

plen în studiul Secţiunii lucrările d-lor St. C. Hepites: *Materiale pentru climatologia României. IV. Clima Sinaiĭ* şi V. *Plóia în România* şi a d luĭ Dim. Negreanu: *Câte-va observaţiunĭ asupra maşineĭ electro-statice a luĭ Wimshurst.*

— După ce s'a luat cunoscinţă de aceste lucrărĭ, Secţiunea decide a se publică în *Analele Academieĭ.*

Raport presentat Academieĭ la 16 Martie 1896.

Secţiunea ştiinţifică, în şedinţele sale de la 28 Februarie, 2 şi 14 Martie, a luat în cercetare regularea Premiuluĭ Anastasie Fĕtu şi, în urma discuţiunilor urmate, discuţiunĭ carĭ s'aŭ consemnat în anume procese-verbale, a ajuns la următórele conclusiunĭ, pe carĭ le supune aprobăriĭ d-vóstre:

1) Suma de 5.000 leĭ, provenită din venitul celor 10.000 leĭ donaţĭ de rĕposatul An. Fĕtu, să se capitalizeze, şi din venitul celor 15.000 leĭ să se publice, din 5 în 5 anĭ, câte un premiŭ de 3.000 leĭ.

2) Dacă în vre-un an premiul nu se va decerne, suma de 3.000 leĭ să se adaogă la capitalul de 15.000 leĭ.

3) Secţiunea este de părere, ca, de vreme ce donatorul nu pune nicĭ o restricţiune, premiul să se pótă eventual subdivisà proporţional cu valórea lucrărilor ce ar intrà la concurs, când comisiunea însărcinată cu cercetarea acelor lucrărĭ ar găsì că douĕ saŭ maĭ multe din ele ar merità să fie încuragiate.

4) Subiectul ales pentru primul premiŭ, care se va da la 1901, să fie «*Charta agronomică a Românieĭ.*»

D-l Aurelian a fost însărcinat să formuleze programa acestuĭ premiŭ.

5) În şedinţa de la 14 Martie, Secţiunea a maĭ decis ca lucrările Colegilor noştri corespondenţĭ: ale d-luĭ St. C. Hepites: *Materiale pentru*

climatologia Românieĭ. IV. Plóia în România și *V. Clima Sinaieĭ*; și a d-luĭ Dimitrie Negreanu: *Câte-va observațiunĭ asupra mașineĭ electrice a luĭ Wimshurst*, merită să fie publicate în *Analele Academieĭ*.

Raport despre ședința de la 19 Martie 1896.

Secțiunea sciințifică a hotărît în ședința sa de astădĭ, ca biuroul Secțiuniĭ să rĕmâe cel de anul precedent, adecă d-l *P. Poni* Președinte, d-l General *St. Fălcoianu* Vice-Președinte.

Ea a hotărît, ca pentru Premiul Adamachi din 1900 să se pună la concurs «*Studiĭ asupra Pelagreĭ*». D-l Dr. Felix va face programa amănunțită.

Pentru Premiul Lazăr din 1901, ea a hotărît ca să se pună la concurs «*Fauna ichtiologică a Românieĭ*», după programa următóre:

Fauna ichtiologică a Românieĭ.

Autorul va avé să facă :

1. Descrierea genurilor și specielor de pescĭ carĭ trăesc în apele Românieĭ din diferitele sale regiunĭ, făcênd representațiunea lor în desemn, saŭ cel puțin în fotografie.
2. Va arătà carĭ din aceste specie sunt migratóre și la ce epocă fac migrațiunile lor.
3. Va arătà care este epoca și modul cum aceste specie depun ouĕle lor.
4. Va arătà starea actuală a industrieĭ pescărieĭ în România, din punctul de vedere technic și economic.

Secțiunea hotărĕsce, ca alegerea unuĭ membru în locul vacant din acéstă Secțiune să se amâne pe anul viitor.

COMISIUNEA FINANCIARĂ

I. — *Raportul Cassieruluĭ-comptabil asupra operaţiunilor casseĭ şi asupra stăriĭ fondurilor Academieĭ Române în anul 1895—96.*

I.

Am onóre a presentà situaţiunea provisorie a Comptabilităţiĭ şi a Casseĭ pe exerciţiul 1895—96 până la 18 Februarie, avênd a presentà pe cea definitivă la încheiarea acestuĭ an budgetar.

A. Din veniturile însemnate în budget de	L.	239.392,15
s'a incassat până acum suma de	»	176.115,45
şi aŭ rĕmas venituri neincassate de	L.	63.276,70

şi anume:

1. *Vĕrsămîntul Zappa* pe anul 1893—94 de	L. 11.750,—		
» » » » 1894—95 »	» 11.750,—		
» » » » 1895—96 »	» 11.750,—	L.	35.250,—
2. *De la Fondul Otteteleşanu*, prelevările de 15% aŭ fost prevĕḑute cu suma de	L. 16.041,20		
din carĭ s'aŭ incassat până acum . . .	» 8.000,—		
Şi a rĕmas rest de incassat încă		L.	8.041,20
3. *Dela Fondul Năsturel-Herĕscu*:			
Moşia Năsturel, restul câştiuluĭ 26 Octobre 1895	L. 1.635,50		
» » câştiul de 23 Aprilie 1896 . .	» 12.950,—		
» Lămotescĭ, rest din exploatarea în regie .	» 3.225,—		
» » câştiul de 23 Aprilie 1896 arenda nouă.	» 2.175,—	L.	19.985,50
Suma de sus . . .		L.	63.276,70

Din aceste sume sunt de incassat:

1. *Vĕrsămîntul Zappa* de . . . . L. 35.250,—
2. *Prelevările de la Fondul Otteteleşanu*. . . . » 8.041,20
3. *Năsturel-Herĕscu :*

Moşia Năsturel, restul câştiuluĭ de Octobre 1895 . . . . L. 1.635,50

Idem câştiul 23 Aprilie 1896 . . » 12.950,—

Moşia Lămotescĭ, rest din căutarea în regie, despăgubire de la fostul arendaş. . . . . » 2.500,—

Câşt. 23 Aprilie 1896, arenda nouă » 2.175,— L. 19.260,50 L. 62.551,70

iar suma nerealisabilă din purtarea în regie a moşieĭ Lămotescĭ, rĕmasă în anul trecut nearendată, se va scădé din comptul Excedent, ... » 725,—

după cum se va vedé maĭ jos sub *C.*

B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ este următórea:

		Votat		Cheltuit		Rĕmas
Litera a	L.	21.460,—	L.	20.920,—	L.	540,—
» b	»	7.880,—	»	7.880,—	»	—,—
» c	»	1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» d	»	2.400,—	»	2.200,—	»	200,—
» e	»	3.300,—	»	3.300,—	»	—,—
» f	»	44.880,—	»	41.140,—	»	3.740,—
» g	»	420,—	»	—,—	»	420,—
» h	»	4.400,—	»	4.372,60	»	27,40
» i	»	400,—	»	400,—	»	—,—
» j	»	1.500,—	»	1.500,—	»	—,—
» k	»	1.000,—	»	432,10	»	567,90
» l	»	2.000,—	»	1.404,65	»	595,35
» m	»	3.500,—	»	2.350,50	»	1.149,50
» n	»	1.800,—	»	1.789,85	»	10,15
» o	»	5.000,—	»	5.000,—	»	—,—
» p	»	5.000,—	»	5.000,—	»	—,—
» q	»	4.000,—	»	4.000,—	»	—,—
» r	»	1.500,—	»	1.500,—	»	—,—
» s	»	3.000,—	»	—,—	»	3.000,—
De reportat . . .	L.	114.440,—	L.	104.189,70	L.	10.250,30

			Votat		Cheltuit		Rĕmas
	Report . . .	L.	114.440,—	L.	104.189,70	L.	10.250,30
Litera t		»	756,50	»	756,50	»	—,—
» u	L. 3.000,—	»					
» v	3.000,—	»	6.000,—	»	6.000,—	»	—,—
» w		»	6.000,—	»	6.000,—	»	—,—
» x		»	3.216,—	»	3.216,—	»	—,—
» y		»	12.041,20	»	12.041,20	»	—,—
» z		»	2.000,—	»	906,—	»	1.094,—
» aa.		»	1.500,—	»	—,—	»	1.500,—
» bb.		»	5.778,—	»	5.777,80	»	—,20
» cc.		»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» dd.		»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» ee.		»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» ff.		»	2.000,—	»	2.000,—	»	—,—
» gg.		»	8.500,—	»	8.500,—	»	—,—
» hh.		»	2 000,—	»	1.603,35	»	396,65
» ii.		»	3.500,—	»	1.700,—	»	1.800,—
» jj.		»	7.168,—	»	7.168,—	»	—,—
» kk.		»	3.000,—	»	3.000,—	»	—,—
» ll.		»	3.879,60	»	3.879,60	»	—,—
	Total . .	L.	184.779,30	L.	166.738,15	L.	18.041,15

De unde se vede că s'a cheltuit maĭ puțin din budgetul cheltuelilor cu . . . . L. 18.041,15

Aci este de observat, că în budgetul actual s'aŭ prevĕḑut la articolele maĭ jos însemnate sume neîndestulătóre trebuințelor; rĕmâne deci a se înscrie maĭ mult în budgetul anuluĭ viitor la următórele articole:

1. Diurnele ședințelor ordinare, diurna pe 6 ședințe trecute	L.	1.420,—
2. Achisițiunĭ, monete și chrisóve	»	107,50
3. Intreținerea și repararea localuluĭ Academieĭ	»	232,35
4. Cărțĭ cumpĕrate	»	134,05
5. Anale.	»	11.108,80
6. Hronicul luĭ D. Cantemir	»	350,—
7. Documente publicate din fondul Princeseĭ Alina Știrbeĭ .	»	5.344,—
Total . . .	L.	18.696,70

Afară de aceste sume regulate prin procese-verbale, maĭ rĕmân și alte sume, carĭ se vor luà în vedere la întocmirea budgetuluĭ pe anul viitor 1896—97.

C. Comptul excedent este următorul :

1. Incassarea extraordinară a cheltuelilor de judecată de la administrațiunea succesiunii Zappa.	L.	150,—
2. S'a înscris de la fondul Craiovén suma premiului decernut în anul curent, după cum se vede sub *G* . . .	»	1.500,—
3. S'a incassat restul din vîndarea medalielor G. Barițiŭ, cum se vede sub *N*	»	721,05
Suma . . .	L.	2.371,05

De aci se scade:

1. Suma resultată mai puțin din vîndarea publicațiunilor Academiei, după cum s'a prevědut în budgetul anului curent	L.	14,05		
2. Suma din venitul moșiei Lămotesci declarată neincassabilă sub *A*	»	725,—	L.	739,05
și rěmâne excedent curat de			L.	1.632,—
lângă care se adaoge suma cheltuită mai puțin din budgetul cheltuelilor arătat sub *B*			»	18.041,15
Total . . .			L.	19.673,15

Notă. — Avênd în vedere că din acéstă sumă se vor mai face plăți până la închiderea anului budgetar, ea va scădé cu aproximațiune de la L. 14.000,— până la L. 13.500,—

D. Fondurile Academiei în efecte depuse la Banca Națională sunt tot acele din anul trecut:

Neputêndu-se incassă vĕrsămîntul Zappa pe 3 ani din urmă în sumă de	L.	35.250,—
și restul prelevărilor de la fondul Otteteleșanu de . .	»	8.041,20
Total . . .	L.	43.291,20

nu s'a putut efectuă capitalisarea saldurilor în efecte la următórele fonduri:

1.	La Fondul	Cuza	sald de	L. 4.759,45
2.	» »	Năsturel-Herĕscu	» »	» 12.283,60
3.	» »	A. Fĕtu	» »	» 3.096,—
4.	» »	G. Lazăr	» »	» 5.299,20
5.	» »	Eliade-Rădulescu	» »	» 5.293,25
6.	» »	G. San-Marin	» »	» 2.084,—
7.	» »	Hagi-Vasile	» »	» 1.783,75
8.	» »	Neuschotz	» »	» 4.690,05
9.	» »	Bodescu	» »	» 1.322,80
			Total	L. 40.612,10

Notă. Deşi în anul curent 1895—96 s'a putut incassà vĕrsămîntul Zappa pe anul 1892—93 în sumă de L. 11.750, totuşĭ în imposibilitatea de a se incassà tóte veniturile, după cum se vede sub *A*, a trebuit ca aceştĭ banĭ să se întrebuinţeze la diferite cheltuelĭ, spre a nu se maĭ face împrumuturĭ nouă.

E. Iată situaţiunea fondurilor:

1. Fondul Zappa.

		nominal	peste nominal
59 titl. rentă amortis. de 5% a L.	5.000,—	L. 295.000,—	—
4 » » » » 5% » »	500,—	» 2.000,—	—
11 acţiunĭ de Banca Naţională » »	500,—	» 5.500,—	L. 9.866,80
Total		L. 302.500,—	L. 9.866,80

2. Fondul Cuza.

6 titl. rentă amortis. de 5% a L.	5.000,—	L. 30.000,—
23²/₅ oblig. municipale » 5% » »	500,—	» 11.700,—
1 scris func. rural » 5% » »	1.000,—	» 1.000,—
2 » » » » 5% » »	100,—	» 200,—
Total		L. 42.900,—

3. Fondul Economiilor.

18 titl. rentă amortis. de 5% a L.	5.000,—	L. 90.000,—	—
3 » » » » 5% » »	500,—	» 1.500,—	—
46 oblig. municipale » 5% » »	500,—	» 23.000,—	—
1 acţiune de Banca Naţională . » »	500,—	» 500,—	L. 600,—
Total		L. 115.000,—	L. 600,—

4. Fondul Năsturel-Herĕscu.

2 titl. rentă amortis de 5% a L.	5.000,—	L. 10.000,—	—
4 » » » » 5% » »	500,—	» 2.000,—	—
30 oblig. municipale » 5% » »	500,—	» 15.000,—	—
10 acţiunĭ de Banca Naţională » »	500,—	» 5.000,—	L. 9.031,65
Total		L. 32.000,—	L. 9.031,65

5. *Fondul Chițu.*

	nominal	peste nominal
1 acțiune de Banca Națională . a L. 500,—	L. 500,—	L. 912,50
Total	L. 500,—	L. 912,50

6. *Fondul Daniel.*

28 oblig. de stat de . 6% a L. 500,—	L. 14.000,—
2 » municipale » 5% » » 500,—	L. 1.000,—
Total	L. 15.000,—

7. *Fondul Anastasie Fĕtu.*

2 titl. rentă amortis. de 5% a L. 5.000,—	L. 10.000,—
10 oblig. municipale » 5% » » 500,—	» 5.000,—
Total	L. 15.000,—

8. *Fondul G. Lazăr.*

6 scris. funciare rurale de 5% a L. 1.000,—	L. 6.000,—
71 oblig. municipale . » 5% » » 500,—	» 35.500,—
Total	L. 41.500,—

9. *Fondul Eliade-Rădulescu.*

6 scris. funciare rurale de 5% a L. 1.000,—	L. 6.000,—	—
23 oblig. municipale . » 5% » » 500,—	» 11.500,—	—
2 acțiunĭ de Banca Națională » » 500,—	» 1.000,—	L. 1.200,—
Total	L. 18.500,—	L. 1.200,—

10. *Fondul G. San-Marin.*

2 titl. rentă amortis. de 5% a L. 5.000,—	L. 10.000,—
4 oblig. municipale » 5% » » 500,—	» 2.000,—
Total	L. 12.000.—

11. Fondul D. Hagi-Vasile.

	nominal	peste nominal
$39^{3}/_{5}$ oblig. municipale de 5% a L. 500,—	L. 19.800,—	
Total	L. 19.800,—	

12. Fondul Neuschotz.

50 oblig. municipale de 5% a L. 500,—	L. 25.000,—
Total	L. 25.000,—

13. Fondul Bodescu.

13 oblig. municipale de 5% a L. 500,—	L. 6.500,—
Total	L. 6.500,—

14. Fondul Ioan Fĕtu.

137	oblig. municipale de 5% a L.	500,—	L. 68.500,—	—
47	scris. func. urb. Iașĭ » 5% » »	1.000,—	» 47.000,—	—
13	» » » » » 5% » »	100,—	» 1.300,—	—
86	acțiunĭ de Banca Națională » »	500,—	» 43.000,—	L. 47.533,80
	Total		L. 159.800,—	L. 47.533,80

15. Fondul Principesa Alina Știrbeĭ.

3	titl. rentă română de 5% a L.	2.000,—	L. 6.000,—
188	» » » » 5% » »	500,—	» 94.000,—
5	» » amortis. » 5% » »	20.000,—	» 100.000,—
	Total		L. 200.000,—

Resumatul fondurilor aici notate:

					nominal		peste nominal		total
1.	*Fond. Zappa*	efecte	de	L.	302.500,—	L.	9.866,80	L.	312.366,80
2.	» *Cuza*	»	»	»	42.900,—	»	—,—	»	42.900,—
3.	» *Economiilor*	»	»	»	115.000,—	»	600,—	»	115.600,—
4.	» *Năst.-Herĕscu*	»	»	»	32.000,—	»	9.031,65	»	41.031,65
5.	» *Chițu*	»	»	»	500,—	»	912,50	»	1.412,50
6.	» *Daniel*	»	»	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
7.	» *A. Fĕtu*	»	»	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
8.	» *G. Lazăr*	»	»	»	41.500,—	»	—,—	»	41.500,—
9.	» *El.-Rădulescu*	»	»	»	18.500,—	»	1.200,—	»	19.700,—
10.	» *G. San-Marin*	»	»	»	12.000,—	»	—,—	»	12.000,—
11.	» *D. H.-Vasile*	»	»	»	19.800,—	»	—,—	»	19.800,—
12.	» *Neuschotz*	»	»	»	25.000,—	»	—,—	»	25.000,—
13.	» *Bodescu*	»	»	»	6.500,—	»	—,—	»	6.500,—
14.	» *Ioan Fĕtu*	»	»	»	159.800,—	»	47.533,80	»	207.333,80
15.	» *Princesa Ştirbeĭ*		»	»	200.000,—	»	—,—	»	200,000,—
	Totalul efectelor		.	. L.	1.006,000,—	L.	69.144,75	L.	1.075.144,75

Academia posedă astădĭ următórele efecte de la 15 fondurĭ:

					nominal		peste nominal		total
5	titl. rent. amort. de 5%	a	L. 20.000,—	L	100.000,—	L.	—,—	L.	100.000,—
89	» » » » 5%	»	» 5.000,—	»	445.000,—	»	—,—	»	445.000,—
11	» » » » 5%	»	» 500,—	»	5.500,—	»	—,—	»	5.500,—
3	» » perpet. » 5%	»	» 2.000,—	»	6.000,—	»	—,—	»	6.000,—
188	» » » » 5%	»	» 500,—	»	94.000,—	»	—,—	»	94.000,—
28	oblig. de stat » 6%	»	» 500,—	»	14.000,—	»	—,—	»	14.000,—
13	scris. func. rur. » 5%	»	» 1.000,—	»	13.000,—	»	—,—	»	13.000,—
2	» » » » 5%	»	» 100,—	»	200,—	»	—,—	»	200,—
47	» func. urb. Iașĭ 5%	»	» 1.000,—	»	47.000,—	»	—,—	»	47.000,—
13	» » » » 5%	»	» 100,—	»	1.300,—	»	—,—	»	1.300,—
449	oblig. municip. » 5%	»	» 500,—	»	224.500,—	»	—,—	»	224.500,—
111	acț. Banca Națională	»	» 500,—	»	55.500,—	»	69.144,75	»	124.644,75
	Suma ca maĭ sus .			L.	1.006.000,—	L.	69.144,75	L.	1.075.144,75

F. Afară de efectele acestor 15 fondurĭ, fondul Obedenaru, cu nuda proprietate, se află neschimbat ca în anul trecut, şi anume:

Fondul Obedenaru.

		nominal	peste nominal	total
2 scris. func. rur. de 5°/₀ a L. 5.000,—	L.	10.000,—	L. —,—	L. 10.000,—
1 » » » » 5°/₀ » » 1.000,—	»	1.000,—	» —,—	» 1.000,—
76 oblig. municip. » 5°/₀ » » 500,—	»	38.000,—	» —,—	» 38.000,—
110 » de stat » 6°/₀ » » 500,—	»	55.000,—	» —,—	» 55.000,—
5 » » » » 6°/₀ » » 100,—	»	500,—	» —,—	» 500,—
40 acţ. Banca Naţională » » 500,—	»	20.000,—	» 32.548,60	» 52.548,60
Suma	L.	124.500,—	L. 32.548,60	L. 157.048,60

şi venitul moşieĭ Obedenĭ, ca în aniĭ trecuţĭ, de . . . . . . L. 12.000,—

G. Fondul Societăţiĭ craiovene pentru înaintarea învĕţămîntuluĭ public, ca fond special, este depus în efecte şi neschimbat ca în anul trecut, după cum urméză:

		nominal	peste nominal	total
10 titl. rentă amort. de 5°/₀ a L. 500,—	L.	5.000,—	L. —,—	L. 5.000,—
2 oblig. municip. » 5°/₀ » » 500,—	»	1.000,—	» —,—	» 1.000,—
2 acţ. Banca Naţională » » 500,—	»	1.000,—	» 1.200,—	» 2.200,—
Suma	L.	7.000,—	L. 1.200,—	L. 8.200,—

iar saldul din anul trecut de	L. 1.450,45	
a crescut prin incassarea cupónelor de . . .	» 479,—	
	L. 1.929,45	
De aicĭ se scade:		
15 °/₀ prelevaţĭ în budgetul actual	» 71,90	
rĕmâne	L. 1.857,55	
din care sumă se inscrie la excedent premiul dat în anul curent de	» 1.500,—	
şi rĕmâne sald pentru anul viitor		L. 357,55
Iar în total de		L. 8.557,55

H. La fondul Ioan Fĕtu s'aŭ incassat în 1895—96 următórele cupóne:

86 cupóne de Banca Națională a L. 89,50	L.	7.697,—	
197 » municipale și func. urb. Iașĭ 5%	»	5.840,—	
Totalul incassărilor este de		L.	13.537,—

iar în budgetul 1895—96 a fost înscris la veniturĭ:

86 cupóne de Banca Națională a L. 89,55	L.	7.701,30	
197 » municipale și func. urb. Iașĭ 5%	»	5.840,—	
In total		L.	13.541,30

Prin urmare s'a incassat maĭ puțin . . . . L. 4,30
carĭ s'aŭ scădut la excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu, după cum se va vedé maĭ jos sub *I*.

Veniturile fonduluĭ Ioan Fĕtu pe 1896—1897 se vor înscrie în budgetul viitor în următorul mod:

86 cupóne de Banca Națională a L. 89,50 (ca acum)	L. 7.697,—	
137 » la L. 86.500,— municipale de 5% .	» 3.425,—	
60 » » » 48.300,— func. urb. Iașĭ de 5%	» 2.415,—	
In total		L. 13.537,—

I. Comptul excedentuluĭ Ioan Fĕtu a început anul curent cu un sald

de	L. 2.215,55	
a crescut prin sporul rĕmas necheltuit la cărțile de școlă, în sumă de	» 76,65	L. 2.292,20
din care se scade paguba de 5‰ banĭ la 86 cupóne la Banca Națională, arătată maĭ sus sub *H* de		» 4,30
Adevĕratul excedent este de		L. 2.287,90

K. Suma incassată din vîndarea Etimologiculuĭ în anul 1894—95 a fost de . . . . L. 216,—
care sumă se trece ca sald pe anul 1896—97.

L. Fondul publicăriĭ documentelor istorice Hurmuzaki:

S'a incassat de la stat (Cassieria centrală)	L.	25.000,—
» » din vîndarea publicațiuniĭ	»	940,75
Total	L.	25.940,75

S'aŭ cheltuit:					
Tipografuluĭ			L.	12.987,03	
Copiĭ de documente:					
la Sibiiŭ	L.	832,—			
» Brașov	»	369,62			
» Bucovina	»	1.200,—			
» Bucurescĭ	»	324,—	L.	2.725,62	
Remunerărĭ:					
» pentru corecturĭ .	L.	755,—			
» pentru coordonare de documente pe 11 lunĭ	»	3.850,—			
» Secretaruluĭ Comisiuniĭ pe 11 lunĭ . .	»	3.850,—	»	8.455,—	
Cheltuelĭ de expedițiune.			»	513,35	L. 24.681,—
Sald de					» 1.259,75
Suma ca sus					L. 25.940,75

Din acest sald de L. 1.259,75 este încă de cheltuit până la încheiarea definitivă, în cât adevĕratul sald pe anul 1896—97 se va vedé în urmă.

M. In anul 1893—94 s'a cheltuit pentru facerea medalielor decedatuluĭ Gheorghe Barițiŭ suma de. . . . . L. 4.000,—
care a fost împrumutată de la fondul Adamachi; însă în anul curent s'a achitat în modul următor:

1. Prin budgetul cheltuelilor cu suma votată de L. 3.879,60
2. Și restul din produsul vîndăriĭ medalielor » » 120,40

Total . . . L. 4.000,—

N. S'a incassat extraordinar din subscripțiunea d-lor membri aĭ Academieĭ pentru facerea medalielor G. Barițiŭ și din vîndarea lor suma de . . . . L. 841,45
din care s'a împlinit restul până la completarea L. 4.000,—
costul lor, după cum s'a vĕdut sub *M* . . . . » 120,40
iar rĕmășița de . . . . L. 721,05
s'a trecut la excedentul anuluĭ viitor 1896—97, după cum se vede sub *C*.

O. S'a incassat venitul extraordinar de la d-l Ajderolu suma de L. 1.000,— despre care până acum nedispunêndu-se nimic, se trece ca sald în budgetul 1896—97.

P. Suma împrumutată de la fondul Adamachi, din causă de lipsă de numerariŭ, pentru încheiarea anuluĭ budgetar 1894—95, în sumă de L. 6.500,— s'a restituit în anul curent sus menţionatuluĭ fond.

Q. Recapitulând situaţiunea, Academia are în anul curent în efecte, proprietăţĭ şi saldurĭ, afară de fondul Hurmuzaki (care este separat):

Sub	C.	Excedentul	L. 19.673,15
»	D.	Saldurile fondurilor	» 40.612,10
»	»	Efecte la 15 fondurĭ	» 1.075.144,75
»	E.	Efectele fonduluĭ Obedenaru	» 157.048,60
»	»	Moşia Obedenĭ evaluată după venit	» 240.000,—
»	F.	Efectele fonduluĭ Craiovén	» 8.200,—
»	»	Saldul » »	» 357,55
»	G.	Casa decedatuluĭ Ioan Fĕtu evaluată	» 80.000,—
»	H.	Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu	» 2.287,90
»	I.	Casa Macinca din Craiova, după venit	» 130.000,—
»	J.	Sald din vîndarea Etimologiculuĭ	» 216,—
»	K.	Ajderolu	» 1.000,—
		In total	L. 1.754.540,05

Numerariul casseĭ la 18 Februarie 1896 este de . . . . . L. 6.226,65

Bucurescĭ, 18 Februarie 1896.

II.

Conform arătăriĭ din întâiul raport al Casseĭ şi al Comptabilităţiĭ din 18 Februarie 1896, am onóre a presentà acum situaţiunea finală cu încheiarea anuluĭ budgetar 1895—96.

A. Veniturĭ. Din veniturile arătate neincassate şi anume:

1.	*Vĕrsămîntul Zappa* pe 3 anĭ trecuţĭ de.	L. 35.250,—	
2.	*Fondul Otteteleşanu*, rest din prelevările 15%	» 8.041,20	
3.	» *Năsturel-Herĕscu*, din arenda moşiilor	» 19.260,50	L. 62.551,70
	Transport		L. 62.551,70

Report . . . . L. 62.551,70

S'aŭ incassat în cursul sesiunil generale:

1. *Fondul Otteteleșanu,* restul prelevărilor 15% L. 8.041,20

2. » *Năsturel-Herĕscu*:

Moșia Năsturel, restul câștiuluĭ 26 Octobre 1895 în sumă de L. 1.635,50

» *Lămotescĭ,* din căutarea în regie . . . . » 2.500,— L. 4.135,50 L. 12.176,70

Rĕmânĕnd rest de incassat în sumă de . . . . L. 50.375,—

Și anume:

1. *Vĕrsămîntul Zappa* pe 3 anĭ . . . . L. 35.250,—

2. *Fondul Năsturel-Herĕscu*:

a) *Moșia Năsturel* câștiul 23 Aprilie 1896 . . L. 12.950,—

b) » *Lămotescĭ* idem . . . . » 2.175,— » 15.125,—

Suma ca sus de . . . L. 50.375,—

care sumă se va trece ca sald din incassărĭ pe anul 1896—97, cu un contra-sald de capitalisat și anume la:

1.	Fondul G. Lazăr	L. 5.299,20	
2.	» Năsturel-Herĕscu	» 12.283,60	
3.	» Cuza	» 4.759,45	
4.	» A. Fĕtu	» 3.096,—	
5.	» Eliade-Rădulescu	» 5.293,25	
6.	» San-Marin	» 2.084,—	
7.	» Neuschotz	» 4.690,05	
8.	» Bodescu	» 1.322,80	
9.	» Craiovén	» 357,55	
10.	» Chițu	» 761,25	
11.	» Daniel	» 49,65	
12.	» Zappa	» 865,70	
13.	» Economiilor	» 2,85	
14.	» Hagi-Vasile	» 1.783,75	
15.	» Obedenaru	» 1.692,45	
16.	Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu	» 2.287,90	
17.	Vîndarea Etimologiculuĭ	» 216,—	L. 46.845,45

Rĕmâne . . . . L. 3.529,55

lângă care se adaoge numerariul de astădĭ . . . . » 11.879,60

Decĭ excedent curat în sumă de . . . . » 15.409,15

care se va trece pe anul viitor 1896—97.

B. Comptul excedent este arătat în primul raport cu suma de L. 19.673,15
de unde s'aŭ maĭ plătit următórele:

1. Indemnisarea Secretaruluĭ general pe luna Martie 1896	L.	200,—	
2. Salariul funcționarilor Academieĭ	»	3.730,—	
3. Spese neprevĕḑute	»	820,—	
4. Serviciul Bănceĭ Naționale	»	292,15	
5. Spese de procese	»	185,35	
6. Mobilier	»	36,50	» 5.264,—
Suma			L. 14.409,15
lângă care se maĭ adaoge incassul de la d-l Ajderolu, însemnat în raportul I sub *O*, care s'a decis să se cheltuiască			» 1.000,—
Rĕmâne excedentul maĭ sus arătat de			L. 15.409,15

C. Fondul publicațiunilor istorice Hurmuzaki a fost la 18 Februarie 1896 în sumă de . . . L. 1.259,75
care s'a cheltuit ast-fel:

1. Remunerarea Secretar. Comis. pe Martie 1896	L.	350,—	
2. » pentru coord. de docum. » » »	»	350,—	
3. Tipografuluĭ suma disponibilă	»	559,75	
Suma ca sus de			L. 1.259,75

D. In cursul sesiuniĭ actuale s'aŭ înmulțit fondurile Academieĭ cu:
Fondul Julia Hasdeŭ în 100 obligațiunĭ de stat 6°/₀ a L. 500 nominal . . . L. 50.000,—
carĭ sunt depuse la Banca Națională.

E. Numerariul a fost în 18 Februarie 1896 de			L. 6.226,65
iar în timpul sesiuniĭ s'aŭ incassat următórele sume:			
1. Restul din prelevările fonduluĭ Otteteleșanu			» 8.041,20
2. Fondul Năsturel-Herĕscu:			
a) Moșia Năsturel rest din câșt. 26 Octobre 1896	L.	1.635,50	
b) » Lămotescĭ, despăgubire de la fostul arendaș	»	2.500,—	» 4 135,50
In total			L. 18.403,35
Șĭ s'aŭ cheltuit următórele sume:			
1. Remunerarea Secretaruluĭ general pe Martie	L.	200,—	
2. Salariul funcționarilor pe Martie	»	3.730,—	
3. Mobilier	»	36,50	
4. Spese neprevĕḑute	»	820,—	
Transport	L.	4.786,50	L. 18.403,35

	Report . . . L.	4.786,50	L. 18.403,35
5. Spese de procese	»	185,35	
6. Provisiunile Băncii Naționale.	»	292,15	
7. Remunerarea Secretar. comis Hurmuzaki .	»	350,—	
8. » pentru coord. de documente . .	»	350,—	
9. Tiparul documentelor Hurmuzaki.	»	559,75	L. 6.523,75
De unde se vede că numerariul este astădĭ de			L. 11.879,60

Bucurescĭ, 10 Martie 1896.

II. — Raportul Comisiunii financiare asupra administrațiunii cassei și asupra stării fondurilor Academiei în anul 1895—1896.

Domnilor Colegĭ,

Comisiunea financiară, cercetând situațiunea casseĭ și starea fondurilor Academieĭ în anul 1895—1896, atât după scripte, cât și după rapórtele presentate de d-l Cassier-comptabil la 18 Februarie și la 10 Martie 1896, a constatat cele următóre:

I. Budgetul Academieĭ pe anul 1895—1896 prevĕḑuse la veniturĭ suma de L. 239.392,15. Din aceștia, s'aŭ incassat până la 10 Martie 1896 suma de L. 188.292,15, maĭ remânênd neincassațĭ L. 51.100,—, și anume: vĕrsămîntul Zappa pe 3 anĭ, de L. 35.250,—; câștiul de 23 Aprilie 1896 al moșieĭ Năsturel, de L. 12.950,—; câștiul de 23 Aprilie 1896 al moșieĭ Lămotescĭ, de L. 2.175,—; și un deficit de L. 725,— din căutarea în regie a moșieĭ Lămotescĭ pe anul trecut. Dintre aceste sume, cea din urmă de L. 725,— trebue considerată ca neincassabilă, iar restul de L. 50.375,— rĕmâne a se incassà.

De altă parte trebue să ținem sémă de un contra-sald de L. 46.845,45 de capitalisat la fondurile Lazăr, Năsturel-Herĕscu, Cuza, A. Fĕtu, Eliade-Rădulescu, San-Marin, Neuschotz, Bodescu,

Craiovén, Chițu, Daniel, Zappa, Economiilor, Hagi-Vasile, Obedenaru, la excedentul fonduluĭ Ioan Fětu și la vîndarea Etimologiculuĭ.

Scădênd acéstă sumă de L. 46.845,45 din saldul de L. 50.375,— de maĭ sus, rěmân L. 3.529,55; la carĭ, adăogind numerariul aflat în cassă la 10 Martie, în sumă de L. 11.879,60, avem excedentul curat de L. 15.409,15, care trebue trecut asupra anuluĭ 1896—1897.

II. Budgetul de cheltuelĭ votat de Academie pentru anul 1895—1896 a fost de L. 184.779,30. Din acéstă sumă aŭ rěmas necheltuițĭ, la 10 Martie, L. 11.517,40.

De altă parte însă, unele sume prevědute în budgetul trecut aŭ lăsat deficite, în sumă totală de L. 18.696,70, carĭ s'aŭ regulat prin procese-verbale de către Delegațiune, lucru pentru care este acum necesar a se da un vot de aprobare.

III. La fondul publicăriĭ documentelor istorice Hurmuzaki, incassările aŭ fost de L. 25.940,75, carĭ s'aŭ cheltuit întregĭ.

IV. Pe lângă fondurile în efecte ale Academieĭ, depuse la Banca Națională, pe carĭ le aveam din anul trecut, se maĭ adaoge acum și L. 50.000,— în efecte 6%, donațĭ în cursul sesiuniĭ actuale de d-l și d-na B. P. Hasdeŭ, așà că acum totalul acestor fondurĭ se ridică la suma nominală de L. 1.056.000,—.

V. In privința fondurilor cu destinațiune specială și a acelor de nudă proprietate, și anume: fondul Societățiĭ Craiovene, fondul Ioan Fětu, fondul Macinca și fondul Obedenaru, s'a recunoscut esact raportul d-luĭ Cassier-comptabil.

VI. Din vîndarea Mareluĭ Etimologic, s'aŭ incassat L. 216,—.

Examinându-se registrele, scriptele, actele justificative și cassa, s'aŭ găsit tóte în regulă.

Terminând, Comisiunea crede util a formulà următórele desiderate:

1. A se arătà mulțumirĭ Bănciĭ Naționale, care păstréză avutul mobiliar al Academieĭ fără nicĭ o indemnisare.

2. A se unifică comptabilitatea, prin reunirea celor treĭ comptabilităţĭ, adĭ distincte, a Academieĭ, a fonduluĭ Adamachi şi a fonduluĭ Otteteleşanu, ceea ce ar aduce o mare simplificare.

3. A se începe pe viitor exerciţiul budgetar cu ḑiua de 1 Iunie a fie-căruĭ an, pentru a se evità inconvenientul, care fórte des are loc acum, că începutul anuluĭ budgetar cade tocmaĭ în timpul sesiuniĭ generale, aşà că nu se póte discutà şi votà budgetul la timp.

Gr. Ştefănescu, I. C. Negruzzi.

Raportor, *Sp. Haret.*

Nr.	I. VENITURI	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
1	**Rĕmăşiţe din trecut:**										
	a. Vĕrsămîntul Zappa de 1.000 galb. pe 1893—94 . .	—	—	—	—	11.750	—				
	» » » 1.000 » » 1894—95 . .	—	—	-	—	11.750	—				
	» » » 1.000 » » 1895—96 . .	—	—	—	—	11.750	—	35.250	—		
	b. Arenda moşieĭ Năsturel, câştiul de 23 Aprilie 1896 .	—	—	—	—	12.950	—				
	» » *Lămotescĭ* » » » » » .	—	—	—	—	2.175	—	15.125	—		
	c. Banĭ aflaţĭ în numerariŭ	—	—	—	—	—	—	11.879	60	62.254	60
2	**Fondurĭ cu destinaţiune generală:**										
	a. Subvenţiunea anuală a Statuluĭ	—	—	—	—	—	—	20.000	—		
	b. Fondul Zappa:										
	Cuponul renteĭ amortisabile 5 %	297.000	—	—	—	14.850	—				
	» dividend la 11 acţ. de Banca Naţ. a L. 89,50 .	5.500	—	9.866	80	984	50	15.834	50		
	c. Vĕrsămîntul Zappa anual de 1.000 galbenĭ pe 1896—97	--		—	—	—	—	11.750	—		
	d. Fondul Economiilor:										
	Cuponul renteĭ amortisabile şi oblig. municip. 5 % . .	114.500	—	—	—	5.725	—				
	» dividend la 1 acţ. de Banca Naţ. a L. 89,50 .	500		600	—	89	50				
	Produsul din vîndarea publicaţiunilor	—	—	—	—	800	—	6.614	50		
	e. Fondul Ioan Fĕtu (fond general):										
	Din venitul anual de . . . . L. 13.537,—										
	După scăderea renteĭ viagere de . . . . . » 3.000,—										
	Rĕmâne . . . L. 10.537,—										
	După scăderea de 15 % prelevaţĭ. . . . . » 1.580,55										
	Rĕmâne . . . L. 8.956,45										
	Scăḑênd 4 părţĭ la fondul special . . . » 7.165,15	—	—	—	—	—	—	1.791	30		
	f. Fondul renteĭ viagere a d-neĭ Ecaterina Fĕtu	—	—	—	—	—	—	3.000	—		
	g. Fondul Macinca: Chiria caselor din Craiova pe un an	—	—	—	—	—	—	6.600	—		
	h. Renta Elena Dr. N. Turnescu pe 1896—97	—	—	—	—	--	--	1.000	--		
	i. Prelevaţĭ 15 % din venitul:										
	Fonduluĭ Adamachi . . . . din L. 108.139,—	—	—	—	—	16.220	85				
	» *Otteteleşanu* . . . » » 107.952,—	—	—	—	—	16.192	80				
	» *Cuza*. . . . . » » 2.145,—	—	—	—	—	321	75				
	» *Năsturel-Herĕscu* . » » 32.495,—	—	—	—	—	4.281	75				
	» *Daniel* . . . . . . » » 890,—	—	—	—	—	133	50				
	» *Anastasie Fĕtu* . » » 750,—	—	—	—	—	112	50				
	» *Lazăr* . . . . » » 2.075,—	—	—	—	—	311	25				
	» *Eliade-Rădulescu* . » » 1.054,—	--	—	—	—	158	10				
	» *San-Marin* . . . » » 600,—	—	—	—	—	90	—				
	» *Hagi-Vasile* . . . » » 990,—	—	—	—	—	148	50				
	» *Neuschotz*. . . . . » » 1.250,—	—	—	—	—	187	50				
	» *Bodescu* . . . . . . » » 325,—	—	—	—	—	48	75				
	» *Ioan Fĕtu* . . . . » » 10.537,—		—	—	—	1.580	55				
	» *Princesa Alina Ştirbeĭ* » 10.000,—	—	—	—	—	1.500	—				
	» *Craiovén* . . . . . . » » 479,—	—	—	—	—	71	80	41.359	60	107.949	90
3	**Fondurĭ cu destinaţiune specială:**										
	a. Dotaţiunea M. S. Regeluĭ pe 1896—97	—	—	—	—	9.000	—				
	Sald rĕmas din vîndarea Etimologiculuĭ.	—	—	—	—	216	—	9.216	—		
	Transport	417.500	—	10.466	80	—	—	9.216	—	170.204	50

Nr.	II. CHELTUELI	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
1	*a*) **Capitalisările anilor 1894—95 și 1895—96**:								
	Premiul Lazăr din 1893—94 și saldul . L. 5.260,15 plus L. 39,05								
	Marele Premiŭ Năst.-Herĕscu 1893-4 și sald. » 12.078,95 » » 204,65								
	Procentele și saldul fondului Cuza . . . » 2.936,20 » » 1.823,25								
	» » » » *Anast. Fĕtu* . » 2.458,50 » » 637,50								
	» » » » *El.-Rădulescu* » 5.293,25 » » —								
	» » » » *San-Marin* . » 1.574,— » » 510,—								
	» » » » *Neuschotz* . . » 3.627,55 » » 1.062,50								
	» » » » *Bodescu* . . . » 1.046,55 » » 276,25								
	Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu . . . . . » 2.215,55 » » 72,35								
	Proc. și sald. fond. Craiovén . . L. 1.450,45								
	Se adaoge proc. pe 1895—96 « 407,10								
	Suma L. 1.857,55								
	Se scade premiul din 1895—96 » 1.500,— » — » » 357,55								
	Procentele și saldul fonduluĭ Chițu . . . » 671,75 » » 89,50								
	» » » » *Hagi-Vasile* . » 942,25 » » 841,50								
	Suma . . . . L. 38.104,70 plus L. 5.914,10	44.018	80						
	Saldul Fonduluĭ Daniel . . . . L. 49,65								
	» » *Zappa* . . . . » 865,70								
	» » *Economiilor* . . . . L. 85,50								
	Minus perderea la 1 titlu rent. 5% eșit la sorțĭ » 82,65 » 2,85								
	Saldul fonduluĭ Obedenaru . . . . . . » 1.692,45								
	» *din vîndarea Etimologiculuĭ* . . . . . » 216,—	2.826	65	46.845	45	46.845	45		
	b) **Capitalisărĭ nouĕ pe 1896—97**:								
	Premiul G. Lazăr pe 1896—97	5.000	—						
	» *El. Rădulescu* »	5.000	—						
	Procentele fonduluĭ Cuza	1.823	25						
	» » *Anastasie Fĕtu*	637	50						
	» » *San-Marin*	510	—						
	» » *Neuschotz*	1.062	50						
	» » *Bodescu*	276	25						
	» » *Craiovén*	407	20						
	» » *Hagi-Vasile*	841	50						
	» » *Chițu*	89	50	15.647	70	15.647	70	62.493	15
2	**Cheltuelĭ proprii ale Academieĭ**:								
	A. *Personalul.*								
	a. Diurnele sesiuniĭ generale din 1896	—	—	21.500	—				
	b. » *ședințelor ordin. din 1896-97* (rest L. 1.420 din 1895—96)	—	—	8.000	—				
	c. » *a 4 membri delegațĭ*	—	—	1.000	—				
	d. » *Secretaruluĭ general pe un an a L. 200 lunar* . . .	—	—	2.400	—				
	e. » *a 3 Secretarĭ de Secțiunĭ pe 11 lunĭ a L. 300*. . . .	—	—	3.300	—				
	f. Remunerarea funcționarilor pe un an:								
	1) *Cancelaria Secretaruluĭ general.*								
	1 Secretar-archivar . . . . a L. 400,— L. 4.800,—								
	1 Secretar-corector . . . . » » 300,— » 3.600,—								
	1 Ingrijitor al moșiilor . . . . . . » » 300,— » 3.600,—								
	1 Scriitor . . . . » » 200,— » 2.400,—	14.400	—						
	2) *Comptabilitatea.*								
	1 Cassier-Comptabil . . . . a L. 500,— L. 6.000,—								
	1 Scriitor . . . . » » 230,— » 2.760,—	8.760	—						
	Transport	23.160		36.200	—	—	—	62.493	15

Nr.											
	Report . . .	417.500	—	10.466	80	—	—	9.216	—	170.204	50
	b. Dotațiunea Statuluĭ: Premiele Lazăr și Eliade-Rădulescu	—	—	—	—	—	—	10.000	—		
	c. Fondul Năsturel-Herĕscu:										
	Venitul moșieĭ Năsturel câștiul 26 Octobre 1896 . . . . . L. 12.950,—										
	idem câștiul 23 April 1897 . . » 9.000,—										
	Venitul moșieĭ Lămotescĭ pe 1 an » 4.350,—										
	Cupon renteĭ și municipal 5% » 1.350,—	27.000	—								
	» div. la 10 acț. de B. N. a L. 89,50 » 895,—	5.000	—	9.031	65						
	Suma . . . L. 28 545,— min. 15%	—	—	—	—	—	—	24.263	25		
	d. Fondul Daniel:										
	Cuponul obligaț. de stat 6% . L. 840,—	14.000	—								
	» » municip. 5% . » 50,—	1.000	—								
	Suma . . . L. 890,— min. 15%	—	—	—	—	—	—	756	50		
	e. Fondul Ioan Fĕtu:										
	Cup. mun. și func. urban Iașĭ 5% L. 5.840,—	116.800	—								
	» div. la 86 acț. de B. Naț. a L. 89,50 » 7.697,—	43.000	—	47.533	80						
	Suma . . . L. 13.537,—										
	Minus 15% prelevațĭ . L. 1.580,55										
	» renta viageră . » 3.000,—										
	» a 5-a parte . . » 1.791,30 L. 6.371,85	—	—	—	—	—	—	7.165	15		
4	**Procentele Fondurilor speciale:**										
	a. Fondul Cuza:										
	Cup. renteĭ func. rur. și munic. 5% L. 2.145,— min. 15%	42.900	—	—	—	—	—	1.823	25		
	b. Fondul A. Fĕtu:										
	Cupon. renteĭ și municipal. 5% . L. 750,— min. 15%	15.000	—	—	—	—	—	637	50		
	c. Fondul San-Marin:										
	Cuponul renteĭ și municipal. 5% . L. 600,— min. 15%	12.000	—	—	—	—	—	510	—		
	d. Fondul Neuschotz:										
	Cuponul municipal 5% . . . . . L. 1.250,— min. 15%	25.000	—	—	—	—	—	1.062	50		
	e. Fondul Bodescu:										
	Cuponul municipal 5% . . . . . L. 325,— min. 15%	6.500	—	—	—	—	—	276	25		
	f. Fondul Princesa Alina Știrbeĭ:										
	Cup. renteĭ perpet. și amort. 5% L. 10.000,— min. 15%	200.000	—	—	—	—	—	8.500	—		
	g. Fondul Craiovén:										
	Cuponul renteĭ și municipal 5% . L. 300,—	6.000	—								
	» div. la 2 acț. de B. N. a L. 89,50 » 179,—	1.000	—	1.200	—						
	Suma . . . L. 479,— min. 15%	—	—	—	—	—	—	407	20		
	h. Fondul Chițu:										
	Cup. div. la 1 acț. de Banca Naț. a L. 89,50	500	—	912	50	—	—	89	50		
	i. Fondul Lazăr:										
	Cup. func. rural și municip. 5% L. 2.075,— min. 15%	41.500	—	—	—	—	—	1.763	75		
	j. Fondul Eliade-Rădulescu:										
	Cup. func. rural și municip. 5% L. 875,—	17.500	—								
	» div. la 2 acț. de B. N. a L. 89,50 » 179,—	1.000	—	1.200	—						
	Suma . . . L. 1.054,— min. 15%	—	—	—	—	—	—	895	90		
	k. Fondul Hagi-Vasile:										
	Cuponul municipal 5% . . . . . L. 990,— min. 15%	19.800	—	—	—	—	—	841	50	68.208	25
		1.013.000	—	70.344	75	—	—	—	—	238.412	75

Nr.	Denumire	Detaliu				
	Report . . .		23.160 —	36.200 —	— —	62.493 15
	3) *Personalul Bibliotecei.*					
	1 Bibliotecar . . . . a L. 550,—	L. 6.600,—				
	1 Ajutor de Bibliotecar . . . . » » 300,—	» 3.600,—				
	2 » » » a Lei 250 . . . . » » 500,—	» 6.000,—				
	2 Scriitori a Lei 200 . . . . » » 400,—	» 4.800,—				
	1 » . . . . » » 120,—	» 1.440,—				
	1 Ajutor paleograf. . . . . » » 250,—	» 3.000,—	25.440 —			
	4) *Personalul de serviciŭ.*					
	1 Intendent . . . . a L. 110,—	L. 1.320,—				
	1 Servitor . . . . » » 110,—	» 1 320,—				
	2 Servitori a Lei 100 . . . . » » 200,—	» 2.400,—				
	1 » (de la Octobre 1896) . . . . . » » 100,—	» 600,—				
	1 Rindaş . . . . » » 70,—	» 840,—	6.480 —	55.080 —	91.280	
	g. Serviciul Băncii Naționale.		-- —	300 —		
	h. Spese de cancelarie, material, încălḑit, etc.					
	Suma ca în anii trecuțĭ	L. 2.000,—				
	Imprimate	» 600,—				
	Combustibile	» 1.200,—				
	Iluminat, apă şi diverse	» 1.200,—	5.000 —			
	i. Ajutorul Epitropiei Sf. Vineri		400 —			
	j. Intreținerea şi repararea localului Academiei		800 --	6.200 —		
	B. *Material.*					
	k. Spese de procese		1.000 —			
	l. Mobilier		1.000 —			
	m. Spese neprevĕḑute.		3.000 —			
	n. » *de expediție.*		2.800 —	7.800 —	14.300 —	105.580 —
3	**Premii, Achisițiuni, Publicațiuni şi Tipăriri:**					
	A. *Premii.*					
	o. Premiul Năsturel-Herĕscu		— —	4.000		
	p. Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu pentru 1897. (L. 3.000 din 95-96)		— —	6.000 —	10.000 —	
	B. *Achisițiuni.*					
	q. Monete, chrisóve, etc.		-- —	756 50		
	r. Cărți de fie-care Secțiune a Lei 1.000		3.000 —			
	Legatul lor		3.000 —	6.000 —	6.756 50	
	C. *Publicațiuni.*					
	s. Etymologicum Magnum Romaniæ		6.000 —			
	t. Tipărirea publicațiunii.		3.216 —	9.216 —	9.216 —	
	D. *Tipăriri*					
	u. Anale (datorie din 1895-96 L. 11.108,80).		12.000 —			
	v. Erodot		1.000 —			
	w. Discursurile M. S. Regelui		1.000 —			
	x. Țĕranul român		1.000 —			
	y. Catalogul epigrafic		1.000 —			
	z. Hronicul lui Dimitrie Cantemir		1.500 —			
	aa. Igiena țĕranului român (Rest din 1895—96)		5.167 —			
	bb. Documente publicate din Fondul Alina Princesa Ştirbei		8.500 —			
	cc. Bibliografia românéscă					
	» *Catalogul manuscriptelor şi documentelor*		3.000 —	34.167 —	34.167 —	60.139 50
4	**Cheltueli din fondul Ioan Fĕtu:**					
	dd. Cărți de şcólă		— —	7.165 15		
	ee. Renta viageră a d-nei Ecaterina Fĕtu		— —	3.000 —	10.165 15	10.165 15
5	**Restituit Fondului Adamachi** din împrumutul din 1894—1895 de L. 10.955,30, pentru repararea casei din Craiova					34 95
	Totalul cheltuelilor . . .		— —	— —	— —	238.412,75

FUNDAŢIUNEA VASILIE ADAMACHI

I. — *Raportul Cassierului-comptabil asupra gestiunii Fundaţiunii Adamachi în anul 1895—96.*

I.

Am onóre a presentà situaţiunea provisorie a Comptabilităţii şi a Cassei pe exerciţiul 1895—96 până la 18 Februarie, avênd a presentà pe cea definitivă la încheiarea acestui an budgetar.

A. Din veniturile înscrise în budget de . . . . L. 142.380,67
s'a incassat până acum suma de. . . . . » 124.938,32
rĕmânênd de incassat încă suma de . . . . L. 17.442,35

Şi anume:

1. *Moşia Roşiori*, rest din câştiul Octobre 1895 . L. 1.457,95
2. » *Călimănesci*, idem. . . . . » 800,—
3. *Academia*, împrumutul pentru reparaţiunea casei din Craiova . . . . » 10.955,30
4. *Succesiunea Donici* . . . . » 4.229,10

Suma de sus . . . L. 17.442,35

B. Situaţiunea budgetului de cheltueli este următórea:

			Votat		Cheltuit		Rĕmas
Litera	a.	L.	2.500,—	L.	650,—	L.	1.850,—
»	b.	»	4.000,—	»	2.328,60	»	1.671,40
»	c.	»	15.981,—	»	15.981,—	»	—,—
»	d.	»	17.700,—	»	16.744,02	»	955,98
»	e.	»	60.000,—	»	—,—	»	60.000,—
»	f.	»	5.000,—	»	4.800,—	»	200,—
»	g.	»	37.199,67	»	12.036,95	»	25.162,72
Total . . .		L.	142.380,67	L.	52.540,57	L.	89.840,10

De unde se vede că s'a cheltuit mai puţin cu suma de . L. 89.840,10

C. Comptul excedent este următorul:

1. Moşia Călimănescĭ. S'a incassat dobândă de întârḑiarea plăţiĭ câştiurilor moşieĭ		L.	150,—
2. Spor la incassarea cupónelor		»	5.168,70
3. Venit extraordinar, provenit de la pădurea de pe moşia Roşiorĭ, din vînḑarea a 12 arborĭ		»	60,—
Total		L.	5.378,70
Din acéstă sumă se scade:			
1. Suma dată maĭ mult la cumpĕrare de efecte	L. 919,10		
2. Câştiul de Octobre 1895 al caseĭ din Iaşĭ, neincassat	» 3.250,—	»	4.169,10
Excedent curat de		L.	1.209,60
lângă care se maĭ adaoge cheltuiala maĭ puţin din budgetul cheltuelilor arătate sub *B* de		»	89.840,10
Total		L.	91.049,70

Notă.— Din acéstă sumă se vor face plăţile ce vor maĭ fi necesare până la încheiarea anuluĭ budgetar.

D. Casa din Iaşĭ s'a vîndut cu preţul de L. 135.000,—, care sumă s'a plasat în 86 acţiunĭ de Banca Naţională în valórea decursivă de L. 136.024,35.

E. Fondul în efecte, arătat în raportul anuluĭ trecut din 20 Martie 1895,

		peste nominal		nominal
în valóre de	L.	42.000,—	L.	1.567.100,—
A crescut cu capitalisarea a 86 acţiunĭ de Banca Naţională resultată din vînḑarea caseĭ din Iaşĭ	»	93.024,25	»	43.000,—
Suma	L.	135.024,25	L.	1.610.100,—
Valórea efectelor în total e de			L.	1.745.124,25

Şi anume:

					nominal		peste nominal		total
91	func. rur.	de 5%	a L.	5.000,—	L. 455.000,—	L.	—,—	L.	455.000,—
551	» »	» 5%	»	1.000,—	» 551.000,—	»	—,—	»	551.000,—
18	» »	» 5%	»	100,—	» 1.800,—	»	—,—	»	1.800,—
56	rentă amort.	» 5%	»	5.000,—	» 280.000,—	»	—,—	»	280.000,—
32	» »	» 5%	»	500,—	» 16.000,—	»	—,—	»	16.000,—
17	» perpet.	» 5%	»	500,—	» 8.500,—	»	—,—	»	8.500,—
4	f. urb. Buc.	» 5%	»	5.000.—	» 20.000,—	»	—,—	»	20.000,—
4	» » »	» 5%	»	1.000,—	» 4.000,—	»	—,—	»	4.000,—
	Transport				L. 1.336.300,—	L.	—,—	L.	1.336,300,—

		nominal	peste nominal	Total
	Report . . .	L. 1.336.300,—	L. —,—	L. 1.336.300,—
48 oblig. munic. » 5% »	» 500,—	» 24.000,—	» —,—	» 24.000,—
23 » de stat » 6% »	» 500,—	» 11.500,—	» —,—	» 11.500,—
3 » » » » 6% »	» 100,—	» 300,—	» —,—	» 300,—
11 rentă amort. » 4% »	» 5.000,—	» 55.000,—	» —,—	» 55.000,—
12 » » » 4% »	» 2.500,—	» 30.000,—	» —,—	» 30.000,—
60 » » » 4% »	» 1.000,—	» 60.000,—	» —,—	» 60.000,—
56 » » » 4% »	» 500,—	» 28.000,—	» —,—	» 28.000,—
10 » » » 4% »	» 100,—	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
128 acț. de Banca Naț.	» 500,—	» 64.000,—	» 135.024,25	» 199.024,25
1124 bucățĭ în total în valóre de .		L. 1.610.100,—	L. 135.024,25	L. 1.745.124,25

carĭ sunt depuse la Banca Națională, afară de 2 acțiunĭ în valóre nominală de L. 1.000,—, la carĭ lipsesc acțiunile și sunt numaĭ cupónele în ființă, întocmaĭ cum s'aŭ primit la punerea Academieĭ în posesiune.

F. Din sumele împrumutate în anul 1894—95 la următoriĭ:

1. Academieĭ pentru reparațiunea caseĭ din Craiova	L. 10.955,30	
2. » » medaliele G. Barițiŭ . . .	» 4.000,—	
3. » » închid. sesiuniĭ din 1895	» 6.500,—	
4. Succesiuniĭ Doniciĭ	» 4.229,10	L. 25.684,40
s'aŭ incassat în cursul anuluĭ curent:		
1. Suma împrumutată Academieĭ de	» 6.500,—	
2. Idem pentru medaliele G. Barițiŭ	» 4.000,—	» 10.500,—
Rest de		L. 15.184,40

și a rĕmas de incassat:

1. Academie, suma pentru reparațiunea caseĭ din Craiova	L. 10.955,30	
2. Succesiunea Doniciĭ	» 4.229,10	
	L. 15.184,40	
lângă care se maĭ adaoge împrumutul succesiuniĭ Maria General I. Carp, pentru susținerea procesuluĭ	L. 1.000,—	
In total . . .		L. 16.184,40

Numerariul este astădĭ de. . . . . L. 72.607,35

Bucurescĭ, 18 Februarie 1896.

II

Conform întâiului raport din 18 Februarie 1896, am onóre a presentà situaţiunea finală la încheiarea anuluĭ budgetar 1895—96.

A. Veniturĭ. Din veniturile arătate neincassate în primul raport în sumă de		L. 17.442,35
neincassându-se până la încheiarea anuluĭ curent nicĭ o sumă, se va trece în budgetul anuluĭ viitor 1896—97 ca sald.		
B. Comptul excedent este arătat în primul raport în sumă de		L. 91.049,70
din care sumă s'a cheltuit în cursul sesiuniĭ actuale la:		
1. *Călĕtoriĭ, hotărniciĭ* etc. pentru 2 anunciurĭ la ḑiare	L. 145,—	
2. *Burse* pe luna Martie 1896	» 134,48	
3. » spor la bursa d-luĭ V. Guţu în America pe 5 lunĭ cu 155 dolarĭ a L. 5,30	» 821,50	L. 1.100,98
rĕmâne excedent curat de		L. 89.948,72
care se va trece în budgetul anuluĭ viitor 1896—97.		
Numerariul a fost în 18 Februarie 1896 de		L. 72.607,35
din care s'a cheltuit în cursul sesiuniĭ generale actuale:		
1. Pentru 2 anunciurĭ la ḑiare	L. 145,—	
2. Sporul la bursa d-luĭ V. Guţu în America de dolarĭ 155 a L. 5,30	» 821,50	
3. Suma disponibilă la bursele din ţéră pe luna Martie 1896 de	» 134,48	L. 1.100,98
Şi rĕmâne astăḑĭ numerariŭ în sumă de		L. 71.506,37

10 Martie 1896.

II. — *Raportul Comisiuniĭ financiare asupra administraţiuniĭ casseĭ şi asupra stăriĭ Fundaţiuniĭ Adamachi în 1895—96.*

Domnilor Colegĭ,

I. Situaţiunea fonduluĭ Adamachi s'a schimbat în decursul anuluĭ 1895—1896, prin vînḑarea caseĭ din Iaşĭ, alcăreĭ preţ de L. 135.000,—

a servit pentru cumpĕrarea a 86 acţiunĭ ale Băncíĭ Naţionale în valóre de L. 136.024,35 după cursul ḑileĭ. Prin urmare averea mobilă se compune aḑĭ din efecte în valóre nominală de L. 1.610.000,— plus douĕ acţiunĭ, de la carĭ lipsesc acţiunile şi se aflâ numaĭ cupónele, după cum s'aŭ primit la punerea în posesiune a Academieĭ.

Cât pentru averea imobilă, ea rĕmâne compusă din moşiile Roşiorĭ şi Călimănescĭ, arendate respectiv cu L. 15.000,— şi cu L. 6.000,— pe an, plus nuda proprietate a vieĭ de la Copoŭ.

II. Budgetul fonduluĭ Adamachi pe 1895—1896 prevĕḑuse la veniturĭ suma de L. 142.380,67. Din aceştia aŭ rĕmas neincassaţĭ, până în ḑiua de 10 Martie 1896, suma de L. 17.442,35, şi anume: din câştiul de Octobre 1895 al moşieĭ Roşioriĭ, L. 1.457,95; din acelaşĭ câştiŭ al moşieĭ Călimănescĭ, L. 800,—; din împrumutul făcut Academieĭ, L. 10.955,30; din împrumutul făcut fonduluĭ Donicĭ, L. 4.229,10.

III. Budgetul de cheltuelĭ votat de Academie pentru anul 1895—1896 a fost de L. 142.380,67, din carĭ aŭ rĕmas necheltuiţĭ la 10 Martie curent L. 88.739,12. Singur paragraful burselor a dat un deficit de L. 1.415,02.

Numerariul aflat în cassă la 10 Martie 1896 erà de L. 71.506,37.

Registrele, scriptele, actele justificative şi cassa s'aŭ găsit tóte în regulă.

Gr. Ştefănescu, I. C. Negruzzi.

Raportor, *Sp. Haret.*

III. — Raportul Comisiuniĭ Fundaţiuniĭ Adamachi despre administrarea eĭ în 1895—96 şi propunerile pentru 1896—97.

Domnilor Colegĭ,

Budgetul votat de d-vóstre pentru Fundaţiunea Adamachi pe anul 1895—1896 a fost cel următor:

1. Fonciera, asigurarea contra incendiuluĭ, reparațiunea, întreținerea ecaretelor . . . . L. 2.500,—
2. Călĕtoriĭ, hotărniciĭ și cheltuelĭ de îngrijirea imobilelor . . . . » 4.000,—
3. Prelevarea de 15% din venit, a Academieĭ. » 15.981,—
4. Burse . . . . » 17.700,—
5. Impăcarea eventuală cu doĭ din moștenitorĭ. » 60.000,—
6. Șcóla Adamachi și grijile sufletuluĭ . . . . » 5.000,—
7. A se capitalisà . . . . » 37.199,67

Total . . L. 142.380,67

Aŭ rĕmas necheltuițĭ:

De la art. 1	L.	1.850,—
» » » 2	»	1.671,—
» » » 5	»	60.000,—
» » » 6	»	200,—
» » » 7	»	25.162,72
Iar la art. 4 a fost un plus de cheltuelĭ de . .	»	594,02

Hotărnicia moșieĭ Călimănescĭ, care erà hotărîtă a se face anul trecut, nu s'a putut face, din causă că nu s'a putut obține în timp util autorisațiunea Tribunaluluĭ.

Casa din Iașĭ a fost vîndută, din care causă cheltuelile de foncieră și reparațiunĭ s'aŭ micșorat.

Impăcarea cu ceĭ doĭ moștenitorĭ încă nu s'a putut terminà, deșĭ este pe cale de a se efectuà acum.

In fine întrebuințarea fonduluĭ burselor a fost cea următóre:

La Facultatea de sciințe din Iașĭ, a primit bursă de câte 100 leĭ, pe tot timpul de la 1 Aprilie 1895 până la 1 Aprilie 1896, studenta Elena Cancicov; iar C. Climescu a primit de la 1 Aprilie până la 1 Septembre 1895, când a demisionat. Aŭ maĭ primit burse, de la 1 Octobre 1895 până la 1 Aprilie 1896, studențiĭ Dim. Cădere și Eduard Cristovicĭ, iar I. Popovicĭ-Cerchez de la 1 Novembre 1895 până la 1 Aprilie 1896.

La Facultatea de Medicină din Iașĭ, aŭ primit burse de 100 leĭ, pe timpul de la 1 Aprilie 1895 până la 1 Aprilie 1896, studențiĭ

Nicolae Lupu și Marta Trancu; iar de la 1 Octobre până la 1 Aprilie 1896, studentele Maria Anastasescu și Aspasia Macarovicĭ

La Școla de podurĭ și șosele a primit bursă studentul Vasilie Roșu de la 1 Aprilie 1895 până la 1 Octobre 1895, când a demisionat, Ioan Moțoiŭ de la 1 Octobre 1895 până la 1 Aprilie 1896 și Roseĭ David de la 1 Novembre 1895 până la 1 Aprilie 1896.

D-l Gheorghe Pantazi, bacalaureat de la Universtatea din Iașĭ, a fost trimis la Freyberg pentru studiul minelor și a primit bursă de 300 leĭ de la 1 Octobre 1895 până la 1 Aprilie 1896.

D-l Ioan Simionescu, licențiat în sciințe de la Universitatea din Iașĭ, a fost trimis la Viena pentru studiul geologieĭ, cu bursă de 250 leĭ pe lună, pe care a primit-o de la 1 Octobre 1895 până la 1 Aprilie 1896.

D-l Victor Guțu, inginer de la Școla de podurĭ și șosele din Bucurescĭ, a fost trimis în America pentru studiul exploatăriĭ petroleuluĭ. D-sa a primit bursă de 3.400 leĭ pentru timpul de la 1 Octobre 1895 până la 1 Aprilie 1896.

Tóte bursele date din noŭ s'aŭ dat cu concurs în regulă, conform Regulamentuluĭ.

Afară de acestea, tot din fondul burselor s'aŭ dat L. 300,— d-luĭ I. Simionescu, L. 2000,— d-luĭ Victor Guțu și L. 594,02 d-luĭ G. Pantazi, ca cheltuelĭ de drum și de școlă.

Insumând tóte aceste cifre, ajungem la totalul de L. 18.294,02, adecă cu leĭ 594,02 maĭ mare decât cifra prevĕḑută în budget.

* * *

Pentru anul 1896—97, venitul prevĕḑut al Fundațiuniĭ Adamachi este cel următor:

Cupóne	L.	87.139,—
Arenda moșieĭ Roșiorĭ	»	15.000,—
Arenda moșieĭ Călimănescĭ	»	6.000,—
Rest din arenda moșieĭ Roșiorĭ de pe anul 1895—96	»	1.457,95
Rest din arenda moșieĭ Călimănescĭ de pe anul 1895—96	»	800,—
Transport	L.	110.396,95

Report . .	L.	110.396,95
Împrumutul Academieĭ	»	10.955,30
Inprumutațĭ fonduluĭ Donicĭ	»	4.229,10
» » Carp	»	1.000,—
In numerariŭ	»	71.506,37
Total . .	L.	198.087,72

Acest venit propunem a se întrebuință în modul următor:

Fonciera, asigurărĭ contra incendiuluĭ, reparațiunĭ și întreținerea ecaretelor.	L.	1.300,—
Călĕtoriĭ, hotărniciĭ și cheltuelĭ de îngrijirea imobilelor	»	4.000,—
Prelevarea de 15% din venit, a Academieĭ . . .	»	16.220,85
Burse	»	43.323,72
Împăcare eventuală cu doĭ dintre moștenitorĭ . .	»	60.000,—
Școla Adamachi și grijile sufletuluĭ	»	5.000,—
Cheltuelĭ de judecățĭ	»	1.000,—
Cheltuelĭ neprevĕdute	»	3.000,—
Un premiŭ ce este a se da anul acesta	»	5.000,—
Un premiŭ care nu se dă anul acesta și care se va capitalisà	»	5.000,—
A se capitalisà	»	54.243,15
Total . .	L.	198.087,72

Iată cum propunem a se întrebuință suma de L. 43.323,72 pentru burse:

L. 4.800,—	pentru 4 burse, actual în ființă, la Facultatea de sciințe din Iașĭ, pe anul întreg.
» 4.800,—	pentru 4 burse, actual în ființă, la Facultatea de medicină din Iașĭ, pe anul întreg.
» 2.400,—	pentru 2 burse, actual în ființă, la Școla de podurĭ și șosele din Bucurescĭ, pe anul întreg.
» 3.000,—	bursa, actual în ființă, pe un an, d-luĭ I. Simionescu, la Viena.
L. 15.000,—	Transport.

L. 15.000,—	Report.
» 3.600,—	bursa, actual în ființă, pe un an, d-luĭ G. Pantazi, la Freyberg.
» 8.771,60	bursa, actual în ființă, pe un an, d-luĭ Victor Guțu, în America.
» 821,50	suplement la bursa d-luĭ Victor Guțu pe ultimele 5 lunĭ, dela 1 Novembre 1895 până la 6 Aprilie 1896
» 2.400,—	pentru înființarea a 4 burse nouĕ la Universitatea din Ieșĭ, cu începere de la 1 Octobre 1896, și anume 2 la Facultatea de sciințe și 2 la cea de medicină.
» 1.200,—	pentru înființarea a 2 burse nouĕ la Școla de podurĭ și șosele din Bucurescĭ, cu începere de la 1 Octobre 1896.
» 1.500,—	pentru o bursă dată prin concurs la un licențiat în sciințe de la Universitatea din Ieșĭ, care să mérgă în străinătate pentru a se specialisà în studiul mineralogieĭ și petrografieĭ. Pentru acésta să i se acorde 3 anĭ, cu condițiune ca în fie-care an să trimită un memoriŭ privitor la lucrările sale și să trécă doctoratul în filosofie specialitatea mineralogieĭ și petrografieĭ. Suma precedentă este prevĕdută pe 6 lunĭ, adecă de la 1 Octobre 1896.
» 1.800,—	pentru o bursă a se da unuĭ bacalaureat de la Universitatea din Bucurescĭ, care va fi trimis la München pentru a studià architectura. Bursa se va da pe termin de 3 anĭ. La finele fie-căruĭ an bursierul va trămite atestate școlare și un memoriŭ asupra lucrărilor sale. Suma precedentă este pentru 6 lunĭ.
» 2.400,—	pentru trimiterea unuĭ inginer absolvent al Școleĭ de podurĭ și șosele, care să se specialiseze în ramura electricitățiĭ. Bursa se acordă pe timp de
L. 37.493,10	Transport.

L. 37.493,10	Report.
	3 anĭ, din carĭ 2 anĭ de studiŭ la Institutul Montefiore din Liège și un an de visitare și studiare la diferite instalațiunĭ și lucrărĭ electrice în Europa, după un program ce i se va indică la timp de Academie. La finele fie-căruĭ an va fi dator a trimite un memoriŭ asupra studiilor și lucrărilor sale. Suma de maĭ sus este prevĕḍută pentru 6 lunĭ.
» 5.120,—	cheltuelĭ de drum și de școlă
» 116,60	a se da d-luĭ Victor Guțu, pentru cumpĕrare de cărțĭ și publicațiunĭ diverse asupra petroleuluĭ.
» 594,02	pentru acoperirea deficituluĭ rĕmas de anul trecut din paragraful burselor.
L. 43.323,72	Total.

Să lămurim cifrele date în acest tabloŭ cu privire la d-l Victor Guțu.

D-sa a fost trimis anul trecut în America cu o bursă anuală de L. 6.800,—, din carĭ a și primit primul semestru în momentul plecăriĭ sale. Insă, după ce a ajuns acolo, a arătat Academieĭ că viéța de acolo este de o așà scumpete, în cât bursa ce i s'a acordat iĭ este cu totul nesuficientă, și a cerut a i se maĭ adaoge un suplement de 31 dolarĭ = L. 164,30 pe lună cu începere de la 1 Octobre 1895. Academia în ședința sa din 15 Decembre a acordat acéstă mărire, rĕmânênd însă a cere votul plenuluĭ. Suma de L. 8.771,60 represintă bursa d-luĭ Guțu pe un an întreg, mărită cu ceĭ 31 dolarĭ pe lună; iar cea de L. 821,50, adaosul cerut de d-sa pe timpul de când a sosit în America până la 1 Aprilie 1896.

D-l Guțu a maĭ cerut 100 dolarĭ, pentru a-șĭ cumpĕrà cărțĭ și publicațiunĭ diverse privitóre la exploatarea petroleuluĭ. Insă de óre-ce i-aŭ maĭ rĕmas 78 dolarĭ neîntrebuințațĭ, din ceĭ 2000 leĭ ce i se dedeseră la plecare ca cheltuelĭ de drum și de școlă, ar maĭ lipsì 22 dolarĭ până la împlinirea sumeĭ, și aceștĭ 22 dolarĭ figuréză în tabloul de maĭ sus cu L. 116,60.

Raportor, *Sp. Haret.*

	I. VENITURI								
1	**Rĕmăşiţe din trecut:**								
	a. — Moşia Roşiorĭ, rest din câştiul 26 Octobre 1895	—	—	—	—	1.457	95		
	b. — Moşia Călimănescĭ idem	—	—	—	—	800	—		
	c. — Imprumutul Academieĭ din 1894 — 95 pentru reparaţiunea caseĭ din Craiova	—	—	—	—	10.955	30		
	d. — Imprumutul Donicĭ din 1894—95	—	—	—	—	4.229	10		
	e. — « Carp « 1895—96	—	—	—	—	1.000	—	18442	35
	f. — Banĭ in numerariŭ	—	—	—	—	—	—	71.506	37
	Total	—	—	—	—	—	—	89.948	72
2	**Cupóne:**								
	Funciare rurale 5% la L.	1.007.800	—	—	—	50.390	—		
	Rentă amortisabilă 5% « «	296.000	—	—	—	14.800	—		
	« perpetuă 5% « «	8.500	—		—	425	—		
	Funciare urb. de Bucurescĭ 5% « «	24.000	—	—	—	1.200	—		
	Obligaţiunĭ municipale 5% « «	24.000	—	—	—	1.200	—		
	« de stat 6% « «	11.800	—	—	—	708	—		
	Rentă amortisabilă 4% « «	174.000	—	—	—	6.960	—		
	Dividende la 128 acţiĭ de Banca Naţ. a L. 89,50	64.000	—	135.024	25	11.456	—	87.139	—
3	**Proprietăţĭ:**								
	a. — Moşia Călimănescĭ, arenda pe 1 an	—	—	—	—	6.000	—		
	b. — « Roşiorĭ, idem	—	—	—	—	15.000	—	21.000	—
		1.610.100	—	135.024	25	—	—	198.087	72

ADAMACHI PE 1896—97.

II. CHELTUELI

	Lei	B.
a. — Fonciera, asigurarea contra incendiuluĭ, reparaţiunĭ şi întreţinerea ecaretelor	1.300	—
b. — Călĕtoriĭ, hotărniciĭ şi cheltuelĭ de îngrijirea imobilelor	4.000	—
c. — Prelevările Academieĭ de 15% la L. 108.139,— venit	16.220	85
d. — Burse	43.323	72
e. — Impăcărĭ eventuale cu doĭ dintre moştenitorĭ	60.000	—
f. — Şcóla Adamachi din Iaşĭ şi grijile sufletuluĭ	5.000	—
g. — Cheltuelĭ de procese	1.000	—
h. — » neprevĕdute	3.000	—
i. — Premiul ce este a se da în anul curent	5.000	—
j. — Premiul care nu se dă în anul acesta şi care se va capitalisà	5.000	—
k. — Capitalisărĭ	54.243	15
	198.087	72

FUNDAŢIUNEA OTTETELEŞANU.

I. — *Raportul Cassierulul-comptabil despre situaţiunea Fundaţiunii Otteteleşanu în 1895—96.*

I.

Am onóre a presentă situaţiunea provisorie a Comptabilităţiĭ şi a Casseĭ fonduluĭ Otteteleşanu pe anul 1895—96 până la 18 Februarie, având a presentă pe cea definitivă la încheiarea anuluĭ budgetar.

A.—*Din venilurile însemnate în budget de*			L.	176.693,60
s'a incassat până acum suma de			»	114.650,55
şi aŭ rĕmas veniturĭ neincassate în sumă de			L.	62.043,05
şi anume:				
1. *Moşia Fundu-Chiselet*, rest din câştiul de 26 Octobre 1895			L.	34.050,—
2. *Moşia Măgurelele*, rest din câştiul de 23 Aprilie 1895	L.	669,50		
şi câştiul 26 Octobre 1895	»	10.350,—	»	11.019,50
3. *Moşia Otteteliş*, rest din câştiul de 23 Aprilie 1895	L.	7.723,55		
Câştiul 26 Octobre 1895.	»	9.250,—	»	16.973,55
Suma ca sus			L.	62.043,05

B.—*Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ* este precum urméză:

		Votat		Cheltuit		Rĕmas
Litera a. . . .	L.	18.745,50	L.	18.709,98	L.	35,52
» b. . . .	»	6.000,—	»	5.005,66	»	994,34
» c. . . .	»	3.000,—	»	680,80	»	2.319,20
» d. . . .	»	8 000,—	»	5.638,35	»	2.361,65
» e. . . .	»	43.000,—	»	2.538,—	»	40.462,—
» f. . . .	»	16.041,20	»	8.000,—	»	8.041,20
Transport . . .	L.	94.786,70	L.	40.572,79	L.	54.213,91

	Votat	Cheltuit	Rĕmas
Report . . .	L. 94.786,70	L. 40.572,79	L. 54.213,91
Litera g. . . .	» 14.960,—		
» h. . . .	» 7.614,—	» 20.258,—	» 2.316,—
» i. . . .	» 9.150,—	» 9.150,—	» —,—
» k. . . .	» 620,—	» 620,—	» —,—
» l. . . .	» 2.640,—	» 2.640,—	» —,—
» m. . . .	» 610,—	» 610,—	» —,—
» n. . . .	» 1.104,—	» 1.104,—	» —,—
» o. . . .	» 3.098,—	» 3.098,—	» —,—
» p. . . .	» 5.437,—	» 5.437,—	» —,—
» q. . . .	» 1.660,—	» 1.660,—	» —,—
» r. . . .	» 3.107,—	» 1.748,75	» 1.358,25
» s. . . .	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
» t. . . .	» 30.906,90	» 30.906,90	» —,—
Total . .	L. 176,693,60	L. 117.805,44	L. 58.888,16

Prin urmare s'a cheltuit maĭ puţin din budgetul cheltuelilor suma de . . . . L. 58.888,16

Notă.—Din causa lipseĭ de numerariŭ nu s'aŭ putut plăti următórele sume:

1. La lit. e. Imprumutul de la Banca Naţională de . . . . L. 40.000,—

» » f. Din prelevările Academieĭ de 15% de L. 16.041,20

S'a achitat numaĭ suma de. . . . . » 8.000,—

Rĕmânênd ca rest de plată . . . . L. 8.041,20

Suma L. 48.041,20

care sumă, dacă nu se va puté achită în cursul sesiuniĭ actuale, trebue trecută în budgetul anuluĭ viitor 1896—97.

2. Renta anuală Elena Dr. N. Turnescu, pentru formarea fonduluĭ de înzestrarea fetelor de la Institutul Otteteleşanu a rĕmas la disposiţiune. . . . . L. 1.000,—

C.—*Comptul excedent* este precum urmézĕ:

1. Venitul extraordinar incassat de la Institutul botanic, costul plantelor cumpĕrate de la grădina Otteteleşanu. . . . . L. 400.—

2. Moşia Fundu-Chiselet, dobânda provenită din întârḑiarea plăţiĭ câştiurilor . . . . L. 1.830,20

3. Grajdurile şi grădina din strada Teatruluĭ, idem. . . » 60,80

4. Spor la incassarea cupónelor. . . . . » —,65

5. Sald din eşirea efectelor la sorţĭ. . . . . » 113,55

Total. . . . L. 2.405,20

Report . . .	L.	2.405,20
Din care sumă se scade:		
Paguba de la móra Măgurelele, din neincassarea câştiului întreg de Octobre 1895.	»	2.307,—
Excedent net .	L.	98,20
lângă care se maĭ adaoge suma cheltuită maĭ puţin din budgetul cheltuelilor arătat sub B. de	L	58.888,16
Total . . .	L.	58.986,36

Notă. — Din acéstă sumă se vor maĭ face plăţile ce vor veni încă până la încheiarea anuluĭ budgetar.

D. — *Fondul în efecte*, arătat în raportul anuluĭ trecut din 20 Martie 1895

	nominal	peste nominal	Total
în valóre de	L. 326.600,—	L. 15.000,—	L. 341.600,—
este tot acelaşĭ, cu un mic spor de provenit din eşirea la sorţĭ a 3 oblig. Casa pensiunilor de L. 900, — şi înlocuite cu 2 titlurĭ rentă 4% a L. 500,—L. 1.000,—	» 100,—	» —,—	» 100,—
Total . .	L. 326.700,—	L. 15.000,—	L. 341.700,—

Şi anume:

			nominal	peste nominal	Total
8	titl. rent. amort. de 4% a	L. 5.000,—	L. 40.000,—	L. —,—	L. 40.000,—
11	» » » » 4% »	» 2.500,—	» 27.500,—	» —,—	» 27.500,—
123	» » » » 4% »	» 1.000,—	» 123.000,—	» —,—	» 123.000,—
2	» » » » 4% »	» 500,—	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
19	scris. func. rur. de 5% »	» 5.000,—	» 95.000,—	» —,—	» 95.000,—
8	» » » » 5% »	» 1.000,—	» 8.000,—	» —,—	» 8.000,—
5	» » » » 5% »	» 100,—	» 500,—	» —,—	» 500,—
46	oblig. de stat » 6% »	» 500,—	» 23.000,—	» —,—	» 23.000,—
4	» Pensiunĭ » » »	300,—	» 1.200,—	» —,—	» 1.200,—
15	acţ. de Banca Naţională »	500,—	» 7.500,—	» 15.000,—	» 22.500,—
241	bucăţĭ în valóre totală de		L. 326.700,—	L. 15.000,—	L. 341.700,—

carĭ sunt depuse la Banca Naţională.

Notă. — La art. t, *Clădirĭ nouě şi îmbunătăţirĭ*, neajungênd prevederile budgetare cu suma de L. 357,30 regulată prin proces-verbal, se va trece în budgetul anuluĭ viitor.

Bucurescĭ, 18 Februarie 1896.

II.

Conform arătării din întâiul raport al Casseĭ şi al Comptabilităţiĭ din 18 Februarie 1896, am onóre a presentà situaţiunea finală cu încheiarea anuluĭ budgetar 1895—96.

Venituri. Din veniturile rĕmase de incassat de . . . . . L. 62.043,05
s'aŭ incassat în cursul sesiuniĭ generale:
1. *Moşia Măgurelele*, rest din câştiul de 23 Aprilie 1895 în sumă de . . . . L. 669,50
Moşia Măgurelele, acompt câştiuluĭ de 26 Octobre 1895 . » 226,50 L. 896,—
2. *Moşia Fundu-Chiselet*, acompt câştiuluĭ de 26 Octobre 1895 . . . . L. 20.000,— L. 20.896,—
Rest de incassat . . . . L. 41.147,05

Şi anume:
1. *Moşia Măgurelele*, rest din câştiul de 26 Octobre 1895 în sumă de . . . . L. 10.123,50
2. *Moşia Fundu-Chiselet*, rest din câştiul de 26 Octobre 1895 de . . . . » 14.050,—
3. *Moşia Olteteliş*, rest din câştiul de 23 Aprilie 1895 . . . . L. 7.723,55
Câştiul 26 Octobre 1895 . . » 9.250,— » 16 973,55
Suma de sus de . . . L. 41.147,05
şi care se va trece ca sald pe anul viitor; lângă care se maĭ adaoge numerariul de . . . . » 6.479,36
Total . . . L. 47.626,41

B. Comptul excedent a fost în ḑiua de 18 Februarie 1896 în sumă de . . . . L. 58.986,36
lângă care se maĭ adaoge, suma provenită din căutarea moriĭ de la Măgurele în regie până la 27 Ianuarie 1896 . . . . » 355,50 L. 59.341,86
Transport . . . . L. 59.341,86

Report . . . . . L. 59.341,86

De unde s'aŭ maĭ cheltuit:

1. *Institutul Otteteleşanu:*

Corpul didactic şi servitorĭ pe luna Martie . . . . L. 2.003,—

Idem suma disponibilă pentru diverse . . . . » 313,—

Tipăriturĭ, suma disponibilă . » 1.358,25 L. 3.674,25

2. *Restul prelevărilor Academieĭ de 15%* . . . . » . 8.041,20 » 11.715,45

Suma ca maĭ sus de . . . . L. 47.626,41

De acĭ se scad sumele ce nu s'aŭ putut achită în anul curent din lipsă de numerariŭ şi carĭ se vor trece în budgetul viitor 1896—97:

1. *Imprumutul de la Banca Naţională* . . . L. 40.000,—

2. *Fondul Elena Dr. N. Turnescu* . . . . . » 1.000,— L. 41.000,—

Excedent curat de . . . . . . L. 6.626,41

Suma în numerariŭ este astădĭ de . . . . L. 6.479,36

Bucurescĭ, 10 Martie 1896.

11. — Raportul Comisiuniĭ financiare asupra gestiuniĭ Fondaţiuniĭ Otteteleşanu în 1895—1896.

Domnilor Colegĭ,

1. Averea imobilă a Fundaţiuniĭ Otteteleşanu cuprinde şi anul acesta, ca şi anul trecut, imobilele următóre: moşiile Fundu-Chiselet, Ottetelişul şi Măgurelele, casele din Calea Victorieĭ, grajdurile din strada Teatruluĭ şi grădina, móra, castelul de la Măgurele ocupat de şcóla Otteteleşanu.

Averea mobiliară, care anul trecut se compuneà din efecte în valóre nominală de L. 326.600—, anul acesta a crescut cu L. 100,—, proveniţĭ din eşirea la sorţĭ a 3 obligaţiunĭ ale Casseĭ pensiunilor şi înlocuirea lor cu 2 titlurĭ de rentă 4% de câte L. 500,—. Tóte aceste efecte sunt depuse la Banca Naţională.

2. Budgetul fonduluĭ Otteteleşanu pe anul 1895—96 prevĕduse la veniturĭ suma de L. 176.693,60. Din aceştia s'aŭ incassat până în diua de 10 Martie, L. 135.546,55; maĭ rĕmân deci neincassaţĭ

L. 41.147,5 și anume: din câștiurile moșieĭ Măgurele, L. 10.123,50; din ale moșieĭ Fundu-Chiselet, L. 14.050,—; din ale moșieĭ Otteteliș, L. 16 973,55.

3. Budgetul de cheltuelĭ pe 1895—96 prevedeà suma totală de L. 176.693,60, din care până la 10 Martie 1896 s'aŭ cheltuit L. 129.067,19, maĭ rĕmânĕnd necheltuițĭ L. 47.626,41.

La articolul *Clădirĭ nouĕ și îmbunătățirĭ*, prevederile budgetare aŭ fost întrecute cu L. 357,30.

4. Numerariul aflat în cassă la 10 Martie 1896 a fost de L. 6.479,36. Registrele, actele justificative și cassa s'aŭ găst în regulă.

Gr. Ștefănescu, *I. C. Negruzzi.*

Raportor, *Sp. Haret.*

	I. VENITURI								
1	**Rămăşiţe din anul trecut 1895—1896:**								
	a. — Moşia Fundu-Chiselet, rest din câştiul 26 Octobre 1895	—	—	—	—	14.050	—		
	b. — Moşia Măgurelele, rest din câştiul 26 Octobre 1895.	—	—	—	—	10.123	50		
	c. — Moşia Otteteliş, rest din câştiul 23 Aprilie 1895. . . . . . . L. 7.723,55.								
	Moşia Otteteliş, întreg câştiul 26 Octobre 1895. · L. 9.250,—.	—	—	—	—	16.973	55	41.147	05
	d. — Banĭ în numerariŭ.	—	—	—	—	—	—	6.479	36
								47.626	41
2	**Proprietăţĭ:**								
	a. — Moşia Fundu-Chiselet, arenda pe 1 an	—	—	—	—	70.500	—		
	b. — » Măgurelele, » » » » .	—	—	—	—	20.700	—		
	c. — » Otteteliş, » » » » .	—	—	—	—	18.500	—		
	d. — Móra de la Moşia Măgurele.	—	—	—	—	2.500	—		
	e. — Casa din Calea Victorieĭ	—	—	—	—	18.000	—		
	f. Grajdurile şi grădina din strada Teatruluĭ, chiria pe un an.	—	—	—	—	2.900	—	133.100	—
3	**Cupóne:**								
	Rentă amortisabilă . . 4% la L.	191.500	—	—	—	7.660	—		
	Scrisurĭ funciare rurale 5% » »	103.500	—	—	—	5.175	—		
	Obligaţiunĭ de stat . . 6% » »	23.000	—	—	—	1.380	—		
	4 Cassa pensiunilor . . . . » »	1.200	—	—	—	40	—		
	15 dividende de Banca Naţ. a L. 89,50 la L.	7 500	—	15.000	—	1.342	50	15.597	50
4	**Renta Elena Dr. N. Turnescu pe 1896—97 .**	—	—	—	—	—	—	1.000	—
		326.700	—	15.000	—	-	—	197.323	91

OTTETELEŞANU PE 1896—1897.

Nr.	II. CHELTUELI						
1	**Capitalisări din anul 1895—1896:**						
	Fondul Elena Dr. N. Turnescu	—	—	—	—	1.000	—
2	**Datorii din anul 1895—1896:**						
	Imprumutul de la Banca Naţională.	—	—	—	—	40.000	—
3	**Cheltuelĭ proprii:**						
	a. — Anuitatea moşieĭ Fundu-Chiselet, la Creditul funciar rural.	—	—	18.745	50		
	b. — Imposite.	—	—	6.000	—		
	c. — Asigurărĭ.	—	—	1.000	—		
	d. — Reparaţiunĭ la imobile	—	—	8.000	—		
	e. — Dobânda de 6% la L. 40.000,— împrumutaţĭ de la Banca Naţională. . . .	—	—	3.000	—		
	f. — Prelevările Academieĭ de 15% la L. 107.952,—	—	—	16.192	80		
	g. — Cheltuelĭ de procese	—	—	1.000	—		
	h. — » neprevĕdute	—	—	4.000	—	57.938	30
4	**Cheltuelile Institutuluĭ Otteteleşanu:**						
	i. — Rest din anul trecut.	—	—	1.067	60		
	j. — Corpul didactic.	16.780	—				
	Servitorii caseĭ.	8.551	—				
	k. — Mâncarea.	15.195	—				
	l. — Luminat.	556	80				
	m. — Incăldit.	492	—				
	n. — Atelier şi spălătorie.	621	60				
	o. — Curtea şi grajdul.	2.928	—				
	p. — Imbrăcămintea.	4.048	—				
	q. — Instalaţiunea.	5.658	—				
	r. — Diverse.	4.000	—				
	s. — Cărţĭ şi tipăriturĭ.	369	60	59.200	—	60.267	60
5	**Clădirĭ nouĕ şi îmbunătăţirĭ.**	—	—	—	—	37.118	01
6	**Fondul Elena Dr. N. Turnescu.**	—	—	—	—	1.000	—
		—	—	—	—	197.323	91

COMISIUNEA BIBLIOTECEI

Raport asupra progreselor Bibliotecei în anul 1895.

Domnilor Colegi,

Colecţiunile Bibliotecei Academiei, în anul expirat, aŭ crescut şi aŭ fost întrebuinţate în modul următor:

I. Cărţi tipărite, charte geografice, etc.

1. S'aŭ cumpĕrat 322 volume şi broşurĭ, 33 volume ḑiare vechĭ, 50 foĭ volante şi 3 charte geografice.

2. S'aŭ primit în dar de la diferite persóne 4.268 volume şi broşurĭ, 17 volume ḑiare, 16 foĭ volante şi 2 charte geografice. Intre cărţile dăruite, partea cea maĭ mare sunt cele 3.578 volume şi broşurĭ primite la Academie din importanta bibliotecă dăruită de I. P. S. Sa Metropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ Iosif Naniescu, membru onorar al Academieĭ.

Darurile maĭ însemnate aŭ fost făcute de către următórele persóne:

D-l Preşedinte N. Kretzulescu a dăruit charta regatuluĭ Polonieĭ publicată la 1852 şi 1 fóie volantă.

D-l Secretar general D. A. Sturdza a dăruit 67 volume şi broşurĭ şi 10 foĭ volante.

D-l General St. Fălcoianu a dăruit charta topografică a istmuluĭ Dobrogeĭ ridicată de corpul de inginerĭ francesĭ în 1855.

D-na vĕduvă Dr. Obedenaru a dăruit 423 volume şi broşurĭ din biblioteca rĕposatuluĭ sĕŭ soţ.

D-l C. E. Crupenski a dăruit 69 volume și broșurĭ și 5 foĭ volante.

3. De la Instituțiunile cu carĭ Academia se află în relațiunĭ de schimb, s'aŭ primit 561 volume și broșurĭ și 5 atlasurĭ.

4. De la tipografiile din țéră, conform legiĭ din 2 Aprilie 1886, s'aŭ primit 1.281 volume și broșurĭ și 244 publicațiunĭ periodice și anume 165 ḑiare: 55 din Bucurescĭ și 110 din provincie, și 79 reviste: 56 din Bucurescĭ și 23 din cele-lalte orașe ale țĕriĭ.

Am avut onórea, Domnilor Colegĭ, a vĕ arătà și în aniĭ trecuțĭ că cifra cărților legale represintă numaĭ în mod aproximativ mișcarea tipografică din țéră. Un inconvenient fórte mare pentru controlarea publicațiunilor apărute este întârḑiarea ce pun tipografiĭ maĭ ales la trimeterea publicațiunilor periodice și imprimarea lor când la o tipografie, când la alta, așà că este fórte greŭ serviciuluĭ Bibliotecеĭ a urmărì numĕr cu numĕr tóte aparițiunile de acest fel. Pe lângă acésta, uniĭ tipografĭ nu vor să iea nicĭ o rĕspundere și nu daŭ informațiunĭ, chiar când sciŭ, de locul unde continuă a se imprimà periodicele. Spre a înlăturà acest neajuns, cel puțin pentru cele carĭ se imprimă în capitală, ne-am adresat onor. Prefecturĭ a Poliţieĭ, care a intervenit pe lângă tipografĭ să depună ḑilnic exemplarele legale la Biblioteca Academieĭ, și ast-fel neregularitățile de până acì aŭ început în parte a dispăré.

Lucrările maĭ de căpetenie săvîrșite anul acesta în Bibliotecă sunt:

S'a inventoriat și catalogat în Secțiunea A. de la No. A. 15.061 până la No. A. 16.550, în carĭ se cuprind 1.805 volume și broșurĭ.

Pentru executarea decisiuniĭ Academieĭ din 5 Aprilie 1894 s'a ales câte un exemplar din cărțile legale și s'a trimes Bibliotecеĭ Urechia din Galațĭ. Inventariul s'a făcut în două exemplare; unul s'a înaintat împreună cu cărțile, iar cel-lalt s'a depus în archiva Academieĭ. In el se cuprind 857 opere în 1.234 volume și broșurĭ.

Ațĭ vĕḑut, Domnilor Colegĭ, și în aniĭ trecuțĭ, că și cele-lalte colecțiunĭ ale Academieĭ, precum colecțiunea de foĭ volante, charte, portrete, stampe, etc. eraŭ pe cale de organisare. Pentru a le

pune maĭ curînd la disposiţiunea publiculuĭ, li s'a făcut o clasificaţiune provisorie, rĕmânênd ca inventoriarea şi catalogarea lor sistematică să se facă maĭ târḑiŭ. Aşà, în ce privesce chartele s'aŭ făcut douĕ grupe: 1) chartografia străină şi 2) chartografia română, şi în fie-care din ele s'aŭ rînduit chartele în ordine alfabetică şi chronologică. Acelaşĭ lucru s'a făcut şi pentru portrete, stampe, etc.

Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice ne-a pus la disposiţiune inventariele cărţilor adunate de călugărul Chiriac şi depuse spre păstrare la Archivele Statuluĭ. Din inventariul publicaţiunilor românescĭ, care cuprinde peste 4.000 de numere, s'aŭ ales numaĭ cărţile trebuitóre Biblioteceĭ Academieĭ, rĕmânênd ca ridicarea lor să se facă maĭ târḑiŭ. Onor. Ministeriŭ, trimiţênd inventariele menţionate, ne-a autorisat a alege din ele şi a luà tot ce ne va trebuì.

S'a continuat cu regularea şi legarea diferitelor colecţiunĭ, ca foĭ volante, statute de ale Societăţilor, legĭ, regulamente, tese de doctorat de la Universităţile străine, cu carĭ Academia se află în relaţiunĭ de schimbul publicaţiunilor, etc.

S'aŭ legat 1.202 volume, dintre carĭ 180 in-folio, 230 in-4^{0}, 774 in-8^{0} şi 18 manuscripte.

Biblioteca Academieĭ este neîntrerupt pusă la disposiţiunea publiculuĭ cetitor de la 8 ore a. m. până la 6 p. m. şi personalul Biblioteceĭ este în mare parte ocupat cu servirea cărţilor. Cetitoriĭ sunt studenţĭ universitarĭ şi uniĭ bărbaţĭ de sciinţă, carĭ se ocupă de preferinţă cu studiile istorice şi filologice, căcĭ biblioteca nóstră posedă sub acest raport cele maĭ preţióse materiale.

Afară de acésta, ea maĭ aduce importante serviciĭ şi prin împrumutarea acasă a cărţilor tipărite.

Cărţile carĭ se găsiaŭ împrumutate la 1884 şi cele de atuncĭ împrumutate până la 31 Decembre 1895 aŭ fost în numĕr de 3.507 volume la 106 persóne; din acestea s'aŭ înapoiat 3.190 volume şi se aflaŭ neînapoiate, la 31 Decembre 1895, 417 volume la 30 persóne.

II. Manuscripte, documente, stampe, portrete, medalii, etc.

Colecţiunile de manuscripte, documente şi altele aŭ crescut ast-fel:

1. S'aŭ cumpĕrat 17 volume manuscripte, 283 documente originale şi copiĭ, 1 album, 21 fotografiĭ, 4 tablourĭ, 30 portrete, 6 desemnurĭ originale şi 14 stampe.

2. S'aŭ primit în dar 14 volume manuscripte, 46 documente originale şi copiĭ, 3 albumurĭ, 2 fotografiĭ, 4 tablourĭ, 7 portrete, 1 desemn original; 24 stampe şi 50 medaliĭ. Ele aŭ fost dăruite de următórele persóne:

M. S. Regele a bine-voit a dărui 1 medalie de aur a inaugurăriĭ Poduluĭ peste Dunăre.

I. P. S. Sa Metropolitul Primat a dăruit 2 exemplare, unul de argint şi altul de bronz, din medalia bătută de Cler cu ocasiunea nunţiĭ de argint a Suveranilor noştri.

D-l Preşedinte N. Kretzulescu a dăruit 1 stampă, representând o scenă alegorică din rĕsboiul Transilvanieĭ în timpul Principeluĭ Gavril Bethlen.

D-l Secretar general D. A. Sturdza a dăruit 1 manuscript autograf al luĭ Enache Kogălnicénu, 3 volume tipărite cu însemnărĭ istorice şi familiare din némul Kogălnicenilor, o colecţiune de 22 stampe litografice representând vederĭ şi costume din Ungaria, Ţéra-Românéscă şi Moldova şi 1 mare stampă colorată representând un tîrg în Transilvania pe la începutul seculuĭ present, cu diferite costume românescĭ şi săsescĭ; de asemenea a maĭ dăruit o colecţiune de stampe şi portrete vechĭ şi nouĕ românescĭ şi străine privitóre la Românĭ, 1 medalion de argint cu figura în relief a luĭ Sigismund Báthori şi 1 tablă de aramă pe care e gravat portretul luĭ Grigorie Ghica Voevod.

D-l Al. Papadopol-Calimach a presentat în dar: 2 poesiĭ autografe ale luĭ Costache Negri, 1 scrisóre a luĭ Vasilie Alecsandri către Michail Kogălnicénu, 1 copie autografă a luĭ V. Alecsandri cuprindênd «Profeţia» luĭ Vasilie Pogor; de asemenea a maĭ dăruit

6 acte dintre 1860—61, 1 scrisóre autografă a luĭ Costache Hurmuzachi din Dulcescĭ de la 8 Februarie 1865, manuscriptul original al imnuluĭ compus grecesce de d-l E. I. Francudi în onórea luĭ Alexandru Ioan I, 1 autograf al luĭ Costache Negri și copia uneĭ poesiĭ inedite a luĭ Ioan Alecsandri de la 1848; înfine a presentat în dar portretul sĕŭ fotografic, executat la 20 Iulie 1880.

D-l V. Babeș a dăruit maĭ multe manuscripte macedo-române și 1 manuscript cuprindênd întrebărĭ și rĕspunsurĭ din Sfînta Scriptură.

D-l V. A. Urechia a presentat în dar 5 fotografiĭ representând grupurĭ de membri aĭ Academieĭ și alte 2 fotografiĭ representând vederĭ din interiorul Biblioteceĭ Urechia de la Galațĭ.

D-l C. Erbicénu a dăruit 1 dosar, cuprîndênd titlurile de serviciŭ ale rĕposatuluĭ Episcop Iosif Bobulescu, 7 documente dintre 1696—1707 de la Metropolitul Antim Ivirénul și alte 12 acte dintre 1729—1838.

De la Părintele Vasilie Mangra din Arad s'aŭ primit în dar: 2 vase de lut, 1 pisălog de pămînt și 4 mărgele colorate găsite în Ungaria la Alceŭ (Acsi-puszta); de asemenea a maĭ dăruit treĭ prețióse manuscripte românescĭ: un Apostol și Evangelie, un Octoich din 1708 și Epistolia din 1732—35.

D-l Grigorie Manu a dăruit facsimilele unuĭ chrisov de la Radu Leon Voevod din 1666 Februarie 8.

D-l Anastasie Busnea a dăruit 1 chrisov original de la Vasilie Lupu din 1648 Iulie 11 și o traducere a aceluiașĭ din 1799.

De la d-l V. M. Kogălnicénu s'aŭ primit în dar 3 scrisorĭ autografe ale Baronuluĭ de Jomini din 5 (17) Ianuarie, 21 Martie și 4 Aprilie 1878

D-l Nicolae Giurgianu, fost profesor, a dăruit o notiță auto-biografică a Metropolituluĭ Moldoveĭ Veniamin Costache.

D-l S. Albini a dăruit 1 desemn original contemporan representând în siluete portretele luĭ Hora și Cloșca, precum și 2 medaliĭ atribuite luĭ Hora.

D-l Nerva Hodoș a dăruit 1 manuscript intitulat «Diorile pentru Minte și Inemă», de Episcopul N. Popea și A. Papiŭ-Ilarian.

D-l I. Georgescu a dăruit portretul rěposatuluĭ G. Barițiŭ, făcut de d-sa după natură în 1881.

De la d-l C. Alexandrescu s'aŭ primit în dar 16 diferite stampile și medaliĭ, în total 29 exemplare.

D-l I. Codreanu, mecanic, a dăruit 2 zapise, unul de la 1681 (7189) Maiŭ 24 și altul de la 1724 (7232) Iunie 10.

De la d-niĭ frațĭ Șaraga, librarĭ în Iașĭ, s'aŭ primit în dar corespondențe originale contemporane relative la vîndarea de cărțĭ românescĭ la Româniĭ din Basarabia.

De la Direcțiunea Căilor Ferate s'aŭ primit în dar 6 medaliĭ comemorative ale inaugurăriĭ Poduluĭ peste Dunăre și 1 album cuprindênd planul basenurilor, clădirilor și instalațiunilor mecanice ale docurilor de la Galațĭ și Brăila.

De la Monetăria Statuluĭ s'aŭ primit câte 4 exemplare de medaliĭ din Restaurarea mănăstiriĭ Bistrița (1845) și Societatea centrală agricolă (1895).

D-l Director al Casseĭ de Depunerĭ și Consemnațiunĭ a trimes fotografia vechiuluĭ local al Casseĭ.

Documentele inventoriate anul acesta sunt în numěr de 706, așezate în 4 pachete (No. 65--68).

S'aŭ rînduit pentru legat 10 pachete, carĭ cuprind vre-o 3.000 acte diverse.

S'aŭ așezat în catalogul chronologic fișele a 5.285 documente, carĭ formézá 28 pachete (No. 41—68).

S'aŭ inventoriat în mod amănunțit 126 manuscripte.

Cabinetul manuscriptelor, deși impropriŭ ca sală de studiĭ, a fost totușĭ după trebuință pus la disposițiunea cercetătorilor de documente istorice, sub supraveghiarea unuĭ funcționar.

Tabloul de maĭ jos arată crescerea totală a colecțiunilor Academice în anul 1895:

	Cărți tipărite	Diare	Foĭ volante	Charte	Atlasurĭ	Manuscripte	Documente	Albumurĭ	Fotografiĭ	Tablourĭ	Portrete	Desemn. originale	Stampe	Medaliĭ
Cumpĕrate . .	322	33	50	3	—	17	283	1	21	4	30	6	14	—
Schimb. . . .	561	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dăruite. . . .	4.268	17	16	2	—	14	46	3	2	4	7	1	24	50
Conform legiĭ.	1.281	244	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total . .	6.432	294	66	5	5	31	329	4	23	8	37	7	38	50

La foĭ volante nu sunt cuprinse și acelea carĭ ne vin conform legiĭ.

Din cele de maĭ sus, se vede importanța netăgăduită ce câștigă an cu an Biblioteca Academieĭ, prin adunarea celor maĭ prețióse și rare materiale de limbă și istorie națională, precum și prin comunicarea lor tuturor carĭ se ocupă cu lucrărĭ de asemenea natură.

Strîmtorarea localuluĭ, despre care de câțĭ-va anĭ neîncetat am fost obligațĭ a vĕ vorbi, a fost și în anul trecut una din pedicele cele marĭ pentru buna instalare a Bibliotecеĭ. Insemnate părțĭ din Biblotecă nu aŭ putut fi, din acéstă causă, nicĭ chiar catalogate.

Comisiunea Bibliotecеĭ a primit decĭ cu cea maĭ mare bucurie însciințarea făcută de d-l Secretar general la deschiderea acesteĭ sesiunĭ, că Guvernul țĕriĭ a luat mĕsurĭ spre a se mări neîntârḑiat localul pentru instalarea prețióselor nóstre colecțiunĭ.

Membriĭ Comisiuniĭ: *N. Quintescu*, *V. Maniu*, *Gr. Ștefănescu*.

Cumpĕrăturĭ făcute pentru Bibliotecă în 1895.

Cărţĭ tipărite.

Aaron (Vasilie), Anul cel mănos. Sibiiŭ 1830.—1 br. in-8°.

Abhandlungen Herrn Prof. Dr. Adolf Tobler zur Feier seiner fünf und zwanzigjährien Thätigkeit als ordentlicher Professor an der Universität zu Berlin von dankbaren Schülern in Ehrerbietung dargebracht. Halle a/S. 1895.—1 vol. in-8°.

Act sinodal expunêndŭ Autocefalia Bisericeĭ orthodoxe Române şi relaţiunile eĭ cu Patriarchia din Constantinopol. Bucurescĭ 1882.—1 br. in-8°.

Adunarea Cazaniilor a multora felĭurĭ de cuvinte învăţătoare de năravurĭ bune, la Duminecĭ şi sărbătorĭ prăznuitoare, în treĭ părţĭ de osebĭ cuprinzându-să. Beciŭ 1793.—1 vol. in fol. gr.

Aeneas Sylvius, Epistolae familiares ad diversos. Nüremberg 1481.—1 vol. in fol.

Αἰνιάν (Γεώργιος), Νέα Ἀριάδνη. (Constantinopole) 1816. — 1 vol. in-8°.

Alecsandrescul (Gr.), Poeziĭ. Bucureştĭ 1838.—1 br. in 8°.

Alecsandrescu (I. M.), Preda militaru sau saraculu sufere şi mortu. Bucurescĭ 1859.—1 br. in-8° mic.

Alexi (Theochar), Karpathen-Röschen. Gedichte. Bukarest 1868.—1 vol. in-8°.

Almanach de Gotha pour l'année 1818 — 1822, 1824 — 1829, 1831 — 1850, 1866—1868, 1876. Gotha 1818—1876. — 34 vol. in-32°.

Almanachu Monitoruluĭ Agricolu pe anulŭ 1883 de C. N. Racotă. Bucurescĭ 1882. — 1 vol. in-8° mic.

Annales de Chimie et de Physique. Septième Série. IV, V. Paris 1895. — 2 vol. in-8°.

Annales des sciences naturelles. VII Série. Botanique. Tome XX. Paris 1894 — 1 vol. in-8°.

» » » » VIII Série. Botanique. Tome I. Paris 1895. — 1 vol. in-8°.

» » » » VII Série. Zoologie et Paléontologie. — Tome XIX-XX. Paris 1895. — 2 vol. in-8°.

Anunţătoriulŭ generale romănu. Fóiă de publicaţiunĭ comercialĭ, industrialĭ şi agricole. Anulu I (1864), lipsă No. 30. Anulu II de la No. 2 — 32 (1865). Bucurescĭ. — 2 vol. in fol.

Ἀποπείρα ἀναλύσεως τȣ̃ νοουμένου ἑτεροίας παρὰ τὰς νῦν, νῦν πρῶτον ἐκπονηθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα παρὰ τȣ̃ ἀποπειρογράφȣ τῆς Ῥȣμȣνίας. Ἐν Λειψίᾳ. 1817. — 1 vol. in-8°.

Archiv für Österreichische Geschichte. LXXXII. Wien 1895.—1 vol. in 8°.

Archiv für slavische Philologie. Herausgegeben von V. Jagić. XVII Band. Berlin 1895. — 1 vol. in-8°.

Archives Diplomatiques. Recueil mensuel international de diplomatie et d'histoire. Deuxième Série. 35-e Année. Paris 1895. — 1 vol. in-8°

Aritmetică pentru şcoalele primarĭ. Iaşiĭ 1856. — 1 vol. in-8° mic.

Asaki (G.), Fabule alese, pe romănie aduse. Eşiĭ 1836. — 1 br. in-8°.

» » Poeziĭ. Eşiĭ 1836. — 1 vol. in 8°.

» » Elemente de matematică. Partea I. Aritmetica. Iaşiĭ 1843. — 1 vol. in-8°.

Ascoli (G. I.), Supplementi periodici all' Archivio glottologico italiano. Seconda-terza dispensa. Torino-Roma 1895. — 2 br. in-8°.

Avenel (Le Vicomte d'), Histoire économique de la propriété, des salaires, des denrés et de tous les prix en général depuis l'an 1200 jusqu'en l'an 1800. Tome I—II. Paris 1894. — 2 vol. in-8° gr.

Bahlmann (Dr. P.), Jesuiten-Dramen der niederrheinischen Ordensprovinz (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen. XV). Leipzig 1896. — 1 vol. in-8°.

Bărac (Ioann), Istoriĭa pré frumosuluĭ Arghir şi a pré frumoaseĭ Elena... Sibiiŭ 1830. — 1 br. in-16°.

Bengesco (Georges), Bibliographie franco-roumaine du XIX siècle. Tome I. Bruxelles 1895. — 1 vol. in-8° gr.

Bibliografia historyi Polskiej. Zebrał i ułożył Dr. Ludwik Finkel. Część II. Zeszyt I.— 1 vol. in-8° gr.

Bilcĭurescu (Tudorache), Capela păduri. Tradusă din franţozeşte. Bucureştĭ 1840. — 1 br. in-8° mic.

Bosianu (Elie), Tratatu de stenografie şi cryptographie coordonatŭ în limba română. A doua ediţiune. Bucurescĭ 1865. — 1 br. in-8° mic.

Bredow (G. G.), Prescurtare din istoria generale. Tradusă... de Michail Musescu. Bucurescĭ 1860. — 1 vol. in 8°.

Brockhaus' Konversations-Lexikon. XIV. Auflage. XIII—XVI Band. Leipzig, Berlin & Wien 1895. — 4 vol. in-8° gr.

Burada (Teodorŭ, Constantin şi *Mihail)*, Deplinele anecdote a luĭ Balakirevŭ.... Traduse. Iaşiĭ 1853. — 1 vol. in-8°.

Byzantinische Zeitschrift. Herausgegeben von Karl Krumbacher. IV Band. Leipzig 1895. — 1 vol. in-8°.

Cagnat (René), Cours d'épigraphie latine. Deuxième édition. Paris 1890. — 1 vol. in-8° gr.

Calendarŭ cu prevestirile anticuluĭ astrologŭ Kazamia pentru anulŭ ordinerŭ 1857 de I. G. Gorjean. Bucureştĭ 1856. — 1 br. in 8°.

Calendarul Dracului pe anulu 1867. Bucuresci 1867. — 1 vol. in-8° gr.

Calendariu pe annul 1841, 1845, 1846, 1848. Sibiiŭ. — 4 vol. in-8°.

Calendar pentru poporul romănesc pe anul 1843. Anul II. Iaşĭ.—1 vol. in-8°.

Calendarul pentru toţi Romanii pe anulu 1890 (Anul al XIV); 1893 (Anul al XVIII). Bucurescĭ. — 2 vol. in-8° gr.

Calendarulu Progressuluĭ pe annul bisect 1876 de la Christos. Annulu I. Bucurescĭ 1876. — 1 br. in-8° gr.

Calendar roman pe anulu 1867 după manusc. prof. G. I. Gorjian. Bucurescĭ 1867. — 1 vol. in-8°.

Calendarul Romanesc pe anul 1875. Bucurescĭ 1874. — 1 br. in-8°.

Calendarul Romanieĭ pe anul bisect 1872 de la Christos. Annulu XV. Bucurescĭ 1871. — 1 vol. in-8° gr.

Calendarul Romanieĭ libere istoricu, amusantu şi popularu, pe anul 1881. Bucurescĭ 1880. — 1 br. in-8° gr.

Campe (Ioachimu Enricu), Robinson Crusoe. Junimei romane inchina acésta carte Georgiu Popa. (Editur'a Albineĭ). Pesta 1873. — 1 vol. in-8°.

Cancans (Les) de la semaine par le Marquis de Blaguenville. No. 1—12 (1870). Bucharest 1870. — 1 vol. in 8° mic.

Carl der Erste von Rumänen und die Gründung seiner Dynastie. Bukarest 1869. — 1 vol. in-8°.

Carté cese chémâ Evanghelie cu învăţăturâ. deîn tuspatru Evanghelistii alésâ. şi deîn multe dumnezeeşti scripturi. Braşov 7089 (1581). — 1 vol. in fol. mic.

Cărticică a doctoriilor (lipsesce titlul). — 1 br. in-8°.

Cărticică pentru datoriĭa şi stăpânirea Blagocinilorŭ, şi a Protopopilorŭ. Iaşĭ 1808. — 1 br. in-4°.

Catalog de feĭlurite plânte, ce se pot afla în primăvara anuluĭ 1842 la grădinarĭul Ioan Sobek în Horodnicenĭ. Iaşiĭ 1842. — 1 br. in-8°.

Catavasiĭariŭ cu toate trebuincĭoasele cântări ce să cântă peste totŭ anulŭ care coprinde în sine catavásiile rumânéşte şi grecéşte. Bucureştĭ 1781. — 1 vol. in-8° mic.

Catt (Heinrich de), Unterhaltungen mit Friedrich dem Grossen. Memoiren und Tagebücher. Herausgegeben von Reinhold Koser. Leipzig 1884.— 1 vol. in-8°.

Centralblatt für Bibliotheksivesen. Herausgegeben von Dr. O. Hartwig. XII Jahrgang. Leipzig 1895. — 1 vol. in-8°.

Columbŭ (Z.), Biografiile bărbaților ilustriĭ din istoria romana pentru clas. II primaria. Iașiĭ 1852. — 1 br. in-8°.

Condică penală ostășască cu procedura eĭ și osebit suplement pentru starea de împresurare. Bucureștĭ 1852. — 1 vol. in-8°.

Conventions conclues entre la Russie et la Roumanie le 4 (16) Avril 1877. Edition officielle. Bucarest 1877. — 1 br. in 4°.

Cordescu (D. R.), Culegere de rogațiuni pentru usulu tinerimiĭ române de ămbe-sexele. Prima edițiune. Bucurescĭ. 1872. — 1 br. in-16°.

Corpvs Inscriptionvm Latinarvm. Inscriptiones vrbis Romæ Latinæ. Vol. VI. 1—5. Berolini 1876—86. — 5 vol. in-fol. gr.

Cotescu (Constantin G.), Chestiunĭ economice privitoare la exploatațiunea Telegrafelor, Postelor și Căilor ferate. Brăila 1888. — 1 br. in-8°.

Curieru romanu. Gazeta politica, commerciala, și litterarâ. 1846. No. 29 și 41. — in-4°.

Curierul rumânesc. Suplement. No. 47 (1836).

Damasceni (Joannis), Opera philosophica et theologica quæ eius nomine circumferuntur. Ex editione Veneta et Parisiensi. Pars secunda complectens quatuor de Fide Orthodoxa Libros. Balasfalvæ 1763. — 1 vol. in 8°.

Δαμασκύνου (Ἰωάννου τοῦ), Ὀκτωήχος συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν.... Νῦν τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα... παρὰ... Μ. καὶ Σ. Χρηστίδων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1836. — 1 vol. in-8°.

Δαούτι (Z.), Διαφορὰ ἠθικά, καὶ ἀστεία στιχουργήματα. Ἐν Βιέννῃ 1818. — 1 vol. in-8°.

Daremberg (Ch.) et *Edm. Saglio*, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines. III—XIX fascicule. Paris 1874—1894. — in-4°.

Demetrescu (Alexandre), L'influence de la Langue et de la Littérature françaises en Roumanie. Dissertation. Lausanne. 1888. — 1 br. in-8°.

Démidoff (Anatole de), Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Deuxième édition. Paris 1854. — 1 vol. in-8° gr.

Διδασκαλία ἐντελὴς συστηματική ἁπάσης τῆς ἐμπορικῆς ἐπιστημῆς. πρὸς χρῆσιν τῶν Ἐμπόρων... Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπȣ. Ἐν Ἰασσίῳ 1817. — 1 vol. in-8°.

Dimitrescu (I.), Badea Deftereu saŭ voiŭ să fiŭ actor la Iașĭ. Comedie originală într'un act. Bucureștĭ 1849. — 1 br. in-8°.

Doctorul și Iconomul casnic saŭ Rețeti pentru tot soiol de boali omenești. Iașiĭ 1858. — 1 vol. in-8°.

Δούκα (N.), Ἡ κατ'επιτομὴν γραμματική. Τερφιθεα. Ἔκδοσις πέμπτη. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1832. — 1 vol. in-8°.

Draghinicĭ (Nicolaĭ), Inceputurile limbeĭ latine acomodate pentru tinerimea

shoalilor din Prinţipatul Moldoveĭ. Ediţia a doua. (Şi în latinesce). Eşiĭ 1840. — 1 br. in-8°.

Drept penal (litografiat). — 1 vol. in-4°.

Esop, Viĭaţa şi pildele pré înţeleptuluĭ.... Sibiiŭ 1834. — 1 vol. in-8°.

Essais de Géographie, de politique et d'histoire, sur les possessions de l'Empereur des Turcs en Europe. Neuchatel 1784. — 1 vol. in-8°.

Εὐθυμίου (Β. Π: π:), Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος... Μεταφρασθεῖσα... Ἐν Βιέννῃ 1807. — 1 vol. in-8°.

Factor (A.), Manualu meu. Carte de obşte folositoare pentru economiĭ de casă şi de câmp. Bucureştĭ 1837. — 1 br. in-8°.

Familia. Fóia enciclopedica şi beletristica cu ilustraţiunĭ. 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1876, 1877, 1879. Pest'a. — 13 vol in-4°.

Flehtenmaher (Cam. H.), Conte Ştefan Seceni. Eşiĭ 1839. — 1 br. in-8°.

Φλόρου Ἐπιτομὴ τῶν Ῥομαικῶν. Νῦν πρῶτον... μεταφρασθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα παρὰ τȣ̃ ἀποπειρογράφȣ τῆς Ῥȣμȣνίας. Ἐν Λειψίᾳ 1818. — 1 vol. in-8°.

Foaea satuluĭ. No. 1. Anul VI. 1849.

Francke Dr. (Heinr.), Istoria Impĕratuluĭ Traian şi a contimporanilor sĕĭ. Traducere autorisată de Petru Broşteanu. Fasc. I—V. Braşov 1895. — 1 vol. in 8°.

Furnier, Limb'a franţuzéscă şi ortografia eĭ, sau gramatecă franţuzască foarte înlesnitoare. Iar în rumâneşte de G. Pleşoian. A doua oară tipărită. 1834. — 1 vol. in-8° mic.

Gavrielovicĭ-Lupea (Vasilie), Pascalion prinţipal cu titlu mâna luĭ Damaschin. Iaşiĭ 1842. — 1 br. in-8°.

Gazeta de Iassi. Foaia publicaţiunilorŭ oficiale din resortulŭ Curţeĭ de apelŭ din Iassĭ. No. 1—87. Iassĭ 1879. — 1 vol. in-4°.

Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit. Lieferung 53, 55—59, 61—92. Leipzig, Berlin 1877—1892. — 38 vol. in-8°.

Γκανῆ (Δ.), Στοιχεῖα παιδαγωγίας. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1833. — 1 vol. in-8°.

Godefroy (Frédéric), Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle. Fascicule 78—81. Paris. 1894.—in-4°.

Griechisch-Walachische Kirchengemeinde (Die) in Budapest. Aus der «Romän. Revue». Wien 1890.—1 vol. in-8°.

Gröber (Gustav), Grundriss der romanischen Philologie. II Band. 3 Abteilung. 1 Lieferung. Strassburg 1896. — 1 vol. in-8°.

Gromovnicŭ alŭ luĭ Iraclie Inpăratŭ, carele aŭ fost numărătoriŭ de stéle. Acumŭ a doao oară tipăritŭ. 1817. — 1 br. in-8° mic.

Haeberlin (Carl), Generalregister zum I.—X. Jahrgange des Centralblattes für Bibliothekswesen (1884—1893). Leipzig 1895. — 1 vol. in 8°.

Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκα'γαθίαν ἤτοι ἐγχειρίδιον εἰς ἀνάγνωσιν τοῖς σπουδάζουσι νεανίσκοις τῶν Ῥωμαίων καὶ Βλάχων. Ἐν Βιέννῃ 1791.—1 vol. in-8°.

Historische Grammatik der lateinischen Sprache. I Bandes 2-te Hälfte. Stammbildungslehre von Fr. Stolz. Leipzig 1895. — 1 vol. in-8°.

Holder (Alf.), Alt-Celtischer Sprachschatz. 7 Lieferung. Leipzig 1895.—1 vol. in-8°.

Χρησταρῆ (Μ.), Κατήχησις τῶν Κυριωτέρων κοινωνικῶν καθηκόντων. Ἐν Βουκουρεστίοις 1831. — 1 vol. in-8°.

Χρηστίδου (Σ.), Ἀλφαβητάριον χρησιμὸν τοῖς ἀρχαρίοις παισί. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1836. 1 vol. in-8°.

Icoana lumeĭ. Foae pentru îndeletnicirea Moldo-Românilor. Anul I (1841) No. 1—13. Anul II. No. 1—31 (lipsă No 28). Iașiĭ 1841—46. — 2 vol. in-4°.

Inștiințare de subscriere la Icoana pămîntuluĭ sau Carte de Geografie scrisă de Ioan Rus. — Blaj 1841. — 1 br. in-8°.

Instrucțiia blagocinuluĭ Biséricilorŭ maĭ josŭ însemnate. Chișinăŭ 1827.— 1 br. in-4°.

Invățătură a însușĭ stăpânitoarei Măririĭ Ecaterinii: 2, cătră orânduita epitropie preste alcătuirea arătăriĭ a uniĭ noao legĭuitoare condică. Tălmăcită pre limba moldovenéscă, . . . Caré s'au tălmăcitŭ de Thoma 2: logofetŭ. (Iașĭ) 1773. — 1 vol. in 8°.

Jancsó (Benedek), Szabadságharczunk és a Dako Román törekvések. Budapest 1895. — 1 vol. in-8°.

Jung (Jul.), Leben und Sitten der Römer in der Kaiserzeit. I. u. II Abtheilung. Prag 1883—84. — 2 vol. in-8°.

Kaindl (Dr. Raimund Friedrich), Der Buchenwald: No. 7. Franz Adolf Wickenhauser. 1809—1891. Czernowitz 1894. —No. 8. Geschichte der Bukowina. Czernowitz 1895. — 2 br. in-8°.

Kirchhoff (Dr. A.), Forschungen zur deutschen Landes-und Volkskunde IX Band. Heft 2: Volkstümliches der Siebenbürger Sachsen. Von O. Wittstock. — Die Mundart der Siebenbürger Sachsen. Von Dr. A. Scheiner. Stuttgart 1895. — 1 vol. in-8°.

Klain de Sad (Preotul Samoil), Propovedaniĭ la îngropăciuné oamenilor morțĭ . . . Acum a doao oară . . . tipărite. Sibiiŭ 1842. — 1 vol in-4°.

Κωνσταντᾶ (Α. Γ.), Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῶν νέων Ἑλλήνων. Μεταφρασθεῖσα. Ἐν Βουκουρεστίοις. 1838. — 1 vol. in-8°.

Κωνσταντινίας παλαιά τε καὶ νεωτέρα ἤτοι περιγραφὴ Κωνσταντινουπόλεως. Συνταχθεῖσα παρὰ ἀνδρὸς φιλολόγου καὶ φιλαρχαιολόγου. Ἐν Βενετίᾳ. 1824. — 1 vol. in-8°.

Koţebue, Cruciaţi. Dramă în cincĭ acte, tradusă de Constantin Leca. Craiova 1839. — 1 vol. in-8°.

Krumbacher (Karl), Geschichte der Byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des Oströmischen Reiches (527—1453). München 1891.— 1 vol. in-8°.

Lamartine (A. de), Graziella. Tradusă de Maria Ioranu. (Biblioteca litteraria, serie III). Bucurescĭ. — 1 vol. in-8°.

Lavisse (Ernest) et Alfred Rambaud, Histoire générale du IV siècle à nos jours. Tome I—VI. Paris 1893 - 95. — 6 vol. in-8° gr.

Legalitatea. Fóie politică, religiósă, litterară şı sciinţifică. Proprietar, redactor şı administrator P. Georgescu. Anul I. No. 1—5, 7—24 (1866). Bucurescĭ. — 1 vol. in-4°.

Leger (Louis), Histoire de l'Autriche-Hongrie depuis les origines jusqu'à l'année 1889. Troisième édition. Paris 1889. — 1 vol. in-8°.

Legile fireĭ, ithică şi politică, saŭ filosofiĭa cea lucrătoare .... Partea întâĭa. Sibiĭŭ 1800. — 1 vol. in-8°.

Legrand (Emile), Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle. Tome III. Paris 1895. — 1 vol. in-8° gr.

Leist (Dr. B. W.), Graeco-italische Rechtsgeschichte. Jena 1884. — 1 vol. in-8°.

» » Alt-arisches jus gentium. Jena 1889. — 1 vol. in-8°.

Limes (Der obergermanische-raetische) des Roemerreiches. Im Auftrage der Reichs-Limescommission herausgegeben von dem militärischen und dem archäologischen Dirigenten O. von Sarwey (und) F. Hettner. Lieferung I—II. Heidelberg 1894—1895. — 2 br. in-fol.

Literaturblatt für germanische und romanische Philologie. Herausgegeben von Dr. Otto Behaghel und Dr. Fritz Neumann. XVI. Jahrgang. Leipzig 1895. — 1 vol. in-4°.

Lupulov (Petru), Versurĭ de bucurie pline la inştallaţia Inalt Pré-Osfinţituluĭ Domn Maxim Manuilovicĭ, Episcopuluĭ Timişoresc. Buda 1834. — 1 br. in-8°.

» » Măestria de a se feri de răul sărăcieĭ saŭ treĭ serioase: agoniseşte reţine, (conservéză), convîrteşte! Testamentul a unuĭ Tată cătră fiul său. Buda 1846. — 1 br. in-8°.

» » Spiritulu familiare. Tradusu din limba italiana pe limba romana. Viena 1855. — 1 br. in-8°.

» » Caterina I-ma. Dramma in cinci acte. Tradussu din Linb'a italianâ pe linb'a romanâ. Temişora 1856.— 1 br. in-8°.

» » Nedreptatea testamentariâ, commediâ în cincĭ acte. Tra-

dusâ d'in linb'a italiana pe linb'a romanâ. Viena 1856. — 1 br. in-8°.

Lupulov (Petru), Culegere a mai multoru invatiâturi folositore. Temisora 1857. — 1 br. in-8°.

» » Despre educarea religiósâ, fisicâ, intielesuale, şi sociale. Distice travestite. Timisióra 1868. — 1 br. in-8°.

Măcărescu (Nicolae), Gramatică românească pentru clasele normale. Prelucrată după a D. P. M. Cămpeanu. Iaşiĭ 1848.—1 vol. in-8°.

» » Gramatică română pentru classile primarie. Ediţiunea a noua. Iassii 1863. — 1 vol. in-8°.

Magazin für die Literatur des Auslandes. Redigirt von J. Lehmann. Berlin. Numere cuprindênd articole despre Românĭ din aniĭ 1838 No. 43; 1842 No. 140; 1843 No. 79, 86, 92, 135; 1848 No. 126; 1849 No. 35; 1855 No. 38; 1860 No. 6.

Maiota (Gheorghie), Cuvîntŭ la mântuitoaré patimă a Domnuluĭ nostru Is. Hs. — 1 vol. in-12°.

Marmontel, Anet'a şi Luben'. Istorie adevărată ... Tradusă din franţuzeşte de G. Pleşoianul. 1829. — 1 br. in-16°.

» Adelaida saŭ păstoriţa Alpicéscă. Istorie morală ... tradusă de Ioanu Theodorovicĭ. Buda 1836. — 1 br. in 8° mic.

Martens (F. de), Recueil des traités et conventions conclus par la Russie avec les Puissances étrangères. Tome XI. Traités avec l'Angleterre. 1801—1831. St. Pétersbourg 1895. — 1 vol. in 4°.

Martens (G. Fr. de), Nouveau recueil général de traités et autres actes relatifs aux rapports de Droit international. II Série. Tome XIX—XX. Goettingue 1894—95. — 2 vol. in-8°.

Mas Latrie (C-te de), Trésor de Chronologie, d'histoire et de géographie, pour l'étude et l'emploi des documents du moyen âge. Paris 1889. — 1 vol. in-fol. gr.

Maurer (Maria), Carte de bucate .... Toate alese şi încercate de o prietină a tutulor femeilor celor casnice. A doua ediţie. Bucureştĭ 1849. — 1 br. in-8°.

Mémoires de la Société géologique de France. Paléontologie. Fasc. I et III. Paris 1895. — in-4° gr.

Memoriu despre situaţiunea producţiuneĭ de petroleŭ în România cu privire la iminentele tratărĭ vamalĭ cu monarchia Austro-Ungară (1887). — 1 br. in-4°.

Meyer-Lübke (W.), Grammaire des langues romanes. Traduction française par Auguste Doutrepont et Georges Doutrepont. Tome II: Morphologie. Deuxième livraison. Paris 1895. — 1 vol. in-8°.

Meyer (Dr. Ignatiu), Inviaţiune spre a întrebuinţia cu folosu apele menerale dela Borszék in Transilvani'a. Brasiovu 1863. — 1 br. in 8°.

Mihălescu (S.), Palma saŭ noaptea Vinerii Patimiloră. Dramă în cinci acte. Tradusă din franţozeşte. Bucureşti 1852. — 1 br. in-8°.

Militärisch-Genealogischer Calender auf das Jahr 1791. — Berlin 1791. — 1 vol. in 32°.

Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. XXI. Wien und Leipzig 1895. — 1 vol. in-4°.

Μολιὲρ, Γαρσίας ὁ ἐκ Ναυβάρρας ἢ ο ζηλότυπος ἡγεμών. Κωμωδία ἡρωική εἰς πέντε πράξεις διῃρημένη. Μεταφρασθεῖσα.. παρὰ Ν. Δ. Γ. ἐν Ἰασίῳ 1845. — 1 vol. in 8°.

Monitorul (Oastei). Anul 1866, 1867, 1868, 1869. Bucuresci. — 4 vol. in-8°.

Monvmenta Germaniae historica. Avctorvm antiqvissimorvm. Tomi XIII. Pars I & II. Berolini 1894—95. — 2 vol. in 4°.

Müller (Adolph), Vina. Tragedie în patru acte. Tradusă din nemţeşte ... de Enrih Winterhalder. Bucureşti 1843. — 1 vol. in-8°.

Museulŭ Naţionalŭ. Diurnalŭ ilustratŭ septimanalŭ, de sciincii, agricultură, industrie, literatură şi scoală. 1-ulŭ anŭ 1857/60 (Nr. 2—13, 19, 20, 23—25). Bucuresci. — 1 vol. in-4°.

Muzeul Naţional. 1837, 1838. Anul II (No. 1—12). Bucureşti. — 1 vol. in-8°.

Νίτσογλε (Π.), Γραμματικὴ ῥωσσικο-γραικικὴ... Μεταφρασθεῖσα... Ἐν Μόσχᾳ 1810.— 1 vol. in-8°.

Organulu Luminarei. Gazeta bisericéscă, politică, e literaria. 1847. Blasiu.— 1 vol. in-fol. mic.

Памятная книжка Бессарабской области на 1862 годъ. Кишиневъ 1862. — 1 vol. in-8° gr.

Paulys Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung. Herausgegeben von Georg Wissowa. III Halbband. Stuttgart. 1895. — 1 vol. in-8°.

Periré a doi iubiţi, adecă: jalnica întâmplare a lui Piram şi Tisbe, cărora s'aŭ adeogat mai pe urmă nepotrivita iubire a lui Echo cu Narţis. Sibiiŭ. — 1 br. in-8°.

Petermanns (Dr. A.), Mittheilungen aus Justus Perthes'geographischer Anstalt. Herausgegeben von Prof. Dr. A. Supan. 41 Band. Gotha 1895.— 1 vol. in-4°.

Petiţiune adresată M. S. Domnului Alesandru Ioan I, retipărită de I. M. Codrescu. Iaşii 1864. — 1 br. in 8°.

Philemon (N. M.), Mateo Cipriani, Bergamo şi Slujnicarii. Opulu II. Bucuresci 1861. — 1 vol. in-8°.

Pisko (Julius), Skanderbeg. Historische Studie. Wien 1894. — 1 vol. in-8°.

Popovicĭ (Ioan), Ita, Grafina din Toggănburg. Tradusă din nemţeşte. Braşov 1847. — 1 br. in-8°.

Popp (G.), Prescurtare de Aritmetică spre întrebuinţaré şcoalelor începătoare. Bucureştĭ 1833. — 1 br. in-8°.

Prăvilioară cu învăţătură bisericĭască . . . Bucureştĭ 1781. — 1 vol. in-8°.

Preotulu romanu. Diurnalu Besericescu, Scolastecu şi Literariu. Cursulu an. 1880. Proprietaru, Redactoru şi Editoru Niculae F. Negrutiu. Gherl'a 1880. — 1 vol. in-8°.

Prescurtare din istoria vechiuluĭ şi nouluĭ Testament. Bucureştĭ 1851. — 1 br. in-8° mic.

Privilegiĭ... dăruite de Maestatea Sa Impăratulŭ Franciscŭ alŭ II locuitorilorŭ aĭ acestiĭ c. r. cathedrale a Vieneĭ, Grecilorŭ şi Romanilorŭ de religiunea orientală . . . în privinţa serbăriĭ Dumnezeescĭ a lorŭ în biserica parohială a S. Treimĭ. (Şi în nemţesce, grecesce şi sîrbesce). Vienna 1859. — 1 br. in fol.

Prospectul învăţăturelor şi a orânduelelor Pansionuluĭ înfiinţat de Ioan Albinetz. Iaşiĭ 1842. — 1 br. in-8°.

Publicare (pentru Teatru românesc). — 1 br. in-8°.

Rânduiala la Prepararea, Ferberea şi Sânţirea Miruluĭ. Bucurescĭ 1882.— 1 br. in-8°.

Regnard, Democrit. Comedie în cincĭ acte. Tradusă de Daniil Scavinski. Iaşiĭ 1840. — 1 vol. in-8° mic.

Repertoriul Teatruluĭ naţional din Iaşĭ. No. 5. Doă femeĭ împrotiva unuĭ bărbat. Comedie într'un act, prelucrată de L.*** N.*** Iaşiĭ 1840. — 1 br. in-8° mic.

» » » » No. 6. Orbul fericit. Comedie în doă acte, tradusă de L.*** N.*** Iaşiĭ 1840. — 1 br. in-8°.

Revue internationale des archives, des bibliothèques et des musées. Tome I. Paris 1895. — 1 vol. in-8°.

Revue du monde latin, politique, historique, littéraire, économique. Tome XXXIII—XXXIV. Paris. 1895. — 2 vol. in-8°.

Ῥίχερου. Μεγάλα συμβεβηκότα ἐκ μικρῶν αἰτίων προξενηθέντα. Ἐκ τῆς Γερμανικῆς δὲ μεταφράσεως... ὑπὸ Ζήση Δαούτη. Βιέννη 1819. — 1 vol. in-8°.

Romania. Recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes. Publié par Paul Meyer et Gaston Paris. XXIV. Paris 1895. — 1 vol. in-8°.

Roumains Hongrois (Les) et la nation hongroise. Réponse au mémoire des étudiants universitaires de Roumanie. Budapest 1891. — 1 br. in-8°.

Rukert (G. Hristian Alvert), Învăţătură saŭ povăţuire pentru facerea pâiniĭ

ceiĭ de obşte maĭ négră, pentru cea albă de casă, pentru făina cea spre întrebuinţarea bucatelor... Acum întâĭ tălmăcită întru cea grecéscă, de către Dimitrie Samurcaş. Iaşĭ 1818. — 1 br. in-4°.

Schulthess' Europäischer Geschichtskalender. Neue Folge. X Jahrgang 1894. Herausgegeben von Gustav Roloff. München 1895. — 1 vol in-8°.

Sentupéry (Léon), L'Europe politique. Gouvernement — parlement — presse. Tome I-II. Paris 1894—95. — 2 vol. in-8°.

Σερβὰν (I. M. A.), Περὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου λόγος. Μεταφρασθεὶς ὑπὸ Γ. Ἀποστόλου Σκαλιστήρα. Ἐν Βουκουρεστίοις 1832. — 1 vol. in-8°.

Statutele însoţireĭ ce s'aŭ întocmit în Transilvania pentru împrumutata asecurare de pagubele pricinuite prin grindinâ.... (1845). 1 br. in-4°.

Ştefănescu (Sabba), Memoriŭ relativ la Geologia judeţuluĭ Mehedinţĭ. Bucurescĭ 1888. — 1 vol. in-8°.

Stipendien (Die) an den deutschen Universitäten. Ein Handbuch für Studierende. 6 Auflage. Leipzig.—1 vol. in-8°.

Századok. A magyar történelmi társulat Közlönye. XXIX. Budapest 1895 — 1 vol.—in 8°.

Ταμεῖον γραμματικῆς ἑλληνικῆς. Ἐκ διαφόρων μὲν παλλαιῶνται, καὶ νεωτέρων Γραμματικῶν μεθ' ὅτι πλείστης τῆς φιλοπονίας καὶ ὡς οἰόντε εὐμεθόδος ξυντεθείσης ὑπὸ Ἀνθίμȣ Π. Ἱεροδιακόνȣ. Νῦν πρῶτον. Τόμος Α'. 1810. — 1 vol. in-8°.

Tasso (Torquato), La disperazione di Giuda. Bucarest 1852. — 1 br. in-8°.

Teutsch (Dr. Friedrich), Bilder aus der vaterländischen Geschichte. Hermannstadt 1895. — 1 vol. in-8°.

Theodorescul (A.), Arithmetică saŭ învăţătura socotelilor. Acum întâia oară... Iaşiĭ 1839. — 1 br. in-8°.

Történelmi-tár. Évnegyedes folyóirat. 1895. Budapest 1895.—1 vol. in-8°.

Undolĭski (V. M.), Очеркъ славяно-русской библюграфіи. Moskva 1871. — 1 vol. in-8°.

Universu. Noutăţĭ din toată natura, cultura, literatura. Anul I. 1845. No. 1 — 25. Bucureştĭ. — 1 vol. in-4°.

Valştain (Carol), Elemente de deseniŭ şi de arhitectură. Bucureştĭ 1836. — 1 br. in-4°.

Varnava (Archimandritul), Ceasul cel răŭ saŭ memuar de purtare şi mântuitoarele fapte a Domnuluĭ Spat. E. Luponi cu prilejul de Advocat... Iaşiĭ 1862. — 1 br. in-8°.

Vercescu (Giovanni P.), Dissertazione sugli aneurismi per l'esame generale di Laurea. Torino 1865. — 1 vol. in-8°.

Vierteljahrsschrift für Wappen, Siegel-und Familien Kunde. XXI. Berlin 1893. — 1 vol. in 8°.

Villom, Pedagogia şi Methodica pentru învăţătoriĭ shoalelor orăşeneştĭ şi

săteştĭ. Acum întâiŭ pre limba Daco-Românéscă tradusă şi prefăcută de Naum Petrovicĭ. Buda 1818. — 1 vol. in-8°.

Vocea Clerului. Foae bisericéscă. Anulu I (No. 1, 3—30). Bucuresci 1876—77. — 1 vol. in 4°.

Wlad de Selisce (Aloysiu), Cuventările dîetali. Logosiu 1865.—1 br. in-8°.

Wlad Zelistyei (Alajos), A román nép és ügye védelmezve a magyar idöszaki sajtó terén, s az országgyülési szoszéken. Lugoson 1863.—1 vol. in-8°.

Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina. Herausgegeben vom Bosnisch-Hercegovinischen Landesmuseum in Sarajevo. Redigirt von Dr. Moriz Hoernes. III Band. Wien 1895.—1 vol. in-8° gr.

Zanne (A.), Monetar complect coprinzênd Transformarea. . . . în leĭ nuoĭ şi banĭ. . . . Ediţiunea a treia. Bucurescĭ 1868. — 1 br. in-8°.

Zeitschrift für romanische Philologie. Herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. XIX. — 1889 Supplementheft XIV (XIV Band. 5 Heft): Bibliographie 1889 von Kurt Schmidt.—1892. Supplementheft XVI (XVI Band. 5 Heft): Bibliographie 1891 von Dr. Ferdinand Mentz. — Halle 1895-96.— 2 vol. in-8°.

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen. Band XXXIV. Neue Folge. Band XIV. Gütersloh 1895. — 1 vol. in-8°.

Zot (A. H.), Policsene. Tragedie în 5 acte. Tradusă. Bucureştĭ 1845. — 1 br. in-8° gr.

Charte geografice.

Carte der Wallachei. — 1 fóie.

Charta Principatelor-Unite şi Bassarabieĭ lucrată după a Stabuluĭ Generalŭ Austriacŭ în Litografia luĭ M. B. Baer. Bucurescĭ. — 1 fóie.

Mapemond turcesc din secolul XVI-lea imprimat la finele secoluluĭ XVIII-lea în 24 exemplare după gravura originală în lemn păstrată în Biblioteca S. Marco de la Veneţia. (*Bulletin de la Société de Géographie,* 1865, pag. 675—757).

Foĭ volante.

Asaki (G.), Tablo hronologhic de istoria veche şi nouă a Moldavieĭ dupre anuscrisele patrieĭ şi cele streine. Partea I. (Iaşiĭ 1842).

Bibescu (Ioan), Chiemare filantropică. Craiova 1847.

Gruicĭ (Nicolae), Purtătorul de scrisorĭ cinstiţilor dd. protectorii săi la anul nou 1848 (Şi în nemţesce).

Neumann, dentiste (Românesce și franțuzesce). Bucarest.

Pappazoglu (Mayor D. A.), Tabloŭ chronologic al Domnilor românĭ (tipărit pe panglică de mătase).

Plan despre o lotărie de treĭ acareturĭ marĭ din Boemia.

Tabele de învĕțămînt elementar. Nr. 1, 8, 23, 25, 29, 30. — Din 1838 August 30. Nr. 4, 7, 8, 11—20.—Altele Nr. 5—8, 11—12 lipite pe ambele fețe ale cartonuluĭ. — Altele idem. Pag. 1—16, 25—30. — Total 33 tabele.

11 Diferite foĭ volante.

Stampe.

Bîlç (un) din țara rumâna. — Ein Jahrmarkt in der Wallachei.

Carte des erfochtenen Sieges bei Martinestie ... den 22 September 1789.

Champ de Bataille d'Oltenitza avec le monument des officiers et soldats tués. — Das Schlachtfeld von Oltenitza mit dem Monument der Gefallenen.

Constanța după natură.

Costume valaque. Un paysan (Mokan) de Kimpulung.

» » Une fille dans les environs de Krayova.

Doâ surorĭ dedikat uneĭ Dame Moldovene. Zugrâvit Winterhalter. Tipărit la J. B. Kuhn în Minhen. Litog. de G. B. Panaitano.

Dorobantz.

Galerie royale de costumes. Homme de la montagne. (District de Kimpolongo).

Judecata nedrèptă și sângenaria a Judeilor contra luĭ Iisus Hristos mantuitorul lumei. — Κρίσις αἱμοβόρος Ἰουδαίων κατὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος τοῦ κόσμου.

Mère (La) d'Etienne le Grand refuse à son fils l'entrée de la forteresse de Niamtzo en 1484. — Muma luĭ Ștefan cel Mare împiedecă pe fiiul săŭ de a intra în cetató Niamțu la 1484.

Marcele Districteloru Romanieĭ.

Nunta (O) din țara rumâna. — Eine Hochzeit in der Wallachei.

Probe de litografie (4 portrete și o medalie) esecutate de I. George Venrich.

Tablou representândŭ pe D. Tanase Dimitriu luptându-se cu banda de tâlharĭ a luĭ Stanŭ Cristea.

Tattaresco (G. M), Renascerea Românieĭ. — La Renaissance de la Roumanie.

Tîrg (Un) la Câmpulung (lângă biserica catolică cea veche, care a ars în anul 1885).

Wallachai. Markt Semnitza.
Wallachey. Stadt Braila. 2-te Ansicht.

Portrete.

A). Litografiĭ.

Αἰκατερίνα Ἀλεξιόβνα Β... αὐτοκρατόρισσα πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν.
Alecsandri (Vasile).
Alecsandru Ioan I. Domn Principatelor-Unite Moldova și Ţeara Românească.
Băleanu (Emanoil), Șeful Brigadeĭ și Colonel I-uluĭ Regiment alŭ Românieĭ.
Balsch (Vornicul Costică).
Balșĭ (Teodor) Colonel și Aghiotant Comandant alŭ Ștabuluĭ general.
Catargiu (Barbu).
Catargiu (Gheorghe), Mare Cancelar și Ministru de Interne alŭ Moldoveĭ.
Codreanu (Gheorghe), Căpitan din Infanteria Moldavieĭ.
Conaki (Costaki) Marele Logofĕt.
Cuza Vodă.
Ghica (Prinţul Dimitrie).
Golescu (Ștefan), Oficer din Miliţia Ţerriĭ Româneștĭ.
Kogălniceanu (Michail).
Μαυροκορδάτου (Ἀλέξανδρος Ἰωάννου) Βοεβόδα, . . . Μολδαβίας.
Membri Auguste Familii Imperiale a toată Russia, Protectorele crestină tăţei, la anul 1877, Juliu. Editor comp: Loc. Col: D. Pappasoglu.
Miclescu (Sofronie) Mitropolitul Moldoveĭ.
Mihail. I. Domn și Stăpănitoriu ţăriĭ Moldoviĭ. — Michel. I. Prince régnant de Moldavie.
Negruţţi (Constantin).
Paladi (Constandin), general oștireĭ Moldavieĭ.
Radu Anghel.
Roset (Scarlat), Cavaler și Literator.
Roseti (Veniamin), Episcop Romanuluĭ.
Scriban (Archierul Filaret).
Sturdza (Mihail), Domn Ţereĭ Moldoveĭ.
Sturdza (Michail Grigorie), Prinçul stĕpânitor à ţăriĭ Moldaviĭ.
Sturdza (Michel), Prince de Moldavie.
Suţu (Prinţul Nicolaĭ).
Veniamin Costaki, Mitropolit Moldoveĭ și Suceveĭ (1788—1846).
Vladimirescu (Tudor).

B). *Fotografiĭ.*

Bibescu (George).
Carol I, Domnul Românieĭ.
Deputaţi Cămereĭ legislative din România de susŭ.
Elisabeta, Dómna Românieĭ.
Florescu (General I. Em.).
Fotino (Dionisie).
Melchisedek (Episcopul).
Miclescu (Calinic), Mitropolitul Primat pe jeţul mortuar.
Moldavie. Deputatzi Adunarei ad-hoc. 1857. — Les députés du Divan ad-hoc.
Naniescu (Iosif), Mitropolit Moldoveĭ şi Suceveĭ.
Poppazŭ (Ioan), Episcopŭ de Caransebeşŭ.
Conferinţa învĕţătorilor ruralĭ din Argeş. 1883 Aug. 12 (Grupe).
1866. 11/23 Februariu. Fotografie în grupă.
Grupă de lăutarĭ.
Horă.
Intrarea triumfală a armateĭ române (8 Octobre 1878).
Salinele Telega-Doftana.
Statua luĭ I. Eliade-Rădulescu.
Ştefan cel Mare după lupta de la Răsboenĭ (după pictorul Leca).
Universitatea din Bucurescĭ.
Vederea Bucurescilor.

Desemnurĭ originale.

Portretul unuĭ oficer turc. Desemn original de Leca (1848).
Principele Grigorie Gr. Ghica, fiul bătrânuluĭ Domn Grigorie D. Ghica, ca fost Domn la 1823—28.
Ruinele Palatuluĭ de rezidentză Printzilor Romînieĭ în Târgovişte. (Lucrate de I. Fusca, 1847.)

Manuscripte.

Alghebra. Acea întâĭa oare scrisă în limba românéscă spre folosul şi învăţătura junimeĭ Moldoviĭ în anul 1817, de Comisul Gheorghie Asaki, Mădulare Academii de Roma. Iaşiĭ 1818.—1 vol. in 4°.
Carte de rugăciunĭ, etc.—1 vol. 8°.
Condică criminaliceasca. — 1 vol. în 4°.

Docomenturile țiganilor cumpărațĭ și dăruițĭ. 1830—1842. — 1 vol. in-fol.

Geschichte der Moldau (261 pagine). — 1 vol. in-4°

Instrucții dupre care trebue să se administreze interesele proprietățiĭ politieĭ Bacău. 1858. — 1 vol. in-4°.

Istorie Moldavii de la 1821 și 1822. Revoluție Grecilor asupra Turcilor. — 1 vol. in-4°.

Izvod de stânjinĭ ce au vândut răzeșiĭ din hotarul Fântânelilor sud. Putna dumi-sale Ioan Canta vel Vornic. 1786. — 1 vol. oblong.

Parte întăĭ a patimilor Domnuluĭ și mântuitorĭuluĭ nostru Iisus Hristos, și chipul sfinții sale cum aŭ fost de frumos. Și altele. — 1 vol. in-fol.

Pentru Ava Apulonie și Filonie și pentru Alcii ce au mărturisitu dipreună . . . Viĭața sfântuluĭ Costandinu Inpăratulŭ . . . . Intrebări și respunsuri... Istoriĭa Părinteluĭ Macarie când s'aŭ întâmpinat cu îngerul în pustie. — Descoperirea Sfintei și Dumnezeeștii leturghiĭ. — Invățătura luĭ Arghirie când aŭ învățat pă nepotă sĕu Anadam. — Cuvîntulŭ după Apocalipsŭ scoasă pentru viĭața părinteluĭ Avraam. — Epistoliĭa Maĭcă Precisti . . . Epistoliĭa Domnului nostru Isus Hristos . . . Viiața sfântului mucenic Haralambie... Vămile văzduhului, etc.... 1 vol. in-4°.

Povățuire Comandirilor de roate în pedestrime. Alcătuită la ștabul de Căpetenie al Armii a doa și tîlmăcită în limba rumînească de Marele Adĭutant de Statul Maĭor al Milițiĭ rumîneștĭ Capiten Voĭnescu 1-iŭ. Partea întîĭa. Coprinzătoare de datoriile Comandirilorŭ dă roate și Șefilor dă părțĭ în vreme de pace. — 1 vol. in-fol.

Staré țăriĭ Rumâneștĭ în zilele Măriеĭ Sale luĭ Ioan Karagé Voevod. — 1 vol. in-4°.

Tablo pentru neguțitorĭ și meșteriĭ patentarĭ deprin târgurĭ cu calfile lor Afară de supușiĭ străinelor puterĭ. — 1 fóie volantă.

Trepenic de semnele omenești . . . , etc. — 1 vol. in-4°.

Triodionŭ . . . Scris într'acesta chipŭ de smeritulŭ Ermonah † нѹцлѹзь. Varlam . . . la sfînta mănăstire ot Sibielŭ. Létu. 7224 ĭar de la Hs. 1717. — 1 vol. in-fol.

Documente.

1425	(6933)	Maiŭ	12.	— Alexandru Vvd. Moldoveĭ.
1449	(6957)	Martie	22.	— Alexandru Vvd. Moldoveĭ.
»	»	Maiŭ	26.	— Chrisov de la Alexandru Vodă cel Bun, Domnul Moldoveĭ.
»	»	»	»	— Idem, idem. Copie.

1475 (6983) Maiŭ 7. — Ștefan Vvd. Moldoveĭ.
1479 (6988) Septembre 15. — Ștefan Vvd. Moldoveĭ.
1483 (6991) Februarie 17. — Ștefan Vvd. Moldoveĭ.
1493 (7001) Martie 15. — Ștefan Vvd. Moldoveĭ.
1513 (7021) » 7. — Bogdan Vvd. Moldoveĭ.
1528 (7036) Februarie 28. — Petru Vvd. Moldoveĭ.
1539 (7048) Septembre 10. — Radu Vvd, fiul Raduluĭ Vvd.
» » » » — Idem, idem. Copie.
1546 (7054) Martie 30. — Petru Vvd. Moldoveĭ.
1599 (7107) Ianuarie 14. — Nicolae Vvd., fiul luĭ Mihaĭ Vvd.
1628 (7136) » 10. — Miron Bărnovski Moghila Vvd. Moldoveĭ.
1644 (7153) Septembre 28. — Vasile Vvd. Moldoveĭ.
1689 (7197) Februarie 20. — Zapisul luĭ Iane Logof.
1691 (7200) Octobre 25. — Zapisul luĭ Papa Grecénul.
1700 (7208) Iunie 27. — Constantin Vvd.
1712 (7220) » 26. — Nicolae Alexandru Vvd. Moldoveĭ.
1713 — — — — Zapis.
1716 (7224) Iunie 12. — Nicolae Alexandru Vvd.
1717 (7225) Iulie 30. — Pricină judecată de Mateĭ Mogoșescul Vel Sărdar
1718 (7226) » 27. — Zapisul Ioaneĭ Jupânésa luĭ Drăgușin Logof.
1719 (7227) Aprilie 20. — Zapisul luĭ Costandin Căpitanu.
1726 (7234) Februarie 15. — Mihaĭ Racoviță Vvd. Moldoveĭ.
1729 (7237) Iunie 20. — Zapisul luĭ Bratul sin Gligore Ieancul.
1730 (7239) Decembre 20. — Zapis de vînḑare.
1733 (7241) Iulie 22. — Zapisul luĭ Dumitru Ștefănescul.
1734 (7242) Maiŭ 12. — Zapisul luĭ Ispas cu fratele sĕŭ Dumitru.
1736 (7244) August 22. — Constandin Nicolae Vvd.
1741 (7249) » 3. — Hotărnicia moșieĭ Purcărenilor.
» » » » — Idem, idem. Copie.
1747 (7255) » 13. — Zapisul preotuluĭ armenesc Zaharia.
» » » 28. — Carte de judecată.
1748 (7256) Februarie 1. — Zapisul epitropilor bisericiĭ armenescĭ din Iașĭ.
1757 (7265) August 4. — Zapis de vînḑare.
1761 — Ianuarie 3. — Zapisul luĭ Ispas sin Iane Bălilescul.
» (7269) Iunie 13. — Grigorie Ioan Vvd Moldoveĭ.
1766 (7275) Decembre 4. — Diata luĭ Ioanichie monahu sin Negruți.
» — » 10. — Zapis de împărțélă.
1768 (7276) Iunie 28. — Carte de judecată.
1769 — Aprilie 23. — Zapisul luĭ Carabet.
1774 — Maiŭ 18. — Carte de judecată.

1778	Iunie	8.	— Zapisul luĭ Ioniță Bălan.
1779	Iulie	14.	— Cercetarea uneĭ pricinĭ pentru o móră.
1780	Iunie	7.	— Cercetarea aceleeașĭ pricinĭ.
»	»	27.	— O hotărîre a Divanuluĭ.
1781	Februarie	6.	— Zapisul luĭ Dumitrache Croitoru.
1782	Iunie	11.	— Jalba luĭ Bănică Urianu Postelnicul.
»	August	29.	— Cercetarea pricineĭ luĭ Bănică Urianu Postelnicul.
1783	Martie	31.	— Mărturia luĭ Nicolae Vlădescu.
1793	Maiŭ	—	— Mihail Costandin Suțu Vvd. Moldoveĭ.
1793	Novembre	15.	— Zapis de învoială.
1796	»	11.	— Carte de judecată.
»	»	13.	— Cercetarea unor părțĭ de moșie din Pățeștĭ.
1798	Aprilie	19.	— Alegerea și împărțirea unuĭ loc din Pățeștĭ.
»	Iunie	5.	— Zapisul luĭ Teodor Singeorz.
1801	Aprilie	10.	— Cercetarea uneĭ pricinĭ.
1813	Ianuarie	16.	— Hotărîrea Departamentuluĭ pricinilor străine.
1814	Octobre	7.	— Zapisul de vîndare al uneĭ Paraschive.
»	Decembre	13.	— Zapisul luĭ Șain Jidovul.
1816	Maiŭ	30.	— Judecata Vornicieĭ obșteĭ armenescĭ.
»	Novembre	28.	— Scarlat Alexandru Calimach Vvd. Moldoveĭ.
»	»	»	— Idem, idem. Copie.
1817	Aprilie	7.	— Ioan George Caragea Vvd.
»	Octobre	27.	— Porunca stărostieĭ de Putna.
»	Novembre	20.	— Porunca Vornicieĭ de aprodĭ.
1818	Februarie	6.	— Scarlat Alexandru Calimach Vvd. Moldoveĭ.
1819	Maiŭ	1.	— Alexandru Nicolae Suțu Vvd.
»	»	10.	— Alexandru Nicolae Suțu Vvd.
1822	Septembre	20.	— Testamentul Ancuțeĭ Negruț.
1823	Iulie	—	— Jalba luĭ Enache Negruț Căminarul.
1824	—	—	— Grigorie Dumitru Ghica Vvd.
1827	Ianuarie	29.	— Zapisul Anițeĭ Argintărița.
»	Maiŭ	23.	— Cartea luĭ Ionache Căpitanul.
1827	Septembre	5.	— Ioan Sandu Sturza Vvd. Moldoveĭ.
1838	Maiŭ	31.	— Adresa Epitropieĭ caseĭ Spătaruluĭ Ianache Negruț.
1839	Ianuarie	1.	— Patenta luĭ Anton Tatos argintarul.
1856	Octobre	5.	— Alexandru Dimitrie Ghica Caimacamul Țěriĭ-Românescĭ.
1863	Martie	7.	— Adeverința luĭ Ariton Andon.
			8 acte diverse.

COMISIUNEA FONDULUI IOAN FĔTU

PENTRU CĂRŢĬ DIDACTICE.

Raport asupra lucrărilor din 1895—96.

Comisiunea de treĭ membri alésă în şedinţa de la 1 Martie a sesiuniĭ generale trecute, conform art. 6 din Regulamentul Fondului Ioan Fĕtu, are onóre a supune la cunoscinţa Delegaţiuniĭ Academieĭ modul cum şi-a îndeplinit anul acesta însărcinarea ce i s'a dat, pentru executarea disposiţiuniĭ testamentare a rĕposatuluĭ Ioan Fĕtu.

Comisiunea s'a întrunit la 19 şi 29 Maiŭ 1895 şi a decis, ca pentru anul acesta să se procure şi distribue cărţĭ fără plată şcolarilor săracĭ din şcólele rurale din judeţele Argeş şi Tecuciŭ. Din informaţiunile oficiale s'a constatat, că în aceste două judeţe sunt 226 şcóle rurale.

Comisiunea a decis să se trimită Leĭ 2.000 «Asociaţiuniĭ transilvane pentru literatura română şi cultura poporuluĭ român», pentru ca şi în anul acesta să se cumpere şi să se împărţéscă cărţĭ didactice la şcolariĭ românĭ săracĭ din şcólele rurale din Transilvania şi Ungaria.

Comisiunea a ales pentru anul acesta a se distribui următórele cărţĭ:

*a) **Prima carte de cetire şi scriere*** de *C. **Meissner*** şi ***V. Dogar.*** Partea I şi II. Preţul 85 banĭ (redus de la L. 1,25).

*b) **Evangelia,*** ediţiunea Carol Göbl. Preţul 45 banĭ (redus de la 80 banĭ).

c) Istoria Română de *Gr. G. Tocilescu,* Bucurescĭ, Carol Göbl. Prețul 80 de banĭ (redus de la L. 1,20).

d) Manual de învĕțămînt religios. Partea IV. De *D. Petrescu.* Prețul 45 banĭ (redus de la 70 banĭ).

Comisiunea a decis în urmă a se distribuì la fie-care școlă rurală din județele Argeș și Tecuciŭ un numĕr egal de cărțĭ, după cum se specifică în următorul tabloŭ:

CĂRȚILE	Școle	Exempl. de fie-care școlă	Totalul exemplare-lor de fie-care fel	Prețul unuĭ exemplar		Prețul total	
				Leĭ	B.	Leĭ	B.
Carte de cetire și scriere de C. Meissner și V. Dogar. Partea I	226	10	2.260	—	35	791	—
Idem. Partea II	226	10	2.260	—	50	1.130	—
Evangelia	226	10	2.260	—	45	1.017	—
Istoria Română de Gr. G. Tocilescu.	226	8	1.808	—	80	1.446	40
Manual de învĕțămînt religios de D. Petrescu. Partea IV	226	6	1.356	—	45	601	20
Total . . .		44	9.944			4.985	60

Din exemplarele destinate a se distribuì școlelor rurale s'a făcut câte un pachet pentru fie-care școlă, iar pachetele s'aŭ înaintat Ministeriuluĭ Instrucțiuniĭ publice, cu rugare de a fi trimise revisorilor școlarĭ, carĭ să le dea învĕțătorilor, spre a le împărți după instrucțiunea tipărită și pusă în fie-care pachet. Adeverințele învĕțătorilor de primirea cărților și modul cum s'a făcut distribuirea lor s'aŭ primit la Academie, parte prin mijlocirea Ministeriuluĭ Instrucțiuniĭ publice, iar parte direct de la învĕțătorĭ.

Acesta este al 7-lea an de când Academia Română a pus în aplicare disposițiunile testamentare ale generosuluĭ rĕposat Ioan Fĕtu. Până acum s'aŭ distribuit la 1.310 școle din 14 județe ale țĕriĭ 67.770 cărțĭ de școlă, în valóre de Leĭ 38.382,13, după cum se specifică în tabloul ce urméză:

ANIĬ	JUDEȚELE	No. Scólelor	No. Cărților	COSTUL Lei	B.
1889	Dîmbovița și Tutova	187	8.228	5.333	24
1890	Gorj și Némțu	195	6.435	3.987	75
1891	Prahova și Sucéva	219	6.570	3 952	95
1892	Vîlcea și Fălciŭ	174	10.058	4 639	84
1893	Muscel și Bacăŭ	174	14.790	6.638	10
1894	Olt și Dorohoiŭ.	135	11.745	5.344	65
»	Asociațiuniĭ transilvane . .	—	—	1.500	—
1895	Argeș și Tecuciŭ	226	9.944	4 985	60
»	Asociațiuniĭ transilvane . . .	—	—	2.000	—
	Total . . .	1.310	67.770	38.382	13

Membriĭ Comisiuniĭ: *P. S. Aurelian, Gr. Ștefănescu, D. Sturdza.*

COMISIUNEA PREMIELOR ANUALE PE 1896.

PREMIELE «NĂSTUREL-HERĔSCU», «LAZĂR» și «ADAMACHI».

Proces-verbal No. 1.

Ședința din 12 Ianuarie 1896.

Luând cunoscință de scrierile presentate la concursurile premielor din acest an și de actele aflătóre în dosar, Comisiunea în unanimitatea voturilor membrilor presenți decide:

1. Se înlătură de la concurs colecțiunea de ***Cântări vechĭ și 400 hore inedite***, carĭ s'aŭ presentat de D-ra Margareta la concursul Premiuluĭ Năsturel-Herĕscu, pentru că compunerile musicale nu pot fi cuprinse între acele cărora se póte da Premiul Năsturel și pentru că s'aŭ presentat într'un singur exemplar, parte manuscript, parte în corectură de imprimare, iar nu în 12 exemplare imprimate.

2. Se înlătură asemenea ***Albumele cu modele de cusăturĭ și monumente istorice***, presentate la Premiul Lazăr de d-l I. Niculescu, unul în 10 exemplare litografiate și două în câte un singur exemplar, pentru că după cuprinsul lor aceste albume nu pot fi premiate cu acest premiŭ.

3. Se înlătură scrierea ***Părțĭ din istoria Românilor bucovinenĭ*** de Constantin Morariu, presentată la Premiul Năsturel-Herescu, pentru că broșura I a fost publicată în 1893 și broșura II în 1894, pe când concursul acestuĭ premiŭ este publicat pentru scrierĭ apărute în 1895.

4. Se consideră ca nepresentată la concurs scrierea d-luĭ Dr.

Mileticiŭ, ***Studiĭ psichiatrice,*** Craiova 1895, trimisă la cancelaria Academieĭ fără a arătà premiul la care doresce a concurà.

5. Se înlătură de la concurs scrierea d-luĭ I. Pop-Florantin, ***Reforma metódelor*** etc., pentru că a fost presentată și în anul trecut la concursul Premiuluĭ Năsturel-Herĕscu.

6. Publicațiunile presentate la concursurĭ se distribue în următorul mod între membriĭ comisiuniĭ, pentru facerea rapórtelor speciale:

D-luĭ *I. C. Negruzzi*: *A. Stătescu*, Conu Mache să trăiască, nuvelă; *Laura Vampa*, Noŭ! *S. Bălănescu,* Blestemul, poveste.

D-luĭ *D. C. Ollănescu*: *P. Georgescu (Sabin),* Radu-Vodă-cel-Frumos, tragedie; *H. G. Lecca,* Prima; *R. D. Rosetti*: Din inimă, poesiĭ; Carte de dragoste; Prosă și epigrame.

D-luĭ *N. Quintescu*: *A. Chicea-Comănescu,* Gramatica limbeĭ germane; *A. Vlahuță,* Iubire, poesiĭ.

D-luĭ *A. Papadopol-Calimach*: *A. C. Cuza*, Monopolul alcooluluĭ; Țĕraniĭ și clasele dirigente.

D-luĭ *Gr. G. Tocilescu*: *E. Brote*, Cestiunea română în Transilvania și Ungaria; *R. Simu,* Monografia comuneĭ Orlat; *I. Bogdan,* Chronice inedite atingĕtore de Istoria Românilor.

D-luĭ *A. D. Xenopol*: *I. Dinescu-Barzan*, Influența criseĭ morale asupra criminalitățiĭ; *I. Nenițescu,* De la Româniĭ din Turcia Europeană.

D-luĭ *Gr. Ștefănescu: Dr. Gr. Antipa,* Studiĭ asupra pescăriilor din România.

D-luĭ General *St. Fălcoianu:* Trigonometrul, instrument de topografie etc. inventat de *B. Pisone,* presentat la concurs ca manuscript într'un singur exemplar.

D-luĭ *Sp. Haret: I. Pop-Florantin,* Frumuseța liniară și frumuseța omuluĭ.

7. Comisiunea a decis a rugà pe d-l Dr. I. Felix, să facă raportul asupra scrieriĭ d-luĭ *S. Stoica,* Higiena copiluluĭ, etc.

Proces-verbal No. 2.

Ședința din 5 Martie 1896.

Se constitue maĭ întâiŭ biuroul comisiuniĭ, alegêndu-se cu unanimitatea membrilor presențĭ d-l *Al. Papadopol-Calimach* Președinte, și d-l *Gr. G. Tocilescu* Secretar.

Se procede apoĭ la alegerea raportoruluĭ general în persóna d-luĭ *Gr. G. Tocilescu.*

Proces-verbal No. 3.

Ședința din 7 Martie 1896.

D-l *I. C. Negruzzi* cetesce raportul sĕŭ asupra cărților: 1) a d-luĭ *Sim. Bălănescu,* Blestemul: 2) a d-luĭ *A. Stătescu (Benim):* Conu Mache să trăiască; 3) a d-neĭ *Laura Vampa,* Noŭ!

In urma discuțiuniĭ urmate, se pune la vot premiarea fie-căriĭ opere în parte și resultatul este cel următor:

	Pentru premiare	Contra premieriĭ
D-l S. Bălănescu . . .	—	6
» A. Stătescu	1	5
D-na L. Vampa	—	6

Proces-verbal No. 4.

Ședința din 11 Martie 1896.

D-l *D. C. Ollănescu* cetesce raporturile sale asupra următórelor publicațiunĭ: *Radu D. Rosetti,* Din inimă, poesiĭ; Cartea dra-

gosteĭ; Prosă și epigrame; ***Haralamb G. Lecca,*** Prima; ***Georgescu (Sabin),*** Radu-cel-Frumos.

Luându-se în desbatere fie-care raport, se procede la votare și resultatul este cel următor:

	Pentru premiare	Contra premieriĭ
D-l R. D. Rosetti . . .	3	4
« H. G. Lecca . . .	3	5
« Georgescu	1	7

După aceea se dă cetire raportuluĭ d-luĭ ***Dr. I. Felix*** asupra cărțiĭ d-luĭ ***Stoica,*** Higiena copiluluĭ; raportuluĭ d-luĭ ***A. D. Xenopol*** asupra cărțiĭ d-luĭ ***Dinescu,*** Influența criseĭ morale; raportuluĭ d-luĭ ***Al. Papadopol-Calimach*** asupra operelor d-luĭ ***A. C. Cuza,*** Monopolul alcooluluĭ; Țĕraniĭ și casele dirigente; și raportuluĭ d-luĭ General ***St. Fălcoianu*** asupra instrumentuluĭ «Trigonometrul» al d-luĭ ***B. Pisone.***

Resultatul votuluĭ este cel următor:

	Pentru premiare	Contra premieriĭ
D-l S. Stoica.	1	5
« Dinescu	1	5
« A. C. Cuza . . .	4	4
« B. Pisone	3	5

Proces-verbal No. 5.

Ședința din 13 Martie 1896.

D-l ***Gr. Ștefănescu*** cetesce raportul sĕŭ asupra cărțiĭ d-luĭ ***Dr. Gr. Antipa,*** Studiĭ asupra pescăriilor din România; d-l ***Gr. G. Tocilescu,*** raportul asupra cărților: ***a) I. Pop-Florantin,*** Frumusețа liniară și frumusețа omuluĭ; ***b) I. Bogdan,*** Chronice inedite atingĕtóre de Istoria Românilor; ***c) Romul Simu,*** Monografia comuneĭ

Orlat; *d) Eugen Brote,* Cestiunea română în Transilvania și Ungaria.

După desbaterile urmate, procedându-se la vot, resultatul fu cel următor:

	Pentru premiare	Contra premierii
D-l Dr. Gr. Antipa . .	6	2
« I. Pop-Florantin .	2	6
« I. Bogdan	2	5
« R. Simu	1	7
« E. Brote	5	3

După aceea d-l *N. Quintescu* a dat lectură raporturilor sale asupra operelor: *a) Al. Vlahuță*, Iubire; *b) Chicea-Comănescu,* Gramatica limbeĭ germane.

Resultatul voturilor a fost:

	Pentru premiare	Contra premierii
D-l Vlahuță	4	2
« Chicea-Comănescu .	6	2

In fine d-l *A. D. Xenopol* a cetit raportul sĕŭ asupra opereĭ d-luĭ *I. Nenițescu,* De la Româniĭ din Turcia Europeană.

	Pentru premiare	Contra premierii
Resultatul votuluĭ fu:	7	1

Resumând voturile urmate, Comisiunea constată că aŭ întrunit majoritatea pentru premiare:

a) Premiul Năsturel-Herĕscu.

	Pentru prem.	Contra prem.
D-l *I. Nenițescu,* De la Româniĭ din Turcia Europeană	7	1
« *Chicea-Comănescu,* Gramatica limbeĭ germane	6	2
« *Al. Vlahuță,* Iubire	4	2

b) Premiul Lazăr.

	Pentru prem.	Contra prem.
D-l **Dr. Gr. Antipa**, Studiĭ asupra pescăriilor din România	6	2

c) Premiul Adamachi.

« **Eugen Brote**, Cestiunea română în Transilvania și Ungaria	5	3

Raport general asupra lucrărilor Comisiuniĭ pentru Premiele anuale Năsturel-Herĕscu, Lazăr și Adamachi pe anul 1896, de d-l Gr. G. Tocilescu.

Comisiunea de 9, alésă de d-vóstre spre a cercetà publicațiunile venite la concursul celor treĭ premiĭ: *Năsturel-Herĕscu, Lazăr* și *Adamachi,* terminându-șĭ lucrarea, vine prin subscrisul raportor a supune la cunoscința plenuluĭ resultatul deliberărilor sale.

I. Premiul Năsturel-Herĕscu, de 4.000 leĭ.

Operele presentate la acest premiŭ se pot împărțì în patru categoriĭ:
a) Poesiĭ, novele și articole literare;
b) Scrierĭ economico-financiare;
c) Cărțĭ didactice; și
d) Opere de istorie și etnografie.

a) Poesiĭ, novele și articole literare.

In acéstă categorie intră publicațiunile d-lor A. Vlăhuță, D. R. Rosetti, Haralamb G. Lecca, Alex. Stătescu și a d-neĭ Laura Vampa.

Raporturile speciale făcute asupră-le de membriĭ Comisiuniĭ, d-niĭ I. C. Negruzzi, N. Quintescu și D. C. Ollănescu, conchid la nepremiarea lor, iar resultatul votuluĭ pentru fie-care în parte este cel următor:

	Pentru premiare.	Contra premieriĭ.
D-l Vlahuță	4	2
» Rosetti	3	4
» Lecca	3	5
» Stătescu	1	5
D-na Vampa	—	6

Ca să începem cu d-na Laura Vampa, opera d-sale întitulată *Noŭ!* este o broșură de 165 pagine format in-16°, conținênd 17 composițiunĭ: schițe, chronice și novelete, apărute maĭ întâiŭ răslețe în diferite diare și reunite apoĭ într'un volum, din care ni se dă acum a doua edițiune.

Cetirea cărțiĭ îțĭ lasă o impresiune plăcută, subiectele sunt simple și variate, cele maĭ multe fotografiĭ instantanee de pe natură, ce destăinuesc adesea un talent fin de observațiune, un simțemînt artistic ales și delicat, o pană ușóră și nu lipsită de óre-care farmec și măestrie.

Comisiunea nu póte însă să recomande acéstă culegere de istorióre ca să fie premiată.

Maĭ puțin póte face acésta cu novela d-luĭ A. Stătescu (Benim): *Conu Mache să trăiască* (un volum in-16°, pag. 209), care, pe lângă alte defecte, este scrisă și într'o limbă stricată, împestrițată cu mulțime de neologisme și de cuvinte triviale, pe lângă un așà dis «graiŭ țĕrănesc» fórte pocit, în care autorul face să vorbéscă unele persóne din novela sa.

Din ceĭ treĭ tinerĭ poețĭ, carĭ vin să-șĭ dispute premiul, Al. Vlahuță a întrunit cele maĭ multe voturĭ.

Volumul sĕŭ întitulat *Iubire* (126 pagine in-8°) cuprinde 30 de bucățĭ compuse între aniĭ 1888 și 1895; raportul amănunțit al Colegului nostru d-l Quintescu arată calitățile și scăderile acestor poesiĭ, constatând un progres și în același timp un regres: un

progres, întru cât poetul s'a lăsat «de direcțiunea cam naturalistă» și și-a moderat sburdălnicia neînfrînată; un regres, întru cât poesiile de acum «sunt în generalitatea lor sub nivelul celor cuprinse în volumul publicat maĭ înainte sub titlu de *Poesiĭ*. Raportul special maĭ constată și ruptura vĕdită cu școla pesimistă la care poetul aparținuse, ceea ce reese lămurit din poesia: *Unde ne sunt visătoriĭ?*

. . . .

Sciŭ. Am fost și eŭ ca tine amăgit să cred că 'n artă
Pot să trec la nemurire cu revolta mea deșartă;
Și cu lacrimĭ stórse 'n silă — nu mi-aș maĭ aduce-aminte
Am bocit și eŭ..... nimicurĭ, ce-mĭ păreaŭ pe-atuncea sfinte!....
Dar, când m'am uitat în juru-mĭ șĭ-am vĕdut că e o bólă,
Și că toțĭ începĕtoriĭ de abià scăpațĭ din școlă,
Ofilițĭ în flórea vîrsteĭ de-un desgust molipsitor,
Îșĭ zădărnicesc puterea, focul tinereții lor,
Ca să legene 'n silabe, pe tiparele găsite,
Desperărĭ de poruncélă și durerĭ închipuite,
Când am înțeles c'acésta e o modă, care sórbe
Seva tinereții nóstre, am dis gândurilor órbe,
Ce-șĭ rotiaŭ peste morminte sborul lor de liliecĭ,
Să s'abată, lăsând morțiĭ în odihna lor de vecĭ.

. . . .

Și când lumea asta tótă e o vecînică mișcare,
Unde cea maĭ mică forță împlinesce o chemare,
Și când vedĭ pe-aĭ tĕĭ cum sufĕr, cum se sbuciumă și luptă
In campania acésta mare și neîntreruptă,
Tu, departe de primejdiĭ, razna ca un desertor,
Să aruncĭ celor ce-aștéptă de la tine-un ajutor
Jalea și descurajarea cânteculuĭ tĕŭ amar,
Și să-țĭ cheltuescĭ puterea celuĭ maĭ de sémă dar,
Ca să-ĭ facĭ maĭ rĕĭ pe ómenĭ, și maĭ scepticĭ, și maĭ triștĭ?
Asta vi-ĭ chemarea sfîntă de profețĭ și de artiștĭ? . . . . . .
. . . .

Să sperăm că Vlahuță renăscut va fi între aceĭ carĭ
. . . . cu al lor cântec să reverse
Peste inimile nóstre mângâiere și iubire, —
Și cuvîntul lor profetic, inspirata lor privire,

Valurile de 'ntuneric despicându-le în două,
Splendidă 'naintea nóstră să ne-arate-o lume nouă.

Impărtășind aceste speranțe, Comisiunea totuși nu a fost de părere a se acordà d-luĭ Vlahuță Premiul Năsturel-Herĕscu, hotărînd tot ast-fel și pentru ceĭ-lalțĭ doĭ poețĭ nu maĭ puțin talentațĭ, d-niĭ Haralamb G. Lecca și D. R. Rosetti, asupra operelor căror avem raporturile speciale ale Colegului nostru d-l D. C. Ollănescu.

b) Scrierĭ economico-financiare.

De la poesie trecerea este cam repede la discursurile d-luĭ A. C. Cuza, rostite în Adunarea Deputaților asupra ***Monopoluluĭ alcooluluĭ*** și asupra ***Țĕranilor și claselor dirigente***. Amîndouĕ broșurile (una de 111 pagine, cea-laltă de 35 pagine) aŭ la început câte un mic studiŭ introductiv; prima broșură conține încă și un proiect de lege cu expunerea de motive pentru monopolul vîndăriĭ alcooluluĭ. Fără îndoială, problema alcoolismuluĭ, ca și îmbunătățirea stăriĭ claselor nóstre rurale, sunt cestiunĭ ce trebue să preocupe pe bărbațiĭ noștri politicĭ; nu contestăm nicĭ valórea studielor d-luĭ Cuza; dacă însă în forma cum se presintă, ca discursurĭ rostite în Corpurile legiuitóre, în aniĭ 1894 și 1895, corespund ele scopuluĭ urmărit cu Premiul Năsturel, este altă cestiune. Raportul d-luĭ Al. Papadopol-Calimach conchide pentru acordarea premiuluĭ; Comisiunea, cu paritate de voturĭ: 4 pentru, 4 contra, a respins însă premiarea.

c) Cărțĭ didactice.

De acéstă categorie avem o singură operă, a d-luĭ profesor liceal Aurel Chicea-Comănescu, întitulată: ***Gramatica limbeĭ germane, studiŭ aprofundat, lucrat după principiile metodice și practice pentru Românĭ. Etimologia, Sintaxa, Noua ortografie***. 3 volume in-8°, peste tot 609 pagine.

Prefața primuluĭ volum arată în trăsurĭ generale metoda de

expunere, scopul ce se urmăresce și isvórele cu carĭ s'a servit autorul. Colegul nostru d-l N. Quintescu, în raportul sĕŭ special, atrage atențiunea Comisiuniĭ asupra excepționaleĭ valorĭ a aceste̊ĭ lucrărĭ, «fructul uneĭ muncĭ asidue și unuĭ studiŭ îndelungat, al experiențeĭ uneĭ vieṭĭ de om onest și consciinṭios, petrecute în cariera didactică.» D-sa invócă și autoritatea filologuluĭ German Schuchardt, profesor la Universitatea din Graz, care într'o scrisóre către autor se exprimă ast-fel: «Gramatica d-vóstre este o lucrare consciinṭiósă și de o valóre excepțională. Fie-care pagină pune în evidență pe omul erudit și pe pedagogul versat în materie didactică; d-vóstre aṭĭ așternut pentru Românĭ unele regule ale limbeĭ germane, la carĭ puṭinĭ autorĭ s'aŭ putut gândì, și așà aṭĭ făcut o lucrare pe cât de sciinṭifică, pe atât și de practică. Nu esitez a afirmà că eŭ cunosc puṭine gramaticĭ din școlele nóstre, carĭ să se asemene acesteia în privinṭa metoduluĭ. Școlele d-vóstrĕ se pot cu drept cuvînt mîndri de achisiṭiunea cărṭiĭ d-vóstre.»

De óre-ce testamentul luĭ Năsturel-Herĕscu prevede premiarea *și a cărṭilor didactice* (alin. c.), Comisiunea, cu majoritate de 6 contra 2 voturĭ, s'a rostit în favórea d-luĭ Comănescu.

In fine ultima categorie o formézā

d) Opere de istorie și etnografie.

Acì avem publicaṭiunea d-luĭ I. Bogdan, ***Chronice inedite atingĕtóre de Istoria Românilor***, și a d-luĭ Ioan Neniṭescu, ***De la Românii din Turcia Europeană***. Subscrisul, prin raport special, a arătat Comisiuniĭ valórea primeĭ cărṭĭ: treĭ texte inedite și un al patrulea tipărit încă de la 1844, sunt reproduse în mod critic pe vre-o 61 pagine, restul până la 204 pagine este ocupat de traducerĭ, note și comentariĭ.

Lucrarea proprie a autoruluĭ este puṭin critică, făcută în pripă, multe date sunt greșite, unele păreri prea puṭin întemeiate; nu lipsesc nicĭ contra-sensurĭ în interpretarea textelor.

La vot, opera n'a obținut decât 2 voturĭ pentru premiare și 5 contra.

Opera d-luĭ I. Nenițescu se presintă nu se póte maĭ bine: scrisă într'o limbă clară și corectă, cu un stil cald și colorat, în forma atrăgĕtóre și variată a uneĭ relațiunĭ de călĕtoriĭ, o cetescĭ de la început și până la sfîrșit — și nu sunt maĭ puțin de 640 de pagine — fără ca să simțĭ greutate. Din contra, guștĭ o adevĕrată plăcere, deviĭ din ce în ce maĭ curios, te împărtășescĭ cu tot ce a vĕḑut și simțit călĕtorul, și acesta cu spiritul sĕŭ adînc observator, cu sufletul sĕŭ de poet și de artist, cu erudițiunea sa solidă, a vĕḑut și a simțit multe și de tóte și a întrupat în cartea sa datele cele maĭ prețióse pentru etnografie, pentru literatură și istorie, ca și pentru priceperea relațiunilor politice din Peninsula Balcanică.

Cu ast-fel de conducĕtor n'aĭ să-țĭ perḑĭ timpul în zadar: el are să te ducă prin tóte colțurile, unde vijelia vécurilor a împrăștiat trâmbe, trâmbe, pânza unuĭ nobil popor, așà de mult înzestrat cu tóte darurile și însușirile mințiĭ, sufletuluĭ și corpuluĭ; aĭ să iubescĭ acest ném, aĭ să prinḑĭ milă de el, căcĭ nu e alt decât vlăstarul aceleiașĭ tulpine din care a eșit întreg némul românesc; aĭ să te mirĭ cum de și-a păstrat dînsul limba, datinele, năravurile strămoșescĭ, numele chiar de ***Armân***, adecă de Român. Și nu sunt maĭ puțin de 861.000 până la 1.000.000 Armâniĭ noștri! ***Țințarĭ, Cuțovlachĭ, Românĭ Macedonenĭ***, cum vețĭ voi a-ĭ numi, eĭ se întind pâlcurĭ, pâlcurĭ, în Macedonia, Albania, Epir, Tesalia și până chiar în Grecia. Eĭ sunt elementul inteligent, întreprinḑĕtor, comercial și industrial al peninsuleĭ. Eĭ, meșterĭ zidarĭ; eĭ, meșterĭ argintarĭ, cioplitorĭ în pétră, în lemn, pușcașĭ, hangiĭ, cismarĭ și potcovarĭ, negutătorĭ și bancherĭ! Eĭ, neastîmpărațiĭ ciobanĭ, carĭ, de cum începe să frunzăréscă și până ce târḑiŭ tómna să moinéscă, se duc la munte cu turmele lor, iar bărbatele neveste, bĕtrâniĭ și copiiĭ rĕmân ca să pazéscă satele, să lucreze ogórele și să pórte grijă de gospodăria caseĭ. Armâniĭ, așà cum ni-ĭ zugrăvesce d-l Nenițescu, nu se lasă maĭ pre jos de frațiĭ lor din Nordul Dunăriĭ,

nicĭ prin hărnicia la lucru, nicĭ prin agerimea minţiĭ; legăturile familiare sunt din cele maĭ solide şi curate; obiceiurile la nascere, nuntă şi înmormîntare, credinţele religióse şi superstiţióse, portul, limba, literatura poporală, situaţiunea şcóleĭ şi bisericeĭ, raporturile etnice, geografice, culturale şi politice dintre Albanezĭ, Bulgarĭ, Sêrbĭ şi Românĭ Macedonenĭ, — nimic nu scapă neobosituluĭ călětor, care în 25 capitole minunat rînduite aşterne minţiĭ cititoruluĭ un şir de tablourĭ atât de variate şi interesante.

Cartea d-luĭ Neniţescu are şi o altă însemnătate: Armâniĭ în Peninsula Balcanică se presintă etnografuluĭ pretutindenĭ şi nicăerĭ; trebue să sciĭ să-ĭ cauţĭ şi să aĭ interesul şi iubirea de a-ĭ căută. Scrierile călětorilor străinĭ urmăresc planurĭ cu totul vrăjmaşe Armânilor. Greciĭ, Sêrbiĭ, maĭ ales Bulgariĭ, ar voi să-ĭ ştérgă de pe faţa pămîntuluĭ, cum îĭ şterg şi din operele şi chartele lor etnografice. Fie-care stat urmăresce scopurile sale în peninsulă. Pe noĭ Româniĭ ne légă, independent de orĭ-ce alte preocupărĭ, legăturĭ de sânge cu fraţiĭ noştri. Trebue să scie Româniĭ din Regat, că maĭ sunt fraţĭ de aĭ lor şi dincolo de Dunăre, şi peste Balcanĭ, şi până la porţile Ateneĭ! Lipsià însă cartea, care să arate unde sunt, ce sunt, cum petrec aceştĭ fraţĭ Românĭ, şi să deştepte în toţĭ simţemîntul solidarităţiĭ uneĭ origine comune.

D-l Neniţescu ne-a dat o asemenea carte, înzestrată cu ilustraţiunĭ şi o chartă etnografică, scrisă cu minte şi inimă românéscă.

Comisiunea, în majoritate de 7 voturĭ, unul contra, a decis a se acordà Premiul Năsturel-Herĕscu de 4.000 leĭ opereĭ d-luĭ Neniţescu, ***De la Româniĭ din Turcia Europeană***, de óre-ce crede că împlinesce condiţiunile testamentuluĭ, fiind o carte originală, în limba română, şi cea maĭ bună şi maĭ de valóre din cele apărute în cursul anuluĭ.

Din cele-lalte publicaţiunĭ presentate la acest premiŭ, numaĭ gramatica d-luĭ Comănescu şi poesiile d-luĭ Vlahuţă aŭ întrunit majoritate în sînul Comisiuniĭ.

Ar urmà decĭ, potrivit usuluĭ de până acum, ca să nu se pună la vot decât aceste treĭ opere, şi anume: în prima linie cartea

d-luĭ Nenițescu, în a doua cartea d-luĭ Comănescu, și înfine a d-luĭ Vlahuță.

II. Premiul Statuluĭ Lazăr de 5.000 leĭ.

Treĭ lucrărĭ s'aŭ presentat la acest premiŭ:

B. Pisone, Trigonometrul, instrument de topografie, etc., manuscript într'un singur exemplar;

I. Pop-Florantin, Frumuseța liniară și frumuseța omuluĭ; și

Dr. Gr. Antipa, Studiĭ asupra pescăriilor din România.

Prima consistă din desemnul, descripțiunea și explicațiunea unuĭ instrument de topografie, pe care născocitorul îl numesce *Trigonometru* și care ar fi destinat să mĕsóre distanțele și unghiurile pe terenurĭ accidentate saŭ întrerupte de bălțĭ și stufișurĭ. Instrumentul însă nimenĭ nu l'a vĕḑut și d-l General St. Fălcoianu, cu competința-ĭ cunoscută, constată prin raportul d-sale special: 1) că instrumentul nefiind construit, nu se póte judecà în mod complet explicațiunile date de d-l autor asupra verificăriĭ construcțiuniĭ, asupra corecțiunilor posibile, asupra graduluĭ de stabilitate, asupra siguranțeĭ și precisiuniĭ stațiunilor, asupra deplasăriĭ centruluĭ de rotațiune pentru fixarea baselor și cele-lalte; 2) instrumentul, așà cum este conceput, e lipsit cu totul de orĭ-ce mijloc de control, pentru casul când în timpul operațiuniĭ el s'ar mișcà din loc, precum și în alte casurĭ, ce nu trebue să uităm că aŭ o însemnătate mare în privința aproximațiuniĭ resultatuluĭ, de óre-ce mĕsurătórea distanțelor se face cu ajutorul unor lungimĭ fórte micĭ de $0^{m.},025$ saŭ $0^{m.},25$; 3) instrumentul este și nepractic, căcĭ pentru fie-care distanță în parte trebue să se mĕsóre o basă deosebită, prin urmare instrumentul cată să se deplaseze de două orĭ, pe când, dacă operezĭ cu cercul, sunt destule două stațiunĭ și o singură basă pentru tóte direcțiunile. Avantagiul cercului este, maĭ departe, că unghiurile maĭ marĭ de 90° cu cercul sunt mĕsurate integral de odată, pe când cu instrumentul în cestiune trebue mĕsurate prin două unghiurĭ. D-l General Fălcoianu conchide, că

instrumentul este «nesuficient, incomod, complicat, delicat, minuțios și inutil, pe cât timp, în cele din urmă, autorul revine tot la planșetă.»

Comisiunea n'a putut decât să se unéscă cu raportul special și, prin majoritate de 5 contra 3, să opineze a nu se acordà Premiul Lazăr trigonometrulut d-luĭ Pisone.

D-l Ioan Pop-Florantin, profesor de filosofie, într'o mică broșură de 105 pagine, crede a fi născocit «principiul general pentru descoperirile sciințifice, invențiunile practice și combinațiunile estetice.» Acest principiŭ ar fi procedarea serială, grație căreia de astă dată se mulțumesce să descopere: «linia estetică saŭ linia frumuseței, inventându-se și echerul estetic, etc.»

Imĭ este imposibil a urmărì pe autor în desfășurarea argumentațiuniĭ sale; nicĭ nu este o argumentațiune, ci propozițiunĭ aforistice, formule nediscutate și neexplicate.

Ideile sunt așà de confuse, mistice, în cât, dacă cetitorul nu va cunósce de aiurea despre ce este vorba, nu va fi în stare ca să înțelégă ceva din expunerea d-luĭ Florantin. Ca mijloc practic, autorul propune constituirea unuĭ comitet internațional, sub-divisat și el în sub-comitete, care să întreprindă o procedare generală pentru sistemul descoperirilor și invențiunilor. In partea de aplicațiune, d-l Florantin se referă la cunoscutele sale opere: ***Psichologia***, ***Logica***, ***Estetica*** și ***Etica saŭ Morala***. Mărturisesc că n'am avut nicĭ timpul, nicĭ răbdarea, ca să mĕ încumet a analisà și aceste cărțĭ scrise tot așà de confus ca și ***Frumuseța liniară;*** un lucru reese limpede din ele: este că ***procedeul serial*** se consideră de autor ca isvorul nesecabil al tuturor invențiunilor posibile saŭ imaginabile.

Aplicând acest procedeŭ la opurĭ estetice, d-l Florantin găsesce ocasiune, ca pe lângă multe lucrurĭ dejà sciute asupra gimnasticeĭ, musiceĭ, sculptureĭ și pictureĭ, lucrurĭ pe carĭ șcóla fisiologică le-a redus la legea maximuluĭ de stimulațiune cu minimum de ostenélă,— să ne vestéscă o mare descoperire: broșurica în cestiune ne dă rețeta fabricăriĭ talentelor și geniilor poetice, după o formulă fórte simplă.

1. «Să alegem într'un registru saŭ dicționar special cât maĭ multe ideĭ și simțeminte, orĭ chiar și numaĭ cuvintele de natură de a puté da texte poetice».

2. «Să constituim în un registru special formele psichologice și respectiv cele gramaticale preferabile, în seriĭ de cugetărĭ și emoțiunĭ».

3. «Să se constitue o comisiune orĭ societate cu delegațĭ și subdelegațĭ, carĭ să se ocupe fie-care cu câte o partidă a sa destinată». Și apoĭ

4. «Pornind de la începutul registruluĭ, să luăm pe rînd câte 2, 3, 4. . . . ideĭ maĭ simple, orĭ câte 2, 3, 4. . . . cuvinte, să le trecem tot succesiv prin formele registrelor speciale respective, — să sărim orĭ-ce șirurĭ neinteresante, până ce vom da peste unele carĭ ne vor păré utile în sensul scopuluĭ special urmărit, înregistrând saŭ copiând imediat textele de valóre și trecêndu-le în volumul general, pentru a se comunicà și da publicitățiĭ.»

Cu ajutorul unor asemenea texte poetice, d-l Florantin ne prețice că se vor fabricà talente și geniĭ, căcĭ în definitiv «pentru cetitor e indiferent, dacă textul ce a cumpĕrat a fost făcut de către cine-va prin simple combinațiunĭ, orĭ prin frământarea creeruluĭ vre-unuĭ poet: efectul e același.»

Nu sciŭ însă, care este efectul produs asupra d-vóstre din auḑirea celor de maĭ sus. După d-l Florantin, omenirea se póte dispensà de geniile sciințifice și literare; invențiunile vor fi o afacere simplă de calcul; o poemă va puté fi comandată în tîrg, cum se comandă o pereche de haine saŭ de cisme; ea nu va maĭ fi produsul inspirațiuniĭ saŭ geniuluĭ, ci al unor registre de cuvinte înșirate fără nicĭ o legătură între ele.

Ca să maĭ urmăresc pe autor în desvoltările ce ne dă asupra linieĭ frumusețiĭ, asupra unghiuluĭ de aur, aplicat în architectură, asupra frumusețiĭ omenescĭ: talie, față, profil, nas, ochĭ, pĕr, barbă, mustățĭ, sprîncene, urechĭ, dințĭ, etc., — nu maĭ am curagiŭ, fiind-că saŭ nu vețĭ aflà nimic noŭ, saŭ vețĭ face cunoscință cu lucrurĭ *prea de tot nouĕ*. Primele ni le-aŭ spus dejà maĭ bine și maĭ deslușit

Piderit, Mantegazza și alți scriitori, cele de al doilea n'ar maĭ produce vre-o impresiune, față de cele ce am vědut până acum.

De aceea, nu-mĭ rěmâne alt decât să vě rog a împărtăși și d-vóstre părerea Comisiuniĭ, care, prin majoritate de 6 contra 2, a hotărit nepremiarea broșureĭ d-luĭ Pop Florantin.

Venim la a treia publicațiune: ***Studiĭ asupra pescăriilor din România*** de Dr. Gr. Antipa, un volum in-8° de pagine 80.

Intr'o scurtă prefață, autorul indică cu ce ocasiune și în ce scop a întreprins în curs de maĭ bine de 3 anĭ, excursiunĭ în punctele maĭ însemnate de pescărie din gurile Dunăriĭ și bălțile încunjurătóre; aceste excursiunĭ a avut de scop de a cunósce de aprópe pescăriile nóstre și de a propune mijlócele maĭ nemerite pentru desvoltarea acestuĭ ram de producțiune.

Cestiunea pescăriilor este prin urmare tractată din punctul de vedere economic, și credem că dînsa nicĭ puté fi tractată dintr'alt punct de vedere. Acum însă se nasce întrebarea: dacă o operă cu asemenea conținut póte saŭ nu să se presinte la Premiul Statuluĭ Lazar? D-l Gr. Ștefănescu, în raportul special ce a făcut asupra cărțiĭ d-luĭ Antipa, dice că «ea nu intră în previsiunile Premiuluĭ Lazăr», decĭ trebue înlăturată. D-sa maĭ adauge, că scrierea nu este o *lucrare sciințifică,* că ea conține «afirmațiunĭ pline de contradicerĭ și de deducțiunĭ, carĭ nu pot să resiste la cel maĭ mic raționament», «nu ne presintă vre-o statistică a cantitățiĭ de pesce ce se prindeà în trecut, ca să pótă conchide că astădĭ avem pesce maĭ puțin decât atuncĭ.»

Colegul nostru maĭ cere autoruluĭ și «statistica comparativă a morunuluĭ din trecut și present», și pe lângă acestea «o limbă corectă și usitată».

Comisiunea însă, în majoritate, a hotărit alt-fel lucrul. Ea și-a dis că, dacă opera d-luĭ Antipa nu póte fi presentată la Premiul Lazăr, necesarmente ea s'ar puté presentà la Premiul Eliade-Rădulescu. O așà scriere saŭ este *sciințifică,* saŭ este *literară.* Literară însă nu póte fi, și lucrul se învederéză prin chiar studiul introductiv,

scris de un doctor în sciințe naturale, director al Museuluĭ de zoologie.

Ce raport există între literatură, dramă, poesie, și cercetările asupra analiseĭ calitative și cantitative a planktonuluĭ (diatomee, peridinee, larve, copepode, infusoriĭ), orĭ cestiunea despre hrana primitivă a măriĭ în legătură cu algele, despre expedițiunile marĭ zoologice marine, despre lucrările însemnate ale unuĭ Liebig, Hensen, Huxley, Heinke etc., ce eruditul autor le folosesce în capitolul sĕŭ introductiv, spre a resolvì problema, iarășĭ curat sciințifică: *care e puterea de producțiune a apelor în hrana omenéscă* și decĭ care póte fi însemnătatea economică a pescăriilor?

Se înțelege că, tractând subiectul pescăriilor, d-l Antipa a făcut și ceva archeologie preistorică (locuințele lacustre, resturile de bucătărie, Kyokken Moddinger), a spus câte-va cuvinte și despre epoca bronzuluĭ și a feruluĭ, a reunit și puținele date de prin documente, chronice și scriitorĭ asupra pescăriilor nóstre din trecut; dar ținta ce urmăresce este și rĕmâne tot *piscicultura,* tot stațiunile zoologice maritime, tot industria pescăriilor, pe care se vede bine că a studiat'o aprofundat și că cunósce starea și organisarea eĭ în țĕrile principale din Europa și America. In partea specială a memoriuluĭ sĕŭ, autorul ne comunică observațiunile sale asupra pescilor din rîurile Românieĭ; citéză nu maĭ puțin de 4 scrierĭ germane despre morunul de la gurile Dunăriĭ, ca să dovedéscă împuținarea luĭ; trage programul cercetărilor sciințifice, carĭ vor fi opera viitoruluĭ; dar de ce-aș maĭ stăruì, când învederat lucru este pentru toțĭ, că d-l Antipa n'a voit să scrie, nicĭ a scris o operă *literară,* ci curat *sciințifică?*

De aceea Comisiunea, cu 6 voturĭ contra 2, s'a vĕdut silită a nu împărtășì părerea stimatuluĭ nostru Coleg, spre a respinge cartea de la premiŭ; cât pentru cestiunea premieriĭ însășĭ a cărțiĭ, plenul va bine-voì să decidă. Comisiunea ține numaĭ să constate, că cestiunĭ ca cele ridicate de tînĕrul Dr. Antipa sunt, maĭ ales în starea în care se află economia nóstră națională, de cea maĭ mare însemnătate. Este un merit incontestabil al d-luĭ Antipa, de a fi

atras atențiunea Guvernuluĭ și Corpurilor legiuitóre asupra unuĭ isvor de producțiune cu totul lăsat până aci în părăsire; cestiunile economice nu pot rĕmâné străine de Academia Română, și chiar dacă dînsa n'ar socoti că memoriul presentat póte fi premiat, va rĕsplăti silințele autoruluĭ cel puțin printr'o încuragiare morală.

III. Premiul Adamachi de 5.000 leĭ.

La Premiul Adamachi, care este a se da uneĭ cărțĭ scrisă în limba română, cu un cuprins moral, s'aŭ presentat 5 publicațiunĭ, dintre carĭ numaĭ una a întrunit în sînul Comisiuniĭ majoritatea de voturĭ. Aceste opere sunt:

	Voturĭ	
	Pentru	Contra
Simeon Bălănescu, Blestemul, poveste născocită. 1 vol. de 184 pagine	—	6
Georgescu (Sabin), Radu-cel-Frumos, tragedie istorică originală în 5 acte și în versurĭ .	1	7
Simu, Monografia Comuneĭ Orlat. Sibiiŭ. 1 vol. in-12°.	1	7
Dinescu-Bârzan, Influența criseĭ morale asupra criminalitățiĭ. 1 vol. de 66 pagine. . . .	1	5
Stoica, Higiena copiluluĭ de la nascere până la al 7-lea an al etățiĭ. Sibiiŭ. 1 vol. de 64 pagine in-8°	1	5
Eugen Brote, Cestiunea română în Transilvania și Ungaria. Bucurescĭ. 1 vol. de 444 pagine, cu 67 anexe și o chartă	5	3

Cu cercetarea operelor d-lor Bălănescu, Georgescu și Dinescu aŭ bine-voit să se însărcineze d-niĭ I. C. Negruzzi, D. C. Ollănescu și A. D. Xenopol; cu scrierea de igienă a d-luĭ Stoica, prin amabilitate, d-l Dr. I. Felix; iar scrierile d-lor Simu și Brote aŭ fost analisate de subscrisul.

Începênd cu d-l Bălănescu, raportorul special d-l I. C. Negruzzi con-

stată, că povestea născocită este un şir de grozăviĭ, spuse «într'o limbă ce vrea să fie archaică şi naivă, dar nu isbutesce decât a fi afectată, aşa în cât se perde puţinul interes ce ar puté avé cetitorul pentru faptele istorisite»; deci opinézǎ a nu fi premiată.

Tragedia *Radu-cel-Frumos* s'a bucurat de un lung şi consciinţios raport din partea Colegului nostru D. C. Ollănescu, care arată şirul nesfîrşit de imposibilitaţĭ şi absurdităţĭ dramatice, istorice, de limbă şi versificaţiune, şi conchide că minunata tragedie «n'are nicĭ o cădere la premiul de 5.000 leĭ Adamachi, la care năzuesce.»

La aceleaşĭ conclusiunĭ ajunge şi d-l A. D. Xenopol cu tesa de licenţă a d-luĭ Dinescu, d-l Dr. Felix cu *Higiena copiluluĭ,* şi subscrisul cu *Monografia comuneĭ Orlat* a d-luĭ Simu, deşi cele două lucrărĭ din urmă nu sunt lipsite de óre-care merit.

Maĭ rĕmâne cartea d-luĭ Brote. Asupra valoriĭ eĭ nu mĕ voiŭ ocupà acì, întru cât raportul special asupră-ĭ va fi cetit îndată, spre a se vedé pe ce motive majoritatea Comisiuniĭ d-vóstre a votat acordarea Premiuluĭ Adamachi însemnateĭ opere *Cestiunea română în Transilvania şi Ungaria.*

Din parte-mĭ, nu rĕmâne decât a vĕ rugà să consfinţiţĭ prin sufragiele d-vóstre acéstă părere a Comisiuniĭ, căcĭ cine alt decât Academia Română, «cercetătórea istorieĭ némuluĭ românesc, păstrătórea limbeĭ naţiuniĭ românescĭ şi centrul de activitate al culturiĭ românescĭ», are nobila chemare de a încuragià şi preţui opere eminente ca acelea *despre fraţiĭ noştri din Peninsula Balcanică şi de peste Carpaţĭ?*

I. Bogdan, *Chronice inedile atingĕtóre de Istoria Românilor, adnotate și publicate cu traducerĭ și adnotațiunĭ. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **Gr. G. Tocilescu.**

D-l profesor Ioan Bogdan, membru corespondent al Academieĭ Române, publică, într'un volum de 204 pagine, treĭ texte inedite de chronice moldovenescĭ și un al patrulea tipărit dejà pe la 1844, însoțindu-le de traducerĭ și adnotațiunĭ.

Primul text figuréză într'un codice al Clubuluĭ bulgar din Tulcea, asupra căruia îmĭ atrăsese atențiunea meritosul meŭ elev d-l profesor Al. Pop, cu mult înainte de ce d-l Bogdan să fi luat cunoscință despre dînsul.

Al doilea se află reprodus după un manuscript al mănăstiriĭ Némțuluĭ, descoperit, descris și în parte publicat în 1884 de regretatul nostru Coleg, învĕțatul Părinte Melchisedec, în a mea *Revistă pentru istorie, archeologie și filologie*, tom. II, p. 136—137.

Al treilea este o mică scriere în limba polonă a chronicaruluĭ Miron Costin, aflătóre în Biblioteca Imperială din St. Petersburg și intitulată: «Chronica țĕriĭ Moldoveĭ și a Munteniеĭ». Cuprinsul eĭ este analog cu al poemuluĭ polon și al cărțiĭ «despre descălecatul țĕriĭ Moldoveĭ», datorite aceluiașĭ celebru chronicar și dejà de mult publicate.

Al patrulea text în fine este o chronică polonă, editată la 1844 de Wojcicki, la 1867 de d-l B. P. Hasdeŭ, la 1891 de d-l Ioan Bogdan, dar reprodusă aci după un manuscript, ce se crede a fi autograful autoruluĭ eĭ, Polonul Nicolae Brzeski, și se păstréză tot în Biblioteca imperială din St. Petersburg.

Reproducerea textelor, carĭ ocupă peste tot 61 pagine, este făcută în mod critic; chronica din Codicele tulcén se dă și în fotolitografie.

In ce privesce lucrarea proprie a d-luĭ Bogdan, cred necesar a relevà unele părerĭ, ce mi se par puțin întemeiate, și a face órecarĭ rectificărĭ de date și traducerĭ. Ast-fel, editorul numesce pretutindenĭ *letopisețul* moldovenesc din Sbornicul *de la Tulcea: letopisețul de la Bistrița* și crede a fi dovedit că el a fost scris în

mănăstirea Bistrița din Moldova de către contemporanĭ, începênd dejà a se scrie în timpul luĭ Alexandru-cel-Bun; că ast-fel el ar fi «cel maĭ vechiŭ letopiseț moldovenesc» și că prin urmare «începutul istoriografieĭ moldovenescĭ cade în același timp cu înființarea aceleĭ mănăstirĭ sub Alexandru-cel-Bun.»

Dar maĭ întâiŭ: De ce letopisețul să fi fost scris anume în mănăstirea Bistrița și nu în altă mănăstire din Moldova? De ce numaĭ decât într'o mănăstire, și de ce dejà sub Alexandru-cel-Bun? Vre-o indicațiune de acest fel chronica în cestiune nu are; faptul nu resultă nicĭ din conținutul aceleĭ chronice, care menționéză mănăstirea Bistrița numaĭ de două orĭ: odată sub anul 1399, unde vorbind despre Alexandru-cel-Bun ḑice: «еже и погребенъ бысть въ бистрическїи монастирь, иже и създа самъ» («iar el fu îngropat în mănăstirea dela Bistrița, pe care singur o zidise»); a două óră sub anul 1496: «прѣстави сѧ рабъ божїи Алеѯандръ воевода, сынъ Стефана воеводи, иже и погребенъ ѹзли прѣдѣда его Алеѯандра воеводи въ монастири ѿтъ Бистрица» («rĕposat-aŭ robul luĭ Dumneḑeŭ Alexandru-Voevod, fiul luĭ Ștefan-Voevod și fu îngropat lângă străbunul sĕŭ Alexandru-Voevod în mănăstirea de la Bistrița).

Asemenea indicărĭ puteaŭ fi scrise tot așà de bine și aiurea decât în mănăstirea Bistrița, ast-fel că nu înțelegem de ce editorul exclamă (pag. 19): «Cine puteà scì maĭ bine decât un călugăr de la Bistrița, că acéstă mănăstire a fost zidită de însușĭ Alexandru-cel-Bun»; dar cine a contestat că Alexandru-cel-Bun n'a fost ctitorul mănăstiriĭ?

Maĭ puțin încă îl pricepem, când ḑice într'o notă (p. 24): «O singură dată se pomenesce în analele bistrițene de mănăstirea de la Putna, ca de o *mănăstire străină,* acolo unde se vorbesce de înmormîntarea Dómneĭ Despina a Raduluĭ-Vodă cu cuvintele: «și «aŭ îngropat-o (Ștefan-Vodă) cu cinste în mănăstirea sa de la Putna.» De ce acì *Putna* este o *mănăstire străină* și nu este tot ast-fel *mănăstirea Bistrița* în cele două pasagie de maĭ sus?

Cu totul alte întrebărĭ trebuià să-șĭ pună d-l Bogdan: Dacă letopisețul din Codicele de la Tulcea a fost în adevĕr redactat în

mănăstirea Bistriţa şi după date analistice contimporane, de ce:

1. Ea nu conţine nicĭ o însemnare asupra evenimentelor de căpetenie din istoria acesteĭ mănăstirĭ, cum găsim bunăóră în analele putnene, carĭ indică anul, luna şi ḑiua când s'a început zidirea mănăstiriĭ; anul, luna şi ḑiua când ea s'a sfinţit; de către care Domn, cu mâna căruĭ Metropolit şi Episcop şi cine a maĭ fost de faţă la acea sfinţire; anul, luna, ḑiua şi chiar ora când ea a ars; cine a fost primul, al doilea egumen etc. al mănăstiriĭ, când aŭ administrat eĭ mănăstirea şi când aŭ murit? Nimic maĭ firesc decât a găsì atarĭ date în nisce chronice locale, cum ne întîmpină în analele italiene, germane, ruse, serbo-bulgare etc. De ce letopisețul pretins «bistriţén» ar fi făcut excepţiune la acestea?

2. Cum trebue explicat faptul, că pretinsul letopiseţ bistriţén nu ne procură date esacte nicĭ măcar asupra fundatoruluĭ mănăstiriĭ, asupra luĭ Alexandru-cel-Bun, asupra anuluĭ suiriĭ sale pe tron, asupra anuluĭ morţiĭ sale, asupra numĕruluĭ şi numelor soţiilor sale, asupra unora din membriĭ familieĭ luĭ, carĭ fuseseră îngropaţĭ la acel sfînt lăcaş?

In ce privesce data suiriĭ în scaun, însuşĭ editorul recunósce că nu e 1399, cum ḑice acel letopiseţ, ci 1401; e sigur însă, că nicĭ 1399, nicĭ 1401 nu sunt adevĕrate, ci 1400, după cum resultă din chrisovul luĭ Alexandru-cel-Bun din 29 Iunie 1400, ce se află în colecţiunea Academieĭ Române. Ultimul act, ce cunóscem emanat de la Alexandru-cel-Bun, este din 20 Decembre 1431 (*Hurmuzaki*, Documente, Supl. I, t. I).

Pentru anul morţiĭ luĭ Alexandru, letopiseţul în cestiune pune data ***1434 Ianuarie 1.*** Acì n'ar maĭ puté să încapă vre-o îndoială; este vorba de un fapt petrecut în mănăstirea Bistriţa: aducerea rĕmăşiţelor mortuare ale luĭ Alexandru-Vodă şi astrucarea lor în interiorul biericeĭ aceleĭ mănăstirĭ. Un asemenea eveniment trebuià neapărat să se însemneze de cine-va în mănăstire, şi o aşà însemnare urmà negreşit să se reproducă de redactoriĭ letopiseţuluĭ «bistriţén». Atare conclusiune se presintă ca o necesitate logică, în cât editorul cu drept cuvînt întrébă (p. 19): «Cine puteà cunósce maĭ esact data

morții acestuĭ Domn, decât înșișĭ călugăriĭ mănăstiriĭ, în care el a fost îngropat?»

De aceea, d-l Bogdan nu esită un moment de a admite, că Alexandru-cel-Bun a murit la 1 Ianuarie 1434. Dar atuncĭ cum rĕmâne șirul întreg de documente interne și externe, carĭ ne dovedesc că dejà în 1432 Alexandru nu maĭ erà în viéță și că tronul se aflà ocupat de fiul sĕŭ Iliaș? La Archivele Statuluĭ din Bucurescĭ, în documentele Episcopieĭ Hușilor, se póte vedé chrisovul din 1432, prin care Iliaș, Domnul Moldoveĭ, întăresce moșia Brădicescĭ la doĭ boerĭ aĭ sĕĭ. Documentul este publicat de Părintele Melchisedec în opera sa *Chronica Hușilor*, 1869, pag. 149—150.

Tot din 1432 este un alt chrísov al aceluiașĭ Domn pentru moșia *Plotunescii*, tipărit în a mea *Revistă* (tom. VII, p. 370).

La 26 Februarie 1433, Iliaș-Vodă liberéză un alt chrisov, al căruia original îl posedă Academia Română; la 9 Aprilie 1433, acelașĭ Domn încheiă un tractat de comerciŭ cu locuiitoriĭ Sibiiuluĭ și cu Scaunele Săsescĭ. Tractatul este amintit în manualul meŭ de istorie pentru școlele secundare și primare (1886, p. 132); originalul se păstréză în archivul municipal din Sibiiŭ.

La 3 Iunie 1433, Iliaș-Vodă promite a da ajutor luĭ Vladislav, Regele Polonieĭ, în contra tuturor inimicilor sĕĭ (*Hurmuzaki,* Documente, Supl. I, t. I, Bucurescĭ 1890, pag. 581); la 4 Iunie același an, boeriĭ moldovenĭ depun jurămîntul de credință către Regele polon, potrivit actuluĭ de jurămînt al Domnuluĭ lor Ilie, care la 5 Iunie face acest act de jurămînt (*Hurmuzaki,* loc cit.); puțin după aceea Ilie e bătut de frate-sĕŭ Ștefan, care la 8 Octobre 1433 hărăzesce unuĭ boer un sat (*Hasdeŭ,* Archiva Istorică, I, 1, 81); la 13 Decembre 1433, Vladislav Regele Polonieĭ, restitue aceluiașĭ Domn maĭ multe ținuturĭ și-ĭ confirmă privilegiile asupra Principatuluĭ Moldoveĭ (*Hurmuzaki*, l. c.).

Tot în 1433 Iliaș-Vodă scrie Consiliuluĭ municipal din Brașov pentru un «Laurencius fusor monetarum nostrarum».

Prin urmare, dacă Alexandru-Vodă trăià încă în 1433 și n'a murit

decât la Ianuarie 1434, unde erà și ce făceà el în acest timp, când fiiĭ sĕĭ se succedaŭ pe tron și se luptaŭ pentru domnie?

D-l Bogdan (pag. 65) presupune, că «erà bolnav», «de óre-ce data chroniceĭ de la Bistrița nu pare să fie greșită și în jurămintele luĭ Iliaș și ale boerilor către Regele polon nu se vorbesce de mórtea luĭ Alexandru.» Este deci probabil, adaoge autorul, «că Iliaș și boeriĭ sĕĭ aŭ depus jurămînt Regeluĭ polon fiind încă în viéță Alexandru».

Acest mod particular de a utilisà documentele nu póte decât să ne surprindă In actele de jurămînt amintite se menționéză actele omagiale ale predecesorilor luĭ Iliaș, și anume: al luĭ Petru-Vodă, Roman-Vodă, Ștefan-Vodă, Alexandru-Vodă». Ar urmà óre că și Petru și Roman și Ștefan eraŭ încă în viéță în 1433, de óre-ce actul în cestiune nu dice niciĭ despre dînșiĭ că eraŭ morțĭ? Dar iată actul luĭ Iliaș-Vodă din 3 Iunie 1433, care nu maĭ dă pas la nicĭ o interpretare. El dice: «Quemadmodum nostri predecessores se subscribentes obligarunt, videlicet Petrus Waywoda, Roman Waywoda, Ztechko Waywoda, ac *genitor carissimus* nostri **condam** Alexander Waywoda.» Rĕmâne decĭ bine stabilit, că data morțiĭ luĭ Alexandru-cel-Bun: 1434 Ianuarie 1, indicată de letopisețul pretins bistrițén este greșită. Cum maĭ putem atuncĭ admite, că letopisețul s'a scris la mănăstirea Bistrița după isvóre analistice din timpul luĭ Alexandru-cel-Bun?

Dar să mergem maĭ departe. «La 1407, observă d-l Bogdan, începe și pomelnicul de la Bistrița; pe la 1407 începe probabil să se scrie și chronica de la Bistrița». De acì urméză că între pomelnic și letopiseț trebue să fie un acord perfect; scriitorul chroniceĭ nu puteà să nu consulte pomelnicul, dacă el scrià în mănăstire. Eĭ bine, indicațiunile pomelniculuĭ nu se potrivesc câtușĭ de puțin cu ale chroniceĭ. Pentru a da un singur exemplu, pomelnicul cunósce cincĭ soțiĭ ale luĭ Alexandru: Ana, Maria, Maria, Vasilisa, Anastasia; letopisețul numaĭ treĭ: Nécșa, Stanca, Marina. Cum că a existat Anca nu este permis a ne îndoi; în lăuntrul bisericeĭ dela Bistrița se vede până adĭ mormîntul eĭ cu o inscripțiune pusă de Ștefan-cel-Mare și care sună: «a înfrumusețat acest mormînt Dómneĭ

Ana, Dómna luĭ Alexandru-Vodă, muma luĭ Iliaș-Voevoda, care s'a mutat la vecĭnicele lăcașurĭ în anul 6926 luna Noembrie 2 (1417), sub egumenul popa Grigorie.» (*Episcopul Melchisedec*, Notițe istorice și archeologice, Bucurescĭ 1885, pag. 62). Letopisețul tace de Anca, de îngroparea eĭ în mănăstire, de Vasilisa, de Anastasia etc., de egumeniĭ carĭ aŭ administrat locașul și de alte multe întîmplărĭ păstrate de monumentele epigrafice și de actele contemporane.

D-l Bogdan însă găsesce mijloc și acì ca să împace lucrurile. D-sa ne spune, la pag. 65, că «*Nécșa* este indentică cu *Ana*». Este adevĕrat că acéstă stranie identificare nu ține mult, căcĭ nu maĭ departe decât pe pagina următóre tot d-sa ne încredințéză că: «*Margareta* de Lozonț, catolică, ar fi *Nécșa* din chronica bistrițénă».

Trebuì-va óre să maĭ insistăm? Sunt atâtea contradicerĭ între cele spuse pe o pagină și pe alta, în cât în definitiv nu putem tot-deauna hotărî ce crede și susține editorul. Ast-fel, acì ni se dice că «datele letopisețuluĭ de la Bistrița nu sunt esacte» și aci că «sunt atât de precise și esacte», și numaĭ după ce facĭ suma erorilor din letopiseț, pe carĭ însușĭ editorul le indică (p. 21, 22, 23, 32, 67, 68, 70 etc.), ajungĭ la conclusiunea, că afirmarea cea dintâiŭ fusese cea adevĕrată; dar atuncĭ se infirmă altă afirmare a autoruluĭ, spusă câte-va pagine maĭ înainte, că «letopisețul a fost scris (pag. 17), de nisce ómenĭ bine informațĭ asupra celor ce se petreceaŭ la curtea Domnilor (Alexandru-cel-Bun și fiiĭ sĕĭ Iliaș și Ștefan).»

Conchidem prin urmare, că nu póte fi vorba de «letopisețul de la Bistrița» și că tóte raporturile indicate între dînsul și chronica de la Slatina, chronica moldo-polonă, chronica luĭ Ureche, sunt de rectificat în total saŭ în parte. (1)

---

(1) D-l Bogdan susține (pag. 14), că și partea relativă la domnia luĭ Ștefan-cel-Mare a fost scrisă tot în mănăstirea Bistrița. Cum explică atuncĭ următórea notiță, ce se află din cuvînt în cuvînt și în chronica luĭ Ureche (ed. II Kogălniceanu, 158): «Intr'acelașĭ an, August în 29, fost-aŭ un mare cutremur peste tot pămîntul, *pe vremea când Domnul ședeà la prând?*» Se găsià óre în diua aceea Ștefan-cel-Mare la mănăstirea Bistrița? Iată ce ar fi trebuit d-l Bogdan să dovedéscă.

Traducerea textelor este în genere corectă; icĭ şi colo câte un cuvînt a rĕmas netradus saŭ nu şi-a găsit expresiunea proprie în limba română. Este de sigur greşit a se traduce **пѹшки велики** (pag. 46) prin «puştile cele marĭ» (pag. 61), când e vorba de ***tunurĭ*** şi când se puteà sci din chiar chronicariĭ nostri, că ***puşcă*** are semnificarea de ***tun***. La pag. 37 **пѹшкою** trebue tradus iarăşĭ prin ***tun***, iar nu prin ***puşcă***, cum face editorul (pag. 51).

De asemenea, în traducerea textuluĭ aşà numiteĭ «chronice serbo-moldovenescĭ» (pag. 91—96), s'aŭ strecurat maĭ multe erorĭ, din carĭ semnalăm pe cele următóre:

Textul slavon:	*Traducerea Bogdan:*	*Cum trebue tradus:*
Ѿтъ създаніа же мира до лѣта сихъ царіе, въ лѣтѡ .ѕѡѯз. (6867 = 1359) **ѡтъ толѣ произволеніемь божіемь нача са мѡлдавскаа землы.**	Aşa dar de la începutul lumiĭ până pe vremea acestor împĕraţĭ aŭ trecut 6867 de anĭ (1359 de la Christos); în acest an, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, s'a început ţéra moldovenéscă.	Iar de la facerea lumiĭ până pe vremea acestor împĕraţĭ, în anul 6867; de atuncĭ, cu bună-voinţa luĭ Dumneḑeŭ, s'a început ţéra moldovenéscă.
Ѿтъ тогожде лѣта въ лѣтѡ .ѕѡѯз. (6867 = 1359) **тоурци прѣидоша калипѡлю и прѣминиша бродь и пріаша многыа страны къ западомь, и ѡтъ толѣ....**	In acelaşĭ an 6867 (= 1359) aŭ trecut Turciĭ Calipole şi-aŭ luat Vadul şi aŭ cucerit multe ţinuturĭ din spre apus....	Tot din acelaşĭ an, în anul 6867, Turciĭ aŭ venit la Calipole şi aŭ luat Vadul şi aŭ cuprins multe ţĕrĭ cătră apus; şi de atuncĭ .... etc.
Таже двоимь мимошедшіимь лѣтомь ѡтнелиже тоурци калипѡле прѣидоша (1) **въ лѣтѡ .ѕѡѯѳ.** (6869 = 1361) **погыбе момчило періторскыи.**	Doĭ anĭ după ce aŭ trecut Turciĭ Calipole, în anul 6869 (=1361), aŭ perit Momcilo din Peritor.	Asemenea doĭ anĭ trecênd după aceea aŭ luat, Turciĭ Calipole. In anul 6869, aŭ perit Momcilo din Peritor.

(1) Aci trebue punct, căcĭ începe o nouă proposiţiune, cum se află şi în Sarandapor (Wissensch. Mitheil. aus Bosnien, IV, 1896, p. 371), ca să nu maĭ citĕm analele sĕrbescĭ. — **Ѿтнелиже** trebuià scris: **отъ нели же.**

Въ лѣтѡ . ҂ѕцка . (6921=1413) моусїа ходи на новобрѣдо, а послѣди спoустивь едно лѣто разсыпа блъгары и ѡтъ тогожде лѣта закланъ бысть на искроу;	In anul 6921 (= 1413) merse Musia la Novobrdo, iar după un an împrăștie pe Bulgarĭ; în acelașĭ an fu omorît la Iscra;	In anul 6921, Musia se duse la Novobrdo, iar după aceea, trecênd un an, împrăștie pe Bulgarĭ, și după acelașĭ an fu *înjunghiat* la Iscra;
Въ лѣтѡ . ҂зк . (7020=1512) мѣсаца априлїа .і. оставлъ блаѕить царство свое богомрѣзкомоу своемоу сыноу селимѹ и въ то лѣто при благочьстиваго iѡ богдана воеводѣ бысть морь и съмрътоносїе и ѡ въсе нестроенїе въ земли мѡлдавское, ѡво ѡтъ божїа попоущенїа съмрьть, ѡво же гладь, ино же частаа събиранїа въ вѡискахъ, ꙗко мнѡгымъ глаголати быти сицевыа зли веще ради настати злочьстиваго царѣ ꙗкоже пишеть са о антихристѣ.	In anul 7020 (1512), luna luĭ Aprilie în 10, lăsă Baiazet împĕrăția fiuluĭ sĕŭ, spurcatuluĭ Selim, și în acelașĭ an, pe timpul cuviosuluĭ Io Bogdan-Voevod, aŭ fost bólă și mórte multă și multă neorînduială în țéra Moldoveĭ: ba fómete, ba dese strîngerĭ de oștĭ, așà că mulțĭ ḑiceaŭ că acestea sunt semne rele și că are să se ridice rĕutăciosul țar carele se chémă Antichrist, precum scrie în cărțĭ.	In anul, 7020 luna Aprilie 10, lăsă Baiazet împĕrăția sa impiuluĭ sĕŭ fiŭ Selim, și în acelașĭ an, pe timpul prea bine-credinciosuluĭ Ion Bogdan Voevod, fost-aŭ epidemie și mórte multă și multă neorînduială în țéra Moldoveĭ, fie din voia luĭ Dumneḑeŭ mórte, fie fómete, fie dese adunărĭ de oștĭ, în cât mulțĭ ḑiceaŭ că din causa unor lucrurĭ așà de rele o să vie împĕratul cel impiŭ, după cum se scrie despre Antichrist.

Maĭ relevăm încă și un alt ciudat mod de a pricepe textele. Este vorba de pasagiul din prefața luĭ Miron Costin: y czy prędzey moię chronikę moldawski narod czytac bedzie, czy prędzey zginie, care după traducerea editoruluĭ sună: «și fie că poporul moldovenesc va ceti maĭ întâiŭ chronica mea, *orĭ maĭ* întâiŭ *va perì*». D-l Bogdan deduce din acest pasagiŭ (pag. 148): «tonul elegiac și desnădĕjduitor» al luĭ Miron Costin, care erà așà de desperat, în cât se temeà că poporul moldovenesc «va peri înainte de a ceti chronica luĭ»! Costin a voit să spună tocmaĭ contrariul: «chronica luĭ póte va peri înainte de a o ceti poporul moldovenesc». Ar fi chiar greŭ să pu-

nem în sarcina unuĭ bărbat de talia luĭ Miron Costin o așà de presumțiósă credință, dacă nu o copilărescă temere, că maĭ curînd aveà să péră némul moldovenesc decât mica luĭ scriere!

Contra-sensurĭ de acest fel maĭ sunt și altele, pe carĭ nu le maĭ relevăm. In fine observăm, înainte de a încheià, că rĕŭ face editorul de transformă localitatea *Odywoy* din chronica luĭ Miron Costin în *Odăĭ* și o caută în județul Buzĕŭ, plaiul Pîrscov, citând Dicționarul Frundescu, unde se află vre-o 33 de localitățĭ cu numele *Odăĭ*. Chronicarul spune lămurit, că *Odiwoy*, Cornățelul, Cetatea-de-Flocĭ, Grădiștea «sunt saŭ pe Dunăre, saŭ aprópe de Dunăre». Nu erà óre maĭ natural, ca d-l Bogdan să deschidă acelașĭ Dicționar Frundescu la numele *Hodivoie,* unde ar fi găsit o comună *Hodivoie* în jud. Vlașca, nu departe de Giurgiu, stațiune poștală și localitate cunoscută deja din Dionisie Fotino, frațiĭ Tunusli și din alte isvóre, ca reședința uneĭ căpitănii?

* * *

După aceste constatărĭ și observațiunĭ, n'aș puté recomendà, ca să fie premiată lucrarea d-luĭ Bogdan, decât numaĭ dacă D-vóstrĕ n'ațĭ găsi altă operă maĭ meritorie.

A. C. Cuza, ***Monopolul alcooluluĭ. Discursurĭ. Bucurescĭ 1895.***
Țĕraniĭ și clasele dirigente. Discursurĭ. Iașĭ 1895.
***Raport de d l* A. Papadopol-Calimach.**

Subsemnatul, fiind însărcinat cu adresa d-vóstre No. 7.650 din 16 Ianuarie a face rapórtele speciale asupra cărților presentate la concursul premielor (Premiul Năsturel-Herescu din Seria B) de d-l A. C. Cuza: *Monopolul alcooluluĭ* și *Țĕraniĭ și clasele dirigente,* am onóre a vĕ supune, că aceste lucrărĭ merită să fie premiate cu Premiul Năsturel-Herĕscu seria B.

Studiele aprofundate din tóte punctele de vedere, carĭ fac obiec-

tul cercetărilor autoruluĭ, afară de acele ce se adreséză Camerelor legiuitóre, în aceste cărțĭ, în ce privesce cercetările despre *monopolul alcooluluĭ*, care se agită în maĭ multe țĕrĭ și chiar ḑilele trecute s'a introdus în Rusia, datele statistice, și studiul despre țĕranĭ și clasele dirigente, sunt fórte instructive și dovedesc un studiŭ serios și util, cum și partea istoriculuĭ cestiunilor. Aceste apar în tótă cuprinderea cărților acestora.

Sunt dar, precum am ḑis, de părere a se decerne pentru aceste cărțĭ d-luĭ A. C. Cuza Premiul Năsturel-Herescu seria B, de 4.000 leĭ.

Haralamb G. Lecca, *Prima. Bucurescĭ 1896.*
Raport de **d-l D. C. Ollănescu.**

Prima este o culegere de poesiĭ de la 1890 — 1895, pe care un talentat tînĕr, d-l Haralamb G. Lecca, a presentat-o Academieĭ pentru Premiul Năsturel-Herĕscu, de 4.000 leĭ. Cartea, cu îngrijire imprimată la «Tipografia Nouă» Grigorie Panaitescu, pórtă în fruntea eĭ o prefață datorită peneĭ maestre a Colegului nostru d-l B. P. Hasdeŭ.

Cele 51 de bucățĭ poetice din acest volum cuprind 230 de pagine, ceea ce însemnéză că amplitudinea lor este maĭ mult decât obicĭnuită și că autorul posedă o imaginațiune bogată. Tocmaĭ însă pentru că are o abundentă închipuire, că contrastele, asemĕnările și metaforele sale sunt meșteșugite, viĭ, colorate, că ritmul versurilor e în deobște plăcut, rima adesea fericită, iar limba curată și curgĕtóre; tocmaĭ pentru că are asemenea însușirĭ, trebue să constatăm că poetul ne face impresiunea de a nu voi de multe-orĭ să ție socotélă de dînsele și de a se perde în lungimĭ obositóre și inutile, orĭ ca fluturul rĕsleț atinge icĭ și colo o flóre și apoĭ își arde aripele în para lumînăriĭ. Maĭ mult chiar, găsesc că d-l Lecca are și darul de a-șĭ aminti câte odată frumusețile și gin-

găşiile poetice însemnate cu alb în cartea obştescei memorii, aşà că, întîlnindu-le în versurile sale, ele îţi fac plăcere şi te bucură, ca vederea unui obraz simpatic într'o glótă de necunoscuţi, deşi póte îţi pare rĕŭ atunci că şi cele-lalte nu-ĭ sémĕnă!

Fără îndoială, lucrararea acésta este meritorie.

Şi «după *Prima*, cum ḑice d-l Hasdeŭ, nu e tocmaĭ greŭ de a prevedé ceea ce va fi *Secunda.*»

Intrând decĭ în amănunte, găsesc că poesia d-luĭ Lecca, prea bogată în descripţiunĭ, este fatalmente puţin mişcătóre. Notele eĭ de înduioşare sunt înnecate într'un potop de colorĭ, de icóne, de impresiunĭ, ce, în sborul înflăcărateĭ minţĭ şi în graba condeiuluĭ, i se presintă pentru o singură idee. De aceea repetiţiunile, nu de cuvinte, nu de metafore, ci de impresiunĭ, sunt fórte dese şi aŭ neajunsul de a pune banalităţĭ, lucrurĭ de prisos, alăturea de lucrurĭ puternice, frumóse şi originale.

Acesta este póte un *efect* al tinereţiĭ poetuluĭ; n'ar puté însă să se prefacă el în *defect*, dacă, nemoderându-şĭ pornirea, nesupuindu-se judecăţeĭ şi criticeĭ, ar căutà să-şĭ creeze ast-fel un gen propriŭ, fără îndoială atuncĭ, vrăjmaş cetitoruluĭ şi cu totul protivnic adagiuluĭ cunoscut: «Qui ne sait se borner, ne sut jamais écrire!»

Să nu crédă însă d-sa că cel-lalt adagiu celebru: «Brevis esse laboro, obscurusque fio!» i-ar puté fi dăunător, căcĭ orĭ-cât ar trece materia sa poetică prin sita — dacă o pot numi ast-fel — a uneĭ raţionale selecţiunĭ, tot iĭ va rĕmâné în de-ajuns, pentru a îndreptăţi profeţia, menţionată maĭ sus, a ilustruluĭ nostru Coleg.

La noĭ mulţĭ, prea mulţĭ chiar, iubesc *frasa* maĭ presus de orĭ-ce. Când o rostesc orĭ o scriŭ, rotundă, sonoră, pretenţiósă orĭ patetică, socot că le-aŭ crescut aripĭ pe umerĭ, şi din înălţimea zădărniciei lor, privesc cu îngâmfare efectul produs de dînsa asupra lumiĭ mărunte. Sunt fericiţĭ în clipa aceea, şi acésta este unica îndreptăţire sub care ascund de multe-orĭ o lipsă totală de ideĭ, saŭ o goliciune de suflet vrednică de milă!

La d-l Lecca, lucrul se petrece cu totul de alt-fel.

D-sa este înamorat de *perifrasă*. Forma acésta largă, mlădiósă, îngăduitóre, se îmbină minunat cu talentul și felul sěŭ de gândire. Strălucite orĭ *încețoșate* (pentru a întrebuințà o expresiune favorită a sa), vióe, sprintene, greóe și *bolnave* (altă expresiune a sa), ele se desfășură fără de hotar, de la prima pagină până la cea din urmă, dându-ne ilusiunea unuĭ caleidoscop, dintre valurile mișcătóre ale căruia trebuesc deslușite colorile curcubeuluĭ!

Din acéstă causă, cred, că *simțemîntul*, isvor de însuflețire al poesieĭ, este la d-sa puțin apreciabil și cetirea celor maĭ multe bucățĭ, corecte și curgĕtóre ca formă și ca limbă, ne lasă aprópe recĭ, abià cu impresiunea uneĭ straniĭ musicĭ, din care nu ne maĭ amintim mare lucru. De alt-fel, nicĭ este cu putință lirismuluĭ descriptiv, care până acum pare a fi genul poetuluĭ, să dea un avînt prea mare simțiriĭ, care nu se póte înfățișà prin cuvinte saŭ imaginĭ frumóse, ci trebue să rĕsară puternică, gingașă orĭ tristă, din întregul lucrăriĭ, asemenea ḑeițeĭ ce se desprinde vrednică de admirare din bucata de marmoră, sub dalta maestruluĭ sculptor. De acì imputarea făcută poetuluĭ, că a jertfit reminiscențelor originalitatea proprielor cugetărĭ și că, din chlamida smălțuită în care și-a îmbrăcat ideile, ese maĭ mult miros de mucigaiŭ decât de florĭ primăvaratice, ca vîrsta fericită în care scrie!

Nu voiŭ să ḑic prin acestea, că o bucată, de pildă ca *Nestatornicie* (pag. 190), nu e plină de vervă și de căldură; că în *Imposibil* (pag. 156), nu trăesce amintirea unuĭ «dor neînfrînat» și că ilusiunea «uneĭ zadarnice și crude așteptărĭ a iubiteĭ» nu e singura care maĭ póte mângâià o inimă rănită; orĭ că în *Ném rĕŭ* (pag. 225), cu tótă cruditatea unuĭ realism voit par'că într'adins, nu sunt simțeminte adevĕrate și că întréga poemă nu este o icónă a patimelor rele și vinovate ce stăpânesc ființe criminale ca Petre și degradate ca Lelia orĭ ca Ana.

In acelașĭ timp, nu pot ascunde că bucata *In cimitir* (pag. 38), nu séměnă cu poesia luĭ Vlahuță: «Dormĭ iubito, dormĭ în pace», deși stă mult maĭ jos decât dînsa; că *De Profundis* (pag. 46) e o înșirare de cugetărĭ filosofice confuse și tendențióse, înnotând

în valurĭ de amănunte descriptive, ce plac atât poetuluĭ, dar nu produc mare impresiune; că partea întâia din *Cătălin și Simziana* (pag. 56) ne amintesce, în maĭ mic, tabloul minunat al sereĭ în vatra satuluĭ din «Sburătorul» luĭ Eliade; iar în privirea simțemintelor exprimate de către flăcăul și fata ce se iubesc, nu sciŭ de ce a pus în gura unor persóne simple și neobicĭnuite cu înalta filosofie a dragosteĭ cuvinte ce de abià ar fi potrivite în gura unor tîrgovețĭ!

In *Ispita* (pag. 62), poetul e prea abundent, bogata sa imaginațiune se revarsă prea cu prisos în nisce subiecte ce nu comportă nicĭ merită atâta lux de imaginĭ, de asemĕnărĭ, de vorbe. Nu cred de alt-fel că bogăția să aibă esențialmente caracterul de a polei cu aur până și petrele de pe ulițe, numaĭ pentru a face o cale strălucită unuĭ convoiŭ de mărunțișurĭ.

Notez o frumósă descriere a furtuneĭ în *Scrisórea soldatuluĭ* (pag. 79). In *Două rugĭ* (pag 93), ateismul poetuluĭ e de prisos, căcĭ are aerul de a nu fi sincer și de a fi pus acolo maĭ mult pentru producerea unuĭ efect de contrast, decât acela al uneĭ convingerĭ hotărîte; căcĭ dacă ateul négă existența luĭ Dumnedeŭ, cum póte tot pe acelașĭ Dumnedeŭ să-l încarce de blesteme?

La Spital (pag. 159), iată una dintre bucățile, în carĭ d-l Lecca se complace — de sigur ca fost elev de medicină — întru a ne face descripțiunĭ și a intrà în amănunte, carĭ de n'ar fi prea minuțióse, prea voite, prea pretențióse, s'ar puté dice că sunt icóne suggestive ale mizerieĭ, ale vieţeĭ triste ce duc nenorociţiĭ ajunșĭ să cerșéscă sănătatea la porțile acestor.... Institute de caritate!

Nu voiŭ să caut cértă d-luĭ Lecca, dar bolnava d-sale de:

> La patul 3, din sala lungă, cu frigul spaimeĭ prins în gând,
> Bolnavă albă ca ninsórea îșĭ *trage sufletul* plângênd;

și de la pag. 165, până ce móre la pag. 168, acéstă bolnavă vorbesce, se sbuciumă, se plânge fără de încetare, ca și cum operațiunea cea din urmă a vieţeĭ, *de a-șĭ trage sufletul,* s'ar asemĕnà cu deprinderile tenorilor din operele italiane, carĭ, tocmaĭ când sunt rănițĭ de mórte, cântă maĭ îndelung și maĭ cu foc!

Ca factură, am ḑis că versurile d-luĭ Lecca sunt corecte; ele însă pórtă stampila temperamentuluĭ, în deobşte plin de nervositate, al poetuluĭ, care lucrând repede şi voind să dea o formă concretă grăbitelor sale gândirĭ, negligéză une-orĭ ritmul, scâlcie rima şi face împerecherĭ de cuvinte nepotrivite saŭ vrăjmaşe unul altuia.

Am observat, de pildă, şi acésta e o deprindere comună celor ce scriŭ versurĭ la noĭ, că persóna a treia plurală a verbelor de întâia conjugare, adecă: ***rĕsună***, ***cântă***, ***întunecă***, e înlocuită prin I-a persónă de la singular: ***rĕsun***, ***cânt***, ***întunec***, şi acésta maĭ ales la finele versuluĭ, pentru a înlesni rima.

Dacă ar fi în cuprinsul versuluĭ şi dacă vocala ***ă*** s'ar eliminà pentru eufonie saŭ trebuinţă ritmică, tot ar maĭ fi o justificare, dar aşà la sfîrşit şi în tot-deauna, prea vor să dea uneĭ greşelĭ de gramatică aerul uneĭ licenţe poetice, şi acéstă licenţă nicĭ chiar poeţilor, cărora multe se értă, nu póte fi permisă.

Aşà de ex., pag. 74:

> Cât eraŭ de fericite neuitatele momente,
> Când în braţe, gură 'n gură, te strîngeam c'un foc nebun,
> Şi cât sunt de'ntristătóre tânguióséle accente,
> Ce din córdele bolnave de pe lira mea ***rĕsun***.

La pag. 93:

> Al lumeĭ tată, bun Părinte,
> A-Tot-Puternice stăpân,
> Ascultă ruga mult ferbinte
> Pe care buzele ***mi-o'ngân***.

La pag. 114:

> Ţînţariĭ hrană ***caut***,
> S'aude glas de flaut.

Şi altele şi altele! Dar pretutindenea pedeca pusă gramaticiĭ e din causa sărăcieĭ orĭ nedibăcieĭ de rimă, căcĭ adecă poetul nu găsià uşor alt ceva care, la córda versurilor sale, să sune potrivit cu ***nebun*** decât ***rĕsun*** (în loc de ***rĕsună***), cu ***stăpân*** decât ***îngân*** (în loc de ***îngână***) şi cu ***flaut*** decât ***caut*** (în loc de ***caută***)?

E drept că acest obiceiŭ rĕŭ este un *idiotism* bucurescén, ca

și acela de a ḑice: *case noĭ*, *haine noĭ*, în loc de *case nouĕ*, *haine nouĕ*.

Maĭ găsesc apoĭ, tot pentru trebuința rimeĭ, vorba *sorțiĭ* în loc de *sórteĭ*, fiind-că alt-fel n'ar puté să rimeze cu *morțiĭ;* spre pildă la pag. 48:

. . . . nu te plânge contra *sorțiĭ*,
Nu dori să'ntorcĭ privirea peste țĕrmurile *morțiĭ*.

Ibidem:

. . . . dormĭ sub aripile *sorțiĭ*,
Dormĭ în póla nesimțiriĭ, pe tărîmurile *morțiĭ*.

Constat iar că verbul *a luà* are numaĭ o singură silabă la d-l Lecca, așà că vedem versurĭ ca cele de la pag. 128:

Mi-a *lŭat* ca la o haină, pe care-o tot descóse;

orĭ ca la pag. 225:

S'a 'nfundat, să dea prin cârciumĭ tot *ce-a lŭat* din munca luĭ.

Cu rînduiala acésta, versul are tot-deauna câte o silabă maĭ maĭ mult și ritmul șchiópătă.

In fine găsesc versurĭ de tot bizare, ca la pag. 22:

Și maĭ târḑiŭ, când *viéța prin ea o să te plimbe*.

Pag. 29:

Cât venin i-a curs pe suflet, nimenĭ nu l'a mĕsurat.

Pag. 42:

Imĭ *amoarte* toată carnea.

Pag. 49:

Toțĭ să musce din minciună, și minciuna din ceĭ slabĭ.

Pag. 75:

Deși *inima-țĭ* alăturĭ n'o să fie *să-mĭ vorbească*.

Pag. 96:

Să ud păcatele 'nsutite.

Pag. 116:

Să-mĭ sângerĭ plămâniĭ, să nu maĭ trăiască.

Pag. 180:

Și te uită *ce păcale ne-aŭ tăiat.*

Pag. 198:

Să nu se 'mplinească a tale poeme.

Se vede lămurit din aceste exemple aceea ce ḑiceam maĭ sus despre împerecherea nepotrivită de cuvinte, ce produc ast-fel un ciudat contrast, dacă nu chiar un înțeles maĭ mult decât nepotrivit.

Limba care o scrie d-l Lecca este limpede, expresiunile sunt alese și, cu tot realismul adesea brutal al conceptuluĭ, ele nu depășesc hotarul buneĭ cuviințe. Realismul d-sale nu constă în expresiunĭ, ci în imaginĭ.

De aceea aș fi dorit póte, ca limba sa poetică să fie cât maĭ mult ferită de franțuzisme, atât de puțin trebuincióse când autorul își dă silința să exprime prin cuvinte curat românescĭ chiar cele maĭ intime nuanțe ale gândiriĭ.

Așà, vedem în versurile d-sale: *mansardă* pentru a rimà cu *bardă* (tot rima vinovată!), *sumbră* rimând cu *umbră, regret* idem cu *poet, imploră, lugubru, orbite, funebru, sensibil, orgoliŭ, oroare, salvare* și multe altele; precum la pagina 58 ḑice:

Lasă glasul să-țĭ ascult,
Căcĭ cu cât eștĭ maĭ aprópe, cu atât *te vreaŭ* maĭ mult.

Te vreaŭ nu e românesc și nu are la noĭ însemnarea ce are *je te veux* al francesuluĭ; în tot casul e forțat, decĭ nu e frumos, nu e artistic.

Dacă expresiunĭ ca cele de sus sunt póte admise în scrierea și vorbirea curentă, ele nu staŭ bine într'o bucată de prosă maĭ îngrijită și cu atât maĭ puțin în poesie, care trebue să fie rĕsunetul cel maĭ armonios al proprieĭ tale limbĭ.

Cu tóte acestea, repet că lucrarea d-luĭ Lecca este meritorie, și dacă poesia d-sale nu ne înalță și ne încălḑesce inimile ca poesia luĭ Alecsandri, nu dă un noŭ și puternic avînt cugetăriĭ întru cercetarea adevĕruluĭ și nu despică sufletul omenesc ca Eminescu,

nicĭ statornicesce măcar o formă originală, totușĭ recunosc că ea este o chezășuire puternică despre talentul real al tînĕruluĭ poet, care nu mĕ îndoesc că va obţiné într'un apropiat viitor suprema d-vóstre consecraţiune.

Până atuncĭ însă, asociându-mĕ din tótă inima cu menirile cele maĭ fericite și cu profeţiile măgulitóre ce se fac tînĕruluĭ poet și laude aducênd acesteĭ a sale *Prime* încercărĭ, să-mĭ fie permis a nu vĕ da îndemnul de a-ĭ atribui Premiul Năsturel-Herĕscu de 4.000 leĭ, atribuit celeĭ maĭ bune cărţĭ de poesie din cursul anuluĭ 1895.

I. Neniţescu, *De la Româniĭ din Turcia Europeană. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **A. D. Xenopol.**

Scrierea d-luĭ Ioan Neniţescu, *De la Româniĭ din Turcia Europeană,* asupra căreia onorabila comisiune mi-a cerut să-mĭ daŭ părerea, este o lucrare întinsă, care cuprinde 608 pagine marĭ in-8°, frumos tipărită, înzestrată cu aprópe una sută de fotografiĭ originale luate de însușĭ autorul la faţa loculuĭ și carĭ înfăţișéză tipurĭ de ómenĭ și aspecte ale locurilor din regiunile locuite de Armânĭ, numele naţional al Românilor din Peninsula Balcanuluĭ.

Sistemul urmat de d-l Neniţescu în expunerea resultatuluĭ explorărilor sale este acela al uneĭ simple, dar atrăgĕtóre, povestirĭ de călĕtorie, însemnată de acel ce o făceà pas cu pas, din localitate în localitate, descriind cum îĭ venià sub pană frumuseţile naturiĭ saŭ întîmplărĭ din călĕtorie, reproducênd convorbirile avute cu deosebite personagiĭ întîlnite în cale, precum și cugetările ce tóte aceste întipărirĭ le trezià în mintea autoruluĭ. Acest sistem are folósele și neajunsurile sale. El răpesce cărţiĭ caracterul uneĭ cercetărĭ sciinţifice și-ĭ dă maĭ curînd unul literar. In loc de capitole referitóre la materiĭ, se întîlnesc popasurĭ făcute în dru-

mul sĕŭ; aceeașĭ cestiune revine adese-orĭ de două saŭ de treĭ orĭ sub condeiul autoruluĭ. Cercetările sale sunt împrăștiate și resultatele lor trebue culese din tot cuprinsul scrieriĭ; ele nu rees de la sine, cum s'ar întîmpla lucrul, dacă poporul Armânilor ar fi fost cercetat din diferitele puncte de vedere ale unuĭ studiŭ etnografic. Sistemul urmat de d-l Nenițescu are însă și un merit netăgăduit, acela de a înlăturà ariditatea unuĭ studiŭ și de a introduce cu tóte aceste aceleașĭ adevĕrurĭ pe calea mult maĭ plăcută a întipăririlor estetice. ***Miscuit utile dulci,*** cum dice Horațiu. Scopul urmărit de d-l Nenițescu în scrierea d-sale, scop de care trebue să ținem sémă, a fost de a atrage luarea aminte a poporuluĭ nostru asupra fraților sĕĭ din Peninsula Balcanuluĭ și, prin o plăcută și atrăgĕtóre povestire de călĕtorie, să-l pună în putință de a culege o mănósă recoltă de ideĭ și de simțeminte. Este de nevoe pentru poporul nostru, cel întins dar rĕschirat și expus din tóte părțile la prigonirĭ și amenințărĭ în a luĭ existență, de a întărì chitul ce trebue să unéscă împrăștiatele luĭ mădulare, de a trezì simțemîntul solidarităţiĭ némuluĭ, de a cimentà cât se póte maĭ mult dragostea către elementele despărțite de noĭ, căcĭ un popor nu trăesce numaĭ ca materie, ci și ca idee. Cartea d-luĭ Nenițescu urmăresce cu totul alt scop decât aceea bunăóră a d-luĭ Weigand, care studiază maĭ mult elementele psichologice al poporuluĭ armânesc din punct de vedere curat sciințific și este eminentă, însă abordabilă numaĭ erudiților. Scrierea luĭ Nenițescu e menită a trezì în sufletul orĭ-căruĭ cetitor o adîncă simpatie pentru obiectul cercetărilor sale, ramura *armânéscă* a poporuluĭ român, căcĭ e un lucru neîndoelnic pus în cea maĭ vie lumină prin scrierea ce o analisăm, anume eminentele însușirĭ morale și intelectuale ale acestuĭ nobil vlăstar al némuluĭ nostru. Tóte cercetările d-luĭ Nenițescu l'aŭ convins despre un fapt de o însemnătate netăgăduită, marea curățenie morală a familieĭ armânescĭ. D-sa explică, din adînca nevoe de a-șĭ păstrà puritatea moravurilor, retragerea acestuĭ popor în creeriĭ munților, unde viéța este grea și agonisirea traiuluĭ anevoiósă. In asemĕnare cu acéstă curățenie a moravurilor armânescĭ, d-l Nenițescu

aduce o mulţime de dovedĭ de lipsa de moralitate a Bulgarilor şi a Grecilor, căcĭ aceştĭ din urmă exercită o influenţă degradatóre chiar şi asupra Armânilor ce se daŭ în apele lor, — aşà numiţiĭ Grecomanĭ. Armâniĭ sunt apoĭ şi elementul cel maĭ inteligent din Peninsula Balcanuluĭ, şi dovedile acestuĭ fapt rĕsar la fie-ce pas din scrierea d-luĭ Neniţescu: meşterĭ în deosebitele meseriĭ, precum argintarĭ, cismarĭ, croitorĭ în haine bogate, eĭ exercită şi profesiunile liberale de architecţĭ şi dascălĭ. Casele lor sunt cele maĭ frumóse, maĭ încăpĕtóre, maĭ curate şi maĭ bine ţinute de mâna neobosită a gospodineĭ armânce. Aristocraţia intelectuală a Peninsuleĭ este representată de elementul armânesc, fapt de o mare însemnătate socială şi care, deşi erà cunoscut maĭ de mult, este pus în o lumină nouă şi vie prin observaţiunile personale ale d-luĭ Neniţescu.

Bogăţia Armânuluĭ provine însă din munca sa stăruitóre şi neobosită, şi cu drept cuvînt respinge d-l Neniţescu asemĕnarea făcut de Weigand în acéstă privire între Armân şi Evreŭ.

Acest element etnic, atât de interesant în privirea însuşirilor sale morale şi intelectuale, nu este aşezat în o massă mare şi compactă, ci este rĕspândit în insule, mare parte flotante, de poporaţiune aprópe nomadă, printre némurĭ aşezate de altă naţionalitate, Albanesĭ, Sêrbĭ şi Bulgarĭ, căcĭ elementul grecesc nu există ca popor, ci numaĭ ca influenţă culturală. Bulgariĭ trăesc ceĭ maĭ mulţĭ viéţa miserabilă a şerbuluĭ, muncitor pe pămîntul Turculuĭ saŭ al Albanesuluĭ; dar acest popor bulgăresc, cu tótă injosita luĭ condiţiune actuală are viitorul pentru el, de óre-ce se ocupă cu agricultura şi iea mereŭ pămîntul în stăpânire, cu cât se emancipéză din starea luĭ aşà de degradată; apoĭ e fórte prolific şi ameninţă a copleşi prin numĕrul luĭ pe acela al tuturor celor-lalte elemente. De aicĭ maĭ ales se ridică pericolul pentru Armânĭ, nu din partea panelenismuluĭ, care a ajuns a fi aprópe numaĭ o legendă. Prea bine spuneà d-luĭ Neniţescu un Armân din partea loculuĭ: «Noĭ nu ne temem nicĭ cum de stigleţiĭ panelenismuluĭ. Grecĭ *nu sunt* în Macedonia, eĭ vor să facă Grecĭ, şi dacă nu aŭ isbutit până erĭ, astădĭ în zadar se maĭ

muncesc. De corbiĭ panbulgarismuluĭ însă trebue să ne temem, căcĭ propaganda bulgară n'are nevoe să facă Bulgarĭ. *Bulgarĭ sunt* în Turcia, și bordeele lor sunt pline de copiĭ.»

E drept că ceea ce slăbesce puterea de împotrivire a elementuluĭ armânesc este despărțirea luĭ în cele două tabere: acea a Armânilor curațĭ și acea a Grecomanilor, adecă partisanĭ aĭ grecismuluĭ. Erà un timp când tot Armânul considerà ca lucrul cel maĭ de onóre a fi luat de Grec, când toțĭ ìșĭ vĕrsaŭ sângele pentru causa grecéscă, precum aŭ făcut'o în lupta pentru emanciparea Grecieĭ, care emancipare a înflorit pe mormintele Românilor din Peninsula Balcanuluĭ; când fie-care Armân îmbogățit prin munca luĭ rodnică și stăruitóre credeà de datoria luĭ a înzestrà capitala Grecieĭ cu câte un monument saŭ o instituțiune ce costà milióne, ast-fel că Atena a reînviat din morțĭ cu baniĭ Armânilor. Acum acéstă direcțiune a spirituluĭ armânesc a început a maĭ slăbi, căcĭ s'a ridicat împotriva eĭ curentul național, consciința Armânilor ca popor deosebit de Grecĭ și înrudit cu Româniĭ de la Dunăre, și către noul regat ce cresce și înfloresce tot maĭ mult în vadă și putere se îndréptă privirile uneĭ părțĭ tot maĭ numeróse din poporul Armânilor, maĭ ales că paralel cu suirea pe cer a steleĭ poporuluĭ român se cobórâ aceea a moștenitorilor vechilor Elenĭ, cu tóte că și ea de abià a rĕsărit. Acésta e partea cea maĭ caracteristică a desvoltăriĭ maĭ nouĕ a poporuluĭ armânesc, parte pusă cu deosebire în lumină prin scrierea d-luĭ Nenițescu.

Poesiile naționale datorite penelor d-luĭ Ștefan Cĭonescu, Tașcu Iliescu și alțiĭ, caută să facă a străbate iubirea limbeĭ și a némuluĭ în straturile poporuluĭ armânesc și să îndrepte, odată cu redeșteptarea consciințeĭ naționale, mintea aceluĭ popor către *țéra cea mare,* cum numesc Armâniĭ în limbagiul lor colorat regatul Românieĭ.

Cartea d-luĭ Nenițescu este interesantă și prin descrierea amănunțită a fórte multe localitățĭ armânescĭ, care descriere ne pune în posițiune a cunósce pe deplin condițiunile de existență ale fraților

noștri de peste Dunăre. In multe casurĭ, d-l Nenițescu aruncă privirĭ asupra istorieĭ localităților descrise de d-sa.

O împrejurare care-l preocupă fórte mult este numĕrul total al poporațiuniĭ armâne. Asupra acestuĭ punct este aproape cu neputință a se ajunge la resultate positive, din causa lipseĭ depline de orĭ-ce date statistice. D-l Nenițescu a căutat să încunjure greutatea, prin cercetărĭ repetate în deosebite locurĭ și provenind din deosebite isvóre asupra numĕruluĭ poporațiuniĭ armânescĭ. D-sa se opresce, după combinarea tuturor datelor culese de d-sa, la cifra de vre-o 900.000—1.000.000 de suflete, cifră fórte deosebită bunăóră de acea a d-luĭ Bérard, care dă numaĭ 300.000.

Acéstă deosebire se explică însă în parte, dacă luăm în privire că Bérard da drept Grecĭ pe Armâniĭ grecomanĭ.

Cartea d-luĭ Nenițescu maĭ are apoĭ și un merit literar. Este scrisă în o frumósă și curgĕtóre limbă românéscă, plină de descrierĭ plastice și frumos încondeiate. Se cunósce, că mintea ce a conceput-o e înzestrată cu darul poesieĭ, care preface orĭ-ce atinge din sérbăd trup în caldă închipuire.

Sunt de părere că atare lucrare, fructul uneĭ călĕtoriĭ obositóre și periculóse în o țéră aprópe sĕlbatecă în privirea administrativă, merită premiul pe care autorul îl solicită de la Societatea nóstră.

Ea este frumos scrisă, atrăgĕtor alcătuită, și înfățișéză o netăgăduită valóre sciințifică, prin faptul că stabilesce adevĕrurĭ nouĕ și pe cele cunoscute le întăresce prin dovedĭ nouĕ, căcĭ ce e sciința alt ceva decât dovedirea adevĕrurilor!

Radu D. Rosseti, *Prosă și Epigrame. Bucurescĭ f. a.*
Din inimă. Poesiĭ. Bucurescĭ 1895.
Cartea Dragosteĭ, Bucurescĭ 1896.
Raport de d-l **D. C. Ollănescu.**

D-l Radu D. Rosetti a presentat pentru Premiul Năsturel-Heréscu de 4.000 leĭ treĭ lucrărĭ și anume: *Prosă și Epigrame*, *Din Inimă* (poesiĭ) și *Cartea Dragosteĭ* (antologie 1740—1895).

Prosă și Epigrame, cu portretul și iscălitura autoruluĭ, e o cărticică făcênd parte din «Biblioteca pentru toțĭ» publicată de librăria Carol Müller, fără de arătare a anuluĭ, și cuprinde 18 bucățĭ de prosă și 20 de epigrame în versurĭ, în 110 pagine.

In *Prosă* ne dă autorul micĭ istorióre fără nicĭ o pretențiune de stil, de observațiune psichologică, orĭ de cugetărĭ adâncĭ, scrise póte din fuga condeiuluĭ, pline însă de vervă, unele chiar de umor, ceea ce dovedesce din parte-ĭ îndemănare la scris și un spirit glumeț. De alt-fel nicĭ subiectele tractate nu comportă o des-voltare maĭ largă, ele fiind impresiunĭ trecĕtóre, întîmplărĭ fără de multă însemnătate, orĭ amintirĭ pe carĭ autorul a găsit maĭ drept să le aștérnă pe hârtie decât să le pérdă. Unele, dacă nu mĕ înșel, aŭ apărut în reviste literare adĭ dispărute, avênd din acéstă pricină mica întindere și caracterul înveselitor, ce le făceaŭ plăcute cetitorilor.

Cu tóte acestea, ele se pot asemĕnà cu foile gingașe, în carĭ se învelesce mugurul unuĭ talent dătător, negreșit, de róde frumóse, cu timpul.

Epigramele sunt glume ușóre, carĭ, pe lângă corecțiunea formeĭ și istețimea gândiriĭ, aŭ darul de a vĕdi maĭ multă îndrăsnélă decât rĕutate. Așà de pildă dice d-sa: *Celuĭ de al XI-lea Decemvir:*

Decemvirul X se plânge,
Că 'n Paris nu se găsesce
Nicĭ un om ca să-ĭ traducă
Tirbouchon pe franțuzesce.

Orĭ:

Unuĭ șef de gară.

Semnalul roșu e alarma,
Decĭ trenul se opresce-afară!
Se înșelase mașinistul:
E nasul *șefuluĭ* de gară.

Saŭ:

Birtaşuluĭ meŭ.

Ca cel maĭ vechiŭ din abonaţĭ,
Rĕsplata înfine mi-o vĕḑuiŭ:
Cerêndu-ţĭ douĕ ouĕ ferte,
Mi-aĭ dat în ele câte-un puiŭ.

Saŭ înfine:

Domnul X.

Capetele multor oamenĭ
Aŭ produs ceva în viéţă;
Numaĭ capul dumi-tale
N'a produs decât.... mătréţă.

La noĭ sunt puţinĭ poeţĭ carĭ s'aŭ dedat epigrameĭ, gen cu totul aparte, avênd cele de maĭ multe-orĭ meritul actualităţiĭ şi cerênd ca principală condiţiune multă îmlădiere a formeĭ, spirit elegant dar înţepător, căcĭ epigrama, asemenea ghimpeluĭ de trandafir, trebue să împungă, iar nu să rănéscă. Dintre tineriĭ poeţĭ actualĭ, d-l A. C. Cuza din Iaşĭ şi d-l Radu D. Rosetti în Bucurescĭ produc epigramele cele maĭ reuşite.

Din Inimă este titlul uneĭ colecţiunĭ de 87 de bucăţĭ poetice, dintre carĭ 14 sunt traduse orĭ imitate după autorĭ străinĭ. Din cele ce aparţin autoruluĭ, afară de 5 şi anume: *Pe mare, Nópte de Orient, Suferinţa, Autorul* şi *Gekó,* tóte sunt bucăţĭ scurte, fórte scurte, variând între 4 şi 20 de versurĭ fie-care.

Din cetirea lor se póte dovedi uşurătatea inspiraţiuniĭ, graba întocmiriĭ şi lipsa, tot-deauna regretabilă, de convingere saŭ de simţire. Ele par a fi maĭ mult aceea ce în musica vocală se numesce *note din cap,* în loc să fie *tonurĭ scóse din adîncul peptuluĭ.* Totuşĭ, poesia acésta ne dă o impresiune de înduioşare, de părere de rĕŭ în care plutesce sufletul tînĕruluĭ autor, lipsit de mângâerile nevinovate ale copilărieĭ şi muncit de dorul, stins pentru dînsul, a dragosteĭ sfinte de mamă. Chiar rîsul şi ironia ce se ivesc icĭ şi colo sémĕnă a fi forţate şi de aceea pare că sunt maĭ mult produsul uneĭ combinărĭ meştuşugite intelectuale decât expansiunea unuĭ simţemînt firesc şi sincer. De alt-fel, témă mi-e că

d-sa urméză cărarea liricilor îndureraţĭ şi nenorociţĭ maĭ înainte de vreme, adecă tocmaĭ a acelora carĭ, nelegând simţemîntul cu adevĕrul, îşĭ croesc o lume rĕscolită de închipuirĭ bolnave orĭ prefăcute şi aŭ pretenţiunea de a ne face să credem că, fără formă estetică, fără simţire firéscă şi fără de ideal, se póte face artă şi că a lor nu e nicĭ tendenţiósă, nicĭ rĕŭ făcĕtóre!

Pentru aceste două cercetate lucrărĭ personale ale d-luĭ Radu D. Rosetti, augurând, precum am ḑis, mult bine despre rodnicia talentuluĭ sĕŭ în viitor, subscrisul totuşĭ nu este de părere, că ele represintă lucrările poetice cele maĭ bune din cursul anuluĭ 1895 şi decĭ nu e de părere a li se acordà Premiul Năsturel-Herĕscu de 4.000 leĭ.

Cartea Dragosteĭ este, precum însuşĭ d-l Rosetti scrie pe întâia eĭ pagină, o antologie, o culegere a poesiilor de iubire, ce i s'aŭ părut d-sale maĭ nimerite pentru acésta, din autorĭ vechĭ şi noĭ, începênd de la strămoşul Ienăchiţă Văcărescu şi până la tînĕrul vlăstar al familieĭ Rosetti, culegĕtorul însuşĭ.

Decĭ, nefiind o lucrare originală şi neputênd fi considerată ca apărută în cursul anuluĭ trecut, sunt de părere să fie înlăturată de la concurs.

Al. Stătescu, *Conu Mache să trăiască. Novelă originală. Bucurescĭ 1895. Raport de d-l* **I. C. Negruzzi.**

Conu Mache să trăiască de Al. Stătescu (Benim) e o mică novelă sătéscă despre o fată înşelată şi apoĭ bătută şi părăsită de un flăcăŭ, dar care până în sfîrşit isbutesce să fie luată de nevastă cu ajutorul luĭ Conu Mache, un boerinaş din vecinătate, ce are multă autoritate printre sătenĭ, deşi îĭ înşélă şi nedreptăţesce când este vorba de interesul seŭ. Naraţiunea n'ar fi cu totul lipsită de interes, dacă tóte persónele pe carĭ le înfăţişéză n'ar fi antipatice, dacă autorul n'ar face prea multe reflecţiunĭ filosofice şi morale şi maĭ ales dacă, sub cuvînt de graiŭ ţĕrănesc, limba n'ar fi imposibilă la orĭ-ce lucrare literară.

De altmintrelea, acéstă novelă e o scriere prea neînsemnată pentru a i se decerne un premiŭ din partea Academieĭ Române.

Laura Vampa, *Noŭ! Bucurescĭ 1896.*
Raport de d-l **I. C. Negruzzi.**

Sub titlul *Noŭ!* d-na Laura Vampa trimite spre premiare un mic volum, maĭ bine ḑis o broșură, în care a adunat douĕ-ḑecĭ și șépte articole literare ce maĭ fuseseră publicate în deosebite jurnale. Aceste articole cuprind recensiunĭ literare saŭ teatrale, micĭ narațiunĭ, schițe, — óre-cum fotografiĭ instantanee de pe natură, — novelete, fantasiĭ de tot soiul. Autórea nu e lipsită de óre-care talent de observare, dar aceste micĭ composițiunĭ, cele maĭ multe de 3, 4 pagine in-16°, scrise în grabă pentru a umplé colóne de jurnale, nu lasă să se manifesteze un adevĕrat talent literar. Pe icĭ pe colo graba cu care aŭ fost scrise aceste schițe, óre-cum scuturate din mânecă, atrage după sine imperfecțiunĭ de stil și curiosităţĭ de limbă, carĭ pot trece nebăgate în sémă în jurnale ḑilnice, dar adunate împreună și cetite la olaltă, lovesc pe cetitor.

Orĭ-cum ar fi, acésta broșură nu corespunde cu scopul ce are Premiul Năsturel de a resplăti «*o carte originală, în limba română, care se va socotì cea maĭ bună publicațiune apărută în cursul anuluĭ*», și este de mirat cum autorul a presentat-o Academieĭ Române pentru acest scop.

Dr. Gr. Antipa, *Studiĭ asupra pescăriilor din România. Bucurescĭ 1895*
Raport de d-l **Gr. Ștefănescu.**

Insărcinat de d-vóstre ca să cercetez lucrarea d-luĭ Gr. Antipa intitulată *Studiĭ asupra pescăriilor din România,* presentată la

Premiul Lazăr, după ce am studiat-o cu atențiunea cerută, viŭ astădĭ să vĕ puiŭ în vedere cuprinsul și valórea eĭ.

Studiul asupra pescăriilor în România este o broșură de 80 de pagine in-8°, cuprindênd o prefață, o introducere și șépte capitole intitulate: Cap. I. Starea pescăriilor din România în trecut; Cap. II. Starea actuală a pescăriilor din România; Cap. III. Insemnătatea economică a pescăriilor din România; Cap. IV. Causele despopulăriĭ apelor din România; Cap. V. Mijlócele de îndreptare; Cap. VI. Convențiunĭ pentru pescăriĭ; și Cap. VII. Cercetărĭ sciințifice.

Din însășĭ cetirea acestor capitole putețĭ conchide, a priori, că acéstă lucrare nu este o lucrare sciințifică și ca atare nu póte fi premiată cu Premiul Lazăr, care este, o scițĭ, un premiŭ *pur sciințific*. Iată ce dice legea constituitóre a acestuĭ premiŭ: «Art. 4. Statul face Academieĭ Române o donațiune anuală, fixată la 30.000 de leĭ, care se va înscrie în budgetul statuluĭ. Din acéstă sumă, o parte va fi pururea afectată de către Academie la acordarea a douĕ premiĭ: unul *sciințific* și altul *literar*, purtând numirile de Premiul Lazăr și Premiul Eliade-Rădulescu. Fie-care premiŭ va fi cel puțin de 5.000 leĭ».

Dar ce să vĕ maĭ spuiŭ eŭ că acéstă lucrare nu intră în previsiunile legiĭ, acésta ne-o spune însușĭ autorul în prefața sa. Iată, în adevĕr, ce citim pe pagina 5: «Studiul de față nu este *nicĭ decum complet*, maĭ întâiŭ fiind-că nu privesce decât numaĭ *o parte din pescăriile din România*, adecă pescăriile *cele marĭ din Dunăre* cu gurile și bălțile încunjurătóre, pescăriile din lacurile marĭ litorale din Dobrogea și pescăriile de pe cósta nóstră a măriĭ, iar al doilea din causă că cestiunea e *tractată numaĭ din punctul de vedere economic*». S'ar puté cine-va întrebà atuncĭ, pentru ce, dacă lucrarea privesce numaĭ Dunărea cu gurile eĭ, ea se intituléză *Pescăriile din România* și nu pur și simplu *Pescăriile de la gurile Dunăriĭ?* Dar să nu maĭ insistăm asupra acestuĭ lucru.

La pag. 6 autorul ne maĭ spune: «Cestiunea repopulăriĭ rîu-

rilor din interiorul țěriĭ și a cultureĭ pescilor în iazurĭ, precum și *fauna ichtiologică* a Românieĭ *vor forma obiectul altor studiĭ*». Acéstă ar fi fost adevěrata lucrare sciințifică, și pe acésta autorul nu o tractéză, ci o reservă viitoruluĭ.

M'aș fi putut deci opri aci și a conchide, că lucrarea d-luĭ Antipa, nefiind o lucrare *sciințifică* și că, chiar așà cum este, nu este o lucrare completă, nu intră în previsiunile Premiuluĭ Lazăr și prin urmare, ca atare, nu v'o pot propune pentru a fi premiată cu acest premiŭ.

Dar pentru a nu fi prea laconic, voiŭ adăogi câte-va observațiunĭ asupra cuprinsuluĭ diferitelor capitole. Ar crede cine-va cetind titlul capitoluluĭ VII, *Studiĭ sciințifice*, că autorul a consacrat acest capitol pentru a arătà lucrările sciințifice ce d-sa a făcut în țéră în acéstă privință, dar nu este așà; autorul în acest capitol arată, nu ce a lucrat d-sa, ci ce ar trebui făcut și ceea ce nu s'a făcut. Iată ce cetim la pag. 77 și 78:

«Decĭ, pe lângă studiele esacte asupra condițiunilor fisice ale Măriĭ Negre (gradul de salinitate, variațiunea sa după anotimpurĭ și anumite alte condițiunĭ, temperatură, adîncime, curențĭ, natura funduluĭ, composițiunea chimică a apeĭ etc), pe lângă studiele faunistice etc., va trebui să facem studiĭ esacte asupra pescilor migratorĭ carĭ trăesc aicea, și anume asupra diferitelor speciĭ de heringĭ (clupea pontica, clupea cultiventris etc.), alose, scumbriĭ (scomber pelamis etc.), chefalĭ (mugil cephalus, mugil capiti) etc.; vor trebui maĭ întâiŭ determinate fórte esact carĭ sunt călětoriile pe carĭ le fac în fie-care an aceste speciĭ în lăuntrul măriĭ Negre și modul cum depind ele de condițiunile fisice ale măriĭ, de salinitate, variațiunile temperaturiĭ, curențĭ și de distribuțiunea hraneĭ, carĭ sunt locurile unde se opresc aceste bancurĭ maĭ mult timp; carĭ sunt epocele de reproducțiune și în ce locurĭ se reproduce fie-care din aceste speciĭ; dacă ouĕle le lipesc pe fund saŭ sunt plutitóre; carĭ sunt locurile unde se desvoltă embrioniĭ, etc., etc.»

Cred, domnilor Colegĭ, că acest pasagiŭ ne arată în mod clar,

cum am spus şi maĭ sus, că cartea d-luĭ Antipa nu cuprinde vre-o lucrare a sa sciinţifică asupra pescilor din apele românescĭ, ci numaĭ ceea ce ar trebuì studiat în viitor, pentru a se avé cunoscinţă de pesciĭ din România şi de obiceiurile lor.

Ca să fiŭ esact, voiŭ spune că în întroducere sunt óre-carĭ date sciinţifice, nu relativ la ţéra nóstră bine înţeles; dar şi acestea nu sunt opera autoruluĭ, ci un resumat al cercetărilor sciinţifice ale d-luĭ Hensen, zoolog din Kiel, după însăşĭ mărturisirea d-luĭ Antipa.

Cele-lalte capitole prevĕd mijlócele de protecţiune a desvoltăriĭ pescilor, mĕsurile ce ar trebuì luate pentru exploatarea industrieĭ pescilor, lucrurĭ cunoscute de mult şi puse în practică în diferite state; nimic însă care să se refere, în propriŭ, la apele din ţéra nóstră, la speciele nóstre de pescĭ în vedere cu clima, cu natura petrografică a funduluĭ albieĭ rîurilor nóstre, şi o mulţime de alte consideraţiunĭ, carĭ fac ca mĕsurile ce sunt de luat să difere de la ţéră la ţéră saŭ chiar la aceeaşĭ ţéră, după cum este vorba de apele de munte saŭ de cele de la câmpiĭ.

Capitolele relative la starea pescuituluĭ astăḑĭ şi în trecut în ţéra nóstră, capitole pe carĭ autorul vreà să-şĭ baseze afirmaţiunile sale, sunt pline de contraḑicerĭ şi de deducţiunĭ, carĭ nu pot să resiste la cel maĭ mic raţionament, când ne punem în împrejurările de atuncĭ şi în cele de astăḑĭ. Aşà autorul, voind să arate că în trecut ţéra nóstră erà fórte bogată în pesce şi că astăḑĭ este sărăcită, nu ne presintă vre-o statistică a cantităţiĭ de pesce ce se prindeà în trecut, pentru ca comparând-o cu cea de astăḑĭ să ne putem face convingerea, că în adevĕr ţéra nóstră este astăḑĭ sărăcită de pesce, ci se mărginesce a ne spune ca Domnitoriĭ noştri din vechime îşĭ faceaŭ pe lângă palatele lor *eleştae* şi că în acele eleştae erà pesce. Dar ce face acésta? . . Cum din gusturile Domnitorilor şi ale marilor proprietarĭ de a avé pe lângă palatele lor eleştae pentru a găsì la îndemână pesce próspĕt, se póte deduce vre-o maĭ mare abundenţă în pesce atuncĭ decât acum? Apoĭ autorul ne maĭ spune că Paul

de Alep, în descrierea călĕtorieĭ sale prin Moldova și Ţéra-Românéscă pomenesce de eleștae cu pesce. «Mergênd, ḑice Paul de Alep, de la Iașĭ la Vasluiŭ, ajunserăm pe la înserate în învecinarea unuĭ mare lac, numit în românesce «Kalistao», săpat de către Domnĭ saŭ beĭ pentru pescărie», și că, ajungênd la Tîrgoviște, spune, că Constantin-Vodă îndată ce a fost ales Domn, pe dată trimise pesce și alte merinde Patriarchuluĭ nostru, cerênd rugăciunĭ, căcĭ ne erà amic de maĭ înainte». Neapărat că Domnitorul nu puteà să trimiţă unuĭ călugăr, și maĭ cu sémă dacă erà și în post, nicĭ păsĕrĭ, nicĭ mieĭ, ci pesce; dar orĭ-cum, din acest fapt nu reese câtușĭ de puţin că apele nóstre eraŭ atuncĭ maĭ bogate în pesce decât cum sunt astăḑĭ.

La pag. 29—30 ne maĭ spune, că *Sulzer,* voind să arate marea avuţie de pesce din ţéră, povestesce că «a prânḑit adesea-orĭ în ḑile *de post* la masa domnéscă și că eraŭ *douĕ-ḑecĭ* și chiar maĭ multe felurĭ de bucate numaĭ de pesce, căcĭ în ast-fel de ḑile, ḑice Sulzer, și maĭ cu sémă în posturile lor, după cum se scie, Biserica grecéscă opresce mâncarea de bucate cu grăsime, ouĕ saŭ chiar cu lapte etc.» Acestea ca argumente și probe pentru marea abundenţă de pesce din trecut!

Ca dovadă ca astăḑĭ pesciĭ, și între alţiĭ morunul, s'aŭ împuţinat, iar nu ne dă vre-o statistică comparativă, ci autorul se mărginesce a ne spune că altă dată moruniĭ se suiaŭ pe Dunăre până în Bavaria și că în Ungaria se prindeà atât de mulţĭ morunĭ, că nu aveaŭ ce să maĭ facă cu eĭ. Ore împuţinarea morunilor să fie causa că eĭ nu se maĭ sue ca altă dată pe Dunăre până în Ungaria și în Bavaria, saŭ sunt alte cause? cum de exemplu, faptul că astăḑĭ acest fluviŭ este spintecat în tóte sensurile de miĭ de vapóre și remorchere, carĭ, prin sgomotele ce produc, sperie pescele și nu maĭ înaintéză în Dunăre decât accidental? Aceste citaţiunĭ nu ne edifică câtușĭ de puţin asupra cestiuniĭ ce autorul voesce să demonstreze.

Din tótă lucrarea d-luĭ Antipa, se vede nesiguranţă și contraḑicerĭ la fie-care pas. Așà la pag. 37 ne spune: «Cu tótă

starea deplorabilă în care se află ele (pescăriile), producțiunea lor totală — a tuturor pescăriilor din România — se ridică cel puțin la 80—100 de milióne de kilograme pe an»; și imediat, la pag. 38, adaoge: «Neavênd nicĭ o statistică în acéstă privință, de sigur că nu pot garantà de esactitatea acestor cifre.» Acì ḑice că pescele s'a împuținat în cât trebue să ne temem de o scădere îngrijitóre: «Din tóte acestea, ne spune la pag. 37, vedem că starea pescăriilor nóstre, în raport cu ceea ce a fost odinióră, este *deplorabilă* și că apele nóstre, dejà în mare parte *despopulate*, merg cu pașĭ repeḑĭ în spre *ruina completă* a pescăriilor din ele». Acì ḑice că avem pesce fórte abundent; așà la pag. 64 ne spune: «Dar sunt epoce când se fac pescuirile cele marĭ și se prind ḑilnic cantitățĭ *enorme* de pesce. Sunt sĕptĕmânĭ întregĭ când se prinde în Brateș până la 100.000 de kilograme pe ḑi; în domeniul Brăileĭ până la 3 saŭ 400.000 de kilograme; în gurile Dunăriĭ, în Dobrogea, chiar cu *mult maĭ mult* încă; sunt apoĭ epocele când vin bancurile întregĭ de scumbriĭ, scumbrițe, chefalĭ etc. și se prind în timp de câte-va ḑile cantitățiĭ *colosale* etc.». Apoĭ cum concordéză cele arătate acì cu eremiadele din capitolele precedente?

Maĭ departe, la pag. 66, vorbind despre înființarea de stabilimente pentru prepararea conservelor de pesce, ḑice: «Trebue decĭ cu tótă silința să lucrăm pentru înființarea acestor fabricĭ și la noĭ, unde *s'ar rentà fórte mult*, de óre-ce materialul prim este în *abundență*». Care este acest material prim pentru nisce fabricĭ de asemenea conserve? Neapĕrat că pescele. Cum se face atuncĭ că același material, pescele, este fórte *abundent*, este în cantitățĭ *enorme*, în cantitățĭ *colosale*, și tot acest pesce a *dispărut*, apele nóstre s'aŭ *sărăcit* de pesce, în cât cestiunea este îngrijitóre pentru economia țĕriĭ? Contraḑicere și iar contraḑicere. Se vede cât de colo că scopul autoruluĭ acesteĭ lucrărĭ nu a fost să constate starea reală a acesteĭ cestiunĭ a pescuituluĭ în România, să aducă o lumină clară, certă, convingĕtóre, ci maĭ mult ca să atragă asupra propunerilor sale favórea tuturor acelora carĭ, necunoscĕnd cestiunea și neprivind în fundul lucrurilor, se entu-

siasméză de vorbele frumóse, de argumentele nejustificate în fond, dar ademenitóre în formă, ce li se pun înainte.

Dacă la contradicerile vědite, la argumentele și deducerile nejustificate, și maĭ presus de tóte la lipsa completă de cercetărĭ originale stiințifice, maĭ adaogem și o limbă nu tocmaĭ corectă și usitată, cum de ex.: *pescărie* în loc de pescuit, *plancton* în loc de hrană marină, *stîmpărat* în loc de temperat, *pescăria cu piciorul* în loc de pescuitul pe jos, iar nu în barcă etc. etc., și dacă maĭ luăm în considerare, că Premiul Lazăr fiind un premiŭ *pur sciințific*, Academia nu-l póte acordà decât aceleĭ lucrărĭ care, pe lângă faptele sciințifice ce ea cuprinde, ne oferă și o expunere clară, sistematecă, cu deducțiunĭ și conclusiunĭ raționale, întrunesce și o limbă pe cât se póte de pură, lucru ce, din cele spuse până aci, lucrarea d-luĭ Antipa nu însușesce, ajungem la convingerea că «*Studiile asupra pescăriilor din România*» nu merită să fie premiate.

B. Pisone, *Trigonometrul, instrument de topografie, etc. Manuscript. Raport de d-l* **General St. Fălcoianu**.

D-l B. Pisone presintă la concurs pentru Premiul Lazăr desemnul, descripțiunea și explicațiunea întrebuințăriĭ unuĭ instrument, pe care îl numesce *Trigonometru*, precum și o broșură întitulată: *Curs complet pentru cotitul vaselor*, tipărită în anul 1893. Acéstă din urmă lucrare, nefiind în condițiunile publicațiuniĭ premiuluĭ, caută a se înlăturà de la concurs pur și simplu.

In ceea ce privesce instrumentul de topografie numit Trigonometru, destinat, după d-l autor, pentru měsurarea distanțelor și unghiurilor pe terenurĭ accidentate saŭ întrerupte de bălțĭ saŭ stufișurĭ, mai întâiŭ, după desemnul imprimat ce se alătură, acésta are aerul de a fi o lucrare străină, căcĭ se cetesce: *Erste Lage der Alhidade, Die zweite Lage, Die drite Lage der Alhidade, Die vierte Lage der Alhidade*, Lineal I, Lineal II, etc.

Tot odată instrumentul nefiind construit, nu se pot judecà în mod complet explicaţiunile date de d-l autor asupra verificării construcţiunii, asupra corecţiunilor posibile, asupra gradului de stabilitate, asupra siguranţeĭ şi precisiuniĭ staţiunilor, asupra deplasăriĭ centruluĭ de rotaţiune pentru fixarea baselor, ş. c. l., cestiuniĭ de carĭ atîrnă exclusiv, pe lângă abilitatea operatoruluĭ, aproximaţiunea resultatelor dobândite, carĭ de altmintrelea nu pot fi verificate decât reîncepênd operaţiunea.

Osebit de acésta, instrumentul, ast-fel cum este conceput, este lipsit cu totul de orĭ-ce mijloc de control dacă el nu s'a mişcat din posiţiunea primitivă în timpul operaţiunniĭ, cum ar fi de exemplu un declinator simţitor; nu se explică cum s'ar puté verificà d. e. dacă linia de credinţă a alidadeĭ se găsesce în acelaşĭ plan vertical cu axa optică a luneteĭ alidadeĭ, ş. c. l.; căcĭ maĭ cu sémă avênd în vedere că mĕsurătórea distanţelor se face cu ajutorul unor lungimĭ fórte micĭ (de $0^m,025$ saŭ $0^m,25$) aceste cestiunĭ aŭ o însemnătate de căpetenie asupra aproximaţiuniĭ resultatuluĭ.

Un alt inconvenient al concepţiuniĭ aceste ĭlucrărĭ este, că deşi din un punct al terenuluĭ ar fi necesar să se mĕsóre maĭ multe distanţe în diferite direcţiunĭ, este de neapărat ca, pentru fie-care distanţă în parte, să se mĕsóre o basă deosebită şi să se deplaseze instrumentul de douĕ orĭ, pe când cu cercul douĕ staţiunĭ şi o singură basă pentru tóte direcţiunile sunt de ajuns.

Pentru mĕsurătórea unghiurilor instrumentul, osebit că reclamă trecerea de la tangente la unghiŭ (întrebuinţarea logaritmilor), dar apoĭ unghiurile maĭ marĭ de 90° trebuesc mĕsurate prin douĕ unghiurĭ, pe când cu cercul ele sunt mĕsurate integral de-odată, avênd încă posibilitatea reiteraţiuniĭ pentru o esactitate maĭ mare. Şi apoĭ tóte acestea la ce pot servi, fiind-că d-l autor în explicaţiunile ce dă ḑice: «Odată punctele determinate se înlocuesce trigonometrul cu planşeta cu hârtie, pe care se trasmit direcţiunea şi distanţele aflate». Prin urmare, unghiurile se vor transportà cu raportorul. Atuncĭ, pentru ce să nu se serve de la început de planşetă, ceea ce ar fi mult maĭ expeditiv, maĭ simplu, maĭ sigur şi maĭ esact.

Ar fi prea lung să enumĕr aci tóte causele de erorĭ și inconvenientele de aplicațiune ce presintă instrumentul în cestiune. El a maĭ fost examinat și de inginerĭ experimentațĭ, carĭ aŭ conchis că planșeta este maĭ avantagiósă decât Trigonometrul pentru mĕsurătórea distanțelor și cercul pentru mĕsurătórea unghiurilor.

Esactitatea ce atribue mĕsurăriĭ distanțeĭ cu Trigonometrul, prin înlăturarea aculuĭ întrebuințat la planșetă și determinarea lungimiĭ prin intersecțiunea a treĭ liniĭ metalice, osebit de alte considerațiunĭ, o găsesc problematică, căcĭ nu este cu putință să se înlăture cu totul rosturile dintre liniile metalice, și ast-fel muchea-echer a alidadeĭ va tăià vîrful, iar nu punctul unghiuluĭ de intersecțiune a radeĭ visuale cu linia fixă graduată.

Principiul sciințific pe care se baséză lucrarea d-luĭ Pisone este esact, dar aplicațiunea luĭ l'a condus la concepțiunea unuĭ instrument nesuficient, incomod, complicat, delicat, minuțios și inutil, pe cât timp în cele din urmă autorul revine tot la planșetă.

Simeon Bălănescu, *Blestemul. Poveste născocită. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **I. C. Negruzzi**

Blestemul, poveste născocită de Simeon Bălănescu, un mic volum in-16° de 184 pagine.

După o prefață adresată «dulcilor cetitorĭ de poveștĭ», autorul istorisesce cum Moș Sandu, țĕran bĕtrân și tată a doĭ copiĭ, Nécșu și Flórea, a fost acusat de Chir Zavistie, boer fanariot, că ar fi omorît pe preotul Axentie, deși Grecul Zavistie, iar nu Sandu, comisese omorul. Sandu e judecat și trimis la ocnă pe viéță. Copiiĭ sĕĭ Nécșu și Flórea, rĕmâind fără sprijin și adăpost, aŭ o sórtă deosebită. Flórea, găsindu-se la o mănăstire, rĕspunde în versurĭ luĭ Vodă cu ocasiunea uneĭ visite a acestuia, ceea ce face ca boerul Dan din suita Domnuluĭ să se înamoreze și să se cunune cu dînsa.

Nécșu se înrolézā maĭ întâiŭ în banda de hoțĭ a luĭ Jianu, apoĭ simțind căință, își schimbă cariera și devine negustor. Intr'un acces de gelosie, el împușcă pe soția și pe fiul sĕŭ, — fapt pentru care e osîndit la mórte și spânzurat. Flórea, aflând despre acésta, înebunesce. Moș Sandu, scăpat din ocnă, înțelege că aceste crime sunt urmările blestemuluĭ părintesc, fiind-că și el la vremea luĭ omorîse pe mamă-sa.

Acéstă grozavă istorie e povestită într'o limbă ce vreà să fie archaică și naivă, dar nu isbutesce decât a fi afectată, așà în cât se perde puținul interes ce ar puté avé cetitorul pentru faptele istorisite.

Negreșit că *Blestemul* nu e dintre cărțile ce ar puté fi încoronate de Academia Română.

Eugen Brote, *Un memoriŭ politic. Cestiunea română în Transilvania și Ungaria. Bucurescĭ 1895.*

Raport de d-l **Gr. G. Tocilescu.**

Cartea, cu a căreia examinare ațĭ bine-voit a mĕ însărcinà, tractéză una din cestiunile cele maĭ arḍĕtóre, care pe noĭ Româniĭ ne interesézā în supremul grad ca stat și ca națiune.

Ea desfășórā, cu o cunoscință adîncă a faptelor, într'o formă concisă, clară și metodică, fasele de căpetenie prin carĭ a trecut, de la originea eĭ și până astăḍĭ, causa Românilor din Transilvania și Ungaria.

Expunerea ocupă 180 pagine in-8°. Restul volumuluĭ până la 445 pagine conține între altele: tabele statistice asupra întinderiĭ teritoriuluĭ și numĕrul poporațiuniĭ române, slave și maghiare, tabloul cercurilor electorale din Ungaria și Transilvania, diferite legĭ, diplome, decrete și manifeste imperiale de la 1689—1891, adrese de ale Dieteĭ transilvane, petițiunĭ, protesturĭ și memoriĭ ale Ro-

mânilor în diferite timpurĭ, corespondenţa şi Convenţiunile Principeluĭ Cuza cu Kossuth şi Generalul Klapka, hotărîrile Conferinţeĭ naţionale de la Sibiiŭ, discursurile rostite în Parlamentul român şi cel de la Buda-Pesta în cestiunea română, tabloul înfine al proceselor politice făcute Românilor de Guvernul unguresc în ultimul deceniŭ 1884—1894, peste tot 67 anexe şi o chartă etnografică şi electorală.

Cetirea acestuĭ material aşà de preţios, adunat şi publicat în mod sistematic, confirmă judecata asupra lucrăriĭ d-luĭ Brote: ea nu este o scriere uşóră, pripită şi tendenţiósă, o broşură politică menită a dispăré cu ḑiua de mâne, ci resultatul unuĭ studiŭ critic şi consciinţios basat pe isvóre documentale, al căror cuprins spune maĭ mult şi maĭ cu tărie decât a voit însuşĭ autorul. Câte exemple de curagiŭ, de devotament, de cuminţie politică şi de moderaţiune, nu ne arată ele într'o parte? ce micşorime de suflet, sete de rĕsbunare şi cumplite nedreptăţĭ nu desvĕlue ele din cea-laltă parte? şi cum în acéstă luptă semi-seculară între apĕsătorĭ şi apĕsaţĭ, poporul român stă pururea neclintit la locul sĕŭ de onóre întru apĕrarea drepturilor sale, şi la tóte suferinţele îndurate el nu desesperă de triumful causeĭ sale?

Aceeaşĭ impresiune îţĭ face şi lectura celor 180 pagine de la început, unde subiectul este expus după un plan nu se póte maĭ bine întocmit; căcĭ după ce în primul capitol se aştern basele discuţiuniĭ, pe temeiul raporturilor etnografice ale Transilvanieĭ şi Ungarieĭ; — după ce în capitolul al doilea se descrie situaţiunea politică a Transilvanieĭ din vechime şi până la anul 1848, constatându-se că autonomia acesteĭ ţĕrĭ a fost recunoscută de către toţĭ Impĕraţiĭ din casa Habsburg; — în cele opt capitole următóre (3—11), autorul schiţéză, în trăsurĭ de maestru şi în mod alternând: basele politiceĭ maghiare şi basele politiceĭ Românilor, înfrînarea politiceĭ maghiare prin absolutism şi desvoltarea şi întărirea politiceĭ Românilor, transacţiunea ungurécă şi Maghiariĭ, transacţiunea ungurécă şi Româniĭ, politica agresivă a Maghiarilor şi politica de apĕrare a Românilor; în fine capitolele cele două din urmă: Cestiunea română în regatul Românieĭ şi efectele interne şi externe ale politiceĭ de

maghiarisare. Fie-care capitol alcătuesce ceva întreg în sine; prin tóte trec firele trase cu o consecință logică, pentru ca apoĭ căpĕtêile lor să se înóde într'un capitol resumativ.

Pentru judecătorul imparțial, curiosul și de tot complicatul proces dintre naționalitățile ne-maghiare și statul ungurese este dejà deslegat de la cetirea primuluĭ capitol din acéstă carte; căcĭ raporturile etnografice în țĕrile Corónei Sfîntuluĭ Ștefan dovedesc, prin logica inexorabilă a cifrelor, că basa pe care Ungurii vor să cládéscă un stat maghiar unitar este absolut putredă, saŭ maĭ bine ḑis este o curată nălucire. Să ascultăm aceste cifre, deși ele nu sunt decât datele statistice oficiale ale celor interesațĭ — adecă ale Ungurilor, și să vedem ce ne spun ele: Ungaria (cu Transilvania, dar fără Croația) are, după recensĕmîntul ultim din 1890, o poporațiune totală de 15.139.494 suflete. Din acestea numaĭ 7.356.874, adecă 48,61%, sunt Maghiarĭ saŭ Ovreĭ maghiarisațĭ, iar 7.776.620, adecă 51,39%, sunt ne-Maghiarĭ. Aceste cifre sar în ochĭ și întrébă: Cum se póte ca într'o monarchie, unde este proclamat principiul de egalitate a naționalităților, și în secolul de deplină domnie a dreptuluĭ internațional, un popor, inferior prin numĕr și câtușĭ de puțin superior nicĭ prin cultură, nicĭ prin situațiune socială și economică, nicĭ prin maturitate politică, să voiască a desnaționalisà pe ceĭ-lalțĭ lăcuitorĭ, carĭ formézá majoritatea, și să-ĭ silésca a părăsi limba, datinele și obiceiurile? Dar raportul etnic de maĭ sus devine și maĭ isbitor, dacă observăm pe o chartă etnografică modul de grupare al naționalităților în Ungaria. Acésta se divide, din punctul de vedere etnografic, în treĭ teritoriĭ limbistice: la Nord este cel *slavic*, cu circa 4¼ milióne suflete, din carĭ 74,32% ne-Maghiarĭ, 25,63% Maghiarĭ; la rĕsărit este cel *romănesc*, cu 4¼ milióne suflete, din carĭ 74,01% ne-Maghiarĭ și 25,90% Maghiarĭ; și între aceste douĕ, de la resărit spre apus, până spre granița Austrieĭ-de-jos, teritoriul *maghiar*, cu 6½ milióne suflete, din carĭ 77,61% Maghiarĭ și Ovreĭ maghiarisațĭ, iar 22,39% ne-Maghiarĭ. Ast-fel vedem că Maghiariĭ, grupațĭ în douĕ marĭ părțĭ ale țĕriĭ, pe o întindere de 173.675 km. abià dacă formézá un *sfert*, adecă minima minoritate, dintr'o po-

porațiune totală de aprópe $8^{1}/_{2}$ milióne ómenĭ, pe când Româniĭ, pe o suprafață numaĭ de 88.650 km. pătrațĭ, aŭ absolută majoritate (2.370.000=57.55%), ba în 11 din 15 comitate, majoritatea Românilor este de 72 procente, iar a Maghiarilor numaĭ 16 procente, risipițĭ în micĭ pâlcurĭ; în 6 comitate, cu 33.000 km. pătrațĭ și cu 1.454.000 lăcuitorĭ, staŭ, față de 959.000 Românĭ, numaĭ 79.000 Maghiarĭ.

In Ungaria, numaĭ partea cea mică a țĕriĭ (120.000 km. pătr.), are o majoritate maghiară; partea cea maĭ însemnată (160.000 km. pătr.), abià are un sfert, pe când pe teritoriul slovac sunt 36.240 Maghiarĭ între 914.000 lăcuitorĭ, pe o întindere de 26.262 km. pătr., adecă nicĭ măcar 4 procente, și încă și aceștia sunt maĭ mult funcționarĭ.

Aceste cifre, carĭ nu trebue să uităm că sunt luate din statisticele oficiale unguresci, dovedesc în destul zădărnicia așà numiteĭ «ideĭ de stat» maghiare.

Autorul le grupéză pur și simplu, pentru a trage conclusiunĭ din ele maĭ târḑiŭ.

In capitolul II îșĭ propune a dovedì că: «Transilvania, care de la anul 1865 e împreunată cu Ungaria și și-a pierdut tóte drepturile autonomieĭ sale, n'a fost nicĭ când o țéră care să fi atîrnat de altă țéră. In tóte vremurile, chiar și atuncĭ când ea se aflà într'un fel de alianță federativă cu regatul Ungarieĭ (până la lupta de la Mohacĭ, 1526), Transilvania aveà și exercità drepturile sale autonome prin Voevoḑiĭ sĕĭ particularĭ.» In sprijinul acestuĭ incontestabil adevĕr istoric, se aduce o serie de acte și diplome, începênd de la Impĕratul-Rege Leopold I (1640 — 1705) și până la actualul Impĕrat Francisc-Iosif I, prin carĭ se recunosc și se aprobă Constituțiunea și dreptul legislativ autonom al Transilvanieĭ. La acéstă individualitate istorico-politică ea nu póte să renunțe, precum nu-șĭ póte perde nicĭ individualitatea sa geografică și etnografică.

Capitolele III și IV explică basele politiceĭ maghiare și ale celeĭ române: Prima voesce maghiarisarea prin mijlóce silnice a popórelor ne-maghiare din Ungaria și Transilvania și desfacerea Unga-

rieĭ de către Austria și organisarea eĭ ca țéră cu desăvîrșire independentă; a doua are drept program credința Impĕratuluĭ și dinastieĭ, apĕrarea prin mijlóce legale a drepturilor națiuniĭ române, în deosebĭ a limbeĭ și a bisericeĭ. Prima, deși găsesce în urma revoluțiuniĭ de la 1848 o înfrînare prin absolutismul împĕrătesc (Cap. V), dar nu-șĭ schimbă nimic din scopurile sale, ba face un pas uriaș către realisarea lor prin transacțiunea intervenită în 1865 între Austria și Ungaria (Cap. VII), după care urmă unirea acesteia cu Transilvania; a doua, adecă politica Românilor, deși desvoltată și întărită cât-va timp prin Constituțiunea monarchieĭ austriace din 20 Octobre 1860 (Cap. VI), este greŭ apĕsată și prigonită, printr'un șir de legĭ nedrepte și asupritóre, cu carĭ se inaugureză era nouă, era «striviriĭ și sdrobiriĭ naționalităților».

La 1879 se voteză legea de maghiarisare a școlelor primare, la 1883 legea de maghiarisare a școlelor secundare, la 1891 legea asilelor de copiĭ (Cap. VIII). Efectele acestor legĭ și ale altor mĕsurĭ, îndreptate maĭ ales contra Românilor, precum și manifestațiunile de protestare ale Românilor, le arată autorul în chip limpede și obiectiv în capitolele IX și X. El examineză unele legĭ fundamentale ale statuluĭ, unele ordonanțe ale Guvernuluĭ unguresc, activitatea societăților de maghiarisare, create, sprijinite și întreținute de stat. Legea uniriĭ din 1868 desființéză fără nicĭ o reservă dreptul constituțional de legislațiune al Transilvanieĭ; despre drepturile politice și revendicările Românilor, ea nu rostesce un singur cuvînt, pare că Româniĭ nicĭ c'ar existà. Limba maghiară devine limbă a statuluĭ, limba oficială, în administrațiune, justiție, școle, pe când maĭ înainte și limba română era limba statuluĭ, a Corpurilor legiuitóre și a Guvernuluĭ. «Să-șĭ dea acum orĭ-cine séma, dice d-l Brote (pag. 85), ce efect trebue să producă statul cu administrațiunea și justiția sa exercitată numaĭ în limba maghiară pe teritoriile limbelor slave și române, carĭ fac aprópe două treimĭ din întréga țéră și unde, pe o intindere de 163.676 km. pătrațĭ, cu 8.472.570 locuitorĭ, se găsesc numaĭ 26% Maghiarĭ, saŭ în centrele acestor teritoriĭ, unde pe de o parte, într'o circonferență de 20.262 km.

pătrațĭ, statistica maghiară n'a putut constată, între 914.163 lăcuitorĭ, decât 36.240 Maghiarĭ, iar pe de altă parte, pe o întindere de 32.896 km. pătrațĭ, între 1.454.261 lăcuitorĭ, 79.440 Maghiarĭ! De-odată cu maghiarisarea administrațiuniĭ s'aŭ maghiarisat, se înțelege, tóte oficiile și diregătoriile statuluĭ, întreg aparatul pentru așezarea și incassările contribuțiunilor, oficiile postelor și ale telegrafelor, administrațiunea căilor ferate. Inainte de unire eraŭ în Transilvania 12 până la 15 șefĭ administrativĭ românĭ și aprópe o treime din toțĭ funcționariĭ eraŭ Românĭ. In anul 1891 se aflaŭ în cele 15 comitate transilvănene numaĭ 183 funcționarĭ românĭ, din 3105 (5,89%), și în cele 10 comitate ungurene cu poporațiune românéscă se găsiaŭ 226 funcționarĭ românĭ, dintre 3649 (6,05%). Din aceștĭ 409 funcționarĭ românĭ nu erà nicĭ un singur Comite suprem, un singur Vice-Comite (care de atuncia a murit și a fost înlocuit cu un ne-Român), și un președinte de Tribunal (care și el a murit, fără să ajungă tot Român în locul luĭ). Va să dică, toțĭ ceĭ 409 funcționarĭ românĭ, carĭ de la 1891 vor fi și maĭ redușĭ, ocupă posițiunĭ inferióre.»

D-l Brote analiséză apoĭ efectele legiĭ electorale și dovedesce cu cifre oficiale, că acéstă lege restrînge fórte mult dreptul electoral numaĭ pentru poporațiunea *ne-maghiară* a Transilvanieĭ și-l lărgesce fórte considerabil pentru poporațiunea *maghiară.*

După asemenea lege, orașe cu 2—3.000 de lăcuitorĭ maghiarĭ trimit unul până la 2 deputațĭ, pe când teritoriĭ cu 200.000 suflete poporațiune ne-maghiară abià un singur deputat; censul eligibil pentru Maghiarĭ este maĭ mic, pentru ne-Maghiarĭ cu mult maĭ ridicat; ómenĭ instruițĭ din satele ne-maghiare sunt lipsițĭ de dreptul electoral, ce se reservă din contra în orașe pentru Maghiarĭ. Dar pedecele ce se pun în exercițiul dreptuluĭ de alegětor? Mijlócele de corupțiune întrebuințate, amenințările, bătăile, marea depărtare a loculuĭ de alegere? Nu e de mirare, dacă s'a stabilit resultatul constant că ceĭ 200.000 Maghiarĭ, ce trăesc împrăștiațĭ în mijlocul uneĭ poporațiunĭ de un milion și $^1/_2$ de Românĭ, aŭ tot-deauna asigurată majoritatea alegětorilor.

Autorul cu drept cuvînt ḑice, că din situaţiunea electorală se póte cunósce şi întréga gravitate a cestiunii române şi că atacul violent îndreptat de politica maghiară contra Românilor n'are alt scop decât desfiinţarea şi nimicirea lor naţională.

O asemenea stare de lucrurĭ este aprópe neînţelésă într'o monarchie, unde a domnit tot-deauna principiul, ce Impĕratul Ferdinand îl exprimă ast-fel prin manifestul sĕŭ din 20 Octobre 1848 adresat popórelor Ungarieĭ: «Fie-care naţionalitate a găsit la noĭ totdeauna ocrotire şi am propagat cu multă îngrijire desvoltarea lor. Acéstă direcţiune o vom urmà în chip statornic şi nu vom îngăduì nicĭ odată ca o naţionalitate să apese pe alta. Egala îndreptăţire a tuturor e ţinta nóstră, pe care voim să o realisăm prin mijlócele ce ne staŭ la îndemână şi în temeiul legilor constituţionale şi în cele-lalte provincii ce se ţin de Coróna ungară.»

Acelaşĭ principiŭ şi aceeaşĭ dorinţă se enunţă de Impĕratul Francisc-Iosif prin diploma sa din 20 Octobre 1860, ast-fel că poporul român nu a cerut şi nu cere nimic care să nu fie întemeiat pe dreptate, pe lege şi pe umanitate. El nu vine să ḑică, că fiind-că este poporul cel maĭ vechiŭ în Transilvania şi Ungaria, fiind-că alcătuesce două treimĭ din poporaţiune, fiind-că duce tóte sarcinele şi nevoile de o potrivă cu cele-lalte naţionalităţĭ ale monarchieĭ, apoĭ i se cuvine şi hegemonia în a luĭ ţéră. Româniĭ cer dreptul de a trăì şi a se desvoltà ca Românĭ, cu limba şi credinţele lor, şi de a formà un element puternic şi atât de trebuincios monarchieĭ austriace, nu numaĭ pentru menţinerea echilibruluĭ necesar între diversele eĭ popóre, dar şi pentru menţinerea păciĭ europene.

Cu tóte acestea, aşà este une-orĭ politica de orbită şi pusilanimă, că glasul celor apĕsaţĭ nu se aude; acusatoriĭ sunt în acelaşĭ timp şi judecătorĭ şi călăĭ. Şi acum începe pe o largă scară şirul nesfîrşit al proceselor politice îndreptate contra a tot ce cugetă şi scrie liber din suflarea românéscă.

Aceste procese le desfăşură autorul în capitolul X al opereĭ sale şi în anexa 67, resumându-le într'un tabloŭ care ni se pare prea instructiv, spre a nu-l aminti aci: In curs de 10 anĭ (dela 1884 până

la 1894) nu sunt maĭ puţin de 47 procese, 161 acusaţĭ, 107 condemnaţĭ, numaĭ 17 achitaţĭ; pedepsele dictate: 59 anĭ şi 15 ḑile, amende 11.840 fiorinĭ! In maĭ puţin de 4 anĭ din urmă (1891—1894) aŭ fost 30 procese, ce s'aŭ finit cu 86 condemnărĭ de 48 anĭ închisóre de stat şi temniţă şi maĭ mult de 8.000 fiorinĭ amendă.

De ce natură sunt aceste procese de presă şi ce gravitate aŭ acusările aduse, se póte vedé din anexa 67. Noĭ vom cità un singur exemplu tipic, pe al Generaluluĭ Traian Doda. Acest venerabil bĕtrân îşĭ încheiă strălucita sa carieră cu o condemnaţiune la 2 anĭ închisóre de stat şi 1.000 fiorinĭ amendă, pentru că într'o scrisóre adresată ca deputat alegĕtorilor sĕĭ a ḑis, că «poporul român, prin apucăturĭ de forţă şi machinaţiunĭ, a fost scos din tóte posiţiunile lupteĭ constituţionale; astăḑĭ nu e vorba de un loc şi de un vot în Parlamentul ungar, ci onórea naţională a poporuluĭ român e pusă în joc.» Acelaşĭ General, într'o cuvîntare către alegĕtoriĭ sĕĭ, invocase autoritatea Impĕratuluĭ, ca să vadă că nemulţumirea Românilor e mare şi că suferinţele lor aŭ ajuns de a nu le maĭ puté răbdà, adăogind vorbele acestea: «Pentru că dacă eŭ ca General, care am sângerat pentru Tron, sunt silit să fac acésta, atuncĭ trebue să fie ceva putred în Impĕrăţia nóstră şi trebue luate mijlóce pentru sanarea rĕuluĭ.» Reproducerea simplă a acestor vorbe în ḑiarul «Tribuna» a atras după sine condemnarea redactoruluĭ la 1 an închisóre şi 100 fiorinĭ amendă!

Şi aşà maĭ departe, pentru motive carĭ de carĭ maĭ ridicule saŭ absurde, fie chiar şi pentru inserarea uneĭ poesiĭ intitulată «*Michaiŭ Vitézul*», până la faimósele procese pentru Memorandum saŭ pentru cocardele tricolore purtate de nisce biete copiliţe române.

Şi pentru aşà marĭ vine, se umplu puşcăriile, se prigonesc familiile, rĕmân copilaşiĭ pe drumurĭ, se ridică libertatea, averea, drepturile cetăţenescĭ ale omuluĭ, într'un stat mare ca Austro-Ungaria, la finele seculuĭ care a consfinţit principiul naţionalităţilor, egalitatea între ómenĭ, drepturile inviolabile ale popórelor!

* * *

Acésta este drama pe care autorul ne-o desfășură înaintea ochilor în tablourĭ viĭ și mișcătóre, pe carĭ nu putem a le urmări decât cu inima sângerândă și palpitând, fiind-că este vorba de frațiĭ noștri și fiind-că slăbirea lor este slăbirea nóstră.

Dacă în privința unor aprecierĭ de fapte și persóne nu putem fi de acord cu autorul, dacă bunăóră politica Guvernuluĭ trecut în cestiunea națională credem că este înfățișată sub o lumină falșă și cu o judecată prea exclusivă, — acestea sunt neajunsurĭ peste carĭ trebue să trecem, când atâtea merite avem de constatat într'o lucrare așà de eminentă. Ea este cea dintâiŭ încercare seriósă spre a se lămuri în fundamentele eĭ istorice cestiunea Românilor din Transilvania și Ungaria. Și când pe de o parte scim cum aceeașĭ operă publicată în limba germană a fost apreciată de presa și de bărbațiĭ politicĭ din străinătate, nu se póte maĭ favorabil (1), — se exceptă negreșit presa unguréscă, care a defăimat-o și Guvernul unguresc care a confiscat-o,— când pe de altă parte comparăm cartea d-luĭ Brote cu publicațiunile maĭ puțin decât insuficiente carĭ vin să-ĭ dispute premiul, subscrisul, fără a ţiné sémă de orĭ-ce alte considerațiunĭ carĭ ar puté fi invocate cu maĭ mult saŭ maĭ puțin temeiŭ, dar carĭ n'aŭ nicĭ un raport cu opera însășĭ, are onóre a vě propune să se acorde Premiul Adamachi de 5.000 leĭ d-luĭ Eugen Brote pentru opera sa ***Cestiunea română în Transilvania și Ungaria.***

---

(1) Citez câte-va din diarele și revistele germane carĭ s'aŭ ocupat de lucrarea în cestiune: 1. ***Beilage zur Allgemeinen Zeitung***, No. 205 din 1895: Rumänen und Magyaren; 2. ***Die Kritik***, herausg. von Karl Schneidt, No. 68 și 69 (1896): Die rumänische Frage in Ungarn; 3. ***Hermannstädter Zeitung;*** 4. ***Osmanische Post;*** 5. ***Tagespost*** (Graz); 6. ***Deutsches Volksblatt*** (Viena); 7. ***Deutsche Zeitung*** (Viena); 8. ***Pester Lloyd*** (Pesta); 9. ***Politik*** (Praga); 10. ***Neue Freue Presse*** (Viena); 11. ***Kreuzzeitung*** (Berlin); 12. ***Ueber Land und Meer*** (Stuttgart); 13. ***Vossische Zeitung*** (Berlin); 14. ***Berliner Börsen-Zeitung*** (Berlin); 15. ***Tägliche Rundschau*** (Berlin); 16. ***Die Post*** (Berlin); 17. ***Norddeutsche Allgemeine Zeitung*** (Berlin); etc. etc.

Ioan Dinescu-Barzan, *Influenţa criseĭ morale asupra criminalităţiĭ. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **A. D. Xenopol.**

D-l Ioan Dinescu-Barzan a presentat la Premiul Adamachi scrierea sa: *Influenţa criseĭ morale asupra criminalităţiĭ,* o broşură in-8° de 70 pagine, care broşură conţine tesa sa pentru dobândirea licenţeĭ în Sciinţele juridice.

Lucrarea este bine făcută, dovedesce o ocupaţiune îndestul de seriósă în cestiunile sociologice, o cunoscinţă a scrierilor celor maĭ importante relative la materia atinsă de d-l Barzan. Totuşĭ eŭ cred, că nu se póte încuviinţà premiul uneĭ lucrărĭ, care nu are alte pretenţiunĭ decât a reproduce părerile sociologilor, fără ca prin ea să se aducă ceva noŭ în acéstă cestiune atât de complicată şi atât de controversată, cu atât maĭ mult că fiind o tesă de licenţă, este primul pas făcut de autor pe calea sciinţeĭ. Eŭ cred că o lucrare, pentru a merità să fie premiată, trebue să înfăţişeze cel puţin saŭ material noŭ adunat de autor, saŭ ideĭ noue pe basa unuĭ material cunoscut, dacă nu chiar ambele merită să fie întrunite în aceeaşĭ scriere. D-l Barzan nu cred, ca să pótă pretinde a fi produs ceva noŭ nicĭ în privirea ideilor, nicĭ în privirea materialuluĭ, şi prin urmare încheiŭ că premiul nu i se póte încuviinţà, deşi scrierea d-sale este plină de îmbucurătóre promisiunĭ.

P. Georgescu (Sabin), *Radu-cel-Frumos. Tragedie istorică în 5 acte şi în versurĭ. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **D. C. Ollănescu.**

D-l P. Georgescu (Sabin) a depus pentru Premiul Adamachi de 5.000 leĭ tragedia sa istorică-originală, în 5 acte şi în versurĭ, numită *Radu-Vodă-cel-Frumos.* Cartea, în adevĕr frumos tipărită, în tipografia şi fonderia de litere Thoma Basilescu, în cursul anuluĭ 1895, este dedicată studenţilor noştri universitarĭ.

Tragedia d-luĭ Georgescu este alcătuită din 7 tablourĭ, legate printr'un fórte subţire fir de intrigă între dînsele, şi acestea sunt titluite de autor precum urméză:

Tabl. I: Grădina Palatuluĭ din Bucurescĭ. Tabl. II: Palatul luĭ Radu. Tabl. III: Tabăra munténă de la Cursul apeĭ. Tabl. IV: Refugiul luĭ Laiot din Movilenĭ. Tabl. V: Sala tronuluĭ în Palatul din Bucurescĭ. Tabl. VI: Palatul luĭ Ştefan din Sucéva. Tabl. VII: Piaţa temniţeĭ.

Persónele carĭ ieaŭ o parte maĭ însemnată la acţiune sunt:

Ştefan-Vodă V, Domnul Moldoveĭ, amantul Voichiţeĭ, fiica luĭ Radu-cel-Frumos; *Laiot Basarab,* pretendent la tronul Munteniеĭ sub ocrotirea luĭ Ştefan; *Paul* (în urmă Chinezul), fiul Comiteluĭ Temişaneĭ, trimes la Curtea luĭ Ştefan şi confidentul luĭ; ***Maria Dómna,*** soţia luĭ Radu IV, Domnul Munteniеĭ; ***Voichiţa,*** fiica sa şi iubita luĭ Ştefan; ***Florica,*** fiica luĭ Laiot şi iubita luĭ Radu; ***Elena Dómna,*** mama luĭ Ştefan; *Manea,* supranumit Nebunul, un fel de parasit la Curtea luĭ Radu şi maĭ târdiŭ la aceea a luĭ Ştefan; ***Postelnicul Graur,*** om de încredere al luĭ Radu, un fel de intrigant ambiţios şi gata de trădare; ***Logofĕtul Mircea,*** om cu influenţă la Curtea Munteniеĭ, prieten pe ascuns şi proteguitor al iubiriĭ luĭ Ştefan; ***Hatmanul Arbore, Aprodul Purice,*** căpitanĭ de aĭ luĭ Ştefan; *Spătarul Drăgan*, comandantul oştilor muntenescĭ, şi înfine ***Radu IV,*** dis Cel Frumos, carele, deşi dă numele sĕŭ lucrăriĭ, nu se arată decât de treĭ orĭ pe scenă, iea partea cea maĭ sérbădă la acţiune şi nu justifică decât dór prin cuvinte purtarea sa, căcĭ cuvintele şi discursurile jócă rolul cel maĭ de căpetenie în acéstă tragedie, care, dacă are vre-o originalitate, este tocmaĭ de a nu întruni însuşirile esenţiale ale acestuĭ gen măreţ dramatic, acelea de a inspirà mila, gróza saŭ admiraţiunea.

Aci acţiunea nu reese din ciocnirea pasiunilor omenescĭ înfăptuind caractere, ci se trăgănéză de-alungul celor 7 tablourĭ, întocmită din aşezărĭ de frase, de icóne şi de fapte maĭ mult saŭ maĭ puţin nimerite, maĭ mult saŭ maĭ puţin viĭ, adevĕrate saŭ brutale! Dacă doĭ, treĭ saŭ maĭ mulţĭ pun la cale, în scenă, săvîrşirea unuĭ lucru

orĭ povestesc vre-o întîmplare de căpetenie cu privire la mersul intrigeĭ, care lucru saŭ întîmplare sunt săvîrşite dincolo de culise, în afară de împărtăşirea directă a publiculuĭ, interesul — condiţiune neînlăturată a drameĭ — dispare, făcênd ca emoţiunea şi nerăbdarea unora să descrescă, iar mulţumirea şi plăcerea altora, amăgite, să rĕmână recĭ în faţa desnodămîntuluĭ, fie el cât de moral orĭ de înfiorător!

Pe teatru nu e de ajuns ca persónele să vorbéscă şi să se misce, pentru a da ilusiunea vieţeĭ şi a înfăţişà icóna lumiĭ, ci trebue să ne şi impresioneze cu vorba şi mişcarea lor; precum iar nu e de ajuns ca la fie-care tabloŭ d-l Georgescu (Sabin) să ucidă câţĭ-va ómenĭ şi ceĭ rĕmaşĭ în viéţă să vorbéscă cu patos şi cu cruḑime, pentru a avé dreptul să crédă că a făcut o tragedie! . . .

De alt-fel iată, după aceste ḑise, pânza subiectuluĭ: Ştefan-Vodă plécă din tabăra sa de la hotarul Munteniei şi, străvestit în călugăr, sosesce în Bucurescĭ pe ascuns, însoţit de Paul, fiul Comiteluĭ Temişaneĭ, spre a vedé pe Voichiţa, iubita sa. In drum întîlnesce pe un trimis a luĭ Radu-Vodă, de la care prin înşelăciune iea o scrisóre destinată luĭ Corvin, Craiul Ungarieĭ, în care Radu îĭ promiteà mâna fiiceĭ sale, pentru a-l ademenì să nu dea drumul luĭ Vlad-Ţepeş, deţinut la curtea-ĭ, de dînsul. La Bucurescĭ, profitând de o nópte de orgie a luĭ Radu, Ştefan-Vodă se furişéză în grădina Palatuluĭ domnesc, unde întîlnesce pe Manea nebunul, cu care légă prietenie, şi pentru a nu fi surprins de curtenĭ, schimbă vestmintele unul cu altul. Aci Paul rănesce de mórte pe Stolnicul Stroe, — trimisul cel cu scrisórea, — iar Logofĕtul Mircea şi Manea se pun la dispoziţiunea erouluĭ moldovén, pentru a-ĭ înlesni întîlnirea cu Voichiţa. In tabloul II Dómna Maria mustră pe fiică-sa pentru amorul ce are către Ştefan şi îndĕrĕpnicia ce arată de a nu se supune vreriĭ luĭ tată-sĕŭ, de a fi soţia luĭ Matiaş Corvin. Radu-Vodă, cu tóte pericolele ce-ĭ încunjură tronul şi în loc să caute mijlóce de a le întîmpinà cu bărbăţie, stă de filosoféză cu Manea, care-ĭ aduce o scrisóre de la Florica, *iubita sa* (?!); apoĭ alérgă să afle din gura

rănituluĭ Stroe numele ucigașuluĭ, pe când Voichița, încunosciințată că s'a prins un călugăr pribég la porțile Palatuluĭ, de témă să nu fie iubitul eĭ, leșină, pe când gardianiĭ aduc pe Manea nebunul îmbrăcat în rasa luĭ Vodă-Ștefan, care scăpase nevătĕmat. Lupta între ambiĭ Domnĭ e acum încinsă la *Cursul Apeĭ*. Radu, învins și strîns de tóte părțile, scapă cu fuga, schimbând hainele (stravestirea · e întrebuințată des în acéstă lucrare) cu Spătarul Dragnea, rĕmas în cortul domnesc, în locu-ĭ; *ucide* pe Logofĕtul Mircea și cade prins în mânile luĭ Ștefan-Vodă, care pornesce apoĭ la Bucurescĭ. In tabloul IV, găsim pe Radu lângă Florica, fiica luĭ Laiot, *iubita sa* (?). Surprins de fratele eĭ Vlad, Radu scapă iar cu fuga prin o *subpămîntă* (vorba autoruluĭ), după ce maĭ întâiŭ *culcă mort* pe acest nenorocit tînĕr, adus în scenă numaĭ ca să fie jertfit, căcĭ alt-fel nu are nicĭ o legătură cu restul drameĭ. Ștefan așéză pe tronul Munteniei pe Laiot și, după o convorbire aprinsă cu Dómna Maria în sala tronuluĭ din Bucurescĭ, plécă la Sucéva, luând pe Voichița și pe mamă-sa cu dînsul. In tabloul VI, Voichița, de 5 lunĭ soția luĭ Ștefan, primesce prin *Micotea* scire despre bătălia încinsă la Valea-Albă între bărbatu-sĕŭ și tată-sĕŭ. Micotea îĭ face din viŭ graiŭ descrierea bătălieĭ, în care Radu fusese învins și *luat prisonier* (!), apoĭ osîndit de însușĭ Ștefan, pentru a face voia poporuluĭ, să fie executat ca un trădător și vinovat ordinar, cu tóte rugămințile Voichițeĭ și împotrivirea Dómneĭ mame Elena. Intr'adevĕr, în tabloul final se vede Radu dus prin piața temnițeĭ, să móră de mâna călăuluĭ, între culise, deși o estradă măréță fusese pregătită în adins, pentru ca Domnul și sfetnicíĭ luĭ să pótă asistă la priveliște. Voichița, care căpĕtase ertarea tătâne-sĕŭ în momentul când erà executat, are o crisă de nebunie, răpesce pumnalul de la brîul bărbatuluĭ sĕŭ și se înjunghie, blestemându-l, iar poporul aclamă pe Eroul Domnitor.

Iată povestea subiectuluĭ, care se desfășură numaĭ și numaĭ din cuvîntărĭ, fără măcar cea maĭ mică încordare reală a patimelor atâtor ómenĭ, mișcațĭ fie-care de o altă putere lăuntrică și urmărind

un țel deosebit. Nicĭ o crisă precumpănitóre interesuluĭ dramatic, nicĭ o progresiune îngrozitóre saŭ duiósă, care să pregătéscă și să alimenteze intriga, asigurând desnodămîntul fatal și cumplit al tragedieĭ. Este trist lucru, ca între persóne istorice de o așà însemnătate și în împrejurărĭ atât de grave ca acelea în carĭ le așéză autorul, simțemintele lor să fie false, false situațiunile în carĭ ele se vĕdesc, acțiunea istorică plină de anachronisme și de lacune, făcute pare că într'adins pentru ca fabula să se pótă susținé, maĭ mult cum fantasia i-a suggerat-o, decât precum respectul faptelor și al caracterelor hotărîte de analele trecutuluĭ ar fi trebuit să i-o impună. Chiar discursurile — unul saŭ maĭ multe — pentru fie-ce eveniment deslușitor saŭ temeinic al intrigeĭ, basa de operațiune a persónelor tragice, nu sunt nicĭ la înălțimea lor, nicĭ de potriva timpuluĭ, a datinelor și maĭ ales a caracteruluĭ nostru național.

De altă parte, dragostea dintre Ștefan-Vodă și Voichița e neexplicată publiculuĭ. Punctul acesta principal e lăsat în umbră și nicĭ o alusiune trecĕtóre măcar nu-l lămuresce, nicĭ nu-l justifică. Scenele în carĭ ea se produce sunt nelogice și ar puté fórte ușor să fie date afară, fără a se sminti cât de puțin înțelesul saŭ temeiurile drameĭ. Scena dintre Manea și Ștefan e aprópe imitată după aceea dintre Despot și Ciubăr-Vodă din drama luĭ Alecsandri, cu deosebirea în maĭ puțin a spirituluĭ sarcastic și a ademenirilor tainice din cuvintele nebunuluĭ și a filosofieĭ plină de înalte și luminóse precepte din cuvintele ambițiosuluĭ aventurar. Mĕ întreb tot de-odată, pentru ce ni se dă monstruósa îndrăgostire a luĭ Radu și a Floricăĭ, feteĭ luĭ Laiot, de vreme ce nicĭ trebuinciósă nu erà pentru încordarea acțiuniĭ, nicĭ maĭ simpatică póte să ne facă persóna luĭ Radu-Domn, căsătorit și părinte, încurcat într'un amor, cu atât maĭ puțin probabil, cu cât nu e nicĭ adevĕrat din punct de vedere istoric, nicĭ lămurit ca resort al intrigeĭ, și are marele defect de a fi vinovat și imoral.

O beție de cuvinte de la început până la sfîrșit. Persónele es, intră, se mișcă pe scenă, fără de normă, fără de îndreptățire, fără de multă legătură cu acțiunea generală, îmbucățită în micĭ ta-

blourĭ, carĭ o zdrențuesc dóră, neprovocând nicĭ o îmboldire generósă atențiuniĭ.

Toțĭ sunt trădătorĭ, zavistnicĭ, destrămațĭ orĭ nemernicĭ; personalitate originală n'are nicĭ unul, căcĭ așà întrupărĭ sérbede se întîlnesc în tóte lucrările perdute sub povara uităriĭ și a colbuluĭ archivelor din trecut. Incă odată, idealul le lipsesce, patimele puternice carĭ zămislesc, fie prin fatalitatea împrejurărilor, fie prin lupta contra cerințelor orĭ a datinelor încunjurătóre, caractere întregĭ, de sine stătătóre, nu există, așà că adevĕrată dramă nu găsim nicăerĭ, o dramă care să ne mâne, fără voia nóstră, din ce în ce maĭ mișcațĭ, către un desnodămînt natural, dar spăimântător. Brutal sfîrșitul este, dar gróznic nicĭ decum, și nicĭ puteà fi alt-fel, de vreme ce nu e adevĕrat, nu e natural.

Pe lângă acestea, tragedia d-luĭ Georgescu, care se titluesce istorică, păcătuesce, precum am menționat maĭ sus, și contra adevĕruluĭ faptelor istorice.

Așà: 1. Pune pe Radu-Vodă că se bate la Valea-Albă cu Ștefan, pe când el murise încă de la 1472, după incursiunea făcută în Moldova până la Bîrlad, și bătălia de la Rĕsboenĭ fu dată în vara anuluĭ 1476; decĭ nu puteà să se bată acolo, dacă murise cu patru anĭ maĭ înainte.

2. Pe Laiot Basarab îl face aliatul luĭ Ștefan contra luĭ Radu, la Valea-Albă, pe când el — după mórtea predecesoruluĭ sĕŭ—se deduse de partea Turcilor și luptase cu aceștia contra luĭ Ștefan, și la Racova și la Rĕsboenĭ. Pe urmă, gonirea luĭ Laiot din Sucéva—precum ne-o arată d-l Georgescu—este un fapt neadevĕrat, căcĭ Laiot, după ce fu înfrânt de Ștefan, aliat cu Mateiŭ Corvin, fugì în Turcia, detronat fiind de aceștia, carĭ dederă tronul Munteniei iarășĭ luĭ Vlad Dracul, rudă, protegiat și óspe al luĭ Corvin de la suirea luĭ Radu-cel-Frumos pe tron (1462) până la 1476, când fu din noŭ ridicat la mărire.

3. Face pe Ștefan să ucidă pe Radu IV, fiindu-ĭ socru (1476), ceea ce ar fi fost o infamie nedemnă de marele eroŭ moldovén,— deși nicĭ o chronică nu pomenesce despre așà ceva, ci dimpotrivă

ceea ce se scie despre mórtea luĭ e, că la 1472 Radu-Vodă se stinse repede și pe neașteptate, în ce chip nu s'a putut nicĭ odată cunósce.

4. In acéstă tragedie Ștefan-Vodă, cam pe la începutul anuluĭ 1471, când se deschide acțiunea, se arată a fi vĕduv, iar îndată după înfrângerea luĭ Radu la *Cursul Apeĭ*, adecă la 8 Novembre 1471, îl face să intre în Bucurescĭ și să iea pe Voichița de nevastă. Se scie însă că Ștefan, vĕduv pentru întâia óră al *Marușteĭ* (Marieĭ), mama luĭ Alexandru, apoĭ al *Evdochieĭ* de la Kiev, mórtă la 25 Novembre 1467, luă la 24 Septembre 1472 de soție pe *Maria din Mangop*, din familia împĕrătéscă a Comnenilor. Decĭ s'a însurat cu dînsa după ce a învins pe Radu și, fiind însurat, el luă la Sucéva pe Maria Dómna și pe fiică-sa Voichița. Maĭ târḑiŭ, îndrăgostindu-se cu dînsa, lepădă pe soția sa Maria din Mangop și se cunună cu Voichița, a patra sa soție, care muri la 1511, 7 anĭ după încetarea din viéță a soțuluĭ eĭ. Nu puteà decĭ să se înjunghie la Sucéva și să móră, cum arată d-l Georgescu, la 1476, cu prilejul ucideriĭ tatăluĭ sĕŭ, mort încă de la 1472, după cum am dovedit.

Acéstă tragedie originală istorică este scrisă în versurĭ de 13 și 14 silabe, de o factură mediocră, într'o limbă maĭ mult greóe și plină de forme greșite sintactice și etimologice.

Pluralul unor substantive pare a fi necunoscut autoruluĭ, căcĭ le scrie, fără de a fi silit nicĭ chiar de exigențele ritmice saŭ ale rimeĭ, maĭ pretutindenea fără de articol. Așa ḑice: *soli*, în loc *soliĭ*, *ómeni* în loc de *ómeniĭ* etc., apoĭ găsim (pag. 23) versurĭ ca:

> Oh! ticăloșĭ iscóde! Dar cin' să fi fost óre!

Saŭ (pag. 29):

> De voĭ! Dar ĕst cadavru *trebui* înmormîntat.

Saŭ (pag. 36):

> E greŭ să *cârmueștĭ* barca pe valu 'nșelător.

Orĭ (pag. 41):

> *Fiind-că erà 'n Cetate*, un paznic l'a chemat.

Orĭ (pag. 63):

Nepotu-ţĭ, Logofete, ostaş *curagios!*

Dar acesta (pag. 79):

. . . . . . Nu m'atingeţĭ,

De nu voiţĭ ca *viéţa 'n sabia-mĭ* s'o stingeţĭ!

Iar cestă-lalt (pag. 107), ce-l rostesce Voichiţa:

De cincĭ lunĭ sunt stăpână şi toţĭ *mĕ părăsesce.*

Şi maĭ departe:

. . . . la lacrimile mele,

Chiar rîurĭ punţĭ şi-or face. Trecé-voiŭ peste ele!

Cuvîntul *trebue* e scris: *trebúĭ, trébuĭ, trebŭie.* Numele luĭ Corvin e intonat când *Córvin*, când *Corvín*. Aripile inspiraţiunĭ poetice sunt maĭ mult de pasĕre domestică decât de vultur şi filosofia cugetărilor sale este curgĕtóre şi adîncă întocmaĭ ca şipotele de apă, ce brăzdéză un pămînt ţelinos după o plóie turbure şi zorită de vînt.

Pentru aceste câte-va considerante, subscrisul e de părere că tragedia d-luĭ Georgescu (Sabin) n'are nicĭ o cădere la Premiul Adamachi de 5 000 leĭ, la care năzuesce.

10 Martie 1896.

Romul Simu, *Monografia comuneĭ Orlat. Sibiiŭ 1895.*
Raport de d-l **Gr. G. Tocilescu.**

D-l Romul Simu, învĕţător din Orlat (Transilvania), concurând la un premiŭ pus de maĭ mulţĭ tinerĭ românĭ din Sibiiŭ pentru monografiile economice ale comunelor din comitatul Sibiiŭ, a obţinut cu lucrarea de faţă primul premiŭ, fiind cea maĭ bună din tóte câte aŭ fost examinate.

Ea s'a tipărit în cursul anuluĭ 1895 şi se presentă acum la concursul pentru Premiul Adamachi.

Este scrisă într'un stil simplu, concis, și într'o limbă maĭ mult saŭ maĭ puțin corectă. Tot ce se póte sci și ḑice despre o comună se află în acéstă monografie; ea merită ca să serve de model orĭ-căreĭ lucrărĭ analóge. Așà se arată: numele și posițiunea comuneĭ, cu stradele, casele, grădinile și alte zidirĭ, școla, biserica cu țintirimul, locurile de arat, de fînețe și pășunĭ, cu producțiunile agricole, viile, pădurile și locurile sterpe, vitele și alte animale, poporațiunea după naționalitate și confesiunĭ, ocupațiunile obicĭnuite, meseriile, fabricele și comerciul, cărturariĭ eșițĭ din școla Orlatuluĭ, portul, obiceiurile, datinele, jocurile și cântecele poporale, înfine limba loculuĭ și ruinele din vecinătate.

In partea a 2-a, autorul se ocupă cu veniturile și cheltuelile comuneĭ, institutul de credit și economiĭ «Brădeul»; iar într'un paragraf final indică mĕsurile de luat pentru îmbunătățirea stăriĭ materiale, culturale, sociale și politice, a poporațiuniĭ, mĕsurĭ ce nu sunt maĭ puțin de 40 la numĕr.

Cărticica se încheiă cu cuvintele: «Să nu ne uităm de datorințele către familia și comuna nóstră, către biserică și școlă, către Dumneḑeŭ, limbă, națiune și patrie.»

Ea ar trebui să fie maĭ bine cunoscută și la noĭ, dar e prea neinsemnată spre a i se puté da Premiul Adamachi de 5000 leĭ.

Simeon Stoica, *Higiena copiluluĭ de la nascere până la al 7-lea an al etățiĭ. Sibiiŭ 1895.*

Raport de d-l **Dr. I. Felix.**

M'ațĭ însărcinat cu facerea unuĭ raport special asupra publicațiuniĭ ***Higiena copiluluĭ de la nascere până la al 7-lea an al etățiĭ,*** de Simeon Stoica, Sibiiŭ 1895, presentată la concursul Premiuluĭ Adamachi pentru sesiunea Academieĭ din anul 1896.

Indeplinind acéstă însărcinare, am dar onóre a vĕ supune cele următóre:

Cărticica, de 64 pagine, începe, după o scurtă prefață, cu noțiunĭ de chimia, de anatomia și de fisiologia corpuluĭ omenesc și cu introducere, care conține óre-carĭ povețe asupra pregătiriĭ viitóreĭ mame pentru alăptarea copiluluĭ. Autorul, care cunósce bine diferitele obiceiurĭ rele ale poporațiuniĭ rurale, ar fi putut să menționeze în acéstă introducere și alte regule ale igieneĭ femeiĭ însărcinate, afară de cele despre pregătirea eĭ pentru alăptare, să dea óre-carĭ noțiunĭ despre igiena lĕuzieĭ și despre prevențiunea febreĭ puerperale. Regimul alimentar și modul de îngrijire al femeiĭ lĕuze influențéză calitatea și cantitatea lapteluĭ; ele fac prin urmare parte din igiena copiluluĭ noŭ născut.

La descrierea legăriĭ și tăieriĭ buriculuĭ copiluluĭ noŭ născut, autorul a uitat să menționeze despre asepsia acesteĭ manipulațiunĭ, despre prevențiunea bólelor septice carĭ se nasc din negligiarea curățenieĭ la legarea buriculuĭ.

Capitolul despre curățenie este bine scris, el conține regule practice despre prima îngrijire a copiluluĭ; din acest capitol aflăm óre-carĭ obiceiurĭ rele ale sătenilor din Ardél, carĭ sunt puțin cunoscute în regatul român. Asemenea conține povețe bune capitolul despre botez, despre îmbrăcăminte și așternut.

Capitolul despre nutrirea copiluluĭ constitue partea cea maĭ importantă a publicațiuniĭ d-luĭ S. Stoica, căcĭ dintre toțĭ factoriĭ carĭ modifică sănătatea copiluluĭ, carĭ influențéză mortalitatea copiilor, alimentele ocupă primul loc. Cu drept cuvînt autorul explică mamelor române datoria ce aŭ de a alăptă singure copiiĭ lor, de a recurge la alăptarea prin alte femeĭ numaĭ în casul de nevoe extremă. Din părțile acestuĭ capitol, care tractéză despre doică, despre curățenia guriĭ, despre dințĭ, despre înțărcarea copiluluĭ, despre alăptarea cu lapte de vacă, despre surogatele lapteluĭ (despre nutrirea artificială), despre abusul alcooluluĭ, se vede că autorul este medic cu experiență, care în lunga practică medicală a cules acele sfaturĭ bune carĭ le dă părinților.

Asemenea merită tótă lauda capitolul despre locuință, în care autorul expune acțiunea fortificatóre a radelor solare directe și a

aerului curat, combătênd locuințele lipsite de lumină și de aer.

Autorul se arată ca psicholog practic, ca cunoscĕtor al primeĭ manifestărĭ a mințeĭ copiluluĭ și a desvoltăriĭ succesive a funcțiunilor cerebrale, în capitolele despre ocupațiune și despre jocul copiilor.

Prevențiunea bólelor celor maĭ frecuente ale copiilor este pe larg descrisă în cele din urmă capitole ale acesteĭ publicațiunĭ.

Cărticica d-luĭ Simeon Stoica este o publicațiune folositóre, care merită să fie rĕspândită prin tóte locurile unde se cetesc scrierĭ românescĭ. Subsemnatul cred însă, că ea nu represintă o lucrare destul de însemnată, pentru ca să fie premiată cu Premiul Adamachi.

COMISIUNEA
PREMIULUI ALEXANDRU IOAN CUZA PE 1896.

«ISTORIA ROMÂNILOR DE LA AURELIAN etc.».

Raportul Comisiunii asupra lucrării presentate la concurs.

Comisiunea pentru studiarea elaboratelor presentate la concursul Premiuluĭ Alexandru Ioan Cuza pentru subiectul: «*Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor*», compusă din d-niĭ B. P. Hasdeŭ, D. Sturdza și subscrisul, terminându-șĭ lucrarea, am onóre a vĕ comunicà, în calitate de raportor, resultatul constatărilor sale.

Singurul manuscript ce s'a presentat la concurs, purtând devisa:

«Istoric sunt, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecin,
Stăpân am pe-adevĕrul,
Luĭ cată să mĕ 'nchin»,

numĕră vre-o 150 pagine in-4° mic și este împărțit în 3 capitole:

Primul capitol se ocupă de formarea națiuniĭ române, de la Aurelian până la năvălirea Bulgarilor (270—660 d. Chr.), 37 pagine; al 2-lea capitol: despre Voevodatele slavo-române dincolo de Carpațĭ de la năvălirea Bulgarilor până la năvălirea Ungurilor (660—892), 12 pagine; capitolul al 3-lea înfine, despre Voevodatele române dincóce de Carpațĭ de la năvălirea Ungurilor până la înființarea Principatelor (892—1290 [1342]), 94 pagine.

Lucrarea se află precesă de o scurtă introducere (8 pagine), în care autorul stăruesce asupra greutăților ce a avut de întimpinat, din causa săracieĭ materialuluĭ istoric.

Asupra scopuluĭ ce-șĭ propune în tractarea subiectuluĭ, e bine a-l lăsà singur să vorbéscă. Iată ce ḑice (pag. 9):

«M'am silit ***maĭ cu sémă, nu a dovedì chiar existența poporuluĭ român dincóce de Dunăre și continuitatea sa și după părăsirea Dacieĭ***, — cestiune care, după cum am spus maĭ sus, a fost dejà tractată în deajuns, — ci a pune în relief rolul și acțiunea politică ce aŭ avut Româniĭ în acéstă periódă, căutând tot odată a pătrunde pe cât se póte și vechia lor organisare și legislațiune». Este adevĕrat, că o pagină maĭ înainte, autorul ne-a încredințat că «cestiunea continuitățiĭ Românilor dincóce de Dunăre a fost, grație scrierilor deosebiților autorĭ naționalĭ și străinĭ, pe deplin resolvată.»

Nu maĭ puțin explicit se arată concurentul și în privința metoduluĭ sĕŭ de expunere: «Maĭ tóte operele scriitorilor, atât naționalĭ cât și străinĭ, carĭ aŭ tractat diferite cestiunĭ din acéstă periódă a istorieĭ némuluĭ românesc, sunt maĭ mult nisce *lucrărĭ critice*, ci nu o istorie proprie. De aceea m'am silit pe cât se póte a expune faptele istorice fără a cădé în discuțiunĭ critice; dar de óre-ce istoria acestor timpurĭ a trebuit, în cele maĭ multe casurĭ, să fie óre-cum *creată din noŭ*, nu *m'am putut oprì* a confirmà în note opiniunile mele printr'o discuțiune critică.»

Infine, încă o citațiune din acéstă întroducere, spre a ne edificà și asupra cadruluĭ ce și-a tras lucrăriĭ: «De asemenea n'am creḑut că intră în cadrul acesteĭ opere, — de óre-ce mi-am propus a scrie istoria propriŭ-ḑisă a Românilor de dincóce de Carpațĭ, iar nicĭ decum istoria tuturor Românilor și transcarpatinĭ și transdunărenĭ, — de a tractà pe larg atât istoria cât și organisarea socială și politică a fraților noștri de peste Carpațĭ și de peste Dunăre.»

La acestea ḑise de însușĭ concurentul, puține ar maĭ fi nevoe de adaos, spre a invederà că elaboratul în cestiune nu însușesce condițiunile spre a puté fi premiat, căcĭ autorul presupune ca demonstrat *quod erat demonstrandum*; nu cunósce îndestul nicĭ isvórele literare saŭ monumentale, nicĭ scrierile moderne, și e

lipsit de metoda și de pregătirile necesare în deslegarea problemelor sciințifice, pe carĭ le tractéză în chip superficial și maĭ mult în *amator*. Ast-fel nu găsesce un cuvînt a ne spune despre epoca ante-romană în Dacia, despre epoca dominațiunii romane în acéstă provincie, despre viéța politică, socială și culturală ce a înflorit la Dunăre și la Carpațĭ sub ocrotirea statuluĭ roman; atâta numaĭ află cine-va: că stăpânirea Romanilor a ținut 164 de anĭ, că Aurelian și-a retras legiunile și pe funcționarĭ, și că «*din fusiunea colonilor romanĭ, rĕmașĭ dincóce de Dunăre în Dacia luĭ Traian și după părăsirea eĭ de către Aurelian, cu vechiĭ locuitorĭ Dacĭ, Gețĭ și Sarmațĭ și cu diferitele popóre carĭ s'aŭ succedat în aceste țĕrĭ, printre carĭ maĭ cu sémă Slaviĭ, s'a născut națiunea română de adĭ.*»

Și de acì apoĭ trece în revistă diferitele némurĭ barbare, făcênd pe Goțĭ să apară la Dunăre dejà pe la 211 sub Caracalla (nesciind autorul că supranumele de *Geticus*, dat în batjocură acestuĭ Impĕrat, provenià din causă că omorîse pe frate-sĕŭ Geta, iar nu pentru că bătuse pe Goțĭ), apoĭ pe Hunĭ, Gepidĭ, Avarĭ, Bulgarĭ, Slavĭ, Ungurĭ, Cumanĭ, etc., repetând cele dejà cunoscute saŭ spuse de alțiĭ, fără nicĭ o critică, fără analisa saŭ măcar indicațiunea fântânilor; și cu aerul de a nu se îndoì de nimica, și cu încredințarea «de a fi creat istoria acelor timpurĭ», nu se opresce decât la fundarea Principatelor Țĕriĭ-Românescĭ și Moldoveĭ.

Arătarea erorilor, a lacunelor, a contradicerilor și a afirmărilor neprobate și imposibil de probat, ar fi de prisos, întru cât din cele până acì enunciate v'ațĭ putut, cred, convinge despre valórea lucrăriĭ.

Aceste constatărĭ făcute, sarcina Comisiuniĭ s'ar fi putut oprì acì; dar este un fapt maĭ presus de tóte, care cată să ne preocupe. De 25 de anĭ și maĭ bine Academia publică concurs pentru Premiul Cuza; valórea premiuluĭ a crescut continuŭ, — până la 13.000 leĭ; în acest interval s'aŭ publicat lucrărĭ excelente în țéră și în străinătate, grație cărora multe cestiunĭ obscure relative la

epoca ce ne preocupă aŭ fost elucidate; materiale prețióse documentale, epigrafice, filologice și etnografice, aŭ fost adunate și scóse la lumină; și cu tóte acestea, până acum nu s'a găsit bărbatul de sciință, care să se încumeteze a rĕspunde chemăriĭ Academieĭ. Ba ar păré chiar că suntem în regres: lucrarea presentată anul acesta este mult inferióră celeia ce ni s'a adus acum 15 anĭ. Cel puțin rĕposatul de fericită memorie G. Barițiŭ constată în 1879, că autorul studiuluĭ de atuncĭ «a pus mare diligență în culegerea și ordonarea documentelor istorice cunoscute până în ḑilele nóstre despre originea poporuluĭ românesc în Dacia Traiană și a petreceriĭ luĭ în acéstă țéră.»

Despre lucrarea de est timp nu se póte ḑice nicĭ atât!

Ast-fel fiind, nu ar fi póte de trebuință, ca Academia să ușureze sarcina celor ce vor voi să întreprindă un asemenea studiŭ, publicând un indice bibliografic al cestiuniĭ, saŭ cel puțin un program maĭ amănunțit?

Starea în care se află bibliotecele nóstre publice face să se resimță mult lipsa unuĭ asemenea indice, iar din causă că nu s'a publicat un program maĭ detaliat, s'aŭ putut presentà la concurs nisce lucrărĭ ca cea de care ne ocupăm.

Scoțêndu-se premiul din noŭ la concurs pentru anul 1900, Comisiunea crede că ar trebui să se publice în acelașĭ timp și programul amănunțit, pe care ea îl va întocmi de îndată.

Raportor, *Gr. G. Tocilescu.*

COMISIUNEA PREMIULUI ELIADE-RĂDULESCU PE 1896.

«BOTANICA POPORALĂ ROMÂNĂ ETC».

Raportul Comisiunii asupra lucrărilor presentate la concurs.

Domnilor Colegĭ,

Prin adresa de la 4 Septembre 1895, No. 7.340, mi s'aŭ trimis din partea Academieĭ spre cercetare şi raportare treĭ manuscripte, carĭ s'aŭ presentat la concursul Premiuluĭ Eliade-Rădulescu despre «*Botanica poporală română din punctul de vedere al credințelor, datinelor şi literaturiĭ poporale.*»

Manuscriptele din cestiune pórtă următórele devise:

I. «*Observaiŭ, culeseiŭ, aşezaiŭ*» ;

II. «*Omul ca iarba, ḑilele luĭ ca flórea câmpuluĭ*»; şi

III. «*Dacă vreĭ să cunoscĭ poporul, studiază-ĭ maĭ întâiŭ datinele şi obiceiurile.*»

Indată după primirea acestor manuscripte m'am şi apucat să le cetesc, şi acuma, după ce le-am petrecut cu de-amăruntul pe tus-trele, vin de a-mĭ da părerea asupra fie-căruia în deosebĭ, şi anume în aceeaşĭ ordine cum aŭ fost înşirate în adresa prin care mi s'aŭ trimis.

I.

Manuscriptul prim, cu devisa «Observaiŭ, culeseiŭ, aşezaiŭ», constă, pe lângă «prefață», din treĭ părțĭ şi anume:

Partea I. Organografia,

» II. Clasificațiunea plantelor şi

» III. Botanica specială (Botanica poporală română).

Partea primă, inclusiv prefața, e scrisă pe 19 file in-folio; a

doua se cuprinde într'un tabloŭ, iar a treia e scrisă pe 290 de pagine, asemenea in-folio.

In partea primă autorul vorbesce:

I. Despre ***structura vegetalelor*** (istologia vegetală) și

II. Despre ***organografia propriŭ disă***, adecă despre rădăcină, tulpină, frunze, florĭ, rod și organele accesoriĭ.

In tabloŭ ne înfățișéză clasificațiunea plantelor, pe carĭ le împarte în treĭ grupe principale, anume: acotiledone, monocotiledone și dicotiledonate.

Cu privire la aceste două părțĭ, autorul dice în prefață: «Mulțĭ vor crede că partea I și II, carĭ se ocupă cu organografia și clasificațiunea plantelor, es din marginele titluluĭ de botanică poporală, credênd că acéstă din urmă denumire (poporală) ar conveni numaĭ empirismuluĭ și legendelor născute în socotéla plantelor.»

E drept că aceste două părțĭ nu sunt prevědute în concurs. Dar autorul, dacă și-a propus să le scrie și pe acestea, atuncĭ ar fi făcut fórte bine, când și-ar fi dat silința ca să adune maĭ întâiŭ toțĭ terminiĭ technicĭ cățĭ există în sînul poporuluĭ de la țéră și ne-ar fi presentat organografia și clasificațiunea plantelor într'o limbă cât se póte de poporală și curgĕtóre, nu însă cum a făcut-o d-sa, într'o limbă împestrițată cu tot felul de latinisme, neologisme și grecisme, luate cu ridicata de prin botanicele străine.

O ast-fel de organografie și clasificațiune, după cum a alcătuit-o și ne-a presentat-o autorul, chiar și în casul acela când s'ar fi pretins prin concurs, nu ne póte fi de nicĭ un folos, pentru că nimica noŭ și maĭ ales poporal nu putem profită dintr'însa.

Dar autorul n'a eșit numaĭ în acéstă privință «din marginele titluluĭ de botanică», ci chiar și în privința «botaniceĭ speciale», adecă a «botaniceĭ poporale române». Căcĭ d-sa, în partea a treia, in loc să se ocupe numaĭ cu «botanica poporală», adecă cu legendele, datinele, credințele, medicina, mitologia și cu cele ce le maĭ istorisesce și crede poporul despre plantele carĭ iĭ sunt cunoscute după nume, ne dă maĭ întâiŭ o introducere scrisă pe 31 de pagine, în care tractéză:

a) Despre cunoscințele sciințifice,

b) Despre cunoscințele vulgare,

c) Despre cunoscințele empirice și

d) Despre cunoscințele fantastice; apoĭ pe restul de 259 de pagine, descrie maĭ fie-care plantă, despre care vorbesce, într'o limbă cât se póte de pocită, și abiă după acésta ne dă, unde și unde, ca ceva cu totul secundar, și câte una alta din *cunoscințele empirice, vulgare* și *fantastice*. Dar cele maĭ multe și dintre aceste *cunoscințe empirice, vulgare* și *fantastice,* după cum le-a botezat d-sa, sunt scóse din două cărticele de doftoriĭ, dintre carĭ una întitulată «Doctorul de casă» e scrisă de Episcopescu și tipărită în anul 1837 și 1846, iar alta «tălmăcită de pe limba leșéscă în limba românéscă și tipărită în anul 1825 cu cheltuiala luĭ Christea Theodor», precum și de prin vre-o câte-va cărțĭ publicate în timpul maĭ noŭ și prea bine cunoscute, și numaĭ fórte puține adunate de d-sa de pe la unele *babe empirice* de prin împrejurimea Bucurescilor și de la Curtea-de-Argeș.

Afară de acésta, trebue să maĭ amintim încă și aceea, că autorul reproduce în manuscriptul sĕŭ o mulțime de numirĭ de plante neusitate în popor, adecă nepoporale, ci botezate de ceĭ învĕțațĭ, carĭ, după cum ne spune însușĭ, ar fi trecut în timpul din urmă de prin orașe în sînul poporuluĭ, bunăóră ca *cochlearia* saŭ *buruiana scorbutuluĭ, Gyptoliphila, Immortale* saŭ *Nemuritóre, Immortelă de mare, Lăptucă virósă, Lavandulă, Lobelie, Limba bouluĭ oficinală* și *neoficinală,* etc.

Maĭ departe autorul, în loc să descrie plantele după clasificațiunea d-sale din partea II, le înșiră alfabetic, ast-fel că una și aceeașĭ plantă, care are maĭ multe numirĭ, o întîlnim în maĭ multe locurĭ.

O asemenea descriere însă, după părerea nóstră, n'are nicĭ o valóre, pentru că fiind atât numirile cât și credințele și datinele despre una și aceeașĭ plantă rĕslățite în tóte părțile, cetitorul nu póte să-șĭ facă o închipuire esactă și clară asupra celor ce le istorisesce și crede poporul despre una saŭ altă plantă.

Infine, autorul nu ne spune nicăerĭ, în tot manuscriptul sĕŭ, în

care parte locuită de Românĭ sunt usitate numirile plantelor despre carĭ tractéză, ca publicul cetitor să scie că planta cutare se numesce în locul cutare așà, iară în locul cutare altmintrelea.

In scurt ḍis, autorul, cu tótă sciința și erudițiunea d-sale botanică, nu numaĭ că nu ne dă o descriere poporală și sistematică a tuturor plantelor cunoscute după nume de poporul român, dar n'a înțeles nicĭ măcar textul concursuluĭ, și de aceea manuscriptul d-sale, ast-fel cum e compus, nu merită a fi premiat de Academia Română, pentru că nicĭ sciința nicĭ literatura n'ar puté maĭ nimic câștigà printr'însul.

II.

Manuscriptul al doilea, cu devisa «Omul ca iarba, ḍilele luĭ ca flórea câmpuluĭ», e scris pe 730 de pagine in-folio.

Amintim însă din capul loculuĭ, că partea cea maĭ mare a paginelor din acest manuscript nu e îmbrăcată de sus până jos, ci pe cele maĭ multe dintre aceste pagine se află numaĭ câte vre-o câte-va șire scrise.

Prin urmare, manuscriptul acesta represintă un material cu mult maĭ mic de cum ni s'ar păré la prima privire, dacă l'am judecà după grosimea sa, saŭ maĭ bine ḍis după mulțimea paginelor sale.

Plantele, despre carĭ se tractéză în acest manuscript, sunt asemenea înșirate în chip alfabetic, ca și în manuscriptul precedent.

Autorul, după cum se pare, a voit să imiteze în privința înșirăriĭ alfabetice a plantelor, cât și în privința tractăriĭ materialuluĭ folkloristic despre dînsele, pe Colegul nostru d-l B. P. Hasdeŭ, luând ca model ***Magnum Etymologicum*** al acestuia.

Insă zadarnică muncă, căcĭ d-l B. P. Hasdeŭ în «Magnum Etymologicum» are în vedere numaĭ cuvintele și întrebuințarea lor în literatura poporală română, pe când autorul ar fi trebuit să aibă în vedere nu numaĭ numirile plantelor, ci tot odată și familia și speciile acestora.

Una a fost tendința d-luĭ B. P. Hasdeŭ și cu totul alta ar fi trebuit să fie acea a autoruluĭ.

Și apoĭ, n'am avé nimic în contra, când autorul ar fi sciut și ar fi putut imità măcar în cât-va pe d-l B. P. Hasdeŭ. Dar e departe, fórte departe vîrșa de baltă!

Insă s'o lăsăm acésta și să trecem la obiect.

Autorul, după cum ne-am convins din însușĭ manuscriptul d-sale, și-a dat fórte puțină silință de a adunà singur materialul trebuincios asupra plantelor despre carĭ ne vorbesce, ci d-sa s'a mărginit maĭ mult la prescriera acestuia de prin opurĭ dejà prea bine cunoscute. Așà, maĭ tot materialul despre plantele, carĭ se încep cu literele A și B, l'a scos din «Magnum Etymologicum» al d-luĭ B. P. Hasdeŭ, iar cel despre plantele, carĭ se încep cu literele următóre, l'a plagiat în cea maĭ mare parte din opurile mele: *Chromatica română, Nascerea la Românĭ, Nunta la Românĭ, Inmormîntarea la Românĭ, Ornitologia poporală română* și *Descântecele poporale române,* precum și din unele articole despre *Botanica poporală română,* carĭ le-am publicat prin ḑiare, iar restul din *Medicina babelor* de Lupașcu, *Poesiĭ poporale* adunate de G. Dem. Teodorescu, precum și din alte opurĭ dejà publicate și prea bine cunoscute.

De aicĭ vine apoĭ, că autorul, despre plantele pentru carĭ a avut de unde să decopieze fără multă bătae de cap și ostenélă materialul trebuincios, vorbesce maĭ pe larg, pe când despre plantele despre carĭ n'a aflat prin opurile și ḑiarele române, ce i-aŭ stat la disposițiune, materialul dorit, nu ne spune maĭ nimic.

Dar chiar și despre puținul material, pe care autorul ni-l presintă ca adunat de dînsul, nu suntem sigurĭ, orĭ de e de proveniență poporală, saŭ un product al sĕŭ propriŭ, pentru că d-sa nu ne spune unde și de la cine l'a auḑit. Tot așà nu ne spune d-sa, în care parte locuită de Românĭ se usitéză numirile plantelor despre carĭ ne vorbesce. Și asta cu atât maĭ mult ar fi trebuit s'o facă, cu cât cea maĭ mare parte de plantele înșirate de d-sa, n'a sciut să le definéscă latinesce.

Sunt o mulțime de plante, pe carĭ Moldovénul le numesce într'un fel, Munténul în altul, iară Bucovinénul și maĭ ales Transilvănénul și Bănățénul în altul.

Decĭ, când vorbim despre o plantă și nu scim cum se numesce latinesce, trebue s'o avem maĭ întâiŭ dinaintea ochilor, s'o definim saŭ s'o descriem cum se cade, ca să se scie despre ce fel de plantă e vorba, și abià după aceea să înșirăm cele ce ni le spune poporul despre dînsa.

Se vede însă, că autorul nu și-a prea bătut capul cu așà ceva. De aicĭ vine apoĭ, că maĭ multe datine, credințe și legende, aflate saŭ maĭ bine ḑis decopiate de d-sa de prin opurile ce i-aŭ stat la disposițiune, le înșiră acolo tocmaĭ unde nu le e locul, precum face bunăóră cu legenda *Scaiuluĭ* (flórea și fructul ***Brusturuluĭ,*** latinesce ***Lappa major***), pe care o pune în socotéla unuĭ ***spin (Cirsium)*** cu acelașĭ nume.

D-sa a auḑit ***legenda*** *Scaiuluĭ;* a cetit în ***Prodromul*** mult regretatuluĭ nostru Coleg Brândză saŭ aiurea, că ***Scaiul*** se numesce latinesce ***Cirsium,*** și apoĭ, fără să se intereseze maĭ mult, orĭ de se potrivesce legenda moldovenéscă a *Scaiuluĭ*, auḑită de d-sa, cu ***scaiul*** muntenesc din ***Prodromul*** luĭ Brândză, o pune în cârca scaiuluĭ din urmă și plécă maĭ departe.

Tot așà face d-sa și cu alte plante. Le amestecă unele cu altele, ca și când s'ar ține de una și aceeașĭ specie și familie.

Pe lângă acésta, înșiră o mulțime de datine și credințe, carĭ n'aŭ de-a face nicĭ în clin nicĭ în mânecă cu planta la care le-a înșirat, bunăóră ca cele despre ***Mĕr,*** pe carĭ le-a decopiat pe dintregul din opul meŭ ***Nunta la Românĭ,*** pag. 745—765, și cele despre ***Richită,*** pe carĭ le-a extras din opul meŭ ***Ornitologia poporală română,*** II, pag. 358—373.

De înfloresce o plantă primăvara, vara orĭ tómna, autoruluĭ prea puțin îĭ pasă. Luĭ îĭ e de ajuns numirea și datinele saŭ credințele ce se potrivesc la acésta, iară cât despre planta respectivă habar de grijă n'are! Bată-șĭ alțiĭ capul cu dînsa!

Maĭ departe, autorul reproduce în manuscriptul d-sale începutul a o mulțime de poesiĭ poporale, în carĭ figuréză numele uneia saŭ alteĭ plante, precum și maĭ multe cimiliturĭ, însă fără nicĭ o legătură și înțeles. Vorba Românuluĭ: «Le potrivesce ca nuca în perete.»

Infine, trebue să maĭ amintim încă și aceea, că autorul păcătuesce fórte mult și în privința stilistică. Ba ce este și maĭ regretabil, d-sa scrie în maĭ multe locurĭ într'un mod care trece peste marginele buneĭ-cuviințe.

In scurt ḑis, se vede că autoruluĭ, când şi-a propus a scrie *Botanica poporală română*, i-a fost aminte maĭ mult de ceĭ 5.000 leĭ pe carĭ a creḑut că-ĭ va căpĕtà cu ciga-miga de la Academia Română, decât ca să facă studiĭ seriόse și să ne dea un op folositor şi vrednic de premiul la care a aspirat.

Dar s'a înșelat, căcĭ Academia Română nu e chemată ca să premieze pe plagiatorĭ și compilatorĭ, ci chemarea eĭ este de a premià și încuragià numaĭ pe autoriĭ ceĭ consciințioșĭ și serioșĭ, carĭ îșĭ daŭ tótă silința ca să-ĭ presinte spre premiare opurĭ de o valóre incontestabilă.

III.

Al treilea şi cel de pe urmă manuscript, cu devisa: «Dacă vreĭ să cunoscĭ poporul, studiază-ĭ maĭ întâiŭ credințele, datinele și obiceiurile», e scris pe 331 pagine in-4°.

Plantele, despre carĭ vorbesce autorul acestuĭ manuscript, sunt asemenea înșirate în chip alfabetic, ca și cele din manuscriptele precedente. De aicĭ apoĭ maĭ tot aceleașĭ scăderĭ și repețirĭ superflue de numirĭ de plante, ca și la autoriĭ manuscriptelor despre carĭ am vorbit maĭ sus.

Totușĭ, autorul manuscriptuluĭ acestuia și-a dat cu mult maĭ mare silință în privința adunăriĭ și a tractăriĭ materialuluĭ, decât autoriĭ manuscriptelor precedente. Autorul nu s'a pus pe prescrierea materialuluĭ cuprins în manuscriptul sĕŭ de prin ḑiare și opurĭ dejà cunoscute, cum aŭ făcut-o în cea maĭ mare parte concurențiĭ d-sale, ci el le-a adunat singur de-adreptul din sînul poporuluĭ. Prin urmare, partea cea maĭ mare a legendelor, datinelor și credințelor cuprinse în acest manuscript sunt originale și până acuma cu totul saŭ numaĭ fórte puțin cunoscute.

Asemenea și în privința definițiuniĭ și a înșirăriĭ plantelor, precum

și în reproducerea numirilor acestora, e cu mult maĭ esact și maĭ consciințios decât autoriĭ manuscriptelor premergětóre.

Se vede că autorul a înțeles ceva maĭ bine textul concursuluĭ.

Cu tóte acestea, nicĭ pe acest manuscript nu putem să-l recomandăm Academieĭ spre premiare, și anume din causă că materialul cuprins într'însul e prea local, mărginindu-se numaĭ la vre-o câte-va ținuturĭ din Transilvania, și al doilea pentru că e prea puțin în raport cu premiul la care s'a presentat, formând, în cas când s'ar tipări chiar așà cum e compus, adecă cu tóte repețirile superflue ale numirilor de plante, cel mult la vre-o 6—7 cóle de tipar.

Și cum că într'adevěr acésta este așà, ne-o spune însușĭ autorul în prefață:

«Când ne-am apucat de adunarea materialuluĭ pentru o botanică poporală — scrie autorul — am fost călăuzițĭ de convingerea, că îndată ce vom voì să cuprindem materialul existent la întréga națiune, vom da ceva neperfect, bucătărit. Se va părè paradoxă părerea acésta. Dar nu e așà. Până acuma nu s'a lucrat în acéstă direcțiune aprópe nimic, excepționând munca infatigabiluluĭ domn Marian și mărunțișurile rĕposatuluĭ Mangiuca. Chiar cetirea celor lucrate de Marian ne-a adus la convingerea acésta, și în deosebĭ experiențele, ce le-am făcut noĭ în adunarea materialuluĭ. După cum arată și registrul numelor celor ce ne-aŭ ajutat, am adunat maĭ cu sémă din ținuturile numite Țéra Oltuluĭ, o parte din Mărginimea Sibiiuluĭ și partea sudică a ținutuluĭ Tîrnavelor.

«După cum arată opul, de materialul dejà publicat, care ne-a stat aprópe întreg la disposițiune, ne-am folosit puțin, din motivul ce se invederéză din cele dise maĭ sus: am fi dat numaĭ ceva fragmentar referitor la alte ținuturĭ.»

*

Academia Română, când a excris premiul din cestiune, a cugetat că autoriĭ, carĭ vor voi să concureze la dînsul, vor adunà nu numaĭ tóte numirile poporale ale plantelor carĭ sunt

Românilor de pretutindenea cunoscute, ci eĭ îșĭ vor da în acelașĭ timp tótă silința de a adunà cât se póte maĭ multe legende, datine și credințe despre dînsele de prin tóte țĕrile locuite de Românĭ, și apoĭ comparându-le și completându-le cu cele ce s'aŭ publicat dejà în acéstă privință prin unele opurĭ, precum și prin unele diare române, maĭ ales din Transilvania și Ungaria, vor compune un studiŭ etnografic de o valóre însemnată pentru sciința, cât și pentru literatura română.

Eĭ bine, treĭ autorĭ aŭ concurat la Premiul Eliade-Rădulescu și anume: unul din Muntenia, al doilea din Moldova și al treilea din Transilvania. Insă nicĭ unul dintre aceștĭ treĭ inșĭ n'a corespuns nicĭ pe departe intențiuniĭ și așteptăriĭ Academieĭ, ci acel din Muntenia s'a îndestulat numaĭ cu ceea ce a audit de la vre-o câte-va ***babe empirice*** de la Curtea de-Argeș și de prin împrejurimea Bucurescilor, dacă nu vor fi și acestea nisce țigance, carĭ, după cum am observat și noĭ singurĭ, se ocupă cu vîndarea unor florĭ și buruene pe stradele orașuluĭ, precum și la ceea ce a putut scóte din cărticelele de doftoriĭ amintite la locul sĕŭ; cel din Moldova la ceea ce a putut șterpeli de prin opurile și articolele publicate de mine și din ***Magnum Etymologicum*** al d-luĭ B. P. Hasdeŭ, precum și de la unele femeĭ saŭ babe problematice din partea nordică a Moldoveĭ; iar cel din Transilvania numaĭ la ceea ce a putut adunà din vre-o câte va ținuturĭ ale patrieĭ sale.

De aicea vine apoĭ, că un numĕr fórte însemnat de plante, carĭ de altmintrelea sunt fórte bine cunoscute poporuluĭ de la țéră, nu le întîlnim nicĭ la unul din acestĭ autorĭ.

Iar ce se atinge de legendele plantelor, de datinele și credințele usitate la Românĭ cu privire la acestea, de întrebuințarea unora în vorba de tóte dilele și în poesia poporală, tus-treĭ concurențiĭ sunt cât se póte de superficialĭ și necompleți.

Causa e că nicĭ unul dintre dînșiĭ nu și-a dat silința să facă un studiŭ serios și cât se póte de complet asupra «***Botaniceĭ poporale române***», atât din punctul de vedere al nomenclatureĭ cât și al legendelor, credințelor, datinelor, mitologieĭ și al literatureĭ po-

porale, ci fie-care s'a mărginit maĭ mult saŭ maĭ puțin la înșirarea, fără de nicĭ o sistemă, a celor ce a apucat în grabă a le adunà de unde a putut și cum a putut.

Stând ast-fel lucrul, noì nu putem pe nicĭ unul dintre aceste treĭ manuscripte a-l recomendà Academieĭ Române spre premiare, pentru că nicĭ unul nu întrunesce în sine condițiunile unuĭ do vrednic de a fi considerat și încununat de înaltul corp academic.

B. P. Hasdeŭ, *Fl. Porcius.* Raportor, *S. Fl. Marian.*

Anexă. — La pag. 36.

N O T Ă

DESPRE

INVITAREA CONGRESELOR SCIINŢIFICE INTERNAŢIONALE LA BUCURESCI

DE

D. A. STURDZA
Secretarul general al Academieĭ Române.

D-l V. A. Urechia, numit representant al Academieĭ la Congresul limbelor romanice din Bordeaux, încheie darea sa de sémă asupra acestuĭ congres, prin comunicarea, că propunerea sa «de a se întruni viitorul congres din Septembre 1896 la Bucurescĭ» a fost primită cu viĭ aclamaţiunĭ de acea adunare de învĕţaţĭ, şi invită Academia să iea mĕsurile necesare pentru a participà la acest congres.

In principiŭ nu sunt şi nu pot fi în contra întruniriĭ Congresuluĭ limbelor romanice în Bucurescĭ; însă propunerea ce se face este prematură.

Intrunirea unuĭ congres sciinţific cere o anume pregătire sciinţifică, pentru că ţéra, care primesce congresul, iea asupra sa conducerea luĭ. In casul de faţă, situaţiunea nóstră e cu atât maĭ evidentă şi maĭ accentuată, cu cât e vorba de un Congres al limbelor romanice.

Cerinţa neînlăturabilă, ce se adreséză Academieĭ în asemenea împrejurare, este ca să nu intrăm în congres fără a-ĭ presintă lucrărĭ importante şi de prima ordine asupra limbeĭ românescĭ, asupra literatureĭ românescĭ şi asupra istorieĭ românescĭ.

Acéstă cerință este neînlăturabilă:

1. Pentru că maĭ ales primul congres de invĕțațĭ, care se întrunesce în regatul român, trebue să fie întîmpinat în mod demn de sciința ce eĭ represintă;

2. Pentru că membriĭ congresuluĭ trebue să ducă de acì convicțiunĭ bine înrădăcinate, nu numaĭ despre antica latinitate a limbeĭ române, ci maĭ ales despre consistența și importanța poporuluĭ român;

3. Pentru ca impresiunea, ce trebue să rĕmână în țéră despre resultatele și folósele acestuĭ congres, să fie aceea că posițiunea nóstră nu a fost umilitóre, reducêndu-se la aceea de organisatorĭ aĭ uneĭ simple festivitățĭ; ci că ne-am urcat în adevĕr și în realitate pe o tréptă maĭ înaltă în viéța nóstră culturală, luând loc recunoscut și necontestat în areopagul sciințific al lumiĭ.

Resultatul acestuĭ congres pentru noĭ trebue să fie recunóscerea de către lumea cultă a înălțăriĭ némuluĭ românesc pe tărîmul sciințelor.

Intr'o asemenea întreprindere trebue să ne pregătim ast-fel, ca să reușim pe deplin. E o datorie către present și către viitor, ca situațiunea la care aspirăm să fie ocupată de noĭ în mod nedubios, nu în aplausele uneĭ veseliĭ trecĕtóre, ci în judecata uneĭ mature convicțiunĭ a bărbaților învĕțațĭ întrunițĭ într'un areopag al cultureĭ omenescĭ.

Timpul defipt de un an pentru a ajunge la acest scop este prea scurt. E imposibil, ca într'un an să depunem pe masa presidențială a congresuluĭ lucrărĭ de prima ordine asupra limbeĭ, literatureĭ și istorieĭ românescĭ. Lucrărĭ de-a fuga condeiuluĭ nu ne pot fi decât dăunătóre.

Acésta este prima pedecă, ce întîmpină realisarea propuneriĭ d-luĭ Urechia.

A doua pedecă este aceea, ce o pune o cerință neînlăturabilă ce se adreséză țĕriĭ. Țéra trebue să se pună în stare de a primì un congres de corifeĭ aĭ sciințeĭ în mod serios și demn, ca ast-fel să fie documentat avîntul și progresul cultural al némuluĭ și al statuluĭ. Mese, preumblărĭ și representațiunea externă trebue să

trécă în al doilea plan și să nu domineze întrunirea, ca și cum ar fi menite să acopere lipsurĭ însemnate, de carĭ am trebuì să ne rușinăm.

Ţéra nu e în stare să se pregătéscă într'un an, pentru a face să dispară acele lipsurĭ însemnate, a căror existenţă ne împedecă de a primì în mod serios și demn un congres de bărbaţĭ aĭ sciinţeĭ.

Colecţiunile nóstre, bogate și importante în sine, sunt într'o stare deplorabilă, — unele desorganisate, ca Biblioteca Statuluĭ, — altele nepresentabile, ca colecţiunile Academieĭ și Museul Naţional. Nu e vorba de a ne înfăţișà congresuluĭ cu edificiĭ splendide; dar de la acestea și până la starea de miserie în care ne aflăm, cu colecţiunĭ întregĭ în lădĭ, este o lacună, care trebue umplută.

In scurt, nu putem să întrunim în Bucurescĭ un congres de corifeĭ și principĭ aĭ sciinţeĭ, fără a avé colecţiunile nóstre puse în posiţiune de a fi vĕdute, studiate, apreciate, prin urmare expuse în modul cel maĭ simplu, dar cuviincios, și catalogate.

A treia pedecă pentru realisarea propuneriĭ d-luĭ Urechia este aceea a organisăriĭ înseșĭ a corpuluĭ nostru academic.

Dacă a trebuit un vot al Academieĭ, pentru ca d-l Urechia să o represinte la Congresul din Bordeaux, e evident că fără un vot al eĭ nu puteà representantul eĭ să facă o propunere, necunoscută Academieĭ, dar care trebue să o pună în mișcare într'o direcţiune óre-care. In Congresul de la Bordeaux d-l Urechia nu erà o persónă privată, ci ocupà posiţiunea oficială de representant al Academieĭ Române. Se impuneà decĭ, ca înainte de a face propunerea în Bordeaux, de a se întrunì în Bucurescĭ Congresul limbelor romanice, acéstă propunere să se facă în Bucurescĭ în sînul Academieĭ, ca acì maĭ întâiŭ să fie desbătută și hotărîtă.

Este inadmisibil, ca un membru al Academieĭ, representând-o încă în mod oficial, să iea în locul acesteia decisiunĭ, maĭ ales de importanţa celeĭ presente. Este inadmisibil, ca într'o cestiune, dinaintea căreia Academia nu póte sta indiferentă, un membru al eĭ să iea hotărîrĭ în locul eĭ, iar Academieĭ să se impună fără discuţiune

posibilă acea hotărîre, care de altfel, după o consfătuire comună, saŭ nu ar fi fost luată, saŭ ar fi fost modificată.

Se maĭ adaoge, că o asemenea hotărîre ca cea presentă nu se póte luà decât în sesiunea generală.

Cererea ca Academia să dea numaĭ sprijinul eĭ moral și să lase în alte mânĭ organisarea Congresuluĭ este inadmisibilă, căcĭ Academia, cea maĭ înaltă instituțiune de cultură a Românilor, nu se póte pune la o parte și desinteresà de la lucrărĭ sciințifice, fără a se sinucide.

Propun decĭ să se alégă o comisiune, din care necesar ar face parte membriĭ Delegațiuniĭ, care să studieze în amănunt cestiunea întruniriĭ Congresuluĭ limbelor romanice în proximiĭ anĭ, să elaboreze un program bine chibzuit al lucrărilor ce sunt a se presentà din partea nóstră la acest congres, să propue cele ce sunt de nevoe pentru a primi acest congres în mod demn de posițiunea luĭ și de posițiunea nóstră. Acest elaborat să fie terminat până la finele luĭ Ianuarie, ca el să pótă fi presentat Plenuluĭ Academieĭ la deschiderea sesiuniĭ generale.

In 23 Septembre 1895.

Anexă. — La pag. 170.

MILENIUL CHINEZATULUĬ ROMÂNESC

DE

B. P. HASDEU
Membru al Academieĭ Române.

Academia a votat un premiŭ pentru o lucrare critică asupra instituţiuniĭ Chinezatuluĭ la Românĭ.

Eŭ din parte-mĭ vin astădĭ a constatà, că Chinezatul românesc îşĭ împlinesce, saŭ este aprópe de a-şĭ împlinì şi el, mileniul sĕŭ, întocmaĭ ca monarchia maghiară; şi vin a o constatà acésta anume pe temeiul unor fântânĭ istorice curat unguresci.

Anonimul regeluĭ Bela, în ultimul sĕŭ capitol, intitulat «De constitutione Regni», ne spune că, la stabilirea Ungurilor în Panonia, un om de ném domnesc venit din ţéra Bisenilor, adecă a Pecenegilor, despre carĭ se scie că eĭ locuiaŭ atuncĭ în Ţéra-Românéscă: «de terra Bissenorum venit quidam miles de ducali progenie, cuius nomen fuit Thonuzoba pater Urcund, a quo descendit genus Thomoy». Acestuĭ «Tonuzoba, tatăl luĭ Urcund şi obîrşie a néмuluĭ Tomoi», i s'a dat atuncĭ de către Ungurĭ un pămînt în Banat, pe lângă Tisa. El a trăit apoĭ până în dilele regeluĭ Sfîntul Stefan. «Când acest rege — dice maĭ departe Anonimul luĭ Bela — a început a botezà pe Ungurĭ, Tonuzoba n'a vrut să se facă creştin, ci a murit păgân, ca şi nevasta sa; dar fiul lor Urcund s'a botezat.»

Cine óre să fi fost acest Tonuzoba «de terra Bissenorum»?

In Biblioteca Museuluĭ Szeczenian din Pesta, sub No. 274 quart. lat., se află un manuscript de «Pater Innocentius Simonchic», întitulat «Noctium Marmaticarum Vigiliae» și purtând data «1803». Acest manuscript cuprinde «Dissertatio de Comitatu Marmarosiensi». Pe pagina 19, autorul reproduce întregul pasagiŭ din Anonimul regeluĭ Bela despre «Thonuzoba pater Urcund, a quo descendit genus Thomoy» și apoĭ urméză: «Hujus Urcund filii Nagrile et Radomer dicuntur esse progenitores familiae Tomayaga Nobilis Valachi in Borsa. In cujus probam authenticam adducimus Protocolarem Comitatus Marmaros extractum, qui sic est: Familiae Thomay-aga successores producunt Anno millesimo septingesimo sexagesimo tertio coram Legitimatorio Comitatus foro Nobilitatis recognitionem Kenderes de Malomvize Comitis Comitatus ejusdem de anno millesimo quandringentesimo quadragesimo quinto, in qua Petrus, Mandra, Han, Koszta, Sandrinus, Nicolaus Pap et Nicola de Viso specificatur quod ipsorum primis parentibus, Nagrile et Radomir vocatis, collatio adhuc a Sancto Stephano facta sit pro fidelibus servitiis in Kenezatu de Viso».

Acest act din 1445, prin care Comitele de Maramureș constată existența pe atuncĭ a uneĭ diplome tocmaĭ de la regele Sfîntul Ștefan, acordând Chinezatul din Vissó Românilor Negrilă și Radomir din némul Tomaĭagă, — adecă din némul «Tomay» cel așezat printre Ungurĭ de către «Thonuzoba de terra Bissenorum» și de către fiu-sĕŭ Urcund, — acest prețiosisim act a rĕmas până acum necunoscut istoricilor.

Cavalerul de Pușcariu, în interesanta sa lucrare despre *Familiele nobile române* (t. II, p. 256), îl menționéză, dar îl menționéză numaĭ după o notiță a mea în *Istoria critică* și atâta tot. Ḑic «atâta tot», căcĭ ar fi trebuit să cerceteze raportul familieĭ Tomai din Maramureș, care a rĕmas tot-deauna românéscă, după cum o dovedesce numele personal cel exclusiv românesc «Negrilă», către ramura aceleiașĭ familiĭ cea rĕmasă în Banat, unde noĭ o găsim pe la 1270 judecându-se cu nisce vecinĭ pentru un

pămînt de lângă Tisa (Fejér, *Cod. Dipl.* VII, 5, p. 367—9). Acéstă cestiune rĕmâne de studiat de acum înainte.

Mi-am făcut o plăcere, cu ocasiunea mileniuluĭ celuĭ unguresc din anul de faţă, să reamintesc Academieĭ Române, ba şi Academieĭ Maghiare tot odată, faptul analog al mileniuluĭ Chinezatuluĭ la Românĭ.

Anexă. — La pag. 182.

CÂTE-VA OBSERVAȚIUNĬ

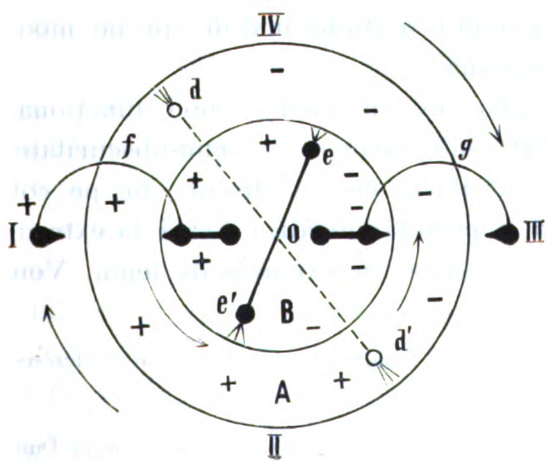
ASUPRA

MAȘINEI ELECTROSTATICE A LUĬ WIMSHURST

DE

D. NEGREANU
Membru corespondent al Academieĭ Române.

I. Mașina luĭ Wimshurst (modelul curent de laboratoriŭ) se compune, în părțile eĭ esențiale, din două discurĭ de sticlă de același diametru, puțin depărtate între ele și putêndu-se mișcà în sens invers. Pe fețele externe ale acestor discurĭ sunt lipițĭ sectorĭ de staniŭ, carĭ sunt frecațĭ de periuțe metalice, fixate la extremitățile a doĭ conductorĭ metalicĭ diametralĭ, câte unul de fie-care disc.

Doï peptenï metalicï incunjură discurile în sensul diametruluï orizontal și servesc drept colectorï.

II. Teoria funcționăriï mașineï Wimshurst nu este bine cunoscută După John Gray (1) ea ar funcționà în modul următor:

Discul A, mișcându-se în sensul săgețiï, prin frecarea periuțelor situate la extremitățile conductorului diametral *dd'* se încarcă jumătate positiv și jumătate negativ (nu ne ocupăm de causa încărcăriï în acest mod, nefiind bine cunoscută).

Discul B (în figură este făcut mai mic decât discul A), mișcându-se în sens invers, conductorul diametral *eé* îl incarcă jumătate negativ și jumătate positiv.

Ceï doï conductorï diametralï determină ast-fel 4 regiunï:

Regiunea I, în care ambele discurï sunt încărcate positiv;

Regiunea III, in care ambele discurï sunt încărcate negativ;

Regiunile II și IV, în carï unul din discurï este încărcat positiv și cel-lalt negativ.

Electricitățile din regiunile II și IV se neutraliséză; electricitatea positivă din regiunea I încarcă colectorul *f* positiv; electricitatea negativă din regiunea III încarcă colectorul *g* negativ.

După John Gray, pepteniï colectorï nu jócă nicï un rol în funcționarea mașineï. (2)

Doctorul R. Vigouroux (3) și Hillairet admit acțiunea peptenilor colectorï în funcționarea mașineï.

Acestea m'aŭ condus a studià maï de-aprópe modul, în care funcționéză acéstă mașină.

III. Putem studià într'un mod comod funcționarea acesteï mașinï în obscuritate saŭ chiar în o semi-obscuritate. Pentru a cunósce genul electricitățiï, fie pe discurï, fie pe colectorï, este de ajuns a apropià o periuță metalică fixată la extremitatea uneï substanțe puțin conducĕtóre, de exemplu de lemn. Vom obține egrete

(1) *Les machines electriques à influence*, traducere din englezesce de Georges Pellissier, Paris 1892, pag. 132 - 137.

(2) *Ibidem*, pag. 134 și 137.

(3) *Dictionnaire d'électricité et de magnétisme* par Mr. Georges Dumont, Paris, pag. 215.

luminóse în părţile electrisate negativ, puncte luminóse în părţile electrisate positiv.

Iată acum fenomenele ce le observăm:

a) Suprimăm semi-conductoriĭ *od* şi *oe*, aşà că conductoriĭ metaliciĭ sunt reduşĭ la semi-conductoriĭ *od'* şi *oe'*. Suprimăm în acelaşĭ timp şi colectoriĭ *f* şi *g*.

Regiunea I va manifestà alternativ electricitate positivă şi negativă; regiunea III alternativ electricitate negativă şi positivă. Regiunea II şi regiunea IV, determinată prin prelungirea semi-conductorilor diametralĭ *od'* şi *oe'*, nu vor manifestà nicĭ un gen de electricitate. Intre feţele interne ale discurilor nu se observă nicĭ o scântee.

b) Suprimând semi-conductoriĭ *od* şi *oe*, introducem pepteniĭ colectorĭ *f* şi *g*. Vom observà: regiunea I positivă, regiunea III negativă, în regiunea II între feţele interne ale discurilor se produc scânteĭ. Maşina se încarcă în acest cas.

Dacă sensul învîrtiriĭ este invers de cel precedent, maşina nu se încarcă.

Deducem din cele expuse: 1) ***Când maşina funcţionéză numaĭ cu doĭ semi-conductorĭ, fără peptenĭ colectorĭ, observăm atuncĭ pe unele regiunĭ ale discurilor alternativ electricitate positivă şi negativă;*** 2) ***Introducênd pepteniĭ colectorĭ*** (după cum se vede în figură), ***regiunile din faţa colectorilor manifestă un gen determinat de electrisare. Pepteniĭ colectorĭ aŭ decĭ drept rol, a menţiné regiunile discurilor electrisate în un mod determinat.***

c) Menţinem ceĭ doĭ conductorĭ diametralĭ *dd'* şi *ee'* şi suprimăm pepteniĭ colectorĭ *f* şi *g*.

Discurile mişcându-se, după cum se indică în figură, observăm: regiunea I positivă, regiunea III negativă, regiunile II şi IV neelectrisate pe feţele externe. Intre feţele interne ale regiunilor II şi IV se observă scânteĭ, electricităţile de gen contrariŭ combinându-se. Discurile mişcându-se în sensurĭ contrariĭ celor indicate în figură, se observă că regiunea IV este electrisată positiv, regiunea II negativ, regiunile III şi IV neelectrisate pe feţele externe; în aceste din urmă două regiunĭ se observă scânteĭ pe feţele interne.

d) Menținem cei doi conductori diametrali *dd'* și *ee'*, precum și peptenii colectori *f* și *g*, adecă mașina lui Wimshurst așà cum se usitéză.

Invîrtind discurile după cum este indicat în figură: regiunea I positivă, regiunea III negativă, regiunile II și IV neelectrisate pe fețele externe, scântei între fețele interne ale acestor două regiuni. Mașina se încarcă.

Discurile mișcându-se în sensuri inverse celor indicate pe figură: regiunea IV positivă, regiunea II negativă, regiunile I și III, unde sunt colectorii, neelectrisate. Mașina nu se încarcă.

Din cele expuse la literele *c*) și *d*) deducem că: *Discurile se încarcă în același mod, fie că am menține, fie că am suprimà peptenii colectori.*

IV. In resumat: 1) *Când conductorii diametrali sunt reduși la doi semi-conductori și peptenii metalici suprimați, mașina lui Wimshurst presintă pe discurile sale regiuni electrisate alternativ positiv și negativ;* 2) *Dacă introducem și peptenii colectori, semi-conductorii fiind ambii de-asupra saŭ de desubtul peptenilor colectori, mașina funcționéză ca și cum ar avé conductorii diametrali compleți;* experiența însă arată, că mașina se încarcă mai puțin ca în casul conductorilor diametrali compleți; 3) *In casul conductorilor diametrali compleți, discurile se încarcă în același mod, fie că am introduce, fie că am suprimà peptenii colectori.*

Februarie 1896.

O modificare făcută mașinei electrostatice Wimshurst.

Ca completare a notei precedente *Câte-va observațiuni asupra mașinei electrostatice Wimshurst* și ca confirmare a experiențelor descrise, am modificat acéstă mașină, adăogind doi peptenï colectori verticali la mașina Wimshurst (modelul de laboratoriŭ). Mașina Wimshurst, care nu funcționà decât numai în un sens determinat,

grație acestuĭ adaos, funcționéză de opotrivă, orĭ-care ar fi sensul învîrtiriĭ.

Un asemenea model se găsesce în Laboratoriul de Fisică (Căldură, Electricitate) al Facultățiĭ de sciințe din Bucurescĭ.

Martie 1896.

CONCURSURI PENTRU PREMII.

1896

INSCIINȚARE.

A. Premiĭ pentru cărțĭ publicate.

I. *Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu,* din seria B, în sumă de 12.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1897 uneĭ cărțĭ scrise în limba română, *cu conținut de orĭ-ce natură,* care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1893 până la 31 Octobre 1896.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărților propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1896.

In privința *Premiuluĭ Năsturel-Herĕscu* se pun în cunoscința publiculuĭ următórele disposițiunĭ din codicilul rĕposatuluĭ întru fericire C. Năsturel-Herĕscu:

«In tot anul Societatea Academică Română va avé a premià, din veniturile fonduluĭ *Năsturel*, o carte tipărită originală, în limba română, care se va socotì de către Societate ca cea maĭ bună publicațiune apărută în cursul anuluĭ, însă aceste premiĭ vor fi de doue speciĭ:

«1. In treĭ anĭ consecutivĭ, de-arîndul, se va decerne câte un premiŭ de patru miĭ leĭ noĭ, No. 4 000 L. n., *minimum*, la cea maĭ bună carte apărută în cursul anuluĭ expirat.

«2. Iară în al patrulea an se va decerne un premiŭ fix de doue-spre-ḑece miĭ leĭ noĭ, No. 12.000 L., carele se va numì «*Marele Premiŭ Năsturel*»,

opereĭ care va fi judecată ca publicaţiunea de căpetenie ce va fi apărut în cursul celor patru anĭ precedenţĭ. Acest premiŭ nu se va puté decerne uneĭ lucrărĭ, care va fi obţinut dejà unul din premiele anuale, decât defalcând dintr'însul valórea premiuluĭ precedent.

«Operele, ce se vor recompensà cu acéstă a doua serie de premiĭ, vor tractà cu preferinţă despre materiile următóre:

«*a)* Scrierĭ seriόse de istorie şi de sciinţele accesoriĭ ale istorieĭ, preferindu-se cele atingĕtóre de istoria ţĕrilor române;

«*b)* Scrierĭ de religiunea ortodoxă, de morală practică şi de filosofie;

«*c)* Scrierĭ de sciinţe politice şi de economie socială;

«*d)* Tractate originale despre sciinţele esacte;

«*e)* Scrierĭ enciclopedice, precum dicţionare de istorie şi geografie, în carĭ să intre şi istoria şi geografia Românieĭ; dicţionare generale saŭ parţiale de sciinţe esacte, de arte şi meseriĭ, de administraţiune şi jurisprudenţă, şi alte asemenea lucrărĭ utile şi bine întocmite;

«*f)* Cărţĭ didactice de o valóre însemnată ca metod şi ca cuprins;

«*g)* Dicţionare limbistice în limba românéscă, maĭ ales pentru limbele antice şi orientale, adecă limba latină, elenă, sanscrită, ebraică, arabă, turcă, slavonă veche şi altele;

«*h)* Publicaţiunĭ şi lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adecă relative la artele plastice, architectura, sculptura, pictura, gravura, şi chiar opere musicale seriόse, pe carĭ aceste tóte Societatea Academică Română le va puté aprecià, atuncĭ când îşĭ va întinde activitatea eĭ şi asupra tuturor materiilor de bele-arte;

«*i)* Scrierĭ de pură literatură română, în prosă şi în versurĭ, precum: poeme, drame, şi comediĭ seriόse — maĭ ales subiecte naţionale — şi orĭ-ce alte opere de înaltă literatură. Acestora maĭ cu sémă aş dori să se acorde «*Marele Premiŭ Năsturel*», când vor fi judecate ca avĕnd un merit cu totul superior, spre a se da ast-fel o încuragiare maĭ puternică desvoltăriĭ literaturiĭ naţionale».

La acestea se maĭ adaog următórele dispoziţiunĭ luate de Societatea Academică la 2 şi 7 Septembre 1876:

1. La concurs se pot presentà şi opurĭ preînnoite în nouĕ ediţiunĭ, carĭ se vor fi retipărit în cursul anuluĭ, însă numaĭ de autorĭ în viéţă.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducţiunile din limbĭ străine sunt excluse de la concurs; se va face însă excepţiune pentru acele traducţiunĭ de pe opurĭ străine clasice, carĭ:

a) saŭ prin dificultăţile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ româneseĭ, vor constitui adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ şi de note sciinţifice cu totul propriĭ traducĕtoruluĭ, îşĭ vor fi însuşit meritele unor lucrărĭ originale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ nu pot intrà la concurs pentru Premiele Năsturel din seria B.

4. Premiele Năsturel din seria B se pot acordà nu numaĭ unor opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ op tipărit în cursul anuluĭ, cu condiţiune însă ca acéstă parte să fie de valórea şi de întinderea unuĭ volum şi nu de ale uneĭ simple făscióre (minimum 400 pag. format in-8° garmond).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ op la un concurs anual nu împedecă premiarea uneĭ alte părţĭ a aceluiaşĭ op la un concurs posterior.

6. Opurile anonime şi pseudonime vor puté fi admise la concursul cărţilor tipărite, iar autoriĭ lor, spre a primi premiele acordate, vor trebuì să justifice proprietatea lor.

II. *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1897, uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu conţinut literar*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1896.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1896.

III. *Premiul Adamachi*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1897 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu cuprins moral de orĭ-ce natură.*

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1896.

IV. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu conţinut sciinţific*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897, saŭ celeĭ maĭ importante *invenţiunĭ sciinţifice* făcute de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1897.

V. *Premiul Asociațiunii Craiovene pentru desvoltarea învĕță-mîntuluĭ public,* în sumă de leĭ 1.500, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 *celeĭ maĭ bune cărțĭ didactice* în limba română dintre cele tipărite de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1898.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 6 exemplare, a cărților propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1898.

VI. *Premiul Hagi-Vasile,* de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 uneĭ cărțĭ scrise în limba română și publicată în timpul de la 1 Ianuarie 1894 până la 31 Octobre 1899, al căreĭ cuprins va fi:

Istoria comerciuluĭ la Românĭ, saŭ *starea actuală a comerciuluĭ în România,* saŭ *studiĭ asupra legislațiuniĭ comerciale în Statul român,* saŭ *orĭ-ce alte subiecte privitóre la comerciul român.*

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 6 exemplare, a cărților propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1899.

*

Notă. — *Concurențiĭ sunt obligațĭ a arătă tot-deauna în scris pentru care anume premiŭ presintă lucrările lor la concurs.*

B. Premiĭ pentru lucrărĭ puse la concurs cu subiecte date.

VII. *Premiul Statuluĭ Lazăr,* de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1897, celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiul vinurilor din România din punctul de vedere economic și al composițiuniĭ lor chimice.

Manuscriptul va trebui să cuprindă materie pentru circa 300 pagine de tipar in-8° *garmond.*

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1896.

VIII. *Premiul Statului Eliade-Rădulescu*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Consideraţiunĭ istorice şi geografice asupra Basarabieĭ înainte de 1812, cu deosebită privire asupra Hotinuluĭ, regiuniĭ centrale şi Bugiaguluĭ.

Prima organisare a Basarabieĭ după anexare şi urmărirea organisărilor succesive până astădĭ. Familiile boerescĭ române rĕmase în Basarabia şi istoricul lor de atuncĭ încóce. Etnografia şi introducerea coloniilor străine şi desvoltarea lor. Biserica şi elementul romănesc şi străin în cler. Instrucţiunea publică. Statistica. Mişcarea literară românéscă şi neromânéscă, precum şi desvoltarea arteĭ. Topografia actuală a Basarabieĭ, cu lista tuturor satelor, rîurilor, etc. Industria, comerciul şi mijlócele de comunicaţiune. Folklorul la Româniĭ din Basarabia. Monumente istorice şi resturĭ archeologice. Modificările în graiul romănesc de la anexare încóce.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

IX. *Premiul Adamachi*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară şi religiósă.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

X. *Premiul G. San-Marin*, în sumă de 2.000 leĭ, dimpreună cu procentele acestuĭ fond până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Consideraţiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ cu ţĕrile străine atât la Orient cât şi la Occident, începĕnd cu secolul XVI-lea până la anul 1860.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

XI. *Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ* se va da în sesiunea generală din 1898 pentru cea maĭ bună:

Carte de lectură pentru şcólele secundare.

«Acéstă carte va cuprinde în întâia parte descripţiunĭ ale naturiĭ şi ale puterilor naturiĭ şi în a doua parte naraţiunĭ despre evenimente istorice însemnate şi despre viéţa bărbaţilor celor marĭ aĭ naţiuniĭ române şi aĭ altor popóre. Descripţiunile saŭ naraţiunile vor fi saŭ bucăţĭ originale saŭ traducţiunĭ bine făcute. In tot casul, alegerea se va face din tot ce literatura românéscă saŭ străină posedă maĭ clasic şi va avé în vedere desvoltarea iubiriĭ naturiĭ şi a simţemintelor patriotice şi virtuóse.» (Din *Actul de donaţiune.*)

Premiul este de 8.500 leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ şi cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de ***minimum*** 30 cóle de tipar ***garmond***) în 1.000 exemplare, din carĭ 800 ale autoruluĭ şi 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

XII. *Premiul Adamachi*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Biserica creştină ortodoxă din România şi influenţa eĭ morală în evoluţiunea culturală a ţĕrilor române de la începutul seculuĭ nostru până la 1891.

Lucrarea se va face după următórea programă:

Situaţiunea Bisericeĭ la începutul véculuĭ XIX-lea. Organisarea eĭ, mijlóce de cultură şi nivel cultural, membri însemnaţĭ prin rolul lor, atitudinea Ruşilor faţă de călugăriĭ grecĭ din ţéră. Ce s'a făcut sub domniile luĭ Caragea şi Calimach (1812—1819) pentru Biserică. A contribuit Biserica la reforma legiuirilor? Juridicţiunile bisericescĭ sub aceştĭ doĭ Domnĭ (stare civilă, căsătoriĭ, divorţurĭ, judecata clericilor), legăturile dintre cler şi bresle studiate până la desfiinţarea breslelor.

Cum a considerat Biserica mişcarea Eteriştilor pe pămîntul românesc. A contribuit la înlăturarea domniilor fanariote? A înlesnit clerul din Muntenia mişcarea luĭ Tudor Vladimirescu? Prima încercare de secularisare la 1827, revenirea eĭ la 1828 după cererea Sultanuluĭ.

Pacea de la Adrianopole (1829). Protectoratul rusesc şi efectele sale

asupra bisericeĭ. Organisarea dată bisericeĭ prin Regulamentul Organic, 1828—1834, şi continuările sale. Apreciarea eĭ. Participarea Episcopilor şi Metropoliţilor la Adunările obştescĭ studiată după isvóre.

Clerul sub domniile luĭ Alexandru Ghica şi Gheorghe Bibescu (1834—1848) în Muntenia şi sub Michail Sturdza în Moldova. Infiinţarea departamentuluĭ bisericesc. Partea cleruluĭ la mişcarea de la 1848. Atitudinea principalilor chiriarchĭ în decursul mişcăriĭ şi după înfrângerea eĭ.

Ce parte a luat clerul la societăţile literare, filarmonice, etc. înfiinţate până la 1848. Ce parte a luat clerul la lupta pentru Unire de la 1849 la 1858. Ce parte a luat la desfiinţarea robieĭ (evaluarea numěruluĭ robilor mănăstirilor, bisericelor, etc. şi compararea stăriĭ acestora cu starea celor-lalţĭ robĭ), la desfiinţarea clăceĭ prin propagandă saŭ exemplu.

Biserica sub domnia luĭ Cuza. Numirea Episcopilor prin decret domnesc la 1865. Proteste, Scriban, Sofronie, Melchisedec. Secularisarea averilor bisericescĭ. Motivele carĭ aŭ inspirat-o şi persónele carĭ aŭ susţinut şi efectuat acéstă měsură. Atitudinea cleruluĭ. Istoricul secularisăriĭ, însoţit pe cât se póte de date statistice. Influenţa eĭ asupra vieţeĭ bisericescĭ. Folósele pentru stat. Eliminarea elementuluĭ străin. Sinodul mixt.

Mesagiul din Iunie 1866 al Domnitoruluĭ Carol (promiţênd întórcerea la basele canonice). Autocefalia. Starea cestiuniĭ în trecut. Reluarea eĭ sub Cuza. Recunóscerea şi consacrarea eĭ de Bisericele surorĭ.

Legile şi regulamentele organice de la 1866—1891, studiate din punctul de vedere al scopurilor urmărite, al resultatelor dobândite şi al completărilor saŭ îndreptărilor ce rěmân de făcut.

Cultura în Biserică. Prin ce erà representată până la 1812. Invěţămîntul primar dat de dascălĭ şi preoţĭ până la organisarea acestuĭ învěţămînt de către stat, înainte de Unire. Tipografiile bisericescĭ. Bibliotecele bisericescĭ în momentul secularisăriĭ (cărţile lor se află la Biblioteca Statuluĭ). Seminariile, studiate în tóte fasele prin carĭ aŭ trecut până la 1891. Ródele date de Facultatea de teologie. Ca conclusiune: ce ameliorărĭ arată ca necesare experienţa făcută până la 1891?

Numěrul (aproximativ) al preoţilor, călugărilor, etc. la principalele epoce dintre 1800 şi 1891. Causele numěruluĭ exagerat de clericĭ pe la începutul secoluluĭ. A se studià, tot comparativ la diferite epoce, nivelul cultural şi moral al cleruluĭ, traiul şi rolul sěŭ în societate. Biografiile clericilor însemnaţĭ, ca Veniamin Costache, Dositeiŭ, Melchisedec.

Comparaţiune a mersuluĭ Bisericeĭ române cu acel al celor-lalte Bisericĭ autocefale şi semi-autocefale de ritul răsăritén. (1) Relaţiunile morale şi

(1) Lista lor se găsesce în *Boroianu*, Istoria Bisericeĭ, pag. 568.

culturale cu ele. Relațiunile cu cele-lalte Bisericĭ creștine (conferințele de la Bonn, stăruințele catolice pentru unire, etc.).

Artele în legătură cu Biserica: *a)* Architectura, restaurările cele marĭ, bisericele nouĕ, caracterisarea stiluluĭ; *b)* pictura, renovațiunea eĭ după stilul bizantin și tradițiunea națională, caracterisarea stiluluĭ bizantin ortodox în pictură din punctul de vedere tradițional și estetic; *c)* progresele cântuluĭ bisericesc, compositoriĭ admișĭ în Biserica nóstră; *d)* artele ornamentale, vestminte, legătura cărților, mobilierul, obiectele cultuluĭ, etc.

Introducerea literilor romane, mișcarea literară bisericéscă studiată în principalele publicațiunĭ și reviste. Modificărĭ în limba întrebuințată în scrierile religióse. Rolul Sinoduluĭ și al Facultățiĭ de teologie în desvoltarea literaturiĭ bisericescĭ.

Biserica și simțemîntul național. Rolul cleruluĭ în viéța națională, studiat comparativ cu acel ce-l are în acéstă privință clerul în cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ și în alte țĕrĭ ortodoxe.

Simțemîntul religios studiat ca conținut, extensiune și intensitate la diferite epoce ale acestuĭ secol. Evoluțiunea acestuĭ simțemînt și a ideilor morale. (2)

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XIII. *Premiul Alexandru Bodescu,* de 1.500 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Cercetărĭ istorice asupra orașelor Chilia și Cetatea-Albă.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XIV. *Premiul Neuschotz,* de 2.000 leĭ, dimpreună cu procentele acestuĭ fond până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Compendiŭ istoric asupra desvoltăriĭ industriale la Românĭ până în 1875.

(2) Acest program desvoltător este menit să serve la lucrarea subiectuluĭ numaĭ ca puncte de atins, lăsându-se la disposițiunea concurentuluĭ lărgirea și coordonarea materieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XV. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 leĭ, se va decerne, în sesiunea generală din anul 1899, celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiul hidrografic complet al unuia din următórele rîurĭ: Jiul, Oltul, Argeşul, Ialomiţa, Siretul.

Studiul va cuprinde: cursul rîuluĭ; studiul mătceĭ luĭ; afluenţiĭ luĭ; lungimea cursuluĭ, natura terenurilor pe carĭ curge; permeabilitatea lor; debitul luĭ şi al principalilor luĭ afluenţĭ în stare normală şi în stările excepţionale de crescere şi de scădere; diagrame cât maĭ complete, representând regimul rîuluĭ şi al principalilor săĭ afluenţĭ într'o periódă de timp cât maĭ lungă posibil; întinderea terenurilor supuse inundaţiunilor rîuluĭ şi afluenţilor săĭ; un proiect pentru îmbunătăţirea regimuluĭ, eventual pentru canalisarea luĭ şi facerea navigabilă a luĭ; un proiect pentru irigarea terenurilor cultivabile cuprinse în basenul rîuluĭ considerat, pentru îmbunătăţirea şi pentru utilisarea luĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XVI. *Premiul Alexandru Ioan Cuza*, de 10.000 leĭ, dimpreună cu procentele acesteĭ sume de la 1891 până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor.

Punctele de căpetenie ale programeĭ sunt cele următóre:

1. Teritoriul colonisaţiuniĭ romane în ţĕrile din drépta şi din stânga Dunăriĭ-de-jos.
2. Teoriile vechĭ şi nouĕ despre originea şi locuinţele Românilor în cursul evuluĭ mediŭ.
3. Migraţiunea popórelor în ţĕrile dunărene şi înrîuririle reciproce dintre barbarĭ şi elementul roman, de la părăsirea Dacieĭ Traiane până la înfiinţarea Imperiuluĭ bulgar.
4. Româniĭ şi Bulgariĭ în timpul Imperiuluĭ bulgar şi a celuĭ românobulgar şi relaţiunile lor cu popórele barbare din stânga Dunăriĭ.

5. Originele Principatelor române.

Lucrarea va fi întemeiată pe un studiŭ cât maĭ amănunţit şi conşciinţios al isvórelor antice şi medievale: autorĭ, inscripţiunĭ, documente şi orĭ-ce resturĭ ale vechimiĭ, utilisându-se şi toponimia, limba şi în genere orĭ-ce fântână ce ar puté contribuì la lămurirea cestiuniĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

XVII. *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu,* de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria Românilor în timpul Domniilor Regulamentare.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

XVIII. *Premiul Adamachi,* de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiĭ asupra pelagreĭ.

Causă. Intindere. Raportul între pelagră şi consumaţiunea de porumb. Modul cultureĭ porumbuluĭ la noĭ.

Condiţiunile carĭ opresc cócerea porumbuluĭ şi carĭ favoriséză desvoltarea de parasiţĭ aĭ porumbuluĭ.

Examenul biologic al porumbuluĭ stricat.

Examenul materielor fecale ale persónelor carĭ se nutresc cu porumb.

Descripţiunea clinică şi anatomo-patologică a pelagreĭ.

Tractamentul pelagreĭ.

Preventiunea (profilaxia) pelagreĭ.

Starea pelagreĭ în diferitele judeţe ale Românieĭ şi istoricul apariţiuniĭ şi desvoltăriĭ acesteĭ bóle în ţéră.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

XIX. *Premiul Alexandru Ioan Cuza*, de 6.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria critică asupra chinezatelor şi districtelor autonome

românescĭ din Transilvania, Ungaria și Banat, cu privire și la instituțiunea chinezilor din cele-lalte țĕrĭ locuite de Românĭ, însoțită în anexe de documente.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XX. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Fauna ichtiologică a Românieĭ.

Autorul va avé să facă:

1. Descrierea genurilor și speciilor de pescĭ carĭ trăesc în apele Românieĭ din diferitele sale regiunĭ, făcênd representațiunea lor în desemn, saŭ cel puțin în fotografie.
2. Va arătà carĭ din aceste speciĭ sunt migratóre și la ce epocă fac migrațiunile lor.
3. Va arătà care este epoca și modul cum aceste speciĭ depun ouĕle lor.
4. Va arătà starea actuală a industrieĭ pescărieĭ în România din punctul de vedere technic și economic.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XXI. *Premiul Anastasie Fĕtu,* de 3.000 leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Charta agronomică a Românieĭ.

Lucrarea se va face după următórea programă:

I. *Partea grafică.* — Intemeiându-se pe cele maĭ recente date și studiĭ statistice, economice și agricole, autorul va representà, prin diferite charte în colorĭ nuanțate, starea diferitelor producțiunĭ agricole și forestiere ale țĕriĭ, repărțite pe județe.

Ast-fel, câte o chartă specială va înfățișà repartițiunea cultureĭ grîuluĭ și altor plante în diferite județe.

Colórea va fi cu atât maĭ închisă cu cât cultura plantelor va fi maĭ întinsă pe o suprafață dată.

O chartă specială va fi consacrată pentru fie-care din plantele următóre:

grîul, secara, porumbul, orzul, ovĕsul, rapiţa, fîneţele naturale şi păşunile, pădurile.

Pentru plantele a căror cultură este puţin întinsă, precum sunt inul, tutunul, cânepa şi altele, autorul se va mărginì la indicaţiunĭ statistice.

O chartă specială va înfăţişà repărţirea viilor în tótă România înainte de invasiunea filoxerică; iar în datele statistice se va arăta întinderea viilor distruse de filoxeră.

O altă chartă va înfăţişà repartiţiunea prunilor şi pomilor roditorĭ în regiunile lor speciale, adecă ale colinelor.

O chartă va fi consacrată special pădurilor din România.

Charte speciale vor înfăţişà diferitele animale domestice şi anume: specia cavalină, specia bovină, specia ovină şi specia porcină.

Dimensiunile fie-căreĭ charte vor fi între 20 şi 30 centimetri de lature.

Autorul se va povăţui după cele maĭ nouĕ publicaţiunĭ de atlasurĭ agricole, făcute în Francia, Germania, Austro-Ungaria, Rusia şi alte ţĕrĭ, în carĭ pe lângă intensitatea colorilor se daŭ şi întinderile pe hârtie mĕsurată.

II. *Partea statistică.* — După o scurtă notiţă asupra stăriĭ actuale a economieĭ rurale în România, autorul va înfăţişà un studiŭ statistic, care va cuprinde:

1. Teritoriul total al Românieĭ.
2. Terenurile agricole, cuprinḑênd suprafaţa pămîntuluĭ ocupat de cereale, fîneţe, viĭ, pomĭ roditorĭ, pădurĭ şi alte producţiunĭ agricole.
3. Valórea venală medie pe hectar a diferitelor pămînturĭ, pe judeţe şi regiunĭ.
4. Valórea locativă medie pe hectar, tot pe judeţe, a pămîntuluĭ de arătură, a fîneţelor.
5. Numĕrul contribuabililor funciarĭ, cuprinḑênd proprietatea mare şi cea ţĕrănéscă, cu sumele ce represintă.
6. Întinderea medie şi mersul exploataţiunilor agricole.
7. Poporaţiunea totală a Românieĭ.
8. Poporaţiunea agricolă.
9. Preţul de mijloc al grîuluĭ, porumbuluĭ şi orzuluĭ în ceĭ din urmă 25 anĭ.
10. Exportul Românieĭ în ceĭ din urmă 25 anĭ.

A doua parte a noţiunilor statistice va cuprinde:

1. Intinderea culturilor pentru fie-care plantă cultivată şi producţiunea totală a diferitelor plante.
2. Statistica diferitelor speciĭ de animale domestice.

Autorul, luând acest program ca un minimum de indicaţiunĭ, va puté

introduce tóte notiţele relative la subiect. Se atrage atenţiunea, ca autorul să ţină sémă de publicaţiunile analóge cele mai recente făcute în Europa.

Terminul presentării manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XXII. ***Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ*** se va da în sesiunea generală din 1902 pentru cea maĭ bună scriere despre:

Principiile morale şi creştinescĭ de carĭ trebue să se conducă părinţiĭ în educaţiunea copiilor lor.

«Acéstă scriere va arătà în mod metodic legile morale, carĭ trebue să conducă pe om în viéţă şi mijlócele ce trebue întrebuinţate de părinţĭ şi de crescĕtorĭ, pentru ca germeniĭ cerinţelor morale să fie desvoltèţĭ şi întăriţĭ treptat în inima copiilor şi a tinerimiĭ, pentru ca voinţa acestora să fie îndrumată cu constanţă spre tot ce este bun şi virtuos, precum şi spre îndeplinirea datoriilor multiple ale omuluĭ, în fine pentru ca copiiĭ şi tinerimea să fie de timpuriŭ ast-fel conduşĭ, ca germeniĭ celor bune să nu fie slăbiţĭ într'înşiĭ, iar germeniĭ celor rele să nu fie oploşiţĭ şi încuragiaţĭ.» (Din *Actul de donaţiune.*)

Premiul este de 8.500 leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ şi cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de ***minimum*** 30 cóle de tipar ***garmond)*** în 1000 exemplare, din carĭ 800 ale autoruluĭ şi 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1901.

XXIII. ***Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ*** se va da în sesiunea generală din 1906 pentru cea maĭ bună scriere despre:

Istoria Românieĭ de la fundarea Davieĭ până la finele seculuĭ present pentru usul şi întărirea simţemintelor patriotice ale tuturor cetăţenilor.

«In acéstă istorie trebue să reiasă firul conducĕtor al desvoltăriĭ statuluĭ român, greutăţile ce poporul a avut de învins, suferinţele ce a îndurat, efectele înfricoşate ale dominaţiunilor străine, luptele ce el a purtat pentru a susţiné naţionalitatea sa neatinsă, redeşteptarea némuluĭ românesc dovedită prin luptele eroice interne şi externe susţinute maĭ ales de la începutul secoluluĭ, — încununată prin independenţa redobândită şi

regatul înălțat de virtutea românéscă însăși, — asigurată pentru vecie, precum va da Dumnedeŭ, prin succesele și progresele ce poporul va desăvîrși neîncetat.» (Din *Actul de donațiune.*)

Premiul este de 8.500 leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ și cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de *minimum* 30 cóle de tipar *garmond)* în 1.000 exemplare, din carĭ 800 ale autoruluĭ și 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1905.

*

Notă. — Manuscriptele lucrărilor puse la concursurile Premielor de sub N-riĭ VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII și XXIII, se vor presintà anonime, purtând o devisă, care va fi reprodusă pe un plic sigilat, cuprindênd numele concurentuluĭ.

Academia îșĭ reservă dreptul de a tipări în publicațiunile sale lucrările ce se vor premià.

Premiele se vor da autorilor numaĭ după tipărirea lucrărilor premiate.

Concurențiĭ sunt obligațĭ a arătà tot-deauna în scris, pentru care anume premiŭ presintă lucrările la concurs.

PERSONALUL

ACADEMIEI ROMANE

LA 19 MARTIE 1896.

MEMBRIĬ ACADEMIEĬ

I. SECȚIUNEA LITERARĂ.

1.	**Caragiani** *Ioan,*	numit	la	22	Aprilie	1866
	Chițu *Gheorghe,*	ales	»	27	Iunie	1879
	Hasdeŭ *Bogdan P.,*	»	»	13	Septembre	1877
	Maiorescu *Titu,*	numit	»	20	Iulie	1867
5.	**Naum** *Anton,*	ales	»	11	Martie	1893
	Negruzzi *Iacob C.,*	»	»	26	»	1881
	Ollănescu *Dimitrie C.,*	»	»	11	»	1893
	Quintescu *Nicolae,*	»	»	14	Septembre	1877
	Roman *Alexandru,*	numit	»	22	Aprilie	1866
10.	**Sbiera** *Ioan*	»	»	11	Iunie	»
	Tocilescu *Gr. G.,*	ales	»	22	Martie	1890
	Vulcan *Iosif,*	»	»	30	»	1891

II. SECȚIUNEA ISTORICĂ.

1.	**Babeș** *Vincențiŭ,*	numit	la	22	Aprilie	1866
	Ionescu *Nicolae,*	»	»	2	Iunie	1867
	Kalinderu *Ioan,*	ales	»	13	Martie	[illegible]
	Maniu *Vasile,*	»	»	12	Septembre	1876
5.	**Marian** *Simeon Fl.,*	»	»	26	Martie	1881
	Marienescu *At. M.,*	»	»	»	»	»
	Moldovanu *Ioan M.,*	»	»	11	Aprilie	1894
	Papadopol-Calimach *A.,*	ales	la	12	Septembre	1876

	Sturdza *Dimitrie A.*,	ales	la	15 Septembre	1871
10.	**Urechia** *Vasile A.*,	numit	»	22 Aprilie	1866
	Xenopol *Alexandru D.*,	ales	»	11 Martie	1893
	— Loc vacant.				

III. SECȚIUNEA SCIINȚIFICĂ.

1.	**Aurelian** *Petre S.*,	ales	la	9 Septembre	1871
	Babeș *Dr. Victor*,	»	»	11 Martie	1893
	Fălcoianu *Ștefan*,	»	»	13 Septembre	1876
	Felix *Dr. Iacob*,	»	»	30 Iunie	1879
5.	**Ghica** *Ion*,	»	»	13 August	1874
	Haret *Spiru*,	»	»	31 Martie	1892
	Kretzulescu *Nicolae*,	»	»	9 Septembre	1871
	Poni *Petre*,	»	»	30 Iunie	1879
	Porcius *Florian*,	»	»	10 Martie	1882
10.	**Ștefănescu** *Grigorie*,	»	»	12 Septembre	1876
	Teclu *Nicolae*,	»	»	2 Iulie	1879
	— Loc vacant.				

MEMBRIĬ ACADEMIEĬ ROMÂNE DECEDAȚĬ.

1. **Alecsandri** (Vasile). — Numit cu decretul No. 892 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 22 August 1890.

Bacaloglo (Emanoil). — Ales la 29 Iunie 1879. — Decedat la 30 August 1891.

Barițiŭ (Gheorghe). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866.— Decedat la 21 Martie (3 Aprilie) 1893.

Brândză (Dr. Dimitrie). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 3 August 1895.

5. **Cipariu** (Timoteiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866.— Decedat la 22 August (3 Septembre) 1887.

Cobălcescu (Grigorie). — Ales la 29 Martie 1886. — Decedat la 21 Maiŭ 1892.

Cozacovicĭ (Dimitrie). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 21 August 1868.

Dimitrovicĭ (Ambrosiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 3 (15) Iulie 1866.

Eliade-Rădulescu (Ioan). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 27 Aprilie 1872.

10. **Fĕtu** (Dr. Anastasie). — Ales la 11 Septembre 1871. — Decedat la 3 (15) Martie 1886.

Fontaninu (Gheorghe M.). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 24 Aprilie 1886.

Hasdeŭ (Alexandru). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Ales membru onorar la 12 Septembre 1870. — Decedat la 9 Novembre 1872.

Hodosiu (Iosif). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 28 Novembre 1880.

Hurmuzaki (Alexandru). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 8 Martie 1871.

15. **Hurmuzaki** (Eudoxiŭ). — Ales la 2 August 1872. — Decedat la 29 Ianuarie (10 Februarie) 1874.

Kogălniceanu (Michail). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 20 Iunie 1891.

Laurian (August Treboniŭ). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 25 Februarie 1881.

Massimu (Ioan C.). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 2 Iunie 1877.

Melchisedec (Episcop). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 16 Maiŭ 1892.

20. **Mocioni** (Andreiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Ales membru onorar la 12 Septembre 1870. — Decedat la 23 Aprilie (5 Maiŭ) 1880.

Munteanu (Gavril). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 17 (29) Decembre 1869.

Negruzzi (Constantin). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 25 August 1868.

Odobescu (Alexandru). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 11 Novembre 1895.

Papiŭ-Ilarianu (Alexandru). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 11 (23) Octobre 1878.

25. **Poenaru** (Petre). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 2 Octobre 1875.

Rosetti (Constantin A.). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 8 Aprilie 1885.

Sion (Gheorghe). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 1 Octobre 1892.

Stamati (Constantin). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 26 Maiŭ 1876.

Străjescu (Ioan). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Demisionat și ales membru onorar la 12 Septembre 1870.— Decedat la 4 Octobre 1873.

30. **Vasiciu** (Dr. Paul). — Ales la 2 Iulie 1879. – Decedat la 20 Iunie (2 Iulie) 1881.

MEMBRI ONORARI.

M. S. CAROL I. *Regele României.*

Protector al Academiei Române

Președinte onorar.

(15 Septembre 1878)

M. S. ELISABETA, *Regina României* (Carmen Sylva).

(30 Martie 1881)

A. S. R. FERDINAND, *Principe al României.*

(15 Martie 1890)

A. S. R. VICTOR EMANUEL DE SAVOIA

Principe regal al Italiei.

(6 Martie 1890)

5. **Ascoli** *Graz. Isaia* (Milan).—Ales la 13 Septembre 1877.
   d'Avril *Baron Adolphe* (Paris).—Ales la 7 Septembre 1871.
   Benndorf *Otto* (Viena). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Bock *Dr. Francisc* (Aix-la-Chapelle).—Ales la 9 Septembre 1871.
   Capellini *Cav. Ioan* (Bolonia).—Ales la 7 Septembre 1871.
10. **Dahn** *Felix* (Breslau). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Fröhner *Wilhelm* (Paris).—Ales la 9 Septembre 1871.
   Gonata *Ștefan* (Basarabia).—Ales la 12 Septembre 1870.
   Grădiștenu *Petre* (Bucurescĭ).—Ales la 2 Aprilie 1883.
   Grant-Duff *M. E.* (Madras, India).—Ales la 12 Septembre 1875.
15. **Gubernatis** *Angelo De* (Roma). — Ales la 22 Martie 1895.
   Hirschfeld *Otto* (Berlin). — Ales la 13 Aprilie 1894.
   Hurmuzaki *Nicolae* (Cernăuțĭ).—Ales la 2 Aprilie 1883.
   Iosif Naniescu *I. P. S. S. Metrop. Mold.* (Iașĭ). — Ales la 16 Aprilie 1888.
   Léger *Louis* (Paris).—Ales la 12 Aprilie 1894.
20. **Marsy** *Comite de* (Compiègne). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Mihalyi *Dr. Victor*, Archiepiscop (Blaj). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Mommsen *Teodor* (Berlin).—Ales la 3 Iulie 1879.
   Müller *Max* (Oxford).—Ales la 12 Septembre 1875.
   Petruszewicz *A. S.* (Lemberg).—Ales la 22 Martie 1890.

25. **Picot** *Emile* (Paris).—Ales la 31 Maiŭ 1879.
Popea *Nicolae*, Episcop (Caransebeș).—Ales la 13 Septembre 1877.
Pușcariu *Ioan* (Bran).—Ales la 13 Septembre 1877.
Rambaud *Alfred* (Paris).—Ales la 22 Martie 1895.
Rosetti *Teodor* (Bucurescĭ).—Ales la 26 Martie 1891.
30. **Schuhardt** *Hugo* (Graz).—Ales la 13 Septembre 1877.
Silași *Dr. Grigorie* (Cluș).—Ales la 13 Septembre 1877.
Stanley of Alderley *Lord Henry* (Londra).—Ales la 7 Septembre 1871.
Steenstrup *Iapetus* (Copenhaga).—Ales la 12 Septembre 1870.
Surucénu *Ioan Cassian* (Chișineŭ).—Ales la 11 Aprilie 1888.
35. **Tobler** *Adolf* (Berlin).—Ales la 30 August 1875.
Torma *Carol* (Budapesta).—Ales la 22 Martie 1882.

MEMBRI ONORARĬ DECEDAȚĬ.

1. **Adrian** (General Gheorghe).— Ales la 13 Septembre 1875.— Decedat la 15 Octobre 1889.

Baillon (H.).—Ales la 28 Martie 1887. — Decedat la 7 Iulie 1895.

Bataillard (*Paul*). — Ales la 30 August 1872.—Decedat la 1 (13) Martie 1894.

Biondelli (Bernardino).— Ales la 7 Septembre 1871. — Decedat la 11 Iulie st. n. 1886.

5. **Bosianu** (Constantin). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 21 Martie 1882.

Brătianu (Ioan C.). — Ales la 19 Martie 1885. — Decedat la 4 Maiŭ 1891.

Câmpénu (*Petre*). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 15 Aprilie 1893.

Cecchetti (Bartolomeŭ). — Ales la 22 Martie 1890. — Decedat la 16 Martie st. n. 1890.

Chasles (Philarète).—Ales la 9 Septembre 1871.— Decedat la 18 Iulie 1873.

10. **Cihac** (Alexandru). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 29 Iulie (10 August) 1887.

Cihac (Dr. Iacob).—Ales la 30 August 1872. — Decedat la 29 Novembre st. n. 1888.

Creţianu (Gheorghe). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 6 August 1887.

Cuciurénu (Dr. Gheorghe). — Ales la 10 Septembre 1871.— Decedat la 10 (22) Ianuarie 1886.

Desjardins (Ernest). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 21 Octobre st. n. 1886.

15. **Diefenbach** (Lorenz).— Ales la 15 Aprilie 1880. — Decedat la 28 Martie st. n. 1883.

Diez (Frederic). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 29 Maiŭ st. n. 1876.

Egger (Emil). — Ales la 7 Septembre 1871.— Decedat la 30 August st. n. 1885.

Grădiştén u (Grigorie). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 28 Februarie 1892.

Haynald (Cardinal Ludovic). — Ales la 2 Aprilie 1883. — Decedat la 4 (16) Iulie 1891.

20. **Ioanid** (Gheorghe).— Ales la 10 Septembre 1871.— Decedat la 27 Decembre 1888.

Ionescu (Ioan). — Ales la 1 Aprilie 1884. — Decedat la 17 Decembre 1891.

Kotzebue (Wilhelm de). — Ales la 1 Aprilie 1884. — Decedat la 24 Octobre 1887.

Kretzulescu (Constantin). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 20 Martie 1884.

Lasteyrie (Comite Ferdinand de).— Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 14 Maiŭ 1879.

25. **Lepsius** (Richard). — Ales la 30 August 1875. — Decedat la 10 Iulie 1884.

Linas (Charles de). — Ales la 9 Septembre 1871.— Decedat la 14 (26) Aprilie 1887.

Longperrier (Adrien de). — Ales la 7 Septembre 1871. — Decedat la 14 Ianuarie 1882.

Mangiuca (Simeon). — Ales la 22 Martie 1890. — Decedat la 22 Novembre 1890.

Miklosich (Dr. Franz de). — Ales la 15 Aprilie 1880. — Decedat la 7 (19) Martie 1891.

30. **Monlau** (Filip). — Ales la 12 Septembre 1870. — Decedat la 16 Februarie 1871.

Mureşianu (Iacob). — Ales la 17 Septembre 1877. — Decedat la 17 (29) Septembre 1887.

Polizu (Dr. Gheorghe A.). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 18 Octobre 1886.

Quinet (Edgar). — Ales la 15 Septembre 1869. — Decedat la 27 Martie 1875.

Sella (Quintino). — Ales la 2 Aprilie 1883. — Decedat la 15 Martie 1884.

35. **Şiaguna** (Metropolitul Andreiŭ). — Ales la 7 Septembre 1871. -- Decedat la 16 Iunie 1873.

Szabo (Dr. Iosif). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 15 Decembre 1874.

Ubicini (A.). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 15 (27) Octobre 1884.

Uvaroff (Alexis S.). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la Februarie 1885.

Vegezzi-Ruscalla (G.). — Ales la 15 Septembre 1869 — Decedat la 29 Decembre st. n. 1885.

40. **White** (Sir Wiliam A.). — Ales la 17 Martie 1885. — Decedat la 16 (28) Decembre 1892.

MEMBRII CORESPONDENŢI.

I. Pentru Secţiunea Literară.

Românĭ:

1. **Bengescu** *Gheorghe* (Bruxelles). — Ales la 2 Aprilie 1883.
   Bianu *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
   Boiu *Zaharia* (Sibiiŭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
   Burada *Teodor T.* (Iaşĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
5. **Densuşianu** *Aron* (Iaşĭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
   Esarcu *Constantin* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1884.
   Gane *Nicolae* (Iaşĭ). — Ales la 23 Martie 1882.
   Ionnescu-Gion *G. I.* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
   Laurian *D. Aug.* (Bucurescĭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
10. **Mărgărit** *Apostol* (Bitolia). — Ales la 3 Aprilie 1889.
   Neniţescu *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 18 Martie 1896.
   Sperantia *Teodor D.* (Bucurescĭ). — Ales la 30 Martie 1891.
   Şerbănescu *Colonel T.* (Brăila). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Virgolicĭ *Ştefan* (Iaşĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
15. — Loc vacant.

Străinĭ:

1. **Jarník** *Dr. Ioan Urban* (Praga). — Ales la 28 Maiŭ 1879.
   Lecomte du Nouy *A.* (Bucurescĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
   Rosny *Léon de* (Paris). — Ales la 13 Septembre 1877.
   Schrader *Otto* (Jena). — Ales la 30 Martie 1891.
5. **Weigand** *Dr. Gustav* (Lipsca). — Ales la 31 Martie 1892.

II. Pentru Secţiunea Istorică.

Românĭ:

1. **Bogdan** *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 31 Martie 1892.
   Broşteanu *Petre* (Reşiţa). — Ales la 1 Aprilie 1889.

Densușianu *Nicolae* (Bucurescĭ). — Ales la 6 Aprilie 1880.
Erbicénu *Constantin* (Bucurescĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
5. **Goldiș** *Ioan* (Arad). — Ales la 22 Martie 1882.
Onciul *Dr. Dimitrie* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Slavicĭ *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 22 Martie 1882.
Suțu *Michail* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1884.
Vizanti *Andreiŭ* (Iașĭ). — Ales la 23 Martie 1882.
10. — Loc vacant.
— » »
— » »
— » »
— » »
15. — » »

Străinĭ:

1. **Ghedeon** *Emanuel* (Constantinopole). — Ales la 2 Aprilie 1891.
Jung *Dr. Julius* (Praga). — Ales la 13 Septembre 1877.
Kaluzniacki *Dr. Emil* (Cernăuțĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
Legrand *Emile* (Paris). — Ales la 13 Septembre 1877.
5. **Odhner** *C. T.* (Stockholm). — Ales la 20 Martie 1890.
Tamm *Traugott* (Bucurescĭ). — Ales la 2 Aprilie 1891.

III. Pentru Secțiunea Sciințifică.

Românĭ:

1. **Assaky** *Dr. G.* (Tours - Francia). — Ales la 20 Martie 1890.
Climescu *C.* (Iașĭ). — Ales la 31 Martie 1892.
Cosmovicĭ *Leon* (Iașĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
Culianu *N.* (Iașĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
5. **Gogu** *Constantin* (Bucurescĭ). — Ales la 3 Aprilie 1889.
Hepites *Ștefan C.* (Bucurescĭ). — Ales la 15 Aprilie 1880.
Istrati *Dr. C.* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Kalinderu *Dr. N.* (Bucurescĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
Negreanu *Dimitrie* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
10. **Petrescu** *Dr. Zaharia* (Bucurescĭ). — Ales la 18 Martie 1885.
Robescu *C. F.* (Bucurescĭ). — Ales la 10 Septembre 1871.
Rômniceanu *Dr. Gr.* (Bucurescĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
Saligny *Anghel* (Bucurescĭ). — Ales la 31 Martie 1892.
Ștefănescu *Sava* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
15. **Suțu** *Dr. Alexandru* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Aprilie 1888.

Străinĭ:

1. **Kanitz** *August* (Cluj). — Ales la 22 Martie 1882.

MEMBRI CORESPONDENŢĬ DECEDAŢĬ.

1 **Bamberg** (Dr. Felix). — Ales la 2 Aprilie 1891. — Decedat la 31 Ianuarie (12 Februarie) 1893.

Barcianu (Sava Popovicĭ). — Ales la 15 Septembre 1869. — Decedat la 17 (29) Martie 1879.

Codrescu (Teodor). — Ales la 2 Aprilie 1886. — Decedat la 22 Martie 1894.

Janka (Victor). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 9 (21) August 1890.

5. **Lambrior** (Alexandru). — Ales la 2 Martie 1882. — Decedat la 20 Septembre 1883.

Meşiota (Ioan). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 19 Ianuarie 1878.

Obedenaru (Dr. Michail G.). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 9 (21) Iulie 1885.

Petrino (Dimitrie). — Ales la 17 Septembre 1877. — Decedat la 29 Aprilie 1878.

Popescu (Ioan). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 3 (15) Martie 1892.

10. **Pop** (Gavril). — Ales la 7 Septembre 1871. — Decedat la 27 Maiŭ 1883.

Roman (Visarion). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 29 Aprilie (11 Maiŭ) 1885.

Schuyler (Eugen). — Ales la 12 Martie 1885. — Decedat la 16 (28) Iulie 1890.

OFICIILE ACADEMIEĬ ROMANE IN ANUL 1896—97.

A. PERSONALUL DELEGAŢIUNIĬ.

Preşedinte al Academieĭ Române . . . . **Kretzulescu** *N.*
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) din *Secţiunea Literară* . **Tocilescu** *Gr. G.*
din *Secţiunea Istorică* . . **Kalinderu** *I.*
din *Secţiunea Sciinţifică* . **Aurelian** *P. S.*
Secretar General (pe 7 anĭ, 1891—1898) . . . . **Sturdza** *D. A.*

B. PERSONALUL SECŢIUNILOR.

I. SECŢIUNEA LITERARĂ.

Preşedinte . . . . **Naum** *A.* (Iaşĭ)
Vice-Preşedinte . . . . **Ollănescu** *D. C.* (Bucurescĭ)
Secretar (pe 7 anĭ, 1890—1897) . . . **Quintescu** *N.* (Bucurescĭ)

Membri: **Caragiani** *Ioan* (Iaşĭ), **Chiţu** *Gh.* (Bucurescĭ), **Hasdeŭ** *B. P.* (Bucurescĭ), **Maiorescu** *T.* (Bucurescĭ), **Negruzzi** *I. C.* (Bucurescĭ), **Roman** *Al.* (Budapesta), **Sbiera** *Ioan* (Cernăuţĭ), **Tocilescu** *Gr. G.* (Bucurescĭ), **Vulcan** *Iosif* (Oradea-Mare).

II. SECŢIUNEA ISTORICĂ.

Preşedinte . . . . **Kalinderu** *I.* (Bucurescĭ)
Vice-Preşedinte . . . . **Xenopol** *A. D.* (Iaşĭ)
Secretar (pe 7 anĭ, 1893—1900) . . . . **Maniu** *Vasile* (Bucurescĭ)

Membri: **Babeş** *Vincenţiŭ* (Budapesta), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Marian** *S. Fl.* (Sucéva), **Marienescu** *A. M.* (Oradea-Mare), **Moldovanu** *I. M.* (Blaj), **Papadopol-Calimach** *A.* (Tecuciŭ), **Sturdza** *D. A.* (Bucurescĭ), **Urechia** *V. A.* (Bucurescĭ). (— Loc vacant).

III. SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ.

Preşedinte . . . . **Poni** *Petre* (Iaşĭ)
Vice-Preşedinte . . . . **Fălcoianu** *St.* (Bucurescĭ)
Secretar (pe 7 anĭ, 1893—1900) . . . . **Ştefănescu** *Gr.* (Bucurescĭ)

Membri: **Aurelian** *P. S.* (Bucurescĭ), **Babeş** *Dr. V.* (Bucurescĭ), **Felix** *Dr. I.* (Bucurescĭ), **Ghica** *Ion* (Bucurescĭ), **Haret** *Sp.* (Bucurescĭ), **Kretzulescu** *N.* (Bucurescĭ), **Porcius** *Florian* (Rodna), **Teclu** *Nicolae* (Viena). (— Loc vacant).

C. PERSONALUL COMISIUNILOR.

I. Comisiunea permanentă a Bibliotecii.

Membri: **Quintescu** *N.*, Secretar al Secțiuniĭ Literare.
Maniu *V.* « « « Istorice.
Ștefănescu *Gr.* « « « Sciințifice.

II. Membru conservator al Colecțiuniĭ Numismatice **Sturdza** *D. A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea cărților tipărite intrate la concurs pentru:

Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu din Seria B, de 12.000 leĭ, destinat celeĭ maĭ bune cărțĭ în limba română, cu conținut de orĭ-ce natură, tipărită de la 1 Ianuarie 1893 până la 31 Octobre 1896; și

Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu, de 5.000 leĭ, destinat uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținut literar, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1896.

Din Secțiunea Literară: **Hasdeŭ** *B. P.*, **Naum** *A.*, **Roman** *A.*
« « Istorică: **Tocilescu** *Gr. G.*, **Urechia** *V. A.*, **Xenopol** *A. D.*
« « Sciințifică: **Aurelian** *P. S.*, **Babeș** *Dr. V.*, **Poni** *P.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilor intrate la concursul Premiuluĭ Statuluĭ Lazăr, de 5.000 leĭ, pentru 1897, care se va decerne celeĭ maĭ bune lucrărĭ asupra subiectuluĭ:

«Studiul vinurilor din România, etc.»

Aurelian *P. S.*, **Haret** *Sp.*, **Poni** *P.*

V. Comisiunea Fundațiuniĭ Adamachi:

Haret *Sp.*, **Poni** *P.*, **Sturdza** *D. A.*

VI. Comisiunea Fundațiuniĭ Ottetelеșanu:

Kalinderu *I.*, **Negruzzi** *I. C.*, **Sturdza** *D. A.*, **Urechia** *V. A.*

VII. Comisiunea pentru împărțirea gratuită a cărților didactice din fondul Ioan Fĕtu:

Aurelian *P. S.*, **Sturdza** *D. A.*, **Ștefănescu** *Gr.*

VIII. Comisiunea pentru pregătirea puneriĭ în executare a dispozițiunilor testamentuluĭ Ioan Agaricĭ:

Aurelian *P. S.*, **Ionescu** *N.*, **Tocilescu** *Gr. G.*

CUPRINSUL

PARTEA I.

ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANUL 1895—96.

Pagina

Pagina

Anexe.

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1896.

1. Şedinţa din 20 Februarie 1896.

Pagina

III. Secțiunea literară.

Pagina

IV. Secţiunea istorică.

V. Secţiunea sciinţifică.

VI. Comisiunea financiară.

VII. Fundaţiunea Vasilie Adamachi.

VIII. Fundaţiunea Otteteleşanu.

IX. Comisiunea Biblioteceĭ.

Pagina

X. Comisiunea fonduluĭ Ioan Fĕtu pentru cărţĭ didactice.

XI. Comisiunea premielor anuale pe 1896.

Pagina

XII. Comisiunea Premiuluĭ Alexandru Ioan Cuza pe 1896.

«*Istoria Românilor de la Aurelian* etc.»

XIII. Comisiunea Premiuluĭ Eliade-Rădulescu pe 1896.

«*Botanica poporală română* etc.»

A n e x e.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XVIII.

1895—1896.

MEMORIILE SECȚIUNIĬ ISTORICE.

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

FURNISOR AL CURȚII REGALE

16, STRADA DÓMNEI, 16

1896.

CUPRINSUL.

CONTRIBUŢIUNI

LA

ISTORIA MUNTENIEI

în a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea

DE

NICOLAE IORGA.

Şedinţa de la 6 (18) Martie 1896.

O întîmplare fericită mi-a făcut cunoscute, în vara anuluĭ 1894, 35 de scrisorĭ private din aniĭ 1574 la 1595, scrisorĭ schimbate între membriĭ familieĭ Mircescilor. Ele se aflaŭ odată în archiva mănăstiriĭ San-Maffio din Murano, unde a murit Măriόra Adorno Vallarga, sora Dόmneĭ Ecaterina a luĭ Alexandru Mircea (II). În 1894, corespondenţa se găsià în mânile d-luĭ Urbani de Gheltof, care mi-a dat parte din documente pentru Academia Română; cele-lalte aŭ fost cumpĕrate de la acelaşĭ învĕţat veneţian de d-l Dimitrie Sturdza.

Documentele date prin mine Academieĭ aŭ fost publicate în «*Archiva Societăţiĭ sciinţifice şi literare din Iaşĭ*» pe anul 1895; ele nu sunt complet inteligibile fără restul corespondenţeĭ păstrate. O publicare nouă a acestor scrisorĭ, care se întregesc şi se explică una pe alta, erà deci necesară.

A le tipări însă fără lămurirĭ ar fi un lucru făcut pe jumătate; a aruncà pe de altă parte în note nesfîrșitele explicațiunĭ ce se impun — căcĭ perióda din istoria Munteniei ce precede domnia luĭ Michaiŭ-Vitézul e fórte puțin cunoscută în amănunte, — ar fi cam supĕrător pentru cetire și chiar pentru întrebuințarea sciințifică. S'a credut decĭ maĭ potrivit a da o povestire, basată pe isvóre, a domniilor luĭ Alexandru Mircea și a fiuluĭ acestuia, Mihnea II, și a intercalà la locul cuvenit traducerea românéscă a scrisorilor grecescĭ și italiane (1), carĭ rĕmân să fie adause în limba originală ca note ale acestuĭ studiŭ.

În Septembre 1559 murià în scaunul domnieĭ Mircea Ciobanul, după o turburată și sângerósă guvernare. (2) Erà fiul luĭ Radu-cel-Mare și aparținea familieĭ Drăculescilor. (3)

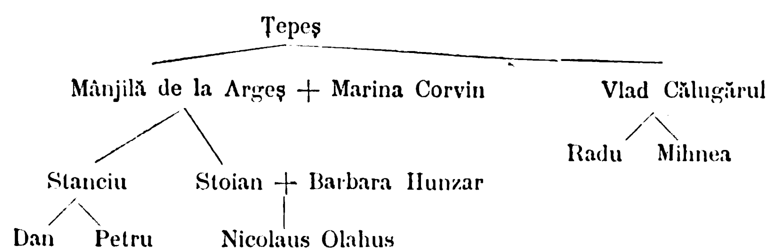
Din căsătoria sa cu Despina saŭ Chiajna, fiica luĭ Petru Rareș,

---

(1) Acestea, scrise de Peroțĭ saŭ Ragusanĭ, sunt destul de greŭ de înțeles, pentru ca acéstă traducere să nu fie inutilă, chiar pentru cunoscĕtoriĭ de limba italiană.

(2) *Anonimul românesc,* în «Magasinul» luĭ Laurian și Bălcescu, IV, p. 274. Îngropat la 21 Septembre.

(3) Descendența luĭ Mircea din Radu e afară de orĭ-ce îndoială. Tóte documentele sale pórtă titlul de «fiul luĭ Radu-Voevod». Ceea ce a făcut să se crédă că ar fi acelașĭ cu Mircea fiul luĭ Mihnea e réua interpretare a luĭ анєѱїѕ din titulatura luĭ Alexandru II, înlocuit une-orĭ prin снъ, care se raportă atuncĭ la Mircea. V. și *Archira*, a. c., p. 113, nota 8. Inscripțiunea din Murano, făcută după indicațiunile luĭ Mihnea, e decisivă (v. maĭ departe). Pomenind pe Mihnea, unchiul tatăluĭ sĕŭ și nu pe bunic, Radu, Alexandru, se legà ast-fel de ruda maĭ apropiată chronologic. Pentru Mircea, fiul luĭ Mihnea, v. Engel, *Gesch. d. Wallachei*, p. 194-7, și Hurmuzaki, *Doc.*, VIII, p. 51, pe lângă Nicolai Olahi *Hungaria et Attila*, ed. Kollar, Viena 1763, p. 57, și *Viața și traiul luĭ Nifon* de Gavril Protul (ed. Erbiceanu), Bucurescĭ 1888, p. 69. În douĕ pasagiĭ din operele luĭ Olahus, coborîtor din Dan, se arată legăturile dintre el și Mihnea: *Attila*, p. 56 și *Epistolae, Mon. Hungariae Historica, Diplomata*, XXV, p. 310 — 311. În al doilea, el se dă, «si bene memini», drept fiul unuĭ nepot de frate al luĭ Mihnea, care i-ar fi fost acestuia «patruus». Cetind «patruelis», vĕr primar din frate, ceea ce e maĭ probabil, am avea:

Mircea avuse doï fiĭ, pe Miloş, om cărunt în 1574 (1), şi pe bicisnicul Petru, numit după suirea sa pe tronul Moldoveĭ Şchiopul. Nu se scie prin ce împrejurărĭ, Miloş, cel maĭ în vîrstă dintre fiiĭ legitimĭ aĭ mortuluĭ, fusese adus a se aşeză întâiŭ la Caffa, apoĭ la Constantinopole. (2) În 1573 el se află în acest oraş, de unde autorisă pe un Paleolog din Chios, Iacob, să-ĭ cumpere în insulă un loc de 100 de galbenĭ, pe care voià să-l deà mănăstiriĭ chiote Νέα μονή. (3) Erà însurat la acéstă dată şi aveà un fiŭ, Vlad, despre care va fi vorba maĭ târḑiŭ; tatăl şi fiul eraŭ representaţĭ cu corónele pe cap, de o pictură murală din 1574, la vechiul Bucovĕţ de peste Olt, acum ruinat cu totul. (4) La 1576, Miloş trăià încă la Constantinopole şi de Sântă-Măria acestuĭ an el fu vĕḑut stând la stânga Patriarchuluĭ, pe platforma de marmoră acoperită cu covóre, înaintea Patriarchieĭ. El luă anafura înaintea Metropoliţilor şi fu oprit la masă de Patriarch. (5) Avem data morţiĭ sale, însemnată de Gerlach: 20 Februarie 1577. (6)

Al doilea fiŭ urmă în domnie rĕposatuluĭ sĕŭ tată: e Petru-Şchiopul, Domn în Muntenia întâiŭ, apoĭ în Moldova, concurentul luĭ Ioan-Vodă-cel-Cumplit, omul pios şi bun ale căruĭ óse odihnesc departe, în munţiĭ Tiroluluĭ. (7)

Chiajna şi Mircea aŭ avut încă maĭ multe fete. Pe una din ele, al căreia nume e de nădĕjduit că se va găsì când-va, o peţi Despot în 1562, prin boeriĭ Avram şi Moţoc. Soliĭ se întórseră, adu-

---

Aşà în cât descendenţa Dănească a luĭ Olahus saŭ înrudirea sa cu Mihnea e imposibilă. Cf. *Archiva, l. c.*, nota 6. -- Mircea a avut un frate, Banul, ucis în lupta din 1552. *Mon H. Hist., Dipl.*, II, p. 355, 356—7. Cf. Natalis, *Hist. sui temporis libri XXX*, Strassburg 1612, p. 134—5.

(1) *Columna luĭ Traian*, 1876, p. 272-5. Siguranţă în privinţa legitimităţiĭ sale nu există însă. Cf. maĭ departe, p. 7.

(2) Gerlach, *Tagbuch einer in der Türkey 6järigen Röm. Keyserl. Gesandtschafft*, 1674, in folio, p. 315.

(3) Reussner, *Operis Collectanei Epistolarum Turcicarum liber IX, X et XI*, Frankfurt-pe-Main 1599, in-8°, p. 146-7, 149-50. Asupra luĭ Iacob, căruia Verancsics îĭ ajută (1557) călĕtoria în Italia, v. *Verancii Opera* (în *Mon. Hung. Hist.*), IV, p. 268-9.

(4) *Columna luĭ Traian, l. c.*

(5) Gerlach, *l. c.*, p. 234, 315.

(6) *Ibid.*, p. 315, 353, 369. Fiul sĕŭ Vlad primià 40 de aspri pe ḑi (*ibid.*).

(7) V. articolul: *O familie domnéscă în exil*, în «*Vatra*», I, p. 725, 727; II, p. 7, 39, 259, 295, 321.

çênd inelul și «chipul logodniceĭ» (icone sponsae). Ceremonia căsătorieĭ erà să se facă, după obiceiul țěriĭ, ḑiceà «Ioan-Vodă», fost Basilic Eraclide, la 15 August, și Despot invită, ca om cunoscĕtor de obiceiurĭ apusene, pe Împĕratul Ferdinand (în Iunie), care-l felicită, pe Filip II, «din causa luĭ Carol-Quintul», pe Sigismund-August al Polonieĭ, pe ducele Prusieĭ, pe Ioan Zápolya, pe Francisc Záy, căpitan de Satu-Mare, pe Nadásdy și pe Nicolae Olahus. Petru, voind să se căsătorescă și el cu fata Sêrbuluĭ Ardelén Nicolae Cherepovicĭ, căsătoria fu amânată pe ḑiua de 14 Octobre. (1) Lucrul se zăbovì însă necontenit și Despot creḑù maĭ util să pețéscă pe fata luĭ Martin Zborovschi. (2)

Unul din soliĭ matrimonialĭ aĭ luĭ Petru-Șchiopul către viitorul sĕŭ cumnat erà Socol, fiul boeruluĭ Socol, care jucă un mare rol în afacerile muntene din întâia jumătate a véculuĭ. Tînĕrul Socol, care fugì în curînd în Ardél și căută să iee Muntenia de la Chiajna și fiul eĭ, erà soțul alteĭ fiice a luĭ Mircea Ciobanul. (3)

În 1564 rĕmăsese, se pare, douĕ Domnițe nemăritate. Chiajna cerù părerea Patriarchuluĭ Ioasaf asupra unor ginerĭ convenabilĭ și acesta — dintr'o familie albanesă — iĭ recomandă pe propriul sĕŭ nepot Stamate și pe fratele luĭ Michail Cantacuzino, influentul și dibaciul Șaitan-Oglu. Pețitoriĭ veniră cu alaiŭ mare în Muntenia. Stamate se întórse cu nevastă-sa la Constantinopole; Cantacuzino însă, care erà urît și avea 50 de anĭ, se certă cu soția sa, insultă pe drumul spre Anchial întréga familie, și Domnița fu adusă cu sila înapoĭ de o cétă de Muntenĭ, trimișĭ de Chiajna. Acésta — maĭ fusese aduse înapoĭ și cele 10 care cu zestrea — ar fi fost, după un Grec constantinopolitan care scrie în 1578, causa dușmănieĭ luĭ Șaitan-Oglu față cu vĕduva și fiul maĭ mic al luĭ Mircea. (4)

(1) Hurmuzaki, *Doc.*, II, p. 410, 419-20, 426, 429, 437, 439-40, 440-1, 448, 458. Cf. p. 453-4.

(2) Forgach, ed. *Monumentelor*, p. 260: «Martini Sborovscii Poloni filiam .. sibi in uxorem desponderat, quam propediem (Moldavienses) affuturam sciebant».

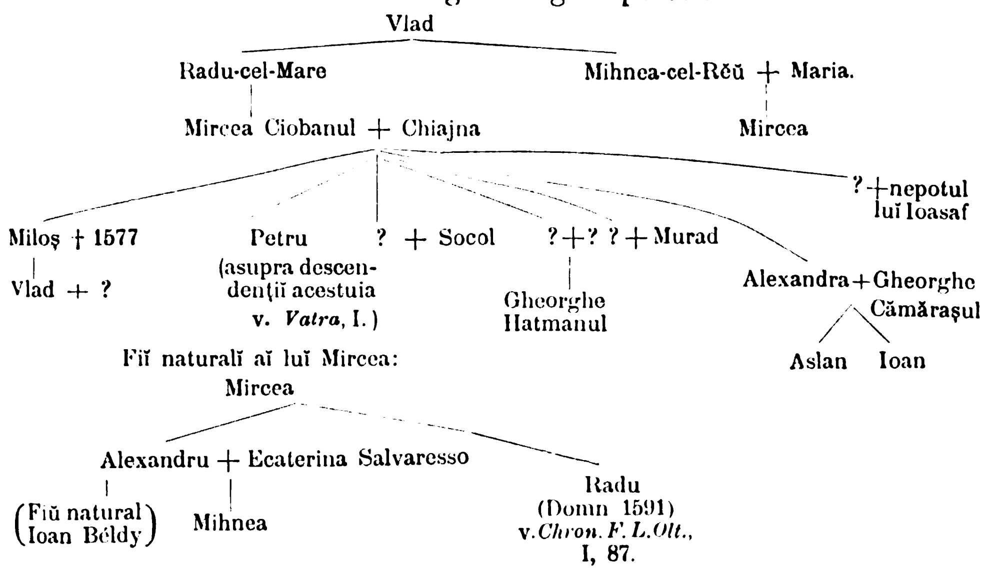
(3) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 419-20 și aiurea. Asupra pretențiunilor de domnie ale luĭ Socol, v. *ibid.*, p. 457, 484-5, 491, 509—10, póte și p. 581.

(4) Descriere neterminată a morțiĭ luĭ Șaitan-Oglu de un Grec. în Crusius, *Turco-Graecia*, 1584, in folio, p. 274.

Pe o fată a «Mirceóeĭ» căută s'o iee în 1566, Grantrie de Grandchamp, Ambasadorul frances la Constantinopol, care voià, cu zestrea eĭ de 30 de miĭ de galbenĭ (1), să pue mâna pe tronul Munteniеĭ, dacă e de credut aserţiunea Trimesuluĭ rival al Imperiuluĭ. (2) Planul fu pus iarăşĭ pe tapet, fără isbândă, pe când Chiajna şi fetele eĭ necăsătorite eraŭ în exil la Alep. (3) Pe una din ele femeia fără scrupule şi fără sentiment de onóre, cum scim că erà Chiajna, nu se sfii s'o dee în haremul luĭ Murad, succesorul tronuluĭ turcesc, atuncĭ sangiac la Magnesia; acestuĭ act ticălos îĭ datorì Petru în 1574, în parte, coróna domnéscă a Moldoveĭ. (4)

Din piesele privitóre la exilul luĭ Petru în Germania, scim în sfîrşit că el aveà încă o soră, Alexandra, măritată cu Gheorghe Cămăraşul şi mamă a doĭ fiĭ: Aslan şi Ioan. O altă soră îĭ dăduse un nepot, Gheorghe Hatmanul. (5)

Putem decĭ fixà următórea genealogie ipotetică:

(1) Inedit (in Arch. din Nürnberg)

(2) Hurmuzaki, II, p. 569, 577. El ar fi voit, după Wyss, să coloniseze Muntenia cu Hughenoţĭ, probabil o invenţiune puţin dibace.

(3) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 568, 569, 577, 607.

(4) V. un raport genoves inedit (în archivele din Genova); Gerlach, p. 77[1], 233.

(5) V. articolul citat din «*Vatra*», precum şi Iorga, *Acte şi fragmente cu privire la Istoria Românilor*, III. La p. 323 din revistă însă, e de observat că Maria şi Alexandra sunt două personagiĭ deosebite, deşi amîndouĕ *Cămărăşóie.*' Maria erà soţia Cămăraşuluĭ *Chrisoverghi.*

Cum se vede, am vorbit pănă acum numaĭ de *doĭ* fiĭ aĭ luĭ Mircea și Chiajneĭ. Alexandru II însă, succesorul luĭ Petru pe tronul muntén, se intituléză «fiŭ al luĭ Mircea». Petru-Șchiopul, pe urmă, erà fratele luĭ Alexandru. *E aprópe sigur însă, că acest Alexandru se născuse dintr'o relațiune nelegitimă a luĭ Mircea Ciobanul.* În atâtea scrisorĭ de familie, Chiajna nu e menționată nicĭ odată de rudele Domnuluĭ; ea nu vine nicĭ sub Alexandru, nicĭ sub Mihnea în Muntenia, deși trăi încă multă vreme după schimbarea din 1568. Ceea ce e încă maĭ caracteristic este faptul, că ea a avut tot-deauna candidațiĭ eĭ *contra* luĭ Alexandru și, maĭ târḑiŭ, fiuluĭ acestuia: pe Petru-Șchiopul, pe Vlad-Voevod, feciorul luĭ Miloș. Dușmănia dintre Chiajna și Alexandru erà așà de pronunțată, în cât ambasadoriĭ Puterilor europene la Constantinopole, Românĭ chiar, ca Bogdan Lăpușnénu, asigură că Alexandru n'ar fi rudă cu Petru, că s'ar coborî din familia luĭ Despot, «care a trimes aicĭ pe Wolfgang Schreiber» (1), că ar fi avênd rudele sale deosebite la Pórtă. «Alexandru», scrie Trimesul german Rym, «are treĭ frațĭ, dintre carĭ unul e un spahioglan turc, ceĭ-lalțĭ doĭ, creștinĭ, sunt mutefariagĭ aĭ acestuĭ Sultan». (2) Ambasadorul frances păcălesce pe Chiajna, în vara luĭ 1570, făgăduindu-ĭ să stărue pe lângă Sultan pentru ca unul din ceĭ doĭ fiĭ ce întovărășise pe «Mirceóia» în exil la Konieh să fie numit în locul Domnuluĭ de altă viță. (3) Când pribegiĭ năvălesc în Muntenia, Rym scrie că eĭ eraŭ partisaniĭ Chiajneĭ, că Domnul ce aduceaŭ cu dînșiĭ erà «dintre rudele luĭ Petru» (7 Novembre 1570). (4) Tot contra luĭ Alexandru și pentru Petru-Vodă sunt făcute stă-

(1) «Alexandrum Vaivodam qui . . . restat ex progenie Despotae, qui Wolffgangum Schreiber anno 63 Solimano pro mancipio dono misit.» Hurmuzaki, II, p. 586—7. Cf. încă p. 581—2 («ex sanguine Despotarum»), 578, 580, 582—3, 585 («ex Despotarum prosapia»), 741; VIII, p. 129. Numaĭ raportul din Viena cu data de 20 Iulie se exprimă alt-fel («havendo all'in contro confermato signore il fratello di lui et admonitolo a trattar bene li populi».) (*Ibid.*, VIII, p. 132). Genealogia, de altmintrelea defectuósă, a luĭ Bogdan Sasul nu citéză nicĭ ea pe Alexandru ca fiŭ al Chiajneĭ, ci numaĭ pe Petru și Constantin (?). Papiu, *Tesaur*, III, p. 46.

(2) Hurmuzaki, II, p. 607. (23 Octobre 1570).

(3) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 604, 607.

(4) «Qui Mirtione partibus favissent»; «notum sibi Vaivodam ex ipsius Petri cognatione.» *Ibid.*, p. 608. Cf. și Gerlach, p. 353.

ruinţele luĭ Sigismund Zápolya în 1571. (1) Să se maĭ ţie sémă şi de faptul, că Alexandru, *frate maĭ mare,* n'a înlocuit pe tatăl sĕŭ Mircea, ci Chiajna a pus pe fiul *eĭ* Petru. În tot timpul domnieĭ acesteia (1559—68), Alexandru a fost la Constantinopole întâiŭ, apoĭ *exilat de stăruinţele Mirceóieĭ* (2) la Rodos şi în urmă la Alep.

La Constantinopole, Alexandru va fi visitat adesea casele primitóre ale «Francilor» din Pera saŭ, cum îĭ diceaŭ Greciĭ, Galată. «Acolo», spune învĕţatul şi naivul Gerlach, «găsescĭ tot felul de petrecerĭ şi distracţiunĭ împotriva melancolieĭ şi tristeţeĭ». (3) Alexandru se căsători prin 1558 (4) cu Ecaterina, fiica uneĭ Perote catolice, măritată întâia óră cu Nicolae Vallarga, Italian din Constantinopole. Bărbatul eĭ de al doilea, tatăl Ecaterineĭ, erà din familia chiotă a Salvaresilor, care fusese odată înfloritóre. (5) Dómna aveà un frate, Zanetto (6), şi două surorĭ.

Cea dintâiŭ, Lucreţia, se mărită cu un anume messer Xenos, care trăià încă în 1576. (7) Cu acest Xenos ea avù treĭ fete: Esther disă şi Prepia, Benetta saŭ Benedetta şi Păuna. Cea dintâiŭ se mărită cu Ragusanul Ioan de'Marini Poli; a doua cu Clucerul Pârvu, fiul Mareluĭ Ban Ştefan — acelaşĭ Ştefan, care aduse stégul de domnie luĭ Petru-Vodă în 1559 şi care, tocmaĭ cu acest fiŭ Pârvu, zidi vechia biserică din Bucovĕţ, cu portretele Mircescilor, la 1574 (8) —; a treia cu Spătarul Pĕtru «Richiacana». (9)

---

(1) Hurmuzaki, II, p. 612 –3.

(2) «Da costoro confinato». *Ibid.*, p. 578. V. Gerlach, p. 369.

(3) *Ibid.*, p. 22[1]. Poporaţiunea grécă şi latină trăiaŭ amestecate: eraŭ 8 marĭ bisericĭ de rit catolic, 7—8 de cel ortodox (Gerlach, p. 205[2]). Asupra altor Românĭ din Pera, v. Gerlach, p. 65[2].

(4) Căcĭ ar fi stat dece anĭ la Alep. «Per decenium», Hurmuzaki, II, p. 581—2; «per multos annos», *ibid.*, p. 584.

(5) În 1573, Iacob Paleologul face o călĕtorie în Muntenia, unde i se dă de «rege» tain diminéţa şi séra, găinĭ, carne, lumînărĭ, pâne, vin, ovĕz, fin, paie. «Habet», adaoge el, «uxorem nobilem Chiam, civem meam, ex Salvaresarum familia splendida olim et opulenta; illa me honoravit munere». (Reussner, *Epistolae turcicae*, p. 150.) Acéstă căsătorie trebue să fie a doua, căcĭ Ecaterina vorbesce intr'un loc (p. 21) de *maştiha* sa, decĭ mama eĭ murise, lăsând pe tată în viéţă. Un Salvareso erà în Muntenia sub Mihnea. V. maĭ departe.

(6) Citat într'o scrisóre. V. maĭ departe.

(7) V. maĭ departe.

(8) *Col. l. Traian*, 1876, p. 272. *Anon. românesc*, p. 274.

(9) V. maĭ departe, p. 15.

După o scurtă věduvie, Lucreția se căsători a doua óră cu Constantin Frangopulo, în 1577. Frangopulo, rudă cu familia domnéscă a Munteniei, e Marele-Vistiernic Constantin, ce se întîlnesce în actele muntenescĭ de la 1579 la 1582. (1) În 1579 îl vedem făcênd o călětorie la Constantinopole, unde fusese negustor (erà de loc din Zante); dăduse faliment însă și se refugiase prin 1563 tocmaĭ în Mingrelia. Un emisar al luĭ Despot și al partiduluĭ grecesc din Cipru, care voià să facă din acesta regele insuleĭ, îl aduce înapoĭ în capitală, promițêndu-ĭ plata datorieĭ, la 1563, spre tómnă. (3)

O altă soră, singura din întâia căsătorie, se mărită cu un vlăstar al familieĭ ducale genovese Adorno, cu numele de Fabrizio. După mórtea acestuia, ajunsă în lipsă, — trăià din ajutórele suroreĭ sale din Muntenia, — Măriόra se retrase la 1573 în mănăstirea San-Maffio din Murano, unde stăteà însă ca mirénă, avênd casele eĭ propriĭ. (4) Aicĭ zidesce o capelă, unde erà să fie înmormîntată, și redactéză întâiul eĭ testament, prin care-șĭ lasă averea luĭ Alvise Spà și familieĭ luĭ, la 31 August 1574. (5)

Din Constantinopole, Alexandru fu exilat, cum s'a ḑis, în Rodos și apoĭ la Alep, unde stătù vre-o ḑece anĭ. Orașul, fórte industrial, erà maĭ poporat și decât Constantinopole, n'aveà ziduri, dar multe case și biserici frumóse și numeróse cisterne: «curge apa pe tóte stradele». Erà unul din locurile obicĭnuite de exil pentru Domnĭ saŭ pretendențĭ la domnie. (6)

În Ianuarie 1568, plângerile boerilor în potriva extorsiunilor financiare ale Chiajneĭ și consilierilor eĭ grecĭ făcură ca Alexandru

---

(1) Bibl. Academieĭ, documentele $\frac{127}{XXIX}$, $\frac{271}{XX}$, $\frac{52}{XL}$, $\frac{56}{XL}$, $\frac{57}{XL}$, și aiurea.

(2) Scrisórea din 27 August 1582. V. maĭ departe.

(3) Hurmuzaki, VIII, p. 95-6.

(4) În 1583 ea declară că e de ḑece anĭ în mănăstire. V. și *Archiva, l. c.*, p. 112. La 1601, călugărițele spun că Marietta a fost la dinsele «già sono 25 anni in circa overo quanto deponerano li testimonii essere a noticia loro» (inedit). — Steteà înainte «in Calle de'Botteri, in casa di maestro Marco Roman, sartor.»

(5) De Alvise va fi vorba adese-orĭ, în scrisorile nóstre: erà negustor de postav («drappier») la Rialto. La 23 Septembre 1593, Măriόra cumpĕră de la el o casă cu grădină, in Padova, borgo San-Massimo, cu 620 de galbenĭ, și i-o închiriază apoĭ (inedit).

(6) Gerlach, p. 79[2].

să fie chemat în capitală. (1) Ceauşiĭ fură trimişĭ pentru a aduce pe Petru şi aĭ sĕĭ în Maiŭ; la 31 ale acesteĭ lunĭ sosì Domnul, care fu arestat în nóptea de 2 Iunie şi exilat după cât-va timp, cu întrégа-ĭ familie, la Konieh. (2) Alexandru căpĕtă domnia, cu poruncă să păstreze pe boeriĭ frateluĭ sĕŭ (3) şi să administreze cu blândeţe (4); el sărută mâna Padişahuluĭ şi, la 17, noul Domn se îndreptà spre Muntenia. (5)

Lipsit de banĭ, Alexandru începù stăpânirea sa prin punere de dărĭ ridicate. (6) Urmă o năvălire de pribegĭ, carĭ aduceaŭ un Domn noŭ din Ardél, probabil unul din fiiĭ luĭ Socol, Radu. Planul fu descoperit şi vinovaţiĭ tăiaţĭ. Chronica pomenesce, printre ceĭ ce plătiră cu capul gândul de rĕscólă, pe Radu Logofĕtul din Drăgoescĭ, Mihnea din Bădenĭ, Stan Udrişte, Tudor de la Bucov, Vlad al Capleĭ, Pĕtraşcu, Calotă şi alţiĭ, împreună cu însuşĭ Radu Socol (1 Septembre). Capetele, în numĕr de 17, fură aduse la Pórtă de un trimes special, la 24 Octobre. Se ordonă luĭ Zápolya să înapoiască Domnuluĭ pe pribegiĭ ce s'ar găsi la dînsul. (7)

După înlăturarea acesteĭ primejdiĭ, după zădărnicirea intrigilor Chiajneĭ, o nouă concurenţă se ivi. Cunoscutul Evreŭ Ioan Miches, ḑis şi «marele Evreŭ», care domnià ca duce de Naxos sub numele de «don Joseph», pretextând că insulele i-aŭ fost prădate de Veneţienĭ, cerù în loc Muntenia, pe care Sultanul i-o acordă. Marele Vizir Mohammed-Sokolli şi, de sigur, Şaitan-Oglu împedecară înlocuirea luĭ Alexandru cu acel aventurier îndrăsneţ şi influent (Martie 1571). (8) În 1572, Domnul aduceà, împreună cu

---

(1) Hurmuzaki, II, p. 578.

(2) *Ibid.*, p 582–3; VIII, p. 129. V. şi locurile arătate pe p. 7, nota 4.

(3) *Ibid.*, VIII, *l. c.*

(4) V. nota 2.

(5) Hurmuzaki, VIII[1], 30; II, p. 584.

(6) «Egenus atque inops», *ibid.* Cf. p. 585 (28 Septembre 1568).

(7) *Anon. românesc*, p. 274-5. (Data de 3 Maiŭ însemnată de acesta pentru suirea pe tron a luĭ Alexandru e evident greşită). Cf. Hurmuzaki, II, p. 608 şi Gerlach, p. 353. Cât despre Socol, îl aflăm însă sub domnia luĭ Mihnea în favóre.

(8) Hurmuzaki, VIII, p. 162. De la Miches împrumută banĭ Verancsics în 1568 (*Epistolae Verancii*, IV, p. 225.)

Turciĭ, în scaunul Moldoveĭ pe Ioan-Vodă, care erà să-ĭ pricinuiască după doĭ anĭ atâtea perderĭ și atâta umilință. Alexandru rugă pe noul Voevod ardelén Ștefan Báthory să nu dea drumul pribegilor în timpul lipseĭ sale din Bucurescĭ (Ianuarie — sfîrșitul luĭ Martie). (1)

Răsboiul cu Moldova începe în primăvara luĭ 1574. Iată o întâie scrisóre, datată cu câte-va lunĭ înainte: 16 Februarie—1 Martie 1574.

Cel ce o scrie e Benedetto da Gajano (2), un personagiŭ cunoscut. Când episcopul Verancsics fu expediat ca ambasador la Sultanul în 1567, în lipsă de banĭ, el împrumută 1500 de coróne de la «Benedictus de Gagliano, civis Galatanus», care aveà un frate, și acesta bancher, la Veneția, Dominic. (3) În 1576 și 1577, îl vedem de multe-orĭ poftit la masă de ambasadorul german la Constantinopole, David Ungnad, împreună cu alțĭ Ragusanĭ. Erà căsătorit și aveà un fiŭ, Eduard, care și acesta are un rost în viéța privată a familieĭ domnescĭ din Muntenia.

Iată scrisórea: (4)

---

(1) Hurmuzaki, II, p. 613, 615, 617, 626.

(2) Așà-l numesce (*Gajan*) jurnalul luĭ Gerlach. În scrisorile grecescĭ: Ταγάτζια, Ταγάτζιαν, (τὰ Γατζιὰ, τὰ Γατζιὰν). El se iscălesce: «da Gagliano.»

(3) *Verancii Epistolae*, *l. c.* Puterile sunt date episcopuluĭ și coleguluĭ săŭ, Cristofor de Teuffenbach, la 23 Iunie 1567. V. Miller, *Epistolae imperatorum*, Pesta 1808, p. 191-4. Cf. și Szamosközi (ed. *Mon. Hung. Hist.*), I, p. 91-2; Fessler, *Gesch. von Ungarn*, ed. 2, Leipzig 1874, III, p. 603. O listă a boerilor muntenĭ și moldovenĭ de Giovanni de' Marini Poli citéză la sfîrșitul véculuĭ XVI-lea un «Radul di Gagliani, gran cavalerizzo», numele este însă probabil cel dat maĭ departe luĭ «Petru di *Bagliani*, gran logotete» (Băleanu), Hurmuzaki, III, p. 196-7.

(4) Per Venettia. Per madonna Mariora Valarga. *Laus Jhesu.* 1574, adì 16 Febraio, in Pera. Copia.

Carissima, quanto sorella. Per avanti non vi si à scritto, per non esser statto ochasion: la presentte sarà per dirvi come la illustrissima vostra sorella mi hà mandatto con Michali Siotto ducati trecento trenta tre d'oro, con ordine che ve li faci capitare in vostre mani, et, perchè non aveva modo per avanti di memeterli *(sic)*, li averette con il spazo, che sarà il filiolo del magnifico balio Barbaro, come per la poliza quì inclusa vederette, per ducati 332 et ducato uno, che si à fatto danno, in rotti et scharsi, che fanno ducati 333, et presentarette detta lettera a messer Domenico, mio fratello, che al tempo averette il pagamento. Et con prima comodittà scriverette a detta signora, vostra sorella, della receputta, aciò che abi causa di proveder delli alttri per le vostre spese. E più mi à mandatto due lettere per voi, et, per eser mal piegate, non si puol acomodar, et la una di esse hò datto a messer Stamatello Camilafcho, et hò avisatto a detto messer Do-

La Veneția, Dómneĭ Maria Valarga. Laudă luĭ Isus. 1574, adĭ în 16 Februarie, în Pera. Copie.

Prea iubită, ca și o soră. Nu ți s'a scris înainte, fiind-că n'am avut cum: scrisórea de față e pentru a-țĭ spune că Prea Luminata Domnieĭ Tale soră mi-a trimis cu Mihali Chiotul (1) treĭ sute treĭ-decĭ și treĭ de galbenĭ de aur, cu poruncă să-ĭ fac să ajungă în mânile Domnieĭ-Tale, și fiind-că n'aveam cum să ți-ĭ trimit înainte, îĭ veĭ avé cu zăbavă, prin fiul magnificuluĭ bail Barbaro (2), cum veĭ vedé din polița alăturată, bună pentru 332 de galbenĭ, și cu un galben ce s'a pierdut din pricina pieselor stricate saŭ maĭ ușóre, fac 333 de galbenĭ. Și veĭ arătà acéstă scrisóre domnuluĭ Dominic, frateluĭ meŭ, și veĭ avé la timp plata, și cu cel dintâiŭ prilej veĭ scrie ḑiseĭ dómne, sora Domnieĭ-Tale, că aĭ primit baniĭ, ca să aibă pentru ce să se îngrijéscă de alțiĭ, pentru cheltuiala Domnieĭ-Tale. Și mi-a maĭ trimes două scrisorĭ pentru Domnia-Ta și, fiind-că sunt rĕŭ îndoite, nu se pot pune aicĭ, și una din ele am dat-o luĭ domnul Stamatelo Camilafco, și am dat de știre pomenituluĭ domn Dominic în privința celor 333 de galbenĭ și, dacă aĭ avé nevoe de vre-o parte, să ți-o dee din socotélă, și sunt sigur că ți a scris, și cea-laltă scrisóre voiŭ căutà s'o potrivesc sub acésta, așà că va ajunge bine, și maĭ ales nu veĭ uità să daĭ de scire pomeniteĭ surorĭ a Domnieĭ-Tale, că aĭ primit aceștĭ banĭ. Alta nu maĭ este. Dumneḑeŭ să te feréscă de orĭ-ce rĕŭ.

menico, per li sopradetti ducati 333, et, se averette qualche parte di bisognio, vi dia a bon conto, che son di certo vi abia scritto, et l'alttra lettera la vederò acomodar sotto questa, che averà buon rechapitto, et sopra tutto non mancharette di avisar a detta vostra sorella della receputta di essi. Non altro. Idio di mal vi guardi.

Siamo adì primo di Marzo: la di sopra è copia de una charta mia, che, in manchamentto di quela, questa vi posa servire, et con la presente averete la lettera di canbio, cioè la segonda et, quando che la prima non capitase, sarete sattisffata per la segonda, la qualle fù mandà con il fillio del signor baillo Barbaro, come di sopra vi se à detto, et, perchè il scorso febraio al presente non abiamo dala signora vostra sorella cossa alcuna, non vi fazo parte, salvo che dali homini, che capitano ala zornata, intendiamo esser sana, con suo signor Alesandro, et, se capitarà il soprascritto per voi, sarete avixatta, et, con la presente, averete una sua; seben è dischomodo a meter sotto questa, pur *(sic)* amor di essa l'acomodaremo. Nostro il signor Christo vi garde.

Vostro: Benedeto di Gagliano.

(V°) Sia datta in mano di madona Mariora, fù filiola di messer Nicolò Valargo.

In Venetia.

(1) Michaiŭ Chiotul, «ἀπὸ τὸ Χίου», nu e altul decât viitorul Ban Mihalcea. V. maĭ departe.

(2) Bail până în 1574 (Marc' Antonio Barbaro). V. Gr. G. Tocilescu, *Revista pentru istorie*, etc., III, p. 179.

Adḑĭ avem 1-iŭ Martie: cea de maĭ sus e o copie a uneĭ hârtiĭ a mele, așà că, în lipsa aceleia, să-ţĭ pótă sluji acésta, și cu dînsa veĭ avé scrisórea de schimb, adecă a doua, și dacă cea dintâiŭ nu va ajunge până la Domnia-Ta, veĭ fi plătită pe temeiul acesteĭ de a doua, care ţi-a fost trimisă cu fiul baiŭluluĭ Barbaro, cum ţi s'a spus maĭ înainte, și fiind-că în trecuta lună Februarie n'am avut până astăḑĭ nimic de la dómna sora Domnieĭ-Tale, nu-ţĭ împărtășesc niciĭ eŭ nimic, afară numaĭ că aud de la ómeniĭ ce sosesc ḑilnic, că e sănătósă, cu domnul eĭ Alexandru, și dacă va veni ce am scris maĭ sus pentru Domnia-Ta, veĭ fi însciinţată, și cu cea de faţă veĭ avé și o scrisóre a eĭ; deși e greŭ s'o pun sub acésta, de dragul eĭ o voiŭ pune. Domnul nostru Christos păzéscă-te.

Al Domnieĭ-Tale

Benedict de Gagliano.

(V°) Să se dee în mâna dómneĭ Măriόra, fata rĕposatuluĭ domn Nicolae Valargo.

In Veneţia.

Alexandru se împăcase cu fratele sĕŭ Petru, care, întors la Constantinopole, servià ca Mutefari-Aga la Curtea imperială. (1) El stărui chiar pentru mazilirea luĭ Ioan-Vodă din Moldova, și Petru căpĕtă domnia acesteĭ ţĕrĭ, după ce Ioan refusă crescerea tributuluĭ, oferită de rivalul sĕŭ (2), la 21 Martie 1574. (3) La 28, alesul Turcilor sărută haina Sultanuluĭ, ceea ce erà de o potrivă cu o audienţă de plecare, și părăsi Constantinopole la 29. (4)

Alexandru se întîlni cu fratele sĕŭ la Săpăţenĭ (5) și porni să-l pue în scaun. La Jiliște însă (6), Cazaciĭ și Moldoveniĭ luĭ Ioan-Vodă împrăștiară trupele vrăjmașe; ambiĭ Domnĭ alergară să se închidă:

(1) «Qui in aula Turcica multos annos fuit». Hurmuzaki, II, p. 682. Cf. p. 671: «huius Portae mutafaraca»; p. 712: «sed mutafaraca huius Portae mansisset»; p. 693: «frateluĭ maĭ mic al luĭ Alexandru-Vodă, care de mult mĕ slujesce la Pórta mea.» Petru căpĕtase, ca și fratele sĕŭ, crede ambasadorul german, acéstă posiţiune (cu 35 de aspri și 25 pe ḑi) turcindu-se în 1571 (*ibid.*, p. 612-3). Cf. VIII, p. 177-8.

(2) Paprocki, în Papiu, III, p. 276.

(3) Hurmuzaki, II, p. 671.

(4) *Ibid.*, p. 672.

(5) *Anon. romănesc*, p. 275.

(6) *Anon. rom.*, p. 275; *Arch. Istorică*, I¹, p. 39-40; Const. Căpitanul în «*Magasin*», I, p. 213-4.

unul în Brăila, altul la Flocĭ. (1) Pe când Ioan-Vodă prădà îngrozitor Muntenia, trecênd și munțiĭ până în fața Brașovuluĭ, o cétă de pribegĭ, ajutațĭ de Domnul Moldoveĭ și avênd în frunte pe un refugiat în Ardél, Vintilă, județul de Slatina, care se dedeà drept fiul luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun (2), ocupaŭ Bucurescĭĭ. La 6 Maiŭ însă, Alexandru erà restabilit și pretendentul ișĭ perduse capul. (3) După o scurtă aparițiune în Bucurescĭ, Domnul muntén alergă cu ajutóre ardelene, călărĭ, pedeștri și tunurĭ (4), spre Moldova, de care se apropiaŭ Turciĭ în numĕr fórte mare. Ioan-Vodă cădù, după eroica împotrivire ce se cunósce, în Iunie (5): în Maiŭ însă, se vorbià de mazilirea luĭ Alexandru, care se făcuse vinovat de o așà de cumplită sărăcire a amînduror țĕrilor. (6) Un exilat din Rodos, Ioan, póte Iancu Sasul, venì pentru acest scop la Constantinopole, prin Iunie. În Februarie 1575, el ișĭ urmà stăruințele. (7) În Iulie, un pribég din Transilvania, venit cu solul luĭ Becheș, vînà și el Muntenia; baniĭ luĭ Alexandru însă iĭ câștigară simpatiile luĭ Sokolli, care puse capĕt intrigilor. (8)

Póte din 1576 este următórea scurtă scrisóre grecéscă: (9)

(1) Acelașĭ (lupta e explicată ca și în documentul muntén printr'o pretinsă închinare, a căreia vină cade pe Vornicul pribég Dumbravă); Hasdeŭ, *Ioan-Vodă-cel-Cumplit*, ed. 2, 1894, p. 95 și urm.; Paprocki, p. 279; Ureche, p. 193.

(2) «Ventila, Petrasco Vayvodae filius», Hurmuzaki, II, p. 682. Cf. «Petrascum vulgo nominatum», *ibid.*, p. 692. Asupra usurpăriĭ și *ibid.*, p. 690, 691, 693; VIII, p. 178; *Archiva istorică*, I[1], p. 49-50. Cf. *ibid.*, II, p. 6.

(3) Hurmuzaki, II, p. 690.

(4) Cf. Hurmuzaki, II, p. 694, 703-4, 708-9.

(5) Ureche, p. 196; Paprocki, p. 282 și urm. (pe care toțĭ ceĭ-lalțĭ îl copie). V. frumósa descriere din Xenopol, *Istoria Românilor*, III, p. 115—20.

(6) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 712. Bogdan aveà șanse de a luà Moldova, *ibid.* p. 699. În special erà de regretat ruinarea Brăileĭ, «oraș fórte mare și populat și comercial», în care aliațiĭ creștinì pradă la 1595 pentru suma de 1 milion de aur (Hurmuzaki, IV[2], p. 196).

(7) *Ibid.*, p. 707, 735; VIII, p. 177. Și Iancu Sasul fusese la Rodos.

(8) *Ibid.*, II, p. 740, 743. Cf. p. 744. În 1576, ordine pentru a sprijinì la întîmplare pe Cristofor Báthory, lăsat de regele polon Ștefan în Ardél, contra partideĭ luĭ Becheș. Gerlach, p. 172, 238.—Tributul sosesce la 24 Iunie (*ibid.*, p. 214[2]). Ajutorul e trimes de Muntenĭ în 1577 (Szamosközi, I, p. 157).

(9) Θεός. † Ὑγιαῖς καὶ χαιρετήματα ἀπὸ ἐμένα τῇ τόμνᾳ Κατερήνᾳ εἰς τὴν αδελφή μου κοιράτζα Μαργιόρα. Καὶ ἀνερωτᾷς καὶ περὴ ἐμᾶς, ὡλη ἡεἴμεσται καλά, μεὶ χάρη θεοῦ, καὶ προσκηνᾷ σαι ἡ Λουκρέτζηα, ἡ ἀδελφή σου καὶ ὅλα τῆς τὰ πεδία, καὶ ’περήλαβα τὰ πράματα ποῦ μου ἔστιλαις,

Cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ Sănătate și salutărĭ de la mine, dómna Ecaterina, către sora mea, dómna Mărióra. Și dacă întrebĭ și despre noĭ, de suntem bine, (da), cu mila luĭ Dumneḑeŭ. Și ţi se închină sora ta Lucreţia și toţĭ copiiĭ eĭ, și am primit lucrurile ce mi-aĭ trimes: patru talismane și portretul tĕŭ și două periĭ, ce mi-aĭ trimes cu acel negustor. Și-ţĭ mulţumesc. Și i-am dat și o blană să ţi-o aducă, și i-am vestit luĭ Benetto da Gajan să ţĭ trimétă betéla. Și să petrecĭ frumos și liniștit și domnesce, și salută din partea mea pe tóte călugăriţele de acolo din mănăstire unde staĭ. Alta nu am să-ţĭ scriŭ, și Dumneḑeŭ cu Domnia-Ta.

(V°) Să se dea scrisórea la Veneţia, dómneĭ Marióra luĭ Fabrizio; în cinstitele-ĭ mânĭ să se dea.

Dómneĭ Mărióra Valarga, aḑĭ, 6 Octobre, Pera.

La aceleașĭ fapte ca și scrisórea precedentă se raportă o alta, din 5 Septembre: (1)

τέσαιρα φηλαχτὰ καὶ τὴ φηγοῦρα σοῦ καὶ δίω σκούπες ποῦ μ'ἔστιλαις μετ'αἰκοίνο τὸ πραματευτί, καὶ'ς πολά'τη. Καὶ 'δοκα τὸν καὶ μήα γοῦνα νά σου φέρῃ, καὶ παράγκιλα νά σου πέψῃ τῆς στρὲ ὁ Πεναίτη τὰ Γατζηὰν καὶ νὰ πέρνασε ὄμορφα καὶ ταχτικὰ καὶ ἀρχοντηκὰ, καὶ νὰ μὲ χαιρετᾷς τὶς καλογρήαις ὅλαις αὐτοῦ'ς τὸ μοναστίρη ποῦ καθαίσται. Ὄχη ἄλο, καὶ ὁ θεὸς με'τὴν αὐθεντία σοῦ.

(V°) Δώθη τὼ γραφεῖ εἰς τὴ Βαιναιτήα, εἰς τὴ κηράτζα Μαργιώρα τὴ Φραπρητζένα, εἰς τὰς τιμίας χεῖρας δοθείῃ. *A. **Madonna Mariora Valarga, adì 6 di Ottobrio, in Pera.***

D-l C. Erbicénu, care a cetit scrisorile publicate în «*Archiva*», a bine-voit să revadă cu mine lectura și traducerea pieselor grecescĭ inedite. O ultimă revisiune a fost făcută de d-l Ep. Francudi.

(1) Θεὸς,

† Εἰγιαῖς καὶ χεραιτήσματα ἀπὸ ἐμένα τὴ τόμνα Κατερήνα εἰς τὴν ἀδελφὴ μοῦ τὴν κιράτζα Μαρηώρα. Πολὰ σαὶ χεραιτὸ, καὶ ἄπε τὴν ἀδελφή σου τὴ κυράτζα Λουκρέτζηα, σαὶ προσκηνᾷ καὶ ὡ μισαὶρ Ξένος καὶ ὤλα τοῦ τὰ πεδία πολὰ προσκηνοῦν τὴν αὐθεντία σοῦ. Καὶ ἀνεροτᾷς διὰ μᾶς, με' χάρη θεοῦ καλὰ ἤμεσται, καὶ 'περηλάβαμε τὴ γραφὴ σοῦ καὶ 'μάθαμε παιρὴ τὴν οἰγίαν τῆς αὐθεντία σοῦ καὶ 'πίραμε τὰ δωσήματα ὤπου ἐπέστιλαις τῷ Πενέτῃ τὰ Γατζηὰ: τὶ φυγούρα σωῦ, ὤπου σοῦνε ζουγραφησμένη, καὶ τέσαιρα φηλαχτὰ, τὸ ἕνα με 'μία ψηλοὶ ἀλησοίδα, ἔτζη δεμένα παὶ βουλόμενα καὶ καρφόμενα ὤσαν τὰ ἐπέστιλες ἡ αὐθεντία σοῦ καὶ 'κῆνα ποῦ 'πέστηλες με 'τὸν Κουλούρη ἔπερα τὰ, καὶ ὅτη μαὶ γράφης, ὅλα ἔπιρα τὰ. καὶ 'ς πολὰ 'τη, καὶ μὶ ποιράζεσε μετ'αἰμαίνα, μόνω τόσων ἀπεστίλῃς γραφὴ εἰς τὸ Πεναῖτο τὰ Γατζηὰ, νὰ μαθένομε περὴ τὴν εἰγία σοῦ, μιστηριοιακὰ *(sic)* καὶ ταπινὰ καὶ ὡς πόται ζηῶ θέλο σαὶ θημιθῶμε ἀπ' ἐκῖνο ποῦ πορῶ, καὶ *(bis)* ὅτι ἀν χρῆζεσαι, μίναισε τὸ Πεναῖτο τὰ Γατζηὰ, καὶ στίλο σὲ μία γοῦνα ζερταιβὰ, με' τὸν πραματεφτὴ ποῦ ἔπεψας ταῖς δίο σκοῦπες καὶ τὰ ταίσαιρα ξῆλα με'τὰ κάρφηα, καὶ διὰ ταῖς τραῖς ποῦ με γράφης, ἐδῶ δ'ἐβρήσκεται, ἀμὲ θέλο γράψι νὰ σοῦ ταῖς πέψοναι ἄπε τὴν Πόλη καὶ ὧτα στίλῃς γραφὴ, στίλε τὶ ρομαηκὰ, ὅτι ἐδὸ δὲν εἶνε Φράγκη νὰ τὴ ἀναγνόσου. Ὀχὶ ἄλο, μόνε ὁ θεὸς με' τὴν αὐθεντήα σοῦ.

† Χεραιτᾷ σαὶ ὡ αὐθεντὴς 'Αλεξάνδρως βοϊβόδας, ὁ γαπρός σου † καὶ ὡ Μίχνε βοϊβόδας, ὡ ἀνηψιὸς σοῦ. Σαιπετέβρηαι εἰς ε'.

(V°) Δώθῃ τὼ *(sic)* εἰς τὰς τιμίας χεῖρας, εἰς τὶ κυράτζα Μαρηώρα τὶ Φραπρητζένα, εἰς τὴ Βενετία, εὐλαβιῶς καὶ τιμίως δωθείῃ.

Cu Dumnedeŭ. Sănătate și salutărī de la mine, Dómna Ecaterina, surorii mele, dómna Măriόra. Mult te salut, și de la sora ta, Dómna Lucreția, se închină Domnieĭ-Tale, și *messer* Xenos, și toțĭ copiiĭ eĭ mult se închină Domnieĭ-Tale. Și dacă întrebĭ și despre noĭ, cu mila luĭ Dumnedeŭ suntem bine și am primit scrisórea ta și am aflat despre sănătatea Domnieĭ-Tale și am luat darurile pe care le-aĭ trimes luĭ Benetto da Gajan: portretul tĕŭ, unde eștĭ zugrăvită, și patru talismane, unul cu lanțujel mic, așà legate și pecetluite și bătute în cuie, cum le-aĭ trimes Domnia-Ta, și cele ce mi-aĭ trimes cu Kuluri le-am primit, și lucrurile, de care-mĭ scriĭ, le-am avut pe tóte. Și mulțumesc. Și nu te supĕrà pe mine; numaĭ cât să trimețĭ scrisóre luĭ Benetto da Gajan, ca să aflăm despre sănătatea ta, tăinuită și supusă (?). Și cât voiŭ trăi, te voiŭ cinsti cu ce voiŭ puté, și spune-ĭ luĭ Benetto da Gajan despre ce aĭ nevoe. Și-țĭ trimit o blană de ζερταιβὰ, cu negustorul, prin care aĭ trimes cele douĕ periĭ și cele patru lemne și cu cuiele, și pentru betéla despre care-mĭ scriĭ, nu se găsesce aicĭ, însă voiŭ scrie să ți o trimită din Constantinopole și, când trimițĭ scrisóre, trimite-o în grecesce, căcĭ aicĭ nu se află Francĭ să o cetéscă. (1) Nimic alt n'am de spus, numaĭ Dumnedeŭ să fie cu Domnia-Ta. Domnul Alexandru-Voevod, cumnatul tĕŭ, și nepotul tĕŭ Mihnea-Voevod te salută.

5 Septembre.

(V°) Să se dea în cinstitele mânĭ ale dómneĭ Măriόra a luĭ Fabrizio, în Veneția; să se dea respectuos și cu cinste.

În August al aceluiașĭ an, o deputațiune de boerĭ muntenĭ sosesce la Constantinopole, pentru a se plânge de cârmuirea luĭ Alexandru, cerĕnd chemarea luĭ la Pórtă. Chehaia și Sinan-Pașa, unul din Vizirĭ, viitorul învins de la Călugărenĭ, sprijiniaŭ pe tânguitorĭ. Dimpotrivă, Marele-Vizir Mohammed-Sokolli, care scoteà nesfîrșițĭ banĭ din precupețirea cu tronul țĕrilor nóstre, susțineà din tóte puterile pe Alexandru. El protestă că pîrîtoriĭ Domnuluĭ sunt nisce veneticĭ abià venițĭ în țĕră și-ĭ gonesce din Divan. (2) Voià să-ĭ trimétă pe toțĭ, 70, 80, câțĭ eraŭ (3), la galere și să împace lucrul printr'o anchetă.

---

(1) E curios cum de Ecaterina, fiică a uneĭ Italience, nu scie limba mameĭ sale. Gerlach (p. 470²) observă încă: «în Galata maĭ toțĭ vorbesc saŭ măcar înțeleg italienesce».

(2) Hurmuzaki, IV², p. 95.

(3) Iorga, *Acte și Fragmente*, I, p. 118.

Posițiunea luĭ Sokolli sub noul Sultan Murad, proclamat la 22 Decembre 1574 (1), nu maĭ erà aceeașĭ ca sub Soliman-cel-Mare și maĭ ales sub fiul acestuia, Selim. Murad, și el un om dat petrecerilor și plăcerilor (2), dorià să cunóscă prin sine starea imperiuluĭ și a-tot-puternicia luĭ Sokolli îl supĕrà. (3) Sprijinit în Divan pe Viziriĭ Piali și Ahmed, care-ĭ urmă în 1579, Mohammed aveà în potrivă-ĭ pe Mustafà, sĕlbatecul cuceritor al Cipruluĭ, jupuitorul luĭ Bragadino, și pe Epirotul Sinan, fost copil de casă în 1529. (4) Nisce anchete ordonate de Marele-Vizir se mântuiră în favórea acusaților; soldațiĭ fură ațițațĭ să-l insulte («die lange Huhr»), în 1575. (5) În sfirșit, o dovadă hotărîtóre de scăderea credituluĭ sĕŭ fu arestarea, la 18 Iulie 1576 (6), a luĭ Michail Cantacuzino, tovarășul de operațiunĭ financiare al luĭ Sokolli și bunul sĕŭ prieten.

Șaitan-Oglu ocupà în 1578 situațiunea de șef recunoscut al Grecilor din imperiŭ, fără vre-un titlu oficial strălucitor. Din vechia familie imperială probabil (7), anume din ramura stabilită la Anchial, pe țĕrmurile Măriĭ Negre, el îșĭ creà o imensă avere, luând în întreprindere, ca toțĭ descendențiĭ marilor familiĭ grecescĭ, principalele veniturĭ naturale ale imperiuluĭ. (8) «Marele Evreŭ» aveà vama vinuluĭ (9), un cumnat al Dragomanuluĭ german pĕscăriile (10); Cantacuzino luă salinele, dintre carĭ principalele eraŭ cele de la reședința sa, Anhial (11); ele produceaŭ maĭ multe ḑecĭ

(1) Gerlach, p. 70². Selim, tatăl sĕŭ, móre, «dass er zu viel Schepswürste geessen und zuviel darauff getruncken», la 13 ale luniĭ (*ibid.*, p. 71).

(2) Gerlach, p. 253¹, 383¹ (dănțuitoriĭ sĕĭ evreĭ).

(3) Crusius, p. 67, 182. Cf. Gerlach, p. 160¹, 205¹.

(4) *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, Brașov 1847, I, p. 125-6.

(5) Hammer, *Gesch. des osm. Reichs*, IV, p. 15-8. Asupra luĭ Sokolli, «maĭ bogat în banĭ decât orĭ-ce principe german», Gerlach, p. 38, 378; *Archiv für österr. Geschichte*, LIII, 1875, p. 52—3; Pray, *Epistolae Procerum*, p. 317; Hammer, p. 50. Cele douĕ țĕrĭ îĭ dedeaŭ 12.000 de leĭ fățiș și tot atàta pe ascuns (Gerlach, p. 398).

(6) Gerlach, p. 222; *Acte și Fragm.*, I, p. 117.

(7) Gerlach, p. 30. Erà și o altă ramură în Pera (Anton și fiiĭ sĕĭ), Gerlach, p. 127, 425, 500-1; Crusius, p. 67. Asupra uneĭ pretinse origine englese (*sic*), v. Gerlach, p. 223.

(8) Crusius, p. 91.

(9) Gerlach, p. 303¹.

(10) *Ibid.*

(11) Afară de cele din Caffa și Muntenia, Gerlach, *l. c.*

de miĭ de galbenĭ pe an. (1) Plătind în drépta și în stânga, aprovisionând cu tóte cele de nevoe casa luĭ Sokolli (2), construind Sultanuluĭ pe fie-care an după bătălia de la Lepanto (1571) 60 de galere (3), el căpĕtase mână liberă în numirea Episcopilor și Mitropoliţilor, Patriarchuluĭ și Domnilor. Bogdan Lăpușnénu, apoĭ Ioan-cel-Cumplit, Petru-Șchiopul pe urmă, căḑură prin intervenţiunea sa pe lângă omnipotentul Mare-Vizir. (4) El făcuse ca Sinodul, convocat de Patriarchul Ioasaf în potriva inimicilor sĕĭ, să depue pe acest prelat, care nu admiteà amestecul neîncetat al luĭ Cantacuzino în afacerile bisericeĭ grecescĭ. Numì în loc pe Mitropolitul de Cesarea, Mitrofan, dar acesta îșĭ permise să refuse un împrumut de maĭ multe miĭ de galbenĭ, fu pîrît către Turcĭ că ar pune ast-fel pedecĭ construiriĭ de corăbiĭ pentru Sultanul și nenorocitul, care plătise luĭ Cantacuzino 16.000 de galbenĭ ca să nu fie scos, fu silit să facă paretesis, să-șĭ dea demisia la 4 Maiŭ 1572. Un compatriot al luĭ Șaitan-Oglu, Ieremia, om supus și blând, căpĕtă în schimbul tarifuluĭ fixat scaunul patriarchal vacant. (5)

Cantacuzino aveà o frumósă casă în Constantinopole, iar la Anchial, unde ţineà sub administraţiunea sa 100 de sate, un adevĕrat castel feudal, cu zidurĭ gróse și înalte, care-l costà la 20 de miĭ de galbenĭ. (6) Aicĭ trăià o populaţiune de o sută de ómenĭ, o întrégă administraţiune. Turciĭ găsiră, după spânzurarea luĭ în 1578, o bogăţie în lucrurĭ care întreceà pe a Sultanuluĭ însușĭ : haine de mătase, catifea și postav de aur, bumbĭ de rubine și turcoase, blănĭ de zibelină, perdele scumpe. (7) Pe stradele Constantinopoleĭ mergeà cu un alaiŭ de pașă, avĕnd șése înaintașĭ ; un ieni-

---

(1) Împreună cu alte vămĭ arendate luĭ Cantacuzino, Gerlach, p. 127.

(2) Gerlach, p. 463-4.

(3) Gerlach, p. 30, 60¹. După Lepanto, el dăduse *gratis* 15 trireme (Crusius, p. 67).

(4) Cf. Gerlach, p. 200¹: «Herr über Balachia und Bogdania.».

(5) Pentru aceste destituirĭ de Patriarchĭ, v. Crusius, p. 169, 178, 269, 290—1, 506 și urm.; Gerlach, p. 30, 55, 59, 267, 367²; Hurmuzaki, II, p. 628. Ieremia fusese înainte la Larissa și e mult lăudat ca om pios de Crusius.

(6) Gerlach, p. 463—466 ; cf. p. 224.

(7) Gerlach, p. 483²—4¹.

cer păziă la ușa luĭ, ca la a unuĭ demnitar înalt musulman. (1) Odată pe sĕptĕmână, Patriarchul veniă să-l visiteze, când eră în capitala imperiuluĭ. (2) Prietiniĭ și îndatoriţiĭ îl numiaŭ «stâlpul creștinilor», omul puternic «ca un ḑeŭ», Principele Grecilor. (3)

Cantacuzino serbase abiă căsătoria fiuluĭ sĕŭ Andronic cu o Rali din Adrianopole, care-ĭ aduseso o zestre de 50.000 de galbenĭ (4), când el fu arestat.

Vrăjmașiĭ se folosise de plângerea deputaţiuniĭ muntene, care arătă că locuitoriĭ vor fi siliţĭ să pribegéscă, dacă Șaitan-Oglu nu se maĭ satură. (5) Fu închis la Cele-Șépte-Turnurĭ, împreună cu fiul sĕŭ cel maĭ mare, Andronic, ambiĭ pușĭ în lanţurĭ și în butuc. Cercetarea se încredinţă în mânile luĭ Mustafă, care-șĭ dădeă tóte silinţele pentru a implică pe rivalul sĕŭ Sokolli. Sultanul reclamă o datorie de 300 de poverĭ de aspri, saŭ 200.000 de coróne în monetă germană. Mulţĭ credeaŭ că, de óre-ce nu se va face Turc, Cantacuzino nu va eși cu viéţă din închisóre: tótă lumea se bucură de căderea omuluĭ puternic și făceă intrigĭ împotriva luĭ. (6) «Păianjeniĭ îșĭ ţeseaŭ pânze», scrie un martur al evenimentelor, pe pórta palatuluĭ sĕŭ din Constantinopole. (7)

Scăpă, plătind Sultanuluĭ 160.000 de talerĭ, pentru rĕspunderea cărora trebuì să-șĭ vînḑă sculele. (8) Sokolli îĭ scăpase viéţa. «Să-ţĭ puĭ, Măria Ta, mintea cu un purice?», spusese el Sultanuluĭ. (9) Nu numaĭ că porţile închisoriĭ îĭ fură deschise, dar Cantacuzino căpĕtă în locul posiţiuniĭ din trecut, perdute, pe aceea de «mare

(1) Crusius, p. 211; Gerlach, p. 267.

(2) «Bücke sich vor ihm, als wie vor einem König», Gerlach, p. 395.

(3) «Ἡ τῶν Γραικῶν ἐλπίς» (Crusius, p. 226), «Ὡς θεός» (p. 224—5), «ὁ στῆλος τῶν χριστιανῶν» (*ibid*). «Princeps hodie Grecorum», ḑice Gerlach; Crusius, p. 67. Asupra gusturilor sale literare, v. Crusius, p. 68, 203, 488, 496; Gerlach, p. 451.

(4) Oficiase Mitropolitul de Salonic Ioasaf Arghiropulo, Crusius, p. 67. Asupra căsătorieĭ v. și Gerlach, p. 133², 215—6, maĭ ales p. 200¹.

(5) Gerlach, p. 233.

(6) Gerlach, p. 222—3; *Acte și Fragmente*, I, p. 117—8.

(7) «Sein Hauss in Constantinopel ist beschlossen und wachsen die Spinnenweben vor der Thüre», Gerlach, p. 224¹.

(8) *Ibid.*, p. 237. Cf. *Acte și Fr.*, I, p. 119.

(9) «Es sey eben als wann er einen Floh tödtete». Gerlach, p. 395².

negustor» al Sultanuluĭ, însărcinat să aducă în seraiŭ blănĭ și alte lucrurĭ de nevoe, lucrurĭ pentru carĭ el aveà agențĭ până la Moscva; erà plătit pentru acésta cu 60.000 de galbenĭ anual. (1)

Influența de odată nu și-o maĭ căpětă însă înapoĭ. La 1 Septembre, Mitrofan, Patriarchul demisionat, se întorceà din exil și cereà o veche datorie către Cantacuzino. Deși Ieremia fu confirmat în 1577 și Mitrofan poftit de Marele-Vizir să-șĭ presinte reclamațiunea cadiuluĭ, Sokolli însușĭ n'avù atâta putere pe lângă Sultan pentru a căpětà exilul, alungarea din Constantinopole a intrigantuluĭ călugăr. (2) Scăderea influențeĭ acestor doĭ ómenĭ primejduià însă și situațiunea fraților Mircescĭ.

Adversariĭ acestora cereaŭ ca eĭ să fie depușĭ în favorea luĭ Iancu Sasul și a luĭ Pĕtrașcu, fiul luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun, ambiĭ exilațĭ. Sinan, deși abià al șéselea Vizir, provocă pe Sokolli, în mijlocul Divanuluĭ, rîḑênd cu hohot la alungarea Muntenilor. Întrebat de causa acesteĭ veseliĭ, el făcù alusiune la venalitatea Mareluĭ-Vizir, și când acesta-ĭ amintì că el l'a pus acolo unde se aflà, Sinan strigă, că nimenĭ altul nu l'a făcut Vizir decât sabia sa și Sultanul Murad. (3) Sokolli învinse de acéstă dată, Munteniĭ fură *bastonațĭ* înaintea Divanuluĭ și Sinan îșĭ acoperì fața cu evantaliul, fără să cuteze a vorbi pentru dînșiĭ. Eĭ se întórseră însă cu tânguirea în Septembre și o parte fiind trimișĭ la galere, restul de 10 plecă în Muntenia cu un ceauș, pentru anchetă. Acésta fu făcută de un cadiŭ și de un sangiac dunărén și eși în favórea Domnuluĭ pîrît. (4)

În Maiŭ 1577, un doctor din Galatà, anume Rosso, originar din Lombardia, vînéză tronul muntenesc. Cheltui 10.000 de galbenĭ în zadar cu Vizirul Mohammed și alțiĭ. Șépte boerĭ nemulțumițĭ jurară că afirmațiunea doctoruluĭ cum că ar fi un Basarab e veridică. El pre-

(1) Gerlach, p. 454[1]; cf. p. 493[1]; Crusius, p. 67—8 și p. 224.

(2) Gerlach, p. 247[2]. Pentru lupta dintre ceĭ doĭ Patriarchĭ, *ibid.*, p. 276 și urm. p. 342, 393, 408, 425, 503—4; Crusius, p. 211. Cérta se mântuì prin revenirea luĭ Mitrofan (24 Decembre 1579), care face loc prin mórte (11 August 1580) luĭ Ieremia (Crusius, p. 212).

(3) Hurmuzaki, IV[2], p. 95-6.

(4) *Ibid.* III[2], p. 9, 10, 11; IV[2], p. 95—6, 96—7.

tindeà că și alțĭ boierĭ din Muntenia îl chémă și avù imprudența să dee o listă a numelor, ce-ĭ rĕmăsese în minte dintr'o călĕtorie în acéstă țéră, Viziruluĭ. Sokolli trimise documentul luĭ Alexandru, care, bolnav și cu grijă să asigure moștenirea în domnie fiuluĭ sĕŭ, se grăbì să taie capul celor citațĭ de Rosso. Jurătoriĭ fură dațĭ ca robĭ la galere, iar pretendentul probabil exilat la Rodos, unde trăià încă pe la 1591. (1)

Iată douĕ scrisorĭ din luna acésta, Maiŭ 1577. (2) Ciuma pomenită în cea dintâiŭ e cea vestită din 1576, care pustiì, venind din Orient, tótă Italia și Sicilia. (3)

---

(1) Hurmuzaki, III, p. 4; Gerlach, p. 353. Cf. Hurmuzaki, III, p. 131. Rosso oferià și o crescere de tribut.

(2) Θεὸς,

Εἰς τὴν εὐγενεστάτι καὶ τιμιοτάτοι ἀδελφή μου ἀγαπητή, κιράτζα Μαριόρα Φραμπητζένα πολλὰ χερετήσματα, καὶ ἀπὸ τὸν αὐθέντι τὸν Μίχνα Βοϊβόδαν πολλὰ χερετήσματα. καὶ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ μᾶς, τὴν κιράτζα Λουγρέτζα καὶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ἀπὸ τὰ πεδία τῆς πολλὰ χερετήσματα. Καὶ παρακαλοῦμε τὸν θεὸν τοῦ εὐρῆν σε ἡ γραφή μου ἐν ἰγίᾳ καὶ σωτηρίᾳ. Καὶ ἀνεροτᾷς καὶ περὶ ἐμᾶς, με'τὴν δήναμην τοῦ θεοῦ, καλὰ εὐρισκόμεσθε ἕως τὴν σύμερο. καὶ τῆς γραφαῖς ὅπου μᾶς ἀποστέλνης πάντα ὅλες εἰς τὰ χέρια μᾶς καταντένουση. Τὸ λοιπὸν γράφης μᾶς τὸ πῶς νά σου στήλο τήποτες, ὅτι ἐξέπεσες καὶ ἐπτώχηναις καὶ 'ναγκεζάσης τήποτες ὑποστατηκώ. Εἰς τούτι, ἀδελφή μου ἀγαπημένη, ἠξεύρη τῶρα ἀπεραζομένη χρόνι δίο ἔστηλα σοῦ μία φωρὰ φλοριὰ 200 ἤγουν διακόσια καὶ ἄλλη φωρὰ φλοριὰ 200, εἰς τὸν Μισὲρ ντὰ Γατζιὰ Μπενέτι, περὶ μὴ νὰ γένῃ τὸ θανατήκω, ἔστηλα σοῦ περὴ τὸν χρόνον ἐτούτον φλοριὰ 200 πάλη μετ'ἐκίνον, ὅτι ἀπ'ἐδὸ ἀπὸ τὴν Βλαχία ἶνε δίσκολο νὰ στήλο τήποτες, μιδὲ γραφὴ ὑμπορῶ νά σου στίλο, ὅτι ἡ τάξη τῆς αὐθεντίας δὲν συνηθίζη νὰ ἐγενοίσῃ γραφαῖς ἀπ'ἐδὸ. Καὶ ἤθελα σοῦ στίλι καὶ ἄλο περισσώτερον, ἀμὴ ὁ κερὸς δὲν μᾶς δίδη χέρι, ὅτι μᾶς ἐπλάκοσε πολὶ χρέος, ὅπου τοῦ κεροῦ τὰ σηβάματα, τὸ ὁποίω δὲν ὑμπορῶ νὰ σοῦ γράψο τὸ πῶς ἐπαραρθάση τὰ πράματα καὶ ἐκάμαμεν ἔξοδες πολὲς καὶ μεγάλες. Ἄλο γράφης μοῦ τὼ πῶς 'πεθηρᾶς καὶ βούλεσε νὰ ἔλθῃς νὰ μᾶς εἰδεῖς. Εἰς τούτι, ἀδελφή μου ἀγαπημένη, ἀν ἐγρικοῦνα ἐγώ, ὅτι ἶνε πρέπον, ἤθελα στίλι νὰ σὲ φέρο, ἀμὴ ἐδῶ εἰς ἐτοῦτον τὸν κόσμον ἔχουση σηνήθια ἀτηχὴ καὶ δὲν ὑμπορῆς νὰ κατηκίσεις ἐδῶ, εἰς τοῦτι δὲν ἔστηλα νὰ σὲ φέρο, ἀμὴ καὶ ἐμῆς ἔχομεν πολὶ πεθιμία διὰ λόγου σοῦ, ἀς τὸ ἠξεύροι ὁ θεὸς, ἀμεὶ κάθου καὶ ἀναπέβου, καὶ ὁ θεὸς νὰ σε ἀξιώσει νὰ ἦσε καλὰ, καὶ ἐμῆς ἀπὸ ἐδώθες, καὶ πάλη δὲν σὲ θέλομεν ἀλησμωνίση εἰς ἐκίνο ὅπου δινόμεστε.

'Εκατερίνα ντόμνα. ͵αφζζ' Μάϊω α'.

Ἄλο καὶ ἀνεροτᾷς διὰ τὴν ἀδελφὴ μᾶς, τὸ πίον ἔπιρεν ἄνδρα, ἔπιρεν τὸν Κοσταντίνον τὸν Φραγκόπουλον, τῆς μιτρίας μᾶς τὸν ξαδελφὸν.

Ἄλο σὲ παρακαλῇ ὁ Μίχνα Βοϊβόδας νὰ τὸν στίλις 2, ἤγουν δίο σκιλόπουλα μικρὰ, μαστέτζες, ἀπὸ τὰ καλὰ, ἀρσενηκὸ καὶ θελ:ηκὸ. Ἄλο γράφης μοῦ πὸς ἐπερίλαβαις τὰ φλοριὰ τὰ τετρακόσια καὶ τῶρα θέλουν σοῦ ἔλθῃ καὶ ἄλα διακόσια.

(V°) Alla ilustrisima signora madona Marieta, sorela di Signora di Vlaxia, in Venezia.

(3) Gerlach, p. 243; Szamoskösi, I, p. 180–2.

Cu Dumneḑeŭ. Prea nobileĭ şi prea onorateĭ mele surorĭ iubite, dómna Măriópra Fabrizio, multe salutărĭ, şi de la Domnul Mihnea-Voevod multe salutărĭ, şi de la sora nóstră, Dómna Lucreţia, şi de la bărbatul eĭ şi de la copiiĭ eĭ multe salutărĭ. Şi ne rugăm luĭ Dumneḑeŭ să te afle scrisórea mea în sănătate şi mântuire. Şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ suntem bine până astăḑĭ, şi scrisorile ce ne le trimeţĭ ajung tot-deauna tóte în mânile mele. Îmĭ maĭ scriĭ cum că să-ţĭ trimet ceva, căcĭ aĭ scăpătat şi aĭ sărăcit şi aĭ nevoe de sprijin. La acésta, sora mea iubită, află că acum doĭ anĭ trecuţĭ ţi-am trimis odată 200, adecă două sute de galbenĭ, şi altă dată 200 de galbenĭ, prin domnul Benetto da Gajan; înainte de a se ivì ciuma, ţi-am trimis pe acea vreme 200 de galbenĭ, iarăşĭ prin acela, căcĭ de aicĭ din Muntenia e greŭ să-ţĭ trimit ceva; nicĭ scrisóre nu-ţĭ pot trimite, căcĭ rînduiala domnieĭ nu e să se trimită scrisorĭ de aicĭ. Şi am vrut să-ţĭ trimit şi alt ceva maĭ însemnat, dar împrejurările nu mĕ iartă, căcĭ ne-a lovit nevoe mare, din causa întîmplărilor momentuluĭ, pe care nu pot a ţi le scrie: cum aŭ ajuns lucrurile de am făcut multe cheltuelĭ şi marĭ. Îmĭ maĭ scriĭ că dorescĭ şi vreĭ să viĭ să mĕ veḑĭ: în acéstă privinţă, sora mea iubită, dacă aş crede că e de cuviinţă, aş fi trimis să te aducă, însă aicĭ în ţéra acésta aŭ ómeniĭ deprinderĭ nenorocite şi nu poţĭ locuì aicea (1); de aceea nicĭ n'am trimis să te aducă, dar şi noĭ te dorim mult, precum scie Dumneḑeŭ. Însă stăĭ liniştită, şi Dumneḑeŭ învrednicéscă-te să fiĭ sănătósă, precum şi noĭ ceştĭ de aicĭ, şi iarăşĭ nu te vom uità în ceea ce ne va fi cu putinţă.

Ecaterina Dómna. 1577 Maiŭ 1.

Alta, dacă întrebĭ şi despre soră-mea, pe cine a luat de bărbat, a luat pe Constantin Frangopol, vĕrul mameĭ nóstre vitrege.

Alta, te rógă Mihnea-Voevod să-ĭ trimeţĭ 2, adecă doĭ, căţeĭ micĭ de ţîţă, dintre ceĭ de rasă bună, bărbat şi femelă. Alta, să-mĭ scriĭ cum că aĭ primit ceĭ 400 de galbenĭ şi atuncĭ îţĭ vom trimite şi alţĭ 200.

(V°) Prea-străluciteĭ dómne, dómna Măriópra, sora DómneĭMunteniei, la Veneţia.

Articolul din urmă, al căţeilor, erà o cerere obicĭnuită din partea Suveranilor orientalĭ către apusenĭ. Pe lângă fardurĭ, unsorĭ şi alte lucrurĭ carĭ «ajută natura», Sultana Hazachi cereà regineĭ Caterina de Medicis, în schimb pentru sprijinul dat candidatuluĭ frances la tronul muntén, Petru Cercel, şi câţĭ-va cânĭ goĭ, «carĭ», ḑice Germigny, «nu se găsesc în Turcia, deşi-s numiţĭ cânĭ turcescĭ.» (2)

(1) Causa erà religia Măriópreĭ, pe care n'o puteaŭ tolerà surorile eĭ: «Când o Grecóică», scrie Gerlach, «iea în căsătorie pe un Franc saŭ Latin, e afurisită, căcĭ eĭ blestemă pe aceştia ca pe ceĭ maĭ ticăloşĭ ereticĭ.» Gerlach, p. 357¹.

(2) Scrisóre inedită a luĭ Germigny.

A doua scrisóre e scrisă de Benedetto da Gajan Măriórei. Textul e italian. (1)

La Veneția, dómnei Mărióra Valarga. Laudă lui Dumnedeŭ. Adĭ, 18 Iunie 1577, în Pera.

Prea scumpă, ca o soră. De maĭ multe dile nu ți-am scris, fiind-că nu am avut pentru ce; acésta e pentru a-țĭ spune că dilele acestea, dómna sora Domnieĭ-Tale ni-a trimis 100 de galbenĭ de aur, ca să ți-ĭ trimit acolo pentru cheltuială; pentru care lucru am scris luĭ domnul Dominic, fratele meŭ, să-țĭ facă plata, și ast-fel cu cea dintâiŭ ocasie veĭ scrie pomeniteĭ Domnieĭ-Tale surorĭ despre primire, pentru ca să aibă pentru ce să-țĭ trimită și alțĭ banĭ. Care e bine și fără turburare, deși dilele acestea a avut puțină trudă cu un Doctor Rosso, anume Bernardo, care cereà domnia Munteniei, sunt acum 5 la 6 lunĭ, și l'aŭ purtat cu vorba până ce aŭ sosit haraciul: după ce aŭ primit haraciul, l'aŭ pus la galere cu alțĭ Muntenĭ, în număr de șése, carĭ aŭ mărturisit că e fiul luĭ Basarab, cea maĭ nobilă familie din Muntenia; de unde se dice că-l vor aruncà în mare, dincolo de Cele-Șépte-Turnurĭ. Și acuma Guvernul e asigurat pomeniteĭ Domnieĭ-Tale surorĭ, pe care Dumnedeŭ facă să-l pótă păstrà cu bucurie și înțelepciune și pe viitor, împreună cu Domnul Alexandru. Eŭ am cheltuit cu «pămînt de Caffa» și «iarbă de bae» puțin, și trimit lucrurile cu Iacob Elbetti, și tot ast-fel vĕ trimit cu disul Iacob încă și două bucățĭ de blană de samur

(1) Per Venettia, per Madonna Mariora Valarga. *Laus Deo.* 1577, adì 18 di Gugnio, in Pera. Carissima, quantto sorella. Fà parechi giorni che non hy hò scritto, per non esser statto ocaxione; la presentte sarà per dirvi come questi giorni la signora sua sorella ne à mandatto ducati cento d'oro per mandarvelli costì per le vostre spexe, dil chè ò scrito a messer Domicho, mio fratello, che vi faza il pagamento, et cossì con primo scriverete a dita signora vostra sorella de la receputa, achiò chè abia cauxa mandarvi delli altri, la qualle stà bene et sensa travallio, seben questi giorni abe un pocho di travallio da uno medicho Rosso, dito Bernardo, che domandava la signoria di Velachia, fà mexi 5 in 6, et l'ano trattenutto fino che gonse il carachio; di poy che ano recevutto il carachio, l'ano messo in galia, con altri Velachi 6, che ano testificatto che lui è fillio di Basaraba, che è la più nobille caxa di Velachia, dove che se gedicha che di Sette-Tore in là sarà butato in mare, et or à dita vostra signora sorella aseguratto il poseso, che Idio faza per lo avenire lo posa galldare con alegreza et savire, in conpania del signor Alesandro. Io hò spexo in tera di Caffa et in erba di banio pochi denari et mandatti con Zacomo Elbetti (?), et tantto mancho vi sarà mandato; ancora con detto Zachomo vi ò mandato due gebelini et uno gotto di argento et certti macramani, mandati da sua sorella, et al gonger di esso fattilli avere, con dar avixo della recevuta; non altro per la presentte. Christo da mal vi garde.

Vostro: Benetto di Galliano, in Pera.

(V°) Alla magnifica Madonna Mariora Valarga, sua osservandissima, in Venezia, Venetia

şi un păhăruţ de argint şi nişte marame, trimise de sora Domnieĭ-Tale, şi la sosirea luĭ, cere-le, dându-ĭ chitanţă de primire. Pentru moment, n'am alt să-ţĭ scriŭ. Christos ferescă-te de orĭ-ce rĕŭ.

Al Domnieĭ-Tale Benetto de Gagliano, în Pera.

(V°) Magnificeĭ dómne Mărióra Valarga, prea onorată, la Veneţia.»

În Iulie, greŭ bolnav, Alexandru cerù să se acorde stég de domnie luĭ Mihnea, precum în Moldova Bogdan fusese dat în calitate de coregent luĭ Alexandru Lăpuşnénu (1568) (1), precum maĭ târḑiŭ Petru-Şchiopul reuşi să capete, în asemenea condiţiunĭ, tronul pentru fiul sĕŭ, Ştefan. Se promiseră 40.000 de coróne Mareluĭ-Portar, care pornì cu stégul în August (2), împreună cu Vistierul Mitrea, solul luĭ Alexandru. (3) Christofor Báthory stăruise prin ambasadorul Petru Rácz pentru copil, care aveà între 11 şi 13 anĭ. (4) Încă de la 25 Iulie, Alexandru Mircea închisese ochiĭ, tînĕr încă, atins şi el de decăderea fisică a ultimilor Basarabĭ. (5) Domnia sa de nouĕ anĭ se însemnă numaĭ prin tipăriturĭ bisericescĭ (6) şi un bir noŭ, «óia sécă». (7)

Iată o scrisóre a Dómneĭ Ecaterina, redactată imediat după suirea pe tron a luĭ Mihnea: (8)

Iţĭ trimit, sora mea, Dómnă Mărióră, pentru cheltuiala măruntă, 200 de galbenĭ, ca să sciĭ că nu pot (maĭ mult), căcĭ fiul meŭ a ajuns Domn

---

(1) Hurmuzaki, II, p. 578.

(2) *Ibid*, III, p. 4, 5; IV², p. 98. Cf. Gerlach, p. 369 (vestea morţiĭ sosesce in Constantinopole la 28 Iulie). Dacă Mihnea va da banĭ, scrie Gerlach, el va isbuti (*l. c.*).

(3) ***Anon. rom.***, p. 275.

(4) Hurmuzaki, III, p. 5.

(5) ***Anon. rom.***, ***l. c.*** 15 Aprilie, după Ureche, ceea ce e evident falş (p. 197). În Const. Căpitanul (p. 211), data lipsesce cu totul. Alexandru a zidit mănăstirile Sf. Treime (Odobescu, în ***Columna luĭ Traian***, 1873, p. 182; Const. Căpitanul, p. 2112) şi Plumbuita (***Revista Română***, I, p. 343 nota 2).

(6) Picot, ***Coup d'oeil sur l'hist. de la typographie dans les pays roumains***, Paris 1895, p. 37.

(7) ***Anon. rom.***, ***l. c.*** Un fiŭ natural al luĭ Alexandru e Sĕcuiul Béldy Ianoş, de lângă Braşov, care ajută pe Mihnea şi luptă alăturĭ cu Sinan în 1595: el ţineà aurul frateluĭ sĕŭ (Szamoskösi, II, p. 299; *Törtenelmi Tár*, 1893, p. 129).

(8) Στήλνο σαὶ, ἀδελφή μου, κυράτζα Μαργιώρα, παρὰ μικρὴ ὤξοδο διακόσηα φλουρηὰ γηὰ τὴ ξεύρῃς τὸ πὸς δὲν εἶνμπορὸ ὥτοι τὸ παιδὶ μοῦ ἐγήνηκαι αὐθέντης, καὶ ἔχομε πολὴ ἔξοδο, καὶ ἕνας θεὸς τὸ ἠξεύρῃ, καὶ ἔχομε καὶ πήκρες πολὲς, καὶ νὰ πορεύτῃ αὐθεντία σοῦ κατὰ πὸς εὐνμπορέσαις.

şi avem multe cheltuelĭ, şi unul Dumnedeŭ scie, şi avem şi multe amărăciunĭ. Şi du-o şi Domnia-Ta cum veĭ puteà.

Abià pus în scaun, Mihnea se vede în primejdie de mazilire, pentru că un altul, necunoscut, oferià crescerea tributuluĭ. Domnul Ardéluluĭ scrise din Uióra, la 17 Decembre, Sultanuluĭ şi Mareluĭ-Vizir pentru a cere ca Mihnea să fie menţinut: predecesoriĭ sĕĭ aŭ fost credincioşĭ Porţiĭ şi ţéra nu póte plăti maĭ mult. (1)

«Moştenitorul», fu rĕspunsul Porţiĭ, «să fie fără grijă. Câtă vreme mama şi sfetniciĭ sĕĭ cârmuesc fără plângerĭ poporul, el va sta în domnie şi n'are de ce să se témă». (2) La 22 Decembre sosià la Constantinopole un sol al tînĕruluĭ Domn, care aduceà marĭ darurĭ, şi anume: 144 de rochiĭ de tot felul, de mătase şi catifea, de postav de aur rĕsăritén, 12 pahare marĭ aurite, lucru ardelén. (3)

Scrisorĭ din 1578 (4) avem următórele două: (5)

Cu Dumnedeŭ. Prea nobileĭ şi prea onorateĭ mele surorĭ iubite, Dómna Mărióra, multe salutărĭ, şi rog pe Dumnedeŭ să te găséscă scrisórea mea în sănătate şi mântuire, şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, cu puterea luĭ Dumnedeŭ suntem bine până acum. Află, sora mea iubită, că, la încetarea din viéţă a rĕposatuluĭ Domn, a fost făcut, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, Mihnea-Voevod Domn. Şi să n'aibĭ grijă şi necaz, pentru că nu mi-am adus aminte de atâta vreme

(1) Gerlach, p 538—9.

(2) *Ibid.*

(3) *Ibid.*, p. 423[2].

(4) La 3 Martie din acest an e spânzurat sub uşa palatuluĭ sĕŭ din Anchial Şaitan-Oglu, învinuit de Hanul Tatarilor, aţiţat de Constantin Paleologul (acesta o rudă a luĭ Şaitan-Oglu. care fusese exilată), că ar fi causa turburărilor din cele două ţerĭ. V. Gerlach, p. 388[1], p. 463—4, 480[1], 493[1]; Crusius, p. 43. De alt-fel, Cantacuzino nu maĭ aveà acum nicĭ o influenţă asupra sórteĭ Moldoveĭ şi Munteniеĭ.

(5) Θεὸς

† Εἰς τὴν εὐγενεστάτι καὶ τιμιοτάτι ἀδελφή μου ἀγαπητὴ, κιράτζα Μαρσιόρα, πολλὰ χερετήσματα. Καὶ παρακαλῶ τὸν θεὸν τοῦ εὑρῆν σε ἡ γραφή μου ἐν ὑγίᾳ καὶ σωτηρίᾳ. Καὶ ἀνερωτᾶς καὶ περὶ ἐμᾶς, με'τὴν δήναμην τοῦ θεοῦ καλλὰ εὑρησκόμεσθε ἕως τοῦ νῆν. Γήνωσκε, ἀδελφί μου ἀγαπητὴ, ὅταν ἀναπαύθι ὁ συχορέμενος ὁ αὐθέντις, ἔγενε ὁ Μίχνας Βοϊβόδας ἀφέντης, με'τὴν δήναμην τοῦ θεοῦ· καὶ ἔνια καὶ κακὰ κερδία μὴν ἔχῃς πῶς δὲν σὲ ἐθημίθηκα τώσον κερὸν νά σου στίλο γραφὴν· εἰς τούτω ἠξεύρε τὸ πῶς δὲν μᾶς βολή. ὅτι δὲν ἔνε τάξη νὰ ἐγενῆ γραφὴ ἀπόται μᾶς νὰ πηγένῃ εἰσε ἄλον κόσμον, καὶ ἔνε δίσκολο. Ἀμὶ τῆς γραφαῖς ὅσαις καὶ ἄν μᾶς ἔστηλες, ὅλες ἤρθαν εἰς τὸ χέρη μοῦ, καὶ, εἰ τὴ μᾶς ἔγραφαις, ὅλα τὰ ἐκαταλάβαμεν. Καὶ διὰ τὸν Μόσκον,

a-țĭ trimite o scrisóre. Pentru aceea, află că nu ne este lesne, de óre-ce nu există o rînduială pentru trimiterea scrisorilor de la noĭ aiurea și e greŭ ; dar scrisorile câte mi le-aĭ trimis, aŭ sosit tóte în mâna mea. Și câte ne-aĭ scris, tóte le-am înțeles. Și, în privința luĭ Moskos, bârfelile pe care le-a bârfit ca un nebun și nepriceput ce este vor cădé pe capul sĕŭ și va ajunge la starea luĭ cea dintâiŭ, ca să vîndă lumînărĭ în Pera, cum a maĭ vîndut. Alta, află că sora nóstră, Dómna Lucreția, s'a căsătorit a doua óră și nu a vrut să aștepte și a luat pe fiul luĭ Frangopulo din Galată, pe Constantin. Și nu fiĭ supĕrată, că noĭ nu te vom uità, ci-țĭ vom trimete ceea ce va aduce Dumnedeŭ. Și dacă aĭ vre-o altă nevoe, veĭ puté aflà de la domnul Benetto da Gajan din Galatà, căcĭ de aicĭ e greŭ. Alt nu maĭ este, și aniĭ tĕĭ fie mulțĭ și frumoșĭ. Martie în 25.

Ecaterina Dómna.

Si Domnul Mihnea-Voevod te salută mult, și mult te rógă să-ĭ trimețĭ un cățel mic de țîță, care să fie din ceĭ frumoșĭ:

(V°) În cinstitele mânĭ ale dómneĭ Măriórа luĭ Fabricio, la Veneția, dee-se cu cinste și respect.

A doua, scrisă tot de Ecaterina Măriórеĭ, e de la sfîrșitul anuluĭ. (1)

τὰ λόγια ὅπου ἐτζαμπουνίζη, ὡς μωρὸς καὶ ἄγνωστος, ὅπου ἔνε, θέλη τὰ εὐρῇ τὸ κεφάλι τοῦ, καὶ θέλη καταντήσι εἰς τὴν πρότι τοῦ κατάσταση, νὰ πουλῇ τὰ κέρια εἰς τὸν Γαλατὰ, ὅσαν τὰ ἔπουλε. Ἄλο ἠξεύρε καὶ ἡ ἀδελφή μας ἡ κιράτζα Λουγρέτζα, ἔ δεύτερο πανδρεύτη, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ'παντέξι, καὶ ἐπῖρε τοῦ Φραγκοπούλου τὸν ἡὸν ἀπὸ τὸν Γαλατὰ, τὸν Κοσταντίνο, καὶ μὴν ἔχῃς κακὶ καρδία, ὅτι ἐμῆς δὲν σὲ ἀλησμονήσωμε, μώνη θέλο σοῦ στίλι ὅτι ὀδηγήσι ὁ θεὸς, καὶ ἤτὴ κάνη χρήα, θέλης τὰ μαθένι ἀπὸ τὸν Μισὲρ ντὰ Γατζιὰ Μπενέττον, ἀπὸ τὸν Γαλατὰν, ὅτι ἀπὸ ἐδῶθεν ἶνε δίσκολω· ἄλλον οὐχὶ, καὶ ἡ χρόνι σοῦ πολὶ καὶ καλή. Μαρτίω κε΄.

Ἐκατερήνα

ντόμνα.

Καὶ ὁ ἀφέντης ὁ Μίχνα Βοϊβόδας πολλὰ σε χερετᾷ, καὶ σὲ παρακάλη πολὰ νὰ τοῦ στίλῃς ἕνα σκηλόπουλο μικρὸ μαστὴ, καὶ νὰ ἶνε ἀπὸ'κῖνα τὰ καλὰ τὰ φησηκά.

(V°) † Εἰς τὰς τιμίας χεῖρας τῆς κιράτζας Μαριόρα Φραμπριτζιένα, εἰς τὴν *(bis)* Βενετίαν εὐλαβῶς καὶ τιμίος δοθείῃ.

(1) Θεὸς,

Εἰγηαὶς καὶ προσκηνήματα ἀπὼ ἐμένα τὴν ντόμνα Ἐκατερήνα πάσης Οὐγγροβλαχήας καὶ ἄπε τὸν αὐθέντι τῶν Μήχνε Βωϊβώδα πάσης Οὐγγροβλαχήας εἰς τὴν αὐθεντία σοὺ κηράτζα Μαρηώρα. Καὶ ἐπερήλαβα τὴ γραφὴ τῆς αὐθεντία σοῦ και ἔμαθα περὴ τὴν εἰγήα τῆς αὐθεντία σοῦ καὶ ἐχάρηκα πολὰ, καὶ νὰ σὲ εὕρῃ ἐυ (*sic*) γραφή μου ἐν ὑγήᾳ καὶ μεγάλᾳ σωτηρίᾳ. Ὥτι ἀνεροτᾷς καὶ περὴ αἰμᾶς, με'τὴν βοηθήαν τοῦ θεοῦ καλὰ ἤμεστε αἴως τὰ σοιμερῶν. Ὥμος νὰ ἠξεύρῃς, ἀδελφή μου, ἀφόντες μὲ αἴδοκεν ὡ θεὸς τοῦτην τὴ χάρη, τὸ πόσ'ἄσπρα σοῦ ἔχο στελμενὰ τῆς αὐθεντία σοῦ, αἴδοκα τὴν πρότη βολὰ με'τὸ πουγγκὴ τὸ κοκηνὸ αἴκατο φλουρηὰ, με'να Φράγγο, νὰ σοῦ τὰ φέρῃ, καὶ εἴστερα διακόσηα φλουριὰ με'τὸν Μπενέτο τὰ Γατζηὰ, καὶ ἡ αὐθεντία σοῦ μὲ

Cu Dumneḑeŭ, sănătate şi salutărĭ de la mine, Dómna Ecaterina a tótă Ungro-Vlachia, şi de la Domnul Mihnea-Voevod a tótă Ungro-Vlachia, către Domnia-Ta, Dómna Mărióra. Şi am primit scrisórea Domnieĭ-Tale şi am aflat despre sănĕtatea Domnieĭ-Tale şi m'am bucurat mult, şi să te găséscă scrisórea mea în sănătate şi mare mântuire. Şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ suntem bine până astăḑĭ. Dar ca să sciĭ, sora mea, de când mi-a dat Dumneḑeŭ acest bine, câţĭ aspri ţi-am trimis Domnieĭ-Tale, am dat întâiŭ cu punga cea roşie o sută de galbenĭ printr'un Frânc pentru ca să ţi-ĭ aducă, şi alţĭ douĕ sute de galbenĭ cu Benetto da Gajan. Şi Domnia-Ta mi-aĭ scris că vreĭ să-ţĭ facĭ casă la mănăstire, şi atuncĭ ţi-am trimis douĕ-ḑecĭ de miĭ de aspri (1) cu Benetto da Gajan, şi când ţi-am

---

αἴγραψες τὸ πὸς θέλης νὰ κάμις σπιτοὶ εἰς τὸ μοναστήρη, καὶ τότες σοῦ ἐπέστηλα ἤκοση χηλιάδες ἄσπρων με'τὸν Μπενέτο τὰ Γατζηὰ, καὶ ὄντα σοῦ ἐπέστηλα τὸν μαστράπα με'τὰ χουληάρηα, ἄλα διακόσηα φλουρηὰ, με' τὸν Μπενέτο τὰ Γατζιὰ, καὶ ὄντα σοῦ ἔστηλα τὸ ποτήρη καὶ δίο γοῦνες τόσκα καὶ δίω σαμούρηα, ὀχὴ γοῦνες μεγάλες, μόνε αἴτζη μόναχα, καὶ τοὺς μαχραμάδες, καὶ ἔξηζε πᾶσα ἔνη ἄπε χηλήα ἄσπρα, ἄλα διακόσηα φλουρηὰ με' τὸν Μπενέτο τὰ Γατζηὰ, καὶ ἀφόντες ἐπέθανα ὁ μα(κα)ρήτης ἀφέντης. ἶνε ἄνα μήσοι χρόνος τόρα. ἔχο σοῦ' πεστελμένα τετρακόσηα φλουρηὰ. πάλα με' τὸν Μπενέτο τὰ Γατζιὰ. καὶ νὰ μὲ γράψῃς ἄν τὰ ἐπερήλαβες, νὰ ἠξεύρο καὶ ἐγὸ, καὶ ἀκόμη δὲν ἐκήταξα τὰ καταστίχα ἄν τήχηα σοῦ ἐπέστιλα καὶ ἄλα, καὶ ἡ αὐθεντία σοῦ ὅμου τὴ ἐπέστιλες, ὥλα τὰ αἰπερήλαβα, καὶ τὴν κασέτηνα, με'ὅτη καὶ ἄν ἦχε μέσα, καὶ τὸ τήρη μαζῆ, καὶ ποτήρηα. Ἄλω γαρηφῆς (*sic*) μέσαι πᾶσα χάρτη, διὰ νὰ ἔρθῃς αἰδὸ, καὶ νὰ μὴ θάρῃς γηὰ τὴ δὲ σὲ φερρένω: εἶνε γηὰ τὴ ἦσε Φράγγησα, καὶ ἄλο γηὰ τὴ αἰτοῦτος ὁ τόπος ἦναι, καὶ ἀλάζουν τοὺς ἀφεντάδες, καὶ δὲν ἦνε γονηκός μας. Καὶ ἄλο σὲ παρακαλῆ ἀφέντης ὁ Μίχνα Βοϊβόδας, ὁ ἀνηψιό σου, γιὰ δίω σκηλόπου(λα) ἄπε τὰ καλὰ καλὰ, μικρουτζηκὰ, ἀρσαινηκὸ καὶ θηλιηκὸ. Καὶ προσκηνᾶ σὲ ἡ κηράτζα Λουκρέτζηα με'ὅλα τῆς τὰ πεδία σὲ προσκηνοῦν. Ὀχὴ ἄλο, καὶ ὁ θεὸς με'τὴν αὐθεντία σοῦ. Ἐγράφτη μινήου Δικεβρήου εἰς τὴν β'.

† αφοη', ἔτως τοῦ Χριστοῦ.

† Γράφω ἐγὸ ντόμνα Ἐκατερήνα πάσης Οὐγγροβλαχήας, ἀδελφὴ τῆς ἀφεντήα σοῦ.

(Marg.) Τὰ χουλιάρια καὶ τὸ παστραπὰ (*sic*) καὶ τότο δύο γούναις τὰ τόσκα, ὁμίος τὸ ποτίρην τὸ ἀργιρὸν καὶ δύο σαμούρια μηκρὰ καὶ τρεῖς μαχραμάδες καὶ ἔκοτο φλοριὰ ὄσται πουλὺ τὰ (?) τετρακόσια φλοριὰ.

(V⁰) Τῷ τιμιωτάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ κιράτζᾳ Μαρηώρα, εἰς τὴν Βενετία, εὐλαβῶς καὶ τιμίως δοθείῃ.

Τιμιωτάτῃ καὶ εὐγενικῇ μου κιρᾷ ἀδελφοὶ πολλὰ προσκυνήματα.
Τῇ . . .

Datta adi, 25 Mazo 1579.
Porso uno Greho.

(1) Un leŭ german erà 40 de aspri (Gerlach, p. 220[2]). Domniĭ în exil primiaŭ pensiĭ de 60 (Alexandru Lăpuşnénu; rudele: 30. Hurmuzaki, II, p. 423) şi 40—60 (Petru Şchiopul, *ibid.*, III, p. 25) de aspri. Marele Maiestru al artilerieĭ primià în 1577 pe ḑi 20 (Gerlach, p. 304[1]), săracilor li se dedeà *un* aspru (*ibid.*, p. 312[1]). Asprul actual însă = 2½ banĭ, un leŭ turcesc = 66 de aspri. — Aspriĭ se socotiaŭ cu *poverile* (v. şi Papiu, I, p. 56). O chronică ardelénă evaluézā o povară ca egală cu 1000 de florinĭ (*Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I, p. 88).

trimis năstrapa (1) cu lingurile, alţĭ două sute de galbenĭ, cu Benetto da Gajan; şi când ţi-am trimes paharul şi două blănĭ toscane şi două samururĭ (2), nu blănĭ marĭ, ci aşà bucăţĭ separate, şi maramele, — şi fac fie-care câte o mie de aspri, — alţĭ două sute de galbenĭ cu Benetto da Gajan. Şi de când a murit rĕposatul Domn, e un an şi jumĕtate acuma, ţi-am trimes patru sute de galbenĭ, iarăşĭ cu Benetto da Gajan. Şi să-mĭ scriĭ dacă i-aĭ primit, să sciŭ şi eŭ; şi încă n'am cercetat catastihurile, dacă póte ţi-am trimes şi alţiĭ. Şi Domnia-Ta de asemenea, dacă mi-aĭ trimes ceva, am primit tot, şi caseta, cu ce erà înăuntru, şi brânza, împreună cu paharele. Alta, îmĭ scriĭ în fie-care scrisóre, ca să viĭ aicĭ, şi să nu credĭ că (de alt ceva) nu te aduc: e pentru că eştĭ Frâncă, şi alta, pentru că aşà e locul, că gonesc pe Domnĭ şi nu e moştenirea nóstră părintéscă. Şi alta, te rógă Domnul Mihnea-Voevod, nepotul tĕŭ, pentru doĭ cânĭ, şi dintre ceĭ fórte frumoşĭ, micuşorĭ, bărbat şi femelă. Şi te salută Dómna Lucreţia, cu toţĭ copiiĭ eĭ te salută. Alt nu e să-ţĭ spun, şi Dumnedeŭ cu Domnia-Ta.

S'a scris în luna luĭ Decembre în 2, 1578 anul dela Christos.

Scriŭ eŭ, Dómna Ecaterina a tótă Ungro-Vlachia, sora Domnieĭ-Tale.

(Pe margine.) Lingurile şi năstrapa şi acele două blănĭ toscane şi paharul de asemenea, cel de argint, şi două samururĭ micĭ şi treĭ marame şi o sută de galbenĭ, când (?) (ţi-am trimis) patru sute de galbenĭ.

(V°) Prea onorateĭ şi prea nobileĭ dómne Mărióra, în Veneţia. Cu cinste şi respect să se dee.

Prea onorată şi nobilă a mea dómnă soră, multe salutărĭ.

Dată adĭ, 25 Maiŭ 1579.

A adus-o un Grec.

Póte la începutul anuluĭ 1579 trebue de aşezat rĕscóla Mehedinţenilor, carĭ ar fi adus, după chronică, un pretendent, Radu Popa, şi ar fi fost învinşĭ de Mihnea la Craiova. (3) În rapórte din Constantinopole, cu data de 19 Februarie, se vorbesce în adevĕr de o conspiraţiune a boerilor în favórea unuĭ pretendent din Rodos: Mihnea cerù Turcilor să i se permită confiscarea averiĭ celor vinovaţĭ, ceea ce i se refusă. (4)

(1) Năstrapa e vas, în genere. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 82: «le mastrapan ou pot à l'eau, où boit le seigneur.»

(2) Pentru îmbrăcămintea Grecóicelor, v. Gerlach, p. 30—1, 156²; Crusius, p. 485.

(3) *Anon rom.*, p. 275. Dar e vorba de al patrulea an al domnieĭ luĭ Mihnea (1580).

(4) Hurmuzaki, III, p. 22.

O scrisóre din 4 Februarie 1579 e următórea: (1)

La Veneţia, dómneĭ Mărióra Valarga. Laudă luĭ Dumneḑeŭ. Aḑĭ 4 Februarie 1579, în Pera.

Măréţă dómnă, ca şi o soră. Ḑilele trecute am primit scrisorĭ de-ale Domnieĭ-Tale şi, la un loc cu dînsele, am avut o scrisóre pentru Prea Luminata Dómnă, sora Domnieĭ-Tale, pe care scrisóre am trimis-o bine, şi ḑilele acestea a sosit domnul Andreiŭ Spătarul şi mi-a adus două sute galbenĭ de aur, între cari eraŭ uniĭ ungurescĭ şi alţiĭ cu lipsă, şi am făcut socotélă că vin cincĭ galbenĭ lipsă, şi ast-fel i-am încredinţat luĭ domnul Domizo, fratele meŭ, ca să-ţĭ facă plata, cum a făcut şi altă dată, şi ast-fel veĭ scrie cu cea dintâiŭ scrisóre a Domnieĭ-Tale Dómneĭ sora Domnieĭ-Tale, că s'aŭ primit, ca să ţĭ pótă trimite alţiĭ. Domnia-Ta îmĭ scriĭ că ţi-am trimes înainte 700 de galbenĭ de aur, pe când credeaĭ că eraŭ 800 de galbenĭ. În acéstă afacere, te-aĭ gândit că Dómna sora Domnieĭ-Tale are a-ţĭ da 200

(1) Per Venettia, per madonna Mariora Valarga. *Laus Deo.* 1579, adì 4 di Febraro, in Pera.

Magnifica quantto sorella. Li giorni pasati hò recevutto dele vostre et soto quelle hò avuto una lettera per la illustrissima signora, vostra sorella, la qualle hò dato bon recapito, et questi giorni è venuto signor Andrea Spattaro et ne à portato ducati duxento d'oro, infra lli qualle erano parechi ungari et scharssi, et abiamo fato conto que valeno ducati 5 dei mancho, et cossi li abiamo remessi a messer Domizo, mio fratello, que vi faza il pagamento, come zà à fatto per il passato, et cossì con la prima vostra scriverete ala signora vostra sorella di averlli recevutti, achiò que vi posa mandar deli alltri, la qualle me scrive come per avantti vi mandai ducati 700 d'oro, dove che que (*sic*) credevi che fossero ducati 800; in questo giudichavi que la signora vostra sorella ve xà a mandare ducati 200 per vollta, et quelli venir mancho ducati cento vi maravelliavi et cossì ancora la signora vostra sorella credeva esser cossì et cossì me à scrito, digando que essa semper mandava a ducati 200 (per) volta et quela parttita come furono cento et non 200, del que abiamo mandato la lettera sua propria, que porttò signor Michalli Cinqueboro con li zebelini et non porttò quella vollta altro que ducati 100 et li zebelini, dove la abiamo mandata dita lettera indrieto, achioque Sua Signoria veda lo erore que viene... fatto et troverà la verità come da Sua Signoria averete: quanto di sopra vi dicho et non altramentti, que il tempo pasò di mezo et credo non li notta et à dessmentegato; mà noi quì, subito que li portano, li notiamo et vi damo credito et da noi non averette dano alcuno et semper averete il vostro gusto; perhò cavate questa fantaxia da adoso et darete fede a me. La qualle stà benisimo, echiam ancora il signor vostro nevodo, que il signor Idio li dia longa vita et grachia di potter governar quelo paixe a sattissfachione di quelli poveri omini, achiochè prega il Signor Idio dela sua salute. Nostro il Signor Christo da mal vi garde.

Vostro Benetto di Gagliano.

(V°) Ala magnifica madonna Mariora Valarga, da sorella carissima.

Venettia.

de galbenĭ pe fie-ce dată, şi aceĭ 100 de galbenĭ carĭ lipsiaŭ te umpleaŭ de mirare, şi tot aşà şi Dómna sora Domnieĭ-Tale credeà că aşà este şi aşà mi-a scris, spuind că ea trimiteà tot-deauna 200 de galbenĭ pe fie-care dată şi că data aceea aŭ fost o sută, şi nu 200, pentru care am trimis chiar scrisórea sa, pe care a adus-o domnul Michaiŭ Cinqueboro, împreună cu blănile de samur, şi nu mi-a adus data aceea decât 100 de galbenĭ şi blănile de cacom. Pentru care i-am trimes înapoĭ acea scrisóre, pentru ca să vadă Domnia-Eĭ greşala ce s'a făcut şi va găsì adevĕrul, cum veĭ aflà de la Domnia-Eĭ: cele ce ţi le spun maĭ sus, şi nu alt-fel, fiind-că a trecut vreme la mijloc şi socot că nu-ĭ însémnă şi a uitat, dar noĭ aice îndată-ĭ însemnăm cum ni-ĭ aduc, şi-ţĭ deschidem credit, şi nu veĭ avé nicĭ o pagubă despre partea nóstră, şi veĭ avé tot-deauna ce veĭ dorì. Însă iasă-ţĭ din minte acéstă închipuire, şi aibĭ încredere în mine. Care (Dómnă) se află bine, şi tot aşà şi domnul nepotul Domnieĭ-Vóstre, Dumneḑeŭ să-ĭ dee viéţă lungă şi mila de a puté să cârmuiască acea ţéră cu mulţumirea ómenilor acelora săracĭ, ca să mĕ rog la Domnul Dumneḑeŭ pentru mântuirea luĭ. Domnul nostru Christos aibă-te sub pază de cele rele.

Al Domnieĭ Tale Benedict de Gagliano

(V°) Magnificeĭ dómne Mărióra Valarga, ca o soră prea iubită.

La Veneţia.

Scrisórea ce urméză pórtă data de 20 Februarie 1578; de óre-ce a fost însă primită la 5 Septembre 1579, ea e datată de sigur *more veneto* (anul începênd cu 1 Martie). Locul eĭ este, fără îndoială, aicĭ. (1)

---

(1) Θεὸς.

Εὐγενεστάτι, ἐντιμωτάτι καὶ ἰγαπιμένι μοῦ ἀδελφὶ, κυράτζα Μαριῶρα. Ἠς τὴν αὐθεντίαν σοῦ πολλαῖς ὑγιὲς καὶ προσκυνήματα, καὶ ὁ αὐθέντις ὁ Μίχνα Βοεβόδας τὴν αὐθεντίαν σοῦ πολλὰ χαιρετᾷ καὶ ἡ ἀδελφί μας, ἡ κεράτζα Λουκρέτζια, με'τὸν γαμπρόν μας ἦνε καλὰ καὶ προσκηνοῦν τὴν αὐθεντίαν σοῦ καὶ τὰ πεδία της καὶ ἡ κόρες τὶς καὶ ἡ γαμπρὶ της ὅλι ἦνε καλὰ καὶ προσκηνοῦν τὴν αὐθεντίαν σοῦ, καὶ δεόμεσθεν κύριον τὸν θεὸν τοῦ εὑρῆν τὴν αὐθεντίαν σοῦ ἡ γραφί μου ἐν ἰγίᾳ καὶ μεγάλῃ σωτηρίᾳ, ὅτι καὶ ἡμῆς, χάριτι Χριστοῦ καὶ δι'εὐχῶν τῶν γονέον μᾶς καὶ ἠς τὴν ὑγίαν σοῦ, καλὸς ἔχωμεν ἕως τοῦ νῆν. Ὅμος Φεβρουαρίου ις', ὑποχερὸς ἑνὸς Ῥαουζέου ἐπερίλαβα μίαν γραφὴν τῆς αὐθεντία σοῦ καὶ ἔμαθα περὶ τὴν ὑγίαν σοῦ καὶ ἐχάρικα τὸ πολλὰ, πλὴν δὲ ἔγραψες μοῦ ἡ αὐθεντία σοῦ τὸ πὸς εὑρίσκεται ἐκκλησία φραγγικὴ ἐδῶ καὶ θέλις νὰ ἔλθις ἐδῶ καὶ ἠς τούτων τὶ νὰ γράψω τῆς αὐθεντία σοῦ; Ἀλιθηνὰ, ἀδελφί μου ἦσε καὶ αἷμα μοῦ ἦσε καὶ ἀγαπὸ κὲ 'πεθημό σε, ἀμοὶ ὁ τόπος δὲν τὸ σικώνι, ὅτι ἐγὼ ἔχω τώρι τόσον κερὼν καὶ πορεύομε ῥωμαηκὰ καὶ ἡ ἀδελφί μας ἔτζι, καὶ τώρι νἄλθι ἡ αὐθεντία σοῦ νὰ πορεύεσε ἠς ἕναν κάστρον φραγγικὰ, καὶ ἡμῖς πάλην ἠς ἄλον κάστρον ῥωμαϊκά: ἦνε ἄνθροπι καὶ ἔχωμε ἀπὸ τὸν κόσμον καταφρώνεσαν· ἐδῶ ἦνε χωριγιάτες ἀγρικιανοὶ, δὲν ἶνε ὅσαν τὴν Πόλην καὶ τὸν Γαλατὰν, ὅπου ἦνε ἀνακατομένι Ῥομαίη καὶ Φράγγι μαζῆν· καὶ ἄλον πάλην αὐτὶ ἡ χώρα δὲν ἶνε κληρονομία μᾶς, σίμερων ἡμεσ-

Cu Dumnedeŭ. Prea nobileĭ, prea onorateĭ şi iubiteĭ mele surorĭ, dómna Mărióra. Domnieĭ-Tale multe salutărĭ şi închinăciunĭ, şi Domnul Mihnea-Voevod mult te salută pe Domnia-Ta, şi sora nóstră, Dómna Lucreţia. cu cumnatul nostru sunt bine şi se închină Domnieĭ-Tale, şi copiiĭ eĭ, şi fetele eĭ şi gineriĭ eĭ sunt toţĭ bine şi te salută pe Domnia-Ta. Şi rugăm pe Domnul Dumnedeŭ să te afle pe Domnia-Ta scrisórea mea în sănătate şi mare mântuire, căcĭ şi noĭ, slavă luĭ Christos şi mulţumită rugăciunilor părinţilor noştri şi pentru sănătatea ta, suntem bine până acum. De asemenea, la 16 Februarie, printr'un Ragusan, am primit o scrisóre a Domnieĭ Tale şi am aflat despre sănătatea ta şi m'am bucurat mult, afară numaĭ că mi-aĭ scris Domnia-Ta cum că se găsesce aicĭ o biserică frâncă şi vreĭ să viĭ aicĭ, şi în acésta privinţă, ce să ţĭ scriŭ Domnieĭ-Tale? Eştĭ, adevĕrat, sora mea, eştĭ sângele meŭ şi te iubesc şi te doresc, dar locul[1] acesta nu sufere ca eŭ de atâta vreme să mĕ port după ritul grecesc şi sora nóstră tot aşà, şi acuma Domnia-Ta să viĭ să mergĭ la o biserică frâncă, şi noĭ pe de altă parte la altă biserică, grecéscă. E ruşine şi ne dispreţuesce lumea. Aicĭ sunt locuitoriĭ ómenĭ sălbatecĭ, nu sunt ca la Constantinopole şi Pera, unde-s amestecaţĭ Greciĭ şi Frânciĭ la un loc, şi iarăşĭ, pe de altă parte, acéstă ţéră nu e moştenirea nóstră: adĭ

θεν καὶ αὔριον δὲν ἴμεσθεν, ἧς τοῦ θεοῦ τὸν ὥρισμα καὶ ἧς τὸν Τούρκον τὸ χέρην ἤμεστεν, καὶ μίτ' ἡμῆς δὲν ἰξεύρωμεν ἕως τέλους ποῦ θέλομεν ἦστε, ἀμὶ κάθου ἡ αὐθεντία σοῦ καὶ ἀναπάβου, ἧσε καλῶν κόσμον ἦνε ἡ αὐθεντία σοῦ, καὶ πάντα ὥστε ποῦ νὰ ἔχωμε τὴν ὑγίαν μᾶς θέλο σὲ κιτάζην. ἡπέρχετε ἀπὸ τὸ χέρην μοῦ καὶ μὴν χωλομάνῃς, ἧς τὴν ὑγίαν τοῦ Μίχνα Βοεβώδα δὲν θέλομε σὲ ἀστοχίσιν. Καὶ ἄλον πάλην ὥρισες τὸ πὸς ἦχα γράψην τῆς αὐθεντία σοῦ ἧς τὴν γραφὴν μοῦ καὶ ἔστηλα σὲ φλωριὰ 200 καὶ ἐκῆνα εὑρέθισαν φλωριὰ 100, με'τὰ ποτήρινα *(sic)*, ὥμος ἐγὼ ἧς τὴν γραφὴν μοῦ ἐλανθάστικα καὶ ἔγραψα 200, ἀμὶ ἀλιθηνὰ ἑκατὸν ἦτον· ἔτζι τὰ εὕρικα καὶ ἧς τὸ κατάστιχων, καὶ νὰ μὴν πιράξις ἐκῆνον ὅπου σὲ τὰ ἤφεριν, καὶ κατόπην πάλην ἔστηλα σὲ ἄλα 200 φλωριά, καὶ πάλην Νοεμρίου 23 ἔστιλα με'ἕναν μοῦ ἄνθρωπον ἧς τὸν Γαλατὰ 'ς τὸ χέρην τοῦ Μισὲρ Μπενέτου τὰ Γαγιὰ φλωριὰ 200 με'τὸν πρότον καλὸν ἄνθρωπον ὅπου νὰ εὕρι νὰ τὰ στήλῃ ἧς τὸ χέρην τῆς αὐθεντία σοῦ, καὶ με'τὸν 'Ραουζέον αὐτὸν ὅπου μὲ ἔφερε τὴν γραφὴν σοῦ στέλο σὲ β' ζαρδαβωγούνες, καὶ δέξου τὲς. Καὶ ἄλον ὥρισες τὸ πὸς ἔδωσα δώδεκα χιλιάδες ἄσπρα καὶ ἐξαγώρασα τὴν Κυπριώτισσα, καὶ ἔπιρες τὸ ὥσαν βαρήν. Βλέπις, ἀδελφί μου, πὸς πιράζωμεν τῶν Θεὸν? Ἐλάπιος ἔχι ψωμὴ νὰ φάγι, νὰ μὴν δῶσι ἐκῆνου ὅπου λιγωθιμᾷ ἀπὸ τὴν πίνα! Δὲ στέκι καλά: διὰ τ'ἐκῖνον μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ἔχωμεν καὶ διὰ τοῦ λόγου μᾶς καὶ διὰ τοὺς 'δικούς μας καὶ διὰ τοὺς φίλους μὰς καὶ διὰ τὰ αἰχμάλοτα, ὀχὶ διὰ τοῦ λόγου μοῦ μόνον, καὶ τὴν Κυπριώτισσα μόνον δὲν ἀγώρασα, ἀμὶ ἂν τίχι ἕως ἑκατὼν πένηντα, ἔχω ἀγωρασμένες ὅσαν τὴν Κυπριώτισσα. Ἄς ἦνε καλὰ αὐθέντις ὁ Μίχνα Βῶδας, καὶ μὴν χολομάνι ἡ αὐθεντία σοῦ: μπέμπι ὁ Θεὸς καὶ διὰ τ'ἐμᾶς καὶ διὰ τ'ἐκῆνες. Ἄλον οὐχί, καὶ ἱ χρόνη τῆς αὐθεντία σοῦ πολὴ καὶ καλή. Φευραρίου 24, 1578, ἐν Μπωκορέστην Βλαχίας.

Ἐκατερήνα τῶμνα, ἀδελφὶ τῆς αὐθεντία σοῦ.

(V°) † Τὶ ἐντιμωτάτι κὲ εὐγενεστάτι καὶ ὑγαπειμένη μοῦ ἀδελφοί, κεράτζα Μαριώρα, τιμίος κὲ εὐλαβῶς δωθεῖ τὼ *(sic)* ἧς τὴν Βενετίαν, ἧς τῶν ἅγιον Ματθεῖον τὸν Μουρανῶν.

Ó recivito sta lletera de Valachia adi 5 de Ssetebrio 1579.

suntem şi mâne nu suntem, după voia luĭ Dumneḑeŭ, şi ne aflăm în mâna Turculuĭ şi nicĭ noĭ nu scim unde vom fi până la capĕt. Dar stăĭ Domnia-Ta şi trăesce în linişte. Domnia-Ta eştĭ în locurĭ bune şi, cât voiŭ fi sănătósă, voiŭ îngriji de tine cât stă în mâna mea, şi să n'aibĭ grijă: cât va fi sănătos Mihnea-Voevod, nu te vom uità. Şi alta: aĭ maĭ ḑis cum-că ţi-am scris Domnieĭ-Tale în scrisórea mea că ţĭ-a trimes 200 de galbenĭ şi aceia s'aŭ găsit că sunt numaĭ 100 de galbenĭ, cu păharele. Ci am greşit în scrisóre de am scris două sute, însă cu adevĕrat eraŭ o sută; astfel i-am găsit şi în catastih, şi să nu superĭ pe acel ce ţi i-a adus; şi după aceea iar ţi-am trimes alţĭ 200 de galbenĭ şi iarăşĭ, la 23 Novembre, ţi-am trimes cu un om al meŭ la Galatà, prin Benetto da Gajan, 200 de galbenĭ, că să-ĭ trimită în mâna Domnieĭ-Tale cu cel dintâiŭ om ce va găsi. Şi cu însuşĭ Ragusanul care mi-a adus scrisórea, îţĭ trimit două blănĭ de ζαρδαβοῦ, şi primesce-le. Şi iarăşĭ mĕ întrebĭ cum de am dat 12 miĭ de aspri şi am rĕscumpărat pe Cipriotă (1), şi ţi s'a părut acésta o sumă mare. Veḑĭ, sora mea, cum supĕrăm pe Dumneḑeŭ? Cine are pâne să mănânce, să nu dea celuĭ ce móre de fóme? Nu şéde bine! De aceea ni-a dat Dumneḑeŭ şi avem, şi pentru noĭ şi pentru aĭ noştri şi pentru prieteniĭ noştri şi pentru robĭ, nu numaĭ pentru noĭ. Ci n'am cumpĕrat numaĭ pe Cipriotă, însă de ar fi şi pînă la 150 (de róbe) le-aş cumpĕrà, ca şi pe Cipriotă. Să fie sănătos Mihnea-Voevod şi să nu te îngrijescĭ Domnia-Ta: Dumneḑeŭ are grijă şi pentru aĭ noştri şi pentru aceia. Alta nu maĭ este, şi aniĭ Domnieĭ-Tale fie mulţĭ şi frumoşĭ. 24 Februarie 1578. În Bucurescii Munteniei.

Ecaterina Dómna, sora Domnieĭ-Tale.

(V°) Prea onorateĭ, de ném bun şi iubiteĭ mele surorĭ dómna Mărióra dee-se cu cinste şi respect, în Veneţia, la Sf. Mateiŭ din Murano.

Am primit acéstă scrisóre din Muntenia, la 5 Septembre 1579.

Biserica francă erà Bărăţia din Tîrgovişte, Sfîntul Francisc (*San Francesco de Baracilor*), pe lângă care se aflà o mănăstire. Maĭ existà în Tîrgovişte, la sfîrşitul véculuĭ XVI-lea, o altă biserică catolică, Sfînta-Maria: credincioşiĭ eraŭ alcătuiţĭ din 22 de familiĭ săsescĭ şi ungurescĭ, preotul lipsià une-orĭ şi atuncĭ se aduceà vre-un pastor sas. Comunităţĭ catolice se maĭ găsiaŭ la Şotânga în judeţul Dîmboviţa (şése familiĭ), la Câmpulung (40 de familiĭ săsescĭ) şi la Rîmnicul-Vîlciĭ (alte 20). Începĕnd cu Radu Şerban Basarab,

(1) Preţul e cam mare: o Unguróică se vindeà pe la 1570 cu 6.000 de aspri (Gerlach, p. 54¹).

Domniĭ munteni scutiaŭ de dărĭ mănăstirea din Tîrgoviște. (1)

În 1579, sosià însă în Francia, în suita luĭ Albert Laski, Petru Cercel. Expuneà regeluĭ drepturile sale, viéța rătăcitóre pe care o dusese în Orient, și cereà intervențiunea luĭ Henric pe lângă Sultan. (2)

Instrucțiunĭ se dedeaŭ în acest sens luĭ Germigny, ambasadorul frances la Constantinopol, încă din Aprilie; scrisorĭ eraŭ adresate în Maiŭ Sultanuluĭ și marilor personagiĭ de la Curtea acestuia. (3) Vizirul Mohammed fu asasinat la 11 Octobre (4), dar succesorul sĕŭ, Ahmed, erà și el un partisan al Mircescilor, cari plătiaŭ bine. Se arătă ambasadoruluĭ că Pĕtrașcu-cel-Bun, tatăl luĭ Cercel, avuse 12 femeĭ, că el însușĭ fusese «sluga unuĭ călugăr», că amestecul regeluĭ Francieĭ în afacerile Munteniеĭ e ciudat. (5) Dar Germigny capĕtă în Decembre ordine nouĕ de la rege. (6) La 5 ale luniĭ, sosesce pentru mezat și Chiajna, pe care Sultanul, ruda eĭ în chipul rușinos ce s'a arătat, o chemase din Alep. Aveà cu dînsa și voià să-l pue în Muntenia pe Vlad, fiul natural al rĕposatuluĭ Miloș; Vizirul însușĭ găzduesce pe domnésca vĕduvă. O ajutaŭ încă Sultana și bĕtrâna mamă a luĭ Murad. (7) În curînd se maĭ adună treĭ pretendențĭ, spre marea bucurie a Turcilor. (8)

La 15 Iulie 1580, Sultanul cereà luĭ Henric pe Principele Cercel. Erà să fie numit, asiguraŭ Turciĭ, îndată după sosirea la Constantinopole. Concurențiĭ, Mirceóia însășĭ cu Vlad, fusese închișĭ la Cele-Șépte-Turnurĭ. Un pașaport fu liberat de Pórtă la 6 Septembre pentru protegiatul frances. (9)

La 6 Ianuarie 1581, regele Henric dedeà scrisorĭ de recomen-

(1) *Acte și Fragmente*, I, p. 66. *Le relationi universali* di Giovanni Botero Benese, divise in quattro parti, G. Angelieri, Veneția 1596, p. 94-5.

(2) *Acte și Fragm.*, I, p. 29-30; (Germigny) *Discours du restablissement de Pierre Vaïvode* în «*le Journal de Bucarest*» al luĭ Marsillac, no. din 20 Novembre 1873.

(3) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 46-8. Inedite.

(4) Hammer, IV, p. 49-50.

(5) Hurmuzaki, *l. c.* p. 49-50, 48; III, p. 23.

(6) Scrisóre regală din 18 Decembrie 1579. Inedit.

(7) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 49-50, 50-1. Hurmuzaki, III, p. 25. Data de 5 Decembrie e bună, fiind în adevĕr o Sâmbătă. Cf. IV[2], p. 109.

(8) Hurmuzaki, IV[2], p. 111.

(9) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 52, 53-4. Inedite.

dație luĭ «Petru Dimitrie.» Pretendentul erà primit împreună cu călăuzul sĕŭ, secretarul Berthier, în senatul venețian la 7 Martie. (1) La 8 ale luneĭ următóre el se găsià la Ragusa (2), rĕspândind pretutindenĭ vestea isbândeĭ sale. (3) La 8 Maiŭ în sfîrșit, Cercel intrà în casa luĭ Germigny la Constantinopole, erà presintat ageĭ Ienicerilor, care se asigură că sémĕnă cu un alt fiŭ al luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun, Pĕtrașcu din Cipru, și acela concurent la domnie. Tributul Munteniei sosise; se așteptaŭ numaĭ șoimiĭ, pentru ca noul Domn să plece spre țéră. (4)

Dar Ecaterina scià să plătéscă. 150 de miĭ de scuḑĭ fură expediațĭ la Constantinopole Sultaneĭ-mame, Viziruluĭ, până și luĭ Nasuf, eunuculuĭ pitic, favoritul luĭ Murad (5); fiul Padișahuluĭ căpĕtă darurĭ. Altă dată, prin aceleașĭ mijlóce, plângerile boerilor muntenĭ (Maiŭ 1587) împotriva Domnuluĭ-copil nu fusese ascultate (6): un protegiat polon erà la galere în Iulie 1582. (7) Cu tóte mulțumirile Regeluĭ Franciei, care se făceà a crede că Petru a căpĕtat în adevĕr domnia (7 Iulie) (8), «afacerea» se amână necontenit: întâiŭ după circumcidere, apoĭ după luna luĭ Aprilie, după plata tributuluĭ din 1582, a datoriilor luĭ Mihnea, după consemnarea tributuluĭ, după sĕrbătorĭ, după încheiarea păciĭ cu Persia, după *vĕrsarea în tesaur* a tributuluĭ, după Bairam, în sfîrșit «pentru o afacere, pe care nu voesc Turciĭ s'o spue», etc.: «din ḑi în ḑi și din sĕptĕmână în sĕptĕmână», scrià Cercel Duceluĭ de Nevers (6 Martie 1582). Imbrihorul, trimis în Muntenia, aduse în Decembre «restul» datorieĭ luĭ Mihnea, dar Vizirul pretextă că aŭ maĭ rĕmas încă nu maĭ puțin de 70 de sume de aspri neplătite. Deși Cercel fu primit în au-

(1) *Ibid.*, III, p. 437-9. Cf. 444, *Supl.* I[1], p. 55, 65—6 și inedite.
(2) *Ibid.*, III, p. 445.
(3) *Ibid.*, *Supl.* I[1], p. 57.
(4) *Ibid.*, p. 57—8, 59—63; III, p. 62, 67; IV[2], p. 111—3.
(5) Inedite; Hurmuzaki, III, p. 26; *Supl.* I[1], p. 50—1.
(6) Hurmuzaki, IV[2], p. 110—11; III, p. 26, 72.
(7) *Ibid.*, III, p. 74.
(8) *Ibid.*, *Supl.* I[1], p. 65—6. Cf. p. 66—7.

dienţă de Sultanul (13 Octobre) (1), influenţa luĭ Mihnea, pe care-l sprijiniaŭ Polonia şi Ardélul (2), erà aşà de mare, în cât i se căută, în August, o cértă luĭ Petru, pentru adăpostirea unuĭ renegat, şi Vizirul, care primise tocmaĭ 50 de miĭ de scuḑĭ, voià să exileze pe candidat în insule: ar fi bine, spuneà el ambasadoruluĭ, ca pretendentul «să se absenteze câtă-va vreme», pentru ca să nu i se întîmple vre-o supĕrare: nenorocitul se gândià să fugă! (3)

Căcĭ darurile luĭ Mihnea la circumcisiunea luĭ Mohammed, fiul Sultanuluĭ Murad, cea maĭ strălucită sĕrbătóre de acest fel, pe care o pomenesc analele Imperiuluĭ otoman, fusese, ca şi ale luĭ Iancu Sasu, minunate: un-spre-ḑece amfore de argint, un-spre-ḑece tipsiĭ de acelaşĭ metal, pânze din Satalieh, ţesĕturĭ artistice de mătase, câte nouĕ bucăţĭ de fie-care fel. (4)

Iată o scrisóre scrisă în mijlocul acestor frămîntărĭ: (5)

---

(1) Inedite. Cf. Hurmuzaki, III, p. 74.

(2) Inedite; Hurmuzaki, III, p. 26. Cf. p. 60.

(3) Inedite.

(4) Szamosközy, I, p. 234—5; Bethlen, II, p. 509-10. Cf. Leunclavius, *Supl.*, 81-2, *Neuwe Chronica*, 104 -5, 468 şi urm.; Hammer, IV, 118 şi urm.

(5) † Εὐγενεστάτι, ἐντιμωτάτι καὶ ὑγαπιμένι μου ἀδελφὶ κιράτζα Μαριώρα. Τὴν αὐθεντίαν σου πολλὰ χαιρετῶ, καὶ ὁ αὐθέντης ὁ Μίχνα Βοεβόδα πολλά σε χαιρετᾷ, καὶ ἡ κιράτζα, καὶ ἡ κόρης τῆς καὶ οἱ υἱοὶ τὶς καὶ οἱ γαπρὶ τῆς πολλά σε χαιρετοῦν, καὶ δεώμεσθεν κύριον τὸν Θεὸν τοῦ εὑρῖν σε ὑ γραφὶ μου ἐν ὑγίᾳ καὶ μεγάλι σωτιρίαν, ὅτι καὶ ἡμῆς, χάριτι Χριστοῦ καὶ ἧς τὶν ὑγίαν τῆς αὐθεντία σου, καλὸς ἔχομεν ἕως τοῦ νῦν, πλὴν δὲ Ἰούλη ᾽ς τῇ 27 ἦλθεν ἧς ἐμένα ὁ παπᾶς κὺρ Νικόλαος μὲ γραφὴν τὶς αὐθεντία σου καὶ μὲ ἄλες γραφὲς ὁποῦ σε ὗχα ἄπε Πόλες ἀπεσταλμένες, καὶ τὶν δαχτιλήστρα σου καὶ τὸν μαχράμα καὶ τὶν πλόσκα καὶ τὰ γραμμένα καλὸς ἶδα καὶ ἐκατάλαβα, καὶ περὶ τῆς ὑγία σου ἐχάρικα, περὶ δὲ τὶς στενοχωρίας λυποῦμεν. Τί νά σε κάμο, ἀδελφί; ἐς τὴ ἡ αὐθεντία σου δὲν εὐλέπις, μίτ᾽ἀκούης, μίτ᾽ἠξεύρις τί ἀνάγγες καὶ τί χρέη καὶ τί φωτία κέη εἰς τὸ κεφάλην μου καθ᾽ ἐκάστην ἡμέραν, ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν κρατούντων ἡμᾶς; Μών᾽ὁ Θεὸς καὶ ἐγὼ ἠξεύρο· καὶ δὲν με σώνουν αὐτὰ τὰ κακὰ καὶ ἡ πίκρες, ἀμὶ καὶ ἡ αὐθεντία σου γιρεύης νά με ἀνάψῃς τὸ κεφάλην πλεώτερων· καλογέρους στέλις με, παπάδες στέλις με, Φράγγους, Ῥομαίους, Εὐραίους, κοντολογία, πᾶσα ἀνθρώπων ὁποῦ εὑρῖς γράφις καί με στέλις. Δὲν βάζις ἧς τὸ νοῦν σου, κἀμίαν γραφὶ ἐδικί σου ἢ ἐδικύ μου, ὅσαν ὑπάγουν καὶ ἔρχονται ἱ γραφές μας, ἀν πιαστῇ κἀμία ἧς ἐξοτερικὰ χέρια, τὶ κακὸν θέλις κάμιν ἧς ἐμένα; γιὰ βάλε καλὰ ἧς τὸ νοῦν σου· τόρι τόσως καιρῶς καθ᾽ἑκάστην ἡμέραν δέν με ἔστελες στρατολάτες; Μόν᾽ὅταν ἄὑχον τὸν μόδον, ἐκίταζά σε τὸ δυνάμενον, ἔτζι ἔκαμα καὶ τόρι, πριχοῦ νά με ἔλθουν ἱ γραφέ σου. Πέρσι ἧς τὰ... (*sic*) τοῦ... (*sic*) ἔστηλά σε ἄσπρα ͵λ, ἴσον τριάντα χιλιάδες, μὲ τὸν Σεκόντο δὲ Λουκάρι τὸν Ῥαουζέον, ὁ ὡπίος ἦνε μέγας πραματευτὶς ἧς τὶν Σιλίστρα, μάλιστα τὸν λέγουν Μπετηζατὲ, καὶ ἔχι ἀδελφὸν ἧς τὴ Βενετίαν, σίντροφον καὶ φάτουρον, καὶ ἦνε τόρι ἕνας χρόνος. Καὶ ἔστηλά σε καὶ τόσες γραφὲς, καὶ δέν με ἔστηλες ἀπόκρισιν, ἔλαβες τὰ ἢ ὄχι. Καὶ πάλιν τὸν Ἀπρίλι ἔστηλα μὲ τὸν βιστηάριν, τὸν ἄρχωντα τὶς ἀδελφὶς μας, ἄλες ͵ι ἄσπρα, ἴσον δέκα

Prea nobilă, prea onorată și iubită a mea soră, Dómnă Mărióră, mult te salut pe Domnia-Ta, și Domnul Mihnea-Voevod mult te salută, și Dómna și fetele eĭ și fiiĭ eĭ și gineriĭ eĭ mult te salută, și ne rugăm de Domnul Dumneḑeŭ să te afle scrisórea mea în sănătate și mare mântuire, că și noĭ, cu mila luĭ Dumneḑeŭ și pentru sănătatea Domnieĭ-Tale, suntem bine până acum, afară numaĭ că, la 27 Iulie, a venit la mine Domnia-luĭ popa Nicolae, cu o scrisóre a Domnieĭ-Tale și cu altă scrisóre, *pe care ți-o trimisesem de la Constantinopole*, și am vĕḑut cu bucurie și am primit și inelul tĕŭ și marama și plosca și scrisorile, și m'am bucurat de sănătatea ta; iar, cât despre lipsă, ne pare rĕŭ. Ce să-țĭ fac, soro? De ce Domnia-Ta nu veḑĭ, nicĭ n'auḑĭ, nicĭ nu scii ce nevoĭ și ce lipsurĭ și ce foc arde pe capul meŭ în fie-care ḑi, pentru încercările celor ce stăpânesc asupra nóstră? Numaĭ Dumneḑeŭ și cu mine le scim, și nu mi-s de ajuns aceste rele și amărăciunĭ, ci și Domnia-Ta cauțĭ să-mĭ maĭ aprinḑĭ capul; îmĭ trimițĭ călugărĭ, îmĭ trimițĭ preoțĭ, Francĭ, Grecĭ, Evreĭ; într'un cuvînt, orĭ-ce om găsescĭ, îmĭ scriĭ și mi-l trimițĭ. Nu-țĭ vine în cap, că dacă o singură scrisóre măcar, a ta saŭ a mea, când se duc și vin scrisorile nóstre, dacă una singură ar cădé în mână străină, ce rĕŭ mi-aĭ face! De aceea bagă-țĭ bine în minte: acum de atâta timp nu mi-aĭ trimis recomandațĭ pe fie-care ḑi! Numaĭ să fi avut chip,

---

χιλιάδες, καὶ ἔδοσεν τὰ τοῦ μπαγιλοῦ νά σε τὰ στίλῃ. Ἀκοῦ ἡς ἕναν χρόνον ἔστηλά σε ,μ· τῶρι ἀνέλθουν καράβια ἡς τὶν Πόλιν, γράψε ἡς τὸν υἱὸν τοῦ Μίσερ Μπενέτου τὰ Γαγιὰν γραφὶν, καὶ αὐτὸς στέλι μὲ τὶν. Καὶ γράψε με ἂν τὰ ἔλαβες αὐτὰ, καὶ, ἂν δὲν τὰ ἐπῖρες, κἄν ἄ ἡξεύρο, νὰ τὰ γιρέψο ποῦ τὰ ἔδοσα, καὶ, ἂν τὰ ἔλαβες, κἄν ἄ ἡξεύρο τὸ πὸς τὰ ἔλαβες, καὶ πάλην μετὰ ταῦτα ἢ τὶ δήνομε ἢ τὶ ἐμπορὸ, θέλο σε κυτάξι, καὶ μὴν με στέλις αὐτοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν ἄ δηνιθῶ νά σε κυτάξο, εὑρίσκο μὲ τίνα νὰ νὰ *(sic)* στήλο. Ὅμως μὲ τὸν ἄνοθεν κὺρ παπὰ Νικόλαων στέλο σε διὰ μικρὴν ἐνθίμισιν πογάσια ἄσπρα α′ καὶ α′ πάπλομα χρισῶν μὲ κιρμιζὶν ἀτλάζι τὸν γίρον καὶ μίαν λιγένιν ἀργιρὶν μὲ τὸ ἡμπρίκι καὶ α′ κόματιν λυνὸν πάνιν πίχες κε′, διὰ νὰ κάμις σεντόνια, καὶ ἦνε ἀκερέων *(sic)* καὶ ἀπὸ τὲς δίο μέργιες μὲ γούγια, και δύο μαχραμάδες προσωψενοὺς καὶ β′ μαχραμάδες κεντιμένους χογιαλοὺς, καὶ τὸν ἐδικόν σου, ὁποῦ με ἔστηλες, ὁποῦ ἦν τρῖς, καὶ δύο μαντίλια μὲ τὸ σίρμα καὶ τὸ α′ μαντίλιν ἔνε μόν᾿όχις μὲ σίρμα. Καὶ, ὅταν λάβις καὶ αὐτὰ, πάλιν ἄνθρωποι ἔρχωντε ἡς τὸν παγίλον καθ᾿ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ γράψε μου νὰ μάθωμεν καὶ περὶ τὴν ὑγίαν σου. Εἰ ἄλον ἀναροτᾷς διὰ τὶν (ν)ί(μ)φιν ὁποῦ ἔστιλας ἡς τὸν Μίχνα βοεβόδα, ἦνε τοῦ τόπου ἀρχωντόπουλα· ἀλιθίᾳ ἔπρεπε, καὶ ἔγραψές μου καὶ ἡ αὐθεντία σου νὰ πάρο ἀπὸ ἴψυλὸν γένος, ἀμὴ δὲν ἐδηνίθιν τὸ χέριν μου. Ἄς ἶνε καλὰ ὁ ἄντρας, τιμᾷ τὶν γινέκαν. ὁπῖα νὰ ἔπερνεν, τόμνα ἐγένετον· μόν᾿ἄ δόσι ὁ Θεὸς νὰ ἔχουν ἡμέρες, καὶ νὰ ἔχουν τὶν εὐχὶ σου. Ἕτερον οὐχὶ διὰ τὶς ὅρας, καὶ ἱ χρόνι τῖς αὐθεντία σου πολλὶ καὶ καλοί. Αὐγ. 27. 1582 Χριστοῦ.

Καὶ αὐτὰ ἤ τί σε στέλω, ὅλα ἦνε ἡς ἕναν μπόγιον κεντιτῶν ῥαμμένα.

Ἀναροτᾷς, τὸ τί ἔξοδον ἔδοσα τοῦ παπᾶ κὺρ Νικόλαον, ἄσπρα βφ′ καὶ μὶν τζόχαν καὶ α′ ἄλογ(ον).

(Marg.) Καὶ β′ μαχραμάδες μὲ τὸ σίρμα.

Ἀδελφὶ τῖς αὐθεντία σου. Αἰκατερίνα τόμνα.

† Τὶ ἐντιμωτάτι καὶ ὑγαπιμένι μου ἀδελφὶ, κιράτζα Μαριῶρα Φαπριτζένα, τιμίου δοθῇ τὸ ἡς τὴν Βενετίαν ᾿ς τὰ Μουρᾶ.

te-am îngrijit după puterĭ, precum am făcut și acuma, înnainte de a-mĭ sosi scrisórea ta. Anul trecut la . . . . . *(sic)* ale luĭ . . . . . *(sic)*, ți-am trimis 30.000 de aspri, adecă treĭ-ḑecĭ de miĭ, cu Secondo de' Lucari Ragusanul, care e mare negustor la Silistra; îĭ ḑic maĭ mult beizadè și are un frate în Veneția, tovarăș și factor, și acum e un an. Și ți-am trimis și atâtea scrisorĭ și nu mi-aĭ trimis rĕspuns, dacă i-aĭ primit saŭ ba. Și iarășĭ, în Aprilie, ți-am trimis cu vistierul, bărbatul suroreĭ nóstre, alțĭ 10.000 de aspri, adecă ḑece miĭ, și a dat aceștia baíluluĭ, ca să ți-ĭ trimită. Încă și acum un an ți-am trimis 40.000; dĕunăḑĭ, când aŭ venit corăbiile la Constantinopole, am scris fiuluĭ luĭ Domnul Benetto da Gajan o scrisóre, și el o trimite cu cine-va. Și scrie-mĭ dacă i-aĭ primit, și dacă nu i-aĭ primit și aflu, să cercetez unde i-a dat; și dacă i-aĭ primit, să aflu cum i-aĭ luat, și iarășĭ pe urmă, dacă pot saŭ sunt în stare a-țĭ da ceva, voiŭ purtà grijă de tine. Și să nu-mĭ trimițĭ ómeniĭ aceștia și, când voiŭ putea să-țĭ trimit, găsesc eŭ cu cine să-țĭ trimit acele lucrurĭ. Totușĭ, prin ḑisul domn popa Nicolae îțĭ trimit, ca o mică amintire, un bogasiu (1) alb, o plapomă aurie cu marginea de aclaz cârmâziŭ, și un lighén de argint cu ibricul sĕŭ și o bucată de pânză de in, de 25 de coțĭ, ca să-țĭ facĭ cérșafurĭ, și e întrégă și pe ambele părțĭ cu boldurĭ (*it.* guglia?), și două marame pentru față și două marame brodate pentru plapomă, și pe a ta, care mi-aĭ trimis-o, ceea ce face treĭ, și două batiste cu fir și o batistă singură erà fără fir. Și când le veĭ primi și pe acestea, maĭ vin ómenĭ la bail pe fie-care ḑi, și scrie-mĭ, ca să aflăm și despre sănătatea ta. Dacă maĭ întrebĭ despre mirésa ce aĭ trimis luĭ Mihnea-Voevod, e fată de boer localnic și în adevĕr trebuià să fie; și mi-aĭ scris și Domnia-Ta s'o ieaŭ din ném înalt, dar n'a putut să-mĭ vie la socotélă. Să fie bărbatul bun, el cinstesce femeia; pe orĭ-care ar lua-o, va fi Dómnă; numaĭ să dee Dumneḑeŭ să aibă eĭ ḑile și să aibă rugăciunile DomnieĭTale. Nimic alt pentru astăḑĭ, și aniĭ Domnieĭ-Tale fie mulțĭ și frumoșĭ. 27 August 1582 de la Christos.

Și cele ce-țĭ trimit sunt tóte cusute într'o bocceà brodată.

Dacă întrebĭ ce despăgubire i-am dat luĭ popa Nicolae, sunt 2.500 de aspri și un postav și un cal.

(Pe margine.) Și două marame cu fir.

Sora Domnieĭ-Tale: Ecaterina Dómna.

---

(1) Bogasia, it. *boccasino*, erà «o simplă pànză de in», pe care în Orient o făceaŭ subțĭre ca mătasea. V. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au moyen âge*, Leipzig 1886, II, p. 702—3. Nisce socotelĭ din 1603 citéză un «bal bagaziae». Szilágyi, *Monumenta Comitialia regni Transsylvaniae*, V, p. 197. Cf. și Hurmuzaki, II[3], p. 657.

Prea onorateĭ și iubiteĭ mele surorĭ, Dómna Mărióra luĭ Fabrizio, deese cu cinste acésta în Veneția, la Murano.

Secondo de' Lucari va maĭ fi citat în scrisorile nóstre. Cam pe aceeașĭ vreme (1577) trăià la Constantinopole un alt Lucari, Iacob. (1) Colonia ragusană din acest oraș, compusă maĭ ales din bancherĭ, erà fórte numerósă: Gerlach pomenesce pe Gajani, pe Stanga, pe «bĕtrânul Francisc», pe Babali, despre al căruĭ faliment vorbesce maĭ pe larg, pe Brali. (2) În legătură cu Veneția, unde aveaŭ comptuare, eĭ făceaŭ concurență Grecilor, ca mijlocitorĭ comercialĭ în Imperiul turcesc, aĭ căruĭ tributarĭ eraŭ încă din 1416. (3) În Sofia, existà o colonie a lor, destul de numerósă. (4) «Cele maĭ frumóse dughenĭ» din Belgrad eraŭ cele ragusane, carĭ formaŭ o grupă deosebită: coloniștiĭ aveaŭ biserică și, drept predicator, un călugăr catolic. (5) La 1582, un mare numĕr de negustorĭ, carĭ iscălesc slavonesce și italienesce — Ragusaniĭ din Timișóra — cer Papeĭ întemeiarea uneĭ șcóle catolice în acest oraș. (6) Coloniĭ maĭ aveaŭ la Niș, Silistra, Adrianopole. (7) Alăturĭ cu Armeniĭ, Evreiĭ, Sașiĭ și Unguriĭ, ĭĭ vedem arătațĭ ca negustorĭ în țĕrile nóstre la sfîrșitul véculuĭ XVI-lea. (8) Ioan de Marini, de care va fi vorba maĭ departe, luă, cu un compatriot al sĕŭ, Domenico, vămile Moldoveĭ în întreprindere sub Petru Șchiopul. (9)

Poporațiunea Raguseĭ erà de origină slavă; limba care se vorbià de obiceiŭ erà însă, ca pe tótă cósta rĕsăriténă a Adriaticeĭ, italiana. Grecesce sciaŭ ceĭ maĭ mulțĭ Ragusanĭ din causa daraverilor ne-

(1) Gerlach, p. 300[1].

(2) *Ibid.*, p. 46[1], 152[2], 463[1], 478[1], 497.

(3) *Chron. inedită a Ragusei*, München, *Hof- und Staats-Bibl.*, it. 551, p. 289 (f° 21). Cf. Engel, *Gesch. von Ragusa*, passim.

(4) Gerlach, p. 20[1], 92, 520[2]; Crusius, p. 229 (după spusele luĭ Gerlach).

(5) Gerlach, p. 16—17, 529[1].

(6) Fermendžin, *Monumenta Bosniae potissimum ecclesiastica* (în *Mon. Slav. merid.*, publicate de Academia din Agram), p. 320—1.

(7) Gerlach, p. 18[2].

(8) Botero, *op. c.*, p. 96. Sub Rareș numaĭ Turcĭ, Armenĭ și Evreĭ (*Archiva istorică*, I[1], p. 33—4).

(9) *Vatra*, II, p. 262.

gustorescĭ cu Greciĭ; la porțile orașuluĭ chiar stăteà vameșul turc. (1) Așà de privilegiațĭ in ceca ce privesce cunóscerea limbilor, deprinșĭ cu călĕtoriĭ lungĭ și sciutorĭ de obiceiurile maĭ tuturor țĕrilor orientale, spirite dibace, elastice prin practica lor comercială, locuitoriĭ Raguseĭ eraŭ nisce admirabilĭ agențĭ politicĭ. Încă din 1554 corespondența dintre Împĕratul Ferdinand și ambasadoriĭ sĕĭ la Pórtă, Verancsics și Teufenbach, era adusă de Luca și Ioan di Rado și Radu Sorgallo. (2) La 1562 Turciĭ aveaŭ la Curtea Ungarieĭ, ca informator, tot pe un Ragusan. (3) Pe la sfîrșitul secoluluĭ XVI-lea înfine, agențiĭ Imperiuluĭ în Orient eraŭ aprópe numaĭ Ragusanĭ: ast-fel Aloisiu Radibratti (1599—604), Carlo și Gianbattista Magno (1592), Marco Iovan Dobrovniki (1599), Paul Giorgio, Grigorie Ragusanul. (4)

Cât despre căsătoria luĭ Mihnea, întîlnim pentru întâia óră într'o scrisóre din 14 Ianuarie 1584 citat numele dómneĭ Néga (ἡ συζηγός του, ἡ δόμνα Νάγ). Un document datat din Bucurescĭ, 15 Februarie 1587, prin care se acordă mănăstiriĭ Vlatadon 2500 de aspri, menționéză «pe cea de la inimă muma Domnii-mele, Dómna Ecaterina și prea Dómna Domnii mele, Dómna Néga și de inemă fiiu den rodul Domnii mele, tînĕrul Io Radul Voevod». (5) Un altul, din 4 Maiŭ 1589, dăruind o moșie mănăstiriĭ Aninósa, arată că acésta a fost clădită de «Măria Sa și cu Dómna Măriei Sale, Néga». (6) Despre sórta eĭ după turcirea luĭ Mihnea, va fi vorba maĭ departe. E de ajuns să adaug pentru moment, că, la 1600, «Țarița Munteniei, Dómna Néga», dădeà Mitropoli-

(1) Crusius, p. 234.

(2) *Mon. Hung. Hist., Scriptores*, IV (1858), p. 231, 234, 259, 260, 273, 328; Miller, *Epistolae*, p. 61.

(3) Hurmuzaki, II, p. 429.

(4) *Ibid*, III, p. 311, 351—2, 377—8, 394 și urm., p. 397—8, 398—9; IV, p. 221, 295, 327, 386, 441, 455—7; Szamosközy, III, p. 176, 202; *Mon. Hung. Hist.*, XXX, p. 182. Un Giacomo Magni (nu Malini) in 1594. cu agențĭ în Moldova. Hurmuzaki, IV², p. 183—5.

(5) Biblioteca Academieĭ, Doc. $\frac{25}{XIV}$.

(6) Aricescu, *Revista istorică a Archivelor Românieĭ*, no. 1603 (Buzĕŭ 92, 5). Cunosc invinuirile aduse acesteĭ publicațiunĭ (v. *Românul* din 10--2 Octobre 1875, 28-9 Aprilie 1876), dar acésta nu împedecă intrebuințarea eĭ provisorie. Din nenorocire orînduirea actuală a Archivelor fiind alta decât cea din vremea luĭ Aricescu, controlul nu se póte face ușor.

tuluĭ Teofan o cruce de chiparos, lucrată la Athos și îmbrăcată cu argint, aur și petre scumpe, care se vede încă la mănăstirea Obitel Brațcaia, din orașul Chiev. (1)

Plictisit de zăbava și réua-voință a Turcilor, Henric III scrie luĭ Germigny (20 Octobre 1582) să nu se maĭ amestece în afacerea luĭ Cercel. Acesta trebue împedecat chiar de a se întórce în Francia, ceea ce ar fi o mare rușine publică pentru Rege. (2) Totușĭ alte scirĭ din Constantinopole schimbară hotărîrea dintâiŭ a luĭ Henric și, la 25 Decembre, nouĕ scrisorĭ eraŭ adresate Sultanuluĭ pentru sprijinirea luĭ Petru. (3) Un unchiŭ al luĭ Murad, Hagi-pașa și Giafèr, aga Ienicerilor, fusese câștigațĭ împotriva influențeĭ luĭ Sinan, apĕrătorul luĭ Mihnea. (4)

În Iunie 1583, sosì tributul muntén și îndată fu redactat ordinul imperial pentru numirea luĭ Cercel. Ceaușĭ fură trimișĭ pentru a aduce pe Mihnea și pe Pĕtrașcu din Cipru, care trebuià să stea, ca zălog pentru fratele sĕŭ, la Constantinopole. Sultana-mamă și mama Hanuluĭ făcură în zadar o ultimă silință. La 4 Iulie, Petru-Vodă primì cuca de Domn; la 31, fără să-șĭ maĭ aștepte fratele, el sĕrută mâna Sultanuluĭ la Kandili-bași, în Asia, și pornì la 15 August cu un alaiŭ maĭ strălucit decât al beglerbeguluĭ Grecieĭ: «cu trâmbițe, tobe și alte instrumente ale Sultanuluĭ», avĕnd trăsurĭ, suită și 1500 de soldațĭ, pe carĭ-ĭ adunase în Constantinopole. Ómenĭ de aĭ sĕĭ aruncaŭ banĭ măruntĭ poporuluĭ. (5)

La 24 August el ajungeà la Adrianopole, de unde plécă la 3

(1) *Archiva istorică*, I[1], p. 181.

(2) Inedit.

(3) Inedit.

(4) Inedit și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 75.

(5) Inedit; *Dialoghi piacevoli* del sig. Stefano Guazzo (Veneția 1586), 22; *Journ. de Buc.*, no. din 20 și 23 Novembre 1873; Hurmuzaki, IV[2], p. 116-9. Tótă lumea credeà însă, că lucrul e imposibil; ast-fel bailul (v. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 72) și chiar Regele Henric, care ordonă iarășĭ, la 6 Iulie 1583, luĭ Germigny să lase lucrul cum este, căcĭ Turciĭ ișĭ bat joc de el (inedit). — Pĕtrașcu, fratele luĭ Cercel, sosì cu treĭ ḑile înainte de plecarea Domnuluĭ, bolnav, și murì peste puțin: e îngropat la Patriarchie (inedit).

Septembre. La 8 ale aceleiașĭ lunĭ, el se așeză în scaunul domnesc de la Bucurescĭ. (1)

Din 1583, avem maĭ multe scrisorĭ. Întâia, datată din 10 Martie, e adresată de *Mărióra* Ecaterineĭ. (2)

1583, Martie 10, la Veneția.

Află Domnia-Ta cum că baniĭ de la Domnul bail (3) i-am luat, și Dumnedeŭ să-țĭ dee orĭ-și-ce bine, căcĭ am primit ajutor; și ast-fel înainte de tóte mĕ rog luĭ Dumnedeŭ pentru Domnia-Ta. Maĭ află Domnia-Ta, că am dat altă scrisóre, asemenea cu acésta, omuluĭ Domnuluĭ Secondo de' Lucari (4), ca să facă un chip ca Domnia-Ta s'o primescĭ. Te rog iarășĭ pe Domnia-Ta să nu mĕ uițĭ. Din ce te va indreptà Dumnedeŭ să-mĭ trimițĭ, lucrurĭ saŭ banĭ, să nu le maĭ trimițĭ prin bail, căcĭ se zăbovesc mult până le primesc, însă e maĭ bine prin Eduard da Gajano; le voiŭ avé maĭ iute. Așà și scrisorile, să fie în două exemplare: unul cu lucrul ce-mĭ veĭ trimite, și altul în mânile aceluiașĭ Domn Eduard, ca să mi le trimită cu aĭ sĕĭ, când îĭ trimite, și cu óameniĭ unchiuluĭ sĕŭ, Domnul Dominic.

---

(1) Inedit. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 72—3; III, p. 87. Cercel n'a stat cincĭ dile numaĭ la Adrianopole, cum crede Germigny, căcĭ scrisorile sale de mulțumire către familia de Este sunt datate din acest oraș, 24 August (inedit). — Data de 29 August st. v. dată de *An. rom.* e decĭ fórte esactă (p. 276).

(2) 1583, Μαρτίου 10 'ς τὴν Βενετίαν.

Ἠξεῦρε ἡ αὐθεντία σου τῶ πὸς τὰ σταμένα ἐκ τὸν αὐθέντι τῶν μπαήλον τὰ ἔλαβα, καὶ ὁ Θεὸς νά σας δόσῃ κάθε καλὸ, ὅπου ἔλαβα βοήθια, καὶ οὕτος πάντα τὼν Θεὸν παρακαλὸ διά σας. Ἀκόμοι ἠξεῦρε ἡ αὐθεντία σου τῶ πὸς ἔδοσα ἄλοι μία γραφὴ, παρομία τούτι, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ αὐθέντι Σηγγούντο δὲ Λουκάρη, διὰ νὰ κάμοι τρό(πον) νὰ τὴ λάβῃ ἡ αὐθεντία σου. Πάλη θημῶ τἰς αὐθεντία σου νὰ μοὶ μ'ἀλοιισμονήσῃς. Ἀπὸ ἡ τὴ σ'ὠδηγγοίσῃ ὁ Θεός νά μου στήλοις, ἢ πρᾶμα ἢ σταμένα, μοὶ τὰ στέλνῃς πλαίω'ς τὰ χέρια τοῦ μπαήλου, ὥτη ἔχουν μακρὸς ἕως νὰ τὰ λάβο, μόνον ἔνε καλοίτερα ἠς χερὸς τοῦ Ὠδοάρδου ττὰ Γαηὰν· τὰ θέλο ἔχη πλέα γληγγορώτερα. Οὗτος καὶ ἡ γραφὲς νᾶνε δίο χέρια, ἡ μία μὲ τὸ πρᾶμα, ἡ τὴ ἤθελες στήλη, καὶ ἡ ἄλη ἠς τὰ χέρια τοῦ αὐτοῦ Μοίσερ Ὀδωάρδου, νά μου τὲς στέλνῃ μ' ἔδικες τοῦ. ὥπου στέλνη, καὶ τοῦ θίου τοῦ, τοῦ Μίσερ Ντομενίγου. Ἄμ παραγράφο καὶ τήποτα, νά με σιμπαθίσῃς, (ὅ)τι γράφο μὲ θάρος, ὅς δούλη σου καὶ ἀδελφή σοῦ που ἦμε.

Ἤ τινος δόσι ἡ ἀφεντία σου ἀποσταμένα νά μου φέρουν, παράγγελνε τοὺς νά μου τὰ δίδουν παρευθὶς καὶ μήν με μακρένουν.

Δούλη ταπηνὴ καὶ ἀδελφὴ τῆς αὐθεντία σου, Μαριώρα Βαλάργα, ἔκαμα καὶ γράψαν.

(V⁰) † Τῇ ἐκλαμπροτάτῃ κιρᾶς Ἐκατερίνας καὶ κιρία μᾶμα τοῦ ἐκ *(sic)* ἐκλαμπροτάτου αὐθέντι Μίκνου τἰς Βλαχίας, κιρὰ μου τιμοιοτάτι.

Δοθῇ 'ς τὴ Βλαχία. *(Concept.)*

(3) Francesco Morosini.

(4) V. scrisórea precedentă.

Dacă scriŭ cam prea mult, să mĕ erţĭ, căcĭ scriŭ cu îndrăsnélă, ca róba ta şi ca soră ce-ţĭ sunt.

Dacă daĭ Domnia-Ta banĭ cuĭ-va să mi-ĭ aducă, poruncesce-ĭ să mi-ĭ dee pe dată şi să nu mĕ zăbovéscă.

Róbă supusă şi soră a Domnieĭ-Tale, eŭ, Măriórа Vallarga, am făcut şi scris.

† Prea străluciteĭ Dómne Ecaterina şi Dómnă-mamă a prea strălucituluĭ Domn Mihnea al Munteniеĭ, Dómna mea prea onorată. Dee-se în Muntenia.

Cuprinsul eĭ aşéză chronologic cam în acelaşĭ timp cu scrisórea de maĭ sus pe următórea: (1)

(1) Ἐκλα(μ)προτάτι κιρὰ ἀδελφί. Μὲ τὴν παροῦσα ἡ αὐθεντία σου θέλη γρικοίση μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ, πὸς ἦμε γερή. Παρακαλὸν τὰς πάντα τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν νὰ φιλάξῃ εἰς ἠγγήα τὶν αὐθεντία σου, ἀντάμα μὲ τὸν ἐκλαμπρότατον ἀφέντι Μίχνο, ὑὼ σου ἀκριβὸς καὶ αὐθέντης μου ἀνιψιός, καὶ τὶν ἀδελφί μας Λουγγρέτζια καὶ ὁ ἀφέντης ὢ ἄ(ν)δρας τῆς καὶ τὰ πεδία τῆς, ἠοὺς καὶ θιγάτρες, καὶ ἡ ἄ(ν)δρες στοῖς, καὶ ὁ Θεὸς νάς σας φιλάξῃ ὅλους ἠς ἠγγία καὶ χαρά. Τὸν μίναν τῶν Αὐγούστο τὸν ἀπεράσμενον, ἔλαβα ἀπὸ τὶν μεριὰ τῆς Κοσταντινοπόλης μία σου γραφὴ μὲ τον αὐθέντι Κοσταντὴ, ἐδηκός μας ἀκριβῶς γαμπρὸς, ποῦ τὴν ἔδοσε ὁ παπᾶς Νικόλαος, ὁποῦ ἐστάθικαι ἠς τὴν ἀφεντία σου, διὰ νά μοῦ τι στίλῃ ἐδὸ, ἡ ὡπῖα γραφὴ ἦν γραμένοι ἠς τὲς 20 τοῦ Ἠουνίου, ἡ ὁπῖα γραφή μου ἐστάθι ἠς πολὴ χαρὰ, διὰ νὰ μάθο πὸς ἦστε ὅλη γερὴ, ὁποῦ ὁ αὐθέντης ὁ Θεὸς νάς σας φιλάγῃ πάντα. Μὲ τὶν ὁπῖα γραφή μου γράφη ὁ αὐθεντία σου πός μου ἔστηλες μὲ τὸν αὐθέντη Σεγούντο δὲ Λουκάρη, πραματευθὴ καὶ ἄρχον Ῥαουζέος, ὢ ὁπῖος ὡρήζης καὶ ἦτον ἠς τὴν Σιλβήστρια, εἰς τὰ σίνορά σου, ἄσπρα 30.000, ἤγουν τριάντα χηλιάδες, μὲ ὡρδίνια, καὶ αὐτὸς ὁ Λουκάρης νὰ κάμοι νὰ τὰ πλερόσουν ἐδὸ ἠς τὴν Βενετοία εἰ δουλεφτάδες τοῦ, διὰ ὤνομα τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀφεντοία σου, καὶ ἔτζι τόνα ἔλαβα τὴν αὐτὴ γραφή σου, ἔκαμα καὶ ἤβραν τὸν αὐθέντι τῶν Φραντζέσκο Τζουὰν Μάνιο, ἄρχος Ῥαουζέος, δουλευτὶς τοῦ αὐτοῦ Λουκάρη, ὁ ὡπῖος ἴλθεν ἐδῶ εἰς ἐμὲ, ἠς τὸ μοναστίριον, καὶ τοῦ ἐγίρεψα αὐτὰ τὰ σταμένα, καὶ ἡ αὐθεντία σοῦ μου ἔγραψες. Ὡ ὁπῖός μου ἀποκρίθη πὸς ὁ ἀφέντις Σιγούντο δὲ Λουκάρη καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τὸ ἔγραψαν, τὼ πὸς νὰ ἔλθῃ νὰ μ' ἔβρῃ καὶ νά μου πλερόσῃ αὐτὰ τὰ σταμένα ποῦ ἡ αὐθεντία σου μ' ἔγραψες ὥτι μου στέλνης μέτ᾽ἀφτουνοὺς τοῦ Λουκάρη, καὶ ἔτζη ὢ αὐτὸς αὐθέντης Φραντζέσκος τοῦ Τζουὰν Μάνιό μου ἐπλέροσε διὰ ὤνομα τῆς ἐκλαμπρωτάτης αὐθεντία σου τὲς αὐθὲς ἄσπρα χιληάδες τριάντα ὡποῦ μου γράφης ὥτι μας στίλες μὲ τῶν αὐθέντι Σιγούντο δὲ Λουκάρι, διὰ τὰ ὡπῖα σταμένα σου δίδω πολὲς εὐχαριστίες, παρακαλὸν τὰς πάντα τῶν ἀφέντι τῶν Θεὸν νά σας φιλάξῃ ὅλους ἠς εἰγία. Καὶ κατὰ ἀλίθια εἶμουν ἠς πολὴ χρέος, ἠς τώσο καὶ ἡ ἀφεντία σοῦ μου τὰ στίλες μὲ τὸν κερὸ τούτιν τὴν βοήθηα, καὶ ᾽τζη παρακαλὸ τὶν ἀφεντία σου νά σου ἦμε ῥεκουμαντάτη ἡ αὐτὴ Λουκάρη καὶ νὰ τοὺς κάμῃς ἐκίνες τὲς βοηθίες καὶ καλοσίνες ὁποῦ ἡ ἀφεντία σου ἠμπορῆ. Ἡ ὡπῆι ἠβρήσκουντε ἠς τὰ μεριά σου, ὁ λεγόμενος ἀφέντις Σιγούντος καὶ ἀφέντις ὢ κὶρ Ἠιὼν(?), ὁ ἀδελφὸς τοῦ, δὲ Λουκάρη, καὶ γιὰ τὴν ἀλήθια ἀπὸ ᾽κοῖνο που ἐγνόρισα ἐδὸ ἠς τὴν Βενετία πρόηγν ὢ αὐθέντης ὢ Ἠιὼν(?), μὲ τὸν ὁπῖον ἐμήλισα πλίο φωρὲς καὶ ἦν πραματευτάδες καλὴ, ἠς τόσω μεταπαρακαλὸ νὰ τοὺς κάμῃς καλοσίνη, καὶ ἰξεύρο καὶ δι᾽ ἀγαπὴ τὶς ἀδελφί σου τὶς ταπεινὶς δὲν θέλης λίψη νὰ τοὺς βοηθήσις. Καὶ ἀκόμοι, ἂν ἱ αὐθεντία σου ὡρίσῃς νά μου γράψῃς, ἠμπορῆς νά μου τὰ στήλῃς γραφὲς ἀπὸ χηρὸς αὐτούνον τὸν Λουκάρη, καὶ διὰ τὴν ἀλήθια, δὲ θέλουν λίψη νὰ κάμουν νὰ τὲς ἔχω, διὰ τὴ αὐτὴ ποθημοῦν νὰ κάμουν κάθε δούλεψη τὶς αὐθεντία σου καὶ τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντος Μίχνου, ὑιό σου ἀκριβότατος, καὶ ἔτζη ἀκόμοι ἐδὸ ἐποθημάτη

Prea strălucită Dómnă, sora mea. Cu cea de faţă Domnia-Ta veĭ aflà, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, că suntem bine. Rog înainte de tóte pe Domnul Dumneḑeŭ să te păzéscă sănătósă pe Domnia-Ta, împreună cu prea strălucitul Domn Mihnea, fiul tĕŭ cel scump şi Domn nepot al meŭ, şi cu sora nóstră Lucreţia şi cu Domnul bărbatul eĭ şi copiiĭ eĭ, fiĭ şi fete, şi bărbaţiĭ acestora, şi Dumneḑeŭ să vĕ păzéscă pe toţĭ în sănătate şi bucurie. În luna luĭ August trecut, am primit din părţile Constantinopoleĭ o scrisóre a ta, prin Domnul Constantin, scumpul nostru cumnat, pe care a dat-o popa Nicolae, care a fost la Domnia-Ta, ca să-mĭ trimiţĭ ceva aicĭ; care scrisóre erà scrisă la 20 Iunie, care scrisóre mi-a adus multă bucurie,

---

ὁ ἀφέντις ὁ Φραντζέσκος δὲ Τζουάν Μάγνιο, δουλευτής τούς, νά μου κάμοι κάθε καλοσίνη, καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἦμε ἀδελφὴ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀφεντία σου. Ἀκόμοι ἡς τὲς γραφέ σου γράφης μου ἡ ἀφεντία σου ἡς τὲς τρῆς τοῦ Μαγίου μινὸς ὥτη μ' ἔστιλες 'ς τὴ Κοσταντινόπολη ἄσπρα 10.000, ἤγουν δέκα χηληάδες, τὰ ὡπῖα ἡ αὐθεντία σου ἔκαμες καὶ τὰ παράδοσαν τοῦ ἐκλαμπροτάτου Κονταρίνη, μπαήλου, μὲ ὡρδίνια νά μου τὰ πλερόσουν ἐδὸ 'ς τὴ Βενετία, καὶ ἔτζη, ὥταν ἐκαταβοδόθη ἡς τὴν Βενετία ὁ αὐτὸς μπαῆλος, ἔστιλα καὶ γίρεψαν τὰ αὐτὰ σταμένα. Ὁπῖος μπαῆλος ἀποκρίθη καὶ ἀληθηνὰ ὅτη τούτα δόσαν τὰ λεγόμενα σταμένα, διὰ νά μου τὰ παραδόσι ἐδὸ, ὁπῖος ἦνε ὀλίγες ἡμέρες ὅπου ἐκαταβοδόθη ἡς τὴν Βενετία, καὶ ἦπεν ὅτη ἡς τὲς τρὲς ἡμέρες νά μου τὰ δόσι. Καὶ τοῦτον ἶν διὰ μεγάλας δουλίες ὁποῦ ἡ αὐθεντία τοῦ ἔχι νὰ 'ξοφλίσῃ, μάλιστα ὅπου τὸν ἔκαμα ἐκ τοὺς πρότους ὁποῦ κοιβερνοῦν τὴν πολιτία ἐτούτιν. Ὁπῖος ἀφέντις μπαῆλος ἦπεν μὲ πολοὺς ἄρχοντες καὶ μὲ τὸν ἀνιψιὸν τοῦ αὐθέντος Ττομένιγο ττὰ Γαηὰν πολὴ καλὸ διὰ τὴν ἐκλαμπροτάτι σου ἀφεντία καὶ πὸς ἡ αὐθεντία σου ἦνε κερὰ ἡς μέγα κιβέρνιο καὶ ἡς μεγάλες ἐλιημοσίνας, ὁποῦ ἡ αὐθεντία σου κάμνις σεφτογοὺς Γαλατιανοὺς καὶ ἡσκλάβους καὶ ἡσκλάβες, καὶ διὰ τὴν αλίθια ὁ αὐτὸς μπαῆλος δὲν ἔχη χώρταμον νὰ λέγῃ τὲς καλοσίνες τῖς αὐθεντία σου, καὶ ἡ αὐθεντία τοῦ ἔχι νἄρτι καὶ ἡς τὸ μοναστίρη νὰ μ'ἔβρῃ. Ἠξέρε ἡ αὐθεντία σου πὸς πολὴ ἄρχοντες μεγάλη ἐδὸ κρατοῦν με πολὰ ἡς καλὸν καὶ ποθιμοῦν νά μου κάμουν σίδρομοι διὰ τὸ ὥνομα τῖς ἀφεντία σου, διὰ νὰ ἦμεν ἀδελφὴ τιτιανῆς *(sic)* κερᾶς, καθὸς ἦσε ἡ αὐθεντία σου. Ἀκόμι κατόπη ἔλαβα γραφὲς ἐκ τὸν παπᾶ Νικόλλαον, ὁπῖος ἐστάθι εἰς τὴν Βλαχήα διὰ ὄνομά μου, εἰς τὴν αὐθεντία σου καὶ ἐγίρησε ἡς τὴν Κοσταντινόπολι, καὶ ἀκόμι δὲν ἦρθεν ἡς τὴν Βενετία, ὡπῖος μου ἔγραψε πὸς ἐστάθη ἡς τὴ αὐθεντία σου καὶ πὸς ἡ αὐθεντία σου τοῦ ἐμοίλησες καὶ τῶ δόκες νά μου φέροι ἕνα βατζέλη καὶ ἕναν μαστράπα ἀσιμένια καὶ ἕνα πάπλομα χρισῶ καὶ πανία καὶ ἐμπολίες καὶ ἄλα τινα λιανικὰ, διὰ νά μου τὰ φέροι ἐδῶ, ἀμοὶ σταμένα λέγη πὸς δὲν τῷ' δοσες, καὶ ποθιμὸ καθὰ πολὰ τὸ γληγορότερο καὶ ὅπου 'μπορῆ εἰ αὐθεντία σου νά μου γράψις μία γραφὴ καὶ νά μου γράψῃς ὡλο ἐκοῖνο ὁποῦ τῷ' δοσες τοῦ αὐτοῦ παπᾶ Νικόλλα διὰ νά μου τὰ φέροι, τίς σώρτας ἔνε καὶ τὰ σίμια καὶ τὼ ζήγοι καὶ τές σώρτες τ' ἄλα λιανικὰ, διὰ νὰ ἦδω ἄν μου φέρῃ ὅλο ἐκῆνό που τὸ 'δοσες. Ἀκόμοι παρακαλὸ τὶν αὐθεντία σου νά μου στίλῃς, ὥταν ἡμπορέσης, τρίς γούνες, ἤγουν ἔξι κομάτια ἀπὸ μάρτουρη, ἤγουν χρισοκούναδα, ὅς καθὸς ἦταν τὰ τέσαρά που μ' ἔστηλες πρότην που τὸν κομμάτια τέσσαρα, ἀμοὶ δέν μου κάνουν ὀληγότερο ἀπὸ'ξι κομάτια ἡς ἕνα φόρεμα, ἀκόμοι καὶ ἄλλα τόση ἀπὸ ττόση, διὰ νὰ κολήσω ἡς δίο φορέματα, διὰ τὴ τὰ φορέματά μου ἦνε μακρία καὶ πλατῖα, καὶ πάγι πολὴ πρᾶμα διὰ τὸ τόρη καὶ ἐγὸ ἔρχομε 'ς τα γράματα, ἔγινα τώσο παχῖα καὶ, ἄν με θέλες ἠδῆ, ἤθελες θαμάσι· δοξάσμενος ἀφέντις ὁ Θεὸς, ἐπηδὴ ἔτζη θέλη τὰ φορέματά μου ποχοῦν παλιὰ καὶ δουλέμενα ἡς τόσους χρόνους, ποῦ εἶνε ποῦ μου τὰ 'στιλες, καὶ διὰ τὴν ἀλίθια ἔχο χρία καὶ στέλνον τὰς ἡ αὐθεντία σου, ἡμπορὶς νὰ στήλῃς ὑπὸ χηρὸς τὸν λεγόμενον Σιγούνδον καὶ Τζουάνε δὲ Λουκάρη, ἡ ὁπίη ὡλπίζο καὶ στέκουν 'ς τὰ σίνορα τῖς αὐθεντία σου. Καὶ,

fiind-că am aflat, că sunteţĭ toţĭ sănătoşĭ, pe cari Domnul Dumneḑeŭ să vě păzéscă pe toţĭ. Cu care scrisóre îmĭ scriĭ Domnia-Ta, cum că mi-aĭ trimis prin Domnul Secondo de' Lucari, negustor şi nobil din Ragusa, căruia-ĭ eştĭ stăpână, şi se află la Silistra, la hotarele tale, 30.000 de aspri, adecă treĭ-ḑecĭ de miĭ, cu ordin de plată, şi Lucari să facă el a se plăti baniĭ aicĭ la Veneţia, prin agenţiĭ luĭ, pe numele prea străluciteĭ Domnieĭ-Tale, şi ast-fel, când am primit acéstă scrisóre a ta, am căutat de am găsit pe Domnul Francisc al luĭ Zuan Magno, nobil ragusan, agent al aceluĭ Lu-

---

ἄν τή μου τὲς θέλουν (*sic*), στήλη ἐδό. Καὶ ὁ λεγόμενος Τζουάνης Λουκάρης ἐστάθηκα πόσες φορὲς, ὥταν ἦτον ἡς τὶν Βενετία, νά μου 'μιλήσι ἐδὸ ἡς τὸ μοναστίρη, ἀμοὶ παρακαλὸ τὶν αὐθεντία σου κατὰ πολλά. Καὶ, ὅταν μου στέλνις πρᾶμα ἤ σταμένα ἡ αὐθεντία σου, νά μου στέλνις κάθε φορὰ δίο γραφὲς, μίαν ἴς Λοὴς νά μου στέλνῃς, μία μὲ τὸ πρᾶμα ἤ σταμένα καὶ ἡ ἄλη ἀπὸ τὶ μεριὰ τὶς Κοσταντινόπολης, ἀπὸ χηρὸς τοῦ 'Οδοάρδου ττὰ Γαηὰν, καὶ αὐτὸς τὲς θέλη στέλη τοῦ θίου τοῦ, Ττομενίγου, καὶ αὐτὸς ὁ Ττομένιγός μου τὲς θέλη φέρνη ἐδὸ ἡς τὸ μοναστίρη. Καὶ ἔτζη θέλο 'ξέρη τὶν ἀλήθια ἀπὸ κάθε τίποτες, καὶ ἔτζη μεταλέγο τὶς αὐθεντία σου καὶ παρακαλὸ μὴν θελίσις νά με ἀπολίπις, μόνον νά με βοηθήσῃς ἀπὸ 'κοῖνο ὁποῦ φανιστῇ τὶς αὐθεντία σου καὶ, κάνοντας τόσαις ἐλεημοσίνες ἡ αὐθεντία σου, 'ξεύρο, καὶ ἡ αὐθεντία τοῦ δὲ θέλη λίψη νὰ βοηθίσῃς ἀκόμε ἐμένα τὶν ἐδικοί σου μοικρὶν καὶ ἐφτοχὶ ἀδελφὴ, ὅς καθὸς ἔκαμες. Καὶ ἀκόμοι ἡ αὐθεντία σου ἀπὸ καλοσίνη σοῦ μου ἔγραψες νὰ μοί μου λίψις ἀπὸ βοήθια, ἐγὸ ἠβρήσκομε ἐδὸ ἡς τούτον τῷ μαναστέρη ευτοχῶ καὶ χρηαζομένο, ἀμὶ διὰ τὶν ἀλίθια καὶ ὅλες τούτες ἡ καλογρέες καὶ τιμοῦν καὶ μ'ἀγαποῦν καὶ θέλουν τὸ καλό μου, καὶ δὲν κράζουν ἄλες γινέκες κοσμοικὲς, μόνε ἐμένα, καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲν θέλη νὰ στάθουν ἄλες κοσμικὲς παρὰ ἐγὸ, νὰ εὐχαριστίετε ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος νὰ στέκο ἐγὸ διὰ νὰ ἦμαι ἀδελφὴ μιανῆς κερᾶς, καθὸς ἦν ἡ αὐθεντία σου, καὶ ἔνε δέκα χρόνη ἀπεράσμενοι καὶ ἐγὸ ἠβρίσκομε εἰς τὸ λεγόμενον μαναστίροι, καὶ στέκο ἔτζη μαὶ τὴν ταποίνοση καὶ μὲ τὴν ἠπομονὴ, ἀπέρνοντας τὶν ζοή μου τὸ κάληό που ἐγὸ ἠμπορὸ. Ἄλο δὲν ἔχο νὰ ὕπο τὶς αὐθεντία σου, μόνον καὶ παρακαλὸ τῶν αὐθέντι τῶν Θεὸν νά σε φιλάζῃ εἰς ἠγία καὶ ευτιχία καὶ χαρὰ, ἀντάμα μαὶ τῶν ἐκλαμπρότατον αὐθέντη Μοίκνο, υἱόν σου ἀκριβὸν καὶ ἐδικός μου αὐθέντις καὶ ἀνιψιὸς καὶ ἡ κερὰ ἀδελφί μας, εἰ ἀκριβὴ κερὰ Λουγγρέτζια καὶ ὠ αὐθέντις ὠ ἄνδρας τὶς καὶ εἰγὶ τὶς καὶ ἡ θηγατέρες τοὺς καὶ μὲ τοὺς ἄνδρας τοὺς, καὶ ἔτζη εἰς ὅλες μου τὲς προσευχὲς ἀντάμα καὶ ὅλες μου ταῖς καλογράδες εἰς τοῦτο τῷ μαναστίροι καθ' ἑμέρα παρακαλοῦμε τὸν αὐθέντι τῶν Θεὸν καὶ τὴν κηρία θεότοκον Πάρθενον Παναγία γιὰ ὥλους τὶς αὐθεντία σας. Καὶ διὰ τὴν ἀλίθια γληγορότερα νᾶρθῃ ἐμένα θάνατος παρὰ κἀνὺν ἐκ τὶν ἀφεντία σας, διὰ τὴ χορὴς τὶν αὐθεντία σου καὶ τὸν αὐθέντι τῶν ὑώ σου δὲν ἠξεύρο, οὐδὲ ἠμπορὸ νὰ ζῆσο χωρὴς τὴν αὐθεντία σας καὶ τὴ βοήθια σας καὶ, ἀνκαλὰ ἡ κερὰ ἀδελφή μας, κερὰ Λουγγρέτζια, δὲν ἠθέλισε νά με γνορίσῃ διὰ 'δελφὴ ἡς τὸν παπᾶ Νικόλαον, ὁπῖος ἔτζη μο γράψε, καὶ ἠπομονὴ. 'Εγό τιν θέλο καὶ τὶν κράζο διὰ ἀδελφί μου καὶ κερά μου. Καλὰ, καὶ αὐτὴ δὲν θέλη, καὶ παρακαλὸ τὸν αὐθέντη τὸν Θεὸν νὰ τίν ἐβγάλῃ ἐκ τὸν αὐτὸν λογισμὸν καὶ νὰ ἔχι ψιχοπονέσῃ εἰς ἐμένα τὶν ευτοχὶν καὶ διστιχησμένη ἀδελφὴ τὶς· ποῦ με αἴτζη μακρίνη ἐκ τὸ ἕμα μου καὶ ἐκ τὶν πατρίδα μου, χωρὴς κάμμια βοήθια, μόνον ἡ βοήθια τῆς αὐθεντία σου, καὶ φηλὸ τὸ χέρη τὶς αὐθεντία σου καὶ τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀφέντι Μοῖκνο, γλυκοτάτου σου υἱοῦ καὶ αὐθέντις μου ἀνιψιὸς, μ'ὅλους τοὺς ἐπηλήπους. 'Εγὸ δὲν ἐχώρτενά ποτε γράφοντά σου, διὰ τὶ γράφοντά σου ὠληγχερόμε καὶ μου φένεται ὅτη μοιλόμαι τῇ αὐθεντίᾳ σου ἐκλαμπροτάτι.

Havend'io inteso bona relatione de la Manificentia Vostra.

μο (*sic*)

Tanta era la gonfindanza che egli à mostrato. Stato.

(Concept.)

cari, care a venit aicĭ la mine, la mănăstire, şi i-am cerut aceĭ banĭ despre carĭ Domnia-Ta mi-aĭ scris. Care mi-a rĕspuns că Domnul Secondo de' Lucari şi fraţiĭ luĭ i-aŭ vestit să vie să mĕ afle şi să-mĭ plătéscă aceĭ banĭ, ce mi aĭ scris Domnia-Ta că mi-ĭ trimiţĭ prin Lucari, şi ast-fel acel Domn Francisc al luĭ Zuan Magno mi-a plătit, în numele prea străluciteĭ Domnieĭ-Tale, aceĭ 30.000 de aspri, ce scriĭ că mi-aĭ trimis cu Domnul Secondo de' Lucari. Pentru carĭ banĭ îţĭ fac multe mulţumirĭ, rugând înainte de tóte pe Domnul Dumneḑeŭ să vĕ păzéscă pe toţĭ sănătoşĭ. Şi în adevĕr, eram la mare nevoe; de aceia şi Domnia-Ta mi-aĭ trimes la vreme acest ajutor, şi ast-fel te rog pe Domnia-Ta să ocrotescĭ pe aceştĭ Lucari şi să le facĭ acea îndatorire şi acea bunătate ce-ţĭ va sta prin putere Domnieĭ-Tale. Carĭ se află în părţile tale, Domnul Secondo, pomenitul şi Domnul Ioan, fratele luĭ, de' Lucari, şi în adevĕr, după cât am aflat, aicĭ la Veneţia erà maĭ mare (?) Domnul Ioan, cu care am vorbit de maĭ multe-orĭ, şi sunt neguştorĭ bunĭ; de aceea iar te rog să li facĭ bine, şi sciŭ că pentru dragostea suroreĭ tale celeĭ umilite nu veĭ uità să-ĭ ajuţĭ. Şi încă, dacă Domnia-Ta vreĭ să-mĭ scriĭ, poţĭ să trimiţĭ scrisorile prin acel Lucari, şi cu adevĕrat nu vor lipsi să facă să le am, pentru că eĭ doresc să-ţĭ aducă îndatorire Domnieĭ-Tale şi prea strălucituluĭ Domn Mihnea, fiuluĭ tĕŭ prea iubit, şi tot ast-fel aicĭ doresce Domnul Francisc al luĭ Zuan Magno, agentul lor, să-mĭ facă orĭ-ce bine, şi acésta fiind-că sunt soră a prea străluciteĭ Domnieĭ-Tale. Îmĭ maĭ scriĭ, în scrisórea Domnieĭ-Tale de la 3 ale luneĭ Maiŭ, că mi-aĭ trimis la Constantinopole 10.000 de aspri, adecă ḑece miĭ, pe carĭ Domnia-Ta aĭ făcut să-ĭ dee prea străluciteluĭ bail Contarini (1), cu ordine să mi-ĭ plătéscă aicĭ în Veneţia, şi aşà, când a venit la Veneţia acest bail, am trimis de aŭ cerut aceĭ banĭ. Care bail a şi rĕspuns că în adevĕr s'aŭ dat baniĭ pomeniţĭ, ca să mi-i dee aicĭ, care de puţine ḑile a venit la Veneţia şi a spus că în treĭ ḑile mi-ĭ va plăti. Şi acésta era pentru marile afacerĭ, ce are Domnia-luĭ de îndeplinit, maĭ ales că l'aŭ făcut dintre ceĭ dintâiŭ ce cârmuesc statul acesta. Care Domn bail a spus către maĭ mulţĭ Domnĭ şi către nepotul domnuluĭ Dominic da Gajano mult bine despre prea strălucita Ta Domnie şi cum că Domnia-Ta eştĭ Dómnă într'un stat mare şi despre marile pomenĭ ce le facĭ săracilor din Pera şi robilor şi róbelor, şi, cu adevĕrat, acest bail nu se maĭ satură să vorbéscă despre binefacerile Domnieĭ-Tale, şi Domnia-Luĭ are să vie şi la mănăstire să mĕ vadă. Aflà Domnia-Ta, că mulţĭ Domnĭ marĭ mĕ cinstesc mult aicĭ şi doresc să-mĭ facă îndatorirĭ pentru numele Domnieĭ-Tale, fiind-că sunt sora uneĭ Dómne marĭ, cum eştĭ Domnia-Ta. Am maĭ primit după

(1) Polo Contarini, bail până în iarna luĭ 1582.

aceea o scrisóre de la popa Nicolae, care a fost în Muntenia pentru mine la Domnia-Ta și s'a abătut pe la Constantinopole, și încă n'a venit la Veneția; care mi-a scris cum că a fost la Domnia-Ta și că Domnia-Ta aĭ vorbit cu dînsul și i-aĭ dat să-mĭ aducă un lighén și un vas de argint și o plapomă aurie și pânze și învelitorĭ (?) și alte postavurĭ, ca să mi le aducă aicĭ; dar banĭ dice că nu i-aĭ dat, și doresc mult să-mĭ scriĭ o scrisóre, cât maĭ iute și pe ce cale veĭ puté, și să-mĭ spuĭ tot ceea ce aĭ dat acelui popă Nicolae să-mĭ aducă, ce felurĭ sunt și argintul și giuvaerele și ce soiurĭ postavurile, ca să vĕd de-mĭ va aduce tot ce i-aĭ dat. Încă te rog pe Domnia-Ta să-mĭ trimițĭ, când veĭ puté, treĭ blănurĭ saŭ șése bucățĭ de samur saŭ dihor auriŭ, cum eraŭ cele patru, pe carĭ mi le-aĭ trimis înainte, patru bucățĭ; dar să nu fie maĭ puțin de șése bucățĭ pentru o rochie; încă și de douĕ orĭ pe atâta, ca să le cos la un loc pentru douĕ haine, fiind-că hainele mele sunt lungĭ și largĭ și merge materie multă, de óre-ce acuma și eŭ învĕț carte; am ajuns așà de grasă, că dacă m'aĭ vedé, te-aĭ minunà; slavă Domnuluĭ! căcĭ așà vor fi destul de largĭ hainele cele vechĭ și purtate atâția anĭ ce sunt de când mi le-aĭ trimis! Și cu adevĕrat am nevoe și trimete-le Domnia-Ta; poțĭ să le trimețĭ prin disul Secondo și Ioan de' Lucari, carĭ nădăjduesc că sunt la hotarele Domnieĭ-Tale. Și dacă-mĭ trimițĭ ceva, trimite aicĭ. Și disul Ioan de' Lucari a venit de atâtea orĭ, când erà la Veneția, ca să vorbéscă cu mine aicĭ la mănăstire! Însă rog pe Domnia-Ta pentru multe lucrurĭ. Și când îmĭ veĭ trimite Domnia-Ta lucrurĭ saŭ banĭ, trimite-mĭ în fie-care dată douĕ scrisorĭ, una luĭ Lois (Spà) să mi-o trimițĭ, cu lucrul saŭ baniĭ, iar cea-laltă din părțile Constantinopoleĭ, prin Eduard da Gajano, și el o va trimite unchiuluĭ sĕŭ, luĭ Dominic, și Dominic acesta mi-o va aduce aicĭ la mănăstire. Și încă voiŭ sci adevĕrul de la orĭ-ce lucru, și încă dic iarășĭ Domnieĭ-Tale și te rog să nu mĕ uițĭ, să nu mĕ lașĭ, ci sĕ mĕ ajuțĭ din ce veĭ crede Domnia-Ta și, făcĕnd Domnia-Ta atâtea pomenĭ, sciŭ că nu veĭ uità Domnia-Ta să mĕ ajuțĭ și pe mine, supusa ta cea mică și a ta soră sărmană, cum aĭ făcut. Și mi-aĭ maĭ scris Domnia-Ta, din bunătatea ta, că nu mĕ veĭ lăsà fără ajutor; eŭ mĕ aflu aicĭ, în mănăstirea acésta săracă și nevoiașă; însă, ce e drept, aceste călugărițe tóte mĕ cinstesc și mĕ iubesc și vreaŭ binele meŭ, și nu poftesc alte mirene, numaĭ pe mine; și episcopul (1) nu vrea să stee altele afară de mine; și primesce acest episcop să staŭ eŭ, pentru că sunt sora uneĭ Dómne cum ești Domnia-Ta, și sunt dece anĭ încheiațĭ de când staŭ în acéstă mănăstire, și trăesc așa, cu umilință și răbdare, petrecĕndu-mĭ dilele cum pot maĭ bine. Alt n'am să-țĭ spun Domnieĭ-Tale, numaĭ cât rog pe Domnul

(1) Patriarchul de Veneția, episcop al orașuluĭ.

Dumneḑeŭ să te ţie sănătósă şi fericită şi voiósă, împreună cu prea strălucitul Domn Mihnea, fiul tĕŭ cel scump şi Domnul meŭ şi nepot, şi cu Dómna sora nóstră, scumpa Dómnă Lucreţia şi cu Domnul bărbatul eĭ şi fiiĭ eĭ şi fetele eĭ şi cu bărbaţiĭ lor, şi, ast-fel, în tóte rugăciunile mele, împreună cu tóte călugăriţele mele din acéstă mănăstire, rugăm ḑilnic pe Domnul Dumneḑeŭ şi pe Sfînta Fecióră, Născĕtóre de Dumneḑeŭ prea-sfîntă, pentru toţĭ aĭ Domnieĭ-Vóstre. Şi, cu adevĕrat, maĭ degrabă să-mĭ vie mie mórtea decât vre-unuia din Domniile-Vóstre, căcĭ fără de Domnia-Ta şi de Domnul fiul tĕŭ, nu sciŭ, nicĭ pot să trăesc fără Domnia-Vóstră şi ajutorul vostru şi, deşi Dómna sora nóstră, Dómna Lucreţia, n'a vrut să mĕ cunóscă drept soră, faţă cu popa Nicolae, care aşà mi-a scris, — răbdare! Eŭ o vreaŭ şi îĭ ḑic soră a mea şi Dómnă a mea. Bine! şi ea nu vrea. Şi rog pe Dumneḑeŭ s'o scótă din gândul acesta şi să aibă grijă de mine, sărmana şi nenorocita soră a eĭ, care ast-fel mĕ depărtéză de sângele meŭ şi de ţéra mea, fără vre-un ajutor, fără numaĭ ajutorul Domnieĭ-Tale. Şi sĕrut mâna Domnieĭ-Tale şi a prea strălucituluĭ Domn Mihnea, prea dulcele tĕŭ fiŭ şi Domn, nepot al Domnieĭ-Mele, cu toţĭ ceĭ-lalţĭ. Nu m'am săturat vre-odată scriindu-ţĭ, de óre-ce, când îţĭ scriŭ, uit, şi mi se pare că vorbesc cu Domnia-Ta prea strălucită.

A treia scrisóre din 1583 e datată din 30 Iunie—5 Iulie şi e adresată Mărióreĭ de «Banul Mihale», acel Mihalcea, pe care şi stăpânul sĕŭ îl numesce «Michaëlem Banum». (1) Iat'o: (2)

---

(1) Hurmuzaki, III, p. 356.

(2) Τημηοτάτη καὶ χριστηανηκοτάτη καὶ πάσης τημῆς ἀξίας ἀξία καὶ ταιτημημένην Μαδόνα Μαριόραν. Ἐ τὴν ἀφεντήα σου πολὰ προσκηνήματαν. Ἄλον ἔλαβαν τὸ τημίον γρᾶμα τῆς ἀφαιτήα σου μὲ τὴ φρεγάταν τὴν βαινετηκὴν, καὶ ἔλαβα καὶ τὰ 2 βηβλήα, ὁποῦ μου ἔστηλας καὶ εὐχαρηστῶ πολὰ τὴν ἀφεντήα σου καὶ ἤδατο τὸ μ' ἐγράφατε καὶ ἐχάρηκα πολὰν περὴ τὴν ἡγία σας. Ἄλον μου γράφης ἡ ἀφεντήα σου γιὰ τὸ Λουκάρην, πὸς ἔστιλαι 'ς τὴν Βαινετίαν γοῦνας πολὲς ἀπὸ πᾶσα λόγις καὶ ἐπουληθήκασην ἡ γοῦνα ἀπὸ 40 δουκάτα καὶ ἀπὸ 50 ἡ μήα, καὶ ἦνε καὶ ἄνθρωποι ὁποῦ τὸ ξαίρουσην. Ἄλον μου μηνᾶς ἡ ἀφεντήα σου ἂν ἐπορέσο νὰ ἔρτο σοσαυτοῦ 'ς τὴν Βαινετήαν. Τὴ νὰ 'πο τὴν ἀφεντήα σου; Ἐγαποῦναι καὶ ἐγὸ νὰ ἔρτο σοσαυτοῦ, ἀμὲ τὴ νὰ κάμο; Δαὶν ἔχο θαίλυμα ἀπὸ τὸν ἀφέντη μου, ὅτη ἐκῆνο ὁποῦ ἐγίραιβαν, τὸν ἔμβηκα ἐδὸ 'ς τὰ Ῥαούζεν, καὶ τὸν ἔχο φηλακόμενον. Ἄλον νὰ κάμῃς καλὰ ἡ ἀφεντήα σας νὰ βάλεται ἀνθρώπους νὰ καταροτήσουσιν, καὶ τάξαι τοὺς κάμπηον τήποτας, καὶ ἐγὸ νὰ τὰ πλερόσο, ὅτη ἦνε πράματα πολὰν, ἦνε μάλαμα πολὴν, ἦνε μαργαρηντάρη πολὴν, ἀσήμην περησῶς, τζόγο ἀπὸ διαμάνται καὶ ἀπὸ ῥουμπήνα καὶ ἀπὸ σμαράγδι καλὰ, ἦνε μάλαμα ταινήες 10, ἦνε πολὰ πράματα· τὴ νὰ 'πο τὴν ἀφαιτήα σου; Ἦναι βήος περησὸς, ὅτη καὶ ἐδὸ 'ς τὰ Ῥαούζη ἐβρέθηκα τὴ πράματα περησὰ ἀπὸ ἐκῆνα ὁποῦ γιρέβη ὑ τόμηνα, ἡ ἀδελφή σας, ἀμὲ λήπουση ἀκόμα περησὰ πράματα. Ἄλο μου γράφης ἡ ἀφεντία σου νά σου στήλο δουκάτα 150 μὲ τὰς χαρὰς 'ς τὸν ὀρησμό σου, τὸ πρότον ὅπου νὰ ἔνμβρο ἄνθροπον καλὸν, τὰ στέλον γήθελον, ἔνμβρηκαν ἕνα ἄρχον ὁποῦ νὰ ἦνε πραματευτὴς νὰ κάμνῃ τὴ μπραματήα τοῦ αὐτοῦ 'ς τὴ Βαινετήα καὶ νὰ ἔχῃ ἄνθρωπον αὐτοῦ καὶ θέλο τὰ δόκην ἐδὸ 'ς τὰ Ῥαούζη καὶ ἡ ἀφεντήα σου τὰ θέλης πάρην αὐτοῦ· θαίλο κάμην τὸ καλήταιρο ὅπου

Prea onorabileĭ şi prea creştineĭ şi vredniceĭ de orĭ-ce vrednică cinste şi onorateĭ Dómne Măriόra. Multe închinăciunĭ Domnieĭ-Tale. Alta, am primit

---

νὰ ἔπορον, καὶ μὴν ἔχαιται ἔνηα. Ἄλον μου μηνᾶς ἡ ἀφαιτία σου τὸ πὸς ἔρκεται ἕνα καράβη ἀπὸ τὴ Βαινετήαν καὶ ἔχη μέσα ῥοῦχα τοῦ Σεγοῦτο Λουκάρη, καὶ τὰ ἔχουση ἧς ἄλον οὗ ὄνομα γραμένων, ἆνε καλὰ ἡ ἀφεντήα σου ὁποῦ μου τὸ ἐμήνησας. Μόνο ἂς ἔρτῃ τὸ καράβη νὰ τὸ ἦδι μὲ τὰ μάτηά μου· καὶ ἀπ ᾽εκὴ ξαῖρον ἐγὸ νὰ σητηχάνο μὲ τῆς Ἀραουζέους. Ἄλον παρακαλὸν τὴν ἀφαιτήα σου νὰ᾽ δις νὰ ἐξαιτάξῃς αὐτοῦ ᾽ς τὴν Βαινετήαν τὴ πράματα ἐπουληθήκαση ἀπὸ τοῦ Σεγοῦτο Λουκάρην; ὅτι ὖνε πολὰ πράματα, δαὶν ἦνε μόναχα γούνας, ἀμὲ ἦνε καὶ μάλαμα, ἀσήμην, μαργαρηντάρη, ῥοῦχα ἀπὸ σηρασερήα, ἦνε πολὰ ἀκρηβὰ πράματαν καὶ ᾽δετε καὶ ἡ ἀφεντήα σας ῥοτήσεται, ἐξετάξαιτε τῆς τὰ ἔπηραι καὶ πὸς ἐπουλυθήκαση καὶ ἧς ἐπῆον πάκον τὰ ἐδόκασιν καὶ τὰ ἐπουληθύ(κ)ασην καὶ νά μου στήλαιτε γράμα πολὰ, παρακαλὸν τὴν ἀφεντήα σου, ὅτη θαίλῃ καλοφανῆ πολὰν τῆς τόμηνας, τῆς ἀδελφῆ σας, καὶ τοῦ ἀνηψιοῦ σας, τοῦ ἀφέντος τοῦ Μήχνο Βοηβόδαν. Ἄλον ἀντάνα τὰ *(bis)* μπράματα δαὶν ἦνε μόνο τῆς ἀδελφῆ σας, τῆς τόμηνας, ἀμὲ ἦνε καὶ τῆς ἀφαιτήα σου· καὶ ἦνε τὸ δίκεον νὰ ᾽δις ἡ ἀφαιτήα σου νὰ ῥοτήσαιτε τὴ πράματα ἐπουληθήκαση καὶ ἂν ἦνε καὶ ἄλα πράματα ἀπὸ τοῦ Λουκάριν αὐτοῦ, καὶ νά μου στήλαιτε ἀπηλογίαν μὲ τὸ πρότον τὸ ἐγληγορόται-ρον ὁποῦ νὰ ἐπορῆται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ μου θαίλη φέρη τὴ γραφὴ ἂς ἦνε μπηστέμαινος, νά μου τὴν αἰφαίρῃ ᾽ς τὰ χέρηα τὰ ἐδικά μου, νὰ μὴ λάχῃ καὶ πέσῃν ἧς κἀνενοῦ Ἀραουζαίου χέρηαν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ μου θαίλη φέρην τὸ γράμα τῆς ἀφεντήα σου, θαίλη ἔχη τὸ πε-βαιράγιο τοῦ ἀπὸ τὰ ᾽μένα, καὶ γιὰ τὰ σταμένα ὁποῦ μου μηνᾶς ἡ ἀφαιτήα σου, μὴν αἶχις ἔνηαν, καὶ μὲ ἄλον πασάστζηον θέλη ἔχη ὁ ἀφεντήα σου ἀπηλογία, γιὰ πεδὸ νά σας τὰ στήλον, γίνα κάμω νὰ τὰ πάραιτε αὐτοῦ ἧσε κἀνένα πάγκο, καὶ παρακαλὸν τὴν ἀφαιτήα σου νά μου στή-λῃς τὰ ὀνόματα τὸ σηγουραδόρον τοῦ Λουκάρης. Ὀχὴ ἄλον καὶ ὁ Θεός μὲ τὴν ἀφεντήα σας, καὶ νά σας ἔμβρις ἡ γραφή μου ἐν ἠγίᾳ καὶ χαρὰν. 1583, παρ' τὸ Οὔλης (*sic*) ᾽ς τὴ 30.

Μπάνω Μηχάλης καὶ ἄρκος τοῦ ἀφέντος τοῦ Μήχνο Βωηβόδα τῆς Μεγάλης Οὐκροβλαχήα γράφο καὶ προσκηνῶ ἐν τὸ Ἀραούζῃ, καὶ παρακαλὸν τὴν ἀφεντήα σου ἀπὸ τὰ μπράματα ὁποῦ ᾽πουληθήκαση αὐτοῦ, νὰ ᾽δις νὰ ᾽ξαμηνάρῃς μαρτηρούς, καὶ τοὺς μαρτηροὺς νὰ τὴ σηκόσῃς ἀπὸ τὴν καστζηλαρήα καὶ ἡ γραφὴ ὁποῦ νά μου στήλαιτε, ἂς ἦνε βουλομένη ἀπὸ τὸν καστζηλαίρη καὶ παρακαλό σε, τὸ πλὴ ἐγληγορόταιρον ὁποῦ νὰ ἐπορέσαιται, νά μου στήλαιτε ῥεσπόστα· ὅτη πληρώταιρον ἦνε γιὰ τὴν ἀφεντίαν σου, ὅτη ὁ Λουκάρης ἐπήα σαι ἀρνήσην καὶ λαίγι πὸς δαὶν ἔστηλαι αὐτῶς ῥοῦχα ᾽ς τὴ Βαινετήαν, μηδαὶ τὰ ῥοῦ(χα) ὁποῦ ἔρκουται ἦνε ἐδηκά του, καὶ δαὶν ἠξαίρη τήπωτας ἀπὸ αὐτανά, ὁποῦ γράφης ἡ ἀφαιτήα σου, καὶ ἐγὸ ἀπατεχαίνω στζαούση τοῦ Μεγάλου Ἀφαίτος καθ'ημέραν, γιὰ τοῦ Λουκάρη τὴν ὑπόθαιστην, καὶ κάμε ἡ ἀφαιτήα σου τὸ ἐ-γληγορόταιρον ὅπου νὰ ἐπορῆτε νὰ στήλαιτε γράμα μὲ ἀπόφαση καλή.

† Ὥρησας ἡ ἀφεντήα σου νά σου στήλον ἑκατὸν πένητα δουκάτα καὶ ἀκοῦ ὅπου ἦμβρηκα ἐδὸ ᾽ς τὰ Ῥαούζη καὶ ἔδοκα ἐδὸν ἐδὸ ᾽ς τὰ *(bis)* Ῥαούζη τάλαιλαν 150, ἤγου ἑκατὸν πένηταν, νὰ πά-ρῃς αὐτοῦ ἡ ἀφαιτήα σου, ἀπὸ τὸν Μήσερ Μαρήνο ἐς Τζούνηον ταὶ Ἀτραία ταὶ Πόπουλη, κατὰ πὸς γράφη ἡ λαίταιραν ταὶ κάπιον, καὶ νὰ δόκῃ τῆς ἀφαιτήα σου γιὰ ἕνα τάλαιρον λόμβρας 6, σώλδια 2, καὶ νὰ ξαίρῃς ἡ ἀφαιτήα σου τὸ πὸς ἦρται στζαούση τοῦ Μεγάλου Ἀφέντος καὶ ἤμεσται ᾽ς τὸ κήνημα, καὶ, ἂ στήλῃς γράμα ἡ ἀφαιτήα σου, στήλαι τὸ ᾽ς τὴν Βλαχήαν, καὶ ἧς τὰ Ῥαούζη μὴ στήλῃς τήποτας. Ἰούλιον ᾽ς τῆς 5, ὅπου ἔδοκα τὰ γρόσα, 1583.

(V°) Al molta reverenda in Christo monicha D. Mariora, all monaster di Santo Mafio a Murano, in Vinettia, overamente in mano di Messer Alovise Spata, che tiene botecha di pani in Rialto a Vinettia. A Vinettia.

† Εἰς τὰς τημήας χῆρας τῆς Μαδόνα Μαρηόρας, ὁποῦ στέκη ᾽ς τὼ μοναστήρη τοῦ Σάντου Μα-φήου ἐκ τὰ Μουράν, γίνα τὸ δόκουση τοῦ Μήσερ Ἀληβήζη Σπὰ καὶ ἦνε καὶ πραματευτὴς καὶ στέκη ᾽ς τὸ Ῥηάλτο.

onorata scrisóre a Domnieĭ-Tale cu fregata venețiană, și am luat și cele două cărțĭ ce mi-aĭ trimis, și mulțumesc mult Domnieĭ-Tale, și am aflat ceea ce mi-aĭ scris și m'am bucurat de sănătatea ta. Alta, îmĭ scriĭ Domnia-Ta despre Lucari, cum că a trimis la Veneția multe blănĭ de tot felul și s'aŭ vîndut blana de la 40 de galbenĭ și de la 50 (în sus), și sunt și ómenĭ carĭ sciŭ acéstа. Alta, îmĭ poruncescĭ Domnia-Ta, dacă voiŭ puté, să vin și eŭ la Veneția. Ce să-țĭ spun Domnieĭ-Tale? Mi-ar fi plăcut și mie să vin acolo, dar ce să fac? N'am voe de la Domnul meŭ, căcĭ acel pe care-l căutam, l'am găsit aicĭ la Ragusa și-l am sub pază. Însă să facĭ

Iată și traducerea italiană a bucățiĭ:

Informacion della caera (sic) de' Zorzi.

Magnifica et cristianissima, de ogni grandeza degna et onoratta madona Mariora, alla Signoria Vostra pur asai me arecomando; ò recevuto letera dela Signoria Vostra con la fregata veniciana, et hò recevuto li dui libri che me avè mandà et ne regracio pur asai la Signoria Vostra, et hò visto la vostra letera et hò abuto grandissimo a piacer de la salute vostra, et me avè scrito per el Lucari, come à mandà in Venecia le fodre de ogni sorte et se à venduto la fodra di 40 a 50 l'una et l'è anche omeni che sà; altro me scrive la Signoria Vostra, si è posibille, che vegna là in Venecia; che vole che diga alla Signoria Vostra? Aveva piaser anche mi grandissimo a venir fina là. Che far? Non posso, perchè non hò ordene dal mio Signor, perchè quel che chercheva l'ò cavà quà in Raguxi et l'ò messo in prison; (vorava che) s'avessi ben la Signoria Vostra a meter omeni a domandar et si podesse prometerge qual chossa, che io li pagerò, perchè l'è pur asai facultà in le sue man, come ori asai, et perle asai, et pur asai zoie, come diamanti et rubini, smeraldi, cadene diexe d'oro, et pur asai roba, che non sò che dir alla Signoria Vostra; pur asai richezza, et anche quà a Raguxi se acata pur asai robba anchora. Altro me scrivesti la Signoria Vostra che vi mandasse ducati 150 de bona voia et al comando vostro; con primo omo da ben che troverò, vi manderò, over caterò qualche zentilomo che sia marcadante, che abia omo in Venecia et ge li darò qui a Raguxi, et la Signoria Vostra li averà là, et varderò a far il melgio che potrò et non abie fastidio alcun; (anche) anchora me scrivesti la Signoria Vostra che vien una nave da Venecia, che à robba del Lucari, che l'è per consegnar in altro nome; ne regracio la Signoria Vostra che me avè avisatto; purchè vegna la nave a veder con li mii ochii et poi lasa far a mi con li Raguxei; prego la Signoria Vostra a recerchar là in Venecia che robbe è stà vendue del Lucari; non ge xè nome le fodre, mà ge xè ori et zoie asai et pani d'oro, che era in presio grande, et vardaretti la Signoria Vostra a recerchar et intender chi li a tollti, et comodo è stà vendudi, chi li à conpradi et comodo l'abudo i soldi, in banco o a contadi, et di questo a mandarmi letera; prego la Signoria Vostra che abia letera, perchè averà grandenissimo a piacer vostra sorella, domna, et el vostro nevodo, Signor Michno Vaivoda, perchè 'ste robbe non hè nome dela vostra sorella domna, mà ge xè anche dela Signoria Vostra, et per questo bisogna riguardar et domandar che robbe è stà vendude et, si ge xè anche robbe de 'Lucari (qui a) li a Venecia, a mandarmi resposta con el primo, più presto che sia posibille, et l'omo che me porterà la letera, che

bine Domnia-Ta să puĭ ómenĭ să cerceteze și poțĭ să le făgăduescĭ câte cevà și eŭ să le plătesc, căcĭ sunt multe lucrurĭ, sunt multe aurăriĭ, sunt multe mărgăritare, argint e fórte mult, giuvaere cu diamante și rubine și smaragde frumóse, și sunt 10 lanțurĭ de aur, sunt multe lucrurĭ. Ce să-țĭ spun Domnieĭ-Tale? E o avere mare, căcĭ și aicĭ la Ragusa s'aŭ găsit lucrurĭ multe, din cele ce le caută Dómna, sora ta, dar lipsesc încă fórte multe lucrurĭ. Alta, îmĭ scriĭ Domnia-Ta să-țĭ trimit 150.

---

sia omo da ben, che me daga in le mie man, per non intrar in man de qualche altro Raguxeo, et l'omo che mi porterà, ge pagerò il suo beverazzo, et, per i soldi che me scrive la Signoria Vostra, non abie fastidio alcuno; con altro pasazo ve avixerò ove manderò, over ne farò letera che ve pagerà là, et prego la Signoria Vostra che me manda lo nome del agiente del Lucari. Non altro per ora; Dio sia con la Signoria Vostra, et che vi trovi la mia in sanità et alegrezza. Adì 30 Zugno 1583. Bano Mihalli et zintillò del signor Michno Vaivoda del gran Ogarovalachia, scrivo et fazzo reverenzia da Raguxi, et prego la Signoria Vostra che varde le robbe, che si à vendude là, de catarme testimonii et xaminarli et mandar le copie de quà, et la letera che me mande, che sia bolada dala bolla, et prego la Signoria Vostra più presto che poderette a mandarmi resposta, perchè più hè per la Signoria Vostra, perchè el Lucari la deniga et dixe, come non l'à mandà niente de robba in Venecia, nianche non hà mandà nisun, nianche quelle robbe, che niente non hè soe et non sà niente de quello che me havè scritto la Signoria Vostra, et spetto un chiaus del Gran-Signor de ora in ora, per la causa de'sto Lucari, et fè la Signoria Vostra, più presto che sia posibelle, che me mande la fede con xaminacion. Me avè comandà la Signoria Vostra che ve mandesse ducati 150 et hi ò dai et ò cattà in quest' ora in Raguxi et hò dà a Raguxi toleri 150, cioè cento e cinquanta, a recever là la Signoria Vostra da messer Marin et Zugno de Andrea de' Baballi, secondo che scrive la letera, et a dar per ogni tolero lire 6, soldi 2, et sapie la Signoria Vostra, come l'è zonto el chiaus del Gran-Signor et son per partir et, si vole scriver letera, mandella in Valachia, et quà a Raguxi non me mande altro. Adì 5 Luio, che hò dà hi toleri, 1583

(V°)	3	10	10
	$1^1/_2$	5	
	—	—	—
	57	17	

Formento monta ducati 178.

Mexi 5, zorni 5; finirà adì 5 Marzo 1584.

173
1
———
172
103
5 $1^1/_2$
210
17
———

Fino adì 5 Marzo 1584.

Formento stera sette, mancho lire 8, monta ducati 17, lire 2. Sono per mexi cinque, zorni 5, finirà adì 5 Marzo 1584.

Se die far de recever de'altri ducati 20, oltra quelli; tutto finirà come di sopra.

de galbenĭ după plac, la ordinul tĕŭ; îĭ voiŭ trimite cu cel dintâiŭ om bun ce voiŭ găsì; dè aş aflà un nobil care să fie negustor, să şĭ pórte negoţul luĭ în Veneţia şi să aibă un agent acolo! Şi-ĭ voiŭ plăti aicĭ, în Ragusa, iar Domnia-Ta veĭ avé baniĭ acolo; voiŭ face cât de bine îmĭ va fi cu putinţă, şi să n'aibĭ grijă. Alta, îmĭ vestescĭ Domnia-Ta că vine o corabie din Veneţia şi are în ea postavurĭ de ale luĭ Secondo de' Lucari şi le aŭ scrise pe un alt nume; să fiĭ sănătósă Domnia-Ta, care mi-aĭ dat de scire! Numaĭ să vie corabia să o vĕd cu ochiĭ, şi de acolo sciŭ eŭ cum să vorbesc cu Ragusaniĭ. Alta, te rog pe Domnia-Ta să cercetezĭ acolo la Veneţia ce lucrurĭ s'aŭ vîndut de Secondo de' Lucari, căcĭ sunt multe lucrurĭ; nu sunt numaĭ blănĭ, ci sunt şi aurăriĭ, argint, mărgăritare, postavurĭ de aur; sunt multe lucrurĭ scumpe; şi veḑĭ şi Domnia-Ta de întrébă, cercetéză, cine le-a luat şi cum s'aŭ vîndut şi la ce bancă le-aŭ dat şi s'aŭ vîndut; şi trimite-mĭ multe scrisorĭ, te rog pe Domnia-Ta, căcĭ va fi fórte cu plăcere Dómneĭ, suroreĭ tale, şi nepotuluĭ tĕŭ, Domnuluĭ Mihnea-Voevod. Alta, aceste lucrurĭ nu sunt numaĭ ale suroriĭ tale, Dómna, ci sunt şi ale Domnieĭ-Tale, şi e drept să veḑĭ Domnia-Ta, să întrebĭ ce lucrurĭ s'aŭ vîndut şi dacă sunt şi alte lucrurĭ de ale luĭ Lucari acolo, şi să-mĭ trimiţĭ socotélă cu cea maĭ mare grabă ce se póte, şi omul care-mĭ va aduce scrisórea să fie de încredere, ca să mi-o dea în mânile mele, pentru ca să nu se întîmple să cadă în mânile unuĭ Ragusan; şi omul ce-mĭ va aduce scrisórea Domnieĭ-Tale va avé de la mine bacşiş, şi în privinţa banilor, despre carĭ îmĭ vorbescĭ Domnia-Ta, să n'aibĭ grijă, şi cu alt curier veĭ avé Domnia-Ta socotélă, de aceea, ţi-ĭ voiŭ trimite de aicĭ, ca să fac să-ĭ aĭ acolo prin vre-o bancă, şi te rog pe Domnia-Ta să-mĭ trimiţĭ numele chezaşilor luĭ Lucari. Nimic alt, şi Dumneḑeŭ cu Domnia-Ta. Şi să te afle scrisórea mea în sănĕtate şi bucurie. 1583, Iulie *(sic)* 30.

Eŭ, Banul Mihali şi boer al Domnuluĭ Mihnea-Voevod al Mareĭ-Ungro-Vlachiĭ, scriŭ şi mĕ închin, la Ragusa, şi te rog pe Domnia-Ta, ca pentru lucrurile ce s'aŭ vîndut acolo, să veḑĭ să cercetezĭ marturĭ, şi marturiĭ să-ĭ ieĭ de la cancelariŭ, şi scrisórea ce-mĭ veĭ scrie să fie pecetluită de cancelariŭ; şi te rog să-mĭ trimiţĭ cât veĭ puté maĭ iute rĕspuns, căcĭ e maĭ mult pentru Domnia-Ta, de óre-ce Lucari a pus să te tăgăduiască şi spune că nicĭ n'a trimis postavurĭ la Veneţia, nicĭ postavurile ce vin nu sunt ale sale şi că nu scie nimic despre cele ce le scriĭ Domnia-Ta; şi eŭ aştept ceauş de la Sultanul în fie-care ḑi pentru afacerea luĭ Lucari; şi trimete Domnia-Ta cât poţĭ maĭ repede scrisórea, cu o hotărîre de judecată bună.

† Aĭ cerut Domnia-Ta să-ţĭ trimit 150 de galbenĭ, şi află că i-am găsit aicĭ la Ragusa, şi am dat aicĭ la Ragusa 150 de talerĭ, adecă o sută cincĭ-ḑecĭ, ca să-ĭ ieĭ acolo Domnia-Ta de la Domnia-Lor Marino şi Zuan di Andrea

de' Babali (1), cum scrie scrisórea de schimb, şi să-ţĭ dea Domnieĭ-Tale pentru un taler şése lire doĭ *soldi*, şi să sciĭ Domnia-Ta, cum că a venit ceauş de la Sultanul şi suntem gata de plecare, şi dacă trimiţĭ scrisóre Domnia-Ta, trimite-o în Muntenia, şi la Ragusa nu trimite nimic. 5 Iulie, când am dat baniĭ, 1583.

În onoratele mânĭ ale Dómneĭ Mărióra, care stă la mănăstirea Sf. Mateiŭ din Murano; să se dee luĭ Domnul Aloise Spà; e şi negustor şi stă la Rialto.

Următórea scrisóre pórtă şi ea data de 5 Iulie 1583: (2)

Prea onorată Dómnă Mărióră. Multe salutărĭ Domnieĭ-Tale, şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, suntem bine, cu voia Domnuluĭ şi a Domnieĭ-Tale. Alta, dacă întrebĭ Domnia-Ta despre sănătatea Dómneĭ, suroriĭ tale, şi a Domnuluĭ Mihnea-Voevod, sunt bine, slavă Domnuluĭ. Alta, află Domnia-Ta, cum că a venit un ceauş de la Sultanul, ca să iea pe Secondo de' Lucari să-l ducă la Mihnea-Voevod, ca să-şĭ dea sémă pentru lucrurile pe carĭ le cere Mihnea-Voevod, şi veḑĭ Domnia-Ta acolo în Veneţia, ce lucrurĭ a trimes Secondo de' Lucari şi cum le-a vîndut; fă-le catastih şi scrie-le anume, şi dacă poţĭ, pune şi martur în scrisóre, şi veḑĭ de trimite scrisórea cât maĭ iute poţĭ în Muntenia, Dómneĭ, surorii tale. Alta,

(1) Asupra unuĭ Babali din Ragusa, «mare negustor în Pera», care dă faliment, păgubind şi pe Ungnad, în 1579, v. maĭ sus, p. 37 şi Gerlach, p. 463[1].

(2) Τημηοτάτη μαδόνα Μαρηόραν. 'Σ τὴν ἀφαιντήα σου πολὰ προσκηνήματα, καὶ ἂν ἐροτᾷς καὶ περὴ ἐμᾶς, καλὸς ἔχομεν μαιτ' ὀρηζηκὸν τοῦ ἀφαίντος μου καὶ τῆς ἀφεντήα σου. Ἄλον ἀρατᾷς *(sic)* ἡ ἀφαιντήα σου παιρὴ τὴν ἡγίαν τῆς τόμηνας, τῆς ἀδελφή σας, καὶ τοῦ ἀφέντος τοῦ Μίχνου Βοηβώδαν, καλὸς ἔχουσην μὲ χάρης Θεοῦ. Ἄλον νὰ 'ξαίρῃς ἡ ἀφεντήα σου τὸ πὸς ἤρται στζαούση τοῦ Μαιγάλου 'Αφέντος νὰ πάρῃ τὸν Σεγούντον Λουκάρη, νὰ τὸν ἐπάγι 'ς τὸ Μῆχνο Βοηβώδαν, νὰ δόκῃ τὸ λογαρηασμὸ τοῦ γιὰ τὰ μπράματα ὁποῦ τοῦ γιρέβη ὁ Μῆχνο Βοηβώδας καὶ δι' ἄς ἡ ἀφεντήα σου νὰ' δητε νὰ σαυτοῦ 'ς τὴ Βαινετήαν τὴ μπράματα ἤστηλαι ὁ Σεγούντου Λουκάρις αὐτοῦ 'ς τὴν Βαιναιτήαν καὶ πὸς τὰ ἐπούλησε, κάμε τὰ κατάστηχον καὶ γρᾶψαι τὰ κατὰ ὄνωμα καὶ ἂν ἐπωραίσεται, βάλαιτε καὶ μαρτηρὸ μέσα 'ς τὴν γραφὴν καὶ 'δετε νὰ στήλαιται τὸ γράμα τὸ ἐγληγορόταιρον ὁποῦ νὰ ἐπορῆτε 'ς τὴν Βλαχίαν 'ς τὴν τόμηνα 'ς τὴν ἀδελφή σας. Ἄλον μου ἐμήνησας ἡ ἀφεντήα σου νά σου στήλον δουκάτα 150, καὶ ἄκου' ὅπου σταίλον τῆς ἀφαιντήα σου τάλαιραν 150 καὶ ἦνε ὁ ἄνθρωπος μαίσαν 'ς τὴν λαίταιραν τὲ κάπηον, νὰ δόκῃ τῆς ἀφαιντήα σου γιὰ τὸ τάλαιρον μοναῖδα βαινετηκὴ λήβρας 6, σώλδια 2, καὶ γίραιψαι νὰ τὰ πάρῃς τὴν ὧραν ὅπου νὰ 'δῃς τὴν γραφή μου. 1583 'Ηούληον 'ς τὴ 5, ὅπου ἔδοκα τὰ γρόσηαν. Ὄγη ἄλον, καὶ Θεὸς μαὶ τὴν ἀφαιντήα σου. Μὴ[σερ] Μηχαὴλ Πήστζηον ἀπὸ τὴ Χήον.

(V°) † Εἰς τὰς τημήας χῆρας τῆς καιρήα Μαρηόρας, ὁποῦ στέκι 'ς τὼ μοναστήρη τοῦ Σάντου Μαφήου ἐκ τὰ Μουρὰν, γίνα τὸ [δό]κουση τοῦ Μήσερ ['Αλ]βήζια Σπὰ, ὁποῦ [στέκει] 'ς τὸ Ῥηάρτον καὶ ἦνε καὶ πραματευτὴς 'ς τὸ στζόχο.

Ala molta reverenda in Christo monicha, D. Mariora, al monasterio di Santo-Mafio a Murano, in Vinettia, o veramente in mano di M. Alovise Spata, merchante di pani, che tiene la botecha in [Ri]alto, a Vinettia.

A Vinettia.

mi-aĭ poruncit Domnia-Ta să-țĭ trimit 150 de galbenĭ, și află că ți-am trimis Domnieĭ-Tale 150 de talerĭ, și este un om, cu o scrisóre de schimb, care să dea Domnieĭ-Tale pentru fie-ce taler șése lire doĭ *soldi*, banĭ venețienĭ. Și cată să-ĭ primescĭ în césul când veĭ vedé scrisórea mea. Iulie în 5, 1583, când am dat banïĭ.

Nimic alta și Dumnedeŭ cu Domnia-Ta.

Domnul Mihail Pisțion din Chios.

În onoratele mânĭ ale Dómneĭ Măriória, care stă la mănăstirea Sf. Mateiŭ din Murano; să se dea Domnuluĭ Alvise Spà, care stă la Rialto și e negustor de postavurĭ.

Ultima scrisóre din acest an e adresată Ecaterineĭ de Măriόra: (1)

Prea strălucita Dómnă și soră a mea. Înainte ți-am scris alte două scrisorĭ ale mele, pe carĭ ți le-am trimis, una cu Secondo de' Lucari, alta

(1) Ἐκλαμπροτάτι κιρά καὶ ἀδελφί μου.

† Προόην σου ἔγραψα ἄλαις μου δίο, ταῖς ὁπίαις ταῖς ἔστιλα τὴ μία ὑπὸ χειρὸς τοῦ Σιγόνδο δὶ Λουκάρι, τὴν ἄλι ἡπὸ χειρὸς τοῦ ἐκλαμπροτάτου μπαήλου Κονταρίνι, τὴν ὁπία τὴν ἔστιλε τῆς εὐγενία σου ἀπὸ τὴν μέριά τῖς Κοσταντινόπολις. Εἰς ταῖς ὁπίαις γραφαῖς ἐδίδα ἡδίσι τῖς εὐγενία σου τὸ πὸς ἔλαβα ἐκ τὸν ἐκλαμπρότατον μπαῆλον Κονταρίνι ταῖς δέκα χιλιάδες τὰ ἄσπρα, ὁποῦ μου ἔστιλε ἡ εὐγενία σου ἡπὸ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτου μπαήλου, καὶ ἐπερίλαβα καὶ ἡπὸ χειρὸς τοῦ κὺρ Φραντζήσκου δὲ Τζουάνι Μάγνο, Ῥαγουζέο, δουλευτὶς ἐδὸ εἰς Βενετία τοῦ Σιγόνδο δὲ Λουκάρι καὶ ἀδελφὸς, ταῖς τριάντα χιλιάδες τὰ ἄσπρα ὁποῦ μου ἔγραψες ὅτι ἔδοσες τοῦ αὐτοῦ Λουκάρη διὰ νά μου τὰ πλερόσην ἐδὸ εἰς Βενετία, διὰ τὰ ὁπῖα σταμένα σου δίδο πολαῖς εὐχαριστίες καὶ παρακαλὸ τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν νά σου χαρίσι κάθεν καλό. Ἀκόμι ἔμαθα ἐκ τὸν αὐτὸν μπαῆλον τὴν μεγάλι καὶ καλὶ κιβέρνισι εἰς τοὺς τότους *(sic)* τῖς ἀφεντία σου· οὗτος πάλιν παρακαλὸ τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν νὰ ἔν εἰς κάθεν σου βοήθια, ἡρινικὰ καὶ ἀσκανδάλιστα. Ἀκόμι ὁ αὐτὸς μπαῆλος ἦπεν ταῖς μεγάλαις ἐλεημοσίναις ποῦ κάμνι ἡ εὐγενία σου εἰς τοὺς Γαλατιανοὺς τοὺς ἐπτοχοὺς, καὶ βέβεα ἡ δήναμις τοῦ Θεοῦ θέλι σου δόσυ κάθεν βοήθια. Διὰ τὸ αὐτό σε παρακαλὸ νά μου κάμις καὶ ἐμὲν μερτικὸ ἐκ ταῖς αὐταῖς ἐλεημοσίναις, ποῦ ἦμε ταπινί σου ἀδελφὶ ἠγαπιτὶ καὶ διστιχί. Τί σου τάσο ὅς ἐκήνι ποῦ σου ἦμε; ὅτι ἐκ τὰ σταμένα ὁποῦ ἔλαβα ἐκ τὸν Ῥαγουζέον ἐπλέροσα κᾶπια χρέη μου, ποῦ ἐξοδίασα καθιμερνούσιο, καὶ ἔτζι ὅταν ἦρθα 'ς τὸ τέλος εἰς αὐτά, πρὸ τὰς δύναμις τοῦ Θεοῦ, δεύτερο ἡ εὐγενία σου μοῦ' στιλες ἐκῆνα ποῦ μου ἔδοσεν ὁ μπαῆλος, καὶ ἔτζι παραπερνὸν τὰς τούτην μου τὴν ζοή, καὶ ἔτζι παρακαλὸ τὴν εὐγενία σου νὰ μήν μου λίψις, διὰ νὰ ἠμπορέσο νὰ περάσο, ὅστε ὁ Θεὸς θέλι νά με ἀφίσι εἰς τὸν κόσμον ἐτοῦτον, καὶ ὅστε ὅπου ζιὸ νὰ ἠμπορὸ νὰ παρακαλὸ τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν διὰ τὴν εὐγενία σου, ὅς καθ[ίσῃ] τὸ χρέη μου, λαβένοντας καλοσίνι ἐκ τὴν εὐγενία σου, καὶ τόσο πλίο τὸ κάμιο μὲ τὴν καρδία, διὰ νά μου ἦσε κυρὰ καὶ ἀδελφὴ ἠγαπιτί. Οὗτος πάλην μεταλέγο καὶ παρακαλό σε μὲ πρότον ποῦ νὰ ἔν μόδος ποῦ νἄχις ἄνθρωπον, νὰ ἔν εὐχαριστιμένι ἡ εὐγενία σου διὰ τοὺς ἠκτιρμοὺς τοῦ ἀφέντι τοῦ Χριστοῦ, νά μου κάμις μία καλὶ ἐλεημοσήνι, νά μου στίλις ἄσπρα χιλιάδες πένηντα, διὰ τὶ ἔτζι ἀπὸ ὀλίγα ὀλίγα δὲν σονόην *(sic)* τὰ δεύτερα καὶ τὰ πρότα ἔν 'ξοδιάσμενα. Καὶ ἀκόμι καὶ μέλλε διὰ τί; διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ τὴν μεγαλιότιτά σου δὲν ἔν τιμὶ καὶ ἐγὸ ποῦ ἦμε ἀδελφί σου νὰ κάμο χρέη εἰς τὴν Βενετία. Δι' αὐτὸ πάλην μεταλέγο καὶ παρακαλὸ νὰ μήν μοο λίψις, διὰ νὰ μὴν πάγο ἡπὸ χειρὸς κἀνενοῦ. Ἀκόμι ἤξευρε ἡ εὐγενία σου πὸς ἐκ τὸν παπᾶ Νικόλα ἔλαβα μίαν γραφὶ, εἰς τὴν ὁπῖα μου γράφι πὸς ἐστάθι εἰς τὴν εὐγενία σου καὶ ἔγραψέ μου καὶ καπῖα λιανικὰ ποῦ τοῦ ἔδοσες νά μου φέρι, ἀμὴ ἀκόμι

cu prea strălucitul bail Contarini, pe care ţi-am trimis-o Domnieĭ-Tale din părţile Constantinopoleĭ. În carĭ scrisorĭ ţi-am făcut cunoscut Domnieĭ-Tale, că am luat de la prea strălucitul bail Contarini cele 10.000 de aspri (1), pe carĭ mi le-aĭ trimis Domnia-Ta prin acel prea strălucit bail, şi am primit şi cu Domnul Francisc al luĭ Zuan Magno din Ragusa, agent aicĭ la Veneţia al luĭ Secondo de' Lucari şi frate, cele 30.000 de aspri ce mi-aĭ scris că le-aĭ dat aceluĭ Lucari, ca să mi le plătéscă aicĭ în Veneţia (2); pentru carĭ banĭ îţĭ mulţumesc fórte şi rog pe Domnul Dumneḑeŭ să-ţĭ dea orĭ-ce bine. Am maĭ aflat de la dînsul, de la bail, marea şi buna cârmuire din ţéra Domnieĭ-Tale: aşà că din noŭ mĕ rog luĭ Dumneḑeŭ să-ţĭ fie în orĭ-ce ajutor, [ca să fiĭ] sănătósă şi voiósă. Mi-a maĭ spus bailul acesta

αὐτὸς δὲν ἦρθε 'ς τὴν Βενετία, οὐδὲ τὰ λιανικά μου ἔστιλε, τὸν ὁπῖον παπᾶ τὸν καρτεροῦμε ἐκ τὴν Κοσταντινόπολι. Καὶ ἔτζι λέγο πάλην τῖς εὐγενία σου, ὅταν μου στέλνις τίποτα, γράφε μου κάθεν πράμα τί μου στέλνις ἀπὸ ἕνα ἕνα, καὶ γράψε μου καὶ τί ἔδοσες τοῦ αὐτοῦ παπᾶ Νικόλα νά μου φέρι ἀπὸ ἕνα ἕνα ἤ τι ἔν, διὰ νὰ ἠξέρο ἄν μου φέρι τὰ ὅλα ἤ τι ἡ εὐγενία σου τοῦ ἐπαράδοσες· καὶ ἔτζι ἡ εὐγενία σοῦ μου στίλις ἤ σταμένα ἤ πράματα, νὰ τοῦ δόσις καὶ μία γραφὶ καὶ νὰ κάμις καὶ ἄλαις δίο ὁμίαις γραφαῖς καὶ νά μου ταῖς στίλις ἀπὸ δίο χέρια, καὶ, ἄν ἱ εὐγενία σου θελίσι νά μου στίλι σταμένα ἤ ἄλο, ἠμπορῖς νά μου τὰ στίλις ὑπὸ χειρὸς τοῦ Μίσερ 'Οδοάρδου δὰ Γαγίαν, καὶ βέβεα αὐτὸς δὲν θέλι λίψι, καὶ ἔν καὶ σιγούρα, καὶ ἐκ τοὺς Γαγιανοὺς αὐτοὺς δὲν ἠμπορὸ νὰ ἦπο παρὰ εὐχαριστία ἐξ αὐτοὺς, τὶ ἔν καλὶ ἄνθρωποι, καὶ ἔτζι τὸς κρατοῦν ἐδὸ τοὺς αὐτοὺς Γαγιανοὺς, ὁποῦ ὁ Θεὸς νἆν εἰς βοήθια τοὺς. Καὶ οὕτος ἠπὸ χειρὸς τοῦ κὺρ 'Οδοάρτου δὰ Γαγιὰν, ἠοῦ τοῦ Μίσερ Μπενέτου, ὁπῖος ἶν εἰς Κοσταντινόπολι, ἔν πολὰ καλὰ, καὶ ἐκῆνο ὁποῦ μου στίλις, θέλι ἦστε σιγούρο, καὶ δὲν θέλι χαθῖ. 'Ακόμι ἔγραψέ μου ὁ αὐτὸς παπᾶ Νικόλαος πὸς ἐγένονταν χαρὰ'ς τὸ σαράγι σου διὰ νὰ μάθις λόγον κενούριον διὰ τὸν ἀδελφόν μας Τζανέτο, καὶ ἔτζι σε παρακαλὸ νά με κάμις νὰ μάθο ποῦ ἠβρίσκετε. 'Ακόμι ἔγραψέ μου ὁ αὐτὸς παπᾶ Νικόλας πὸς ἦπιγεν καὶ ἦβρε καὶ τὴν ἀδελφὶ μας Λουγρέτζια, τῖς ὁπίας τῖς ἔστιλα μία μου γραφὶ, διὰ νὰ τὴν χερετίσο καὶ νὰ τῖς δόσο ἠδίσι πὸς ἠβρίσκομε, ἡ ὁποία ἀποκρίθι πὸς δὲν ἔχη ἀδελφὶ ἄλι παρὰ τὴν εὐγενία σου· εἰς τὸ ὁπῖο τόσ'ἐθαυμάστικα πολὰ, ποῦ ἀρνίθι τὸ ἇμα τῖς τὸ καθολικὸ, ἐπιδὶ ὅλαις ἐγενίθιμαν ἀπὸ μία καθολικὴ μάνα. Καὶ τοῦτο θέλι τὸ κάμνι διὰ τὶ ἦμε εὐτοχί, δέν με καταδέχετε. Καὶ ἠπομονὴ ἐν ἀνάγγι. Εἰς τόσαις καλοτίχαις νὰ ἔν καὶ μία κακοριζίκι, καὶ ἡ τίχις ἡ κακὶ ἔγγιξεν ἐμὲν εὐτοχὶ καὶ ἔξο ἐκ τοὺ δικούς μου καὶ ἐκ τὴν πατρίδα μου. Λογίασε, ἀκριβί μου κιρὰ καὶ ἀδελφὶ, τὸ παράπονο ποῦ ἔκαμα ἀπάνου εἰς τὰ λόγια αὐτὰ, ὅπου δὲν διὰ μέραις δέκα πέντε ἀέναος τὰ μάτια μου ἐστάθικον δίο βρίσις, ὁποῦ ποτε δὲν ἔπαυσαν κλέγοντας; Καὶ οὕτος ἠμπορὸ νὰ ἦπο, δὲν ἔχο ἄλον εἰς τὸν κόσμον, μόνον τὴν δήναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐγενία σου καὶ τὸν ἐκλαμπρότατον ἠόν σου καὶ ἀφέντις μου ἀνιψιὸς, καὶ οὕτος μεταλέγο διὰ τοὺς ἠκτιρμοὺς τοῦ Χριστοῦ νὰν μήν με ἀπαρνιθῆς, ὅς καθὸς πάντα εἰς γραφὴ σου μου ἔταξες ἀπὸ καλοσίνη σου, διὰ τὶ τὸ ἐπίλιπο τῖς ζοῆς μου νὰ ἠμπορήσι νὰ περάσι μὲ εὐλάβια εἰς προσευχαῖς, παρακαλὸν τὰς πάντα τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν διὰ τὴν εὐγενία σου καὶ διὰ τὸν ἐκλαμπρότατον ἠόν σου. Καὶ παρακαλὸ τὴν χάριν καὶ δήναμιν τοῦ ἀφέντος τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κυρία Παρθένον, κυρὰ Παναγία, νά σας δόσι χάρι, γλικιτάτι ἀφεντία, ἀντάμα μὲ τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἠοῦ σου καὶ ἀφέντις μου ἀνιψιὸς, τοῦ ὁπίου νὰ τοῦ ἦμε παραδομένι διὰ πάντοτες, οὕτος καὶ τῖς εὐγενία σου κυρά μου ἀδελφί. Καὶ πολὰ χερετὸ καὶ φιλὸ τὸ χέρι τῖς εὐγενία σου καὶ τοῦ ἐκλαμπρο-

(1) Cele două scrisorĭ sunt decĭ cele de pe p. 40 (unde e vorba prin urmare de fostul bail Contarini) şi p. 41-6.

(2) V. p. 36, 43-4.

despre marile pomenĭ ce le facĭ Domnia-Ta săracilor din Pera, şi sigur că puterea luĭ Dumnedeŭ îţĭ va da orĭ-ce ajutor. De aceea te rog, să mĕ facĭ părtaşă la aceste pomenĭ şi pe mine, care sunt umilita ta soră iubitóre şi nenorocită. Ce să-ţĭ spun, ca aceea ce-ţĭ sunt? Că din baniĭ ce i-am luat de la Ragusan (1) am plătit şi nisce datoriĭ ale mele, i-am cheltuit pe fie-care di, şi ast-fel, când i-am mântuit, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ mi-aĭ trimis Domnia-Ta a doua óră ceĭ ce mi i-a dat bailul; şi aşà îmĭ petrec acéstă viéţă a mea, şi aşà mĕ rog Domnieĭ-Tale să nu mĕ laşĭ, în cât să pot aflà că Dumnedeŭ vrea să mĕ părăséscă pe lumea acésta; şi să pot rugà pe Domnul Dumnedeŭ, cât voiŭ trăi, pentru Domnia-Ta, care să vadă nevoia mea [şi], primind bine-facerĭ de la Domnia-Ta, să facĭ acésta cu atât maĭ din inimă, căcĭ îmĭ eştĭ Dómnă şi soră iubită. Ast-fel, iarăşĭ mĕ întorc şi te rog, cu cel dintâiŭ chip ce va fi ca să aĭ un om, să bine-voescĭ

τάτου ἠοῦ σου καὶ ἀφέντη μου ἀνιψιοῦ, ὁμίος καὶ τὶς ἀδελφί μας Λουγρέτζιας, ἀνκαλὰ καὶ δὲν θέλι νά με ἐγνορίσι διὰ ἀδελφί, καὶ ὅλα τὶς τὰ πεδιὰ, ἠοὺς καὶ θιγαταίραις, καὶ ἄνδρες τοὺς, ἀκόμι καὶ τὸν ἀφέντι τὸν γαμπρό μας. Καὶ οὗτος πάλην παρακαλὸ τὸν ἀφέντι τὸν Θεὸν καὶ τὴν κιρία θεοτόκον, καὶ θέλο παρακαλῆ ὅστε ζιῶ εἰς ὅλαις μου ταῖς προσευχαῖς, καὶ κάμνο καὶ παρακαλοῦν καὶ ὅλαις μου ἡ καλογριαῖς νά σας φιλάξι καὶ νά σας ἀκουλουθίσῃ ὅλους εἰς ἠγίαν καὶ ἠρινικὴν ἀφεντία, ἡ ὁπίαις καλογριαῖς πολὰ χερετοῦν σας καλὰ καὶ δέν σας ἐγνόριζουν, ἀμὶ ἀγαποῦν σας διὰ ὄνομά μου καὶ διὰ τὸ καλὸ τὸ ὄνομα ποῦ ἔχῃ ἄκουσμα τὶς εὐγενία σου. Καὶ διὰ τὴν ἀλήθεια ὁ μπαῆλος Κονταρίνις ἦπε καὶ λέγι τὸ πολὶ καλὸ διὰ τὴν εὐγενία σου καὶ διὰ τὸν ἐκλαμπρότατον ἠόν σου, ὁμίος ἦπε καὶ ὁ εὐγενικὸς σεκρετάριος τοῦ Σουράντζου (şters: τούτου νέου μπαΐλου) ἐδῶ εἰς τὸ μοναστίρι, ὁπῖος ἔν ὀλίγος καιρὸς ποῦ ἦρθε ἐκ τὴν Κοσταντινόπολι ἐδὸ εἰς Βενετία διὰ ν'ἀροστίσῃ εἰς τὴν Σοφία, καὶ ἦρθε ἐδὸ εἰς τὸ μοναστίρι καί με ἦβρε ὁ αὐτὸς εὐγενικὸς σεκρετάριος καὶ πολά με ἐκαλοκάρδισεν, λέγοντάς μου τὴν πολὶν γνόσι καὶ τὸ καλὸ κιβέρνο ποῦ ἡ ἀφεντία σου κάμνις καὶ ἔχῃ καὶ τὸ καλὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἠοῦ σου. Καὶ οὗτος πάλην φιλὸ τὸ χέρι σου, ἀντάμα μὲ τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἠοῦ σου καὶ ἀφέντις μου ἀνιψιός. Ἐδὸ καὶ ἡμέραις ἦρθε ἐδὸ εἰς μοναστίρι καί με ἦβρε καὶ ἕνας καλόγερος, ὁπῖος ἦρθε ἐκ τὸ Ῥαγούζι καὶ ἦπε μου ἀπὸ Παρτιενοῦ Ἀποστολὰ τὸ Ῥάσου, ποῦ ἔν εἰς Ῥαγοῦζι, τὸ πὸς ὁ Σιγόνδο δὶ Λουκάρις ἔφυγε ἐκ τὰ σίνορά σου με' τριάντα χιλιάδες φλορία, πράματα καὶ ἄλο, ὁπῖος Λουκάρις ἔν εἰς φιλακὴν 'ς τὸ Ῥαγοῦζι καὶ ἀπὸ'κῆνο ὁποῦ λὲν ἡ Ῥαγουζέη ἐδὸ εἰς Βενετία λὲν πὸς θέλις πλεροθῖ. Καὶ βέβεα ἔκαμεν ὁς ἄτιχος ἄνθρωπος. Καὶ ἐρότισέ με ἄν ἐγὸ ἔλαβα τὰ σταμένα ὁποῦ μου ἔστιλες μὲ τὸν αὐτὸν Λουκάρι, ἐγὸ διὰ νὰ γράψο τοῦ αὐτοῦ Ἀποστολὰ τὸ Ῥάσου εἰς Ῥαγούζι τὸ πὸς τὰ ἔλαβα ἀπὸ τὸν Φραντζέσκο δὶ Τζουὰν Μάγνο, δουλευτὶς ἐδὸ εἰς Βενετία τοῦ αὐτοῦ Λουκάρη. Καὶ ἔτζι τοῦ ἔστιλα τὴν γραφὶ μὲ δίο βιβλία ῥομεηκὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀποστολὰ τὸ Ῥάσου εἰς Ῥαγοῦζι. Ἤξευρε ἡ εὐγενία σου τὸ πὸς ἡ γοῦνες ἀπὸ τὸ ῥίσον καὶ σαμούρι καὶ χρισοκούναδα, ὁποῦ ἦπιρε ὁ αὐτὸς Λουκάρις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀφεντία σας, ἦρθεν ἐδὸ εἰς Βενετία καὶ δὲν ἠμποροῦν ἀπουληθοῦν, ἀμὶ ἀπὸ'κῆνο ποῦ ἔμαθα, τὰ ἔστιλαν ὀπίσο. Παρακαλὸ τὸν Θεὸν νά σας ἐλευθερόσι ἀπὸ τιούτους ἀτίχους ἀνθρώπους. Καὶ διὰ τὴν ὅραν ἄλον οὐκ ἔχο. Κύριος ὁ Θεὸς νά σας πιήσι πολιχρονίους.

† Λούλι ταπινὶ καὶ ἀδελφί σου μικρὶ, Μαριόρα Βαλάργα Φαμπριτζιάνα.

† 1583, Ἰουλίου 25 'ς τὴν Βενετίαν.

Ἤγουν χιλίους πεντακοσίους ὀγδοῦντα *(sic)* τρῖς, Ἰουλίου δέκα πέντε, εἰς Βενετίαν.

Ἐκ τὸν Ἅγιον Ματθέο 'ς τὰ Μορὰν.

(Concept.)

(1) Secondo de' Lucari.

Domnia-Ta, pentru numele luĭ Christos, să-mĭ facĭ o pomană bună, să-mĭ trimiţĭ 50.000 de aspri, de óre-ce aşà cu ţîra nu ajungeaŭ baniĭ de-aĭ doilea şi ceĭ dintâiŭ eraŭ cheltuiţĭ. Şi încă de ce maĭ trebue? Pentru numele tĕŭ şi pentru mărirea ta n'ar fi frumos ca eŭ, care sunt sora ta, să trăesc în lipsă la Veneţia. De aceea, iarăşĭ mĕ întorc şi mĕ rog să nu mĕ laşĭ, ca să nu cad în mâna cuĭ-va. Maĭ află Domnia-Ta, că de la popa Nicolae am primit o scrisóre, în care-mĭ spune că a fost la Domnia-Ta şi mi-a scris şi despre câte-va postavurĭ, pe care i le-aĭ dat să mi le aducă, însă el n'a venit încă la Veneţia, nicĭ nu mi-a trimis postavurile; pe care popă îl aştept din Constantinopole. (1) Şi iarăşĭ îţĭ ḑic Domnieĭ-Tale, dacă-mĭ trimiţĭ cevà, însémnă-mĭ unul câte unul lucrurile ce-mĭ trimiţĭ, şi scrie-mĭ şi ce aĭ dat aceluĭ popă Nicolae să-mĭ aducă, unul câte unul ce erà, ca să sciŭ de-mĭ va aduce tóte câte i le-aĭ dat Domnia-Ta, şi încă, atuncĭ când veĭ trimite Domnia-Ta lucrurĭ saŭ banĭ, să daĭ şi o scrisóre şi să facĭ şi alte douĕ scrisorĭ asemenea, şi să mi le trimiţĭ prin douĕ căĭ (2) şi, dacă Domnia-Ta veĭ voì să-mĭ trimiţĭ banĭ saŭ alt cevà, poţĭ să-mĭ trimiţĭ prin Domnul Eduard da Gajan (3), şi sigur că nu va lipsi, şi fiĭ şi încredinţată; şi despre Gajani nu-ţĭ pot spune decât mulţumire despre dînşiĭ, carĭ sunt ómenĭ bunĭ, şi ast-fel îĭ socóte lumea aicĭ pe Gajani, Dumneḑeŭ fie-le într'ajutor. Şi aşà, prin Domnul Eduard da Gajan, fiul Domnuluĭ Benetto, care erà la Constantinopole (4), ar fi fórte bine, şi ceca ce-mĭ veĭ trimite, veĭ fi sigură că nu se va perde. Mi-a maĭ scris ḑisul popă Nicolae, că a fost veselie în palatul tĕŭ, pentru că aĭ primit veste nouă despre fratele meŭ Zanetto, şi ast-fel mĕ rog de Domnia-Ta să mĕ facĭ să aflu, unde se găsesce. Mi-a maĭ scris acel popă Nicolae, cum că a mers şi a găsit şi pe sora mea Lucreţia, căreia i-am trimis o scrisóre a mea ca s'o salut şi ca să-ĭ daŭ de scire cum mĕ aflu; care a rĕspuns, că n'are altă soră decât pe Domnia-Ta, de care lucru mult m'am mirat, cum de a tăgăduit sângele eĭ catolic, de óre-ce tóte ne-am născut din aceeaşĭ mamă catolică! Şi o face acésta pentru că sunt săracă, nu catadicsesce. Şi răbdare în nevoe! Pe lângă atâtea fericite, să fie şi o nenorocită; şi sórta cea rea m'a lovit pe mine săraca, departe şi de aĭ meĭ şi de ţéra mea. Gândesce-te, scumpa mea Dómnă şi soră, ce supĕrare a venit asupră-mĭ de la vorbele acestea, căcĭ cincĭ-spre-ḑece ḑile necurmat ochiĭ meĭ n'aŭ fost óre douĕ isvóre, că n'aŭ maĭ stat de plâns? Şi aşà pot să ḑic că n'am alt pe lume fără numaĭ puterea luĭ Dumneḑeŭ şi pe Domnia-Ta şi pe fiul tĕŭ

(1) V. şi p. 45.
(2) V. şi p. 40.
(3) V. *ibidem*.
(4) V. p. 10.

prea strălucit şi al meŭ Domn nepot; şi ast-fel iarăşĭ mĕ întorc şi te rog pentru numele luĭ Christos, să nu mĕ tăgăduescĭ, precum mi-aĭ înşirat tóte în scrisórea ta, din bunătatea ce aĭ, pentru ca să pot petrece, cât voiŭ maĭ trăi, cu evlavie în rugăciune, rugând înainte de tóte pe Domnul Dumnedeŭ pentru Domnia-Ta şi pentru prea strălucitul tĕŭ fiŭ. Şi mĕ rog de mila şi puterea Domnuluĭ Dumnedeŭ şi de Sfînta Fecióră, să-ţĭ dea îndurare şi prea dulce domnie, împreună cu prea strălucitul tĕŭ fiŭ şi Domn, nepot al meŭ, căruia să-ĭ fiŭ robită pentru tot-deauna, aşà şi Domnieĭ-Tale, Dómnă soră a mea. Şi mult te salut şi sărut mânile Domnieĭ-Tale şi ale prea strălucituluĭ tĕŭ fiŭ şi Domn nepot al meŭ, de asemenea şi ale suroreĭ mele Lucreţia, deşi nu vreà să mĕ recunóscă drept soră, şi ale tuturor copiilor eĭ, fiĭ şi fete, şi bărbaţilor lor şi Domnuluĭ cumnatuluĭ meŭ, de asemenea. Şi ast-fel mĕ rog iarăşĭ Domnuluĭ Dumnedeŭ şi Sfinteĭ Fecióre şi mĕ voiŭ rugà cât voiŭ trăi, în tóte rugăciunile mele, şi pun să se róge şi tóte călugăriţele mele, ca să vĕ păzéscă şi să vĕ ţie pe toţĭ în sănătate şi domnie pacĭnică; care călugăriţe mult vĕ salută, deşi nu vĕ cunosc, dar vĕ iubesc pentru hatîrul meŭ şi pentru numele cel bun pe care-l aĭ Domnia-Ta. Şi cu adevĕrat, bailul Contarini a spus şi spune mult bine despre Domnia-Ta şi despre prea strălucitul tĕŭ fiŭ; tot aşà a spus şi nobilul secretar al luĭ, Soranzo (1), (bailul cel noŭ) aicea în mănăstire, care de puţină vreme a sosit din Constantinopole la Veneţia, acolea, pentru că s'a îmbolnăvit la Sofia; şi a venit aicĭ la mănăstire şi m'a găsit nobilul secretar şi m'a bucurat mult, spuindu-mĭ multa înţelepciune a ta şi buna cârmuire ce o facĭ Domnia-Ta şi o aĭ şi numele cel bun al prea strălucituluĭ tĕŭ fiŭ. Şi aşà iar îţĭ sărut mâna, împreună cu prea strălucitul tĕŭ fiŭ şi Domn, nepot al meŭ. Acum câte-va dile a venit aicĭ la mănăstire şi m'a găsit şi un călugăr, care a venit din Ragusa şi a spus din partea luĭ Parteno Apostolo de Raso (?), care e la Ragusa, cum că Secondo de' Lucari a fugit de la graniţa ta cu 30.000 de galbenĭ în lucrurĭ şi altele; care Lucari e la închisóre în Ragusa, şi că din ceea ce aŭ Ragusaniĭ aicea la Veneţia, aĭ voi să se plătéscă. Şi de sigur a ajuns un nenorocit. Şi m'aĭ întrebat de am primit baniĭ ce mi-aĭ trimis cu disul Lucari (2), [pentru ca atuncĭ] eŭ să scriŭ aceluĭ Apostol de Raso, la Ragusa, cum că i-am luat de la Francisc de Zuan Magno, agent aicĭ la Veneţia al disuluĭ Lucari. Şi aşà

(1) Literal ar fi «al luĭ Soranzo» (fără virgulă). Bail a fost însă până în 1585 tot Morosini şi atuncĭ nu l'a înlocuit Soranzo, ci Lorenzo Bernardo. Cancelar al baiIuluĭ din Germania în 1604 erà însă un Soranzo, Francisc. Kovachich, *Scriptores rerum hungaricarum minores*, II, Buda 1798, p. 432. Aicĭ însă cred că e vorba de Lazaro Soranzo, autorul cărţeĭ «*L'Ottomano*», apărută în 1598, la Ferrara.

(2) V. p. 36, 53.

i-am trimis scrisórea, cu douě cărțĭ grecescĭ, luĭ Apostolo da Raso, în Ragusa. (1) Să sciĭ Domnia-Ta că blănile de rîs și samur și de dihor auriŭ, pe carĭ le-a luat pomenitul Lucari de acolo de la Domnia-Ta, aŭ sosit aicĭ la Veneția, dar nu s'aŭ putut vinde, ci după cât am aflat, le-aŭ trimis înapoĭ. Mě rog Domnuluĭ Dumneḑeŭ să te scape de niște ómenĭ nenorocițĭ ca aceștia. Și n'am alt pentru acuma. Domnul Dumneḑeŭ dee-țĭ mulțĭ anĭ.

A ta umilită róbă și soră mică, Mărioara Vallarga, a luĭ Fabrizio.

1583 Iulie 15, în Veneția, adecă o mie cincĭ sute opt-ḑecĭ și treĭ, Iulie cincĭ spre-ḑece, în Veneția. — Din S. Mateiŭ în Murano.

Mihnea sosise în Constantinopole la 28 Iulie: aicĭ stătù câte va ḑile, păzit de ceauș, pentru a rěspunde la învinuirile ce i s'ar fi adus împotrivă. Cercel stăruià ca rivalul sěŭ învins să fie trimis tocmaĭ la Chios, unde nu se obicĭnuià să se exileze Domniĭ. (2) La 10 August, mazilul plecă, împreună cu mamă-sa și tîněra Dómnă Néga, la Rodos. (3) Datoria sa de 140 de miĭ de scuḑĭ, 70 de poverĭ de aspri, trecù în séma nouluĭ numit. (4)

Insula Rodos, locuită de o destul de rară poporațiune grécă, decimată de cutremure dese, erà sub autoritatea unuĭ beiŭ. Orașul însușĭ, stațiune navală, cu o pază permanentă de vre-o șépte galere, adăpostià numaĭ Turcĭ și câțĭ-va Evreĭ. Erà mic, dar aveà ziduri bune, din vremea Ioaniților, cu turnurĭ vechĭ de ale cavalerilor și case frumóse. Latiniĭ posedaŭ biserica Sfîntuluĭ Ioan și Greciĭ o mitropolie. (5)

Aicĭ se găsià familia domnéscă la trimiterea următóreĭ interesante scrisorĭ: (6)

(1) Numele nu e pomenit aiurea. E curios însă că Banul Mihalcea declară că a primit el cărțile (v. p. 48).

(2) «Lieu non accoustumé pour semblable effect.» Inedit. Cf. Gerlach, p. 359-60. V. și Hurmuzaki, III, p. 87. Se citéză aicĭ și *fiul* luĭ Mihnea, ceea ce pare a fi o greșélă (ceĭ doĭ Radu sunt născuțĭ după acéstă dată.

(3) Inedit.

(4) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 74.

(5) Crusius, p. 301; Gerlach, p. 319[2], 349[2], 350[1].

(6) Τῇ εὐγενεστάτῃ καὶ τιμιοτάτῃ καὶ πεφιλημένη μου ἀδελφὴ, κυρία Μαριώρα. Ἐγὼ ἡ ἠγαπημένη σου ἀδελφὴ, δόμνα Αἰκατερῆνα, πολλά σε χαιρετῶ, καὶ ὁ ἀνεψιός σου ὁ υἱός μου ὁ Μίχνο Βοηβόδα καὶ ἡ συζηγός τοῦ, ἡ δόμνα Νάγ, πολλά σε χαιρετοῦν. Δεόμεθα κύριον τὸν Θεὸν τοῦ εὑρῆν σε ἡ γραφή μας ἐν ὑγείᾳ καὶ σωτηρίᾳ. Καὶ ἂν ἐρωτᾷς καὶ περὶ ἡμῶν, καλῶς ἔχωμεν ἕως τοῦ νῦν, χάριτη Θεοῦ. Ὅμως μηδὲν πεικρένεσαι διὰ τὴν συμφορὰν ὁποῦ μας ηὗρεν, διότι ἔτζη εἶνεν

Prea nobileĭ şi prea onorateĭ şi prea iubiteĭ surorĭ a mele, Dómna Mărióra. Eŭ, iubita Domnieĭ-Tale soră, Dómna Ecaterina, mult te salut, şi nepotul tĕŭ, fiul meŭ Mihnea-Voevod, şi soţia luĭ, Dómna Néga, mult ţi se închină. Ne rugăm Domnuluĭ Dumneḑeŭ să te găséscă scrisórea nóstră sănătósă şi în stare de mântuire. Şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, suntem bine până acum, slavă Domnuluĭ. Ci nu te supĕrà de loc pentru nenorocirea ce ne-a lovit, căcĭ aşà e obiceiul ţĕriĭ acesteia: când vreaŭ să pue un alt Domn, scot pe cel dintâiŭ şi-l trimit aiurea, precum aŭ făcut cu Petru-Voevod, unchiul nepotuluĭ tĕŭ, şi acuma află că domnesce iarăşĭ în Moldova. Şi dacă întrebĭ şi despre sora nóstră, e bine şi se află cu fetele eĭ la Constantinopole; dar bărbatul eĭ şi gineriĭ eĭ sunt în Moldova cu cumnatul meŭ, Domnul de care-ţĭ scriŭ, şi eŭ sunt la Rodos cu fiul meŭ Mihnea-Voevod. Şi suntem bine, slavă Domnuluĭ, şi nu te amărî de loc, căcĭ lumea acósta are aşà obiceiŭ: când scot din domnie pe un Domn, nu-l lasă să stea în Constantinopole. Şi am auḑit că aĭ primit de la Secondo de' Lucari şi de la bailul Contarini şi de la Mihail (1), cele câte ţi am trimis, după cum mi-aĭ scris.

τὸν τόπον ἐτοῦτον ἡ συνήθεια, ὅταν θέλουν νὰ βάλουσιν ἄλλον αὐθέντι, εὐγάζουν τὸν πρῶτον καὶ τὸν στέλνουν εἰς ἄλλον τόπον, ὅσαν πῶς τὸ ἔκαμαν εἰς τὸν Πέτρο Βοηβόδ, τὸν θεῖον τοῦ ἀνεψιοῦ σου, καὶ τώρα ἄκου' ὥπου ἀφεντέβι πάλιν εἰς τὴν Μπογδανίαν. Καὶ ἄν ἐρωτᾷς καὶ διὰ τὴν ἀδελφήν μας, εἶνεν καλὰ καὶ εὑρίσκεται μὲ ταῖς θυγατέραις τῆς εἰς τὴν Πόλιν· ἀμὲ ὁ ἄνδρας τῆς καὶ οἱ γαυροὶ τῆς εὑρήσκοντε εἰς τὴν Μπογδανίαν μὲ τὸν ἀνδραδελφόν μου, τὸν αὐθέντι ὁποῦ σε γράφω, καὶ ἐγὼ εὑρίσκωμε ἠς τὴν Ῥόδον, μὲ τὸν υἱόν μου, τὸν Μίχνο Βοηβόδα. Καὶ εἶμεστην καλὰ, χάριτη Θεοῦ, καὶ μηδὲν πεικρένεσαι, διότι ἐτοῦτοι οἱ κόσμοι ἔτζη τὸ ἔχουν οὐζάτζα· ὅταν εὐγάλουν αὐθέντι, δὲν τὸν ἀφίνουν νὰ κάθετε εἰς τὴν Πόλιν. Καὶ ἔμαθα πῶς ἐπερίλαβες ἀποῦ τὸν Σεκοῦντ Λοῦκα καὶ ἀποῦ τὸν μπαῖλον τὸν Κονταρὶν καὶ ἀποῦ τὸν Μιχαήλ, εἰ τί σε ἔστηλα καθῶς μι τὸ ἔγραφες. Τόρα ἐξόχως ἀπ'αὐτά σε ἔστιλα ἀποῦ τὸν περασμένον Μάϊον ἄσπρα 20.000, ἤγουν εἴκωσι χιλιάδες καὶ τὰ ἔδωσα τοῦ Μπενέττου τὰ Γατζὰ τὸν υἱὸν, νά σε τὰ στίλῃ, καὶ δὲν ἠξεύρο ἐπερίλαβες τὰ ἤ ὄχι· καὶ ἄν δὲν τὰ ἐπερίλαβες, νὰ τὰ γυρεύσεις ἀποῦ τὸν θεῖον τοῦ νὰ τὰ πάρεις, καὶ ἔχε τὰ διὰ ἔξοδόν σου, καὶ πορεύσου ὡς εἰμπωρῆς, διότι τόρα ἐγὼ δὲν ἔχω τὸν μόδον νά σε στέλλω ἔξοδον σὰν πρῶτο, διότι μας εὔγαλαν ἀποῦ τὴν αὐθεντίαν. Καὶ δέν μας εὔγαλαν διὰ τίπωτα ἀφορμὴν,α μόνε μας ἐνέβασαν τὸν κόσμον καὶ, διὰ νὰ μὴν βαρεθοῦν οἱ χριστιανοὶ κατὰ πᾶνο, μᾶς ἀφίσαμεν τὸν κόσμον. Καὶ πάλιν παρακάλη τὸν Θεὸν καὶ θαροῦμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ, ἐγλήγορα πάλιν νὰ τὸν πάρουμεν, ἄν θέλῃ ὁ Θεός. Καὶ στέλνω σε τόρα μὲ τὸν κομιστὴν τῆς γραφῆς μπογάσια δύο ἄσπρα καὶ ἕναν κομμάτι λεχικὸ πανὶν ψιλᾶς περ εὔμορφον, καὶ τζατουνὶν μαῦρον πίχες 12 καὶ καμουχὰν μπαγουνάτζον πίχες 12, καὶ νὰ κάμῃς φορέματα, καὶ δέξου τὸ ὀλίγον εἰς πολλὰ τὸ εὑρισκόμενον. Καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ σε ἔστιλα μὲ τὸν παπᾶ Νικόλ[αον] εἶνεν λεκάνι καὶ εἰμπρίκη καὶ πάπλωμα τὸν γύρον ἀτλάζειν κόκκινον καὶ εἰς τὴν μέσι χρυσὸν καὶ δύο μπογάσια ἄσπρα καὶ πανὶν διὰ ἕνα ζευγάριν σεντόνια, καὶ θέλει σε τὰ φέριν μὲ ἄλλα λιανικὰ, ὁποῦ τὸν ἔδωσα. Καὶ τὸ πάπλομα ὁποῦ με γράφῃς, δὲν εἶχα τὸν μόδον τόρα· εἰς ἄλλην φορὰν, ἄν ἶμεστε καλὰ, θέλομεν τὸ στίλειν, καὶ στέλνο σε καὶ ἕναν τραπεζομάντυλον. Ἄλλον οὐχὶ. Καὶ ὁ Θεὸς ἔ μετά σευ.

1584. Ἐν μηνὶ Ἰαννουάρι 14. Ἐγὼ, τόμνα Αἰκατερίνα γράφο ἐκ Ῥόδου.

(1) V. scrisorile precedente ale Mărióreĭ şi a luĭ Mihalcea *(Michail)*.

Acuma ţi-am maĭ trimis în deosebĭ, de aicĭ, în luna trecută a luĭ Maiŭ, 20.000 de aspri, adecă douĕ-ḑecĭ de miĭ, şi i-am dat fiuluĭ luĭ Benetto da Gajano să ţi-ĭ trimétă, şi nu sciŭ de i-aĭ primit orĭ ba; să cercetezĭ la unchiul luĭ să-ĭ ieĭ, dacă nu i-aĭ luat; şi fie-ţĭ pentru cheltuială şi du-o cum poţĭ, pentru că acuma n'am cum să-ţĭ trimit de cheltuială ca înainte, pentru că ne aŭ scos din domnie. Şi nu ne aŭ scos pentru vre-o pricină órecare, ci noĭ am venit în acest loc şi tot noĭ, ca să nu se îngreue creştiniĭ cu totul, am părăsit acest loc. Şi iarăşĭ rógă-te luĭ Dumneḑeŭ, şi să avem încredere într'însul: repede vom căpĕtà iarăşĭ domnia, dacă va vré Dumneḑeŭ. Şi-ţĭ trimit acuma, cu aducĕtorul scrisoriĭ, douĕ bogasiĭ albe şi o bucată de postav leşesc fórte fin, frumos, şi 12 coţĭ de aclaz negru şi 12 coţĭ de damasc vioriŭ, ca să-ţĭ facĭ haine, şi primesce puţinul cât l'am găsit drept mult. Şi cele ce ţi le-am trimis cu popa Nicolae (1) eraŭ un lighén şi

---

Între hârtiile Mărioareĭ se află şi următórea traducere italiană a pieseĭ:

Magnifica et honoranda et amorevolle mia sorella, madona Mariora. Io, amorevolle vostra sorella, domna Catarina, pur asai vi saluta et el vostro nevodo, mio fiol, Michno Vaivoda, et la sua consorte, donna Naga, pur asai vi saluta. Pregamo il signor Dio che vi trova la presente in sanitae et salute, et, si domandi per nui, stemo ben fino ora, per gracia di Dio. Però non vi mettè in fastidio per le cosse che ne intravenne, perchè cusì la usanza di quel luogo, che, quando vol meter un altro signor, lo cava el primo et lo manda in altro locho, secondo che à fatto a Petro Vaivoda, barba de vostro nevodo, et aora il segnoriza darecao la Bogdania. Et, si domando per la nostra sorella, stà bene et se ritrova con le sue fiolle a Costantinopoli, ma suo marito et sui zeneri se ritrova in Bogdania, con mio cugnato, soprascritto signor, et io mi retrovo a Rodi, col mio fiol Michno Vaivoda. Et stemo ben, gracia de Idio, et non abiè fastidio, perchè 'sti luogi cusì hè la usanza, che, quando cava un signor, non lo lasa star a Costantinopoli, et hò intexo come avè receputo da Secondo Lucari et dal bailo Contarini et de Michali quel che ve hò mandà, secondo che me avè scritto. Adesso, cenza quello ve hò mandà da Mazo pasà aspri 20.000, li quali li ò dai al fio de Messer Benetto da Gagian, che vi manda; non sò se li aveti riceputi o no, e, si no avetti receputi, domandelli a suo barba, per averli, et abieli per spender, et pasi meio che pode, perchè adesso non hò il modo che vi mando da spender, secondo per avanti, perchè ne à cavà de la signoria. Et non ne hà cavà per nisuna ocasion, nome che ne hà cresudo al populo et, per non lementarse i cristiani sopra de mi, avemo lasà. Et adesso prege Dio (*şters*: che sti) et credemo in suo nome, che presto darecao l'averemo, se Dio vorà; et vi mando con il presente lator bocasini doi bianchi et uno pezo de Lechia, bella, sotilla, bianca et bella' (*şters*: raxo) zatoni negro p. 12 et damascho paonazo pechi 12, per far vesture et arelli, sto pocho come per pur asai. Et queli che ve hò mandà con papa Nicolla, giera un bacil con uno ramin et coltra attorno con raso rosso et per mezo d'oro et, doi bocasini bianchi et telle per un par de ninzuolli, et vella porterà con altre minuezie, che ve hò dà. Et la coltra che me scrivetti, non ge ne hò il modo per adesso, et un altra volta che stiamo bene, voriamo mandarve; ve mando un mantil de tella. Non altro. Dio sia con voi. 1584, adì 14 Zener.

Ego, domna Catarina, scrivo da Rodi.

(1) V. p. 45, 55.

un ibric şi o plapomă pe margine cu aclaz roşu şi la mijloc aurie, şi douĕ bogasiĭ albe şi postav pentru o pereche de cérşafurĭ, şi ţi le va aduce el, cu cele-lalte postavurĭ ce i-am dat. Şi plapoma, de care-mĭ scriĭ, n'am avut cum s'o daŭ acuma; altă dată, de vom fi sănătoşĭ, ţi-om trimite-o; şi-ţĭ trimit şi o faţă de masă. Alta n'am să ţĭ scriŭ. Şi Dumneḑeŭ cu tine. 1584, în luna luĭ Ianuarie în 14.

Eŭ, Dómna Ecaterina, scriŭ din Rodos.

Petru-Şchiopul căpĕtase a doua óră Moldova în Septembre 1582. Între boeriĭ sĕĭ din 1583 şi 1584 nu aflăm însă nicĭ o rudă a Lucreţieĭ. (1)

Din Rodos, Mihnea îşĭ urmà însă stăruinţele pentru dobândirea domnieĭ. În luna luĭ Iunie, mulţumită intrigelor sale, fără îndoială, agentul luĭ Cercel fu acusat că ar fi comis un furt şi omor în casa vecină cu a sa, unde locuià «o femee şi doĭ copiĭ aĭ eĭ, pe lângă alte treĭ persóne din aceeaşĭ familie, rude ale luĭ Mihnea, fost Domn al Munteniei.» (2) N'ar fi cu neputinţă ca femeia să fie Lucreţia, care se găsià, cum s'a vĕḑut, în Constantinopole, cu o parte din aĭ sĕĭ.

Sosirea regulată a tributuluĭ îmbună însă pe Turcĭ; ómeniĭ luĭ Cercel fură primiţĭ, împotriva obiceiuluĭ, înaintea trimişilor Moldoveĭ. La 4 Iulie 1584, se trimise o galiotă cu ceauşĭ la Rodos, care luă pe Mihnea din «castelul oraşuluĭ» şi-l duse tocmaĭ la Tripoli, în beglerbegatul nord-african Tunis-Tripoli. (3) Aicĭ stătù familia un an de ḑile aprópe.

Acéstă strămutare nu puteà împedecà însă întreţinerea de relaţiunĭ cu ómeniĭ influenţĭ de la Pórtă; baniĭ luĭ Mihnea găsiră ca şi înainte drumul spre Constantinopole. Fostul agă al ienicerilor, ajuns beglerbeg al Grecieĭ, căpĕtase un fel de drept de a dispune de tronurile celor douĕ ţĕrĭ române; Ecaterina-l cumpĕrâ. (4) Sultana-

---

(1) Hurmuzaki, III, p. 80 şi urm. Inedite.

(2) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 76. Adevĕrata dată a raportuluĭ nu e 22 Maiŭ 1584, ci 19 Iunie.

(3) Inedit. Cf. Gerlach, p. 342¹, şi Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 93—4.

(4) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 93—4; IV², p. 125. După *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I, p. 74 şi urm., Cercel ar fi refusat să cumpere de la beglerbeg cu preţul de 60.000 de galbenĭ o minunată corónă de aur, împodobită cu petre scumpe.

mamă îșĭ primià pensiunea obicĭnuită. Numaĭ Hagi-pașa și Sultana Hazachi sprijiniaŭ interesele luĭ Cercel, de la care primiaŭ, firesce, bogate recompense bănescĭ. (1)

Petru-Vodă însă aveà în Muntenia o purtare, care nemulțumià pe tótă lumea. Pe când topià tunurĭ și trimiteà chipul sĕŭ luĭ Germigny (2), el tăià la boerĭ și decretà la birurĭ (3), ca orĭ-ce Domn de rînd, care n'ar fi scris italienesce și n'ar fi trăit la Curțile apusene. Se svonià că are de gând să fugă, pentru a-șĭ pune în siguranță averile adunate. Mihnea fu chemat decĭ la Constantinopole prin luna luĭ Aprilie 1585, Vistierul luĭ Cercel, Ienache, agent al acestuia la Pórtă, fu arestat și un ceauș trimes în Muntenia ca să ridice pe Domnul-mazil. Lucru cu totul neobicĭnuit și străin de obiceiurile lacome ale Turcilor, aceștia, ca să pótă pune mâna pe tóte bogățiile luĭ Petru, îl destituise înainte de sosirea tributuluĭ. (4)

La 16 Aprilie, a doua ḑi după sosirea ceaușuluĭ, Cercel plecà în careta-ĭ roșie cu șése caĭ, luând cu sine 43 de care cu avere, la 500 de soldațĭ și 3 tunurĭ. (5) Când atinse crucea de la graniță, tunurile fură sloboḑite și stégurile, înfășurate, se plecară. Guvernatorul Ardéluluĭ puse să-l aresteze lângă Mediaș și-l aruncă, după ce-ĭ sechestră bogățiile, în castelul de la Hust. (6)

Mihnea, care plătise 600.000 de scuḑĭ Sultanuluĭ și 100.000 beglerbeguluĭ, sosi, prin Modon, în Constantinopole, la 21 Aprilie. Aflând de fuga rivaluluĭ sĕŭ, el se îndreptă spre Muntenia a doua ḑi chiar. (7)

---

(1) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 77, 92, 95.

(2) *Acte și Fragm.*, I, p. 33, Tocilescu, *Petru Cercel*, Bucurescĭ 1874, p. 55—6; Bongars (v. p. 63 nota 2), p. 71.

(3) *Anon. Rom.*, p. 276; Const. Căpitanul, p. 219—20.

(4) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], IV[2], *ll. cc.*

(5) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 96; IV[2], p. 126. Pentru averea luĭ Cercel v. *ibid.*, p. 128 (și «una perla grande che portava nell'orechia», — *cercelul!*) și III, p. 90—1. Cf. *Chron. Fuchsio-L.-Olt. l. c.* — Despre fuga luĭ Cercel póte, și nu a luĭ Petru-*Șchiopul*, se află dosarul citat de d-l Hasdeŭ (*Col. luĭ Traian*, V. 1874. p. 131); Picot, *Chronique d'Urechi*, Paris 1878, p. 561 nota.

(6) *Chron. F.-L.-Olt.*, *l. c.* Cf. *Történelmi Tár*, 1893, p. 120 și Szamosközy în *Mon. Hung. Hist.*, XXX, p. 23.

(7) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 93—4, 97.

Iată scrisórea prin care Ecaterina anunţă surorii sale întórcerea în domnie: (1)

Cu mila luĭ Dumnedeŭ. Eŭ, Dómna Dómnă Ecaterina a tótă Ungro-Vlachia, sănătate şi salutărĭ surorii mele Măriόra, şi de la fiul meŭ Mihnea-Voevod salutărĭ, şi către călugăriţe închinăciune, şi tuturor alor noştri salutărĭ. Şi rog pe Dumnedeŭ să te afle scrisórea mea în sănătate şi mântuire. Dacă întrebĭ şi despre noĭ, am suferit multe şi ne-aŭ surgunit la Tripoli şi am fost destul de bine, şi iarăşĭ, slavă prea bunuluĭ Dumnedeŭ, ne-a dat domnia, şi suntem bine, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ şi cu mijlocirea Fecióreĭ. Cel ce nădějduesce, îşĭ ajunge scopul; măcar şi în fundul pămîntuluĭ să ajungă omul, şi dacă-l iubesce Dumnedeŭ, îl scóte iar de acolo. Dar, o sora mea, nu ţi-am trimis nimic, căcĭ n'aveam chip; după acésta îţĭ voiŭ trimite, numaĭ rógă-te luĭ Dumnedeŭ să fim bine, şi-ţĭ port eŭ grija. Şi eŭ, Gheorghe, care eram de faţă cu Battista, mě închin DomnieĬ-Tale.

Dee-se în onoratele mânĭ ale prea cinstiteĭ şi de ném bun Dómne Măriόra luĭ Fabrizio, în Murano, la Veneţia.

Abià căpětase Mihnea scaunul muntén şi erà să-l pérdă. Ibraim-paşa, care luă maĭ târdiŭ de nevastă pe fiica cea maĭ mare a Sultanuluĭ, aduse, în luna luĭ Maiŭ, de la Tripoli în Siria, o femee, împreună cu fiul eĭ, tîněr de 18 la 20 de anĭ, care se dedeà drept fiul natural al luĭ Mircea-Ciobanul. Aflând de intrigele acestuĭ pretendent, cu numele Constantin, Ecaterina plecă îndată la Constantinopole şi isbutì să învingă, cheltuind nu maĭ puţin de 200.000 de galbenĭ, dintre carĭ jumătate fură daţĭ Sultanuluĭ. Sultana-mamă, beglerbe-

(1) ┼ Ἐλεῷ Θεῷ. Κυρία ντόμνα Ἐκαθερίνα πάσης Οὐκροβλαχίας ὑγιὲς καὶ χαιρετήσματα εἰς τὴν ἀδελφί μου τὴν Μαργιώρα καὶ ἀπὸ τὸν ἡιών μου, τῶν Μήχνα ἀφέντη, χαιρετήσματα, καὶ εἰς τῆς καλωγρὲς μετάνοιαν, καὶ εἰς ἐόλους τοὺς ἐδικούς μας χαιρετήσματα. Καὶ παρακαλῶ τῶν Θεὸν νὰ ἀνήβρῃ ἡ γραφή μου ἐν ἡγίᾳ καὶ σωτηρείᾳ. Ἂν ἐρωτᾷς καὶ περὶ ἡμᾶς, ἐπάθαμεν πολὰ καί μας ἐξόρησαν εἰς τῶ Ταραμπούλουσιν καὶ ἐκάμαμεν ἡκανῶν γηερὸν καὶ πάλην, εὐχαριστοῦμεν τῶν μπανάγαθων Θεὸν, πάλιν μας ἐδώρισεν τὴν αὐθεντίαν· καὶ ἤμεσθεν καλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν πρεσβίαν τῆς παγίας μου. Ὁποῦ ὀλπήζῃ, οὐκ ἀποτηγάνῃ· μακάρη εἰς τὰ κάτοτα τῆς γῆς νὰ ἦνε ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ Θεὸς, νὰ τὸν ἀγαπᾷ, πάλην τῶν εὐγάζη ἀπ'ἐκῆ. Ἀλλ'ὦ ἀδελφεῖ μου, τίποτες δέν σε ἔστιλα, δ[τι] δὲν ἦχα μόδω, ἀμὴ μετὰ ταῦτα σε θέλω στίλη, μόνε παρακάλλιε τῶν Θεὸν νὰ ἤμεσθεν καλλὰ, καὶ ἐγὼ ἔχο τὴν ἔγνα (*sic*) σου. Καὶ ἐγὼ ὁ Γεώργιως, ὁποῦ ἤμουν μὲ τῶν Μπατίστα, προσκηνῶ τὴν αὐθεντίαν σου.

(V°) † Δοτοὶ εἰς τὰς τιμίας χίρας τῆς τιμιωτάτης καὶ εὐγενεστάτης κηρίας Μαργιώρας τοῦ Φαμπήρτζου, εἰς τὰ Μουρὰ, εἰς τὴν Βενετίαν.

(Pecete rotundă cu marca Munteniel).

gul Greciei și Capigi-Aga își împărțiră restul. Constantin fu silit să se turcéscă și i se dădù o pensiune de 80 de aspri pe ḑi. De atunci (Novembre) i se perde urma. (1)

La 16 Iunie 1585, marele erudit frances Iacob Bongars, editorul luĭ «Gesta Dei per Francos», primià de la Sigismund Báthory, atuncĭ un copil de 13 anĭ, o scrisóre de recomandațiune către Mihnea. La 17 Iunie, călĕtorul găsesce la Sibiiŭ pe «Gulielm Walther, camerier și vistier al Domnuluĭ» (póte ruda luĭ Balthazar Walter, traducĕtorul istorieĭ luĭ Michaiŭ-Vitézul până la 1597), împreună cu care plécă la 19 diminéța. Din Brașov, unde «vin toțĭ Munteniĭ și Moldoveniĭ ca la un iarmaroc», Bongars se cobórâ prin pasul Branuluĭ spre Muntenia, pe care o cruce o despărțià de Ardél. (2) De aicĭ trecù la Negru-Vodă, intră în Tîrgovisce, unde trase la Franciscanĭ (26), și visită a doua ḑi palatul cel frumos al luĭ Cercel și Mitropolia, rezidită de acelașĭ; sosì în Bucurescĭ, unde Mihnea îl întrebă numaĭ dacă are darurĭ și ar voi să-l servéscă, și pornì cu «les carres domnesques» prin Giurgiu spre Țarigrad. (3)

Din Ianuarie 1586, avem scrisórea ce urméză: (4)

(1) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 98; IV[2], p. 129—30. Mare-Vizir erà atuncĭ (29 Octobre) Osman-pașa, care nu se vede amestecându-se în afacerile țĕrilor nóstre.

(2) V. *Jacobus Bongarsius, Ein Beitrag zur Geschichte der gelehrten Studien des 16.—17. Jahrhunderts* von Dr. Hermann Hagen, Berna, Fischer, 1874, in-4°, 76 de pagine. *Universitätsprogramm* din 1874, p. 69 și urm. Partea relativă la Ardél a fost trimisă de Wattenbach la *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* și publicată acolo, cu traducere germană (XII, p. 354—67.)

(3) *Ibid.* Crucea de la hotare există și de spre raiaua Giurgiuluĭ. V. Sestini, *Viaggio da Constantinopoli a Bukoresti fatto l'anno 1779*, Roma, Antonio Fulgoni, 1794, in-8°, p. 49. Reprodus pasagiul în *Archiva Soc. sc. și literare*, IV, 574, nota 8.

(4) Θεός.

† Εὐγενεστάτι, τιμιωτάτι καὶ ἠγαπημένη μου κιράτζα θία. Τὴν αὐθεντίαν σου πολλὰ χαιρετῶ, καὶ ἡ ντώμνα, ἡ σιζυγῶς τῖς αὐθεντίας μου, πολλὰ σε χαιρετᾷ, καὶ ὅλι μας ἱ ἐδικὶ, μικροὶ, μεγάλη, προσκυνοῦν τὴν αὐθεντίαν σου. Καὶ δέωμε κύριον τὸν Θεὸν τοῦ εὑρεῖν τὴν αὐθεντίαν σου ὁ γραφὶ μου ἐν ὑγίᾳ καὶ μεγάλῃ σωτηρίᾳ, ὅτι καὶ ἡ αὐθεντία μου, χάριτι Χριστοῦ καὶ διὰ εὐχῶν τὸν γωνέον μου καὶ διὰ εὐχῶν τῆς αὐθεντία σου, καλὸς ἔχωμεν ἕως τοῦ νῆν, ἀνκαλὰ καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας μας ἐσυνχώρεσεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγίνικα μαζῆλις, καὶ ἐπαραδίραμεν καὶ ἐκυνδινεύσαμεν καὶ στερεὰν καὶ θάλασσαν. Μὰ πάλιν ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἔλεως καὶ σωτιρήαν, καὶ ἰξίωσέν με ἧς τὸν θρώνον μου τὸν πατρικὼν καὶ ἤμεσθεν καλὰ, Θεοῦ εὐδοκοῦντος καὶ διὰ εὐχῶν σου. Ὅμως ἔλαβα μίαν γραφὶν τὶς αὐθεντία σου ὑπὸ χειρὸς τοῦ Μίσερ Τζουάνι τοῦ Μαρὶν τοῦ Πόλου, ἡ ὁπία ἦτον γραμμένι Ὀκτοβρίου ἧς τὰς 28. Καὶ πρότον ἐμάθαμεν περὶ τὴν ὑγίαν τὶς αὐθεντία σου καὶ ἐχαρίκαμεν· δεύτερον ῥικουμαντζῖς μου τὸν αὐθέντα Μίσερ Τζουάνι, καὶ ἧς τὸν ὅρισμά σου θέλι ἤμεσθεν καλὰ ἀναπαμένος καὶ τιμιμένος

a. Cu Dumnedeŭ. Prea nobilă, prea cinstită și iubită a mea Dómnă mătușă. Mult te salut pe Domnia-Ta, și Dómna, soția Domnieĭ-Mele, mult te salută și toțĭ aĭ noștri, marĭ și micĭ, se închină Domnieĭ-Tale. Și ne rugăm luĭ Domnul Dumnedeŭ, să te afle pe Domnia-Ta scrisórea mea sănătósă și în stare de mare mântuire, precum și Domnia-Mea, slavă luĭ Christos și prin rugăciunile părinților meĭ și prin rugăciunile Domnieĭ-Tale, suntem bine până acum, deși Dumnedeŭ, pentru greșalele nóstre, a lăsat și am fost mazilit și ne-am turburat și ne-am primejduit și pe uscat și pe mare. Dar iarășĭ Dumnedeŭ mi-a făcut milă și mântuire și m'a învrednicit la scaunul meŭ părintesc, și suntem bine, cu voia luĭ Dumnedeŭ și prin rugăciunile tale. Am maĭ primit o scrisóre a Domnieĭ-Tale prin messer Zuan de' Marini Poli, care erà scrisă la 28 Octobre. Și întâiŭ am aflat despre sănătatea Domnieĭ-Tale și ne-am bucurat, apoĭ îmĭ recomandĭ Domnia-Ta pe Domnul Zuan și, după porunca ta, va fi bine odihnit și cinstit de Domnia Mea și de boeriĭ Curțiĭ mele, pentru hatîrul și dragostea Domnieĭ-Tale. Și alta iar, dacă întrebĭ de Dómna mama Domnieĭ-Mele, se află la Constantinopole pentru o afacere, căcĭ avem mare nevoe, și dacă-ĭ va da Dumnedeŭ sănătate, va venì în curînd. Și de când am scris scrisórea mea, după o di a venit și Dómna, mama Domnieĭ-mele.

b. Scumpa mea soră. Mult te salut pe Domnia-Ta, și cu puterea luĭ Christos, am ajuns bine în Bucurescĭ, la 31, și am aflat cu plăcere și pe

ἀπὸ τὴν αὐθιντίαν μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ παλατίου μου, διὰ τὸ θέλιμαν καὶ ἀγάπην τῖς αὐθεντία σου. Καὶ ἄλον πάλην ἂν ἀροτᾷς ἡ αὐθεντία σου διὰ τὴ τόμνα τὴν μητέραν τῆς αὐθεντίας μου, εὑρίσκετε ἠς τὶν Πόλιν, διὰ τύποτες δουλίας, ὁποῦ ἐκάμουν μεγάλην χρίαν, καὶ ἂν δόσι ὁ Θεὸς ὑγίαν, ἐγλίγωρι ἔρχεται. Καὶ, ἀφῶν ἔγραψα τὴν γραφήν μου, μεταξὶς ἡμέρας ἦλθε καὶ ἡ ντώμνα, ἡ μητέρα τῆς αὐθεντίας μου.

Ἠγαπημένι μου ἀδελφί. Τὴν αὐθεντίαν σου πολλὰ χαιρετῶ, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ μου ἐκατευωδώθεικα ἠς τὸ Πουκουρεστήδιες ἠς τὴ λα' καὶ ἀπόλαυσα καὶ τῶν αὐθέντι τῶν υἱὸν μου γερῶν καὶ καλὰ, πλὴν δὲ θέλο νὰ ἀναφέρω τῆς αὐθεντίας σου, δταν ἴμεσθεν ἠς τὶν Ῥόδον, ἔστηλες ἕναν ἀξιώτι νὰ ἴδις τὸ ποῦ εὑρισκόμεσθαν, καὶ μετ'ἐκῆνον ἔστηλα τῆς αὐθεντία σου καμουχὰ μοισκὶ, ἕναν τολοῦκι καὶ ἀτλάζι μαῦρο καὶ δίο πογάσια ἄσπρα, καὶ δὲν ἠξεύρο ἂν τὰ ἔλαβες 'ς τῶρι. Ὅπου ἔδωσα ὁ Θεὸς καὶ ἤλθαμεν ἠς τὶν Πόλιν, ἤθελεν ἐλθῆν ἐκῆνος ὁ ἱρομόναχος, ὁποῦ ἤθελες ἐστήλην μίαν βωλὴν ἐδῶ καὶ ἐγίρεψέν με νὰ τοῦ δώσω ἔξωδον νὰ φέρι τῆς αὐθεντία σου, καὶ δὲν τὸν ἔδοσα τύποτες, μὰ ἔδοσα ἠς τὸ χέριν τοῦ Τωβάρδου τὰ Γαγιὰν ἄσπρα ,ι νὰ δώσουν τῆς αὐθεντία σου διὰ ἔξωδον, καὶ δέξου τὰ ὀλίγα ὀς διὰ πολλὰ καὶ παρακάλε τῶν Θεὸν νὰ ἤμεσθεν καλά· πάλιν θέλομεν ἐστήλειν τὶς αὐθεντία σου τὶ δώσοι ὁ Θεός. Ἕτερον οὐχὶ διὰ τῆς ὅρας. Καὶ πολλοὶ χρῶνι σου καὶ καλή. Γεναρίου 14, 1585 Χριστοῦ.

(Marg.) Καὶ νὰ μὶν τῶ πάρις πρὸς βάρος τὸ πὸς δὲν ἴχαμεν τώρι ἔξωδον νὰ στήλομεν, μὰ τὸν Μάϊων στήλε μας γραφὶν, ποῦ ὡρίζις νὰ τὰ δώσωμεν, νά σας τὰ φέρουν· κἂν ὡρίσις νὰ τὰ δήδωμεν τοῦ Μίσερ Τζίβου ἐδῶ, καὶ ἡ αὐθεντία σου νὰ τὰ πάρις ἀπὸ τοῦ Μίσερ Πασχάλιον.

(V°) Τῖ εὐγενεστάτι καὶ τιμιωτάτι κιράτζᾳ Μαριώρᾳ Βαλάργου τιμίος δωθεῖ τῶ 'ς τὰ Μουρὰ, ἠς τῶν Σὰν Μαφίον, ἠς τὶν Βενιτίαν.

(Frumósă pecetie rotundă, cu marca Munteniei.) Ricevuta adi 30 Marzo 1586.

Domnul, fiul meŭ, sănătos și bine. Dar îțĭ voiŭ aduce aminte Domnieĭ-Tale că, atuncĭ când eram în Rodos, aĭ trimis un om vrednic, ca să vedĭ unde ne găsim, și cu acela ți-am trimis damasc vioriŭ, un postav leșesc (?) și aclaz negru și două bogasiĭ albe (1) și nu sciŭ dacă le-aĭ primit până acum. Când a dat Dumnedeŭ și am venit la Constantinopole, a sosit acel călugăr, pe care l'aĭ trimis odată aicĭ și mi-a cerut să-ĭ daŭ de cheltuială, ca să-țĭ ducă Domnieĭ-Tale, și nu i-am dat nimic, dar am dat în mâna luĭ Eduard da Gajano 10.000 de aspri, ca să ți-ĭ dee Domnieĭ-Tale de cheltuială, și primesce cele puține, ca și cum ele ar fi multe, și rógă pe Dumnedeŭ să fim bine: îțĭ vom maĭ trimite noĭ Domnieĭ-Tale ce ne va da Dumnedeŭ. Alt nu e pentru acum, și aniĭ tĕĭ fie mulțĭ și fericițĭ. 14 Ianuarie 1585 (2) de la Christos.

Și să nu ieĭ în nume de rĕŭ că n'am avut să-țĭ trimitem banĭ de cheltuială, însă în Maiŭ scrie-ne unde vreĭ să-ĭ dăm, ca să ți se dee, și dacă poruncescĭ, să-ĭ încredințăm luĭ Domnul Zuani aicĭ și Domnia-Ta să-ĭ ieĭ de la Domnul Pascal.

Prea nobileĭ și prea cinstiteĭ Dómne Măriόra Vallarga, dee-se cu cinste în Murano, la S. Mateiŭ. Primită adĭ, 30 Martie 1586.

(Pecetie) ІѠ МИЛОСТІЮ БОЖІЮ МІХНЬ ВОЕВОД.

Acum apar întâiŭ frațiĭ Marinĭ, dintre carĭ unul Ioan, *Țiva* al luĭ Petru-Șchiopul, va luà mai târdiŭ pe o fată a Lucrețieĭ, Esther-Prepia; va fi vameș în Moldova, representantul luĭ Rudolf în Ardél și alte lucrurĭ multe, la sfîrșitul seculuĭ al XVI-lea.

Dar avem și scrisórea, prin care Măriόra dă însărcinărĭ luĭ Ioan de' Marini póte, care plécă în Muntenia.

Iată-o, publicată a doua óră, cu data precisă: (3)

---

(1) V. p. 59.

(2) Data e *more veneto*, sistemul chronologic pe care-l întrebuință Măriόra.

(3) Signor Marino. Come sarete arrivato a salvamento in Valacchia, che Dio, nostro Signor, ve lo conceda, direte al mio signor figliolo che veda, adesso che hà tempo et commodità, di mandare in Italia tanti danari che, occorrendo alcuna cosa, li suoi figlioli possano vivere honoratamente, et dimostrateli li modi di farlo secretamente con sicurezza, poichè, mittendo in Venetia o in Genova li danari, su li aconti, ne cavarà quattro per cento a l'anno, restandoli sempre intiero il capitale; del quale n'è sempre patrone, potendolo vendere a suo piacere. Rapresentateli la spesa che io hò fatto, di più di 1.300 cecchini, nela fabrica dela chiesa e del' altare, et quanto sia gloriosa questa opera a Sua Signoria.

Quanto poi ala mia andata, per fare riverentia a Sua Signoria, si come mi hà dato intentione, diteli ch'io non bramo cosa più di questa, et che, quando potessi vedere la sua presentia, morerei in grandissima consolatione, ma però che mi rimetto ala sua voluntà, si come li scrivo.

Domnule Marino. Cum veĭ fi ajuns în Muntenia sănătos, precum să-ţĭ dee Domnul Dumnedeul nostru, veĭ spune Domnuluĭ fiuluĭ meŭ să caute a trimite acuma, când are vreme şi putinţă, atâţia banĭ în Italia, în cât întîmplându-se cevà, copiiĭ săĭ să pótă trăì cu cinste, şi arată-ĭ chipul cum póte face acésta în taină, cu siguranţă, de óre-ce, puind baniĭ în Veneţia saŭ în Genova la dobândă, va luà patru la sută pe an, rĕmâindu-ĭ capitalul tot întreg, peste care rĕmâne tot-deauna stăpîn, putĕndu-l vinde după plac. Arată-ĭ cheltuiala ce am făcut pentru biserică şi altar, peste 1.300 de galbenĭ, şi cât este lucrul acesta spre laudă Domnieĭ-Sale.

Apoĭ, cât despre plecarea mea ca să mĕ închin Domnieĭ-Sale, precum m'a poftit, spune-ĭ că nu doresc nimic maĭ mult decât acésta şi că, dacă aş puté să-l vĕd aievea, aş muri cu mângâiere fórte mare, dar că mĕ las totuşĭ în voia sa, după cum îĭ scriŭ.

Maĭ spune-ĭ Domnieĭ-Sale ce am vorbit noĭ adese-orĭ împreună despre lucrurile sale, spre binele luĭ şi al fiilor luĭ. Spune-ĭ că haina acésta, pe care o aducĭ Domnia-Ta, să mi-o trimită înapoĭ blănită cu blana ce va găsi Domnia-Luĭ cu cale.

Vorbesce-ĭ din parte-mĭ pentru Pascal Dabri, despre care îĭ scriŭ să-l priméscă drept slugă.

Şi Domnia-Ta adu-ţĭ aminte să-mĭ scriĭ câte odată de starea şi sănătatea Domnieĭ-Sale, pentru care mĕ rog necontenit luĭ Dumnedeŭ.

Altarul acesta, al bisericeĭ Sf. Mateiŭ din Murano, e altarul cel mare. Mihnea a pus să-l zidéscă spre a mulţumi sfîntuluĭ pentru căpĕtarea domnieĭ a doua óră. Lucrul a fost mântuit abià în 1590, şi, la acéstă dată, Márióra puneà să se sape următórea inscripţiune, care se vede până astădĭ: (1)

Racontate anco a Sua Signoria li ragionamenti che più volte habbiamo havuti insieme dele cose sue per beneficio suo et de' suoi figlioli. Diteli che questa veste, che voi portate, me la mandi fodrata di quella pelle che li piacerà.

Raccomandateli da mia parte Pasquale Dabri, del quale io li scrivo che l'accetti per servitore.

Et voi racordatevi di scrivermi qualche volta del stato e dela sanità di Sua Signoria, per la quale io prego continuamente Iddio.

(1) Matthaeo D. N. Iesu Christi | Apostolo et Evangelistae | Ioan. Mihnas e Corvina regia familia | Alexandri F. Mihnae N. | Raduli principum pronepos | Voievoda Valaviae | Transdanubianae regionis in Dacia Romana colonia | cum intelligeret se in avitum principatum | sancti huius patrocinio divinitus restitutum. | Procurante matertera Maria Adorna Valarga | Constantinopolitana | e Pera Genuensium colonia | ut et apostolici in Mihnam beneficii | et a Mihna soluti pro ipsa voti extaret monumentum | MDXC.

Luĭ Mateiŭ, Apostolul şi Evangelistul Domnuluĭ nostru Isus Christos, Ioan Mihnea, din familia regală a Corvinilor (1), fiŭ al luĭ Alexandru, nepot de fiŭ al luĭ Mihnea (*sic*), strănepot al luĭ Radu, Voevod al Munteniеĭ, ţéră de dincolo de Dunăre, în Dacia, colonie romană, când a înţeles că, prin ajutorul acestuĭ sfînt, a fost statornicit iarăşĭ, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, în scaunul părintesc;

Prin îngrijirea mătuşeĭ sale de pe mamă, Maria Adorna Vallarga, Constantinopolitană, din Pera, colonie genovesă, ca să fie dovadă şi despre bine-facerea Apostoluluĭ faţă cu Mihnea şi despre împlinirea făgădueleĭ făcute de Mihnea pentru dînsa. 1590.

Pilastrul capeleĭ celeĭ marĭ, maĭ pórtă apoĭ inscripţiunea:

Maria Adorno Vallarga din Pera, 1590. (2)

Iar pe lespeḑile de jos ale bisericeĭ se cetesce:

Vecĭnica pomenire. Maria Adorno Vallarga, din Pera, gândindu-se la siguranţa şi nesiguranţa morţiĭ, şi-a pus singură, în viéţă fiind. (3)

Ḑece anĭ după acésta, la 28 Novembre 1600, vara primară a luĭ Mihnea, Maria, fiica luĭ Petru-Şchiopul şi véduva Spătaruluĭ Zotu Ţigara, se căsătoriâ înaintea acestuĭ altar cu un nobil veneţian, Paul Minio. (4)

Cercel erà tot la Ilust în 1586, dar Papa stăruià prin Iunie pentru liberarea luĭ şi se ḑiceà că noul Vizir, Siavuş-paşa (5), i-ar fi prieten intim. (6) Petru-Vodă nu isbuti să scape însă decât în anul următor.

(1) Asupra pretinseĭ descendenţe din Corvinĭ v. p. 2, nota 3. Radu, fiul luĭ Mihnea, adauge adesea pe lângă numele seŭ pe acel de Corvin («Radu Mihnea Corvin, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Hospodar şi Domn al ţĕriĭ Moldoveĭ şi muntenescĭ») (Hurmuzaki, *Supl.* II[1], p. 525—6, 526—7, 529—30). Tot originea corviniană o reclamă şi epitaful luĭ Petru-Şchiopul (*Vatra*, II, p. 299).

(2) Maria | Adornia | Valarga | Perotta | MDXC. *Guida Zanetto* pentru Murano, p. 166 (indicaţiune dată de d-l Urbani de Gheltof); Moschini, *Guida di Murano*, p. 94. (Indicaţiune a d-luĭ V. Lazzarini).

(3) D. O. M. | Maria | Adornia Valarga | Perrotta | de | certitudine mortis | et incertitudine | cogitans | ipsa sibi vivens | p[osuit] | 1590. | *Ibid ; Biblioteca del Museo civico Correr*, în Veneţia, mss. Cicogna, 510 I[a], n. 6. (Comunicaţiune a d-luĭ Giuseppe Nicoletti prin d-l V. Lazzarini).

(4) Inedit în archivele din Veneţia.

(5) Vizir de la 15 Aprilie 1586 (Hammer, table).

(6) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 100; III, p. 92-3.

La 15 August, Mihnea se întîlnià la satul Munteni cu unchiul sĕŭ, Petru-Șchiopul, Domn al Moldovei; aveà fie-care din cei doi principi «Curte multă și glóte mari.» (1)

În Iunie 1587 (la 20/30), cei doi Domni se adunaŭ iarăși, pentru a serbà nunta luĭ Vlad, fiul luĭ Miloș, cu o nepótă a Chiajneĭ. (2) Se dădură petreceri mari la Tecuciŭ, «cu multe veseliĭ și jocurĭ», la carĭ asistară și magnați din țĕrile vecine. (3) După mântuirea serbărilor, Vlad plecă la Constantinopole, unde-l vedem, pe la 1 August, traducênd nisce scrisori românescĭ pentru Vizir și plângêndu-se de năvălirile Cazacilor în Moldova, la sfîrșitul luĭ Decembre. (4) Vizirul și beglerbegul Greciei, «sub protecțiunea căruia staŭ cele două țĕrĭ» (5), se luptaŭ în Iunie contra luĭ Ibraim-pașa, soțul Aișeĭ, fiica Sultanuluĭ (6) și fost guvernator al Egiptuluĭ, ce adusese iarăși din Cipru pe Constantin, pentru a-l pune data acésta în Moldova. (7)

Iată scrisorile din acest pacînic și vesel an 1587. Una se ocupă de împrejurărĭ bănescĭ (22 Aprilie): (8)

---

(1) Ureche, p. 203. Un «Muntenĭ pe Prut» nu se maĭ găsesce astăḍĭ (treĭ sate cu acest nume, unul numit astăḍĭ maĭ obicĭnuit *Jora*, în județul Iașĭ).

(2) Ureche, p. 204. Chronicarul spune de «fata Mirciĭ-Vodă», ceea ce e imposibil. Îndreptarea e dată de una din scrisorile ce urméză. V. p. 79. Și Petru-Vodă a avut un fiŭ Vlad.

(3) Ureche, *l. c.*

(4) Hurmuzaki, III, p. 94; IV², p. 135.

(5) Hurmuzaki, IV², p. 135. Pasagiul vorbesce numaĭ de Moldova, dar asercțiunea se póte întinde asupra ambelor Principate. Beglerbegul erà Mohammed-pașa (Hammer).

(6) Asupra căsătorieĭ, făcute în Maiŭ 1586, v. Hammer, III, p. 142-4, și Leunclavius, *N. Chr.*, p. 532.

(7) Hurmuzaki, IV², p. 133. Raportul vorbesce de «un suo parente», însă protegiatul luĭ Ibrahim scim că erà pretendentul Constantin.

(8) † Εὐγενεστάτι, τιμιωτάτι ἀδελφί μου ἠγαπημένι, κυράτζα Μαριώρα. Τὴν αὐθεντίαν σου πολλὰ χαιρετῶ, καὶ ὁ αὐθέντης ὁ Μίχνα Βοϊβόδας καὶ ἡ ντώμνα τῖς αὐθεντία σου καὶ ὁ διὸς τῆς αὐθεντία σου, ὁ Ῥάδουλ Βοεβόδας, χαιρετοῦν τὴν αὐθεντίαν σου. Καὶ δέομε κύριον τῶν Θεὸν τοῦ εὑρῆν τὴν αὐθεντίαν σου ὁ γραφί μου ἐν ὑγίᾳ καὶ μεγάλῃ σωτηρίᾳ, ὅτι καὶ ἡ αὐθεντία μας, χάριτι Χριστοῦ μου καὶ διὰ εὐχῶν τῶν γονέον μας καὶ ἠς τὴν ὑγίαν τῖς αὐθεντία σου, καλὸς ἔχωμεν ἕως τοῦ νῆν. Ἂν ἀροτᾶς, καὶ ἡ κιράτζα Μπενέττα καὶ ἡ Πρεπιὰ καὶ ἡ Παγώνα καὶ ἡ ἄρχοντες τοὺς ἦνε ὅλι καλὰ καὶ προσκηνοῦν τὴν αὐθεντίαν σου. Πλὴν δὲ ἠς πλάτος δὲν γράφο τῖς αὐθεντία σου ἥ μίται κατὰ τῖς ὅρας στέλο σε ἔξωδων ἄσπρα ͵κ, ἴουν ἤκοσι χιλιάδες· καὶ ’ξοδίασε καὶ πορεύτου ἡ αὐθεντία σου ὄχι καθῶς θέλις, ἀμὲ καθῶς εὑόλι (*sic*), διὰ τί, ἄς τὸ ἠξεύρι ὁ Θεὸς, πῶς ἀπερνοῦμεν καὶ ἡμῖς, μὲ τὶ στενοχωρίες καὶ μὲ συνχίσες καὶ περασμοὺς. Διὰ τί ἦλθεν ἐκῆνος ὁ ἀσυνχώρετως, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἀνακάτοσεν καὶ ἔταξεν ὥστε ὅπου τοῦ ἔδοσαν τὴν αὐθεντίαν, καὶ ἀφὸν ἐσεῦιν ἠς τὶν χώραν μέσα, ἐχάλασεν καὶ ἐρίμαξεν τὸν κόσμον, καὶ ἐπτώχινεν ἐδῶ ὁ

Prea nobilă, prea onorată soră a mea iubită, Dómnă Mărióră. Mult te salut pe Domnia-Ta, și Domnul Mihnea-Voevod și Dómna Domnieĭ-Sale și fiul Domnieĭ-Sale, Radu-Voevod, te salută pe Domnia-Ta. Și ne rugăm luĭ Domnul Dumnedeŭ să te afle pe Domnia-Ta scrisórea mea în sănătate și mare mântuire, căcĭ și Domnia nóstră, slavă luĭ Christos și prin rugăciunile părinților meĭ și pentru sănătatea Domnieĭ-Tale, suntem bine până acum. Dacă întrebĭ și despre Dómnele Benetta, Prepia și Păuna și bărbațiĭ lor, sunt toțĭ bine și se închină Domnieĭ-Tale. Nu-țĭ scriŭ maĭ pe larg Domnieĭ-Tale, decât numaĭ că de odată îțĭ trimit banĭ de cheltuială 20.000 de aspri, adecă două-decĭ de miĭ, și cheltuesce și du-o și Domnia-Ta, nu cum aĭ vré, ci cum poțĭ (?), pentru că Dumnedeŭ scie cum o maĭ ducem și noĭ, cu câtă nelinisce și cu ce strînsóre și supărărĭ! Pentru că a venit acel neiertat nelegiuit și a amestecat lucrurile și a făcut așà că i-aŭ dat domnia, și când a mers în țéră înăuntru, a prăpădit și a sărăcit lumea și a calicit aicĭ însășĭ țéra: numaĭ Dumnedeŭ să aibă milă de dînsa! Și dacă l'a vědut Sultanul cum strică țéra, a trimis de l'a chemat să vie la Pórtă, cum am venit și noĭ; ci acela a luat ce a avut și a fugit, precum s'a aflat; și noĭ am venit și am găsit că aveà datoriĭ de 889 poverĭ de aspri, și eraŭ de la Turcĭ, de la Evreĭ, de la Frâncĭ, de la gelepĭ, și s'aŭ adunat toțĭ și

---

χώρα αὐτή· μῶν' ὁ Θεὸς νὰ σινμπαθήσι. Καὶ ἀφὸν τὸν ἶδαν πῶς χαλᾷ τὴν χώραν, ἔστιλεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν ἔκραξεν νὰ ὑπάγι ἠς τὴν Πόρτα, καθῶς ἐκάμαμεν καὶ ἠμῖς, καὶ ἐκῆνος ἐπῖρεν ἤ τι καὶ ἂν ἶχεν καὶ ἔφυγεν, καθῶς τὸ ἐμάθετο, καὶ ἤλθαμεν ἠμῖς καὶ εὑρίκαμεν καὶ ὔχεν χρέος ,ωπθ' φορτία ἄσπρα, καὶ ἦτον ἀπὸ Τούρκους, ἀπὸ Εὐραίους, ἀπὸ Φράγκους, ἀπὸ τζελεπίδες, καὶ ἐμαζώχθησαν ὅλι καὶ ἔκλαυσαν ἠς τῶν βασιλέα· πῶς νὰ χάσωμεν ἠμῖς τόσων βίων; καὶ ὁ βασιλεὺς ὥρισεν ὅτι ἅμα τὸ ἐπῖρε ὁ Μίχνα Βοϊβόδας τὴν αὐθεντίαν τοῦ, ἄς πλερόσι καὶ τὰ χρέη τοῦ, καὶ ἔτζι τῶ πλερόνομεν ἠμῖς, καὶ ἐχρεόθημεν καὶ ἠμῖς ἕως νὰ ἔλθομεν ἠς τῶν τόπον ἄλα τώσα. Τώρι ποῦ νὰ σόσωμεν; καὶ περὶ τοῦτο ἠθέλαμεν κιτάζι καὶ πλεώτερα τὴν αὐθεντίαν σου, ἀμὲ δὲν ἶνε ὁς ἂν πρέπι. Καὶ ἄλον πάλιν ἂν σε στήλο γρόσια, ἐδῶ ἔχι ἄσπρα π' καὶ ἡ αὐθεντία σας ἐκεῖ τὰ 'ξοδιάζετε ἀπὸ μ', τὸ φλουρὶν ἔχι ἐδῶ ἀπὸ ,ρκ' καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ξ', ὅστε ἂν σε στήλο τιούτην μονέδα, ἐκεῖ γένεται ὅλα τὰ 'μίσα. Καὶ τὴν ἄλιν βολὴν μὲ τὸν τὰ Γαγιὰ ἔστηλα ,ι, καὶ ἐκεῖ ἔδωσαν τῖς αὐθεντία σου ,ς. Ὅμως διὰ αὐτὰ καὶ αὐτὰ θαυμαζώμεσθεν πὸς νὰ στέλομεν, καὶ τῶρι διὰ τοῦτο στέλο τουρκικὰ ἄσπρα καλὰ ἄσπρα κ', καὶ 'ξοδίασε τὰ ἡ αὐθεντία σου καθῶς ἐμπωρέσις, καὶ παρακάλε τῶν Θεὸν νὰ ἦνε καλὰ ὁ αὐθέντης ὁ Μίχνα Βοεβόδας, πάλιν θέλομεν ἂν θημιθῖν τῖς αὐθεντία σου, καὶ αὐτὰ τὰ ἄσπρα τὰ ἔδωσα ἠς τῶ χέριν τοῦ Μίσερ Τζίβου, τοῦ γαμπροῦ μας, νὰ τὰ στήλῃ τῖς αὐθεντία σου, καὶ, καθῶς τὰ λάβις, μὲ πίων εὕρις ὁποῦ ἔρχεται ἐδῶ, νὰ ἔχομεν ἀπόκρισιν, καὶ ὁ χρώνι τῖς αὐθεντία σου πολλὴ καὶ καλή.

'Απριλίου 22, 1587 Χριστοῦ. 'Αδελφὶ τῖς αὐθεντία σου, Αἰκαθερήνα τώμνα.

(Marg.). Ὅταν ἶμουν ἠς τὴν Ῥόδο ἔθελές μας στήλη ἕναν ἀξιώτινα ἶδι ποῦ εὑρίσκομεν, καὶ μετ' ἐκῆνον ἔστηλα τῖς αὐθεντία σου δίο κουμάσια καὶ δίο πογάσια ἄσπρα, καὶ ἕως τώρι δέν με ἔγραψες, ἔλαβες τὰ ἡ αὐθεντία σου ἢ ὄχι.

(V°) Τῖ εὐγενεστάτι καὶ ἐντιμωτάτι ἀδελφὶ μού ἠγαπημένι, κυράτζα Μαριώρα Βαλάργα, τιμίος δοθῇ τὸ ἠς τῶν Σάντο Μαφίων 'ς τὰ Μουρὰ τῖς Βενετίας ἐυχαρισθεῖ.

Con apresso asspri vinti miglia, adi sedese Lugio.

s'aŭ plâns Sultanuluĭ: «cum să perdem noĭ atâţia banĭ?» Şi Sultanul a orînduit, ca precum a luat Mihnea-Voevod domnia luĭ, să plătéscă şi datoriile luĭ; şi aşà le plătim noĭ, şi ne-am îndatorat şi noĭ până să venim în ţéră încă pe atâta. Şi acuma unde să scăpăm? Şi despre acésta am voì să te îngrijim şi maĭ mult pe Domnia Ta, dar nu e cât ar trebuì. Şi alta iarăşĭ, dacă ţi se trimit banĭ (γρόσια), aicĭ sunt 80 de miĭ de aspri, şi Domnia-Ta cheltuesce-ĭ acolo de la 40 în sus: galbenul are aicĭ de la 120 în sus şi acolo de la 60, aşà că dacă-ţĭ trimit banĭ de aceştia, tóte vin acolo pe jumătate. Şi altă dată, cu da Gajan, ţi-am trimis 10.000, şi acolo ţi-aŭ dat Domnieĭ-Tale 6.000. Dar pentru atâtea şi atâtea [pedecĭ], nu maĭ scim cum să-ţĭ trimitem, şi acuma de aceea-ţĭ trimit aspri bunĭ turcescĭ 20.000 de aspri, şi cheltuesce-ĭ Domnia-Ta cum veĭ puté; şi rógă pe Dumnedeŭ să fie bine Domnul Mihnea-Voevod, şi aspriĭ i-am dat în mâna luĭ Domnul Zuani, ginerele nostru, ca să ţi-ĭ trimită Domnieĭ-Tale, şi cum îĭ veĭ luà, să avem răspuns, prin cine veĭ aflà că vine aicĭ; şi aniĭ Domnieĭ-Tale fie mulţĭ şi fericiţĭ.

Aprilie 22, 1587. De la Christos. Sora Domnieĭ-Tale, Dómna Ecaterina.

Când eram la Rodos, aĭ vrut să-mĭ trimiţĭ un om vrednic, să vadă unde ne găsim, şi cu acela ţi-am trimis Domnieĭ-Tale două postavurĭ şi două bogasiĭ albe, şi până acum nu mi-aĭ scris dacă le-aĭ luat Domnia-Ta saŭ ba.

Prea nobileĭ şi prea cinstiteĭ surorĭ a mele iubite, Dómna Mărióra Vallarga, dee-se cu cinste acésta, la Sf. Mateiŭ din Murano, în Veneţia, cu mulţumire. (Cu aprópe 20.000 de aspri, adĭ în 16 Iulie.)

Radu-Vodă, fiul Négăĭ, se născuse în 1584, şi Ioan de' Marini legase cu Prepia-Esther (1) o căsătorie, care erà să ţie fórtede puţin.

În curînd, Pascal de' Marini, fratele luĭ Ioan, e trimis şi acesta de Mărióra la familia eĭ din Muntenia (2).

(1) Aceste două nume par a însemnà aceeaşĭ persónă. În adevĕr, maĭ încolo (p. 73), avem o scrisóre iscălită Esther, care nu póte veni decât de la una din fiicele Mărióreĭ. Acésta aveà însă după scrisorĭ numaĭ treĭ: Benedetta şi Păuna, menţionate în ea, nu pot fi nicĭ într'un chip acéstă enigmatică *Esther*. «Prepia» însă, singura care lipsesce (v. p. 69), e un nume curios, care póte fi numele desmierdat al celeĭ care se iscălesce în scrisórea citată Esther. Să se maĭ însemne şi faptul, că «Esther» vorbesce de o călĕtorie la Veneţia ce ar voì să facă, şi Pascal de' Marini arată că Mărióra a sfătuit pe Prepia să nu întreprindă o călĕtorie acolo. (V. p. 91-2; cf. p. 75).

(2) Adăugim şi aicĭ, că nu e sigur că luĭ Ioan de' Marini, şi nu luĭ Pascal, i se dete recomandaţiunea de la p. 66. Pascal vorbesce de unele puncte cuprinse în ea, fără ca acésta iarăşĭ să fie decisiv.

Printr'o scrisóre din Aprilie, el se îngrijesce de ajutarea cu banĭ a Peroteĭ, pe timpul lipseĭ sale. (1)

Astădĭ, 24 Aprilie 1587, în Veneţia.

Domnule Gaşpar Mazza. Trebuind să plec eŭ, dacă va vré Dumnedeŭ, din Veneţia şi fiind-că, prin scrisorĭ ale frateluĭ meŭ Ioan, date din Muntenia, în luna luĭ Ianuarie, scrie că trimite prin Domnia-Ta banĭ pentru 200 de galbenĭ, pe séma şi în numele Măreţeĭ Dómne Măriόra, sora prea străluciteĭ Dómne-mame a Munteniеĭ, am vrut la plecare să-ţĭ spun, cu acéstă scrisóre a mea, că fiindu-mĭ trimişĭ mie aceĭ banĭ saŭ altă valóre ce ar fi, Domnia-Ta, în puterea acesteĭ scrisorĭ, să trebuiască să-ĭ daĭ, fără altă zăbavă, pomeniteĭ Măreţe Măriόra, care stă la Sf. Mateiŭ în Murano, şi vor fi bunĭ daţĭ, — ca uniĭ ce sunt aĭ eĭ, fiind-că mi-aŭ şi fost trimişĭ mie, — ca şi cum mi i-aĭ fi dat mie însumĭ, şi rĕmas bun. Pascal de' Marini Poli, în Veneţia.

Şi porunca de faţă pentru acésta să fie bună şi pentru Domnia-Ta, Domnule Gaşpar Mazza, şi pentru orĭ-cine, orĭ prin cine s'ar trimite, saŭ în lucrurĭ saŭ în banĭ, saŭ prin scrisóre de schimb, saŭ pe numele pomeniteĭ Măreţe Dómne Măriόra saŭ pe al meŭ, să fie daţĭ bine şi fórte bine pomeniteĭ Măriόre, pentru că rudele eĭ trebuiaŭ să trimită ordine din Muntenia.

Pascal cel de maĭ sus. La Veneţia. Aceeaşĭ dată.

---

(1) Adi 24 Aprile 1587, in Venetia.

Messer Gasparo Maza. Dovendo io partir, piacendo a Dio, di Venetia et per lettere di mio fratello Gioani, di gienaro, di Vlaxia, scrive con voi mandar di valuta per zechini da ducentto, che sono per conto e ragione di magnifica madona Marietta, sorela della illustrissima principesa madre di Vallachia, ò voluto con questa mia al mio partir dirvi che, sendo diretti a me detti danari o altra valuta vi fuse, che, in virtù di questa mia, li debiatte dar e consegniar a la suditta magnifica Marietta, stà a San Maffio a Muran, senza altro, che saran ben datti, sicome effetti soi, como anco sendo a me diretti, quantto che a mi l'aveti datti, e adio.

Pasqual di Marin di Poli, in Venetia.

E questo ordine in causa di sopradetta vaglia eservi, cossi a voi, messer Gasparo Maza, como a chi si voglia altro, per man di chi fuse mandato, o in robe, o in valuta, o in lettera di cambio, osia in [n]ome di suditta magnifica madona Marieta, o in mio, a ditta Marietta sian ben et benisimo datti, perchè soi propri mandar dovevano mandati di Vallachia.

Pasqual ditto. In Venetia. Di dito.

În Iulie el se află la Vidin, de unde scrie Mărióreĭ, anunțându-ĭ sosirea sa la hotarele Munteniei. (1)

Mult Măreţeĭ Dómne Măriόra, vrednică de respect ca și o mamă.

Măréţă și respectabilă Dómnă. După ce ţi-am scris, am ajuns, nu fără primejdia vieţeĭ, cu voia luĭ Dumnedeŭ, astădĭ, aicĭ în Vidin, pe Dunăre, port saŭ pas din ţéra prea strălucituluĭ Domn al Munteniel, nepotul Domniei-Tale. Care ţéră e maĭ frumósă de cum credeam și fórte mare, căcĭ de aicĭ trebue nu maĭ puţin de o săptămână până la Bucurescĭ, tot prin ţéra luĭ. Şi de acolo îţĭ voiŭ scrie maĭ pe larg; până atuncĭ, nisce Turcĭ și Muntenĭ, veniţĭ de acolo sunt opt dile acuma, spun că toţĭ sunt sănătoșĭ și că Domnul și cu dînsul Ioan eraŭ dușĭ în Ardél saŭ în Moldova, cu 3.000 de călăreţĭ și o mie de pușcașĭ, pentru a duce mirésă vĕruluĭ acestuĭ Domn. Cât privesce cele-lalte lucrurĭ, pe Gașpar Mazza nu l'am putut întîlni pe drum, dar am întîlnit mărfurile sale, și fiind-că e fórte greŭ de mers acuma prin aceste ţĕrĭ, abià în tótă luna Iulie va ajunge el cu mărfurile la Seraievo și la «*Gabela*» (2) în dilele dintâiŭ ale luĭ August saŭ póte până la Sântă-Măria, așà că până la sfîrșitul luĭ August îl veĭ avé acolo. Prin care

(1) Alla mollto magnifica signora Mariora, quanto madre honoranda.

Magnifica et honoranda. Dopo scrittovi, non senza qualche periculo di vitta, a Dio piacendo, son gonto hoggi quì in Vidino, al Danubio, scala o trageto del paese del illustrissimo principe di Valahia, vostro nepote. Che l'è più bel paese di che pensavo et grandisimo, che di quì, tuto per suo paese, manco di una setemana non poso andar a Buchureste. E di là vi scriverò più longo; in tanto, con alcuni Turchi e Valachi, di là venutti 8 gorni fà, dicono eser tuti sani et che principe e con lui Giovanni erano andati o in Transilvania o Bogdania, con tre milia cavali e mile archibussieri, per menar noviza per il zerman di principe. Nell restto, Gasparo Maza per strada non ò possuto scontrar, ma sue robe ò scontratto, e, per eser al presente molto travaglioso caminar per' sti paesi, apena per tuto questo lui con robe sarà a Sarajo et a Gabela, primi di agosto o forssi sin madona di agosto, di modo che per tuto ago[s]to l'averè costtà. Per il qual sendo mie lettere in grego, farè leger voi, per saver a propositto risponder sì al scrito a voi, como a mi, in modo a voi ben pare. Che non è mal, anzi ben, loro visitar speso con lettere. Con Gasparo non avendo parlato, non sò quel pol portar per voi; saperè voi da lui, se prima io di loco non vi aviso; al messer Aloise Spà me aricomando e a tutti amici. Di loco sarò più longo, e Christto vi guardi.

A Saraio ò lasato un ordine a lui, avendo per voi o per mi, vi renda a voi. Paulina saluti e reverenda abaesa e tuti. Christto vi gardi.

Adì 2 Luglio 1587. Di Vostra Signoria humilisimo per servirla: Pasqual di Marin di Polo, in Vidino, al Danubio, che divide Turchia e Valachia.

Alla mollto magnifica signora, la signora Mariora Valargo, in monasterio San Mafio a Muran, in Venetia. 41 (*).

(2) Nu sciŭ ce póte fi «Gabela», care e de sigur un nume propriŭ. Seraievo e numit și în petiţiunea citată a Ragusanilor din Timișóra către Papa: «Sarglio di Bosna» (Fermendžin, p. 314).

(*) Cifra poşteĭ de sigur.

dacă vor fi fiind scrisorĭ de-ale mele în grecesce, veĭ pune să le cetéscă Domnia-Ta, pentru ca să sciĭ cum să rĕspunḑĭ şi la scrisorile către Domnia-Ta, cât şi la cele către mine, cum ţi se va păré Domnieĭ-Tale că e bine. Căcĭ nu e rĕŭ, ci bine să le tot scriĭ. De óre-ce n'am vorbit cu Gaşpar, nu sciŭ ce-ţĭ aduce Domnieĭ-Tale: veĭ sci de la dînsul, dacă nu te însciinţez eŭ înainte, de acasă. Mĕ recomand luĭ Domnul Alvise Spa şi la toţĭ prieteniĭ. Ajungênd, voiŭ scrie maĭ pe larg, şi Christos aibă-te subt pază.

La Seraievo am lăsat poruncă luĭ Mazza, că dacă are cevà pentru Domnia-Ta saŭ şi pentru mine, tot Domnieĭ-Tale să-ţĭ dee. Salută pe Paulina şi pe cucernica stariţă şi pe toţĭ. Christos păzéscă-te.

La 2 Iulie 1587. Al Domnieĭ-Tale gata de slujbă Pascal de' Marini Poli, în Vidin, la Dunăre, care desparte Turcia de Muntenia.

Mult Măreţeĭ Dómne, Dómna Mărióra Vallarga, la mănăstirea Sf. Mateiŭ din Murano, la Veneţia.

Douĕ ḑile după scrisórea luĭ Pascal (dacă e acelaşĭ sistem chronologic) Esther-Prepia scrie ast-fel mătuşeĭ, pe care o numesce «mamă»: (1)

Prea cinstită, prea nobilă, prea plăcută şi vrednică de tótă cinstea, mama mea iubită. Fac cuvenita şi supusa plecăciune Domnieĭ-Tale, eŭ, fiica ta cea smerită. Şi ne rugăm de Domnul Dumneḑeŭ să te ţie sănătósă cu trupul şi cu sufletul. Află, mama mea iubită, cum că am vĕḑut scrisórea ta şi s'a bucurat inimióra mea, cum că-mĭ scriĭ despre Veneţia, şi am nădejde în Dumneḑeŭ să mĕ bucur de tine şi aievea. Şi dacă întrebĭ şi despre noĭ, cu puterea luĭ Dumneḑeŭ suntem sănătoşĭ până în ḑiua de astăḑĭ, şi te salută şi Dómna Benetta şi Păuna cu toţĭ aĭ noştri. Nimic alta pentru acum, şi iarăşĭ salutărĭ şi rugăciunea ta cu noĭ.

Esther, fica ta cea smerită. În luna luĭ Iulie în 4 a anuluĭ 1587 de la Christos.

---

(1) † Τιμιωτάτη, εὐγενεστάτη καὶ λίας ἐρασμιωτάτη καὶ πάσης τιμῆς ἀξία μανήτζα μου ἠγαπημένη μου. Τὴν προσοικοῦσαν καὶ ἐδαφηέαν μετάνοιαν ποιῶ τὴν εὐγενήαν σου ἐγὼ ἡ θηγατὴρ σου ἡ εὐπρεπήα. Καὶ δέωμεν κύριον τὸν Θεὸν τοῦ ἠγγηένην σε ψυχῇ καὶ σώματη. Ἤξευρε, μανήτζα μου ἠγαπημένι, τὸ πῶς ἦδα τὴν γραφὴ σου καὶ ἐχάρην ἡ καρδήτζα μου τὸ πός μου γράφης δηὰ τὴν Βενετήαν, καὶ ἔχω θάρος εἰς τὸν Θεὸν τὸ πὸς νά σαι ἀπολάψω καὶ σωματηκά. Καὶ ἄν ἐροτᾷς καὶ περὴ ὑμᾶς, μὲ τὴν δήναμην τοῦ Θεοῦ ἠγγηένομεν εἰς ὡς τὴν σοίμερον ἡμέραν, καὶ χερετάη σε καὶ ἡ κεράτζα ἡ Πενέτα καὶ ἡ Παγώνα καὶ οὕλη ἡ ἐδοική μας. Οὐχὶ ἕτερον δηὰ τῆς ὥρας ἐνο (*sic*) πάλην μετάνοιαν καὶ ἡ εὐχή σου μετ' ἐμᾶς. Ἠστὴρ, ἡ θηγατήρ σου ἡ εὐπρεπήα· Μηνὸς Ἰουλήου δ' ἔτους αφπζ' ἀπὸ Χριστοῦ.

Ἤξευρε καὶ ἐτοῦτο τὸ πὸς ὀρήζης νὰ ἐθημοῦμε τὴν τόμναν νά σε θημᾶτε· καὶ ὁ Κύριος τὸ ἠνόσκη τὸ πὸς τὸ ἀναφέρνοσην τὰ καθήσο μὲ τὴν τόμνα, ἀμὴ ἡ ἀφεντήα τῆς ἔχη πολὰ βάσανα καὶ ἀλησμονᾷ καὶ, τὸ περισόντερο, ἦσε μακρηὰ καὶ διὰ τ'ἐκῆνο δὲν σε θημᾶται.

Εἰς τὴν τιμιωτάτην καὶ εὐγενεστάτην καὶ πάσοις τιμῆς ἀξία τὴν πεφηλημένη μου μανήτζα εὐλαβῶς δοθείῃ ἀπὸ τὴν Βλαχήαν εἰς τὴν Βενετήαν.

Află încă şi acésta, cum că ne poruncescĭ să amintim Dómneĭ să-şĭ aducă aminte de tine, şi Domnul scie că-ĭ vorbesc şi eŭ Dómneĭ, dar Domnia-Sa are multe necazurĭ şi uită, şi maĭ mult încă, eştĭ departe şi de aceea nu-şĭ aduce aminte de tine.

Prea cinstiteĭ şi prea nobileĭ şi vredniceĭ de orĭ-ce cinste, iubiteĭ mele mame, dee-se cu smerenie, din Muntenia, în Veneţia.

O scrisóre din Bucurescĭ a luĭ Pascal s'a perdut. Iată una din Tîrgovisce: (1)

1587, la 15 August.

Mult măreţeĭ şi ca o mamă prea iubiteĭ şi cinstiteĭ.

Măréţă şi onorată. Ţi-am scris cea din urmă scrisóre a mea din Bucurescĭ şi ţi-am spus de sosirea mea cu sănătate, mulţămită luĭ Dumnedeŭ, după ce am trecut prin multe primejdiĭ: călĕtoria e fórte lungă; nu trebue să te mirĭ une-orĭ că primescĭ scrisorile târdiŭ. După ce ţi-am scris şi spus că prin Mazza nu trimisese banĭ, dar că pe urmă şi puţin înainte de sosirea mea se trimisese prin Sofia, unde s'a dat poruncă să-ĭ schimbe, precum nădĕjduesc că se vor schimbà bine şi spre folosul Domnieĭ-Tale, cum veĭ vedé; s'a poruncit, dacă se póte, [ca plata să se facă]

(1) † 1587, adì 18 Agostto.

Ala moltto magnifica et quanto madre carissima et honorandissima.

Magnifica et honoranda. L'ullttima mia vi scrissi di Buchureste, e dissivi il mio salvo arivo, per Dei gratia, avendo pasato molltti periculi; e'l viagio è longisimo; non bisognia qualche volta maravigliarsi di aver tardi lettere. Dopo scritovi e detto che per il Maza non aveano mandato li assperi, ma che dopoi e poco avantti mio arivo l'avean mandati per via di Sofia, dove s'è datto hordine a scanbiarli, che, spero in Dio, bene e con vostro uttile si scanbiarano, como vederè; è ordinatto, se mai posibile, in letere di cambio, per a voi costà pagare, in mancamentto, in zecchini, per a voi consigniar per sicuro pasagio di mercantti sin Ragusa e di là per mar, e, come, a Dio piacendo, le parvenirano o in canbio, o in zecchini: lettere (saran, *sters*) per man di Nale sarano; che, se in canbio, si porà avanti l'avese, ma, si in zecchini, tardarà, fin che bon pasagio sarà. Prego Dio per tuto guardi e salvi, e poco prima, poco di poi, vol dir nula; pur Dio conduchi salvo illustrissima domnia, vostra sorela. Vi dissi che era stata amallatta, e per ciò la resttò di non andar con principe a Targoviste, e mia cogniata restò per lei, et io, per non eser sola cogniata, restai e io, e Giovanni andò con principe, di modo che domnia risanò, et, alli 26 di pasatto, l'avea meso ordine con signora Prepia di venir quel di domenega a casa nostra, come e di altre volte stà, dove si averia posuto parlar adi longo, perchè in pallazo mai non l'à riposo, perchè regnio è grande e alltri iudizi non v'è che o ella, o principe tuto spedisse; varde se ia da fare. Il che non segui sua venuta, a causa che ali 25, sabatto, la ricascò amallarsi, e pegio che avantti fù. Alli 27, signora Prepia mi disse, faressi ben andar a Targoviste e dir di mia partte ch'ela stà mal, che proveda di alltri medichi. Io andai subitto; al 28 gionsi a mezo giorno, e principe subitto mandò astaffeta in Transilvania per un medico valentomo, il qual vene presto e li fece, a Dio piacendo, giovamento grande; e, per Dei grattia, la stà meglio,

în scrisorĭ de schimb, ca să-ţĭ plătéscă acolo şi, în lipsă, plata să se facă în galbenĭ, pentru a ţi-ĭ da prin cale sigură de negustorĭ până la Ragusa şi de acolo pe mare şi cum, dacă va vré Dumnedeŭ, îţĭ vor ajunge, saŭ în scrisorĭ de schimb saŭ prin galbenĭ; scrisorile vor fi prin mâna luĭ Nale; veĭ sci, că dacă se face trimiterea prin scrisorĭ, veĭ avé póte baniĭ înainte, dar dacă va fi în banĭ, veĭ avé zăbavă, până va fi o cale sigură. Rog pe Dumnedeŭ să-ĭ păzéscă neatinşĭ, şi cevà maĭ de grabă, cevà maĭ târdiŭ, n'are nicĭ o însemnătate, numaĭ Dumnedeŭ să ţie sănătósă pe prea strălucita Domnieĭ-Tale soră, Dómna. Ţi-am spus că fusese bolnavă şi de aceea n'a putut merge cu Domnul la Tîrgovisce şi cumnată-mea a rĕmas pentru dînsa şi eŭ, pentru ca să nu fie singură cumnata, am rĕmas şi eŭ, şi Ioan s'a dus cu Domnul, aşà că Dómna s'a însănătoşit şi, la 26 ale luneĭ trecute, mĕ înţelesesem cu Dómna Prepia să vie în acea di, Duminecă, la casa nóstră, cum stă şi altă dată, şi aicĭ s'ar fi putut vorbì maĭ pe larg, pentru că la Curte nu maĭ are tienă, fiind-că ţéra e mare şi alte judecăţĭ nu-s, decât saŭ ea saŭ Domnul hotărĕsce tóte: te uită Domnia-Ta

Vero è che per le zoie già perse, par malanconia la occupa, seben ela non si lassa dir. Di me, poi, in arivando quì in Targoviste, fù ali 28, caschai amallatto di fevre, tanto orenda e acuta, che la Maiestà di Dio, per sua misericordia, me à lassato per qualche cosa poco lontan di mortte son statto, o che sia statto per longo viagio patir. Bastta, laudatto Idio, me vado recuperando a pian a pian, como a Dio piace, con'sti caldi, finchè tempo un poco rinfrescha. In Paulina di Madalena indrio quel averè spese, tegni nottato, che si farà ben, a Dio piacendo. Signora Prepia dice: «se io savesi legier o scriver come voi, credevi saria stà ben da poco a non scrivervi speso, ma Givo e adeso voi (zoè mi) e per mi e per voi scrivè». E più la dice che, se non la vi vedese in vita sua, non morirà contenta, poi ch'ela dice: «me avevo meso in fantansia, me manda domnia con qualche fidatto, o per mare, o per tera, a Venetia; con poco mi ritrovavo a far vita con lei in monasterio, e domnia l'avea promeso far, a tempo che iè tornati in principatto, e Dio a volesto *(sic)* sia maritatta in tanto.» Benetta, delle gambe non gè rimedio, como tolte; maridata in egliuciar et baron Parvulo, fio di quondam baron Stiepan, stato grandomo apreso Allexandro, et di nostro linguagio; il cargo suo, aziò intende, l'è che à cargo di tutte intratte, che al pallazo di principe aspetano ricever e dispensar, e mai conto non se li pol levar, nè cercar. Pauna per Spatar-Grande richi acana *(sic)*. Ma me ano ben stomegatto aussar dir: «dopo che Prepia per Givo maritata, vien di saluti, e prima non la ne non cogniosseva.» Et li è risposto a proposito. Ogni modo, signora Prepia è lla più savia e più ben vollesta e da domnia e dal principe; l'è solo come donna savia e un poco rispettosa; che, se fuse un poco più arditta, haverà da domnia e da principe ciò ch'ela vorà. A voi domnia voi savè quanto ben vol, ma principe, a mio iudizio, molto più vi vol bene; poichè subitto in mio arivo l'andai bassar la mano, e di mia e di vostra partte, dove che sede sula sedia regal, *pro tribunali*, con li baroni, come in colegio, dove intra e Givo. E nel darli saluti di vostra partte, se levò in piè, che mi dà segnio di gran benivolenttia, poichè dicono mai non si leva a nissun, salvo al ciaus del Gran-Signior, come vien di Consttantinopoli. Poi s'è fato di cose con mi portate presentti ett li an avutti a cari; di zehini, per ancora nè loro me an ditto darli, nè io l'ò cercato; ano pur

dacă are de lucru! Dar n'a venit, pentru că la 25, Sâmbătă, s'a îmbolnăvit din noŭ, şi maĭ rĕŭ decât înainte. La 27, Dómna Prepia mi-a spus că aş face bine să merg la Tîrgovisce să spun din partea mea că-ĭ este rĕŭ, ca să se îngrijéscă de alţĭ doctorĭ. M'am dus îndată; la 28 la amédă am ajuns, şi Domnul a trimis îndată o ştafetă în Ardél pentru un doctor bun, care a venit curînd şi i-a adus, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, o uşurare însemnată şi, slavă Domnuluĭ, îĭ e maĭ bine. Adevĕrat că pare supĕrată pentru giuvaerele ce le-a perdut, deşi ea nu sufere să-ĭ spuĭ. Cât despre mine, cum am ajuns aicĭ la Tîrgovisce, în diua de 28, am cădut bolnav de frigurĭ, aşà de grozave şi năprasnice, că măreţia luĭ Dumnedeŭ, din mila luĭ, m'a ţinut pe alăturea de mórte, orĭ că va fi fost pentru drumul cel lung ce l'am îndurat. Orĭ-cum să fie, slavă Domnuluĭ, mĕ îndrept pe încetul, cum vrea Dumnedeŭ pe căldurile acestea, până se va maĭ rĕcorì vremea. Cât aĭ cheltuit până acuma cu Paulina, fiica Magdalineĭ, am însemnat şi va fi bine, de va vré Dumnedeŭ. Dómna Prepia spune: «Dacă aş sci să cetesc saŭ să scriŭ ca Domnia-Ta,

---

letto lettere, vero è che non è sttatto tempo di ciò parlar, nè cossì in pressa ocore dir ma trascorer qualche tempo e veder si loro si ricorda; si non, se li ricordarà. e saprete, a Dio piacendo, a suo tempo. È qui paese grande, che dal intrar nel stato setemana ò fata sin casa; paese di sua natura graso e rico, ma alquanto stracatto di mutacioni di principi, e tuto bon e belo, ma l'à gran tema di Turchi, che ogni dì stano con gola avertta, minaciando di mutacion, di modo che à asai, ma si vol asai. Al signor Alloise me aricomando, e dico che l'è stato a proposito di non levar nissun di soi fioli a caso (*sic*) e senza saver come, che, per viver e aver bon tempo, non porta spesa, nè per mi io non trovo altro adrizo che aiutar negotiar quel Givo solo non poteva suplir. Aricomandomi alla reverenda abaesa e altri amici, ricordandome a' lor oracioni, et Christto vi gardi. Di Vostra Signoria quanto fiol: Pasqual Marin de' Poli, in Targoviste.

Adì 19 Agostto.

Questa mattina vense staffeta di Buchureste al principe, che domnia, vostra sorela, stava mal, che vegnia da lei subito, como à fato. Incontinente s'è levato con tuta cortte e baroni, e quasi tuta note habiam caminato, e, ali 20 matina, arivaimo.

Siamo ali 25 ditto; per le orazioni di qualche uno, domnia, vostra sorela, è risanata bene, e ieri è andata ala madona, for di quà una giornata; hogi quì fano madona, hogi starà là, e doman venirà quì. Ringratie a Dio che l'è sanata e pasata gran periculo di malattia; come ciò e la mia malatia non bastò, ma Gioani, mio fratello, trovai quì amalato, più morto che vivo, di fevre orendisima, sendo stà 3 setemane per caldi a servicio di principe, per il paese, per scriver dezime di meli per principe, e corendo semper in caroza, per far servicio più presto. Non l'ave compito, che à fato ben a tempo venir a casa, che li s'è fato provexioni, e spero in Dio che và megliorando, pur, oltra fevre, tuta persona li dole, di sfracasso di caroza. Per un mese basta si riabia. Laudato Idio al tuto, pregandovi e per noi e nostri, abie a ricomandati nelle vostre oracioni, di che son certto lo fè e farà, si per nostre sanità, como anco per pace e prosperittà.

Alla molltto magnifica signiora, la signora Mariora Vallargo, in

Venetia, a San Maffio a Muran. 41. (*)

(*) V. p. 73.

cred că ar fi fost fórte urît să nu-ți scrie (1) des, dar Ioan și acuma Domnia-Ta (adecă eŭ) scrieți și pentru mine și pentru voĭ.» Și maĭ ḍice, că dacă nu te-ar vedé în viéța eĭ, nu va murì în pace, căcĭ, spune ea, «îmĭ vîrîsem în minte că Dómna mĕ va trimite cu vre-un credincios, pe mare orĭ pe uscat, la Veneția; maĭ că mi se păreà că trăesc cu dînsa la mănăstire, și Dómna îmĭ făgăduise acésta, când s'a întors în domnie, și Dumneḍeŭ a vrut să mĕ mărit până atuncĭ.» Benetta nu se maĭ póte lecui la picióre, pare că i le-a luat cine-va; e măritată cu Clucerul și boerul Pârvu, feciorul rĕposatuluĭ boer Ștefan, care a fost om mare pe lângă Alexandru și e din némul nostru; dregătoria sa, cu care se îndeletnicesce, e că are grijă de tóte cele ce vin la Curtea Domnuluĭ, cele ce se primesc și se împart, și nimenĭ nu-ĭ póte luà socotéla. Păuna e măritată cu Spătarul cel mare, Richiacana *(sic)*. (2) Dar m'a supĕrat mult să tot aud spuindu-se că Prepia, după ce s'a măritat cu Ioan, s'a îmbolnăvit și înainte nu scià ce e bóla. Și i s'a rĕspuns după cuviință. Orĭ-cum, Dómna Prepia e cea maĭ cuminte și maĭ bine privită și de Dómnă și de Domn, numaĭ ca femeie cuminte și cam sfiósă, pentru că, de ar fi fost ceva maĭ îndrăsnéță, ar avé de la Dómnă și de la Domn ce ar voi. Domnieĭ-Tale scii cât bine îțĭ vrea Dómna, dar Domnul, după judecata mea, îțĭ vrea și maĭ mult bine, pentru că îndată ce am sosit m'am dus să-ĭ sărut mâna, și din partea mea și din a Domnieĭ-Tale, unde stă pe scaunul regal, la judecată cu boeriĭ, ca în colegiŭ, unde stă și Ioan. Și salutându-l din partea Domnieĭ-Tale, s'a ridicat în picióre, ceea ce-mĭ pare semn de mare bună-voință, căcĭ se ḍice că nu se ridică nicĭ odată înaintea nimĕruia, decât înaintea ceaușuluĭ Sultanuluĭ, când vine din Constantinopole. Pe urmă s'aŭ făcut darurĭ din lucrurile aduse de mine și le-aŭ plăcut; despre banĭ nicĭ eĭ nu mi-aŭ spus până acum că-ĭ daŭ, nicĭ eŭ nu i-am întrebat, dar aŭ cetit scrisorile: adevĕrat că n'am avut când să vorbim de acésta, nicĭ se póte vorbì așà în pripă, ci trebue să trécă un timp și să vĕd dacă eĭ îșĭ aduc aminte, și dacă nu, le voiŭ aduce eŭ aminte, și veĭ sci și Domnia-Ta, cu voia luĭ Dumneḍeŭ, la vreme. Aicĭ e țéră mare, de am făcut o sĕptĕmână întrégă de la intrarea în țéră până acasă; țéră îmbelșugată din firea sa și bogată, dar cam stórsă de schimbările de Domnĭ, și e fórte bună și frumósă, dar are frică mare de Turcĭ, carĭ staŭ ḍilnic cu gura căscată, amenințând cu schimbarea; așà că are îndestul, dar îĭ și lipsesc destule. Mĕ recomand luĭ Domnul Aloise și ḍic, că a făcut bine că n'a luat pe nicĭ unul din fiĭ sĕĭ într'o întîmplare și fără să scie cum, că nu costă nimic să trăescĭ și să aștepțĭ norocul. Și pentru mine, eŭ nu am alt mijloc decât

(1) Aicĭ agramatul Marini schimbă felul de exprimare și scrie ca de la dînsul, apoĭ din noŭ vorbesce Prepia.

(2) Spătar muntén erà *Petru*. V. și *Arch. ist.*, I[1], p. 69. În text avem numele de familie desfigurat cu totul.

să ajut la negoţul pe care Ioan însuşĭ nu-l puteà face. Mĕ recomand cucerniceĭ stariţe şi altor prietenĭ, amintindu-mĕ la rugăciunile lor, şi Christos păzéscă-te. Al Domnieĭ-Tale ca un fiŭ.

Pascal Marini de' Poli. În Tîrgovisce.

La 19 August.

Adĭ diminéţă a venit ştafetă din Bucurescĭ la Domn, că Dómna, sora Domnieĭ-Tale, e rĕŭ, să vie la dînsa îndată, cum a şi făcut. S'a ridicat fără zăbavă, cu tótă Curtea şi boeriĭ, şi maĭ tótă nóptea am mers, şi la 20 diminéţa am sosit.

Adĭ avem 25: mulţumită rugăciunilor tuturora, Dómna, sora Domnieĭ-Tale, s'a însănătoşat bine şi erĭ a fost la Maica Domnuluĭ, departe de aicĭ cale de o ḑi: astăḑĭ (*sic*) serbéză aicĭ Sântă-Măria; aḑĭ va sta acolo şi mâne se va întórce aicĭ. Slavă Domnuluĭ că s'a însănătoşat şi a trecut primejdia cea mare a bóleĭ; ca şi cum n'ar fi ajuns acésta şi bóla mea, pe Ioan, fratele meŭ, l'am găsit aicĭ bolnav, maĭ mult mort decât viŭ, de frigurĭ grozave, căcĭ fusese treĭ sĕptĕmânĭ pe căldură ca să slujéscă pe Domn, prin ţéră, ca să scrie dijmele miereĭ pentru Domn, şi mersese necontenit cu căruţa, ca să-şĭ facă slujba maĭ iute. N'a mântuit-o, căcĭ a făcut ca un om cu minte de s'a întors la timp acasă, fiind-că i s'aŭ dat îngrijirĭ, şi nădĕjduesc în Dumneḑeŭ că se face maĭ bine; însă afară de frigurĭ, îl dóre tot trupul de scuturătura căruţeĭ. Îĭ trebue o lună ca să se îndrepte. Mulţumesc luĭ Dumneḑeŭ pentru tóte, rugându-te şi pentru noĭ şi pentru aĭ noştri, să nu ne uiţĭ în rugăciunile Domnieĭ-Tale, de care sunt sigur că facĭ şi veĭ face, şi pentru sănătatea şi pentru pacea şi fericirea nóstră.

Mult măreţeĭ Dómne, Dómna Măriόra Vallarga, la Veneţia, la Sf. Mateiŭ din Murano.

O a treia scrisóre a luĭ Pascal e datată din Bucurescĭ, 31 August 1587: (1)

(1) Adì ulltimo Agostto 1587, in Buchurestte.

Magnifica et honoranda. L'altra mia di 18, con postila di 25, arette con questa. E, poi quela scritta, me attrovò la grata vostra di 24 zugno. Per risposta, quanto ditte ch' voresi anco voi eser quì per veder li vostri, et io averia molto a caro e con ocassion di tempo forssi ordinarano e mandarano a ttiorvi, che non modo poria eser che con sodisffacione e uttile, ma pur a mio iudicio loro bisogniaria ordinano e con provigione; cossì noi, come signora Prepia, non bisogna che dubite, che mai non si scordaremo di voi; di altre sorele sue non bisognia far disegnio, nè in fati, nè in parole. Li danari di asspri 20 milia, che son già in viagio, spero in Dio l'averè presto, e mi dirè quanti zecchini saran stati, che asai più di ducento sarano. A vostra sorela non ocore ditte alltro, nome, come averè: «ò avutto li aspri 20 milia per man di Giovanni mi mandaste», e apreso dir un motto: «desidero intender, a Pasqual abiè pagato zechini ducento con lui scritovi?» — Di Paullina vi stendè tropo, che Giovanni lege. Che voli che dica? Maxime dove dise: sua madre non la vol vedere, dove ch'anco lui per mie parole ala puta avea preso amore

Adĭ, 31 August, 1587, în Bucurescĭ.

Măréță și onorată. Veĭ primi o altă scrisóre a mea din 18 *(sic)*, cu adaus din 25(1) împreună cu acésta. După ce scrisesem pe aceea, m'a găsit plăcuta Domnieĭ-Tale epistolă din 24 Iunie. Ca rĕspuns, cât privesce ceea ce spuĭ, că aĭ vré să fiĭ și Domnia-Ta aicĭ, ca să veḑĭ pe aĭ Domnieĭ-Tale, și mie mi-ar plăcé fórte și cu prilej potrivit póte vor rîndui și vor trimite să te aducă, lucru care, nu numaĭ ar puté să fie mulțumitor și de folos, dar după părerea mea ar trebui chiar să rînduiască a se face, și cu îngrijire; nu trebue să te îndoescĭ că și noĭ și Dómna Prepia nu te vom uità nicĭ odată; despre cele-lalte surorĭ ale eĭ, nu trebue să te razimĭ pe ele, nicĭ în fapt, nicĭ în vorbă. Ceĭ 20.000 de aspri (în banĭ) (2), ce sunt acuma pe cale, nădĕjduesc în Dumneḑeŭ că-ĭ veĭ avé îndată și-mĭ veĭ spune câțĭ galbenĭ vor fi fost, căcĭ vor fi mult maĭ mult de 200. Surorii Domnieĭ-Tale, nu trebue să-ĭ spuĭ alta, numaĭ, cum îĭ veĭ primi, [veĭ ḑice:] «am primit ceĭ 20.000 de aspri ce

et a sua madre voleva rescriver a una letera, a lui avea scrito. Como à visto vostra lettera, a pigliato in despiacer e sdegno, e mi non porò che conformarmi con suo voler; a sua madre scriverò io sopra' sto fatto, che ela è sicura di eser sua fia, e non vostra, e mi sò tanto quanto ale sue parole sento, e per mia sincerità presupono semper sinciero, ma, se ela vorà cossì a non voler la veder, io farò pegio e si sarà dano suo, e tal si-a dell'anima sua, s'ella non si contentarà di quel ch'è onesto e di quel che si pol far e aiutar sua fia, di che lei certa e mi incertto. Di fodera per voi e ramin de argientto, con comoda ocassion si parlarà, ma pur marttori quì è mollto più cari che a Venetia, e di dossi cosstà è il meglio servirsi, e con vostra sorela bisognia a tempo e ocassion parlar, si per non infastidirla, perchè l'à molti pensieri in testa. Signora Prepia è stata gravida e, avanti mia venuta, à disperso fio mashio. Quanto ditte aver inteso che Giovanni di continuo và vestitto di pano d'oro, quanto a questto, à drapi bellisimi di ogni sortte e come si convien ; e alltri portano, quali sentano *(sic)* dove iudica principe, come quei in colegio. E quanto ditte che avè inteso che fà quel che vol, e mi dico che fà quel che pol, e manco, per eser molto rispettoso, che, se lui e Prepia fuseno più audaci, poteriano molto; Idio aiuttarà. Quanto ditte che avevi inteso che una neza, ch'è fiola de fiola de Mirzonia, voleva farsi noze per zerman di principe, che à nome Vlad Vaivoda, l'è stà vero, e le noze son fatte in Bogdania, e principe l'è stato e domnia e tuti signori e la cortte, forssi tre milia persone andato con principe, e al mio arivo erano tornatti. E quanto dite che avevi inteso che domnia, vostra sorela, si spetava a Consttantinopoli con xaracio, non è stato vero ; xaracio è mandato e tornati chi l'à portato, tempo fà. E adeso a Constantinopoli per il principe stà Ban-Grande, homo savio e amico di principe, qual in sua absentia l'à aiutato molto a tornar nel stato, si con sua prudentia, come anco con danari, ch'è richisimo, di modo che, stantte lui a Constantinopoli, domnia non ge andarà là, ma, quando lui non vi fuse là, allora l'andarave qualhe volta Radul Voivoda, poco più di 3 ani, sano e puto astuto, e un altro fiol de altra dona, pizolo, ma domnia par che vol tuto suo ben. Radul Voivoda. Signor Bernardo Nale mi scrive, dolendosi con me, dicendo aver inteso da voi, che mi a voi aveo ditto non voler andar per via di Ragusa, ma adi longo ; et a me dice non avè voluto dir, esendomi amico,

(1) V. p. 74 și urm.
(2) V. p. 69.

mi-aĭ trimis prin Ioan» şi apoĭ să spuĭ un cuvînt: «doresc să sciŭ dacă luĭ Pascal i-aţĭ plătit ceĭ 200 de galbenĭ, despre carĭ ţi-am scris printr'însul.» — Despre Paulina, spuĭ prea pe larg, căcĭ Ioan cetesce... Ce vreĭ să-ţĭ spun? Maĭ ales unde aĭ spus că mă-sa nu vrea s'o vadă; pe când şi el, prin vorbele mele, prinsese iubire pentru fetiţă şi voià să rĕspundă mameĭ eĭ, la o scrisóre ce-ĭ scrisese ea. Ci cum a vĕḑut scrisórea Domnieĭ-Tale, s'a supĕrat şi s'a înfuriat pe dînsa, şi eŭ n'am să pot face alta decât să mĕ îndrept după voia luĭ; voiŭ scrie eŭ mameĭ Paulineĭ pentru acest lucru, căcĭ ea e sigură că fata e a eĭ şi nu a Domnieĭ-Tale, şi eŭ sciŭ cât înţeleg din vorbele eĭ şi, fiind eŭ sincer, cred tot-deauna şi pe altul tot aşà, dar dacă ea se va îndĕrĕtnicì aşà să n'o vadă, eŭ voiŭ face şi maĭ rĕŭ, şi paguba va fi a eĭ şi pe sufletul eĭ fie, dacă nu va voì ceea ce e cinstit şi se póte face şi să-şĭ ajute fata, pentru că ea e sigură şi eŭ nu. Despre blană pentru Domnia Ta şi lighén de argint, voiŭ vorbì la vremea potri-

che mie voria più tosto che mi fuse dato un schafo, che che abia tal inprension e causa a scriverme. Lo Dio vi perdoni quel che avè ditto; l'è cosa fata, non ocore altro. Ma voi sapette che, e da me a voi, e a sua presentia, credo voi tenivi ditto semper: «voi non partirè e, si partirè, ve trattenirè o restarè a Ragusa, andè a di longo e andè presto, non perdè tempo». Et io vi ò ditto, che poco o nula a Ragusa dimorarò, a di longo andarò, como desideravo. Ma per tanta tema di Scochi e desio di eser presto quì, cossì un ano avantti fusi venuto, non me risichai trasiar atorno in barche, et è venuto a effetto vostro dir e desio, e non mio. Dio sà quel è per il meglio; per avenir vi prego averti con nissun metterme in disgratia. Di Salvareso, quanto dite, al mio venir e quando l'ò visto, l'ò ditto quel ocoreva; non ocore più dirli alltro, poi che lui più non è a servicio di principe, nè di domnia, avendosi, secondo lui dice, tolto licentia e, nel darglila, l'ano dato aspri otto millia: adeso fà qualche negotio et si prochacia meglio pol. Iustinian presto si partirà con dele robe, con lui portarà. Gioani, mio fratello, dopo che Iulio à tolto licentia per lui, avuto da domnia un rechiocho (*sic*), ma non che sia stà colpa nè Iulio, nè Zuane; ma non sò chi diavolo l'avea intestatto, che Zuane avea dato una letera di ricomandacion al principe per Iulio, il che era tanto quanto son io costà a Venetia, e voi quà. A Zuane con colora grande a primo inpetto: «savè che vi ò dito non vi inpazar con lui niente, e mio ò presentitto che in sua ricomandacion avè datto lettera a mio fio e senza mio saper!» Zuane inocente à ditto: «illustrissima domnia, se l'è tal cosa e' son indegno di vostra gratia, ma ben fin'a l'anima mi dispiace inpasà per fantasia, che io cosa simile, nè altra faria contro suo comandamento. La se à quietatto e credestoli, avanti che sia partito da lei. Ma a Zuane non à bastato ciò; al principe à dito, il qual à ditto verità, et ela totalmente s'è quietatto e dito: «per cosa certa non avea inteso, ma per indizio, e di colera ne ò incolpato inocentte». Voi inferir che ale volte si dice parole inavertito, che al amico porian causar gran dano. Ala reverenda abaesa aricomandeme e salute. E tuti di Soffia ne scriveno che stavano per scanbiar asperi bene bene, perchè son boni, e credevano in canbio che aria molto a caro. A signor Aloise e a voi me ricomando. Signora Prepia vi saluta.

Di Vostra Signoria come fiol: Pasquale e Zuane.

Al mollto magnifica signora, la signora Mariora Valargo in Venettia, a San Maffio a Muran. 41 (*)

(*) V. p 73 nota.

vită, dar samurul aicĭ e cu mult maĭ scump decât la Veneţia şi spinările de blană acolo e maĭ bine să le cumperĭ; şi cu sora Domnieĭ-Tale trebue de vorbit la timp şi cu prilej, ca să n'o plictisim pe de o parte, fiind-că are multe gândurĭ în cap. Dómna Prepia a fost îngreunată şi, înainte de a veni eŭ, a perdut un băiat. Ceea ce ḑicĭ că aĭ auḑit, cum că Ioan umblă îmbrăcat tot cu postav de aur, cât despre acésta are postavurĭ fórte frumóse, de orĭ-ce fel şi cum se cuvine, şi le pórtă şi alţiĭ, carĭ se află acolo unde judecă Domnul, ca aceĭ din Sfat. Şi ceea ce spuĭ, că aĭ auḑit că face ce vrea, iar eŭ spun că face ce póte şi maĭ puţin încă, fiind-că e fórte sfios; căcĭ dacă el şi Prepia ar fi maĭ îndrăsneţĭ, ar puté mult; Dumneḑeŭ îĭ va ajutà. Ceea ce spuĭ, că aĭ auḑit că o nepótă, care e fiică de fiică a Mirceóeĭ, trebuià să se mărite cu vĕrul-primar al Domnuluĭ, anume Vlad-Voevod, a fost adevĕrat, şi nunta s'a făcut în Moldova, şi Domnul a fost de faţă şi Dómna şi toţĭ boeriĭ şi Curtea, póte 3.000 de ómenĭ să fi mers cu Domnul; şi la sosirea mea se întorsese. Şi ceea ce spuĭ, că aĭ aflat că Dómna, sora Domnieĭ-Tale, erà aşteptată la Constantinopole cu haraciul, n'a fost adevĕrat: haraciul a fost trimis şi s'aŭ întors ceĭ ce l'aŭ dus, acuma cât-va timp. Şi acuma la Ţarigrad stă pentru Domn Marele-Ban, om cuminte şi prieten al Domnuluĭ, care în timpul mazilieĭ l'a ajutat mult să se întórcă în domnie, şi cu înţelepciunea sa şi cu baniĭ sĕĭ, căcĭ e fórte bogat, aşà că, pe cât timp va fi el la Constantinopole, Dómna nu se va duce acolo; dar dacă n'ar maĭ fi el acolo, atuncĭ s'ar duce câte odată Radu-Voevod, care e cevà maĭ mare de treĭ anĭ, copil sănătos şi deştept, şi un alt fiŭ din altă femee, mic, dar Dómna pare că-ĭ vreà tot binele, Radu-Voevod. Domnul Bernard Nale îmĭ scrie, plângêndu-se faţă cu mine, spuind că a auḑit de la Domnia-Ta, că eŭ ţi-am spus că nu vreaŭ să merg prin Ragusa, ci pe calea cea maĭ lungă, şi mie-mĭ spune că n'ar fi vrut să-mĭ spue, ca unul ce-mĭ este prieten, aşà că maĭ degrabă aş voi să mi se fi dat o palmă, decât să aibă o aşà părere şi pricină să-mĭ scrie. Dumneḑeŭ să te ierte pentru ce-aĭ spus; lucrul s'a făcut, nu se maĭ póte face nimic. Dar Domnia-Ta sciĭ că şi în patru ochĭ numaĭ şi de faţă cu el cred că aĭ spus tot-deauna: «Domnia-Ta nu veĭ plecà, şi dacă veĭ plecà, nu te veĭ oprì nicĭ veĭ stà la Ragusa; mergĭ pe drumul cel lung şi mergĭ repede, nu perde timp!» Şi eŭ ţi-am spus că voiŭ stà puţin saŭ nicĭ decum la Ragusa, mĕ voiŭ duce pe drumul cel lung, cum doriam. Dar de frică mare despre Uscocĭ (1) şi dorinţă de a ajunge maĭ repede aicĭ, să fi venit şi cu un an înainte (?), nu m'am ispitit să trec pe acolo în luntre, şi s'a împlinit spusa şi dorinţa Domnieĭ-Tale, şi nu a mea. Dumneḑeŭ scie ce e maĭ bine; de acum

(1) Piraţĭ slavĭ, adăpostiţĭ în Dalmaţia austriacă. Prădaŭ corăbiĭ musulmane, dar şi ale Veneţieĭ şi Raguseĭ.

înainte te rog bagă de sémă, să nu mě puĭ în certă cu nimenĭ. În privinţa luĭ Salvareso (1), cât mi-aĭ spus, la sosirea mea aicĭ şi când l'am vědut, i-am spus ce trebuià; nu maĭ trebue să-ĭ spun alta, fiind-că el nu maĭ e în serviciul Domnuluĭ, nicĭ al Dómneĭ, ca unul ce şi-a cerut voe, cum spune el, şi dându-i-se, i-aŭ dăruit 8.000 de aspri: acuma face un fel de negoţ şi agonisesce cum póte maĭ bine. Iustinian va plecà îndată cu nisce mărfurĭ, ce va duce cu dînsul. Ioan, frate-meŭ, după ce Iuliu a luat voe de plecare pentru sine, a avut o năpaste de la Dómnă, dar fără vina luĭ; nicĭ Iuliu nicĭ Ioan n'aŭ fost vinovaţĭ, dar nu sciŭ cine dracul îĭ vîrîse în cap Dómneĭ, că Ioan ar fi dat o scrisóre de recomandaţiune Domnuluĭ pentru Iuliu, care era tot aşà de adevěrat cum este că eŭ sunt acolo la Veneţia şi Domnia-Ta aicĭ. Îĭ spuse decĭ luĭ Ioan în întâia supěrare, cu mânie mare: «Scĭĭ că ţi-am dis să nu te amestecĭ în trebile luĭ de fel, şi eŭ am simţit că aĭ dat o scrisóre de recomandaţiune pentru dînsul fiuluĭ meŭ şi fără sciinţa mea.» Ioan, sciindu-se nevinovat, a spus: «Prea strălucită Dómnă, dacă e aşà, eŭ sunt nevrednic de ocrotirea Domnieĭ-Tale, dar până în suflet îmĭ pare rěŭ că sunt amestecat din închipuire, căcĭ eŭ n'aş face nicĭ un lucru ca acesta, nicĭ altul, în potriva poruncіĭ Domnieĭ-Tale.» Ea s'a liniscit şi l'a credut, înainte de a plecà de la dînsa. Dar luĭ Ioan nu i-a ajuns atâta; a spus Domnuluĭ, care a arătat adevěrul, şi ea s'a liniscit cu totul şi a spus: «Nu sciam lucrul ca sigur, dar după bănuelĭ, şi la mânie am învinovăţit pe un nevinovat.» Vreaŭ să scot de aicĭ că une-orĭ se spun, fără să cugete cine-va, cuvinte carĭ ar puté face mult rěŭ unuĭ prieten. Recomandă-mě cucerniceĭ stariţe şi salut-o. Şi toţĭ ceĭ din Sofia scriŭ că eraŭ să schimbe aspriĭ bine, pentru că sunt bunĭ şi credeaŭ că vor fi fórte scumpĭ în schimb. Mě recomand Domnuluĭ Aloise şi Domnieĭ-Tale; Dómna Prepia te salută.

Aĭ Domnieĭ-Tale ca fiĭ: Pascal şi Ioan.

Mult Măreţeĭ Dómne, Dómna Marióra Vallarga. La Veneţia, în Sf. Mateiŭ din Murano.

Paulina e probabil o fiică naturală a luĭ Pascal.

Banul e Iani Cantacuzino, Mare-Ban în Muntenia, Mare-Vistier în Moldova, representant la Pórtă al Moldoveĭ şi Munteniеĭ în aceeaşĭ vreme. Deşi aveà peste 500.000 de leĭ datoriĭ, el hotărà schimbările de Domn în Constantinopole: luĭ i se atribuì căderea luĭ Petru-Şchiopul (Moldova o representă însă la Constantinopole şi după acésta) (2), el puse în scaunul muntenesc pe nepotul sěŭ de

(1) O rudă a Ecaterineĭ. V. p. 7.

(2) Erà încă în postul de Capuchihaie în Iunie 1594 («il Banno»). Hurmuzaki, IV², p. 180.

soră, Michaiŭ, Banul Craioveĭ. (1) Înaintea soluluĭ polon, puternicul Grec trimise caretele sale, ca ale unuĭ Principe. Arătând întinderea influențeĭ luĭ Iani, ambasadorul german adauge însă, nu sciŭ cu câtă dreptate: «e cel maĭ mare trădător, ce s'a născut vre-odată pe pămînt.» (2)

La 20 Octobre Pascal scrie Măriórei: (3)

Prea mărețeĭ Dómne Mărióra, ca o mamă onorată. 158[7], 20 Octobre.

Mărétă și cinstită. Am găsit două scrisorĭ ale Domnieĭ-Tale, cea maĭ lungă din 26 August. Prin maĭ multe ale mele, ți-am dat scire de cele ce se întîmplaŭ, pe larg, și ți-am spus despre bóla mea cea grea, care m'a ținut mult și, slavă Domnuluĭ, de o lună, am scăpat de frigurĭ, dar așà de fără puterĭ și de slăbit de bólă, în cât abià până la Crăciun de mě voiŭ îndreptà; în cât despre mine, fiĭ Domnia-Ta sigură, orĭ de veĭ avé scrisóre orĭ nu, că te am săpată în inima mea, ca pe mama mea prea iubită și cinstită. Despre ceĭ 20.000 de aspri, am aflat, la sosirea mea, că aŭ fost trimișĭ prin Sofia și Ragusa, așà că, deși aŭ zăbovit, îțĭ vor fi de mare folos, cum veĭ vedé, când vor sosì; căcĭ s'aŭ dat scrisorĭ de schimb pentru dînșiĭ încă din Sofia, căcĭ așà am rînduit noĭ, pentru a înlăturà primejdia pe cale, și nu-țĭ pară ciudat: e departe până acolo. Scrisórea ce aĭ scris-o

---

(1) Walther, în Papiu, III, p. 9: «Avunculus, vel matris frater, gente Graecus, qui et ipse antea dicto Bahni officio functus erat.» Asupra numeluĭ de familie v. Erbiceanu, *Chronicarii Greci, cari aŭ scris despre Românĭ în epoca fanariotă*, Bucurescĭ 1890, p. 20. Cf. Tanoviceanu, în *Archiva*, III, p. 29--31: argumentul întâiŭ contra calitățeĭ de Cantacuzino a Mareluĭ-Ban e slab, căcĭ în socotéla făcută acolo intră, de sigur, maĭ mulțĭ boerĭ cu același nume, fórte comun, de Iani; ar rěmâné al doilea, cu căsătoria necanonică; și acesta însă departe de a fi decisiv: Vlad-Vodă erà póte věrul al doilea al soțieĭ sale saŭ nepotul eĭ de vară primară (v. maĭ sus, p. 81) și e sigur că Alexandru Lăpușnénu, fiul luĭ Bogdan-Orbul, erà věrul-primar al neveсteĭ sale Ruxanda, fiica luĭ Petru Rareș, frate de pe tată al luĭ Bogdan. (Cf. explicațiunea dată de d-l Xenopol, III, p. 57—8).

(2) Hurmuzaki, III, p. 131—2, 134, 152; *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 88.

(3) Ala molltto magnifica signora Mariora, quanto madre honoranda. 158[7], adì 20 Octtobrio.

Magnifica et honoranda. Trovè dua vostre, la meglio di 26 agosto. Per più mie vi ò avisato quanto ocoreva et adi longo, e detovi di mia gran malatia, la qual mi à seguitato molto et, per Dei gratia, da un mese son libero di terzana, ma tanto fiacho e debilito di malatia che apena sino Natal me rifarò, che da me siate certa, o aver lettera, o non aver, che vi ò sculpita nel core, in loco di mia madre carissima et honorandissima. Di aspri 20 miglia, al mio venir trovai eser mandati per via di Soffia e Ragusa, che, seben tardato ano, vi sarà con gran utile, como vederitte, como vi verà provigion, che ne asigniano in cambio fin di Sofia provederli, per averli noi cossì ordinatto per shi-

prin Gajano prea strălucitei Domniei-Tale surori, cred că a primit-o, de óre-ce, sunt 15 ḍile, a spus Prepieĭ că a primit o scrisóre de la Domnia-Ta şi că-ĭ scriĭ pentru 200 de galbenĭ (1), pentru carĭ i-aĭ scris şi prin mine, pentru carĭ a poruncit să-ĭ dee, dar încă nu i-aŭ dat şi nu cred că-ĭ veĭ avé îndată; dar sănătate să fie, vor veni la timp. Despre alte lucrurĭ, te am înscienţat de multe întîmplărĭ şi că sora Domnieĭ-Tale a spus cu dibăcie Prepieĭ: că «cer de la mine, ca şi cum ar avé capital; atâţia banĭ îĭ trimit; dacă cheltuesce cevà, nu e după spusa mea, şi, te întreb, e datoria mea, dacă a făcut cumpĕrăturĭ?» Dar vedeam eŭ bine, că la bóla eĭ îĭ lipsiaŭ banĭ şi ceea ce [Domnul] îĭ trimite, abià-ĭ ajunge pentru cheltuială. Apoĭ cu un Grec fără o mână, căruia-ĭ făcuşĭ o scrisóre grecéscă către sora Domnieĭ-Tale, pentru a-l recomandà: Grecul acela s'a purtat pe lângă Curte ca să i-o dee, dar n'a putut să găséscă alt chip, ci s'a rugat de o femee ce intrà, s'o dee surorii Domnieĭ-Tale; şi ea, care urĕsce aceste recomandaţiunĭ şi scrisorĭ ce scriĭ pentru ómenĭ ce vin anume ca să aibă câte cevà, a spus că a adus-o Ioan al nostru: «să mi-o aducă el»! A venit acea femee cu Grecul şi la noĭ, cu o altă scrisóre italienéscă către mine. Ioan, fratele meŭ, îndată i-a adus-o pe acésta, credênd că aşà e dorinţa prea strălucitei Domnieĭ-Tale surorĭ, cum pu-

---

var risicho per via, et non vi para stranio; l'è lontan in quà. La lettera che avete scrito per via di Gaian ala illustrissima vostra sorela, credo che l'à avuta, poichè, 15 dì fà, a Prepia à dito aver da voi avuto lettera et che li scrive per zechini 200, già e per mi scrittoli; li quali ano ditto di dar, ma per ancor non li an dati, nè credo sin poccho averli; pur sia sanità, sarà a tempo. Di resto vi ò avisato di molte particularittà et che à dito destro modo vostra sorela a Prepia: «che cava da me, si avè qualche stabilo, tanti danari li mando; s'ela investe qual cosa, mio ditto mi non è; è stà dover, la dimando, si à resi compra?» Ma ben in sua malatia vedevo li manca danari et quel li manda, apena per spesa li pol bastar. In oltre a un Grego senza man, che avè fato lettera in grego a vostra sorela, per sua ricomandacion, l'è andà quel Grecho atorno palazo per darglila, non à posuto aver mezo che una dona che inttrà, à pregatto li la consignia, et vostra sorela, che odia 'ste ricomandacion e lettere che scrive, con persone che aposta vengono per aver qualcosa, à ditto che l'à portado nostro Giovanni: «che lui me la porti!» L'è venuta quela dona con Grego da noi con altra lettera in talian a mi. Giovanni, mio fratello, subito gli l'à portata, credendo eser suo cossì desiderio d'illustrissima vostra sorela, como l'à mandà a dir. *Tandem*, com'è andato con dita lettera vostra, a Grego tacesi, l'è andà con Giovanni in tanta colora, come che lui li sia colpa e che voi far dar a tuti per'ste sue lettere: «l'ò pur scritto che non mi manda lettere con homeni aposta, et queli che magniarmi vogliono!» E maxime adeso con vostre lettere, perchè non la scriva. Di che Giovanni et io anco à avuto dispiacer, che non à volesto retier, nè veder dita lettera. Pagaria io qualcosa, non l'avesi scritto tal lettera, che l'à avuto per tanto mal, e la è teribile e colerica, e per voi fà andar in bene con lei e non far, nè scriverli per persone che sapiè li fè dispiacer. Vi sia per aviso; s'ala vi scrive sopra ciò, sapieve con bel modo scusar e dir che per avenir non scriverè, ma per man che abie per ben. E Christto vi garde.

(1) V. p. 79—80.

sese să-ĭ spue. Însă, cum a mers cu scrisórea aceea a Domnieĭ-Tale, ce aĭ făcut-o pentru Grec, s'a mâniat așà de tare pe Ioan, precum că el e vinovat și că Domnia-Ta puĭ să dee la toţĭ prin scrisorile acestea ale Domnieĭ-Tale: «i-am și scris să nu-mĭ trimită scrisorĭ cu ómenĭ anume și de aceĭ ce vreaŭ să mĕ sărăcéscă!» Și maĭ ales acuma, cu scrisorile Domnieĭ-Tale, să nu-ĭ maĭ scriĭ. Pentru aceasta, Ioan și cu mine chiar am fost fórte supĕraţĭ, căcĭ n'a vrut să oprésçă nicĭ să vadă scrisórea aceea. Aș fi dat eŭ cevà să nu-ĭ fi scris o scrisóre ca aceea, de care s'a supĕrat atâta, și ea e grozavă și iute, și pentru Domnia-Ta e de folos să staĭ bine cu dînsa și să nu facĭ și să nu-ĭ scriĭ pentru ómenĭ, carĭ sciĭ că nu-ĭ fac plăcere. Acésta fie-ţĭ spre însciinţare: dacă ţĭ scrie despre acésta, să sciĭ cum să te îndreptăţescĭ frumos și să spuĭ că de acuma nu veĭ maĭ scrie, decât prin mânĭ care să-ĭ placă. Și Christos să te păzéscă.

O ultimă scrisóre din 1587: (1).

Mult măreţeĭ Dómne Măriόra Vallarga, adĭ 11 Novembre 1587.

Mărέţă și onorată. După ce ţi-am scris, m'aŭ găsit două plăcute scrisorĭ

(1) Alla molto magnifica signora Mariora Valargo, adì XI° di Novembre 1587.

Magnifica et honoranda. Dopo scritovi, trovomi due grate lettere vostre, de una medesima giornata, deli 23 de pasato, ale quale, di quanto ocore, li farò la resposta. Visto quanto dite ziercha li denarii che, già tempo, vi sono stati mandati per via de Soffia, chiaramente ne havete più che ragione, ma, de altra banda, queli de Soffia se ne scusano, dicendo non havere potuto cambiare li aspri e che sul fin hanno preso per loro et quì anno scrito ali suo compagni che dovesero fare una di cambio per taleri trecento, che tanto dicono montare li aspri vintimilla, per pagarveli frà due mesi, como serà visto la di cambio. Dove, vedendo il tempo scorso, non volsi più rimandare, aciochè non andase più in longo, hol pregato a questi suo compagnii che mi dovesero fare la detta di cambio, in modo ch'è stato ordenato, e cussì me l'ano fatto in lire 291, soldi 3, che tanto vaglano li taleri 300, li quali lire 291, soldi tre sono lire 6, soldi 12 per ciascuno (?), che tanto al presente ne core. La quale di cambio vi mando inchlusa in questa dritta a Isepo Pergo, per letera de Dimittri Seradura et Michele de Longo. Però, subito havuto che averete la presente, mandarete a trovare il detto Pergo et mandargli la detta di cambio, aciochè l'acetti et che il tempo ne core, aciochè dapuoi posete havere detti danari in tempo. Et altro io non hol potuto fare, non sendo stato in mano mia cosa alcuna, ma di cantto mio non hol mancatto procurare et fare il posibille, come sempre ne farò, venendo l'ocasione, et le letere vostre, che havete scrito a messer Pasquale e messer Giovanni de Marino de Pollo, ieri sono mandate a bonisimo recapito. Altro per questa non mi ocore dirvi; sollo vi piacerà dirmi dela rezeputa di detta di cambio. E con ciò facio fine, restando ali comandamenti di lei, e Dio vi feliciti.

Dominationis Vestre servitor: Nicolò di Pietro Piraga (?).

(V°) Alla molto magnifica signora Mariora Valarga in Venetia.

O socotélă și «Ill-re et act.,»

ale Domniei-Tale, din aceeașĭ ḑi, din 23 ale luniĭ trecute, la carĭ, cât trebue, îțĭ voiŭ rĕspunde. Vĕḑênd cele ce le spuĭ despre baniĭ ce ți-aŭ fost trimișĭ de câtă-va vreme acum prin Sofia, de sigur că aĭ maĭ mult decât dreptate, dar pe de altă parte, ceĭ din Sofia se îndreptățesc, spuind că n'aŭ putut să schimbe aspriĭ și că la urmă i-aŭ luat pentru dînșiĭ și aicĭ aŭ scris la tovarășiĭ lor, să facă o scrisóre de schimb pentru treĭ sute de galbenĭ, că la atâta spun că se ridică ceĭ 20.000 de aspri, ca să ți-ĭ plătéscă în două lunĭ, cum vor vedé scrisórea de schimb. Așà că, vĕḑênd timpul ce trecuse, n'am vrut să maĭ trimit înapoĭ, ca să nu fie zăbavă și maĭ multă; am rugat pe aceștĭ tovarășĭ aĭ lor să-mĭ facă acea scrisóre de schimb, cum li s'a poruncit, și așà mi-aŭ făcut-o, pentru 291 de lire, 3 *soldi*, căcĭ atâta fac ceĭ 300 de galbenĭ, carĭ 291 de lire 3 *soldi* sunt 6 lire, 12 *soldi* de fie-care, că așà merg acum (1). Care scrisóre de schimb ți-o trimit închisă în acésta, adresată luĭ Iosif Pergo, prin scrisóre din partea luĭ Dimitri Seradura și Michele de Longo. Însă, îndată ce veĭ fi primit scrisórea de față, veĭ trimite la ḑisul Pergo și-ĭ veĭ da scrisórea de schimb ca s'o priméscă, fiind-că trece vremea, și ca să poțĭ avé la timp acești banĭ. Și alta n'am putut să fac, nefiind nimic în mâna mea, dar din parte-mĭ am făcut ce mi-a stat și mie prin putință, cum voiŭ face tot-deauna la întîmplare, și scrisorile Domnieĭ-Tale, ce le-aĭ scris luĭ Domnul Pascal și luĭ Domnul Ioan de' Marini Poli, s'aŭ trimis erĭ pe cale sigură. Alta acuma n'am ce să-țĭ spun; numaĭ să bine-voescĭ să-mĭ scriĭ despre primirea acesteĭ scrisorĭ de schimb. Și cu acésta mântuiŭ, rĕmâind la porunca Domnieĭ-Tale, și Dumneḑeŭ să-țĭ dee fericire.

A Domnieĭ-Tale slugă: Nicolae al luĭ Petru Piraga.

Mult mărețeĭ Dómne Mărióra Valarga, la Veneția.

În Novembre 1587, Cercel pe care stăruințele Papeĭ nu-l putuse scăpà din închisórea sa în Ardél, se lăsà jos pe o funie și alergà din Hust la Roma, să stărue pe lângă Sixt V. (2) El se adresă în aceeașĭ vreme Regeluĭ Henric, fórte nemulțumit de felul cum protegiatul sĕŭ se purtase în Muntenia și maĭ ales de fuga în Ardél, și căpĕtă iarășĭ sprijinul acestuia. (3) Papa iĭ acordă tóte mijlócele de restabilire ce-ĭ stăteaŭ în putere.

(1) Cf. p. 51, 52. De altmintrelea descifrarea abreviațiunilor nu e sigură și un sens lămurit nu ese din socotélă.

(2) *Chron. F.-L.-Olt.*, p. 77.

(3) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 101—3. Ambasadorul francez introduse in colegiŭ la 24 Ianuarie 1589 pe Cercel și pe pretendentul moldovén, Ioan Bogdan (*ibid.*, III, p. 453—4).

«Căcĭ pe toțĭ îĭ umpleà de admirațiune», spune o chronică contemporană, «frumuseța fețeĭ sale și singură înfățișarea, care dovedià o minunată maiestate, și vorba-ĭ elegantă în aprópe tóte limbele europene.» (1) Spirit cultivat și elastic, el scià latinesce și se exprimà curent în limba italiană, în care scrisese versurĭ, păstrate nouĕ, de un caracter fórte înalt și nobil. Tînĕr încă — prin 1579 erà de 22 de anĭ — aveà statura înaltă și voinică, dar erà mlădios și plin de eleganță. Cine-va, care l'a cunoscut, ne vorbesce de «ochiĭ sĕĭ vioĭ și plinĭ de atracțiune», de măestria vorbeĭ și afabilitatea purtărilor sale: însușirĭ rare, carĭ câștigară mulțĭ prietenĭ acestuĭ aventurier simpatic. (2)

Întovărășit de Genovesul Francisc Sivori, secretarul sĕŭ, Domnul mazil se întorceà la Veneția (3) pe la sfîrșitul luĭ Ianuarie 1589, cerênd adăpost pentru puțină vreme și stăruințe către Sigismund Báthory care-ĭ oprià averea (4): Turciĭ, la carĭ aveà ca sprijinitorĭ pe Marele-Vizir Siavuș-pașa și pe amiralul Hassan, îĭ făgăduiaŭ restabilirea, dacă va puté plătì 60.000 de galbenĭ; încă din 1588, el expediase luĭ Ibraim-pașa un frumos diamant de vîndare, care ar face maĭ multe ḑecĭ de miĭ de scuḑĭ. (5)

Veneția niĭ însă nu doriaŭ să se strice cu Pórta, care prin muftiŭ excomunicase pe fugar, ca rĕsculat în potriva Sultanuluĭ. (6) Cercel fu sfătuit să iea «hotărîrea ce i se va păré maĭ cuminte», căcĭ în oraș vin fel de fel de ómenĭ și el ar puté să fie în primejdie. (7) La 18 Martie, Petru, care nu se supusese acesteĭ delicate invitațiunĭ de plecare, pornì la Mantova și Ferrara. Un secretar venețian, Ziliol, fu însărcinat să-l visiteze iarășĭ, la 22, dar găsi palatul di *Cà Pozzo*, unde stăteà Principele, lângă casa Priuli, gol. La 23

(1) *Chron. F.-L.-Olt.*, p. 77. Un chip modernisat al luĭ Cercel în mănăstirea Căluiul. V. Odobescu în *Mem. Acad. Rom*, 1-a serie, X, p. 300 și urm., tab. 2.

(2) Guazzo, *l. c.*, p. 15, 20, 25 V°—8.

(3) Cf. Hurmuzaki, *Supl.*, I¹, p. 102.

(4) *Ibid.*, III, p. 454—5.

(5) *Ibid*, IV², p. 136—7.

(6) Maĭ erà acusat că măritase cu creștinĭ nisce țiitóre ale sale turcóice. *Ibid*, p. 138—40.

(7) *Ibid.*, III, p. 450. Cf p. 449—51.

ordinul de plecare fu confirmat, Cercel nu se îmbarcâ însă decât la sfîrşitul luĭ Iunie, după ce refusase cu îndĕrĕtnicie ajutorul de 200 de galbenĭ, ce-ĭ oferise republica, în locul uneĭ cererĭ de 1.000 de scudĭ, ca «împrumut». (1)

La Constantinopole, unde fusese cerut de Sultan, sosi Petru la 25 Iulie şi fu iarăşĭ adăpostit la ambasadorul frances. Tronul Munteniei fusese însă acordat de Turcĭ. Cu tóte silinţele beglerbeguluĭ Mohammed, care sprijinià pe Mihnea, nepotul acestuia, Vlad, un tînĕr de 20 de anĭ, de o sănătate şubredă, fusese numit pentru 100.000 de scudĭ: stăruise în favórea luĭ intimul nouluĭ Vizir Sinan (2), aventurierul albanes Bartolomeiŭ Brutti. În Iulie, când sosi Cercel, se făceaŭ petrecerĭ marĭ în casa nouluĭ Domn. (3) Acesta, îmbolnăvindu-se, îşĭ mântuì scurta viéţă şi domnia şi maĭ scurtă în cele dintâiŭ ḑile ale luĭ August. (4)

La 15 ale luneĭ, îndată după acésta, Mihnea sosià în Constantinopole (5), şi mezatul începeà iarăşĭ între dînsul şi Cercel. Dacă e de dat creḑare uneĭ chronice ardelene, procesul fu judecat în Divan. (6) Acusat că nu e legitim, Cercel uită aşà de mult locul unde se găsià, în cât pălmuì imediat pe boerul care-l insultase! Acest act necuviincios şi maĭ ales baniĭ concurentuluĭ sĕŭ hotărîră lucrul. Mihnea plecă, întovărăşit de Mustafà, nepotul Viziruluĭ, în calitate de Capigi-başa, pe la 20 August, spre Muntenia. (7)

Stăruinţele ambasadoruluĭ frances pentru Cercel fură inutile. Vizirul arătă ce fapte comisese Petru în domnia sa şi după aceea îĭ puse întrebarea: «Regele vostru i-ar maĭ da unuia ca acesta, nu o

---

(1) Inedite. Cf. asupra stăriĭ luĭ Cercel în Veneţia, Hurmuzaki, III, p. 106—7, 124. Dăduse jumătate din chirie înainte. Aveà cu dînsul nouĕ slugĭ: îl visitaŭ ambasadorul frances, preoţĭ grecĭ şi cămătarĭ evreĭ.

(2) Numit la 3 Aprilie 1589 (Hammer, table).

(3) Hurmuzaki, IV[2], p. 141—2. Cf. *Chr. F.-L.-Olt.*, I, p. 77 şi urm.

(4) Hurmuzaki, *l. c.*, p 142. Cf. *Chr. F.-L.-Olt.*, *l. c.*

(5) *Ibidem.*

(6) De adunarea «filiorum, quos vocant, ex decimis collectorum aliorumque officialium.» *Chr. F.-L.-Olt.*, *l. c.* Ceea ce evident are sensul de *Divan.*

(7) *Ibidem;* Hurmuzaki, *l. c.*, p. 143—4.

provincie, dar un oraș, să-l guverneze?» (1) În zadar făgădui Petru un milion de galbenĭ, dintre carĭ 400.000 pe dată; în zadar oferì celor puternicĭ la Pórtă 100.000 de galbenĭ. Vizirul obiectă, că Cercel e sciut că n'are banĭ, deci va furà pentru a-șĭ scóte cheltuiala. Iar dacă-ĭ are, atuncĭ sunt din baniĭ răpițĭ Sultanuluĭ, aceĭ cu carĭ a fugit în Ardél. (2)

Nenorocitul fu aruncat în Cele-Șépte-Turnurĭ (Septembre) I se cereaŭ 800.000 de galbenĭ, suma cu care ar fi trecut munțiĭ în 1585. El aruncà vina, cu cea maĭ mare dreptate, asupra tutorilor luĭ Sigismund Báthory, carĭ îl despoiase. (3) Nu maĭ erà însă vorba acum de viéța saŭ mórtea mazilului, ci de stórcerea uneĭ sume cât maĭ marĭ luĭ Mihnea, pentru ca Petru să fie înlăturat. Domnul fu înșelat odată, înainte de plecare, printr'o prefăcută înnecare a pretendentuluĭ, a căruia pălărie și pecetie fură încredințate învingĕtoruluĭ. (4) Aflând că Cercel trăesce încă, Mihnea plăti 60.000 de scudĭ luĭ Sinan: prinsul fu îndreptat, în Martie 1590, spre Rodos și înnecat în sfîrșit pe drum. (5)

Ioan de' Marini trăià rĕŭ cu némurile femeieĭ sale, de care erà să se despartă în curînd. Iată o interesantă scrisóre de familie din 15 Novembre 1589: (6)

---

(1) Chron. citată.

(2) Hurmuzaki, *l. c.* Cf. p. 144—5, 146.

(3) *Ibidem* și chron. citată (și p. 83 și urm.)

(4) Înșelarea e raportată de soliĭ ardelenĭ probabil. E de observat încă și faptul, că agențiĭ luĭ Ieremia Movilă aŭ fost și eĭ mistificațĭ așà cu înnecarea luĭ Bogdan Sasul (Walter, în Papiu, I, p. 21).

(5) Chronica citată; Hurmuzaki, *l. c.*, p. 144—5, 150; III, p. 134. La scusele luĭ Cercel că Ardeleniĭ l'aŭ prădat, Vizirul ar fi strigat, după chronică: «Er hat Dreck fressen und weiss nicht was er redet, hat kein Sinn ein Land zu regieren!» Arestarea solilor ardelenĭ, pomenită în rapórte de ambasadă, nu e însemnată de chronică (v. p. 83 și urm.; Hurmuzaki, *l. c.*, p. 143—4). În Octobre 1588, Vizirul maĭ trimesese luĭ Mihnea «doi gioveni fratelli discesi dalli principi di Valachia», refugiațĭ pe lângă fiul Sultanuluĭ, Mohammed (*ibidem*, p. 137).

(6) Adì 15 Novembre 1589. Al mollto magnifica e quanto madre semper honoranda.

Di ullttimo del pasato vi scrisi a di lungo e dissi l'arivo di Messer Zuane, mio fratello, poi, alltro gorno, per via di Constantinopoli, soto lettere di illustrissimo principe e di carissima vostra di 18 agosto. Per risposta, vi dico et prego che non se ne parli più di un poco alterazion di parole o disgusto fuse corso, perchè trà parenti vi sol eser cossì spesso, maxime sendo Messer Zuane un poco colerico e voi mollto più. Al incontro con

Adĭ, 15 Novembre 1589. Mult măreţiĭ şi ca o mamă tot-deauna onorată. La ultima luniĭ trecute ţi-am scris pe larg şi ţi-am spus despre sosirea luĭ Ioan, fratele meŭ, apoĭ altă dată prin Constantinopole, la un loc cu nisce scrisorĭ ale prea strălucituluĭ Domn şi ale prea străluciteĭ Domnieĭ-Tale surorĭ, de la 15 August. Îţĭ spun ca rĕspuns şi te rog să nu maĭ fie vorbă de puţina neînţelegere de cuvinte saŭ supĕrare ce a fost, pentru că între rude obicĭnuesce a fi aşà adesea, maĭ ales cum este Ioan cam iute şi Domnia-Ta încă şi maĭ mult. Dimpotrivă, cu mine n'aĭ avut vre-odată sfadă, nicĭ nu veĭ avé, dacă am trăi o sută de anĭ. Drept spuind, luĭ Ioan i s'a părut ciudat, că nu sciŭ cine te sfătuise, într'adevĕr fără dreptate, să-l scoţĭ dator cu ce nu primise, ba încă el îţĭ dase Domnieĭ-Tale; mie mi se pare că puteaĭ să laşĭ reclamaţiunea în privinţa unor lucrurĭ ce nu le primise el; căcĭ dacă le-ar fi primit, chiar dacă el ar fi murit, aş fi fost eŭ pentru Domnia-Ta. Destul; şi

---

mi mai avesi parola, ne averè, si cento ani vivesemo. A dir vero, a Zuan'è parso strano, che non sò chi vi avea consigliato, in vero senza ragone, facia obligo di quel non à avuto, anzi dato lui a voi; a mi par potevi far di manco a pretender obligo di che non à avuto; che quando l'averebe, si eziam lui morise, io saria stà per voi. Basta, e lui anco doveva compiacer, como io adeso, dar raguaglio, e non andar in colora. Ma, sia como si voglia, lui non se ne pensa alltro che farvi servizio, come à procurato e procurarà semper, state sicura. Li ducatti 200 Signor li à promeso pagar, quando pagarà saprete (*pe morg.* allistiti (?) vi contò); li à anco ditto Zuani, che in capela spenderè da 700 ducati e à dito «ben», e credo farà provexion, ma destramente bisognia andar, e con pazienza, perchè Signor à molti afari e spese e magniare di Turhi. E il Maza credo dopoi sarà gonto costì, e con lui averè provexion e apreso, poichè non vi mancarà nè per capela, nè per alltro, solo pregate Dio per vostro nepote, illustrissimo Mixne et per noi e noi per voi, che Dio ci aiuti tutti e in suo tempo e mi e Zuane e signora Pripia semper per voi non mancaremo procurar al tuto posibile. Quanto ditte che, se Zuane intendese menar Pripia in coteste bande, che voi non intendese, perchè Zuane era di larga mano e cose lunge queste di lor venuta; non abiate questa paura, ma vi dico che anco qui se spende più che costà, et Zuane, non che sia da butar il suo, ma l'è sforzato dalla occassion di parentato, non si pol sconder dopo il dedo. E questo danno non pol cashar in Pripia, perchè, per quanto sò e vedo a far conto alla grosa, à più lei in man del Zuani, che Zuani de lei. Credetelo, perche è vero, e le spese large, come ò dito, ch'è sforzato dalla occassion di parentatto, l'à fato e farà; Dio aiutarà; l'è ben homo e da spender e far onor e a se et a' parenti; l'è anco homo di vadagniar, come ogni alltro valente mercante et megllio di me, e, per conclusione, per le ocassioni dete, si spende largo, l'è dano suo e mio, e non di nissun alltro. Pazienzia! Nè mi ò alltro ffratelo, nè lui; un all'alltro como ochio desttro siamo; siben lui spende un pò asai di più, et io al'incontro spenderò tanto manco, per amor suo; et, poichè io me contento, che dano torna in me et in mio ffratello, se pol contentar anco Vostra Signoria e aiutarci con ogni sapere, avertir quando scrive, scriver in nostro favore o al manco lassar dir quel vi par pol ofender. Cossì vi prego, perchè al ulltimo siate voi nostro sangue et noi vostro, dunque aiutemosi, voi a noi como fioli e nepoti, e noi faremo a voi como madre semper honoranda. E vadi a monte ogni alltra contesa, perchè Zuane, seben nel'un

el iar trebuià să fi maĭ blând și să-țĭ lămuréscă, cum fac eŭ acuma, și nu să se mânie. Dar fie cum va fi, el n'are alt gând decât se te slujéscă, cum a căutat și va căută tot-deauna, fiĭ sigură. Ceĭ două sute de galbenĭ a făgăduit Domnul că-ĭ va plăti; veĭ sci când va face plata; i-a maĭ spus Ioan că veĭ cheltuì pentru capelă la 700 de galbenĭ și a ḑis «bine», și cred că va îngrijì; dar trebue umblat cu binișorul și cu răbdare, pentru că Domnul are multe trebĭ și cheltuelĭ și hrăpirĭ de la Turcĭ. Și cred că Mazza va fi sosit de atuncĭ acolo și veĭ avé cu dînsul ajutor, și pe urmă, căcĭ nu-țĭ vor lipsì banĭ nicĭ pentru capelă, nicĭ pentru alt cevà; numaĭ rógă te luĭ Dumneḑeŭ pentru nepotul Domnieĭ-Tale, prea strălucitul Mihnea, și pentru noĭ, și noĭ ne vom rugà pentru Domnia-Ta; Dumneḑeŭ să ne ajute pe toțĭ, și la vreme și eŭ și Ioan și Dómna Prepia nu vom uità să stăruim pentru Domnia-Ta, cât vom puté. Ceea ce spuĭ, că dacă Ioan are

---

inpeto è colerico, l'è dal'altra banda amorevole, che non tien a core, per eser for di colora di begnigne natura e da ben, che non solo è amico affezionatto di amici, ma eziam a' nemici capitali; non che non saperà sua natura far male, ma eziam nel tratar con esi, non sà alltrimente che amorevolmente e amichevolmente e sinciero, overo no[n] ne parla, perchè sua natura non sà disimular, nè far mal a nisuni, ma ala bonisima con tuti. La figura di simil sua natura averè visto costì a Venetia, che, nel tratar con fugitivo, con suo magor nemico che mai ebe; olltra che pretende questo stato, ma in suo tempo che fù qui, sino della vita di Zuani à tratato. Ma Zuane, com'è bona persona, e desideroso a far servizio a illustrissimo signor Mixne, come l' à fato a pieno, quanto a lui aspetava, e come li è stato ordinato di quà, sinciermente e saviamente à negoziato, fino al' ultimo, in servizio di signor Mixne e non far mal al nemico, anzi più presto bene, come offizio di homo cristiano e da bene, e cossi non alltrimente. E di qui li è stato ordinato, perchè signor Mixne per tale come l'è Zuani, lo tien per manegio real e a benefizio di tuti, si anco cotesto, si non lo cogniosseva per tale, non se averia fidato in lui, como si fidava, e poteva eser certo e sicuro, perchè Zuane in soma è inpetuoso e colerico, ma da ben e non far mal a nisun. Certo, machar fuse stato fato parer di Zuane, quelo ancora a Venezia seria, e non in carcere e in feri, como è adeso a Constantinopolli, e signor Mixne non averia ocassion di spender per sua causa centenara e centenara de mile di ducati. Tanto vi basti, che Vostra Signoria qualcosa sà e qualche cosa e tuto non sà; ma la sapi certo per conclusione, Zuani à negoziato da savio e da cesare in servizio di signor Mixne; ma loro ano volestto cossi; signor Mixne l'è pur stato di ogni ocorente suceso avisatto semper con grandisima cellerità e dilligenzia, ullttimo aviso, che fù da Zuane, molto grato a signor Mixne, in tre setemane al Danubio di Vlaxia comparseno, sichè da Zuani non è mancato far ogni suo debito reale e in conformità semper come avea ordine di quà, che quando signor Mixne avesi volesto alltrimente che amichevolmente proceder con eso, saria andato per alltri man che per Zuani, che con arme bone, e non con amorevoleza averian tratato, ma signor Mixne è tanto begnigne, che molte volte per iustizia non pol far di manco a non condenar a morte homeni e per conpasion per altra man mete pregar aversari perdonino; dico quando son cose degnie di iustizia e conpasione. Per conclusione, pregamo Idio per signor Mixne, e noi anco e Vostra Signoria, che siamo sani e che, ancor voi ande con Zuani e Zuani

de gând să aducă pe Prepia în părțile acelea, Domnia-Ta nu eștĭ de părere, pentru că Ioan erà cheltuitor și sosirea lor acésta e un lucru îndelungat; despre acésta nu te teme, ci-țĭ ḑic că și aicĭ se cheltuesce, maĭ mult decât acolo și Ioan, nu că e om să svârle banul sĕŭ, dar e silit de împrejurarea înrudiriĭ, nu se póte ascunde după deget. Și paguba acésta nu póte să fie pentru Prepia, pentru că, după cât sciŭ și vĕd să fac socotélă pe de-asupra, maĭ mult are ea în mânile luĭ Ioan, decât Ioan în ale eĭ. Crede, fiind-că e adevĕrat, și cheltuelile marĭ, cum am spus, că e silit de împrejurările de înrudire, le a făcut și le face; Dumneḑeŭ îl va ajutà; el e de sigur în stare să cheltuiască și să facă cinste și luĭ și rudelor; e încă și om în stare să câștige, ca orĭ-ce alt negustor destoinic, și maĭ bine decât mine și, în sfirșit, din pricinile pomenite, dacă cheltuesce mult, e paguba luĭ și a mea și a nimĕruĭ altuia. Răbdare! Nicĭ eŭ n'am alt frate, nicĭ el n'are altul;

---

con voi in colera, che trà noi è facile; Dio ci guardi di nemici, e noi semo non solo amici, ma parenti, è facilo trà noi; state di bona voglia e scrivete da mò inanti in què, cossì noi a voi, sol di cose ocorentti, e lassemo ogni alltra disputa. Quanto ditte che Zuani, a conto di aspri 20 miglia, vi rinborsò sol ducati 200 di lire 6, soldi 4, in bonora, io lia aveo dito che al mio partir a tal conto vi aveo lasato zechini 45, che da ducati 67, di quelo non sò che per fantulina, credo per 3 mesi, spendesi, e teleta anco, che dite aver dato a Zuane, abatendo, restarà tanto in circha a aguagliarsi la soma, et, quando vi fuse diferenzia, se agustaremo, ma poco o nula porà eser per[chè] non furno aspri in asprì, come prima, nome in xaini, che alora a ragon di 85 e più per talero si contava, adeso stabiliti per talero a 80; facil cosa sarà agustar, ma credo baterà in aponto, oltra che Zuani dice a Venetia a menuto non sò che avervi dato; voi meglio di lui doverè saper, ma dice importa niente dal poco più al poco manco trà noi, e li altri ducati 200 vi prestò con ttaleri, oltra suditi, scrivesi al Signor, li paga et à promeso, com'è deto, satisfato che li averà, saldarà alora. Nel resto Idio presti sanità a noi, et a Vostra Signoria, e non mancate, quando scrivè per noi, scrivendo scriver come per fioli, come noi tuto per voi faciamo e diciamo come per madre honoranda semper. E per nimico, che è a Constantinopoli, nula altro non dubite, salvo che per sua causa Signor spenderà molto più di solito in Turchi. Altro di lui non dubito io nula; con divino favore l'è in carcere in feri. Pregate Idio e salutate tuti. Christto con voi.

Di Vostra Signoria magnifica affezionatisimo quanto fiol: Pasqual Marin de' Polo, in Bucureste, adì 15 Novembre 1589.

Quando costà Giovanni era, vi scrivevo poco, per[chè] eramo in travagli, e bastava scriver a Giovanni quel Signor ordinava. Adeso speso vi scriveria, ma me parto per Moldava e Polonia, tutto'sto verno sarà. Sapiate et abiate per scuso, perchè di là non vi poso scriver, e pregate Dio per mi, e de mò nainte Gioani di quà, lui e per me e per lui vi scriverà quel ocorerà. Perle da chalege che scrivesi, mi par che principe non vol far spesa per ese, nè li ocore, e Sua Signoria vi doverà scriver per ciò e per altro, e adio.

Al molltto magnifica signora, la Signora Mariora Vallargo, in Venezia,

A San Maffio a Muran.

Ricomandata a magnifico Isepo di Pergo in Riallto.

(Pecetie ovală cu arme nelămurite).

suntem ca ochiul drept unul pentru altul; dacă el cheltuesce cam saŭ prea mult, eŭ dimpotrivă voiŭ cheltui cu atâta maĭ puţin, din dragoste pentru dînsul; şi când mĕ mulţumesc eŭ, care sufĕr paguba şi o sufere fratele meŭ, poţĭ să te mulţumescĭ şi Domnia-Ta şi să ne ajuţĭ cu orĭ-ce sfat; să bagĭ de sémă când scriĭ, să scriĭ pentru noĭ, saŭ cel puţin să laşĭ de-o parte ceea ce ţi se pare că póte supĕrà. Aşà te rog, pentru că, la urma urmeĭ, eştĭ sângele nostru şi noĭ al Domnieĭ-Tale; decĭ să ne ajutăm, Domnia-Ta pe noĭ, ca pe nisce fiĭ şi nepoţĭ, şi noĭ ne vom purtà cu Domnia-Ta ca cu o mamă tot-deauna onorată. Şi ducă-se încolo orĭ-ce altă cértă, pentru că Ioan, deşi la întâia pornire mânios, e, pe de altă parte, iubitor, că nu pune la inimă, fiind-că, atuncĭ când i-a trecut mânia, e de o fire blândă şi om bun, care nu numaĭ că e prieten cu iubire pentru prietenĭ, dar chiar şi cu vrăjmaşiĭ ce-ĭ vreaŭ capul: nu că firea luĭ n'ar sci să facă rĕŭ, dar şi în legăturile luĭ cu dînşiĭ, nu scie să se pórte alt-fel decât cu iubire şi prietenie şi inimă deschisă, saŭ nu vorbesce, pentru că firea sa nu scie să ascundă, nicĭ să facă rĕŭ nimĕruia, ci e fórte blând cu toţĭ. Cum îĭ este firea veĭ fi vĕḑut acolo la Veneţia, în negocierile luĭ cu fugarul (1), cel maĭ mare vrăjmaş al sĕŭ ce l'a avut vre-odată, căcĭ nu numaĭ că cere acéstă ţéră, dar pe vremea sa, când a fost aicĭ, a plănuit până şi mórtea luĭ Ioan. Dar Ioan, om bun cum este şi doritor să facă îndatorire prea străluciţuluĭ Domn Mihnea, cum a şi făcut pe deplin, cât îl privesce pe dînsul şi cum i s'a dat poruncă de aicĭ, a negociat sincer şi cuminte până la urmă, în slujba Domnuluĭ Mihnea, şi n'a făcut rĕŭ vrăjmaşuluĭ, ci maĭ degrabă bine, ca datorie de om creştin şi bun; şi aşà, şi nu altmintrelea. Şi de aicĭ i s'a dat poruncă, pentru că Domnul Mihnea, sciind cum e Ioan, crede că negociarea a fost de bună credinţă şi spre folosul tuturora, precum şi acesta (2), dacă nu l'ar fi sciut aşà, nu s'ar fi încreḑut într'însul, cum se încredeà, şi puteà să fie sigur; pentru că Ioan, maĭ la urmă, e pornit şi mânios, dar bun şi nu face rĕŭ nimĕruĭ. De sigur, de s'ar fi făcut după sfatul luĭ Ioan, acela ar fi încă la Veneţia, şi nu în închisóre şi în lanţurĭ, cum e acuma la Constantinopole, şi Domnul Mihnea n'ar avé de ce să cheltuiască pentru dînsul sute şi sute de miĭ de galbenĭ. Atâta ajungă-ţĭ, că Domnia-Ta sciĭ cevà şi nu sciĭ alt cevà şi tóte; dar fiĭ sigură, în sfîrşit, că Ioan a negociat ca om cuminte şi împĕrătesce în slujba Domnuluĭ Mihnea, dar eĭ aŭ vroit aşà: Domnul Mihnea a fost însciinţat apoĭ de tóte cele ce se întîmplaŭ, tot-deauna cu cea maĭ mare repeḑiciune şi sîrguinţă: cea din urmă scire a luĭ Ioan, fórte plăcută Domnuluĭ Mihnea,

(1) Cercel.
(2) Acelaşĭ.

a venit în treĭ sĕptămânĭ la Dunăre, în Muntenia, așà că despre partea luĭ Ioan, nu s'a călcat câtușĭ de puțin datoria adevĕrată și [a lucrat] tot-deauna întocmaĭ, după poruncile ce le aveà de aicĭ; căcĭ dacă Domnul Mihnea ar fi vrut alt-fel decât prietinesce să se pórte cu dînsul, ar fi pus pe alțiĭ decât pe Ioan, carĭ cu arme potrivite, și nu cu bunătatea, ar fi negociat; dar Domnul Mihnea e așà de blajin, că de multe-orĭ, pentru dreptate, nu póte face alt-fel decât să osîndéscă la mórte ómenĭ și, de milă, pe de altă parte, pune să róge pe protivnicĭ să-ĭ ierte, — firesce când sunt lucrurĭ vrednice de dreptate și milă. În sfîrșit, să ne rugăm luĭ Dumnedeŭ pentru Domnul Mihnea, și ca noĭ și Domnia-Ta să fim sănătoșĭ și ca, deși Domnia-Ta te mâniĭ pe Ioan și Ioan pe Domnia-Ta, lucru care e ușor între noĭ, Dumnedeŭ să ne păzéscă de vrăjmașĭ, și noĭ suntem nu numaĭ prietenĭ, dar și rude, e lesne [cérta] între noĭ; fiĭ voiósă și scrie-ne de acuma înainte, tot așà și noĭ Domnieĭ-Tale, numaĭ despre cele ce se întîmplă, și să lăsăm orĭ-ce altă cértă. Ceea ce spuĭ, că Ioan, în séma celor 20.000 de aspri (1) ți-a dat înapoĭ numaĭ 200 de galbenĭ de 6 lire, 2 *soldi*, — adevĕrat, eŭ îĭ spusesem că, la plecarea mea, îțĭ lăsasem pentru acésta 45 de galbenĭ, așà că scoțêndu-ĭ din 67 de galbenĭ, din ceea ce se cheltuesce pentru copiliță (2) nu sciŭ cât anume, cred pentru treĭ lunĭ, și din postavul de aur ce dicĭ că aĭ dat luĭ Ioan, rĕmâne cam de o potrivă cu suma, și dacă ar fi vre-o deosebire, se va împăcà, dar nu póte să fie decât puțin saŭ nimic, pentru că n'aŭ fost aspri în aspri (în banĭ), ca întâiŭ, ci în poverĭ (?), carĭ mergeaŭ atuncĭ 85 și maĭ mult de fie-care galben, acum s'aŭ statornicit 80 pentru un galben; va fi ușor să ne înțelegem, dar cred că va fi tocmaĭ pe tocmaĭ, pe lângă că Ioan dice că ți-a dat nu sciŭ cât pe încetul; Domnia-Ta trebue să sciĭ maĭ bine decât dînsul, dar dice că nu însémnă mare lucru cevà maĭ mult saŭ cevà maĭ puțin între noĭ. Și ceĭ-lalțĭ 200 de galbenĭ, ce ți-a împrumutat în banĭ, afară de ceĭ pomenițĭ, scrie Domnuluĭ; el îĭ plătesce și a făgăduit, cum s'a spus (3), că-ĭ va plătì atuncĭ când el ți-ĭ va rĕspunde. De altmintrelea, Dumnedeŭ să ne dee sănătate, nouĕ și Domnieĭ-Tale, și nu uità, când scriĭ pentru noĭ, scriind să scriĭ ca pentru nisce fiĭ, precum și noĭ facem tot pentru Domnia-Ta și spunem ca pentru o mamă onorată tot-deauna. — Și despre dușman (4), care e la Constantinopole, n'aibĭ nicĭ o grijă alta, numaĭ cât că pentru dînsul Domnul va cheltui mult maĭ mult decât obicĭnuit cu Turciĭ. De alta nu mĕ tem despre

(1) E vorba de suma trimisă din Muntenia? V. p. și aiurea.
(2) Paulina? V. p. 80.
(3) V. p. 91.
(4) Cercel.

partea luĭ; mulţumită lui Dumneḑeŭ, e la închisóre, în fére. Rógă te luĭ Dumneḑeŭ şi salută pe toţĭ. Christos cu Domnia-Ta.

Al Domnieĭ-Tale prea iubitor, ca un fiŭ: Pascal Marini de' Poli. În Bucurescĭ, aḑĭ 15 Novembre 1589.

Când erà aicĭ Ioan, îţĭ scriam puţin, fiind-că aveam trébă şi erà destul să scrie Ioan ce porunciă Domnul. Acum ţi-aş scrie des, dar plec în Moldova şi Polonia, pentru tótă érna acésta. Află şi iartă-mă, pentru că de acolo nu-ţĭ pot scrie, şi rógă-te luĭ Dumneḑeŭ pentru mine, şi de acolea înainte, Ioan de aicĭ îţĭ va scrie şi pentru mine şi pentru dînsul, ce se va întîmplà. Despre mărgelele pentru încălţăminte de carĭ scriĭ, mi se pare că Domnul nu vrea să facă cheltuială pentru dînsele, nicĭ nu le găsesce; şi Domnia-Sa trebue să-ţĭ scrie pentru acésta şi altele; şi rĕmas bun.

Mult măreţeĭ Dómne, Dómna Măriόra Vallarga, la Veneţia, la Sf. Mateiŭ din Murano.

Recomandată măreţuluĭ Iosif de Pergo, la Rialto.

La 9 Februarie 1590, Gaşpar Mazza, agentul de maĭ multe-orĭ citat, scrie Măriόreĭ: (1)

1590, aḑĭ 9 Februarie în Bucurescïĭ Munteniеĭ.

Măréţă Dómnă Marietă!

Cum am venit aicĭ, n'am uitat de datoria mea, am dat scrisorile Măreţieĭ-Tale prea strălucituluĭ Domn, cu desemnul altaruluĭ, şi apoĭ i-am spus din gură cele ce mi le-aĭ spus Măreţia-Ta la Veneţia şi încă şi maĭ mult. Dar pentru ceĭ 400 de galbenĭ, despre carĭ aĭ scris că ţi i-am numĕrat, Domnul mi-a plătit leĭ de argint şése sute, adecă leĭ 600, decĭ socotéla nóstră e de 10 leĭ. Într'o lună saŭ cel maĭ târḑiŭ două, voiŭ plecà de aicĭ, ca să vin la Veneţia şi ḑilnic nu voiŭ uità să cer banĭ pentru Domnia-Ta

(1) 1590, adì 9 frever, in Bucurest di Valachia.

Magnifica madona Marieta. Di subito vene quì, non ò manhato al debito mio, presentai le letere di la Magnificencia Vostra a Illustrissimo principe et il disegno di l'altar, et poi li parlai a boha tanto quanto mi dise la Magnificencia Vostra a Venezia, et anho di più. Però per li cehini qnatrocento, che avete scrito che io vi ò contato, il principe mi à contato tolari d'arzento siecento, diho taleri n° 600; però il conto nostro è in tolari 10. Frà uno mese over dui, ala più longa, mi partirò di quì per vinir a Venetia, et non manherò zornalmente di domandar danari per voi al principe, aciò che sastifate li vostri debiti. Però, si in tanto vi bisognerà cosa alhuna, ò scrito al illustrissimo signor Filipo, chedi quelo che Sua Signoria Illustrissima potrà, non il manha di dar a la Magnificencia Vostra per il saldo di li taleri 600, et sò che per amor mio non il manharà, in tuto quelo il potrà. Frà tanto non manhate di scriver una alltra notta a principe li vostri di bisogni; ridricate *(sic)* le letere a me, perchè, si io non sarò quì, ò bene di li mei omeni che stà quì per mio servicio, et loro riceverano le litere et farano tanto quanto fose mi medemo. Et Idio mi sia textimonio que' che facio et quelo che farò, per amor di la Magnificencia

Domnuluĭ, ca să-ţĭ plătescĭ datoriile. Însă dacă până atuncĭ veĭ avé nevoe de vre-un lucru, am scris prea străluciluluĭ Domn Filip, ca din ceea ce va puté Domnia-Sa prea strălucită să nu uite a-ţĭ da Domnieĭ-Tale pentru plata celor 600 de leĭ, şi sciŭ că, din dragoste pentru mine, nu va uità să facă tot ce va puté. Până atuncĭ nu uità să scriĭ altă notă Domnuluĭ despre nevoile Domnieĭ-Tale; adreséză scrisorile la mine, pentru că dacă eŭ nu voiŭ fi aicĭ, am ómenĭ de aĭ meĭ, carĭ staŭ aicĭ pentru afacerile mele, şi eĭ vor primì scrisorile şi vor face ca şi cum aş fi eŭ singur. Şi Dumneḑeŭ să mĭ fie martur în ceea ce fac şi ceea ce voiŭ face pentru dragostea Domnieĭ-Tale, căcĭ dacă aĭ fi Domnia-Ta însăţĭ, şi n'aĭ puté să facĭ maĭ mult decât fac eŭ: nu trebue să-ţĭ spun altele în acéstă privinţă: Dumneḑeŭ să-mĭ fie martur şi faţă cu mine ceea ce fac şi eŭ cu Domnia-Ta. Domnul a luat pe Prepia de la Ioan şi Patriarchul (1) i-a despărţit: aceste să-ţĭ fie spre sciinţă, şi pomenitul Ioan va plecà din aceste ţĕrĭ. În aceste opt ḑile am făcut ca Domnul să recunóscă ceĭ 200 de galbenĭ, pe carĭ Ioan ţi i-a împrumutat (2), şi a rupt sinetul, şi acésta să-ţĭ fie spre sciinţă şi, cu cel dintâiŭ prilej, voiŭ pune pe Domn să-ţĭ scrie numele şi pronumele ce voiaĭ să aĭ, pentru a le pune sub stemă: sunt tocmaĭ ca şi cele ce le aĭ însemnate acolo la Veneţia. Alta nu-ţĭ voiŭ spune acum, decât să te rogĭ bine pentru mine, căcĭ şi eŭ, de altă parte, nu voiŭ uità să-mĭ fac datoria, cum o fac în fie-care ḑi. Acuma Domnul e în mare ne-

Vostra; che se voi fusti voi medema, non potesete far più di quelo che facio io; non cade che vi diga alltro in questo fato. Idio mi sia testimonio e faza di me quel che io facio di voi. Il principe a lievato Prepia a Sivo, et il patriarha li a spartiti; questo vi sia per aviso, et il dito Zuane si partirà di questi paesi. Questi 8 zorni ò fato che il principe à menato boni li 200 che Zuane vi à inprestato et à stracato la litera, et questo vi sia per aviso, et, con prima ocasion, vi farò scriver al principe li nomi et cognomi che disideravi di aver per meter soto la arma; sono giusti come queli che avete in nota voi a Venetia. Alltro non vi dirò per ora, nome che fate bone oracion per me, che io dal' altra parte non manherò di far il debito mio, come il facio giornalmente. Adeso il principe si trova in gran necesità di danari, per mandar in Constantinopoli, ma pur avanti la mia partita non manherò di domandargene per voi, dicendoli la necesità vostra per pagar li debiti di la giesia avete fata, et, dandome cosa alhuna, il tuto porterò con me. Pregove a farmie aricomandacion a signor Alvise Spà, et fate pregar Idio a quele reverende madre, che mi porti a salvamento, et con questo mi aricomando ala Magnificencia Vostra.

Di la Magnificencia Vostra come filiolo: Gasparo Mazza.

Li ducati 200, che à contato il principe a Zuane, à contato a nome vostro cehini ducento et questo vi sia per aviso, et il ricever vi'l faro mandar, aciò che il dito Zuane non venga per tempo a darve fastidio.

Alla magnifica Madona Marieta Valarga, come madre honoranda, Venetia, a Muran, nel monastierio di San Mafio. (Pecetie ovală nelămurită).

(1) Adecă Mitropolitul.

(2) V. p. 94.

voe de banĭ, ca să trimită la Constantinopole, dar totuşĭ, înainte de plecarea mea, nu voiŭ uità să-ĭ cer pentru Domnia-Ta, spuindu-ĭ nevoia Domnieĭ-Tale pentru a plăti datoriile bisericeĭ ce aĭ făcut, şi dacă-mĭ va da cevà, voiŭ aduce tot cu mine. Te rog să mĕ recomandĭ luĭ Domnul Aloise Spà, şi pune să se róge luĭ Dumnedeŭ acele cucernice maicĭ, ca să mĕ ducă la mântuirea sufletuluĭ, şi cu acésta mĕ recomand Măreţieĭ-Tale.

Al Măreţieĭ-Tale ca un fiŭ: Gaşpar Mazza.

Ceĭ 200 de galbenĭ ce a numĕrat Domnul luĭ Ioan, i-a numĕrat în numele tĕŭ: 200 de galbenĭ, şi acésta fie-ţĭ spre sciinţă, şi chitanţa voiŭ pune să ţi-o trimită, pentru ca disul Ioan să nu vie vre-o dată să te necăjéscă.

Măreţeĭ Dómne Marieta Vallarga, ca o mamă onorată. La Veneţia, în Murano, în mănăstirea Sf. Mateiŭ.

După plecarea din Muntenia, Ioan se duse la Petru-Şchiopul, de la care luă în arendă venitul vămilor pe anul financiar 15 August 1590—1591. Aveà de tovarăş pe un anume Dominic; amîndoĭ primiră paguba predecesorilor în arendă, doĭ Grecĭ, Alexe şi Manea. La sfîrşitul anuluĭ, Domnul primì socotelile, le ertă o datorie de 3.700 de leĭ şi, hotărît a plecà din scaun (1), îĭ recomandă, pentru continuarea arendeĭ, succesoruluĭ sĕŭ. Încă un an de dile, «Ţiva» adună vămile, până în 1592: după câte-va lunĭ îşĭ luase ca tovarăş, ca «soţie», cum se diceà atuncĭ, pe Manea. (2)

În Maiŭ 1592, Regele Polonieĭ îl recomandă Archiduceluĭ Ferdinand, guvernatorul Tiroluluĭ, unde se retrăsese Petru-Vodă. În curînd Ioan de' Marini venì însuşĭ, cu fratele sĕŭ Pascal, şi începù un lung proces în potriva fugaruluĭ, care, pretindeà Ragusanul, primise înainte preţul arendeĭ, fără ca tovarăşiĭ, din causa părăsiriĭ scaunuluĭ de către arendator, să-şĭ fi putut strînge veniturile. (3) Decisiunea se dădù în Octobre 1593 împotriva negustorilor, dar eĭ cerură de repeţite orĭ, şi după mórtea pretinsuluĭ datornic, revisuirea procesuluĭ. (4)

La 3 Iulie 1593, Ioan erà la Veneţia, sprijinind interesele luĭ

(1) Plécă la 19 August. Inedit.
(2) Inedite, în romănesce.
(3) *Vatra*, II, p. 40
(4) *Ibidem*, p. 262 şi urm.

Ștefan Bogdan Surdul, fiul luĭ Ioan-Vodă-Cel-Cumplit. (1) Procesul cu Petru-Șchiopul duse însă pe îndĕrĕtnicul negustor până la Curtea din Viena. Preocupată de un proiect de unire al creștinătățiĭ contra Turcilor, acésta aveà nevoe de un agent dibaciŭ și inteligent, cunoscênd limbele și obiceiurile orientale. La 13 Martie 1594, Ioan de' Marini plecà deci spre Moldova, unde, la 16 August, el încheià cunoscutul tractat dintre Aron-Vodă și Imperialĭ. (2) La 8 Maiŭ, fusese la Cracovia; în Octobre, întovărășià la Praga pe soliĭ moldovenĭ: «e», scrie nunțiul papal Speziano, «un om cu cap bun». La 6 Decembre el plécă din noŭ spre locurile unde se dădeà lupta cu Turciĭ. (3) Patru anĭ după acésta, în luna luĭ Septembre 1598, însărcinat cu o misiune specială, Ioan de' Marini decapită în castelul de la Satul-Mare pe fostul cancelariŭ ardelén Ștefan Iosika, căruia-ĭ fusese prieten intim. (4) În Octobre al anuluĭ următor, el duce veștĭ luĭ Michaiŭ-Vitézul, gata să năvăléscă în Ardél. (5) La 1600, jócă rolul de mijlocitor între Domn și Imperialĭ. (6) În Aprilie, el are o întrevedere cu Banul Mihalcea la S. Miklós, mănâncă după cină, cu paharele înainte (Schlaftrunk), nisce fatale castane uscate și móre, a șésea ḑi după acésta, la Târnavia. (7)

În Februarie 1591, deși nicĭ un pretendent nu existà la Constantinopole, Mihnea e destituit. S'a atribuit acéstă năprasnică lovitură de uniĭ dintre contemporanĭ Banuluĭ Iani, de alțiĭ faptuluĭ că Domnul refusase cererea extraordinară de 100.000 de aspri «din datoriile vechĭ». (8) Ceaușul împĕrătesc îl aduse la Țarigrad în ḑiua de 10 Martie: Ecaterina murise probabil, dar Mihnea aveà cu sine pe

(1) *Ibidem*, V. pentru afacere și Hurmuzaki, III², p. 33.
(2) Inedite și Hurmuzaki, III, p. 193–4.
(3) Inedite și *Vatra*, *l. c.*, p. 295 și urm.
(4) Szamosközy, II, p. 133–4; *Törtenelmi Tár*, 1893, p. 121.
(5) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 337; III², p. 326.
(6) *Monumenta Comitialia Transsylvaniae*, IV, p. 496; *Mon. Hung. hist.*, *Diplomataria*, III, p. 144--5.
(7) Hurmuzaki, III², p. 350; IV, p. 41. Cf. și p. 29—30.
(8) V. Mateiŭ al Mirelor în Papiu, I, p. 336 și Hurmuzaki, IV², p. 154.

Dómna Néga, pe Vișa, pe unul singur din fiiĭ sĕĭ póte (1), pe Marcu, fiul luĭ Cercel, care-ĭ fusese dat de Turcĭ, și pe cele-lalte rude ale sale. Patru-ḑecĭ de capigĭ eșiră înaintea maziluluĭ la «Bisitas» și-l duseră la Micul-Scutari. Imediat ce se așeză, Mihnea trimise 20.000 de ughĭ Sultanuluĭ, jumătate din acéstă sumă luĭ Sinan-pașa, Mare-Vizir, împreună cu giuvaere. Voià să capete iarășĭ domnia, ca în 1589; dar succesorul sĕŭ, Ilie Lăpușnénu, sosise din locu ĭ de exil, insula Rodos. Mulțĭ credeaŭ însă, că Mihnea ar puté fi numit în Moldova, unde Petru-Șchiopul, fórte amărît de nesațiul Turcilor, gândià să se retragă la Muntele-Sinaĭ.

Vizirul îl exiléză însă la Alep și Mihnea înțelese din vorbele luĭ Sinan, că-l aștéptă sórta luĭ Cercel. Fire slabă, lacomă de bogăție și putere, iĭ fu frică de mórte. El se înfățișă Sultanuluĭ, în grădinele imperiale, și se închină înaintea luĭ, declarând că voesce a se face Turc. Murad, entusiasmat, iĭ dete haine de postav de aur, pumnale cu petre scumpe, caĭ împodobițĭ, surguciurĭ de pene de cocor și sangiacatul de Nicopole: vestea că beglerbegĭ vor fi numițĭ în cele douĕ țĕrĭ păreà tot maĭ probabilă și neofitul musulman Mehemet-beĭ vedeà în visurile sale de viitor o domnie lungă, pacĭnică și sigură peste țéra mănósă, care ar fi fost ast-fel înghițită în lumea turcéscă. La 8 Aprilie, noul sangiac sărută haina Padișachuluĭ și ceremonia convertiriĭ se săvîrșì în séra ḑileĭ următóre: Dumneḑeul luĭ Mahomet aveà un adorator maĭ mult, unul fórte puțin sincer. (2)

Familia creștină a luĭ ex-Mihnea trebuià să se desfacă: Dómna Néga, cu zestrea și giuvaerele eĭ, se duse unde-và prin Rĕsărit; la

(1) Că eraŭ doĭ Radu, se vede din scrisórea publicată pe p. 81. Radu, fiul Négăĭ, nu e pomenit în documentul de la 4 Maiŭ 1589, care citéză numaĭ pe ceĭ doĭ soțĭ (v. maĭ sus, p. 38): murise póte atuncĭ. Căcĭ coconul Radu încredințat luĭ Brutti, apoĭ Măriórei, e fiul nelegitim, născut cu «Dómna» Vișa (v. p. 101). O scrisóre a luĭ Mihnea și un raport venețian arată, că mama copiluluĭ erà la Veneția, și constatăm atuncĭ presența Vișeĭ (maĭ v. și p. 100, 104, 106).

(2) Cf. Hurmuzaki, IV², p. 154, 155—8; III, p. 143, 145—6, 147, 148, 457; III², p. 28; *Chron. F.-L.-Olt.*, I, p. 86 și urm.; Sagredo, *Memorie istoriche de' monarchi ottomani*, Venetia, Tivani, 1697, in-8°, p. 462. Inventatorul maĭ multor dărĭ, Mihnea a zidit în 1589 Tutana (începută la 9 Iunie, sfîrșită la 10 Septembre), ca mulțumită póte pentru restabilirea sa în domnie (*Col. luĭ Traian*, 1873, p. 181),

1600 trăià încă. (1) Marcu-Vodă fu încredinţat ambasadoruluĭ frances, care sprijinise pe tatăl sĕŭ: va ajunge maĭ târḑiŭ ocrotitul luĭ Michaiŭ-Vitézul şi al luĭ Basta şi un temut căpitan de haiducĭ în Ungaria. Coconul Radu, fiul Vişeĭ, erà să capete domnia, după o chronică ardelénă (2), dar Mihnea creḑù sarcina prea grea pentru un copil de cincĭ anĭ. El fu încredinţat frateluĭ luĭ Bartolomeiŭ Brutti, Christofor, dragoman al baileluĭ (3), cu care Domniĭ stăteaŭ în relaţiunĭ strînse, maĭ ales pentru cumpĕrare şi vînḑare de giuvaere. (4)

Iată câte-va scrisorĭ din epoca următóre maziliriĭ luĭ Mihnea.

Întâia e scrisă de o Dómnă Ruxanda, probabil o fată naturală a luĭ Mihnea, născută şi ea cu Vişa. Deşi numesce «mamă» pe Mărióra, titlul de Dómnă, pe care şi-l dă, înlătură cu desăvîrşire idea că ar fi vorba de o fată reală a Măriórei. O maĭ cunóscem, fără ca acésta să-ĭ pótă fixà maĭ sigur genealogia, dintr'un post-script la o declaraţiune inedită a Cămăraşuluĭ moldovén Chrisoverghi, aflător la acéstă dată (20 Iulie 1592) la Constantinopole. (5) Acest post-script sună ast-fel: «După cum scriĭ, mărturisesc şi eŭ, Dómna Ruxanda». (6) Dintre personagiile citate, *Chrisosculina* e cunoscută: erà femeia póte a luĭ Sguromali Chrisoscolo, boer al luĭ Petru-Şchiopul şi tovarăş de exil al acestuia. (7) Vişa e «la signora Vissa de Valachia», căreia Mărióra-ĭ împrumută, în 1593, 200 de galbenĭ, pentru carĭ iea amanet un un lanţ de aur. (8) Erà, cum s'a maĭ arătat în aceste cercetărĭ, ţiitórea luĭ Mihnea, póte mama Ruxandeĭ (care evită

(1) V. maĭ sus, p. 38—9.

(2) Chron. citată, *l. c.* Ştefan, Domnul ales pe urmă, s'ar fi îndatorit a da copiluluĭ 60 de poverĭ pe an saŭ 120.000 de florinĭ (*ibidem*, p. 88). Radu ar fi fost trimis în Moldova, după un raport german (Hurmuzaki, III, p. 146).

(3) Chron. cit,, *l. c.* şi maĭ departe, p. 103. Bartolomeiŭ fu ucis în 1592 (Hurmuzaki, IV², p. 162—3; Heidenstein, 296, *Rerum polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII*, Frankfurt-pe-Main, Wächtler, 1672, in-4°, p. 296; *Arch. ist.*, I¹, p. 175.

(4) «Corrispondenza di zoglie, delle quali se ne trovava una parte, et inteligenza in mandar costì un suo figliuolo, già fù un anno.» Fraţiĭ Brutti speculase adesea asupra *haraciuluĭ*, eraŭ «carazari». Hurmuzaki, IV², p. 163.

(5) V maĭ sus, p. 5, nota 5; *Vatra*, II, p. 39¹.

(6) Κατὰ πὸς γράφις διομαρταρὸ καὶ ἐγὸ τὸ τόμνα Ῥοξάντα.

(7) Inedit. V. şi *Vatra*, II, p. 322², nota 3.

(8) *Inedit*. V. *Apendicele*.

a-ĭ da acest nume); de sigur însă acea a cuconuluĭ Radu, viitorul Domn al Moldoveĭ şi Munteniеĭ. Într'un document din 1625—6 (7134) al fiuluĭ acestuia, Alexandru, se pomenesc în adevĕr, pe lângă părinţiĭ Domnuluĭ: Radu şi Arghira, şi «rĕposatul moşul Domnieĭ-Mele, Mihnea-Voevod şi móşa Domnieĭ-Mele, Dómna Vişa». (1) Lorenzo e bailul, Lorenzo Bernardo (până în 1592).

Iată scrisórea: (2)

Prea onorată şi prea nobilă şi prea iubită a mea mamă, Dómnă Marietă. Te salut mult pe Domnia-Ta, şi cucóna, şi Chrisoscolina şi Ivancu (3) şi Pĕtraşcu mult se închină Domnieĭ-Tale, şi pe tóte dómnele călugăriţe ale mănăstiriĭ mult le salutăm. Şi ne rugăm luĭ Dumneḑeŭ să te afle pe Domnia-Ta acéstă a mea scrisóre în sănătate şi bucurie. Iar dacă vreĭ să afli şi despre noĭ, am trecut prin multe necazurĭ cu casapiĭ (4): acuma mulţumim luĭ Dumneḑeŭ că ne-a scăpat. Alta, dacă vreĭ să afli şi despre Mehemet-beĭ, e bine şi se află dus la Severin, şi Domnul Lorenzo e bine şi te salută pe Domnia-Ta, şi jupănésa Vişa mult te salută pe Domnia-Ta şi stă cu noĭ. Şi maĭ multe le veĭ afla Domnia-Ta de la omul care-ţĭ va aduce scrisórea; numaĭ te rog pe Domnia-Ta să ne scriĭ, ca să aflăm despre sănătatea ta. Alta nu e, şi Dumneḑeŭ fie-ţĭ într'ajutor.

2 Octobre (1591).

. Scriŭ eŭ, Dómna Ruxanda.

Prea cinstiteĭ şi de ném bun Dómne Marieta, în onoratele-ĭ mânĭ dee-se.

---

(1) Acest fórte important document mi-a fost semnalat de d-l I. Tuducescu, funcţionar al Archivelor. Se află copiat în Condica mănănăstiriĭ Banu, II, f° 35.

(2) Θεός.

† Τημιωτάτι καὶ εὐγενεστάτη καὶ ἠγαπιμένη μου μιτέρα, σινιώρα Μαργέτα. Τὴν αὐθεντήα σου ἀκρηβὸς χερετὸ, καὶ ἡ κοκονὰ καὶ ἡ Χρισοσκουληνὰ καὶ ὁ Γηβάνκος καὶ ὁ Πατράσκος πολὰ προσκινοῦν τὴν αὐθεντήα σου, καὶ ὅλες τὲς κιρὰ καλογρηὲς τοῦ μοναστιρήου πολὰ χερετοῦμεν. Καὶ παρακαλὸ τὸν Θεὸν τοῦ εὑρῆν τὴν αὐθεντήα σου ἡ αὐτή μου γραφὴ ἐν ἡγίᾳ καὶ χαρᾷ. Ὅτη ἂν ὀρήζις νὰ μάθις καὶ περὴ ἐμᾶς, ἐπεράσαμε πολὰ βάσανα μὲ τὸ κασαπληκίαμι· τόρα εὐχαρησοῦμεν τὸν Θεὸν ποῦ μας ἐγλήτοσεν. Ἄλον, ἂν ὀρήζις νὰ μάθις καὶ διὰ τὸν Μεχεμέτ-πέη, ἦνε καλὰ καὶ λήπι 'ς τὸ Σεφερὴ, καὶ ὁ σινηὸρ Λορέντζος ἦνε καλὰ καὶ χερετᾷ τὴν αὐθεντίαν σου, καὶ ἡ ζηπουνέσα Βῆσα πολὰ χερετᾷ τὴν αὐθεντίαν σου καὶ κάθετε μαζῆ μας. Καὶ τὰ περησότερα θέλις μάθη εἰ αὐθεντήα σου ἀπὸ τὸν ἄνθροπον, ὁποῦ φέρνη τὴ γραφή· ἄλον παρακαλὸ τὴν αὐθεντία σου νά μας γράφῃς, νὰ μαθένομεν περὴ τὴν ἡγήαν σας. Ἄλον οὐχὶ, καὶ ὁ Θεὸς βοηθός.

Τόμνα Ῥοξάνδα γράφο. Ὀκτοβρίου β'.

(V°). Τημιωτάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ σινηώρᾳ Μαργέτᾳ, εἰς τὰς τημίας χῆρας δωθήεῃ.

(3) Fiul luĭ Gheorghe Cămăraşul? V. maĭ sus, p. 5, nota 5. Saŭ, împreună cu Pĕtraşcu, pretendenţiĭ citaţĭ la p. 89, nota 5.

(4) V. p. 69.

Póte prin August 1592, móre Christofor Brutti. Averea rĕmâneaŭ să i-o împartă frațiĭ, Iacob și Benedict, un cumnat, negustor prin Moldova, Demostene Carerio, de loc din Capo-d'Istria, și nepoțiĭ. (1)

Scrisórea ce urméză (2) e a luĭ Mihnea și are o însemnătate deosebită. Capello, de care e vorba, este Girolamo Capello, maĭ târḑiŭ (1596—1600) bail.

Slavă Domnuluĭ; 28 Februarie 1593, stil noŭ, din Constantinopole.

Măréță și prea vrednică Dómnă a mea. Rog pe Domnul Dumneḑeŭ să fiĭ cu totul bine: cele ce s'aŭ întîmplat pănă acum, pe tóte le-aĭ aflat, iar

---

(1) Hurmuzaki, IV², p. 163. Cf. *ibid.*, p. 162—3. Din nenorocire, lipsesce începutul raportuluĭ.

(2) Εἰς δόξαν Θεοῦ· τῇ 28 Φεβρ[ουαρίου] 1593, εἰς τὸ νέον, ἐκ Κονσταντινουπόλη.

Μεγαλοπρεπὶ καὶ ἀξιοτάτη κερά μου θία. Τὸν αὐθέντι τὸν Θεὸν παρακαλῶ νὰ ἶσε πάντα καλά· τὰ ἐσινεύησαν ἕως τόρη, ὅλα τὰ ἔμαθες, τὰ δὲ ἐρχόμενα, ὁ Κύριος νὰ τὰ φέρῃ ὅλα εἰς τὸ καλόν. Λιπὸν ἡ ἀφεντία σου ἤκουσες τὸν θάνατον τοῦ Μίσερ Χριστοφόρου, τοῦ φίλου μας. Τόρα, ὅπου τ'ἀδελφία τοῦ, μὲ τοὺς ἀνεψιοὺς τόν, ἔχουν νὰ μιράσουν τὴν φακουλτὰν, ἐφάνην με νὰ σικόσο τὸν ὑιόν μου μὲ τὴν μιτέραν τοῦ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Μίσερ Περνάρδου. Ἀφὸν ἦλθεν ἐδόθεν ὁ κὺρ Γιαζῆς, ὁ κόμισος, τάπισα ἤθελεν φίγειν μία κοπέλλα ὦπου ἦτον μετέτους, καὶ ἦλθεν ἐδῷ ἀναφέρων μας κἄπιαν ὑπόθεσιν. Ἡ ἀφεντία σου ὑμπορῆ νὰ γνιαστῖ πᾶσα πρᾶμαν· τὸ λιπὸν ἧς κοντὸν διὰ περητοὺ ἀφορμὲς ἦναι καλήττερον νὰ σικόσομεν τὸ πεδὴν ἄπε τὰ χέρια τοὺς, ὅτι δὲν ὑμπορῆ κἀνῆς νὰ 'ξεύρι ταῖς ἐπιβουλαῖς τὸν ἀνθρόπον. Διὰ τοῦτον παρακαλῶ τὴν ἀφεντίαν σου, κερά μου θία, ὅτι ἐσὺ ἦσε καὶ θία καὶ μιτέρα μου, νὰ πάρῃς κόπον ἀντάμα μὲ τὸν κλαρίσιμον ἀφέντι, τὸν Καππέλον, νὰ' ξεύῃ ἀπ' ἐκῖ νἄλθι εἰς τὴν Βενετίαν, διὰ πολλὲς ἀφορμὲς, ἤθελα νἄχειν στέκεστεν κοντὰ τῆς ἀφεντία σου εἰς τὸ χέρην σου, δι'ὅτι τὸ ἔπονες· μὰ διὰ τὶ ἐβρίσκεσε εἰς τὸ μοναστίρην, δὲν ἔνε νὰ στέκουν ἐκεῖ μέσα ἄσπασιν εἰς τὸ χέρην καὶ γοβέρνον τοῦ ἄνοθεν κλαρισίμου Καπέλλου, ὅσαν καὶ πρότα· καὶ οὕτος ἔγραψα τῆς ἀφεντίας τοῦ καὶ εἰς τὴν γραφὴν ὁποῦ τοῦ γράφο, τὸν ἧπα ὅτι νὰ πιάσῃ περισόττερα τὰ λόγια τῆς ἀφεντία σου, ὅσαν νὰ ἥμουν ἐγὼ μεδέμο· νὰ ἤδιται μὲ πᾶσα τρόπον νὰ εὐγάλετε τὸν Ῥάδουλ ἀπ' ἐκεῖ καὶ νἄλθι εἰς τὴν Βενετίαν, καθὸς ἄνοθεν· καὶ οὕτως σας παρακαλῶ, καὶ ἔπερνε κόπον νά με γράφῃς σιχνὰ, καὶ προκουράρισε νὰ ὑγῇ τὸ πεδὴν, νὰ στίσῃ πάλε τὼ ὄνομάν μας, ὅτι ἡ ἀφεντία σου ὑμπορῆς νὰ γνιαστῇς περισόττερα πᾶσα πράγμαν παρὰ ποῦ σου γράφω, καὶ νὰ θὸρῇς σιχνὰ τὼ πεδὴν, διὰ νὰ πάρι πράτικαν, νὰ κουστουμαριστῇ νὰ μάθι νὰ σιντιχέννῃ, νὰ ἶνε φρόνιμος, νὰ δίδῃ τιμὴν, κατὰ πὸς πρέπη καθενοῦ. Καὶ τοῦτο ὁποῦ γράφω τὴν ἀφεντίαν σου ἔνε δι'ὅτι 'ξεύρο πὸς τὸν ἀγαπᾷς περισόττερα παρὰ τοὺς ἄλους. Ἦμε τζέρτος πὸς ἡ ἀφεντία σου θέλης κάμην περισόττερα παρὰ ποῦ σε γράφω. Καὶ δὲν ἀκαδέρι περητοῦ διὰ τοῦτον νὰ τὴν ὑπῶ πάρου. Ὁ Θεὸς νά σας σκέπι, εἰς τὴν χάρην τοῦ ἔχοντα, ὁποῦ σήμεραν μὲ τὴν εὐχήν σου παγένω τὴν Νικόποληην. Ἀφίννω τὼ βάρος ἧς ἄνθροπον ἐδικόν μας νά σας ἀξαναγράψι διὰ ἐνθίμισην· καὶ ἡ γραφὲς νὰ κασιτάρουν εἰς τὰ χέρια τοῦτου Γασπάρου, διὰ νἄλθουν εἰς ἐμέν. Ὅσον γλιγορήττερα ἦναι βολετὸν ἄφινε [;] τὸν Γάσπαρον, καὶ κάμετε ὅτι ἐμπορῖτε νὰ' ὐγάλετε τὸ πεδὶν, ὅτι ἡ ἐδικὶ τοῦ Χριστοφόρου ἀπίκασαν πὸς θέλο νὰ σικόσο τὸ πεδὶν, καὶ μὴν σινεύη τίποτα ἐπιβουγλιὰ, καὶ ὄνταν ἱ μάνα τοῦ νὰ μὴν θέλι νἄλθι μὲ τὸ πεδὶν, ἄφιτε τὴν, μόνε τὸ πεδὶν ἐπάρτετο εἰς τὸ χέρην σας τὸ γλιγορότερον. Χορὶς ἄλλον.

Μοι . . . . . *(sic)* (*).

(V-o) Alla molto magnifica signora ameda del' illustre signor Miçno Voivonda, fò signor di Valachia, in Vinetia.

(*) Partea de jos a scrisoriĭ lipsesce.

cele ce vor veni de acuma, Domnul îndrepte-le pe tóte spre bine. Pe urmă, aĭ audit Domnia-Ta despre mórtea luĭ Domnul Christofor, prietenul meŭ. Acum, când frațiĭ și nepoțiĭ luĭ aŭ să-șĭ împartă averea, am credut bine să ieaŭ pe fiul meŭ, cu mama luĭ, din mânile luĭ Domnul Bernardo De când a venit de acolo Domnul Ghiazis Comisul (1), a fugit pe urmă o fetiță, care erà cu eĭ, și a venit aicĭ, spuindu-mĭ cum e lucrul. Domnia-Ta poțĭ să cunoscĭ tótă afacerea: pe urmă, în scurt, pentru multe pricinĭ e maĭ bine să luăm copilul din mânile lor, căcĭ nu póte sci nimenĭ planurile ómenilor. De aceea te rog pe Domnia Ta, Dómna mea mătușă, pentru că eștĭ și mătușa și mama mea, să-țĭ daĭ ostenélă, împreună cu prea-strălucitul Domn Capello, să-l scoțĭ de acolo, ca să vie în Veneția; din maĭ multe, pricinĭ aș fi vrut să stee pe lângă Domnia-Ta, în mâna ta, pentru că te-aĭ necăjit cu el, dar fiind-că te afli la mănăstire, nu se póte să stee acolo în linisce în mâna și sub guvernul disuluĭ prea strălucit Capello, ca dintru întâiŭ; și ast-fel i-am scris Domnieĭ-Sale, și în scrisórea ce-ĭ scriŭ, i-am spus să asculte maĭ ales vorbele tale, ca și cum aș fi eŭ însumĭ, ca să cătațĭ în tot chipul să scóteţĭ pe Radu de acolo și să vie în Veneția, ca maĭ sus. Și așà te rog, și dă-țĭ ostenélă să-mĭ scriĭ des, și îngrijesce-te să fie copilul sănătos, ca să învie numele meŭ; pentru că Domnia-Ta poțĭ să cunoscĭ maĭ bine tóte lucrurile despre carĭ îțĭ scriŭ; și să vedĭ des pe copil, ca să se deprindă, să capete obiceiurĭ bune, să se învețe a vorbì cu lumea, să fie cuminte, să facă cinste, după cum se cade, după regulă. Și acestea tóte ți le scriŭ Domnieĭ-Tale, fiind-că sciŭ cum că-l iubescĭ maĭ mult decât alțiĭ. Sunt sigur că Domnia-Ta veĭ face maĭ în deosebĭ lucrurile despre carĭ îțĭ scriŭ. Și nu te supĕrà (?) mult pentru acésta ce-țĭ spun maĭ sus. Dumnedeŭ să te îngrijéscă, avêndu-te în îndurarea sa; care astădĭ plec, cu bine-cuvîntarea ta, la Nicopole. Las unuĭ om al nostru sarcina să-țĭ scrie pentru amintire, și scrisorile să le daĭ (?) în mânile acestuĭ Gașpar (2), pentru ca să vie la mine. Cât maĭ iute se póte să-ĭ daĭ drumul luĭ (?) Gașpar; și facețĭ să putețĭ scóte pe copil, căcĭ ómeniĭ luĭ Christofor aŭ aflat că vreaŭ să ieaŭ pe copil, și să nu întindă vre-o cursă, și dacă mamă-sa nu va vré să vie cu copilul, lăsați-o; numaĭ copilul să fie luat în mânile tale cât maĭ iute. Fără alta.

Mult măreţeĭ Dómne, Dómna mătușă a strălucituluĭ Domn Mihnea-Voevod, fost Domn al Munteniei, la Veneția.

La sfîrșitul anuluĭ 1594, două influențe se luptaŭ la Constantinopole: Sinan, numit a treia óră Mare-Vizir, la începutul luĭ 1593, erà săpat de rivalul sĕŭ, Ferhad-pașa. Pe când acesta și Capi-Aga

(1) E un nume de familie: numele de botez al ultimuluĭ Comis al luĭ Mihnea e *Radu*.
(2) Mazza.

susţineaŭ pentru tronul Munteniei, unde Michaiŭ-Vitézul se rĕsculase, pe Bogdan, fiul Sasuluĭ, Sinan pune pe Radu, tînĕrul fiŭ al luĭ Mihnea: Haidin Hassan-paşa căpĕtă ordin să aducă la îndeplinire acéstă schimbare. Noul Sultan însă, Mohammed, înlocui pe Sinan, o lună după mórtea luĭ Murad III, la 16 Februarie 1595, şi Ferhad, ajuns Mare-Vizir, înlătură pe Radu. Se scie, că rivalul sĕŭ maĭ fericit fu straşnic bătut de trupele aliate şi scăpă cu fuga la Constantinopole (Februarie). (1)

La aceste evenimente se raportă următórea scrisóre a luĭ Mehemed-beĭ: (2)

Prea cinstită şi iubită a mea mamă, Dómnă Marióră. Mult te salut pe Domnia-Ta, însă nu scriŭ pe larg, decât că Domnul Munteniei s'a hainit, şi aŭ vrut să dee domnia fiuluĭ luĭ Iancu-Vodă; apoĭ, cu voia luĭ Dumneḑeŭ, a dat fericitul Sultan domnia fiuluĭ meŭ, Radu-Voevod, şi s'a mazilit Bogdan-Vodă, şi plécă Hasan-paşa Serdarul cu tabăra, şi pe mine m'aŭ trimis înainte, póte să fac ţéra să se închine şi să nu maĭ fie răsboiŭ şi stricăciune, precum am şi sosit înainte şi am încredere că voiŭ isbuti în tóte; numaĭ Domnia-Ta trimite-mĭ maĭ iute negustorĭ cu giuvaere, ca să se găséscă la nevoia mea. Şi să am ertare că n'am scris Domnuluĭ (Capello) şi Domnieĭ-Tale pe larg, căcĭ am avut multe afacerĭ grabnice; şi aniĭ Domnieĭ-Tale fie mulţĭ şi frumoşĭ. Amin. 14 Decembre (3) 1594.»

În expediţiunea luĭ Sinan din 1595 se găsià şi Mihnea: când Bucu-

(1) Hammer, IV, p. 243, Hurmuzaki, III, p. 226, 458; IV², p. 187. Hassan erà fiul luĭ Sokolli. Cf. şi *ibidem*, p. 203, 206, 209; Naima, *Annals of the turkish Empire*, translated . . . by Charles Fraser, I, Londra 1832, p. 36-7.

(2) Τημιοτάτη καὶ ἠγαπιμένη μου μιτέρα, κιρὰ Μαργιώρα. Τὴν ἀφεντήα σου πολὰ χερετὸ, ὤμος ὴς πλάτος δὲν γράφω ἤ μὶ τὰ ὡ ἀφέντης τῆς Βλαχίας ἔγινεν χαήνης καὶ ἦχαν δόσι τὴν ἀφεντήα τοῦ Γιάνκουλ Βότα τὸν ἠγιών· κατόπι, μὲ τὴν βοήθιαν τοῦ Θεοῦ, ἔδοσεν ὡ πολήχρωνος βασιλὲς τὴν ἀφεντήα τοῦ γιοῦ μου, τοῦ Ῥάτουλ Βότα, καὶ ἔγινε ὡ Πογδὰν Βότας μαζούλης καὶ πάγι ὡ Χασάν Πάσιας σερδάρις μὲ φουσάτο καὶ νὰ στεριώσι τοῦ Ῥάτουλ Βότα ᾽ς τὸ θρόνω καὶ ἐμένα μ᾽ ἔστελαν ἔμπρωστα, ἐμπορὶ κάμο νὰ πρωσκινήσι ἡ τζάρα, νὰ μὶ γιένῃ πόλεμος καὶ χαλνάῃ ὡ τόπος, καὶ ἔτζη ἦλθα ἔμπρωστα καὶ ἔχο θάρος νὰ γιένο ὃν ὦλα, μόνε ἡ ἀφεντήα σου κάμε τὸ γληγωρώτηρω νὰ στήλῃς πραματεφτάδες μὲ τζόγιες νὰ βρίσκουντε ᾽ς τὴν χρία μας. Καὶ νὰ ἔχο σιμπαθιῶ πὸς δὲν ἔγραψα τὸν ἀφεντάδες καὶ τῆς ἀφεντήα σου ὴς πλάτος, ὥτη ἦχα πολὲς δουλίες βηαστηκὲς, καὶ ἡ χρώνη τῆς ἀφεντήα σου πολὴ καὶ καλή. Ἀμί. Δικεβρίου ιδ΄.—În acéstă scrisóre şi următórea, ambele cu slova rotundă şi maşcată, putem bănuì cu temeiŭ măna luĭ Mihnea, care n'aveà probabil un secretar la îndemână, ca la scrisoarea publicată pe p. 102—3 şi la cea de la p. 64—5.

(3) Probabil st. v.

rescii fură ocupaţi de Mehemet-paşa, şef ales peste dece beĭ, carĭ eraŭ să guverneze ţéra, el fu numit paşă de Silistra. Aveà atuncĭ numaĭ 30 de anĭ, după un martur ocular al evenimentelor, călugărul Nichifor. (1) El nu se duse póte la Târgovisce şi n'a fost de sigur omorît acolo: comandantul cetăţiĭ erà Hassan-paşa, iar beiul ucis, în întórcerea ofensivă a creştinilor, un Mahomet, fost paşă de Caramania. (2)

Scrisórea de faţă e scrisă de beiul de Nicopole, în drumul grăbit spre Muntenia, spre Călugărenĭ şi spre ruina totală a armateĭ Viziruluĭ Sinan. E datată după stilul vechiŭ. Mihnea scrie luĭ Radu (3), acum la Veneţia. Mamă-sa erà cu dînsul. (4)

Prea onorate şi iubite fiŭ al meŭ, mult te salut pe Domnia-Ta. Am primit scrisórea ta, scrisă cu mâna ta şi mult m'am bucurat de sănătatea

---

(1) Hurmuzaki, *Supl.* II[1], p. 363.

(2) Asupra participăriĭ sale la lupta de la Călugărenĭ v. Stavrinos în Papiu I, p. 293.— Pentru beiul Mahomet o chronică ungurésca (1523—1615) în *Törtenelmi Tár*, IV, 1857, p. 56. Nesfirşite sunt isvórele ce vorbesc de uciderea luĭ Mihnea saŭ chiar a luĭ Michaiŭ. Cf. Hurmuzaki, III, p. 247, 249; VIII, p. 193; Isolano, Mem. inedite, f° 11 ; Bethlen, III, p. 617—8; Bisselius, în Papiu, I, 113—4; *Acte şi fragm.*, I, 145—6; Jacobinus, în Schwandtner, I, p. 753 («Mehmet Begus»). Cf. Papiu, I, p. 178 şi nota 3.

(3) V. Hurmuzaki, III, 524. Steteà în 1598 la S. Mateiŭ.

(4) Τημιότατε καὶ ἠγαπιμένε μου ἠὲ, τὴν ἀφεντήα σου πολὰ χερετό. Ὥμος τὴν γραφὴν σου, γραμένη μὲ τὸ χέριν σου ἔλαβα καὶ πολὰ ἐχάρικα περὶ τῆς ἠγίας τῆς ἀφεντήα σου καὶ περὶ τὴν σπούδαξην ὡποῦ μαθένης γράματα· ὥμος ἠ[ς] πλάτος δὲν ἐμπόρεσα νὰ σὲ γράψο, δι᾽ ὥτης περνόμε τρίων ᾽μερὸν στράτα ἠς μίαν ἡμέραν καὶ πάμε ᾽ς τὸ φουσάτο, ἀμὲ θέλης μάθι ἀπὸ τὴν γραφὴν τῆς κιρὰ Μαργιώρας. Στέλνο τοῖς ἀφεντήα σου ἀπὸ τὰ ἐδικά σου ἄσπρα φλορία χρισὰ ͵φ, ἤγουν πενταχόσια, καὶ τὰ στέλνο μὲ τὸν Φραντζέσκο, καὶ, περὶ τὸ ἄλογω, τόρι νά σε στίλο, δέν μας βολὴ ἠς ἀφτὴν τὴν μάχι ὥπο ἦνε τόρι ᾽ς τὲς ἄκρες, ἀμὲ, ἄν δόσι ὡ Θεὸς ἠγίαν, γλήγορη θέλης καβαληκέψῃ καλὰ ἄλογα. Καὶ ἄλα ὥτη ἀγαπᾷς καὶ νὰ πάγῃς μαζῆ μὲ τὴν μιτέρα σου καὶ μὲ τὴν κιράτζα Μαργιώρα, τὴν μιτέρα μας, νὰ παρακαλέσετε τὸν ἀφέντη τὸν Καπέλον [ν]ὰ μὶν τοῦ κακοφανῇ διὰ τὴ δὲν τοῦ ἔγραψα μὲ ξανηχτα *(sic)*, δι᾽ὥτης δί μας βολὴ ὡ μέρος. Ὦχι ἄλο διὰ τῆς ὥρας, καὶ ἡ χρώνη σου πολὴ καὶ καλή. Ἀμί. Ἀβγούστου δ΄. Ἠς τὴν μιτέραν σου πολὰ χερετήματα καὶ τὰ ᾽δέλφηά σου καὶ ἡ ᾽δελφέ σου, ἀφέντη, πολά σε χερετοῦν. Γίνοσκε ὥτι ἔχις δίω ἀδελφούς.

Γίνοσκε ἀπὸ τὰ ἄσπρα τῆς ἀφεντήα σου ἐβρέθικαν σίμαμου ͵α φλορία καί σε τὰ στέλνο ὥλα Ἀφτὰ ἔλαβα ἀπὸ τοῦ Χριστοφόρου τοῦ ἀδελφὼ καὶ ατά σε στέλνο καὶ ἄν μας στέλνῃ καὶ ἄλα, πάλε θέλο σε τὰ στήλη.

Στέλνο τῆς ἀφεντήα σο[υ] ἀπὸ λόγου μοῦ χάριζμα χρισὰ ρ΄ καὶ, ἄν δόσι ὡ Θέος γλήγορι ἔρχετε ὡ ἄνθρ[ω]πός μας πάλη ᾽ς τὴν ἀφεντήα σου.

(V°). Τοῦ τημιωτάτου ἀφέντη Ῥάντου Βότα δοθῖ τός.

(Sus :) μάνα (mamă). Póte că e scris de Radu Mihnea.

Domnieĭ-Tale şi de sîrguinţa cu care înveţĭ literile, însă pe larg n'am putut să-ţĭ scriŭ, căcĭ mĕ duc cale de treĭ ḑile într'o ḑi, şi mergem în lagăr, însă veĭ aflà din scrisórea Dómneĭ Măriórа. Îţĭ trimit Domnieĭ-Tale din aĭ tĕĭ aspri [în] galbenĭ de aur 5.000, adecă cincĭ miĭ, şi-ĭ trimit cu Francisc, şi pentru cal, să ţi-l trimit acuma nu pot chiar în luptă, care e acum în toiul eĭ, dar dacă va da Dumneḑeŭ sănătate, iute veĭ călărì caĭ bunĭ. Şi alta, dacă vreĭ, să mergĭ cu mama ta şi cu Dómna Măriórа, mama nóstră, să rugaţĭ pe Domnul Capello să nu se supere că nu i-am scris prin Zanetto (?), pentru că nu ne iartă locul. Alt nimic pentru acum, şi aniĭ tĕĭ fie mulţĭ şi bunĭ. Amin. 4 August. Mameĭ tale multe salutărĭ şi fraţiĭ tĕĭ şi surorile tale, Dómne, mult te salută. Află că aĭ doĭ fraţĭ. (1)

Află că din baniĭ Domnieĭ-Tale s'aŭ aflat 1.000 de galbenĭ de argint, şi ţi-ĭ trimit pe toţĭ. I-am luat de la fratele luĭ Christofor şi ţi-ĭ trimit, şi dacă ne va trimite şi alţiĭ, ţi-ĭ voiŭ trimite iarăşĭ.

Îţĭ trimit Domnieĭ-Tale din partea mea, ca dar, 100 [de galbenĭ] de aur şi, de va da Dumneḑeŭ, repede va venì omul meŭ iarăşĭ la Domnia-Ta.

Dee-se acésta prea onoratuluĭ Domn Radu-Vodă.

În Ianuarie 1596, Radu fu adus de tatăl sĕŭ la Ragusa, apoĭ în Constantinopole, unde i se daŭ insigniile domnescĭ. Ieremia Movilă trebuià să-l sprijine, dar proteguitorul şi protegiatul fură bătuţĭ de Michaiŭ-Vitézul prin Martie. (2) Coconul se întórse iarăşĭ în Veneţia, unde o a doua numire zadarnică îl găsesce în 1598. La 16 Septembre plécă tînĕrul Radu spre Muntenia, din Constantinopole, unde fusese chemat; Mihnea pornì treĭ ḑile maĭ târḑiŭ. Jupănésa Vişa erà în mănăstire la Sf. Mateiŭ. (3)

La 26 Februarie 1601, nóptea, simţindu-se fórte bolnavă, Măriórа puse să se redacteze un al doilea testament, prin care dădea tótă averea sa mănăstiriĭ. Averea stăteà în 2.000 de galbenĭ depuşĭ la oficiul *della zecca*, în banĭ daţĭ cu împrumut luĭ Spà (600), într'o moşiórа de pe teritoriul Padoveĭ, moşiórа pentru care primià ca arendă grâŭ, ouĕ, puĭ şi claponĭ, în banĭ gata (40) şi obiecte. (4)

---

(1) E vorba de familia turcéscă a luĭ Mihnea, de fiiĭ acestuia născuţĭ în harem, pe carĭ Radu nu aveà cum să-ĭ cunóscă. Zanetto e póte fratele Măriórеĭ. V. p. 6, 55.

(2) Hurmuzaki, III, p. 502—4, 505; *Supl.* II[1], p. 377—9, 409—12; IV[2], p. 215, 217.

(3) *Ibidem*, III, p. 524.

(4) Între altele «un cuchiaro et un piron d'arzento per suo uso, un fornimento de panni

La 27 Februarie, bĕtrâna Perotă îşĭ mântuià viéţa la mănăstire.

O reclamaţiune a luĭ Spà fu respinsă şi stariţa, Ludovica Baron, primi ceea ce rĕmase după acoperirea cheltuelilor de îngropare şi plata datoriilor din averea rĕposateĭ: 789 de galbenĭ. Spà muri şi el prin 1603. (1)

Când Michaiŭ-Vitézul, bătut, e atacat de Polonĭ şi Movilescĭ în Muntenia, când Buzesciĭ se pun în fruntea resistenţeĭ contra Domnuluĭ «moldovén» Simion, Turciĭ expediază a treia óră pe Radu. Acesta se stabilesce la Giurgiu, neputênd trece maĭ departe. La sfîrşitul anuluĭ 1601, Ţéra-Românéscă aveà treĭ Domnĭ, pe Radu-Mihnea la Dunăre, pe Radu-Şerban, fugit momentan peste munţĭ, pe Simion Movilă în Târgovisce,— un Domn al Împĕratuluĭ, altul al Sultanuluĭ, un al treilea al Regeluĭ Polonieĭ. Pentru a nu irità pe acesta din urmă, Turciĭ rechémă pe Radu şi întăresc pe Movilă (29 Februarie 1602). Pretendentul se lasă furat de Buzescĭ, dar trupele sale sunt sdrobite de Poloniĭ şi Moldoveniĭ luĭ Simion, la Creţescĭ, în Oltenia (15 Martie). Radu fugì, cu turbanul ceauşuluĭ pe cap, peste Dunăre. El sosesce în Aprilie la Constantinopole. (2)

În August însă, Buzesciĭ pun pe Radu-Şerban în locul luĭ Movilă şi Radu-Mihnea e trimis a patra saŭ a cincea óră, *privatim*, cu treĭ ceauşĭ, cuca ascunsă şi fără proclamaţiune saŭ soldaţĭ. El stătù un timp la Giurgiu, la Silistra; apoĭ, în 1603, fu iarăşĭ rechemat la Constantinopole. (3) Abià în 1611 căpĕtă el Muntenia, fu un Domn

---

verdi, un tapedo vecchio... una pellizza usada di fuine... un sechielletto di rame con la sua cassetta.» Tóte sunt preţuite la 75 de galbenĭ. Moşia erà la Fossalovara.

La 23 Ianuarie 1584, Mărióra cumpĕră o parte de 700 galbenĭ capital la Muntele-de-Pietate de la nu maĭ puţin decât «Signor Paul Caliar, pittor veronese». *(Veronese insuşi!)*

(1) Inedite. Spà atacase testamentul ca redactat de cancelariul din Murano şi nu, după lege, de un notar veneţian. — O scrisóre a fraţilor Marini, cu data de 5 Maiŭ 1593, îl numesce: «citadin degnio di fede, amico intimo et factor di signora Matzora» (Mărióra). Inedit. Cf. *Vatra*, II, p. 262[1]. El traduceà Peroteĭ scrisorile grecescĭ.

(2) Hurmuzaki, IV[2], p. 38—9, 41—3, 46—50, 52—3, 251, 259—60, 260—5, 271—2; *Supl.* I[1], p. 118—9; *Supl.* II[2], p. 77—8, 82, 93—4, 95, 96. 114—9, 121—7, 143—4, 147—9; *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 188, 196—7, 208—9, 211; Heidenstein, p. 363.

(3) Hurmuzaki, IV[2], p. 258—9, 266—7, 277; *Supl.* II[2], p. 305, 307—8; *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 243 şi aiurea.

luxos, strălucitor, în amîndouĕ ţĕrile—i s'a ḑis Radu-cel-Mare—şi murì în scaun, la 14 Ianuarie 1626. Ósele sale odihnesc în mănăstirea rezidită de el în Bucurescĭ, Radu-Vodă. (1)

Mihnea Turcitul însuşĭ móre în Octobre 1601. (2)

---

(1) Hurmuzaki, IV^{2}, p. 319, 333; Ureche, p. 259; Xenopol, III, p. 508. Interesantul sĕŭ epitaf e scris în romănesce.

(2) «Il figliuolo per *(sic)* Giamicno, che pochi giorni fù, è morto» (raport din 21 Octobre 1601). Hurmuzaki, IV^{2}, p. 43.

Iată şi descendenţa luĭ Radu Mihnea.

Radu Mihnea

Ecaterina + Moise Movilă — Neculachi Alexandru Coconul c. 1620—1632. — Ioan Michail (Mihnea) (Domn 1658)

V. Hurmuzaki, V^{2}, p. 22—3, 24, 27, 40, 42, 48, 56—7, 72; IV^{2}, p. 402, 408 şi urm., p. 418—9, 421—2, 442—3, 461—2, 474, 478—1, 481—2, 487; *Supl.* I^{1}, p. 245. Acelaşĭ, *Fragm.* IV, p. 244.

LISTA SCRISORILOR PUBLICATE ÎN ACEST MEMORIU. (1)

(1) Cifrele arată paginele unde se găseşte traducerea.

Originalele sunt în notă. Ele aŭ fost reproduse cu ortografia lor agramată şi s'aŭ adaus numaĭ spiritele şi accentele, separându-se şi cuvintele. Cine ar voi să vadă reproducerea *aprópe* adecuată a unora din scrisorile nóstre (căcĭ şi acolo s'aŭ despărţit vorbele), o póte află în *Archiva soc. Sc. şi lit. din Iaşĭ, l. c.*

(1) Datele însemnate în listă sunt nu numaĭ cele exprimate, ci şi cele fixate conjectural.

GREȘELI ȘI ADAUSURI.

Merită să fie însemnate următórele greșelĭ:

P. 11, r. 7 de sus: *spazo* nu trebue tradus cu «zăbavă» *(spazio)*, ci «poștă, curier» *(spaccio)*.

P. 15, r. 13 de sus: «blana de ζερταιβὰ» e «blană de samur» (ζερδαβᾶς).

P. 39, r. 1 de jos și 40, r. 1 de sus: Germigny are dreptate: Cercel a stat în adevĕr cincĭ ḑile la Adrianopole, plecând la *29 August*.

P. 58, r. 15 de sus din notă: μόνε în loc de α μόνε.

P. 70, r. 2 de sus din nota 1: «Lucrețieĭ» în loc de: «Mărioareĭ.»

P. 94, n. 1: «p. 86», în loc de «p.».

APENDICE.

Nu e fără folos póte să se adaugă în întregime acéstă învoială dintre Vișa și Mărióra, învoială scósă dintr'un caet cuprinḑênd lucrurĭ fără interes deosebit, care aŭ fost *întrebuințate* numaĭ în ultimele pagine ale memoriuluĭ de față. Totușĭ o traducere românéscă ar fi inutilă.

Recevuta dalla signora Perotta.

Laus Deo. 1593, adì 10 agosto in Venecia.

Hà recevuto la Signora Vissa de Valachia dela magnifica madona Mari[etta] Perotta, fò del signor Nichollò Valargo, stà nel monasterio de San-Mafio di Mu[ran] ducatti duxento da lire 6, soldi 4 per ducato, in tre

volte, coè zà tre mexi so[no o] poco manco, essa madona Marietta contò et dette a essa Signora Vissa [sopra]ditta ducati cento et adì luio prosimo pasatto io Alloise Spa li mandai a caxa di essa Signora Vissa, per Zacomo, mio fiol, altri ducati cinquanta, i qual ditto mio fiol ge li contò et dette a essa Signora Vissa, pur per nome [di] essa madona Marietta et al presente, che sono adì sopraditto, io Alloise Spa ditto ò portatto a caxa di essa Signora Vissa altri ducatti cinquanta, per nome di essa madona Marietta, quali fano in tutto li sopraditti ducati duxento, quali danari e-[ssa] madona Marietta se li hà fatti prestar a sue amiche per prestarli a essa Signora Vissa per farli a piacer, quali sopraditti ducati duxento essa madona Marietta ge li hà prestadi a essa Signora Vissa gratis et amore. Qual sopraditta Signora Vissa promette restituirgelli et pagargelli a es[sa] madona Marietta sopraditta, over a chi per lei fosse, essi sopraditti ducati duxento prestatilli ut supra, cenza alcuna contradicion, da mò a mexi tre prosimi, che vien, principiando adì sopraditto; et per caucion di essa madona Marietta, essa Signora Vissa à datto et consegnato alla ditta madona Marietta una cadena d'oro fatta a martello giudra (?), pexa onze vintiuna in circha, la qual cadena, quando essa Signora Vissa averà restituitto et pagatto a essa madonna Marietta sopraditta o chi per lei fosse, li sopraditti soi ducati duxento prestategelli per farge [piacere], gratis et amore, alora essa madona Marietta debba restituir a essa Signora Vissa la soprascritta sua cadena, tal che tutte doi le parte debba romagnir salde et satisfatte et per fede de la verittà, io Alloise Spa ò fatto la presente scrittura, de ordene et volontà de tutte doi le parte, presente li sottoscritti testimonii. Val per prestido ducati 200.

Io Paulo Formeson, orese ali Casteli, fui presente ut supra.

Io Aurelio Pigocino fui presente ut supra.

CESTIUNEA ARILOR

DE

GRIGORIE C. BUȚUREANU

Ședința de la 29 Februarie 1896.

Mulțimea cea mare a poporațiunii Europei făcênd parte din o mare familie de némurĭ, etnografiĭ, istoriciĭ, geografiĭ și limbiștiĭ aŭ căutat să hotărască: care este acea mare familie, pe unde și-a avut légănul sĕŭ și carĭ sunt vlăstarele cărora a dat nascere tulpina. Acesteĭ marĭ familiĭ de némurĭ de către uniĭ i s'a dat numele de *Indo-Germanĭ,* de alțiĭ *Indo-Europenĭ*, și în fine numele cel maĭ rĕspândit astăḑĭ este acel de *Arĭ.*

In anul 1890 am publicat un mic studiŭ-recensiune asupra origineĭ europene a Arilor (1), în care am arătat că sunt doue păreri asupra cestiuniĭ, una care pune légănul Arilor în Asia și alta în Europa, și că părerea din urmă câștigă tot maĭ mult teren în lumea învĕțaților. Prin studiul de față îmĭ propun, pe de o parte să completez cele ḑise atuncĭ, iar pe de alta să daŭ o explicare cestiuniĭ cu puținul material preistoric ce l'am adunat din vre-o 20 stațiunĭ din partea Moldoveĭ de nord.

(1) *Archiva Societății sciințifice și literare din Iași*, II (1890), pag. 40.

Astădĭ este constatat faptul, că în studiul unuĭ popor din vechĭ numaĭ acele dovedĭ pot fi invocate, carĭ sunt scóse din observaţiunĭ, cercetărĭ directe şi din comparaţiunĭ; pe simple raţionamente nu se póte statornici nimic temeinic. Pentru aceste raţiunĭ, şi noĭ, în studiul de faţă, ne vom servì de datele pe carĭ ni le daŭ sciinţele, şi anume antropologia, archeologia preistorică, geologia, geografia comparată şi poleontologia limbistică. A studià cestiunea Arilor numaĭ după una din aceste sciinţe este o greşală, căcĭ o ipotesă ce o facĭ nu aĭ de multe orĭ prilejul să o poţĭ controlà decât prin acelaşĭ material, şi atuncĭ ipotesa devine o teorie, în puterea căreia cercĭ să conducĭ întreg studiul; ast-fel studiul este unilateral şi supus la deducerĭ greşite.

I.

Cele întâĭ rasse omenescĭ, pe carĭ le întîlnim în Europa, sunt acele *quaternare* şi pe carĭ antropologia le numesce autochtone. După studiile făcute până acum, cu privire maĭ ales la craniologie, rassele quaternare formézǎ maĭ multe tipurĭ caracteristice, pe carĭ după datele geologieĭ şi archeologieĭ preistorice le putem pune astfel: 1) Tipurile *Neanderthal* şi *Canstadt* (1), pe carĭ le putem privì ca representând rassele cele maĭ inferióre în némul omenesc; 2) tipurile *Cro-magnon, Menton, Engis* etc., representând rasse maĭ înaintate, şi 3) tipurile *Furfooz, Helie, Truchère* etc., representând rassele cele maĭ înaintate în quaternar. Tipurile din seria 1 şi 2 sunt *dolichocefale* (cap lungăreţ); tipurile din seria 3 sunt *brachicefale* (cap rotund) şi dolichocefale. (2)

Dacă studiăm în mod comparativ aceste tipurĭ, observăm: tipul Neanderthal este cel maĭ inferior, tipul Cro-magnon este maĭ supe-

(1) *A. de Quatrefages et E. Hamí*, Crania ethnica, texte, p. 5, 44 şi 98.

(2) După *P. Broca*, Mémoires d'anthropologie, IV, p. 243, avem următórea clasificare după indicele cefalic: *Dolichocefalĭ*, carĭ aŭ indicele cefalic maĭ jos de 75; *sub-dolichocefalĭ*, între 75 şi 78; *mesaticefalĭ*, între 78 şi 80_1; *sub-brachicefalĭ*, între 80_1 şi 83_3 şi *brachicefalĭ*, maĭ sus de 83_3.

rior; acéstă superioritate ne arată, că cunoscințele omuluĭ de la Neanderthal s'aŭ înmulțit cu timpul, iar caracterele anatomice și morfologice s'aŭ îmbunătățit pentru a căpětà tipul Cro-magnon; pe de altă parte, între tipul Cro-magnon și Helie, găsim de asemenea o îmbunătățire, așà în cât tipul Cro-magnon, superior tipuluĭ Neanderthal, este însă inferior față cu tipul Helie. In vedere generală dar, am puté dice că rassele quaternare se continuă îmbunătățindu-șĭ tipul, iar caracterele de superioritate se înmulțesc, pe când cele de inferioritate dispar cu încetul, păstrându-se acelașĭ tip antropologic.

Dacă privim instrumentele pe carĭ le întrebuințéză omul quaternar, observăm: tipul cel maĭ inferior este *aschia de cremene cioplită*; apoĭ cu timpul găsim *răḑětórea* și *topórele de cremene cioplite*, precum și *óse subțirĭ și lungĭ ascuțite la vîrf*, început de *vase de lut* de forme rudimentare etc. Dacă acum vom comparà instrumentele cu rassele vedem: la tipurĭ de rasse inferióre corespund instrumente cu totul rudimentare, și cu cât ne ridicăm către rasse maĭ superióre, întîlnim instrumente maĭ multe și maĭ bune. Așà dar, și din punctul de vedere al archeologieĭ preistorice, constatăm o continuitate cu tendință de îmbunătățire, începênd cu formele cele maĭ simple și maĭ grosolane și ridicându-ne tot către forme maĭ superióre.

Dacă cercetăm terenul în mijlocul căruia găsim scheletele ómenilor și resturile instrumentelor lor, recunóscem, că tipurile cele maĭ inferióre ca rassă și cunoscință le găsim în păturile cele maĭ vechĭ ale quaternaruluĭ, și cu cât ne ridicăm la rasse maĭ superióre, întîlnim și păturĭ maĭ nouĕ; apoĭ tipurile inferióre le găsim contemporane cu Elefans meridionalis, mamutul, iar apoĭ cu ursul pescerilor, iar maĭ superióre cu tarandul, leul, hiena, etc. Așà dar geologia și paleontologia confirmă cele ce ne daŭ antropologia și archeologia preistorică.

Prin geografia comparată statornicim fauna și flora uneĭ regiunĭ, posibilitatea de extindere a specieĭ, locul sĕŭ de desvoltare și limitele posibile ale traiuluĭ sĕŭ; cu alte cuvinte, putem deter-

minà mediul trăitor, în care se găsesce omul în un anume punct pe globul pămîntesc.

In fine, prin paleontologie limbistică determinăm, că omul în cele întâĭ timpurĭ ale quaternaruluĭ erà lipsit de graiŭ articulat, dovadă *falca de la Naulette* (1), care este lipsită de apofisa genie, de care se fixéză muşchiĭ diriguitorĭ aĭ graiuluĭ articulat; şi apoĭ cu timpul graiul se desvoltă, se articuléză, după cum dovedesce falca de la Menton şi a celor-lalte tipurĭ. (2)

Dacă este ast-fel, adecă dacă rassele se continuă îmbunătăţindu-se, atuncĭ din comparaţiunea lor putem scóte, dacă este o singură rassă, care prin modificărĭ a ajuns până astădĭ, saŭ sunt maĭ multe rasse. Din cele arătate găsim, că cea maĭ veche rassă este cea dolichocefală, şi dacă admitem modificările, atuncĭ ar trebuì ca să găsim îndată o rassă sub-dolichocefală, apoĭ mesaticefală, sub-brachicefală şi în fine brachicefală. In realitate nu se petrece lucrul ast-fel, căcĭ în apusul Europeĭ, patria dolichocefalilor europenĭ, în fasa din urmă a quaternaruluĭ, în tipul Furfooz, găsim pe brachicefalĭ şi sub-brachicefalĭ (3); prin urmare, acolo găsim la un moment dat intervenirea uneĭ noue rasse brachicefale, care în amestecul cu dolichocefaliĭ a dat nascere la rasse intermediare de maĭ apoĭ, rasse mesaticefale. Aşà dar avem în Europa două rasse primitive cu caractere bine deosebite şi persistente: una dolichocefală şi alta brachicefală, şi findcă în apus găsim din timpurile cele maĭ vechĭ pe dolichocefalĭ şi numaĭ maĭ apoĭ şi despre rĕsărit întîlnim pe brachicefalĭ, apoĭ am puté indicà în trăsĕturĭ generale, că *rasa dolichocefală* cuprindeà popórele mediteranee (4), adecă acele ce trăiaŭ pe malurile Măriĭ Mediterane în Europa sud-vestică şi în Africa nordică, rassă căreia uniĭ îĭ daŭ numirea generală de *iberică*, întindĕndu-se în Europa către nord şi resărit până în marea Baltică, ocolind un miez de

(1) *Topinard*, L'anthropologie, p. 59 şi 451.
(2) *Whitney*, La vie du langage, p. 230.
(3) *Quatrefages et Hamy*, op. cit., texte, p. 119, ne dă tipul Furfooz ind. cef. 81_4, tipul Ferry 83_3, Truchère 84_2, Nagy-Sap 84_7.
(4) *P. Topinard*, op. cit., p. 404.

poporațiune, care trăià prin centrul și ostul Europeĭ și care formézǎ a doua *rassă brachicefală*, pe care o numim *Ariĭ primitivĭ*. Acésta ar fi împărțirea popórelor quaternare, din punct de vedere antropologic. După datele preistorice am ajunge la următórea împărțire: epoca *petreĭ cioplite* și epoca *petreĭ cioplite și șlefuite* (1); iar după paleontologie, am avé împărțirea: epoca *mareluĭ urs*, a *mamutuluĭ* și a *renuluĭ* (2); iar după geologie, am avé așà numitul period quaternar. Comparând aceste date între ele, am avé: rassa dolichocefală ar fi acea a epoceĭ petreĭ cioplite, caracterisată prin marele urs, mamutul și renul, găsite în terenul quaternar ; dar în timpurile din urmă ale quaternaruluĭ găsim și pe brachicefalĭ, ceca ce ne conduce la afirmarea, că dacă nu în totul contemporanĭ, dar aprópe aŭ trebuit să fie dolichocefaliĭ din apus cu brachicefaliĭ din centru și rĕsărit; că în timpurile din urmă ale quaternaruluĭ s'aŭ apropiat și încrucișat aceste două marĭ rasse.

Cestiunea apropieriĭ și încrucișăriĭ celor două rasse marĭ fiind de mare însemnătate pentru studiul nostru, credem de folos a intrà în óre-care amănunțimĭ:

Tipul Neanderthal, după mĕsurătórea luĭ Schaaffhausen, are indicele cefalic 72. Tipul Cro-magnon, după mĕsurătórea luĭ Quatrefages și Hamy, are indicele cefalic 73_7 ; tipul Grenelle 74_3 ; tipul Helie 75_4 ; pe când la Furfooz avem 81, la Nagy-Sap 84 și la Truchère 84. (3) Tóte aceste date sunt din periodul quaternar, numit în archeologia preistorică paleolitic; în el am găsit némurĭ dolichocefale, și apoĭ ceva maĭ târḑiŭ vin și némurile brahicefale.

In epoca neolitică (pétra șlefuită) avem: In Spania și Portugalia, după mĕsurătorile luĭ Franc. de Paula și Oliveira la Mugem, indicele cefalic 73_8 și 82_5; la Casa de Moura indicele cefalic 71 și 74 (4); așà dar în Spania tipul predominant este dolichocefal, peste care a năvălit cel brachicefal. In Anglia, după mĕsurătorile luĭ Mortimer și Thurnam

(1) *G. de Mortillet*, Le préhistorique, p. 17.
(2) *Ed. Lartet*, Chronologie paléontologique, p. 217.
(3) *Quatrefages et Hamy*, op. cit., p. 5, 44.
(4) *Em. Cartailhac*, Les âges préhistoriques de l'Espagne et du Portugal, p. 320.

la Rudstone, indicele cefalic 72; la Cordlam indicele cefalic 84; așà dar în Anglia tipul maĭ vechiŭ este dolichocefal, peste care a năvălit tipul maĭ noŭ brachicefal, căcĭ la Rudstone găsim tumuliĭ lungărețĭ maĭ vechĭ decât tumuliĭ circularĭ de la Cowlam. In Svițera, după mĕsurătorile luĭ His și Rütimeyer, în locuințele lacustre găsim indicele cefalic 81. In Danemarca, la Borreby, după mĕsurătorile Druluĭ Beddoe, indicele cefalic între 81 și 83. In Germania, pe o linie formată de munțiĭ Teutoburger-Wald, Thuringer-Wald și Riesen-Gebierge, avem spre nord dolichocefalĭ, iar spre sud brachicefalĭ. In Italia, la Livurno, indicele cefalic 71 și 92; la Matta, indicele cefalic 68 și 84; la Olmo 71. In Suedia, după mĕsurătorile luĭ Nilsson, avem dolichocefalĭ la Stängenäs. La Troia, în stratul neolitic saŭ așà numita a doua cetate preistorică a luĭ Schliemann, după mĕsurătorile luĭ Wirchow, indicele cefalic 82_5. Tot în Suedia, după mĕsurătorile luĭ Ecker, indicele cefalic 71 și 72. In Pomerania, după mĕsurătorile Druluĭ Missauer, indicele cefalic 70.

Din acéstă scurtă înșirare de date antropologice putem deduce următórele: In quaternar întîlnim tipul dolichocefal împărțit în douĕ, tipul Neandertal, care s'a întins spre nord și din care avem pe Scandinavĭ ca ceĭ maĭ însemnațĭ representanțĭ, și tipul Cro-magnon, care s'a întins spre vest și sud, îmbrățișând tipurile Ibérice. In Neolitic întîlnim pe de o parte tipul dolichocefal, însă în mĕsură mult maĭ mică, representând continuarea autochtonilor din Europa nord-vestică, vestică și sud-vestică, și tipul brahicefal prin centrul Europeĭ, radiând în tóte direcțiunile și care este representat prin un numĕr mult maĭ mare.

Acestea fiind datele sciințifice scóse din antropologie, să vedem acum ce ne dă archeologia preistorică. In quaternar tipul dolichocefal cunosceà pétra cioplită, și numaĭ acest fel de instrumente găsim la eĭ; tipul brachicefal cunosceà pétra cioplită, și noĭ ḑicem că cunosceà și pétra șlefuită. In neolitic amîndouĕ cunosceaŭ pétra șlefuită. Care este însă rassa care a cunoscut maĭ întâiŭ pétra șlefuită? Archeologiĭ sunt de acord, că pétra șlefuită aŭ cunoscut-o întâiŭ brachicefaliĭ și că eĭ sunt aceĭ carĭ aŭ adus-o prin migrațiune

la dolichocefalĭ; prin urmare, pe când dolichocefaliĭ cunosceaŭ încă pétra cioplită, brachicefaliĭ cunosceaŭ și pe cea șlefuită, de vreme ce eĭ aŭ făcut-o cunoscut dolichocefalilor. Acéstă consideraţiune ne conduce la următórea deducere, că brachicefaliĭ aŭ fost mult maĭ de timpuriŭ înaintaţĭ în cunoscinţe, iar de alta parte că trecerea de la pétra cioplită la pétra șlefuită să se fi săvîrșit la brachicefalĭ în o scurgere de timp mult maĭ mică și chiar ca să fi fost întrebuinţate în acelașĭ timp și o formă și alta. Ni se póte obiectă însă faptul, că brachicefaliĭ de la Furfooz, Truchère, Nagy-Sap, etc. nu cunosc pétra șlefuită; acésta este așà, însă explicaţiunea o putem da ușor prin faptul, că brachicefaliĭ formaŭ extremitatea cea maĭ apusénă în staţiunile arătate, că eĭ nu eraŭ prin urmare maĭ de fel în atingere cu ceĭ-alţĭ brachicefalĭ din centrul și ostul Europeĭ, carĭ cunosceaŭ pétra șlefuită, așà în cât eĭ (brachicefaliĭ apusenĭ) eraŭ încă tot cu cunoscinţa petreĭ cioplite; cred însă că cercetărĭ și descoperirĭ de maĭ apoĭ vor dovedi, că brachicefaliĭ, chiar în tărîmurile cele maĭ nouĕ ale quaternaruluĭ, cunosceaŭ pétra șlefuită.

După datele puse până acì am puté determinà cestiunea, dacă aceste douĕ rasse în Europa sunt sinchronice saŭ nu. Tipul dolichocefal l'am determinat ca cel maĭ vechiŭ. Rĕmâne pentru tipul brachicefal: dacă brachicefaliĭ aduc cunoscinţa petreĭ șlefuite la dolichocefalĭ, atuncĭ de sigur eĭ aŭ trebuit să o cunóscă cu mult maĭ înainte decât dolichocefaliĭ, prin urmare și eĭ aŭ o vechime, dacă nu egală cu a dolichocefalilor, dar cel puţin egală cu a tipuluĭ Cro-magnon.

Inainte de a încheià acest punct, este necesar cred să maĭ rĕspundem la o întrebare: Avem în Europa, afară de tipurile dolichocefale și brachicefale și alte tipurĭ, bine înţeles străine acestora prin elemente anatomice și morfologice și nu prin tipurĭ formate din amestic?

Din tóte cercetările antropologieĭ de până acum, resultatul dobândit este cel următor: Variaţiunile de rasse pe carĭ le întîlnim în timpurile preistorice, variaţiunĭ considerate din punctul de vedere anatomic și morfologic, se continuă aceleașĭ în tóte timpurile de maĭ apoĭ, fără a se întîlnì altele nouĕ introduse din afară și carĭ

să se menţină; şi chiar dacă cu timpul s'aŭ introdus tipurĭ străine, acestea aŭ fost sporadice, nu s'aŭ putut menţiné ca tip aparte antropologic; şi în adevĕr, iată ce ḑice antropologul Topinard:

«Comparaţiunea între restul rasselor vechĭ găsite în pămîntul nostru (Francia) şi ale celor ale popórelor carĭ le-aŭ urmat, dovedesce o continuitate de tip, pe care-l intrerup numaĭ infusiunile din timp în timp ale sângeluĭ străin, persistând maĭ mult saŭ maĭ puţin, lăsând ici şi colea metis, saŭ dispărênd cu totul. Dar absolut nimic nu stabilesce că Arieniĭ din Orient aŭ adus în Occident alt lucru decât influenţa lor civilisatóre.» (1)

Dacă în apusul Europeĭ, unde migraţiunile aŭ în tot-deauna sfîrşit, căcĭ daŭ peste Ocean şi sunt nevoite să se opréscă acolo, şi totuşĭ rassele migrante aŭ dispărut în mare parte, persistând tipurile vechĭ; dar încă în cele-lalte părţĭ ale Europeĭ, unde migraţiunile aŭ fost mult maĭ trecĕtóre,— acolo de sigur înriurirea tipurilor migrante a fost cu mult maĭ mică şi tipurile vechĭ s'aŭ păstrat cu maĭ multă siguranţă. Prin urmare, în Europa nu avem decât cele două tipurĭ marĭ, dolichocefalĭ şi brachicefalĭ, cu variaţiunele lor morfologice şi anatomice, modificaţiunĭ aduse prin timp şi mediŭ, şi câte-va tipurĭ sporadice, carĭ aŭ dispărut saŭ vor dispăré în massa celor douĕ marĭ tipurĭ.

II.

S'a ḑis că brachicefaliĭ din centrul Europeĭ şi spre est formézǎ némul *Proto-Arilor*. Să căutăm dar a intrà în cercetarea amănunţită a acesteĭ cestiunĭ, care formézǎ basa studiuluĭ nostru.

Prin Proto-Arĭ înţelegem marea tulpină de ném, din care aŭ eşit cu timpul numerósele vlăstare arice; prin urmare studiând pe Proto-Arĭ, dăm deslegare cestiuniĭ celeĭ marĭ a Arilor.

Cestiunea Arilor îşĭ are începutul cercetăriĭ sale încă de la sfîrşitul véculuĭ trecut, în cât de la sine se impune o schiţare a mersuluĭ istoric, pentru a puté să ne dăm sémă de cele ce s'aŭ

(1) *P. Topinard*, op. cit., p. 444.

ḑis până acum asupra cestiuniĭ şi de doveḑile aduse în sprijinirea diferitelor păreri. (1)

Cel dintâiŭ care se îndreptă prin studiul sĕŭ la idea uneĭ tulpine arice este *Wiliam Jones,* un filolog distins, care studiând în mod comparativ limbele sanscrită, celtică, grécă, latină şi germană, ajunse la conclusiunea, că asemĕnările ce se găsesc între aceste limbĭ nu se pot explicà decât prin existenţa uneĭ limbe mame, din care s'aŭ diferenţiat apoĭ limbele pe carĭ le-a studiat.

Idea luĭ sir Wiliam Jones fu susţinută întru cât-va de filosoful german *Hegel,* însă ea rĕmase încă tot în câmpul ipoteselor, până când filologul *Bopp,* prin faimosul sĕŭ studiŭ publicat la 1835 (2), dovedi că limbele europene, afară de basca, finlandesa, ungurésca şi turca, şi limbele din Asia, precum sanscrita cu derivatele sale, iraniană şi arménă, formézā tóte o mare familie de limbĭ, pe care el o numià *indo-germană.*

De îndată ce Bopp a dovedit în mod comparativ idea unităţiĭ limbelor din grupa indo-germană, învĕţaţiĭ se gândiră a lipì la acéstă idee şi némul; cu alte cuvinte, eĭ se gândiră că grupeĭ de limbĭ indo-germană trebue să-ĭ corespundă grupa de ném indo-german.

Acéstă idee o puse în doctrină sciinţifică învĕţatul *Max Müller* pe la 1845, apropiând ast-fel părerile filologuluĭ *Adelung,* care puneà légănul Arilor în Asia, în valea Caşimiruluĭ; iar *S. G. Rhode* îl puneà în Asia centrală, scoţĕnd doveḑĭ din descrierea ce o face poemul Vendidad asupra patrieĭ mame.

Max Müller înlocuesce terminul de indo-german prin *arian* şi susţine că limba mamă a Arilor a trebuit să fie vorbită de acelaşĭ ném de ómenĭ, carĭ aveaŭ aceleaşĭ nevoĭ şi aceleaşĭ moravurĭ, deci carĭ aŭ avut aceeaşĭ patrie comună; susţine dar, că acest légăn a trebuit să fie pe malurile fluviuluĭ Oxus. Alţĭ învĕţaţĭ, adresându-se tradiţiuniĭ biblice, care statornicesce unitatea limbeĭ primitive şi formarea limbelor numaĭ după amestecul de la Babel, caută légănul limbelor şi a némurilor în Asia, de unde, ca din un focar,

(1) Veḑĭ maĭ în detaliŭ *S. Taylor,* L'origine des Aryens.

(2) *Fr. Bopp,* Vergleichende Gramatik des Sanskrit, Zend, Armenischen, etc.

aŭ radiat tóte némurile pe pămînt; aşà în cât nu se discută între eĭ cestiunea între Europa, Asia şi Africa, ci numaĭ în care anume loc din Asia trebue pus acel légăn.

Invĕţatul *Pott* merse şi maĭ departe. Referindu-se la mişcarea lumiĭ nóstre de la rĕsărit spre apus, a dedus că şi popórele aŭ trebuit să mérgă tot pe acelaşĭ drum, adecă de la rĕsărit spre apus, decĭ popórele din Asia aŭ trebuit să vie în Europa. In sprijinul acesteĭ păreri, ce ese din firea lucrurilor, Pott aduce dovedile antecesorilor sĕĭ şi maĭ ales interpretarea Avesteĭ.

Iacob Grimm (1), studiând părerile emise până la el şi sistematisându-le, nu numaĭ că întăresce părerea origineĭ asiatice, dar este atât de convins de puterea dovedilor aduse de aĭ sĕĭ şi de el, în cât dice: «Puţine persóne vor maĭ discută ideea, că tóte naţiunile Europeĭ aŭ emigrat din bĕtrâna Asie.»

Adolphe Pictet (2) studiază cu de-amănuntul cestiunea origineĭ Arilor pe basa scrierilor vechĭ şi maĭ ales a Avesteĭ; insistă asupra feluluĭ pămîntuluĭ, a fauneĭ şi floreĭ, şi comparându-le cu datele geografice ce le are, găsesce că originea Arilor trebue căutată în Bactriana, de unde aŭ făcut prima migraţiune Indo-Iraniĭ şi apoĭ pe rînd Europeniĭ, uniĭ venind în Europa prin Asia Mică, iar alţiĭ pe la nordul Măriĭ Negre.

Schleicher, în studiul sĕŭ intitulat *Compendium*, pune pe Ariĭ primitivĭ în platoul Asieĭ centrale şi caută să întăréscă şi maĭ mult dovedile filologice, prin carĭ se statornicesce légănul Arilor în Asia şi migraţiunile lor succesive.

In fine *Hommel* şi *Delitzsch* daŭ ultimul sprijin ipoteseĭ origineĭ Arilor din Asia, pe legătura ce ar fi între limbele ariene şi semitice, legăturĭ carĭ dovedesc că odinióră popórele arice aŭ trăit alăturea cu cele semitice şi că acéstă vecinătate n'a putut să aibă loc decât în Asia.

Cam acestea sunt pe scurt dovedile adunate în sprijinirea teorieĭ: originea asiatică a Arilor.

(1) *I. Grimm,* Deutsche Sprache, p. 6 şi 162.
(2) *A. Pictet,* Les origines indo-européennes, 3 vol.

Contra acesteĭ teoriĭ, care ajunsese aprópe nediscutabilă, se ridică maĭ întâiŭ *Latham* pe la 1851. El pune cestiunea ast-fel: Grupa cea maĭ numerósă și compactă a Arilor este în Europa, pe când în Asia este numaĭ o mică parte; cum dar am puté susține, că din grupa cea mică a plecat grupa cea mare, pe când noĭ cu toțiĭ scim că specia ese din gen și nu genul din specie; prin urmare, e maĭ logic să aducem pe Arĭ din Europa în Asia și nu din Asia în Europa.

Acéstă părere fu dată însă la lumină tocmaĭ atuncĭ când teoria origineĭ asiatice a Arilor era în flórea sa, când lumea învĕțaților clădià întréga mișcare a Arilor pe ea; din acéstă causă nicĭ nu fu luată în băgare de sémă, ba chiar, cum ḑice Isaac Taylor, fu luată în bătae de joc. Așa bunăóră *Hehn* în 1873 numesce părerea luĭ Latham o excentricitate eșită din un cap original.

După maĭ mulțĭ anĭ de uitare, părerea luĭ Latham fu reluată de *Whitney*, care puse pentru prima óră în bănuială tradițiunea din Avesta cum că ea ar da descrierea légănuluĭ Arilor, și prin urmare nu pe ea se póte pune basa unuĭ studiŭ care să hotărască originea Arilor.

Acel care puse chestiunea Arilor europenĭ pe basa uneĭ argumentărĭ maĭ solide este *Benfey*, care în prefața cărțiĭ luĭ Fick indică calea comparativă între limbile arice, singura care ar puté duce la un resultat sigur; numaĭ așà s'ar puté găsi cuvintele comune, cu alte cuvinte cuvintele limbeĭ mume, și după ele să se caute locul care ar corespunde aceleĭ limbĭ; așà el observă, că în limba comună nu se găsesc nume de plante și animale carĭ trăesc în Asia, ci a acelor carĭ trăesc în Europa. El pune légănul Arilor în partea nordică a Măriĭ Negre.

Geiger (1), îmbrățișând părerea luĭ Benfey, studiază maĭ de aprópe numele arborilor din vocabularul Arilor primitivĭ și dovedesce, că migrațiunea Elinilor s'a făcut de la nord spre sud și nu de la apus; că eĭ aŭ trecut maĭ întâiŭ prin Epir și apoĭ în Grecia, și decĭ n'aŭ

(1) *Geiger*, Zur Entroicklungs Geschichte der Menscheit.

venit din Asia mică. El așéză pe Ariĭ primitivĭ în Germania centrală și apusénă.

Cel maĭ însemnat susținĕtor al teorieĭ europene a Arilor este *Cuno* (1), care susține că Ariĭ primitivĭ aŭ trebuit să ocupe o regiune întinsă, și anume regiunea dintre Oceanul Atlantic și Uralĭ, prin nordul Francieĭ și al Germanieĭ; că sub numire de Arĭ nu trebue să înțelegem némurĭ de curat sânge arian, ci o cucerire a popórelor ariene asupra popórelor peste carĭ s'a întins puterea lor; că întinderea Arilor spre sud s'a făcut prin cucerirĭ; în fine, că în nordul Europiĭ Ariĭ aŭ intrat în atingere cu Finesiĭ, de unde ese acel raport de intimitate între limbele ariene și cele finese.

Johannes Schmidt, în un mic studiŭ, rĕstórnă aprópe cu totul basa teorieĭ asiatice, care admiteà migrațiunile Arilor din Asia în Europa prin intervale. El dovedesce evoluțiunea naturală a limbelor arice în mĕsura desvoltăriĭ și extinderiĭ lor; așà în cât este imposibil ca acéstă extindere să nu se facă în jurul unuĭ centru puternic de Arĭ primitivĭ și carĭ să nu fi trăit în Europa. Acéstă teorie a fost reînnoită și completată de profesorul *Paul*.

Leskien, combinând teoria luĭ Cuno cu a luĭ Schmidt, dovedi că diferitele dialecte ale limbelor arice se explică prin amestecul cu alte popóre de ném deosebit și de la carĭ aŭ împrumutat vorbe, precum de la Finesĭ, Ugrienĭ, Iberĭ, etc.

Lucrările luĭ *Frideric Müller* și a luĭ *Spiegel* puseră în evidență teoria europénă, respingênd în mod doveditor argumentele teorieĭ asiatice. Alăturea cu aceștia putem cità pe *Lindenschmit* și *Fligier*. Ast-fel, în filologie, este greŭ astădĭ a maĭ puté susțіné cu dovedĭ teoria asiatică a Arilor.

Discuțiunea urmată până acum nu aveà ca basă decât filologia, așà în cât nu aveà puterea uneĭ argumentărĭ sprijinite prin comparațiune față cu alte sciințe; datele dobândite eraŭ scóse în un mod logic, dar care nu căpĕtase și confirmarea sciințifică. De un șir de anĭ, învĕțațiĭ aŭ recurs și la cele-lalte sciințe pentru documen-

(1) *Cuno*, Forschungen in Gebiete der alten Völkerkunde.

tarea origineĭ Arilor, și între cele întâiŭ aŭ fost antropologia și archeologia preistorică.

Pe când discuțiunea origineĭ Arilor pasionà pe filologĭ, în acel timp antropologia și archeologia preistorică făceaŭ progrese însemnate, datorite înființăriĭ Societățiĭ de antropologie din Paris și apoĭ în maĭ multe orașe marĭ; în sînul acestor societățĭ ajunse în curind a se studià cestiunea Arilor.

Marele antropolog frances *P. Broca* fu unul dintre ceĭ dintâĭ, care se ridică în contra curentuluĭ provocat de filologĭ, carĭ ḑiceaŭ că limba unuĭ popor hotarĕsce de némul sĕŭ. El susținù, că de multe orĭ un popor puțin la numĕr, dar cuceritor, își impune limba, dar ca ném el cu încetul dispare în mulțimea némuluĭ cucerit. Acest fapt se póte ilustrà cu fórte multe exemple: Basciĭ din Spania nordică și din Francia sudică vorbesc aceeașĭ limbă, însă Basciĭ din Spania sunt dolichocefalĭ, iar Basciĭ din Francia sunt brachicefalĭ; deci sunt douĕ némurĭ. Tot așà Prusiĭ din Prusia proprie, etc. Pe de altă parte, tot el atrase atențiunea și asupra faptuluĭ, că instrumentele sunt o icónă vie a némuluĭ de popóre carĭ le întrebuințéză, dând ca exemplu că némul dolichocefal cunoscea pétra cioplită și cel brachicefal pétra șlefuită.

Quatrefages, Pruner-Bey, Mortillet, Chantre, Carhailhac și alțiĭ, în Francia; Huxley, Ch. Lyell, Sir John Lubbock, Evans, în Anglia; Schaffhausen, Ritter, Wirchow, în Germania; Worsaae, Thomsen, Nilsson, Steenstrup în Suedia și Danemarca, desmormîntând stațiunile doveditóre ale traiuluĭ omuluĭ din vechĭ, dedeaŭ descrierea cunoscințelor și a chipuluĭ lor de traiŭ în diferitele timpurĭ ale desvoltăriĭ némuluĭ omenesc.

Aceste studiĭ atraseră seriósa atențiune a celor ce cercetaŭ originea Arilor numaĭ pe basele filologice, și o direcțiune nouă se dete atuncĭ acestor cercetărĭ. *Pösche* (1) fu cel dintâiŭ, care luă în de aprópe cercetare datele antropologice și archeologice pentru determinarea némuluĭ Proto-Arilor în periodul neolitic, și prin de-

(1) *Pösche*, Die Arier. Ein Beitrag zur historischen Anthropologie.

duceri puțin sprijinite, puse légănul Arilor în Prusia, între Pripet, Beresina și Dnipru.

In 1883, *Karl Penka* (2), luând tema luĭ Pösche, caută să studieze cestiunea Arilor cu sprijinul tuturor sciințelor; ast-fel, adresându-se la limba proto-ară saŭ limba mamă, caută să determine, după faună și floră, cu privire la geografia comparată, regiunea pe care aŭ trebuit să o locuiască Ariĭ primitivĭ, și acéstă regiune nu póte să fie decât Scandinavia; iar ca puncte principale fixéză următórele: Ariĭ primitivĭ aŭ format o rassă unică, iar tipurile variate ce le întîlnim la Arĭ aŭ trebuit să se producă după ce limba mamă s'a desfăcut în maĭ multe părțĭ, saŭ că limba Arilor s'a rĕspândit la némurĭ deosebite. Deși nu se declară în totul convins de argumentele antropologice, recurge însă la teoriĭ hasardate, scóse din filologie.

Tot în același an *Schrader* (3) publică un studiŭ fórte însemnat asupra cestiuniĭ Arilor, care, deși maĭ slab în antropologie, este însă puternic în dovedile filologice. Stabilind două grupe marĭ de Arĭ în Europa nordică și în Asia la Iaxarti, găsesce pentru Ariĭ europenĭ, de la nord spre sud și sud-ost, și nicĭ cum de la resărit, o migrațiune spre apus, iar pe Ariĭ asiaticĭ, înainte de a se despărți, îĭ găsesce la Iaxarti și apoĭ pe Inzi, lăsându-se spre sud și intrând în India. In privința unitățiĭ némuluĭ arian, dacă a fost în Europa saŭ în Asia, Schrader declară că nu are importanță; în tot casul, înclină maĭ mult spre originea europénă, ca singura fiind maĭ în stare să resolvéscă problema Arilor. Cam acestea sunt pe scurt dovedile adunate în sprijinul teorieĭ: originea europeană a Arilor.

Ast-fel, în studiul Arilor, avem față în față două teoriĭ opuse: originea europénă și cea asiatică; teoria asiatică este îndepărtată prin un studiŭ comparativ de filologie, antropologie, archeologie preistorică și geografie comparată, rĕmânênd spre a se hotărî în Europa locul unde aŭ trăit Proto-Ariĭ și rassa din care fac parte.

(1) *Penka*, Origines Ariacae și Die Herkunft der Arier.
(2) *Schrader*, Sprachvergleichung und Urgeschichte.

III.

In privinţa rasseĭ Proto-Arilor sunt două păreri: uniĭ susţin că sunt dolichocefalĭ, carĭ aŭ trăit la nordul Europeĭ şi aŭ făcut cu timpul migraţiune spre sud, arianisând rassa brachicefală; alţiĭ susţin că sunt brachicefalĭ, carĭ aŭ trăit prin centrul şi spre ostul Europeĭ şi prin forţa de extindere şi cucerire aŭ arianisat rassa dolichocefală.

Părerea întâia, cum că Proto-Ariĭ sunt dolichocefalĭ, se sprijinesce pe următórele consideraţiunĭ: rassa dolichocefală este caracterisată prin o statură înaltă, prin gustul de aventurĭ şi prin faptul că eĭ represintă printre popórele arice din ḑiua de astăḑĭ clasa diriguitóre; eĭ aŭ impus prin urmare cuceriţilor brachicefalĭ limba şi obiceiurile. Să cercetăm maĭ de aprópe acéstă părere.

Dolichocefaliĭ din epoca neolitică, aceĭ carĭ aŭ putut să fie representanţiĭ Proto-Arilor, sunt Scandinaviĭ şi Teutoniĭ, ceĭ întâĭ trăitorĭ în peninsula ce pórtă numele lor şi ceĭ al doilea pe malurile sudice ale Balticeĭ; cu alte cuvinte, rassa care s'a desvoltat pe malurile Balticeĭ. După datele antropologice, în adevĕr rassa neolitică din acéstă regiune este dolichocefală şi în Scandinavia până astăḑĭ poporaţiunea este dolichocefală. După datele archeologieĭ preistorice găsim poporaţiunea din Kjokkenmöddingsurile suedese în o stare fórte jósă de civilisaţiune, cunoscĕtorĭ aĭ petreĭ şlefuite, eĭ duc o viéţă grea, trăesc din pescuit şi din carnea animalelor sĕlbatice, cunosc fórte puţin arta olărieĭ şi instrumentele din pétră sunt fórte grosolane; din animalele domestice nu întâlnim decât cânele. După datele paleontologieĭ limbistice avem: Proto-Ariĭ eraŭ un popor pastoral, ba chiar cu un început de viéţă agricolă, cunosceaŭ carul cu boĭ, pe carĭ iĭ domesticise, cunosceaŭ calul; asemenea o sumă de plante, între carĭ bradul, mestécănul, stejarul şi altele; pentru hrană întrebuinţaŭ fructele arborilor şi grânele de grâŭ, pe care-l măcinaŭ şi alte cunoscinţe.

Dacă acum facem o comparaţiune între Proto-Arĭ şi locuitoriĭ din Kjokkenmöddingsurile scandinave, găsim o mare deosebire. Maĭ întâiŭ

pentru ca Proto-Ariĭ să fie o rassă puternică, care să dea nascere la atâtea némurĭ și să se impue popórelor cucerite prin forță, iar maĭ ales prin civilisațiune, trebuia să fie o rassă mult maĭ inteligentă decât acea peste care veniaŭ să domnéscă. Antropologiĭ ceĭ maĭ cu autoritate, precum Broca, Quatrefages, Wirchow și alțiĭ, recunosc că rassa brachicefală este superióră prin inteligență rasseĭ dolichocefale: așà dar o rassă inferióră prin inteligență erà în stare să-șĭ impue ignoranța sa rasselor maĭ civilisate, maĭ cu pricepere? De sigur că nu. Prin urmare, dacă rassa dolichocefală ar fi acea a Proto-Arilor, atuncĭ de sigur că Proto-Ariĭ ar fi trebuit să împrumute civilisațiunea de la popórele cucerite, și decĭ nu o civilisațiune ariană s'ar fi impus, ci o civilisațiune străină. Pe de altă parte, dolichocefaliĭ neoliticĭ eraŭ în o mare barbarie; eĭ nu pot fi Proto-Ariĭ, căcĭ nu cunosc animalele domestice, trăesc numaĭ din pescuit și carne de animale sĕlbatice, pe când Proto-Ariĭ se hrănesc și din fructe și grâne; aŭ o artă abià în începutul sĕŭ în olărie, pe când contemporaniĭ lor, brachicefaliĭ din centrul Europeĭ, aŭ arta olărieĭ la o însemnată desvoltare, dovadă resturile traiuluĭ din locuințele lacustre din Svițera, Germania sudică și Dunărea. In fine Proto-Ariĭ cunosceaŭ mestécănul, care nu cresce prin regiunile Măriĭ Baltice.

S'ar puté obiectà, că dacă nu sunt dolichocefaliĭ din nord Proto-Arĭ, atuncĭ sunt dolichocefaliĭ din sud-vest; astădĭ însă este dovedit, că dolichocefaliĭ din sud-vest (Iberiĭ) aŭ fost împinșĭ și dominațĭ de către brachicefalĭ, așà încât puterea lor slăbesce din ce în ce, reducêndu-se tot maĭ mult cercul lor de influență. Dolichocefaliĭ din sud (Iberiĭ) formaŭ o rassă slabă, care nu cunosceà nicĭ cerealele nicĭ animalele domestice, iar arta olărieĭ erà la eĭ în o stare rudimentară cu totul; nu puteaŭ dar nicĭ aceștia să formeze acel ném puternic și plin de viéță al Proto-Arilor.

Ne rĕmâne dar de comparat rassa brachicefală.

Pentru înțelesul maĭ larg al cestiuniĭ, să cercetăm după datele antropologieĭ rassa, din care fac parte popórele recunoscute ca fiind ariene Ast-fel, după Hölder, Vurtembergieniĭ și Bavaresiĭ aŭ indicele cefal peste 80, sunt dar brachicefalĭ; după His și Rütimeyer, locui-

torii din Svițera sunt brachicefalĭ; după Calori și Helbig, locuitoriĭ din Italia nordică sunt brachicefalĭ cu un indice maĭ sus de 80; după Weisbach, locuitoriĭ din Austria apusénă, nord-vestică și sud-vestică sunt brachicefalĭ, cu un indice maĭ mare de 80; după Bogdanoff, locuitoriĭ din Rusia mare aŭ indicele cefalic de peste 80; de asemenea Ruteniĭ, Poloniĭ, Sêrbiĭ, Greciĭ și Româniĭ, după Peschel și Weisbach, sunt de asemenea brachicefalĭ. Așà dar astăḑĭ găsim în centrul sud-ostul și ostul Europeĭ domnind tipul brachicefal între popóre, carĭ aparțin némuluĭ aric prin limbă și înrudirĭ de sânge. Dacă ne raportăm la epoca neolitică, apoĭ de asemenea găsim în locuințele lacustre, în tumulĭ și cremlecurĭ, din centrul și ostul Europeĭ, tipul brachicefal. Tipul brachicefal neolitic îl găsim în o desvoltare de civilisațiune corespunḑĕtóre datelor pe carĭ ni le dă paleontologia limbistă că a avut-o Proto-Ariĭ; ast-fel instrumentele lor de pétră șlefuite nu sunt grosolane, eĭ aŭ domesticit boul și calul, se hrănesc cu cereale, făcênd chiar micĭ pânicele din grâŭ, pe care-l sfarmă în un fel de rîșnițe de pétră; cunosc arta olărieĭ și vasele lor aŭ o formă maĭ îngrijită, ba chiar cu óre-care împodobirĭ pe ele; localitățile în carĭ trăesc eĭ satisfac pe deplin cunoscințeĭ fauneĭ și floreĭ ce o dă paleontologia limbistică că a avut-o Proto-Ariĭ. In deobște brachicefaliĭ sunt recunoscuțĭ de antropologĭ ca o rassă deștéptă și superióră rasseĭ dolichocefale prin însășĭ desvoltarea ce o are creerul sĕŭ în partea frontală, și prin urmare în stare să impue popórele pe carĭ le cuceresce, dolichocefaliĭ, limba și obiceiurile alăturea cu dominațiunea.

In privința loculuĭ unde aŭ trăit Proto-Ariĭ, doveḑile le scótem din însășĭ posițiunea pe care aŭ ocupat-o brachicefaliĭ neoliticĭ, și anume centrul și ostul Europeĭ; și anume, în apus se întindeà până în munțiĭ Riesen-Gebierge și Alpiĭ marĭ, spre nord până pe la a 40-a linie paralelă, determinată prin crescerea mestécănuluĭ, spre sud până la Dunăre și Marea Négră, iar spre rĕsărit până în Dnipru.

Așà dar pe întinsa regiune a Europeĭ centrale se întindeà în epoca neolitică rassa brachicefală saŭ Proto-Ariĭ, carĭ apoĭ aŭ tot crescut în numĕr și civilisațiune, întinḑêndu-se în tóte direcțiunile,

supunênd și arianisând popórele pe carĭ le supun saŭ cu carĭ sunt în atingere. Prin starea lor înaintată în civilisaţiune faţă cu popórele încunjurătóre, Proto-Ariĭ sunt în stare să se impue, și astfel ne explicăm cum se face ca popóre dolichocefale să fie prin graiŭ arice.

IV.

In un studiŭ restrîns cu totul asupra Arilor nu se póte intră în cercetărĭ maĭ amănunţite asupra civilisaţiuniĭ Proto-Arilor; vom dice numaĭ, că eĭ se serviaŭ de instrumente din pétră șlefuită, cunosceaŭ arta olărieĭ, aveaŭ un început de agricultură, se hrăniaŭ cu fructe și cu puţine cereale, cu cărnurĭ de animale sĕlbatice și domestice, precum boĭ și caĭ, trăiaŭ prin colibe făcute din ramurĭ de arborĭ saŭ nuele, saŭ în bordee făcute în pămînt și acoperite cu lemn, saŭ chiar în colibĭ făcute pe apă, se îmbrăcaŭ cu peĭ de animale păstrând blana pe ele, cultivaŭ inul și sciaŭ să-l tórcă și să-l ţese, nu cunosceaŭ metalele, sciaŭ să umble cu luntrile pe apă, cunosceaŭ chiar marea. Acéstă civilisaţiune se dovedesce atât prin archeologia preistorică, cât și prin paleontologia limbistică și geografia comparată.

Pentru noĭ Româniĭ, cestiunea Arilor are o mare însemnătate, pentru că dacă némul Proto-Arilor se întindeà până la Marea Négră, de sigur că atingeà și ţĕrile unde trăesc astădĭ Româniĭ; și dacă părţile de la sud nu intraŭ în zona poporaţiuniĭ proto-arice, dar afară de orĭ-ce îndoială că părţile nordice, precum Bucovina, Moldova și Basarabia, intraŭ în acéstă zonă, prin urmare prin pămînturile acestea trebue să se găséscă resturile vieţiĭ aceleĭ poporaţiunĭ proto-arice. Este în afară de orĭ-ce bănuială, că Proto-Ariĭ aŭ trăit îndelung timp prin părţile Europeĭ centrale și ostice, și prin urmare aŭ trebuit, maĭ ales către sfîrșitul epoceĭ neolitice, când s'aŭ dedat unuĭ început de agricultură, ca să fi avut locuinţe maĭ statornice, și prin acele locurĭ ale traiuluĭ lor să fi lăsat resturĭ din felul traiuluĭ și al instrumentelor de carĭ se serviaŭ.

Așà dar, prin părțile țĕrilor nóstre, și cu siguranță prin părțile nordice, trebue să se găséscă stațiunĭ cu caracter neolitic, resturĭ ale traiuluĭ Proto-Arilor.

In 1889, la Congresul de antropologie și archeologie preistorică din Paris, am presentat un mic memoriŭ asupra celor întâĭ săpăturĭ făcute în Bucovina și Moldova nordică de către d-l Nicolae Beldiceanu.

De la 1890 s'aŭ continuat, tot de către d-l Beldiceanu, maĭ multe săpăturĭ și s'aŭ dat la lumină stațiunĭ bogate în cultură preistorică. Ast-fel s'aŭ maĭ continuat săpăturile făcute înainte de 1889 maĭ ales la *Cucutenĭ*, județul Iașĭ, și la *Rădășenĭ*, județul Suceva; apoĭ s'aŭ deschis și alte stațiunĭ din noŭ, între carĭ vom cita *Preotescĭĭ* și *Dolhescĭĭ*, în ținutul Suceveĭ, *Belcescĭ* și *Sîrca*, în ținutul Iașĭ, *Ruginoșĭĭ*, în ținutul Némțu, *Vălenĭĭ* și *Dagâța*, în ținutul Roman, *Pirîul Negru*, în ținutul Dorohoiŭ, și altele. In tóte aceste stațiunĭ s'aŭ găsit instrumente în pétră șlefuită de formele cele maĭ variate, óle de dimensiunĭ variate mate saŭ colorate, ba chiar cu figurĭ pe ele, instrumente ascuțite în os, fusaiole și greutățĭ pentru pescuit, idolĭ și amulete representând animale și ómenĭ, făcute în lut ars, córne de cerb, dințĭ de vierĭ, óse de cal și boŭ etc.; dar nu s'a găsit cea maĭ mică urmă de metal, ceea ce dovedesce că aceste stațiunĭ aparțin epoceĭ neolitice. In stațiunea *Cucutenĭ*, pe lângă pétră șlefuită, s'aŭ găsit și câte-va obiecte în bronz, însă nicĭ o armă, ci numaĭ fibule și boldurĭ, ceea ce dovedesce că acéstă stațiune mare aparține epoceĭ petreĭ șlefuite și în timpurile din urmă a suferit influența bronzuluĭ, însă în cele întâiŭ vremĭ ale bronzuluĭ, când erà de abià cunoscut, când erà atât de căutat în cât nu se făceaŭ din el decât numaĭ lucrurĭ de podóbă. S'aŭ găsit și stațiunĭ cu caracter hotărîtor de bronz, precum *Rafaila*, în ținutul Vasluiŭ, unde s'aŭ găsit vîrfurĭ de lăncĭ, topóre și fibule de mărimĭ și forme cum rar se întîlnesc în Europa. O altă stațiune de caracterul Cucutenilor este *Basarabia* din ținutul Suceveĭ, unde, alăturea cu pétra șlefuită, găsim instrumente de bronz, precum vîrfurĭ de lăncĭ, săgețĭ, secere, topóre și fibule.

Pe lîngă acésta, un numĕr mare de movile, din carĭ una tăiată, lângă *Belcescĭ*, ţinutul Iaşĭ, ne-a dat un schelet de om, o ólă cu cenuşe şi vîrfurĭ de lăncĭ de pétră, însă nicĭ o urmă de metal.

Afară de aceste staţiunĭ, carĭ în parte sunt cercetate, cunóscem încă maĭ bine de 30 prin părţile Moldoveĭ, carĭ nu se sciŭ ce civilisaţiune represintă.

Până la un studiŭ maĭ în detaliŭ asupra fie-căreĭ staţiunĭ dejà desmormîntate, studiŭ care am început a-l publicà în *Archiva Societăţiĭ sciinţifice şi literare din Iaşĭ*, am făcut o mică comparaţiune a obiectelor scóse din staţiunĭ cu acele dejà studiate de prin staţiunile popórelor vecine din epoca neolitică şi am găsit o mare asemĕnare, păstrându-se în deobşte caracterele comune. Asemĕnarea cea maĭ mare am găsit-o însă între staţiunile nóstre şi descoperirile luĭ Schliemann de la Troia, Micena şi Thyrint, cu acele de la Santorin, Samotraki etc., cu deosebire că în staţiunile nóstre formele sunt maĭ simple şi maĭ grosolane, variaţiunile maĭ puţine, chiar tipurĭ carĭ înfăţişéză un început de cultură.

Ast-fel topórele şi bărdiţele de gres sunt, nu numaĭ de aceeaşĭ formă, dar de aceeaşĭ mărime; vasele de forme maĭ variate, avênd asemĕnare unele cu acelea găsite prin Germania, altele asemĕnând fórte de aprópe cu acele găsite în Rusia sudică, iar altele cu acele din Grecia, Insule şi Troia. Motivele ornamentaţiunilor ce se găsesc pe vasele nóstre, maĭ ales formele geometrice, se asémĕnă unele în totul cu acele de la Micena, în multe casurĭ coloraţiunea făcută în acelaşĭ fel. Fusaiolele, în numĕr mare, de aceeaşĭ formă şi mărime ca acele din Rusia sudică, din Grecia şi Troia, chiar ornamentaţiunea, sub formă maĭ simplă, aceeaşĭ, fără însă a avé mulţimea motivelor carĭ le găsim în Grecia. Dar asemĕnarea cea maĭ mare am găsit-o în idolĭ, atât animale cât şi ómenĭ; capul representat cu o faţă indicată prin o ridicătură a nasuluĭ ca pliscul uneĭ pasĕrĭ, fără gură, ochiĭ representaţĭ prin douĕ borte, trupul fără mânĭ, în acelaşĭ chip representând sînul femeesc prin douĕ proeminenţe pe pept, piciórele sunt unite în un trunchiŭ, indicând că sunt 2 prin o dungă longitudinală, fără a indicà talpa

piciorului. Acești idoli îi găsim aprópe întocmai în stațiunea a 2-a a lui Schliemann la Troia, la Tyrint și la Santorin, la idolii din Rusia sudică etc.

Acéstă asemĕnare am stabilit-o din o privire generală și având înaintea mea numai puțin material de comparațiune de la străinĭ; sunt sigur că un studiŭ mai amănunțit va dovedi înrudirea tipurilor nóstre și cu altele de la popórele vecine, mai ales în ceea ce privesce vasele și motivele de pe ele, cum și idolii.

V.

Am statornicit, că dintre stațiunile desmormîntate de noi în Moldova de nord (dic noi, fiind-că d-l N. Beldiceanu este acela ce s'a ocupat exclusiv cu săpăturile), marea majoritate aparține epocei petrei șlefuite; pe de altă parte am dovedit că, în epoca petrei șlefuite, poporațiunea domnitóre erà cea de rasă brachicefală, și în fine că poporațiunea brachicefală, care se întindeà de la isvórele Dunării spre rĕsărit până la Marea Négră, formà grupa cea mare a Proto-Arilor. Ar urmà în mod natural, că locuitorii stațiunilor nóstre din epoca petrei șlefuite să fie Proto-Ari și prin asemĕnarea culturii lor cu a altor popóre, după cum ne-am încercat și noi, să se pótă înlesni studiul evoluțiunii némurilor arice; căci alăturea cu filologia comparată, și noi credem că în o mĕsură mai mare, contribuesce archeologia preistorică la limpedirea evoluțiunii némurilor; și dacă părerea nóstră, cum că locuitorii stațiunilor petrei șlefuite din Moldova și Bucovina (aci trebue să amintesc că d-l Beldiceanu a explorat în trécĕt 2 stațiuni în Bucovina, *Rădăuți* și *Siret*, unde de asemenea a întîlnit cultura petrei șlefuite identică cu acea din Moldova) sunt Proto-Ari; atunci de sigur, față cu cercetările din Rusia sudică, Galiția, Germania sudică și Svițera, se va puté determinà cu mai multă precisiune civilisațiunea Proto-Arilor, se vor umplé multe din golurile cari sunt din causa lipsei de isvóre, iar sciința va dobândi o mai mare întărire a prevederilor sale.

Asemĕnarea cu civilisațiunea din Grecia și Troia, în care de la primul moment se observă faptul că tipurile nóstre sunt maĭ grosolane, póte arătà direcțiunea ce a urmat evoluțiunea némuluĭ și a civilisațiuniĭ arice și va puté să statornicéscă înrîuririle pe carĭ le-a suferit în extinderea sa civilisațiunea Proto-Arilor, arătând în acelașĭ timp carĭ aŭ putut să fie înrîuririle străine prin contactul maĭ de aprópe cu Fenicianiĭ pe Marea Négră și pe carĭ le-a suferit civilisațiunea proto-arică de prin părțile nóstre, după stațiunile carĭ aŭ un început de bronz, precum este stațiunea de la Cucutenĭ și Basarabia (Sucéva), saŭ în plină desvoltare a bronzuluĭ, cum este Rafaila.

Cu părere de rĕŭ trebue să arăt, că cu tóte cercetările amănunțite ce le-am făcut până acum, n'am putut da peste un schelet de om din stațiunile petreĭ șlefuite studiate, care să pótă fi conservat. Avem numaĭ o calotă craniană găsită la Cucutenĭ, dar care are multe lipsurĭ. Să sperăm, că în cercetările viitóre vom puté astupà și acest gol.

Așà dar, cred în deajuns de temeinică speranța mea că «cestiunea Arilor», atât de mult discutată în lumea învĕțaților din Europa apusénă, va găsi ecoŭ în țéra nóstră, cu atât maĭ mult că un material noŭ și necunoscut ese la lumină prin desmormîntarea stațiunilor preistorice de la noĭ din țéră. De aceea mĕ simt puternic de a crede, că cu sprijinul ómenilor de sciință și bună voință în curînd vom puté ḑice, că avem cunoscința ómenilor din vechĭ ce aŭ trăit prin țĕrile nóstre, că vremile întunecate din vechĭ s'aŭ luminat și asupra pămînturilor nóstre, că avem preistoria Dacieĭ vechĭ.

Iașĭ, Martie 1895.

UN EPISOD

DIN

ISTORIA TIPOGRAFIEÎ ÎN ROMÂNIA

DE

ALEXANDRU PAPADOPOL-CALIMACH

Membru al Academieî Române.

Ședința de la 14 Iunie 1896.

Un șir de cărțĭ, eșite din tipografiile Moldoveĭ și ale Valachieĭ, prin dărnicia și pietatea Românilor, merită un studiŭ înadins. Aceste cărțĭ sunt tipărite turcesce saŭ arăbesce, cu litere turco-arabe saŭ grecescĭ, în interesul păstrăriĭ legiĭ creștinescĭ și al cultureĭ în părțile Orientuluĭ. In România, însă maĭ mult prin Orient, se găsesc încă de aceste cărțĭ, de carĭ am vĕḑut și posed exemplare.

Patriarchul Alexandrieĭ eruditul ***Meletie Pigas***, elev al Universitățilorde Padua și de Veneția, care scrià pe la 1580 (mort la 1620) și care a trăit mulțĭ anĭ în Moldova, în Basarabia, unde venise să se adăpostéscă și să afle odihnă la nevoĭ (1), istorisesce că, după ce *Turciĭ aŭ desăvîrșit cucerirea politică* a Imperiuluĭ Bizantin, eĭ aŭ încins o gónă vijeliósă contra ***limbeĭ grecescĭ.*** Eĭ poruncіră maĭ întâiŭ să se ardă tóte cărțile grecescĭ, bisericescĭ

(1) Veḑĭ scrierea Patriarchuluĭ Pigas: Ὀρθόδοξος διδασκαλία, tipărită de două orĭ în Bucurescĭ la 1769 sub domnia luĭ Grigorie Alexandru Ghica Voevod, în ḑilele Metropolituluĭ Grigorie, în prefață. — Fabricius, *Bibliotheca graeca*, ed. Harles, XI, pag. 475. — Papadopulo-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, pag. 239—240.

și profane; apoĭ *eĭ opriră cu strășnicie de a se maĭ vorbì limba grecéscă în părțile Asieĭ, și toțĭ supușiĭ Mareluĭ Padișach aŭ fost silițĭ să vorbéscă numaĭ turcesce saŭ arăbesce. Pentru a face ca acéstă sĕlbăticie să fie îndeplinită în tótă puterea eĭ, Turciĭ aŭ tăiat, într'o singură ḍi, în Egipet, treĭ-ḍecĭ de miĭ de limbĭ, pentru că îndrăsnise să vorbéscă grecesce.* «Ἀφ᾽ οὗ δὴ τὰ πρῶτα κρατήσασα ἡ πάνδημος αὕτη λύμη καὶ φθορὰ, τὰς μὲν βίβλους τῆς καθ᾽ ἡμᾶς καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας κατακαῆναι προστάξασα, καὶ ὑπερορίσασα τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν. *Τριάκοντα χιλιάδας γλωσσῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἀπετμήσασα ἡμέρᾳ μιᾷ, διά τὸ μόνον ἑλληνιστί λαλῆσαι.*» (1) Acéstă cruḍime mergeà paralel cu prigonirea legiĭ creștinescĭ. Așà provinciĭ întregĭ, d. e. Cesarea cu metropola eĭ Capadocia, patria celuĭ maĭ elegant scriitor bisericesc, Vasilie-cel-Mare; Caramania, care cuprindeà vechia Pisidia, Isauria, Licaonia, Galitia, și o mare parte a Capadocieĭ aŭ părăsit, și generațiunea următóre n'a maĭ sciut limba eĭ, n'a maĭ vorbit decât turcesce și arăbesce. La inceputul cuceririĭ Constantinopoleĭ, Mahomet II hărăzise óre-carĭ libertățĭ și immunitățĭ Grecilor, ca să-ĭ pótă atrage către sine și să-ĭ pótă aduce înapoĭ din fuga lor, căcĭ luase lumea în cap, și ca să capete de la eĭ bărbațĭ cunoscĕtorĭ de ale administrațiuniĭ imperiuluĭ și învĕțațĭ, să dăscăléscă pe nepricepuțiĭ sĕĭ ministri; și de aceea Mahomet II se arătase binevoitor către Patriarchul ecumenic Ghenadie. Dar urmașiĭ luĭ Mahomet II, bănuind și de acéstă fărămătură de omenie a mareluĭ cuceritor, dar neîndrăsnind s'o revóce de-odată, din causa respectuluĭ lor către el, ticăloșiaŭ și torturaŭ biserica și șcóla, prin dărĭ nesfîrșite, prin închisorĭ și prin prigonirĭ de tot felul, și le-aŭ înnecat în valurĭ de sânge. (2) La 1532, în ḍilele Patriarchuluĭ Ieremia I, Turciĭ cercase să închidă și să desființeze tóte bisericile: să nu rĕmâe nicĭ una în tot cuprinsul Imperiuluĭ turcesc. (3) La 1519 Selim I, la 1640 Murat IV, hotărîră să trécă sub sabie pe toțĭ creștiniĭ saŭ

(1) Sathas, *Bibliotheca graeca medii aevi*, Veneția 1872, III, în prefață, pag. VI.
(2) *Ibidem*, III, în prefață, pag. VI–VII.
(3) Martini Crusii *Turco-Graecia*, Basilea 1584, pag. 156–162. — Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, Constantinopole 1870, pag. 62.

să-ĭ siléscă să se turcéscă. (1) Selim I ḑiceà: *ca să domnéscă cineva în pace, trebue să domnéscă fără frică; iar ca să domnéscă fără frică peste ţéra creştinilor, trebue să-ĭ tréćă pe toţĭ sub sabie saŭ să-ĭ turcéscă.*

Cu sĕlbăticia Turcilor, locuitoriĭ din Cesarea-Capadocia şi din Caramania uitaŭ limba lor; eĭ nu maĭ vorbiaŭ, nu maĭ sciaŭ decât turcesce şi arăbesce; chiar în sînul familieĭ nu îndrăsnià nimenĭ să vorbéscă grecesce. Şi neînvoindu-li-se nicĭ cărţĭ grecescĭ, uitase şi legea lor şi bisericile se împustiaŭ.

Caramania, provincie care-şĭ iea numele de pe oraşul *Caraman* (2), se compune parte din Isauria, Licia, Pamfilia, Cilicia, Licaonia şi Capadocia; ea fu cucerită de Mahomet II la 1475 de la urmaşiĭ luĭ *Caraman*, carĭ stăpâniaŭ acéstă parte de pe la mijlocul véculuĭ XIII-lea. (3) Încă din epoca Romanilor, cât şi din a Bizantinilor, *Caramaniḑiĭ*, chiar aceĭ neatîrnaţĭ, adoptase limba coloniilor eline aşezate de-a lungul cóstelor. (4) Comerciul contribui mult la acésta. In ḑilele urgieĭ turcescĭ, mulţĭ *Caramaniḑĭ* se turciră, ca să-şĭ scape viéţa şi siguranţa şi limba cuceritorilor deveni limba cuceriţilor. (5) Aceştia sunt aşà numiţiĭ *Caramanliĭ* saŭ *Caraman-Oglu*.

Nectarie, Patriarchul Ierusalimuluĭ, scrie că Caramania se numià altă dată *Cilicia* şi Caramanliiĭ *Ciliciení*; dar se numiră de Turcĭ *Caramania* şi *Caramanliĭ* după muntele *Taurus*, care se întinde de-alungul de la Pamfilia până la Eufrat. Acest munte pare de departe negru, pare c'ar fi ars, şi de aceea Turciĭ l'aŭ poreclit *Kara* (negru), iar pe locuitorĭ *Karamanliĭ*. (6) Iar istoriciĭ apusenĭ ḑic, că pe la 1300 de la Christos, *Caraman*, cel maĭ puternic dintre Sultaniĭ Seldjukiḑĭ, devenind stăpân provinciilor Asieĭ-Micĭ, ţéra pe care

(1) Cantemir, *Histoire de l'Empire Ottoman*, III, pag. 46. —César Cantù, *Histoire Universelle*, XIV, pag. 215.

(2) Malte-Brun, *Géographie Universelle*, IV, pag. 441.

(3) Ubicini, *Lettres sur la Turquie*, Paris 1853, I, pag. 19.

(4) Th. D'Oksza, *Histoire de l'Empire Ottoman*, Constantinopole 1871, I, pag. 41.

(5) *Ibidem*, pag. 43--44.

(6) Νεκταρίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἐπιτομή τῆς ἱεροκοσμικῆς ἱστορίας, 1677, pag. 381.

domnì luă numele de *Caramania*, după numele sĕŭ, și Domniĭ din némul sĕŭ se numiră *Caramanidĭ*, *Caramanliĭ* saŭ *Caraman-Oglu*, nume pe care-l luară și supușiĭ lor. Mahomet II a pus sfîrșit dinastieĭ luĭ Caraman, întrunind Caramania sub sceptrul sĕŭ. (1)

Tóte aceste țĕrĭ, patriĭ odinióră de bibliotecĭ vestite, de școle de retorică și de bele-arte, se prefăceaŭ în risipurĭ, uitaŭ limba lor, limba strămoșilor și a bisericiĭ lor. Ele eraŭ acum, cum se exprimă Malte-Brun: *un sol fertile en grands souvenirs; mais ces souvenirs mêmes n'existent point pour les habitants actuels, abrutis par l'ignorance et l'esclavuge.* (2)

S'aŭ găsit Archiereĭ și dascălĭ, carĭ socotiră să traducă din grecesce în turcesce și arăbesce cărțile bisericescĭ de rugăciune, Leturghia și Evangeliile, ca să insufle, la început, Arabilor necunoscĕtorĭ de limba grecéscă legea creștinéscă și ca să păstreze maĭ în urmă legea acelora din Grecĭ carĭ, de gróza Turcilor, ce le tăiaŭ limbile, uitase limba părinților lor.

Gândind se facă să se păstreze și cunoscința literelor grecescĭ, ișĭ închipuiră să copieze, și maĭ târdiŭ să tipăréscă, traducerile arăbescĭ și turcescĭ cu litere grecescĭ, ba încă să reproducă uneorĭ textele grecescĭ vis-à-vis de traducerile arăbescĭ și turcescĭ, cu litere grecescĭ. Ast-fel eĭ mărginiaŭ întru cât-và urmările prigoniriĭ turcescĭ, distrugĕtóre de limbă și de lege.

Așà legea creștinéscă și cărțile sfinte se păstraŭ, fie chiar în limba fiarelor sĕlbatice, și literele grecescĭ se păstraŭ prin unele din aceste traducerĭ.

Dar în Turcia tipografia erà privită și pedepsită cu strășnicie, ca o mare nelegiuire: «La religion de Mahomed, scrie C. F. Volney chiar la 1790, ayant proscrit toute image et toute figure, il n'existe ni peinture, ni sculpture, ni gravure, ni cette foule de métiers qui en dépendent..... Le fanatisme des gens de loi, sans connaître ce

(1) *Encyclopédie moderne* de Firmin Didot, Paris 1854, VII, pag. 559—560. — Heyd, *Histoire du commerce du Levant au moyen-âge,* Leipzig 1886, I, pag. 550; II, pag. 326, 350, 356.

(2) Malte-Brun, *op. cit.*, IV, pag. 430.

qu'ils ont à redouter de l'imprimerie, a cependant de l'aversion pour elle, comme si la sottise avait un instinct naturel pour deviner ce qui peut lui nuire.» (1) Tipografie turcéscă, şi tipografie în Turcia, n'a existat până la 1783; se cercase a se înfiinţà la 1727, dar *ulemalele* şi *copiştiĭ (isvoditoriĭ)* se rĕsculară contra eĭ; ea apucă să tipăréscă opt-spre-ḑece cărţĭ, dar fu distrusă cu urgie la 1783 sub Sultanul Abdul-Hamid. (2) Se cercase în câte-va rîndurĭ să se înfiinţeze tipografie turcéscă la Constantinopole şi aiurea prin Turcia. Se acordà învoirea, dar nu trecea mult şi tipografiile, cu tipăriturile şi cu tipografiĭ împreună, se acufundaŭ de ienicerĭ şi de ulemale în adîncurile măriĭ. A copià cărţile sfinte traduse turcesce saŭ scrise turcesce saŭ arăbesce saŭ cu litere grecescĭ pentru bisericile creştinilor ortodoxĭ de prin Arabia, Antiochia, Cesarea-Capadocia, Caramania, erà decĭ lucru fórte greŭ: trebuiaŭ mulţĭ copiştĭ şi maĭ înainte de tóte trebuiaŭ banĭ mulţĭ. Dar banĭ nu eraŭ şi nicĭ copiştĭ nu se prea găsiaŭ.

In mijlocul acestor valurĭ, ţĕrile românescĭ Moldova şi Valachia, cu Domniĭ lor creştinĭ, rĕsăriră în mintea Patriarchilor şi a locuitorilor de prin acele ţĕrĭ ca o radă de mângâiere.

In ce privesce tipografia, în Moldova, la Iaşĭ, a fost o tipografie fórte veche, unde se tipărise multe cărţĭ bisericescĭ teologice de rugăciune şi cărţĭ profane. Aceste se tipăriaŭ de pe la 1628, însă fără arătarea loculuĭ unde, de frica Turcilor: *nam Princeps Moldaviae Magni Sultani tributarius est*, cum scriŭ istoriciĭ vechĭ. Dar într'o ḑi se năpustiră Turcĭ şi Tătarĭ peste Moldova; ţéra a fost prădată, arsă, şi acea tipografie distrusă, *nec umbra ejus maneret*. Scriitoriĭ vechĭ ne vorbesc despre acésta, între carĭ *Helladius*, în cartea sa *Status praesens Ecclesiae grecae*, scrisă latinesce şi tipărită la Altorf, la 1714, şi închinată luĭ Petru-cel-Mare al Rusieĭ, carte rară de găsit, căcĭ se tipări în pripă şi în puţine

(1) C. F. Volney, *Voyage en Syrie et en Egypte*, Paris 1790, II, pag. 395--417.
(2) Ubicini, *op. cit*, I, pag. 246—248.

exemplare, carte care a fost mult lăudată de lumea învĕțată. (1) La aceste cumplite vremĭ și împustierĭ face alusiune, de bună sémă, chronicarul Moldoveĭ Miron Costin, când ḑice, sub anul 1677: «Crede, iubite cetitorule, crede valurilor și cumplitelor vremĭ; întrébă pe ce vreme am scris și cât am scris? *Scriitoriĭ carĭ isvodesc puținĭ se află, iar tipar nu este.*» *Scriitoriĭ carĭ isvodesc*, adecă copiștĭ.

Patriarchiĭ alergară și la Domniĭ Valachieĭ, și aceștia, cu aceeașĭ dărnicie românéscă și nesocotind primejdiile, le învoiră a înființà tipografiĭ grecescĭ în Valachia, din carĭ aŭ eșit multe cărțĭ, în numĕr mare de exemplare, și se împărțiră *fără plată* prin tot Orientul, din partea Domnilor românĭ.

Pe la 1690, tipografia de la mănăstirea *Snagov* din Valachia tipărià cu îmbelșugare cărțĭ românescĭ, grecescĭ, slavonescĭ și arăbescĭ. Tipografia acésta de la Snagov *se reinnoise* și se ḑiceà *Tipografie domnéscă.*

Am vĕḑut exemplare de *Leturghie,* tipărite la Snagov, la 1701, în limbele și cu litere *grecescĭ* și *arăbescĭ.*

După catalogul biblioteceĭ Seminariuluĭ Central din Bucurescĭ, acéstă bibliotecă posedă și ea un exemplar din acéstă *Leturghie,* tipărită la Snagov, la 1701, elinesce și arăbesce. (2) Cârmuitor și inima tipografieĭ erà neobositul și iscusitul *Antim Ieromonach Ivirénul.* Acesta erà de ném din Iberia; de aceea îĭ ḑic *Ivirénul.* Activitatea și iscusința sa în ale tipografieĭ este minunată. El a ilustrat multe orașe ale Românieĭ cu tipografiĭ fondate de dînsul și astăḑĭ se păstréză la Rîmnicul-Vîlceĭ căsuța sa, care se ḑice până astăḑĭ de locuitorĭ *casa tipografuluĭ.* Eŭ datoresc prieteniеĭ d-luĭ Alexandru Pencovicĭ fotografia acesteĭ case, ce d-sa a scos pentru mine, sunt câțĭ-va anĭ. Ea îșĭ are locul în scrierea mea încă

(1) D. e Journal des Savants, an. 1716, pag. 130. — Fourrier, *Biographie Universelle,* XX.— I. M. Gesner, *Opuscula minora,* Breslaŭ 1743, V.

Cartea luĭ Helladius, care, cum ḑice Vapereau, *donne des précieux renseignements littéraires,* este fórte importantă pentru istoria Românilor.

(2) *Catalog,* Bucurescĭ 1890, pag. 113.

inedită *Istoria tipografieĭ în ţĕrile românescĭ.* Antim Ivirénul a stat şi în Moldova. Biografia sa am făcut-o în alt loc.

La 1700, *Atanasie, Patriarch al Antiochieĭ*, bărbat de întinsă învĕţătură şi cunoscinţă de limbele elină şi arabă, se înalţă pe tronul patriarchal *al Antiochieĭ*. Nu trecură multe lunĭ şi rivalul sĕŭ Ciril, ajutat de Iesuiţĭ, îĭ luă locul, iar luĭ Atanasie i se reservă eparchia Sirieĭ, Beraea *(Halep)*, unde a şi murit otrăvit la 1728. Acest *Atanasie, fost Patriarch al Antiochieĭ*, cunoscĕtor profund al limbelor elină şi arabă, veni în Valachia şi rugă pe Constantin Basarab Voevod

Brancovanul Constantin,
Boer vechiŭ şi Domn creştin....

să ajute bisericile şi pe ortodoxiĭ din Asia, ca să dobândéscă *cărţĭ de rugăciunĭ în limba arabă.* Voevodul român îl primi cu bunătate şi cu mare cinste şi-ĭ acordă îndată cererea sa. Prea Sfinţia Sa Metropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ Iosif Naniescu posedă un exemplar, pe care l'a descris maĭ întâiŭ profesorul Erbicénu (1) şi pe care acum la 1894 Metropolitul Iosif, darnic şi muncitor, l'a dăruit Academieĭ Române, cu multe cărţĭ preţióse şi rare.

Eŭ reproduc în scurt din fruntea acesteĭ cărţĭ *epistola Patriarchuluĭ Atanasie către Vodă Constantin Brancovanul* şi *pastorala sa către preoţiĭ şi bine-credincioşiĭ din Arabia.* Aceste cuprind istoria acelor ḑile.

In fruntea cărţiĭ este maĭ întâiŭ epistola «*Către prea strălucitul, prea piosul şi prea serenisimul Domn şi Stăpânitor a tótă Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Marele Brancovan, fiŭ iubit al Smerenieĭ Nóstre în Sfîntul-Duh, apostolică bine-cuvîntare şi har de la Dumneḑeŭ. Atanasie, cu mila luĭ Dumneḑeŭ fost Patriarch al mareĭ cetăţĭ a luĭ Dumneḑeŭ Antiochia şi rugător al Străluciriĭ Tale.*»

Patriarchul Atanasie laudă pe Constantin Basarad Voevod, îl fe-

(1) Erbicénu, *Biserica ortodoxă română*, Revistă periodică eclesiastică, anul XIII, Bucurescĭ 1889, pag. 531—539.

licită pentru biruinţele sale, pentru luminele, pentru evlavia şi pentru înţelepciunea sa. «Noĭ, ḑice Patriarchul, de la marginele pămîntuluĭ, şi din părţile cetăţiĭ luĭ Dumneḑeŭ Antiochia, auḑind de virtuţile Tale, am alergat şi am venit cu tótă graba în acéstă prea fericită ţéră, ca să vedem şi să aflăm în fapte ceea ce am auḑit de departe..... Viind dar şi vĕḑênd înşine şi încredinţându ne, am aflat maĭ multe şi maĭ mărețe lucrurĭ, de câte am auḑit. Pe lângă podóbele cele de maĭ înainte a Mărieĭ Tale, Tu ḑilnic împodobescĭ acéstă de Dumneḑeŭ păzită ţéră şi domnie cu zidirĭ şi aşezăminte într'adevĕr împĕrătescĭ, cu bisericĭ, cu mănàstirĭ şi alte multe spre folosul locuitorilor şi ***maĭ ales cu internate*** (φροντιστήρια), ***cu şcóle de sciinţe şi învĕţăturĭ diverse, grecescĭ, slavonescĭ şi pămîntene....*** Arată dar mila Ta spre noĭ: preoţiĭ din părţile Antiochieĭ sunt lipsiţĭ şi săracĭ; cărţile arăbescĭ pe carĭ le întrebuinţéză sunt manuscripte şi reclamă banĭ mulţĭ spre cumpĕrare; eĭ sărmaniĭ, neavênd banĭ ca să le cumpere gata saŭ să dea să li se copieze după alte manuscripte, rĕmân, ceĭ maĭ mulţĭ, lipsiţĭ de slujbele ḑilnice bisericescĭ. Despre alte nevoĭ, eĭ îşĭ fac o mângâiere de sărăcia lor; dar sunt cu totul mâhniţĭ că n'aŭ cărţĭ pentru săvîrşirea sfinteĭ şi dumneḑeescĭĭ leturghiĭ: sunt cuprinşĭ de jale şi eĭ şi toţĭ locuitoriĭ ortodoxĭ din acele părţĭ... Măria Ta ne-aĭ întrebat, ca din însufleţire dumneḑeéscă, dacă ortodoxiĭ din Arabia aŭ mijlóce pentru cărţĭ. Iar după ce ţi-am expus lipsa nóstră, aĭ poruncit să se tipăréscă cu cheltuiala darnică a îndurăriĭ Tale acéstă ***Leturghie*** în limba arabă, după dorinţa şi scopul nostru; ba încă, auḑind Măria Ta că în părţile nóstre, ale Antiochieĭ, se obicĭnuesce că preoţiĭ noştri cetesc rugăciunile sfinteĭ Leturghiĭ arăbesce, iar *ecfoniile* (ἐκφωνήσεις) le rostesc câte-odată elinesce, aĭ ordonat ca tóte rugăciunile şi *ecfoniile* sfinteĭ Leturghiĭ să se tipăréscă, precum s'aŭ şi tipărit acum întregĭ, fără nicĭ o schimbare, întocmaĭ în amîndouĕ limbele, elinesce şi arăbesce, pentru ca să fie cărţile folositóre, nu numaĭ preoţilor ce sciŭ numaĭ limba arăbéscă, dar şi acelora ce n'aŭ învĕţat încă limba arăbéscă, ci o învaţă acum.... Iar după ce acéstă Leturghie s'a pus ast-fel sub tipar, Înălţimea Ta ***aĭ porun-***

cit ca să se împărțéscă în mare numěr pe la toți preoții din Arabia, în dar din partea Inălțimiï Tale, spre eternă memorie.»

Patriarchul mulțumesce apoï cu lacrimï pe Constantin Basarab Voevod, marele Brancovan, și se rógă luï Dumnedeŭ pentru el, dorindu-ï tótă fericirea și dându-ï. bine-cuvîntarea de la Dumnedeŭ, pentru el și tot némul sěŭ, pentru tótă curtea, pentru țéră și pentru domnia sa.

Acéstă epistolă a Patriarchuluï este datată de la 1701, luna Ianuarie.

Urméză apoï o pastorală tot de la «Atanasie, cu mila luï Dumnedeŭ fost Patriarch al Antiochieï, mareï cetățï a luï Dumnedeŭ», adresată: «*Tuturor cuvioșilor preoțï și ortodoxilor Arabï, har și bine-cuvîntare de la Dumnedeŭ spre fapte de mântuire.*» Prin acéstă carte, fostul Patriarch Atanasie le spune cum a venit, prin Constantinopole, în Valachia, la mult renumita domnie a luï Constantin Basarab Voevod Brancovanul, cum a fost primit de acest Domn, cum Patriarchul i-a arătat lipsa cărților bisericescï în Antiochia, maï cu sémă a *Leturghieï*, cum a rugat pe Domn să ajute bisericile ortodoxilor Arabï, ce se află sub tronul patriarchal al Antiochieï, cum Constantin Brancovanul Basarab Voevod a poruncit îndată să se tipăréscă în limba arăbéscă sfînta Leturghie, *cu cheltuiala proprie, particulară, a Măriei Sale*, cum a ordonat tipografuluï ce se află pe lângă Măria Sa, *Ieromonachuluï Antim Ivirénul*, dându-ï cu îmbelșugare de cheltuială, ca să sape cu îngrijire litere arabe *nouě*, se facă o *nouă* chalcografie arăbéscă și se tipăréscă sfînta *Leturghie* în amîndouě limbele, *elinéscă și arabéscă*, și cum și el, Patriarchul Atanasie, stând neobosit îngrijitor și corector, a ajuns la sfîrșitul acesteï cărțï, și cum, tipărindu-se în mulțime de exemplare, Măria Sa a maï poruncit să se trimită și să se împărțéscă în dar pe la tóte bisericile și la preoțiï ortodoxï din Arabia. Patriarchul le spune în sfirșit: «Voï toțï, cățï vețï luà acéstă sfîntă carte în mânile vóstre, sunteți datorï să pomenițï fără încetare, la tótă leturghia, pe acest Domn și să vě rugațï luï Dumnedeŭ pentru el, ca să-l întăréscă pe tronul sěŭ, cu

glorie, până la adîncĭ bĕtrânețe, cu tóte rudele și cu tot sfatul sĕŭ domnesc și cu tótă țéra sa.»

In fruntea cărțiĭ stă marca Valachieĭ, săpată de ***Antim Ivirénul***, și sub ea o frumósă epigramă în versurĭ hero-elegiace elinescĭ, fórte elegantă, compusă de vestitul medic domnesc din Bucurescĭ eruditul *Ioan Comnen*. Tóte aceste și săparea literelor arăbescĭ s'aŭ făcut la mănăstirea Snagov. Corector pentru arăbesce a fost însușĭ Patriarchul Atanasie, cum s'a ḑis maĭ sus; iar pentru elinesce, Ignatie Ieromonachul din Chaldea, din suita Patriarchuluĭ, în luna Ianuarie 1701. Formatul folio mic, din 253 pagine, afară de introducerile, și cu stampele Sfîntuluĭ Ioan Gură-de-Aur, a Mareluĭ Vasilie și a Sfîntuluĭ Grigorie, lucrate tot la Snagov, la 1698, de un Dimitrie și un Ioanichie.

In scrierea mea încă inedită ***Istoria tipograficĭ în țĕrile românescĭ***, eŭ citez dările de sémă și laudele maĭ multor savanțĭ germanĭ și francesĭ despre acéstă producțiune a tipografieĭ de la Snagov. Așà d. e. ***Schnurer*** ne spune, în a sa ***Bibliotheca arabica***, că acéstă carte ***e fórte frumos tipărită***, dar e fórte rară, și că el a avut fericirea să cumpere un exemplar de la o licitațiune publică, la Leipzig. Scriitoriĭ francesĭ ***Deschamps*** și ***Ternaux-Compans*** o laudă de asemenea. (1)

In timpul cât a stat în Valachia, fostul Patriarch al Antiochieĭ Atanasie s'a bucurat de respectul și de prietenia luĭ Constantin Basarab Brancovanul Voevod. Și când a trebuit să plece în Siria, la Verrea (Halep), unde a și murit otrăvit, la 1728, dărnicia Românilor nu l'a părăsit. Constantin Brancovanul Voevod i-a dăruit, la plecarea sa, tipografia întrégă arăbéscă lucrată din noŭ la Snagov, pe care Patriarchul, cu ajutorul Domnuluĭ român, cu banĭ și cu recomendațiunĭ, o luă cu dînsul, o transportă și o așeză la Halep, prin protecțiunea domnéscă. Aicĭ la Halep și din acéstă tipografie de proveniență românéscă, dăruită de Brancovanul, aŭ eșit maĭ multe cărțĭ arăbescĭ de slujbă bisericéscă și multe cărțĭ rĕsturnă-

(1) Ternaux-Compans, *Notice sur les imprimeurs*, pag. 112. — Deschamps, *Dictionnaire de la typographie*, pag. 1182 -1183.

tóre silințelor de proselitism ale societății *de propaganda fide* și ale celor XX de capitole ale Calvinilor. El tipări la Halep și o Psaltire arabă, despre care eŭ daŭ o lungă dare de sémă în lucrarea mea inedită *Istoria tipografieĭ în țĕrile românescĭ*. Eŭ am descris-o și i-am facsimilat titlul, sunt vre-o ḑece anĭ, după exemplarul ce am vĕḑut în Biblioteca națională din Bucurescĭ, notat sub No. 648. Cartea, format in-4° mare, după fila cu titlul arăbesce, are pe pagina următóre vulturul Valachieĭ, cu sórele și luna de-asupra, buzduganul și sabia încrucișate, apoĭ peste tot coróna împĕrătéscă; împrejurul armelor Valachieĭ, legenda grecesce: ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΙΚΒΒ ΛΗΠΧ, adecă *Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Ioan Constantin Voevod Domn Stăpânitor a tótă Ungro-Vlachia*. Jos, data ΑΨΣ (1706). După o prefață, în care Patriarchul Atanasie laudă dărnicia și virtuțile Domnuluĭ Constantin Brancovan și ale țĕriĭ, pe pagina următóre este icóna Prooroculuĭ și Impĕratuluĭ David, iar la margine, jos, numele gravoruluĭ și anul: χεὶρ Συμεὼν. αψς΄., adecă *mâna luĭ Simeon, 1706*. Acest Patriarch Atanasie a scris, grecesce, *Istoria Patriarchieĭ Antiochieĭ*, începênd de la Sfîntul Apostol Petru și până la 1702. Originalul text grecesc al acesteĭ scrierĭ nu s'a tipărit încă, dar ea e atât de însemnată în cât a fost tradusă latinesce de *Cellarius* și tipărită in *Supplementum Lambeci Commentarii*, I, pag. 451. Iar cele XX capitole ale sale contra Calvinilor s'aŭ tipărit în Damasc, la 1763, traducêndu-se și în limba francesă. (1) Istoria Patriarchieĭ Antiochieĭ e de mult interes și pentru istoria Românilor.

Tóte aceste sunt monumente neperitóre despre Constantin Basarab Voevod, protector al creștinătățiĭ și al civilisațiuniĭ, care, cum dovedesc analele Universitățiĭ de Padua, trimiteà cu cheltuiala sa tinerĭ ca să învețe medicina și filosofia; de exemplu pe *Gheorghe Ipomen*, care a stat în urmă profesor la șcóla domnéscă din Bucurescĭ și medic distins (mort la 1745) (2), pe *Paladie Da-*

(1) Sathas, Νεοελληνικὴ φιλολογία, pag. 457—458.
(2) *Ibidem*, pag. 458—459.

mian Românul: Παλλάδιος Δαμιανὸς Βλάχος, latinist renumit, care a închinat un poem latinesce luĭ Constantin Basarab Voevod (1), și pe alțiĭ.

Chronograful contemporan *Daponte*, martor ocular, care a trăit mult timp în Moldova și în Valachia, fiind și mare grămătic domnesc, ne spune că, în ḑilele Domnuluĭ Moldoveĭ Ioan Constantin Mavrocordat, la 1741, venise la Iașĭ după eleimosină *Silvestru Cipriotul, Patriarch al Antiochieĭ*, bărbat cuvios, fórte învěțat și zugrav distins; el erà mare predicator, ținea predicĭ prin bisericile din Iașĭ, cunosceà limba arabă și slujià leturghia și arăbesce. *Patriarchul Silvestru a tipărit atuncĭ în Iașĭ, grecesce și arăbesce*, o *Leturghie* și *antiminse* pentru bisericile din Asia. (2) Bětrâniĭ spun, prin tradițiune, că Turciĭ cădeaŭ în genuchĭ în Metropolia de Iașĭ când auḑiaŭ pe Patriarchul Silvestru slujind leturghia arăbesce! La mănăstirea Sfîntuluĭ Sava din Iașĭ, se păstraŭ multe cărțĭ turcescĭ și arabe, provenind din tipografiile moldovenescĭ, din carĭ una erà chiar în încăperile Sfîntuluĭ Sava, unele scrise cu litere grecescĭ.

Serafim din Pisidia, astăḑĭ Atalia, provincie din Asia-Mică, unul din erudițiĭ clericĭ din secolul XVIII-lea, a fost protosinghel al mănăstiriĭ Maiciĭ Domnuluĭ din insula Cipru și la 1774 Metropolit Anciređ, metropola Galatieĭ. Acesta a tradus arăbesce multe cărțĭ bisericescĭ, cu litere grecescĭ, pentru întrebuințarea Caramanliilor, a poporațiunilor ortodoxe din Asia. Metropolitul Serafim a fost un bărbat fórte învěțat, elinist, latinist; cunosceà limbele francesă și italiană, cunosceà și scrià perfect limbele turcéscă, arabă și persană. După mărturia luĭ Zavira, el a tradus arăbesce cu litere grecescĭ:

1) Viețele Sfinților: Σιμαβί μπαχτζέ τοναυμασί *(Simabi bahce tonavmasi)*;

2) Psaltirea luĭ David: Δαβίδ παδισιάχ βέ παγαμπερίν τεσπιχάτ λαριλάν πιραπέρ *(David padisiah bè pagamperin tespihàt larilan piraper)*;

(1) Sathas, *ibidem*.

(2) Sathas, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, Veneția 1872, III, pag. 89.

3) Eclogion al luĭ Agapie de la Creta: Ῥούχ ἀφιετλεγὶ παχάρι ζαμφιουλιαμὲ *(Ruh amfietleghi pahári zamfiuliame)*; și

4) Descrierea Ierusalimuluĭ, care se tipărì la Lipsca, la 1780, din ordinul Patriarchuluĭ de Ierusalim Avramie.

Unele din aceste traducerĭ arăbescĭ și cu litere grecescĭ ale luĭ Serafim din Pisidia s'aŭ tipărit în Moldova și în Valachia, altele la Lipsca cu cheltuiala Românilor. (1)

Patriarchul Ierusalimuluĭ *Avramie Abaza* (1775—1787) a călătorit după eleimosină în Moldova și Valachia, a ședut maĭ multă vreme în Iașĭ, în Bucurescĭ și în Craiova. Cât a stat în țĕrile nóstre, el a căpĕtat de la evlavia Românilor *una mie pungĭ de leĭ.* (2) Boerul din Valachia Asanachi Nicoleti i-a închinat o mănăstire, o moșie, viĭ și case la Slam-Rîmnic, adecă la Rîmnicul-Sărat. Acest Patriarch Avramie a zidit în Bucurescĭ *Hanul luĭ Constantin-Vodă* și la Prahova *mănăstirea Prahovița.* El a tipărit la Lipsca, la 1780, cu cheltuiala luĭ Ioasaf, egumenul Sfîntuluĭ Gheorghe din Bucurescĭ, o a treia edițiune a Proschinitaruluĭ, Προσκυνητάριον, *Κουτλουσεῤῥίφ*, Ierusalimuluĭ și a tótă Palestina. Acest Proschinitar fusese tipărit maĭ înainte *în Bucurescĭ* grecesce și turcesce cu litere grecescĭ, la 1701, de numitul maĭ sus Serafim Pisidiul, urmat și de vecernia cea mică, μικρὸς ἀπόδειπνος, Γκιουτζούκ ἀπόδειπνος *(Chiuțuk apodipnos).* Traducerea în limba turcéscă este, cum am ȡis, cu litere grecescĭ. (3)

Eŭ posed un exemplar din acéstă carte, edițiunea 3-a de la Lipsca, tipărit după edițiunea întâia din Bucurescĭ, format in-4°, file 1—84. Acéstă edițiune are în frunte portretul Patriarchuluĭ Avramie Abaza. Exemplarul meŭ a fost la 1797 al unuĭ *Dimitrie Vătaf ot șcóla domnéscă Sfeti Gheorghe-Vechiŭ*, cum stă însemnat pe el cu însășĭ mâna sa, și la sfîrșitul exemplaruluĭ meŭ stă legat un caiet

(1) Δαπόντε, Ἱστορικὸς κατάλογος, apud Sathas, *Bibliotheca medii aevi,* III, pag. 109—110.— Papadopulo-Vretos, Ἑλληνικὴ φιλολογία, I, pag. 243; II, pag. 333. — Sathas, Νεοελληνικὴ φιλολογία,, pag. 515—516.

(2) 500.000 leĭ pe acele vremurĭ!

(3) Sathas, *Bibliotheca medii aevi*, III, pag. 99. -- Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, pag. 541, 548, 679, 680, 684.

scris fórte frumos și subscris de numitul Dimitrie, care se vede că erà caligraf distins, sub titlul: *Descoperirea sfinteĭ și dumnedeescĭ Liturghiĭ ce s'aŭ arătat limbelor păgâne, din dumnedeéscă strălucire, la anul de la Christos lét* ΑΘ. — *(1797) Ghenar 30.*

Aicĭ în mănăstirea Sfîntuluĭ Gheorghe-Vechiŭ din Bucurescĭ erà vechia *Școlă domnéscă,* și în acéstă școlă se învĕță din vechime limba slavonéscă, gramatica, filosofia, limba românéscă și limba grecéscă. (1)

In Iașĭ, în Bucurescĭ, la Hotin, eraŭ înființate și școle turcescĭ. Frațiĭ Tunusli ne spun că, la 1735, Constantin Mavrocordat a deschis în Bucurescĭ *școle elinescĭ, italienescĭ, românescĭ* și *turcescĭ.* (2)

Eruditul Alexandru Hasdeŭ, efor al școlelor din Basarabia, dicea către eleviĭ școleĭ ținutuluĭ Hotinuluĭ din Basarabia, *«nobililor fiĭ aĭ țĕriĭ Moldoveĭ»,* cu ocasiunca examenuluĭ public din 25 Iulie 1837: «Când în Europa, unde și unde și fie-cum s'aŭ întețat idea și folosul și neapĕrata trebuință a învĕțăturilor limbelor orientale și când orientalistul învĕțat se socotià de raritate și de om mare, ca un geniŭ, în Moldova, în tîrgul Hotinuluĭ, eraŭ școle fórte bune și întemeiate în limba arăbescă și turcéscă, în carĭ a învĕțat și marele Sobieski, fratele slăvituluĭ Ioan III, Regeluĭ Polonieĭ, și alțĭ tinerĭ cnejĭ și nobilĭ, carĭ veniaŭ despre Nord.» (3)

In biblioteca mănăstiriĭ Socola din Iașĭ se păstréză multe manuscripte, doveditóre de învĕțătura limbeĭ turcescĭ și arăbescĭ în Școla domnéscă din Iașĭ.

Eŭ maĭ posed o carte, tipărită în Bucurescĭ la 1768, grecesce și turcesce cu litere grecescĭ, în dilele luĭ Alexandru Scarlat Ghica Voevod, Domnul Valachieĭ. Titlul acesteĭ cărțĭ, pe care-l reproduc aicĭ în prescurtare, este: *Invĕțătura creștinéscă a legiĭ nóstre ortodoxe:* Διδασκαλία χριστιανική τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως (Ταλήμ μεσιχή

(1) Τουνουσλῆ, Ἱστορία τῆς Βλαχίας, Viena 1806, pag. 82.

(2) *Ibidem*, pag. 294.

(3) Cuvînt către eleviĭ școleĭ ținutuluĭ Hotinuluĭ, rostit la 25 Iulie 1837, în limba rusésca, de Alexandru Hasdeŭ, tradus în limba română de Cavalerul Costache Stamati, Iașĭ 1855, pag. 13, 20.

ὀρθόδοξος Μουσουμὴν Ἰμανημιζῆν), tipărită în Bucurescĭ la 1768, în noua tipografie înființată de Alexandru Scarlat Ghica Voevod.

Pe fața care vine după titlu staŭ armele Valachieĭ și sub ele două epigrame turcescĭ, una rugătóre luĭ Dumnedeŭ ca să ție sub scutul sĕŭ Valachia, iar cea-laltă adresată luĭ Vodă Ghica în lauda sa; apoĭ o epistolă numaĭ turcesce, dar tot cu litere grecescĭ, către creștiniĭ ortodoxĭ din Asia, din partea luĭ Partenie Ieromonachul. La sfîrșitul cărțiĭ vine o tabelă despre sĕrbătorile de peste an; apoĭ o istorisire despre mănăstirea Maiciĭ Domnuluĭ de la muntele Mela, aprópe de Trapesonta, pe care Turciĭ o numesc *Su-Mela*; apoĭ versurĭ iambice către muntele Su-Mela și în sfîrșit o rugăciune către Prea Sfînta Maica luĭ Dumnedeŭ. Tóte aceste în limba grecéscă și în limba turcéscă cu litere grecescĭ. Cartea e in-4⁰ și cuprinde 64 de file.

Ambele aceste cărțĭ, despre carĭ am vorbit maĭ sus, le dăruesc Academieĭ nóstre și i le depun chiar acum.

In legătură cu tipografiile turcescĭ și arăbescĭ din Moldova și din Valachia, este și tipografia georgiană de la Tiflis (Iberia, Georgia, Iviria, Gruzia). Ne aducem aminte că la Tiflis s'a găsit, pe la 1880, de archeologul și naturalistul rus Bakradzé, o veche ***Biblie*** georgiană, care, după acest savant, este ***prima carte tipărită în limba și cu litere georgiane*** și care se păstréză acum în Museul archeologic din Tiflis. Acéstă ***Biblie*** e tipărită de un lucrător tipograf român anume ***Michail Ștefan***, în Tiflis, la 1710. Acesta e de bună sémă unul din eleviĭ luĭ ***Antim Ivirénul***. Pe paginele 6—7 staŭ tipărite ***cu litere georgiane***, dar în limba românéscă, următórele versurĭ:

> «Precum ceĭ străinĭ doresc moșia să-șĭ vadă,
> Când sunt în altă țéră, de nu pot să șadă,
> Și ca ceĭ ce-s pe mare, bătuțĭ de furtună,
> Și rógă pe Dumnedeŭ de liniște bună;
> Așà și *tipografiĭ două cărțĭ sfîrșiră*,
> Laudă neîncetată daŭ și mulțămiră.» (1)

(1) Vedĭ diarele *Timpul* din 23 Iunie 1883 și *Românul* din 25 Iunie 1883.

Acest tipar a fost dăruit Ivirenilor ortodoxĭ și trimis la Tiflis tot de Domnul Valachieĭ Constantin Basarab Brancovanul, cu munca tipografuluĭ sĕŭ *Antim Ivirénul*, precum maĭ înainte tiparnița arăbéscă a fost dăruită, la 1706, și trimisă la Halep. De bună sémă, Antim Ivirénul a trimis la Tiflis și ucenicĭ de aĭ sĕĭ, tipografĭ românĭ, să tipăréscă cărțĭ georgiane, precum maĭ înainte trimisese la Halep; și acum, la 1710, eĭ tipărise, cum dic în epigramă, douĕ cărțĭ, *Biblia* și încă o carte, pe care n'o scim, și se vede că tot urmaŭ înainte cu alte tipăriturĭ, deși nerăbdătorĭ să se întórcă în patria lor, în România, bucuroșĭ că tipărise până atuncĭ (1710) douĕ cărțĭ.

Ivireniĭ aveaŭ *Biblia* tradusă din grecesce în limba lor încă de prin secolul VI-lea. Eĭ se aflaŭ în relațiunĭ de prin secolul X-lea cu sfîntul munte Atos și despre activitatea lor găsim urme în mănăstirea *Iviron*, Ἰβήρων, adecă a Ivirenilor. Inainte de a traduce scripturile și cărțile bisericescĭ ivirescе, eĭ le întrebuințaŭ grecesce și, înainte de 520, în limba siriacă, după pilda Armenilor, vecinilor lor. La 520, Armeniĭ despărțindu-se de biserica ortodoxă, iar Ivireniĭ rĕmâind credincioșĭ, spre a se deosebì de tot de Armenĭ, trimiseră tinerĭ învĕțațĭ în părțile Grecieĭ și aceștia, făcênd studiĭ seriόse, se întórseră în patria lor Gruzia și traduseră în limba lor ivirénă saŭ georgiană cărțile sfinte și Biblia. La mănăstirea *Iviron* de la muntele Atos se păstrézĕ un manuscript cuprindênd *Biblia* tradusă întrégă din grecesce, scris la anul 970 de la Christos, cum se arată la sfîrșitul manuscriptuluĭ. (1)

Traducerile turcesce și arăbesce ale cărților sfinte serviaŭ și pentru Arabiĭ și Turciĭ așezațĭ odinióră în părțile Imperiuluĭ grecesc și convertițĭ la creștinism de prin secolul X-lea. Biserica ortodoxă traducea cărțile bisericescĭ în limba turco-arabă și pentru întrebuințarea celor șése coloniĭ de *Maroniți* saŭ *Mardați* (Μαρονῖται, Μαρδᾶται), așezate de împĕrațiĭ bizantinĭ prin maĭ multe locurĭ în Asia, a

(1) K. Οἰκονόμος, Περὶ τῶν Ο′ ἑρμηνευτῶν, Atena 1849 IV, pag. 846—847 și 1076.—Victor Langlois, *Le mont Athos et ses monastères*, Paris 1867, pag. 16—17, 36—41, 96, 99, 105.

coloniei *Vardarioţilor*, adecă a Turcilor Vardarioţî aşezaţî pe ţĕrmurile rîuluî Axios, pronumit de eî *Vardar*, a celor de pe lacul Ochrida şi a Arabilor deveniţî creştinî din părţile *Halepuluî* saŭ *Verrieî*. Aceste coloniî păstraŭ vechia lor limbă turcéscă saŭ arăbéscă şi slujiaŭ în biserică turcesce, după cărţile sfinte traduse de clerul grec în limba lor şi pe carî, în ḑilele împĕraţilor creştinî, le copiaŭ cu cheltuială mare şi le împărţiaŭ cu miile de exemplare manuscripte, nefiind încă descoperit tiparul. *Vardarioţiî* aveaŭ şi Episcop al lor, care după Διατύπωσις al Impĕratuluî Leon-cel-Inţelept (Leon VI) atîrnà de Metropolitul Tesalieî şi se titluià Ὁ Βαρδαριωτῶν ἤτοι Τούρκων, adecă ***Episcopul Vardarioţilor saŭ al Turcilor***. (1) «L'Eglise grecque, scrie Rambaud, animée de l'esprit le plus libéral, en même temps qu'elle inventait pour les Goths l'alphabet d'Ulphilas et pour les Slaves l'alphabet cyrillique, ***traduisait les livres saints à l'usage des Vardariotes, en dialecte turco-tatar***.» (2)

Dascăliî biserici ortodoxe eraŭ savanţî întru a traduce ***arăbesce***. ***turcesce***, ***persienesce***, ***iviresce*** şi ***ebreesce***. Eî scriaŭ în aceste limbî cu multă eleganţă. Aşà d. e. Patriarchul ecumenic Ghenadie a dat luî Mahomet II, după cererea sa, mărturisirea legiî creştinescî, scrisă grecesce şi tradusă turco-arăbesce de acest mare archipăstor (3) Gheorghe Amiruţţi, din Trapesonta, a tradus pentru cunoscinţa Sultanuluî Mahomet II cărţile sfinte în limba arăbéscă. (4) Acest Gheorghe Amiruţţi, erudit şi poliglot, a fost un mare demnitar la curtea ultimuluî împĕrat al Trapesonteî David Comnen şi în urmă prieten al Sultanuluî Selim II. El este autorul uneî epistole de mare însemnătate către Cardinalul Bisarion, publicată de

---

(1) Κουροπαλάτου περὶ τῶν ὀφφικιάλων τοῦ Παλατίου καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, Lugduniŭ 1588, pag. 26, 71, 73, 114. — Γ. Α. Ῥάλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων, Atena 1855, V, pag. 478. — Νεκταρίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἱεροκοσμικῆς ἱστορίας, Veneţia 1758, pag. 378—379.

(2) Rambaud, *L'Empire Grec au dixième siècle*, Paris 1870, pag. 276 şi 214.

(3) Zygomela, *Historia politica Constantinopoleos*, în Crusii, *Turco-Graecia*, pag. 16.

(4) Emmanuel Malaxus, *Historia Patriarchica Constantinopoleos*, în Crusii, *Turco-Graecia*, pag. 109—120, 132.

Boissonade. (1) Patriarchul ecumenic Maxim II saŭ Manuil, fórte erudit, a tradus arăbesce *Credul* pentru Sultanul Baiazet, care se mirà de eleganța stiluluĭ sĕŭ; și mulțĭ alțiĭ pe lângă ceĭ ce am citat. ***Antim, Episcopul Cesareeĭ-Capadocieĭ*** (1774), care în urmă, la 1778, a fost Patriarch al Ierusalimuluĭ, erà un bărbat fórte erudit, cunoscĕtor al limbelor elină, arabă și persană și al maĭ multor sciințe. El a scris grecesce și arăbesce o ***teologie***, o ***cosmologie, despre Iisus Christos*** și ***contra eresurilor***, ***despre pronia dumnedeéscă, despre predestinațiune, despre cele ṣépte taine ale Bisericiĭ;*** a tradus arăbesce ***Apocalipsul***, ***Epistolele Sfîntuluĭ Apostol Pavel*** și ***Psaltirea,*** pe care le tipărì la Viena și la Lipsca arăbesce (1791 și 1792) și le împărțì ***cu miile de exemplare***, διεσκόρπισεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων, la creștiniĭ din Arabia. Patriarchul Antim erà vestit în tótă Europa pentru erudițiunea sa. Când Englesiĭ se propuneaŭ să traducă și să tipărescă în limba persană Vechiul Testament, eĭ aŭ trimis doĭ învĕțațĭ englesĭ ca să consulte pe Patriarchul Antim despre metoda cum să facă traducerea și, întorcêndu-se în țéra lor, aŭ urmat după povățuirile sale. (2) Dărnicia Românilor a ajutat mult pe Patriarchul Antim al Ierusalimuluĭ, să pótă tipărì tóte aceste traducerĭ arăbescĭ ale sale în miĭ de exemplare.

Scopul pios al acestor tipografiĭ și tipăriturĭ turco-arăbescĭ cu litere turcescĭ, arabe și georgiane, saŭ al acelora cu litere grecescĭ, erà să păstreze literele și legea în părțile Orientuluĭ, unde iataganul ienicerilor secerà limbele; să păstreze legea în acele părțĭ unde nu pătrunsese limba grecéscă, ci se celebrà cultul în limba turco-arabă; să rĕspândéscă și să apere legea creștinéscă.

Româniĭ aŭ dat ajutor darnic și protecțiune puternică și generósă.

---

(1) *Anecdota graeca*, V, pag. 389—401.

(2) Sathas, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Atena 1868, pag. 586 587.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XVIII.

1895 — 1896.

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE, CAROL GÖBL
FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÓMNEI, 16
1897

CUPRINSUL

ROMÂNIĬ BĂNĂŢENĬ

DIN PUNCTUL DE VEDERE AL CONSERVATISMULUI DIALECTAL ŞI TERITORIAL

DE

B. P. HASDEŬ

Membru al Academieĭ Române.

Şedinţa de la 2 Februarie 1896.

PREFAŢA

In anul acesta 1896, Ungurii serbéză jubileul lor de 1000 de anĭ, de când sĕlbatecul Arpad devenise stăpân al Pannonieĭ. Un jubileŭ avem şi noĭ, Românii, tot în anul acesta 1896; un jubileŭ nu de 1000, ci de 1500 de anĭ, şi nu un jubileŭ de victoria sĕlbătecieĭ, ci un jubileŭ de rĕspândirea civilisaţiuniĭ. Sunt acum 1500 de anĭ, la anul 396 după Crist, sântul Nichita, Român din Dacia şi episcop al Dacieĭ, după ce propagase cultura creştină printre Hunĭ, a făcut o călĕtoriă la străbuna Romă, pentru ca pe malurile Tibruluĭ să salute Columna luĭ Traian în numele Dacieĭ. Este un jubileŭ maĭ lung şi maĭ frumos decât jubileul luĭ Arpad. Acestuĭ jubileŭ al Daco-românuluĭ sântul Nichita, civilisatorul Hunilor, un far de lumină în mijlocul barbarieĭ, îĭ închin eŭ lucrarea, pe care o presint acum Academieĭ Române.

2 Februarie 1896.

Din tóte regiunile locuite astă-ḍî de Românî la nord de Dunăre, *Bănatul* și *Oltenia,* cu prelungirea lor cea comună în ţéra *Haţegului,* sunt singurele carî represintă o continuitate neîntreruptă geografico-istorică a neamuluî românesc, — un cuîb de unde se romanizà treptat ţĕrile spre apus, spre crivĕţ și spre resărit, ba indirect și cele de peste Dunăre, cuîbul mereŭ descărcându-șî prisosul, dar remânênd tot-d'a-una plin.

Și nicî nu puteà să fi fost un alt cuîb, întru cât Bănatul și Oltenia aŭ fost cele dintâiŭ porţiunî, pe carî le cuceriseră în Dacia legionariî Romeî și fără menţinerea cărora eî nu puteaŭ stăpânì restul Provincieî Traiane. Ar fi o curată absurditate de a crede cine-va că colonisarea romană a fost maî compactă și maî solidă în Transilvania saŭ pe aîurî, unde ea era maî depărtată de Italia și tot-odată maî apropiată de lumea cea barbară din Orient.

Deșì învecinate, totușî Bănatul și Oltenia nu se confundă întru cât-va decât numaî pe la Orșova și pe la Mehadia, avênd o liniă de demarcaţiune firéscă pré bine determinată prin acel crescet al Carpaţilor, care tocmaî între ele se lasă jos și trece Dunărea, pentru a se unì de dincolo cu Balcaniî. Din acéstă causă expansiunea elementuluî românesc din Bănat se operà maî în specie spre Pannonia, iar a elementuluî românesc din Oltenia tindea maî cu samă spre Nistru

Migraţiunî dela Olt spre Timiș și vice-versa, firesce, s'aŭ întâmplat nu odată, și una din ele bună-óră, în timpiî modernî, a dat nascere în Bănat uneî poporaţiunî oltenescî, așá numiţilor *Bufanî,* carî nicî până astă-ḍî nu s'aŭ confundat cu *Frăţuţiî* saŭ Bănăţeniî propriŭ ḍișî. Tocmaî acésta însă dovedesce că Oltenia și Bănatul, deșì se întăriaŭ din când în când reciproc prin revĕrsarea

prisosuluĭ poporațiuniĭ într'o parte saŭ în cea-laltă, totușĭ îșĭ păstraŭ fie-care câte o individualitate deosebită.

Lăsând acum la o parte Oltenia, despre care se póte vedé maĭ ales în studiul meŭ «Basarabiĭ», să ne oprim cu tot dinadinsul asupra Bănatuluĭ, examinând în privința'ĭ maĭ de aprópe:

I. individualitatea dialectală;

II. individualitatea teritorială.

I. Individualitatea dialectală a *Bănatuluĭ*.

Acéstă cestiune ni se presintă sub două puncturĭ de vedere:

1. elementul lexic;
2. elementul fonetico-morfologic.

Este ciudat că pentru ambele aceste puncturĭ, fruntașiĭ literatureĭ române din Bănat: Iorgovicĭ și Țichindél, fără a vorbi de scriitoriĭ ceĭ nouĭ de acolo, nu ne oferă aprópe nicĭ un material, căcĭ dînșiĭ n'aŭ scris *bănățenesce,* ci în limba literară cea tipică, rĕspândită la toțĭ Româniĭ prin cărțile bisericescĭ. Tot atât de puțin se póte culege din gramatica cea scrisă de Bănățénul Diaconovicĭ-Loga.

1. Elementul lexic.

Intr'o scrisóre din Pesta dela 1 August 1871, publicată atuncĭ în Columna luĭ Traian pag. 117, eŭ diceam între altele:

«Scólele fiind în vacațiune, Biblioteca Universitățiĭ din Pesta «este închisă Mulțumită amabilitățiĭ d-luĭ Dr. Francisc Toldy, pro«fesor, bibliotecar și unul dintre învĕțațiĭ ceĭ maĭ renumițĭ aĭ Un«garieĭ, ea mi-se deschise pentru vre-o treĭ ore. Acest interval, maĭ «mult decât scurt, mĭ-a procurat totușĭ ocasiunea de a face două «descoperirĭ fórte prețióse, maĭ cu samă din punctul de vedere «al linguisticeĭ române. Cea dintâiŭ este un manuscript cu totul «necunoscut, întitulat: Dictionarium Valachico-Latinum...»

Maĭ târdiŭ, pe la 1878, acelașĭ manuscript ademenise în trécĕt băgarea de samă a d-luĭ N. Densușianu, care 'l menționéză în

interesantul seŭ raport despre misiunea sciințifică ce i se încredințase din partea Academieĭ Române, Anale ser. II. t. 2 secț. I. p. 202.

Nicĭ eŭ însă la 1871, nicĭ d. N. Densușianu maĭ în urmă, nu studiarăm manuscriptul în cestiune maĭ de aprópe, ci numaĭ dóră în pripă, ceea-ce ne rătăcise pe amîndoĭ, ast-fel că eŭ îl consideram de proveninţă transilvană și anume de pe la 1700, iar urmașul meŭ îl credea scris la 1742 și cuprindênd «166 pag. + 9 foĭ»; patru asertiunĭ — douĕ ale mele și douĕ ale d-sale — de o potrivă inexacte.

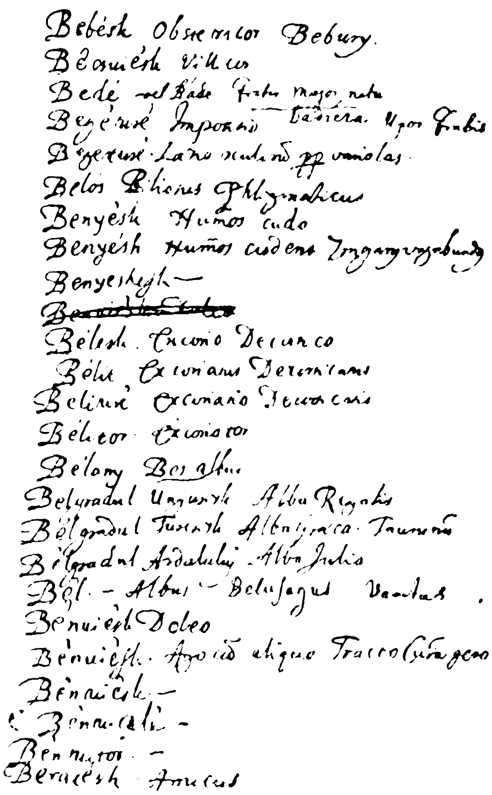
In vara din 1883, eŭ mĕ oprisem în Pesta maĭ multe ḑile pentru a trage o copiă de pe o bună parte a manuscriptuluĭ. De acĭ, întorcêndu-mĕ în țéră, el mi s'a trămis chiar la Bucurescĭ, grațiă extremeĭ amabilitățĭ a capilor Bibliotecei Universitare din Pesta, dd. Dr. Szilágyi și Dr. Szádeczky. In acest mod eŭ am putut să-mĭ întregesc lucrarea și s'o maĭ revĕḑ, avênd originalul de 'naintea ochilor.

Inainte de 1742, Dictionarium Valachico-Latinum formà un volum nelegat de 172 pagine, aruncat unde-va cu ne'ngrijire, așa că ultimele șése foĭ, începênd dela pagina 161, muceḑiseră de umeḑélă. Ajuns în acéstă jalnică stare, manuscriptul a fost dat ca să se lege în pele la un loc cu 92 foĭ de hârtiă albă. Legătorul era atât de nedibacĭu, încât din unele foĭ a tăiat câte un rînd scris, saŭ cel puțin o parte din litere. După ce s'a legat bine-reŭ, posesoriĭ succesivĭ aŭ început a scrie câte ceva pe foile cele albe, dintre carĭ unul: «Itinerarium An. 1742 à 28 9bris ad 16 10bris. Cibinium. Szelendek vel Stolczenburg. Markseg etc.», iar altul: «Connotationes ex Adagiis. Anno Salutis MDCCLXX.» Aceste diverse notițe fiind scrise tóte în urma legăriĭ, rîndurile lor aŭ rĕmas intacte la marginĭ. Faptul este dară că Dictionarium, muced dejà în parte pînă a nu fi trecut prin fórfecile legătoruluĭ, e cu mult anterior anuluĭ 1742.

Inainte de a se da la legat, manuscriptul pare a fi colindat prin diferite mânĭ. Scris de autorul seŭ cu o cernélă rădăciniă, aprópe gălbuiă, și cu o ortografiă propriă, maĭ mult saŭ maĭ puțin raționată, despre care noĭ vom vorbi maĭ la vale, el s'a completat

apoĭ din când în când cu câte un cuvînt scris la margine de alt cine-va, ba chiar de alţĭ doĭ şi treĭ, cu o cernélă generalmente négră saŭ negriciósă, cu ortografia curat ungurécă şi cu o învederată neprecepere a foneticeĭ române. Cel maĭ vechiŭ dintr'aceştĭ adăugĕtorĭ a scris întregile doue pagine 171 — 172 dela fine. Un altul şi-a însemnat numele «Loncsa Josika» pe pag. 20. Maĭ sînt vr'o câte-va adausurĭ cu mâna posesoruluĭ dela 1742, care tot el pe primele patru pagine s'a încercat a da sinonimica ungară a cuvintelor române, de ex.: «Abure. Vapor. (Goz. Parah).»

Iată şi un fac-simile de pe pag. 16:

In acest fac-simile totul e scris de aceĭaşĭ mână şi cu aceĭaşĭ cernélă, afară de:

«Vel Báde. Frater major natu».

«Badícza. Uxor Fratris».

«Belusagul. Vanitas»;

adaosurĭ doveditóre cĕ acela care le făcuse — și este anume adăugĕtorul cel maĭ vechiŭ — nu sciea bine romănesce, după cum o scieaŭ și maĭ puțin ceĭ-lalțĭ adăogĕtorĭ posteriorĭ; pe când autorul primitiv poseda limba română în perfecțiune, adecă dialectul seŭ provincial.

Dacă vom considerà acum că:

1. manuscriptul a fost legat nu maĭ târḑiŭ de anul 1742, probabilmente însă înainte de acel an;

2. pînă a nu fi fost legat, el trecuse prin vr'o doĭ saŭ treĭ stăpânĭ, carĭ îl adauseră pe rînd;

3. înainte de a fi fost adaus în acest mod, el zăcuse un timp óre-care în umeḑélă, unde cât p'aci erà să se strice;

4. în tesă generală, manuscriptele schimbă pe posesoriĭ lor cu mult maĭ încet decât cărțile tipărite;

dacă—ḑic—vom luà în samă tóte acestea, atuncĭ va fi o socotélă fórte cumpĕtată de a pune data dicționaruluĭ în cestiune, așa cum eșise din condeiul primuluĭ autor, cu vr'o cincĭ-ḑecĭ de anĭ înainte de 1742, adecă în a doua jumătate a seculuĭ XVII.

Sub raportul hârtieĭ, primele 172 pagine, adică Dicționarul propriŭ ḑis, se deosebesc cu totul de cele 92 foĭ adaose la legarea cărțiĭ. Aceste din urmă sînt de o hârtiă grósă fără nicĭ un semn de fabrică. Cele dintâiŭ sînt de o hârtiă fină, avĕnd ca semn de fabrică: de o parte, douĕ cheĭ incrucișate; de alta, acele treĭ glónțe și douĕ litere, carĭ aprópe tot așa figuréză în documentele române de pe la începutul secoluluĭ XVII și chiar de pe la capĕtul secoluluĭ XVI, de exemplu în actele dela 1596, 1605 și 1636, reproduse în «Cuvente den bătrâni» t. 1, p. 66, 140 și 229. Acelașĭ semn peste tot, atât glónțele cu literele precum și cheile, ba încă întocmaĭ aceĭașĭ calitate de hârtiă, ne întimpină într'un zapis inedit din 30 Decembre 1680 al Episcopieĭ de Argeș, aflător în Archivul Statuluĭ din Bucurescĭ. Iată-ne dară iarășĭ în a doua jumătate a

seculuï XVII, ca şi pe temeiul celor patru considerante de maï sus. Aci însă, ca şi acolo, rĕmâne deschisă posibilitatea ca manuscriptul să fie maï vechiŭ.

Să se observe, că singurul oraş din Moldova, pe care 'l menţionéză Dictionarium, este Sucéva. Acéstă particularitate, la prima vedere, ar permite a urcà data manuscriptuluï pînă la anul 1600 şi chiar maï sus, căcĭ de atuncĭ încóce Sucéva perde orĭ-ce însemnătate faţă cu Iaşul, noua capitală a Moldoveï. Noï totuşĭ nu punem un mare temeiŭ pe acéstă împregĭurare, de óră-ce autorul putea să fi cunoscut numele Suceveï din fântâne maï vechĭ, în carĭ nu va fi găsit nimic despre Iaşĭ. Nu avem decât a cità un exemplu. Intr'o carte a luï Paul Conrad Balthasar Han, întitulată «Alt und Neu Pannonia» şi tipărită în Nürnberg la 1686 in-4°, se dă următórea enumeraţiune a oraşelor Moldoveï: «Die vornehmsten Märkte «(dann es gibt keine Stadt darinnen) in der Moldau sind Zuccavia «oder Soczova (ein anderer Author nennets Suchana) da sich der «Fürst aufhält, Niemeck, so allein mit dem Schloss Romaniwiwar «unter allen andern mit einer Maur umgeben, Vasluy, Totras, «Barlaw, Varna (?), Orazzonia, Cutinari und Cocina». Pe prima liniă Sucéva ca reşedinţă princiară, apoï despre Iaşĭ — nicăirĭ, şi acésta la 1686! Iată dară că rĕmânem şi aci de o cam dată plusminus în a doua jumătate a seculuï XVII.

Un criteriŭ înteresant în aparinţă, este că autorul cunósce dejà porumbul: «kukurudz», pe care primul seŭ adăugĕtor îl are de asemenea în lista plantelor dela finea manuscriptuluï: «turcicum triticum — kukuriza.» In România porumbul, moldovenesce popuşoiŭ, s'a întrodus cam pe la începutul seculuï XVIII. Maï 'nainte, rolul acesteï cereale jucà la noï meiul, după cum o spune un misionar catolic din Moldova într'o scrisóre din 1670: «totus ille populus pane ex milio vescitur» (ap. Kemény, Ueb. d. Bisthum zu Bakov in Kurz's Magazin t. 2 p. 76). Acésta însă nu forméză o obiecţiune seriósă contra vechimiï manuscriptuluï. In maï tótă Europa, porumbul a fost bine cunoscut încă din secolul XVI, dacă nu în cultura de câmp, cel puţin în grădinăriă (cfr. Hehn, Kultur-

pflanzen, ed. 3, p. 443 –4). Afară de acésta, în manuscript figuréză «kukurudz» fără nicĭ o explicaţiune. Cuvîntul mamaligă nu e de loc. Vorba malaiŭ, «mĕlaj», e tradusă prin «milliaceus panis», adecă pâne de meiŭ, «panis ex milio» după expresiunea misionaruluĭ de maĭ sus. Maĭ pe scurt, ne aflâm tot în secolul XVII.

Dacă nu timpul, încaĭ locul unde s'a scris Dictionarium, iar prin urmare dialectul pe care 'l represintă, se póte precisà cu destulă certitudine; şi iată cum.

Din Moldova, precum am vĕḑut, autorul cunósce numaĭ Sucéva.

Din Ţéra-Românéscă, el indică treĭ localităţĭ, tóte de o însemnătate istorică:

«Argish. Oppidum în Valachia Transalpina».
«Bukureshty. Oppidum Valachiae Transalp».
«Kraiova. Oppidum Transalpinae».

Pe lîngă acestea, o particularitate interesantă:

«Olt. Aluthas fl.»
«Oltan.»

Din Transilvania următórele:

«Bĕlgradul Ardaluluj. Alba Julia».
«Deva. Arx in Transylvania».
«Haczeg. Districtus sub Comitatu Hunyad».
«Koloshvar. Claudiopolis».
«Sibiny. Cibinium».
«Strej. Fluvius Haczagiensis».

Din acest tabel de un-spre-ḑecĭ numĭ, noĭ ne încredinţâm dejà că partea occidentală a Ţĕreĭ-Româneset (Craiova — Olt. — Oltan) şi a Transilvanieĭ (Sibiny.—Deva.—Haczeg.—Strej), adecă partea cea apropiată de Bănat, era maĭ familiară autoruluĭ, căruia Clujul îĭ este cunoscut numaĭ sub forma ungurésca Koloshvar, iar Braşovul şi Făgăraşul de loc.

Dacă trecem acum la Bănat, Dictionarium ne dă următórea nomenclatură:

«Kricsova. Nomen pagi».

«Logosh. Logassium. Oppidum Hung. Infer.»
«Macsovĕ. Pagus în districtu Sebesiensi».
«Marga. Pagus în fine Portae ferreæ».
«Marmure. Porta ferrea. Angustiæ Transylvaniæ ex parte Hungariæ inferioris».
«Strem. Sirmium. Plateæ Caranseb. nomen».
«Teius. Tilietum. Promontorium Caransebesiense».
«Timish. Themisius fl.»
«Timishan. Themisiensis».
«Timishora. Themisvarium. Themisiopolis».

Să maĭ adăogâm:

»Krish. Fluvius Chrysius».
«Krishan. Accola Chrysij».
«Krishenesk. Chrysiensis».

Din tóte acestea resultă nu numaĭ că autorul era Bănăţén, dar încă anume din regiunea Lugoşuluĭ.

In manuscriptul întreg nu sînt nicăirĭ menţionate nisce simple sate saŭ puncturĭ topografice fără vre-o importanţă, afară de cele cincĭ: Criciova, Maciova, Marga, Strem, Teiuş, şi maĭ încă altele treĭ, despre carĭ vom vorbi maĭ la vale, tóte în vecinătatea Lugoşuluĭ, precum nu departe de acolo şi Marmure. Căutând în Hornyánszky (Geograph. Lexikon d. Königreichs Ungarn, Pest, 1858), noĭ vedem că Criciova (Kricsova) este un sat românesc cu vr'o 900 locuitorĭ; Maciova (Macsova) un alt sat românesc cu vr'o 300 locuitorĭ; Marga, ḑisă şi Vama-Margă, iarăşĭ un sat românesc cu vr'o 1200 locuitorĭ; câte-trele în aşa numitul «cerc al Lugoşuluĭ» (Bezirk Lugos), la marginea Haţeguluĭ, de unde vine cunoscinţa maĭ de aprópe cu acéstă singură parte a Transilvanieĭ.

Autorul dară, cu o perfectă siguranţă, este un Bănăţén din Lugoş.

Şi tocmaĭ acésta ne deschide un câmp de cercetărĭ, căcĭ tocmaĭ regiunea Lugoşuluĭ, cuprinḑênd Caransebeşul cu hotarul Haţegan, şi tocmaĭ în a doua jumătate a seculuĭ XVII, între 1640—1700, erà din partea Românilor teatrul uneĭ remarcabile mişcărĭ literare óre-cum omogene, adecă românesce cu litere latine.

Pe acest teatru ne sînt cunoscuţĭ pînă acì treĭ actorĭ: Ştefan

Fogarasi, Mihaiŭ Haliciŭ și Ion Viski, cătră carĭ se maĭ adaugă acum un al patrulea, ba încă cel maĭ prețios.

Despre Fogarasi, a se vedé Cuvente den bătrâni t. 2, pag. 724 — 27. Preut din Lugoș, «Symista Oppidi Lugas», el a publicat la 1647 în Alba-Julia: «Catechismus Latino-Ungarico-Valachicus», 48 foĭ in-8°, unde se scrie românesce cu litere latine, de ex.:

«Cred entrun Dumnedzeu, en Tatel à tot Puternik, roditorul «tseruluj și à poementuluj etc.»

Haliciŭ, din Caransebeș lîngă Lugoș, a publicat în Basel la 1674 un vers în onórea amiculuĭ seŭ dr. Franciscus Papai, retipărit apoĭ în «Succincta Medicorum Hungariæ et Transilvaniæ Biographia», Leipzig, 1774, p. 127 — 8, de unde l'a reprodus într'un mod cu totul greșit rĕposatul Pumnul în «Lepturariŭ românesc» t. 3 pag. 67—8, și pe care noĭ îl dăm aci după o copiă corectă, făcută de d. N. Densușianu:

Kent szenetate, szerund la voi, Romanus Apollo,
La totz, ketz szvente 'n Empereczie sedetz,
De unde kunostince asteptem, si stince: fericse
De Amstelodam, pren chetz szte 'n omenie tipar.
Legse derapte]au dat frumosze csetate Geneva;
Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris!
Prindetz mæne sorory, ku cseszt nou oszpe: 'nainte;
Fratzi, Fretaczi, Nymphele, pasze kurund
Domny buny, Mary Doctory, Daszkeli, 's bunele Domnæ
Cu patse ej fitz, cu payne si szare rugem.

In fine, Ion Viski este o interesantă descoperire a d-luĭ Dr. Silasi în biblioteca Colegiuluĭ Reformat din Cluj, unde d-sa a dat peste un gros manuscript intitulat:

«A luj szvent David kraj si prorokul o szutye si csincs dzecs de soltari, cari au szkrisz cu menile lui Viski János en Boldogfalva 1697».

A se vedé studiul d-luĭ Silasi în revista Transilvania, 1875, No. 12, 13 și 14, unde d-sa constată că Psaltirea luĭ Viski a fost «scrisă «parte în Sântă-Măria (Boldogfalva) lîngă Hațeg, parte în Gioagiul-

«de-jos, în carĭ comune respectivul pare a fi fost predicator re-«format».

Ceea ce a scăpat din vederea d-luĭ Silasi, este că însuşĭ numele scriitoruluĭ în cestiune indică o localitate, probabilimente aceĭa de unde se trăgea el însuşĭ, saŭ cel puţin familia sa. Viski, cu postfixul unguresc adjectival *i*, însemnéză «din Viska». Eĭ bine, peste Carpaţĭ se află treĭ sate românescĭ numite Visca, din carĭ două în ţéra Haţeguluĭ (Windisch, Georg. d. Siebenb. 1790, p. 111—112), iar unul în Bănat lîngă Lugoş (Hornyànszky, op. cit. p. 406). In acest mod, dacă nu prin locul unde trăià, încaĭ prin origine, Ion Viski era Haţegan saŭ Lugoşan, una din două.

D. Silasi crede că Psaltirea din 1697 ar fi o copiă după un original «de pre la mijlocul seculuĭ XVII, de nu şi maĭ de mult». D-sa totuşĭ nu ne dă despre acésta nicĭ o probă decisivă; ş'apoĭ puţin ne importă o distanţă de câţĭ-va anĭ în plus saŭ în minus.

Lîngă Fogarasi, lîngă Halicĭu, lîngă Viski, ca represintând aceĭaşĭ mişcare literară curat lugoşénă dintre 1640—1700, maĭ avem dară acuma pe acela căruĭ i se datoresce Dictionarium Valachico-Latinum şi pe care noĭ îl numim Anonymus Lugoshiensis, pe cât timp nu scim cum îl chiamă. In adevĕr, pe pag. 172 a manuscriptuluĭ el scrisese ce-va în curmeḑiş, de unde se maĭ póte recunósce: «... Iacobus Olass.» Dar óre să fie acésta numele autoruluĭ, ĭar nu cum-va al vre-unuĭ alt personagiŭ? Deşi în apropiere de Lugoş se găsesce un sat românesc numit Ollóság, de unde putea să fi fost acel Olass, totuşĭ noĭ preferim a nu riscà o soluţiune, pe care de o cam dată nimic n'o argumentéză.

Fogarasi, Halicĭu, Viski şi Anonymus Lugoshiensis scriŭ românesce cu litere latine, luând toţĭ de basă ortografia ungurescă, pe care însă eĭ o modifică de o potrivă într'un mod esenţial; de exemplu:

pentru *ă* şi *â* saŭ *î* întrebuinţéză pe *e*, fie simplu, fie scurtat;

pentru *j* întrebuinţéză pretutindenĭ acelaşĭ semn ca pentru *ş*, nefăcénd nicĭ o distincţiune intre ambele sonurĭ, deşi ortografia ungurescă are *zs* pentru al nostru *j*, iar *s* pentru *ş*;

pentru *ea* întrebuințéză pe *a*, iar pentru *oa* pe o.

Ortografia cea maĭ puțin ungurééscă este a Anonimuluĭ, care pe *s* nu'l scrie unguresce prin *sz*, nicĭ pe *ș* unguresce prin *s*, ci pentru cel dintâiŭ pune pe *s*, iar pentru cel-lalt composițiunea *sh*, luată nu dela Englesĭ, ci din grafica unor dialecte slavice meridionale, vedĭ bună óră la Katancsich, De Istro ejusque adcolis, Budae, 1798, p. 283.

De altmintrelea transcripțiunea la toțĭ e destul de confusă, scriindu-se acelașĭ son *k* prin *k* și prin *c*; acelașĭ son *ce*, *ci* prin *cs* și *ts*; acelașĭ son *ț* prin *cz*, *tz*, *c*; acelașĭ son *ge*, *gi* prin *ds* și *gs* etc.

Cea maĭ ungurescă, ba chiar de tot lipsită de simțul foneticeĭ române, este ortografia continuatorilor Anonimuluĭ, carĭ se recunosc dela prima vedere a fi fost Maghiarĭ. Ca specimen maĭ lung, ĭată o urare poporană, transcrisă pe prima din foile cele albe adause la legarea manuscriptuluĭ :

Pentru Mine
Pentru Tine
Pentru Noj
amandoj. Si
Kusztanti la noj.
Pentru Mine
Pentru Tine
Pentru noj aman
doj
Pentru Kásza
Pentru Másza
Pentru drága sapo
nyásza

Vom observà în parentesĭ curiósa coincidință a acestuĭ cântec cu un altul de pe la 1680, citat cu ortografia polonă în «Vita Constantini Cantemirii» (ed. Acad. Rom. p. 43) :

Constantine,
Fudze bine,
Niczi aj Casa,
Niczi masa,
Niczi draga dzupiniasa...

Fogarasi scriea la 1647, Haliciŭ la 1674, Viski la 1697. Pentru Anonymus Lugoshiensis nu se póte fixà o dată precisă. Din tóte consideraţiunile însă de maĭ sus, cată să'l punem maĭ aprópe de Fogarasi decât de Viski, cam pe aceiaşĭ liniă cronologică cu Haliciu, căruĭa el póte să'ĭ fie anterior, dar nicĭ într'un cas nu este maĭ noŭ decât acesta.

Orĭ-cum ar fi, Dictionarium Valachico-Latinum este cel maĭ vechiŭ vocabular al limbeĭ române, adecă traducênd din românesce într'o limbă străină, iar nu vice-versa, după cum traduc, de ex., din slavonesce în românesce acele glosare din secolul XVII, despre carĭ noĭ am vorbit în «Cuvente den bătrâni» t. I. p. 260 etc. Şi ce vocabular! Peste *cincĭ miĭ* de cuvinte.

D. V. A. Urechiă, dintr'o călĕtoriă făcută la Copenhaga, a fost adus însemnarea cum-că în Biblioteca Regală de acolo se află un vechiŭ «Vocabularium Valachicum.» Nu ne aducem aminte, unde anume şi în ce fel de termenĭ a fost publicată acea notiţă. Adresându-ne însă la d. Bruun, eruditul bibliotecar dela Copenhaga, iată ce ne-a respuns într'o epistolă din 22 Octobre 1883: «Certes, j'ai devant moi un petit manuscrit intitulé: Vocabularium «Valachicum, qui sur 17 pages contient un vocabulaire d'environ «170 mots valaques accompagnés d'une traduction latine. Mais ce «manuscript est composé à la dernière moitié du XVIII-e siècle «par un dilettante danois, qui s'est occupé de beaucoup de choses «littéraires et lingustiques; la valeur scientifique en est, sans «doute, nulle». In scurt, manuscriptul dela Copenhaga abia merită de a fi menţionat şi nu merită de a fi descoperit.

Peste doĭ secolĭ după Anonymus Lugoshiensis, noĭ nu găsim decât vr'o 10,000 de cuvinte în marele Lexicon Budan dela 1825, lucrat—după cum se ḑice pe frontispiciŭ—«de maĭ mulţĭ autorĭ în cursul a treĭ-ḑecĭ şi maĭ multor anĭ». Ce colosală muncă presupune dară prima încercare de acéstă natură, făcută de un singur om!

«Dictionarium Valachico-Latinum», aşa cum îl posedâm noĭ, nu este terminat. Dela cea dintâiŭ pagină autorul începe deja a-şĭ

completa opera, adăugênd la margine cuvintele cele uĭtate. Așa în rînd cu «Acĕ. Filum» el pune acolo «Ac», remas fără traducere. Aducem acest singur exemplu, căcĭ acì s'a întămplat ce-va fórte ciudat. Adăugĕtorul cel dela 1742, găsind pe acest «Ac», scrise după el «zérna», eșind ast-fel «A czérna», sinonim unguresc pentru «ață», pe când bĭetul «Ac=Acus» dispare cu totul.

Apoĭ ordinea alfabetică nu e păzită cu stricteță, fiind-că autorul se pregătĭa, firesce, a recopià manuscriptul întreg, după ce odată îșĭ va fi isprăvit lucrarea.

Multe vorbe sînt scrise numaĭ românesce. Se vede că, întimpinând vre-o dificultate de a le traduce bine latinesce, autorul îșĭ reservà acéstă sarcină pentru urmă. In unele casurĭ însă, traducerea lipsesce numaĭ pentru derivatele dintr'un cuvînt tradus deja maĭ sus, ceea ce indică din partea lixicografuluĭ dorința de a merge iute înainte cu adunarea materialuluĭ românesc, fără a se oprì la tréba secundară a găsiriĭ equivalentuluĭ latin. De exemplu: «Ferék. Polio. Ferekĕturĕ.—Ferekĕtor».

Intre cuvintele cele lăsate fără explicațiune vedem:

«Tinkova.—
«Zegusheny.—
«Zorlincze.—»

Câte-trele sînt numirĭ de sate de lîngă Lugoș. După repertoriul luĭ Hornyánszky, Tinkova numĕră astădĭ 750 locuitorĭ, Zegușeniĭ (Zagushen) vr'o 600, Zorlința (Zorlencz-mare și Zorlencz-mik) peste 3000 împărțițĭ în douĕ comune.

Iată dară încă o probă, dacă ar maĭ fi nevoiă după cele date maĭ sus, despre lugoșanismul autoruluĭ.

Si ceea-ce adaugă fórte mult la valórea opereĭ sale, este tocmaĭ că el se ține cu stăruință de dialectul seŭ natal, ca și când n'ar fi cunoscut de loc limba cea tipică de prin cărțile române din seculiĭ XVI și XVII. După cum Psaltirea Șcheiană, popa Grigorie din Măhacĭu și Codicele Voronețian ne-aŭ conservat cu scrupulositate un sub-dialect transilvănén stins fără altă urmă, după cum mitropoli-

tul Dosofteĭu fonografiază sub-dialectul moldovenesc, tot aşa cea maĭ scrupulósă conservare a sub-dialectuluĭ bănăţén se datoresce luĭ Anonymus Lugoshiensis pe prima liniă, de aci pe a doua liniă luĭ Ion Viski, apoĭ întru cât-va luĭ Fogarasi şi luĭ Haliciu.

Judecând din cele cincĭ miĭ şi maĭ bine de cuvinte despre planul autoruluĭ, noĭ nu ne sfiim a afirmà că, dacă lucrarea sa ar fi isprăvită, Româniĭ ar avé de doĭ secolĭ un cap-d'operă lexicografic, nu numaĭ cu vorbe comune şi cu numirĭ topice, dar încă:

cu forme duble, de ex: mikutel şi mitutel, nime şi nimene, prĕnd şi prĕndzesk, kurt şi skurt, tikvă şi tiukĕ, straitzĕ şi traistĕ etc.;

cu expresiunĭ copilărescĭ, de ex.: abushile «infantium incessus «quadrupes», papĕ «panis infantili sermone», placse «nomen lusus cum lapides jaciuntur ad metam» etc.;

cu termenĭ de choreografia poporană, de ex.: Iepuraska «saltus hajdonicus», un fel de danţ hoţesc;

cu interjecţiunĭ ţĕrănescĭ, de ex.: hesh «vox gallinas pellentis», ho «vox continentis pecora», hop «vox saltantis», aos «heus» etc.;

cu o bogată sinonimică, de ex. patru numĭ pentru sórece: sorecse «mus», spurk «mus», somek «mus», hercz «mus»...

Ca specimen, publicâm aci întrégă litera *M*, care se începe cu numĕrul 2390. Am pus cu litere *cursive*, pentru a atrage atenţiunea, cuvintele cele maĭ remarcabile din punctul de vedere dialectologic.

Macsin. Molo.
Macsovĕ. Pagus în districtu Sebesiensi.
Macz. Intestinum.
Madzéré. Pisum.
Maj. Malleus.
Maj. Maius.
[Maj bine, maj ushor. Melius. Levius].
Majkĕ. Mater.
Mak. Papaver.
Makar. Quamvis. Licet.
Makarkare. Quilibet. Quivis.
Makarcsiné. Quicunque. Quivis.
Makarundé. Ubicunque. Quocunque.
Makardeunde. Undecunque.
Makarĕnkĕtro. Quocunque.
Mal. Argillosa terra.
Mamĕ. Mater.
Manĕ. Manna. Ros.
Maré. Mare. Pelagus.
Maré. Magnus, -a.
Marĕ. Pomum.
Mare lukru. Admirantis et spernentis exclamatio.

Martz. Mars. Feria 3-a.
Martzolya.
Marga. Pagus in fine Portae ferreae.
Marva ruskĕ. Malva hortensis.
Marmuré. Marmor.
Marmuré. Porta ferrea. Angustiae Transylvaniae ex parte Hungariæ inferioris.
Margsiné. Margo. Finis.
[Martur. Testis].
[Marturiĕ. Testimonium].
Mas. Mansio.
Masĕ. Mensa.
Maskuré. Sus castratus.
Maskĕ.
Mecsinĕturĕ.
Mĕcsinish.
Mĕcsĕsk. Aenygma propono.
Mĕcsinĕturĕ. Aenygma.
Mĕczĕ. Cattus. Felis.
Mĕczishorĕ.
Mĕczishor. Intestinum parvum.
Mĕdzerijkĕ. Cicer sylvestre.
Mĕdregunĕ. Mandragora.
Mĕgar. Asinus.
Megĕrecz, idem.
Mĕgurĕ.
Megyèlĕu. Convivium natale.
[Mĕhneszk. Evanesco. Abscedo. Torpesco].
Méj. Millium.
Mĕjran. Amaracus. Maiorana.
Mĕjugsĕl. Malleolus.
Mĕjdan.
Mejmukĕ. Simia.
Mĕkrish. Acetosa.
Mĕlaj. Milliaceus panis.
Mĕlkom. Silentium.
Mĕlkomish. In silentio.
Mélcs. Limax.
Melmesiĕ. Malvaticum.
Mĕmukĕ. Simia.
Mĕnĕ. Manus.
Mĕn. Maneo.
Mĕn. Mitto.
Mĕnos.
[Mĕndria. Superbia].
Mĕnestérgurĕ. Mantile. Manutergium.
Mĕnyé Cras.
Mĕnshesk.
Mĕnyék. Diluculo consurgo. Praevenio. Maturo.
Mĕnyĕkĕ. Manica.
Menyiĕ. Ira.
Menyios. Iracundus.
Mĕnunt. Minutus.
Menuntzèl, idem diminutivum.
Menuntedz. Minuo. Comminuo.
Mĕnkĕturĕ. Devoratio... ssio.
Mĕnkĕturĕ. Contentio.
Mĕnĕnk. Comedo.
Mĕnĕnkumĕ. Contendo.
Mĕnushĕ. Chirotheca.
Menzalĕ.
Mĕr. Pomus. Pomum.
Mĕr vĕratek. Pomum aestivale. Praecox.
Mĕr iĕrnaték. Malum serotinum.
Mĕr *bunebrut.* Malum sparuceum.
Mĕr dulcse. Pomum dulce.
Mĕr gushat.
Mĕr kĕnyĕsk.
Mĕr *kodésh.*
Mĕr *kukurbetaricz.*
Mĕr de svĕnt Pietru. Malum præcox.
Mĕr *mushkĕtaricz.* Malum apianum. Muscatellum.

Mĕr flokos. Malum muscosum.
Mĕr nevéstesk.
Mĕr *ordzĕn.*
Mĕr pestricz.
Mĕr *rutilat.* Malum orbiculatum.
Mĕr sĕlcsiu.
Mĕr vĕrgat. Malum variegatum.
Merariu. Anethum.
Méreu. Rectus.
Merejè. Recta.
Merg. Eo. Pergo Progredior.
Merg naintè. Proficio.
Merg napoj. Deficio.
Mĕrg ĕnderĕt. Retrocedo.
Mergeritar. Margarita.
Mergsenaretz. Finitimus.
Mereiesk.
[Merĕcsin. Spina].
Mĕrit. Marito. Nuptui trado.
Mĕritumĕ. Nubo. Maritum duco.
Mĕritatĕ. Nupta.
Mérindĕ. Merenda.
Mĕriè. Magnitudo. Magnificentia.
Mĕros. Superbus.
Mérniczĕ. Metreta.
Mĕroshiĕ. Superbia.
Mĕrosheskumĕ. Superbio.
Mĕrunt. Minutus Vide Menunt.
Mĕrsurĕ. Profectio, Progressus.
Mersurĕ nainte. Profectus.
Mĕrshav. Macer. Macilentus.
Mershavĕ. Macra. Macilenta.
Mersheveskumĕ. Macer fio.
Merturiĕ. Testis. Testimonium.
Merturisesk. Testificor.
Mĕrtzishor. Martius.
Mertzenĕ.
Mertzinos.
Mĕsaj. Mappa.
Mĕsè. Dens molaris.
Mésh. Soccus.
Meshinĕ. Pellis ovina.
Mesercre. Misericordia.
Mesercrnik. Misericors.
Meserniczĕ. Macellum.
Mesercsiu. Lanio.
Mĕskĕ. Dromadarius.
Mesték. Misceo.
Mestekĕturĕ. Mistio.
Mĕsurĕ. Mensura.
Mĕsor. Mensuro.
Méshtér. Magister. Artifex.
Mershtĕrgsindĕ. (?)
Meshteresk. Magistrum ago. Artificium.
Meshtershig. Artificium.
Mĕtaniĕ. Reverentia. Inclinatio.
Metenagĕ. (?)
Metlikĕ. Artemisia tenuifolia.
Mĕtor. Purgo.
Mĕtur, idem.
Mĕturĕ. Scopae.
Mĕturat. Purgatus. Mundatus.
Mĕtrak. Baculus.
Mĕtricsĕ. Matrix.
Mè. Mea.
[Meure. Mora sylvestria]
Mĕzdralĕ.
Mĕzdresk.
Mezgaj. Inficio.
Mezgush.
Micz. Lana agnina.
Miczar.
Micsk. Moveo.
Micskumĕ. Moveor.
Micskĕturĕ. Motus.
Micskony. Pediculus gallinaceus.
Mjáon.
Mjèd. Medum.
Mjedar.

Mjèdz. Medium.
Mjèl. Agnus.
Mjelushel. Agnellus.
Mjerè. Mel.
Mjériu. Caeruleus.
Mjeriè. Caerulea.
Mjèrcury. Mercurius.
Mjéu. Meus.
Miĕ. Mille.
Mik. Parvus.
Mikutèl. Parvulus.
Mikĕ. Parva.
Mikshor. Parvulus.
Mil. Milliare.
Milĕ. Gratia Clementia.
Milos. Clemens. Pius.
Milĕmi. Misereor.
Milostiv. Clemens. Misericors.
Milostiveskumĕ. Misereor.
Milostivnik. Misericors.
Milosté. Gratia. Clementia.
Milkuièskumĕ. Supplico.
Milkuit. Supplex.
Milkuitor. Supplex.
Milkuialĕ.
Miluiĕsk. Misericordiam facio. Misereor.
Miluitor. Elaemosynarius.
Mint. Mentior.
Minte. Mens.
Mintsinos. Mendax.
Mintsunĕ. Mendacium.
Mincsĕ. Pila.
Mirak. Miraculum.
Miraz. Prodigium. Spectaculum.
Mirh. Mirrha.
Mirhuiĕsk. Mirrha ungo.
[Mirosz. Odor.]
[Mirele. Sponsus].
[Mirásza. Sponsa].
Mirumĕ. Miror.
[Misztujesk. Conquiesco].
Misshĕ. Missa. Sacrificium.
Mishesk. Cæcutio.
Mishinĕ.
Misir. Aegyptus.
Miskiĕ. Chalybs.
Mitutel. Parvulus..
Morè. Jus caulium.
Mort. Mortuus.
Mortĕ. Mortua.
Morté. Mors.
Mortĕcsuné. Lues. Morticinum.
[Morticsosz. Mortalis].
Morment. Sepulchrum.
Mormeiĕsk.
Morun. Huso.
Mosh. Avus.
Moshiĕ. Aviticum bonum.
Moshnyag. Vetulus.
Moshĕ. Avia.
Moskul. Moskovia.
Moskovitan. Moskovita.
[Mostele. Reliquiae corporum SS.]
Mosor.
Motĕ.
Motkĕ.
Motzok. Stupidus. Bardus.
Mozomajnĕ. Spectrum. Terriculamentum.
Mozgosesk. Moveo.
Mujĕdz. Mollio.
Mujat. Emollitus.
Muiéré. Mulier. Fœmina.
Muierèsk. Muliebris.
Muierotkĕ. Effeminatus.
Mujerushkĕ. Fœmella.
Mujt. Obliviscor.
Muk. Pituita. Mucus.
Mukos. Pituitosus.

Mucsk. Mordeo.
Mucskĕturĕ. Morsus.
Mucskat. Morsus.
Mucskĕtor. Mordax.
Mukar. Emunctorium.
Mulg. Mulgeo.
Mult, -ĕ. Multus, -a. Multum.
Multzany. Deo Gratias.
Multzeny, idem.
Multziĕ. Multitudo.
Multzime, idem.
Multzenesk. Ago gratias.
Muncsèsk. Laboro. Torqueo.
Munkĕ. Labor.
[Müncz. Hinulus].
Muncsitor. Laborator.
Muncseskumĕ. Torqueor. Conor.
Munté. Mons.
Mur. Morus.
Murĕ. Morum.
Murĕ. Intestinum...
Murar. Molitor.
Murericzĕ.
Murony.
Murg.
Murgseshtè. Advesperascit.
Muritor, e. Mortalis.
Murĕdz. Macero. Acesco.
Murat. Maceratus. Acidus.
Mursĕ. Mulsum recens.
Muskĕ. Musca.
Muskuliczĕ.
Mushkĕtaricz. Muscatellum apianum.
Mushkyu. Muscus.
Mushkyu. Musculus.
Mustaczĕ. Mistax.
Mustĕcsos.
Mut. Mutus.
Mut. Muto.
Mutat. Mutatus. Mutatio.

2. *Elementul fonetico-morfologic.*

Tot ce s'a scris până acum maĭ noŭ, maĭ temeĭnic și maĭ ne'ncurcat asupra foneticeĭ și morfologieĭ sub-dialectuluĭ bănățenesc, se datoréză d-luĭ Enea Hodoș (Poeziĭ poporale, Caransebeș, 1892, p. 3—9), ast-fel că noĭ nu avem decât a reproduce acì literalmente cuvintele acestuĭ june folklorist:

«Graĭul țĕranuluĭ din Bănat, ca și graĭul țĕranuluĭ din alte provincie, asemĕnat cu limba literară, ne înfățișéză maĭ ales abaterĭ fonetice.

«O parte din însușirile acestuĭ graiŭ le găsim în graiul ardelén, saŭ în cel moldovén, ba chiar în cel macedo-român; altele sînt ale sale particulare.

«Insemnăm, din punctul de vedere gramatical, următórele însușirĭ:

«1. Una din cele maĭ distinctive caracteristice a graiuluĭ bănățén este păstrarea luĭ **n** de'naintea luĭ **ĭ**. In Bănat nu se ḑice alt-

fel decât: vinĭe (pentru vie de strugurĭ), călcânĭ, întânĭ, cunĭ, căpătânĭ, gutânĭ; tot așa în câte-va comune se dice fănină pentru făină saŭ făriná. La verbe asemenea este păstrat sunetul n, de ex.: tu rămânĭ, ținĭ (dela a ținé), vinĭ, punĭ, spunĭ, a încunĭà, a descunĭà, am descunĭat etc. Pentru sufixul augmentativ oĭ și óie există numaĭ *onĭ* și *ónĭe* : pietronĭ, pietrónĭe; sufixul *ónĭe* maĭ adese e neaugmentativ: ursónĭe, vulpónĭe, lupónĭe, iepurónĭe; același sufix forméză numĭ proprie feminine derivate din masculine: din Popescu se face Popescónĭe (nevésta luĭ Popescu), Bibescónĭe, Gruescónĭe, etc.

«2. Sunetul **n** urmat de **i** saŭ **e** trece în *nĭ* rostit ca în spaniola, saŭ ca **gn** în unele vorbe din franceza, saŭ ca **ny** în maghiara; dar, deși îl găsim și în limba asta din urmă, totușĭ nu putem să-l considerăm drept influență a limbeĭ maghiare: graiul bănățén a fost maĭ ferit de influența acesteĭ limbĭ decât este graiul din părțile ungurene și unele ardelene. Afară de acésta, în Bănat nu s'a prefăcut nicĭ sunetul **t** saŭ **k** urmat de **e** orĭ **i** în **ty**, nicĭ **d** saŭ **gh** urmat de aceleașĭ în **gy** maghiar, după cum s'aŭ prefăcut la Româniĭ din Ungaria și la uniĭ din Ardél, unde s'aŭ modificat în sens maghiar, ci în Bănat aŭ suferit alte schimbărĭ, carĭ se vor arătà maĭ jos.

«3. Sunetete **b**, **p**, **f**, **v** urmate de **i** (iar **v** urmat de **u** în cuvîntul vulpe) remân nemodificate, ca și în limba literară; și nu aflăm în Bănat nicĭ pe ghine, nicĭ chită (ca în părțile Sibiuluĭ), nicĭ bgyinĭe, și ptyită (ca în părțile ungurene), nicĭ bjinĭe și pcită (ca pe la Năsăud); asemenea nu se dice lupci orĭ luptyi, nicĭ hiŭ, nicĭ jițăl și jin (ca pe la Blaj) orĭ in (ca la Brașov), ci numaĭ biñe, pită, lupĭ, fiŭ, vițel, vin etc. Insă iclén și nu viclén.

«4 S'aŭ schimbat sunetele **t** și **d**, urmate de i saŭ e, în **ce** și **ge** (**dje**), de ex.: frunce (frunte), ce (te), ciner (tiner), verge saŭ verdje (verde), Megia și Megica cu tonul pe i (Media și Medica, numirile ce le dă poporul localităților cu numele oficial Mehàdia și Mehádica). Valeageniĭ, cu numele oficial Valeadeni. In cuvintele deget și dinte sunetul **d** s'a prefăcut în **gh**, și ast-fel se pronunță:

ghejîet și ghince; de altă parte se ḑice dă pentru de (dar și: djă), dân pentru din (dar și: djin). Sunetele **k** și **gh** urmate de e saŭ i remân nemodificate.

«5. Sunetul **ce** se schimbă, ca și în graiul moldovenesc, și ca și în graiul poporuluĭ din comitatul *Zărandului*, într'un sunet apropiat de ș, pe care nu-l putem transcrie exact: dulșîe (dulce), șîe maĭ fașĭ (ce maĭ facĭ) etc.

«6. In comunele Țerova, Ilova, Zlagna, Prisian, Poiana, Visag, după cum îmĭ comunică d. asesor consistorial Ion Ionaș, precum și eleviĭ din partea loculuĭ, în locul sunetuluĭ ș se pronunță pretutindenea s, de ex.: sase (șasă), sapte (șapte), cocosu rosu (cocoșu roșu), sade (șade). Invĕțătoriĭ din amintitele comune, după cum mărturisesc însișĭ, aŭ greutățĭ cu copiiĭ de școlă pînă ce îĭ fac să rostéscă pe ș. Se pare curios că, pe lîngă tóte acestea, cele spuse în punctul precedent (5) aŭ valórea și pentru comunele aicĭ pomenite, adică în loc de **ce** se rostesce acolo un șie.

«7. Sunetul **z** se rostesce maĭ tot-d'a-una ca **dz**, se ḑice nu numaĭ dzăc (ḑic), Dumnedzăŭ, ci și dzamă, dzăhar, dzimbet.

«8. Deosebirea între ge (dj) și **j** consistă într'aceea că ge, **gi** s'ar puté transcrie cu **jie**, **jii**, de ex.: mîerjîe (merge), însă jor (jur).

«9. Diftongul **ea** se aude maĭ mult ca **ĭa** la cuvintele de genul feminin terminate în **e** și articulate: valĭa, vulpĭa, carcĭa (cartea); maĭ adeseorĭ **e** din diftongul **ea** se pierde cu totul și remâne **a** singur: sară, țară, înfrunzască, vorbască, bat (bét), șasă, șapce; la imperfecte: auzam, culejam, vegĭam (vedeam), șegĭam (ședeam) țănĭam (țineam), ș. a. Adjectivul feminin rea se pronunță rè (cu e inchis), pronumele feminin ta asemenea: tè.

«10. Cuvintele terminate în **ea** nearticulate, ca stea, nea, cățea ș. a. se găsesc în vorbirea țĕranuluĭ din Bănat aprópe pretutindinea sub forma auă, de ex.: nĭauă (néuă), stauă, cățauă, nuéuă, măsauă.

«11. In diftongul **oa** se pot deosebì două sunete: un **u** şi un **a**.

«12. Substantivele feminine terminate în **ă** fac pluralul maĭ mult cu **i** decât cu **e**; pluralul dela icoană este iconĭ, articulat: iconĭile; casă, plur. căşĭ, căşile; fată, plur. fĭece, art. fĭecele; mamă, plur. mame, art. mamele, dar şi mamile, maĭ este şi mumânĭ, ca dela tată tătânĭ. In gen. şi dat. sing. primesc numaĭ **i**: a iconĭii, căşii, fecii (fetei), mamii ş. a. Dar şi alt-fel **e** la plural este fórte rar; dela măr pl. este mĭèră; pară, pĭèră; frumos, frumósă, ş. a.

«13. Sufixele orĭ, arĭ şi erĭ sînt întrebuinţate exclusiv pentru or, ar şi er; de ex.: învăţătorĭ (atât la sing. cât şi la plur.), frăgarĭ (sing. şi plur.), mânĭerĭ etc. Uniĭ cărturarĭ pretind că în casurile acestea s'ar audì la singular nu numaĭ **ĭ**, ci şi un **u**. Atâta este sigur, că acest **u** năzuesce să disparǎ şi urma luĭ este dejà cu totul efemeră, întocmaĭ ca şi la cuvintele terminate în consonantă.

«14. Aláturea formelor umblu şi umplu se maĭ întrebuinţéză une-orĭ îmblu şi împlu; însă numaĭ unghĭ şi nu înghĭ.

«15. Pe lîngă rîd şi vînd se dice maĭ des rid şi vind, asemenea rît şi rit. Vind se conjugă aşà: vind, vindz, vinge, vingem, vingeţ, vind; perf.: am vindut ş. c. l. Rid: mĕ rid, ce ridz, să rige, ñe rigem, vĕ rigeţ, să rid; perf.: m'am ris şcl., tot numaĭ cu pronumele reflexiv.

«16. Articolul pentru vorbe de gen masculin a pierdut pe **l**. Se rostesce articulat: omu, porcu, tot natu, socru (nearticulate cele două ultime sînt tot aşà); boŭ articulat bòu (două silabe). Exemple de nume propriĭ art. şi neart.: Gruescu, Pârvănescu, Mănescu, Puĭu ş. a. forméză genitivul şi dativul sing.: *lu* Gruescu, pl Gruescilor, *lu* Mănescu şcl.

«17. Pentru articliĭ al, ai, ale, se folosesce numaĭ forma **a**.

«18. Pronumele reflexiv se întrebuinţéză şi duplicat în perfectul compus: m'am bătutu-mĕ, ci-aĭ sculatu-ce (te-aĭ sculatu-te), s'o în-

bătatu-să, l'am vĕḑutu-l, ñ'-am dusu-ñe (ne-am dusu-ne), v'aţĭ supĕratu-vĕ, s'or dusu-să, şcl.

«19. La verbul a fi însemnăm următórele forme:

«Indic. presinte: io mis, tu iescĭ, iel îĭ, noĭ ñis, voĭ vis, ieĭ îs şi ieĭ iăst, acest din urmă numaĭ ca verb predicativ. Exemple: io mis Bănăţan, noĭ ñis Bănăţenĭ, voĭ vis dân ţară ş. a. Se maĭ ḑice şi: noĭ ñisăm şi voĭ visăţ în unele locurĭ.

«Ind. imperf.: ieram, ieraĭ, ierà, ieram, ieraţ, ierà.

«Ind. perf: fusăĭ, fusăş (silaba ultimă tonică), fu; fusărăm, fusărăţ, fură; se maĭ conjugă şi: fuşăĭ, precum şi fuĭ.

«Ind. perf. compus: am fost, aĭ fost, o fost, am fost, aţ fost, or fost.

«Ind. viitor: oĭ fi, îĭ fi, o fi, om fi, îţ fi, or fi.

«In Meedica, mi se spune, e folosită şi forma întrégă: veĭ fi, viĭ fi, va fi, vom fi, viţ fi, vor fi.

«Conjunctiv perfect: să fiŭ fost, să fiĭ fost, să fiă fost, să fim fost, să fiţ fost, să fiă fost.

«20. Perfectul simplu indicativ dela verbul daŭ: io gegeĭ (dedeĭ, cu accent pe ultima), geges (şi daşĭ), gege (dede, cu acc. pe silaba primă), gegerăm, gegerăţ, gegeră (acc. pe prima silabă).

«Se maĭ conjugă şi aşà: dăgeĭ, dăgeş, dège, dăgerăm, dăgeraţĭ (acc. pretutindene pe è orĭ e), dègeră.

«21. Imperativul are o formă a sa particulară cu sufixele: areţ, âreţ, ereţ, ireţ. Este de observat, că sufixele aicĭ înşirate se pun numaĭ în proposiţiunĭ negative imperative; proposiţiunile afirmative imperative aŭ aceiaşĭ formă ca şi limba literară. Exemple: nu cântareţĭ, nu strigareţĭ, nu bacereţĭ (nu batereţĭ), nu vorbireţĭ, nu urâreţĭ etc. Pretutindenea în Bănat este folosită forma acésta; icĭ colo, sub înrîurirea şcóleĭ, se folosesce astăḑĭ şi forma literară alăturea formeĭ de maĭ sus.

«22. Optativul presinte se conjugă în comunele Vărădia şi Pătaş, după cum mi se comunică de eleviĭ d'acolo, în modul următor:

«io reaş veñì, tu reaĭ veñì, el ar veñì, noĭ ream veñì, voĭ reaţ veñì, ieĭ ar veñì.

«23. Pronumele demonstrative: acesta, acela, acésta, aceea, aŭ numaĭ formele:

Masc. Sing. Nom. și Ac. ăsta, ahăsta; ăla, ahăla.
Masc. Sing. Gen. și Dat. ăstùia; ălùia.
Masc. Plur. Nom. și Ac. ăștea, hăștea, ahăștea, ăla.
Masc. Plur. Gen. și Dat. ăstòra, ahăstòra; ălòra.
Fem. Sing. Nom. și Ac. asta, ahasta; aea, ahaea.
Fem. Sing. Gen. și Dat. ăstèia; ăèia.
Fem. Plur. Nom. și Ac. eștea, heștea, aheștea; elea, ălea.
Fem. Plur. Gen. și Dat. ăstòra, ahăstòra; ălòra....»

Alăturând observaţiunile d-luĭ Enea Hodoş cu indicaţiunile fonetice din Anonymus Lugoshiensis, e lesne de a constatà că numaĭ palatalisarea dentalelor **de** și **te** în **ge** și **ce** este un fenomen posterior, care tocmaĭ de aceea pare a fi datorit înrîuririĭ Serbilor, la carĭ el ne întimpină ca ce-va organic. In cele-lalte privinţe, douĭ secolĭ n'aŭ adus absolut nicĭ o schimbare.

Trăsura cea maĭ caracteristică a consonantismuluĭ bănăţenesc: conservaţiunea luĭ **n** de 'naintea luĭ **ĭ**, distinge în acelașĭ grad dialectul macedo-român, ĭar cu dialectul istriano-român unesce pe Bănăţenĭ o particularitate morfologică fórte interesantă, anume optativul presinte: **reaș**, **reaĭ**, **ream**, **reaţ**, pe care noĭ l'am explicat deja altă dată (Etymol. M. Romaniae t. II, p. 1946) în următorul mod:

«Poporul judecă limba după auḑ, nu după scris. In forme ca fire-**aş**, facere-**aș**, ḑicere-**aș**, alăturĭ cu **aș** fi, **aș** face, **aș** ḑice, urechea desparte silabic: fi-**réş**, face **réș**, ḑice-**réş**. De acì, în loc de **aş** s'a născut în dialectul istriano-român forma **raș**, trecută dela construcţiunea inversă la cea directă. Frasa istriano-română: «n'am punĭava cu ce me **raș** copri, ni stramas pre carle **raș** zacé» (Miklosich, Rumun. Untersuch. I p. 42; cfr. Lautl., Lautgruppen p. 10) se transcrie daco-românesce: «n'am plapumă cu care m'**aș** acoperì, nicĭ

saltea pe care **aş** zace» = «nicĭ saltea pe care zacere-**aş**». Ilustrul Ascoli, care atrăsese cel întâiŭ atențiunea asupra acesteĭ forme istriano-române (Stud. crit. I, 1861, p. 66), îĭ dă o altă explicațiune. El crede că **raş** ar resultà din fusiunea luĭ vré cu **aş**, fusiune ocursă numaĭ la prima persónă singulară, pe când la cele-lalte persóne ar fi numaĭ *vré* cu perderea luĭ **v**. In acest mod condiționalul istriano-român:

raş ave
rai ave
ra ave
ram ave
raț ave
ra ave

ar fi, după Ascoli:

vrere-**aş** ave
vrai ave
vra ave
vram ave etc.

«Eĭ bine, chiar în acéstă ipotesă prima persónă singulară **raş** ar resulta, ca și în explicațiunea nóstră de maĭ sus, din construcțiunea inversă *vre*-**réş**. Noĭ credem însă că nu numaĭ prima persónă singulară, dar și cele-lalte s'aŭ născut din aceiașĭ construcțiune inversă, cu saŭ fără verbul *vrere*, adecă cu orĭ-ce verb, și anume:

raş ave	= ave-**réş**	(=avere-**aş**)
rai ave	= ave-**réi**	(=avere-aĭ)
ra ave	= ave-**rér**	(=avere-ar)
ram ave	= ave-**rém**	(=avere-am)
raț ave	= ave-**réț**	(=avere-ațĭ)
ra ave	= ave-**rér**	(=avere-ar)...»

In studiul «Strat și substrat», noĭ am demonstrat că așà numițiĭ Macedo-românĭ și Istriano-românĭ de astădĭ nu sunt alt ce-va decât Româniĭ ceĭ din Pannonia, pe carĭ în seculiĭ IX—X i-a găsit acolo și i-a gonit peste Dunăre năvălirea Ungurilor. Este aprópe de mintea

omuluĭ că dialectul acelor Românĭ din Pannonia, prin însășĭ posițiunea lor cea geografică, pe care nicĭ un crescet de munte n'o despărțià de șesul Timișuluĭ, trebuia să fi fost identic saŭ aprópe identic cu al Românilor din Bănat. Iată de ce este fórte important de a urmări acele puncturĭ de conservatism dialectal, prin carĭ Bănățeniĭ și numaĭ Bănățeniĭ se maĭ asociază până acuma cu cele douĕ dialecte române trans-danubiane.

Există alte puncturĭ, vocalice, consonantice și chiar morfologice, în carĭ graiul bănățenesc se întâlnesce cu al Moldovenilor, ca și când Moldoveniĭ, în specie ceĭ dela nord, ar fi o veche migrațiune dela Timiș prin țéra Crișuluĭ și prin Maramureș, contopită apoĭ în Moldova de mijloc cu un curent sudic oltenesc, care jucase un rol însemnat în formațiunea Statuluĭ Bărlădén, cu mult înainte de descălecarea Moldoveĭ în secolul XIV. Acéstă cestiune noĭ o vom desbate aiurea.

II. Individualitatea teritorială a *Bănatuluĭ*.

Treĭ cuvinte:

1°. *Troian;*

2°. *Aușonĭu;*

3°. *Filma;*

ne vor ajunge pentru a demonstrà nestrămutata continuitate a naționalitățiĭ române în regiunea dintre Tisa și Cerna.

1°. *Troian.*

Intr'un manuscript paleo-slavic tocmaĭ din secolul XII, reprodus întreg de Srezniewsky (Извѣстія Академіи Наукъ по отдѣленію русскаго языка, t. 10, 1863, p. 551—574), se citesce următorul pasagiŭ mitologic:

...Троıана Хърса Велеса Пероуна. на б҃ы ѡбратиша бѣсомъ злыимъ вѣроваша...	... pe *Troian*, pe Hărs, pe Veles, pe Perun, șĭ-aŭ făcut ḑeĭ, în dracıĭ ceĭ reĭ credeaŭ...

Hărs saŭ Hors, Veles saŭ Volos și Perun sunt divinitățĭ slavice cunoscute, menționate nu o dată în străvechea cronică a luĭ Nestor (cfr. Sacharow, Сказанія русскаго народа, t. 1, 1841, part. 1, p. 11—12). Ce caută însă printre aceștia, ba încă maĭ pe sus de ceĭlalțĭ treĭ, numele luĭ *Troian*, pe care nu-l descrie și nu-l scie nicĭ un mitograf al Slavilor?

Un alt monument paleo-slavic, după un manuscript din secolul XVI (Vostokov, Словарь церковно-славянскаго языка, 1861, t. 2 p. 232), așéḑă pe acelașĭ *Troian*, deși nu la primul loc, între diferite divinitățĭ slavice:

...мнѧше богы многы, Пероуна и Хорса Дыѥ и Троѩна и инїи мнози...	...închipuindu-șĭ mulțĭ ḑeĭ: Perun și Hors, Dîĭu și *Troian*, și alțĭ mulțĭ...

și maĭ adaogă:

...Пероунь въ Єллинѣхъ а Хорсь въ Кѵпрѣ, Троѩнь бѣше црь въ Римѣ...	...Perun la Elenĭ, Hors la Cipru, iar *Troian* fusese împĕrat la Roma..

Aci este dejà de tot învederată identitatea ḑeuluĭ slavic ***Troian*** cu marele împĕrat *Traian*, «Trajanus», întemeietorul Dacieĭ romane.

Să se observe că ambele manuscripte paleo-slavice sunt anume de originea bulgară (Drinow, Заселеніе Балканскаго полуострова, p. 76).

Archeologul rus Kotliarewsky (Матерьялы для археологическаго словаря, p. 13—14, în Древности, t. 1, Moscva, 1865—67) combină aceste texturĭ cu următórele treĭ puncturĭ:

1. Numele luĭ *Troian* figuréză de maĭ multe orĭ în vestita poemă rusă medievală despre Expedițiunea luĭ Igor la Dunăre, dintre carĭ o dată ca «drumul luĭ Troian» (**въ тропѹ Трошню**) și o dată ca «țéra luĭ Troian» (**въ землю Трошню**);

2. Serbiĭ și Bulgariĭ conservă până astăḑĭ în legendele lor poporane memoria unuĭ «împĕrat Troian» (**царь Троіан**);

3. Așà numitul val saŭ șanț «al luĭ Troian», care se începe la noĭ în România și se prelungesce apoĭ departe în Rusia sudică, unde poporul îĭ conservă acelașĭ nume, maĭ existând acolo chiar o tradițiune că fundatorul acesteĭ immense construcțiunĭ ar fi fost un

«Troian împĕrat râmlenesc» (**Троıана цари Єрманланскаго = Римлınскаго**).

Kotliarewsky trage de aci conclusiunea, că ḑeul Troian póte să nu fie în realitate decât divinisarea de către Slaviĭ meridionalĭ a împĕratuluĭ roman Traian.

Dar întrebarea cea fundamentală este:

1. Divinisare să fie óre, când manuscriptul cel din secolul XII pune pe Traian între «draciĭ ceĭ reĭ»?

2. Slaviĭ ceĭ meridionalĭ, aşeḑaţĭ pe peninsula balcanică nu înainte de secolul VI, adecă patru secolĭ după mórtea luĭ Traian, dela cine óre putut'aŭ eĭ să împrumute memoria mareluĭ împĕrat?

Vuk Karadzić (Lex. 750) reproduce următórea legendă sĕrbéscă din Bosnia:

«Craiul Troian în fie-care nópte plecà în Sirmia, unde se iubĭa «cu o nevastă saŭ fată, şi se întorceà de acolo înainte de zorĭ, «căcĭ peste ḑi el se temea a eşi la lumină, ca să nu-l topéscă «sórele. Cum sosĭa la iubita sa, îndată dedea cailor ovĕs, şi apoĭ «petrecea drăgostindu-se, până ce caiĭ isprăviaŭ nutreţul şi până «ce cocoşiĭ începeaŭ a cânta. Intr'o nópte însă, fratele saŭ bărbatul «aceleĭ muierĭ a legat limbile tuturor cocoşilor, ca să nu pótă «cântà, şi a dat cailor nisip în loc de ovĕs. Când dară craiul, sim«ţind vremea de plecare, întrebà dacă aŭ isprăvit caiĭ ovĕsul, sluga «i-a rĕspuns că nu. Maĭ tărḑiŭ, înţelegĕnd cursa în care a căḑut, «craiul a încălecat în pripă ca să fugă spre oraşul seŭ, dar în cale «l'a ajuns sórele. Ca să scape de raḑe, el s'a ascuns sub un stog «de fîn; însă vitele, din nenorocire, aŭ împrăştiat fînul, şi ast-fel «sórele a topit pe Troian.»

Peste Olt, în districtul Romanaţĭ, există la noĭ până astăḑĭ aceeaşĭ tradiţiune. Impĕratul cel topit de raḑele sóreluĭ se numesce acì «Domnul-de rouă», şi poporul asigură că drumul cel roman de pétră, care duce dela Dunăre la Olt prin Caracal, fusese făcut anume de către dînsul, «ca să pótă merge maĭ iute la amanta sa.»

Se scie că rĕposatul Bolintinénu a transformat acéstă tradiţiune olténă intr'o frumósă baladă:

. . . .

Cum se face nópte, dela Istrul mare
Cătră Olt te ducĭ,
Ca să ştergĭ de lacrimĭ, cu o sărutare,
Ochiĭ eĭ ceĭ dulcĭ!
Află că odată sórele pe cale
De te va găsì,
Intr'o rouă dulce cu ḑilele tale
Te va risipi!

. . . .

Tot aşà cunoscutul scriitor rus Weltmann a compus din tradiţiunea serbă o poemă întrégă sub titlul de «Troian şi Anghelita» (Moscva, 1846).

Este interesant—în parentesĭ—că imaginea omuluĭ topit de raḑele sóreluĭ pare a fi o veche metaforă italică, pe care noĭ o găsim la Florus, când ḑice că Celţiĭ, neputênd suferì căldura, par'că sunt topiţĭ de sóre: «quasi sole laxantur». O altă metaforă înrudită tot despre Celţĭ este la anticul poet grec Callimachus, care'ĭ compară cu «fulgĭ de zapadă» (Roget de Belloguet, Ethnogénie gauloise, p. 66).

In ce mod legenda română a putut să străbată în Bosnia, ne-o lămuresc cercetările d-luĭ C. Jireček, carĭ demonstră că acéstă ţéră posedà în vécul de mijloc o numerósă populaţiune curat românéscă, slavisată maĭ în urmă (Die Wlachen in den Denkmälern von Ragusa, Prag, 1879, p. 7—8).

Şi totuşĭ, însuşĭ d. C. Jireček, cu treĭ anĭ înainte (Gesch. d. Bulg. 1876 p. 74—76), tocmaĭ pe numele luĭ Traian la Slaviĭ meridionalĭ întemeià posibilitatea că în epoca cuceririĭ Dacieĭ dînşiĭ vor fi locuit în vecinătate saŭ «póte chiar în ţéră (vielleicht auch im Lande selbst)»!

«Baladele bulgare—ḑice d. C. Jireček—cântă până astăḑĭ pe *tzarul Troian*, stăpân peste nenumĕrate comóre şi la care din 70 de fântâne curge aur strălucit şi argint curat. Sub Balcan este un oraş *Troian* cu o mănăstire. Pe Topolniţa, aprópe de Tatar-Pazargik, este podul luĭ *Troian* (Troianov most), de care nu departe se află

nisce ruine numite de ţĕranĭ *Troianov-grad* şi o trecĕtóre *Troianova-Vrata*...»

Cătră acestea, negreşit, se maĭ adaoge *Troianov-grad* din Serbia.

Numaĭ douĕ lucrurĭ scapă din vedere d-luĭ C. Jireček:

1°. necesitatea prealabilă de a demonstrà într'un mod serios că Serbiĭ şi Bulgariĭ aŭ locuit în Dacia saŭ măcar în vecinătate în epoca împĕratuluĭ Traian;

2°. împrejurarea cea capitală că în legenda serbo-bulgară personagiul luĭ *Troian* este o fiinţă antipatică, duşmană, chiar diabolică, «un drac reŭ» ca în manuscriptul cel din secolul XII, ceea ce nu ne întimpină nicĭ odată la Românĭ.

Să luăm balada cea bulgărèscă, pe care o citéză d. C. Jireček şi care a fost publicată de fraţiĭ Miladinovtzi (**Бѫлгарски народни пѣсни**, 1861 p. 38—41). Dela primul vers ea sună:

Бог да біет кралїа от Троѩна!...
(Dumneḑeŭ să bată pe regele dela Troian!)...

Apoĭ la Serbĭ, după cum o constată însuşĭ d. C. Jireček, *Troian* ne apare ca un monstru cu treĭ capete saŭ cu nisce urechĭ de ţap.

In fine, dela profesorul A. Weselowsky (Записки Акад. Наукъ, Petersburg, t. XXXVII, suplem. No. 3 p. 89) noĭ aflăm că până şi oraşul *Troian* din Bosnia în baladele poporane serbescĭ se numesce «cel afurisit, unde se petrec nelegiuirĭ»:

Дадоше јој проклетог Тројана
Ȣ коме се безаконје ради...

La prima aşeḑare a Serbilor şi a Bulgarilor pe Peninsula Balcanică, dînşiĭ aŭ trebuit să susţină o crâncenă luptă cu vechiul substrat românesc de acolo, şi acea luptă a avut drept efect, între altele, de a preface pe Traian cel «optimus» al Românilor într'un element reŭ pentru Slavĭ, întocmaĭ după cum altă dată lupta între Eranĭ şi între Indienĭ schimbase pe indianul «deva» (ḑeŭ) în eranicul «daiva» (demon). O asemenea înreutăţire a sensuluĭ este o consecinţă firèscă a raportuluĭ internaţional între Slavĭ şi între Ro-

mânĭ, pe când absolut nimic n'ar puté justifica fenomenul contrar al transformăriĭ *Traianuluĭ* celuĭ rĕŭ al Slavilor într'un *Traian* bun la Românĭ.

In cele ḑise maĭ sus, noĭ ne-am ferit de a atinge măcar pe «bădica *Troian*» în colinda «Pluguluĭ» cea publicată de Alexandri:

S'a sculat maĭ an
Bădică *Troian*
Ş'a încălecat
Pe-un cal învĕţat
Cu nume de Graur,
Cu şéua de aur...

Acest *Troian* ni s'ar fi părut o simplă mistificaţiune din partea luĭ Alexandri, dacă nu l'am regăsì în excelenta colecţiune de «Pluguşóre» a d-luĭ G. Ghibănescu, anume într'o colindă din Trotuş (Analele literare, II, 1888, p. 42):

Şi se sculară maĭ an
Bădica *Troian*
Şi'ncălecă pe-un cal negru ca corbul,
Iute ca focul...

Dar în alte treĭ «Pluguşóre» din aceiaşĭ colecţiune *Troian* este înlocuit prin «Machedon împĕrat» saŭ «Alexandru împĕrat», iar într'unul prin «Sfîntul Vasile», ceea ce ne face a crede că şi dînsul nu este adevĕrat poporan, ci numaĭ cărturăresc, datorit popilor saŭ dascălilor de prin sate.

Întru cât am putut urmărì pînă acuma, numele personal *Troian* nu există astăḑĭ nicăirĭ la Românĭ, şi póte că nicĭ n'a existat vre-o dată, de vreme ce nicĭ în documente nouĕ nu ni s'a întâmplat a'l găsì, ceea ce arată că străbuniĭ noştri îl considerau maĭ pre sus de calendarul omenesc, ca şi când ar fi un nume de divinitate, după cum nu se aflà numele personal «Isus», iar numele personal «Cristea» este «Cristofor», nu «Crist». Nicĭ la vechiĭ Romanĭ nimenea nu se chiemà «Jupiter» saŭ «Apollo». Iată de ce fórte rĕŭ fac aceia carĭ bagă pe furiş în colinde pe fantasticul «bădică *Troian*». Dacă numele personal *Troian*, după cum am vĕḑut, circuléză la

Slavĭ, acésta este tocmaĭ pentru că la dînşiĭ nu erà nicĭ un motiv de a-l destinge de cele-lalte numĭ personale.

Pe la anul 1532 un Italian din Padova, Francesco dalla Valle călătorià prin Ţéra-Românéscă. El ne-a lăsat «Una breve narracione», conservată în Biblioteca San-Marco din Veneţia şi reprodusă de Academia Maghiară (Magyar Történelmi tár, t. 3 p. 1—60). Ajungênd la Tîrgovişte, Dalla Valle trase cu aĭ seĭ la mănăstirea Délul, aĭ căruia călugărĭ—ḑice el—«ne fecero molte cortesie, et ne racontorno tutta l'historia della venuta di quelli popoli ad habitar in quel paese, che fu questa che havendo ***Trajano Imperatore*** debellato et aquistato quel paese, lo divise a suoi soldati...» La Românĭ memoria luĭ ***Troian*** nu se învĕţă în şcólă, ci a fost tot-deauna viuă în tradiţiunea poporuluĭ. Şi totuşĭ Cihac (II, 423) nu se sfiesce a susţine că ***Troian*** este la noĭ un «élément slave»! Să observăm că el cunósce acest cuvînt numaĭ cu următórele sensurĭ: «levée de terre, rempart, prairie entourée d'une levée de terre ou d'une haie, grande prairie en général; monceau de neige fait par le vent, avalanche; chemin de St. Jaques, voie lactée.»

Faţă cu forma ***Troian = Traianus***, este metodic de a şĭ pune întrebarea despre causa trecerii luĭ **-ra-** în **-ro-**, şi ar fi legitim chiar de a bănui în acest fonetism o înrîurire slavică, de vreme ce la Slavĭ există un nume personal propriŭ al lor «Troĭan» dela **трой** «treĭ», adecă «triplu» saŭ «al treilea». Este învederat că o asemenea înrîurire slavică posterióră asupra uneĭ vocale n'ar desminţi întru nemic originea primitivă românéscă a cuvîntuluĭ, ci numaĭ şi numaĭ ne-ar duce la următórea conclusiune: din latinul «Traianus» Româniĭ făcuseră «Trăean» şi l'aŭ împrumutat Slavilor; apoĭ pe românul «Trăean», printr'o etimologiă poporană dela **трой**, Slaviĭ îl prefăcură în «*Troĭan*»; în fine, forma cea slavisată «Troĭan» s'a întors maĭ târḑiŭ la Românĭ, înlăturând pe organicul «Trăean». Aşa dară, chiar în acest cas nu erà permis luĭ Cihac de a băgà pe al nostru Troĭan între «éléments slaves». Noĭ credem însă că până şi trecerea luĭ **-ra-** în **-ro-** a fost datorită la noĭ uneĭ etimologie poporane curat românescĭ, saŭ maĭ bine

curat latine, cu totul independinţĭ de slavicul трой. Pe de o parte, împěratul Traian fiind privit de cătră posteritatea cuceritorilor Dacĭeĭ ca străbun al lor; pe de altă parte, dintr'o epocă immemorială, cu mult înainte de Tit-Liviŭ, toţĭ Romaniĭ privind ca străbunĭ aĭ lor pe anticiĭ Troĭanĭ, — în forma cea poporană *Troĭan* se făcuse de cătră Românĭ din capul loculuĭ o fusiune între ceĭ doĭ străbunĭ: *Traianus* şi *Troianus*, astfel că *Troĭan* datéză la noĭ din prima epocă a graiuluĭ românesc, şi dela noĭ l'aŭ primit Slaviĭ, nicĭ-decum vice-versa. Este curios că tocmaĭ Slaviĭ aŭ revenit în urmă la forma «Traĭan» printr'o etimologiă poporană a lor dela трᴀыти «a trăi», după cum ne-o spune însuşĭ d-l C. Jireček (Gesch. d. Bulg. 75): «Der Eigenname Trajan, Diminutiv Trajko, ist unter den Bulgaren allgemein gebräuchlich; der Accent auf der ersten Silbe: Trájan; die populäre Etymologie leitet den Namen von trajam duro, persevero auf, worauf sich auch ein bulgarischer Sittenspruch bezieht.» Pentru Cihac dar ar trebuì să fie un slavism chiar atuncĭ când Româniĭ ar ḑice *Trăean!*

Bunul simţ cel maĭ elementar ar fi de ajuns pentru ca orĭ-cine să véḑă că pe *Troĭan* Slaviĭ l'aŭ luat dela Românĭ şi că nu erà chip să'l fi luat de aĭurĭ decât numaĭ dela Românĭ. Acésta însă ar probà descendinţa Românilor din legionariĭ luĭ Traian şi numaĭ atâta, fără a dovedì tot-o-dată şi continuitatea lor cea teritorială pe ţermul nordic al Dunăriĭ, căcĭ memoria mareluĭ împěrat eĭ puteaŭ s'o ducă cu dînşiĭ în Balcanĭ saŭ în Rodop după teoria luĭ Rösler, ş'apoĭ s'o readucă înapoĭ peste maĭ mulţĭ seculĭ la întórcere în Carpaţĭ. Pentru a demonstrà acéstă continuitate teritorială, să trecem acuma la periodul cel maĭ vechiŭ, necunoscut încă, din istoria cuvîntuluĭ *Troĭan.*

Din cele patru drumurĭ romane, carĭ duceaŭ dela Dunăre spre fundul Dacieĭ, două treceaŭ prin Oltenia, cele-alalte două prin Bănat. Ele aŭ fost făcute chiar în prima epocă a cuceririĭ, şi aŭ trebuit apoĭ vécurĭ peste vécurĭ pînă ce pe alocurea să le distrugă

timpul, căcĭ eraŭ așternute cu pétră, «strata saxea viarum», și încă nu cu un singur rînd de pétră, ci două straturĭ suprapuse, legate la mijloc printr'un puternic ciment. O inscripțiune, găsită la capĕtul sudic al unuia din cele două drumurĭ romane bănățene, ne spune:

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F
NERVA TRAIANVS AVG. GERM
PONTIF. MAXIMVS TRIB. POT. IIII
PATER. PATRIAE COS. IIII
MONTIBVS EXCISIS ANCONIBVS
SVBLATIS VIAM PATEFECIT

(Aschbach, Trajans Donaubrücke p. 4; Hirschfeld, Epigr. Nachlese p. 419, C. I. L. vol. III).

Intru cât descendințiĭ cuceritorilor remâneaŭ pe loc în țéra Timișuluĭ, aceste drumurĭ nu puteaŭ să nu fie identificate în tradițiunea lor cu memoria împĕratuluĭ Traian, o memoriă care, firesce, nu există acolo decât numaĭ pentru dînșiĭ, nu pentru alte némurĭ, venite în aceeașĭ regiune maĭ târḑiŭ.

Unul din cele două drumurĭ trecea din Bănat în Serbia actuală; saŭ, maĭ corect, erà o prelungire făcută de Traian a unuĭ drum roman maĭ vechiŭ de peste Dunăre, cam de pe timpul împĕratuluĭ Tiberiŭ, dar numit de către locuitorĭ cu unul și acelașĭ nume de «drumul luĭ Traĭan».

In secolul VII elementul românesc cel transdanubian începuse a slăbi în ajun de a dispăré apoĭ de tot sub invasiunea Serbilor. Pe de altă parte, drumul cel roman de acolo, maĭ vechiŭ cu vr'o șépte-ḑecĭ de anĭ și executat în condițiunĭ maĭ puțin trainice, se stricase. Ce a urmat de aci?

Pe la anul 600, generalul bizantin Commențiol, aflându-se de dincolo de Dunăre în fața maluluĭ bănățenesc, cercetă cu stăruință printre indigenĭ despre drumul luĭ Traian, «ὁδὸς Τραϊανοῦ», și nimenĭ nu puteà să-ĭ rĕspundă nemic, pînă ce d'abia s'a găsitun

moşnég de 112 anĭ, care 'ĭ-a spus că un asemenea drum existase cu 90 de anĭ înainte.

Acéstă naraţiune din Bizantiniĭ Teofilact şi Teofan, noĭ o dăm acì într'adins după Rösler (Slav. Ansiedlung an d. unteren Donau, p. 36—7), duşmanul cel maĭ înverşunat al continuităţiĭ Românilor în Dacia.

Vrea să ḑică, numele luĭ Traian în unire cu noţiunea unuĭ drum roman de pétră putea să se uite după o trecere de timp, dacă condiţiunile de supravieţuire nu eraŭ favorabile; pentru casul contrariŭ însă, când adecă numele luĭ Traian în unire cu noţiunea unuĭ drum roman de pétră nu se uită, ci persistă viŭ în gura poporuluĭ, se cer neapĕrat douĕ postulate:

a) posteritatea cuceritorilor Dacieĭ să se fi mănţinut pe acelaşĭ teritoriŭ;

b) urmele unuĭ asemenea drum să nu inceteze de a se înfăţişà vĕḑuluĭ aceleĭ posterităţĭ.

Insuşĭ Rösler, dacă ar maĭ trăi, ar fi silit a recunósce acéstă rigurósă logică a faptelor.

Eĭ bine, în secolul trecut, nu maĭ departe, Bănăţeniĭ numĭaŭ încă *troĭan* numaĭ drumurile cele de pétră, precum vedem în Dicţionarul Lugoşén circa 1670, despre care noĭ am vorbit maĭ sus şi unde se cetesce: «*Troĭan*. Via strata», adecă: *troĭan* se numesce un drum de pétră.

Se puteà óre permanenţa unuĭ termen de acéstă natură, dacă Româniĭ dela Timiş n'ar fi stat neclintiţĭ acolo dela Traian şi până astăḑĭ? Să presupunem un moment, după ipotesa luĭ Rössler, cum-că naţionalitatea română s'ar fi format în Macedonia saŭ în Epir, unde ea nu vĕḑuse drum de pétră şi de unde va fi început a se aşeḑà pe malul nordic al Dunăriĭ cu puţin înainte de secolul XII; — să presupunem una ca acésta, şi atuncĭ maĭ încercaţi-vĕ a explicà pe acel «*troĭan*=via strata»!

Rĕposatul Hunfalvy, într'un memoriŭ presintat în 1877 Congresuluĭ Orientaliştilor la Viena, contestà Românilor însăşĭ existinţa cuvîntuluĭ *troian*, pe care dînsul l'a găsit în Lexiconul Budan cu

sensul de şes şi cu greşala de tipar «troĭun». Locuind în Buda-Pesta, bietul Hunfalvy nu-şĭ deduse ostenéla de a consultà în biblioteca Universităţiĭ de acolo vechiul vocabular bănăţén! Şi bine a făcut că nu l'a consultat, căcĭ — pătimaş şi dilettante cum erà Hunfalvy, maĭ mult agitator internaţional decât om de sciinţă—ar fi fost în stare să suprime pe «troian = via strata».

Noĭ am vědut maĭ sus că şi la Olteniĭ din Romanaţĭ drumul cel roman de pétră a rěmas în legătură cu numele luĭ *Troian*, pe care însă, printr'o formă intermediară *Roian*, ca şi când ar derivà dela «rouă», poporul l'a prefăcut acolo în legendarul «Domn-de-rouă».

Dela noţiunea cea fundamentală de «via strata», «drum de pétră», conservată numaĭ la Bănăţenĭ, *troian* lesne a trecut apoĭ la ceĭlalţĭ Românĭ, prin diferite asociaţiunĭ de ideĭ, la noţiunile cunoscute luĭ Cihac, în carĭ tóte predomnesce una din două: saŭ trăsura cea caracteristică de drum: *troian* «voie lactée», saŭ acea de rădicătură d'asupra pămîntuluĭ: *troian* «levée de terre, avalanche», saŭ chiar ambele la un loc: *troian* «retranchement prolongé».

2°. *Auşonĭu*.

Am vědut că ar fi fost o absolută imposibilitate, ca drumurile cele de pétră, făcute în Bănat de împěratul Traian, să fi păstrat până în dilele nóstre la Româniĭ de acolo numele cel stereotip de *troian*, dacă unul şi acelaşĭ element românesc n'ar fi locuit fără întrerumpere între Tisa şi între Cerna în curs de ceĭ opt-spre-dece vécurĭ dela cucerirea Davieĭ.

Prin urmare, pe la începutul secoluluĭ V, Hunniĭ luĭ Attila, alegêndu-şĭ Bănatul drept centrul lor de operaţiune contra Occidentuluĭ, se aşedară tocmaĭ în mijlocul Românilor, carĭ eraŭ atuncĭ singuriĭ autoctonĭ aĭ ţěreĭ.

Negreşit, acésta nu se dovedesce prin poemele germane medievale, carĭ sunt posterióre cu opt saŭ nouě secolĭ şi unde menţiunea Românilor pe lingă Attila este istoricesce interesantă numaĭ dóră întru cât privesce timpul redacţiuniĭ acelor poeme, cel mult timpul cu puţin anterior, adecă secoliĭ XI—XII. De aceea, nicĭ despre ducele

român Ramung saŭ Nannunch din «Nibelungenlied», nicĭ despre «Sigeher von Walachen» din «Klage», nicĭ despre săgetariĭ românĭ din «Biterolf und Dietlieb», eŭ nu voiŭ vorbì aicĭ. Dar nimenea nu póte contestà şi n'a contestat nicĭ-odată, că pentru epoca Hunnilor cea maĭ preţiósă fântână istorică este Bizantinul Priscus, care literalmente împărţise pânea şi sarea cu însuşĭ Attila într'o localitate din actualul Bănat.

Priscus fusese născut în Tracia. El scriea grecesce, dar sciea şi latinesce, limba oficială de pe atuncĭ; ba încă s'ar puté judecà după însuşĭ numele sĕŭ că va fi fost maĭ curând de originea latină. Amic cu consularul Maximin, Priscus l'a însoţit, cam pe la anul 448, într'o ambasadă, pe care împĕratul bizantin Teodosiŭ II a trimis'o la Attila. Itinerarul acesteĭ ambasade a fost: dela Adrianopole la Sofia, apoĭ dela Sofia la Niş; prin urmare, ambasadoriĭ călătoriaŭ cătră Dunăre nu în linia dréptă, ci curmeḑiş spre apus. Tot spre apus aŭ plecat eĭ din Niş, şi s'aŭ mirat mult, ḑice Priscus, când într'un loc cotitura drumuluĭ îĭ făcuse să créḑă că merg spre rĕsărit: «*ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ τόπου ἀνωμαλίας ἐπὶ ἀνατολὰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔβλεπε τῆς ὁδοῦ*» (ed. Niebuhr p. 172). Este fórte important a constatà acéstă direcţiune spre apus, căcĭ ea restórnă cu desăvîrşire teoria acelora carĭ susţin că ambasada a găsit pe Attila unde-va în Moldova saŭ în Ţéra-Românéscă, adecă într'o direcţiune de tot opusă spre rĕsărit dela Niş. Textul luĭ Priscus este în acéstă privinţă de o claritate perfectă.

Păşind dar cătră Dunăre într'o direcţiune sistematică spre apus dela Adrianopole prin Sofia şi prin Niş, ambasada trebuià să ajungă cam în regiunea Singidunuluĭ, nu departe de Bielgradul de astăḑĭ. Despre rîurile, pe carĭ le întîmpinase în calea dela Adrianopole până la Dunăre, Priscus nu vorbesce nimic; după ce ajunge însă pe malul nordic al Dunăriĭ, el ne spune că, până a sosì de acolo la reşedinţa luĭ Attila, ambasada a trebuit să tréćă maĭ multe ape navigabile, dintre carĭ cele maĭ marĭ sunt: «*ὅτε Δρήκων λεγόμενος καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας*», pasagiŭ pe care Klassen îl traduce prin: «Drecon dictus, et Tigas, et Tiphisas» (ed. Niebuhr p. 183).

Profesorul Gooss (Geogr. u. Gesch. d. Tr. Daciens 1874, p. 22), cunoscênd numaĭ traducerea latină, bănuesce că «Tigas» și «Drecon» sunt două numĭ ale Tiseĭ: «Drecon dictus et Tigas», adecă: «rîul Drecon numit și Tigas». După acéstă ingeniósă ipotesă, în textul grecesc ar fi a se citì: «ὅτε Δρήκων λεγόμενος καὶ Τίγας» în loc de «καὶ ὁ Τίγας». In adevĕr, «καὶ ὁ Τιφήσας», care urméză immediat, ar fi putut să facă pe copist să adaoge un «ὁ» și dinaintea luĭ «Τίγας». Orĭ-cum însă, adaosul ar fi fórte vechiŭ, de óră-ce, un secol maĭ târḑiŭ, dejà Iornande vĕḑuse în textul luĭ Priscus treĭ rîurĭ: «Tisiam, Tibisiamque et Driccam», resturnând numaĭ ordinea numilor. Noĭ preferim dar a lăsà pasagiul întocmaĭ cum este, fără a suprime pe un «ὁ», și atuncĭ Tigas, pus la mijloc între Drecon și între Tiphesas, nu póte să fie alt-ceva decât Bega, un rîŭ bănățenesc intermediar între Tisa și între Timiș și care în unele locurĭ e navigabil chiar pentru vapóre. Cum-că din cele treĭ rîurĭ cel maĭ important erà Drecon, dovadă este că Priscus îl maĭ menționéză o dată, numindu-l «Drencon» (ed. Nieb. p. 213). Cu alte cuvinte, ambasada bizantină a trecut succesiv prin rîurile Tisa, Bega și Timiș, înainte de a sosì la reședința luĭ Attila.

Itinerariul a pășit dară de astă-dată dela apus spre rĕsărit.

Acì se nasce întrebarea: punctul obiectiv al călătorieĭ fiind o parte centrală a Bănatuluĭ, de ce óre ambasada să fi mers până la Dunăre într'o direcțiune occidentală fórte lungă, în loc de a scurtà calea apucând dela Sofia într'o liniă aprópe dréptă, fără a trece prin Niș? La acéstă întrebare rĕspunde însușĭ Priscus. Pentru a găsì pe Attila, ambasada trebuia să-l caute acolo unde erà prevenită că 'l va găsì, și în adevĕr l'a și găsit spre apus de Tisa, de unde el se pregătia a năvălì asupra provincielor bizantine (ed. Nieb. p. 173). Sosind ambasada și presintându-se luĭ Attila, a primit dela dînsul porunca de a merge la reședința luĭ și de a-l așteptà acolo Ast-fel se explică ambele direcțiunĭ ale călĕtorieĭ, cea occidentală rans-danubiană și cea orientală cis-danubiană.

Să se observe în relațiunea luĭ Priscus următórele două puncturĭ:

a) după trecerea Dunăriĭ, ambasada a înaintat dintâĭ puțin spre

nord, depărtându-se de ţermul danubian, de care nu s'a maĭ apropiat: «ἐπὶ τὰ ἀρκτικώτερα τῆς χώρας» (ed Nieb. p. 182);

b) după un timp nu îndelungat, s'a schimbat direcţiunea :«ἑτέραν ὁδὸν ἐτράπημεν» (ib. p. 182—3).

Óre ce sens póte avé aci schimbarea direcţiuniĭ? ș'apoĭ o schimbare impusă anume de către conducĕtoriĭ Hunnĭ, carĭ însoţiaŭ ambasada pînă la reşedinţa luĭ Attila: «τῶν ξεναγούντων ἡμᾶς Σκυθῶν τοῦτο ποιεῖν παρακελευσαμένων». Spre nord ambasadoriĭ nu puteaŭ înaintà, căcĭ n'ar fi fost schimbarea direcţiuniĭ; spre sud şi maĭ puţin, căcĭ s'ar fi întors la Dunăre; dar nicĭ spre apus dînşiĭ nu puteaŭ să apuce, căcĭ acolo, în Ungaria sudică până la Buda-Pesta şi maĭ departe, n'ar fi dat peste marĭ rîurĭ navigabile. Prin urmare, singura schimbare posibilă a direcţiuniĭ era acea spre rĕsărit, trecênd apoĭ Tisa, Bega şi Timişul, pentru a se înfunda în actualul Bănat.

Este curios că o comunicaţiune epistolară fórte descusută din partea istoriculuĭ unguresc Szabó a putut să amăgéscă pe Amédée Thierry (Hist. d'Attila, 1864, t. 1, p. 89, 428) de a scrie următórele: «On a beaucoup discuté sur le lieu exact où cette résidence était située; les uns ont cru reconnaître Tokaï, d'autres la ville actuelle de Bude, d'autres encore des localités diverses; mais tous s'accordent à décider que ce lieu se trouvait dans le pays qui est aujourd'hui la Hongrie. ***Le récit de Priscus ne laisse d'ailleurs aucun doute sur ce point***».

Naraţiunea luĭ Priscus, vom ḑice şi noĭ, nu lasă nicĭ o îndoială că ambasada bizantină a călĕtorit nu prin Ungaria, ci prin Bănat, înaintând pe un întins şes: «ἐν πεδίῳ κειμένῃν» (ed. Nieb. p. 183), unde se înpedecà numaĭ dóră de bălţĭ: «τοὺς λιμνάζοντας τόπους» (ib.) şi unde, deşi eraŭ destule rîuleţe, totuşĭ lipsiaŭ pétră şi lemn de construcţiune, carĭ trebuiaŭ aduse de aiurea: «οὐδὲ γὰρ λίθος, οὐ δένδρον παρὰ τοῖς ἐκεῖνο τὸ μέρος οἰκοῦσι βαρβάροις ἐστὶν, ἀλλὰ ἐπεισάκτῳ τῇ ὕλῃ κέχρηνται ταύτῃ» (ibid. p. 188).

După acéstă descripţiune este învederat că reşedinţa luĭ Attila nu erà în regiunea cea stâncósă şi pădurósă a Mehadieĭ, a Lugo-

şuluĭ, a Carensabeşuluĭ, ci în partea cea óblă şi băltósă a Bănatuluĭ, aceĭa pe care Griselini (Gesch. d. temesw. B. II) o numĭa «Flachland» saŭ «platte Land». Dar unde anume?

Priscus ne spune (ed Nieb. p. 185) că pe drum, oprindu-se într'un sat, Bizantiniĭ aŭ dat acolo peste comitele Romulus şi alţĭ ambasadorĭ carĭ veniaŭ la Attila din Roma, şi apoĭ împreună aŭ urmat calea înainte. Pentru a înţelege acéstă întâlnire, cată să admitem că ambasada cea romană venise pe teritoriul bizantin până la un oraş trans-danubian aşeḑat chiar în faţa Bănatuluĭ, cel maĭ apropiat de reşedinţa luĭ Attila, ast-fel ca să călĕtoréscă maĭ puţin pe pămîntul barbar, unde puteaŭ s'o întimpine neplăcerĭ saŭ pericole. Plecând dară dela Dunăre spre nord, erà lucru firesc ca Romaniĭ să întâlnéscă pe Bizantinĭ, carĭ venĭaŭ din apus spre rĕsărit, ceea ce s'a şi întâmplat, după naraţiunea luĭ Priscus, nu departe de reşedinţa luĭ Attila. Dacă noĭ am puté sci oraşul cel trans-danubian prin care trecuse ambasada cea romană, am avé o indicaţiune despre acea parte a Bănatuluĭ unde erà atuncĭ centrul puteriĭ Hunnilor, căcĭ am căpĕtà curat geometricesce punctul de intersecţiune al ambelor ambasade.

Priscus (ed. Nieb. p. 147) ne spune că Attila pretindea a avé dreptur̆ asupra ţermuluĭ sudic al Dunăriĭ dela Pannonia spre rĕsărit până la oraşul Novae: *«κατὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ Ἴστρου ἀπὸ τῆς Παιόνων ἄχρι Νοβῶν τῶν Θρᾳκίων.»* Oraşul Novae se afla tocmaĭ în faţa drumuluĭ bănăţén celuĭ de pétră, despre care noĭ am vĕḑut maĭ sus că, cu doĭ secolĭ înainte, îl căutase generalul bizantin Commenţiol. Pentru ca să ţină atât de mult la Novae, luĭ Attila acest punct îĭ erà de o deosebită importanţă strategică. În adevĕr el corespunde pe malul opus nordic al Dunăriĭ tocmaĭ cu partea cea maĭ óblă şi băltósă a Bănatuluĭ, ast-fel că de acì, aprópe într'o liniă dréptă, noĭ înaintâm spre nord cătră lacul Alibunar. Dacă ambasada romană va fi trecut Dunărea la Novae, după cum este fórte probabil, atuncĭ întâlnirea eĭ cu cea bizantină se va fi întâmplat unde-va nu departe de acest lac, de unde amîndouĕ împreună vor fi păşit înainte până la un punct óre-care apropiat de acolo.

Maĭ este o altă posibilitate, întemeiată de asemenea pe textul luĭ Priscus şi care în fond duce la acelaşĭ resultat. Vorbind despre o ambasadă bizantină anterióră, în fruntea căriĭa era Plinthas, Priscus ne spune că mersese până la Dunăre la oraşul Margus, unde o aşteptaŭ Hunniĭ ceĭ *regalĭ* : «οἱ βασίλειοι Σκύθαι» (ed. Nieb. p. 167), adecă tribul din care era însuşĭ Attila. Este de credut că «Hunniĭ ceĭ regalĭ» îşĭ aleseră un loc de întâlnire nu departe de însăşĭ reşedinţa cea regală. Vechiul Margus este Semendria de astădĭ, nu cu mult maĭ spre apus de Novae. Trecênd Dunărea la Margus, ambasada cea romană, pentru ca să se pótă întâlni cu ambasadoriĭ bizantinĭ, trebuià să apuce tot în direcţiunea laculuĭ Alibunar, întocmaĭ ca şi 'n casul precedinte al treceriĭ prin Novae.

In fine, maĭ este o a treĭa posibilitate. Intre Margus şi între Novae erà aşedat cam la mijloc, în posiţiunea actualuluĭ Kostolatz, oraşul Viminacium, un centru comercial şi politic însemnat, despre care Priscus vorbesce în două locurĭ (ed. Nieb. p. 140. 190). Dacă ambasada cea romană a trecut Dunărea prin Viminacium, ea trebuià iarăşĭ să înainteze tot spre lacul Alibunar.

Decĭ, în câte-trele ipotesele, de o potrivă posibile şi singurele posibile, reşedinţa luĭ Attila, ce-va spre rĕsărit de punctul întâlniriĭ ambelor ambasade, nu putea să fi fost aiurea decât unde-va în împregĭurimile oră̆şeluluĭ Vărşeţ de astădĭ.

In privinţa acestuĭ orăşel este de observat ce-va de o valóre capitală în cestiunea care ne preocupă. Felix Milleker, care a studiat Vărşeţul într'un mod monografic, ne spune următórele despre muntele cel cu ruine de acolo, numit românesce «Cula», adecă «turn», iar nemţesce «Schlossberg» : «Acest munte—dice Milleker «—oferă o vedere predomnitóre nu numaĭ asupra văiĭ dela Bise«rica-albă şi Oraviţa, dar încă spre occident şi spre sud până la «Dunăre şi până la Tisa. Este o posiţiune, de unde se póte ve«dé întregul Bănat» (Werschetzer Gegend, Werschetz 1885 p. 25: «Dieser bot eine dominirende Uebersicht nicht nur in das Ung. Weisskirchner-Oraviczaer Thal, sondern auch gegen Westen und Süden bis an die Donau und Theiss hin. Es ist diss ein Punkt,

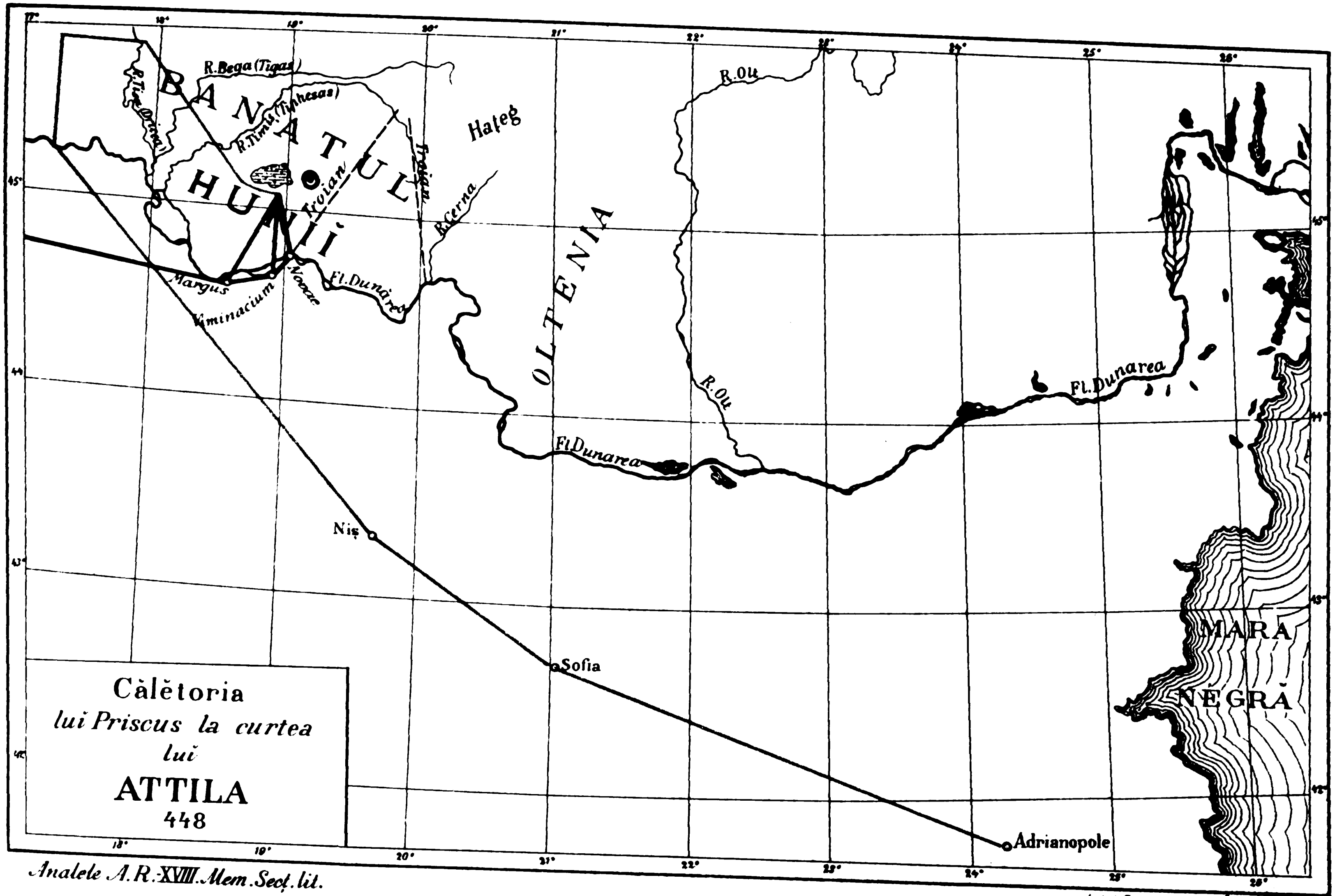
von dem man die ganze banater Gegend übersehen kann»). Noĭ întrebăm dacă Attila, barbar, dar mare general, putea să'şĭ alégă o altă reşedinţă maĭ nimerită sub raportul strategic? o reşedinţă însă, unde astăḑĭ, ca şi 'n ḑilele luĭ Priscus, pétră şi lemn de construcţiune lipsesc. Este de regretat că colonelul Iannescu a scăpat din vedere caracterul cel strategic al Vărşeţuluĭ în excelenta sa lucrare despre «geografia militară a Bănatuluĭ».

Pe alăturata chartă noĭ indicăm cu linia roşiă călětoria ambasadeĭ bizantine, iar cu linia albastră pe a celeĭ-lalte, însemnând prin liniuţe negre cele doue căĭ romane bănăţene. Reşedinţa luĭ Attila, spre resărit de lacul Alibunar, este representată pe chartă printr'un cerc concentric roşu-albastru. Acea reşedinţă nu erà tocmaĭ un oraş, ci un fórte mare sat: «*μέγιστη κώμη*» (ed. Nieb. p. 187), «vicus ad instar civitatis amplissimae» (Iorn. XXXIV ed. Holder).

Este sigur dară, absolut sigur, că reşedinţa luĭ Attila se aflà nu departe de Vărşeţ, în apropiare de drumul cel de pétră care se începea în dreptul oraşuluĭ trans-danubian Novae, şi pe unde elementul românesc, după cum am věḑut dejà, de vreme ce n'a încetat de a locuì din epoca luĭ Traian, a trăit firesce şi sub dominaţiunea Hunnilor.

In adevěr, Priscus a întâlnit pe Românĭ petrecênd fórte bine în gĭurul grózniculuĭ Attila.

Lăsăm acì cu totul la o parte ceea ce spusese în acéstă privinţă Ungurul Otrokocsi, după care s'a luat apoĭ bătrânul Petru Maior (Inceputul Românilor, ed. 1812 p. 64 sqq). E puţin metodic însuşĭ Laurian (Magaz. istor. V. 208), care nu ĭea ostenéla de a citi pe Priscus în textul grecesc, mulţumindu-se cu o traducţiune latină, nu pretutindenea exactă. Orĭ-ce problemă istorică controversată trebue supusă uneĭ minuţióse analise, din care să resulte dela sineşĭ demonstraţiunea. Aşà am procedat noĭ maĭ sus pentru a găsi reşedinţa luĭ Attila; aşà vom procede şi acuma pentru a constată ceea ce înţelege Priscus prin «*ἡ Αὐσονίων φωνή*» saŭ «*ἡ Αὐσονίων γλῶττα*».

Călĕtoria
lui Priscus la curtea
luĭ
ATTILA
448

Analele A.R. XVIII. Mem. Secț. lit.

Inst. de Arte Grafice CAROL GÖBL, București.

La Priscus nu există nicăirea *Latin*, după cum credeà Laurian, ci se află numaĭ *Roman*. El numesce «*Ῥωμαῖοι*» pe locuitoriĭ ambelor imperie, aĭ celuĭ oriental ca şi aĭ celuĭ occidental, anume cu sensul politic de «cetăţenĭ romanĭ», «cives romani»; când este vorba însă de naţionalitate, atuncĭ pe Grecĭ iĭ numesce *Elenĭ* în oposiţiune cu adevĕraţiĭ *Romanĭ*: «*Ἕλληνές τε καὶ Ῥωμαῖοι*» (ed. Nieb. p. 203); ba întrebuinţéză şi numele «*Γραικός*» (ib. p. 190).

Pintre supuşiĭ luĭ Attila, nimenea nu sciea *lătinesce*, adecă limba în care vorbiaŭ şi scrieaŭ «Romaniĭ ceĭ occidentalĭ»: «*οἱ ἑσπέριοι Ῥωμαῖοι*» saŭ «Italieniĭ»: «*Ἰταλιῶται*», «*Ἰταλοί*». De aceea Priscus ne spune nu o dată că pentru corespundinţa cu Occidentul Attila trebuia într'adins să-şĭ procure secretarĭ de acolo: «*πρὸς Κωνστάντιον, ὃν Ἰταλιώτην ὄντα ὑπογραφέα Ἀττήλᾳ, ἀπεστάλκει Ἀέτιος ὁ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων στρατηγὸς*» (ed. Nieb. p. 176, 185, 208).

Până a ajunge şi a se opri la reşedinţa luĭ Attila, Priscus nu ne vorbesce nimic nicăirĭ despre *Ausonĭ*. Aice însă acest nume ne întimpină de o dată de treĭ orĭ, în condiţiunile cele maĭ caracteristice.

Primul pasagiŭ (ed. Nieb. p. 190) sună:

. . . *προσελθών τις, ὃν βάρβαρον ἐκ τῆς Σκυθικῆς ᾠήθην εἶναι στολῆς, Ἑλληνικῇ ἀσπάζεταί με φωνῇ, χαῖρε προσειπών, ὥστε με θαυμάζειν, ὅτι γε δὴ ἑλληνίζει Σκύθης ἀνήρ. ξύγκλυδες γὰρ ὄντες πρὸς τῇ σφετέρᾳ βαρβάρῳ γλώσσῃ ζηλοῦσιν ἢ τὴν Οὔννων ἢ τὴν Γότθων, ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων, ὅσοις αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιμιξία. καὶ οὐ ῥᾳδίως τις σφῶν ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπήγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρᾳκίας καὶ Ἰλλυρίδος παραλίου...*

. . . apropiându-se cine-va, pe care după haĭna luĭ cea scitică eŭ îl luam drept barbar, m'a salutat în limba elenă, ḑicêndu'mĭ: *χαῖρε*, aşa că eŭ, firesce, m'am mirat că unul dintre Sciţĭ vorbesce elenesce, căcĭ, amestecătură de némurĭ, eĭ se mulţumesc cu propria limbă *barbară* a fie-căruĭa, fie acea a Hunnilor, fie acea a Goţilor, ba fie acea a *Ausonilor*, aceĭa carĭ sunt maĭ amestecaţĭ cu Romaniĭ, şi nu uşor le vine lor a vorbi elenesce, afară numaĭ dóră de ceĭ robiţĭ din Tracia saŭ de pe cóstele Ilirieĭ.

Acì Priscus ne spune fórte neted că *Ausoniĭ*, carĭ sub dominațiunea luĭ Attila locuĭaŭ în Bănat alăturea cu Hunniĭ și cu Goțiĭ, avênd o limbă a lor propriă, eraŭ și eĭ *barbarĭ* ca șĭ ceĭ-lalțĭ, dar amestecațĭ cu Romaniĭ, ceea ce'ĭ deosebìà de Goțĭ și de Hunnĭ.

In pasagiul al doilea (ed. Nieb. p. 206) la prândul luĭ Attila ne apare un ghiduș saŭ măscăricĭu numit Zercon, care făcea pe toțĭ să rîdă, împletecind talmeș-balmeș la un loc vorbe luate din cele treĭ limbĭ ale țeriĭ, anume limba *Ausonilor*, a Hunnilor și a Goților: *«τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἴδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παῤ αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι· τῇ γὰρ Αὐσονίων τὴν τῶν Οὔννων καὶ τὴν τῶν Γότθων παραμιγνὺς γλῶτταν πάντας διέχεεν. . .»*

In fine, în al treilea pasagiŭ Priscus ne spune că, la acelașĭ prând, un *barbar,* care ședea la mésă lângă dânsul și care cunoscea limba *Ausonilor*: *«συνιεὶς τῆς Αὐσονίων φωνῆς»*, ĭ-a vorbit în acéstă limbă, și Priscus l'a și înțeles, — ceea ce nu se putea întâmplà dacă *Ausoniĭ* n'ar fi avut un graiŭ fórte apropiat de limba latină cea vorbită de pe atuncĭ.

Ce e dreptul, chiar astădĭ, după patru-spre-decĭ secolĭ, puțină lătinéscă ar trebui luĭ Priscus ca să pótă înțelege cântecul poporan adus de Bănățénul Murgu (Wiederlegung, Ofen 1830 p. 53):

De pe munte 'n vale vin,	De monte in vallem venio,
In vale vin la rîul lin,	In vallem venio ad rivum lenem,
Setea lungă să mĭ-o stîng	Sitim longam exstinguam,
Care n'o puteam s'o frâng;	Qualem non poteram frangere;
Vadul nu era în cale,	Vadum non erat in calle,
Ci în laturĭ maĭ în vale...	Sed ad latus magis in valle...

Cu atât maĭ vîrtos dialectul daco-latin cată să fi fost de tot inteligibil în secolul V, când dicționarul seŭ consistà aprópe exclusiv din elemente latine și pré puține dacice.

Fațā cu cele treĭ pasage de maĭ sus, și maĭ ales cu pasagiul al treilea, indicele la edițiunea cea Niebuhriană a luĭ Priscus, p.

615, comentéză fórte bine pe «Ausonica lingua» prin «Romana rustica».

Orĭ-cum s'ar cetì şi orĭ-cum s'ar interpretà textul luĭ Priscus, este maĭ pe sus de orĭ-ce îndoélă că în regiunea unde se aflà reşedinţa luĭ Attila locuiaŭ *Românĭ* şi se vorbià *românesce*, ba chiar uniĭ dintre Hunnĭ învĕţaseră limba română, dacă nu cum-va barbarul, care vorbise *românesce* luĭ Priscus la prânḑul luĭ Attila, va fi fost el-însuşĭ un Român ajuns la o înaltă demnitate pintre Hunnĭ.

Dar pe aceĭ Românĭ de ce óre Priscus îĭ numesce *Ausonĭ*? iată o cestiune, pe care neminea încă nu şĭ-a pus'o până acuma.

După cum la întâlnirea Hunnuluĭ, care'ĭ vorbĭà grecesce, Priscus l'a întrebat cu mirare: cine este? tot aşa el trebuĭa din capul loculuĭ să întrebe: cine sunteţĭ? pe barbariĭ pe carĭ îĭ auḑià vorbind într'o limbă asemĕnată cu acea latină; şi dacă el îĭ distinge apoĭ de Hunnĭ şi de Goţĭ într'un mod sistematic prin numele de *Ausonĭ*, se vede că chĭar dînşiĭ ĭ-aŭ spus că aşa îĭ chĭamă.

Este cea maĭ veche menţiune istorică a uneĭ vorbe curat românescĭ, care ne presintă o tulpină latină şi doue sufixurĭ de asemenea latine, dar unite tóte printr'o formaţiune lexică propriă noueĭ naţionalităţĭ latine din Dacia.

La intrarea Goţilor şi a Hunnilor în actualul Bănat, Româniĭ de acolo eraŭ elementul etnic cel indigen, care avea tot dreptul de a se fălì că eĭ sunt aborigenĭ, autoctonĭ, ceĭ bătrânĭ, stăpânĭ aĭ ţeriĭ; şi tocmaĭ acésta cată să fi spus eĭ luĭ Priscus la întrebarea luĭ că cine sunt dînşiĭ, căcĭ tocmaĭ acésta vrea să ḑică românesce *auşonĭu*.

Cuvîntul *auş*, din latinul «avus» prin sufixul «-uş», acelaşĭ sufix desmerdător ca în femininul «mătuşă», însemnéză până astăḑĭ pe «bătrân» nu numaĭ în dialectul macedo-român, dar şi la Oltenĭ, în districtul Olt maĭ cu samă, de unde resultă că altă dată, înainte de separaţiunea între Daco-românĭ şi între Macedo-românĭ, a fost o vorbă comună tuturor Românilor. Sufixul cel intensiv «-oĭu», pe de altă parte, la Bănăţenĭ ca şi la Macedo-românĭ se rostesce

tot-d'a-una «-onĭu», derivând din sufixul latin «-òneus». In scurt, vechĭul bănăţén *auşonĭu* are un înţeles ce-va ca lătinesce «senior« faţă cu simplul «senex». Să urmărim însă maĭ de aprópe acest înţeles, care va aruncà o neaşteptată lumină asupra textuluĭ luĭ Priscus.

Maĭ întâiŭ, pentru a nu lăsà nicĭ o nedomerire în mintea cititoruluĭ, să lămurim pe deplin composiţiunea cea morfologică a cuvîntuluĭ.

Am spus că *auşonĭu* este de treĭ orĭ romanic: prin tulpina «avus» şi prin ambele sufixurĭ «-uş» şi «-onĭu». Sufixul «-uş» este acì maĭ cu deosebire remarcabil, fiind nu numaĭ latin prin origine, dar încă specific românesc prin formaţiune, ast-fel că, graţiă luĭ, priscianul *αὐσόνιος* ni se presintă ca un element exclusiv daco-latin, nu romanic în genere. In adevĕr, acest sufix deminutival «-uş», ca şi sufixurile românescĭ de funcţiune analógă «-aş» şi «-iş», càtetrele s'aŭ născut din sufixurile latine primare «-ascus», «-iscus», «-uscus», amplificate prin sufixul latin secundar «-eus» saŭ «-ius», adică din «-asceus (-ascius)», «-isceus (-iscius)», «-usceus (-uscius)». Mărginindu-ne la sufixul «-uscus», el ne întimpină latinesce în «molluscum», «labrusca», «asinusca», «atrusca», «palusca», «Mutuscus», «Etruscus» etc. Amplificarea acestuĭ sufix primar prin secundarul «-eus» saŭ «-ius» este tot aşa de normală ca şi amplificarea prin «-eus» saŭ «-ius» a sufixuluĭ «-ucus» în «Albucius» din «albucus» saŭ în «pannuceus» din «pannus»,— forme rare în latina clasică, dar cu atât maĭ preţióse prin aceea că ele distingeaŭ tocmaĭ latinitatea cea vulgară. In acest mod, românul *mătuşă* represintă pe un latin «amituscea», românul *auş* pe «avusceus», românul intensiv *auşonĭu* din Priscus pe «avusceoneus» saŭ «avuscioneus». Grupul consonantic *sc* în sufixul «-usceus (-uscius)» a trecut la Românĭ în sonul palatal *ş* întocmaĭ ca în «faşă = ital. fa*sc*ia = retoroman fas̆ = lat. fascia» saŭ în «uşă = ital. u*sc*io = reto-roman us̆ = lat. ostium (o*sc*ium),—un fonetism a căruĭa vechime se justifică pe deplin prin acéstă concordanţă italo-retică.

Acuma să aprofundăm sensul «senior» al cuvîntuluĭ *auşonĭu* la Priscus.

In România, pe lângă *auş*, ba chĭar maĭ respândit în graĭu, este deminutivul *auşel*, despre care étă ce ne spune d. S F. Marian (Ornit. I, 326): «Cea maĭ mică dintre tóte păserelele, câte provin «în Europa, şi tot-o-dată una dintre cele maĭ frumuşele, este *auşelul*, «numit în Bucovina tartalac. *Auşelul* e de nouĕ-ḑecĭ şi şése mi-«limetri în lungime, de o sută cincĭ-ḑecĭ şi patru în lăţime, de «patru-ḑecĭ şi opt în lungimea aripelor şi de treĭ-ḑecĭ şi opt în «lungimea coḑiĭ El e pe de asupra măsliniŭ, pe tîmple şi laturile «grumazuluĭ castaniŭ; marginile frunţiĭ şi o trăsĕtură de asupra «ochilor sunt deschise, zăbelele şi cercul ochilor albiĭ; vîrful ca-«puluĭ galben, părţile inferióre ale corpuluĭ galben-aprinse şi pe «de lăturĭ ruginiŭ-castaniĭ. Penele aripelor şi a coḑiĭ castaniĭ-închise «şi pe marginĭ măsliniĭ-deschise. Ochiĭ castaniĭ-întunecaţĭ; rostul «negru; picĭórele castaniĭ. *Auşelul* e respândit maĭ peste tótă Eu-«ropa. El petrece véra prin pădurĭ, iară primăvéra şi tómna prin «grădinĭ. Nutreţul *auşeluluĭ* sunt diferiţĭ cărăbuşĭ, musce şi alte «insecte micĭ....»

In tóte cele-lalte limbĭ neo-latine, ba maĭ în tóte limbile din Europa, numele *auşeluluĭ* este iarăşĭ un deminutiv, dar anume dela cuvîntul «rege». Aşa:

frances «roitelet»;

italian «realino» şi «reillo»;

spaniol «reyezuelo»;

german «Zaunkönig»;

rusesc «korolëk»;

bohem «králiček;

grec «*βασιλίσκος*», etc.

Dejà în latina clasică numele *auşeluluĭ* erà «regulus».

Dacă deminutivul din *auş* are sensul de «crăişor», atuncĭ intensivul *auşonĭu* cată să fi avut sensul de «rege», negreşit nu ca cel maĭ bătrân în accepţiunea materială a cuvîntuluĭ, ci în accepţiunea cea morală: ca cel maĭ venerabil, de unde şi latinul «se-

nior», literalmente «maĭ bătrân», a devenit la Neo-latinĭ «seigneur» și apoĭ «sire», adecă tocmaĭ rege.

Există o dovadă, cum că Românii dela curtea luĭ Attila, dicênd luĭ Priscus că eĭ sunt *aușonĭ*, ĭ-aŭ și explicat tot-odată înțelesul vorbeĭ; și era, în adevĕr, un lucru cât se póte de firesc ca dînsul să le fi cerut o lămurire în acéstă privință, căcĭ după graĭul lor cel lătinesc el trebuĭa săĭ confunde cu anticiĭ *Ausonĭ* din Italia, despre carĭ nu se póte să nu fi citit vre-odată, dar tocmaĭ acéstă confusiune îl încurcà și maĭ mult. De ce suntețĭ voĭ *Ausonĭ?* ce însemnéză pentru voĭ acest nume? cum de ațĭ ajuns în țéra Hunnilor? étă nisce întrebărĭ, pe carĭ împregĭurările le impuneaŭ orĭcuĭ față cu *Aușoniĭ* dela Dunăre.

Noĭ am vĕdut că în textul luĭ Priscus este întrebuințat pretutindenea, adecă de treĭ orĭ, numaĭ genitivul plural «*Αὐσονίων*» Se scie că glosatoriĭ medievalĭ, când interpretaŭ un cuvînt, îl luaŭ în forma gramaticală în care îl găsĭaŭ. După acéstă particularitate caracteristică, este lesne de constatat că Suidas, lexicograful bizantin din secolul X, are în vedere anume pe Priscus, când pune glosa cu genitivul plural: «*Αὐσονίων* = *Ἰταλῶν*».

Aci însă ne întimpină o nedumerire. Aceĭașĭ glosă: «*Αὐσονίων Ἰταλῶν*» se află și la Hesychius, lexicograf alexandrin din secolul IV, care trăise înainte de Priscus, și prin urmare nu puteà săl cunóscă. Este totușĭ nu maĭ puțin sigur că Suidas de asemenea nu cunoscuse lucrarea luĭ Hesychius nicĭ măcar de nume, ci numaĭ pe un istoric omonim din Milet. Astfel fiind, nemic nu ne împedecă a admite că la Hesychius glosa de maĭ sus este o interpolațiune, făcută de către un copist posterior epoceĭ luĭ Suidas. Să adăugăm că din lexiconul luĭ Hesychius ne-a remas un singur manuscript, după care l'a editat Musurus la 1514, ceea ce face peste putință o confruntațiune de texturĭ, pe când dela Suidas există maĭ multe manuscripte. Nedumerirea se înlătură dară fără multă dificultate, întru cât este maĭ pe sus de orĭ-ce îndoélă că Suidas a utilisat textul luĭ Priscus, și acésta nu o dată, ci de o mulțime de orĭ. Edițiunea Niebuhriană (p. 225—28) reproduce treĭ-

spre-ḑecĭ fragmente, despre carĭ ḑice: «Sequentia, quae sine auctoris nomine apud Suidam leguntur, Prisco tribuenda esse videntur». Către cele treĭ-spre-ḑece fragmente, cată să maĭ adăogăm acum un al patru-spre-ḑecelea, luat de către Suidas tot din Priscus și tot «sine auctoris nomine».

Inainte de a merge maĭ departe, să maĭ lămurim o împregĭurare.

Descrierea călĕtorieĭ luĭ Priscus, așà cum a ajuns până la noĭ, este scurtată întru cât-va. Originalul cuprindeà unele amĕnunte, carĭ aŭ fost suprese de către copiștĭ. Probă evidentă este următorul pasagĭu din Iornande: «Ad quem (Attilam) in legationem se «missum a Theodosio iuniore Priscus historicus *tali voce inter «alia refert*: Ingentia siquidem flumina, id est Tisia, Tibisiaque «et Dricca transeuntes venimus in locum illum, ubi dudum Vidi«goia, Gothorum fortissimus, Sarmatarum dolo occubuit». Deși Iornande afirmă acì în modul cel maĭ positiv că reproduce propriele cuvinte ale luĭ Priscus, totușĭ în textul grecesc cel ajuns până la noĭ întregul epizod: «ubi dudum Vidigoia etc.» lipsesce cu desăvîrșire. In același chip copiștiĭ aŭ omis din Priscus cuvintele carĭ urméză în Suidas immediat și fără separațiune după glosa «*Αὐσονίων. Ἰταλῶν*», și anume: «*καὶ Αὔσονες, οἱ βασιλεῖς*», adecă: «iară Ausonĭ însemnéză regĭ».

Suntem ***aușoni***, ceea ce vrea să ḑică ceĭ maĭ bătrânĭ aicĭ, adevĕrațĭ baștinașĭ, moștenĭ și domnĭ aĭ acestuĭ pămînt, — aŭ ḑis Româniĭ către Priscus; și dînsul a înregistrat întocmaĭ declarațiunea lor, cu singura deosebire că alfabetul grecesc îl silià vrênd-nevrênd a pune un *s* în loc de *ș*. Dionisie Fotino, care trăià pintre noĭ în ḑilele nóstre și care sciea bine românesce, tot încă nu puteà să scrie grecesce alt-fel decât: Μουσάτ (Mușat), Ἀρμάσης (armaș), Ἴασιος (Iașĭ), Ῥόσοι (roșiĭ), Καλαράσιδες (călărașĭ), μπανισόρ (bănișor) etc.

Până acum erà o nestrăbătută enigmă de a găsi în secolul V la Priscus, lângă Hunniĭ și Goțiĭ luĭ Attila, pe «Ausonios» saŭ «Ausones» din antica Italiă, un termen etnic care atuncĭ devenise dejà de vécurĭ un simplu epitet poetic în literatura latină, și care nicĭ

chiar în Italia, cu atât și maĭ puțin în provinciele romane, poporan n'a fost nicĭ o dată.

Și câte enigme de felul acesta maĭ rĕmân nescotocite și nedeslegate în «istoria începutuluĭ Românilor în Dacia»! enigme dintre carĭ fórte multe s'ar fi descifrat până acuma, dacă istoriciĭ noștri s'ar deprinde a studià isvórele în texturĭ originale, nu în traducerĭ, și dacă ar fi maĭ tarĭ în sciința limbeĭ, fără care istoria cea veche nu póte decât să șchiopĕteze în casul cel maĭ bun.

3°. *Filma.*

S'ar puté mira cine-va cu drept cuvînt, că în călĕtoria luĭ Priscus la curtea luĭ Attila nu se află nicĭ o mențiune despre Gepiḍĭ, deși se scie, din totalitatea fântânelor istorice contimpurane, importantul rol pe care l'aŭ jucat eĭ în resbóiele luĭ Attila și apoĭ în căderea dominațiuniĭ hunnice.

Faptul este că pe Gepiḍĭ Priscus îĭ cuprinde sub numele generic de Goțĭ, «*Γότϑοι*».

Noĭ însă vom căutà aci a-ĭ deosebi pe uniĭ de alțiĭ, căcĭ cu Gepiḍiĭ naționalitatea română cea de lîngă Timiș a avut mult a face, pe când cu Goțiĭ propriŭ ḍișĭ ea nu s'a cĭocnit maĭ nicĭ-odată.

Cine óre să fi fost Gepiḍiĭ?

Pe când Goțiĭ ocupaŭ numaĭ regiunea de peste Nistru, se aflà alăturea cu dînșiĭ o crengă separată din tulpina gotică.

Eraŭ așa numițiĭ Gepiḍĭ.

Posițiunea lor geografică în acea epocă resultă fórte limpede din narațiunea luĭ Iornande. El ḍice că eĭ locuiseră dintăiŭ pe o insulă a Visleĭ, că de acolo s'aŭ întins peste o țéră maĭ spațiósă, fără a se depărtà totușĭ de reședința primitivă, căcĭ n'aŭ încetat de a avé vecinĭ o ramură a Burgunḍilor, pe care și Ptolemeŭ (Geogr. III, 5) o pune lîngă Visla; și în fine, că acéstă nouă patriă a Gepiḍilor erà numaĭ munțĭ și numaĭ pădurĭ, după propria expresiune a unuĭ rege al lor, care—după Iornande:—«inclusum se montium quaeritans asperitate, silvarumque densitate constrictum».

Cu aceste indicațiunĭ în mână și cu o mapă denaintea ochi-

lor, e peste putinţă a nu recunósce Galiţia la pólele crescetuluĭ rĕsăritén al Carpaţilor.

Din Galiţia Gepiḑiĭ aŭ trecut în Ungaria, întocmaĭ ca maĭ târḑiŭ Maghiariĭ.

Textul luĭ Iornande este aci de o confusiune spăimîntătóre, pe care póte cine-va s'o descurce numaĭ dóră aducêndu-şĭ aminte că entusiastul istoric al Goţilor trăià pe la anul 550 şi că tot pe atuncĭ scrieaŭ Bizantiniĭ Procopiŭ, Agathias şi Menandru, prin contexturile cărora suntem datorĭ a'l controla.

Iornande (De reb. Get. XII, L) repetă mereŭ că Gepiḑiĭ stăpânesc Dacia întrégă, pe care iarăşĭ întrégă—după el—o stăpâniseră maĭ 'nainte Goţiĭ. Când ajunge însă a delimità topograficesce hotarele acesteĭ dominaţiunĭ a Gepiḑilor, ḑice că eĭ şedeaŭ lîngă fluviele Criş şi Mureş, între carĭ la mijloc maĭ bagă două rîurĭ cu nisce numĭ problematice: «Gepidae sedent juxta fluvia Marisia, Miliare, et Gilfil, et Grissia qui amnes supradictos excedit....» (ibid. XXII).

Acésta'ĭ «întréga Dacià»?

Ş'apoĭ tocmaĭ în astă regiune nicĭ că a fost vre-odată nu numaĭ o dominaţiune, dar nicĭ măcar o invasiune gotică, despre care să ne fi rĕmas o silabă în fântânele anticităţiĭ.

Intr'un alt pasagiŭ (ib. V), Iornande trage hotarele teritoriuluĭ gepidic cu totul alt-fel, şi anume: «Prin ţéra Gepiḑilor curg rîurĭ «marĭ şi renumite, căcĭ despre nord şi apus o scaldă Tisianus, «despre sud marea Dunăre, despre rĕsărit o curmă fluviul Tavsis, «ale căruĭ unde iuţĭ şi spumânde se reped furióse în Dunăre».

Tisianus fiind Tisa; Tavsis, pe Tabla Peutingeriană Tivisco, în Priscus *Τιφήσας*, în Ptolemeŭ *Τίβισκος*, neputênd a fi alt ce-va decât Timişul; Gepidia este dară pămîntul dintre Tisa şi Timiş.

Cum óre să împăcăm pe Iornande cu Iornande?

Procopiŭ, Agathias şi Menandru ne spun într'un glas că Gepiḑiĭ stăpânĭaŭ oraşul Sirmiŭ cu regiunea învecinată, şi nu că o spun printr'o nudă afirmaţiune de felul aceleia a luĭ Iornande, dar înregistréză un şir de evenimente petrecute între Gepiḑĭ şi Longo-

barḑĭ, între Gepiḑĭ și Grecĭ, între Gepiḑĭ și Francĭ etc., tóte în actuala Serbiă.

Un alt scriitor sincronic, Ennodiŭ, confirmă și el mărturia celor treĭ Bizantinĭ, punênd în Gepidia apa «Ulca», pe care o recunoscuse dejà Katancsich (Tab. Peuting. I, 301) și'mĭ pare bine că și Rösler (Rom. Stud. 74) o recunósce a fi actuala Vukă, un rîŭ iarășĭ din regiunea Sirmiuluĭ (cfr. Fertig, Ennodius und seine Zeit, Passau, 1855).

Cum să explicăm óre cele două aserțiunĭ contradictóre ale luĭ Iornande față cu necontroversabila unanimitate a luĭ Procopiŭ, Agathias, Menandru și Ennodiŭ?

Iornande scriea departe în Italia, copiând pe Cassiodor saŭ compilând de prin Ablavius și alțĭ scriitorĭ perduțĭ, fără să observe vre-o-dată că fântânele sale nu sunt tóte din aceĭașĭ epocă. Extrema negligență a luĭ Iornande este ceea-ce l'a deochiat de demult în ochiĭ criticilor (Wattenbach, Deutchlands Geschichtsquellen, 47 - 52).

Totul se limpeḑesce, dacă vom restabilì următórea ordine cronologică în migrațiunile Gepiḑilor:

Primul stabiliment, lîngă Visla;

Al doilea, în Galiția;

Al treilea, lîngă Criș și Mureș;

Ultimul, între Tisa și Timiș, iar peste Dunăre lîngă Sirmiŭ.

Cum dară Iornande, deși descrie pe larg el însușĭ hotarele gepidice în primele patru migrațiunĭ, totușĭ nu se satură de a celebrà dominațiunea Goților și Gepiḑilor peste «*totius* Daciae fines»?

Acì iarășĭ el nu comite alt pĕcat decât pe acela de a nu fi înțeles fântânele de carĭ se servise.

Și iată cum:

Bizantinul Procopiŭ este autoritatea autorităților în ceea ce privesce ambiĭ țermĭ aĭ Dunăriĭ. Ca secretar al luĭ Belisariŭ, el luase parte la tóte strălucitele expedițiunĭ ale mareluĭ căpitan și cunoscea de aprópe tot felul de némurĭ germanice: Goțĭ, Gepiḑĭ, Vandalĭ, Longobarḑĭ etc. (cf. Dahn, Prokopius v. Caesarea, Berlin, 1865).

Negreşit că nimenea pe acest tărîm nu ne va puté conduce maĭ cu certitudine.

Eĭ bine, Procopiŭ ḑice într'un loc:

«Gepiḑiĭ, carĭ stăpâniaŭ ***urbea Sirmiŭ*** şi ***tótă Dacia,*** după ce «împĕratul Iustinian smulsese acea regiune de sub dominaţiunea «Goţilor...»

Cu câte-va rîndurĭ maĭ jos:

«Impĕratul a dat Erulilor alte câte-va locurĭ din ***Dacia în jurul*** «***Singidunuluĭ,*** unde eĭ locuesc şi astăḑĭ» (De bello Goth., III, 33: *«Γήπαιδες δὲ πόλιν τε Σίρμιον καὶ Δακίας ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἁπάσας καταλαβόντες ἔσχον. Ἐπεὶ δὲ τάχιστα βασιλεὺς αὐτὸς Ἰουστινιανὸς ὀφείλετο Γότθους* etc. *καὶ ἄλλα μέντοι Δακίας χωρία δόντος βασιλέως Ἔρουλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγηδόνα»).*

Intr'un alt pasagiŭ:

«Maĭ înainte, pe când ***Dacia erà tributară Goţilor,*** Gepiḑiĭ nu «se mişcaŭ din fóstele lor locuinţe de ***dincolo de Istru***, căcĭ atâta «se temeaŭ de Goţĭ, încât nu cutezaŭ a trece fluviul» (ibid. III, 34).

Pentru scriitorul bizantin «dincolo de Istru» este naturalmente ţermul nordic. Prin urmare, pe ţermul *sudic* al Dunăriĭ se aflaŭ Goţiĭ, cărora le erà tributară Dacia de *acolo* şi de gróza cărora tremuraŭ Gepiḑiĭ, aşeḑaţĭ atuncĭ lângă Tisa.

Apoĭ iarăşĭ:

«In ***Dacia*** şi în Pannonia sunt oraşele Singidun şi Sirmiŭ pe «malul Istruluĭ» (ibid. I, 15).

Maĭ încă:

«Hotarele ***Dacieĭ,*** unde se află urbea Sirmiŭ...» (Procop. Hist. arcana, p. 18).

În fine:

«Gepiḑiĭ stăpânesc Singidunul şi Sirmiul cu ***regiunea învecinată...»*** (Proc., De bello Vand. I, 2).

Dacă aceste şése citaţiunĭ nu sunt de ajuns, Procopiŭ ne-ar maĭ procurà altele vr'o douĕ-treĭ nu maĭ puţin decisive.

Sirmiul, adică Mitrovitz de astăḑĭ; Singidunul saŭ actualul Biel-

grad; maĭ pe scurt Serbia, nicĭ de cum România danubiană, iată dară *tótă Dacia* pe care o ocupaseră dintâiŭ Goţiĭ după trecerea lor peste Dunăre, precum ne-o spune şi însuşĭ Iornande (LV), iar retrăgêndu-se aceştĭia, aŭ cuprins'o Gepiḑiĭ, pogorîţĭ acolo din laturea vest-carpatină, unde locuiseră maĭ înainte.

Confusiunea nominală între Dacia cis-danubiană pe de o parte, şi pe de alta între cele două Dacie trans-danubiane, ale căror hotare aŭ fost tot-d'a-una fórte reŭ definite, dar pe unde în realitate aŭ stapânit cât-va timp némul goto-gepidic în urma invasiuniĭ Hunnilor, acéstă confusiune nominală a făcut pe compilatorĭ de felul luĭ Iornande a plăsmui o fantastică dominaţiune a Goţilor şi Gepiḑilor peste tótă Dacia *d'a-stânga Dunăriĭ*.

Un alt vechiŭ scriitor tot atât de puţin scrupulos, «necriticul şi istoricesce nepĕsătorul Eutropiŭ» după cum îl califică Eichhorn (Gesch. d. Litteratur, Gott. 1805 p. 387), bagă şi el în Dacia Traiană nu numaĭ pe Tervingĭ şi Taifalĭ, dar încă şi pe Victofalĭ, pe carĭ adevĕratele fântâne nu'ĭ arată nicăirĭ decât spre apus de Timiş (Amm. Marcell. XVII, 12; Capitolin. M. Anton. XVI) şi despre carĭ nu ni se va cità un singur fapt pe teritoriul danubian al Românieĭ.

Istoriciĭ modernĭ, fără a-şĭ da ostenéla de a scăpĕrà lumină din confruntarea isvórelor, s'aŭ mulţumit a tot repeţi fabula, până ce, sub eleganta pénă a luĭ Rösler (Rom. Stud. 62), ea a luat nisce proporţiunĭ iperbolice până şi în cronologiă.

Din istoria Gepiḑilor ne preocupă de astă dată următórele două puncturĭ:

1. Eĭ vorbiaŭ un dialect gotic, fiind «ex Gothorum prosapia» după Iornande, *γοτϑικὰ ἔϑνη* după Procopiŭ, *Γότϑοι* după Priscus;

2. Eĭ aŭ locuit fórte îndelungat într'o parte a Bănatuluĭ, fiind ast-fel vecinĭ cu Româniĭ de acolo, cu *Auşoniĭ* ceĭ de lîngă lacul Alibunar.

Pe la anul 600 un general bizantin maĭ dă încă lîngă Tisa peste urme de Gepiḑĭ, carĭ însă nu maĭ sunt atuncĭ o naţionalitate com-

pactă, ci nisce șubrede rĕmășite (Theophylact ap. Stritter, Gepaed. p. 387).

E remarcabil—în parentesă—că precum Goții propriŭ ḑișĭ ne-aŭ lăsat un prețios monument archeologic cu o inscripțiune runică în tesaurul de aur cel descoperit la Petrósa în regiunea Buzĕuluĭ, tot așa în Bănat, însă numaĭ acolo, a rĕmas dela Gepiḑĭ iarășĭ un prețios monument archeologic scris cu rune, anume tesaurul de aur desmormîntat pe la finea secoluluĭ trecut în comitatul de Torontal, despre care Dietrich (Runeninschriften des banater Fundes, în Pfeiffer, Germania, 1865, IX, 177—209) conchide că aparține unuĭ popor gotic, dar diferit de Goțiĭ propriŭ ḑișĭ: «Fest steht aus der Sprache der Inschriften ein zum Kreis der Gothen gehöriger Stamm, und aus den Runen, dass es nicht genau derselbe war, dem wir den Ring von Bukarest, ursprünglich von Pietrossa, verdanken».

Orĭ-cum ar fi, Gepiḑiĭ aŭ locuit într'o parte a Bănatuluĭ cel puțin până în secolul VII.

In acest mod, prin durata secolară a unuĭ contact fie cât de indirect, Aușoniĭ luĭ Priscus aŭ fost pușĭ în stare și — am puté chiar ḑice—aŭ trebuit să împrumute dela Gepiḑĭ óre-carĭ *gotisme*. Cu alte cuvinte, urmele gotice, dacă există unde-va la Românĭ, apoĭ numaĭ dóră în Bănat.

Acolo, în adevĕr, ne întimpină un gotism, singurul de astă-dată, dar necontestabil.

Rĕposatul filolog banățén Simeon Mangiucă, într'un studiŭ fórte interesant ca adunare de material pentru botanica poporană română (Familia din Pesta, 1874, No. 43—49; cf. Col. l. Tr. 1876 p. 360), ḑice între altele:

«Frumóse credințe are poporul nostru și despre locuința ḑînelor «din Țéra-Românéscă, la locul cu apele albe, unde se scaldă ḑînele «și unde cresce și flórea cea misteriósă, a căriĭ trupină este în«vĕlită în pânḑă de pétră, și care om póte căpĕtă acea flóre, acela «este norocos, căcĭ dînsa 'l conduce cu o atragere magică cătră «locurile unde se află tesauriĭ îngropațĭ, și acolo, punĕnd flórea

«pe pămînt, pe loc es tesaurii pe faţa pămîntuluĭ. Sufletul uneĭ «muierĭ care a vătĕmat ḑînele, purtat fiind de ḑîne spre chinuire «şi rĕsplătire, ajungênd cu ḑinele până la locul cu apele albe şi «vĕḑênd acolo planta, cunoscênd'o a întins mâna să o rumpă din «pămînt, dar observând'o o ḑînă, i-a dat cu sbicĭul peste mână de i-a «căḑut flórea din mână. Dela locul cu apele albe din Ţéra-Românéscă, «plécă ḑînele în călĕtoriele lor, trec peste munţiĭ Orşoveĭ, peste stânca «cea mare dela Berzasca, trag la cârşiele Sascheĭ şi a Cicloveĭ, de «aci fac excursiunĭ prin Bănat, apoĭ peste muntele Semenic de lângă «Caransebeş, şi se întórnă înapoĭ în Ţéra-Românéscă. In călĕto-«riele lor, ḑînele bucuros petrec pe poienele munţilor de iederă, «de foiofiŭ, de semenic şi de priboiŭ (geranium macrorhizum, «grosswürzeliger Storchschnabel), unde ţin ele petrecerile, ospĕ-«tările şi jocurile lor, purtând cu sine cete de suflete pĕcătóse «spre pedepsire. Intre ḑîne este una cu numele *Filma*, maĭ mică, «dar maĭ rea, care maĭ tare chinuiă sufletul celor morboşĭ (căcĭ «sufletele le pórtă ele cu sine, iar trupul stă ca şi amorţit a-casă «în pat), şi cele-lalte ḑîne nu strică voia eĭ. Despre acéstă ḑînă «ceĭ morboşĭ, venindu-şĭ când şi când ce-va în fire, se ḑice că «murmură din buze: *Filmo!* dar nu mĕ chinui aşa tare, ci értă-mĕ!»

Mangĭucă maĭ adaugă:

«Tóte aceste despre ḑîne le-am auḑit şi scris dela muierile sciu-«tóre din Sicheviţa, maĭ vîrtos însă dela Ana Jurescu de acolo».

Acéstă naraţiune este pentru noĭ cu atât maĭ preţiósă, cu cât se póte garanta perfecta eĭ autenticitate. Mangiucă nu întrevedea de loc marea importanţă istorică şi linguistică a celor povestite d-sale de către baba Ana dela Sicheviţa. Entusiast pentru elementele latine ale naţionalităţiĭ române, inamic a tot ce nu e *pur roman*, fórte reŭ dispus maĭ cu deosebire pentru orĭ-ce lucru nemţesc, filologul bănăţén şĭ-ar fi impus, de sigur, patriotica datoriă de a nu lăudă «frumósele credinţe ale poporuluĭ nostru despre locuinţa ḑînelor», dacă ar fi bănuit câtuşĭ de puţin că ele sunt tocmaĭ... *gotice*!

Patologicesce vorbind, ḑîna Filma, așa după cum o vedem în scenarul din legenda luĭ Mangĭucă, unde bolnavul o invócă «din când în când venindu-șĭ în fire», nu e alt ce-va decât febra, al căriĭ epifenomen ordinar este delirul, *τὸ παραφρονεῖν* al luĭ Ippocrat. Acéstă explicațiune medicală concórdă, precum ne vom încredința îndată, cu înțelesul etimologic al cuvîntuluĭ.

Tremurul este punctul comun, unde febra se cĭocnesce și se confundă cu diversele fase ale spaĭmeĭ, astfel că, luându-se una drept alta, în maĭ multe limbĭ însușĭ numele *febreĭ* derivă din noțiunea *spaĭmeĭ*.

La Francesĭ «frayeur» și «effroi», doue nuanțe de spaĭmă, provin din latinul «frigor», de unde la noĭ frigurĭ «febră».

La Serbĭ febra se chiamă **грозница**, dela **гроза** «terόre», ultimul grad de spaĭmă.

Cuvîntul nostru frică, la Albanesĭ frikă, este acelașĭ cu grecul *φρίκη* «tremur», de unde *φρικώδης πυρετὸς* «febră».

Latinul febris «frigurĭ» se află în legătură cu grecul *φέβομαι* (mě tem) și cu germanul «bebe» (tremur).

In monumentele paleo-slavice, febra se numesce **тръсавица, тръсъкъ, тръсьца**, bulgăresce «tresopatkă» saŭ «treskă», din aceiașĭ radicală ario-europeă cu sensul de tremurare, din care Persiĭ aŭ făcut «tars» (spaĭmă), la Osetinĭ «tharsin» (temere), în limba zendică «tarsti» (spaĭmă) etc.

Boemesce «třas» însemnéză spaĭmă, ĭar «třasawka» febră.

In limba persiană spaĭma se ḑice «bîm», bóla în genere «bîmarî», un fel de febră în specie «bîmarî siah», literalmente spaĭmă négră (Vullers, Lex. Persic. I, 304).

Maĭ pe scurt, ḑîna Filma, care represintă «febra» sub raportul medical, prin însășĭ acésta ar puté să fie «spaĭmă» în privința linguistică; adecă, în vre-o limbă óre-care — vom cerceta maĭ jos în care anume — cuvîntul *filma,* maĭ 'nainte de a trece la «febră», putea să fi avut semnificațiunea generală de «spaĭmă».

Omul primitiv, înzestrat cu «corpolentissima fantasia» după expresiunea luĭ Vico, dă obiectivitate tuturor impresiunilor sale, fie

interne saŭ externe. Un pasagiŭ din cartea luĭ Iob (IV, 13—17) ḑice: «In gândurile visurilor de nópte, când somnul cade peste «ómenĭ, témă și cutremur m'aŭ întimpinat și făcură să se cutre-«mure tóte ósele mele, și un duh trecu pe dinaintea mea, și pĕrul «mi se sburlì pe cap; el stătù, dar nu cunoscuĭ fața sa; un chip «erà înaintea ochilor meĭ...» In acest pasagiŭ, ca și în legenda bănățénă a luĭ Mangiucă, un bolnav, delirând în frigurĭ, vede «un chip înaintea ochilor seĭ», un chip atât de teribil încât «i se sburlesce pĕrul pe cap», și care totușĭ nu e în realitate decât «spaĭma-febră» personificată.

Asemenĭ fenomene, fie «spăĭmă», fie «febră», fie ambele întrunite, ne apar adesea în mitologia diferitelor popóre, când ca ḑeĭ, când ca ḑîne, căcĭ sexul depinde de genul gramatical al cuvîntuluĭ.

La vechiĭ Romanĭ spaĭma erà represintată prin ḑeiĭ Pallor și Pavor.

La Elenĭ — prin ḑeul *Φόβος*, din aceiașĭ radicală *φεβ* (temere), din care am vĕḑut maĭ sus că derivă latinul «febris».

La Slaviĭ din Carniolia, ḑînele corespunḑĕtóre Furielor din mitologia clasică se chiamă **дражена** și **страшница** (Venelin, Болгаре, Moscva 1829 t. I, p. 145); cel de'ntâiŭ cuvînt dela **дрѫжѫ** (tremur), cel-lalt dela **страхъ** (frică).

Ḑeul de destrucțiune din mitologia indiană, teribilul Çiva, acela din sudórea căruĭa — după Mahâbhârata — s'a născut febra (Muir, Sanscrit texts t. IV, p. 314), se chĭamă Bhîma, adecă «spaĭmă». Acelașĭ nume îl pórtă de asemenea în monumente sanscrite maĭ multe alte ḑeități reutăcióse secundare, iar sub forma-ĭ cea femeiéscă Bhîmâ el se aplică la ḑeița morțiĭ Durgâ și la o nimfă din cele ḑise «apsarasas», a cărora principală misiune este de a perde pe muritorĭ saŭ de a-ĭ înnebuni (Roth-Böhtlingk, Sanskrit-Wtb. t. V, p. 294; Gubernatis, Mitol. Vedica 1874 p. 193).

Pentru spaima luată în sens exclusiv de febră, selbateciĭ Mantra, carĭ locuesc în Indo-china pe peninsula malaică, aŭ un ḑeŭ special numit Hantûbara-sisip (Ujfalvy, Revue de philol. t. II p. 139).

La Perşĭ, febra este «o ḑînă roşiă cu pĕr de flacărĭ» (Tylor, Anfänge d. Cultur t. I p. 292).

In literatura sanscrită, febra e «regele bólelor» (Roth-Böhtlingk, III, 168); rege, nu regină, căcĭ sanscritul jvara (febră) e masculin.

Romaniĭ, la carĭ febra era femeiă, avea pe ḑîna Febris. O inscripţiune găsită în valea Haţeguluĭ în secolul XVI (Ackner-Müller, Inschr. in Dacien p. 19) sună:

FEBRI. DIVAE. FEBRI
SANCTAE. FEBRI. MAGNAE.
CAMILLA. AMATA. PRO.
FILIO. MALE. AFFECTO
P.

La Elenĭ divinitatea febreĭ era Ἠπίαλος saŭ Ἐφιάλτης, aceiaşĭ—póte—pe care Omer (Odyss. V, 396) o numesce «demon de spaĭmă», descriind cumplitele durerĭ ale unuĭ bolnav.

In descântecele rusescĭ, febra este personificată prin doĕ-spre-ḑece ḑîne «nepeptenate» şi «neîncinse» (Sacharov, Сказанія русскаго народа t. I, part. 2 p. 24).

«...Druh — ḑice Pictet (Origines indoeurop., ed. 1863 t. II p. «635—6) — s'aplique dans le Rigvêda à une espèce de démon «mâle ou femelle, et signifie malfaisant, nuisible, de la racine druh, «nocere velle, odisse. De là aussi drôha, drôgha, malice, offense, «haine, drôgdhar, ennemi, offenseur, druhvan, drôhin, qui cherche «à nuire, malin, etc. Cette personnification du mal reparaît chez les «Iraniens dans la Druj (au nomin. Drukhs) du Vendidad (Farg. «VIII, passim), le démon femelle qui se jette sur les cadavres et «qu'il faut chasser par divers procédés. Les inscriptions de Persé-«polis offrent Druga comme le nom d'un esprit malin..... Un cor-«relatif du démon indien Druh est le lithuanien drugis, fièvre et «surtout frisson fébrile. La fièvre, en effet, était considérée comme «produite par un mauvais esprit, et personnifiée comme tel».

La Boemĭ, după cum am vĕḑut maĭ sus, třasawka este «febră»,

iar třas «spaĭmă»; dar acelaşĭ Třas ne apare în anticele poesiĭ boeme dela Kraledvor ca «ḑeŭ al spaimeĭ»:

«...ze stienov lesniech virazi Třas....»

Nu vom căutà de a maĭ îmmulţi analogiele.

Ele sunt de ajuns pentru a ne convinge că Filma, prin care se idealiséză febra la Româniĭ din Bănat, póte să aibă sensul etimologic de «spaimă».

Dacă însă Filma însemnéză în adevĕr spaimă, acésta cată să fie anume în vre-una din acele limbĭ, cu carĭ naţionalitatea română va fi avut óre-când vre-un punct de atingere, iar maĭ în specie Româniĭ din Bănat.

Pentru a nu ne abate dela cererile metodeĭ linguistice, să stabilim maĭ întâiŭ condiţiunile fonetice ale cuvîntuluĭ *filma*.

În limba română silaba **fi** este tot-d'a-una originală, adecă nu provine nicĭ-o-dată din **fa-**, **fe-**, **fu-**, saŭ din vre-o altă combinaţiune silabică. Ca exemple avem: fiŭ (fio), fiĭu (filius), fiĭastru (filiaster), ficat (ficatum), fig (figo), fir (filum), fildeş (turc. fildiş), fistic (turc. fistîq), fitil (turc. fitil), fişec (turc. fişek), filă (*φύλλα*) etc. Din maghiarul «kép» Româniĭ aŭ făcut «chip», dar pe maghiarul **«fél»** nu l'aŭ schimbat în «fil», ci l'aŭ lăsat «fel».

Incă odată dară, orĭ unde se află la noĭ silaba **fi-**, aceeaşĭ silabă **fi-**, iar nu alta orĭ-şi-care, trebue să fi fost în limba de unde s'a luat cuvîntul.

Prototipul cel immediat al Filmeĭ române nu póte fi falma, felma, fulma, flama etc., ci neapĕrat filma.

Constatarea acestuĭ punct fonetic ne înlesnesce calea, înlăturând orĭ-ce etimologiă nemetodică.

Să ne întrebăm dară: de unde óre să fi luat Bănăţeniĭ pe ḑîna Filma?

Citind legenda, pe care ne-o dă Mangiucă, ne-a isbit din capul loculuĭ caracterul vechiŭ germanic al totalităţiĭ:

1. Ḑînele călĕtoresc prin ţéră;

2. Ele pórtă sufletele ómenilor morțĭ;
3. Filma e cea maĭ mică din ḑine;
4. Ea este tot-o-dată cea maĭ rea;
5. Cele-lalte ḑine se tem de dînsa.

In mitologia scandinavă asemenĭ ḑine se numiaŭ Norne.

In saga Nornagestr, scrisă după celebrul scandinavist Rafn în secoliĭ XI saŭ XII (Antiquités russes, t. I, p. 211), treĭ Norne, călĕtorind prin țéră (thar fôru thâ um landit völvur), nemeresc la un copil în légĕn; pe când cele două maĭ marĭ îl bine-cuvintéză cu dărniciă, se scólă cea maĭ mică (hînyngsta nornin) și'l blastemă (Dietrich, Altnord. Lesebuch p. 320)

Iacob Grimm (Deutsche Myth. 1854, p. 381) reproduce următórea narațiune, nu maĭ puțin caracteristică, dintr'un poet german de pe la 1200:

«Treĭ surorĭ ḑîne călĕtoriaŭ prin țéră (ziehen durchs Land) pen-«tru a căută de nevoile ómenilor. Cele dintâiŭ două, pré-bune și «nesocotite, voiaŭ cu grabă să sbóre în ajutorul altora. Cea de a «treia însă, la care ele se supuneaŭ (als höhere Macht verehren), «numind'o dómnă a lor, nu-ĭ lăsà să facă binele (werden aber von «der dritten zurückgehalten)...»

În «Istoria Danică» a luĭ Saxo Grammaticus, iarășĭ un scriitor scandinav din secolul XII, se descriŭ de asemenea treĭ ḑîne, dela carĭ depind sorțile omenescĭ și dintre carĭ cele dintâiŭ două sunt bune, iar cea maĭ mică rea: «tertia vero protervioris ingenii invidentiorisque studii femina», — pasagiŭ asupra căruia Grimm (op. cit. p. 387) observă: «die dritte Nymphe ist wiederum die bösgesinnte, das Geschenk der beiden ersten verringernde »

În fine, în vechea mitologiă nordică ḑinele Norne ne apar și ca Valkirie, adecă alegĕtóre, avĕnd misiunea de a luà și a purtà sufletele celor morțĭ.

Maĭ repetăm dară, nemic nu póte fi maĭ vechiŭ germanic ca cele cincĭ trăsurĭ din legenda luĭ Mangĭucă:

1. Ḑinele călĕtoresc prin țéră;
2. Ele pórtă sufletele ómenilor morțĭ;

3. Filma e cea maĭ mică dintre ḑine;
4. Ea este tot-o-dată cea maĭ rea;
5. Cele-lalte ḑine se tem de dînsa....

Un asemenea complex de elemente constitutive nu ne întimpină nicăirĭ aiurĭ, nicĭ chiar în miturile slavice, atât de înrudite de almintrelea cu cele germanice (cfr. Potebnia, O долѣ, în Древности, Moscva 1865, p. 153—96).

Este remarcabil că la Slavĭ, atuncĭ când ḑinele lor se apropiă în unele puncturĭ de Norne, totuşĭ vedem că şi acolo tocmaĭ cele maĭ marĭ sunt maĭ grabnice a face reŭ, iar cea maĭ mică le maĭ reţine, adecă un fenomen diametralmente opus aceluia din mitologia scandinavă (Potebnia, op. cit. 192; Grohman, Sagen aus Böhmen 1863 p. 4; Miladinovtzi, op. cit. p. 16—19).

O excepţiune pînă la un punct forméză Croaţiĭ.

La dînşiĭ aşa numitele ḑine Rodieniţe saŭ Sudieniţe se asémĕnă ére-cum cu Nornele scandinave. Profesorul Valjavec a scris în astă privinţă o monografiă întrégă, fórte interesantă, în care constată că şi la Croaţĭ cea maĭ mică din ḑine este generalmente maĭ rea (ap. Jagić, Književnik 1865 t. II p. 53). Dar acéstă apropiare e numaĭ parţială, nu totală ca asemĕnarea ce se observă între ḑinele germane dela nord şi între cele bănăţene ale luĭ Mangiucă. Croaţiĭ nu confundă nicĭ-o-dată pe Norna, adecă ḑina prevestitóre a sorţilor, cu Valkyria, care pórtă sufletele ómenilor morţĭ. Apoĭ ḑinele lor nu călĕtoresc într'un mod sistematic. In fine, însuşĭ Valjavec convine că, ceĭ-lalţĭ Slavĭ ne avênd nimic analog, s'ar puté bănui că Croaţiĭ vor fi împrumutat concepţiunea lor despre ḑine anume dela Germanĭ. Să nu uităm vechea observaţiune a luĭ Şafarik (Slow. starožitnosti p. 548) că dintre toţĭ Slaviĭ cele maĭ multe gotisme se află la Serbĭ.

Grimm (D. Myth. p. 407) avusese dară şi nu încetéză de a avé dreptate când a ḑis: «noţiunea ḑinelor ursitóre nu s'a desvoltat la Slavĭ».

Aci este locul de a se încruci orĭ-cine dinaintea lipseĭ de metodă a reposatuluĭ Cihac. Deşi ḑina Filma nu are absolut nimic

slavic și deși nicĭ o-dată slavicul **v** nu trece la Românĭ în **f**, totușĭ Cihac nu s'a sfiit a afirmà (Dict. II p. XVI) că Filma nu e alt ce-va decât *Vilama*, dativul plural din serbul *Vila* «ḑînă»: «Le serbe moliti se Vilama est le datif pluriel que les Roumains du Banat ont changé en Filma». Cu o asemenea nouă teoriă linguistică despre trecerea tuturor labialelor una într'alta, și maĭ ales despre paternitatea dativuluĭ plural, Cihac ar fi putut să susțină că «episcop» se trage d'a-binele din «vobiscum»!

Nicĭ ceĭ-lalțĭ vecinĭ aĭ Românilor — despre ḑînele Ungurilor, bună-óră, se póte vedé monografia luĭ Ipolyi (Magyar myth. 1854 cap. IV) — nimenĭ afară de vechiĭ Germanĭ, nu ne înfățișéză întrunite cele cincĭ puncturĭ esențiale din narațiunea luĭ Mangiucă:

1. Ḑinele călĕtoresc prin țéră;
2. Ele pórtă sufletele ómenilor morțĭ;
3. Filma e cea maĭ mică din ḑine;
4. Ea este tot-odată cea maĭ rea;
5. Cele-lalte ḑîne se tem de dînsa...

După ce am constatat tiparul vechiŭ germanic al întregeĭ legende despre ḑina Filma, acum soluțiunea ni se presintă dela sine.

În limba gotică, pe care o vorbiaŭ nu numaĭ Goțiĭ propriŭ ḑișĭ, dar și Gepiḑiĭ ceĭ de lângă Tisa, *filma* încemnéză «spaimă».

Textul luĭ Ulfila ne dă acest cuvînt de patru orĭ, de douĕ ca nume și de douĕ ca verb, în câte-patru casurile cu preposițiunea **us** (din), care însă este aci cu totul indiferinte, ca și 'n goticul «**us**-agiths» (spăimîntat) din «agis» (spaimă), saŭ ca și preposițiunea analógă **ex** în al nostru s-paimă din «expavimen».

Ca nume, goticul *film-*, de genul feminin, se traduce tot-d'a-una prin «spaimă».

Iată texturile:

I. Marc XVI, 8:

Ulfila: dizuh thun sat ijos reiro jah us-*filmei*...

Vulgata: invasit autem eas tremor et *pavor*...

Românesce: eraŭ cuprinse de cutremur și de spaimă...

II. Luca V, 26:

Ulfila: jah us-*filmei* dissat allans...

Vulgata: et *stupor* prehendit omnes...

Românesce: și *spaima* a cuprins pe toțĭ...

Ca verb, goticul *film-* se traduce prin «uimire», adecă situațiunea în care omul îșĭ perde cumpĕtul:

III. Marc I, 22:

Ulfila: jah us-*filmans* vaurthun...

Vulgata: et *attoniti* fuerunt...

Românesce: și s'aŭ *uimit*...

IV. Luca XI, 43:

Ulfila: us-*filmans* than vaurthun allai...

Vulgata: *attoniti* autem facti sunt omnes...

Românesce: și se *uĭmiaŭ* toțĭ..

Löbe, Gaugengigl, Diefenbach și alțiĭ confundă pe goticul ulfilian «film-» (spaimă) cu germanul — nu goticul — «film» (pele), explicând spaima prin rădicarea peleĭ saŭ prin eșire din pele. Precum românul «speriare» (=ital. spaurare) nu se înurdesce câtușĭ de puțin cu românul «pĕr» (=pilus), deși «sper» și «pĕr» se asémĕna în aparință, tot așa germanul «film-» (pele) este absolutamente alt-ceva decât goticul «film-» (spaimă).

«Film-» (pele), după legea corespundințeĭ fonetice, nu diferă decât numaĭ dóră prin sufix de grecul πέλλα și de latinul «pellis», pretutindenĭ cu acelașĭ înțeles concret de «pele»; cât despre «film-» (spaimă), Fick este cel dintâiŭ care a isbutit să limpeḑéscă originea acesteĭ vorbe. Ca temă verbală, goticul «film-an» (uimire) corespunde vechiuluĭ scandinav «fâlm-a» (tremurare) și greculuĭ πελεμ-ίζω (sguduire); ca temă nominală, goticul «-film-ein-» (spaimă) ne conduce — póte — la grecul παλμός (bătaiă de inimă); ca punct de plecare comun pentru acéstă întrégă familiă de cuvinte, este radicala «pal», conservată în latinul «pel-lo» (împing) și în grecul πάλ-λω (scutur); in fine, ca sens fundamental, o mișcare violentă saŭ — maĭ bine — febrilă (Kuhn, Zeitschr. XIX, 262—3; Fick, Vergl. Wtb.[2] p. 373; idem, Ehemalige Einheit p 234, 339).

Se scie că tulpina germanică primordială se despărțiă din capul loculuĭ în treĭ ramure: cea gotică, cea scandinavă și cea teutonică. Tóte popórele germanice, cu carĭ Româniĭ, direct saŭ indirect, mult saŭ puțin, aŭ avut a face încóce dela secolul VII până astă-ḑĭ, aparțin fără excepțiune ramureĭ teutonice. In acéstă ramură teutonică, care se desbină în sute de dialecte și sub-dialecte, cuvîntul *film-* (spaimă), fie ca verb, fie ca nume, nu se găsesce nicăirĭ. Chiar în ramura scandinavă, maĭ apropiată de cea gotică și dela care avem prețióse monumente literare începênd din secolul VIII, acéstă vorbă nu se află cu vocala i, ci numaĭ cu â în fâlma (tremurare, saŭ cel mult cu e, dacă vom admite ca făcênd parte din aceiașĭ familiă pe islandesul felmr «spaimă» (Höfer, Zeitschr. f. die Wiss. d. Spr., t. III p. 58). Prin urmare, Româniĭ Bănățenĭ aŭ putut împrumută pe ḑîna Filma exclusivamente din limba gotică nu însă dela Goțiĭ propriŭ ḑișĭ, cu carĭ n'aŭ fost nicĭ odată în contact, ci dela aceĭ Gepiḑĭ de lângă Tisa, cu carĭ s'aŭ învecinat, la marginea occidentală a Bănatuluĭ, în curs maĭ bine de un secol.

Dejà la Gepiḑĭ, póte și la Goțiĭ propriŭ ḑișĭ, vorba *film-*, afară, de sensul seŭ ulfilian de «spaimă», cată să fi însemnat o ḑînă, o Nornă saŭ Valkyriă, căcĭ Româniĭ Bănățenĭ împrumutară dela dînșiĭ nu un cuvînt comun, ci anume personificațiunea cea mitică, ba încă în legătură cu o legendă întrégă de un caracter vechiŭ germanic fórte pronunțat: «ḑinele căletoresc, purtând sufletele óme«nilor morțĭ, iar cea maĭ rea din ele, deși e maĭ mică, totușĭ po«runcesce ḑînelor celor bune».

Negreșit însă că în fragmentul biblic al luĭ Ulfila, de vreme ce este biblic, nicĭ că se póte aștepta cine-va de a întâlni o accepțiune păgână a vorbeĭ *film-*. In acest mod, cercetarea nóstră umple o lacună în mitologia gotică.

Din cele două cuiburĭ ale Românismuluĭ, unul la Olt și cel-lalt la Timiș, Oltenia a fost scutită aprópe cu desăvîrșire de invasiunĭ străine, și totușĭ nu se póte ḑice că ea șĭ-a păstrat naționalitatea maĭ bine decât Bănatul, unde Românul a fost necontenit în contact cu tot felul de némurĭ barbare. Ceĭ maĭ plugarĭ dintre toțĭ Româniĭ prin însășĭ natura unuĭ pămînt roditor peste mĕsură, Bănățeniĭ se împăcaŭ cu Hunniĭ, cu Gepiḑiĭ, cu Avariĭ, cu Slaviĭ, cu Unguriĭ, hrănindu-ĭ pe toțĭ rîndurĭ-rîndurĭ și lăsându-ĭ apoĭ pe toțĭ să plece înainte, pe când Românul rĕmânea pe loc, adevĕratul *aușonĭu* al țĕriĭ dela Attila și până astăḑĭ. Ne'ntrerupta atingere cu străiniĭ l'a făcut pe de o parte maĭ gelos de propria sa naționalitate și maĭ conservator de frică de a n'o perde; dar tot-odată, pe de altă parte, memoria aceleĭ atingerĭ s'a petrificat pe nesimțite, ca nisce straturĭ suprapuse, în graiul și în legenda Românilor din Bănat, astfel că numaĭ la dînșiĭ noĭ maĭ găsim unele tradițiunĭ etnice medievale, pe carĭ în deșert le-am căutà în Oltenia, cu atât și maĭ puțin în Ardél.

Vom da un exemplu saŭ două.

Am vorbit maĭ sus despre Gepiḑĭ, carĭ nu eraŭ decât o ramură de Gоțĭ. După aceștĭ Goțĭ, precum îĭ numesce Priscus, Bănatul a fost cotropit de Avarĭ, pe carĭ însă i-aŭ nimicit Franciĭ, anume Carloman prin fiĭul seŭ Pipin, gonindu-ĭ din regiunea Tiseĭ: «trans Tizam fluvium fugatis», după expresiunea contimporanuluĭ Eginhard (cf. Zeuss, Die Deutschen p. 738). Bănățeniĭ dară cunoscură acum două marĭ popóre germanice: pe Goțĭ și pe Francĭ. «In Bănat până «în ḑiua de astăḑĭ—ḑice Simeon Mangiucă (Albina din Viena, 1866 «No. 88) — când vine vre-un Némț prin sate românescĭ, se iaŭ copiiĭ «după el și strigă drept semn de batjocură: Némț! Némț! *Goto-«Frénț!* și tot așa maĭ departe făcĕnd versurĭ de batjocură, parte «rușinóse, la fie-care sentință de două versurĭ în cadență repețesc: «Némț! Némț! *Goto-Frénț!*» Din generațiune în generațiune mumele românce din Bănat aŭ făcut pe copiiĭ lor să urască pe vechiĭ asupritorĭ *Goțĭ* și *Francĭ,* carĭ vorbĭaŭ de o potrivă nemțesce și

ale cărora numĭ, întrunite în singurul *Gotofrénţ*, aŭ ajuns acolo până la noĭ ca un archaism supra-vieţuit în graiul cel copilăresc.

S'a repetat mereŭ că «Ler-Dómne», obicĭnuitul refren al colindelor române, este o reminiscenţă despre împĕratul Aurelian. Acéstă opiniune n'are nicĭ un temeiŭ, şi chiar nicĭ un sens. In cursul meŭ dela Facultatea de Litere din Bucurescĭ, eŭ am demonstrat dejà că acel «Ler-Dómne» nu este alt ceva decât «Lar-Dominus» al mitologieĭ romane. Aurelian, în orĭ-ce cas, nu putea să fi fost drag Românilor din Dacia, pe carĭ tocmaĭ dînsul i-a trădat, lăsându-ĭ fără administraţiune şi fără legiunĭ în prada barbarilor. O amintire despre Aurelian s'a păstrat totuşĭ, însă numaĭ la Bănăţenĭ; şi causa este că acest împĕrat, Dac de origine şi fórte celebru prin vitejiă, se născuse la Sirmium, actualul Mitrovitz, în faţa saŭ la cósta Bănatuluĭ. Legenda cea bănăţénă despre Aurelian merită a fi atinsă acì măcar în trécĕt.

Fraţiĭ Schott, în colecţiunea lor cea germană de basmurĭ române din Bănat (Walachische Mährchen, Stuttg. 1845 p. 213, 357), aŭ publicat unul intitulat «Mandschiferu», care le-a fost comunicat din Oraviţa. Nesciind românesce, fraţiĭ Schott explicaŭ pe ***Mângiferu*** prin francesul «mange-fer», ceea ce ar fi la noĭ ***Mâncă-feru,*** nicĭ o dată însă «Mângiferu», care e pur şi simplu rostirea bănăţénă cea dialectală pentru numele compus ***Mân'-de-feru,*** franţuzesce «main-de-fer».

Să se observe că în Mân'-de-feru, «mân'» nu este o scurtare din forma obicĭnuită «mână», ci e forma românéscă cea veche organică «mânu», la plural articulat «mânule», care nu odată ne întimpină în tipăriturile din secoliĭ XVI şi XVII, bună-óră în următórele douĕ exemple după Cipariu (Principia p. 129):

1. Pentateucul Orăştian din 1581: «***mânule'i*** era flocóse ca a lui Isav fratelui său ***mânu...***»

2. Omiliarul moldovenesc din 1643: «şi ai în cap cunună şi în ***mânu*** stég....»

«Mân'-de-feru» este dar archaicul «Mânu-de-feru».

In basmul din Oravița, saŭ maĭ bine în legenda transformată în basm, Mân'-de-feru este un om din popor, care îșĭ începe cariera ca ostaș de rând, fórte sărac și fórte cheltuitor, plăcêndu'ĭ maĭ mult vinul decât femeile, dar de o forță fisică și de o vitejiă atât de prodigióse, încât îngrozesce pe toțĭ și la urma urmelor ajunge împĕrat. Este caracteristic maĭ cu samă, cum Mân'-de-feru tăià ómeniĭ cu sutele și cu miile, ca și când ar fi nesce musce.

N'are cine-va decât să alătureze legenda bănățenéscă cu biografia luĭ Aurelian cea scrisă de Flavius Vopiscus, unde ni se spune întocmaĭ așà despre sărăcia și cheltuelile acestuĭ împĕrat, eșit din poporul de jos: «humiliori loco natus», plăcêndu'ĭ maĭ mult vinul decât femeile: «vini et cibi paulo cupidior, libidinis rarae», ș'apoĭ de o forță fisică extra-ordinară: «nervis validissimis», și atât de vitéz, atât de tăietor de ómenĭ, încât într'o singură bătăliă a ucis cu mâna sa patru-ḑecĭ și opt dușmanĭ, iar în diferite bătăliĭ din acelașĭ resboiŭ peste nouĕ-sute cincĭ-ḑecĭ: «Aurelianum manu sua bello Sarmatico uno die quadraginta et octo interfecisse, plurimis autem et diversis diebus ultra nongentos quinquaginta».

De ce însă Bănățeniĭ îl numesc pe Aurelian *Mân'-de-feru*? îl numesc așà fiind-că tot așà îl numiaŭ chiar vechiĭ Romanĭ, tocmaĭ legionariĭ carĭ serviaŭ sub dînsul pe când el era încă numaĭ colonel, «tribunus militum», spre a'l deosebi prin acéstă poreclă de un alt colonel Aurelian, maĭ puțin bătăios decât dînsul. Ne-o spune fórte neted Flavius Vopiscus: «quum essent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, et alius qui cum Valeriano captus est, huic signum exercitus apposuerat ***manus ad ferrum***, ut si forte quaereretur quis Aurelianus aliquid vel fecisset vel gessisset, suggereretur: Aurelianus ***manu ad ferrum***, atque cognosceretur».

Intre latinul «Manu-ad-ferrum» și între românul «Mân'-de-feru» există aceiașĭ diferință prepozițională ca franțusesce între «main-de-fer» și «main- au-fer».

Mân' de-feru, «manu-ad-ferrum», iată dară singurul Aurelian cunoscut Românilor, și numaĭ celor dela Timiș, permițêndu-ne astfel

a înşira acum cronologicesce continuitatea cea teritoriată a elementuluĭ românesc din Bănat:

sub Traian;
sub Aurelian;
sub Hunnĭ;
sub Gepiḑĭ;
sub Francĭ...

TEATRUL LA ROMÂNÏ

de

DIMITRIE C. OLLANESCU

Membru al Academieĭ Române.

PARTEA I

DATINE, NĂRAVURĬ, JOCURĬ, PETRECERĬ, SPECTACOLE PUBLICE ŞI ALTELE

Şedinţele din 1 Novembre 1896 şi 17 Martie 1897.

BIBLIOGRAFIA PĂRŢIĬ I-a

Bahlman, Dr. P., Jesuiten Dramen des Niederreinischen Ordens provinz, 1 vol. 1896
Bandinus, Codex, ed. Academieĭ Române.
Bellanger, St., Kéroutza. 2, vol.
Bogdan, Ioan, Vlad Ţepeş, Studiŭ critic.
Burada, T. T., Almanach musical pe 1876 şi 1877.
Du Cange, Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisis 1840—50.
Cantemir, D., Descriptio Moldaviae, ed. Academieĭ Române.
Carra, I. L., Histoire de la Moldavie et de la Valachie.
Erasme, Eloge de la Folie.
Gaster, M., Literatura populară română, 1 vol.
Gheorghaki II, Logofĕtul, Condica de obiceiurĭ vechĭ şi nouĭ a Domnilor.
Ghica, Ion, Scrisorĭ. ed. nouă, 1 vol.
Hasdeu, B. P., Cuvinte din bĕtrânĭ, 2 vol; Magnum Etimologicum, 2 vol; Istoria critică a Românilor. Ion Vodă cel cumplit, ed. II, 1 vol.; Archiva Istorică a Românieĭ.
Heliade-Rădulescu, I., Issachar, 1 vol.; Curierul de Ambe sexe; Literatură.
Kogălniceanu, M., Letopiseţele ţĕreĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ, 3 vol.
Lang, Iulius. Leben und sitten der Römer in der Kaiser Zeit, 1805, 2 vol.
Magnin, Charles, Origines du théâtre contemporain, 1876, 1 vol.
Mangiuca, Simeon, Calendar pe 1882 şi 1883.

Marlenescu, A. M., Poesie populară. Colinde culese şi cercetate, 1861, 1 vol.
Nork, Biblische Mythologie des neuen und alten Testament's, Stuttgart 1812.
Odobescu, Al., Dómna Kiajna, 1 vol.; Mihnea cel rĕŭ, 1 vol.; Lecţiunĭ de archeologie, 1 vol.; Psevdokineghetikos, 1 vol.
Papazoglu, Loc.-Col., Istoria Bucurescilor, 1 vol.
Philemon, Nicolae, Ciocoiĭ vechĭ şi nouĭ, 1 vol.
Preller, Römische Mythologie, Berlin, 1858.
Royer, Alphonse, Histoire universelle du théâtre, ed. 1878, 6 vol.
Sbiera, Dr. Ioan, Colinde, cântece de stea şi urărĭ la mulţĭ anĭ, 1888, 1 broşură.
Schmidt, Wilhelm, Das Jahr u. seine Tage; in Meinung u. Gebrauche der Rumänen Siebenbürgens, Hermanstadt 1866, 1 broş.
Schuller, Joh. Karl, Colinda, 1860, 1 broş.
Şeineanu, Lazăr, Basmele la Românĭ, 1895, 1 vol.
Sulzer, Dr. Iosef, Geschichte der Transalpinischen Daciens, Wien 1782, 2 vol.
Teodorescu, G. Dem., Datine, Credinţĭ, Moravurĭ ale poporuluĭ român, 1874, 1 vol.; Culegere de cântece populare, 1 vol.
Vaillant, I. A., Histoire des Principautés Danubiennes, 1 vol.
Wolf, Andr., Beschreibungen des Fürstenthum's Moldau, 1805, 2 vol.
Urechiă, V. A., Istoria Românilor.
Xenopol, A. D., Istoria Românilor, 6 vol.
Zanne, Iuliu A., Proverbele Românilor, 1896, 1 vol.

TRADIŢIUNĬ VERBALE: Principele **Nicolae Suţu** şi **Nicolae Verulescu** (Focşanĭ); **Dimitrie Strat**, **Dimitrie Kraktl** şi **Sdrobicĭ** (Bacăŭ); **Ion Ghica** (Bucurescĭ); **V. Alecsandri** (Mircescĭ); **Costache Negri** (Tîrgu-Ocna); **Emil Costinescu** (Bucurescĭ) etc, etc.

Domnilor Colegĭ,

Idea de teatru, așà cum o înțelegem astădĭ, nu a pătruns la noĭ decât în a doua decime a véculuĭ acestuia, adusă de străinĭ, nu pentru a ne însemnà vre-un pas întâietor în cultură, ci spre a le fi mijloc de câștig.

S'ar păré ciudat ca un popor cu minte istéță, cu suflet duios și cu fire vióe, ca Românii, să fi întârdiat vreme atât de îndelungată a se dedà uneĭ îndeletnicirĭ, pentru care aveaŭ și însușirĭ firescĭ și ispita străvechilor tradițiunĭ.

Dar dacă deschidem cartea trecutuluĭ și ne încredințăm că: «frămîntările lăuntrice děrapănă vîrtutea, deșănțarea năravurilor e jignitóre propășiriĭ, cârma treburilor e o primejdie în mânĭ prădalnice orĭ dușmane», vom înțelege cum, lipsițĭ de viéță intelectuală proprie, silnicițĭ în avînturile ca și în consciința nóstră, am rătăcit, turmă de prigónă, în întuneric și în pustiŭ, iar când ne-a ajuns lumina, ne-a găsit rěmașĭ înděrět pe calea cea de mult străbătută de némurile civilisate!

Și a trebuit ca cocoșul vechilor Galĭ să ne dea țipětul de alarmă, cu sânge din sângele nostru, să ni se plămădéscă dreptul la libertate și, în fața pepturilor glorióse ale celor rěsărițĭ dintr'o tulpină cu noĭ, să se surpe zidurile și să se sfărame hotarele protivnice înfrățiriĭ tuturor.

Atuncĭ, s'aŭ rěspândit, îmbelșugate în iubire de ómenĭ, în năzuințe mărețe, în credințe dătătóre de viéță, ideile nouĕ, nouĕle deprinderĭ, carĭ aŭ covîrșit golurile trudniculuĭ nostru trecut, înfăptuind, ca prin minune, pentru un véc hărăzit celor maĭ uimitóre cucerirĭ, un popor tîněr, îndrăsneț, cu suflet plin de rîvnă, cu ochĭ lacomĭ de sóre, sub pașiĭ căruia munțiĭ aveaŭ să-șĭ întindă oblu grumajiĭ, ca să pótă ajunge tot maĭ departe și tot maĭ sus!

Atuncĭ, puțin câte puțin, zarea nóstră se înseninéză.

Prin mijlocul codrilor, pe largul câmpiilor, se bat cărărĭ, căcĭ din patru laturĭ sosesc óspeţiĭ, călĕtoriĭ: uniĭ vrednicĭ de încredere, purtătorĭ de bune veştĭ, de învĕţăminte, de darurĭ frumóse ale gândiriĭ; alţiĭ cu limba prefăcuta şi dulce, agerĭ la chibzuială şi cu îndemnul viclén, carĭ, orĭ descalecă şi se aşéză statornic la noĭ, orĭ cătându-şĭ de cale, duc cu dînşiĭ încântarea celor vĕḑute împrejur şi mulţumirea de a fi fost primiţĭ cu inimă bună şi cu cuget curat.

Un schimb necontenit se săvîrşesce de atuncĭ între dînşiĭ şi noĭ: din tot ce avem maĭ bun şi maĭ de preţ luându-şĭ eĭ partea cea mare şi dându-ne, pe lângă unele de trebuinţă, multe nouĕ nepotrivite şi tot atâtea de prisos.

Şi aşà ne este plecarea firéscă de a fi pentru dînşiĭ, cu tot ce cuprinde şi peptul şi mintea maĭ fără de tăgadă ca apropiere, că limba şi portul şi traiul întocmaĭ luatu-le-am, mîndri, când trecem hotarul vre-odată la căminul lor să petrecem, că nu-ĭ osebire de eĭ întru tóte şi noĭ precum suntem.

Şi iată că eĭ ne-aŭ adus, între altele, teatrul, privelişte fără de sémĕn, în care cu glasurĭ meşteşugite auḑul se îmbată şi firea fiinţeĭ adînc e pătrunsă de o vrajă aevea.

In adevĕr, Ruşiĭ, carĭ ocupaŭ Moldova pe la începutul véculuĭ, chibzuise, printre mijlócele de înrîurire a societăţiĭ de atuncĭ — înflăcărată de dragostea limbeĭ şi spirituluĭ frances — «înfiinţarea în Iaşĭ a unuĭ teatru de comedie franţuséscă»; Nemţiĭ ne aduseră cele dintâĭ trupe de dramă, comedie şi operă, iar Eteriştiĭ înfiinţară teatre în amîndouĕ capitalele Principatelor, spre a înteţì focul sacru în inimile patrioţilor, cu carĭ speraŭ să cucerescă libertatea Helladeĭ.

Faimosul «ridendo castigat mores» a avut câte-odată maĭ multă trecere în lumea romană decât edictele şi rescriptele împĕraţilor şi pretorilor!

Dar în sfîrşit, dacă poporul român a primit idea şi chiar îndemnul teatruluĭ de la străinĭ, totuşĭ, bucăţică ruptă din cósta latină, el a fost tot-deauna iubitor de spectacole, fie pentru a-şĭ înălţà mintea şi inima, fie pentru a-şĭ petrece vremea în chip plăcut.

Credincios legiĭ şi datinelor strămoşescĭ, nu a lăsat nicĭ o împrejurare maĭ de însemnătate 'a vieţeĭ sale fără de a o simbolisà, fără de a-ĭ da o formă pipăită, ca să i se statornicéscă de-apururea în minte şi în năravurĭ.

Precum cântecele poporale sunt rĕsunetul bătăilor inimiĭ luĭ, aşà şi aceste «îndeletnicirĭ» arată felurimea credinţelor şi a însuşirilor pline

de eresurĭ, de iscodirĭ şi de năsdrăvăniĭ, moştenite de la némul din care e coborîtor, orĭ luate de la ceĭ cu carĭ s'a întîlnit pe calea vieţeĭ.

Un amestec de dragoste şi de îndoială, de duioşie şi de smerenie, de îmbărbătare şi de fatalitate i-aŭ plămădit ast-fel, din începĕtórele vremurĭ, temeiurile firiĭ, pe carĭ, în slavă ca şi în restrişte, le-a păstrat fără ştirbire până în ḑiua de astăḑĭ.

De aceea şi este el vitéz şi nepĕsător la primejdiĭ, voios şi melancolic în traiul luĭ, supus, deşì dîrz adesea, în faţa puteriĭ şi, maĭ mult cu gând bun decât cu mânĭ harnice, plecat către lucru.

Orĭ-cum ar fi însă, icóna i se desprinde frumósă şi vie din tóte apucăturile luĭ.

Cu darul minunat de a-şĭ însuşì şi de a preface ca al sĕŭ orĭ-ce intră în atingere cu dînsul, şi-a croit el, din cele ce a moştenit şi din câte a putut rupe de la alţiĭ, un vestmînt, care-l prinde bine şi căruia, cu tóte aceste, numaĭ mîndreţea portuluĭ şi farmecul fiinţeĭ luĭ îĭ dă preţ cu adevĕrat.

Aşà, pe urzéla iscodirilor păgânescĭ, trecênd el firul credinţeĭ creştine, alcătuì din protivnice întocmirĭ datine nouĕ, carĭ atât amintesc pe cele de odinióră pre cât la chip şi la glas pe un tată l'ar amintì copiiĭ.

Din pompe şi obiceiurĭ venite de pe hotarele depărtate de dînsul, sciù celor ce-ĭ înseninară sufletul orĭ îĭ măguliră ochiĭ să le deà adăpost şi căldură, în cât cu trecerea vremiĭ a tóte îndreptătóre să le socótă el singur că ale luĭ aŭ fost de când lumea.

Pe cele ce-ĭ rĕsvrătiaŭ simţirea şi-ĭ turburaŭ odihna le îngăduià silnic, până când orĭ se prăpăstuiaŭ uităriĭ orĭ, vitrege de vrerea şi de sângele luĭ, îşĭ luaŭ cu veneticiĭ, fluturatecĭ în préjmă-ĭ, cărarea cea cu sórele în spate.

Deprins cu nevoĭ de tot felul şi pururea blând, îndemnător de pace, Românul nu şi-a pus fiinţa maĭ presus de împrejurărĭ, ci găsindu-şĭ în pept isvor nesecat de răbdare şi putere de sine îndestulă să pue frîŭ orĭ-căruĭ avînt nebunesc, a aşteptat să-ĭ fie prilejul îndemână, să rupă prin vrednicia luĭ însuşĭ rîndurile glóteĭ şi din adîncul necunoscutuluĭ să iasă la faţă de lume.

Decĭ, numaĭ cine-ĭ cunósce de aprópe faptele şi i-a rĕsfirat firea şi năravurile póte da dréptă mărturie despre dînsul. Şi nu-ĭ mărturie maĭ hotărîtóre ca desluşirea acelor apucăturĭ şi îndeletnicirĭ, carĭ îĭ resfrâng ca într'o oglindă tot ce-ĭ încunjură, tot ce-ĭ încălḑesce, îĭ mişcă saŭ îĭ luminéză viéţa.

*

Teatrul, sub orĭ-ce formă s'ar înfățișà el, de la străvechile miturĭ pline de închipuite minunățiĭ până la drama crâncenă orĭ comedia sfărâmătóre de ilusiunĭ din ḑiua de aḑĭ, este un ochiŭ deschis asupra lumiĭ, care cuprinde, străbate și pricepe tóte. In fundul luĭ tresar, ca viĭ și adevĕrate icóne, patimele, durerile și bucuriile omenescĭ.

Tot ce, dintr'un îndemn lăuntric, pășesce pragul sufletuluĭ nostru, să iasă în vilég purcede să-șĭ facă tovarășĭ, să le desvĕlue taina ce pórtă, nerăbdătóre să fie svonită, care, dacă uitarea n'o învĕlue în negurĭ, nicĭ fățărită n'o mână minciuna înainte, trăesce singuratecă unde-va în vĕzduh, dar așà stătătóre de sine, că rĕspunde orĭ-cuĭ o chémă pe nume; . . . și trăesce dór numaĭ fiind-că, luându-șĭ avîntul, ne-a smuls o fărîmă din suflet. Și așà, trecĕnd din loc în loc, din ném în ném, veste orĭ poveste—svon pururea tînĕr — iea ființă taina sufletuluĭ, pe care miĭ și miĭ de urmașĭ o iubesc, o cinstesc, iubind și cinstind într'însa chiar pe ceĭ ce i-aŭ dat viéță.

Iată cum se făuresc legendele, cum dintr'un cuvînt se póte nasce o idee, dintr'un suspin un simțemînt, dintr'o mișcare o luptă.

Óre lumea nu e o țesătură de puterĭ protivnice, carĭ nu aștéptă decât îndemnul geniuluĭ pentru a se îmbinà cu folos între dînsele?... Și cum tóte, în desfășurarea lor, legĭ ale firiĭ, fapte de ómenĭ, puterĭ, datine și credințe se țin legate, se întregesc unele pe altele și se asémĕnă, nu e nimic aprópe din trecutul depărtat, ce să fie perdut în vremea de față, și tot ce ne însuflețesce orĭ ne înduioșéză acum a avut aceeașĭ înrîurire altă dată asupra altora.

Așà, străbuniĭ Romanĭ,—recunoscĕtorĭ luĭ Saturn că i-a deprins la munca pămîntuluĭ, le-a dăruit cunóscerea pómelor și le-a descoperit mierea,—îl sĕrbătoriaŭ cu ospețe vesele, la carĭ stăpâniĭ luaŭ locul slugilor și slugile pe al stăpânilor, în Decembre, a ḑecea lună a anuluĭ.

Cu acest prilej, eĭ tăiaŭ porcĭ, făceaŭ jertfe, cântaŭ imnurĭ de laude, bĕnd vin în cinstea Ḑeuluĭ, îșĭ împărțiaŭ turte, colacĭ, fagurĭ de miere, póme, iar copiiĭ cutreeraŭ stradele strigând: *Io Saturnalia!* (1)

La noĭ, tot în Decembre, cade una dintre cele maĭ marĭ sĕrbătorĭ creștine, «Nascerea Domnuluĭ», la care e datină să se taie porcĭ (la Ignat), să se împartă turte de foĭ subțirĭ stropite cu zachăr (Moldova), saŭ (Muntenia) covrigĭ muiațĭ în miere (colindețe). Mesele staŭ întinse pentru óspețĭ, se fac darurĭ între rude și prietenĭ, slugile aŭ voe

(1) *Dion Cassius*, X. lib. XL, cap. 19.—*Martial*, Epigr. II, vers 5, cart. XI.

slobodă de petrecut, se iartă osîndiţiĭ; iar în nóptea ajunuluĭ, copiiĭ (1) alérgă din casă în casă, strigând: *Bună diminéţa la Moş Ajun!* (2)

Tot din nóptea de Crăciun încep *colindele*, carĭ, cu urările lor de atâtea bunătăţĭ şi fericirĭ, nu sunt decât amintirĭ de ale cântărilor ce se obicĭnuiaŭ la *calendele* luĭ Ianuarie, în vremea Romanilor.

Fără îndoială că, încununând-o cu harul dumneḑeesc al mântuiriĭ sufletelor, religiunea creştină a înălţat şi a idealisat acéstă sĕrbătóre; în adîncurile eĭ trăesce însă tot vechia saturnalia romană, care, după porunca luĭ August, trebuià să ţie treĭ ḑile *(triduo servari ferias)*, cât ţin şi sĕrbătorile Crăciunuluĭ.

Este drept, de alt-fel, că poporul român a legat de aceste sĕrbătorĭ nu numaĭ sfintele amintirĭ ale datoriilor sale religióse, ci şi prilejul voios al petrecerilor şi mulţumirilor, ce-l îndémnă par'că să îngădue maĭ voios asprimea vremiĭ şi lungimea nopţilor de érnă.

Aşà daŭ ele deslegare câşlegilor (carnavaluluĭ), carĭ încep în ḑiua de Crăciun şi ţin până la postul cel mare.

Căşlegile, vreme de răgaz şi de veselie, în care danţurile într'un ropot o duc de la un cap până la altul; nunţile, cu mirĭ înduioşaţĭ de dragoste, cu archiereĭ în odăjdiĭ de aur, cu bisericĭ înţesate de lume,

(1) *Aceştĭ copiĭ*, în Banat, în părţile munteluĭ Vulcan, în munţiĭ Abruduluĭ, în tot comitatul Hunedóreĭ, în valea Haţeguluĭ, pe Târnave, în părţile Blajuluĭ, în comitatul Sibiiuluĭ şi în părţile Făgăraşuluĭ, se numesce *piţereĭ* saŭ *pizereĭ*, de la verbul latinesc *petere, a cere, a peţi*, în înţeles dóră de *bine-voitor şi poftitor. Piţereiĭ* aceştia se împart în maĭ multe cete, avênd câte un vătav (conducĕtor) fie-care cétă, umblând de jur împrejur prin sat, poftind de la casă la casă ḑiua luĭ *Ajun*, cu adaosul: *că-ĭ maĭ bună-a luĭ Crăciun!* Piţereiĭ pot intrà slobodĭ prin casele ómenilor, căcĭ după credinţa poporuluĭ sînt purtătorĭ de noroc şi fericire. De cum intră în vre-o casă, e datină ca piţereiĭ să scormone focul din vatră cu beţele ce pórtă în mânĭ, numite *colinde*. — *Calendarul* luĭ Simeon Mangiuca pe 1882, p. 9 şi 10.

(2) Diaconul *Paul de Aleppo*, în călĕtoria sa prin Moldova şi Ţéra-Românéscă, 1630—1660, întovărăşind pe Macarie, Patriarchul Antiochieĭ, spune că: «e de observat că, în acéstă ţéră, se obicĭnuesce, în séra despre nascerea luĭ Christos, ca toţĭ preoţiĭ din diferite tîrgurĭ, însoţiţĭ de sĕrmanĭ, de ceteţĭ şi de coriştĭ, să se adune în bande purtând icóne şi să umble prin politie tótă nóptea, visitând casele boerilor şi urându-le bucurie . . . . . . Ast-fel umblă eĭ tótă nóptea, cântând nascerea luĭ Christ. Tot asemenea făceaŭ lăutariĭ, toboşariĭ, flautiştiĭ, colindând în cete tótă nóptea următóre cu lanterne, pe la casele boerilor celor marĭ; mulţĭ dintre musicanţĭ sunt din ţéra turcéscă».—*Hasdeŭ*, Arch. Ist. Rom., 1865, Document 310, p. 89.

cu florĭ, cu cântărĭ, cu cofeturĭ, nunţĭ carĭ fac să bată pepturĭ de copile şi inimĭ de sócre să tremure! Mascarade, nebuniĭ, vălmăşagurĭ, tóte sunt ertate, tóte sunt bine venite. Femeile se prăpădesc, *în tot felul*, de plăcere, negustoriĭ fac daraverĭ, tîrgoveţiĭ se desfată, se desfată atât că le sbârnâe mintea numaĭ după drăciĭ; iar la lăsata de sec de-abià cu greŭ maĭ póte creştinul să-şĭ dea rînd guriĭ şi cumpĕt pició-relor!

La sat sgomotu-ĭ mic de-l încap pereţiĭ, lumea-ĭ domólă, că n'o scormonă nimenĭ. Dór pe la cârciumĭ, când ḑice cobzarul vre-un cântec maĭ ager, să sae vre-unul trecut cu paharul şi talpa să-şĭ bată; altmintrelea în casă, pe bătătură, pe la pădure, îşĭ dă îndemnurĭ omul când are de lucru,—când nu, stă la vatră, tăciunesce luléua, orĭ c'un cumĕtru pune la cale câte de tóte.

De e sĕrbătóre, se duce la biserică, ascultă pe popa slujind şi, după anaforă, merge cu dînsul la «cinste», şi trece «cinḑéca» de atâtea orĭ împrejur de câte parale le sună în pungă orĭ dungĭ pe uşorul ferestreĭ hangiul în silă trage la unul şi altul.

Dar iată s'aude lătrat lung de câne şi ţipete de copiĭ ce alérgă şi se opresc şi iar fug şi iar ţipă. Miraţĭ es cu toţiĭ pe prispă. Un hohot de rîs de odată pe toţĭ îĭ cuprinde.

Brezaea! Brezaea! răcnesce o fată şi în casă dă năvală să intre, gonită de o namilă fiorósă din urmă.

Cu cap de lup, orĭ de barză (1), clănţănind dinţiĭ, plescăind ciocul, c'o zeghe pe dînsa, împestriţată cu tot soiul de cârpe, de florĭ, de cordele, se opresce Brezaea şi, învîrtindu-se în loc, spune ăstuia o glumă, celuia o păcălitură, luĭ Moş Popa—clătinându-se în mersu-ĭ—îĭ înalţă pe nas un «aghios» ca un dascăl, hangiuluĭ un cântec îĭ cântă de-ĭ vine să turbe Greculuĭ de ciudă, pe toţĭ îĭ face să rîdă, şi jócă şi sare după versul ce-ĭ ḑice ţiganul din vióră alăturĭ.

Şi aşà, din casă în casă, alérgă ea să înveseléscă pe bĕtrânĭ, să dea ghes celor tinerĭ, să infricoşeze pe copiĭ.

Deşì înfăptuire—la uniĭ locuitorĭ de munte (2)—a ciudateĭ credinţe că Dumneḑeŭ, pentru a vecĭnicì nascerea fiuluĭ sĕŭ în nisce iesle deslégă, de la Crăciun la Bobotéză, limba dobitócelor, menindu-le să spună cu gura slobodă fie-căruia adevĕrul în faţă, *Brezaea*, jumă-

---

(1) Alte-orĭ de vulpe, de câne, de cocoş, orĭ de vultur.

(2) *Brezaea* e o datină a satelor de munte, maĭ ales în Muntenia. In plaiul Buzeuluĭ, al Rîmniculuĭ-Sărat şi la Câmpulung, am dat de asemenea eresurĭ, carĭ póte vor maĭ fi şi aiurea. In Moldova i se ḑice *Capra*.

tate om şi jumătate dobitoc, este negreşit o ființă rěsleţită din străvechile corurĭ bacchice şi cel dintâiŭ obraz de teatru ce s'a ivit în datinele nóstre poporale.

La Moldova arătarea e şi maĭ năsdrăvană.

In loc de un singur chip străvestit, sunt douĕ: un unchéş cocoşat, cu barba albă, slut şi sgripţuros, şi un cerb cu córne marĭ şi cu trupul învelit în făşiĭ de pânză de felurite feţe, care-l pórtă în spinare.

Ţipând, sărind, cântând, se duc amîndoĭ, în mijlocul unuĭ alaiŭ sgomotos, prin tîrgurĭ şi prin sate, să colinde cu snóve, cu glume, cu cimiliturĭ, ademenind lumea, ce bucurósă le ese în cale. (1)

Alte-orĭ, doĭ flăcăĭ acoperiţĭ cu ţóle saŭ cu sumane se pun unul îndĕrĕtul altuia, închipuind o vită óre-care. Cel dinainte pórtă, ascunsă, o ólă în cap, iar cel din urmă o códă de pĕr saŭ de cârpă, legată cu o sfóră de picior, ast-fel ca la cea maĭ mică mişcare să se ridice şi să se cobóre. Peste dînşiĭ încalecă un al treilea flăcăŭ, cu un biciŭ în mână, care, sfichiuindu-ĭ saŭ dând din călcâe, îĭ mână prin sat, sărind şi jucând. La cârciumă se opresc şi cel călare, după ce cântă — în deobşte lucrurĭ fórte *uşurele*, —întrébă: dacă nu e nimenĭ muşteriŭ

(1) *Sulzer* pomenesce despre acest joc în «Geschichte des transalpinischen Daciens» (t. II, p. 403), spunênd, ca şi Cantemir, că el se numesce *Turka* şi ar fi fost întocmit în vremurile vechĭ, din ură asupra Turcilor. Se póte; noĭ însă credem că originea acestuĭ joc, ca şi a Brezaeĭ, isvorĕsce din serbările dionysiace, în carĭ cântăreţiĭ eraŭ străvestiţĭ ceĭ maĭ mulţĭ în dobitóce, cum şi din Atellanele romane — drame poporale—a cărora sĕmînţă uşor a putut fi rĕsădită în pămîntul nostru de către coloniĭ şi soldaţiĭ Romanilor aduşĭ după vremĭ. C'o fi avut când-va menirea de a-şĭ bate joc de Turcĭ şi că s'ar fi numit *Turka*, din ură către dînşiĭ, iar se póte; dar să iea tocmaĭ acéstă formă şi tocmaĭ în vreme de érnă (epoca Bachanalelor la ceĭ vechĭ) coincidenţa ar fi prea bătătóre la ochĭ.

Dionysie din Halicarnas povestesce că, pentru a satirisà saŭ a micşorà îngâmfarea generalilor întorcêndu-se triumfătorĭ din răsbóie, erà obiceiŭ rĕmas din adîncă vechime să se străvestéscă câţĭ-va, punêndu-şĭ peĭ de capră şi căciulĭ lănóse *ţuguiate* pe cap, carĭ eşeaŭ ast-fel înaintea lor şi dedeaŭ nota discordantă în mijlocul aclamărilor mulţimiĭ. (Lib. VII, cap. 74).

Óre nu s'o fi numit *Turka* saŭ *Ţurca*, din pricină că moşnégul cel slut purtà o căciulă *ţuguiată, lânósă*, o căciulă *ţurcă, ţurcănéscă*, pe cap? Ḑic acésta, fiind-că un asemenea joc există şi la mocaniĭ de dincolo, de unde ne-a venit forma căciulelor ţurcănescĭ. Până aḑĭ, în Moldova, copiiĭ maĭ jócă *Ţurca*, cu mingea, în care cel ce câştigă bate mingea *călare* pe cel ce perde.

Wilhelm Schmidt, în lucrarea sa «Das Jahr und seine Tage», (Hermanstadt 1866, pp. 2 şi 3) ḑice, cu privire la acéstă datină: «Intre jocurile de la Crăciun, un rol deosebit are şi acela pe care Poloniĭ îl numesc «*Taurul*», orĭ după cum îl numesc Româniĭ «*Turka*» (în limba Polonă *Turon*), în care ceĭ maĭ adîncĭ cunoscĕtorĭ aĭ mitologieĭ slave află pe Taurul cultuluĭ mytraic (de alt-fel *Tur* însemnéză taur în limba slavonă), ca

să-ĭ cumpere calul, boul, măgarul de sub dînsul, pe care-l tot jócă fel de fel, înşirându-ĭ bunurile. Ceĭ de faţă se prind însă a-l ponoslui, căinând orĭ luând pe stăpân în bătaie de joc pentru o aşà *rablă* de vită, şi spusele lor sunt atât de crunte, în cât acesta, desnădăjduit—şi ca să scape *haramul* de gura lumiĭ,—îl lovesce cu bâta în cap până ce, spărgêndu-se óla, cad câte treĭ grămadă la pămînt, în hohotele de rîs ale tuturor. (1) Apoĭ intră cu toţiĭ în cârciumă să *bea aldămaşul* peleĭ cel puţin, şi . . . petrec ca în vremea cea bună.

Dacă, pentru cercetarea obârşieĭ acestor datine, intrăm în adîncul tainelor vremiĭ şi ale némurilor din trecut, desluşim că ele sunt rĕmăşiţe ale rituluĭ şi credinţelor religióse ale păgânităţiĭ. Aşà, de pildă, este sciut că Indieniĭ, Egipteniĭ, Greciĭ, Romaniĭ şi chiar Slaviĭ şi Germaniĭ ceĭ vechĭ credeaŭ că sórele erà un ḑeŭ, care, în mersul sĕŭ de un an, pe cer, trebuià să trécă, făcênd încunjurul lumiĭ, prin douĕ-spre-ḑece zodiĭ (2), pentru a da lumină şi căldură.

Cât sórele îşĭ are faţa îndreptată asupra pămîntuluĭ, ḑilele sunt maĭ marĭ, firea întrégă trăesce, lucréḑă, rodesce; cât însă şi-o întórce de la dînsul, întunericul iea avînt, ce e viŭ şi puternic se plécă periciuniĭ, nevoia şi grijele apasă maĭ greŭ asupra făpturiĭ. (3) Când

simbolică desemnare a îndreptăriĭ pămîntuluĭ după raḑele sóreluĭ. Româniĭ din Transilvania aŭ şi dînşiĭ o legendă de Crăciun, în care se spune despre un légăn de aur purtat pe valurile furióse ale măriĭ de un *taur* cu córne de aur, şi pun în jocurile lor (de la Crăciun) pe acest taur, înfăţoşat de cine-va sub masca uneĭ arătărĭ fioróse, avênd cap de boŭ şi cioc de pasĕre, pe care-l plescăesce mereŭ, trăgêndu-l cu o sfóră ascunsă, şi e privit de toţĭ ca un fel de *mama păduriĭ*, mâncătóre de copiĭ. Cine însă vrea să n'aibă témă de dînsa îĭ aruncă un ban când deschide ciocul.»

Care vrea să ḑică, presupunerea luĭ Cantemir nu erà tocmaĭ întemeiată. Acéstă datină, ca multe din câte avem, ne-a putut venì, cu influenţa religiósă, şi de la Slavĭ, precum multe ne-aŭ venit, tot pe aceeaşĭ cale, de la Grecĭ.

Amintesc iar că cerbul din *Turca* în Moldova póte să fie închipuirea unuĭ personagiŭ din corurile bacchice. a ḑeuluĭ Pan de pildă, care tocmaĭ în cerb erà străvestit în timpul sĕrbătorilor acestora.

(1) Acéstă scenă a *Ţurceĭ* saŭ *Ţarceĭ* (cum o numià) mi-a fost povestită de d-l *Emil Costinescu*, ca o minunată amintire a copilărieĭ sale. Scena se petreceà la oraş ca la sat, în Moldova, unde a vĕḑut-o d-sa de maĭ multe-orĭ representată ast-fel.

(2) Cele douĕ-spre-ḑece constelaţiunĭ, prin carĭ trece calea aparentă a sóreluĭ într'un an, şi anume: *Berbecele, Taurul, Gemeniĭ, Racul, Leul, Fecióra, Cumpĕna, Scorpia, Săgetătorul, Capricornul, Vĕrsătorul* şi *Pesciĭ*.

(3) Cele douĕ *solstiţiĭ* (adecă staţiunĭ ale sóreluĭ): una de la *Berbece* până la *Cumpĕnă*, cuprinḑênd cele şése lunĭ de primăvară şi vară, carĭ se ţin de emisfera luminată de méḑă-nópte a puterilor binefăcĕtóre; cea-laltă, de la *Cumpĕnă* la *Berbece*, cuprinḑênd cele şése lunĭ de érnă, carĭ se ţin de emisfera întunecată de méḑă-ḑi a puterilor rĕŭ-făcĕtóre ale tómneĭ şi erneĭ.

însă, ajuns la capĕtul drumuluĭ sĕŭ, ese el ca dintr'o prăpastie şi se înalţă privind iar în faţă pămîntul, atuncĭ pare c'a înviat din noŭ şi tóte purced către o nouă viéţă împreună cu dînsul. Atuncĭ serbaŭ păgâniĭ *dies natalis solis invicti* (1); atuncĭ aduceaŭ eĭ prinóse solemne luĭ *Saturn-Ianus* (bifrons), cel care privià în trecut şi în viitor (sfîrşind şi începênd anul); atuncĭ lumea creştină aşeză ḑiua de nascere a Reînvietoruluĭ adevĕrateĭ credinţĭ, a Mântuitoruluĭ de ómenĭ!

De altă parte, ḑeiĭ păgânĭ aveaŭ pentru fie-care însuşire a fiinţeĭ lor câte o deosebită întrupare pămîntéscă, şi dar sórele, care aveà atâtea însuşirĭ şi, pentru deplina săvîrşire a anuluĭ, trebuià să trécă prin douĕ-spre-ḑece zodiĭ, apăreà sub numeróse înfăţisărĭ şi îmbrăcà decĭ forma tuturor dobitócelor ce alcătuiaŭ zodiacul.

Drept aceea, cu prilejul serbărilor acestor ḑeĭ, preoţiĭ orĭ cântăreţiĭ corurilor religióse se străvestiaŭ asemenea dobitócelor ce le eraŭ închinate, simbolisând deosebitele lor puterĭ şi însuşirĭ, şi jucaŭ ast-fel în jurul altarelor, înălţându-le imnurĭ de laudă.

De la păgânĭ şi maĭ vîrtos de la Romanĭ, aceste datine aŭ trecut la noĭ şi s'aŭ statornicit atât de adînc în năravurile poporuluĭ, în cât chiar dupĕ creştinisarea luĭ aŭ rĕmas, firesce întru atât cât nu jigniaŭ noua credinţă, nicĭ dedeaŭ o îndrumare protivnică înrîuririĭ şi intereselor obşteseĭ oblăduirĭ.

Aşà dar *Brezaea* şi *Vasilca* în Ţéra-Românéscă, *Turca* saŭ *Ţurca* în Moldova şi *Cerbuţul* în Banat şi în părţile Haţeguluĭ din Transilvania ar puté fi representarea dramatică saŭ întruparea pămîntéscă a sóreluĭ, personificat ca ḑeŭ, în mersul luĭ prin zodiac, când la Crăciun înviéză din noŭ şi reîncepe anul, serbând *dies natalis solis invicti.*

In deosebĭ *Brezaea* întrupéză pe *Bacchus Briseus* (aşà numit de la Brisa, un cap al insuleĭ Lesbos, unde aveà un vestit templu şi unde orgiile bacchice eraŭ un cult local); de aceea, prin jocul, cântecele şi purtarea cea fără de înfrânare, adeveresce ea şi acum străvechile ceremoniĭ ale ḑeuluĭ, întrupat în lup, barză, câne, cocoş, orĭ alt dobitoc.

Vasilca este înfăţoşarea luĭ Joe βασιλεύς, regele anuluĭ, avênd capul de mistreţ—dobitoc ce-ĭ erà închinat—şi purtând la noĭ acest nume de la Sfîntul Vasilie, începĕtorul luneĭ luĭ Ianuarie. (2)

---

(1) *Nork*, Biblische Mythologie des alten und neuen Testament's, Stuttgart 1842, t. I, p. 339.

(2) *Simeon Mangiuca*, Calendarul pe 1882, pp. 39 şi 40.

Cerbuţul este *Cervulus* din vécul de mijloc, împotriva căruia atâta timp aŭ lucrat episcopatele Franciei, Germaniei, Italiei şi Spaniei, dar în deşert, deşì consfinţià o legendă păgână a cultuluĭ mytraic. (1)

Ţurca este numaĭ împerechiarea Brezaeĭ cu Cerbuţul, rĕmasă ca datină în Moldova de la Transilvănenĭ orĭ de la Polonĭ, la carĭ se păstréză întocmaĭ şi până astădĭ. (2)

Printr'însa un noŭ obraz teatral se amestecă în jocurile poporuluĭ, obraz de om, menit, prin înfăţişarea-ĭ pocită şi prin posnaşa împerechiare cu un dobitoc cornorat, să nu stărnéscă numaĭ rîsul, ci în chipul luĭ de a fi să deştepte mintea celor dimprejur şi să-ĭ siléscă să cugete.

Bĕtrânul flecar, ghebos şi urît se asémĕnă—ca o icónă bântuită de vremurĭ—cu moşnégul *Dorsellus* din Atellanele romane, purtând ca şi dînsul aceleaşĭ pońóse şi dând acelaşĭ prilej de veselie şi de şăgĭ.

Insuşindu-şĭ ast-fel viéţă şi mişcare nouă şi apropiându-se de firea şi fiinţa omenéscă, datinele şi jocurile poporale aŭ făcut, fără să scie, un pas înainte în lumea teatruluĭ.

De acum încolo, priveliştea dobitócelor cuvîntătóre nu maĭ e de ajuns poporuluĭ, înfăţoşarea gârbovuluĭ unchéş îl lasă rece. Dorurĭ până atuncĭ necunoscute se înfiripéză într'însul. Spre tinereţe, spre sóre, spre iubire, spre fapte de bărbăţie, îl pórtă lăuntrica rîvnă, aşà că din firele tainelor sfinte, din cele maĭ scumpe odóre ale credinţeĭ, îşĭ va făurì el datine nouĕ, ca pe deplin să se măguléscă tótă rîvna şi avînt prielnic de curăţie şi de înălţare să se dea sufletelor.

Érna, când stinsă-ĭ vraja codrilor şi a câmpieĭ, când troenite-s cărările şi în patru pereţĭ aĭ cămăriĭ se sbate gândul fără de tovarăş, omul e maĭ cu plecare să-şĭ cate de suflet. De aceea, fie datină, fie îndemn mântuitor, dă el Crăciunuluĭ prinosul cel maĭ ales al slăvirilor sale de creştin.

In deosebĭ împrejurările, de carĭ a fost încunjurată nascerea luĭ Christos în staulul de la Betleem, aŭ darul de a-l însufleţì şi de a-l pune în maĭ strînsă legătură cu Cel de sus.

Dar omul, neputincios de a făurì — fie chiar întru atingerea unuĭ ideal — cevà desăvîrşit, a căutat, fără de încredere par'că în ce nu puteà pipăì, să dea forma sa vremelnică şi peritóre celor de-apururea neîntrupate însuşirĭ.

(1) *Du Cange*, Glossarium mediae et infimae latinitatis, Paris 1840—50, sub «Cervulus».

(2) *Wolf*, op. cit., ad verbum.

De aceea religiile păgâne aveaŭ atâţĭ Dumneḑeĭ câte temeiurĭ putuse ele descoperì făpturiĭ, iar religiunea creştină întrunì, urmându-le pilda: puterea, simţirea şi mintea, — isvor şi sprijin la tóte, — într'o singură fiinţă unică, deşì din treĭ feţe întregită.

Pe cea maĭ blajină dintre ele, pe dulcea simţire, cea maĭ apropiată de firea pămîntéscă, o întrupă în om, pentru săvîrşirea minunilor ce aveaŭ să mântuiască lumea.

Christos dar, care a suferit prin ómenĭ şi pentru ómenĭ, Mântuitorul păcatelor şi Propovĕduitorul adevĕruluĭ, e sĕrbătorit de biserică prin pompe strălucite şi prin mistere sfinte, întocmaĭ precum în templele păgânescĭ se sĕrbătorià Bacchus, ḑeŭ al dureriĭ şi al bucurieĭ, prin pompe măreţe şi fum de la jertfe şi cânturĭ de laudă.

Scopul e acelaşĭ, aceleaşĭ aprópe serbările; numaĭ pe pămînt s'aŭ prefăcut cugetele şi tăria credinţeĭ, odată pârghie a omeniriĭ, astăḑĭ e mlădiósă ca o ramură slabă.

Invĕţătură nouă cu năravurĭ curate, credinţă statornicită pe cele maĭ largĭ temeliĭ de morală şi de iubirea aprópeluĭ, legea creştină se ridică totuşĭ la început împrotiva pompelor, serbărilor şi datinelor păgâne, «zămislite din eresurĭ şi idolatrie, închinate desfrîuluĭ şi plăceriĭ!» (1)

Când însă, după lupte crâncene, după jertfe nenumĕrate şi cumplite suferinţe, ajunse ea lege a Domnilor şi a noródelor, când tronul eĭ se ridică strălucit alăturĭ de tronurile împĕrătescĭ, când biserica simţì nevoia de a rĕspândì şi a înrădĕcinà în minţĭ şi în inimĭ cunoscinţa şi dragostea înţelepciunilor sale,—fu silită să întrebuinţeze şi dînsa serbărĭ şi ceremoniĭ arătóse şi impunĕtóre, ca mijloc de propagandă.

Mărginite numaĭ la săvîrşirea slujbelor sfinte orĭ la desfăşurarea formelor din afară ale cultuluĭ, ceremoniile aceste n'ar fi avut puterea de a înfrânà poftele, de a sfărâmà îndoelile, de a purtà cu isbândă «cuvîntul adevĕrat» până la marginele lumiĭ. Deşì fiică a luĭ Christos, biserica n'ar fi avut darul, dat luĭ Christos numaĭ, de a săturà cu cincĭ pânĭ şi doĭ pescĭ o glótă de cincĭ miĭ de ómenĭ.

A trebuit să se întórcă dar la pilda trecutuluĭ, să-şĭ făuréscă mijlóce nouĕ de înrîurire şi, din datinele orĭ pompele rituluĭ păgânesc, să-şĭ alégă pe acele ce aveaŭ maĭ multă apropiere de sfintele eĭ însuşirĭ şi aşezăminte întru acésta.

Înţelegĕnd, prin urmare, că înfăţişarea dumneḑeiriĭ în chip uimitor

(1) *Tertulian*, Apologist., cap. XV.

de măreț, minunile cu firea lor neînțelésă și tainele cu farmecul lor vecinic tînĕr aŭ robit în tot-deauna sufletul omeniriĭ, plămădì fapte și împrejurărĭ lumescĭ cu esența nemuririĭ divine și dete credincioșilor spectacole atât de rĕsturnătóre dreptuluĭ legămînt al judecățiĭ cu credința, în cât, pentru a zădărnicì orĭ-ce rĕsvrătire din parte-le, făcù din apriga poruncă: *crede și nu cercetà*, o lozincă de mântuire!

Când hierofanțiĭ, magiĭ, auguriĭ și pontificiĭ se perdură în adîncul vremiĭ, preoțiĭ, archiereiĭ, cardinaliĭ și patriarchiĭ creștinĭ, în chlamide maĭ strălucitóre și în fața uneĭ mulțimĭ póte maĭ luminate, jucară drame și mistere religióse, tot pentru a mișcà, a cârmuì și a stăpânì obștésca suflare!

Atuncĭ se concretisară în chip teatral faptele și întîmplările de căpetenie ale vieţeĭ luĭ Isus; atuncĭ, în bisericĭ, se înfățișară, ca pe scenă, patimele Mântuitoruluĭ; atuncĭ *Ezechiel* tragicul compune (vécul II) drama luĭ Moise, *Sfîntul Grigorie Nazianzul* scrie (vécul IV) drama sa Χριστὸς πάσχων și în leturghie se alcătuesc *dialogurĭ:* preotul cu diaconul, și *trialóge:* preotul, diaconul și corul (adecă poporul), luând fie-care cuvînt în cursul slujbeĭ divine.

Se reîncep procesiunile, danțurile, ceremoniile sfinte întru pomenirea martirilor, împrejurul mormintelor, la sicriile móștelor de sfințĭ; cântecele se aud iar la praznice, la nunțĭ, la sĕrbătorĭ; Crăciunul, Botéza, Pascele și alte ḑile marĭ ale anuluĭ se serbéză cu pompe strălucite.

Bisericile creștine din Egipt și din Galia prăsnuiaŭ de timpuriŭ nascerea Domnuluĭ. De la dînsele, datina trecù la biserica apusénă și apoĭ la cea din Rĕsărit.

Ceremonia acésta se puse în leturghie la «cetania» din Evanghelia luĭ Mateiŭ «cu buna vestire», întroducêndu-se tot odată în oficiul bisericesc și închinarea păstorilor. Se făcù un pas maĭ departe: *se represintă* chiar *Nascerea Mântuitoruluĭ*, așezându-se în dreptul altaruluĭ o ieslă, la care ceĭ «treĭ Craĭ de la Rĕsărit» veniaŭ să se închine și să aducă darurĭ.

Din «antefónele și responsoriile», ce se sâvîrșiaŭ încă din secolul VI, rĕsărì cu încetul *dialogul*, însoțit de cântecele dintre păstorĭ și îngerĭ; iar Regele *Irod* fu mult maĭ în urmă întrodus în aceste mistere. (1)

Cu rînduiala acésta, *jocul misterelor* fu primit în bisericĭ.

In vécurile VIII și IX călugăriĭ și călugărițele (dintre carĭ una *Hro-*

(1) *Gaster,* Literatura poporuluĭ român, ed. 1882, partea II, p. 491.

switha (1) din mănăstirea Gandersheim scrise 6 drame teatrale, pe atuncĭ în mare vadă) jucaŭ la mórtea celor marĭ saŭ la aniversarea sfinţilor adevĕrate drame funerare.

Scena, pe care se represintaŭ, în asemenea împrejurărĭ, acele drame, se ridicà pe un *pulpitum* (2), ca să fie în vederea tuturor.

Preoţimea sta în altar, nobiliĭ cu familiile lor aveaŭ locurĭ osebite în galeriile de sus ale *naosuluĭ* bisericeĭ, galeriĭ fórte bogat împodobite cu covóre, cu stofe, cu perinĭ de mare preţ, bătute cu fir de aur şi cu petre nestimate; jos în mijloc steteaŭ comişiĭ, militariĭ şi suitele senioriale, pe când glóta poporuluĭ se îndesà pe laturĭ: bărbaţiĭ la drépta, femeile la stânga. (3)

In adîncul maĭ tuturor originelor sunt două elemente: un element noŭ şi spontaneŭ şi un element tradiţional.

In originea teatruluĭ modern, principiul activ şi novator aparţine creştinismuluĭ şi bisericeĭ; cât despre elementul tradiţional, el trebue căutat sub pulberea teatruluĭ antic. (4)

Aşà Teofilact, Patriarchul Constantinopoleĭ, instituì către anul 990 spectacole religióse cu caracter teatral, în scop de a da o direcţiune

(1) *Hroswitha*, călugăriţă care se numià singură: glasul puternic de la Gandersheim (Braunsweig), a compus legende simple dar energice, legende pline de simţemînt creştinesc, de sciinţă şi de barbarie tot de-odată.

Mănăstirea Gandersheim, una din cele maĭ vestite în suta VIII în Germania, erà şi cea maĭ veche. Bolţile eĭ înalte şi largĭ, de pétră săpată şi împodobită cu ornamente în genul architecturiĭ franco-romane, purtaŭ pe zidurĭ picturĭ sfinte, carĭ, în colorĭ şterse şi cercuite cu aur, străluciaŭ, luminate de radele ferestrelor strîmte, cu gémurĭ gróse, rotunde şi multicolore, în cercevele de plumb. Ruinele lor aŭ durat până în vécul trecut, fiind marture la cele maĭ pióse cum şi la cele maĭ mişcătóre scene de patimĭ ale Mântuitoruluĭ, puse în acţiunĭ dramatice de călugăriţele mănăstiriĭ.

Iată lucrările Hroswitheĭ, care până la *vîrsta de 23 de anĭ*, când se călugărì, cunoscuse lumea, plăcerile şi pasiunile eĭ,—într'însele ea căută să facă elogiul curăţieĭ trupescĭ şi sufletescĭ—: *Gallicanus*, *Dulcitius*, *Callimach*, *Abraham*, *Paphnutius* şi *Sapientius* daŭ pilde despre luptele dintre amor, plăcere şi datorie şi fac pe eroiĭ saŭ pe eroinele lor să caute scăpare în mórte maĭ bine decât să-şĭ calce pe consciinţă şi să-şĭ pângăréscă trupul.

(2) Un fel de estradă aşezată între altar şi naos, care se păstréză şi până adĭ în bisericele nóstre.

(3) In museul naţional din Praga şi în cel de la Louvre din Paris, sunt maĭ multe tablourĭ, înfăţişând jocul misterelor în vécul de mijloc. In ele se recunósce minunat de o parte acţiunea călugărilor-actorĭ, de alta rangul şi posiţiunea spectatorilor, după cum ocupaŭ locurile arătate maĭ sus.

(4) *Chartes Magnin*, Origines du théâtre moderne, Introduction, p. XIV.

creştină înclinării ce dovediă maĭ ales poporul de pe la sate către datinele şi deprinderile jocurilor păgâne.

Biserica făcù apel la închipuirea dramatică a apostolilor sĕĭ. Se instituiră *ceremoniĭ figurative*, se înmulţiră procesiunile, se creară şi se strămutară de la un loc la altul móştele sfinte maĭ cu rîvnă decât nicĭ odată, în fine se introduse în cultul religios nisce oficiĭ, carĭ eraŭ adevĕrate drame, ca: *Praesepe* saŭ *Ieslea* la Crăciun, ca *Stéua* şi *Ceĭ treĭ Regĭ* (din care aŭ eşit *Vicleimul* şi *Stéua*); ca *Mormîntul* şi *Cele treĭ Mariĭ* la Pascĭ, când sfintele femeĭ eraŭ represintate de treĭ călugărĭ cu capul acoperit cu mantiile lor — *ad similitudinem mulierum*; ca *Înălţarea*, când, une-orĭ la tîmpla, alte-orĭ la galeria din afară a bisericeĭ, se vedeà un preot înfăţişând pe Christos înălţându-se la cer.

Ceremoniĭ în adevĕr mimice, a căror ortodoxie fu recunoscută printr'o bulă a Papeĭ Inocentiu III. (1)

In vécul X, unele vieţĭ ale sfinţilor, unele legende monachice, orĭ fapte de ale pusnicilor eraŭ puse în scene şi jucate de călugărĭ pe la rĕspântiile drumurilor. (2)

In sutele XI şi XII, drama eclesiastică ajunge la apogeul sĕŭ. La ḑile marĭ, ea se desfăşură măréţă în bisericĭ, atât prin bogăţia şi strălucirea vestmintelor, cât şi prin minunatul ajutor ce-ĭ dădură musica şi artele plastice.

Adesea, aceste spectacole se sfîrşiaŭ cu representaţiunĭ vesele, cu danţurĭ comice şi sglobiĭ, carĭ se întindeaŭ din altar, prin naos, până în tinda bisericeĭ şi până chiar peste mormintele de primprejur, «dând ast-fel pictorilor idea faimosuluĭ *Danţ macabru*, danţ de femeĭ şi de bărbaţĭ, în care mórtea făceà să salte fiinţe de tótă mâna: regine şi archiepiscopĭ, curtesane şi cerşetorĭ». (3)

In suta XIII, drama eclesiastică luase atât avînt şi lumea prinsese atâta gust de dînsa, în cât începù să fie jucată şi de comunităţĭ laice, carĭ întrebuinţaŭ, cu maĭ mult folos pentru public, limba porală în locul celeĭ latine, întrebuinţate de preoţĭ.

Drama, de atuncĭ, nu maĭ fu exclusiv hieratică, *trubaduriĭ* fiind ceĭ dintâĭ carĭ părăsiră ritul eclesiastic, pentru a representà fapte din viéţa ómenilor. Unul dintr'înşiĭ, *Adam de la Halle*, reproduse chiar scene poporale ale timpuluĭ, petrecute în cârciumĭ între bărbaţĭ beţĭ,

(1) *Charles Magnin*, loc. cit., p. XIX.
(2) Les confréries de la Passion.
(3) *Charles Magnin*, ibidem, p. XXII.

femeĭ destrămate şi bătăuşĭ cartoforĭ. Trubadurii sunt ast-fel iniţiatoriĭ teatruluĭ modern şi părinţiĭ comediilor de năravurĭ. Prin mijlocirea lor, limba vulgară a poporuluĭ ajunse să fie idioma obicĭnuită a teatruluĭ. (1)

Din Francia, drama religiósă trecù în Germania, şi de acolo în tótă lumea.

Incetul cu încetul, mireniĭ înlocuiră însă pe preoţĭ în aceste representaţiunĭ.

Afară de breslele de meseriaşĭ şi de cetele diacilor judecătorescĭ (2), carĭ până în vécul XVI jucară, fie în salele municipalităţilor, fie pe pieţele marilor oraşe ale Europeĭ (3), se înjghebară trupe de actorĭ, cu carĭ drama bisericéscă, comedia şi farsa poporală pătrunseră în castelele feodale, în sate şi în oraşe.

In unele localităţĭ ţĕraniĭ luară chiar obiceiul de a jucà eĭ înşişĭ misterele sfinte.

De atuncĭ, patimele Mântuitoruluĭ se represintă, la câte 4 anĭ, cu multă pompă şi cu un mare simţemînt de realism, de către locuitoriĭ satuluĭ Oberamergau (Bavaria), şi se păstréză datina acésta şi în alte sate din Germania.

Aşà dar *preoţiĭ*, dând jocurilor şi datinelor păgânescĭ formă neprihănită şi îmbinare cu temeiurile legiĭ creştine, făuriră *drama religiósă*, căreia musica iĭ dăruì glas fermecător, mimica însufleţire şi falǎ, artele podóbe scumpe şi temple frumóse.

Unéltă puternică de înrîurire, ea aveà să uiméscă vreme îndelun-

---

(1) *Alphonse Royer,* Histoire universelle du théâtre, vol. I, p. 130—139.

(2) Les confréries des métiers. - Les clercs de la basoche.

(3) In *Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen* XV, găsim că *Jesuiţiĭ* aŭ fost de la început zeloşĭ cultivatorĭ aĭ drameĭ cu subiect religios orĭ lumesc, începênd de la aniĭ 1570—1761 şi 1773, în provinciile Ordinuluĭ de la Rinul-de-jos şi anume: Aachen, Bonn, Düren, Düsseldorf, Emmerich, Essen, Hadamar, Hildesheim, Jülich, Koblenz, Köln, Koesfeld, Meppen, Münster, Münstereifel, Neuss, Osnabrück, Paderborn, Ravenstein (Mission), Siegen şi Trier. Aceste drame, carĭ, după «Ratio studiorum societatis Jesu», nu se puteaŭ representà decât rar şi numaĭ în limba latină, fură—după trebuinţa din ce în ce maĭ urgentă ce se simţià de representărĭ teatrale—produse şi în limba poporuluĭ, nu numaĭ la începutul şi sfîrşitul anuluĭ şcolar, ci şi în onórea nobililor patronĭ, la aniversările unor însemnate evenimente, precum şi la sĕrbătorile bisericescĭ. Bucăţile ce se puneaŭ în scenă (maĭ multe sute la numĕr) eraŭ întocmite în mare parte de profesoriĭ de poetică şi retorică, carĭ le produceaŭ în şcólă ca modele de cetire clasică saŭ ca exerciţiĭ scrise de stil literar. Pe lângă cele date acum la lumină, maĭ sunt încă multe altele închise în biblioteci şi archive neputênd fi încredinţate tiparuluĭ fără de o prealabilă învoire a censureĭ Înaltuluĭ Ordin.

gată închipuirea credincioşilor, înfăţişându-le în icóne viĭ minunile faptelor luĭ Isus.

Teatrul se întorceà ast-fel la străvechia formă teocratică, iar scena luĭ se ridicà în Sf. Sofia, în Sancta-Maria-Maggiore, în biserica Sfinţilor Apostolĭ din Strassburg, în Sfîntul Petru din Roma, în mănăstirile Corbieĭ şi Castilieĭ, la Gandersheim şi St. Alban.

Ceĭ putnicĭ şi ceĭ avuţĭ, *regiĭ* şi *nobiliĭ*, îĭ împrumutară strălucirea şi fastul, însuşindu-şĭ vreme îndelungă dreptul de a se bucurà singurĭ de minunăţiile, atât de plăcute, cu care-ĭ desfătà. Duciĭ Normandieĭ, aĭ Bretanieĭ şi Burgundieĭ, castelaniĭ şi alţĭ de însemnătate baronĭ feodalĭ îĭ deschiseră cu mîndrie porţile palatelor şi castelelor; iar la serbările Regilor Francieĭ, Anglieĭ şi la Curtea Imperatoruluĭ Germanieĭ, glasul eĭ duios rĕsunà cu mult maĭ presus decât fanfarele ceremoniilor.

Ceĭ *mulţĭ*, ceĭ uşureĭ la cap, dar cu inimă bună, ceĭ carĭ rîd şi plâng cu înlesnire şi carĭ, altă dată, în circurile Romeĭ, hotăraŭ, cu o întorsătură de deget, despre viéţa şi mórtea luptătorilor, *glóta*, care a purtat în triumf de la colţul cel maĭ depărtat al Sicilieĭ pe Arlechino şi pe Pulcinella în trecerea lor *fra gli monti* la ceĭ-lalţĭ fiĭ aĭ mameĭ latine, *poporul italian* fu cel dintâiŭ care, după pribegitele rĕsunete ale palatelor papale, unde drama îşĭ tîrà mantia sa de purpură,—din pieţele pe carĭ bufoniĭ, saltimbanciĭ şi istrioniĭ îşĭ umflaŭ bucele, înteţind hohote cu strîmbăturile şi păcălele lor,—suì la început pe podine strîmte de scândurĭ teatrul poporal, maĭ pe urmă adăpostit în palate măreţe, la strălucirea cărora comorile geniuluĭ omenesc aveaŭ să-şĭ verse cu mână largă tot cuprinsul!

Cea maĭ însemnată dramă religiósă din câte a înfăptuit biserica creştină este fără de îndoială acea a *Nasceriĭ luĭ Isus la Betleem*, care-şĭ trage obârşia din Galia, unde de mult cântările Crăciunuluĭ (les Noëls) se înălţaŭ în limba vulgară, şi din temple trecuse ca datină în popor. Introdusă de timpuriŭ în Germania, trecù de acolo, cu protestanţiĭ, în Ungaria şi în Transilvania, unde se păstréză şi până astăḑĭ.

De la Saşiĭ de dincolo, *jocul Iroḑilor* şi *Vicleimul* fură aduse la noĭ cel mult pe la sfîrşitul véculuĭ trecut, fiind-că nicĭ Cantemir, nicĭ Sulzer nu pomenesc despre dînşiĭ (1), iar Kogălniceanu (2) arată că: «*pe*

(1) *Cantemir* scrià *Descriptio Moldaviae* la 1716, iar *Sulzer* scrià *Istoria Dacieĭ transalpine* la 1781.

(2) *Kogălniceanu*, Revistă pentru istorie, archeologie şi filologie, ed. 1882 t. I' p. 33.

la începutul véculuĭ acestuia, Iroḑiĭ eraŭ ţinuţĭ în mare onóre», decĭ trebuià să fi fost un obiceiŭ cu totul noŭ.

Vicleimul înfăţişézâ, prin cântărĭ şi prin fapte, ca vechile mistere bisericescĭ, împrejurările ce aŭ urmat după nascerea Domnuluĭ şi îmbracă la noĭ, pe lângă caracterul sĕŭ religios, şi unul lumesc, prin dojenile, poveţile şi ocările—de multe-orĭ grosolane — îndreptate asupra relelor din societate saŭ a celor rĕŭ nărăviţĭ dintre ómenĭ.

In casul întâiŭ, este o adevĕrată acţiune teatrală, săvîrşită de persóne avênd caracterul şi înfăţişarea acelora între carĭ s'a desfăşurat acéstă dramă în Iudea, cu prilejul nasceriĭ luĭ Christos.

In al doilea cas, Vicleimul e maĭ mult un teatru de păpuşĭ, care cu *perdea* saŭ *fără perdea*,— adecă cu saŭ fără cântar de bună cuviinţă la gură, — pe lângă povestea ucideriĭ celor 14.000 de pruncĭ, maĭ spune câte altele multe despre acele vremurĭ şi maĭ ales despre ale nóstre . . . .

. . . .

E nóptea Crăciunuluĭ, zăpada cade în fulgĭ mărunţeĭ, gonită de vînt pe uliţĭ, gerul cel sérbăd la faţă cată cu lăcomie prin gémurĭ la focul din vetre, la lumina ce umple casa de bine.

Iată-ĭ cu toţiĭ, bĕtrânĭ şi tinerĭ, împrejurul meseĭ, ciocnind pahare cu sănătate şi cu mulţĭ anĭ! Bucuria deplină-ĭ cu dînşiĭ, vorbele duióse duc farmecul lor de la uniĭ la alţiĭ, iar vinul vioiŭ bunătatea şi dragostea în suflet le pune.

Ce fericiţĭ sunt eĭ ast-fel, prietenĭ şi rude împreună!

Şi vîntul tot suflă afară, şi cad mereŭ fulgĭ de zăpadă, şi-ĭ linişte, căcĭ frigul a strîns pe tot omul pe acasă.

Dar glas subţiratec de cântec s'aude venind din rĕspântiĭ şi o cétă, la port şi la umblet ciudată, de vremea rea nebântuită, înaintézâ purtând un *chivot* luminat, în préjma căruia sclipesc poleele şi arme şi fel de fel de podóbe.

Acum clarineta (1) îşĭ ţipă cântecul eĭ cu putere şi, la ferestre, capetele nerăbdătóre să vadă alaiul se zugrăvesc tot maĭ dese, cu cât el maĭ aprópe păşesce.

Şi ceĭ de la masă se scólă grăbiţĭ să nu pérdă prilejul.

Moşnégul din capĕt se ridică şi dînsul, privindu-ĭ; uşor îşĭ mângâie barba, cu ochiĭ blajinĭ un semn face şi . . . . . minune, pe uşa

(1) Este sciut că la Greciĭ din anticitate corurile dionysiace eraŭ însoţite de nisce fluere, în forma clarinetelor de aḑĭ, numite μοναύλος. Incă un semn de apropiere între acele datine şi datina nóstră a Vicleimuluĭ.

deschisă pătrunde mîndrul *Irod* şi în urma luĭ céta cu *Vicleimul.* (1)

Repede fie-care se duce la locu-ĭ, căcĭ Irod cu aĭ luĭ s'aŭ închinat de treĭ orĭ, iar până să se aşeze după orînduială, unul câte unul prind a trece pe dinaintea óspeţilor.

Iată bĕtrânul *Irod*, cu fruntea încreţită şi înegurat la chip, purtând corónă colţorată pe cap, mantie roşie blănită cu alb pe margine, spadă la cópsă şi peptar de alamă galbenă pe pept.

După dînsul vine *Ofiţerul*, sfetnicul luĭ, îmbrăcat ca soldaţiĭ romanĭ din vremea luĭ August;

Apoĭ *Ceĭ treĭ Craĭ* saŭ *Magĭ:* Melchior, Baltazar şi Gaspar (2), cu mantiĭ lungĭ în felurite feţe, cu săbiĭ şi coróne în patru saŭ cincĭ colţurĭ pe cap;

Pruncul, între 12—14 anĭ, îmbrăcat cu haină lungă şi cu capul gol;

Doĭ Elinĭ (soldaţĭ), cu portul ostaşilor romanĭ; eĭ se aşéză la drépta şi la stânga luĭ Irod, ţinĕndu-ĭ pulpana mantaleĭ.

Lângă uşă aŭ rĕmas numaĭ: *Paiaţa*, în vestmînt strîmt, împetecat ca al Arlechinuluĭ, în cap cu o chivără ţuguiată, de vîrful căreia atârnă o códă de vulpe, în mână cu o bâtă, la picióre cu clopoţeĭ, şi *Moşul*, cu mască de bĕtrân cu barbă albă pe obraz, în spate cu o mare cocóşă, cu căciula întórsă pe dos. (3)

---

(1) *Kogălniceanu*, loc. cit., dându-şĭ sémă despre *Irodĭ* saŭ *Vicleim*, ḑice: «Dascăliĭ şi Diaciĭ, întocmaĭ ca în Francia *les clercs de la Basoche*, eraŭ învĕţătoriĭ, zugraviĭ, cântăreţiĭ şi chiar actoriĭ, representând *misterele religióse* ce pretutindenĭ aŭ fost începutul teatruluĭ modern şi din carĭ rĕmăşiţe ne sunt păstrate încă prin *Irodul* şi *Betleemul* nostru, ce, din ḑiua de Crăcinn şi până la lăsata seculuĭ (?), se plimbă pe stradele oraşuluĭ şi se represintă maĭ cu osebire de cântăreţiĭ de pe la biserici. La începutul încă al acestuĭ secol, *Iroḑiĭ* eraŭ ţinuţĭ în onóre maĭ mare. Fiĭ boerilor celor maĭ înalţĭ, îmbrăcaţĭ în haine de stofe aurite, mergeaŭ la Curtea domnéscă şi la casele marĭ boerescĭ, de jucaŭ scenele religióse.»

(2) In vechile texte latine eĭ se numesc: *Elemeh*, *Elcor* şi *Elav*. Gaspar, deşi din Persida, cum ḑice el, e însă negru la faţă. De la dînsul se vede că s'a luat obiceiul de a se da porecla de *Gaşper* Ţiganilor.

(3) *Paiaţa* (Panniculus) şi *Moşul* (Pappus) sunt persóne vestite în vechile *Atellane*, comediĭ satirice din ţéra Oscilor, pe carĭ tinerimea romană le introdusese în cetate şi carĭ devenise maĭ târḑiŭ petrecerea favorită a poporuluĭ. Incă un semn de înrudirea Vicleimuluĭ, saŭ maĭ bine a joculuĭ păpuşilor (căcĭ eĭ figuréză de-adreptul intr'însul) cu datinele păgânescĭ. Ómeniĭ aceştia sunt măscăriciĭ ceteĭ, carĭ se légă de trecĕtorĭ pe drum, alérgă după femeĭ, străng baniĭ şi merg înaintea Vicleimuluĭ, prefăcĕndu-se că se bat. In prima jumătate a véculuĭ, pe lângă aceste persóne, maĭ eraŭ un ginere şi o mirésă, representând pe Maica Domnuluĭ şi pe Sfîntul Iosif, înlocuiţĭ aḑĭ cu un Turc şi un Arap, persóne mute,— apoĭ păpuşarul cu lada cu păpuşĭ.

Chivotul vicleimuluĭ l'aŭ pus lângă perete, iar băeţiĭ carĭ-l pórtă, clarinetistul şi ceĭ 4 fanaragiĭ aŭ rĕmas afară.

Acuma sunt gata să încépă: (1)

Irod (de pe jeţul, pe care stă rĕsturnat, cu mâna pe sabie) întrébă pe ofiţer:

Ce veştĭ, de rĕŭ orĭ de bine,
Pot să aflu acum de la tine?

Ofiţerul, plecându-se înaintea luĭ Irod, rĕspunde:

Că s'aŭ prins treĭ ómenĭ străinĭ;
Călărĭ pe caĭ,
Carĭ sunt filosofĭ şi Craĭ
Din părţile Rĕsărituluĭ
Şi merg în ţéra Nazaretuluĭ,
Să se închine luĭ Christos
Ce se numesce Mesia....

Irod dă poruncă să-ĭ aducă pe câte treĭ.

Craiĭ se înfăţişéză, i se închină şi cântă:

O, Iróde, Impĕrate,
Te-a umplut de rĕutate
Zădărnicia luméscă
Şi zavistia domnéscă!....

Apoĭ *Gaspar* iea cuvînt şi spune:

Suntem treĭ Magĭ călĕtorĭ,
Craĭ, ca fraţiĭ iubitorĭ...
Din *Persida* (2) am plecat...

călĕuziţĭ de o stea, ce s'a ascuns în norĭ când aŭ ajuns la Ierusalim, prin care plimbându-se aŭ întrebat:

Unde s'a născut, ḑicĕnd,
Un Craiŭ mare de curînd?...

Melchior, la rîndul luĭ, înaintând, ḑice:

Că din prooroci aflând,
Că se va nasce 'n curînd,
Mare-Impĕrat pe pămînt,
A plecat, ca să-l găséscă,
Să i se 'nchine, să-l sluj éscă!

(1) Textul vicleimuluĭ şi al joculuĭ păpuşilor este împrumutat în substanţă din volumul «Cântece populare» de *G. Dem. Teodorescu*.

(2) Adecă *Persia*. Prin *Persida* vor înţelege eĭ ţările orientale, de alt-fel.

Balthasar îĭ mărturisesce asemenea, că vine din Persida

Călĕuzit de o stea,

Către Mesia, căruia, ḑice:

Să mĕ închin şi eŭ,
Ca unuia Dumneḑeŭ!

Irod îĭ taie vorba mânios:

Pasă la nemernical,
C'am să-ĭ închin eŭ capul,
C'un paloş tremurător!

Apoĭ îĭ întrébă maĭ departe. Vorba se înăspresce însă între dinşiĭ atât, că *Gaspar*, punĕnd mâna pe sabie, strigă:

Eŭ ţin frînele Crăieĭ
In părţile Arăpieĭ:
Craiul Gaspar mĕ numesc
Şi ca unuĭ Craiŭ vorbesc! . . .

Iar *Irod*, trăgĕnd paloşul, întîmpină dîrz:

Eŭ sunt Irod Impĕrat,
Pe cal am încălecat,
Paloş în mân'am luat,
In Vicleem am intrat,
Şi din picior când am dat,
Pămîntul s'a cutremurat . . .

(Toţĭ răpăesc din picióre în semn de cutremur)

Paĭ-spre-ḑece miĭ am tăiat:
Până la paĭ-spre-ḑece miĭ,
Tot prunci mărunţeĭ, copiĭ,
Impreună cu Christos!! . .

Magiĭ, auḑind acestea, aruncă într'un glas tot felul de blesteme şi de rele prevestirĭ asupra luĭ Irod, până ce, scos din răbdărĭ, *Irod* chémă pe *Ofiţer* şi-ĭ ḑice:

Iea pe aceştĭ treĭ Magĭ,
Şi în temniţă să-ĭ bagĭ,
Şi la muncă să-ĭ ţiĭ,
Până or perì de viĭ . . .

Dar *Gaspar* cade în genuchĭ şi se rógă ceresculuĭ Părinte să trimită

Asupra-Impĕratuluĭ tunet,
Peste-Împĕrăţia luĭ trăsnet,

Catran, smólă şi puciósă,
Palatul, ca să i-l ardă,
In Christos şi el să crédă . . .
Dă peste el ciumă şi rîe,
Opt anĭ să se cate cu leşie
Şi să nu se maĭ lecuéscă,
Făr' de legea creştinéscă! . . .

Ceĭ de faţă se mişcă înfioraţĭ de asemenea grózā, iar *Irod,* spăimântat, întinde mânele spre dînşiĭ, ḑicênd:

Fraţilor! să daţĭ ertare
Că am fost în turburare;
Căcĭ în cugete curate,
Acuma vĕ daŭ dreptate . . .

Şi cu privire la Isus le spune:

Porniţĭ, mergeţĭ de-l aflaţĭ
Şi'ntorcênd, mĕ însciinţaţĭ,
Să merg să mĕ 'nchin şi eŭ,
Ca unuia Dumneḑeŭ! . . .

Ceĭ treĭ Craĭ pornesc cântând:

O tiranul crud Irod,
Intră 'n blestem de norod,
Nefiind el bucuros
De nascerea luĭ Christos! . . .

Apoĭ es din casă împreună, iar afară se maĭ aud cântând, ca în depărtare, că aŭ adus sfîntuluĭ Impĕrat (luĭ Isus) darurĭ ceresci:

Aur, smirnă şi tămâie,
De pomenire să-ĭ fie
La tot némul creştinesc
Şi în poporul românesc! . . .

Irod, frământat de negre gândurĭ, se preumblă în sus şi în jos, căutând în faţa fie-căruia dintre aĭ sĕĭ, ca să le cetéscă — par'că — gândul; apoĭ oprindu-se de-odată, poruncesce răstit ofiţeruluĭ să-ĭ aducă:

Un prunc nevinovat,
De şépte anĭ şi maĭ jos,
Prin el să afle pe Christos . . .

Până la întórcerea ofiţeruluĭ, ceĭ rĕmaşĭ cântă:

Minunea nasceriĭ luĭ Isus
In oraşul Vitleem

Din fecióra Mariiam,
Din némul luĭ Avraam,
Din sĕmînţa luĭ David,
De duhul sfînt zămilisit . . .

Ofiţerul intră cu pruncul, care îngenuchiază în faţa luĭ Irod, punêndu-şĭ mânile la pept.

Irod îĭ grăesce cu blândeţe:

O tu, prunc nevinovat,
Care gura-ţĭ la minciunĭ
Nicĭ c'aĭ întrebuinţat . . .
Sciĭ tu să-mĭ spuĭ cu folos
De Mesia, ḑis Christos?

Pruncul, cu glas molcom, dar nu cu sfială, rĕspunde:

Sciŭ mult şi de tóte,
Prea Inalte Împĕrate!

Apoĭ, după întrebările ce-ĭ pune Irod, el îĭ povestesce viéţa luĭ Isus pe scurt, sfîrşind cu ochiĭ ridicaţĭ la cer, ca uimit de vedenia cea sfîntă:

Viĭ şi morţĭ va judecà,
Iar mare 'mpĕrăţia sa
In vecì sfîrşit nu va avé!

Irod: Ba da! Ba da!
Pruncul: Nu va avé!
Irod, supĕrat: Ba da, îţĭ ḑic!
Pruncul, ridicând mânile: Nu va avé!
Irod, înfuriat, trage paloşul şi ucide pruncul, poruncind Elinilor

Luaţĭ dinaintea mea
Pe pruncul cel neruşinat,
Care într'atâta m'a turburat! . . .

Spăimântaţĭ, curteniĭ cântă:

O, Iróde Împĕrate,
Te-aŭ umplut de rĕutate
Zădărnicia luméscă
Şi zavistia domnéscă . . . .

Dar *Irod* cade pe genuchĭ, cu fruntea plecată, ḑicênd:

O Ḑeĭ aĭ Ḑeilor,
Aĭ Cărturarilor,
Aĭ Sadukeilor,
Ş'aĭ Fariseilor . . . .
. . . .

Eŭ prin voĭ am credut,
Că stéua care s'a vědut
Pe capul meŭ s'a oprit
Şi sceptru mi l'a întărit!
Dar ea s'a oprit pe capul
Luĭ Christos Nazariténul!
O, Iróde, Iróde,
Fălosule Impĕrate!
Aĭ ajuns ciuca blestemuluĭ,
Urĭciunea pămîntuluĭ . . .

Şi sfîrşesce rugând pe deiĭ luĭ păgânescĭ:

. . . . să mĕ 'ntăriţĭ
Şi paloşul să-mĭ sprijiniţĭ;
Ca din sĕmînţa jidovéscă
Vre-un Mesia să nu maĭ nască!

Iar céta întrégă cântă: *Domnul stătù Craiŭ în ţéră!* închinându-se, ca la început, de treĭ orĭ înaintea celor aĭ caseĭ. Eliniĭ pun jeţul la loc. Irod şi magiĭ, ridicându-şĭ în mânĭ pólele mantiilor, aduc *chivotul Vicleimuluĭ* (1) în mijlocul odăiĭ; apoĭ de-oparte şi de alta rótă se fac toţĭ cetaşiĭ, când păpuşarul se aşéză în dosu-ĭ, aprinde în lăuntru lumina, — tóte împrejuru-ĭ punĕndu-le, — ca să încépă *jocul păpuşilor.* Meseniĭ cată unul la altul zîmbind şi-şĭ spun vorbe de glumă la ureche. *Paiaţa* de-odată sare de la uşă, se plécă mucalit la tótă lumea, apoĭ cu capul în sus, cu mijlocul frânt şi cu mânile aduse înainte, grăesce — subţiând orĭ trăgânănd glasul:

Ómenĭ bunĭ! Boerĭ d-vóstre! şi voĭ mojicilor de lângă mine!
Daţĭ ascultare
La acéstă împrejurare,
Ce vĕ va pune în mirare;
Că noĭ din diua de Crăciun,
Când creştinu-ĭ maĭ bun,

(1) Acest *chivot,* înalt de un metru şi lung de unul şi jumătate, are înfăţişarea uneĭ bisericĭ, făcută din speteze de scândurĭ lipite cu hârtie unsă cu unt-de-lemn, ca să fie străvezie, şi împodobită cu zugrăvelĭ arătând deosebite vederĭ din Betleem, şi anume: grădina palatuluĭ luĭ Irod şi parte din piaţa oraşuluĭ. In fund se véd case, iar în grădina palatuluĭ stă Irod pe tron, încunjurat de ostaşĭ. Chivotul se luminézá cu capete de lumînărĭ de stearină puse în tuburĭ de tinichea. Păpuşile jócă, trase de sforĭ pe de-asupra de păpuşar. *Paiaţa* şi *Moşul Vicleimuluĭ* ieaŭ parte în vorbire; păzitorul întreguluĭ cuprins e însă o păpuşă, *Moş Ionică,* cu cojocul şi căciula întórse pe dos, înfăţoşare a paznicilor de uliţĭ, cu bâta în mână — ca in vechime la noĭ — şi precum sunt şi până astădĭ *beccíĭ* (strejarii de nópte) la Constantinopole.

Şi până la Bobotéză
Când e lumea maĭ trézā,
De la mare şi până la mic,
Pe un ban alb, saŭ un firfiric,
In *nouě* perdele o arătăm
Şi o cântăm,
Ca să fie oglindă sufletuluĭ
Şi isbăvire tot rěuluĭ;
Iar dacă nu e cu prihană
O arătăm şi de pomană.
Şi dacă oţĭ fi mulţumiţĭ,
Anĭ în delungĭ să trăiţĭ;
Iar dacă nu, să nu ne daţĭ
Afară, nicĭ să ne alungaţĭ,
Că nu-s dór păpuşile vină
Că lumea-ĭ de şugubină,
Nicĭ Baba şi Moş Ionică,
Nicĭ Ghindă, nicĭ Moisilică,
Orĭ Turcu şi cu Muscalu,
Ursóica şi cu ursaru,
Nicĭ chiar Paznache şi cu Mariţa,
Nicĭ bragagiul
Orĭ iaurgiul,
Carĭ se bat cu cobiliţa!

Moşul de-odată strigă răstit de la uşă, bătând cu bâta în scândurĭ:

Ci ca ho! móră stricată,
Că te ieaŭ boeriĭ de spată
Şi te-aruncă în zăpadă!

Paiaţa, învîrtindu-se în loc şi sunând clopoţeiĭ de la picióre:

Priŭ! tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ!! (1) . . . .
De acum gluma se îngróşă
C'a vorbit şi Moş Cocóşă!
Dar d-vóstre aţĭ auḑit
Cele ce v'am grăit,
Şi dacă daţĭ ascultare,
Vreţĭ acéstă împrejurare
Cu perdea orĭ fără de perdea!
Că pe legea mea,

(1) Aşà strigă şi Arlechino în farsele poporale din Italia.

E orĭ cum frumos
Şi lumiĭ de folos!
Priŭ! tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ, tiŭ! (1) . . .

Dar moşnégul din capul meseĭ îĭ face semn cu mâna să fie mĕsurat; aşà că, după două învîrtiturĭ sgomotóse, Paiaţa se astâmpără, uşile din faţă ale chivotuluĭ (2) se deschid şi *Moş Ionică,* cu un ciomag în mână, cu căciula şi cojocul întórse pe dos, ese pe piaţa Vieleimuluĭ, strigând de două orĭ: *Bună diminéţa la Moş Ajun!* De-odată sar *Paiaţa* şi *Moşul Vieleimuluĭ* şi se ieaŭ la céertă şi la ocărĭ cu dînsul, până ce sĕrmanul fuge, ḑicĕndu-le: *Nópte bună,* iar eĭ strigă după dînsul:

Să viĭ, când te-om chemà noĭ,
Haimana bĕtrână ce eştĭ!

Dar iată, purtându-şĭ pe umerĭ cobiliţa cu găleţile, că se ivesce *Iaurtgiul,* cu:

Iaurt! iaurt! rococo! (3)
Iaurt, caimac próspĕt! . . .

Auḑindu-l *fata* luĭ Moş Ionică, îĭ ese înainte, vrĕnd să cumpere; el însă face glume cu dînsa, cerĕndu-ĭ pentru «cotul de iaurt» treĭ parale mărunte şi să o pupe odată pe frunte!? Deci se ieaŭ la céertă şi fata intră în casă.

Nu trece însă mult şi din depărtare aude el strigând:

Bragă dulce,
Bragă rece!
Haĭ la bragă rece!
Cine bea de dor îĭ trece!

Ese deci *Bulgaruluĭ* în cale şi începe să-l batjocorésă, de ce a venit din ţéra turcéscă la noĭ cu «poşircă în doniţă», să-ĭ facă marfa luĭ de rîs?! De aicĭ gură, ocărĭ, încăerare, bătaie! *Moş Ionică* alérgă să-ĭ despartă, dar es cu toţiĭ îmbrâncindu-se!

Ah, dar cine vine aşà «foş, foş, cochetă, cochetă, ca o curcă bétă», ḑice *Paiaţa,* zărind pe *cocóna Mariţa,* care decum îl vede îĭ strigă:

— Bon sor! musiŭ Paiasă! Bon sor!
— Bu jor, Madaramo, bu sor!

(1) Acéstă cuvîntare a Paiaţeĭ, pe care n'am găsit-o în culegerea d-luĭ G. Dem. Teodorescu, o sciŭ de la un bĕtrân din Focşani, Nicolae Verulescu, fost căpitan al Domnuluĭ Tudor, fost vătaf de aproḑi, mort acum câţi-va anĭ călugăr la Dălhăuţi. Imĭ spuneà că o rostise el însuşi, făcĕnd pe Paiaţa în tinereţe.

(2) Ridicat pe două scaune, ca să se pótă bine vedé jocul păpuşilor.

(3) Alusiune la fustele scrobite şi la malacóvele cocónelor, numite *rococo* pe vremea când se purtaŭ.

îĭ rĕspunde *Paiaţa*. Urméză între dînşiĭ vorbă: dacă a vĕḑut, dacă n'a vĕḑut (Paiasa) pe *Muscalul* eĭ, carele încă se ivesce la o rĕspântie, întinḑĕndu-ĭ braţele:

Zdrasti, balgogras Mariţa,
Că a ţinut uliţa;
Starsti pazarovă?

Scenă comică de dragoste, care se sfîrşesce cu declaraţiunea Rusuluĭ: «paidi na pahot!» (1)

Bravo! Bravo! iacă şi *Nea Ghindă Vînătorul,*
Care 'mpuşcă cu mosorul,

ḑic *Paiaţa* şi cu *Moşul* (vicleimuluĭ) de cum se opresce în mijlocul pieţeĭ bietul om zăpăcit, cu capul în tóte părţile, cătând urma unuĭ epure, pe care l'a luat în gónă. Vaĭ de dînsul ce-ĭ fac măscăriciĭ amîndoĭ, până ce pif! paf! două focurĭ şi culcă epurele la pămînt:

Măă! dar greŭ maĭ e gras,
Că-ĭ dă untura pe nas!
De ce nu m'ajutaşĭ, mă Paiaţă?
Că-ţĭ dăm şi ţie o bumbăréţă!

ḑice mirat Ghindă, ridicându-l de jos.

Ba! s'o daĭ luĭ unchiu-tĕŭ
Mămăligarule,

îĭ rĕspunde *Paiaţa*, cam ruşinat de păcălélă... şi dă să plece, dar *ursarul*, de cum îl vede, îĭ cântă:

Meşterul de la Cojasca,
Pe linia rudarésca,
A venit cu Vasilca,
    Frumuşica,
    Capaţînósa,
    Cracanósa,
    Foloştinósa,
Sa jóce la Dumneahostra!

Apoĭ Ţiganu-ĭ jócă ursóica, care se trântesce de-odată jos, aşà că ursarul începe a ocărî pe *Paiaţă:*

Impestriţatule!
Impeliţatule!

(1) Alusiune rĕutăcióśă la legăturile ce se contractaŭ de către femeile de la noĭ cu Muscaliĭ «călare pe ducă», cum li se ḑiceà, — legăturĭ pline de zădărnicie şi de înşelăciunĭ prin urmare.

Gargaricitule!
Mi-aĭ diochiat ursóica!
Mi-aĭ fisticit Vasilca!

Dar *Moşul* vine şi-ĭ descântă de deochĭ, ursóica se ridică, vreà să maĭ jóce, însă Ţiganul, vĕḑênd că nu capătă nimic de la dînşiĭ, plécă cu:

. . . . Vasilca hacasă,
Că de la hasta casa zugravită
Până la hasta casa varuită,
Nicĭ nasturĭ pe teşilă,
Nicĭ mamaliga în hasta gură!

Paiaţa şi *Moşul* îl huiduiesc şi-s gata pe bătaie, când .... «marfă! marfă! mărunţuşurĭ!» daŭ peste *Ovreiul* cu boccéua plină cu fel de fel de lucrurĭ, care, bun de gură şi slobod la făgăduială, îĭ rógă să-ĭ dea voe să facă:

Un mititichi
vânḑărichi
Prin bâlciu-aista mare,
Că daĭ la babă doĭ, triĭ cotâ de stambă!

pe carĭ tot nu-ĭ dă până la urmă, şi *Moş Ionică* îl iea cu bâta la gónă!

Cine-s voiniciĭ, carĭ, zornăind din pintenĭ şi bătênd cu paloşul în pămînt, vin din douĕ laturĭ?

Turcul, cătând încruntat, întrébă pe *Paiaţă:*

Ne akît saer bre,
Saban, saer ocut:
Moscov bre, ioc vĕḑut?...

Şi *Muscalul* iarăşĭ:

Sdrasti brat!
Ochiĭ pe supat:
Cevà căldărĭ, tingirĭ de furat?...

Zărind pe turc:

Tureski... ibit... foĭ... mat!

Turcul îl înjură şi el, apoĭ trag săbiile, se bat, şi Muscalul retéză capul Turculuĭ.

Şto! Assan?... ia glumit,
Dar la tine... murit!?

ḑice mirat Rusul.

«Aşà sunt Turciĭ, boerule, mor numaĭ de frica Muscaluluĭ», îĭ rĕspunde *Paiaţa*.

Dar *Moş Ionică* se obidesce amar asupra morţiĭ Turculuĭ «în grădina Împĕratuluĭ» şi pornesce după popa Macare, «care dă *rasol* maĭ tare», să-l îngrópe.

Dând să ésă, se lovesce în pept cu *popa* (cu epetrahirul de gât) şi cu *dascălul* (cu o carte în mână), carĭ vin împleticindu-se de beţĭ şi cântând:

Fóie verde pómă córnă,
Leliţă Ioană!

Acì nu e lucru de glumă însă. Fac cu toţiĭ sfat în privirea mortuluĭ, căruia prind a-ĭ citì slujba de îngropăciune, chemând pe *Stan Lopătarul:*

Să vie numaĭ decât,
Să-ĭ facă o grópă până la gât.

Apoĭ aruncă pămînt peste Turc, cântându-ĭ cu toţiĭ:

Dumnedeŭ să-l erte
Cu treĭ póme ferte
Şi cu una móle,
Să nu se maĭ scóle! . . .

Şi aşà rĕmâne *Moş Ionică* singur! Atuncĭ, cu glas drăgăstos, se rógă de «Moşicu şi de Păeţica» să spună:

Cu respect şi cu înţeles,
La boerĭ şi la cocóne,
Că nu maĭ sunt păpuşĭ
Cu mănuşĭ,
Cu ciobote încălţate,
Aruncate după spate,

şi că e numaĭ *Moş Ionică* cu *rĕsbăbuica* luĭ *Ilincuţa,* ce vine, de,

Să céră dar
Pentru *bietul păpuşar,*
Că de rebegit
A cam răguşit
Şi ar vreà să facă gargară de prune tomnatice!.....

Deci *Baba* înainteză cu mâna întinsă, dicênd:

Miluiţi-mĕ, măiculiţă,
Cuconaşĭ şi cuconiţe!

Moşu-ĭ spune să céră maĭ cu inimă şi o îndémnă:

. . . Cere babo, cere,
Că-ţĭ trebue ristic pentru sprincene.

Cere o rublă maï bună,
Pentru brănişorul de lână.
Iţi maï trebue câte un ban,
Ca să-ţĭ cumperĭ suliman;
Că eŭ îl plătesc cu-un zlot,
Şi mi-l daĭ pe-o falcă tot,
Şi nu sciŭ cum naiba l'aĭ dat,
Că şi falca ţi s'a crăpat!...
Cere, că-ţĭ trebue, o leiţă
Pentru foiţă,
Doue
Pentru oue,
Treì
Pentru ardeĭ,
Patru
Pentru tat'tĕŭ,
Cincì
Pentru opincĭ,
Şése
Pentru o basma de mătase,
Şépte
Pentru o vacă cu lapte,
Opt
Pentru un malaiŭ copt,
Noue
Pentru o cloşcă cu oue,
Ḑece
Pentru un purcel rece!

Şi baba cere mereŭ, adăogind sub ameninţările şi ispita moşuluĭ:

Daţĭ babeĭ, daţì,
Vè'nduraţĭ
Şi-ĭ daţĭ,
Că de Moşul nu scăpaţĭ!

Iar gologaniĭ, paralele mărunte, baniĭ bătuţĭ sbóră din jurul meseĭ în căciula Moşuluĭ, pe când băeţiĭ ridică din noŭ chivotul, păpuşarul işĭ adună păpuşele, Irod cu aĭ luĭ, după ce s'aŭ închinat de treĭ orĭ, păşesc ţanţoşĭ pragul afară, unde, fanaragiiĭ aprinḑênd luminele şi clarinetistul reîncepêndu-şĭ cântecul, pornesc cu *Vicleimul* (1) maĭ departe!

(1) De pe vremea Grecilor se introdusese la noĭ un fel de Vicleim, — maĭ mult un fel de farsă poporală,—numit *Hagi-Iavat*, care, tot ca Vicleimul, jucà prin case,

Fără îndoială, că între *drama Vicleimuluĭ*, cu înalte învĕţăturĭ, cu pilde alese, cu adevĕrurĭ sfinte, şi *jocul păpuşilor*, plin de glume sărate, de vioiciune neocolită, de îmboldirĭ grosolane, nu este nicĭ o legătură şi, dacă ele se produc împreună, tot străvechia înrîurire a datinelor *dionysiace* trebue să fi mijlocit acéstă apropiere, căcĭ într'însele numaĭ sbuciaŭ de-odată: lupta crâncenă a patimelor, despicarea adîncă a tainelor şi mişcărilor sufletescĭ de o parte, cu hohotele veselieĭ nebune, batjocorirea fără frîŭ şi schimonosirea făptureĭ şi năravurilor omenescĭ de alta. «Moşul» şi «Paiaţa» — înfăptuirĭ viĭ ale acestor însuşirĭ — n'ar găsì alt-fel loc alăturĭ de Irod Impĕratul, care nicĭ trebuinţă n'are de dînşiĭ, nicĭ eĭ, pe vremea celor atuncĭ petrecute la Betleem, nu aveaŭ fiinţă pe lume.

Ş'apoĭ acéstă împreună lucrare a «misteruluĭ religios» cu «misterul lumesc» consfinţesce marele adevĕr, că teatrul nu póte fi credinciósă icónă a lumeĭ, dacă nu înfiripéză binele, rĕul, bucuria şi lacrimile tot la un loc.

Teatrul păpuşilor e vechiŭ de când lumea.

A fost de ajuns ca un meşter dibaciŭ să scobéscă în lemn, orĭ din clisă móle să facă trup asemenea luĭ-şĭ, pentru ca poeţiĭ, în rîvna lor de însufleţire, să-ĭ dea cuvînt, musica şi danţul să-ĭ mlădieze glasul şi paşiĭ, iar curcubeul să-l împodobéscă cu strălucirea radelor sale.

De atuncĭ, tot ce nu se puteà arătà prin fapte, nicĭ spune din viŭ graiŭ, fu ertat să se înfăţişeze şi să se rostéscă de către aceste minunate fiinţe, carĭ sufĕr, cântă, jócă, trăesc ca noĭ şi pentru noĭ, şi maĭ mult decât orĭ-cine cinstesc adevĕrul!

Venite de vreme îndelungată în ţĕrile nóstre, uniĭ dic de la Turcĭ, alţiĭ de la Nemţĭ, ele aŭ fost până maĭ dĕunădĭ cunoscute sub numele de *Karaghioz-perdè* (1) şi aŭ avut pururea darul de a face pe popor să rîdă şi să petrécă cu năsdrăvăniile lor. (2)

---

orĭ prin localurĭ publice, scene din viéţa de tóte dilele, fórte comice, atât de comice chiar că împingeaŭ lucrurile până la obscenitate. Actoriĭ acelor farse îndepliniaŭ—ca în străvechile atellane şi în dramele satirice ale antichităţiĭ grecescĭ—rolurile lor cu o lipsă atât de mare de *decorum* şi de *bună-cuviinţă*, în cât eraŭ un adevĕrat scandal pentru morala publică. *Hagi-Iavatul* a dispărut odată cu introducerea teatruluĭ la noĭ.

(1) *Karaghioz* e ca *Guignol* la Turcĭ. Originar din Persia, el arată isprăvile luĭ *Köcel-Pehlivan* (luptătorul chel), un tip popular în părţile Iranuluĭ.

(2) Ómeniĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ aŭ avut o deosebită slăbiciune pentru aceste păpuşĭ: *Platon*, *Aristotel*, *Horaţiu*, *Marcu-Aureliu*, *Galien*, *Tertulian* la ceĭ vechĭ, iar la modernĭ *Cervantes*, care făcù în păpuşĭ tóte personagiile luĭ Don Quichotte, *Shakespeare*, care maĭ tóte dramele şi le jucă singur pe un teatru de păpuşĭ, *Molière*,

Prin bâlciurĭ, pe pieţe, prin casele marĭ şi micĭ, îşĭ purtaŭ ele rostul gălăgios şi înghimpător, aşà că nu e mirare când — după pilda celor din Rusia şi Polonia, unde până aḑĭ misterul nasceriĭ Domnuluĭ e jucat de păpuşĭ,—s'aŭ lipit de Vicleem şi aŭ rĕmas aceleaşĭ în graiŭ şi în mişcare.

Jocul păpuşilor a fost o petrecere plăcută chiar în palatele Domnitorilor ţĕriĭ, după spusa unuĭ martor ocular din vremea Fanarioţilor.

Acéstă priveliştc turcéscă, pe care Greciĭ — ca să ne fie nouĕ pe plac — o numiaŭ *operă* (?), este un fel de joc de *marionete* şi se săvîrşesce ast-fel:

Se face întunerec într'o odae (dacă e nópte atât maĭ bine), se întinde într'un colţ un cércéf subţire de pânză, se pune în dosu-ĭ o masă şi se luminéză acest colţ ast-fel închis cu câte-va lumînărĭ.

In acest îngust cuprins se aşéză un singur *céuş*, cu păpuşĭ făcute din mucava, orĭ din cărţĭ de joc, ale căror mădulare se mişcă prin sforĭ. Céuşul, după aceea ce are de arătat, iea pe fie-ce păpuşă la rîndu-ĭ, de o plimbă şi o mişcă pe masă, însoţind mişcările eĭ cu vorbe valache, grecescĭ, orĭ adesea turcescĭ, aşà că ceĭ din întunerec le vĕd umbra jucând pe pânză şi aud cuvintele, rostite ca de ele însele (1).

Dar céta Vicleimuluĭ găsesce venindu-ĭ în drum o altă cétă, purtând mişcătóre de-asupra-ĭ o *stea* cu podóbe de zugrăvelĭ şi de luminĭ (2).

---

care-şĭ făcù chipul ca păpuşă în rolurile luĭ Masquarille şi al Avaruluĭ, *Pope* poetul engles, *Swift* romancierul, aticul scriitor *Hamilton*, ironicul *Voltaire*, marele *Goethe*, care trimiteà, împreună cu florĭ de iasomie, câte o păpuşă ca dar incepetor damelor luĭ iubite, *Lord Byron* şi bĕtrânul *Béranger*, al căruĭ cap alb cu plete lungĭ se vedeà în fie-ce după améḑă în Câmpiile Elisee, la Paris, alăturĭ de al copiilor (carĭ îl priveaŭ cu respect şi-ĭ ascultaŭ vorbele cu dragoste), în faţa vre-unuĭ teatru de Guignol. Ce să maĭ ḑicem despre *Regina Victoria* a Anglieĭ, care-şĭ păstréză până astăḑĭ, într'un dulap anume, tóte păpuşele, de când erà mică!

(1) *Sulzer*, loc. cit., pp. 402, 403.

(2) *Stéua* e o instituţiune curat religiósă a creştinismuluĭ, menită a rĕspândì legenda nasceriĭ Domnuluĭ, şi nu are ca Vicleimul amintirĭ saŭ legăturĭ cu instituţiunile asemĕnătóre păgânescĭ. Ea purcede de la data nasceriĭ luĭ Isus, pe care a prevestit-o şi către locul căreia a călĕuzit pe ceĭ treĭ Craĭ saŭ Magĭ.

Făcută în cincĭ colţurĭ, din speteze de lemn subţire, învelite cu hârtie colorată pe margine, stéua are la mijloc zugrăvite ieslele, în carĭ, încunjurat de lumină, stă pruncul Isus, avĕnd la picióre închinându-i-se pe Magiĭ aducĕtorĭ de aur, smirnă

Eşind încet din întunerec, pare că alunecă singură prin vĕzduh, «călĕuza celor treĭ Craĭ de la Rĕsărit», iar cântecul copiilor, ce o însoţesc, rĕsună duios în depărtare, ca glasul de prevestire al uneĭ neasemĕnate minunĭ!

Cine primesce *stéua* frumósă
şi luminósă,
Cu colţurĭ multe şi mărunte,
De la nascerea luĭ Christos dăruite!

ḑic eĭ, apropiându-se; iar când fură faţă în faţă, Paiaţa sărind înainte rĕspunse:

—Noĭ poftim, stéua frumósă
şi luminósă,
Şi o poftim să ni se închine de treĭ orĭ,

căcĭ altmintrelea . . . . o fac ţăndărĭ . . . . şi ridică bâta ameninţătóre, ca să-şĭ întărescă cuvîntul. (1)

— Plecaţi-vĕ, mocofanilor, le strigă Moşul, nu vedeţĭ voĭ pe Irod Impĕrat, pe Craiĭ de la Rĕsărit, pe Prunc şi pe Ostaşĭ? Cine sunteţĭ voĭ, să treceţĭ cu semeţie fără să vĕ închinaţĭ lor?!

— Inchină stéua, că daŭ . . . ţipă Paiaţa

Céta cea mică stă la sfat. Eĭ sunt câţĭ-va, ceĭ-lalţĭ sunt mulţĭ . . . n'aŭ ce face . . . ş'apoĭ bâta Paiaţeĭ ridicată în sus le dă fiorĭ. Cu ochĭ galeşĭ privind decĭ stéua lor cea frumósă şi luminósă, o plécă de treĭ orĭ înaintea chivotuluĭ cu Vicleimul, pe când cel maĭ în vîrstă dintre eĭ ḑice:

Noĭ suntem ceĭ curaţĭ,
Ceĭ curaţĭ şi luminaţĭ . . . .
Iată stéua v'o închinăm
Dar robĭ vouĕ nu ne dăm! . . . .

Şi daŭ să trécă pe alăturĭ maĭ departe.

şi tămâie.—Pe colţurĭ sunt chipurile luĭ Adam şi al Eveĭ, primind mĕrul de la şérpe în Paradis, şi alte micĭ scene din Istoria Sfîntă.

Cântecele de stea, culese şi prelucrate de Anton Pann, sunt întocmite întru povestirea şi lauda nascerii Mântuitoruluĭ saŭ cuprind deosebite apologiĭ ale religieĭ nóstre.

(1) Este tot-deauna céртă mare între ceĭ cu Stéua şi Vicleimul asupra întâietăţiĭ lor. Ceĭ cu Stéua ḑic, că eĭ trebue s'o aibă, fiind-că eĭ represintă instituţiunea religiósă în tótă curăţia eĭ, pe când ceĭ cu Vicleimul pretind că, avĕnd pe Irod, pe ceĭ treĭ Craĭ şi pe Prunc cu dînşiĭ, eĭ sunt maĭ marĭ, aşă că puterea numĕruluĭ covîrşind pe ceĭ-lalţĭ, Stéua trebue să li se închine de treĭ orĭ, alt-fel sare Paiaţa şi o sparge. De multe-orĭ Vicleimul umblă cu Stéua împreună, când vrea ca spectacolul să fie maĭ bogat şi partea religiósă maĭ desvoltată decât cea-laltă. Atuncĭ ordinea spectacoluluĭ este: Incepe Stéua, apoĭ vine Vicleimul, fără părţile comune din cântecul Steleĭ, după acésta la sfîrşit jocul păpuşilor.

— Nu așà, băeţĭ, dice atuncĭ Irod, eșind din umbră, voĭ sunteţĭ călĕuza Magilor, voĭ să mergeţĭ înainte, noĭ om călcà după voĭ, că la Vicleim e dat să mérgă Stéua . . . și ce-om càștigà, om împărţì . .

— Impărţéla Domnilor orĭ a calicilor, luminate Împĕrate, întrébă Moșul.

— Impărţélă dréptă, rĕspunde Irod, și acum cântaţĭ cu inimă, ca să v'audă boeriĭ.

Cetele amîndouĕ s'aŭ împreunat și Stéua se întórce înapoĭ, pășind în cap, după dînsa Vicleimul, luminat de felinare, la urma tuturor vin păpușarul și clarinetistul, care bucuros că nu-ĭ maĭ înghéţă degetele cântând, îșĭ aprinde o ţigară și umblă cu mânele în busunar.

Iar băeţiĭ de la Stea, cu Paiaţa și cu Moșul, încep din noŭ psalmul:

Cine primesce Stéua frumósă
Și luminósă,
Cu păpușĭ,
Cu mănușĭ,
Cu ciboţele încălţate,
Aruncate după spate!! . . . .

Și așà se duc *frăţesce* acum pe uliţe până după medul nopţiĭ și . . . până la Bobotéză.

Însă tóte-s trecĕtóre:
De e plóie, de e sóre,
De sunt morţĭ, orĭ de sunt viĭ,
Tóte per, rĕmân pustiĭ;
Numaĭ dreptu-așezămînt,
De-ĭ narav, de e cuvînt,
E statornic pe pămînt . . . .

vorba cântecului, căcĭ trecù Crăciunul cu bunătăţile luĭ și iată că flăcăiĭ strunesc *Buhaiul* (1), ca să ureze *an noŭ* bun, cu fericire și cu sănătate! Iată-ĭ la ferestre hăulind, plesnind din bice și, ca în vremile de altă dată, când omul «*îșĭ dedeà cóte cu Dumnedeiĭ pe faţa pămîntuluĭ*», reînviând în suflete amintirĭ și năzuinţe, înfiripând din belșugul lor de dorinţe, o clipă măcar, nouĕ avînturĭ și speranţe nouĕ! . . .

. . . . Hăĭ! Hăĭ!
Plugușor cu doĭ-spre-dece boĭ!
Hăĭ! Hăĭ!

(1) Flăcăiĭ la ţéră îșĭ duréză în ajunul Sf. Vasilie un buhaiŭ, făcut dintr'o putinică, de fundul căreia légă o córdă, care, trecĕnd printr'o ţiplă, imitéză mugetul boilor. Cu acest instrument umblă eĭ să colinde plugușorul din casă în casă.

Plesniţĭ măĭ
Hăĭ! hăĭ!
. . . .
Mâne anul se 'noesce
Pluguşorul se pornesce
Şi începe-a colindà
Pe la case şi-a urà!
Érna-ĭ grea, omĕtu-ĭ mare,
Semne bune anul are,
Semne bune de belşug
Pentru brazda de sub plug.
Dómne binecuvintéză
Casa, pe care-o uréză
Pluguşorul fără boĭ,
Pluguşorul tras de noĭ.
Uraţĭ flăcăĭ!
Strigaţĭ măĭ!
Hăĭ! hăĭ!
Hăĭ! hăĭ!

Tot satul e în picióre, în peptul fie-căruia tresare pare că o viéţă nouă, căcĭ din atâtea urărĭ de bine Românul se mulţumesce şi cu îndeplinirea uneia numaĭ: *noroc bun să dea Dumnedeŭ!* Datină strămoşéscă (1), care, atuncĭ ca şi acum, pămîntuluĭ mănos şi ceruluĭ milostiv prinóse de mulţumire îĭ închinà şi din om în om în poporul roman, popor de plugarĭ ca şi noĭ, sburà frumósa urare:

Gaudium et laetitia
Sit in hac domo:
Tot filii,
Tot porcelli,
Tot agni! . . . .

Şi diua Sfîntuluĭ Vasilie se ridică la noĭ purtătóre de darurĭ, împăciuitóre de inimĭ şi sfătuitóre de bine, precum el însuşĭ, părinte al bisericeĭ creştine, erà dătător de linişte şi de pace împrejuru-ĭ; precum anul noŭ, copil nevinovat, în întâia di a vieţeĭ sale de vecĭ, se cade să măguléscă pe ceĭ nerăbdătorĭ, pe ceĭ de-apururea cu gândul către diua de mâne.

(1) Serbările romane *Opalia* in onórea luĭ Saturn (cerul) şi a soţieĭ sale Ops (pămîntul), care dedeaŭ hrană, vreme bună şi îmbelşugare omenirii, eraŭ din cea maĭ adîncă anticitate fórte cu evlavie ţinute. In timpul lor se făceaŭ urărĭ asemenea cu ale pluguşoruluĭ nostru, care nu e decât consfinţirea uneĭ tradiţiunĭ înălţătóre de inimĭ şi dătătóre de pace şi de bune speranţe.

Copiĭ, cu crăngĭ înflorite în mânĭ, cu surîsul pe buze şi cu graiul îndulcit de gingaşe cuvinte, întîmpină pe fie-care cu sorcova (1) lor, ḑicêndu-ĭ:

Sorcova, vesela,	Ca un fir
Să 'nfloriţĭ,	De trandafir;
Să mărgărițĭ	Tare ca pétra,
Peste vară,	Iute ca săgéta;
Primăvară:	Tare ca ferul,
Ca un pĕr,	Iute ca oţelul.
Ca un mĕr,	La anul
	Şi la mulţı anĭ!

Şi acésta întru vecĭnicirea tot a unuĭ obiceiŭ roman, acela de a se felicità la începutul anuluĭ (la eĭ începutul luĭ Martie al nostru), atingêndu-se cu o ramură de dafin verde: *ut annare perennareque commode liceat!* (2)

Oraşele, satele, ţéra întrégă sunt în sĕrbătóre!

Cu strigăte de bucurie, cu sunet de clopote, cu bubuit de tunurĭ îl întîmpină lumea, ca pe un Împĕrat, nesciind, vaĭ! câte nevoĭ póte-ĭ aduce în sîn şăgalnicul prunc al vremiĭ.

Iată boeriĭ în buteĭ cu telegarĭ de mare preţ, porniţĭ să hiritiséscă pe Vodă, pe maĭ mariĭ şi maĭ bĕtrâniĭ némuluĭ. Iată negustoriĭ, în haine nouĕ, trecênd, după slujba bisericéscă, la părintele archiereŭ, să iea blagoslovenie, la staroştĭ, la maĭ mar-başa, la toptangiiĭ ceĭ bogaţĭ, la fruntaşiĭ mahalaleĭ, să se sărute frăţesce cu dînşiĭ şi să-şĭ ureze: anĭ mulţĭ şi fericiţĭ! Iată breslaşul cu copiiĭ de mână, ducêndu-se pe jos, dintr'un capĕt al uliţelor la cel-lalt, la naşul, la cumĕtrul, la frate, la nepot, să ciocnéscă paharul, ca să le fie de bine!... Iar séra, iată pe fie-care aşezat cu aĭ luĭ la masă, mâncând, uniĭ din talere scumpe smălţuite (3), alţiĭ din străchinĭ de pămînt, *plăcinta cu bilete* şi aşteptând toţĭ cu aceeaşĭ plăcere, cu acelaşĭ neastimpĕr, să-şĭ cunóscă *sorțul*, pe care li-l trimite Dumneḑeŭ de anul noŭ, căcĭ încă pe acea vreme deprinderile eraŭ fără mult încunjur, îndoiala despre tot şi oboséla grabnică de tóte nu avusese prilej să se furişeze între dînşiĭ. Vremurĭ într'adevĕr patriarchale, când ceĭ marĭ, ceĭ mărunţĭ şi ceĭ de jos, ómeniĭ de talent şi neghiobiĭ, nu cătaŭ să fie,

(1) Numele *sorcoveĭ* vine de la slavonul *sarok* (patru-ḑeci), numĕr fatidic al atingerilor ce se face cu ramura impodobită cu hârtie colorată şi poleită, betélă şi florĭ artificiale, din carĭ e alcătuită sorcova.

(2) *Macrobius*, Saturn., liber I, cap. XII.

(3) Cele maĭ multe de majolica, aduse de la Danzig şi Bohemia. — *Wolf*, t. 1, p. 263.

bunăóră ca adĭ, *toţĭ de o apă,* nicĭ năzuinţele nu le eraŭ cu atât maĭ neîngrădite cu cât puterile le eraŭ maĭ slabe şi minţile maĭ întunecate!

Pe noĭ, ceĭ de acum, propăşirea ne-a răpit prea pe neaşteptate în vîrtejul eĭ, în cât capetele încă nu-s deplin liniştite de sbuciumul prin care am trecut.

Ideile, simţirile, dorinţele sunt amestecate în minţile şi în sufletele nóstre, hotarele lor despărţitóre încă nu le-am atins şi Babilonia în care trăim ne răpesce, de multe-orĭ, ceea ce face pe om fiinţă cumpĕnită: bunul simţ.

Năravurile vechĭ ne par sérbede, podóbele mîndre ale trecutuluĭ nu ne maĭ însufleţesc. Femeilor le e silă să grăiască limba cea dulce a părinţilor, copiilor nu le maĭ poţĭ pune stăpânire pe limbă şi pe purtare; iar dacă am păşit de hotarul ţĕriĭ dincolo, cu greŭ maĭ găsim cevà plăcut în cuprinsul pămîntuluĭ nostru.

La sĕrbătorĭ, la petrecerĭ şi la rĕsplată cu toţiĭ de una, la lucru la datorie şi la rĕspundere fie-care în deosebĭ!

Góna neobosită după avere a împetrit pare că inimile; tot ce nu face vîlvă saŭ nu dă câştig se iea peste picior, orĭ nu e înţeles!

Trântoriĭ, fecioriĭ de banĭ gata, cămătariĭ îmbogăţiţiĭ, nemerniciĭ carĭ aţin drumurile dór o da norocul peste dînşiĭ, ceĭ împrumutaţĭ cu ceĭ ce împrumută, ceĭ carĭ vînd ce nu aŭ cu ceĭ carĭ cumpĕră ce nu pot plătì, mincinoşiĭ, dibaciĭ cu ceĭ pururea jertfa minciuniĭ, ceĭ ce alérgă flămânḑĭ după un codru de pâne cu ceĭ ce aruncă sătuĭ pânea întrégă la cânĭ, toţĭ vor să trăiască pe aceeaşĭ tréptă ca ceĭ maĭ harnicĭ, ceĭ maĭ cinstiţĭ, ceĭ maĭ deştepţĭ.

Privițĭ acum la ţĕran.

Din ceea ce a moştenit de la tată-sĕŭ el păstréză tot, fie pămînt, fie obiceiurĭ. Aşà, am găsit neatins graiul nostru la dînsul, isvorul cel limpede de cânturĭ şi de poveştĭ tot de la dînsul purcede, şi sub acoperemîntul luĭ adăpostitu-s'a în vremĭ de restrişte comóra nóstră minunată de datine!

Dacă tîrgoveţuluĭ nu-ĭ maĭ e nimic de ajuns, pe dînsul cu puţin îl împacĭ. Dacă unora nu le poţĭ sci nicĭ voia nicĭ nevoia, luĭ cu puţină îngăduire îĭ cetescĭ până în adîncul sufletuluĭ.

Pentru dînsul nu-ĭ nimic maĭ de preţ decât cuprinsul în care trăesce, căcĭ pe atâta ţarină câtă vede cu ochiĭ póte fi stăpân ca pe bătătura luĭ, dacă e volnic la muncă. De acì dragostea ce-l légă de pămînt şi frica de Dumneḑeŭ în apucăturile luĭ ca om între ómenĭ.

Dacă n'a fost atins de stricăciunea oraşelor, maĭ rar îţĭ va arătà

el o altă faţă decât acea pe care i-a dăruit-o Dumneḑeŭ; iar în jocurile, în petrecerile şi nebuniile luĭ chiar veĭ află, fără tăgadă, maĭ multă curăţie de suflet şi o voe bună maĭ puţin prefăcută decât într'ale nóstre.

Iată-ĭ adunaţĭ bĕtrânĭ şi tinerĭ la *şeḑĕtóre.*

In tindă, lângă vatră, unchesiĭ, încăḑindu-se când pe o parte când pe alta, rĕscolesc cărbuniĭ aprinşĭ, pe carĭ înfloresc bóbe de porumb într'o largă tipsie de aramă.

Óla cu vin trece de la gură la gură, că nimic nu usucă maĭ lesne gâtul Românuluĭ decât vorba, şi de cum a înoptat vorbesc eĭ, vorbesc despre feţĭ frumoşĭ, despre smeĭ, despre vîrcolacĭ, despre haiducĭ, orĭ despre nevoile lor.

Un pădurar, vestit într'ale vînătorieĭ, tălmăcesce rostul hăitueleĭ: cum se prinde ursul în bârlog, cum se alungă epuriĭ pe ghéţă, care e maĭ bună de mâncat dintre lişiţă şi dropie; iar un vier de lângă dînsul spune băeţilor, că nu e friptură maĭ cu gust ca cea de graurĭ beţĭ de zémă de strugurĭ.

O babă, într'un colţ, ghicesce norocul fetelor în palmă; în fund, după grămada de ştiuleţĭ de porumb, flăcăiĭ se jócă *de-a feţele, de-a ineluşul, de-a aţa* cu nisce codane, carĭ se prăpădesc de rîs, dându-ĭ rĕmaşĭ.

Rezemată de uşorul uşeĭ, o tînĕră nevastă cântă o doină, pe care ciobanul, trântit într'o rînă pe laviţă, o prinde—ca din depărtare—cu cavalul.

Se face tăcere, jocurile rĕmân neisprăvite şi o vĕdană, cu ochĭ agerĭ, se pune în mijlocul tinerilor, priveghiând să-şĭ ţie fie-care mânile acasă, până s'o sfîrşì cântecul.

Un moşnég, cu bărbia în palmă, tâlcuesce visurĭ copilelor, o mătuşă descântă de *întîlnitură* şi de *deochĭ,* iar în dosul cuptoruluĭ stăpâna caseĭ începe un basmu pentru ceĭ carĭ îĭ curăţă porumbul aruncând bóbele într'o baniţă cu cercurĭ de fer.

O veselie senină însufleţesce pe toţĭ la olaltă.

Poveştile, cântările, snóvele, jocurile şi rîsul şi glumele, se prelungesc până în adîncul nopţiĭ; iar după ce grămada de ştiuleţĭ a fost curăţită, caerele de lână şi fusurile aninate în grindă, floricelele şi vinul date gata, unul câte unul se ridică, îşĭ iea bunda, cojocul, zeghea orĭ fermenéua pe umerĭ, şi cu nópte bună! mâne cu bine! leliţă cumĕtră, naşo, badeo, vericule, nene! se îndréptă pe acasă: flăcăiĭ şi fetele alergând şi bătêndu-se cu zăpadă, bĕtrâniĭ maĭ tieniţĭ, la pas, pufuind din lulea, orĭ isprăvind vre-o vorbă lăsată la urmă . . .

Şi aşà trec nopţile cele lungĭ, aşà se undesc dragostele şi se fac împărechierile între tinerĭ.

La *şeḑĕtóre* se pun la cale multe şi de tóte, acolo se aduc şi de acolo pornesc veştile de la sat la sat, tocmelile maĭ cu înlesnire acolo se chibzuesc, iar mamele îşĭ pun ochiĭ pe vre-un odor, numaĭ bun pentru copiiĭ lor.

De când se întocmiră măscile pentru teatru, sub carĭ actorul îşĭ puteà ascunde chipul şi preface glasul, îndrăsnéla de a sta în faţa publiculuĭ şi a-ĭ spune adevĕrurĭ luă tot maĭ mult avînt. Când li se dete caracter personal şi înfăţişară pe cine-và anume cunoscut, spre a-ĭ aduce slavă saŭ ocară, însemnătatea măscilor ca unéltă satirică se vĕdì cu desăvîrşire.

Ingrijirea deosebită pentru prinderea asemĕnăriĭ fu dată în dauna cuvîntăriĭ, iar mişcarea câştigă vioiciune şi înţeles maĭ larg.

Pantomima luă ast-fel locul tragedieĭ.

Lungă vreme domnì ea singură pe scena romană şi poporul se deprinsese atâta cu dînsa, că nu-ĭ erà de ajuns a o aplaudà la teatru, ci o strămută şi în viéţa luĭ de-acasă. La ospeţe, la ceremoniĭ, la petrecerile marĭ şi micĭ, ea erà aprópe nelipsită, lucru de care cu atât maĭ mult se măguliaŭ musafiriĭ, cu cât însăşĭ religia în ceremoniile sale o întrebuinţà ca o podóbă trebuinciósă a rituluĭ celuĭ atât de pompos şi de teatral.

Ḑeul *Pan*, însoţind-o cu danţul, întocmì petrecerile câmpenescĭ, în carĭ fetele şi flăcăiĭ jucaŭ purtaţĭ de glasul fluieruluĭ şi cântaŭ în rĕstimpurĭ laude ocrotitoruluĭ holdelor şi turmelor.

Comus, ḑeŭ al rîsuluĭ şi al ospeţelor, le strămută de la câmp la mese şi la veseliĭ, orînduind ca danţul să nu se încingă decât sub îmboldirea vinuluĭ şi a cărnurilor fripte, carĭ pun un grăunte de nebunie în creerĭ şi o scântee de foc în sânge. (1)

De la ospeţe, cu vremea şi cu prefacerea năravurilor, danţul trecù la nunţĭ, la praznice, la serbărĭ de familie, până ce devenì el însuşĭ o sĕrbătóre, cu atât maĭ strălucită cu cât felul şi numĕrul danţuitorilor eraŭ maĭ de sémă şi maĭ mare.

Zădărnicia bogaţilor, luxul, capriciul femeilor şi ispita tot-deauna caldă a dragosteĭ şi a tinereţeĭ aŭ făcut din acéstă îndeletnicire, atât de nevinovată la început, desfătarea cea maĭ pompósă şi maĭ costisitóre a vremurilor moderne: *balul*.

(1) Datină păstrată până la finele véculuĭ XVIII la noĭ şi care în Francia a purtat şi pórtă numele de *la danse des festins*.

Prin podóbele luĭ scumpe şi bătĕtóre la ochĭ, prin vioiciunea, îndrăsnéla şi gingăşia mişcărilor sale, prin farmecul cu care el încarcă simţurile şi ademenesce mintea, balul, pantomimă şi comedie tot deodată, are multe însuşirĭ de ale teatruluĭ, fără de a avé şi înrîurirea binefăcĕtóre a acestuia. (1)

La noĭ, până către sfîrşitul véculuĭ trecut, balurile eraŭ necunoscute. Se ḑice că nisce Comiţĭ şi Marchisĭ, fugarĭ din Francia, s'ar fi cercat să înjghebe petrecerĭ de felul acesta la Curtea luĭ Vodă Moruzi. Cu venirea oştirilor rusescĭ de la începutul véculuĭ nostru însă, balurile se înfiinţară statornic, luând tot maĭ multă întintere, până ce ajunseră a fi adevĕrate solemnităţĭ ale Curţilor domnescĭ şi ale caselor celor marĭ.

Inainte vreme, lumea nu aveà prilej să danţeze decât la anume împrejurărĭ: la nunţĭ, la praznice, la lăsaturĭ de sec, petrecerile fiind în deobşte rarĭ şi puţin însufleţite. Aşà, bărbaţiĭ orĭ se adunaŭ să bea şi să mănânce, orĭ făceaŭ între dînşiĭ *sintrofiĭ*, fumând, vorbind de daraverĭ şi jucând cărţĭ (2), pe când femeile «se inglindiseaŭ», cosênd

---

(1) *Balul*, originar din Italia (*ballo* = danţ; *ballare*=a danţà), unde, cu tótă rigórea evuluĭ mediŭ, se practicà de ţĕranĭ, iar în Sicilia erà obiceiŭ de a se face chiar *mascarade* (adecă plimbărĭ de măscĭ pe uliţĭ saŭ prin case), a trecut de timpuriŭ în Francia. Când căḑură luptele singulare, *les tournois*, şi isprăvile trubadurilor, se introduseră mascaradele, străvestirile, jocurile, maĭ întâiŭ în méḑă-ḑi, apoĭ de acolo se urcară spre nord, ast-fel că primul bal cunoscut de istoriografĭ (de Montglave) se dete la Amiens în anul 1385, cu ocasiunea căsătorieĭ Regeluĭ Carol VI cu Isabela de Bavaria. Un bal vestit fu iarăşĭ cel de la 1500 dat la Milano în onórea luĭ Carol VIII, unde danţară doĭ Cardinalĭ: San-Severino şi de Narbonne. Caterina de Medicis introduse balurile în serbările oficiale, la Curte. Balurile eraŭ *deschise, costumate* saŭ *mascate*. Primul bal costumat fu cel de la 1397, dat luĭ Carol VI la «Hôtel de la Reine-Blanche», unde intră ducĕnd după sine patru gentilomĭ îmbrăcaţĭ ca sĕlbatecĭ. Ducele de Orléans, fratele Regeluĭ, apropiă o lumînare de costumul unuia din eĭ, făcut de câlţĭ şi smólă, care luă foc, şi căte-şĭ patru periră arşĭ de viĭ. Ludovic XIV dete balurĭ strălucite la Versailles la 1688 şi 1697; iar la 8 Ianuarie 1713 creà balul mascat la Opera din Paris. De atuncĭ balurile mascate deveniră o petrecere favorită a nobililor şi se întinseră în tótă lumea. In timpul Carnavaluluĭ, măscile şi mascaradele cutreeră uliţile în Italia; iar în ultima luĭ sĕptĕmână, măscile merg din casă în casă, intrigând şi amusând lumea. Acelaşĭ obiceiŭ se păstréză în Grecia până astăḑĭ.

(2) Dacă eraŭ din starea de jos jucaŭ: *conţina*, joc italian, *cureluşa*, joc bulgăresc, *mariage*, joc franţusesc, *tablele*, joc turcesc, *ţintarul* orĭ *ġicĭ în care*, jocurĭ romane trecute de la strămoşĭ întocmaĭ la strănepoţĭ.

In clasele maĭ ridicate, boeriĭ jucaŭ: *piquet, l'hombre, tokatille*, jocurĭ franţusescĭ rĕspândite în Europa încă de prin mijlocul veaculuĭ XVIII, apoĭ *trisett, langenpuff, un-spre-ḑece şi jumătate*, jocurĭ nemţescĭ, *otuz-bir* (trente-et-un), joc franţusesc botezat turcesce, *ghiordum*, joc turcesc, *stoss*, joc nemţesc introdus de Ruşĭ la noi, *lan-*

la gherghef şi la ciur, jucând jocurĭ nevinovate, cântând une-orĭ (1), dar maĭ ales mâncând dulceţurĭ şi prăjiturĭ,

Alt-fel, fie-care stetea pe acasă, aprindea séra câte o lumînare orĭ două de sĕŭ, punea pe ţigance să spună poveştĭ, se sfătuia cu aĭ luĭ, maĭ întindea vre-o «pasienţă» şi . . . se culcà de cum se înoptà, ca să se scóle de mânecate: «că aşà erà bine şi sănătos».

Când le venià însă vremea să jóce, «jocurile lor se deosebiaŭ cu totul de ale altor némurĭ. Eĭ nu jucaŭ doĭ câte doĭ saŭ patru cu patru, ca Francesiĭ orĭ Leşiĭ, ci maĭ mulţĭ împreună, făcĕnd un cerc saŭ un şir lung.

«Nicĭ nu jucaŭ altă dată bucuroşĭ, decât la ospeţe. Atuncĭ, jocul se numesce *horă*, când se prind cu toţiĭ de mână şi jócă în cerc, mişcându-se după mĕsură cu paşĭ potrivițĭ, din drépta în stânga; iar când se pun în şir lung, prinḑĕndu-se de mână, aşà că atât un capĕt cât şi cel-lalt să rĕmână slobod, şi fac felurite ocolurĭ şi întorsăturĭ, se numesce *danţ* (cuvînt leşesc).

«La nunţĭ aŭ datină să jóce, înainte de cununie, în curte saŭ pe stradă, întocmiţĭ în două şirurĭ, unul de bărbaţĭ şi altul de femeĭ. La amîndouĕ se alege câte un pristav, care trebue să fie om bĕtrân şi de cinste: acesta pórtă în mână un bĕţ vărgat cu aur saŭ tras în alte feţe, în capĕtul de sus al căruia atârnă o naframă cusută fórte frumos.

«Când fac întâia mişcare, unul din pristavĭ trage pe aĭ sĕĭ din drépta

squenet, joc franţusesc tot de dînşiĭ adus, *pharao*, *damele*, idem, introduse din Transilvania (*Sulzer*, op. cit., p. 399); apoĭ maĭ târḑiŭ *baccara* (macca), *préférence*, *whist* şi *britsch* (aceste douĕ englesescĭ). *Biliardul* fu introdus de oficeriĭ ruşi în Moldova.

(1) In deobşte femeile, carĭ şedeaŭ maĭ mult în casă, bine hrănite, bine ţinute, bine păzite, sănătóse, aveaŭ glasurĭ frumóse. Cultură musicală aveaŭ fórte puţină şi, dacă cântaŭ cu gust şi cu óre-care dibăcie, erà maĭ mult un dar firesc decât un resultat al studiuluĭ. Cântaŭ din gură, din tambură, din ghitară, invĕţate de robiĭ ţiganĭ, orĭ de dascăliĭ grecĭ, meşterĭ în ale cânteculuĭ. Până în vremea luĭ Caragea-Vodă, nu s'a sciut despre *piano* la noĭ. Atuncĭ, fata unuĭ boer mare, crescută la Viena, unde învĕţase clavirul, măritându-se, avù nefericirea să şi-l vadă sfărâmat bucăţele cu toporul de bărbatu-sĕŭ, gelos că trecĕtoriĭ se opriaŭ la ferestre să asculte pe nevastă-sa cântând. Mâhnirea, se ḑice, că i-a fost atât de cumplită, că biata femee murì în curînd, lăsând cu limbă de mórte să-ĭ facă sicriul din scândurile claviruluĭ, dar s'a împotrivit popa, ḑicĕnd că fusese *vasul necuratuluĭ*. — *Ion Ghica*, Scrisorĭ.

Une-orĭ fetele cântaŭ împreună, formând un fel de cor unison, însă neavĕnd cunoscinţă de armonie. Musica erà exclusiv naţională; rarĭ bucăţĭ, ca marşul luĭ Napoleon, orĭ vre-o arie grecéscă de dragoste, aŭ putut pătrunde în straturile societăţiĭ femeescĭ înainte de începutul véculuĭ nostru.

în stânga, iar cel-lalt din stânga în drépta, așà că șirurile să stea față în față, iar întorcêndu-se, să stea spate la spate. Și așà se întorc amîndouě șirurile în rotațiunĭ continue, dar atât de încet, pentru ca să nu se amestece, în cât abià le poțĭ băgà de sémă mișcarea.

«Atât într'un șir cât și în cel-lalt, fie-care iea loc după rangul sěŭ. Femeile orĭ fiicele boerilor ieaŭ loc după rangul bărbatuluĭ orĭ tatăluĭ lor.

«Locul întâiŭ îl are însă tot-deauna pristavul, al doilea nunul, al treilea mirele. Asemenea, în șirul femeilor, maĭ întâiŭ e pristavul, apoĭ nuna și după ea mirésa, chiar când ar fi de o stare maĭ jósă decât ceĭ-alțĭ. După cununie se amestecă amîndouě șirurile și jócă în cerc, așà că fie-care bărbat să-șĭ aibă femeia la drépta și tot deadrépta să aibă fie-care tînĕr câte o fată de trépta sa.

«Câte odată fac și figurĭ în horă, schimbând cercul în triunghiŭ, în pătrat, în forma ouluĭ saŭ altele, după închipuirea și dibăcia pristavuluĭ.» (1)

Când maĭ târḑiŭ Măria Sa Vodă, în cinstea vre-unuĭ General rusesc orĭ a unuĭ Consul străin, deschideà ușile Curților domnescĭ, adunând în sala tronuluĭ tot ce erà maĭ nobil, maĭ bogat și maĭ frumos în Iașĭ saŭ în Bucurescĭ; când deprinșĭ cu portul, cu limba, cu obiceiurile europenescĭ, boeriĭ nu maĭ socotiaŭ ca faptă de rușine orĭ de necuviință să-șĭ vadă fetele și nevestele în brațele altora jucând,— *balul* se începeà cu *poloneza,* la care luaŭ parte în șir toțĭ dănțuitoriĭ doĭ câte doĭ. *Menuetul,* cu pașiĭ mărunțĭ, tacticos și țépĕn, venià după dînsa; apoĭ urmaŭ *passe-pied,* cel repede ca un vîrtej, în treĭ pașĭ, numit *tampeta* (la tempête); *matradu,* danț napoletan, *manimasca,* danț poporal italian, *mazurca* leșéscă, *tirola* nemțéscă, un fel de ciardaș numit *unguréscа* (jucat maĭ ales de militarĭ, carĭ băteaŭ la întorsăturĭ din pintenĭ), *englesul, romana,* un fel de cadril, *skotisch* (écossaise) și în sfîrșit săltăréța *cracovénca* (leșéscă). (2) Muscaliĭ ne aduseră *cadrilul* (contradanțul) și *polca,* Nemțiĭ *valsul* în doĭ pașĭ; apoĭ veniră *galopul, polka-mazurca, cadrilul lăncerilor* și *cotilionul.*

Numaĭ biata nóstră horă, ca o țerancă rătăcită între cocóne marĭ, steteà sfiósă într'un colț, din care rar, fórte rar, câte o Domniță bine

(1) *Cantemir,* op. cit., p. 141.

(2) *Nicolae Philemon,* Ciocoiĭ vechĭ și noĭ, p. 173, nota 1. — *Teodor Burada,* Almanach musical, 1877, maĭ pune printre danțurile de salon: *șubeta* și *jocul senatoriții,* introdus pe la 1808 de soția senatoruluĭ rus Milasevicĭ, dar care a dispărut la 1816.

însufleţită o luà de mână şi o puneà să-şĭ mlădieze gingaş trupul şi paşiĭ, întru măgulirea ochilor şi a dragosteĭ celor strămoşescĭ.

După pilda Domnitoruluĭ, boeriĭ ceĭ marĭ şi, după a lor, boeriĭ de starea a doua începură treptat să-şĭ deschidă casele, să adune lume, să-şĭ lumineze încăperile (1), să le împodobéscă cu oglindĭ, cu mobile alese, cu plante, cu florĭ şi să dea balurĭ strălucite. Chiar şi negustoriĭ ceĭ de frunte, călcându-le în urmă, făcură cheltuelĭ — uniĭ în nepotrivire cu starea lor — pentru întrunirĭ de aceste, dintre carĭ ale luĭ Ştefan Poppovicĭ, toptangiul de la Hanul-cu-Teĭ, ale luĭ Hagi-Moscu şi Hagi-Tudorache aŭ rĕmas de pomină la ceĭ ce le-aŭ apucat.

Intr'adevĕr, boeriĭ îmbrăcaţĭ cu cécşirĭ roşiĭ cu meşĭ, papucĭ saŭ cisme galbene de meşină, cu botul ascuţit, întors în sus, fără toc; cu anterie de ghermeşit, de citarie, calemcher, cutnie, selimie saŭ sevaiŭ; încinşĭ cu şalurĭ de India, cu fermenele scurte saŭ scurteicĭ îmblănite cu paceà de samur, singép orĭ cacom, pe de-asupra giubea de postav saŭ biniş, feregea orĭ contoş cu profirurĭ de samur de Moscva; baş-boeriĭ cu hamger bătut în petre scumpe la brîŭ, gugiumane de samur în cap, cu fundul roşu orĭ verde; boeriĭ halea (2) stând în jurul Domnuluĭ cu bastóne lungĭ în mânĭ; Vodă îmbrăcat cu cabaniţă (contoş roşu cu găitane şi céprazurĭ de fir), purtând ca Beizadelele gugiuman de samur cu fundul alb (3);

---

(1) Luminările eraŭ de céră făcute la noĭ orĭ de stearină amestecată cu céră şi aduse de la *Leopol* din Galiţia şi chiar din Viena, când balurile se dedeaŭ la Curte; când se dedeaŭ însă în casele particulare, chiar de boerĭ marĭ, luminările eraŭ de sĕŭ. Tocmaĭ pe la 1830 începură şi boeriĭ să facă, cu voia înaltă, us de luminările de céră. Cele de stearină curată aŭ venit din Austria maĭ târḑiŭ.

Drept aceea se povestesce că, în timpul domnieĭ luĭ Grigorie Vodă Ghica, trecĕnd pe la noĭ ambasadorul Marchis de Ribeaupierre, Domnitorul iĭ făcù o primire fălósă. Intre altele îl poftì şi la un *bal public*, dat în onórea sa. Marchisul se duse la bal, maĭ mult ca să observe gradul de civilisaţiune a societăţiĭ nóstre; dar mătăsăriile, şalurile şi maĭ ales diamantele ce vĕḑù la damele române îl surprinseră, căcĭ numaĭ diadema, cerceiĭ şi *ghiordanul* cocóneĭ Z... M... costaŭ peste un milion. Din întîmplare, Marchisul îşĭ aruncă ochiĭ şi asupra iluminăriĭ saleĭ şi vĕḑù, cu destulă surprindere, că erà făcută cu *luminărĭ de sĕŭ*. A doua ḑi, venind la Curte şi fiind întrebat de Domnitor de a petrecut saŭ nu bine, Marchisul rĕspunse că luxul cocónelor nóstre este egal cu acela al damelor din St. Petersburg; numaĭ un lucru nu i-a plăcut, ḑise el Domnitoruluĭ.

— Ce lucru? întrebă Vodă Ghica.

— Luminările cele de sĕŭ, al cărora fum strică aerul saleĭ.

— Cât despre acésta, aĭ dreptate; dar la noĭ numaĭ Domnitorul are voe să ardă luminărĭ de céră, ceĭ-lalţĭ cată să ardă de sĕŭ.

(2) Adecă în funcţiune, Ministri orĭ demnitarĭ aĭ Curţiĭ.

(3) *Ion Ghica*, Scrisorĭ, ed nouă, p. 501.

Frumusețea și gingășia deosebită a femeilor, al căror port de o rară bogăție le dedeà un farmec maĭ mult: rochiĭ de mătase de Veneția, de zăbranic franțusesc, de zefir de Țarigrad orĭ de catifea, în tóte fețele, carĭ le subțiaŭ mijlocul, încins cu colane de fir bătute cu perozele orĭ cu smaragde, avênd mânecele strîmte și pepțiĭ ridicațĭ, încheiându-se cu florĭ de diamante orĭ cu fuliĭ de cea maĭ strălucită apă; cu gâtul acoperit de «semizete» de horbotă de Veneția, de blondă de Olanda, orĭ puțin desfăcut, prins atuncĭ în ghiordane de rubine și de safire; cerceĭ lungĭ de mărgăritar și briliante împodobindu-le urechile, iar pe cap femeile măritate purtând fesurĭ albe de Tripoli, legate împrejur cu sanguliĭ albe cusute cu mătase și cu fir, ale căror căpĕtâie se înodaŭ frumos de-o parte, cu florĭ de diamant, fetele cu capul gol, cu pĕrul împletit în códe lăsate pe spate, orĭ făcute colac pe creștet și împodobite cu florĭ de grădină (1);

Belșugul fără margine de tóte;

---

(1) *N. Philemon*, Ciocoiĭ vechĭ și noĭ.—*Zallony*, Les Phanariotes. Iată, de alt-fel, o mică listă a mărfurilor alese ce se aduceaŭ pe la începutul véculuĭ acestuia pentru îmbrăcămintea femeilor, la noĭ: *hataia sadea* de Veneția, *hataia florentine*, *camohus* de Veneția cu fir, *camohus sadea*, *catifea* cu aur și *sadea* de Veneția, *sandal cianfes canavêț*, *tafetas*, *atlas vĕrgat și cu florĭ*, *hares pungiuc* (?) *(barèges pongés* póte), fesurĭ *tuneslii*, *basmale* de Triest, de Francia, de Englitera, *tulpan mosc*, *alagea* de Triest, *șal* de Indiĭ, *cicécliŭ*, șal boza-fer cu florĭ prin colțurĭ, *gear* de India, *sanguliĭ*, briurĭ *caragialar* cusute, *cutniĭ*, *alagea*, *citariĭ* și *gazurĭ* de Brussa, *suvaele* de Hale. (Condica vămilor din timpul luĭ Caragea, No. 121, p. 210.)

După *Miron Costin*, boeriĭ vechĭ purtaŭ căciulĭ de pele orĭ de pâslă, țuguiate, cu vîrful îndoit la o parte. Asemenea căciulĭ purtaŭ și boeriĭ din Muntenia, cu saŭ fără blană în jurul capuluĭ, când eraŭ de pâslă. Portul lor semĕnà fórte cu al Polonilor: cisme până la genunchĭ, de pele colorată, cu tocurĭ, pantalonĭ strîmțĭ, haină scurtă încheiată cu nasturĭ pe pept, pe de-asupra un fel de contoș cu blană, cu céprazurĭ de fir. Femeile purtaŭ rochiĭ lungĭ de stofe bogate, pe de-asupra o haină cu mânicĭ scurte, blănită, iar pe cap vĕlurĭ prinse cu ace de petre scumpe și érna căciulĭ de pâslă subțire, cu blană în jurul frunțeĭ, cu florĭ de diamant pe dînsele.

Sulzer, op. cit., p. 374 seqq., spune că, pe vremea luĭ (jumătatea a 2-a a véculuĭ XVIII), portul bărbaților și al femeilor erà în țĕrile române, de la cap până la picióre, cu totul turcesc. Purtaŭ rochiĭ lungĭ (el ḑice Juppe), anterie făcute din stofe fine, camelot turcesc saŭ șal, cu mânecĭ, o blană cu fața de mătase, cu mânecĭ scurte, peste carĭ cădeaŭ alte mânecĭ largĭ. Aceste haine la femeĭ eraŭ împodobite cu florĭ de aur saŭ de argint și blănite cu blănĭ scumpe. Apoĭ, pantalonĭ largĭ căḑênd până peste pantofiĭ de pele de Cordova. Femeile purtaŭ galențĭ de lemn, să nu-șĭ murdăréscă pantofiĭ umblând după treburile caseĭ; iar la pept rochia le erà deschisă în triunghiŭ, prin care deschiḑĕtură se puteà zărĭ peptul acoperit cu cămășĭ subțirĭ de borangic. Pe cap ele purtaŭ un fel de turban turcesc, maĭ înalt decât al bărbaților, ale căruĭ căpĕtâie, în loc să cadă pe spate, eraŭ încolăcite tot în sus, în forma uneĭ pere, iar în vîrful lor scoteaŭ pĕrul (saŭ atârnaŭ pĕr falș) împletit în 20—30

Pusderia de ţiganĭ robĭ, carĭ slujiaŭ aprópe unul pe fie-care musafir;
Musica de atuncĭ, ciudată pentru urechĭ nedeprinse cu dînsa;
Ceremonia grecéscă, plină de închinăciunĭ şi de cuvinte măgulitóre;
Talîmurile felurite, ce se întrebuinţaŭ, dându-se cevà unuĭ obraz de soiŭ şi altele şi altele;... tóte aceste obiceiurĭ, jumătate orientale şi jumătate europene, făceaŭ pe străiniĭ, carĭ se găsiaŭ trăind ast-fel într'o altă lume decât a lor, să rĕmâe uimiţĭ de cele ce vedeaŭ şi audiaŭ!

Şi se duse vestea pretutindenĭ despre ospeţia frăţéscă şi traiul cel larg al Românilor, aşà că toţĭ ceĭ din afară—de-apururea norocoşĭ sositorĭ la noĭ — îşĭ putură curînd, curînd, rĕsădì năravurile de viéţă şi apucăturile lor de risipă în grădina némuluĭ nostru.

De atuncĭ Carnavalul fu lanţ neîntrerupt de veseliĭ. Balurile rĕma-

---

de codĭ micĭ, de păreà un fel de *panache*. Bărbaţiĭ purtaŭ fesurĭ roşiĭ pe capul jumătate ras şi pe de-asupra o căciulă de blană în patru colţurĭ orĭ de postav, numită *şlic*, asemenea uneĭ *barete* de popă catolic, saŭ căciulĭ rotunde, avênd în faţă şi în dos margine puţin ridicate, ca o luntre, făcute de samur saŭ de hârşie négră. Femeile nu purtaŭ numaĭ turbane, ci îşĭ puneaŭ câte odată *şlice* de blană de samur saŭ de hârşie, aduse de vîrf într'o parte, şi, ca să nu le cadă din cap, le legaŭ pe frunte cu o legătură de mătase. La ceremoniĭ însă, legătura fiind înlăturată, femeile steteaŭ aprópe nemişcate, ca să nu le cadă şlicile de pe cap. La Pascĭ şi la Crăciun, bărbaţiĭ şi femeile îşĭ făceaŭ vestminte nouĕ, dintre carĭ numaĭ blana ce purtaŭ pe de-asupra, cu podóbele eĭ de aur şi de argint, costà de la $^1/_2$ de pungă până la 5 pungĭ de banĭ fie-care (500—5000 francĭ).

Giuvaerurile lor eraŭ iarăşĭ fórte numeróse şi scumpe. Femeile purtaŭ la gât, pe cap, la urechĭ, pe pept, în degete, petre alese (diamante, mărgăritare, smaragde şi maĭ ales mono-petre), aşà că îmbrăcămintea uneĭ boeróice nu erà mirare să coste şi 20—30.000 de leĭ.

In Transilvania, îmbrăcămintea, deşĭ cam la fel cu cea din ţĕrile nóstre, erà însă făcută maĭ din economie şi, dacă femeele aveaŭ giuvaerurĭ, ele eraŭ salbe de galbenĭ la gât, coraliŭ saŭ mărgele ordinare. Cele ce nu aveaŭ putere să aibă aşà lucrurĭ, purtaŭ salbe de parale, orĭ chiar de banĭ falsĭ. Femeile purtaŭ şi ele rochiĭ lungĭ, cu mânecĭ scurte, din care eşiaŭ prelungite mânicile subţirĭ ale cămăşeĭ, în faţă şi la spate purtând douĕ făşiĭ de stofă de lână (catrinţe, fote), carĭ aveaŭ în partea de jos ciucurĭ şi eraŭ legate împreună cu o curea, saŭ maĭ bine cu un brîŭ de lână la încingĕtóre, aşà că vara se vedeà printre ele numaĭ cămaşa; iar érna purtaŭ un peptar saŭ un cojocel fără mânecĭ. Fetele umblaŭ cu capul gol, cu pĕrul împletit cunună şi împodobit cu cordele şi cu florĭ; femeile măritate îşĭ acoperiaŭ capul cu o maramă subţire în felurite cute şi o înfăşuraŭ împrejurul obrazuluĭ.

Ţĕraniĭ in Moldova şi Muntenia purtaŭ cămăşĭ scurte cu mânecĭ largĭ, nădragĭ lungĭ de postav, o zeghe saŭ o glugă vara, iar pe vreme de érnă cojoc şi saricà, la cingĕtóre chimir de pele, de care spânzuraŭ cuţitul, amnarul şi punga; în cap căciulă de óie albă orĭ négră, vara pălărie de pâslă grósă; imineĭ în picióre, érna opincĭ.

Vedĭ şi *Codex Bandinus*, ed. Academieĭ, p. 135, în acéstă privire.

seră statornice serbări ale lumiĭ bogate, iar cu a doua venire a Muscalilor se înjghebară *balurile mascate* (1), maĭ întâiŭ în salónele aristocratice, apoĭ în *cluburile de danț* ale tinerimiĭ, până ce, momélă plăcută, ajunseră să fie petrecerea tuturora.

Dar iată că se apropie postul cel mare şi o sĕptĕmână — *sĕptĕmâna nebunilor*— a rĕmas numaĭ din câşlegĭ pentru danţ şi benchetuit.

Atuncĭ, pare că sub îmboldirea unuĭ zel nĕsdrăvan, sângele maĭ cu foc se aprinde, minţile maĭ cu grabă se rătăcesc şi veselia maĭ uşor atinge culmea nebunieĭ.

Dacă în oraşe, unde e sgomot, mişcare şi lume multă, nebuniile acestea trec aprópe nebăgate de sémă, la sate ele fac cu atât maĭ mare vâlvă, cu cât şi apucăturile sunt póte maĭ grosolane.

Aşà, flăcăiĭ se străvestesc cu peĭ de dobitóce, orĭ din ţóle împeticate cu lolóţe de cârpe îşĭ fac strae, apoĭ cu bice în mânĭ încep să sară, să strige, să alerge, lovind pe orĭ-cine le ese în cale, aprind focurĭ de uscăturĭ, de pae, de curăţiturĭ de prin ogrădĭ, împrejurul cărora jócă, sbéră, cântă cântece obscene; apoĭ se prefac că sunt beţĭ, daŭ peste ómenĭ, îĭ îmbrâncesc, trântesc bărbaţilor căciulele în pămînt, smulg femeilor legăturile de pe cap, amintind întru acésta destrăbălarea Bacchantelor şi nebuniile preoţilor luĭ Pan (2), ale căror sĕrbă-

(1) Ele se rĕspândiră atât de repede în ţéră, în cât maĭ nu erà oraş care să nu-şĭ aibă «*clupul*»— cum se dicea — de balurĭ mascate şi *picnikurĭ* pentru cele deschise.

In Bucurescĭ balurile mascate se dedeaŭ: la *Teatrul Naţional*, în sala *Bossel* (adĭ dispărută), la *Slătineanu* (adĭ dispărută), *la intrarea Cismegiuluĭ* (spre Cuibul cu Barză), la *Franzelaru* (lângă Délul Spireĭ), aprópe de *Sf. Apostolĭ* (balul slugilor), la *Treĭ Rose* (al Ungurenilor) şi la *Pomul Verde* (în negustorĭ) al Jidanilor.—*G. Dem. Theodorescu*, Datine, credinţe, moravurĭ, p. 39.

In Iaşĭ, pe lângă balurile de la Teatrul Mare, se maĭ dedeaŭ în sala luĭ Petrea Bacalu, în Sărărie, în Tătăraşĭ şi la hanul luĭ Vanghelie. In Galaţi, comunităţile grece, bulgare şi evreescĭ dedeaŭ balurĭ frumóse, iar Ralli erà vestit la Brăila ca loc de adunare a măscilor şi a dănţuitorilor. La Focşanĭ, «clupul» din casele luĭ Mihaly, maĭ târdiŭ ale luĭ A. Cimbru, atrăgeà lumea a treĭ judeţe la balurile ce dedeà în timpul câşlegilor; iar în hanul luĭ Pompic saŭ al luĭ Pastia, nu se maĭ ostoiaŭ jocurile şi petrecerile. La Craiova în teatrul luĭ Teodorini, la Ploescĭ în salonul luĭ Meedinţeanu saŭ la Dobrică, la Buzĕŭ în otelul Moldavieĭ, la Giurgiu în hanul luĭ Dumitrache, şi aşà în tóte oraşele, se danţà cu saŭ fără mască, în Carnaval, ba şi în post câte-odată.

(2) *Bacchanalele* şi *Lupercalele* se serbaŭ aprópe împreună la Roma.

Bacchantele umblaŭ bete, despletite, jumătate góle, pe drumurĭ, cântând, jucând, plângênd adesea întru slava deuluĭ lor iubit.

Lupercalele aveaŭ caracter câmpenesc, după întocmirea ce le dedese Evandru,

torĭ cădeaŭ în a 15-a ḑi a calendelor luĭ Martie, adecă 27 Februarie al nostru. (1)

In cea din urmă ḑi a câşlegilor, feciorii din Transilvania fac în mijlocul ogórelor un om de pae şi-ĭ daŭ foc, creḑênd că aŭ nimicit ast-fel tóte rĕutăţile ce ar puté să jignéscă semĕnăturilor. (2)

Iar a doua ḑi începe postul, smerenia şi rugăciunea, pe carĭ doar la înjumătăţirea praznicului, — când slobod e şi după lege să se înfrupte, — le dă la spate Românul, căcĭ până la ḑiua Invieriĭ primăvara îl frământă din adînc, de i se pare vremea maĭ lungă...

Când Pascele cu ouĕ roşiĭ, cu sóre, cu stâlparĭ, sosesc pentru bucuria celor bine-credincioşĭ, îĭ veḑĭ gătiţĭ cu haine nouĕ, după améḑă, îndreptându-se pâlcurĭ, pâlcurĭ spre livada unde, în sunet de naiŭ şi de viorĭ, *dulapul* (3), ca un uriaş cu braţele întinse, pórtă prin văsduh tinerile perechĭ, strigând cât îĭ iea gura: *oprea la basmà!*

Pe policiórele şubrede se urcă eĭ rîḑênd, cu florĭ în mânĭ şi cu florĭ la pept, ca din vîrful cel maĭ ridicat să-şĭ pótă odată măcar aruncà privirea peste capetele celor atât de micĭ colo jos, maĭ departe decât le-o încape zarea!

Şi se cobóră apoĭ pe pajiştea plină de lume, voioşĭ străbat rîndurile, cu aĭ lor cinstindu-se închină paharul, iar când lăutariĭ zoresc mĕ-

---

şeful Pelasgilor Arcadienĭ, care colonisase o parte a Laţiuluĭ şi clădise oraşul Pallantium la pólele munteluĭ Aventin. Se începeaŭ cu jertfe aduse la Lupercal (peştera în care se credeà că lupóica hrănise pe Romulus şi Remus) în onórea luĭ Pan, apoĭ preoţiĭ luĭ (Lupercĭ), goĭ, cu pelea frecată în unt-de-lemn, încinşĭ cu o frânghie pe mijloc, alergaŭ prin oraş, lovind pe cine întîlniaŭ cu bice făcute din pelea victimelor. Femeile întindeaŭ braţele, ca să fie lovite, în credinţa că ast-fel nu vor rĕmâné sterpe.

(1) *Sulzer*, op. cit., pp. 317—318

(2) *Wilhelm Schmidt*, op. cit., pag. 7, spune că acel om de pae, numit *hodoiţă* saŭ *hopaiţă*, e, după afirmarea luĭ *Schuster* (Wodan, ed. 1855—56, p. 39), un joc a căruia origine se perde în cea maĭ adîncă anticitate păgână.

In părţile muntóse ale Banatuluĭ, în ajunul lăsatuluĭ de sec se face *purificarea prin foc*, obiceiŭ moştenit de la Romanĭ. In séra ajunuluĭ, se fac focurĭ la malul rîurilor, peste carĭ flăcăiĭ trebuesc să sară de treĭ orĭ strigând: *alto more* saŭ *ali more, more*, ca să fie spălaţi de orĭ-ce necurăţiĭ ale câşlegilor. Pe fetele ce nu s'aŭ măritat până atuncĭ le daŭ în vilég cu batjocură, ba une-orĭ şi prin tărbăcélă.

(3) *Dulapul* nu este o invenţiune românéscă, ḑice *Wolf*, op. cit., p. 237, ci vine póte din Rusia, unde asemenea maşine sunt populare.

In Anglia, în Olanda şi în Germania se găsesc urme despre acest *Drehschaukel* încă prin vécurile XVI şi XVII.—La noĭ dulapul ţine de la Pascĭ până la Rusaliĭ şi e petrecerea cea maĭ plăcută a tîrgoveţilor şi ţĕranilor.

sura, de pare că presară jeratec sub tălpĭ, îşĭ pun Româniĭ căciula pe ureche şi se aruncă in joc.

Icĭ, câţĭ-va cu paşĭ sdrumicaţĭ şi repeḑĭ frământă *sêrba* orĭ *chindia;* colo, sburdalnicĭ săltând, flăcăiĭ şi fetele se prind şi se lasă de mijloc, se rotesc în drépta şi în stânga pe loc şi bat cu călcâiul pămîntul (1), pe când maĭ de-o lăturĭ, ticnite şi line se întind *horile* la umbra salcâmilor înfloriţĭ.

Părechĭ, părechĭ — bărbaţĭ şi femeĭ, — prinşĭ de mânĭ orĭ de brîŭ, cu doĭ paşĭ înainte şi treĭ înapoĭ, se mişcă încet, încet la olaltă, şi ar merge aşà până înoptat, dacă n'ar tresărì de-odată cântecul·aromit, paşiĭ învioraţĭ nu s'ar înteţì şi întreg ocolul nu s'ar avîntà, răpăind acum *bătuta.* (2)

Inainte vreme erà datină la Iaşĭ, ca în Joia după Pascĭ să se ducă tótă lumea să petrécă sub pólele délului Cetăţueĭ, ale căruĭ cóste umbrite de arborĭ serviaŭ de preumblare ḑilnică nobilimiĭ.

Sub nucĭ stufoşĭ cu ramurele departe întinse, sub merĭ înfloriţĭ, sub salcâmĭ se aşezaŭ pe érbă verde tinerĭ şi bĕtrânĭ, îşĭ desfăceaŭ legăturile cu merinde, îşĭ destupaŭ botele şi clondirele cu vin şi, la sunetul *scripcarilor* şi *muscalagiilor,* dedeaŭ drum slobod desfătăriĭ. Scrânciobul de o parte, hora de alta, danţurile săltăreţe pretutindenea făceaŭ să dudue pămîntul sub ropotele paşilor şi să fluture în vînt plete voinicescĭ şi ştergare străveḑiĭ. Maĭ înainte de asfinţitul sóreluĭ, Domnitorul, încunjurat de boerĭ şi de curtenĭ, sosià călare, să se bucure de priveliştea veselieĭ poporuluĭ; apoĭ descălicând, se aşezà pe jilţ într'un cort, precum se face la Moşĭ în Bucurescĭ, iar

---

(1) *Sulzer,* op. cit. p. 413. — Danţul numit *Cătănésca.*

(2) *Hora,* danţul nostru naţional, este de origină grecéscă. Din cea maĭ înaltă anticitate, χορεία a fost danţul maĭ multora împreună, carĭ, ţinêndu-se de mânĭ, formaŭ un cerc şi jucaŭ fie după melodia ce cântaŭ singurĭ din gură, fie după sunetul fluieruluĭ, al lireĭ saŭ al cembalelor. In *coristica* antică tóte danţurile eraŭ însoţite de cântece şi se săvîrşiaŭ maĭ ales in jurul altarelor, pe carĭ se aduceaŭ jertfe ḑeilor; de aceea cele maĭ multe dintr'însele eraŭ *rotunde.* Aşà erà danţul cel maĭ însemnat al lor, numit *Gnossianul,* consacrat luĭ Apolon şi Dianeĭ (sóreluĭ şi luneĭ), maĭ târḑiŭ *corurile* Dionysiace danţaŭ, cântând, în jurul altaruluĭ luĭ Bacchus, ditirambul din care aveà să ésă teatrul. De la Grecĭ, ele trecură întocmaĭ la Romanĭ, de unde cu colonisarea Dacieĭ de către Traian şi Aurelian s'aŭ strămutat la noĭ şi aŭ ajuns, prefăcêndu-se cu trecerea vremiĭ şi schimbarea náravurilor, a se contopì într'un singur *danţ circular,* căruia i se păstră numele primitiv de *chora* saŭ *hora,* întru amintirea obîrşieĭ sale. In Grecia şi până aḑĭ se danţézä hora şi la Megara (capitala Beotieĭ) poporul jócă, în cele treĭ ḑile ale Pascelor, o horă anume, care este fórte asemĕnată cu acea a ţĕranilor noştri de la câmpie. In alte părţĭ ale Grecieĭ moderne se danţézä cu aceleaşĭ mésurĭ ca ale horeĭ nóstre: doĭ paşĭ inceţĭ

tineretul, fete şi băeţĭ, îĭ aduceaŭ în dar mănunchĭ de florĭ şi lucrurĭ câmpenescĭ. Dómna cu Domniţele, cu cocónele şi copilele lor, sosite în rădvane şi în leftice, trăgeaŭ la schitul Socoleĭ, din pridvorul căruia se uitaŭ la acéstă frumósă petrecere.

Astăḑĭ acest obiceiŭ s'a perdut. (1)

Ţĕraniĭ, carĭ nu şi-aŭ schimbat din moşĭ strămoşĭ nicĭ graiul, nicĭ portul, şi-aŭ păstrat neatinse şi jocurile moştenite de la dînşiĭ.

Hora le este lor pretrecere şi mângâiere. Mişcarea eĭ trăgănată şi liniştită se împacă bine cu firea duiósă şi visătóre a ţĕranuluĭ. Aleanul sufletuluĭ şi-l află, prinḑêndu-se alăturĭ de iubită; uitarea nevoilor, din priveliştea pacĭnică ce-ĭ desfată ochiĭ, o undesce; simţirea plăcută prin trup i-o furnică plăpânda cântare . . . întréga pornire ce tainic îl mână să calce cu paşiĭ pe aceeaşĭ mĕsură ca toţĭ dimprejuru-ĭ!..

Cel maĭ vechiŭ danţ moldovenesc după horă este póte *Hârlăónca* a căreĭ origine se trage, precum se crede, din împrejurarea dragosteĭ luĭ Ştefan-cel-Mare cu nevasta unuĭ pescar de la Hârlăŭ, din care s'a născut Petru Rareş. Se jócă păreche, câte doĭ flăcăĭ şi douĕ fete, întorcêndu-se de maĭ multe-orĭ împrejur, ţiindu-se de mânĭ faţă în faţă şi dându-se înapoĭ. Flăcăiĭ ḑic:

> Inainte şi 'napoĭ
> Catrino, Catrino, hăĭ!

Apoĭ, pornind jocul îndĕrĕt, de unde plecase, adaogă:

> C'aşà jócă pe la noĭ,
> Şi 'nainte şi 'napoĭ!

Apoĭ *Hora gălăţêncă*, originară negreşit din Galaţĭ, se jócă de maĭ mulţĭ bărbaţĭ şi femeĭ, ţiindu-se de mână rótă. La un ocol al danţuluĭ intră un bărbat în mijlocul horeĭ şi c'o basma prinde de gât pe un

---

înainte, treĭ paşĭ repeḑĭ înapoĭ, cu deosebirea că nu fac dănţuitoriĭ un colac, ci rĕmân în semicerc şi cel din capĕtul din drépta are în mână o basma albă, cu care dă semnul celor-lalţĭ să facă figurile şi învîrtiturile ce-ĭ trec luĭ prin cap. In aceste danţurĭ însă, Greciĭ se ţin de brîŭ.

Sulzer, op. cit., pp. 420—427, recunósce că hora, aşà cum se jócă la noĭ, cu melodia eĭ trăgănată, duiosă, tristă, nu este numaĭ un apanagiŭ al Românilor Muntenĭ orĭ Moldovenĭ, ci că dinsa se găsesce la Albanesĭ şi la Slovaciĭ din Transilvania şi din alte părţĭ ale Austrieĭ, precum căntecele ţiganilor noştri sunt luate de la tóte popórele de primprejur, deşì ni le daŭ eĭ ca ale nóstre propriĭ.

Trebue însă observat că Sulzer, ca şi Rössler, caută tóte mijlócele pentru a dovedì că suntem Slavĭ de origine şi anume prin femeĭ, precum Slave sunt după dînşiĭ cele maĭ multe datine, jocurĭ şi căntărĭ de ale nóstre.

(1) Acéstă sĕrbătóre, pe care o sciam de la bĕtrânul Sdrobicĭ (aḑĭ rĕposat) din Bacăŭ, am găsit-o descrisă şi de *T. T. Burada* în Almanachul musical, pe 1877, p. 69.

alt jucător, care intră la mijloc; apoĭ vine altul şi altul, până se desface róta şi danţul se urméză în doĭ, pentru a se încheià, ca la început, cu paşĭ săltăreţĭ în horă.

La Vrancea şi în Ardél se jócă *Arcanaua*, ce se asémĕnă cu hora de brîŭ, avînd în frunte un vătaf, care ţine în mână un bĕţ şi bate tactul. Ea se jócă tot la un fel în Moldova, Muntenia, Bucovina şi Ardél.

Hora alivencilor se jócă de bărbaţĭ şi femeĭ, carĭ din când în când se lasă de mânĭ, fac un pas înainte, bat de treĭ orĭ din palme şi, dând un pas înapoĭ, se prind iarăşĭ rótă.

Jocul Hanguluĭ (din munţiĭ Hanguluĭ), *Horodinca* Malorusienilor din Bucovina şi *Ţuţuianca* (Mureşanca) aŭ multă asemĕnare cu *Arcanaua*, pe când *Pristandaua* de la Moldova se jócă ca şi de brîŭ, bărbaţĭ şi femeĭ la un loc.

Pe sub póle de dugénă este iarăşĭ un danţ fórte vechiŭ, ce se jócă pe la tîrguşóre saŭ pe la sate de către un bărbat şi o femee, ţinênd de capetele uneĭ basmale, pe sub care se învîrtesc din când în când. Acest joc aduce puţin cu jocul grecesc τὸ πειπέρη.

Raţa e jocul soldaţilor, ca în chip de horă, bătătorind pasul.

Maĭ sunt încă o mulţime de alte danţurĭ, ale căror nume le arată obîrşia şi le pot zugrăvì mişcările, precum: *Sêrba, Căzăcésca* (care se jócă maĭ mult pe vine), *Arnăuţésca, Huţănésca* (venită din Galiţia), *Corăbierésca* şi danţurile ţigănescĭ ca: *Ţiitura* saŭ *Ca la uşa cortuluĭ*, alcătuindu-se din săriturĭ fără nicĭ o rînduială după sunetul cobzeĭ, şi *Tananaua*, pe care o jócă copiiĭ de ţiganĭ, lovindu-şĭ trupul cu piciórele şi sărind în loc pe marginea drumuluĭ, când cer milă la trecĕtorĭ.

Zoralia este un fel de bătută, fórte sprintenă şi veselă, aĭ căreĭ paşĭ sunt adesea însoţiţĭ de un fel de zîzîit prelung al jucătorilor.

Trebue băgat de sémă, că, în nepotrivire cu tîrgoveţiĭ, ţĕraniĭ jócă numaĭ afară, pe bătătură, în drumul mare saŭ în faţa cârciumeĭ, dar nicĭ odată în casă. (1)

---

(1) *T. T. Burada*, Almanach musical pe 1877, pp. 62–64.

In cele-lalte provincii locuite de Românì, danţurile se asémĕnă mult cu cele de sus, avênd, după ţĕrĭ orĭ după seminţiĭ, nume fie apropiate de popórele cu carĭ sunt in atingere, fie zămislite din obiceiurile locale predomnitóre, ca: *Rusésca*, hora Românilor din Basarabia; *Colomeica*, danţul locuitorilor mazurĭ din Bucovina; *Ardeléneca*, joc special ardelén, care în Transilvania are şi alte numirĭ, după ţinuturĭ: *Abrudénca, Someşanca* şi altele. In multe părţĭ ea se numesce joc de mână şi de învîrtit. Se jócă de obiceiŭ de părechĭ, bărbaţĭ şi femeĭ, grupându-se în şir saŭ în cerc unele lângă altele. *Ardeléneca* are douĕ părţĭ: una cu care se începe jocul, maĭ lină, cu paşĭ anume, făcêndu-se un fel de înaintare în cerc a părechilor, după care

Afară de aceste jocurĭ, Românul maĭ are «un altul apрópe superstițios, în care jucătoriĭ trebuesc să fie în număr fără de soț: șépte, nouĕ, un-spre-ḑece.

«Eĭ se numesc *Călușarĭ* și se adună odată într'un an, se îmbracă în vestminte cam ca femeile, pe cap îșĭ pun cunună împletită din foĭ de pelin și din alte florĭ, vorbesc cu glas subțiratec și, pentru ca să nu fie cunoscuțĭ, îșĭ acopĕr fața cu o cârpă albă. Toțĭ pórtă în mână o sabie gólă, cu care îndată ar străpunge pe orĭ-cine ar cuteză să le descopere fața. Acest privilegiŭ îl aŭ consacrat din vechime, în cât chiar dacă ar face omor, nu pot fi trașĭ înaintea judecățiĭ.

«Conducĕtorul lor se numesce *Starit*, al doilea e *Primicerul* (Mutul Călușarilor), a căruia sarcină este de a întrebà pe stariț ce joc poftesce să se jóce și a spune apoĭ celor-alțĭ jucători în ascuns, ca să nu audă poporul numele joculuĭ înainte de a-l vedé cu ochiĭ. Căcĭ aŭ peste una sută de figurĭ, săriturĭ și tacturĭ deosebite, dintre carĭ unele atât de dibace, în cât ceĭ carĭ le jócă pare că nicĭ nu ating pămîntul cu piciórele, ci că sbóră și se pórtă prin aer.

«Călușariĭ jócă în ḑilele de la Inălțare până la Rusaliĭ (?); în acest timp eĭ cutreeră tóte satele și orașele, pururea jucând și săltând, și în tot timpul nu se culcă să dórmă într'alt loc decât sub acoperișul bisericilor, căcĭ dacă s'ar culcà într'alt loc i-ar muncì strigóele, saŭ cum le ḑic eĭ: *frumóselе*.

«Dacă se întîlnesce o cétă de călușarĭ cu alta pe drum, ele trebue să se bată și céta învinsă se plécă celeĭ-lalte; apoĭ pun condițiunĭ de pace, după carĭ ceĭ învinșĭ trebuesc să rĕmână nouĕ anĭ supușĭ celor învingĕtorĭ De se întîmplă ca în lupta acésta sĕ rĕmână vre-un mort dintr'o parte saŭ alta, în acest cas nu se încape judecată, nicĭ judecătorul nu urmăresce pe făptuitor.

«Cel care e primit odată într'o cétă de călușarĭ trebue să rĕmână nouĕ anĭ într'însa și în tot anul să fie față la terminul sciut; dacă nu s'ar presentà odată, atuncĭ ḑic că are bóla cea rea (ducă-se pe pustiĭ) și-l muncesc *frumóselе*. (1)

---

vine partea a doua, repede, cu invìrtiturĭ, bărbatul invìrtind femeia pe sub mână. In timpul joculuĭ, bărbațiĭ obicinuesc a strigà saŭ a chiuì versurĭ poporane, după tactul musiceĭ. *Mocănésca*, danț in care pașiĭ sunt repeḑĭ și călcâiul bate în réstimpĭ potrivițĭ pămîntul, se jócă în tóta partea muntósă locuită de Românĭ și e póte cel maĭ vechiŭ danț de caracter pe care-l avem. Adesea i se ḑice *Cătănésca*, maĭ ales în Transilvania, căcí soldațiĭ par a-l fi danțat cu preferință.

(1) *Frumóselе*, în credința poporuluĭ, sunt nisce nimfe de aer, carí se înamoréză de flăcăiĭ voinicĭ și frumoșĭ. De aceea, când pe un flăcăŭ îl lovesce vre-o bólă (paralisie saŭ apoplexie de pildă), se ḑice că a căḑut jertfa frumóselor pentru nesupunerea orí rĕutatea luĭ.

«Poporul prost crede că aceştĭ căluşarĭ aŭ darul de a vindecà bólele cronice. Modul lor de vindecare e acesta: aştern la pămînt pe bolnav, încep apoĭ săriturile lor şi, la un tact anume al cântăriĭ, îl calcă unul după altul de la cap până la călcâie; în urmă iĭ şoptesc la ureche unele cuvinte anume născocite de dînşiĭ şi poruncesc bóleĭ să ésă din trupul bolnavuluĭ. Acésta o repetă de treĭ orĭ în treĭ ḑile şi de multe-orĭ omul se îndréptă». (1)

Aşà eraŭ căluşariĭ acum 200 de anĭ, când scrià Dimitrie Cantemir, şi ast-fel aŭ rĕmas cu puţine schimbărĭ încă în Moldova, pe când în Transilvania şi în Muntenia eĭ sunt cu totul alt-fel. Maĭ întâiŭ, nu aŭ caracterul religios şi óre-cum mistic ce l'aŭ avut după Cantemir, nicĭ formézǎ o corporaţiune aparte, trăind după regule neschimbate şi supusă uneĭ discipline pe cât de aspre pe atât şi de puţin potrivită cu firea Românuluĭ. Inrîurirea medievală, — tainică şi supertiţiósă, — ce se vĕdesce din cele de maĭ sus, s'a mărginit, póte, asupra căluşarilor moldovenĭ numaĭ, prin faptul că atingerea cu catolicismul feudal a fost maĭ désă şi maĭ puternică în acea parte a ţĕrilor nóstre, pe când dincóce contactul cu Turciĭ, cu Greciĭ orĭ cu Bulgariĭ a fost maĭ simţitor.

Acum căluşariĭ, ca şi la sfîrşitul véculuĭ trecut, sunt şépte, nouĕ, un-spre-ḑece saŭ doĭ-spre-ḑece flăcăĭ, îmbrăcaţĭ cu iţarĭ albĭ strimţĭ, cămăşĭ albe până de-asupra genuchilor, legaţĭ cu basmale marĭ roşiĭ după gât şi peste umerĭ, cu ciomege lungĭ în mânĭ, zurgălăĭ la glesna opinciĭ, încinşĭ cu chimir de pele bătut cu ţinte şi nasturĭ de metal şi pe cap cu pălărie mică, rotundă, négră, cu cordele (multicolore) şi cu florĭ saŭ pene. Eĭ se adună în cétă sub ascultarea unuĭ *Vătaf* şi sunt însoţiţĭ de un om mascat, *Mutul Căluşarilor*, umblând ast-fel pe uliţele tîrgurilor, prin sate, dănţuind, pe când lăutariĭ ḑic din gură cântece de dor şi de veselie.

Eĭ sunt via întrupare la noĭ a străvecheĭ corporaţiunĭ instituite de Regele Numa Pompiliu pentru paza celor douĕ-spre-ḑece scuturĭ *(ancilae)*, dintre carĭ unul, al luĭ Marte, fusese căḑut din cer, şi carĭ eraŭ proteguitórele cetăţiĭ şi simbolul puteriĭ şi tărieĭ militărescĭ ale Romanilor.

Aceştĭ *Salii*, numiţĭ *Pallatini*, fiind-că la început îndepliniaŭ cultul lor în *Palatul* regeluĭ, eraŭ preoţĭ aĭ luĭ Marte Gradivus, aleşĭ printre fiiĭ Patricianilor carĭ aveaŭ încă pe părinţiĭ lor în viéţă *(patrinos & matrinos)*. La 1 Martie al fie-căruĭ an, eĭ cutreeraŭ oraşul, săltând, jucând şi cântănd laude ḑeuluĭ lor, din care pricină lumea iĭ şi numì *Salii* (săltătorĭ).

---

(1) *Cantemir*, Descriptio Moldaviae (1716), ed. Academieĭ Române, p. 142.—Veḑĭ şi *Ioan Eliade*, Curierul românesc, 1843, No. 41.

Căpetenia lor se chemà *praesul, magister Saliorum* saŭ *vates* (vătaful de aḑĭ); iar poesiile lor răsboinice se numiaŭ *astamenta* saŭ *axamenta.*

Regele *Tullus Hostilius* instituì şi el o corporaţiune de *Salii* în onórea ḑeuluĭ *Janus*, carĭ, după locul unde li se clădise templul (colina Quirinaluluĭ), fură numiţĭ, spre a se deosebì de ceĭ dintâĭ, *Salii Colini*, apoĭ *Coli-Salii*, din care, cu prefacerea cuvintelor, vine negreşit numele lor actual de *Căluşarĭ*.

Imbrăcămintea acestor *Coli-Salii* se compuneà dintr'o tunică scurtă brodată (aḑĭ cămaşa cusută cu florĭ a căluşarilor), strînsă la mijloc cu un brîŭ milităresc de bronz (cingulum), saŭ purtând o zea (pectorale) pe pept (aḑĭ chimirul cu ţinte şi nasturĭ de metal); pe de asupra o mantie de purpură (trabea, aḑĭ basmalele roşiĭ de pe grumajiĭ şi umeriĭ căluşarilor); în picióre purtaŭ sandale (aḑĭ opincĭ), pe cap o căciuliţă ţuguiată (aḑĭ pălăriĭ micĭ cu cordele), pe cópsa stângă o spadă scurtă petrecută cu o curea peste umĕrul drept şi în mâna dréptă o lance (aḑĭ ciomagul).

Serbările luĭ Janus *(Agonalia)* se ţineaŭ după uniĭ la 9 saŭ 13 Ianuarie (ale nóstre), după alţiĭ la 21 Aprilie şi la 21 Maiŭ, póte chiar la amîndouĕ datele. Căluşariĭ noştri aŭ ales luna cea din urmă, căcĭ eĭ dinainte de *Rusaliĭ* îşĭ încep jocurile.

Danţul celor din Transilvania, de unde cu micĭ schimbărĭ a trecut în Muntenia, este *cu cântare* saŭ *fără cântare.*

Când este *fără cântare*, mutuluĭ, a căruia mască are în deobşte cioc de barză saŭ de dobitoc sĕlbatec (ca în Brezaea şi Ţurca), îĭ este dat să se lege de ómenĭ şi maĭ ales să sperie femeile, plescăind cu ciocul orĭ clănţănind fălcile după tactul musiceĭ, cu o sfóră ascunsă sub haine.

Sprijiniţĭ în ciomag şi făcênd mişcărĭ şi săriturĭ cu adevĕrat vrednice de mirare (1), jócă eĭ atuncĭ, fie-care în deosebĭ; apoĭ trosnind din degete, bat pămîntul când cu vîrful, când cu călcâiul piciorului

(1) Pentru a se dovedì cât de greŭ e acest danţ, începĕtoriĭ trebue să se bage într'un butoiŭ, pentru a prinde bine mĕsura sărituriĭ ce vor face în aer şi care nu se cade să fie maĭ largă decât o gură de butoiŭ desfundat. Se ḑice chiar că dascălul îşĭ cunósce elevii bunĭ de joc şi de săltărĭ, numaĭ după partea trupuluĭ ce rĕmâne afară.

Wilhelm Schmidt, op. cit., p. 13, crede maĭ lesne că acéstă înfundare în butoiŭ a ucenicilor căluşarĭ, pentru a-ĭ deprinde cu mĕsura paşilor şi rotunjimea săriturilor, este un basmu, pe care el nu l'a putut dovedì. Totuşĭ există o credinţă generală, că adecă numaĭ prin puternica mijlocire a diavoluluĭ, pe care o capĕtă fie-care dănţuitor, se póte jucà jocul acesta.

şi în paşĭ măruntĭ se pórtă la drépta, la stânga, înainte, înapoĭ, ba une-orĭ se lasă şi pe vine, desghinându-se.

Dacă este *cu cântare*, atuncĭ căluşariĭ se fac rótă fără să-şĭ dea mânile, sprijinițĭ pe bâtele lor, fac săriturĭ pe loc împrejur, daŭ din mânĭ şi din picióre, se mlădiéză şi se rotesc, cu aşà repeḑiciune şi măestrie, în cât din mişcarea tuturora se póte prea bine desluşì credința celor vechĭ, că «jocul lor ar imità adecă învîrtirea stelelor în jurul sóreluĭ saŭ al luneĭ».

Pe când se face danțul acesta, flăcăiĭ cântă versurĭ de vitejie saŭ de dragoste, şi în Transilvania se înfige pe bătătură, în mijlocul lor, o flamură, aşà că fie-care dănțuitor se repede să o smulgă, sfîrşindu-şĭ cântarea cu refrenul: *pe ea! pe ea!* Se ḑice că acest obiceiŭ ar amintì serbarea anuală a răpiriĭ Sabinelor, care erà în mare cinste la Romanĭ. (1)

Când vor să câştige maĭ mult, căluşariĭ jócă şi cu fetele din sat, pe carĭ le aleg dintre privitorĭ. Atuncĭ este datina ca fata, după joc, să dea flăcăuluĭ eĭ cățĭ-va banĭ de parale, căcĭ dacă fuge din danț fără să-ĭ dea nimic, atuncĭ ceĭ-lalțĭ tovarăşĭ aĭ flăcăuluĭ îl pun într'o pătură şi-l aruncă de câte-va orĭ în aer, ca să-şĭ bată joc de dînsul că e nevoiaş. (2)

Damaschin Bojinca (3), vorbind despre jocul *Coli-Saliilor romanĭ*, ne arată origina *căluşarilor* noştri.

«*Coli-Salii* aceştia, ḑice el, şi până aḑĭ se maĭ țin prin Ardél şi prin Banat şi se chémă *căluşarĭ*, iar peste eĭ maĭ mare, după a căruĭ orînduială jócă şi fac tóte, este unul care se numesce *vătaf*, adecă *vates*.

«Jócă la Rusaliĭ tótă sĕptĕmâna, umblând prin sate, şi precum *Coli-Salii* vechilor Romanĭ eraŭ preoțĭ şi slujiaŭ uneĭ dumneḑeirĭ, aşà şi *căluşariĭ* Românilor de acum cred că este o putere care-ĭ ajută în săltare şi privesce neadormit la jocurile lor; ba încă şi aceea cred, că cel ce nu scie jucà bine acela cade amețit la pămînt, semn că nu e plăcut aceleĭ puterĭ, şi pe loc ese dintre căluşarĭ. Incă şi un *sbicer* este, cel ce, când ceĭ-lalțĭ saltă, neîncetat îĭ încunjură pocnind cu sbiciul, de care toțĭ se feresc: acésta însemnéză dóră puterea nemărginită a Romanilor, de care, ca de sunetul sbiciuluĭ, se feriaŭ alte némurĭ.

---

(1) *Wilhelm Schmidt*, op. cit. p. 13.—*Curierul român*, 1843, No. 41.

(2) Obiceiul acesta este fórte comun între Româniĭ din Ardél şi, când eram copil, mi-aduc aminte că un guvernor din partea loculuĭ ne învĕțase jocul acesta, destul de primejdios. In viéța şi aventurile luĭ Don Quichotte, aşà cevà se întîmplă luĭ Sancho Pansa, când nu are cu ce plătì la cârciumă o cheltuială făcută.

(3) Anticile Romanilor, Buda 1832.

De mirare este, cu adevěrat, ţinerea vechilor datine la Românĭ, cum şi una acésta se putù păstrà de atâtea miĭ de anĭ până acum.»

Nu credinţă deşartă dar, ci datină de la strămoşiĭ sěĭ moştenită este jucarea căluşarilor românescĭ.

Românul plugar s'a îngrijit tot-deauna de starea ceruluĭ şi n'a lăsat mijloc, socotit prielnic, pe care să nu-l întrebuinţeze pentru a-ĭ întórce folosul asupra ogoruluĭ luĭ. Căcĭ dacă nu plouă la legatul bobuluĭ, ese spicul sec; dacă nu e căldură când dă în copt, grîul se face sbîrcioc; de e prea multă umeḑélă, îl năpădesce mălura; dacă e prea cald şi e vînt, se culcă şi se pălesce; aşà că, din plóie la căldură, de la umeḑélă la vînt, stă el cu inima sărită, căcĭ e grea povara îndoeleĭ şi-şĭ cunósce el nimicnicirea faţă de puterile fără ocârmuire omenéscă ale firiĭ.

Şi cu tóte aceste, îndrăsneţ şi maĭ cu sémă fatalist, încă se încumetă a cercà adîncul cu degetul şi a nădăjduì împlinirea chiar a celor maĭ nĕsdrăvane dorinţe.

Tóte ca tóte, *plóia* însă e cea dintâiŭ mană, pe care o cere el luĭ Dumneḑeŭ, şi pentru ca să o aibă la îndemână nu cruţă nicĭ rugăciunĭ, nicĭ farmece, nicĭ chiar lupta cu stihiile nevĕḑute şi nepipăite!

Şi nu e colţ de pămînt românesc, pe care să nu găsim întrupate aceste năzuinţe, fie în datine moştenite de la ceĭ vechĭ, fie în pilde împrumutate de la vecinĭ.

Aşà, «vara, când din pricina seceteĭ, e primejdie să nu se facă bucate, ţĕraniĭ moldovenĭ ieaŭ o fetiţă, care n'a împlinit ḑece anĭ, şi o îmbracă cu cămaşă de frunze de copacĭ şi de plante şi aşà, urmată de alte copile şi băeţĭ de vîrsta eĭ, umblă cântând şi săltând pe la vecinĭ şi, orĭ încotro ar merge, bĕtrânele le es în cale şi le udă, turnându-le apă rece pe cap. Cântecul lor, cu acest prilej, este cam următorul: «*Papalugo*, sui-te la cer şi-ĭ deschide porţile, şi-ĭ trimite ploile, «ca să créscă grânele, secarele şi meiul şi mălaiul.» (1)

In Muntenia, *a treia joĭ* după Pascĭ e ḑiua *Paparudelor*. Tinerele ţigance îşĭ împletesc cununĭ de boziĭ pe cap, se împestriţéză cu panglice roşiĭ, cu salbe de firfiricĭ, şi merg să jóce din casă în casă.

O ţigancă maĭ în vîrstă cântă din gură, pe o arie de danţ monotonă, pe tonurĭ scurte, stacate şi repeḑĭ, un şir de invocaţiunĭ ca acestea:

(1) *Cantemir*, op. cit., (1716), ed. Acad. Rom., p. 155.- *Sulzer*, op., cit. t. II, p. 32.

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Ca să cadă ploile
Cu găleţile,
Să dea porumbiştile
Cât gardurile,
Şi să créscă spicele
Cât vrăbiile,
Să sporéscă grânele
Să umple pătulele!...
Paparudele!....
Să deschiḑĭ cerurile,
Să pornéscă ploile,
Şi să ferescĭ holdele
De tóte mălurile,
Să gonescĭ tăciunele
Din tóte ogórele!...
Paparudele!

După ritmul cântecululĭ, două saŭ maĭ multe paparude jócă săltând, bătênd din palme, plesnind din degete, imitând sunetul *castanietelor* spaniole şi strigând una după alta: *ha! ha! ha!*

Pe când jócă, stăpâna caseĭ iea o cană cu lapte, cel maĭ des însă o gălétă orĭ o cofă cu apă, şi o aruncă pe dînsele, udându-le de sus până jos. Zărind-o *paparudele*, se prefac că fug; une-orĭ fug de-a binele . . . dar tot sunt ajunse din urmă şi udate, căcĭ dacă es dintr'o bătătură fără de a fi udate, stăpânul eĭ n'are parte de grâne în vara aceea.

Drept rĕsplata joculuĭ şi a urărilor de fericire, li se dă câte un ban de parale, un găvan de grîŭ, de malaiŭ, de făină, fasole, un caier de lână saŭ o rochie veche. Şi aşà purced din casă în casă, până ce colindă tot satul, orĭ în oraşe tótă mahalaua. (1)

In Transilvania, obiceiul se păstréză întocmaĭ ca în Muntenia, dându-li-se numele de *Papalugă*, ca în Moldova. (2)

Rĕmăşiţe din cele maĭ vechĭ datine romane, ele ne amintesc serbările şi procesiunile numite *Robigalia*, aşezate de Regele Numa Pompiliu în onórea ḑeiţeĭ *Robigo*, care apĕrà, după credinţele de atuncĭ, grîul de *mălură* (3), aducênd plóia la vreme şi făgăduind prin urmare rod şi belşug.

Serbările acestea se ţineaŭ în a VII-a ḑi a calendelor luĭ Maiŭ, adecă la 25 Aprilie al nostru, când o procesiune de fete şi de băeţĭ îmbrăcaţĭ în alb, urmând pe Flaminiul robigal, eşià din cetate, ducênd în dumbrava «anticeĭ Robigo» jertfe şi prinósele laudelor ce i se înălţaŭ, pentru a face să créscă grânele până ce vor fi bune de secerat. (4)

(1) *G. Dem. Teodorescu,* Credinţe, datine şi moravurĭ, pp. 128, 129.

(2) *W. Schimdt,* op. cit., p. 17.

(3) *Robigo* saŭ *rubigo* latinesce e rugină (mălura grîuluĭ), pe care Romaniĭ, făcênd o ḑeitate, o rugaŭ «să feréscă recolta de atingerea fioróselor eĭ mânĭ», ḑice Ovidiu.

(4) *Ovidii* Fastorum lib. I, p. 556.

Şi la noĭ se intocmesc procesiunĭ religióse când e mare secetă. Preoţimea scóte icónele la câmp şi face rugăciunĭ, adesea urmate de ploĭ. In Moldova se scot móştele Sfinteĭ Paraschiva din Iaşĭ, orĭ se aduce icóna făcĕtóre de minunĭ de la schitul Adam. In Bucurescĭ sunt móştele Sfîntuluĭ Dimitrie, la Curtea-de-Argeş acele ale Sfinteĭ Filoftea, carĭ aŭ adus une-orĭ plóia.

Intîmplare saŭ cunóscere maĭ dinainte a schimbăriĭ de vreme dorite, popiĭ aŭ sciut să înrădĕcineze în multe suflete credinţa că rugăciunile lor pompóse aŭ avut şi aŭ puterea de a alcătuì, a adunà şi a încărcà o cătăţime îndestulătóre de norĭ cu umeḑélă, pentru a produce plóia cea binefăcĕtóre holdelor arse de sóre.

In Transilvania, dacă nicĭ rugile preoţilor, nicĭ papalugele nu aduc plóie, apoĭ se aruncă vina pe vre-o vrăjitóre, «care şi din mormînt póte face rĕŭ omeniriĭ». Drept aceea, în unele locurĭ se duce lumea la mormîntul eĭ, sapă o gropiţă în dreptul capuluĭ şi tórnă într'însa apă, până o umple. In alte părţĭ, lucrul e maĭ crâncen, căcĭ maĭ aŭ şi credinţa că vrăjitórea póte, ca strigoiĭ, suge sângele ómenilor şi maĭ ales al rudelor eĭ prin somn. Aşà dar o desgrópă, îĭ taie capul, îĭ împunge de maĭ multe-orĭ inima cu o ţépă, o pune pe foc de se face cenuşă, şi apoĭ o presară pe grópa în care aruncă trupul ciuntit. Şi poporul se iea după roşéţa obrazuluĭ şi după sângele care curge încă din capul tăiat orĭ din inima înţepată a mórteĭ, ca să recunóscă că în adevĕr acel cadavru a fost al uneĭ vrăjitóre.

De alt-fel, asemenea procedeurĭ se întrebuinţéză şi în alte împrejurărĭ. Aşà, de pildă, la Beclean, în districtul Făgăraşuluĭ, dacă e cine-va învinovăţit după mórte de bólă de vite, se scólă cu mic cu mare toţĭ de se duc la mormîntul luĭ şi-l ameninţă, cu cele maĭ gróznice jurăminte, să arate prin vre-un semn dacă bănuiala ce se aduce împotriva luĭ e adevĕrată. Dacă, firesce, semnul nu se arată, mortul e desgropat şi împuns cu o furcă în douĕ-spre-ḑece părţĭ deosebite ale trupuluĭ; apoĭ, după ce i se umple gura cu usturoiŭ, îl pun iar la loc, dar cu faţa în jos în sicriŭ. (1)

Şi dar, aŭ curs ploile la vreme, holdele s'aŭ îmbrăcat cât cuprinde vĕḑul cu spice pline de rod, ce se polecesc, mlădiându-se la sóre. Atuncĭ fetele din satele vecine se adună, aleg pe cea maĭ frumósă şi maĭ voinică dintre dînsele şi, dându-ĭ nume de *Drăgaică* (2), se duc cu ea

(1) *W. Schmidt*, op. cit., pp. 17, 18.

(2) *Drăgaica*, cuvînt slavonesc ce însemnéză prea iubită,—augmentativ din *dragă*. Aḑĭ, sub numele de *Drăgaică* se face un mare tîrg de vite la Buzĕŭ, care începe la mijlocul luĭ Iunie şi ţine ḑece ḑile.

în frunte, printre semĕnăturĭ. Acolo fac o cunună de spice împletite, i-o pun pe cap, o maĭ împodobesc cu mulţime de cârpe colorate şi-ĭ agaţă de mânĭ cheile grânarelor lor.

Aşà gătită, Drăgaica, cu mânile întinse şi cu cârpele în bătaia vîntuluĭ, ca cum ar sburà, se întórce de la câmp acasă şi, săltând şi cântând, colindă satele tuturor fetelor carĭ o însoţesc şi carĭ în cântecele lor o numesc *surată* şi *prea iubită* (drăgaică).

Fetele ţĕranilor din Moldova năzuesc fórte mult la acéstă cinste, deşì cântecul lor spune că fata alésă Drăgaică nu se póte mărità decât *după treĭ anĭ.* (1)

Datina acésta este tot romană.

Drăgaica amintesce pe ḑeiţa *Ceres*, pe care, sub numele de *Dimitir*, Greciĭ anticĭ o adoraŭ în strălucitele *Thesmophoriĭ* şi în *Misterele eleusine.*

Ca şi Drăgaica, Ceres purtà pe cap o cunună de spice de grîŭ şi, la serbările eĭ, i se purtà cu alaiŭ mare statua peste câmpiĭ de către feciόre — carĭ nu se puteaŭ mărità (2)—şi numaĭ după acéstă ceremonie erà ertat să se încépă secerişul.

In traiul lor, tîrgoveţiĭ aŭ parte adesea de lucrurĭ, pe carĭ săteniĭ de pildă nicĭ pot să şi le închipuiască, la tîrg trăgênd tot ce e arătos, tot sgomotul purceḑênd de la dînsul şi nĕsdrăvăniile, cum s'ar ḑice, în sînul luĭ aflându-şĭ de obşte sălaşul.

De aceea şi firea lor e deosebită. Uniĭ aŭ limba ascuţită, mişcările îndrăsneţe, ochiĭ neastâmpĕraţĭ; alţiĭ aŭ graiul molcom, privirea cercetătóre, pornirea trupéscă ticnită, deşì cu toţiĭ, nicĭ se mânie, nicĭ se sperie aprópe de nimic!

Tîrgoveţu-ĭ maĭ fluturatec, ţĕranul pare că maĭ aşezat . . . Şi totuşĭ, ia veḑi-ĭ pe amîndoĭ la Moşĭ, căscând gura şi rîḑênd împrejurul *Geamaleĭ.* (3)

---

(1) *Cantemir*, op. cit, p. 154.

(2) Se vede că de acolo s'a perpetuat în cântecul Drăgaiceĭ, că ea *nu se póte mărità* decât după treĭ anĭ. Rigórea s'a îndulcit cu vremea.

(3) După descripţiunea ce mi-a făcut Principele Ion Ghica despre dînsa, *Geamala* erà înaltă de 2—3 metri orĭ stînjenĭ şi umflată ca un enorm malacoff, de alt-fel cu dibăcie întocmit. Impresiunea, îmĭ ḑiceà el, erà adevĕrat înfiorătóre, maĭ ales când omul din lăuntru începeà să cânte şi să vorbéscă. Erà spaima copiilor, cărora le-o înfăţişaŭ mamele ca pe un fel de Joĭmăriţă, ca să-ĭ astâmpere. Ea se arătà pe uliţe şi prin bâlciurĭ la vremea Moşilor şi erà, împreună cu căluşariĭ, unul dintre spectacolele cele maĭ plăcute tîrgoveţilor. Principele Ion Ghica nu a putut să-mĭ spue, dacă se

Şi cum să nu o casce, când namila asta de păpuşă, cu un cap cât o baniţă, are două obraze de gém orĭ de oglindă, trupul îĭ e făcut din cercurĭ de butie lipite cu hârtie, cu pânză roşie, cu tot felul de lolóţe de cârpe, de panglicĭ şi de pĕr de cal, pórtă cămaşă cu altiţe, fotă, şorţ, bete cusute cu fluturĭ şi cu arniciŭ roşu, iar în cele patru mânĭ—câte două de fie-ce obraz—ţine un baston şi un mănunchiŭ de florĭ!

Cum să nu rîdă, când *Geamala* (1), purtată de omul ascuns în lăuntrul eĭ, se mişcă, saltă, jócă, vorbesce, îşĭ plécă mutra de-asupra privitorilor, atingêndu-ĭ cu bĕţul orĭ cu florile, după împrejurărĭ, cântă *de lume*, spune păcălelĭ, orĭ după felul şi chipul fie-căruia, îl iea peste picior!

Copiiĭ fug speriaţĭ, muerile se daŭ înlăturĭ clătind capul, iar babele îşĭ fac cruce pe-ascuns, ca de frica necuratuluĭ.

Numaĭ tîrgoveţul, fudul că-ĭ pricepe rostul şi graiul, se ţine gae după dînsa. Luĭ îĭ place zefleméua, şi glumelor, cu cât sunt maĭ sărate, cu atâta maĭ mare hohot le rĕspunde.

Ţĕranul, sfios, nu cum-va să fie prostit înaintea atâtor feţe străine de aşà *dănănae*, se întórce maĭ bucuros la ulcica luĭ cu vin părăsită sub umbrar şi la scârţăitul vioriĭ ţiganuluĭ, care până într'amurg îĭ va scuturà póte chimirul şi-l va culcà sdrobit de frământarea joculuĭ, dar . . . fericit!

Fie marĭ ca Geamala, fie micĭ ca cele de la Vicleim, orĭ de la Caraghioz-perdè, asemenea păpuşĭ, cu vorbe şi mişcărĭ deşănţate, sunt obraze ale teatruluĭ oriental, aduse la noĭ, nu atât de înrîurirea turcéscă, cât de pohoiul — îndelung domnitor pe pămîntul nostru — al Grecilor fanarioţĭ, carĭ, împrumutând orĭ împrăştiând obiceiurĭ ne maĭ potrivite fiinţeĭ şi geniuluĭ rasseĭ lor, făceaŭ până şi din îndeletnicirile vieţeĭ prilejurĭ de linguşire şi de umilinţă către stăpâniĭ ceĭ darnicĭ de fală şi de putere!

Rĕmăşiţe, fără îndoială, ale danţurilor bacchice orĭ ale măscăricilor atellanĭ, căcĭ tóte acolo îşĭ află obîrşia, însuşirile şi întruparea lor

arătă şi prin sate. In cărţĭ n'am găsit nimic despre dînsa, afară de o lucrare asupra Bucurescilor a rĕposatuluĭ Locot-Colonel Papasoglu, în care am vĕḑut cu mirare, că ea erà simbol al ḑeiţeĭ Isis din Egipt, pe care o slăvise Romaniĭ până la credinţa idolatrieĭ (!). Şi presupune că de acolo aŭ şi rĕmas în stema ţĕriĭ nóstre sórele şi luna, adecă Osiris şi Isis (?!).

(1) *Geamala* e cuvînt turcesc, ce însemnéză *uriaş*. Ea a venit la noĭ probabil de la Turcĭ. La Constantinopole am vĕḑut asemenea păpuşĭ — maĭ mici însă — în nopţile Bairamuluĭ, la *At-meidan* la Stambul, jucând, cântând, ba unele chiar ghicind şi în palmă.

invederéză însă înapoiarea şi lipsa de simţ artistic a păturilor de noróde aprópe barbare din carĭ eşiaŭ, precum şi slăbiciunea, dacă nu lipsa de voinţă, din parte-ne, de a preface potrivit firiĭ nóstre caracterul acestor jocurĭ publice, ce aveaŭ menire să înfăţişeze şi să înrîuréscă póte o categorie destul de însemnată a năravurilor românescĭ. Póte chiar din pricina asta *Geamala* a dispărut curînd, căcĭ erà în mijlocul nostru *o arătare străină* şi de deprinderile şi de înţelesul obştieĭ.

De alt-fel cârdurile păpuşarilor, ale caraghiozilor, ale măscăricilor şi ale soitariilor aŭ făcut, maĭ mult de 100 de anĭ, parte de drept din alaiurile şi palaturile domnescĭ şi aŭ fost de multe-orĭ singurele în stare de a aprinde o scântee de veselie în atmosfera lor greóie şi mohorîtă de patime urîcióse şi de fără-de-legĭ!

Aşà, *Paul Strasburg*, ambasadorul Regeluĭ Suedieĭ Gustav Adolf, trecênd prin Bucurescĭ la Constantinopole la 1632, e primit cu mare pompă de Domnul ţĕriĭ Radu Leon şi la plecare e însoţit o bucată de drum de către Principe, cu o excortă de 1.000 de călăreţĭ şi 600 de pedestraşĭ.

«De amîndouĕ părţile, scrie *Strasburg* Suveranuluĭ sĕŭ, mergeaŭ magnaţiĭ şi boeriĭ ţĕriĭ, pe caĭ arăbescĭ, îmbrăcaţĭ în vestminte strălucitóre. Pe lângă Principe eraŭ lăutarĭ şi un cor de musicanţĭ, *qui carmina valachica pleno gutture cantabant*, apoĭ *măscăricĭ* şi *comedianţĭ*.» (1)

La Curţile Domnilor fanarioţĭ, când boeriĭ şi cucónele se adunaŭ să petrécă, rĕcéla primiriĭ şi sfiala — adesea prefăcută,—ce cuprindeaŭ pe toţĭ în faţa luĭ Vodă, i-ar fi făcut să móră de urît, dacă *soitariĭ* şi *lăutariĭ* nu-ĭ maĭ desmorţiaŭ din când în când cu glumele şi cu cântecele lor.

Intr'un colţ de sofà, pururea cu ciubucul în gură, sta Hospodarul. Principesa, soţia luĭ, în cel-lalt colţ. Ridicaţĭ ast-fel de la pămînt — ca pe o scenă — şi în mijlocul uneĭ mulţimĭ de perine bogate, eĭ primiaŭ pe fie-care, fără ca un zimbet să le trădeze mulţumirea orĭ printr'un semn bine-voitor să-l salute de bună-venire.

Boeriĭ şi soţiile lor sărutaŭ pe rînd mâna luĭ Vodă şi pe a Dómneĭ, apoĭ, după rang, se aşezaŭ pe treptele sofaleĭ, orĭ pe laviţele de lângă pereţĭ.

Boeriĭ ceĭ marĭ — dacă li se dedeà voe — îşĭ păstraŭ gugiumanele pe cap, pe când ceĭ de starea a doua steteaŭ cu capul descoperit. De alt-fel, aceştia nu puteaŭ niciĭ vorbì, nicĭ jucà, nicĭ face vre-o mişcare,

(1) Scrisorile Patriarchuluĭ *Kyrilos Constantinopoleos*, p. 288.

pe când numaĭ boeriĭ ceĭ marĭ vorbiaŭ şi jucaŭ,—ci ca stâlpiĭ în jurul odăiĭ priviaŭ numaĭ. Afară de aceste rare minute, tăcerea se întindeà asupra tuturora, nimenĭ neavênd destulă îndrăsnélă să se uite de-adreptul la Domnitor, nicĭ să schimbe — decât la ureche — cuvinte, precum nicĭ Domnul însuşĭ nu ridicà glasul decât atuncĭ când voià să asmuţă pe *măscăriciul*, care se rĕsfăţà tot-deauna în mijlocul adunăriĭ, orĭ să cheme pe *ţiganĭ* înăuntru.

Ţiganiĭ intraŭ cu instrumentele gata şi începeaŭ numaĭ decât să cânte hora. Femeile se prindeaŭ tóte în joc cu tinerĭ şi cu bĕtrânĭ şi, după ce învîrtiaŭ danţul ca o jumătate de cés înaintea Măriilor Lor, se întorceaŭ iar la locurĭ şi iar tăcerea şi vorba încétă se preurmaŭ ca înainte. (1)

Se împărţiaŭ atuncĭ şerbeturĭ de Ţarigrad, cafele ce umpleaŭ casa de miros şi dulceţurĭ cu apă rece, apoĭ jocul se luà din noŭ şi aşà de treĭ patru orĭ, până saŭ Domnitorul, obosit de-a privì, se sculà să plece, saŭ dacă erà cu *kef* şi ţineà să arate cuĭ-va *caifetul* Curţiĭ luĭ, chemà pe *céuşul soitariilor* şi-ĭ porunceà să le jóce teatru.

Indată şése voinicĭ, cu nădragĭ albĭ saŭ roşiĭ, largĭ şi lungĭ, după portul turcesc, cu bastóne învelite cu argint în mânĭ şi cu căciulĭ rotunde de blană pe cap, se plecaŭ adînc, ducêndu-şĭ mâna la frunte în semn de grabnică îndeplinire a voeĭ stăpânuluĭ şi . . . . după un moment, întorcêndu-se, cel maĭ bun de gură ţineà maĭ întâiŭ o cuvîntare, apoĭ începeaŭ teatrul.

Imbrăcaţĭ cu uniforma ruptă a vre-unuĭ desertor austriac, cu niscaĭ-va sdrenţe vechĭ de haine străine orĭ pămîntene, saŭ chiar femeescĭ, când o femeie trebuià să fie în scenă (rol jucat tot de un mustăcios céuş), eĭ vorbiaŭ românesce, turcesce şi grecesce, fără să se fi pregătit dinainte. Dialogul erà plin de glume prea mult sărate, de obscenităţĭ, de satirisărĭ îndreptate — după cum ghiciaŭ eĭ voia stăpânuluĭ — împrotiva cutăruia boer saŭ cutăreĭ împrejurărĭ anume. Noroc dór că, pentru onórea naţiuniĭ române, aceste bine meşteşugite comediĭ se representaŭ rar, nu ţineaŭ mult, nicĭ prea făceaŭ pe lume să rîdă şi maĭ cu sémă nu eraŭ aşternute pe hârtie. (2)

Aceştĭ soitariĭ domnescĭ mergeaŭ în alaiurĭ, doĭ înaintea Beizadelelor şi patru înaintea Domnuluĭ, purtând căciulĭ marĭ de blană de tigru şi códă de vulpe atârnată. In faţa căciuleĭ aveaŭ oglindă, purtaŭ pistóle la brîŭ şi toporaşe în mânĭ. Eĭ mergeaŭ pe jos, strâmbându-se

(1) *Sulzer*, op. cit, t. III, pp. 337—338.
(2) *Ibidem*, t. II, p. 401.

şi rîḑênd în hohote către privitorĭ, ca să dispue bine lumea, să fie veselă când va trece Vodă. (1)

Domniĭ grecĭ aveaŭ la Curţile lor *pehlivanĭ* arapĭ şi hindiĭ, aduşĭ din Turcia (2), carĭ, asemenea vechilor gladiatorĭ, se luptaŭ—fără arme—între dînşiĭ, făceaŭ felurĭ de nĕsdrăvăniĭ şi de jocurĭ minunate şi nevĕḑute locurilor nóstre. Uniĭ de pildă săriaŭ în vĕzduh, cu capetele în jos, peste opt bivolí puşĭ în rînd, alţiĭ călcaŭ cu iuţélă pe o făşie de tulpan întinsă fără de a se cufundà, orĭ aruncaŭ căciulĭ în sus, carĭ atingênd pămîntul se prefăceaŭ în felurĭ de căciulĭ deosebite. (3)

Domniĭ eraŭ geloşĭ de a avé pe ceĭ maĭ vestiţĭ şi maĭ voinicĭ *pehlivanĭ* (4), ca să-ĭ pótă arătà înaltelor obraze ce conăceaŭ din când în când în capitalele lor şi să le fie la nevoe bunĭ apĕrătorĭ de primejdiĭ.

Obiceiul se întinse de la Domnĭ la boeriĭ ceĭ marĭ, carĭ începură să aibă *măscăricĭ* saŭ, cum li se ḑiceà, *nebuniĭ* curţilor lor, dintre carĭ treĭ maĭ cu sémă aŭ fost fórte cunoscuţĭ pe la începutul véculuĭ. Aceştia sunt:

Prinţipul Zamfir, amicul intim şi nedeslipit al Banuluĭ Pană Filipescu. Odinióră bogasier cu prăvălia lângă Bărăţie, maĭ pe urmă dându-se singur de fiŭ din florĭ al Marieĭ Teresia şi prin urmare frate vitrig cu Iosif II şi Leopold aĭ Austrieĭ. La mórtea Împĕratuluĭ Iosif se lepădase, după cum spuneà, de tron, trecêndu-l frateluĭ sĕŭ maĭ mic, numaĭ şi numaĭ din dragostea Filipesculuĭ, pe care nu se îndurà să-l lase singur. Maĭ mult bĕtrân decât tînĕr, gros, alb şi rumen la faţă, cu mustăţile rase, purtà pantalonĭ de nankin, galbenĭ, cu capac, băgaţĭ în cisme unguresci cu pintenĭ, jiletcă vĕrgată, frac cafeniŭ cu bumbĭ de metal cu pajură împĕrătéscă, legătură de gât roşie de pambriŭ, în care îĭ intrà bărbia cu totul, până la gură, lăsând să ésă de o palmă douĕ colţurĭ ascuţite de guler scrobit. Din buzunarele jiletceĭ atârnaŭ de-o parte şi de alta, zornăind, douĕ lanţurĭ gróse cu cheĭ şi peceţĭ mulţime.

Sgabercea, fĕt-frumos din curtea Dudesculuĭ, spân, cu treĭ fire de barbă, slab şi sfrejit numaĭ pelea şi osul de dînsul, sgârcit şi bondoc, mititel ca un copil, dar elegant la îmbrăcăminte, încins cu taclit, şi purtând césornic cu lanţ la brîŭ.

(1) *Loc.-Colonel Papazoglu*, Istoria Bucurescilor.

(2) *Letopisiţele ţĕriĭ Moldoveĭ*: Condica de obiceiurĭ vechĭ domnescĭ a Logofĕtuluĭ Gheorgachi, t. III, p. 338.

(3) *Al. Odobescu*, Dómna Chiajna, ed. V, p. 82.

(4) *Letopisiţele ţĕriĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ*: Condica de obiceiurĭ vechĭ domnescĭ a Logofĕtuluĭ Gheorgachi, t. III, p. 333.

Manea, protegiatul Banuluĭ Dimitrache Ghica, care, cu tóte că lumea îĭ ḑiceà Manea nebunul, nu rîdeà nicĭ odată. Umblà pe ulițe strigând în gura mare: «Toțĭ boeriĭ să móră, mĕ! numaĭ Manea să rĕmână, mĕ!!» Dacă îĭ ḑiceà cine-va cevà, aruncà cu petre. Cu tóte aceste, el erà milos și darnic, tot ce aveà dedeà la săracĭ. Dacă-ĭ dăruià cine-va o haină bună, el se duceà la croitor saŭ la cojocar și o schimbà pe haine gróse mitocănescĭ, pe carĭ le împărțià pe la săracĭ, păstrând pentru dinsul pe cea maĭ próstă; une-orĭ rĕmâneà numaĭ cu cămașa. Nimenĭ nu scià de unde erà, nicĭ de unde venise. Manea erà fórte discret și cinstit. Când Banul Ghica voià să ajute pe vre-un sărac, chemà pe Manea și luĭ îĭ încredințà ceea ce voià să-ĭ trimită, căcĭ scià că el nu se va atinge de o lescae. (1)

In timpiĭ din urmă, cine n'a auḑit despre *Dună*, măscăriciul caselor boerescĭ, orĭ despre *Popa Ciupelnițénu*, de *Bărbucică* și de faimosul *Chimiță*, nebunul din amor, după care se țineaŭ copiiĭ dróe pe ulițe, căcĭ se purtà îmbrăcat în stofă de mobilă și aveà o biciușcă lungă cu care mergeà apĕrându-se de trecĕtorĭ. Inebunise sĕrmanul, fiind-că i se pusese în cap că erà omul cel maĭ frumos din Bucurescĭ.

Dintre tóte spectacolele publice, nicĭ unele nu aŭ putut fi, negreșit, maĭ fălóse decât *alaiurile domnescĭ*, atât prin desfășurarea puteriĭ militare, cât și prin bogăția și frumusețea odórelor și vestmintelor, cu carĭ, din vechime, s'aŭ împodobit Domniĭ, boeriĭ și curteniĭ.

Așà, Vasilie Lupu se ḑice că purtà numaĭ la mantà nasturĭ în preț de 100.000 de galbenĭ și, când purcedeà să călĕtoréscă prin țéră, *alaiul* luĭ erà atât de măreț cât nu se maĭ póte altul.

3.000 de călărețĭ și 2.000 de pedestrașĭ îĭ mergeaŭ înainte, iar dînsul, încunjurat de boerĭ în haine de mătase, pe caĭ *falerațĭ* (2), pășià călare între 50 de arcașĭ și 100 de ienicerĭ. Doĭ *stapedarĭ* (3) steteaŭ lângă Vodă, ținĕnd unul mâna dréptă, altul mâna stângă pe falera caluluĭ, iar alțĭ 20 mergeaŭ pe amîndouĕ laturile. Eĭ eraŭ îmbrăcațĭ în purpură, cu căciulĭ țuguiate împodobite cu stele de argint poleite saŭ cu semi-lune dese. Oștirea cea-laltă, de 10 — 12.000 de ómenĭ, venià în urmă.

---

(1) *Ion Ghica*, Scrisori către Alecsandri, ed. nouă, 1887, p. 502 și urm.

(2) Impodobit cu șea și valtrap de mare preț, după moda turcéscă.

(3) *Stapedariĭ* eraŭ pagĭ aĭ grajdurilor domnescĭ, carĭ aveaŭ grijă de curățenia *falereĭ* domnescĭ și țineaŭ scara luĭ Vodă ca să se urce pe cal.

(4) *Codex Bandinus*, ed. Acad. Rom., pp. 144 și 146.

Palatul şi ceremonialul din lăuntrul palatuluî acestuî Domn eraŭ tot atât de strălucite ca şi pompa ce o desfăşurà el în afară.

Alcătuit din două marî zidirî, una lungă de 80 de paşî şi largă de 30, care erà loc de întîlnire al celor ce aveaŭ afacerî saŭ dregătoriî la Curte, alta de 40 de paşî lungă şi largă de 30, în care se aflaŭ cămările şi sala de mâncare a Domnitoruluî, îmbrăcate în tapete aurite şi unde nu puteaŭ pătrunde decât boeriî ceî marî, căpeteniile oştilor şi episcopiî, palatul aveà două curţî păzite de oştenî, căcî la uşile luî Vodă strejuiaŭ chiar boeriî cu slugile şi robiî lor. Când se duceà la paraclisul aflător în întâia curte, Domnul erà însoţit de ostaşî şi de curtenî. Arcaşiî ocupaŭ *atriul* din afară, iar boeriî se înşiruiaŭ dealungul palatuluî în drumul luî. Treî Postelniceî, cu bastóne de argint poleite, mergeaŭ înainte, unul dintre Spătarî purtà sceptrul, altul gladiul de amîndouă laturile luî Vodă, al treilea Spătar urmà cu spada. Inainte de Postelniceî păşiaŭ uşieriî Curţiî. Când treceà Vodă, toţî se închinaŭ cu mânile la pept, plecând fórte adînc capetele Când mergeà la biserică în oraş, oştirea se puneà în linie şi el treceà prin mijloc însoţit de boerî şi de 50 de arcaşî. (1) Clerul în haine scumpe îî eşià înainte cu evanghelia şi crucea.

Curţile domnescî ale luî Petru Şchiopul (1560) se înălţaŭ în Bucurescî pe povîrnişul maluluî stâng al Dîmboviţeî, printre bětrâne tulpine de salciî, închise într'un larg pătrat de înalte şi ţepene ziduri, carî pe de o parte se afundaŭ în apă, proptite cu largî căprioreî de pétră, iar de cele-lalte treî părţî, încunjurate cu şanţurî adîncî, îşî arătaŭ pe din afară numaî întinsa lor faţă netencuită şi clădită cu straturî de cărămiḑî şi de bolovanî.

La mijlocul păreteluî din faţa caseí se aflà pórta cu gang boltit, pe de-asupra căreia se înălţà un turn pătrat cu ferestrue de meterez; iar dinaintea porţiî erà o podişcă, care prin mijlocul unuî scripete se lăsà pe de-asupra şanţuluî şi se ridicà la vremî de primejdie. Alte patru foişóre cu temeliî întărite apěraŭ colţurile întinseî împrejmuirî.

Pe din lăuntrul curţiî, nisce lungî şirurî de clădirî cu tinde arcuite staŭ rezemate de aceî înalţî păreţî şi slujiaŭ de locuinţe copiilor de casă, strejilor şi slujitorilor domnescî; apoî tot în rînd cu acestea veniaŭ grajdurile, hambarele şi şoprurile cu tóte tacâmurile de drum sub îngrijirea Comişilor şi a Şătrarilor. Maî în lăturile caselor domnescî, în carî rěspundeaŭ printr'o tindă de scândurî, eraŭ *beceriile* saŭ cuinile şi cuptórele pităriеî; în sus, maî pe dél, din dosul bisericeî, jigniţa cu tótă zaheréua, şi în sfîrşit de-alungul ziduluî ce se întindeà

(1) *Codex Bandinus*, ed. Acad. Rom., pp. 130, 140.—*Cantemir*, op. cit., pp. 96, 100.

pe malul gârleĭ se adăpostiaŭ saielele cu vite şi zalhanaua Curţiĭ domnescĭ.

Drept în mijlocul ogrădiĭ, de-a stânga bisericeĭ luĭ Mircea, se aflaŭ casele domnescĭ, clădire mare, pătrată, ridicată, cu ziduri late în póle şi fără tencuială, purtând pe de-asupra lor un coviltir cu cérdac înalt şi întins, un adevĕrat munte de şindilă. Catul de jos al caselor abià aveà pe icĭ pe colea o crestătură, pe unde să intre aerul în beciurile boltite; de o parte numaĭ, în fundul uneĭ tinde întunecóse, se vedeà gârliciul povîrnit al pivniţeĭ, cu porţile-ĭ de zăbrele; cu tóte acestea, ferestrele catuluĭ de sus, mititele, lungueţe şi întărite cu vergele de fer şi cu oblóne ce se trăgeaŭ în chepeng (toc), eraŭ cu mult înălţate de la pămînt, ast-fel în cât păretele rĕmâneà gol şi neted maĭ până sub stréşină.

In dreptul porţiĭ şi de-asupra cător-va trepte de pétră, se aflà uşa, cu douĕ canaturĭ de stejar căptuşite cu tinichele şi legate cu drugĭ de fer; acea uşă se deschideà pe o scară de pétră închisă între doĭ păreţĭ şi dréptă, care duceà într'un pridvor, al căruĭ acoperiş sta rezemat pe stâlpĭ ciopliţĭ din bardă şi de-alungul căruia se întindeà o laviţă învelită cu rogojinĭ şi cu zăblae. Pe urmă veniă o tindă întunecósă, în care dedeaŭ uşile deosebitelor încăperĭ, din carĭ unele lungĭ şi înguste, cu o mică ferestrue în fund, locaş de odihnă pentru nópte, purtaŭ numele de *chiliĭ,* altele maĭ întinse şi maĭ luminate eraŭ *salele* de adunare, *cămările* feluritelor dregătoriĭ şi *odăile* de cămăraşĭ orĭ de obşte a curtenilor.

Dincolo de tindă se deschideà o sală largă, al căruĭ tavan de grindĭ se sprijinià pe câte douĕ şirurĭ de stâlpĭ scobiţĭ în glafurĭ şi cu florĭ şi al căruĭ fund, eşit maĭ afară din păretele caseĭ, ca un pridvor rotund cu parmaclîc, erà cu totul deschis. Acéstă sală pardosită cu lespedĭ, loc de ospeţe şi de danţ în dilele călduróse ale vereĭ, se numià *horă* şi slujià în tot-deauna ca loc de adăstare pentru ceĭ ce voiaŭ să intre la chiliile némuluĭ domnesc, saŭ în sala Spătărieĭ, unde erà scaunul luĭ Vodă, saŭ în sacnasiul cu gémlîc înaintat pe grindĭ, care erà obicĭnuita şedere a Dómneĭ şi a femeilor sale.

Tóte aceste încăperĭ, precum şi deosebitele *băscĭ* saŭ cămărĭ boltite, purtând o culă rotunjită pe de-asupra, în care se aflaŭ de-arîndul paraclisul, hasnaua saŭ comóra şi patul domnesc, rĕspundeaŭ tóte în *horă,* prin nisce uşĭ, cu tocurĭ de pétră înalte şi înguste aduse sus în îndoit perghel şi de-asupra cărora se vedeà săpat într'o firidă vulturul ţĕriĭ.

Printr'acea sală se făceà tótă slujba dinăuntru a familieĭ domnescĭ,

pe acolo puteà cine-va să întîlnéscă, trecênd dintr'o odae într'alta, pe Domn saŭ pe orĭ-care altul dintre aĭ sĕĭ. (1)

Ospeţele Domnitorilor eraŭ iarăşĭ fórte măreţe şi ceremonia săvîrşiriĭ lor dovedià strălucirea şi bogăţia Curţilor nóstre, gelóse de a imità fastul celor maĭ vestite Curţĭ de pe vremĭ.

Aşà, la ḑile de marĭ solemnităţĭ, «masa se puneà în Divanul cel mic din palat (un fel de sală de primire). Sunetul tobelor şi al trompetelor daŭ semn pentru aducerea bucatelor. *Stolniceiĭ* (servitoriĭ meselor domnescĭ), cu Vătaful şi Stolnicul al doilea le aduc din bucătărie şi le daŭ *Mareluĭ Stolnic* (2), pentru a le pune pe masă. Domnul sosind în sală, *Metropolitul* ḑice rugăciunea pentru masă şi bine-cuvintéză bucatele, iar *Medelnicerul cel mare* (3) dă Domnuluĭ apa de spălat pe mânĭ, după care se aşéză la locul sĕŭ şi toţĭ ceĭ-alţĭ îşĭ ieaŭ scaunele după ranguri. Sfetnicii şi boeriĭ ceĭ marĭ staŭ primprejur, slujind.

«După ce *Marele Stolnic* gustà din bucate şi când Domnul începeà să mănânce, se trăgeaŭ tunurĭ şi rĕsună musica, atât cea turcéscă cât şi cea moldovenéscă. Bĕutura cea dintâiŭ o aduce *Marele Paharnic*, turnând vin dintr'un vas maĭ mare într'un vas maĭ mic şi dându-l Domnuluĭ, după ce l'a gustat el întâiŭ: ceea ce în limba Moldovenilor se ḑice *credinţă*. Atuncĭ Metropolitul, Episcopiĭ şi toţĭ boeriĭ se scólă în picióre şi se închină la Domn când beà.

«Boeriĭ ceĭ marĭ staŭ la masă până la al treilea pahar; după aceea *Spătarul cel mare* dă spada Domnuluĭ *Spătaruluĭ al doilea*, Paharnicul al doilea servesce cu paharele şi toţĭ ceĭ-alţĭ boerĭ de clasa a doua ieaŭ slujba boerilor celor marĭ. Vodă, în semn de mulţumire, dă fie-căruia câte un blid de bucate de pe masă; iar eĭ, sărutându-ĭ mâna, îl ieaŭ şi-l duc în cea maĭ apropiată odae, unde se pune masa pentru dînşiĭ. Aceeaşĭ cinstire cu blidul de bucate o face Vodă şi boerilor maĭ micĭ, ca bulucbaşiĭ şi căpitaniĭ, observându-se tot aceeaşĭ

(1) *Al. Odobescu*, Dómna Chiajna, ed. V. pp. 69—74. Descripţiunea minunată ce face Odobescu despre acest palat mi-a dat indemn s'o aşez acì, nu atât ca un document istoric, ci maĭ mult ca o pildă vie despre architectura şi lăuntrica orinduială a palaturilor saŭ maĭ bine a locuinţelor maĭ de sémă de prin vremea aceea în ţéră la noĭ.

(2) *Marele Stolnic* sta în fruntea boerilor marĭ, aveà priveghierea bucătăriilor şi a ómenilor din serviciul lor la Curte. El gustà maĭ întâiŭ bucatele şi sta la ospeţele marĭ până la paharul al treilea. Peste alte veniturĭ ce aveà, i se dedeà îndestularea de la Curte.

(3) La ospeţele solemne dedeà de spălat Domnitoruluĭ şi erà plătit cu veniturile isprăvniciei judeţuluĭ Ştefănescĭ.

ceremonie la dînşiĭ ca la boeriĭ marĭ. Aceştia, după ce aŭ mâncat, se întorc la masa Domnuluĭ, unde îşĭ ieaŭ iar slujba.

«Masa fiind pusă în lung, *Armaşiĭ* cu busduganele lor staŭ la capĕtul eĭ ca garda Domnuluĭ.

«După ce aŭ bĕut cu toţiĭ vre-o câte-va pahare de vin . . . maĭ beaŭ iarăşĭ câte un pahar mare, drept mulţumire pentru harul şi îndurarea luĭ Dumneḑeŭ, al doilea il beaŭ în sănătatea Impĕratuluĭ, fără de a arătà vre-un nume, iar pe al treilea *Metropolitul* îl închină cu câte-va cuvinte în sănătatea luĭ Vodă, la numele căruia toţĭ boeriĭ se scólă, punêndu-se după ranguri la rînd în mijlocul saleĭ Divanuluĭ. După rugăciune, *Metropolitul* face cruce în faţa Domnuluĭ şi-ĭ dă binecuvîntarea, iar când pune Domnul paharul la gură, se slobod tóte tunurile dimprejur şi tóte musicele rĕsună. La acest pahar, numaĭ singur Vodă bea; după dînsul bea Metropolitul dintr'un pahar de argint, ca de o sută de dramurĭ, stând la locul luĭ, în picióre. Boeriĭ ceĭ-lalţĭ deşértă paharele ce li se daŭ, apoĭ merg de sărută mâna Domnitoruluĭ, ţinuţĭ de către *Marele Postelnic* de subsuorĭ, şi se întorc la loc. După aceea se bea în sănătatea Dómneĭ, a fiilor şi a fiicelor eĭ şi pentru alţiĭ mulţĭ, precum se întîmplă la asemenea prilejurĭ, când capetele sunt înferbîntate. Domniĭ n'aŭ datină să se scóle de la masă maĭ înainte de aprinsul luminărilor, pe carĭ după ce *Marele Medelnicer* le aşéză pe masă, toţĭ óspeţiĭ se scólă în picióre şi se închină către Domn, şi când pune el şervetul pe masă, e semn că ospĕţul s'a isprăvit.

«Atuncĭ *Marele Postelnic* dă o lovitură în pămînt cu bĕţul luĭ de argint, pe care îl pórtă în mână, şi la acest semn toţĭ câţĭ pot să se scóle trebue să se ridice de-odată în sus, ceĭ carĭ nu pot singurĭ sunt ridicaţĭ de alţiĭ. *Medelnicerul mare* aduce iar apă de spălat pe mânĭ, Vodă se spală, îşĭ face treĭ crucĭ, când *Metropolitul* rostesce rugăciunea de scularea de la masă, apoĭ cu capul descoperit îşĭ iea séra bună de la toţĭ şi ese.

«După masă, musica domnéscă petrece pe boerĭ până la casele lor, iar a doua ḑi se adună cu toţiĭ în sala de audienţă şi, sărutând mâna Domnuluĭ, îĭ mulţumesc pentru cinstea ce aŭ avut şi se rógă de ertare pentru greşalele ce póte aŭ făcut din beţie.» (1)

Aceste pompe, împrumutate de la Impĕraţiĭ Bizantinĭ şi de la Regiĭ Polonieĭ, se păstrară cu puţine deosebirĭ la Domnitoriĭ noştri pămînteni şi, numaĭ după venirea Domnilor grecĭ, luară cu totul forma şi ca-

(1) *Cantemir*, op. cit., pp 101 - 103.

racterul turcesc. (1) De atuncĭ până târḑiŭ în vécul de faţă, numele dregătoriilor Curţiĭ, orînduiala alaiurilor, ceremonialul din lăuntrul palaturilor domnescĭ, locuinţele, îmbrăcămintea, îndeletnicirile familiilor domnescĭ, ale curtenilor, precum şi ale boerilor ţĕriĭ fură aprópe icóna micşorată a celor ce se petreceaŭ în aceleaşĭ împrejurărĭ în capitala Imperiuluĭ otoman, la Curtea Sultanuluĭ saŭ în palaturile celor marĭ şi puternicĭ de la Stambul. (2)

In adevĕr, iată cum descrie un martur ocular palatul Principeluĭ Grigorie Ghica:

«Palatul, în care locuesce aḑĭ (1775) Domnul Moldoveĭ, e un vechiŭ castel (aflător în Beilic), care a slujit de grajdurĭ şi spital Ruşilor în vremea răsboiuluĭ.

«Principele i-a spoit numaĭ pereţiĭ cu var şi a lipit cu hârtie albă ferestrele stricate. Camerele sunt fórte marĭ, însă fără mobile, afară dór de odaia de culcare a Inălţimiĭ sale. Gospodăria e aşà de bine făcută în cât, la masa chiar a luĭ Vodă, nu se schimbă şervetele de cât la două sĕptĕmânĭ şi paharele de vin sunt ştirbe şi cu picióre stricate. Când însă Principele vrea să-şĭ desfăşure fala şi bogăţiile — de pildă la ḑiua luĭ, — atuncĭ mesele sunt acoperite de porţelane şi de argintăriĭ. Ceea ce este ciudat la aceştĭ despoţĭ aĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ e deprinderea ce aŭ de a-şĭ strînge tóte bogăţiile: banĭ, giu-

(1) *Sulzer*, op. cit., t. III, p. 334 şi urm. — *Cantemir*, op. cit., pp. 40—63.

(2) *V. A. Urechiă* în Istoria Românilor (1774—1786) ne dă, la pp. 568—571, o amănunţită desluşire despre alaiul cu care Alexandru Ipsilante a intrat în Bucurescĭ la 3 Februarie 1775. — Acolo vedem mergênd înaintea Domnuluĭ pe *Baş-Beşléga* cu *neferiĭ* seĭ de pildă, pe *deliĭ, tufecciĭ* şi *odobaşiĭ* lor, pe *Iurucbaerac, Ciohodarĭ, Schemeni-Agassi* cu *Divan-Efendissi*, pe *Orta-cusac* cu *Tabla-başa*, pe *Iamaciĭ* luĭ *Saraci-başa*, pe *Icioglandar*, pe *Hasahîrliĭ* împĕrătescĭ, pe *Deli-başa*, pe *Giuler-Agassi*, pe *Baş-Ciohodar* şi *Tufecci-başa*, iar după Domn *Sangeacul* impĕrătesc, *Cafegi-başa, Ici-Ciohodar, edecliĭ* şi *mehterhanéua!!*

S'ar crede omul maĭ mult în ţéra turcéscă, decât în capitala pămîntuluĭ românesc, cetind asemenea posnaşe nume şi posnaşe obiceiurĭ! . . . . Acelaşĭ alaiŭ a întrebuinţat Michaiŭ Vodă Suţu, când a primit în Bucurescĭ *Hatişerful* din Februarie 1784, alaiŭ pe care însuşĭ istoricul (V. A Urechiă) îl numesce *marele alaiŭ*, în citata sa lucrare, pp. 548—551. — Veḑĭ şi *N. Philemon*, Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ, pp. 345 — 346, *alaiul* pe vremea luĭ Caragea.

Unde maĭ eraŭ pe atuncĭ *dorobanţiĭ, vînătoriĭ de plaiŭ* şi de *Olt*, cu lungĭ sineţe, *roşioriĭ* şi *verḑişoriĭ* purtând mintene roşiĭ şi verḑĭ? unde *plăeşiĭ, seimeniĭ, aproziĭ, ferentariĭ* cu lăncĭ poleite la vîrf şi mânere, *vătaşiĭ, armăşeiĭ, lipcaniĭ, panduriĭ, copiĭ de casă, Spătariĭ, Baniĭ, Vorniciĭ* şi toţĭ *velitiĭ boerĭ* aĭ luĭ Mateiŭ-Basarab, aĭ luĭ Vasilie Lupu, aĭ luĭ Ştefan-cel-Mare, aĭ luĭ Michaiŭ-Vitézul? Amintirea ca şi vitejia lor perise din mintea tuturora marĭ şi micĭ în faţa stârpiturilor, caraghiozilor şi veneticilor ce ne copleşise ţéra, sufletul şi mintea!

vaerurĭ, vestminte şi mobile scumpe, în lădĭ saŭ cufere de drum, ca şi cum ar fi gata să pornéscă în fie-ce minut. De alt-fel, nu fără pricină fac eĭ acésta, căcĭ sunt amenințațĭ neîncetat să fie orĭ detronațĭ cu sila, orĭ ridicațĭ fără veste de Turcĭ, orĭ asasinațĭ; aşà că luând asemenea precauțiunĭ, familiile lor pot cel puțin scăpà cevà din lucrurile şi averea ce aŭ.» (1)

Palatul din Bucurescĭ al luĭ Vodă Caragea, după arderea Curților domnescĭ din délul Spireĭ (1813), «erà compus dintr'un şir de case cu două rîndurĭ, ce începeaŭ din Podul Mogoşóeĭ şi se terminaŭ dinaintea caselor Generaluluĭ Herĕscu, pe ulița şcóleĭ. Ca zidărie, erà o grămădire de material în care se vedeaŭ maĭ multe ordine de architectură, imitate în ceea ce aveaŭ maĭ grosolan şi maĭ neregulat. Fațada din Podul Mogoşóeĭ aveà un balcon în formă de chiosc turcesc, mobilat cu divanurĭ şi lavițe de catifea roşie, în care Principele îşĭ luà adesea caféua şi fumà ciubucul privind la trecĕtorĭ.

«In partea despre Momolo, erà un şir de odăĭ ca chiliile călugărescĭ, în carĭ şedeaŭ *idicliiĭ, neferiĭ* şi *iccioglaniĭ* domnescĭ. Fundul curților despre Herĕscu erà pentru grajdurĭ, unde se țineaŭ armăsariĭ de Missir şi Arabia, iar în fața Poduluĭ Mogoşóeĭ erà un zid simplu, care închideà în întregul sĕŭ marele pătrat ce compuneà reşedința, avênd intrarea principală printr'o pórtă numită: *Paşa Capussi.*

«Palatul domnesc pe atuncĭ erà un centru unde se adunà tot ce aveaŭ Bucurescii maĭ inteligent, dar şi maĭ leneş şi maĭ depravat tot de odată. El erà plin de boerĭ şi de *calemgiĭ* de tot felul, dintre carĭ Fanarioțiĭ se deosebiaŭ prin cochetăria umbletuluĭ lor, prin desele complimente şi *temenele* ce făceaŭ şi maĭ cu sémă prin eleganța vestmintelor, tăiate după ultima modă venită din Fanar.

«Interiorul curțiĭ presintà vederiĭ o priveliştе fórte curiósă şi variată: maĭ întâiŭ, vizitiiĭ luĭ Vodă preumblaŭ armăsariĭ, îmbrăcațĭ cu *cioltare* cusute cu sîrmă de aur, pe dinaintea caretelor şi butcilor boerescĭ şi a unuĭ şir de odăĭ, în carĭ *tufecciiĭ, arnăuțiĭ* şi *satîraşiĭ* îşĭ curățiaŭ armele, şuerând printre dințĭ vre-o arie albanesă. In lăuntru şi afară din pórtă, o adunătură de popor din clasele de jos căscà gura la învîrtelele şi strîmbăturile *pehlivanilor* şi *măscăricilor* domnescĭ. Simigiiĭ cu tablele lor sferice puse pe cap şi cu tripodele de lemn la subțióră, împreună cu bragagiiĭ şi salepgiiĭ arnăuțĭ, făceaŭ contrast cu alunariĭ şi cu şerbetgiĭ din Fanar, carĭ purtaŭ pe cap fesurĭ micĭ cu funte stufóse de ibrişim şi cămăşĭ de borangic subțire . . . In fundul

(1) *Jean Cara* (fost secretar al luĭ Vodă Gr. Ghica) Histoire de la Moldavie et de la Valachie, Paris 1781, p. 184.

curţiĭ diferite grupe de *masalagiĭ* şi de *pungaşĭ*, jucând uniĭ *în nucĭ*, alţiĭ *iasîc* şi *turà*, alţiĭ la *o para cincĭ* şi *stos* pe despuiate. Aceştĭ tâlharĭ, în mare parte Fanarioţĭ scăpaţĭ din închisorile Stambululuĭ, jefuiaŭ liberĭ, în Curtea domnéscă, pe ómeniĭ fără experienţă şi creduliĭ.» (1)

Musica a fost tot-deauna tovarăşa duiósă şi dătătóre de însufleţire a vieţeĭ Românuluĭ. Glasul eĭ molcom şi dulce i-a înseninat aleanul sufletuluĭ, viersul eĭ şăgalnic şi sprinten i-a aprins scântia veselieĭ în sânge.

De la palatul domnesc până la coliba păstoruluĭ a rĕsunat ea,— credinciósă mişcărilor inimiĭ,— în vremĭ de dragoste şi de nevoĭ. De aceea şi este, fără ocolirĭ meşteşugite de forme, fără îmbinărĭ felurite de tonurĭ, naiva expresiune a unor simţeminte naive, deşì pline de dorurĭ, de amărăciune şi de isbucnirĭ, când şi când sgomotóse, ale trecĕtórelor bucuriĭ. Şi din gură, din frunză, din fluer, a făcut să rĕsune Românul văile munţilor, poenele codrilor şi largul câmpiilor, sub îmboldirea farmeculuĭ din pept, precum în vremĭ de cumpĕnă le-a umplut el de glasul buciumuluĭ (2), chemând pe ostaşĭ la luptă şi la isbândă.

Din vechime *surlariĭ, corniştiĭ* şi *toboşariĭ* aŭ păşit în fruntea ósteĭ, iar pe Domniĭ pămîntenĭ *trîmbiţaşiĭ, flautiştiĭ, paŭceriĭ* (ţimbaliştiĭ), *fluerariĭ* şi *cântăreţiĭ din liră* i-aŭ însoţit la alaiurĭ. (3)

De alt-fel, la Curţile nóstre domnescĭ aŭ fost tot-deauna douĕ soiurĭ de musicĭ: cea *pămîntént* (lăutariĭ ţiganĭ) şi cea *străină* (europénă şi turcéscă (mehterhane şi tubulhane), carĭ cântaŭ fie-care în deosebĭ saŭ tóte împreună, după împrejurărĭ,

Aşà, la mesele domnescĭ date la praznice însemnate, musica erà nelipsită, musica vocală şi instrumentală, care dese-orĭ erà însoţită şi de loviturĭ de tunurĭ, pentru maĭ mare cinste. Sunetul tobelor şi al trîmbiţelor dedeaŭ semn pentru aducerea bucatelor, iar când Domnul începeà să mânânce, se trăgeà cu tunurile şi rĕsunà musica, atât cea turcéscă cât şi cea moldovenéscă (4), căcĭ de altfel «se şi cade Domnuluĭ să aibă la masa sa multe felurĭ de tobe, de viorĭ şi de surle de veselie.» (5)

---

(1) *N. Philemon*, Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ, pp. 27—29.

(2) *Kogălniceanu*, Letopisiţe, t. 1, p. 127: «iar *buciumul* servià a da semn de răsboiŭ» ḑice cronicarul *Nicolae Costin*.

(3) *Codex Bandinus*, ed. Acad. Rom., p. 144, cu prilejul descrieriĭ ce face despre serbarea Bobotezeĭ la Iaşĭ în vremea luĭ Vasilie Lupu Voevod.

(4) *Cantemir*, op., cit. p. 101.

(5) *Hasdeŭ*, Archiva Ist. a Românieĭ, t. 1, Documentul No. 311: Povaţa dată de Neagoe Basarab fiuluĭ sĕŭ Teodosie despre rînduiala Curţiĭ domnescĭ.

Când Metropolitul se sculà, pe la mijlocul meseĭ, să închine în sănătatea luĭ Vodă, se sculaŭ cu dînsul toţĭ óspeţiĭ şi, îndată se dedeaŭ tunurile, *musica nemţéscă, lăutariĭ ţiganĭ* şi *tubulhanéua turcéscă* începeaŭ să cânte, pe când ceĭ patru diaconĭ de la spatele Metropolituluĭ, cu dascăliĭ lor, ḑiceaŭ în cor o rugăciune destul de lungă. (1)

Acéstă datină îşĭ trăgeà obîrşia de la obiceiurile celor maĭ vechĭ Domnĭ aĭ ţĕriĭ. Aşà, la mesele Voevoḑilor Basarabĭ şi Muşatinĭ se cântà şi se glumià mult. Căntecul:

Ştefan, Ştefan, Domn cel mare,
Sémĕn pe lume nu are

se cântà într'un glas de către mesenĭ de-odată. Măscăriciĭ îşĭ făceaŭ mendrele, ḑicênd luĭ Vodă «mĕĭ vere». Curţile domnescĭ eraŭ pline de *cimpoiaşĭ* şi ospeţele ţineaŭ câte douĕ-spre-ḑece césurĭ în şir. (2)

Diaconul Paul de Aleppo scrie, că la prânḑul Ţaruluĭ numaĭ cântăreţiĭ cântaŭ imnurĭ, dar fără fluere, fără tobe şi fără alte instrumente musicale, ca la Beiĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ (3); iar Logofĕtul Gheorgachi, în *Condica luì de obiceiurĭ vechĭ şi nouĕ ale Prea Inălţaţilor Domnĭ,* însémnă că, în ajunul Crăciunuluĭ, cum şi la Bobotéză, se făceà masă domnéscă la Spătărie, şeḑênd Metropolitul cu Episcopiĭ şi boeriĭ şi pe cine maĭ poronceà Domnul şi din ceĭ mazîlĭ (fără slujbe), însă masă fără caftane şi fără dvorélă (fără ceremonie), cu cântărĭ bisericescĭ, mehterhanea şi cu ţiganĭ. (4)

La Sf. Vasile iarăşĭ, după ce Domnul eşià din biserica cea mare cu toţĭ boeriĭ, după sfîrşitul slujbeĭ de séră, mergênd Domnul la Spătărie, mergea şi Metropolitul cu archiereiĭ şi cu toţĭ boeriĭ, de şedeaŭ în Spătărie, la rînduială, şi li se dedeà *tuturor* câte un pahar de vutcă, cofeturĭ şi cafea. Insă întâiŭ Domnul, când ridicà paharul la gură, îndată se făcea *şanlîc* de sloboḑirea a tóte tunurile, cu focul mărunt şi cu mehterhanea; după mehterhanea, ţiganiĭ obicĭnuiţĭ, ce cântă la masa Domnuluĭ, făceaŭ şi eĭ o *ḑicĕtură* de un scopos. . . . După acésta, dacă înserà, mergeà mehterhanéua de făceà un *nubet* şi despre Dómna şi la Beizadele, apoĭ la Metropolitul şi la toţĭ veliţiĭ boerĭ cu boeriĭ, luându-şĭ mehterbaşi şi ceĭ împreună cu el bacşişul cel obicĭnuit. (5)

Mehterhanéua pare a fi fost musica stabuluĭ domnesc, întocmită

(1) *Sulzer*, op. cit., t. III, cap. 5, p. 334.

(2) *M. Eminescu*, Prefaţă la «Palavre şi anecdote» de E. Baican, 1882.

(3) *Hasdeŭ*, Archiva Ist. a Românieĭ, 1865, t. I, partea 2-a, p. 111.

(4) *Kogălniceanu*, Letopisiţe: Condica de orînduielĭ a Logofĕtuluĭ Gheorgachi, t. III, p. 310.

(5) *Ibidem*, p. 314.

numaĭ din Turcĭ, sub ascultarea unuĭ *mehterbaşa* (capelmaister), avênd ca instrumente: şése *chindiĭ* saŭ tobe îmbrăcate în roşu, *gémparale* (cimbale, tésurĭ) (1) şi un fel de *hautbois* imperfect, cu sunetul fórte ascuţit şi ţipător. (2)

Tubulhanéua erà musica turcéscă militară, pusă sub ascultarea unuĭ *islam-céuş* (tambur-major), care purtà un toiag lung îmbrăcat cu argint şi cu o mulţime de *hasdrame* (atârnătorĭ) pe dînsul. (3) Instrumentul eĭ de căpetenie erà *tumbelechiul:* un fel de timpan întrebuinţat fórte mult în vechime la musicele otomane. Eraŭ maĭ multe soiurĭ de sunare cu acest instrument; cel maĭ obicĭnuit însă, care se întrebuinţà în vremea Domnilor grecĭ la noĭ, erà acesta: fie-care artist aveà douĕ tumbelechiurĭ, unul acordat în *sol,* cel-lalt în *do* (cheia de bas), pe carĭ le lovià cu ciocanul după óre-carĭ regule, şi formà acompaniamentul melodiilor puse în executare.

Aceste amîndouĕ bande de musică turcéscă cântaŭ după împrejurărĭ: *nubeturĭ* (cântece vesele, marşurĭ), *pestrefurĭ* (4) (preludiĭ, uverturĭ), *manele* (cântece melancolice şi de amor). Fondul acestor douĕ musicĭ fiind însă toba saŭ timpanul, sunt înţelese cuvintele Românuluĭ: *bate mehterhaneaua,* când ea cântà în Curtea domnéscă, la césul prânḑuluĭ, orĭ la vre-un alaiŭ, la vre-o căftănire de boer mare şi la praznicele împĕrătescĭ.

Musica europénă, saŭ maĭ bine nemţéscă, menită ca de la Curtea domnéscă să împrăştie gustul şi dragostea armonieĭ şi clasicităţiĭ printre boeriĭ noştri, n'a avut nicĭ odată mare căutare, dacă trebue să credem ce se scrie despre dînsa: «In tóte ḑilele la masa Domnuluĭ trebue să cânte musica, fie turcéscă, fie maĭ rar cea nemţéscă, numaĭ dacă acésta din urmă îĭ place Principeluĭ, lucru ce o singură dată l'am vĕḑut la Curtea celuĭ de astăḑĭ, care trebue să şi fi lincenţiat musica nemţéscă. Firea fluturatică şi uşurică a Grecilor nu-şĭ póte aflà, o jumătate de

(1) *Loc.-Colonel Papazoglu,* Istoria Bucurescilor.—La alaiurĭ, mehterhanéua, ca şi tubulhanéua, mergeà călare, iar tobele eĭ se numiaŭ *chindiĭ* din pricina vremiĭ când sunaŭ prânḑul în Curtea domnéscă, *chindie* numindu-se timpul ḑileĭ de la améḑă la apusul sóreluĭ.

(2) *N. Philemon,* Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ, p. 30.

(3) *Locot.-Colonel Papazoglu,* op. cit.

(4) *Letopisiţele Ţĕriĭ Moldoveĭ,* t. III, pp. 332, 333: «Maĭ pe urmă aŭ venit şi mehterbaşul Paşeĭ, cu toţĭ mehteriĭ sĕĭ, la Curtea Domnuluĭ, de i-a ḑis un *nubet* . . . şi vrênd Paşa ca să audă şi pe mehterbaşa Domnuluĭ ce meşteşug are, a ḑis Domnul ca să poruncéscă luĭ mehterbaşa să ḑică *un pestref,* şi începênd mehterbaşu şi ḑicênd un scopos ca acela, aŭ fost fórte plăcut Paşeĭ (Lucituiulun Paşa) meşteşugul şi ḑicĕtura luĭ . . . »

an măcar, mulţumire într'o distracţiune óre-care. Eĭ n'aŭ nicĭ răbdarea să privéscă la un danţ deplin, nicĭ să asculte până la sfîrşit o simfonie cântată de musicanţiĭ noştri. Cu mirare am auḑit adesea, şi mi-a părut rĕŭ de bieţiĭ ómenĭ, cum în mijlocul unuĭ adagio aŭ fost opriţĭ, trebuind să încépă un allegro saŭ vre-un danţ unguresc, fără să li se lase vreme să iea instrumentele trebuinciόse, ca waldhornul saŭ basonul, pentru acésta, siliţĭ decĭ a le executà bunăóră pe harpă!» (1)

Rĕmâneaŭ decĭ *lăutariĭ, ţiganiĭ*, cum îĭ numià şi-ĭ numesce şi astăḑĭ tótă lumea, carĭ, dăruiţĭ de natură cu o minunată pricepere a musiceĭ, nu numaĭ a musiceĭ naţionale, ci a orĭ-căreĭ alta le-ar atinge auḑul, aŭ putut, din vremile cele maĭ vechĭ, să *încânte*,—cuvîntul nu e prea pretenţios,—nenumĕratele generaţiunĭ de ómenĭ ce i-aŭ ascultat.

Scriitoriĭ ceĭ maĭ cu vaḑă, călĕtoriĭ de înalte trepte şi chiar Suveraniĭ, carĭ aŭ avut prilejul de a-ĭ auḑì, aŭ admirat iscusinţa, talentul şi dibăcia lăutarilor de la noĭ.

Ţiganiĭ aŭ sarcina de a le gâdilà urechile cu viorĭ, chitărĭ şi cu un fluer cu opt ţevĭ, în care suflă eĭ, trecêndu-l mereŭ mereŭ pe dinnaintea guriĭ (2); căcĭ sunt cu deosebire fórte îndemânatecĭ pentru musică şi cu vióra şi cu cobza şi cu naiul (muscalul). Intru acésta eĭ întrec pe orĭ-care altă naţiune şi chiar pe Perşĭ, precum a mărturisit însuşĭ Hanul, fratele Şahuluĭ Persieĭ, care, trimis la Napoleon Bonaparte ca ambasador şi întorcêndu-se din Francia prin Ţéra-Românéscă în anul 1810, s'a minunat de talentul lăutarilor ţiganĭ şi maĭ vîrtos de muscalagiĭ. Eĭ cântă şi din gură de minune şi, fără a avé vre-o învĕţătură óre-care sistematică, compun şi cântece fórte dulcĭ, că şi musicanţiĭ Europeĭ îĭ admiră. (3)

In Iaşĭ, pe la începutul véculuĭ, tótă musica se încheià în taraful luĭ *Barbu Lăutaru* şi al luĭ *Angheluţă*, iar la Botoşanĭ, erà al luĭ *Năstase*. Barbu erà însă cel maĭ vestit. El făceà desfătarea boerilor la mese şi la petrecerĭ, el dedeà târcóle mahalalelor cu tineriĭ carĭ voiaŭ să-şĭ cânte patima dragosteĭ către vre-o afrodită. Alecsandri a făcut dintr'însul un tip ce va rĕmâné viitorimiĭ. Cântecele luĭ de lume, ca: *Ajungă-ţĭ puiule,—Lună, lună, mult eştĭ plină!—Iată flórea vieţeĭ mele,—Sórta mea ticălósă,—Veḑĭ nemilostivo, veḑĭ!—Dacă strig, cine m'aude?* şi altele multe, băgaŭ văpăĭ în inimĭ tinere şi bĕtrâne; iar *horile* şi *danţurile de salon*, pe carí le meşteşugià el, ar fi deş-

(1) *Sulzer*, op. cit., t. III, cap. 5, p. 339.
(2) *Carra*, Histoire de la Moldavie et de la Valachie, 1781, p. 159.
(3) *Dionisie Photino*, Istoria generală a Dacieĭ, t. II, p. 239.

teptat şi pe un mort, — povestea Medelnicerului Drăghicĭ, pe care l'am cunoscut la V. Alecsandri.

La 1813, cu prilejul veniriĭ Împĕratuluĭ Alexandru I la Chişinĕŭ, Postelnicul Dumitrache Plaghino şi Postelnicul Costache Pantazoglu, trimişĭ din partea ţĕriĭ să-l salute, luară cu dînşiĭ cele treĭ tarafurĭ de lăutarĭ din Moldova, carĭ cântară ast-fel la un bal dat în onórea Ţaruluĭ de către boeriĭ din Basarabia. (1)

Lăutariĭ făceaŭ parte de drept din alaiurile domnescĭ încă din vécul trecut. (2)

Faimosul pianist Franz Liszt, care dedeà concerte în Iaşĭ la 1847, avênd prilej de a audî pe Barbu cu banda luĭ, se entusiasmă într'atât de talentul cu care el cântase maĭ ales aria: «*Tu-mĭ diceaĭ odată*», că l'a luat în braţe şi l'a sărutat, apoĭ a închinat paharul cu dînsul, proclamându-l musicant genial!

In Valachia, pe vremea luĭ Caragea, eraŭ numaĭ douĕ musicĭ europene: una a luĭ Niculescu în Bucurescĭ şi alta a luĭ Chrisoscoleu la Buzĕŭ. Fie-care dintre musicanţiĭ acestor douĕ bande trebuià să cânte cu naiul pe lângă un alt instrument, de pildă: vióra, viola, violoncelul şi chiar contrabasul, tobe marĭ şi micĭ, numaĭ capel-maisterul erà apĕrat de acéstă datorie, el cântând numaĭ din vióră şi arătând celor-lalţĭ tactul şi nuanţele. (3)

Lăutariĭ ceĭ maĭ vestiţĭ din Bucurescĭ aŭ fost: *Dumitrache Ochĭ-Albĭ, Drăgan, Marinică, Andreiaş* feciorul luĭ Puiu, *Radu Ciolac* (muscalagiul), fratele luĭ Drăgan şi tata luĭ *Dinicu Ciolac* de astădĭ, cel care a făcut furorĭ la Exposiţiunea din Paris de la 1889.

Dintre ceĭ maĭ tinerĭ sunt: *Pădurénu*, care a avut atâta succes la Petersburg şi a cântat de maĭ multe-orĭ înaintea Ţaruluĭ Alexandru III, *Năstase Ochĭ-Albĭ*; iar *Gheorghe Dinicu* şi frate-sĕŭ *Dumitru Dinicu*, amîndoĭ profesorĭ la Conservatoriul din Bucurescĭ, sunt unul compositor distins de bucăţĭ naţionale, altul violoncelist printre ceĭ eminenţĭ astădĭ în Europa.

Din numĕrul acestor ilustraţiunĭ nu trebuesc uitaţĭ şi lăutariĭ din provincie, ca vestitul *Dobrică* din Ploescĭ, *Stănică* (lăutarul Polcovniculuĭ Solomon) din Craiova, *Andreiŭ Moldovénu*, *Paltan* viorarul şi *Ionică* din Focşanĭ, *Sinică* din Pétra, *Bărléză* din Brăila şi maĭ

(1) *T. T. Burada*, Almanach musical pe 1876, pp. 74, 75.
(2) *V. A. Urechiă*, Ist. Românilor, 1794—1786, p. 589.
(3) *N. Philemon*, op. cit., p. 172 în notă.

ales cobzarul *Petre Crețu Șolcan* (1), un adevĕrat rapsod național.

Pe lângă aceștĭ maestrĭ aĭ cobzeĭ, aĭ viorii, aĭ naiuluĭ, eșițĭ în mare parte dintre foștiĭ robĭ aĭ caselor boerescĭ, maĭ eraŭ în Bucurescĭ și în Iașĭ diletanțĭ cu mult talent, carĭ aŭ lăsat un nume bun după dînșiĭ.

Așà Vornicul *Teodor Burada* cântà minunat din chitară, dedeà chiar lecțiunĭ și compusese pe la 1831 o gramatică saŭ școlă, cu pilde de ariĭ, de danțurĭ, de cântece, pentru acest atât de ingrat instrument. După dînsul ceĭ maĭ distinșĭ chitariștĭ aĭ Moldoveĭ aŭ fost: *Ioan Cartu, Leonard Bancherul, Colonelul Cosinski, Papazoglu-Zinénu.* D-na *Elena G. Asachi* a fost o măéstră chitaristă și cântărétă, eleva celebruluĭ tenor Donzelli, precum și pianistă pasionată. Fiica sa *Hermiona Asachi*, maĭ târḑiŭ soția luĭ Edgard Quinet, și *Săftica Paladi* cântaŭ bine cu harpa.

Vornicul *Iordache Bucșenescu*, Banul *Iancu Peristeli*, Vornicul *Alecu Pășcanu*, Spătarul *Nicolae Carp* și alțiĭ învĕțase să cânte cu *kemanul* (un fel de vióră cu 7 córde) de la lăutariĭ *Arif Aga* și *Nicolae Burcașu.*

Paharnicul *Vasile Urechiă* din Botoșanĭ erà cel maĭ meșter executant din *canon* (instrument ca cimbala unguréscă de aḑĭ, cu córde de mațe de pesce, în numĕr de 72, cu care se cântă cu amîndouĕ mânile, avênd la degetul arătător un degetar fără fund, iar între degetar și deget o limbuță de bagă, cu care se atinge córdele); iar Căminarul *Grigorie Avram* și Paharnicul *Tóder*, grămăticul luĭ Andronache Drăghicĭ, eraŭ vestițĭ cu *manelele, samaelele* și *tacsimurile* lor după moda turcéscă.

Printre cântărețiĭ din gură, eraŭ negreșit ceĭ dintâĭ psalțiĭ de la bisericĭ, între carĭ Spătarul *Iancu Malaxa*, venit cu Michail Vodă Suțu la 1819, întreceà pe toțĭ și ca psalt și ca cântăreț (hanendé) de lume. Se ḑice că la un prânḑ dat de Vornicul Iordache Drăghicĭ curtenilor luĭ Suțu, când Malaxa începu să cânte jalnica elegie: χορὶς μὲ πικρὸν φαρμάκη, nevasta Postelniceluĭ Dumitrache Plaghino atât a fost de mișcată, că a leșinat. Cântecul fusese compus la Țarigrad cu prilejul morțiĭ uneĭ nepóte a aceste atât de simțitóre Postelnicese. De câte-orĭ cântà acest Malaxa la petrecerile boerilor, erà acompaniat de către *Grigorie Avram* din tambură și de *Andric Vizanti* din *neiŭ* (un fel de fluer de trestie

(1) De la acest *Crețu Șolcan* a putut culege d-l *G. Dem. Teodorescu* cele maĭ însemnate balade și legende naționale, publicate în importanta sa colecțiune. Câte-va din cele maĭ frumóse aŭ fost de curînd traduse (1896) în versurĭ francese de un distins filo-román, d-l *Jules Brun*, și publicate în meritósa sa lucrare: *Le Romancero roumain.*

cu 7 găurĭ, din care se cântà ţinêndu-l pe buze ca un *caval*) şi se ḑice că nu erà nimic maĭ armonios decât glasul cântăreţuluĭ însoţit de acele instrumente. (1)

In Bucurescĭ, cel maĭ bun cântăreţ din gură, care cunosceà şi armonia şi piano, a fost pe la începutul véculuĭ *Anton Pann;* pe lângă dînsul steteaŭ *Petrache Nănescu* şi fiul dascăluluĭ *Chiosea* de la Udricanĭ, carĭ împreună eraŭ veselia grădinilor luĭ Deşliu, luĭ Pană Breslea şi a luĭ Giafer şi fără de carĭ fiĭ de boerĭ marĭ, ca Iancu al Raliţiĭ Moruzóeĭ, Bărbucică al Tiţiĭ Văcărescăĭ, fraţiĭ Bărcănescĭ, Costache Faca şi alţĭ tinerĭ, nu puteaŭ petrece.

Nănescu, care cântà bine şi din vióră, compuneà cântecele lăutarilor din Scaune, dintre carĭ cele maĭ vestite eraŭ pe atuncĭ:

Ah! iubito cale bună,
Dar te rog nu mĕ uità . . .

Raţa icĭ, raţa colea,
Raţa pasce papura . . . .

Ardă-ţĭ rochiţa pe tine
Cum arde inima în mine! . . .

Pétră de-aĭ fi, te-aĭ desface
Şi la mine te-aĭ întórce! . . .

Inima mea multe are
Culese după 'ntîmplare . . .

Ah! amor, amoraş,
Vedé-te-aş călugăraş . . .

Cine în amor nu crede,
N'ar maĭ călcà érbă verde!

Nicolae Alexandrescu, tot elevul dascăluluĭ Chiosea, aveà aşà de frumos glas, că de cum l'a auḑit Grigorie Ghica l'a luat la el în casă şi-l plimbà nóptea în butcă dinainte, de-ĭ cântà cântece de lume. Când Grigorie Ghica s'a făcut Domn, Alexandrescu a ajuns Cafegi-başa.

Tot din şcóla de la Udricanĭ aŭ eşit pe atuncĭ ceĭ maĭ bunĭ psalţĭ, precum: *Chiru* de la Biserica Eneĭ, *Dumitrache Bondoliu*, tata rĕposatuluĭ Vlădică Calistrat, *Unghiurliu* de la Sărindar şi *Petre Efesiu*, care maĭ târḑiŭ ajunse cântăreţ în strana dréptă la Patriarchie.

Unul însă, care pe lângă toţĭ cântăreţiĭ aceştia însuşià multe darurĭ ale minţiĭ, erà om cu carte pe acea vreme şi aveà adîncĭ cunoscinţe musicale, erà *Nicolae Philemon*, care, cu o memorie neîntrecută, de cum corifeiĭ literatureĭ, Iancu Văcărescu, Eliad, Gr. Alexandrescu orĭ Anton Pann, făceaŭ o poesie, a doua ḑi o recità din loc în loc, cântà pe din afară şi fórte bine ariile tuturor operelor ce se jucaŭ în teatrul de la Momolo, fu corist în trupa Madameĭ Karl şi maĭ pe urmă cântă cu flautul în orchestră sub direcţiunea luĭ Papa Nicola, fu gazetar, critic de teatru, foiletonist şi scrise póte unicul roman de nă-

(1) *T. T. Burada*, Almanach musical pe 1877, pp. 80--87.—*Recensiunĭ verbale* de la V. Alecsandri, Ion Ghica, D. Cracti, Costache Strat, Episcopul Melchisedec.

ravurĭ de pe vremea luĭ Caragea,—*Ciocoiĭ vechĭ şi noĭ*,—ce avem în literatura nóstră până acum. (1)

Dintre tineriĭ generaţiuniĭ următóre, cel maĭ talentat a fost fără îndoială *Nicolae Iatropulo*, care cântà minunat din chitară şi vióră; iar d-ra *Eufrosina Vlasto*, maĭ târḑiŭ *Eufrosina Popescu*, soţia Colonelului Popescu, Adjutant domnesc, a avut strălucite succese în străinătate ca primadonă, sub numele împrumutat de *Marcolini*, după ce debutase la 1832 pe scena teatruluĭ Societăţiĭ filarmonice, ca elevă a şcóleĭ de declamaţiune înfiinţate de Câmpineanu, Eliad şi Aristia.

Pe scenele teatrelor celor marĭ de operă din Europa şi din America aŭ căpĕtat apoĭ, în ḑilele nóstre, un renume de *stele* printre cântăreţe: *Elena Theodorini*, fiica actoruluĭ Theodorini, şi d-na *Hartular* (sub numele împrumutat de *Darclée)*, fiica moşieruluĭ Haricli din Bucurescĭ.

Din înalta societate puţine femeĭ, cât de distinse prin spirit şi de bine crescute aŭ fost ele, fórte puţine s'aŭ dedat la studiul musiceĭ şi la desăvîrşita cunoscinţă a vre-unuĭ instrument musical în deosebĭ.

Dacă este adevĕrat că *Voichiţa*, fiica luĭ Radu-cel-Frumos şi soţia luĭ Stefan-cel-Mare, pe lângă gingăşia rostuluĭ şi frumuseţa chipuluĭ, erà mult iubitóre de cântărĭ; că Domniţa *Roxandra*, fiica luĭ Petru Rareş, învĕţase musica, de erà o desfătare pentru ceĭ ce o ascultaŭ; că fiicele luĭ Constantin Brâncovénu, cu «dascălĭ iscusiţĭ din Nemţie deprinsese meşteşugul cântăriĭ cu harpa»,—aceste plăcute îndeletnicirĭ aŭ fost puţin câte puţin date părăsiriĭ, lăsându-se ţiganilor din casă, dascălilor de bisericĭ, Grecĭ şi Românĭ, arta cântăriĭ vocale saŭ instrumentale.

Abià la începutul véculuĭ nostru găsim pe *Domniţa Ralu*, fiica cea mică a luĭ Vodă Caragea, însufleţită de dragostea musiceĭ, cunoscĕnd şi pricepĕnd pe compositoriĭ clasicĭ şi dând ea însăşĭ cea maĭ bună pildă la noĭ despre acéstă nobilă pasiune, înfiinţând la Cişméua Roşie cel dintâiŭ salon, în care se adunaŭ boeriĭ şi cucónele ca să petrécă serile de érnă cu danţurĭ şi cu cântărĭ. (2)

In Moldova, casa Rosnovanuluĭ, casele Sturdzescilor şi ale Cantacuzinilor eraŭ iubitóre şi ocrotitóre ale artelor frumóse şi câte-va din odraslele lor s'aŭ distins, fie personal, fie prin stăruinţa şi ajutórele ce n'aŭ cruţat, întru înflorirea acestora în capitala ţĕriĭ.

---

(1) *Ion Ghica*, Scrisorĭ, ediţie nouă, 1887, pp. 55—63.
(2) *N. Philemon*, op. cit., p 195.

In Bucurescĭ găsim maĭ târḑiŭ pe *Principesa Alexandrina Ion Ghica,* născută Mavros, cultivând cu pasiune musica şi pe *Principesa Elena Al. Bibescu,* născută Epurénu, făcêndu-şĭ o reputaţiune europénă cu jocul eĭ într'adevĕr maestru şi strălucit pe piano.

La ţĕranĭ, cimpoiul, fluerul, cavalul, cobza şi vióra sunt instrumentele ce-ĭ desfată, maĭ cu osebire la danţurĭ, petrecerĭ şi ospeţe. Lăutariĭ de la sat nu cântă decât din viorĭ, din cobze şi fórte rar din naiŭ, dar cu atâta numaĭ, eĭ, cunoscênd pare că vraja de a mişcà, de a înviorà, de a da brâncĭ veselieĭ, fac, cu mărginita lor fantasie şi cu meşteşugul lor aprópe începĕtornic, maĭ mult pentru plăcerea ţĕranuluĭ decât n'ar puté face o bandă din cele maĭ iscusite de lăutarĭ de la oraş.

Cimpoiul îl întrebuinţéză maĭ mult locuitoriĭ muntenĭ, iar fluerul şi cavalul sunt tovarăşiĭ nedespărţiţĭ aĭ păstorilor.

Prin ţéva acésta uşurică de palten cu şése găurĭ, a făcut Românul să trécă tótă melancolia sufletuluĭ, tótă poesia câmpiilor, tóte rĕsunetele tainice orĭ neînţelese ale ţĕriĭ. Fluerul nu este numaĭ un instrument musical pentru dînsul, ci un confident, un prieten, de multe-orĭ martorul uneĭ vieţĭ de lupte şi de visurĭ, ce nu pot luà înfiripare decât legănându-se pe aripĭ de vînturĭ, orĭ măgulind depărtările cu graiul lor tremurător, ca şi cum s'ar teme că-şĭ ieaŭ sborul în lume!

Isprăvile de putere şi de vitejie aŭ fost de-apururea semnele cele maĭ bine preţuite ale *bărbăţieĭ* la Românĭ. Ele fac parte din chiar firea luĭ mîndră şi îndrăsnéţă şi n'aŭ aşteptat tocmaĭ prilejul ca să se dea în vilég.

Dacă are un cal frumos şi arme bune, Moldovénul crede că nimenĭ nu maĭ e ca el şi s'ar bate chiar cu Dumneḑeŭ el însuşĭ. Toţĭ în de obşte sunt fórte îndrăsneţĭ şi mult înclinaţĭ a începe cérta, dar îndată se linişteso şi se împacă cu cel protivnic. Ţĕraniĭ, când se céră, nu prea vin la arme, ci cu bâte, cu ciomege şi cu pumniĭ astupă gura vrăjmaşuluĭ.

Toţĭ sunt glumeţĭ fórte şi veselĭ şi inima o aŭ pe limbă. Dintre arme, arcul îl sciŭ Moldoveniĭ întinde fórte bine şi se pricep a purtà şi suliţa; dar totuşĭ cu sabia aŭ făcut maĭ multă trébă. Puşcă pórtă numaĭ vînătoriĭ, pentru că ḑic că nu este lucru cinstit a o întrebuinţà împotriva duşmanuluĭ, neputênd cu dînsa cunósce nicĭ arta nicĭ vîrtutea răsboiuluĭ.

Laudă deosebită merită şi nu se póte preţuì destul ospitalitatea lor către străinĭ şi călĕtorĭ! Căcĭ nicĭ odată nu lasă pe óspe fără gazdă şi demâncare şi-l ţin treĭ ḑile împreună cu calul sĕŭ, fără să-ĭ céră cevà. Pe cel ce vine la eĭ îl primesc cu bucurie şi cu faţă voiósă, ca şi când ar fi fratele orĭ consângénul lor. Sunt uniĭ carĭ aştéptă până la ora a 9-a din ḑi (oră turcéscă) şi, ca să nu mănânce singurĭ, trimit slugile pe strade, poruncindu-le a chemà la masă pe orĭ-ce călĕtor ar vedé. (1)

Moldoveniĭ şi Munteniĭ sunt în de obşte voinicĭ şi călăria este îndeletnicirea lor cea maĭ plăcută. De aceea, când e vreme frumósă—primăvara saŭ vara — tineriĭ se dedaŭ călărĭ la jocul *giretuluĭ.* (2) Acest joc, de origine arabă (djerid), se săvîrşesce între doĭ călăreţĭ, carĭ aruncă unul într'altul un bĕţ de alun, lung de un metru, apĕrându-se de loviturĭ cu paveze de pâslă petrecute pe braţul stâng. Meşteşugul joculuĭ stă în ridicarea *djeriduluĭ* din fuga cailor, de jos, cu un fel de suliţă (cu cîrlig în vîrf) ce pórtă la brîŭ. Dintr'acésta călăreţiĭ pot de multe-orĭ să-şĭ facă rănĭ la pept şi la picióre. (3)

Un alt joc, care se aséměnă cu acesta, este al *halcaleĭ* (cerc de fer).

A treia saŭ a patra ḑi după Pascĭ, a fost vechiŭ obiceiŭ de eşià Domnul afară, cu tot alaiul de slujitorime şi cu tótă boerimea, marĭ şi micĭ, la *halca,* orĭ în şesul Bahluiuluĭ, orĭ la Copoŭ, scoţĕndu-se toţĭ caiĭ domnescĭ. Şi şeḑĕnd Domnul la saivan şi boeriĭ pe scaune, pe cine rînduià Domnul încălecà pe cal domnesc şi se slobozià cu suliţa asupra halcaleĭ (carĭ suliţe sunt aduse din ţéra unguréscă, acolo se fac într'adins pentru acéstă trébă), cu ḑicĕturĭ de mehterhanea, şi care luà halcaua în repeḑiciunea caluluĭ venià de se închinà Domnuluĭ şi-ĭ sărutà mâna şi póla. Şi celor maĭ marĭ boerĭ li se dăruià de către Domn câte-o lastră saŭ canavĕt (4) cu fir şi un postav, celor maĭ de jos postajĭ şi atlaze, iar celor maĭ micĭ postajĭ. Fie-căruia se da darul Domnuluĭ după cinstea sa, petrecĕnd în acea ḑi şi cu alte chipurĭ de glume pentru bucuria sĕrbătoriĭ. (5)

Tot în Moldova, a doua ḑi de Pascĭ, a fost obiceiŭ de se udà cu apă şi se trăgeà la văĭ cu apă uniĭ pe alţiĭ, şi maĭ în tóte breslele erà acéstă obicĭnuinţă, până la vremea domnieĭ luĭ Antiohie Vodă (care obiceiŭ până acum la Ţéra-Românéscă se păzesce şi se şi urméză

(1) *Cantemir,* op. cit., pp. 136, 137, 140.
(2) *Carra.,* op. cit., p. 187.
(3) *Lt.-Colonel Papazoglu,* Istoria Bucurescilor.
(4) *Lastră,* un fel de ţesătură de mătase. *Canavĕt,* materie de lână văргată.
(5) *Letopisiţe,* t. III, pp. 321, 322.

a doua ḑi de Bobotéză, în ḑiua de Sf. Ioan). Şi cum s'a purtat cuvîntul din bĕtrânĭ, că boeriĭ şi Domnuluĭ îndrăsniaŭ a ḑice că-l vor trage în vale şi pe aceĭ ce-ĭ trăgeaŭ la vale ca să le tórne cofa cu apă în cap, eĭ se împăcaŭ cu trăgătoriĭ: uniĭ dându-le vedre de vin, alţiĭ pasce şi ouĕ. Şi maĭ vîrtos femeile se adunaŭ la un loc câte douĕ-ḑecĭ, treĭ-ḑecĭ şi trăgeaŭ la vale pe bărbaţĭ. Iară din ḑilele luĭ Antiohie Vodă, din pricinele trasuluĭ în vale aŭ născut gâlcevĭ fórte marĭ şi s'aŭ şi omorît câţĭ-va ómenĭ. Şi atuncĭ, din poruncă domnéscă, s'aŭ tăiat, ca nicĭ decum obiceiul acesta să nu maĭ fie (măcar că femeile aşà óre-şĭ-ce tot îl maĭ ţin). (1)

In ḑiua de Sf. Gheorghe, dacă erà câmpul încheiat cu érbă, saŭ şi maĭ pe urmă, cu puţine ḑile, după vreme, erà obiceiŭ şi în purtarea de grijă a luĭ Vel Comis *ca să scótă caiĭ domnescĭ la ciair.*

Intr'acéstă ḑi, făcêndu-se gătire, chémă Domnul pe Vel Comis şi-l îmbracă cu caftan şi, eşind de la Domn cu caftanul îmbrăcat şi primindu-şĭ în cap şi şlicul luĭ cel de sobol, merge la grajdul domnesc şi de acolo se pornesc caiĭ, după cum îĭ orînduesce Vel Comisu, în privéla Domnuluĭ, a Dómneĭ, a Beizadelelor şi a tótă boerimea, petrecêndu-ĭ prin maidanul cel mare al curţiĭ, despre cămară, orĭ din năuntrul curţiĭ. Şi înainte este un stég de Arnăuţĭ cu zapciiĭ lor, după dînşiĭ douĕ stégurĭ de Seimenĭ, pe de o parte şi pe de alta în şirég, şi printre dînşiĭ înainte se aduc telegariĭ; pe urma telegarilor, sacabaşĭ, apoĭ Vel Armaş, g. Armaş şi Suruc-bairactar în mijloc; după dînşiĭ trîmbiţaşiĭ domnescĭ, sârmaciul novodnicilor, rĕsunând în trîmbiţă şi în surlă. După aceştia, povadniciĭ, apoĭ armăsariĭ, ţinêndu-se de comiseĭ şi de seimenĭ, ce se rînduesc de Hatman, fiind înşelaţĭ atât telegariĭ, povadniciĭ, cât şi armăsariĭ, cu cele obicĭnuite ale lor ţoliturĭ, felurĭ de felurĭ.

După armăsarĭ, zapciiĭ Curţiĭ, aĭ Hatmanuluĭ şi aĭ Agăĭ, aĭ părţiĭ slujitorescĭ, împodobiţĭ, apoĭ v. Comis şi g. Comis. Şi pe urma lor Vel Comisul călare pe calul împĕrătesc ce se chémă *tablabaşĭ*, îmbrăcat în caftan, fiind calul împodobit cu podóbele cele maĭ alese, legat calul şi cu *taftă neramzie* peste branche.

Pe lângă Comis, Seiḑbaşĭ şi alţĭ Seiḑĭ şi Comişĭ şi Ciohodarĭ, cum poruncesce Domnul, cum şi slugile Comisuluĭ, tóte împodobite, şi pe lângă dînsul şi mehterhanéua, ḑicênd pe urma luĭ. Şi când ajunge Vel Comis în dreptul Domnuluĭ, unde este, se închină către Domn, apoĭ ese cu tótă rînduiala acésta pe din sus de Sf. Nicolae şi pe la vamă

(1) Letopiseţe, t. III, p. 321.

şi, ajungênd la ciair, unde şi corturĭ sunt întinse, aşéză Comisul caiĭ Domnuluĭ pe rînduială.

Are obiceiŭ Vel Comisu de face şi masă mare la o sémă de boerĭ poftiţĭ de dînsul. (1)

In *Istoria Imperiuluĭ Otoman* de *Hamer* se póte vedé o ceremonie asemenea acesteia, care a fost împrumutată de Domniĭ grecĭ aprópe întocmaĭ de la Turcĭ.

In Ţéra-Românéscă, caiĭ luĭ Vodă eraŭ daţĭ la *ciair* a doua ḑi după sĕrbătórea Sf. Impĕraţĭ Constantin şi Elena, pentru 40 de ḑile. Ciairul domnesc era pe câmpia de la Colentina şi Bănésa. Acolo, caiĭ duşĭ de Seiḑĭ, sub privigherea Mareluĭ Comis, împodobiţĭ cu valtrapurĭ şi cioltare cusute cu aur, treceaŭ pe dinaintea luĭ Vodă, care sta sub un umbrar de frunze şi de florĭ încunjurat de boerimea ţĕriĭ. Lăutariĭ le cântaŭ, soitariiĭ făceaŭ ghiduşiĭ, şi bĕuturĭ rĕcoritóre se împărţiaŭ de către copiiĭ de casă, sub ascultarea Mareluĭ Paharnic. (2)

Tinerimea se maĭ îndeletnicià şi cu călăria (3), precum boeriĭ şi cucónele obicĭnuiaŭ preumblarea în trăsurĭ cu arcurile poleite pe câmpiile Herĕstrăuluĭ, unde erà un turn vechiŭ făcut móră de vînt, orĭ la Bănésa şi la Colentina, unde se făceaŭ tratamente cu dulcéţă, şerbeturĭ, cafele între boerĭ şi chiar — une-orĭ — între Domnitor şi protipendadă. *Podul Mogoşóeĭ* şi *Podul Tîrguluĭ-de-afară* eraŭ uliţele cele maĭ de căpetenie pentru aceste preumblărĭ ale boerimiĭ.

Mesele şi petrecerile le făceaŭ boeriĭ între dînşiĭ, adunându-se cu némurĭ, cu prietenĭ, când la uniĭ, când la alţiĭ. Rar se întîmplà să se desfăteze ast-fel pe la grădinĭ, nevoind a da noroduluĭ prilej să-ĭ vadă şi să-ĭ judece cu asprime dacă ar face vre-o necuviinţă la chef. De aceea, şi când se hotăraŭ să mănânce pe érbă verde, mergeaŭ — în Bucurescĭ — la via Brâncovénuluĭ din Délul Spireĭ, la grădina luĭ Belu de lângă Văcărescĭ, la grădina luĭ Scufa; iar în Iaşĭ se înfundaŭ prin viile orĭ grădinile de la Socola, de la Repedea, de la Copoŭ, carĭ eraŭ într'adevĕr fórte frumóse şi aşezate pe délurĭ în posiţiunĭ minunate ca priveliştе şi ca aer curat.

Ceĭ din clasa de mijloc: neguştorĭ, meseriaşĭ, se adunaŭ cu aĭ lor, în Bucurescĭ, la grădinele Cişmegiuluĭ, la Barbă-Lată, la Breslea, la

(1) *Letopisiţe*: Condica de obiceiurĭ vechĭ a Logofĕtuluĭ Gheorghachi, ed. 1874. t. III, p. 323.

(2) *Loc.-Colonel Papazoglu*, Istoria Bucurescilor.

(3) *Carra*, op. cit., p. 160, ḑice: «Un Grec à cheval, les étriers hauts et les genoux en triangle, branlant la tête comme un magot de plâtre, s'imagine être le personnage le plus imposant et le plus respectable».

Giafer, orĭ la livada Deşliuluĭ, pe câmpul Cotrocenilor şi la Crângul lui Hagi Ilie de la Moşĭ; în Iaşĭ, pe valea Bahluiuluĭ, la Cetăţue, la mănăstirea Frumósa, în satul Buciumuluĭ, în livada Rosnovanuluĭ, orĭ la Tătăraşĭ.

Acolo fie-care *isnaf* îşĭ întindeà masa la pămînt, bea şi mâncà cu copiiĭ şi rudele luĭ; apoĭ sub îndemnul cântecelor de dor orĭ de joc, ce le trăgeaŭ lăutariĭ, învîrtiaŭ hora, băteaŭ căzăcésca, se frămîntaŭ, înviorațĭ de musică, până ce, făcêndu-li-se iar fóme, se aşezaŭ din noŭ la masă şi, încălḑițĭ maĭ mult decât trebue, turnaŭ vin în işlicile, în căciulele bărbaților şi în condurii femeilor şi cu glume, cu hazurĭ de tot felul, se îndemnaŭ la bĕutură şi la nebuniĭ.

Dacă-ĭ prididea somnul, se lungiaŭ cât-va la umbră cu mânile căpĕtâiŭ şi dormiaŭ ca nisce fericițĭ; apoĭ către séră, după ce-şĭ neteziaŭ giubelele, îşĭ îndreptaŭ tacliturile şi-şĭ trimiteaŭ slugile înainte cu blidele şi ploscele góle, se întorceaŭ cu copiiĭ de mână, orĭ sprijinindu-se uniĭ pe alțiĭ, pe la casele lor.

Când erà vre-o sĕrbătóre domnéscă şi norodul se adunà, bunăóră ca astăḑĭ la părăḑĭ şi la luminațiĭ, să se veseléscă în cinstea celor marĭ, după bĕutură, strigăt, danțurĭ cu cântărĭ de cimpóie, de cobuze munteneseĭ, orĭ de dible, séra, înainte vreme, se aprindeaŭ prin piețe focurĭ marĭ de pae şi ḑiceà tubulhanéua de jucà prostimea, slujitorii slobodiaŭ în mijlocul glóteĭ câte o vulpe cu códa muiată în păcură aprinsă, de fugeà lumea în cotro puteà şi muerile speriate se îmbrânciaŭ şi alergaŭ țipênd, iar bărbațiĭ, rîḑênd cu hohote, trăgeaŭ focurĭ de pistóle şi desfundaŭ la buțĭ cu vin!

O adevĕrată scenă dionysiacă, prin spiritul şi făptuirea eĭ, erà iarăşĭ *Sĕrbătórea zalhanalelor* la Câmpulung.

Pe *rîul Tîrguluĭ*, în partea despre Flămânda, se aflaŭ altă dată mulțimĭ de zalhanale, ce făceaŭ mare negoț de peĭ, de óse, de sĕurĭ, cu țéra ungurécsă. Vitele marĭ veniaŭ la tăiere pe la începutul vereĭ şi până după Sf. Maria cea mare se sfîrşià tăiatul şi carnea alésă erà pusă la uscat pentru pastramă. Oilor şi caprelor le venià rîndul după ḑiua Crucii şi, de cum se gătiaŭ la tăiere şi se deosebiaŭ cărnurile, începeà sĕrbătórea zalhanalelor.

Surecciiĭ se adunaŭ cu baciĭ, pazniciĭ, casapiĭ şi ceĭ-lalțĭ lucrătorĭ de la scaune şi chibzuiaŭ între dînşiĭ asupra bacilor carĭ aduseserà vitele cele maĭ marĭ şi maĭ grase, vitele carĭ dăduse firesce maĭ mult câştig.

Baciĭ, ast-fel deosebițĭ, eraŭ câte unul puşĭ într'o căruciórà cu două róte, în cap cu o pereche de córne marĭ, de carĭ se atârnà un prapor,

ce-ĭ cădeà peste obraz, cu trupul învelit într'o pele de boŭ, de bivol, şi în jurul gâtuluĭ atârnate peĭ de óie şi de capră.

Alaiul, în frunte cu un taraf de lăutarĭ, se întocmià: din lucrătorĭ jucând, chiuind şi cântând cântece obscene, după carĭ veniaŭ cărucióreIe cu baciĭ duşĭ în triumf, trase de alţĭ lucrătorĭ. In urmă veniaŭ ceĭ-lalţĭ lucrătorĭ cu plosce de vin în mânĭ, cu pastramă, carĭ se opriaŭ de făceaŭ cinste trecĕtorilor, mâncaŭ, apoĭ porniaŭ maĭ departe, până ce străbăteaŭ oraşul şi eşiaŭ la dél pe poiană, unde se întindeà bĕutura şi mâncarea de-a volna. La aceste sĕrbătorĭ se făceà şi vînḑarea faimóselor arşice de capre (sólbe), atât de scumpe — pe atuncĭ — copiilor, carĭ se ţineaŭ crangă după alaiŭ.

Cântecele lucrătorilor, cu acest prilej, aveaŭ, cu expresiunĭ adesea obscene, cu asemĕnărĭ triviale, un fond de observaţiune adîncă cu privire la viéţa şi la împărechiarea vitelor — şi ale fie-cărora în deosebĭ — între dînsele.

Aşà de pildă, un cântec slăvià firea violentă, dar pudică şi cavaleréscă a bivoluluĭ, care numaĭ după ce 7—8 ḑile se gudurà pe lângă bivoliţă, nu aveà apropiere cu dînsa decât nóptea, în locurĭ retrase, ca să nu fie vĕḑut de nimenea.

De acì dróia de păcăliturĭ, de comparaţiunĭ fără frîŭ şi de glume asupra flăcăilor, maĭ puţin cuminţĭ decât bivoliĭ, ce sbucnià dintr'înşiĭ, se póte cu uşurinţă închipuì, zugrăvindu-se ast-fel icóna póte cea maĭ ciudată a unor năravurĭ aḑĭ perdute, din nefericire pentru originalitatea apucăturilor de carĭ suntem însufleţiţĭ.

La ţéră, Românul, dârz şi voinic cum l'a lăsat Dumneḑeŭ, îşĭ încércă puterile la *trântă* şi la *luptă dréptă*, apucându-se cu braţe vânjóse de mijloc, opintindu-se, smuncindu-se, învîrtindu-se în tóte felurile, până ce unul dovedesce şi, isbind pe protivnic cu umeriĭ de pămînt, îl culcă pe spate dinainte-ĭ. (1)

Pe pajiştea verde şi netedă, flăcăiĭ sprintenĭ, cu capul şi peptul deschis, se ieaŭ la întrecere cu fuga, orĭ încălecând pe deşălate calul, îl alungă alăturĭ de alţĭ călăreţĭ, până ce se perd ca nălucile în zare. Cine-ĭ dat rĕmas dă şi de bĕut, cine-ĭ biruitor are drept să se prindă frate de cruce (2) cu cine o voì şi, pentru multă vreme, în sat nimenĭ

(1) *Al. Odobescu*, Dómna Chiajna, p. 160.

(2) *Wilhelm Schmidt*, Das Jahr und seine Tage, p. 6, ḑice: «In unele locurĭ flăcăiĭ şi fetele aleg ḑiua Sf. Tóder, ca să se lege în prietenie. Drept aceea spânzură de un copac o pită, — ca simbol al belşuguluĭ şi al rodniciei, — pită făcută intr'adins pentru acésta, apoĭ se prind de mână şi jócă hora de maĭ multe-orĭ împrejur, apoĭ îşì împart bucăţile între dînşiĭ şi le mănâncă (valea Haţeguluĭ).» Acest obiceiŭ, care

nu vorbesce maĭ tare decât dînsul; iar când vine vremea să mérgă la óste, cu capul sus şi inima voiósă se duc ceĭ fruntaşĭ, numaĭ «mămăligariĭ», aşà se numesc fricoşiĭ, nesăbuiţiĭ, nătângiĭ se codesc orĭ daŭ dosul, tînjind după vatră.

«Căcĭ însuşirea acestuĭ popor, din care politica militară ar puté trage marĭ folóse, ḑice un scriitor trăit printre noĭ, este acea de a da bunĭ soldaţĭ şi bine disciplinaţĭ. Impĕratul (Austrieĭ) a făcut încercarea acésta cu isbândă şi cu deplină mulţumire, căcĭ are maĭ multe regimente de Valachĭ în oştirile sale şi aceştĭ Valachĭ fac exerciţiile cu o îndemănare şi o uşurinţă într'adevĕr vrednică de mirare.» (1)

Cuvintele aceste, rostite din pragul véculuĭ, în mijlocul celeĭ maĭ furtunóse sbuciumărĭ de patime şi de ideĭ, aŭ fost o fericită proorocie despre vîrtutea némuluĭ nostru, care, oţelit în luptele şi restriştea trecutuluĭ, a păşit la cucerirea neatârnăriĭ, adeverind viitorimiĭ că:

Din vultur, vultur nasce! Din stejar, stejar rĕsare!

---

se află la Sêrbĭ şi la Morlacĭ, se practică şi în India între aceia carĭ se *prind fraţĭ*, cu îndatorirea de a-şĭ da unul altuia, fie chiar străinĭ, sprijin şi ajutor.—(*Mayer*, Lexicon, Myth, 1, p. 42).

Tot în ḑiua de Sf. Tóder este şi până aḑĭ obiceiŭ în judeţul Romanaţĭ de a se face *încurarea* cailor, numită şi *alergarea de caĭ*. Toţĭ ceĭ carĭ aŭ caĭ în comună es cu dînşiĭ la loc deschis şi încep a se întrece în fugă. Cine ajunge întâiŭ saŭ maĭ de grabă la ţintă, acela câştigă rămăşagul: vin, cinste orĭ parale. Acéstă datină dă poporuluĭ grijă de a-şĭ ţiné caiĭ cât se póte de bine peste érnă, ca primăvara să-i apuce sănătoşĭ şi voinicĭ pentru încurare.

(1) *Carra*, op. cit, pp. 189, 190.

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XVIII.

1895 — 1896.

MEMORIILE SECȚIUNIĬ SCIINȚIFICE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE, CAROL GOBL
FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÓMNEI, 16
1897

CUPRINSUL

MATERIALE
PENTRU
CLIMATOLOGIA ROMANIEI

III.

DURATA DE STRĂLUCIRE A SÓRELUĬ LA BUCURESCĬ

DE

STEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Ședința de la 16 Februarie 1896.

Influența predomnitóre, ce are asupra desvoltăriĭ viețeĭ vegetale lumina solară, face ca cercetarea asupra durateĭ de strălucire a sóreluĭ în diferitele puncte după fața globuluĭ să fie una din cele maĭ importante pentru caracterisarea climeĭ uneĭ localitățĭ.

Dacă maĭ înainte de înființarea Institutuluĭ nostru meteorologic s'aŭ făcut unele observațiunĭ asupra nebulosităţiĭ ceruluĭ, nu cunóscem să se fi făcut în țéra nóstră vre-o observațiune asupra timpuluĭ cât sórele strălucesce efectiv de-asupra orizontuluĭ uneĭ localitățĭ.

De fapt, observațiunĭ de felul acesta, din causa lipseĭ unuĭ instrument simplu și practic, nu aŭ început a se face, în diferitele părțĭ ale lumiĭ, decât cu fórte puțin timp maĭ înainte de organisarea unor asemenea observațiunĭ la Bucurescĭ, unde ele aŭ început odată cu înființarea Institutuluĭ meteorologic.

Suntem astădĭ în posesiunea unuĭ material cu desăvîrșire com-

plet pe o periódă de 11 anĭ, de la 1885 la finele luĭ 1895 (1), care ne va servì la stabilirea unor mijlocĭ, ce vor avé o óre-care însemnătate.

Observaţiunile asupra durateĭ de strălucire a sóreluĭ aŭ fost făcute concuramente cu heliograful (actinograf, Sunshine Recorder) Campbell şi Stokes şi cu acela al d-luĭ Maurer.

In cele ce urméză nu ne vom ocupà decât de valorile obţinute cu cel dintâiŭ dintre aceste instrumente, a căruĭ parte esenţială se compune dintr'o lentilă sferică de sticlă. Locul geometric al focaruluĭ sĕŭ este ocupat de o bandă de hârtie, care este arsă saŭ pârlită prin concentrarea radelor solare carĭ străbat lentila. Banda de hârtie, împărţită în ore şi jumătăţĭ, permite să se determine, cu cea maĭ mare înlesnire, o decime de oră. Divisiunea corespundĕtóre prânduluĭ adevĕrat se găsesce îndreptată tocmaĭ în planul meridianuluĭ loculuĭ de observaţiune. De la 1885 la 1888 heliograful a fost instalat, la 14,50 m. de la sol, pe platforma Institutuluĭ, care, la acéstă epocă, se aflà la Şcóla centrală de agricultură de la Ferestreŭ. Cu începerea anuluĭ 1889, acelaşĭ heliograf, construit de L. Casella din Londra, a fost aşezat pe platforma Institutuluĭ meteorologic instalat în localul sĕŭ de la Filaret, la 15 metri de-asupra soluluĭ. In vederea miceĭ distanţe ce separă aceste douĕ localităţĭ — 6,8 kilometri — şi a completeĭ isolărĭ în care se găsià instalat instrumentul, aceste douĕ seriĭ de observaţiunĭ pot, fără nicĭ o îndoială, fi considerate ca formând o singură serie neîntreruptă.

Timpul cât sórele, în cursul unuĭ an, se află de-asupra orizontuluĭ oraşuluĭ Bucurescĭ, a căruĭ latitudine nordică este de 44°,26′, este în mijlociŭ (2) de 4.446 de ore.

Mijlocia generală a celor 11 anĭ de observaţiunĭ heliografice asupra durateĭ efective a străluciriĭ sóreluĭ a fost de 2.173 de ore,

(1) Observaţiunile complete la heliograf pe aniĭ 1885—1894 sunt dejà publicate în primele 10 volume din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ*. Observaţiunile pe 1895 se vor publicà în vol. XI, ce este sub presă.

(2) Ţinĕndu-se socotélă şi de aniĭ bisecţĭ.

ceea ce face 49% din totalul posibil de strălucire. Dacă însă se ţine socotélă şi de durata efectivă de strălucire a sóreluï aprópe de rĕsăritul şi de apusul sĕŭ, atuncï adecă când radele sale nu aŭ o intensitate suficientă pentru arderea saŭ pârlirea hârtieï aflate în focarul lentileï (2), se póte admite că la Bucurescï sórele strălucesce cel puţin 50% din totalul sĕŭ posibil de strălucire.

Duratele posibile de strălucire ale sóreluï în cursul anotimpurilor sunt:

853	de	ore	iarna,
1.229	»	»	primăvara,
1.364	»	»	vara,
1.000	»	»	tómna,

pe când duratele mijlociï efective de strălucire sunt:

224	de	ore	iarna,
566	»	»	primăvara,
894	»	»	vara,
490	»	»	tómna,

ceea ce face, pentru raportul dintre aceste durate efective la durata posibilă corespundĕtóre:

0.26	în	timpul	ierneï,
0 46	»	»	primăvereï,
0.66	»	»	vereï,
0.49	»	»	tómneï.

De acì resultă, că durata de strălucire în timpul vereï este cu 104 ore maï lungă decât suma acelora din cursul ierneï şi a primăvereï şi că, din durata efectivă a străluciriï sóreluï din cursul unuï an, se cuvin 10% ierneï, 26% primăvereï, 41% vereï şi 23% tómneï.

Seninătatea bine cunoscută a ceruluï nostru în cursul tómneï,

---

(2) Din cercetările făcute în patru anï, de la 1887 la 1890, la Observatoriul regal din Greenwich, resultă că, în mijlociŭ, sórele rĕsare cu $0^h.6$ maï înainte de a începe să înregistreze heliograful şi că el apune cu $0^h.5$ în urma ultimelor înregistrărï. Aceste valorï sunt negreşit prea marï pentru Bucurescï. (*Ten Years Sunshine in the British Isles, 1881—1890*, London 1891).

faţă de aceea a primăvereĭ, resultă în mod evident din cifrele de maĭ sus. Intr'adevĕr, deşi în cursul primăvereĭ sórele strălucesce în timp de 566 de ore, pe când în tómnă el nu se arată decât în 490, adecă cu 176 de ore maĭ puţin, totuşĭ ţinênd socotélă de lungimea ḑilelor dintr'aceste anotimpurĭ şi prin urmare de totalul posibil de strălucire a sórelui, care este de 1.229 de ore pentru primăvară şi numaĭ de 1.000 de ore pentru tómnă, resultă că durata efectivă a străluciriĭ sóreluĭ este de 49% pentru tómnă, pe când ea nu este decât de 46% în timpul primăvereĭ. Se póte observà, că procentul pentru tómnă este tocmaĭ egal cu acela al anuluĭ.

Duratele lunare posibile ale străluciriĭ sóreluĭ sunt:

286.0	ore	în	Ianuarie	468.1	ore	în	Iulie
292.2	»	»	Februarie	432.1	»	»	August
368.5	»	»	Martie	374.1	»	»	Septembre
403.0	»	»	Aprilie	339.2	»	»	Octobre
457.4	»	»	Maiŭ	287.2	»	»	Novembre
462.9	»	»	Iunie	274.3	»	»	Decembre,

pe când duratele mijlociĭ efective ale străluciriĭ sale sunt:

73.3	ore	în	Ianuarie	322.2	ore	în	Iulie
89.6	»	»	Februarie	311.1	»	»	August
133.1	»	»	Martie	227.2	»	»	Septembre
181.1	»	»	Aprilie	163.0	»	»	Octobre
252.1	»	»	Maiŭ	100.5	»	»	Novembre
260.7	»	»	Iunie	59.6	»	»	Decembre,

ceea ce dă pentru raporturile dintre aceste durate efective la duratele posibile corespunḑĕtóre:

0.26	pentru	Ianuarie	0.69	pentru	Iulie
0.31	»	Februarie	0.72	»	August
0.36	»	Martie	0.61	»	Septembre
0.45	»	Aprilie	0.48	»	Octobre
0.55	»	Maiŭ	0.35	»	Novembre
0.56	»	Iunie	0.22	»	Decembre.

Cifrele precedente arată, că cu începere din Decembre, când sórele strălucesce cel maĭ puţin, 59.6 ore, durata efectivă de stră-

lucire a sa cresce treptat până în Iulie, când atinge cea maĭ mare valóre, 322.2 ore, valóre care se menține aprópe aceeașĭ și în cursul luneĭ următóre. De la August la Septembre diferența în minus este fórte importantă și apoĭ descrescerea se face iarășĭ în mod treptat. Cu tóte că în cursul lunilor Maiŭ, Iunie și Iulie, duratele posibile de strălucire a sóreluĭ sunt aproximativ aceleașĭ, strălucirea efectivă a sa, care este aprópe aceeașĭ în primele două din aceste lunĭ, cresce fórte mult în Iulie. Menținerea aceleiașĭ durate de strălucire efectivă a sóreluĭ în lunile Maiŭ și Iunie și crescerea sa bruscă în Iulie sunt caracteristice.

Dacă se ține socotélă de timpul posibil al străluciriĭ sóreluĭ, cifrele de maĭ sus arată că luna August este cea maĭ favorisată. Intr'adevĕr în cursul sĕŭ sórele strălucesce pe un timp de 72%, pe când în Iulie nu avem decât 69% și 61% în Septembre. In Maiŭ și Iunie duratele efective de strălucire nu sunt respectiv decât de 55% și 56% din duratele posibile, spre a se coborî la 22% în luna Decembre.

După cum, din causa posițiuniĭ sale geografice, durata posibilă diurnă de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ variază în mijlociŭ de la 8 ore 50 minute în Decembre la 15 ore 25 minute în Iunie, este de o utilitate necontestată determinarea repartițiuniĭ diurne a durateĭ de strălucire efective a sóreluĭ.

Mersul diurn al durateĭ efective de strălucire a sóreluĭ este representat prin următórele valorĭ mijlociĭ anuale:

Timpul (h — h)	Total (h)	%	Timpul (h — h)	Total (h)	%
4 — 5	1.4	0.4	12—13	218.0	60
5 — 6	43.1	12	13—14	218.4	60
6 — 7	93.1	25	14—15	208.3	57
7 — 8	135.2	37	15—16	185.6	51
8 — 9	174.5	49	16—17	139.5	38
9 — 10	197.2	54	17—18	87.6	24
10 — 11	212.1	58	18—19	39.9	11
11 — 12	217.8	60	19—20	1.7	0.5

Dacă valorile orare până la 9 ore a. m. și de la 4 ore p. m. înainte variază fórte mult de la o oră la alta, ele nu diferă de-

cât fórte puţin în intervalul de 7 ore cuprinse între aceste momente. Maĭ cu sémă de la 10 ore a. m. până la 2 ore p. m. variaţiunea orară este fórte mică. In tot casul, duratele de strălucire efectivă a sóreluĭ de la prânḍ până la 1 oră p. m. şi de aci până la 2 ore p. m. sunt aprópe identice.

In cursul unuĭ an sunt în mijlociŭ 75.6 ḍile, în carĭ sórele nu se arată de loc, ceea ce însemnéză că la fie-care 5 ḍile avem aprópe 1 ḍi fără sóre. Repartiţiunea pe anotimpurĭ a ḍilelor fără sóre este următórea:

42.4	ḍile	în	cursul	iernei,
14.5	»	»	»	primăvereĭ,
2.1	»	»	»	vereĭ,
16 6	»	»	»	tómneĭ.

Luna Octobre 1888 a fost excepţională prin marele numĕr de ḍile consecutive, în carĭ sórele nu s'a arătat de loc. Aŭ fost într'adevĕr în cursul aceleĭ lunĭ 13 asemenea ḍile. In luna Februarie 1886 a fost asemenea, la începutul sĕŭ, o periódă de 12 ḍile consecutive fără sóre. In luna Decembre, în care în mijlociŭ avem cele maĭ multe ḍile consecutive fără sóre, nu aŭ avut loc până acum decât maximum 10 asemenea ḍile. Cea maĭ lungă periódă de ḍile fără sóre a fost de 16, de la 28 Ianuarie până la 12 Februarie 1886; o altă periódă de 15 ḍile, de la finele luĭ Decembre 1895, n'a fost întreruptă decât de o oră de strălucire a sóreluĭ în douĕ rîndurĭ respectiv câte $0^h.3$ şi $0^h.7$.

Dacă înfine considerăm ca ḍi cu plin sóre acea, în care sórele a lăsat fără nicĭ o întrerupere urme pe banda heliografuluĭ, găsim că în mijlociŭ în cursul unuĭ an sunt 75.5 de aceste ḍile, numĕr tocmaĭ egal cu acela al ḍilelor în carĭ în mijlociŭ sórele nu se arată de loc. Dintr'aceste 75.5 ḍile cu plin sóre, 10 aŭ loc în timpul iernei, 16.8 primăvara, 26.2 vara şi 22.5 tómna.

Lunile August şi Septembre sunt prin urmare acele, în carĭ se găsesc cele maĭ multe ḍile fără nicĭ o întrerupere în strălucirea sóreluĭ. In luna August din 1890 a fost cel maĭ mare numĕr de asemenea ḍile, 20.

Intr'un studiŭ maĭ complet, ce vom publică în volumul XI din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ*, se vor găsi maĭ multe tabele, de unde va resultà în mod evident mersul diurn şi anual al durateĭ de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ.

Bucurescĭ, 20 Ianuarie (1 Februarie) 1896.

MATERIALE

PENTRU

CLIMATOLOGIA ROMANIEI.

IV.

CLIMA SINAIEĬ

DE

STEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Ședința din 16 Martie 1896.

Localitatea.—Sinaia, în munțiĭ Carpațĭ, se găsesce la 125 kilometri la Nordul Bucurescilor și la 19 kilometri la Sud de Predél, unde este fruntaria.

Orașul Sinaia (long. 25°,34′ E. Gr.; lat. 45°,21′ N; alt. 860 m) este așezat în amfiteatru în valea îngustă a torentuluĭ Prahova dealungul căruia calea ferată îl légă cu Ploescii și de aci cu capitala.

Partea despre NW a orașuluĭ este adăpostită de cómele uriașe ale munților Bucegĭ, printre carĭ se disting piscurile Vîrful-cu-dor, Furnica, Pétra-Arsă, Jepĭ, Caraiman și Omul, a căror înălțime deasupra Sinaieĭ variază între 1.100 și 1.500 metri. De la rădăcina unuia dintre aceștĭ munțĭ, Pétra-Arsă, îșĭ iea cursul rîulețul Peleș, care curge de la NW spre SE trecênd maĭ întâiŭ pe la piciórele fermecătoruluĭ Castel regal și apoĭ pe lângă mănăstire, spre a se vĕrsà ceva maĭ sus de gară în Prahova, care curge de la N către S.

La Vest, orașul este adăpostit de muntele Pleșuvul, cu pîraele Cășeria, Valea-Iancului, Zgorbova și Isvorul, tóte urmând direcțiunea de la NW spre SE.

La SE, Sinaia este umbrită de măreții munți aflați pe cel-lalt mal al Prahoveĭ, Piscul-Câneluĭ și Gagu, despărțiți prin valea și pîrîul Gagu, care în cursul sĕŭ ține direcțiunea de la SE spre NW.

In partea de Est a orașuluĭ și pe malul opus al Prahoveĭ se află muntele Cumpĕtul, pe lângă care curge, șerpuind de la E la W, apa Valea-Rea.

Toțĭ acești munțĭ îngrădesc Sinaia de jur împrejur. Eĭ sunt acoperițĭ cu pădurĭ de brad virgine. Vîrfurile lor, góle de orĭ-ce pădure, procură abundentă pășune.

Tóte apele carĭ isvorĕsc din aceștĭ munțĭ se aruncă spumegând în Prahova, care este rîul cel maĭ mare al localitățiĭ și unul din cele maĭ importante ale districtuluĭ Prahova. El isvorĕsce la vre-o 18 kilometri de localitatea ce descriem; urmând direcțiunea de la N la S, trece sgomotos, adese-orĭ furios, prin Sinaia, care se găsesce pe malul drept al sĕŭ. Din causa acesteĭ văĭ, la Sinaia suflă aprópe exclusiv vînturile de la N și de la S.

Observațiunĭ. — Stațiunea meteorologică, inființată de Institutul meteorologic în cursul anuluĭ 1886, este instalată la mănăstire, la 860 metri de-asupra niveluluĭ măriĭ, adecă cu 60 metri de-asupra stațiuniĭ drumuluĭ de fer și cu 780 metri de-asupra Bucurescilor.

Observațiunile aŭ fost necontenit făcute la orele 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra timp mediŭ, prin îngrijirea Archimandrituluĭ Nifon, superiorul mănăstiriĭ.

Descrierea stațiuniĭ și a instrumentelor întrebuințate la facerea observațiunilor aŭ fost publicate în vol. VI din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ,* unde se găsesc (1) și observațiunile amănunțite din aniĭ 1886 la 1890. In volumele VII—X ale aceleiașĭ publicațiunĭ se găsesc observațiunile pe aniĭ 1891—1894. Resumatul observațiunilor pe 1895 se găsesce în *Buletinul ob-*

(1) Pag. D 113 – D 158.

servațiunilor meteorologice din România, anul IV. In volumul XI din *Anale*, actual sub presă, se vor publică in extenso observațiunile de la Sinaia pe 1895, precum și un studiŭ amănunțit asupra climeĭ acesteĭ localitățĭ, dedusă din perióda de 10 anĭ, de la 1886 la 1895.

In cele ce urméză dăm un resumat fórte succint al acestuĭ studiŭ, indicând numaĭ resultatele carĭ caracteriséză clima Sinaieĭ.

Temperatura. — Temperatura mijlocie anuală este egală cu 5°.7. Cea maĭ ridicată temperatură anuală a fost 6°.1 în 1892 și cea maĭ coborîtă 5°.0 în anul următor. Temperaturile mijlociĭ anuale la orele 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra sunt respectiv egale cu 4°.9, 9°.5 și 5°.3. Din comparațiunea temperaturiĭ anuale de la Sinaia cu acea de la Sulina, la nivelul măriĭ, resultă că o descrescere de un grad de temperatură corespunde cu o elevațiune de 165 metri.

Mijlocia temperaturilor maxime ḑilnice fiind de 10°.8 și a celor minime 1°.3, resultă că oscilațiunea medie a temperaturiĭ în cursul uneĭ ḑile este de 9°.5. Acéstă valóre este cu 1°.2 maĭ mare decât la nivelul măriĭ.

Valorile extreme ale temperaturiĭ în cursul celor 10 anĭ de observațiunĭ aŭ fost + 29°.0, înregistrată la 31 August 1890 și la 28 August 1894, și — 28°.0, înregistrată la 28 Novembre 1892. La Sinaia decĭ, oscilațiunea termometrică îmbrățișéză numaĭ 57 de grade. Acéstă valóre, care este mult maĭ mică decât valorile corespunḑĕtóre din localitățile nóstre de câmp, este cu aprópe 4 grade inferióră diferențeĭ dintre temperaturile extreme observate la Sulina, la nivelul măriĭ. La munte dar, la Sinaia, temperatura, deși rece, este însă maĭ constantă, maĭ constantă chiar decât la mare. Acésta se maĭ constată și prin faptul, că la Sinaia termometrul nu s'a coborît nicĭ odată așà de jos precum s'a coborît în alte localitățĭ de câmpie și în regiunea délurilor. Se scie într'adevĕr, că la Bucurescĭ termometrul s'a coborît în Ianuarie 1888 la — 30°.5 și că în Ianuarie 1893 (1) s'a înregistrat — 35°.0 la

(1) Temperatura luneĭ Ianuarie 1893, in *Analele Academieĭ Române*, Seria II, t. XV, *Desbaterĭ*, pag. 379.

Păncescĭ-Dragomirescĭ lângă Roman și chiar — 35°.6 la Strihareț (Olt). La Sinaia cea maĭ coborîtă temperatură înregistrată până acum a fost, după cum am vĕḑut, numaĭ de — 28°.0.

Anotimpurile aŭ următórele temperaturĭ mijlociĭ:

Iarna	— 4°.2
Primăvara	5°.5
Vara	14°.9
Tómna	6°.7.

Temperatura primăvereĭ este aprópe identică cu temperatura anuală. Deși excesivă, clima Sinaieĭ, unde deosebirea între iarnă și vară este de 19°.1, este mult maĭ puțin excesivă decât clima regiuniĭ de câmpie și chiar decât acea a localităților nóstre de pe lângă malul măriĭ.

Cea maĭ frigurósă iarnă a fost acea a anuluĭ 1891, când a avut mijlocia — 6°.4. In acest anotimp, atât luna Decembre cât și Februarie aŭ fost fórte recĭ. Vara cea maĭ căldurósă a fost tot acea a anuluĭ 1891, cu valórea mijlocie 15°.8. In acest an, lunile Iulie și August aŭ fost tot atât de călduróse și temperaturile lor aŭ fost mult maĭ ridicate ca valorile mijlociĭ.

Următórele cifre arată carĭ sunt temperaturile mijlociĭ lunare, precum și valorile extreme ce aŭ fost atinse de aceste mijlociĭ:

	Mijloc.	Mijl. extreme.	
Ianuarie . . .	— 5.0	— 9.4	— 0.7
Februarie . .	— 4.9	— 8.0	— 2.2
Martie . . .	0.6	— 1.1	2.1
Aprilie . . .	4.9	1.8	6.8
Maiŭ	10.9	8.7	12.4
Iunie	13.4	11.7	14.7
Iulie	16.1	14.8	16.9
August . . .	15.1	13.0	17.7
Septembre .	11.2	8.9	14.0
Octobre . . .	7.4	6.2	9.2
Novembre . .	1.4	— 1.4	3.3
Decembre . .	— 2.8	— 6.2	1.8

Lunile Ianuarie și Februarie, carĭ sunt cele maĭ friguróse, aŭ

temperaturile lor mijlociĭ aprópe identice. Se întîmplă fórte adeseorĭ, ca luna Februarie să fie maĭ frigurósă ca Ianuarie. Acelașĭ lucru se întîmplă câte-odată pentru lunile Iunie și Maiŭ și pentru Novembre și Decembre.

Deși în mulţĭ anĭ se întîmplă ca luna August să fie maĭ caldă decât Iulie, în general însă acéstă din urmă lună este cea maĭ căldurósă din cursul unuĭ an. Luna August este în general cu un grad maĭ rece decât Iulie. Cu tóte acestea, temperaturile maxime absolute aŭ în general loc în luna August. Cea maĭ ridicată temperatură mijlocie lunară a avut loc în August 1890.

Diferenţa între cea maĭ căldurósă și cea maĭ rece lună din cursul unuĭ an este de 21°.1. Variaţiunea temperaturilor mijlociĭ de la o lună la alta este în mijlociŭ egală cu 3°.5.

Numĕrul ḑilelor de îngheţ, adecă a acelor ḑile în carĭ termometrul a atins 0° saŭ s'a coborît sub acéstă valóre, este fórte însemnat. In mijlociŭ sunt, în cursul unuĭ an, 151 de aceste ḑile, din carĭ 83 în cursul ierneĭ, 40 în primăvară și 28 în tómnă. Vara este singurul ano-timp, în care termometrul nu se cobóră la 0°. Lunile Maiŭ și Septembre, între carĭ cade vara, aŭ în mijlociŭ câte o singură ḑi de îngheţ.

Ḑile de iarnă, adecă ḑile în carĭ termometrul se menţine necontenit la temperatura de topire a gheţeĭ saŭ sub acéstă temperatură, sunt în mijlociŭ 57. Numaĭ în lunile de la Maiŭ la Septembre nu am avut până acum ḑile de iarnă.

Ca consecinţă a mareluĭ numĕr de ḑile de îngheţ, sunt la Sinaia fórte puţine ḑile de vară: de-abià 16. Prin ḑi de vară înţelegem acele ḑile, în carĭ termometrul a atins saŭ a întrecut 25°.

Umeḑéla. — Starea higrometrică saŭ umeḑéla relativă a aeruluĭ are drept mijlocie anuală 77%. Valorile anuale la orele 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra sunt respectiv 81%, 66% și 84%. In mersul sĕŭ anual, acest element presentă o crescere în lunile Maiŭ și Iunie. Lunile Iulie și August, carĭ sunt cele maĭ uscate, aŭ aceeașĭ stare higrometrică, 71%. Lunile Decembre și Ianuarie sunt cele maĭ umede, 84%.

Umeḑéla absolută saŭ tensiunea vaporilor din atmosferă are drept mijlocie anuală 6.2 mm. Cea maĭ mică valóre lunară a acestuĭ element, 2.8 mm, are loc în Februarie și cea maĭ mare valóre, 10.5 mm, în Iulie. Valorile anuale la orele de observațiunĭ diferă fórte puțin între dînsele: 6.0 mm la 8 a m., 6.2 mm la 2 p. m. și 6.3 mm la 8 p. m.

Plóia. — Sinaia este o localitate ploiósă. Intr'un an cantitatea de apă ce se adună din plóie, zăpadă saŭ orĭ-ce alt hidrometeor, este de 805 mm. De la un an la altul, cantitatea anuală variază în fórte marĭ proporțiunĭ. Anul cel maĭ ploios din epoca ce considerăm a fost 1889, când s'a adunat un total de apă de 1.148 mm; anul cel maĭ secetos a fost 1894, în care s'aŭ adunat numaĭ 537 mm.

Cea maĭ mare cantitate de apă din cursul unuĭ an cade în timpul vereĭ, 299 mm; în al doilea rînd vine primăvara, cu 196 mm; în al treilea tómna, cu 159 mm și în fine iarna, care este anotimpul cel maĭ secetos și în care nu se adună în mijlociŭ decât 151 mm.

Dintre tóte lunile, Iunie este cea maĭ ploiósă și Februarie acea în care se adună cea maĭ mică cantitate de apă.

In cursul unuĭ an, sunt la Sinaia 112 ḑile în carĭ se adună apă din plóie saŭ din alțĭ hidrometeorĭ. Acest numĕr se reduce la 97, dacă considerăm ca ḑi de plóie numaĭ acea în care s'a adunat cel puțin un milimetru de apă. Vara este anot-impul, care are cele maĭ multe ḑile de plóie, 33, și tómna cele maĭ puține, 19. In cursul ierneĭ sunt maĭ tot atâtea ḑile de plóie ca și tómna. Ca și pentru cantitatea de apă, luna Iunie are cele maĭ multe ḑile de plóie și Februarie cele maĭ puține.

Cantitatea de apă pe ḑi de plóie, adecă raportul dintre totalul plóieĭ la numĕrul ḑilelor de plóie din cursul unuĭ an, este de 7.20 mm. La Sulina, unde plóia este în mult maĭ mică cantitate, acest raport este de-abià egal cu 4.03 mm.

Cantitatea ḑilnică de plóie, adecă raportul dintre totalul apeĭ adunate la numĕrul ḑilelor din cursul anuluĭ, este de 2.20 mm; la Sulina acest raport este numaĭ de 1.20 mm.

Ploile, deși sunt la Sinaia maĭ abundente decât în alte localitățĭ, nu sunt cu tóte acestea prea abundente în curs de 24 ore consecutive. Cea maĭ mare cantitate de apă ce s'a adunat în curs de 24 de ore a fost de 62.6 mm, la 19 Octobre 1888. O cantitate aprópe egală cu acésta, 62.2 mm., a fost adunată în anul următor, la 14 Iulie. In multe localitățĭ la noĭ în țéră, ploile în curs de 24 de ore sunt mult maĭ abundente decât valorile arătate maĭ sus pentru Sinaia.

In cursul unuĭ an sunt aci în mijlociŭ 34 ḑile în carĭ ninge. Aceste ḑile de ninsóre sunt cuprinse în ḑilele de plóie, de carĭ am vorbit maĭ sus. In anul 1893 a fost cel maĭ mare numĕr de ḑile de ninsóre, 50. Numaĭ în cursul lunilor de vară nu ninge. In mijlociŭ avem 19 ḑile de ninsóre iarna, 9 primăvara și 5 tómna.

Periódele de uscăciune, acele perióde adecă în carĭ nu cade decât fórte puțină plóie, precum și periódele de secetă, acele adecă în carĭ plóia nu cade absolut de loc, aŭ și la Sinaia une-orĭ durate destul de lungĭ. Ast-fel în 1894, an fórte secetos în tótă țéra, am avut la Sinaia două perióde de secetă fórte însemnate pentru acéstă localitate muntósă. Una de 33 de ḑile, de la 2 Novembre la 5 Decembre, și alta de 26 de ḑile, de la 8 Ianuarie la 2 Februarie 1894. (1)

Presiunea atmosferică. — Presiunea atmosferică redusă la 0° are drept mijlocie anuală 686.8 mm. Tómna este anotimpul cu presiunea cea maĭ ridicată și primăvara cu cea maĭ coborîtă. In Iunie barometrul este tocmaĭ atât de înalt ca valórea anuală. De la Ianuarie la Iunie, mijlociile bune sunt inferióre valoriĭ anuale; în restul anuluĭ ele îĭ sunt superióre. Valorile extreme ale înălțimiĭ colóneĭ barometrice aŭ fost 703.6 mm, la 16 Novembre 1888, și 765.0, la 10 și 22 Februarie 1889. Colóna barometrică oscilézĕ deci aci de 38.6 mm.

Vînturĭ. — Situațiunea Sinaieĭ în valea Prahoveĭ, care curge de la N la S, și adăpostită după cum este aprópe de tóte cele-lalte părțĭ

(1) *Plóia în România în 1894*, în *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ*, Vol. X, pag. B 70.

cu munţĭ înalţĭ, face ca vîntul în acéstă localitate să aibă o predominenţă însemnată din direcţiunea N. In cursul unuĭ an, vîntul din acéstă direcţiune suflă în mijlociŭ de 34%. Vîntul cel maĭ frecuent după acesta este cel de la S, cu 16%. Vîntul care suflă din aceste două direcţiunĭ formézä decĭ 51%. Calmurile fiind de 21%, rĕmân numaĭ 38% pentru vînturile carĭ suflă din cele-lalte 6 direcţiunĭ, între carĭ direcţiunile SW şi NE sunt cele maĭ frecuente, cu câte 11%. In cursul primăvereĭ şi al tómneĭ se constată o diminuţiune a vîntuluĭ de la N şi o crescere a celuĭ din direcţiunea S.

In cursul unuĭ an sunt 45 de ḑile cu vînt tare. Dintr'acestea 18 sunt în cursul iemeĭ şi 11 în al primăvereĭ. Luna Februarie este acea, care are maĭ multe ḑile cu vînt tare.

Nebulositate. — Nebulositatea mijlocie anuală este egală cu 5.9, ceea ce corespunde cu un cer în general noros. Dintre tóte anotimpurile, primăvara are cea maĭ mare nebulositate. In general, în timp de 360 ḑile din cursul unuĭ an, sunt 96 ḑile senine, 133 norose şi 131 ḑile acoperite, ceea ce face pentru 100 de ḑile: 27 senine, 37 norose şi 36 acoperite. Faţă cu Sulina, nebulositatea la Sinaia este prin urmare fórte mare.

Sórele strălucesce în acéstă din urmă localitate în timp de 1.477 de ore într'un an. Pentru o localitate aflându-se la aceeaşĭ latitudine ca Sinaia, însă la un loc descoperit, durata posibilă a strălucirii sóreluĭ este de 4.450 de ore. Incunjurată însă, după cum este, de munţĭ înalţĭ, sórele nu se află de-asupra orizontuluĭ saŭ decât o fracţiune din acéstă durată. N'am putut până acum determină care este durata posibilă a aflăriĭ sóreluĭ de-asupra porţiuniĭ de orizont de care pot profită locuitoriĭ din Sinaia. Acéstă determinare se va face ulterior. Ne putem da séma până la un óre-care punct de gradul de nebulositate al ceruluĭ la Sinaia, comparând cifra de 1.477 de ore de strălucire efectivă a sóreluĭ în acéstă localitate într'un an cu cifra de 2.173 de ore, cât într'adevĕr el strălucesce la Bucurescĭ, a căror latitudine este aprópe cu un grad maĭ mică decât a Sinaieĭ.

Următórele cifre arată mersul durateĭ de strălucire a sóreluĭ la Sinaia și la Bucurescĭ în cursul anotimpurilor:

	Sinaia		Bucurescĭ	
Iarna	199	ore	224	ore
Primăvara . . .	330	»	566	»
Vara	589	»	894	»
Tómna	359	»	490	»

La Sinaia sórele, în curs de 103 ḑile dintr'un an, nu se arată de loc, pe când la Bucurescĭ el nu se arată decât în 76 de ḑile.

Diverse. — Dacă vom adăugi, că într'un an sunt în mijlociŭ 21 de ḑile de furtunĭ (orage), 4 ḑile în carĭ cade grindină saŭ măzăriche, 22 ḑile cu céță, și că solul este acoperit cu zăpadă în curs de 95 de ḑile (1), vom fi trecut în revistă cele maĭ principale elemente carĭ caracteriséză clima Sinaieĭ.

In cele douĕ tabele carĭ însoțesc acéstă notiță s'aŭ arătat valorile numerice lunare, anuale și pe anotimpurĭ, carĭ determină clima acesteĭ localitățĭ muntóse. Sperăm că în curînd vom puté organisà o stațiune meteorologică în clădirea ce Ministeriul Agricultureĭ a construit pe muntele Furnica, la 2.020 metri de-asupra niveluluĭ măriĭ.

Bucurescĭ, 10 (22) Februarie 1896,

(1) Dedus din aniĭ 1892—1895.

SINAIA *Elemente climatologice* **Tab. I.**

Lunĭ și anotimpurĭ	Temperatura aeruluĭ C°						Ḑile			Umeḑéla		Pres. atmosf. 0° mm			Nebulositate				
	La orele			Mijlocie	Estr. abs.		Cu ingheț Min. < 0°	De iarnă Max. < 0°	De vară Max. > 25°	Relat. %	Absol. mm	Mijlocie	Estr. abs.		Mijlocie	Ḑile			Străl. sóreluĭ, ore
	8	14	20		Max.	Min.							Max.	Min.		Se-nine	No-róse	Aco-perite	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Ianuarie .	— 6.7	— 2.3	— 5.2	— 5.0	10.8	—25 0	28.6	17.0	—	84.0	3.01	686.0	701.9	669.1	5.8	8.8	10.2	12.0	64.1
Februarie	— 6.9	— 1.5	— 5.0	— 4.9	13.5	—22.5	27.1	16.2	—	80.4	2.82	85.1	701.0	665.0	6.0	7.8	9.0	11.4	86.1
Martie . .	— 0.9	4.2	0.2	0.6	21.5	—18.6	25.0	5.3	—	77.2	3.83	84.0	698.6	670.0	6.4	6.4	11.2	13.1	107.4
Aprilie . .	4.4	8.6	4.7	4.9	20.5	— 9.0	13.8	0.3	—	70.9	4.93	83.5	694.3	669.7	6.4	6.1	9.6	13.7	94.7
Maiŭ . . .	11.5	14.8	10.5	10.9	28.0	— 2.7	0.9	—	0.7	72.1	7.59	86.4	695.7	665.5	6.7	3.9	11.8	13.3	128.0
Iunie . .	14.2	16.8	13.0	13.4	28.5	0.6	—	—	0.7	75.4	9.33	86.9	694.0	676.9	6 4	3.9	13.4	11.4	139.3
Iulie . . .	16.8	20.2	15.6	16.1	28.5	4 5	—	—	6.6	71.6	10.53	87.5	693 8	679.1	5.2	9.2	14 7	7.1	214 8
August .	15.6	20.1	14.6	15.1	29.0	2.7	—	—	6.5	71.4	9.98	88.4	695.3	677.1	4.3	13.8	11.7	5.5	234.6
Septembre	10.2	16.3	10.6	11.2	28.9	— 2.8	1.6	—	1.2	75.1	7.98	89.7	699.2	678.2	4.5	12.2	11.6	6.2	165.7
Octobre . .	5.6	12.1	7.0	7.4	27.0	— 9.5	6.8	0.5	0.2	78.9	6.44	88.4	701.7	672.3	5.6	9.5	11.1	10.0	128.1
Novembre	— 0.4	4.8	1.1	1.4	20.5	—28.0	19.2	5.9	—	82.5	4.49	88.4	701.7	669.3	6.3	6 8	9 9	13.2	65.2
Decembre	— 4.1	— 0.1	— 3.1	— 2.8	14.6	—21.5	27.9	11.7	—	84.1	3.38	86.8	703.6	666.7	6.4	7.3	9.3	14.4	49.0
An . . .	4.9	9.5	5.3	5.7	29.0	—28.0	150 9	56.9	15.9	77.0	6.19	686.8	703.6	665.0	5.9	95.7	133.5	131.5	1477.0
Iarna . .	— 5.9	— 1.3	— 4.4	— 4.2	14.6	—25.0	83.6	44.9	—	82.8	3.07	686.0	703.6	665.0	6 5	23.9	28.5	37.8	199.2
Primăvara	5.0	9.2	5.1	5.5	28.0	—18.6	39.7	5.6	0.7	73.4	5.45	84.6	698.6	665.5	6.5	16.4	32.6	40.3	330.1
Vara . . .	15.5	19.0	14.4	14.9	29.0	0.6	—	—	13.8	72.8	9.95	87.6	695.3	676.9	5.3	26.9	39.8	24 0	588.7
Tómna . .	5 2	11.1	6.2	6.7	28.9	—28.0	27.6	6.4	1.4	78.8	6.30	88.8	701.7	679.3	5.5	28.5	32.6	29.4	359.0

SINAIA *Elemente climatologice* **Tab. 2.**

Lunĭ şi Anotimpurĭ	Apă sub formă ●✳△▲ Total mm	Maxim. in 24 h.	Dile de ploie ●✳△▲ > 0.1 mm	> 1.0 mm	Cantitate de apă dilnică	Pe di de ploie cu > 0.1	Numĕrul dilelor cu Zăpadă ✳	Solul acoperit cu zăpadă	Cétă ≡	Grindină şi măzăriche △▲	Furtună	Vint tare	Repartiţiunea vînturilor pe direcţiunĭ in % N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Calm
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Ianuarie	61.9	46.6	6.9	6.2	2.00	8.97	5.7	25.8	5.0	—	—	5.4	36.1	11.2	0.4	0.9	16.0	12.7	0.3	4.3	18.1
Februarie	40.3	32.0	6.6	5.1	1.44	6.16	5.9	22.0	3.6	—	—	7.3	41.1	14.2	0.5	0.8	13.9	9 2	0.4	3.5	16.4
Martie	46.3	39.8	7.8	5.9	1.49	5.93	5.3	15.5	1.7	0.2	0.2	5.6	35.2	10.7	1.3	0.3	15.8	12.0	0.8	2.6	21.3
Aprilie	63.9	35.6	10.7	9 7	2.13	5.97	3.9	4.5	0.9	0.7	1.2	3.3	27.2	8.0	1.0	0.5	19.5	15.8	1.0	2.7	24.3
Maiŭ	85.8	43.0	12.6	11.1	2.77	6.81	0.3	1.0	0.1	1.3	4.1	2.1	29.9	8.8	2.1	1.0	19.8	12.8	0.7	3.9	21.0
Iunie	128.0	57.4	15.6	14.3	4.27	8.20	—	—	0.6	1.0	3.9	2.8	41.8	10.2	2.4	0.8	11.7	10.4	0.7	3.2	18.8
Iulie	95.9	62.2	12.0	10.4	3.10	7.99	—	—	0.2	0.4	5.7	2.0	29.4	13.0	3.2	2.4	11.9	9.3	0.9	6.0	23.9
August	75.1	40.0	9.5	8.2	2.42	7.91	—	—	0.3	0.1	3.8	2.4	34.2	12.9	1.5	1.6	13.3	5.9	1.3	4.3	25.0
Septembre	51.0	38.0	7.2	6.2	1.70	7.08	0.1	—	1.1	0.1	1.4	2.1	34.3	11.6	0.9	1.1	13.2	8.0	0.9	3.1	26 9
Octobre	60.8	62.6	7.0	6.1	1 96	8.69	1.3	0.8	2.2	0.1	0.5	3.3	27.8	8.5	1.4	1.1	18.6	14.4	1.2	3.8	23.2
Novembre	47.7	31.2	6.8	6.0	1.59	7.01	3.8	7.5	3.1	0.1	—	4.1	39.5	9.8	1.1	1.3	16.4	11.3	0.7	2.5	17 4
Decembre	48.8	31.0	9.1	7.5	1.58	5.36	7.4	18.5	3.4	—	0.1	5.0	37.9	8.9	2.0	0.6	16.7	12.0	0.3	3.5	18.1
An	805.5	62.6	111.8	96.7	2.20	7.20	33.7	95 5	22.2	4.0	20.9	45.4	34.5	10.7	1.5	1.0	15.6	11.1	0.8	3.6	21.2
Iarna	151.0	46.6	22.6	18.8	1.68	6.68	19.0	66.3	12.0	—	0.1	17.7	38.1	11.2	0.8	0.6	15.6	11.8	0.4	3.8	17.7
Primăvara	196.0	43.0	31.1	26.7	2.13	6.30	9.5	21.0	2.7	2.2	5.5	11.0	30.7	9 2	1.5	0 6	18.3	13.5	0.8	3.1	22.3
Vara	299.0	62.2	37.1	32 9	3.25	8.06	—	—	1.1	1.5	13.4	7.2	34.8	12.4	2.4	1.5	11.9	8.8	1.0	4.4	22.8
Tómna	159.5	62 6	21.0	18.3	1.75	7.59	5.2	8.3	6.4	0.3	1.9	9.5	33.8	10.0	1.1	1.1	16.1	11.2	1.0	3.2	22.5

MATERIALE

PENTRU

CLIMATOLOGIA ROMANIEI.

V.

PLÓIA IN ROMÂNIA

DE

STEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Ședința de la 16 Martie 1896.

Dacă în ultimiĭ anĭ s'a înmulțit într'un mod considerabil numĕrul localităților unde se mĕsóră apa, care cade la fața pămîntuluĭ sub formă de plóie, zăpadă saŭ orĭ-ce alt hidrometeor, nu aveam până maĭ deunădĭ decât un numĕr fórte restrîns de puncte, unde se făcuseră pe un interval maĭ lung observațiunĭ udometrice.

Resultatul acestor din urmă observațiunĭ a fost presentat Academieĭ, care a hotărît imprimarea sa în *Anale*. Notița «*Plóia in România*» publicată în tom. XVI (1) cuprinde mijlociile observațiunilor udometrice de la 22 de localitățĭ.

In cele ce urméză, se găsesc principalele valorĭ ale plóieĭ de la 84 de localitățĭ, dintre carĭ 23 aŭ observațiunile pe o periódă de cel puțin 10 anĭ și restul de 61 pe perióde carĭ variază între 4 și 9 anĭ.

(1) *Anale*, Seria II, tom. XVI, *Desbaterile*, pag. 117.

Cantitatea anuală de plóie este, în mijlociŭ, de 574 milimetri. Localitatea cea maĭ ploiósă este Ocnele-Marĭ din Vîlcea, unde într'un an cade în mijlociŭ 1023 mm. La Hîrşova, în Dobrogea, nu se adună într'un asemenea interval decât 362 mm.

Dintre tóte ano-timpurile, în vară se adună cea maĭ mare cantitate de apă. Repartiţiunea cantităţilor de plóie în ano-timpurĭ este următórea:

Tómna	20%
Iarna	22%
Primăvara	28%
Vara	30%

Luna Maiŭ şi maĭ cu sémă Iunie sunt cele maĭ ploióse. Excesuluĭ de plóie dintr'acéstă din urmă lună se datoresce faptul, că în timpul veriĭ se adună, în general, cea maĭ mare cantitate de apă. Tot acestuĭ exces de plóie din luna Iunie, precum şi întru cât-va celuĭ din Maiŭ, se datoresc inundaţiunile, carĭ, maĭ ales în uniĭ anĭ, prăpădesc mare parte din semĕnăturile de pe văile multor ape curgĕtóre.

Cu tóte că vara este ano-timpul care are cea maĭ mare cantitate de plóie, uscăciunea dintr'acest ano-timp în ţéra nóstră este bine cunoscută. Acésta se datoresce temperaturiĭ prea mult ridicate din cursul lunilor Iulie şi August, din care causă evaporaţiunea întrece cu mult precipitaţiunile atmosferice, aşà după cum vom probà într'un studiŭ, care ne ocupă acum, asupra raportuluĭ dintre plóie şi evaporaţiune.

In următórele douĕ tabele, se daŭ totalurile anuale şi pe anotimpurĭ a plóieĭ în 84 de localităţĭ şi totalurile lunare din aceleaşĭ localităţĭ. In cea dintâiŭ dintr'aceste tabele, se maĭ indică şi numĕrul anilor, din carĭ s'aŭ dedus valorile mijlociĭ conţinute într'însele. Localităţile sunt înscrise în ordine alfabetică. Altitudinile staţiunilor, date în tab. 1, sunt aproximative.

TABELA I.

NUMIREA LOCALITĂŢILOR	No. anilor	Altitudine. m	Totalurile în mm. Anuale	Ierneĭ	Primăv.	Vereĭ	Tómneĭ
Adjud (Putna)	8	100	505	100	162	168	83
Alexandria (Teleorman)	4	100	415	107	107	134	67
Armăşescĭ (Ialomiţa)	6	70	430	122	95	127	86
Babadag (Tulcea)	7	60	521	103	165	131	123
Bacăŭ	7	167	365	81	133	84	68
Balta-Dómneĭ (Prahova)	8	90	582	128	138	179	118
Bechet (Dolj)	14	65	507	115	136	134	123
Bîrlad	9	60	405	90	112	131	73
Bicaz (Németu)	8	370	848	115	240	333	160
Botoşanĭ	4	180	494	73	151	166	104
Brăila, oraş	17	30	443	96	116	138	93
Brăila, port	14	12	446	120	115	120	91
Bucurescĭ, Filaret	31	82	577	101	153	197	126
Bucurescĭ, oraş	7	75	568	123	184	154	107
Buşteni (Prahova)	6	880	854	201	207	282	163
Buzĕŭ	9	90	481	119	132	137	93
Calafat (Dolj)	14	85	536	121	150	133	132
Călăraşĭ	14	35	470	91	117	160	102
Călimănescĭ (Vilcea)	7	280	691	146	211	187	147
Câmpina (Prahova)	7	430	830	167	248	270	144
Câmpulung	8	600	756	154	221	215	168
Caracal	10	95	528	104	159	133	132
Ceptura (Prahova)	4	160	559	183	144	123	110
Comăndărescĭ (Botoşanĭ)	9	60	427	57	128	148	94
Constanţa	11	30	416	108	398	110	101
Corabia (Romanaţĭ)	14	50	476	87	137	156	95
Craiova	10	110	719	167	215	176	162
Curtea-de-Argeş (Argeş)	7	450	865	189	251	263	162
Dobrovĕţ (Vasluiŭ)	9	185	545	119	141	173	113
Doftana (Prahova)	7	510	734	165	206	219	144
Dorohoiŭ	7	160	543	82	146	204	110
Domnescĭ (Muscel)	4	500	692	178	210	171	133
Drăgăşanĭ (Vilcea)	6	200	795	203	218	167	207
Fălticenĭ	7	300	599	96	171	225	107
Focşanĭ	5	60	429	118	125	113	73
Găescĭ (Dîmboviţa)	6	185	606	164	164	155	123
Galaţĭ, oraş	6	30	480	138	97	145	101
Galaţĭ, port	14	10	437	89	115	136	97
Giurgiu, oraş	10	15	482	102	100	161	110
Giurgiu, port	14	15	536	104	142	167	124
Hîrşova (Constanţa)	7	90	362	100	115	74	73

Urmare la Tabela 1.

NUMIREA LOCALITĂŢILOR	No. anilor	Altitudine. m	Totalurile în mm Anuale	Iernei	Primăv.	Verei	Tómnei
Herescĭ (Ilfov)	9	80	409	77	105	139	88
Herţa (Dorohoiŭ)	7	200	461	68	129	190	74
Huşĭ	7	105	499	103	130	172	94
Iaşĭ	10	70	456	65	135	164	94
Isaccea (Tulcea)	7	70	529	123	160	142	104
Michăilenĭ (Dorohoiŭ)	6	310	467	74	147	160	87
Nifon (Buzĕŭ)	7	360	580	126	190	150	114
Ocnele-Marĭ (Vîlcea)	7	310	1023	250	298	257	218
Odobescĭ (Putna)	7	150	614	123	198	181	114
Olteniţa (Ilfov)	14	30	535	95	148	167	126
Ostrov (Constanţa)	5	100	442	145	120	104	73
Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman)	10	170	423	76	99	166	83
Paşcanĭ (Sucéva)	5	220	542	87	172	187	97
Pétra (Némţu)	7	310	606	98	165	227	116
Piscanĭ (Muscel)	4	450	763	208	207	233	116
Pitescĭ	5	270	644	173	185	168	118
Ploescĭ	4	160	516	149	120	164	84
Rădenĭ (Botoşanĭ)	4	80	683	107	243	217	116
Rîmnicu-Sărat	7	120	621	180	154	178	109
Roşiorii-de-Vede (Teleorman)	8	110	393	70	106	130	87
Sadova (Dolj)	8	100	822	214	215	207	187
Sinaia (Prahova)	10	860	806	151	196	299	160
Slănic (Prahova)	7	390	755	162	216	240	136
Slatina (Olt)	4	170	575	155	165	134	121
Slatina (Sucéva)	7	720	753	110	209	301	133
Ştefănescĭ (Botoşanĭ)	6	70	476	74	172	142	89
Strehaia (Mehedinţĭ)	7	140	702	159	204	181	158
Streharet (Olt)	11	150	496	104	127	157	109
Sulina (Tulcea)	28	2	419	78	97	108	135
Tirgovişte	7	290	687	164	183	211	129
Tîrgul-Frumos (Iaşĭ)	6	120	461	67	144	156	95
Tîrgu-Jiŭ	7	230	736	179	218	176	163
Tîrgu-Ocna (Bacăŭ)	7	260	651	108	185	245	113
Tecuciŭ	7	40	546	130	145	159	111
Tulcea	10	50	472	118	126	91	138
Turnu-Măgurele, oraş	8	50	462	109	125	130	98
Turnu-Măgurele, port	14	40	498	114	132	141	111
Turnu-Severin	14	70	685	146	196	168	175
Ţintea (Prahova)	4	380	682	181	212	180	109
Văleniĭ-de-Munte (Prahova)	6	600	712	201	183	210	118
Vasluiŭ	6	120	511	110	154	146	102
Zimnicea (Teleorman)	10	105	787	195	136	200	156
Zvorîştea (Dorohoiŭ)	6	280	465	91	150	155	69

TABELA II.

NUMIREA LOCALITĂȚILOR	Ianuarie.	Februarie.	Martie.	Aprilie.	Maiŭ.	Iunie.	Iulie.	August.	Septembre.	Octobre.	Novembre.	Decembre.
Adjud (Putna)	58	9	22	64	75	52	49	60	15	34	34	32
Alexandria (Teleorman) . .	43	25	43	14	50	59	38	37	4	25	38	39
Armășescĭ (Ialomița) . . .	45	32	30	27	38	77	27	23	34	22	31	45
Babadag (Tulcea)	35	29	57	42	66	74	36	21	31	31	60	40
Bacăŭ	17	40	29	32	73	35	13	35	25	22	21	24
Balta-Dómneĭ (Prahova) . .	53	32	51	60	48	92	50	37	36	42	40	42
Bechet (Dolj)	42	27	34	45	57	69	40	25	33	51	39	46
Bîrlad	39	21	29	36	47	58	28	45	23	28	22	30
Bicaz (Némțu)	42	34	42	67	132	156	102	75	53	60	47	39
Botoșanĭ	29	16	39	32	80	76	51	39	30	43	32	29
Brăila, oraș	40	22	40	35	42	63	48	26	28	34	31	35
Brăila, port.	41	28	35	43	37	52	43	25	27	28	36	51
Bucurescĭ, Filaret.	29	28	42	50	61	77	72	48	38	30	49	45
Bucurescĭ, oraș.	40	36	88	42	55	86	36	32	33	31	44	47
Bușteniĭ (Prahova)	85	51	69	56	82	149	72	61	39	76	48	65
Buzĕŭ	44	27	29	41	61	71	31	25	39	32	22	48
Calafat (Dolj)	47	27	39	52	59	59	38	36	36	49	47	47
Călărașĭ	30	27	32	57	28	57	73	30	32	30	40	34
Călimănescĭ (Vîlcea) . . .	48	45	45	55	112	79	69	39	40	73	33	54
Câmpina (Prahova)	65	37	57	77	115	138	60	73	45	57	43	65
Câmpulung.	72	30	44	65	111	102	63	50	60	58	50	52
Caracal	41	24	33	39	87	76	35	22	32	58	41	40
Ceptura (Prahova)	65	43	26	30	88	74	28	20	30	32	47	75
Comăndărescĭ (Botoșanĭ) .	21	15	30	33	66	67	36	44	25	41	28	21
Constanța	41	31	31	29	38	40	41	30	27	35	39	36
Corabia (Romanațĭ)	34	22	37	42	58	72	60	24	22	32	41	32
Craiova	74	35	53	55	107	102	35	39	30	79	53	58
Curtea-de-Argeș (Argeș) .	92	31	57	71	124	105	106	52	44	57	62	65
Dobrovĕț (Vasluiŭ)	45	30	35	36	70	71	50	52	30	36	47	44
Doftana (Prahova)	65	33	55	53	99	95	61	63	43	52	49	67
Dorohoiŭ	36	17	35	42	70	76	63	64	39	33	39	29
Domnescĭ (Muscel)	65	31	46	49	116	97	42	32	24	68	41	83
Drăgășanĭ (Vîlcea)	89	48	62	70	86	104	41	21	62	67	78	66
Fălticenĭ	38	36	40	42	89	103	63	59	28	40	39	22
Focșanĭ	56	17	35	30	60	54	31	28	13	31	29	45
Găescĭ (Dîmbovița)	56	35	52	47	65	77	54	24	21	56	45	74
Galațĭ, oraș	46	47	42	27	28	58	60	28	26	44	31	45
Galațĭ, port	33	23	28	45	43	55	50	31	29	36	32	33
Giurgiu, oraș	37	26	39	35	35	77	54	30	33	33	44	39
Giurgiu, port	35	26	42	50	50	82	53	32	36	40	49	42
Hirșova (Constanța) . . .	42	37	33	39	43	40	13	21	27	16	31	21

Urmare la Tabela II.

NUMIREA LOCALITĂȚILOR	Ianuarie.	Februarie.	Martie.	Aprilie.	Maiŭ.	Iunie.	Iulie.	August.	Septembre.	Octombre.	Novembre.	Decembre.
Herescĭ (Ilfov)	31	18	31	37	38	66	44	30	36	22	30	29
Herța (Dorohoiŭ)	25	26	34	49	47	66	73	50	31	13	30	17
Hușĭ	47	25	33	29	68	83	38	51	28	20	46	31
Iașĭ	27	19	35	31	69	59	54	50	37	30	26	19
Isaccea (Tulcea)	46	34	47	51	62	63	57	21	39	25	40	43
Michăilenĭ (Dorohoiŭ)	34	18	28	38	81	51	66	43	27	31	28	23
Nifon (Buzĕŭ)	49	27	42	61	87	86	34	30	43	32	39	50
Ocnele-Mari (Vilcea)	100	54	81	99	118	117	101	39	63	50	80	96
Odobescĭ (Putna)	52	23	38	71	89	82	55	43	36	36	41	48
Oltenița (Ilfov)	26	26	37	53	58	69	65	33	36	40	50	42
Ostrov (Constanța)	49	42	39	43	39	39	38	27	7	26	39	53
Păncescĭ-Dragomir.(Roman)	26	27	20	29	50	64	47	55	25	25	33	23
Pașcanĭ (Sucéva)	35	17	41	37	95	92	53	42	23	29	44	36
Pétra (Némțu)	41	32	27	51	88	90	66	71	46	33	36	25
Piscanĭ (Muscel)	92	56	39	57	111	109	50	74	19	58	38	60
Pitescĭ	71	47	44	59	83	83	37	48	21	51	47	54
Ploescĭ	48	36	41	27	51	104	25	35	16	26	42	65
Rădenĭ (Botoșanĭ)	31	29	70	53	120	102	63	52	32	44	40	47
Rîmnicu-Sărat	65	24	34	45	75	90	43	44	34	42	34	91
Roșiorĭ-de-Vede (Teleorm.)	25	17	23	43	40	74	29	27	20	40	27	29
Sadova (Dolj)	78	41	56	64	96	87	78	41	39	87	62	94
Sinaia (Prahova)	62	40	46	64	86	128	96	75	51	61	48	49
Slănic (Prahova)	70	30	51	68	97	120	59	61	59	38	39	62
Slatina (Olt)	64	38	45	41	79	76	37	21	10	72	39	53
Slatina (Sucéva)	51	30	47	57	105	129	102	70	47	43	43	29
Ștefănescĭ (Botoșanĭ)	33	19	33	60	79	71	44	27	25	37	27	22
Strehaia (Mehedințĭ)	67	40	51	59	95	119	46	16	45	69	44	52
Strehareț (Olt)	31	27	31	41	55	90	44	23	30	45	33	46
Sulina (Tulcea)	28	20	31	33	34	51	36	22	47	42	47	30
Tîrgoviște	62	38	49	61	72	130	40	41	32	55	42	64
Tîrgul-Frumos (Iașĭ)	32	14	34	30	80	68	49	38	19	37	39	21
Tîrgul-Jiŭ	71	40	56	61	102	89	61	27	40	75	49	68
Tîrgul-Ocna (Bacăŭ)	44	28	33	51	101	96	76	72	46	33	35	37
Tecuciŭ	60	20	37	53	56	61	49	49	41	29	41	49
Tulcea	39	27	45	43	37	37	35	19	53	31	54	52
Turnu-Măgurele, oraș	41	23	31	45	49	78	33	19	18	40	39	45
Turnu-Măgurele, port	44	29	35	49	48	70	37	35	26	48	37	41
Turnu-Severin	52	39	54	62	79	89	48	31	43	68	65	56
Țintea (Prahova)	71	45	57	67	88	97	51	32	13	50	46	65
Văleniĭ-de-Munte (Prahova)	83	30	46	45	92	131	47	33	28	43	47	88
Vasluiŭ	59	23	33	37	84	60	41	44	44	18	40	28
Zimnicea (Teleorman)	72	54	84	74	78	111	46	43	31	53	72	70
Zvoriștea (Dorohoiŭ)	43	21	41	32	77	91	32	33	16	28	25	28

Să constatăm acì, că și în Dobrogea, pe litoralul Mărĭ Negre, se adeveresce faptul observat pe cósta nordică a Franciei̯, pe cósta SE a Englitereĭ, precum și pe cóstele Belgieĭ și Olandeĭ, unde cantitățile de plóie pe litoral sunt maĭ micĭ decât în interior.

Bucurescĭ, 20 Februarie (3 Martie) 1896.

MATERIALE

PENTRU

CLIMATOLOGIA ROMANIEI.

VI.

CLIMA LA PÂNCESCĬ-DRAGOMIRESCĬ (ROMAN)

DE

STEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Ședința de la 25 Octobre 1896.

I. Localitatea. — Județul Roman ocupă mijlocul Moldoveĭ, pe ambele malurĭ ale riuluĭ Siret, care-l traversézǎ în tot lungul sĕŭ de la N la S. Partea de la Est a albieĭ Siretuluĭ, ceva maĭ mare decât cea de la Vest, este, în cuprinsul județuluĭ Roman, maĭ delurósă decât acéstă din urmă parte, care se limitéză cu districtul Némțu, din care cea maĭ mare porțiune este muntósă. Aci se află Céhlăul.

Afară de valea Siretuluĭ, a căreĭ lungime variază între 6 și 10 kilometri și care în unele părțĭ este supusă inundațiunilor, județul Roman maĭ este străbătut de numeróse văĭ. Pantele sunt în general maĭ repeḑĭ în partea despre Est a văiĭ Siretuluĭ. Culmea déluluĭ Mĕruluĭ-Golescĭ este cea maĭ importantă a județuluĭ. La Nord-Est acéstă culme se légă cu délurile din județul Iașĭ și la Sud-Est cu culmile din Vasluiŭ și Tutova.

Județul Roman cuprinde câte-va platourĭ fórte importante prin întinderea și fertilitatea lor bine cunoscută. Platoul Moldoveĭ la Nord-Vestul județuluĭ și platoul Scheia la Nord fac parte dintr'însul.

Maĭ mult de jumătate, suprafața județuluĭ este ocupată de délurĭ acoperite cu pădurĭ bĕtrâne.

Orașul Roman, care este capitala județuluĭ cu acelașĭ nume și care se află aprópe la centrul județuluĭ, este situat la extremitatea sudică a platouluĭ cuprins între rîul Moldova, care curge de la NW spre SE, și rîul Siret, care curge de la N. Cel dintâiŭ dintre aceste rîurĭ se varsă în Siret la vre-o 4 kilometri spre SE de oraș. La 5 kilometri spre Sud de promontoriul pe care este așezată capitala județuluĭ și cam la aceeașĭ depărtare de confluența Moldoveĭ în Siret, se află, în valea acestuĭ rîŭ, Șcóla de agricultură de la Păncescĭ-Dragomirescĭ, după numirea moșieĭ Statuluĭ unde ea a fost înființată în Octobre 1885.

Teritoriul șcóleĭ face parte din comuna Elisabeta-Dómna, plasa Siretul-de-jos, cu reședința la Păncescĭ (cam la 10 kilometri depărtare de șcólă).

De la un timp încóce, Șcóla de agricultură de la Păncescĭ-Dragomirescĭ a părăsit numele moșieĭ pe care este instalată, spre a se numi «Șcóla de agricultură de la Roman». Deși numaĭ 5 kilometri depărtare de acest oraș, menținem numirea de Păncescĭ-Dragomirescĭ pentru stațiunea nóstră meteorologică, de óre-ce diferența ce există în situațiunea topografică a acestor două localitățĭ — capitala Roman pe un platoŭ care separă două văĭ importante și Păncescĭ-Dragomirescĭ situat în larga vale a Siretuluĭ — face negreșit ca clima în aceste două localitățĭ să fie deosebită.

Terenul județuluĭ Roman este fórte accidentat.

Pentru determinarea climeĭ sale va fi necesar, ca afară de cele 10 stațiunĭ udometrice și de stațiunea de al II-lea ordin de la Păncescĭ-Dragomirescĭ, să se maĭ creeze cel puțin încă două stațiunĭ de al II-lea ordin: una în partea nord-vestică a județuluĭ și alta în partea sa sud-estică, în délurile din apropiere ale văiĭ Bîrladuluĭ.

Clima de la Păncescĭ-Dragomirescĭ va servi ca tip regiuniĭ șese a județuluĭ Roman.

II. Observațiunĭ. — Stațiunea meteorologică de la Păncescĭ-Dragomirescĭ a fost înființată în primăvara anuluĭ 1886; observațiunile aŭ început a se face într'un mod regulat în luna Iulie acelașĭ an și s'aŭ făcut în mod neîntrerupt sub direcțiunea directoruluĭ Șcóleĭ de agricultură.

Ea este instalată în partea de Est a corpuluĭ principal al Șcóleĭ de agricultură, la o distanță destul de mare pentru ca acéstă clădire saŭ dependințele sale să nu aibă cea maĭ mică influență asupra elementelor climatice determinate cu ajutorul instrumentelor din apĕrătorul termometric al stațiuniĭ meteorologice.

Posițiunea geografică a stațiuniĭ este aproximativ determinată prin coordonatele următóre: Longitudinea 26°,56′ E de la Greenwich, Latitudinea 46°,55′ N. Inălțimea reservoriuluĭ barometruluĭ de-asupra niveluluĭ măriĭ este aproximativ de 190 metri.

Observațiunile aŭ fost necontenit făcute la ora 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra timp mediŭ.

Descrierea stațiuniĭ și a instrumentelor întrebuințate aŭ fost publicate în vol. VIII din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ,* unde se găsesc și observațiunile pe aniĭ 1886—1890 și 1892. In volumele VII, IX, X se găsesc observațiunile pe aniĭ 1891, 1893 și 1894. Resumatul observațiunilor pe 1895 se găsesce în *Buletinul observațiunilor meteorologice din România*, anul IV. In volumul XI din *Anale,* actualmente sub presă, se va publică in extenso observațiunile de la Păncescĭ-Dragomirescĭ pe 1895, precum și un studiŭ maĭ amănunțit asupra climeĭ acesteĭ localitățĭ, dedusă din periódа de 10 anĭ de la 1886—1895.

In cele ce urméză dăm un resumat succint al acestuĭ studiŭ, indicând numaĭ resultatele carĭ caracteriséză clima la Păncescĭ-Dragomirescĭ.

Pentru a face comparațiunile maĭ lesnicióse, am urmat pas cu pas modul de expunere ce am întrebuințat în clima Sinaeĭ.

III. Temperatura.— Temperatura anuală a aeruluĭ este în mijlociŭ

egală cu 7°.8. Anul 1878 a fost acela a căruia temperatură anuală, în perióda considerată, a fost cea maĭ ridicată, 8°.6, pe când cea maĭ coborîtă mijlocie anuală a fost 6°.8 în 1893.

Deşi numaĭ la o altitudine de 190 m., temperatura anuală în acéstă localitate diferă numaĭ de 2°.1 de acea a Sinaeĭ, care se află la o altitudine de 860 m. și unde temperatura mijlocie anuală este de 5°.7. Scăderea de temperatură, provenită din causa diferenţeĭ de 1 grad şi jumătate între latitudinea Sinaeĭ și Păncescilor-Dragomirescĭ, nu ar explică decât o mică coborîre a temperaturiĭ din acéstă din urmă localitate. Temperatura, relativ rece, a acesteĭ regiunĭ a Moldoveĭ este datorită, în cea maĭ mare parte, configuraţiuniĭ topografice a acesteĭ părţĭ a ţĕriĭ, care formézǎ o spinare expusă tuturor vînturilor recĭ. Sinaia, cu tóte că este mult maĭ înaltă, este adăpostită însă din tóte părţile cu munţĭ înalţĭ, carĭ îĭ apĕră clima sa.

Temperaturile mijlociĭ anuale, la orele de observaţiunĭ 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra, sunt respectiv egale cu 6°.6, 12°.2 și 8°.0; ca și la Sinaia şi Sulina, temperatura la 8 ore séra se deosibesce fórte puţin de temperatura mijlocie.

Oscilaţiunea mijlocie a temperaturiĭ în cursul uneĭ ḑile este de 11°.4, între 13°.6, care represintă mijlocia anuală a temperaturilor maxime, și 2°.4, care este mijlocia anuală a temperaturilor minime. Valórea 11°.4 arată că clima localităţiĭ de care ne ocupăm este maĭ excesivă cu 3 grade decât acea a Sulineĭ și cu 2 grade decât acea a Sinaeĭ. Valórea oscilaţiuniĭ termometrice din cursul uneĭ ḑile variază de la o lună la alta în cantitate destul de apreciabilă. Ea este cea maĭ mică în luna Decembre, când valórea sa este numaĭ de 7°.1, şi cea maĭ mare în August, cu valórea maĭ mult decât îndoită, 14°.3.

Cea maĭ înaltă temperatură înregistrată până acum la Păncescĭ-Dragomirescĭ a fost de 35°.6 la 2 August 1888 și cea maĭ coborîtă de —35°.0 la 14 Ianuarie 1893. Oscilaţiunea maximă a temperaturiĭ în acéstă localitate este decĭ de 70°.6, valóre aprópe identică cu acea de la Bucurescĭ. Diferenţa însă între temperaturile

extreme observate în aceste douĕ localitățĭ constă într'aceea că, pe când în capitală termometrul maximum s'a urcat cu aprópe 4 grade maĭ sus decât la Păncescĭ-Dragomirescĭ, termometrul minimum s'a coborît în acéstă din urmă localitate tot cam cu acéstă valóre, ceea ce face ca oscilațiunea termometrică să fie aprópe identică, deși între limite diferite.

Fațā cu localitățile nóstre de pe litoralul Măriĭ-Negre, oscilațiunea termometrică la Păncescĭ-Dragomirescĭ este cu 11° maĭ mare. Este fórte important de semnalat asprimea geruluĭ în acéstă parte a Moldoveĭ, față cu temperatura extremă relativ puțin coborîtă observată până acum la Sinaia. Intr'adevĕr, în acéstă din urmă localitate, termometrul nu s'a coborît decât până la — 28°.0, pe câtă vreme în localitatea de care ne ocupăm am avut dejà — 35°.0. Este adevĕrat că acéstă din urmă temperatură a fost cu totul excepțională în anul 1893, după cum am arătat în notița asupra *Temperaturiĭ luniĭ Ianuarie 1893,* publicată în *Analele Academieĭ Române.* (1) In ceea ce privesce valórea maximă absolută 35° 6, nu trebue considerată ca valóre excepțională, de óre-ce în maĭ multe rîndurĭ dejà termometrul s'a apropiat fórte mult de acéstă valóre. Ast-fel la 18 și la 31 Iulie 1892 s'a înregistrat câte 35°.0.

Anotimpurile aŭ temperaturile mijlociĭ din următórea tabelă, unde s'aŭ înscris și temperaturile mijlociĭ extreme ce aŭ fost atinse:

	Mijlociĭ	Mijl. Extreme	
Erna	—5°.0	—8°.2	—1°.7
Primăvara . . .	8°.4	7.0	10.1
Vara	18°.8	18.2	20.2
Tómna	9°.1	8.7	9.8

Comparând aceste valorĭ cu temperaturile corespundĕtóre de la Sinaia, se constată un lucru care adeveresce într'un mod evident faptul că érna în acéstă din urmă stațiune muntósă este cu aprópe un grad maĭ puțin frigurósă decât la Păncescĭ-Dragomirescĭ. Intr'adevĕr, la Sinaia, temperatura mijlocie a erneĭ este de —4°.2, pe când la Păncescĭ-Dragomirescĭ ea este de —5°.0.

(1) *Analele Acad. Rom.,* tom. XVI, p. 379.

Diferenţa între temperaturile celor două anotimpurĭ extreme, este de 23°.8, pe când la Sinaia ea nu este decât de 19°.1. Acésta adeveresce însă că localitatea de care ne ocupăm are o climă maĭ excesivă decât Sinaia.

Primăvara este anotimpul a căruĭ temperatură se apropie maĭ mult de temperatura anuală. La Păncescĭ-Dragomirescĭ, ea este cu 6 decimĭ de grad maĭ ridicată decât temperatura anuală.

Cele maĭ friguróse erne aŭ fost acele din aniĭ 1891 și 1893, cu temperaturile mijlociĭ — 8°.2.

Acéstă valóre este cu 2 grade maĭ coborîtă decât cea maĭ frigurósă érnă din Sinaia.

Verile cele maĭ călduróse aŭ fost acele din aniĭ 1889 și 1894, când temperaturile mijlociĭ ale acestuĭ anotimp aŭ fost egale cu 20°.2.

Temperaturile mijlociĭ lunare, precum și valorile lor extreme, sunt indicate în următórea tabelă:

	Mijlociĭ	Mijl. Extreme	
Ianuarie	— 6.7	—15.1	0.2
Februarie	— 4.8	— 8.4	— 0.2
Martie	1.6	— 1.7	4.0
Aprilie	8.6	5.4	11.9
Maiŭ	14.8	13.0	16.9
Iunie	17.1	15.3	19.3
Iulie	19.9	17.1	21.0
August	19.5	18.3	21.0
Septembre	14.9	12.7	18.8
Octobre	9.7	8.0	11.8
Novembre	2.7	— 1.8	5.1
Decembre	— 3.4	— 7.9	2.6

In mersul sĕŭ anual, temperatura la Păncescĭ-Dragomirescĭ cresce din Ianuarie, care este luna cea maĭ frigurósă, până în Iulie, care este luna cea maĭ căldurósă, spre a descresce apoĭ până la finele anuluĭ.

Lunile Iulie și August sunt aprópe tot cam atât de călduróse. Temperatura mijlocie a luĭ Iulie este abià cu 4 decimĭ de grad maĭ ridicată decât acea a luĭ August. Adese-orĭ acéstă din urmă

lună are temperatura mijlocie maï ridicată decât acea a luï Iulie din acelașĭ an.

Pe când la Sinaia temperaturile mijlociĭ ale lunilor Ianuarie și Februarie sunt aprópe egale, la Păncescĭ-Dragomirescĭ luna Ianuarie este în general cu 2 grade maĭ rece decât Februarie. Se întîmplă ca acéstă din urmă lună să fie în uniĭ anĭ maĭ frigurósă decât Ianuarie. Acest lucru s'a întîmplat în aniĭ 1887 și 1890 și maĭ cu sémă în 1895. In acest din urmă an, diferența temperaturilor mijlociĭ a acestor lunĭ a fost fórte însemnată, 5°.8, din causa prea ridicateĭ temperaturĭ a luniĭ Ianuarie. In anul 1893 diferența între temperaturile acestor lunĭ a fost încă și maĭ mare, 11°.9; acésta însă din causa temperaturiĭ excepțional de coborîtă a luniĭ Ianuarie.

Diferența între cea maĭ căldurósă și cea maĭ rece lună din cursul unuĭ an mijlociŭ este de 26°.6, iar diferența între extremele valorĭ ale temperaturilor mijlociĭ lunare este de 36°.1, între —15°.1, care a avut loc în Ianuarie 1893, și 21°.0, care a avut loc în August 1890.

Sunt în cursul unuĭ an mijlociŭ 135 ḑile de îngheț, în carĭ adecă termometrul a ajuns la punctul de topire al ghețeĭ saŭ s'a coborît sub acéstă temperatură. Repartițiunea acestor ḑile pe anotimpurĭ este următórea: 84 în cursul erneĭ, 28 în primăvară și 23 în tómnă. Ca și la Sinaia, unde numĕrul ḑilelor de îngheț întrece cu 16 pe acele din Păncescĭ-Dragomirescĭ, numaĭ în timpul veriĭ nu avem ḑile cu îngheț. In ambele aceste localitățĭ, aprópe în tóte ḑilele din cursul erniĭ avem îngheț. In mijlociŭ sunt 6 ḑile fără îngheț în cursul acestuĭ anotimp. Ceea ce face să se deosibéscă între dînsele modurile de repartițiune a ḑilelor de îngheț la Păncescĭ-Dragomirescĭ și Sinaia este că, în acéstă din urmă localitate, numĕrul ḑilelor cu îngheț din tómnă și maĭ ales în primăvară este mult maĭ mare ca în cea dintâiŭ. In general, epoca de la începutul luĭ Maiŭ până la finele luĭ Septembre nu are la Păncescĭ-Dragomirescĭ decât prin excepțiune ḑile cu îngheț. In curs de 10 anĭ am avut într'unul singur, în 1895, o singură ḑi de în-

gheț în Maiŭ; în aceeașĭ periódă aŭ fost doĭ anĭ în carĭ Septembre a avut ḑile de îngheț: 4 ḑile în 1891 și 2 în 1895.

Ḑile de érnă, adecă acele în carĭ termometrul se menține necontenit la temperatura de topire a ghețeĭ saŭ sub acéstă temperatură, sunt în mijlociŭ 58, cu una maĭ mult decât la Sinaia. Dintr'aceste ḑile, carĭ sunt cuprinse în numĕrul de 135 ḑile de îngheț, 50 cad în timpul erneĭ și câte 4 în primăvară și vară. Sub acéstă privință clima dela Păncescĭ-Dragomirescĭ se aséměnă fórte mult cu cea de la Sinaia.

Acolo unde însă ea se deosibesce mult este în numĕrul ḑilelor de vară, adecă a acelor ḑile în carĭ termometrul ajunge saŭ întrece 25 de grade. Dacă la Sinaia nu sunt decât 16 de asemenea ḑile, avem 74 la Păncescĭ-Dragomirescĭ. Dintr'acestea 54 sunt în cursul veriĭ, 8 în cursul primăveriĭ și 12 în tómnă. De la Maiŭ la Octobre inclusiv, avem în toțĭ aniĭ câte un óre-care numĕr de ḑile de vară. In lunile Martie și Aprilie însă aceste ḑile sunt excepționale. Cea maĭ timpurie ḑi de vară la Păncescĭ-Dragomirescĭ a fost la 29 Martie 1888 și cea maĭ târḑie la 2 Novembre 1886.

IV. Umeḑéla.—Starea higrometrică saŭ umeḑéla relativă are drept valóre mijlocie anuală 72%. Mijlociile anuale ale acestuĭ element la orele 8 a. m., 2 p. m. și 8 séra sunt respectiv egale cu 76%, 59% și 80%. Comparativ cu Sinaia, localitatea Păncescilor-Dragomirescĭ, deși aflată într'o vale străbătută de douĕ rîurĭ marĭ, este maĭ puțin umedă cu aprópe 5%. In mersul sĕŭ anual, umeḑéla relativă presintă și acì o crescere în lunile Maiŭ și Iunie. Acéstă crescere este însă mult maĭ puțin pronunțată ca la Sinaia. Luna cea maĭ uscată este Iulie, cu 62%, și cea maĭ umedă Decembre, cu 86%. Acéstă lună este decĭ maĭ umedă decât la Sinaia.

Tensiunea vaporilor de apă saŭ umeḑéla absolută a aeruluĭ are drept mijlocie anuală 6.8 mm. La orele 8 a. m., 2 p. m. și 8 ore séra, mijlociile anuale diferă fórte puțin de acéstă valóre; ele sunt respectiv egale cu 6.8 mm, 6.6 mm. și 6.9 mm. Mersul sĕŭ anual, analog cu acela al temperaturiĭ, presintă un minimum în Ianuarie. 2.6 mm., și un maximum în Iulie, 11.7 mm. Ca și temperatura,

tensiunea vaporilor în Iulie diferă fórte puțin de aceea din August.

V. Plóia. — Cu tóte că, prin posițiunea sa geografică în lunca Siretuluĭ, localitatea de care ne ocupăm ar fi putut fi maĭ ploiósă, cantitatea totală de apă ce se adună în cursul unuĭ an nu este la Păncescĭ-Dragomirescĭ decât de 423 mm. Acéstă cantitate este aprópe pe jumătate cât cea ce se adună la Sinaia; ea este cu 150 mm. maĭ mică decât acea de la Bucurescĭ și de-abià este egală cu apa care se adună la Sulina. Anul cel maĭ abundent în plóie a fost 1895, când s'aŭ adunat 603 mm. de apă, și anul cel maĭ secetos a fost 1887, când nu s'aŭ adunat decât 308 mm.

Ca aprópe pretutindenĭ în țéra nóstră, cea maĭ mare cantitate de apă cade în timpul veriĭ, când, la Păncescĭ-Dragomirescĭ, se adună în mijlociŭ 166 mm. Érna este anotimpul cel care dă cea maĭ puțină apă, 76 mm. Luna cea maĭ ploiósă este Iunie, în care se adună în mijlociŭ 64 mm., și cea maĭ secetósă este Martie, în care nu se strînge decât 20 mm. de apă.

In cursul unuĭ an sunt 86 de ḑile în carĭ se adună cel puțin o ḑecime de milimetru de apă din plóie saŭ orĭ-ce alt hidrometeor. Numĕrul ḑilelor de plóie se reduce la 67, dacă se consideră ca atarĭ numaĭ acele ḑile, în carĭ s'a strîns cel puțin un milimetru de apă. Vara sunt cele maĭ multe ḑile de plóie; în cele-lalte anotimpurĭ, numĕrul acestor ḑile este aprópe același.

Cantitatea de apă pe ḑi de plóie este egală cu 4.91 mm.; la Sinaia cantitatea corespunḑĕtóre este egală cu 7.20 mm.

Cantitatea ḑilnică de plóie este la Păncescĭ-Dragomirescĭ egală cu 1.16 mm. Acest raport, care la Sinaia este egal cu 2.20, este chiar maĭ mic decât la Sulina.

Ploĭ fórte copióse sunt fórte rarĭ la Păncescĭ-Dragomirescĭ. Acì, cea maĭ abundentă plóie, în curs de 24 ore, a fost de 41.3 mm., la 31 Maiŭ 1894. Amintim că în cursul anuluĭ 1895 a căḑut la Rîmnicul-Sărat într'o singură ḑi o cantitate de 100.5 mm. de apă.

Ḑilele de plóie de carĭ ne-am ocupat maĭ sus cuprind și pe acele în carĭ a nins și carĭ în mijlociŭ sunt în numĕr de 20. In anul 1895 aŭ fost cele maĭ numeróse ḑile cu zăpadă, 35. In anul

1891 aŭ fost aprópe tot atâtea, 34. In mijlociŭ, sunt în cursul erneĭ 14 ḑile de zăpadă, 4 în primăvară și 2 tómna.

VI. Presiunea atmosferică. — Inălțimea colóneĭ barometrice, redusă la temperatura de 0°, este în mijlociŭ egală cu 745.2 mm. Ținêndu-se socotélă de acéstă valóre, precum și de valorile anuale ale temperaturiĭ aeruluĭ și ale tensiuniĭ vaporilor de apă, s'a calculat, dupe *Tabelele internaționale meteorologice*, înălțimea reservoriuluĭ barometruluĭ din Păncescĭ-Dragomirescĭ față cu Sulina și s'a găsit aprópe valórea 190 metri. Érna este anotimpul cu presiunea atmosferică cea maĭ mare; mijlocia acestuĭ anotimp diferă fórte puțin de aceea a tómneĭ. Colóna de mercur în cursul primăveriĭ și al veriĭ are aceeașĭ înălțime, 743.6 mm.

In cursul intervaluluĭ de 10 anĭ, cât s'aŭ făcut până acum observațiunĭ meteorologice în acéstă localitate, colóna barometrică a avut o oscilațiune maximă de 50.1 mm., între 771.5 mm., la 28 Decembre 1889, și 721.4 mm., la 24 Novembre 1890.

VII. Vînt. — In tóte anotimpurile, fără excepțiune, predominéză vîntul din direcțiunea N. Vîntul din acéstă direcțiune suflă în mijlociŭ de 30%; cel de la S, din direcțiunea opusă, cu 18%, este cel maĭ frecuent după cel de la N. Decĭ în acéstă localitate nu predominéză, ca în mare parte a țěriĭ, vîntul crivěț; causa este, ca și la Sinaia, posițiunea sa topografică. Délurile carĭ apěră Păncescĭĭ-Dragomirescĭ despre NE fac ca vîntul să iea direcțiunea de la N la S.

Sunt în mijlociŭ 50 de ḑile cu vînt tare în cursul unuĭ an, maĭ multe prin urmare ca la Sinaia. Pe anotimpurĭ, ḑilele cu vînt tare sunt repartisate precum urméză:

Erna	14 ḑile
Primăvara . . .	16 »
Vara	9 »
Tómna	11 »

VIII. Nebulositatea. — Ca și la Sinaia, nebulositatea mijlocie anuală la Păncescĭ-Dragomirescĭ este egală cu 5.9, ceea ce corespunde unuĭ cer în general noros. Lunile August și Septembre sunt cele carĭ aŭ avut maĭ multe ḑile senine; Decembre este luna cea maĭ

norósă; nebulositatea sa mijlocie este 7.5. La 8 ore séra, cerul în general este maĭ puțin noros decât la 8 ore diminéța și la 2 ore p. m.

In cursul unuĭ an sunt în mijlociŭ 95 de ḑile senine, 133 nорóse și 137 acoperite; aceste numere sunt aprópe aceleașĭ ca și la Sinaia.

IX. Diverse. — Voiŭ adăogi, pentru a trece în revistă cele maĭ principale elemente carĭ determină climatologia uneĭ localitățĭ, că la Păncescĭ-Dragomirescĭ sunt în mijlociŭ în cursul unuĭ an 7 ḑile cu furtună (oragiu), 2 ḑile în carĭ cade măzĕriche saŭ grindină, 48 ḑile cu céță și în fine 63 ḑile în carĭ solul este acoperit cu zăpadă. Tóte aceste numere, afară de ḑilele cu céță, sunt mult maĭ micĭ decât cele corespunḑĕtóre la Sinaia.

Ca și pentru Sinaia, reunim în cele douĕ tabele carĭ însoțesc acéstă notiță valorile mijlociĭ lunare, anuale și pe anotimpurĭ, ale principalelor elemente carĭ determină clima acesteĭ localitățĭ.

Bucurescĭ, 7 Maiŭ 1896.

PĂNCESCI-DRAGOMIRESCI. *Elemente climatologice.* **Tab. 1.**

Lunĭ şi anotimpurĭ	Temperatura aeruluĭ în C° — La orele 8a.	2p.	8p.	Mijlocia	Dif. temper. extr. mijlociĭ	Variaţ. temp. mijl. de la o ḑi la alta	Extr. abs. Max.	Extr. abs. Min.	Ḑile cu îngheţ Min. < 0°	Ḑile de érnă Max < 0°	Ḑile de vară Max > 25°	Umeḑélă Relat. %	Umeḑélă Absol. mm.	Nebulositate Mijlocia	Nebulositate Ḑile Senine	Ḑile Noróse	Ḑile Aco-perite	Pres. atmos. la 0° Mijlocia	Extr. abs Max.	Extr. abs Min.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Ianuarie . .	— 8.1	— 4.0	— 6.5	— 6.7	9.1	3.3	12.7	—35.0	29.7	19.3	—	81.5	2.6	7.0	4.9	10.2	15.9	747.4	764.5	724.6
Februarie .	— 6.5	— 1.8	4.7	— 4.8	8.7	2.8	16.8	—26.0	27.1	16.1	—	78.0	2.8	6.7	5.9	9.6	12.8	746.2	766.2	722.4
Martie . . .	— 0.1	5.2	2.0	1.6	9.8	2.2	29.0	—23.5	21.3	4.1	0.3	73.7	4.1	6.4	6.4	10.8	13.8	743.6	762.5	726.3
Aprilie . . .	7.2	13.2	9.1	8.6	11.9	2.1	26.0	— 7.6	6.6	—	0.6	64.7	5.8	6.2	6.4	10.6	13.0	743.3	756.6	726.5
Maiŭ . . .	14.3	20.1	15.2	14.8	13.1	1.6	33.8	— 0.5	0.1	—	7.7	65.0	8.6	6.0	7.2	13.3	10.6	743.8	754.5	729.9
Iunie . . .	16.9	21.9	17.7	17.1	12.7	1.7	32.6	1.4	—	—	11.4	66.0	10.5	6.1	5.3	15.2	9.4	743.1	752.6	730.9
Iulie . . .	19.3	25.2	20.7	19.9	13.7	1.7	34.5	6.0	—	—	21.5	61.8	11.7	4.5	10.9	14.9	5.2	743.3	751.8	733.2
August . .	18.2	25.2	19.7	19.5	14.3	1.6	35.6	5.0	—	—	20.7	63.1	11.3	4.0	14.8	11.5	4.6	744.3	754.0	730.4
Septembre .	13.2	21.0	14.8	14.9	14.2	1.6	34.0	— 2.9	0.6	—	10.2	65.0	8.8	4.0	14.7	10.4	4.9	746.4	758.6	732.5
Octobre . .	7.4	15.1	9.4	9.7	12.2	2.1	34.3	— 8.2	5.7	0.3	1.7	73.9	7.2	5.6	8.7	11.6	10.7	745.9	764.6	730.5
Novembre .	1.1	6.1	2.5	2.7	8.4	2.1	23.0	—24.3	16.6	4.1	—	81.5	5.0	7.2	5.7	7.7	17.2	747.5	764.5	721.4
Decembre .	— 4.5	— 1.1	— 3.4	— 3.4	7.1	2.5	15.5	—29.5	27.7	14.4	—	85.9	3.4	7.5	4.2	8.0	18.8	747.2	771.5	725.2
An	6.6	12.2	8.0	7.8	11.3	2.1	35.6	—35.0	135.4	58.3	74.1	71.7	6.8	5.9	95.1	133.8	136.9	745.2	771.5	721.4
Érna . . .	— 6.3	— 2.5	— 4.9	— 5.0	8.3	2.9	16.8	—35.0	84.5	49.8	—	81.8	2.9	7.1	15.0	27.8	47.5	746.7	771.5	722.4
Primăvara .	7.2	12.8	8.8	8.4	11.6	2.0	33.8	—23.5	28.0	4.1	8.6	67.8	6.2	6.2	20.0	34.7	37.4	743.6	762.5	726.3
Vara . . .	18.1	24.1	19.4	18.8	13.7	1.7	35.6	1.4	—	—	53.6	63.6	11.2	4.9	31.0	41.6	19.2	743.6	754.0	730.4
Tómna . .	7.2	14.1	8.9	9.1	11.6	1.9	34.3	—24.3	22.9	4.4	11.9	73.5	7.0	5.6	29.1	29.7	32.8	764.6	764.6	721.4

PÂNCESCÏ-DRAGOMIRESCÏ. *Elemente climatologice.* **Tab. II.**

Lunĭ şi anotimpurĭ	Apă sub formă ◍✳△▲		Dile de ploie ◍✳△▲		Cantitate de apă mm.		Numĕrul dilelor cu:						Repartiţiunea vînturilor %								
	Total mm	Maxim. în 24 h.	> 0.1 mm.	< 1.0 mm.	dilnică	pe di de ploe	Zăpadă ✳	Solul acoperit cu zăpadă ⊠	Céţă ≡	Grindină şi măzăriche △▲	Furtună ⚡	Vînt tare	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Calm
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Ianuarie . .	25.8	23.8	7.2	5.3	0.83	3.58	5.1	19.8	8.0	0.3	—	5.2	30	14	3	4	15	13	4	7	10
Februarie .	26.8	28.0	5.7	2.6	0.96	4.70	4.3	17.4	4.9	—	—	5.3	36	12	2	3	11	11	3	5	17
Martie . . .	20.2	13.8	6.0	4.3	0.65	3.37	3.1	10.2	6.7	0.3	0.2	6.7	34	9	1	7	21	13	4	3	8
Aprilie. . .	29.2	23.0	6.8	5.0	0.97	4.30	0.8	1.0	2.2	0.2	0.6	5.8	29	11	6	12	22	8	2	5	5
Maiŭ . . .	49.5	41.3	8.9	6.6	1.60	5.42	—	—	0.8	0.3	1.7	3.7	29	14	7	12	20	5	1	4	8
Iunie . . .	64.4	33.8	10.9	9.4	2.15	5.91	—	—	0.4	0.3	1.2	2.9	32	10	5	7	17	7	3	8	11
Iulie . . .	46.6	34.0	7.4	6.1	1.50	6.30	—	—	0.6	0.1	1.6	3.5	31	12	5	8	15	4	2	6	17
August . .	54.8	34.5	7.2	6.0	1.77	7.47	—	—	1.5	0.2	1.4	2.8	34	12	6	5	16	3	2	4	18
Septembre .	25.0	18.4	5.2	4.4	0.83	4.81	—	—	3.0	—	0.1	3.9	30	17	5	6	15	6	2	5	14
Octobre . .	24.8	20.6	5.8	4.9	0.80	4.28	0.5	—	6.3	—	—	4.4	24	10	3	6	24	13	5	3	12
Novembre .	32.7	30.4	7.9	6.2	1.09	4.14	1.9	6.0	5.1	0.3	—	3.1	28	11	3	5	18	13	4	5	13
Decembre .	23.1	16.9	7.2	5.1	0.75	3.21	4.3	9.0	8.0	0.1	—	3.7	29	7	3	5	18	13	4	4	17
An	422.9	41.3	86.2	66.9	1.16	4.91	20.0	63.4	47.5	2.1	6.8	51.6	30	12	4	7	18	9	3	5	12
Érna . . .	75.7	28.0	20.1	14.0	0.84	3.77	13.7	41.0	20.9	0.4	—	14.2	31	11	3	4	15	13	4	5	14
Primăvara .	98.9	41.3	21.7	15.9	1.07	4.56	3.9	11.2	9.7	0.8	2.5	15.8	31	11	5	10	21	9	2	4	7
Vara . . .	165.8	34.5	25.5	21.5	1.80	6.50	—	—	2.5	0.6	4.2	9.2	33	11	5	7	16	5	2	6	15
Tómna . .	88.5	30.4	18.9	15.5	0.97	4.67	2.4	6.0	14.4	0.3	0.1	11.4	27	12	3	6	19	11	4	5	13

MATERIALE

PENTRU

CLIMATOLOGIA ROMANIEI.

VII.

MERSUL DIURN AL ELEMENTELOR CLIMATOLOGICE LA BUCURESCI

DE

ȘTEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academiei Române.

Ședința de la 25 Octobre 1896.

Dacă se exceptéză observațiunile orare ce am făcut în anii 1880 și 1881 la stațiunea meteorologică ce înființasem la Brăila, nici odată înainte de înființarea Institutului meteorologic din Bucuresci, la mijlocul lui 1884, nu se făcuse alte observațiuni orare, spre a se puté determinà mersul diurn al elementelor climatologice în țéra nóstră.

In lucrarea nóstră *Studiŭ asupra climeĭ Bucurescilor în aniĭ 1885—1888,* am arătat care este, în acéstă localitate, mersul diurn și anual a patru din cele maĭ importante elemente climatologice: temperatura aeruluĭ (1), presiunea atmosferică (2), umeḑéla absolută și relativă a aeruluĭ. (3)

(1) *Analele Acad. Rom.*, tom. XI, *Mem. Secț. Sciinț.*, pag. 1, și in franțuzesce în *Analele Inst. meteor.*, tom. III.
(2) *Analele Inst. meteor.*, tom. IV.
(3) Ibidem, tom. V.

Suntem astădĭ în posesiunea a 11 anĭ de observațiunĭ continue ale principalelor elemente climatologice la Bucurescĭ. Mijlociile deduse din aceste observațiunĭ ne daŭ, pentru mersul diurn al lor, nisce valorĭ carĭ, fără de a fi valorĭ normale, se vor apropià negreșit maĭ mult de realitate decât cele deduse din ecuațiunile ce am stabilit basându-ne numaĭ pe primiĭ patru anĭ de observațiunĭ orare.

După cum în aceștĭ patru anĭ observațiunile aŭ fost făcute la Ferestreŭ, unde altitudinea este diferită de aceea ce are barometrul nostru la actualul Institut meteorologic, am redus maĭ întâiŭ observațiunile făcute la Ferestreŭ la altitudinea barometruluĭ de la Filaret, care este de 82 de metri, așà că seria observațiunilor pe intervalul 1885—1895 să fie omogenă.

Mijlociile generale deduse din observațiunile orare din acéstă periódă de 11 anĭ fiind pentru:

Presiunea atmosferică	754.85^{mm}
Temperatura aeruluĭ.	10°,08
Tensiunea vaporilor de apă. . .	7.34^{mm}
Umedéla relativă a aeruluĭ. . .	73.1% și
Iuțéla vîntuluĭ.	3.86 m pe sec.

s'a arătat in tabela ce urméză diferențele (O — M) între valorile orare și mijlociile generale pentru fie-care din elementele climatologice aci indicate.

Ore	Presiunea atmosfer.	Temperat. aeruluĭ	UMEZÉLA		Iuţéla vîntuluĭ	Ore
			Abs.	Relat.		
1	0.07	— 2.99	— 0.17	10.7	— 0.36	1
2	0.05	— 3.49	— 0.25	11.9	— 0.51	2
3	— 0.01	— 3.73	— 0.32	12.8	— 0.40	3
4	— 0.04	— 4.07	— 0.40	13.7	— 0.39	4
5	— 0.05	— 4.24	— 0.43	14.3	— 0.50	5
6	0.10	— 3.94	— 0.29	13.1	— 0.46	6
7	0.27	— 2.90	— 0.05	10.4	— 0.36	7
8	0.44	— 1.31	0.14	4.6	— 0.16	8
9	0.53	0.15	0.32	0.1	0.09	9
10	0.58	1.50	0.42	— 4.5	0.27	10
11	0.48	2.69	0.30	— 8.8	0.68	11
12	0.26	3.63	0.24	— 12.1	0.60	12
13	— 0.02	4.34	0.15	— 15.0	0.80	13
14	— 0.29	4.76	0.10	— 16.5	0.71	14
15	— 0,45	4.73	— 0.05	— 17.3	0.87	15
16	— 0.45	4.33	— 0.11	— 16.1	0.75	16
17	— 0.57	3.56	— 0.09	— 13.5	0.49	17
18	— 0.56	2.41	— 0.01	— 9.5	0.24	18
19	— 0.36	1.13	0.09	— 4.5	— 0.01	19
20	— 0.21	— 0.12	0.10	0.4	— 0.14	20
21	— 0.05	— 0.81	0.09	3.2	— 0.20	21
22	0.03	— 1.46	0.02	5.3	— 0.29	22
23	0.09	— 2.01	— 0.05	7.3	— 0.31	23
24	0.11	— 2.52	— 0.11	9.0	— 0.37	24

Intr'o precedentă comunicare ce am făcut Academieĭ asupra durateĭ de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ (1), s'a arătat mersul diurn al acestuĭ element.

Bucurescĭ, 4 (16) Iunie 1896.

---

(1) Veḑĭ pag. 9.

MATERIALE

PENTRU

CLIMATOLOGIA ROMANIEI

VIII.

SECETA DIN DOBROGEA ÎN 1896 st. n.

DE

STEFAN C. HEPITES
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Ședința de la 20 Martie 1897.

Afară de fórte puține excepțiunĭ, tóte localitățile unde avem în țéră stațiunĭ meteorologice saŭ udometrice — în număr de 370 — aŭ constatat, în cursul anuluĭ 1896 st. n., fórte micĭ cantitățĭ de apă provenind din plóie, zăpadă saŭ orĭ-ce alt hidrometeor. La Bucurescĭ, spre exemplu, unde valórea normală (1) a precipitațiunilor atmosferice este de 579 mm, nu s'a strîns, în cursul acestuĭ an, decât 470 mm cu tóte că capitala, ca și întreg districtul Ilfov, n'aŭ fost, ca multe alte părțĭ din țéră, bântuite de secetă.

Dacă exceptăm câte-va localitățĭ din Muntenia, unde lipsa de plóie a fost aprópe tot așà de mare ca în Dobrogea, acéstă din urmă regiune a fost supusă — din punctul de vedere udometric — unuĭ regim excepțional de secetos.

In fie-care din cele două districte carĭ compun acéstă regiune, avem câte o localitate unde observațiunile de plóie se fac de un

(1) Dedusă din 32 de anĭ de observațiunĭ udometrice.

timp destul de îndelungat. Din comparaţiunea cifrelor anuale de plóie din aceste perióde cu acele ale anuluĭ 1896 resultă, într'adevĕr, că acest din urmă an a fost excepţional de secetos. La Sulina, unde avem observaţiunĭ de plóie pe o periódă de 29 de anĭ, mijlocia anuală este egală cu 407 mm şi totalurile anuale aŭ oscilat între 260 mm în 1894 şi 604 mm în 1875. (1) In anul 1896 am avut aci un total numaĭ de 208 mm. Acésta represintă deci pentru Sulina cea maĭ mică cantitate anuală de precipitaţiunĭ atmosferice în ultima periódă de 29 de anĭ.

La Constanţa, unde posedăm observaţiunĭ de plóie numaĭ de 11 anĭ, mijlocia anuală a precipitaţiunilor atmosferice este de 406 mm, cantitate aprópe identică cu cea de la Sulina. (2) In 1896 am avut la Constanţa 251 mm de apă. Acéstă cantitate, deşi este fórte mică faţă cu valórea normală, nu represintă însă, ca la Sulina, minimum de plóie din cursul unuĭ an, căcĭ în 1894 — care a fost asemenea secetos — s'a adunat la Constanţa o cantitate ceva maĭ mică decât acum, 231 mm.

Orĭ-cum ar fi, se póte negreşit dice că, pentru Constanţa, ca şi pentru Sulina, anul 1896 a fost fórte secetos.

Acéstă secetă însă nu s'a mărginit în Dobrogea numaĭ la aceste două localităţĭ, ci s'a întins aprópe asupra întregeĭ nóstre regiunĭ transdunăréná.

Cifrele de la pagina care urméză arată, pentru 21 de localităţĭ din

---

(1) Totalurile anuale de plóie la Sulina pe fie-care din aniĭ de când se fac acolo observaţiunĭ udometrice sunt cele următóre:

346	mm	în	1869	604	mm	în	1875	546	mm	în	1881	296	mm	în	1887	381	mm	în	1892
525	»	»	1870	476	»	»	1876	395	»	»	1882	546	»	»	1888	331	»	»	1893
526	»	»	1871	499	»	»	1877	407	»	»	1883	398	»	»	1889	260	»	»	1894
383	»	»	1872	521	»	»	1878	527	»	»	1884	403	»	»	1890	333	»	»	1895
351	»	»	1873	426	»	»	1879	388	»	»	1885	327	»	»	1891	**208**	»	»	1896
409	»	»	1874	438	»	»	1880	324	»	»	1886								

(2) Totalurile anuale de plóie la Constanţa de când se fac observaţiunĭ udometrice sunt

349	mm	în	1886	465	mm	în	1892
391	»	»	1887	500	»	»	1893
527	»	»	1888	**231**	»	»	1894
438	»	»	1889	485	»	»	1895
383	»	»	1890	251	»	»	1896
390	»	»	1891				

ambele sale districte, carĭ aŭ fost cantitățile de precipitațiunĭ atmosferice în cursul anuluĭ 1896:

Constanța		*Tulcea*	
Mangalia	164 mm	Chilia-Veche	181 mm
Gheringec	183 »	Cogelac	208 »
Caramurat	187 »	Sulina	208 »
Hîrșova	189 »	Babadag	240 »
Docuzol	218 »	Isaccea	290 »
Oltina	241 »	Tulcea	340 »
Constanța	251 »	Măcin	369 »
Parachioĭ	260 »	Casimcea	479 »
Gargalîcul-Mic	276 »	Atmagea	490 »
Cuzgun	296 »		
Ostrov	363 »		
Topolog	511 »		

Aceste cifre arată că, atât în districtul Tulcea, cât și maĭ ales în Constanța, aŭ fost maĭ multe localitățĭ unde, în cursul anuluĭ trecut, s'a adunat mult maĭ puțină apă decât chiar la Sulina.

In mijlociŭ s'aŭ adunat, în cursul anuluĭ 1896, în districtul Tulcea, 312 mm de apă, iar în districtul Constanța 262 mm. Pentru întrégă Dobrogea, precipitațiunile atmosferice aŭ avut în mijlociŭ, în anul 1896, o grosime de 283 mm.

Judecând pentru întrégă Dobrogea după plóia ce s'a strîns în 1894 și 1896 numaĭ într'acele localitățĭ unde aveam stabilite stațiunĭ udometrice în 1894, se póte ḑice că și anul 1894 a fost în Dobrogea tot așă de secetos ca și 1896. Cifrele următóre, carĭ represintă, pentru 1894 și 1896, totalurile anuale de apă provenind din precipitațiunile atmosferice, daŭ, într'adevĕr, drept mijlociĭ anuale 259 mm în 1894 și 258 mm în 1896:

	1894	1896
Babadag	322 mm	240 mm
Chilia-Veche	220 »	180 »
Constanța	231 »	251 »
Hîrșova	200 »	190 »
Isaccea	339 »	290 »

	1894	1896
Ostrov.	227 mm	363 mm
Sulina	260 »	208 »
Tulcea.	272 »	341 »

Dintre tóte localitățile unde s'aŭ făcut în Dobrogea observațiunĭ de plóie în 1896, la Mangalia, pe cóstele Măriĭ-Negre și ceva maĭ spre Sud de Constanța, s'a adunat cea maĭ mică cantitate de apă, de-abià 164 mm. (1) Ca și la Mangalia, la Chilia-Veche, Gheringec, Caramurat și Hîrșova, totalurile de plóie în cursul anuluĭ trecut aŭ fost maĭ micĭ decât 200 mm cantitate care, în regiunea de câmp a Românieĭ, trebue considerată ca representând în general, minima cantitate anuală de precipitațiunĭ atmosferice în aniĭ secetoșĭ.

Următórele cifre arată, pentru Sulina și Constanța, repartițiunea lunară a ploilor din 1896 în comparațiune cu valorile lor normale:

Sulina			Constanța	
Norm.	1896		1896	Norm.
26.9 mm	0 0 mm	Ianuarie	1.8 mm	37.2 mm
19.8 »	9.6 »	Februarie	0.0 »	27.5 »
29.8 »	4.8 »	Martie	43.8 »	31.9 »
33.0 »	37.2 »	Aprilie	24.1 »	28.8 »
33.1 »	16.6 »	Maiŭ	21.3 »	36.1 »
50.6 »	53.1 »	Iunie	57.9 »	41.5 »
34.8 »	13.4 »	Iulie	13.8 »	39.8 »
22.2 »	15.2 »	August	10.0 »	28.4 »
45.5 »	13.0 »	Septembre	26.5 »	28.1 »
40.0 »	0.0 »	Octobre	3.6 »	32.6 »
42.4 »	29.4 »	Novembre	21.0 »	36.4 »
29.4 »	15.6 »	Decembre	27.2 »	37.3 »

Lunile Aprilie, Maiŭ și Iunie aŭ format perióda în care totalul ploilor la Sulina și Constanța a fost aprópe același ca într'un an normal. In deosebĭ luna Iunie a avut în tótă Dobrogea ploĭ abundente, așà că în unele localitățĭ s'aŭ strîns cantitățĭ maĭ marĭ de

(1) In 1880 s'a adunat la Brăila intr'un an un total de apă ceva maĭ mare ca acesta, 174 mm. A se vedé *Primele valorĭ normale ale ploiĭ în România*, publicat în *Analele Inst. meteor.*, tom. IX, pag. B 210.

100 mm: la Atmagea în Tulcea, în 13 ḑile, 182 mm de apă; la Topolog și Ostrov în Constanța respectiv 135 și 111 mm. Abundența ploilor din cursul luneĭ Iunie în Dobrogea reese maĭ lămurit din următórele cifre carĭ represintă mijlociile lunare de plóie în 1896. Aceste mijlociĭ sunt deduse din valorile obținute la cele 21 de stațiunĭ din Dobrogea ale căror observațiunĭ udometrice aŭ fost complete în cursul anuluĭ:

Luna	mm	Luna	mm
Ianuarie	7.6 mm	Iulie	18.8 mm
Februarie	5.8 »	August	17.3 »
Martie	13.7 »	Septembre	18.0 »
Aprilie	30.8 »	Octobre	1.2 »
Maiŭ	35.8 »	Novembre	39.7 »
Iunie	70.8 »	Decembre	23.6 »

Exceptând epoca ploiósă indicată maĭ sus, cantitățile de apă, ce s'aŭ adunat în fie-care din cele-lalte 9 lunĭ aŭ fost maĭ marĭ decât valorile normale. Lunile Ianuarie și Februarie aŭ avut în tótă Dobrogea numaĭ câte 8 și 6 mm de apă, pe când valorile lor normale, deduse de la Sulina și Constanța, sunt respectiv 32 și 24 mm.

Sunt maĭ multe localitățĭ, ca Cuzgun, Gheringec, Constanța, Caramurat, Hîrșova, Sulina și Chilia-Veche, unde, în cursul uneia saŭ alteia din aceste două lunĭ, nu s'a adunat nicĭ o picătură de plóie. In tot casul, în aceste localitățĭ, ca și în altele multe, a fost un mare șir de ḑile în care nu s'a strîns decât cantitățĭ fórte micĭ de plóie saŭ zăpadă. Ast-fel, la Ostrov, de la 1 Ianuarie până la 28 Martie, adecă într'un interval de 88 de ḑile, nu s'aŭ strîns de cât 2.5 mm de apă.

Ceea ce însă a caracterisat, din punctul de vedere udometric, Dobrogea și tot restul țěriĭ a fost lipsa de precipitațiunĭ atmosferice în o mare parte a tómneĭ anuluĭ trecut și maĭ ales seceta din luna Octobre.

In Dobrogea, unde în cursul acesteĭ lunĭ avem drept valóre normală a ploiĭ 36 mm, acum nu am avut în mijlociŭ decât 1.2 mm, și sunt fórte multe localitățĭ în carĭ, în tótă luna Octobre, n'a fost nicĭ o picătură de apă. Seceta din acéstă tómnă a început în go-

nere din luna August și în unele localitățĭ chiar din Iulie. Ea a ținut până în a doua decadă a luneĭ Novembre, când maĭ pretutindenĭ aŭ fost dese și abundente precipitațiunĭ atmosferice. Sunt fórte multe localitățĭ unde, în curs de 3 saŭ chiar 4 lunĭ consecutive din acéstă periódă, nu s'aŭ adunat decât nisce cantitățĭ minime de plóie. Ast-fel, la Mangalia, de la 12 Iulie până la 10 Novembre, adecă în curs de 122 de ḑile, nu s'aŭ strîns decât 3.3 mm de apă, cantitate cu totul neînsemnată pentru o așà de lungă periódă.

RAFINAREA PETROLEULUI CRUD

ŞI

MANUFACTURA DIFERITELOR PRODUCTE COMERCIALE DIN PETROLEUL CRUD

IN STATELE-UNITE ALE AMERICEI.

I.

RAFINĂRIA DE PETROLEŬ CRUD DIN WHITING, INDIANA

DE

VICTOR S. GUTZU
Inginer.

Şedinţa de la 10 Octobre 1897.

Acéstă rafinărie a fost construită de Standard Oil C°. între aniĭ 1888—1891. Ea este aşezată pe malul laculuĭ Michigan, la depărtare de 18 mile englese (1) de staţiunea «Union Depot» din Chicago în direcţiunea Sud.

Diferitele construcţiunĭ aparţinênd fabriceĭ de petroleŭ de acì acopĕr o suprafaţă de 400 acri. Intréga curte a fabriceĭ este îngrădită cu scândurĭ, carĭ pe partea superióră pórtă un gard de sîrme cu dinţĭ, pentru a oprì pe orĭ-cine de a sărì peste gard şi de a furà ast-fel secretul fabriceĭ; pe lângă acésta, un numĕr de gardienĭ sunt puşĭ împrejurul garduluĭ pe din afară, pentru a oprì pe orĭ-cine de a se apropià de curtea fabriceĭ. Aşà că orĭ-cine trebue să se adreseze la oficiŭ pentru a i se

(1) Pentru transformarea tuturor mĕsurilor englese, întrebuinţate în acéstă descripţiune, în mĕsurĭ metrice, să se vadă anexa de la fine.

permite visitarea stabilimentelor industriale din curtea rafinăriei, şi chiar la oficiŭ nu se permite fie-cuĭ acéstă favóre, maĭ ales dacă acela este el însuşĭ interesat în industria petroleuluĭ.

Trebue ca cine-và să-şĭ nege ocupaţiunea, şi apoĭ póte că va reuşì să obţină acéstă favóre.

Eŭ am avut norocul de a cunósce personal pe d-l Joseph A. Moffett, directorul fabriceĭ şi membru al societăţiĭ Standard Oil C°.

D-l Moffett mi-a permis visitarea rafinărieĭ, precum şi de a cestionà pe lucrătorĭ; dar nu mi-a permis a luà fotografiĭ.

Acele fotografiĭ ar fi fost fórte bune, pentru-că s'ar fi putut urmărì maĭ bine explicaţiunile mele şi deci s'ar fi putut vedé maĭ multe asupra construcţiunilor din fabrică.

Cu tóte aceste, mĕ voiŭ explicà în aşà fel în cât să fac inteligibil modul de operare în acéstă fabrică de petroleŭ.

In privinţa construcţiunilor speciale din diferitele departamente din acéstă rafinărie, nu este o mare deosebire de construcţiunile rafinăriilor americane din Statele-Unite. Este o deosebire însă în ce privesce numĕrul lor şi felul cum sunt construite şi arangiate.

Rafinăria e împărţită pe departamente, precum urméză:

a) Departamentul petroleuluĭ crud;
b) » gazolineĭ saŭ nafteĭ;
c) » petroleurilor de iluminat;
d) » parafineĭ;
e) » fabriceĭ de lumînărĭ;
f) » uleiurilor de uns;
g) » unsorilor;
h) » atelierelor.

Voiŭ descrie separat fie-care departament.

A.—Departamentul petroleuluĭ crud.

Acest departament cuprinde 700 cade de tablă de fer de tipul Fig. 1, avênd fie-care o capacitate de 35.000 barrels.

Fie-care cadă e construită din 7 inele circulare de fer móle şi fie-care inel este compus din table de fer nituite între dînsele longitudinal şi transversal; grosimea tablelor ce compun un inel descresce de la basa cadeĭ spre partea eĭ superióră. Iată dimensiunile carĭ se cer pentru o asemenea cadă :

Diametru 92 picióre englese;
Inălţimea 30 » »
Numĕrul inelelor circulare 7:

Grosimea întâiuluĭ inel	No. 0.0	(B.	W.	G.). (1)
» ineluluĭ al doilea	No. 0	»	»	»
» » » treilea	No. 1	»	»	»
» » » patrulea	No. 2	»	»	»
» » » cincilea	No. 3	»	»	»
» » » şéselea	No. 4	»	»	»
» » » şéptelea	No. 6	»	»	»

» tablelor de pe fundul cadeĭ No. 6 (B. W. G.).

Fundul cadeĭ este perfect orizontal, aşezat pe pămînt nivelat, şi niciĭ un fel de fundaţiune nu e necesară pentru a susţiné acéstă cadă.

Cada are un schelet de lemn, care e pus în interiorul eĭ şi este destinat a susţiné acoperemîntul. Acesta are o formă conică, pentru a da scurgere liberă apelor de plóie şi celor ce resultă din topirea omĕtuluĭ. Acoperemîntul este construit în acelaşĭ mod ca la orĭ-ce clădire circulară. Se pun căpriorĭ din distanţă în distanţă, carĭ sunt toţĭ rezimaţĭ pe un stâlp vertical, pus în interiorul cadeĭ; căpriorii sunt distribuiţĭ convergent de la acest stâlp spre marginele cadeĭ, care la marginea eĭ se rézimă pe scheletul de lemn pus jur împrejur în interior, aşà că se evită rezimarea acoperemîntuluĭ pe corpul cadeĭ. De-asupra căpriorilor se bat scândurĭ de lemn şi peste ele tablă subţire de fer. In acoperemînt sunt lăsate 4 ferestre, carĭ se deschid despre interiorul cadiĭ în spre exterior; ele sunt lăsate în acoperemînt, cu scop de a permite luarea printr'însele a diferitelor probe de petroleŭ de la orĭ-ce punct din înălţimea cadeĭ.

Petroleul crud fiind pompat în aceste cade, ast-fel cum vine de la puţurile de petroleŭ, conţine tot felul de impurităţĭ, precum şi o cantitate însemnată de apă. Petroleul, lăsat în cade un óre-care timp, se aşéză, ast-fel că tóte impurităţile se depun pe fund, apoĭ vine apa, şi în fine petroleul curat ocupă restul cadeĭ. Impurităţile de la fund se însemnéză în limba englesă cu literele B. S. (2)

B. S. este o substanţă asemĕnătóre untuluĭ la colóre şi consistenţă. Analisa chimică a acesteĭ substanţe arată că e compusă din sare comună, apă, micĭ cantităţĭ de var şi magnesie, nisip şi o cantitate considerabilă de hidrocarburĭ parafinoşĭ solidĭ.

Se înţelege că nicĭ B. S. nicĭ apa nu sunt necesare pentru distilare în cazane. De aceea omul însărcinat cu cadele de petroleŭ crud trebue să le inspecteze aprópe în fie-care ḑi şi să ţie un compt de cantită-

(1) Notaţiunea *B. W. G.* însemnéză: *Birmingham wire gauge.*

(2) Notaţiunea *B. S.* însemnéză: *Bottom Settlings,* pe românesce: *Aşezări pe fundul cadelor.*

ţile de B. S., de apă şi de petroleŭ crud din fie-care cadă. Acest control se face cu un aparat numit în limba englesă «Oil thief», pe românesce «furător de petroleŭ», cu care se ieaŭ probe de lichid din cadă de la orĭ-ce înălţime din corpul eĭ. Ast-fel că el e capabil să constate nivelul luĭ B. S. de la fund, nivelul apeĭ şi nivelul petroleuluĭ crud din cadă. Se înţelege atuncĭ că e lesne de calculat câtă cantitate de B. S., de apă şi de petroleŭ se află în fie-care cadă, şi decĭ în cele 700 de cade.

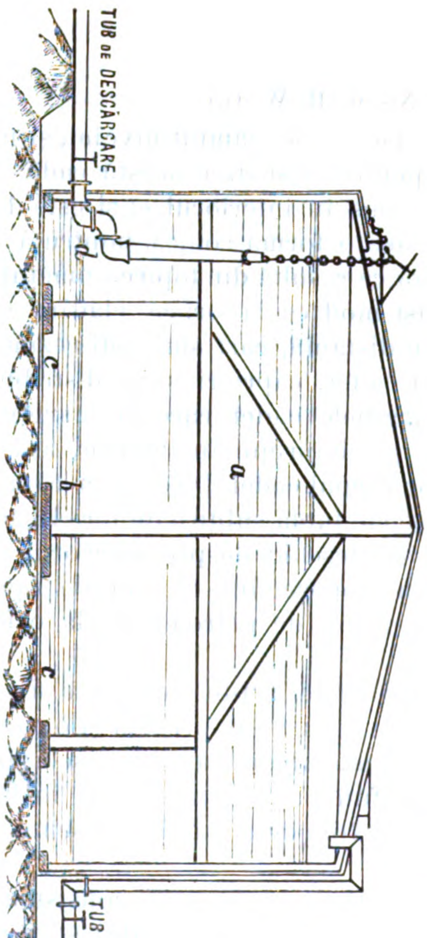

Fig. 1. — Cadă de fer pentru înmagasinarea petroleuluĭ crud.

a) Petroleŭ crud; *b)* Apă; *c)* Aşezărĭ pe fund (Bottom Settlings); *d)* Incheietură mobilă.

Fie-care cadă e provĕḑută cu tuburĭ (în general, în diametru de 8 inches) pentru încărcarea cadelor şi cu tuburĭ (tot de 8 inches în diametru) pentru descărcarea lor. Incărcarea cadelor se face pe la partea superióră, iar descărcarea se face pe la partea inferióră. La descărcare se ieaŭ cele maĭ marĭ precauţiunĭ, pentru a nu lăsà ca apa din cadă să mérgă la cazane dimpreună cu petroleul crud. Dacă se face o asemenea greşală, atuncĭ de sigur că la cazanele de distilare se va produce o explosiune, şi decĭ ruinarea stabilimentuluĭ de industrie. De aceea tuburile de descărcare sunt provĕḑute cu o încheetură mobilă *d* (Fig. 1), ast-fel că tubul de descărcare póte fi aşezat la orĭ-ce punct al cadeĭ şi póte luà numaĭ petroleŭ crud. La fie-care 24 ore se raportéză la oficiŭ cantităţile de B. S., de apă şi de petroleŭ crud din cele

700 cade, așà că nicĭ odată rafinăria nu e lipsită de petroleŭ crud. Odată pe an se curĕță cadele de B. S. și de apă.

B. S. fiind un corp parafinos, se ieà și se tractéză în același mod după cum vom vedé la departamentul parafineĭ și se întrebuințéză la fabricarea lumînărilor.

Descripțiunea Furătoruluĭ de petroleŭ (Oil thief) și modul de operare. — Furătorul de petroleŭ se compune dintr'o cutie verticală *A* (Fig. 2) cu secțiune pătrată. Cutia e lungă de aprópe 3 picióre englese. Treĭ din păreţiĭ verticalĭ sunt construițĭ din tablă subțire de fer; al patrulea e înzestrat cu un gém de sticlă *s* (Fig. 2″). Prin acest gém observatorul póte vedé în cutie arangiamentul lichidelor din cada de sub examinare. Cutia *A* e provĕḑută cu un fund *B* (Fig. 2′), mobil împrejurul punctelor *O*, prin aceste două puncte laterale trecênd un pivot de fer. Pe fundul mobil cu punctele *y′* și *y″* sunt fixate două piese metalice *b* și *b′*, provĕḑute la partea superióră cu două deschiḑĕturĭ longitudinale.

Fig. 2. — Oil thief (Furător de petroleŭ).

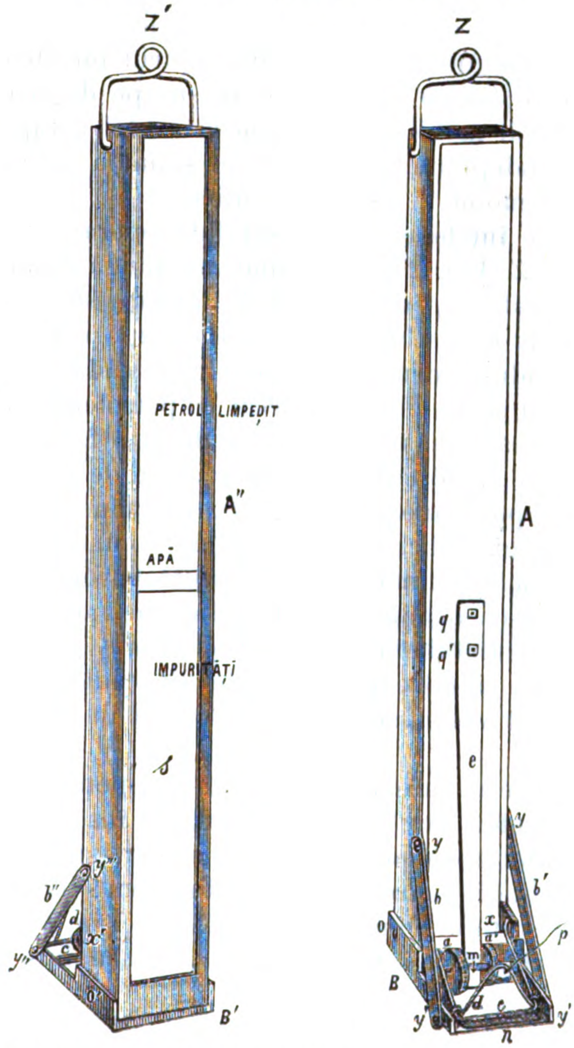

Fig. 2″. — Vedere din față. Fig. 2′. — Vedere dinapoĭ.

Prin aceste deschiḑĕturĭ, ele pot lunecà vertical pe după cuiele *y* și *y* (Fig. 2′). Pe cutia verticală, pe amîndouĕ părțile laterale din punctele *x* (Fig. 2′), e prinsă o babă *c*. Baba *c* e fixată de fundul mobil

printr'o şuviţă de fer *n*. La extremitatea babeĭ e cârligul *d*, de care e legată o sfóră subţire *p*, sfóra fiind cevà maĭ lungă decât adîncimea cadeĭ de sub examinare. Pe fundul mobil *B* (Fig. 2′) sunt fixate vertical două piese metalice *a* şi *a′* (Fig. 2′). Prin aceste piese metalice trece un cuiŭ orizontal *m*. Pe sub cuiul *m* trece vertical o limbă metalică *e*, fixată pe păretele vertical al cutieĭ cu punctele *q* şi *q′*. Scopul limbeĭ metalice *e* pe sub cuiul *m* e de a ţiné fundul perfect în verticala cutieĭ *A*. Scopul babeĭ *c* este de a aduce fundul la locul sĕŭ, după ce petroleul crud orĭ lichidele din cada de examinat aŭ intrat în cutie. Când se trage de sfóra *p*, atuncì cârligul *d* ieà o posiţiune verticală şi baba descrie un arc de cerc împrejurul punctelor *x* (Fig. 2′); iar piesele metalice *b* şi *b′*, alunecând în sus pe după cuiele *y* şi *y′* (Fig. 2′), conduc fundul mobil la locul sĕŭ şi ast-fel astupă cutia pe fund, piesele *b* şi *b′* îndeplinind acelaşĭ rol ca şi limba metalică *c*, ţinênd tot timpul fundul mobil în verticala cutieĭ.

Se înţelege lesne modul de operare. Se légă o sfóră pe după cârligul *Z* (Fig. 2′), sfóra fiind maĭ lungă decât cada de examinat. Se légă o altă sfóră *p* de cârligul *d*. Cât timp sfóra *p* e slobodă, fundul cutieĭ verticale e deschis, şi decĭ când cutia e lăsată în cadă, fundul e deschis. Dându-se drumul furătoruluĭ în cadă în posiţiunea arătată de Fig. 2′, şi după ce el s'a încărcat cu petroleŭ, se trage maĭ întâiŭ de sfóra *p*; prin acésta, închiderea funduluĭ e făcută. Se ţine bine de *p* şi se scóte cutia cu sfóra de după *Z* în afară de cadă. Când cutia e scósă din cadă, are posiţiunea din Fig. 2″. Examinatorul vede prin sticla *s* cum sunt arangiate lichidele şi tot odată cunósce câtă înălţime de lichide are. Dacă examinarea a fost făcută aprópe de fundul cadeĭ, atuncĭ se mĕsóră cu o linie gradată adîncimea de impurităţĭ, de apă şi de petroleŭ crud. Înălţimile fiind ast-fel aflate şi avênd şi suprafaţa circulară a baseĭ cilindrelor de lichide din cadă, se calculéză volumul lichidelor. Acest volum se transformă apoĭ în mĕsurĭ de capacitate.

Acéstă rafinărie întrebuinţéză petroleŭ crud din Trenton Limestone, petroleŭ care conţine o cantitate însemnată de sulfure. (1)

De aceea procesul de distilare este în întregime diferit de procesul distilăriĭ petroleuluĭ crud din Pennsylvania, West-Virginia şi Sud-Est al statuluĭ Ohio. Pentru acésta, acì în Whiting, Indiana (pentru a scurtà vorba voiŭ întrebuinţà de acum înainte numele de Chicago, în loc de

(1) In analisele chimice asupra acestuĭ petroleŭ se găsesce că conţine, după profesoriĭ Mabery şi Smith, 0.500 % sulfure.

Whiting, Indiana), se face maĭ întâiŭ o primă distilare de petroleŭ crud şi apoĭ se redistiléză în parte productele obţinute din prima distilare. Pentru operaţiunea primeĭ distilărĭ se întrebuinţéză 70 cazane de tipul luĭ *A* din Fig. 3, fie-care cu o capacitate de 600 barrels, şi productele ce vin de la condensator la cassa de primire (Fig. 3) sunt divisate în treĭ clase însemnate cu numerele: 1, 2, 3.

1. cuprinde productele uşóre numite benzine saŭ gazoline, cu greutatea specifică între 90°—54° *B.*

2. cuprinde petroleurile de iluminat, cu greutatea specifică între 54° — 36° *B.*

3. cuprinde residuul numit *tar* (englesesce), *goudron* (franţusesce), *păcură grósă* (românesce).

Residuul 3 se împarte în alte două categoriĭ:

3_a. residuŭ din care se fabrică parafina saŭ céra de lumînărĭ. Acesta e productul cunoscut în limba englesă sub numele propriŭ de *tar*.

3_b. residuŭ care va servì la fabricarea de uleiurĭ de uns numaĭ.

Acéstă clasificare e făcută după chipul cum a fost efectuată distilarea petroleuluĭ crud.

Dacă a fost efectuată numaĭ cu foc sub cazan şi fără de întrebuinţare de vaporĭ de apă supra-încălḑiţĭ în cazan, atuncĭ merge la cadele de magasie ale productuluĭ parafinos *tar*.

Dacă a fost efectuată cu foc sub cazan şi cu întrebuinţare de vaporĭ supra-încălḑiţĭ în cazan, atuncĭ merge la magasiile uleiurilor de uns din departamentul uleiurilor de uns.

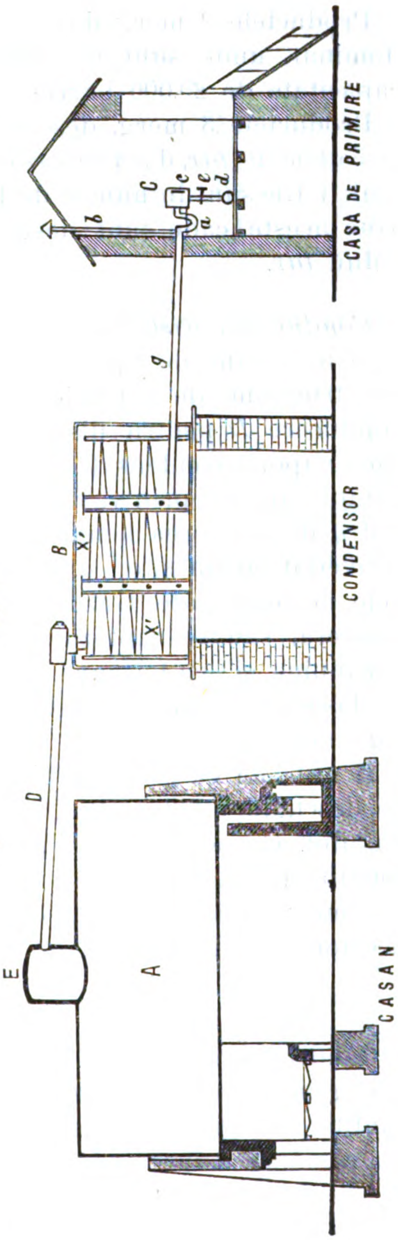

Fig. 3.

Productele 1 merg după condensare la departamentul gazolineĭ şi acolo sunt înmagasinate în 50 cade (tanks), fie-care cu o capacitate de 10.000 barrels.

Productele 2 merg după condensare la departamentul petroleuluĭ de iluminat, unde sunt înmagasinate în 100 cade (tanks), fie-care cu o capacitate de 20.000 barrels.

Productele 3 merg, descărcate direct prin pompe din cele 70 cazane, la cadele de *tar*, dacă în cazane s'a condus distilaţiunea pentru *tar* (tar tanks). Ele sunt în număr de 150, fie-care cu capacitate de 35.000 barrels. Tóte aceste cade sunt destinate numaĭ pentru înmagasinare de residuŭ *tar*.

Conducerea distilăriĭ la cazane. — Distilarea petroleuluĭ crud se face în cazane de tipul Fig. 3. Figura arată un cazan *A*, aşezat în construcţiune de cărămidă; el e provědut cu domul *E* şi tubul de conducere *D* pentru distilaţiunĭ la condensatorul *B*. Din condensatorĭ, vaporiĭ condensaţĭ în lichid trec în cassa de primire *C*, unde lichidul e trimis, prin valva *e* şi tubul *d*, la cadele de înmagasinare. Tubul *g* de aducerea lichiduluĭ din condensatorĭ la cassa de primire e provědut cu un sifon *a*, prin care se face separarea lichiduluĭ de gazele necondensate. Gazele necondensate, saŭ se lasă să scape în atmosferă, saŭ se captéză în tuburĭ carĭ le conduc la cutia de foc a cazanuluĭ, şi ast-fel sunt întrebuinţate ca combustibil. In casul când se lasă libere în atmosferă, sifonul *a* e provědut cu un tub *b*, prin care aŭ liberă trecere în atmosferă. In casul când se captéză pentru a fi utilisate ca combustibil, şi acésta se face acì în Chicago, tubul *b* se deschide într'un altul, care apoĭ le conduce la cutia de foc a cazanuluĭ. Cu acest mijloc se economisesc cărbuniĭ saŭ petroleul combustibil (Fuel Oils).

Compania reduce costul combustibiluluĭ cu 35% numaĭ din utilisarea acestor gaze necondensate.

B.— Departamentul gazolineĭ.

Când e necesar să se fabrice un grad óre-care de gazolină cerut de comerciŭ, atuncĭ se pompéză cu pompa din magasia productelor 1 o cantitate suficientă în nisce cazane numite în limba englesă «Steamers», (în românesce însemnéză: «cazane cu vaporĭ de apă»); acésta pentru că distilaţiunea materieĭ brute 1 se face în ele numaĭ cu vaporĭ de apă supra-încăldiţĭ.

Aceste cazane sunt acì în Chicago în număr de 5.

Un «Steamer» este un cazan orizontal de forma luĭ *A*, Fig. 4. Acest cazan e înzestrat: cu un tub *a* de 8 inches, prin care vaporiĭ de gazolină trec după evaporare în condensatorĭ similarĭ în construcţiune cu condensatorul *B* de pe Fig. 3, cu un tub *b* de 2 inches în diametru, care aduce vaporiĭ de apă supra-încălḑiţĭ, carĭ la rîndul lor vin, prin tuburile perforate 1, 2, 3 (diametrul tuburilor $1^{1}/_{2}$ inch) în cazanul *A*, şi căldura lor e suficientă pentru a evaporà un grad óre-care de gazolină cerut de comerciŭ. Cazanul *A* este înzestrat cu una saŭ două găurĭ de om, de felul luĭ *B*, prin carĭ se face încărcarea luĭ cu gazolină şi prin carĭ, în cas de reparaţiune, se póte intrà în cazan şi drege părţile stricate. La cazan e adaosă o gaură *e*, astupată cu un dop conic *c*, manipulat din exteriorul cazanuluĭ. Gaura *e* se ţine astupată în tot timpul evaporăriĭ gazolineĭ, şi după finitul uneĭ operaţiunĭ se destupă şi restul lichid din cazan se scurge afară prin

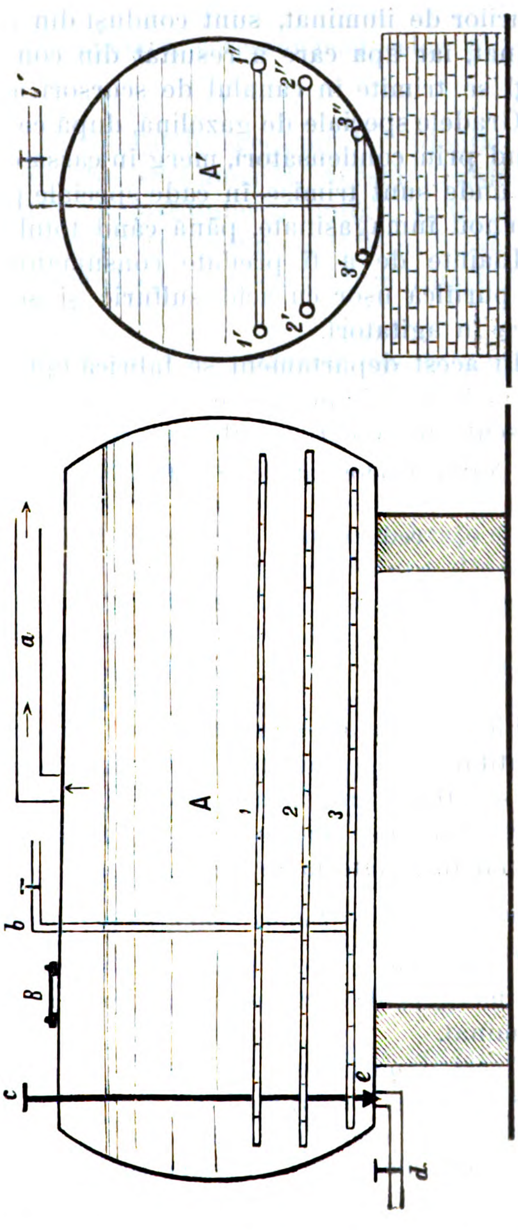

Fig. 4. — Cazan cu vaporĭ de apă supra-încălḑiţĭ.

e şi e condus prin tubul *d* la cadele de înmagasinare. Acest rest din *A* este compus în general din hidrocarburĭ cu punct de ferbere superior gazolineĭ şi decĭ, ca uniĭ ce sunt bunĭ pentru categoria petroleurilor de iluminat, sunt conduşĭ din *d* în cadele petroleurilor de iluminat, iar apa care a resultat din condensarea vaporilor supra-încăldiţĭ se trimite în canalul de scursorĭ al rafinărieĭ.

Gradele speciale de gazolină, după ce s'aŭ evaporat din Steamer, trecênd prin condensatorĭ, merg în cassa de primire (Receiving Houses), de unde sunt trimise în cade speciale pentru acele grade, şi acolo sunt din noŭ înmagasinate, până când totul e gata pentru a fi transportate.

Inainte de a fi predate consumatorilor, unele grade de gazolină se purifică uşor cu acid sulfuric şi sodă caustică. Purificarea lor se face în agitatorĭ.

In acest departament se fabrică opt grade de gazolină şi sunt decĭ tot atâtea cade pentru înmagasinarea lor după fabricare. Ele sunt cunoscute în comerciŭ sub numirile următóre:

Naftă deodorisată de 63° B. densitate; (1)
» » » 61°—62° B;
» redistilată » 88° B;
» » » 90° B;
» » » 86° B;
» » » 87° B;
» » » 76° B;
» » » 58°—63° B;

Fie-care cadă e numerotată şi la fie-care 24 ore se raportéză la oficiŭ cantitatea de producte de gazolină 1 din magasie, precum şi cantitatea ce se află în magasia acestor diferite grade de gazolină după fabricare. Ast-fel se scie la fie-care moment cât s'a fabricat şi cât s'a consumat din materia brută de producte de gazolină 1.

C.—Departamentul petroleurilor de iluminat.

Productele 2, adecă petroleurile de iluminat cu densitatea între 54° 36 B., merg la departamentul propriŭ numit al fabricăriĭ petroluluĭ de iluminat.

Acest departament se împarte în douĕ secţiunĭ.

Secţiunea I-a cuprinde:

26 cazane verticale de tipul Fig. 5.
26 de condensatorĭ circularĭ, corespundênd celor 26 de cazane; şi
3 casse de primire (Receiving Houses).

(1) Notaţiunea *B.* însemnéză: *Beaumé.*

Secţiunea II-a cuprinde:

40 cazane orizontale de tipul Fig. 6;

La aceste cazane corespund 80 cilindri de tipul celor de pe Fig. 5 marcaţĭ *B*, adecă doĭ la fie-care cazan.

40 de condensatorĭ de formă rectangulară, corespundênd celor 40 cazane; şi

3 casse de primire.

Petroleul de iluminat fabricat în aparatele secţiuniĭ I e identic în calitate cu cel fabricat în aparatele din secţiunea II. Acéstă divisiune de aparate e făcută în scop de a economisì puterea motóre, şi, în adevĕr, pentru motórele cu carĭ aparatele din secţiunea II sunt puse în mişcare, ea este mult maĭ economică decât puterea motóre întrebuinţate cu aparatele din secţiunea I.

Descripţiunea cazanelor din secţiunea I. — Cazanul este o simplă cadă cu păreţĭ verticalĭ (Fig. 5), cu fundul orizontal şi cu acoperemînt sferic; este construit din tablă grósă de fer lucrat şi are o capacitate de 1160 barrels. Cazanul e provĕḑut la mijlocul sĕŭ cu o axă verticală *a*, iar la partea inferióră şi în interiorul cazanuluĭ sunt 8 braţe metalice *b* construite din secţiunĭ ⊥ de fer. Pe aceste braţe sunt legate la distanţe arbitrare lanţurĭ scurte *c*, carĭ tîrăsc după dînsele nisce piese colţuróse *d*, construite din fer turnat. Axul *a* posedă la partea superióră şi exterióră a căldăriĭ o rótă conică dinţată *e*.

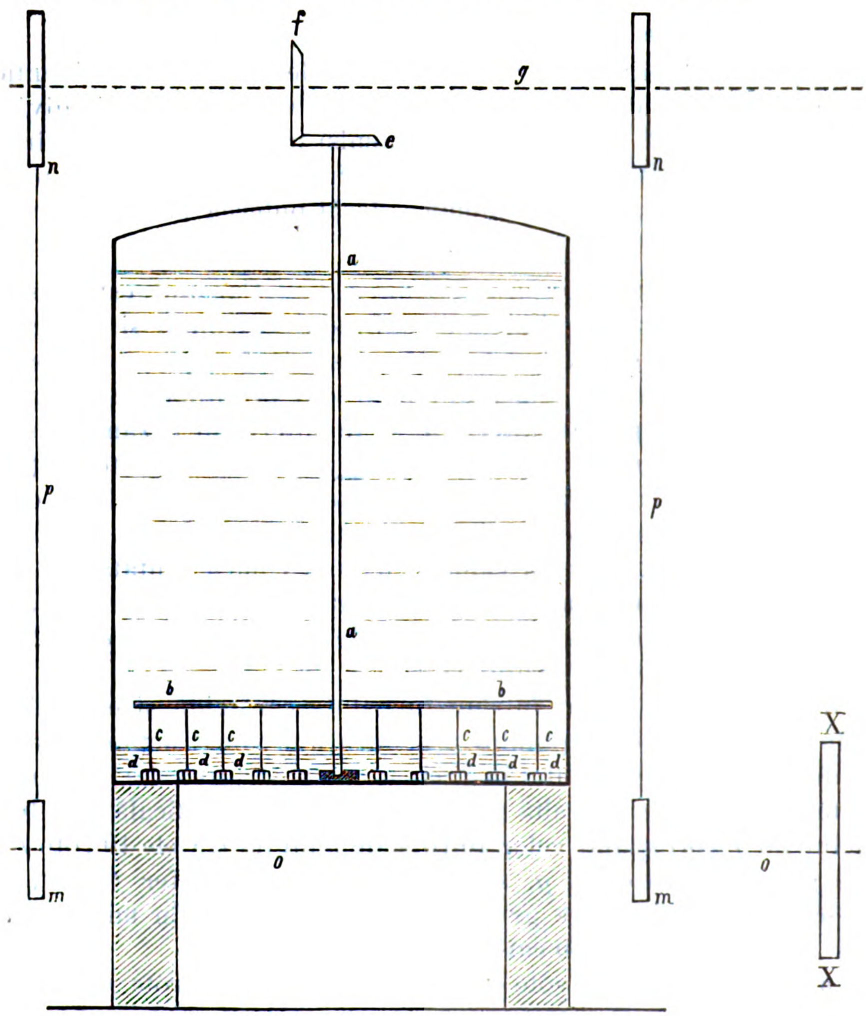
Presupuneţĭ acum că aveţĭ 10 cazane de felul Fig. 5, în un acelaşĭ plan vertical, şi atuncĭ aveţĭ un grup de 10 cazane din cele 26, carĭ constituesc cazanele din secţiunea I.

Fie-care cazan e aşezat într'un furnal de cărămidă şi e încălḑit cu gaz natural. Înălţimea cazanuluĭ e arbitrară şi construcţiunile sunt făcute după placul ingineruluĭ însărcinat cu construirea. La fie-care rótă dinţată orizontală *e* e o altă rótă conică dinţată verticală *f*, şi 10 róte de felul luĭ *f* corespund celor 10 róte de felul luĭ *e*. Cele 10 róte *f* sunt fixate pe un ax orizontal *g*, suportat pe suporţĭ de fer turnat, fixaţĭ pe fie-care cazan. Fie-care grup de 10 cazane e pus în mişcare de un motor cu o putere de 350 caĭ-taporĭ englesĭ.

Pe axul *g* sunt fixate róte de felul luĭ *n*, şi două róte *n* corespund fie-căruĭ cazan. Aceste róte sunt provĕḑute cu dinţĭ, carĭ intră în spaţurile libere ale unuĭ lanţ *p*. Lanţul *p* trece împrejurul rótelor *n* şi împrejurul unor róte de felul *m*, carĭ de asemenea sunt provĕḑute cu dinţĭ. Rótele *m* sunt fixate pe o axă orizontală *o*, aşezată aprópe de basa cazanelor. Axa *o* e pusă în mişcare de un motor de 350 caĭ-vaporĭ, al căruĭ volant corespunde cu róta *x* fixată pe axa *o*.

Acum se înţelege uşor modul cum e pusă în mişcare maşina. Prin acest arangiament, cele 8 braţe *b* sunt mişcate încetinel împrejur, şi piesele de fer turnat *d* scurmă fundul cazanuluĭ şi nu permit aşezarea

Fig. 5. — Sweetener (Indulcitor). Cazan din Secţiunea I.

de deposite pe fund. Scurmarea e de cea maĭ mare importanţă: 1) ea pune oxiḑiĭ metalicĭ, carĭ ocupă fundul căldăriĭ, maĭ bine în contact cu hidrocarburiĭ ce constituesc petroleurile de iluminat şi 2) previne depositul sulfurilor metalicĭ pe fundul cazanelor. Ast-fel că scurmarea, evitând depositul, protege fundul de sedimente şi-l protege decĭ de a fi ars.

Să vedem ce oxiḑĭ se întrebuinţéză pentru disulfurarea hidrocarburilor sulfuroşĭ din petroleul de iluminat. D-l Herman Frasch a patentat în Statele-Unite şi în Europa procesul chimic întrebuinţat pentru disulfurare. Patenta din Statele-Unite pórtă No. 487.119, din 29 Novembre 1892. D-l Herman Frasch spune în acéstă patentă:

«Marea proporţiune de sulfure, în genere, va distinge petroleurile din Canada şi Lima, Ohio de orĭ-ce alte petroleurĭ crude; maĭ mult încă, o altă distincţiune se va aflà în natura acestor hidrocarburĭ sulfuroşĭ din Canada şi Lima, Ohio. Aceştĭ hidrocarburĭ daŭ petroleuluĭ crud din Canada şi Lima, Ohio proprietatea de a disolvà oxidul de plumb (litharge). Cât cunosc până acum, nicĭ un alt uleiŭ natural distilat orĭ nedistilat nu posedă proprietatea de a disolvà oxidul de plumb.

«Petroleurile crude ordinare (prin acésta inventatorul se referă la alte petroleurĭ din alte regiunĭ, afară de cele din Canada, şi Lima, Ohio) vor disolvà oxidul de plumb, dacă li se va adaoge unul saŭ maĭ mulţĭ din aciḑiĭ organicĭ ca: acid oleic saŭ acid colofonic, saŭ orĭ-ce alt acid gras, dar petroleurile din Canada şi Lima, saŭ petroleurile similare acestora în miros greŭ, disolvă oxidul de plumb fără a li se adaoga nicĭ unul din aceştĭ aciḑĭ organicĭ.»

Maĭ departe d-l Frasch spune:

«Oxiḑiĭ suitabilĭ (bunĭ pentru disulfurare) sunt aceia aĭ metalelor grele, carĭ daŭ afară oxigenul lor cu mare uşurinţă, şi în genere sunt bunĭ oxiḑiĭ acelor metale, carĭ se transformă în sulfurĭ cu uşurinţă şi carĭ apoĭ cu uşurinţă sunt convertibilĭ în oxiḑĭ prin calcinare şi oxidare.

«Oxiḑiĭ de plumb, bismuth, cadmium, mercur, cupru şi argint sunt fórte bunĭ, de asemenea bioxidul de manganes (cu obiecţiunea că convertirea sulfureĭ în oxiḑĭ e fórte anevoiósă); oxiḑiĭ fericĭ, stanicĭ şi antimonicĭ, oxiḑiĭ de nichel şi cobalt şi oxidul de zinc. deşĭ sunt maĭ puţin energicĭ, totuşĭ sunt fórte efectivĭ, dacă se întrebuinţéză împreună cu unul din oxiḑiĭ carĭ rĕspund fórte bine scopuluĭ.

«Oxiḑiĭ de palladium şi sodium se pot întrebuinţà. Alte combinaţiunĭ chimice suitabile pentru disulfurarea petroleurilor de iluminat maĭ sunt şi combinaţiunile carĭ se pot descompune cu uşurinţă şi ast-fel eliberéză oxigenul lor,— spre exemplu carbonaţiĭ de plumb, de cupru saŭ de alte metale carĭ daŭ afară oxigenul lor cu uşurinţă.

«Se pot întrebuinţà cu un cuvînt pentru disulfurare sărurile acelor metale, carĭ sunt precipitate de hidrogen sulfurat în soluţiunĭ acide, cum spre exemplu: manganaţiĭ, chromaţiĭ, boraţiĭ, sulfaţiĭ şi carbonaţiĭ acestor metale aĭ căror oxiḑĭ pot fi utilisaţĭ cu efect pentru disulfurare.»

Maĭ departe d-l Frasch spune:

«Lichidele suitabile pentru disolvarea acestor sărurĭ sunt lichidele de na-

tură uleiósă saŭ de natură rĕşinósă» şi «**întrebuinţându-se un disolvant lichid uleios orĭ rĕşinos dimpreună cu oxiḑiĭ metaliciĭ carĭ atacă petroleurile cu miros greŭ, eficacitatea acţiuniĭ e mult mărită întrebuinţându-se oxiḑiĭ în exces.»**

Excesul de oxiḑĭ este cerut pentru cuvîntul că, pe mĕsură ce eĭ sunt consumaţĭ şi transformaţĭ în sulfurĭ metalicĭ, pe aceeaşĭ mĕsură se disolvă din exces o nouă cantitate de oxiḑĭ în materie rĕşinósă orĭ în materie grasă (aciḑiĭ graşĭ) şi petroleul crud din Canada saŭ Lima, Ohio, pe care inventatorul Frasch iĭ întrebuinţéză ca disolvanţĭ.

De aceea se prepară amestecul de petroleŭ crud din Canada saŭ Lima cu aciḑiĭ graşĭ orĭ cu materia rĕşinósă. Acestea fiind bine amestecate, se tórnă pe urmă în amestec oxiḑiĭ de plumb şi cupru, carĭ fusese maĭ întâiŭ fórte fin măcinaţĭ. Se lasă pentru cât-và timp, ca oxiḑiĭ să aibă tot timpul necesar pentru disolvare. După acésta se adaoge ipsos în acest amestec. In privinţa ipsosuluĭ, d-l Frasch spune că: «póte fi întrebuinţat, saŭ nu.»

Dacă se póte conduce focul uniform sub cazan, atuncĭ nu e necesar a se maĭ întrebuinţà ipsos în amestec.

La fabrica din Chicago am vĕḑut fabricându-se acest amestec şi, totuşĭ, după ce oxiḑiĭ şi ipsosul aŭ fost puse în amestec, uleiurile aŭ o fluiditate convenabilă pentru a puté fi transportate cu pompe; amestecul nu are nicĭ decum caracterul uneĭ paste.

Acest amestec se pompéză în cazan şi apoĭ peste el se pompéză productele 2 de la prima distilaţiune.

Sub acţiunea căldurii la care cazanul e supus, vom aveà reacţiunĭ chimice între hidrocarburiĭ sulfuroşĭ din petroleul de iluminat şi oxiḑiĭ de cupru şi plumb.

Reacţiunile chimice ce aŭ loc în cazan pe timpul disulfurăriĭ se pot representà prin formulele următóre:

$$3\ Cn\ H_2n\ S + 2\ Cu\ O = 3\ Cn\ \ H_2n + 2\ Cu\ \ S + SO_2.$$

şi

$$3\ Cn\ H_2n\ S + 2\ Pb\ O = 2\ Cn\ \ H_2n + 2\ Pb\ \ S + SO_2.$$

Sulfuriĭ de cupru şi plumb, după rĕcirea cazanelor, sunt scoşĭ şi trimişĭ la departamentul de retransformarea sulfurilor în oxiḑĭ.

Aciḑiĭ organicĭ orĭ materia rĕşinósă, pe carĭ inventatorul iĭ recomandă, se pare că nu ieaŭ parte în reacţiunea chimică, ci scopul lor e de a disolvà maĭ bine oxiḑiĭ de plumb şi cupru.

Nu se pot încă representà prin formule chimice natura şi constituţiunea hidrocarburilor sulfuroşĭ din petroleul crud saŭ din cel de ilu-

minat. Se scie numaĭ atât, că sulfurele lor dispare când sunt redistilate cu oxiḑiĭ metaliciĭ şi că aceĭ oxiḑĭ metaliciĭ sunt transformaţĭ în sulfurĭ; dar care e constituţiunea chimică a hidrocarburilor înainte de disulfurare şi care după disulfurare, nu e cunoscut.

S'a eliminat din petroleurile crude din Canada o serie de hidrocarburĭ sulfuroşĭ şi s'aŭ propus pentru eĭ formule de constituţiune; dar acestea sunt contestate de chimiştĭ.

Se maĭ scie încă că toţĭ hidrocarburiĭ sulfuroşĭ, prin distilare, distiléză între 200°—300° C., şi ca atare toţĭ se colectéză prin condensare în petroleul de iluminat; dar cum am ḑis, formulele lor chimice de constituţiune nu sunt încă definitiv cunoscute.

Deci pentru un moment trebue să ne mulţumim cu partea practică de disulfurare a petroleuluĭ de iluminat şi să vedem câtă proporţiune de elemente propune d-l Herman Frasch.

D-l Frasch prescrie următórea listă de corpurĭ pentru disulfurarea petroleuluĭ de iluminat:

Cincĭ barrels de petroleurĭ grele impure saŭ de aceeaşĭ calitate de petroleŭ crud ce conţine sulfure şi care se distiléză în fabrică;

Un barrel de Rosin, care în limba română însemnéză: rĕşină, care consistă în mare parte din acid colofonic ($C_{44}H_{64}O_5$);

Cincĭ sute pounds de oxid de plumb (litharge);

Una mie pounds de oxid de cupru (CuO, oxid negru);

Una mie pounds de ipsos de Paris (plaster-of-Paris), corp cunoscut în chimie sub numele de sulfat anhidru de calcium saŭ gypsum.

Scopul întrebuinţăriĭ ipsosuluĭ în acest amestec se pare a fi numaĭ pentru-că el, fiind un corp difusibil, îndată ce primesce căldura de la focul de sub cazan, o şi elimineză în massa lichidă din cazan, şi ast-fel se distribue căldura într'un mod mai uniform în cazan şi deci în massa lichidă.

In loc de ipsos s'ar puté întrebuinţă orĭ-ce altă materie difusibilă.

Acest amestec chimic se prepară, acì în Chicago, într'un departament special, şi se póte prepară orĭ-ce cantitate, bine înţeles păstrându-se raportul dintre materiile carí intră în acest amestec.

Se pompéză din acest amestec 2.000 pounds în fie-care din cele 26 cazane de tipul Fig. 5. Restul cazanuluĭ se umple cu producte 2 de la prima distilaţiune. Se face foc la cazan, se pune motorul în mişcare, care, prin lanţurile *p* şi sistemul de róte conice *f*, *c*, pune în mişcare rotatorie axa *a* şi deci braţele *b*. Atuncĭ piesele colţuróse *d* scurmă necontenit amestecul chimic din fundul căldăriĭ şi ast-fel asigură contactul oxiḑilor cu sulfurele din hidrocarburiĭ sulfuroşĭ din căldare.

Operaţiunea se continuă până când tot petroleul de iluminat 2 este distilat.

Sulfidiĭ metalicĭ sunt apoĭ luaţĭ şi transportaţĭ la departamentul fabricăriĭ oxidilor, unde se recâştigă din noŭ oxidiĭ metalicĭ de Pb şi Cu. Sistemul urmat pentru recâştigarea oxidilor metalicĭ e identic copiat de Standard Oil C° după cel intrebuinţat în Marsilia la disulfurarea glicerineĭ.

Din căldare, fără îndoială, productele trec în condensator şi de acì la cassele de primire, de unde se distribuesc, conform densităţiĭ şi punctuluĭ de explosiune cerut de comerciŭ, în diferite cade de magasie. Acì petroleul e ţinut până când se strînge o cantitate suficientă pentru a fi purificată.

Purificarea acestor petroleurĭ disulfurate nu se face până când nu se primesce un ordin de la o casă de comerciŭ pentru un anumit grad de petroleŭ de iluminat. Atuncĭ se face purificarea lor. Purificarea se efectuéză în agitatorĭ, cu acid sulfuric şi sodă caustică. Din agitatorĭ petroleul e pompat înapoĭ în nisce cade descoperite numite «Bleachers», adecă înălbitorĭ. Ele sunt numite ast-fel pentru-că petroleul din ele devine, sub acţiunea lumineĭ solare, perfect incolor, întocmaĭ ca apa distilată, şi maĭ ales pentru-că, prin acest simplu proces, petroleul păstréză acelaşĭ aspect incolor aprópe pentru vecie.

Din Bleachers, petroleul e încărcat automatic în care de drum de fer (tank cars) şi transportat la depărtărĭ colosale, unde e cerut pentru consumare.

Descripţiunea cazanelor din secţiunea II. — Rafinăria din Chicago cuprinde 40 cazane de felul Fig. 6. Tóte aceste cazane sunt puse în acţiune de un singur motor de 350 caĭ-vaporĭ englesĭ, şi se obţin cu ele maĭ bune resultate de operare decât cu cazanele din secţiunea I. Cum s'a vědut în descripţiunea cazanelor din secţiunea I, acolo se întrebuinţéză în total pentru cele 26 cazane treĭ motorĭ, fie-care de 350 caĭ vaporĭ, decĭ o putere totală de 1.050 caĭ vaporĭ. E prea multă putere mecanică şi decĭ costul de fabricarea petroleuluĭ de iluminat e considerabil.

Un cazan din acéstă secţiune (II) e construit în acelaşĭ mod ca orĭ-ce cazan orizontal pentru distilare de petroleurĭ crude. Descripţiunea acestor cazane este următórea :

Cazanul *A*, de o capacitate de 600 barrels, este provědut la partea superióră cu un tub (8 inches diametru), care-l pune în comunicare cu nisce cilindri de tipul *B*. Aceştĭ cilindri sunt în diametru de 4 picióre

englese şi în lungime de 12 picióre englese. În interiorul fie-căruĭ cilindru *B*, se află o axă orizontală *b*, pe care este construită o perie circulară

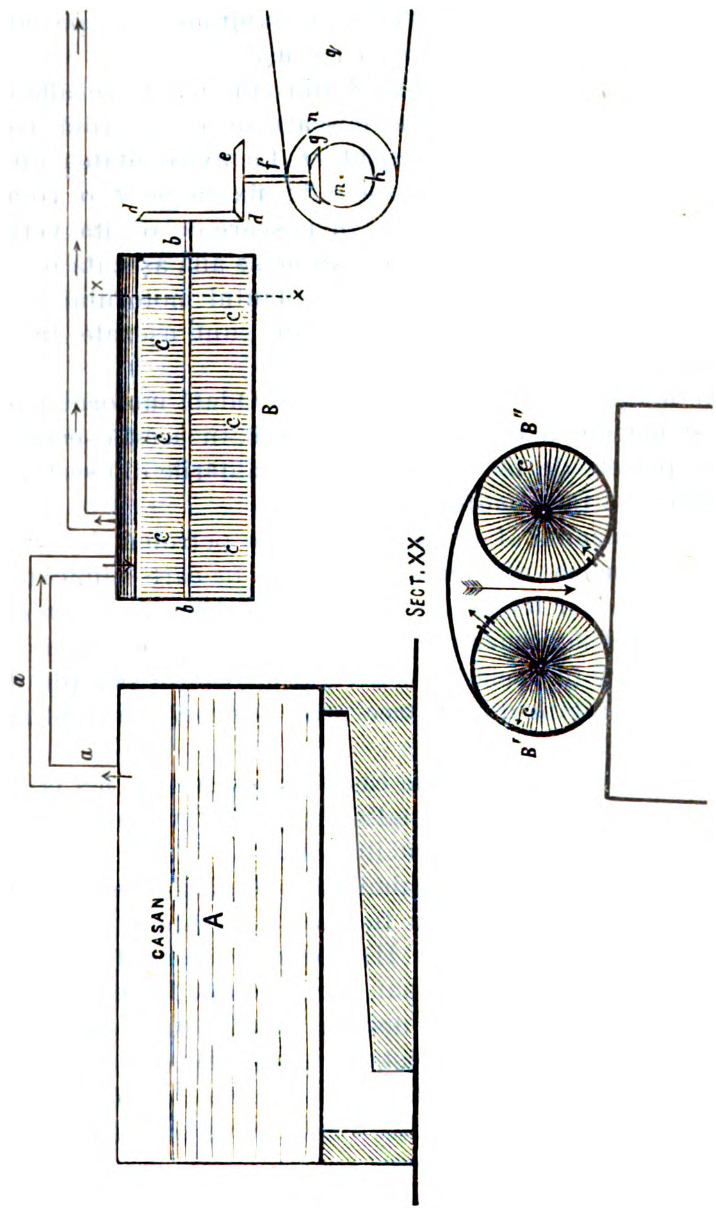

Fig. 6. — Sweetener (Indulcitor) din Secţiunea II.

de sîrmă de fer *c*. Ceĭ doĭ cilindri *B*, carĭ corespund uneĭ căldărĭ saŭ

cazan *A*, sunt ast-fel construiţĭ în exterior în cât să formeze o continuitate (secţiunea XX, cilindriĭ *B' B''*).

Scopul acesteĭ construcţiunĭ este de a separà mecanic vaporiĭ de petroleŭ de iluminat de pulberea de oxiḑĭ metalicĭ, pe care aceştĭ vaporĭ ar fi capabilĭ să o tîrască cu dînşiĭ.

La extremităţile fie-căreĭ axe *b* din cilindriĭ *B*, se află o rótă conică dinţată *d*; acésta se pune în mişcare de o altă rótă conică orizontală *e*, montată pe o axă verticală *f*. La extremitatea luĭ *f*, care este aprópe de basa cazanelor *A*, se află fixată pe *f* o rótă conică orizontală *g*. Acéstă rótă se pune în mişcare de o alta verticală *h*, aşezată pe o axă orizontală *m*. Pe axa *m* se află aşezată o rótă verticală de felul luĭ *n*, care corespunde cu volantul motoruluĭ *q*.

Tóte aceste cazane, în numĕr de 40, sunt aşezate în acelaşĭ plan vertical.

Modul de operare este uşor de înţeles. Odată motorul pus în mişcare, se pun şi periile în mişcare. Aceste periĭ, în acéstă secţiune, aŭ acelaşĭ rol ca şi piesele de fer turnat *d* de la căldările din secţiunea I.

Distilarea se face ast-fel:

Se umple cazanul *A* cu 550 barrels de petroleŭ de iluminat 2, care vine de la prima distilare. Se umple fie-care cilindru *B* cu 2.000 pounds de acelaşĭ fel de amestec chimic descris maĭ sus. Se face foc cu gaz natural sub cazanul *A* şi se pune motorul în mişcare. Periile *B' B''* se mişcă în acelaşĭ sens, vaporiĭ urméză săgeţile de pe figură: plecând maĭ întâiŭ din *A*, trec prin *B'* şi *B''* şi apoĭ se îndreptéză la condensatorĭ.

De la condensatorĭ merg la cassa de primire, de acì la magasie, apoĭ la purificare în agitatorĭ, la înalbitorĭ, şi apoĭ în lămpile caselor private, unde se întrebuinţéză pentru iluminat.

Schimbarea amesteculuĭ chimic din căldările secţiuniĭ I saŭ din cilindriĭ secţiuniĭ II se face la fie-care 3—4 ḑile.

In aceste douĕ secţiunĭ (I, II) din departamentul *C* se prepară 44 calităţĭ de petroleŭ de iluminat, corespunḑĕnd temperaturiĭ de explosibilitate (flashing point) impuse de cele 44 state din Statele-Unite. Se maĭ prepară tot pe calea acésta şi următórele bune producte de petroleŭ de iluminat, ale căror numirĭ comerciale sunt: *Eocene, Water White Oil, Elaince, Prats Astral Oil, Perfection, West-Minister, Pearl White Rose* şi *Fire proof.*

D.—Departamentul parafineĭ.

Parafina este substanța galbenă viscósă ce se extrage din residuul 3_a obținut din prima distilare a petroleuluĭ crud.

Residuul 3_a se distiléză din noŭ în cazane similare la construcțiune cu cele întrebuințate pentru petroleul crud (Fig. 3). Cazanele sunt construite pe jumătatea inferióră, care este în contact cu focul, din table de oțel special manufacturate pentru acest scop. Aceste table sunt cunoscute în comerciŭ sub numele de «steel bottom still», adecă oțel pentru fundul cazanelor. Acest oțel e special manufacturat, de óre-ce cazanele din acest departament se ard fórte iute, distilațiunea fiind condusă până când se obține cokul. Acéstă distilare se face în 30 cazane, fie-care cu o capacitate de 400 barrels.

Distilarea residuuluĭ 3_a se efectuéză întrebuințându-se foc numaĭ sub cazane. Productele distilate se împart în:

a'. Părțile ușóre, cu densitate între 54° *B.* și 30° *B.*, carĭ se trimit la cadele pentru productul numit «Fuel Oils», adecă ale petroleurilor bune numaĭ pentru combustibil, întrebuințate ca combustibil în rafinăria companieĭ;

b'. Părțile dintre 30° *B.* și 8° *B.* sunt trimise la cadele de înmagasinare ale productelor parafinóse;

c'. Ceea-ce rĕmâne în cazan este ars până când totul este transformat în cok. După rĕcirea cazanelor, acesta este scos afară și pus în magasia cokuluĭ. Cokul se vinde fabricanților de cărbunĭ pentru lămpĭ și bateriĭ electrice.

Fie-care cazan îșĭ are condensatorul sĕŭ special, precum și tuburĭ speciale, carĭ conduc distilațiunile la cassele de primire. Din cassa de primire productele parafinóse merg în 10 cade, unde sunt înmagasinate până când vine timpul ca să fie transformate în *wax* (céră), necesar la fabricarea de lumînărĭ.

Acéstă parafină din magasie are o densitate medie între 30° *B.*—8° *B.*, cum a venit de la cassele de primire.

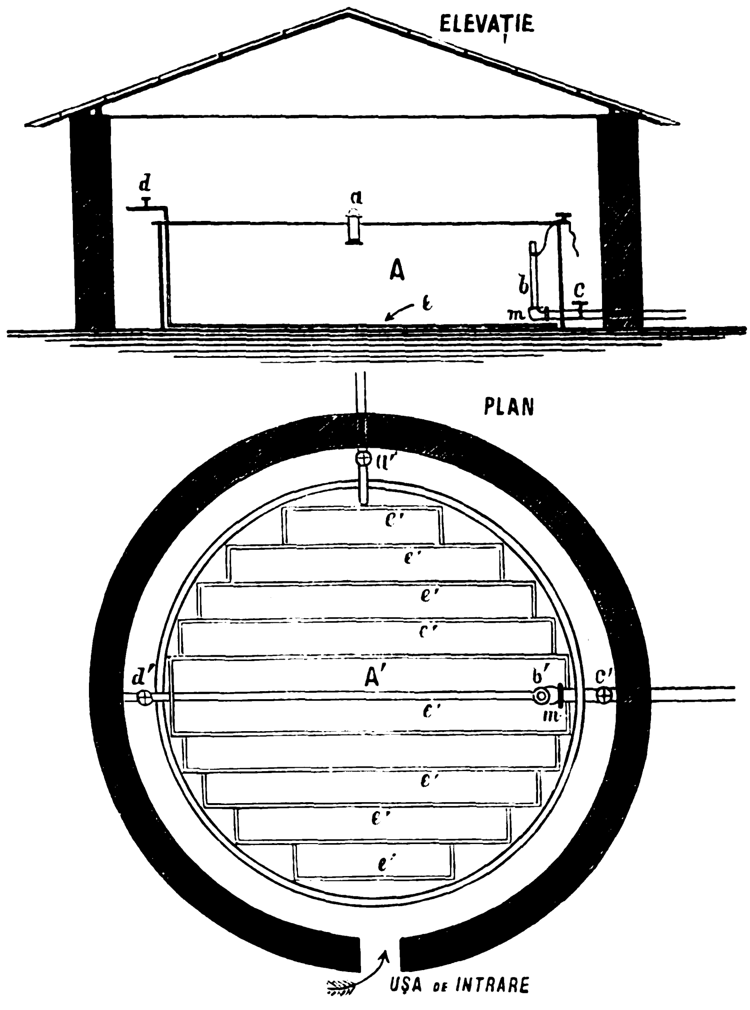
Din magasie, aceste producte sunt pompate la agitatorĭ, unde sunt purificate cu acid sulfuric și sodă caustică. Proporțiunile de acid și sodă sunt cu mult maĭ marĭ decât pentru petroleul de iluminat.

Agitatoriĭ în carĭ se face purificarea parafineĭ sunt ținuțĭ la o temperatură între 60°—120° Fahr.; acésta pentru-că lichidul parafinos se congeléză la o temperatură inferióră de 60° F.

După purificare, parafina e trimisă cu ajutorul pompelor în nisce cade (Fig. 7), 10 la numĕr, numite «Pans», unde se lasă pentru a se lim-

peḑi. Şi aceste cade trebuesc ţinute, ca şi agitatorii, la o temperatură superióră aceleia de congelaţiune. De aceea pe fundul tavelor e o distribuţiune de tuburĭ (diametru $1\frac{1}{4}$ inch), prin carĭ trec necontenit, cât timp stă parafina în ele, vaporĭ de apă, şi ast-fel se menţine căldura

Fig. 7. — Pan saŭ cadă cu înălţime mică pentru limpeḑirea uleiurilor parafinóse.

necesară. Cadele acestea «Pans» aŭ un diametru între 30—40 picióre englese şi numaĭ 5 picióre în înălţime şi sunt descoperite. In general ele sunt puse într'o clădire de zidărie, cu acoperemînt de sticlă. Clă-

direa este ţinută ea însăşĭ la o temperatură de 100° F., tot cu ajutorul vaporilor de apă trimişĭ prin nisce tuburĭ, carĭ încunjură clădirea de 3—4 orĭ.

Referindu-ne la Fig. 7, avem: *A* e cada de fer, *a* tubul care aduce lichidele parafinóse de la agitatorĭ, *b* tubul de descărcarea lichidelor după limpeḑire, trimeţêndu-le la refrigeratorĭ; acest tub e fixat cu o încheetură mobilă *m*, pentru a alege părţile clare din lichide şi a evità depositul de pe fundul cadeĭ; *d* e tubul ce aduce vaporĭ de apă, *e* şi în plan *e'*, *e'*... sunt distribuţiunile de tuburĭ de pe fundul cadeĭ prin carĭ trec vaporiĭ. Vaporiĭ orĭ se lasă să scape în lichidele parafinóse, orĭ se conduc afară din cadă pentru a fi condensaţĭ.

Din aceste cade parafina e pompată după limpeḑire în refrigeratorĭ prin tubul *b*, unde începe să se congeleze; de acolo se trece în filtri, unde tot ce e solid rĕmâne în filtru, iar lichidul e condus în cadele de înmagasinare.

Din aceste lichide se fabrică treĭ calităţĭ de uleiurĭ de uns, cunoscute în comerciŭ sub numele:

Pale Oils (uleiurĭ palide), densitate 28° B.;
Red Oils (uleiurĭ roşiĭ) » $26^{\circ 1}/_2$ B.;
Red Oils (uleiurĭ roşiĭ) » $23^{\circ 1}/_2$ B.

Parafina solidă de la filtri e condusă cu şuruburĭ archimed la 5 clădirĭ, cunoscute sub numele de «Ovens» (sobe).

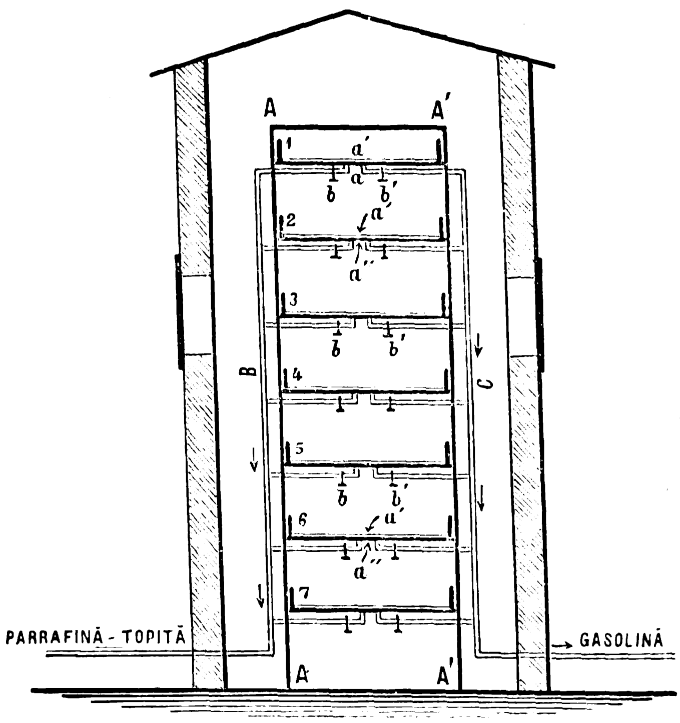
O sobă e simplu o clădire de cărămidă 8×12 picióre englese, cu acoperemînt de tablă de fer. Soba are şése ferestre şi o pórtă, construite tóte din fer. In interiorul clădiriĭ e un raft, care cuprinde 6—7 tave de dimensiunĭ ast-fel ca să încapă în sobă (3×9 picióre englese); tavele sunt suprapuse, avênd un spaţiŭ suficient între ele pentru a se puté umblà şi întórce valvele *b*, *b'*. Tavele sunt construite din fer. Pe lângă fundul adevĕrat, ele aŭ şi altul fals; distanţa dintre fundurĭ este de 1 inch. Fundul fals e perforat, pentru a servì ca o strecurătóre pentru petroleul ce maĭ conţine încă parafină.

Când e scósă din filtri, parafina are o colóre galbenă brună şi decĭ este improprie pentru fabricarea lumînărilor de parafină. De aceea ea este adusă în sobe, unde se supune la un tractament care o preface în alb curat şi tot odată îĭ extrage tot petroleul ce ar maĭ fi rĕmas într'însa. Acest tractament consistă în o spĕlare bună cu gazolină 76°B. saŭ 87°B. Spĕlarea se face la temperatura ordinară a atmosfereĭ. Acéstă gazolină disolvă orĭ-ce urmă de hidrocarburĭ lichiḑĭ din parafină, carĭ trec, dimpreună cu gazolina, prin fundul fals şi se depun pe fundul adevĕrat al tavelor. Din acel fund gazolina se trimite prin

tuburĭ înapoĭ la departamentul gazolineĭ, unde prin redistilărĭ se recâştigă din noŭ gazolină de 76°B. saŭ 87°B.

Parafina se lasă în sobe 6-10 ore, în care timp devine solidă aprópe ca osul. După aceea se închid pórta şi ferestrele şi se trimit vaporĭ de apă în sobă. In maĭ puţin de 15 minute vaporiĭ topesc parafina solidă, care acum ea însăşĭ trece prin fundul fals (strecurătóre), venind pe cel adevĕrat, de unde prin alte tuburĭ e condusă, acum în stare lichidă, în o cassă de primire.

Fig. 8. — Oven (sobă).

In cassa de primire se fac diferite divisiunĭ din acest lichid după cum vine din sobe, divisiunile find făcute după colóre. Cel care vine limpede, aprópe incolor, e transportat direct prin tuburĭ la cassa de luminărĭ (departamentul de luminărĭ), cel care reţine încă o colóre brună se trimite prin tuburĭ în nisce filtre. Filtrarea se face prin cărbune de óse.

Referindu-ne la Fig. 8 avem: *A*, *A'* raftul ce susţine tavele; 1, 2,

3, 4, 5, 6, 7 sunt tavele cu fundurile *a'* şi *a* *a'* e fundul fals şi *a* fundul adevĕrat; *b* şi *b'* valve, ce se deschid pentru eliminarea parafineï saŭ a gazolineï. *B* şi *C* sunt tuburile prin carĭ parafina topită şi gazolina se scurg şi se trimit ast-fel: parafina la cassele de primire pentru parafină şi gazolina la cadele de înmagasinare, unde se ţine până ce se adună o cantitate suficientă pentru redistilare şi recâştigarea gazolineï de gradele 87°B. saŭ 76°B.

Prin procesul acesta cu sobe, mi s'a spus de şeful departamentuluï că se obţine parafină solidă cu maĭ puţin decât 1 % hidrocarburĭ lichiḑĭ şi care e limpede şi bună pentru fabricarea de lumînărĭ.

E. — Departamentul lumînărilor.

Din cassa filtrelor cu cărbune de óse, parafina, ţinută tot timpul la o temperatură superióră celeĭ de congelaţiune, e trimisă prin tuburĭ la fabrica de lumînărĭ.

Acéstă fabrică conţine 49 maşine pentru fabricarea lumînărilor de diferite forme, de diferite colorĭ şi de diferite greutăţĭ. Se fabrică între 4.000—5.000 pounds de lumînărĭ în 12 ore de lucru. In acest departament, fiind-că totul este condus cu maşine simple, lucrarea e efectuată de băeţĭ şi fete.

Calităţile de lumînărĭ fabricate acì în Chicago sunt cunoscute în comerciŭ sub numele următóre: *Candles Standard Oil C°.*, *Cordova wax candles* şi *Machine moulded pure paraffine wax candles*.

F. — Departamentul uleiurilor de uns.

Din residuul 3 se fabrică nu numaĭ lumînărĭ, dar şi o serie de alte producte, tot aşà de importante în industria petroleuluĭ, dacă nu maĭ importante, cunoscute sub numele engles «Lubricating Oils», pe romănesce uleiurĭ de uns.

Intrebuinţarea petroleuluĭ ca unsóre e aprópe tot aşà de importantă, dacă nu maĭ importantă chiar decât întrebuinţarea luĭ pentru iluminat. Eftinătatea diferitelor producte fabricate în orĭ-ce fel de manufactură se datoresce cu deosebire eftinătăţiĭ unsóreĭ pe care fabricantul o întrebuinţéză în fabrica sa, pentru-ca să nu maĭ menţionez întrebuinţarea exclusivă la ungerea tuturor încheeturilor mecanice a diferitelor care, vagóne şi locomotive, cu carĭ e înzestrat un drum de fer. Cu tóte aceste, sunt încă mulţĭ carĭ aduc obiecţiunĭ la întrebuinţarea petroleuluĭ ca unsóre în fabrică în special; dar astăḑĭ, când metódele de încercarea acestor unsorĭ sunt aşà de perfecţionate, s'a ridicat orĭ-

ce obiecţiune adusă contra primelor petroleurĭ de uns, carĭ fusese puse pe piaţa de comerciŭ acum 5—6 anĭ. Obiecţiunile principale eraŭ cam acestea: mirosul displăcut şi téma că se vor aprinde de la sine, fie că aceste unsorĭ eliminaŭ vaporiĭ inflamabilĭ din ele, fie că ele însele se aprindeaŭ spontaneŭ sub influenaţ căldureĭ, care resultă din frecarea pieselor metalice între carĭ acel petroleŭ erà pus ca unsóre.

Astăḑĭ aceste obiecţiunĭ sunt excelent eliminate. Cerinţele ce un uleiŭ trebue să îndeplinéscă ca unsóre sunt admirabil expuse de Prof. R. H. Thurston din Cornell University, statul New-York, în cartea d-sale intitulată: «*Treatise on Friction and Lost Work in Machinery and Mill Work*»:

1. Corp în de ajuns, saŭ capilaritatea şi viscositatea ast-fel combinate ca să se feréscă de a venì în contact sub presiune maximă suprafeţele între carĭ e pus uleiul.

2. Cea maĭ mare fluiditate posibilă şi tot odată corespunḑênd condiţiuniĭ de sub numĕrul 1, adecă cea maĭ mică fricţiune fluidă admisibilă.

3. Coeficientul cel maĭ mic posibil de fricţiune sub condiţiunile de întrebuinţare actuală, adecă: suma celor două componente fricţiune solidă şi fricţiune fluidă trebue să fie un minimum.

4. O capacitate maximă pentru primirea, transmiterea, înmagasinarea şi eliminarea căldureĭ.

5. Liber de tendinţa de a se descompune saŭ de a-şĭ schimbà compositiunea, transformându-se în gume saŭ alt cevà, prin expunere la aer liber saŭ pe când se întrebuinţéză.

6. O completă lipsă de acide saŭ de alte proprietăţĭ capabile de a produce corosiunea materiilor orĭ metalelor cu carĭ ele pot fi aduse în contact.

7. O temperatură înaltă de vaporisare saŭ de descompunere şi o temperatură jósă pentru solidificare.

8. O adaptaţiune specială condiţiunilor de vitesă şi presiuniĭ suprafeţelor de contact, între carĭ acel uleiŭ este întrebuinţat ca unsóre.

9. Trebue să fie liber de nisip saŭ alte materiĭ străine.

Astăḑĭ se fabrică un numĕr însemnat de uleiurĭ de uns, carĭ îndeplinesc cu mult maĭ bine scopul pentru care sunt întrebuinţate şi sunt cu mult maĭ superióre decât chiar condiţiunilor pe carĭ sciinţa mecanică le impune.

Acì în America, sunt 3 principale localităţĭ unde petroleul crud, natural din pămînt, este un excelent uleiŭ de uns. Aş puté ḑice maĭ bine că aceste localităţĭ aŭ fost, pentru că astăḑĭ sunt sleite.

Acele 3 localităţĭ sunt:

Franklin, un orăşel la 10 mile englese, spre sud de Oil City, Pennsylvania;

The Smith's Ferry Crude Oil, din districtul Beaver, statul Pennsylvania; şi

Petroleul crud natural obţinut de la o adîncime între 300—400 piciόre englese, în împrejurimea oraşuluĭ Parkersburg, statul West-Virginia.

Aceste petroleurĭ crude corespund admirabil de bine condiţiunilor maĭ sus expuse, dar inteligenţa manufactorilor de astăḑĭ a întrecut cu mult natura în fabricare de uleiurĭ de uns.

In general, Standard Oil C°., când primesce un ordin de la un fabricant orĭ-care, de exemplu un ţesător de postav, pentru o cantitate şi calitate de uleiŭ de uns, atuncĭ societatea cere o probă din uleiul pe care fabricantul îl întrebuinţà maĭ înainte în maşinele fabriceĭ sale. Primindu-se proba, se aplică diferite combinaţiunĭ de petroleŭ 3_b, ce vine din prima distilaţiune, şi de uleiurĭ vegetale orĭ animale, şi ast-fel se obţine calitatea de uleiŭ după placul şi superstituţiunea fabricantuluĭ de postav.

Fabrica uleĭurilor de uns conţine 5 cade de felul Fig. 9.

O cadă se compune din corpul cilindric A, terminat la partea inferiόră în formă conică. In interiorul eĭ se află un şurub archimed c, mişcat de un sistem de rόte cōnice a şi b. Scopul şurubuluĭ este de a efectuà maĭ bine amestecul. Pe fundul conic se află o spirală de tuburĭ (diametru 2 inches) de plumb, tubul a' este însă de fer. Prin spirală se trec necontenit, cât timp ţine amestecul, vaporĭ de apă supraîncălḑiţĭ. Scopul vaporilor este de a ţiné calde uleiurile, de όre-ce amestecul este maĭ bine efectuat la căldură. Vaporiĭ sunt lăsaţĭ a eşì prin tubul d'' în atmosferă, unde condensarea lor este efectuată. Se cere cea maĭ mare băgare de sémă pentru a nu avé apă în uleiurĭ pe timpul amesteculuĭ.

La creştetul conuluĭ (Fig. 9) se află un tub g (diametru 4 inches), din carĭ plécă tuburile 1, 2, 3, 4, prin carĭ diferitele calităţĭ de uleiurĭ de uns, după amestec, sunt conduse în cadele de inmagasinare.

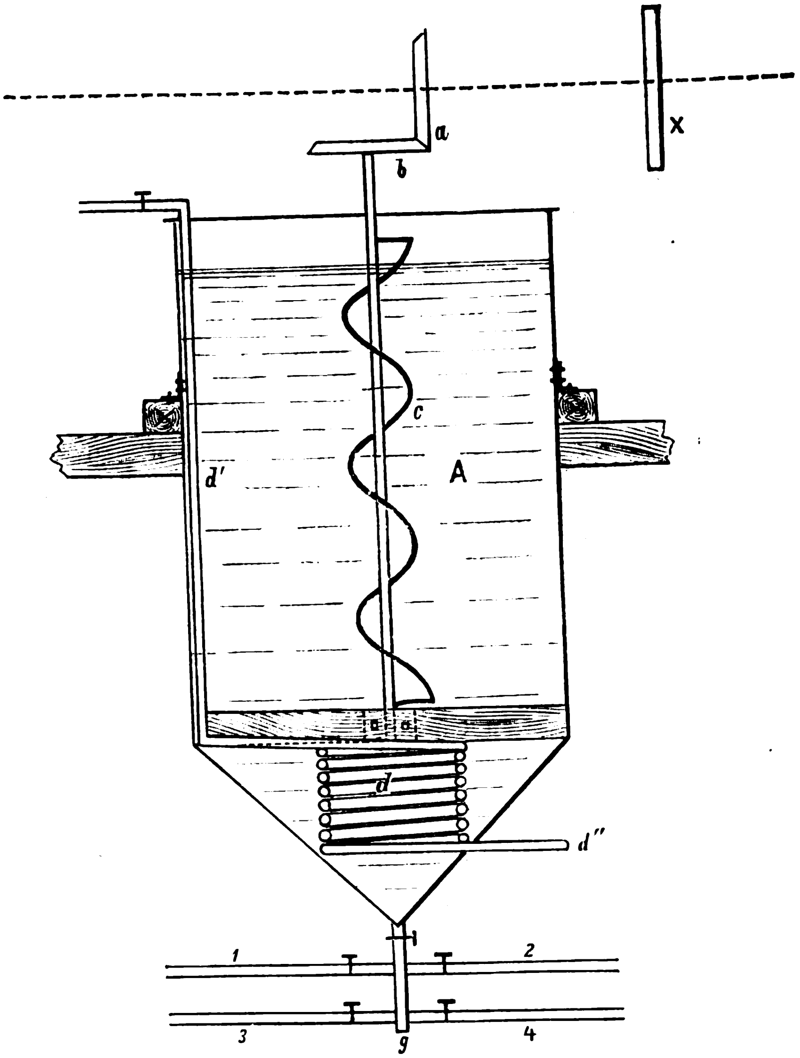
Cada este suportată pe o construcţiune de lemn, cum arată figura. Rόtele conice de la fie-care cadă sunt puse în mişcare de curele, ce împrejόră rόte de felul luĭ X.

In fabrică se maĭ află 55 cade, carĭ înmagasinéză diferitele residuurĭ 3_b ce vin de la prima distilare a petroleuluĭ crud, şi 21 cade pentru inmagasinarea uleirilor de uns după ce aŭ fost fabricate. Fabrica

de uleiurĭ de uns maĭ este înzestrată şi cu 10 pompe pentru manevrarea residuurilor de petroleŭ brut 3_b şi a uleiurilor de uns.

Iată acum numele comerciale ale diferitelor grade de uleiurĭ de uns

Fig. 9. — Cadă pentru amestecat petroleurĭ de uns saŭ unsorĭ.

fabricate de Standard Oil C°. In comerciul engles ele sunt cunoscute sub numele de «Lubricating Oils», uleiurĭ de uns în limba română, şi se împart în două categoriĭ:

General lubricating Oils. — Favorite Sewing Machine Oil, White Rose Oil, Wool Oil Stock, Yellow neutral Oil, Bleached Wool Stock, XXXX Oil, Red XX Oil, X Oil, Royal Engine Oil, Standard Engine Oil, Eldorado Castor Oil, Merrino Wool Oil, Challenge Machine Oil, Llama Wool Oil, Spindle Oil, Red neutral Oil, Angora Oil, Peerless Machine Oil, Eldorado Engine Oil, Leather Oil, Castraoleum, Ice Machine Oil, I Challenge Machine Oil, Red XXX Oil, Gallena Engine Oil, Ruddy harvester Oil, Gallena Coach Oil, Boston Coach Oil, Eureka Harness Oil, Westinghouse Engine Oil, Putly Oil, Cordge Oil, XX Oil, Black Diamond Oil, Index Rubbing Oil, Semi-white neutral Oil, White Rose neutral Oil, Venango neutral Oil, White Spindle Oil, White Miners Oil, No. 1 Miners Oil, Dynamo Oil, Bagging Oil, Ruddy harvester Oil, 920° gr. sp. Parafine Oil, H. V. Oil, Zone Parafine Oil, 28° B. Parafine Oil, 903 gr. sp. Parafine Oil, White neutral Oil, White Rose Wool Oil, Manchester Spindle Oil, Eldorado Engine Oil, Cotton King Compress Oil, Matchless Valve Oil, American Valve Oil, Marine Valve Oil, A cylinder Stock, A, M, Filtered cylinder Stock, Atlantic Red Oil, New-Zone Parafine Oil, Screw cutting Oil, Favorite sewing machine Oil, Diamond Parafine Oil, Queen's Spindle Oil, 875 gr. sp. Parafine Oil, 865 gr. sp. Parafine Oil, New-Zone Parafine Oil No. 2, Straw Oil, 910 gr. sp. Parafine Oil, U. S. Spindle Oil şi 885 gr. sp. Parafine oil.

Cylinder Oils sunt: Eclipse cylinder Oil, No. 2 Franklin Engine Oil, Black Diamond Oil, Gallena Car Oil, 15° Cold test Oil, 25° — 30° Cold test Oil, Summer lubricating Oil, Model cylinder Oil, T cylinder stock Oil, Acme cylinder Oil, No. 1 filtered Oil, Dark D. filtered Oil, No. 2 filtered cylinder stock, 28°1/4 B. Reduced Oil, 33° B. Smith's Ferry Oil, Sibleys perfection Valve Oil, 26°3/4 B. Reduced Stock, Magneto Oil for Dynamos, Union thread cutting Oil, Winter car axle Oil, Summer car axle Oil, No. 2 Casinos filtered cylinder Oil, Light H. filtered cylinder stock, 27°1/2 B. Reduced Oil, Dark H. filtered cylinder stock, Alaska filtered cylinder stock, 26°1/2 B. Reduced Oil, B. Filtered cylinder stock, Extra cylinder stock, 26°3/4 B. Reduced stock, Continental T. Filtered stock, Cosmos filtered Stock, Economic filtered stock, B. Filtered cylinder stock, Dark D. cylinder stock, H. cylinder stock, Model cylinder Oil, XXX filtered Valve Oil, Eclipse Valve Oil, Spied cylinder Oil, F. F. F. filtered cylinder Valve Oil.

Acestea sunt numaĭ o parte din petroleurile de uns pe carĭ Standard Oil C°. le fabrică acì în Chicago.

General lubricating Oils sunt întrebuinţate pentru orĭ-ce fel de maşină, pe când Cylinder Oils exclusiv numaĭ pentru cilindri de maşine cu vaporĭ.

G.—Departamentul unsorilor.

Cuvîntul engles «grease» se traduce în româneşce prin cuvîntul «unsóre». In acest departament se fabrică grade de unsorĭ tot din residuul 3 (orĭ din amîndouĕ residuurile 3_a şi 3_b) obţinut din prima distilare, dar într'un mod diferit.

In fabrică se află treĭ cade cu fund conic, cu şurub archimed mişcat prin róte conice, carĭ cade şi sistem de manipulare sunt identice cu cele din departamentul uleiurilor de uns (Fig. 9).

Prin unsóre se înţelege în comerciŭ un residuŭ de petroleŭ crud, care să aibă suficient corp. De aceea, pentru a-ĭ da acest corp saŭ o consistenţă mare, se întrebuinţéză maĭ cu deosebire var stins. Varul stins este amestecat maĭ întâiŭ cu uleiurĭ de parafină 3_a în vase cu fund conic şi şurub archimed. De acolo este amestecat cu diferite residuurĭ ca 3_b şi unsórea este gata pentru comerciŭ.

Diferitele grade de unsorĭ fabricate acĭ în Chicago sunt: *Axle grease, Harness Oil, Artic Grease, Coach axle Oil, Cycle lantern, Salamander Hot Neck Grease, Diamond black Grease.*

Se pot distinge diferitele grade de unsorĭ de uleiurile de uns după colóre.

Colórea unsorilor este numaĭ de douĕ felurĭ: galbenă şi négră.

Colórea diferitelor uleiurĭ de uns este de nenumĕrate felurĭ, ele putênd avé aprópe tóte colorile imaginabile: galbenă, roşie, verde, brună ş. a. până la négră.

H. — Departamentul atelierelor.

In acest departament sunt cuprinse următórele ateliere: atelierul de ferărie, atelierul construcţiuniĭ şi reparaţiuniĭ cadelor, cazanelor, căldărilor şi carelor de drum de fer, şi atelierul tuburilor.

In atelierul de ferărie se află 10—12 forge, 3 cuptóre pentru topirea feruluĭ (unde se întrebuinţéză ca combustibil «Fuel Oil», adecă «petroleŭ combustibil»), ciocane mecanice, maşine pentru tăiarea tablelor de fer şi facerea găurilor pentru nituire.

In atelierul de construcţiunĭ şi reparaţiunĭ se construesce şi se repară tot ce este necesar în distilerie. Când m'am aflat acolo, lucrătoriĭ eraŭ ocupaţĭ cu fixarea de frîne Westinghouse la fie-care din ca-

rele de drum de fer în carĭ se face transportul petroleurilor de iluminat. Prin acésta, societatea Standard s'a pus în conformitate cu ordinul ce primise de la diferitele companiĭ de drum de fer din Statele-Unite.

In atelierul de tuburĭ sunt maşinele necesare pentru tăiarea şuruburilor pe tuburĭ, carĭ, variând fórte mult în diametru, societatea îşĭ are aprópe tot felul de *(dies)* forme de instrumente pentru efectuarea acestor operaţiunĭ. In acest atelier se maĭ instaléză pe diferite tuburĭ diferite valve necesare rafinărieĭ.

Observaţiunĭ generale asupra rafinărieĭ din Chicago, Ilinois.

Acéstă rafinărie este cea maĭ modernă instalaţiune din câte aŭ fost construite până acum în America, şi dacă acì nu e nicĭ una superióră eĭ, cu siguranţă, că în nicĭ o altă parte a lumeĭ nu se află alta egală eĭ.

Acéstă rafinărie cuprinde tóte invenţiunile carĭ aŭ fost până acum făcute în privirea industrieĭ petroleuluĭ. E una din cele maĭ întinse construcţiunĭ, carĭ aŭ fost până acum ridicate pe suprafaţa globuluĭ, şi e înzestrată cu tóte capacităţile mecanice şi technologice. Directorul rafinărieĭ este un mecanic iscusit.

In curtea rafinărieĭ sunt aşà de multe agitatóre, că cine-và îşĭ perde ochiĭ observându-le pe malul laculuĭ Michigan. Prin curtea rafinărieĭ trec douĕ tunele, din carĭ unul aduce apa necesară din lacul Michigan, iar cel-lalt conduce apa caldă din condensatorĭ, precum şi diferitele refusurĭ de la agitatorĭ, înapoĭ în lacul Michigan. Fie-care lucrător e un artist în linia sa de lucru. Şefiĭ departamentelor şi asistenţiĭ lor sunt toţĭ inginerĭ, carĭ aŭ produs multe invenţiunĭ nu numaĭ în linia industrieĭ petroleuluĭ, dar şi în cele-lalte liniĭ de mecanică, technologie saŭ manufactură.

Numĕrul total al lucrătorilor şi şefilor din rafinărie se ridică la 5.000. Nicĭ odată nu s'a auḑit de grevă de lucrătorĭ în industria petroleuluĭ, cu tóte că centrul socialismuluĭ din lume e în Chicago. Acésta se datoresce preşedinteluĭ societăţiĭ Standard, John D. Rockefeller. El are ca politică următórea devisă: «lucréză şi te voiŭ plătì». Societatea Standard, cum s'a maĭ spus, monopoliséză totul în linia de petroleŭ şi gaz natural. Ea maĭ are alte 5 rafinăriĭ marĭ: în Lima, Ohio, — Cleveland, Ohio, — Filadelfia, Pennsylvania, — New-York, New-York, — Baltimore, Maryland; dar tóte puse la un loc nu fac cât una ca acésta din Chicago.

Satul Whiting e poporat aprópe numaĭ de funcţionarĭ şi lucrătorĭ din rafinărie. Acest sat e punctul unde se fac aprópe tóte încrucişările de drum de fer, carĭ sunt construite în Statele-Unite; aşà că din Whiting, Indiana se transportă petroleŭ de iluminat la San-Francisco, California,—New-Orleans, Mississippi,—Boston, Massachussets; se transportă din acele puncte aprópe în tóte ţĕrile din America, şi tot din Whiting se maĭ transportă o cantitate considerabilă de parafină şi lumînărĭ în Europa.

Fie-care lucrător al societăţiĭ Standard e mulţumit de companie şi-ĭ e drag să lucreze pentru ea.

Compania nu întrebuinţéză ca lucrătorĭ saŭ ingineri decât inventatorĭ în mecanică, technologie saŭ în orĭ-ce altă ramură de sciinţă.

Alte rafinăriĭ în carĭ petroleul crud din Trenton Limestone e purificat sunt:

a) The Solar Refinery C°. Acéstă rafinărie aparţine tot societăţiĭ Standard şi e construită la Lima, Ohio. Rafinăria e înzestrată cu 29 cazane, fie-care cu o capacitate de 500 barrels pentru prima distilarea petroleuluĭ crud, cu 30 căldărĭ de tipul Fig. 1 secţiunea I din Chicago pentru redistilarea şi disulfurarea petroleuluĭ de iluminat, cu 5 agitatorĭ şi cu instalaţiunĭ speciale pentru recâştigarea oxidilor metalicĭ, recâştigarea aciduluĭ sulfuric, după ce aŭ fost usate în purificarea petroleurilor de iluminat.

Procesul pentru disulfurarea petroleuluĭ de iluminat e tot aplicarea patenteĭ d-luĭ Herman Frasch. Căldările pentru disulfurare sunt asemenea (Fig 5) celor din secţiunea I a rafinărieĭ din Chicago.

b) The Standard Oil Works. Acéstă rafinărie e construită în Cleveland, Ohio şi aparţine tot societăţiĭ Standard. Procesul pentru disulfurarea petroleuluĭ de iluminat este condus tot după patenta d-luĭ Herman Frasch şi este efectuat în cazane de tipul Fig. 6 din secţiunea II a mareĭ rafinăriĭ de petroleŭ din Chicago.

c) The Paragon Refinery. Acéstă rafinărie este construită în oraşul Toledo, Ohio. Preşedintele companieĭ este d-l George H. Van Vleck din Buffalo, New-York State. Rafinăria este înzestrată cu 4 cazane, fie-care cu o capacitate de 400 barrels, şi 4 cazane de o capacitate de 500 barrels fie-care.

Procesul pentru disulfurarea petroleuluĭ de iluminat consistă în trecerea vaporilor de petroleŭ peste strujiturĭ de fer. Aceste strujiturĭ de fer sunt puse în nisce vase sferice încăldite la o temperatură înaltă.

Procesul este similar cu acel patentat de Pitt şi Van Beck din Germania. Patenta are No. 45.958.

In acéstă rafinărie se fabrică numaĭ gazoline şi diferite calităţĭ de petroleŭ de iluminat. Residuul, care, după cum am vĕḑut, servesce la fabricarea de parafină şi diferite alte calităţĭ de unsorĭ, este vîndut societăţiĭ Standard Oil C°.

Acéstă rafinărie este independentă de Standard şi póte încă concurà cu Standard Oil C°.

d) The Craig Oil Works. Acéstă rafinărie este construită în Toledo, Ohio, pe rîul Maumee. Preşedintele companieĭ este d-l W. Craig din Pittsburgh, Pennsylvania.

Rafinăria cuprinde 4 cazane fie-care cu o capacitate de 600 barrels, 3 cazane reducĕtóre cu o capacitate fie-care de 300 barrels şi 2 cazane fie-care de 400 barrels, pentru redistilarea *taruluĭ* în parafină.

Procesul pentru disulfurarea petroleuluĭ de iluminat este condus după cel din Canada, adecă cu oxid de plumb (litharge).

Acéstă companie concuréză fórte bine cu Standard Oil C°.

ANEXĂ.

Transformarea mĕsurilor englese în mĕsurĭ metrice.

Tablele de fer orĭ oţel, precum şi sîrmele de fer şi oţel fabricate în Englitera şi Statele-Unite, sunt vîndute de fabricanţiĭ lor după următórele două felurĭ de mĕsurătorĭ: în Englitera după «Birmingham wire gauge», care însemnéză mĕsura grosimiĭ tablelor orĭ sîrmelor după Birmingham; în Statele-Unite după «American gauge», care însemnéză mĕsură americană.

Iată dată în milimetri grosimea tablelor de fer de carĭ se face us într'una din cadele de înmagasinare de petroleŭ crud:

B. W. G. stă pentru: Birmingham wire gauge.

No. 0.0	B. W. G.	=	9,50	m.m.
No. 0	»	=	8,50	»
No. 1	»	=	7,50	»
No. 2	»	=	7,10	»
No. 3	»	=	6,50	»
No. 4	»	=	6,00	»
No. 5	»	=	5,50	»
No. 6	»	=	5,00	»

Iată valórea diferitelor mĕsurĭ englese de capacitate, de lungime, suprafaţă şi greutate, date maĭ sus în mĕsurĭ englese, exprimate în mĕsurĭ metrice.

Valórea unităţilor de mĕsurí englese în mĕsurĭ metrice:

1 gallon	=	4,54	litri.
1 barrel	=	190	»
1 picior engles	=	30	centimetri.
1 inch	=	2,5	»
1 acru	=	0,4	hectar.
1 pound	=	0,4	kilogram.
1 milă	=	1,62	kilometri.

Regulă. Pentru transformarea mĕsurilor englese în mĕsurĭ metrice, se multiplică numĕrul mĕsurilor englese prin valórea uneĭ unităţĭ de mĕsură englesă de acelaşĭ fel în mĕsurĭ metrice.

Spre exemplu: Cât face în mĕsurĭ metrice 500 pounds? Vom avé:

$$500 \times 0,4 = 200$$

decĭ 200 kilograme.

RAFINAREA PETROLEULUI CRUD

ŞI

MANUFACTURA DIFERITELOR PRODUCTE COMERCIALE DIN PETROLEUL CRUD

IN STATELE-UNITE ALE AMERICEI.

II.

RAFINĂRIA TIDE WATER OIL C°. DIN BAYONNE, NEW-JERSEY

DE

VICTOR S. GUTZU
Inginer.

Şedinţa de la 3 Octobre 1897.

Rafinăria Tide Water Oil C°. este construită pe malul golfuluĭ Hudson. Pentru a ajunge din oraşul New-York, la fabrică, te suĭ pe vasul de transport al companieĭ de drum de fer «Central New-Jersey», care face transportul pasagerilor la depositul aceleaşĭ companiĭ de pe malul opus al rîuluĭ Hudson. De acolo, luând trenul aceleiaşĭ companiĭ, te aduce la staţiunea «East 22ᵈ», de unde o preumblare de 2 kilometri te duce la fabrică.

Rafinăria este cunoscută astădĭ sub acest nume, dar ea la rîndul eĭ este o combinaţiune de altele patru, carĭ maĭ înainte cu opt anĭ lucraŭ separat. Neputênd însă ţiné lupta comercială contra companieĭ Standard Oil pe cale separată, s'aŭ unit cu tótele împreună.

Companiile vechĭ purtaŭ numele de: *Lambert, Chester, Ocean* şi *Tide Water.* După unire aŭ adoptat numele acesteia din urmă, adecă de «*Tide Water Oil C°.*»

Fabrica e fórte sistematică şi împărţită, ca tóte, pe departamente, după cum urméză:

a) Departamentul distilăriĭ petroleuluĭ crud în gazolină, petroleŭ de iluminat şi residuŭ;
b) Departamentul gazolineĭ;
c) » residuuluĭ;
d) » de «Paraffine Oils» şi «Wax»;
e) » fabricăriĭ de baleree saŭ bolobóce;
f) » » » cutiĭ de tinichea;
g) » transportuluĭ petroleuluĭ distilat şi purificat în ţĕrile din Europa şi Asia;
h) Departamentul atelierelor.

A.—Departamentul distilăriĭ petroleuluĭ crud: gazolină, petroleurĭ de iluminat şi residuŭ.

Petroleul crud distilat în acéstă fabrică e petroleul obţinut prin sondare şi pompare în statele Pennsylvania şi West-Virginia. Petroleul e obţinut în statul Pennsylvania din rocele devonniane mijlociŭ, în statul West-Virginia este obţinut din rocele serieĭ Pocono No. X, cunoscute sub numele poporal de «Big Injun» în acest stat.

Din petroleul crud obţinut în aceste două state se fabrică producte comerciale asemĕnătóre în calitate celor fabricate din petroleul crud obţinut din roca «Trenton Limestone» în statele Ohio şi Indiana.

S'ar puté ḑice maĭ bine, că tot ce avem manufacturat din petroleul crud s'a fabricat întâia óră din petroleul obţinut în Pennsylvania şi maĭ pe urmă, când s'a descoperit petroleŭ în statele West-Virginia, Ohio şi Indiana (1888), manufactoriĭ s'aŭ silit să fabrice din el producte comerciale similare celor obţinute din petroleul de Pennsylvania.

Compania posedă 60 cazane de tipul orizontal, fie-care de o capacitate de 600 barrels saŭ 1140 hectolitri, în carĭ distilarea se conduce după planul schematic dat maĭ jos. Fie-care cazan îşi are condensatorul sĕŭ separat şi pentru tóte cazanele sunt numaĭ două casse de primire.

PETROLEŬ CRUD. — DISTILAT.

Benzine distilate.

Oprit când greutatea specifică ajunge 64° B. saŭ 62° B.
Redistilate cu vaporĭ de apă supra-încălḑițĭ și specialĭ condensatorĭ.

- I. Cimogene. Punct de ferbere 32° F.
- II. Rigolene. Punct de ferbere 60° F.
- III. Gazolene. Punct de ferbere 115° F.

Petroleŭ de iluminat distilat.

- Temper. de explosibilitate mică; oprit de a se maĭ distilà când greutatea specifică ajunge 56° B.
- Temper. de explosibilitate mare; oprit de a se maĭ distilà când greutatea specifică ajunge 21° B., procesul «cracking» fiind întrebuințat.

Tóte petroleurile de iluminat sunt supuse la următorul tractament:
Tractate cu 1½ % acid sulfuric, acidul «sludge» scos afară, spĕlat cu apă, și spĕlăturile scóse afară
Tractate cu 1 % soda caustică în soluțiune de tărie 12° B., și apoĭ spĕlate din noŭ cu apă, apa scósă afară după spĕlare.
Pompate apoĭ în «Bleachers» saŭ înălbitorĭ.

- Petroleŭ de iluminat. 110° F. temperatură punctul de aprindere.
- Petroleŭ de iluminat. 150° F. punctul de aprindere.

Residuŭ.

Dacă distilațiunea a fost făcută prin procesul «vacuum», residuul e cunoscut sub numele de «Cylinder Oils» și e în întregime întrebuințat la fabricarea lor prin filtrare, precum și la fabricare de vaselină.
Dacă distilațiunea a fost făcută prin procesul «cracking», residuul e cunoscut sub numele de «tar» și se redistiléză în «Paraffine Oils», obținêndu-se «coke».

- Intâiele producte venite la distilator sunt pompate la petroleul de iluminat.
- «Paraffine Oils».
  Tractate cu 3—5 % acid sulfuric în agitatorĭ de parafină, spĕlate cu apă și sodă caustică.
  Rĕcite prin mijlóce artificiale.
  - Solḑĭ de parafină crudă numită «Soft Wax» saŭ «céră móle». Sfărîmată, topită, recristalicată și presată la o temperatură maĭ înaltă.
    - Solḑĭ purificațĭ saŭ «White Wax», «céră albă». Acésta, spĕlată cu gazolină, presată, retopită și filtrată prin cărbune de óse.
      - «Block Paraffine» saŭ pe românesce «Parafină solidă».
  - «Lubricating Oils» saŭ adevĕratele uleiurĭ parafinóse de uns.
- «Yellow Wax», saŭ pe românesce «céră galbenă».
- Cok.

Distilarea e condusă în acelaşĭ mod ca în vestul Statelor-Unite, spre exemplu ca în Whiting, Indiana, cu deosebire numaĭ că, de óre-ce petroleul din Pennsylvania şi West-Virginia conţine o mică cantitate de sulfure, de aceea petroleul de iluminat nu se maĭ redistiléză, cum am vĕḑut că se face în Whiting, Indiana spre exemplu, ci ast-fel cum vine la cassele de primire e luat şi purificat cu acid sulfuric şi sodă caustică.

Pentru a se înţelege maĭ bine planul de distilare urmărit în o fabrică ce întrebuinţéză ca materie brută petroleŭ crud din Pennsylvania saŭ West-Virginia, cunoscut în comerciŭ ca petroleŭ «fără sulfure», daŭ acest tabloŭ schematic. Planul arătat după tabloŭ e urmărit cu sfinţenie de Tide Water Oil C°.

B.— Departamentul gazolineĭ.

In acest departament sunt 4 cazane orizontale, fie-care de o capacitate de 1000 barrels saŭ 1900 hectolitri, şi o singură cameră de primire. Numĕrul gradelor de gazoline fabricate, precum şi purificarea lor se face, ca şi în vestul Statelor-Unite, ca spre exemplu în rafinăria din Whiting, Indiana.

C. — Departamentul residuuluĭ.

După cum se vede din tabloul de maĭ sus, residuul se póte obţiné în două modurĭ: 1°. prin procesul numit «in vacuum» şi 2°. prin simpla distilare a productelor uşóre din petroleul crud până când residuul atinge o greutate specifică de 21° B.

Procesul întâiŭ e numit ast-fel pentru-că în cazan se face un vid. Acest proces nu e întrebuinţat în present de nicĭ o fabrică de petroleŭ, şi acésta pentru motivul că, orĭ-cum s'ar construì cazanele, după un timp óre-care ele sunt turtite sub acţiunea presiuniĭ atmosferice.

Scopurile rafinatorilor, distilând în vid, eraŭ cam acestea: *a)* de a distilà la o temperatură maĭ jósă decât în casul când nu erà făcut vidul în cazane şi *b)* de a evità «Cracking» pe timpul distilăriĭ.

Aceste puncte dînşiĭ le aveaŭ în vedere în scop de a obţiné un residuŭ bun pentru fabricarea de uleiurĭ de uns bune la ungerea cilindrelor maşinelor cu vaporĭ, cunoscute în englesesce sub numele de «Cylinder Oils», şi la fabricarea diferitelor calităţĭ de «vaseline».

Dînşiĭ aŭ ajuns însă, prin repetate experienţe, la conclusiunea că se póte obţiné un residuŭ tot aşà de bun, întrebuinţând vaporĭ de apă supra-

încălḑiţĭ pe timpul distilăriĭ în cazane, în loc de vid. Şi pentru acésta întrebuinţarea de vaporĭ supra-încălḑiţĭ se face aprópe în fie-care fabrică de petroleŭ.

Ca regulă generală, într'o fabrică de petroleŭ este următórea: dacă se doresce să se facă petroleŭ de iluminat bun, se întrebuinţéză procesul «Cracking»; şi din contra, dacă se doresce a se obţiné «Cylinder Oils» bune, se eliminéză procesul «Cracking».

Residuul *tar* saŭ gudron, obţinut prin procesul al doilea, este deci ceea ce rĕmâne în cazane din petroleul crud distilat prin «Cracking».

Asupra fabricăriĭ gazolineĭ şi a petroleuluĭ de iluminat, care în casul petroleuluĭ crud de Pennsylvania nu se maĭ redistiléză, şi asupra fabricăriĭ de «Cylinder Oils», s'a vorbit în de-ajuns în memoriul precedent, şi pentru acésta le voiŭ lăsà acì la o parte.

Mĕ voiŭ ocupà numaĭ de *tar* saŭ gudron.

Residuul *tar* saŭ gudronul, presentând o importanţă mare pentru manufactoriĭ de «Paraffine Oils», care pe românesce însemnéză «uleiurĭ de uns parafinóse» şi de «Wax», pe românesce «céră», mĕ voiŭ ocupà extensiv de el în acéstă parte, arătând tot odată maşinele întrebuinţate pentru fabricarea luĭ.

Tide Water Oil Cº. a împărţit cazanele de distilarea petroleuluĭ crud în douĕ categoriĭ: 40 cazane în carĭ se întrebuinţéză procesul «Cracking», cu scop de a obţiné calităţĭ şi cantităţĭ bune de petroleŭ de iluminat şi residuul bun pentru «Paraffine Oils» şi «Wax»; şi 20 cazane în carĭ procesul «Cracking» este omis, cu scop de a obţiné residuŭ bun pentru fabricarea de «Cylinder Oils» şi «vaseline».

Residuul *tar* obţinut din cele 40 cazane este înmagasinat în 6 cade, fie-care de o capacitate de 35.000 barrels saŭ 66.500 hectolitri.

Residuul pentru «Cylinder Oils» este înmagasinat în douĕ cade, fie-care de 30.000 barrels saŭ 57.000 hectolitri.

D. — Departamentul de «Paraffine Oils» şi «Wax».

Residuul *tar* saŭ gudronul din cele şése cade este pompat în cazane orizontale de tipul Fig. 1, fără nicĭ un tractament preliminar. Cazanul de pe Fig. 1 este construit cu scopul ca, printr'o singură distilare şi de odată, să se obţină treĭ categoriĭ de «Paraffine Oils», adecă: grele, mediĭ şi uşóre. Cazanul, cum se vede, este de tipul cazanelor orizontale, de o capacitate de 500 barrels saŭ 950 hectolitri, înzestrat cu douĕ condensatóre de aer, «air condensors», pentru condensarea uleiurilor parafinóse grele şi mediĭ.

In privinţa capacităţiĭ acestor cazane, s'a găsit din practică că acésta este limita superióră pentru o bună distilare a gudronuluĭ. De fapt Tide Water Oil C°. posedă: 5 cazane fie-care de o capacitate de 400 barrels saŭ 760 hectolitri; 4 cazane fie-care de o capacitate de 250 barrels saŭ 475 hectolitri; şi 4 cazane fie-care de o capacitate de 500 barrels saŭ 950 hectolitri ; capacitatea totală a acestor 13 cazane fiind dar de 5.000 barrels saŭ 9.500 hectolitri.

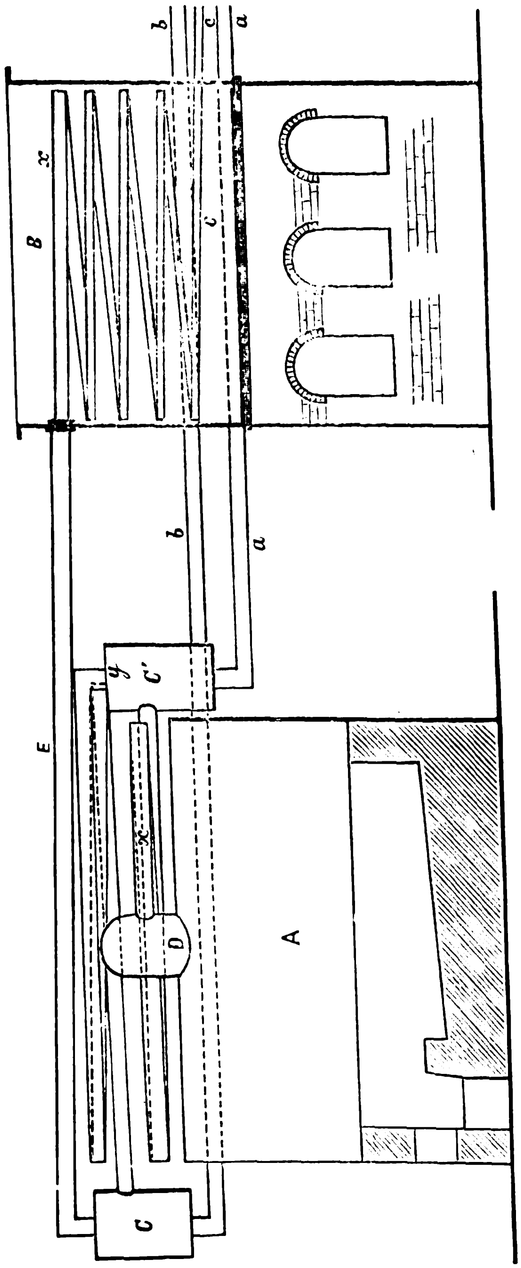

Fig. 1. — Cazan pentru distilarea taruluĭ (gudron) şi împărţirea productelor distilate în treĭ categoriĭ: grele, medii şi uşóre.

Cazanul este provĕdut cu un dom *D*, din care plécă tubul x (cu diametru de 8 inches saŭ 20 c. m.), care, întorcêndu-se sub un unghiŭ drept, forméză un dreptunghiŭ, până ce intră în cilindrul C'; aşà că vaporiĭ uleiuluĭ de parafină, eşind din cazanul *A*, trec prin acest dreptunghiŭ, se condenséză parţial sub acţiunea friguluĭ atmosfereĭ şi, când vin în C', ceea ce este condensat se duce la cassa de primire prin tubul a, iar ce nu este condensat trece de la partea superióră a luĭ C şi, prin tubul y, la cilindrul C. Tubul

y face de asemenea un dreptunghiŭ în cursul sĕŭ. Vaporiĭ necondensațĭ din *C''* trec prin *y*, se condenséză parțial sub acțiunea atmosfereĭ, și ceea ce este condensat rĕmâne în cilindrul *C*, de unde, prin tubul *b*, merge la cassa de primire. Ceea ce nu s'a condensat în tubul *y* merge, de la partea superióră a cilindruluĭ *C*, prin tubul *E* și prin condensatorul cu apă *B* și prin tubul *c*, la cassa de primire.

Din acésta se vede că împărțirea distilațiunilor este făcută de-odată și productele obținute sunt:

Cele din *a* sunt grele, pentru-că numaĭ aceĭ vaporĭ de uleiŭ de parafină vor fi condensațĭ în acest condensator de aer *x*, carĭ vor avé un punct de ferbere înalt și carĭ sunt prin urmare lichidĭ la temperatura ordinară a atmosfereĭ; cele din *b* sunt mediĭ și cele din *c* sunt ușóre. Ele sunt cunoscute în limba englesă sub numirile următóre:

Productele din *a*: *Heavy lubricating Oils and Paraffin;*

Productele din *b*: *Light lubricating Oils and Paraffin;*

Productele din *c*: *Heavy burning Oils.*

De aceea *c* se trimete la departamentul petroleuluĭ de iluminat, după cum se vede pe planul schematic dat maĭ sus.

În cazan rĕmâne după distilare un residuŭ numit cok. Cokul atinge o grosime considerabilă pe fundul cazanuluĭ, une-orĭ de ½ metru, și cu cât cazanul este maĭ mic în capacitate, cu atât stratul de cok este maĭ gros.

Spre exemplu, în cazanele de o capacitate de 250 barrels saŭ 475 hectolitri, cokul atinge o grosime de 1 metru, și din acéstă causă cazanele sunt arse cu ușurință. Acest strat de cok, maĭ ales dacă residuul *tar* a conținut cevà mpurităţĭ inorganice, devine sub acțiunea foculuĭ, după evaporarea părților lichide din el, tare ca și cărămida saŭ pétra. Atuncĭ, căldura necesară pentru evaporarea celeĭ din urmă picăturĭ lichide din cok e considerabilă și acéstă căldură va fi cu totul desavantagiósă pentru părțile inferióre ale cazanelor, pentru că le va arde cu ușurință. Arderea funduluĭ cazanelor va cere reparațiunĭ maĭ dese decât în casul când cokul ar fi maĭ subțire. Acesta e principalul motiv pentru care se preferă cazane cu o capacitate mare, cu ele obținêndu-se un cok maĭ subțire.

Cokul se divide de lucrătorĭ în treĭ clase:

a') Cel poros, liberat de impurităţĭ, aprópe carbon pur, se trimite la fabricele de cărbunĭ pentru bateriĭ și lămpĭ electrice.

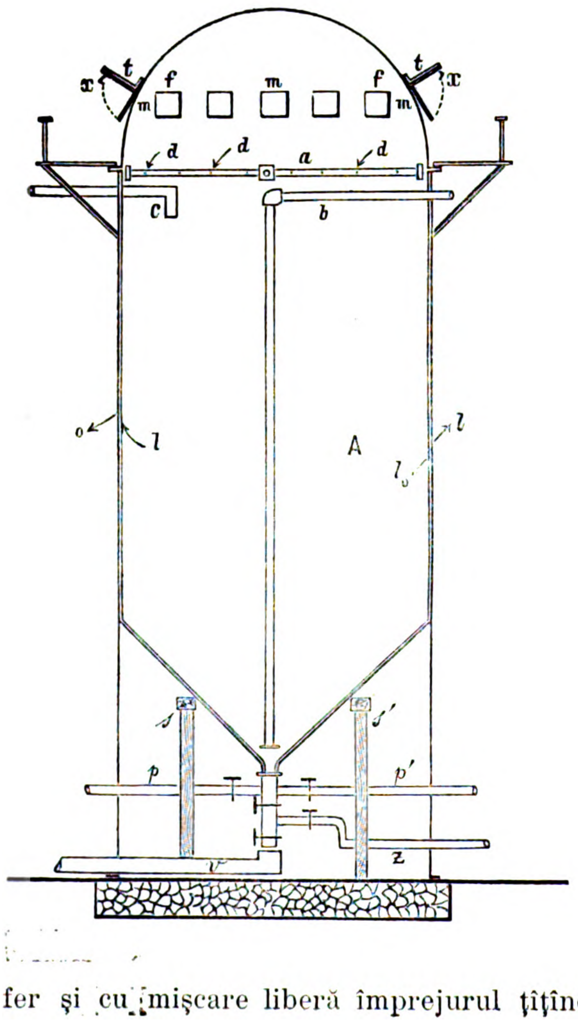
b') Cel des în structură și impur se întrebuințéză ca combustibil în rafinărie.

c') Stratul de 2—3 c. m. de pe fundul cokuluĭ se trimite la depositul de cenușe.

Productele de uleiurĭ de parafină *a* și *b* sunt înmagasinate în cade separate. De acolo se pompéză tot separat în agitatorĭ de parafină, unde li se aplică tractamentul chimic dat pe tabloul schematic.

De óre-ce agitatoriĭ modernĭ aŭ óre-care importanță în sine, voiŭ da acì descripțiunea unuia din eĭ.

Fig. 2. — Agitator pentru gazoline saŭ pentru uleiŭ de iluminat.

Agitatoriĭ. — Un agitator este o construcțiune cilindrică verticală de tablă de fer *o* (Fig. 2), de o înălțime mare în raport cu diametrul sĕŭ și căptușită cu table de plumb *l*. Fundul agitatoruluĭ e conic, în scop de a se da scurgere maĭ ușóră lichidelor dintr'însul. Capacul agitatorilor este circular și provĕḑut cu ferestre *f*. Capacul servesce fără îndoială ca protecțiune contra intemperiilor atmosferice. Ferestrele *f* sunt construite pentru două scopurĭ: 1) ca să se observe petroleul tractat pe timpul tractamentuluĭ și 2) și cel maĭ important e, că în casul când agitatorul umplut cu petroleŭ pentru tractament ieà foc, atuncĭ aceste ferestre, prin închiderea lor bruscă, sting flacările și evită ast-fel explosiunea care ar resultà.

Pentru acésta, fie-care feréstră e construită de fer și cu mișcare liberă împrejurul țițîneĭ *m*. De-asupra țițîneĭ *m* e

fixată o piesă ⊥ de fer *t*, provĕḑută cu un cârlig mobil *x*. Cu acest cârlig *x* se póte susţiné feréstra *f* în casul când se doresce a se aerisì agitatorul; dar acéstă susţinere se póte face numaĭ de lucrătorĭ, întorcênd feréstra în sus şi sprijinind-o de cârligul *x*. Pe timpul tractamentuluĭ, ferestrele *f* sunt închise.

Să presupunem că agitatorul e plin cu uleiŭ şi supus la tractament, şi că din o causă óre-care gazurile desvoltate pe timpul tractamentuluĭ ieaŭ foc. Atuncĭ gazurile, făcênd explosiune, împing ferestrele *f* în afară, ferestrele se întorc împrejurul ţîţîneĭ *m* şi ajung de ating férele *t*; fiind-că cârligul *x* nu le prinde, ele cad înapoĭ prin greutatea lor; cu acéstă cădere, închid un volum de aer în agitator, care stinge gazele saŭ uleiul aprins.

Agitatorul e înzestrat cu tuburile *z* pentru descărcarea aciduluĭ după tractament. Acest acid după tractament e negru, cărând probabil pe lângă impurităţile din uleiŭ şi o cantitate de carbon pur. El e cunoscut în limba rafinatorilor sub numele de «sludge», pe romănesce «zoĭ». Acest zoĭ sunt trimise într'un lac, numit de lucrătorĭ «Black Sea» saŭ «Marea Négră», din causa colóreĭ lichiduluĭ din el.

Agitatorul e înzestrat apoĭ cu tubul *v* pentru descărcarea apeĭ întrebuinţate la spĕlare şi a sodeĭ caustice, şi cu tuburile *p* şi *p'* pentru descărcarea oleiuluĭ tractat.

In interiorul agitatoruluĭ se aflĕ tuburile: *a* şi *d*, prin carĭ se pompéză apa pentru spĕlarea uleiurilor, tubul *b* pentru suflarea aeruluĭ ce agită petroleul cu acid, apă saŭ sodă caustică, după cum e casul, şi tubul *c*, prin care uleiul e pompat în agitator pentru a fi tractat.

Pentru tractamentul petroleuluĭ de iluminat saŭ al gazolinelor, se urméză tot-deauna acelaşĭ proces, pe când pentru tractamentul uleiurilor parafinóse grele saŭ mediĭ, trebue maĭ întâiŭ să se facă cu fie-care tractament un experiment pe o scară mică, de 5 gallonĭ saŭ 22 litri, şi apoĭ să se tracteze cantitatea totală.

Capacitatea agitatorilor variază după placul manufactorilor. Acéstă companie posedă:

Pentru petroleurile de iluminat şi gazolină, 11 agitatorĭ fie-care de o capacitate de 1.000 barrels saŭ 1.900 hectolitri şi unul de o capacitate de 5.000 barrels saŭ 9.500 hectolitri. In total se pot tractà decĭ în acelaşĭ timp 16.000 barrels saŭ 30.400 hectolitri.

Pentru uleiurile de parafină compania are: 5 agitatorĭ fie-care de o capacitate de 4.000 barrels saŭ 7.600 hectolitri, 3 agitatorĭ fie-care de o capacitate de 1.000 barrels saŭ 1.900 hectolitri, şi 4 fie-care de o capacitate de 2.000 barrels saŭ 3.800 hectolitri. Se pot tractà decĭ

uleurĭ parafinóse în volum de 31.000 barrels saŭ 58.900 hectolitri în acelașĭ timp.

Agitatoriĭ pentru uleiurile parafinóse trebue să fie ţinuţĭ la o temperatură între 80°—100° F. pe timpul tractamentuluĭ, și pentru acésta eĭ sunt îmbrăcaţĭ cu o construcţiune de cărămidă de 12 inches saŭ 30 c. m. grosime. Intre îmbrăcămintea de cărămidă și tabla agitatorilor se trimit «vaporĭ emișĭ»; cu acéstă căldură se evită cristalisarea parafineĭ în uleiurile parafinóse.

Agitatoriĭ pentru petroleurile de iluminat saŭ gazolină nu sunt îmbrăcaţĭ cu cărămidă, de óre-ce pentru aceste petroleurĭ nu e nevoe de căldură, nefiind témă pentru cristalisarea parafineĭ.

După tractament, uleiurile de parafină, grele saŭ mijlociĭ, cum e casul, se înmagasinéză separat în un numĕr de cade. Acolo sunt lăsate să se limpeḑéscă, fie-care cadă fiind ţinută la o temperatură de 80°—100° F. Pentru acésta, fie-care cadă e îmbrăcată cu o construcţiune de cărămidă, ca și agitatoriĭ, și la care se trimit vaporĭ de apă emișĭ.

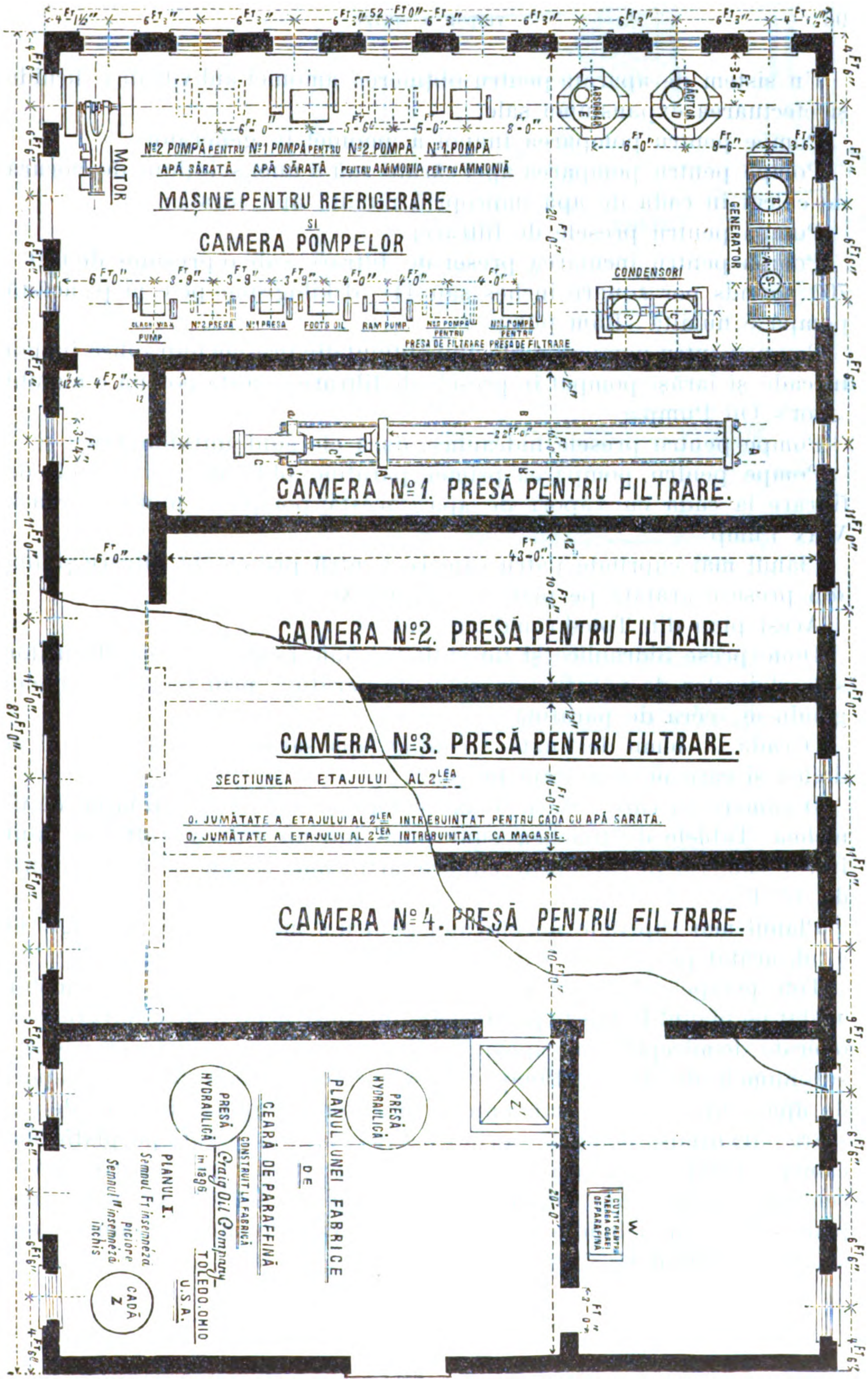
Acum uleiurile parafinóse sunt gata a fi supuse la un alt tractament, numit de refrigerare, prin care parafina solidă va cristalisà și apoĭ, prin filtrare, se vor obţiné adevĕratele uleiurĭ de uns parafinóse, «Paraffine lubricating Oils», și «céră», «Wax».

Refrigerarea uleiurilor parafinóse prin mijlóce artificiale. — In acéstă parte voiŭ da planul modern de refrigerarea uleiurilor parafinóse, întrebuinţat aprópe în tóte rafinăriile din Statele-Unite. Pentru acésta voiŭ expune împreună acest plan întrebuinţat la refrigerarea uleiurilor parafinóse obţinute din petroleul crud «Trenton Limestone Oil» din vestul Statelor-Unite și la refrigerarea acelorașĭ uleiurĭ obţinute din petroleul crud de Pennsylvania și West-Virginia.

Expunĕnd sistemul împreună, voiŭ luà ca tip planul companieĭ Craig Oil din Toledo, Ohio, care prepară aceste uleiurĭ din petroleul «Trenton Limestone», și al companieĭ Tide Water Oil din Bayonne, New-Jersey, care prepară aceste uleiurĭ din petroleul «fără sulfure» de Pennsylvania și West-Virginia.

Planul I, construit la fabrica Craig Oil C°., este cel maĭ aprobat de manufactoriĭ de petroleŭ din Statele-Unite. Compania Tide Water Oil a construit și dînsa un plan ca acesta acum patru anĭ. Atât aceștĭ manufactorĭ, cât și ceĭ din Toledo, sunt perfect satisfăcuţĭ de modul cum lucréză mașinele.

Cum se vede de pe planul I, refrigerarea artificială pentru obţinerea parafineĭ reclamă următórele mașine:

Digitized by Google

Un sistem de aparate pentru obţinerea amonieĭ anhydridice lichide şi efectuarea expansiuneĭ sale;

Pompe pentru pomparea înapoĭ a amonieĭ în generator;

Pompe pentru pomparea apeĭ sărate saŭ a uneĭ soluţiunĭ de clorură de calciŭ în cada de apă impropriŭ numită apă sărată;

Pompă pentru presele de filtrare;

Pompă pentru încuiarea preseĭ de filtrare sub o presiune de 600—700 pounds per square inches saŭ 44—51 kilograme pe c. m. p; acéstă pompă e numită «Ram pump»;

Pompe pentru pomparea uleiuluĭ obţinut din presele hidraulice înapoĭ în cade şi iarăşĭ pompat în presele de filtrare; acéstă pompă e numită «foot's Oil Pump»;

Pompe pentru presele hidraulice, dacă ele sunt întrebuinţate; şi

Pompe pentru pomparea primeĭ parafine obţinute din presele de filtrare la cada cu vaporĭ de apă; acéstă pompă e numită «Slack Wax Pump».

Planul maĭ cuprinde patru camere pentru presele de filtrare şi una din prese e arătată pe plan în camera No. 1.

Acest plan din Toledo maĭ cuprinde:

Două prese hidraulice şi un cuţit mecanic pentru tăiarea blocurilor saŭ sloiurilor de parafină în solḑĭ de parafină, prin parafină înţelegêndu-se «céra de parafină»;

O cadă de lemn destinată a conţiné apă sărată, pusă în etagiul al doilea şi care nu e arătată pe plan;

O cameră în care «Slack Wax» e topit şi scurs afară în table de tinichea. Tablele de tinichea sunt puse într'un raft şi raftul e ţinut într'o cameră, în care prin mijlóce artificiale se ţine o temperatură de 32° F.

Planul maĭ cuprinde un elevator pentru a merge de la un etagiŭ la altul, arătat pe plan în *Z'*.

Tóte pompele din casa pompelor sunt puse în mişcare de un motor arătat pe planul I. Aceste pompe sunt de construcţiune deosebită de cele operate de-adreptul cu vaporĭ de apă şi sunt cunoscute în englesesce sub numele de «Power Pumps», pe când cele operate direct cu vaporĭ de apă sunt cunoscute sub numele de «Steam Pumps». Puterea de mişcare e transmisă pompelor printr'o axă orizontală fixată pe platforma camereĭ pompelor, nearătată pe plan şi înzestrată cu atâtea róte şi curele câte pompe sunt. In camera pompelor se maĭ află şi un dinamo pentru furnisarea lumineĭ electrice necesare la iluminarea fabriceĭ, nearătat pe planul I.

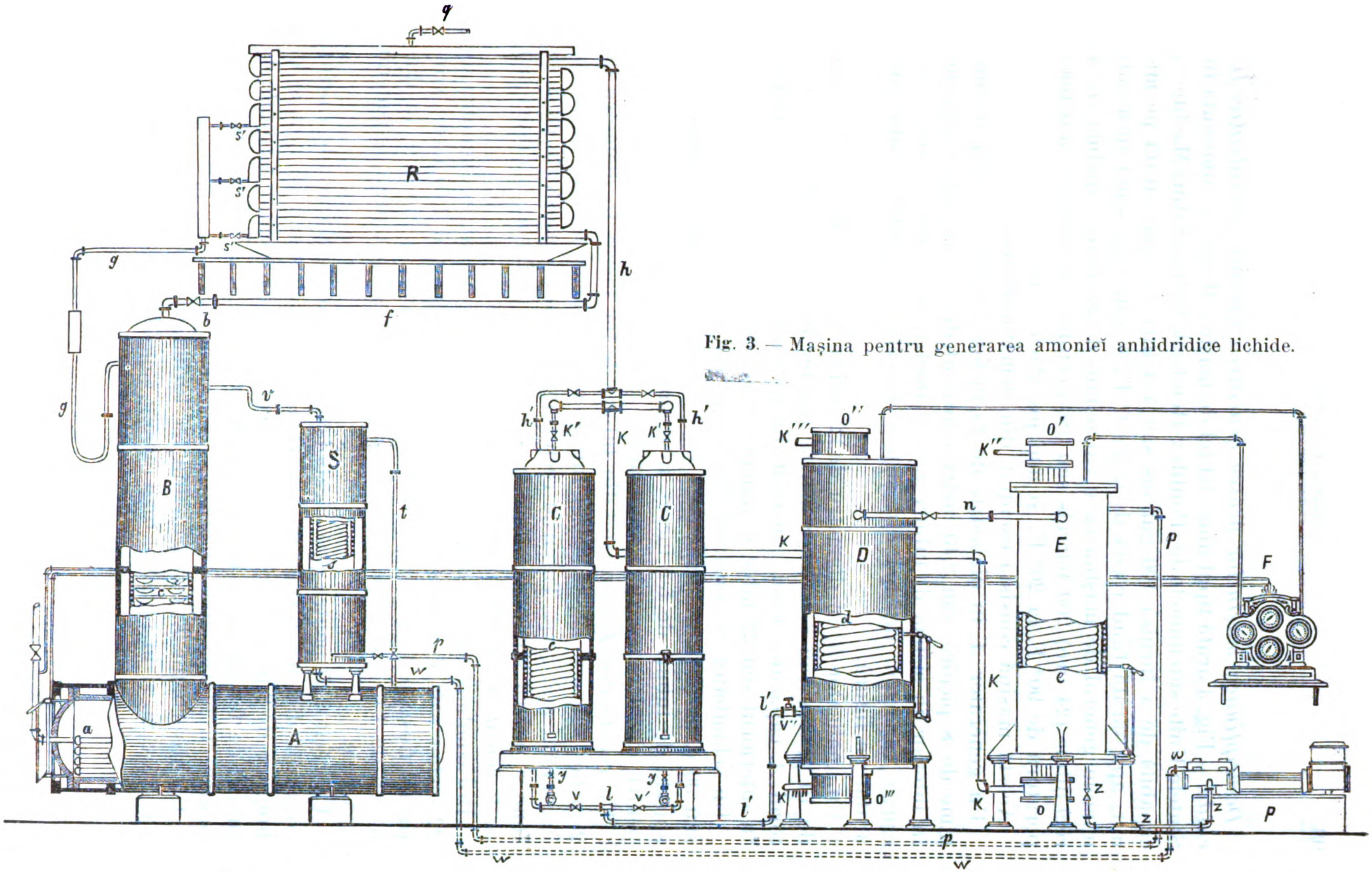

Fig. 3. — Mașina pentru generarea amonieĭ anhidridice lichide.

Descripțiunea mașinelor pentru generarea amoniei anhidridice lichide. — Fig. 3 arată tipul uneĭ ast-fel de mașine. Mașina e cunoscută în Statele-Unite sub numele de «Pontifex-Hendrick Refrigerating Machine», capabilă de a furnisà 100 gallons saŭ 454 litri de apă sărată pe minut, apa sărată fiind rĕcită de la 5°—0° F., și este cunoscută încă sub numele general de mașina cu o capacitate de 20 tone, capabilă de a rĕcì ḑilnic (24 ore) 200 barrels saŭ 380 hectolitri de uleiŭ de la o temperatură de 90° F. la 20° F., și maĭ jos, dacă e necesar.

Acéstă mașină consistă esențial din următórele piese:

Un generator *A*, în diametru de 25 inches saŭ 62,5 c. m. și în lungime de 8 picióre saŭ 2,40 metri, construit din fer turnat, conținĕnd în interior un sistem de tuburĭ *a*, în diametru de 2 inches saŭ 5 c. m., eșirea vaporuluĭ de apă din sistem făcĕndu-se printr'un sifon nearătat pe figură.

Un analisator *B*, în diametru de 22 inches saŭ 55 c. m. și în lungime de 10 picióre saŭ 3 metri, construit din fer lucrat și fixat pe generatorul *A*, capacul *b* fiind construit din fer turnat; analisatorul conține în interiorul sĕŭ 22 table *c*, numite «table de analisare».

Un schimbător *S*, construit din fer turnat, în diametru de 12 inches saŭ 30 c. m. și în lungime de 7 picióre saŭ 2,10 metri, conținĕnd o spirală de tuburĭ de fer lucrat, în diametru de 1$^1/_4$ inches saŭ 3 c. m., pentru circularea gazuluĭ amoniacal.

Un rectificator *R*, construit din tuburĭ de fer lucrat, în diametru de 2 inches saŭ 5 c. m., și așezat într'o cutie de lemn, în care să circule necontenit apă rece. Tuburile rectificatoruluĭ sunt înzestrate cu 3 sifóne *s'* pentru scurgerea afară a apeĭ, care ar fi intrat în tuburĭ saŭ ar fi rĕmas în ele dimpreună cu gazul amoniacal.

Doĭ condensatorĭ *C*, fie-care construit din fer turnat, în diametru de 22 inches saŭ 55 c. m. și în lungime de 8 picióre saŭ 2,40 metri, conținĕnd fie-care 4 spirale de tuburĭ de fer lucrat *c*, fie-care în diametru de 1 $^1/_4$ inches saŭ 3 c. m. și prin carĭ se pompéză necontenit apă rece.

Un rĕcitor *D* pentru apă sărată (saŭ soluțiune de clorură de calciŭ), construit din fer turnat, în diametru de 22 inches saŭ 55 c. m. și în lungime de 8 picióre saŭ 2,40 metri, conținĕnd în interior 4 spirale de tuburĭ de fer lucrat *d*, în diametru fie-care de 1 $^1/_4$ inches saŭ 3 c. m., pentru circularea apeĭ sărate.

Un absorbator *E*, construit din fer turnat, în diametru de 22 inches saŭ 55 c. m. și în lungime de 8 picióre saŭ 2,40 metri, conținĕnd 4 spi-

rale de tuburĭ de fer lucrat c, în diametru de $1\frac{1}{4}$ inches saŭ 3 c. m., prin carĭ circulă apă rece.

Nivele de sticlă la tóte aceste piese: generator, condensatorĭ, rĕcitor şi absorbator.

Un arangiament de barometre F, pentru mĕsurarea presiuniĭ vaporilor de apă din generator, a presiuniĭ gazuluĭ amoniacal din generator, rĕcitor şi absorbator. Barometrele sunt de tipul sistemuluĭ Schaeffer şi Badenberg, fabricanţĭ de barometre. Pompele sunt de tipul Goulds, cunoscute în America sub numele de Goulds triplex-belt driven power pumps .

Pe planul I sunt arătate în plan generatorul A, analisatorul B şi schimbătorul S, rĕcitorul D, condensatoriĭ C şi absorbatorul E. Acésta este disposiţiunea lor în fabrica de céră.

Rectificatorul R este pus pe acoperemîntul clădiriĭ, de óre-ce este necesar a-l ţiné la o temperatură jósă.

Generarea amonieĭ anhidridice lichide şi utilisarea expansiuniĭ eĭ pentru rĕcirea apeĭ sărate. — Se pompéză amonia lichidă comercială în generatorul A. Acéstă amonie este simplu o soluţiune de gaz amoniacal în apă, şi tăria acesteĭ soluţiunĭ cerută pentru scopul nostru trebue să fie de 26° B. După acésta se trimit vaporĭ de apă în sistemul de tuburĭ a din generatorul A. Sub acţiunea căldurıĭ vaporilor, gazul amoniacal şi puţinĭ vaporĭ de apă, formaţĭ din apa în care gazul eră maĭ înainte disolvat, se ridică în sus în analisatorul B, în care gazul urmându-şĭ cursul sĕŭ înainte, se separă de vaporiĭ de apă, carĭ, parţial condensaţĭ, cad pe tăbliţele e şi apoĭ înapoĭ în generatorul A. Gazul amoniacal trece, prin tubul f, în tuburile rectificatoruluĭ R, unde, călĕtorind prin tuburile luĭ, se rĕcesce sub acţiunea apeĭ recĭ, care este necontenit pompată în cada rectificatoruluĭ (cada nu este arătată pe figură). Este necesar ca gazul amoniacal să fie cât se póte de rĕcit când părăsesce tuburile rectificatoruluĭ R. O parte din vaporiĭ de apă, şi póte aprópe toţĭ, sunt condensaţĭ acĭ şi sunt aduşĭ înapoĭ prin cele treĭ sifóne s' şi tubul g în analisatorul B. Gazul amoniacal însă merge prin tuburile h şi h' h' în condensatoriĭ C, unde circulă împrejurul spiraleĭ de tuburĭ c, prin carĭ, cum vom vedé, se pompéză apă rece. În condensatorĭ, gazul amoniacal, sub influenţa presiuniĭ exercitate de pompa de amonie P şi a apeĭ recĭ circulate în tuburile c, este transformat din gaz în amonie anhidridică lichidă. Amonia, acum lichidă, din cilindrele condensatorilor C, intră la partea inferiórá a rĕcitoruluĭ D, prin tuburile l şi l' l', unde, ne maĭ fiind supusă la presiune,

expandă şi, cu expansiunea eĭ, se causéză un frig atât de jos cât este necesar, cum s'a vĕḑut maĭ sus: un frig de aprópe 5°—0° F. Acum însă amonia anhidridă este transformată din noŭ în gaz şi, din rĕcitorul *D*, pe la partea luĭ superióră şi prin tubul *n*, întră la partea superióră a absorbatoruluĭ *E*, circulând împrejurul spiraleĭ de tuburĭ *e*. Din absorbatorul *E*, gazul şi lichidul care n'a suferit expansiune sunt pompate prin tubul *z* de pompa *P*, prin tubul *w*, înapoĭ la schimbătorul *S*. Pentru gazul care nu póte să fie pompat de *P*, s'a prevĕḑut un tub *p*, prin care el vine de la sine cu presiunea luĭ la basa schimbătoruluĭ *S*. Gazul care vine prin tubul *p* circulă împrejurul spiraleĭ *s* din schimbătorul *S* şi, ridicându-se în sus, cade prin tubul *t* înapoĭ în generatorul *A*. Acésta se face cu scopul următor: acest gaz, perḑênd considerabil din presiunea luĭ, e adus înapoĭ în generator pentru a i se da acéstă presiune, amestecându-se cu cel format din amonia comercială din generatorul *A*, sub acţiunea vaporilor de apă din spirala *a*. Gazul şi lichidul carĭ vin prin *w*, avênd suficientă presiune, circulă prin spirala *s* şi intră, prin tubul *v*, în analisator, unde se separă de lichid, care póte fi apă,—dacă este amonia anhidridică, ea se transformă în gaz şi, împreună cu cel format din *A*, se ridică prin *f* şi de acolo iea acelaşĭ drum la condensator şi absorbator ca maĭ înainte.

Amonia comercială pusă în generatorul *A* îşĭ perde aprópe tot gazul după o sĕptĕmână de întrebuinţare: Atuncĭ se pompéză o nouă cantitate în generator. De notat sunt următórele: presiunea gazuluĭ din generator e tot-deauna maĭ înaltă cu câţĭ-va pounds decât presiunea din condensatorĭ. Spre exemplu, dacă presiunea din condensatorĭ este 125 pounds saŭ 50 kilograme, în generator se cere o presiune de 135 pounds saŭ 54 kilograme. Acésta se face cu scop de a compresà gazul amoniacal în condensatorĭ, iar nu în generator.

Condensatoriĭ *C* şi absorbatorul *E* sunt ţinuţĭ la o temperatură jósă: condensatoriĭ pentru-că gazul amoniacal sub presiune şi rĕcire póte fi maĭ lesne transformat în amonia anhidridă lichidă, şi absorbatoriĭ pentru a condensà orĭ-ce vaporĭ de apă târâţĭ cu gazul din rĕcitorul *D*.

Pentru acésta se pompéză apă rece prin tuburile *yy*; apa circulă prin spiralele *c* din condensatoriĭ *C* şi, prin tuburile *k'k'* şi *k*, vine la partea inferióră a absorbatoruluĭ *E*, în toba *o*; de acolo trece, prin spirala de tuburĭ *e*, din el, şi, prin toba *o'* şi tubul *k''*, afară, la canalul de scursorĭ al rafinărieĭ.

Apa rece necesară la rectificaţiunea *R* se pompéză separat prin tubul *q* şi curge afară din cadă pe la partea sa inferióră, printr'un tub nearătat pe figură, la canalul de scursorĭ.

Acum trebue să se profite de expansiunea amonieĭ anhidridice în gaz amoniacal, care se face, după cum am vĕḑut, în cilindrul rĕcitoruluĭ *D*. Expansiunea e făcută prin deschiderea repede a valvelor v'' şi vv' în ordinea citată. Acésta permite amonieĭ anhidridice să vie cu repeḑélă în rĕcitorul *D* şi, prin expansiune, să se transforme în gaz. Rĕcéla ne va servì la reducerea temperatureĭ apeĭ sărate din cada de apă sărată, pusă cum s'a ḑis în etagiul al doilea.

Pentru acésta, soluţiunea de clorură de sodiŭ saŭ clorură de calciŭ este pompată de pompele de apă sărată prin tubul k''' şi toba o'' în spirala de tuburĭ *d* din rĕcitorul *D* şi, după ce s'a rĕcit la 0°F., spre exemplu, îşĭ continuă drumul prin toba o''' şi tubul k'''' înapoĭ la cada de apă sărată, unde intră pe la partea inferióră, şi aşà maĭ departe, luându-se necontenit apă caldă din cada de apă sărată şi aducênd-se prin spirala *d*, tot timpul cât avem uleiŭ de rĕcit în cada de apă sărată.

Cu ajutorul barometrelor putem să avem presiunile din generator, rĕcitor şi asorbator, şi cu ele calculăm câtă cantitate de uleiŭ póte fi rĕcită în 24 ore. In cazanul maşineĭ se pot rĕcì 200 barrels saŭ 380 hectolitri în 24 ore.

Rĕcirea uleiurilor de parafină, presarea lor prin presele de filtrare şi descripţiunea unuĭ element. — Planul I arată patru camere, în carĭ sunt puse presele de filtrare. Fabrica Craig Oil C°. n'are decât două prese de filtru, pe când fabrica Tide Water Oil C°. din Bayonne posedă patru filtri dispuşĭ ca în planul I. Cu tóte acestea, compania din urmă maĭ posedă alţĭ patru filtri, construiţĭ acum 15 anĭ şi cu un alt sistem de rĕcire. Acest sistem îl voiŭ lăsà la o parte, mărginindu-mĕ numaĭ la ceea ce am început a descrie.

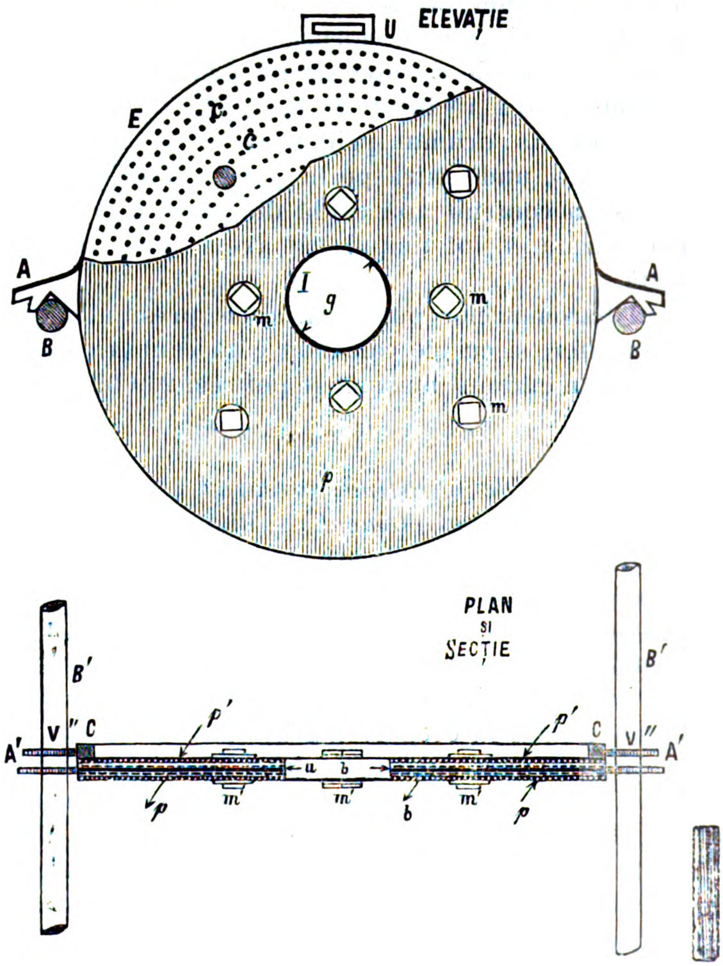
Presele de filtrare sunt cunoscute, după numele constructorilor, sub denumirea «Hendrick Smith hydraulic filter press». In planul I e desemnată una din aceste prese din camera No. 1 (pag. 95).

Presa are un spaţiŭ liber de 22 picióre saŭ 6,60 metri pentru diferitele elemente prin carĭ se va face filtrarea. Presa e compusă dintr'o construcţiune de fer, care susţine două platane *A* şi *A'*,—*A* fiind fix şi *A'* mobil. Platanele se pot legà între ele prin două bulóne *B*, lungĭ de aprópe 23 picióre saŭ 7 metri, fie-care avênd un diametru de 3 inches saŭ 7,5 c. m. Platanul mobil *A'* se légă de urechile *a a'* ale unuĭ cilindru *C* prin şése bulóne, fie-care în diametru de 2 inches saŭ 5 c. m. Cilindru *C* e construit din fer turnat şi este capabil să suporte o presiune de 1000—1500 pounds per square inch. saŭ 73—110 kilo-

grame pe c. m. p. In cilindrul *C* se află un piston, a căruĭ códă *C'* póte împinge asupra platanuluĭ mobil *A'* într'o depresiune construită pe capul platanuluĭ în punctul *V*.

Cu acest cilindru, după ce elementele sunt puse în presă, se póte

Fig. 4. — Un element din presa de filtrare.

încuià presa de filtrare sub o presiune de 600—700 pounds per square inch. saŭ 44—51 kilograme pe c. m. p.

Iată cum e construit un element din presa de filtrare:

Fig. 4 arată elevațiunea și secțiunea în plan a unuĭ ast-fel de element. El se compune din treĭ table circulare de oțel, fie-care în dia-

metru de 27 inches saŭ 67,5 c. m., nituite între dînsele pe marginele exterióre *E* şi *I*. Tabla din mijloc *a* e plină şi tablele *bb* sunt găurite, cum se arată în elevaţiune, cu găurĭ micĭ *c*, de $^1/_8$ dintr'un inch. saŭ 3 m.m.

Centrul tuturor tablelor e găurit cu o gaură de 7 inches saŭ 17,5 c. m., prin care se face alimentarea elementelor cu uleiurĭ parafinóse. Tabla *a* din mijloc pórtă două urechĭ *A* şi *A*, carĭ, când elementele sunt puse în presă, se rézimă pe bulónele *B*, *B*. Elementul maĭ pórtă o ureche *U*, prinsă tot de tabla plină *a* şi care servesce pentru a înşirà elementele pe o bară de fer, pentru-ca ele să-şĭ ţie maĭ bine posiţiunea verticală. Elementul e îmbrăcat pe amîndouĕ feţele cu pânză *pp'* de cânepă grósă, prin care se face filtrarea. Pânza *pp'* e tare şi ţesută des.

Acum tot elementul e nituit cu 8 bulóne scurte *m*. Acestea servesc pentru a prevenì «bucking». «Bucking» însemnéză pe romànesce «nestórcere». Acésta trebue evitată în filtrare şi o stórcere cât se póte de bună trebue obţinută: acesta e scopul bulónelor *m*.

Nu fie-care element din presă e provĕdut cu bulóne, dar fie-care alternat trebue să fie bulonat ca în Fig. 4. Intre elemente e pus un cerc de fer *C*, care dă grosimea sloiuluĭ de céră. Cercul *C* are şi el două urechĭ, ca şi elementul, pentru a se rezimà pe bulónele *BB'* ale preseĭ de filtrare. Grosimea sloiuluĭ de céră în casul nostru e între $^3/_4$ inch.—1 inch., saŭ aprópe 2—2,5 c.m.

Presa de filtrare arătată în planul I este construită pentru 200 elemente de tipul Fig. 4.

Cu tóte aceste, s'aŭ construit prese cuprindĕnd 1.000—1.500 elemente. Tide Water Oil C°. posedă patru prese de filtrare, cuprindĕnd fie-care 1.500 elemente.

Să vedem acum în ce mod se face filtrarea printr'acéstă presă.

S'a spus că uleiurile parafinóse, după tractamentul cu acid sulfuric şi sodă caustică, se înmagasinéză separat în cade, până ce vine vremea ca să fie presate. Atuncĭ ele trebuesc maĭ întâiŭ rĕcite şi apoĭ trecute prin găurile *g* ale elementelor, pentru a lăsà céra saŭ parafina cristalisată în pânzele *pp'*, şi uleiul să fie filtrat prin pânze şi apoĭ să se scurgă, prin găurile *c* ale tablelor de oţel *b*, în canalul de colectare, care se află sub fie-care presă. Pentru acésta se pun elementele în presă şi se încuie presa, cum s'a dis, sub o presiune de 600—700 pounds per square inch. saŭ 92—110 kilograme pe c. m. p. Incuiarea consistă în acésta: cu pompa de încuiare numită «Ram pump» se pompéză apă, saŭ maĭ bine uleiŭ, în cilindrul *C*. Lichidul, lucrând

asupra pistonuluĭ C', împinge platanul A', şi el, la rîndul sĕŭ, elementele, până când barometrul de la pompă arată presiunea de maĭ sus. După acésta se pompéză uleiul parafinos de rĕcit cu una din pompele respective din camera pompelor, — fie-care presă de filtrare avênd pompa sa separată, în o serie de tuburĭ de 2 inches diametru saŭ 5 c. m., carĭ sunt puse — în formă de spirală în cada de apă sărată din etagiul al doilea. Lungimea acestor tuburĭ, dacă spirala ar fi desfăşurată, trebue să fie între 200—300 picióre saŭ 60—90 metri. Uleiul parafinos, sub acţiunea friguluĭ din cadă se congeléză şi parafina cristalisată astupă aprópe tuburile. De aceea pompele lucréză sub saŭ contra uneĭ marĭ presiunĭ. Pompele din Toledo lucraŭ sub o presiune de 2.547 pounds per square inch. saŭ 400 kilograme pe c. m. p. Uleiul, împins cu forţă, învinge aceste obstacole din tuburĭ şi intră în presa de filtrare. Pentru acésta tuburile din cadă se continuă cu extremitatea spiraleĭ până la preşă, unde sunt legate de platanul fix A. Uleiul trece ast-fel prin gaura g şi de acolo este împrăştiat cu forţa între pânzele elementelor. Ast-fel începe filtrarea; céra rĕmâne în cercul C şi uleiul, trecênd prin găurile e, se scurge în canalul preseĭ, de unde se trimite la magasia luĭ, magasia de «Paraffine Oils» saŭ «Paraffine Lubricating Oils», saŭ uleiurĭ de uns parafinóse. Se continuă operaţiunea până când se ajunge la o mărime a sloiurilor de 1 inch. saŭ 2,5 c. m. Este bine ca să se ţină camerele No. I, II, III şi IV etc. la o temperatură de 32° F. pe timpul filtrăriĭ. După acésta se descuie presa prin pompare cu «Ram pump» în sens invers, şi sloiurile de céră sunt cărate cu «conveyors» mecanicĭ la cada numite «Slack Wax tank», saŭ pe românesce «cada pentru céra móle şi galbenă».

Până acum procesul de obţinerea «Paraffine-ĭ Lubricating Oil» şi «Wax-uluĭ» este similar în amîndouĕ fabricele, pe carĭ le-am luat ca tip.

De acì înainte se schimbă lucrul.

In fabrica Craig Oil C°, «Slack Wax», este pompat în etagiul al doilea într'o cadă cu tuburĭ pentru vaporĭ de apă. Cu acest mijloc se topesce céra. După topire, ea este scursă în tave de tinichea, puse într'un raft. Raftul este ţinut într'o cameră, a căreĭ temperatură este menţinută la 32°F. După ce s'a solidificat în tave, céra se scóte din ele sub formă de sloiurĭ dreptunghiulare. Sloiurile sunt trimise la etagiul întâiŭ, unde sunt presate din noŭ. Presarea se face de astă dată cu prese hidraulice. Pe planul I este arătat locul unde aceste prese sunt aşezate într'o cameră din etagiul întâiŭ. Pentru a efectuà acéstă presare, céra se învelesce cu pânză de cânepă, şi ast-fel se pune pe pistonul preseĭ hidraulice.

Două sute de pânze se întrebuinţéză pentru acésta şi se obţin deci două sute de sloiurĭ circulare de aprópe 3 picióre saŭ 1 metru în diametru şi în grosime de 3—4 inches saŭ 7,5—10 c. m.

Printr'acéstă operaţiune se extrage orĭ-ce uleiŭ parafinos care ar maĭ fi rĕmas în céră. Acest uleiŭ se numesce «Foot's Oil» şi, pentrucă conţine încă parafină necristalisată, se pompéză înapoĭ în cadele unde se ţin uleiurile parafinóse nepresate.

Céra se scóte apoĭ din pânze şi se trimete la cuţitul mecanic *W* din etagiul întâiŭ, unde se taie mărunt, pentru-ca ast-fel să pótă fi îndesată şi împachetată în balerce. După acésta, tótă céra se exportă în Englitera.

In fabrică nu se face nicĭ o analisă pentru a se determinà procentul de uleiŭ care a maĭ rĕmas încă în céră.

In fabrica Tide Water Oil C°., se procedéză maĭ sistematic. Dînşiĭ, cum am maĭ repetat, urméză cu multă atenţiune tabloul schematic dat la început. Trebue să maĭ adaog, că compania Tide Water Oil aveà acum 4 anĭ o fabrică de lumînărĭ pentru necesităţile Statelor-Unite, dar de când electricitatea, gazul natural şi cel artificial aŭ înlocuit usul lumînărilor, şi de óre-ce partea de poporaţiune care maĭ întrebuinţéză încă lumînărĭ e pe deplin furnisată de Standard Oil C°., compania s'a lăsat de fabricarea lumînărilor.

Compania fabrică céră numaĭ pentru exportul în Englitera, de unde apoĭ se trimete tuturor ţĕrilor din carĭ continentul Europeĭ e alcătuit.

Să vedem cum procedéză acéstă companie.

«Slack Wax» obţinut din prima filtrare e pompat în etagiul al doilea, fără nicĭ un tractament, şi acolo e supus din noŭ la presare. Pentru acest scop compania posedă 4 prese de filtrare similare în construcţiune cu cea descrisă, şi filtrarea se face la o temperatură cevà maĭ înaltă decât s'a făcut în etagiul întâiŭ, aprópe la o temperatură de 40° F. Cu acésta se obţine o céră maĭ conţinênd încă cam la 2—3% uleiŭ.

Sloiurile acestea, după a doua filtrare, sunt numite «White Wax» şi sunt trimise printr'un coş la etagiul întâiŭ, unde sunt tăiate în bucăţele mărunte cu un cuţit mecanic.

Bucăţile sunt luate de un «conveyor» mecanic şi duse în etagiul al treilea al fabriceĭ.

Acolo sunt supuse la tractamentul următor: spĕlate cu gazolină, presate din noŭ în prese de filtrare, retopite şi apoĭ filtrate prin cărbune de óse, când se obţine parafina numită «Block Paraffine» saŭ «parafina solidă». Acésta e parafina care se exportéză în Englitera.

Fabricarea de «Paraffine Lubricating Oils», pe românesce «uleiurì parafinóse de uns». — Uleiurile obţinute prin prima filtrare sunt tóte colectate în cade, până când s'a obţinut o cantitate suficientă pentru a fi transformată în produse comerciale de uleiurĭ parafinóse de uns. Ele sunt importate în Statele Unite în două clase:

1. «Yellow Oils» saŭ uleiurĭ galbene;
2. «Red Oils» saŭ uleiurĭ roşiĭ.

Greutatea lor specifică variază de la 23°B. la 35°B., viscositatea lor e mare. Aceste uleiurĭ sunt întrebuinţate pentru tot felul de maşine: motorĭ de aburĭ, maşine de agricultură, diname, pompe, maşine de ţesut, etc.

Chimistul companieĭ, d-l E. B. Gray, ne-a arătat peste 25 probe de diferite uleiurĭ pentru diferite maşine. Voiŭ da modul de fabricare a uneĭ calităţĭ, şi ast-fel se va vedé cum se procede pentru tóte celelalte. Să presupunem că uleiul are, după filtrare, greutatea specifică de 36°B. şi că voim să obţinem unul de 28°B. Se ieà uleiul filtrat şi se pompéză în cazane orizontale, cunoscute de astă dată sub numele de «Reducing Stells», saŭ cazane reducĕtóre, pentru-că, după cum vom vedé, se face o reducere de densitate. Cazanele orizontale sunt de tipul cunoscut, şi compania posedă 2 cazane orizontale şi 2 verticale, cunoscute în limba engleză sub numele de «Chesse Box». Acéstă formă de căldărĭ tinde să dispară şi nicĭ o companie din Statele-Unite nu maĭ construesce ast-fel de cazane; ele sunt considerate ca impractice şi, pe lângă acésta, costă mult atât construcţiunea cât şi întreţinerea lor.

Uleiul pompat în ele e distilat până când arată în cazane o greutate specifică de 28°B. Ce a venit la condensator se amestecă cu petroleul de iluminat. Ce a rĕmas în cazan se ieà şi se tractéză în agitatorĭ.

Agitatoriĭ sunt de tipul celor pentru petroleul de iluminat neîmbrăcaţĭ în cărămidă. Tractamentul consistă în spĕlare cu acid sulfuric şi sodă caustică.

Dacă vor să prepare un uleiŭ de culóre roşie, «Red Oil», uleiul de la prima filtrare se amestecă cu «Sludge», zoĭ, din «Black Sea» saŭ Marea Négră; apoĭ e supus la acelaşĭ proces ca şi uleiul galben saŭ «Yellow Oil».

Acéstă metodă e urmată de tóte rafinăriile din Statele-Unite: Standard Oil, Craig Oil, Cornplanter Refining C°. din Pennsylvania şi de o serie de alte stabilimente industriale maĭ micĭ.

E. — Departamentul fabricării balercelor saŭ polobocelelor.

Dógele necesare la fabricarea balercelor, precum şi fundurile pentru ele, sunt de stejar. Ele vin făcute gata din statul Michigan, stat renumit, pe lângă minele de cupru, şi prin industria lemnelor. Acolo dógele sunt tăiate şi îndoite după forma şi mărimea balercelor. Fundurile sunt de asemenea tăiate şi tot de-odată lipite.

Aprópe fie-care rafinerie de petroleŭ are un departament destinat la fabricare balercelor, în carĭ se transportéză gazolina, petroleul de iluminat şi uleiurile de uns. Céra e de asemenea împachetată în balerce, acestea însă fiind făcute din brad şi legate cu cercurĭ de lemn.

Compania Tide Water Oil, avênd una din cele maĭ sistematice metóde în fabricarea de balerce, voiŭ da o descripţiune a moduluĭ urmat acolo.

Dógele ajungênd la Bayonne sunt maĭ întâiŭ puse sub şopróne, pentru-ca să se usuce sub acţiunea curentelor din atmosferă; totuşĭ ele reţin încă umiditate şi, ce este maĭ mult, unele rěmân chiar verḑĭ.

De aceea întâia operaţiune este de a le uscà. Uscarea se face în chipul următor:

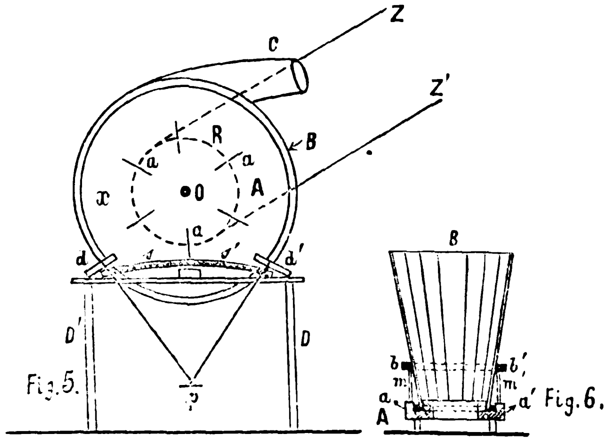
Compania are construite 5 camere de cărămidă, în carĭ vaporiĭ emişĭ sunt trimişĭ şi un curent de aer e menţinut în ele cu un ventilator mecanic. Pe duşumelele camerelor sunt aşezate şine de drum de fer, pe carĭ se pun în fie-care 3—4 care. In aceste care se aşéză dógele şi ast-fel ele sunt împinse în camere. Camerele sunt cunoscute sub numele impropriŭ de «Kilns», pe românesce «cuptóre». Se închid porţile camerelor şi dógele sunt lăsate acolo 2—3 ḑile. In acest timp dógele se usucă, sub acţiunea vaporilor de apă emişĭ şi a curentuluĭ de aer creat în mod artificial.

După acésta se scot carele afară şi dógele sunt trimise pe róbe la fabrica proprie de balerce.

Aşà cum sunt trimise din Michigan, dógele n'aŭ încă muchile propriĭ pentru încheietură, de óre-ce se caută ca încheietura să fie naturală, fără a se întrebuinţà multă papură între dóge. De aceea în fabrică se taie muchile după cum se cere pentru o încheietură perfectă. Tăiarea muchilor se face cu o maşină de tipul Fig. 5. Maşina are un disc de fer x fixat pe axa o, pe care e fixată şi o rótă R, după care se pune o curea şi se învîrtesce ast-fel discul împrejur. Discul x posedă şése cuţite a, carĭ vor face tăiarea muchilor dógelor. Discul x e pus într'o cuţie B, în care sunt colectate strujiturile şi apoĭ, printr'un

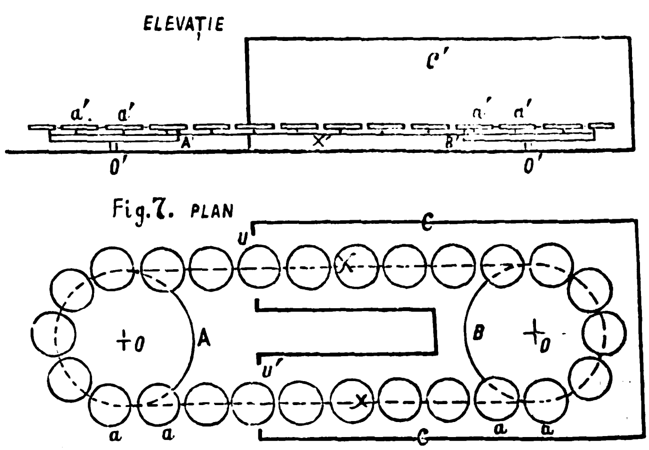
ventilator mecanic şi prin coşul *C*, sunt trimise la cazanele de vaporĭ de apă ale companieĭ. Lângă discul *x* se află o masă *DD'* şi pe masă sunt două clampe *dd'*, carĭ vor ţiné dóga *s*. Clampele se pot strînge pe dógă cu ajutorul pedaleĭ *p*. Se pune dóga sub clampe şi se dă drumul maşineĭ, şi în maĭ puţin de o secundă muchia e perfect tăiată. Se face acelaşĭ lucru cu muchia a doua a dógeĭ şi operaţiunea tăieriĭ muchilor e sfîrşită.

Fabricarea balercelor saŭ polobocelelor.

După acésta dógele se pun pe róbe şi se aduc la ómeniĭ carĭ aşéză dógele după forma balerceĭ. Aşezarea lor se face după tipul Fig. 6.

Pentru acésta se întrebuinţéză un cerc de fer *A*, cu o scobitură pe partea superióră. In acéstă scobitură se pune un inel gros de fer *a*, egal în diametru cu diametrul funduluĭ balerceĭ. Cercul *A* pórtă nisce suporţĭ de fer, pe carĭ se pune un al doilea inel de fer *b*, egal în diametru cu diametrul balerceĭ de aprópe de vrană. In acéstă posiţiune fiind aşezate inelele *a* şi *b*, se pun în interiorul lor dógele. In general sunt necesare 24—26 dóge. După aşezare, se împinge puţin în sus cu mâna inelul *b*, pentru-ca să ţie

dógele, şi după acésta se întórce rudimentul de balercă cu partea *B* pe pămînt şi i se dă un trântav în acéstă posiţiune. Dógele se ţin

acum bine între ele. O altă serie de inele *a* şi *b* şi un alt rudiment de balercă sunt făcute.

Balerca nu e încă îndoită la unul din capetele eĭ *B*. La îndoirea dógelor la partea *B*, dacă ele nu sunt puţin umede, multe plesnesc, şi pentru a se evità acésta, rudimentul de balercă din Fig. 6 e supus la un noŭ tractament. Acesta se arată pe Fig. 7.

Pe figură avem o elevaţiune şi un plan. Cum se vede, avem douĕ róte *A* şi *B*, împrejurul cărora e aşezată o funie de sîrmă de fer. Pe funie sunt o serie de table de fer *a*. Una din róte *B* e pusă într'o construcţiune uşóră de tabă de fer *CC*. In acésta se trimet vaporiĭ emişĭ. Pe tablele *a* se pun balercele din Fig. 6, aşezate pe partea *B*. După acésta se împing balercele cu mâna în construcţiunea uşóră, ast-fel că tóte balercele carĭ trebuesc făcute pot să intre în construcţiunea *C*. Se închid porţile *u* şi *u'* şi se lasă acolo puţin timp. Balercele se móie sub acţiunea vaporilor emişĭ şi după acésta rudimentele de balerce sunt aduse afară şi trimise la maşina de pe Fig. 8.

Maşina Fig. 8 se compune dintr'o masă *D*, pe care se află fixat un suport ce pórtă o rótă *B* şi o axă *A*. Pe axa *A* e învîrtit un lanţ *C* şi de lanţ e legată o funie de sîrmă de fer *C'*, care e solid fixată cu cea-laltă extremitate de masa *D*.

Se aduce rudimentul de balercă la masă şi se pune funia *C'* împrejurul părţiĭ *B* (Fig. 6) şi se lasă róta *B* să se învîrtéscă, până ce dógele sunt strînse cu tótele împreună, în forma celeĭ-lalte extremităţĭ a balerceĭ. Atuncĭ se pune un inel gros de fer şi împrejurul acesteĭ extremităţĭ *B*, şi balerca are forma din Fig. 9.

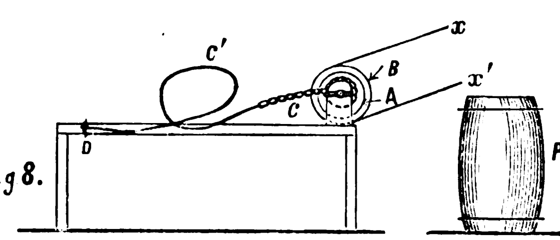

Fig 8. Fig. 9.

De la maşina Fig. 8 balercele sunt aduse la uscare. Dógele reţinênd încă cevà umiditate de pe timpul când aŭ fost muiate în construcţiunea de pe Fig. 7, suntem siliţĭ să scótem acea umiditate afară. Acésta se face într'o serie de cutiĭ cilindrice de tipul Fig. 10. Acì avem un cilindru de tablă de fer subţire *A*, suportat de suporţiĭ *S*. În ea se află un tub de fer turnat *B*, cu un grătar la partea inferióră. Pe grătar se arde cok

produs în rafinărie. Maĭ avem acì o tablă *C*, suportată de două lanţurĭ, carĭ la rîndul lor sunt puse pe după două róte *r r'*, fixate pe axa *x x'*, şi la cealaltă extremitate purtând greutăţile *G G'*.

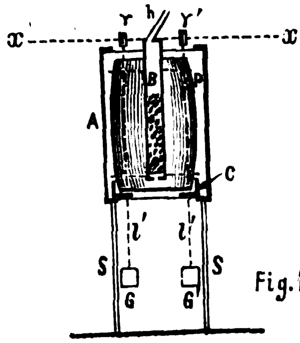

Fig. 10.

Se pune balerca pe tabla *C* şi se trage de lanţurĭ până ce ea ocupă posiţiunea de pe Fig. 10, iar greutăţile posiţiunile lor *GG'*. Se ţine acolo balerca câte-va secunde, şi cu chipul acesta se usucă desăvirşit.

Până acum am arătat în ce mod balerca îşĭ ieà forma sa. Să vedem acum în ce chip se pun cercurile şi fundurile.

Pentru acésta trebue ca dógele să fie strînse maĭ bine la încheieturĭ, şi de aceea se crede necesar să se pună alte două inele gróse de fer la mijlocul balerceĭ, aprópe de vrană (inelele 2 şi 3), ceea ce se face tot în mod mecanic. Fig. 11 arată schematic o ast-fel de maşină.

Tótă maşina e pusă sub duşumelele fabriceĭ, ast-fel ca balerca să stea pe ele şi decĭ să fie maĭ îndemânatic la lucrat. Ea se compune esenţial din discul de fer *A*, purtând 8 ghiare de fer *a*, mobile în jurul punctelor *z* de ataşare la disc. Ghiarele es afară de sub duşumele. Prin disc trece un şurub gros de oţel *S*, învîrtit de o păreche de róte conice *R R'*,— *R'* fiind fixată pe axa *x x'*,

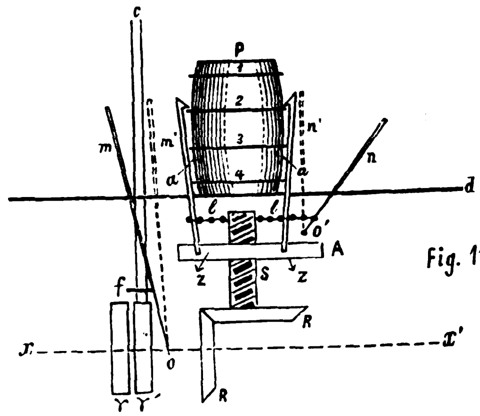

Fig. 11.

pe care se maĭ află fixate rótele *r r'*, după carí se póte pune o curea şi a se da cu acésta saŭ nu mişcare şurubuluĭ *S*. Mişcarea ghiareleĭ se face cu pîrghia *m*, mobilă în jurul punctuluĭ *o*. Fiind că ghiarele se pot deschide aşà de mult în cât balerca să pótă fi pusă cu înlesnire între ele, trebue ca ele să fie aduse apoĭ aprópe de balercă şi să apuce inelul, cum arată figura. Pentru acest scop ghiarele sunt legate de un lanţ *l*, extremitatea luĭ fiind legată de pârghia *n*. Când pârghia *n* se află în posiţiunea figureĭ, ghiarele sunt strînse lângă balercă şi pot apucà inelul (în casul figureĭ, inelul 2). Acum

trebue să tragă inelul în jos. Pentru acésta se pune maşina în mişcare, şurubul S trage discul A în jos şi ghiarele trag inelul 2 în jos. Tragerea se face până când dógele încetéză de a se maï apropià unele de altele. După acésta se întórce balerca, şi acelaşĭ lucru se face cu inelul 3.

Operaţiunea care urméză este tăiarea scobiturilor de la extremităţile balerceĭ unde se pune fundurile, taiarea dógelor în plan înclinat la fie-care extremitate şi tot de-odată nivelarea capetelor lor.

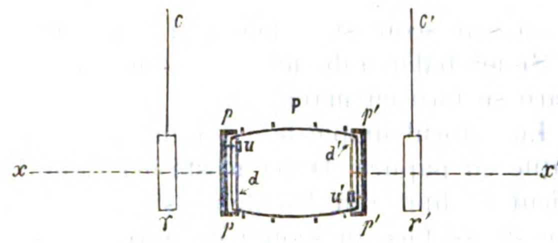

Fig. 12

Aceste treĭ lucrurĭ se fac cu maşina de pe Fig. 12. Maşina e simplă, de felul unuĭ strung. Două discurĭ p şi p' sunt fixate pe extremităţile a două axe x x', pe carĭ se află rótele r r', şi după ele se pun curelele c c', pentru a le învîrtì. Pe discurĭ sunt fixate uneltele u şi u'. Aceste unelte sunt de o construcţiune fórte complicată, avênd de îndeplinit cele treĭ operaţiunĭ în acelaşĭ timp. Balerca P se aduce între discurĭ şi se fixéză între două clampe (nearătate pe figură), aşà ca să nu se misce pe timpul operaţiuniĭ. Se aduce discul al doilea p' aprópe de capĕtul balerceĭ şi se strînge balerca între clampe. După acésta se pun discurile în mişcare prin rótele r r'. Uneltele u şi u' taie atuncĭ scobiturile d şi d', taie dógele înclinat la ambele extremităţĭ şi tot de-odată le niveléză.

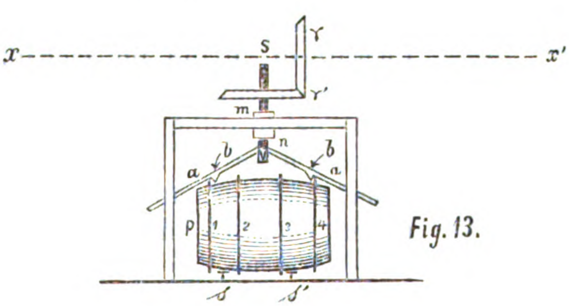

Fig. 13.

După acésta se fac pregătirile pentru pusul fundurilor.

Pentru acesta se scot inelele 1 şi 4 afară de pe extremităţile balerceĭ.

Acésta se face cu o maşină de tipul Fig. 13. Maşina se compune dintr'un şurub S, care se mişcă într'o mutelcă fixă m, fixată de suportul maşineĭ. Pe şurub se află o scobitură longitudinală, în care intră o pană din róta conică r', róta r' fiind îmbucată cu alta conică r. Róta r pusă în miş-

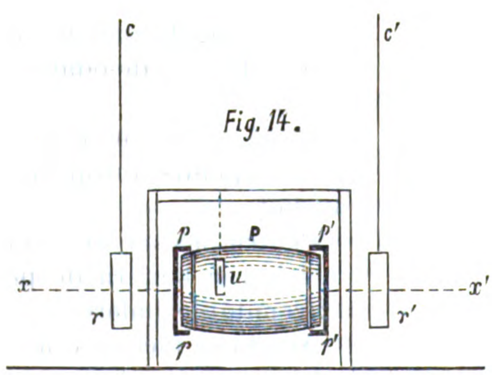
care învîrtesce pe r' și acésta învîrtesce șurubul S; acesta, mișcându-se în mutelca fixă m, trebue să se scóbóre saŭ să se ridice după sensul mișcăriĭ luĭ și a rótelor r r'. Scoborîndu-se, el împinge piciórele a și a, fixate de șurubul S. Pe picióre sunt doue proeminențe b și b, carĭ pot să vină după inelele gróse 1 și 4. Decĭ, ca să se scótă inelele afară, se pune balerca **P** sub piciórele a și a și, mașina punêndu-se în mișcare, proeminențele b și b împing inelele afară. Numaĭ inelele 1 și 4 se scot afară, — acésta se înțelege de la sine, căcĭ dacă s'ar scóte și inelele 2 și 3, balerca ar devenì din noŭ dóge.

Se ieà balerca de acì și se aduce la așezătoriĭ de funduri. Acéstă așezare se face cu mâna.

Lucrătorul umple maĭ întâiŭ încheieturile de la amîndoue extremitățile cu papură. După acésta iea fundul, care, cum s'a spus, vine gata făcut și lipit din Michigan, și bate într'însul un fer cu vîrf ascuțit. Acésta se face în scopul de a avé cevà de care să pótă fi suspendat fundul pe timpul așezăriĭ sale. Se pun fundurile ast-fel la amîndoue capetele și apoĭ balerca e trimisă ca să i se fixeze doue cercurĭ, câte unul la fie-care extremitate. Acésta se face tot cu mașina, și ea e tot de tipul Fig. 11, cu deosebire numaĭ că acum tótă mașina e de-asupra dușumelelor, și că nu se maĭ face tragere de inele, ci împingere de cercurĭ, ceea ce se face prin punerea balerceĭ sub ghiare, așezându-se maĭ întâiŭ un cerc de fer pe una din extremitățĭ și apoĭ împingêndu-se cercul peste extremitățile balerceĭ până la refus. După acésta se întórce balerca și se bate un cerc la cea-laltă extremitate.

Operațiunea ce urméză este scóterea inelelor 2 și 3 afară. Acésta se face cu un ciocan. Lucrătorul, luând un ciocan, lovesce de câte-và orĭ inelele, și ele es de după balercă.

Fig. 14.

Acum balerca e aprópe gata. Operațiunea următóre va fi fățuirea saŭ netedirea dógelor pe exteriorul balerceĭ. Acésta se face cu o mașină arătată pe Fig. 14. Se pune balerca P între doue discurĭ p și p', discurile fiind fixate pe axele x x' și axele putênd fi învîrtite de rótele r și r'. Balerca fiind fixată de discurĭ, când ele se vor învîrtì, vor luà cu dînsele la învîrtire și balerca. Atuncĭ lucrătorul apucă cu mâna

o unéltă cunoscută sub numele de «*planer*», pe românesce «*ghilaŭ*» saŭ «*gilaŭ*», şi o ţine apĕsată pe balercă câte-va secunde, purtând-o în acelaşĭ timp de la o extremitate a balerceĭ la cea-laltă, de două saŭ treĭ orĭ, înainte şi înapoĭ, — uneltele fiind legate de un lanţ şi el fiind liber de a se mişcà pe structura maşineĭ.

Operaţiunea următóre este astuparea găurilor de vermĭ din dóge. Acésta se face de un băiat, care bate cuie de lemn subţirĭ şi scurte în fie-care găurică ce vede.

După acésta se trimite înapoĭ balerca la maşina de batere saŭ împingere de cercurĭ, care, cum s'a spus, e de tipul Fig. 11, numaĭ rĕsturnată în posiţiune. Cu acésta se pun 4 cercurĭ maĭ mult, două la fiecare extremitate. Acum balerca e gata ca să i se facă vrana. Vrana se face cu o maşină ordinară de găurit lemne, cu deosebire numaĭ că unélta e conică.

Cu acésta balerca e sfîrşită.

Observaţiunĭ generale asupra fabriceĭ de balerce şi alte operaţiunĭ, înainte ca balerca să fie umplută. — În sistemul arătat pentru fabricarea de balerce se economiséză timp, lucrătorĭ şi banĭ.

Timpul întrebuinţat pentru fabricarea uneĭ balerce, de la momentul de când dógele părăsesc «*kilns*» şi până când i se face vrana, e de 1 minut şi 25 secunde.

Se face economie de lucrătorĭ, pentru-că aprópe tóte operaţiunile sunt făcute cu maşine, carĭ nu reclamă maĭ mult decât un om pentru fie-care.

In mod natural se economisesc banĭ, ca consecinţă a celor două puncte de maĭ sus. Cum s'a spus maĭ sus, se pun saŭ se bat şése cercurĭ la fie-care balercă. Lungimea totală a acestor şése cercurĭ este de aprópe 11 metri şi, dacă presupunem că se fabrică 10.000 balerce pe ḑi, cam cât este numĕrul celor fabricate de Tide Water Oil C°., avem o lungime de 110 kilometri de şine de fer pentru cercurĭ, carĭ cântăresc aprópe 55 ½ tone.

Balercele fiind destinate să conţină fluide, ca gazolină şi petroleŭ de iluminat, trebue ca ele să nu presinte nicĭ cea maĭ mică crăpĕtură între dóge. Dacă sunt ast-fel de deschiḑĕturĭ, trebuesc umplute. Acéstă umplere a lor se face cu cleiŭ. Aprópe ½ kilogram de cleiŭ se cere pentru 3 balerce. Cum nu se scie care balercă are deschiḑĕturĭ infinitesimale, de aceea tóte trebuesc încleite, cum se ḑice în englesesce «*glued*» saŭ «*coated internally with glue*». Pentru acésta cleiul, fiind cald, se tórnă pe vrană în balercă, se pune dopul şi se învîrtesce ba-

lerca împrejur, așà în cât cleiul să acopere tótă suprafața eĭ interióră. Ceea ce maĭ rĕmâne din cleiŭ, se scurge pe vrană afară. Soluțiunea de cleiŭ turnându-se ferbinte în fie-care balercă, și acésta fiind astupată, soluțiunea elimineză vaporĭ de apă saŭ aburĭ de apă, carĭ es afară din balercă printre încheeturĭ, dacă ele presintă deschiḑĕturĭ infinitesmale, și ast-fel acestea se descopĕr. Dacă sunt deschiḑĕturĭ multe în balercă, ea trebue refăcută.

Balercele sunt trimise după încleiere cu «conveyorĭ» mecanicĭ la magasia de balerce.

Ele sunt ținute acolo până ce este necesar să se umple cu petroleŭ saŭ gazolină, și apoĭ sunt exportate, fie cu drumul de fer în America, fie cu vaporul în Europa saŭ Asia.

G. — Umplerea balercelor pentru transport.

In acéstă parte mĕ voiŭ ocupà numaĭ de umplerea balercelor, rĕmânênd ca umplerea cutiilor de tinichea să o arăt după ce maĭ întâiŭ voiŭ da pe scurt construcțiunea lor.

Umplerea balercelor se face la «Dockurile de petroleŭ» ale companieĭ.

Tide Water Oil C°. are dockurile sale private pentru aceste operațiunĭ, construite pe malul golfuluĭ Hudson.

Docurile consistă dintr'un cheiŭ și patru «piers», pe românesce «picióre». Fie-care picior este în de-ajuns lung pentru cel puțin un vapor de transport peste oceanurĭ. Distanța dintre picióre este de douĕ vapóre și jumĕtate, așà că douĕ vapóre pot intrà saŭ eșì în acelașĭ timp dintre picióre. Adîncimea apeĭ este de 10 metri lângă picióre. Pe fie-care picior sunt construite magasiĭ și tótă construcțiunea la un loc se numesce «Oil Docks» saŭ «Dockurĭ de petroleŭ». Vapórele carĭ transportă petroleŭ crud sunt cunoscute sub numele de «Steamers carrying Oil in bulk», adecă «vapóre carĭ cară petroleŭ crud în ele, nu în balerce». Vapórele carĭ cară petroleŭ rafinat în balerce sunt cunoscute sub numele de «Steamers carrying barrels filled with Oil» și vapórele carĭ cară cutiĭ de tinichea umplute cu petroleŭ rafinat sunt cunoscute sub numele de «Steamers for Oil cases».

Magasinele acesteĭ companiĭ sunt destinate numaĭ pentru umplerea cutiilor; de tinichea, de óre-ce în present maĭ tot transportul către Europa și Asia se face în cutiĭ. De aceea numaĭ într'o jumătate din o magasie se face umplerea balercelor, cea-laltă jumătate, ca și celelalte 3 magasiĭ, sunt pentru cutiĭ.

Lângă dockurĭ e construită o linie de drum de fer pentru transportul balercelor pe continentul Americeĭ.

Să vedem cum se face umplerea balercelor.

Balercele sunt aduse din magasia lor cu conveyor mecanic la dock. Acolo li se face maĭ întâiŭ o revisie, și 4—5 ómenĭ sunt însărcinațĭ cu întărirea cercurilor. Acésta se face în modul cunoscut al constructorilor de balerce saŭ polobóce. Acì la dockurĭ se maĭ dă încă o încleiare tuturor balercelor și apoĭ sunt trimese la văpsitorĭ. Văpsitoriĭ le daŭ o văpsea de roșu saŭ albastru pe corp și pe fundurĭ una de alb. Se lasă apoĭ să se usuce într'o parte a magasieĭ. După uscare sunt luate și aduse la tuburile de umplere și Fig. 15 arată, fără descripțiune, cum balercele sunt puse la rînd și apoĭ umplute. Importantul este póte aparatul saŭ valva automatică *V*, cu care se face umplerea lor. Acésta se face fără a vĕrsà petroleŭ peste vrană și fără a silì pentru acésta pe omul însărcinat cu umplerea lor să se tot uite pe vrană și să vadă dacă balerca este plină saŭ nu. Ast-fel el ar puté, dacă nu e băgător de sémă, să verse petroleŭ pe podele, pe balercă și pe dînsul.

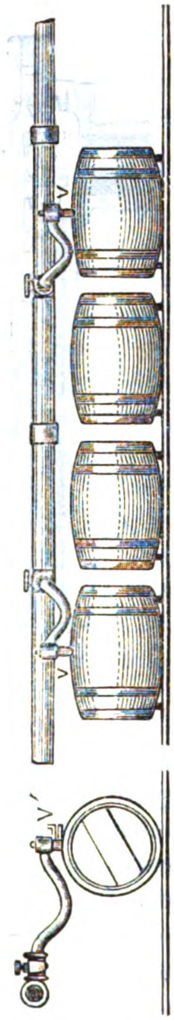

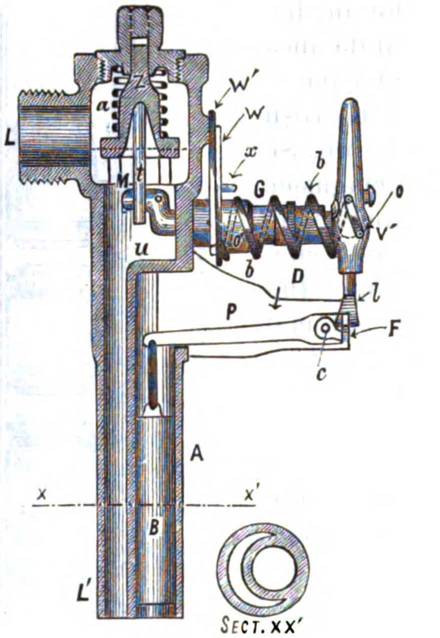
Fig. 15. — Arangiament pentru umplerea balercelor.

Valva automatică este arătată în secțiune pe Fig. 16.

Ea se compune dintr'un corp cilindric *A*, divisat cum arată secțiunea XX'. În divisiunea mică se află un plutitor *B*, atașat de pârghia *P*, care la rîndul eĭ, este mobil fixată împrejurul cuiuluĭ *C*, care trece prin pârghie și brațul *D*. Brațul *D* face corp cu cilindrul *A*. La extremitatea pârghieĭ *P* se află o furculiță numaĭ cu două crăcĭ *F*. Prin furculiță póte să intre o limbă *l*, fixată de capul valveĭ *V'*. Capul de valvă face corp cu brațul valveĭ *G*. Brațul de valvă *G* se termină cu o piesă metalică *W*, întórsă de două orĭ sub un unghiŭ drept. Pe brațul întors este fixată códa valveĭ *t*. Códa *t* pórtă valva *Z*, care va face astuparea găureĭ *M* a cilindruluĭ *A* în mod automatic. Pe valva *Z* se află învîrtit arcul *a*, care va împinge valva *Z* în jos pe scaunul eĭ de de-asupra găureĭ *M*. Pe brațul *D* al valveĭ

se află învîrtit un alt arc *b*, maĭ gros decât *a*, care este fixat în punctul *o*, pe capul valveĭ *V'*, şi cu cea-laltă extremitate fixat pe placa *W* în punctul *o'*. Placa *W* pórtă o serie de găurĭ pe dînsa, prin carĭ trece cuiul *x*, şi cu el se fixéză ast-fel placa *W* pe o alta *W'*, fixată de cilindrul *A*. Găurile de pe placa *W* sunt dispuse ca într'un cerc cu centrul în punctul *o'*, şi distanţa între ele este ast-fel calculată că, atuncĭ când se pune cuiul *x* într'una din ele, se scie exact cât spaţiŭ liber a rĕmas încă neumplut cu petroleŭ în balercă.

Fig. 16. — Valvă automatică pentru umplerea polobocelelor.

Aceste spaţiurĭ sunt date în «gallons» englesesce (pe românesce se pot da în litri).

Corpul valveĭ se termină cu deschiḑĕtura *L*, care se ataşéză de maţul de cauciuc, şi el, la rîndul luĭ, de tubul prin care gazolina saŭ petroleul de iluminat purificat este adus la dockurĭ.

Funcţionarea valveĭ se înţelege lesne. Se pune maţul după gaura *L* şi capĕtul *L'* se bagă pe vrana balerceĭ. După acésta se arangiază cuiul *x*, spre exemplu: 4 litri spaţiŭ liber în balercă, bine înţeles punêndu-se şi limba *l* în furculiţa *F*. Se dă drumul fluiduluĭ în balercă şi se aştéptă până când lichidul se apropie de spaţiul liber de 4 litri lăsaţĭ în balercă. Când nivelul petroleuluĭ ajunge la acéstă capacitate care trebue lăsată liberă, el împinge plutitorul în sus, limba *l* scapă din furculiţă şi valva *V'* se întórce sub un unghiŭ drept; cu ea se întórce şi piesa *u*. Când *u* se întórce, el trage codiţa *t* în jos şi cu ea şi supapa valveĭ *Z*, care tot de-odată este împinsă în jos şi de arcul *a*, şi imediat se face astuparea găureĭ *M*.

Cu acésta umplerea s'a făcut fără nicĭ o risipă saŭ pericol.

F. — Departamentul fabriceĭ cutiilor de tinichea.

Lângă dockurile de petroleŭ este construită fabrica acestor cutiĭ. Tinichéua necesară este adusă de la fabricele de tinichea, tăiată gata în

bucăţĭ, din carĭ se vor face fundurile şi laturile cutieĭ. Cutiile sunt făcute în totul cu maşine; tăiarea tablelor pentru laturĭ şi fundurĭ, tipărirea numeluĭ fabriceĭ unde este fabricat petroleul de iluminat, îndoirea tablelor pentru laturile cutieĭ şi lipirea muchiilor cu cositor, sunt făcute cu o serie de diferite maşine. Apoĭ cutiile de lemn, în carĭ sunt puse cele de tinichea, pentru a le protegià, fie-care conţinênd douĕ cutiĭ de tinichea în ea, sunt puse împreună, şi ţintele întrebuinţate pentru muchiile cutiilor, tóte sunt bătute cu maşine. Aceste maşine sunt cunoscute sub numele de «nailing machines». Maşinele bat în acelaşĭ timp 3 cuie de fer pe fie-care muchie.

La fabrica Tide Water Oil C°., 20.000 cutiĭ de tinichea şi 10.000 cutiĭ de lemn sunt făcute în 24 ore şi fabrica lucréză ḑilnic.

Fie-care cutie de tinichea conţine 5 gallons saŭ 22,70 litri de petroleŭ de iluminat. Douĕ cutiĭ de tinichea sunt puse în una de lemn. Dimensiunile cutiilor de lemn sunt: 22 inches saŭ 55 c. m. în lungime, 15 inches saŭ 37,5 c. m. în lăţime şi 12 inches saŭ 30 c. m. în înălţime. O cutie de lemn, după ce s'aŭ pus în interiorul eĭ cele de tinichea, pline cu petroleŭ de iluminat, gata pentru transport, cântăresce 80 pounds saŭ 37 kilograme. Cutiile de tinichea sunt închise ermetic, provĕḑute cu o ureche de sîrmă pentru a se ridicà şi transportà cu uşurinţă şi cu o dispoziţiune cu şurub pentru a servì la deşertarea lor în lămpile consumatorilor.

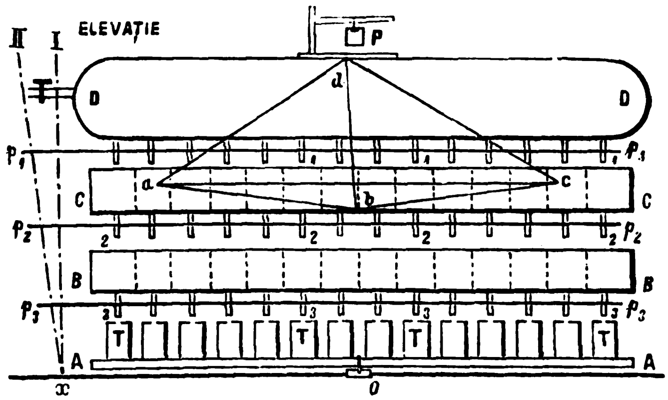
Modul de transport în cutiĭ de tinichea este fórte îndemănatic, maĭ ales pentru vînḑĕtoriĭ de petroleŭ şi, pe lângă acésta, cum mi s'a spus, locuitoriĭ din Asia transformă aceste cutiĭ în diferite ustensile de bucătărie şi uniĭ chiar fac lămpĭ din ele.

G. — Umplerea cutiilor de tinichea.

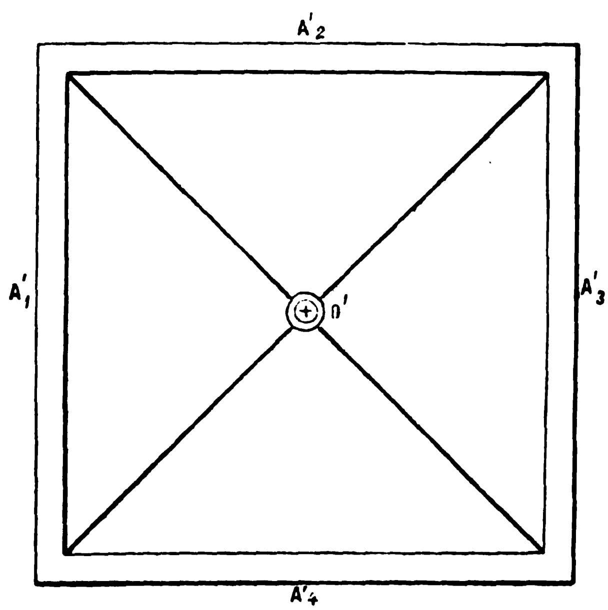
Şi acéstă operaţiune este făcută cu maşine saŭ maĭ bine cu dispoziţiunĭ, graţie cărora petroleul nu se varsă afară din ele. Fig. 17 arată o ast-fel de dispoziţiune. Acésta este aşezată în una din magasinele dockuluĭ de petroleŭ. In cilindrul *D* se aduce petroleul purificat şi destinat pentru transport din magasia sa. Cilindrul *D* este provĕḑut cu 14 robinete *1*. Ele se deschid în 14 compartimente din cutia *C* cu secţiune triunghiulară. Cutia *C* este suportată, printr'o construcţiune *a*, *b*, *c*, *d*, de fer, de partea inferióră a uneĭ balanţe decimale tip «Fairbanks». Balanţa este pusă de-asupra cilindruluĭ *D*. Cutia triunghiulară *C* are şi ea 14 robinete *2*, carĭ se deschid în alte 14 compartimente ale cutieĭ *B*, tot cu secţiune triunghiulară ca şi *C*. Cutia *B*, la rîndul eĭ, este

şi dînsa provĕḍută cu 14 robinete *3*, carĭ se pot deschide în 14 cutiĭ de tinichea *T*. Cutiile *T* sunt aşezate pe laturile uneĭ mese pătrate *A*: A'_1, A'_2, A'_3, A'_4, carĭ se póte învîrtì mecanic saŭ cu mâna în jurul axeĭ *O O'*. Pe figură se vede că valvele robinetelor *1* sunt legate de o bară orizontală *p*, care, la rîndul eĭ, este ataşată de o pârghie verticală, ce póte ocupà posiţiunea I saŭ posiţiunea II. De asemenea valvele robinetelor *2* şi *3* sunt respectiv legate de barele orizontale p_2 şi p_3, ataşate de asemenea de pârghiĭ verticale.

Fig. 17. — Disposiţiune pentru umplerea cutiilor de tinichea cu petroleŭ de iluminat.

Planul meseĭ pătrate pe care sunt aşezate cutiile.

Pârghia verticală póte ocupà, cum s'a spus, posiţiunea I saŭ II prin învîrtirea împrejurul punctuluĭ *x*.

Când pârghia verticală ocupă posiţiunea I, atuncĭ avem valvele *1* deschise, valvele *2* închise şi valvele *3* deschise; şi când ea ocupă posiţiunea II, avem valvele *1* închise, valvele *2* deschise şi valvele *3* închise. Masa pătrată este arătată în plan pe Fig. 17. Ea este

simplă în construcţiune şi pe laturile eĭ cutiile de tinichea sunt dispuse după cum urméză: Pe laturea A'_1 se pun 14 cutiĭ destinate a fi umplute, pe laturea A'_2 sunt 14 cutiĭ carĭ aŭ fost umplute, pe laturea A'_3 sunt cutiile umplute dejà şi la carĭ doĭ lucrătorĭ fixéză capacele micĭ de tinichea pe găurile pe unde cutiile aŭ fost umplute, lipindu-le ermetic cu cositor, şi pe laturea A'_4 sunt cutiile ce aŭ trecut prin operaţiunile precedente de pe cele-lalte laturĭ şi carĭ aşteptă să fie luate cu róba şi duse la revisiune.

Considerând că masa A este mobilă în jurul axuluĭ O, se înţelege lesne că latura A'_4, liberă de cutiĭ, se aduce în locul luĭ A'_1, şi laturea A'_1 în locul luĭ A'_2, unde se face umplerea; apoĭ A'_2 în locul luĭ A'_3, unde se face cositorirea, şi A'_3 în locul luĭ A'_4, de unde cutiile sunt luate la inspecţiune saŭ revisiune.

Acum se înţelege lesne cum se face umplerea cutiilor cu petroleŭ de iluminat.

Pentru acésta, după ce s'a adus petroleul în D, se pune pârghia verticală în posiţiunea I. Atuncĭ valvele robinetelor *1* fiind deschise, petroleul curge din cilindrul D în compartimentele cutieĭ C. Cutia acésta, avênd, cum s'a spus, prin aceste operaţiunĭ I ale pârghieĭ valvele sale *2* închise, servesce la cântărirea petroleuluĭ cu balanţa decimală, pentru-ca cu chipul acesta să nu avem surplus în cutia B, şi deci pentru cutiile T.

In casul nostru avem nevoe de o cantitate de petroleŭ în capacitate de 70 gallons saŭ 317,80 litri, saŭ în greutate de 465,92 pounds saŭ 211,80 kilograme. Cutia C fiind suspendată de balanţă, cântărirea se face de la sine. Când balanţa arată numĕrul de kilograme de maĭ sus, atuncĭ se întórce pârghia verticală în posiţiunea II. Prin acésta valvele *1* sunt închise, valvele *2* deschise şi valvele *3* închise, deci petroleul din C curge în B. Atuncĭ masa A este adusă cu latura A'_2 sub robinetele *3* ale cutieĭ B şi pârghia verticală se aduce din noŭ în posiţiunea I. Prin acésta valvele *3* sunt deschise, valvele *2* sunt închise şi valvele *1* sunt deschise. Valvele *3* fiind deschise, petroleul cântărit în C şi venit în B curge în cutiile T, şi tot de-odată operaţiunea de maĭ sus se repetă cu acéstă nouă posiţiune I a pârghieĭ verticale; se întórce masa, se cântăresce din noŭ şi se dă drumul petroleuluĭ în cutiĭ. Cutiile de pe A'_4, cum s'a spus, se aduc la revisiune.

Acésta consistă în următórele: Pe o duşumea curată şi uscată, cutiile sunt puse în picióre, acoperind o suprafaţă de câţĭ-va metri pătraţĭ. Se lasă în posiţiunea acésta câte-va momente. După aceea 2

lucrătorĭ încep a le întórce cu partea opusă în jos din colţul suprafeţeĭ unde cutiile aŭ stat maĭ mult timp. Prin acéstă ridicare, vĕd dacă este saŭ nu vre-o urmă de lichid pe locul ocupat maĭ înainte de cutiĭ. Dacă este vre-o urmă de lichid, atuncĭ este semn că cutia care a ocupat acea posiţiune curge. Acea cutie se scóte afară din grămadă şi un lucrător este gata pentru a costorì gaura pe unde cutia curge.

După revisunie, tóte cutiile umplute cu petroleŭ sunt trimise la magasiĭ, unde aştéptă ca un vapor de ocean să vină să le transporte consumatorilor din ţéra unde petroleul este destinat a fi transportat.

La visitarea mea, cutiile eraŭ încărcate într'un vapor destinat pentru Japonia.

Observaţiunĭ generale asupra rafinărieĭ Tide Water Oil C°.

Fabrica e bine organisată şi, pe lângă cele arătate, maĭ cuprinde:

a) Un laboratoriŭ de chimie pentru diferite experimente şi analise asupra productelor fabricate de companie. Acest laboratoriŭ e sub direcţiunea d-luĭ E. B. Gray, chimist cu multă experienţă în industria petroleuluĭ.

b) O construcţiune necesară pentru recâştigarea aciduluĭ sulfuric din zoile rĕmase după tractarea cu el a diferitelor producte fabricate din petroleŭ.

Numĕrul de lucrătorĭ întrebuinţaţĭ se urcă la 2.600, împărţiţĭ în două, jumătate pentru lucrul de ḑi şi jumătate pentru cel de nópte.

Capacitatea fabriceĭ în petroleŭ crud este de 10.000 barrels saŭ 19.068 hectolitri. Petroleul crud este adus din regiunile petrolifere ale statuluĭ Pennsylvania prin tuburĭ de o lungime de 300 miles saŭ 480 kilometri şi în diametru de 8 inches saŭ 20 c. m.

Capacitatea uneĭ balerce pentru petroleul de iluminat este de 62 gallons saŭ 281,48 litri. O balercă este fabricată într'o minută şi 25 secunde. O cutie de tinichea este fabricată în 45 secunde, şi umplerea uneĭ cutiĭ, inclusiv timpul pentru transportul eĭ la magasia dockurilor, este de 3 minute.

Compania a redus cantitatea de cărbunĭ necesară ca combustibil în diferitele departamente, de la 64.000 tone, întrebuinţate acum 4 anĭ de ḑile, la 34.000 tone, şi cu tóte aceste, se face acelaşĭ lucru dacă nu şi maĭ mult. Compania a făcut acésta reducere după consultarea d-luĭ Dr. Charles E. Emery, care a recomendat întrebuinţare de «Power Pumps» în locul pompelor cunoscute în englesesce sub numele de «Steam Pumps», şi tot de-odată întrebuinţarea vaporilor emişĭ, saŭ

în englesesce «exhansted steam», pentru încăldirea atât a agitatorului cât şi a cadelor ce conţin în ele petroleurĭ parafinóse saŭ «Paraffine Oils».

Compania posedă pe lângă dockurile sale private şi 24 vapóre de mare pentru transportul petroleuluĭ în orĭ-ce parte din lume.

Compania concuréză fórte bine cu Standard Oil C°. atât în comerciul făcut pe continentul Americeĭ cât şi în comerciul făcut pe continentele Europeĭ, Asieĭ, Oceanieĭ şi Africeĭ.

Compania este preparată a fabrică din noŭ şi a repară tóte câte se pot în atelierul eĭ.

7 Septembre 1897.

ANALELE

ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XIX

1896—1897.

PARTEA ADMINISTRATIVĂ ȘI DESBATERILE

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÓMNEI, 16
1897.

PARTEA I

ȘEDINȚELE ORDINARE

DE LA

5 APRILIE 1896 PÂNĂ LA 7 MARTIE 1897.

ȘEDINȚELE ORDINARE

DIN ANUL 1896—97.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 5 APRILIE 1896.

Preşedința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* dă cetire următórei telegrame, prin care M. S. Regele a binc-voit a rĕspunde la telegrama adresată de Academie când a închis sesiunea generală a acestuĭ an:

«Adînc mişcaţĭ de frumósa gândire ce aţĭ avut, adresându-ne călduróse urărĭ, Regina şi Eŭ vĕ rugăm a primì, împreună cu colegiĭ Domnieĭ Vóstre, viile nóstre mulţumirĭ. Regretăm că nu am putut luà parte în anul acesta la şedinţele Academieĭ, ale căreĭ lucrărĭ le vom urmà pururea cu un deosebit interes.»

De la d-niĭ fraţĭ Şaraga, librarĭ anticarĭ în Iaşĭ, se primesc în dar treĭ exemplare din medalia comemorativă bătută de dînşiĭ pentru amintirea ajungeriĭ la 25 volume a publicaţiuniĭ istorice «Uricarul».

De la d-l Carol A. Romstorfer, architect şi conservator al monumentelor de artă din Bucovina, se primesc, prin Ministeriul Afacerilor străine, următórele publicaţiunĭ:

1. Die gewerblichen Zustände in der Bukowina und der gewerbliche Unterricht von Carl A. Romstorfer, Czernowitz 1886. — 1 vol. in-8°.
2. Vergleichende graphische Statistik in ihrer Anwendung auf das Herzogthum Bukowina und das österreichische Staatsgebiet (die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder) von Carl A. Romstorfer u. Dr. Hubert Wiglitzky, Wien 1886. — 1 vol. in-4°.
3. Gewerbliches Unterrichtwesen in Rumänien und Sudrussland von Carl A. Romstorfer, Wien 1889. — Separat-Abdruck aus dem Supplement zum Centralblatt für das gewerbliche Unterrichtswesen in Oesterreich. — 1 br. in-8°.

4. Das Bauernhaus in der Bukowina von Carl A. Romstorfer, Czernowitz 1890. — 1 vol. in-8°.
5. Typen der Landwirthschaftlichen Bauten im Herzogthume Bukowina von Carl A. Romstorfer, Wien 1892. — 1 vol. in-4°.
6. Das Binder- oder Böttcherbuch Handbuch und Vorlagenwerk für Binder von Carl A. Romstorfer. Text- u. Tafelband. Leipzig 1893. — 2 vol. in-4°.
7. Altere Vertheidigungsanlagen in der Bukowina von Carl A. Romstorfer, Czernowitz 1895. — 1 vol. in-8°.
8. Das Binder- oder Böttcherbuch. Ergänzungsband Werkzeug- und Maschinenkunde für Binder von Carl A. Romstorfer, Leipzig 1895. — 1 vol. in-4°.
9. Bemerkungen über das Gewerbsleben und die Industrie in Rumänien von Carl A. Romstorfer. — 5 foiletóne de ḑiar.
10. Das Tartaren-Denkmal bei Wama. — Typus der Kloster-Kirchen in der Bukowina. — Die griechisch-orientalischen Pfarrkirchen in Solka und Arbora. — Sereth als Fundort archäologischer Gegenstände. — Die griechisch-orientalische ehemalige Klosterkirche in Woronetz. — Vom Conservator Romstorfer. — Extracte din «Mittheilungen d. k. k. C. Commission etc. etc.» — 1 vol. in-4°.

D-l Ministru al Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, prin adresa Seria E, No. 1.660, de la 20 Martie, cere ca Academia să-ĭ arate pe unul din membriĭ eĭ, care să fie numit în Comisiunea monumentelor publice de pe lângă acel Ministeriŭ, în locul d-luĭ T. Maiorescu, demisionat.

— Se decide a se recomendà spre acest scop Ministeriuluĭ d-l *B. P. Hasdeu.*

D-l A. M. Benedictsen, scriitor danes, cere maĭ multe publicaţiunĭ de ale Academieĭ, carĭ îĭ sunt necesare pentru studiele ce face asupra Românilor.

— Cererea se aprobă, recomendându-se Delegaţiuniĭ.

ŞEDINŢA DIN 12 APRILIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* arată, că drept rĕspuns la telegrama de felicitare adresată M. S. Regeluĭ de către Delegaţiunea Academieĭ cu ocasiunea aniversăriĭ nasceriĭ Maiestăţiĭ Sale, a primit următórea telegramă:

«Viŭ mișcat de urările ce-mĭ transmitețĭ, vĕ rog a primì pentru tóte adîncile mele mulțumirĭ.»

De la d-l E. Vârnav se primesce în dar un document original din secolul XVII-lea fără dată, subscris de Irimia Vârnav.

ȘEDINȚA DIN 19 APRILIE 1896.

Preşedința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Președinte *N. Kretzulescu* dăruesce următórele documente istorice originale însoțite de copiĭ saŭ traducerĭ:

1597 (7105) Iulie 20. — Carte domnéscă dată de Michaiŭ-Vodă.
1603 (7111) Ianuar 24. — Poruncă domnéscă dată de Radul-Voevod.
1613 (7121) Aprilie 26. — Poruncă domnéscă dată de Radul-Voevod. (Copie).
1638 (7146) Iulie 9. — Zapis dat de Gheorghe al 2-lea portar.
1638 (7146) Iulie 10. — Cartea Metropolituluĭ Teofil.
1643 (7151) Maiŭ 25. — Carte de hotărnicie dată luĭ Négoe Logofĕtul și alțiĭ.
1656 (7164) Iunie 8. — Cartea de hotărnicie între Dobrotă și Oprea.
1708 (7216) Martie 26. — Poruncă domnéscă dată de Constantin-Voevod.

D-l Secretar general *D. Sturdza* comunică cererea ce i s'a adresat de către oficiul uneĭ biblioteci marĭ făcute din inițiativă privată la Londra, numită «London Library», de a intrà în relațiunĭ de schimbul publicațiunilor cu Academia Română.

— Se decide a se primì propunerea făcută.

D-l *V. A. Urechià* dăruesce două autografe ale Principeluĭ Știrbei (fără an), copia unui document cu data 9 Iunie 7130 (1622) de la Ioan Nicolae Voevod, fiul luĭ Michaiŭ-Vitézul, și edițiunea originală de: *Rapport fait par Costaz sur le traité de paix conclu à Paris le 16 vendémiaire an 10, entre la République française et S. M. l'Empereur de toutes les Russies. Séance du 15 frimaire an 10.*

D-l I. Pangrati presintă exemplare din două publicațiunĭ ale sale: *Reflecsiunĭ asupra spirituluĭ militar,* Bucurescĭ 1891, și *Luceafĕrul Românieĭ,* 1893.

De la d-l St. Petreanu se primesce un plic sigilat cu inscripțiunea: *Com-*

bustiune-Acetylen, pentru a se păstrà de Academie în condiţiunile specificate în cerere.

Se dă cetire următóreĭ adrese primite de la d-l *D. Sturdza*, Ministrul Afacerilor străine:

«*Domnule Preşedinte,*

«In maĭ multe rîndurĭ s'aŭ făcut propunerĭ, fie Guvernuluĭ, fie Academieĭ Române, să convóce în Bucurescĭ unul din congresele sciinţifice, carĭ de anĭ indelungaţĭ se întrunesc în diferite capitale. Propunerile aŭ fost înlăturate, maĭ ales fiind-că ele aŭ fost produse în congrese prin pornirĭ momentane şi personale, iar nu după o matură chibzuire a organelor competente a pregătì şi a organisà asemenea convocărĭ, — şi fiind-că ele nu aflaŭ la noĭ un tărîm pregătit nicĭ în lucrărĭ sciinţifice, nicĭ în orînduiala colecţiunilor nóstre, nicĭ în lucrărĭ carĭ să expună lumiĭ învĕţate calea percursă de România în întréga eĭ desvoltare.

«Tot după impulsiunĭ personale şi fără nicĭ un fel de pregătire, Guvernul fusese legat a întrunì în Bucurescĭ Congresul internaţional de antropologie şi de archeologie preistorică, iar Academia Română se aflà într'o situaţiune analógă în faţa Congresuluĭ limbelor romanice.

«Ultima întrunire a Congresuluĭ internaţional de antropologie şi de archeologie preistorică a avut loc la Moscva, şi de aceea invitarea oficială către Guvernul Regal pentru întrunirea din Bucurescĭ a fost făcută de Guvernul rusesc. La acéstă învitare, Guvernul român a rĕspuns următórele:

«Etudiant le dossier relatif à la réunion à Bucarest du Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistorique, j'ai dû constater, à mon grand regret, que les deux termes assignés successivement pour cette réunion ont été fixés sans une étude préalable des difficultés, que présente pour la Roumanie la première réunion d'un congrès de savants chez elle.

«Je ne citerai à cet égard que deux faits concluants:

«A la suite de la note de Votre Excellence du 25 Mai 1894, No. 45, qui portait à la connaissance du Gouvernement Royal la décision du Congrès de Moscou de 1892 de se réunir à Bucarest en 1895, un de nos savants les plus compétents, Mr. le professeur Grégoire Tocilesco, membre de l'Académie Roumaine, a fait connaître au Gouvernement, le 8 Juillet 1895, l'entente établie entre Messieurs Gabriel de Mortillet, Bertrand, Chantre et Sir Charles Lubbock, membres du conseil permanent des congrès préhistoriques, qui portait que: «Tous sont fort bien disposés en faveur d'une réunion du congrès à Bucarest; mais tous aussi considèrent l'organisation de cette réunion comme impossible en un an. Leur avis est qu'elle ne peut avoir lieu qu'en 1896.» Mr. Tocilesco, connaissant les difficultés que présente toute réunion d'un congrès de savants et surtout les difficultés spéciales

«d'une première réunion de savants à Bucarest, proposait de fixer la réu-
«nion pour l'année 1897.

«A ce premier fait se joint un second: c'est que depuis la note du Mi-
«nistère Royal des Affaires étrangères du 14 Juillet 1895, qui assignait le
«mois de Septembre 1896 comme date de la réunion du congrès, jusqu'à
«votre dernière communication du 23 Novembre 1895, aucune disposition n'a
«été prise pour organiser la réunion du congrès à Bucarest.

«Je conclus que Mr. Tocilesco pensait, au mois de Juillet 1895, que la
«plus proche réunion du congrès ne pouvait être fixée qu'au mois de Sep-
«tembre 1897, c'est-à-dire après quatorze mois; il est pour les mêmes causes
«impossible de fixer aujourd'hui cette réunion pour le mois de Septembre
«1896, c'est-à-dire après six mois.

«J'ai un grand regret à constater ces faits, mais je crois que c'est un
«devoir de ma part d'avouer franchement que la date précitée de la réu-
«nion du congrès à Bucarest me paraît prématurée. Nous devons avoir un
«temps suffisant devant nous, afin de préparer une réception digne au point
«de vue de la science au premier congrès de savants qui se réunit en Rou-
«manie.

« C'est la même cause qui a fait décliner l'automne passé à l'Académie
«Roumaine l'honneur de recevoir à Bucarest le Congrès des langues romanes.

«La Roumanie est en transformation: nos musées et nos bibliothèques
«ne sont pas encore sortis de leurs installation primitive, et il ne nous serait
«pas possible de montrer avantageusement et profitablement aux savants
«réunis les trésors réels que nous possédons.

«Si donc la prochaine réunion du congrès devrait avoir lieu en 1896 ou
«en 1897, j'ai l'honneur de proposer que ce ne soit que la suivante réunion
«qui siège à Bucarest. Si cette proposition est agréée, la Roumanie prendra
«dès aujourd'hui les mesures nécessaires pour que la réception du congrès
«soit digne des savants qui y participeront.»

«La propunerea făcuta Academieĭ Române, am avut onórea, ca Secretar
general al eĭ, a presentà următorul memoriŭ, privitor la întrunirea în Bu-
curescĭ a Congresuluĭ limbelor romanice în tómna curentă:

«D-l V. A. Urechiă, numit representant al Academieĭ la Congresul lim-
«belor romanice din Bordeaux, încheie darea sa de sémă asupra acestuĭ con-
«gres, prin comunicarea, că propunerea sa, «de a se întrunì viitorul congres
«din Septembre 1896 la Bucurescĭ», a fost primită cu viĭ aclamaţiunĭ de
«acea adunare de învĕţaţĭ, și invită Academia să iea mĕsurile necesare
«pentru a participà la acest congres.

«In principiŭ nu sunt şi nu pot fi în contra Congresuluĭ limbelor roma-
«nice în Bucurescĭ; însă propunerea ce se face este prematură.

«Intrunirea unuĭ congres sciinţific cere o anume pregătire sciinţifică, pen-
«tru ca ţéra care primesce congresul iea asupra sa conducerea luĭ. In casul

«de faţă, situaţiunea nóstră e cu atât mai evidentă şi mai accentuată, cu «cât e vorba de un Congres al limbelor romanice.

«Cerinţa neînlăturabila, ce se adreséză Academiei în asemenea impreju-«rare, este ca să nu intrăm în congres fară a-i presintă lucrări importante «şi de prima ordine asupra limbei românescĭ, asupra literaturei românesci «şi asupra istoriei românesci.

«Acésta cerinţă este neînlăturabilă:

«1. Pentru că mai ales primul congres de învĕţaţi, care se întrunesce în «regatul român, trebue să fie întîmpinat în mod demn de sciinţa ce repre-«sinta;

«2. Pentru că membrii congresului trebue să duca de acì convicţiunĭ bine «înrădécinate, nu numai despre antica latinitate a limbei române, ci mai ales «despre consistenţa şi importanţa poporului român;

«3. Pentru că impresiunea, ce trebue să rĕmână în ţéră despre resultatele «şi folósele acestui congres, să fie aceea că posiţiunea nóstră nu a fost umi-«litóre, reducêndu-se la acea de organisatori ai unei simple festivităţi; ci «că ne-am urcat în adevĕr şi în realitate pe o tréptă mai înaltă în viéţa «nóstră culturală, luând loc recunoscut şi necontestat în areopagul sciinţific «al lumiĭ.

«Resultatul acestui congres pentru noi trebue sa fie recunóscerea de catre «lumea cultă a înălţării némuluĭ românesc pe tărîmul sciinţelor.

«Intr'o asemenea întreprindere trebue să ne pregătim ast-fel, ca să reu-«şim pe deplin. E o datorie către present şi catre viitor, ca situaţiunea la «care aspirăm să fie ocupată de noi în mod nedubios, nu în aplausele unei «veselii trecĕtóre, ci în judecata uneĭ mature convicţiunĭ a bărbaţilor învĕ-«ţaţi întruniţi într'un areopag al culturei omenesci.

«Timpul defipt de un an pentru a ajunge la acest scop este prea scurt. «E imposibil ca într'un an să depunem pe masa presidenţială a congresuluĭ «lucrări de prima ordine asupra limbei, literaturei şi istoriei românesci. Lu-«crări de-a fuga condeiului nu ne pot fi decât dăunătóre.

«Acésta este prima pedecă, ce întîmpină realisarea propunerii d-luĭ Urechia.

«A doua pedecă este aceea, ce o pune o cerinţa neînlăturabilă ce se «adreséză ţĕrii. Ţéra trebue sa se puna în stare de a primì un congres de «corifei ai sciinţei în mod serios şi demn, ca ast-fel să fie documentat avîntul «şi progresul cultural al némului şi al statului. Mese, preumblarĭ şi repre-«sentaţiunea externă trebue sa tréćă în al doilea plan şi să nu domineze în-«trunirea, ca şi cum ar fi menite să acopere lipsuri însemnate, de cari am «trebuì să ne ruşinăm.

«Ţéra nu e în stare sa se pregatéscă într'un an, pentru a face să dispară «acele lipsuri însemnate, a caror existenţa ne împedecă de a primì în mod «serios şi demn un congres de bărbaţi ai sciinţeĭ.

«Colecţiunile nóstre, bogate şi importante în sine, sunt într'o stare de-«plorabilă, – unele desorganisate, ca Biblioteca Statului, – altele nepresenta-

«bile, ca colecţiunile Academieĭ şi Museul Naţional. Nu e vorba de a ne în-«făţişà congresuluĭ cu edificiĭ splendide; dar de la acestea şi până la starea «de miserie în care ne aflăm, cu colecţiunĭ întregĭ în lăḑĭ, este o lacună, care «trebue umplută.

«In scurt, nu putem să întrunim în Bucurescĭ un congres de corifeĭ şi «principĭ aĭ sciinţeĭ, fără a avé colecţiunile nóstre puse în posiţiune de a fi «vĕḑute, studiate, apreciate, prin urmare expuse în modul cel maĭ simplu, «dar cuviincios, şi catalogate.

«A treia pedecă pentru realisarea propuneriĭ d-luĭ Urechiă este aceea a «organisăriĭ înseşĭ a corpuluĭ nostru academic.

«Dacă a trebuit un vot al Academieĭ, pentru ca d-l Urechiă să o repre-«sinte la Congresul din Bordeaux, e evident că fără un vot al eĭ nu puteà «representantul eĭ să facă o propunere, necunoscută Academieĭ, dar care «trebue să o pună în mişcare într'o direcţiune óre-care. In Congresul de la «Bordeaux d-l Urechiă nu erà o persónă privată, ci ocupà posiţiunea oficială «de representant al Academieĭ Române. Se impuneà decĭ, ca înainte de a face «propunerea în Bordeaux de a se întrunì în Bucurescĭ Congresul limbelor «romanice, acéstă propunere să se facă în Bucurescĭ în sînul Academieĭ, ca «acì maĭ întâiŭ să fie desbătută şi hotărîtă.

«Este inadmisibil ca un membru al Academieĭ, representând-o încă în «mod oficial, să iea în locul acesteia decisiunĭ, maĭ ales de importanţa celeĭ «presente. Este inadmisibil ca într'o cestiune, dinaintea căreia Academia nu «póte sta indiferentă, un membru al eĭ să iea hotărîrĭ în locul eĭ, iar Aca-«demieĭ să se impună fără discuţiune posibilă acea hotărîre, care de alt-fel, «după o consfătuire comună, saŭ nu ar fi fost luată, saŭ ar fi fost modificată.

«Se maĭ adaoge, că o asemenea hotărîre ca cea presentă nu se póte luà «decât în sesiunea generală.

«Cererea ca Academia să dea numaĭ sprijinul eĭ moral şi să lase în alte «mânĭ organisarea congresuluĭ este inadmisibilă, căcĭ Academia, cea maĭ «înaltă instituţiune de cultură a Românilor, nu se póte pune la o parte şi «desinteresà de la lucrărĭ sciinţifice, fără a se sinucide.

«Propun decĭ să se alégă o comisiune, din care necesar ar face parte «membriĭ Delegaţiuniĭ, care să studieze în amănunt cestiunea întruniriĭ Con-«gresuluĭ limbelor romanice în proximiĭ anĭ, să elaboreze un program bine «chibzuit al lucrărilor ce sunt a se presentà din partea nóstră la acest con-«gres, să propue cele ce sunt de nevoe pentru a primì acest congres în mod «demn de posiţiunea luĭ şi de posiţiunea nóstră. Acest elaborat să fie ter-«minat până la finele luĭ Ianuarie, ca el să pótă fi presentat Plenuluĭ Aca-«demieĭ la deschiderea sesiuniĭ generale.»

«Tóte propunerile de până acum aŭ avut de principală preocupare festi-vităţile ce însoţesc aceste congrese, festivităţĭ carĭ în tot casul nu pot intrà decât în mod cu totul secundar.

«Dacă nu a fost cu putinţă până acum a întrunì un congres sciinţific în

Bucurescĭ, acésta nu trage după sine ca să nu se întrunéscă nicĭ odată un asemenea congres în capitala Românieĭ. Trebue maĭ ales să ne pregătim şi pe tărîmul sciinţific.

«Pentru ca întrunirĭ de congrese sciinţifice să pótă avé loc în Bucurescĭ, ar trebuì o pregătire în două direcţiunĭ:

«1. In partea sciinţifică, lucrărĭ propriĭ ale ţěriĭ din cercul sciinţeĭ representate prin congres, precum şi lucrărĭ asupra stariĭ actuale şi istorieĭ Românieĭ, ca să scie lumea învěţată ce a fost, ce este şi ce vrea să fie acest regat.

«2. In partea exterióră a colecţiunilor, — fie a museelor, fie a bibliotecelor, carĭ staŭ şi astăḑĭ în o stare primitivă, nepuse în ordine şi fără catalóge.

«Amintind acésta, cred că e bine şi necesar să se studieze de aprópe cestiunea întruniriĭ de congrese sciinţifice în capitala Românieĭ şi propun, ca în acest scop să se întrunéscă o comisiune compusă din Ministrul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, din Ministrul de Externe şi din Delegaţiunea Academieĭ, care să discute programul întruniriĭ în Bucurescĭ a unuĭ congres sciinţific.»

ŞEDINŢA DIN 26 APRILIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire scrisoriĭ Societăţiĭ de lectură «Biblioteca tractuluĭ protopopesc a Ernotuluĭ» în Transilvania, prin care rógă a se da pentru biblioteca sa publicaţiunile Academieĭ, carĭ vor fi disponibile.

— Se decide a se da publicaţiunile carĭ se vor alege de Delegaţiune.

D-l *N. Ionescu,* în calitate de membru al Comisiuniĭ Agaricĭ, face o dare de sémă despre moşia Móra-Grecilor, lăsată Academieĭ de rěposatul Agaricĭ; d-sa conchide, ca Academia să dea d-luĭ Gr. Tocilescu împuternicire ca, împreună cu advocatul Academieĭ, să îndeplinéscă formalităţile de punerea Academieĭ în posesiunea legatuluĭ lăsat eĭ de fericitul donator. D-l N. Ionescu speră, că în curînd va avé fericirea de a asistà la inaugurarea şcóleĭ, pe care nemuritorul Agaricĭ a lăsat a se face la moşia sa.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 3 MAIŬ 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *V. A. Urechiă* aduce la cunoscință, că la 21 Maiŭ a. c. se vor inaugurà la Bacăŭ busturile rĕposaților membri aĭ Academieĭ M. Kogălniceanu și V. Alecsandri. Propune ca Academia să fie representată la acéstă serbare.

D-l *Gr. Ștefanescu* observă, că spre îndeplinirea dorinței exprimate de d-l Urechiă, va trebuì să se priméscă invitațiune de la Primăria orașuluĭ în care monumentele se inaugurézà.

D-l *Gr. G. Tocilescu* presintă comunicarea despre săpăturile de la cetatea *Civitas Tropaeensium*, făcută la Congresul filologilor și pedagogilor germanĭ de la Colonia.

D-l *Gr. G. Tocilescu* comunică asemenea următórea telegramă, pe care M. S. Regele Românieĭ a bine-voit a o adresà aceluĭ congres:

«Mĕ bucur că secțiunile archeologice acordă o caldă aprobare lucrărilor d-luĭ Tocilescu și doresc din inimă ca cercetările și silințele filologilor și pedagogilor germanĭ să fie însoțite de cele maĭ bune succese.»

D-l *A. Papadopol-Calimach* dăruesce două cărți tipărite în limbile grécă și turcă, textul turcesc find tipărit și el cu litere grecescĭ: una Διδασκαλία χριστιανική, tipărită la Bucurescĭ în 1768; alta Προσκυνητάριον, tipărită la Lipsca în 1780. Tot de-odată d-sa presintă o lucrare asupra acestor cărțĭ, intitulată *Un episod din Istoria tipografieĭ în România*, spre a fi cetită într'o viitóre ședință și publicată în *Anale*.

D-l *N. Ionescu* face o relațiune despre inaugurarea Jocurilor olimpice, carĭ s'aŭ făcut în acest an la Atena și la carĭ a asistat și d-sa. D-l Ionescu arată însemnătatea acestor jocurĭ în anticitate și influența ce ele vor puté avé și în viitor.

D-l Președinte *N. Kretzulescu* mulțumesce d-luĭ N. Ionescu pentru interesanta comunicare ce a făcut Academieĭ.

ȘEDINȚA DIN 10 MAIŬ 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Președinte *N. Kretzulescu*, deschiḑênd ședința, ḑice: Astăḑĭ serbăm a 30-a aniversare a suiriĭ Regeluĭ Carol I pe tronul Românieĭ. Să ne felicităm că Providența a pus conducerea acesteĭ țĕrĭ în mânile unuĭ bărbat, care, prin talentul sĕŭ, prin calitățile sale private și publice, prin munca sa neîncetată și stăruitóre și prin răbdare neînvinsă, a ridicat țéra de la posițiunea modestă, în care a găsit-o, la înălțimea de Stat independent și de factor recunoscut și însemnat între celelalte State europene. Să urăm cu toțiĭ Regeluĭ Carol anĭ mulțĭ, ca să conducă înainte destinele țĕriĭ. Să trăéscă Regele! Să trăéscă Dinastia Sa!

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce invitațiunea, ca Academia să participe prin un delegat al sĕŭ la al II-lea Congres internațional de chimie aplicată, care se va ține la Paris de la 27 Iulie—5 August st. n.
— Se amână pentru viitórea ședință luarea decisiuniĭ.

De la Societatea francesă de archeologie se primesce invitațiunea, ca Academia să participe la Congresul archeologic organisat de Societate și care se va ține la Morlaix și la Brest (Finistère) de la 3—11 Iunie st. n.
— Se decide a se delegà d-l *Gr. G. Tocilescu*, care a fost și în alțĭ anĭ delegat la același congres.

D-l *D. Sturdza* dă cetire unuĭ memoriŭ despre însemnătatea ḑileĭ de 10 Maiŭ în istoria contemporană a Românieĭ. (1)

ȘEDINȚA DIN 17 MAIŬ 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Ministeriul Cultelor și Instrucțiuniĭ publice, pe lângă adresa Seria E, No. 2.496, de la 16 Maiŭ a. c., se primesce copie de pe Inaltul Decret Regal No. 3.337, de la 7 Maiŭ a. c., de promulgarea legiĭ prin care acel Mi-

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

nisteriŭ este autorisat să cedeze Academiei Române casele Ştefan Belu (din calea Victoriei) cu terenul lor, casele C. St. Cesianu (din calea Victoriei) cu terenul lor, casele M. St. Cesianu (din strada Sf. Voevoḑĭ), casele Zaleski (din calea Victoriei şi strada Sf. Voevoḑĭ) cu terenul lor, din Bucurescĭ.

— D-l Preşedinte propune şi Academia decide a se exprimà Guvernuluĭ actual şi în special d-luĭ Prim Ministru, D. A. Sturdza, şi d-luĭ Ministru al Instrucţiuniĭ publice, P. Poni, mulţumirile Academieĭ cele maĭ viĭ pentru solicitudinea ce arată acesteĭ instituţiunĭ.

De la d-l D. Negreanu, membru corespondent, se primesc publicaţiunile: *Lucrarĭ practice de gravitate, caldură şi electricitate,* Bucurescĭ 1896, şi *O metoda nouă de mĕsurarea puterilor electro-motrice ale elementelor galvanice*, Bucurescĭ 1896.

De la d-ra Vera Donicĭ se primesce în dar o condică de 29 foĭ, cuprinḑênd traducerĭ şi copiĭ autentificate cu pecetea domnéscă de pe documente dintre aniĭ 1551—1824.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă informaţiunĭ relative la legatul făcut Academieĭ de rĕposatul I. Agaricĭ şi arată necesitatea de a se cere pe calea justiţieĭ punerea Academieĭ în posesiunea legatuluĭ.

D-l *V. A. Urechiă* aduce din noŭ aminte, că la 21 a luneĭ curente se vor inaugurà la Bacăŭ monumentele ilustrilor rĕposaţĭ V. Alecsandri şi M. Kogălniceanu. D-sa rógă ca Academia să hotărască a fi representată oficial la serbarea, care se va face cu acéstă ocasiune.

D-niĭ *P. S. Aurelian* şi *Gr. Ştefănescu* observă, că ar fi bine să asiste la acea serbare cât maĭ mulţĭ membri aĭ Academieĭ; Academia nu póte fi însă representată oficial, nefiind invitată de Primăria Bacăuluĭ, care face serbarea.

D-l *N. Ionescu* ḑice, că nu este trebuinţă de invitaţiune oficială; este destul dacă se iea cunoscinţă, chiar indirectă, prin d-l Urechiă, care a donat unul din busturĭ. Este necesar a se alege o delegaţiune solemnă, spre a asistà la acéstă serbare, care se face pentru memoria a doĭ ilustri membri aĭ Academieĭ. D-sa rógă ca d-l Hasdeŭ să facă parte din acea delegaţiune.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că d-sa a avut şi are cea maĭ vie admiraţiune pentru Alecsandri, pentru că el a fost cel maĭ naţional dintre poeţiĭ noştri; îĭ va fi însă peste putinţă, fiind bolnav, a luà parte la serbarea de la Bacăŭ.

D-l *D. C. Ollănescu* ḑice, că serbarea acésta erà să se facă în tómna trecută, şi atuncĭ se şi hotărîse participarea Academieĭ. Neputêndu-se

face inaugurarea în tómnă, nimic nu se opune ca Academia să fie formal representată la dînsa.

— Se decide ca Academia să fie representată la serbare prin d-niĭ *V. A. Urechiă, N. Ionescu* şi *D. C. Ollănescu.*

ŞEDINŢA DIN 24 MAIŬ 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l I. Neniţescu mulţumesce prin scrisóre pentru alegerea sa de membru corespondent.

De la d-l Em. M. Teodorescu, aflător în St. Petersburg, se primesce o schiţă biografică despre Baronul A. Bühler (1821—1896).

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice, că învĕţatul bărbat, despre care tractéză acéstă notiţă, i-a înlesnit şi d-sale procurarea fotografiilor de documente din archivele Moscveĭ, carĭ fotografiĭ aŭ fost comunicate Academieĭ şi aŭ fost întrebuinţate în publicaţiunea documentelor istorice Hurmuzaki.

— Se decide de a se recomendà Secţiuniĭ istorice scrierea d-luĭ Teodorescu.

Direcţiunea liceuluĭ «Traian» din Turnu-Severin cere publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca aceluĭ liceŭ.

— Se decide a se trimite tóte publicaţiunile.

D-l Secretar general *D. Sturdza* aduce la cunoscinţă, că d-l Eugen Donicĭ, membru la Curtea de Apel din Iaşĭ şi nepot al rĕposatuluĭ donator al Academieĭ Em. Donicĭ, a făcut formală declaraţiune la tribunal că recunósce autenticitatea testamentuluĭ Donicĭ şi se retrage de la procesul succesiuniĭ. D-l Sturdza a avut o convorbire cu d-l E. Donicĭ, care a exprimat dorinţa ca Academia să dea suroreĭ sale, d-reĭ Vera Donicĭ, saŭ o rentă viageră din venitul moşteniriĭ, saŭ capitalul care să-ĭ asigure un modest traiŭ.

D-l *I. Kalinderu* se învoesce ca să se îndeplinéscă dorinţa d-luĭ E. Donicĭ; Academia se cuvine să fie generósă, ca şi până acum în ocasiunĭ asemenea. D-sa crede, că forma de rentă este cea maĭ bună.

D-l *N. Ionescu* ḑice: Să se dea Delegaţiuniĭ autorisare de a da până la 2.000 leĭ pe an. Academia, fiind consecinte cu precedentele sale de a fi generósă cu moştenitoriĭ donatorilor, să dea şi acum Delegaţiuniĭ cuvenita autorisare de a tractà.

— Academia primesce în principiŭ idea propusă, rĕmânênd ca definitiva

hotărîre şi executare să se facă după ce Academia va fi luat în posesiune averea lăsată eĭ de Em. Donicĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* aduce la cunoscinţă, că procesul succesiuniĭ Zappa s'a terminat la Curtea de Apel, care a hotărît anularea testamentuluĭ, afară de partea privitóre la Academie, şi prin urmare darea averiĭ rĕmase rudelor rĕposatuluĭ. In curînd decĭ Academia va intrà în posesiunea vĕrsămintelor întârḑiate de 4 anĭ, precum şi a capitaluluĭ de 280.000 leĭ, representând renta anuală de 1.000 galbenĭ.

D-l *V. A. Urechiă* aduce la cunoscinţa Academieĭ, că singura mosaică găsită la Constanţa este în pericol de a se distruge.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă informaţiunĭ despre diferite anticităţĭ găsite în Dobrogea, la Constanţa, cu ocasiunea lucrărilor de la port.

ŞEDINŢA DIN 31 MAIŬ 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l profesor P. Gârboviceanu se primesce în dar un volum manuscript românesc cuprinḑênd *Tălcuire pre scurt a psalmilor luĭ David,* vol. in-folio, care la 1755 (7263) a fost a popeĭ Bunea din Bucurescĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* presintă în dar, din partea Ministeriuluĭ Afacerilor străine, *Petiţiunea naţională din 11 Iunie 1861* (pentru Unirea desăvîrşită a Principatelor), legată în 4 marĭ volume in-folio.

De la biblioteca London Library se primesc în schimb: 1) Catalogul bibliotecеĭ, în 2 volume; 2) Rapórtele anuale din aniĭ 1887—1895.

De la comisiunea pentru publicarea isvórelor istorice ale oraşuluĭ Braşov se primesce tomul III din *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* observă, că din publicaţiunile Academieĭ se trimit bibliotecеĭ Archivuluĭ municipal al Braşovuluĭ numaĭ *Analele,* şi propune să se trimită şi tóte cele-lalte publicaţiunĭ.

— Propunerea se primesce.

Se cetesce scrisórea primită de la Secţiunea etnografică a Societăţiĭ imperiale de sciinţe naturale, antropologie şi etnografie de la Moscva, prin care recomandă pe membrul sĕŭ corespondent d-l Alexandru Jacimirski, vrênd a i se înlesnì îndeplinirea misiuniĭ sciinţifice de a studià unele ce-

stiunĭ de etnografie, de linguistică şi de istorie în România, misiune cu care a fost însărcinat de numita societate.

D-l Secretar general *D. Sturdza* comunică, că d-l Jacimirski s'a presentat la cancelaria Academieĭ, a început a lucrà în bibliotecă şi presintă două scrierĭ ale sale despre cestiunĭ linguistice şi etnografice privitóre la Românĭ.

D-l *Sp. Haret* presintă maĭ multe scrierĭ de d-l D. Hurmuzescu, între carĭ tesa sa de doctorat în sciinţele fisice despre *Noua determinare a raportuluĭ v între unităţile electrostatice şi electromagnetice,* precum şi maĭ multe comunicărĭ extrase din dările de sémă ale Academieĭ de sciinţe din Paris.

D-l *V. A. Urechiă* dăruesce două fotografiĭ făcute de d-sa, representând una portretul rĕposatuluĭ Dr. Brândză şi cea-laltă vila rĕposatuluĭ la Slănic.

ŞEDINŢA DIN 7 IUNIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Părintele V. Mangra, profesor în Arad, se primesc în dar şése documente privitóre la revoluţiunea Românilor din Transilvania şi Ungaria în 1848—1849.

D-l St. C. Hepites, membru corespondent, trimite pentru publicare în *Anale* scrierea sa: *Materiale pentru Climatologia Românieĭ. VI. Clima la Păncescĭ-Dragomirescĭ* (Roman); *VII. Mersul diurn al elementelor climatologice la Bucurescĭ.*

— Se recomandă Secţiuniĭ sciinţifice.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 14 IUNIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Ministeriul Afacerilor straine se primesc două publicaţiunĭ oficiale privitóre la Exposiţiunea naţională rusă de industrie şi bele arte, care se ţine în acest an la Nijni-Novgorod.

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce asemenea publicaţiunea: *Bibliorum codex Sinaiticus Petropolitanus*, publicaţiune făcută sub auspiciile M. S. Impĕratuluĭ Alexandru II de Constantin Tischendorf şi dăruită Academieĭ de M. S. Impĕratul Nicolae II al Rusieĭ.

— Se decide a se face rugare d-luĭ Ministru de Externe să bine-voiască a exprimà Augustuluĭ donator mulţumirile Academieĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire relaţiuniĭ sale asupra săpăturilor de la Turnu-Severin.

D-l *D. C. Ollănescu*, în absenţa autoruluĭ, cetesce memoriul d-luĭ A. Papadopol-Calimach: *Un episod din Istoria tipografieĭ în România.*

ŞEDINŢA DIN 21 IUNIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Secretar general *D. Sturdza* presintă, ca dar din partea Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ, o colecţiune de programe de la serbările încoronăriĭ M. S. Impĕratuluĭ Rusieĭ, făcute în acest an la Moscva.

D-l *D. Sturdza* presintă apoĭ o scrisóre a Părinteluĭ Fomiuc, vicar protopopesc în Bucovina, dimpreună cu o reproducere în culorĭ a portretuluĭ Dómneĭ Voichiţa, fiica luĭ Radu-Voevod şi soţia luĭ Ştefan-cel-Mare. Portretul se află în original în biserica din Mileşeuţ în Bucovina. Acéstă comunicare, d-l D. Sturdza a primit-o de la d-l Dr. N. Manolescu.

Ministeriul Instrucţiuniĭ publice însciinţéză, că a delegat pe d-na H. Sihleanu ca să asiste la examenele de la Institutul Ottetelcşanu.

— Se decide a se delegà din partea Academieĭ d-l *D. C. Ollănescu*, pentru a asistà la aceleaşĭ examene.

Se cetesce scrisórea d-luĭ A. Em. Lahovari, Ministru al ţĕriĭ la Roma, prin care anunţă că Don Gregorio Palmieri, canonic al basiliceĭ San-Paolo-fuori-le-mura, s'a însărcinat a face cercetărĭ istorice privitóre la Istoria Românilor în archivele Vaticanuluĭ, şi că a exprimat dorinţa ca să se trimétă colecţiunea de documente istorice Hurmuzaki pentru biblioteca mănăstiriĭ, spre a se folosì de dînsa în cercetările întreprinse.

— Propunerea se primesce.

ȘEDINȚA DIN 28 IUNIE 1896.

Președința d-luĭ *I. Kalinderu.*

De la d-l D. Hurmuzescu se primesce comunicarea făcută de d-sa și d-l L. Benoist: *Réponse aux observations de Mr. Auguste Righi,* privitóre la razele X.

Se comunică invitațiunea primită de la comitetul organisator al Congresuluĭ geologic internațional, care se va ține la St. Petersburg în 1897.

Se comunică că d-l D. C. Ollănescu a fost împedecat din causă de bólă a asistă la examenele Institutuluĭ Otteteleșanu ținute în ḑiua de 27 curent și că în locul d-sale a fost delegat și a asistat d-l *Grigorie Ștefănescu.*

ȘEDINȚA DIN 5 IULIE 1896.

Președința d-luĭ *Gr. G. Tocilescu.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* comunică, că Academia, în ședința de la 10 Maiŭ a. c., a decis să intervie pe lângă Ministeriul Instrucțiuniĭ publice, pentru a pune la disposițiunea d-sale mijlócele necesare ca să asiste la Congresul archeologic de la Morlaix și Brest (Finistère). Ministeriul însă nu i-a acordat mijlóce. De astă dată, Președintele Congresuluĭ archeologic de la Canterbury a cerut d-luĭ Tocilescu să facă o conferință asupra valuluĭ luĭ Traian. Acest congres este organisat de Institutul regal archeologic al Mareĭ Britaniĭ și Irlandeĭ și se va ține la 22 Iulie st. n.

— Se decide ca Academia să intervină pe lângă Ministeriul Instrucțiuniĭ publice, pentru a pune la disposițiunea d-luĭ Tocilescu mijlócele necesare ca să iea parte la acest congres.

ȘEDINȚA DIN 12 IULIE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *P. S. Aurelian.*

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce publicaţiunea: *Comptes-rendus des séances de la onzième conférence générale de l'Association géodésique internationale et de sa commission permanente, réunies à Berlin du 25 Septembre au 12 Octobre 1895, I-er volume: Procès-verbaux.*

De la Institutul meteorologic se primesce publicaţiunea: *Proceedings of the California Academy of Sciences,* vol. V, trimisă de Smithsonian Institution din Washington.

ȘEDINȚA DIN 23 AUGUST 1896.

Preşedinţa d-luĭ *A. Papadopol-Calimach,* ad-hoc.

De la d-l A. d'Avril, membru onorar al Academieĭ Române, se primesce publicaţiunea: *Revue d'histoire diplomatique,* II-me année, No. 3, Paris 1896.

De la d-l G. B. de Toni din Padua se primesc în dar maĭ multe publicaţiunĭ.

Ministeriul Afacerilor străine trimete publicaţiunea: *Berlin und seine Eisenbahnen, 1846--1896,* oferită Guvernuluĭ român de Ministeriul Regal de Lucrărĭ publice al Prusieĭ, 2 vol.

Se cetesce scrisórea de mulţumire a d-luĭ *Florian Porcius,* ca rĕspuns la adresa de felicitare a Academieĭ, trimisă cu ocasiunea jubileuluĭ de 80 anĭ împlinițĭ de d-sa.

D-l Secretar general *D. Sturdza* anunţă încetarea din viéţă la 12 Iulie anul curent st. n. a membruluĭ corespondent August Kanitz.

-- Se decide a se exprimà complimente de condoleanţă vĕduveĭ decedatuluĭ.

ȘEDINȚA DIN 30 AUGUST 1896.

Președința d-luĭ *General St. Fălcoianu*, ad-hoc.

De la d-l P. Bărgăuanu, profesor la Seminariul din Roman, se primesce traducerea cărților III—X din *Istoria luĭ Alexandru-cel-Mare* de Q. Curtiu Rufu, cu rugare ca să fie examinată și tipărită de Academie.

— Se recomandă spre cercetare Secțiunii literare.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 6 SEPTEMBRE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l *B. P. Hasdeŭ* presintă și dăruesce Academieĭ treĭ documente istorice originale privitóre la familia Hasdeŭ și la participarea acesteĭ familiĭ la eliberarea Vieneĭ de Turcĭ în 1683. Presentând aceste documente, d-l Hasdeŭ dă următórele explicărĭ:

«Se scie că, atuncĭ când regele Sobieski al Polonieĭ a eliberat, în 1683, cu armatele sale, Viena de asediul turcesc, Domniĭ românĭ Șerban Cantacuzino și Duca s'aŭ luptat sub stégul otoman contra creștinilor. In armata regeluĭ polon s'a aflat însă un Român, Nicolae Hasdeŭ, fiul luĭ Hasdeŭ Părcălabul și nepot de soră al luĭ Ștefan Petriceicu, fost Domn al Moldoveĭ. Nicolae Hasdeŭ dusese cu sine, la apĕrarea Vieneĭ, în armata regeluĭ Sobieski, un escadron de husarĭ, pe care-l organisase cu propria sa cheltuială și care-l costase 36.000 de zlotĭ. Fiscul regal al Polonieĭ se legase, prin chitanță, să înapoieze luĭ Nicolae Hasdeŭ acea sumă, la întórcerea de la Viena; dar fiind-că el a murit curînd și moștenitoriĭ sĕĭ eraŭ prea tinerĭ, baniĭ aŭ rĕmas neplătițĭ. Despre Nicolae Hasdeŭ și fratele sĕŭ Iancul Hasdeŭ și despre înrudirea lor apropiată cu Ștefan Petriceicu vorbesce un act publicat în colecțiunea luĭ M. M. Ladowski, *Inwentarz Konstytucyy Koronnych*, tipărită la Lipsca în 1723; iar despre tatăl lor, Hasdeŭ Părcălabul, scrie Miron Costin în chronica sa.

Din cele treĭ documente, ce dăruesc Academieĭ, unul se referă la participarea luĭ Nicolae Hasdeŭ la eliberarea Vieneĭ.

D-l *V. A. Urechiă* dă cetire maĭ multor documente privitóre la edilitatea Bucurescilor între 1800 și 1812.

ŞEDINŢA DIN 13 SEPTEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Ministeriul Afacerilor străine trimite invitaţiunea adresată Academieĭ de municipalitatea din Alais (Francia) pentru a participà la inaugurarea statuelor reposaţilor Pasteur, Florian şi a Abateluĭ de Sauvages în ḑilele de 14 (26) şi 15 (27) Septembre curent.

— Se decide a se trimite mulţumire pentru invitaţiune, exprimându-se părerea de rĕŭ că scurtimea timpuluĭ nu a permis trimiterea unuĭ anume delegat.

De la d-l *D. Sturdza* se primesce în dar un album japones, cuprinḑênd colecţiunea completă a timbrelor postale din Japonia cu explicarea lor în limbele japonesă şi englesă.

ŞEDINŢA DIN 20 SEPTEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Al. Stefulescu se primesce cartea sa: *Mănăstirea Tismana*, Tîrgu-Jiŭ 1896.

D-l *B. P. Hasdeŭ* aduce la cunoscinţa Academieĭ încetarea din viéţă a libraruluĭ I. V. Socec. D-sa arată că rĕposatul a contribuit mult la desvoltarea literatureĭ române şi a fost pentru ţéra nóstră ceea ce Hachette este pentru Francia.

D-l *I. Kalinderu* propune, ca d-l B. P. Hasdeŭ să represinte Academia la înmormîntarea rĕposatuluĭ I. V. Socec.

— Academia aprobă propunerea d-luĭ I. Kalinderu.

Se comunică Academieĭ, ca pentru ḑiua de 15 Septembre curent trebuià să se ţină următórele concursurĭ pentru acordare de burse Adamachi:

1. La Universitatea din Iaşĭ, pentru bursa de mineralogie şi petrografie.
2. La Şcóla de podurĭ şi sosele, pentru bursa de electricitate.
3. La Universitatea din Bucurescĭ, pentru bursa de architectură.

— La ḑiua hotărîtă neputêndu-se ţiné concursurile, Academia decide a se fixà ḑiua de 10 Octobre pentru ţinerea lor şi se aleg următórele comisiunĭ:

a) Pentru bursa de la Universitatea din Iașĭ, d-l A. Naum, Președinte, și d-niĭ Culianu și Buțureanu, membri.

b) Pentru bursa de la Școla de podurĭ și șosele, d-l Spiru Haret, Președinte, și d-niĭ C. Sturdza și D. Emanoil, membri.

c) Pentru bursa de la Universitatea din Bucurescĭ, d-l Gr. Ștefanescu, Președinte, și d-niĭ David Emanoil și Pancrati, membri.

ȘEDINȚA DIN 27 SEPTEMBRE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Dr. G. Weigand, membru corespondent, trimite publicațiunile sale: *Dritter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig* (1896) și *Der Banater Dialekt*, Leipzig 1896. In scrisórea pe lângă care trimete aceste publicațiuní, d-l Weigand arată că, pentru folosirea resultatelor cercetărilor sale asupra dialectelor românescĭ, trebue să facă un atlas linguistic. Spre acest scop, cere ca Academia să-ĭ dea un ajutor anual de 1.500 leĭ până la terminarea lucrăriĭ.

— Cererea se aprobă în principiŭ și se decide a se presentà la sesiunea generală viitóre.

De la Direcțiunea Monetăriei Statuluĭ se primesce medalia bătută pentru sfințirea bisericeĭ zidite de Colonel C. Ghiurgiu și soția sa Elena în comuna Valea-Călugarésca (10 Maiŭ 1896).

De la d-l Gr. Buicliu, membru la Inalta Curte de Casațiune, se primesce în dar publicațiunea *Recherches anthropologiques dans le Caucase par Ernest Chantre,* Paris-Lyon 1885—87, 4 vol.

D-l Secretar general *D. Sturdza* amintesce, că în curînd se va căsătorì Principele de Neapole, membru onorar al Academieĭ, și propune ca Academia să trimită felicitărĭ cu acéstă ocasiune.

— Se decide a se trimite felicitările Academieĭ cu ocasiunea căsătorieĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* arată, că d-l Dr. G. Assaky, nepot de soră al rěposatuluĭ V. Adamachi, se afla bolnav la Paris și în mare strîmtorare; amintesce că d-sa de la inceputul procesuluĭ succesiuniĭ Adamachi a dat

Academieĭ cel maĭ mare ajutor pentru limpeḑirea succesiuniĭ; că mama sa Eufrosina Assaky (Adamachi) nu se scie de mulţí anì unde se află şi nu se póte găsì, ast-fel nu se scie dacă maĭ este în viéţă. Aşà stând lucrurile, d-l Sturdza propune, ca Academia să considere pe d-l Dr. Assaky ca în drept a primì suma de 30.000 leĭ, care s'a dat pentru împăcare celor-lalte rude de acelaşĭ grad ale rĕposatuluĭ.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* se unesce cu parerea d-luĭ D. Sturdza.

— In urma observaţiunilor presentate de d-l *I. Kalinderu* şi alţĭ membri, se decide a se da d-luĭ Dr. Assaky suma de 15.000 leĭ, rĕmânênd ca restul să i se dea după ce va aduce doveḑile legale despre dispariţiunea mameĭ sale.

ŞEDINŢA DIN 4 OCTOBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Principele Alfonso Doria Pamphilj din Roma se primesce în dar publicaţiunea sa: *Lettere di D. Giovanni d'Austria a D. Giovanni Andrea Doria I,* Roma 1896.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 11 OCTOBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire următórelor comunicărĭ:

D-l *Gr. Ştefănescu: Despre existenţa uliceĭ în România.* (1)

D-l *Dr. V. Babeş: Despre microbiĭ mucoşĭ şi septicemia mucósă.* (1)

D-l *D. C. Ollănescu: O nouă formă poetică.*

---

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

ȘEDINȚA DIN 18 OCTOBRE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Președinte *N. Kretzulescu* aduce la cunoscință, că în urma decisiuniĭ luate într'o ședință precedentă, Delegațiunea a adresat A. S. R. Principeluĭ de Neapole, membru onorar al Academieĭ, următórea telegramă cu ocasiunea căsătorieĭ sale:

«Academia Română, interpretând simțemintele descendinților colonieĭ fundate la Dunărea-de-jos de marele Impĕrat Traian, recunoscĕtóre de visita ce Alteța Vóstră Regală a bine-voit a-ĭ face și mîndră de marea onóre de a numĕrà printre membriĭ sĕĭ pe Principele Regal al Italieĭ, presintă cu cel maĭ profund respect Altețeĭ Vóstre Regale și Augusteĭ Sale Soțiĭ urările cele maĭ călduróse și cele maĭ sincere pentru fericirea Lor și gloria Italieĭ.»

A. S. Regală a bine-voit a trimite Președinteluĭ Academieĭ următorul rĕspuns:

«La Principessa ed io preghiamo l'Eccellenza Vostra di volere far aggradire alla illustre Accademia Rumena i nostri migliori e cordiali ringraziamenti per i voti, che tanto cortesemente si è compiaciuta inviarci. Ricordo sempre con piacere grandissimo la visita che mi fu dato fare all'insigne Istituto in Bucarest.

«*Vittorio Emanuele di Savoia.*»

De la Monetăria Statuluĭ se primesc pentru colecțiunile Academieĭ șése exemplare din medalia comemorativă pentru punerea petreĭ de temelie a portuluĭ de la Constanța (16 Octobre 1896): douĕ de argint și patru de bronz.

D-l A. Em. Lahovari, Ministru pleponitențiar la Roma, trimite o scrisóre a superioruluĭ mănăstiriĭ San-Paolo-fuori-le-mura de la Roma, Don Bonifacio Oslaënder, care mulțumesce pentru publicațiunile istorice trimise de Academie bibliotecei aceleĭ mănăstirĭ și trimite maĭ multe publicațiuni istorice făcute de călugărĭ din acea mănăstire.

Se presintă situațiunea bursierilor din fondul Adamachi la începutul anuluĭ școlar 1896—97.

Situațiunea studenților bursieri la Facultatea de medicină din Iașĭ este următórea: Marta Trancu a trimis certificatul pentru anul III, Maria Anastasescu pentru anul III, Aspasia Macarovicĭ pentru anul II; studentuluĭ Nicolae Lupu i s'a dat permisiune, din causă de bólă, a depune examenul

pentru anul II în sesiunea de tómnă; până acum nu s'a primit certificatul sĕŭ de examen.

Situaţiunea bursierilor de la Facultatea de sciinţe din Iaşĭ este următórea: Aŭ presentat certificatele de examenele anuale: Elena Cancicov pentru anul III, Dimitrie Cădere pentru anul I, I. Popovicĭ-Cerchez pentru anul I; n'a presentat până acum certificatul pentru anul II Eduard Christovicĭ.

— Se decide a se acordà continuarea burseĭ pentru anul Octobre 1896—Septembre 1897 studenţilor: Marta Trancu, Maria Anastasescu, Aspasia Macarovici, Dimitrie Cădere şi I. Popovicĭ-Cerchez; d-şóreĭ Elena Cancicov, conform art. 6 din Regulamentul fonduluĭ Adamachi, i se maĭ acordă continuarea burseĭ pe timp de şése lunĭ, Octobre 1896—Martie 1897. Situaţiunea studenţilor Nicolae Lupu şi Eduard Christovicĭ se va regulà după ce vor presentà certificatele cerute de Regulament.

Situaţiunea bursierilor Adamachi la Şcóla de podurĭ şi şosele este următórea: Ioan Moţoiŭ a presentat certificatul că a fost promovat în anul II în secţiunea inginerilor, David Roseĭ n'a presentat certificatul de fine de an.

— Se decide a se acordà continuarea burseĭ pentru anul Octobre 1896—Septembre 1897 elevuluĭ Ioan Moţoiŭ.

Situaţiunea bursierilor trimişĭ în străinătate este următórea: G. Pantazi de la Academia de mine din Freiberg a trimis certificat despre frecuentarea cursurilor în anul şcolar 1895—96; Ioan Simionescu de la Universitatea din Viena (Geologie) n'a trimis certificatul obligatoriŭ; de la Victor Guţu, trimis în America pentru studiul petroleuluĭ, s'a primit scrisóre prin care arată că a studiat teritoriul de gaz natural din statul Indiana şi că va trimite în curînd descrierea acestuĭ teritoriŭ.

— Se decide a se continuà bursa d-lor G. Pantazi şi V. Guţu, rĕmânĕnd ca situaţiunea d-luĭ I. Simionescu să se reguleze după primirea certificatuluĭ.

Se cetesce petiţiunea d-luĭ V. Roşu, nepot al rĕposatuluĭ V. Adamachi şi elev la Şcóla de podurĭ şi şosele, fost bursier al fonduluĭ Adamachi, primit în urmă bursier intern al aceleĭ şcóle, prin care rógă să i se acorde din noŭ bursa de 100 leĭ pe lună, voind a renunţà la bursa statuluĭ, adecă la internat.

— Cererea se respinge.

Se cetesce raportul d-luĭ *Sp. Haret*, care trimite procesul-verbal al comisiuniĭ instituite de Academie la Şcóla de podurĭ şi şosele spre a ţiné concurs pentru acordarea uneĭ burse din fondul Adamachi pentru studiul electricităţiĭ la Liège unuĭ inginer eşit din acea şcólă. Comisiunea arată că nu s'a presentat la acest concurs nicĭ un concurent.

— Se iea spre cunoscinţă.

Se cetesce raportul trimis de d-l *I. Caragiani*, Preşedintele comisiuniĭ instituite de Academie la Universitatea din Iaşĭ pentru acordarea a patru burse din fondul Adamachi, două studenţilor de la Facultatea de sciinţe şi două celor de la Facultatea de medicină. Printr'acel raport se arată că

comisiunea, compusă din d-niĭ I. Caragiani, M. Tzony şi Dr. Russ, propune a se acordà cele două burse pentru Facultatea de sciinţe studenţilor Ioan Arhir şi Ioan Petrovicĭ, iar cele două pentru Facultatea de medicina studenţilor Lucia Moţoc şi Ioan Tĕutu.

— Se decide a se acordà burse pentru 1896—97 studenţilor Ioan Arhir, Ioan Petrovicĭ şi Lucia Moţoc. Pentru a doua bursă de la Facultatea de medicină, decisiunea se amână pentru altă şedinţă.

D-l *Gr. Ştefănescu* cetesce raportul sĕŭ asupra lucrărilor comisiunii instituite de Academie la Universitatea din Bucurescĭ pentru acordarea uneĭ burse din fondul Adamachi pentru studiul architectureĭ în Italia. Comisiunea propune a se acordà acea bursă d-luĭ Ioan Rădulescu.

D-l *V. A. Urechiă* observă, că programul stabilit pentru acest concurs a avut un mare defect, anume că nu s'a cerut concurenţilor să fie examinaţi şi din desemn, ceea ce ar fi fost mult maĭ necesar pentru cine se destină a studià architectura decât cele maĭ multe din materiile de bacalaureat, din carĭ aŭ fost examinaţi concurenţii, conform programeĭ.

— Se decide a se acordà bursa pentru studiul architectureĭ în Italia d-luĭ Ioan Rădulescu, cu începere de la 1 Octobre a. c., rĕmânênd ca Comisiunea Fundaţiuniĭ Adamachi şi Delegaţiunea să fixeze şcólele la carĭ bursierul va face studiele.

D-l *N. Ionescu* presintă patru fotografiĭ representând columna miliară găsită lângă Baden (Elveţia) şi aflătóre acum în museul din Zürich, deşì locul eĭ ar fi fost în museul de la Baden, căcĭ acolo a fost găsită. Acéstă columnă a fost ridicată pentru amintirea terminăriĭ drumurilor de către Impĕratul Traian. D-l N. Ionescu atrage asupra acestuĭ monument în deosebĭ atenţiunea d-luĭ Gr. G. Tocilescu.

D-l General *St. Fălcoianu* atrage şi d-sa atenţiunea d-luĭ Tocilescu asupra unuĭ monument, care se află chiar în capitală şi care este aprópe de completă nimicire, biserica luĭ Bucur. Ar fi bine să se iea mĕsurĭ spre a nu se distruge acéstă bisericuţă, cum s'aŭ distrus altele multe în aniĭ din urmă.

D-l *Gr. G. Tocilescu* mulţumesce d-luĭ N. Ionescu pentru comunicarea făcută şi pentru fotografiile monumentuluĭ asupra căruia îĭ atrage atenţiunea. Monumentul este publicat în *Corpus inscriptionum latinarum*, dar în aceste fotografiĭ Academia va avé o copie autentică. In aceeaşĭ ordine de ideĭ, d-sa presintă ultima serie de inscripţiunĭ antice publicate de d-sa sub titlul *Neue Inschriften aus Rumänien* în *Archäologisch-epigraphische Mittheilungen, XIX,1.* D-l Tocilescu mulţumesce apoĭ d-luĭ General Fălcoianu, pentru că atrage atenţiunea Academieĭ şi a d-sale asupra bisericeĭ luĭ Bucur. Lucrul presintă o gravitate deosebită, căcĭ se pare că a dispărut cu totul dintre noĭ respectul pentru

monumentele rĕmase de la strămoşĭ. In capitală şi în tótă ţéra monumentele vechĭ sunt distruse saŭ oropsite spre a se ruină. S'aŭ ruinat chiar în capitală sub ochiĭ nostri turnul Colţeĭ şi maĭ multe biserici, dintre carĭ cea din urmă a fost Sfîntul Ioan, ruinată spre a se face în locu-ĭ Cassa de depunerĭ. Aceste dărîmărĭ se fac cu cel maĭ mare dispreţ, fără a fi întrebat niciĭ un om special şi cunoscĕtor despre valórea monumentuluĭ, a căruĭ dărîmare se decide de ómenĭ lipsiţĭ de orĭ-ce cunoscinţe de acest fel. Capitala capătă ast-fel aspectul unuĭ aşezămînt noŭ de tot şi lipsit de orĭ-ce legătură cu trecutul. Spre a face să înceteze acéstă nenorocită pornire, trebuesc luate grabnice mĕsurĭ seriόse, carĭ se vor puté luà cu atât maĭ uşor acum, când în capul guvernuluĭ se află chiar Secretarul general al Academieĭ, bărbat cunoscĕtor adînc al trecutuluĭ şi iubitor al monumentelor strămoşescĭ.

D-l *V. A. Urechiă* recunósce, că Academia este obligată chiar prin statutele eĭ a se ocupà de monumentele istorice; dar pentru acésta există o anumită comisiune la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice. In acéstă comisiune Academia are un representant ales de dînsa. Se vede însă că acéstă comisiune nu lucréză, şi ea are rĕspunderea în faţa viitoruluĭ. Ar trebuì să se céră explicaţiunĭ de la representantul Academieĭ, căcĭ multe bisericĭ s'aŭ stricat fără socotélă şi multe se află pe cale de a se stricà, din causa lipseĭ de orĭ-ce îngrijire.

D-l *Gr. Ştefănescu* atrage atenţiunea d-luĭ Gr. G. Tocilescu asupra unor petre de la Adam-Klissi, carĭ aŭ fost aduse la Rasova şi acum aŭ cădut în Dunăre, surpându-se malul.

D-l *N. Kretzulescu* dice, că Academia nu se póte desinteresà de monumentele istorice; că cestiunea este de o mare importanţă, şi crede că ar fi bine să se pună la ordinea dileĭ într'o viitóre şedinţă.

D-l *N. Ionescu* crede, că nu este trebuinţă a se amânà discuţiunea şi că ar fi bine ca Delegaţiunea să intervină la guvern, rugându-l să iea mĕsurĭ pentru conservarea monumentelor carĭ se maĭ află încă în picióre, precum şi a ruinelor carĭ pot avé o însemnătate istorică.

ŞEDINŢA DIN 25 OCTOBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Rector al Universitaţiĭ din Bucurescĭ se primesce *Anuarul Universitaţiĭ pe anul şcolar 1895—96,* Bucurescĭ 1896.

De la Guvernatorul Bosniei și Erzegovinei se primesce publicațiunea *Hauptresultate der Volkszählung in Bosnien und der Hercegovina vom 22 April 1895,* Sarajevo 1896.

De la d-l N. Mărculescu se primesce un chrisov pe pergament (în parte deteriorat) de la Radul Voevod, dat la Tîrgoviște la 18 Ianuarie 7129 (1621).

De la d-l Dr. G. Scognamiglio, din Neapole, se primesc în dar mai multe publicațiuni ale sale cuprindênd studii biologice.

De la d-l *D. Sturdza* se primesce scrierea sa: *Suprafața și populațiunea Regatului României*, Bucuresci 1896.

Tot de la d-l *D. Sturdza* se primesc în dar:

1. O colecțiune de acte și lucrări tiparite și manuscripte privitóre la studiele făcute pentru regularea Dunării la Porțile-de-fer, tóte cuprinse într'o cutie în formă de carte, cu legătură înfrumusețată cu figuri de bronz, purtând inscripțiunea: *Les cataractes du Bas-Danube.*

2. Publicațiunea *Actenstücke zur Regulirung der Stromschnelen der Donau zwischen Moldova und Turnu-Severin,* Viena 1880, și *Beitrag,* Viena 1883.

3. Publicațiunea *Oesterreichisch-Hungarische Wappenrolle* de Ströhl, Viena 1895.

D-l General *St. Fălcoianu* presintă scrierea sa: *Istoria rasboiului din 1877—78* (Ruso-Român-Turc), *Curs profesat la Șcóla superióră de rasboiu,* Bucuresci 1895.

De la d-l A. Pĕtruț, paleograf, se primesce în dar un volum manuscript de psaltichie românéscă (secolul XIX).

Se cetesce procesul-verbal al Secțiunii sciințifice pentru ședința de la 25 Octobre, prin care se arată că Secțiunea a decis:

1) ca d-l Dr. V. Babeș să opineze asupra scrierii *Nomenclatura în Chimia organică, completări, adaogiri,* de d-l Dr. C. Istrati, presentată spre a se publică în *Anale;*

2) să se publice în *Anale* scrierea d-lui St. C. Hepites *Materiale pentru climatologia României. VI. Clima la Pâncesci-Dragomiresci (Roman). VII. Mersul diurn al elementelor climatologice la Bucuresci.*

— Decisiunile Secțiunii se aprobă.

Se presintă certificatul studentului Lupu Nicolae, bursier al Fundațiunii Adamachi la Facultatea de medicină din Iași.

— Se decide a i se continuă bursa pentru anul școlar 1896—97.

De la d-l I. Simionescu, bursier al Fundațiunii Adamachi pentru Geologie la Universitatea din Viena, se primesc două certificate despre cursurile la cari a fost înscris în semestrul de érnă 1895 și în semestrul de vară 1896.

— Se iea act pentru continuarea bursei în următorul an școlar.

De la d-l D. Roseĭ, bursier al Fundațiunii Adamachi pentru Școla de poduri și șosele din Bucuresci, se primesce un certificat de examenul depus

la sfîrşitul anului I, dimpreună cu o scrisóre prin care arată, că obţinênd bursa de intern al statului în acea şcóla, mulţumesce Academiei pentru bursa Adamachi cu care a fost ajutat în anul I.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 1 NOVEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce broşura: *La réforme du Calendrier Julien et les dispositions de la Russie*, de Ces. Tondini de Quarenghi, Sofia 1896. Autorul, preot lazarist, face propagandă în statele Europeĭ orientale pentru unificarea celor doué calendare la fixarea ḑileĭ Pascelor în anul 1900.

De la Primăria Capitaleĭ se primesce o colecţiune de fotografiĭ representând: *Vederĭ după decoraţiunile oraşuluĭ Bucurescĭ cu ocasia visiteĭ Maiestăţeĭ Sale Francisc Iosif I, Imperatul Austrieĭ şi Rege al Ungarieĭ, 1896.*

De la d-l I. B. Cantacuzino, directorul serviciilor hidraulice fluviale şi maritime, se primesc: un document copie pe pergament, una medalie aurita, una de argint şi doué de bronz, privitóre la punerea petreĭ fundamentale a portuluĭ Constanţa la 16 Octobre 1896.

D-l Dr. C. Istrati, membru corespondent, presinta publicaţiunea sa: *Étude sur la nomenclature de la Chimie organique. — Additions, compléments et nouvelles propositions*, Bucarest 1896.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Comisiuniĭ Fundaţiuniĭ Adamachi de la 31 Octobre, prin care se propune:

a) a se acordă continuarea burseĭ de 100 leĭ pe lună studentuluĭ Eduard Christovicĭ de la Facultatea de sciinţe din Iaşĭ pentru anul şcolar 1896—97;

b) a se acordă bursă de 100 leĭ pe lună studentuluĭ Ioan Tĕutu de la Facultatea de medicină din Iaşĭ pentru anul şcolar 1896—97, în urma concursuluĭ depus;

c) a se acordă bursă de 250 leĭ pe lună d-luĭ T. Nicolau pentru anul şcolar 1896—97 spre a studiă mineralogia şi petrografia la Universitatea din Lipsca, în urma concursuluĭ depus, dându-i-se tot odată şi 300 leĭ pentru cheltuelĭ de drum şi de înscriere.

— Propunerile comisiuniĭ se aprobă.

Se cetesce decisiunea Comisiuniĭ Fundaţiuniĭ Adamachi de la 31 Octobre, de a se acordă bursă de 300 leĭ pe lună d-luĭ Ioan Rădulescu pentru a

studià architectura în Scuola d'applicazione per gl'ingegneri din Roma, pentru cincĭ anĭ, începênd de la Octobre 1896.

— Propunerea se aprobă.

Se dă cetire propunerii comisiunii instituite sub preşedinţa d-luĭ Sp. Haret pentru acordarea de treĭ burse Adamachi de câte 100 leĭ pe lună la elevii Şcóleĭ de podurĭ şi şosele în anul şcolar 1896—97. Comisiunea propune a se acordà bursele elevilor Ioan D. Popovicĭ, Ioan D. Teodor, Traian Rîpeanu.

— Propunerea se primesce.

D-l Secretar general *D. Sturdza* comunică următórea listă a publicaţiunilor presentate la concursul pentru Marele Premiŭ Năsturel, Premiul Eliade-Rădulescu şi Premiul Adamachi, carĭ sunt a se acordà de Academie în viitórea sesiune generală. Publicaţiunile aŭ fost trimise membrilor Comisiuniĭ alese în sesiunea trecută pentru studiarea lor:

1. Pentru Marele Premiŭ Nasturel:

Alexandrescu (Gr. I.), Studiŭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român, Galaţi 1896.

Assan (G. B.), Industriile stearinei, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România, Bucurescĭ 1896.

» » Industria morăriei în România, Bucurescĭ 1896.

Coşbuc (G.), P. Virgilius Maro, Opere complete. Partea I, Aeneis. Traducere în formele originale. Bucurescĭ 1896.

Dichter (Lupu), Sciinţa dreptuluĭ, etc. Bucurescĭ 1896.

Florantin (I. Pop), Principiĭ de logică, Iaşi 1893.

» » Reforma metódelor şi teoria consecutismuluĭ universal, Bucurescĭ 1895.

» » Frumuseţa lineară şi frumuseţa omuluĭ, Iaşi 1896.

» » Anecdote poporane. Vol. I. Bucurescĭ f.a.

Idieru (N. E.), Studiĭ de economie politică şi finanţe, Bucurescĭ 1895.

Morariu (C.), Părţi din Istoria Românilor bucovinenĭ, Cernăuţi 1893—94.

Neniţescu (I.), De la Românii din Turcia europeană, Bucurescĭ 1895.

Theodoru-Mandrea (D. N.), Cunoscinţe folositóre personaluluĭ de telegraf, Bucurescĭ 1896.

2. Pentru Premiul Eliade-Rădulescu:

Broşteanu (P.), Istoria Impêratuluĭ Traian de Dr. H. Francke. Traducere autorisată. Braşov 1895, 1896.

» » Traista cu poveştĭ, Braşov 1896.

Oeconomu (Ciru), Rĕsbunarea luĭ Anastase etc., Bucurescĭ 1896.

Reteganul (I. Pop), Poveştĭ din popor, Sibiiŭ 1895.

Rosetti (R. D.), Sincere. Poesiĭ. Bucurescĭ 1897.

Valentinénu (I. G.), Exilul Românilor în Rusia, Bucurescĭ 1896.

Vlahuţă (A.), In viĭtóre. Nuvele. Tîrgu-Jiŭ 1896.

Zanne (Iuliŭ), Proverbele Românilor. Vol. I. Bucurescĭ 1895.

3. Pentru Premiul Adamachi:
Luca (Dr.), Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse, Bucurescĭ 1896.
» » Băile de mare de la Constanţa, Constanţa 1896.
Manliu (I.), Povăţuitorul limbeĭ române în clasele primare, Bucurescĭ 1896.
Radoĭ (I.), Chestiunea agrară în România, Bucurescĭ 1895.

D-l *D. C. Ollănescu* dă cetire studiuluĭ sĕŭ despre *Originea teatruluĭ*.

D-l *N. Ionescu* vorbesce despre colóna miliară a luĭ Traian din Elveţia, de la anul 98. Presentând fotografia aceleĭ colóne, d-sa a voit să îndemne pe archeologiĭ românĭ să nu neglige Elveţia, pentru că acea provincie a fost teatrul de acţiune al luĭ Traian înainte de a venì el în Dacia. El a restaurat în Elveţia căile romane şi a asigurat stăpânirea romană pe malul Rinuluĭ, şi prin acésta meritase numele de *Germanicus*. Elveţia ne interesézá sub raportul staţiunilor eĭ militare şi al organisăriĭ provinciale, căcĭ acelaşĭ sistem de organisare s'a aplicat apoĭ în Dacia. In coloniile romane din Reţia şi din Dacia se află multe numirĭ geografice comune: Mons Bocecius — Bucecĭ, Hercinia Silva — Codrul Herţeĭ, Durăŭ, Bîrsa, Cerna şi altele.

D-l *V. A. Urechiă* comunică documente, prin carĭ restabilesce data esactă a suiriĭ luĭ Ioan Caragea în scaunul domnieĭ şi actele din acéstă domnie relative la biserică dintre 1812 — 1819.

ŞEDINŢA DIN 8 NOVEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu*.

Se dă cetire cereriĭ presentate de oficiul parochial din Zĕrnescĭ (Transilvania) de a se da pentru biblioteca fundată la administraţiunea şcólelor din acea comună publicaţiunile Academieĭ.

— Se decide a se trimite *Analele* şi alte publicaţiunĭ din carĭ se află exemplare disponibile.

ȘEDINȚA DIN 15 NOVEMBRE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire scrisoriĭ d-neĭ Natalia Dr. D. Brândză, pe lângă care înaintéză manuscriptul *Flora Dobrogeĭ,* lucrare pentru care rĕposatul sĕŭ soț a obținut în 1887 Premiul Lazăr.

— Se decide a se exprimà mulțumirĭ d-neĭ Natalia Dr. D. Brândză.

Se pune în discuțiune propunerea de a se trimite manuscriptul *Flora Dobrogeĭ* în cercetarea Secțiuniĭ sciințifice.

— Propunerea se respinge.

Se pune în discuțiune propunerea de a se tipărì manuscriptul *Flora Dobrogeĭ* așà cum se afla, alocându-se spre acest scop, în sesiunea generală viitóre, în budget, suma necesară.

— Propunerea se admite.

ȘEDINȚA DIN 22 NOVEMBRE 1896.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se primesce spre a se distribuì membrilor publicațiunea: *Eaux minérales de la région moyenne des Carpathes N. S. et N. O. étudiées par A. Bernad et V. Grindeano,* Bucurescĭ 1894, in-4°.

De la părintele V. Mangra, profesor la Arad, se primesce broșura sa: *Cercetări literare-istorice. I. Psaltirea Diaconului Coresi tipărită la 1570 în Brașov. II. Rolul diacilor din Moldova în cultura Românilor din Transilvania în secolul al XVII-lea.* Bucurescĭ 1896.

Tot de la părintele Mangra se primesce în dar un volum manuscript, pe care, în numita broșură (pag. 15—16), îl descrie precum urméză:

«*Pravila sfinților părinți,* manuscript în format quart, 153 de foĭ numerotate, tractând: cele șépte taine; *tocméla* posturilor ce sunt preste an și hârțiĭ pre ce vreme se deslégă; de citire călugărilor în chilie și de metaniĭ; stépenele (spițele) rudelor; poveste de un preot.

«Afară de acestea manuscriptul maĭ are la sfîrșit 58 foĭ nenumerotate, scrise de aceeași mână, cuprindênd: slujba la Ispas, la Rusaliĭ; slujba acaftistuluĭ, Pré blagoslovitei Născătóreĭ de Dumnedeŭ și pururea Fecióră Maria; Canon de rugăciune către puterile cele cerescĭ și către toțĭ Sfințiĭ, a căruia iaste acrostahida pe alfavita; și la sfîrșit un indice de cuprinsul materieĭ.

«Manuscriptul este un alt exemplar a celor «șépte taine» de Metropolitul Varlam, precum se vede din prefață, unde copistul dice expres că este «*Pravila sfinților părinți pre scurt alésă, din sfintele scripturi scósă și toc-«mită pre limba românéscă de Varlam Mitropolitul de Suceava din Țara «Moldovei.*»

«La fóia 123 și 124 găsim următórea însemnare a copistuluĭ despre lucrarea și întîmplările sale:

«Cu mila și cu ajutoriul luĭ Dumnedeŭ am săvârșit cele 7 taine a beseareceĭ, «*precum am aflat și* în cea *tiparnică* a Mitropolituluĭ Varlam, din Țéra Mol-«doveĭ de la Suceava, *așa am și scris*, pentru aceea mĕ rog sfinților vóstre «părinți duhovnicĭ și preoțĭ, cariĭ vețĭ citi pre acéstă sfântă pravilă, și vețĭ «afla ceva greșit, mĕ rog milostivelor vóstre nu blestemațĭ, ci îndreptațĭ cu «duhul blândețelor, că decât mi-aŭ fost putința eŭ am nevoit cu tótă osârdia. «*Și am scris în sat în Sânt Andreaș, lângă Temișóra, în vremea când s'au «ridicat Curuții luĭ Racolți Freț, penimețĭ. Și era răutate mare în Ardeal și «la Crișul Negru, și câmpia Giuleĭ era pustie tótă. Și eŭ dascalul Sturze încă «am fost fugit în țéra Turculuĭ în Sânt Andriaș, când era ciuma cea mare, «și aŭ murit în Sânt Andreaș 366 de suflete, și în tótă Țéra Temișóreĭ să se «știe.—rojd. 1708. Iunie 22.*»

«Textul manuscriptuluĭ este acelașĭ în amîndouĕ exemplarele celor «șépte «taine», scrise saŭ copiate de aceeașĭ persónă, dascălul *Vasile Sturze*, diac din țéra Moldoveĭ, care maĭ înainte a trăit în satele Șumugiu și Straeaș din părțile Orădii-Marĭ.»

ȘEDINȚA DIN 29 NOVEMBRE 1896.

Preșdința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Președința Adunăriĭ Deputaților se primesc 26 exemplare din *Analele parlamentare ale Românieĭ*, tom. VII, partea 1 și 2, spre a se împărțĭ membrilor Academieĭ.

D-l General *St. Falcoianu* depune copia de pe raportul făcut de d-sa ca șef al Statuluĭ-major al armateĭ către Ministeriul Afacerilor straine la 19 Octobre 1878, privitor la studiele și recunóscerea generală făcute în Dobrogea.

D-l *Sp. Haret* amintesce, că pentru acest an fusese publicată o bursă din Fundațiunea Adamachi spre a se da unuĭ absolvent al Șcóleĭ de podurĭ și

şosele, ca să se specialiseze în ramura electricităţii urmând doi anĭ cursurile Institutului Montefiore din Liège şi visitând în al treilea an diferite instalaţiunĭ şi lucrări electrice în Europa. La acel concurs nu s'a presentat nicĭ un concurent. Acum se presintă d-l C. C. Minculescu, absolvent al Şcólei de podurĭ şi şosele, care a absolvit cursurile Institutuluĭ de la Liège, şi cere ca Academia să-ĭ dea bursa Adamachi pentru anul curent, ca să pótă visită şi face practică în diferitele usine şi instalaţiunĭ electrice din Europa. Comisiunea fonduluĭ Adamachi a decis a se acordă d-luĭ C. C. Minculescu bursa vacantă pentru lunile Decembre până la Septembre 1897.

— Academia aprobă propunerea comisiuniĭ.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 6 DECEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesce *Raportul special financiar al Comitetuluĭ internaţional de mĕsurĭ şi greutăţĭ către guvernele statelor contractante.*

De la Ministeriul Justiţieĭ se primesce broşura: *Inaugurarea palatuluĭ de Justiţie din Bucuresci — 15 Octobre 1895* — şi un exemplar din medalia de aur bătută cu ocasiunea aceleĭ inaugurărĭ.

D-l *Dr. V. Babeş* cetesce comunicarea sa: *Despre metoda română în tractamentul antirabic.* (1)

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce comunicarea sa: *Tropaeul de la Adam-Klissi este al luĭ August saŭ al luĭ Traian?*

ŞEDINŢA DIN 13 DECEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce cererea Direcţiuniĭ Institutuluĭ meteorologic de a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca sa.

— Se decide a se da *Analele.*

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

Se cetesce scrisórea de mulţumire primită de la maĭ mulţĭ notabilĭ din comuna Zěrnescĭ din Transilvania pentru publicaţiunile Academieĭ dăruite bibliotecei din acea comună.

De la d-l A. I. Filipescu, senator, se primesc în dar patru volume de scrierile luĭ Pindar, însoţite de comentariĭ şi o traducere italiană de G. Gautier, Roma 1762—1768.

D-l *D. Sturdza* presintă pentru bibliotecă ḑece volume manuscripte turcescĭ şi şése volume tipărite arăbescĭ. Acéstă colecţiune d-l Sturdza a procurat-o de la d-l I. A. Cantacuzino.

D-l Secretar general *D. Sturdza* spune, că i s'a exprimat dorinţa ca Academia să dăruiască tóte publicaţiunile sale bibliotecei Episcopieĭ de la Lugoj. D-sa crede că ar fi bine să se satisfacă acéstă dorinţă, căcĭ publicaţiunile Academieĭ vor puté fi ast-fel folosite într'un însemnat centru cultural şi bisericesc.

— Se decide a se trimite bibliotecei episcopale din Lugoj tóte publicaţiunile Academieĭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ act de donaţiune făcută Academieĭ de pictorul Ioan Lecomte du Noüy:

«In amintirea primiriĭ ce s'a făcut fratelui meŭ în România, când a fost chemat de Maiestatea Sa Regele Carol I pentru a pune în executare proiectele Sale de restaurare a minunatelor biserici de la Curtea-de-Argeş şi de la Iaşĭ;

«In amintirea primiriĭ bine-voitóre ce mi s'a făcut şi mie, când la rîndul meŭ am venit în România, unde am avut marea onóre a depinge pentru posteritate portretele Augustilor vostri Suveranĭ;

«Doresc să depun la Academia Română un semn vědit al simţemintelor mele de vie gratitudine, fundând un premiŭ pentru ajutorarea şi încuragiarea tinerilor meĭ confraţĭ din regatul român.

«Fac decĭ donaţiune Academieĭ Române suma de ḑece miĭ leĭ noĭ în numerariŭ. Acéstă donaţiune va purtà numele meŭ «Ioan Lecomte du «Noüy.»

«Din venitul anual al acesteĭ donaţiunĭ, Academia va incassà, conform statutelor eĭ, prelevarea de cincĭ-spre-ḑece procente; iar restul venituluĭ va constituì un premiŭ, care va purtà şi el numele meŭ.

«Acest premiŭ se va da în fie-care an unuia din tineriĭ studenţĭ aĭ şcólelor de bele-arte din regatul Românieĭ, care, avênd maĭ puţin de douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de anĭ, va obţiné sufragiele unuĭ juriŭ numit de Academie dintre membriĭ eĭ şi dintre profesoriĭ şcólelor menţionate.

«Cred că corespund cugetărilor Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ Carol I, când consider în genere desemnul ca basa fundamentală a artelor plastice

şi grafice. Îmĭ exprim prin urmare dorinţa, ca tinerii, carĭ vor voì să iea parte la concursul pentru acest premiŭ, să presinte două desemne executate cu creionul negru pe hârtie albă, şi anume unul după antic, altul după natură (studiŭ de nud, figură întrégă).

«Premiul se va acordà la fie-care 10 (22) Maiŭ, începêndu-se cu anul 1898, conform unuĭ regulament alcătuit de Academia Română, în care se vor prescrie mĕsurile cele maĭ nimerite pentru a se asigurà autenticitatea desemnelor ce se vor presintà.

«In tinereţele mele mi-a fost dat să apreciez bine-facerile uneĭ asemenea încuragiărĭ şi maĭ târḑiŭ în viéţă am cules fructele eĭ. Mĕ voiŭ simţì fericit să las tinerilor artiştĭ românĭ o amintire a ḑilelor frumóse ce am petrecut în acéstă ţéră bine-cuvîntată de cer.»

— In urma discuţiuniĭ făcute, membriĭ presenţĭ se declară pentru primirea acesteĭ donaţiunĭ.

ŞEDINŢA DIN 20 DECEMBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce scrisórea d-luĭ Dimitrie C. Sturdza-Scheianu, pe lângă care trimite în dar pentru bibliotecă: 1) *Ceasoslov* tipărit la Bucurescĭ la 1785, exemplar care face parte din Biblioteca scheiană, în care ocupă No. 980; 2) două-spre-ḑece cărţĭ de visită din epoca anilor 1830, carĭ tóte aŭ aparţinut bunuluĭ sĕŭ, Logofĕtul Dimitrie I. Sturdza. Acest dar este făcut cu condiţiunea expresă ca el să nu pótă fi înstrăinat sub nicĭ un cuvînt.

D-l St. C. Hepites trimite *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ*, tom. XI, 1895, însoţite de o dare de sémă asupra datelor cuprinse în acest volum.

— Se decide a se trimite darea de sémă în cercetarea Secţiuniĭ sciinţifice.

D-l Bibliotecar I. Bianu presintă publicaţiunea: *Die Stadtbibliothek in Frankfurt am Main*, 1896, care i s'a trimis de la Direcţiunea acelei bibliotecĭ pentru biblioteca Academieĭ.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 10 IANUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *N. Kretzulescu* ḑice: Deschiḑênd întâia şedinţă a anuluĭ 1897, daţi-mĭ voe, Domnilor Colegĭ, să fac urărĭ pentru succesul activităţiĭ Academieĭ nóstre pe terenul sciinţific. Mĕ simt tot de-odată fericit, că pot exprimà speranţa că, în urma stăruitórelor silinţe ale Secretaruluĭ general al Academieĭ, d-l D. Sturdza, dejà întâia şedinţă a anuluĭ 1898 se va puté ţiné în noua sală, ce se va construì anul acesta.

D-l *N. Ionescu* face o relaţiune despre lucrarea istorică asupra Românieĭ din colecţiunea *Istoria naţiunilor* de William Miller.

D-l *V. A. Urechiă* cetesce comunicarea sa: *Cultura şi şcóla între 1812—1821.*

ŞEDINŢA DIN 17 IANUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se dă cetire scrisoriĭ d-luĭ *I. Kalinderu*, înregistrată la No. 8.579, prin care dăruesce şi anul acesta suma de 400 leĭ, pentru a se cumpĕrà, de sfintele sĕrbătorĭ şi de anul noŭ, lucrurĭ carĭ să se dea elevelor Institutuluĭ Otteteleşanu, şi prin care exprimă dorinţa ca acele lucrurĭ să se alégă de Direcţiunea Institutuluĭ.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice că, personal şi în numele Academieĭ, a adresat în scris d-luĭ I. Kalinderu mulţumirile Academieĭ, şi crede că şi cu acéstă ocasiune este interpretul simţemintelor Academieĭ, aducêndu-ĭ din noŭ viĭ mulţumirĭ.

D-l *Gr. Ştefanescu* presintă *Anuarul museuluĭ de geologie şi de paleontologie pe anul 1894,* publicat sub direcţiunea d-sale.

De la d-l Em. Ghedeon, din Constantinopole, membru corespondent al Academieĭ, se primesce însciinţarea că serbéză în anul acesta jubileul de 25 de anĭ al activităţiĭ sale literare şi că trimite 10 exemplare din catalogul scrierilor sale.

Ministeriul Afacerilor străine trimite pentru colecţiunile Academieĭ publicaţiunea *Atlas des voies navigables de la France*, 2-e série, 4-e fasc. *Navigation de la Seine, traversée de Paris.* Paris 1896.

Se dă cetire scrisoriĭ d-luĭ Isidor Ieşan din Bihacĭ (Bosnia), pe lângă care trimite un manuscript întitulat: *Puterea credinţeĭ şi operaţiunea eĭ magică supranaturală*, cu rugare de a se publică de Academie.
— Se trimite în cercetarea Secţiuniĭ literare.

ŞEDINŢA DIN 24 IANUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l *Dr. I. Felix* se primesc exemplare din *Raportul general asupra igieneĭ publice şi asupra serviciuluĭ sanitar al Regatuluĭ Româniеĭ pe anul 1895.*

D-l *Gr. Ştefănescu* presintă patru foĭ nouĕ din *Charta geologică generală a Româniеĭ.*

De la d-l Baron G. Fallon se primesce scrierea: *Monographie des oiseaux de la Belgique* par le Baron Félicien Fallon, Namur-Paris 1875.

D-l *Sp. Haret* presintă o fotografie cu radele Röntgen făcută de d-l Dr. Hurmuzescu. D-l Dr. Hurmuzescu scrie că: «acéstă fotografie este radiografia mâniĭ mele, obţinută cu douĕ minute de posă totală, cu un tub Chabaud-Hurmuzescu. Acest tub, cu sursele electrice de carĭ dispuneam, da, mĕsurat la electrometrul meŭ, o descărcare de 200 de volţĭ în cincĭ secunde. Pe timpul radiografiăriĭ, tubul erà la 30 de cm. de la placă, iar mâna erà pusă de-adreptul pe placa învelită în hârtie négră. Din punctul de vedere anatomic, ar fi póte interesant studiarea în corpul viŭ al sistemuluĭ, şi prin pose şi modurĭ de operare apropriate, s'ar puté studià multe detaliĭ. Placa obţinută a fost desvoltată fórte lent în hidrochinonă.»

ŞEDINŢA DIN 31 IANUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *Gr. G. Tocilescu.*

Se aduce la cunoscinţă că Dr. Grigorie Silaşi, membru onorar al Academieĭ, a încetat din viéţă la Năsăud în Transilvania la 5 (17) Ia-

nuarie a. c. Intr'o scurtă autobiografie publicată în *Tribuna* de la Sibiiŭ (No. 8 şi 9 din 1897), învĕţatul rĕposat îşĭ expune fasele vieţeĭ sale şi-şĭ enumeră lucrările făcute în lunga sa carieră literară.

Se aduce la cunoscinţă că la 30 ale acesteĭ lunĭ a încetat din viéţă Constantin Gogu, membru corespondent al Academiĭ, şi înmormîntarea luĭ se va face chiar aḑĭ la Câmpulung.

—Se decide a se exprimà telegrafic familieĭ condoleanţele Academieĭ.

De la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice al Bulgarieĭ se primesce, prin Agenţia diplomatică română de la Sofia, tomul XIII din publicaţiunea *Culegere de folklor, de sciinţă şi de literatură.*

De la d-l C. Crupenski se primesce raportul consular engles asupra comerciuluĭ şi finanţelor Românieĭ în 1895.

De la d-l Gr. N. Manu se primesc în dar:

1. O evanghelie slavonă tipărită în secolul XVI. Exemplarul este necomplet, avênd maĭ multe foĭ perdute la început, la sfîrşit şi în corpul voluméluĭ. La începutul evangheliilor luĭ Marcu şi Ioan, se află acelaşĭ arabesc cu stema Munteniei, care este cunoscut din evanghelia luĭ Négoe Basarab de la 1512; la începutul evanghelieĭ luĭ Luca, se află un alt arabesc, cunoscut din octoichul slavo-român, în două tomurĭ, tipărit la 1574.

D-l Bibliotecar I. Bianu atrage atenţiunea asupra faptuluĭ că hârtia, ca format şi calitate, precum şi literile cu carĭ s'a tipărit textul sunt aceleaşĭ carĭ se găsesc în cărţile tipărite la Braşov în aniĭ 1560—1580. Arabescurile şi iniţialele, carĭ se aséměnă cu cele din evanghelia de la 1512, nu sunt tipărite cu aceleaşĭ clişeurĭ, fiind-că acestea sunt maĭ micĭ, ast-fel că par a fi numaĭ o imitaţiune a acelora de la 1512.

2. Un volum manuscript slavo-rus pe pergament. Maĭ multe foĭ de la început şi de la sfîrşit lipsesc.

De la d-l St. C. Hepites, membru corespondent, se primesce pentru publicare în *Anale* o comunicare despre *Cutremurele de pămînt din România în anul 1896 st. n.* (1)

— Se decide a se publică în *Anale.*

D-l *Gr. Ştefănescu* amintesce că d-l Hepites presentase, într'o precedentă şedinţă, darea de sémă asupra resultatelor observaţiunilor cuprinse în tomul XI al *Analelor Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ;* propune ca şi acéstă lucrare să se tipărésca în *Anale.* (1)

— Propunerea d-luĭ Gr. Ştefănescu se primesce.

Se cetesce circulara primită de la comitetul instituit de şcóla francesă

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

din Atena pentru ţinerea unuĭ congres archeologic internaţional la Atena, cu ocasiunea jubileuluĭ de 50 de anĭ al aceleĭ şcóle. Congresul se va ţiné în ḑilele de 26, 27 şi 28 Aprilie st. n.; comitetul invită Academia să iea parte prin delegaţĭ la acest congres, al căruĭ program de lucrărĭ îl comunică.
— Luarea decisiuniĭ se amână pentru o şedinţă viitóre.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 7 FEBRUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l *I. Kalinderu* dăruesce portretele incadrate ale M.M. L.L. Regele şi Regina în cromo-litografie, cu rugăminte ca să fie întrebuinţate la ornarea auleĭ Institutuluĭ Otteteleşanu.

D-l *P. S. Aurelian* însciinţéză, că nu-ĭ este cu putinţă a pregătì în acest an rapórtele asupra cărţilor cu a căror examinare a fost însărcinat de Comisiunea premielor anuale.
— Se recomandă Comisiuniĭ premielor anuale.

D-l *Dr. V. Babeş* dă cetire comunicăriĭ sale *Despre febra aftósă.* (1)

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 14 FEBRUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l St. C. Hepites, membru corespondent, se primesc maĭ multe publicaţiunĭ privitóre la diferite cestiunĭ meteorologice.

Primăria capitaleĭ însciinţéză, că Consiliul comunal a aprobat ca Academia să fie scutită de taxa de apă pentru grădină şi a decis a rugà pe Academie să dăruiască tóte publicaţiunile sale trecute şi viitóre pentru Biblioteca Capitaleĭ.
— Se decide a se trimite tóte publicaţiunile.

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire relaţiuniĭ sale asupra săpăturilor de la Turnu-Severin.

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

ŞEDINŢA DIN 21 FEBRUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce scrisórea Excelenţeĭ Sale d-luĭ Marchis E. Beccaria d'Incisa, Ministru plenipotenţiar al Italieĭ, care anunţă că publicaţiunile trimise de Academie A. S. R. Principeluĭ de Neapole aŭ fost primite şi comunică mulţumirile Alteţeĭ Sale Regale.

De la d-l D. C. Sturdza-Scheianu se primesc în dar cincĭ-ḑecĭ şi opt acte istorice originale, copiĭ saŭ traducerĭ, din întâiele patru deceniĭ ale seculuĭ XIX, parte indedite, parte publicate în *Uricarul* luĭ Codrescu.

De la d-l A. Lecomte du Noüy, membru corespondent, se primesce în dar publicaţiunea: *Archaeological Researches in Palestine during the Years 1873—1874,* de Ch. Clermont-Ganneau, vol. II, cu numeróse ilustraţiunĭ după desemnurile făcute de A. Lecomte du Noüy, architect, care a însoţit pe autor în explorările sale.

De la d-l Dr. Gr. Rômniceanu, membru corespondent, se primesce publicaţiunea sa: *Réflexion sur le phimosis congénital,* Bucurescĭ 1897.

De la d-l Axentie Severu se primesce scrierea sa: *Rĕspuns la «Cartea négră» (a fekete könyv), scrisă de br. Ştefan Kemény jun. 1849, şi publicată de Hentaler József,* Braşov 1897.

— Se decide a se exprimà autoruluĭ mulţumirile Academieĭ.

De la d-l Ioan Tuducescu, învĕţător la Lipova (Banat), se primesc optspre-ḑece tabele de perete pentru învĕţarea copiilor la scris şi cetit, întocmite de d-sa.

Se cetesce scrisórea primită de la părintele Vasile L. Papu, protopop la Sân-Georgiul-Meseşuluĭ, care arată că preoţiĭ şi învĕţătoriĭ din acel protopopiat şi-aŭ format o bibliotecă, pentru care cer publicaţiunĭ de la Academie.

— Se decide a se trimite *Analele* şi alte publicaţiunĭ pe carĭ Delegaţiunea le va alege.

La şedinţă asistă d-l membru onorar Angelo De Gubernatis, profesor la Universitatea din Roma.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* salută pe d-l De Gubernatis prin următórele cuvinte:

«*Domnilor Colegĭ,*

«Academia Română se simte astăḑĭ fórte fericită de a primì la dînsa pe membrul sĕŭ onorar d-l Angelo De Gubernatis, distinsul profesor al Universităţiĭ din Roma şi tot de-odată membru al Parlamentuluĭ italian

«Onorabilul domn De Gubernatis n'a lipsit nicĭ o ocasiune spre a arătà de departe simpatiile sale pentru consângeniĭ sĕĭ Românĭ, descendenţĭ din vechile coloniĭ romane; acum d-sa ne face onóre a venì să-ĭ vadă de aprópe şi să le facă cunoscinţa. Interpretul întregeĭ Academiĭ, sunt fericit a exprimà filoromânuluĭ d-luĭ De Gubernatis viile nóstre mulţumirĭ şi tot de-odată adîncele simpatiĭ ce păstrăm pentru nobila Italia.»

D-l A. De Gubernatis ḑice în limba francesă următórele:

«*Domnule Preşedinte,*

«Sunt cu atât maĭ recunoscĕtor pentru bine-voitórea primire ce mi s'a făcut în sînul acesteĭ ilustre Societăţĭ, cu cât simt, ca om de studiŭ, că-ĭ aparţin nu numaĭ prin interesul sciinţific care mĕ légă de opera continuă şi rodnică a învĕţaţilor meĭ colegĭ, dar şi prin simpatia pe care o simt pentru tot ce este românesc. Póte fi cine-va membru indiferent a numeróse Academiĭ străine, eŭ însă aparţin Academieĭ vóstre maĭ mult, cred, din causa simţemintelor mele, decât prin meritele mele Alipirea mea se explică prin faptul că, dacă în cele-lalte Academiĭ se lucréză pentru sciinţă cu stăruinţă, mi se pare că acì a pătruns însuşĭ sufletul naţiuniĭ românescĭ. De aceea sunt în deosebĭ fericit, Domnule Preşedinte, că am putut în sfîrşit să strîng mâna ilustrilor meĭ confraţĭ din Academia Română.»

ŞEDINŢA DIN 28 FEBRUARIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se comunică însciinţarea că Dr. Carol Torma, membru onorar al Academieĭ, a încetat din viéţă la 1 Martie st. n. la Porto d'Anzio.

— Se decide a se exprimà d-neĭ Berta Torma, vĕduva rĕposatuluĭ, condoleanţele Academieĭ.

De la Primăria capitaleĭ se primesce publicaţiunea: *Aducerea de nouĭ ape alimentare în Bucurescĭ. Memoriŭ justificativ şi ante-proiect.* Bucurescĭ 1897.

De la d-l *D. Sturdza* se primesce în dar publicaţiunea: *Das Buch von der Weltpost,* de G. Veredarius, Berlin 1885.

De la d-l *D. Ioan Băjan* din Rucăr, student la Facultatea de litere, se primesc în dar:

a) *Psaltichie* (musică bisericéscă orientală), cu text grecesc, 1 vol. in-8°;

b) *Octoich*, partea 2-a (glasurile 5—8), în limba slavă, tipărit la Veneţia la anul 7044 (1536) de vestitul tipăritor Bojidar. Exemplarul a fost găsit în comuna Micescĭ (Muscel).

D-l Bibliotecar I. Bianu atrage atenţiunea asupra acesteĭ însemnate donaţiunĭ, spunênd că acéstă carte este cea dintâiŭ pe care o posedă biblioteca Academieĭ şi cel dintâiŭ exemplar găsit în ţéră din frumósele cărţĭ slavonescĭ tipărite la Veneţia la sfîrşitul secoluluĭ XV şi începutul secoluluĭ XVI. Pe lângă acésta, acest volum este necunoscut celuĭ maĭ competent bibliograf rus, Karataev.

Se cetesce propunerea primită de la Societatea de numismatică şi archeologie de la Montréal (Canada), de a intrà în schimb de publicaţiunĭ cu Academia.

— Se decide a se primì propunerea, dându-se în schimb *Analele*.

Se dă cetire scrisoriĭ d-luĭ N. Iorga, prin care face următórele propunerĭ, cererĭ şi donaţiunĭ:

a) Presintă o colecţiune de documente copiate de d-sa din diferite archive străine şi privitóre la Istoria Românilor, cerênd ca ele să fie publicate într'un volum din colecţiunea de documente istorice Hurmuzaki;

b) Presintă pentru a se publicà în *Anale* un memoriŭ despre *Pretendenţiĭ domnescĭ în secolul XVI;*

c) Dăruesce următórele documente originale românescĭ:

1606 (7115) Novembre 18, Iaşĭ. — Simeon Moghilă Vvod. Moldoveĭ. — Chrisov orig. slav. perg. Pecetea tăiată. Are trad. rom.

1615 (7123) Martie 13, Iaşĭ. — Ştefan Vvod. Moldoveĭ. — Orig. slav. hârtie. Pecete imprimată. Are trad. rom.

1618 (7126) Iulie 24, M-rea Galata — Radu Vvod. Moldoveĭ. — Orig. slav. hârtie. Pecete imprimată. Semnătura Domnuluĭ. Are trad. rom.

1625 (7133) Aprilie 21, Hârlăŭ. — Anastasie Metropolitul Suceveĭ. — Orig. slav. hârtie. 14 peceţĭ tuş. Are trad. rom.

» » Maiŭ 14, Hârlăŭ. — Radu Vvod. Moldoveĭ. — Orig. slav. hârtie. Pecetea imprimată. Semnătura Domnuluĭ. Are trad. rom.

» » Iunie 1, Hârlăŭ. — Radu Vvod. Moldoveĭ. — Orig. slav. perg. Pecetea lipsesce. Semnătura Domnuluĭ. Are trad. rom.

1635 (7143) Maiŭ 2, Iaşĭ. — Vasilie Vvod. Moldoveĭ. Orig. slav. hârtie. Pecetea căḑută. Are trad. rom.

1641 (7149) Iunie 30, Sucéva. — Evloghie Episcopul de Roman. — Orig. slav. hârtie. 3 peceţĭ negre. Are trad. rom.

1641 (7150) Septembre 17. Iaşĭ. — Vasilie Vvod. Moldoveĭ. Orig. slav. hârtie. Pecetea stricată. Are trad. rom.

» » Septembre 17, Iaşĭ. — Varlaam Metropolitul Suceveĭ. — Orig. slav. hârtie. Pecete. Are trad. rom.

1647 (7155) Martie 13, Iaşĭ. — Vasilie Vvod. Moldoveĭ. — Orig. rom. hârtie. Pecete.

1648 (7157) Novembre 13. — Ionaşco Armanul şin Drăguţul . . . — Sinet rom. hârtie.

1676 (7184) Aprilie 9. — Ivaşco fost Părcălab . . . — Orig. rom. hârtie. Pecete mică négră.

1689 (7196) August 28, Iaşĭ. — Costandin Vvod. — Rom. hârtie. Pecete mică chinovar.

1735 (7243) Maiŭ 30, Iaşĭ. — Costandin Nicolae Vvod. — Rom. hârtie. Locul peceţiĭ de chinovar.

1752 (7261) Octobre 12, Iaşĭ. — Costandin Michaiŭ Cehan Racoviţă Vvod. — Rom. hârtie. Pecete mică chinovar.

1757 (7265) Iulie 11. — Scarlat Grigorie Ghica Vvod. — Rom. hârtie. Pecete mare chinovar.

1798 Maiŭ 4. — Divanul Moldoveĭ . . . — Orig. Rom. hârtie.

d) Cere să i se acorde o subvenţiune de 1.000 leĭ pentru a face în Italia o călĕtorie de cercetărĭ istorice, care-ĭ este absolut necesară pentru unele studiĭ istorice.

— Se decide a se mulţumì pentru documentele dăruite şi a se recomendà Secţiuniĭ istorice cele-lalte treĭ cererĭ.

Se dă cetire propuneriĭ d-neĭ Maria G. Tătărĕscu, de a cedà Academieĭ 17 portrete de Domnĭ şi boerĭ copiate în mărimea originalelor de rĕposatul sĕŭ soţ, pictorul G. M. Tătărescu.

— Se decide a se însărcinà d-niĭ *D. Sturdza*, *Gr. G. Tocilescu* şi *B. P. Hasdeŭ* să examineze reproducerile oferite şi să-şi dea părerea asupra propuneriĭ.

Se comunică raportul primit de la d-l *P. Poni*, care arată că comisiunea instituită sub preşedinţa d-sale pentru acordarea a douĕ burse Adamachi vacante la Facultatea de sciinţe din Iaşì recomandă pe studenţiĭ Maria Lupu din anul II şi Ioan Popescu din anul I.

— Propunerea comisiuniĭ se aprobă.

ȘEDINȚA DIN 7 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce scrisórea d-neĭ Berta Torma, care mulțumesce pentru scrisórea de condoleanță care i s'a făcut de către Academie cu ocasiunea încetăriĭ din viéță a soțuluĭ sĕŭ Carol Torma, fost membru onorar al Academieĭ.

D-l *I. Kalinderu* dăruesce 500 leĭ pentru a fi întrebuințațĭ la facerea unor aparate de gimnastică, de sistemul întrebuințat în șcólele de fete de la Dresda, pentru șcóla de fete Ioan Otteteleșanu de la Măgurele.

D-l Președinte *N. Kretzulescu* exprimă d-luĭ Ioan Kalinderu viile mulțumirĭ ale Academieĭ pentru generositatea și îngrijirea părintéscă, pe care o arată ḑilnic elevelor din Institutul Otteteleșanu, care este propria d-sale creațiune.

De la Ministeriul Afacerilor străine se primesc copiĭ de pe rapórtele unor Ambasadorĭ și Consulĭ aĭ Franciei din aniĭ 1764—1835.

De la d-l Th. Homolle, directorul Șcóleĭ francese de la Atena, se primesce însciințarea că s'a amânat întrunirea Congresuluĭ de archeologie clasică, care erà să se țină la 26 Aprilie, spre a se ținé în Septembre saŭ Octobre viitor.

Se comunică invitațiunea primită de a participà la Congresul internațional al orientaliștilor, care se va ținé la Paris la 5—12 Septembre a. c.

D-l *Gr. G. Tocilescu* presintă, din partea autoruluĭ, scrierea: *Adamklissi*, de Otto Benndorf, Viena 1896.

D-l *A. Papadopol-Calimach* presintă scrierea sa intitulată: *Despre Vasile Alecsandri*, spre a fi publicată de Academie.

— Se trimite în cercetarea Secțiunilor literare și istorice.

Anexă. — La pag. 21.

EXISTENŢA ULIEĬ IN ROMÂNIA

DE

Gr. ŞTEFĂNESCU
Membru al Academieĭ Române.

De lung timp toţĭ se întrébă cu interes: avem saŭ nu avem *uliă* în România? Posedă munţiĭ noştri în pântecele lor acest combustibil atât de necesar astăḑĭ, când industriile şi numerósele căĭ de comunicare pe uscat şi pe apă aŭ luat o atât de mare desvoltare?

Studiele geologice făcute până astăḑĭ, nu anume, este adevĕrat, în vederea căutăriĭ acestuĭ combustibil, ci maĭ cu sémă pentru o lucrare generală geologică a ţĕriĭ, pentru a se determinà maĭ întâiŭ marele grupe geologice carĭ ne-aŭ putut lăsà urme în solul Românieĭ, lucrare singura posibilă la început când nimic nu erà făcut şi de cea maĭ mare necesitate, pentru că fără dînsa nu se pot face studiele geologice amănunţite ale teritoriuluĭ Românieĭ.

In aceste studiĭ generale, nu se constatase decât numaĭ numeróse şi importante deposite de *lignite terţiare.* Sunt acum 4—5 anĭ, s'a descoperit, în urma uneĭ surpăturĭ, la *Schela* şi la *Stăncescĭ* în judeţul Gorjuluĭ, *antracit* de cea maĭ bună calitate; sunt fericit astăḑĭ că pot să vĕ anunţ că s'a găsit şi *uliă*, şi încă de cea maĭ caracteristică speţă, în judeţul Dîmboviţa, şi anume în basinul de sus al rîuluĭ Ialomiţa, spre Nord de satul Petroşiţa.

Un coleg al meŭ de la Senat, d-l Dr. Ioviţ din Tîrgovişte, mĕ întîlnesce acum câte-va sĕptĕmânĭ şi, din vorbă în vorbă, îmĭ spune că se ḑice prin Tîrgoviste că s'ar fi găsit adevĕraţĭ cărbunĭ de pămînt în munţiĭ judeţuluĭ Dîmboviţa; acésta find un fapt fórte important, nu numaĭ din punctul de vedere al geologieĭ ţĕriĭ, dar şi din punctul

de vedere al interesuluĭ industrial, m'a determinat ca, abià întors din Dobrogea, unde am fost pentru continuarea studielor geologice ale acesteĭ regiunĭ, să mě şi duc la Petroşiţa, la finele luniĭ trecute, şi la 23 Septembre dormiam dejà în vîrful munteluĭ, şi anume pe muntele *Zănóga*.

In acéstă cercetare am avut de conducĕtor pe *Niţă Toma*, din Petroşiţa, om de vre-o 60 de anĭ, fost grănicer şi fost maĭ mulţĭ anĭ pădurar al statuluĭ şi care, în aceste douĕ calităţĭ, cunosceà tóte potecele, umblase prin tóte văile şi vălcelele, aşà că nu-ĭ eraŭ străine nicĭ cele maĭ micĭ amănunte ale acesteĭ regiunĭ.

El m'a condus în diferite localităţĭ, pre unde prin săpăturĭ s'a dat peste cărbunĭ şi anume: la *Cheia Glodului*, la *Pripóre*, la *Muntele Brânduşa*, la *Muntele Zănóga*, la *Muntele Măgurile* şi la *Piscul cu Bradĭ*. Ceea ce este important, şi din care causă am şi vorbit de acest Niţă Toma, este că tóte aceste localităţĭ eraŭ cunoscute de dînsul, după mărturisirea luĭ proprie, încă dinaintea răsboiuluĭ, înainte prin urmare de anul 1877, pre când prin umbletele ce aveà, ca grănicer şi apoĭ ca pădurar, găsise prin surpăturĭ bucăţĭ de cărbune, cărora însă el nu le dase atuncĭ nicĭ o importanţă. Când însă d-l inginer *Bajot*, care are exploatarea lignituluĭ de la Şotânga şi a avut şi întreprinderĭ la şoséua ce se construesce de la Petroşiţa la Sinaia, a venit în aceste localităţĭ, Niţă i-a vorbit de cărbuniĭ ce el găsise prin pădure; d-l Bajot l'a luat în serviciul sĕŭ şi l'a însărcinat chiar pe dînsul ca să facă cu ómeniĭ d-luĭ Bajot primele săpăturĭ. O singură localitate din cele de maĭ sus este descoperită maĭ de curînd, numaĭ din anul trecut, tot de Niţă, dar împreună cu un alt amploiat al d-luĭ Bajot, *Ioan Bremes;* acésta este localitatea de la muntele *Măgurĭ*.

La unele din aceste localităţĭ s'aŭ făcut numaĭ simple săpăturĭ; la altele, ca la muntele *Brânduşa*, la *Piscul cu Bradĭ* şi la *Măgurĭ*, s'aŭ făcut de d-l Bajot adevĕrate galeriĭ, maĭ mult saŭ maĭ puţin adîncĭ; tóte însă aceste săpăturĭ sunt părăsite astădĭ, afară de galeria de la muntele *Brânduşa*, la care se lucréză şi acum şi care are dejà 40 m. de profundime; ea a fost începută numaĭ în anul acesta şi s'a deschis în malul stâng al Ialomiţeĭ la 110 metri maĭ sus de matca rîuluĭ. Am intrat cu d-l Bajot în acéstă galerie şi am mers până în fundul eĭ, unde am observat stratele şi am luat, cu busola de geolog, inclinarea lor, care este de la N.N.W. spre S.S.E. şi de un unghiŭ de 25 de grade.

Am luat probe de cărbunĭ din fie-care din aceste localităţĭ, şi din caracterele ce mi-aŭ presintat la studiul ce le-am făcut, resultă că ele

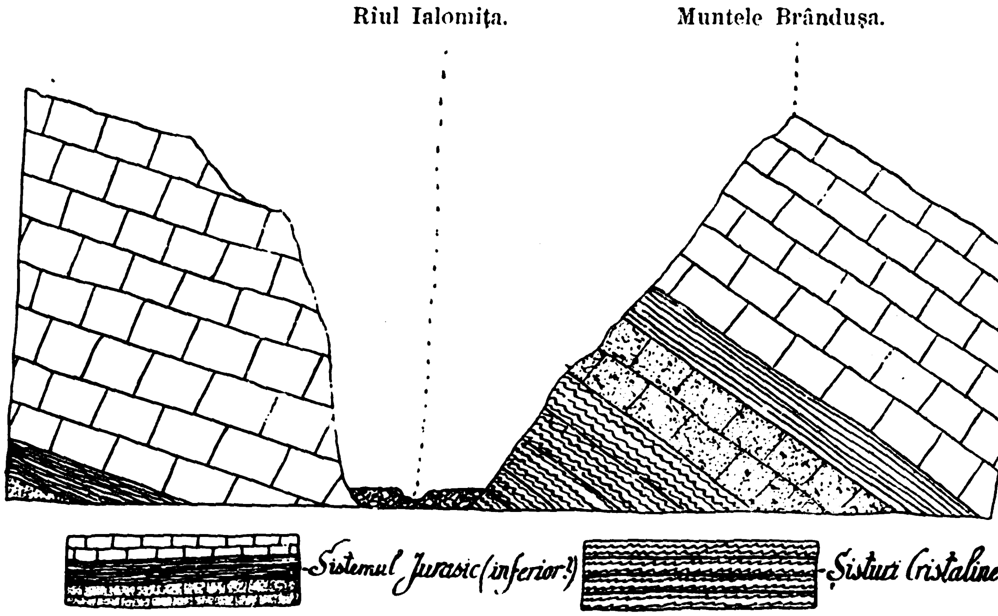
sunt ale uneĭ adevĕrate *uliĭ.* In adevĕr, cărbunele are culóre négră luciósă, cum vedeţĭ în acéstă bucată; are pulbere négră-brună, arde cu flacăre vie, rĕspândesce fum şi odóre bituminósă; arḑênd se móie, se crépă, întră puţin în fusiune, se stinge lesne dacă se scóte din flacăra suflătoruluĭ şi dă, ca resultat al combustiuniĭ, un cărbune poros maĭ fără cenuşă, adecă *kokul,* — tóte caractere propriĭ *ulieĭ.*

Dacă asupra calităţiĭ acestuĭ cărbue suntem asiguraţĭ, nu este tot ast-fel şi în ce privesce cantitatea şi exploatabilitatea luĭ, lucru care nu se va puté sci decât după ce se vor face studiĭ maĭ lungĭ şi maĭ amănunţite, pentru a se determinà numĕrul stratelor, grosimea şi inclinarea lor generală.

Din studiul sumar ce am putut face în cele douĕ treĭ ḑile cât am stat în munţiĭ basinuluĭ Ialomiţeĭ, din natura rocelor ce însoţesc depositul de cărbune şi a nume: de-asupra *argile gălbiĭ* saŭ *cenuşiĭ,* dedesubt *gresiĭ,* când grosolane, când cu bobul maĭ mărunt, unele vinete, dar cele maĭ multe gălbiĭ, cum acésta se vede la muntele *Măgurĭ,* la muntele *Zănóga,* la *Cheia Gloduluĭ,* la *Piscu cu braḑĭ,* afară de muntele *Brânduşa,* unde, în fundul galerieĭ, şi acésta numaĭ în fund, până unde am intrat cu d-l Bajot, ulia repauséză direct pe *şisturile cristaline,* acésta, de sigur, provine din alunecarea ce stratele de uliă aŭ încercat în acéstă localitate, fapt care este probabil că se va găsì şi în cele-lalte puncte, când se vor săpà galeriĭ maĭ profunde. Din tóte acestea resultă pentru mine că, cu tótă diferenţa de nivel, care uneorĭ este fórte mare, a localităţilor citate maĭ sus, unde s'a găsit uliă, ea a fost la început depusă într'unul şi acelaşĭ basin; dar că, în urma mişcărilor dinamice la carĭ a fost supusă acéstă localitate, s'aŭ produs ruperĭ de strate şi formaţiunĭ de faliĭ, carĭ aŭ dat nascere văilor şi vălcelelor din acéstă regiune; în adevĕr, pe o mică întindere de 5—6 kilometri, ea este străbătută de 6 asemenea văĭ şi vălcele, carì începênd de la rĕsărit spre apus sunt: vălcéua *Gloduluĭ,* valea *Ialomiţeĭ,* valea *Brăteiu,* valea *Răteiu,* valea *Raciuluĭ* şi vălcéua *Doiciĭ*

Pe cóstele maĭ fie-căreia din aceste văĭ apare ulia; însă, cum am ḑis maĭ sus, ea se află la diferite nivele, şi lucrul se explică lesne dacă ne amintim starea de dislocare la care a fost supusă acéstă regiune, dislocare care a ridicat unele strate şi a lăsat în jos pe altele. Acest fapt, care caracteriséză adevĕratele *faliĭ,* se vede în tótă splendórea luĭ pe valea Ialomiţeĭ, când urcăm de la piciorul Brânduşeĭ, unde se află deschisă galeria de care am vorbit maĭ sus, şi mergem spre Nord, spre ferestraele luĭ *Panţuroiŭ;* pe tótă acéstă întindere se vede, în malul stâng al Ialomiţeĭ, stratele *şisturilor cristaline* ridi-

cate până la 100 şi 150 de metri de la albia rîuluĭ, pe când în malul drept *stratele jurasice* sunt scoborîte până la nivelul apeĭ Ialomiţeĭ şi de sigur şi maĭ jos de dînsa; dar acest lucru nu se póte vedé decât prin săpăturĭ ulterióre.

Centrul acestuĭ basin în care s'a format ulia de sigur că a fost valea Ialomiţeĭ cu muntele Brânduşa, unde stratul de uliă ajunge, în galeria deschisă, până la doĭ metri de grosime, lucru nu comun în depositele de uliă, iar marginele sale se întindeaŭ la rĕsărit până în Pripóre, vălcéua Glodului şi la Nord până în muntele Zănóga, şi póte şi maĭ departe, iar la Apus spre muntele *Raciu, Măgurĭ, Piscul cu Bradĭ* şi dincolo de vălcéua *Doiciĭ.* Maĭ resultă din cele ce am vĕdut şi observat, că ulia trebue să existe nu numaĭ pe unul din pereţiĭ acestor văĭ şi vălcele, cum s'a constatat până astădĭ, ci pe ambele malurĭ ale vălceliĭ Glodului, ale văeĭ Ialomiţeĭ, ale văeĭ Brăteiuluĭ, Răteiuluĭ, Raciuluĭ şi a vălceleĭ *Doiciĭ,* unde chiar mi s'a spus de uniĭ locuitorĭ din Petroşiţa că s'aŭ găsit bucăţĭ de cărbunĭ prin pădurea de pe malul opus celuia din Piscul cu Bradĭ, unde s'a făcut galeria de către d-l Bajot. Aceste căutărĭ trebuesc făcute nu tot-deauna la acelaşĭ nivel, nicĭ just în aceeaşĭ direcţiune, fiind-că, după cum am spus, stratele fiind fórte dislocate prin mişcările dinamice ale acesteĭ regiunĭ, aŭ dat nascere la multe alunecărĭ.

Că ulia din basinul de sus al Ialomiței presintă un tot, dar imbucătățit, și că prin urmare ulia găsită în diferitele localități citate mai sus face parte din unul și același basin primitiv, nu lasă pentru mine nici o îndoială.

In privința vîrsteĭ geologice a acesteĭ uliĭ, din causa lipseĭ de fosile, îmĭ este pentru moment greŭ să mě pronunț; totușĭ, din cele observate și din natura petrografică a stratelor carĭ însoțesc ulia, aș înclinà maĭ mult a o considerà, nu ca de vîrsta carbonică, ci ca un deposit din timpul periódeĭ *jurasice;* se scie astădĭ că se găsesc adevěrate uliĭ în cója globuluĭ, nu numaĭ în sistemul carbonic, cum s'a credut mult timp, ci și în cel *triasic*, în cel *jurasic* și chiar în cel *cretacic*, care terminà era secundară.

Chiar acum de curînd, cu ocasiunea construcțiuniĭ drumuluĭ de fer transsiberian, care, după cum scim, are 7.600 de kilometri de lungime, guvernul rusesc, pe lângă alte comisiunĭ sciințifice trimise pentru studiĭ, s'a îngrijit să trimită și o comisiune de geologĭ care să facă cercetărĭ pe imensa întindere a Siberieĭ pentru căutarea de deposite de combustibile carĭ să alimenteze numerósele locomotive ale imensuluĭ drum de fer. Aceștĭ geologĭ, pe lângă deposite din periódа carbonică, ca *ulia* și *antracitul*, și din era terțiară, ca diferite *lignite*, aŭ găsit și *uliĭ jurasice* de calitate fórte bună.

Când cercetările ulterióre, ce de sigur se vor face în basinul Ialomițeĭ, vor confirmà, după cum nu mě îndoesc, vederile ce am expus acì; după ce se va dobândì convingerea de întinderea fie-căreia din bucățile acestuĭ basin uliar, unic odinióră, va trebuì să se deschidă maĭ multe exploatărĭ de-odată, și de sigur la diferite nivele.

Numaĭ după asemenea studiĭ geologice amănunțite și după calcule bine chibzuite, s'ar puté începe cu siguranță de isbândă aceste exploatărĭ. Almintrelea s'ar riscà mult a se cheltuì sume considerabile fără vre-un resultat, care să compenseze aceste cheltuelĭ.

Anexă. — La pag. 21.

DESPRE MICROBII MUCOȘI ȘI SEPTICEMIA MUCÓSĂ

DE

Dr. V. BABEȘ
Membru al Academiei Române.

Pe când clasele, ordinele și speciile animalelor și plantelor sunt bine determinate și stabile, bacteriologiĭ n'aŭ reușit până acum să împartă într'un mod natural lumea imensă a microbilor. De o parte nu am găsit încă limitele microbilor spre lumea animală și de plantele maĭ înalte, de alta n'am reușit să găsim nisce semne stabile, carĭ să ne permită stabilirea unor clase, unor ordine saŭ chiar a unor specii bine determinate. Acéstă greutate de ordin sistematic aveà un rĕsunet și asupra interpretăriĭ roluluĭ microbilor. Pe când Pasteur, Cohn, Brefeld, Koch și școlele lor aŭ insistat pe lângă specificitatea microbilor producênd anume fermentațiunĭ saŭ bóle, susținênd că o anumită specie de microbĭ produce numaĭ o anumită fermentațiune saŭ bólă, maĭ mulțĭ botaniștĭ distinșĭ aŭ afirmat că microbiĭ, nu numaĭ ca formă dar și ca efect, sunt fórte variabilĭ și un anume microb ar puté, după împrejurărĭ, determinà diferite fermentațiunĭ saŭ bóle. Adversariĭ școleĭ luĭ Pasteur și Koch invócă pentru acéstă concepțiune înainte de tóte variabilitatea formelor microbilor.

Se scie că microbiĭ aŭ forme fórte simple, și Cohn și Koch credură că pot împărți microbiĭ după forma lor și că microbiĭ s'ar puté distinge de alte organisme iar prin nisce caractere de formă. Ast-fel se credeà că cociĭ saŭ sferobacteriile ar fi tot-deauna rotunde-globulare și că microbacteriile și desmobacteriile s'ar presentà în tot-deauna ca nisce bastonașe. Cu ocasiunea primelor mele cercetărĭ asupra cholereĭ, am arătat însă că bacilul cholereĭ, după mediul de cultură și după

temperatura la care se cultivă, se póte presentà sub forma rotundă ca sferobacteriile, sub forma de bastonaşe şi sub formă spirală, subţirĭ saŭ groşĭ. Apoĭ Hauser descrise, sub numele de proteĭ, un grup de microbĭ carĭ arată aceleaşĭ varietăţĭ de formă, dar şi maĭ pronunţat decât bacilul cholereĭ, presentând şi capsule în jurul lor. Aceste cerceĭ tărĭ şi altele ajungênd la acelaşĭ resultat, arătând variabilitatea de formă a microbilor, nu eraŭ în stare să dărâme doctrina specificităţi- microbilor. Cu tóte că bacilul cholereĭ se presintă sub diferite forme, totuşĭ rĕmâne bacilul cholereĭ şi, în anume împrejurărĭ bine determinate, va produce cholera.

Va să ḑică trebue despărţită stabilitatea de formă de stabilitatea efectuluĭ, în împrejurărĭ determinate, adecă de specificitatea propriŭ ḑisă.

Grupul proteilor, cu tótă variabilitatea lor de formă şi cu tóte că nu este bine limitat spre grupele vecine, erà privit ca compus de microbĭ bine determinaţĭ, puţin specificĭ, puţin activĭ, găsindu-se în locurĭ murdare, prin intestine, în apă. Maĭ târḑiŭ s'a constatat că la acest grup aparţin şi câţĭ-va microbĭ patogenĭ, ast-fel microbul ḑis al luĭ Friedländer şi care se găsesce de multe orĭ în pneumoniĭ. Am putut constatà împreună cu alţiĭ că microbul rinoscleronuluĭ aparţine asemenea acestuĭ grup. In *Ozena*, adecă inflamaţiunea chronică atrofică a nasuluĭ rĕspândind un miros particular, găsisem un microb fórte asemĕnător. In anul 1888 am găsit un proteŭ specific producênd lesiunĭ grave ale intestinelor; apoĭ Foa şi alţiĭ aŭ maĭ găsit proteĭ patogenĭ, ast-fel încât până la lucrările mele din anul 1889 grupul proteilor era dejà destul de mare.

In tómna acestuĭ an se iviră maĭ multe casurĭ grave de bronşite şi, în cele maĭ multe, găsisem pe mucósa bronşială şi în spute, microbĭ din grupul proteilor.

Până acum am găsit aceştĭ microbĭ în sute de casurĭ de bronşită, de inflamaţiunĭ, de gangrenă a mucóselor, maĭ cu sémă la bóle la carĭ se produc masse marĭ de mucosităţĭ.

Se scià şi maĭ înainte că anume microbĭ aŭ calitatea de a transformà hidratele carbonice în masse mucóse. Ast-fel *leuconostoc mesenteroides* se găsesce pe soluţiunea de zahăr din fabricele de zahăr, transformând zahărul în masse gróse mucóse şi causând ast-fel perderĭ considerabile.

Leuconostoc este un microb în formă de lanţurĭ şi massele mucóse nu sunt alt ceva decât capsula grósă ce înconjóră microbul. Este însă de remarcat că capsulele acestuĭ microb daŭ reacţiunile celuloseĭ vegetale, ca şi tecele unor ciupercĭ, anume ale ascomicelelor, pe când capsula microbilor mucoşĭ din corpul animal este compusă de substanţe mucóse.

Tocmaĭ capsulele gróse caracteriséză proteiĭ pe carĭ i-am găsit la bólele producênd masse marĭ de mucosităţĭ.

Făcênd culturĭ de aceştĭ bacilĭ, am găsit că şi pe gelatină, pe agar-agar, pe ser, pe bulion, aceştĭ bacilĭ produc masse mucóse însemnate, şi examinând aceste mucosităţĭ, am constatat că presintă caracterele mucineĭ.

M'am credut dar autorisat să stabilesc un noŭ grup de microbĭ în cercul grupuluĭ proteilor, cu numele de mucogenĭ: adecă microbĭ carĭ pe diferite substanţe organice produc mucosităţĭ şi printre carĭ ne interesézā maĭ cu sémă ceĭ patogenĭ, carĭ sunt causele diferitelor bóle ale mucóselor la carĭ se produc cantităţĭ marĭ de mucosităţĭ, precum sunt diferite forme de guturaiŭ, de bronşite, de gastrite, de enterite. Până acuma am stabilit bine 5 felurĭ de mucogenĭ, carĭ se găsesc în tabela comparativă din *Analele* institutuluĭ nostru; unele sunt patogene pentru animale, altele nu; unele lichefiéză gelatina, unele sunt maĭ marĭ, altele maĭ micĭ.

Studiând modul cum aceştĭ microbĭ produc capsulele lor, adecă mucusul din care capsula e formată, am ajuns la resultate curióse, expuse în anul 1895 în jurnalul luĭ Koch.

Am arătat anume că formarea de capsule este o armă în lupta pentru existenţa microbilor şi că, în anume împrejurărĭ, când adecă microbiĭ sunt ameninţaţĭ timp maĭ îndelungat, se desvoltă în interiorul lor înainte de tóte aceste corpurĭ particulare maĭ resistente, pe carĭ i-am numit corpurĭ metachromatice şi în jurul lor diferitele membrane ale microbilor ieaŭ o desvoltare extraordinară, transformând în acelaşĭ timp substanţele organice dimprejur într'o substanţă mucósă, care intră în structura acestor membrane. Pe când până în timpul din urmă s'a credut că microbiĭ ar fi fiinţe fórte simple, am putut constatà în interiorul lor o diferenţiare destul de complicată şi am putut arătà că microbiĭ nu posedă o singură membrană, ci treĭ, fie-care cu o structură particulară.

La un grup de microbĭ carĭ se numesc microbĭ mucoşĭ saŭ mucogenĭ, aceste corpurĭ capĕtă o desvoltare maĭ mare, producênd ast-fel masse abundente de mucosităţĭ pe comptul substanţelor de carĭ se nutresc aceştĭ microbĭ. Se sciă de leuconostoc mesenteroides, că transformă prin formaţiunĭ capsulare cantităţĭ marĭ de zahăr în masse mucóse. Rolul altor microbĭ din acest punct de vedere nu erà însă cunoscut şi anume cercetările mele din anul 1891 s'aŭ ocupat cu cestiunea, dacă microbiĭ mucogenĭ pe carĭ i-am aflat regulat la bronşite nu conlucréză la producţiunea bóleĭ şi maĭ cu sémă a masselor marĭ de mucosităţĭ ce espectoréză bolnaviĭ atinşĭ de anumite forme de bron-

şită cronică. Nu este îndoială, că mucusul se produce ca un proces fisiologic din partea glandelor mucóse şi a epiteliuluĭ cilindric, dar maĭ cu sémă transformarea uneĭ părţĭ din celulele cilindrice în mucosităţĭ fiind exagerată, constitue o stare potologică.

Dacă apreciăm cum aceştĭ microbĭ în culturĭ artificiale exploatéză substanţele nutritive pentru a formà mucosităţĭ, nu vom esità de a atribuì acestor microbĭ vegetând pe mucósa bronşială acelaşĭ rol de a formà mucosităţĭ din substanţele din vecinătate, iritând celulele epiteliale ale mucóselor şi anume ale bronşelor. In adevĕr, împreună cu fostul asistent al institutuluĭ nostru Dr. Beldiman, am putut constatà presenţa şi rolul important al acestor microbĭ în general şi manifestaţiunile bronşitelor chronice.

In timpul din urmă am maĭ avut ocasiune să găsesc un alt rol patologic al acestuĭ grup de microbĭ, adecă de a produce un fel de septicemie la om.

Voiŭ da numele de *septicemie mucósă* uneĭ bóle mortale observate în luna luĭ Novembre 1895 în serviciul d-luĭ Dr. Neagoe.

In timpul vieţeĭ nu s'a observat decât o paralisie facială pronunţată şi o stare de slăbiciune generală, de anemie pronunţată. Mórtea a fost subită şi neaşteptată.

La autopsie, spre marea mea surprindere, am găsit că tóte vasele sanguine maĭ marĭ conţineaŭ, în loc de sânge, o substanţă alburie mucósă saŭ muco-cleiósă. M'am întrebat apoĭ dacă acéstă transformare a sângeluĭ este postmortală şi dacă nu provine din putrefacţiune. A trebuit însă să recunosc că pe lângă că cadavrul nu presintă semne de putrefacţiune, nicĭ odată în decurs de 20 de anĭ şi făcênd peste 10.000 de autopsiĭ nu am observat vre-un lucru analog şi nicĭ în literatură nu găsesc descrisă o stare analógă a sângeluĭ. Negăsind nicĭ o altă causă care să explice anemia, paralisia şi mórtea subită, mĕ cred autorisat să atribuiŭ tóte aceste simptome stăriĭ particulare a sângeluĭ. Făcênd apoĭ examenul microscopic şi bacteriologic al casuluĭ, m'am convins că sângele erà în adevĕr distrus, adecă globulele roşiĭ disolvate şi transformate într'o substanţă granulo-mucósă, pe când leucocitele eraŭ maĭ mult saŭ maĭ puţin numeróse. Insă desluşirile cele maĭ valoróse asupra însemnătăţiĭ fenomenuluĭ observat ne-aŭ dat cercetările bacteriologice, arătând că acest sânge mucos, maĭ ales în anumite regiunĭ, erà plin de microbĭ, printre carĭ cel maĭ frecuent erà un bacil din grupul stabilit de mine sub numele de «mucogenĭ» şi care grup se caracteriséză tocmaĭ prin facultatea de a transformà materiile organice în substanţe mucóse.

Eĭ produc după cercetările mele mucosităţile abundente ale bronşitelor chronice; aicĭ aparţin şi microbiĭ producênd transformarea mucósă a zahăruluĭ (Leuconostoc mesenteroides) şi a diferitelor plante etc., etc.

Imĭ permit să daŭ înainte de tóte o scurtă descripţiune a casuluĭ.

Serviciul d-luĭ Dr. Neagoe. Bolnavul Marin Dumitru, în etate de 60 anĭ, de profesiune cismar, intră în spital la 11 Octobre 1895. După 28 de ḑile de căutare, móre la 8 Novembre, cu diagnosticul de paralisie facială, anemie şi septicemie.

Autopsia, făcută 24 ore după mórte, arată că meningele sunt fórte anemice, palide; sinusul longitudinal dilatat e cu totul umplut cu o massă mucósă sero-cleiósă albue; în mijlocul acesteĭ substanţe se găsesc ca nisce sîmburĭ rotunḑĭ saŭ lenticularĭ de un diametru de 1—3 milimetri, de o consistenţă maĭ tare şi maĭ transparentă; vinele sunt pline cu aceeaşĭ substanţă, creerul e fórte palid, puţin maĭ móle decât de obiceiŭ.

Mucósa laringeluĭ e palidă, acoperită cu mucosităţĭ; corpul tiroid mic, palid.

Pulmoniĭ sunt emfisematoşĭ, paliḑĭ, vasele lor pline cu o substanţă mucósă. Ganglioniĭ mediastinalĭ sunt mărițĭ.

Cordul e puţin mărit, cel stâng contractat, cel drept dilatat şi acoperit cu grăsime gelatinósă. Atriul stâng este dilatat şi aprópe umplut cu o substanţă mucósă albue bine legată, cu aceeaşĭ sîmburĭ în cantitate mare ca cele descrise amestecate cu puţin sânge. Substanţa mucósă pusă în eprubetă se topesce peste vre-o 20 de ore şi dă un lichid turbure rosaceŭ.

Peritoneul e palid; în cavitatea abdominală puţin lichid seros. Ficatul e puţin mărit, fórte palid, vinele asemenea sunt pline cu substanţă mucósă.

Splina puţin mărită, brună palidă, destul de tare; trabeculele sunt puţin îngroşate.

Stomacul e dilatat; mucóse subţire, de culóre grisă; mucósa intestinală palidă; intestinul în parte contractat, în parte maĭ subţire.

Rinichiĭ sunt fórte paliḑĭ, substanţa corticală e maĭ palidă decât piramidele.

Amigdalele sunt ulcerate şi gangrenóse până în profunḑime. Acéstă substanţă mucósă saŭ cleiósă umple aprópe tóte vasele corpuluĭ; abià icĭ colo prin vasele micĭ se maĭ observă sânge închegat saŭ lichid. Din causa înlocuiriĭ sângeluĭ cu o substanţă albă mucósă saŭ cleiósă tóte ţesuturile sunt fórte palide.

Diagnosa anatomo-patologică. — Ulcerațiunĭ gangrenóse ale amigdalelor, transformarea sângeluĭ într'o massă albă mucósă saŭ cleiósă, probabil prin un proces septic.

Examinând la microscop preparațiunĭ *próspete de sânge* din cord, se constată că globulele roșiĭ sunt distruse, leucocitele nu sunt înmulțite și conțin grăunțe marĭ de grăsime; din distanță în distanță se întîlnesc diplococĭ.

In preparațiunile colorate de sânge se věd globulele roșiĭ în parte distruse, în parte confluente. Intre globulele roșiĭ o cantitate de microbĭ: diplo-rotunḑĭ saŭ ascuțițĭ, cu vacuole și bacilĭ fórte inegalĭ (de un diametru de 0,3—0,6μ), din carĭ mulțĭ nu se maĭ coloréză fiind vacuolisațĭ; aceștĭ bacilĭ nu se coloréză după metoda luĭ Gram.

Leucocitele sunt în mare parte distruse; nucleul lor se presintă ca și cum ar fi coagulat.

In preparațiunile colorate cu fuxină, substanța mucósă din sinusul longitudinal se vede formată de o substanță uniformă, mucósă, colorată în roșu, în mijlocul căreia se vede câte un leucocit cu protoplasma granulósă și o massă de vacuole micĭ, rotunde; se maĭ věd asemenea nisce grăunțe libere ca nisce diplococĭ, dar necolorate. Globulele roșiĭ aŭ dispărut cu totul. Nu se věd microbĭ.

Examenul istologic. — *In pulmonĭ*, în părțile splenisate maĭ cu sémă alveolele sunt pline cu o substanță cu totul uniformă, sticlósă și cu leucocite mono și polinucleare; acestea din urmă sunt în distrucțiune Septele alveolare conțin multe celule mononucleare.

Vasele marĭ sunt pline cu o substanță uniformă saŭ puțin granulósă în care nu se pot distinge microbiĭ. Vasele micĭ numaĭ la periferie conțin globule roșiĭ, carĭ sunt decolorate în mijloc și inegale ca mărime. In jurul vaselor există asemenea o proliferare celulară, dar nu prea pronunțată.

In o arteră maĭ mare se maĭ věd încă globule roșiĭ, dar sunt înconjurate de o substanță granulósă.

In preparațiunile din pulmonĭ colorate prin *procedeul luĭ Weigert*, se věd în interiorul vaselor și în unele alveole numeroșĭ diplococĭ și lanțurĭ scurte formând grămeḑĭ compacte saŭ isolațĭ.

Rinichiĭ presintă degenerarea celulelor tubilor contorțĭ, cu cilindri hialinĭ. Vasele conțin o substanță uniformă, granulósă, rosacee, în care se věd granulațiunĭ maĭ marĭ, rotunde. Numaĭ la periferie există vase ce conțin globule roșiĭ, dar și acestea aŭ puțin pigment, fiind abiă galbene și de mărime inegală.

Cercetărĭ bacteriologice. — Insemînțările din organe fac să se des-

volte pe lângă un bacil saprogen asemĕnător cu coli (creer, intestin, rinichĭ, pulmon): 1. un streptococ scurt, cu membri rotunḑĭ saŭ puţin ovoiḑĭ (amigdale şi pulmonĭ) şi 2. un bacil mucogen, capsulat, fórte scurt, de 0,4 μ (intestin, ficat, ganglioniĭ mediastinalĭ).

Grăunţele de substanţă mucósă din sinusul longitudinal daŭ în cultură pură bacilul capsulat, care presintă următórele caractere: pe ser de sânge formézā coloniĭ mucóse abundente alb-brunatre transparente.

Pe agar cu ser formézā coloniĭ gelatinóse confluente, puţin brunatre prin transparenţă.

Gelatina nu este lichefiată; de-alungul striuluĭ coloniĭ micĭ, albuĭ, la suprafaţă o placă neregulată, puţin ridicată, cu margine rotunḑite.

Bulionul e turburat uniform.

Pe cartof, desvoltare abundentă sub forma unuĭ strat cleios brunatru.

Se decolorézā prin procedeul luĭ Gram. Procedeul luĭ *Bunge* pune bine în evidenţă capsulele ovoide; cilĭ nu se vĕd. Cu timpul, forma bacililor devine fórte variată, bastonaşiĭ se umflă, confluézā şi formézā filamente cu umflăturĭ variate.

Acest bacil este patogen pentru epuriĭ de casă, carĭ în urma uneĭ inoculaţiunĭ subcutanate mor repede (în 12—24 ore), presentând un edem însemnat în regiunea inoculată şi iperemia pulmonilor. Vasele marĭ, ca şi cordul, nu conţin sânge mucos.

Serositatea sanguinolentă din ţesutul subcutanat arată la microscop numeroşĭ bacilĭ cu capsule fórte evidente.

Inseminţările din organe daŭ microbul inoculat.

Emulsiunĭ din organele cadavruluĭ inoculate la cobaĭ şi epurĭ aŭ făcut ca animalele să móră în 24 ore cu o infecţiune mixtă, fără ca să presinte o alteraţiune particulară a sângeluĭ din cord saŭ din vasele marĭ. Microbiĭ aflaţĭ prin examenul direct şi prin culturĭ eraŭ streptocociĭ şi baciliĭ amintiţĭ maĭ sus.

Animalele (epurĭ, cobaĭ şi óie) inoculate în vine saŭ peritoneŭ cu o emulsiune de grăunţe mucóse aŭ resistat.

Resultatele cercetărilor nu pot decĭ decât să confirme diagnosticul de septicemie mucósă, adecă de o infecţiune a sângeluĭ printr'un microb mucogen care reuşise, orĭ prin felul sĕŭ, orĭ prin o predisposiţiune particulară a individuluĭ, să intre în sânge şi să-şĭ manifeste acţiunea sa mucogenă asupra sângeluĭ viŭ. Imĭ este imposibil să mĕ pronunţ asupra causeĭ pentru care s'a putut întîmplà acest lucru, causă de bună sémă cu totul excepţională, căcĭ, precum am ḑis, nicĭ în experienţa mea nicĭ în literatură nu există vre-un cas analog.

Maĭ uşor vom aflà modul intrăriĭ acestuĭ microb, căcĭ am constatat

o stare gangrenósă a amigdalelor, adecă tocmaĭ a organelor fórte dispuse nu numaĭ de a servì de pórtă de intrare pentru microbiĭ septicĭ, dar şi anume pentru microbiĭ mucogenĭ, precum am arătat în comun cu eleviĭ meĭ Pop, Beldiman, etc., în publicaţiunile mele asupra septicemiilor emoragice şi asupra bronchitelor.

Cred că şi începutul simptomelor alarmante sub formă de paralisie facială póte fi explicată prin transformarea sângeluĭ în apropierea amigdalelor modificate. E neîndoios că procesul distrucţiuniĭ sângeluĭ nu erà aşà de pronunţat în timpul vieţiĭ precum l'am găsit la autopsie; microbiĭ s'aŭ maĭ îmmulţit şi eĭ înşişĭ şi maĭ cu sémă productele lor aŭ transformat încă mult sângele în cele 24 ore trecute după mórte.

In adevĕr, microbul mucogen, isolat în acest cas, produce o transformare mucósă a sângeluĭ şi în eprubetă, dispărênd saŭ modificându-se indiviḑiĭ baciluluĭ în timpul acesteĭ transformaţiunĭ.

Dacă nu s'aŭ găsit microbĭ în fie-care punct al sistemuluĭ vascular şi al masselor mucóse din el, causa este dispariţiunea formeĭ caracteristice a baciluluĭ în timpul transformăriĭ mucóse a sângeluĭ, lucru ce am documentat în studiul meŭ asupra capsulelor microbilor *(Zeitschrift für Hygiene* 1886).

Se maĭ póte admite pe lângă acésta o acţiune mucogenă maĭ depărtată a microbuluĭ printr'un ferment saŭ un produs solubil al bacililor, carĭ, rĕspândindu-se în sânge, ar puté produce acelaşĭ efect ca şi bacilul însuşĭ.

Ar fi fost fără îndoială fórte interesant, dacă am fi putut produce aceaşĭ bólă şi la animale, însă de la început am avut îndoelĭ în acéstă privinţă. Căcĭ, dacă un ast-fel de cas nu s'a observat până acum nicĭ la om nicĭ la animale, nu erà de presupus că o simplă injecţiune a baciluluĭ mucogen să producă bóla, căcĭ alt-fel s'ar fi întîmplat de bună sémă de multe orĭ că, şi în mod spontaneŭ, să se fi realisat o ast-fel de infecţiune. In adevĕr, cu tóte că microbul aflat, care l'aş puté numì *bacillus septicæmiæ mucogenæ hominis* este patogen şi pentru animalele de laboratoriŭ, epurĭ de casă şi purceĭ de India: la aceste animale produce o septicemie fără o transformare mucósă a sângeluĭ.

Din noŭ revenim dar la legea supremă a infecţiunilor, care ḑice că, pentru infecţiune, trebue, pe lângă microb, şi predisposiţiune şi că o bólă infecţiósă nu va fi numaĭ atuncĭ rară dacă microbul este rar, dar maĭ cu sémă dacă condiţiunile în carĭ acest microb póte atacà organismul sunt greŭ de realisat.

Anexă. — La pag. 32.

DESPRE METODA ROMÂNĂ IN TRACTAMENTUL TURBĂRII

DE

Dr. V. BABEȘ
Membru al Academiei Române.

Putem numì «*metoda română*» metoda tractamentului antirabic ce se practică în timpul din urmă la Institutul bacteriologic din Bucuresci și in parte și la Institutul antirabic din Iași.

In adevĕr, metoda nóstră diferă atât de cea practicată la Paris și la alte institute antirabice, în cât nu o maĭ putem confundà cu acestea

Diferența între tractamentul nostru și acela din alte părțĭ constă: 1) în aceea că întrebuințăm sângele animalelor refractare împotriva turbăriĭ, basându-ne pe descoperirea făcută la noĭ în țéră că sucurile animalelor refractare împotriva uneĭ bóle infecțióse aŭ puterea de a preservà și a vindecà în contra acesteĭ bóle; 2) în întrebuințarea substanțelor rabice atenuate saŭ chiar omorîte prin căldură.

1. *Seroterapia turbăriĭ.* — Să mĕ ocup în prima linie de desvoltarea principiuluĭ celuĭ dintâiŭ în tractamentul antirabic. După ce am stabilit, în anul 1888, că câniĭ carĭ aŭ fost de multe orĭ revaccinațĭ cu cantitățĭ marĭ de virus rabic posedă un sânge care, fiind injectat în cantitățĭ de 5 — 10 grame maĭ multe ḑile de-arîndul altor cânĭ, preservă aceste din urmă animale în potriva infecțiuniĭ intra-craniene prin trepanațiune cu virus de stradă și chiar cu virus fix, și că același tractament vindecă chiar câniĭ carĭ aŭ fost prealabil infectațĭ pe aceeașĭ cale, nimic nu se opuneà întrebuințăriĭ acesteĭ metode și la om. Ne-am convins, la ómenĭ mușcațĭ într'un mod teribil la cap de lupĭ turbațĭ și carĭ fatal eraŭ destinațĭ să devină prada teribileĭ bóle, că omul suportă fără inconvenient injecțiunĭ de sânge de câne într'o cantitate de 50 de grame pe ḑi, ast-fel în cât am putut începe în anul 1890 acest tractament la o serie de indiviḑĭ mușcațĭ de lup turbat.

Am publicat, în *Analele Institutuluĭ Pasteur* din 1890, resultatele strălucite ale acestuĭ tractament, ce erà însă însoţit şi de tractamentul luĭ Pasteur, care până atuncĭ nu dăduse resultate încuragiatóre la ast-fel de muşcăturĭ grave. In adevĕr, ómeniĭ şi animalele muşcate de acelaşĭ lup, carĭ n'aŭ fost supuşĭ tractamentuluĭ, aŭ murit toţĭ de turbare. Dintre 12 din ceĭ muşcaţĭ şi tractaţĭ după metoda luĭ Pasteur, aŭ murit încă 4 după sfîrşitul tractamentuluĭ; pe când dintre 12 (ceĭ maĭ grav muşcaţĭ) tractaţĭ şi cu sânge de animale şi de ómenĭ immunisaţĭ împotriva turbăriĭ, nicĭ unul n'a murit după sfîrşitul tractamentuluĭ.

De atuncĭ începĕnd, am întrebuinţat tractamentul cu sânge la om maĭ cu sémă în casurile de muşcăturĭ fórte grave, şi unde tractamentul luĭ Pasteur, care nu devine eficace decât aprópe 14 ḑile după injecţiune, nu e în stare să previe bóla, care se pronunţă de maĭ multe orĭ înainte de 14 ḑile după începutul tractamentuluĭ. In aceste casurĭ am dat, în timpul de pausă dintre diferitele seriĭ de tractament, cantităţĭ de 10—50 grame sânge de câne immunisat.

In anul trecut am maĭ immunisat măgarĭ şi oĭ împotriva turbăriĭ, urmând apoĭ cu injecţiunĭ de dose marĭ de virus rabic, ast-fel în cât aceste animale aŭ câştigat o mare resistenţă în contra bóleĭ şi tot de-odată un sânge destul de eficace.

Comparând din noŭ împreună cu d-l Mironescu efectul terapeutic al sângeluĭ cu acela al seruluĭ sanguin, am găsit apoĭ că serul este aprópe de douĕ orĭ maĭ eficace, ast-fel în cât am înlocuit sângele cu ser de sânge. Maĭ cu sémă sângele, din care s'aŭ precipitat prin oxid de zinc globulele roşiĭ, s'a dovedit ca fiind fórte eficace.

Pentru a mĕsurà valórea sângeluĭ, am întrebuinţat metodul următor publicat în *Analele Institutuluĭ Pasteur* din 1893: am amestecat o cantitate óre-care de sânge saŭ maĭ bine de ser al animalelor immunisate cu aceeaşĭ cantitate, saŭ cu cantităţĭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ, din o emulsiune $^1/_{10}$ de virus fix (de mĕduva epurilor noştri din seria de trecere); injectând apoĭ amestecul sub meningele epurilor de casă, am constatat că sângele unor animale are 1—2 unităţĭ immunisante, pe când altele nu aŭ de cât $^1/_2$ saŭ $^1/_4$ de immunitate, adecă o parte din serul animalelor celor dintâĭ paraliséză saŭ contrabalanséză 1 saŭ 2 părţĭ de virus fix, ast-fel în cât amestecul nu maĭ produce turbare la animalele experimentate. In timpul din urmă d-l Mironescu a putut să măréscă valórea sângeluĭ animalelor immunisate până la o valóre de 50 de unităţĭ immunisante.

Serul altor animale immunisate are de obiceiŭ o valóre maĭ mică, ast-fel în cât trebue douĕ saŭ patru părţĭ de ser pentru a paralisà o

parte de virus fix. Posedăm însă un câne al căruĭ ser are valórea de peste 60 unităţĭ. O singură injecţiune de 50 grame dată după trepanare cu virus de stradă scapă maĭ mult de jumătatea cânilor de consecinţele infecţiuniĭ.

Am ales, pe basa acestor experienţe, printre ḑecimele de animale immunisate ce posedăm, pe acele al căror sânge aveà valórea cea maĭ mare şi ne-am folosit pentru scopurĭ terapeutice de serul acestor animale.

In adevĕr, serul acestor animale a fost în stare să opréscă de multe orĭ, chiar la animalele cele maĭ susceptibile, ca epurele de casă, ivirea bóleĭ, dacă epurele s'a tractat cu cantităţĭ maĭ marĭ de ser puţin timp după infectarea intra-meningee. Resultate analóge aŭ obţinut apoĭ şi Tizzoni şi Centanni la Turin.

Trebuià să ne întrebăm, pentru ce unele din animalele nóstre immunisate aŭ un ser maĭ eficace decât altele. Acésta depinde, după cercetările nóstre, în parte şi de felul animalelor; ast-fel am găsit că omul immunisat are un ser fórte eficace, pe când óia nu dă un ser de o valóre mare. Unele rasse de cânĭ par a da un ser maĭ bun decât altele. Câniĭ carĭ aŭ fost immunisaţĭ cu mulţĭ anĭ maĭ înainte, chiar dacă n'aŭ maĭ fost immunisaţĭ saŭ trepanaţĭ de mult, daŭ un ser fórte eficace; dar şi 2—3 seriĭ de vaccinaţiunĭ pasteuriene pot da, 14 ḑile după ultima injecţiune, un ser bun. O condiţiune necesară este ca animalele să fi suportat injecţiunea prin trepanaţiunea virusuluĭ fix. In timpul din urmă ne am convins că serul cel maĭ eficace se póte produce la măgar, injectând treptat timp de maĭ mulţĭ anĭ cantităţĭ crescênde de virus fix.

Considerând că metoda luĭ Pasteur ne dă resultate fórte bune în tractamentul turbăriĭ, nu mĕ credeam autorisat să o abandonez pentru a primì o altă metodă încă neexperimentată în mod sigur la om; pe de altă parte, mi se impuneà întrebarea, dacă combinaţiunea metodeĭ luĭ Pasteur cu seroterapia nu ar puté să aibă cumva un efect maĭ mic decât una saŭ alta din aceste metóde aplicate isolat. Acéstă cestiune erà cu atât maĭ justificată, cu cât într'adevĕr un amestec de ser şi de virus fix devine ineficace. Am făcut dar o serie de experienţe, pentru a găsì dacă animalele se pot vaccinà şi cu toxine contrabalansate prin amestecul cu ser. Resultatul acestor încercărĭ l'am publicat în anul trecut la Academia de medicină din Paris. Din ele reese, că pentru anume bóle, cum e de exemplu turbarea, toxinele contrabalansate sunt ineficace. De aicĭ trebue să conchidem că, pentru om, amestecul de virus fix cu ser antirabic nu va avé un efect vaccinator saŭ terapeutic. Din acéstă causă am stabilit că, în tractamentul antirabic serul va fi întrebuinţat numaĭ în ḑilele când ceĭ tractaţĭ nu capĕtă injecţiunĭ de

virus rabic, maĭ cu sémă la începutul tractamentuluĭ. Ne-am călăuzit de o experienţă importantă ce am făcut-o asupra cailor destinaţĭ pentru seroterapia difterieĭ. Am observat că, dacă dăm cailor o cantitate mare de ser antidifteric înainte de a începe injecţiunile cu toxine, ajungem repede la un grad mare de immunitate şi putem anume începe immunisarea cu dose marĭ de toxine, carĭ alt-fel ar omorî caiĭ. De asemenea, dacă începem tractamentul antirabic cu o dosă mare de ser antirabic, putem continuà cu o cantitate maĭ mare şi maĭ eficace de virus decât fără acéstă pregătire.

Serul antirabic este însă întrebuinţat la noĭ numaĭ în casurile cele maĭ grave de muşcăturĭ de lup. Considerând că, în tractamentul muşcăturilor de cânĭ şi la ómeniĭ veniţĭ în primele ḑile după muşcătură în cura institutuluĭ, *de 2 anĭ încóce nu maĭ avem nicĭ un insucces*, nu mĕ credeam autorisat a schimbà ceva în tractamentul nostru antirabic, care constă în injecţiunea de câte-va seriĭ repetate de virus atenuat prin uscare.

Erà însă de dorit a se modificà tractamentul nostru în ceea ce privesce casurile grave venite târḑiŭ în tractament, căcĭ tractamentul luĭ Pasteur nu este în stare să vindece persónele la carĭ virusul rabic se manifestă înaintea sfîrşituluĭ tractamentuluĭ, adecă 16 — 28 ḑile după muşcătură. Pentru a scăpà cu siguranţă aceste persóne, trebue orĭ început cu un vaccin energic, orĭ cu ser de sânge de o valóre mare, care lucréză imediat şi nu după vre-o patru-spre-ḑece ḑile, ca vaccinul luĭ Pasteur (virus uscat). Serul nostru nu posedă însă o valóre destul de mare, ast-fel în cât trebue căutată, până a ajunge la fortificarea seruluĭ, o altă metodă favorabilă, prin care să putem introduce în organism o cantitate maĭ mare de vaccin. Pentru acest scop am reluat o serie de încercărĭ publicate în *Archives de Virchow* şi în *Connaissances médicales* din 1887 şi în *Les Bactéries* (Cornil-Babeş) din anul 1890. In aceste publicaţiunĭ am arătat, că şi prin încălḑirea mĕduvelor virulente saŭ prin diluarea substanţeĭ virulente, putem obţiné un vaccin bun. Diluarea a fost apoĭ întrebuinţată de Hoegyes în tractamentul antirabic al omuluĭ, cu tóte că am arătat că acéstă metodă nu e sigură, căcĭ la câniĭ ast-fel tractaţĭ se declară câte odată turbarea.

Metoda de încălḑire. — Metoda de încălḑire însă mi-a dat dejà în anul 1887 resultate excelente. Am procedat în modul următor, după ce am constatat că virusul rabic rĕmâne viŭ la o încălḑire repede până la 61° - 69°, pe când 4 grame de emulsiune virulentă se distruge, dacă este încălḑită timp de 4 minute la 62°, saŭ dacă se încălḑesce timp de o oră la 58°. Pentru a obţiné o serie regulată de emulsiunĭ din ce în

ce maĭ tarĭ, am procedat în modul următor: 2 grame de mĕduvă aŭ fost bine emulsionate în 4 grame apă sterilisată şi apoĭ expuse într'o baie de apă încălḑită la temperaturĭ bine determinate. S'a constatat că emulsiunea pusă într'o eprubetă timp de 4 minute în acéstă baie ce aveà 61°,5 şi apoĭ injectată sub meningele epureluĭ de casă, asemenea şi o emulsiune expusă 8 minute la acéstă temperatură, nu produceaŭ mórtea epurilor de casă.

O emulsiune expusă	minute	la 56° C omóră epurele în	ḑile
	2		9
	4		11
	8		12
	16		13
	24		11(?)
	32		13
	60		30

La epurele cel din urmă s'a arătat febra în ḑiua a 7-a; ea s'a repetat după o pausă de douĕ ḑile, şi apoĭ de 4 orĭ în pause de 2–3 ḑile, până când în fine turbarea apăreà cu simptomele caracteristice.

Am publicat o altă serie de experienţe în *Connaissances médicales* din 12 Iunie 1887. Am procedat în modul următor: am amestecat 1 gram de mĕduvă cu 5 grame de apă distilată, am filtrat prin hârtia filtrantă în condiţiunĭ aseptice, şi 4 grame din acéstă emulsiune aŭ fost expuse în bae marie, a căreĭ temperatură erà menţinută la 58°. Emulsiunile aŭ fost încălḑite 5–60 minute. 6 epurĭ inoculaţĭ în diferite rîndurĭ cu acéstă substanţă încălḑită de la 5–40 aŭ sucombat în interval de 10–14 ḑile. Epuriĭ injectaţĭ cu emulsiunĭ încălḑite maĭ puţin de 48° aŭ sucombat cu fenomene de turbare în timp de 9–16 ḑile.

Epuriĭ inoculaţĭ cu mĕduvă încălḑită:

minute	la	sucombă a	ḑi
2	58° C	10-a	
4		11-a	
8		12-a	
16		13-a	
24		16-a	
24	56° C	12-a	
32		12-a	

3 epurĭ inoculaţĭ cu mĕduvă expusă 4, 8 şi 12 minute la 60° aŭ sucombat 12 şi 14 ḑile după injecţiune.

Un câne a fost tractat de 3 orĭ cu emulsiunile expuse la baia marie de 60° timp de 60, 50, 40, 30, 20, 10, 5, 4, 3, 2, 1 minute, apoĭ trepanat cu virus de stradă; a resistat. *(Connaissances médicales.)*

2 cânĭ tractaţĭ succesiv cu o serie de virus atenuat prin căldură aŭ resistat de asemenea trepanaţiuniĭ cu virus de stradă. *(Virch. Arch.)*

Slăbirea virusuluĭ este maĭ uşóră dacă ne servim de una şi aceeaşĭ mĕduvă, decât întrebuinţând diferite mĕduve; şi uscarea saŭ diluarea mĕduvelor dă resultate maĭ neregulate decât încălḑirea, cea din urmă dând cel puţin 3 grade sigure de atenuare; o injecţiune de 10 c.c. din emulsiunea încălḑită la 70° nu aveà nicĭ un efect vătĕmător asupra câneluĭ, dar nicĭ nu produceà immunisare. După ce în aniĭ 1887 şi 1888 am repetat aicĭ la Bucurescĭ încercările acestea cu méduvele încălḑite şi tot cu acelaşí efect favorabil, în anul 1893 am fost forţat să întrebuinţez de maĭ multe orĭ mĕduva încălḑită în tractamentul antirabic, anume după ce în acest an, din causa uneĭ epizootiĭ ivite între animalele nóstre, nu dispuneam în tot-deauna de seria completă de mĕduve uscate. Am notat 15 persóne muşcate în mod grav şi la carĭ s'aŭ dat maĭ multe seriĭ de mĕduvă încălḑită în modul următor: s'a dat pe fie-care ḑi două saŭ patru injecţiunĭ de mĕduvă filtrată şi pusă în eprubete gradate, ce erà apoĭ încălḑită într'o bae marie de 60°, timp de 60—2 minute. Temperatura la care a ajuns emulsiunea erà de 60—45°.

Ast-fel o fată muşcată la buză a primit următórea serie de mĕduve:

1-a ḑi	diminéţa,	mĕduvă de	12 şi	11	ḑi din	seria	Pasteur
» »	séra	»	» 11 şi	10	» »	»	»
2-a ḑi	diminéţa	»	încălḑită	60	minute	şi 50	minute.
» »	séra	»	»	40	»	» 30	»
3-a	»			30		20	
4-a				20		10	
5-a				10		9	
6-a				9		8	
7-a				8		7	
8-a			Pausă				
9-a				8		7	
10-a				7		6	
11-a				6		5	
12-a	» »	»	»	5		4	»
13-a	» »	»		4		3	
14-a	» »	»		3		2	
15-a			Pausă				
16-a	» »	»	»	6	»	» 5	»

17-a ḑi séra mĕduvă Pausă 5 minute şi 4 minute.
18-a » » » 4 » 3 »
19-a » » » 3 » 2 »

Persónele tractate în acest mod aŭ rĕmas sănătóse. Cu tóte aceste, nu am urmat cu acest tractament din momentul când seria mĕduvelor luĭ Pasteur erà iară completă, căcĭ resultatele nóstre obţinute cu metoda luĭ Pasteur modificată de noĭ şi combinată cu aplicarea seruluĭ în casurile grave eraŭ atât de perfecte, în cât nu ne credeam autorisaţĭ a abandonà acest sistem.

Cu tóte aceste, am insistat încă în anul 1887 asupra faptuluĭ că încălḑirea mĕduvelor are avantagiul că permite o asepsie maĭ sigură, din causă că mĕduva nu trebue expusă maĭ mult timp în contact cu aerul. In adevĕr, cu tóte precauţiunile luate, se întîmplă că o mĕduvă expusă uscăriĭ în borcanele nóstre începe să intre în putrefacţiune. Maĭ departe am constatat că seria de atenuare este maĭ regulată decât la mĕduva uscată şi manipularea este maĭ simplă. Dacă la metoda luĭ Pasteur se strică o mĕduvă din serie, acéstă serie rĕmâne întreruptă; asemenea, dacă odată se presintă un numĕr mare de muşcaţĭ, rĕmânem uşor lipsiţĭ de mĕduve saŭ suntem forţaţĭ să întrebuinţăm tótă mĕduva, fără să ne rĕmână pentru alţĭ muşcaţĭ. Trebue de multe orĭ să facem economie cu mĕduvele în detrimentul efectelor tractamentuluĭ. Tóte aceste inconveniente nu ne-aŭ determinat însă până acuma să abandonăm metoda luĭ Pasteur, care în ceĭ din urmă 3 anĭ ne-a dat resultate absolute; adecă în aceştĭ 3 anĭ printre muşcaţĭ nicĭ unul n'a murit dupe ce a terminat tractamentul. Nu putem însă să nu amintim aicĭ o mică modificare în prepararea emulsiunilor, pe care am încercat-o împreună cu Dr. Puşcariu, basată pe experimente făcute în colaborare cu d-sa. Am constatat anume, că mĕduva încălḑită la 80° îşĭ perde virulenţa, dar întrebuinţată în cantităţĭ maĭ marĭ este totuşĭ în stare să immuniseze. Am căutat dar să întărim efectul tractamentuluĭ nostru antirabic, întrebuinţând, în loc de bulionul cu care facem emulziunea mĕduvelor, o emulsiune de creer de epurĭ morţĭ de turbare încălḑită la 80°. Acéstă modificare contribue probabil la eficacitatea tractamentuluĭ nostru.

Studiele nóstre asupra mĕduvelor încălḑite aŭ fost reluate de d-l Dr. Puşcariu la Iaşĭ, şi d-sa a putut confirmà avantagiele acesteĭ metode, ceea ce este cu atât maĭ important cu cât d-sa, aşà se vede, n'a avut cunoscinţă de cercetările nóstre anterióre.

Emulsiunea încăldită 10 minute			
la 80°, 70°, 60° aŭ rĕmas sănătoşĭ.			
» 50°	aŭ murit după	11 ½	dile.
» 45°	»	11	»
» 40°	» » »	10	»
» 35°	» » »	9	»
la 30°	» »	9½	»
neîncăldită	» » »	8	»

Injectând acéstă serie la animale, anume la cânii infectaţĭ pe cale intra-oculară (nu se dice dacă injecţiunea a fost făcută în camera anterióră saŭ în corpul vitros şi nu se dice cât timp după infecţiune s'a început vaccinaţiunea), majoritatea cânilor a resistat infecţiuniĭ. Tractamentul s'a făcut în seriĭ repetate şi duréză aprópe 2 sĕptĕmânĭ, inoculând în întâia di mĕduvele maĭ mult încăldite, a doua di pe cele maĭ puţin slăbite, a treia di o serie maĭ mare de 7 inoculaţiunĭ, etc.

Dr. Puşcariu mi-a comunicat verbal că a început asemenea să aplice acest tractament la om, dar nu ca noĭ numaĭ în casurĭ de necesitate, ci în mod exclusiv, şi că până acuma şi d-sa este fórte mulţumit cu resultatele obţinute. Cu tóte că experienţele nóstre la animale sunt favorabile acesteĭ metode ale mele, totuşĭ principiul de la care pornesc în aplicarea resultatelor experimentale la om nu-mĭ va permite de a aplicà acest tractament prin mĕduve încăldite în mod sistematic la om, până când Dr. Puşcariu saŭ alţĭ dirigenţĭ de institute antirabice nu vor fi obţinut un numĕr fórte mare de vindecărĭ prin acéstă metodă, căcĭ în momentul unde prin metoda luĭ Pasteur modificată în modul arătat obţinem resultatele cele maĭ bune posibile, nu vom puté obţiné prin metoda de încăldire, chiar în casul cel maĭ favorabil, alt ceva decât aceleaşĭ resultate, saŭ póte resultate inferióre, adecă posibilitatea nu este exclusă ca, aplicând acéstă metodă, totuşĭ să avem vre-un insucces, adecă un cas de mórte, causat póte prin experimentarea nóstră.

Neajunsurile arătate în tractamentul Pasteur, după părerea mea, nu ne autorisă însă să sacrificăm, pentru a le evità, o viéţă de om.

Considerând că o combinaţiune a tractamentuluĭ luĭ Pasteur cu mĕduvele încăldite până la omorîrea virusuluĭ dă resultate bune; considerând maĭ departe că seria luĭ Pasteur este maĭ puţin regulată decât seria încăldită; maĭ cu sémă însă luând în considerare că amestecul mĕduvelor cu o virulenţă diferită a dat în mânile nóstre o serie mult maĭ regulată; am început de câte-va lunĭ aplicarea la om a uneĭ

metode mixte, în care însă metoda luĭ Pasteur îşĭ păstréză tótă activitatea, fiind maĭ asigurată seria luĭ Pasteur prin 3 saŭ 4 seriĭ de virusurĭ atenuate prin căldură. Prin acésta asigurăm maĭ mult acţiunea serieĭ Pasteur şi întroducem tot de-odată maĭ mult vaccin în organismul celor muşcaţĭ.

Ast-fel tractăm acum pe ceĭ muşcaţĭ în mod maĭ slab: 1) cu o serie de mĕduve uscate emulsionate într'un filtrat prin hârtie de toxine antirabice produse prin încălḑire la 75°; 2) cu o a doua serie de mĕduve uscate emulsionate într'un filtrat de virus la limita virulenţeĭ; 3) cu o serie de mĕduve emulsionate cu un filtrat de o virulenţă de 10—12 ḑile.

In casurĭ maĭ grave repetăm şi scurtăm aceste seriĭ şi adaogem seriĭ de filtrat de o virulenţă de 9—10 ḑile.

Póte că cu acest mod vom putè să maĭ scurtăm timpul în care vaccinul să-şĭ facă acţiunea, ceea ce ar fi un adevĕrat progres, căcĭ altfel metoda nóstră este perfectă pentru persónele carĭ pot terminà tractamentul.

Pentru a scăpà persónele atât de grav muşcate în cât turbarea să se declare în mijlocul tractamentuluĭ, trebue să căutăm neîncetat mijlóce noue. Mijlocul suveran ar fi o seroterapie fórte eficace, căcĭ tocmaĭ seroterapia are o acţiune aprópe imediată asupra virusuluĭ, pe când orĭ-ce vaccin produs din virus trebue să producă maĭ înainte nisce transformărĭ în organism, pentru carĭ se cere un timp maĭ mult saŭ maĭ puţin îndelungat. Tocmaĭ în acest interval isbucnesce însă câte odată bóla.

Resumând ceea ce înţeleg sub numele de *metoda română* în tractamentul antirabic la om, acésta constă în:

1. Aplicarea seroterapieĭ descoperită la noĭ în ţéră (Babeş) în tractamentul antirabic (Babeş-Tizzoni).

2. Aplicarea constatăriĭ puteriĭ vaccinante a mĕduvelor încălḑite până la omorîrea virusuluĭ (Babeş-Puşcariu) pentru emulsionarea mĕduvelor uscate (Puşcariu-Babeş).

3. Aplicarea descopeririĭ efectuluĭ mĕduvelor încălḑite (Babeş) pentru casurĭ de necesitate (Babeş), saŭ în tractamentul sistematic al turbăriĭ la om (Puşcariu).

4. Combinaţiunea tractamentuluĭ prin mĕduve uscate cu acela prin mĕduve atenuate prin încălḑire (Babeş).

Anexă. — La pag. 37.

CUTREMURELE DE PĂMÎNT DIN ROMÂNIA

IN ANUL 1896 ST. N.

DE

ST. C. HEPITES

Membru corespondent al Academieĭ Române.

In tom. XVII şi XVIII din *Analele Academieĭ Române* (1) s'aŭ publicat nisce notiţe relative la cutremurele de pămînt carĭ aŭ fost simţite în România în cursul anilor 1893—95 st. n. Pentru completarea acestor relaţiunĭ vom arătà, în cele ce urmézǎ, cutremurele de pămînt simţite în România în anul 1896 st. n. şi carĭ aŭ ajuns la cunoscinţa Institutuluĭ meteorologic prin mijlocul indicat în prima nóstră notiţă asupra acestuĭ subiect.

In anul 1896 st. n. s'aŭ primit la Institutul meteorologic 253 cestionare saŭ notiţe de cutremure de pămînt, raportându-se la 11 ḑile în carĭ s'aŭ simţit óre-carĭ sguduiturĭ ale soluluĭ românesc. Aceste ḑile sunt: 23 Februarie, 12 şi 24 Martie, 4 şi 13 Iunie, 19 Iulie, 17 Septembre, 4 şi 24 Novembre şi 1 şi 7 Decembre.

In tomul XII din *Analele Institutuluĭ meteorologic al Românieĭ* se vor publicà tóte amănuntele asupra acestor cutremure; acì nu vom face decât un resumat fórte succint.

Cutremurul de la *23 Februarie* a fost fórte slab. El a avut loc către 3 ore diminéţa (2) şi n'a fost simţit decât la Bîrlad de o mică parte din poporaţiune.

(1) Seria II, tom. XVII, *Desbaterile*, pag. 39, şi tom. XVIII, *Desbaterile*, pag. 117.

(2) Orele sunt socotite după timpul oficial, adecă acela al Europeĭ orientale. Ele nu sunt decât aproximative.

Cutremurul de la *12 Martie* s'a întins pe o mare parte din ţéră, de la Mehedinţĭ până în districtele Némţu şi Iaşĭ. El a avut loc la ora 1 a. m. şi s'a compus din 2 saŭ 3 sguduiturĭ succesive, a căror intensitate a fost în mijlocie egală cu gradul IV după scara Rossi-Forel. In districtele Covurluiŭ şi Tutova, intensitatea a fost cea maĭ mare. In acest din urmă district, la Avrămescĭ, intensitatea a fost de gradul VIII Acì s'a produs alunecarea uneĭ porţiunĭ de teren de 50 m.p. de pe délul de la Brad. Carierele de pétră dintre Avrămescĭ şi Popescĭ aŭ fost dărâmate, umplêndu-se găurile cu petre. Numaĭ în judeţele muntóse de la NW Muntenieĭ, în Gorj, Vîlcea, precum şi în districtele septentrionale ale Moldoveĭ, în Sucéva, Botoşanĭ şi Dorohoiŭ, nu s'a simţit acest cutremur.

La *24 Martie* a avut loc la Vâlcănésa (Rîmnicul-Sărat) o sguduitură fórte slabă către 10 ore diminéţa.

La *4 Iunie*, la 5 ore 35 minute după amédă, s'a simţit la Ciocănescĭĭ-Mărgineni (Ialomiţa) o sguduitură fórte slabă de la SW spre NE; intensitatea sa a fost de gradul II.

La *13 Iunie* a avut asemenea loc o sguduitură fórte slabă, care s'a întins într'o parte din districtele Tecuciŭ şi Vasluiŭ. Ea ne-a fost sem nalată de la Tecuciŭ şi Vasluiŭ, unde s'a simţit la 10 ore 38 minute séra. Intensitatea sa a fost de gradul II.

La *19 Iulie*, către 4 ore şi jumătate p. m., s'a simţit un uşor cutremur de pămînt la Galaţĭ şi la Iazu în Ialomiţa. In acéstă din urmă localitate, sguduitura a avut loc de la SW către NE şi intensitatea sa a fost de gradul III.

La *17 Septembre*, în cele dintâĭ minute după medul nopţiĭ, judeţele Covurluiŭ, Tecuciŭ şi Tutova aŭ fost sguduite, de la W la E, de un slab cutremur de pămînt care, la Bîrlad — unde a fost maĭ puternic, — a avut o intensitate de gradul V.

Cutremurul de la *4 Novembre* s'a simţit numaĭ în districtul Bacăŭ. El a avut loc la 2 ore 35 minute de diminéţă, în direcţiunea de la W la E. Intensitatea sa a fost de gradul IV.

Cutremurul de la *24 Novembre* s'a simţit pe o maĭ mică întindere decât cel de la 12 Martie şi a avut o intensitate maĭ mică decât acesta. Tótă partea occidentală a Munteniei dincolo de judeţele Prahova, Ilfov şi Vlaşca, precum şi districtul Dorohoiŭ în Moldova, nu aŭ fost sguduite de acest cutremur, a căruia direcţiune probabilă a fost acea de la SW la NE. Intensitatea sa, în general de gradul III, a fost ceva maĭ mare în Tutova.

La *1 Decembre*, ceva maĭ târdiŭ de medul nopţiĭ, o mică legănare

a pămîntuluĭ a fost simţită de o parte de locuitoriĭ din Buhociŭ, districtul Bacăŭ.

In fine, la 7 *Decembre*, o slabă mişcare a soluluĭ, precedată de o bubuitură puternică, a fost simţită în districtele Buzĕŭ şi Covurluiŭ. Intensitatea sa a fost de gradul III.

Bucurescĭ, 25 Ianuarie (6 Februarie) 1897.

Anexă. — La pag. 37.

DIN PUBLICAŢIUNILE INSTITUTULUI METEOROLOGIC

ANALE TOM. XI.

DE

ST. C. HEPITES

Membru corespondent al Academieĭ Române.

Domnule Preşedinte,

Am onóre de a vĕ rugà să bine-voiţĭ a presentà Academieĭ Române tomul XI din *Analele Institutuluĭ Meteorologic al Românieĭ*, ce alătur pe lângă acésta.

Este astădĭ atât de bine cunoscut faptul dependinţeĭ condiţiunilor meteorologice dintr'o localitate de acele din localităţile vecine şi chiar mult maĭ depărtate, în cât toţĭ meteorologiştiĭ sunt unanimĭ de a pretinde că documentele meteorologice adunate într'o ţéră să fie publicate cât se póte maĭ curînd. Numaĭ cu aceste documente în mână se pot stabilì relaţiunile ce légă elementele meteorologice dintr'o anumită localitate cu acele din acelaşĭ moment pe o mare întindere a suprafeţeĭ globuluĭ. In acéstă privinţă, trebue să recunóscem cu plăcere că România ocupă unul din locurile de frunte. In şedinţa Academieĭ de la 22 Decembre 1895, am avut onóre de a-ĭ presentà tomul X din *Anale* pe 1894 şi acum, înainte de finele anuluĭ 1896, Academia are în mânile sale al XI-lea volum din aceiaşĭ publicaţiune care cuprinde documentele meteorologice ale Românieĭ pe anul 1895.

Numĕrul staţiunilor meteorologice, carĭ aŭ funcţionat în cursul acestuĭ an, a crescut mult faţă cu acela al staţiunilor din anul 1894.

Intr'adevĕr, pe când volumul X din *Anale* pe 1894 cuprindeà ob-

servaţiunile meteorologice de la 24 staţiunĭ de al doilea ordin şi observaţiunile de plóie de la 200 de staţiunĭ, volumul de faţă cuprinde observaţiunile de la 31 staţiunĭ de al doilea ordin (1) şi observaţiunile de plóie de la 300 staţiunĭ, adecă o crescere de 107 staţiunĭ, din carĭ 7 de al doilea ordin şi 100 staţiunĭ udometrice.

Ca în tot-deauna, presentul volum de *Anale* cuprinde patru părţĭ:

a) Raportul adresat Ministeriuluĭ Agricultureĭ asupra activităţiĭ Institutuluĭ meteorologic în cursul anuluĭ 1895;

b) Memoriĭ şi notiţe sciinţifice;

c) Observaţiunile meteorologice orare de la Bucurescĭ-Filaret; şi

d) Observaţiunile făcute în cele-lalte staţiunĭ meteorologice ale Regatuluĭ.

In prima parte a volumuluĭ, pe lângă cestiunile de administraţiune, raportul cuprinde nisce resumate succinte ale elementelor climatologice de la 8 localităţĭ din ţéră, deduse dintr'o periódă de maĭ mulţĭ anĭ. Extragem din aceste resumate următórele cifre, carĭ daŭ o órecare idee asupra caracteruluĭ climatologic în aceste deosebite părţĭ ale ţĕriĭ.

Tab. I.

LOCALITĂŢĬ	Altitud. m.	Pres. atm. Mijl.	Temperat. aeruluĭ C°			Ume-déla		Plóia		Nebulositate mijl.	Numĕrul dilelor			Vîntul Direcţiunĭ dominante
			Mijl.	Max. abs.	Minim. abs.	Abs. mm	Rel. %	Cantitatĭ mm	Dile > 1.0 mm		Ingheţ Min. < 0°	de érnă Max. < 0°	de vară Max. > 25°	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Sulina	2	762.0	10.9	36.9	—24.0	8.6	76	411	63	4.5	88	25	82	NE, NW
Constanţa	30	759.2	10.9	36.2	—20.7	9.2	81	421	56	5.2	78	28	67	N,S,NW
Armăşescĭ	70	757.1	10.4	38.5	—30.8	8.0	73	432	57	5.1	120	43	111	NE, SW
Comândărescĭ . .	80	755.7	8.7	38.1	—29.8	7.2	70	427	76	6.3	124	51	86	NW, SE
Bucurescĭ	82	754.9	10.0	40.1	—30.5	7.8	72	618	79	5.3	119	41	108	NE, SW
Striharet (Olt) . .	150	747.8	10.0	38.5	—35.6	7.2	67	475	77	5.2	119	40	99	NE
Pănc.-Drag.(Rom)	190	745.2	7.8	35.6	—35.0	6.8	72	423	67	5.9	135	58	74	N
Sinaia	860	686.8	5.7	29.0	—28.0	6.2	77	806	97	5.9	151	57	16	N

(1) Armăşescĭ (Ialomiţa), *Botoşanĭ*, Brăila, Bucurescĭ-Filaret, *Bucurescĭ-oraş*, Buzĕŭ, Caracal, Călimănescĭ, Câmpulung, Comândărescĭ (Botoşanĭ), Constanţa, *Corabia*, Craiova, Dorohoiŭ, Focşanĭ, *Galaţĭ*, Giurgiu, *Gura-Tărcăuluĭ* (Némţu), Herĕscĭ (Ilfov), Iaşĭ, *Mamorniţa* (Dorohoiŭ), Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman), Sinaia, Strehaia (Mehedinţi), Striharet (Olt), Sulina, *Teiş* (Dîmboviţa), Tîrgu-Ocna (Bacăŭ), Turnu-Măgurele, Turnu-Severin, Vasluiŭ. Localităţile cu italice nu figuraŭ în volumul precedent.

După ce s'a putut mărì numĕrul staţiunilor udometrice din ţéră, preocuparea de căpetenie a Institutuluĭ nostru meteorologic a fost şi este de a determinà valorile normale ale elementelor climatologice în diversele părţĭ ale ţĕriĭ cu ajutorul observaţiunilor meteorologice la staţiunile de al doilea ordin. După cum însă, din nenorocire, aceste staţiunĭ nu aŭ fost create decât treptat în urma înfiinţăriĭ Institutuluĭ meteorologic, nu există acum decât un numĕr fórte mĕrginit de localităţĭ unde observaţiunile meteorologice să aibă o periódă de 10 anĭ, minimum cât se cere pentru a obţiné nisce valorĭ mijlociĭ carĭ să se apropie întru cât-va de valorile normale climatologice ale localităţiĭ considerate.

Observaţiunile orare şi la ore fixe, făcute în 1895 la observatoriul central al Institutuluĭ nostru meteorologic, cuprind 340 pagine din presentul volum de *Anale*. Afară de valorile orare şi mijlociile ḑilnice, se maĭ găsesc acì mijlociile pe pentade, pe decade, pe lunĭ şi pe anotimpurĭ, precum şi valorile anuale şi pe periódе de maĭ mulţĭ anĭ. Ast-fel se găsesc mijlociile pe lustriĭ 1886—90, 1891—95, pe deceniul 1886—95 şi pe perióda de 11 anĭ 1885—95, de când se fac la Bucurescĭ observaţiunĭ orare.

Observaţiunile meteorologice de la staţiunile de al doilea ordin, în numĕr de 31, sunt publicate în conformitate cu schema internaţională. Observaţiunile de la 10 din aceste staţiunĭ (1) sunt date atât in extenso, cât şi în resumate lunare şi anuale. Pentru restul de 21 de staţiunĭ, nu s'aŭ publicat decât resumate lunare şi anuale.

Observaţiunile de plóie se raportă la 300 de localităţĭ; ele sunt asemenea publicate în conformitate cu schema internaţională. Din causă de economie s'aŭ suprimat, pentru anul 1895, tabelele carĭ conţineaŭ plóia ḑilnică în diferitele localităţĭ.

Ne rĕmâne să vorbim de conţinutul părţiĭ a doua a *Analelor*. Ea cuprinde 12 memoriĭ, pe carĭ le vom analisà succesiv într'un mod fórte succint.

Maĭ întâiŭ *Descripţiunea şi organisaţiunea Institutuluĭ meteorologic* dă o imagine fidelă a stăriĭ actuale a acesteĭ instituţiunĭ după al un-spre-ḑecelea an al creăriĭ sale. Descripţiunea, însoţită de multe figurĭ ale localurilor şi ale instrumentelor, indicarea moduluĭ de întrebuinţare a acestor din urmă şi expunerea organisaţiuniĭ serviciuluĭ şi a atribuţiunilor personaluluĭ, pot pune pe orĭ şi cine în posiţiune de

(1) Brăila, Bucurescĭ-Filaret, Caracal, Câmpulung, Comândărescĭ (Botoşanĭ), Dorohoiŭ, Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman), Sinaia, Sulina şi Tîrgu-Ocna.

a-şĭ face o ideĕ lămurită de natura lucrărilor efectuate în Institutul nostru meteorologic, creat prin iniţiativa primuluĭ titular al Departamentuluĭ Agriculturiĭ, mult regretatul *Ioan Câmpineanu*. El este acela care a scris: «Pentru ca se putem aprecià situaţiunea nóstră agricolă, avem nevoe de un studiŭ climatologic aprofundit.» In semn de recunoscinţă, s'a pus în fruntea volumuluĭ de faţă portretul acestuĭ patriot.

Publicaţiunile *Descripţiunea şi organisaţiunea Institutuluĭ meteorologic*, publicată în actualul volum, *Notiţă istorică*, publicată în volumul VII din *Anale* (1) şi *Istoricul studielor meteorologice în România*, publicat în volumul I din *Anale* (2), se completéză una pe alta spre a ne înfăţişà un tabloŭ de tot ce s'a făcut până acum în ceea ce privesce meteorologia ţĕriĭ nóstre.

Al doilea memoriŭ, *Durata străluciriĭ sóreluĭ la Bucurescĭ*, este lucrarea din care s'a extras şi publicat în *Analele Academieĭ* (3) o notiţă sub acelaşĭ titlu. Observaţiunile continue în timp de 11 anĭ (1885—1895), făcute cu heliograful Campbell-Stokes, probéză că din totalul de 4446 ore cât sórele se află, în cursul unuĭ an, de-asupra orizontuluĭ la Bucurescĭ, el nu strălucesce efectiv decât 2173 de ore, adecă 49% din totalul posibil de strălucire. Repartiţiunea lunară a acestor 2173 de ore este cea următóre:

73.3	ore	Ianuarie	322.2	ore	Iulie
89.6	»	Februarie	311.1	»	August
133.1	»	Martie	227.2	»	Septembre
181.1	»	Aprilie	163.0	»	Octobre
252.1	»	Maiŭ	100.5	»	Novembre
260.7	»	Iunie	59.6	»	Decembre

Vine apoĭ *Mersul diurn al elementelor climatologice la Bucurescĭ*, care a fost presentat Academieĭ şi publicat în *Analele* sale. (4) Acéstă notiţă a fost completată printr'o representare grafică a acestuĭ mers pentru presiunea atmosferică, temperatura aeruluĭ, tensiunea vaporilor, umedéla relativă şi iuţéla vîntuluĭ.

In al patrulea memoriŭ, *Revista climatologică anuală*, se studiază mersul elementelor climatice în 1895 în România şi principalele caractere ce a presentat clima sa în cursul acestuĭ an.

---

(1) B 7 — B 30.
(2) Pag. XI — LX.
(3) *Analele Acad. Rom.*, Seria II, tom. XVIII, *Mem. Secţ. Sciinţ.*, pag. 1.
(4) *Ibidem*, pag. 43.

Temperatura anuală în 1895 a fost în tótă ţéra ceva maĭ ridicată decât valórea normală. La Sinaia şi Pănceseĭ-Dragomiresceĭ excesul asupra temperatureĭ normale n'a fost decât de o ḑecime de grad; la Comândăresceĭ (Botoşanĭ) el a fost de treĭ ḑecimĭ de grad, de 5 ḑecimĭ la Bucuresceĭ, de 9 ḑecimĭ la Sulina şi de 1°.3 la Constanţa.

Dintre tóte localităţile unde s'a mĕsurat temperatura aeruluĭ în cursul anuluĭ 1895, cea maĭ ridicată mijlocie anuală a fost de 12°.2 la Constanţa, pe malul Măriĭ Negre, şi cea maĭ coborîtă, 5°.8, la Sinaia, la pólele Carpaţilor, la 860 metri de-asupra niveluluĭ măriĭ.

Afară de primăvara anuluĭ 1895, care a fost cu aprópe un grad maĭ rece decât valórea normală, tóte cele-lalte anotimpurĭ aŭ fost maĭ călduróse. In deosebĭ temperatura erneĭ a diferit mult de valórea normală. Ast-fel la Sulina şi la Comândăresceĭ diferenţa a fost de 2°.6 şi la Bucuresceĭ de 2 grade. Chiar la Sinaia, în munţĭ, temperatura acesteĭ erne a fost cu 1°.4 maĭ căldurósă decât valórea normală. Acésta se datoresce temperatureĭ excepţional de ridicată din cursul luneĭ Ianuarie. Intr'adevĕr, temperatura acesteĭ lunĭ a fost în mijlociŭ cu maĭ bine de 6 grade inferióră temperatureĭ normale. Acéstă anomalie m'a împins a face un studiŭ deosebit asupra *Geruluĭ Bobotezeĭ*, publicat în *Analele Academieĭ Române* (1) şi în *Analele Institutuluĭ Meteorologic*. (2) Din acest studiŭ resultă că într'adevĕr Bobotéza în 1895 a fost, în aprópe tótă România, maĭ căldurósă decât în toţĭ aniĭ de când posedăm observaţiunĭ meteorologice.

Vara şi tómna anuluĭ 1895 aŭ avut temperaturĭ cu jumătate de grad maĭ ridicate decât valorile lor normale. Căldura extraordinar de ridicată, ce a avut loc în partea occidentală a Europeĭ în cursul luneĭ Septembre, nu s'a resimţit câtuşĭ de puţin în România, unde, din contră, temperatura în cursul acesteĭ lunĭ a fost mult maĭ coborîtă decât valórea normală.

Temperaturile extreme obţinute în cursul anuluĭ aŭ fost de 39°.9 la Giurgiu în ḑiua de 5 August şi — 29°.5 la Pănceseĭ-Dragomiresceĭ (Roman) la 3 Decembre, ceea ce face o oscilaţiune termometrică de 69°.4; în anul 1894 ea fusese de 67°.1 şi de 71°.6 în 1893.

Duratele de strălucire ale sóreluĭ în deosebitele localităţĭ unde staţiunile meteorologice posedă heliograful Campbell-Stokes aŭ fost următórele pentru întreg anul:

La Sulina . . . . 2498.1 ore în 296 ḑile
» Caracal. . . . 2375.5 » » 284 »

(1) Seria II, tom. XVI, *Mem. Secţ. Sciinţ.*, pag. 29.
(2) Tom. IX, pag. B 51.

La Bucurescĭ . . .	2315.4	» »	287 »
» Comândărescĭ .	2057.7	ore în	281 ḑile
» Sinaia	1364.3	» »	232 »

Afară de Sinaia, unde sórele s'a arătat în timp de 113 ore maĭ puţin decât valórea normală, pretutindenĭ aiurea acest astru a strălucit pe un timp maĭ îndelungat decât valorile normale. La Bucurescĭ excedentul a fost de 142 de ore.

Mijlocia anuală a presiuniĭ atmosferice a fost aprópe cu un milimetru maĭ coborîtă decât valórea normală. In cursul erneĭ barometrul a fost în general cu 5 mm maĭ jos decât obicĭnuit.

In **Tab. 2** se arată, pentru maĭ multe localităţĭ, valorile anuale ale principalelor elemente climatologice în cursul anuluĭ 1895.

Repartiţiunea ploieĭ la suprafaţa ţĕriĭ în cursul anuluĭ 1895 a fost studiată în al cincilea memoriŭ, *Plóia în România în 1895*, cu ajutorul observaţiunilor de plóie de la 251 de staţiunĭ ale căror observaţiunĭ aŭ fost complete.

Contrariŭ anuluĭ 1894, care a fost secetos, anul 1895 a fost ploios. Luând la un loc tóte staţiunile, cantităţile anuale de plóie aŭ dat, în 1895, o mijlocie generală de 670 mm. Acéstă cantitate întrece tóte mijciile generale anuale din cel din urmă lustru, căcĭ

în 1891	mijlocia	anuală	a fost de	490 mm
» 1892	»	»	» »	603 »
» 1893	»	»	» »	630 »
» 1894	»	»	» »	414 »
» 1895	»	»	» »	670 »

După altitudinĭ, repartiţiunea mijlocie a ploieĭ a fost următórea:

Altitudinĭ	*1895*
Maĭ micĭ de 100 m	565 mm
Intre 100 şi 200 m	663 »
Intre 200 şi 500 m	695 »
Maĭ marĭ de 500 m	994 »

Dintre tóte anotimpurile, în érnă s'a adunat cea maĭ mare cantitate de apă şi în vară cea maĭ mică. Acésta este o repartiţiune anormală a ploieĭ în ţéra nóstră, căcĭ se scie că acĭ în general vara este anotimpul în care se adună cea maĭ mare cantitate de apă. Considerând ultimul lustru 1891–95, se constată într'adevĕr că în mijlociŭ a căḑut asupra Românieĭ întregĭ 560 mm de apă, din carĭ 126 mm érna, 162 mm primăvara, 177 mm vara şi 95 mm tómna. Causa care a făcut că, în anul acesta, să se adune în timpul erneĭ cantităţĭ de apă mult maĭ marĭ ca în cursul vereĭ, a fost abondenţa de zăpadă în aprópe tótă ţéra.

Tab. 2. *Principale elemente climatologice ale anului 1895 st. n.*

LOCALITĂŢI	Altitudini m	Pres. atmosfer. la 0° în mm			Temper. aerului C°			Umedéla		Vîntul Direcţiuni dominante	Nebulositate mijl.	Numĕrul dilelor					
		Mijl.	Max. abs.	Min. abs.	Mijl.	Max. abs.	Min. abs.	Abs. mm.	Rel. %			Senine	Noróse	Acoperite	Ingheţ Min. < 0°	de érnă Max < 0°	de vară Max > 25°
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Armăşescĭ	70	755.8	773.3	738.6	10.1	37.5	—18.6	8.2	75	NE, SW	5.4	132	127	115	118	28	106
Botoşanĭ	180	745.2	762.3	725.2	8.3	35.7	—22.7	6.0	66	NW, SE	6.3	86	126	153	121	50	63
Brăila	30	758.7	776.1	740.8	11.2	35.6	—17.5	7.9	70	N, SE	4.9	140	112	107	93	26	95
Bucurescĭ-Filaret	82	753.7	770.7	737.7	10.5	38.0	—19.1	7.7	71	NE, E	5.2	135	115	115	103	30	103
Bucurescĭ-oraş	75	754.5	771.6	738.5	10.7	38.7	—17.8	7.7	75		5.1	147	107	111	101	25	109
Buzĕŭ	105	752.1	769.1	734.0	10.6	38.0	—15.2	7.2	66	NE, SW	6.1	99	116	150	106	25	106
Caracal	95	752.7	769.8	736.7	10.5	38.5	—18.5	7.5	75	W, NE	4.6	170	97	98	113	24	105
Călimănescĭ	280	736.4	752.7	720.6	10.1	33.6	—14.1	6.2	62	N	5.1	145	95	125	90	20	68
Câmpulung	595	709.3	724.3	692.5	8.5	32.0	—17.4	6.2	67	N, S	6.1	84	145	136	142	20	62
Comăndărescĭ	80	754.1	770.8	733.5	9.0	37.5	—22.4	7.1	71	NW, SE	6.3	92	111	162	117	36	95
Constanţa	35	758.3	774.6	741.9	12.2	34.0	—15.0	10.1	82	W, N, S	4.7	150	138	77	51	15	76
Corabia	50	757.2	774.4	741.5	10.9	36.5	—19.0	8.3	76	E, W	4.6	167	97	101	117	28	109
Craiova	110	751.3	768.5	736.4	11.2	38.0	—17.2	7.1	67	NW, W	6.0	105	115	145	96	19	111
Dorohoiŭ	180	745.2	762.2	725.2	8.0	34.7	—23.6	7.1	75	SE	6.2	71	131	163	132	57	61
Focşanĭ	60	756.3	773.5	738.1	9.9	37.8	—19.8	7.5	73	N	5.9	104	123	138	92	31	99
Galaţĭ	30	758.9	776.5	740.0	11.1	37.0	—17.5	8.2	71	NE	4.8	158	105	102	93	25	94
Giurgiu	15	—	—	—	11.4	39.9	—16.5	8.6	74	NE, SW	3.7	210	77	78	97	26	115
Gura-Tarcăuluĭ	390	726.6	743.0	709.0	6.8	32.0	—25.5	6.1	71	N	6.1	105	108	152	152	44	55
Herĕscĭ	50	757.3	775.3	738.3	10.7	38.5	—19.0	8.3	74	NE	4.9	152	97	116	103	24	105
Iaşĭ	100	752.3	769.6	732.6	9.6	35.3	—23.9	7.7	74	NE-	5.5	128	104	133	111	37	75
Pâncescĭ-Dragom.	190	744.2	760.9	725.2	7.9	34.5	—29.5	6.5	70	N	6.5	72	139	154	140	48	66
Sinaia	860	686.3	701.7	668.9	5.8	27.5	—20.5	5.9	75	N	6.0	97	134	154	153	49	12
Strehaia	140	748.8	765.7	733.4	9.9	34.5	—19.0	7.4	71	W	4.6	170	82	113	112	18	89
Striharet	160	746.6	763.5	731.3	10.5	37.1	—17.4	6.9	67	E, NE	5.4	122	141	102	117	26	96
Sulina	2	761.4	777.8	743.6	11.8	34.0	—19.3	9.1	78	NE, NW	4.4	188	76	101	64	13	69
Tirgu-Ocna	360	729.5	745.5	711.7	8.5	35.0	—23.0	7.0	71	N	5.5	136	93	136	135	29	75
Turnu-Măgurele	40	757.7	774.8	742.1	11.4	37.5	—18.2	8.5	73	SE	5.5	130	118	117	95	27	113
Turnu-Severin	70	756.3	774.0	740.2	11.4	35.0	—13.6	8.4	72	NW	5.5	137	92	136	103	18	94
Vasluiŭ	120	750.6	767.6	731.7	9.3	36.0	—23.2	7.4	74	NW	5.4	127	112	126	113	37	90

Aŭ fost multe localităţĭ, unde apa provenită din plóie saŭ zăpadă în cursul anuluĭ a întrecut 1000 mm. In general însă, în judeţul Gorj aŭ fost cantităţile cele maĭ marĭ de apă. Ast-fel, la Topescĭ, s'a mĕsurat 1543 milimetri. La Bucurescĭ, apa ce s'a adunat din plóie saŭ zăpadă în cursul anuluĭ 1895, a diferit puţin de valórea normală.

Cea maĭ mare cantitate de apă ce s'a strîns în timp de 24 ore a fost de 115.8 mm la Babadag (Tulcea) la 25 Novembre.

Numĕrul ḑilelor de plóie în cursul anuluĭ ploios 1895 a fost în genere maĭ mare decât în ceĭ-lalţĭ anĭ aĭ ultimuluĭ lustru, aşà după cum resultă din următórele cifre carĭ daŭ, pentru fie-care an din lustrul 1891—95, numĕrul ḑilelor de plóie în cantităţĭ cel puţin egale cu un milimetru şi cu cantităţĭ cel puţin egale cu o ḑecime de milimetru:

	> 0.1 mm	> 1.0 mm
1891	80	66
1892	92	77
1893	94	79
1894	76	60
1895	95	82

Cel maĭ mare numĕr de ḑile de plóie a fost la Dorna în Sucéva, unde s'aŭ constatat 150 ḑile, din carĭ în 125 s'a strîns din plóie saŭ zăpadă cel puţin un milimetru de apă.

In general, periódа de uscăciunĭ s'a întins din a doua pentadă a luneĭ Maiŭ până aprópe de începutul ultimeĭ decade din Octobre. Sunt multe localităţĭ, maĭ cu sémă în Dobrogea, unde, în timp de 175 ḑile, nu a plouat decât aprópe 50 mm în 12 ḑile.

Cea maĭ lungă periódă de secetă — care în 1894 fusese de 151 ḑile — n'a avut acum decât 96 ḑile, la Dăbulenĭ în Romanaţĭ, de la 8 Iulie până la 11 Octobre.

Zăpada a căḑut în abondenţă fórte de timpuriŭ. Plóia, care a căḑut în a doua decadă a luneĭ Octobre, a fost însoţită, în ḑiua de 18, de zăpadă în mare cantitate. In Novembre, zăpada a fost însoţită de viscole puternice. Zăpada ce a căḑut în ultima decadă a acesteĭ lunĭ formà straturĭ de 30 până la 60 cm grosime; în unele localităţĭ stratul de zăpadă treceà peste un metru. Din causa temperatureĭ ridicată şi a ploilor din a doua decadă a luĭ Decembre, zăpada s'a topit mult şi repede, din care causă s'aŭ produs óre-carĭ inundaţiunĭ.

Din causa timpuluĭ excepţional de călduros din Ianuarie, Dunărea nu numaĭ că n'a îngheţat, dar nicĭ nu a transportat decât fórte puţinĭ sloĭ de ghéţă; în a doua jumătate a luĭ Februarie, sloiĭ pe

acest fluviŭ eraŭ maĭ deşĭ, din care causă, în unele părţĭ, transporturile nu se maĭ puteaŭ face cu bărcile decât cu fórte mare anevoinţă. De abià către sfîrşitul luniĭ, Dunărea a îngheţat de la Cernavoda în jos. Ingheţul însă n'a ţinut decât numaĭ câte-va ḑile.

In **Tab. 3** se arată totalurile anuale ale ploiĭ în 48 de localităţĭ în 1895, precum şi cantitatea maximă de apă ce a căḑut în 24 ore în fie-care din aceste localitaţĭ. Intr'o colónă deosebită se arată cantitatea mijlocie de plóie în lustrul 1891—95 (1) şi maximum de apă în 24 ore în cursul aceluiaşĭ interval.

Tab. 3. *Plóia în 1895 şi în lustrul 1891—95.*

LOCALITĂŢĬ	1895		Lustrul 1891—95		LOCALITĂŢĬ	1895		Lustrul 1891—95	
	Cant. mm	Max. în 24 h	Mijl. mm	Max. în 24 h		Cant. mm	Max. în 24 h	Mijl. mm	Max. în 24 h
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Adjud	633	50.8	490	80.9	Iaşĭ	462	23.6	427	60.3
Armăşescĭ . . .	437	23.4	417	34.9	Isaccea.	451	51.9	452	51.9
Babadag	595	115.8	527	115.8	Mihăilenĭ. . . .	423	23.0	493	71.5
Balta-Dómneĭ .	497	38.3	538	51.0	Ocnele-Marĭ . .	993	46.5	975	81.2
Bechet	522	25.1	484	47.8	Odobescĭ	708	48.1	572	50.2
Bîrlad	449	47.3	375	68.1	Olteniţa	700	33.4	531	64.8
Brăila	500	58.6	407	73.6	Pâncescĭ-Drag. .	603	30.4	425	41.3
Bucurescĭ . . .	647	38.7	583	52.5	Rîmnicul-Sărat .	759	100.5	629	103.1
Buştenĭ	1222	59.8	826	61.3	Roşiorii-de-Vede.	459	25.0	339	55.0
Calafat	685	40.9	481	42.7	Sadova.	1115	53.2	886	85.1
Călăraşĭ	495	31.2	474	43.6	Sinaia	980	57.4	745	57.4
Câmpina	999	62.4	850	74.4	Slănic (Prahova)	772	40.2	697	52.0
Câmpulung. . .	896	33.3	746	59.4	Slatina (Sucéva)	769	25.0	748	51.0
Comândărescĭ .	393	32.9	403	32.9	Striharet	557	30.0	465	32.4
Corabia . . .	560	21.2	473	64.8	Sulina	333	23.9	327	58.7
Curtea-de-Argeş.	996	48.5	860	70.0	Tîrgu-Frumos.	625	40.2	455	59.9
Doftana. . . .	836	29.3	765	51.5	Tîrgu-Jiŭ	785	49.0	693	62.7
Dorohoiŭ. . .	590	23.5	533	94.9	Tîrgu-Ocna . . .	680	40.6	622	55.8
Fălticenĭ	709	51.0	590	66.6	Tecuciŭ . . .	591	51.5	544	90.1
Găescĭ	814	51.3	620	57.2	Tulcea	448	45.9	432	71.4
Galaţĭ	473	45.6	443	45.6	Turnu-Măgurele.	516	38.1	470	58.9
Giurgiu	525	43.7	435	43.7	Turnu-Severin.	906	47.4	659	47.4
Huşĭ	512	36.0	485	69.0	Zimnicea	649	53.2	825	100.7

(1) Tabela 3 completéză *Tab. 1* de la pag. 114 din *Analele Acad. Rom.*, Seria II, tom. XVIII, *Desbaterile*.

In **Tab. 4** se arată numĕrul ḑilelor de plóie în anul 1895, precum şi valorile mijlociĭ pe lustrul 1891—95. S'a arătat în colóne deosebite numĕrul ḑilelor de plóie cu cantităţĭ cel puţin egale cu un milimetru şi cu cantităţĭ cel puţin egale cu o ḑecime de milimetru. (1)

Tab. 4. *Numĕrul ḑilelor de plóie în 1895 şi în lustrul 1891—95.*

LOCALITĂŢĪ	1895		Lustrul 1991—95		LOCALITĂŢĪ	1895		Lustrul 1891—95	
	Ḑile de plóie		Ḑile de plóie			Ḑile de plóie		Ḑile de plóie	
	≥ 0.1 mm	≥ 1.0 mm	≥ 0.1 mm	≥ 1.0 mm		≥ 0.1 mm	≥ 1.0 mm	≥ 0.1 mm	≥ 1.0 mm
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Adjud	65	64	57	45	Iaşĭ	114	75	98	64
Armăşescĭ . . .	115	79	76	56	Isaccea	71	58	68	59
Babadag	77	74	60	55	Mihăilenĭ	54	54	80	71
Balta-Dómnei . .	72	72	74	69	Ocnele-Marĭ . .	119	104	105	93
Bechet	89	87	88	82	Odobescĭ	95	94	81	74
Bîrlad	41	40	53	50	Olteniţa	78	76	73	67
Brăila	98	79	63	91	Pâncescĭ-Drag. .	109	91	94	75
Bucurescĭ . . .	135	101	108	77	Rîmnicul-Sărat	54	48	72	61
Buştenĭ	111	109	103	97	Roşiorii-de-Vede.	110	93	70	57
Calafat	103	92	89	78	Sadova	96	86	85	75
Călăraşĭ	86	67	72	60	Sinaia	119	104	121	101
Câmpina	102	96	98	90	Slănic (Prahova)	82	81	87	81
Câmpulung . . .	152	113	124	97	Slatina (Sucéva)	97	97	103	103
Comândărescĭ .	116	63	113	73	Striharet	103	83	94	77
Corabia	120	93	88	71	Sulina	79	68	84	62
Curtea-de-Argeş	125	114	113	95	Tîrgu-Frumos. .	99	81	107	73
Doftana	112	100	105	93	Tirgu-Jiŭ . . .	99	90	98	85
Dorohoiŭ	133	110	119	85	Tîrgu-Ocna . . .	100	97	105	92
Fălticeni	125	110	112	92	Tecuciŭ . . .	96	77	86	67
Găescĭ	119	105	105	84	Tulcea	80	66	78	67
Galaţi	86	65	77	69	Turnu-Măgurele.	112	80	93	73
Giurgiu	115	82	86	65	Turnu-Severin. .	123	108	115	87
Huşĭ	98	77	73	63	Zimnicea	80	67	85	82

In al VI-lea volum din *Analele Academieĭ Române*, s'a publicat în 1894 o lucrare ce am presintat asupra *Serviciuluĭ meteorologic în Europa*, care, la paginele 188—212, conţine o descripţiune a organisăriĭ Observatoriuluĭ meteorologic din Hamburg. Al VI-lea memoriŭ

(1) Tabela 4 completéză Tab. 2 de la pag. 115 din *Analele Acad. Rom.*, Seria II, tom. XVIII, *Desbaterile*.

din al XI-lea volum din *Analele Institutuluĭ meteorologic* conţine o notiţă asupra aceluiaşĭ subiect redactată de bursierul pentru meteorologie al Ministeriuluĭ de Agricultură.

In al VII-lea memoriŭ, d-l I. Ţiţu, şeful staţiuniĭ meteorologice din Comăndăresci (Botoşanĭ), studiază *Desvoltarea vegetaţiuniĭ în România în cursul anilor 1887—95.* Este cunoscut Academieĭ că Institutul meteorologic, chiar de la începutul înfiinţăriĭ sale, a căutat (1) să adune din tóte părţile ţĕriĭ epocele la carĭ aŭ loc diferitele fase de vegetaţiune la diverse plante. Colecţiunea acestor date a servit d-luĭ Ţiţu spre a face un studiŭ, din care a putut deduce următórele conclusiunĭ:

1. Că pentru 1 grad de latitudine nordică, vegetaţiunea întârdie cu 1 di;

2. Pentru 100 m de altitudine, vegetaţiunea în Muntenia întârdie cu 2 dile, iar în Moldova cu 3 dile;

3. Că terasa dunărénă, de la Turnu-Severin până la Brăila, are vegetaţiunea excepţional de timpurie: cu 5—6 dile maĭ timpurie ca în câmpia Olténieĭ, Muntenieĭ şi Moldoveĭ-de-sus şi chiar decât regiunea marină;

4. Că influenţa climeĭ calde din terasa Dunăriĭ se resimte şi prin văile Jiuluĭ, Oltuluĭ, Argeşuluĭ etc. şi chiar prin sînul munţilor, din causa curenţilor caldĭ ce suflă din valea Dunăriĭ.

Studiul *Climeĭ Sinaieĭ* face obiectul celuĭ de al optulea memoriŭ. Basaţĭ pe observaţiunile culese în timp de 10 anĭ (1886—1895) la staţiunea meteorologică ce am înfiinţat la mănăstirea din Sinaia, am încercat a face un prim studiŭ climatologic al acesteĭ localităţĭ, care este astădĭ la cea maĭ mare altitudine, 860 m, unde posedăm o staţiune meteorologică. Resultatele acestuĭ studiŭ aŭ fost dejà comunicate Academieĭ, care a decis imprimarea în *Analele* sale. (2)

Din studiul maĭ amănunţit ce publicăm acum, resultă că temperatura anuală a acesteĭ localităţĭ este egală cu 5°.7 şi că în cursul anilor de observaţiunĭ ea a fost coprinsă între 5°.0 şi 6°.1.

In următórea **Tab. 5** se resumă valorile mijlociĭ lunare ale principalelor elemente climatologice de la Sinaia.

Să menţionăm că la Sinaia sórele strălucesce în cursul unuĭ an în timp de 1.477 ore, pe cât timp la Bucuresci el se arată 2.173 de ore.

La Şcóla de agricultură de la Păncesci-Dragomiresci, lângă Roman,

(1) *Analele Institutuluĭ meteorologic*, tom. II.

(2) Seria II, tom. XVIII, *Mem. Secţ. Sciinţ.*, pag. 9.

în lunca Siretuluĭ, am înfiinţat în 1886 o staţiune meteorologică ale căreĭ observaţiunĭ pe intervalul de 10 anĭ (1886—1895) aŭ fost discutate în al noulea memoriŭ din *Analele Institutuluĭ meteorologic* ce presint. Un extras din acest memoriŭ asupra climeĭ la Păncescĭ-Dragomirescĭ a fost dinainte presentat Academieĭ, care a şi hotărît imprimarea în *Analele* sale. (1) Acéstă regiune a Moldoveĭ are o temperatură destul de rece faţă cu restul ţĕriĭ. Ea este negreşit datorită configuraţiuniĭ topografice a acesteĭ părţĭ a Românieĭ, care forméză acì o spinare expusă tutulor vînturilor recĭ. Sinaia, cu tóte că este mult maĭ înaltă decât Păncescĭ-Dragomirescĭ (2), este adăpostită însă din tóte părţile cu munţĭ înalţĭ, carĭ îĭ apĕră clima sa.

Tab. 5. *Clima Sinaieĭ.*

LUNI	Pres. atmosf. mm	Temperatura aeruluĭ C°			Umeḑéla		Plóia		Nebulositate mijl.	Numĕrul ḑilelor			Vîntul Direcţiunĭ dominante
		Mijl.	Max. abs.	Min. abs.	Abs. mm.	Rel. %	Cant. mm	Ḑile > 1.0		înghet Min. < 0°	de érnă Max. < 0°	de vară Max. > 0°	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ianuarie. . . .	686.0	—5.0	10.8	—25.0	3.0	84	62	6	5.8	29	17	—	N, S
Februarie. . .	85.1	– 4.9	13.5	—22.5	2.8	80	40	5	6 .0	27	16	—	N, NE
Martie.	84.0	0.6	21.5	—18.0	3.8	77	46	6	6.4	25	5	—	N, S
Aprilie	83.5	4.9	20.5	— 9.0	4.9	71	64	10	6.4	14	0	—	N, S
Maiŭ	86.4	10.9	28.0	— 2.7	7.6	72	86	11	6.7	1	—	1	N, S
Iunie	86.9	13.4	28.5	0.6	9.3	75	128	14	6.4	—	—	1	N
Iulie	87.5	16.1	28.5	4.5	10.5	72	96	10	5.2	—	—	7	N, NE
August	88.4	15.1	29.0	2.7	10.0	71	75	8	4.3	—	—	6	N, S
Septembre . .	89.7	11.2	28.9	—2.8	8.0	75	51	6	4.5	1	—	1	N, S
Octobre. . . .	88.4	7.4	27.0	—9.5	6.4	79	61	6	5.6	7	1	0	N, S
Novembre . .	88.4	1.4	20.5	—28.0	4.5	82	48	6	6.3	19	6	—	N, S
Decembre. . .	86.4	—2.8	14.6	—21.5	3.4	84	49	8	6.4	28	12	—	N, S
An	686.8	5.7	29.0	—28.0	6.2	77	806	96	5.9	151	57	16	N, S

Temperatura anuală a aeruluĭ la Păncescĭ-Dragomirescĭ este de 7°.8; ea a oscilat în cursul anilor de observaţiunĭ între 6°.8 şi 8°.6.

Inscriem în următórea **Tab. 6** principalele valorĭ lunare şi anuale carĭ caracteriséză clima în acéstă regiune a ţĕriĭ.

(1) Seria II, tom. XVIII, *Mem. Sect. Sciint.*, pag. 29.

(2) Altitudinea Sinaieĭ este de 860 m şi acea a Păncescilor-Dragomirescĭ numaĭ 170 m.

Tab. 6. *Clima la Păncescĭ-Dragomirescĭ.*

LUNI	Pres. atmosf. mm	Temperatura aeruluĭ C°			Umeḑéla		Plóia		Nebulositate mijl.	Numĕrul ḑilelor			Vîntul Direcțiunĭ dominante
		Mijl.	Max. abs.	Min. abs.	Abs. mm.	Rel. %	Cantitățĭ mm	Ḑile >1.0 mm		Ingeț Min. <0°	de érnă Max. <0°	de vară Max. >25°	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ianuarie . . .	747.4	—6.7	12.7	—35.0	2.6	81	26	5	7.0	30	19	—	N
Februarie. . .	746.2	—4.8	16.8	—26.0	2.8	78	27	4	6 7	27	16	—	N
Martie	743.6	1.6	29.0	—23.5	4.1	74	20	4	6.4	21	4	0	N
Aprilie	743.3	8.6	26.0	— 7.6	5.8	65	29	5	6.2	6	—	1	N, S
Maiŭ	743.8	14.8	33.8	— 0.5	8.6	65	49	7	6.0	0	--	8	N, S
Iunie	743.1	17.1	32.6	1.4	10.5	66	64	9	6.1	—	—	11	N, S
Iulie	743.1	19.9	34.5	6.0	11.7	62	47	6	4.5	—	—	21	N
August	744.3	19.5	35.6	5.0	11.3	63	55	6	4.0	—	—	21	N
Septembre .	746.4	14.9	34.0	— 2.9	8.8	65	25	5	4.0	1	—	10	N, NE
Octobre. . . .	745.9	9.7	34.3	— 8.2	7.2	74	25	5	5 6	6	0	2	N, S
Novembre. . .	747.5	3.7	23.0	—24.3	5.0	82	33	6	7.2	16	4	—	N
Decembre . .	747.2	—3.4	15.5	—29.5	3.4	86	23	5	7.5	23	15	—	N
An	745.2	7.8	35.6	—35.0	6.8	72	423	67	5.9	135	60	75	N, S

Să observăm că, dacă luna Februarie este tot așà de frigurósă la Sinaia și Pănceseĭ-Dragomirescĭ, luna Ianuarie în acéstă din urmă localitate este cu aprópe 2 grade maĭ rece decât la Sinaia. Pe de altă parte, temperatura la Pănceseĭ-Dragomirescĭ, este mult maĭ excesivă decât la Sinaia. Intr'adevĕr aci diferența temperaturelor extreme este numaĭ de 57 de grade, pe când la Pănceseĭ-Dragomirescĭ ea este de 70°.6. Maĭ observăm încă, că în acéstă din urmă localitate termometrul s'a coborît până la — 35°.0, care este aprópe cea maĭ rece temperatură. cunoscută până acì la noĭ în țéră. (1)

Seria studielor ce am întreprins pentru culegerea *Materialelor pentru climatologia Românieĭ* a început cu determinarea climeĭ Sulineĭ Acest studiŭ, publicat în resumat în *Analele Academieĭ Române* (2) și în extenso în *Analele Institutuluĭ meteorologic* (3), erà basat pe observațiunile făcute în acéstă localitate, pe malul Măriĭ Negre, de către Comisiunea europénă a Dunăriĭ, în intervalul de 15 anĭ, de la 1876 la 1890.

(1) La Stribareț (Olt) s'a înregistrat — 35°.6.

(2) Seria II, tom. XVI, *Mem. Secț. Sciinț.*, pag. 1.

(3) Tom. VII, pag. B 31 — B 64.

In al ḑecelea memoriŭ din al XI-lea volum din *Analele Institutuluĭ meteorologic* s'aŭ reunit observaţiunile meteorologice de la Sulina în intervalul de timp al ultimuluĭ lustru 1891—95 şi s'aŭ determinat din noŭ elementele climatice ale acesteĭ localităţĭ pe intervalul de 20 anĭ, de la 1876 la 1895. Valorile ast-fel obţinute pot fi negreşit considerate ca nisce valorĭ normale, carĭ caracteriséză clima acesteĭ localităţĭ.

Temperatura anuală la Sulina este de 10°.9, ea a oscilat între 9°.7 şi 11°.9. Diferenţa de temperatură între luna cea maĭ căldurósă, Iulie, şi cea maĭ frigurósă, Ianuarie, este de 24°.2; între érnă şi vară ea este de 21°.4. La Sulina clima este ceva maĭ excesivă decât la Sinaia. In cea dîntâiŭ dintre aceste localităţĭ diferenţa între temperaturele extreme absolute 36°.9 şi —24°.0 este de 60°.9, pe când la Sinaia ea este numaĭ de 57 de grade.

Reunim în **Tab. 7** ce urméză cele maĭ principale valorĭ lunare şi anuale carĭ caracteriséză clima Sulineĭ.

Tab. 7. *Clima Sulineĭ.*

LUNI	Pres. atmosf. mm.	Temperatura aeruluĭ C°			Umeḑéla		Plóia		Nebulozitate mijl.	Numĕrul ḑilelor			Vîntul Direcţiunĭ dominante
		Mijl.	Max. abs.	Min. abs.	Abs. mm.	Rel. %	Cant. mm.	Ḑile ≥ 1.0 mm		Ingheţ Min. < 0°	de érnă Max. < 0°	de vară Max. ≥ 25°	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ianuarie . .	765.5	—1.7	19.1	—24.0	3.7	84	31	6	6.5	25	11	—	NW, N
Februarie .	764.1	—0.1	18.8	—20.0	4.0	83	20	5	6.5	22	7	—	N, NW
Martie . . .	761.0	4.1	23.7	—13.8	5.1	79	31	7	5.5	13	2	—	SE, SW
Aprilie. . .	760.2	9.5	26.4	— 3.8	6.9	75	31	6	4.6	1	—	0	NE, SE
Maiŭ . . .	760.3	15.7	33.8	— 0.3	10.1	72	34	6	3.7	—	—	3	NE, SE
Iunie . . .	759.2	20.0	32.9	6.7	13.9	69	53	6	3.0	—	—	15	NE, SE, S
Iulie. . . .	758.9	22.5	36.9	10.0	14.5	67	36	4	2.2	—	—	26	NE, NW
August. .	760.0	21.8	35.0	5.8	13.9	67	19	3	1.9	—	—	25	NE, N, NW
Septembre.	762.6	17.8	33.0	— 0.3	11.5	71	41	4	2.7	—	—	11	NE, N
Octobre. .	763.6	13.0	30.5	— 6.5	9.2	77	42	4	4.5	1	—	2	NE, S
Novembre.	764.7	6.5	24.0	—11.9	6.3	82	40	6	6.1	7	1	—	N, NW
Decembre .	764.2	1.5	20.8	—21.0	4.6	84	33	6	6.7	19	5	—	N, NW
An.	762.0	10.9	36.9	—24.0	8.6	76	411	63	4.5	88	25	82	NE, N, NW

Durata de strălucire a sóreluĭ, dedusă din 6 anĭ de observaţiunĭ la heliograful Campbell-Stokes, este la Sulina de 2.406 ore, adecă 54 % din totalul sĕŭ posibil de strălucire în acéstă localitate.

Cutremurele de pămînt în cursul anuluĭ 1895 aŭ fost puţin numeróse

şi puţin intense. Ḑece sunt ḑilele în carĭ s'aŭ simţit óre-carĭ sguduiturĭ: 5 Februarie, 10 Martie, 1 şi 16 Maiŭ, 16 Iunie, 23 Septembre, 19 şi 26 Novembre, 7 şi 27 Decembre. Amănunte asupra acestor cutremure se găsesc în al un-spre-ḑecelea memoriŭ.

In fine ultimul memoriŭ din acest volum de *Anale* se ocupă cu *Primele valorĭ normale ale ploieĭ în România.* S'aŭ reunit acì valorile lunare, anuale şi pe anotimpurĭ ale cantităţiĭ de plóie în 82 de localităţĭ, unde observaţiunile udometrice aŭ fost făcute pe o periódă de cel puţin 4 anĭ. Printre aceste localităţĭ sunt 23, în carĭ observaţiunile aŭ cel puţin o periódă de 10 anĭ. Determinându-se repartiţiunea lunară a ploilor, se constată că lunile Maiŭ şi maĭ cu sémă Iunie sunt cele în carĭ se adună cele maĭ marĭ cantităţĭ de apă. Excesuluĭ de plóie din luna Iunie se datoresce faptul că, dintre tóte anotimpurile, cea maĭ mare cantitate de apă se adună în general în timpul vereĭ. Tot acestuĭ exces de plóie din luna Iunie, precum şi întru cât-va celuĭ din Maiŭ, se datoresc inundaţiunile carĭ, maĭ ales în uniĭ anĭ, prăpădesc mare parte din semĕnăturile de pe văile multor ape curgĕtóre.

Acest studiŭ maĭ cuprinde valorile mijlociĭ ale numĕruluĭ ḑilelor de plóie, acela al ḑilelor în care ninge, al ḑilelor în care solul este acoperit de zăpadă şi grosimea mijlocie a straturuĭ de zăpadă. In fine se maĭ găsesce pentru fie-care localitate cantitatea maximă de apă în curs de 24 ore.

Asupra acestuĭ din urmă punct, trebue să menţionez plóia remarcabilă, care a căḑut în ḑiua de 7 Iulie 1889 la Curtea-de-Argeş. Intr'adevĕr, în acéstă ḑi, în curs de 24 ore, s'aŭ strîns 226.3 mm de plóie. Acésta este cea maĭ mare cantitate de apă ce cunóscem să fi căḑut în timp de 24 ore în România. Ceea ce este însă maĭ important este faptul că 204.6 mm din cantitatea indicată maĭ sus aŭ căḑut în timp numaĭ de 20 minute, ceea ce face 10.2 mm pe minut. Acéstă extraordinară cantitate de apă a făcut pe părintele G. C. Drăgănescu, directorul Seminariuluĭ din Curtea-de-Argeş şi şeful staţiuniĭ meteorologice din acea localitate, să ne adreseze imediat depeşa următóre: «Astă nópte, între orele 11 şi 12, a avut loc un accident climatic fórte important. O plóie torenţială ne maĭ pomenită, însoţită de tunete şi fulgere slabe şi de puţin vînt, a dat, numaĭ în 20 minute, o enormă cantitate de apă, 204.6 mm.»

Bucurescĭ, 12 (24) Decembre 1896.

Anexă. — La pag. 38

RAPORT DESPRE LUCRĂRILE FĂCUTE LA INSTITUTUL DE PATOLOGIE ŞI DE BACTERIOLOGIE DE D-NII Dr. C. STARCOVICI, Dr. G. PROCA şi Dr. V. BABEŞ ASUPRA ETIOLOGIEI FEBREI AFTÓSE EPIZOOTICE

DE

Prof. V. BABEŞ
Membru al Academiei Române.

I.

Observaţiunĭ asupra lucrărilor anterióre, de Dr. V. Babeş.

Nu sufere îndoială, că febra aftósă este o maladie contagiósă aparţinênd bólelor exantematice; ea se transmite de la un animal la altul, şi chiar la om, prin intermediul secreţiunilor şi dejecţiunilor animalelor, care-şĭ pot păstrà timp îndelungat puterea lor de patogenitate. Pe lângă multe casurĭ în carĭ se póte probà modul de contagiune, sunt altele în carĭ e imposibil de a urmărì calea infecţiuniĭ; ast-fel se afirmă că un grajd părăsit de multă vreme şi care a fost locuit maĭ înainte de animale bolnave póte contaminà alte animale sănătóse. E bănuială cum că băligarul maĭ ales ar păstrà virusul timp de maĭ multe lunĭ şi chiar anĭ. Animalele carĭ aŭ suferit maĭ înainte de febră aftósă şi s'aŭ tămăduit în urmă pot încă transmite bóla. Desinfectarea radicală şi ferberea lapteluĭ maĭ multă vreme pot distruge virusul. Animalele de diferite speciĭ, maĭ ales bovideele, oile, porciĭ, caprele, sunt maĭ mult expuse la contaminare, pe când calul, cânele, pisica, epurele de casă sunt cu mult maĭ puţin susceptibile. Infecţiunea acestor animale se face de la unul la altul, fără deosebire de speţă. Germinul bóleĭ pătrunde probabil prin óre-carĭ puncte de elecţiune, prin regiunile în carĭ

maĭ adese-orĭ se observă primele manifestaţiunĭ morbide, şi anume: prin mucósa nasală, bucală, în regiunea mameleĭ, a copitelor, a anusuluĭ la unele animale. De acì el se póte propagà maĭ departe în pulmonĭ saŭ în tubul digestiv. Mersul bóleĭ ne face să credem, că în acéstă infecţiune e vorba de un virus care se propagă prin căile de comunicaţiune, plecând din regiunile acele unde bóla a devenit endemică, mulţumită unor împrejurărĭ puţin cunoscute, póte numaĭ din causa lipseĭ mĕsurilor de isolare şi de desinfectare. Din aceste regiunĭ anumite, bóla se rĕspândesce cu o iuţélă maĭ mare saŭ maĭ mică, după importanţa şi mulţimea căilor de comunicaţiune, şi rĕmâne în vigóre atâta vreme cât nu se ieaŭ mĕsurĭ rigurós e pentru combaterea epizootieĭ.

Se citéză observaţiunĭ, din carĭ resultă că bóla s'ar nasce de la sine, nefiind în nicĭ o legătură cu regiunile contaminate; ele însă trebuesc primite cu multă reservă, sciut fiind cât este de greŭ de a constatà căile maĭ mult saŭ maĭ puţin ascunse ce le-a putut urmà germinul infecţios.

Aceste constatărĭ pe de o parte, pe de alta marele interes economic al acesteĭ epizootiĭ, aŭ făcut ca un mare numĕr de autorĭ să cerceteze natura virusuluĭ specific. In adevĕr, mulţĭ aŭ descris, fie în conţinutul vesiculelor, fie în secreţiunĭ saŭ organele interne, diferite speciĭ de microbĭ rotunḑĭ, cocĭ, streptococĭ, saŭ parasiţĭ animalĭ, ca amibe etc.

Ne mărginim a cità câte-va nume. Aşà *Nosotti* a găsit un microb rotund, care se coloréză cu diferitele colorĭ de anilină, cultivabil, inoculabil, cu care autorul a produs bóla. *Klein* (1) a găsit nisce diplococĭ şi streptococĭ, cu carĭ a putut să dea nascere bóleĭ la oĭ, infectându-le pe cale stomachală, însă carĭ nu aŭ avut nicĭ o acţiune inoculaţĭ fiind sub pele. *Kurth* (2) a găsit la animalele bolnave un streptococ, pe care l'a numit *streptoccocus involutus*, cu care însă nu a reuşit să producă febra aftósă; autorul însă a bănuit o óre-care legătură de patogenitate între acest microb şi bóla. In timpul din urmă, Kurth a găsit microbul sĕŭ in gura unor bolnavĭ atinşĭ de alte afecţiunĭ. *Schottelius* (3) a descris nisce streptococĭ mobilĭ, pe carĭ i-a cultivat din vesiculele aftóse şi i-a considerat ca microbiĭ specificĭ aĭ bóleĭ, cu tóte că nu a putut probà acest lucru, căcĭ animalele inoculate, după câte-va ḑile de febră, nu aŭ presentat erupţiunea caracteristică. *Behla* (4) a

(1) 15-th. *Annual of the Local Gouvernement Board*, 85.
(2) *Mitteilung. a. d. Kaiserl. Gesundhitsamt.*, VIII.
(3) *Centr. f. Bact*, Bd. XI.
(4) *Centr. f. Bact.*, Bd. XIII şi de curînd în *Berl. tierärztliche Woch.*, 1896.

descris nisce corpusculĭ amiboiḑĭ în sângele saŭ în mucósele animalelor, căror corpusculĭ el le atribue un rol patogen cu tóte că nu-şĭ susţine aserţiunea pe basa vre-unor cercetărĭ experimentale. Aceştĭ parasiţĭ se desvoltă pe mediile artificiale, întovărăşiţĭ însă şi de alţĭ microbĭ străinĭ. *Piana* şi *Fiorentini* (1) pretind că aŭ găsit amibe în casurile de febră aftósă; însă neputênd obţiné culturĭ pure, nu aŭ fost în stare să experimenteze în mod esact cu aceste formaţiunĭ speciale.

Putem trece repede asupra acestor cercetărĭ în mare parte incomplete, fără a fi nevoe de a intrà în amănunte, căcĭ autoriĭ citaţĭ nu aŭ fost în stare să reproducă bóla tipică cu parasitul descris de dînşiĭ la diferitele animale susceptibile pentru febra aftósă.

Cercetările luĭ *Siegel* (2) asupra microbuluĭ găsit de el în epidemiile de stomatită gravă cu infecţiune hemoragică, observate la copiĭ maĭ ales şi carĭ aŭ coincidat cu o epizootie de febră aftósă, sunt cu mult maĭ afirmative, căcĭ ele aŭ conchis la identitatea dintre microbiĭ găsiţĭ la om cu aceĭ găsiţĭ la animale bolnave. Maĭ mulţĭ înainte de Siegel aŭ susţinut că, în unele epizootiĭ de febră aftósă, şi maĭ ales dacă aceste epizootiĭ sunt de o óre-care malignitate, bóla se póte transmite la om, şi se transmite nu numaĭ sub forma uneĭ uşóre erupţiunĭ fără importanţă, ci ca o adevĕrată epidemie gravă, cu o mare mortalitate.

Siegel insistă asupra analogieĭ ce există între aceste casurĭ şi scorbut, şi se póte pune întrebarea dacă multe din casurile ce aŭ fost luate drept scorbut nu aŭ fost decât nisce adevĕrate infecţiunĭ aftóse, saŭ dacă dimpotrivă acele câte-va casurĭ menţionate de Siegel şi de alţiĭ ca aparţinênd febreĭ aftóse nu aŭ fost decât casurĭ de scorbut, saŭ vre-o varietate óre-care a septicemiilor hemoragice.

Siegel a găsit în organele individilor morţĭ de acéstă bólă hemoragică cu erupţiunĭ vesiculóse, precum şi în organele interne a două vacĭ mórte de febră aftósă, un acelaşĭ microb, pe când în alte casurĭ microbul în chestiune nu a putut fi găsit. Siegel observă, că de obiceiŭ microbul se găsesce în primele 10 ḑile ale bóleĭ.

Microbul luĭ Siegel are o lungime de 0,5—0,7μ., face câte odată filamente, adese-orĭ nu se coloréză decât numaĭ la ceĭ 2 polĭ, se decoloréză cu Gram, nu posedă sporĭ, se desvoltă la temperatura camereĭ pe tóte mediile obicĭnuite, dând pe plăcile de gelatină micĭ coloniĭ rotunde de o culóre gălbue. Microbul nu lichefiază gelatina, nu e patogen pentru epurele de casă, cobaiŭ, şórece, câne şi pisică.

---

(1) *Centr. f. Bact.*, Bd. XIX.
(2) *Deut. med. Woch.*. 1891 şi 1894.

Porumbeiĭ tinerĭ însă mor după injecţiunea uneĭ marĭ cantităţĭ de cultură. La purceĭ, la viţeĭ şi la viţele, autorul, frecând mucósa bucală cu o cultură pură, saŭ injectând în peritoneŭ o asemenea cultură, a putut observà o erupţiune vesiculósă, precum şi nisce ulceraţiunĭ ale gureĭ şi ale nasuluĭ, hemoragiĭ şi mórtea în 12 -15 ḑile. Baciliĭ se găsesc în organele interne. Injecţiunile nu reuşesc în tot-deauna, căcĭ printre animalele asupra cărora se experimentéză sunt unele refractare, acelea anume carĭ aŭ avut maĭ înainte febra aftósă.

Kruse, care face o dare de sémă a lucrărilor luĭ Siegel în manualul de microbiologie al luĭ Flügge (1), spune că a obţinut şi el o cultură de Siegel, însă că a observat o mare diferenţă între caracterele acesteĭ culturĭ şi acele descrise de Siegel. Ast-fel, microbul din cultura luĭ Kruse sémĕnă mult cu coli comun, nu e imobil, cum îl descrie Siegel, e patogen pentru şórece şi dă pe cartof o coloraţiune roşu-gălbue.

E fórte posibil ca Siegel să fi cultivat maĭ mulţĭ microbĭ de-odată şi presentând óre-carĭ analogiĭ între eĭ, uniĭ imobilĭ, alţiĭ mobilĭ, uniĭ inofensivĭ pentru şórece, alţiĭ patogenĭ, ast-fel că ne putem întrebà care din aceştĭ microbĭ este adevĕratul agent patogen al bóleĭ.

De altmintrelea, comunicările luĭ Siegel maĭ pot fi discutate şi din alte puncte de vedere, ceea ce face ca valórea publicaţiunilor sale să fie pusă la îndoială.

Aşà, să căutăm a ne da sémă de curiósa epidemie a satuluĭ Britz, aprópe de Berlin. Acest sat e cel maĭ bogat în vite din tóte împrejurimile Berlinuluĭ. Fără îndoială, epizootiile de febră aftósă sunt fórte dese, putem ḑice chiar constante în localităţile din jurul Berlinuluĭ, pe când epidemia observată de Siegel la om constitue o raritate, căcĭ în literatură nu se găsesce nicĭ un cas de o asemenea stomatită hemoragică cu caractere particulare. In Ungaria, unde febra aftósă e departe de a fi rară, aprópe că nu s'a menţionat până acum o asemenea epidemie.

Să vedem în câte-va cuvinte care este mersul acesteĭ maladiĭ.

Copiiĭ şi adulţiĭ, carĭ în parte cel puţin aŭ fost în contact cu animalele bolnave, după o incubaţiune de 8—12 ḑile, care, fie ḑis în trécĕt, nu corespunde de loc cu incubaţiunea febreĭ aftóse, care este de 3—5 ḑile, presintă o erupţiune caracteristică a mucóseĭ bucale. Lesiunile presintă maĭ mult caracterele uneĭ glosite şi a uneĭ gingivite cu miros fetid; ósele maxilare sunt atinse şi ele, căcĭ se póte constatà o tumefacţiune difusă a scheletuluĭ cavităţiĭ bucale. Pe buze apar nisce micĭ erupţiunĭ

(1) Flügge, *Die Mikroorganismen*, 3-e Auflage, 1896.

erpetiforme, pe gambe şi pe antebraţe se constată un exantem cu caracter une-orĭ petechial, alte-orĭ vesicular, putêndu-se confundà lesne cu rugeola. Câte odată erupţiunea este unilaterală.

Bóla în timp de un an saŭ maĭ mult póte presintà recidive. Glosita adese-orĭ devine fórte gravă prin intensitatea eĭ; se menţionéză nu de rare orĭ hemoragiĭ abundente. Intre complicaţiunile interne, un loc însemnat îl ocupă endocardita, tumefacţiunea ficatuluĭ şi maĭ nicĭ odată acea a splineĭ. In alte casurĭ se constată echimose profunde, tarĭ şi avênd sediul în regiunea cotuluĭ şi a genunchiuluĭ. Adese-orĭ erupţiunea póte îmbrăcà forma unuĭ pemphygus; se relatéză casurĭ unde mórtea a fost precedată de simptome de tetanos.

Bóla e fórte contagiósă. Indiviḑiĭ carĭ vin în localitatea infectată se contaminéză prin obiectele de carĭ s'aŭ servit bolnaviĭ. Aşà, un copil s'a infectat printr'un biberon şi, după 12 ore de la infecţiune, iĭ apărù o erupţiune visiculósă caracteristică. In timp de 6 lunĭ, dintre ceĭ 9.000 locuitorĭ aĭ satuluĭ Britz, 300 aŭ presentat simptomele tipice ale maladieĭ, pe lângă mulţĭ alţiĭ ale căror simptome aŭ fost maĭ puţin caracteristice.

Microbiĭ isolaţĭ din unul din aceste casurĭ aŭ fost inoculaţĭ la 4 purceĭ prin frecarea mucóseĭ bucale: doĭ dintre eĭ aŭ murit după 48 ore, după ce aŭ presentat, la 18—24 ore de la infecţiune, un eritem hemoragic şi vesicule pe gambe. Unul dintre aceştĭ purceĭ a trăit, altul a fost omorît la 8 ḑile de la infecţiune, după ce a presentat o tumefacţiune cu formaţiunĭ de vesicule a mucóseĭ bucale.

S'aŭ inoculat doĭ viţeĭ, unul prin frecarea mucóseĭ bucale, altul prin infecţiune intra-peritoneală. Amîndoĭ aŭ murit a 5-a ḑi, după ce aŭ presentat ulceraţiunĭ şi vesicule pe nas şi pe diferite mucóse.

Tóte aceste fapte arată că maladia observată la om a fost una din acele forme particulare fórte infecţióse de stomatită cu septicemie hemoragică, carĭ până atuncĭ eraŭ clasate între formele grave de scorbut.

Incă de mult am descris speciĭ de bacilĭ hemoragicĭ patogenĭ pentru animale şi pe carĭ i-am găsit în infecţiunile de acest fel, aşà în cât e fórte probabil că microbiĭ descrişĭ de Siegel în organele interne să nu fie decât nisce bacilĭ hemoragicĭ, carĭ, inoculaţĭ la porcĭ, la viţeĭ şi la porumbeĭ, sunt în stare să producă o maladie asemĕnătóre, dar o maladie care, prin durata sa, prin mersul sĕŭ supra-acut, prin caracterul sĕŭ hemoragic, prin marea mortalitate la care dă nascere, se distinge cu totul de febra aftósă spontanee, care are o mortalitate de abià 1—2 %.

Atuncĭ, pentru ce să presupunem că acéstă bólă a omuluĭ să fie de

natură aftósă, din momentul ce recunóscem bine manifestările obicĭnuite ale febreĭ aftóse la om şi scim că aceste manifestărĭ diferă cu totul de acele descrise de Siegel?

Contagiunea ómenilor în casurile expuse maĭ sus nu e nicĭ decum probată. Insuşĭ Siegel recunósce, că acéstă maladie gravă nu s'a arătat printre persónele carĭ fuseseră în contact direct cu animalele. De altmintrelea, cu tóte că el crede că prin laptele animalelor bolnave s'ar face contagiunea, nu a putut reuşì să producă cu el nicĭ culturĭ nicĭ infecţiune.

Pentru a explicà tóte aceste diferenţe, autorul crede că bóla observată la om e o formă maĭ gravă a febreĭ aftóse şi că, între acéstă formă şi acea ce de obiceiŭ se observă la animale, e aceeaşĭ legătură ca între variolă şi vaccin. Acéstă presupunere însă nu o baséză pe nicĭ un fapt experimental, căcĭ autorul nu a putut probà că vaccinaţiunea cu febra aftósă ar preservà în contra acesteĭ maladiĭ a omuluĭ.

De altmintrelea, autorul mărturisesce că există o asemĕnare între acéstă bólă a omuluĭ şi între scorbut, vaccin şi variolă, rugeolă, scarlatină saŭ febra petechială. Ceea ce însă ne interesézã maĭ mult în acéstă bólă a omuluĭ, şi anume identitatea eĭ cu febra aftósă, acésta nu prea reese din ceea ce spune Siegel, căcĭ numaĭ apariţiunea vesiculelor pe mucósa bucală nu probézã nimic, sciută fiind frecuenţa acestor erupţiunĭ la om şi la animale în diferitele maladiĭ infecţióse.

Mersul bóleĭ, precum şi marea mortalitate a animalelor în experienţă, vorbesc în contra existenţeĭ uneĭ identităţĭ între ambele maladiĭ, iar presenţa microbilor în organele animalelor nu probézã alt ceva decât că bóla omuluĭ e transmisibilă şi nicĭ decum identitatea eĭ cu febra aftósă. Ar fi trebuit, pentru acest lucru, să se găséscă aceiaşĭ microbĭ în bóla spontanee a animalelor. Inainte de a se fi identificat prin tóte mijlócele posibile microbiĭ găsiţĭ în organele animalelor atinse de febră aftósă, nimic nu se póte probà nicĭ în ceea ce privesce identitatea maladieĭ, nicĭ în ceea ce privesce rolul microbuluĭ în febra aftósă. Şi tocmaĭ în acéstă direcţiune, cu totul esenţială, cercetările luĭ Siegel sunt cu totul insuficiente. Siegel a trimis una din culturile sale unuĭ domn Cristman, despre care Siegel afirmă că ar fi un bacteriolog cunoscut, şi acesta a constatat identitatea acestor microbĭ cu alţiĭ, pe carĭ i-a găsit el în organele uneĭ vacĭ ce a murit de febră aftósă câte-va ḑile după infecţiune. Veterinarul Tröste a constatat identitatea morfologică a culturilor de la om şi de la animale. In fine Siegel inoculézã 3 vacĭ, injectându-le în cavitatea peritoneală conţinutul unuĭ balon de Erlenmayer (nu se ḑice ce cantitate); 2 din aceste animale nu aŭ reacţionat decât printr'o

uşóră febră, pe când cea de a 3-a vacă, după ce a avut o febră ridicată, a fost omorîtă a 10-a ḑi, şi atuncĭ numaĭ s'a observat între copite ulceraţiunĭ şi vesicule; s'aŭ găsit şi microbĭ în organele interne ale acestor din urmă animale. Prin urmare, într'un singur cas numaĭ Siegel a putut să producă la o viţea o bólă febrilă cu câte-va ulceraţiunĭ între copite.

Nu reese clar însă dacă cultura, cu care a experimentat în aceste casurĭ Siegel, provenià de la om saŭ de la animale; şi de óre-ce vaca a fost omorîtă maĭ înainte, nu se scie dacă bóla febrilă observată la dînsa ar fi putut avé un sfîrşit letal.

In fine, într'un singur cas Siegel a făcut culturĭ din organele uneĭ vacĭ care a murit după a 3-a ḑi de febră aftósă şi pretinde că a isolat acelaşĭ microb.

Ceea ce reese din lucrarea luĭ Siegel, se resumă decĭ în următórele puncte:

1. Siegel a găsit într'o epidemie cu caracterele uneĭ septicemiĭ hemoragice cu stomatită un microb ovalar, imobil, şi care, la viţeĭ, la purceĭ, la porumbel, precum şi într'un singur cas la o vacă, a produs o maladie febrilă, hemoragică, eruptivă şi mortală.

2. Tot Siegel trimite o pretinsă cultură pură a microbuluĭ sĕŭ luĭ Kruse, care găsesce în ea un bacil mobil presentând aprópe tóte caracterele luĭ coli comun şi care prin urmare nu corespunde de loc descripţiuniĭ şi fotogramelor din memoriul luĭ Siegel. Pe când Siegel pretinde că microbul nu e patogen pentru animalele de laboratoriŭ, Kruse îl găsesce patogen pentru şórecele alb.

3. *E lucru cert* prin urmare că Siegel nu a lucrat cu un singur microb, dar cu maĭ multe speciĭ diferite. Autorul nu a probat câtuşĭ de puţin dentitatea maladieĭ umane cu febra aftósă epizootică. Se póte pune decĭ, întrebarea, dacă microbiĭ găsiţĭ în organele omuluĭ şi la singurul animal mort de bólă naturală nu aŭ fost în parte cel puţin nisce varietăţĭ ale bacililor de putrefacţiune şi maĭ ales ale luĭ coli comun.

4. Nu e îndoială că Siegel a isolat în maladia omuluĭ un microb al septicemieĭ hemoragice, care şi el ar puté intrà în grupul luĭ coli comun. De altmintrelea, noĭ am găsit că există o grupă întrégă de microbĭ producĕtorĭ de septicemiĭ hemoragice, carĭ séměnă cu microbiĭ putrefacţiuniĭ şi represintă varietăţĭ artificiale saŭ trecĕtóre ale acestor din urmă microbĭ.

In numeriĭ 5 şi 6 din 1897 aĭ jurnaluluĭ *Deutsche med. Wochenschrift*, Bussenius şi Siegel revin asupra microbilor găsiţĭ la febra aftósă; dar acum, aşà se vede, eĭ găsesc iară microbĭ deosebiţĭ, dând acum baciluluĭ când numele de bacil albastru, când de bacil Siegel. Insă aceştĭ bacili nu sunt descrişĭ şi autoriĭ se raportéză la un alt jurnal,

unde acești bacili ar fi descriși; dar acest jurnal până în present n'a apărut încă. Autorii afirmă că ar fi găsit acest bacil din saliva bolnavilor cu erupțiune, semĕnând cu acela al febrei aftóse, și că microbii introduși fiind cu alimente în tubul digestiv al unui vițel, acest vițel ar fi murit de febra aftósă peste 4 ḑile. (?) Un alt vițel, fiind inoculat cu un microb provenind de la un alt copil bolnav, se îmbolnăvesce cu vesicule pe mucósa nasului, pe picióre; apoi apare diaree; a 5-a ḑi animalul se omóră și din sânge se isoléză același microb. In fine, aŭ isolat acest microb (?) din saliva și sângele animalelor afectate de bóla naturală și injecțiunile microbului aŭ produs afte la viței și la un porc.

Era nevoe de a stărui asupra lucrărilor lui Siegel, pentru a probà insuficiența lor, cu atât mai mult cu cât microbii găsiți de noi într'un mare numĕr de casuri de febră aftósă intră în grupul microbilor de putrefacțiune, semĕnând până la un óre-care punct cu coli comun. Dar cum bacilul coli comun se găsesce fórte des în organele animalelor mórte de diferitele bóle infecțióse, cum acest grup fórte întins îmbrățișéză o infinitate de forme mai mult saŭ mai puțin stabilă, singurul fapt că s'aŭ găsit într'o bólă microbi asemĕnători cu coli comun nu póte îndreptăți pretențiunea de a se fi găsit însuși microbul bólei. Nici producțiunea unei bóle ce séměnă mai mult saŭ mai puțin cu febra aftósă nu este probantă, căci în regiuni bântuite de afte se întîmplă ușor ca la un animal să se producă bóla, fără ca acésta să fie datorită inoculațiunilor.

II.

Studii asupra bacteriilor găsite de Dr. C. Starcovici la animalele bolnave de febră aftósă, de Dr. V. Babeș și Dr. C. Starcovici.

România suferă mult de febra aftósă, deși este inesact că la noi ar există focare de acéstă bólă ce ar produce infecțiunea țĕrilor vecine. Din contră, țéra nóstră a fost în anii din urmă în mai multe rînduri infectată de țĕrile vecine și mai cu sémă de Ungaria.

La noi în țéră, febra aftósă se presintă sub o formă destul de benignă, ast-fel în cât abià se observă casuri mortale. Alt-fel și în străinătate mortalitatea acestei bóle e fórte mică și rare-ori se ridică peste 1—2%. Inconvenientele bólei sunt mai cu sémă incapacitatea de a lucrà a animalelor în timpul bólei. Dejà în anul 1890, d-l inspector veterinar *Starcovici*, cultivând conținutul pustulelor și saliva mai multor animale atinse de acéstă bólă, și anume în primele ḑile ale

bólei, găsise nisce bacilĭ, carĭ însă nu aŭ fost examinațĭ maĭ de apróре. La începutul anuluĭ 1896, şi anume în lunile Februarie şi Aprilie, ivindu-se bóla pe o scară maĭ mare în județele Muscel şi Vlaşca, făcênd din noŭ culturĭ din salivă, pure în aparență, din mucósa gingiilor tumefiate la începutul bóleĭ, şi inoculând produsele bóleĭ şi saliva animalelor bolnave la diferite animale, a obținut culturĭ, carĭ, fiind inoculate sub-cutan saŭ prin frecarea mucóseĭ bucale la vițeĭ, aŭ produs o bólă semĕnând mult cu bóla naturală.

Diferite fenomene greŭ de explicat şi contradicĕtóre, ivite în cursul acestor cercetărĭ, ne-aŭ determinat să lucrăm împreună cu Dr. Starcovicĭ, pentru a elucidà etiologia bóleĭ, pentru care aceste cercetărĭ prealabile ne-aŭ dat indicațiunĭ prețióse.

Materialul de cercetare al d-luĭ Starcovicĭ a provenit din diferitele focare de epizootie, şi anume de la animale bolnave şi de la animale omorîte la începutul bóleĭ, anume:

5 Februarie 1896, vacĭ şi boĭ bolnavĭ din comuna Letea-veche (Vlaşca).
4 Aprilie 1896, boĭ bolnavĭ din comuna Bughea (Muscel).
9 Septembre 1896, boĭ şi vacĭ din comuna Fălciŭ.
11 Septembre 1896, boĭ şi vițeĭ din comuna Tătăranii (Fălciŭ).
13 Octobre 1896, boĭ şi vacĭ din comuna Tețcanĭ (Bacăŭ).
19 Novembre 1896, boĭ şi junicĭ din comuna Bîrlad.

D-l Starcovicĭ, făcênd culturĭ din mucósa bucală, şi anume din conținutul vesiculelor saŭ din lichidul sanguinolent produs din părțile tumefiate ale gingiilor, făcêndu-se o mică secțiune saŭ extirpându-se părțĭ micĭ din mucósa bolnavă, tot după o desinfecțiune prealabilă a suprafețeĭ, s'aŭ produs pe substanțe nutritive microbĭ variațĭ.

Anume s'a întrebuințat gelatină, gelosă, gelosă cu glicerină şi ser, ser de boŭ, bulion, substanțe zacharate, cartofĭ; substanțele acestea s'aŭ ținut parte în vid, parte la temperatura odăiĭ, parte la temperatura de 37°—38°.

De altă parte, s'aŭ încercat culturĭ pe substanțe acide şi alcaline, precum şi în lapte.

Pe când din produsele patologice sus menționate s'aŭ desvoltat diferițĭ microbĭ, din organele animalelor ucise orĭ nu s'a desvoltat nimic, orĭ crescеà un singur microb cu caractere bine determinate.

1. Printre microbiĭ desvoltațĭ în unele casurĭ de pe mucósa bolnavă saŭ din erupțiunile patogene, menționăm acì nisce stafilococĭ albĭ fără caractere patogene, un streptococ lung desvoltându-se la temperatura corpuluĭ, patogen pentru şórecĭ şi formând în bulion nisce grămeḑĭ micĭ, fiind probabil identic cu streptococus involutus găsit de Kurth

în febra aftósă, căcĭ pe bulion şi gelosă amestecate cu ser de boŭ se desvoltă sub formă de masse compacte seróse gălbuĭ, în carĭ streptocociĭ se găsesc legaţĭ printr'o substanţă capsulară şi formând lanţurĭ largĭ capsulare; granulaţiunile descrise de Kurth în jurul coloniilor nu s'aŭ putut bine observà.

2. Afară de acest microb, s'aŭ maĭ găsit în unele casurĭ streptococĭ banalĭ scurţĭ nepatogenĭ şi corespundênd varietăţilor nepatogene ale streptococuluĭ puroiuluĭ.

3. In unele culturĭ pe gelosă cu ser s'a desvoltat la temperatura corpuluĭ, maĭ încet decât stafilocociĭ şi streptocociĭ, un bacil fin, curb, ascuţit, cu grăunţe maĭ marĭ, de obiceiŭ de substanţă metachromatică, semĕnând şi ca cultură (plăcĭ micĭ convexe gălbuĭ transparente, cu grăunţe neregulate de-asupra) cu microbul găsit de unul din noĭ la scorbut. Microbul nu pare a fi patogen în condiţiunile obicĭnuite.

4. Maĭ regulat, aprópe în tóte casurile examinate, d-l Starcovicĭ găsise în produsele patologice nisce bacilĭ, maĭ mult ovalarĭ câte odată, maĭ cu sémă în ţesute şi secreţiunĭ cu o formă lucidă, colorându-se bine cu colorile de anilină, necolorându-se după Gram, şi carĭ se cultivă cu înlesnire pe diferitele substanţe nutritive. Pe tóte substanţele cultura sémĕnă cu acea a colibaciluluĭ, saŭ maĭ bine cu o varietate a colibaciluluĭ descrisă de unul din noĭ (Babeş, *Zeitschrift für Hygiene, Varietäten d. Typhusbazillus*, şi *Les Bactéries*, III éd. Pl. photogr. XI p. 313). Coloniile se presintă pe gelatină sub formă de plăcĭ largĭ abundente alb-gălbuĭ, dantelate, plate saŭ cu desemn concentric, desvoltându-se şi în profundime sub formă de grăunţe maĭ marĭ în profundime maĭ mare, şi acì de culóre brunatră.

Pe gelosă, microbul formézā peste câte-va dile asemenea plăcĭ largĭ, abundente, albe, dantelate, brune la transparenţă, şi o turburélă şi un precipitat abundent al lichiduluĭ de condensaţiune. Cultura rĕspândesce puţin miros desagreabil şi formézā gaze abundente, maĭ cu sémă pe substanţe zacharate. Cresce la aer şi în vid; în culturĭ fără aer capĕtă o culóre brună. Dă reacţiunea indoluluĭ şi coaguléză laptele, formând puţină aciditate. Reducţiunea turnesoluluĭ se produce de obiceiŭ.

Crescerea pe cartofĭ e abundentă sub forma unor plăcĭ largĭ brunatre. Cu tóte că bacilul nu produce sporĭ, este destul de resistent; cu tóte că este omorît la o temperatură de 60° în 10 minute, totuşĭ culturile sale rĕmân viĭ timp de maĭ multe lunĭ. Culturile vechĭ produc anume pe gelosă nisce grupe de cristale necolorate ascuţite.

Microbul provenit din o cultură de 48 ore pe gelosă saŭ bulion examinat la microscop se presintă ca un bacil ovalar de 0,6 μ grosime,

cu puncte polare maĭ colorate; posedă o zonă prin care microbiĭ vecinĭ sunt puţin distanţiaţĭ; în culturĭ maĭ vechĭ se găsesc şi nisce filamente maĭ gróse, pe când microbiĭ ovalarĭ sunt puţin umflaţĭ şi se coloréză maĭ cu anevoe. Microbul nu se coloréză după Gram. După Bunge, se pot constată pe dînsul nisce cilĭ lungĭ. Fie-care bacil posedă în diferitele puncte ale periferieĭ câte 3—6 flagelĭ saŭ cilĭ, cu ajutorul cărora devine fórte mobil.

Epuriĭ de casă, cărora am injectat în diferite rîndurĭ cantităţĭ maĭ marĭ din culturĭ, posedă în sângele lor substanţe ce aglutinéză şi imobiliséză microbul. O gută de ser de la atarĭ animale produce acest efect asupra 10—20 de gute de cultură. Colorând aceştĭ microbĭ aglutinaţĭ după Bunge paralel cu microbiĭ din aceeaşĭ cultură dar netractată cu ser, aflăm că, prin adăogirea seruluĭ, înainte de tóte aŭ dispărut ciliĭ şi, între microbiĭ aglutinaţĭ, distanţiaţĭ, carĭ se coloréză maĭ cu greŭ cu colorile de anilină, se găsesce o substanţă omogenă, largă, colorându-se în ros cu colorantul luĭ Bunge; asemenea o parte din microbĭ primesce acéstă colóre în locul coloriĭ violete-negre a microbilor netractaţĭ. Microbiĭ tractaţĭ cu ser sunt încunjuraţĭ şi de o zonă palidă, un fel de capsulă.

Culturele microbuluĭ sunt puţin virulente. Şóreciĭ inoculaţĭ cu maĭ multe picăturĭ de cultură pe bulion mor în câte-va ḑile şi din organe se pot obţiné culturile microbilor, pe când sub microscop microbiĭ sunt acì greŭ de constatat. Asemenea, după injecţiunea culturilor în cavitatea peritoneală, şóreciĭ mor cu un exudat peritoneal bogat în microbĭ; se maĭ găsesce o enterită cu tumefacţiunea plăcilor luĭ Peyer.

Epuriĭ de casă, chiar inoculaţĭ cu cantităţĭ maĭ marĭ de cultură sub pele, mor arare-orĭ, câte odată cu o ipotermie, cu o enterită. Altă dată se desvoltă numaĭ abcese conţinênd microbiĭ, pe când organele sunt de obiceiŭ sterile. Culturile trecute prin animale devin maĭ virulente, însă nu câştigă o virulenţă însemnată.

Pe când microbiĭ din saliva animalelor bolnave sunt abià virulenţĭ pentru epuriĭ de casă şi cobaĭ, microbul isolat din organele unuĭ viţel omorît la începutul bóleĭ aveà o patogenitate maĭ pronunţată.

Precum se vede, acest microb séměnă mult cu coli communis şi intră fără îndoială în grupul acestuĭ microb. Am identificà chiar microbul cu coli comun, dacă nu s'ar comportà în mod particular faţă cu rassa bovină.

5. Afară de acest microb, d-l Starcovicĭ a isolat în douě casurĭ de febră aftósă un alt bacil, şi anume din un cas de la Muscel, unde, după sterilisarea prealabilă a mucóseĭ gingiilor la începutul erupţiuniĭ, s'a luat din o mică placă produsă pentru a face culturĭ, şi din un al doilea cas de

la Fălciŭ, unde microbul s'a desvoltat împreună cu bacilul sus menţionat. Isolarea bacilului a reuşit uşor prin trecerea sa prin corpul epurilor şi cobailor, căcĭ acest bacil omóră aceste animale, precum şi şórecele, chiar inoculat fiind în cantitate mică sub pele, cu febră şi cu iperemia organelor interne şi cu începutul uneĭ degenerărĭ a rinichilor, fără tumefacţiunea splineĭ, de obiceiŭ cu hemoragiĭ întinse ale peleĭ şi ale mucóselor, în fine cu o enterită câte odată hemoragică.

Tóte organele conţin unul şi acelaşĭ microb, presentându-se în organe în grupe micĭ, sub formă de bacilĭ subţirĭ, puţin curbĭ, uniformĭ saŭ punctuaţĭ, cu o zonă destul de largă împrejur. Nu se coloréză după Gram şi se cultivă uşor pe diferite substanţe.

Pe gelatină, cresce maĭ încet la temperatura camereĭ, peste 2—3 ḑile produce o placă gălbue, transparentă, dantelată, netedă, lucie şi în striŭ se věd puncte devenind maĭ marĭ şi brune în profunḑime. Nu degagiază vre-un miros maĭ apreciabil.

Pe gelosă, produce plăcĭ puţin gălbuĭ, transparente, dantelate, largĭ, lucide, maĭ gălbuĭ şi maĭ transparente decât microbul sus menţionat.

Pe gelosa simplă nu produce gaze, pe când pe gelosa sacharată desvoltă gaze, însă maĭ puţine decât cel-lalt bacil; mirosul culturiĭ e maĭ puţin pronunţat decât acela al baciluluĭ I. Cresce bine în profunḑime şi în vid.

In bulion, produce o turburélă maĭ puţin pronunţată decât bacilul I.

Pe cartofĭ, produce la temperatura corpuluĭ plăcĭ ridicate, destul de abundente, lucide, ce devin brunatre cu timpul.

Pe serul de boŭ, produce asemenea plăcĭ, dar maĭ puţin abundente.

Coaguléză laptele, producênd aciditate, pe când în bulion produce puţină alcalescenţă, dă reacţiunea indoluluĭ şi reduce culórea turnesoluluĭ.

Microbul se presinţă ca un bastonaş, seměnând mult cu bacilul febreĭ tifoide, de 1μ—2μ lungime şi 0,4μ grosime, puţin curb, şi arată în interiorul sěŭ, la extremităţĭ şi de-alungul sěŭ puncte maĭ colorate, carĭ nu întrec grosimea baciluluĭ. In culturĭ maĭ vechĭ se desvoltă, pe lângă filamente puţin îngroşate, şi formaţiunĭ lungĭ fusiforme, conţinênd vacuole şi granulaţiunĭ metachromatice; aceste formaţiunĭ se coloréză în total cu o nuanţă maĭ roşie (cu albastru de metilen) decât baciliĭ. Aşà se vede, că aceste formaţiunĭ puţin maĭ gróse decât baciliĭ represintă un stadiŭ de desvoltare maĭ resistent al microbuluĭ. Colorat după Bunge, arată o capsulă subţire şi maĭ mulţĭ cilĭ lungĭ (2—6) pe diferite puncte ale periferieĭ, seměnând cu aceia aĭ baciluluĭ tific. Animalele ce aŭ resistat infecţiuniĭ repetate cu acest microb ca-

pĕtă un ser, din care o picătură produce aglutinarea microbilor în 10—20 picăturĭ de cultură pe bulion.

Microbul îşĭ păstréză timp de maĭ multe lunĭ patogenitatea, cu tóte că forma microbilor se schimbă în modul arătat saŭ microbiĭ, fiind descompuşĭ, sub forma unor granulaţiunĭ chromatice micĭ, fără să formeze sporĭ.

6. Din sângele corduluĭ uneĭ vite omorîte la începutul bóleĭ, s'a cultivat un bacil aparţinênd asemenea acestuĭ din urmă grup de bacilĭ, avênd caracterele următóre:

Cresce bine pe tóte substanţele şi la temperatura cămereĭ, precum şi la acea a corpuluĭ, arătând caracterele baciluluĭ coli, producênd gaze şi un miros desagreabil, semĕnând cu acela ce degagiază o cultură de choleră. Dă reacţiunea indoluluĭ, coaguléză laptele şi diferă de baciliĭ descrişĭ anume prin lipsa de mobilitate şi de cilĭ, avênd alt-fel forma şi mărimea baciluluĭ coli, fiind însă maĭ mult ovalar.

Un caracter important al acestuĭ microb este patogenitatea sa pentru animalele de laboratoriŭ; o cantitate mică de câte-va gute omóră şórecele alb în câte-va ḑile cu un fel de septicemie, găsindu-se microbul inoculat în organele interne; asemenea produce, după injecţiunea sub-cutanată de 1 cm. c., mórtea epurilor de casă şi a purceilor de India peste 2—4 ḑile, asemenea constatându-se bacilul în organele interne ale animalelor.

Să trecem acum la studiele făcute de d-l Starcovicĭ pentru a apreciă acţiunea acestor microbĭ asupra animalelor susceptibile la infecţiunea cu febra aftósă.

I. Bacilul de la Muscel.

Din cultura *serum B*, din sânge gură de la boĭ bolnavĭ de febră aftósă de la cătunul Bughea, comuna Câmpulung, judeţul Muscel, avênd temperatura rectală 40°,1 înainte de apariţiunea erupţiuniĭ aftelor, representând numaĭ turgescenţa bureletuluĭ maxilaruluĭ, s'a inoculat cu bulion de 24 ore 1 cc. un epure sub-dermal la 4 Aprilie 1896. Acest epure a murit la 8 Aprilie. La autopsie se observă: la locul de inoculaţiune un nodul caseos, vasele mesenterice injectate, splina mărită violacee, ficatul mărit congestionat, de culóre brună-închis, presărat de numeróse puncte gălbuĭ (degenerescenţă), pulmoniĭ, paliḑĭ, conţin sânge necoagulat.

La 9 Aprilie s'a inoculat, din cultura ficat a unuĭ epure inoculat

din cultura *serum B* cu câte 1/2 cc. bulion, un epure, un cobaiŭ şi un şórece alb.

Tot din acéstă cultură (ficat epure inoculat cultura *serum B*) s'a inoculat o óie sub-dermal cu 1 cc. bulion; asemenea, s'a frecat o altă óie pe mucósa bucală şi la o a treia i s'a dat pe alimente. Tóte aceste oĭ aŭ avut o reacţiune termică, care a durat de a doua ḑi după infecţiune până a opta ḑi, după care s'aŭ remis fără a presintà erupţiunĭ vesiculóse la gură saŭ unghiĭ. La 14 Aprilie a murit şórecele alb, căruia făcêndu-ĭ autopsie, se observă o stare congestivă a organelor splanhnice, maĭ ales a splineĭ, care este violacee şi friabilă, vasele mesenterice injectate.

La 15 Aprilie a murit epurele inoculat la 9 Aprilie, *cultură ficat epure;* la autopsie se observă: la locul de inoculaţiune (ureche) tumefacţiune violacee, splina mărită violacee, feiabilă, rinichiĭ cu pete violacee, cu substanţa corticală injectată, ficatul congestionat, presărat cu puncte gălbuĭ, ganglioniĭ mesentericĭ tumefiaţĭ, hemoragicĭ, cordul plin cu sânge, pulmoniĭ paliḑĭ.

Din cultura pe bulion de la epurele inoculat la *9 Aprilie, mort la 15 Aprilie,* s'a inoculat sub-dermal cu 1 cc. bulion viţel No. 2, la institutul vaccionogen al Statuluĭ. La 22 Aprilie, temperatura luată înainte de inoculare a fost de 37°,7; a doua ḑi presintă la locul de inoculaţiune o tumefacţiune durerósă, temperatura merge crescênd, atingênd 40°, şi la 26 Aprilie apar vesicule de diferite mărimĭ pe bureletul superior şi buza inferióră, avênd salivaţiunĭ abundente, carĭ se scurg prin comisurĭ în filamente; acéstă stare a durat până la 28, când febra şi tóte simptomele încep a descresce. Din sânge gură viţel No. 2, s'aŭ făcut culturĭ; din culturile acelea s'a inoculat un epure negru No. 6 şi un cobaiŭ, *la 14 Maiŭ.* Epurele a murit la 17 Maiŭ cu congestiunea organelor splanhnice, maĭ ales splina.

Din saliva *viţel No. 2* s'a infectat *(la 30 Aprilie),* prin frecarea pe mucósa bucală, un viţel No. 4, care înainte de inoculare a avut temperatura rectală 37°, iar a 3-a ḑi după infectare a atins 40°, cu salivaţiune abundentă, iar a 4-a ḑi presintă pe burelet şi buza inferióră lesiunile albicióse, *afte.* Din cultura de la viţelul No. 2, sânge gură *pe ser* (30/IV), s'a însĕmînţat bulion (4/V), din care s'a inoculat la 23 Maiŭ la un viţel No. 12, avênd temperatura înainte de inoculare 37°. Temperatura a mers gradat crescênd până la 28 Maiŭ, când a ajuns 39°,7, presentând salivaţiunea însemnată, scârşniturĭ din dinţĭ şi vesicule pe burelet şi buza inferióră.

La 4 Iuuie s'a inoculat sub-dermal un epure cu o cultură provenind

din sânge gură viţel No. 2. Acest epure a murit la 6 Iunie, arătând la autopsie o însemnată congestiune a organelor splanhnice.

10 Iunie.—Din cultura provenind de la epurele inoculat la 9/IV, s'a inoculat viţel No. 19 sub-dermal cu 1 cc. bulion. Temperatura înainte de inoculaţiune a fost 38°,9, atingênd 40° la 14 Iunie; la 19 Iunie presintă flictene pe bureletul superior şi buza inferioră, *asemenea în spaţiul interdigital se constată vesicule de mărimea unuĭ bob de mazĕre* şi carĭ la 20 se sparg, lăsând o soluţiune de continuitate roşietică.

13 Iulie.—Din cultură de la epurele inoculat la 9/IV, s'a inoculat prima serie de boĭ, vacĭ şi viţeĭ la comuna Chiojdenĭ, judeţul Rîmnicul-Sărat, injectându-li-se sub-dermal în regiunea prescapulară câte 1 cc. bulion. De a doua ḑi după inoculaţiune aŭ presentat umflăturĭ dureróse la locul de inoculare, carĭ la uniĭ indiviḑĭ le produceaŭ şchiopăturĭ la piciorul respectiv; după 2 ḑile temperatura a crescut mergênd până la: la vacile şi boiĭ carĭ înainte aŭ avut 38°,3, a atins 39°,7; la viţeĭ de la 38°,3 înainte, a atins 40°,1, menţinêndu-se ast-fel până pe la 22 Iulie; în acest interval aŭ presentat inapetenţă, înmulţirea secreţiuniĭ salivare, împuţinarea secreţiuniĭ lapteluĭ şi flictene pe mucósa bucală, maĭ ales pe bureletul superior, buză şi împrejurul limbeĭ la unele animale.

Din saliva unuĭ viţel No. 1, s'a infectat prin frecare vacĭ şi boĭ, carĭ după 3—4 ḑile aŭ presentat câte-va vesicule, fără o ridicare termică însemnată, şi chiar vesiculele eraŭ maĭ puţine.

Din cultura din care aŭ fost inoculaţĭ boiĭ, vacile şi viţeiĭ la 13 Iulie, s'aŭ inoculat la 5 August 2 epurĭ, carĭ aŭ murit la 12 August, şi în culturile provenite de la eĭ se găsesce constant bacilul cel fin, puţin curb 0.3μ diametru.

NB. La 15 Novembre s'a inoculat din cultura baciluluĭ Muscel (fin) 2 porumbeĭ şi 2 găinĭ sub-dermal în regiunea pectorală cu câte 1 cc. bulion. Un porumbel a *murit la 22 Novembre*, presentând un sechestru, însemnat la locul de inoculaţiune, cu o slăbire însemnată, cu diaree, hemoragiĭ intestinale şi congestiunea ficatuluĭ, rinichilor şi splineĭ.

Al doilea porumbel, după ce a arătat câte-va ḑile o indisposiţiune marcată, s'a remis. Găinile nu aŭ presentat nimic de remarcat.

4 August.—Din culturile provenind de la epurele 9/IV, s'aŭ repetat din noŭ experienţe la Chiojdenĭ, judeţul Rîmnicul-Sărat, inoculându-se sub-dermal 1 cc. bulion în regiunea prescapulară viţeĭ şi vacĭ purtând No. 1 şi No. 2. Viţeiĭ aŭ avut reacţiune termică însemnată, maĭ ales No 1, care a atins 42°,1 a treia ḑi, iar No. 2 40°,8. Vacile No. 1 şi No. 2 aŭ atins 41°. Asemenea aŭ presentat schiopătura din causa tumefacţiuniĭ de la locul de inoculaţiune, înmulţirea saliveĭ, împuţinarea lapteluĭ la vacĭ, iar la gură

pe burelet şi buza inferióră vesicule de diverse mărimĭ, atât la viţeĭ cât şi la vacĭ.

Din aceste culturĭ s'aŭ maĭ inoculat epurĭ şi cobaĭ, carĭ aŭ murit în intervale de la 4—10 ḍile cu lesiunile obicĭnuite.

10 Ianuarie 1897.—Din cultura bulion 8/XII ficat epure inoculat la 3/XII cultura *a* (bacilul fin Muscel I), s'a inoculat un şórece alb sub-dermal cu 1 1/2 cc.; s'a maĭ inoculat un rîmător sub-dermal cu 1 1/2 cc.; iar un al doilea rîmător s'a frecat pe mucósa bucală din acest bulion. Aceştĭ rîmătorĭ nu aŭ presentat decât nisce micĭ oscilaţiunĭ termice.

II. Bacilul de la Fălciŭ.

Din cultura în bulion 18/x din agar 3/x, salivă pură vacă Fălciŭ, care erà bolnavă de 2 ḍile avênd temperatura 39°,9, s'a inoculat la *23 Septembre* un epure alb sub-dermal cu 1 cc., care a murit la *31 Octobre*, presentând la locul de inoculaţinue un nodul caseos, în jurul căruia erà o zonă hemoragică; ficatul marmorat, ganglioniĭ mesenterici tumefiaţĭ, splina şi rinichiĭ congestionaţĭ.

La 15 Novembre s'a inoculat, din cultura *salivă vacă Fălciŭ, 2 porumbeĭ, 2 găinĭ şi 2 cânĭ* cu câte 1/2 cc. sub-dermal; aceste animale nu aŭ presentat nimic de remarcat.

III. Bacilul de la Bîrlad.

Sacrificându-se la abatoriul Bîrlad înadins pentru scopul studielor nóstre 3 vacĭ şi o junică bolnave de 3—4 ḍile, avênd temperatura: vacile de 39°,8, 39°,9, iar junica 40°,1, cu salivaţiune filantă, abundentă, inapetenţă, tristeţe, pĕrul sbîrlit, iar pe mucósa bucală vesicule de diferite mărimĭ, de la un bob de mazĕre până la un bob de fasole, albicióse, cu un conţinut gălbuiŭ, iar altele crăpate, lăsând o suprafaţă ulcerată roşiatică; la autopsie se remarcă o stare de congestiune a ficatuluĭ, rinichilor şi splineĭ; la una substanţa corticală a rinichilor a fost de o paliditate marcat;—s'aŭ făcut culturĭ din organe pe substanţe. Din sucul organelor s'aŭ inoculat sub-dermal epurĭ şi cobaĭ. Asemenea din salivă s'aŭ inoculat epurĭ şi cobaĭ.

Aceste animale nu aŭ presentat nimic.

Din culturile obţinute din organele vacilor Bîrlad, *sânge cord* şi *rinichĭ*, s'a inoculat la *2 Novembre* câte un epure şi câte un cobaiŭ subdermal cu câte 1 cc. bulion. La 24 Novembre aŭ murit ambiĭ cobaĭ cu

edem hemoragic pe tot abdomenul, cu pneumonie şi ficatul cu aspect vitros.

La 3 Decembre a murit epurele inoculat la *21 Novembre*, cultură sânge cord vacă Bîrlad, presentând un abces caseos la locul de inoculare, pulmoniĭ iperemiaţĭ şi cu echimose, ficatul, rinichiĭ iperamicĭ.

Din cultură sânge cord şórece alb inoculat la 10 Ianuarie cu bacilul cel fin, s'aŭ inoculat sub-dermal un epure şi un cobaiŭ.

17 Ianuarie.—Epurele inoculat la 13 Ianuarie, cultură sânge cord şórece alb bacilul fin, a murit presentând la autopsie lesiunile obicĭnuite şi în culturĭ făcute din sânge cord şi ficat se desvoltă bacilul cel fin.

18 Ianuarie.—Cobaiul inoculat la 13 Ianuarie, cultură sânge cord şórece alb inoculat cu bacilul cel fin, a murit presentând la locul de inoculaţiune un nodul lardaceŭ, în cavitatea peritoneală lichid gălbuiŭ, ficatul, splina congestionate, acoperite cu o membrană fină albiciósă; cordul conţine sânge necoagulat.

10 Ianuarie 1897.—Din cultură salivă *vacă Fălciŭ* (bacil II), isolându-se un al 2-lea bacil ceva maĭ gros decât cel fin, s'aŭ inoculat cu bulion din acest bacil *gros* un şórece alb sub-dermal şi un rîmător, iar un altul s'a frecat pe mucósa bucală. Şórecele a murit a doua ḑi, iar rîmătoriĭ nu aŭ presentat nimic marcant, decât nisce oscilaţiunĭ micĭ termice.

13 Ianuarie.—Din cultură sânge cord şórece inoculat la 10 Ianuarie bacilul cel gros Fălciŭ, s'aŭ inoculat un epure şi un cobaiŭ sub-dermal.

Experimente la animale marĭ.

Seria I. Viţeĭ de la Şcóla veterinară.

La 21 Octobre s'aŭ inoculat sub-dermal 2 viţeĭ, iar la 3 li s'aŭ stropit alimentele cu culturĭ ale *baciluluĭ* fin Muscel şi din culturĭ *Fălciŭ* (salivă gură vacă) bacil fin + cel gros, căcĭ eraŭ aşà se vede în amestec, isolându-se după acésta din acea cultură, din care s'a dat la viţeĭ.

Doĭ din viţeiĭ inoculaţĭ sub-dermal, adecă No. 3, No. 4, şi No. 2 pe cale bucală, chiar de a doua ḑi după inoculare, aŭ arătat, pe lângă reacţiunea locală, o umflătură durerósă la locul de inoculaţiune şi o progresiune a temperatureĭ, care înainte de inoculare a fost de 38°,2 la No. 4 şi 38°,5 la No. 3, iar la No. 2, 38°,3; a mers crescênd ajungênd maximul la 5 Novembre şi 9 Novembre, avênd: 39°,8, 39°,9 şi 40°,1.

La 27 Novembre se observă abundenţă de salivă, scurgêndu-se prin comisurĭ, tumefacţiunea bureletuluĭ şi injecţiunea vaselor gingiilor şi dificultate în masticaţiune. La 2 Novembre se observă numeróse afte de diverse mărimĭ, de la a unuĭ bob de mazĕre până la a uneĭ alune, preserate pe burelet, pe mucósa bucală, gingiĭ, buza inferióră, laturile limbeĭ, iar pe cerul gureĭ şi partea superióră a limbeĭ pete roşietice; din vesiculă, de pe gingiĭ, incisându-se cu fórfecele, s'a pus în formal 10°/₀, servind pentru studiul histo-bacteriologic. Acest tabloŭ tipic al bóleĭ l'a presentat viţelul No. 4, care s'a şi fotografiat.

Apariţiunea vesiculelor, crăparea şi aprópe cicatrisarea lor aŭ durat de la 2 până la 12 Novembre, adecă 11 ḑile, iar apariţiunea lor de la inoculaţiune tot 11 ḑile.

Seria II. Viţeĭ de la Şcóla veterinară.

Din cultura bulion 24/XI, din rinichĭ cobaiŭ 31/IX, din cultură rinichĭ vacă Bîrlad, s'a inoculat la 27/XI sub-dermal un viţel No. 1, avênd temperatura 39°,4; tot din acéstă cultură s'a dat pe tărîţe pe cale bucală unuĭ viţel No. 2. La viţelul No. 1, temperatura la 1/XII a atins 40° avênd înmulţirea salivaţiunii, mucósa bucală injectată, caldă, botul cald şi uscat, bureletul tumefiat, animalul trist; la 3 şi 4, simptomele generale se agravéză, animalul geme, crâşnesce din dinţĭ, stă trist şi apar vesicule aftóse pe mucósa gureĭ, de diverse mărimĭ; pe cerul gureĭ se observă nisce plăcĭ roşiĭ. Aceste simptome duréză până la 8/XII, când animalul revine la starea normală.

La 19/XII, acest viţel a fost infectat cu salivă de la vite, boĭ bolnavĭ natural, frecându-se pe mucósa bucală; de la 19 până la 26 temperatura n'a variat decât între 39°,4 şi 39°,8 şi pe buze şi gingie se vĕd câte-va nouĕ vesicule ca bobul de linte.

Viţelul No. 3, inoculat la 27 Novembre sub-dermal cu 1 cc. bulion cultură 26/XI—23/XI No. 1, salivă *gură vacă Fălciŭ*, avênd temperatura 39°,6. Acest viţel s'a comportat ca şi No. 1 şi, fiind asemenea reinoculat cu salivă de la boĭ bolnavĭ natural, a trecut cu aceleaşĭ modificărĭ, adecă o formă frusta de afte.

NB. Paralel cu aceştĭ viţeĭ s'a inoculat sub-dermal cu 1 cc. bulion din bacilul *coli comun* şi *septicemia epurilor*, precum şi din o cultură bacilĭ *gură vacă Bîrlad*, câte un viţel, dar nu a presentat nimic de remarcat decât la unul (coli comun) puţină reacţiune locală.

Seria III. Şcóla veterinară.

Din cultura cu bacilul din *Muscel* s'a inoculat la 13/XII 2 viţeĭ, 2 malacĭ şi 2 oĭ, la Şcóla veterinară. Oile aŭ avut o reacţiune termică numaĭ, iar un viţel şi un malac aŭ presentat, pe lângă febră, şi lesiunile caracteristice, *afte la gură.*

Cu tóte că după aceste cercetărĭ, făcute de Dr. Starcovicĭ în parte în colaborare cu noĭ, etiologia bóleĭ păreà stabilită, diferenţa între baciliĭ găsiţĭ, precum şi lipsa de caractere specifice ale microbilor găsiţĭ, maĭ cu sémă însă faptul că, existând la Bucurescĭ febra aftósă, nu erà cu totul exclusă posibilitatea ca animalele în experienţă să fi căpĕtat afte naturale, saŭ că lângă microbiĭ găsiţĭ să existe încă un microb greŭ de constatat, care să fie adevĕratul agent patogen al bóleĭ, ne-a determinat să reluăm din noŭ cercetările nóstre.

III.

Studiŭ asupra unuĭ microfit particular găsit de Dr. G. Proca la animalele bolnave de febră aftósă, de Dr. V. Babeş şi Dr. G. Proca.

In decursul cercetărilor nóstre, unul din noĭ, Dr. Proca, şeful serviciuluĭ bacteriologic, a observat, la 20 Decembre 1896, că un epure de casă din ceĭ inoculaţĭ de d-l Starcovicĭ presintă o erupţiune de vesicule cu conţinut dejà purulent, în tóte regiunile unde se observă aftele la bóla naturală, şi anume: pe buza şi gingia inferióră, la comisurĭ, pe pleópe, mamele, în jurul anusuluĭ, şi câte-va împrăştiate pe tegumentele dorsale şi abdominale (Veḑĭ *Protocolul secţiuniĭ de bacteriologie*).

Acest epure fusese inoculat la *9 Octobre*, prin injecţiune sub-cutanată în regiunea mamară, cu o cultură în bulion, care după cercetările d-luĭ Starcovicĭ erà formată numaĭ de «*cocĭ fórte marĭ*» şi proveniă din gura unuĭ viţel *bolnav de afte în urma uneĭ inoculaţiunĭ de bacilĭ finĭ.* (Viţel 19 în *România medic.*, No. 2, pag. 49, şi în *Protocólele secţiuniĭ veterinare.)*

Originea acesteĭ culturĭ, precum şi acţiunea eĭ asupra epureluĭ de casă îĭ dădeaŭ o importanţă cu totul deosebită. Dr. Proca, supunênd-o unuĭ examen bacteriologic minuţios, a putut constatà, împreună cu noĭ, că acéstă cultură, *veche dejà de treĭ lunĭ* în acel timp, nu maĭ aveà nicĭ o acţiune asupra epurilor. Asemenea, cociĭ fórte marĭ (levura rosă?)

obținuți din acest bulion în cultură pură n'aŭ produs nicĭ o erupțiune la animalele de experiență. Colorând cu un procedeŭ special (metilenul acid al luĭ Fränkel ca mordant și fuchsina Ziehl ca colorant) precipitatul cultureĭ vechĭ în bulion, Dr. Proca a reușit să pue în evidență nisce formațiunĭ particulare rombice saŭ lanceolate, carĭ în preparațiunile colorate prin procedeele simple nu se maĭ puteaŭ distinge. După cum a constatat unul din noĭ (Babeș), formațiunile amintite aŭ un diametru de 6—8μ lungime și 3—5μ lărgime, presentându-se sub forma unuĭ clostridiŭ, adecă ca un spor luciŭ, încunjurat de o capsulă lanceolată saŭ sub formă de lămâe. Atențiunea nóstră fiind atrasă asupra acestor formațiunĭ particulare, am făcut culturĭ și inoculațiunĭ cu conținutul vesiculelor epureluĭ bolnav, dar n'am maĭ putut reproduce bóla, nicĭ obțíné formele curióse descrise.

Am căutat atuncĭ să obținem virus próspĕt de la vite bolnave de febră aftósă și, grație d-luĭ veterinar Varlam, am putut începe curînd cercetările bacteriologice asupra saliveĭ unuĭ boŭ care presintà o erupțiune abundentă de afte în gură; asemenea s'a putut cultivà acelașĭ microfit de la un vițel atins de febra aftósă la început. In acest cas, microbul s'a isolat, pe când ciuperca din casul întâiŭ a crescut în totdeauna în simbiosa cu un bacil fluorescent. Făcêndu-se numeróse culturĭ pe plăcĭ de agar cu ser și pe diferite substanțe nutritive, s'aŭ desvoltat diferițĭ microbĭ (bacilĭ, cocĭ diferițĭ, blastomicețĭ etc.), printre carĭ și un bacil din grupul microbuluĭ piocianeŭ, desvoltând o colóre galbenă la temperatura corpuluĭ și galbenă-verde la temperatura odăiĭ. Degagiază mirosul caracteristic al piocianeuluĭ, lichefiază gelatina și este puțin patogen pentru animalele de laboratoriŭ, determinând la epurĭ un abces mic saŭ nisce pustule la locul inoculat.

Aceea ce atrase atențiunea d-luĭ Proca erà că, sub stratul microbuluĭ fluorescent, se desvoltà cu încetul, și la început numaĭ la temperatura odăiĭ, un strat mat, albuiŭ, fin granulos în primele ḑile, apoĭ devevenind maĭ granulos, sbîrcit, avênd aspectul unor suprafețe de cristale micĭ confluente (druze de cristale). Acest strat, îngroșându-se, formézǎ grăunțe destul de gróse sub stratul de bacilĭ, pe care îl ridică și-l face să urmeze ondulațiunile sale. Pe diferitele mediurĭ nutritive lipsite de zachăr cresce numaĭ bacilul fluorescent; pe substanțele zacharate: bulion saŭ gelosă glicosate, sfecle, etc., cresce și al doilea microorganism, în simbiosă intimă cu bacilul fluorescent. La temperatura corpuluĭ, în primele culturĭ nu se desvoltă decât acest din urmă microb. Temperaturĭ maĭ înalte (de la 50° în sus) omóră maĭ întâiŭ microorganismul de sub stratul de bacilĭ.

După maĭ multe pasagiĭ, microbul al doilea începe să créscă și la

temperatura corpuluĭ. Acest microb se presintă sub microscop cu forme semĕnând cu acele ce am descris şi desemnat (Babeş) în Bacteriologia Cornil-Babeş sub numele de *ascobacterium luteum.* Anume caractere îl apropie şi de *ascococcus luĭ Billroth;* este însă neîndoios că representă un organism maĭ complicat decât bacteriile cunoscute.

Făcênd o preparaţiune pe lamelă din o cultură próspĕtă de 24 ore a celor doĭ microbĭ, observăm pe lângă bacilul fluorescent formând bastonaşe subţirĭ de 0,4 μ grosime, de multe orĭ paralele, puţin distanţiate, imobile, nisce formaţiunĭ oblongĭ, ţevĭ saŭ capsule lungĭ, drepte saŭ ondulate, de 3—4 μ grosime. In mijlocul acestor capsule se găsesc lanţurĭ de bastonaşe scurte, rotunjite şi maĭ colorate la extremităţĭ, de o grosime de 0,6 — 0,8 μ, adecă cam de grosimea dublă a baciluluĭ fluorescent. Aceste bastonaşe se găsesc şi isolate, însă tot-deauna încunjurate de capsula lor grósă.

Dacă colorăm cu mordantul albastru şi apoĭ cu rubin carbolic, bacilul fluorescent, precum şi bastonaşele gróse, se coloréză în albastru, iar téca saŭ capsula în roşu, limita capsuleĭ spre afară nefiind bine precisată. Capsula bastonaşelor isolate este câte odată abià colorată, ast-fel în cât se amestecă destul de intim cu baciliĭ subţirĭ, fiind distinse de dînşiĭ prin grosimea lor şi prin o zonă largă împrejurul lor, corespundênd capsuleĭ.

Pe lângă aceste forme de bastonaşe, există însă şi forme maĭ scurte ovulare şi chiar rotunde şi sunt tecĭ carĭ conţin lanţurĭ semĕnând mult cu acele ale unuĭ streptococ. Altă dată bastonaşele din interiorul teceĭ forméză lanţurĭ gróse, caracterisate prin aceea că bastonaşele nu sunt dispuse în lungimea lor şi sunt paralele, ast-fel în cât căpĕtăm impresiunea că lanţul a provenit prin o divisiune longitudinală. Ţevile sunt ast-fel grupate în cât forméză ramificaţiunĭ saŭ reţele.

In preparaţiunĭ de 48 ore, ţevile capĕtă un aspect maĭ variat, în interiorul lor se desvoltă formaţiunĭ refrigente, şi anume putem observà atarĭ formaţiunĭ lungăreţe desvoltându-se în locul bastonaşelor şi altele rotunde desvoltându-se, aşà se vede, alternativ cu formaţiunĭ chromatice rotunde, ca şi când fie-care al doilea globul ar deveni un spor. Sporiĭ aŭ o grosime de 0,6—0,8 μ. In acelaşĭ timp se produce şi divisiunea tecelor, însă fără să se producă adevĕrate septe, ci téca se umflă şi cade în bucăţĭ ovoide saŭ lanceolate, carĭ la început rĕmân încă în legătură, pentru a se isolá curînd, formând forme de clostridie saŭ de lămâe cu câte un spor în interior, sporul fiind însoţit de multe-orĭ de câte un globul chromatic. Ni se pare că am vĕdut în atarĭ formaţiunĭ sterile un bastonaş palid în interior şi în mijlocul bastonaşuluĭ exi-

stând o linie longitudinală albastră de o fineţă extremă. Nu este îndoială că aceste formaţiunĭ de sporĭ sunt identice cu cele din cultura anterióră, cu carĭ s'a produs o erupţiune vesiculósă la epuriĭ de casă.

In preparaţiunĭ de maĭ multe ḑile s'a schimbat mult aspectul ciupercеĭ. Pe lângă puţine ţevĭ şi clostridiĭ, apar acuma masse maĭ marĭ oblonge saŭ rotunde, de mărimea unuĭ leucocit saŭ mult maĭ marĭ, compuse de o substanţă granulósă bine colorată cu albastru şi arătând segmentaţiunĭ în maĭ multe bucăţĭ rotunde, saŭ limitându-se reciproc fie-care bucată de 4 — 5μ grosime de massele maĭ marĭ, şi produc prin burjonare masse maĭ micĭ piriforme, formate de 1 până la 4 globulĭ turtiţĭ. Massele acestea sunt încunjurate de o capsulă maĭ grósă saŭ maĭ subţire, colorându-se maĭ cu greŭ şi fiind maĭ puţin precisă decât ţevile descrise maĭ sus; dacă capsula e maĭ grósă, se póte observà pe ea o structură radiată saŭ o corónă de raḑe fine albastre de la periferia microfituluĭ.

Studiând structura acesteĭ ciupercĭ pe bulion, observăm peste puţine ḑile formaţiunĭ carĭ ne reamintesc anume blastomiceţĭ, adecă lanţurĭ de globĭ rotunḑĭ saŭ puţin turtiţĭ de o grosime de 4—12μ, cu câte o capsulă subţire greŭ de distins. Aceştĭ globĭ arată un început de segmentare şi sunt compuşĭ de granulaţiunĭ chromatice egale, semĕnând cu microbiĭ, de 1μ diametru. Aceste lanţurĭ formézǎ o reţea grosolană şi puţin solidă, cu ramificaţiunĭ la periferie, unde globiĭ devin din ce în ce maĭ micĭ, ast-fel în cât aceste ramificaţiunĭ se subţiază din ce în ce maĭ mult.

Examinând cu o mărime slabă o cultură pe suprafaţa geloseĭ cu ser şi zachăr, observăm că cultura se ţine strict de terenul ocupat de bacilul fluorescent; din mijlocul culturiĭ plane şi cu margine lobulate, sinuóse, pornesce desvoltarea ciupercеĭ, producênd o subţiare şi o fină granulaţiune asupra colonieĭ destul de abundente, luciĭ şi umede a baciluluĭ. Aicĭ apoĭ se observă cu microscopul o cantitate mare de formaţiunĭ oblongĭ saŭ sub formă de semilune, distanţiate fie-care, fiind formate de o massă oblongă granulósă, încunjurată cu o capsulă bine distinsă; de obiceiŭ câte o semilună este compusă de două segmente.

Apoĭ urmézǎ spre periferie un strat de crose abià îngroşate la extremităţĭ, fórte dense, formând o zonă circulară, ca nisce palisade.

După acésta, urmézǎ o reţea formată asemenea de globulĭ granuloşĭ marĭ şi de unde apoĭ se întind ramificaţiunĭ ca nisce phyrte spre un strat periferic, compus din noŭ de nisce filamente ramificate, puţin îngroşate şi dese, descriind un fel de dantelă fórte regulată, alternând nisce prelungirĭ saŭ mugurĭ cu părţĭ maĭ puţin înaintate ale colonieĭ.

Extremitățile ramificațiunilor sunt de multe-orĭ îngroșate peste mĕsură, presentând nisce ciomege fórte luciĭ și refrigente, probabil conținênd aer saŭ întindêndu-se în aer. Structura acésta este greŭ de stabilit.

Secțiunĭ transversale din cultura ciupercei ne arată în stratul cel maĭ profund un fel de miceliu ramificat, compus de globĭ marĭ granuloșĭ ca ceĭ descrișĭ maĭ sus, formând un fel de thallus, de unde apoĭ se întind spre suprafață, pătrundênd prin stratul bacililor ramificațiunile acesteĭ rețele, asemenea sub forma unor globĭ, avênd puțină legătură unul cu altul. Ramificațiunile devin din ce în ce maĭ subțirĭ, prin diminuarea dimensiuniĭ globilor; în fine globiĭ se întind, devin oblongĭ, cu capsula maĭ bine pronunțată; conținutul granulos se diferențiază în același timp, formându-se șirurĭ de puncte chromatice și masse maĭ marĭ chromatice, carĭ în interiorul capsuleĭ intră în divisiune. Apoĭ, într'un strat și maĭ superficial, din aceste forme se nasc țevĭ saŭ capsule lungĭ ca acele din culturele próspete, și acelea se ramifică saŭ maĭ bine ḑis arată o pseudo-ramificare și în interiorul lor se disting lanțurĭ de bastonașe.

In fine, în stratul cel maĭ superficial, aceste țevĭ aŭ intrat în divisiune și în sporulațiune, formându-se segmente isolate, representând sporĭ capsulațĭ sub formă de lămâe.

Experiențe la animale.

A. *Experiențe la epurĭ de casă.* Inoculațiunile intra-peritoneale, inoculațiunile sub-cutanate în regiunea dorsală saŭ abdominală, inoculațiunile pe conjuctivă prin frecarea mucóseĭ, nu produc lesiunĭ locale nicĭ turburărĭ generale apreciabile, pe când inoculațiunile sub-cutanate *la ureche*, fac să apară între a 4-a și a 6-a ḑi vesicule de la mărimea unuĭ bob de mazĕre până la a uneĭ alune, cu conținut limpede gălbuiŭ. Aparițiunea vesiculelor e precedată de o febră ușóră, care încetéză de a 3-a ḑi.

Conținutul vesiculelor se îngróșă curînd, devenind purulent, albgălbuiŭ, concretându-se în urmă și formând cruste gălbuĭ, sub carĭ cicatrisarea țesuturilor se face une-orĭ ușor, într'o sĕptĕmână de obiceiŭ. Alte-orĭ, în regiunea inoculată, sub crustele formate, rĕmâne maĭ mult puroiŭ, care acoperă o ulcerațiune superficială. Marginele ulcerațiuniĭ sângeréză ușor.

Aceste resultate s'aŭ obținut cu culturĭ de diferite generațiunĭ, de la a 2-a până la a 10-a. Bacilul verde fluorescent singur nu produce lesiunile descrise.

B. *Experienţe la porcĭ.* Doĭ porcĭ, ţinuţĭ maĭ înainte în observaţiune două săptămânĭ (inoculaţĭ cu bacilii d-luĭ Starcovicĭ), inoculaţĭ unul în buza inferióră, iar cel-lalt în marginea inferióră a rîtuluĭ, presintă după 60 de ore câte-va vesicule caracteristice pe marginea buzeĭ inferióre (I) şi în nara corespundĕtóre (II). Febra nu s'a putut constată în timpul ḑileĭ. In locul vesiculelor s'a produs a 4-a ḑi de la inoculare ulceraţiunĭ pe buză şi exulceraţiunĭ abiă apreciabile în nară. Ḑilele următóre nu s'aŭ maĭ produs vesicule, nicĭ în gură saŭ pe rît, nicĭ la picióre.

Inoculaţiunea subcutanată la urechea unuĭ alt porc a produs numaĭ o uşóră febră (39°,7), fără nicĭ o reacţiune locală saŭ erupţiune în regiunile de elecţiune.

Bacilul verde fluorescent, inoculat singur la un porc monodactil în mucósa bucală, n'a produs nicĭ o erupţiune.

C. *Experienţe la viţeĭ.* Din 4 viţeĭ, între carĭ în momentul când aŭ fost aduşĭ la Institut se aflà dejà unul bolnav de afte în gură, s'a isolat într'un grajd aparte un viţel sănătos. Ceĭ-lalţĭ treĭ aŭ fost lăsaţĭ la un loc.

După treĭ ḑile, viţelul separat este infectat cu o cultură (a 10-a generaţiune) prin frecarea şi scarificarea mucóseĭ bucale în jumătatea dréptă a gureĭ. In momentul inoculaţiuniĭ animalul nu presintà febră, nicĭ salivaţiune saŭ afte în gură.

După 48 ore, acest viţel presintă o erupţiune de afte aprópe confluente în partea inoculată, cu conţinut încă transparent, şi câte-va vesicule maĭ împrăştiate în partea stângă.

In acest timp viţeiĭ lăsaţĭ împreună cu animalul, care sosise dejà bolnav, presintă asemenea afte, dar maĭ rarĭ şi într'un stadiŭ maĭ înaintat de desvoltare, sparte şi cu fundul galben murdar.

2 viţeĭ de provenienţă nesuspectă, şi ţinuţĭ 8 ḑile în observaţiune într'un grajd cu totul noŭ, capĕtă în urma inoculaţiuniĭ prin scarificaţiunea gingiilor, după o uşóră ridicătură de temperatură, a 3-a ḑi după infecţiune, vesicule în locul şi în jurul regiuniĭ infectate.

D. Inoculaţiunile la *oĭ* şi *capre* (animale bĕtrâne), precum şi cele făcute la *măgăruşĭ* şi la *păsĕrĭ* (găinĭ şi raţe), n'aŭ făcut să apară afte, nicĭ nu aŭ produs o febră apreciabilă.

E. Inoculaţiunile sub-cutanate la *cobaĭ* produc ulceraţiunĭ şi abcese locale, carĭ apar de a 4-a ḑi şi se vindecă spontaneŭ după 6—10 ḑile.

La *şórecĭ micĭ albĭ* inoculaţiunile sub-cutanate provócă pustule, carĭ se acoper de cruste gălbuĭ.

Bacilul fluorescent singur inoculat sub pelea acestor animale, produce numaĭ o infiltrațiune a tegumentelor. După 3—4 ḑile infiltrațiunea acésta dispare cu totul.

IV.

Resumând în fine cele găsite, putem înainte de tóte constatà că s'aŭ făcut multe încercărĭ de a se găsì etiologia febreĭ aftóse; s'aŭ descris maĭ de aprópe maĭ mulțĭ microbĭ, dintre carĭ, după afirmațiunea autorilor, uniĭ produc febra aftósă.

Anume maĭ multe felurĭ de microbĭ descrişĭ de Siegel şi Bussenius ar avé acéstă calitate.

Am arătat însă că Siegel a lucrat cu microbĭ provenind de la o bólă la om avênd óre-care asemĕnare cu febra aftósă şi că aceştĭ microbĭ nu produc la animale susceptibile pentru febra aftósă o bólă identică cu afte, ci un fel de septicemie mortală. Siegel la început a lucrat cel puțin cu 2 microbĭ, carĭ nu pot fi amîndoĭ microbiĭ febreĭ aftóse, şi este întrebarea dacă microbul cu care a lucrat maĭ târḑiŭ împreună cu Bussenius este unul din aceştĭ microbĭ şi căruĭ din microbiĭ descrişĭ maĭ înainte corespunde, căcĭ aceştĭ autorĭ nu aŭ descris microbul, eĭ se referă pentru acésta la o publicațiune ce nu a apărut încă.

Microbiĭ asemĕnătorĭ cu coli communis şi cu baciliĭ descrişĭ de Siegel s'aŭ găsit şi la institutul nostru, maĭ cu sémă de către d-l inspector veterinar Starcovicĭ; dar s'aŭ găsit 3 felurĭ de microbĭ, carĭ toțĭ întră în grupul colibacilulu; unul, semĕnând maĭ mult cu acela al febreĭ tifoide, este fórte patogen pentru animalele micĭ de laboratoriŭ, pe când virusul natural de febră aftósă nu prea are acțiune asupra acestor animale; al doilea sémĕnă atât de mult cu colibacilul în cât póte fi identificat cu dînsul; al treilea, în fine, sémĕnă cu cel din urmă, cu deosebire însă că este fórte patogen pentru epuriĭ de casă şi pentru purceiĭ de India. Toțĭ treĭ baciliĭ par însă a produce febra aftósă clasică la vițeĭ, nu însă la oĭ şi la porcĭ. Aceste din urmă experiențe trebue să fie greşite, căcĭ nu se póte admite ca febra aftósă să aibă maĭ mulțĭ microbĭ. In adevĕr, ne-am convins că în timpul acestor experiențe vitele din Bucurescĭ eraŭ atât de bântuite de febra aftósă, în cât trebuià să ne aşteptăm în tot-deauna ca, dintr'un numĕr óre-care de vite, peste câte-va ḑile de observațiune, să apară la una saŭ la alta febră aftósă. Acelaşĭ lucru póte să se fi întîmplat şi în timpul expe-

rienţelor luĭ Siegel, Bussenius şi Starcovicĭ. In adevĕr, şi ceĭ dintâĭ autorĭ afirmă că în unele casurĭ aŭ produs aftele clasice cu bacilul lor. Considerând că şi în cercetările d-luĭ Starcovicĭ, nu la toţĭ viţeiĭ inoculaţĭ, ci numaĭ la o mică parte din eĭ, s'a declarat bóla după 3—20 ḑile, trebue să admitem că cel puţin o parte din animalele îmbolnăvite nu aŭ căpĕtat bóla din inoculare, ci în urma uneĭ infecţiunĭ naturale.

In timpul acestor cercetărĭ, ocupându-ne la institutul nostru neîncetat cu isolarea virusuluĭ febreĭ aftóse, unul din noĭ, Dr. Proca, a găsit în provenienţele de la 3 casurĭ de febră aftósă nisceformaţiunĭ particulare, pe carĭ le-a cultivat şi experimentat, pe carĭ studiându-le împreună, s'aŭ putut stabilì următórele: In culturĭ saŭ în materialul próspĕt provenind de la animale cu febra aftósă, se găsesce un microorganism particular, care fórte uşor póte să rĕmână ascuns, cu atât maĭ uşor cu cât cresce de obiceiŭ în simbiosa cu alţĭ microbĭ, anume cu microbiĭ coloraţĭ. Acest microorganism sémĕnă în forma microscopică cu acela descris de unul din noĭ (Babeş) sub numele de *ascobacterium luteum*, iar culturile sale sémĕnă cu acele ale microbuluĭ *leuconostoc* şi ca şi dînsul cresce numaĭ pe substanţe zacharate.

După studiele amănunţite făcute asupra acestuĭ microb, trebue să clasăm microbul printre ciupercile maĭ înalte, observând un ciclu de desvoltare care, pornind din sporĭ sub forma de clostridium, trece prin un fel de pseudo-micel compus de formaţiunĭ globulare avênd asemĕnare cu blastomiceţiĭ, de acolo apoĭ se desvoltă ramificaţiunĭ formate de globĭ din ce în ce maĭ micĭ, apoĭ de nisce filamente, ţevĭ saŭ capsule cu caracterul celor ale leuconostoculuĭ, în interiorul căror există lanţurĭ de bastonaşe saŭ de globulĭ semĕnând cu streptococĭ, în fine producêndu-se sporiĭ şi isolarea lor.

Acest microb are caracterul de a produce vesicule la diferite animale; ast-fel, inoculat fiind la urechea epureluĭ de casă, după 5 ḑile apare o febră trecĕtóre, în timpul căreia se desvoltă în jurul loculuĭ de inoculaţiune o erupţiune vesiculósă cu tendinţă de a se intinde. Asemenea şi la rîtul porcilor şi la nasul şi gingiile viţeluluĭ, se póte produce în tot-deauna acéstă erupţiune, ce sémĕnă în totul cu acea a febreĭ aftóse.

Fiind-că animalele la carĭ am experimentat cu acest microb eraŭ de proveninţă nesuspectă şi eraŭ ţinute maĭ mult timp în observaţiune, pentru a se vedé dacă nu se va desvoltà la ele bóla aftósă naturală, în fine considerând că la epurele de casă bóla naturală e rară, credem că acest microb particular ar corespunde condiţiunilor necesare pentru a puté fi privit ca causa febreĭ aftóse, admiţând însă că trebue încă

multe cercetări pentru a stabilì în mod cert rolul acestuĭ microb în producerea bólei.

Putem presupune că acest microorganism aparţine probabil ordinuluĭ ascomicetelor, póte familieĭ gymnoascĭ (la care aparţine probabil şi ascobacterium luteum), formând însă un grup aparte mult maĭ primitiv decât cele cunoscute până acum, apropiându-se chiar grupuluĭ bacteriilor. Nu se póte exclude însă posibilitatea ca ciuperca nóstră să aparţină la familiĭ maĭ desvoltate, desvoltându-se însă în mod primitiv din causa simbioseĭ sale cu microbiĭ.

Trăind asupra substanţelor zacharóse la temperatura ambiantă, de obiceiŭ în simbiosa cu microbĭ şi formând sporĭ, se găsesce în condiţiunĭ favorabile pentru a puté duce o viéţă saprofitică. Pe când baciliĭ din grupul colibacilului pot produce, cum am documentat de mult, infecţiunĭ grave hemoragice şi cu formaţiunĭ de erupţiunĭ, nu cunóscem până acum vre-o bacterie care să producă o erupţiune pur vesiculósă.

Faptul că microorganismul nostru are acéstă proprietate, că produce de obiceiŭ o febră după 5 ḑile de incubaţiune tocmaĭ la animale susceptibile de a căpĕtà febra aftósă, tóte aceste ne îndreptăţesc să continuăm cercetările nóstre pentru a lămurì rolul sĕŭ în producerea bóleĭ şi ne deschid un orizont noŭ pentru cercetarea etiologieĭ bólelor eruptive propriŭ ḑise.

PARTEA II

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1897.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1897.

ȘEDINȚA DIN 11 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Președinte *N. Kretzulescu* declară deschisă sesiunea generală rostind următórele cuvinte:

«*Domnilor Colegĭ,*

«Mĕ simt fericit că Providența mi-a dat încă ḑile, ca să pot deschide sesiunea anuală a Academieĭ nóstre a anuluĭ 1897.

«Tot de-odată urez bună-venire colegilor noștri veniţĭ acum în Bucurescĭ.»

Se cetesce și se aprobă procesul-verbal al ultimeĭ ședințe ordinare de la 7 Martie.

D-l *A. Naum* însciințéză telegrafic, că din causă de bólă nu póte fi de față la deschiderea sesiuniĭ.

D-l *Dr. At. M. Marienescu* însciințéză prin scrisóre, că nu va puté luà parte la lucrările sesiuniĭ.

D-l *Dr. I. G. Sbiera* însciințéză prin scrisóre, că nu póte luà parte la lucrările de la începutul sesiuniĭ; speră însă că póte venì maĭ târḑiŭ.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ:

«*Raport asupra lucrărilor Academieĭ în anul 1896—97.*

«*Domnilor Colegĭ,*

«De la închiderea sesiuniĭ generale a anuluĭ trecut, acest Institut național a făcut un mare pas înainte spre a-șĭ asigurà o bună funcționare

şi o desvoltare temeinică: localul în care Academia se află este astăḑĭ deplina eĭ proprietate. Legea de la 29 Martie 1879, prin care s'a înfiinţat Academia Română ca Institut naţional, promiteà, la art. 5, că i «se va da un loc de către Stat pentru clădirea unuĭ edificiŭ al sĕŭ». Augustul Preşedinte de onóre şi Protector al Academieĭ a urmărit tot-deauna cu interes neadormit lucrările nóstre. Acesteĭ înalte atenţiunĭ datorim o bună parte din desvoltarea Academieĭ. Doĭ bărbaţĭ de Stat, aflându-se consilierĭ aĭ Corónei ca Ministri aĭ Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice, îndemnaţĭ pe de o parte de înalta dorinţă a Suveranuluĭ, pe de alta de propriul lor zel pentru crescerea activităţiĭ sciinţifice în ţéră, aŭ făcut unul începutul, al doilea sfîrşitul realisăriĭ promisiuniĭ înscrise la 1879 în legea Academieĭ.

«Aceştĭ doĭ bărbaţĭ sunt d-niĭ Teodor Rosetti şi Petru Poni.

«Cel dintâiŭ a cumpĕrat în anul 1890 casa C. St. Cezianu, terenul N. St. Cezianu, casa cu grădina St. Belu, şi le-a pus la disposiţiunea Academieĭ, dându-ĭ fondurile necesare pentru instalare. Al doilea a cumpĕrat în 1896 casa Zaleski şi a obţinut de la Parlament autorisarea de a dăruì Academieĭ tóte aceste case şi terene. Pe basa autorisăriĭ obţinute s'aŭ făcut actele legale de danie şi de acceptare, aşà că astăḑĭ Academia este deplin proprietară asupra acestor terene în suprafaţă de 22.701 m. p. Pe lângă donaţiunea caselor şi terenelor, d-l Poni a pus la disposiţiunea Academieĭ şi suma de 220.000 leĭ pentru desvoltarea localuluĭ şi instalarea colecţiunilor. Academia va avé până la tómna viitóre o nouă sală mare de şedinţe şi alta de lectură, încăperĭ de siguranţă pentru păstrarea manuscriptelor şi documentelor, local îndestulător pentru biblioteca nóstră, care cresce din an în an.

«In decursul anuluĭ, la diferite ocasiunĭ, Maiestatea Sa Regele, Augustul Preşedinte de onóre şi Protector al Academieĭ, Şi-a arătat simţemintele statornice de bună-voinţă şi de interes pentru Academia Română; iar Academia a profitat de ocasiunile carĭ s'aŭ presentat, pentru a da noue expresiunĭ profundeĭ sale recunoscinţe către Inaltul sĕŭ Protector, fundatorul Regatuluĭ român.

«Inchiḑênd sesiunea generală a anuluĭ trecut, D-vóstre aţĭ trimis Maiestăţilor Lor, carĭ se aflaŭ departe de ţéră, o telegramă de devotament. Maiestatea Sa Regele ne-a rĕspuns prin cuvinte pline de afecţiune.

«La 8 Aprilie, serbarea aniversăriĭ nasceriĭ Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ şi a alegeriĭ Sale de Domn, Delegaţiunea a trimis Maiestăţiĭ Sale o telegramă de felicitare, care a fost onorată de un rĕspuns călduros.

«In ședința ținută în ḑiua de 10 Maiŭ, când s'a serbat a 30-a aniversară a suiriĭ Regeluĭ Carol I pe tronul Românieĭ, Președintele nostru a rostit o alocuțiune, în care a arătat cum Suveranul nostru a contribuit, prin calitățile Sale personale, la înălțarea Românieĭ între statele europene. In aceeașĭ ședință, Secretarul D-vóstre general a cetit un memoriŭ despre însemnătatea ḑileĭ de 10 Maiŭ în istoria contemporană a Românieĭ.

«La 21 Iunie, Academia a avut plăcerea să priméscă de la Maiestatea Sa Regele o colecțiune de programe de la serbările încoronăriĭ M. S. Impĕratuluĭ Rusieĭ, făcute în anul trecut la Moscva, serbărĭ la carĭ țéra nóstră a fost representată de Altețele Lor Regale Principele și Principesa Românieĭ.

«Cu acéstă ocasiune, am plăcerea de a vĕ aduce la cunoscință punerea în îndeplinire a decisiuniĭ luate la 27 Martie 1890, de a se puplică într'un corp cuvîntările rostite de Maiestatea Sa Regele la diferite ocasiunĭ până la 31 Decembre 1896. Publicațiunea va purtà titlul *Treĭḑecĭ de anĭ de Domnie a Regeluĭ Carol I* și va cuprinde, pe lângă cuvîntările Suveranuluĭ, mesagiile către Corpurile legiuitóre și alte documente privitóre la funcționarea organelor principale ale Statuluĭ,— tóte înșirate în ordine cronologică și legate prin enumerarea principalelor evenimente politice din țéră și din străinătate. Lucrarea ast-fel întocmită va fi o prețiósă culegere de documente oficiale ale istorieĭ contemporane a Românieĭ și un îndrumar indispensabil de orientare în timpul de la 1866 — 1896, atât de bogat în fapte marĭ și importante. Acéstă publicațiune forméză două volume, carĭ se vor publică la 10 Maiŭ. Ministeriul Afacerilor străine a luat asupra sa cea maĭ mare parte din cheltuelile publicațiuniĭ.

«Alteța Sa Regală Victor Emanuel de Savoia, Principe de Neapole, membru onorar al Academieĭ, s'a căsătorit la 12(24) Octobre 1896 cu Alteța Sa Principesa Elena de Muntenegru. Delegațiunea Academieĭ a adresat, cu acéstă solemnă ocasiune, Alteţeĭ Sale Regale urările Institutuluĭ nostru. Alteța Sa Regală Principele de Neapole ne-a rĕspuns cu bunăvoință, reamintind visita pe care a făcut-o Academieĭ la trecerea sa prin capitala țĕriĭ.

«*I. Membriĭ Academieĭ.*

«Memoria a doĭ dintre ceĭ maĭ de frunte membri aĭ Academieĭ, rĕposaţiĭ Vasile Alecsandri şi Michail Kogălniceanu, a fost sĕrbătorită la 21 Maiŭ la Bacăŭ, unde s'aŭ inaugurat în acea ḑi busturile lor. Academia a fost representată la acéstă serbare prin d-niĭ colegĭ V. A. Urechiă, N. Ionescu, D. C. Ollănescu.

«De la închiderea sesiuniĭ generale a anuluĭ trecut, Academia a perdut doĭ membri onorarĭ, pe d-niĭ Dr. Gr. Silaşi şi Carol Torma, şi doĭ membri corespondenţĭ, pe d-niĭ August Kanitz şi Constantin Gogu.

«Dr. Gr. Silaşi a încetat din viéţă la 5 (17) Ianuarie 1897, după o lungă activitate în literatura bisericéscă şi filologică română. La 1865 el a fundat la Viena revista teologică *Sionul românesc*. La 1872 a fost numit profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Cluj, şi a publicat numeróse lucrărĭ din istoria limbeĭ şi a literatureĭ române. Silaşi a fost, la Viena şi la Cluj, un adevĕrat părinte sufletesc al tinerilor studenţĭ universitarĭ românĭ; el le-a organisat societăţĭ de lectură şi i-a îndemnat şi condus în activitatea lor spre a se formà din eĭ bărbaţĭ pregătiţĭ şi hotărîţĭ a lucrà pentru desvoltarea şi rĕspândirea cultureĭ naţionale.

«Carol Torma a încetat din viéţă la 17 Februarie (1 Martie) la Porto d'Anzio. Explorările archeologice numeróse, studiele sale temeinice despre Pannonia romană i-aŭ asigurat un loc de frunte între archeologĭ. Obiectul cercetărilor şi studielor sale fiind strîns legat de întemeiarea némuluĭ românesc la Dunăre şi Carpaţĭ, scrierile luĭ Torma aŭ pentru noĭ o însemnătate deosebită.

«August Kanitz, încetat din viéţă la 30 Iunie (12 Iulie), a fost un distins botanist şi profesor la Universitatea din Cluj. Pentru studiele sale asupra floreĭ Ardéluluĭ, a fost ales membru corespondent al Academieĭ nóstre, la 22 Martie 1882.

«Constantin Gogu, încetat încă tînĕr din viéţă la 30 Ianuarie trecut, a fost un învĕţat matematic şi profesor la Universitatea din Bucurescĭ. El urmărià cu inimă vie lucrările nóstre.

«II. Şedinţele de peste an.

«In cursul anuluĭ Academia a ţinut 43 şedinţe ordinare, din carĭ 9 aŭ fost publice. In aceste şedinţe s'aŭ făcut numeróse comunicărĭ şi discuţiunĭ sciinţifice, dintre carĭ amintesc pe cele maĭ însemnate.

«Cercetările archeologice făcute în ţéră sub direcţiunea d-luĭ coleg *Gr. G. Tocilescu* aŭ fost urmărite de Academie cu un interes necurmat. Colegul nostru păşesce înainte cu un zel neobosit în explorările sale. El a făcut comunicărĭ preţióse Academieĭ despre aceste lucrărĭ, a căror însemnătate a trecut peste fruntariile ţĕreĭ nóstre şi carĭ sunt astădĭ apreţuite de tótă lumea învĕţată.

«In şedinţa de la 3 Maiŭ, d-l Gr. G. Tocilescu a expus relaţiunea sa despre săpăturile de la *Civitas Tropaeensium*, presentată Congresuluĭ filologilor şi pedagogilor germanĭ întrunițĭ la Colonia. Invĕţaţiĭ întrunițĭ pe malurile Rinuluĭ şi-aŭ manifestat, printr'o telegramă adresată Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ, marea lor mulţumire pentru preţiósele descoperirĭ făcute de eruditul nostru coleg. La acea telegramă Augustul nostru Suveran a rĕspuns, mulţumind pentru apreciarea simpatică ce s'a făcut de aceĭ învĕţaţĭ explorărilor din ţéra nóstră.

«La 6 Decembre, d-l Tocilescu a discutat şi combătut înaintea Academieĭ argumentele produse de archeologul vienes Furtwängler spre a susţiné că monumentul triumfal de la Adam-Klissi a fost făcut în epoca luĭ August şi nu într'a luĭ Traian.

«La 14 Iunie şi 14 Februarie, d-l Tocilescu a făcut relaţiunĭ amănunţite despre săpăturile de la Turnu-Severin.

«La 24 Maiŭ, d-niĭ colegĭ V. A. Urechiă şi Tocilescu aŭ vorbit despre anticităţile grece şi romane, carĭ se descopĕr la Constanţa.

«D-l *N. Ionescu*, la 3 Maiŭ, a făcut o comunicare despre inaugurarea jocurilor olimpice de la Atena în anul trecut, făcute spre a se reînvià serbările atletice ale anticilor Elenĭ.

«La 18 Octobre şi 1 Novembre, acelaşĭ d-n coleg a vorbit despre columna miliară a luĭ Traian din anul 98, care s'a găsit lângă Baden în Elveţia, unde a fost aşezată în amintirea terminăriĭ drumurilor Elveţieĭ. Cu ocasiunea acesteĭ comunicărĭ s'a făcut discuţiune despre conservarea şi căutarea anticităţilor în ţéră.

«In şedinţa de la 10 Ianuarie, d-l N. Ionescu a făcut o relaţiune despre

lucrarea istorică asupra Românieĭ cuprinsă în colecţiunea *Istoria naţiunilor* de W. Miller.

«D-l coleg *V. A. Urechiă* a făcut maĭ multe comunicărĭ din istoria nóstră naţională de la începutul secoluluĭ XIX, şi anume:

«Documente despre edilitatea Bucurescilor între 1800 şi 1812, cetite la 6 Septembre;

«Documente despre suirea luĭ Ioan Caragea în scaunul domnieĭ Ţĕriĭ-Românescĭ şi acte din acéstă domnie relative la biserică din aniĭ 1812—1819, cetite la 1 Novembre;

«Documente privitóre la cultură şi şcólă din aniĭ 1812—1821, cetite la 10 Ianuarie.

«D-l coleg *D. C. Ollănescu* a cetit la 11 Octobre o lucrare despre *O nouă formă poetică*, iar la 1 Novembre o lucrare despre *Originea teatruluĭ*.

«La 14 Iunie s'a cetit un memoriŭ al d-luĭ *A. Papadopol-Calimach: Un episod din istoria tipografieĭ în România*, care a şi fost publicat în *Anale*.

«La 6 Septembre, d-l *B. P. Hasdeŭ*, dăruind treĭ documente istorice privitóre la familia Hasdeŭ şi la participarea acesteĭ familiĭ la eliberarea Vieneĭ de Turcĭ în 1683, a dat explicaţiunĭ despre acest interesant fapt istoric.

«D-l *Dr. V. Babeş* a făcut Academieĭ următórele comunicărĭ despre resultatele cercetărilor urmărite în Institutul bacteriologic pus sub a d-sale direcţiune:

«*Despre microbiĭ mucoşĭ şi septicemia mucósă*, cetită la 11 Octobre;

«*Despre metoda română în tractamentul antirabic*, cetită la 6 Decembre;

«*Despre etiologia febreĭ aftóse epizootice*, cetită la 7 Februarie.

«La 11 Octobre, d-l coleg *Gr. Ştefănescu* a cetit o comunicare despre existenţa ulieĭ în România, cestiune de cea maĭ mare însemnătate pentru ţéră din punct de vedere economic.

«D-l membru corespondent St. C. Hepites, presentând tomul XI din *Analele Instituluĭ meteorologic*, pus sub direcţiunea d-sale, a înso-

ţit acest tom cu o expunere despre resultatele climatologice ale observaţiunilor meteorologice cuprinse într'însul. Acéstă expunere s'a publicat în *Anale*, precum şi nota pe care d-sa a presentat-o despre *Cutremurele de pămînt din România în anul 1896 st. n.*

«In şedinţa de la 24 Ianuarie, d-l coleg *Sp. Haret* a presentat o radiografie obţinută cu radele Röntgen de zelosul profesor de la Iaşĭ Hurmuzescu.

«Ministeriul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice s'a adresat Academieĭ, cerênd să-ĭ arate pe unul din membriĭ eĭ, care să fie numit în Comisiunea monumentelor publice de pe lângă acel Ministeriŭ în locul d-luĭ T. Maiorescu, demisionat. Academia, în şedinţa de la 5 Aprilie, a desemnat pentru acéstă însărcinare pe d-l B. P. Hasdeŭ.

«Academia nóstră a primit în cursul anuluĭ maĭ multe invitaţiunĭ de a luà parte la diferite congrese sciinţifice internaţionale.

«Din causa lipseĭ mijlócelor nu s'a putut trimite delegat la al 2-lea Congres internaţional de chimie aplicată, care s'a ţinut la Paris de la 27 Iulie până la 5 August st. n.

«La Congresul organisat de Societatea francesă de archeologie şi ţinut la Morlaix şi la Brest (Finistère) la 3—11 Iunie st. n., a fost delegat a luà parte d-l coleg Gr. G. Tocilescu. D-sa nu a putut participà la acel congres; a asistat însă la cel organisat la Canterbury de Institutul regal archeologic al Mareĭ Britaniĭ şi a făcut acolo o conferinţă despre valul luĭ Traian.

«Pentru acest an s'a primit invitaţiune la Congresul geologic internaţional care se va ţiné la St.-Petersburg, precum şi la Congresul de archeologie clasică, care erà să se ţină la Atena la 26—28 Aprilie st. n., dar a fost amânat din causa evenimentelor politice carĭ agită Orientul Europeĭ.

«Aicĭ este, cred, locul potrivit spre a vĕ reamintì că în câte-va rîndurĭ s'aŭ presentat şi s'aŭ discutat chiar în sînul Academieĭ propunerĭ de a se întrunì în capitala nóstră congrese sciinţifice internaţionale. Asupra acesteĭ cestiunĭ Ministeriul Afacerilor străine a adresat Academieĭ o notă, care s'a cetit în şedinţa de la 19 Aprilie.

«Iată cuprinsul acesteĭ note: (1)

«Asupra acesteĭ note aveţĭ să luaţĭ decisiunea cuvenită.

---

(1) A se vedé textul la pag. 7.

«*III. Publicaţiunile Academieĭ.*

«De la sesiunea trecută până acum s'aŭ făcut următórele publicaţiunĭ:

«1. Din *Analele Academieĭ* s'aŭ tipărit:

«*a) Tomul XVIII — Partea administrativă şi desbaterile anuluĭ 1895—96* s'a terminat, tipărindu-se partea a 2-a, în care se cuprinde sesiunea generală din anul trecut 1896.

«*b) Tomul XVIII — Memoriile Secţiuniĭ literare* a început a se tipărì cu memoriul d-luĭ B. P. Hasdeŭ, *Româniĭ bănăţenĭ din punctul de vedere al conservatismuluĭ dialectal şi teritorial,* cetit în sesiunea generală trecută.

«*c) Tomul XVIII — Memoriile Secţiuniĭ istorice* a fost tipărit întreg, cuprinḑênd următórele lucrărĭ:

«*Contribuţiunĭ la istoria Munteniei din a doua jumătate a secoluluĭ XVI,* de N. Iorga;

«*Cestiunea Arilor,* de Gr. C. Buţureanu;

«*Un episod din istoria tipografieĭ în România,* de Al. Papadopol-Calimach.

«*d)* In *Tomul XVIII — Memoriile Secţiuniĭ sciinţifice,* s'a tipărit continuarea studielor d-luĭ St. C. Hepites: *Materiale pentru climatologia Românieĭ:*

«III. Durata de strălucire a sóreluĭ la Bucurescĭ;
«IV. Clima Sinaieĭ;
«V. Plóia în România;
«VI. Clima la Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman);
«VII. Mersul diurn a elementelor climatologice la Bucurescĭ.

«*e)* Din *Tomul XIX — Partea administrativă şi desbaterile anuluĭ 1896—97,* s'aŭ tipărit desbaterile din şedinţele ordinare de peste an dimpreună cu comunicările făcute într'însele.

«*f)* S'a început tipărirea *Tomuluĭ XIX—Memoriile Secţiuniĭ istorice* cu memoriul d-luĭ V A. Urechiă, *Domnia luĭ Ioan Caragea — Biserica română.*

«2. Din *Istoriile luĭ Erodot,* în traducerea premiată a d-luĭ D. I. Ghica, s'aŭ tipărit cólele 5—7 din tomul IV, cuprinḑênd capitolele 48—81 din cartea IV.

«3. Din *Hronicul vechimeĭ a Romano-Moldo-Vlahilor* de Dimitrie

Cantemir, care se tipăresce în nouă ediţiune după textul original, sub îngrijirea d-luĭ Gr. G. Tocilescu, s'aŭ tipărit cólele 26—31. Intreg textul scrieriĭ este tipărit. D-l Tocilescu pregătesce indicele alfabetic, cu care se va încheià volumul.

«4. Din *Etymologicum Magnum Romaniae*, d-l B. P. Hasdeŭ, care este însărcinat de Academie cu facerea acesteĭ lucrărĭ, a tipărit, încă în timpul sesiuniĭ din anul trecut, fascicula 4 (cólele 31—36) din tomul III, cuprinḑênd cuvintele *Bălţit-Bărbat.*

«5. In *Publicaţiunile fonduluĭ Princesa Alina Ştirbeĭ* s'a tipărit partea II a volumuluĭ VI din colecţiunea *Acte şi Documente privitóre la Istoria Renasceriĭ Românieĭ.* Acéstă parte, de 43 cóle, cuprinde desbaterile *Divanuluĭ ad-hoc al Munteniei* din 1857, în text original român şi în traducerea francesă oficială, şi *Procesele-verbale ale Comisiuniĭ europene din 1857—58.*

«In preparaţiune se află completarea tomuluĭ I şi tipărirea tomuluĭ VIII.

«6. Lucrările bibliografice, cu a căror întocmire şi publicare Academia, prin decisiunile de la 14 şi 23 Martie, a însărcinat pe bibliotecarul sĕŭ d-l I. Bianu, aŭ înaintat, şi parte aŭ început a se tipărì, parte sunt gata de tipar.

«*a)* Din *Catalogul manuscriptelor românescĭ* s'a tipărit o făscióră de 96 pagine, cuprinḑênd descrierea a 34 volume manuscripte. Acéstă primă făscióră este precedată de următórea explicare asupra lucrăriĭ:

«Scopul acesteĭ publicaţiunĭ este de a face cunoscut învĕţaţilor cuprinsul manuscriptelor românescĭ adunate în biblioteca Academieĭ Române şi a înlesnì ast-fel cercetările asupra istorieĭ şi a vecheĭ nóstre literaturĭ.

«Pe lângă descrierea pe scurt a stăriĭ materiale, se arată cu de-amăruntul cuprinsul fie-căruĭ manuscript şi se reproduc întregĭ tóte titlurile, precuvîntările, epilogurile şi însemnările autorilor, traducĕtorilor, copistilor şi ale altora. Aceste reproducerĭ se fac în transcriere cu tótă esactitatea posibilă.

«Publicaţiunea se va încheià cu indice asupra tuturor materialelor cuprinse în volumele descrise, şi anume:

«—*indice cronologic al documentelor,* cu arătarea n-ruluĭ şi pagineĭ saŭ fóieĭ manuscriptuluĭ şi a cataloguluĭ tipărit:

«—*indice alfabetic al autorilor, traducĕtorilor, copistilor;*

«— *indice alfabetic al numelor şi lucrurilor* despre carĭ se vorbesce în părţile reproduse din manuscripte saŭ în descrierea şi resumatele nóstre.»

«In acest fel întocmită, lucrarea continuă a se tipărì cu tótă îngrijirea necesară la publicaţiunĭ de acéstă natură.

«*b) Catalogul descriptiv şi analitic al documentelor istorice* din colecţiunile Academieĭ este aprópe gata. Spre a fi dat la tipar maĭ trebuesce numaĭ resumatul câtor-va documente scrise în limba slavonă; aceste resumate vor fi în curînd făcute cu ajutorul tinerilor istoricĭ şi membri corespondenţĭ aĭ Academieĭ d-niĭ I. Bogdan şi D. Onciul.

«Intr'acéstă publicaţiune, documentele vor fi grupate în ordine cronologică după următórele categoriĭ:

«chrisóve, cărţĭ şi poruncĭ domnescĭ din Moldova;

«chrisóve, cărţĭ şi poruncĭ domnescĭ din Ţéra-Românéscă;

«documente emanate de la Mitropoliţĭ, episcopĭ, egumenĭ, Divan, boerĭ şi particularĭ din Moldova;

«acte de aceleaşĭ felurĭ din Ţéra-Românéscă.

«*c) Bibliografia veche românéscă*, adecă descrierea cărţilor tipărite în ţéră, saŭ de Românĭ, saŭ pentru Românĭ, în alte ţĕrĭ, în limbele slavonă, română, grécă saŭ altele, în aniĭ 1508—1830, a început a se tipărì.

«Intâia parte a acesteĭ lucrărĭ, care cuprinde secolul XVI, cărţile slavo-române din aniĭ 1508—1582, are o însemnătate deosebită pentru istoria cultureĭ românescĭ; din acéstă causă i se dă în acéstă publicaţiune o desvoltare maĭ mare, reproducêndu-se ca specimene în facsimile pagine de tipar, iniţiale, elemente decorative, titlurĭ saŭ epiloagurĭ, carĭ tóte sunt documente preţióse pentru istoria cultureĭ nóstre.

«7. Manuscriptul despre *Flora Dobrogeĭ*, de rĕposatul nostru coleg Dr. D. Brândză, lucrare premiată la 1887, a fost restituit Academieĭ de d-na Brândză şi tipărirea luĭ se va puté începe fără întârḑiere.

«8. Aŭ rĕmas a se tipărì în aniĭ următorĭ:

«*a) Ţĕranul român*, de d-l Gr. G. Tocilescu, lucrare premiată la 1882;

«*b) Catalogul inscripţiunilor antice descoperite în ţéră*, de d-l Gr. G. Tocilescu, conform decisiuniĭ Academieĭ de la 28 Martie 1894;

«*c)* Tomul II din *Psaltirea publicată românesce la 1577 de Diaconul Coresi*, lucrare cu care este însărcinat colegul nostru d-l B. P. Hasdeŭ.

9. In acest an s'aŭ stabilit relaţiunĭ de schimbul publicaţiunilor cu următórele institute străine:

«*London Library* din Londra,

«*Societatea de numismatică şi archeologie* de la Montréal (Canada).

«In dar s'aŭ dat publicaţiunile la bibliotecele următóre:
«*Biblioteca tractuluĭ protopopesc al Ernotuluĭ,* în Transilvania;
«*Biblioteca tractuluĭ protopopesc al Meseşuluĭ,* în Ungaria;
«*Biblioteca episcopieĭ românescĭ a Lugoşuluĭ,* în Banat;
«*Administraţiunea şcólelor din comuna Zărnescĭ,* în Transilvania;
«*Biblioteca liceuluĭ «Traian»* de la Turnu-Severin;
«*Biblioteca Primărieĭ Capitaleĭ.*

«*IV. Publicaţiunile Hurmuzaki şi cercetărĭ istorice.*

«Publicaţiunea de documente istorice s'a continuat în anul trecut:

«1. *Tomul II, partea 5-a* s'a terminat, tipărindu-se ultimele 23 cóle (75—97) dimpreună cu prefaţa şi lista documentelor (5 cóle). Acest volum este format din 413 documente din aniĭ 1552—1575, adunate de d-l N. Densuşianu din diferite publicaţiunĭ străine şi tipărite sub a d-sale îngrijire.

«D-l N. Densuşianu va întocmì un indice alfabetic al materiilor cuprinse în cele 6 volume (I, 1, 2; II, 2, 3, 4, 5) de documente din aniĭ 1199—1575, pe carĭ le-a adunat, coordonat, adnotat şi publicat spre completarea colecţiuniĭ Hurmuzaki.

«2. *Tomul IX,* destinat a cuprinde documente din archive străine de la Veneţia, Stockholm şi alte oraşe, a fost împărţit în 2 părţĭ. Partea 1-a s'a tipărit sub îngrijirea d-luĭ I. Slavicĭ şi forméză un volum de 93 cóle, cuprinȡênd 807 documente din aniĭ 1650 — 1747. Partea a 2-a a acestuĭ volum va începe a se tipărì fără întârȡiere şi se va terminà cu un indice alfabetic al materiilor cuprinse în amîndouĕ părţile volumuluĭ.

«3. In *Tomul X,* după decisiunea Academieĭ de la 16 Martie 1896, se publică rapórtele consulilor prusienĭ de la Iaşĭ şi Bucurescĭ din aniĭ 1763—1837, adunate de d-l N. Iorga. S'aŭ tipărit până acum cu îngrijirea d-luĭ Iorga cólele 1—57, cuprinȡênd 553 documente. Volumul se va terminà în curînd printr'un indice alfabetic al materiilor.

«D-l N. Iorga a presentat o nouă serie de documente spre a fi publicate într'un volum din acéstă colecţiune. Documentele sunt adunate, prin neobositele sale cercetărĭ, din archivele de la Bologna, Dresda, Ferrara, Gratz, Genova, Innsbruck, Leipzig, Milan, Modena, München, Nürnberg, Parma, Turin, Veneţia, Viena.

«4. *Tomul III* al *Suplementuluĭ II*, în care se publică documente din archive şi bibliotecĭ polone, a continuat, tipărindu-se sub îngrijirea d-luĭ I. Bogdan 50 documente în cólele 5—18. Acest volum, cu care se încheie seria documentelor polone, se va terminà printr'un indice alfabetic al materiilor cuprinse în tóte treĭ volumele acestuĭ suplement.

«5. *Indicele alfabetic* amănunţit al materiilor cuprinse în documentele din 1518—1814, publicate în volumele I şi II din *Suplementul I* a fost tipărit sub îngrijirea d-luĭ N. Hodoş, care, în cea maĭ mare parte, l'a şi redactat.

«6. S'a continuat tipărirea traduceriĭ romănescĭ a tomuluĭ II din *Fragmente din istoria Românilor* de E. Hurmuzaki făcută de d-l I. Slavicĭ. Volumul va fi în curînd publicat.

«7. S'aŭ continuat cercetarea şi copiarea documentelor istorice din archivele oraşelor Sibiiŭ, Braşov, Bistriţa şi Cluj, şi s'aŭ procurat astfel în acest an 250 documente din aniĭ 1377—1645.

Din aceste cercetărĭ s'aŭ procurat până acum 1644 documente din aniĭ 1358— 1736.

«8. Din archivele aşezămintelor bisericescĭ ortodoxe din Turcia europeană s'aŭ primit în acest an 156 pagine copiĭ de documente, continuându-se seria primită în aniĭ trecuţĭ.

«9. Starea actuală a publicaţiuniĭ *Documente privitóre la Istoria Românilor* este următórea:

Volumul		Anii	Cóle tipărite	Documente	Adunate de Hurmuzaki	Adaose de Academie
I	p. 1.	1199—1345	92	553	—	553
I	p. 2.	1346—1450	117	691	—	691
II	p. 1.	1451—1575	105	722	722	—
II	p. 2.	1451—1510	98	534	·	534
II	p. 3.	1510—1530	99	462	—	462
II	p. 4.	1531—1552	100	446	—	446
II	p. 5.	1552—1575	101	413	—	413
III	p. 1.	1576—1599	79	443	341	102
III	p. 2.	1576—1600	76	563	—	563
IV	p. 1.	1600—1649	93	629	629	—
IV	p. 2.	1576—1650	91	732	—	732
V	p. 1.	1650—1699	72	362	362	—
V	p. 2.	1650—1699	54	475	—	475
VI		1700—1750	90	355	355	—
VII		1750—1818	76	308	308	—
VIII		1376—1650	74	762	—	762
IX	p. 1.	1650—1747	93	807	—	807
IX	p. 2.	1748—1800	—	—	—	— (sub presă)
X		1763—1837	57	553	—	553 (sub presă)
Suplem. I.—I		1518—1780	135	1.414	—	1.414
II		1781—1814	101	988	—	988
III		1709—1812	77	203	—	203
IV		1802—1849	78	415	—	415
V		1822—1838	86	325	—	325
VI		1827—1849	83	304	—	304
Suplem.II.—I		1510—1600	82	347	—	347
II		1601—1640	81	286	—	286
III		1641—1756	18	75	—	75 (sub presă)
Volume 28			2.308	14.167	2.717	11.450

«*V. Donaţiunĭ, legate şi fondurĭ.*

«Gestiunea financiară şi starea fondurilor Academieĭ în anul trecut vĕ va fi cu de-amăruntul arătată de Comisiunea financiară pe care o veţĭ alege spre acest scop. Comisiunile speciale alese în sesiunea trecută şi însărcinate cu supraveghiarea fundaţiunilor Adamachi, Otteteleşanu şi Agaricĭ, vĕ vor arătà modul cum s'aŭ administrat în anul trecut aceste fundaţiunĭ şi dispositiunile ce sunt de luat asupra lor pentru anul viitor.

«Voiŭ arătà totuşĭ aicĭ faptele principale în privinţa administrăriĭ celor douĕ marĭ fundaţiunĭ Adamachi şi Otteteleşanu.

1. Dispositiunile regulamentuluĭ votat la 7 Aprilie 1894 pentru Fundaţiunea Adamachi aŭ continuat a fi puse în aplicare. In acest an Academia acordă din acéstă fundaţiune suma de leĭ 3.821,65 pe lună, iar pe an leĭ 45.859 banĭ 80, pentru burse împărţite precum urmézǎ:

a) 16 burse de 100 leĭ pe lună:

6 la Facultatea de sciinţe de la Iaşĭ, studenţilor: D. Cădere (anul II), I. Arhir (I), I. Petrovicĭ (II), E. Cristovicĭ (III), Maria Lupu (II), I. Popescu (I);

6 la Facultatea de medicină din Iaşĭ, studenţilor: Marta Trancu (III), Aspasia Macarovicĭ (III), Maria Anastasescu (III), Lucia Moţoc (IV), N. Lupu (II), I. Tĕutu (I);

4 la Şcóla de podurĭ şi şosele din Bucurescĭ, elevilor: I. Moţoiŭ (II), I. Popovicĭ (preparator), I. D. Teodor (preparator), Tr. Rîpeanu (I);

b) 2 burse de 250 leĭ pe lună:

d-luĭ I Simionescu, pentru studiul geologieĭ la Viena;

d-luĭ T. Nicolaŭ, pentru studiul mineralogieĭ la Lipsca;

c) 2 burse de 300 leĭ pe lună:

d-luĭ G. Pantazi, la şcóla de mine din Freiberg;

d-luĭ Ioan Rădulescu, pentru studiul architectureĭ la Roma;

d) bursă de 400 leĭ pe lună d-luĭ C. C. Minculescu pentru studiul electricităţiĭ.

e) bursă de leĭ 721 banĭ 65 pe lună d-luĭ V. Gutzu pentru studiul petroleuluĭ în America şi Caucas.

Pentru terminarea împăcăriĭ cu nepoţiĭ rĕposatuluĭ Adamachi, maĭ rĕmăsese a se da suma convenită d-neĭ Eufrosina Adamachi (Assaky), mama d-luĭ Dr. G. Assaky. D-sa fiind absentă de maĭ mulţĭ anĭ, fără să se scie unde se află şi dacă maĭ este în viéţă, iar d-l Dr. Assaky fiind singurul moştenitor al drepturilor mameĭ sale, Delegaţiunea, cu aprobarea membrilor întrunițĭ în şedinţa de la 27 Septembre, a decis a da d-luĭ Dr. G. Assaky jumătate din suma de împăcare cuvenită mameĭ sale, rĕmâind ca cea-laltă jumătate să i se dea după îndeplinirea formalităţilor cerute de lege pentru absenţĭ.

In acest an s'a putut aduce la îndeplinire decisiunea de la 22 Martie 1895, de a se vinde arboriĭ marĭ din pădurea de pe moşia Roşiorĭ, din judeţul Sucéva.

2. Institutul Otteteleşanu continuă a funcţionà în modul cel maĭ satisfăcĕtor. Examenele de la sfîrşitul anuluĭ trecut aŭ fost făcute la 27 Iunie în presenţa d-neĭ H. St. Sihleanu, delegată de Ministeriul Instruc-

ţiuniĭ publice, a d-luĭ Gr. Ştefănescu, delegatul Academieĭ, şi a d-luĭ I. Kalinderu.

«In luna Septembre s'a primit o nouă serie de 15 eleve după normele stabilite în aniĭ trecuţĭ. Ast-fel Institutul numĕră astădĭ 45 eleve, fiind în al 3-lea an al existenţeĭ sale.

«Noua zidire hotărîtă în sesiunea trecută 'a fost ridicată şi va fi terminată în acest an. A treia zidire, necesară pentru completarea instalaţiuniĭ Institutuluĭ, va trebuĭ să se încépă în acest an; planurile sunt pregătite şi se vor supune examinăriĭ D-vóstre.

«Colegul nostru d-l I. Kalinderu dă cea maĭ neobosită îngrijire Institutuluĭ, visitându-l adese-orĭ, cu părintescul interes ce-l are pentru acéstă creaţiune a sa. In acest an a dăruit 400 leĭ spre a se organisà petrecere elevelor la anul noŭ. In dilele trecute a dăruit 500 leĭ spre a se pròcurà aparate de gimnastică pentru eleve.

«3. Procesul pentru vĕrsămîntul Zappa s'a judecat în cursul anuluĭ expirat la Curtea de apel Secţ. I. Drepturile Academieĭ aŭ fost recunoscute prin decisiunea Curţiĭ, atât faţă cu moştenitoriĭ de sânge aĭ rĕposatuluĭ Ev. Zappa, cât şi faţă cu statul elin, obligându-ĭ, prin admiterea apeluluĭ nostru, a plătì Academieĭ capitalul de 280.000 leĭ, care represintă renta anuală de 12.000 leĭ, dimpreună cu vĕrsămîntul anual neplătit pe aniĭ 1893, 1894, 1895, 1896, în sumă de 48.000 leĭ. S'a putut incassà vĕrsămîntul întârdiat numaĭ pentru anul 1893, din causă că administraţiunea averiĭ Ev. Zappa nu dispune actual de fondurĭ. Tóte vĕrsămintele întârdiate sperăm că se vor incassà în viitorul an budgetar.

«4. Averea lăsată Academieĭ prin testament de rĕposatul Em. Donicĭ se află astădĭ în posesiunea Academieĭ. Tribunalul de Ilfov Secţ. I, unde se află deschisă succesiunea, a judecat procesul dintre Academie şi moştenitoriĭ de sânge în diua de 10 Ianuarie 1897, trimiţĕnd pe Academie în posesiunea averiĭ rĕposatuluĭ Em. Donicĭ, cu executarea provisorie.

«5. In sesiunea trecută Academia a hotărît acceptarea legatuluĭ făcut eĭ de rĕposatul Ioan Agaricĭ, care a lăsat Academieĭ moşia Móra Grecilor din judeţul Vasluiŭ, ca să se înfiinţeze şi să se întreţină pe acea moşie o şcólă profesională cu internat pentru fiĭ de ţĕranĭ. Printr'un act de remitere voluntară încheiat între Academie şi d-l Const. Climescu, tutorul minorilor eredĭ reservatarĭ aĭ rĕposatuluĭ I Agaricĭ, Academia a fost pusă în posesiunea moşieĭ Móra Grecilor.

Comisiunea alésă de D-vóstre în sesiunea trecută, compusă din d-niĭ P. S. Aurelian, N. Ionescu şi Gr. G. Tocilescu, vĕ va presintà propunerile sale pentru înfiinţarea şi organisarea şcóleĭ prevĕḑute în testament.

6. Succesiunea rĕposateĭ Maria General I. Carp, care a făcut Academieĭ legatul cunoscut D-vóstre din sesiunea trecută, se află înaintea instanţelor judecătorescĭ. Rudele rĕposateĭ s'aŭ opus la liberarea legatuluĭ, nerecunoscênd validitatea testamentelor.

«7. D-l Ioan Lecomte du Noüy, pictor cunoscut, fratele d-luĭ architect Andreiŭ Lecomte du Noüy, membru corespondent al Academieĭ şi restauratorul monumentelor istorice din ţéră, a făcut Academieĭ o donaţiune de 10.000 leĭ, ale căreĭ motive şi scop sunt arătate în actul de donaţiune în următórea cuprindere: (1)

«Delegaţiunea a decis primirea acesteĭ donaţiunĭ, care s'a şi efectuat îndată ce s'a primit Inalta autorisaţiune Regală cerută de lege.

«*VI. Concursurile Premielor.*

«In sesiunea generală a acestuĭ an sunt de acordat 3 premiĭ pentru opere publicate şi 1 pentru o lucrare presentată în manuscript asupra unuĭ subiect pus la concurs.

«La concursurile acestor premiĭ s'aŭ presentat următórele publicaţiunĭ şi lucrărĭ:

«1. La *Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu*, de 12.000 Leĭ, care este a se da uneĭ cărţĭ scrise în limba română, cu conţinut de orĭ-ce natură, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1893 până la 31 Octobre 1896, — s'aŭ presentat următórele publicaţiunĭ:

Alexandrescu (Gr. I.), Studiŭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român, Galaţĭ 1896.

Assan (G. B.), Industriile stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România, Bucurescĭ 1896.

» » Industria morărieĭ în România, Bucurescĭ 1896.

Coşbuc (G.), P. Virgilius Maro, Opere complete. Partea I, Aeneis. Traducere în formele originale. Bucurescĭ 1896.

Dichter (Lupu), Sciinţa dreptuluĭ, etc. Bucurescĭ 1896.

---

(1) A se vedé textul la pag. 33.

Florantin (I. Pop), Principiĭ de logică, Iașĭ 1893.
» » Reforma metódelor și teoria consecutismuluĭ universal, Bucurescĭ 1895.
» » Frumuseța lineară și frumuseța omuluĭ, Iașĭ 1896.
» » Anecdote poporane. Vol. I. Bucurescĭ f.a.
Idieru (N. E.), Studiĭ de economie politică și finanțe, Bucurescĭ 1895.
Morariu (C.), Părțĭ din Istoria Românilor bucovinenĭ, Cernăuțĭ 1893—94.
Nenițescu (I.), De la Româniĭ din Turcia europeană, Bucurescĭ 1895.
Theodoru-Mandrea (D. N.), Cunoscințe folositóre personaluluĭ de telegraf, Bucurescĭ 1896.

«2. La *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu*, de 5.000 Leĭ, care este a se da uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu conținut literar, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1896, — s'aŭ presentat următórele publicațiunĭ:

Broșteanu (P.), Istoria Impĕratuluĭ Traian de Dr. H. Francke. Traducere autorisată. Brașov 1895, 1896.
» » Traista cu povești, Brașov 1896.
Oeconomu (Ciru), Rĕsbunarea luĭ Anastase etc., Bucurescĭ 1896.
Reteganul (I. Pop), Poveștĭ din popor, Sibiiŭ 1895.
Rosetti (R. D.), Sincere. Poesiĭ. Bucurescĭ 1897.
Valentinénu (I. G.), Exilul Românilor în Rusia, Bucurescĭ 1896.
Vlahuță (A.), In vîltóre. Nuvele. Tîrgu-Jiŭ 1896.
Zanne (Iuliŭ), Proverbele Românilor. Vol. I. Bucurescĭ 1895.

«3. La *Premiul Adamachi*, de 5.000 Leĭ, care este a se da uneĭ cărțĭ scrise în limba română, cu un cuprins moral de orĭ-ce natură, și apărută în cursul anuluĭ până la 31 Octobre 1896, — s'aŭ presentat următórele lucrărĭ:

Luca (Dr.), Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse, Bucurescĭ 1896.
» » Băile de mare de la Constanța, Constanța 1896.
Manliu (I.), Povățuitorul limbeĭ române în clasele primare, Bucurescĭ 1896.
Radoĭ (I.), Chestiunea agrară în România, Bucurescĭ 1895.

«4. La *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 Leĭ, care este a se da celeĭ maĭ bune lucrărĭ în limba română asupra subiectuluĭ: «*Studiul vinurilor din România din punctul de vedere economic și al compozițiuniĭ lor chimice*»,—s'aŭ presentat 2 manuscripte cu următórele devise:

«Cunósce-te pe tine însuțĭ».
«Prin răbdare și stăruință tot-deauna se póte face ceva».

«Publicațiunile și manuscriptele presentate la aceste concursurĭ în

terminele regulamentare anunțate de Academie aŭ fost trimise spre studiare comisiunilor alese spre acest scop în sesiunea trecută.»

D-l Secretar general *D. Sturdza* presintă, pe lângă raportul sĕŭ, dările de sémă ale Cassieruluĭ-comptabil asupra fondurilor Academieĭ, precum și asupra fundațiunilor Adamachi și Otteteleșanu.

D-l Președinte *N. Kretzulescu* presintă următórea:

Programă a lucrărilor sesiuniĭ generale a Academieĭ din 1897.

1. Raportul Secretaruluĭ general despre activitatea Academieĭ în 1896—97.
2. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor făcute în 1896—97.
3. Alegerea Comisiuniĭ financiare pentru cercetarea compturilor pe 1896—97 și pentru formarea budgetuluĭ pe 1897—98.
4. Raportul Comisiuniĭ pentru împărțirea cărților didactice din fondul Ioan Fĕtu, în 1896.
5. Alegerea Comisiuniĭ pentru distribuirea cărților didactice din fondul Ioan Fĕtu, în 1897.
6. Raportul Comisiuniĭ permanente a bibliotecei pentru 1896.
7. Raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Adamachi pentru 1896—97.
8. Raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Ioan Otteteleșanu pentru 1896—97.
9. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu pregătirea aplicăriĭ dispozițiunilor testamentuluĭ Ioan Agaricĭ.
10. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu examinarea lucrărilor făcute în 1896—97.
11. Regularea donațiuniĭ I. Lecomte du Noüy.
12. Determinarea subiectuluĭ propus de Secțiunea literară pentru concursul premiuluĭ *Adamachi* din 1901, de 5.000 Leĭ. (Art. 2 Reg. Adam.)
13. Determinarea subiectuluĭ pentru concursul premiuluĭ *Neuschotz*, de 2.000 leĭ, din 1901.
14. Raportul Comisiuniĭ financiare asupra compturilor pe 1896—97.
15. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea publicațiunilor presentate la Marele Premiŭ *Năsturel* de 12.000 Leĭ și la premiele *Eliade-Rădulescu* de 5.000 Leĭ și *Adamachi* de 5.000 Leĭ, pentru 1897.
16. Raportul Comisiuniĭ însărcinate cu cercetarea manuscriptelor presentate la premiul *Lazăr* de 5.000 Leĭ, despre «*Studiul vinurilor din România* etc.»

17. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea publicaţiunilor, carĭ se vor presentà la premiele anuale *Năsturel-Herĕscu* de 4.000 Leĭ, *Lazăr* de 5.000 Leĭ şi *Adamachi* de 5.000 Leĭ, pentru 1898.

18. Alegerea Comisiuniĭ, care va examinà lucrările ce se vor presentà la premiul *Eliade-Rădulescu* de 5.000 Leĭ, din 1898, despre subiectul: «*Consideraţiunĭ istorice şi geografice asupra Basarabieĭ înainte de 1812* etc.»

19. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor carĭ se vor presentà la premiul *Adamachi* de 5.000 Leĭ, din 1898, despre «*Metropolitul Varlaam* etc.»

20. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor carĭ se vor presentà la premiul *G. San-Marin* de 2.000 Leĭ, din 1898, despre subiectul: «*Consideraţiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ*, etc.»

21. Alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor carĭ se vor presentà la premiul *Princesa Alina Ştirbeĭ*, din 1898: «*Carte de lectură pentru şcólele secundare.*»

22. Alegerea de doĭ membri aĭ Academieĭ în locurile vacante în Secţiunile istorică şi sciinţifică.

23. Alegerĭ de membri onorarĭ şi corespondenţĭ.

24. Formarea budgetuluĭ pentru anul 1897—98.

25. Alegerea Comisiuniĭ financiare pentru anul 1897—98.

26. Alegerea Secretaruluĭ Secţiuniĭ literare pe 7 anĭ (1897—1904). (Art. 16 Statute.)

27. Alegerea Preşedinţilor şi Vice-Preşedinţilor Secţiunilor pentru 1897—98. (Art. 15 Statute.)

28. Alegerea Delegaţiuniĭ pentru 1897—98. (Art. 15 Statute.)

29. Raportul Secretaruluĭ general asupra lucrărilor sesiuniĭ generale din 1897.

D-l Secretar general *D. Sturdza* anunţă, că d-na Paulina Alecsandri, vĕduva mareluĭ poet, a luat disposiţiunĭ ca să trimită Academieĭ exemplare din ediţiunea Poesiilor luĭ Alecsandri făcută în tómna trecută de librăria Socec, spre a se împărţì atât membrilor Academieĭ cât şi şcólelor românescĭ din afară din Regat.

— Se decide a se exprimà d-neĭ Alecsandri mulţumirile Academieĭ pentru nobila sa intenţiune faţă de memoria mareluĭ poet, cât şi faţă de membriĭ Academieĭ carĭ aŭ avut onórea de a fi colegiĭ ilustruluĭ rĕposat.

Se cetesce scrisórea, prin care d-l Comite de Marsy, preşedintele Societăţiĭ francese de archeologie, invită Academia la congresul archeologic care se va ţiné la Nîmes (Gard) în Francia în ḑilele de 18—25 Maiŭ st. n.

Se cetesce scrisórea primită de la d-l D. Th. Löbel, care cere opiniunea Academieĭ asupra lucrărilor sale despre cuvintele turcescí, arăbescĭ şi persane în limba română.

— Se recomandă spre examinare Secţiuniĭ literare.

D-l *V. A. Urechiă* presintă raportul sĕŭ despre scrierea: *Scurtă privire istorică asupra bisericeĭ stavropighiane a Adormiriĭ Maiceĭ Domnuluĭ, aşà numite Biserica moldovenéscă (Cerkwa woloska), din Lemberg,* de presbiterul ort. or. Eughenie Vorobchievicĭ.

— Se recomandă spre examinare Secţiuniĭ istorice.

ŞEDINŢA DIN 12 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru examinarea lucrărilor făcute în 1896—97.

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *St. Fălcoianu, A. Naum, V. A. Urechiă.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ financiare pentru cercetarea compturilor pe 1896—97 şi pentru formarea budgetuluĭ pe 1897—98.

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *V. Babeş, Sp. Haret, P. Poni.*

ŞEDINŢA DIN 13 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Se cetesce raportul Comisiuniĭ însărcinate cu împărţirea cărţilor didactice din fondul Ioan Fĕtu, în 1896.

— Se exprimă mulţumirĭ Comisiuniĭ şi se aduc omagiĭ de recunoscinţă memorieĭ fundatoruluĭ generos.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru împărţirea cărţilor didactice din fondul Ioan Fĕtu, în 1897.

— Sunt realeşĭ d-niĭ: *P. S. Aurelian, D. Sturdza, Gr. Ştefănescu.*

ȘEDINȚA DIN 14 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *Florian Porcius* anunță prin scrisóre, că nu va puté participà la sesiunea generală din acest an.

De la Ministerul Afacerilor străine se primesc ḑece volume legate și patru fascicule nelegate, cuprinḑênd copiĭ de pe rapórtele Consulilor austriacĭ din Iașĭ și Bucurescĭ către Ministerul Afacerilor străine din Viena din aniĭ 1782—1809.

— Se decide a se exprimà Ministeriuluĭ mulțumirile Academieĭ pentru donațiunea acestor prețióse documente istorice.

D-l Președinte al Consiliuluĭ Ministrilor *P. S. Aurelian*, rĕspunḑênd la intervențiunea făcută de Delegațiunea Academieĭ, însciințéză că în budgetul Ministeriuluĭ Instrucțiuniĭ publice s'a restabilit subvențiunea de 33.000 Leĭ pentru Documentele istorice Hurmuzaki, care sumă fusese redusă în proiectul de budget la 20.000 Leĭ.

D-l St. C. Hepites, membru corespondent, trimite pentru bibliotecă publicațiunea sa: *Colecțiunea studiilor, notițelor și observațiunilor meteorologice relative la România*, No. 1—7, Bucurescĭ 1897.

De la d-l N. Idieru se primesce scrierea sa: *Studiĭ de economie politică și finanțe*, vol. II, Bucurescĭ 1897.

Părintele *S. Fl. Marian* presintă pentru bibliotecă:

1. *Programa gimnasiuluĭ românesc de la Sucéva* pentru aniĭ 1862, 1863, 1866—1875, 1877—1885, 1887—1895;
2. *Raportul societățiĭ «Școla română» în Sucéva*, 1889—1890;
3. *Câte-va cuvinte despre folosul limbeĭ românescĭ.*

D-l N. Iorga dăruesce un pachet de hârtiĭ rĕmase de la rĕposatul archimandrit Varahil Lateș. In aceste hârtiĭ se află socotelile maĭ multor schiturĭ și bisericĭ atârnând de mănăstirea Némțuluĭ de la 1850 înainte, piese oficiale din acelașĭ timp privitóre la administrațiunea metochurilor mănăstiriĭ, memoriĭ asupra neajunsurilor eĭ, schițe asupra istorieĭ mănăstiriĭ Némțuluĭ, cu inventariĭ de documente inedite, și în sfîrșit dosarul «Personale», cuprinḑênd corespondența archimandrituluĭ Lateș cu Metropolitul Sofronie între aniĭ 1856—1859.

D-l *D. Sturdza* dăruesce un album de fototipiĭ representând vederĭ de la biserica Curțiĭ-de-Argeș, făcut de fotograful I. Spirescu.

ŞEDINŢA DIN 15 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

Părintele canonic *I. M. Moldovanu* insciinţéză prin scrisóre, că în acest an nu va puté luà parte la lucrările sesiuniĭ.

D-l *D. Sturdza* cetesce raportul Comisiuniĭ Fundaţiuniĭ Otteteleşanu pentru 1896—97.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* propune să se mulţuméscă în terminiĭ ceĭ maĭ cordialĭ Comisiuniĭ şi în special d-luĭ I. Kalinderu pentru conducerea înţeléptă a Institutuluĭ Otteteleşanu, care este atât de bine instalat, atât de bine condus, în cât nicĭ o altă instituţiune de acest fel nu póte fi maĭ îngrijită decât acésta. D-l Kalinderu maĭ ales are pentru tótă acéstă fundaţiune, pe care d-sa a transmis-o Academieĭ, o neadormită solicitudine şi d-sale îĭ revine meritul binefacerilor pe carĭ acéstă instituţiune este chemată a le rĕspândì în societatea românéscă. D-l Preşedinte propune apoĭ, ca membriĭ Academieĭ să visiteze in corpore Institutul Otteteleşanu.

D-l *I. Kalinderu* ḑice, că pentru d-sa Academia şi Institutul Otteteleşanu sunt instituţiunile în al căror serviciŭ îşĭ pune tótă inima, acum şi în viitor. Institutul Otteteleşanu este cel maĭ mare sîmbure de cultură şi de educaţiune morală şi sănătósă, care s'a întemeiat în ţéră de către Academie. D-sa este cu atât maĭ mult legat sufletesce de acest Institut, cu cât vede cu mulţumire că direcţiunea luĭ înţelege tot maĭ bine scopul şi intenţiunile Academieĭ. In anul trecut, Academia a aprobat în principiŭ a se face douĕ clădirĭ nouĕ pentru completarea localuluĭ de instalare a Institutuluĭ. Pentru una dintr'însele s'a şi acordat creditul necesar; ea a început să se construéscă, şi în acéstă vară va fi cu totul gata. A doua clădire trebue să se începă în acest an, spre a fi gata în tómna anuluĭ 1898. Mijlócele de carĭ fundaţiunea dispune permit să se facă aceste clădirĭ, carĭ de alt-fel sunt cu totul necesare Institutuluĭ. După ce în acest mod Institutul va fi pe deplin instalat, Academia va trebuì să se ocupe şi de înzestrarea moşiilor, carĭ, şi ele fiind ale Academieĭ, vor trebuì să servéscă peste tot locul drept model de instalaţiunĭ şi de îngrijire. D-l Kalinderu adaoge, că ar fi bine ca Institutul să fie visitat cât maĭ des, pentru ca ast-fel să se arate interesul pe care Academia îl are pentru dînsul.

— Se ieaŭ următórele decisiunĭ:

1) Se exprimă Comisiuniĭ şi în special d-luĭ I. Kalinderu mulţumirile Academieĭ pentru conducerea Institutuluĭ.

2) Se autorisă Delegaţiunea a construì a doua clădire nouă pentru instalarea luĭ.

Se procede la alegerea Comisiunii Fundaţiunii Ottetelesanu pentru 1897—98.
— Sunt realeşi d-nii: *I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza, V. A. Urechiă.*

Se cetesce procesul-verbal al Secţiunii istorice pentru şedinţa de la 13 Martie, prin care se arată că Secţiunea a însărcinat pe d-l V. A. Urechiă să aducă nouĕ informaţiunĭ asupra scrieriĭ părinteluĭ Vorobchievicĭ despre biserica românéscă din Lemberg, şi pe părintele S. Fl. Marian să relateze asupra manuscriptuluĭ pe care-l dăruesce Academieĭ d-l I. V. Stefanelli din Câmpulung (Bucovina).
— Se iea spre cunoscinţă.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 17 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Dr. C. Istrati, membru corespondent, presintă *Buletinul Societaţii de sciinţe din Bucuresci,* anul VI, No. 1, Ianuarie-Februarie 1897.

D-l *D. C. Ollănescu* dă cetire memoriuluĭ sĕŭ despre: *Datine, jocurĭ, spectacole poporane la Românĭ premergĕtóre teatruluĭ.*

D-l *V. A. Urechiă* cetesce comunicarea sa: *Justiţia între aniĭ 1812—1818.*

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *V. A. Urechiă* presintă manuscriptul uneĭ schiţe istorice despre starea Bucovineĭ în trecut şi în present. Nu póte numì acum pe autorul aceste scrierĭ; rógă însă, ca ea să fie trimisă spre examinare Secţiunii istorice.
— Se recomandă spre examinare Secţiuniĭ istorice.

ŞEDINŢA DIN 19 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l St. C. Hepites, membru corespondent, presintă pentru publicare în *Anale* continuarea la scrierea sa: *Materiale pentru climatologia Românieĭ. VIII. Seceta din Dobrogea în 1896 st. n.*
— Se recomandă Secţiuniĭ sciinţifice.

De la d-l I. Pop Florantin, profesor la Iaşĭ, se primesc 12 exemplare din noua ediţiune a scrieriĭ sale: *Frumuseţa lineară şi frumuseţa omenéscă,* şi o cerere ca să i se dea premiul la care a concurat în termin regulamentar.
— Se decide a nu se luà în considerare cererea.

Se cetesce petiţiunea d-luĭ Ovidiu Densuşianu, care cere ajutor de 2.500 Leĭ, pentru a face o călĕtorie la Laibach, spre a studià manuscriptele din biblioteca luĭ Kopitar, şi a petrece cât-va timp în Istria, sudul Italieĭ şi Sardinia, pentru studiĭ dialectale.

D-l Secretar general *D. Sturdza* observă, că mijlócele bănescĭ ale Academieĭ sunt mult prea restrînse faţă cu trebuinţe maĭ urgente decât să permită a se acordà ajutorul cerut.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că d-l Densuşianu a făcut bune studiĭ şi, dacă Academia dispune de mijlóce, ar fi bine să i se dea un ajutor pentru studiile pe carĭ doresce să le facă.
— Se decide a nu se satisface cererea d-luĭ Densuşianu, nedispunêndu-se de mijlóce spre acest scop.

Se cetesce raportul Comisiuniĭ biblioteceĭ asupra stăriĭ colecţiunilor şi a progreselor făcute de ea în anul trecut, precum şi asupra lucrărilor făcute de serviciul biblioteceĭ.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* propune a se exprimà mulţumirĭ Comisiuniĭ pentru raportul atât de complet asupra buneĭ stărĭ a colecţiunilor Academieĭ şi mulţumirĭ bibliotecaruluĭ.
— Se decide: 1) a se exprimà mulţumirĭ Comisiuniĭ biblioteceĭ şi bibliotecaruluĭ; 2) a se face la Guvern intervenirea propusă în raport.

ȘEDINȚA DIN 20 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *I. Kalinderu,* prin raport scris, arată că, în urma intervenirii făcute la Primăria Capitaleĭ, conform decisiuniĭ din sesiunea generală a anuluĭ trecut, s'aŭ început dejà lucrările pentru deschiderea uneĭ strade prin fundul grădiniĭ Otteteleșanu și care să lege strada Teatruluĭ cu strada Sărindar. Academia are treĭ loturĭ de teren formate prin deschiderea noueĭ strade: douĕ de câte 582 m.p. și unul de 652,90 m.p., precum și o porțiune de teren de 108 m.p. alipită de locul d-luĭ Broehm. Acéstă porțiune este a se vinde d-luĭ Broehm, după înțelegerea avută, pe 60 Leĭ m.p. D-l I. Kalinderu cere, ca Academia să iea o decisiune pentru vîndarea acestor terene.

— După explicațiunile date de d-l I. Kalinderu și în urma discuțiuniĭ urmate, se decide:

1) Se aprobă vinderea loculuĭ de 108 m.p. d-luĭ Broehm pe prețul convenit;

2) Delegațiunea va vinde cele-lalte treĭ terene la timp oportun;

3) Pentru suma trebuinciósă la nouele clădirĭ de la Institutul Otteteleșanu, se aprobă propunerea d-luĭ I. Kalinderu de a se face un împrumut la Banca Națională pe depositul de valorĭ de ale fonduluĭ Otteteleșanu; acest împrumut se va achită din prețul vîndăriĭ terenelor menționate.

Se cetesce relațiunea d-luĭ *I. Kalinderu* relativă la împărțirea argintărieĭ rĕmase de la rĕposata Elena Otteteleșanu cu moștenitoriĭ de sânge, conform actelor intervenite între aceștia și d-l I. Kalinderu; se cetesce asemenea și procesul-verbal încheiat cu ocasiunea împărțiriĭ.

— Academia iea cunoscință de acéstă împărțire și decide, ca Delegațiunea să vîndă obiectele ce va găsì de cuviință, păstrând o parte pentru Institutul Otteteleșanu și oferind d-luĭ I. Kalinderu o părechie candelabre micĭ de argint, lăsate d-sale ca aducere aminte prin chiar testamentul rĕposateĭ Elena Otteteleșanu.

Se dă cetire raportuluĭ Comisiuniĭ fonduluĭ Ioan Agaricĭ de la 15 Februarie 1897, prin care propune:

1) A se face reparațiunĭ la casele de pe moșie.

2) A se pune la disposițiunea Ministeriuluĭ Instrucțiuniĭ publice pentru șcólă casa No. 1 din inventariŭ.

— Se aprobă propunerile Comisiuniĭ și i se reînnoesc puterile pentru anul 1897—98.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secțiuniĭ sciințifice de la 20 Martie 1897, prin care propune a se publică în *Anale* scrierea d-luĭ St. C. Hepites: *Materiale pentru climatologia Românieĭ. VIII. Seceta din Dobrogea în 1896 st. n.*

— Propunerea Secțiuniĭ se aprobă,

D-l *A. Papadopol-Calimach* face următórea declarațiune scrisă de donațiune:

«Subsemnatul, Alexandru Papadopol-Calimach, membru al Academieĭ române, declar că daŭ Academieĭ Române:

«1. Memoriile scrise de mine asupra istorieĭ contemporane de la 1853—1889, cu documentele originale ce posed relative la acéstă istorie, precum: procesul-verbal original încheiat în sala Elefantuluĭ din Iașĭ pentru alegerea luĭ Alexandru Cuza ca Domn al Moldoveĭ, cărțile de visită ale membrilor partiduluĭ liberal, maĭ multe scrisorĭ de la agențĭ diplomaticĭ adresate mie ca Ministru de Externe, ș. a.

«2. Un caet scris cu mâna luĭ Costache Negri, cuprindênd corespondența sa cu Cuza-Vodă în tot timpul domnieĭ acestuia.

«3. Un pachet cu scrisorĭ ale luĭ V. Alecsandri către mine.

«4. Un pachet cu scrisorĭ trimise mie de maĭ multe rude ale mele, precum Marchisa L. de Bedmar, Marchisul de Bedmar, Principele Emil Wittgenstein și soția sa, Principele Alexandru Calimach unchiul meŭ și alte rude și amicĭ.

«5. *Istoria tipografieĭ în țĕrile românescĭ* de A. Papadopol-Calimach, cu o lungă întroducere asupra istorieĭ tipografieĭ în genere.

«6. Maĭ multe manuscripte relative la diverse subiecte, scrise de mine.

«7. O pungă de pânză cu documente date de Michail Kogălniceanu, atingĕtóre de țiganiĭ Kogălnicenescĭ, și alte hârtiĭ relative la familia Kogălniceanu.

«8. Un portofoliŭ cuprindênd actele personale de serviciŭ ale mele, mitrica mea etc.

«Tóte aceste manuscripte și documente se află:

«*a)* In un gémantan închis, pe care l'am depus la Academie la 24 Martie 1895, luând chitanță de la d-l D. A. Sturdza, Secretarul general al Academieĭ;

«*b)* In un gémantan închis, pe care îl depun la Academie; și

«*c)* In un portofoliŭ pecetluit.

«Tóte aceste manuscripte și acte le daŭ în deplina proprietate a Academieĭ Române, cu condițiunea că, tot timpul cât voiŭ fi în viéță, voiŭ ținé cheia gémantanelor în carĭ sunt închise, voiŭ puté să le consult orĭ-când voiŭ voì, a le copià saŭ a le tipărì, fără ca Academia să le pótă tipărì saŭ consultà fără consimțemîntul meŭ.

«La încetarea mea din viéță, Academia póte dispune de ele cum va socotì de cuviință, afară de scrisorile mele particulare, pe carĭ nu le va puté tipărì timp de ḑece anĭ.»

— Se primesce cu recunoscință acéstă prețiósă donațiune, cu respectarea condițiunilor prevĕḑute de donator.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secțiuniĭ istorice din 18 Martie 1897, prin care Secțiunea: *a)* propune a se face achisițiunea manuscriptuluĭ oferit

de d-l I. V. Stefanelli, acordându-i-se în schimb *Analele; b)* arată că a încredințat părinteluĭ S. Fl. Marian cercetarea manuscriptuluĭ: *O schiță istorică asupra stăriĭ Bucovineĭ în trecut și în present,* presentat de d-l V. A. Urechiă. — Se aprobă propunerea Secțiuniĭ.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 21 MARTIE 1897.

Preșединța d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce comunicarea sa: *Negru-Vodă. — Întemeiarea statuluĭ muntenesc (1230—1380). I.*

D-l *Dr. I. Felix* cetesce comunicarea sa: *Ciuma și prevențiunea eĭ.* (1)

ȘEDINȚA DIN 22 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l D. Negreanu, membru corespondent, se primesc pentru publicare în *Anale* următórele lucrărĭ:

1. *O metodă nouă pentru mĕsurarea resistențelor electrice marĭ;*
2. *Mĕsurarea resistențelor electrice marĭ dedusă din metoda luĭ Lacoine relativă la mĕsura forțelor electromotrice;*
3. *Machină electrostatică funcționând în cele douĕ sensurĭ de rotațiune.*

— Se recomandă Secțiuniĭ sciințifice.

De la d-l St. C. Hepites, membru corespondent, se primesce următórea scrisóre:

«*Domnule Președinte,*

«Am onóre de a vĕ presintà pentru biblioteca Academieĭ un exemplar din anul V din *Buletinul observațiunilor meteorologice din România pe 1896 st. n.*

«Deșì maĭ puțin voluminos decât cel din 1895, *Buletinul* pe 1896 este mult

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

maĭ complet, căcĭ el cuprinde resumatele (1) lunare, anuale şi pe anotimpurĭ ale observaţiunilor meteorologice de la 33 de localităţĭ şi observaţiunile de plóie de la 300 de staţiunĭ rĕspândite pe tótă întinderea ţĕriĭ. Faţă cu *Buletinul* precedent, acesta cuprinde maĭ mult observaţiunile de la 3 staţiunĭ de al doilea ordin şi de la 54 staţiunĭ udometrice. Posiţiunea geografică a celor maĭ multe din aceste din urmă staţiunĭ n'a putut fi dată, de óre-ce *Buletinul* a apărut maĭ înainte ca Institutul geografic să ne fi putut pune la disposiţiune datele ce i-am cerut nu de multă vreme.

«Ca şi maĭ înainte, fie-care buletin lunar este urmat de o recensiune climatologică. Buletinul pe anotimpurĭ şi cel anual cuprind de asemenea recensiunile climatologice corespunḑĕtóre.

«Anul 1896 în România a fost cu aprópe o jumătate de grad maĭ călduros ca un an normal. El a fost caracterisat printr'o rĕcélă simţitóre a luneĭ Aprilie, printr'o căldură extraordinar de înaltă în câte-va ḑile de la începutul luĭ August, printr'o lună Octobre excepţional de caldă şi, în fine, printr'o secetă însemnată maĭ ales într'o parte a Dobrogeĭ.

«In maĭ multe localităţĭ din ţéră temperatura maximă a întrecut 40 de grade în ḑiua de 7 August:

Craiova	40°.7
Caracal	41°.0
Corabia	40°.5
Giurgiu	42°.8
Bucurescĭ (Filaret)	40°.8
Herĕscĭ (Ilfov)	40°.8
Armăşescĭ (Ialomiţa)	40°.5

«Valórea 42°.8, ce s'a înregistrat la Giurgiu, este cea maĭ înaltă temperatură constatată până acum în ţéră la noĭ.

«Asupra seceteĭ din Dobrogea în cursul anuluĭ trecut, am presentat dejà Academieĭ, nu de mult, o lucrare specială.

«Profit de ocasiunea că membriĭ Academieĭ sunt întrunițĭ în sesiune generală, pentru a vĕ trimite încă un numĕr de 25 de exemplare din acest *Buletin*, rugându-vĕ să bine-voiţĭ a face să li se pue la disposiţiune.»

La ordinea ḑileĭ se pune regularea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy. — Se decide a se numì spre acest scop o comisiune compusă din treĭ membri, delegaţĭ câte unul de fie-care Secţiune.

— Se decide ca Secţiunea istorică să propună subiectul pentru concursul premiuluĭ Neuschotz de 2.000 Leĭ din 1901.

(1) Amănuntele acestor observaţiunĭ se vor publicà în *Analele* Institutuluĭ, tom. XII, acum sub presă.

ŞEDINŢA DIN 24 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la Ministerul Afacerilor străine se primesc în dar:

a) Copiĭ de pe următórele acte istorice:

Rapórte de la Consulatele austriace din Ţéra-Românéscă şi Moldova în 1810;

«Jurnalul armateĭ rusescĭ» din 1839;

Scrisorĭ de Marchisul de Villeneuve şi de Comitele Munich din 1739;

Rapórte de ale Ambasadorilor francesĭ la St. Petersburg în 1772—1774 şi la Viena în 1788—1791.

b) Medalia comemorativă a visiteĭ în ţéră a Maiestăţiĭ Sale Imperiale şi Regale Francisc Iosif în 1896, medalie bătută de gravorul Carniol din Bucurescĭ.

D-l *S. Fl. Marian* presintă în dar maĭ multe publicaţiunĭ didactice de la societatea «Şcóla română» din Sucéva.

De la d-l I. Pop Florantin, profesor la Iaşĭ, se primesce o scrisóre, prin care dă nouĕ explicaţiunĭ privitóre la publicaţiunile sale presentate la premiele anuale.

— Se recomandă Comisiuniĭ premielor.

De la d-l Artur Goroveĭ de la Fălticenĭ se primesce o cerere, ca Academia să publice colecţiunea de tóte cimiliturile (ghicitorile) Românilor, adunate şi puse de d-sa în ordine sistematică; alătură cincĭ cóle tipărite din acéstă colecţiune, spre a se vedé modul cum este întocmită.

— Se recomandă Secţiuniĭ literare.

Se dă cetire procesuluĭ-verbal al Secţiuniĭ sciinţifice, prin care propune a se tipărì în *Anale* următórele scrierĭ ale d-luĭ D. Negreanu, membru corespondent:

1. *O metodă nouă pentru mĕsurarea resistenţelor electrice marĭ;*
2. *Mĕsurarea resistenţelor electrice marĭ deduse din metoda luĭ Lacoine relativă la mĕsura forţelor electromotrice;*
3. *Machină electrostatică funcţionând în cele douĕ sensurĭ de rotaţiune.*(1)

— Propunerea Secţiuniĭ se primesce.

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 26 MARTIE 1897.

Preşedința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *I. Kalinderu* cetesce comunicarea sa: *August şi literațiĭ.*

D-l *V. A. Urechiă* cetesce comunicarea sa: *Administrațiunea Țěriĭ-Românescĭ între 1812—1818.*

D-l *Gr. Ştefănescu* cetesce comunicarea sa: *Geologia şi legenda.*

ȘEDINȚA DIN 27 MARTIE 1897.

Preşedința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* iea cuvîntul şi ḑice următórele: Dațĭ-mĭ voe, Domnilor Colegĭ, a atrage atențiunea d-vóstre şi a vě întreține asupra uneĭ afacerĭ de cea maĭ mare importanță. Regele nostru, insuflat de simțeminte românescĭ, s'a preocupat continuŭ de a vedé țéra progresând şi prosperând din tóte punctele de vedere şi, prin înțelepciunea Sa, a ridicat-o acolo unde ea se aflã astăḑĭ. Regele nu s'a preocupat numaĭ de afacerile politice ale Statuluĭ, ci tot atât de desvoltarea luĭ culturală şi în deosebĭ de limba românéscă. In sesiunea anuluĭ 1884, Maiestatea Sa a venit împreună cu Regina în mijlocul nostru, a presidat şedința de la 23 Martie şi, prin cuvîntarea ce a ținut, a propus Academieĭ întocmirea unuĭ dicționar, pe care l'a numit *Etymologicum Magnum Romaniae.* Regele dorià ca acest dicționar să fie tesaurul în care să se păstreze vechia limbă strămoşéscă. El a făcut cunoscut că consacrà pentru acéstă operă o sumă anuală de şése miĭ leĭ, într'un şir de cincĭ, şése anĭ, câțĭ s'aŭ creḑut trebuinciosĭ pentru acéstă lucrare. Iată cuvîntarea Maiestățiĭ Sale Regeluĭ:

«Avênd onorul de a fi membri aĭ acesteĭ înalte adunărĭ, Regina şi «Eŭ venim tot-deauna cu bucurie în mijlocul d-vóstre, spre a ascultà «discuțiunile vóstre sciințifice, pe carĭ le urmărim cu un interes neîncetat. «Însă cum póte să fie alt-fel, când lucrările de căpetenie ale Academieĭ «sunt istoria şi limba, temeliile existențeĭ nóstre naționale? Țéra dato-

«resce astăḑĭ Academieĭ un şir de documente istorice, ascunse până «acum şi carĭ aŭ fost scóse din întuneric prin ostenelele neobosite ale «membrilor eĭ, rĕspândind ast-fel o nouă lumină asupra trecutuluĭ né-«muluĭ românesc. Nu maĭ puţin însă trebue să ne ocupăm şi de viitor... «de limba nóstră, care s'a păstrat neatinsă în câmpiile roditóre ale «Dunăriĭ, în plaiurile mărețe ale Carpaţilor, aceste ţinuturĭ încântătóre «descrise cu măestrie şi în o limbă aşà de curată de poetul nostru po-«poral V. Alecsandri. Ce sarcină maĭ dulce póte avé Academia decât a «luà sub paza sa acéstă limbă veche, pe care poporul o înţelege şi o «iubesce? Menţinem dar aceste frumóse expresiunĭ întrebuinţate de stră-«bunĭ şi nu ne temem de cuvinte carĭ aŭ căpĕtat de vécurĭ împămîn-«tenirea: *Superflua non nocent.*

«Ce limbă are norocul de a dispune de patru cuvinte pentru o în-«suşire care trebue să fie mîndria fie-căruĭ popor, carĭ trebue să fie «scrise pe stégul fie-căreĭ armate: voinicie, vitejie, bravură, eroism? «Să ne ferim însă de o îmbelşugare de expresiunĭ moderne, carĭ, ne-«punênd o stavilă la timp, vor înstrăinà poporuluĭ limba sa.

«Am fost îndemnat a rostì aceste câte-va cuvinte prin dragostea «care am pentru frumósa şi bogata limbă română şi fiind încredinţat «că dorinţa mea, îndrăsnesc a ḑice şi a Academieĭ, nu va rĕmâné un «pium desiderium.

«Supun dar la chibzuirea d-vóstre, dacă nu ar fi folositor de a face «un fel de «Etymologicum Magnum Romaniae», conţinênd tóte cuvin-«tele vechĭ, carĭ altmintrelea vor fi perdute pentru generaţiunile vii-«tóre: *Verba volant, scripta manent.*

«Spre a sprijinì acéstă întreprindere, pentru care patru, cincĭ, şése «anĭ vor fi trebuincioşĭ, pun în fie-care an modesta sumă de şése miĭ «leĭ la disposiţiunea Academieĭ.

«Într'adevĕr, lucrarea acésta este fórte întinsă, póte că nemărginită; «să ne amintim însă cuvintele luĭ Horaţiu: «Est modus in rebus, sunt «certi denique fines», şi sunt convins că opera Academieĭ, care-şĭ va «ridicà sieşĭ un monument neperitor, va fi încoronată de o isbândă «fericită».

Iată acum şi programa lucrăriĭ, precum a alcătuit-o comisiunea Academieĭ:

«Lucrarea care se va executà din dotaţiunea M. S. Regeluĭ nu va avé în vedere anume limba română literară de astăḑi, ci maĭ ales limba cea veche şi graiul actual al poporuluĭ cu divergințele sale dialectale.

«Pentru limba cea veche vor servì ca fântâne:

«1. Texturile vechĭ române tipărite şi manuscriptele;

«2. Cuvinte saŭ locuţiunĭ române de prin vechile documente scrise slavonesce saŭ în altă limbă străină;

«3. Actele vechĭ publicate saŭ inedite scrise românesce;

«4. Vechile dicţionare şi glosare române manuscripte.

«Pentru graiul actual al poporuluĭ cu diverginţele sale dialectale vor servì ca fântâne:

«1. Scriitoriĭ modernĭ fórte popularĭ, precum Alecsandri, Costache Negruzzi, Anton Pann, etc., precum şi uniĭ scriitorĭ de pe la începutul seculuĭ;

«2. Dicţionarele şi vocabularele române, maĭ ales acelea din prima jumătate a seculuĭ, dar tóte cernute prin excluderea neologismelor;

«3. Poesiile poporale, basmele, ḑicĕtorile, locuţiunile proverbiale, etc., publicate saŭ inedite;

«4. Archaisme şi provincialisme adunate de-adreptul din gura poporuluĭ, întru cât graiul viŭ conservă până astăḑĭ elemente dispărute din limba literară;

«5. Terminologia technică vulgară din istoria naturală şi din viéţa industrială.

«Pentru înavuţirea ultimelor douĕ rubrice, a patra şi a cincea, se vor consultà învĕţătorĭ sătescĭ, preoţĭ şi alte persóne de prin sate din tóte provinciile locuite de Românĭ, cărora li se va adresà un cestionar ad-hoc, tipărit într'un mare numĕr de exemplare sub titlul de: **Dotaţiunea Carol I.** *Programa pentru adunarea datelor privitóre la limba română.* Rĕspunsurile la acest cestionar, după ce vor fi utilisate, se vor depune în original în archivul Academieĭ.

«Stabilită pe aceste base, lucrarea va da, după putinţă, pentru fie-care cuvînt, pe lângă traducerea sensuluĭ general în limba latină saŭ în cea francesă, următórele rubrice:

«*a.* Forma cea maĭ rĕspândită şi formele dialectale vechĭ şi nouĕ;

«*b.* Diferitele accepţiunĭ cu citarea exemplelor din fântânele indicate maĭ sus;

«*c.* Filiaţiunile istorico-etimologice.

«Spre a fi înlesnit în sarcina curat materială, autorul 'avênd o neapĕrată trebuinţă de cel puţin treĭ tinerĭ carĭ să lucreze sub direcţiunea sa primind o modestă retribuţiune, guvernul va fi rugat din partea Academieĭ Române să iea cu acest scop o mĕsură ce va crede de cuviinţă.

«Opera întrégă urmând a fi terminată în interval de şése anĭ, în fie-care an autorul va presentà Academieĭ o parte din lucrare, însoţită de un raport despre mersul eĭ ulterior. Tipărirea definitivă se va puté începe în sesiunea generală din anul 1885, după ce Academia va fi luat cunoscinţă de un specimen al opereĭ.»

De la 1884 până acum sunt treĭ-spre-ḑece anĭ, şi lucrarea abià se află la litera *B.* Regele a continuat a da regulat în fie-care an suma promisă de şése miĭ leĭ, şi Statul a dat de asemenea o sumă anuală de patru miĭ

leĭ. Acéstă din urmă sumă eră destinată pentru colaboratoriĭ d-luĭ Hasdeŭ. Noĭ toţĭ cunóscem munca şi silinţele ce a depus şi depune învĕţatul nostru coleg d-l Hasdeŭ în acéstă lucrare; însă Academia nu trebue óre să-şĭ dea şi ea sémă de timpul ce va fi necesar pentru terminarea acesteĭ lucrărĭ, când în treĭ-spre-ḑece anĭ *Etymologicum* n'a ajuns nicĭ la două litere complete? Nu trebue óre să ne întrebăm: Regele, cu tóte nobilele Sale simţeminte, ce va fi ḑicênd? Cred decĭ, Domnilor Colegĭ, că în presenţa mareĭ rĕspunderĭ ce are Academia, atât faţă cu Regele cât şi faţă cu ţéra, este timp ca Instituţiunea nóstră să se ocupe de acéstă afacere şi să iea disposiţiunĭ pentru viitor, ast-fel în cât *Etymologicum Magnum Romaniae* să pótă fi terminat maĭ curînd. Deschid decĭ dicsuţiunea asupra acesteĭ cestiunĭ şi vĕ rog să vĕ spuneţĭ părerile despre ce avem să facem în viitor, saŭ dacă credeţĭ că este maĭ bine să mérgă cestiunea în examinarea Secţiuniĭ literare?

D-l *N. Ionescu* nu este de părere să se dea acéstă cestiune numaĭ în studiul Secţiuniĭ literare, căcĭ ea privesce pe întrégă Academia. Să se alégă decĭ o comisiune specială, care să examineze cestiunea din tóte punctele de privire şi să aducă Academieĭ resultatul cercetăriĭ sale. Acéstă cestiune este o cestiune de administraţiune, care privesce plenul Academieĭ, şi nu este motiv de a se recomendà numaĭ Secţiuniĭ literare.

D-l *Gr. Ştefănescu* crede, că cestiunea trebue maĭ întâiŭ examinată de Secţiunea literară, fiind-că este de competinţa eĭ. Propunerile Secţiuniĭ se vor discutà apoĭ în plenul Academieĭ.

D-l *V. Babeş* se unesce cu părerea d-luĭ N. Ionescu. Cestiunea este de administraţiune şi decĭ trebue să se dea în cercetarea uneĭ comisiunĭ alese de plen. In urmă, plenul va discutà asupra propunerilor aceleĭ comisiunĭ.

D-l *V. A. Urechiă* crede, că cestiunea este de competinţa Secţiuniĭ literare şi că Academia nu póte decide, fără un raport al Secţiuniĭ, dacă d-l Hasdeŭ a îndeplinit însărcinarea ce i s'a dat în conformitate cu decisiunile Academieĭ. Pe Maiestatea Sa Regele nu-L interesézà cestiunea materială, ci realisarea Inalteĭ Sale dorinţe de a se face de către Academie dicţionarul limbeĭ românescĭ. Nu se póte decĭ ḑice că cestiunea este de administraţiune şi, de aceea, crede că ea trebue trimisă în cercetarea Secţiuniĭ literare. Nu putem face din cestiunea Mareluĭ Etimologic o cestiune de banĭ.

D-l *I. C. Negruzzi* atrage luarea aminte că, la 1884, modul de a se îndeplinì dorinţa şi propunerea Suveranuluĭ s'a studiat de o comi-

siune specială, nu de Secţiunea literară; de aceea, şi acum trebue să se procédă tot ast-fel.

D-l *N. Quintescu* ḑice: Toţĭ cunóscem *Magnum Etymologicum*, precum şi cuvîntarea Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ şi programa aprobată în 1884, acte reamintite astăḑĭ de d-l Preşedinte. Pentru ce să se alégă o comisiune specială? Ce fapte necunoscute ar puté să aducă ea în discuţiune? D-l Hasdeŭ, care a fost însărcinat cu facerea acesteĭ lucrărĭ, este de faţă; d-sa să vorbéscă şi să dea explicaţiunĭ asupra stăriĭ lucruluĭ. Cestiunea este numaĭ de plen, şi nu de comisiune.

D-l *D. Sturdza* ḑice: Am luat cuvîntul ca să amintesc Academieĭ că, pe lângă actele cetite de Preşedintele nostru, adecă pe lângă donaţiunea Regală şi pe lângă decisiunea Academieĭ care aşterne planul Mareluĭ Etimologic şi fixéză timpul în care să fie terminat, maĭ avem şi o cuvîntare a Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ din 1894, care vorbesce de donaţiunea Sa. Iată ce ne ḑiceà Augustul nostru Protector în 18 Martie 1894:

«Sunt tocmaĭ 10 anĭ de când am întemeiat un premiŭ anual pentru «o carte cuprinḑĕtóre a tuturor cuvintelor limbeĭ române, aşà de bo«gată în felurite expresiunĭ. Un început, de o erudiţiune vrednică de «admiraţiune, s'a făcut. Toţĭ dorim să ne bucurăm într'un timp nu «prea depărtat de acéstă lucrare însemnată, şi maĭ ales noĭ, carĭ am «trecut pragul uneĭ jumătăţĭ de secol din viéţa nóstră. Prin *Magnum* «*Etymologicum Romaniae,* distinsul sĕŭ autor, ca şi Academia, îşĭ vor «ridicà un monument neperitor; iar Eŭ pururea voiŭ fi mîndru că «am îndemnat la o muncă, ce va devenì un isvor nesleit pentru limba «nóstră şi filologie.»

D-l *A. Roman:* Cestiunea este greŭ de resolvit. Cel care póte decide într'însa este numaĭ d-l Hasdeŭ. Cetind *Etymologicum*, admirăm vastele d-sale cunoscinţe cu carĭ tractéză limba nóstră, istoria nóstră şi tóte sciinţele, botanica, geologia etc. Din causa vastuluĭ teren pe care se întinde lucrarea d-sale, cestiunea ridicată astăḑĭ trebue discutată de Academia întrégă şi nu de o singură Secţiune. S'a dat o extensiune fórte mare lucrăriĭ dicţionaruluĭ; s'ar puté scurtà ca redacţiune, activitatea însă nu póte fi redusă şi, în fine, excesul de bine nu este în paguba literatureĭ nóstre, ci in folosul tuturor. D-l Roman crede ca, în înţelegere cu d-l Hasdeŭ, să se facă reducerĭ în citaţiunĭ, pentru ca lucrarea să pótă înaintà maĭ repede, căcĭ după proporţiunile de până acum este sigur că ea nu póte fi terminată de d-l Hasdeŭ şi va ajunge să fie continuată de mânĭ maĭ puţin apte. Nimenĭ, nicĭ dintre tinerĭ, nicĭ dintre bĕtrânĭ, nu póte să se mĕsóre în cunoscinţe cu

d-l Hasdeŭ. Să se alégă deci o comisiune, compusă din membri din fie-care Secţiune; d-l Hasdeŭ să facă parte dintr'însa şi să spună ce este de făcut pentru ca lucrarea, pe care tótă lumea o aştéptă cu nerăbdare, să mérgă mai repede spre un bun sfîrşit.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că se simte natural mişcat şi atins când o cestiune de asemenea natură, care-l privesce direct pe d-sa, a fost ridicată pe neaşteptate. Când în Camerele legiuitóre se face o interpelare, încă interpelatorul previne pe guvern şi-i dă un timp óre-care ca să pótă rĕspunde; cu atât mai mult trebuià să fie prevenit d-sa de d-l Preşedinte de intenţiunea ce aveà. D-sa este însă cu totul neprevenit şi surprins. Acésta îl mişcă cu atât mai mult, cu cât cestiunea se ridică în plen tocmai de un vechiŭ amic, ale căruĭ simţeminte bune pentru d-sa de mult a fost obicinuit să le preţuiască. D-l Kretzulescu a uitat, ca Preşedinte, mĕsura de mult luată cu privire la cestiunea de faţă: că se face în fie-care an dinaintea Academieĭ întregĭ o expunere arătând cum a mers, cum merge şi cum va merge lucrarea. D-l Hasdeŭ ḑice că a fost surprins, când a vĕḑut că la începutul acesteĭ sesiunĭ Secretarul general nu a amintit în programa lucrărilor sesiuniĭ generale despre raportul sĕŭ. D-l Hasdeŭ se miră că, după acéstă surprindere, i se maĭ aduce o lovitură nemeritată, necalificabilă. Ce nu s'a făcut însă în programa Secretaruluĭ general se va puté face de acum înainte. Dinaintea plenuluĭ d-sa va expune starea lucrăriĭ şi plenul va judecà şi va hotărî; comisiune judiciară însă nu póte primì. Să se urmeze conform precedentelor şi regulamentar faţă cu acéstă cestiune. Dacă Academia doresce, să se fixeze ḑiua; d-sa va face expunerea, pe care d-sa nu a pregătit-o, fiind-că raportul sĕŭ anual a fost suprimat din programa lucrărilor sesiuniĭ generale. Acésta a fost singura procedură primită până acum. Lovirea care i se face este necavaleréscă, pentru că d-sa nu a fost anunţat.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* rĕspunde la cele ḑise de d-l Hasdeŭ, că rĕŭ i se reproşéză că cestiunea asupra căreia a atras atenţiunea Academieĭ este o *surprindere, un fel de interpelare la care d-sa nu este gata a rĕspunde*. D-l Kretzulescu s'a creḑut dator a supune acéstă cestiune Academieĭ şi nu şi-a putut închipuì ca d-l Hasdeŭ să nu fie gata a rĕspunde la tot momentul despre dînsa. Îĭ cere scuse, dacă acésta l'a supĕrat. D-sa, în tótă colegialitatea şi iubirea, fără a atinge meritele d-luĭ Hasdeŭ, a socotit că cestiunea Mareluĭ Etimologic trebue discutată în Academie, pentru ca să i se dea o îndrumare conformă cu intenţiunile ce aŭ predomnit la începerea acesteĭ lucrărĭ.

D-l D. *Sturdza* ḑice: Ţin să justific corectitudinea mea ca Secretar

general. In fie-care an, Secretarul general este dator să presinte la deschiderea sesiuniĭ generale a Academieĭ un raport despre lucrările făcute în cursul anuluĭ. Acéstă lucrare este proprie a sa. Rapórtele comisiunilor saŭ ale membrilor Academieĭ privitóre la cestiunĭ speciale, sunt elaborate separate, destinate a se presintà direct plenuluĭ. Orĭ-care membru al Academieĭ póte, firesce, să dea Secretaruluĭ general notiţele ce ar dorì să fie intercalate în raportul general al acestuia; dar rĕmâne la apreciarea Secretaruluĭ general, dacă el le încorporéză în acel raport saŭ nu, în total saŭ în parte. Expunerea Secretaruluĭ general de la deschiderea sesiuniĭ generale a Academieĭ nu póte fi decĭ confundată cu rapórtele speciale, ce sunt a se presintà Academieĭ de comisiunĭ saŭ de membri însărcinaţĭ cu anumite lucrărĭ. D-l Hasdeŭ scie cât respect şi câtă admiraţiune am pentru lucrările sale, pline de erudiţiune, şi aş puté cetì maĭ multe rapórte anuale ale mele în carĭ vorbesc cu căldură despre autorul Mareluĭ Etimologic. E adevĕrat că în raportul din anul present am amintit maĭ în scurt despre situaţiunea Mareluĭ Etimologic, precum e de asemenea adevĕrat că d-l Hasdeŭ mi-a dat o notiţă pentru a fi intercalată în raport. Nu eram obligat nicĭ de Regulamentul nostru, nicĭ de us, ca să o intercalez. Voiŭ spune causele pentru carĭ, de astă dată, am fost maĭ scurt în amintirea ce am făcut despre lucrarea d-luĭ Hasdeŭ. E cert că acéstă lucrare este din cele maĭ meritoriĭ, e cert că şi Academia şi publicul român se bucură de dînsa; dar nu e maĭ puţin cert că ea s'a depărtat de programa fixată de Rege în 1884 şi de programa elaborată de comisiunea specială a Academieĭ şi adoptată de plen în acelaşĭ an. Maĭ este încă cert că programa Regeluĭ şi a Academieĭ fixaŭ pentru desăvîrşirea lucrăriĭ şése anĭ şi că astădĭ am depăşit acest termin; este încă cert că în aceştĭ treĭ-spre-ḑece anĭ nu avem din Marele Etimologic al limbeĭ nóstre decât treĭ volume, carĭ cuprind litera *A* şi o parte a litereĭ *B*. Nu critic lucrarea, căcĭ tot-deauna am rostit admiraţiunea mea pentru dînsa; dar nu pot să nu observ că ea a apucat o altă cale decât cea indicată de programă, că s'a îndoit dejà şi numĕrul anilor şi că timpul determinat de Augustul Donator şi de d-l Hasdeŭ însuşĭ s'a schimbat într'un timp fără termin, care trece peste prevederea uneĭ vieţĭ omenescĭ. Nu e o atingere cât de mică ce se face erudiţiuniĭ saŭ munceĭ d-luĭ Hasdeŭ, când se amintesce acéstă situaţiune, căcĭ şi Maiestatea Sa Regele, continuând a da subvenţiunea Sa în timp de treĭ-spre-ḑece anĭ, a amintit în al ḑecelea an, în 1894, cu multă delicateţă, că ar dorì să se bucure în bĕtrâneţe de acest dicţionar fundat de Maiestatea Sa. Acéstă dorinţă e legitimă şi naturală, şi e legitim şi natural ca şi Aca-

demia şi ţéra să o aibă, căcĭ să nu uităm că o altă încercare de dicţionar a fost făcută de invĕţaţiĭ şi luminaţiĭ bărbaţĭ aĭ némuluĭ nostru Laurian şi Massim—Laurian maĭ ales erà un bărbat de o erudiţiune generală şi rară—şi cu tóte aceste, lucrarea dicţionaruluĭ trăgănind timp prea îndelungat, Academia a cerut cu insistenţă terminarea eĭ. Dacă acésta se întîmplă şi acum cu d-l Hasdeŭ, d-sa nu póte să se simtă atins. E natural că d-sa voesce să ne dea o lucrare perfectă, în care să depue tótă erudiţiunea acumulată în cursul vieţeĭ sale; dar tot atât de natural este ca Academia, ţéra şi Regele să doréscă a avé dicţionarul limbeĭ române în mânĭ pentru a-l întrebuinţà în viéţa practică, căcĭ acesta a fost şi scopul ce l'a avut în vedere Augustul nostru Protector la donaţiunea Sa. Cred că nu putem ḑice, împreună cu d-l Urechiă: să trecem peste cestiunea materială, ea nu ne privesce. Nu putem trece peste acéstă cestiune, pentru că nu noĭ, ci Regele a fundat acéstă lucrare, căreia Academia a dat cursul eĭ, căreia d-l Hasdeŭ i-a făcut programa. Academia este rĕspunḑĕtóre de executarea voinţeĭ Donatoruluĭ. Observăm voinţa tuturor donatorilor cu scrupulositate şi nu am observà pe acea a Regeluĭ? Acésta ar fi o anomalie, care nu se póte admite. Pentru d-l Hasdeŭ nu puteaŭ să fie o surprindere cele ḑise de venerabilul nostru Preşedinte şi sunt sigur că, cu cugetarea sa pătrunḑĕtóre, singur şi-a pus adesea cestiunea terminăriĭ Mareluĭ Etimologic. Eŭ nu puteam în raportul meŭ decât să amintesc starea lucrăriĭ la finele anuluĭ 1896. Nu am adaos, ca alte dăţĭ, maĭ mult, pentru că mĕ temeam să nu depăşesc de astă dată limitele competinţeĭ mele.

D-l *I. Kalinderu* crede, că nu póte fi îndoială unde trebue să se discute cestiunea de faţă, — în Secţiunea literară saŭ în plenul Academieĭ. Ea nu este de competinţa Secţiuniĭ literare, căcĭ în afară de programa lucrăriĭ, este acì o cestiune prealabilă, care interesézǎ Academia întrégă. Este incontestabil că, din cuvîntarea Regeluĭ, se vede că El a dat o sumă anuală de şése miĭ leĭ pentru şése anĭ şi a adaos şi pentru cheltuelĭ de tipar câte treĭ miĭ leĭ pe an. Este iarăşi incontestabil că, de la 1884, aŭ trecut treĭ-spre-ḑece anĭ, în care timp sumele anuale s'aŭ primit şi lucrarea este de abià la început. Cestiunea prealabilă, care trebue să se discute în plenul Academieĭ, este de a se sci dacă lucrarea are să se continue şi cum are să se continue. D-l Hasdeŭ are drept să céră ca, într'o şedinţă intimă şi amicală, să expună starea lucrăriĭ sale şi să arate modul cum s'ar puté ajunge cât maĭ grabnic la realisarea dorinţeĭ Augustuluĭ Donator, căcĭ Maiestatea Sa Regele, în acéstă privinţă, stă ca un Donator cu sume anuale într'un şir de anĭ, destinate pentru un scop special. Să se fixeze spre acest sfîrşit o ḑi,

spre exemplu Sâmbătă. Cestiunea prealabilă trebue să hotărască dacă vom urmà ca până acum fără termin şi în întinderea dată actual lucrăriĭ, saŭ nu. Eŭ nu cunosceam precedentele acesteĭ lucrărĭ. Aveam o vagă amintire despre cuvîntarea Augustuluĭ Donator, dar nu cunosceam nicĭ programa lucrăriĭ, nicĭ că de la început se fixase un termin pentru desăvîrşirea eĭ, termin limitat la şése anĭ. Dacă sciam acestea, aş fi ridicat însumĭ de mult cestiunea. Noĭ cu toțiĭ însă am lăsat să mérgă lucrurile înainte, deşì de la întâia fasciculă se vedeà că lucrarea nu va puté fi terminată în şése anĭ. Ast-fel se póte ḑice că Academia şi-a modificat în mod tacit prima sa programă. Tot ast-fel se póte ḑice că şi Regele, care a plătit în aceştĭ treĭ-spre-ḑece anĭ regulat suma anuală, promisă la început pentru şése anĭ, a consimțit tacit la prelungirea terminuluĭ. Cu tóte aceste, este netăgăduit că acum a sosit timpul ca Academia să examineze lucrul şi ca d-l Hasdeŭ să vadă că în modul de până acum nu póte sperà să termine lucrarea. Sper că, împreună cu d-sa, vom găsì soluțiunea cea maĭ nemerită. D-l Urechiă a ḑis, că trebue să examinăm dacă d-l Hasdeŭ nu şi-a făcut datoria. La acésta d-l Kalinderu rĕspunde, că terminul de şése anĭ a fost de la început fixat şi cunoscut. S'a depăşit acest termin, şi cu toțiĭ am consimțit la depăşire. In al ḑecelea an, Maiestatea Sa Regele, prin cuvîntarea rostită aicĭ, a atras atențiunea Academieĭ asupra acestuĭ punct. Totuşĭ, Academia a creḑut că póte merge înainte. Astăḑĭ ea se preocupă de cestiune, şi bine face. Nu este aicĭ nimic ofensător pentru nimenĭ. Cestiunea are o mare însemnătate şi este fórte delicată; ea trebue examinată cu atențiunea necesară, pentru că este vorba de o lucrare de mult dorită de națiune şi de Suveran. Situațiunea actuală nu e vătĕmătóre pentru nimenĭ. Este însă cert că în cuvintele Regeluĭ de la 1884 nu s'a indicat lucrarea ast-fel cum se face acum, ci un dicționar al limbeĭ române cam cum este pentru limba francesă acela al luĭ Guizot. Programa Academieĭ a fost într'adevĕr cam vastă şi lucrarea nu puteà fi terminată în şése anĭ. Acum ne găsim într'o dificultate mare, pentru că, în proporțiunile în carĭ s'a început lucrarea, sfîrşitul eĭ nu póte fi apropiat, cu tóte că de la începerea eĭ aŭ trecut până acum treĭ-spre-ḑece anĭ. Să căutăm decĭ a regulà cu blândețe şi cu afecțiune acéstă cestiune, a căreĭ rĕspundere morală o are Academia. Să expună d-l Hasdeŭ cum crede că ar fi bine să se facă pentru a se îndrumà lucrarea către un bun sfîrşit. Póte că cuvintele d-sale ne vor convinge. Discuțiunea să se facă nu în Secțiune, ci în plenul Academieĭ. Atuncĭ se va hotărî dacă va trebuì să se încépă un noŭ dicționar şi, în acest cas, se va întocmì o nouă programă. Lucrarea d-luĭ

Hasdeŭ este de cel maĭ mare preț, pentru că este o serie de monografiĭ carĭ formézā un monument al națiuniĭ. Sâmbătă, d-l Hasdeŭ să expună ce a făcut și cum are de gând să facă. Dacă Academia va consimțì, bine va fi; dacă nu va consimțì, va trebui o nouă programă pentru o nouă lucrare.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice, că procedându-se și acum după antecedentele stabilite, d-sa îșĭ va aduce raportul și Academia va decide. Intrebarea este: Etimologicul făcutu-s'a după programa întocmită și aprobată la 1884? Da. Când i s'a cerut programă, d-sa a făcut un specimen de treĭ articole: *așà, ariciŭ, alun*. Din acel specimen se vedeà modul cum d-sa aveà să tracteze materia și cum în realitate a și tractat-o. A fost decĭ corect aducênd un specimen, o probă de ce aveà de făcut. S'a cetit specimenul în Academie și înaintea Maiestățiĭ Sale Regeluĭ. D-l Maiorescu observase că e prea larg tractat. Maiestatea Sa Regele a ḑis că bine este și că așà înțelege să se facă lucrarea. Ast-fel s'a urmat înainte. Nu se póte vorbì acum despre anĭ și ḑile, saŭ despre un angagiament cronologic. Indată ce s'a pășit peste șése anĭ, Academia a aprobat în mod solemn prelungirea terminuluĭ. Nu se póte contestà dreptul Maiestățiĭ Sale Regeluĭ și al Academieĭ de a ḑice ca lucrarea să fie făcută maĭ pe scurt. Academia póte hotărî și o altă programă, dar numaĭ după ce-l va fi ascultat pe d-sa. Sâmbătă decĭ va face o expunere despre starea lucruluĭ și apoĭ Academia va discutà și va hotărî.

— Se decide a se pune cestiunea la ordinea ḑileĭ pentru Sâmbătă, 29 Martie curent.

ȘEDINȚA PUBLICĂ DIN 28 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu*.

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce a 2-a parte a studiuluĭ sĕŭ despre *Negru-Vodă. — Întemeiarea statuluĭ muntenesc (1230—1380)*.

ȘEDINȚA DIN 29 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l Dr. Hurmuzescu, profesor la Iașĭ, se primesce următórea comunicare:

«Vě trimet o radiografie care póte să intereseze prin deslușirile fórte clare ce apar în țesuturile cărnóse de pe lângă ósele degetelor. Este radiografia uneĭ mânĭ în viéță, obținută în condițiunĭ determinate într'adins pentru ca să se pótă diferențià chiar diferitele țesuturĭ musculare.

«Ea presintă încă particularitatea următóre (ce n'am vědut încă în diferitele radiografiĭ): conturul óselor degetelor apare în negru intens, probabil din causa contrastuluĭ obținut, datorit diferențeĭ de opacitate la radele X.

«Ast-fel dar, după cum spuneam în prima notă ce am avut onórea de a trimite Academieĭ, se pot obținé detaliĭ de țesuturĭ chiar în cărnurĭ și, lucru de cea maĭ mare importanță, în organele în viéță, iar nu cum s'a făcut prin injecțiunĭ asupra cadavrelor.

«Dacă între diferitele țesuturĭ, de opacitate și de grosime diferită, există numaĭ o slabă diferință, ea se póte pune în evidență printr'o expunere scurtă la radele X și la o desvoltare fórte prelungită cu un revelator puțin energic.

«In clișeul de față am întrebuințat un tub de Crockes maĭ puțin intens de decât în radiografia precedentă; expunerea a fost de două minute.

«In circuitul primar al bobineĭ de Ruhmkorff treceaŭ 3 amperiĭ numaĭ; iar tubul, în condițiunile aceste de funcționare, da, prin metoda electrometrică, o scădere de 50 de volțĭ într'un minut.

«Měsurile aŭ fost făcute cu electrometrul (Hurmuzescu) cu treĭ foĭ.

«Tubul erà depărtat de la mână de aprópe 40 centimetri.

«Negativul obținut este fórte tare (după o desvoltare de 2 ore), așà că pentru copiat pe hârtie a trebuit o expunere de 15 dile la lumina difusă.

«Acéstă radiografie, împreună cu altele și multe aplicațiunĭ la diferite casurĭ patologice, a fost obținută în laboratoriul meŭ de la liceul internat din Iașĭ.»

De la d-l D. Negreanu, membru corespondent, se primesce următórea comunicare:

«Am onóre a presintà pentru biblioteca Academieĭ Române, în câte două exemplare:

«1. *Lucrări practice de Gravitate, Căldură, Electricitate,* instalate în Laborariul de căldură și electricitate al Facultățiĭ de sciințe din Bucurescĭ (continuare la broșura publicată în 1896), Bucurescĭ 1897.

«Intre lucrările practice, voiŭ semnalà lucrarea de la pagina 7: *Compo-*

nenta orizontală H a forței magnetice terestre pentru Bucuresci. S'a mĕsurat separat productul *MH* prin metoda oscilațiunilor și cocientul $\frac{M}{H}$ prin metoda luĭ Gauss. Am găsit pentru componenta orizontală H la 1 Ianuarie 1895 valórea 0,233 unitățĭ C. G. S. (Acéstă componentă nu fusese determinată până la acea epocă pentru vre-o localitate din România.)

«Componenta orizontală H este absolut indispensabil să fie cunoscută, când se fac mĕsurĭ de intensitățĭ electrice cu busola de tangente, saŭ când se mĕsóră intensitățile și forțele electromotrice cu ampermetrul și voltmetrul Lorduluĭ Kelvin etc. In tóte aceste casurĭ, este suficient a luà pentru H numaĭ cele dintâĭ doue̊ decimale. Valórea luĭ H pentru Bucurescĭ este decĭ 0,23 unitățĭ C. G. S.

«Voiŭ semnalà de asemenea metoda originală, indicată de mine, de la pag. 13, pentru *mĕsurarea puterilor electromotrice ale elementelor galvanice,* pe care o și presentasem onor. Academiĭ în o broșură separată, în ședința din 17 Maiŭ 1896. Am avut ocasiunea a comparà, atât eŭ cât și alțĭ experimentatorĭ, acéstă metodă cu metoda clasică a luĭ Poggendorrf; metoda indicată de mine este tot așà de precisă ca a luĭ Poggendorrf și are avantagiul de a fi cu mult maĭ expeditivă.

«2. *Gravitatea,* parte din cursul de gravitate profesat de mine la Facultatea de sciințe din Bucurescĭ, doue̊ fascicule: una de 80 pagine, cuprindênd noțiunile de mecanică; cea a doua de 64 pagine, cuprindênd unitățile C. G. S., centrele de gravitate, căderea corpurilor și pendulul.

«Voiŭ atrage atențiunea onor. Academiĭ asupra unor cestiunĭ de terminologie (pag. 50, 51, 52, 53 din 1-a fasciculă, pag. 81—92 din fascicula a 2-a).

«Expresiunile *joule, watt* etc., carĭ în limba francesă sunt substantive declinabile, în limba germană sunt indeclinabile. Mi s'a părut maĭ conform cu geniul limbeĭ române a face dintr'însele nisce substantive declinabile. In casul de maĭ sus vom dice: *cincĭ joulĭ, dece wațțĭ* de ex., în loc de *cincĭ joule, dece watt.*

«De asemenea, unitățile *dyna, ergul, baria,* le-am considerat declinabile, tot pentru rațiunea de maĭ sus.

«Aș dorì să cunosc și părerea onor. Academiĭ în acéstă privință.»

— Amîndoue̊ aceste comunicărĭ se pun în vederea Secțiuniĭ sciințifice.

D-l *B. P. Hasdeŭ* cetesce următórea declarațiune:

«La incriminațiunea ce mi s'a făcut de către d-l Kretzulescu, că n'am terminat Marele Etimologic în curs de șése anĭ, rĕspund următórele:

«Întru cât chiar în capul primeĭ făscióre a fost stabilit principiul: «Dicționarul uneĭ limbĭ trebue să fie pentru un popor o enciclopedie «a traiuluĭ sĕŭ întreg, trecut și presinte. In limbă o națiune se privesce «pe sine însășĭ într'o lungă galerie de portrete din epocă în epocă,

«unele ceva maĭ şterse de vechime saŭ de împrejurărĭ, dar în carĭ «totuşĭ ea îşĭ recunósce individualitatea etc.»;

«Intru cât din capul loculuĭ Academia Română a aprobat cele treĭ specimene, pe carĭ eŭ i le puseiŭ în vedere, anume: *Aşà —Ariciŭ — Alun*, după norma cărora am urmat apoĭ întocmaĭ;

«Intru cât de la apariţiunea primeĭ făscióre se cunosceà dejà pe deplin absoluta imposibilitate de a se terminà lucrarea într'un scurt timp definit;

«Intru cât angagiamentul meŭ a fost contractat direct numaĭ cu Academia Română;

«Intru cât după expirarea celor şése anĭ Academia Română n'a încetat în toţĭ aniĭ de a aprobà lucrarea cu admiraţiune, fără a fi protestat câtuşĭ de puţin pentru nepăzirea terminuluĭ celuĭ prealabil;

«Intru cât sciinţa europénă, prin organul unor ilustraţiunĭ ca Ascoli, Schuchard, Gaston Paris, Mussafia etc., a recunoscut că Marele Etimologic este un monument al naţiuniĭ române, ceea ce n'a contestat-o nicĭ chiar Academia Maghiară, regretând că o asemenea operă lipsesce Ungurilor, ast-fel că ar fi absurd şi ridicol din partea mea de a venì acum să micşorez planul primitiv;

«Intru cât angagiamentul primitiv nu fixéză numĕrul cólelor la termin, ca şi când ar fi marfă, ci prevede numaĭ că: «în fie-care an «autorul va presintà Academieĭ *o parte din lucrare*»;

«Intru cât Marele Etimologic, ca orĭ-ce lucrare enciclopedică, nu privesce pe nicĭ una din Secţiunile în parte, îmbrăţişând plenul Academieĭ Române;

«Aşà dar, în plenul Academieĭ Române, eŭ declar ceea ce urméză:

«1. Pentru anul curent 1897, lucrarea fiind începută, înaintată şi continuând în condiţiunile din trecut, fără ca Academia Română să mĕ fi prevenit la timp, angagiamentul rĕmâne intact statu-quo.

«2. Cu începere însă de la anul viitor 1898—99, se stabilesce:

«*a)* Dacă preocupaţiunea Academieĭ Române este suma de 6.000 leĭ pe an, singura care mĕ privesce personal, atuncĭ declar că voiŭ lucrà gratis;

«*b)* Dacă Academia Română crede că modul meŭ de a lucrà este impropriŭ, după convicţiunea d-luĭ Kretzulescu şi a altor colegĭ, atuncĭ liber voiŭ fi de a duce înainte opera mea printr'o subscripţiune naţională, fără a ciuntì idea fundamentală şi fără a se impune nisce restricţiunĭ nepotrivite cu demnitatea luĭ Hasdeŭ, care a trecut peste vîrsta de 60 anĭ.

«In ambele aceste ipotese sub literele *a* şi *b*, unica mea preocupaţiune,

a mea, este interesul némuluĭ romănesc şi onórea Academieĭ Române.»

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice: D-l Hasdeŭ, în declaraţiunea sa cetită astăḑĭ, nu numaĭ că a repeţit cuvîntul de *interpelare*, dar a înăsprit calificarea dată de d-sa cuvintelor mele, numindu-le *incriminaţiune*. Interpelărĭ, şi încă cu comentariĭ, mi s'aŭ făcut mie, ca Preşedinte al Academieĭ, în societate, de maĭ mulţĭ ómenĭ învĕţaţĭ, carĭ m'aŭ întrebat: Unde merge Academia cu dicţionarul? când se va terminà, dacă se lucréză în acest mod? D-l Hasdeŭ a adaos că am calificat lucrarea sa de improprie pentru Academie. Nu am făcut acésta, nu m'am pronunţat asupra valoriĭ lucrăriĭ; am ḑis numaĭ că, dacă în treĭ-spre-ḑece anĭ nu s'aŭ terminat niciĭ întâiele două litere, când se va puté terminà? Şi am întrebat Academia ce crede că trebue să facă în acéstă situaţiune.

D-l *V. Babeş:* Din capul loculuĭ am socotit că, în şése anĭ, o lucrare ca Etymologicum, după specimenele arătate, este imposibil să se facă. Acésta s'a dovedit astăḑĭ. Ar fi trebuit să aibă d-l Hasdeŭ puterĭ supranaturale, ca să pótă face lucrarea în acest timp. Cum a creḑut d-l Hasdeŭ acésta posibil şi cum a luat asemenea angagiament? D-l Hasdeŭ ḑice că, tăcênd continuŭ după ce s'a trecut peste şése anĭ, Academia s'a învoit la prelungirea timpuluĭ. Acésta este o imputare adresată Academieĭ. Erà însă natural să fie lăsat a continuà şi peste termin o vreme óre-care şi nu încape imputare pentru acésta. Intrebarea este însă, până când să se continue cu acéstă trecere peste termin? Declaraţiunea d-luĭ Hasdeŭ este fórte corectă, dar ar trebuì ca d-sa să pótă da garanţie că va trăì cel puţin o sută de anĭ, căcĭ în maĭ scurt timp nu se póte terminà lucrarea aşà cum a început-o d-sa, şi tocmaĭ acésta ne preocupă pe noĭ. In declaraţiune se vorbesce de continuarea lucrăriĭ prin subscripţiune publică; acésta privesce pe d-l Hasdeŭ personal, nu pe Academie. Academia este datóre să se îngrijéscă de facerea dicţionaruluĭ. Intre asemenea împrejurărĭ, zăpăcéla e naturală şi eŭ cel puţin nu sunt în stare de a face o propunere, care să fie practicabilă şi să ne scótă din impasul, recunoscut astăḑĭ de toţĭ.

D-l *T. Maiorescu:* Când comisiunea de la 1884 a însărcinat pe d-l Hasdeŭ ca să facă lucrarea propusă de Rege, d-sa erà indicat şi recunoscut ca cel maĭ competent, singurul competent în Academie. Atuncĭ s'aŭ stabilit şi condiţiunile publicaţiuniĭ, tot de d-sa. Dacă ar fi trăit pe atuncĭ Lambrior, s'ar fi putut gândì şi la dînsul, deşì erà fără asemĕnare inferior d-luĭ Hasdeŭ; dar nu maĭ trăià şi nicĭ pe departe nu erà altul competent alăturea cu d-l Hasdeŭ. D-l Hasdeŭ a făcut singur planul lucrăriĭ. Regele venise înaintea dorinţeĭ Academieĭ, dând

mijlócele şi indicând timpul pentru facerea lucrăriĭ. D-l Hasdeŭ a întocmit planul în cunoscința acestor împrejurărĭ; iar eŭ am făcut îndată obecțiunea că, după acel plan, lucrarea nu se va puté terminà în şése anĭ. D-l Hasdeŭ a declarat însă că d-sale îĭ este posibil acésta şi a primit sarcina lucrăriĭ. Ne-am gândit că este cu atât maĭ bine, dacă se va puté executà planul d-luĭ Hasdeŭ în împrejurările date, şi cred că s'ar fi putut executà, dar cu înḑecite încordărĭ. Acum se vede însă că lucrarea nu s'a putut face în şése anĭ, ci s'a trecut peste acest numĕr îndoit şi lucrarea este totuşĭ numaĭ la început, din care causă toțĭ vedem că ea, aşà cum a fost începută, nu se póte terminà. Causa este că s'a făcut din an în an prea puțin. Tóte fasciculele apărute sunt fórte interesante; unele sunt precedate de prefețe, cum este *Strat şi substrat* la una, la alta *Dicționar şi dicționare:* fórte interesante articole de reviste, dar ce aŭ ele a face cu Magnum Etymologicum? Cestiunea este delicată. Regele însuşĭ, în mod fórte delicat, a atins-o la 1894, exprimând dorința să vadă dicționarul terminat. Păstrând tótă atențiunea pentru d-l Hasdeŭ, Academia ar trebuì să examineze dacă nu s'ar puté asocià d-luĭ Hasdeŭ şi alțiĭ, ca să ducă lucrarea cât maĭ grabnic la sfîrşit. Casurĭ analóge s'aŭ presentat şi la alte némurĭ: frațiĭ Grimm aŭ început marele lor dicționar, dar nu l'aŭ terminat; Sanders a făcut însă dicționarul sĕŭ în cincĭ-spre-ḑece anĭ. Lucrarea nu este atât de interesantă ca a d-luĭ Hasdeŭ, dar este utilă. D-l Hasdeŭ a ajuns vîrsta de 60 anĭ, şi când nu va maĭ puté lucrà, ce facem? Iar trebue să însărcinăm pe cine-va care să continue lucrarea, saŭ să încépă alta. Ast-fel vom rĕmâné fără dicționar timp fórte îndelungat. Propun decĭ ca Academia, în sesiunea anuluĭ viitor, să însărcineze pe aceĭ pe carĭ îĭ va crede capabilĭ ca să dea ajutor spre a se duce acéstă lucrare la sfîrşit.

D-l *D. Sturdza* ḑice: Dacă Regele şi Academia aŭ luat angagiament față de d-l Hasdeŭ, şi d-l Hasdeŭ a luat angagiament față de Academie; angagiamentul nu a fost unilateral, ci bilateral, şi bine a observat d-l Maiorescu că d-l Hasdeŭ singur s'a legat să facă lucrarea în şése anĭ. Nu póte fi decĭ vorba că, după ce s'a lăsat să trécă şése anĭ fără să se oprécă lucrarea, suntem legațĭ a merge tot aşà înainte la infinit. S'a lăsat să mérgă lucrul înainte, pentru că ne bucuram de lucrarea d-luĭ Hasdeŭ şi, în tóte modurile cele maĭ delicate, ne-am dat silința să-l îndemnăm a merge maĭ repede înainte. A fost şi o causă de nenorocire grea venită asupra d-sale, care l'a împedecat cât-va timp de la lucru. Cu tóte aceste lucrarea a mers mult prea încet. Dacă în fie-care an s'ar fi tipărit un volum, lăsând pe ceĭ dintâĭ treĭ anĭ pentru pregătire, am avé astăḑĭ ḑece volume şi am fi cel puțin la

mijlocul alfabetuluĭ. Lucrul n'a mers însă ast-fel: aŭ fost anĭ în carĭ nu s'a făcut nicĭ o făscióră, în ceĭ maĭ mulţĭ s'a făcut numaĭ câte una; ast-fel că, socotind una peste alta, revin nouĕ şi jumătate cóle pe an. Dacă d-l Hasdeŭ vorbesce de contract şi de angagiamente, apoĭ sunt silit să amintesc şi eŭ contract şi angagiamente luate de d-sa faţă cu Academia. D-l Hasdeŭ ḑice că valórea lucrăriĭ nu se mĕsóră după cóle; cu tóte aceste, numaĭ prin redactarea şi tipărirea cólelor se póte termină dicţionarul. Am mare admiraţiune pentru eruditiunea d-luĭ Hasdeŭ şi am exprimat-o în multe ocasiunĭ şi felurĭ; cu tóte aceste, aicĭ trebue să vedem posiţiunea Academieĭ înaintea ţĕriĭ şi a Regeluĭ. Academia este în drept să decidă acum ce are de făcut pentru executarea donaţiuniĭ Regeluĭ şi nu se póte ḑice că anul viitor este angagiat. Nu este vorba de a face proces d-luĭ Hasdeŭ, ci însuşĭ d-sa trebue să dea tot ajutorul spre a pune lucrarea la cale pentru terminarea eĭ. O altă causă pentru care dicţionarul a înaintat atât de puţin este, că d-l Hasdeŭ s'a depărtat prea mult de programul iniţial, dând lucrăriĭ o desvoltare mult prea mare, ast-fel că aşà este cu neputinţă ca ea să fie terminată. D-l Hasdeŭ a vorbit de subscripţiune publică. Acésta nu privesce însă pe Academie; dacă se va face, fie-care din noĭ póte luà la dînsa partea care o voesce. Ar fi maĭ bine însă ca d-l Hasdeŭ să nu o pună înainte, ci cu toţiĭ, şi cu d-sa, să găsim modul de a face lucrarea pe care o dorim. Regele a spus în cuvîntarea Sa: *est modus in rebus.* Trebue să se pună o mĕsură şi să se reducă lucrarea la proporţiunĭ în carĭ să pótă fi terminată, iar d-l Hasdeŭ să dea tot concursul sĕŭ ca dorinţa Academieĭ şi a Regeluĭ să fie executată. Să nu se pună însă pe teren juridic, căcĭ acela este slab; să nu se creeze titlurĭ de obligaţiunĭ faţă cu d-sa din faptul că s'a lăsat a trece peste terminul fixat, pentru că acésta arată numaĭ că Academia a avut respect pentru munca d-sale. Noĭ să ne gândim cu toţiĭ la datoria ce Academia are în faţa Regeluĭ şi a ţĕriĭ.

D-l *A. Roman* doresce ca să se audă părerea d-luĭ Hasdeŭ, căcĭ tot el singur póte face lucrarea dorită. Se unesce cu idea d-luĭ Maiorescu de a se da colaboratorĭ la facerea dicţionaruluĭ, dar nu a înţeles dacă d-l Maiorescu voesce ca acele persóne să facă lucrarea fără d-l Hasdeŭ, saŭ împreună cu dînsul. D-sa crede că tot d-l Hasdeŭ trebue să conducă lucrarea, căcĭ nu cunósce pe nimenĭ care să se pótă mĕsurà în cunoscinţe cu d-sa; cunósce însă ómenĭ carĭ ar puté da d-luĭ Hasdeŭ ajutor, făcĕnd lucrarea asupra căreia d-sa să pună ultima mână. Acéstă colaborare ar fi însă de prisos, când d-l Hasdeŭ s'ar angagià să facă singur lucrarea, scurtând planul articolelor. Rógă pe

d-l Hasdeŭ să-şĭ retragă declaraţiunea, pornită din durere. Nimenĭ nu voesce să-l lovéscă în simţemintele sale, dar convingerea generală este că, fără îndoială, d-sa póte face lucrarea, redactând-o maĭ pe scurt.

D-l *Gr. G. Tocilescu* ar dorì să fie ascultat maĭ înainte d-l Hasdeŭ, căcĭ cele ce are de spus sunt pornite din iubire şi respect către d-sa.

D-l *B. P. Hasdeŭ*: In declaraţiunea cetită am spus absolut tot ce aveam de spus. Repet că, dacă Academieĭ îĭ este de ceĭ şése miĭ leĭ, cu începere de la 1898 voiŭ lucrà gratis. Nu pot renunţà la mine însumĭ, la Hasdeŭ; viéţa mea întrégă am fost consecuent, am suferit din causa acesteĭ consecuenţe, dar la finele carierel nu pot să fiŭ inconsecuent. Dacă sănătatea îmĭ va permite, voiŭ face două saŭ treĭ făscióre pe an, după împrejurărĭ, însă numaĭ în modul cum am lucrat până acum; să lucrez după o altă normă îmĭ este imposibil. S'a ḑis să nu fac întroducerile; regret că în acéstă privinţă nu mě pot înţelege cu d-l Maiorescu. La fie-care volum am dat câte o introducere de metodă şi de sintesă. Aceste introducerĭ sunt ca nisce propilee la o acropolă. Acropola póte fi şi fără propilee; la lucrarea mea ele sunt însă maĭ necesare, pentru că tocmaĭ după ele se vor conduce ceĭ carĭ vor urmà după mine; în ele se arată direcţiunea şi metoda lucrăriĭ, fără de care ea nu póte fi continuată. Tot ce pot face este ca, de la anul viitor, să urmez lucrarea fără plată; însă nu pot renunţà la mine însumĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu*: Prin cuvintele d-luĭ Hasdeŭ, situaţiunea s'a clarificat. Academia are să se ocupe de două lucrurĭ deosebite: raporturile între Rege şi Academie şi raporturile între Academie şi d-l Hasdeŭ. Din partea Regeluĭ, am vĕḑut o îngăduinţă şi o delicateţă nu se póte maĭ marĭ. Nu şése anĭ aŭ trecut, ci treĭ-spre-ḑece, şi nu a ḑis nimic; numaĭ în al ḑecelea an a exprimat în modul cel maĭ delicat dorinţa de a vedé în viéţă fiind întreg acest monument al limbeĭ nóstre terminat. Póte Academia să abuseze de delicateţa Regeluĭ, mergênd înainte şi după treĭ-spre-ḑece anĭ fără nicĭ o limită? Nu trebue să se maĭ prelungéscă acéstă stare de lucrurĭ. D-l Hasdeŭ singur spune că s'a angagiat a face lucrarea în şése anĭ, după programa întocmită cum o voià d-sa. Se pare însă că, începênd lucrarea, a vĕḑut că este cu neputinţă a o executà în şése anĭ. Regele a voit un dicţionar în care să se strîngă şi să se explice cuvintele vechĭ, carĭ s'ar puté perde; pentru acéstă lucrare a creḑut că patru, cincĭ, şése anĭ vor fi de ajuns. D-l Hasdeŭ a păţit ca şi alţĭ învĕţaţĭ, carĭ, începênd o lucrare, aŭ creḑut că o vor terminà în doĭ, treĭ anĭ şi aŭ lucrat la ea ḑece, douĕḑecĭ de anĭ saŭ întrégă viéţa. Lucrarea d-sale nu s'a putut terminà,

pentru că a fost întocmită şi începută în proporţiunĭ prea marĭ. Este decĭ sigur că nu réua voinţă, nicĭ negligenţa aŭ fost causa întârḑieriĭ; aŭ venit asupra d-sale nenorocirĭ morale şi sufletescĭ. D-sa a lucrat în aceştĭ treĭ-spre-ḑece anĭ, când maĭ iute, când maĭ încet, dar a lucrat neîncetat, şi în puţinul ce s'a lucrat de noĭ toţĭ, este mult ce a făcut d-l Hasdeŭ. Regele a dat în treĭ-spre-ḑece anĭ ajutorul promis pentru şése, şi lucrarea nu s'a putut terminà. De aceea să nu se maĭ dea ajutorul Regeluĭ pentru Etimologic, ci să dea Academia d-luĭ Hasdeŭ 500 leĭ pe lună pentru continuarea acesteĭ lucrărĭ cum o înţelege d-sa. Chiar aşà făcênd, tot nu ne-am deslegat de obligaţiunea ce avem faţă de Maiestatea Sa, care a dat banĭ spre a se face un dicţionar al limbeĭ române. Academia este decĭ angagiată să dea dicţionarul dorit de Regele. Acest dicţionar trebue iarăşĭ făcut cu cheltuiala Academieĭ. Să se iea decĭ în de aprópe cercetare idea emisă de d-l Maiorescu. Să terminăm lucrarea pentru care Regele a dat ajutor, dar să dăm şi d-luĭ Hasdeŭ mijlócele ca să continue maĭ departe, ca să nu se pótă ḑice că a fost ajutat treĭ-spre-ḑece anĭ şi după aceea nu a maĭ aflat sprijin în Academie. D-l Hasdeŭ îşĭ va face lucrarea cum d-sa o înţelege şi nu trebue să i se céră maĭ mult decât póte.

D-l *I. Kalinderu* ḑice: Fiind membru al Academieĭ, am drept să-mĭ spun opiniunea în acéstă cestiune, deşì s'ar păré că situaţiunea mea este delicată, pentru că sunt unul din funcţionariĭ Regeluĭ. Asupra cestiuniĭ îmĭ spun părerea mea personală şi nu am nicĭ un mandat, nicĭ direct nicĭ indirect. Acésta doresc să fie dinainte bine stabilit. In întrégă Academia vĕd în acéstă discuţiune respect, stimă, iubire, admiraţiune pentru d-l Hasdeŭ. Nu eŭ voiŭ vorbì în contra întinderiĭ încă şi maĭ marĭ a opereĭ d-sale şi, dacă vre-odată, pentru continuarea eĭ, se va face subscripţiune publică, voiŭ fi dintre ceĭ dintâĭ subscriitorĭ. D-l Hasdeŭ are dreptate—sub punctul de vedere al formeĭ—a ḑice că nu i se póte imputà nimic, pentru că Regele a trecut peste termin cu darea ajutoruluĭ. Academia cu atât maĭ puţin este în drept a se plânge că lucrarea nu a fost terminată în şése anĭ, pentru că programa făcută de comisiunea eĭ este prea întinsă. Este decĭ un fel de contract între Academie şi d-l Hasdeŭ, dar fără termin, şi fie-care are drept a denunţà acel contract. Academia nu are drept a se plânge că lucrarea nu a fost terminată în şése anĭ, pentru că toţĭ recunóscem că programa erà atât de vastă în cât nu erà cu putinţă să se execute în aşà scurt timp. Toţĭ spunem iar că lucrarea nu se póte continuà în proporţiunile de până acum, pentru că, chiar continuându-se, vedem că nicĭ odată nu vom puté ajunge la sfîrşitul eĭ. Noĭ ḑicem dar: să

tăiem acum contractul. D-l Hasdeŭ ḑice, că avem faţă de d-sa obligaţiune a-l continuà în anul 1897—98. Eŭ nu mĕ opun la acésta, dar de la anul viitor sunt de părere că nu maĭ putem urmà cu lucrarea d-luĭ Hasdeŭ, ci trebue să luăm mĕsurĭ spre a se face alta în proporţiunĭ maĭ micĭ. Nu cestiunea bănéscă este în discuţiune şi nu este vorba ca d-l Hasdeŭ să lucreze gratuit de la anul viitor, ceea ce se póte primì; vorba este de a se găsì modul în care s'ar puté face dicţionarul dorit, care să servéscă şi Academieĭ şi generaţiuniĭ actuale. D-l Hasdeŭ este liber să continue până la 1898 pe socotéla Academieĭ şi după aceea să-şĭ continue lucrarea prin subscripţiune publică. Academia însă trebue să facă o nouă lucrare, începênd de la 1898. Pentru noua lucrare trebue nouă programă, căcĭ acésta de astăḑĭ saŭ a fost prea întinsă, saŭ nu a fost destul înţelésă. Să nu maĭ urmăm, ca în trecut, cu situaţiunĭ puţin lămurite, ci să numim o comisiune care să studieze programa noueĭ lucrărĭ. Din acéstă comisiune să facă negreşit parte şi d-l Hasdeŭ, care să contribue cu sciinţa şi experienţa sa la găsirea drumuluĭ bun pentru a ajunge la scopul ce urmărim cu toţiĭ. Cestiunea este: să maĭ urmăm cum am făcut până acum în treĭ-spre-ḑece anĭ? Eŭ ḑic: nu. Dacă Academia crede tot aşà, atuncĭ să numim comisiunea care să determine programa şi modul în care, de la 1898, să încépă noua lucrare. D-l Hasdeŭ ḑice, că toţĭ învĕţaţiĭ aprobă lucrarea d-sale; dar şi noĭ o admirăm, precum admirăm tóte lucrările d-sale. Mie personal mi-a părut rĕŭ că d-l Hasdeŭ, din causa suferinţelor carĭ l'aŭ lovit, nu a maĭ voit să mérgă la congresele din străinătate, unde făceà fala ţĕriĭ şi eŭ eram mîndru când auḑiam făcêndu-i-se laude de învĕţaţiĭ străinĭ. De ce crede d-sa că Academia face acum cestiune bănéscă? Este cestiune de un alt interes care nu convine Academieĭ. S'a obiectat că introducerile volumelor n'aŭ legătură cu dicţionarul şi d-sa a rĕspuns că acelea sunt ca nisce propilee la o acropolă. Dar chiar lucrarea cetită erĭ, destinată a fi introducere la tomul IV, este argumentul cel maĭ puternic în contra acestor propilee. Lucrând ast-fel, d-sa face, nu un dicţionar, ci o enciclopedie. D-l Hasdeŭ ḑice că va urmà ca în trecut, lucrând când va puté şi cât va puté, fără a arătà măcar un termin. Eŭ nu mĕ pun pe terenul pe care s'a pus d-l Tocilescu şi nu mĕ opresc la detaliile pe carĭ le-a amintit d-l Sturdza, nicĭ nu sciŭ dacă Regele este dispus să continue donaţiunea Sa. Noĭ să facem programa pentru dicţionarul dorit şi atuncĭ vom vedé ce va urmà cu fondurile. Nu mĕ preocup de aceea că am luat de la Regele ajutorul pe treĭ-spre-ḑece anĭ, căcĭ şi El a admirat lucrarea d-luĭ Hasdeŭ şi a încuviinţat-o, lă-

sând-o să continue, pentru că are admirațiune pentru erudițiunea d-luĭ Hasdeŭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* — întrerupênd: Și eŭ am admirațiune pentru Regele.

D-l *I. Kalinderu* — continuând: Nu mĕ preocup nicĭ de casul că se va interpretà declarațiunea d-luĭ Hasdeŭ ca făcută în contra Regeluĭ căcĭ am convingerea că, dacă d-l Hasdeŭ credeà acésta cu putință, n'ar fi făcut-o. Mĕ resum și ḑic: Sunteṭĭ de părere ca noĭ să urmăm ca în trecut? Dacă nu, să alegem comisiunea care să facă programa pentru lucrarea ce are să încépă de la 1898; în acéstă comisiune să iea parte și d-l Hasdeŭ.

D-l *I. Sbiera* ḑice: Mĕ simt dator consciințeĭ mele a-mĭ spune vederile în acéstă cestiune delicată, deșĭ îmĭ este greŭ să spun o opiniune a mea personală, care va fi în divergință cu a unora saŭ a altora dintre membriĭ carĭ aŭ vorbit. Am avut din capul loculuĭ admirațiune deosebită pentru opul d-luĭ Hasdeŭ, când a început a se publicà. Am fost însă îndată convins că el întrece puterile unuĭ om, chiar înzestrat fiind cu un geniŭ deosebit. Se vede acum că este greŭ, dacă nu cu neputință, a-l aduce la îndeplinire în marginele concepute. Nu maĭ puțin adevĕrat este însă că programa întocmită de la început de d-l Hasdeŭ este fórte bună; eŭ nu aș puté scurtà nimic dintr'însa. La începutul aparițiuniĭ sale, opul d-luĭ Hasdeŭ a fost salutat cu bucurie și admirațiune de toțĭ Româniĭ și de străinĭ; toțĭ aŭ recunoscut că este op monumental, care nicĭ la un popor nu se află. Acésta ne-a făcut să admirăm și maĭ mult opul și pe urzitorul luĭ. Dorința tuturor este acum ca să-l vedem terminat, și cât maĭ în grabă, pentru a avé plăcerea de a admirà acéstă minune a sciințeĭ românescĭ. Am așteptat ca să-l vedem înaintând cu óre-care repeḑiciune și cu întristare am vĕḑut că merge mult maĭ încet de cum am fi dorit noĭ. După cum vĕd eŭ lucrurile, nu este acì cestiune de banĭ, ci cestiune de medic: vedem născêndu-se ceva, dar se nasce încet și cu greŭ; întrebarea este cum am da ajutor, ca fĕtul-frumos să vadă maĭ curînd lumina ḑileĭ. Bine a făcut d-l Maiorescu, propunênd să căutăm mijlócele apte pentru a sprijinì pe d-l Hasdeŭ, ca maĭ curînd și maĭ lesnicios să scótă lucrul la capĕt. Putem să ne preocupăm de găsirea și altor bărbațĭ, carĭ, adunațĭ în jurul și sub conducerea d-luĭ Hasdeŭ, să contribue a se da lucrăriĭ un curs maĭ repede, sprijinind munca intelectuală a d-luĭ Hasdeŭ. Maĭ este de luat în privire și aceea ca să nu se maĭ facă unele lucrărĭ, ca introducerile despre carĭ s'a vorbit și carĭ nu intră nicĭ chiar în programa dicționaruluĭ făcută de însușĭ d-l Hasdeŭ; ele

cer muncă vastă, cugetări profunde, timp îndelungat, şi împedecă înaintarea lucrării. Să venim deci cu toţii cu puterile nóstre slabe pe lângă d-l Hasdeŭ, să-l ajutăm ca să-şi ajungă la sfîrşitul mareluĭ op. Dacă d-sa consimte, să-i găsim colaboratori, carĭ împreună cu d-sa să termine lucrarea.

D-l *I. Caragiani* crede, că dicţionarul început de d-l Hasdeŭ, aşà cum l'a început, nu avem să-l vedem nicĭ odată terminat. In 13 anĭ nu s'aŭ făcut nicĭ două litere; pentru 24 litere vor maĭ trebuì deci 143 de anĭ. Cât ar costà apoĭ întrégă lucrarea? O literă a costat 105 miĭ leĭ, tóte 24 literele vor costà deci $2^1/_2$ milióne. Dilema în care ne aflăm noĭ este, că toţĭ dorim ca dicţionarul să se termine, dar aşà cum este început nu se va puté terminà nicĭ odată. Voim un dicţionar care trebue să fie făcut alt-fel; d-l Hasdeŭ persistă însă în planul sĕŭ. D-sa dice: am început Partenonul, nu mĕ pot lăsà de el, ca să fac dicţionarul cum îl doriţĭ. In anticitate, când s'a făcut Partenonul, lucraŭ la dînsul Phydias şi Ktinis; s'a făcut planul, s'aŭ pus două rînduri pe de-asupra, carĭ se uniaŭ aşà de sus în cât poporul nu scià pe unde are să se sue, fiind-că nu vedeà scara. Poporul a cerut să-ĭ dea scară, architecţiĭ aŭ rĕspuns că nu pot da scară, căcĭ eĭ aŭ făcut monumentul după regulele arteĭ. Ómeniĭ serioşĭ aprobaŭ pe architecţĭ, dar poporul strigà. Un alt cas analog s'a întîmplat cu un zugrav, care zugrăvià o biserică, şi, fiind-că nu eraŭ banĭ, plătià fie-care zugravuluĭ pentru câte un sfînt. Vine unul şi spune zugravuluĭ să facă pentru el pe Christos, însă cu iatagan la brîŭ şi cu papucĭ roşiĭ; zugravul spune că nu se póte, fiind în contra reguleĭ şi a tipiculuĭ. Omul spune că alt-fel nu plătesce şi pictorul este silit să facă după voia luĭ; iar după ce a făcut pe Christos, a scris în josul icóneĭ: «Te rog Christóse iartă-mĕ că te-am făcut cu iatagan şi cu papucĭ, dar alt-fel nu mi se plătià zugrăvéla.»

Cam ast-fel stă şi d-l Hasdeŭ faţă de noĭ. Noĭ cerem să facă dicţionarul alt-fel de cum vrea d-sa, iar d-sa dice: dacă nu-mĭ daţĭ ajutor ca până acum, îl voiŭ cere de la public. Pe de o parte deci d-l Hasdeŭ nu voesce să facă dicţionarul ast-fel cum îl dorim noĭ, iar pe de altă parte este cert că, dacă urméză cum a început, nu putem ajunge la resultat. O singură soluţiune este posibilă: să se facă dicţionarul ast-fel în cât să se lase la o parte un numĕr de articole, carĭ nu intră în cadrul dicţionaruluĭ, şi altele să se scurteze. D-l Hasdeŭ dice că nu-şĭ póte stricà lucrarea, continuând-o alt-fel de cum a început-o. La acésta eŭ rĕspund, că ceea ce s'a făcut până acum rĕmâne ca o lucrare monumentală; partea cuprinsă în cele treĭ volume să se redacteze însă pe scurt, aşà cum noĭ

dorim, şi apoĭ lucrarea să continue în acéstă formă scurtată până la terminare. D-l Hasdeŭ póte publicà disertaţiunĭ şi studiĭ lungĭ şi interesante aiurea, nu în dicţionar.

D-l *B. P. Hasdeŭ* crede, că continuarea discuţiuniĭ este inutilă; să se pună la vot propunerea d-luĭ Maiorescu.

D-l *I. Kalinderu* ḑice, că părerea d-sale se formuléză într'o propunere, pe care acum o redactéză d-l Tocilescu. Din cele spuse de d-l Caragiani resultă, că nicĭ d-sa nu este de părere ca lucrarea să continue pe scara de până acum. D-sa a intrat însă în amănunte asupra moduluĭ cum va trebuì să se facă noua lucrare; dar acésta nu este de discutat acum. Acum constatăm că am depăşit cu toţiĭ basele stabilite la început. Detaliile asupra moduluĭ cum se va pune lucrarea pe cale bună rĕmâne să le examineze comisiunea; să nu le discutăm astăḑĭ. Constatând că nu putem urmà ca în trecut, să alegem o comisiune pentru a întocmì o nouă programă, iar din acea comisiune să facă parte şi d-l Hasdeŭ.

D-l *N. Ionescu:* Este vorba de a se îndreptà un lucru, care celor maĭ mulţĭ se pare că a luat o prea mare întindere. Orĭ-ce hotărîre vom luà, trebue să menagiăm tóte susceptibilităţile coleguluĭ nostru. Să facem apel la d-l Hasdeŭ, ca să-şĭ acomodeze forma redacţiuniĭ pentru viitor aşà cum doresce Academia, şi este natural să se facă aşà. D-l Caragiani a ḑis ca să se redacteze în prescurtare partea publicată. Noĭ să nu intrăm însă în asemenea amănunte, să lăsăm pe d-l Hasdeŭ să facă cum va voì d-sa; partea publicată o va puté redactà aşà după cum va fi şi restul lucrăriĭ sale. Să-l rugăm să lase la o parte articolele istorice, pentru că nu facem dicţionar istoric, ci dicţionar etimologic. Acésta a fost şi voinţa Regeluĭ. Laurian şi Massim aŭ făcut şi eĭ un dicţionar, care însă nu a plăcut, şi de aceea s'a început altul. Se vor începe şi alte dicţionare în viitor de Academie, pentru că limba este un organism vast şi dicţionarele se pot face în multe felurĭ. D-l Hasdeŭ să-şĭ continue lucrarea, dar să-l rugăm ca de acì înainte să o facă după o programă maĭ restrînsă. Dacă Regele n'ar voì să maĭ dea ajutorul de până acum, se vor găsì mijlóce. Academia trebue să facă un dicţionar şi nu trebue să se pótă ḑice că, din orĭ-ce causă, ea a oprit în loc o lucrare utilă şi monumentală. Dacă d-l Hasdeŭ nu va terminà, vor urmà alţiĭ şi o vor continuà. Să rugăm însă pe d-l Hasdeŭ să înlăture partea istorică, să nu maĭ facă critică şi polemică în dicţionar; să-l rugăm ca din partea publicată să facă o ediţiune prescurtată, suprimând disertaţiunile istorice; să facă maĭ puţină critică şi maĭ multă etimologie. Să-l rugăm să-şĭ retragă decla-

rațiunea dată la începutul ședinței. In anul acesta, d-sa să mérgă înainte cum va crede. Să nu se alégă comisiune, căcĭ prin acésta s'ar îngreunà lucrarea. Cum d-l Hasdeŭ a aruncat asupra Academieĭ greșala că a fost lăsat să trécă peste terminele hotărîte, noĭ să nu aruncăm greșala asupra d-sale. D-l Hasdeŭ să dirigă lucrarea în acest an în așà mod, ca și publicul să vadă că este pe cale de a se terminà. Când Academia va fi trasă în public și acusată, o vom apĕrà-o; dar de acésta trebue să ne ferim.

D-l *B. P. Hasdeŭ:* Nu pot să fac nicĭ o concesiune. La individualitatea mea nu pot renunțà.

D-l *P. Poni:* Cu tótă lipsa mea de competință în cele filologice, am admirat și eŭ măréța operă a d-luĭ Hasdeŭ. Aș dorì ca ea să fie continuată așà cum a fost începută. Academia să exprime acéstă dorință a eĭ d-luĭ Hasdeŭ și să-ĭ ureze să ducă maĭ departe lucrul început. Nu este cestiune bănéscă, pentru că pe de o parte d-l Hasdeŭ se ofere ca de la 1898 să facă lucrarea gratuit și noĭ primim cu recunoscință acésta; iar pe de altă parte Academia nu va refusà d-luĭ Hasdeŭ orĭ-ce mijlóce în marginele posibiluluĭ. Eŭ fac decĭ două propunerĭ: 1) Propun ca Academia să exprime dorința ca opera monumentală începută de d-l Hasdeŭ să continue în condițiunile în carĭ a fost începută. Acéstă lucrare însă nu corespunde intențiuniĭ și dorințeĭ Regeluĭ exprimate la 1884. Maiestatea Sa și Academia aŭ înțeles să se facă un dicționar etimologic maĭ restrîns al limbeĭ române scrise în trecut și vorbite astădĭ. Acéstă lucrare trebue făcută de Academie și spre acest scop fac o a doua propunere: 2) Să se numéscă o comisiune, care să studieze cum trebue făcută noua lucrare. D-l Hasdeŭ nu va refusà luminele sale și va pune la disposițiune materialul adunat de d-sa, pentru întocmirea opereĭ maĭ modeste pe care Academia este obligată a o face.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce următórea propunere subscrisă de opt membri:

«Subscrișiĭ, în urma desbaterilor ce aŭ avut loc, precum și a declarațiunilor făcute în scris și oral de d-l B. P. Hasdeŭ în privința continuăriĭ *Mareluĭ Etimologic al Românieĭ,* propunem:

«1. Publicarea acesteĭ lucrărĭ pe basele până acì urmate încetéză cu începere de la 1 Ianuarie 1898;

«2. O comisiune din sînul Academieĭ, compusă din 5 membri, din care va face parte și d-l B. P. Hasdeŭ, va întocmì programa noueĭ lucrărĭ, ținênd sémă strict de dorințele exprimate de Augustul Fundator în cuvîntarea Sa din 1884;

«3. Comisiunea va presintà resultatul lucrărilor sale la începutul sesiuniĭ generale a anuluĭ viitor.

«*N. Kretzulescu, Gr. G. Tocilescu, T. Maiorescu, I. Kalinderu, D. Sturdza, N. Quintescu, I. Vulcan, A. Naum.*»

-- Propunerea se pune la vot şi se primesce cu majoritate.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 31 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce comunicarea sa: *Săpăturile de la Civitas Tropaeensium.*

ŞEDINŢA DIN 1 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *N. Ionescu* ḑice, că la sfîrşitul şedinţeĭ de la 29 Martie s'a votat cu repeḑiciune asupra propuneriĭ privitóre la facerea dicţionaruluĭ. D-sa este în contra propuneriĭ aşà cum este formulată.

D-l *D. C. Ollănescu* declară, că se asociază la propunerea făcută de d-niĭ Kalinderu, Tocilescu şi ceĭ-lalţĭ.

De la d-l N. Mandrea se primesce următórea scrisóre:

«*Domnule Preşedinte,*

«In Ianuarie 1884, am găsit la moşia familieĭ Bălcescilor, numită Bălcescĭ, din judeţul Argeş, plasa Topolog, comuna Bălcescĭ, într'o ladă de Braşov, o legătură cu documente, acte, manuscripte, proclamaţiunĭ, diverse notiţe, diverse numere de ḑiare române şi francese.

«Tóte aceste acte se refer la mişcarea de la 11 Iunie 1848, la lucrările proiectate saŭ săvîrşite de Guvernul provisoriŭ, la activitatea şi influenţa ce N. Bălcescu a desvoltat şi a avut în epoca mişcăriĭ de la 1848. Aceste acte aŭ fost ale luĭ Nicolae Bălcescu şi încredinţate, probabil spre păstrare, de el

surorei sale, defuncta Sevastița Bălcescu. Căcĭ pe lângă 3 pașaporturĭ liberate de autoritatea română, de Consulul austriac din Bucurescĭ și de autoritatea turcă din Constantinopole pe numele luĭ N. Bălcescu, pe lângă notițe cu totul personale scrise și subscrise de N. Bălcescu, sunt decrete de numirea luĭ N. Bălcescu maĭ întâiŭ ca Secretar de stat al Guvernuluĭ provisoriŭ de la 1848, iscălit de N. Golescu, apoĭ ca director al «Foieĭ Satuluĭ», spre a da cuvenita direcțiune acesteĭ foĭ,—sunt manuscripte scrise și subscrise de N. Bălcescu, precum și o corespondență urmată între și cu N. Bălcescu.

«Intre actele găsite sunt:

«1. Un dosar purtând inscripțiunea, scrisă de N. Bălcescu: «Dosar pentru «hârtiile intrate la Guvernul provisoriŭ», în care figuréză ca întâia hârtie actul original de abdicarea luĭ Vodă Bibescu din 13 Iunie 1848.

«2. Un dosar de 46 pagine, care conține decretele de numirea judeluĭ de instrucțiune și a «comisieĭ ostășéscă judecătoréscă» pentru cercetarea faptelor imputate Colonelilor Solomon, Odobescu și Maioruluĭ Locusténu, autoriĭ contra-revoluțiuniĭ din 19 Iunie 1848, interogatoriul luat acelor inculpațĭ și decisiunea de condemnare pronunțată.

«Și ca anexă la acest dosar, este raportul Președinteluĭ comisiuniĭ ostășescĭ, al Coloneluluĭ Pleșoianu, către Ministru. (10 pagine marĭ.)

«3. Corespondența, privitóre numaĭ la epoca mișcăriĭ, conține 57 scrisorĭ. Dintre aceste, sunt treĭ scrisorĭ ale luĭ N. Bălcescu: două scrise de el din Focșanĭ către A. Golescu, iar a treia scrisă de el cu creionul și adresată P. St. Părinte, însă nepurtând subscriere. Cele-lalte scrisorĭ, afară de treĭ ale Generaluluĭ Magheru, scrise din tabăra de pe câmpul luĭ Traian, din Septembre 1848, adresate Coloneluluĭ Pleșoianu și Locotenențeĭ domnescĭ, sunt tóte adresate luĭ N. Bălcescu. Din aceste, sunt șépte scrisorĭ ale d-luĭ I. Ghica din Constantinopole, între carĭ treĭ cifrate, patru scrisorĭ ale luĭ A. Golescu, scrise din Bucurescĭ, Brașov și Viena, patru scrisorĭ ale luĭ Treb. Laurian din Sibiiŭ, treĭ scrisorĭ ale luĭ Barbu Bălcescu, din carĭ a treia trimisă din tabăra luĭ Magheru, o scrisóre din partea unuĭ Faustin din Iași, prin care arată numĕrul și compunerea corpuluĭ de armată al Rușilor carĭ amenință a invadà, dispozițiunile spiritelor în Moldova, și propune posibilitatea combateriĭ Rușilor prin armarea tuturor Polonilor din țéră, ajutațĭ și de defecțiunile Polonilor din acel corp de armată, compus în jumătate de Polonĭ, ș. a.

«4. Ca acte de un caracter diplomatic sunt următórele:

«O copie după un memoriŭ în limba francesă pentru Tala'at-Efendi, de șépte pagine. Prin acesta se explică și se justifică natura mișcăriĭ, se recunósce erórea părinților asupra intențiuniĭ Rusieĭ, se afirmă devotamentul sincer al Românilor către Sublima Pórtă, se arată dorințele ce nutresce și reformele ce urmăresce partidul național, precum și principalele disposițiunĭ ale Constituțiuniĭ noue, pentru realisarea cărora se imploră sprijinul Sublimeĭ Porțĭ, căcĭ acele disposițiunĭ nu sunt contrare drepturilor și prerogativelor Sublimeĭ Porțĭ.

«Tot în privința luĭ Tala'at-Efendi este conceptul uneĭ adrese în limba francesă, fără dată și fără să se scie cuĭ erà destinată, precum și conceptul uneĭ alocuțiunĭ de felicitare în limba francesă, ce aveà a fi adresată probabil luĭ Tala'at-Efendi.

«Un alt document este conceptul unuĭ memoriŭ în limba română din partea delegatuluĭ Guvernuluĭ însărcinat a se presintà la Suleiman-Pașa, destinat să fie presentat probabil secretaruluĭ aceluĭ Pașă. Prin el se arată mâhnirea, ce delegatul a cercat, de a nu se puté presintà cu caracter oficial și fără insigniele slujbeĭ, fără eșarpa tricoloră; se explică inofensivitatea insignielor, causele mișcării și se rógă a i se acordà o conferință particulară confidențală, spre a arătà luĭ Suleiman-Pașa consideraţiunile, de la a căror ținere în sémă «nu atârnă numaĭ mântuirea și fericirea țěriĭ mele, «dar încă și folosul Imperiuluĭ prea puterniculuĭ Padișah, căcĭ este netăgăduit că cestiunea Moldo-Valachieĭ este astădĭ cestiunea Orientuluĭ».

«Apoĭ este o adresă în limba română și francesă, tipărită, destinată a fi presintată Impĕratuluĭ Rusieĭ, concepută și votată probabil în ajunul intrăriĭ Rușilor. Printr'însa se manifestă că poporul român, pus sub suzeranitatea Sublimeĭ Porțĭ, cu reserva uneĭ administrațiunĭ interióre indepedente, n'a încetat de a protestà contra orĭ-căreĭ încercărĭ din lăuntru saŭ din afară de a-l lipsì de acel drept, întărit în diferite rîndurĭ prin tractatele încheiate între Sublima Pórtă și Curtea Rusieĭ și garantat de acéstă Putere; că poporul român a salutat Regulamentul Organic ca aurora libertățiĭ și a prosperitățiĭ sale, dar, după o experiență de 17 anĭ, a recunoscut amăgirea sa și, printr'o revoluțiune liniștită și plină de demnitate, și-a dat o lege maĭ potrivită cu progresele civilisațiuniĭ, și noua stare de lucrurĭ, reclamată și statornicită de obștésca dorință a poporuluĭ român, «subscrișiĭ o aduc la cunoscința «Maiestățiĭ Vóstre Imperiale». Deșì se dice în acest act subscrișiĭ, însă el nu pórtă subscrierĭ.

«Alt act este conceptul uneĭ scrisorĭ în limba francesă, destinată a fi remisă trimisuluĭ Sublimeĭ Porțĭ în ajunul intrăriĭ trupelor turcescĭ în România. Prin el se arată îngrijirea asupra intrăriĭ trupelor turcescĭ de-odată cu trupele rusescĭ, prin nimic nejustificată, «când noĭ am arătat și arătăm devota«mentul nostru către Sublima Pórtă; când, departe de a voì a rumpe legăturile «cu ea, împlinim scrupulos tóte obligațiunile nóstre și din tot sufletul dorim «o nouă ocasiune spre a-ĭ probà fidelitatea nóstră». Apoĭ se dice, că intervențiunea acésta nu va puté profità decât Rusieĭ, care n'ar avé alt scop decât de a se așezà în Principate. Se exprimă apoĭ speranța, că Guvernul Sublimeĭ Porțĭ, maĭ bine instruit, va revenì asupra hotărîriĭ și că «va comunicà acéstă «scrisóre Sublimeĭ Porțĭ și va intervenì în favórea nóstră pe lângă Augustul «Suzeran».

«Acest concept de scrisóre e subscris de N. Bălcescu, Ștefan Golescu, Chr. Tell, I. Eliade, C. A. Rosetti și A. G. Golescu.

«Sub titlul «Notice sur les intrigues russes à Constantinople du 23 juillet

«1848», este un manuscript al luĭ N. Bălcescu, de 3 marĭ pagine, neiscălit, prin care se arată cum Rusia a determinat pe Sublima Pórtă ca trupele turcescĭ să intervină.

«5. Manuscriptele luĭ N. Bălcescu găsite ne arată:

«O lucrare în limba română, sub titlul «Drepturile Românilor către Inalta «Pórtă», de 10 pagine in-4° mic, neiscălită, în care se discută, pe temeiul tractatelor încheiate cu Pórta, ale căror disposițiunĭ se analiséză, și a dreptuluĭ ginților, pentru care se invócă Martens, Vattel, care e situațiunea Românieĭ din punctul de vedere al dreptuluĭ public extern, și ajunge la conclusiunea că Țéra-Românéscă n'a perdut nicĭ odată caracterul esențial al suveranitățiĭ sale, că în ceea ce privesce constituțiunea și guvernul sĕŭ din lăuntru, statul n'are a primì legĭ de la nimenĭ, că suveranitatea sa nu póte fi atinsă, dacă ĭĭ lipsesc óre-carĭ drepturĭ din acele ce fac parte din dreptul public. «Țéra-Românéscă este un stat suveran și un tractat de protecțiune, un tribut, «o alianță nepotrivită nu-ĭ pot luà suveranitatea, când ea are dreptul de a «se guvernà, de a-șĭ da legĭ, de a face tractate de pace și răsboiŭ și încă de «a fi representată în afară». Iar la finea acesteĭ lucrărĭ maĭ este o pagină cu o esortațiune patriotică, scrisă probabil maĭ în urmă, în care Bălcescu dice: «Acestea sunt, frațĭ Românĭ, drepturile nóstre. Părințiĭ noștri aŭ vĕr«sat prețiosul lor sânge pentru a ni le lăsà de moștenire și datoria nóstră «este a le păstrà cu aceeașĭ putere pentru fiiĭ noștri. Timpul n'a venit ca să «dobândim o independență absolută. Posițiunea nóstră politică după tractate «este încă bună, numaĭ trebue a fi păzită de Inalta Pórtă, a fi sprijinită cu «statornicie de noi. Să nu uitàm că suntem datorĭ a apĕrà naționalitatea «și drepturile nóstre, de vom fi nevoițĭ, chiar vĕrsând sângele nostru. De «vom cădé în acéstă luptă sfîntă, să cădem încaĭ bărbătesce, ast-fel cum aŭ «trăit părințiĭ noștri, și ca dînșiĭ să strigăm: Maĭ bine țéra nóstră să se «prefacă într'un întins mormînt, numaĭ să rĕmâe tot țéra Românilor!»

«Alt manuscript al luĭ N. Bălcescu conține un fragment al unuĭ curs de drept constituțional, ce el întreprinsese a scrie în limba francesă, din care sunt primele două lecțiunĭ (14 pagine in-4° mic), carĭ dovedesc pregătirea luĭ pentru dreptul public și viéța politică. Ideile desvoltate de N. Bălcescu în acele două lecțiunĭ sunt: că condițiunea necesară a prosperitățiĭ uneĭ societățĭ politice este realisarea unitățiĭ atât politice cât și sociale. După ce definesce ce are a se înțelege prin unitate politică și socială, Bălcescu cercetéză, după criteriul așezat, desvoltarea popórelor vechĭ al Grecilor și al Romanilor și arată pentru ce ele n'aŭ realisat în organisațiunea lor aceste principiĭ.

«In cea-laltă lecțiune Bălcescu stabilesce condițiunile, ce un stat unitar modern trebue să întrunéscă. El susține că individualitatea saŭ naționalitatea unuĭ stat nu constituesc o unitate; în acéstă privință, Bălcescu pare a nu fi, precum am fi putut a ne așteptà, un precursor al ideilor școleĭ italiene moderne. Dar acéstă afirmare este a fi mărginită prin cele ce urméză. El desvoltă că pentru unitate condițiunile necesare ar fi de două felurĭ: materiale

şi morale. Elementul material într'un stat este poporul. Elementul moral este organisaţiunea luĭ atât politică cât şi socială. In cât privesce condiţiunile materiale, acestea sunt patru: unitate de rassă, unitate de limbă, unitate de religiune, unitate de civilisaţiune, pe carĭ N. Bălcescu le desluşesce. Iar condiţiunile morale ale unităţiĭ sunt treĭ: geografia politică, organisaţiunea socială, organisaţiunea politică. Şi aceste condiţiunĭ materiale şi morale ale statuluĭ unitar modern le ilustréză şi prin exemple. Urmarea erà să fie aplicarea. Dar păcat, acéstă urmare lipsesce.

«Pe lângă aceste lucrărĭ scrise de N. Bălcescu, maĭ este o copie în limba francesă după tractatul separat între Rusia şi Pórtă în privinţa Principatelor române din 2 (14) Septembre 1829, de la Adrianopole (6 pag. in-4° marĭ). Notele şi reflecţiunile de sub disposiţiunile aceluĭ tractat în limba francesă sunt interesante şi dovedesc că lucrarea acésta este făcută în ajunul interventiuniĭ armate; maĭ dovedesc că N. Bălcescu trebue a fi considerat ca autorul actelor, adreselor şi publicaţiunilor maĭ însemnate ale Guvernuluĭ provisoriŭ şi din acel timp avênd un caracter diplomatic saŭ publicistic. Asupra disposiţiuniĭ din acel tractat, «că Sublima Pórtă se obligă de a veghià scrupulos «ca privilegiile acordate Moldoveĭ şi Valachieĭ să nu fie sub nicĭ un fel jig«nite de către comandanţiĭ limitrofĭ,... de a împedecà orĭ-ce incursiune a locui«torilor de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ pe teritoriul românesc», Bălcescu observă, că «Sublima Pórtă promite de a protege şi de a dispune a se respectà «independenţa administraţiuniĭ interióre şi inviolabilitatea teritoriuluĭ român, «clausă care e conformă cu spiritul vechilor nóstre Capitulaţiunĭ încheiate «cu Pórta, prin carĭ Capitulaţiunĭ cumpĕrasem óre-cum protecţiunea Sulta«nilor prin mijlocul unuĭ tribut anual.»

«Asupra disposiţiuniĭ din acel tractat relativă la asigurarea inviolabilităţiĭ teritoriuluĭ Moldo-Valachieĭ,—Sublima Pórtă se obligă a nu conservà nicĭ un punct fortificat,— Bălcescu observă: «Cum póte Turcia, care se recunósce în «mod solemn obligată de a respectà şi de a dispune respectarea inviolabili«tăţiĭ teritoriuluĭ moldo-valach, consimţĭ la ocuparea armată a acestor Prin«cipate, când din partea Moldo-Românilor nu este nicĭ un act de ostilitate «contra eĭ, când Moldo-Româniĭ nu vor decât a schimbà Constituţiunea «lor, decât a modificà basele administraţiuniĭ lor interióre?

«Tóte tractatele încheiate până acum între Sublima Pórtă şi Rusia în pri«vinţa Principatelor române aŭ de scop mărturisit de a garantà dreptul «Românilor faţă cu Sublima Pórtă conform vechilor Capitulaţiunĭ, prin carĭ «aceste Principate s'aŭ pus ele înseşĭ sub protecţiunea Sublimeĭ Porţĭ. Tóte «aceste tractate stabilesc principiul suveranităţiĭ absolute a Moldo-Românilor «în tot ce privesce afacerile interióre ale Principatelor; şi dacă conţin maĭ «multe disposiţiuniĭ ambigue, carĭ pot fi interpretate în contradicţiune cu «acel principiŭ, scopul invederat (deşĭ ascuns) al Rusieĭ a fost de a-şĭ preparà «mijlócele de influenţă asupra destinelor viitóre ale Principatelor, spre a-şĭ «pregătì prin acele texte ambigue şi contradictoriĭ un drept de intervenţiune,

«pe care puteà să-l exercite atât de des pe cât îl doriă, graţie neînţelegerilor «ce ea puteà suscità între Turcia şi Principate.

«Tractatul de Adrianopole fiind cel din urmă şi óre-cum curonarea acesteĭ «politice machiavelice din partea Rusieĭ faţă cu Principatele, va fi suficient de «a-ĭ face comentariul, spre a desvĕlì pretenţiunile Rusieĭ şi spre a pune în evi«denţă adevĕrata situaţiune a Principatelor faţă cu Imperiul turc, precum «ea resultă din vechile lor Capitulaţiunĭ cu Sublima Pórtă, situaţiune pe «care tractatele incheiate în urmă între Turcia şi Rusia n'aŭ schimbat-o niciĭ «în drept, nicĭ chiar de fapt.»

«Iar în cât privesce disposiţiunea că Sublima Pórtă, dorind prin tóte modurile a asigurà fericirea ambelor Principate, se obligă solemn a confirmà regulamentele administrative carĭ s'aŭ făcut în timpul ocupaţiuniĭ acestor douĕ provinciĭ de armatele Curţiĭ Imperiale (rusescĭ) după voinţa exprimată de adunările a celor maĭ notabilĭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ, Bălcescu emite reflecţiunile: «Dacă scopul Sublimeĭ Porţĭ este de a asigurà fericirea ambelor Principate, «ea nu póte decât a ne permite de a reface Constituţiunea nóstră pe base maĭ «în raport cu spiritul timpuluĭ. Regulamentul, care până acum douĕ lunĭ «regulà relaţiunile nóstre şi de care se pretinde că s'ar fi votat cu voinţa «celor maĭ notabilĭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ, nu s'a votat decât de o adunare ne«alésă şi compusă după instrucţiunile Generaluluĭ rus care ocupà atuncĭ «ţéra şi sub presiunea a 100.000 de baionete rusescĭ şi sub regimul terórei «celeĭ maĭ cumplite (întru cât maĭ mulţĭ deputaţĭ aĭ oposiţiuniĭ din adunarea «ast-fel constituită aŭ fost exilaţĭ în Rusia, pentru că încercase a combate «proiectul Constituţiuniĭ). Acest Regulament e cu totul contrariŭ spirituluĭ şi «litereĭ tractatelor, fiind-că dă Rusieĭ o influenţă de tóte ḑilele asupra admi«nistraţiuniĭ ţĕriĭ şi un drept de acţiune maĭ întins decât n'a avut însăşĭ «Sublima Pórtă. Precum însă Sublima Pórtă adaoge pentru confirmarea «Regulamentuluĭ o restricţiune în privinţa integrităţiĭ drepturilor eĭ de suze«ranitate, de asemenea şi poporul moldo-valach aveà dreptul de a supune uneĭ «restricţiunĭ primirea Constituţiuniĭ presentate în privinţa integrităţiĭ drep«tuluĭ de suveranitate interióră, drept pe care nu l'a putut perde prin neputinţa «de a protestà, fie prin întâia adunare, fie prin adunările următóre, pentru «carĭ alegerile s'aŭ făcut după disposiţiunile arbitrare ale acestuĭ Regulament «însuşĭ, contra căruia trebuià a protestà. Protestărĭ parţiale contra Regula«mentuluĭ n'aŭ lipsit şi se scie că Sublima Pórtă le-a considerat ca acte de «rebeliune! Adunarea din 1837 s'a disolvat prin un firman, pentru că pro«testase în mod unanim contra uneĭ disposiţiunĭ a Regulamentuluĭ, care dedeà «Rusieĭ un drept de vot absolut asupra hotărîrilor corpuluĭ legislativ, drept «pe care însăşĭ Sublima Pórtă nicĭ odată nu l'a avut.»

«Asemenea sunt scrise şi elaborate de N. Bălcescu tot ce privesce legea electorală pentru alegerea deputaţilor la Adunarea constituantă, pentru distribuirea celor 250 deputaţĭ carĭ aveaŭ a fi aleşĭ pe judeţe şi oraşele Bucurescĭ şi Craiova, pentru instrucţiunĭ şi publicaţiunĭ în privinţa pregătiriĭ şi

îndeplinirii alegerii deputaţilor. Preocupările luĭ N. Bălcescu eraŭ până a însemnă şi candidaţii carĭ aveaŭ a fi aleşĭ, precum şi pe acele persóne carĭ nu aveaŭ a fi alese, fiind «*reacţionarĭ*», precum e o însemnare a luĭ Bălcescu pentru Prahova şi Teleorman.

«6. Intre hârtiile luĭ Bălcescu maĭ sunt dispoşiţiunile pentru înfiinţarea comisarilor ca delegaţĭ aĭ Guvernuluĭ pe lângă fie-care ocârmuitor, instrucţiunile pentru comisarĭ şi o însemnare a comisarilor numiţĭ; asemenea este o lucrare indigestă asupra regulăriĭ proprietăţiĭ — tóte aceste însă nu sunt scrise de N. Bălcescu —; micĭ notiţe asupra personaluluĭ redacţiuniĭ ḑiarelor «Fóia Satuluĭ» şi «Naţionalul», de lefile primite de uniĭ anume arătaţĭ din fondul «Foieĭ sătescĭ», de întrebuinţarea sumelor eliberate luĭ Voinescu, copiĭ de articole din «Jurnalul de St. Petersburg»; tóte aceste fiind asemenea între hârtiĭ, mĕ mărginesc a le indicà.

«Asemenea menţionez o colecţiune completă a tuturor proclamaţiunilor şi publicaţiunilor oficiale urmate, începênd de la proclamarea principiilor în numele cărora s'a făcut mişcarea şi carĭ aveaŭ să fie considerate ca principiile noueĭ Constituţiunĭ şi până la proclamările din 24 Septembre 1848 din partea Comisarilor Fuad şi Cantacuzino.

«Apoĭ menţionez treĭ poesiĭ în privinţa mişcăriĭ anuluĭ 1848, o gravură făcută la Paris ilustrând căderea vecheĭ stărĭ de lucrurĭ şi arătând ideile de libertate, fraternitate, dreptate, înscrise pe drapelele partiduluĭ mişcăriĭ anuluĭ 1848.

«In fine colecţiunea hârtiilor luĭ Bălcescu cuprinde şi maĭ multe numere de ḑiare române şi francese din epoca anuluĭ 1848.

«Multe din actele găsite aŭ o însemnătate istorică şi sunt de natură a contribuì la cunóscerea multor incidente în mişcarea anuluĭ 1848. Altele din ele aŭ în deosebĭ însemnătate pentru cunóscerea activităţiĭ şi preocupărilor luĭ Balcescu în aceeaşĭ epocă. Incontestabil că cele maĭ multe aŭ a fi conservate ca documente istorice şi ca documente preţióse pentru epoca mişcăriĭ anuluĭ 1848. Cu altă ocasiune am promis că voiŭ dăruì actele găsite Academieĭ Române (veḑı «Convorbirĭ literare», 1892, pp. 897 şi 1.009). Spre executarea intenţiunilor manifestate, am onóre, Domnule Preşedinte, a vĕ aduce prin acésta la cunoscinţă că predaŭ onor. Academieĭ Române dosarele de sub No. 1 şi 2, acte şi manuscripte menţionate sub No. 4, 5 şi 6, şi reţin corespondenţa, afară de scrisorile luĭ Magheru, douĕ din manuscriptele luĭ Bălcescu menţionate sub 5 şi proclamaţiunile, ḑiarele şi micĭ notiţe, pe carĭ îmĭ reserv a le predà Academieĭ Române altă dată, punênd despre ele copiĭ la disposiţiune orĭ-când s'ar dorì.

«Vĕ rog, Domnule Preşedinte, a bine-voì a dispune primirea acelor documente şi acte maĭ sus arătate, pe carĭ le predaŭ de pe acum, şi a mi se rĕspunde în mod detailat de primirea lor.»

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice, că se vor exprimà d-luĭ Mandrea mulţumirile Academieĭ, atât pentru preţiósele acte pe carĭ le daruesce, cât

şi pentru interesanta lor analisă, cuprinsă în scrisórea pe lângă care le presintă.

D-l *N. Quintescu* crede, că ar fi bine să se dea d-luĭ Mandrea publicaţiunĭ istorice de ale Academieĭ.

D-l *B. P. Hasdeŭ* ḑice că, ar fi bine ca preţiósele acte dăruite de d-l Mandrea să se publice, pentru că ele presintă cel maĭ mare interes, atât pentru mişcarea de la 1848, cât şi pentru activitatea personală a luĭ N. Bălcescu.

D-l *D. Sturdza* ḑice că, în afară de publicaţiunile Academieĭ, d-sa a luat disposiţiunĭ spre a se publicà actele şi documentele privitóre la mişcarea de la 1848.

D-l *N. Ionescu* este de părere, că tóte actele privitóre la mişcarea de la 1848, pe carĭ le posedă Academia, să fie examinate prealabil, spre a se vedé carĭ trebuesc publicate şi carĭ nu.

De la d-l Const. C. Minculescu, bursier al Fundaţiuniĭ Adamachi pentru studiul electricităţiĭ, se primesce un memoriŭ asupra instalaţiunilor electrice din oraşele Paris, Lyon, Geneva şi Marsilia.

— Se recomandă Secţiuniĭ sciinţifice.

ŞEDINŢA DIN 2 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* ḑice: Atât actele dăruite de d-l Mandrea, cât şi cuvintele prin carĭ d-l N. Ionescu mi-a adus aminte partea luată de mine la evenimentele de la 1848, m'aŭ îndemnat să caut între hârtiile mele acte privitóre la acea epocă. Am găsit şi rog pe Academie să priméscă pentru colecţiunile sale treĭ adrese din 5 şi 6 August 1848, prin carĭ mi se daŭ de Ministrul din lăuntru N. Golescu diferite însărcinărĭ.

— D-l *N. Quintescu* propune şi Academia decide a exprimà d-luĭ N. Kretzulescu mulţumirĭ pentru aceste interesante acte.

Se cetesce cererea P. S. Sale Episcopuluĭ Gherasim al Argeşuluĭ, de a se da publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca Episcopieĭ sale.

D-l *Gr. G. Tocilescu* ḑice, că obiceiul erà ca Episcopiĭ să fundeze bibliotecĭ pe la scaunele lor. Ar fi bine ca Academia să fie maĭ puţin darnică cu publicaţiunile sale, reservându-le pentru instituţiunĭ unde ar puté fi maĭ necesare. Este părere să se amâne satisfacerea acesteĭ cererĭ până la nouă informaţiune, dacă există bibliotecă regulată la Episcopia de Argeş şi dacă publicaţiunile Academieĭ ar fi acolo cu folos întrebuinţate.

D-l *N. Ionescu:* Să nu dăm la o parte cererea Episcopuluĭ de Argeş. Acolo are să fie şi o reşedinţă a Curţiĭ Regale şi, la Episcopia care posedă minunatul monument de architectură care este fala ţěriĭ, se cuvine să se facă o bibliotecă frumósă, în care să se afle şi publicaţiunile Academieĭ. Impre-jurările prin carĭ a trecut mănăstirea de la Curtea-de-Argeş aŭ împrăştiat vestimentele, cărţile bibliotecei, care trebue să fi fost fórte bogată. Academia ar face bine să contribue la noua formare a bibliotecei episcopale. La Curtea-de-Argeş, când vor vedé călětoriĭ că sunt óre-carĭ cărţĭ de însemnătate, vor vedé că sub influenţa bisericéscă s'aŭ format în acéstă ţéră tóte aşezămintele de cultură, şcóle, bibliotecĭ. Nicăerĭ nu ar puté fi maĭ bine publicaţiunile Academieĭ decât lângă cel maĭ maiestos templu al ţěriĭ.

D-l *I. Sbiera* ḑice, că Episcopiile la Românĭ aŭ fost prin secole centre de cultură. Când vine acum un Episcop al Regatuluĭ şi cere publicaţiunile Academieĭ pentru biblioteca Episcopieĭ, lângă care se află un seminariŭ, nu se póte să se refuse, pentru că este în interesul Academieĭ ca asemenea cererĭ să fie sprijinite de dînsa.

D-l *V. Babeş* ḑice, că Academia ar greşì dacă s'ar scumpì acum, pentru că Episcopia este un centru de cultură şi nu are fondurĭ pentru bibliotecă.

— Se decide a se da tóte publicaţiunile disponibile bibliotecei Episcopieĭ de Argeş.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 19 Martie, prin care Secţiunea face următórele propunerĭ:

a) a se mulţumì d-luĭ T. Lobel pentru lucrările sale comunicate asupra cuvintelor române de origine turcă, arabă, persană;

b) a se înapoià d-luĭ I. Ieşan scrierea sa: «*Despre puterea credinţeì* etc.», fiind-că sciinţele oculte nu intră în sfera ocupaţiunilor Academieĭ;

c) a se amânà luarea decisiuniĭ asupra traducereĭ luĭ Q. Curţiu Rufu până după luarea uneĭ decisiunĭ prealabile pentru continuarea traducerilor autorilor latinĭ;

d) Secţiunea comunică, că scrierea d-luĭ A. Papadopol-Calimach asupra luĭ Alecsandri a fost dată în deosebit studiŭ d-luĭ D. C. Ollănescu.

Asupra propuneriĭ *c*, d-l *N. Quintescu* cetesce următórele:

«In art. 2 al legiĭ de instituire a Academieĭ Române se ḑice expres: «Academia Română are de scop cultura limbeĭ şi a istorieĭ naţionale, «a literelor, a sciinţelor şi frumóselor arte.»

«Vě atrag atenţiunea, onoraţĭ colegĭ, că, pentru realisarea scopuluĭ urmărit de Academia Română, se indică — de sigur nu în mod întîmplător — în primul loc *cultura limbeĭ* şi *a istorieĭ naţionale.*

«Statutele Academieĭ Române, la rîndul lor, la art. 3, unde se specifică atribuţiunile Secţiunilor eĭ, enunciă — pe lângă altele — că «Sec-«ţiunea literară se ocupă cu cestiunile destinate a cultivà limba ro-

«mână; că ea organiséză misiunĭ lexicografice pentru compunerea unuĭ «dicţionar român, care *să pótă fi dreptarul limbeĭ*».

«Negreşit, onoraţĭ colegĭ, desvoltarea şi cultivarea uneĭ limbĭ se face în prima liniă prin opere originale, carĭ, oglindind geniul particular al poporuluĭ, care o vorbesce, daŭ în acelaşĭ timp acestuĭ geniŭ şi adevĕrata luĭ expresiune formală.

«Un popor însă are nevoe să cunóscă şi antiquitatea, precum şi viéţa intelectuală a naţiunilor moderne, şi acésta nu se póte face maĭ bine de cât popularisând prin traducţiunĭ tesaurele lor literare. Aceste traducerĭ, bine alcătuite, abstracţiune făcênd de cuprinsul lor, de cunoscinţele ce rĕspândesc, pot contribuì puternic la formarea şi perfecţionarea uneĭ limbĭ. De aceea ele sunt apreţiate mult şi autoriĭ lor se bucură de un însemnat renume. Am nevoe să insist mult pentru a probà acésta? Cine nu scie renumele ce şi-a căpĕtat la Francesĭ Amyot pentru traducţiunea luĭ Plutarch? Apoĭ — tot la Francesĭ — d-luĭ de Pongerville nu i s'aŭ deschis porţile Academieĭ Francese în prima jumătate a acestuĭ secul pentru că a pus la îndemâna Francesilor pe poetul *Lucretius* în limba lor? La Germanĭ traducţiunea poemeĭ luĭ Dante: *Divina commedia*, de către rĕposatul rege al Saxonieĭ, se consideră ca un monument literar! Dar Homer al luĭ Voss, orĭ Shakespeare al luĭ Schlegel? Dar ce să maĭ împrumutăm fapte literare de la alte naţiunĭ? La noĭ, reputaţiunea literară a iubituluĭ nostru coleg D. Ollănescu şi faptul admitereĭ sale în sînul Academieĭ nóstre nu se datoresce óre în o bună parte escelenteĭ sale traducerĭ în versurĭ a poetuluĭ roman din Venusia?

«Nóe Românilor ne sunt de maĭ mult profit, în vederea interesuluĭ limbistic, traducerile din autoriĭ latinĭ, pentru că limba latină ne servesce şi trebue să ne servéscă ca îndreptar pentru stabilirea formelor celor maĭ corecte ale cuvintelor, fiă vechĭ, fiă nouĕ, introduse în limbă.

«Faţă cu necesitatea traducţiunilor, Academia Română a făcut încă din anul 1871 un regulament, în care a fixat autoriĭ clasicĭ, grecĭ şi romanĭ, de tradus deocamdată, şi a stabilit condiţiunile de premiare şi publicare a traducerilor celor maĭ bune.

«Ca o urmare a acesteĭ preocupărĭ a Academieĭ nóstre, am vĕdut un şir de anĭ publicându-se concursurĭ şi intrând la Academiă destul de numeróse manuscripte de traducţiunĭ.

«Tot de-odată — până acum maĭ bine de un deceniŭ — Academia Română era preocupată de ideea uneĭ gramaticĭ române, reale, nu istorice, în sensul celeĭ elaborate de ilustrul Cipariu, pentru că opera veneratuluĭ nostru fost coleg, alt-fel apreţiată ca eruditiune, nu maĭ corespundeà

nouluĭ curent al Academieĭ; dar nu maĭ puţin aveà în vedere Academia lucrarea unuĭ dicţionar «care să pótă fi dreptarul limbeĭ», cum ḑice art. 3 din Statute, însă, negreşit, luat cuvîntul «dreptar» nu în înţelesul direcţiuniĭ dicţionaruluĭ Laurian-Massim peste a căruĭ tendinţă latinisătóre Academia Română trecuse dejà. Erà vorba cu alte cuvinte de un dicţionar al limbeĭ române literare.

«'Mĭ-aduc viŭ aminte, cum maĭ ales onoratul şi iubitul nostru coleg d-nul N. Ionescu se făcuse stegarul neadormit al ideiĭ de a se lucrà un asemenea dicţionar şi cum, la fiă-care sesiune generală a Academieĭ, asemenea luĭ Cato Censorius, care — dupe cum este cunoscut — îşĭ terminà orĭ-ce discurs din Senat cu vorbele: «Ceterum delenda est «Carthago», d-sa repeţià acéstă cerinţă: «Dar dicţionarul când avem «să-l facem?»

«De când însă cu întreprinderea opereĭ «Magnum Etymologicum «Romaniae» a tăcut şi d-l Ionescu, aŭ tăcut şi ceĭ-lalţĭ membri aĭ Academieĭ nóstre, par'că una esclude pe alta, par'că dicţionarul indicat de Statutele nóstre este tot una cu «dicţionarul limbeĭ istorice şi «poporane», lucrat cu atâta vastă erudiţiune şi neasemĕnat talent de ilustrul nostru coleg d-l Hasdeŭ; par'că facerea aceluĭ dicţionar, cu destinaţiunea a stabilì formele maĭ corecte, maĭ literare ale limbeĭ nóstre, câte-va fiind şi astă-ḑĭ şovăitóre sub pana scriitorilor nostri, din care causă asistăm la spectaculul anarchic al întrebuinţăreĭ de către acelaşĭ scriitor, şi chiar numaĭ în intervalul de la un rând până la altul, al întrebuinţăreĭ, ḑic, a maĭ multor forme la acelaşĭ cuvînt, în locul uneia numaĭ, care singură este cea legitimată dupe analogia limbeĭ nóstre, precum asociaţ*iă* şi asociaţ*iune*, comparaţ*iă* şi comparaţ*iune*, situaţ*iă* şi situaţ*iune*, şi altele; asistăm la spectaculul — şi acésta chiar în organe de publicitate din cele alt-fel maĭ bine scrise — de a cetì contradicţiunĭ de la mână până la gură — de forme în felul acesteia: «In discuţia pro«iectuluĭ relativ la comanda în timp de rĕsb*oiŭ*, ministrul de rĕsb*el* de«clară» (*Voinţa Naţională*, din 29 Martie 1897, pag. I, col. 2); ca şi când a pune la îndemâna publiculuĭ expresiunile şi locuţiunile proprie ale limbeĭ nóstre, carĭ să înlăture pe de al de *antamare* (entamer), *sezisare* (saisir), şi altele de acéstă speţă; par'că lucrarea aceluĭ dicţionar menit a respectà termeniĭ străinĭ întroduşĭ în limba nóstră (maĭ ales la profesioniştĭ şi meşteşugarĭ) numaĭ întru cât eĭ nu pot fi óre-cum destilaţĭ din propriiĭ eĭ rărunchĭ, saŭ scoşĭ din limba latină, care şi în acéstă privinţă, iar nu numaĭ relativ la preferirea formelor maĭ corecte, trebue să ne servéscă ca normă; cu un cuvînt, menit a conlucrà la întroducerea unităţiĭ în formele de întrebuinţat în literatura nóstră, şi a servì

ca o fântână din care atât Românii cât şi străinii să scótă limba generală românéscă, adoptată de Academiă prin procedere eclectică; par'că în fine facerea aceluĭ dicţionar, care ar aduce asemenea servicie nu ar fi o necesitate imperiósă pentru orĭ-cine scie, că, şi în cultura uneĭ limbĭ, ca în orĭ-care cultură, trebue urmat după óre-carĭ norme că rîul trebue regulat în albia sa.

«Părăsirea ideiĭ unuĭ dicţionar în sensul arătat a fost o greşélă, dupe umila mea părere, şi din alt punct de vedere. In adevĕr, cu tóte că Academia nu şi-a însuşit dicţionarul Laurian-Massim sub forma în care a eşit din mâinile autorilor luĭ, nu maĭ puţin el cuprinde — şi ca să nu se crédă, că vin cu o părere de ocasiune (lucru care de altfel nu intră în deprinderile mele) aduc aminte, că am afirmat acésta în fóia «Convorbirĭ literare» încă de acum maĭ bine de 25 de anĭ, — el cuprinde un material însemnat şi nu lipsit de preţ intrinsec, care material reîmbrăcat în formele reale ale limbeĭ nóstre, saŭ, alt-fel espres desbrăcat de formele latinisate, cu óre-carĭ modificărĭ şi adause, ar fi constituit aprópe dicţionarul prescris de Statutele nóstre, şi, în cadrul luĭ modest, precum este indicat la prima lor apariţiune pentru lucrărĭ de asemenea natură, ajutat fiind de materialul celuĭ-lalt, elaborarea luĭ ar fi reclamat numaĭ un numĕr restrîns de anĭ şi de mulţĭ anĭ dejà ar fi fost la îndemâna tutulor.

«Nu maĭ puţin, tot cam de pe timpul menţionat (acum aprópe 13—14 anĭ) a scăḑut treptat şi zelul pentru o gramatică a Academieĭ şi autoriĭ clasicĭ, până ce acéstă scădere a ajuns la punctul, ca traducerea lor să caḑă în desuetudine, pe când s'a dat o impulsiune mare adunăreĭ şi publicăreĭ de documente istorice, destinate a reconstituì pe base maĭ sigure şi maĭ complete istoria ţĕreĭ nóstre.

«Nimic maĭ profitabil ca acest zel pentru desgroparea istorieĭ naţionale din remăşiţele trecutuluĭ. Dar, onoraţĭ colegĭ, limba este, ca şi istoria una din columnele pe carĭ se razimă edificiul naţionalităţeĭ unuĭ popor; dar mie mi se pare, că nu e bine, ca să rupem firele urḑite — cum are să ésă prin acéstă procedere pânza cultureĭ nóstre! — că nu e bine să urmărim o desvoltare unilaterală; nu e bine ca numaĭ o Secţiune a Academieĭ să fiă espusă în bătaia lumineĭ, pe când altele lăsate cu totul în umbră. Se cuvine ca Academia să facă şi Secţiuneĭ literare — ca să spunem lucrul pe faţă — o parte óre-care din mijlócele de carĭ dispune.

«Am dar onórea a propune onorabileĭ Academiĭ, ca să se revină la autoriĭ clasicĭ, şi ca, maĭ nainte de a se decide, cu carĭ din eĭ să se continue maĭ departe, să se publice pentru anul viitor concurs în sco-

pul terminăriĭ cărţilor rĕmase netraduse din *Titus Livius* de la rĕposatul profesor N. Barbu. Ar fi păcat, ca să caḑă în gârlă sacrificiele făcute până acì de Academiă cu traducerea istoricului roman

«Pe de altă parte eŭ cred, că o asemenea lipsă de continuitate, aruncarea în baltă a uneĭ opere începute, n'ar fi nicĭ în interesul moral al Academieĭ, precum nu face bună impresiune, când cine-va se apucă a clădì un edificiŭ şi — fără să pótă avé drept scusă lipsa de mijlóce — 'l lasă neisprăvit, în părăsire.»

D-l *Gr. G. Tocilescu* rógă plenul, ca luând decisiunea de a înapoià manuscriptul d-luĭ Ieşan, să nu admită motivul aşà cum este formulat în procesul-verbal al Secţiuniĭ, când se ḑice că sciinţele oculte nu intră *încă* în sfera Academieĭ. D-sa doresce şi speră, că nicĭ odată acésta nu va fi şi că Academia va rĕmâné în sfera sciinţelor positive. Cu privire la traducerea luĭ Q. Curţiu, d-sa crede că ar fi bine să fie însărcinat d-l Quintescu să o studieze şi să facă raport asupra eĭ. Este o cestiune de onóre pentru Academie, ca să continue traducerea autorilor clasicĭ şi să nu părăséscă o cale urmată.

D-l *V. Maniu* este de aceeaşĭ părere, a nu se părăsì traducerea autorilor grecĭ şi latinĭ, pentru că este un mare interes cultural de a se vulgarisà ideile marilor cugetătorĭ şi bărbaţĭ de sciinţă aĭ anticităţiĭ clasice.

D-l *N. Ionescu* ḑice să se iea act de propunerile Secţiuniĭ şi de părerea exprimată de d-l Quintescu.

— Propunerile Secţiuniĭ se aprobă.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 22 Martie, prin care se arată că Secţiunea a decis:

a) a delegà pe d-l D. C. Ollănescu ca membru în Comisiunea pentru regulamentarea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy;

b) a se propune d-l Duiliu Zamfirescu spre a fi ales membru corespondent român;

c) a se înlăturà propunerea de a se alege membru corespondent străin d-l I. V. Stefanelli din Bucovina, fiind-că d-sa este Român;

d) a se recomendà ca subiect pentru premiul Adamachi din 1901: *«Istoria literatureĭ române de la Cantemir până la anul 1821, cu extragerĭ din autoriĭ aceleĭ epoce literare.»*

— Se decide a se pune la ordinea ḑileĭ pentru şedinţa viitóre.

ŞEDINŢA DIN 3 APRILIE 1897

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

De la d-l D. Negreanu, membru corespondent, se primesc următórele două comunicări:

1. *Valorile câtor-va constante fisice pentru Bucurescĭ.*
2. *Componenta orizontală a forţeĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ.*

— Se recomandă Secţiuniĭ sciinţifice.

D-l *D. Sturdza* comunică, că d-l Sabba Ştefănescu, membru corespondent, a presentat Facultăţiĭ de sciinţe de la Paris, drept tesă de doctorat, o frumósă lucrare asupra geologieĭ ţăriĭ, a obţinut doctoratul cu distincţiune şi a trimis Academieĭ un exemplar din lucrarea sa.

Se cetesce următorul raport al Comisiuniĭ însărcinate cu examinarea lucrărilor făcute în cursul anuluĭ:

«*Domnule Preşedinte,*

«Conformându-ne însărcinăriĭ Academieĭ, ne-am întrunit şi constituit în Comisiune pentru examinarea lucrărilor făcute peste an, arătate în raportul d-luĭ Secretar general. Resultatul lucrărilor nóstre din maĭ multe şedinţe este cel următor:

«In privinţa localuluĭ, Comisiunea a luat cunoscinţă cu mulţumire de donaţiunea făcută Academieĭ de către Stat, donaţiune care măresce locul eĭ, făcêndu-l maĭ propriŭ pentru viitórea mare clădire a palatuluĭ eĭ.

«Comisiunea, împărtăşind cu Delegaţiunea Academieĭ simţemintele de adîncă recunoscinţă şi de devotament către Inaltul Protector al Academieĭ şi Preşedinte de onóre al eĭ, a vĕḑut cu deplină mulţumire manifestarea din partea Delegaţiuniĭ în numele Academieĭ a unor asemenea simţeminte la diverse ocasiunĭ, şi maĭ cu sémă în ḑiua de 10 Maiŭ, când s'a serbat a 30-a aniversare a suiriĭ Maiestăţiĭ Sale Carol I pe Tronul Românieĭ.

«Comisiunea iea act cu acelaşĭ simţemînt de recunoscinţă de frumósele darurĭ, cu carĭ Maiestatea Sa Regele a înavuţit, după vechiul şi generosul Sĕŭ obiceiŭ, colecţiunile nóstre în decursul anuluĭ trecut. Academia nu va puté maĭ nimerit mărturisì Suveranuluĭ nostru recunoscinţa şi devotamentul sĕŭ, decât prin realisarea hotărîriĭ luate de ea la 27 Martie 1890, de a se publicà într'un corp discursurile rostite de Maiestatea Sa la deosebite ocasiunĭ până la 31 Octobre 1896. Comisiunea află bine

ales de Delegațiune titlul acesteĭ publicațiunĭ: *Treĭ-decĭ de anĭ de Domnie aĭ Regeluĭ Carol I.*

«Comisiunea se unesce în dorință cu Delegațiunea d-vóstre și speră că publicațiunea va fi publicată în timp util, așà în cât la 10 Maiŭ viitor să pótă fi dată Suveranuluĭ.

«Tóte evenimentele fericite, ce se întîmplă pretutindenĭ în orĭ-ce țéră, nu pot să nu intereseze Academia; cu atât maĭ mult urmà să fie plăcută pentru Delegațiune și Academie scirea căsătorieĭ A. S. R. Victor Emanuel de Savoia, Principe de Neapole, membru onorar al nostru. Bine a făcut Delegațiunea de a adus Altețeĭ Sale Regale urările Institutuluĭ nostru.

«Cu bucurie am vědut modul cum s'a serbat la 21 Maiŭ 1896 la Bacăŭ inagurarea bustuluĭ mult iubituluĭ nostru coleg V. Alecsandri, ridicat prin subscripțiune publică, și acela al nu maĭ puțin neuitatuluĭ coleg M. Kogălniceanu, dăruit orașuluĭ de colegul nostru V. A. Urechiă.

«Incetarea din viéță a d-lor Dr. Grigorie Silași și Dr. Carol Torma, membri onorarĭ, și a d-lor August Kanitz și Constantin Gogu, membri, corespondențĭ, a fost o perdere reală și durerósă pentru Academie. Comisiunea se asociază la expresiunile de condoleanță, pe carĭ Delegațiunea le-a adresat familiilor respective.

«Comisiunea a luat cunoscință cu viŭ interes despre importantele comunicărĭ făcute în decursul anuluĭ Academieĭ. Ea nu se îndoesce că lucrările d-lor colegĭ aĭ Academieĭ, cetite în cele nouě ședințe publice, vor ilustrà *Analele* Institutuluĭ nostru.

«In ceea ce privesce nota adresată Academieĭ de d-l Ministru al Afacerilor străine relativ la întrunirea de congrese sciințifice și literare, și maĭ cu deosebire a Congresuluĭ de limbĭ romanice, în Bucurescĭ, Academia are a se pronunță însășĭ, conform votuluĭ dat de ea, ascultând și explicațiunile pe carĭ colegul nostru d-l Urechiă va da asupra acesteĭ cestiunĭ de interes național.

«La capitolul publicațiunilor Academieĭ, Comisiunea a luat cunoscință cu mulțumire de lucrările tipărite saŭ în curs de tipărire. Ea doresce să se activeze lucrarea d-luĭ Dimitrie Ghica, traducerea *Istorieĭ luĭ Herodot*, prea întârdiată.

«Din *Etymologicum Magnum Romaniae*, Comisiunea d-vóstre nu se îndoesce că d-l coleg Hasdeŭ va avé de comunicat Academieĭ, chiar în sesiunea actuală, manuscriptul noŭ, continuând monumentala sa lucrare și ducênd-o cât maĭ repede la bun sfîrșit.

«*Țěranul Român*, lucrarea d-luĭ Gr. G. Tocilescu, premiată încă la 1882, este mult dorită de Academie, precum şi *Catalogul inscripțiunilor antice descoperite în țéră.*

«De asemenea tot cu aceeaşĭ dorință se aştéptă publicarea de d-l Hasdeŭ a tomuluĭ II din *Psaltirea diaconuluĭ Coresi.*

«Cu publicațiunile Hurmuzaki şi cercetările istorice urmărite prin îngrijirea Delegațiuniĭ nóstre, s'aŭ dat frumóse resultate în cursul anuluĭ expirat. Lucrările d-lor N. Iorga, I. Bogdan, N. Hodoş, I. Slavicĭ aŭ contribuit mult la acest resultat. Diversele indice publicate, saŭ a căror publicațiune se promite, vor înlesnì tot maĭ mult folosirea marelor nóstre publicațiunĭ din fondul Hurmuzaki, cât şi a colecțiunilor diverse de documente şi manuscripte.

«Cu referință la gestiunea financiară şi starea fondurilor Academieĭ din anul trecut, Comisiunea specială va avé să aducă raportul sěŭ.

«Funcționarea Institutuluĭ Otteteleşanu în modul cel maĭ satisfăcětor şi înzestrarea luĭ cu nouě zidirĭ sunt datorite cu deosebire colegului nostru d-l I. Kalinderu, precum şi zeluluĭ pus de Comisiunea specială.

«Am vědut cu satisfacțiune lucrările înaintate în afacerea Zappa şi cele relative la diverse testamente şi legaturĭ.

«Nu ne îndoim că cu aceeaşĭ grijă vor fi urmărite asemenea lucrărĭ, carĭ intereséză averea Institutuluĭ nostru, şi pe viitor şi vě rugăm decĭ a exprimà mulțumirile Academieĭ Delegațiuniĭ şi diverselor nóstre Comisiunĭ.

«Membriĭ Comisiuniĭ: ***St. Fălcoianu, A. Naum, V. A. Urechiă.***»

— Se iea spre cunoscință.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ hotărîte la 29 Martie trecut spre a studià programa dicționaruluĭ.

— Sunt aleşĭ d-niĭ *B. P. Hasdeŭ, I. Kalinderu, T. Maiorescu, D. Sturdza, Gr. G. Tocilescu.*

D-l *B. P. Hasdeŭ* dice, că nu póte face parte din acéstă comisiune căcĭ ar fi în contradicțiune cu sine însuşĭ. D-sa a spus că va continuà cu *Etymologicum* cu mijlócele pe carĭ le va puté procurà, şi nu înțelege cum ar puté face parte dintr'o comisiune însărcinată să facă altă lucrare în locul Etimologiculuĭ. Mulțumesce pentru onórea că a fost ales în comisiune, dar nu o póte primì.

D-l *D. Sturdza* crede, că d-l Hasdeŭ va da comisiuniĭ tot ajutorul, pentru că toțĭ suntem datorĭ a contribuì să se facă dicționarul aşà cum îl doresce Academia.

D-l *Gr. G. Tocilescu* rógă pe d-l Hasdeŭ să priméscă a face parte din comisiune, pentru că în tótă acéstă discuţiune asupra facerii dicţionaruluĭ nu a fost în simţemîntul nimĕnuĭ de a lovì pe d-l Hasdeŭ. Lucrarea d-sale o va puté continuà; cea nouă însă trebue să se facă: una nu exclude pe alta.

In discuţiune se pun propunerile Secţiuniĭ literare presentate în şedinţa precedentă.

— Se iea act de alegerea d-luĭ D. C. Ollănescu ca membru în Comisiunea pentru regulamentarea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy.

Asupra propuneriĭ de a se alege d-l Duiliu Zamfirescu membru corespondent român, se face observaţiune că, pe lângă propunerea de alegere, nu s'a presentat de Secţiune expunerea despre titlurile şi meritele candindatuluĭ propus, după cum se prevede în art. 62 din Regulamentul general.

— Se decide a se înapoià Secţiuniĭ propunerea, pentru îndeplinirea şi a acesteĭ condiţiunĭ.

— Se aprobă propunerea ca subiectul premiuluĭ Adamachi din 1901 să fie: «*Istoria literatureĭ române de la Cantemir până la 1821, cu extragerĭ din autoriĭ aceleĭ epoce literare.*»

Se cetesce cererea d-luĭ T. T. Burada, membru corespondent, de a i se da un ajutor bănesc spre a face o călĕtorie la Româniĭ din Acarnania (Nordul Grecieĭ).

— Se recomandă Secţiuniĭ literare.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ istorice pentru şedinţa de la 2 Aprilie, prin care se comunică următórele decisiunĭ ale Secţiuniĭ:

a) a nu se tipărì în *Anale* biografia Baronuluĭ Th. A. Bühler de d-l E. M. Teodorescu;

b) a se recomendà Comisiuniĭ publicaţiunilor istorice Hurmuzaki documentele adunate de d-l N. Iorga, spre a se publicà când vor permite mijlócele;

c) a nu se publicà în *Anale* lucrarea: *Schiţă istorică asupra stăriĭ Bucovineĭ în trecut şi present;*

d) s'a delegat d-l I. Kalinderu spre a luà parte în Comisiunea pentru regulamentarea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy;

e) a se amânà luarea decisiuniĭ pentru cumpĕrarea documentelor originale şi copiĭ rĕmase de la istoricul bucovinén Wickenhauser.

— Se iea act şi se aprobă decisiunile Secţiuniĭ.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* amintesce, că la 11 Martie trecut s'a presentat invitaţiunea făcută Academieĭ de Societatea francesă de archeologie de a participà la congresul archeologic care se va ţiné la Nîmes la 18--25 Maiŭ st. n.

— Se decide a se delegà d-l *Gr. G. Tocilescu* spre a luà parte la acest congres.

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* amintesce asemenea, că la 28 Iunie trecut s'a presentat Academieĭ invitaţiunea de luà parte la Congresul internaţional de geologie, care se va ţiné în acest an la St. Petersburg.

-- Se decide ca d-l *Gr. Ştefănescu* să fie delegat al Academieĭ.

Pentru amîndouĕ aceste însărcinărĭ se va cere de la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice sumele necesare pentru cheltuelile de călĕtorie.

ŞEDINŢA PUBLICĂ DIN 4 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *V. A. Urechiă* cetesce continuarea comunicăriĭ sale despre: *Administraţiunea Ţĕriĭ-Românescĭ şi conflicte diplomatice între 1812—1818.*

D-l *B. P. Husdeŭ* cetesce a 3-a parte a studiuluĭ sĕŭ despre *Negru-Vodă. — Intemeiarea statuluĭ muntenesc (1230—1380).*

ŞEDINŢA DIN 5 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *S. Fl. Marian* presintă publicaţiunea sa: *Rĕsplata,* poveştĭ din Bucovina, Sucéva 1897.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 31 Martie, prin care se arată că Secţiunea a însărcinat pe d-l I. Sbiera cu examinarea colecţiuniĭ de cimiliturĭ adunate de d-l Artur Goroveĭ.

— Se iea spre cunoscinţă.

D-l *Gr. Ştefănescu* amintesce, că la începutul sesiuniĭ se oferise Academieĭ spre cumpĕrare maĭ multe portrete istorice copiate de prin bisericĭ de rĕposatul pictor Tătărĕscu; pentru examinarea lor se alesese o comisiune. Rógă comisiunea să aducă resultatul cercetărilor sale.

D-l *B. P. Hasdeŭ*, ca membru al comisiuniĭ, spune că, împreună cu d-l Tocilescu, a mers la d-na Tătărĕscu şi a examinat portretele. Sunt 3 Cantacuzinĭ şi 12 figurĭ domnescĭ. D-na Tătărĕscu cere 200 de Leĭ pentru fie-care din cele 12 portrete domnescĭ; dacă însă se ieaŭ tóte 12, le dă pentru 1.200 Leĭ. Intre portretele domnescĭ sunt treĭ de o valóre incontestabilă: Alexandru Basarab, Vladislav şi Radu-Negru. Ele aŭ fost copiate din biserica de la Curtea-de-Argeş şi originalele nu se maĭ găsesc, fiind-că aŭ fost distruse la restaurare. Aceste portrete trebue să fie autentice, căcĭ concordă cu tóte datele istorice. D-sa crede că ar fi bine să se iea şi tóte 15 portretele pentru suma de 1.500 Leĭ.

D-l I. *Kalinderu* rógă să se amâne decisiunea până Lunĭ, căcĭ ar dorì să vadă şi d-sa portretele înainte ca Academia să iea vre-o decisiune.

D-l *I. Kalinderu* propune următorul subiect pentru concursul premiuluĭ Neuschotz din 1901: «*Principiile conducĕtóre ale dreptuluĭ public modern al Româniceĭ, concepţiunea vieţeĭ de la care pornesc şi resultatele ce aŭ dat la aplicare, studiate în cele treĭ Constituţiunĭ: Statutul luĭ Cuza cu actele anteriόre de la Congresul din Paris, Constituţiunea de la 1866 şi cea revisuită actuală, şi în legile marĭ organice.*»

Lucrarea va trebuì să fie făcută după următórea programă:

Carĭ sunt principiile dreptuluĭ public modern român? Sunt întemeiate pe sciinţă? Cu care şcólă filosofică se légă? De la care popor a fost luat fie-care? pe ce cale? Aŭ intrat în viéţa sufletéscă a Românuluĭ? Sunt conforme cu firea sa? Care s'a dovedit maĭ roditor în aplicaţiune? A deviat saŭ s'a modificat vre-unul în practică? Dacă da, de ce? In ce sens aŭ modificat ele viéţa publică românéscă? Ce bine avem dreptul de a aşteptă pe viitor de la ele? Ce rele saŭ inconveniente? Cu un cuvînt, o icónă a vieţeĭ publice, cercetate după datele realităţiĭ, logiceĭ şi conceptelor generale.

Subiectul e sciinţific, e sociologic prin excelenţă, e de o însemnătate mare şi nu s'a făcut nimic în acéstă direcţiune la noĭ. Iată enumerarea câtor-va principiĭ, cu carĭ ar avé să se ocupe concurenţiĭ: *a)* Suveranitatea poporuluĭ; *b)* Exerciţiul puterilor prin delegaţiune; *c)* Separarea puterilor; *d)* Libertatea individuală (în teorie e absolută, în practică nu există pentru ţĕrănime, muncitorĭ etc.); *e)* Obligativi-

tatea învĕţămintuluĭ primar; *f)* Excluderea femeilor de la drepturile politice şi unele drepturĭ civile; *g)* Limitarea dreptuluĭ de a testà etc.

D-l *V. Maniu* ḑice, că subiectul şi programa care-l însoţesce nu lasă nimic de dorit; deschid câmp larg celuĭ care ar voì să lucreze în acéstă direcţiune. Observă însă că, înainte de Statutul luĭ Cuza, a existat ca basă a dreptuluĭ public român Convenţiunea de Paris din 1858, din care s'a născut Statutul de la 1864. Ar fi deci bine ca în programă să se arate acésta.

D-l *N. Ionescu* ḑice, că d-l Kalinderu a propus nu numaĭ subiectul concursuluĭ, dar şi programa, în care se arată direcţiunea desvoltăriĭ. Subiectul propus este o cestiune de drept public. Işĭ amintesce cu acéstă ocasiune o carte fórte bună, *Interpretarea economică a istorieĭ,* de Thorold Rogers. Intr'însa se arată strînsa legătură dintre instituţiunile economice şi starea politică. Ar fi bine să se iea ca model acea carte şi să se facă una despre istoria nóstră contemporană într'acelaşĭ fel. Instituţiunile nóstre de drept public sunt vechĭ, ele aŭ existat mult înainte de a se fi imprimat ţĕriĭ nóstre formula civilisaţiuniĭ şi a instituţiunilor occidentale. Instituţiunile actuale sunt însă o importaţiune nouă. De aceea, ca punct de plecare a lucrăriĭ trebue să se iea principiile de drept public puse în Convenţiunea de Paris, căcĭ ea a respectat autonomia locală a statelor române; să se arate apoĭ ce-am făcut noĭ cu acele principiĭ. Subiectul propus de d-l Kalinderu este o punte de trecere spre politica actuală. Să se incépă programa de la Convenţiunea de Paris şi să se desvolte cu atenţiune relaţiunea ce există între instituţiunile economice şi cele politice.

D-l *D. C. Ollănescu* ḑice, că subiectul este fórte bun, pentru că lipsesce cu totul o carte bună românéscă de drept public, în care să se oglindéscă viéţa statuluĭ român. Propunerea este în deplină conformitate cu disposiţiunile Regulamentuluĭ făcut la 1889 pentru premiul Neuschotz; ea atinge o cestiune mare: împrumutarea instituţiunilor de la străinĭ şi modul cum ele s'aŭ potrivit şi folosit la noĭ.

D-l *Gr. G. Tocilescu* găsesce subiectul fórte bun; doresce însă o redacţiune maĭ scurtă pentru enunţarea luĭ. Crede de prisos a se înscrie anume în programă ca să se tracteze cestiunea economică; ar fi maĭ bine să se lase concurenţilor grija acésta, pentru că cestiunile economice sunt prea strîns legate cu cele politice ca să pótă fi tractate unele fără altele.

D-l *I. Kalinderu* ḑice, că titlul póte fi scurtat, dar programa trebue să fie detaliată, spre a se da direcţiune precisă lucrăriĭ. Nu este pericol de a ne atinge de politică şi nu trebue să ne ferim de ea, maĭ ales

când vedem că în maĭ multe țĕrĭ, cu deosebire în Italia, o întrégă șcólă juridico-economică studiază instituțiunile contemporane pentru a explicà frămîntările sociale din timpul nostru. De aceea la noĭ ar fi binefăcĕtor ca Academia să se pronunțe indirect despre actualele instituțiunĭ ale țĕriĭ, spre a se face lumină în opiniunea publică.

— Subiectul propus de d-l I. Kalinderu se aprobă.

D-l *P. Poni* cetesce raportul Comisiuniĭ Fundațiuniĭ Adamachi pentru 1896—97, presentând într'însul propunerile pentru 1897—98.

D-l *V. Maniu*, cu părere de rĕŭ, se vede în neputință de a votà asupra acestuĭ raport, pentru că n'a avut când să iea cunoscință de cuprinsul luĭ. Exprimă dorința ca în viitor să se comunice raportul cel puțin cu 2—3 ḑile înainte, spre a se puté luà cunoscință de dînsul.

D-l *Gr. G. Tocilescu* ḑice, că raportul Comisiuniĭ se presintă în condițiunile cele maĭ regulate și conform cu usul Academieĭ. Este de părere să se aprobe propunerile cuprinse în raport.

D-l *P. Poni* ḑice, că Comisiunea Adamachi a fost alésă în anul trecut și, precum a făcut în toțĭ aniĭ precedențĭ, așà și acum arată ce s'a lucrat cu Fundațiunea Adamachi și propune ce este de făcut în anul viitor pentru executarea Regulamentuluĭ întocmit de Academie. Tot ast-fel procedéză tóte Comisiunile și tóte Secțiunile Academieĭ.

— Propunerile cuprinse în raport se aprobă.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ sciințifice pentru ședința de la 5 Aprilie, prin care se propune a se publicà în *Anale* scrierile d-luĭ D. Negreanu: *Valorile câtor-va constante fisice pentru Bucurescĭ* și *Componenta orizontală a forțeĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ.*

— Se aprobă propunerea Secțiuniĭ.

Secțiunea sciințifică comunică că a delegat pe d-l Gr. Ștefănescu ca membru în Comisiunea pentru regulamentarea donațiuniĭ I. Lecomte du Noüy.

ȘEDINȚA DIN 7 APRILIE 1897. (Diminéța.)

Președința d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *I. Kalinderu* dăruesce 12 portrete domnescĭ copiate de rĕposatul pictor Tătărescu după originalele din bisericĭ, în special din biserica de la Curtea-de-Argeș înainte de restaurare.

D-l *N. Ionescu* dice, că prin darul d-luĭ Kalinderu se face nu numaĭ o plăcere membrilor și un serviciŭ Academieĭ, dar se dă și un bun exemplu, care va servì și altora, de a adunà și a dăruì portretele vechĭ, carĭ sunt expuse a se perde prin dărîmarea saŭ prefacerea bisericilor.

— Se exprimă d-luĭ I. Kalinderu mulțumirile Academieĭ pentru darul făcut.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ literare pentru ședința de la 5 Aprilie, prin care Secțiunea propune:

a) a se tipărì de Academie colecțiunea de cimiliturĭ presentată de d-l A. Goroveĭ;

b) a se amânà pentru altă sesiune alegerea unuĭ membru corespondent român în locul vacant;

c) a se publicà concurs pentru continuarea traduceriĭ luĭ Titus Livius;

d) Comisiunea alésă pentru continuarea dicționaruluĭ să fie însărcinată a studià și modul de a se face o gramatică și un dicționar literar al limbeĭ române;

e) arată că a reales pe d-l *N. Quintescu* Secretar al Secțiuniĭ pe șépte anĭ (1897—1904);

f) arată că și-a constituit biuroul, alegênd pe d-l *A. Naum* Președinte și pe d-l *D. C. Ollănescu* Vice-Președinte.

— Propunerile Secțiuniĭ se aprobă și se iea act de constituirea biurouluĭ eĭ.

D-l *I. Kalinderu* cetesce următórea redacțiune nouă pentru subiectul premiuluĭ Neuschotz de la 1901: «*Expunerea principiilor conducĕtóre ale dreptuluĭ public modern al Românieĭ și cercetarea resultatelor aplicațiuniĭ lor de la 1857 pînă în momentul de față.*»

Lucrarea se va face după următórea programă:

Carĭ sunt principiile dreptuluĭ public modern al Românieĭ? Sunt ele întemeiate pe sciință? Cu care școlă filosofică se légă? Aŭ fost luate de la alt popor? In cas afirmativ, de la care? pe ce cale? Aŭ intrat în viéța sufletéscă a Românuluĭ? Carĭ s'aŭ dovedit roditóre în aplicațiune? A deviat saŭ s'a modificat vre-unul în practică? Dacă da, de ce? In ce sens aŭ modificat ele viéța publică românéscă? Ce bine avem dreptul de a așteptà pe viitor de la ele? Ce rele saŭ inconveniente? Cu un cuvînt, să se dea o icónă a vieţeĭ publice, cercetate după datele realitățiĭ, logiceĭ și conceptelor generale.

Obiectele cercetăriĭ vor fi maĭ ales: Constituțiunile și legile marĭ organice.

Iată ca indicațiunĭ câte-va cestiunĭ, pe carĭ concurenții vor trebuì să le examineze:

Suveranitatea poporuluĭ. Exercițiul puterilor prin delegațiune.

Despărţirea puterilor, delimitarea lor. Obligaţiunile militare. Dreptul public militar. Libertatea individuală şi restricţiunile eĭ în drept şi în practică. (In teorie e absolută, în practică nu există pentru ţĕrănime, muncitorĭ etc.)

Obligativitatea şi gratuitatea învĕţămîntuluĭ primar.

Excluderea femeilor de la drepturile politice şi de la unele drepturĭ civile.

Limitarea dreptuluĭ de a testă şi regimul familieĭ.

Intervenţiunea statuluĭ în cestiunĭ sanitare, industriale etc.

Rolul statuluĭ ca representant al ideeĭ morale şi ca factor de progres, întru cât reese din dreptul public.

— Subiectul dimpreună cu programa este aprobat.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ Adamachi pentru 1897—1898.

— Sunt realeşĭ d-niĭ: *Sp. Haret, P. Poni, D. Sturdza.*

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ sciinţifice pentru şedinţa de la 7 Aprilie, prin care Secţiunea propune a se alege membru actual în locul vacant d-l Anghel Saligny şi membru corespondent român d-l Alexandru Viţu.

Se pune la vot propunerea de a se alege membru actual d-l Anghel Saligny.

Resultatul votuluĭ este: 19 votanţĭ, 16 pentru, 3 contra.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l *Anghel Saligny* ales membru al Academieĭ în Secţiunea sciinţifică.

Se pune la vot propunerea de a se alege membru corespondent român d-l A. Viţu.

Resultatul votuluĭ este: 19 votanţĭ, 17 pentru, 2 contra.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l A. Viţu ales membru corespondent în Secţiunea sciinţifică.

ŞEDINŢA SOLEMNĂ DIN 7 APRILIE 1897. (După amédă.)

Preşedinţa **Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ.**

D-l Preşedinte *N. Kretzulescu* adreséză Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ următórele cuvinte:

Sire, Inalte Protector al Academieĭ,

Maiestatea Vóstră aţĭ făcut onórea Academieĭ să veniţĭ să o presidaţĭ în ajunul fericiteĭ aniversărĭ a nasceriĭ Maiestăţiĭ Vóstre. Daţĭ

voe supra-octogenarului interpret al acestuĭ corp, a venì să vĕ ureze cu acéstă ocasiune anĭ îndelungaţĭ şi fericiţĭ. Dea Providenţa ca Maiestatea Vóstră, care, prin înţelepciunea ce necontenit aţĭ desfăşurat în tóte ocasiunile, aţĭ sciut să ridicaţĭ România la înălţimea la care se află astădĭ, să Vĕ acorde şi de acì înainte o deplină sănătate, ca să puteţĭ desăvîrşì opera naţională la a căreĭ fundare Maiestatea Vóstră aţĭ pus o mână vitejéscă şi iubitóre. Academia, în ceea ce o privesce, nu are cuvinte spre a arătà Maiestăţiĭ Vóstre marea sa recunoscinţă pentru înalta protecţiune şi binefacerile ce-ĭ acordaţĭ mereŭ spre a o vedé progresând.

Maiestatea Sa Regele bine-voesce a rĕspunde următórele cuvinte:

«Inainte de închiderea sesiuniĭ actuale, am dorit să vin încă în mij-«locul Academieĭ, ale căreia lucrărĭ le-am urmărit tot-deauna cu cel maĭ «viŭ interes.

«Iubirea Mea pentru frumósa nóstră limbă cresce din an în an. Cu «atât maĭ mare este dar nerăbdarea Mea ca bogatul tesaur de cuvinte «să fie alcătuit cât maĭ curînd.

«Mulţumind călduros Academieĭ pentru urările aşà de bine simţite «ce-Mĭ face prin venerabilul eĭ Preşedinte, salut astădĭ cu deosebită «plăcere pe membriĭ sĕĭ».

Maiestatea Sa Regele bine-voesce a da cuvîntul d-luĭ Gr. G. Tocilescu.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce comunicarea sa: *Basilicele şi mausoleul de la Adamklissi.*

Şedinţa se suspendă.

La redeschiderea şedinţeĭ, **Maiestatea Sa Regele** bine-voesce a da cuvîntul d-luĭ N. Ionescu.

D-l *N. Ionescu* îşĭ expune comunicarea sa: *Din istoria nóstră contemporană. — Luarea Griviţeĭ.* (1)

---

(1) Maĭ jos în *Anexe.*

ŞEDINŢA DIN 8 APRILIE 1897.

Peşedinţa d-luĭ *N. Kretzulescu.*

D-l *A. Roman* ḑice, că în urma întinderiĭ însărcinărilor carĭ s'aŭ dat comisiuniĭ alese pentru studiul cestiuniĭ dicţionaruluĭ, este necesar a se adaoge la acea comisiune încă un membru din Secţiunea literară, şi propune să fie ales d-l N. Quintescu.

D-l *I. Kalinderu* ḑice, că dacă se revine asupra votuluĭ prin care s'a ales comisiunea, ar fi bine să fie ales alt membru în locul d-sale, nefiind d-sa specialist în lexicografie, precum ar trebuì, după părerea d-luĭ Roman.

D-l *Gr. Ştefănescu* observă, că nu póte fi vorba a se revenì asupra alegeriĭ făcute, ci numaĭ a se maĭ alege încă un membru în acea comisiune, şi acesta să fie d-l Quintescu.

D-l *I. C. Negruzzi* ḑice, că d-l Quintescu este specialist în filologie şi este necesar ca comisiunea să se pótă folosì de luminele d-sale. Din acéstă causă se unesce cu propunerea d-luĭ Roman.

D-l *D. Sturdza* observă, că nu este bine a se revenì asupra voturilor date şi a decisiunilor luate şi ar fi maĭ bine ca comisiunile odată alese să rĕmână neschimbate până la îndeplinirea însărcinărilor lor. De altfel, se unesce cu alegerea d-luĭ Quintescu, fără a se creà precedente.

— Se alege d-l *N. Quintescu* membru în comisiunea însărcinată cu studiarea cestiuniĭ dicţionaruluĭ.

Se presintă publicaţiunea: *Description géologique de Java et Madoura* de Dr. R. D. M. Verbeek şi R. Fennema, 2 volume şi 1 atlas, Amsterdam 1896. Acéstă publicaţiune s'a primit fără arătarea numeluĭ dăruitoruluĭ.

Se cetesce procesul verbal al Secţiuniĭ literare pentru şedinţa de la 7 Aprilie, prin care se arată că Secţiunea propune a nu se acordà d-luĭ T. T. Burada ajutorul cerut pentru a călĕtorì în Acarnania.

— Propunerea Secţiuniĭ se aprobă.

D-l *P. Poni* cetesce raportul comisiuniĭ însărcinate cu examinarea manuscriptelor presentate la premiul Lazăr cu subiectul: «*Studiul vinurilor din România* etc.»

--- Conclusiunea raportuluĭ, de a nu se acordà premiul niciĭ unuĭ concurent, se aprobă.

— Propunerea de a se menţiné acelaşĭ subiect la concursul premiuluĭ Lazăr din 1903 se aprobă, dimpreună cu programa pentru acest subiect întocmită de d-l Poni în următórea cuprindere:

«Acest studiŭ va trebuì să cuprindă cel puţin:

«I. Expunerea cunoscinţelor ce avem asupra:

«*a)* întinderiĭ viilor, valoriĭ şi costuluĭ cultureĭ lor;

«*b)* producţiuniĭ vinuluĭ saŭ a producţiunilor derivate şi a valoriĭ lor;

«*c)* comerciuluĭ exterior de vinurĭ şi de producte derivate; şi

«*d)* consumaţiuniĭ interióre de vinurĭ şi de producte derivate.

«II. Descrierea a cel puţin patru din marile podgoriĭ din ţéră, luând de preferinţă două din Muntenia şi două din Moldova.

«Descrierea va trebuì să cuprindă:

«*a)* topografia generală;

«*b)* exposiţiunea;

«*c)* natura geologică şi petrografică a soluluĭ;

«*d)* pe cât posibil climatul saŭ cel puţin datele meteorologice ale regiuniĭ;

«*e)* descrierea speciilor de viţă cultivate, cu desemnurĭ de strugurĭ şi de frunze;

«*f)* modul de cultură a viţeĭ şi costul lucruluĭ;

«*g)* modul fabricăriĭ vinuluĭ şi eventual al productelor derivate;

«*h)* producţiunea, valórea eĭ;

«*i)* valórea viilor;

«*j)* viile cele maĭ renumite;

«*k)* analisa mecanică şi chimică a pămîntuluĭ din cel puţin treĭ viĭ pe podgorie, carĭ se deosibesc maĭ mult una de alta, fie prin calitatea saŭ cantitatea productelor, fie prin natura pămîntuluĭ;

«*l)* analisa mustuluĭ fabricat din câte o singură specie de strugurĭ;

«*m)* analisa musturilor fabricate din amestecurĭ de strugurĭ, aşà cum se face de ordinar prepararea lor în localitate; se vor analisà cel puţin musturile provenind din viile ale căror pămînturĭ aŭ fost analisate;

«*n)* analisa vinurilor din acele podgoriĭ, analisându-se cel puţin vinurile din viile ale căror pămînturĭ aŭ fost analisate şi pe cât posibil vinurile produse în aceeaşĭ vie în diferiţĭ anĭ.»

D-l *Gr. G. Tocilescu* dă cetire raportuluĭ general al Comisiuniĭ premielor anuale, care recomandă pentru a fi premiată cu Marele Premiŭ Năsturel lucrarea d-luĭ Gr. I. Alexandrescu, *Studiĭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român.*

D-l *D. C. Ollănescu* observă, că lucrarea d-luĭ Alexandrescu propusă de majoritatea comisiuniĭ a fi onorată cu Marele Premiŭ Năsturel, după însăşĭ mărturisirea autoruluĭ, este numaĭ o parte din o lucrare maĭ mare. Aşà fiind, ea este exclusă de la premiare, pentru că decisiunea regulamentară de la 1876 asupra premielor Năsturel din seria B, la punctul 4, prescrie că «partea unuĭ op care se presintă la concurs

trebue să aibă întinderea unuĭ volum de cel puţin 400 pagine, şi nu a uneĭ simple făscióre», cum este broşura d-luĭ Alexandrescu.

D-l *D. Sturdza* este de părere a nu se da premiul acesteĭ cărţĭ, care este necompletă şi plină de cele maĭ greşite vederĭ. Autorul vorbesce de contradicerile carĭ s'ar aflà între Codul civil şi obiceiul pămîntuluĭ; dar ar fi trebuit să arate, printr'un studiŭ serios şi întins, în ce constă acel obiceiŭ al pămîntuluĭ, şi acest studiŭ nu este făcut de autor. D-sa este de părere ca Marele Premiŭ Năsturel să se dea pentru scrierea d-luĭ Neniţescu, care este o lucrare originală despre o ţéră românéscă.

D-l *I. Kalinderu* ar avé multe observaţiunĭ de făcut asupra scrieriĭ d-luĭ Alexandrescu, dar ele sunt înlăturate, fiind-că publicaţiunea nu îndeplinesce condiţiunile de formă pentru a fi premiată. Autorul este de un pesimism oribil, cu atât maĭ regretabil, cu cât vine de la un magistrat, care s'a speriat de óre-carĭ dificultăţĭ ce se întîlnesc la noĭ cu aplicarea Coduluĭ civil. Dacă ar fi vĕdut d-sa cum s'a aplicat în Francia Codul civil, care este plin de drept al «obiceiurilor», acolo ar fi vĕdut varietate de jurisprudenţă. La început, aplicarea Coduluĭ civil în Francia a causat atât de marĭ perturburaţiunĭ între magistraţĭ, în cât aceştia aŭ fost nevoiţĭ să se strîngă în adunărĭ spre a se înţelege despre modul cum să se aplice legile nouĕ. La noĭ nu s'a întîmplat aşà. Codul nostru civil este bun; el va fi modificat şi va intrà cu încetul în moravurĭ. Până acum nu s'a audit despre un drept al «obiceiurilor», care ar existà la noĭ alăturea cu dreptul civil.

Se pune la vot propunerea de a se da d-luĭ Gr. I. Alexandrescu Marele Premiŭ Năsturel.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 19, pentru 1, contra 18.

— Propunerea de premiare s'a respins.

Propunerea de a se da Marele Premiŭ Năsturel d-luĭ I. Neniţescu.

D-l *I. Caragiani* amintesce, că în anul trecut cartea d-luĭ Neniţescu a fost premiată cu maĭ unanimitatea voturilor. Este o carte bună şi, nefiind alta maĭ bună, merită să i se dea premiul. D-sa propune ca d-l Tocilescu să cetéscă raportul sĕŭ din anul trecut, despre meritele d-luĭ Neniţescu.

D-l *D. Sturdza* dice, că asupra tuturor ţĕrilor vecine, Bulgaria, Sêrbia, s'aŭ publicat o mulţime de cărţĭ descriptive. Numaĭ despre ţĕrile românescĭ nu s'aŭ făcut până acuma asemenea cărţĭ de aĭ noştri şi din al nostru punct de vedere. Să se dea d-luĭ Neniţescu premiul, atât pentru că cartea este bună, cât şi pentru că s'ar încuragià şi alţiĭ să facă scrierĭ de acelaşĭ fel.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce apreciarea făcută în anul trecut asupra scrierii d-luĭ Neniţescu.

Se pune la vot propunerea de a se da d-luĭ Neniţescu Marele Premiŭ Năsturel.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 21, pentru 11, contra 10.

— D-l Preşedinte anunţă că propunerea neîntrunind două treimĭ, ci numaĭ majoritatea absolută, urméză a fi supusă la o nouă votare în şedinţa viitóre.

Se procede la alegerea Comisiuniĭ premielor anuale Năsturel-Herĕscu, Lazăr şi Adamachi din 1898.

— Sunt aleşĭ:

Din Secţiunea literară, d-niĭ: *I. C. Negruzzi, D. C. Ollănescu, N. Quintescu.*

Din Secţiunea istorică, d-niĭ: *V. Babeş, V. Maniu, S. Fl. Marian.*

Din Secţiunea sciinţifică, d-niĭ: *Dr. I. Felix, A. Saligny, Gr. Ştefănescu.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru premiul Eliade-Rădulescu din 1898, pus la concurs cu subiectul: «*Consideraţiunĭ istorice şi geografice asupra Basarabieĭ înainte de 1812* etc».

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *B. P. Hasdeŭ, I. Kalinderu, Gr. G. Tocilescu.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru premiul Adamachi din 1898, pus la concurs cu subiectul: «*Metropolitul Varlaam* etc».

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *N. Ionescu, I. M. Moldovanu, V. A. Urechiă.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru premiul G. San-Marin din 1898, pus la concurs cu subiectul: «*Consideraţiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ* etc».

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *I. Kalinderu, A. Saligny, D. Sturdza.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ pentru premiul Princesa Alina Ştirbeĭ din 1898, pus la concurs pentru cea maĭ bună: «*Carte de lectură pentru şcólele secundare.*»

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *Sp. Haret, P. Poni, D. Sturdza.*

Se procede la alegerea Comisiuniĭ financiare pentru anul 1897-98.

— Sunt aleşĭ d-niĭ: *V. Babeş, Sp. Haret, P. Poni.*

ŞEDINŢA DIN 9 APRILIE 1897. (Diminéţă.)

Preşedinţa d-luĭ Vice-Preşedinte *P. S. Aurelian.*

D-l *I. Kalinderu* presintă în dar din partea d-luĭ A. Ihalski, fotograf în Sinaia, o mare fotografie representând grupul: Impěratul Francisc Iosif, familia Regală română şi ambele suite la Sinaia în 18 Septembre 1896.

Se cetesce procesul-verbal al Secţiuniĭ sciinţifice pentru şedinţa de la 9 Aprilie, prin care propune să se iea act despre memoriul presintat de d-l C. C. Minculescu asupra instalaţiunilor electrice din oraşele Paris, Lyon, Geneva şi Marsilia, memoriŭ făcut pentru îndeplinirea obligaţiunilor sale ca bursier din Fundaţiunea Adamachi.

— Se iea act.

Se procede la a doua votare asupra propuneriĭ de a se acordà d-luĭ I. Neniţescu Marele Premiŭ Năsturel.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 19, pentru 6, contra 13.

— Propunerea de premiare s'a respins.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce continuarea raportuluĭ despre cele-lalte publicaţiunĭ presentate la Marele Premiŭ Năsturel.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce apoĭ raportul special al d-luĭ B. P. Hasdeŭ despre traducerea *Aeneideĭ* luĭ Virgiliŭ de d-l G. Coşbuc.

D-l *N. Quintescu* ḑice, că ar fi de dorit ca Comisiunea premielor, aĭ căreĭ membri aŭ peste patru lunĭ pentru studiarea scrierilor presentate la concurs, să facă asupra lor recensiunĭ complete şi desvoltate, arătând meritele şi defectele, atât pentru ca ceĭ-lalţĭ membri aĭ Academieĭ să-şĭ pótă face convingerea pentru a votà, cât şi pentru ca să fie o explicare înaintea publiculuĭ asupra decisiunilor nóstre. D-sa nu cunósce pe d-l Coşbuc; a cetit însă traducerea *Aeneideĭ,* care este o lucrare de mare merit. Printr'o muncă grea şi îndelungată, traducĕtorul a reuşit să presinte în limba română poemul latin în formele ritmice ale originaluluĭ. Crede că Academia ar face bine rĕsplătind pe traducĕtor, dându-ĭ premiul.

D-l *Sp. Haret* se folosesce de ocasiune spre a face câte-va observaţiunĭ asupra dăriĭ premielor. Dacă observăm cum s'aŭ dat până acum premiele Academieĭ, vedem că, afară de Alecsandri, niciĭ unul din scriitoriĭ noştri de frunte n'a fost premiat de Academie: Eminescu, Vlahuţă, Coşbuc. Crede că, spre explicarea acestuĭ fapt, trebue să fie un defect în organisarea premielor, carĭ sunt destinate tocmaĭ pentru

încuragiarea scriitorilor noştri de talent Vedem asemenea că în uniĭ anĭ s'aŭ dat premiĭ unor scrierĭ fórte slabe, iar într'alţĭ anĭ s'aŭ refusat altora mult maĭ bune, şi totuşĭ, în amîndouĕ casurile, Academia a procedat în regulă. Este deci evident că regula nu este bună.

D-l *D. C. Ollănescu* cu părere de rĕŭ a vĕḑut că lucrarea d-luĭ Coşbuc, atât de însemnată, nu a avut voturĭ pentru premiare în Comisiunea premielor şi că nu i s'a făcut onórea unuĭ raport maĭ desvoltat. Dacă defecte are acéstă lucrare, ele pot fi numaĭ urmarea moduluĭ cum traducĕtorul şi-a impus să întórcă în romănesce opera poetuluĭ latin. Cetitorul român întîmpină la început óre-care greutate, până se obicĭnuesce cu ritmul poetuluĭ român, care a căutat să păşéscă pe urmele originaluluĭ. Inţelesul textuluĭ latin însă este perfect reprodus românesce. Coşbuc şi-a propus un problem fórte greŭ şi l'a resolvit cu mult talent şi cu mare muncă. Să i se recunóscă pentru acestea dreptul la un premiŭ al Academieĭ. Să i se dea Marele Premiŭ Năsturel, pe care-l merită atât prin talent cât şi prin munca sa.

D-l *I. Kalinderu* se bucură că d-l Ollănescu se unesce cu părerea ce d-sa a exprimat în şedinţa precedentă despre Coşbuc, care a făcut o lucrare fórte dificilă traducênd *Aeneida* în exametre române. Acéstă lucrare merită a fi premiată de Academie, cu atât maĭ mult cu cât întrégă activitatea literară a luĭ Coşbuc este din cele maĭ meritoriĭ. Poetul G. Coşbuc a publicat poesiile sale în 2 volume: *Idile şi balade* şi *Fire de tort.* Acum nouĕ saŭ póte ḑece anĭ, *Nunta Zamfireĭ*, care aduce cu descrierile de serbărĭ din Omer, atrase atenţiunea generală asupra sa. Ca maĭ toţĭ ómeniĭ de mare valóre, a fost acusat de plagiat de un fost grefier din Pétra-Némţ, d-l Lazu. A fost apĕrat cu căldură în «Convorbirĭ literare» etc. Originalitatea sa stă în aceea că, pe când domniaŭ imitatoriĭ pesimismuluĭ filosofic al luĭ Eminescu, el ne-a înfăţişat un ţĕran sănătos, voinic şi voios. Poesiile sale de amor nu se compun din vaete şi oftaturĭ, ci respiră bucuria de a trăì. El póte fi asemĕnat, pentru firea sa morală şi optimistă, cu poetul scoţian Burus. *Mórtea luĭ Fulger* de Coşbuc conţine asupra problemeĭ vieţeĭ omenescĭ cugetările cele maĭ înalte scrise până acum în limba românéscă. Ca putere de concepţiune şi plasticitate de expresiune, e pe acelaşĭ rînd cu Eminescu. A tradus şi multe poesiĭ indiene,—firesce nu din original, căcĭ nu scie sanscrita. Defectul traduceriĭ sale a *Aeneideĭ* e că a voit să păstreze ritmul original, ceea ce limba română nu permite; de acolo provin tóte greşalele ce i se pot dovedì, dar are şi părţĭ admirabile.

D-l *A. Roman* ḑice, că în cele spuse maĭ ales în Comisiunea pre-

mielor despre traducerea *Aeneideĭ* de d-l Coşbuc, i s'a imputat că a tradus în exametre, carĭ nu se pot face românesce. Dar tocmaĭ acésta este marele merit al lucrăriĭ. Cartea d-luĭ Coşbuc este o lucrare de mare valóre şi umple un mare gol în literatura nóstră, care este până acum lipsită de traducerĭ bune ale marilor poeţĭ clasicĭ.

D-l *P. S. Aurelian:* Mĕ asociez întru tóte cu declaraţiunile făcute de colegul nostru d-l Haret. Este invederat că scopul instituiriĭ premielor este de a se încuragià literaţiĭ şi ómeniĭ de sciinţă; or, până acum vedem că se înlătură scriitorĭ carĭ aŭ drept la tótă solicitudinea Academieĭ. Poetul Coşbuc este un reformator în poesia nóstră şi, ca atare, merită tótă încuragiarea nóstră. Acordându-ĭ un premiŭ, vom bine-merità de aceĭ fundatorĭ de premiĭ şi vom rĕspunde aşteptăriĭ iubitorilor de desvoltare a literatureĭ române. Ca şi d-l Kalinderu, îmĭ permit a recomendà Academieĭ pe acest scriitor de valóre.

D-l *Gr. Ştefănescu*: Domnilor colegĭ, fiind-că în sesiunea acésta s'a făcut un precedent cu votarea premiăriĭ lucrăriĭ d-luĭ Neniţescu, care n'a întrunit decât un vot în Comisiunea de premiĭ, mĕ unesc şi eŭ cu propunerea d-luĭ Roman, ca să punem la vot şi lucrarea d-luĭ Coşbuc. Acésta însă să nu creeze un precedent pentru viitor.

D-l *V. Maniu* se unesce cu părerea d-lor Ştefănescu şi Haret şi a celor-lalţĭ carĭ susţin premiarea. Consideră lucrarea d-luĭ Coşbuc ca o scriere de mare valóre, făcută cu talent şi cu studiĭ, reuşind a da o bună reproducere în românesce a celebruluĭ poem al luĭ Virgiliŭ.

Se pune la vot propunerea de a se acordà d-luĭ G. Coşbuc Marele Premiŭ Năsturel.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 20, pentru 16, contra 4.

— D-l Preşedinte anunţă că Marele Premiŭ Năsturel s'a acordat d-luĭ G. Coşbuc.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce raportul general al Comisiuniĭ premielor asupra scrierilor presentate la Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu. Comisiunea recomandă scrierile următóre: *Proverbele Românilor* de I. Zanne, *In viĭtóre* de Al. Vlahuţă şi *Sincere* de D. R. Rosetti.

Se pune la vot propunerea de a se acordà Premiul Eliade-Rădulescu d-luĭ I. Zanne.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 19, pentru 15, contra 4.

— D-l Preşedinte anunţă că Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu s'a acordat d-luĭ I. Zanne.

D-l *Gr. G. Tocilescu* cetesce raportul general al Comisiuniĭ premielor

asupra cărților presentate la Premiul Adamachi, pentru acordarea căruia Comisiunea face următórea propunere:

«Comisiunea a fost în unanimitate de părere ca, din Premiul Adamachi, care este divisibil, să se acorde 2.000 Leĭ d-luĭ I. Manliu şi 1.500 Leĭ d-luĭ Dr. Luca. Comisiunea de asemenea propune a se decerne 1.500 Leĭ şi d-luĭ I. Rădoĭ pentru *Cestiunea agrară în România.*»

D-l *Dr. V. Babeş* cetesce raportul d-sale special despre publicațiunea d-luĭ Dr. Luca: *Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse.*

D-l *A. Roman* dice, că pe când a votat să se dea din Premiul Adamachi 1.500 Leĭ d-luĭ Dr. Luca, d-sa nu scià că lucrarea presentată este o tesă de concurs pentru o funcțiune medicală. Aşà fiind, crede că scrierĭ de acéstă natură nu se pot premià de Academie.

Se pune la vot propunerea de a se da d-luĭ Dr. Luca 1.500 Leĭ din Premiul Adamachi.

Resultatul votuluĭ este: Votanțĭ 18, pentru 8, contra 10.

— Propunerea de premiare s'a respins.

Se pune la vot propunerea de a se da d-luĭ I. Manliu 2.000 Leĭ din Premiul Adamachi.

Resultatul votuluĭ este: Votanțĭ 18, pentru 16, contra 2.

— D-l Preşedinte anunță că s'aŭ acordat d-luĭ I. Manliu 2.000 Leĭ din Premiul Adamachi.

Se pune la vot propunerea de a se acordà d-luĭ I. Rădoĭ 1.500 Leĭ din Premiul Adamachi.

Resultatul votuluĭ este: Votanțĭ 18, pentru 2, contra 16.

— Propunerea de premiare s'a respins.

Se cetesce procesul-verbal al Secțiuniĭ istorice pentru şedința de la 7 Aprilie, prin care Secțiunea arată:

a) că şi-a constituit biuroul pentru 1897--98, alegênd pe d-l *I. Kalinderu* Preşedinte şi pe d-l *V. A. Urechiă* Vice-Preşedinte;

b) că a decis a amânà alegerea de membru în locul vacant pentru sesiunea viitóre;

c) că propune a se alege membri corespondențĭ românĭ în locurile vacante d-niĭ I. Tanoviceanu şi N. Iorga.

D-l *I. Kalinderu*, conformându-se articoluluĭ 62 din Regulament, arată titlurile candidaților propuşĭ. D-l Ioan Tanoviceanu, profesor la Facultatea de drept din Iaşĭ, se ocupă fórte serios şi fórte stăruitor cu studiele critice juridice, cu studiele istorice şi cu cercetările documentale în acéstă privință, pe carĭ le face atât în colecțiunile Academieĭ cât şi în alte colecțiunĭ din țéră şi de afară. Este unul din colaboratoriĭ asi-

dĭnĭ aĭ *Archiveĭ Societăţiĭ sciinţifice şi literare* din Iaşĭ, în care a publicat maĭ tóte lucrările sale istorice şi juridice, ale cărora titlurĭ d-l Ioan Kalinderu le-a expus dejà în sînul Secţiuniĭ istorice. D-l Nicolae Iorga, tînĕrul profesor de istorie la Facultatea de litere din Bucurescĭ, este un neobosit cercetător de documente şi s'a făcut dejà cunoscut prin studiele sale literare şi maĭ ales istorice, publicate în limbele română şi francesă, atât asupra istorieĭ române cât şi asupra aceleĭ generale, fie în reviste, fie în volume separate, după cum d-l Ioan Kalinderu a expus dejà în Secţiunea istorică. Academia nóstră însăşĭ a tipărit în *Analele* sale un memoriŭ istoric al d-luĭ N. Iorga şi a primit să publice în marea colecţiune de documente Hurmuzaki o serie de rapórte ale Consulilor prusienĭ din Principate, decopiate de d-l N. Iorga în archivele din Berlin.

Se pune la vot alegerea d-luĭ I. Tanoviceanu ca membru corespondent român.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 20, pentru 19, contra 1.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l I. Tanoviceanu ales membru corespondent român al Secţiuniĭ istorice.

Se pune la vot alegerea d-luĭ N. Iorga ca membru corespondent român.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 20, pentru 18, contra 2.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l N. Iorga ales membru corespondent român al Secţiuniĭ istorice.

La ordinea ḑileĭ se pune regulamentarea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy.

D-l *I. Kalinderu*, în numele comisiuniĭ însărcinate cu acéstă regulamentare, ḑice că, în timpul scurt şi în mijlocul celor-lalte ocupaţiunĭ ale Academieĭ, comisiunea, alésă de abià acum două treĭ ḑile, n'a putut întocmì regulamentul acesteĭ donaţiunĭ şi niciĭ nu are când să-l maĭ facă, fiind-că astăḑĭ sesiunea se închide.

D-l *D. Sturdza* propune a se da Delegaţiuniĭ autorisarea de a pune în executare regulamentul, pe care comisiunea îl va presentà biurouluĭ.

— Propunerea d-luĭ D. Sturdza se aprobă.

Se procede la alegerea Delegaţiuniĭ pentru 1897—98.

Preşedinte este reales d-l *N. Kretzulescu* cu unanimitate de 19 voturĭ.

Vice-Preşedinţĭ sunt realeşĭ d-niĭ: *Gr. G. Tocilescu* din Secţiunea literară, *I. Kalinderu* din Secţiunea istorică, *P. S. Aurelian* din Secţiunea sciinţifică.

ŞEDINŢA DIN 9 APRILIE 1897. (După amédă.)

Preşedinţa d-luĭ Vice-Preşedinte *Gr. G. Tocilescu.*

D-l Vice-Preşedinte *Gr. G. Tocilescu,* mulţumind pentru realegerea sa de Vice-Preşedinte, rostesce următórele cuvinte: Domnilor şi stimaţĭ colegĭ, daţi-mĭ voie să vĕ exprim simţemintele ce-mĭ insuflă onórea, ce pentru a treia óră îmĭ faceţĭ, de a mĕ alege membru în Delegaţiune. Academia Română capĕtă din ḑi în ḑi un rol maĭ însemnat în mişcarea nóstră culturală şi naţională. In fie-care moment sarcinĭ nouĕ, probleme nouĕ i se impun în realisarea scopuluĭ sĕŭ mare, ideal şi patriotic; de netăgăduit lucru este, că mărirea Românieĭ se rézimă pe relaţiunea între sciinţă şi stat şi că instituţiunea aceea, care la cultul sciinţeĭ asociază cultul patrieĭ, are menirea de a exercită din ce în ce maĭ mare autoritate morală, intelectuală şi politică. Ce mijlóce staŭ însă la îndemână acesteĭ înalte representante a sciinţeĭ în ţéră şi străinătate? Sciinţa este aşà de vastă, câmpul eĭ cresce şi se lărgesce în tóte sensurile; dar cu cât uriaşul edificiŭ se înalţă maĭ sus, cu atât lucrătorul isolat se arată din ce în ce maĭ mic şi maĭ mărunt; cu cât devenim maĭ specialiştĭ, pe atât pare-se că perdem din vedere că sciinţa ca şi metoda e unitară, că cel ce are credinţă în sciinţă trebue să admită idea unităţiĭ sciinţeĭ; că mergênd pe cale fără să ne uităm alăturea de noĭ, avem aerul de a nu ne cunósce uniĭ pe alţiĭ, sciinţa nóstră o credem că par'că ar fi singură pe lume, şi une-orĭ perdem simţemîntul solidarităţiĭ comune. Remediul la acésta nu póte fi decât asociaţiunea tuturor inteligenţelor: şi Academia este simbolul cel maĭ viŭ al acesteĭ cugetărĭ. Acì găsim representate tóte nevoile civilisaţiuniĭ moderne; acì îşĭ află *sursum corda* tóte sciinţele, pe tóte ea le cultivă, pe tóte ea le reunesce, precum reunite sunt tóte în spiritul omenesc. Este colaboraţiunea la o operă comună care ne légă, este bucuria ce simţim că toţĭ acì avem aceleaşĭ cugetărĭ, aceleaşĭ simţeminte, aceleaşĭ aspiraţiunĭ,— aspiraţiunĭ carĭ merg departe, — şi întocmaĭ ca albinele muncitóre carĭ, după ce s'aŭ nutrit cu florile cele maĭ frumóse, vin să depună la olaltă rodul munceĭ lor, venim fie-care din noĭ, ḑi cu ḑi, ca, în marginele puterilor de carĭ dispunem, să adăogim câte cevà la domeniul spirituluĭ omenesc, să ajutăm la deslegarea marelor probleme ideale ale omeniriĭ, să onorăm naţiunea şi să o servim, mărind valórea spirituluĭ, care este isvorul tuturor valorilor! S'a ḑis că nimic nu strică maĭ mult uneĭ Academiĭ ca spiritul

de partid, ca gelosia, ca urele particulare, când vin să se amestece în mersul regulat al funcţionării eĭ! Până astădĭ, instituţiunea nóstră a fost ferită, graţie Domnuluĭ, de un aşà rĕŭ, care aiurea a bântuit Academiile cele maĭ celebre. Tăciunele vrajbeĭ n'a fost, nicĭ va fi vre-odată aprins între noĭ, discordia o socotim ca o trădare între camaradĭ şi, orĭ-carĭ ar puté fi deosebirile de vederĭ pe terenul politic, — în regiunile aceste înalte ale cugetăriĭ şi ale spirituluĭ, suntem toţĭ soldaţiĭ aceleeaşĭ cause, toţĭ servim sub un acelaşĭ drapel: causa sciinţeĭ şi drapelul Romănismuluĭ. Pilda de muncă spornică, de stăruinţă statornică şi de încredere nestrămutată în viitorul némuluĭ o luăm de la Augustul nostru Protector, de la Preşedintele nostru de onóre, de la Maiestatea Sa Regele! Lariĭ noştri, deiĭ noştri tutelarĭ, sunt sufletele acelora ce aŭ fost odinióră între noĭ, aŭ sburat dintre noĭ, iar icónele lor staŭ astădĭ înfipte colo pe perete! Iacă promotoriĭ limbeĭ şi literatureĭ, iacă poeţiĭ şi istoriciĭ, iacă bărbaţiĭ politicĭ şi oratoriĭ tribunelor ilustre, de unde aŭ picat în memoria ómenilor atâtea cuvinte, şi prin braţul şi mintea cărora s'aŭ săvîrşit atâtea fapte, spre a nu puté fi vre-odată uitaţĭ! Eĭ aŭ fost pentru mulţĭ din noĭ magistri, pentru noĭ toţĭ sunt modelurĭ de imitat. Semĕnătorĭ aĭ ogoruluĭ limbeĭ, literatureĭ şi sciinţeĭ, spintecătorĭ de cărărĭ nouĕ şi anevoióse, visătorĭ aĭ glorieĭ şi măririĭ patrieĭ, eĭ ne-aŭ lăsat o moştenire din cele maĭ preţióse, din cele maĭ ilustre, dar şi din cele ce ne impun marĭ datoriĭ: ogorul deşţelenit trebue pururea şi tot maĭ mult lucrat, ca să dea róde din ce în ce maì bogate şi maĭ frumóse; potecile trebuesc lărgite şi prefăcute în căĭ marĭ, unde să tragem după noĭ generaţiunile tinere şi să le îmbărbătăm; visurile aurite ale lor, nu numaĭ să le hrănim, dar să luptăm a le îndeplinì! Acésta este chemarea nóstră, acesta idealul nostru. Prin literatură, prin sciinţă, vom învinge.

Se cetesce propunerea subscrisă de d-niĭ *I. Caragiani, A. Naum, D. C. Ollănescu, A. Roman, D. Sturdza, Gr. G. Tocilescu, A. Vulcan,* de a se alege membri onorarĭ d-niĭ Eugen Bormann, profesor de istoria romană şi de epigrafie la Universitatea din Viena, şi Alfred de Domaszewski, profesor de anticităţĭ romane la Universitatea din Heidelberg.

Se pune la vot alegerea d-luĭ Eugen Bormann.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 19 pentru.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l E. Bormann ales membru onorar.

Se pune la vot alegerea d-luĭ Alfred de Domaszewski.

Resultatul votuluĭ este: Votanţĭ 19 pentru.

— D-l Preşedinte proclamă pe d-l A. de Domaszewski ales membru onorar.

D-l *V. Babeş* cetesce raportul Comisiunii financiare a Academiei asupra gestiunii financiare în anul 1896—97.

— Raportul se iea spre cunoscinţă şi conclusiunile lui se aprobă.

D-l *P. Poni* cetesce raportul Comisiunii financiare asupra gestiunii bănesci a Fundaţiunii Adamachi în anul 1896—97.

— Raportul se iea spre cunoscinţă şi conclusiunile lui se aprobă.

D-l *P. Poni* cetesce raportul Comisiunii financiare asupra gestiunii bănesci a Fundaţiunii Otteteleşanu în anul 1896—97.

— Raportul se iea spre cunoscinţă şi conclusiunile lui se aprobă.

D-l *D. Sturdza* cetesce budgetul general al Academiei pentru 14 luni, 1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898.

— Veniturile, în sumă de Lei 359.403,10, se pun la vot şi se aprobă.

— Cheltuelile, în sumă de Lei 362.122,30, se pun la vot şi se aprobă.

— Se pune la vot budgetul în total şi se aprobă.

D-l *I. Kalinderu* atrage atenţiunea asupra fondului Scorţeanu, instituit în anul trecut prin legatul rĕposatei Maria Uţa G. Şchiopescu. Acest fond este destinat prin testament ca, din venitul lui, să se distribue cărţi religióse la copiii săraci din întréga ţéră. Acéstă însărcinare ar fi bine să se combine cu a testamentului Ioan Fĕtu şi să se dea aceleaşi comisiuni sarcina de a execută voinţa testatórei.

— Propunerea d-lui I. Kalinderu se aprobă.

D-l Secretar general *D. Sturdza* cetesce următórea scrisóre ce a primit acum de la d-l Preşedinte N. Kretzulescu:

«Aflu că Academia mi-a făcut onórea a mĕ realege ca Preşedinte pentru anul 1897—98.

«In neputinţă de a eşi din casă din causa unei indispoziţiuni, vĕ rog ca, împreună cu toţi onorabilii noştri colegi, să bine-voiţi a primì viile mele mulţumiri.

«Nu pot considerà acéstă nouă realegere decât ca o probă de simţemintele ce cu toţii păstraţi aceluia, care într'un timp de mai mult de o jumătate secol a contribuit, pe cât a putut din parte-i, la punerea temeliei regeneraţiunii ţĕrii.»

D-l *I. Kalinderu* ḑice: Fiind-că eŭ n'am fost de faţă la alegerea

Delegaţiuniĭ, viŭ a exprimà adînca mea recunoscinţă pentru onórea ce mi-aţĭ făcut, realegêndu-mĕ Vice-Preşedinte. Promit că mĕ voiŭ silì tot-deauna a fi demn de onórea ce mi s'a făcut. Academia şi Fundaţiunea universitară Carol I sunt instituţiunile pentru carĭ port tot-deauna un viŭ interes în inima mea.

D-l *P. S. Aurelian* mulţumesce pentru realegerea sa de Vice-Preşedinte şi promite că va da tot concursul la lucrările Academieĭ.

D-l *D. Sturdza* dă cetire budgetuluĭ Fundaţiuniĭ Adamachi pentru anul 1897—98.

— Budgetul se pune la vot şi se aprobă.

D-l *D. Sturdza* cetesce budgetul Fundaţiuniĭ Otteteleşanu pentru anul 1897 —98.

— Budgetul se pune la vot şi se aprobă.

D-l *Gr. Ştefănescu* întrébă cum stă Academia faţă cu sarcina cuprinsă în testamentul Otteteleşanu de a înzestrà elevele Institutuluĭ.

D-l *I. Kalinderu* rĕspunde, că în testament acésta nu este o obligaţiune, ci este facultativ, căcĭ se ḑice anume: «Prisosul ce va rĕmâné după budgetul anuluĭ se va capitalisà spre a se da zestre acelor fete.» Este decĭ evident, că zestrea se va da numaĭ când va fi format acest capital, făcut din economiile budgetelor anuale saŭ din alte isvóre. In aceştĭ întâĭ anĭ veniturile sunt absorbite de completarea instalaţiuniĭ Institutuluĭ cu clădirĭ nouĕ. După ce acestea vor fi gata, repede se va face şi fondul dotaţiuniĭ, care de alt-fel este şi început.

D-l Secretar general *D. Sturdza* dă cetire următoruluĭ raport despre lucrările făcute în cursul sesiuniĭ generale:

«*Domnilor colegĭ,*

«Sesiunea generală, pe care o închidem astăḑĭ, a arătat că, în timp ce activitatea Academieĭ se lărgesce din an în an, şi interesul publiculuĭ cult devine tot maĭ mare pentru acéstă Instituţiune de cultură naţională, ale căreĭ lucrărĭ sciinţifice sunt urmărite cu o atenţiune crescêndă din partea tuturor Românilor.

«Maiestatea Sa Regele, Augustul Preşedinte de onóre şi Protector al Academieĭ nóstre, a arătat şi în acest an, ca în tot-deauna, că iea un viŭ interes la lucrările nóstre. Maiestatea Sa a bine-voit a onorà cu presenţa Sa Academia şi a preşeḑut şedinţa solemnă din 7 Aprilie.

«Din cele 27 şedinţe ce aţĭ ţinut în cursul acesteĭ sesiunĭ generale, 7 aŭ fost ocupate cu lecturĭ şi comunicărĭ sciinţifice. Una, acea de

la 7 Aprilie, a fost ședință solemnă; cele-lalte 6 aŭ fost ședințe publice.

«In aceste ședințe, d-l coleg Gr. G. Tocilescu a făcut două importante comunicărĭ, din carĭ una în ședință solemnă, asupra resultatelor ce aŭ dat până astăḑĭ cercetările sale archeologice la Adamklissi. Prin întâia a expus resultatele ce aŭ dat *Săpăturile de la Civitas Tropaeensium*, cea de a doua a avut de subiect studiul *Basilicelor și mausoleuluĭ de la Adamklissi.*

«D-l I. Kalinderu a cetit, la 26 Martie, comunicarea sa intitulată: *August și literațiĭ.*

«D-l V. A. Urechiă a presentat și a cetit, în treĭ ședințe, treĭ memoriĭ despre: *Justiția între aniĭ 1812—1818* și despre *Administrațiunea Țěriĭ-Românescĭ și conflicte diplomatice între aniĭ 1812—1818.*

«D-l N. Ionescu a făcut, în ședința solemnă de la 7 Aprilie, o comunicare relativă la un fapt însemnat din istoria nóstră contemporană: *Luarea Grivițeĭ.*

«In ședințele de la 21 și 28 Martie și de la 4 Aprilie, d-l B. P. Hasdeŭ a cetit studiul sěŭ despre: *Negru Vodă.—Intemeiarea statuluĭ muntenesc (1230—1380)*, destinat a servì de prefață tomuluĭ IV al Mareluĭ Etimologic.

«Continuând studiele sale, începute încă din anul trecut, asupra istorieĭ teatruluĭ român, d-l coleg D. C. Ollănescu v'a cetit, în ședința de la 17 Martie, comunicarea sa: *Datine, jocurĭ, spectacole poporane la Românĭ premergětóre teatruluĭ.*

«D-l Dr. I. Felix a făcut, la 21 Martie, o lectură despre *Ciumă și prevențiunea eĭ.*

«D-l Gr. Ștefănescu a cetit, la 26 Martie, o comunicare întitulată: *Geologia și legenda*

«D-niĭ St. C. Hepites și D. Negreanu, membri corespondențĭ, aŭ făcut Academieĭ, în cursul sesiuniĭ generale, comunicărĭ despre lucrările de meteorologie și de gravitate și electricitate, executate în institutele sciințifice conduse de domniile-lor. D-l D. Hurmuzescu din Iașĭ a presentat de asemenea o nouă radiografie a mâneĭ, cu amănunte interesante din țesuturile cărnóse.

«Prin decisiunile d-vóstre ațĭ dispus ca să se publice în *Anale* următórele comunicărĭ și memoriĭ: *Materiale pentru climatologia Românieĭ. VIII. Seceta din Dobrogea în 1896 st. n.*, de d-l St. C. Hepites; *O metodă nouă pentru měsurarea resistențelor electrice marĭ,—Měsurarea resistențelor electrice marĭ deduse din metoda luĭ Lacoine relativă la měsura forțelor electromotrice, — Machină electrostatică funcționând în cele două sensurĭ de rotațiune,—Valorile câtor-va constante

fisice pentru Bucurescĭ şi *Componenta orizontală a forţeĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ,* de d-l D. Negreanu.

«Aţĭ decis de asemenea ca să se publice de Academie colecţiunea de cimiliturĭ adunate de d-l Artur Goroveĭ.

«Aţĭ avut a vĕ ocupà în cursul acesteĭ sesiunĭ generale de însemnata cestiune a terminăriĭ Mareluĭ Etimologic, operă întemeiată de Maiestatea Sa Regele în 1884. Aţĭ desbătut pe larg acéstă cestiune în douĕ şedinţe, la 27 şi 29 Martie. Constatând, în urma explicaţiunilor date şi de d-l Hasdeŭ, însărcinat cu executarea dorinţeĭ Augustuluĭ nostru Protector şi Preşedinte de onóre, că în modul cum s'a urmat până acum Marele Etimologic nu póte fi terminat şi ţinênd sémă de posiţiunea Academieĭ, cum şi de necesitatea ce este de a se face un dicţionar etimologic al limbeĭ române, aţĭ decis la 29 Martie ca, începênd de la 1 Ianuarie 1898, publicarea lucrăriĭ să înceteze pe basele până acì urmate şi ca o comisiune din sînul Academieĭ, compusă din 5 membri, să întocméscă programa uneĭ nouĕ lucrărĭ, ţinênd strict sémă de dorinţele exprimate de Augustul Fundator în cuvîntarea Sa din 1884. Comisiunea va presintà resultatul lucrărilor sale la începutul sesiuniĭ generale a anuluĭ viitor.

«In şedinţa de la 3 Aprilie aţĭ ales membri în acéstă Comisiune pe d-niĭ *B. P. Hasdeŭ, I. Kalinderu, Gr. G. Tocilescu, T. Maiorescu* şi *D. Sturdza.* După propunerea Secţiuniĭ literare, aţĭ însărcinat pe aceeaşĭ Comisiune cu studiarea moduluĭ de a se face o gramatică şi un dicţionar literar al limbeĭ române şi aţĭ adaos ca membru în Comisiune, din partea Secţiuniĭ literare, pe d-l *N. Quintescu.*

«După discuţiunile urmate asupra propuneriĭ Secţiuniĭ literare de a se urmà traducerea luĭ Titu Liviu şi de a se începe acea a luĭ Q. Curtiu Rufu, aţĭ decis să se publice concurs pentru continuarea traduceriĭ luĭ Titu Liviu, începută de rĕposatul profesor N. Barbu, şi aţĭ amânat decisiunea asupra traduceriĭ luĭ Q. Curtiu Rufu pe viitórea sesiune generală, în care aţĭ decis să desbateţĭ în întregime cestiunea traducerilor din autoriĭ clasicĭ latinĭ şi grecĭ.

«Acceptând invitaţiunile ce Academia nóstră a primit pentru Congresul de archeologie care se va ţiné în Maiŭ la Nîmes şi pentru Congresul internaţional de geologie care se va ţiné pe vară la St. Petersburg, aţĭ delegat din partea Instituţiuniĭ nóstre pentru a asistà la întâiul congres pe d-l Gr. G. Tocilescu şi la al doilea pe d-l Gr. Ştefănescu.

«Intre darurile maĭ importante facute Academieĭ în cursul acesteĭ

sesiunĭ generale pentru colecţiunile sale istorice, cred de a mea datorie să semnalez pe cele următóre:

«In şedinţa de la 20 Martie, d-l coleg Al. Papadapol-Calimach a dăruit memoriile sale asupra istorieĭ contemporane de la 1853—1889, cu un mare numĕr de documente originale relative la acéstă epocă, cum şi alte corespondenţe de mare preţ, provenind de la C. Negri, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu etc.

«D-l coleg I. Kalinderu a oferit, în şedinţa de la 7 Aprilie, o preţiósă colecţiune de 12 portrete de Domnĭ românĭ, decopiate în bisericĭ de rĕposatul pictor M. Tătărĕscu şi ale căror originale sunt unele astădĭ cu totul distruse.

«La 14 şi 24 Martie s'aŭ primit de la Ministeriul Afacerilor străine un mare numĕr de copiĭ de pe rapórtele Consulilor austriacĭ din Ţéra-Românéscă şi Moldova dintre aniĭ 1782—1810, cum şi alte copiĭ de documente importante relative la istoria ţĕrilor române.

«D-l N. Mandrea, Preşedinte de secţiune la Inalta Curte de Casaţiune şi de Justiţie şi care posedă hârtiile rĕmase de la N. Bălcescu, a dăruit Academieĭ o parte dintr'însele, relative la mişcarea din 1848 şi la activitatea emigraţiuniĭ române. D-sa a promis tot de-odată că va dăruì în curînd şi restul hârtiilor.

«Comisiunile alese de d-vóstre în sesiunea generală a anuluĭ trecut şi la începutul acesteia de acum v'aŭ presintat rapórtele lor asupra diferitelor lucrărĭ cu a căror cercetare eraŭ însărcinate.

«Comisiunea pentru examinarea lucrărilor făcute în anul 1896—97 şi-a depus raportul sĕŭ şi v'a arătat apreciările sale asupra acestor lucrărĭ. D-vóstre aţĭ adoptat, în şedinţa de la 3 Aprilie, acest raport.

«Comisiunea permanentă a bibliotecei v'a presintat raportul asupra stăriĭ actuale a colecţiunilor nóstre sciinţifice şi asupra progreselor făcute de bibliotecă în anul trecut. Aţĭ aprobat, în şedinţa de la 19 Martie, acest raport şi aţĭ exprimat mulţumirile d-vóstre Bibliotecaruluĭ, pentru modul cum a condus lucrările făcute de serviciul bibliotecei. După propunerea Comisiuniĭ, aţĭ decis a se face pe lângă Guvern intervenire spre a modificà legea din 2 Aprilie 1885, relativă la îndatorirea tipografilor, autorilor şi editorilor de a trimite bibliotecelor publice exemplare din operele apărute în ţĕră, în scop de a se înlăturà lipsurile dovedite de experienţă şi de carĭ profită uniĭ tipografĭ spre a eludà legea, în dauna studielor sciinţifice şi literare, cărora bibliotecele publice, şi acea a Academieĭ în special, le aduc atât de marĭ serviciĭ.

«Comisiunea, pe care aţĭ însărcinat-o în anul trecut cu distribuirea

gratuită a cărţilor didactice din fondul Ioan Fětu la şcolariĭ săracĭ de la sate, v'a expus în ce mod şi-a îndeplinit însărcinarea sa. I-aţĭ dat aprobarea d-vóstre şi aţĭ însărcinat-o să-şĭ continue şi în anul viitor lucrările. Aţĭ dat aceleaşĭ Comisiunĭ însărcinarea de a executà legatul Maria Uţa G. Schiopescu, fundatórea fonduluĭ Ioan Scorţeanu pentru distribuire de cărţĭ religióse la şcolariĭ săracĭ.

«Comisiunea Fundaţiuniĭ Adamachi v'a arătat în ce mod aŭ fost întrebuinţate, conform decisiuniĭ luate de d-vóstre în sesiunea generală trecută, veniturile acesteĭ marĭ donaţiunĭ şi v'a presentat propunerile sale pentru întrebuinţarea lor în anul viitor în aşà mod în cât să se aducă la îndeplinire şi să se respecteze scrupulos dorinţele generosuluĭ donator şi regulamentul Fundaţiuniĭ întocmiit pe basa acelor dorinţe. Aţĭ aprobat modul de a lucrà al Comisiuniĭ şi propunerile eĭ pentru 1897—98 şi aţĭ reales ca membri aĭ Comisiuniĭ pe d-niĭ *Sp. Haret, P. Poni* şi *D. Sturdza.*

«Comisiunea Fundaţiuniĭ Otteteleşanu v'a presentat de asemenea raportul sĕŭ despre mersul Institutuluĭ Otteteleşanu şi despre progresele însemnate realisate de acéstă instituţiune, chemată a da direcţiune sănătósă cultureĭ femeeĭ române şi a rĕspândì ast-fel binefacerĭ nepreţuite în societatea română. Aţĭ aprobat acest raport, precum şi propunerile ce Comisiunea v'a făcut pentru desvoltarea în viitor a Institutuluĭ, şi aţĭ exprimat mulţumirĭ Comisiuniĭ şi în special d-luĭ I. Kalinderu, care a trecut Academieĭ donaţiunea Otteteleşanu şi care necontenit priveghéză cu stăruitóre solicitudine mersul Institutuluĭ şi conducerea luĭ. Aţĭ reales şi pentru anul viitor pe d-niĭ *I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza* şi *V. A. Urechiă* membri aĭ Comisiuniĭ Otteteleşanu.

«Comisiunea, pe care aţĭ ales-o în anul trecut pentru a examinà modul aduceriĭ la îndeplinire a legatuluĭ Ioan Agaricĭ şi a face propunerĭ relative la înfiinţarea şi întreţinerea uneĭ şcóle cu internat pe moşia Móra-Grecilor pentru crescerea copiilor de ţĕranĭ, v'a presentat propunerĭ pentru reparaţiunea caselor destinate pentru şcólă, lăsânduse a se face programa de organisarea şcóleĭ la timp util. Aţĭ aprobat propunerile Comisiuniĭ şi i-aţĭ reînnoit puterile şi pentru anul viitor. Din acéstă Comisiune fac parte d-niĭ *P. S. Aurelian, N. Ionescu* şi *Gr. G. Tocilescu.*

«Comisiunea financiară a presentat raportul sĕŭ asupra administraţiuniĭ fondurilor în anul trecut şi d-vóstre aţĭ aprobat, după propunerea sa, gestiunea Delegaţiuniĭ.

«Pentru întocmirea budgetelor pe viitorul an, Delegaţiunea, dimpreună cu Comisiunea financiară, aŭ constatat dificultăţile carĭ se opuneaŭ la executarea decisiuniĭ din anul trecut, de a se face două budgete, unul

pentru lunile Aprilie şi Maiŭ şi cel-lalt pentru anul 1 Iunie 1897 — 31 Maiŭ 1898. Spre a înlăturà aceste dificultăţĭ, s'aŭ întocmit budgetele pentru 14 lunĭ, 1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898. Ast-fel se va realisà, fără dificultate, schimbarea hotărîtă de d-vóstre în anul trecut, cu scopul ca exerciţiile budgetare ale Academieĭ să se închidă la 31 Maiŭ ale fie-căruĭ an, pentru ca ast-fel Comisiunea financiară anuală să aibă timpul necesar de a studià şi controlà cu de-amănuntul înainte de sesiune gestiunea financiară a budgetelor încheiate.

«Aţĭ aprobat aceste budgete şi aţĭ ales în Comisiunea financiară a anuluĭ 1897—98 pe d-niĭ *V. Babeş*, *Sp. Haret* şi *P. Poni*.

«Pentru executarea donaţiuniĭ făcute Academieĭ de d-l Ioan Lecomte du Noüy şi acceptată de Academie, aţĭ decis, la 22 Martie, ca să fie numită o comisiune, compusă din treĭ membri, delegaţĭ câte unul de fie-care Secţiune, pentru ca să se ocupe de regulamentarea premiuluĭ instituit de donator. Aŭ fost delegaţĭ în acéstă comisiune d-niĭ *D. C. Ollănescu*, *I. Kalinderu* şi *Gr. Ştefănescu*. Acéstă comisiune neputêndu-şĭ terminà lucrarea, aţĭ dat Delegaţiuniĭ autorisarea de a pune în aplicare regulamentul pe care-l va întocmì Comisiunea şi-l va presintà biurouluĭ.

«Prin decisiunile d-vóstre aţĭ hotărît a nu acordà ajutórele solicitate de d-niĭ Ovidiu Densuşianu, pentru a studià la Laibach manuscriptele luĭ Kopitar şi pentru a călĕtorì în Italia ca să studieze dialectele italiene, şi T. T. Burada, pentru a cercetà pe Româniĭ din Acarnania.

«Comisiunile, ce aţĭ ales în anul trecut pentru a examinà lucrările şi publicaţiunile presentate la concursurile diferitelor premiĭ ce eraŭ a se acordà în acéstă sesiune, v'aŭ supus rapórtele şi propunerile lor, asupra cărora aţĭ decis următórele:

«*a)* Aţĭ acordat Marele Premiŭ Năsturel, de 12.000 Leĭ, d-luĭ G. Coşbuc pentru traducerea sa în versurĭ a *Aeneideĭ* luĭ Virgiliŭ.

«*b)* Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu, de 5.000 Leĭ, l'aţĭ acordat d-luĭ Iuliŭ Zanne pentru publicaţiunea sa: *Proverbele Românilor*.

«*c)* Din Premiul Adamachi, de 5.000 Leĭ, aţĭ acordat 2.000 Leĭ d-luĭ I. Manliu pentru scrierea sa: *Povăţuitorul limbeĭ române în clasele primare*.

«*d)* Premiul Statuluĭ Lazăr, de 5.000 Leĭ, la al căruĭ concurs erà pus subiectul: «*Studiul vinurilor din România din punctul de vedere economic şi al composiţiuniĭ lor chimice*», nu a fost acordat niciĭ uneia din cele douĕ lucrărĭ presentate.

«După propunerea Comisiuniĭ acestuĭ premiŭ, aţĭ decis să se menţină acelaşĭ subiect pentru concursul premiuluĭ din 1903, adoptându-se programa întocmită de d-l P. Poni pentru facerea lucrărilor.

«După propunerea Secţiunii literare, aţi decis ca subiectul premiului Adamachi din 1901 să fie: «*Istoria literaturei române de la Cantemir «până la 1821, cu extrageri din autorii acelei opere literare*».

«Aţi pus la concursul premiului Neuschotz din 1901 subiectul: «*Principiile conducĕtóre ale dreptului public modern al României şi cercetarea resultatelor aplicaţiunii lor de la 1857 până în momentul «de faţă.*»

«Pentru completarea unuia din cele douĕ locuri vacante în Academie, aţi ales membru al Secţiunii sciinţifice pe d-l Anghel Saligny, membru corespondent al acelei Secţiuni şi căruia măréţa lucrare a podului de peste Dunăre i-a atras un renume európén.

«Aţi ales membru corespondent român pentru Secţiunea sciinţifică, în locul rémas vacant prin încetarea din viéţă a profesorului C. Gogu pe d-l Al. Viţu.

«După propunerea Secţiunii istorice, aţi ales membri corespondenţi români la acea Secţiune pe d-nii I. Tanoviceanu şi N. Iorga.

«In fine aţi ales ca membri onorari pe d-nii Eugen Bormann, profesor de istoria romană şi de epigrafie la Universitatea din Viena, şi Alfred de Domaszewski, profesor de anticităţi romane la Heidelberg.

«Aţi amânat pentru sesiunea viitóre alegerea de membru actual în Secţiunea istorică şi de membri corespondenţi români în Secţiunea literară, în locurile vacante.

«Aţi reales pentru conducerea lucrărilor Academiei Preşedinte pe venerabilul nostru coleg *N. Kretzulescu*, al cărui zel îl admirăm cu toţii în conducerea activităţii Instituţiunii nóstre. Aţi reales de asemenea Vice-Preşedinţi pe d-nii *Gr. G. Tocilescu* din Secţiunea literară, *I. Kalinderu* din Secţiunea istorică şi *P. S. Aurelian* din Secţiunea sciinţifică.

«Lucrările sesiunii generale s'aŭ încheiat ast-fel. Termin aici expunerea lor pe scurt. Sciŭ că sunt interpretul d-vóstre al tuturor, exprimând încă odată aici recunoscinţa nóstră pentru via solicitudine pe care Maiestatea Sa Regele a arătat-o şi în acest an Instituţiunii nóstre. Inaintarea culturei române şi îndrumarea ei pe calea progresului trainic este menirea Academiei. Este o mare şi frumósă menire. Ea ne impune însă îndatorirea de a spori din an în an activitatea nóstră sciinţifică, pentru a rĕspunde aşteptărilor naţiunii, care urmăresce cu o atenţiune crescêndă lucrările nóstre.»

D-l Vice-Preşedinte *Gr. G. Tocilescu* ridică şedinţa şi declară închisă sesiunea generală a anului 1897.

SECȚIUNEA LITERARĂ.

ŞEDINȚA DIN 22 MARTIE 1897.

Preşedința d-luĭ *A. Naum.*

— După propunerea d-luĭ *I. C. Negruzzi,* d-l *D. C. Ollănescu* este desemnat din partea Secțiuniĭ literare ca membru în Comisiunea pentru regulamentarea donațiuniĭ făcute de d-l I. Lecomte du Noüy.

— D-l *D. C. Ollănescu* cere ca să se împlinéscă locul al cincĭ-spre-ḑecelea vacant de membru corespondent român şi propune pe d-l Duiliu Zamfirescu, care este şi votat de Secțiune.

Se face apoĭ propunerea de a se alege un noŭ membru corespondent străin, numĕrul membrilor corespondențĭ străinĭ fiind, după art. 68 al Regulamentuluĭ, nelimitat. Persóna desemnată fiind d-l Stefanelli din Bucovina, se obiectéză că nu se póte face deosebire între Românii din țéră şi între ceĭ carĭ locuesc aiurea. La acésta se opune articolul citat din Regulament.

— Față cu acésta, alegerea d-luĭ Stefanelli se înlătură.

La ordinea ḑileĭ este maĭ departe înscrisă determinarea unuĭ subiect pentru premiul Adamachi din anul 1901.

D-l *B. P. Hasdeŭ* propune ca subiect: «*Istoria literatureĭ române în secolul XVIII*», ca una ce până acì n'a fost cercetată. D-sa cere ca autorul eĭ să o ilustreze cu modele din acea literatură.

D-l *D. C. Ollănescu* ar preferì unul din următórele subiecte: saŭ 1) un roman de moravurĭ a căruĭ scenă să se petrécă în epoca Fanarioților, saŭ 2) o istorie critică a poesieĭ române de la începutul seculuĭ nostru până la anul 1880, saŭ 3) o dramă națională în versurĭ.

D-l *Iacob Negruzzi* propune a se pune ca tesă: «*G. Assachi şi Costache Conachi, viéța şi operele lor*»; iar d-l *I. Sbiera* ar voì, ca literatura

din secolul XVIII, propusă de d-l Hasdeŭ, să încépă de la Cantemir și să fie continuată până la anul 1821, adecă să se tracteze istoria literatureĭ române în epoca Fanarioților.

La acéstă modificare a subiectuluĭ propusă de d-l Sbiera aderă și d-l *B. P. Hasdeŭ*.

— Față cu acésta, d-l *Negruzzi* își retrage tesa sa, după care, punându-se la vot subiectele alese de d-l Ollănescu, se resping și se admite cel propus de d-l Hasdeŭ cu amendamentul făcut de d-l Sbiera, adecă: «*Istoria literatureĭ române de la Cantemir până la anul 1821, cu extragerĭ din autoriĭ aceleĭ epoce literare.*» Scrierea de premiat va trebuì să formeze un volum de minimum 30 cóle de tipar.

ȘEDINȚA DIN 31 MARTIE 1897.

Președința d-luĭ *A. Naum*.

La ordinea ḑileĭ colecțiunea de cimiliturĭ a d-luĭ Artur Goroveĭ, care rógă Academia a le supune apreciăriĭ Secțiuniĭ literare și, găsindu-le bune, să bine-voiască a le da publicitățiĭ.

— Secțiunea, în unanimitatea eĭ, decide a le încredință d-luĭ *I. Sbiera* pentru a le cercetà și a raportà asupra lor.

ȘEDINȚA DIN 5 APRILIE 1897.

Președința d-luĭ *A. Naum*.

La ordinea ḑileĭ:

1. Raportul d-luĭ Sbiera asupra colecțiuniĭ de cimiliturĭ făcute de d-l Artur Goroveĭ și presentate de-ocamdată în specimene tipărite pe cincĭ cóle.

D-l raportor *I. Sbiera*, relevând importanța cimiliturilor ca gen de literatură poporală, apreciază în mod favorabil specimenele lor presentate de d-l Goroveĭ și recunósce un merit deosebit sistemeĭ după care aŭ fost așezate. Ca conclusiune, d-l Sbiera este de părere, că ci-

militurile adunate de d-l Goroveĭ merită a fi publicate de Academie, după ce se va fi presentat manuscriptul întregeĭ lor colecţiunĭ, de care dispune d-l Goroveĭ.

— Secţiunea încuviinţéză propunerea d-luĭ raportor şi recomandă plenuluĭ Academieĭ tipărirea cu spesele eĭ a colecţiuniĭ de cimiliturĭ aduse de d-l Goroveĭ, cu atât maĭ mult cu cât ele vor ocupà numaĭ un mic numĕr de cóle de tipar.

2. Cererea din partea plenuluĭ Academieĭ, ca Secţiunea să-ĭ pună în vedere titlurile literare pe basa cărora d-l Duiliu Zamfirescu a fost ales de membru corespondent.

— Acéstă invitaţiune Secţiunea o resolvă prin amânarea pentru o altă sesiune generală a împliniriĭ loculuĭ vacant de membru corespondent român.

3. D-l *N. Quintescu*, comunicând propunerile ce a formulat ca conclusiune la comunicatul făcut Academieĭ cu privire la traducerea luĭ Titus Livius, la o gramatică şi un dicţionar literar al limbeĭ române, Secţiunea literară încuviinţéză ca acele propunerĭ, susţinute de maĭ mulţĭ membri, să fie aduse în plenul Academieĭ.

4. Secretaruluĭ Secţiuniĭ literare expirându-ĭ terminul pentru care a fost ales, se realege d-l *N. Quintescu* în aceaşĭ calitate pe alţĭ şépte anĭ, cu voturile unanime ale membrilor presenţĭ; iar biuroul anual al Secţiuniĭ se constitue prin realegerea d-luĭ *Anton Naum* de Preşedinte şi a d-luĭ *D. C. Ollănescu* de Vice-Preşedinte, iarăşĭ cu sufragiele tuturor membrilor presenţĭ.

Raportul d-luĭ I. G. Sbiera asupra culegeriĭ de cimiliturĭ a d-luĭ Artur Goroveĭ.

Domnilor colegĭ,

D-l Artur Goroveĭ, institutor în Fălticenĭ şi redactor al încetateĭ reviste poporistice «Şedătórea», împărtăşesce Academieĭ Române, prin scrisórea sa din 21 Martie 1897, că are gata o colecţiune de tóte cimiliturile Românilor de pretutindenea, pe care începuse a o publicà în revista sa, dar că acum, încetând acésta, nu maĭ póte continuà cu publicarea eĭ şi propune ca Academia, găsind-o meritósă, să bine-

voiască a o publică cu spesele proprii. Spre acest scop, colectantul este gata a pune la disposiţiunea Academieĭ un manuscript conţinênd tóte cimiliturile culese, în maĭ multe variante, de la Românii din Daco- şi Macedo-România, atât din graiul viŭ cât şi din publicaţiunile existente, tóte aceste arangiate alfabetic după obiectul cimiliturii.

Ca specimen pentru manuscriptul promis, d-l Art. Goroveĭ alătureză 130 de cimiliturĭ, tipărite în maĭ multe variante pe cincĭ cóle din încetata revistă «Şedătórea», adăogind pe icĭ colea încă şi semenele lor din alte graiurĭ, ca cel franţusesc, italienesc, englesesc, nemţesc, lituan, etc.

Subscrisul, însărcinat de către Secţiunea literară în întrunirea eĭ din 31 Martie 1897 s. v. cu examinarea valorii şi a disposiţiunii materieĭ din acest specimen, recunósce autoruluĭ colecţiunii un deosebit merit şi, avênd în vedere însemnătatea cea mare, ce o are literatura poporană în genere pentru cunóscerea şi pătrunderea vieţeĭ intelectuale a unuĭ popor, şi considerând că cimiliturile în special ne arată mijlócele, prin carĭ s'a întreţinut şi s'a cultivat la vatra părintéscă agerimea minţii, precum şi spiritul şăgalnic al tinerimii, face respectuósa propunere, ca Secţiunea literară să bine-voiască a recomendà Academieĭ publicarea pe spesele sale a acesteĭ colecţiunĭ, spre care scop să se céră de la d-l colectant presentarea manuscriptuluĭ întregit cu cimiliturile adunate după încetarea publicării în «Şedătóre».

Bucurescĭ, în 1 Aprilie 1897 s. v.

Propunerea relativă la continuarea traducerii luĭ Titus Livius şi la elaborarea uneĭ gramaticĭ şi a unuĭ dicţionar literar al limbeĭ române.

Subsemnaţiĭ aŭ onóre a propune Academieĭ:

a) Pentru sesiunea generală a anuluĭ viitor să se publice concurs pentru terminarea traducerii luĭ Titus Livius, întrerupte prin faptul încetării din viéţă a profesoruluĭ N. Barbu;

b) Comisiunea instituită în vederea uneĭ noue modalităţĭ de continuare, cu începere de la Ianuarie 1898, a dicţionaruluĭ «Magnum Etymologicum Romaniae» să fie însărcinată în acelaşĭ timp a se pronunţà asupra moduluĭ şi condiţiunilor de elaborare a uneĭ *Gramaticĭ* şi a unuĭ *Dicţionar literar al limbeĭ române.*

N. Ionescu, I. Kalinderu, N. Quintescu, A. Roman, Gr. G. Tocilescu, I. G. Sbiera, D. Sturdza, Gr. Ştefănescu.

ŞEDINTA DIN 7 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *A. Naum.*

Se pune în vederea Secţiuniĭ comunicarea înaintată de către plenul Academieĭ, prin care d-l T. T. Burada cere ca să i se pună la disposiţiune o sumă óre-care pentru o călĕtorie în provincia grecéscă Acarnania, călĕtorie ce voesce a întreprinde în scop de a face cercetărĭ asupra Românilor de acolo, nu din punct de vedere filologic, cum a făcut d-l Weigand, ci cu privire la «poesia poporală, datinele, portul, uneltele de gospodărie, musica lor şi altele».

Se observă de d-l *I. Caragiani*, că cercetările d-luĭ Burada, date la lumină în urma călĕtoriilor sale, pentru carĭ şi Academia i-a acordat de fie-care dată câte o sumă, pot fi considerate ca nisce recunóscerĭ ale ţĕrilor unde sunt Românĭ, bune a servì altora ca indicaţiunĭ pentru a face acolo *reale cercetărĭ.*

In deliberarea urmată, s'a constatat de toţĭ membriĭ Secţiuniĭ că, fie din causa puţinelor mijlóce de carĭ a dispus d-l Burada în diferitele sale excursiunĭ (din Bitinia, Istria, Moravia, Silesia, ş. a.), lucru care, se vede, nu i-a permis să consacre un timp îndestulător pentru a puté ajunge la resultate seriόse, fie din alte cause, cercetările d-luĭ Burada nu aŭ dat resultate sciinţifice apreciabile.

— Dacă pe lângă acésta se maĭ iea în consideraţiune că, de astă dată maĭ ales, Academia nu dispune de fondurĭ pentru asemenea misiunĭ. Secţiunea în unanimitatea eĭ nu este de opiniune ca să se pună din noŭ la disposiţiunea d-luĭ Burada vre-o sumă pentru scopul arătat.

SECŢIUNEA ISTORICĂ.

ŞEDINTA DIN 13 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l *V. A. Urechiă* dă cetire raportuluĭ sĕŭ asupra scrieriĭ Părinteluĭ Vorobchievicĭ trimisă Secţiuniĭ din partea plenuluĭ şi încredinţată de Secţiune d-luĭ Urechiă spre examinare.

Se face propunere de a se confruntà manuscriptul părinteluĭ Vorobchievicĭ cu publicaţiunea de jubileul aniversăriĭ de 300 de anĭ a înfiinţăriĭ frăţieĭ de Lemberg «Stavropighia».

— Admiţêndu-se propunerea, se remite d-luĭ *V. A. Urechiă* atât manuscriptul cât şi vorbita publicaţiune, cu invitare de a face confruntarea propusă şi a-şĭ da părerea sa, reservându-şĭ Secţiunea a se pronunţà în deplină cunoscinţă de valórea istorică a manuscriptuluĭ şi a dispune în consecinţă.

S'a luat în cercetare manuscriptul vechiŭ românesc primit de la d-l T. V. Stefanelli din Câmpulung (al Bucovineĭ), pentru care se cere în schimb publicaţiunĭ de ale Academieĭ.

— Părintele *S. Fl. Marian* primind a se însărcinà cu examinarea de aprópe a manuscriptuluĭ, i s'a încredinţat din partea Secţiuniĭ acel manuscript, invitându-se a-l înapoià în cursul actualeĭ sesiunĭ, însoţit de raportul d-sale.

ŞEDINŢA DIN 18 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

D-l *S. Fl. Marian* dă lectură raportuluĭ depus de d-sa asupra manuscriptuluĭ oferit Academieĭ de d-l T. V. Stefanelli, compus din două părţĭ, dintre carĭ una conţine un fragment din viéţa Domnitoruluĭ Ştefan-cel-Mare, iar cea de a doua o colecţiune de predice eclesiastice. Conclusiunile raportuluĭ sunt, că de óre-ce atât fragmentul tractând despre viéţa mareluĭ Domnitor, cât şi colecţiunea de predice s'aŭ dovedit, în urma colaţionăriĭ ce s'a făcut cu cronicele Urechiă şi Miron Costin, precum şi cu predicele Metropolituluĭ Varlaam, că sunt originale, iar nicĭ decum compilaţiunĭ, şi că ast-fel, presentând una şi alta un interes istoric şi literar bisericesc, ar fi de dorit a se primì condiţiunea propusă de donator.

— Secţiunea, întemeiată pe conclusiunile raportuluĭ, decide a se face achisiţiunea manuscriptuluĭ, acordându-se în schimb d-luĭ Stefanelli *Analele* Academieĭ, cu reserva încuviinţăriĭ acesteĭ decisiunĭ din partea plenuluĭ.

— Luându-se în cercetare manuscriptul intitulat: *O schiţă istorică asupra stăriĭ Bucovineĭ în trecut şi în present*, intrat la Academie de la un anonim, Secţiunea decide a se încredinţà manuscriptul Părinteluĭ *S. Fl. Marian* spre studiŭ şi facere de raport.

Raportul Părinteluĭ S. Fl. Marian asupra manuscriptuluĭ oferit Academieĭ de d-l T. V. Stefanelli.

Domnilor colegĭ,

Manuscriptul, care mi l'aţĭ încredinţat spre cercetare, constă din două părţĭ fragmentare: una conţine un fragment din viéţa luĭ Ştefan-cel-Mare, iar a doua un fragment de maĭ multe predice de peste an.

Manuscriptul e de pe la începutul seculuĭ acestuia şi, după cum ne putem încredinţà dintr'o notiţă, e scris înainte de anul 1820.

Atât viéţa luĭ Ştefan-cel-Mare, cât şi predicele, după cât m'am putut încredinţà din colaţionarea ce am făcut-o în cronica luĭ Gr. Urechiă şi Miron Costin, precum şi în predicele luĭ Varlaam Metropolitul, nu sunt nicĭ decum copiĭ de pe aceste din urmă, ci ele sunt de sine stătătóre, şi anume viéţa luĭ Ştefan e o compilare a croniceĭ luĭ Gr. Urechiă

şi Miron Costin, precum şi după alţĭ autorĭ, iar predicele nu sémĕnă întru nimic cu predicele luĭ Varlaam.

Prin urmare, eŭ cred că ele, deşi sunt fragmentare, merită să figureze printre manuscriptele Academieĭ Române.

Fac decĭ propunerea ca să se dea d-luĭ T. V. Stefanelli, dăruitoruluĭ acestuĭ manuscript, o serie, care-l interesézā maĭ cu sémă, din publicaţiunile Academieĭ Române, în schimb pentru dînsul.

Bucurescĭ, 18 Martie 1897.

ŞEDINŢA DIN 2 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

S'a pus în desbatere *Schiţa biografică a rĕposatuluĭ Baron Teodor A. Bühler*, fost director al archivelor principale din Moscva, înaintată Academieĭ de d-l Emil M. Teodorescu.

— Secţiunea, examinând lucrarea vorbită, nu crede de cuviinţă a se publicà în *Anale* şi decide a se remite plenuluĭ.

— S'a luat în cercetare cererea d-luĭ N. Iorga, recomendată Secţiuniĭ de către plen, şi ascultându-se opiniunile emise în sinul Secţiuniĭ, s'a decis a se recomendà petiţiunea şi colecţiunea de documente a d-luĭ Iorga Comisiuniĭ Hurmuzaki, spre a o avé în vedere la publicare, permiţĕnd mijlócele, şi a se remite plenuluĭ spre acest sfîrşit.

— S'a luat act de raportul oral al Părinteluĭ *S. Fl. Marian* asupra *Schiţeĭ istorice privitóre la starea Bucovineĭ în trecut şi în present* de un anonim, recomendată spre studiŭ Secţiuniĭ, care, găsind că nu e indicată prin cuprinsul sĕŭ pentru publicare în *Analele* Academieĭ, decide a se remite plenuluĭ.

— La ordinea ḑileĭ fiind alegerea unuĭ membru din sînul Secţiuniĭ istorice spre a luà parte la lucrarea Comisiuniĭ instituite pentru regularea donaţiuniĭ I. Lecomte de Noüy, s'a desemnat d-l *I. Kalinderu.*

Părintele *S. Fl. Marian* expune oral raportul sĕŭ asupra documentelor rĕmase de la rĕposatul Wickenhauser, arătând că 33 docu-

mente sunt originale, iar 208 sunt simple copiĭ neverificate după originale perdute. D-l raportor susţine că aceste documente, după părerea d-luĭ D. Onciul, ar merità să fie cumpĕrate pe preţul de 1.000 florinĭ.

D-l *I. Kalinderu* propune a se admite în principiŭ de-ocamdată cumpĕrarea.

D-l *V. Babeş* se unesce cu părerea d-luĭ Kalinderu, dacă cumpĕrarea va fi motivată pe încredinţările date de d-l Onciul cum că acele documente aŭ o valóre literară şi istorică reală, neîndoiósă şi bine constatată.

D-l *V. Maniu* atrage atenţiunea Secţiuniĭ asupra explicaţiunilor date de d-l raportor, afirmând că între acele ḑise documente sunt 208 simple copiĭ după originale dispărute, şi nu crede că se póte admite cumpĕrarea, fie şi în principiŭ, fără o cercetare maĭ minuţiósă; de asemenea nu crede că distinsul profesor D. Onciul va recomendà procuraţiunea unor asemenea copiĭ.

D-l *I. Kalinderu* este de părere a se amânà pentru o proximă şedinţă desbaterile.

— Propunerea de amânare se admite.

ŞEDINŢA DIN 7 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *I. Kalinderu.*

— După propunerea d-luĭ Preşedinte *I. Kalinderu,* Secţiunea, procedând la constituirea sa pentru anul viitor 1897—98, s'aŭ reales cu unanimitatea voturilor exprimate d-l *I. Kalinderu* de Preşedinte şi d-l *V. A. Urechiă* de Vice-Preşedinte.

— In privinţa alegeriĭ unuĭ membru titular pentru locul devenit vacant prin decesul regretatuluĭ coleg A. Odobescu, s'a propus şi s'a admis în unanimitate amânarea alegeriĭ pe sesiunea generală viitóre.

Procedându-se la alegerea membrilor corespondenţĭ, d-l Preşedinte *I. Kalinderu* a propus pe d-l Ioan Tanoviceanu, profesor la Facultatea de drept din Iaşĭ, şi pe d-l N. Iorga, profesor de asemenea la Facultatea de litere din Bucurescĭ.

Urmând consultarea şi desbaterea asupra propunerilor indicate, a luat cuvîntul d-l *I. Kalinderu,* propunĕtorul celor două candidaturĭ,

și a arătat că primul propus, d-l Tanoviceanu, se ocupă fórte serios cu studiĭ de resortul istoric, avênd publicate o mare parte din scrierile sale istorice și juridice în limba francesă și română, maĭ ales în *Archiva societățiĭ sciințifice și literare* din Iașĭ. Titlurile lucrărilor sale istorice apărute în acea revistă sunt următórele:

Un zapis curios. Studiĭ de moravurĭ din Moldova în secolul XVII. (An. I, p. 51.)
Două specimene de geografie (Ibidem, p. 572.)
Suirea pe tron a primuluĭ Ghica. (An. II, p. 79.)
Câte-va notițe asupra cronicaruluĭ Ion Neculcea (Ibidem, p. 330.)
Inceputul Cantacuzinescilor în țĕrile române și inrudirea lor cu Vasile Lupu. (An. III, p. 14.)
Istoria moșieĭ Săvern. (Ibidem, p. 336.)
Probe nouĕ de falsitatea isvoduluĭ luĭ Clănău. (Ibidem, p. 470.)
Studiŭ asupra arhondologieĭ Paharniculuĭ Costache Sion. (An. IV, p. 38.)
Un document istoric. (Ibidem, p. 335.)
O pagină din istoria boerilor. (An. V, p. 257.)

In aceeașĭ revistă din Iașĭ, d-l Ioan Tanoviceanu a maĭ publicat și studiĭ critice juridice, precum și maĭ multe recensiunĭ. Iată titlurile lucrărilor sale juridice:

Observațiunĭ asupra proiectuluĭ de lege pentru modificarea maĭ multor articole din Codul de procedură penală. Studiŭ juridic. (An. III, p. 56.)
Reforma legislațiuniĭ penale în România. (Ibidem, p. 645.)
Școla positivistă penală. (An. V, p. 264.)
Crescerea criminalitățiĭ în România. (An. VI, p. 133.)

In afară de studiele sale juridice și istorice publicate în *Archiva*, d-l Ioan Tanoviceanu maĭ are încă și alte scrierĭ de valóre, precum sunt cele două următóre:

Despre succesiunile testamentare în dreptul roman și român, Craiova 1877.
La question juive en Roumanie, Paris 1882.

Trecĕnd la enumerarea meritelor literare ale d-luĭ N. Iorga, propunĕtorul, d-l *I. Kalinderu*, pune în vederea Secțiuniĭ seria operelor istorice publicate de candidatul propus în *Analele* Academieĭ, în *Archiva societățiĭ sciințifice și literare* din Iașĭ, in *Revue de l'Orient latin* din 1894 etc., precum și în volume separate, după cum urmézā:

Une collection de lettres de Philippe de Maizières. (Revue historique, 1892.)
Un projet relatif à la conquête de Jérusalem. 1609. (Revue de l'Orient latin, 1894.)
Thomas III, marquis de Saluces. 1893.
Philippe de Maizières 1327—1405 et la Croisade au XIV-ème siècle. Paris 1896. (Vol. 110 din Bibliothèque de l'Ecole des Hautes Etudes.)

Un auteur de projets de Croisades: Antoine Marini. (Mélanges d'histoire du moyen âge dédiés à Gabriel Monod.)

Une lettre apocryphe sur la bataille de Smyrne. 1346.

Un viaggio da Venezia alla Taua. (Nuovo archivio veneto, 1896.)

Poesiĭ, 1890—1893.

Schiţe din literatura română. -- Vol. I: Alecsandri, Bălcescu, Filimon. — Vol. II: Bolintineanu, Ioan Creangă, Veronica Micle, Doĭ nuveliştĭ, A. Naum.

Despre concepţiunea actuală a istorieĭ şi genesa eĭ. Lecţiune de deschidere ţinută la Universitatea din Bucurescĭ. 1894.

Despre utilitatea generală a studielor istorice. Lecţiune de deschidere. 1895.

Basta şi Michaiŭ-Vitézul. Conferinţă ţinută la Ateneŭ. Bucurescĭ 1895.

Contribuţiunĭ la Istoria Munteniei în a doua jumătate a secoluluĭ XVI. (*Analele Academieĭ Române,* tom. XVIII, *Mem. Secţ. Ist.*).

Călĕtoriĭ în Italia.

O familie domnéscă în exil. (*Vatra*, 1894, p. 725.)

Grigorie Alexandrescu (Ibidem, p. 650.)

Iubirea în literatura modernă. (*Archiva societăţiĭ sciinţifice şi literare* din Iaşĭ, an. I, p. 509.)

Manolache Drăghicĭ. (Ibidem, p. 682.)

Pesimismul la artist. (Ibidem, an II, p. 26.)

Critica literară şi anticiĭ. (Ibidem, p. 213.)

Inceputurile romantismuluĭ (Ibidem, p. 671.)

Sfîrşitul véculuĭ XVIII în ţĕrile române. (Ibidem, an. III, pag. 196.)

Maiolino Bisaccioni şi răsbóiele civile din Moldova. (Ibidem, p. 196.)

Călĕtoriele luĭ Domenico Sestini în Muntenia. (Ibidem, an. IV, p. 571).

Un călĕtor engles în ţĕrile române. (Ibidem an. VII, p. 10).

In afară de aceste publicaţiunĭ istorice şi studiĭ literare, d-l N. Iorga a maĭ dat *Archiveĭ* din Iaşĭ şi maĭ multor reviste străine diferite recensiunĭ de opere istorice şi literare românea părute în ultimiĭ anĭ şi a început, sub titlul *Acte şi Fragmente cu privire la Istoria Românilor,* publicarea unuĭ bogat material de documente adunate de d-sa din archivele străine. O parte din acest material documental, — rapórtele Consulilor prusianĭ din Principate, — se publică de d-l N. Iorga în colecţiunea Hurmuzaki.

— Secţiunea, apreciând expunerile d-luĭ Kalinderu pentru ambele candidaturĭ, a pus la vot fie-care candidatură în parte şi, întrunind una şi alta unanimitatea sufragielor, s'a declarat de admisă alegerea d-lor I. Tanoviceanu şi N. Iorga ca membri corespondenţĭ românĭ.

SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ.

ŞEDINŢA DIN 25 OCTOBRE 1896.

Preşedinţa d-luĭ General *St. Fălcoianu.*

Se pune în vederea Secţiuniĭ manuscriptul d-luĭ profesor C. Istrati: *Nomenclatura în Chimia organică. — Critică, completărĭ, adăogirĭ,* trimis Secţiuniĭ de plenul Academieĭ.

— Secţiunea decide că, d-l P. Poni fiind prea ocupat, să se róge d-l *Dr. V. Babeş* ca să opineze asupra acestuĭ operat.

Se supune asemenea Secţiuniĭ nota d-luĭ St. Hepites, directorul Institutuluĭ de meteorologie, intitulată: *Materiale pentru climatologia Românieĭ. VI. Clima la Păncescĭ-Dragomirescĭ (Roman). VII. Mersul diurn al elementelor climatologice la Bucurescĭ.*

— Secţiunea, avênd în vedere că acéstă notă este o urmare a altor asemenea note trimise Academieĭ, decide a se publică în *Analele* Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 20 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni.*

— La ordinea ḑileĭ fiind lucrarea d-luĭ St. C. Hepites relativă la *Seceta din Dobrogea în anul 1896*, Secţiunea, luând cunoscinţă de conţinutul acesteĭ lucrărĭ, găsesce că merită să fie publicată în *Analele* Academieĭ.

ȘEDINȚA DIN 22 MARTIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni.*

— Secţiunea, cercetând cele treĭ lucrărĭ originale trimise Academieĭ de d-l D. Negreanu, membru corespondent, şi anume: 1) *O metodă nouă pentru mĕsurarea resistenţelor electrice marĭ*, 2) *Mĕsurarea resistenţelor electrice marĭ deduse din metoda luĭ Lacoine relativă la mĕsura forţelor electromotrice*, şi 3) *Machina electrostatică funcţionând în cele două sensurĭ de rotaţiune*, este de părere că merită să fie publicate în *Analele* Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 5 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni.*

— Secţiunea sciinţifică a decis, ca d-l *Gr. Ştefănescu* să fie delegat a luà parte în Comisiunea pentru regulamentarea donaţiuniĭ I. Lecomte du Noüy.

— Secţiunea, avênd a se pronunţà asupra valoriĭ noteĭ trimise Academieĭ de d-l D. Negreanu, membru corespondent, relativă la: 1) *Valorile câtor-va constante fisice pentru Bucurescĭ*, şi 2) *Componenta orizontală a forţeĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ*, găsesce că acéstă lucrare merită să fie publicată în *Analele* Academieĭ.

ŞEDINŢA DIN 7 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni.*

— Secţiunea avênd să se ocupe cu desemnarea unuĭ membru pentru a fi ales de plen ca membru efectiv în Secţiunea sciinţifică în locul regretatuluĭ Dr. D. Brândză, în urma discuţiunilor urmate, s'a ales în unanimitate de opt membri presenţĭ d-l inginer *Anghel Saligny*, autorul planuluĭ şi executăriĭ dockurilor de la Brăila şi Galaţĭ, precum şi ale poduluĭ peste Dunăre.

— Apoĭ a procedat la alegerea biurouluĭ sĕŭ pe anul 1897—98 şi a reales pe d-l *P. Poni* Preşedinte şi pe d-l General *St. Fălcoianu* Vice-Preşedinte.

— Tot în unanimitate de opt membri, Secţiunea a ales ca membru corespondent pe d-l Alexandru Viţu, profesor de fisiologie şi autor al maĭ multor lucrărĭ originale făcute în laboratoriul sĕŭ de fisiologie din Bucurescĭ.

ŞEDINŢA DIN 9 APRILIE 1897.

Preşedinţa d-luĭ *P. Poni*.

— Secţiunea sciinţifică, cercetând memoriul trimis de d-l C. C. Minculescu asupra instalaţiunilor electrice din oraşele Paris, Lyon, Geneva şi Marsilia, găsesce că lucrarea îndeplinesce condiţiunile ce sunt impuse prin regulamentul bursierilor din fondul Adamachi şi propune ca Academia să iea act despre acésta.

COMISIUNEA FINANCIARĂ

I. — Raportul Cassierului-comptabil asupra operaţiunilor casseĭ şi asupra stăriĭ fondurilor Academieĭ în anul 1896—97.

I.

Am onóre a presentà situaţiunea provisorie a comptabilităţiĭ şi a casseĭ pe exerciţiul 1896—97 până la 8 Martie 1897, avênd a presentà pe cea definitivă la încheiarea acestuĭ an budgetar.

A. *Din veniturile însemnate în budget* de		L. 238.412,75
s'a incassat până acum suma de		» 173.437,75
şi aŭ rĕmas veniturĭ neincassate de		L. 64.975,—
şi anume:		
1. *Vĕrsămîntul Zappa* pe anul 1893—94 de. . .	L. 11.750,—	
» » » 1894—95 ». . .	» 11.750,—	
» » » 1895—96 ». . .	» 11.750,—	
» » » 1896—97 ». . .	» 11.750,—	L. 47.000,—
2. *Dotaţiunea M. S. Regeluĭ* pentru Etymologicum, suma de (afară de L. 3.000,— incassaţĭ pentru tipărit).		» 6.000,—
3. *De la Fondul Năsturel-Herĕscu:*		
Moşia Năsturel, câştiul prevĕḑut de 23 Aprilie 1897	L. 9.000,—	
» Lămotescĭ idem	» 2.175,—	L. 11.175,—
4. *Fondul Macinca*, din chiria caselor din Craiova pe 26 Octobre 1896.		» 800,—
Suma de sus		L. 64.975,—
Din aceste sume sunt de incassat:		
1. *Vĕrsămîntul Zappa* de	L. 47.000,—	
2. *Dotaţiunea M. S. Regeluĭ*.	» 6.000,—	
3. *Năsturel-Herĕscu:*		
Moşia Năsturel, câştiul adevĕrat de 23 Aprilie 1897 de	» 8.700,—	
» Lămotescĭ, câştiul de 23 Aprilie 1897 . .	» 2.175,—	L. 63.875,—
De transportat		L. 63.875,—

Transport . . . L. 63.875,—

Iar sume nerealisabile şi carĭ se vor scădé din comptul excedent după cum se va vedé maĭ jos sub *C*, sunt:

1. Paguba de la moşia Năsturel la arenda nouă, câştiul 26 Octobre 1896 . . . . L. 300,—

2. Idem de la casa din Craiova pe 26 Octobre 1896, în loc de L. 3.300,—, L. 2.500,— . . . . » 800,— L. 1.100,—

Suma de maĭ sus L. 64.975,—

B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ este următórea:

Litera			votat		cheltuit		rĕmas
a		L.	21.500,—	L.	19.510,—	L.	1.990,—
» b		»	8.000,—	»	8.000,—	»	—,—
» c		»	1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» d		»	2.400,—	»	2.400,—	»	—,—
» e		»	3.300,—	»	3.300.—	»	—,—
» f		»	55.080,—	»	55.080,—	»	—,—
» g		»	300,—	»	300,—	»	—,—
» h		»	5.000,—	»	4.965,85	»	34,15
» i		»	400,—	»	400,—	»	—,—
» j		»	800,—	»	800,—	»	—,—
» k		»	1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» l		»	1.000,—	»	337,—	»	663,—
» m		»	3.000,—	»	2.078,45	»	921,55
» n		»	2.800,—	»	2,691,75	»	108,25
» o		»	4.000,—	»	4.000,—	»	—,—
» p		»	6.000,—	»	—,—	»	6.000,—
» q		»	756,50	»	756,50	»	—,—
» r	3.000,— 3.000,—	»	6.000,—	»	6.000,—	»	—,—
» s		»	6.000,—	»	6.000,—	»	—,—
» t		»	3.216,—	»	3.216,—	»	—,—
» u		»	12.000,—	»	12.000,—	»	—,—
» v		»	1.000,—	»	360,—	»	640,—
» w		»	1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» x		»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» y		»	1.000,—	»	—,—	»	1.000,—
» z		»	1.500,—	»	1.500,—	»	—,—
» aa.		»	5.167,—	»	5.167,—	»	—,—
» bb.		»	8.500,—	»	8.500,—	»	—,—
» cc.		»	3.000,—	»	1.774,75	»	1.225,25
» dd.		»	7.165,15	»	7.107,05	»	58,10
» ee.		»	3.000,—	»	3.000,—	»	—,—
» ff.		»	34,95	»	34,95	»	—,—
Total .		L.	175.919,60	L.	162.279,30	L.	13.640,30

De unde se vede că s'a cheltuit maĭ puțin din budgetul cheltuelilor cu suma de . . . . L. 13.640,30

Acì este de observat, că în budgetul actual s'a prevĕḑut la articolele maĭ jos însemnate sume neîndestulătóre trebuințelor; rĕmâne deci a se înscrie maĭ mult în budgetul anuluĭ viitor la următórele articole:

1. Diurnele ședințelor ordinare, diurna pe 11 ședințe trecute	L.	2.520,—
2. Achisițiunĭ, monete și chrisóve	»	408,—
3. Intreținerea și repararea localuluĭ Academieĭ	»	16,85
4. Cărțĭ cumpĕrate	»	31,05
5. Anale	»	6.449,80
6. Hronicul luĭ D. Cantemir	»	250,—
7. Spese de procese	»	13,75
8. Spese de cancelarie (tipăriturĭ)	»	255,50
9. Serviciu. Bănceĭ Naționale	»	149,58
Total . .	Leĭ	10.094,53

Afară de aceste sume regulate prin procese-verbale, maĭ rĕmân și alte sume carĭ, ivindu-se încă astăḑĭ, se vor luà în vedere la întocmirea budgetuluĭ pe anul viitor 1897—98.

C. Comptul excedent este următorul:

1. Chiria caselor din Calea Victorieĭ No. 133, — dăruite de Stat Academieĭ și astăḑĭ închiriate Regieĭ Monopolurilor Statuluĭ, — pe semestrul 26 Octobre 1896	L.	5.875,—
2. Sporul de la vîndarea publicațiunilor Academieĭ, realisat peste prevederile budgetare	»	87,05
Suma . . .	L.	5.962,05

Se scade după cum se vede sub *A*:

a) Suma incassată maĭ puțin din venitul moșieĭ Năsturel pe câștiul 26 Octobre 1896	L. 300,—		
b) Idem din chiria caselor din Craiova	» 800,—	»	1.100,—
și rĕmâne excedent curat		L.	4.862,05
lângă care se adaoge suma cheltuită maĭ puțin din budgetul cheltuelilor arătat sub *B*.		»	13.640,30
Total . . .		L.	18.502,35

D. Fondurile Academieĭ în efecte depuse la Banca Națională sunt tot acele din anul trecut, plus două fondurĭ nouĕ, intrate în cursul anuluĭ curent și anume:

a) Fondul I. Scorțeanu în efecte valóre nominală	L.	20.000,—
b) » *I. Lecomte du Noüy* » » »	»	11.000,—
Suma . . .	L.	31.000,—

Neputêndu-se incassà vĕrsămîntul Zappa pe 4 anĭ din urmă în sumă de . . . . L. 47.000,—
şi la fondul Năsturel-Herĕscu resturile de la moşiĭ . . . . » 10.875,—
Total . . . L. 57.875,—

nu s'a putut efectuà capitalisarea saldurilor de la următórele fondurĭ:

1. La fondul	Cuza	saldul de . .	L.	6.582,70
2. » »	Năsturel-Herĕscu	» » . .	»	12.304,60
3. » »	A. Fĕtu	» » . .	»	3.733,50
4. » »	G. Lazăr	» » . .	»	10.344,30
5. » »	Eliade-Rădulescu	» » . .	»	10.294,45
6. » »	G. San-Marin	» » . .	»	2.594,—
7. » »	Hagi-Vasile	» » . .	»	2.636,55
8. » »	Neuschotz	» » . .	»	5.782,55
9. » »	Bodescu	» » . .	»	1.599,05
		Total . . .	Leĭ	55.871,70

E. Iată situaţiunea fondurilor:

1. Fondul Zappa.

	nominal	peste nominal
59 titlurĭ rentă amortis. de 5% a L. 5.000,—	L. 295.000,—	—
4 » » » » 5% » » 500,—	» 2.000,—	—
11 acţiunĭ de Banca Naţională » » 500,—	» 5.500,—	L. 9.866,80
Total	L. 302.500,—	L. 9.866,80

2. Fondul Cuza.

6 titlurĭ rentă amortis. de 5% a L. 5.000,—	L. 30.000,—
23²/₅ oblig. municipale » 5% » » 500,—	» 11.700,—
1 scris funciar rural » 5% » » 1.000,—	» 1.000,—
2 » » » » 5% » » 100,—	» 200,—
Total	L. 42.900,—

3. Fondul Economiilor.

18 titlurĭ rentă amortis. de 5% a L. 5.000,—	L. 90.000,—	—
3 » » » » 5% » » 500,—	» 1.500,—	—
46 obligaţiunĭ municipale » 5% » » 500,—	» 23.000,—	—
1 acţiune de Banca Naţională » » 500,—	» 500,—	L. 600,—
Total	L. 115.000,—	L. 600,—

4. Fondul Năsturel-Herĕscu.

2 titlurĭ rentă amortis. de	5%	a L.	5.000,—	L. 10.000,—		—
4 » » » »	5%	» »	500,—	» 2.000,—		—
30 obligaţiunĭ municipale »	5%	» »	500,—	» 15.000,—		—
10 acţiunĭ de Banca Naţională		» »	500,—	» 5.000,—	L.	9.031,65
		Total		L. 32.000,—	L.	9.031,65

5. Fondul Chiţu.

1 acţiune de Banca Naţională .	a L.	500,—	L. 500,—	L.	912,50
	Total		L. 500,—	L.	912,50

6. Fondul Daniel.

28 obligaţiunĭ de stat . . de	6%	a L.	500,—	L. 14.000,—
2 » municipale »	5%	» »	500,—	» 1.000,—
		Total		L. 15.000,—

7. Fondul Anastasie Fĕtu.

2 titlurĭ rentă amortis. . de	5%	a L.	5.000,—	L. 10.000,—
10 obligaţiunĭ municipale. »	5%	» »	500,—	» 5.000,—
		Total		L. 15.000,—

8. Fondul G. Lazăr.

6 scrisurĭ funciare rurale de	5%	a L.	1.000,—	L. 6.000,—
71 obligaţiunĭ municipale »	5%	» »	500,—	» 35.500.—
		Total		L. 41.500,—

9. Fondul Eliade-Rădulescu.

6 scrisurĭ funciare rurale de	5%	a L.	1.000,—	L. 6.000,—		—
23 obligaţiunĭ municipale »	5%	» »	500,—	» 11.500,—		—
2 acţiunĭ de Banca Naţională .		» »	500,—	» 1.000,—	L.	1.200,—
		Total		L. 18.500,—	L.	1.200,—

10. Fondul G. San-Marin.

2 titlurĭ rentă amortis. de	5%	a L.	5.000,—	L. 10.000,—
4 » » » »	5%	» »	500,—	» 2.000,—
		Total		L. 12.000,—

11. Fondul D. Hagi-Vasile.

39 $^3/_5$ obligațiunĭ municipale de 5% a L. 500,—	L. 19.800,—	
Total	L. 19.800,—	

12. Fondul Neuschotz.

50 obligațiunĭ municipale de 5% a L. 500,—	L. 25.000,—	
Total	L. 25.000,—	

13. Fondul Bodescu.

13 obligațiunĭ municipale de 5% . a L. 500,—	L. 6.500,—	
Total	L. 6.500,—	

14. Fondul Ioan Fetu.

137 obligațiunĭ municipale de 5% a L. 500,—	L. 68.500,—	—
47 scrisurĭ func. urbane Iașĭ » 5% » » 1.000,—	» 47.000,—	—
13 » » » » » 5% » » 100,—	» 1.300,—	—
86 acțiunĭ de Banca Națională . . » » 500,—	» 43.000,—	L. 47.533,80
Total	L. 159.800,—	L. 47.533,80

15. Fondul Princesa Alina Știrbeĭ.

3 titlurĭ rentă română de 5% a L. 2.000,—	L. 6.000,—	
188 » » » » 5% » » 500,—	» 94.000,—	
5 » » amortis. » 5% » » 20.000,—	» 100.000,—	
Total	L. 200.000,—	

16. Fondul Ioan Scorțeanu.

4 scrisurĭ funciare rurale de 5% a L. 5.000,—	L. 20.000,—	
Total	L. 20.000,—	

17. Fondul Ioan Lecomte du Noüy.

1 scris func. urb. Bucurescĭ de 5% a L. 5.000,—	L. 5.000,—	
6 » » » » 5% » » 1.000,—	» 6.000,—	
Total	L. 11.000,—	

Resumatul fondurilor aici notate:

				nominal		peste nominal		total
1.	*Fondul Zappa*	efecte de	L.	302.500,—	L.	9.866,80	L.	312.366,80
2.	» *Cuza*	» »	»	42.900,—	»	—,—	»	42.900,—
3.	» *Economiilor*	» »	»	115.000,—	»	600,—	»	115.600,—
4.	» *Năsturel-Herĕscu*	» »	»	32.000,—	»	9.031,65	»	41.031,65
5.	» *Chițu*	» »	»	500,—	»	912,50	»	1.412,50
6.	» *Daniel*	» »	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
7.	» *A. Fĕtu*	» »	»	15.000,—	»	—,—	»	15.000,—
8.	» *G. Lazăr*	» »	»	41.500,—	»	—,—	»	41.500,—
9.	» *Eliade-Rădulescu*	» »	»	18.500,—	»	1.200,—	»	19.700,—
10.	» *G. San-Marin*	» »	»	12.000,—	»	—,—	»	12.000,—
11.	» *D. Hagi-Vasile*	» »	»	19.800,—	»	—,—	»	19.800,—
12.	» *Neuschotz*	» »	»	25.000,—	»	—,—	»	25.000,—
13.	» *Bodescu*	» »	»	6.500,—	»	—,—	»	6.500,—
14.	» *Ioan Fĕtu*	» »	»	159.800,—	»	47.533,80	»	207.333,80
15.	» *Princesa Ştirbeĭ*	» »	»	200.000,—	»	—,—	»	200.000,—
16.	» *I. Scorțeanu*	» »	»	20.000,—	»	—,—	»	20.000,—
17.	» *I. Lecomte du Noüy*	» »	»	11.000,—	»	—,—	»	11.000,—
	Totalul efectelor . .		L.	1.037.000,—	L.	69.144,75	L.	1.106.144,75

Academia posedă astăḑĭ următórele efecte de la 17 fondurĭ:

					nominal		peste nominal		total
5	titl. rentă amort. de	5%	a L.	20.000,—	L. 100.000,—	L.	—,—	L.	100.000,—
89	» » »	5%	» »	5.000,—	» 445.000,—	»	—,—	»	445.000,—
11	» » »	5%	» »	500,—	» 5.500,—	»	—,—	»	5.500,—
3	» » perpet.	5%	» »	2.000,—	» 6.000,—	»	—,—	»	6.000,—
188	» » »	5%	» »	500,—	» 94.000,—	»	—,—	»	94.000,—
28	» oblig. de stat	6%	» »	500,—	» 14.000,—	»	—,—	»	14.000,—
4	scris. func. rur.	5%	» »	5.000,—	» 20.000,—	»	—,—	»	20.000,—
13	» » »	5%	» »	1.000,—	» 13.000,—	»	—,—	»	13.000,—
2	» » »	5%	» »	100,—	» 200,—	»	—,—	»	200,—
1	» » urban	5%	» »	5.000,—	» 5.000,—	»	—,—	»	5.000,—
6	» » »	5%	» »	1.000,—	» 6.000,—	»	—,—	»	6.000,—
47	» urb. Iașĭ	5%	» »	1.000,—	» 47.000,—	»	—,—	»	47.000,—
13	» » » »	5%	» »	100,—	» 1.300,—	»	—,—	»	1.300,—
449	oblig. municipale	5%	» »	500,—	» 224.500,—	»	—,—	»	224.500,—
111	acțiunĭ de Banca Nation.		» »	500,—	» 55.500,—	»	69.144,75	»	124.644,75
	Suma ca maĭ sus .				L. 1.037.000,—	L.	69.144,75	L.	1.106.144,75

F. Afară de efectele acestor 17 fondurĭ, maĭ sunt încă 2 fondurĭ cu nuda proprietate, şi anume:

1. Fondul Obedenaru.

	nominal	peste nominal	total
2 scris. func. rur. de 5% a L. 5.000,—	L. 10.000,—	L. —,—	L. 10.000,—
3 » » » 5% » » 1.000,—	» 3.000,—	» —,—	» 3.000,—
76 oblig. municipale » 5% » » 500,—	» 38.000,—	» —,—	» 38.000,—
106 » de stat » 6% » » 500,—	» 53.000,—	» —,—	» 53.000,—
5 » » » » 6% » » 100,—	» 500,—	» —,—	» 500,—
40 acţiunĭ de Banca Naţion. » » 500,—	» 20.000,—	» 32.548,60	» 52.548,60
Suma	L. 124.500,—	L. 32.548,60	L. 157.048,60

şi venitul moşieĭ Obedenĭ, ca în aniĭ trecuţĭ, de . . . . L. 12.000,—

2. Fondul Iulia Hasdeŭ.

100 obligaţiunĭ de stat de 6% a L. 500,—	L. 50.000,—
Total	L. 50.000,—

G. Fondul Societăţiĭ Craiovene pentru înaintarea învĕţămîntuluĭ public, ca fond special, este depus în efecte şi neschimbat ca în anul trecut, după cum urméză:

	nominal	peste nominal	total
10 titlurĭ rentă amortis. de 5% a L. 500,—	L. 5.000,—	L. —,—	L. 5.000,—
2 obligaţiunĭ municip. » 5% » » 500,—	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
2 acţiunĭ de Banca Naţională » » 500,—	» 1.000,—	» 1.200,—	» 2.200,—
Suma	L. 7.000,—	L. 1.200,—	L. 8.200,—

iar saldul din anul trecut de	L. 357,55	
a crescut prin incassarea cupónelor de	» 480,20	
	L. 837,75	
De aicĭ se scade:		
15% prelevaţĭ în budgetul actual	» 71,80	
şi rĕmâne sald pentru anul viitor		L. 765,95
In total		L. 8.965,95

H. In anul curent în urma puneriĭ în posesiune, se adaog lângă aceste 20 fondurĭ încă 2 altele noue, şi anume:

1. Fondul Agaricĭ:

Cu moşia Móra Grecilor, cu arendă anuală de . . . . L. 29.000,—

2. Fondul Donicĭ:

Cu moşia Radiana, cu arendă anuală aproximativ de . . . » 15.000,—

Suma . . . L. 44.000,—

I. La fondul Ioan Fĕtu s'aŭ incassat în 1896—97 următórele cupóne:

86 cupóne de Banca Naţională a L. 90,10	L. 7.748,60		
197 » municipale şi funciare urb. Iaşı 5%	» 5.840,—		
Totalul incassărilor este de		L.	13.588,60
plus sporul la efectele eşite la sorţı		»	93,90
Suma . . .		L.	13.682,50
Iar în budgetul 1896—97 aŭ fost înscrise la veniturĭ:			
86 cupóne de Banca Naţională a L. 89,50 . .	L. 7.697,—		
197 » municipale şi funciare urb. Iaşi 5%	» 5.840,—	»	13.537,—
Prin urmare s'a incassat maĭ mult cu		L.	145,50

carĭ s'aŭ înscris la excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu, după cum se va vedé maí jos sub *K.*

Veniturile fonduluĭ Ioan Fetu pe 1897—98 se vor înscrie în budgetul viitor în modul următor:

86 cupóne de Banca Naţională a L. 90,10 (ca acum)	L. 7.748,60
137 » la L. 86.500,— municipale de 5%	» 3.425,—
60 » » » 48.300,— funciare urbane Iaşĭ 5%	» 2.415,—
In total	L. 13.588,60

K. Comptul excedentuluĭ Ioan Fetu a început anul curent cu un sald

de	L. 2.287,90	
a crescut prin sporul arătat maĭ sus sub *I* . . .	» 145,50	
Adevĕratul excedent este de		L. 2.433,40

L. La *suma incassată din vîndarea Etimologiculuĭ* în anul 1894—95, care

a fost de	L. 216.—		
se maĭ adaoge şi vîndarea acesteĭ publicaţiunĭ din anul curent, de	» 176,40	L.	392,40
din care s'a achitat în anul curent costul tipăritului publicaţiunii, în sumă de	L. 3.308,60		
peste suma incassată de la cassa M. S. Regeluí, conform budgetuluĭ pe 1896—97	» 3.000,—	»	308,60
iar rĕmăşiţa de		L.	83,80

se va trece ca sald pe anul viitor 1897—98.

M. Fondul publicăriĭ documentelor istorice Hurmuzaki:

S'a incassat de la stat (Cassieria centrală)	L.	33.000,—
» » din vîndarea publicaţiuniĭ	»	666,80
Total	L.	33.666,80

S'aŭ cheltuit:

Tipografuluĭ		L. 20.000,—	
Copiĭ de documente:			
la Sibiiŭ	L. 3.700,—		
» Braşov	» 485,65	L. 4.185,65	
Cărţĭ cumpĕrate		L. 31,30	
Remunerărĭ:			
pentru corecturĭ	L. 2.449,85		
pentru coordonare de documente pe 10 lunĭ (1 Aprilie 96—Ianuarie 1897)	» 3.500,—		
Secretaruluĭ Comisiuniĭ pe 10 lunĭ (Aprilie 1896—Ianuarie 1897) . .	» 3.500,—	L. 9.449,85	L. 33.666,80
Suma ca maĭ sus			L. 33.666,80

Nota. Neajungênd suma incassată de L. 33.666,80, a rĕmas a se achită din budgetul anuluĭ viitor următórele sume:

a) Remunerare pentru cordonare de documente pe 2 lunĭ, Februarie şi Martie 1897, a L. 350	L. 700,—	
b) Remunerarea Secretaruluĭ comisiuniĭ, idem .	» 700,—	
c) Rest pentru corecturĭ	» 50,15	L. 1.450,15

Şi parte din suma ce are de primit tipograful pentru tipărirea publicaţiuniĭ, — care sumă este astădĭ peste L. 38.000,—

N. Recapitulând situaţiunea, Academia are în anul curent în efecte, proprietăţĭ şi saldurĭ:

Sub C. Excedentul	L. 18.502,35
» D. Saldul fondurilor	» 55.871,70
» E. Efecte la 17 fondurĭ	» 1.106.144,75
» F. » fonduluĭ Obedenaru	» 157.048,60
» » Moşia Obedenĭ evaluată după venit	» 240.000,—
» » Efectele fonduluĭ Iulia Hasdeŭ	» 50.000,—
» G. » » Craiovén	» 8.200,—
» » Saldul » »	» 765,95
» H. Moşia Móra-Grecilor evaluată după venit. . . .	» 580.000,—
» » » Radiana » » »	» 300.000,—
» I. Casa decedatuluĭ Ioan Fĕtu evaluată	» 80.000,—
» K. Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu	» 2.433,40
» L. Sald din vîndarea Etimologiculuĭ	» 83,80
Casa Macinca din Craiova evaluată	» 130.000.—
In total	L. 2.729.050,55

Numerarîul casseĭ la 8 Martie 1897 este de . . . . . . L. 17.490,45

8 Martie 1897.

II.

Conform arătării din întâiul raport al casseĭ şi al comptabilităţiĭ din 8 Martie 1897, am onóre a presentà acum situaţiunea finală cu încheiarea anuluĭ budgetar 1896—97:

Din *veniturile arătate neincassate*, şi anume:

1. *Versămîntul Zappa*, pe 4 anĭ trecuţĭ . . . . de		L.	47.000,—
2. *Dotaţiunea Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ* pe 1896—97 . . »		»	6.000,—
3. *Năsturel-Herescu:*			
a) Moşia Năsturel, câştiul adevěrat de 23 Aprilie 1897 . . . . »	8.700,—		
b) » *Lămotescĭ*, câştiul 23 Aprilie 1897 . . »	2.175,—	»	10.875,—
Total		L.	63.875,—
s'aŭ incassat în cursul sesiuniĭ generale:			
1. *Versămîntul Zappa* pe anul 1893—94 . . . L.	11.750,—		
2. *Dotaţiunea Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ* . . . . »	6.000,—	L.	17.750,—
rĕmânênd rest de incassat în sumă de		L.	46.125,—

Şi anume:

1. *Versămîntul Zappa* pe 3 anĭ . . . . L.	35.250,—		
2. *Năsturel-Herescu*, câştiurile moşiilor Năsturel şi Lămotescĭ de 23 Aprilie 1897 . . . . »	10.875,—		
Suma ca maĭ sus de		L.	46.125,—

care sumă se va trece ca sald pe anul viitor 1897—98, cu un contra-sald de capitalisat, şi anume la:

1. Fondul Craiovén	L.	765,95		
2. » G. San-Marin	»	2.594,—		
3. » G. Chiţu	»	851,35		
4. » G. Lazăr	»	233,30		
5. » Eliade-Rădulescu	»	183,45		
6. » Cuza	»	6.582,70		
7. » A. Fĕtu	»	3.733,50		
8. » Obedenaru	»	1.814,70		
9. » D. Hagi-Vasile.	»	2.636,55		
10. » Neuschotz	»	5.782,55		
11. » Bodescu	»	1.599,05		
12. Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu	»	2.433,40		
13. Fondul Zappa.	»	891,10		
14. » Macinca	»	2.000,—		
15. » Năsturel-Herĕscu	»	12.304,60		
De transportat	L.	44.406,20	L.	46.125,—

Transport . . .	L. 44.406,24	L. 46.125,—
16. Vîndarea Etimologiculuĭ	» 83,80	
17. Fondul Economiilor	» 18,45	
18. » Daniel	» 49,65	
19. » I. Lecomte du Noüy	» 83,—	» 44.641,10
Rĕmâne		L. 1.483,90
lângă care se adaoge numerariul de astăḑĭ		» 17.268,45
De unde ese un excedent curat în sumă de		L. 18.752,35

care se va trece pe anul viitor 1897—98.

Nota. Excedentul este cu L. 250,—maĭ mult de cum este arătat în întâiul raport. Acéstă sumă s'a incassat maĭ mult peste vĕrsămîntul Zappa de L. 11.750, conform sentinţeĭ Curţiĭ de Apel din Bucurescĭ şi după cum se vedé maĭ jos.

Cassa a fost în sumă de		L. 17.490,45
şi s'aŭ incassat:		
Vĕrsămîntul Zappa pe anul 1893—94	L. 11.750,—	
Spor la vĕrsămîntul Zappa	» 250,—	
Dotaţiunea Maiestăţiĭ Sale Regeluĭ	» 6.000,—	
Fondul Macinca, chiria caselor din Craiova, acompt câştiul 23 Aprilie 1897	2.000,—	L. 20.000,—
Suma de		L. 37.490,45
de unde s'aŭ cumpĕrat efecte pentru capitalisarea:		
1. *Premiuluĭ G. Lazăr* din 1893 şi 1896: L. 11.400,— scrisurĭ func. urbane a 5% a 88,69%	L. 10.111,—	
2. *Premiuluĭ Eliade-Rădulescu* din 1892 şi 1896: L. 11.400,— scrisurĭ func. urbane a 5% a 88,69%	» 10.111,—	L. 20.222,—
		17.268,45

Fondurile Academiceĭ în efecte, arătate în primul raport, aŭ crescut cu capitalisarea a patru premiĭ, şi anume:

	nominal	peste nominal	total
Aŭ fost	L. 1.037,000,—	L. 69.144,75	L. 1.106.144,75
lângă care se adaoge la:			
1. *Fondul G. Lazăr* . . .	» 11.400,—	» —,—	» 11.400,—
2. » *Eliade-Rădulescu*	» 11.400,—	» —,—	» 11.400,—
Total . . .	L. 1.059.800,—	L. 69.144,75	L. 1.128.944,75

Numerariul casseĭ este astăḑĭ de . . . . L. 17.268,45

31 Martie 1897.

II.—Raportul Comisiunii financiare asupra administrațiunii cassei și asupra stării fondurilor și budgetelor Academiei în anul 1896—97.

Domnilor Colegi,

Comisiunea d-vóstre are onóre a vě raportà în general, că examinând ambele raporturi ale d-luĭ Cassier-comptabil, adecă atât cel provisoriŭ de la deschiderea sesiunii presente, cât și cel definitiv de la încheiare, le-a constatat esacte și corespundĕtóre întru tóte cărților de comptabilitate și actelor justificative, tóte aceste aflate în cea maĭ bună ordine. In special Comisiunea vě aduce la cunoscință pentru competentă apreciare următórele:

Din suma prevĕdută în budgetul anuluĭ expirat la veniturĭ, de L. 238.412,75, aŭ fost incassațĭ până la inchiderea sesiuniĭ L. 191.187,75, rĕmânĕnd restul de L. 46.125,—a fi trecut ca sald în budgetul anuluĭ următor, cu un contra-sald de capitalisat la fondurĭ de L. 44.641,10, ce se datoresc.

Excedentul curat ni se arată în sumă de L. 18.752,35, care se trece în budgetul viitor.

Ca neincassabile ni se arată douĕ sume, una de L. 300,—minus la arendarea moșieĭ Násturel și alta de L. 800,— de la casa din Craiova, care sumă totală de L. 1.100,— sub *C* se scade din arătatul compt excedent.

Numerariul casseĭ la deschiderea sesiuniĭ erà în sumà de L. 17.490,45; prin incassările de atuncĭ încóce s'a urcat la suma de L. 37.490,45, din carĭ cumpĕrându-se efecte pentru capitalisarea datorită la fondurile G. Lazăr și Eliade-Rădulescu în preț de L. 20.222,—, numerariul a rĕmas de L. 17.268,45.

Fondurile Academieĭ s'aŭ sporit cu douĕ: Agaricĭ cu moșia Móra-Grecilor și Donicĭ cu moșia Radiana; ast-fel astădĭ numĕrul fondurilor, precum ele ni se arată, s'a urcat la cifra de 22.

Fondurile Academieĭ, în efecte depuse la Banca Națională și sporite prin capitalisărĭ, ni se presintă astădĭ în valórea lor nominală de L. 1.059.800, în valóre peste nominală de L. 69.144,75, — în total de L. 1.128.944,75.

La fondul pentru publicațiunĭ de documente istorice (Hurmuzaki) s'aŭ făcut incassărĭ în sumă de L. 33.666,80 și cheltuelile tot atâtea, solvindu-se din acéstă sumă tipografuluĭ acompto L. 20.000,—și rĕmânĕnd

o datorie către tipograf de L. 38.000,—, iar pentru coordonare şi corectură, precum şi secretaruluĭ Comisiunii pe două lunĭ, maĭ avênd a fi plătit un rest de L. 1.450,15 din incassările pe viitor.

Visitând cassa, am constatat în ea tóte documentele despre fondurile depuse la Banca Naţională, precum şi despre garanţia d-luĭ Cassier-comptabil.

Proiectul de budget al anuluĭ 1897—98 avem onóre a vi-l presentà.

Comisiunea vĕ rógă, d-lor colegĭ, să bine-voiţĭ a luà act despre acéstă situaţiune şi a aprobà acest raport.

Bucurescĭ, 9 Aprilie 1897.

Sp. Haret, P. Poni.

Raportor. *V. Babeş.*

III. — Expunerea Delegaţiuniĭ despre budgetul Academieĭ pe exerciţiul 1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898.

Intocmirea budgetuluĭ, care se presintă acum pentru veniturile şi cheltuelile generale ale Academieĭ, a întîmpinat dificultăţĭ. Erà un mare defect al exerciţiilor budgetare trecute de a se terminà la 31 Martie, pentru că sfirşitul exerciţiuluĭ cădeà în ultimele ḑile ale sesiuniĭ Academieĭ, câte odată chiar după închiderea sesiunii. Din causa acésta, Comisiunea financiară nicĭ odată nu aveà timp destul pentru a examinà în linişte şi cu de-amăruntul gestiunea financiară a anuluĭ expirat.

Pentru înlăturarea acestuĭ inconvenient, s'a decis în anul trecut, după propunerea Comisiuniĭ financiare, ca să se schimbe anul budgetar al Academieĭ, începênd la 1 Iunie şi terminându-se la 31 Maiŭ. Ast-fel exerciţiul închis la 31 Maiŭ se póte examinà de Comisiunea financiară până la viitórea sesiune din Martie—Aprilie.

Spre a se realisà acéstă schimbare, la 19 Martie trecut, s'a decis a se face un budget de transiţiune pentru lunile Aprilie şi Maiŭ şi un budget normal pentru anul 1 Iunie 1897—31 Maiŭ 1898.

Delegaţiunea s'a vĕḑut însă nevoită a întocmì un singur budget pentru 14 lunĭ, 1 Aprilie 1897—1 Iunie 1898, spre a evità marĭ complicaţiunĭ nefolositóre.

La budgetul veniturilor s'aŭ înscris tóte sumele incassabile atât din cupónele efectelor cât şi din arenda moşiilor, ale căror termine de plată sunt cuprinse în aceste 14 lunĭ.

La cheltuelĭ a fost necesitate de a se înscrie unele sume pentru douĭ anĭ întregĭ, fiind-că sunt a se plătì atât la finele sesiuniĭ generale actuale 1897, cât şi la finele sesiuniĭ viitóre 1898. Ast-fel pentru sesiunea generală s'aŭ înscris diurnele L. 21.500,— pentru 1897 şi L. 21.500,— pentru 1898; asemenea pentru premiele Năsturel s'aŭ înscris L. 12.000,— pentru 1897 şi L. 4.000,— pentru 1898; pentru premiul San-Marin din 1898 s'aŭ înscris asemenea L. 2.000,—.

Aceste sume vor trebuì să fie plătite în ultimele douĕ lunĭ ale exerciţiuluĭ budgetar 1897—98, pe când veniturile corespunḑĕtóre lor se pot incassà numaĭ în budgetul următor 1898—99.

IV. — *Budgetul Academieĭ Române pe 14 lunĭ (1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898).*

	I. VENITURĬ										
1	**Rĕmăşiţe din trecut:**										
	a. Vĕrsămîntul Zappa de 1.000 galbenĭ pe 1894—95 . .	—	—	—	—	11.750	—				
	» » » 1.000 » » 1895—96 . .	—	—	—	—	11.750	—				
	» » » 1.000 » » 1896—97 . .	—	—	—	—	11.750	—	35.250	—		
	b. Arenda moşieĭ Năsturel, câştiul de 23 Aprilie 1897 .	—	—	—	—	8.700	—				
	» » *Lămotescĭ*, idem	—	—	—	—	2.175	—	10.875	—		
	c. Banĭ aflaţĭ în numerariŭ	—	—	—	—	—	—	17.268	45	63.393	45
2	**Fondurĭ cu destinaţiune generală:**										
	a. Subvenţiunea anuală a Statuluĭ	—	—	—	—	—	—	20.000	—		
	b. Fondul Zappa:										
	Cuponul rentei amortis. 5% de Aprilie—Iulie 1897 . . .	297.000	—	—	—	7.425	—				
	» » » 5% » Octobre 97—Ianuarie 1898	—	—	—	—	7.425	—				
	» » » 5% » 1 Aprilie 1898 la L. 282.000	—	—	—	—	7.050	—				
	» divid. la 11 acţiunĭ de Banca Naţ. a L. 90,10 .	5.500	—	9.866	80	991	10	22.891	10		
	c. Vĕrsămîntul Zappa anual de 1.000 galbenĭ pe 1897—98	—		—	—	—	—	11.750	—		
	d. Fondul Economiilor:										
	Cupon. rent. şi municip. 5% de 1 Aprilie şi 1 Iulie 1897 . .	114.500	—	—	—	2.862	50				
	» » » » 5% » 1 Octob. 1897 şi Ian. 1898 .	—	—	—	—	2.862	50				
	» » » » 5% » 1 Aprilie 1898 la L. 91.500	—	—	—	—	2.287	50				
	» dividend la 1 acţiune Banca Naţională a L. 90.10 .	500	—	600	—	90	10				
	Produsul din vîndarea publicaţiunilor	—	—	—	—	1.000	—	9.102	60		
	e. Fondul Ioan Fĕtu (fond general):										
	Din venitul anual de . . . . L. 13.588,60										
	După scăderea renteĭ viagere de . . . . . » 3.000,—										
	Rĕmâne . . . L. 10.588,60										
	După scăderea de 15% prelevaţĭ. . . . . » 1.588,30										
	Rĕmâne . . . L. 9.000,30										
	Scăḑênd 4 părţĭ la fondul special . . . » 7.200,25	—		—		—	—	1.800	05		
	f. Fondul renteĭ viagere a d-neĭ Ecaterina Fĕtu	—		—		—	—	3.000	—		
	g. Fondul Macinca: Chiria caselor din Craiova pe Aprilie										
	şi Octobre 1897	—	—	—	—	5.000	—				
	Idem, câştiul de 23 Aprilie 1898	—	—	—	—	2.500	—	7.500	—		
	h. Renta Elena Dr. N. Turnescu pe 1897—98	—	—	—	—	1.000	—				
	» » » » » 1898—99	—	—	—	—	1.000	—	2.000	—		
	i. Fondul Donicĭ: Moşia Radiana:										
	Rest din recolta anuluĭ 1896	—	—	—	—	6.578	50				
	Evaluarea venituluĭ pe anul 1897	—	—	—	—	20.782	75	27.361	25		
	j. Chiria localuluĭ Ministeriuluĭ de Justiţie	—	—	—	—	—	—	12.000	—		
	k. Prelevaţĭ 15% din venitul pe 14 lunĭ al:										
	Fonduluĭ Adamachi . . . . din L. 131.482,30	—		—	—	19.722	35				
	» *Otteteleşanu* . . . . » » 150.573,—	—	—	—	—	22.585	95				
	» *Cuza*. . . . . » » 2.895,—	—	—	—	—	434	25				
	» *Năsturel-Herĕscu* . . . . . » » 24.288,50	—	—	—	—	3.643	30				
	» *Daniel* . . . . » » 1.310,—	—	—	—	—	196	50				
	» *Anastasie Fĕtu* . . . . . » » 1.000,—	—	—	—	—	150	—				
	» *G. Lazăr* . . . . » » 2.645,—	—	—	—	—	396	75				
	» *Eliade-Rădulescu* . . . . . » » 1.625,20	—	—	—	—	243	80				
	» *San-Marin* . . . . » » 850,—	—	—	—	—	127	50				
	De transportat	417.500	—	10.466	80	47.500	40	117.405	—	63.393	45

II. CHELTUELĬ

Nr.				Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
1	*a)* **Capitalisările anilor 1895-96 și 1896-97**										
	Premiele G. Lazăr:										
	Sald din 1895—96 . . . . L. 5.299,20										
	» » 1896—97 . . . . » 5.045,10										
	Total . . . . L. 10.344,30										
	Se scade:										
	L. 11.400,— efecte cumpĕrate » 10.111,—	L. —,—	plus L. 233,30								
	Marele Premiŭ Năsturel-Herĕscu 1893-94 .	» 12.283,60	» » 21,—								
	Procentele și saldul fonduluĭ Cuza . . .	» 4.759,45	» » 1.823,25								
	» » » » *Anastasie Fĕtu*	» 3.096,—	» » 637,50								
	» » » » *El.-Rădulescu*:										
	Sald din 1895—96 . . . . L. 5.293,25										
	» » 1896—97 . . . . » 5.001,20										
	Total . . . . L. 10.294,45										
	Se scade:										
	L. 11.400,— efecte cumperate L. 10.111,—	» —,—	» » 183,45								
	Procentele și saldul fonduluĭ San-Marin	» 2.084,—	» » 510,—								
	» » » » *Neuschotz* . .	» 4.690,05	» » 1.092,50								
	» » » » *Bodescu* . .	» 1.322,80	» » 276,25								
	Excedentul fonduluĭ Ioan Fĕtu	» 2.287,90	» » 145,50								
	Procentele și saldul fonduluĭ Craiovén .	» 357,55	» » 408,40								
	» » » » *Chițu* . .	» 761,25	» » 90,10								
	» » » » *Hagi-Vasile* .	» 1.783,75	» » 852,80								
	Saldul fonduluĭ Daniel	» 49,65	» » —,—								
	» » *Zappa*	» 865,70	» » 25,40								
	» » *Economiilor*	» 2,85	» » 15,60								
	» » *Obedenaru*	» 1.692,45	» » 122,25								
	» *din vîndarea Etimologiculuĭ* . . .	» —,—	» » 83,80								
	» *fonduluĭ I. Lecomte du Noüy* . . .	» —,—	» » 83,—								
	b) » » *Macinca, suma incassată* ca acompto budget 1897—98 . . .	» —,	» » 2.000,—								
	Total	L. 36.037,—	plus L. 8.604,10	44.641	10	44.641	10				
2	**Capitalisărĭ nouĕ din 1897—98:**										
	Premiul G. Lazăr pe 1897	L. 5.000,—									
	Procentele fonduluĭ G. Lazăr	» 2.248,25		7.248	25						
	» » *Cuza*			2.460	75						
	» » *Anastasie Fĕtu*			850	—						
	» » *San-Marin*			722	50						
	» » *Neuschotz*			1.062	50						
	» » *Bodescu*			276	25						
	» » *Craiovén*			514	40						
	» » *Chițu*			90	10						
	» » *Eliade Rădulescu*			1.381	40						
	» » *Hagi-Vasile*			841	50	15.446	65	60.088	75	60.088	75
3	**Cheltuelĭ propriĭ ale Academieĭ:**										
	A. *Personalul.*										
	a. Diurnele sesiuniĭ generale din 1897			21.500	—	—	—				
	» » » » *1898*			21.500	—	43.000	—				
	b. » *ședințelor ordinare din 1897—98* . . . rest L. 2.520,—			—	—	12.100	—				
	De transportat					55.100	—	—	—	60.088	75

VENITURĬ BUDGETUL ACADEMIEĬ ROMÂNE

Transport . . .	417.500 —	10.466 80	47.500 40	117.405 —	63.393 45
Prelevațĭ 15°/₀ din venitul pe 14 lunĭ al:					
Fonduluĭ Neuschotz . . . . din L. 1.250,—	— —	— —	187 50		
» *Bodescu* . . . . » » 325,—	— —	— —	48 75		
» *Ioan Fĕtu* . . . . » » 10.588,60	— —	— —	1.588 30		
» *Princesa Alina Știrbeĭ* . . . » » 15.000,—	— —	— —	2.250 —		
» *Craiovén* . . . . » » 605,20	— —	— —	90 80		
» *Lecomte du Noüy I.* . . . . » » 550,—	— —	— —	82 50		
» *Scorțénu* . . . . » » 1.500,—	— —	— —	225 —		
» *Agaricĭ* . . . . » » 43.500,—	— —	— —	6.525 —		
» *Hagi-Vasile* . . . . » » 990,—	— —	— —	148 50	58.646 75	176.051 75
3 **Fondurĭ cu destinațiune specială și cu cheltuelĭ anuale:**					
a. *Dotațiunea M. S. Regeluĭ pe 1897—98*	— —	— —	9.000		
Sald rĕmas din vîndarea Etimologiculuĭ	— —	— —	83 80	9.083 80	
b. *Dotațiunea Statuluĭ:* Premiele Lazăr și Eliade-Rădulescu pe 1897.	— —	— —	10.000 —		
Idem pe 1898	— —	— —	10.000 —	20.000 —	
c. *Fondul Năsturel-Herĕscu:*					
Venitul moșieĭ Năsturel, câștiul 26 Octobre 1897. . . . . L. 8.700,—					
Idem, câștiul 23 Aprilie 1898 . . . . . . » 8.700,—					
Venitul moșieĭ Lămotescĭ pe 26 Octobre 1897 » 2.175,—					
Idem, pe 23 Aprilie 1898 . . . . » 2.175,—					
Cuponul renteĭ și obligațiunĭ municipale 5°/₀ de Aprilie și de Iulie 1897 la . . . . » 675,—	27.000 —				
Idem pe Octobre 1897, Ianuarie 1898 . . » 675,—					
» rentă 5°/₀ pe Aprilie 1898 la L. 11.500 » 287,50					
Idem dividende la 10 acțiunĭ de Banca Națională a L. 90,10 . . . . » 901,—	5.000 —	9.031 65			
minus 15°/₀ la . . . . L. 24 288,50	— —	— —	— —	20.645 20	
d. *Fondul Daniel:*					
Cuponul obligațiunilor de stat 6°/₀ de Maiŭ și Novembre 1897 . . . . L. 840,—	14.000 —				
Idem 6°/₀ de Maiŭ 1898 . . . . » 420,—					
Cuponul obligațiunilor municipale 5°/₀ de Iulie 1897 — Ianuarie 1898 . . . . » 50,—	1.000 —				
minus 15°/₀ . . . . L. 1.310,—	— —	— —	— —	1.113 50	
e. *Fondul Ioan Fĕtu:*					
Cuponul municipal și func. urban Iași 5°/₀ de Iulie 1897 și Ianuarie 1898 . . . . L. 5.840,—	116.800 —				
» dividend la 86 acțiunĭ de Banca Națională a L. 90,10 . . . . » 7.748,60	43.000 —	47.533 80			
Suma . . . L. 13.588,60					
Minus 15°/₀ prelevațĭ . . . . . . L. 1.588,30					
» renta viageră . . . . » 3.000,—					
» a 5-a parte . . . . » 1.800,05 L. 6.388,35	— —	— —	— —	7.200 25	
f. *Fondul I. Lecomte du Noüy:*					
Cupon funciar urban Bucurescĭ 5°/₀ de 1 Iulie 1897 — 1 Ianuarie 1898 . . . L. 550,— min. 15°/₀	11.000 —	— —	— —	467 50	
g. *Fondul Ioan Scorțeanu:*					
Cupon func. rur. 5°/₀ de Ianuarie 1897. . L. 500,—	20.000				
Idem de 1 Iulie 1897 — 1 Ianuarie 1898 . » 1.000,—					
minus 15°/₀ . . . . L. 1.500,—				1.275 —	
De transportat	655.300 —	67.032 25	— —	59.785 25	239.445 20

		Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
	Transport	—	—	55.100	-	—	—	60.088	75
	c. Diurnele a 4 membri delegațĭ			1.000	—				
	d. » Secretaruluĭ general pe 14 lunĭ a L. 200 lunar . . .			2.800	—				
	e. » a 3 Secretarĭ de Secțiunĭ pe 13 lunĭ a L. 300. . . .			3.900	—				
	f. Remunerarea funcționarilor pe 14 lunĭ:								
	1) *Cancelaria Secretaruluĭ general.*								
	1 Secretar-archivar . . . . a L. 400,— L. 5.600,—								
	1 Secretar-corector . . . . » » 300,— » 4.200,—								
	1 Ingrijitor al moșiilor . . . . » » 300,— » 4.200,—								
	1 Scriitor . . . . » » 200,— » 2.800,—	16.800	—						
	2) *Comptabilitatea.*								
	1 Cassier-comptabil . . . . a L. 500,— L. 7.000,—								
	1 Scriitor . . . . » » 250,— » 3.500,—	10.500	—						
	3) *Personalul Bibliotecei.*								
	1 Bibliotecar . . . . a L. 550,— L. 7.700,—								
	1 Ajutor de Bibliotecar . . . . » » 300,— » 4.200,—								
	2 » » » a Leĭ 250 . . . . » » 500,— » 7.000,—								
	3 Scriitorĭ a Leĭ 200 . . . . » » 600,— » 8.400,—								
	1 » . . . . » » 150,— » 2.100,—								
	1 Ajutor paleograf. . . . . » » 250,— » 3.500,—	32.900	—						
	4) *Personalul de serviciŭ.*								
	1 Intendent . . . . a L. 110,— L. 1.540,—								
	1 Servitor . . . . » » 110,— » 1.540,—								
	3 Servitorĭ a Leĭ 100 . . . . » » 300,— » 4.200,—								
	2 Rîndașĭ » » 70 . . . . » » 140,— » 1.960,—	9.240	—	69.440	—	132.240	—		
	g. Serviciul Băncii Naționale.	—	—	300	—				
	h. Spese de cancelarie, imprimate, încăldit, luminat, apă etc. . .	—	—	5.850	—				
	i. Ajutorul Epitropieĭ Sf. Vinerĭ	—	—	400	—				
	j. Intreținerea și repararea localuluĭ Academieĭ și a caseĭ din Craiova	—	—	1.100	—	7.650	—		
	B. *Material.*								
	k. Spese de procese	—	—	2.500	—				
	l. Mobilier	—	—	450	—				
	m. Spese neprevĕdute.	—	—	3.500	—				
	n. » de expedițiune.	—	—	2.500	—	8.950	—	148.840	—
4	**Premiĭ, achisițiunĭ, publicațiunĭ și tipăriturĭ:**								
	A. *Premiĭ.*								
	o. Premiul G. Lazăr din 1898			5.000	—				
	p. » Eliade-Rădulescu din 1897	5.000	—						
	» » » » » 1898	5.000	—	10.000	-				
	q. » Năsturel-Herĕscu » 1897	12.000	—						
	» » » » » 1898	4.000	—	16.000	—				
	r. » G. San-Marin » 1898	—	—	2.000	—				
	s. » Ioan Lecomte du Noüy din 1898	—	—	467	50	33.467	50		
	De transportat					33.467	50	208.928	75

Nr.	Descriere		Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
	Transport		655.300	—	67.032	25	—		59.785	25	239.445	20
	h. Fondul Agaricĭ:											
	Venitul moşieĭ Móra-Grecilor pe câştiul 23 Aprilie 1897 — 26 Octobre 1897 . . »	29 000,—										
	Idem câştiul 23 Aprilie 1898 . . . . »	14.500,—										
	minus 15% . . . . L.	43.500,—	—	—	—	—	—	—	36 975	—		
	i. Fondul Princesa Alina Ştirbeĭ:											
	Cuponul renteĭ amortisabile şi perpetue 5% pe Aprilie — Octobre 1897 . . . . . . »	10.000,—	200.000	—								
	Idem pe Aprilie 1898 . . . . »	5.000,—										
	minus 15% . . . . L.	15.000,—	—	—	—	—	—	—	12.750	—		
4	**Procentele fondurilor speciale şi cu cheltuelĭ periodice:**											
	a. Fondul Cuza:											
	Cupónele renteĭ, func. rur. şi municipal 5% pe 1 Aprilie, Iulie, Oct. 1897 şi 1 Ian. 1898 L.	2.145.—	42.900	—								
	Cup. renteĭ 5% pe Aprilie 1898 (L. 30.000) . »	750,—										
	minus 15% . . . . L.	2.895,—	—	—	—	—	—	—	2.460	75		
	b. Fondul A. Fĕtu:											
	Cuponul renteĭ amort. şi municip. 5% pe Aprilie, Oct. Iulie 1897 şi Ianuarie 1898 »	750.—	15.000	—								
	Cup. renteĭ 5% pe Aprilie 1898 la L. 10.000,— »	250,—										
	minus 15% . . . . L.	1.000,—	—	—	—	—	—	—	850	—		
	c. Fondul San-Marin:											
	Cup. rent. şi municip. 5% pe Aprilie, Octobre, Iulie 1897 şi Ianuarie 1898 . . . . »	600,—	12.000	—								
	Cup. renteĭ 5% pe Aprilie 1898 (L. 10 000) »	250,—										
	minus 15% . . . . L.	850,—	—	—	—	—	—	—	722	50		
	d. Fondul Neuschotz:											
	Cuponul municipal 5% pe Iulie 1897, Ianuarie 1898 . . . . L. 1.250,— min. 15%		25.000	—	—	—	—	—	1.062	50		
	e. Fondul Bodescu:											
	Cuponul municipal 5% pe Iulie 1897, Ianuarie 1898 . . . . L. 325,— min. 15%		6.500	—	—	—	—	—	276	25		
	f. Fondul Craiovén:											
	Cuponul renteĭ şi municipal 5% pe Aprilie, Octobre, Iulie 1897 şi Ianuarie 1898 . . L.	300,—	6.000	—								
	Cup. renteĭ 5% pe Aprilie 1898 (L. 5.000) »	125,—										
	» dividend la 2 acţ. de Banca N. a L. 90,10 »	180,20	1.000	—	1.200	—						
	minus 15% . . . . L.	605,20	—	—	—	—	—	—	514	40		
	g. Fondul Chiţu:											
	Cupon dividend la 1 acţ. de Banca Naţ. a L. 90,10 .		500	—	912	50			90	10		
	h. Fondul G. Lazăr:											
	Cup. func. rural, urban şi municip. 5% pe Iulie 1897 şi Ianuarie 1898 . . L. 2.645,— min. 15%		52.900	—	—	—	—		2.248	25		
	i. Fondul Eliade-Rădulescu:											
	Cup. func. rural, urban şi municip. 5% pe Iulie 1897 şi Ianuarie 1898 . . L.	1.445,—	28 900	—								
	Cup. div. la 2 acţ. de B. N. a L. 90,10 »	180,20	1.000	—	1.200	—						
	Suma . . . L. 1.652,— min. 15%		—	—	—	—	—	—	1.381	40		
	j. Fondul Hagi-Vasile:											
	Cuponul municipal 5% de 1 Iulie 1897 şi 1 Ianuarie 1898 . . . . L. 990,— min. 15%		19.800	—	—	—	—	—	841	50	119.957	90
	Deficit		—	—	—	—	—	—	—	—	2.719	20
			1.066.800	—	70.344	75	—	—	—	—	362.122	30

Nr.	Articol	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
	Transport	—	—	—	-	33.467	50	208.928	75
	B. *Achisițiunĭ.*								
	t. Monete, chrisóve, etc. (Fondul Daniel)	—	—	1.113	50				
	u. Cărțĭ de fie-care Secțiune și legatul lor, a Leĭ 2.000	--	—	6.000	—	7.113	50		
	C. *Publicațiunĭ.*								
	v. Etymologicum Magnum Romaniae	--	—	6.000	—				
	w. Tipărirea publicațiuniĭ.	—	-	3.083	80	9.083	80		
	D. *Tipărirĭ.*								
	x. Anale (datorie din 1896-97, L. 6.446,80).	12.000	—						
	y. Erodot	1.000	—						
	z. Discursurile M. S. Regeluĭ	1.000	—						
	aa. Țĕranul român	1.000	—						
	bb. Catalogul epigrafic	1.000	—						
	cc. Hronicul luĭ Dimitrie Cantemir (datorie din 1896—97, L. 250).	1.000	—						
	dd. Documente publicate din Fondul Princesa Alina Știrbeĭ . . .	8.500	—						
	ff. Bibliografia românéscă . . . . ***ee. Catalogul manuscriptelor și documentelor***	3.000	—						
	gg. Flora Dobrogeĭ	2.000	—						
	hh. Cărțĭ dialecticale românescĭ (Weigand)	1.500	—						
	ii. Colecțiunea de ghicitorĭ de A. Goroveĭ	1.000	—	33.000	—	33.000	—	82.664	80
5	**Cheltuelĭ din fondul Ioan Fĕtu:**								
	jj. Cărțĭ de școlă	--	—	7.200	25				
	kk. Renta viageră a d-neĭ Ecaterina Fĕtu	---	—	3.000	—	10.200	25	10.200	25
6	***ll.* Cărțĭ religióse din fondul Scorțeanu**	—	—	--	—	—	—	1.275	—
7	**Cheltuelĭ din fondul Agaricĭ:**								
	mm. Anuitatea moșieĭ Móra Grecilor la Creditul funciar, pe 3 semestre (2 din anul 1897 și 1 din 1898)	--	—	—	—	16.950	—		
	nn. Legatul Mihoc pe 1 an 1897 și $^1/_2$ an 1898	—	—	—	—	1.500	—		
	oo. Asigurărĭ, foncieră și pădurarĭ idem	—	—	—	—	7.000	—		
	pp. Datorie din anul trecut 1896—1897 la fondul Adamachi . . .	—	—	—	—	469	40		
	qq. Reparațiunea clădirilor pentru școlă	--	—	—	—	11.055	60	36.975	—
8	**Cheltuelĭ din fondul Donicĭ:**								
	rr. D-luĭ G. Bărbuceanu, rest din dobânḑĭ	8.790	—						
	» » dobândă la L. 50.000 pe Iulie 1897 — Ianuarie 1898	2.500	—	11.290	75				
	ss. Cheltuelĭ de căutarea moșieĭ Radiana în regie	—	—	6.287	75				
	tt. Taxa de înregistrare la legatul de L. 50.000	—	—	4.500	—	22.078	50	22.078	50
		—	—	—	—	—	—	362.122	30

FUNDAȚIUNEA VASILIE ADAMACHI.

I. — *Raportul Cassierului-comptabil asupra gestiunii Fundațiunii Adamachi în anul 1896—97.*

I.

Am onóre a presentà situaţiunea provisorie a comptabilităţii şi a cassei fondului V. Adamachi pe exerciţiul 1896—97 până la 8 Martie, avênd a presentà pe cea definitivă la încheiarea acestuĭ an budgetar.

A. Din veniturile înscrise în budget de	L. 198.087,72
s'a incassat până acum suma de	» 176.201,36
rĕmânênd încă de incassat suma de	L. 21.886,36

şi anume:

1. *Moşia Roşiori,* rest din câştiul Octobre 1896	L.	3.241,45	
2. » *Călimănescĭ* » » » » »	»	1.000,—	
3. *Cupóne*	»	320,20	
4. *Din împrumutul Academieĭ* pentru casa din Craiova	»	10.920,35	
5. *Din împrumutul pentru succesiunea Donicĭ.* .	»	3.298,21	
6. » » » » *Carp* . .	»	2.636,75	
7. » » » » *Agaricĭ* .	»	469,40	
Suma de sus			L. 21.886,36

B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ este următórea:

			votat		cheltuit		rĕmas
Litera	a	L.	1.300,—	L.	—,—	L.	1.300,—
»	b	»	4.000,—	»	1.064,40	»	2.935,60
»	c	»	16.220,85	»	16.220,85	»	—,—
»	d	»	43.323,72	»	41.170,22	»	2.153,50
»	e	»	60.000,—	»	60.000,—	»	—,—
»	f	»	5.000,—	»	4.900,—	»	100,—
»	g	»	1.000,—	»	566,55	»	433,45
»	h	»	3.000,—	»	2.159,15	»	840,85
»	i	»	5.000,—	»	5.000,—	»	—,—
Total		L.	138.844,57	L.	131.081,17	L.	7.763,40

De unde se vede că s'a cheltuit maĭ puţin cu suma de . . . L. 7.763,40

C. Comptul excedent este următorul:

1. *Moşia Roşiorĭ.* S'a incassat dobândă de întârḑiarea plăţiĭ câştiurilor moşieĭ . . . . L. 1.182,10
2. » *Călimănescĭ*, idem . . . . » 230,—
3. *Cupóne.* Spor la 128 cupóne de dividend Banca Naţională pe 1896 a L. 60/₀₀ peste prevederea budgetară . . . . » 76,80
4. *Pădurea Roşiorĭ.* S'a incassat întâia rată pentru 500 arborĭ, vînduţĭ a L. 9,60 . . . . » 4.800,—

Leĭ 6.288,90

De acì se scade:

Cheltuelile ce s'aŭ făcut în 1894—95 pentru a înfiinţă sechestru asupra averiĭ arendaşuluĭ moşieĭ Roşiorĭ, carĭ se scad acum în sumă de . . . . L. 124,50

Excedent curat de . . L. 6.164,40

Lângă care să maĭ adaoge cheltuiala maĭ puţin din budgetul cheltuelilor arătate sub *B* . . . . » 7.763,40

Total L. 13.927,80

Notă. — Din acéstă sumă se vor face plăţile ce vor fi necesare până la încheiarea anuluĭ budgetar.

D. Fondul în efecte, depus la Banca Naţională, este tot acelaşĭ de anul trecut şi anume:

					nominal	peste nominal	total
91	func. rurale	de 5%	a L.	5.000	L. 455.000,—	L. —,—	L. 455.000,—
551	» »	» 5%	» »	1.000	» 551.000,—	» —,—	» 551.000,—
18	» »	» 5%	» »	100	» 1.800,—	» —,—	» 1.800,—
56	rentă amort.	» 5%	» »	5.000	» 280.000,—	» —,—	» 280.000,—
32	» »	» 5%	» »	500	» 16.000,—	» —,—	» 16.000,—
17	» perpet.	» 5%	» »	500	» 8.500,—	» —,—	» 8.500,—
4	f. u. Bucurescĭ	» 5%	» »	5.000	» 20.000,—	» —,—	» 20.000,—
4	» » »	» 5%	» »	1.000	» 4.000,—	» —,—	» 4.000,—
48	oblig. munic.	» 5%	» »	500	» 24.000,—	» —,—	» 24.000,—
23	» de stat	» 6%	» »	500	» 11.500,—	» —,—	» 11.500,—
3	» » »	» 6%	» »	100	» 300,—	» —,—	» 300,—
11	rentă amort.	» 4%	» »	5.000	» 55.000,—	» —,—	» 55.000,—
12	» »	» 4%	» »	2.500	» 30.000,—	» —,—	» 30.000,—
60	» »	» 4%	» »	1.000	» 60.000,—	» —,—	» 60.000,—
56	» »	» 4%	» »	500	» 28.000,—	» —,—	» 28.000,—
10	» »	» 4%	» »	100	» 1.000,—	» —,—	» 1.000,—
128	acţ. Banca Naţion.		» »	500	» 64.000,—	» 135.024,25	» 199.024,25
1124	bucăţĭ în valóre de			. .	L. 1.610.100,—	L. 135.024,25	L. 1.745.124,25

Notă.—La doue acţiunĭ în valóre nominală de L. 1.000,—lipsesc acţiunile şi sunt numaĭ cupónele, carĭ se găsesc în cassa Academieĭ, aşă după cum s'aŭ primit la punerea în posesiune.

E. Capitalisările fondului aŭ fost însemnate în budgetul cheltuelilor pe 1896—97 în sumă de . . . . L. 59.243,15

și anume:

a) Premiul ce nu s'a dat în anul 1896 de . . . . L. 5.000,—

b) Capitalisări proprii ale fondului . . . . . . » 54.243,15 L. 59.243,15

lângă care se adaoge sporul de la nominal . . . . L. 27.000,—

efecte eșite la sorți și înlocuite cu altele de acelașĭ fel . . . . » 1.517,—

Suma L. 60.760,15

De acì se scad următórele cheltuelĭ neprevĕḑute și carĭ aŭ trebuit să se facă fiind cerințele urgente:

D-luĭ Dr. G. Assaky, la Paris, jumătate din suma împăcăriĭ acordată fie-căruĭ moștenitor de sânge, de L. 30.000. . L. 15.000

și la 4 advocațĭ, rest din onorariul d-lor pentru susținerea procesuluĭ . . . . » 2.500 L. 17.500,—

Decĭ adevĕrata sumă a capitalisărilor este de . . . . . . L. 43.260,15

F. Sumele imprumutate sunt astăḑĭ următórele:

	după budget: împrumut	după budget: restituit	dat maĭ mult în cursul anuluĭ	împrumutul actual
1. Imprumutul Academieĭ	L. 10.955,30	L. 34,95	L. —,—	L. 10.920,35
2. » Doniciĭ	» 4.229,10	» 3.115,50	» 2.184,61	» 3.298.21
3. » Carp	» 1.000,—	» —,—	» 1.636,75	» 2.636,75
4. » Agaricĭ	» —,—	» —,—	» 469,40	» 469,40
Suma	L. 16.184,40	L. 3.150.45	L. 4.290,76	L. 17.324,71

Se scade din suma dată maĭ mult în cursul anuluĭ curent, suma restituită de . . . . » 3.150,45

L. 1.140,31

Se adaoge împrumutul din anul trecut 1895—96. . » 16.184,40

Total suma de sus L. 17.324,71

Numerariul casseĭ este astăḑĭ de . . . . L. 35.301,59

8 Martie 1897.

II

Conform intâiuluĭ raport din 8 Martie 1897, am onóre a presentà situațiunea finală la încheiarea anuluĭ budgetar 1896—97:

I. Veniturĭ. Din veniturile arătate neincassate în primul raport în sumă de . . . . L. 21.886,36

neincassându-se nimica în timpul sesiuniĭ, se va trece ca sald în budgetul anuluĭ viitor 1897—98.

II. Comptul excedent a fost în primul raport de . . . . . L. 13.927,80
din care s'a cheltuit în cursul sesiunii actuale la:

1. Burse	L. 354,75	
2. Cheltueli neprevěḑute	» 185,—	
3. Reparaţiuni la ecarete	» 409,85	» 949,60
Rěmâne excedent curat.		L. 12.978,20

care se va trece în budgetul anului viitor 1897—98.

III. Sumele imprumutate aŭ fost de . . . . L. 17.324,71
lângă care se mai adaog sumele împrumutate:
Fondului Donici (succesiunii):

1. Pentru a plăti d-lui G. Bărbuceanu dobânḑi . .	L. 1.209,28	
2. Cheltuit cu reparaţiuni la moşia Radiana . . .	» 775,26	» 1.984,54
Astăḑi . . .		L. 19.309,25

Şi anume:

1. Academiei	L. 10.920,35
2. Succesiunii Donici	» 5.282,75
3. » Carp	» 2.636,75
4. » Agarici	» 469,40
Suma ca mai sus . .	L. 19.309,25

IV. Numerariul cassei este astăḑi de . . . . L. 32.367,45

31 Martie 1897.

III. — Raportul Comisiunii financiare asupra administraţiunii cassei şi a stării Fundaţiunii Adamachi în 1896—97.

Domnilor colegi,

Comisiunea financiară, cercetând compturile, actele justificative şi cassa Fundaţiunii Adamachi, a constatat următórele:

I. Averea mobiliară este aceeaşi ca şi anul trecut, adecă L. 1.610.000,— în diferite efecte depuse la Banca Naţională. Recepisele Băncii pentru acest deposit se află în cassa Academiei.

II. Din suma de L. 198.087,72 prevěḑută la venituri prin budgetul anului 1896—97, s'aŭ incassat L. 176.201,36. Rěmâne de incassat dară suma de L. 21.886,36, care urmézá a fi trecută la venituri în budgetul anului viitor 1897—98.

III. S'a incassat peste prevederile budgetare suma de . . L. 7.681,40 provenind din:

a) Dobânda pentru întârḑierea plăţiĭ câştiuluĭ moşieĭ Roşiorĭ, minus cheltuelile de sechestru . . L. 1.057,60
b) Idem Călimănescĭ . . . . » 230,—
c) Spor la cupóne . . . . » 76,80
d) Rata vîndăriĭ păduriĭ Roşiorĭ . . . . » 4.800,—
e) Beneficiŭ din efecte eşite la sorţĭ . . . . . » 1.517,— L. 7.681,40

IV. Din suma prevĕḑută în budgetul pentru cheltuelĭ 1896—97, care este de . . . . L. 198.087,72
s'aŭ întrebuinţat până la 31 Martie 1897 în cheltuelile făcute conform budgetuluĭ . . . . » 132.030,77
L. 66.056,95

V. S'aŭ cheltuit peste sumele prevĕḑute în budget . . » 17.500,—
Şi anume:
Jumătate din partea cuvenită d-luĭ Dr. G. Assaky ca moştenitor de sânge al rĕposatuluĭ Adamachi . . . . L. 15,000
Rest din onorariul advocaţilor . . . . » 2,500
L. 17,500

Comisiunea vĕ propune să aprobaţĭ facerea acestor plăţĭ.

VI. In resumat, sumele incassate sunt . . . . L. 183.882,76
Sumele cheltuite . . . . » 149.530,77
Sald . . L. 34.351,99
Din care s'a maĭ împrumutat fonduluĭ Donicĭ . . . . . » 1.984,54
Numerariŭ în cassă la 31 Martie . . . . L. 32.367,45

Comisiunea a constatat că acest numerariŭ există în cassă şi el urméză a fi trecut în veniturile anuluĭ viitor.

V. Babeş, Sp. Haret.

Raportor, *P. Poni.*

III. — *Raportul Comisiuniĭ Fundaţiuniĭ Adamachi despre administrarea eĭ în 1896—97 şi propunerile pentru 1897—98.*

Domnilor colegĭ,

Avem onóre a vĕ expune modul cum a fost administrată Fundaţiunea Adamachi în anul budgetar expirat 1896—97 şi a vĕ face propunerile pentru anul viitor 1897—98.

I. Burse. La Facultatea de sciinţe din Iaşĭ, Academia a întreţinut 6 burse, dintre carĭ 4 pe anul întreg şi 2 pe şése lunĭ. Aceste burse aŭ fost acordate studenţilor: Dimitrie Cădere, Eduard Christovicĭ, Ioan Arhiri, Ioan Petrovicĭ, Maria Lupu şi Ioan Popescu. Dintre bursieriĭ vechĭ, d-ra Elena Cancicov, trecêndu-şĭ licenţa, a încetat de a maĭ figurà în acéstă calitate, iar bursa d-luĭ I. Popovicĭ-Cerkez a fost retrasă din causă că, contrariŭ regulamentuluĭ, maĭ aveà o altă ocupaţiune pe lângă acea de student.

La Facultatea de medicină din Iaşĭ, aŭ primit burse 6 studenţĭ şi anume: Marta Trancu, Nicolae Lupu, Maria Anastasescu, Aspasia Macarovicĭ, Lucia Moţoc, Ioan Tăutu, dintre carĭ ceĭ dintâĭ 4 pe anul întreg şi ceĭ-lalţĭ 2 pe şése lunĭ.

La Şcóla de podurĭ şi şosele sunt 4 bursierĭ şi anume: Ioan Moţoiŭ, Ioan Popovicĭ, Ioan Teodor şi Traian Rîpeanu.

Bursele în străinătate pentru licenţiaţĭ de la Facultatea de sciinţe din Iaşĭ sunt acordate d-lor Ioan Simionescu care studiază geologia la Viena şi Th. Nicolaŭ care studiază mineralogia şi petrografia la Lipsca.

Ca bursierĭ bacalaureaţĭ se află d-niĭ G. Pantazi care studiază minele la Freiberg şi Ioan Rădulescu care studiază architectura la Roma.

In fine, ca bursier inginer, d-l V. Guţu continuă în America lucrările sale asupra petroleuluĭ.

Conform decisiuniĭ Academieĭ, a doua bursă de inginer trebuià să fie acordată pentru studiul electricităţiĭ. La concursul din Octobre nepresentându-se nicĭ un concurent, Academia a acordat, de la Decembre 1896 până la Septembre 1897, bursa rĕmasă ast-fel nedată d-luĭ C. C. Minculescu, care făcuse tocmaĭ studiele cerute de Academie şi dorià să şi le completeze, visitând instalaţiunile electrice din diferitele oraşe marĭ ale Europeĭ.

Tóte bursele acordate din noŭ aŭ fost date prin concurs, conform regulamentuluĭ, afară de acea dată d-luĭ Minculescu.

In anul viitor urmând a se aplicà în întregime regulamentul pentru burse, va trebuì să avem:

a) La Facultatea de sciinţe din Iaşĭ:

6 burse pe anul întreg a 100 leĭ pe lună	L. 7.200,—
2 burse pe şése lunĭ » » » » »	» 1.200,—

b) La Facultatea de medicină din Iaşĭ:

6 burse pe anul întreg a 100 leĭ pe lună	» 7.200,—
2 burse pe şése lunĭ » » » » »	» 1.200,—
De transportat . .	L. 16.800,—

Transport . . L. 16.800,—

c) La Şcóla de podurĭ şi şosele:	
4 burse pe anul întreg a 100 pe lună	» 4.800,—
2 burse pe şése lunĭ » » » »	» 1.200,—
d) Pentru licenţiaţĭ:	
2 burse actual existente	» 6.000,—
1 bursă de dat de la Octobre pentru studiul fisiologieĭ la Universitatea din Berlin. Pentru acésta se va acordà bursierului 3 anĭ, cu condiţiune ca în fie-care an să trimită un memoriŭ privitor la lucrările sale şi să trécă doctoratul în filosofie specialitatea fisiologieĭ	» 1.500,—
e) Pentru bacalaureaţĭ:	
2 burse actual existente	» 7.200,—
1 bursă de dat de la Octobre pentru studiul agricultureĭ la Hohenheim pe timp de 3 anĭ	» 1.800,—
f) Pentru inginerĭ:	
Bursa d-luĭ V. Guţu, care la Octobre viitor va trebuì să se ducă în Caucas pentru a studià petroleurile de acolo, conform decisiuniĭ anteriόre luate de Academie	» 8.771,60
Bursa pentru electricitate, hotărîtă anul trecut, se va menţiné în aceleaşĭ condiţiunĭ, publicându-se din noŭ concurs pentru ocuparea eĭ	» 2.400,—
O nouă bursă pentru studiul hidrografieĭ şi hidrologieĭ în Italia	» 2.400,—
g) Cheltuelĭ de drum şi de şcólă	» 8.000,—
	L. 60.871,60

II. *Impăcările cu clironomiĭ de sânge* aĭ rěposatuluĭ V. Adamachi s'aŭ terminat, dându-se d-nelor Hariclia, Zoe şi Maria şi d-lor Ioan şi Alexandru Ladicos L. 30.000,—şi d-reĭ Maria Ioan Chiriacos L. 30.000,—.

Din ultima parte cuvenită d-neĭ Eufrosina Adamachi s'aŭ dat fiuluĭ sĕŭ Dr. Gh. Assaky L. 15.000,—, rĕmânênd ca restul de L. 15.000,— să i se dea după îndeplinirea formalităţilor hotărîte prin lege pentru absenţĭ. Acéstă sumă va trebuì să fie trecută în budgetul anuluĭ 1897—98.

III. *Fixarea veniturilor şi cheltuelilor* propunem a se face după alăturatele proiecte de budgete, întocmite conform decisiuniĭ Academieĭ: 1) pentru lunile Aprilie şi Maiŭ 1897 şi 2) pentru anul budgetar începênd la Iunie 1897 şi terminându-se la 31 Maiŭ 1898.

Sp. Haret.

Raportor, *P. Poni.*

IV. — *Budgetul Fundațiunii Adamachi pe 14 lunĭ*
(1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898).

BUDGETUL FUNDAŢIUNII ADAMACHII PE

I. VENITURĬ								
1 **Rămăşiţe din trecut:**								
a. — *Cupóne*: 7 cupóne rentă 4% de 1 Iulie 1896 . . . . L. 140,— 2 cupóne dividend de Banca Naţ. pe 1896 a L. 90,10. » 180,20	—	—	—	—	320	20		
b. — *Moşia Roşiorĭ*, rest din câşt. de 26 Octobre 1896	—	—	—	—	3.241	45		
c. — » *Călimănescĭ*, idem.	—	—	—	—	1.000	—	4.561	65
d. — *Imprumutul Academieĭ* rest din 1894—95 pentru reparaţiunea caseĭ din Craiova.	—	—	—	—	10.920	35		
e. — » *Donicĭ* din 1896—97	—	—	—	—	5.282	75		
f. — » *Carp* » 1896—97	—	—	—	—	2.636	75		
g. — » *Agaricĭ* » 1896—97	—	—	—	—	469	40	19.309	25
h. — *Cassa* în numerariŭ	—	—	—	—	—	—	32.367	45
Total	—	—	—	—	—	—	56 238	35
2 **Cupóne:**								
Funciar rural 5% pe 1 an . . . . la L	1.007.800	—	—	—	50.390	—		
Rentă amortisabilă 5% pe 1 an . . . . » »	296.000	—	—	—	14.800	—		
» » 5% pe Aprilie 1898	—	—	—	—	7.400	—		
» perpetuă 5% » 1 an . . . . . . » »	8.500	—	—	—	425	—		
» » 5% » Aprilie 1898	—	—	—	—	212	50		
Funciar urban Bucurescĭ 5% pe 1 an . » »	24.000	—	—	—	1.200	—		
Obligaţiunĭ municipale 5% pe 1 an. . . » »	24.000	—	—	—	1.200	—		
» de Stat 6% » 1 » . . . . . . » »	11.800	—	—	—	708	—		
» » » 6% » Maiŭ 1898	—	—	—	—	354	—		
Rentă amortisabilă 4% » 1 an . . . . » »	174.000	—	—	—	6.960	—		
Dividendele la 123 acţiunĭ de Banca Naţională a L. 90,10 . . . . » »	64 000	—	135.024	25	11.532	80	95.182	30
3 **Proprietăţĭ:**								
a. — *Moşia Călimănescĭ*, arenda pe 1 an . . .	—	—	—	—	6.000	—		
» » » pe 23 Aprilie 1898	—	—	—	—	3.000	—		
b. — » *Roşiorĭ* arenda pe 1 an	—	—	—	—	15.000	—		
» » » pe 23 Aprilie 1898 .	—	—	—	—	7.500	—		
c — *Pădurea de pe moşia Roşiorĭ*, pentru 500 arborĭ a L. 9,60	—	—	—	—	4.800	—	36.300	—
	1.610.100	—	135.024	25	—	—	187.720	65

14 LUNI: 1 APRILIE 1897—31 MAIU 1898.

II. CHELTUELĬ

1	**Capitalisărĭ din anul trecut 1896—87:**	—	-	43.260	15
2	**Chetuelĭ propriĭ:**				
	a. — *Fonciera, asigurarea contra incendiuluĭ, reparaţiunĭ şi întreţinerea ecaretelor*	1.250	—		
	b. — *Călĕtoriĭ, hotărniciĭ şi cheltuelĭ de îngrijirea imobilelor*	2.500	—		
	c. — *Prelevările Academieĭ de 15%* la L. 131.482,30 venit	19.722	35		
	d. — *Burse*	79.503	10		
	e. — *Impăcarea cu d-l Dr. G. Assaky*	15.000	—		
	f. — *Şcóla Adamachi din Iaşĭ şi grijile sufletuluĭ*	5.000	—		
	g — *Cheltuelĭ de procese*	1.000	—		
	h. — » *neprevĕdute*	2.750	—		
	i. — *Premiul* ce se va da în 1897	5.000	—		
	j. — *Douĕ premiĭ* ce se vor da în anul 1898	10.000	—	141.725	45
3	**Capitalisărĭ nouĕ pe anul 1897—98**	—	—	2.735	05
				187.720	65

FUNDAȚIUNEA OTTETELEȘANU.

I. — *Raportul Cassieruluĭ-comptabil despre situațiunea Fundațiuniĭ Otteteleșanu în anul 1896—97.*

I.

Am onóre a presentà situaţiunea provisorie a comptabilitățiĭ și a casseĭ fonduluĭ Otteteleșanu pe anul 1896—97 până la Martie 1897, avênd a presentà pe cea definitivă la încheiarea anuluĭ budgetar.

A. Din veniturile însemnate în budget de	L.	197.323,91
s'a incassat până acum suma de	»	138.034,16
și aŭ rĕmas veniturĭ neincassate în sumă de	L.	59.289,75

și anume:

1. *Moșia Fundu-Chiselet*, rest din câștiul 26 Octobre 1896 . .				L.	19.050,—
2. » *Măgurele*, rest din câștiul 23 Aprilie 1896	L.	373,50			
» » câștiul 26 Octobre 1896. . .	»	10.350,—		»	10.723,50
3. » *Otteteliș*, rest din câștiul 23 Aprilie 1895	»	1.766,25			
» » câștiul întreg 26 Octobre 1895	»	9.250,—			
» » » » 23 Aprilie 1896	»	9.250,—			
» » » » 26 Octobre 1896	»	9.250,—		»	29.516,25
Suma ca maĭ sus				L.	59.289,75

Din aceste rĕmășițe va resultà la moșiile Măgurelele și Otteteliș o pagubă însemnată, care însă nu se póte sci de pe acum, ci numaĭ după lichidarea totală a averiĭ sechestrate a arendașilor, ale cărora contracte expiră la 23 Aprilie a. c.

Notă.—S'a maĭ incassat acompto budgetuluĭ viitor 1897—98, conform arendăriĭ nouĕ a moșiilor Măgurele și Otteteliș (trupul Bătășanĭ), și anume:

a) Moșia Măgurele, câștiul 23 Aprilie 1897	L.	10.750,—
b) » *Otteteliș* (trupul Bătășanĭ), câștiul 23 Aprilie 1897	»	1.600,—
Suma	L.	12.350,—

carĭ nu se vor trece la veniturile din budgetul anuluĭ 1897—98 decât numaĭ cu câștiul al doilea, de 26 Octobre 1897.

B. Situaţiunea budgetuluĭ de cheltuelĭ este următórea:

Litera		votat		cheltuit		rĕmas
Litera a		L. 18.745,50	L.	18.709,98	L.	35,52
» b		» 6.000,—	»	2.553,72	»	3.446,28
» c		» 1.000,—	»	748,80	»	251,20
» d		» 8.000,—	»	7.749,51	»	250,49
» e		» 3.000,—	»	1.720,65	»	1.279,35
» f		» 16.192,80	»	16.192,80	»	—,—
» g		» 1.000,—	»	1.000,—	»	—,—
» h		» 4.000,—	»	4.000,—	»	—,—
» i		» 1.067,60	»	1.067,60	»	—,—
» j	16.780 8.551	» 25.331,—	»	23.163,—	»	2.168,—
» k		» 15.195,—	»	14.386,09	»	808,91
» l		» 556,80	»	556,70	»	—,10
» m		» 492,—	»	491,55	»	—,45
» n		» 621,60	»	621,50	»	—,10
» o		» 2.928,—	»	2.908,80	»	19,20
» p		» 4.048,—	»	4.043,80	»	4,20
» q		» 5.658,—	»	5.658,—	»	—,—
» r		» 4.000,—	»	3.999,79	»	—,21
» s		» 369,60	»	369,60	»	—,—
» t		» 37.118,01	»	33.814,90	»	3.303,11
Total		L. 155.323,91	L.	143.756,79	L.	11.567,12

Prin urmare s'a cheltuit maĭ puţin din budgetul cheltuelilor pe 1896—97 suma de . . . . L. 11.567,12

C. Din causa lipseĭ de numerariŭ nu s'a putut plătì *imprumutul de la Banca Naţională* prevĕḑut în budgetul curent . L. 40.000,—

D. Renta anuală Elena Dr. N. Turnescu pentru formarea fonduluĭ de înzestrarea fetelor de la Institutul Otteteleşanu, din 1895—96 . L. 1.000,—
a crescut cu incassarea renteĭ pe anul curent 1896—97 . . » 1.000,—
Total . . . L. 2.000,—
carĭ aŭ rĕmas la disposiţiune.

E. S'a incassat în cursul anuluĭ 1896—97, în comptul vîndariĭ *terenuluĭ din strada Teatruluĭ:*

1. De la d-l Fr. Bröhm, un acompt pentru terenul ce va cumpĕrà d-sa de la Academie . . . . L. 3.000,—
2. Idem pentru deschiderea noueĭ strade din strada Teatruluĭ în strada Sărindar. . . . . . . » 9.000,— L. 12.000,—
3. Incassat de la d-l Ioan Stan pentru cumpĕrarea materialuluĭ şi dărîmarea casseĭ din strada Teatruluĭ. . . . » 500,—

De transportat . . L. 12.500,—

Transport . . .	L.	12.500,—
de unde s'a achitat Primăriei capitaleĭ, costul pentru deschiderea nouei strade	»	12.000,—
Rĕmâne sald . . .	L.	500,—

F. Comptul excedent este precum urmézā:

1. Venitul extraordinar incassat de la d-l Gillet pentru vederea în grădina Otteteleșanu	L.	1.000,—
2. Idem de la d-l V. Hr. Cosma	»	650,—
3. Moșia Fundu-Chiselet, dobândă de întârḑiare la plata câștiurilor	»	2.564,65
4. Grădina și grajdurile din strada Teatruluĭ, idem	»	12,50
5. Spor din incassarea cupónelor	»	19,—
6. Móra de la Măgurele, suma incassată din purtarea în regie peste prevederile budgetare	»	1.259,85
Suma . .	L.	5.506,—
De acì se scade suma dată maĭ mult la cumpĕrare de efecte după cum se vede sub *G*	»	431,40
Excedent curat	L.	5.074,60
lângă care se maĭ adaoge suma cheltuită maĭ puţin din budgetul cheltuelilor arătate sub *B*	»	11.567,12
Total . . .	L.	16.641,72

Notă. — Din acéstă sumă se vor maĭ face plăţile ce vor venì încă până la încheiarea anuluĭ budgetar.

G. Fondul în efecte, arătat în raportul anuluĭ trecut în 18 Februarie 1896,

	nominal	peste nominal	total
în valóre de	L. 326.700,—	L. 15.000,—	L. 341.700,—
este tot acelașĭ, cu un mic spor de provenit din eșirea la sorţĭ a 3 obligaţiunĭ ale pensiunĭ de L. 900,— ale caseĭ de înlocuite cu rentă 4% de L. 1.500,—.	» 600,—	» —,—	» 600,—
Total . .	L. 327.300,—	L. 15.000,—	L. 342.300,—

și anume:

			nominal	peste nominal	total
8	titlurĭ rentă de 4%	a L. 5.000,—	L. 40.000,—	L. —,—	L. 40.000,—
11	» » » 4%	» » 2.500,—	» 27.500,—	» —,—	» 27.500,—
124	» » » 4%	» » 1.000,—	» 124.000,—	» —,—	» 124.000,—
3	» » » 4%	» » 500,—	» 1.500,—	» —,—	» 1.500,—
19	scris. func. rur. de 5%	» » 5.000,—	» 95.000,—	» —,—	» 95.000,—
8	» » » 5%	» » 1.000,—	» 8.000,—	» —,—	» 8.000,—
5	» » » 5%	» » 100,—	» 500,—	» —,—	» 500,—
46	oblig. de stat » 6%	» » 500,—	» 23.000,—	» —,—	» 23.000,—
1	» casa pensiunĭ »	» 300,—	» 300,—	» —,—	» 300,—
15	acţiunĭ Banca Naţion. »	» 500,—	» 7.500,—	» 15.000,—	» 22.500,—
240	bucăţĭ în valóre totală de . . .		L. 327.300,—	L. 15.000,—	L. 342.300,—

Notă.— 1. La articolul cheltuelĭ neprevĕḑute neajungênd prevederile budgetare cu suma de . . . . L. 480,15

2. La articolul cheltuelĭ de procese, idem cu suma de. . . » 32,05

Total . . . L. 512,20

s'a regulat prin proces-verbal şi se va trece în budgetul anuluĭ viitor.

Numerariul casseĭ este astăḑĭ de . . . . L. 12.201,27

8 Martie 1897.

II.

Conform arătăriĭ din întâiul raport al casseĭ şi al comptabilităţiĭ din 8 Martie 1897, am onóre a presentà situaţiunea finală cu încheiarea anuluĭ budgetar 1896—97:

I. *Veniturĭ.* Din veniturile rĕmase neincassate de . . . . L. 59.289,75
s'a incassat în cursul sesiuniĭ generale:
de la moşia Măgurele, numerariŭ, suma de . . . . » 9.287,18

Rest de incassat . . . . L. 50.002,57

şi anume:

1. *Moşia Fundu-Chiselet*, rest din câştiul de 26 Octobre 1896. . . . . L. 19.050,—
2. » *Otteteliş*, rest din câştiul de
   23 Aprilie 1895 . . . L. 1.766,25
   » » câştiul 26 Octobre 1895 » 9.250,—
   » » » 23 Aprilie 1896 » 9.250,—
   » » » 26 Octobre 1896 » 9.250,— » 29.516,25

Suma. . L. 48.566,25

care se va trece ca sald pe anul viitor 1897—98.

Lângă acésta se adaoge suma ce nu s'a incassat de la arendaşa moşieĭ Măgurele şi care i s'a scăḑut pentru facerea unuĭ canal, despăgubire de teren, fonciera moriĭ de la Măgurele pe anul curent 1896—97, şi se va scădé din excedent. . . . . L. 1.436,32

Suma de sus L. 50.002,57

Lângă sumele incassate ca acompto budgetuluĭ 1897—98, după cum se vede în primul raport, de . . . . L. 12.350,—

s'a maĭ incassat chiria caselor din Calea Victorieĭ No. 49 pe semestrul Aprilie — Octobre 1897, de. . . . . » 9.000,—

Total . . . L. 21.350,—

care sumă se va trece ca sald în budgetul anuluĭ viitor 1897—98.

II. După o nouă dispositiune a Delegaţiunii, s'a decis ca să se capitaliseze *Rentele Elena Dr. N. Turnescu* pe anul trecut şi anul curent în sumă totală de . . . . L. 2.000,—
ceea ce s'a şi efectuat în nominal L. 2.200,— scrisurĭ funciare
urbane 5%, carĭ aŭ costat . . . . L. 1.952,45
Iar rĕmăşiţa de. L. 47,55
se va trece ca sald pe anul 1897—98.

III. Din *excedentul* arătat în primul raport de . . . . . L. 16.641,72
s'aŭ cheltuit în cursul sesiuniĭ următórele sume:

Litera.	b.	Imposite	L.	170,59
«	d.	Reparaţiunĭ la imobile	»	23,20
«	e.	Dobânda 6% la împrumut . . .	»	1.000,65
«	f.	Salariĭ pe luna curentă	»	2.168,—
«	k.	Mâncarea (Institut)	»	493,50
«	o.	Curte şi grajd	»	19,20
«	t.	Clădiri noue şi îmbunătăţirĭ . .	»	800,—
		Suma . .	L.	4.675,14

lângă care se maĭ adaoge suma ce nu s'a incassat
de la arendaşa moşieĭ Măgurele, după cum se vede
maĭ sus . . . . L. 1.436,32 » 6.111,46
şi rĕmâne excedent curat de . . . . L. 10.530,26

IV. *Numerariul casseĭ* este astăḑĭ de . . . . L. 23.861,56

31 Martie 1897.

II. — Raportul Comisiuniĭ financiare asupra gestiuniĭ Fundaţiuniĭ Otteteleşanu în 1896—97.

Domnilor colegĭ,

Comisiunea financiară, cercetând compturile, actele justificative şi cassa Fundaţiuniĭ Otteteleşanu, a constatat următórele:

I. Averea mobiliară, care în anul trecut se urcà la L. 327,300,— nominal, a crescut cu L. 600—, provenind din eşirea la sorţĭ a 3 obligaţiunĭ de pensiunĭ în valóre de L. 900,— şi înlocuirea lor cu rentă 4% în valóre de L. 1.500,—.

Pe lângă acésta trebue se adăogim renta Elena Dr. N. Turnescu, care s'a capitalisat, cumpĕrându-se scrisurĭ funciare urbane în valóre de L. 2.200,—.

Tóte efectele carĭ compun averea mobiliară sunt depuse la Banca Națională, iar recepisele Băncii se află în cassa Academieĭ.

II. Veniturile Fundațiunii Otteteleşanu eraŭ, după budgetul pe 1896—97, de . . . . L. 197.323,91

Din aceste prevederĭ budgetare s'a incassat până la 31 Martie 1897 suma de . . . . » 147.321,34

A rĕmas dar neincassată suma de . . . . L. 50.002,57

provenind din:

câştiurile moşieĭ Fundu-Chisselet . . . . L. 19.050,—

» » Otteteliş . . . . » 29.516,25

L. 48.566,25

care se va trece ca sald în budgetul anuluĭ viitor.

In cât se atinge de restul de . . . . . . » 1.436,32

acesta a fost scădut arendaşuluĭ de la Măgurele pentru facerea unuĭ canal, fonciera moriĭ etc.

L. 50.002,57

III. In afară de prevederile budgetare s'a maĭ incassat suma de. . . . . L. 39.356,—

şi anume:

Câştiul pe Aprilie 1897 de la moşia Măgurele L. 10.750,—

Idem moşia Otteteliş (Bătăşanĭ) . . . . . » 1.600,—

Chiria pe Aprilie 1897 a caseĭ din Bucurescĭ » 9.000,—

Din vîndarea loculuĭ din strada Teatruluĭ. » 12.500,—

De la d-niĭ Gillet şi Cosma . . . . » 1.650,—

Dobândĭ pentru întârdiarea de plată a câştiurilor de la Fundu-Chisselet. . . . . » 2.564,65

Spor la venitul moriĭ. . . . . » 1.259,85

Spor la venitul grădiniĭ . . . . » 12,50

Spor la cupóne . . . . » 19,— L. 39.356,—

IV. Din suma prevĕdută la cheltuelĭ în budget de . . L. 197.323,91

s'aŭ cheltuit . . . . » 148.431,93

V. Pe lângă acestea s'a cheltuit fără a fi prevĕdută în budget suma de . . . . » 14.383,85

Şi anume:

L. 12.000,— datĭ Primărieĭ pentru strada care unesce stradele Teatru şi Sărindar.

» 2.383,85 cumpĕrare de efecte.

L. 14.383,85

Comisiunea vĕ propune să aprobaţĭ facerea acestor cheltuelĭ.

VI. In resumat, sumele incassate sunt	L. 186.677,34
Sumele cheltuite	» 162.815,78
Numerariŭ în casă la 31 Martie 1897	L. 23.861,56

Comisiunea a constatat că acest numerariŭ există în cassă şi el urméză a fi trecut la veniturĭ în budgetul pe anul viitor.

V. Babeş, Sp. Haret.

Raportor, *P. Poni.*

III. — *Raportul Comisiunii Fundaţiunii Otteteleşanu despre mersul Institutuluĭ Otteteleşanu în 1896—97 şi propunerile pentru 1897—98.*

Organisarea succesivă a Institutuluĭ Ioan Otteteleşanu se urméză fără de nicĭ o împedicare.

Vara trecută s'a făcut zidirea din roşu a localuluĭ în care urméză să fie instalată Direcţiunea cu clasa IV, care va purtà menagiŭ deosebit sub conducerea directórei. In timpul acesteĭ verĭ zidirea va fi terminată, ca încă maĭ înainte de începutul viitoruluĭ an şcolar noul menagiŭ să fie instalat în ea.

De óre-ce după testamentul rĕposatuluĭ donator şi după hotărîrile Academieĭ, fetelor crescute în Institut are să li se dea, maĭ presus de tóte, calificaţiunea de femeĭ casnice, rĕmâne acum să se iea hotărîrea pentru zidirea unuĭ alt local, în care se va instalà clasa V şi cea din urmă, care-şĭ va purtà singură menagiul sub priveghiarea uneĭ profesóre.

In acelaşĭ local va fi şi o sală maĭ încăpĕtóre în care se vor adunà tóte elevele pentru lucrul de mână şi pentru exerciţiĭ de cântare, o infirmerie unde elevele din clasa V vor face practică în ceea ce privesce purtarea de grijă pentru bolnavĭ şi o pivniţă pentru conservarea raţională a alimentelor.

Temerile ivite la început în ceea ce privesce salubritatea localităţiĭ sunt adĭ cu desăvîrşire înlăturate. Starea sanitară a elevelor a fost până acum fórte satisfăcĕtóre. In deosebĭ anul acesta, unele dintre ele aŭ suferit numaĭ de indisposiţiunĭ trecĕtóre, dar nicĭ una nu a fost bolnavă.

Practica elevelor în gospodărie s'a urmat până acum cu bune resultate şi îmbucurătórea desvoltare trupéscă şi sufletéscă a celor intrate

maĭ de mult în Institut e dovadă deplină, că în deosebĭ în educaţiunea femeiască e binefăcĕtóre combinarea studielor cu ocupaţiunea în gospodărie.

Deşì mult ocupate în gospodărie şi în atelier, unde-şĭ confecţionéză ele însele albiturile şi îmbrăcămintea, elevele aŭ făcut în studiĭ progrese satisfăcĕtóre.

Acésta s'a constatat la examenele generale din anul trecut, pentru care Ministeriul Cultelor şi al Instrucţiuniĭ publice a delegat pe d-na Henrieta St. Sihleanu, iar din partea Academieĭ a bine-voit să asiste ca delegat colegul nostru d-l Grigorie Ştefănescu. Elevele aŭ fost tóte promovate şi Direcţiunea n'a fost in cursul anuluĭ niciĭ odată nevoită să recurgă la vre-o pedépsă disciplinară.

In Septembre anul trecut aŭ fost primite, după normele stabilite dintru început, încă 15 eleve, şi anul acesta funcţionéză treĭ clase cu câte 15 eleve.

S'aŭ admis în Institut numaĭ fete constatate de medic ca fiind pe deplin sănătóse şi la alegerea lor dintre fórte numerósele concurente nu s'a ţinut sémă numaĭ de notele obţinute la examenul de primire, ci tot de-odată şi de starea socială a părinţilor, precum şi de localitate.

Intre elevele primite până acum sunt 4 fete de învĕţătorĭ, 7 fete de preoţĭ, 7 fete de ţĕranĭ, 9 fete de neguţătorĭ şi 18 fete de funcţionarĭ.

După localităţĭ, aceste fete se împart precum sunt expuse în următorul tabloŭ, în care sunt însemnate şi mediile obţinute la examenul de repetiţiune din Decembre 1896.

I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza, V. A. Urechiă.

Conspect despre elevele Institutuluĭ Ioan Otteteleşanu.

No. curent	LOCALITATEA	CLASA I	Media	CLASA II	Media	CLASA III	Media	OBSERVAŢIUNI
1	Bucurescĭ . . .	Eleonora Baldovin	8,13	Victoria Mănescu	9,43	Elena Raţiŭ	9,50	4 în treĭ clase
	» . . .	Safta Bălănescu	7,36	—	—	—	—	
2	Ilfov	Alexandr. Ionescu	8,75	Ioana Ştefănescu	8,59	Caliopi Pantazescu	8,27	5 » » »
	»	Elena Călinescu	7,56	Elena Şerbănescu	7,63	—	—	
3	Dîmboviţa . . .	Eleonora Doicescu	7,02	Elena Teodoru	8,05	Steliana Chercea	9,48	6 » » »
	»	—	—	Caliopi Curleti	7,90	Ana Popescu	9,30	
	»	—	—	—	—	Maria Munteanu	8,13	
4	Prahova	Maria Dobrescu	7,97	—	—	Sevasta Negulescu	9,10	4 » » »
	»	Octavia Angelescu	7,90	—	—	Eleonora Vasilescu	9,53	
5	Ialomiţa	Caliopi Tănăsescu	9,39	—	—	—	—	1 » » »
6	Buzĕŭ	—	—	Maria Grigoriu	7,67	Maria Dărjescu	7,53	2 » » »
7	Teleorman . . .	Irina Cristescu	8,98	Ana Ionescu	7,98	Maria Panaitescu	8,75	3 » » »
8	Dolj	Olimpia Anastasiu	7,63	—	—	Elena Defleuri	8,69	4 » » »
	»	Maria Ienculescu	8,88	—	—	Magdalena Gănescu	9,12	
9	Putna.	—	—	Maria Iacob	7,38	Ana Nestorescu	8,33	2 » » »
10	Tecuciŭ	Zoe Tarola	7,69	Agripina Paşa	8,60	—	—	2 » » »
11	Romanaţĭ	—	—	Maria Popovicĭ	8,68	—	—	1 » » »
12	Mehedinţĭ . . .	Elena Băcleşeanu	8,53	—	—	—	—	1 » » »
13	Huşĭ	Maria Rişcan	8,80	Domnica Gădeiŭ	8,31	—	—	2 » » »
14	Bîrlad	—	—	Natalia Cristea	7,17	—	—	1 » » »
15	Vasluiŭ	—	—	—	—	Natalia Botez	9,17	1 » » »
16	Tulcea	—	—	—	—	Aglae Voinov	8,33	1 » » »
17	Constanţa . . .	—	—	Polixenia Ralle	9,10	—	—	1 » » »
18	Transilvania . .	Minerva Sîrbu	7,13	Letiţia Muciu	9,23	Valeria Greavu	9,65	4 » » »
	» . .	—	—	Maria Dragomir	8,78	—	—	

I. Kalinderu, I. C. Negruzzi, D. Sturdza, V. A. Urechiă.

IV. — Budgetul Fundațiunii Ottetelеșanu pe 14 luni
(1 Aprilie 1897—31 Maiŭ 1898).

BUDGETUL FUNDAŢIUNIĬ OTTETELEŞANU

I. VENITURĬ

Nr.		L.	b.	L.	b.	L.	b.	L.	b.
1	**Rĕmăşiţe din anul trecut 1896—97:**								
	a. — *Moşia Fundu-Chiselet*, rest din câştiul 26 Octobre 1897.	—	—	—	—	19.050	—		
	b. — » *Otteteliş*, rest din câştiul de 23 Aprilie 1895 L. 1.766,25 » » câştiul de 26 Octobre 1895 . . » 9.250.— » » arenda pe anul 1896, 2 câştiurĭ. » 18.500.—	—	—	—	—	29.516	25	48.566	25
	c. — *Cassa*, în numerariŭ	—	—	—	—	—	—	23.861	56
	Total . . .	—	—	—	—	—	—	72.427	81
2	**Proprietăţĭ:**								
	a. — *Moşia Fundu-Chiselet*, pe un an L. 70.500,— » » » câştiul 23 Aprilie 1898 . . . . » 35.250,—	—	—	—	—	105.750	—		
	b. — » *Măgurele*, arenda pe un an. » 21.500,— » câştiul 23 Aprilie 1898. . . . . » 10.750,—	—	—	—	—	32.250	—		
	c. — » *Otteteliş*, arenda pe un an . » 15.300.— » câştiul 23 Aprilie 1898 . . . . » 7.650,-	—	—	—	—	22.950	—		
	d.— » *Bătăşanĭ* (trup din Otteteliş). arenda pe un an . . . » 3.200,— » câşt. 23 Apr. 1898 » 1.600.—	—	—	—	—	4.800	—		
	e. — *Móra de la Măgurele*, pe un an din căutarea în regie . . . » 3.500,— Idem pe $^1/_2$ an . . . . » 1.750,—	—	—	—	—	5.250	—		
	f. — *Casa din Calea Victorieĭ* pe un an. » 18.000,— » » » » » 23 Aprilie 1898. . . . . » 9.000,—	—	—	—	—	27.000	—	198.000	—
3	**Cupóne.**								
	Rentă amortisabilă 4% pe un an . . . . . la L.	193.000	—	—	—	7.720	—		
	Scrisurĭ funciare rurale 5% Idem . . . . » »	103.500	—	—	—	5.175	—		
	Obligaţiunĭ de Stat 6% Idem . . . . . » »	23.000	—	—	—	1.380	—		
	» » » 6% pe 1 Maiŭ 1898	—	—	—	—	690	—		
	1 » Cassa de pensiunĭ pe un an . . » »	300	—	—	—	10	—		
	» » » 1 Maiŭ 1898. . . .	—	—	—	—	5	—		
	15 dividende de Banca Naţională a L. 90,10 . » »	7.500	—	15.000	—	1.351	50	16.331	50
4	**Renta Elena Dr. N. Turnescu** pe 1897—98 . .	—	—	—	—	1.000	—		
	Idem pe 1898 — 99	—	—	—	—	1.000	—		
	Cuponul funciar urban 5% . . . . » »	2.200	—	—	—	110	—	2.110	—
		329.500	—	15.000	—	—	—	288.869	31

PE 14 LUNI: 1 APRILIE 1897—31 MAIU 1898.

Nr.	II. CHELTUELĬ	Lei	B.	Lei	B.	Lei	B.
1	**Capitalisărĭ vechĭ din 1896—97:**						
	a. — Vîndarea terenuluĭ din strada Teatruluĭ	—	—	500	—		
	b. — Fondul Elena Dr. N. Turnescu, sald din anul trecut	—	—	47	55	547	55
2	**Datoriĭ din anul trecut 1896—97:**						
	Imprumutul de la Banca Națională	—	—	—	—	40.000	—
3	**Sume încasate în cursul anuluĭ trecut 1896—97:**						
	a. — Moșia Măgurele, câștiul de la Aprilie 1897 (arenda nouă)	—	—	10.750	—		
	b. — » Bătășanĭ (trup din Otteteliș) Idem	—	—	1.600	—		
	c. — Casa din calea Victorieĭ, pe semestrul 23 Aprilie 1897	—	—	9.000	—	21.350	—
4	**Capitalisărĭ nouĕ pe anul 1897—98:**						
	Fondul renteĭ Elena Dr. N. Turnescu pe 1897—98	—	—	1.000			
	» » » » » » 1898—99	—	—	1.000	—		
	Cuponul la L. 2.200,— scris. func. urb. 5% pe un an	—	—	110	—	2.110	—
5	**Cheltuelĭ propriĭ:**						
	a. — Anuitatea moșieĭ Fundu-Chiselet la Credit funciar	—	—	28.118	24		
	b. — Imposite	—	—	7.500	—		
	c. — Asigurărĭ	—	—	1.250	—		
	d. — Reparațiunĭ la imobile	—	—	14.000	—		
	e. — Dobânda de 6% la L. 40.000 împrumutațĭ de la Banca Națională	.	—	4.000	—		
	f. — Prelevările Academieĭ de 15% la L. 150.573 venit	—	—	22.585	80		
	g. — Cheltuelĭ de procese	—		4.000	—		
	h. — » neprevĕdute	—	—	7.000	—	88.454	05
6	**Cheltuelile Institutuluĭ Otteteleșanu:**						
	a. — Corpul didactic . . . L. 21.355,—						
	Servitoriĭ . . . » 11.800,—	33.155	—				
	b. — Mâncarea	22.830	—				
	c. — Luminatul	863	40				
	d. — Incălditul	560	—				
	e. — Atelier și spĕlătorie	940	—				
	f. — Curte și grajd	3.576	—				
	g. — Imbrăcăminte	7.729	—				
	h. — Instalațiunĭ	5.428	—				
	i. — Diverse	2.733	—				
	j. — Cărțĭ și tipăriturĭ	1.200	—				
	k. — Extraordinare	3.470	—	82.484	40	82.484	40
7	**Clădirĭ nouĕ și îmbunătățirĭ** (Măgurele și Otteteliș)	—	—	—	—	53.923	31
						288.869	31

COMISIUNEA BIBLIOTECEI.

Raport asupra progreselor Bibliotecei în anul 1896.

Domnilor colegi,

Biblioteca Academieĭ Române şi-a sporit, în anul trecut, colecţiunile sale în modul următor:

I. Cărţĭ tipărite, charte geografice, etc.

1. S'aŭ cumpĕrat 276 volume şi broşurĭ, 5 volume ḑiare vechĭ, 3 foĭ volante şi 10 charte geografice.

2. S'aŭ primit în dar de la diferite persóne 2.370 volume şi broşurĭ, 12 volume ḑiare, 1 atlas şi 4 charte geografice. Intre cărţile dăruite, partea cea maĭ mare sunt cele 2.032 volume şi broşurĭ alese cu autorisarea Ministeriuluĭ Instrucţiuniĭ publice dintre cărţile adunate de călugărul Chiriac şi depuse spre păstrare la Archivele Statuluĭ, unde eraŭ lăsate de maĭ mulţĭ anĭ în părăsire.

Darurile maĭ însemnate aŭ fost făcute de următórele persóne:

M. S. Nicolae II, Impĕratul Rusieĭ, a bine-voit a dăruì o splendidă publicaţiune în 4 volume intitulată: *Bibliorum Codex Sinaiticus Petropolitanus*, editată de C. Tischendorf.

D-l Secretar general D. A. Sturdza a dăruit 57 volume şi broşurĭ.

D-l Gr. Ştefănescu a dăruit 4 foĭ (No. XXXVI, XXXVII, XL şi XLI) din *Charta geologică generală a Românieĭ.*

Principesa Maria Gorceacow, născută Sturdza, a dăruit 37 volume de publicaţiunĭ vechĭ.

D-l Gr. Buicliu, membru la Inalta Curte de Casaţiune, a dăruit pupublicaţiunea: *Recherches anthropologiques dans le Caucase* par Ernest Chantre, — în 4 volume.

D-l Gr. N. Manu a dăruit o Evanghelie slavonă tipărită în secolul XVI la Braşov.

3. De la Instituţiunile cu carĭ Academia se află în relaţiunĭ de schimb, s'aŭ primit 404 volume şi broşurĭ.

4. De la tipografiile din ţéră, conform legiĭ din 2 Aprilie 1885, s'aŭ primit 1.335 volume şi broşurĭ şi 226 publicaţiunĭ periodice şi anume: 160 ḑiare: 64 din Bucurescĭ şi 96 din provincie, şi 66 reviste: 48 din Bucurescĭ şi cele-lalte 18 din cele-lalte oraşe ale ţĕriĭ.

In fie-care an, Comisiunea Biblioteceĭ a arătat înaintea d-vóstre cifrele cărţilor legale şi v'a atras atenţiunea asupra faptuluĭ, că ele nu represintă esact mişcarea culturală din ţéră.

Consideraţiunile de maĭ jos credem că vor arătà adevĕrata stare a lucrurilor şi că Academia se va grăbì a luà mĕsurile cele maĭ potrivite pentru curmarea numeróselor inconveniente, carĭ opriaŭ desvoltarea normală a colecţiunilor Biblioteceĭ nóstre.

Trebuinţa bibliotecelor publice s'a simţit încă de timpuriŭ şi la noĭ. Cum însă în ţĕrile nóstre, ca şi aiurea, se găsiaŭ necesităţĭ maĭ imperióse şi maĭ urgente decât instrucţiunea publică, cestiunea acésta a rĕmas multă vreme pe planul cel din urmă.

Se scie că perióda de propăşire culturală începe odată cu regenerarea nóstră politică. Maĭ înainte, sacrificiile făcute pentru instrucţiunea poporuluĭ depindeaŭ tot-deauna de persónele carĭ se aflaŭ în fruntea ţĕrilor. De multe-orĭ bunele începuturĭ, în loc să se continue şi să sporéscă urmările lor salutare, cădeaŭ fără măcar a se maĭ amintì de ele. Iată de ce, bunăóră, găsim în istoria trecutuluĭ nostru fapte uimitóre, ca domnia luĭ Alexandru Ghica mult maĭ priinciósă cultureĭ românescĭ decât domnia de maĭ târḑiŭ a luĭ Gheorghe Bibescu.

Meritul întemeieriĭ bibliotecelor publice revine luĭ Alexandru Ghica, care puse în aplicaţiune disposiţiunile Regulamentuluĭ Organic cuprinse în «*Regulament al şcoalelor publice din Prinţipatul Ţăriĭ-Rumâneşti.*»

In secţiunea III, sub titlul «Intocmirĭ deosebite» (pag. 115), cetim:

«§ 246. Pentru a se întocmi pe nesimţite o bibliotecă în colegiu din sfîntul Sava, şi alta în şcoala din Craiova, se va întrebuinţa o sumă de leĭ cincĭ miĭ pă an, pentru cumpărătoarea cărţilor, iar acum să vor adunà în biblioteca naţională din Bucurescĭ în colegiul din sfîntul Sava cărţile şi manuscriptele ce să vor afla înpărţite la felurĭ de locurĭ publice, precum Mitropolia, Episcopiile, mănăstirile şi altele.»

Din acestea se vede, că începuturĭ de bibliotecĭ se făcuseră cu mult maĭ înainte, pre cât se scie chiar din timpul unora din Domniĭ fanarioţĭ, protectorĭ aĭ cultureĭ grecescĭ. Multe locurĭ publice, ca mănăstirĭ, episcopiĭ, etc. aveaŭ colecţiunĭ de cărţĭ, dar aceste eraŭ de sigur rĕs-

pândite fără nicĭ o socotélă în tótă ţéra şi decĭ nu puteaŭ fi de un folos obştesc.

Prin regulamentul de maĭ sus, se dispune adunarea tuturor cărţilor în biblioteca colegiuluĭ Sf. Sava, iar pentru sporirea colecţiunilor se prevede suma de 5.000 leĭ.

E uşor de înţeles că suma acésta servià la achisiţiunea cărţilor străine, de vreme ce, în privinţa miscăriĭ tipografice din ţéră, regulamentul în cestiune dispuneà prin §. 247 că:

«Să va face încă o orănduială ca autorul saŭ editorul ce va publica vre-o carte în prinţipatul ţăriĭ rumâneştĭ, să fie dator sĕ dea cincĭ eczamplare pentru biblioteca şcoaleĭ din Bucurescĭ, şi treĭ eczamplare pentru biblioteca şcoaleĭ din Craiova.»

Iar în privinţa publicaţiunilor periodice § 248 regulamentà cele ce urméză:

«Redactoriĭ gazetelor şi altor lucrărĭ periodice vor da numaĭ câte un eczamplar la fieş-care dintr'aceste doă bibliotecĭ.»

Nu trebue să ne închipuim că mĕsurile aceste, carĭ aveaŭ de resultat completarea colecţiunilor celor două bibliotecĭ din Ţéra-Românéscă, îşĭ aveaŭ tot-deauna sorgintea în dorinţa Domnitorilor de a rĕspândì luminile învĕţăturiĭ în popor. De cele maĭ multe-orĭ eraŭ un mijloc de a uşurà sarcina censuriĭ, care se executà asupra tuturor tipăriturilor.

Pentru a da numaĭ un singur exemplu, vom cità o traducere a Paharniculuĭ Alecsandru Dzeanoglu Lesviodacs, intitulată «*Taganrog saŭ descriere cu amăruntul a Boalĭĭ şi a sfârşituluĭ vieţiĭ Înpăratuluĭ Alecsandru I-iŭ, cel întru Domnul adormit.*» Pe fóia următóre se află resoluţiunea censoruluĭ de atuncĭ Simeon Marcovicĭ, în cuprinderea acésta: «S'aŭ cercetat de censură şi să dă voe autoruluĭ să o tipăréscă, depuind în bibliotecile exemplarile cerute de regulamentul şcoalelor. 1837 Fevruarie 5.»

Lucrul nu trebue să ne mire. Censura a fost veche în ţĕrile române şi documentele istorice privitóre la secolul trecut şi la jumătatea celuĭ de faţă sunt pline de ast-fel de exemple. (A se vedé *Memoriile istorice* ale d-luĭ V. A. Urechiă, *Manualul administrativ al Moldoveĭ*, 1832—1855, etc.)

Disposiţiunile Regulamentuluĭ Organic aŭ căḑut de sigur curînd în desuetudine. Regulamentul îşĭ împlinise rolul de a pune stavilă ideilor ce nu conveniaŭ censuriĭ, iar la completarea colecţiunilor celor două bibliotecĭ nu se maĭ gândià nimenĭ.

Tocmaĭ târḑiŭ legea preseĭ din 13 Aprilie 1862, odată cu mĕsurile privitóre la presă, dispuneà prin § 9 că:

«Orĭ-cine va da la lumină o operă, fie tipărită, săpată saŭ litografiată, va fi dator a depune 4 esemplare la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice, iar în judeţe va depune 2 esemplare la prefecturĭ şi unul la biblioteca din Iaşĭ.»

Mĕsurile legiĭ preseĭ în ce privesce înavuţirea colecţiunilor publice, precum se vede, sunt fórte confuse. A trebuit deci maĭ târḑiŭ, în 23 Octobre 1864, să se vie cu un anume «Regulament pentru Bibliotecele publice.» Iată ce găsim acì sub titlul *C. Bibliotecele centrale:*

«Art. 11. Bibliotecele centrale primesc depositele de cărţĭ, ḑiare, etc. etc., datorite de autorĭ şi editorĭ, după legea preseĭ.

. . . .

«Art. 13 Bibliotecele centralĭ se înavuţesc anuale . . . .
«*c)* Cu operele depuse de editorĭ şi autorĭ după legea preseĭ.»

Abrogându-se legea preseĭ din 1862, tipografiĭ şi editoriĭ nu s'aŭ maĭ simţit obligaţĭ a trimete bibliotecelor publice lucrările tipărite saŭ editate de eĭ şi ast-fel colecţiunile de cărţĭ n'aŭ maĭ putut fi ţinute la curent.

Se scie de câtă importanţă este pentru un popor cunoscinţa stăriĭ sale culturale. In tóte ţĕrile înaintate guvernul a intervenit prin legĭ speciale în favorul instituţiunilor sale de cultură. Peste tot locul s'aŭ luat mĕsurĭ seriόse, ca ţĕrile înseşĭ să contribue la dotarea bibliotecelor Statuluĭ.

Ast-fel s'a dispus, ca orĭ-cine publică saŭ editéză ceva să fie obligat a depune un numĕr anumit de exemplare în colecţiunile Statuluĭ, spre folosinţa generală. Necesitatea unor ast-fel de regulamentărĭ este pricinuită de nevoia de a se cunósce de orĭ-şi-cine mişcarea culturală în mod esact. In unele ţĕrĭ, precum d. e. în Francia, statul a dat în schimb celor carĭ înavuţesc colecţiunile sale dreptul de a-şĭ afirmà proprietatea literară, din momentul ce eĭ aŭ făcut depositul legal, adecă de îndată ce aŭ depus la bibliotecĭ exemplarele cerute de lege. (*Le dépôt légal et nos collections nationales* par Georges Picot în «Revue des deux mondes», 1883, t. 1).

Abrogarea legiĭ preseĭ din 1862 a dat un puternic avînt statuluĭ nostru, dar a pricinuit un mare neajuns studielor nóstre literare şi sciinţifice din trecut, de vreme ce s'a rupt în multe privinţe continuitatea cu mişcarea culturală ḑilnică. Colecţionarea tipăriturilor şi maĭ ales a publicaţiunilor periodice a încetat, şi numaĭ astăḑĭ ne putem face o idee de multele şi nereparabilele lacune ce se găsesc în bibliografia română contemporană.

Pentru a se pune capĕt unor atât de marĭ neajunsurĭ, s'a adus la 6 Iunie 1881 în Senat legea actuală a imprimatelor.

Legea, socotită destul de urgentă, s'a votat fără discuţiune în aceeaşĭ ḑi, cu 26 voturĭ din 27 votanţĭ.

Tocmaĭ în 1885 Martie 20, Adunarea Deputaţilor, în urma interveniriĭ Academieĭ pe lângă Guvern (a se vedé Raportul comitetuluĭ de delegaţĭ), a pus la ordinea ḑileĭ legea imprimatelor votată de Senat cu 4 anĭ înainte, şi Adunarea a admis-o fără discuţiune, cu 63 voturĭ din 69 votanţĭ.

Legea s'a promulgat la 2 Aprilie 1885 şi cuprinde 3 articole, iar regulamentul pentru aplicarea eĭ pórtă data de 29 Aprilie 1885 şi cuprinde 4 articole.

De la aplicarea legiĭ până în Aprilie 1896, s'aŭ primit la Academie 9.741 volume şi broşurĭ şi 2.294 ḑiare şi reviste.

Dar cifrele aceste sunt departe de a representà esact mişcarea tipografică din ţéră. Şi causele sunt douĕ: insuficienţa legiĭ şi aplicarea eĭ defectuósă.

Art. I din lege ḑice:

«Fie-care tipograf este obligat a remite din orĭ-ce carte, broşură, ḑiar saŭ orĭ-ce altă tipărire, ce se va esecutà în atelierul sĕŭ, câte treĭ exemplare Biblioteceĭ Centrale din Bucurescĭ, Biblioteceĭ Academieĭ Române şi Biblioteceĭ din Iaşĭ.»

Iar prin art. II se obligă la aceleaşĭ îndatorirĭ şi autoriĭ saŭ editoriĭ românĭ — în locul, bine înţeles, al tipografilor.

Se scie însă că în efectuarea uneĭ publicaţiunĭ intră şi alte specialităţĭ grafice, ca litografia, heliografia, etc. şi tóte aceste sunt omise din legea imprimatelor. Aşà că nu arare-orĭ se pot întîlnì în colecţiunile nóstre cărţĭ cărora le lipsesc gravurĭ, stampe, planşe, charte, etc., fără de carĭ înţelegerea lucrurilor este, dacă nu imposibilă, cel puţin fórte anevoiósă.

Să adăogim la acésta, că în colecţiunile nóstre lipsesc cu desăvîrşire producţiunile litografice, lucrările de chartografie, musică, etc., cu excepţiunea acelora carĭ ni s'aŭ trimis independent de prescripţiunile legiĭ, saŭ ni le-am procurat noĭ. Acelaşĭ lucru se póte ḑice şi despre albumurĭ chromolitografice, din carĭ nu ni se trimit decât legendele tipărite.

Tóte aceste constituesc lipsurĭ capitale în ceea ce privesce cunóscerea esactă a mişcăriĭ culturale. Dar pe lângă aceste neajunsurĭ puse óre-cum la adăpostul legiĭ, în decursul celor 12 anĭ am maĭ constatat şi alte numeróse inconveniente.

Administraţiunea Bibliotecei, orĭ-cât de atentă ar fi, nu póte descoperì tóte lipsurile; de multe-orĭ întîmplarea saŭ cererea vre-uneĭ cărţĭ, ce n'a fost încă trimisă, arată lacunele, carĭ sunt de regulă fórte greŭ de împlinit.

Pentru a da o idee de defectele, carĭ ḑi cu ḑi se pot constatà, vom spune că lista lipsurilor recente alcătuite de serviciul Bibliotecei se ridică la suma de 93 volume şi broşurĭ şi 174 ḑiare şi reviste (în parte saŭ total). Şi aceste sunt o fórte mică parte din cele ce s'aŭ putut dovedì prin noĭ înşine, căcĭ de la concursul autorităţilor, maĭ ales afară din capitală, e puţin de nădăjduit.

Art. 1 din Regulamentul pentru aplicarea legiĭ prescrie că:

«Fie-care prefect va ţiné listă esactă de tóte imprimeriile din judeţul sĕŭ. El va încunosciinţă pe Ministrul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice pentru înfiinţările saŭ desfiinţările de imprimeriĭ din judeţ.»

Şi până acum -- de 11 anĭ şi maĭ bine — nu s'a primit nicĭ de la prefecţĭ, nicĭ de la Ministeriul Instrucţiuniĭ publice, vre-o situaţiune a tipografiilor din judeţe; nu scim esact ce tipografiĭ se află, câte s'aŭ înfiinţat, câte s'aŭ desfiinţat. Evident că, în ast-fel de condiţiunĭ, fără concursul autorităţilor, suntem lipsiţĭ de un mijloc eficace de control şi colecţiunile nóstre depind tot-deauna de bunul plac al tipografilor. Sunt chiar în Bucurescĭ tipografĭ, carĭ nu ne-aŭ trimis anĭ de ḑile de-arîndul nicĭ o publicaţiune, şi totuşĭ nu-ĭ putem face rĕspunḑĕtorĭ, de vreme ce nu scim ce aŭ tipărit. In provincie însă, casurile aceste sunt cele maĭ numeróse.

Sunt editorĭ carĭ publică diferite opere afară din ţéră. Deşì aceste publicaţiunĭ sunt destinate a se desface la noĭ, totuşĭ prin legea imprimatelor nu sunt îndatoraţĭ a depune exemplarele legale. Tot felul acesta de tipăriturĭ sunt perdute pentru colecţiunile nóstre.

Uniĭ autorĭ românĭ, saŭ pentru că li se oferă condiţiunĭ maĭ lesnicióse, saŭ fiind-că aŭ în vedere o execuţiune maĭ artistică, îşĭ publică operele lor în străinătate. In lege nu e prevĕḑut acest cas, şi ast-fel Biblioteca nóstră este lipsită de multe-orĭ de importante colecţiunĭ.

Publicaţiunile periodice adesea rĕmân necomplete. Maĭ multe cause contribuesc la acésta, dar maĭ ales réua voinţă şi negligenţa tipografilor de a le trimite la timp, şi imprimarea lor când la o tipografie când la alta.

Art. 4 din Regulament prevede ca ḑiarele să se trimită chiar în ḑiua apariţiuniĭ lor şi totuşĭ colecţiunile nóstre trebue să rĕmână neregulate mult timp încă după încheiarea anuluĭ în speranţa de a le

puté completă. De cele maĭ multe-orĭ aşteptarea nóstră este zadarnică, fiind-că maĭ nicĭ odată nu se păstréză numere de reservă pe la tipografiĭ.

Afară de aceste, este fórte greŭ pentru serviciul Bibliotecеĭ de a urmărì numĕr cu numĕr tóte aparițiunile de acest fel, și adesea tipografiĭ, voind să scape de rĕspundere, atuncĭ când le punem în vedere lipsurile, pretind că numerile în cestiune s'aŭ tipărit în altă tipografie, pe care nu sunt ţinuţĭ s'o cunóscă. De acì resultă că une-orĭ nu scim când apar saŭ când încetéză unele publicaţiunĭ periodice.

Art. 2 din Regulament prescrie ca tipografiĭ să trimită tipăriturile lor la sfîrşitul fie-căreĭ lunĭ; dar este uşor de închipuit ce întârḑierĭ se pot constatà, dacă pentru gazete, carĭ ar trebuì expediate ḑilnic, aşteptăm lunĭ de ḑile şi de multe-orĭ în zadar.

Dacă în privinţa cantităţiĭ putem ḑice că avem o colecţiune relativ bogată de publicaţiunĭ românescĭ, — deşì departe de a fi completă, — totuşĭ din punctul de vedere al calităţiĭ, ea lasă mult de dorit. Exemplarele cele maĭ stricate de la tipografiĭ sunt destinate pentru satisfacerea legiĭ. Ba se află tipografĭ, chiar în Bucurescĭ, carĭ fac o tipărire anume pe hârtie de cea maĭ rea calitate pentru exemplarele legale.

Uniĭ tipografĭ cred că aŭ îndeplinit în deajuns prescripţiunile legiĭ trimiţênd cóle singuratice din diferite publicaţiunĭ, fără a le maĭ broşà. Se întîmplă câte odată, ca o parte din cóle să se tipăréscă cu mult maĭ târḑiŭ saŭ la altă tipografie şi, când ni se trimit, să se rătăcéscă saŭ să fie greŭ de controlat, din pricină că nu se cunósce titlul cărţiĭ, orĭ numele autoruluĭ.

Art. III din lege pedepsesce cu amenda de la 100 până la 500 leĭ abaterile şi suma amenḑiĭ este fixată de tribunalul de prima instanţă fără apel, dar nu se obligă contravenienţiĭ la procurarea cărţilor reclamate.

Interesul nostru fiind de a ne completà colecţiunile, am căutat a evità procesele şi ne-am adresat tipografilor saŭ editorilor, dar puţinele rĕspunsurĭ primite aŭ fost maĭ tot-deauna nesatisfăcĕtóre. Tipografiĭ aruncă rĕspunderea asupra editorilor saŭ autorilor, aceştia la rîndul lor asupra celor dintâĭ, şi Biblioteca nu póte intrà în posesiunea colecţiunilor reclamate, maĭ ales când, după trecere maĭ multă de vreme, se invócă prescripţiunea.

Maĭ mult, avem numeróse exemple în carĭ tipografiĭ saŭ editoriĭ aŭ fost chiar amendaţĭ de tribunale, dar Biblioteca nóstră nu şi-a putut completà lipsurile nicĭ până acum.

Ne-am adresat în diferite rîndurĭ autorităţilor pentru a pune în ve-

derea tipografilor respectarea legiĭ, dar ameliorarea a fost de puţină însemnătate şi de o fórte mică durată.

Constatând tóte aceste neajunsurĭ, am voit numaĭ a arătà pericolul de care sunt ameninţate colecţiunile Bibliotecei nóstre, carĭ aŭ adus până acum un mare serviciŭ studielor literare şi sciinţifice din ţéră.

Pentru a asigurà sporirea şi completarea tipăriturilor românescĭ, este de neapĕrată trebuinţă ca Academia să intervină pe lângă guvern şi, arătându-ĭ tóte neajunsurile, să céră îndreptarea lucrurilor.

Prin modificarea legiĭ s'ar puté prevenì tóte inconvenientele înşirate maĭ sus şi apoĭ, prin o seriósă aplicaţiune a eĭ, importantele colecţiunĭ ale Academieĭ şi ale statuluĭ ar fi puse la adăpost de orĭ-ce pericol.

Ast-fel s'ar aduce un serviciŭ imens cultureĭ române şi s'ar înlesnì — pentru aniĭ din urmă — facerea uneĭ bibliografiĭ generale românescĭ cât maĭ complete, a căreĭ lipsă este aşà de mult simţită.

Lucrările maĭ de căpetenie făcute în anul acesta în Bibliotecă sunt:

S'a inventariat şi catalogat în Secţiunea A. de la No. A. 16.551 până la A. 17.374, în carĭ se cuprind 1.066 volume şi broşurĭ.

Pentru îndeplinirea decisiuniĭ Academieĭ din 5 Aprilie 1894, s'a ales câte un exemplar din cărţile legale şi s'a trimis Bibliotecei Urechiă din Galaţĭ. Inventariul s'a făcut în douĕ exemplare; unul s'a înaintat împreună cu cărţile, iar cel-lalt s'a depus în archiva Academieĭ. In el se cuprind 1.139 opere în 1.600 volume şi broşurĭ.

S'a transportat la Academie tótă partea românéscă din cărţile adunate de călugărul Chiriac şi depuse la Archivele Statuluĭ şi s'a făcut cea maĭ amănunţită alegere asupra lor, oprind pentru Biblioteca nóstră tot ce ne interesà. Am alcătuit un inventariŭ al lor, care cuprinde 1.718 opere în 2.032 volume şi broşurĭ. Restul transportuluĭ de cărţĭ l'am înaintat Fundaţiuniĭ Universitare Carol I, pentru a alege ce-ĭ va trebuì pentru biblioteca sa. Rĕmâne acum să ne ocupăm şi de cărţile străine din acéstă colecţiune, pe carĭ le vom transportà, îndată ce timpul şi împrejurările ne vor permite.

Serviciul Bibliotecei a preparat şi a orînduit pentru tipar materialul pentru lucrările bibliografice, cu carĭ Academia, prin decisiunile sale din 14 şi 23 Martie 1896, a însărcinat pe bibliotecarul sĕŭ d-l I. Bianu.

Aceste lucrărĭ sunt:

a) Catalogul manuscriptelor românescĭ, pentru care se află pregătită descrierea a 345 volume şi din care s'a tipărit până acum 8 cóle; 6 din ele s'aŭ broşat şi s'aŭ publicat într'un fascicul de 96 pagine. D-niĭ

A. Pětruţ, ajutor-paleograf în serviciul Bibliotecei, şi O. Lugoşianu, ajutor de bibliotecar, daŭ bun ajutor pentru pregătirea materialuluĭ şi facerea corecturilor.

b) Catalogul descriptiv şi analitic al documentelor istorice din colecţiunile Academieĭ, din care s'a preparat pentru tipar întreg materialul, afară de resumatele acelor documente slavone carĭ până acum nu aŭ traducere.

c) Bibliografia vechie românéscă este pregătită şi dintr'însa s'a şi dat la tipar prima parte, care cuprinde secolul XVI. Lucrarea se face cu cea maĭ mare îngrijire şi s'a preparat un însemnat material. D-l Nerva Hodoş, ajutor de bibliotecar, dă un rodnic ajutor d-luĭ bibliotecar pentru întocmirea şi tipărirea acesteĭ lucrărĭ.

Tóte aceste lucrărĭ cer o atenţiune deosebită şi din acéstă causă ele pot numaĭ încet înaintà.

Mutarea şi instalarea colecţiunilor în noul local se pregătesce de personalul Bibliotecei. Din acéstă causă nu s'a putut încă începe cu dinadinsul pregătirea bibliografieĭ moderne românescĭ, în care se vor cuprinde cărţile românescĭ după 1830, precum nicĭ bibliografia scrierilor străine privitóre la românĭ şi la ţĕrile românescĭ. Aceste lucrărĭ se vor începe îndată ce colecţiunile Bibliotecei vor fi definitiv instalate în nouĕle încăperĭ, carĭ le sunt destinate.

S'a preparat iarăşĭ o nouă ediţiune a *Cataloguluĭ publicaţiunilor periodice*, care completéză multe lacune din prima ediţiune apărută la 1888. Lucrarea s'a făcut sub îngrijirea d-luĭ Nerva Hodoş şi va cuprinde tóte publicaţiunile periodice apărute până în anul 1896.

Personalul Bibliotecei a fost anul trecut cu deosebire ocupat cu lucrărĭ pregătitóre pentru rînduirea definitivă a eĭ. Prin mărirea localuluĭ, căruia i s'a maĭ adaos o aripă tot aşà de încăpĕtóre ca şi vechiul local, terenul de activitate în Bibliotecă s'a mărit. O importantă preocupaţiune a fost tot-deauna separaţiunea publicaţiunilor rare şi a celor periodice românescĭ de restul Bibliotecei. Strîmtórea localuluĭ de până acì a împedicat de a se începe acéstă lucrare. Acum însă dispunĕnd de aprópe 280 m. p. de instalaţiune de bibliotecă, s'a rînduit deosebit de-ocamdată secţiunea publicaţiunilor periodice românescĭ. Nu s'a putut până acum procede la regularea lor definitivă, din causă că pentru un moment a trebuit a da şi altă destinaţiune celor 280 m. p. de rafturĭ, şi anume pentru a aşezà provisoriŭ în ele cărţile din camerele de sub sala de şedinţe, care trebue reconstruită.

Ca lucrare pregătitóre pentru sistematica rînduire a periodicelor ro-

mânescĭ, s'aŭ început a se însemnà tóte lipsurile din diferite colecţiunĭ, pentru a se sci la timp ce trebue să se procure.

S'a continuat şi anul acesta a se rînduì şi legà diferitele colecţiunĭ de foĭ volante, statute de ale societăţilor, legĭ, regulamente, tese de doctorat de la Universităţile străine, cu carĭ Academia se află în relaţiunĭ de schimb, etc.

S'aŭ legat 914 volume, dintre carĭ 110 in-folio, 150 in-4°, 653 in-8° şi 1 manuscript.

Biblioteca Academieĭ a fost, cu mică întrerupere, cât a durat mutarea publicaţiunilor periodice, pusă la disposiţiunea publiculuĭ cetitor de la 8 ore a. m. până la 6 p. m. în fie-care ḑi de lucru.

Afară de acésta, ea maĭ aduce încă importante serviciĭ şi prin împrumutarea acasă a cărţilor tipărite persónelor prevĕḑute de Regulamentul Bibliotecei.

Cărţile împrumutate până la 1884 şi cele de atuncĭ împrumutate până la 31 Decembre 1896 aŭ fost în numĕr de 3.916 volume la 108 persóne; din aceste s'aŭ înapoiat 3.528 volume şi se aflaŭ neînapoiate la 31 Decembre 1896, 388 volume la 31 persóne.

II. Manuscripte, documente, stampe, portrete, medaliĭ, etc.

Colecţiunile de manuscripte, documente şi altele aŭ crescut ast-fel:

1. S'aŭ cumpĕrat 9 volume manuscripte, 122 documente originale şi copiĭ, 3 albumurĭ, 20 fotografiĭ, 4 desemnurĭ originale, 42 stampe litografiate, 10 chromolitografiĭ.

2. S'aŭ primit în dar 42 volume manuscripte, 259 documente originale şi copiĭ, 2 albumurĭ, 2 fotografiĭ, 5 portrete şi 15 medaliĭ. Ele aŭ fost dăruite de următórele persóne:

D-l Preşedinte N. Kretzulescu a dăruit 8 documente originale însoţite de copiĭ saŭ traducerĭ.

D-l Secretar general D. A. Sturdza a dăruit: un album cuprinḑênd colecţiunea completă a timbrelor postale din Japonia, o colecţiune de acte şi lucrărĭ tipărite şi manuscripte privitóre la studiele făcute pentru regularea Dunăriĭ la Porţile-de-Fer, o colecţiune de 10 volume manuscripte turcescĭ şi 6 volume arăbescĭ tipărite, procurate de la d-l I. A. Cantacuzino, precum şi 27 documente originale de la Veneţia.

D-l B. P. Hasdeŭ a dăruit 3 documente istorice privitóre la familia sa.

D-l V. A. Urechiă a dăruit 2 autografe ale Principeluĭ Ştirbeĭ, copia unuĭ document din 1622 şi 2 fotografiĭ făcute de d-sa.

D-l General St. Fălcoianu a dăruit copia raportuluĭ sĕŭ din 19 Oc-

tobre 1878 cu privire la studiele şi recunóscerea generală făcute în Dobrogea.

D-l I. C. Negruzzi a dăruit 172 scrisorĭ originale de ale luĭ V. Alecsandri, dintre aniĭ 1867—1889.

Ministeriul Afacerilor străine a dăruit 4 volume manuscripte, cuprinḑênd petiţiunea naţională din 11 Iunie 1861 pentru unirea desăvîrşită a Principatelor, şi 11 volume, cuprinḑênd copiile de pe relaţiunile Consulilor Franciеĭ în Ţéra-Românéscă de la 1814—1848, precum şi ale Consulilor Franciеĭ în Moldova de la 1816—1830.

Ministeriul Justiţieĭ a dăruit un exemplar de aur din medalia bătută cu ocasiunea inaugurăriĭ Palatuluĭ de Justiţie din Bucurescĭ.

Direcţiunea Monetărieĭ Statuluĭ a dăruit 2 exemplare de argint şi 4 de bronz din medalia comemorativă pentru punerea temelieĭ portuluĭ Constanţa, precum şi medalia bătută pentru sfinţirea bisericeĭ zidite de Colonel G. Ghiurgiu şi soţia sa Elena în Valea-Călugăréscă.

Primăria Capitaleĭ a dăruit o colecţiune de fotografiĭ representând «Vederĭ de pe decoraţiunile oraşuluĭ Bucurescĭ cu ocasia visiteĭ M. S. Francisc Iosif I, Impĕratul Austrieĭ şi Rege al Ungarieĭ».

Principesa Maria Gorceacow, născută Sturdza, a dăruit 5 documente istorice de mare valóre.

D-l D. C. Sturdza-Scheianu a dăruit 58 acte istorice originale, copiĭ saŭ traducerĭ din întâiele patru deceniĭ ale seculuĭ XIX, şi 12 cărţĭ de visită de pe la 1830, carĭ aŭ aparţinut bunuluĭ sĕŭ Logofĕtul Dimitrie I. Sturdza.

D-l Gr. N. Manu a dăruit 1 volum manuscript slavo-rus pe pergament.

D-l I. B. Cantacuzino a dăruit 1 document pe pergament, 1 medalie aurită, 1 medalie de argint şi 2 de bronz, privitóre la punerea petriĭ fundamentale a portuluĭ Constanţa.

D-l profesor N. Iorga a dăruit 18 documente istorice din aniĭ 1606—1798.

D-l Eugeniŭ Voinescu a dăruit portretul luĭ Ioan Schina.

Părintele V. Mangra, profesor în Arad, a dăruit 1 volum manuscript din secolul XVII, intitulat «Pravila sfinţilor părinţĭ» şi 6 documente privitóre la revoluţiunea Românilor din Transilvania şi Ungaria în 1848—1849.

D-l E. Vârnav a dăruit un document original din secolul XVII.

D-l profesor P. Gârboviceanu a dăruit 1 volum manuscript românesc: «Tâlcuire pre scurt a Psalmilor luĭ David.»

D-l Teodor V. Stefanelli, consilier de tribunal în Bucovina, a dăruit 1 manuscript românesc, cuprinḑênd cronica Moldoveĭ şi maĭ multe predice.

Părintele Tomiuc, vicar protopopesc în Bucovina, a dăruit o reproducere în culorĭ a portretuluĭ Dómneĭ Vochiţa, fiica luĭ Radu Voevod şi soţia luĭ Ştefan-cel-Mare.

D-ra Vera Donicĭ a dăruit 1 condică, cuprinḑênd traducerĭ şi copiĭ întărite cu pecetea domnéscă de pe documente dintre 1551—1824.

D-l A. Pĕtruţ, paleograful Academieĭ, a dăruit 1 volum manuscript de psaltichie românéscă din secolul XIX.

D-l N. Mărculescu a dăruit 1 chrisov pe pergament de la Radu Voevod din 18 Ianuarie 1621.

Fraţiĭ Şaraga, librarĭ din Iaşĭ, aŭ dăruit 3 exemplare din medalia comemorativă bătută cu ocasiunea ajungeriĭ la 25 volume a publicaţiuniĭ istorice «Uricarul».

Documentele inventariate anul acesta sunt în numĕr de 449, aşezate în 3 pachete.

S'aŭ pregătit şi aşezat în catalogul cronologic fişele a 5.392 documente.

S'aŭ inventariat în mod amănunţit 286 manuscripte.

Cabinetul manuscriptelor a fost pus şi anul acesta la disposiţiunea cercetătorilor de documente istorice, sub supraveghiarea unuĭ funcţionar.

Tabloul de maĭ jos arată crescerea totală a colecţiunilor Academieĭ în anul 1896:

	Cărţi tipărite	Diare	Foĭ volante	Charte	Atlasurĭ	Manuscripte	Documente	Albumurĭ	Fotografii	Portrete	Desemn. originale	Stampe litografice	Medaliĭ	Chromolitografii
Cumpĕrate. .	276	5	3	10	—	9	122	3	20	—	4	42	—	10
Schimb. . . .	404	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dăruite. . . .	2.370	12	—	4	1	42	259	2	2	5	—	—	15	—
Conform legiĭ.	1.335	226	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total . .	4.385	243	3	14	1	51	381	5	22	5	4	42	15	10

La foĭ volante nu se cuprind acele carĭ ne vin conform legiĭ.

Crescerile anuale ale colecţiunilor nóstre devin din an în an maĭ preţióse. Necesitatea la care rĕspunde Biblioteca nóstră se vede din numĕrul cel mare al cetitorilor.

O pedică mare în mersul regulat al Bibliotecei a fost strîmtórea localuluĭ. Dar acest serios inconvenient va dispărĕ cât de curînd. Academia a luat cele maĭ grabnice mĕsurĭ pentru deschiderea uneĭ spaţióse sale de lectură în edificiul ce s'a pus în legătură cu vechiul local. In modul acesta tóte operaţiunile de bibliotecă, ca înregistrarea, catalogarea, pregătirea cărţilor pentru legat, etc. se vor face în sale anumite, fără a maĭ împedicà, ca până acum, funcţionarea regulată a saleĭ de lectură, şi ast-fel bogatele şi rarele nóstre colecţiunĭ vor puté fi cu maĭ multă înlesnire şi folos puse la disposiţiunea tuturor acelora carĭ se ocupă de limba şi istoria naţională.

Membriĭ Comisiuniĭ: *N. Quintescu, V. Maniu, Gr. Ştefanescu.*

Cumpĕrăturĭ făcute pentru Bibliotecă în 1896.

Cărţĭ tipărite.

Abrégé nouveau de l'histoire générale des Turcs. Tome I-IV. Bruxelles 1704.— 4 vol. in-8°.

Adams (A. Leith.), Monograph on the British fossil elephants. London 1881.— 1 vol. in-4°.

Alix (A. L. F.), Précis de l'histoire de l'empire ottoman depuis son origine jusqu'à nos jours; avec une introduction. Tome I-II. Paris 1822.— 2 vol. in-8°.

Annales de Chimie et de Physique par MM. Berthelot, Friedel, Mascart. VIIe Série. 1896. Tome VIII-IX. Paris 1896--97.—2 vol. in-8°.

Annales des sciences naturelles. VIIIe Série. Botanique. Tome II. Paris 1895.— 1 vol. in-8°.

» » » » VIIIe Série. Zoologie et paléontologie. Tome I-III. Paris 1896.— 3 vol. in-8°.

Appert (Le Chevalier), Voyage dans les Principautés Danubiennes dédié aux Princes Régnants de la Serbie, de la Moldavie et de la Valachie. Mayence 1854.— 1 vol. in-8° mic.

Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik mit Einschluss des älteren Mittellateins. Herausgegeben von Eduard Wölfflin. X Band. Leipzig 1896.— 1 vol. in-8°.

Archiv für österreichische Geschichte. 83 Band. Wien 1896.— 1 vol. in-8°.

Archiv für slavische Philologie. Herausgegeben von V. Jagić. XVIII-XIX Band. Berlin 1896.— 2 vol. in-8°.

Archives diplomatiques. Recueil mensuel international de diplomatie et d'histoire. IIe Série. 36 Année. 1896. Paris.— 1 vol. in-8°.

Archivio glottologico italiano diretto da G. I. Ascoli. Volume XIV. Torino-Roma 1896.— 1 vol. in-8°.

Beksich (Gusztáv), A román kérdés és a fajok harcza Európában és Magyarországon. Budapest 1895.— 1 vol. in-8°.

Berner (Dr. Alb. Friedr.), Die Orientfrage. Beantwortet durch die Verträge von 1856 und 1878. Mit den wichtigsten amtlichen Urkunden. Zum Handgebrauch. Berlin 1878.— 1 vol. in-8°.

Bibliografia historyi Polskiej. Zebrał i ułożył Dr. Ludwik Finkel. Część II. Zeszyt II. W Krakowie 1896.— 1 vol. in-8°.

Bleibtreu (Karl), Ein Freiheitskampf in Siebenbürgen. Kulturhistorischer Roman. Jena.— 1 vol. in-8°.

Brvssii Scoti (Gvilielmi), De Tartaris. Francoforti 1598.— 1 vol. in-folio.

Bvsbeqvii (A. Gislenii), Epistolae deque rebvs tvrcicis quae extant, alia editio nova et correctior. Cui accedunt Lavdini aliorumque clariss. virorvm de Rebus Turcicis Epistolae impense hactenus desideratae. Lipsiae 1689.— 1 vol. in-8° mic.

Byzantinische Zeitschrift. Herausgegeben von Karl Krumbacher. V-VI Band. Leipzig 1896—97.— 2 vol in-8°.

Camerarii (Joachimi), De rebvs Tvrcicis Commentarii dvo accvratissimi. Francoforti 1598.— 1 vol. in-folio.

Căpăţinénul (Stanciu), Mitologhie pe limba românéscă. 1830.— 1 vol. in-8° mic.

Casati de Casatis (C. Charles), Jus antiquum. Vegoia — Droit papirien — Leges regiae — Lex XII tabularum — S^s^ C^a^ Gaii Institutionum Commentarii . . . Avec une introduction sur les éléments du droit étrusque. Paris-Milan, 1894.— 1 vol. in-8°.

Centralblatt für Bibliothekswesen. Herausgegeben unter ständiger Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen des Inn- und Auslandes. XIII-XIV Jahrgang. 1896—97. Leipzig.— 2 vol. in-8°.

Chélard (Raoul), L'Autriche-Hongrie. II. La Hongrie millénaire. Ouvrage orné de nombreuses illustrations. Paris 1896. – 1 vol. in-8°.

Cichorius (Conrad), Die Reliefs der Traianssäule. Herausgegeben und historisch erklärt. Zweiter Textband: Commentar zu den Reliefs des ersten dakischen Krieges. Berlin 1896. — 1 vol. in-gr. 8°.

» » Die Reliefs der Traianssäule. Erster Tafelband. Die Reliefs des ersten dakischen Krieges. Berlin 1896.— 1 vol. in-gr. folio.

Commission Européenne du Danube. Projets pour l'amélioration de la navigabilité du Bas-Danube. — 1 br. in-4°.

Comnos (Dr. S.), Über Nummerirungs-systeme für wissenschaftlich geordnete Bibliotheken. Athen 1874. — 1 br. in-8°.

Correnti (Cesare), Scritti scelti . . . . in parte inediti o rari. Edizione postuma per cura di Tullo Massarani. Volume IV. Roma 1894.— 1 vol. in-8°.

Dacia viitoare. Apare de doue ori pe luna. Anul I (1883). No. 8, 9, 12—14. Bruxelles. —1 vol. in-8°.

Damseaux (Baron de), Guerre des Russes contre les Turcs. Londres 1774.— 1 br. in-8°.

Delage (Yves), La structure du protoplasma et les théories sur l'hérédité et les grands problèmes de la biologie générale. Paris 1895. —1 vol. in-gr. 8°.

Descrizione del Regno o sia penisola della Morea, compreso nella quarta carta geografica del teatro della guerra presente tralla Russia, e la Porta Ottomana, E Stato delle Forze Ottomane. Venezia 1770. — 1 br. in-4°.

Descrizione storico-politico-geografica delle Provincie, città, mari, e fiumi principali compresi nella carta prima geografica del teatro terrestre della guerra presente tralla Russia, la Polonia e la Porta Ottomana. Venezia 1770. — 1 br. in-4°.

Descrizione storico-geografica dell'Arcipelago, suoi littorali, isole, provincie adiacenti, e stati Ottomani in quelle parti, compresi nella terza carta geografica del teatro della guerra presente tralla Russia, e la Porta Ottomana. Venezia 1770. — 1 br. in-4°.

Descrizione storico-politico-geografica del Regno di Polonia diviso ne suoi Palatinati, compresso nella carta seconda geografica del teatro terrestre della guerra presente tralla Russia, la Polonia, e la Porta Ottomana. Venezia 1770. — 1 br. in-4°.

Dewey (Melvil), Decimal Classification and Relativ Index for librairies, clippings, notes, etc. Fifth edition. Boston 1894. — 1 vol. in-8°.

Dziatzko (Dr. Carl), Instruction für die Ordnung der Titel im Alphabetischen Zettelkatalog der Königlichen und Universitäts-Bibliothek zu Breslau. Berlin 1886. — 1 br. in-8°.

Florianus (M.), Chronicon Dubnicense (Historiae Hungaricae fontes domestici. Vol. III). Quinque-Ecclesiis 1884. — 1 vol. in-gr. 8°.

Fontes rerum Austriacarum. Oesterreichische Geschichts-Quellen. Herausgegeben von der historischen Commission der K. Akademie der Wissenschaften in Wien. 2te Abtheilung. Diplomataria et acta. XLVIII-XLIX Band. Wien 1896. — 2 vol. in-8°.

Forester (Thomas), The Danube and the Black See: Memoir on their junction by a railway between Tchernawoda and a free port at Kustendje. London 1857. — 1 vol. in-8°.

Franz I.... Aşezare a stărilor în Galiţiïa şi Lodomeriïa înpreună cu Bucovina (şi în nemţesce). 1817. — 1 br. in-folio.

Fraternitatea. Apare o dată pe septemână. Anul IV (1882). Bucurescĭ. — 1 vol. in-fol. mic.

Further report on the improvements made in the navigation of the Danube. 1878—93. London 1894. — 1 br. in-folio.

Gelléri (Maurice), La Hongrie millénaire, le passé et le présent. Budapest 1896. — 1 vol. in-8°.

Godefroy (Frédéric), Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle. Fasc. 82—84. Paris 1895—96. — 3 br. in-4°.

Gorecki (Leonard), Opisanie wojny Iwona Hospodara Wałoskiego z Selimem II Cesarzem Tureckim, toczonéj w roku 1574. Przełożył z Łacińskiego ży-

ciorysem i objásnieniami uzupełnii Władysław Syrokomila. Petersburg i Mohylew 1855. — 1 vol. in-8°.

Hagen (Dr. Hermann), Jacobus Bongarsius. Ein Beitrag zur Geschichte der gelehrten Studien des 16-17 Jahrhunderts. Bern 1874. — 1 br. in-4°.

Head (Barclay V.), Historia numorum. A manual of greek numismatics. Oxford 1887. — 1 vol. in-8°.

Heiberg (Prof. Dr. J. L.), Beiträge zur Geschichte Georg Valla's und seiner Bibliothek (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen. XVI). Leipzig 1896. — 1 vol. in-8°.

Heilmaier (Iohann Michael), Ueber die Entstehung der romaischen Sprache unter dem Einflusse fremder Zungen. Ein Beitrag zum vergleichenden Sprachstudium. Aschaffenburg 1834. — 1 br. in-4°.

Histoire des campagnes du Comte Alexandre Suworow Rymnikski. Traduit de l'allemand et du russe. I-II. Paris 1799. — 2 vol. in-8°.

Holder (Alfred), Alt-Celtischer Sprachschatz. 8 Lieferung. Leipzig 1896. — 1 vol. in-8°.

Hunfalvy (Paul), Ethnographie von Ungarn. Mit Zustimmung des Verfassers ins deutsche übertragen. Budapest, Leipzig, Wien 1877. — 1 vol. in-8°.

Jackson (John), Journey from India, towards England, in the year 1797.... and through Romalia, Bulgaria, Wallachia, Transylvania, etc. London 1799. — 1 vol. in-8°.

Jancsó (Benedek), A Román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota. I. kötet. Budapest 1896. — 1 vol. in-gr. 8°.

Johann (Erzherzog), Einblicke in den Spiritismus. Fünfte Auflage. Linz 1886. — 1 br. in-8°.

Jordan (Joan. Christophori de), De originibus Slavicis, opus Chronologico-Geographico-Historicum. In Tomos II. divisum. Vindobonae 1745. — 2 vol. in-folio.

Kochler (Wilhelm), Die katholischen Kirchen des Morgenlandes. Beiträge zum Verfassungsrecht der sogenannten «uniert-orientalischen» Kirchen. Darmstadt 1896. — 1 vol. in-8°.

Kogalnitchan (Michael von), Skizze einer Geschichte der Zigeuner, ihrer Sitten und ihrer Sprache, nebst einem kleinen Wörterbuche dieser Sprache. Aus dem Französischen...... von Fr. Casca. Stuttgart 1840. — 1 br. in-8°.

Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der Romanischen Philologie. Unter Mitwirkung von über hundert Fachgenossen herausgegeben von Karl Vollmöller. II Band. 1891—1894. I Hälfte. 1 Heft. Leipzig 1896. — 1 vol. in-8°.

Lavisse (Ernest), Alfred Rambaud, Histoire générale du IVe siècle à nos jours. Tome VII. Le XVIII siècle. 1715—1788. — Tome VIII. La révolution française. 1789—1799. Paris 1896.— 2 vol. in-gr. 8°.

Le Bossu. Ière Année (1884). Bucarest.— 1 vol. in-folio.

Legrand (Emile), Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle. Tome IV. Paris 1896.— 1 vol. in-gr. 8°.

Leipen (Eduard), Die Sprach-Gebiete in den Ländern der Ungarischen Krone auf Grund der vom Königl. Ung. Statist. Landes-Bureau, veröffentlichten Ergebnisse der Volkszählung vom Jahre 1890. Wien 1896.— 1 br· in-gr. 8°.

Lesur (C. L.), Annuaire historique ou histoire politique et littéraire de l'année 1818-1826, 1831-1833. — 12 vol. in-8°.

Lewenklaw von Amelbeurn (Hansen), Neuwer Musulmanischer Histori Türckischer Nation von jhrem Herkommen, Geschichten vnd Thaten. Franckfurt am Meyn 1590.— 1. vol. in-folio.

Literaturblatt fur germanische und romanische Philologie. Herausgegeben von Dr. Otto Behaghel und Dr. Fritz Neumann. XVII Jahrgang (1896). Altenburg, Leipzig.— 1 vol. in 4°.

Loschi (Alfonso), Compendi historici. In questa Sesta Impressione regolati, & accresciuti dall'Autore con aggionta de piu memorabili successi di Europa, e Leuante sino l'anno 1668. Parte prima.— Comentari di Roma, e Serie degl'Imperatori sino a Leopoldo Ignatio ... Parte seconda delli compendi historici. Vicenza 1668.— 2 vol. in-4°.

Lux (A. E.), Die Balkanhalbinsel (mit Ausschluss von Griechenland). Physikalische und ethnographische Schilderungen und Städtebilder. Freiburg im Breisgau 1887.— 1 vol. in-8°.

Macmichael (William), Reise von Moscau nach Constantinopel, in den Jahren 1817 und 1818. Nach dem Englischen. Jena 1819.— 1 vol. in-8°.

Martens (G. Fr. de), Nouveau recueil général de traités. Continuation par Félix Stoerk. IIe Série. Tome XXI. Goettingue 1896.— 1 vol. in-8°.

Meier (P. Gabriel), Heinrich von Ligerz Bibliothekar von Einsiedeln im 14 Jahrhundert (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen. XVII). Leipzig 1896.— 1 vol in-8°.

Meitzen (August), Siedelung und Agrarwesen der Westgermanen und Ostgermanen, der Kelten, Römer, Finnen und Slawen. Band I-III + Atlas. Berlin 1895.— 4 vol. in-8°.

Mélusine. Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages. Dirigé par Henri Gaidoz. Tome VIII. 1896. Paris.— 1 vol. in-4°.

Mémoires de la Société géologique de France. Paléontologie. Tome V-VI. Paris 1895-96. — 2 vol. in-gr. 4°.

Mittheilungen der K. K. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale. XXIII Band. Neue Folge. Wien, Leipzig 1897.— 1 vol. in-4°.

Moldován (Gergely Dr.), A Románság. Politikai, történelmi, néprajzi és nyelvészeti közlemények. I-II. kötet. Nagybecskerek 1895.— 2 vol. in-gr. 8°.

Monaci (Ernesto), Studj di filologia romanza. Fasc. 19. Roma 1896.— 1 vol. in-8°.

Muralt (Edouard de), Essai de Chronographie Byzantine pour servir à l'examen des Annales du Bas-Empire et particulièrement des chronographes slavons de 395 à 1057. St. Pétersbourg 1855.— 1 vol. in-8°.

» » Essai de chronographie Byzantine. 1057-1453. Tome I-II. Bâle, Genève, St. Pétersbourg 1871-1873.— 2 vol. in-8°.

Neuwe Chronica Türckischer nation von Türcken selbs beschrieben: volgendts gemehrt vnnd in vier Bücher abgetheilt. Franckfurt am Mayn 1590.— 1 vol. in-folio.

Obergermanische-raetische Limes des Römerreiches. Im Aufträge der Reichs-Limeskommission, herausgegeben von dem militärischen und dem archäologischen Dirigenten O. von Sarwey und F. Hettner. Lieferung III-IV. Heidelberg 1896.— 2 br. in-gr. 4°.

Obert (Franz), Stephan Ludwig Roth. Sein Leben und seine Schriften. I-II. Wien 1896. — 2 vol. in-8°.

Oesterreichische-ungarische (Die) Monarchie in Wort und Bild. Ungarn (IV. Band). — Böhmen (2te Abtheilung). Wien 1896.— 2 vol. in-4°.

Palaeontographia italica. Memorie di Paleontologia pubblicate per cura del prof. Mario Canavari. Volume I. 1895. Pisa 1896. — 1 vol. in-gr. 4°.

Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung. Herausgegeben von Georg Wissowa. IV Halbband. Stuttgart 1896. — 1 vol. in-gr. 8°.

Perceval (P. A. Caussin de), Précis historique de la guerre des Turcs contre les Russes, depuis l'année 1769 jusqu'à l'année 1774, tiré des Annales de l'historien turc Vassif-Éfendi. Paris 1822. — 1 vol. in-8°.

Petermanns Mitteilungen aus Justus Perthes'geographischer Anstalt. 42 Band. 1896. Gotha. — 1 vol. in-4°.

Petit de Julleville (L.), Histoire de la langue et de la littérature française, des Origines à 1900. Tome I-II. Paris 1896. — 2 vol. in-gr. 8°.

Quin (Michael J.), A steam voyage down the Danube. With sketches of Hungary, Wallachia, Servia, and Turkey....... Vol. I-II. London 1835. — 2 vol. in-8°.

Rețetă pentru bóla ce să numeşte holera morbus. 1831. — 1 br. in-4°.

Revsner (Elia), Γενεαλογικόν Romanvm de familiis praecipvis Regvm, Principvm, Caesarvm, Imperatorvm, Consvlvm, item aliorvmqve Magistratuum ac procerum Imperii Romani, ab V. C. vsq; ad haec tempora praesentia. Francofvrdi 1589. — 1 vol. in-folio.

Revue internationale des Archives, des Bibliothèques et des Musées. Tome I, No. 4. Paris 1896. — 1 br. in-8°.

Roule (Dr. Louis), — Les formes des animaux, leur début, leur suite, leur liaison.— L'embryologie comparée. Paris 1894.— 1 vol. in-gr. 8°.

Romania. Receuil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes publié par Paul Meyer et Gaston Paris. Tome XXV. Paris 1896.— 1 vol. in-8°.

Sagredo, Histoire de l'Empire Ottoman. Traduite de l'Italien ... par M. Laurent. Tome I-VII. Paris 1724.— 7 vol. in-8°.

Schullerus (Prof. Dr. A.), Die Vorgeschichte des siebenbürgischdeutschen Wörterbuchs (In «Programm des theologisch-pädagogischen Seminars der ev. Landeskirche A. B. in Hermannstadt 1894/95»). Hermannstadt 1895. — 1 br. in-4°.

Schulthess' Europäischer Geschichtskalender. Neue Folge. XI Jahrgang 1895 (Der ganzen Reihe XXXVI Band). Herausgegeben von Gustav Roloff. München 1896.— 1 vol. in-8°.

Schweiger-Lerchenfeld (Amand Freiherr von), Zwischen Donau und Kaukasus. Land- und Seefahrten im Bereiche des Schwarzen Meeres. Wien, Pest, Leipzig 1877.— 1 vol. in-gr. 8°.

» » » » » Die Donau als Völkerweg, Schiffahrtsstrasse und Reiseroute. Wien, Pest, Leipzig 1896.—1 vol. in-8°.

Schwiker (Dr. J. H.), Geschichte der Österreichischen Militärgrenze. Wien und Teschen 1883.— 1 vol. in-8°.

Sentupéry (Léon), L'Europe politique. Gouvernement — parlement — presse. VIII Fascicule. Paris 1895.— 1 vol. in-8°.

Sleidanus (Joannes), Tres Gallicarvm rervm scriptores nobilissimi : Philippvs Cominaevs .... Frossardvs .... Clavdivs Sesellivs .... E gallico in latinum sermonem conuersi. Francofvrti ad Moenvm 1578.— 1 vol. in-folio.

Spiegazione della Tavola comprendente il teatro della guerra presente tra i Russi, i Turchi e i Polacchi Con in fine il dettaglio delle Forze militari della Russia. Num. I. Venezia 1770.— 1 br. in-4°

Spiegazione della seconda Tavola del teatro della guerra presente tra i Russi, ed i Turchi, Ove si dà un'esatta e particolar descrizione dei contorni di Bender, e degli altri Paesi fino ad Azof. Num. II. Venezia 1770. — 1 br. in-4°.

Storia de' fatti occorsi nella guerra mosca dall'Imperatrice di tutta la Russia Anna Jwanowuna l'anno di nostra Salute 1736 alli Turchi, e Tartari. Tomo I-II. Venezia 1738.— 2 vol. in-8°.

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. XXX (1896). A választmány megbizásából szerkeszti Szilágyi Sándor. Budapest 1896.— 1 vol. in-8°.

Szinnyei (József), Magyar írók élete és munkái. V. Budapest 1896.— 1 vol. in-8°.

Timpulŭ. Diariu politicu, litterariu si commerciale. Annulŭ I (1867), No. 1—9 11—29. Annulŭ II (1868), No. 2. Galatz.—2 vol. in-folio.

Történelmi tár. Évnegyedes folyóírat. 1896-diki évfolyam. Budapest 1896. — 1 vol. in-8°.

Tott (von), Denkwürdigkeiten und Nachrichten von Türken und Tatarn. I-III Theil. Elbing 1786—1787.— 3 vol. in-8°.

Ungaria. Magyar-román Szemle. Szerkesztö-Redactor: Moldován Gergely. An. V (1896). Cluş.— 1 vol. in-gr. 8°.

Valentini (Général), Précis des dernières guerres des Russes contre les Turcs, avec des considérations militaires et politiques traduit de l'allemand par Eugène de la Côste. Paris, Leipzig 1828.— 1 vol. in-8°.

Vogt (Carl) et *Émile Yung,* Traité d'Anatomie comparée pratique. Tome I-II. Paris 1888—1894.— 2 vol. in-gr. 8°.

Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und Hercegovina. Herausgegeben von Bosnisch-Hercegovinischen Landesmuseum in Sarajevo. Redigirt von Dr. Moriz Hoernes. IV Band. Wien 1896. — 1 vol. in-8°.

Zangemeister (Karl), System des Realkatalogs der Universitätsbibliothek zu Heidelberg. Heidelberg 1893.— 1 br. in-folio.

Zeitschrift für romanische Philologie. Herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. 1896. XX Band. Halle 1896.— 1 vol. in-8°.

Zelbr (Dr. K.), Memorandum betreffend die Anlage eines Generalkataloges der öffentlichen und Studien-Bibliotheken Oesterreichs, sowie die Centralisirung des Bibliothekswesens in den grösseren Städten der Monarchie. Brünn 1894.— 1 br. in-gr. 8°.

Charte geografice.

Carte comprenant le cours du Danube depuis Vienne jusqu'à son embouchure dans la Mer Noire.

Carte du cours du Danube depuis Ulm jusqu'à son embouchure dans la Mer Noire. Vienne chez Artaria & Compagnie.

Carte physique, politique & comparée de la Turquie d'Europe et de la Grèce revue, corrigée et augmentée par P. J. Lameau. Paris 1877. E. Lanée Succr de Longuet géographe éditeur.

Charta Principateloru Unite alu Romaniei cu circumvecinele terri Banatul, Transilvania, Bucovina și Bassarabia, redigiata dupò celle mai sigure isvóre .... de Georgie Filipescu-Dubau și Antonu Parteni-Antoninu.

General-Karte des Grossfürstenthums Siebenbürgen und der im Jahre 1861 mit dem Königreiche Ungarn vereinigten Theile. Ausgeführt und herausgegeben durch das k. k. militärisch geographische Institut im Jahre 1863.

General-Karte von der Europäischen Türkei. Bearbeitet und gezeichnet von Heinrich Kiepert. Berlin 1870.

General-Karte von Europa in 25 Blättern entworfen und bearbeitet von Joseph Ritter von Scheda.

Hartă administrativă a Valahiĭ alcătuită după masștabul $\frac{1}{420.000}$ de ghene-

ralnicescu ştab Podpolcovnic Berghengheim 1iũ. Tradusă de Praporcicul Miliţiĭ Şonţul 1iũ. Lucrată de Topografiĭ clasuluĭ 2lea Lefcencu, Manjet, Krivorucĭki şă Zosim şă de Iuncăriĭ Miliţiĭ Cĭocărlan şi Kok. In o. Bucureştiĭ. 1833.

Hartă gheneralǎ a lumeĭ ceĭ vechĭ. Compilat de Aga G. Asaki. Eşĭ 1837.

Landtafel des Vngerlands | Polands | Reussen | Littaw | Walachey vnd Bulgarey.

Plan des Donau Stromes zwischen Orsova und Galatz.

Vetvs Descriptio Daciarvm nec non Moesiarvm.

Foĭ volante.

Tablo hronologhic de istoria veche şi nouă a Moldavieĭ dupre anuscrisele patrieĭ şi cele streine. Orănduit de G. Asaki. Partea I. Iaşiĭ 1842.

10. Diferite foĭ volante.

Stampe.

Abbildung dess Treffens vnd Entsetzung der Statt Leuens. A° 1664.

Action bey der Prutt zwischen denen Türcken und Moscowiten. 1711.

Alarma. Rahova 9 Noemvrie 1877. Grigoresco pinxt. Héliotypie J. Löwy.

Armele Romăniei şi a fie-căruĭ districtu. Dedicate D. Lascar Catargiu.

Atacul Opanesului. 28 Noemvrie 1877. Grigoresco pinxt. Héliog. Dujardin.

Bäuerin in Winter Anzug. — Moldauischer Geistlicher. Karaczay fecit. 1817.

Blutige Feldschlacht der Pohlen wieder die Turcken bey Chozim, unter dem Feldherrn Sobietski den $\frac{1}{11}$ Tag Novembris Anno 1673 gehalten.

Costumes Valaques, 9 (Distr. Olt). M. Bouquet pinxt. Janet Lange lith.

Dame Walaque.

Dedicatŭ Corpuluĭ tipograficŭ. 1440—1864. H. Bar. lit.

Defilarea primilor prisonierĭ din Plevna înaintea A. S. R. Carol I. 28 Noemvrie 1877. Grigoresco pinxt. Heliog. Dujardin.

Femme Valaque.

Historia. Annulu 1601, Augustu 19. Tradarea lui Michaiu-Bravul. Lucrat din liniĭ typographice de C. I. Borşian. Bucurescĭ 1873.

Homme Valaque.

Inainte de atacu. 1877 August 29. Locotenent N. Sp. Săulesco pinxit 1888.

Jeune fille Valaque (Fetiţă din Gorj).

L'arbre généalogique de tous les Etats de l'Europe et de leurs souverains. 1889. Jón C. Gărleanu.

La Smârdan. 12 Ianuarie 1878. Grigoresco pinxt. Héliotypie J. Löwy.

Mihaiu Bravulu şi calaulu. H. Dembitzki.
Missiunea Romanieĭ în Orientŭ. Jnstitutulŭ artisticŭ J. Haupt. Viena.
Moldauerin aus dem Mittelstande. Gestoch. in Stein durch Karaczay. 1817.
Mormêntul luĭ Stefan celu Mare (Monastirea Putna). P. Verussi pinx. et lith.
O execuţie. Tipurĭ de la ţeară.
O mânăstire.
O recunóştere. Verbitza 1877. Grigorescu pinx[t.] Héliotypie J. Löwy.
Otrăvirea luí Alecsandru Voda Lăpuşneanu prin Socia sa Dómna Rucsandra. 1569. Stab. artist. Dittmarsch.
O vedetă. Rahova 9 Noemvrie 1877. Grigorescu pinx[t.] Héliotypie J. Löwy.
Romania Liberă. 1877—78. I. C. Zamarski. Wien.
Sentinela. Grigoresco pinx[t.] Héliog. Dujardin.
Siege aupres de Foksan..... le 31 Jul. 1789. desiné per Ingeneur Imperiale.
Spionu. Verbitza. 28 August 1877. Grigoresco pinx[t.] Héliotypie J. Löwy.
Transport de provisiunĭ în Bulgaria. 1877. Grigoresco pinx[t.] Héliog. Dujardin.
Uciderea luĭ Mihnea Voda cellŭ Reŭ. H. Dembiţchi. Lit. G. Voneberg.
Vechia Metropolia din Tirgoveste. Carol P. Szathmari. Grav. de Carol Isler.
Weissemburg. Les Transilvains soumis.

Portrete.

A) Litografiĭ.

Alecsandru Jon I. Dess. de C. P. Szathmàri.
Beldiman (Vornicul Alecsandru). Des. dupre original de Parteni.
Bibesco (George), Prince Régnant de Valachie. Kriehuber 844.
Carl I. Fürst von Rumänien. — Elisabeth. Fürstin von Rumänien. Dr. u. Verl. von H. Gerhart. Wien.
Carol I. (A. S. R.) Grigoresco pinx[t.] Héliog. Dujardin.
Carol I. Regele Romănili. Druck. u. Verlag v. H. Gerhart. Wien.
Cigala (Joannes Michael) stirpis Ottomannae Princeps Dei gratia Christianus. N. H. (Häutlein). 1669. J. M. Liebeler exc.
[Deşliu (Ioan)] «Senatoruluĭ Ión Deşliŭ aprigul apărător al drepturilorŭ naţionali Romănia recunoscătóre.»
Elena (Doamna Cuza). Dess. de C. P. Szathmàri.
Elisabetha. Regina Romănili. Druck. u. Verlag v. H. Gerhart. Wien.
Eminescu (Michail). 1849 –1889. Th. Mayerhofer.
Ghica.
Ghika (Alexandre), Hospodar de Valachie. A. Lemoin. Lith. Rigo Frères et Cie.
Ghica (Grigorie Alecsandru) V. V. Domnu Moldo-Vlachieĭ, decapitat 1777. Lit. Alesandru K.
Golescu (Constantin).

Haralambie (Colonel N.) din Locotenența Domnească de la 11 Fevruarie 1866. Dedicat armateĭ române de Căpitanul din Stat-major de Geniu B. Bassarab.
Manu (General Savel).
Măria Sa Doamna Maria Bibescu în Costum național. Venrich.
Mihailŭ Viteazulŭ, Domnulŭ Românieĭ, Moldoveĭ, Domnescŭ Locoțiitorŭ și Capitanŭ generalŭ in Principatulŭ Transilvanieĭ, etc. etc. Editore G. J. Filionescu. Dupŏ Aegidiŭ Sadeler. Praga 1601.

B). Fotografiĭ.

Cuza (Alexandru Ioan).
Deschiderea Exposițiuniĭ Cooperatorilor.
Grand Hôtel Brofft. Place du Théâtre. Bucarest.
Linia Adjud-Ocna. Gara Căiuț.
» » » » Onescĭ.
» » » » Têrgu-Ocna façiada.
» » » » » » peronul.
» » » Podul Caraclâu.
» » » » Gârbovana.
» » » » Onesci.
» » » » Popeni.
» » » » Ștefan-Vodă.
» » » » Urechesci.
» » » Inaugurarea.
Lucrările la podul peste Dunăre (Cernavoda). — 3 diferite fotografiĭ.
Podul peste Dunăre (Cernavoda).
11/23 Fevruarie. 30 Martie (11 Aprilie). 1/13 Maiŭ 1866.
11 Februarie 1866. Capiĭ oștiriĭ.

Albumurĭ.

Băile Slăniculuĭ din Romania.— 1 vol. in-8° obl.
C. F. R. Varianta Șerbești-Hanu Conaki. 1. Septembre 1882.— 1 vol. in-8°.
Hering (George), Sketches on the Danube in Hungary and Transylvania. London 1838.— 1 vol. in-folio.

Desemnurĭ originale.

[Arnăutul care a împușcat pe Constantin Hasan, 1853]. Pictură.
Ein Bisskup oder Wallachischer Bischoff. Ἐπίσκοπος ἤτοι Βλαδίκας τῆς Βλαχίας.
[Engelhardt (General Lieutenant) 1853].
Un surugiŭ. C. P. 1847.

Manuscripte.

Adăogire lipsurilor la Cronicul Vorniculuĭ Ioan Neculcea. Scris. la 1839 în Eşĭ de I. Mălinescu. — 1 vol. in-folio.

Bat (? Vat ?) de poezii adică stihuri acum întâĭ alcăt. în limba rominĭască de un răvnitor spre învăţătură în lume, la 1847.— 1 vol. in-8°.

Compunerĭ în versurĭ, începênd cu «Ciĭ marĭ». — 1 vol. in-8°.

Condica bréslei făclierilor din Botoşanĭ, întărită de Mitropolitul Iacov cu cartea dela 1794 Martie 16.— 1 vol. in-folio.

Condica bréslei mişeilor saŭ calicilor (cerşetorĭ) din Iaşĭ începută la 6988 (1480), cuprinde întăririle Domnilor şi Mitropoliţilor până la 1844. — 1 vol. in-folio.

Copiĭ de documente din aniĭ 7077 (1569). — 1820.

Παράκλησις.... ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς δουλ. (Intr'un volum cu: Ψαλτήριον τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ.... Ἐν Λίψιᾳ τῆς Σαξονίας 1761).— 1 vol. in-4°.

Partea întăĭ ş'a a doa a Condiciĭ criminaliceştĭ ce s'aŭ alcătuit în scurt pentru multa felurime a faptelor criminaliceştĭ. — 1 vol. in-4°.

Pomelnicul mănăstireĭ Moldaviţa tălmăcit după cel vechiŭ (din sârbie), ce este de 358 anĭ, de Venedict Igumenul mânăstiriĭ Moldaviţa, la anul 1775. (In acest volum se află şi altele traduse de acelaşĭ, dar tóte prescrise de «Vartolomeiŭ Măzerénulŭ»). — 1 vol. in-folio.

Documente.

1487 (6995)	Martie	6.	— Ştefan Vvd. Moldoveĭ. pentru satul Mălăescĭ (Traducţiune.)
1521 (7029)	Iunie	3.	— Ştefan Vvd. Moldoveĭ. (Original, pergament slavon.) Hârlăŭ.
1579 (7087)	—	—.	— Zapis scris în limba slavonă. (Original.)
1581 (7090)	Septembre	14.	— Iancul Vvd. Moldoveĭ. (Original, slavon.) Sucéva.
1584 (7092)	Maiŭ	4.	— Zapisul luĭ Toma Birtoc cu frate-sĕŭ Mafteiŭ pentru vîndarea moşieĭ. Tulescĭ. (Copie.)
1613 (7121)	Ianuarie	28.	— Ştefan Tomşa Vvd. Moldoveĭ. (Original, slavon.) Iaşĭ.
1615 (7123)	Martie	24.	— Ştefan Tomşa. (Copie însoţită de alte douĕ copiĭ slavone.) Iaşĭ.
1622 (7130)	Iunie	18.	— Cartea luĭ Gheuga vel Logofĕt şi alţiĭ. (Original, slavon, 2 copiĭ, română şi slavonă.) Iaşĭ.
» (7131)	Septembre	5.	— Ştefan Tomşa Vvd. Moldoveĭ. (Copie slavonă, însoţită de alta română.) Iaşĭ.

1631 (7140) Novembre 23. — Moise Moghilă Vvd. Moldoveĭ. (Original, slavon.) Iașĭ.
1632 (7140) Iulie 9. — Mărturie hotarnică. (Copie.)
1634 (7142) Ianuarie 25. — Moise Moghilă Vvd. Moldoveĭ. (Slavon.)
» » Februarie 3. — Moise Moghilă Vvd. Moldoveĭ întăresce stăpânire peste viile luĭ Pĕtrașcu Boldescul Pârcălabul. (Slavon, cu traducere.)
1637 (7145) August 14. — Vasile Vvd. Moldoveĭ orînduesce pe Ștefan din Mărgineni să alégă a treia parte din Plopósa și Cocotenii, proprietatea luĭ Pĕtrașcu Boldescul Pârcălabul de Roman. (Original.)
1639 (7147) Ianuarie 2. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ întăresce stăpânire peste satele Tulescii, Galbenii, Cățelescii și Vărzărescii ale luĭ Pĕtrașcu Boldescul biv Armaș. (Slavon cu traducere.)
» » Aprilie 8. — Zapis de vîndare de la mănăstirea Răcĭca. (Original.)
» » Iulie 27. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Pĕtrașcu Boldescul de a aduce nisce vecinĭ fugițĭ. (Original.)
1640 (7149) Septembre 14. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Pĕtrașcu Boldescul a stăpânì partea din Tulescĭ de la ținutul Némțuluĭ. (Original.)
1641 » Iunie 14. — Act scris în limba grécă. (Original.)
» » August 1. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ scrie luĭ Ștefan Ciocârlie și luĭ Gherasim să alégă moșia din Tulescĭ și din alte părțĭ a luĭ Boldescul Armașul de a rezeșilor luĭ. (Original.)
» (7150) Decembre 24. — Zapisul luĭ Savin Prăjescul despre mărturia luĭ Hilip Vătămanul și altora în privința moșieĭ de la Galbinĭ și Tulescĭ. (Original.)
1644 (7152) Aprilie 14. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Pĕtrașcu Boldescul a chemà în judecată pre ómeniĭ carĭ aŭ vîndut moșia Scânteia călugărilor de la Bârnova. (Original.)
» » Iunie 3. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ scrie Pârcălabilor de Némțu pentru împlinirea banilor luĭ Pĕtrașcu Boldescul de la un Cârste. (Original.)
» (7153) Septembre 5. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Boldescul a sorocì în judecată pe nisce ómenĭ ce i-aŭ vîndut moșia de la Popescĭ. (Original.)
» » » 28. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ (Copie slavonă cu traducțiune română.)

1645 (7153) Martie 4. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ scrie Pârcălabilor de Némţu a judecà pe nisce ómenĭ ce aŭ vîndut moşia din Popescĭ luĭ Boldescul, fără sà fi avut drept asupra eĭ. (Original.)

1647 (7156) Novembre 1. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ judecă pricina dintre Cârstea şi Constantin feciorul luĭ Macotă de Urzicĭ pentru un cal. (Original.)

» » » 26. — Vasilie Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Pĕtraşcu Boldescul din Repezescĭ pentru căutarea unuĭ vecin fugit. (Original.)

1656 (7164) Februarie 15. — Gheorghe Ştefan Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1658 (7166) » —. — Zapisul Varvareĭ Boldésca de împărţéla vecinilor între feciorii eĭ Dumitraşcu, Iordache şi Alexandriĭ. (Original.)

1659 (7167) August 15. — Gheorghe Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1663 (7171) Iunie 13. — Evstratie Dabija Vvd. Moldoveĭ orînduesce pe Dima din Marcovicenĭ şi pe Stratul din Glodenı, pentru alegerea părţilor de moşie ale Boldéscăĭ din Leucuşanĭ, Hodorĭanĭ şi Mălinescĭ. (Original.)

1667 (7176) Novembre 15. — Zapisul luĭ Eremia Hulpe, de vîndarea uneĭ moşiĭ. (Original.)

1674 (7183) Octobre 16. — Dumitraşcu Cantacuzino Vvd. Moldoveĭ împuternicesce pe Ioan Ciolpan a-şĭ căută un ţigan fugit. (Original.)

» » Decembre 21. — Dumitraşcu Cantacuzino Vvd. Moldoveĭ însărcinéză pe Dumitraşcu din Arămescĭ să cerceteze pricina luĭ Dumitraşcu Boldescul şi Vasilie Aprodul cu Sava Dréstia pentru nisce fîn şi altele. (Original.)

1679 (7187) Iulie 9. — Zapisul luĭ Toader, feciorul luĭ Bucĭcănel, pentru dăruirea uneĭ moşiĭ. (Original.)

1686 (7194) Ianuarie 15. — Zapisul luĭ Patrichie, feciorul Chirileĭ Epore, pentru vîndarea părţiĭ luĭ din Pulĭaă de la ţinutul Bacăuluĭ luĭ Iordache Boldescul. (Original.)

1688 (7196) Aprilie 13. — Costandin Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

» » Iulie 17. — Zapisul luĭ Ştefan Ciocârlie Postelnicul către Iordache Buldescul.

1690 (7198) Aprilie 15. — Zapisul Aniţeĭ Budoae, prin care dăruesce vĕruluĭ eĭ Mihalciĭ luı Clinisti un loc de prisacă cu pomeţĭ în hotarul Popescilor. (Original.)

1705 (7213) Ianuarie 27. — Michaiŭ Racoviţă Vvd. Moldoveĭ scrie luĭ Purice şi luĭ Tănase Picĭoraga să cerceteze pricina luĭ Boldescul şi a mameĭ sale cu nisce nepoţĭ pentru o livede de pomĭ. (Original.)

1712 (7220) August 9. — Nicolae Alexandru Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1714 (7222) Iunie 13. — Zapisul Agahiţiĭ, pentru vîndarea uneĭ case. (Original.)

1715 (7223) Maiŭ 1. — Zapisul Tudoscăĭ Spătăróea pentru vîndarea uneĭ case. (Original.)

» (7224) Septembre 9. — O socotélă a unuĭ Dabja Paharnicul. (Original.)

1717 (7226) Octobre 31. — Michaiŭ Racoviţă Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1723 (7231) Iulie 20. — Nicolae Alexandru Vvd. Munteniei. (Original, pergament, românesc.)

1724 (7233) Septembre 12. — Zapis de vindare al fetelor Bănuţóeĭ. (Original.)

1726 (7234) Iunie 15. — Michaiŭ Racoviţă Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1733 (7241) Ianuarie 12. — Grigorie Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original).

1739 (7247) Iulie 2. — Grigorie Ghica Vvd. Moldoveĭ judecă pricina dintre nepoţiĭ Varvareĭ Boldésca pentru moşia Repezesciĭ din ţinutul Némţuluĭ. (Original.)

1745 (7254) Octobre 17. — Cercetarea pricineĭ moşnenilor din Bicesci de la ţinutul Cernăuţilor. (Original.)

1746 (7255) Decembre 7. — Cartea luĭ Mihalache Goci despre cercetarea pricineĭ dintre Constantin Boldescul cu Miron al luĭ Ştefan Boldescul pentru un zapis de cumpĕrătóre în hotarul Galbenilor şi Tulescilor. (Copie.)

1747 (7256) Novembre 20. — Grigorie Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1755 (7263) Februarie 14. — Mateiŭ Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original).

1757 (7265) Iunie 6. — Mărturia hotarnică a satuluĭ Dumesciĭ din ţinutul Iaşuluĭ. (Original.)

1758 (7267) Decembre 20. — Ioan Teodor Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1761 (7270) » 5. — Fóie de părţile din Galbenĭ şi Tulescĭ alese luĭ Ioan Lungu şi fraţilor seĭ Antohi şi Praxieĭ, de pe móşa lor Alexandra, fata Boldesculuĭ. (Original.)

1762 » Iulie 3. — Mărturia hotarnică a moşiilor din Sîrbĭ, Onişeanĭ şi Sohodol din ţinutul Némţuluĭ, făcută de Ioanichie Episcopul Romanuluĭ şi de Nicolaı Cogălniceanul, ispravnicul Romanuluĭ. (Original.)

1765 — Iunie 2. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ întăresce anaforaua din 1765 Iunie 1. (Original.)

1765 — Octobre 15. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
1766 — Februarie 25. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ scrie luĭ Ioniţă Cantacuzino, ispravnicul de Némţ, să cerceteze pricina dintre Ilie Boldescul şi alţiĭ cu Ioanichie Episcopul Romanuluĭ, pentru nisce moşiĭ din Buciumĭ şi pentru o poiană din Tulescĭ. (Original.)
» — Martie 18. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
» — » 27. — Cercetarea scrisorilor moşieĭ Lunganiĭ a Vorniculuĭ Ioan Palade. (Original.)
1768 (7276) Ianuarie 18. — Mărturia hotarnică a moşieĭ Călugăriĭ din ţinutul Némţuluĭ. (Copie.)
» — Aprilie 20. — Zapis de vîndare al unuĭ Vasilie cu soţia luĭ, pentru o casă în Iaşĭ. (Original.)
1775 — Iunie 12. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
» — Septembre 26. — Carte de judecată a Sanduluĭ Soronarĭul din Vlădicenĭ. (Original.)
1776 — Ianuarie 15. — Grigorie Al. Ghica Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
1781 — Iulie 7. — Hotărnicia moşieĭ Lipova. (Original.)
1782 — Ianuarie 5. — Carte de judecată pentru satul Tulesciĭ din ţinutul Némţuluĭ. (Original.)
» — — —.— Alexandru Constandin Vvd. Moldoveĭ. (Original, deteriorat.)
1784 — Iulie 24. — Anaforaua Divanuluĭ în pricina dintre Mihalache Boldescul şi alţiĭ cu Ioniţă Andoniĭ şi alţiĭ, pentru a treia parte din jumătatea satuluĭ Tulescĭ. (Original.)
1785 — Maiŭ 20. — Alexandru Ioan Mavrocordat Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
1786 — Ianuarie 19. — Mărturia hotarnică a uneĭ bucăţĭ din moşia Tulescĭ de la satul Galbeniĭ. (Original.)
1792 — Martie 8. — Cercetarea pricineĭ dintre Safta Britocésca şi feciori eĭ cu Mihalache Boldescul pentru o poiană de fînaţ din hotarul Galbinilor. (Original.)
» — August 1. — Zapis de vîndarea uneĭ case de către un Stoian Chilianul. (Original.)
1793 — Novembre 14. — Michail Costandin Suţu Vvd. Moldoveĭ. (Original.)
1796 — Martie 16. — Scrisórea Ispravniculuĭ de Némţu către Gherasim, egumenul mănăstiriĭ Precista din Roman, în privinţa hotărnicieĭ moşieĭ Tulescĭ, Galbeniĭ, Repezesciĭ şi Buciumiĭ. (Original.)

1797 Aprilie 21. — Carte de judecată a Ispravnicilor de Némțu în pricina dintre Mihalache Boldescul și alții cu Ioan Goga și alții pentru moșia Buciumi și Repezesci. (Original.)

» » 30. — Alexandru Ioan Calimach Vvd. Moldovei. (Original.)

» Iunie 22. — Zapisul lui Enache Vezură, prin care vinde jidovului Carpu un căsoiŭ cu locul lui. (Original.)

» August 20. — Constandin Alexandru Ipsilant Vvd. Moldovei. (Original.)

1801 Iunie 10. — Perilipsis de scrisorile moșiei Tulesci înfățișate la Divan de Mihalache Boldescul și alții. (Original.)

» Octobre 31. — Alexandru Nicolae Suțu Vvd. Moldovei. (Original.)

1807 Iunie 22. — Zapisul lui Dumitrachi pentru o sumă de bani datorită vĕrului sĕŭ Vasilie Armașul. (Original.)

1810 Iulie 7. — Divanul Cnejiei Moldovei întăresce stăpânirea lui Toader Gălușcă biv vel Stolnic peste locul de casă cumpĕrat în mahalaua Muntenimii din Iași. (Original.)

1814 Iunie 7. — Cercetarea pricinei unor dughene. (Original.)

» August 12. — Insciințarea Divanului în pricina unei dughene a Mariei, soția rĕposatului Vasilie, ce a fost staroste de ciocli. (Original.)

1816 Ianuarie 25. — Jalba lui Grigorie Birtoc și némul lui ca să se judece cu Mihalache Boldescul pentru moșia Tulesci. (Original.)

» Iulie 28. — Ispravnicul ținutului Némțu însărcinéză pe Gheorghe Alcazi și pe căpitanul Ioniță Boian să alégă părțile de moșie din Galbeni și Bucium, în pricina lui Ștefan Andoni și alții cu rezeșii. (Original.)

1817 Iulie 19. — Jalba Mariei Stamatie Sulgerésa pentru moșia Conțescii, cu resoluțiunea Domnului Scarlat Alexandru Calimach Vvd. (Original.)

1818 » 2. — Cercetarea pricinei dintre Vasilie Armașul cu Ion Stăngaciul pentru o curătură și o móră din satul Galbenii. (Original.)

1820 Martie 12. — Michaiŭ Grigorie Suțu Vvd. Moldovei însărcinéză pe Teodor Buhuș biv vel Comis cu cercetarea și alegerea unor moșii. (Original.)

1821 » 13. — Anaforaua Divanului în pricina Spătarului P. Sturza. (Original.)

» » 30. — Răvașul lui Tóder Buhuș Comisul către Mihalache Boldescul și rezeșii din Buciumii și către Iconomu

Iftimie și rezeșiĭ din Galbenĭ pentru mergerea sa spre a deosebì hotarele acestor moșiĭ. (Original.)

1823 Aprilie 8. — Ioan Sandu Sturza Vvd. Moldoveĭ întăresce anaforaua din 28 Martie, în pricina luĭ Petrachi Sturza Spătarul. (Original.)

» Septembre 1. — Zapisul luĭ Avram Nedelcu, pentru vîndarea unor case din Iașĭ. (Original.)

1824 Ianuarie 29. — Jalba luĭ Ianachi Boldescul din satul Galbeniĭ pentru nisce banĭ de luat de la Catrina, soția rĕposatuluĭ Ioniță Boldescul Banul. (Original.)

— Martie 19. — Porunca Ispravniculuĭ de Némț către Mihalache Boldescul și rezeșiĭ din Buciumĭ și Galbenĭ ca să nu-șĭ întindă stăpânirea până nu se vor înfățișà la Divan. (Original.)

» Novembre 27. — Ioan Sandu Sturza Vvd. Moldoveĭ. (Original.)

1825 Martie 16. — Jalba luĭ Michalache Boldescul cu rezeșiĭ din Buciumĭ ca să li se pună pietre-hotare între moșia lor și Galbenĭ. (Original.)

1827 Maiŭ 6. — Fóĭe de zestre dată de Constantin Burghelea Spătarul nepóteĭ sale Anastasicăĭ. (Original.)

» Iunie 13. — Ioan Sandu Sturza Vvd. Moldoveĭ scrie Ispravnicilor de Némț, ca să cerceteze pricina dintre Enacachi Boldescul și alțiĭ cu egumenul mănăstiriĭ Precista din Roman, pentru hotărnicia moșieĭ Buciumiĭ și Galbeniĭ. (Original.)

1839 Maiŭ 18. — Două descântece pentru mântuire de o bólă óre-care.

1844 August 16. — Mărturia hotarnică a moșieĭ Tulesciĭ, Galbeniĭ și Buciumiĭ din ocolul Siretiuluĭ de jos dată de Toma Dascălul zet Vasilie Tăban. (Copie.)

» Octobre 23. — Pașaportul eliberat de Ambasada Otomană din Paris luĭ Dimitrie Asachi.

1849 Ianuarie 31. — Comisia epitropicéscă recunósce ca major pe Hristea Caracaș, fiul rĕposatuluĭ Ariton Caracaș. (Original.)

1856 Aprilie 4. — Zapisul luĭ Șoimu sin Maier Ovreiul pentru suma anuală de plătit luĭ Grigorie Doni Vornicul, de la care a închiriat dughenele din tirgul Onișcaniĭ. (Original.)

— Februarie 9. — Zapis de mărturie (Original.)

— Martie 2. — Zapisul luĭ Ștefan, feciorul Tomeĭ, pentru vîndare de moșie. (Original).

— Iunie 8. — Zapisul luĭ Chiriac, pentru o datorie. (Original.)

Fără dată .— Mărturia hotarnică a moșieĭ Tulescĭ. (Original.)

Fără dată .— Mărturia lui Lichirie călugărul, că nicĭ mamă-sa nicĭ soru-sa n'aŭ vîndut nimic din Galbenĭ, Tulescĭ şi Căţelescĭ. (Original.)

» » .— Perilipsis de documentele unor părţĭ de moşie din Tu! lescĭ. (Fragment.)

» » .— Relaţiune către Domn despre cercetarea vecini lor luĭ Boldescul fugiţĭ în Porcescĭ. (Original.)

» » .— Relaţiunea unor megieşĭ către Domn pentru nisce vecinĭ aĭ Boldesculuĭ din Borcescĭ. (Original.)

» » .— Spiţa genealogică a Mogăĭ şi alţiĭ, compusă pe basa documentelor. (Original.)

» » .— 3 zapise scrise în limba slavonă. (Originale.)

COMISIUNEA FONDULUI IOAN FĔTU

PENTRU CĂRŢI DIDACTICE.

Raport asupra lucrărilor din 1896—97.

Comisiunea de treĭ membri alésă în şedinţa de la 21 Februarie a sesiuniĭ generale trecute, conform art. 6 din Regulamentul Fonduluĭ Ioan Fĕtu, are onóre a supune la cunoscinţa Academieĭ modul cum şi-a îndeplinit anul acesta însărcinarea ce i s'a dat pentru executarea disposiţiuniĭ testamentare a rĕposatuluĭ Ioan Fĕtu.

Comisiunea s'a întrunit în ḑilele de 10 şi 24 Maiŭ şi 21 Iunie 1896 şi a decis, ca pentru anul acesta să se procure şi să se distribue cărţĭ fără plată şcolarilor săracĭ de la şcólele rurale din judeţele Buzĕŭ şi Vasluiŭ. Din informaţiunile oficiale s'a constatat că în aceste douĕ judeţe sunt 182 şcóle (122 în judeţul Buzĕŭ şi 60 în judeţul Vasluiŭ).

Comisiunea a decis să se trimită Leĭ 2.000 «Asociaţiuniĭ transilvane pentru literatura română şi cultura poporuluĭ român» din Sibiiŭ şi Leĭ 500 Societăţiĭ «Şcóla română» din Sucéva, pentru ca să se cumpere şi să se împărţéscă cărţĭ didactice la şcolariĭ românĭ săracĭ din şcólele rurale din Transilvania, Ungaria şi Bucovina.

Comisiunea a ales pentru anul acesta a se distribuì următórele cărţĭ:

a) Manual de Istoria Română de *Gr. G. Tocilescu.* Preţul 80 de banĭ (redus de la L. 1,50).

b) Cele patru Evangheliĭ de *Economul I. Constantinescu.* Preţul L. 1 (redus de la L. 1,50).

c) Gramatica Română. Etimologia de *I. Manliu.* Preţul 64 de banĭ (redus de la 80 banĭ).

d) Întâia şi a doua carte de scriere şi cetire de *M. Pop.* Preţul 90 de banĭ (redus de la L. 1,25).

e) Prima carte de cetire şi scriere de *C. Meissner* şi *V. Dogar.* Partea I şi II. Preţul 85 de banĭ (redus de la L. 1,25).

f) Carte de cetire pentru clasa III urbană şi clasa III şi IV rurală de *L. S. Mătăsariu*. Preţul L. 1 (redus de la L. 1,40).

Comisiunea a decis în urmă să se distribue la fie-care şcólă din amîndouĕ judeţele cărţile enumerate maĭ sus, după cum se specifică în tabloul următor:

CĂRŢILE	Şcóle în jud. Buzĕŭ	Şcóle în jud. Vasluiŭ	Exemplare de fie-care şcólă	Totalul exemplarelor	Preţul unuĭ exemplar		Preţul total	
					Leĭ	B.	Leĭ	B.
Manual de istoria Română, de Gr. G. Tocilescu	122	60	8	1.456	—	80	1.164	80
Cele patru Evangheliĭ, de Economul I. Constantinescu	122	60	6	1.092	1	—	1.092	—
Gramatica română. Etimologia, de I. Manliu	122	—	5	610	—	64	390	40
Intâia carte de scriere şi cetire, de M. Pop	122	—	8	976	—	45	439	20
A doua carte de scriere şi cetire, de M. Pop	122	—	8	976	—	45	439	20
Prima carte de cetire şi scriere, de C. Meissner şi V. Dogar. Partea I. .	—	60	9	540	—	35	189	—
Prima carte de cetire şi scriere, de C. Meissner şi V. Dogar. Partea II. .	—	60	9	540	—	50	270	—
Carte de cetire pentru clasa III, de L. S. Mătăsariu.	—	60	9	540	1	—	540	—
Total				6.730			4.524	60

Din exemplarele destinate a se distribuì şcólelor rurale, s'a făcut câte un pachet pentru fie-care şcólă, iar pachetele s'aŭ înaintat Ministeriuluĭ Instrucţiuniĭ publice, cu rugare de a fi trimise revisorilor şcolarĭ, carĭ să le dea învĕţătorilor spre a le împărţì după instrucţiunea tipărită şi pusă în fie-care pachet. Adeverinţele învĕţătorilor de primirea cărţilor şi modul cum s'a făcut distribuirea lor s'aŭ primit aprópe tóte la Academie.

Acesta este al 8-lea an de când Academia Română a pus în aplicare disposiţiunile testamentare ale generosuluĭ rĕposat Ioan Fĕtu. Până acum s'aŭ distribuit la 1.492 şcóle din 16 judeţe ale ţĕriĭ 74.500 cărţĭ de şcólă, în valóre de L. 39.406,73, după cum se specifică în tabloul ce urmézǎ, maĭ dându-se şi suma de L. 6.000 pentru a se cum-

pĕrà şi împărţì gratis cărţĭ didactice la eleviĭ săracĭ din şcólele rurale din Transilvania, Ungaria şi Bucovina.

Aniĭ	JUDEŢELE	No. şcólelor	No. cărţilor	COSTUL Leĭ	B.
1889	Dîmboviţa şi Tutova	187	8.228	5.333	24
1890	Gorj şi Némţu	195	6.435	3.987	75
1891	Prahova şi Sucéva	219	6.570	3.952	95
1892	Vîlcea şi Fălciu	174	10.058	4.639	84
1893	Muscel şi Bacăŭ	174	14.790	6.638	10
1894	Olt şi Dorohoiŭ.	135	11.745	5.344	65
»	Asociaţiunii transilvane	—	—	1.500	—
1895	Argeş şi Tecuciŭ	226	9.944	4.985	60
»	Asociaţiuniĭ transilvane	—	—	2.000	—
1896	Buzĕŭ şi Vasluiŭ	182	6.730	4.524	60
»	Asociaţiuniĭ transilvane	—	—	2.000	—
»	Societăţiĭ «Şcóla română» din Bucovina.	—	—	500	—
	Total . . .	1.492	74.500	45.406	73

P. S. Aurelian, D. Sturdza, Gr. Ştefănescu.

COMISIUNEA PREMIELOR ANUALE PE 1897

«MARELE PREMIŬ NĂSTUREL»,
PREMIELE «ELIADE-RĂDULESCU» ŞI «ADAMACHI».

Proces-verbal No. 1.

Şedinţa din 8 Novembre 1896.

Comisiunea se constitue, alegênd Preşedinte pe d-l *B. P. Hasdeŭ* şi Secretar pe d-l *Gr. G. Tocilescu*.

Luând cunoscinţă de publicaţiunile presentate la concursurile premielor ce sunt a se da în viitórea sesiune generală din 1897 şi de actele aflătóre în dosar, Comisiunea, în unanimitatea membrilor presenţĭ, decide:

1. Se înlătură de la concursul Mareluĭ Premiŭ Năsturel scrierile d-luĭ I. Pop Florantin: *Reforma metódelor*, Bucurescĭ 1895 şi *Frumuseţa lineară* etc., Iaşĭ 1896, carĭ aŭ fost presentate la concursurile premielor anuale din 1895 şi 1896, când s'aŭ făcut rapórte şi s'aŭ luat decisiunĭ asupra lor.

2. Publicaţiunile presentate la concursurĭ se împart în următorul mod între membriĭ Comisiuniĭ pentru facerea rapórtelor speciale:

a) D-luĭ *B. P. Hasdeŭ: Lupu Dichter*, Sciinţa dreptuluĭ etc.; *G. Coşbuc*, P. Vergilius Maro, Opere complete. Partea I. Aeneis. Traducere în formele originale; *I. Zanne*, Proverbele Românilor etc., vol. I.

b) D-luĭ *A. Naum: I. Pop Florantin*, Principiĭ de logică, şi Anecdote poporane, vol. I; *R. D. Rosetti*, Sincere, poesiĭ; *A. Vlahuţă*, In vîltóre, novele.

c) D-luĭ *A. Roman: I. Pop Reteganul:* Poveştĭ din popor; *P. Broşteanu*, Traista cu poveştĭ.

d) D-luĭ *Gr. G. Tocilescu: Gr. I. Alexandrescu,* Studiŭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român; *P. Broşteanu,* Istoria Imperatuluĭ Traian de Dr. H. Francke, traducere autorisată; *I. Neniţescu,* De la Româniĭ din Turcia Europeană.

e) D-luĭ *V. A. Urechiă: Ciru Oeconomu,* Rĕsbunarea luĭ Anastase etc.

f) D-luĭ *A. D. Xenopol: C. Morariu,* Părţĭ din Istoria Românilor bucovinenĭ, 2 vol.; *I. G. Valentinénu,* Exilul Românilor în Rusia; *I. Manliu,* Povăţuitorul limbeĭ române în clasele primare.

g) D-luĭ *P. S. Aurelian: G. B. Assan,* Industria stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România, şi Industria morărieĭ în România; *N. E. Idieru,* Studiĭ de economie politică şi finanţe; *I. Rădoĭ,* Chestiunea agrară în România.

h) D-luĭ *Dr. V. Babeş: Dr. Luca,* Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse, şi Băile de mare de la Constanţa.

i) D-luĭ *P. Poni: D. N. Theodoru-Mandrea,* Cunoscinţe folositóre personalulu de telegraf etc.

Proces-verbal No. 2.

Sedinţa din 15 Februarie 1897.

Luând în consideraţiune scrisórea d-luĭ *P. S. Aurelian,* prin care arată că nu-ĭ este cu putinţă a pregătì în acest an rapórtele asupra publicaţiunilor carĭ s'aŭ dat de Comisiune în cercetarea d-sale, Comisiunea decide a se însărcinà următoriĭ membri cu facerea acelor rapórte, precum urméză:

D-l *P. Poni,* despre Industria stearineĭ etc. de *G. B. Assan;*

D-l *A. D. Xenopol,* despre Industria morărieĭ în România de *G. B. Assan* şi Studiĭ de economie politică etc. de *N. E. Idieru;*

D-l *Gr. G. Tocilescu,* despre Chestiunea agrară în România de *I. Radoĭ.*

Raport general asupra lucrărilor Comisiunii pentru Marele Premiŭ, Năsturel și pentru Premiele anuale Eliade-Rădulescu și Adamachi pe anul 1897

de d-l **Gr. G. Tocilescu**

Domnilor Colegĭ,

Comisiunea de 9, alésă de d-vóstre ca să cerceteze operele tipărite presentate la concursul Premielor *Năsturel-Herĕscu* din Seria B de 12.000 Leĭ, *Eliade-Rădulescu* şi *Adamachi* de câte 5.000 Leĭ, terminându-şĭ lucrările, vine, prin subscrisul raportor, să aducă la cunoscința plenuluĭ resultatele deliberărilor sale.

I. Marele Premiŭ Năsturel din Seria B, de 12.000 Leĭ.

Cele 13 publicațiunĭ venite la Marele Premiŭ Năsturel de 12.000 Leĭ, care este a se da celeĭ maĭ bune cărțĭ scrise în limba română, cu conținut de orĭ-ce natură, dintre cele publicate de la 1 Ianuarie 1893 până la 31 Octobre 1896, aŭ obținut următorul numĕr de voturĭ:

	Pentru premiare	Contra premiăriĭ	Abținerĭ
Alexandrescu, Gr. I., Studiĭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român . .	4	2	—
Idieru, N. E., Studiĭ de economie politică şi finanțe.	3	3	—
Assan, G. B., Industriile stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România	1	5	—
» » Industria morărieĭ în România	1	5	—
Nenițescu, I., De la Româniĭ din Turcia Europeană.	1	4	1
Coşbuc, G., P. Vergilius Maro. Opere complete. Partea I. Aeneis. Traducere în formele originale	0	7	—
Dichter, Lupu, Sciința dreptuluĭ etc.	0	7	—
Florantin, I. P., Principiĭ de logică	0	5	—
» » Anecdote poporane. . . .	0	5	—

» » Reforma metódelor etc. şi Frumuseța lineară etc. aŭ fost înlăturate de la concurs, pentru motivul că

	Pentru premiare	Contra premiării	Abţineri
fusese dejà respinse în sesiunea generală a anuluĭ precedent.			
Morariu, C., Părţĭ din istoria Românilor bucovinenĭ	0	5	—
Theodoru-Mandrea, D. N., Cunoscinţe folositóre personaluluĭ de telegraf . . .	0	7	—

Cum se vede din tabloul de maĭ sus, o singură lucrare, şi anume acea a d-luĭ Gr. I. Alexandrescu, *Studiĭ asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român* (1 vol in-8°, p. 159), a întrunit majoritatea de voturĭ, spre a fi premiată.

Daţi-mĭ voe ca să fac maĭ întâiŭ analisa acesteĭ opere.

Ea nu este, după cum ne asigură însuşĭ autorul, decât prima parte a unuĭ studiŭ ce a întreprins, şi încă nu l'a sfirşit, asupra obiceielor juridice ale poporuluĭ român; ea caută să expună *însemnătatea şi scopul acestuĭ studiŭ,* rĕmânênd ca studiul însuşĭ al obiceielor juridice cele în fiinţă şi critica acestor obiceie să le dea publicităţiĭ, când vor fi gata.

In capitolul introductiv, autorul plécă de la observaţiunea, că «adevĕrata temelie a familieĭ nóstre românescĭ» o alcătuesce ţĕranul, pe când «aşezămintele şi maĭ cu sémă legile aŭ fost făcute numaĭ în vederea intereselor celor de la tîrg», iar «ţĕranuluĭ i s'aŭ dat legĭ, i s'aŭ înfiinţat aşezăminte, fără a i se cunósce nevoile, fără a i se fi studiat starea luĭ sufletéscă, aspiraţiunile, datinele, moravurile, într'un cuvînt geniul sĕŭ naţional». Acéstă afirmaţiune se accentuéză şi maĭ mult şi se coloréză în capitolul următor, când suntem asiguraţĭ că: «instituţiunĭ, aşezăminte, port, limbă, obiceie, moravurĭ, tóte aŭ fost aduse din alte ţĕrĭ; s'aŭ svârlit la o parte şi s'aŭ ars legile, cărţile, tóte aşezămintele rusescĭ şi grecescĭ, s'aŭ alungat cu grăbire de prin salóne şi din tîrgurĭ limba grécă şi ruséscă, care atâta timp a fost la modă şi s'a înlocuit.... prin importaţiunĭ francese şi germane: un amestec de limbă, de moravurĭ, de ideĭ, de principiĭ, de legĭ. Tîrgoveţiĭ, clasa pretinsă cultă, repede şi le-aŭ apropriat, pentru a nu rĕmâné un minut în urmă cu noua civilisaţiune. In maĭ puţin de 20 anĭ, Româniĭ nu-şĭ maĭ cunosc limba, aŭ uitat datinele strămoşilor lor.... s'aŭ îngrămădit legĭ peste legĭ, în cât aprópe ómeniĭ specialĭ dacă le maĭ găsesc capĕtul; despre ceĭ de la ţéră nicĭ nu este de vorbit, eĭ aŭ rĕmas străinĭ de tóte aceste schimbărĭ; poporaţiunea de la oraşe s'a frămîntat atât de mult, s'a silit atât de tare a atinge o civilisaţiune de secolĭ,

în cât adî este obosită şi ameţită... massa poporuluĭ, vĕdêndu-se părăsită şi uitată, s'a retras iarăşĭ în sine şi sceptic şi rece ne privesce ca pe nisce străinĭ.»

Spectacolul acesta, destul de trist şi pe care autorul îl crede a fi «tabloul adevĕrat al stăriĭ actuale de lucrurĭ», îl îndémnă să se ocupe cu obiceiele juridice nescrise ale poporuluĭ român, intru cât «legile nu sunt nicĭ pot fi închipuirĭ şi născocirĭ de ale învĕţaţilor şi nicĭ pot fi împrumutate de la străinĭ, ci ele sunt plăsmuirĭ firescĭ ale unuĭ popor întreg, care în felurite împrejurărĭ şi trebuinţe a cernut aceeaşĭ nevoie pân'ce la urma urmeĭ i-a dat forma de obiceiŭ, de morav juridic.»

In capitolul II, intitulat «Obiceiul pămîntuluĭ la noĭ», se caută a se stabilì, prin câte-va citaţiunĭ din codicele Ipsilanti, Calimach şi Caragea, că «la temelia vechilor nóstre legiuirĭ scrise, obiceiul pămîntuluĭ a fost în tot-deauna luat în băgare de sémă»; că, după cum resultă din Cantemir, Carra, Felix Colson, Xenopol şi din nenumĕrate chrisóve, zapise şi anaforale, a existat şi există la noĭ obiceie juridice nescrise; că «poporul posedă un drept nescris, superior, în generalitatea casurilor, Coduluĭ civil, de care drept nescris poporul ascultă, pe când de cel străin scris, care i se impune, nu ascultă, şi prin aplicarea forţată a coduluĭ scris se făptuesc dilnic de instanţele judecătorescĭ greşelĭ legale şi se sapă neîncetat la lărgirea prăpăstieĭ ce desparte pe ţĕran de tîrgoveţ». Acéstă părere, susţinută, nu trebue să uităm, de un magistrat, actualmente Preşedinte de tribunal, d-l Alexandrescu o ilustréză prin douĕ exemple: unul referitor la înzestrarea de o potrivă a fetelor şi băeţilor şi la succesiunea vĕduveĭ în averea soţuluĭ sĕŭ mort; altul la succesiunea copiilor naturalĭ saŭ ilegitimĭ în averea tatăluĭ presumat. Şi aceste exemple i se par destul de convingĕtóre, pentru ca să «respingă cu dispreţ disposiţiunile şi principiul Coduluĭ civil» şi să califice acest codice de «străin, plin de contradicerĭ şi neînţeles».

Capitolul III, consacrat Codiceluĭ civil actual, lămuresce şi maĭ bine ideile ce şi-a format magistratul nostru despre legea în vigóre: «Consecinţele fatale ale acesteĭ legĭ, ne spune d-l Alexandrescu, se simt şi acum, deşì a trecut maĭ bine de un pătrar de véc; poporul nu ascultă de acéstă lege, el trăesce şi adĭ sub autoritatea şi imperiul vechilor obiceie juridice, cum a trăit şi sub Basilicale; ceĭ de la tîrg se află încă aşà de nedumeriţĭ şi străinĭ de cuprinsul acesteĭ legĭ, în cât orĭ-cine voesce a încheià un act, cât de mică importanţă, alérgă la ómenĭ specialĭ, carĭ şi aceştia cu multă greutate încunjură şi sar peste tóte controversele, lacunele şi neajunsurile eĭ. Cu prilejul tra-

ducerii acestui cod s'aŭ lăsat la o parte articole şi titluri întregi, s'aŭ suprimat unele dispoziţiuni şi s'aŭ înlocuit altele fără nici o discuţiune, fără nici un control; ediţiunea oficială tipărită nu se potrivesce cu caietul în care se află traducerea, sunt ştersături şi adausuri în textul caietului fără nici o menţiune; lacunele, controversele şi erorile Codului civil frances aŭ trecut şi în codul nostru, ba încă cu adăugirea şi a greşalelor strecurate cu prilejul traducerii.» Conclusiunea este, că jurisprudenţa română stă «pe o temelie atât de şubredă, pe o traducere atât de greşită», că «magistraţii aŭ uitat de mult că avem un drept pămîntesc, care trebue să servéscă în orĭ-ce moment ca fond de interpretare», de aceea jurisprudenţa nóstră este «atât de variată şi contradicĕtóre»; în fine că: «există o adevĕrată anomalie, care nu se găsesce nici în vre-o altă ţéră din apusul Europeĭ», căci legiuitorul român, prin art. 1912, desfiinţéză legislaţiunile anteriόre, iar «despre obiceiele pămîntesci nu vorbesce, ca şi cum nu ar fi existat, prin urmare ele sunt în vigóre, de óre-ce nu sunt abrogate în mod expres». «Iată-ne dar faţă în faţă, dice d-l Alexandrescu, pe de o parte cu o lege scrisă, care este o traducere a uneĭ legĭ străine, dată în aplicaţiunea de tóte dilele a judecătorilor, lege neascultată de popor; pe de alta cu un drept pămîntesc nescris, ascultat de massa poporuluĭ şi neabrogat în mod expres de legea scrisă».

Originea obiceielor juridice la poporul român, obiectul capitoluluĭ IV din scrierea ce analisăm, departe de a fi resultatul unor cercetărĭ originale, departe de a dovedì o cunoscinţă seriósă a cestiuniĭ— singuriĭ autorĭ ce citéză sunt, în ordinea cum iĭ enumĕră: D. Cantemir, Fotino, Neigebauer, Chalcocondylas, Isvodul luĭ Clănăŭ (!), Al. P. Ilarian, Calimachi, Misail, Xenopol—, este maĭ mult un resumat şi o paragrafare a capitolelor: *Obiceiul pămîntuluĭ, Fondul dreptuluĭ, Procedură* din *Istoria Românilor* a d-luĭ Xenopol.

Conclusiunea, la care a tins autorul, fiind necesitatea uneĭ reforme a Coduluĭ civil, capitolul V discută principiul fundamental al viitoruluĭ Cod civil. După d-l Alexandrescu, «a sosit timpul când jurisconsulţiĭ şi filosofiĭ vor fi nevoiţĭ să caute idea justuluĭ şi definiţiunea luĭ în lumea economico-materialistă, în *nevoile omuluĭ*»; după părerea d-sale, «filosofia dreptuluĭ, principiul fundamental, axa în jurul căreia ar trebuì să se învîrtéscă tóte principiile viitoruluĭ Cod civil, este un reflex al vieţeĭ economico-sociale», şi mărturisesce că «acéstă părere i-a fost suggerată de modul cum însuşĭ ţĕranul de la ţéră concepe acéstă filosofie».

In fine capitolul VI şi cel din urmă conţine o polemică cu d-l Gherea în privinţa teorieĭ de maĭ sus.

Căutarăm a reproduce cât maĭ fidel ideile susţinute de autor, spre a se puté judecà în cunoscinţă de causă temeinicia lor; cea maĭ mare parte, de sigur, sunt simple afirmaţiunĭ ce aŭ nevoe de a fi dovedite, şi tocmaĭ doveḑile lipsesc cu totul.

Aşà, bunăóră, nu este esact că ţĕranul român ascultă numaĭ şi numaĭ de «obiceiul pămîntuluĭ», fără a ţiné în cevà sémă de prescripţiunile Codiceluĭ civil actual din 1865. Acéstă afirmaţiune însemnéză pur şi simplu că în România ar fi existând doue drepturĭ civile saŭ private juxtapuse: unul nescris şi altul scris. Dar unde este acel drept nescris? la ce se reduce el astăḑĭ? cine i-a constatat caracterul de generalitate, de generală şi constantă aplicaţiune? Iată ceea ce autorul aveà prealabil să ne arate. înainte de a trage afirmaţiunile concludente de maĭ sus.

De asemenea, Codicele civil actual nu merită o critică atât de severă ca aceea pe care i-o îndreptéză autorul; căcĭ, deşì în bună parte acest codice este copiat după codicele frances, dar legislatorul român a tăiat o sumă de controverse ce există încă şi astăḑĭ în acest din urmă codice, a introdus inovaţiunĭ şi în multe părţĭ a ţinut socotélă şi de vechia legislaţiune a ţĕriĭ.

In fine, nu trebue să uităm că avem înaintea nóstră numaĭ începutul uneĭ lucrărĭ, care ar presentà în adevĕr atuncĭ valórea sa când va fi completă. Partea 2-a, care constitue fundamentul şi obiectul propriŭ al studiuluĭ întreprins, este numaĭ în perspectivă; autorul nu face decât s'o anunţe, ba chiar mărturisesce că materialul pentru dînsa îl posedă numaĭ în ce privesce Moldova; pentru cele-lalte părţĭ ale ţĕriĭ, are de acum înainte ca să-l strîngă.

Nu dorim nimic maĭ bine decât de a vedé lucrarea d-luĭ Alexandrescu continuată şi dusă la bun capĕt. Asemenea încercărĭ de studiĭ sunt menite a pregătì şi înlesnì opera de reformă viitóre. Acesta a şi fost motivul, pentru care majoritatea Comisiuniĭ s'a rostit în favorul cărţiĭ în cestiune. Incă de mult s'a recunoscut însemnătatea uneĭ culegerĭ a obiceielor juridice păstrate din generaţiune în generaţiune la poporul nostru de la ţéră; o atare culegere intereséză pe istoric, ca şi pe jurist şi pe legislator. Puţine sunt momentele legislatorice ce ne presintă chrisóvele domnescĭ. Basilicalele, Nomocanónele, Pravila mică, ca şi cea mare a luĭ Mateiŭ Basarab, Pravila luĭ Vasilie Lupu se mărginesc maĭ mult saŭ maĭ puţin în domeniul preceptelor bisericescĭ şi, fiind importaţiunĭ străine, conţin prea puţine reminiscenţe despre

relaţiunile indigene. Din contră, dreptul propriŭ românesc este tocmaĭ «obiceiul» saŭ «obiceiul pămîntuluĭ», *jus valachicum*, care a fost în us la Româniĭ din Principate, din Ungaria şi de aiurea şi care se raportă nu numaĭ la persóne, dar şi la proprietate. Studiul acestuĭ *jus valachicum* ar merità să formeze obiectul unuĭ premiŭ, ce ar instituì Academia Română, care dejà a publicat premiul pentru *Knezĭ* şi *Kinezate*, o instituţiune iarăşĭ din vechiul *jus valachicum*.

Faţă de cele maĭ sus arătate, rĕmâne ca voturile d-vóstre să decidă, dacă lucrarea în cestiune, cu a căreia examinare a fost însărcinat subscrisul, póte fi premiată cu Marele Premiŭ Năsturel de 12.000 Leĭ.

Trecem la publicaţiunile, carĭ n'aŭ întrunit majoritatea pentru premiare.

Studiĭ de economie politică şi finanţe de N. Idieru, vol. I (1 vol. in-8°, pp. 671), *Industria morăriei în România* de G. B. Assan (1 vol. in-4°, pp. 110) şi *Rolul guvernuluĭ faţă de starea actuală a industrielor stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România* de acelaşĭ autor (1 vol. in-4°, pp. 93) aŭ format obiectul a douĕ raporturĭ din partea stimatuluĭ nostru coleg d-l P. S. Aurelian.

D-sa constată că lucrarea d-luĭ Idieru este interesantă şi în curent cu publicaţiunile cele maĭ nouĕ; óre-care interes din punctul de vedere technic şi economic presintă şi scrierile d-luĭ Assan; dar nicĭ una din ele nu se póte considerà ca cea maĭ bună din câte aŭ vĕḑut lumina în periodul ultim de 4 anĭ.

La aceeaşĭ conclusiune ajunge şi d-l P. Poni în raportul d-sale asupra opereĭ: *Din electrotechnică. Cunoscinţe folositóre personaluluĭ de telegraf* de d-l N. Theodoru-Mandrea (1 vol. in-8°, pp. 319). Cartea, maĭ cu sémă în partea sa technică, este bine făcută: expunerea însă a electricităţiĭ teoretice, fiind prea succintă, cam lasă de dorit din punctul de vedere al clarităţiĭ; de asemenea, la noţiunile de chimie, formulele sunt date în vechia teorie a echivalenţilor, în loc de a fi representate în teoria atomistică, ce este cu mult maĭ rĕspândită.

Cărticelele d-luĭ I. Pop Florantin: *Principiĭ de logică* (1 vol. in-16°, pp. 232) şi *Anecdote poporane* (1 vol. in-24°, pp. 231) aŭ fost cercetate de colegul nostru d-l Naum. Pentru prima, d-sa se miră că o vede disputând premiul de 12.000 Leĭ; pentru cea de a doua, iarăşĭ se miră că un profesor de filosofie s'a apucat de poveştĭ şi de anecdote poporale pe socotéla Ţiganilor şi Ungurilor! La d-l Florantin nu este nimic de mirare, nicĭ chiar faptul că, deşì cele-lalte douĕ broşurĭ ale sale: *Reforma metódelor* etc. şi *Frumuseţa lineară şi Frumuseţa omuluĭ*, fu-

seseră respinse anul trecut de la premiŭ, d-sa a continuat să le trimită şi ĕst timp, cu speranţa dóră că Academia îĭ va premià de astă dată prológele şi epilógele sale, cele pline de graţiosităţĭ la adresa unora din colegiĭ noştri. Comisiunea însă a credut de cuviinţă ca să i le înapoieze, fără altă băgare de sémă.

Părţĭ din Istoria Românilor bucovinenĭ de C. Morariu, Cernăuţĭ (2 broşurĭ in-16°, peste tot pp. 532), tractéză în chip elementar istoria instituţiunilor din Bucovina; dar, precum observă d-l Xenopol în raportul sĕŭ, aceste broşurĭ nu represintă o muncă intelectuală care să fie de natură a fi rĕsplătită cu Marele Premiŭ Năsturel.

D-l Hasdeŭ a examinat operele: *P. Vergilius Maro, Opere complete. Partea I. Aeneis. Traducere în formele originale* de G. Coşbuc (1 vol. in-8°, pp. 252) şi *Sciinţa dreptuluĭ* etc. de Lupu Dichter (1 vol. in-8°, pp. 362).

Iacă tot ce ne spune învĕţatul nostru coleg asupra lucrăriĭ talentatuluĭ şi mult preţuituluĭ poet:

«Chiar dacă lucrarea d-luĭ Coşbuc ar fi originală şi n'ar avé multe defecte, totuşĭ nu merită premiul cel mare. Cartea se încheie prin:

«Ast-fel dicênd, cu mânie de foc îĭ străbate cu spada
«Peptul întors. Iar îngheţul topesce-ĭ aceluia trupul;
«Sbóră prin gemĕt la umbre 'n Infern mâniosul sĕŭ suflet.»

«Orĭ-cât de tare s'ar mânià poetul, premiul cel mare nu i se póte da.»

Noĭ ne-am permite să adăogim la acéstă reflecţiune a colegului nostru, că orĭ-cât de multe ar fi defectele ce d-sa ar fi descoperit în opera în cestiune, acésta merită din parte-ĭ o relaţiune maĭ amărunţită. Traducerea în versurĭ după epopeĭ clasice nu este un lucru aşà de uşor; când ea atinge perfecţiunea, este lucru din cele maĭ rarĭ. Critica póte, cu óre-care cuvînt de temeiŭ, să găséscă că rĕŭ a făcut poetul de a tradus Aeneida în formele metriceĭ antice, că metrul antic nu se potrivesce cu firea limbeĭ nóstre, că pe icĭ şi colea se va fi strecurat câte o obscuritate, câte o necorectitudine a limbeĭ, câte un provincialism, chiar şi câte un contra-sens,—carĭ uşor vor puté să dispară la o nouă ediţiune; — dar ce sunt tóte aceste faţă de munca titanică desfăşurată, faţă de limba cea bogată, néuşă românéscă, faţă de talentul adevĕratuluĭ poet şi maestru al formeĭ, faţă în fine de atâtea bucăţĭ frumóse şi de mare valóre literară ce întîmpinăm în lucrarea d-luĭ Coşbuc, în tóte lucrările de până acum ale d-luĭ Coşbuc, în *Baladele şi Idilele* sale, în *Firele de tort*, în traducerile din *Ramayana* şi *Mahabharata* şi altele? D-l Coşbuc nu este un începĕtor, este încă tînĕr

și nu se va oprì acì cu spornica-ĭ activitate. El ne făgăduesce pe întreg Vergiliŭ, pe Homer, Plaut, Terentius și Aristofanes. Dacă asemenea năzuințe nu vor găsì încuragiare din partea unuĭ înalt institut de cultură cum este Academia Română, cine să le prețuiască? Nepĕsarea publiculuĭ celuĭ mare pentru orĭ-ce producerĭ serióse în literatură și sciință? Necunoscĕtoriĭ să stimeze și să încuragieze traducerile capetelor de operă ale literatureĭ grece și romane? De la eĭ să putem aștepta sprijin pentru nisce ocupațiunĭ așà de ideale și de nobile?

Dar spre a învederà meritul *Aeneideĭ* d-luĭ Coșbuc, să citàm câte-va exemple:

Cartea II, vers. 198—226:

«Dar o priveliște jalnic'acum și cu mult maĭ grozavă
Se desfășóră 'ncingĕnd cu fiorĭ zăpăcitele pepturĭ.
Preot sorțit luĭ Neptunus, Laocoon taie pe malurĭ
Taurul gróznic, jertfindu-l pe sfintele vetre 'n altare.
Iată, pe-al apelor luciŭ tăcut, vin repede 'n cercurĭ
Fără mĕsură de marĭ doĭ șerpĭ (chiar a spune mĭ-e grózà!).
Repedĭ prin valurĭ se 'ntind și cărarea lĭ-e țintă spre malurĭ.
Peptul le ese din apă, și-umflată de sângele vînăt
Crésta și-o pórtă pe sus, iar trupul și-l jócă prin apă,
Rostogolind îșĭ sgârcesc și-șĭ întind uriașele spete.
Apa se sbate cu vuet și spumegă — iată-ĭ pe malurĭ!
Ochiĭ le scapără foc și le fulgeră roșiĭ de sânge;
Șueră șerpiĭ, cu limbĭ tremurate lingêndu-șĭ gâtlejul.
Galbenĭ de spaimă Trojeniĭ s'ascund. Iar șerpiĭ de-adreptul
Plécă spre-altare, spre preot, și 'ntâiŭ se 'nclește̦ză 'mprejurul
Celor doĭ micĭ copilașĭ, strîngêndu-le trupul în cercurĭ.
Se 'ncolăcesc și le mușcă din carne cu dințiĭ puternicĭ.
Insușĭ pe tatăl acum, alergând cu săgéta s'ajute,
Repede-l prind și 'mpletesc împrejuru-ĭ scârbósele nodurĭ,
Spetele negre de soldĭ îĭ încing de două orĭ trupul,
Gâtul de două orĭ. Stând cu grumaziĭ și capul în aer,
Bietul se luptă din mânĭ să 'nlăture strînsele nodurĭ;
Plină de bale murdarĭ și de vinete-otrăvurĭ i-e fața.
Muget nebun de durere ridică sĕrmanul spre cerurĭ,
Ast-fel un taur rănit, când scapă de preoțĭ mugesce.
Insă din urmă-ĭ toporul isbit îĭ rĕsgudue céfa.
Insă cu repede mers fug șerpiĭ spre culmea cetățiĭ,
Repedĭ alérgă la templul mâhniteĭ Tritonis, și-acolo
Repedĭ sub scutul boltit eĭ s'ascund, la piciórele Zineĭ.»

Cartea IV, vers. 1—11:

«Dar pe regina rĕsbită de mult de văpaĭa iubiriĭ,
Crunta-ĭ durere sporind, o topesc tăinuitele flacărĭ.
Ea-şĭ amintesce p'Aeneas mereŭ şi virtutea şi némul
Nobil al luĭ; iar adînc în suflet îĭ pórtă făptura,
Vorbele-ĭ pórtă: de chinurĭ nu-şĭ află doritul repaos.
«Iarăşĭ schimbase din noŭ Aurora pămîntul cu lampa-ĭ
Foebică, grabnic gonind rouratele umbre din cerurĭ,
Când spre iubita eĭ soră s'a 'ntors cea perdută cu firea:
«Ana, ce visurĭ pustiĭ mĕ sbuciumă nóptea cu spaĭme!
«Ce curios e străinul sosit la casele nóstre!
«Cât e de 'nalt şi voinic, şi cât e de vrednic în arme!»

Aceeaşĭ carte, vers. 306—330:

«Fapta-ţĭ atât de mişea tu credeaĭ, un nemernic, că 'n taĭnă
Poţĭ să mi-o ţiĭ, şi să fugĭ pe furiş de hotarele nóstre!
Nu te maĭ ţine nicĭ mâna ce-aĭ strîns-o jurând, şi iubirea
Nu te maĭ ţine? Nicĭ eŭ, omorîta 'n curînd de durere?
Flota 'n picióre ţi-o puĭ tu 'n vreme de érnă pe viscol,
Vrênd tu s'alergĭ, ca gonit, pe sbătutele-adîncurĭ prin érnă.
Suflet de fiară ce eştĭ! De n'aĭ căută tu străine
Ţĕrĭ şi pămînturĭ străine, şi Troja de-ar fi stătătóre,
Tu prin vîrtejurĭ de mărĭ te-aĭ duce de-adreptul la Troja!
Fugĭ tu de mine? Pe drépta-ţĭ vitéză, pe plânsele-mĭ lacrimĭ,
(Pentru că nu mi-am păstrat nimic decât lacrimĭ, sĕrmana!)
Pe cununie te rog şi pe nóptea dintâiŭ a nuntiriĭ:
Dacă-ţĭ făcusem vr'un bine vr'odată şi dacă-ţĭ fusese
Drag al Didoneĭ cevà, de casa ce pere fă-ţĭ milă;
Dacă vr'o rugă maĭ vreĭ tu s'audĭ, vaĭ lépădă gândul!
Prinţiĭ nomadicĭ, din pricina ta, şi-ale Libieĭ némurĭ
Ura mi-o pórtă, şi Tiriĭ murmură! Mi-e stinsă ruşinea
Numaĭ din pricina ta! Şi ce mĕ 'nălţase la cerurĭ,
Bunul meŭ nume! Dar cuĭ mĕ laşĭ tu peririĭ, tu óspe?
Singur' acéstă numire-mĭ rĕmâne din soţul Aeneas!
Ce 'ntârdiez? Orĭ aştept pe Pygmalion până să-mĭ surpe
Zidul cetăţiĭ, saŭ până mĕ duce ca róbă Iharbas?
De-aş fi putut eŭ măcar să primesc, înainte de fugă-ţĭ,
Sarcina dragosteĭ, vaĭ! să se jóce prin curte şi 'n juru-mĭ
Micul Aeneas al meŭ, cel asemenĭ cu tine 'n făptură,
Nu m'aş simţì părăsită 'ntr'atât şi pustiuluĭ dată!»

Cartea VI, vers. 255—261:

«Iată 'n albórea de zorĭ şi 'n timp ce lumina se varsă,
Urlă pămîntul sub dînşiĭ şi munţiĭ cu vuet se mişcă,

Codru se sbate, şi 'n văĭ gem urlete, par'că, de câne:
Vine Zeiţa! «Fugiţĭ, ceĭ fără chemare, fugiţi-mĭ!»
Strigă Sibila vuind: «Şi fugiţi-mĭ departe din codru!
«Insă tu plécă grăbit şi din técă tu paloşul smulge-l,
«Suflet îţĭ trebue-acum şi tărie de înger, Aeneas!»

Şi în fine începutul cărţiĭ VII, vers. 6—36:

«.......................... şi 'n urmă, când pacĭnic adîncul
Stete de vînt, el întinde vintrele şi-apucă spre largurĭ.
Suflă prin nópte rĕcorĭ; şi cu zare şi luna le-ajută
Drumul, şi scânteie 'n larg tremurata-ĭ lumină pe-adîncurĭ.
Dînşiĭ cu mersul preling pămîntul din malul circaeic,
Unde copila luĭ Sol cu vecĭnicu-ĭ cântec rĕsbate
Nestrăbătute pădurĭ, şi pe vetrele sfinte 'n palatu-ĭ
Arde de-alungul prin nopţĭ rĕşină cu bune mirosurĭ.
Zornică, fire de tort ea strecóră prin grabniciĭ peptenĭ.
Urlete-acolo puternice scot în mânia lor leiĭ,
Scutură lanţul pe trup şi mugesc în târḑiile-amurgurĭ.
Scrófa cu periĭ sbârliţĭ grohotesce, şi 'n staule urşiĭ
Mormăe lung, şi sĕlbateciĭ lupĭ daŭ urletul spaĭmeĭ.
Zîna grozavă pe toţĭ, cu vrăjitele erburĭ, din ómenĭ
Ast-fel iĭ schimbă 'n făptură de fiară şi 'n chip de dihăniĭ.
Dar ca să fie scutiţĭ de grozave prefacerĭ, Trojeniĭ
Nicĭ să n'ajungă prin port, atingênd uriciósele malurĭ,
Pânzele Trojeĭ Neptun le sprijînă cu vînturĭ stârnite,
Grabă fugiriĭ le dă şi le scapă de vadul cu clocot.
«Zorile-acum rumenesc Oceanul, şi 'n nalte seninurĭ
Galbenă 'n caru-ĭ de florĭ strălucesce 'n albóre-Aurora;
Vîntul tăcuse de tot şi se stinse de-odată murmurul
Marilor mărĭ; lopătarii se luptă cu marmura măriĭ.
Vede vitézul din largurĭ acum, de departe, frumoşii
Codriĭ din carĭ s'asvîrle spre văĭ vijăind Tiberinus,
Repeḑi vîrtejurĭ avênd în vîltorĭ şi, de multe nămolurĭ,
Galben, cum fuge spre mărĭ. Felurite, 'mprejur şi d'asupra,
Paserĭ, deprinse cu patul cel umed, cu malurĭ rîpóse,
Sbóră, de cântec umplênd tot cerul şi-al codruluĭ deset.
Drumul acum îl cotesc; spre ţĕrmurĭ daŭ floteĭ cărarea,
Veselĭ eĭ intră cântând pe rîul cel plin de 'ntunerec.»

Fie chiar ca simplă încercare de traducere, precum însuşĭ d-l Coşbuc consideră *Aeneida* sa, fie ca o încercare numaĭ pe jumătate isbutită, — căcĭ tot poetul în modestia sa ne spune: «că póte n'am priceput multe, şi multe s'ar fi putut spune maĭ bine şi n'am sciut cum» şi «a trebuit să mĕ lupt cu formele exametruluĭ, cu formele de gândire ale celor

vechĭ, cu felul lor de exprimare, şi maĭ ales cu alegerea cuvintelor românescĭ», — fie în fine ca simplă năzuinţă de a atinge perfecţiunea ideală a luĭ Vergilius, socotim că Academia, — dacă nu va crede de cuviinţă să reserve Marele Premiŭ Năsturel numaĭ «pentru o întrégă activitate literară» ca acea a unuĭ V. Alecsandri saŭ Al. Odobescu, — va găsì cel puţin cuvinte de laudă pentru o lucrare atâta de trudnică şi de consciinţiósă, atâta de meritorie şi menită ca să înzestreze literatura română cu o operă ce puţine alte literaturĭ, cu sutimĭ de anĭ maĭ vechĭ decât a nóstră, o posedă.

Cât despre *Sciinţa dreptuluĭ* a d-luĭ Lupu Dichter, publicaţiune despre care d-l Hasdeŭ, în raportul sĕŭ amintit, ḑice, că «luată peste tot, are aerul de a fi o perifrasă după un óre-care *Collegienheft*, lipsindu-ĭ însă bibliografia, adecă tocmaĭ partea cea maĭ utilă dintr'un Collegienheft», raportorul Comisiuniĭ d-vóstre îşĭ permite a avé o părere cu totul alta. Maĭ întâiŭ, că afirmarea învinuitóre nu este probată; al doilea, că pe fie-ce pagină sunt indicate isvórele antice şi lucrările moderne referitóre. Departe de a avé aerul «unuĭ Collegienheft», opera în cestiune este resultatul unor studiĭ şi cercetărĭ seriόse; este scrisă într'o formă cât se póte maĭ concisă şi metodică; şi dacă rodul munceĭ sale autorul a creḑut de cuviinţă să-l închine cutăreia saŭ cutăreĭ personalităţĭ politice marcante, acésta de sigur este cevà cu totul străin de consideraţiunile ce cată să ne preocupe, când suntem chemaţĭ a judecà valórea opereĭ în sine. Nu merită ea premiul cel mare, putem convenì; dar de ce ḑice d-l Hasdeŭ, că «d-l Dichter nu e modest nicĭ pentru sine însuşĭ, nicĭ pentru d-l Carp», nu putem înţelege.

Cu acésta trecurăm în revistă tóte scrierile presentate la concurs, maĭ rĕmânênd opera d-luĭ I. Neniţescu, *De la Româniĭ din Turcia Europeană.* Asupra valoriĭ eĭ Academia Română s'a pronunţat dejà în sesiunea generală a anuluĭ trecut, când pe temeiul raportuluĭ d-luĭ Xenopol şi pe temeiul raportuluĭ subscrisuluĭ şi al votuluĭ Comisiuniĭ de 9, i-a acordat Premiul Năsturel de 4.000 Leĭ.

Acum, dacă nicĭ una din cărţile presentate ést-timp la Marele Premiŭ Năsturel nu ar obţiné acest premiŭ, ar urmà ca o logică consecinţă, că din scrierile publicate în ultima periódă de 4 anĭ şi venite la Marele Premiŭ pe nicĭ una Academia n'a găsit-o maĭ meritorie; decĭ tot scrierea d-luĭ Neniţescu ar rĕmâné în casul acesta cea maĭ bună carte apărută în acéstă periodă şi, prin urmare, eĭ s'ar cuvenì Marele Premiŭ Năsturel, se înţelege cu defalcarea sumeĭ de 4.000 Leĭ, valórea premiuluĭ dejà obţinut, după cum se prevede în testament.

II. Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu, de 5.000 Leĭ.

Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu de 5.000 Leĭ este a se decerne cărţiĭ care se va judecà maĭ meritorie, printre operele cu conţinut literar publicate de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1896.

Iată operele venite la concursul acestuĭ premiŭ, clasificate pe categoriĭ, precum şi resultatul votuluĭ pentru fie-care scriere în parte:

	Pentru premiare	Contra premiăriĭ
a) Roman, novele, poesiĭ.		
Oeconomu, Ciru, Rĕsbunarea luĭ Anastase etc.	3	3
Vlahuţă, A., In vîltóre. Novele	5	2
Rosetti, R. D., Sincere. Poesiĭ	5	2
b) Literatură poporană.		
Broşteanu, P., Traista cu poveştĭ	1	5
Reteganul, I. Pop., Poveştĭ din popor	0	6
Zanne, Iuliu, Proverbele Românilor, vol. I	4	2
c) Istorie.		
Valentineanu, I. G., Exilul Românilor în Rusia . . .	0	5
Broşteanu, P., Istoria Impĕratuluĭ Traian de Dr. H. Francke. Traducere autorisată.	2	4

Ca să începem cu prima categorie, *Rĕsbunarea luĭ Anastase, roman istoric — Linda, novelă — Un jubileŭ literar* este o culegere de scrierĭ (1 vol. in-8°, pp. 229) datorite d-luĭ Ciru Oeconomu şi analisate într'un lung şi consciinţios raport de colegul nostru d-l V. A. Urechiă. *Rĕsbunarea luĭ Anastase* ne duce în secolul V al ereĭ nóstre, în Imperiul bizantin, în mijlocul luptelor şi rivalităţilor bisericescĭ, al crimelor şi intrigilor de tot felul de la Curtéa bizantină. Autorul ţine maĭ puţin la eroul sĕŭ Anastase, decât la prilejul ce i se dă de a descrie evenimentele istorice, localităţile, obiceiurile, costumele, monumentele publice, viéţa publică şi privată, servindu-se, firesce, nu cu isvóre originale, ci cu opere moderne scrise în limba francesă. Ast-fel, cum observă d-l Urechiă, «*Rĕsbunarea luĭ Anastase* presintă merite ca operă de istorie, şi eŭ nu aş refusà s'o premieze Academia. Dacă însă ni s'ar cere să premiăm romanul, aş avé de făcut reserve. Din 194 de pagine ale acesteĭ scrierĭ, nu scim dacă ar rĕmâné 30 anume relative la Anastase.» *Linda*

este o mică istorióră a păţeniilor uneĭ căţeluşe şi a duióseĭ iubirĭ ce are pentru dinsa Cucóna Zina; iar *Jubileul*, scris cu ocasiunea jubileuluĭ de 25 de anĭ de existenţă a «Convorbirilor literare», ne vorbesce de păţania unuĭ amic al d-luĭ Oeconomu, cu numele Agenor, carele, voind să se inspire, capĕtă de la Turcul Nuribeĭ o bună dosă de haciş, pe care o maĭ îndoesce, fără ca să pótă isbutì a scrie cevà pentru jubileul «Convorbirilor». Isbuti-va eminentul nostru scriitor să iea măcar Premiul de 5.000 Leĭ? In sînul Comisiuniĭ, premiarea a cădut prin paritate de voturĭ.

Maĭ cu isbândă fură d-niĭ A. Vlahuţă şi R. D. Rosetti.

În vîltóre de A. Vlahuţă (1 vol. in-8°, pp. 194) cuprinde 15 novele sub titlul special de «*In vîltóre*» şi 6 bucăţĭ literare şi critice sub acela de «*Impresiĭ*». D-l coleg Naum, în raportul sĕŭ, observă că «elementul dramatic domnesce în tóte novelele luĭ Vlahuţă; e adus tot-deauna în mod fatal de către poet şi din causa — negreşit — a cadruluĭ îngust al noveleĭ, adesea deslegarea drameĭ se face repede, în cât cetitorul se simte sguduit pe neaşteptate, rĕmâind numaĭ cu o amărăciune, cu care n'aĭ fi voit să rĕmâĭ.... Alt-fel stilul este limpede şi curat. Cetirea se face uşor; delicate analise sufletescĭ ţes adesea dramele sale. Adesea neologisme netrebuitóre îĭ es din condeiŭ, din repejune, negreşit. Romancier, novelist, poet în cele întâĭ volume, exclusiv în cariera literară, jurnalist, d-l Vlahuţă merită un premiŭ din partea Academieĭ». Majoritatea de 5 contra 2 s'a unit cu părerea d-luĭ Naum; dar, în contra păreriĭ d-sale, ea a propus spre premiare cu acelaşĭ numĕr de voturĭ cărticica de 84 pagine a d-luĭ R. D. Rosetti, întitulată *Sincere*. Comisiunea a ţinut pare-se maĭ mult sémă de lucrările anterióre ale tînĕruluĭ poet, cum şi de incontestabilul sĕŭ talent.

Trecem la *literatura poporană*. Acì, dacă ne vom mulţumì numaĭ cu simpla menţiune a «*Traisteĭ cu poveştĭ*» datorită d-luĭ Broşteanu şi cu «*Poveştĭ din popor*» ale d-luĭ Reteganul, două cărticele şi una şi alta recensuate de d-l coleg Roman şi socotite de Comisiune că nu merită Premiul Năsturel, ne vine acum înainte una din cele maĭ seriόse lucrărĭ presentate anul acesta la concurs, o operă de căpetenie, făcută cu metodă, cu sciinţă şi cu o cheltuială de muncă şi de răbdare care te uimesce. Voim să vorbim de: *Proverbele Românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia. Proverbe, dicĕtorĭ, povăţuirĭ, cuvinte adevĕrate, asemĕnărĭ, idiotisme şi cimiliturĭ. Cu un glosar româno-frances*, de Iuliu A. Zanne, vol. I (1 vol. in-8°, pp. 780 + LX, peste tot pp. 840).

Spre a dà o idee de valórea acesteĭ opere, n'aş puté maĭ bine decât să reproduc acì o pagină din prefaţa, ce d-l G. Dem. Teodorescu, cu competinţa-ĭ cunoscută în ale folkloristiceĭ, a scris la începutul monumentaleĭ cărţĭ a d-luĭ Zanne:

«Moştenind gustul literar al părinteluĭ, d-l Iuliu A. Zanne, deşì inginer, — saŭ, maĭ la drept vorbind, tocmaĭ în calitatea-ĭ de inginer, în ḑilnic contact cu ómenĭ de tóte stările şi din tóte ţinuturile, — concepù vasta operă de faţă, constând din patru marĭ volume.

«Intr'însa pentru prima óră ni se ofere culegerea completă a proverbelor, ḑicĕtorilor, idiotismelor, povăţuirilor şi ghicitorilor, nu numaĭ din scriitorĭ vechĭ şi noĭ, ca şi din usul cotidian al tuturor judeţelor, ci şi din cele-lalte ţĕrĭ locuite de elementul român, începênd din Basarabia până în Istria, din Ungaria până în Macedonia; — într'însa pentru prima óră manuscriptul luĭ Iordache Golescu e publicat aprópe în tótă întregimea, fie-care sentinţă, fie-care locuţiune aşezându-se în despărţirea corespunḑĕtóre; — într'însa pentru prima óră li se aplică sistema raţională, de a fi clasate în ordine alfabetică după sub-divisiunĭ firescĭ şi ideĭ generale, după cugetările ce exprimă, după faptele ce caracteriséză, după obiectele la carĭ privesc, împreună cu tóte variantele, cu numele autorilor, cu titlul şi pagina cărţilor în carĭ aŭ fost găsite, cu arătarea persóneĭ care le-a comunicat şi locul unde se aud încă; — într'însa pentru prima óră fie-ce locuţiune, fie-ce maximă are înainte-ĭ un semn distinctiv, după cum e culésă de autor, întrebuinţată în vorbirea sătenilor, cunoscută numaĭ literaţilor saŭ îndoiósă, dar care pentru importanţa eĭ nu se puteà omite.

«La aceste însuşirĭ, — îndestulătóre ca să înalţe valórea orĭ-căreĭ publicaţiunĭ folkloristice, — se maĭ adaog şi altele.

«Ca să fixeze adevĕrata semnificare a proverbelor, ca să le facă maĭ atrăgĕtóre, ba chiar să deştepte eruditilor plăcerea de a le cercetà originea şi istoricul, pe icĭ colea a introdus şi câte unul străin, alăturĭ de variantele române (cum am făcut eŭ pentru ghicitorĭ în culegerea din 1885), ceea ce nu însemnéză ca acì s'ar aflà şi o lucrare comparativă. Un asemenea studiŭ ni se promite să apară după tipărirea opereĭ complete, şi din parte-mĭ urez autoruluĭ cea maĭ neclintită stăruinţă, ca să ne pótă da şi acel volum, interesant din tóte punctele de privire. Acolo va alăturà proverbelor române pe tóte cele similare străine, în aceeaşĭ ordine şi după aceeaşĭ sistemă, însoţindu-le de traducerĭ şi explicărĭ, afară de cele francese.

«Când ḑicĕtórea, locuţiunea saŭ idiotismul se derivă dintr'o credinţă, dintr'un obiceiŭ saŭ eveniment, dintr'o fabulă saŭ anecdotă, d-l Iuliu

A. Zanne şi-a dat ostenéla să le resume saŭ să reproducă versurile orĭ citaţiunea relativă, ceea ce sporesce importanţa literară a culegeriĭ, fiind-că se acumuléză într'însa multe, plăcute şi preţióse formule şi alusiunĭ despre datine, practice şi superstiţiunĭ bĕtrâne, fiind-că se împrospătéză în memoria generaţiunilor tinere producerile atâtor scriitorĭ, pe carĭ puţinĭ iĭ cunosc în de-ajuns, pe carĭ uniĭ i-aŭ şi dat uităriĭ, căcĭ operele lor nu se găsesc orĭ-când şi orĭ-unde. Ca să ajungă la acest resultat, d-sa a trebuit să spicuiască tóte cronicele, să se pună în relaţiunĭ cu peste 90 corespondenţĭ şi să citéscă peste 230 autorĭ, ale căror nume şi scrierĭ se pot vedé sub rubrica «biblio-«grafiĭ».

«In fine, pentru înlesnirea cercetărilor, fie-care volum se termină cu un intreit «indice alfabetic», cu traducerea francesă a cuvintelor, de óre-ce proverbele macedo-române şi istriano-române se găsesc traduse chiar în corpul lucrăriĭ. Luate împreună, «indicele» forméză un glosar complet şi special pentru o mare parte din folklorul român, glosar de nespusă însemnătate pentru filologie.

«Voinţa de a muncì şi priceperea autoruluĭ sunt maĭ presus de orĭ-ce îndoială. Cu ajutorul lor, d-sa va săvîrşì o lucrare unică în felul eĭ, un monument pentru literatura naţională.»

Votul d-vóstre va venì póte să dovedéscă de pesimiste apreciările, cu carĭ d-l Teodorescu îşĭ încheie amintita prefaţă:

«In ţĕrĭ marĭ şi culte, o întreprindere atât de frumósă ar asigurà autoruluĭ tot felul de recompense morale şi materiale; la noĭ însă, invidia câtor-va, nepĕsarea celor maĭ mulţĭ, confundarea celor ce produc cu ceĭ ce sciŭ numaĭ să defaime, îl desgustă de a maĭ lucrà; căcĭ, după ce a muncit şi a cheltuit, o singură mângâiere iĭ rĕmâne: că-şĭ va puté pardosì podul caseĭ cu marĭ şi numeróse volume.»

Chiar faptul că Ministeriul Instrucţiuniĭ publice a procurat autoruluĭ cărţile de studiŭ trebuincióse şi a luat asupră-i tipărirea pe séma statuluĭ, este pentru orĭ-cine o dovadă, că tot-deauna lucrările seriόse îşĭ găsesc maĭ curînd saŭ maĭ târḑiŭ încuragiarea şi rĕsplata ce merită.

Imĭ maĭ rĕmâne a vorbi de *operele de istorie.*

Mica broşură a d-luĭ I. G. Valentineanu, *Exilul Românilor în Rusia şi testamentul luĭ Petru-cel-Mare* (1 vol. in-16°, pp. 160), povestesce, într'o limbă şi într'o formă proprie autoruluĭ-ḑiarist, suferinţele ce dînsul şi vre-o câţĭ-va alţĭ compatrioţĭ avură să îndure prin temniţele din oraşele Rusieĭ europene. Interesante naraţiunĭ, — póte să fie şi

veridice; dar Comisiunea, unindu-se cu conclusiunile raportuluĭ d-luĭ Xenopol, nu recomandă acéstă scriere la premiare.

Tot așà este silită a face și cu traducerea din limba germană a opereĭ Druluĭ Henric Francke: *Istoria Impĕratuluĭ Traian și a contemporanilor sĕĭ*, traducere făcută și încă neterminată de d-l Petru Broșteanu (7 fascicule).

Subscrisul, care din însărcinarea Comisiuniĭ a cercetat cu amănuntul acéstă traducere, póte asigurà Academia, că n'ar fi putut cine-va traduce într'o limbă maĭ stricată, într'o formă maĭ sucită de cum o face d-l Broșteanu; unuĭ începĕtor chiar, care nu este încă familiarisat cu limba germană, nu i s'ar permite să comită erorile, contra-sensurile, ce ne întîmpină încă de pe prima pagină și merg în lung și în lat până la fine.

Ast-fel, ca să dăm câte-va exemple: La pag. 3: *Geschlechtsname* (nomen) îl traduce prin: *nume de sex*, în loc de: *nume gentil* saŭ *gentilicium*. Francke ḑice că Plotina, împreună cu cavalerul Attianus, a numit pe Hadrian Caesar și Impĕrat; traducĕtorul (pag. 31) rînduesce ast-fel frasa, că dă a înțelege că «Hadrian a fost numit Impĕrat împreună cu tutorul sĕŭ cavalerul Attianus». Autorul german spune că: Matidia a căpĕtat titlu de *Augusta*, «Hoheitstitel»; d-l Broșteanu (pag. 35) traduce cuvîntul prin «*titlu de înălțare*». De asemenea la pag. 52: *ritterstand*= *patricianĭ*, în loc de *clasa cavalerilor;* la pag. 143: *eine Isis*=un *Isis*, *ḑeul* Isis, în loc de *ḑeița* Isis; la pag. 270: *Senatorenstand* = *Statul senatorial*, în loc de *clasa senatorilor;* la pag. 357: *Statthalter* = *locțiitor*, în loc de *guvernator;* la pag. 369: *Sitzen im Amphitheater* = *șeḑuturile (!) din amfiteatru;* la pag. 389: *designirte Consul*= consulul designat *pentru acésta*, pe când e vorba de consulul ce fusese dejà ales și nu intrase încă în funcțiune *(consul designatus);* la pag. 412: Plinius întrébă pe Traian dacă *templul Mareĭ Mume* (adecă al ḑeițeĭ Magna Mater Deum, ḑeița Cybele) se póte strămutà; traducĕtorul crede că e vorba de *mósa* saŭ *mama mare (!) a luĭ Traian:* «Plinius întrébă, că óre templul *mareĭ sale mame* se póte óre strămutà» etc. etc.

Aceste erorĭ sunt pe atât maĭ de regretat, cu cât d-l Broșteanu este un barbat fórte muncitor și a lucrat mult pentru rĕspândirea literatureĭ române în străinătate și a celeĭ germane la Româniĭ. Dar, de sigur, nu ajunge a cunósce cine-và o limbă, fie în perfecțiune, dacă nu cunósce tot de-odată și materia despre care este vorba. Dacă neobositul traducĕtor s'ar fi ocupat cu istoria romană și cu anticitățile romane, n'ar fi comis erorĭ ca cele indicate; ba niciĭ ar fi ales tocmaĭ pe *Francke*, ca să facă cunoscut Românilor pe Impĕratul Traian. Francke a rĕmas

față de *Dierauer,* de *De la Berge,* față de mulțimea materialelor epigrafice, numismatice și istorice date adĭ la lumină și cunoscute, a rĕmas cu desăvîrșire înapoiat, învechit, aprópe de neutilisat. A voit însă d-l Broșteanu să-l traducă; puteà atuncĭ să îndrepteze în note, în addenda, părerile fórte greșite ale autoruluĭ, cum bunăóră aceea că podul luĭ Traian n'a fost la Turnu-Severin, ci la Celeĭ, saŭ că *Dobreta* dintr'o inscripțiune (pag. 167) este un nume de om, iar nu de oraș, ca să nu citez altele și maĭ isbitóre. D-l Broșteanu a mers cu fidelitatea până a păstrà chiar și erorile de tipar strecurate în textul german: procuratio ad *elementa,* în loc de *alimenta*; *Giorșani,* în loc de *Ghertina; piparum,* în loc de *riparum,* etc.

Conclusiunea, că o asemenea lucrare nu póte fi premiată, nicĭ maĭ este nevoe spre a o propune.

Prin urmare, resumând voturile date în Comisiune, cată a se pune la vot novelele *In vîltóre* ale d-luĭ Vlăhuță, *Sincerele* d-luĭ R. D. Rosetti și *Proverbele Românilor* de Iuliu Zanne, singurele treĭ ce aŭ întrunit majoritate.

III. Premiul Adamachi de 5.000 Leĭ.

Acest premiŭ este a se da cărțiĭ celeĭ maĭ bune scrise în limba română, cu un cuprins moral de orĭ-ce natură și apărută în cursul anuluĭ până la 31 Octobre.

Patru lucrărĭ s'a presentat la premiul în cestiune:

Luca, Dr., Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse, Bucurescĭ 1896.
» » Băile de mare de la Constanța, Constanța 1896.
Manliu, I., Povățuitorul limbeĭ române în clasele primare, Bucurescĭ 1896.
Radoĭ, I., Chestiunea agrară în România, Bucurescĭ 1895.

Prima lucrare a d-luĭ Dr. Luca se bucură de un raport favorabil din partea d-luĭ Dr. Babeș, care constată că «autorul, prin o bogată experiență personală, amplifiéză cunoscințele nóstre asupra însemnătățiĭ semnuluĭ de diagnostic» despre care e vorba, și propune a i se acordà o încuragiare de 1.500 Leĭ. Pentru *Băile de la Constanța,* crede că «însușĭ felul scrieriĭ nu póte avé pretențiunea de a formà obiectul unuĭ premiŭ academic.»

Povățuitorul studiuluĭ limbeĭ române este o nouă edițiune a uneia din scrierile cele maĭ de merit ale neobosituluĭ autor, care și-a închinat viéța profesoratuluĭ și literatureĭ didactice. In ultima sa prefață, d-l

Manliu crede de cuviinţă a se ridicà în acusator al Academieĭ nóstre; acésta nu póte fi un motiv, pentru ca Academia să nu-ĭ preţuiască munca, nicĭ prilej grabnic pentru raportor ca în ocasiunea de faţă să-ĭ rĕspundă.

Comisiunea a fost în unanimitate de părere, ca din premiul Adamachi, ce este divisibil, să se acorde 2.000 Leĭ d-luĭ Manliu şi 1 500 Leĭ d-luĭ Dr. Luca.

Comisiunea de asemenea propune a se decerne 1.500 Leĭ şi d-luĭ Ioan Radoĭ pentru *Chestiunea agrară în România;* în privinţa acesteĭ scrierĭ însă, raportorul general îşĭ permite a atrage atenţiunea Academieĭ atât asupra cuprinsuluĭ tendenţios, cât şi a formeĭ ce i-a dat autorul. Este destul a cetì prefaţa, primele şi ultimele rîndurĭ ale cărţiĭ, spre a ne convinge că autorul face maĭ mult politică militantă şi de partid, şi că puţinul bun presărat pe icĭ şi colo în elaboratul sĕŭ este înnecat şi copleşit de potopul fraselor, de acusativele şi imperativele dictate de ură şi de patimă, ură şi patimă ce-şĭ aŭ póte locul aiurea, nu însă acì la noĭ, în regiunile senine ale unuĭ înalt Institut ca Academia Română.

* * *

Incheiând acest raport, ce a devenit destul de lung, cată să observ, că din an în an tot maĭ multe cărţĭ bune, vrednice de interes şi de stimă, vin ca să participe la recompensele nóstre. Opere seriόse saŭ uşóre, rodurĭ ale studiuluĭ saŭ ale imaginaţiuniĭ, ele aŭ de o potrivă dreptul la atenţiunea nóstră; fie-căreia se cuvine un cuvînt de laudă şi de încuragiare; ba dorinţa raportoruluĭ general ar fi fost, ca pe tóte să le contopéscă într'unul şi acelaşĭ elogiŭ. Membriĭ Academieĭ sunt ca aceĭ veteranĭ emeriţĭ, de carĭ vorbesce Homer, carĭ, stând la porţile Schee şi conversând familiar între dînşiĭ, urmăresc cu ochiĭ, de pe înălţimea turnuluĭ, luptele la carĭ vîrsta nu le maĭ permite lor, excelenţĭ agoreţĭ, ca să iea parte; victoria fie-căruĭ luptător este o bucurie pentru dînşiĭ, póte şi o satisfacere, póte şi o mîndrie sufletéscă: ast-fel să considere publicul atitudinea Academieĭ, când acésta, odată pe an, este chemată ca să decérnă celor maĭ meritoşĭ dintre meritoşĭ lauriĭ şi recompensele sale!

G. B. Assan, *Industriile stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România. Bucurescĭ 1896.*

» » *Industria morărieĭ în România. Bucurescĭ 1896.*

Raport de d-l **P. S. Aurelian.**

Lucrările d-luĭ G. B. Assan, întitulate: *Industriile stearineĭ, uleiurilor vegetale şi săpunurilor în România* şi *Industria morărieĭ în România,* înfăţişézâ un óre-care interes din punctul de vedere technic şi economic. Autorul este un apĕrător devotat al industrieĭ naţionale şi, din acest punct de vedere, merită recunoscinţa iubitorilor de progres economic în România. Cu tóte aceste, opera d-luĭ Assan nu însuşesce condiţiunile cerute pentru a fi recomendată ca să fie încuragiată cu Marele Premiŭ Năsturel, de 12.000 Leĭ. Dacă Academia ar fi dispus de premiĭ maĭ modeste, aş fi recomendat-o cu deosebită plăcere ca să fie premiată.

G. Coşbuc, *P. Vergilius Maro. Opere complete. Partea I. Aeneis. Traducere în formele originale. Bucurescĭ 1896.*

Lupu Dichter, *Sciinţa dreptuluĭ saŭ nascerea şi desvoltarea istorică a statuluĭ roman şi a institutelor sale de drept. Bucurescĭ 1896.*

Raport de d-l **B. P. Hasdeŭ.**

D-niĭ Coşbuc şi Dichter concuréză pentru premiul cel mare quadrenal de 12.000 Leĭ, obţinut până acum numaĭ de Alecsandri şi de Odobescu, fie-care pentru câte întréga activitatea literară a lor.

Chiar dacă lucrarea d-luĭ Coşbuc ar fi originală şi n'ar avé multe defecte, totuşĭ nu merită premiul cel mare.

Cartea se încheie prin:

> Ast-fel ḑicênd, cu mânie de foc iĭ străbate cu spada
> Peptul întors. Iar îngheţul topesce-ĭ aceluia trupul;
> Sbóră prin gemĕt la umbre 'n Infern mâniosul sĕŭ suflet.

Orĭ-cât de tare s'ar mânià poetul, premiul cel mare nu i se póte da. Şi maĭ puţin îl merită d-l Dichter.

Cartea e didicată:

Domnuluĭ
Petre P. Carp
Inauguratoruluĭ uneĭ ere de organisarea forţelor
de viéţă ale Statuluĭ,
de rectitudine politică, de administrare rigidă etc.

Apoĭ în prefaţă autorul se tot laudă, asigurându-ne că n'are trebuinţă de a discută cu Mommsen, Niebuhr, Schwegler, Rossbach etc., «preferind a expune părerile» sale propriĭ.

D-l Dichter nu e modest nicĭ pentru sine însuşĭ, nicĭ pentru d-l Carp.

Luată peste tot, *Sciinţa dreptuluĭ* are aerul de a fi o perifrasă după un óre-care *Collegienheft,* lipsindu-ĭ însă bibliografia, adecă tocmaĭ partea cea maĭ utilă dintr'un *Collegienheft.*

Ar fi bine ca d-l Dichter să-şĭ traducă lucrarea nemţesce: vor face chef Germaniĭ!

I. Pop Florantin, *Principiĭ de logică. Iaşĭ 1896.*
Raport de d-l **Anton Naum.**

Cartea d-luĭ Pop Florantin este o carte exclusiv didactică. Ea este întitulată: *Principiĭ de logică.* Autorul însuşĭ ne spune, că *Logica* sa a ajuns la ediţiunea a doua, că e lucrată cu totul noŭ, cu exerciţiĭ schematice; că, pentru cartea acésta, autorul a fost premiat la Exposiţiunea universală din Paris în anul 1889. In prefaţa sa ne spune, că în acéstă a doua prelucrare autorul a dat «*o constituire pre cât se póte maĭ uşor de studiat, aplicând în considerabilă měsură procedarea prin seriĭ gradate, de la limite la limite; evitând, pe cât posibil, procedarea sporadică şi fragmentară*»; că «*a căutat să dea cât se póte maĭ multe impulsiunĭ şi îndrumărĭ pentru cercetărĭ euristice saŭ inventive, pentru a mişcà şi dirige activitatea proprie a tinerimiĭ întru aflarea marilor adevěrurĭ*».

Presupuneţĭ, vě rog, că *Logica* d-luĭ I. P. Florantin întrunesce tóte calităţile uneĭ cărţĭ de şcólă. Incetéză ea pentru acésta a eşĭ din clasa cărţilor exclusiv didactice şi a se presentà cu o lucrare originală şi fórte însemnată, cerênd Academieĭ Marele Premiŭ Năsturel, premiŭ care s'a acordat numaĭ luĭ Alecsandri şi luĭ A. Odobescu, nu pentru cutare saŭ cutare operă a lor, ci pentru întréga lor viéţă literară? Şi nu

este o cutezanţă din partea orĭ-cuĭ să vină cu asemenea pretenţiunĭ exorbitante şi neînţelese?.... Cartea d-luĭ Florantin se vinde ca o carte de şcólă, — rĕsplătirea bănéscă prin urmare o are; maĭ mult încă, are şi mulţumirea morală de a fi fost premiat la Exposiţiunea din Paris.

Vĕ maĭ aduc la cunoscinţă că d-l Pop Florantin se presintă anul acesta cu patru opere şi anume:

1. *Logica,*
2. *Reforma metódelor şi teoria consecutismuluĭ universal,*
3. *Frumuseţa lineară şi frumuseţa omuluĭ,*
4. *Anecdote poporane,* vol. I;

tóte la premiul cel mare de 12.000 Leĭ! Mi se pare decĭ, că nu erà pentru d-l Florantin nicĭ casul nicĭ locul de a-şĭ ḑice în sine că: pe ceĭ cutezătorĭ sórta îĭ ajută. Acésta nu se întîmplă tot-deauna.

I. Pop Florantin, *Anecdote poporane. Vol. I. Bucurescĭ f. a. Raport de d-l* **Anton Naum.**

Volumul d-luĭ Pop Florantin întitulat: *Anecdote poporane,* vol. I, cuprinde 73 anecdote poporale. Ţiganiĭ şi Unguriĭ sunt exclusiv eroiĭ anecdotelor sale; una numaĭ singură are de eroŭ pe un Semit. D-l Pop Florantin este profesor de filosofie la liceul din Iaşĭ. La cea întâiŭ cetire a anecdotelor sale, cetitorul cam ridică din umerĭ şi-şĭ pune întrebarea: Cum? Prin ce fenomen al teorieĭ cunoscute în logică sub numele de *asociaţiunea ideilor,* d-l Pop Florantin a putut să ajungă de la cele maĭ înalte speculaţiunĭ filosofice la anecdote pline de Dancĭ şi de Ungurĭ? Să-şĭ fi ales filosoful genul acesta ca un repaos la obositórele sale gândirĭ? Şi să-şĭ fi ales de preferinţă genul acesta de literatură poporană, cel maĭ de jos din tóte, ca un gen care admite în el tot felul de licenţă. Dar maĭ târḑiŭ şi după ce cetitorul se maĭ gândesce puţin, se convinge că mulţĭ din cugetătoriĭ ceĭ marĭ alérgă, ca să-şĭ repauseze spiritul, la cele maĭ copilărescĭ distracţiunĭ.

Olimpianul Goethe aveà un teatru de păpuşĭ; Kant aveà o mulţime de maniĭ, din carĭ cea maĭ vestită erà mania precisiuniĭ timpuluĭ; regretatul Taine duceà până la distanţe enorme, lovind cu piciorul, cel întâiŭ bolovan ce întîlnià pe şosea. Uniĭ dépănă, alţiĭ jócă cărţĭ singurĭ. Maĭ cu deosebire filosofiĭ şi poeţiĭ sunt supuşĭ la fel de fel de maniĭ.

Aş puté să umplu pagine întrege cu exemple de acestea. Dar o cestiune prealabilă se pune înainte. Iată acea chestiune: D-l Pop Florantin se presintă anul acesta la Marele Premiŭ Năsturel, nu numaĭ cu un singur volum, ci cu patru şi anume:

1. *Logica,*
2. *Reforma metódelor şi teoria consecutismuluĭ universal,*
3. *Frumuseţa lineară şi frumuseţa omuluĭ,*
4. *Anecdote poporane.*

Acésta nu e glumă. Academia se găsesce asediată anul acesta, pentru a ḑice ast-fel, de către d-l Florantin şi atacată din patru părţĭ. Vom vedé care va fi sórta încunjurătoruluĭ....... Caveant consules!.... In tot casul, nu cred că Marele Premiŭ Năsturel póte fi vre-odată accesibil uneĭ culegerĭ de anecdote poporale de felul acesta. Cetirea lor a fost o osîndă pentru mine; sórta mĕ desemnase a fi raportorul lor.

Curagiul d-luĭ Pop Florantin este necalculabil de mare!

N. E. Idieru, *Studiĭ de economie politică şi finanţe. Bucurescĭ 1895.*
Raport de d-l **P. S. Aurelian.**

Cartea d-luĭ N. E. Idieru întitulată: *Studiĭ de economie politică şi finanţe* a fost depusă de autor în scop de a concurà pentru Marele Premiŭ Năsturel, de 12.000 Leĭ. Lucrarea este interesantă şi dovedesce că autorul eĭ este familiar cu sciinţa şi în curent cu cele maĭ nouĕ lucrărĭ. Dacă ar fi fost presintată pentru Premiul Eliade-Rădulescu saŭ Adamachi, m'aş fi grăbit să o recomand călduros Academieĭ. Nu cred însă că întrunesce condiţiunile pentru a fi premiată cu cel maĭ mare premiŭ de care dispune Academia, destinat a încuragià cea maĭ bună lucrare ce va fi fost publicată de la 1893 până la 1896.

Autorul este un bărbat muncitor şi cu totul devotat sciinţelor economice. Stăruiască în acéstă cale şi negreşit că pe viitor Academia va încuragià lucrările sale.

C. Morariu, *Părţĭ din Istoria Românilor bucovinenĭ. I—II. Cernăuţĭ 1893—94.*
Raport de d-l **A. D. Xenopol.**

Cartea d-luĭ Constantin Morariu: *Părţĭ din Istoria Românilor bucovinenĭ* (2 micĭ broşurĭ in-16°, de 332 de pagine împreună), tracteză într'o limbă curgĕtóre şi înţelésă istoria desvoltăriĭ instituţiunilor din Bucovina, într'un chip elementar potrivit graduluĭ de cultură a masseĭ poporuluĭ pentru care sunt scrise. Studiul acesta a apărut întâiŭ în gazeta *Deşteptarea*, din care aŭ fost retipărite în broşurile presintate la premiŭ.

Deşì nu se póte tăgăduì meritul acestĕĭ lucrărĭ pentru rĕspândirea cunoscinţeĭ desvoltăriĭ Bucovineĭ de la stăpânirea austriacă încóce, şi maĭ ales este de lăudat tendinţa eĭ de a reînnoì spiritul naţional românesc faţă cu tendinţele de copleşire ale Rutenilor şi Polonilor, totuşĭ ea nu represintă o muncă intelectuală care să fie de natură a fi rĕsplătită cu Marele Premiŭ Năsturel.

D. N. Theodoru-Mandrea, *Din Electrotechnică. Cunoscinţe folositóre personaluluĭ de telegraf. Bucurescĭ 1896.*
Raport de d-l **P. Poni.**

Cartea d-luĭ Theodoru-Mandrea are de scop de a expune cunoscinţele technice necesare telegrafiştilor.

In prima parte, autorul face un resumat succint al electricităţiĭ teoretice. Principiile generale ale electricităţiĭ statice, ale magnetismuluĭ, electromagnetismuluĭ, electro-dinamiceĭ, inducţiuniĭ şi în fine ale intensităţiĭ curenţilor sunt tractate în 64 de pagine. Este evident că expunerea uneĭ materiĭ atât de vaste într'un spaţiŭ atât de restrîns nu se puteà face decât cu sacrificiul clarităţiĭ, şi ne e témă că autorul, cu tóte silinţele ce-şĭ dă de a însoţì descrierile sale cu stampe bine desemnate, nu va isbutì să fie bine înţeles tocmaĭ de personalul telegrafic, pentru care cartea a fost scrisă.

In partea a doua, d-l Theodoru-Mandrea expune noţiunile de chimie, indispensabile pentru înţelegerea reacţiunilor ce se petrec maĭ cu sémă în pilele electrice. Formulele sunt date în vechia teorie a echivalenţilor. Credem că ar fi fost tot atât de uşor şi mult maĭ util, ca ele se fie re-

presentate în teoria atomistică, cu atât maĭ mult cu cât astădĭ tóte manualele speciale şi tóte agendele de carĭ se servesc electricianiĭ notéză composiţiunea diverselor substanţe în acéstă din urmă teorie.

Partea a treia este consacrată cunoscinţelor electrice, carĭ staŭ într'o legătură maĭ strînsă cu aplicaţiunile acesteĭ sciinţe la telegrafie. Unităţile electrice sunt definite în mod clar; sorginţele electrice întrebuinţate în telegrafie sunt descrise cu tóte detaliile necesare, şi tot asemenea aparatele şi metódele de mĕsurĭ electrice.

In partea a patra sunt descrise în special aparatele întrebuinţate în telegrafie, modul de construcţiune a liniilor aeriane, soneriile şi semnalele la distanţă. Deranjările ce pot avé loc pe liniile telegrafice sunt studiate într'un capitol special şi, într'o serie de 13 planşe, sunt representate prin desemnurĭ clare şi bine executate deosebite tipurĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin complicate de instalaţiunĭ ale staţiunilor telegrafice.

Cartea în fine se termină cu un capitol consacrat telefonieĭ.

In total, lucrarea d-luĭ Theodoru-Mandrea, maĭ cu sémă în partea sa technică, este bine făcută; însă nu póte fi considerată ca cea maĭ bună carte românéscă scrisă în aceştĭ din urmă patru anĭ, pentru a i se acordà Marele Premiŭ Năsturel, de 12.000 Leĭ.

P. Broşteanu, *Traista cu poveştĭ. Braşov 1896.*
Raport de d-l **Al. Roman.**

Cărticica, de 138 pagine in-16⁰, cuprinde următórele poveştĭ:

1. *Rĕsbunarea luĭ Traian Şoimul,* o istorióră care începe înainte de 1848 şi se termină în timpul revoluţiuniĭ ungare. Bietul Traian Şoimul, în urmarea acusaţiuniĭ nedrepte, pornite de un pădurar, care ardeà de iubire pentru frumósa soţie a luĭ, fu pedepsit cu bătaie corporală ruşinătóre. Traian Şoimul, ruşinat şi indignat în sufletul sĕŭ, jurând rĕsbunare, dispare de odată în codrĭ, unde petrecù haiducind, până ce i se dede mult dorita ocasiune de a sta faţă în faţă cu acusatorul sĕŭ, de care se rĕsbună împuşcându-l. Venì revoluţiunea în care Româniĭ se luptaŭ cu Maghiariĭ. Intr'o asemenea expediţiune, sórta aduse pe Traian Şoimul faţă în faţă şi cu nedreptul sĕŭ judecător, care cădù prins de Româniĭ conduşĭ de Traian Şoimul. Acesta dede ordin de a se numĕrà fostuluĭ judecător atâtea loviturĭ câte i se aplicase luĭ

de către nedreptul judecător; ast-fel Traian Şoimul şi-a rĕsbunat şi, luându-şĭ «rĕmas bun» de la consoţiĭ de arme, dispărù. Istorióra acésta nu ofere nicĭ o emoţiune ce ar provenì dintr'o acţiune dramatică.

2. *Căpitanul Jumanca*, poveste istorică din Banatul timişan. Este un episod din lupta de la Austerlitz, la care luase parte şi grăniceriĭ românĭ din regimentul bănăţén. La retragerea oştirilor austriace dinaintea victorióselor oştirĭ francese, între trupele destinate pentru scutirea retrageriĭ, se aflà şi o companie de grănicerĭ românĭ, sub conducerea Căpitanuluĭ Jumanca, descendent dintr'o familie română care se distinsese în bătăile cu Turciĭ. Acéstă companie, după o luptă disperată, depuse în urmă armele; ofiţerul frances fu surprins de limba ce o vorbiaŭ ostaşiĭ românĭ, făcù raport Generaluluĭ, care venì să vadă pe aceştĭ ostaşĭ, întrebă de naţionalitatea lor şi, înţelegĕnd că sunt Românĭ, ḑişĭ Vlachĭ, descendenţĭ aĭ coloniilor latine din Dacia, făcù la rîndul sĕŭ raport Impĕratuluĭ Napoleon, care trase în sfera planurilor sale pe Românĭ, dede ordin a i se presentà Căpitanul Jumanca, cu care se întreţinù maĭ mult timp intre patru ochĭ. Ce vor fi vorbit, a rĕmas atuncĭ un secret. Jumanca, întors cu consoţiĭ sĕĭ de arme la vetrele lor, începù a face propagandă revoluţionară pentru rĕscularea Românilor şi liberarea lor de sub stăpânirea austro-unguréscă; conspiraţiunea fu descoperită chiar în cetatea Timişóreĭ, ce voià s'o iea cu puterea grănicerilor intraţĭ în cetate. Jumanca fu condemnat şi pedepsit cu mórtea. Acésta e legenda luĭ Jumanca, legendă fórte interesantă; păcat însă că autorul n'a produs nicĭ o dată, cu tóte că, dacă legenda este adevĕrată, trebue să se găséscă actele condemnăriĭ luĭ Jumanca şi a soţilor sĕĭ în archivele militare, pe carĭ, basat autorul, ar fi putut să ne scrie o legendă adevĕrat istorică, întemeiată pe documente autentice.

3. *Petru Vancia*, poveste istorică tot din Banatul timişan, în care se descrie acţiunea haiducéscă a unuĭ brav Român, ca o legendă istorică, însă asemenea fără date şi documente istorice, carĭ póte s'ar găsì în memoriile Marilor Ducĭ Francisc de Toscana şi Carol de Lotaringia, ataşaţĭ la oştirile Generaluluĭ Ronigseck în expediţiunea austriacă de la 1783 în contra Turcilor. Lipsind însă datele istorice, legenda perde mult din valórea eĭ.

4. *Dumitru Ţepeneag*, episod militar din răsboiul austro-prusian de la 1866, cuprinde asemenea biografia şi acţiunea acestuĭ brav ostaş; însă, durere, tot fără date istorice.

5. *Eroism românesc*, episod din revoluţiunea unguréscă de la 1848 petrecut în cetatea Timişóreĭ, apĕrată cu mult eroism 107 ḑile de gră-

nicerii români, cari în luptele de la 1848—49 se distinsese şi aicĭ, ca şi în alte ocasiuni şi locurĭ. Acest episod ar puté să cuprindă câte-va frumóse pagine într'o istorie despre luptele Românilor de pe timpul revoluţiunilor unguresci, cari însă, durere, nu şi-aŭ găsit scriitorul; iar luptele şi faptele parţiale descrise aşà în scurte notiţe vor servì negreşit de un bun material.

In resumat, tóte aceste istorióre scurte scris, de altmintrelea cu mult simţemînt patriotic, se cetesc cu plăcere, dar ele nu aŭ valórea literară care ar merità să fie recomandate pentru premiŭ.

6. In fine cărticica mai cuprinde la fine o novelă istorică: *Blanca Delmonte*, o jună Italiană din aristocraţie, care, entusiasmată de acţiunea politică a luĭ Mancini pentru liberarea Italieĭ, intră, travestită în vestminte bărbătescĭ, între conspiratorĭ, luă parte în tóte luptele revoluţionare conduse de Garibaldi. Ocupase în urmă Roma; cu acéstă ocasiune, Mancini, ţinênd un discurs către cetăţenii eterneĭ cetăţĭ, presentă pe juna Delmonte — luptătórea împreună — ca pe viitórea soţie. Acesta e, scurt, cuprinsul noveleĭ.

Conclusiunea — ca maĭ sus — cartea nu se póte recomendà pentru premiŭ.

Ciru Oeconomu, *Rĕsbunarea luĭ Anastase. Linda. Un jubileŭ literar. Bucurescĭ 1896.*

Raport de d-l **V. A. Urechiă.**

Conformându-mĕ însărcinăriĭ ce mi-a dat Academia, am cetit volumul d-luĭ Ciru Oeconomu întitulat: *Rĕsbunarea luĭ Anastase*, roman istoric. *Linda*, novelă. *Un jubileŭ literar*, şi imprimat la Bucurescĭ la tipografia Gutenberg în 1896.

După cum din titlu chiar se vede, volumul presentat la concursul pentru Premiul Eliade-Rădulescu de către d-l Ciru Oeconomu cuprinde treĭ materiĭ diverse, din carĭ cea maĭ importantă este negreşit *Rĕsbunarea luĭ Anastase.*

Voiŭ începe analisa acestor treĭ lucrărĭ în ordine inversă decum sunt orînduite în volum.

Ultima lucrare cuprinsă în volum este *Un jubileŭ literar*, scris de autor la ocasiunea jubileuluĭ de 25 de anĭ de existenţă a «Convorbirilor literare».

Redacţiunea acesteĭ reviste cere d-luĭ Oeconomu un articol pentru numěrul jubilar. Autorul nu află nicĭ o inspiraţiune la moment, decât îşĭ amintesce cele ce i-a povestit amicul sěŭ Agenor, care se găsì într'o ḑi în situaţiunea d-luĭ Oeconomu: solicitat de a da un articol pentru jubileul uneĭ reviste şi inspiraţiunea îĭ lipsià.

«In acéstă încurcătură, ḑice Agenor, îmĭ aduseiŭ aminte de mijlócele la carĭ recurg scriitoriĭ în situaţiunea mea pentru a dobândì aţiţarea cerebrală ce le lipsesce. Uniĭ se adreséză eteruluĭ, alţiĭ alcooluluĭ.» Agenor nu recurge la nicĭ unul din aceste două stimulante, ci capětă de la Turcul Nuribeĭ o bună dosă de haciş, cu care se narcotiséză într'un salon luxos al unuĭ club; dar neisbutind a-şĭ da situaţiunea de spirit ce dorià, se duce acasă, îndoesce dosa de haciş şi 24 de óre rěmâne sub influenţa luĭ, nemâncat, neběut, neodihnit şi fără să isbutéscă a găsì articolul ce dorià să dea pentru jubileul revisteĭ.

D-l Ciru Oeconomu scrie păţania amiculuĭ sěŭ Agenor şi o trimite pentru jubileul «Convorbirilor literare».

De sigur că d-l Oeconomu nu aşteptă recompensa onorătóre a Academieĭ, pentru că a păstrat în cunoscinţa némuluĭ românesc păţania amiculuĭ sěŭ Agenor, care păţanie absolut în nimic nu interesézǎ evoluţiunea nóstră culturală.

Interesézǎ óre maĭ mult acéstă evoluţiune novela d-luĭ Oeconomu *Linda?*

In 23 de file de tipar format in-8°, d-l Oeconomu ne dă istoria uneĭ căţele, păţaniile eĭ şi duiósa iubire pentru dînsa a stăpâneĭ sale Cucóna Zinca.

Acéstă cucónă, la ḑi hotărîtă de 7 Novembre (păcat că nu ni se spune şi în ce an!), mergěnd prin strada Tunsu, aude ḉhelălăiturile unuĭ câne, care e maltrat de o cétă de băeţĭ cruḑĭ, carĭ vor să-ĭ lege o tinichea la códă. Cucóna, suflet bun şi pentru dobitóce, scapă căţeluşa din mânile gâḑilor.

Acì autorul ne descrie frumuseţa eĭ:

«Erà o căţeluşă tîněră încă, căcĭ nu-şĭ schimbase dinţiĭ de lapte, mică şi plăpândă, de ţi se făceà milă de dînsa.

«Pěru-ĭ alb şi stufos, lung şi mătăsos ca de vulpe, aveà o pată portocalie pe spinare.

«Urechile-ĭ staŭ drepte şi códa-ĭ covrig, ca la veveriţe, cu carĭ de altmintrelea înfăţişà multă asemĕnare.

«Pe lângă acestea, doĭ ochĭ marĭ, negri şi rotunḑĭ, blânḑĭ şi vioĭ, ca de om, un bot scurt şi bine croit, nisce lăbuţe subţirĭ şi delicate o făceaŭ căţeluşa cea maĭ nostimă ce se puteà întîlnì.»

Cucóna Zinca, care tocmaĭ se întorceà de la biserica Sf. Voivoḑĭ, unde dusese *artos*, nu puteà să nu facă un act suprem de caritate şi să nu adopte frumósa căţeluşă. Ea-ĭ dede numele de Linda, măcar că habar n'aveà de existenţa pe lume a opereĭ cu acest nume a luĭ Donizetti.

Numaĭ după treĭ file de tipar, aflăm că cucóna Zinca maĭ are şi un fiŭ propriŭ, Costică, care a ajuns cu chiŭ cu vaĭ împiegat la un tribunal.

Costică devine alcoolic şi, din acéstă causă, în loc să bată pe mă-sa, ceea ce ne-ar înduioşà maĭ mult, maltratéză mereŭ pe biata Linda până ce într'o ḑi declară mă-seĭ, că dacă nu depărtéză căţéua din casă, se duce el din ea.

Mare luptă, mare perplexitate în sufletul cucóneĭ Zinca: despărţi-se-va de Linda saŭ de Costică?

Vicit amor matris! Cucóna Zinca se hotărĕsce, cu lacrimele pe obraz, ca în ḑiua de 1 Septembre (fără an) să ducă căţéua prin Bucurescĭ s'o rătăcéscă. Tocmaĭ erà multă lume pe podul Mogoşóeĭ şi erà primirea în Bucurescĭ a Archiduceluĭ Rudolf şi a Stefanieĭ. Armata defilà înaintea palatuluĭ. Intristata cucónă depune pe iubita Linda în mijlocul mulţimiĭ adunate şi se întórce plânsă şi amărîtă acasă fără de scumpa sa amică.

Numaĭ de géba încercarea: Linda se întórce şi ea acasă plouată, înoroită, maltratată.

Şi iar încep maltratările Lindeĭ din partea luĭ Costică, de se îmbolnăvesce cucóna Zinca de necaz, şi patima de beţie a luĭ Costică tot sporesce, de vine momentul că o să fie dat afară din slujba luĭ de 100 de leĭ, din causa beţieĭ

— D-ta mamă eştĭ de vină la tóte, ḑice Costică. M'am dat la bĕutură de ciuda Lindeĭ.

Biata cucóna Zinca se hotărĕsce din noŭ. Bagă căţeluşa în manşon şi apoĭ dă ocasiune autoruluĭ să ne facă un itinerar bucurescén, ducĕnd pe protagonista sa de-alungul stradeĭ Romane, a poduluĭ Mogoşóeĭ, a stradeĭ Verde, a Occidentuluĭ, a luĭ Polizu, a Tîrgovişteĭ, a luĭ Rosetti, până la şoséua Basarab, în faţa Regieĭ, la barieră, la Cărămidarĭ.....

Acì cucóna se oprì. Sórele scăpătase spre amurg. Autorul, cu pană

poetică, descrie situaţiunea topografică (pag. 218), Cotrocenii, Chitila, Bănésa, Afumaţii, Golésca, Grozăvescii, Bucurescii, cu turnurile multiple, învěluit în aburi liliachii, priviţi după înălţimea podului de pe Dîmboviţa. Cucóna Zinca în acest tabel nu vede decât datoria sa de mamă: ea aruncă peste parapetul podului pe biata Linda. Oróre! Autorul o urmăresce în lupta pentru existenţă, descrie contorsiunile Lindei, isbirile eĭ de stăvilare, mórtea eĭ. Apoĭ conduce pe cucóna Zinca acasă şi a doua ḑi ne-o arată spânḑurată de un şiret agăţat de cârligul de la lampa atârnată în tavan.

Costică póte de acum să bea cât o poftì, Linda şi mama luĭ nu maĭ sunt.

Iubirea de animale este o simţire recomendabilă. Maĭ duiósă mi se pare mórtea câneluĭ Azor pe mormîntul stăpânuluĭ sĕŭ, soldatul rănit în bătaie şi mort din acea rană, decât mórtea, spânzurarea cucóneĭ Zinca, pentru că a aruncat pe Linda în Dîmboviţa.

Dar nu facem céртă d-luĭ Oeconomu, de la care literatura românéscă posedă frumóse lucrărĭ anterióre, asupra meritelor literare ale noveleĭ sale *Linda*. Nu mě îndoesc însă că d-sa, orĭ-cât este părinte al acestuĭ copil, nu şi-a închipuit un singur minut că, cu povestirea paţăniilor cucóneĭ Zinca şi ale drăgălaşeĭ Linda, evoluţiunea nóstră culturală a făcut un pas înainte şi că deci merită deosebită atenţiune a Academieĭ acéstă penultimă lucrare a d-sale.

Ultima lucrare de care avem a ne ocupà din volumul d-luĭ Ciru Oeconomu este acea care începe acest volum: *Rĕsbunarea luĭ Anastase.*

Acéstă lucrare, pe care autorul o califică de roman istoric, a fost anteriormente publicată în «Ateneul Român» şi a dat ocasiune la diverse critice, din care amintim cu deosebire pe a d-luĭ D. Evolceanu, din «Convorbirĭ literare» de la 1 Aprilie 1896.

Rĕsbunarea luĭ Anastase este o lucrare de o valóre necontestabilă şi merită tótă atenţiunea Academieĭ, orĭ-ce a putut ḑice până astăḑĭ critica despre ea.

Maĭ înainte de tóte, iată cuprinsul acesteĭ lucrărĭ:

Anastase, eroul romanuluĭ, e născut din părinţĭ săracĭ la Dirachium, în Iliria. Tată-sĕŭ erà scrib în archivele censuluĭ. Fiind copil, Anastase păsceà turme de capre, iar séra învěţà carte de la tată-sĕŭ. De la maică-sa deprinse doctrinele *manicheiste*.

D-l Ciru Oeconomu ne descrie figura simpatică, ba pe alocurea o declară frumósă, îngeréscă, a erouluĭ sĕŭ (pag. 13) şi constituţiunea luĭ

robustă: înalt, bine făcut, cu pĕrul galben şi — pentru ce trebuinţă a romanuluĭ nu sciŭ — cu ochiĭ ciacârĭ, unul negru şi altul albastru. De altmintrelea vesel, fire blândă, de inspirà admiraţiune tuturor din jurul sĕŭ. In contra afirmaţiuniĭ luĭ Christ că nimenĭ nu-ĭ profet în casa luĭ, tatăl luĭ Anastase prevedeà mare viitor pentru acesta, din împrejurarea că băiatul găsise, umblând cu turmele de capre, un *eburneus scipio*, un bĕţ de comandament cu acvila romană în vîrf. Cum să nu crédă tatăl luĭ Anastase în viitorul măreţ al fiuluĭ sĕŭ, după ce d-l Oeconomu, în numele bĕtrânuluĭ scrib, trece în revisiune pe atâţia Imperatorĭ bizantinĭ, ajunşĭ la tron de la cele maĭ din urmă trepte sociale?

Anastase, ajuns la 16 anĭ, plécă de la Dirachium spre Bizanţ, plin de speranţă, dar cu punga gólă. Erà pe la aniĭ 447, în timpul domnieĭ luĭ Teodosie II.

Băetanul rătăcesce ḑile şi nopţĭ prin marele oraş şi vede momentul când va fi silit să se întórcă la Dirachium, căcĭ nu aflà nicĭ o carieră deschisă pentru el, nicĭ chiar acea de oştén.

«Rĕtăcind *fără rost*» (se póte rătăcì şi cu rost?), Anastase e întîlnit într'o ḑi pe lângă mănăstirea Sf. Treime de călugărul Narses, soţul nedespărţit al stareţuluĭ aceleĭ mănăstirĭ. Luĭ Narses i se face milă de frumosul băiat şi-l bagă slujbaş la archondaricul mănăstiriĭ.

Acum autorul are ocasiune, pe vre-o şése pagine, negligêndu-şĭ eroul, să descrie mănăstirea şi să ne facă cunoscut pe stareţul eĭ Eftichie şi să ne facă istoricul certelor religióse din diverse sobóre, judecata luĭ Nestorie, disputele pentru *consubstanţialitatea* saŭ *ominsia* tatăluĭ cu fiul şi despre purcederea duhuluĭ sfînt. Eftichie se ilustrase mult în asemenea certe dogmatice.

Anastase, distins de stareţ, învaţă multe de la dînsul, de ajunge tare în dogme. Autorul ni-l arată meditabund prin grădina mănăstiriĭ, grădină pe care cu multă abundenţă ne-o descrie d-l Oeconomu, amintindu-ne frumosul stil descriptiv a luĭ Fénélon din *Télémaque.* Din grădină se vedeà oraşul ca într'o panoramă. Autorul ni-l discrie cu entusiasm, aşà că vre-o 20 de pagine îĭ sunt de-abià de ajuns pentru acésta. Frumuseţa tabeluluĭ ne face să nu întrebăm de unde şi când Anastase aveà aşà perfectă cunoscinţă, nu numaĭ de exteriorul monumentelor din Constantinopole, dar chiar şi de interiorul mareluĭ palat imperial. Ceea ce e de observat ca critică este, că eroul Anastase e cu totul perdut în marele cadru în care autorul ni-l presintă.

Eroul dispare şi după acésta, în desfăşurarea de fapte la carĭ Anastase nu iea nicĭ o parte. Ómeniĭ marcanţĭ aĭ bisericeĭ şi între aceştia,

Eftichie, Evsevie episcopul Dorileeĭ, Patriarchul de Constantinopole Flavian, se agită, se luptă, se céртă. Flavian este maltratat de Sfinţiĭ Părinţĭ şi móre în Frigia la 449. Istoria eclesiastică este în deplina posesiune a autoruluĭ şi acesteia d-l Oeconomu sacrifică pe eroul sĕŭ Anastase, care, deşì însoţesce pe delegaţiĭ mănăstiriĭ la judecata de la Efes, rĕmâne cu totul necunoscut în acéstă mişcare şi decĭ un personagiŭ de care nu ne putem interesà.

Reîntors la mănăstire cu Eftichie, Anastase îşĭ reieà viéţa ordinară, «adăstând, ḑice d-l Oeconomu, cu nerăbdare împlinirea unuĭ mare eveniment, ce prin instinct simţià că se apropie».

Nu prea înţelegem de se întemeià acest presimţemînt tot pe «eburneus scipio», cel găsit când erà copil.

Dar iată venind evenimentul la dată fixă, la 28 Iulie 450.

Acì autorul reieà pana de romanţier, ne descrie frumuseţa uneĭ dimineţe de vară, în care Anastase, trimis de stareţul Eftichie să ducă o scrisóre stareţuluĭ de la mănăstirea Pantocrator, percurge locurĭ frumóse, cu mult talent zugrăvite de autor.

Aflându-se odihnind sub falezele maluluĭ, Anastase vede de odată prăpăstuindu-se după stâncă un personagiŭ călare. Anastase alérgă în ajutorul călăreţuluĭ, îl stropesce cu apă; iar autorul cu stăruinţă descrie frumuseţa hainelor luĭ. Cum să nu fie bogate haine, după ce călăreţul erà însuşĭ Impĕratul Teodosie II?

Vin ómeniĭ Curţiĭ, duc pe Impĕratul mort şi pe Anastase la palat. Impĕrătésa Pulcheria vrea să scie de la Anastase cum s'a întîmplat căderea Impĕratuluĭ. Finalmente Anastase rĕmâne între tineriĭ slujbaşĭ aĭ Curţiĭ.

Acum Anastase, ḑice autorul, «făcuse un pas gigantic spre ţinta care-ĭ atrăgeà vederile». (Pag. 35.)

Nimic *genial* din partea luĭ Anastase în acéstă dobândă. Singură *întîmplarea*, arangiată de autor, se însărcinase să ducă la aşà ḑisa «ţintă» pe Anastase.

Când *întîmplarea* nu vrea să se repete, atuncĭ Anastase remâne, după mărturia chiar a autoruluĭ, 20 de anĭ, fără sgomot, uitat la Curtea luĭ Marcian, succesorele luĭ Teodosie II şi a luĭ Leon I, «*în obscuritatea slujbeĭ ce căpĕtase, cu singurul profit de a fi la Curte, de a vedé de aprópe diferitele persóne ce ocupaŭ scena lumiĭ*».

Anastase dat uităriĭ, autorul se ocupă acì de Impĕrătésa Pulcheria, ne face istoria eĭ, amorul eĭ pentru cutare patrician. Cu Amedée Thierry orĭ fără de acéstă călĕuză, d-l Oeconomu reieà pana de istoric şi ne-

greşit ne face, cu interesantele sale episode istorice, a uità şi noĭ pe Anastase.

Şi istoria bizantină o duce autorul tot mereŭ înainte. Pulcheria móre la 452. Móre la 457 soţul eĭ spiritual Marcian. Pe atuncĭ Anastase ajunsese la vîrsta de 26 anĭ şi tot continuà «în obscuritatea slujbeĭ sale».

Apoĭ *istoria*, care domină pe talentatul şi eruditul autor, continuă de a luà locul eroului romanuluĭ şi lectorele póte învĕţà multe despre Eftichie, amicul luĭ Anastase, despre persecuţiunea luĭ de către Marcian, despre Sinodul de la Calcedonia (pag. 43), despre multe fapte din istoria eclesiastică şi apoĭ din cea bizantină: mórtea luĭ Marcian, Eufemia fiica luĭ, măritată după patriciul Antonie; apoĭ despre Leon Tracicul, istoria luĭ Leon Tracicul: cine erà? cum a ajuns la tron? luptele cu Genseric, cuceririle acestuia, lucrurĭ de carĭ ne putem da sémă şi din opera luĭ Amedée Thierry: *Le derniers temps de l'Europe d'Occident*, la care, în notă, ne trimite însuşĭ d-l Oeconomu.

De la pag. 43 până la pag. 56 tot istorie, numaĭ istorie bizantină. Avù, între aceste, tot timpul să se matureze Anastase. La 29 Iunie 470 el erà de 40 de anĭ şi, afară de *evenimentul* cu Teodosie II, răpit de cal, nu maĭ i se *întîmplă* alt eveniment. Acum este în corpul *excubitorilor*. Nu este vina luĭ Anastase că iar nu se ocupă d-l Oeconomu de dînsul, ci de Asper (pag. 57—59), că ne descrie alaiul cu care acest vitéz General merge la Curte, orĭ că, în perfectă cunoscinţă a archeologieĭ, autorul ne preumblă prin salele palatuluĭ. Nicĭ prin cap nu i-a trecut luĭ Anastase despre scopurile luĭ Trascaliseŭ în privirea luĭ Asper, de planul aceluia de a ucide pe acesta şi numaĭ, iar *fatalmente*, Anastase jócă un rol în acéstă ucidere. Autorul romanuluĭ apropie *fatalmente* pe Anastase de Trascaliseŭ, care va devenì, sub numele de Zenon, ginere Impĕratuluĭ, care-ĭ dă de soţie pe fiica sa Ariana. Trascaliseŭ devine protector luĭ Anastase şi-l alipesce de persóna sa, face din el un amic indispensabil, un confident, un soţ de petrecerĭ. Trebue de sigur să ajungă Anastase amic intim al luĭ Trascaliseŭ, pentru ca apoĭ să devină amantul femeeĭ protectoreluĭ sĕŭ. (Pag. 66.)

Iar trec câţĭ-va anĭ.

Trascaliseŭ petrece o viéţă desfrînată, cu bufonĭ, parasiţĭ, cu *frumosul* Triclinion. Ariana e nenorocită, dar nu denunţă tatăluĭ sĕŭ *faptele* bărbatu-sĕŭ, ca nu cum-va să-ĭ desmoştenéscă de corónă.

Nime maĭ bine decât d-l Oeconomu nu va descrie starea societăţiĭ bizantine, la ocasiunea scenelor de orgiĭ ale luĭ Trascaliseŭ. Anastase e părtaş la tóte aceste, dar el declară Arianeĭ că nu iea parte la ase-

menea orgiĭ decât ca să pótă priveghià pe Trascaliseŭ şi să-l maĭ opréscă pe povîrniş.

Acum autorul ne destăinuesce amorul luĭ Anastase pentru Ariana, amor pe care însă nu-l destăinuesce şi însăşĭ Arianeĭ, mĕsurând distanţa dintre el şi dintre acéstă fiică de Impĕrat. Numaĭ când erà singur, Anastase mĕsurà imensitatea iubiriĭ luĭ pentru Ariana: «*ea şi iarăşĭ ea*».

In vremea aceea Leon se bolnăvì şi, la mórte, lasă clironom tronuluĭ pe un copil de 4 anĭ. Trascaliseŭ, care nu erà numaĭ desfrînat, dar şi incest, întreţinênd relaţiunĭ intime cu Impĕrătésa Verina, e împins de acésta la tronul luĭ Leon. Verina, ajutată de autor, organiséză o punere în scenă originală: minorele clironom al tronuluĭ încoronéză însuşĭ pe Trascaliseŭ. (Pag. 72—76.) Acest *coup de théâtre* dă ocasiune d-luĭ Oeconomu la descrierĭ reuşite de solemnităţĭ, de procesiunĭ la Curtea bizantină.

Leon clironomul móre, otrăvit încetul cu încetul de Verina în folosul luĭ Trascaliseŭ, care aşà nu întârḑie a ajunge el Impĕrat.

D-l Oeconomu ne dă, în tóte acestea, pagine de istorie, dar eroul sĕŭ Anastase rĕmâne afară din scenă.

Trascaliseŭ devenit Impĕrat continuă viéţa sa desfrînată. Autorul ni-l arată cănindu-şĭ barba, dar îĭ înegresce făptuirile. Viéţa destrăbălată a luĭ Trascaliseŭ-Zenon obligă pe soţia sa Ariana să-l părăséscă şi să se retragă în palatul Hebdomon. Trascaliseŭ, pentru motive ce nu le prea înţelegem, voesce să se împace cu soţia sa şi pentru acésta alege pe Anastase, însărcinându-l să mérgă la Hebdomon să convingă pe Ariana de a se întórce la Curte.

Anastase ajunge *silenţiar* la Curtea împĕrătéscă. In acéstă calitate, el merge la Ariana. Acum autorul are din noŭ ocasiune de frumóse descrierĭ a camereĭ de culcare a Arianeĭ. Urméză declararea de amor a luĭ Anastase. (Pag. 92.) Ariana cedéză, dar autorul, cu multă pudicitate, evitéză pentru lector orĭ-ce scenă amorósă între Ariana şi eroul sĕŭ, mărginindu-se a ne spune că Ariana se întórce la Curtea imperială tocmaĭ când faimósa Verina, delăsată de Trascaliseŭ, se pregătià să-şĭ rĕsbune, luând alt amant şi adunând pe ereticiĭ nestorianĭ saŭ eftichianĭ pentru a înjghebà o rebeliune contra luĭ Trascaliseŭ-Zenon.

Acì iarăşĭ intră în exerciţiŭ pana istorică a d-luĭ Oeconomu. Rebeliunea isbutesce şi Trascaliseŭ cu Ariana şi cu amicul Anastase fug la Isauria. Verina încoronéză Impĕrat pe Patriciŭ, dar pe scurte ḑile, căcĭ Trascaliseŭ, ajutat de astă dată de Anastase, din causa dragosteĭ luĭ pentru Ariana, dar maĭ cu sémă sprijinit de Teodosie Amalul, că-

petenia Ostrogoţilor din Macedonia, rĕpune pe Vasilisc, ca şi pe Patriciŭ. Vasilisc, trădat de Generaliĭ sĕĭ, se refugiază într'o biserică, loc de asil. Trascaliseŭ jură că-l értă dacă va eşì din biserică, dar apoĭ îl închise cu soţia şi copiiĭ sĕĭ într'o citernă, unde toţĭ periră. (Pag. 100.)

Trascaliseŭ, într'a doua a sa domnie, urmăresce din noŭ góne şi certe dogmatice. Anastase nu apare din noŭ decât în cortegiul proclamăriĭ decretuluĭ *enoticon*. Autorul află ocasiune nouă de descrierĭ de apartamente, a triclinuluĭ de aur, a Sfinteĭ Sofiĭ, a slujbeĭ bisericescĭ, a cortegiuluĭ imperial..... In acest gen cu deosebire isbutesce autorul, care pe paleta sa posedă un bogat colorit.

Dar Anastase numaĭ eroŭ de roman nu ni s'arată. El continuă în *ticnă* să se iubéscă cu Ariana maĭ mulţĭ anĭ. Nu-ĭ vorbă o iubià, după mărturia autoruluĭ, tot maĭ mult, dar în secret şi *bănuit numaĭ de sat, iar nu de bărbat.*

Numaĭ de-odată Trascaliseŭ se cuminţesce şi revine plin de iubire pentru Ariana. Acum Anastase e pe gândurĭ. Să ucidă pe bărbat? Recunoscinţa, care nu-l împedică de a iubì pe nevasta luĭ Trascaliseŭ, îl împedică de a-l ucide. Dar Ariana dorià să scape de Trascaliseŭ şi căută să înarmeze pentru acésta braţul amantuluĭ. Se vede că amorul e maĭ puţin puternic în sufletul luĭ Anastase, de óre-ce Ariana nu isbutesce cu înlesnire în scopul sĕŭ. Ba de isbutesce, făptuirea nu are spontaneitatea ce reclamă pasiunea şi, în tot casul, nu din causa iubiriĭ Arianeĭ se va întîmplà uciderea luĭ Trascaliseŭ. In loc de a urmărì pe Trascaliseŭ şi de a o disputà pe Ariana, Anastase se dedă la speculaţiunĭ teologice, face conferinţe în catedrală asupra doctrinelor luĭ Eftichie. Acéstă nouă fasă, în care bagă pe eroul sĕŭ, dă ocasiune d-luĭ Oeconomu să ne facă pe lung istoricul doctrinelor luĭ Manes. Patriarchul Accacie denunţă în fine pe Anastase la Impĕratul Trascaliseŭ, că predică eresiĭ în catedrală. Suveranul autorisă pe Accacie să nu maĭ permită luĭ Anastase continuarea predicelor, sub pedépsă de tundere ca un călugăr schismatic şi a fi legat pe piaţa Augusteonuluĭ şi dat de batjocură mulţimiĭ. (Pag. 125.)

La acest moment din viéţa luĭ Anastase se rapórtă treĭ aliniate, cu carĭ începe scrierea d-luĭ Oeconomu, pasagiŭ care, la locul unde a fost pus, constitue o adevĕrată enigmă. Autorul a credut că, începĕnd cu acea enigmă, va aţìţà curiositatea lectoruluĭ şi l va îndemnà să cetéscă maĭ departe lucrarea, ca să afle explicaţiunea enigmeĭ. Nu aveà nevoe d-l Oeconomu de asemenea *truc*, căcĭ lucrarea d-sale presintă pagine fórte frumóse şi atrăgĕtóre.

Ceea ce regretăm este, că eroul sĕŭ Anastase, inamorat nebun după

Ariana, n'o dispută luĭ Trascaliseŭ şi că, avênd, după declaraţiunĭ repeţite ale autoruluĭ, consciinţă de o mare menire în viitor, nu-l vedem făptuind de loc pentru realisarea aceleĭ menirĭ, mărginindu-şĭ tótă făptuirea sa de a-şĭ rĕsbunà contra sentinţeĭ date de Impĕrat, ca el să fie oprit de a maĭ ţiné conferinţe evtichiane în catedrală sub pedépsa maĭ sus amintită.

La acest moment din viéţa *ticnită* a luĭ Anastase ca amant al Arianeĭ, Trascaliseŭ, ca din senin începe a fi turmentat de o idee fixă: dorul de a aflà şi a-şĭ apropriă legendarul inel al Impĕratuluĭ Solomon. Anastase aţîţă în mintea luĭ Trascaliseŭ acest dor şi-ĭ arată posibilitatea de a-l avé. Autorul are ocasiune să facă o lungă digresiune, maĭ mult saŭ maĭ puţin istorică şi legendară, asupra aceluĭ inel al luĭ Solomon. Nicĭ noua intrigă a Impĕrăteseĭ Verina, înţelésă cu Ilos, favoritul luĭ Trascaliseŭ, nicĭ fuga luĭ Ilos în Asia, nicĭ venirea luĭ cu óste în numele Verineĭ, nicĭ încoronarea de Impĕrat a luĭ Leonţiŭ, nicĭ intervenirea nouă a luĭ Teodosie în favórea luĭ Trascaliseŭ, nicĭ învingerea luĭ Ilos, uciderea luĭ şi a luĭ Leonţiŭ, ale căror capete fură purtate în suliţe pe stradele Constantinopoleĭ, nu scot din capul luĭ Trascaliseŭ idea fixă despre inelul luĭ Solomon. Pagine numeróse din lucrarea d-luĭ Oeconomu nu se ocupă decât de acest talisman. Fermăcătorĭ, ghicitorĭ mişună la Curtea luĭ Trascaliseŭ, consultaţĭ despre locul unde s'ar puté găsì inelul. In fine, Anastase declară că scie unde este acest talisman: el se află depus în mormîntul pregătit pentru Cripsus. De bucurie că o să aibă inelul, Trascaliseŭ dădù un mare banchet şi procură autoruluĭ ocasiunea de a-l descrie, dând şi lista de bucate, în care listă nu lipsesc *icrele de Scitia*.

Dar Anastase convinge pe Impĕrat, că numaĭ în secret va puté umblà la mormînt, căcĭ altmintrelea ar fi acusaţĭ de a fi profanat mormîntul luĭ Constantin-cel-Mare. La ḑi hotărîtă, iea în taină cu el pe Trascaliseŭ şi plécă spre morminte. D-l Oeconomu descrie fantastica misteriósă călĕtorie a acestor doĭ ómenĭ prin trecĕtorĭ ascunse şi neumblate, în timp de nópte. Ajung la mausoleul luĭ Constantin-cel-Mare. Ocasiune nouă pentru autor de descriere a mausoleuluĭ şi a altor monumente funerare. (Pag. 178—189.) Printr'un mecanism de oţel, Anastase ridică greul capac al mausoleuluĭ şi înduplecă pe Impĕrat să intre el în mormînt, ca să afle inelul. După ce Trascaliseŭ a descins în mormînt, Anastase, tot vorbind cu dînsul, învîrte manivela şi închide capacul.

Acì este rĕsbunarea luĭ Anastase. Nicĭ rugăciunĭ, nicĭ ameninţărĭ nu scapă pe Impĕratul. «Un urlet înăbuşit, ca de fiară sĕlbatecă chinuită, care nu póte să-şĭ rĕsbune, se auḑì în fundul cenotafuluĭ...» (Pag. 191.)

Disparițiunea Impĕratuluĭ rĕmase ascunsă câte-va ḑile. Ariana plânse pe soțul eĭ după datorie și, în taină scoțênd cadavrul luĭ din cenotaf, îl înmormîntă cu pompă, iar amantul fu proclamat Impĕrat, cu numele de Anastase Silențiarul.

Impresiunea mea la lectura acesteĭ opere a d-luĭ Ciru Oeconomu este, că d-sa nu a voit anume să scrie un *roman*, ci să găséscă un pretext plăcut pentru de a utilisà neîndoióse și bogate cunoscințe ce posedă din istoria bizantină și de archeologia evomeḑială. Ast-fel «*Rĕsbunarea luĭ Anastase*» presintă merite, de sigur, ca operă de istorie și, din acest punct de vedere, eŭ nu aș refusà s'o premieze Academia. Dacă însă ni s'ar cere să premiăm romanul, aș avé de făcut reserve. Din 194 de pagine ale acesteĭ scrierĭ, nu scim dacă ar rĕmâné 30 anume relative la Anastase. Acesta nu ne intereséză ca protagonist, deșì auguriĭ nu aŭ lipsit luĭ Anastase încă din copilăria luĭ, deșì autorul ni-l arată destinat la marĭ evenimente, ba încă îl aflăm conscient de marĭ destine ce-l aștéptă. La mănăstirea S-ta Treime Anastase trece nebăgat în sémă, în slujbele de la Curtea imperială de asemenea, ca amant al Arianeĭ e fără pasiune și cu totul neinteresant, ca teolog n'are vreme să se ilustreze..... Nimic din ce caracteriséză un eroŭ de roman nu aflăm în viéța luĭ Anastase și *rĕsbunarea luĭ* finalmente nu ni-l face simpatic măcar ca om vitéz și urmărind un scop în proporțiune cu crima.

Dacă făcurăm reserve în privința romanuluĭ, laude fără reservă aducem limbeĭ frumóse a scriitoruluĭ și condeiuluĭ sĕŭ de mult dejà apreciat de lumea nóstră literară.

I. Pop-Reteganul, *Poveștĭ din popor. Sibiiŭ 1895.*
Raport de d-l **Al. Roman.**

Cartea d-luĭ I. Pop-Reteganul, de 216 pagine tipărite in-8°, cuprinde douĕ-ḑecĭ de poveștì (basme), cu precuvîntarea d-luĭ Z. Boiu, secretarul «Asociațiuniĭ transilvane», și la fine are adaus un «glosar» de provincialisme și cuvinte străine, cu explicarea sensuluĭ provincialismelor și a cuvintelor străine, precum și proveniența lor, — deșì nu la tóte cuvintele și nu esacte, — așà d. e. la «*vandărlăŭ*» se pune ori-

ginea germană, dar nu şi forma ungurescă, apoĭ la «*nimorig*» se dă sensul, dar nu şi originea maghiară, etc.

D-l I. Pop-Reteganul este cunoscut publiculuĭ şi Academieĭ Române din colecţiunile sale de poveştĭ trimise din când în când Academieĭ, care i-a dat şi ajutóre de îmbărbătare. Nu intru în analisa acestor poveştĭ, pentru că ele sunt cunoscute, precum şi modul de a le reproduce în limba vorbită de poporul român din ţinuturile de unde s'aŭ adunat (Ardél). Observ însă, că cartea ce ni se presintă la premiŭ *în sesiunea actuală a apărut în anul 1895 şi a fost premiată* şi tipărită de «Asociaţiunea transilvană». Prin urmare, atât din aceste consideraţiunĭ, precum şi din motivul că colecţiunea acésta este de maĭ puţină valóre literară, ea nu póte fi recomendată a obţiné premiul pentru care s'a presentat.

R. D. Rosetti, *Sincere. Poesiĭ. Bucurescĭ 1897.*
Raport de d-l **Anton Naum.**

Volumul, pe care d-l Radu D. Rosetti îl propune Academieĭ spre premiare, cuprinde, pe un numĕr de 84 pagine, 39 de poesiĭ. O parte din acéstă colecţiune sunt, după cum ne spune autorul însuşĭ, imitate de la poeţiĭ francesĭ: *Romanţu luĭ Ruy-Blas* după Victor Hugo, *Nerodie* după Heine, *Cerşetorul* după Richepin, *Rĕmâĭ* după Théophile Gautier, *Stanţele* tot după Théophile Gautier, *Veghea* după François Coppée. Cele-lalte sunt propriĭ ale inspiraţiuniĭ poetuluĭ şi sunt exclusiv poesiĭ de amor. Cetirea *Sincerelor* m'a ţinut sub idea că poetul este fórte tînĕr, dar vĕd că de acelaşĭ autor s'aŭ publicat până acum: *Poesiĭ, Foĭ de tómnă* (Feuilles d'automne), *Veneţia, Prosă, Epigrame, Din inimă, Stéua, Cartea dragostiĭ,* — vrea să dică, afară de *Sincere*, 8 volume.

Atât de tînĕr şi atât de îmbelşugat! Pentru ce nu? Naturile alese şi bine înzestrate nu aştéptă nicĭ odată mulţimea anilor, ca să arate ceea ce pot.

Cea întâiŭ poesie de amor, cu care poetul începe volumul sĕŭ, este întitulată *Douĕ córde* şi nu mi se pare tocmaĭ fericită. Iată-o:

Córda 'ntinsă pe vióră
Varsă note ce 'nfióră,

Insă orĭ şi cât s'avîntă,
Când se udă nu maĭ cântă.
Córda inimiĭ ce-şĭ plânge
Doru 'n lacrime de sânge,
De ce-o uḑĭ, maĭ mult s'avîntă,
Şi-atuncĭ şi maĭ bine cântă!

Córdă udă şi *de ce o uzĭ maĭ mult* ne daŭ imagine de un prosaism de tot josnic.

O altă poesie, întitulată *Inseparabiliĭ*, mi se pare şi maĭ jos. Ea începe cu cuvîntul *Dudue*:

Dudue, am vĕḑut odată
Un fel de păserĭ minunate,
Căror le ḑic inseparabilĭ,
Căcĭ mor când sunt dispărechiate.

In poesiile acele în carĭ tînĕrul poet se inspiră direct din poeţiĭ pe carĭ i-am citat maĭ sus, Rosetti isbutesce maĭ bine. Cât pentru premiŭ, acesta nu póte fi acordat pentru începuturĭ ca acestea, — fiind prea mare. Tînĕrul poet îl va avé mai târḑiŭ negreşit, căcĭ talentul nu-ĭ lipsesce; dar trebue muncă şi timp pentru ca talentul să se desvolte.

I. G. Valentineanu, *Exilul Românilor în Rusia. Bucurescĭ 1896.* *Raport de d-l* A. D. Xenopol.

Mica broşură a d-luĭ Valentineanu, *Exilul Românilor în Rusia*, conţine o povestire a păţaniilor d-sale din anul 1854, când ocârmuirea ruséscă găsì de cuviinţă a-l interna pe d-sa, precum şi pe alţĭ câţĭ-va Românĭ, în unele închisorĭ din oraşele Rusieĭ europene. Păţaniile unuĭ om sunt tot-deauna interesante; dar povestirea lor nu póte, în tóte casurile, şi de sigur nu în acesta al d-luĭ Valentineanu, să merite a fi recompensată cu un premiŭ ca acel instituit de stat sub numele luĭ Eliade-Rădulescu. Sunt dar de părere să nu i se acorde premiul.

A. Vlahuţă, *In viitóre. Novele. Tîrgu-Jiŭ 1896.*
Raport de d-l **Anton Naum.**

Un volum în prosă, compus din 194 pagine, cuprin̦dênd cincĭ-spre-̦dece novele şi şése bucăţĭ literare şi critice, aceste din urmă sub denumirea de «*Impresiĭ*», iar volumul întreg avênd titlul de «*In viitóre*» este cartea pe care d-l A. Vlahuţă o propune Academieĭ pentru premiare cu Premiul Eliade-Rădulescu de 5.000 leĭ.

D-l A. Vlahuţă este prea cunoscut publiculuĭ şi Academieĭ, pentru ca să vĕ vorbesc maĭ pe larg despre el. Cele dintâĭ poesiĭ ale sale, înlăturate la apariţiunea lor de la premiare, aŭ fost atât de bine primite de public şi multe din acele elegiĭ aŭ rĕmas în memoria iubitorilor de versurĭ, maĭ cu sémă elegia întitulată *Dormĭ în pace:*

Dormĭ, iubito, dormĭ în pace. N'am venit să-ţĭ tulbur somnul,
Nicĭ să plâng.... La ce-aş maĭ plânge pe-adormiţiĭ întru Domnul!

precum şi versurĭ ca aceste, în carĭ poetul se întrébă cu grijă de lipsa poeţilor şi de chemarea lor pe lume:

....Din florile vieţeĭ să alégă şi s'adune,
In neperitorul fagur adevĕr şi 'nţelepciune!
Unde ni-s entusiaştiĭ, visătoriĭ, trubaduriĭ,
Să ne cânte rostul lumiĭ şi spendorile naturiĭ?
Unde ni-s semĕnătoriĭ, generósele cuvinte,
Magiĭ ocrotiţĭ de stele, mergĕtoriĭ înainte,
Sub credinţele sfărmate şi sub pravilele şterse
Ingropând vechea durere, cu-a lor cântec să reverse
Peste inimile nóstre mângâiere şi iubire
Şi cuvîntul lor profetic, inspirata lor privire,
Valurile de 'ntunerec despicându-le în douĕ,
Splendidă 'naintea nóstră să ne-arate o lume noua!

Versurĭ de factura acésta sunt de tótă lauda şi în privinţa formeĭ şi în privinţa fonduluĭ.

La publicarea celor întâĭ poesiĭ ale d-luĭ Vlahuţă, critica nepărtinitóre şi sinceră i-a însemnat un loc distins în rîndurile versuitorilor carĭ s'aŭ ivit de la Eminescu încóce, iar detractoriĭ sĕĭ aŭ mers până a face din el un imitator direct al poetuluĭ *Epigonilor.*

Elementul dramatic domnesce în tóte novelele sale; e adus totdeauna în mod fatal de către poet şi, din causa — negreşit — a caclruluĭ îngust al noveleĭ, adesea deslegarea drameĭ se face repede, în cât cetitorul se simte sguduit pe neaşteptate, rĕmâind numaĭ cu o amărăciune cu care n'aĭ fi vroit să rĕmâĭ.

Miron, eroul uneia din novelele acestea, se convinge că femeia luĭ l'a trădat; furios, Miron o alungă. Novelistul ni-l arată, chiar de la cele întâĭ rîndurĭ ale noveleĭ, stând pe o bancă retrasă la şosea şi uitându-se cu melancolie la frunzele galbene carĭ cad şi la ciorile carĭ se lasă pe pajiştea uscată. — Erà tómnă. Chinul luĭ Miron este acesta: «Cum de n'a simţit el maĭ de mult» şi «unde o fi ea acum»? Unde o maĭ fi fost ea atuncĭ, la ce-l maĭ puteà interesà, de óre-ce erà bine hotorît să nu erte? Dar de ce n'a simţit el maĭ de mult, o! acésta este cestiunea!.... Miron e naiv şi burghes. El pare a nu fi audit nicĭ odată de proverbul poporal, că *bărbatul nu scie ce scie satul.* Admirabila înţelepciune poporală de mult a explicat fenomenul acesta, — şi Dumnedeŭ scie numaĭ până la ce grad aceste catastrofe familiare aŭ devenit endemice, — cu condiţiune ca bărbatul să afle tocmaĭ după ce tótă lumea scie saŭ să nu afle nicĭ odată. Miron trăise cu dînsa patru anĭ, nicĭ nu simţise de trădare. Din contra, novelistul ne descrie admirabile scene de iubire şi simpatie ce existase între eĭ. Miron scóte un petec de hârtie şi iată ce cetì: «Nu mĕ maĭ aşteptà, căcĭ am plecat pentru tot-deauna cu *el*». Acum timpul trecuse, despărţirea formală erà făcută. Liber şi desfăcut de ea prin lege, Miron se bucurà de o perfectă linişte sufletéscă şi se bucurà maĭ mult că este în ajunul de a începe o nouă viéţă, dar iată că într'o di o întîlnesce în Cismegiŭ, — ce infern este Cismegiul acesta! O scenă duiósă se petrece între copil şi mama culpabilă.

Soţia trădătóre, adresându-se la el, îĭ dice: «— Pot să-ţĭ vorbesc?»

«*Miron:* — Poftim.» (Acest *poftim* strică tot!)

«— Sciŭ câtă dreptate aĭ să mĕ urăscĭ şi să mĕ dispreţuescĭ, dice ea... dar vreaŭ să-ţĭ spun tot.

«*Miron:* — Nu pot, Dómnă, să te ascult aicĭ ne vede lumea.

«*Dómna:* — Spunem unde să viŭ.

«*Miron:* — Vino astă séră la 8 la şosea.»

Iată-ĭ séra la locul de întîlnire. Miron este pregătit cu frase vindicative şi înţepĕtóre — (mĕ întreb de ce? ... orĭ rupsese, orĭ nu rupsese împreună; orĭ este un om serios Miron, orĭ nu). Dar explicaţiunea începe:

«— De ce nu mĕ erţĭ? începe ea.

«— Te-am ertat de mult, rĕspunde Miron.

«Dar dómna începe a plânge cu hohot. Şi imediat un şivoiŭ de frase pline de amară căinţă lovesc audul luĭ Miron.

«— Iea-mĕ, du-mĕ unde sciĭ, fă ce vreĭ să facĭ din mine, strigă ea; fie-ţĭ milă şi értă-mĕ.

«Miron se ţine bine şi refusă.

«— Şi n'aĭ să mĕ primescĭ nicĭ odată? întrebă ea.
«— Nicĭ odată, rĕspunse Miron.
«— Atuncĭ adio.
«Şi plécă.»

Miron intră sdrobit acasă.

Servitórea intră şi-ĭ dă o scrisóre. Erà scrisóre de la dînsa; iată ce-ĭ ḑiceà:

«Am făcut o încercare şi-mĭ pare bine că n'a isbutit. Să-ţĭ spun drept, nu te-am iubit nicĭ odată. Omul pe care-l iubesc, pe care-l ador, îmĭ face viéţa atât de fericită, că nicĭ nu vreaŭ să mĕ maĭ gândesc la ceĭ patru anĭ perduţĭ în compania unuĭ egoist anost, fanfaron şi ridicul. Aflǎ că te dispreţuesc şi mĕ stric de rîs de aerele tragice şi importante, pe carĭ vreĭ să ţi le ieĭ faţă cu mine. Acesta-ĭ ultimul meŭ cuvînt. Elena.»

«— Săraca!... strigă Miron aprinḑêndu-şĭ ţigara, de-ar sci ea cât bine mi-a făcut cu scrisórea asta!»

Atuncĭ óre nu erà maĭ bine să se sfîrşéscă comedia la Cismegiŭ?....

Cam în spiritul acesta sunt concepute maĭ tóte novelele d-luĭ Vlahuţă. Alt-fel, stilul este limpede şi curat, cetirea se face uşor; delicate analise sufletescĭ ţes adese dramele sale. Adese neologisme netrebuitóre iĭ es din condeiŭ din repeḑiciune, negreşit. Romancier, novelist, poet în cele dintâĭ volume, exclusiv în cariera literară, jurnalist, d-l Vlahuţă merită un premiŭ din partea Academieĭ. Rĕmâne însă ca d-vóstre să vĕ pronunţaţĭ asupra incidentuluĭ următor: Academia, sunt acum doĭ anĭ, din propria sa iniţiativă, a rugat, prin votul sĕŭ, pe d-l Vlahuţă să bine-voiască a intrà printre membriĭ seĭ corespondenţĭ. La acéstă dorinţă a sa, d-l Vlahuţă a găsit de cuviinţă să respingă acéstă alegere, publicând încă prin jurnalele ḑileĭ motivele mîndruluĭ sĕŭ refus.

Am creḑut de odată că, prin trimiterea cărţiĭ sale spre premiare anul acesta, d-l Vlahuţă ar voì astăḑĭ să se apropie de Academie; dar cetind «impresiunile» sale de la sfîrşitul volumuluĭ, m'am convins cu surprindere că acéstă apropiere este numaĭ exclusiv în interesul premiuluĭ, iar în ceea ce privesce opiniunea sa asupra acestuĭ corp, ea n'a perdut nimic din dispreţul sĕŭ de altă dată, căcĭ iată ce găsesc scris la pag. 171 a volumuluĭ sĕŭ:

«Cine nu-ĭ scriitor, şi încă distins, în ţéra acésta blagoslovită, în care *Românul se nasce poet!* Şi când ca să daĭ de o idee, de o frasă ca lumea, trebue să-ţĭ stricĭ ochiĭ şi vremea rĕsfoind téncurĭ de reviste şi de cărţĭ românescĭ, nu sciŭ, ḑĕŭ, ce curagiŭ îţĭ maĭ rĕmâne să contribuĭ

la desfacerea acesteĭ literaturĭ suspecte! E lesne să ne indignăm şi să facem frase frumóse pe subiectul nepĕsăriĭ publiculuĭ nostru. Dar să nu uităm că publicul acesta prea a fost păcălit, prea de multe orĭ s'a fript cu ciorba fără bucăţele a nenumĕraţilor noştri pescuitorĭ de rime şi de glorie. Iată de ce e aşà de neîncredĕtor, iată de ce talentele tinere trebue să stea mult şi să bată la pórta atenţiuniĭ şi simpatieĭ luĭ, până să le deschidă.

«Numaĭ aşà ne explicăm cum poesiile luĭ Coşbuc, Artur Stavri, Gheorghe din Moldova străbat aşà de greŭ şi de încet. In adevĕr, care ar fi marca, mijlocul de a te orientà pe ce să puĭ mâna ca să nu te frigĭ? Strigătul afişelor, reclama gazetelor, laudele prietenilor, orĭ póte stampila nemuritorilor, «*încoronarea Academieĭ*»? Nu-ĭ aşà că maĭ ales de acéstă din urmă blagoslovenie vĕ vine să rîdeţĭ? Şi mie...»

Atuncĭ cugetarea d-luĭ Vlahuţă este limpede: Premiŭ da, dar membru nu. Semnificativ «distinguo». Şi pe când ómenĭ bĕtrânĭ, cu carĭ ţéra acésta se mîndresce în politică, în literatură, în sciinţe, — pe când ómenĭ vestiţĭ din Academiile altor ţĕrĭ, mult maĭ înaintate decât a nóstră, se cred onoraţĭ cu asemenea alegere şi o primesc cu politeţă, d-l Vlahuţă singur ne spune curat: «*M'aţĭ ales membru, dar nu primesc. Singurul lucru ce-l aveţĭ bun sunt premiele; iată pentru ce mĕ presint*».

Ciudat şi regretabil!

Dr. Luca. *Procedee pentru explorarea reflexelor tendinóse. Bucurescĭ 1896.*
» » *Băile de mare de la Constanţa. Constanţa 1896.*
Raport de d-l **Dr. V. Babeş.**

In deceniul din urmă s'a desvoltat la noĭ în ţéră o literatură medicală originală destul de bogată şi există anume monografiĭ de valóre, ale căror autorĭ însă nu prea concuréză la premiele Academieĭ. Cele două lucrărĭ, despre carĭ am onóre a raportà, fac excepţiune de acéstă omisiune regretabilă.

Lucrarea întâia se ocupă cu un fenomen important pentru diagnosticul bólelor nervóse, care constă în provocarea mişcărilor involuntare prin o uşóră lovire a tendónelor respective. In anumite bóle nervóse, aceste mişcărĭ sunt exagerate; în altele, ele sunt micşorate saŭ lipsesc cu totul.

D-l Dr. Luca a căutat să perfecţioneze acest mod de examinare prin

o repeḑiciune maĭ mare şi derangiând cât se póte de puţin, dând tot de-odată metódeĭ o precisiune maĭ mare.

Diferite reflexe sunt expuse în mod sistematic, cu explicaţiunile anatomice şi mecanice ale acţiuniĭ muşchiuluĭ respectiv, şi autorul, prin o bogată experienţă personală, amplifiază cunoscinţele nóstre asupra însemnătăţiĭ acestuĭ semn de diagnostic.

Figurile intercalate în text sunt originale, clare şi instructive.

Cu tóte aceste, studiul de faţă este cam restrîns şi, autorul neîngrijind literatura cestiuniĭ, nu ne putem orientà bine asupra părţiĭ ce-ĭ aparţine în propriŭ.

Din aceste consideraţiunĭ, trebue s'ĭ admit lucrarea d-luĭ Dr. Luca ca meritósă şi propun a se acordà autoruluĭ o încuragiare de 1.500 Leĭ din Premiul Adamachi.

*

A doua lucrare a aceluiaşĭ autor este de o importanţă maĭ mică. Este o descripţiune scurtă, dar destul de consciinţiósă, a băilor de mare de la Constanţa. D-l Dr. Luca vorbesce în general de importanţa băilor de mare din punctul de vedere al hidroterapieĭ, al aeruluĭ de mare, al valurilor şi al temperatureĭ; dă poveţe în ceea ce privesce băile de mare, de nisip, durata băiĭ şi indicaţiunile terapeutice. Tóte aceste sunt resultatul unor studiĭ serióse ale literaturiĭ balneare şi ale experienţeĭ proprie, fără însă să formeze un studiŭ sciinţific original saŭ critic. Avem a face cu un produs al literaturiĭ balneare maĭ serios decât obicĭnuitele descripţiunĭ interesate ale staţiunilor balneare; dar, chiar prin felul eĭ, scrierea nu póte avé pretenţiunea de a formà obiectul unuĭ premiŭ academic.

I. Manliu, *Povăţuitorul limbeĭ române în clasele primare. Bucurescĭ 1896.*

Raport de d-l **A. D. Xenopol.**

Cartea d-luĭ I. Manliu: *Povăţuitorul studiuluĭ limbeĭ române* (1 vol. in-8°, de 704 pag.), este un soiŭ de enciclopedie a studiuluĭ acesteĭ limbĭ. In introducere, d-l Manliu găsesce că clasicismul a fost pricina neîngrijiriĭ, în care s'a lăsat până acum studiul limbeĭ române. Lucru

curios, d-l Manliu atribue desastrul Franciei din 1871 părăsirii studiului limbeĭ francese şi prea mareĭ desvoltărĭ a studielor clasice, iar triumful Germanieĭ îl atribue îndeletnicirii celeĭ seriόse cu limba maternă, - ca şi când clasicismul nu ar înflorì maĭ cu deosebire în Germania, iar limba francesă nu ar alcătuì studiul cel maĭ de căpetenie al liceelor francese! Corpul lucrăriĭ este, putem ḑice, o gramatică desvoltată a limbeĭ române, lucrare de merit şi căreia ar fi nimerit a i se da o încuragiare din partea Academieĭ.

COMISIUNEA PREMIULUI STATULUI LAZAR PE 1897.

«STUDIUL VINURILOR DIN ROMÂNIA etc.»

Raportul Comisiunii asupra lucrărilor presentate la concurs.

Domnilor colegi,

Subiectul pus la concurs pentru acest premiŭ este: «Studiul vinurilor din România din punct de vedere economic și al composițiunii lor chimice».

Modul cum trebuià tractat acest subiect a fost precisat întru cât-va prin raportul Comisiunii însărcinate de d-vóstre la 1893 cu cercetarea lucrărilor intrate atunci la concurs. Comisiunea exprimà în special dorința, ca să se facă «descrierea podgoriilor în raport cu situațiunea și exposițiunea lor, cu natura solului, cu diversele varietăți de vițe cultivate, cu producțiunea atât din punt de vedere al calității cât și al cantității; să se expună partea comercială a cestiunii etc. Din punct de vedere chimic, să se analiseze atât solurile cât și vinurile.»

Voiŭ analisà pe scurt lucrările presentate anul acesta la concurs, pentru ca d-vóstre să fiți puși în posițiune de a judecà întru cât ele aŭ corespuns așteptărilor Academiei și întru cât autorii lor pot merità recompensa la care aspiră.

Aceste lucrări sunt în numĕr de două:

1. Manuscriptul No. 1 purtând ca motto: «Prin răbdare și stăruință se póte face cevà» și
2. Manuscriptul No. 2 purtând ca motto: «Cunósce-te pe tine însuți.»

I.

In manuscriptul No. 1, după o scurtă introducere, autorul studiază proprietatea nóstră vinicolă, dând óre-cari informațiuni generale asupra dijmei saŭ otașniței plătite proprietarilor solului de către proprietarii viilor supuse acestui regim, cum și asupra prețurilor cu cari aceste vii sunt vîndute.

Capitolul următor este întitulat: «*Regiunile agricole şi clima României în raport cu viticultura ei*». Din cele ce cetim în acest capitol, suntem nevoiţi să conchidem că cunoscinţele autoruluĭ asupra geografieĭ şi asupra climeĭ Românieĭ sunt fórte mărginite. Aşà, după d-sa, Carpaţiĭ din România «aŭ o înălţime maximă de 2.720 m.» şi acéstă înălţime «este atinsă de muntele Ceahlăul saŭ Pionul». Vorbind de clima Românieĭ, d-sa nicĭ nu amintesce măcar lucrările Institutuluĭ nostru de meteorogie. Cu tóte aceste, în importantele publicaţiunĭ ale acestuĭ Institut, precum şi în acele făcute maĭ demult de Academie, d-sa puteà să găséscă elementele necesare din carĭ să facă apropierĭ pline de interes între condiţiunile climaterice ale diverselor regiunĭ ale ţĕriĭ şi între cultura viţeĭ.

Autorul este de asemenea fórte puţin în curent cu cunoscinţele ce posedem asupra constituţiuniĭ geologice a soluluĭ nostru. Aşà, el ne afirmă că «formaţiunea geologică pe care *se exercită*..... viticultura în România..... aparţine diluviuluĭ saŭ terenurilor cuaternare». Faptul póte fi esact pentru unele podgoriĭ, însă el e departe de a fi general.

In capitolul IV găsim un studiŭ bine făcut asupra «*Varietăţilor de pómă saŭ strugurĭ aflaţĭ în cultură*». Autorul descrie 24 varietăţĭ de viţă albă şi 14 varietăţĭ de viţă négră din viile de la Oreviţa, Drăgăşanĭ, Mihălescĭ (Vlaşca), Odobescĭ, Nicorescĭ, Gohor (Tecuciŭ) şi Cotnarĭ. Din cetirea acestor descrierĭ te poţĭ convinge, că ele sunt făcute de un om competent în materie, în urma unuĭ studiŭ consciinţios. In o serie de 26 de planşe sunt reproduse în desemnurĭ bine esecutate formele foilor luate de la mijlocul butuculuĭ, carĭ, după autor, constituesc un caracter distinctiv din cele maĭ constante ale varietăţilor. Ar fi fost de dorit ca, alăturea cu desemnurile foilor, să avem şi pe ale strugurilor, căcĭ după forma şi culórea lor se recunosc în practică varietăţile.

Tot cu privire la studiul varietăţilor, găsim, în o altă parte a manuscriptuluĭ, determinarea cantităţiĭ de cenuşă provenind din arderea lemnelor a 19 varietăţĭ de viţă de la Nicorescĭ. Diferenţa între aceste cantităţĭ este fórte mare; ea se ridică la raportul de 1: 2 de la o varietate la alta. Aşà, pe când viţa de pómă verde nu lasă decât 2,233% cenuşă, acéstă cifră se urcă la 4,408 pentru acea de pómă córnă. Analisa completă cantitativă a fost făcută asupra unuĭ amestec al tuturor cenuşelor şi s'a găsit că ele cuprind:

10,607 %	Ph^2O^5
23,110 %	K^2O
3,207 %	Na^2O

Studiele de natura acésta sunt fórte importante şi ne-ar puté conduce la resultate practice din cele maĭ folositóre pentru cultura viţeĭ, dacă ar fi sistematic făcute şi complete. Aşà, ar trebuì să avem, pentru fie-care varietate, analisa cantitativă a cenuşeĭ şi în acelaşĭ timp analisa terenuluĭ în care se cultivéză, precum şi natura, calitatea şi analisa vinuluĭ produs. Din asemenea date am puté căpĕtà informaţiunĭ preţióse asupra natureĭ pămînturilor, în carĭ putem cultivà cu profit diferitele varietăţĭ de pómă, şi la nevoe asupra îngrăşămintelor, cu carĭ putem ajutà acéstă cultură. Semnalăm cu plăcere idea ce a avut autorul memoriuluĭ de a întreprinde ast-fel de cercetărĭ, regretând că nu le-a dus îndestul de departe, pentru a puté trage din ele tot folosul la care suntem în drept a ne aşteptà.

In capitolul următor, autorul se ocupă în mod cu totul superficial cu cultura viţeĭ şi prepararea vinuluĭ, dând asupra acestor subiecte numaĭ óre-carĭ indicaţiunĭ generale.

Tot în mod superficial sunt tractate şi cestiunile relative la producţiunea, preţul şi comerciul vinurilor, carĭ forméză obiectul capitoluluĭ VI. Autorul dă óre-carĭ date asupra producţiuniĭ vinurilor şi asupra preţuluĭ lor, fără a arătà isvorul de unde le-a luat. El nu este în curent cu datele statisticeĭ oficiale şi, în privirea comerciuluĭ exterior, nu utiliséză publicaţiunile Ministeriuluĭ de Finanţe decât până la 1889.

Ultima parte a manuscriptuluĭ este consacrată studiuluĭ chimic al vinurilor.

Autorul ne dă în acéstă privinţă atât analise de musturĭ cât şi analise de vinurĭ.

In privirea musturilor, găsim treĭ tablourĭ resumând datele analiselor:

1. Tabloul No. 1, pe care autorul nu scim din ce causă îl pune în capitolul întitulat «*Generalităţĭ asupra culturiĭ vieĭ*». Intr'însul sunt notate resultatele analiseĭ a 8 musturĭ fabricate cu 8 varietăţĭ deosebite de strugurĭ, provenind de la Drăgăşanĭ, în lunile August, Septembre şi Octobre.

2. Tabloul No. 4, cuprindênd:

a) Analisele a 8 musturĭ de la Drăgăşanĭ făcute cu aceleaşĭ varietăţĭ de strugurĭ ca şi acele din tabloul No. 1;

b) Analisele a 9 musturĭ făcute din 9 varietăţĭ de strugurĭ, provenind de la Slatina (Clocociov, Olt);

c) Analisele a 18 musturĭ făcute cu 18 varietăţĭ de strugurĭ, provenind de la Cósta-Lupeĭ (Nicorescĭ, Tecuciŭ);

3. Tabloul No. 5, cuprindênd analisele a 19 musturĭ de la Nicorescĭ şi a 8 musturĭ de la Mihălescĭ (Vlaşca);

In aceste analise autorul a determinat:

1. Cantitatea de bóbe şi de ciorchină cuprinse în 100 părţĭ de strugurĭ;

2. Cantitatea de tescovină şi de must cuprinse în 100 părţĭ de bóbe;

3. Gradele sacharimetrice, greutatea specifică, cantitatea de zachăr, aciditatea şi, pentru musturile din tabloul No. 4, cenuşa, drojdia şi tartraţiĭ.

In privirea tuturor acestor analise vom observà, că autorul nu ne arată în mod positiv şi precis nicĭ metódele întrebuinţate, nicĭ condiţiunile în carĭ aŭ fost fabricate musturile; anul recolteĭ însuşĭ este îndoios.

In special analisele cuprinse în tabloul No. 5 aŭ fost făcute asupra unor musturĭ, carĭ aŭ fost salicilate pentru a se păstrà, lucru nepermis într'o lucrare sciinţifică.

Dacă examinăm maĭ de aprópe cifrele cuprinse în tablourĭ, găsim în ele anomaliĭ şi nepotrivirĭ, pe carĭ nu ni le putem explicà şi asupra cărora autorul nu dice măcar un singur cuvînt, ca şi cum nu le-ar fi observat.

Aşà, în tabloul No. 5, găsim că mustul fabricat din póma păsăréscă de la Nicorescĭ are 20,35 grade zacharimetrice şi, cu tóte aceste, greutatea % de zachăr nu este decât 14,69. Este evident, că ne aflăm aicĭ în faţa unuĭ fapt anormal, a căreĭ explicare ar fi trebuit să fie căutată, şi acésta cu atât maĭ mult cu cât în tabloul No. 4 vedem că mustul fabricat cu aceeaşĭ pómă păsăréscă de la Nicorescĭ are,— pentru 22,3 grade zacharimetrice, — 19,84 % zachăr, cifre carĭ sunt normale.

Comparând analisele musturilor de la Drăgăşanĭ, cuprinse în tabloul No. 1 luna Octobre, cu acele din tabloul No. 4, găsim, pentru aceleaşĭ speciĭ de strugurĭ de la Drăgăşanĭ, nepotrivirĭ, pe carĭ nu scim la ce să le atribuim. Aşà, mustul din póma Braghina îl găsim în tabloul No. 1 Octobre, cu 23,4 grade zacharimetrice şi 20,86 % zachăr, pe când în tabloul No. 4 el are 27 grade zacharimetrice cu 23,23 % zachar.

Mustul din Gordan are în tabloul No. 1 Octobre 18,7 grade zacharimetrice cu 16,25 % zachăr, pe când în tabloul No. 4 el are 22,8 grade zacharimetrice şi 20,17 % zachăr.

Aceste deosebirĭ sunt prea marĭ; ele ar fi trebuit să atragă atenţiunea autoruluĭ şi să-l îndemne să cerceteze causa lor. Cifrele analiselor sunt importante numaĭ prin învĕţămintele ce putem trage dintr'însele.

Sunt datorite óre aceste diferențe faptuluĭ, că musturile analisate proveniaŭ din recolte din anĭ deosebițĭ? In casul acesta autorul trebuià să ne spună acésta și să ne arate condițiunile climaterice, carĭ aŭ făcut ca aceeașĭ specie de strugurĭ, cultivată în aceeașĭ vie, să dea cantitățĭ de zachăr, carĭ variaŭ cu 20 % dintr'un an în altul.

Faptul acesta trebuià cu atât maĭ mult să atragă atențiunea autoruluĭ cu cât, pentru musturĭ fabricate din alte varietățĭ de strugurĭ, găsim în ambele tablourĭ cifre aprópe identice saŭ chiar maĭ marĭ în tabloul No. 1.

Așà, mustul din vița Bordeaux este trecut în tabloul No. 1 cu 23,4 grade zacharimetrice și 20,86 % zachăr, pe când în tabloul No. 4 el are 22,8 grade zacharimetrice și 20,33 % zachăr.

Dacă pentru Braghină și Gordan, condițiunile climaterice ale anuluĭ în care aŭ fost recoltate musturile analisate în tabloul No. 1 aŭ făcut să scadă cantitatea de zachăr până la 20 %, cum se face că aceleașĭ condițiunĭ aŭ făcut ca acéstă cantitate să devină maĭ mare pentru mustul din Bordeaux?

Este evident, că ne aflăm acì în fața unuĭ fapt, care merită un studiŭ special, dacă nu cum-va este datorit uneĭ erorĭ de experiență.

Cu privire la studiul compozițiuniĭ vinurilor nóstre, manuscriptul cuprinde două tablourĭ:

1. Tabloul No. 6, în care sunt resumate datele analiselor a 32 de vinurĭ, provenind din fermentarea musturilor de la Slatina, Drăgășanĭ și Nicorescĭ, preparate după cum am vĕḑut fie-care cu o varietate deosebită de strugurĭ, musturĭ a căror composițiune erà dată în tabloul No. 4;

2. Tabloul No. 7, în care sunt resumate datele a 51 analise de vinurĭ, provenind din deosebite podgoriĭ și trimise autoruluĭ spre analisare de către producĕtorĭ.

Dacă examinăm maĭ de aprópe cifrele cuprinse în aceste tablourĭ, găsim între dînsele anomaliĭ și maĭ neexplicabile decât acele ce le-am întîlnit în analisele de musturĭ.

Să luăm un exemplu:

Vinul preparat cu varietatea de strugurĭ Berbecel din Olt este trecut în tabloŭ ca cuprinḑĕnd:

Alcool (volume) % . .	12
Extract (grame la litru)	45,48
Glicerină » » »	10,11
Zachăr, (procent). . .	4,8066

Inainte de tóte, vom observà că cantitatea de 45,48 grame de ex-

tract la litru ni se pare prea mare; ea nu este atinsă decât de vinurile grele şi dulcĭ. Din tóte analisele ce avem asupra vinurilor nóstre resultă, că ele sunt caracterisate prin o cantitate mijlocie de extract, inferióră vinurilor străine. Din acéstă causă chiar, întimpinăm dificultăţĭ la vinderea lor în străinătate, unde sunt considerate ca falsificate.

Cifrele acesteĭ analise ne vor apăré şi maĭ neadmisibile, dacă le vom compară cu acele ale analiseĭ mustuluĭ din fermentarea căruia a provenit vinul. In adevĕr, în tabloul No. 4 găsim că mustul din Berbecel de la Olt cuprinde 23,21°/₀ de zachăr. Se scie însă, că 100 părţĭ zachăr, fermentând, pot produce aprópe 48 procente alcool. Vinul provenind din fermentarea completă a acestuĭ must ar fi putut cuprinde cel mult 11,14°/₀ alcool. Din analisa citată însă resultă, că el are 12°/₀ alcool şi că i-aŭ maĭ rĕmas 4,8 °/₀ zachăr nefermentat. Acésta este absolut neadmisibil.

II.

Să trecem acum la manuscriptul No. 2.

El este împărţit în două părţĭ: partea I cuprinde «*Studiul vinurilor din România din punct de vedere economic*»; partea a doua tractéză despre «*Compositiunea chimică a vinurilor din România*».

In partea întâia, autorul face un bun resumat al datelor statistice oficiale relative la întinderea viilor, valórea şi costul cultureĭ lor, la producţiunea vinuluĭ, la comerciul cu vin, strugurĭ şi producte derivate, şi în fine la consumaţiunea vinuluĭ. Pentru a tractà aceste diverse cestiunĭ, el s'a servit nu numaĭ de lucrările publicate, începĕnd de la cele maĭ vechĭ, precum statistica luĭ Ion Ionescu şi a luĭ Marţian, şi până la ultimele publicaţiunĭ ale Biurouluĭ Statistic, de publicaţiunile Ministeriuluĭ de Finanţe până la 1894, dar se pare că şi biurourile Ministeriuluĭ de Domeniĭ nu aŭ avut secrete pentru d-sa, căcĭ, pe icĭ şi colo, întîlnim în scrierea sa informaţiunĭ inedite, carĭ i-aŭ fost comunicate din dosarele oficiale.

Este fără îndoială meritoriŭ de a concentrà şi a coordonà tóte faptele adunate de administraţiune în un lung şir de anĭ şi apoĭ de a le expune în mod clar într'un memoriŭ. Atâta însă nu este de ajuns.

Pentru ca tóte aceste fapte să aibă o adevĕrată valóre, pentru ca ele să ne inspire încredere şi să ne facă să admitem conclusiunile trase dintr'însele, ele trebuesc verificate, controlate prin investigaţiunĭ personale, ele trebuesc supuse uneĭ critice rigurróse.

In privinţa acésta, lucrarea presentată Academieĭ este cu totul insuficientă.

Vom cità un exemplu:

Autorul tractéză în § 6 al cap. III cestiunea fabricăriĭ şi comerciuluĭ aciduluĭ tartric şi tartruluĭ brut, ce se pot extrage din drojdia de vin. El observă maĭ întâiŭ cu drept cuvînt, că vinurile nóstre ar puté să ne dea din productele lor secundare un milion de kilograme de acid tartric. Cu tóte aceste, examinând statistica comerciuluĭ nostru exterior publicată de Ministeriul de Finanţe, constată că noĭ importăm acid tartric în loc de a exportà. De acì conchide, că noĭ aruncăm drojdiile, ca şi tescovina, fără a le utilisà, că «nu avem fabricĭ de acid tartric saŭ alte fabricĭ de producte chimice carĭ să foloséscă drojdiile, tescovina şi tirghia pentru fabricaţiunea de acid tartric pur», şi sfîrşesce exprimând opiniunea, că «ar fi timpul ca să se înfiinţeze şi la noĭ fabricĭ de asemenea natură». Şi atâta tot.

Cercetând maĭ de aprópe cifrele ce însuşí reproduce după «Comerciul exterior», găsim că de la 1884 noĭ am început a exportà cantităţĭ de tartru brut, carĭ aŭ mers crescênd până la 1888, pentru a descresce apoĭ din an în an şi a cădé aprópe cu totul la 1891. Aşà, avem pentru tartru:

	Import	Export
In 1882	7.611	—
» 1883	8.462	30
» 1884	6.901	9.909
» 1885	8.306	10.507
» 1886	19.404	76.218
» 1887	20.509	121.278
» 1888	22.764	163.630
» 1889	10.417	104.114
» 1890	11.737	35.394
» 1891	38.464	13.008

Cum se puteà explicà acest fapt?

Iată explicarea ce ne dă autorul: «Neexistând fabricĭ..... negreşit că cantităţile de acid tartric ce figuréză în statistică ca exportate trebue să fie din cele importate de noĭ din alte ţërĭ.»

Explicarea ar fi bună, dacă nu am avé şi cifrele de import pentru aceiaşĭ anĭ, şi din aceste cifre resultă, că cea maĭ mare cantitate de tartru importat în aceştĭ anĭ este 22.764 kilograme.

Este evident, că nu din aceste 22.000 kilograme importate puteam să exportăm în acelaşĭ an 163.000 kilograme. Acésta nu se puteà face decât

cu o producţiune în ţéră. Dacă autorul ar fi examinat maĭ de aprópe cifrele pe carĭ ni le dă, dacă nu s'ar fi mărginit să reproducă fără discernămînt numaĭ informaţiunile oficiale, pe carĭ se pare că le aveà cu dărnicie, ci le-ar fi examinat maĭ de aprópe, ele l'ar fi pus pe cale de a aflà că s'aŭ făcut, tocmaĭ între aniĭ 1884 şi 1890, încercărĭ seriόse pentru a întemeià în ţéră industria aciduluĭ tartric şi a tartraţilor, că chimiştĭ distinşĭ ca Cosiner aŭ luptat timp de maĭ multĭ anĭ şi că aŭ fost nevoiţĭ să cadă sub loviturile regulamentelor oficiale şi ale tarifelor vamale.

Am puté înmulţĭ exemplele, din carĭ reiese că partea de cercetărĭ personale în acéstă lucrare de adunare de acte oficiale este cu totul neînsemnată.

Impresiunea generală ce-ţĭ lasă cetirea acestuĭ memoriŭ este, că autorul a studiat viile nόstre din cabinetul sĕŭ, cu ajutorul lucrărilor făcute de alţiĭ.

După cum am observat la început, Comisiunea d-vόstre de la 1893 exprimase dorinţa, ca lucrările concurenţilor să cuprindă descrierea podgoriilor în raport cu situaţiunea şi exposiţiunea lor, cu natura soluluĭ, cu diversele varietăţĭ de viţe cultivate etc.

Manuscriptul de care ne ocupăm nu cuprinde nimic asupra acestor cestiunĭ. Maĭ mult încă: din câte-va frase ce întîlnim într'însul, resultă că autorul este cu totul necunoscĕtor al lor. Aşà, el ne vorbesce maĭ de multe-orĭ de «podgoria din Botoşanĭ». In acest judeţ uniĭ proprietarĭ marĭ aŭ viĭ pe moşiile lor, podgorie însă nu există.

Pentru a studià «diversele varietăţĭ de viţe cultivate», autorul s'a adresat la d-niĭ inspectorĭ viticolĭ, carĭ, ca şi ceĭ-lalţĭ capĭ de serviciŭ aĭ Ministeriuluĭ de Domeniĭ, eraŭ, se pare, la disposiţiunea sa. Inspectoriĭ, «cu multă bună voinţă», i-aŭ trimis «probe saŭ eşantiliόne de strugurĭ» din «podgoriile Bacăŭ, Botoşanĭ.... Tîrgovişte.... Bucurescĭ (Şcóla centrală de agricultură) etc.» (Pag. 21.)

In privinţa strugurilor studiaţĭ, autorul însuşĭ ne spune maĭ departe (pag. 26) că: «trimiterea probelor nu depindeà de el. Ast-fel că nu scie, s. e. probele trimise de la Cotnarĭ sunt din aceeaşĭ vie şi din aceeaşĭ posiţiune, saŭ din diferite viĭ şi din diferite posiţiunĭ, fapt care nu i s'a comunicat». Şi apoĭ adaoge, «că ar fi fost o pretenţiune prea mare din partea sa a cere maĭ mult».

Şi noĭ recunόscem, împreună cu autorul, că ar fi fost o pretenţiune prea mare din partea sa de a cere impiegaţilor statuluĭ maĭ mult decât puteaŭ să-ĭ dea. Academia însă, când a arătat dorinţa ca să se studieze deosebitele varietăţĭ de viţe cultivate în România, nu a înţeles ca acésta să se facă dându-ni-se numaĭ desemnurile unor strugurĭ de o prove-

nienţă necertă. Fie-care varietate trebuià studiată la faţa locului de autor însuşi din tóte punctele de vedere, precum: forma butucului, a foilor, a strugurilor, epoca maturităţiĭ etc., ast-fel ca să avem o descriere completă şi precisă a eĭ.

Studiul chimic al vinurilor nóstre a fost făcut analisându-se 450 de vinurĭ trimise autorului de «*autorităţĭ*» din 24 de judeţe.

Pentru ca să ne putem da sémă de valórea acestor numeróse analise, să ascultăm ce ne spune însuşĭ autorul asupra probelor ce i-aŭ fost trimise de «*autorităţĭ*».

«Prima impresiune, ḑice d-sa (pag. 77), ce o aĭ despre vinurile nóstre nu este tocmaĭ din cele maĭ favorabile. Maĭ întâiŭ, modul cum a fost expediat, forma sticlelor, astupatul, precum şi etichetatul lor îţĭ denotă imediat că n'aĭ de a face cu o viticultură raţională şi modernă».

Pentru a dovedì că imputarea ce face bieţilor noştri viticultorĭ este fundată, d-sa adaoge: «Aŭ sosit vinurĭ în sticle de rachiŭ, unele astupate chiar cu cocean de porumb învelit în cârpe şi sigilat».

Şi cevà maĭ jos: «Aspectul vinurilor analisate în total asemenea nu este laudabil; majoritatea vinurilor, acésta nu se póte ascunde, erà maĭ mult saŭ maĭ puţin turbure. Limpede perfect a fost numaĭ un mic numĕr de vinurĭ». Şi în fine, maĭ departe (pag. 78): «Un alt inconvenient maĭ grav erà oţeţirea saŭ începutul de oţeţire a multor vinurĭ».

Aşà dar, vinurile analisate eraŭ multe oţeţite, cea maĭ mare parte turburĭ şi altele aduse în sticle de rachiŭ saŭ în sticle astupate cu cocean de porumb şi cu cârpă.

Trebue să mărturisim, că munca grea a analiselor făcute asupra unor asemenea probe este timp perdut. Din resultatul acestor analise nu putem trage nicĭ o conclusiune, care să aibă, fie o valóre sciinţifică, fie o valóre economică. Cred dar inutil de a cercetà maĭ de aprópe datele analiselor cuprinse în numerósele tablourĭ ce însoţesc manuscriptul.

Pentru a pune în evidenţă cât este de defectuos sistemul de a face lucrărĭ asupra unuĭ material — strugurĭ saŭ vinurĭ — procurat de autorităţĭ, mĕ voiŭ mărginì să relevez din aceste tablourĭ un singur exemplu.

Autorul a fabricat însuşĭ vinurĭ din varietăţile de strugurĭ trimise de inspectoriĭ viticolĭ de la Odobescĭ. Analisând aceste vinurĭ, găsesce că media de alcool cuprins într'însele este de 12,5 %, iar unele din ele cuprind până la 16 %. Analisând pe de altă parte vinurile din Odobescĭ, carĭ îĭ fusese trimise de «autorităţĭ», află că media de alcool din ele nu este decât 9,9 % şi 10,28 %.

Când întîlnim deosebirĭ atât de marĭ, fără a cercetà prin un studiŭ direct causa lor, este evident că nu ne putem face din analisele ce ni se dă, orĭ-cât de numerόse ar fi ele, o idee lămurită asupra composiţiuniĭ vinurilor de la Odobescĭ.

III.

In resumat, manuscriptele presentate anul acesta la Premiul Lazăr sunt superiόre lucrăriĭ presentate pentru acelaşĭ premiŭ în 1893. Ele dovedesc un progres în studiul vinurilor nόstre. Fie-care din ele are unele părţĭ bine tractate, amîndouĕ însă aŭ alte părţĭ fόrte slab studiate, şi în fine cercetările relative la unele cestiunĭ de cea maĭ mare importanţă lipsesc cu totul.

In asemenea condiţiunĭ, părerea subsemnatuluĭ este că nu putem recomendà Academieĭ pentru Premiul Lazăr nicĭ una din aceste lucrărĭ.

Faptul că s'a presentat anul acesta la concurs douĕ lucrărĭ dovedesce, că sunt maĭ multe persόne carĭ studiază cestiunea vinurilor. Dacă aceste persόne ar urmărì cercetările lor, am puté sperà că peste patru anĭ să avem un bun studiŭ asupra acestuĭ subiect, atât de însemnat pentru economia nόstră naţională. Părerea mea este dar să se pună încă odată la concurs studiul vinurilor, făcêndu-se însă un program amănunţit, în care să se arate modul cum înţelege Academia ca acest subiect să fie tractat.

Raportor, **P. Poni.**

Anexă. — La pag. 35.

«ROMÂNIA» IN «BALCANIĬ» DE W. MILLER.

RECENSIUNE

de

NICOLAE IONESCU
Membru al Academieĭ Române.

Lucrarea de față a d-luĭ William Miller, sub titlul *Balcaniĭ*, face parte dintr'o serie de publicațiunĭ carĭ apar în Londra sub titlul general din *Istoria Națiunilor* (The Story of the Nations). Intr'acéstă culegere sunt maĭ multe volume dejà apărute, carĭ ne intereséză; maĭ mult însă decât tóte, acesta din urmă al d-luĭ Miller, care se ocupă în special, într'o bună parte a sa, de istoria nóstră, merită o specială mențiune, dacă nu chiar o recensiune amănunțită.

Intâia mea impresiune, când am cetit lucrarea d-luĭ William Miller, a fost că o altă carte, care să îmbrățișeze în întregul eĭ istoria nóstră, nu s'a scris încă în nicĭ o limbă într'o formă maĭ deplină. Autorul este tînĕr, graduat de la Oxford. Lucrarea sa are menirea de a face cunoscută istoria trecutuluĭ și presentuluĭ statelor balcanice; întâia parte este consacrată istorieĭ Românieĭ. Sub titlul lucrăriĭ chiar, el și-a spus intențiunea sa în care a scris lucrarea sa: el doresce ca, în locul Imperiuluĭ otoman, pe care nu-l consideră deplin reformat după intențiunea Europeĭ nicĭ în urma creăriĭ Bulgarieĭ autonome, — să se ridice și să se întăréscă cele patru state balcanice, a cărora istorie o scrie: ***România, Sérbia, Bulgaria*** și ***Muntenegrul.*** Cartea sa are pretențiunea să arate că bolnavul oriental, Imperiul otoman, este pedica cea maĭ mare la consolidarea stărilor orientale și de aceea, salutând ceea ce s'a făcut dejà, indică, în sensul menționat, ceea ce trebue să se maĭ facă.

Ceea ce m'a impresionat maĭ mult în lucrarea d-luĭ Miller este mo-

dul cum tractéză cestiunea şi sobrietatea sa de stil, care, pentru un om tînĕr maĭ ales, constitue negreşit un mare merit. Apoĭ el şi-a îmbogăţit lucrarea cu o ilustraţiune fórte inteligentă. Noĭ n'am făcut încă publicaţiunĭ istorice cu ilustraţiunĭ aşà de bine alese şi executate. Meritul cel mare al d-luĭ Miller, în afară de expunerea materieĭ, este însă şi în împărţirea eĭ după o metodă nouă, raţională şi fórte laudabilă. Nu voiŭ face o dare de sémă asupra întregeĭ lucrărĭ şi voiŭ lăsà pe altă dată ca să vorbesc despre ceea ce el scrie asupra Bulgarieĭ, Sêrbieĭ şi Munteneguluĭ. Mĕ mărginesc acum a spune, că el prevede că, dacă tóte aceste state vor ajunge la un grad maĭ desvoltat de independenţă, vor formà, împreună cu România, o confederaţiune puternică, capabilă de a înlocuì cu folos pentru civilisaţiunea europénă actualul Imperiŭ turcesc. Voiŭ arătà însă cum tractéză el istoria Românieĭ.

D-l William Miller împarte istoria nóstră în 7 capitole;

In *întâiul*, care se întinde de la aniĭ 106—274, arată ţĕrile române ca provincie romană şi vorbesce despre ipotesa, că odată cu retragerea celor douĕ legiunĭ s'ar fi retras din Dacia şi coloniile romane. Autorul n'o susţine însă. In al *doilea* capitol, între aniĭ 274 şi 1274, face pe scurt istoria întreguluĭ acest mileniŭ, în care s'a înfiinţat şi marele Imperiŭ româno-bulgar, cu un Impĕrat de viţă română, Asan II, maĭ înţelept decât Impĕraţiĭ Bizanţuluĭ şi decât aventuroşiĭ Regĭ aĭ Francilor. Orientul şi Occidentul dedese probe de decadenţă, când rusticaniĭ de Vlachĭ crează Imperiul lor şi-l sigiléză cu sângele lor la Clocotniţa. Al *treilea* capitol este dedicat întemeiăriĭ Principatelor de stânga Dunăriĭ In al *patrulea* şi al *cincilea* capitol, autorul face repede istoria domniilor naţionale şi ale Fanarioţilor. Autorul cuprinde şi pe ceĭ doĭ Domnĭ pămînteni veniţĭ în urma Fanarioţilor tot între Fanarioţĭ, judecându-ĭ maĭ mult din punctul de vedere al regimuluĭ pe care eĭ îl continuaŭ. Al *şéselea* capitol este dedicat maĭ tot Uniriĭ. In tot acest al şéselea capitol, d-l Miller se preocupă fórte mult de ideile şi simţemintele poporuluĭ în timpul frămîntărilor pentru Unire; dintr'acest punct de privire, al şéselea capitol este unul din cele maĭ importante. In fine, în al *şéptelea* capitol, el arată România independentă şi înălţată la rangul de Regat.

Ilustraţiunile, carĭ împodobesc textul acestor 7 capitole asupra Românieĭ, sunt, cum am spus maĭ sus, alese în mod fórte inteligent. D-l Miller a dat o chartă a statelor balcanice şi un bust al luĭ Decebal, care sémĕnă fórte mult cu cel de la Capitoliŭ şi aduce cu acel de la museul din Neapole. Acest bust este aşezat în capitolul I, unde se tractéză despre aniĭ 106, când «Daciĭ aŭ provocat pe Romanĭ», carĭ aveaŭ intenţiunea să-ĭ tracteze ca pe un popor amic, şi unde autorul vorbesce despre libelul luĭ

August, ca Romanii să nu se întindă dincolo de Dunăre. Ast-fel ilustrațiunea nu are nevoe de o mai largă explicațiune a faptelor. Urméză apoi două bucăți din columna lui Traian, compendiŭ concis al cuceririi Daciei, monumentul cel mai însemnat din lume și ca esactitate și ca artă; apoi vin reproduceri după câte-va monete romane și după acestea portretele marilor Domni Mircea-cel-Bĕtrân, Ștefan-cel-Mare, Michaiŭ-Vitézul, Vasilie Lupu și Mateiŭ Basarab.

Voiŭ observà aici, că autorul a căutat într'adins să dea portretele lui Vasilie Lupu și al lui Mateiŭ Basarab și să le pună față în față, pentru că pe ambii îi consideră, cu multă justeță, ca pe aceia cari și-aŭ dat cele mai mari silințe ca să emancipeze limba nóstră de influența slavonă. Vasilie Lupu fusese solicitat chiar ca să introducă scrierea cu caractere latine și să emancipeze limba română cu totul de ori-ce înrîurire slavonă; dar temêndu-se de reacțiunea ce ar fi putut provocà o prea repede schimbare, el n'a primit solicitările. Intr'acéstă privință, el se aséměnă iarăși cu prudentul Mateiŭ Basarab.

In relațiune cu desvoltarea limbei române, autorul cărții de care mě preocup, vorbind despre Fanarioți, nu-i atacă tot așà de virulent cum o facem noi: cu saŭ fără consciință, Fanarioții ne-aŭ ajutat să ne desbărăm de influența slavonă și ne-aŭ permis, prin înrîurirea culturei grecesci, să facem traducțiuni mult mai apropiate geniului limbei nóstre decât am fi făcut și făcusem din limba bulgăréscă. Limba grécă, limbă cultivată, ne-a ajutat fórte mult la cultivarea limbei nóstre și la desvoltarea însăși a literaturei nóstre poporale. Cu toți diecii cei fórte numeroși din țĕrile române, influența grecéscă existà de altmintrelea fórte puternică încă înainte de domniile fanariote.

Epoca lui Vasilie Lupu și a lui Mateiŭ Basarab a atras mult pe autorul lucrării acesteia. Intre altele, el analiséză în amărunt legile lor. Intr'acéstă privire, el are póte o prejudecată, când dice că boerimea nóstră erà o instituțiune aristocratică. Englesilor le place să regăséscă instituțiunile lor la cele-lalte popóre; de aceea d-l Miller dice, că aristocrația nóstră din vechime a contribuit puternic, împreună cu poporul, la desvoltarea limbei și a instituțiunilor sociale, economice, etc.

Ceea ce însă mai ales intereséză în studiul d-lui W. Miller este partea sa din urmă, unde tractéză despre istoria desvoltării României de la 1866 încóce. Tóte cele-lalte părți ale lucrării sale sunt cestiuni de labóre, de erudițiune, în vreme ce istoria de astădi ne intereséză în supremul grad, pentru a vedé ce menire cred străinii că are poporul român. D-l Miller crede, că România are drept să revendice primul loc între statele balcanice. Acì d-sa vorbesce despre Bucovina și

despre Basarabia cu un mare jind patriotic şi exprimă părerea, că nici în 1774, nici în 1812, n'am meritat să fim micşoraţi în teritoriul strămoşesc. Cu fórte mare căldură vorbesce autorul despre actuala desvoltare a României şi despre rolul ce România a jucat în răsboiul oriental, în care şi-a cucerit cu ferul independenţa.

Din capitolul, VII şi cel din urmă întitulat, «România Regat neatârnat», extragem următórele, pentru a da o maĭ bună idee despre modul cum d-l W. Miller privesce rolul ţĕriĭ nóstre:

«Cestiunea Orientuluĭ, care se stârnì din noŭ în 1876, atingeà firesce interesele cele maĭ vitale ale Românieĭ. Sub domnia Principeluĭ Carol, ea se deprinsese a nu maĭ socotì suzeranitatea Sultanuluĭ decât curat numai ca o formă şi deci, când Midhat, cu constituţiunea luĭ abortivă, proclamă unitatea şi nedivisibilitatea Impĕrăţieĭ turcescĭ, cuprinḑênd într'însa şi pe provinciile privilegiate şi dând nume de Otomanĭ la supuşiĭ şi vasaliĭ de orĭ-ce ném şi lege aĭ Sultanuluĭ, atuncĭ la Bucurescĭ întărtarea n'a maĭ cunoscut margine. România, care nu luase nicĭ o parte la răsboiul iscat între Turcia şi Sêrbia şi Muntenegru, s'a oţerit la idea de a fi tractată ca o provincie turcéscă şi s'a hotărît a pune capĕt de-apururea la simulacrul de autoritate ce Sultanul aveà încă asupra eĭ. In 16 Aprilie 1876, o convenţiune fu încheiată cu Rusia, căreia se lăsà trecerea liberă cu oştile sale prin România, fără însă a-ı făgăduì cooperarea activă a armateĭ românescĭ. Pórta a denunţat acéstă convenţiune ca o violare a Tractatuluĭ din Paris, însă în deşert. Sultanul a ordonat monitórelor turcescĭ de pe Dunăre să bombardeze Calafatul. România rĕspunse cu declararea de răsboiŭ şi cu proclamarea neatârnăriĭ sale la 21 Maiŭ st. n. Aprópe cincĭ sute de anĭ trecuse de când Mircea-cel-Bĕtrân cunoscuse pentru întâiaşĭ dată supremaţia Sultanuluĭ. Acum atârnarea avù sfîrşit. România se făcù liberă pentru tot-deauna!..... Iar neatârnarea Românieĭ s'a câştigat la Griviţa».

Despre bătălia de la Griviţa, d-l W. Miller, fórte entusiast de acest fapt de arme al oştenilor noştri, scrie o pagină fórte frumósă, pe care de asemenea cred necesar să o daŭ acì în traducere:

«Postul cel maĭ primejdios din frontul vestiteĭ redute Griviţa, cea maĭ tare din tóte fortificaţiunile carĭ apĕraŭ Plevna, a fost încredinţat armateĭ române. Spectatoriĭ eraŭ convinşĭ că luarea acesteĭ redute erà absolut imposibilă, chiar dacă impresurătoriĭ ar bombardà-o o sĕptĕmână întrégă şi ar sacrificà o brigadă de infanterie atacând-o. Faptul că acéstă posiţiune a fost dată în séma Românilor, carĭ sub raportul numeric eraŭ cu mult maĭ slabi decât aliaţiĭ lor Ruşĭ, erà privit nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin decât ca o «demonstraţiune» din partea acestora. Totuşĭ tunariĭ românĭ se apucară serios de lucru şi luară la ţintă sigură artileria turcéscă. La 11 Septembre st. n. aliaţiĭ aŭ dat un mare atac asupra grozaveĭ redute. Dar Ruşiĭ,

printr'un accident, sosiră cu o jumătate de oră maĭ târḑiŭ şi după ce bataliónele Principeluĭ Carol fuseseră respinse. Treĭ ore maĭ târḑiŭ se dete, cu maĭ mult succes, al doilea asalt. Reduta fu luată şi Turciĭ se retraseră. Dar din pricina negureĭ, reservele române, carĭ aveaŭ ordinul să ocupe acéstă posiţiune îndată ce va fi luată, rătăciră drumul şi ast-fel permiseră inimiculuĭ de a-şĭ reocupà fortificaţiunile. Insă acésta nu pentru mult timp. Al treilea atac, séra târḑiŭ, puse cu totul în confusiune pe braviĭ apĕrătorĭ aĭ reduteĭ. Eĭ n'aŭ maĭ încercat nicĭ un atac pentru redobândirea eĭ, şi a doua ḑi diminéţa sórele rĕsărind presintà inimicilor miraţĭ priveliştea stégurilor românescĭ fâlfâind măreţ în vîrful grozavelor întărirĭ de la Griviţa. Insă crâncena luptă pentru redută a fost scump plătită. Martorul ocular, care ar fi visitat locul acesta câte-va ore după cel din urmă atac, ar fi găsit tot interiorul reduteĭ acoperit cu grămeḑĭ de morţĭ şi de rănițĭ. Turcĭ şi Românĭ zăceaŭ într'o grozavă confusiune, neîngrijiţĭ şi părăsiţĭ. Nu se aflà acolo nicĭ un doctor care să aline suferinţele răniţilor, nicĭ un camarad care să uşureze ultimele momente ale muribunḑilor. Din pricina ororilor asaltuluĭ, nu fusese timp a se maĭ gândì la victimele carĭ strigaŭ.

«Apoĭ s'a atacat o a doua redută, cevà maĭ puţin formidabilă decât cea dintâiŭ. O sĕptĕmână întrégă s'aŭ încercat Româniĭ în deşert s'o ieà, şi atuncĭ, vĕḑêndu-şĭ silinţele infructuóse, s'aŭ apucat să sape şanţurĭ, spre a se apropià de liniile inimice. Criticiĭ imparţialĭ nu puteaŭ pricepe contrastul dintre stăruinţa lor şi apatia Ruşilor, carĭ staŭ liniştiţĭ, aşteptând ajutóre, pe când aliaţiĭ lor înaintaseră încet dar sigur. In afară de liniile Plevneĭ, la Rahova, pe ţĕrmul bulgăresc al Dunăriĭ, eĭ câştigaŭ noĭ laurĭ prin ocuparea acesteĭ cetăţĭ; şi când, la 10 Decembre st. n., a căḑut în sfirşit Plevna şi Osman Paşa, bravul eĭ apĕrător, s'a predat, tótă lumea erà de părere că o mare parte a meritului pentru luarea eĭ se cuvenià soldaţilor Principeluĭ Carol. Prin reduta Griviţa a fost câştigată independenţa Românieĭ.»

In resumat, lucrarea d-luĭ Miller, deşì concisă, este fórte completă. Incepênd de la luarea Dacieĭ de către Romanĭ şi arătând în scurt viéţa poporuluĭ în curs de 10 secole până la întemeiarea Principatelor, — trecênd apoĭ la viéţa vînturată de primejdiĭ a Principatelor şi indicând treptat treptat desvoltarea lor internă până în timpurile moderne, d-l Miller expune în mod maestru încoronarea dorinţeĭ Românilor prin Unire şi apoĭ, în 1866, prin alegerea Principeluĭ străin ereditar, pentru ca să termine cu arătarea trofeelor ce cu puterea braţelor aŭ cules pe câmpiile răsboiuluĭ şi să dovedéscă ast-fel, că într'adevĕr România este menită a fi elementul de căpetenie în gruparea viitóre a Statelor balcanice, pe care autorul o doresce.

Anexă. — La pag. 139.

CIUMA ȘI PREVENȚIUNEA EĬ

de

Dr. I. FELIX
Membru al Academieĭ Române.

Ciuma este o bólă veche, endemică în Asia, de unde în diferite timpurĭ a fost importată în Europa, provocând epidemiĭ pustiitóre, fără a devenì însă în Europa endemică; tóte acele epidemiĭ s'aŭ stins, după un timp când maĭ scurt, când maĭ lung, fără a lăsà focare endemice, din carĭ să se pótă bóla lățì din noŭ formând nouĕ epidemiĭ.

Istoria ne păstréză descripțiunile multor epidemiĭ de ciumă, dar nu tóte bólele carĭ aŭ fost descrise în anticitate sub numele de λοιμός, *pestis*, aŭ fost ciuma orientală, ciuma bubonică. Nu este sigur dacă bóla cu bubonĭ descrisă într'un mod vag de Hippocrate a avut caracter epidemic și dacă erà ciuma orientală. Se pare că pesta de la Atena, importată din Egipt și din Persia în timpul răsbóielor peloponese, în anul 430 înaintea ereĭ creștine, pestă descrisă de Tucidide, n'a fost ciuma bubonică, căcĭ erà caracterisată prin erupțiunĭ cutanee carĭ produceaŭ ulcerațiunì, prin diaree și vĕrsăturĭ. Pesta antonină de la Roma, din timpul Impĕratuluĭ Antonin, — anul 165 înainte de Christos, — descrisă de Galeniu, este identică cu pesta de la Atena, căcĭ și ea a fost caracterisată, ca și cea din urmă, prin exantem cu ulcere, prin tuse și diaree. Amîndouĕ aceste epidemiĭ nu corespund cu una din bólele epidemice cunoscute astădĭ.

Primele date sigure despre ciumă le datorim luĭ Dionysios din Kyrta (citat de Rufus, ale căruia scrierĭ se găsesc reproduse în operele compilate de Oribasiu, a. 325—403 după Chr.). Dionysios din Kyrta a trăit în timpul Olimpiadeĭ a 125-a, adecă în aniĭ 280—277 înaintea nasceriĭ luĭ Christos. El descrie bóla ca «pestilentes bubones, maxime letales

et acuti, qui maxime circa Libyam et Aegyptum et Syriam observuntur».

Doĭ medicĭ din Alexandria, Dioscorides şi Posidonios, carĭ aŭ trăit la începutul ereĭ creştine, aŭ observat bóla în Libia; descripţiunile lor sunt reproduse tot de Rufus, care ḑice că bolnaviĭ aŭ arătat «febrem acutam, dolorem, perturbationem totius corporis et delirium et bubonum apparitionem non solum in solitis locis, verum et in poplitibus et cubitis».

In secolul VI, în timpul luĭ Justinian, ciuma a fost importată din Egipt, Palestina şi Siria în tot Imperiul roman, atât în cel oriental precum şi în cel occidental, şi a fost descrisă ca *pestis inguinaria* şi *pestis glandolaria*.

Epidemia de ciumă cea maĭ teribilă a fost cea din secolul XIV, importată din Asia în Africa şi în Europa, descrisă sub numirea de *pestis nigra, der schwarze Tod, la mortolega grande*, cu bubonĭ şi erupţiunĭ carbonóse, cu inflamaţiunea putredă a organelor respiratoriĭ, cu durerĭ la pept şi emoptisie. Acéstă epidemie, pe lângă mortalitate înspăimântătóre, a produs şi o demoralisare generală şi perturbaţiunĭ sociale.

Din secolele XVI şi XVII maĭ posedem descripţiunĭ ale ciumeĭ apărute în diferite părţĭ ale Europeĭ, ca: *clades inguinalis, glandularia, pestis bubonica.*

In secolul XVIII ciuma a devenit în Europa maĭ rară.

In secolul XIX ea a maĭ apărut, în anul 1811, în Turcia şi de acolo s'a importat la Odesa, în Crimea şi în Podolia, în România, în Transilvania, la 1813 la Malta, la 1815 în portul italian Noja, în anul 1820 în insulele Baleare.

Prin răsboiul ruso-turc din aniĭ 1828—1829, ciuma a fost din noŭ adusă în România şi de acì transportată la Odessa şi la Braşov. Tot în anul 1829 Grecia a fost infectată de ciumă prin trupe aduse din Egipt.

Ciuma a maĭ causat maĭ multe micĭ epidemiĭ locale în Turcia în aniĭ 1834 până la 1843, în Grecia şi la Odesa în anul 1837.

In ceea ce privesce în special România, posedem de la Michail Kogălniceanu şi de la alţĭ istoricĭ descripţiunĭ ale epidemiilor de ciumă fórte intensive şi extensive din aniĭ 1675 şi 1770, ale epidemiilor maĭ localisate din aniĭ 1812, 1813 şi 1828.

Un alt regretat coleg al nostru, P. Vasicĭ, a publicat în anul 1832 la Budapesta o cărticică întitulată: *Despre ciuma Rĕsăritului.*

Pentru cea din urmă óră a apărut ciuma în România în anul 1832,

în Transilvania în anul 1828, în Bulgaria în anul 1834, în Basarabia în anul 1837.

In aniĭ 1878—1879, ciuma a fost adusă din Mesopotamia în guvernămintele rusescĭ Astrakan şi Saratov, unde ea a produs epidemia localisată la Wetljianka şi în alte cincĭ comune, care a causat 600 decese. Acéstă epidemie a fost stinsă prin acţiunea energică a guvernuluĭ rus.

Afară din Europa aŭ apărut în secolul curent epidemiĭ de ciumă:

In Egipt în aniĭ 1843—44;

In Syria în aniĭ 1832—41;

In Asia-Mică în aniĭ 1837—39;

In Armenia în anul 1891;

In Mesopotamia în aniĭ 1842, 1866—67, 1873—77, 1891—92;

In Persia în aniĭ 1842, 1863 78, 1885—88;

In Kurdistan în anul 1863;

In Hindustan în aniĭ 1815—21, 1835—38, 1847—53, 1894, 1896—97;

In China în aniĭ 1850—66, 1871—73, 1879, 1882, 1894—96;

In Tripoli în aniĭ 1856—59 şi 1873—94;

In Arabia în aniĭ 1853, 1874—79.

Actuala epidemie de ciumă a fost importată în Hindustan din China; ea este continuarea epidemieĭ din Pakhoi, Canton, Hong-Kong, Amoi din aniĭ 1894—95 şi din insula Formosa din aniĭ 1895—96. Ea a iradiat dejà de la Bombay în diferite alte puncte ale Indieĭ, din causă că portul Bombay este un emporiŭ principal al comerciuluĭ şi că fugariĭ fórte numeroşĭ din Bombay aŭ transportat bóla în alte părţĭ. Miseria fisiologică face pe om maĭ primitor pentru bóle infecţióse şi fómetea din Indiĭ înlesnesce propagarea bóleĭ.

In ceĭ din urmă treĭ anĭ, studiele asupra ciumeĭ aŭ fost completate prin dările de sémă ale unor medicĭ englesĭ din Indiĭ, ale unor medicĭ grecĭ aflaţĭ în serviciul guvernuluĭ otoman şi al celuĭ persan, carĭ aŭ observat acéstă bólă şi din carĭ uniĭ aŭ participat la Conferinţa sanitară internaţională din anul 1897, ale medicilor japonesĭ înzestraţĭ cu cunoscinţe bacteriologice (Kitosato), ale medicilor francesĭ stabilițĭ în Persia, în coloniile asiatice ale Francieĭ şi în China (Tholozan, Yersin, Rennie), ale unuĭ medic al marineĭ germane staţionat la Hong-Kong (Wilm).

Descoperirea germeneluĭ specific al ciumeĭ luminéză etiologia eĭ; aŭ rĕmas însă maĭ multe cestiunĭ nelimpeḑite, maĭ multe probleme maĭ aştéptă soluţiunea lor, până când cunoscinţele nóstre asupra ciumeĭ

vor fi completate de medicii învěţaţi trimişi de diferite guverne în Indii pentru studiul ciumei.

Ciuma este o bólă bacilară, acută, febrilă, cu delir, cu inflamaţiunea glandelor limfatice, câte odată cu infiltraţiunea plămânilor, cu petechii şi emoragii; se observă însă şi casuri de ciumă uşóră, fără febră, cu buboni şi fără buboni externi, — de ciumă ambulatorie.

Bacilul ciumei a fost descoperit în ultima epidemie din Hong-Kong din anul 1894 şi descris în acelaşi an de Kitasato, medic japones distins, care a primit educaţiunea în Europa, şi în acelaşi timp de Yersin, medic în marina francesă staţionat în colonia Annam, iar în anul 1895 de Wilm, medic al marinei germane staţionat la Hong-Kong. Acest bacil se cultivă astădi în mai multe institute şi laboratorii medicale, nu numai pentru instrucţiune, ci şi pentru scopuri terapeutice, pentru producerea serului antipestos. Bacilul ciumei se presintă ca un beţişor scurt cu capete rotundite, fără spori; el se găsesce în număr mare în corpul omului bolnav, mai ales în puroiul bubónelor şi al carbunculelor, în glandele limfatice, în glandele mesenterice, în splină, ficat, rinichi, pe limbă, în sânge, în excrementele bolnavului, în scuipat, în spute, în materiile fecale, în urină.

Bacilul se póte dar aflà pe aşternutul, rufele, vestmintele şi pe alte obiecte de cari s'a servit bolnavul, pe mânile şi pe vestmintele persónelor cari îngrijesc pe bolnav, în locuinţele acestor persóne.

In India, casele ţĕranilor, lucrătorilor şi ale altor locuitori săraci nu sunt pardosite cu scânduri, nici pavate cu pétră; ele aŭ pe jos numai pămînt bătut, ca şi cele mai multe case ţĕrănesci la noi. Solul acelor case este un mediŭ de cultură pentru bacilul ciumei; el trăesce şi se înmulţesce în pămînt, perde însă virulenţa şi slăbesce.

La Canton, în timpul epidemiei din anul 1895, nu s'aŭ bolnăvit persónele cari n'aŭ case pe uscat şi cari locuesc în permanenţă pe plute şi corăbii staţionare in fluvii; mulţi locuitori cu dare de mână aŭ părăsit dar casele lor şi aŭ luat cu chirie locuinţe plutitóre. Aceste fapte explică influenţa locală de mult timp cunoscută, ele explică pentru ce ciuma se propagă mai anevoe decât cholera, care înaintéză cu iuţélă înspăimântătóre mai ales în lungul căilor fluviale.

Afară de om, este primitor pentru contagiul ciumei şi corpul unor animale rodĕtóre, corpul guzganilor şi al şórecilor. Prin aceste animale, cari locuesc în multe bastimente şi cari cu anevoe se extermină, ciuma póte să fie transportată în locuri depărtate. In India şi în China, în timpul ultimelor epidemii de ciumă, mortalitatea guzganilor şi a şórecilor

a fost fórte mare. Unele mărfurĭ se pot infectà în timpul transportuluĭ pe apă prin excrementele şórecilor bolnavĭ de ciumă.

Nu este până acum probat că alte animale, ca epuriĭ albĭ, căţeiĭ, rîmătoriĭ, carĭ în unele laboratoriĭ de patologie aŭ fost artificial infectaţĭ cu culturĭ ale baciluluĭ ciumeĭ, pot dobândì bóla prin contagiunea naturală, deşì este probabil ca rîmătoriĭ să se pótă înfectà prin mâncare de cadavre ale şórecilor.

Bacilul ciumeĭ n'are sporĭ, el este maĭ puţin resistent decât bacilul cholereĭ. După experimentele de laboratoriŭ se pare, că bacilul ciumeĭ móre lesne prin uscare, dacă este adus într'un mediŭ lipsit de apă. Aceste experimente nu sunt însă de ocamdată convingĕtóre şi urméză ca ele să se facă, nu cu culturĭ de laboratoriŭ, ci cu secreţiunile bolnavilor, cu puroiul din bubonĭ, cu excremente. Cele maĭ multe substanţe desinfectante omóră bacilul ciumeĭ într'un timp scurt. Se pare însă că el îşĭ conservă maĭ mult timp viabilitatea la întunerec şi la umeḑélă, spre exemplu în rufe şi vestminte contaminate, ude şi împachetate.

Incubaţiunea ciumeĭ în casurĭ grave este de douĕ până la cincĭ ḑile; în casurĭ benigne ea duréză maĭ mult. Conferinţa din Veneţia a stabilit terminul incubaţiuniĭ la ḑece ḑile; acéstă hotărîre are însă un caracter administrativ şi nu trebue considerată ca soluţiunea sciinţifică a cestiuniĭ.

Inainte de a studià prevenţiunea ciumeĭ, trebue să cercetăm care este drumul pe care ciuma îl iea în mersul eĭ de la origine, din Asia orientală şi meridională, spre Europa. Acest drum este acelaşĭ pe care îl iea şi cholera, — drumul pe uscat prin Afganistan şi Belucistan saŭ prin Persia, apoĭ prin Caucas şi prin regiunea transcaspică, — şi drumul maritim şi fluvial prin Golful Persic şi fluviul Schatel-Arab saŭ prin Marea Roşie şi Canalul Suez.

Drumul pe uscat erà înainte lung. Cholera din aniĭ 1823 şi 1832 s'a propagat fórte încet, i-aŭ trebuit patru anĭ ca să străbată depărtarea de la Indiĭ până în Europa. De la construirea căieĭ ferate transcaspice, acest drum a fost scurtat şi, în ultima pandemie de choleră, el a fost străbătut în şése lunĭ.

Calea maritimă se străbate astăḑĭ asemenea într'un timp maĭ scurt decât maĭ înainte; repeḑiciunea cu care călĕtoresc astăḑĭ bastimentele înlesnesce transportul în Europa a bólelor infecţióse exotice. De la Canalul Suez şi de la Port-Said iradiéză multiplele liniĭ postale carĭ légă Orientul cu Occidentul.

Un factor ulterior, de care trebue să ţinem sémă, este pelerinagiul

regulat al Mahometanilor la Meca şi Medina în timpul Bairamuluĭ, precum şi pelerinagiul şi trasportul de cadavre ale Schiiţilor la locurile sfinte ale Persanilor, la Kerbela.

Apĕrarea Europeĭ în contra ciumeĭ constă în mĕsurĭ luate atât la isvorul bóleĭ, precum şi în drumul eĭ pe mare şi pe uscat, în priveghiarea sanitară a pelerinagiilor religióse şi în fine în mĕsurĭ luate în Europa. Din acéstă serie de mĕsurĭ, cele maĭ importante sunt cele luate în Orient şi este o jumătate de secol de când s'a încercat pentru prima óră un sistem de apĕrarea Europeĭ în contra bólelor exotice.

In anul 1847, guvernul frances a stabilit pentru prima óră un numĕr mic de medicĭ sanitarĭ la câte-va puncte ale Levantuluĭ, cu misiunea de a-l informà asupra stăriĭ sanitare a Orientuluĭ. In anul 1851, tot guvernul frances a convocat prima Conferinţă sanitară internaţională, care s'a adunat la Paris în aniĭ 1852 şi 1853; resultatul eĭ a fost Convenţiunea sanitară internaţională din anul 1853, încheiată între Francia, Sardinia şi Turcia, la care aŭ aderat maĭ în urmă şi maĭ multe alte state. Acea convenţiune internaţională erà menită a oprì importaţiunea în Europa a pesteĭ, a choleretĭ şi a febreĭ galbene, prin mĕsurĭ comune şi identice, prescrise pentru porturile maritime, rĕmânênd ţĕrile contractante libere a înfiinţà carantine şi pe uscat. Convenţiunea prescrià modul liberăriĭ patentelor de sănătate, — admiţĕnd două felurĭ de patentă: netă şi brută,—organisaţiunea informaţiunilor medicale şi a controluluĭ sanitar din porturĭ; ea aşezà perceperea taxelor sanitare pe o basă comună pentru tóte statele contractante şi stabilià un Regulament sanitar internaţional, în care se prescriaŭ organisaţiunea şi competinţa Consiliuluĭ sanitar internaţional din Constantinopole şi a Intendenţeĭ sanitare din Alexandria.

Apariţiunea pandemieĭ de cholerǎ din anul 1865 a demonstrat insuficienţa Regulamentuluĭ sanitar internaţional din anul 1853 şi a Regulamentuluĭ pentru India englesă, «Native passager act» din anul 1859, în contra pericolelor carĭ isvorĕsc din pelerinagiile Mahometanilor la Meca şi în contra transportuluĭ germenilor choleret indice cu ocasiunea acelor pelerinagiĭ. Guvernul frances a luat iarăşĭ iniţiativa pentru ca să se convóce o nouă Conferinţă sanitară internaţională, care s'a şi întrunit la Constantinopole în anul 1866. Acea Conferinţă, recunoscênd că cholera este o bólă exotică, originară din India şi importată de acolo în Hedjaz (Arabia), în Egipt şi în Europa, a propus mĕsurile de luat în India, în porturile Măriĭ Roşiĭ şi în Egipt, cerênd ca să se restrîngă după putinţă pelerinagiile la Meca şi să se supue la o priveghiare sanitară severă, să se dea serviciuluĭ

sanitar internaţional din Marea Roşie o organisaţiune maĭ perfectă, ast-fel ca el să cuprindă treĭ posturĭ de medicĭ sanitarĭ la litoralul african (la Koseir, Soakim şi Massauah) şi duoĕ la litoralul arabic (la Djeddah şi Yambo), duoĕ lazarete, unul la El-Wesch destinat exclusiv pentru pelerinĭ şi cel-lalt la Tor pentru călĕtorĭ ordinarĭ, şi o direcţiune sanitară la Suez, asistată de o comisiune sanitară internaţională. Conferinţa a maĭ propus din noŭ desfiinţarea patenteĭ sanitare suspecte şi menţinerea numaĭ a patenteĭ nete şi brute.

Stipulaţiunile Conferinţeĭ sanitare internaţionale din Constantinopole din anul 1866 aŭ fost numaĭ în parte îndeplinite şi poliţia sanitară internaţională n'a dat resultate practice importante, din causa lipseĭ uneĭ autorităţĭ centrale saŭ a unuĭ organ internaţional permanent, care ar fi putut luà direcţiunea lucrărilor de apĕrare în contra importaţiuniĭ bólelor exotice. Pentru a se puté înfiinţà un asemenea organ, a fost convocată Conferinţa sanitară internaţională din Viena din anul 1874, în care şi România a fost representată prin regretatul profesor Dr. A. Marcoviciĭ. Conferinţa a studiat cestiunea numaĭ din punctul de vedere teoretic, fără a formulà programul pentru o acţiune practică, şi din acéstă causă ea n'a reuşit. Conferinţa din Viena, după ce a studiat din noŭ cestiunile sciinţifice carĭ aŭ fost dejà tractate la Conferinţa din Constantinopole şi carĭ se referiaŭ la originea, la transmisiunea şi la incubaţiunea choleреĭ, la înfiinţarea carantinelor pe uscat, la malurile fluviilor şi pe mare, a propus crearea uneĭ Comisiunĭ internaţionale permanente a epidemiilor, cu sediul la Viena şi cu misiunea pur sciinţifică de a studià maĭ cu osebire etiologia şi profilaxia choleреĭ. Conferinţa din Viena a maĭ cerut ca să se înfiinţeze în Persia un Consiliŭ sanitar internaţional, analog cu acelea din Constantinopole şi din Alexandria.

La începutul anuluĭ 1879, când ciuma epidemică a apărut în guvernămîntul Astrakan din Rusia, s'a ţinut la Viena o conferinţă, pe de o parte între delegaţiĭ guvernuluĭ german şi a celuĭ austro-ungar, pe de alta între delegaţiĭ guvernuluĭ austriac şi aĭ celuĭ român (D-riĭ St. Capşa şi I. Felix), şi o altă conferinţă la Budapesta între delegaţiĭ guvernuluĭ ungar şi aĭ guvernuluĭ român, pentru înţelegerea reciprocă asupra mĕsurilor de luat în contra importaţiuniĭ pesteĭ în Germania, Austro-Ungaria şi România. Resultatul acestor conferinţe a fost, pe de o parte promulgarea în aceste state a regulamentelor sanitare speciale asupra mĕsurilor de luat la fruntaria din spre Rusia, iar pe de alta trimiterea de experţĭ la Astrakan şi Wetljianca (din partea Românieĭ

d-l Dr. Z. Petrescu), însărcinaţĭ cu misiunea a referì guvernelor lor asupra întinderiĭ şi caracteruluĭ epidemieĭ.

Tot în anul 1879, Consiliul sanitar internaţional din Constantinopole a elaborat un regulament, aplicabil navelor carĭ transpórtă pelerinĭ, care regulament a fost aprobat de M. S. Sultanul la 10 Februarie 1880.

Regulamentul prescrie dispoziţiunĭ generale de igienă, dispoziţiunĭ speciale pentru Djeddah şi pentru cele-lalte porturĭ ale Măriĭ Roşiĭ şi amenḑĭ până la 4.600 francĭ pentru căpitaniĭ şi armatoriĭ carĭ vor contravenì prescripţiunilor de poliţie sanitară.

Apariţiunea cholereĭ în Europa în anul 1892 a îndemnat pe unele guverne ca să se înţelégă din noŭ asupra mĕsurilor preventive comune în contra acestuĭ flagel şi, pentru acest scop, s'aŭ convocat maĭ multe conferinţe internaţionale şi s'aŭ încheiat Convenţiunile sanitare internaţionale din Veneţia (1892), din Dresda (1893) şi din Paris (1894).

Ultima Conferinţă sanitară de Veneţia, în care s'a încheiat Convenţiunea sanitară internaţională din anul 1897 s'a ocupat de prevenţiunea ciumeĭ. Ea n'a creat un sistem noŭ de apĕrare Europeĭ în contra acesteĭ bóle, ci a modificat şi a adoptat pentru combaterea ciumeĭ mĕsurile prescrise prin convenţiunile sanitare anterióre.

La propunerea de mĕsurĭ de prescris în ţĕrile contaminate de ciumă afară din Europa, Conferinţa din Veneţia a luat de basă resoluţiunile votate de Conferinţa sanitară internaţională din Paris din anul 1894 contra cholereĭ. Conferinţa din Paris stabilise mĕsurile de poliţie sanitară de luat în porturile de plecarea corăbiilor cu pelerinĭ din Oceanul Indic şi din Oceania şi pe bordul acelor corăbiĭ, precum şi regimul sanitar aplicabil în Marea Roşie şi în Golful Persic, precisând punctele unde se vor înfiinţà staţiunĭ sanitare în Golful Persic şi în Marea Roşie şi modul de funcţionare şi de priveghiare a acelor staţiunĭ sanitare; dar stipulaţiunile Convenţiuniĭ de la Paris din anul 1894 n'aŭ fost până acum aplicate, din causă că, dintre Puterile interesate în primul loc, n'aŭ aderat la Convenţiunea din Paris Turcia şi Marea Britanie decât acum în luna Martie 1897, în urma unor discuţiunĭ din Conferinţă asupra neaplicăriĭ Convenţiuniĭ. Turcia a aderat numaĭ cu óre-carĭ reserve, iar Persia nu a primit până astăḑĭ Convenţiunea.

Partea principală a prevenţiuniĭ incumbă administraţiunilor locale de la isvorul bóleĭ. Convenţiunea din Veneţia a stabilit regula, că acele administraţiunĭ aŭ să opréscă transmiterea bóleĭ în alte localităţĭ, să interḑică plecarea persónelor bolnave, transportarea în altă parte a obiectelor contaminate, cu un cuvînt să localiseze epidemia,

să împedice iradiarea eĭ de la focar. Afară de acésta, şi guvernele statelor situate afară din Europa sunt datóre să declare apariţiunea ciumeĭ pe teritoriul lor tuturor guvernelor, carĭ aŭ aderat la Convenţiunea din Veneţia din anul 1897.

Precum cholera, tot ast-fel şi ciuma se póte lesne transmite prin pelerinĭ carĭ vin din locurĭ infectate saŭ carĭ se întorc dintr'un loc infectat. Pelerinagiile religióse ale Mahometanilor, carĭ merg regulat din tóte ţĕrile locuite de Musulmanĭ la Meca şi la Medina, pelerinagiile Schiiţilor (Mahometanĭ schismaticĭ), carĭ duc şi numeróse cadavre din India şi din Persia la locul sfînt Kerbela din Persia spre a le înmormîntà acolo, sunt mediul principal de propagare a cholereĭ şi pot asemenea înlesnì transportarea ciumeĭ în locurĭ depărtate. Deşì cele maĭ multe guverne creştine, carĭ aŭ supuşĭ musulmanĭ, le-aŭ interḑis pentru anul curent pelerinagiile religióse, ele nu se vor puté oprì cu totul în anul curent, maĭ ales fiind-că în momentul interḑiceriĭ mulţĭ pelerinĭ aŭ fost dejà plecaţĭ. Guvernul român a luat în acéstă privinţă precauţiunile necesare; numĕrul Mahometanilor din Dobrogea carĭ participă la aceste pelerinagiĭ este neînsemnat.

Guvernul persan şi cel otoman n'aŭ interḑis pelerinagiile în anul curent şi întîlnirea la Meca şi la Medina a Musulmanilor din ţĕrile contaminate cu Musulmaniĭ din alte ţĕrĭ ar puté dar da loc la lăţirea ciumeĭ şi la împrăştiarea eĭ în ţĕrile, în carĭ se întorc diferiţiĭ pelerinĭ. Conferinţa din Veneţia a studiat amĕnunţit tot ce se referă la aceste pelerinagiĭ, a constatat că bastimentele carĭ transportă pe pelerinĭ se află adese-orĭ aglomerate, cu totul insalubre, în cât înlesnesc contagiunea; din aceste cause Conferinţa a regulamentat tot ce se referià la plecarea pelerinilor din diferite ţĕrĭ musulmane, la călĕtoria şi la întórcerea lor, a fixat spaţiul minim ce trebue să se dea fie-căruĭ pelerin în bastiment, cantitatea minimă de apă ce se cuvine fie-căruĭ călĕtor, a prescris întocmirea de tarife pentru alimente şi tóte condiţiunile igienice pentru a limità contagiunea. Bastimentele carĭ transportă pelerinĭ trebue să aibă pe bord medic şi aparat de desinfectare prin vaporĭ; bastimentele maĭ marĭ, cu maĭ mult decât 1.000 pelerinĭ, trebue să aibă doĭ medicĭ. Peleriniĭ veniţĭ din locurĭ contaminate sunt, în staţiunile sanitare ale Golfuluĭ Persic, ale Măriĭ Roşiĭ şi ale Canaluluĭ Suez, supuşĭ la mĕsurĭ maĭ severe decât călĕtoriĭ ordinarĭ.

Pentru aplicarea mĕsurilor sanitare în Goful Persic şi în Marea Roşie, bastimentele care vin din ţĕrĭ infectate se vor împărţì în treĭ categoriĭ: infectate, suspecte şi indemne. Infectată este o navă, care are ciuma pe bord, saŭ care a avut unul saŭ maĭ mulţĭ bolnavĭ de ciumă

în cele din urmă 12 ḑile. Suspectă este o corabie, care a avut ciuma pe bord, dar care nu maĭ are bolnav de ciumă de 12 ḑile. Indemnă este o corabie, care, deşì vine dintr'un port infectat saŭ dintr'o circumscripţiune infectată, n'a avut şi n'are nicĭ bolnav de ciumă, nicĭ mort de ciumă.

In Golful Persic, Guvernul otoman va instalà două staţiunĭ sanitare, una în strîmtórea de Ormuz saŭ pe insula Kishm, cea-laltă în apropiere de Bassorah, cu un numĕr maĭ mare de medicĭ, cu lazarete spaţióse şi cu instalaţiunĭ necesare pentru desinfectarea călĕtorilor, a navelor şi a mărfurilor. Aceste staţiunĭ sanitare vor depinde de Consiliul sanitar internaţional din Constantinopole.

Guvernul Persieĭ va înfiinţà o staţiune la Bender-Bouchir.

Conferinţa a şi hotărît din ce fondurĭ să se acopere cheltuelile acestor staţiunĭ sanitare.

Corăbiile infectate sunt supuse la regimul următor: bolnaviĭ sunt debarcaţĭ şi isolaţĭ, ceĭ-lalţĭ călĕtorĭ sunt debarcaţĭ şi puşĭ sub observaţiune timp de cel puţin 10 ḑile; partea infectată a corăbieĭ şi obiectele murdare şi suspecte se desinfectéză radical.

Corăbiile suspecte se supun la visite medicale, la desinfectarea părţiĭ locuite a naveĭ, a obiectelor carĭ pot fi contaminate, la desinfectarea şi la golirea apeĭ din cala naveĭ (din fundul năveĭ) şi la alimentarea cu apă bună de bĕut. Autoritatea sanitară póte prescrie desinfectarea maĭ întinsă a naveĭ. Călĕtoriĭ şi echipagiul se vor ţiné în observaţiune 10 ḑile, socotite de la ultimul cas de ciumă (de la ḑiua vindecăriĭ saŭ a decesuluĭ).

Corăbiile indemne se admit imediat la libera practică, dacă aŭ trecut 10 ḑile de la plecarea lor dintr'un port infectat; în casul contrariŭ li se póte prescrie observaţiune pentru completarea celor 10 ḑile şi regimul navelor suspecte.

Autoritatea staţiuniĭ sanitare póte prescrie mĕsurĭ speciale pentru corăbiile carĭ se află în condiţiunĭ igienice rele.

Conferinţa din Veneţia a regulamentat regimul staţiunilor sanitare din Marea Roşie: Camaran, Abu-Saad, Vasta, Abu-Ali, Djabel-Tor, El-Tor, Ras-Mallap şi Isvórele luĭ Moise, precum şi a celor de Suez, întreţinute din venitul taxelor sanitare şi puse sub priveghiarea Consiliuluĭ sanitar maritim şi carantinar din Alexandria. Conferinţa a stabilit amenḑĭ marĭ, până la 400 lire turcescĭ, pentru căpitaniĭ de corăbiĭ carĭ vor călcà regulamentul.

Bastimentele indemne ordinare, adecă bastimente fără pelerinĭ, cu poporaţiune sănătósă venită din porturĭ contaminate, se admit la libera

practică în Marea Roşie, după visita medicală, desinfecţiune şi înlocuirea apeĭ de bĕut aflată pe bord, dacă aŭ trecut 10 ḑile de la plecare. In casul contrariŭ, ele vor îndeplinì în observaţiune acele 10 ḑile. Navele indemne ordinare, fără pelerinĭ, pot trece Canalul Suez în carantină, după ce aŭ fost supuse la visita medicală şi la desinfecţiune, adecă ele pot împlinì parte din cele 10 ḑile de observaţiune în Marea Mediterană înainte de a atinge un port.

Bastimentele suspecte ordinare, carĭ de 12 ḑile n'aŭ maĭ avut bolnav de ciumă, pot trece Canalul de Suez în carantină, dacă aŭ pe bord medic şi aparat de desinfectare prin vaporĭ; dacă n'aŭ medic şi aparat de desinfectare, sunt oprite la Isvórele luĭ Moise pentru desinfectare.

Navele infectate fără pelerinĭ sunt oprite la Isvórele luĭ Moise, unde se isoléză în parte bolnaviĭ, în parte ceĭ-lalţĭ călĕtorĭ, în grupe micĭ, şi unde se desinfectéză partea contaminată a bastimentuluĭ şi efectele călĕtorilor şi ale echipagiuluĭ. Pentru ceĭ sănătoşĭ se va însumà în timpul regulamentar de 10 ḑile de observaţiune timpul petrecut în călĕtorie de la ultimul cas de ciumă.

Din causa importanţeĭ marĭ a staţiuniĭ sanitare Suez, pusă sub autoritatea Consiliuluĭ sanitar maritim şi carantinar din Alexandria (consiliŭ internaţional), Conferinţa a prescris amănunţit organisaţiunea şi mecanismul serviciuluĭ din acea staţiune, care va avé şépte medicĭ cu cunoscinţe de epidemiologie şi de bacteriologie, plătiţĭ cu léfă de la 6.000 până la 12.000 leĭ pe an, după gradul ierarchic; visita sanitară se va face numaĭ ḑiua. Staţiunea, care astăḑĭ are numaĭ două aparate marĭ de desinfecţiune, va fi înzestrată cu un al treilea aparat plutitor.

Staţiunea sanitară de la Isvórele luĭ Moise depinde de medicul şef al staţiuniĭ sanitare Suez; împreună cu călĕtoriĭ, se vor isolà în acea staţiune doĭ medicĭ, unul pentru ceĭ bolnavĭ, cel-lalt pentru ceĭ sănătoşĭ. Staţiunea de la Isvórele luĭ Moise va avé asemenea treĭ aparate de desinfectare, din carĭ unul plutitor.

Pentru navele cu pelerinĭ se prescriŭ mĕsurĭ sanitare maĭ severe. Tóte navele cu pelerinĭ, indemne şi suspecte, carĭ vin de la Sud, sunt oprite în staţiunea sanitară Camaran, unde toţĭ călĕtoriĭ sunt debarcaţĭ, examinaţĭ şi desinfectaţĭ, operaţiune care duréză în casurĭ ordinare până la 3 ḑile şi este maĭ rigurósă pentru navele suspecte. Dacă în timpul călĕtorieĭ până la Djeddah se îmbolnăvesce un călĕtor de ciumă, nava este înapoiată la Camaran. Navele infectate se opresc la Camaran 12 ḑile pentru desinfectare radicală şi observaţiunea călĕtorilor, carĭ sunt debarcaţĭ şi isolaţĭ în grupe.

Navele cu pelerinĭ carĭ vin de la Nord sunt supuse în Marea Roşie la mĕsurĭ analoge în staţiunea Djebel-Tor.

Navele de pelerinĭ carĭ plécă din Hedjaz spre Nord sunt oprite pentru mĕsurile sanitare la El-Tor, cele cu destinaţiune pentru Egipt vor maĭ trece de la El-Tor la staţiunea Ras-Mallap.

Caravanele cu pelerinĭ carĭ fac călĕtoria pe uscat vor fi oprite la El-Tor 12 ḑile pentru observaţiune înainte de a plecà.

Apĕrarea directă a Europeĭ prin mĕsurĭ luate de către fie-care stat în parte la fruntariile luĭ este asemenea veche. In scopul acesta s'aŭ creat carantine, staţiunĭ de observaţiunea călĕtorilor suspecţĭ şi a bastimentelor venite din locurĭ infectate.

Primele carantine aŭ fost înfiinţate în secolul XIV la Veneţia şi la Geneva şi la 1527 la Marsilia; ele n'aŭ putut însă oprì invasiunea ciumeĭ în Italia şi Francia. Cu tóte aceste, sistemul carantinar a fost menţinut şi întins în Italia şi în Francia şi introdus în cele-lalte state ale Europeĭ.

România a avut, de la promulgarea Regulamentuluĭ Organic, un serviciŭ carantinar propriŭ, nu maĭ rĕŭ organisat decât al multor alte ţĕrĭ. Pe tótă linia Dunăriĭ s'aŭ aflat stabilimente carantinare şi eŭ însumĭ am început cariera mea medicală în anul 1858 ca medic de carantină.

Imperiul austriac a întreţinut pe linia confiniilor militare un alt şir de carantine cu clădirĭ carantinescĭ maĭ marĭ, maĭ încăpĕtóre decât cele române, cu magasine vaste pentru mărfurĭ.

Carantinele pe uscat aŭ fost desfiinţate la noĭ de la anul 1862, în Austria cu câţĭ-va anĭ maĭ nainte. La fruntariile pe uscat se face astăḑĭ, în timp de epidemiĭ de choleră, numaĭ inspecţiunea medicală şi desinfecţiunea obiectelor şi vagónelor contaminate şi se elimineză acele vagóne din tren, se opresc şi se isoléză numaĭ persónele bolnave.

Carantinele maritime maĭ funcţionéză în tótă Europa, dar în ceĭ din urmă 4 anĭ organisaţiunea lor a fost cu totul modificată; nu li s'a lăsat nicĭ numele, ci ele se numesc astăḑĭ staţiunĭ sanitare.

Reţinerea în carantină este astăḑĭ în cele maĭ multe casurĭ înlocuită prin inspecţiunea medicală şi prin desinfectare; numaĭ dacă nava este contaminată, dacă se găsesc călĕtorĭ bolnavĭ de choleră, de febră galbenă saŭ de ciumă, eĭ se debarcă, se isoléză, nava se supune la purificare şi călĕtoriĭ sănătoşĭ la observaţiune.

Convenţiunea din Dresda a admis 5 ḑile ca termin de incubaţiune a cholereĭ. Convenţiunea din Veneţia a admis 10 ḑile ca termin de incubaţiune a ciumeĭ. Prin urmare, putem să reţinem 10 ḑile în obser-

vaţiune pe călĕtorii sosiţĭ în porturile nóstre în bastimente infectate.

Călĕtorii sosiţĭ în bastimente indemne, adecă în bastimente carĭ, deşĭ vin din porturĭ infectate, n'aŭ avut şi n'aŭ pe bord bolnavĭ de ciumă, nu se supun la observaţiune; cu tóte aceste, Convenţiunea din Veneţia face o excepţiune pentru portul Sulina, din causa apropiereĭ de Sulina a unor alte porturĭ ale Măriĭ Negre şi din causa importanţeĭ sanitare a navigaţiuniĭ pe Dunăre pentru maĭ multe state ale Europeĭ. Convenţiunea dă administraţiuniĭ nóstre sanitare dreptul a oprì în observaţiune până la 6 ḑile bastimentele indemne, adecă bastimente carĭ n'aŭ bolnavĭ pe bord, dar carĭ sosesc dintr'un port infectat de ciumă. Obicĭnuit se scade din timpul regulamentar de observaţiune timpul petrecut în călĕtoria de la ultimul port contaminat, dacă nu s'a ivit pe bord nimic ce ar puté da bănuială de bólă infecţiósă.

Conferinţa din Veneţia a regulamentat în mod amănunţit visita medicală a călĕtorilor şi obiectelor suspecte la fruntariile pe uscat, visita medicală a bastimentelor sosite în porturĭ, desinfecţiunea navelor şi a obiectelor contaminate, regimul excepţional la care se pot supune bastimentele murdare cu poporaţiune aglomerată, mĕsurile sanitare de luat pe bordul navelor carĭ plécă dintr'un port infectat, mĕsurile carĭ se ieaŭ înaintea plecăriĭ, precauţiunile pentru ca să nu se îmbarce persóne bolnave de ciumă, mĕsurile carĭ se ieaŭ în timpul călătorieĭ şi cele carĭ se vor luà la sosirea la punctul de destinaţiune.

La întrebarea, dacă este probabil că ciuma va face invasiune în Europa şi în parte în România, rĕspund că acésta nu este probabil. Cu tóte că poliţia sanitară din Golful Persic lasă fórte mult de dorit, că staţiunile sanitare din Marea Roşie sunt imperfecte, nu este probabil că o epidemie de ciumă va fi importată la noĭ; puţinele casurĭ isolate de ciumă, carĭ pot trece neobservate prin Canalul de Suez, vor fi reţinute în spitalele de isolare ale staţiunilor sanitare din porturile Europeĭ.

Nu trebue să ne speriăm, dacă icĭ colo se constată câte un cas de ciumă într'o staţiune sanitară, căcĭ tocmaĭ acésta este misiunea staţiunilor sanitare: a oprì pe bolnavĭ şi obiectele contaminate, a nu le lăsà să intre în interiorul ţĕriĭ. Până acum s'aŭ oprit doĭ bolnavĭ de ciumă în staţiunile sanitare englese; unul într'o staţiune rusă la Feodosia, şi dacă s'ar sechestrà un asemenea bolnav la Sulina, acésta n'ar constituì un pericol.

Comerciul direct al Românieĭ cu India nu este prea viŭ; mărfurile din India vin la noĭ obicĭnuit prin Anglia, ceea ce face maĭ dificilă transmiterea contagiuniĭ în România. Direct din Indiĭ vin abià 4 până la 6 corăbii pe an, şi un numĕr atât de mic de bastimente este lesne

de controlat. Chiar astăḑî se află în observaţiune în rada Sulineĭ un vapor engles sosit din Raangoon, în India, cu orez, destinat pentru Galaţĭ. Deşì portul Raangoon nu este până acum infectat, se vor luà tóte garanţiile pentru ca vaporul în cestiune să nu pótă devenì vehiculul contagiuniĭ uneĭ bóle epidemice óre-care.

Maĭ dificilă ar fi apĕrarea nóstră, dacă ciuma ne-ar ameninţà pe fruntariile de pe uscat, dacă bóla ar face invasiune în Persia şi de acolo în Turcia şi Rusia. Dar Rusia a luat dejà precauţiunĭ la fruntariile eĭ spre Persia şi spre Afganistan şi, chiar dacă cu tóte aceste bóla ar apăré în Rusia, ea se va puté lesne limità, cum s'a limitat în anul 1879 ciuma de la Wetljianka (Astrakan), şi nu este probabil că vom fi chemaţĭ să luăm la Prut mĕsurĭ analóge cu cele luate în anul 1879.

Nu pot terminà expunerea mea fără ca să ḑic câte-va cuvinte despre seroterapie. Injecţiunea de ser antipestos póte avé un scop îndoit: putem să facem injecţiunĭ curative şi injecţiunĭ preventive cu serul animalelor immunisate în contra ciumeĭ. Pe de o parte, este însă dificil ca să avem în tóte comunele la disposiţiunea bolnavilor un numĕr suficient de medicĭ şi de ser antipestos, spre a face injecţiunile îndată după apariţiunea bóleĭ; pe de alta, nu putem face la tótă lumea injecţiunĭ preventive (profilactice) şi nicĭ nu scim pentru cât timp acele injecţiunĭ apĕră pe persóna immunisată.

Colegul nostru d-l Dr. V. Babeş va produce în Institutul de patologie şi de bacteriologie şi ser antipestos; dar sperăm că nu vom fi nevoiţĭ să recurgem la acest remediŭ, a căruia eficacitate nu este de ajuns probată.

Anexă. — La pag. 141.

O METODĂ NOUĂ PENTRU MESURAREA RESISTENŢELOR ELECTRICE MARI

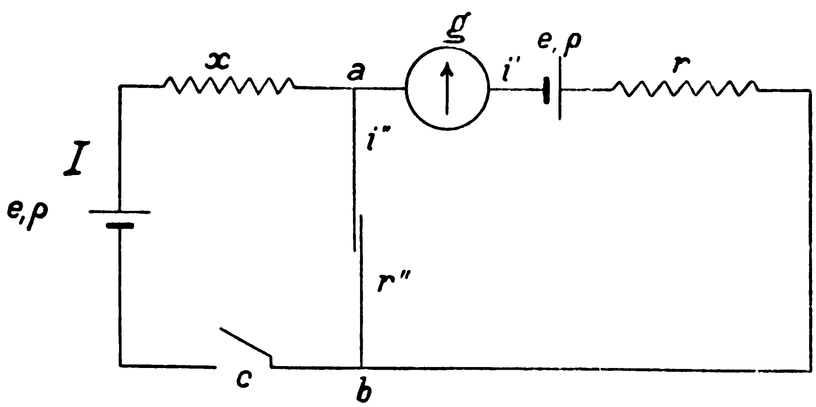
de

D. NEGREANU
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Se formeză un circuit cu un element galvanic, a căruia forţă electromotrice e este constantă (un element Daniell de exemplu) şi a căruia resistenţă interióră este ϱ, cu resistenţa necunoscută x, ce voim a mĕsurà, cu un galvanometru (shuntat dacă curentul este prea puternic), cu un al doilea element galvanic identic cu precedentul (e, ϱ) şi pus în serie cu cel dintâiŭ, şi în fine cu resistenţa r luată pe o cutie cu resistenţe.

Resistenţa g a galvanometruluĭ, precum şi resistenţele ϱ ale elementelor, sunt negligiabile în raport cu resistenţele x şi r.

Punctele a şi b ale circuituluĭ pot fi puse în comunicaţiune metalică saŭ nu. In c este un întrerupĕtor de curent.

Pentru a mĕsurà resistenţa necunoscută x, potrivim resistenţa r luată pe cutia de resistenţe aşà ca deviaţiunea cadruluĭ mobil al gal-

vanometruluĭ să fie aceeaşĭ, fie că am întrerupe saŭ nu curentul între *a* şi *b*. Ca galvanometru ne putem servì de galvanometrul Deprez-d'Arsonval.

Notând cu I, i', i'' intensităţile curentuluĭ în circuitul primar şi în cele două derivaţiunĭ, cu r'' resistenţa electrică a sîrmeĭ *ab*, legile luĭ Kirchoff permit a scrie relaţiunile următóre:

$$I = i' + i''$$
$$e = I(\varrho + x) + i'' r''$$
$$e = i'(g + \varrho + r) - i'' r''$$

Când deviaţiunea cadruluĭ mobil al galvanometruluĭ este aceeaşĭ, fie că punctele *a* şi *b* sunt în comunicaţiune metalică saŭ nu sunt, $i'' = o$; relaţiunile precedente devin:

$$I = i'$$
$$e = I(\varrho + x)$$
$$e = i'(g + \varrho + r)$$

de unde:

$$\varrho + x = g + \varrho + r,$$
$$x = r,$$

decĭ:

negligênd resistenţa g a galvanometruluĭ.

Martie 1897.

Anexă. — La pag. 141.

MĔSURAREA RESISTENȚELOR ELECTRICE MARI DEDUSA DIN METODA LUI LACOINE
RELATIVĂ LA MĔSURA FORȚELOR ELECTROMOTRICE

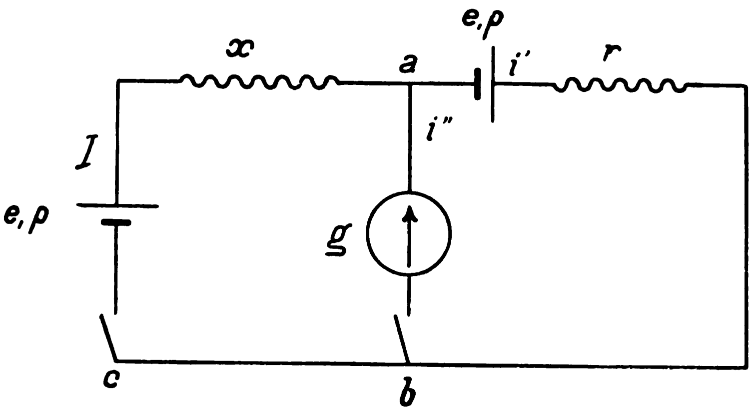
de

D. NEGREANU
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Mĕsura forțelor electromotrice prin metoda luĭ Lacoine permite a mĕsurà resistențele electrice marĭ, luând două elemente identice și ca forțe electromotrice și ca resistențe interióre. (1)

Iată dispositivul experimental ce se póte adoptà pentru mĕsura acestor resistențe electrice marĭ:

Se formézǎ un circuit cu un element galvanic, a căruia forță electromotrice e este constantă (un Daniell de exemplu) și a căruia resistență interióră este ϱ, cu resistența necunoscută x, cu un al doilea element

(1) Prin metoda luĭ Lacoine (după alții a luĭ Lumsted) se pot comparà forțele electromotrice a două elemente galvanice; adoptând, după cum am făcut eŭ, două elemente identice, acelașĭ dispositiv póte servì și la mĕsurarea resistențelor electrice.

galvanic identic cu precedentul (e, ϱ) şi pus în serie cu cel dintâiŭ, cu cutia de resistenţe r. Intre punctele a şi b ale circuituluĭ se intercaléză un galvanometru (de ex. un Deprez-d'Arsonval). In c este un întrerupĕtor de curent, de asemenea şi în b.

Pentru a mĕsurà resistenţa necunoscută x, potrivim resistenţele r luate pe cutia de resistenţe ast-fel ca, închiḑênd curentul în c şi punênd galvanometrul în circuit, deviaţiunea cadruluĭ mobil al galvanometruluĭ să fie nulă. In acest cas, intensitatea i'' a curentuluĭ în galvanometru este nulă.

Fie I, i', i'', intensităţile curentuluĭ în circuitul primar şi în cele două derivaţiunĭ, g resistenţa galvanometruluĭ; legile luĭ Kirchhoff permit a scrie:

$$I = i' + i''$$
$$e = I\ (\varrho + x) + i''\ g$$
$$e = i'\ (\varrho + r) - i''\ g$$

Ţinĕnd socotélă ca $i'' = o$, relaţiunile precedente devin:

$$I = i'$$
$$e = I\ (\varrho + x)$$
$$e = i'\ (\varrho + r) = I\ (\varrho + r),$$

de unde:

$$x = r,$$

resistenţa necunoscută x fiind egală cu resistenţa r luată pe cutia cu resistenţe.

Martie 1897.

Anexă. — La pag. 141.

MACHINĂ ELECTROSTATICĂ FUNCŢIONÂND IN CELE DOUĔ SENSURĬ DE ROTAŢIUNE

de

D. NEGREANU
Membru corespondent al Academieĭ Române.

In o notă pe care avusesem onórea a o presentà Academieĭ Române sub titlul: *Câte-va observaţiunĭ asupra machineĭ electrostatice Wimshurst* (1), arătasem că se póte construì o machină electrostatică care să pótă funcţionà în ambele sensurĭ de rotaţiune.

Voiŭ descrie acì modelul construit în Laboratoriul de Fisică (Căldură, Electricitate) al Facultăţiĭ de sciinţe din Bucuresci:

Douĕ discurĭ orizontale de sticlă *a* şi *a'*, de 40 centimetri de diametru, se pot mişcà împrejurul axuluĭ vertical *bb*, prin ajutorul roţilor *c* şi *d*, cea dintâiŭ fixă, cea de a doua mobilă pe axul *ee*, precum şi a cureleĭ fără sfîrşit înfăşurate pe axul *bb* şi roţile *c* şi *d*.

Mişcând manivela *f*, solidară cu axul *ee*, în un sens determinat, discul *a* se va mişcà în un sens, discul *a'* în sensul opus disculuĭ *a*.

Distanţa între cele douĕ discurĭ este de vre-o patru milimetri.

Fie-care din feţele externe ale discurilor de sticlă este provĕḑută cu sectorĭ de staniŭ, echidistanţĭ între eĭ şi dispuşĭ în direcţiunea raḑelor discurilor.

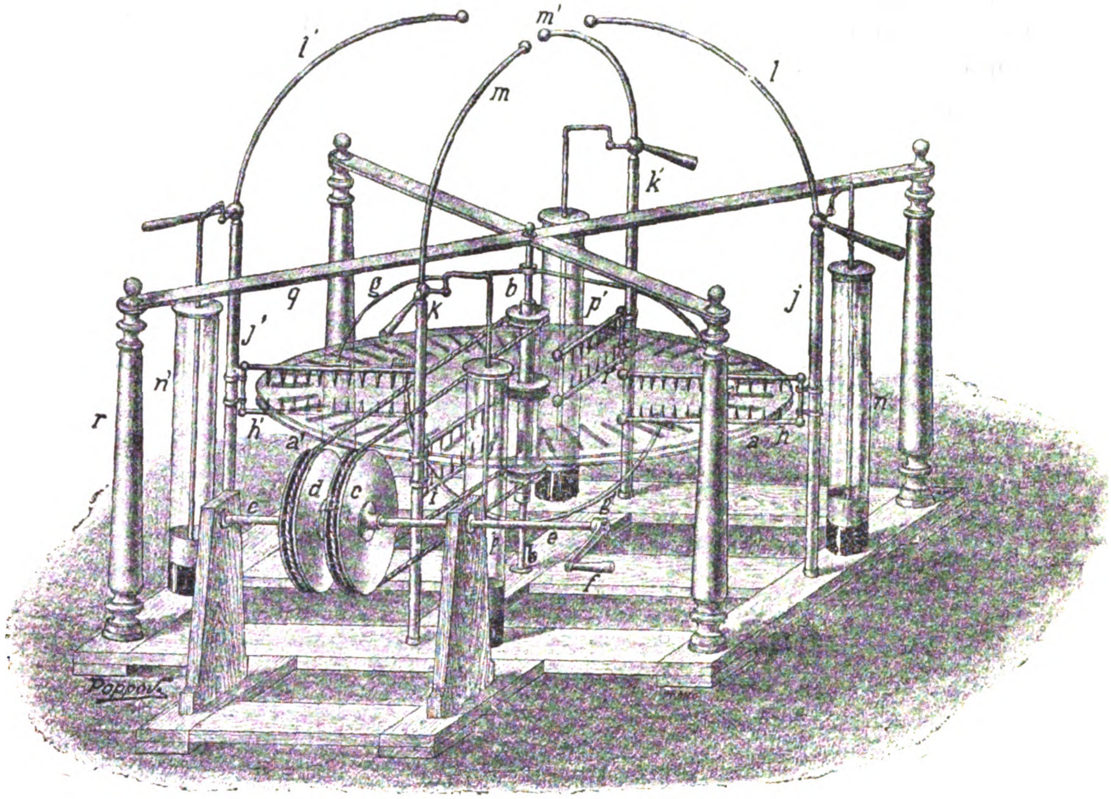
Fie-care disc este frecat de câte un conductor metalic terminat la cele douĕ extremităţĭ prin douĕ periuţe metalice; discul superior este frecat de conductorul *g*, discul inferior de conductorul *g'*.

Aceştĭ conductorĭ, carĭ sunt fixaţĭ pe axul vertical *bb*, sunt aşezaţĭ perpendicular între eĭ.

---

(1) *Analele Acad. Rom.*, Seria II, t. XVIII, *Desbaterĭ*. Acéstă notă a fost reprodusă în ḑiarul *L'Eclairage électrique* pe 1896; de asemenea o analisă a acesteĭ lucrărĭ a apărut în *Journal de Physique* din Februarie 1897 şi în *Fortschritte der Physik* pe 1896.

Alţĭ patru conductorĭ h, h', i, i', în formă de potcóvă şi provĕḑuţĭ cu dinţĭ în partea lor internă, acopĕr discurile, după cum se vede în figură. Doĭ conductorĭ h, h' sunt în direcţiunea unuĭ diametru; ceĭlalţĭ doĭ i, i' în direcţiunea unuĭ diametru perpendicular pe cel dintâiŭ. Aceste două diametre sunt în direcţiunile bisectriţelor unghiurilor formate din conductoriĭ g şi g'.

Conductoriĭ h, h' sunt fixaţĭ pe colónele j, j', a căror jumătate inferióră este de ebonit, iar jumătatea superióră este metalică şi pusă în legătură metalică cu arcurile l, l', precum şi cu condensatoriĭ n şi n'.

Acelaşĭ lucru pentru conductoriĭ i, i' fixaţĭ pe colónele k, k', ce pot fi puse în comunicaţiune metalică cu arcurile m, m' şi cu condensatoriĭ p, p'.

Axul b b este fixat la partea inferióră pe suportul de lemn al aparatuluĭ, iar la partea superióră la crucea q, care stă pe patru colóne de lemn r.

Ca să facem să funcţioneze acéstă machină, învîrtim discurile cu ajutorul maniveleĭ *f;* vom obţiné scânteĭ între arcurile *l* şi *l'* de exemplu. Dacă rotaţiunea imprimată discurilor ar fi inversă de cea precedentă, scânteile electrice s'ar produce între arcurile *m* şi *m'*.

Acéstă machină electrostatică funcţionéză prin urmare în ambele sensurĭ.

Acéstă machină a fost construită în totalitatea eĭ în Laboratoriul de Fisică (Căldură şi Electricitate) al Facultăţiĭ de sciinţe de d-l C. Nicolescu, mecanic.

Martie 1897.

Anexă. — La pag. 142.

GEOLOGIA ȘI LEGENDA

de

GRIGORIE ȘTEFĂNESCU
Membru al Academiei Române.

Ce raport, s'ar întrebà cine-và póte să existe între geologie şi legendă? Una se ocupă cu istoria pămîntuluĭ, ea studiază obiectele materiale existente în cója globuluĭ, disposiţiunea şi transformările ce ele aŭ încercat în seria timpurilor. Cea-laltă este resultatul imaginaţiuniĭ, care voesce să explice nisce fapte materiale despre carĭ nu-şĭ póte da sémă în mod natural, cunoscinţele sale nepermiţêndu-ĭ acésta.

Eĭ bine, orĭ-cât de deosebite ar păré la prima vedere aceste douĕ operaţiunĭ ale minţiĭ omenescĭ, ele aŭ analogiĭ şi caută să se explice una printr'alta.

Ce sunt, în adevĕr, aceĭ *uriaşĭ* de pe alte *tărîmurĭ*, ce sunt aceĭ *puricĭ carĭ se potcoviaŭ cu 99 de oca de fer şi tot sburaŭ în slava ceruluĭ*, decât poveştĭ, legende pe carĭ le ascultam cu atâta nesaţiŭ şi carĭ încântaŭ aşà de mult copilăria nóstră, poveştĭ carĭ în realitate nu eraŭ decât idea vagă, neexplicată încă pe atuncĭ geologicesce, a diferitelor *tărîmurĭ*—şi, observaţĭ, Domnilor colegĭ, că chiar terminul este identic şi în poveştĭ şi în geologie,—şi a diverselor *etage* ale cójeĭ globuluĭ, precum şi acele *gigantice* animale dispărute, ca *Mastodonţiĭ*, *Dinoteriĭ* etc., şi ale căror rĕmăşiţe se găsesc astăḑĭ în diferitele tărîmurĭ şi strate ale pămîntuluĭ.

Poporul de la ţéră nu cunósce geologia, dar el are desvoltat în gradul cel maĭ înalt spiritul de observaţiune, aşà că, fără să fie geolog, ţĕranul nostru distinge cu o precisiune aprópe sciinţifică pétră de pétră. El numesce, este adevĕrat, *petre* tóte substanţele minerale, destul numaĭ să fie tarĭ; dar scie să distingă gresia de calcar şi argilul saŭ huma de margă.

Când într'o localitate el întîlnesce o stâncă de natură diferită de cele de primprejur, el o cunósce că se deosibesce mult şi prin colóre şi prin tărie şi prin aspectul sĕŭ de cele încunjurătóre; dar cum nu-şĭ póte explică presenţa eĭ în acea localitate, el alérgă la *legendă.*

In numerósele mele excursiunĭ prin ţéră pentru studiele geologice, am întîlnit multe casurĭ de aceste, dar pentru treĭ numaĭ am putut află şi legendele lor.

Una din aceste legende este relativă la *Pétra-Teiuluĭ* din Poiana-Teiuluĭ, pe malul drept al Bistriţeĭ, în judeţul Némţ; alta, cea relativă la *Movila Blasoveĭ* din balta domeniuluĭ Brăileĭ, între Igliţa şi Turcóia, şi a treia este *Pétra-Feteĭ* de pe drumul ce duce de la *Măcin* la *Ghecet,* pe malul drept al Dunăriĭ-vechĭ, în judeţul Tulcea.

Intâia legendă.— Când scobóră cine-va valea Bistriţeĭ, de la *Galu* la *Hangu-Răpciuniĭ,* întîlnesce la vre-o 10—12 kilometri la N. de acest din urmă sat, pe malul drept al Bistriţeĭ, o poiană formată tótă de aluviunile moderne ale Bistriţeĭ, poiană a căreĭ suprafaţă este de 15 hectare şi 400 de metri saŭ de 154.000 de metri pătraţĭ. Pe acéstă poiană de aluviunĭ şi la marginea satuluĭ *Poiana-Largu,* se află o stâncă înaltă de 15 metri şi cu o basă de 5 metri în diametru, compusă dintr'un calcar compact, când vînĕt, când galbiŭ, şi cu o spărtură solzósă, care contrastéză în mod isbitor cu aluviunile în mijlocul cărora se află, cu délul *Suduc* care o limitéză la Nord şi cu délul *Buba* care o limitéză la Sud, compuse amîndouĕ aceste délurĭ de gresiĭ, maĭ mult saŭ maĭ puţin micacee, în strate gróse, saŭ numaĭ în plăcĭ, gresiĭ de pe timpul *ereĭ terţiare* şi anume din sistemul *eocenic.*

Diferenţa isbitóre între natura petrografică a acesteĭ petre, a lunciĭ în mijlocul căreia se află şi a délurilor încunjurătóre, a atras totdeauna curiositatea locuitorilor acesteĭ regiunĭ; dar cum nu-şĭ puteaŭ explică presenţa eĭ acì în mod natural, aŭ alergat la legendă, legendă care-şĭ are până la un punct justificarea eĭ.

In adevĕr, când se suie cine-va pe vîrful munteluĭ *Céhlăŭ,* care se află la peste 12 kilometri la apus de acéstă poiană, vede că tot vîrful acestuĭ munte este format de un *conglomerat* compus de fragmente de *gresiĭ eocenice,* de *cuarţite,* de *gneisurĭ,* de *micaşisturĭ,* de *gresiĭ grosolane,* de *marge* vinete şi roşiĭ şi de *calcar* absolut identic cu cel din care se compune Pétra-Teiuluĭ, şi tóte aceste diferite bucăţĭ cimentate printr'o gresie micacee maĭ mult saŭ maĭ puţin grosolană. Identitatea dintre fragmentele de calcar ale conglomeratuluĭ din vîrful *Céhlăuluĭ* cu calcarul din *Pétra Teiuluĭ* odată constatată, idea a venit de sigur

în mintea poporului, că acéstă stâncă vine din vîrful Céhlăuluĭ; dar pentru că nu-şĭ puteà explicà cum un bloc aşà de enorm, — căcĭ el are un volum de 100 de metri cubĭ saŭ 3.000.000 de kilograme, — a putut fi adus de la o aşà înălţime, Céhlăul avênd, după ultimele mĕsurătorĭ ale corpuluĭ ofiţeresc al Institutuluĭ nostru geografic militar, o înălţime de 1904 metri, şi de la o distanţă în linie dréptă de 12 kilometri şi 600 de metri, tot după datele Institutuluĭ nostru geografic al armateĭ, el a alergat la supranatural şi şi-a creat următórea *legendă:*

Doĭ dracĭ, ne spune legenda, stând pe vîrful Céhlăuluĭ şi privind măréţa panoramă a munţilor, luminată de luna uneĭ rĕcorόse nopţĭ de vară, fură cuprinşĭ de-odată de o invidie iresistibilă, vĕḑênd prosperitatea satelor de pe frumósa vale a Bistriţeĭ; iar spumegândele unde ale acestuĭ rîŭ, carĭ se rostogoliaŭ la piciórele lor, le deşteptară o poftă şi maĭ neînfrînată de a mâncà gustosul pesce al acestuĭ rîŭ. Roşĭ de aceste două patime, eĭ, în infernala lor cugetare, şi-aŭ ḑis: «De ce nu am pedepsì noĭ pe aceştĭ locuitorĭ de tóte relele ce ne-aŭ făcut şi ne fac prin evlavia şi prin rugăciunile lor? Să le înnecăm satele să-ĭ perdem şi pe dînşiĭ şi tot avutul lor, abătênd peste dînşiĭ apele Bistriţeĭ. Cu acésta dobândim două resultate: ne rĕsbunăm în contra lor şi ne îndestulăm şi noĭ pofta cu pescele rĕmas pe albia gólă a rîuluĭ, prin secarea apelor sale.» Ḑis şi făcut.

Ceĭ doĭ dracĭ rup o stâncă din vîrful Céhlăuluĭ, o ieaŭ fie-care cu degetul cel mic şi încep să scobóre cu dînsa muntele; ajung în vale şi se îndreptéză spre Bistriţa, pentru ca s'o arunce de-a curmezişul rîuluĭ şi ast-fel apele oprite să se umfle, să ésă din matca lor şi să inundeze satele; iar albia rîuluĭ în jos de acest stăvilar secând, să prindă pescele de care aveaŭ atâta poftă. Dar cum pétra erà prea grea — ea aveà după cum am vĕḑut 3.000.000 de kilograme — şi distanţa fiind lungă, mergeaŭ cu greŭ; când aŭ ajuns în Poiana-Teiuluĭ şi maĭ aveaŭ numaĭ o mică distanţă până la rîŭ, aŭ cântat cocoşiĭ dinspre ḑiuă şi, cum spiritele rele nu umblă, după credinţa poporuluĭ, decât nóptea, draciĭ aŭ trântit pétra şi aŭ fugit. Stânca părăsită ast-fel este *Pétra-Teiuluĭ.*

Acésta este explicarea legendară, ce poporul dă presenţeĭ acesteĭ stâncĭ cu totul deosebite de tóte cele ce o încunjură.

Să vedem acum ce ḑice geologia. Cestiunea este dificilă la prima vedere. O stâncă destul de voluminósă, compusă de calcar în strate înclinate, prin urmare o rocă care este *sedimentară,* singură, isolată, de natură diferită de cele de primprejur, s'ar puté explicà lesne printr'un

fenomen glacial; un gheţar care ar fi tîrît din masivul Céhlăuluĭ acest bloc până în Poiana-Teiuluĭ, unde, topindu-se gheţarul, blocul ar fi rĕmas pe loc, ar fi un adevĕrat *bloc eratic.*

Dar acéstă ipotesă nu se póte aplicà Petreĭ-Teiuluĭ pentru douĕ cuvinte: 1) pentru că massivul Céhlăuluĭ nu este compus de calcar, ci de conglomerate în carĭ se cuprind, după cum am vĕḑut, pe lângă alte numeróse roce, şi bucăţĭ de calcar identic cu cel al Petreĭ-Teiuluĭ, dar aceste bucăţĭ din conglomeratul Céhlăuluĭ sunt rostogolite, rotunjite şi micĭ, ele nu aŭ decât mărimea uneĭ nucĭ, a pumnuluĭ, maĭ rar a capuluĭ şi fórte rar aŭ un diametru puţin maĭ mare; şi 2) pentru că nicĭ o urmă de existenţa vre-unuĭ gheţar nu se vede în tótă acéstă regiune.

Dacă acéstă stâncă ar fi fost *eruptivă,* lucrul asemenea se explicà lesne; dar pentru o stâncă calcară, sedimentară, lucrul este maĭ greŭ, şi acésta cu atât maĭ mult cu cât, după cum am arătat, ea nu puteà fi considerată ca *bloc eratic.* Cercetărĭ amănunţite şi lungĭ în tóte direcţiunile, până şi dincolo de frontieră în Transilvania, mi-aŭ dat cheia enigmeĭ.

La *Nagy-Hagymás,* în Transilvania, există un massiv de *calcar jurasic,* identic cu cel din *Pétra-Teiuluĭ* şi cu fragmentele din conglomeratul din vîrful Céhlăuluĭ; stratele sale aŭ o înclinare generală de la N.W.W. spre S.S.E., merg dar în spre Moldova şi valea Bistriţeĭ.

Diferite fenomene dinamice de dislocărĭ, scufundărĭ şi erosiunĭ aŭ dat acestuĭ massiv, pe la finele epoceĭ jurasice, disposiţiunea din *Tabela I.*

Pe la începutul *ereĭ terţiare* însă, nouĕ deposite de gresiĭ întâiŭ, de şisturĭ margóse în urmă şi de conglomerate eocenice maĭ apoĭ, aŭ venit să umple infractuosităţile şi depresiunile jurasiculuĭ şi întréga vale a Bistriţeĭ din acéstă regiune, care, probabil, nu existà încă, cum acésta se vede în *Tabela II.*

In urma depositelor eocenice carĭ aŭ umplut tóte infractuosităţile calcaruluĭ jurasic, regiunea s'a ridicat, probă înclinarea destul de apreciabilă a gresiilor eocenice. Atuncĭ nouĕ fenomene dinamice de ruperĭ, scufundărĭ şi erosiunĭ s'aŭ produs; curente puternice de apă aŭ ros şi tîrît în depărtare stratele terţiare carĭ umpleaŭ tótă valea şi îngloḑaŭ în massa lor şi stânca din Poiana-Teiuluĭ de astăḑĭ, dând nascere ast-fel frumóseĭ văĭ cuprinse între délul *Suduc* şi délul *Buba.* Riul Bistriţa a luat probabil nascere la acéstă epocă şi şi-a urmat acţiunea sa erosivă de o parte, potmolitóre de alta. Tóte stratele terţiare dintre délul Suduc-Largul şi délul Buba fiind róse cu timpul şi tîrîte de

ape în depărtare, Stânca saŭ Pétra-Teiuluĭ, ca maĭ consistentă, a resistat şi a rĕmas singură, isolată şi ca străină de tot ce o încunjură; iar Bistriţa, prin revĕrsările sale, şi-a depus aluviunile, carĭ încunjură *Pétra-Teiuluĭ* şi forméză ast-fel *Poiana-Teiuluĭ* de astădĭ, cum acésta se vede în secţiunea representată în *Tabela III*.

Acésta este singura explicare sciinţifică ce se póte da *Petreĭ-Teiuluĭ* şi a fenomenelor geologice ce i-aŭ dat nascere.

A doua legendă.—Acéstă legendă se referă la douĕ ridicăturĭ de pétră carĭ, ca şi Pétra-Teiuluĭ, se găsesc isolate şi singure de felul lor în mijlocul unor aluviunĭ moderne ale Dunăriĭ. Acestea sunt: una *Movila Blasoveĭ*, ridicătură petrósă de pe malul stâng al Dunăriĭ-vechĭ şi în mijlocul aluviunilor şi stufărişuluĭ bălţiĭ ce ţine de domeniul Brăileĭ; cea-laltă este *Pétra-Feteĭ*, ridicătură ce se află în aceleaşĭ aluviunĭ, dar pe malul drept al braţuluĭ vechiĭ Dunărĭ, între *Măcin* şi *Ghecet*, la o distanţă în linie dréptă de 16 kilometri de la *Blasova*.

Movila Blasova este aşezată la vre-o 1.500 de metri de ţĕrmul stâng al Dunăriĭ, la apus de *Igliţa*, în mijlocul aluviunilor bălţiĭ Dunăriĭ şi încunjurată de trestiĭ şi de salciĭ. Ea are o înălţime de 20—30 metri şi o basă cu un diametru de 250 metri aproximativ şi se compune, la basă, de strate de *gresie* vînĕtă siliciósă, dură, de structură grosolană, cu vine subţirĭ de cuarţit; ea este când în strate gróse (bance), când în strate maĭ subţirĭ, în massa cărora se găsesc vinişóre saŭ fluturaşĭ de *fer oligist metalic*. Sub aceste gresiĭ, prin fundul carierelor deschise în acéstă movilă, se află un *conglomerat* cuarţos fórte dur, (un fel de verucano); la partea superióră strate de *calcar-argilos* negricios, peste carĭ vin *gresiĭ şistóse* maĭ negricióse, maĭ mult saŭ maĭ puţin micacee; iar la partea de N.E. şi de E. ea este încunjurată până la óre-care înălţime de *lössul cuaternar*. Stratele carĭ forméză *Movila Blasoveĭ* sunt înclinate de la N.N.W. spre S.S.E. de 45° până la 50°.

Pétra-Feteĭ erà o ridicătură petrósă, compusă de *cuarţite* albe şi vinete cu puţin *gneiss*, ce se ridică în mijlocul aluviunilor Dunăriĭ de pe malul drept, la 7 kilometri la N. de oraşul *Măcin*; dic se ridicà, căcĭ în anul 1893 lăcomia unuĭ antreprenor, cu vinovata complicitate a inginerululĭ privighetor, a sfărămat acéstă pétră, pentru a o întrebuinţà la facerea şoseleĭ ce duce de la Măcin la Ghecet. Astădĭ nu se maĭ vede din *Pétra-Feteĭ* decât basa sa, acoperită în mare parte de revĕrsările apelor Dunăriĭ.

Când acéstă pétră erà încă în fiinţă, aveà *8 metri* de înălţime şi o basă de formă aprópe eliptică, al căreĭ diametru cel maĭ lung erà

de 30—40 metri de la S.S.E. spre N.N.W. şi cel maĭ scurt de 20 metri, şi se dirigià de la E. spre W. Ea aveà partea despre S.E. şi E. aprópe verticală, pe când cea despre N. şi N.W. mergeà în clină maĭ dulce, în cât, spun locuitoriĭ, oile îşĭ căutaŭ scăpare pe acéstă stâncă în timpul când le surprindeà revĕrsările Dunăriĭ.

Presenţa acestor douĕ ridicăturĭ petróse, de o natură cu totul diferită şi între ele şi de a soluluĭ în mijlocul căruia ele se ridicaŭ, se explică de poporul român dobrogén din acéstă regiune prin următórea interesantă legendă:

Doĭ flăcăĭ, voinicĭ şi falnicĭ ca doĭ bradĭ de munte, iubiaŭ la nebunie pe o tînĕră fată. Frumóseĭ copile îĭ eraŭ dragĭ amîndoĭ, dar nu preferià pe nicĭ unul din eĭ. Focul dragosteĭ consumà pe voiniciĭ noştri şi eraŭ cu atât maĭ neliniştiţĭ, cu cât iubita lor păreà maĭ nepĕsătóre. Lucrul nu puteà ţine mult timp ast-fel. Unul din eĭ, ne maĭ putĕnd suferì chinurile dragosteĭ, ḑise rivaluluĭ sĕŭ: «Amîndoĭ iubim la nebunie pe acéstă copilă; ea nu póte fi decât a unuia dintre noĭ. Să facem un rămăşag, şi care va fi maĭ voinic, acela s'o iea de nevastă. Să ne suim pe vîrful munteluĭ *Iacob-Dél.* (1) Să luăm câte o pétră, şi acela care va asvîrlì pétra maĭ departe, acela să iea fata de soţie.»

Invoiţĭ asupra acestuĭ rămăşag, flăcăiĭ noştri se suiră în vîrful luĭ *Iacob-Dél,* fie-care cu speranţa în suflet că el va învinge.

Cu inima tremurândă de nerăbdare, primul flăcăŭ, cel care propusese rămăşagul, iea o pétră, o aruncă cu tótă forţa de care erà capabil; pétra şueră în aer, trece Dunărea şi, la o distanţă însemnată de maĭ bine de 4 kilometri, cade în baltă. Acéstă pétră a dat nascere movileĭ numite astăḑĭ *Blasova.* Cel de al doilea flăcăŭ, cu témă şi desnădăjduire în suflet, îşĭ încordéză puterile, iea şi el o pétră, tot aşà de mare, şi o asvârlă cu atâta putere, în cât ea trece Dunărea, trece Igliţa, lasă în urmă Măcinul şi cade la o distanţă de 20 de kilometri de la *Iacob-Dél.* El învinge, iea de soţie pe iubita sufletuluĭ sĕŭ şi stânca, care a luat nascere din pétra asvârlită de acest al doilea flăcăŭ, pórtă şi astăḑĭ numele de *Pétra-Feteĭ.*»

Ca şi Pétra-Teiuluĭ din Sucéva, *Blasova* şi *Pétra-Feteĭ* aŭ explicarea lor geologică. Iată-o:

Stratele de gresiĭ şi şisturĭ, carĭ forméză movila *Blasoveĭ,* se întîl-

(1) Iacob-Dél este un munte de formă aprópe conică, care se ridică pe ţĕrmul drept al vechiuluĭ braţ al Dunăriĭ, la S.W. de Măcin, şi la piciorul căruia se află satul *Turcóia.*

S. E.

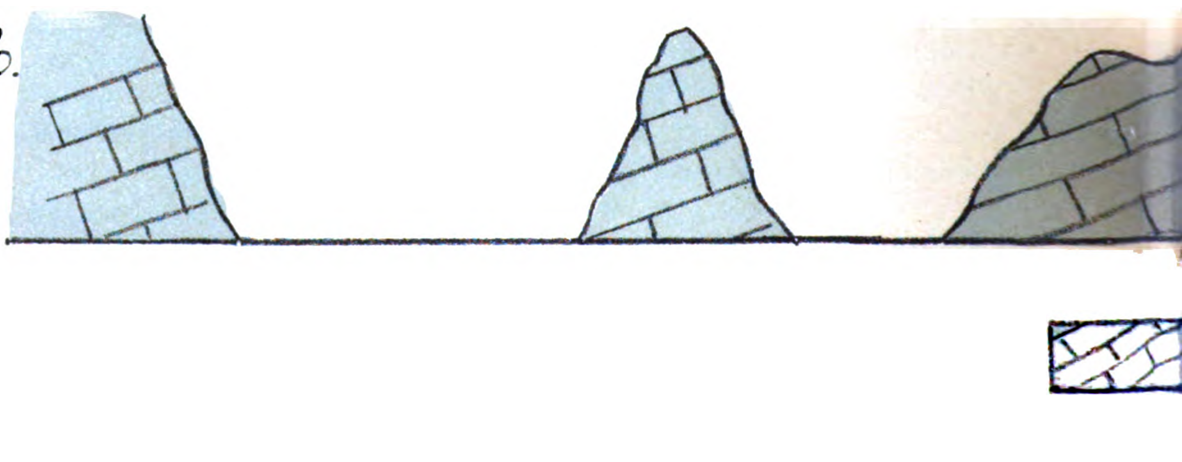
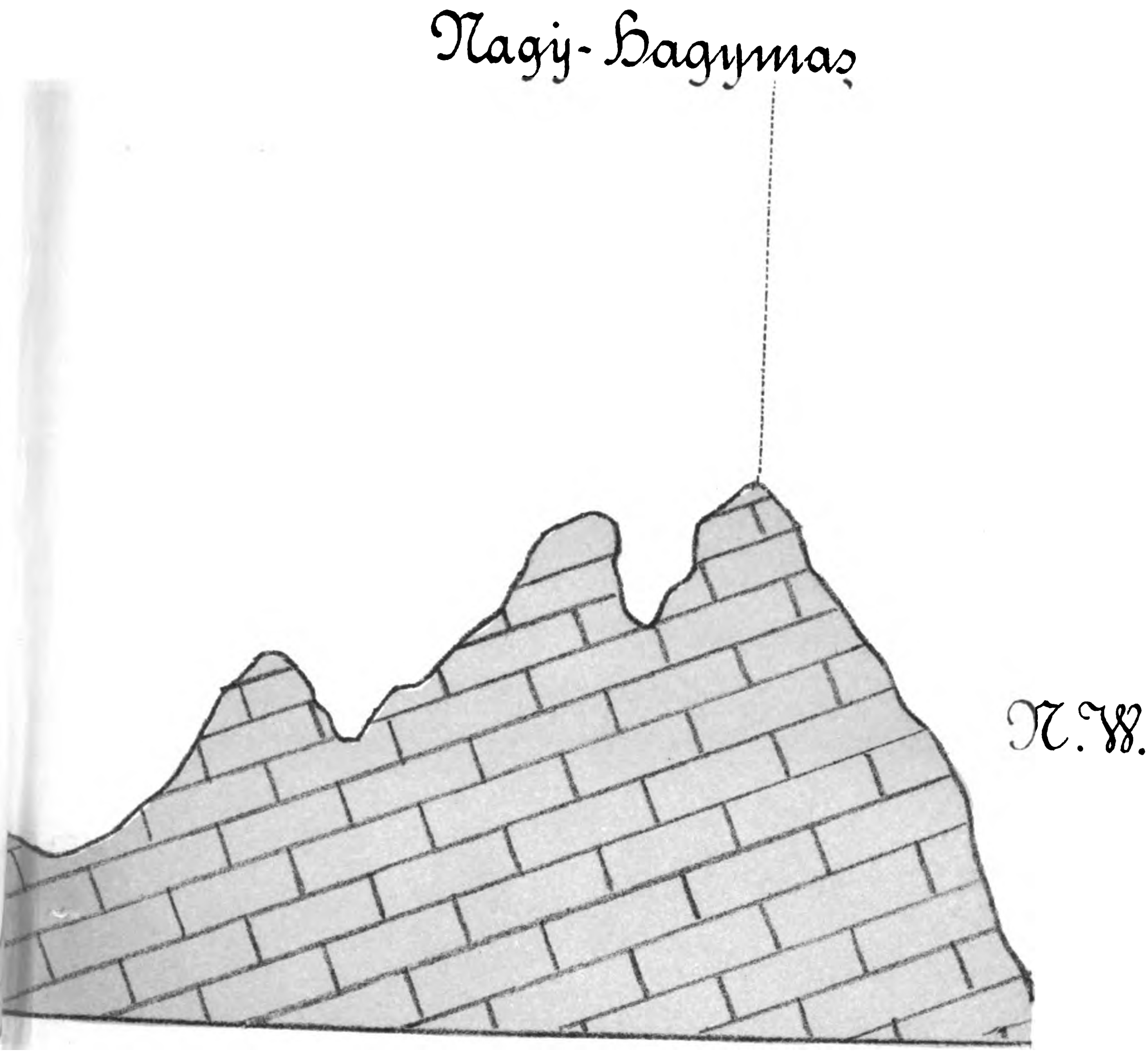

Tabla I.

1 - Calcar secundar (Jurasic)

S. 6

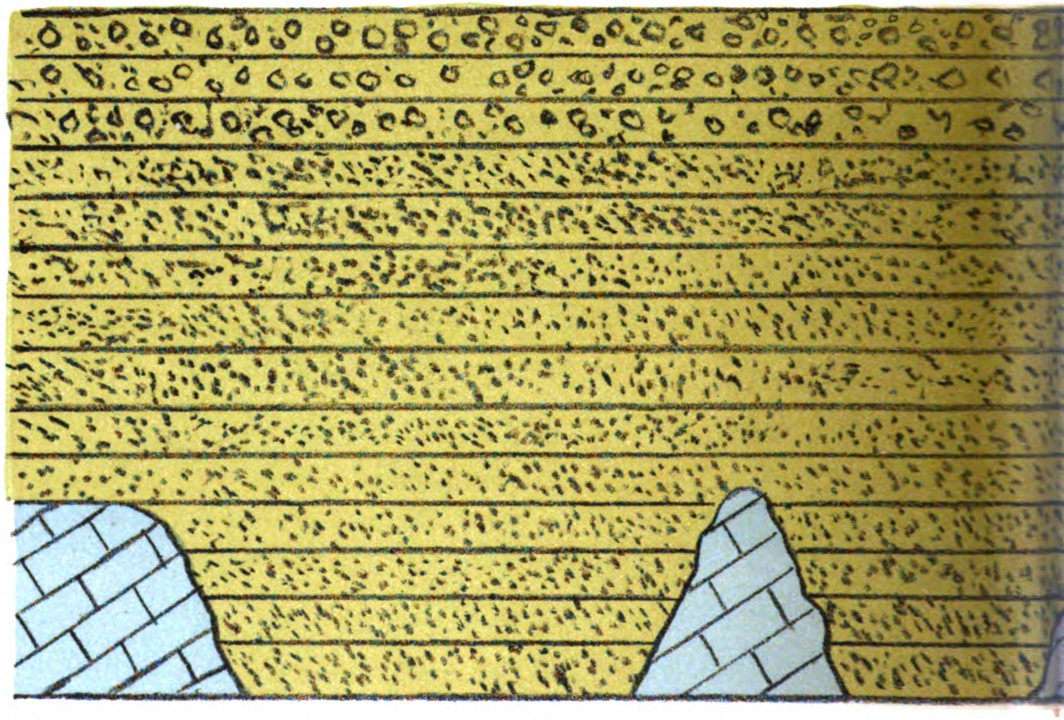
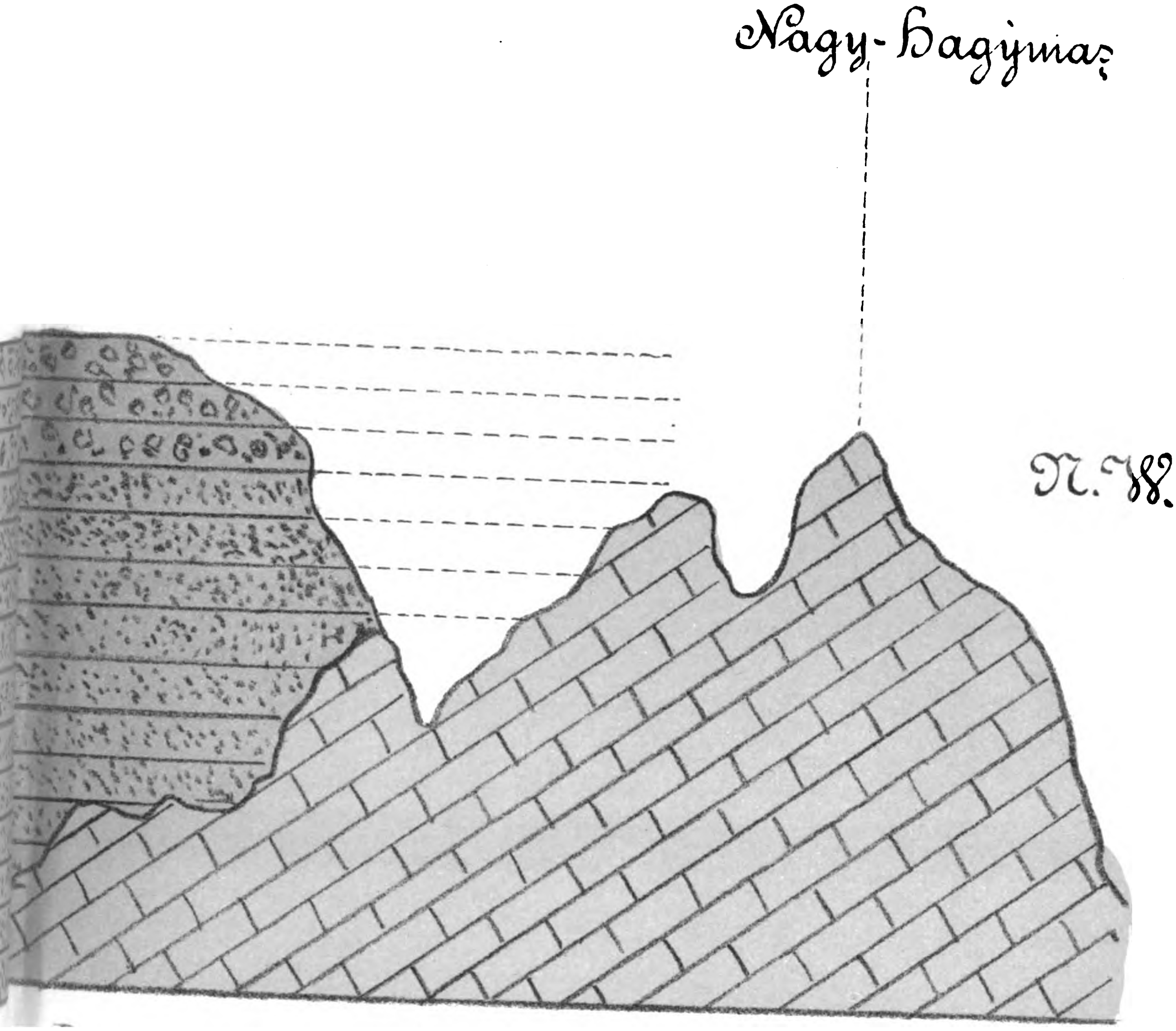
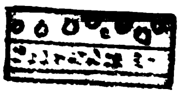
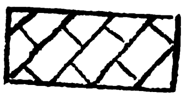

Tabla II.

 - Gresii si Conglomerate terțiare (Eocenice)

 - Calcar secundar (Jurasic)

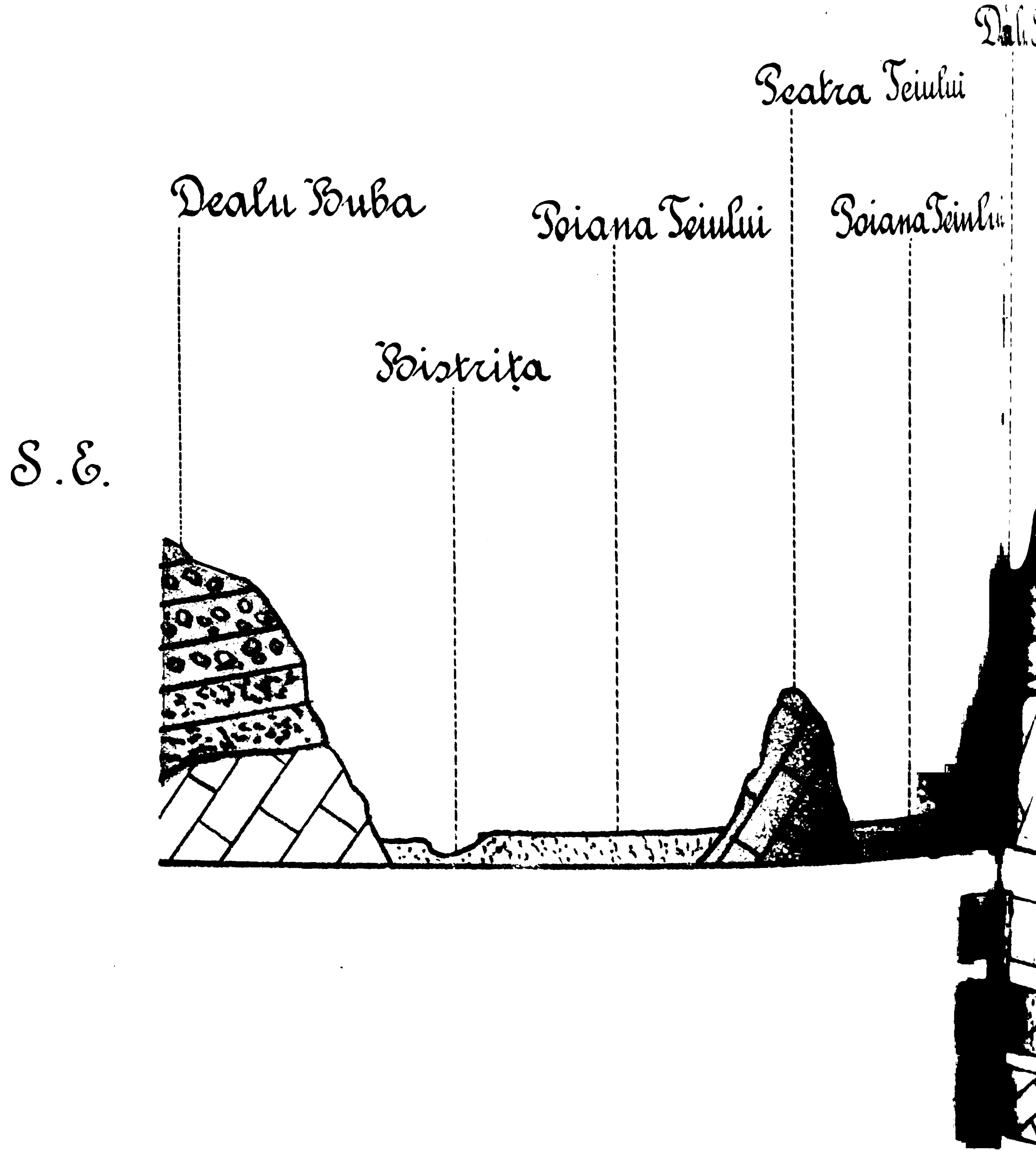
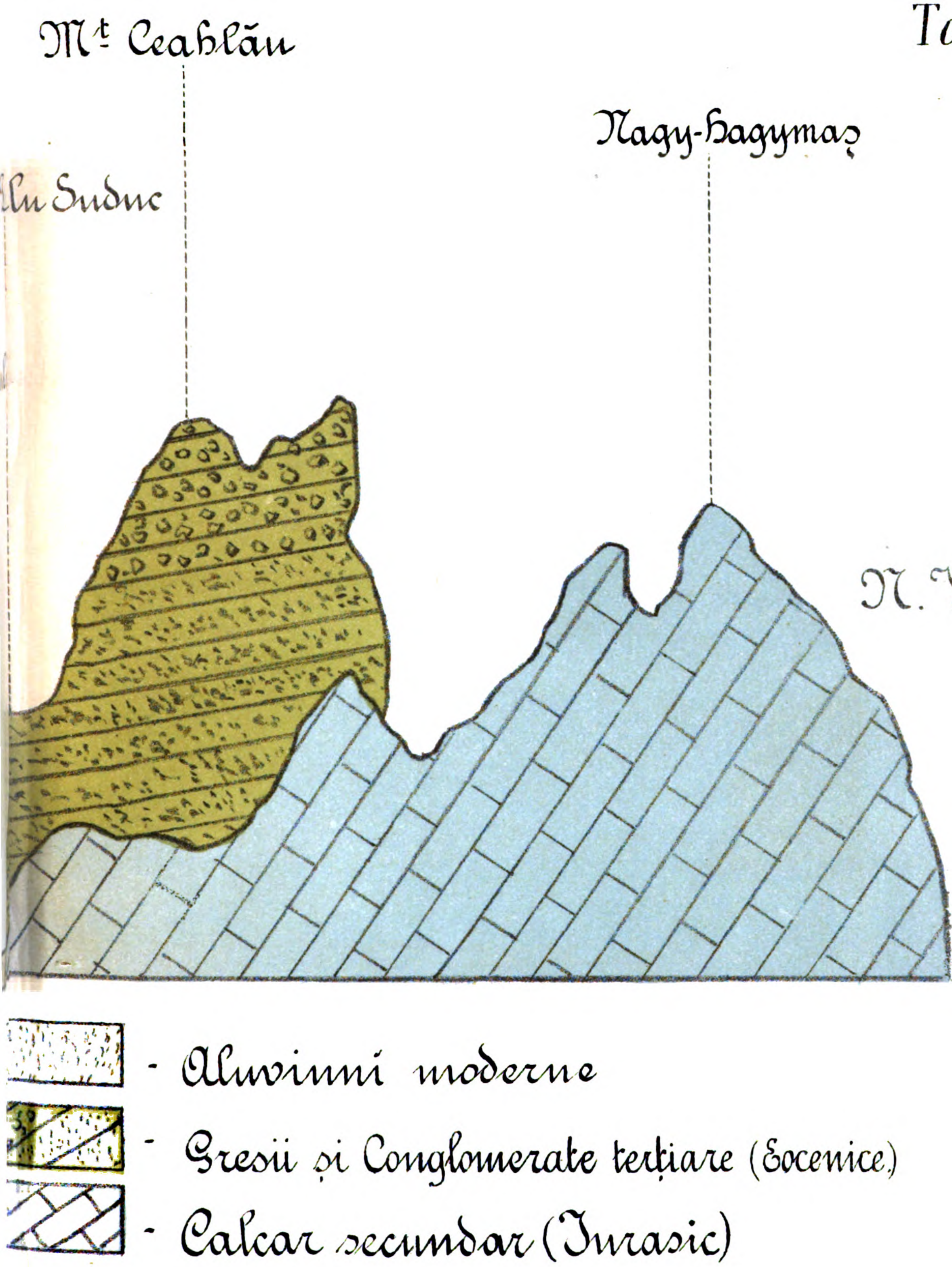

S. E.
Dealu Buba
Bistrița
Poiana Teiului
Peatra Teiului

Tabla III^a^.

Mt. Ceahlău
Nagy-Hagymaș
N. W.
- Aluvinni moderne
- Gresii și Conglomerate terțiare (Eocenice)
- Calcar secundar (Jurasic)

S.

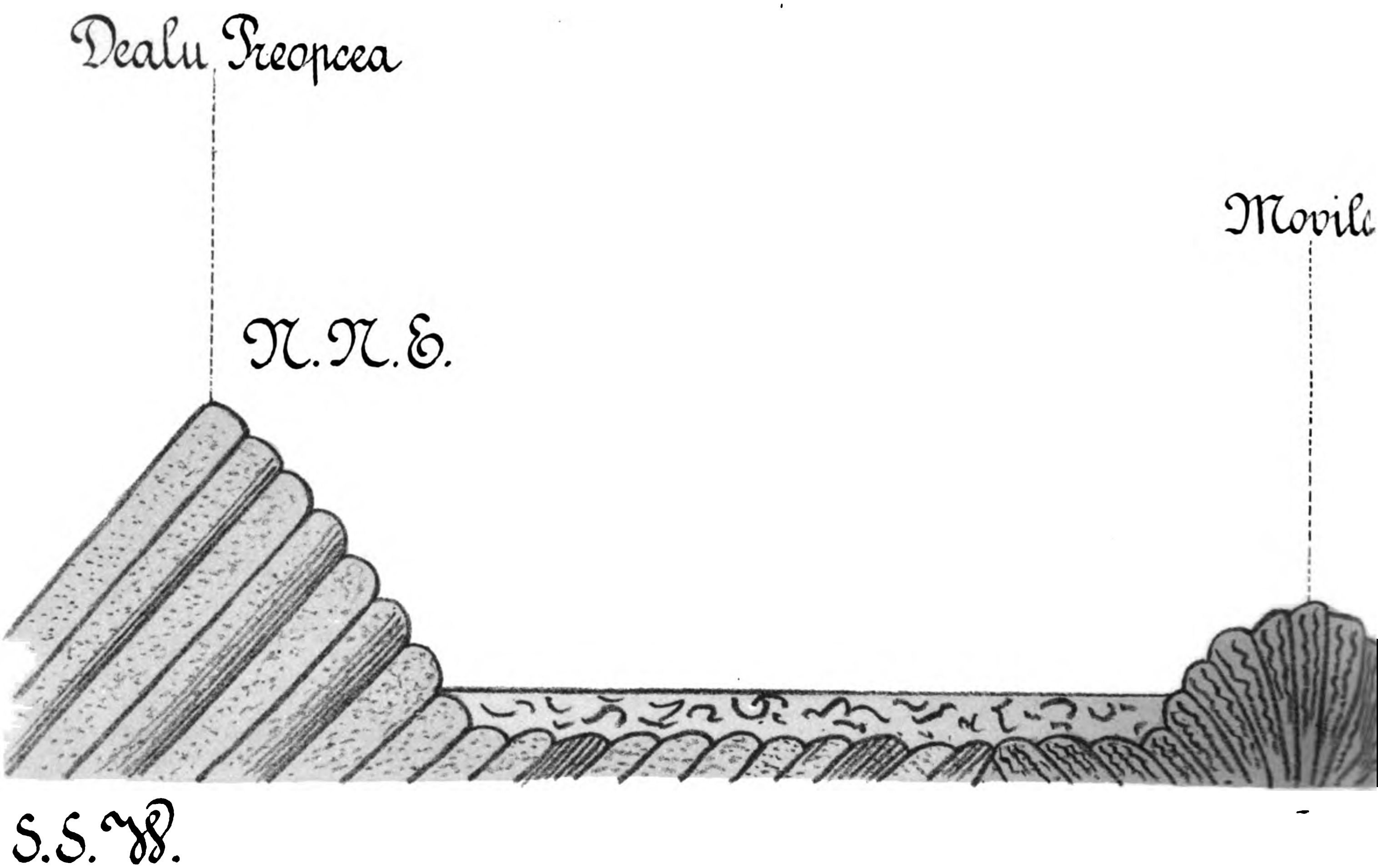
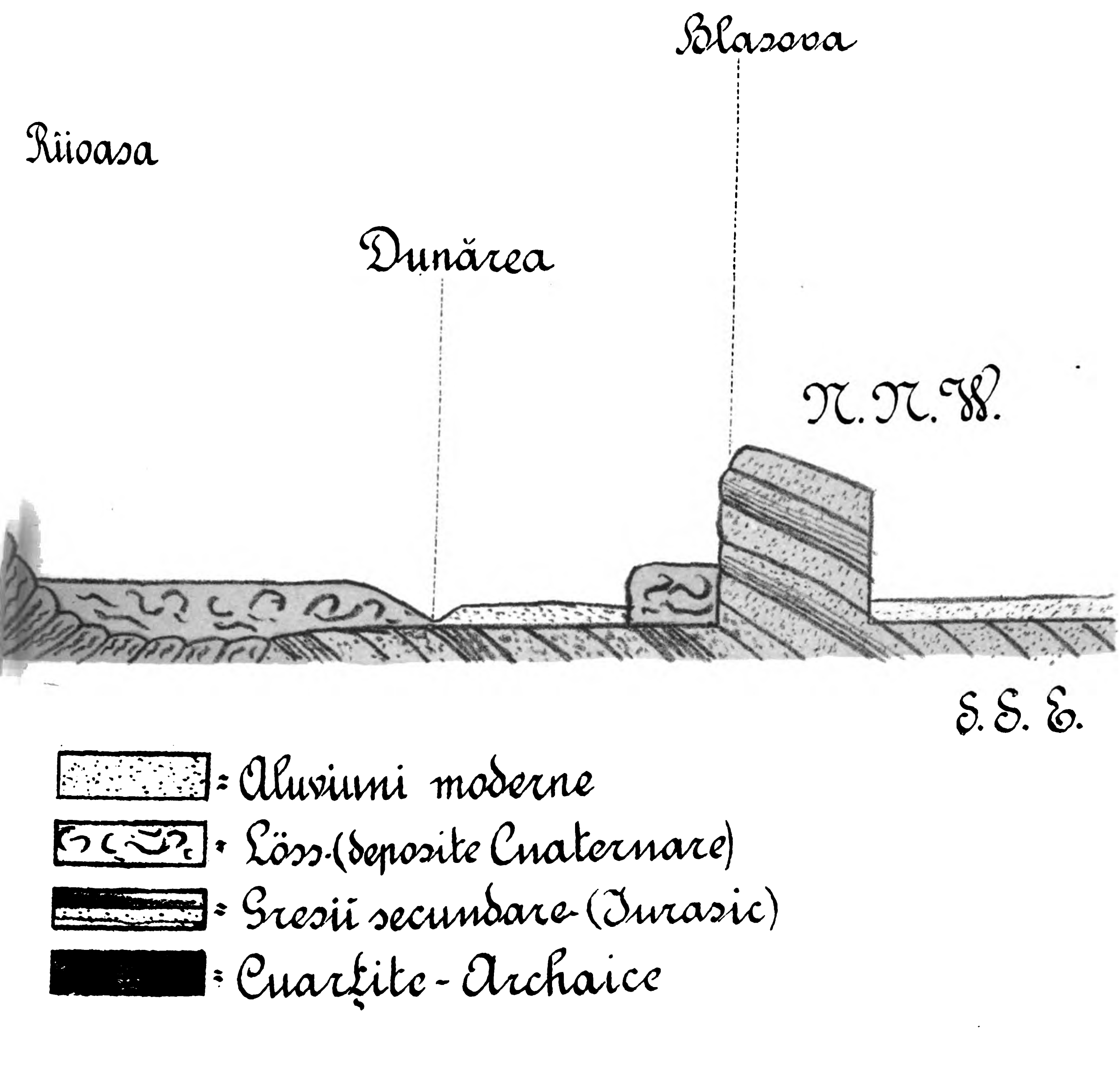

Tabla IV^{a}

N.

Riioasa
Dunărea
Blasova
N.N.W.
S.S.E.
= Aluviuni moderne
= Löss-(deposite Cuaternare)
= Gresii secundare-(Jurasic)
= Cuarțite - Archaice

nesc şi spre S.E. în délul *Preopcea* de la piciorul de rĕsărit al muntelui Iacob, când merge cine-va spre satul *Cerna.* Aceste strate aŭ o puternică înclinare de la N.N.E. spre S.S.W., pe când stratele movileĭ *Blasoveĭ* înclină de la N.N.W. spre S.S.E., prin urmare în sens contrariŭ.

Intre aceste douĕ ridicăturĭ se află *movila Rîiósa*, ale căreĭ strate compuse de *cuarţite archaice* sunt cu desăvîrşire dislocate, în cât formézǎ un fel de evantaliŭ saŭ códă de păun, ceea ce probézǎ că o presiune puternică s'a exercitat aicĭ asupra acestor strate, de o parte prin eşirea *granituluĭ* din muntele *Iacob-Dél* şi de cea-laltă prin eşirea *granituluĭ* de la *Grecĭ*, în cât ele aŭ fost silite să producă o dublă încovoiare saŭ depresiune: una între *Blasova* şi movila *Rîiósa* şi alta între acéstă movilă şi délul *Preopcea* şi tótă muchea vecină, depresiunĭ carĭ aŭ fost umplute maĭ în urmă cu depositele periódeĭ *cuaternare* şi anume: cu *lössul* acéstă din urmă depresiune şi cu *lössul* şi cu *aluviunile* Dunăriĭ cea dintâiŭ din aceste depresiunĭ.

Gresiile, din carĭ se compun atât *Blasova* cât şi délul *Preopcea*, fac parte de sigur din perióda *jurasică.*

Presenţa, în mijlocul bălţiĭ, a *Petreĭ-Feteĭ* este şi maĭ lesne de explicat geologicesce.

La sud de oraşul *Măcin* şi la o distanţă de 6 kilometri de acest oraş, se află un lanţ de munţĭ *archaicĭ*, dirigiaţĭ de la rĕsărit la apus şi cunoscuţĭ sub numele de *Munţiĭ Măcinuluĭ;* eĭ se compun de roce metamorfice: *gneisurĭ* şi *micaşisturĭ*, cu numeróse vine de *cuarţite;* lanţ care este străbătut de jos în sus de eşirĭ de *granite* şi de *granulite.* Stratele acestuĭ lanţ de munţĭ se prelungesc spre Nord, trec pe sub lössul platouluĭ şi pe sub oraşul Măcin, unde apar la ḑi la marginea de rĕsărit, sub cetăţuie, pe malul Dunăriĭ; apoĭ se perd din noŭ sub *aluviunile* Dunăriĭ şi nu maĭ es la lumină decât într'un singur punct, la jumătate distanţă între *Măcin* şi *Ghecet*, la 7 kilometri la Nord de cel dintâiŭ oraş, printr'o stâncă formată de acele vine de cuarţit cu puţin gneis de care am vorbit maĭ sus şi care a format ceea ce poporul numesce *Pétra-Feteĭ*, a căreĭ interesantă legendă am povestit-o adinióreа.

Din aceste douĕ fapte: *Pétra-Teiuluĭ* din judeţul Némţ, *Blasova* în balta judeţuluĭ Brăila şi *Pétra-Feteĭ* în balta judeţuluĭ Tulcea şi din legendele la carĭ ele aŭ dat nascere, se adeveresce, cred, în destul relaţiunea strînsă ce există între geologie şi legendă.

Anexă. — La pag. 185.

VALORILE CATOR-VA CONSTANTE FISICE PENTRU BUCURESCI

de

D. NEGREANU

Membru corespondent al Academieĭ Române.

Voiŭ da valorile câtor-va constante fisice de un us frecuent pentru Bucurescĭ. Se indică aceste constante, în general, pentru Paris, Viena saŭ Berlin; nu vĕd motivul pentru ce nu s'ar introduce şi la noĭ usul a fi date aceste constante pentru capitală.

Accelerațiunea imprimată de gravitate pentru Bucurescĭ. — Se va calculà accelerațiunea g prin formula:

$$g = 980{,}6056 - 2{,}5028 \cos 2\lambda - 0{,}000003\, i,$$

unde g este dat în centimetri, λ latitudinea loculuĭ, i înălțimea loculuĭ de-asupra niveluluĭ măriĭ în centimetri, $980{,}6056^{c.m.}$ represintă valórea accelerațiuniĭ la nivelul măriĭ şi la latitudinea de 45°.

Latitudinea λ a Bucurescilor, după anuarul Biurouluĭ de longitudinĭ din Paris pe 1896, este: $44^{o}25'38''$ latitudine N.

Terenul orizontal din fața Teatruluĭ Național este de 82 metri de-asupra niveluluĭ măriĭ, după datele triangulațiuniĭ făcute în 1857 de Comisiunea austriacă; acéstă înălțime este aproximativ şi acea a terenuluĭ din fața Universității, pentru care se calculéză şi constantele de carĭ ne ocupăm.

Pentru Bucurescĭ: $g = 980^{\text{ c.m.}}\, 5308$ saŭ
$g = 9^{\text{ metri}}\, 805308$.

Valórea uneĭ dyne şi megadyne în grame, precum şi a unuĭ gram şi kilogram în dyne.—Sciind că un gram-forță imprimă masseĭ de un

gram o accelerațiune egală cu $980^{c.m.}$ 5308 și o dynă o accelerațiune de un centimetru, avem:

$$dyna = \frac{1^{\text{gram}}}{980{,}5308} = \frac{1000^{\text{miligr.}}}{980{,}5308} = 1^{\text{m.gr.}}\,019856.$$

Deci, o *megadynă* $= 10^6$ dyne $= 1019^{\text{gr.}}\,856$.
Reciproc, *un gram* $= 980{,}5308$ dyne, și
un kilogram $= 9{,}805308 \times 10^5$ dyne.

Valórea unui kilogrametru în ergi. — Un *kilogrametru* = un kilogram $\times$ un metru $= 9{,}805308 \times 10^7$ ergi.

Un *grammetru* este o unitate de 1000 ori mai mică decât un kilogrametru; un grammetru $= 9{,}805308 \times 10^4$ ergi.

Valórea unui cal-vapor în ergi.—Un cal-vapor este lucrul mecanic de 75 kilogrametri pe secundă. Un cal-vapor $= 75 \times 9{,}805308 \times 10^7$ ergi$=$
$= 735{,}398 \times 10^7$ ergi.

Valórea unui kilogrametru în jouli. — Sciind că *un joule* valoréză 10^7 ergi, un kilogrametru va valorà 9,805308 jouli.

Valórea unui cal-vapor în watți. — Un watt fiind lucrul mecanic produs de un joule în o secundă, valórea unui cal-vapor va fi 735,398 watți.

Valórea unei barii în grame. — Baria este presiunea unei megadyne pe un centimetru pătrat, deci o presiune de $1019^{\text{gr.}}\,856$ pe un centimetru pătrat.

Echivalentul mecanic al caloriei (mici) în jouli. — O mare calorie (calorie kilogram-grad) produce un lucru mecanic egal cu 425 kilogrametre, valóre medie. Dacă ne servim de unitatea *joule*, o mică calorie produce un lucru mecanic egal cu $9{,}805308 \times 425 \times 10^{-3}$ jouli $=$ 4,167 jouli.

Greutatea unui centimetru cub de aer uscat. — Ne servim de relațiunea:

$$a = 0^{\text{gr.}}\,001292673\ \left(1 - \frac{2\,i}{R} - 0{,}002552\ \cos\ 2\ \lambda\right),$$

0,001292673 fiind greutatea unui centimetru cub de aer uscat la nivelul mării și la latitudinea de 45°.

Pentru Bucuresci: $a = 0^{\text{gr.}}\,001292574$.

Martie 1897.

Anexă. — La pag. 185.

COMPONENTA ORIZONTALA A FORȚEI MAGNETICE TERESTRE PENTRU BUCURESCI

de

D. NEGREANU
Membru corespondent al Academieĭ Române.

Determinasem, este dejà cât-va timp, componenta orizontală H a forțeĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ, observând: 1° timpul oscilațiunilor uneĭ bare magnetisate, ceea ce permite a calculà productul MH; 2° determinând $\frac{M}{H}$ prin metoda luĭ Gauss. Am găsit pentru valórea acesteĭ componente: 0,233 unitățĭ C. G. S.

In cursul luneĭ Martie a. c. am determinat din noŭ acéstă constantă, servindu-mĕ de o metodă diferită, care are avantagiul de a fi maĭ expeditivă decât cea întrebuințată maĭ sus.

Iată principiul metodeĭ: Se introduce în circuitul unuĭ element, a căruia forță electromotrice e este bine cunoscută, o busolă de tangente, intercalându-se și o resistență, luată pe o cutie cu resistențe, dacă este necesar.

Fie e, ϱ forța electromotrice și resistența interióră a elementuluĭ;
r resistența busoleĭ;
r' resistența auxiliară luată pe cutia de resistențe:
d unghiul de deviațiune a busoleĭ de tangente.

Intensitatea i a curentuluĭ in amperĭ este:

$$(1)\quad i = \frac{e}{\varrho + r + r'} = H \times \frac{5}{\pi} \frac{R}{n} tg\ d,$$

R fiind raḑa medie a spirelor busoleĭ și n numĕrul spirelor.

Relațiunea (1) permite a calculà pe H.

Experiența a fost realisată cu un element Daniell (zinc, sulfat de zinc, cupru, sulfat de cupru), a căruia forță electromotrice este 1,08 volțĭ

şi resistenţa interióră $\varrho = 11{,}025$ ohmĭ, resistenţa busoleĭ 36,481 ohmĭ, resistenţa sîrmelor de legătură 0,05 ohmĭ.

Numĕrul spirelor busoleĭ: $n = 235$, raḑa $R = 18^{c.m.},22$.

Introducênd în circuit o resistenţă de 10 ohmĭ în plus, s'a observat o deviaţiune de 33°. Componenta orizontală H calculată după datele de maĭ sus este: 0,234 unităţĭ C. G. S.

Introducênd în circuit o resistenţă de 50 ohmĭ în plus, deviaţiunea este de 21° 30′. Componenţa orizontală H în acest cas este: 0,233 unităţĭ C. G. S.

Putem admite prin urmare ca valóre a componenteĭ magnetice terestre pentru Bucurescĭ: 0,23 unităţĭ C. G. S.

Martie 1897.

Anexă. — La pag. 188.

UN EPISOD DIN ISTORIA CONTEMPORANĂ

LUAREA GRIVIȚEI

de

NICOLAE IONESCU
Membru al Academieĭ Române.

Maiestate prea bună,
Colegĭ prea stimațĭ și onorabilĭ auditorĭ,

Mi-aŭ căḑut sorțiĭ ca să vorbesc în Academie despre un subiect de istorie contemporană.

Maĭ înainte însă, dați-mĭ voe să fac o óre-care luare-aminte, care-mĭ va servì de introducere.

Se miră multă lume, pentru ce uniĭ istoricĭ pretind că studiul istorieĭ trebue să pornéscă de la faptele pe carĭ le avem sub ochĭ, carĭ se petrec în ḑilele nóstre, pentru a se urcà numaĭ după acésta în timpurile trecute. Sunt încă fórte numeroșĭ și aceĭ carĭ socotesc că, dimpotrivă, maĭ întâiŭ trebue să studiăm istoria antică și numaĭ pe urmă să ne ocupăm de istoria contemporană.

Negreșit, pentru a judecà bine despre faptele din ḑilele nóstre, despre istoria contemporană, trebue mult discernĕmînt; ochiul istoriculuĭ scapă ușor aspectele multiple ale faptelor și evenimentelor contemporane. Să nu uităm însă cuvîntul Demosteneluĭ roman, care a ḑis: «historia est magistra rerum.» De unde însă am puté luà un subiect maĭ potrivit ca învĕțare vie, decât din faptele ce se întîmplă sub ochiĭ noștri? Omul se învață maĭ bine din ce pricepe și privesce însușĭ.

In ḑilele trecute, am făcut în Academie o succintă recensiune, un resumat prescurt al opereĭ Englesuluĭ William Miller M. A. (Oxon), intitulată «Balcaniĭ» care maĭ cu sémă s'a ocupat cu istoria contempo-

rană a popórelor balcanice. Am observat dejà atuncĭ, că d-l Miller s'a îndeletnicit fórte pe larg cu istoria nóstră maĭ nouă, deşì poporul român e de mult stabilit în Carpaţĭ, şi a căutat a arătà legămintele luĭ cu popórele din Balcanĭ. D-l Miller socotesce, într'adevĕr, că viitorul patrieĭ nóstre este strîns legat de desvoltarea popórelor de peste Dunăre, el crede chiar că o federaţiune a tuturor acestor state împreună cu România este menită a consolidà starea de lucrurĭ din Peninsula Balcanică, atât de turbure astădĭ. In orĭ-ce cas, la un moment dat, de fórte mare importanţă în regenerarea nóstră, acéstă legătură s'a vĕdit într'un mod neîndoios. D-l Miller dice, că independenţa Românieĭ s'a născut la Griviţa şi că de atuncĭ România are calea eĭ însemnată spre o situaţiune preponderentă în federaţiunea viitóre a popórelor din Peninsula Balcanică.

Acest mod de a presentà însemnătatea evenimentuluĭ de la Griviţa (11 Septembre 1877 st. n.) mi s'a părut destul de interesant pentru a fi comunicat Academieĭ.

Imĭ veţĭ permite decĭ, ca, după acéstă precuvîntare, să vĕ vorbesc şi eŭ puţin despre luarea Griviţeĭ.

Nu vĕ aşteptaţĭ, ca dinaintea Comandantuluĭ de căpetenie al armateĭ române — maĭ mult încă, înaintea Comandantuluĭ-Şef al oştiriĭ Românilor aliaţĭ cu oştile rusescĭ şi representând la impresurarea Plevneĭ pe însăşĭ Maiestatea Sa Impĕratul tuturor Rusiilor,—nu aşteptaţĭ de la mine, ca academician, să vĕ vorbesc despre importanţa militară a luptelor de la Griviţa. Dar pot dice cu drept cuvînt şi eŭ, că de la Griviţa s'a pornit desvoltarea uneĭ întregĭ vieţĭ maĭ înalte, a vieţeĭ nóstre politice viitóre. Cred chiar, că acéstă convicţiune aŭ avut-o ceĭ ce aŭ condus la luptă pe ostaşiĭ noştri în câmpia de-adrépta Istruluĭ.

Din parte-mĭ, aş avé dorinţa ca noĭ bĕtrâniĭ să ajutăm tinerimea a duce maĭ departe şi pe tóte terenele desvoltarea de civiltate pornită de la Griviţa.

Ca topografie, ce să spun? Griviţa şi-a tras numele de la satul din apropiere, carele însuşĭ s'a numit ast-fel de la pîrîul ce curge în rîul Vid, de-adrépta căruia e situată Plevna. Ca şi Plevna, Griviţa se presintă în valea Viduluĭ în formă de covăţică, încunjurată din tóte părţile de muscele, tăiată de pîrîiaşe maĭ marĭ şi maĭ micĭ şi formând înaintea Plevneĭ, căreia i-a servit ca una din întăriturĭ, o posiţiune de sine stătătóre.

Cum s'a presentat Griviţa?

Nu voiŭ vorbì acum nicĭ despre răsboiŭ pe larg, nicĭ despre causele

luĭ şi nicĭ despre rolul ce Suveranul nostru a avut în răsboiŭ. Voiŭ spune numaĭ acele câte-va cuvinte indispensabile pentru înţelegerea importanţeĭ ce are Griviţa din punctul nostru de privire.

O mişcare neprevĕḑută a comandantuluĭ turcesc de la Vidin spre Plevna determinase schimbarea întreguluĭ plan de operaţiunĭ al Turcilor. Aceste operaţiunĭ eraŭ de altmintrelea fórte mult îngreuiate, din causă că ordinele de mişcarea trupelor şi amănuntele planuluĭ de răsboiŭ se dedeaŭ din cabinetul Sultanuluĭ, iar pe de altă parte armatele turcescĭ aveaŭ doĭ comandanţĭ, adese-orĭ în rivalitate, unul dincóce şi altul dincolo de Balcanĭ.

In faţa mişcăriĭ comandantuluĭ din Vidin spre Plevna şi maĭ ales în urma primelor ciocnirĭ între Turcĭ şi Ruşĭ (19 Iulie 1877 st. n.), noĭ Româniĭ încă a trebuit să ne punem întrebarea ce aveam de făcut. Oştirile rusescĭ intraseră în ţéră, Turciĭ, carĭ nu fuseseră în stare să le opréscă a trece Dunărea, se arătaŭ în luptă fără un plan hotărît; totuşĭ Osman Paşa găsise la Plevna un punct priincios de apĕrare şi, întărindu-se acolo repede, isbutise a oprì pe Ruşĭ, carĭ, cu tot renumele lor vechiŭ de bunĭ răsboinicĭ, s'aŭ şi găsit un moment într'o situaţiune grea.

Posiţiunea nóstră erà fórte delicată. De ocamdată noĭ ḑisesem să fim neutri, să nu ne amestecăm în răsboiŭ, pe de o parte pentru că Ruşiĭ nu ne făcuse nicĭ o propunere, iar pe de alta pentru că nu puteam avé simpatiĭ pentru cruḑimile Turcilor.

Rusia se mişcà greŭ, iar Turciĭ căutaŭ să se reguleze după agresor. Osman Paşa, fără ca să aibă un plan de maĭ înainte pregătit, s'a aşezat la Plevna pentru a se opune în drumul armatelor rusescĭ ce înaintaŭ către Balcanĭ şi Constantinopole. Renumele armatelor rusescĭ erà însă fórte mare şi de altă parte ele mergeaŭ în frunte cu Autocratorul Rusieĭ, însoţit de tótă casa luĭ, pentru a rĕsbunà creştinătatea maltratată, măcelărită de Başĭbuzucĭ.

Noĭ am fi vrut să avem o înţelegere cu Rusia, pentru ca să nu fim striviţĭ la mijloc. Cum am ḑis, simpatiile nóstre chiar nu puteaŭ fi pentru cruḑimile turcescĭ, şi de aceea ne-am bucurat când am vĕḑut că se organiséză aicĭ la noĭ o legiune bulgăréscă pentru a merge alăturĭ de armatele imperiale rusescĭ.

Am fi vrut şi noĭ să mergem în ajutorul creştinătăţiĭ, şi cu mulţumire trebue să recunóscem că guvernul nostru a avut atuncĭ acea înţelepciune plină de mîndrie naţională, tot-deauna fecundă în inspiraţiunĭ fericite. El a dat a înţelege guvernuluĭ rusesc, că este gata să dea ajutor la eliberarea popórelor apĕsate, dar sub stégul sĕŭ naţio-

nal, pentru ca să se scie de toţī că Românii sub stégul lor s'aŭ luptat pentru popórele subjugate şi că România nu póte da ajutor decât ca o naţiune liberă şi sub stégul eĭ naţional. Acésta a ofuscat pe Ruşī şi de acì dările a înţelege, că Rusia va merge la răsboiŭ numaĭ cu stégul eĭ. România se aflà ast-fel în imperiósa datorie de a se pregătì să-şĭ apere cu puterile sale integritatea teritoriuluĭ.

Un alt fapt îĭ impuneà de asemenea acéstă datorie. Turciĭ creḑuseră, că dacă Padişachul va hărăzì o Constituţiune celor de sub domnirea luĭ, atuncĭ el îĭ va regenerà într'un moment. Acésta s'a şi făcut prin Constituţiunea luĭ Midhat Paşa, aplicabilă tuturor popórelor şi provinciilor supuse otomane.

Intre aceste provinciĭ, eĭ aŭ sub-înţeles şi pe România, proclamând unitatea şi indivisibilitatea Imperiuluĭ Otoman, cu tóte provinciile incorporate luĭ. Suveranul şi guvernul Românieĭ aŭ protestat impotriva acesteĭ pretenţiunĭ de a asimilà ţéra nóstră cu provinciile incorporate, când România aveà Constituţiunea eĭ autonomă, aparte, în virtutea uneĭ Convenţiunĭ europene. Protestarea chibzuită, înţeléptă şi moderată a Românieĭ nu putem ḑice că nu a avut efect. Turciĭ nu maĭ puteaŭ însă comptà pe noĭ şi noĭ aveam datoria să ne gândim la apĕrare.

Acésta erà situaţiunea nóstră la începutul răsboiuluĭ.

Turciĭ avuseseră o idee fórte justă, când aŭ organisat apĕrarea şi resistenţa la Plevna. Posiţiunea erà fórte bine găsită pentru a aţiné calea Ruşilor în spre Balcanĭ, maĭ ales că Ruşiĭ credeaŭ că le va fi de ajuns să împingă înainte, spre a ajunge la succes, şi negligiaseră de a luà mĕsurile indispensabile în casul uneĭ lupte de cetate.

In jurul Plevneĭ s'aŭ ridicat redute, fortificărĭ, tabiĭ, şi Plevna a fost transformată fórte repede în posiţiune redutabilă. Armatele rusescĭ aŭ avut curînd prilej să se convingă de acésta. In jurul Plevneĭ s'aŭ dat, treĭ crâncene bătăliĭ; în câte trele Ruşiĭ aŭ fost sfărâmaţĭ. La a treia, s'a făcut apel şi la noĭ, ca în numele creştinătăţiĭ să mergem a da ajutor. Am mers, am mers însă cu stégul nostru, aşà după cum dorisem, şi Suveranul nostru a avut onorătórea sarcină de a primì comanda trupelor din jurul Plevneĭ. La a treia bătălie de la Plevna, dată în ḑiua de Sf. Alexandru, óstea rusă, deşì ajutată de cea română, a fost din noŭ bătută; dar noĭ am cucerit şi am păstrat cu resistenţă *Kanlì-tabià,* adecă Griviţa, reduta sângerósă, după cum o numesc Turciĭ, pentru că acolo s'a vĕrsat maĭ mult sânge decât orĭ-unde în jurul Plevneĭ.

Acolo s'a vĕdit oşténul român ce este, căcĭ soldaţĭ aĭ uneĭ ţĕrĭ micĭ

şi împilate, carĭ de sute de anĭ nu maĭ fusese în lupte, mobilisaţĭ abià de câte-va sĕptĕmânĭ, aŭ sciut opune un pept maĭ tare decât soldaţĭ vechĭ şi încercaţĭ în răsbóie. E fală mare acésta, că acolo s'a împlântat stégul românesc şi s'a reînviat virtutea strămoşéscă. Străiniĭ, carĭ s'aŭ ocupat de istoria acestuĭ răsboiŭ, scriŭ cu multă laudă despre purtarea nóstră la Griviţa şi cu adevĕrat entusiasm ne recunosc vîrtutea incontestabilă. Trebue decĭ să ne fălim cu Griviţa, căcĭ acolo noĭ am avut fericirea să implântăm drapelul nostru maĭ sus decât cel rusesc şi să cucerim un drapel de la Turcĭ, spre a-l depune a doua ḑi la piciórele Comandantuluĭ nostru suprem.

Dar maĭ presus decât fala că am luat un stég şi că am împlântat pe al nostru victorios, trebue să ne fălim cu gróznica luptă de o ḑi, în urma căreia am isbutit singurĭ să păstrăm un avantagiŭ asupra vrăjmaşuluĭ. Nicĭ un alt stég n'a putut fi împlântat în ḑiua aceea, decât al nostru.

Cucerirea Griviţeĭ erà cu atât maĭ importantă, cu cât drumul pe care-l apĕrà reduta din partea nord-ostică duceà drept la Sofia prin Plevna. Cine ar fi luat înainte drumul acela puteà intrà în Plevna fără nicĭ o împedecare, în mijlocul confusiuniĭ turcescĭ.

In tabia de la Griviţa se aflaŭ, în bataliónele turcescĭ, doĭ Englesĭ, din carĭ unul anume William V. Herbert a istorisit maĭ târḑiŭ împrejurările lupteĭ. Intâiul atac Româniĭ l'aŭ dat ajutaţĭ de Ruşĭ, asemenea şi pe al doilea; la ultimul atac însă aŭ mers singurĭ şi numaĭ opintelelor lor se datoresce căderea reduteĭ. Când Englesul luptător cu Osman Paşa a vĕḑut a doua ḑi din Plevna stégul românesc fâlfâind pe Kanlì-tabià, spune el singur că a dobândit o fórte înaltă opiniune despre Românĭ.

Sigur este, că pentru noĭ, pentru Turcĭ şi pentru străinĭ, faptul de arme de la Griviţa a fost o vitejie fără de părecbe. Insemnătatea luăriĭ Griviţeĭ este însă invederată şi într'alt ordin de ideĭ pentru România.

Istoria nu se póte studià serios şi temeinic decât în legătură cu morala, în alăturarea efectelor cu causa morală. Istoria nu póte fi fără de morală, căcĭ ea este învĕţătura vie a popórelor. *magistra rerum*, şi învĕţătura nu este lipsită de morală. Faptul că ţĕranul român s'a arătat militar sobru şi vitéz îşĭ are morala luĭ şi o mare învĕţătură a decurs pentru Românĭ din faptul că la Griviţa eĭ s'aŭ luptat singurĭ în contra Turcilor şi că aŭ isbutit să aibă, în mijlocul generaleĭ înfrângerĭ, un punct de însemnată biruinţă. Turciĭ se luptaŭ pentru paradisul de pe ceea lume, iar Româniĭ aveaŭ un ţel limpede, un ţel moral şi înălţător: fericirea şi libertatea patrieĭ lor. Acest simţemînt,

care şi aḑĭ este atât de viŭ în inima poporuluĭ nostru, făceà atuncĭ pe ţĕraniĭ soldaţĭ românĭ să privéscă pe ofiţeriĭ lor ca pe nisce îngerĭ, ce-ĭ duceaŭ la victorie, şi să-ĭ urmeze plinĭ de încredere şi neînfricaţĭ la luptă.

Am avut odată prilej să mĕ conving prin mine însumĭ de acésta. Erà la Iaşĭ, unde treĭ grupurĭ de ţĕranĭ foştĭ ostaşĭ în rĕsboiŭ vorbiaŭ despre Griviţa. Eraŭ din veteraniĭ regimentuluĭ 13-lea. Spuneà unul cum de maĭ multe orĭ aŭ fost tot eĭ duşĭ la foc şi aŭ avut noroc să respingă pe duşmanĭ. Spuneà altul acelaşĭ lucru şi se mirà cum rĕmăsese numaĭ regimentul lor acolo.

— Eh! frate, cum nu se teme udul de plóie, aşà nu se teme cel sângerat de sânge! rĕspunse veteranul de pe Racovĕţ...

Mi-am ḑis atuncĭ, mişcat până în adîncul sufletuluĭ: — Aŭ suflet aceştĭ ómenĭ, aŭ suflet; n'a perit încă vitejia din timpul luĭ Ştefan-Vodă-cel-Bun.

Intr'adevĕr, pentru noĭ, Griviţa este o regenerare morală prin poporul înarmat şi prin tinerimea luminată. De la ofiţerul luminat germenele de regenerare a trecut în sufletul oşténuluĭ, fiŭ al poporuluĭ, şi l'a îmbărbătat în trudnica luptă. De acì acel curent iresistibil pentru îndeplinirea datorieĭ în valea de plângere şi de durerĭ a lumiĭ acesteia

Acì este iarăşĭ o mare învĕţătură pentru tinerimea nóstră, căreia aş voì să-ĭ insuflu simţemîntul, că numaĭ prin înţelépta disciplină, prin dragostea curată a stéguluĭ, prin iubirea din tótă inima a patrieĭ, va puté să-şĭ îndeplinéscă datoria de a lăsà şi ea cevà de moştenit generaţiunilor viitóre, după cum cele precedente i-aŭ lăsat eĭ o moştenire aşà de mîndră.

Bătălia de la Griviţa (11 Septembre 1877 s. n.) a fost ultima dată în jurul Plevneĭ. In urmă a prevalat idea Suveranuluĭ nostru de a se părăsì asaltele şi de a se învestì Plevna. Acéstă idee, maturită cu sfaturile luĭ Totleben, a avut de resultat capitularea luĭ Osman Paşa (11 Decembre 1877 s. n.). Ea nu a fost fără vĕrsare de sânge, dar a dus la ţel mult maĭ uşor şi cu maĭ puţine perderĭ.

Româniĭ avuseseră însă ocasiunea de a-şĭ arătà vîrtutea, oşténul român îşĭ manifestase vitejia, independenţa ţĕriĭ fusese cucerită şi stima străinătăţiĭ dobândită în mod necontestabil.

William Herbert, tînĕrul Engles ce se bătuse pentru Turcĭ la Griviţa, scriind 16 anĭ maĭ târḑiŭ istoricul apĕrăriĭ Plevneĭ (1), nu póte

(1) *The Defence of Plevna, 1877*, de *William Herbert*, 1895.

să nu aducă din noŭ prinosul laudelor sale oştenilor noştri şi tot astfel fac toţĭ ceĭ-lalţĭ scriitorĭ străinĭ, carĭ s'aŭ ocupat de răsboiul dintre Ruşĭ şi Turcĭ. (1)

Noĭ nu avem încă o *istorie acurată, întrégă şi magistrantă* a luptelor nóstre de la Plevna. Sper că se va scrie. In orĭ-ce cas, când o vom scrie, nu va puté nimenĭ să nu ne aprobe pentru purtarea ce am avut acolo.

(1) *The Balkans: Roumania* etc. de *William Miller*, 1896.

CONCURSURI PENTRU PREMII.

1897

INSCIINȚARE.

A. Premiĭ pentru cărțĭ publicate.

I. *Premiul Năsturel-Herĕscu,* din Seria B, de 4.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 uneĭ cărțĭ scrise în limba română, *cu conținut de orĭ-ce natură*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Novembre 1896 până la 31 Octobre 1897.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărților propuse la concursul acestuĭ premiŭ va fi până la 31 Octobre 1897.

In privința *Premiuluĭ Năsturel-Herèscu* se pun în cunoscința publiculuĭ următórele disposițiunĭ din codicilul rĕposatuluĭ întru fericire Năsturel-Herĕscu:

«In tot anul Societatea Acadêmică Română va avé a premià, din veniturile fonduluĭ *Năsturel,* o carte tipărită originală, în limba română, care se va socotì de către Societate ca cea maĭ bună publicațiune apărută în cursul anuluĭ; însă aceste premiĭ vor fi de' douĕ speciĭ:

«1. In treĭ anĭ consecutivĭ, de-arîndul, se va decerne câte un premiŭ de patru miĭ leĭ noĭ, No. 4.000 L. n., *minimum,* la cea maĭ bună carte apărută în cursul anuluí expirat.

«2. Iar în al patrulea an se va decerne un premiŭ fix de douĕ-spre-ḑece miĭ leĭ noĭ, No. 12.000 L. n., cerele se va numì «*Marele Premiŭ Năsturel*», opereĭ care va fi judecată ca publicațiunea de căpetenie ce va fi apărut în cursul celor patru anĭ precedențĭ. Acest premiŭ nu se va puté decerne

uneĭ lucrărĭ care va fi obţinut dejà unul din premiele anuale, decât defalcând dintr'însul valórea premiuluĭ precedent.

«Operele, ce se vor recompensà cu acéstă a doua serie de premiĭ, vor tractà cu preferinţă despre materiile următóre:

«*a)* Scrierĭ seriόse de istorie şi de sciinţele accesoriĭ ale istorieĭ, preferindu-se cele atingĕtóre de istoria ţĕrilor române;

«*b)* Scrierĭ de religiunea ortodoxă, de morală practică şi de filosofie;

«*c)* Scrierĭ de sciinţe politice şi de economie socială;

«*d)* Tractate originale despre sciinţele esacte;

«*e)* Scrierĭ enciclopedice, precum dicţionare de istorie şi geografie, în carĭ să intre şi istoria şi geografia Românieĭ, dicţionare generale saŭ parţiale de sciinţe esacte, de arte şi meseriĭ, de administraţiune şi jurisprudenţă, şi alte asemenea lucrărĭ utile şi bine întocmite;

«*f)* Cărţĭ didactice de o valóre însemnată ca metod şi ca cuprins;

«*g)* Dicţionare limbistice în limba românéscă, maĭ ales pentru limbile antice şi orientale, adecă limba latină, elenă, sanscrită, ebraică, arabă, turcă, slavonă veche şi altele;

«*h)* Publicaţiunĭ şi lucrărĭ artistice de o valóre seriósă, adecă relative la artele plastice, architectura, sculptura, pictura, gravura, şi chiar opere musicale seriόse, pe carĭ aceste tóte Societatea Academică Română le va puté aprecià atuncĭ când îşĭ va întinde activitatea eĭ şi asupra tuturor materiilor de bele-arte;

«*i)* Scrierĭ de pură literatură română, în prosă şi în versurĭ, precum poeme, drame şi comediĭ seriόse, — maĭ ales subiecte naţionale, — şi orĭ-ce alte opere de înaltă literatură. Acestora maĭ cu sémă aş dorì să se acorde *«Ma-«rele Premiŭ Năsturel»*, când vor fi judecate ca avênd un merit cu totul superior, spre a se da ast-fel o încuragiare maĭ puternică desvoltăriĭ literatureĭ naţionale.»

La acestea se maĭ adaug următórele disposiţiunĭ luate de Societatea Academică la 2 şi 7 Septembre 1876:

1. La concurs se pot presentà şi opurĭ preînnoite în nouĕ ediţiunĭ, carĭ se vor fi retipărit în cursul anuluĭ, însă numaĭ de autorĭ în viéţă.

2. După cuprinderea chiar a testamentuluĭ, traducţiunile din limbĭ străine sunt excluse de la concurs; se va face însă esceptiune pentru acele traducţiunĭ de pe opurĭ străine clasice, carĭ:

a) saŭ prin dificultăţile învinse ale uneĭ perfecte reproducerĭ în versurĭ românescĭ, vor constituì adevĕrate opurĭ literare ale limbeĭ române;

b) saŭ prin anexarea de elucidărĭ şi de note sciinţifice cu totul propriĭ traducĕtoruluĭ, îşĭ vor fi însuşit meritele unor lucrărĭ originale în limba română.

3. Cărţile premiate de Academia Română din alte fondurĭ ale sale saŭ cele tipărite din iniţiativa şi cu spesele eĭ nu pot intrà la concurs pentru premiele Năsturel din seria B.

4. Premiele Năsturel din seria B se pot acordà nu numaĭ unor opurĭ complete, ci şi părţiĭ unuĭ op tipărit în cursul anuluĭ, cu condiţiune însă ca acéstă parte să fie de valórea şi de întinderea unuĭ volum şi nu de ale uneĭ simple făscióre (minimum 400 pag. format in-8⁰ garmond).

5. Premiarea uneĭ părţĭ a unuĭ op la un concurs anual nu împedecă premiarea uneĭ alte părţĭ a aceluiaşĭ op la un concurs posterior.

6. Opurile anonime şi pseudonime vor puté fi admise la concursul cărţilor tipărite, iar autoriĭ lor, spre a primì premiele acordate, vor trebuì să justifice proprietatea lor.

II. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu conţinut sciinţific*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897, saŭ celeĭ maĭ importante *invenţiunĭ sciinţifice* făcute de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse pentru concurs este până la 31 Octobre 1897.

III. *Premiul Adamachi*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu cuprins moral de orĭ-ce natură*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Novembre 1896 până la 31 Octobre 1897.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse pentru concurs este până la 31 Octobre 1897.

IV. *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 uneĭ cărţĭ scrise în limba română, *cu conţinut literar*, care se va judecà maĭ meritorie printre cele publicate de la 1 Novembre 1896 până la 31 Octobre 1898.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 12 exemplare, a cărţilor propuse pentru concurs este până la 31 Octobre 1898.

V. *Premiul Asociaţiuniĭ Craiovene pentru desvoltarea învĕţămîntuluĭ public*, în sumă de Leĭ 1.500, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 *celeĭ maĭ bune cărţĭ didactice* în limba română dintre cele tipărite de la 1 Ianuarie 1895 până la 31 Octobre 1898.

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 6 exemplare, a cărţilor propuse pentru concurs este până la 31 Octobre 1898.

VI. *Premiul Hagi-Vasile*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 uneĭ cărţĭ scrise în limba română şi publicate în timpul de la 1 Ianuarie 1894 până la 31 Octobre 1899, al căreĭ cuprins va fi:

Istoria comerciului la Românĭ, saŭ *starea actuală a comerciuluĭ în România,* saŭ *studiĭ asupra legislațiuniĭ comerciale în statul român,* saŭ *orĭ-ce alte subiecte privitóre la comerciul român.*

Terminul depuneriĭ la cancelaria Academieĭ, în 6 exemplare, a cărților propuse pentru concurs va fi până la 31 Octobre 1899.

Notă. — *Concurenții sunt obligați a arătă tot-deauna în scris pentru care anume premiŭ presintă lucrările lor la concurs.*

B. Premiĭ pentru lucrărĭ puse la concurs cu subiecte date.

VII. *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu,* de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Considerațiunĭ istorice și geografice asupra Basarabieĭ înainte de 1812, cu deosebită privire asupra Hotinuluĭ, regiuniĭ centrale și Bugiaguluĭ.

Prima organisare a Basarabieĭ după anexare și urmărirea organisărilor succesive până astădĭ. Familiile boerescĭ române rĕmase în Basarabia și istoricul lor de atuncĭ încóce. Etnografia și introducerea coloniilor străine și desvoltarea lor. Biserica și elementul românesc și străin în cler. Instrucțiunea publică. Statistica. Mișcarea literară românéscă și neromânéscă, precum și desvoltarea arteĭ. Topografia actuală a Basarabieĭ, cu lista tuturor satelor, riurilor, etc. Industria, comerciul și mijlócele de comunicațiune. Folklorul la Româniĭ din Basarabia. Monumente istorice și resturĭ archeologice. Modificările în graiul românesc de la anexare încóce.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

VIII. *Premiul Adamachi,* de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară și religiósă.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

IX. *Premiul G. San-Marin,* în sumă de 2.000 Leĭ, dimpreună cu procentele acestuĭ fond până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Considerațiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ cu țĕrile străine atât la Orient cât și la Occident, începĕnd cu secolul XVI până la anul 1860.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

X. *Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ* se va decerne în sesiunea generală din anul 1898 pentru cea maĭ bună:

Carte de lectură pentru şcólele secundare.

«Acéstă carte va cuprinde în întâia parte descripţiunĭ ale naturiĭ şi ale puterilor naturiĭ şi în a doua parte naraţiunĭ despre evenimentele istorice însemnate şi despre viéţa bărbaţilor celor marĭ aĭ naţiuniĭ române şi aĭ altor popóre. Descripţiunile saŭ naraţiunile vor fi saŭ bucăţĭ originale saŭ traducţiunĭ bine făcute. In tot casul, alegerea se va face din tot ce literatura românéscă saŭ străină posede maĭ clasic şi va avé în vedere desvoltarea iubiriĭ naturiĭ şi a simţemintelor patriotice şi virtuóse.» (Din *Actul de donaţiune.*)

Premiul este de 8.500 Leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ şi cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de *minimum* 30 cóle de tipar *garmond)* în 1.000 exemplare, din carĭ 800 ale autoruluĭ şi 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1897.

XI. *Premiul Adamachi*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Biserica creştină ortodoxă din România şi influenţa eĭ morală în evoluţiunea culturală a ţĕrilor române de la începutul seculuĭ nostru până la 1891.

Lucrarea se va face după următórea programă:

Situaţiunea bisericeĭ la începutul véculuĭ XIX. Organisarea eĭ, mijlóce de cultură şi nivel cultural, membri însemnaţĭ prin rolul lor, atitudinea Ruşilor faţă de călugăriĭ grecĭ din ţéră. Ce s'a făcut sub domniile luĭ Caragea şi Calimach (1812—1819) pentru biserică. A contribuit biserica la reforma legiuirilor? Jurisdicţiunile bisericescĭ sub aceştĭ doĭ Domnĭ (stare civilă, căsătoriĭ, divorţurĭ, judecata clericilor), legăturile dintre cler şi bresle studiate până la desfiinţarea breslelor.

Cum a considerat biserica mişcarea Eteriştilor pe pămîntul românesc. A contribuit la înlăturarea domniilor fanariote? A înlesnit clerul din Muntenia mişcarea luĭ Tudor Vladimirescu? Prima încercare de secularisare la 1827, revenirea eĭ la 1828 după cererea Sultanuluĭ.

Pacea de la Adrianopole (1829). Protectoratul rusesc şi efectele sale asupra bisericeĭ. Organisarea dată bisericeĭ prin Regulamentul Organic (1828—1834) şi continuările sale. Apreciarea eĭ. Participarea Episcopilor şi Metropoliţilor la Adunările obştescĭ studiată după isvóre.

Clerul sub domniile luĭ Alexandru Ghica şi Gheorghe Bibescu (1834—1848) în Muntenia şi sub Michail Sturdza în Moldova. Infiinţarea departamentuluĭ

bisericesc. Partea clerului la mişcarea de la 1848. Atitudinea principalilor chiriarchi în decursul mişcării şi după înfrângerea eĭ.

Ce parte a luat clerul la societăţile literare, filarmonice etc. înfiinţate pînă la 1848. Ce parte a luat clerul la lupta pentru Unire de la 1849 la 1858. Ce parte a luat la desfiinţarea robieĭ (evaluarea numěruluĭ robilor mănăstirilor, bisericilor etc. şi compararea stăriĭ acestora cu starea celor-lalţĭ robĭ), la desfiinţarea clăciĭ prin propagandă saŭ exemplu.

Biserica sub domnia luĭ Cuza. Numirea Episcopilor prin decret domnesc la 1865. Proteste, Scriban, Sofronie. Melchisedec. Secularisarea averilor bisericescĭ. Motivele carĭ aŭ inspirat-o şi persónele carĭ aŭ susţinut şi efectuat acéstă měsură. Atitudinea cleruluĭ. Istoricul secularisăriĭ, însoţit pe cât se póte de date statistice. Influenţa eĭ asupra vieţeĭ bisericescĭ. Folósele pentru stat. Eliminarea elementuluĭ străin. Sinodul mixt.

Mesagiul din Iunie 1866 al Domnitoruluĭ Carol (promiţênd întórcerea la basele canonice). Autocefalia. Starea cestiuniĭ în trecut. Reluarea eĭ sub Cuza. Recunóscerea şi consacrarea eĭ de bisericile surorĭ.

Legile şi regulamentele organice de la 1866—1891, studiate din punctul de vedere al scopurilor urmărite, al resultatelor dobândite şi al completărilor saŭ îndreptărilor ce rĕmân de făcut.

Cultura în biserică. Prin ce erà representată pînă la 1812. Invěţămîntul primar dat de dascălĭ şi preoţĭ pînă la organisarea acestuĭ învěţămînt de către stat înainte de Unire. Tipografiile bisericescĭ. Bibliotecele bisericescĭ în momentul secularisăriĭ (cărţile lor se află la Biblioteca Statuluĭ). Seminariele studiate în tóte fasele prin carĭ aŭ trecut pînă la 1891?

Numĕrul (aproximativ) preoţilor, călugărilor, etc. la principalele epoce dintre 1800 şi 1891. Causele numĕruluĭ exagerat de clericĭ pe la începutul seculuĭ. A se studià, tot comparativ la diferite epoce, nivelul cultural şi moral al cleruluĭ, traiul şi rolul sĕŭ în societate. Biografiile clericilor însemnaţĭ, ca Veniamin Costache, Dositeiŭ, Melchisedec.

Comparaţiunea mersuluĭ bisericeĭ române cu acela al celor-lalte bisericĭ autocefale şi semi-autocefale de ritul răsăritén. (1) Relaţiunile morale şi culturale cu ele. Relaţiunile cu cele-lalte bisericĭ creştine (Conferinţele de la Bonn, stăruinţele catolice pentru unire, etc.).

Artele în legătură cu biserica: *a)* Architectura, restaurările cele marĭ, bisericele nouĕ, caracterisarea stiluluĭ; *b)* pictura, renovaţiunea eĭ după stilul bizantin şi tradiţiunea naţională, caracterisarea stiluluĭ bizantin ortodox în pictură din punctul de vedere tradiţional şi estetic; *c)* progresele cântuluĭ bisericesc, compositoriĭ admişĭ în biserica nóstră; *d)* artele ornamentale, vestminte, legătura cărţilor, mobilierul, obiectele cultuluĭ, etc.

Introducerea literilor romane, mişcarea literară bisericéscă studiată în principalele publicaţiunĭ şi reviste. Modificărĭ în limba întrebuinţată în

(1) Lista lor se găsesce în *Boroianu,* Istoria bisericeĭ, pag. 568.

scrierile religióse. Rolul Sinoduluĭ şi al Facultăţiĭ de teologie în desvoltarea literatureĭ bisericescĭ.

Biserica şi simţemîntul naţional. Rolul cleruluĭ în viéţa naţională, studiat comparativ cu acela ce-l are în acéstă privinţă clerul în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ şi în alte ţĕrĭ ortodoxe.

Simţemîntul religios studiat ca conţinut, extensiune şi intensitate la diferite epoce ale acestuĭ secol. Evoluţiunea acestuĭ simţemînt şi a ideilor morale. (1)

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XII. *Premiul Alexandru Bodescu,* de 1.500 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Cercetărĭ istorice asupra oraşelor Chilia şi Cetatea-Albă.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XIII. *Premiul Neuschotz,* de 2.000 Leĭ, dimpreună cu procentele acestuĭ fond până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Compendiŭ istoric asupra desvoltăriĭ industriale la Românĭ până în 1875.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XIV. *Premiul Statuluĭ Lazăr,* de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1899 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiul hidrografic complet al unuia din următórele rîurĭ: Jiul, Oltul, Argeşul, Ialomiţa, Siretul.

Studiul va cuprinde: cursul rîuluĭ, studiul mătceĭ luĭ, afluenţiĭ luĭ, lungimea cursuluĭ, natura terenurilor pe carĭ curge, permeabilitatea lor; debitul luĭ şi al principalilor luĭ afluenţĭ în stare normală şi în stările excepţionale de crescere şi de scădere; diagrame cât maĭ complete, representând regimul rîuluĭ şi al principalilor sĕĭ afluenţĭ într'o periódă de timp cât maĭ lungă posibil; întinderea terenurilor supuse inundaţiunilor rîuluĭ şi afluenţilor sĕĭ; un proiect pentru îmbunătăţirea regimuluĭ, eventual pentru ca-

(1) Acest program desvoltător este menit să serve la lucrarea subiectuluĭ numaĭ ca puncte de atins, lăsându-se la disposiţiunea concurentuluĭ lărgirea şi coordonarea materieĭ.

nalisarea luĭ şi facerea navigabilă a luĭ; un proiect pentru irigarea terenurilor cultivabile cuprinse în basenul rîuluĭ considerat, pentru îmbunătăţirea şi pentru utilisarea luĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1898.

XV. *Premiul Alexandru Ioan Cuza,* de 10.000 Leĭ, dimpreună cu procentele acesteĭ sume de la 1891 până la acordarea premiuluĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria Românilor de la Aurelian până la fundarea Principatelor.

Punctele de căpetenie ale programeĭ sunt cele următóre:

1. Teritoriul colonisaţiuniĭ romane în ţĕrile din drépta şi din stânga Dunăriĭ-de-jos.
2. Teoriile vechĭ şi nouĕ despre originea şi locuinţele Românilor în cursul evuluĭ mediŭ.
3. Migraţiunea popórelor în ţĕrile dunărene şi înrîuririle reciproce dintre barbarĭ şi elementul roman, de la părăsirea Dacieĭ Traiane până la înfiinţarea Imperiuluĭ bulgar.
4. Românii şi Bulgariĭ în timpul Imperiuluĭ bulgar şi al celuĭ românobulgar şi relaţiunile lor cu popórele din stânga Dunăriĭ.
5. Originele Principatelor române.

Lucrarea va fi întemeiată pe un studiŭ cât maĭ amănunţit şi consciinţios al isvórelor antice şi medievale: autorĭ, inscripţiunĭ, documente şi orĭ-ce resturĭ ale vechimiĭ, utilisându-se şi toponimia, limba şi în genere orĭ-ce fântână ce ar puté contribuì la lămurirea cestiuniĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

XVI. *Premiul Statuluĭ Eliade-Rădulescu,* de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria Românilor în timpul Domniilor Regulamentare.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

VII. *Premiul Adamachi,* de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1900 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiĭ asupra pelagreĭ.

Çausă. Intindere. Raportul între pelagră şi consumaţiunea de porumb. Mo-

dul culturei porumbuluĭ la noĭ. Condiţiunile carĭ opresc cócerea porumbuluĭ la noĭ. Condiţiunile carĭ opresc cócerea porumbuluĭ şi carí favoriséză desvoltarea de parasiţĭ aĭ porumbuluĭ. Examenul biologic al porumbuluĭ stricat.

Examenul materiilor fecale ale persónelor carĭ se nutresc cu porumb. Descripţiunea clinică şi anatomo-patologică a pelagreĭ. Tractamentul pelagreĭ. Prevenţiunea (profilaxia) pelagreĭ. Starea pelagreĭ în diferite judeţe ale Românieĭ şi istoricul apariţiuniĭ şi desvoltăriĭ acesteĭ bóle în ţéră.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1899.

VIII. *Premiul Alexandru Ioan Cuza*, de 6.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria critică asupra chinezatelor şi districtelor autonome românescĭ din Transilvania, Ungaria şi Banat, cu privire şi la instituţiunea chinezilor din cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, însoţită în anexe de documente.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XIX. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Fauna ichtiologică a Românieĭ.

Autorul va avé să facă:

1. Descrierea genurilor şi speciilor de pescĭ carĭ trăesc în apele Românieĭ din diferitele sale regiunĭ, fácĕnd representaţiunea lor în desemn saŭ cel în fotografie.
2. Va arătà carĭ din aceste speciĭ sunt migratóre şi la ce epocă fac migraţiunile lor.
3. Va arătà care este epoca şi modul cum aceste speciĭ depun ouĕle lor.
4. Va arătà starea actuală a industrieĭ pescărieĭ în România din punctul de vedere technic şi economic.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XX. *Premiul Anastasie Fĕtu*, de 3.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Charta agronomică a Românieĭ.

Lucrarea se va face după programa următóre:

I. *Partea grafică.* — Intemeiându-se pe cele maĭ recente date şi studiĭ statistice, economice şi agricole, autorul va representà, prin diferite charte în culorĭ nuanţate, starea diferitelor producţiunĭ agricole şi forestiere ale ţĕriĭ, repărţite pe judeţe.

Ast-fel, câte o chartă specială va înfăţişà repartiţiunea cultureĭ grîuluĭ şi altor plante în diferite judeţe. Culórea va fi cu atât maĭ închisă cu cât cultura plantelor va fi maĭ întinsă pe o suprafaţă dată.

O chartă specială va fi consacrată pentru fie-care din plantele următóre: grîul, secara, porumbul, orzul, ovĕsul, rapiţa, fîneţele naturale şi păşunele, pădurile.

Pentru plantele a căror cultură este puţin întinsă, precum sunt inul, tutunul, cânepa şi altele, autorul se va mărginì la indicaţiunĭ statistice.

O chartă specială va înfăţişà repărţirea viilor în tótă România înainte de invasiunea filoxerică; iar în datele statistice se va arătà întinderea viilor distruse de filoxeră.

O altă chartă va înfăţişà repartiţiunea prunilor şi pomilor roditorĭ în regiunile lor speciale, adecă ale colinelor.

O chartă va fi consacrată special pădurilor din România.

Charte speciale vor înfăţişà diferitele animale domestice şi anume: specia cavalină, specia bovină, specia ovină şi specia porcină.

Dimensiunile fie-căreĭ charte vor fi între 20 şi 30 centimetri de lature.

Autorul se va povăţuì după cele maĭ nouĕ publicaţiunĭ de atlasurĭ agricole făcute în Francia, Germania, Austro-Ungaria, Rusia şi alte ţĕrĭ, în carĭ pe lângă intensitatea culorilor se daŭ şi întinderile pe hârtie mĕsurată.

II. *Partea statistică.* — După o scurtă notiţă asupra stăriĭ actuale a economieĭ rurale în România, autorul va înfăţişà un studiŭ statistic, care va cuprinde:

1. Teritoriul total al Românieĭ.
2. Terenurile agricole, cuprinḑênd suprafaţa pămîntuluĭ ocupat de cereale, fîneţe, viĭ, pomĭ roditorĭ, pădurĭ şi alte producţiunĭ agricole.
3. Valórea venală medie pe hectar a diferitelor pămînturĭ pe judeţe şi regiunĭ.
4. Valórea locativă medie pe hectar, tot pe judeţe, a pămîntuluĭ de arătură, a fîneţelor.
5. Numĕrul contribuabililor funciarĭ, cuprinḑênd proprietatea mare şi cea ţĕrănéscă, cu sumele ce representă.
6. Intinderea medie şi mersul exploataţiunilor agricole.
7. Poporaţiunea totală a Românieĭ.
8. Poporaţiunea agricolă.
9. Preţul de mijloc al grîuluĭ, porumbuluĭ şi orzuluĭ în ceĭ din urmă 25 anĭ.
10. Exportul Românieĭ în ceĭ din urmă 25 anĭ.

A doua parte a noţiunilor statistice va cuprinde:

1. Intinderea culturilor pentru fie-care plantă cultivată şi producţiunea totală a diferitelor plante.

2. Statistica diferitelor specii de animale domestice.

Autorul, luând acest program ca un minimum de indicaţiunĭ, va puté introduce tóte notiţele relative la subiect. Se atrage atenţiunea, ca autorul să ţină sémă de publicaţiunile analóge cele maĭ recente făcute în Europa.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XXI. *Premiul Neuschotz*, de 2.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Expunerea principiilor conducĕtóre ale dreptuluĭ public modern al Românieĭ şi cercetarea resultatelor aplicaţiuniĭ lor de la 1857 până în momentul de faţă.

Lucrarea se va face după programa următóre:

Carĭ sunt principiile dreptuluĭ public modern al Românieĭ? Sunt ele întemeiate pe sciinţă? Cu care şcólă filosofică se légă? Aŭ fost luate de alt popor? In cas afirmativ, de la care? pe ce cale? Aŭ intrat în viéţa sufletéscă a Românuluĭ? Carĭ s'aŭ dovedit roditóre în aplicaţiune? A deviat saŭ s'a modificat vre-unul în practică? Dacă da, de ce? In ce sens aŭ modificat ele viéţa publică românéscă? Ce bine avem dreptul de a aştептă pe viitor de la ele? ce rele saŭ inconveniente? Cu un cuvînt, să se dea o icónă a vieţeĭ publice, cercetată după datele realităţiĭ, logiceĭ şi conceptelor generale. (Obiectele cercetăriĭ vor fi maĭ ales Constituţiunile şi legile marĭ organice.)

Iată ca indicaţiunĭ câte-va cestiunĭ, pe carĭ concurenţiĭ vor trebuĭ să le examineze:

Suveranitatea poporuluĭ. Exerciţiul puterilor prin delegaţiune.

Despărţirea puterilor, delimitarea lor. Obligaţiunile militare. Dreptul public militar. Libertatea individuală şi restricţiunile eĭ în drept şi în practică (In teorie e absolută, în practică nu există pentru ţĕnănime, muncitorĭ, etc.) Obligativitatea şi gratuitatea învĕţămîntuluĭ primar.

Excluderea femeilor de la drepturile politice şi de la unele drepturĭ civile.

Limitarea dreptuluĭ de a testă şi regimul familieĭ.

Intervenţiunea statuluĭ în cestiunĭ sanitare, industriale, etc.

Rolul statuluĭ ca representant al ideeĭ morale şi ca factor de progres, întru cât reese din dreptul public.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XXII. *Premiul Adamachi*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1901, celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Istoria literatureĭ române de la Cantemir până la 1821, cu extrageri din autoriĭ aceleĭ epoce literare.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1900.

XXIII. *Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ* se va decerne în sesiunea generală din anul 1902 pentru cea maĭ bună scriere în limba română despre:

Principiile morale şi creştinescĭ de carĭ trebue să se conducă părinţiĭ în educaţiunea copiilor lor.

«Acéstă scriere va arătà în mod metodic legile morale carĭ trebue să conducă pe om în viéţă şi mijlócele ce trebue întrebuinţate de părinţĭ şi de crescĕtorĭ, pentru ca germeniĭ cerinţelor morale să fie desvoltaţĭ şi întăriţĭ treptat în inima copiilor şi a tinerimiĭ, pentru ca voinţa acestora să fie îndrumată cu constanţă spre tot ce este bun şi virtuos, precum şi spre îndeplinirea datoriilor multiple ale omuluĭ; în fine pentru ca copiĭ şi tinerimea să fie de timpuriŭ ast-fel conduşĭ, ca germeniĭ celor bune să nu fie slăbiţĭ într'înşiĭ, iar germeniĭ celor rele să nu fie oploşiţĭ şi încuragiaţĭ.» (Din *Actul de donaţiune.*)

Premiul este de 8.500 Leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ şi cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de *minimum* 30 cóle de tipar *garmond)* în 1.000 exemplare, din carĭ 800 ale autoruluĭ şi 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1901.

XXIV. *Premiul Statuluĭ Lazăr*, de 5.000 Leĭ, se va decerne în sesiunea generală din anul 1903 celeĭ maĭ bune lucrărĭ scrise în limba română asupra următoruluĭ subiect:

Studiul vinurilor din România din punctul de vedere economic şi al composiţiuniĭ lor chimice.

Acest studiŭ va trebuì să cuprindă cel puţin:

I. Expunerea cunoscinţelor ce avem asupra:
a) întinderiĭ viilor, valoriĭ şi costuluĭ cultureĭ lor;
b) producţiuniĭ vinuluì saŭ a producţiunilor derivate şi a valoriĭ lor;
c) comerciuluĭ exterior de vinurì şi de producte derivate; şi
d) consumaţiuniĭ interióre de vinurĭ şi de producte derivate.

II. Descrierea a cel puţin patru din marile podgoriĭ din ţéră, luând de preferinţă două din Muntenia şi două din Moldova.

Descrierea va trebuì să cuprindă:
a) topografia generală;

b) expositiunea;

c) natura geologică şi petrografică a soluluĭ;

d) pe cât posibil climatul saŭ cel puţin datele meteorologice ale regiuniĭ;

e) descrierea speciilor de viţă cultivate, cu desemnurĭ de strugurĭ şi de frunze;

f) modul de cultură a viţeĭ şi costul lucruluĭ;

g) modul fabricăriĭ vinuluĭ şi eventual al productelor derivate;

h) producţiunea, valórea eĭ;

i) valórea viilor;

j) viile cele maĭ renumite;

k) analisa mecanică şi chimică a pămîntuluĭ din cel puţin treĭ viĭ pe podgorie, carĭ se deosibesc maĭ mult una de alta, fie prin calitatea saŭ cantitatea productelor, fie prin natura pămîntuluĭ;

l) analisa mustuluĭ fabricat din câte o singură specie de strugurĭ;

m) analisa musturilor fabricate din amestecurĭ de strugurĭ, aşà cum se face de ordinar prepararea lor în localitate; se vor analisà cel puţin musturile provenind din viile ale căror pămînturĭ aŭ fost analisate;

n) analisa vinurilor din acele podgoriĭ, analisându-se cel puţin vinurile din viile ale căror pămînturĭ aŭ fost analisate şi pe cât posibil vinurile produse în aceeaşĭ vie în diferiţĭ anĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1902.

XXV. *Premiul Princesa Alina Ştirbeĭ* se va decerne în sesiunea generală din anul 1906 pentru cea maĭ bună scriere în limba română despre:

Istoria Românieĭ de la fundarea Dacieĭ până la finele seculuĭ present pentru usul şi întărirea simţemintelor patriotice ale tuturor cetăţenilor.

«In acéstă istorie trebue să reésă firul conducĕtor al desvoltăriĭ statuluĭ român, greutăţile ce poporul a avut de învins, suferinţele ce a îndurat, efectele înfricoşate ale dominaţiunilor străine, luptele ce el a purtat pentru a susţiné naţionalitatea sa neatinsă, redeşteptarea némuluĭ românesc dovedită prin luptele eroice interne şi externe susţinute maĭ ales de la începutul seculuĭ, — încununată prin independenţa redobândită şi regatul înălţat de virtutea românéscă însăşĭ, — asigurată pentru vecie, precum va da Dumneḑeŭ, prin succesele şi progresele ce poporul va desăvîrşì neîncetat.» (Din *actul de donaţiune*).

Premiul este de 8.500 Leĭ, în care sumă se cuprind premiul autoruluĭ şi cheltuelile de tipărirea scrieriĭ (de *minimum* 30 cóle de tipar

garmond) în 1.000 exemplare din carĭ 800 ale autoruluĭ şi 200 ale Academieĭ.

Terminul presentăriĭ manuscriptelor la concurs va fi până la 1 Septembre 1905.

*

Notă. — Manuscriptele lucrărilor puse la concursurile premielor de sub N-riĭ VII—XXV se vor presintà anonime, purtând o devisă, care va fi reprodusă pe un plic sigilat cuprin̦ênd numele concurentuluĭ.

Academia îşĭ reservă dreptul de a tipărì în publicaţiunile sale lucrările ce se vor premià.

Premiele se vor da autorilor numaĭ după tipărirea lucrărilor premiate.

Concurenţiĭ sunt obligaţĭ a arătà tot-deauna în scris pentru care anume premiŭ presintă lucrările la concurs.

PERSONALUL

ACADEMIEI ROMANE.

LA 9 APRILIE 1897

MEMBRII ACADEMIEI.

I. SECȚIUNEA LITERARĂ.

1.	**Caragiani** *Ioan,*	numit	la	22	Aprilie	1866
	Chițu *Gheorghe,*	ales	»	27	Iunie	1879
	Hasdeŭ *Bogdan P.,*	»	»	13	Septembre	1877
	Maiorescu *Titu,*	numit	»	20	Iulie	1867
5.	**Naum** *Anton,*	ales	»	11	Martie	1893
	Negruzzi *Iacob C.,*	»	»	26	»	1881
	Ollănescu *Dimitrie C.,*	»	»	11	»	1893
	Quintescu *Nicolae,*	»	»	14	Septembre	1877
	Roman *Alexandru,*	numit	»	22	Aprilie	1866
10.	**Sbiera** *Ioan,*	»	»	11	Iunie	»
	Tocilescu *Gr. G.,*	ales	»	22	Martie	1890
	Vulcan *Iosif,*	»	»	30	»	1891

II. SECȚIUNEA ISTORICĂ.

1.	**Babeș** *Vincențiŭ,*	numit	la	22	Aprilie	1866
	Ionescu *Nicolae,*	»	»	2	Iunie	1867
	Kalinderu *Ioan,*	ales	»	13	Martie	1893
	Maniu *Vasile,*	»	»	12	Septembre	1876
5.	**Marian** *Simeon Fl.,*	»	»	26	Martie	1881
	Marienescu *At. M.,*	»	»	»	»	»
	Moldovanu *Ioan M.,*	»	»	11	Aprilie	1894
	Papadopol-Calimach *A.,*	»	»	12	Septembre	1876

	Sturdza *Dimitrie A.*,	ales la	15	Septembre	1871
10.	**Urechiă** *Vasile A.*,	numit »	22	Aprilie	1893
	Xenopol *Alexandru D.*,	ales »	11	Martie	1866
	— Loc vacant.				

III. SECŢIUNEA ŞCIINŢIFICĂ.

1.	**Aurelian** *Petre S.*,	ales la	9	Septembre	1871
	Babeş *Dr. Victor,*	» »	11	Martie	1893
	Fălcoianu *Ştefan,*	» »	13	Septembre	1876
	Felix *Dr. Iacob,*	» »	30	Iunie	1879
5.	**Ghica** *Ion,*	» »	13	August	1874
	Haret *Spiru,*	» »	31	Martie	1892
	Kretzulescu *Nicolae,*	» »	9	Septembre	1871
	Poni *Petre,*	» »	30	Iunie	1879
	Porcius *Florian,*	» »	10	Martie	1882
10.	**Saligny** *Anghel,*	» »	7	Aprilie	1897
	Ştefănescu *Grigorie,*	» »	12	Septembre	1876
	Teclu *Nicolae,*	» »	2	Iulie	1879

MEMBRII ACADEMIEĬ ROMÂNE DECEDAŢĬ.

1. **Alecsandri** (Vasile). — Numit cu decretul No. 892 din 2 Iunie 1867.—Decedat la 22 August 1890.

Bacaloglo (Emanoil). — Ales la 29 Iunie 1879. -- Decedat la 30 August 1891.

Bariţiŭ (Gheorghe). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 21 Martie (3 Aprilie) 1893.

Brândză (Dr. Dimitrie). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 3 August 1895.

5. **Cipariu** (Timoteiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 22 August (3 Septembre) 1887.

Cobălcescu (Grigorie). -- Ales la 29 Martie 1886. — Decedat la 21 Maiŭ 1892.

Cozacovicĭ (Dimitrie).—Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866.-- Decedat la 21 August 1868.

Dimitrovicĭ (Ambrosiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. - Decedat la 3 (15) Iulie 1866.

Eliade-Rădulescu (Ioan). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 27 Aprilie 1872.

10. **Fĕtu** (Dr. Anastasie). — Ales la 11 Septembre 1871. — Decedat la 3 (15) Martie 1886.

Fontaninu (Gheorghe M.). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 24 Aprilie 1886.

Hasdeŭ (Alexandru). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Ales membru onorar la 12 Septembre 1870. — Decedat la 9 Novembre 1872.

Hodosiu (Iosif). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 28 Novembre 1880.

Hurmuzaki (Alexandru). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 8 Martie 1871.

15. **Hurmuzaki** (Eudoxiŭ). — Ales la 2 August 1872. — Decedat la 29 Ianuarie (10 Februarie) 1874.

Kogălniceanu (Michail). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 20 Iunie 1891.

Laurian (August Treboniŭ). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 25 Februarie 1881.

Massimu (Ioan C.) — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 2 Iunie 1877.

Melchisedec (Episcop). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 16 Maiŭ 1892.

20. **Mocioni** (Andreiŭ). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Ales membru onorar la 12 Septembre 1870. — Decedat la 23 Aprilie (5 Maiŭ) 1880.

Munteanu (Gavril). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Decedat la 17 (29) Decembre 1869.

Negruzzi (Constantin). — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 25 August 1868.

Odobescu (Alexandru). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 11 Novembre 1895.

Papiŭ-Ilarianu (Alexandru). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 11 (23) Octobre 1878.

25. **Poenaru** (Petre). — Ales la 10 Septembre 1870. — Decedat la 2 Octobre 1875.

Rosetti (Constantin A.) — Numit cu decretul No. 829 din 2 Iunie 1867. — Decedat la 8 Aprilie 1885.

Sion (Gheorghe). — Ales la 16 Septembre 1868. — Decedat la 1 Octobre 1892.

Stamati (Constantin). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. Decedat la 26 Maiŭ 1876.

Străjescu (Ioan). — Numit cu decretul No. 698 din 22 Aprilie 1866. — Demisionat şi ales membru onorar la 12 Septembre 1870. — Decedat la 4 Octobre 1873.

30. **Vasiciu** (Dr. Paul). — Ales la 2 Iulie 1879. — Decedat la 20 Iunie (2 Iulie) 1881.

MEMBRI ONORARI

M. S. CAROL I. *Regele României.*

Protector al Academieĭ Române

Preşedinte onorar.

(15 Septembre 1878)

M. S. ELISABETA, *Regina Românieĭ* (Carmen Sylva).

(30 Martie 1881)

A. S. R. FERDINAND, *Principe al Românieĭ.*

(15 Martie 1890)

A. S. R. VICTOR EMANUEL DE SAVOIA

Principe regal al Italieĭ.

(6 Martie 1890)

5. **Ascoli** *Graz. Isaia* (Milan). — Ales la 13 Septembre 1877.
   d'Avril *Baron Adolphe* (Paris). — Ales la 7 Septembre 1871.
   Benndorf *Otto* (Viena). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Bock *Dr. Francisc* (Aix-la-Chapelle). — Ales la 9 Septembre 1871.
   Bormann *Eugen* (Viena). — Ales la 9 Aprilie 1897.
10. **Capellini** *Cav. Ioan* (Bolonia). — Ales la 7 Septembre 1871.
   Dahn *Felix* (Breslau). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Domaszewski *Afred de* (Heidelberg). — Ales la 9 Aprilie 1897.
   Fröhner *Wilhelm* (Paris). — Ales la 9 Septembre 1871.
   Gonata *Ştefan* (Basarabia). — Ales la 12 Septembre 1870.
15. **Grădişténu** *Petre* (Bucurescĭ). — Ales la 2 Aprilie 1883.
   Grant-Duff *M. E.* (Madras, India). — Ales la 12 Septembre 1875.
   Gubernatis *Angelo De* (Roma). — Ales la 22 Martie 1895.
   Hirschfeld *Otto* (Berlin). — Ales la 13 Aprilie 1894.
   Hurmuzaki *Nicolae* (Cernăuţĭ). — Ales la 2 Aprilie 1883.
20. **Iosif Naniescu** *I. P. S. S. Metrop. Mold.* (Iaşĭ). — Ales la 16 Aprilie 1888.
   Léger *Louis* (Paris). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Marsy *Comite de* (Compiègne). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Mihalyi *Dr. Victor,* Archiepiscop (Blaj). — Ales la 12 Aprilie 1894.
   Mommsen *Teodor* (Berlin). — Ales la 3 Iulie 1879.

25. **Müller** *Max* (Oxford). — Ales la 12 Septembre 1875.
Petruszewicz *A. S.* (Lemberg). — Ales la 22 Martie 1890.
Picot *Emile* (Paris). — Ales la 31 Maiŭ 1879.
Popea *Nicolae,* Episcop (Caransebeş). — Ales la 13 Septembre 1877.
Puşcariu *Ioan* (Bran). — Ales la 13 Septembre 1877.
30. **Rambaud** *Alfred* (Paris). — Ales la 22 Martie 1895.
Rosetti *Teodor* (Bucurescĭ). — Ales la 26 Martie 1891.
Schuhardt *Hugo* (Graz). — Ales la 13 Septembre 1877.
Stanley of Alderley *Lord Henry* (Londra). — Ales la 7 Septembre 1871.
Steenstrup *Iapetus* (Copenhaga) — Ales la 12 Septembre 1870.
35. **Surucénu** *Ioan Cassian* (Chişinĕŭ). — Ales la 11 Aprilie 1888.
Tobler *Adolf* (Berlin). — Ales la 30 August 1875

MEMBRI ONORARĬ DECEDAŢĬ.

1. **Adrian** (General Gheorghe). — Ales la 13 Septembre 1875. — Decedat la 15 Octobre 1889.

Baillon (H.) — Ales la 28 Martie 1887. — Decedat la 7 Iulie 1895.

Bataillard *(Paul).* — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 1 (13) Martie 1894.

Biondelli (Bernardino). — Ales la 7 Septembre 1871. — Decedat la 29 Iunie (11 Iulie) 1886.

5. **Bosianu** (Constantin). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 21 Martie 1882.

Brătianu (Ioan C.) — Ales la 19 Martie 1885. — Decedat la 4 Maiŭ 1891.

Câmpénu *(Petre).* — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 15 Aprilie 1893.

Cecchetti (Bartolomeŭ). — Ales la 22 Martie 1890. — Decedat la 4 (16) Martie 1890.

Chasles (Philarète). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 18 Iulie 1873.

10. **Cihac** (Alexandru). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 29 Iulie (10 August) 1887.

Cihac (Dr. Iacob). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 17 (29) Novembre 1888.

Creţianu (Gheorghe). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 6 August 1887.

Cuciuréna (Dr. Gheorghe).—Ales la 10 Septembre 1871.—Decedat la 10 (22) Ianuarie 1886.

Desjardins (Ernest).— Ales la 9 Septembre 1871.—Decedat la 9 (21) Octobre 1886.

15. **Diefenbach** (Lorenz).—Ales la 15 Aprilie 1880.—Decedat la 16 (28) Martie 1883.

Diez (Frederic). — Ales la 30 August 1872. — Decedat la 17 (29) Maiŭ 1876.

Egger (Emil).— Ales la 7 Septembre 1871.— Decedat la 18 (30) August 1885.

Grădiștén u (Grigorie). — Ales la 30 Iunie 1879. — Decedat la 28 Februarie 1892.

Haynald (Cardinal Ludovic).—Ales la 2 Aprilie 1883.—Decedat la 4 (16) Iulie 1891.

20. **Ioanid** (Gheorghe).—Ales la 10 Septembre 1871.—Decedat la 27 Decembre 1888.

Ionescu (Ion).— Ales la 1 Aprilie 1884. — Decedat la 17 Decembre 1891.

Kotzebue (Wilhelm de).—Ales la 1 Aprilie 1884.—Decedat la 24 Octobre 1887.

Kretzulescu (Constantin). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 20 Martie 1884.

Lasteyrie (Comite Ferdinand de).—Ales la 9 Septembre 1871.—Decedat la 14 Maiŭ 1879.

25. **Lepsius** (Richard).—Ales la 30 August 1875.—Decedat la 10 Iulie 1884.

Linas (Charles de). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 14 (26) Aprilie 1887.

Longperrier (Adrien de).—Ales la 7 Septembre 1871.—Decedat la 14 Ianuarie 1882.

Mangiuca (Simeon).— Ales la 22 Martie 1890.— Decedat la 22 Novembre 1890.

Miklosich (Dr. Franz de).— Ales la 15 Aprilie 1880. — Decedat la 7 (19) Martie 1891.

30. **Monlau** (Filip). — Ales la 12 Septembre 1870. — Decedat la 16 Februarie 1871.

Mureșianu (Iacob).—Ales la 17 Septembre 1877.—Decedat la 17 (29) Septembre 1887.

Polizu (Dr. Gheorghe A.). — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 18 Octobre 1886.

Quinet (Edgar). — Ales la 15 Septembre 1869. — Decedat la 27 Martie 1875.

Sella (Quintino).—Ales la 2 Aprilie 1883.—Decedat la 15 Martie 1884.

35. **Silași** (Dr. Gr.). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 5 (17) Ianuarie 1897.

Șiaguna (Metropolitul Andreiŭ).—Ales la 7 Septembre 1871.—Decedat la 16 Iunie 1873.

Szabo (Dr. Iosif). — Ales la 30 August 1872. -- Decedat la 15 Decembre 1874.

Torma (Carol). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 17 Februarie (1 Martie) 1897.

Ubicini (A.). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la 15 (27) Octobre 1884.

40. **Uvaroff** (Alexis S.). — Ales la 9 Septembre 1871. — Decedat la Februarie 1885.

Vegezzi-Ruscalla (G.). — Ales la 15 Septembre 1869. — Decedat la 17 (29) Decembre 1885.

White (Sir Wiliam A.).—Ales la 17 Martie 1885.—Decedat la 16 (28) Decembre 1892.

MEMBRI CORESPONDENŢI.

I. Pentru Secţiunea Literară.

Românĭ:

1. **Bengescu** *Gheorghe* (Bruxelles). — Ales la 2 Aprilie 1883.
Bianu *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
Boiu *Zaharia* (Sibiiŭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
Burada *Teodor T.* (Iaşĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
5. **Densuşianu** *Aron* (Iaşĭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
Esarcu *Constantin* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1884.
Gane *Nicolae* (Iaşĭ). — Ales la 23 Martie 1882.
Ionnescu-Gion *G. I.* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Laurian *D. Aug.* (Bucurescĭ). — Ales la 13 Septembre 1877.
10. **Mărgărit** *Apostol* (Bitolia). — Ales la 3 Aprilie 1889.
Neniţescu *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 18 Martie 1896.
Speranţia *Teodor D.* (Bucurescĭ). — Ales la 30 Martie 1891.
Şerbănescu *Colonel T.* (Brăila). — Ales la 12 Aprilie 1894.
Vîrgolicĭ *Ştefan* (Iaşĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
15. — Loc vacant.

Străinĭ:

1. **Jarník** *Dr. Ioan Urban* (Praga). — Ales la 28 Maiŭ 1879.
Lecomte du Nouy *A.* (Bucurescĭ). — Ales la 25 Martie 1887.
Rosny *Léon de* (Paris). — Ales la 13 Septembre 1877.
Schrader *Otto* (Jena). — Ales la 30 Martie 1891.
5. **Weigand** *Dr. Gustav* (Lipsca). — Ales la 31 Martie 1892.

II. Pentru Secţiunea Istorică.

Românĭ:

1. **Bogdan** *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 31 Martie 1892.
Broşteanu *Petre* (Reşiţa). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Densuşianu *Nicolae* (Bucurescĭ). — Ales la 6 Aprilie 1880.

Erbicénu *Constantin* (Bucurescĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
5. **Goldiș** *Ioan* (Arad). — Ales la 22 Martie 1882.
Iorga *Nicolae* (Bucurescĭ). — Ales la 9 Aprilie 1897.
Onciul *Dr. Dimitrie* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Tanoviceanu *Ioan* (Iașĭ). — Ales la 9 Aprilie 1897.
Slavicĭ *Ioan* (Bucurescĭ). — Ales la 22 Martie 1882.
10. **Suțu** *Michail* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1884.
Vizanti *Andreiŭ* (Iașĭ). — Ales la 23 Martie 1882.
— Loc vacant.
— » »
— » »
15. — » »

Străinĭ:

1. **Ghedeon** *Emanuel* (Constantinopole). — Ales la 2 Aprilie 1891.
Jung *Dr. Julius* (Praga). — Ales la 13 Septembre 1877.
Kaluzniacki *Dr. Emil* (Cernăuțĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
Legrand *Emile* (Paris). — Ales la 13 Septembre 1877.
5. **Odhner** *C. T.* (Stockholm). — Ales la 20 Martie 1890.
Tamm *Traugott* (Bucurescĭ). — Ales la 2 Aprilie 1891.

III. Pentru Secțiunea Sciințifică.

Românĭ:

1. **Assaky** *Dr. G.* (Paris). — Ales la 20 Martie 1890.
Climescu *C.* (Iașĭ). — Ales la 31 Martie 1892.
Cosmovicĭ *Leon* (Iașĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
Culianu *N.* (Iașĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
5. **Hepites** *Ștefan C.* (Bucurescĭ). — Ales la 15 Aprilie 1880.
Istrati *Dr. C.* (Bucurescĭ). — Ales la 1 Aprilie 1889.
Kalinderu *Dr. N.* (Bucurescĭ) — Ales la 20 Martie 1890.
Negreanu *Dimitrie* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
Petrescu *Dr. Zaharia* (Bucurescĭ). — Ales la 18 Martie 1885.
10. **Robescu** *C. F.* (Bucurescĭ). — Ales la 10 Septembre 1871.
Rômniceanu *Dr. Gr.* (Bucurescĭ). — Ales la 20 Martie 1890.
Ștefănescu *Sava* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Martie 1893.
Suțu *Dr. Alexandru* (Bucurescĭ). — Ales la 11 Aprilie 1888.
Vițu *Alexandru* (Bucurescĭ). — Ales la 7 Aprilie 1897.
15. — Loc vacant.

MEMBRI CORESPONDENŢI DECEDAŢI.

1. **Bamberg** (Dr. Felix). — Ales la 2 Aprilie 1891. — Decedat la 31 Ianuarie (12 Februarie) 1893.

Barcianu (Sava Popovicĭ). — Ales la 15 Septembre 1869. — Decedat la 17 (29) Martie 1879.

Codrescu (Teodor). — Ales la 2 Aprilie 1886. — Decedat la 22 Martie 1894.

Gogu (Constantin). — Ales la 3 Aprilie 1889. — Decedat la 30 Ianuarie 1897.

5. **Janka** (Victor). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 9 (21) August 1890.

Kanitz (August). — Ales la 22 Martie 1882. — Decedat la 30 Iunie (12 Iulie) 1896.

Lambrior (Alexandru). — Ales la 2 Martie 1882. — Decedat la 20 Septembre 1883.

Meşiota (Ioan). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 19 Ianuarie 1878.

Obedenaru (Dr. Michail G.) — Ales la 10 Septembre 1871. — Decedat la 9 (21) Iulie 1885.

10. **Petrino** (Dimitrie). — Ales la 17 Septembre 1877. — Decedat la 29 Aprilie 1878.

Popescu (Ioan). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 3 (15) Martie 1892.

Pop (Gavril). — Ales la 7 Septembre 1871. — Decedat la 27 Maiŭ 1883.

Roman (Visarion). — Ales la 13 Septembre 1877. — Decedat la 29 Aprilie (11 Maiŭ) 1885.

Schuyler (Eugen). — Ales la 12 Martie 1885. — Decedat la 16 (28) Iulie 1890.

OFICIILE ACADEMIEĬ ROMANE IN ANUL 1897—98.

A. PERSONALUL DELEGAŢIUNIĬ.

Preşedinte al Academieĭ Române. . . . . **Kretzulescu** *N.*
Asesorĭ (Vice-Preşedinţĭ) din *Secţiunea Literară* . **Tocilescu** *Gr. G.*
din *Secţiunea Istorică*. . **Kalinderu** *I.*
din *Secţiunea Sciinţifică*. **Aurelian** *P. S.*
Secretar General (pe 7 anĭ, 1891—1898) . . . . . **Sturdza** *D. A.*

B. PERSONALUL SECŢIUNILOR.

I. SECŢIUNEA LITERARĂ.

Preşedinte. . . . . **Naum** *A.* (Iaşĭ)
Vice-Preşedinte. . . . . **Ollănescu** *D. C.* (Bucurescĭ)
Secretar (pe 7 anĭ, 1897—1904) . . . . **Quintescu** *N.* (Bucurescĭ)

Membri: **Caragiani** *Ioan* (Iaşĭ), **Chiţu** *Gh.* (Bucurescĭ), **Hasdeŭ** *B. P.* (Bucurescĭ), **Maiorescu** *T.* (Bucuresci), **Negruzzi** *I. C.* (Bucurescĭ), **Roman** *Al.* (Budapesta), **Sbiera** *Ioan* (Cernăuţĭ), **Tocilescu** *Gr. G.* (Bucurescĭ), **Vulcan** *Iosif* (Oradea-Mare).

II. SECŢIUNEA ISTORICĂ

Preşedinte. . . . . **Kalinderu** *I.* (Bucurescĭ)
Vice-Preşedinte . . . . **Urechiă** *V. A.* (Bucurescĭ)
Secretar (pe 7 anĭ, 1893—1900) . . . . **Maniu** *Vasile* (Bucurescĭ)

Membri: **Babeş** *Vincenţiŭ* (Budapesta), **Ionescu** *Nicolae* (Iaşĭ), **Marian** *S. Fl.* (Sucéva), **Marienescu** *A. M.* (Oradea-Mare), **Moldovanu** *I. M.* (Blaj), **Papadopol-Calimach** *A.* (Tecuciŭ), **Sturdza** *D. A.* (Bucurescĭ), **Xenopol** *A. D.* (Iaşı). (—Loc vacant).

III. SECŢIUNEA SCIINŢIFICĂ.

Preşedinte. . . . . **Poni** *Petre* (Iaşĭ)
Vice-Preşedinte. . . . . **Fălcoianu** *St.* (Bucurescı)
Secretar (pe 7 anĭ, 1893—1900) . . . . . **Ştefănescu** *Gr.* (Bucurescĭ)

Membri: **Aurelian** *P. S.* (Bucurescĭ), **Babeş** *Dr. V.* (Bucurescĭ), **Felix** *Dr. I.* (Bucurescĭ), **Ghica** *Ion* (Bucurescĭ), **Haret** *Sp.* (Bucurescĭ), **Kretzulescu** *N.* (Bucurescĭ), **Porcius** *Florian* (Rodna), **Saligny** *Anghel* (Bucurescĭ), **Teclu** *Nicolae* (Viena).

C. PERSONALUL COMISIUNILOR.

I. Comisiunea permanentă a Bibliotecei.

Membri: **Quintescu** *N.*, Secretar al Secţiunii Literare.
Maniu *V.*, » » » Istorice.
Ştefănescu *Gr.*, » » » Sciinţifice.

II. Membru conservator al Colecţiunii Numismatice: **Sturdza** *D. A.*

III. Comisiunea pentru cercetarea cărţilor tipărite intrate la concurs pentru:

Premiul Statului Lazăr, de 5.000 Lei, destinat celei mai bune cărţi în limba română, cu conţinut sciinţific, dintre cele publicate de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897, saŭ celei mai importante invenţiuni sciinţifice făcute de la 1 Ianuarie 1896 până la 31 Octobre 1897;

Premiul Adamachi, de 5.000 Lei, destinat celei mai bune cărţi în limba română, cu cuprins moral de ori-ce natură, apărută de la 1 Novembre 1896 până la 31 Octobre 1897; şi

Premiul Năsturel-Herĕscu din seria B, de 4.000 Lei, destinat celei mai bune cărţi în limba română, cu conţinut de ori-ce natură, printre cele publicate de la 1 Novembre 1896 până la 31 Octobre 1897.

Din Secţiunea Literară: **Negruzzi** *I. C.*, **Ollănescu** *D. C.*, **Quintescu** *N.*
» » Istorică: **Babeş** *V.*, **Maniu** *V.*, **Marian** *S. Fl.*
» » Sciinţifică: **Felix** *Dr. I.*, **Saligny** *A.*, **Ştefănescu** *Gr.*

IV. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilor intrate la concursul Premiului Statului Eliade-Rădulescu, de 5.000 Lei, pentru 1898, care se va decerne celei mai bune lucrări asupra subiectului:

«*Consideraţiuni istorice şi geografice asupra Basarabiei înainte de 1812 etc.*»

Hasdeŭ *B. P.*, **Kalinderu** *I.*, **Tocilescu** *Gr. G.*

V. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilor intrate la concursul Premiului Adamachi, de 5.000 Lei, pentru 1898, care se va decerne celei mai bune lucrări despre:

«*Metropolitul Varlaam în activitatea sa literară şi religiósă.*»

Ionescu *N.*, **Moldovanu** *I. M.*, **Urechiă** *V. A.*

VI. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilor intrate la concursul Premiului Princesa Alina Ştirbei, de 8.500 Lei, pentru 1898, care se va decerne pentru cea mai bună:

«*Carte de lectură pentru şcólele secundare.*»

Haret *Sp.*, **Poni** *P.*, **Sturdza** *D. A.*

VII. Comisiunea pentru cercetarea lucrărilor intrate la concursul Premiuluĭ G. San-Marin, de 2.000 Leĭ, pentru 1898, care se va decerne celeĭ maĭ bune lucrărĭ asupra subiectuluĭ:

«*Considerațiunĭ asupra comerciuluĭ Românieĭ cu țerile străine* etc.»

Kalinderu *I.*, **Saligny** *A.*, **Sturdza** *D. A.*

VIII. Comisiunea financiară:

Babeș *V.*, **Haret** *Sp.*, **Poni** *P.*

IX. Comisiunea Fundațiuniĭ Adamachi:

Haret *Sp.*, **Poni** *P.*, **Sturdza** *D. A.*

X. Comisiunea Fundațiuniĭ Otteteleșanu:

Kalinderu *I.*, **Negruzzi** *I. C.*, **Sturdza** *D. A.*, **Urechiă** *V. A.*

XI. Comisiunea pentru împărțirea gratuită a cărților didactice din fondurile Ioan Fètu și Ioan Scorțeanu:

Aurelian *P. S.*, **Sturdza** *D. A.*, **Ștefănescu** *Gr.*

XII. Comisiunea pentru pregătirea puneriĭ în executare a dispozițiunilor testamentuluĭ Ioan Agarică:

Aurelian *P. S.*, **Ionescu** *N.*, **Tocilescu** *Gr. G.*

XIII. Comisiunea pentru regulamentarea donațiuniĭ I. Lecomte du Noüy:

Kalinderu *I.*, **Ollănescu** *D. C.*, **Ștefănescu** *Gr.*

XIV. Comisiunea Dicționaruluĭ:

Hasdeŭ *B. P.*, **Kalinderu** *I.*, **Maiorescu** *T.*, **Quintescu** *N.*, **Sturdza** *D. A.*, **Tocilescu** *Gr. G.*

CUPRINSUL

PARTEA I.

ȘEDINȚELE ORDINARE DIN ANUL 1896—97.

Anexe.

PARTEA II.

SESIUNEA GENERALĂ DIN ANUL 1897.

Pagina

III. Secțiunea literară.

IV. Secțiunea istorică.

V. Secțiunea sciințifică.

Pagina

VI. Comisiunea financiară.

VII. Fundaţiunea Vasilie Adamachi.

VIII. Fundaţiunea Otteteleşanu.

IX. Comisiunea Bibliotecei.

X. Comisiunea fondului Ioan Fĕtu pentru cărţi didactice.

XI. Comisiunea premielor anuale pe 1897.

XII. Comisiunea Premiuluĭ Statuluĭ Lazăr pe 1897.

«*Studiul vinurilor din România* etc.»

Pagina

Anexe.

GREŞELI

Pag.	Rindul	In loc de	Cetesce
12	10	A. Bühler	Th. A. Bühler.
15	16	Fomiuc	Tomiuc
135	7	I. V. Stefanelli	T. V. Stefanelli.
139	1	I. V. Stefanelli	T. V. Stefanelli.

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

SERIA II. — TOMUL XIX.

1896 — 1897.

MEMORIILE SECȚIUNEÏ ISTORICE.

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE, CAROL GÖBL
FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÓMNEI, 16
1897

CUPRINSUL

DOMNIA LUI IOAN CARAGEA

BISERICA ROMÂNĂ

DE

V. A. URECHIĂ
Membru al Academiei Române.

Ședința de la 1 Novembre 1896.

Domnilor Colegĭ,

Vĕ aduc astăḑĭ un memoriŭ însoţind documente inedite despre evenimentele din urma păciĭ dintre Rusia şi Turcia de la 1812 şi în deosebĭ despre biserica şi şcóla română dintre aniĭ 1812—1821.

CAP. I.

Consideraţiunĭ generale. Curentele politice din Principate. Curentul frances. Fluctuaţiunile acestor curente.

Din răsboiul ruso-turc dintre 1806—1812 ţĕrile române eşiră însângerate, sfâşiate şi grozav sărăcite şi pustiite. Din corpul Moldoveĭ Rusia a smuls, prin Tractatul de la Bucurescĭ, o jumătate de ţéră: frumósa Basarabie. Ceĭ carĭ aveaŭ cunoscinţă de negociaţiunile anterióre dintre Alexandru I al Rusieĭ şi Napoleon al Francieĭ nu puteaŭ să nu considere şi acéstă stare făcută Principatelor de Tractatul din 1812 ca un câştig pentru românime; în adevĕr, de unde la un moment Francia promisese Rusieĭ încorporarea Principatelor române întregĭ până la Dunăre, acum ele nu perdeaŭ decât Basarabia. Adevĕrat că şi acéstă perdere s'ar fi putut înlătură, dacă Turcia nu eră trădată de diplomaţia sa la pacea din Bucurescĭ în 1812.

Tocmaĭ în momentul când Rusia erà atât de greŭ amenințată de invasiunea oştirilor luĭ Napoleon I, ea, grație coruperiĭ plenipotențiarilor turcĭ, isbutesce a dobândì de la Turcia cesiunea Basarabieĭ!

Acéstă sfâşiere a Moldoveĭ, pe care noĭ, astăḑĭ, având o maĭ desvoltată consciință națională, o deplângem, erà — să nu negăm faptul — pe la 1812 considerată de majoritatea boerimiĭ moldovene ca un mijloc de ameliorare a sórteĭ țĕriĭ, doritóre de a scăpà de domnirea turcéscă.

Negreşit, ca şi în Muntenia, existà şi în Moldova un început de curent anti-rusesc, dar acesta erà mult maĭ slab în Iaşĭ decât la Bucurescĭ, unde păşise în fruntea luĭ însuşĭ Metropolitul Dositeiŭ, destituit de Muscalĭ şi boeriĭ partisanĭ aĭ luĭ C. Filipescu, fostul Vistier din timpul ocupațiuniĭ muscălescĭ şi carele peste puțin iar va ocupà acéstă funcțiune.

Un act manifestând regretele boerimiĭ moldave pentru perderea Basarabieĭ cunóscem ce-ĭ dreptul, dar acele regrete şi le explică semnatariĭ actuluĭ pe alte motive decât dragostea de țéră, de naționalitate. Boeriĭ moldovenĭ vor arătà Porțiĭ, că ruperea Basarabieĭ de la Moldova a adus o scădere la veniturile țĕriĭ. Eĭ vor reduce perderea la o afacere de fiscalitate!

Dar nu numaĭ corpul țĕriĭ sângerà prin acéstă sfâşiere, ci şi națiunea eşià mult micşorată. Suntem departe în aniĭ aceştia de simțemintele carĭ altă dată animaŭ pe Miron Costin, când strigà, la Domnescĭ, ostaşilor moldovenĭ: «Să nu dăm, copiĭ, pămîntul acesta, că e stropit de sângele moşilor şi al strămoşilor noştri.» Acum Moldoveniĭ şi Munteniĭ încetaŭ, fără cel maĭ mic scrupul, de a fi *pămîntenĭ* şi, pentru a se apĕrà de birurĭ şi angarale, cu cea maĭ mare grabă, acceptaŭ să fie considerațĭ ca *supuşĭ* aĭ Austrieĭ orĭ aĭ Rusieĭ şi încetaŭ de a se ḑice *pămîntenĭ*.

Dar societatea înaltă!

Fie-care invasiune ruséscă, de la 1774 până la 1812, nu contribuì decât la maĭ mare desnaționalisare a claseĭ boerescĭ. Suntem departe şi de ḑilele acelea unde puritatea familieĭ erà, nu numaĭ o lege, ci chiar un efect al străvechilor moravurĭ. Corupțiunea sub tóte formele intră în familiĭ, din moment ce soția şi fata fură considerate de soț şi de părinte ca mijlóce prin carĭ el puteà ajunge la *I-ul Comitet*, la *Divan,* la vre-un post óre-care, saŭ şi maĭ puțin: la vre-o sinecură, orĭ la manipulare de niscaĭ banĭ publicĭ, din care, sub protecțiunea necinstitoruluĭ caseĭ sale, boerul sciă să-şĭ facă un venit, propriŭ a-ĭ satisface pofta spornică de lux.

Nu maĭ puțin curentul național, orĭ-cât de slab şi nebăgat în sémă, se afirmà din ce în ce maĭ simțit. Atuncĭ când însuşĭ Metropolitul Dositeiŭ erà gata de a devenì supus frances, numaĭ ca să nu rĕmână pe mâna Muscalilor, e posibil că făceà el acésta din simplu interes al conservăriĭ sale. Nu aflăm însă un asemenea interes în înclinarea aceleĭ clase de Românĭ

pentru Francia, care intonà cu vie plăcere cântecul luĭ «*Napaleon Bunăparte*». Acì erà altă explicaţiune de dat decât interesul material al cuĭ-va.

Şi cum că partida contrarie Muscalilor erà spornică şi că pe tótă ḑiua maĭ mult cresceà la numĕr partida care-şĭ îndreptà privirile spre apusul Europeĭ, spre Francia, póte dovedi corespondenţa încă inedită a Consulilor francesĭ din Bucurescĭ şi Iaşĭ dintre aniĭ 1807—1814.

Descriind, în 27 Martie 1808, gróznica stare a Principatelor sub administraţiunea ruséscă, Consulul frances Lamarc, din Bucurescĭ, într'o notă a sa către Champigny, ḑiceà că: «*Ce pays est détruit sans retour, ruiné et dépeuplé, si la paix et une prompte délivrance ne viennent à son secours.*» Lamarc arată vexaţiunile ispravnicilor, hoţiile lor. «*Ţĕraniĭ*, ḑice el, *vin la Consulatul frances să céră ajutorul luĭ în fie-ce ḑi....* Aŭ să emigreze toţĭ, de nu se va pune capĕt releĭ administraţiunĭ.»

La 1810, în luna Iulie, Ledoux, revenit la Bucurescĭ după o absenţă din ţéră, silită în urma intrigilor muscălescĭ, scrie luĭ Champigny (la 28 Iulie) că: «Sosirea mea acì a produs un efect fórte ciudat. Autorităţile rusescĭ m'aŭ primit cu multă politeţă rece, iar *toţĭ boeriĭ*, carĭ mĕ credeaŭ — după cele ce li se spuseseră — cel puţin destituit, privesc reîntórcerea mea ca un fapt care probéză maĭ mult decât orĭ-când puterea Francieĭ şi slăbiciunea Ruşilor. Oh! Monseigneur! *Cât e de detestată aicĭ acéstă naţiune (a Ruşilor)! Cât doresc toţĭ Româniĭ ca să-şĭ schimbe stăpânul!*» (1)

Intre boeriĭ devotaţĭ Francieĭ Ledoux numesce, în scrisórea sa din 24 Decembre 1810, pe Hagi Moscu.

Acelaşĭ lucru îl spune şi Consulul frances din Iaşĭ, în scrisórea sa din 1 August 1810 către Champigny. (2)

Martin arată şi el ruinarea ţĕrĭĭ prin imposite şi rechisiţiunĭ. In 1810 Ruşiĭ aŭ luat de la ómenĭ fînul şi grânele pe jumătate.

---

(1) *Ledoux à Champigny.* Bucarest, 28 Juillet 1810.

«.... Mon arrivée ici a produit un effet très-singulier. Les autorités russes m'ont accueilli avec beaucoup de froide politesse et tous les boyards, qui me croyaient, d'après ce qu'on leur avait dit, au moins destitué, regardent mon retour comme une chose qui prouve plus que jamais notre force et la faiblesse des Russes. Oh! Monseigneur, comme cette nation est détestée ici! Comme tous les Valaques désirent changer de maître!»

Ledoux scrie luĭ Champigny, în 23 Decembre 1810 (din Bucurescĭ), că: «Hagi Moscu, un des principaux boyards de la Valachie, le plus éclairé et le plus considéré.... est très-dévoué à la France.»

(2) Din Iaşĭ, în 1 August 1810, scrie Martin luĭ Champigny:

«.... On est bien las de la guerre en ce pays. Le parti russe y est bien faible; leurs plus zélés partisans désirent encore plus que les autres un nouvel ordre de choses, même le retour du gouvernement des Princes.....»

La 1811 nu maĭ eraŭ numaĭ ţĕraniĭ câstigaţĭ la politica francesă, ci şi mare parte din ţéră. Ledoux, Consulul frances, scrie, în 15 Maiŭ acest an, din Bucurescĭ, către Champigny, că boeriĭ i-aŭ dat tot-deauna dovedĭ de predilecţiunea lor pentru gloriósa naţiune francesă. Totuşĭ, din causa ameninţărilor luĭ Kamenski, «eĭ (boeriĭ) nu cutéză a se arătà pe la casa Consululuĭ. Un boer Catargi, pentru că a călătorit până la Paris, a fost arestat şi surghiunit nu se scie unde. Asemenea mĕsurĭ aŭ băgat gróza în nobleţa acestor ţĕrĭ.» (1)

De sigur că marea catastrofă a luĭ Napoleon I în Rusia va fi o mare decepţiune pentru partisaniĭ Franciei în Principate. Intre 23 Iunie, când Napoleon trece Niemenul, 17 August, când se dă bătălia de la Smolensk, 14 Septembre, când arde Moscva, 20 Novembre, când Cutuzof e bătut de Napoleon la Crasnoi, 29 Novembre, când armata francesă trece Berezina, şi 5 Decembre, când Napoleon I se înapoiază la Paris, lăsând în locul sĕŭ pe Murat în fruntea armateĭ învinsă de *ger*, speranţele orĭ decepţiunile partisanilor sĕĭ din Bucurescĭ şi Iaşĭ aŭ trecut prin fasele prin carĭ trecù şi însuşĭ sufletul mareluĭ Imperator Napoleon I.

Acésta se întîmplă maĭ ales cu noiĭ Domnĭ, carĭ vor fi daţĭ de Turcia Principatelor. Curtesanĭ călduroşĭ aĭ Franciei la început, eĭ vor manifestà contra eĭ, pe dată ce o vor simţi slăbită în influenţa eĭ la Constantinopole.

Dar orĭ-cât de marĭ aŭ fost decepţiunile celor din *curentul naţional*, anti-muscălesc, acest curent nu *sécă*. Un isvor, care, iute descindĕnd din munte, întîlnesce în calea luĭ obstacole, stâncĭ, dacă nu le póte rĕsturnà, se insinuéză pe sub ele, trece nevĕdut pe sub pămînt, ca să ţîşnéscă iar afară, cevà maĭ departe. Tot asemenea *curentul naţional*, un moment iezit de neaşteptata isbândă a Muscalilor asupra Francesilor, îşĭ va reluà cursul sĕŭ spornic şi în 1821, după abià nouĕ anĭ, va devenì importantul curent, care se va numi «revoluţiunea luĭ *Tudor Vladimirescu.*»

CAP. II.

Promulgarea Tractatuluĭ din 1812. Nouĕle Domniĭ. Ioan Caragea la Muntenĭ. Indreptarea chronologieĭ domnieĭ luĭ Caragea. Familia Caragea.

Ilustrul meŭ amic şi coleg d-l A. D. Xenopol, în tomul ultim al *Istorieĭ* sale, dă diua de 24 Decembre 1812 ca punct de plecare a domnieĭ la Muntenĭ a luĭ Ioan Caragea.

Este óre-care eróre de îndreptat în acéstă afirmaţiune. Numaĭ îndrep-

(1) Documentul este inedit. L'am decopiat în Archivele Ministeriuluĭ de Externe din Paris, în 1894.

tându-ne fără patimă și amical erorile uniĭ altora, vom ajunge a face o bună istorie a țěriĭ.

Să amintim maĭ întâiŭ că Tractatul de la Bucurescĭ este din 16 Maiŭ 1812. Cu adresa din 6 Iulie 1812, Pavel Ciciacov promulgă Tractatul de la Bucurescĭ, prin următórea adresă către Divanul țěriĭ:

Către Divanul Valachieĭ.

Boerilor!

Schimbarea întăririlor a contractuluĭ de pace încheiat între Impěrăția Rusieĭ și între Pórta otomanicéscă săvîrșindu-se la 2 ale luĭ Iulie prin ministeriul celor cu plină putere despre amîndouě părțile, socotesc că trebue să vě fac cunoscută acéstă întîmplare și să vě daŭ articolele tractatuluĭ, carĭ privesc pe D-vóstre. Rěmâne dar asupra boerilor să le publicarisițĭ după obiceiurile ce avețĭ și după cum s'aŭ urmat altă dată în asemenea întîmplare. — No. 69, Bucurescĭ, Iulie 6, 1812. (1)

Pavel Ciciacov.

Urméză, anexate la acéstă adresă, articolele relative la Principate din Tractatul încheiat la 16 Maiŭ 1812 în Bucurescĭ.

Nu întârḑie numirea Domnilor la Constantinopole, deși Muscaliĭ maĭ rěmaseră în Principate cât-va timp.

Incă în primele ḑile din Octobre Calimach și Caragea fac, din Constantinopole, acte de Domnĭ. Așà Calimach scrie, la 6 Octobre 1812, înainte de a sosì la Iașĭ, fostuluĭ Metropolit Veniamin, spre a-l rechemà pe tronul archipăstoresc al Moldoveĭ. Dejà încă la 1 Octobre 1812, boeriĭ Moldoveĭ, vorbind de noul Domnitor Calimach, se adresaseră către fostul Metropolit, cerěndu-ĭ să-șĭ reieà cârja de pastor.

Fotino scrie că, la 24 August, Pórta și numise Domnĭ pe Calimach și pe Caragea. (2) Draghicĭ dă pentru începutul domnieĭ luĭ Calimach data eronată de «31 prin postul Crăciunuluĭ» 1812. (3)

Dacă ținem sémă de scrisórea luĭ Andréossy către Ducele de Bassano din 9 Septembre 1812 stil noŭ (4), apoĭ data chemăriĭ la domnie a luĭ Caragea este între 4—6 Septembre stil noŭ, dată concordând perfect cu aceea din Fotino (24 August st. vechiŭ).

*

Caimăcămia se institui pe numele luĭ Ioan Caragea pe dată ce sosì în Bucurescĭ scirea chemăriĭ luĭ la tronul muntén. In Octobre 1812 semnéză

(1) Cod. LXXVII, fila 343.

(2) Δ. Φωτείνου, ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, Viena 1808, III, pag. 127.

(3) M. Drăghicĭ, *Istoria Moldoveĭ*, Iașĭ 1857, II, pag. 92.

(4) Hurmuzaki, *Documente*, Supl. I, vol. II, pag. 731.

în calitate de Caimacamĭ: C. Filipescu, Serghie Arghiropulo, C. Ralet, Gr. Ghica, Barbu Văcărescu, Istrate Kretzulescu şi Ioan Văcărescu. (1)

Fotino amintesce că Ioan Caragea, noul Domn, după ce la 24 August 1812 a fost primit în audienţă de Sultanul, apoĭ pe la începutul luĭ Octobre a plecat din Constantinopole spre Ţéra-Românéscă.

In cale s'a oprit câte-va ḑile la Şumla, spre a se întîlnì cu Vizirul, carele tocmaĭ erà acolo.

Cum că nu în 24 Decembre, ci încă în decursul luneĭ Novembre este a se pune începutul domnieĭ efective a luĭ Ioan Caragea, probéză, pe lângă notiţa de jos, o serie de acte, din carĭ cităm acì pe cele următóre:

a) Pitacul din 18 Novembre 1812 către Spătar. Asemenea ordin nu puteà fi dat de Domnitor abià sosit la Bucurescĭ.

Pitac către Spătar pentru ceĭ ce intră şi es fără de nicĭ un căpĕtâiŭ.

D-ta Vel Spătare, mulţĭ din ceĭ ce intră şi es de aicĭ din domnéscă Nóstră politie a Bucurescilor, fiind necunoscuţĭ şi făr de nicĭ un căpĕtâiŭ, nu este îndoială că póte să se întîmple şi multe netrebnice fapte de uniĭ ca aceia; pentru a se precurmà dar orĭ-ce bănuială despre acest fel de ómenĭ, carĭ pot fi porniţĭ spre supĕrarea liniştiriĭ lăcuitorilor politieĭ, de aceea poruncim Domnia Mea, ca de astăḑĭ înainte sá orînduescĭ la marginele tuturor drumurilor politieĭ (prin carĭ pot intrà călătoriĭ), ómenĭ deşteptaţĭ la fieş-care, ca sà privigheze cine întră in politie, de unde vine, cu ce trebuinţă şi de ce tréptă este şi unde conăcesce, precum asemenea şi pentru ceĭ ce es, cine este fieş-care, unde merge, cu ce trebuinţă şi de ce tréptă este, şi pe fieş-care ḑi să ne arăţĭ d-ta scara, prin înscris raport, cu întrégă desluşire. — 1812 Noembre 28. (2)

b) Intocmirea încă înainte de 30 Novembre 1812 a unuĭ *Departament al străinelor pricinĭ*, pentru motivele ce maĭ departe vom aduce.

---

(1) «Noĭ Caimacamiĭ Ţĕriĭ-Româneseĭ. Sciut este însărcinarea ce s'aŭ impovorat asupra acesteĭ patriĭ cu o mare sumă de proviant, care trebue a se analoghisì pe toţĭ deobşte. De aceea se cuvine a face ajutor şi partea bisericéscă şi monachiĭ, preoţiĭ şi diaconiĭ. Şi fiind-că la Visterie nu sunt sciute mănăstirile cu metócele lor.... nicĭ preoţiĭ etc.» (Eĭ cer să se repartiseze pe ele suma «şi a primì făină, orz, ovĕz de pe la magasiĭ.») — 1812 Octombre 11.
(ss) Const. Filipescu, Serghie Arghiropulo, C. Ralet, Gr. Ghica, Barbu Văcărescu, Istrate Kretzulescu şi Ioan Văcărescu.

(2) Cod. LXXIV, fila 3.

Cum că în Octobre începe administraţiunea luĭ Caragea se póte probà şi cu o anaforaua Vornicieĭ obştirilor, în care se ḑice:..... «*de la Octombre, din ḑiua luminateĭ stăpâniriĭ Inălţimiĭ Tale.*»

c) Pitacul din 30 Novembre 1812 pentru repararea stradeĭ Şerban-Vodă, că pe acolo aveà, peste 2—3 ḑile, să-şĭ facă intrarea sa Vodă.

Acéstă intrare avênd a se face, după obiceiurĭ, prin calea Şerban-Vodă, se ordonă, la 30 Novembre 1812, ispravnicilor de Ilfov şi de Dîmboviţa să drégă în 2—3 ḑile podul ce duce spre capul poduluĭ Şerban-Vodă, că pe acolo va fi intrarea cu alaiŭ a MărieĭSale luĭ Vodă «în politie, la domnescul Nostru scaun». (1)

Pitac pentru meremetul poduluĭ Şerban-Vodă.

Iω Ioan Gheorghe Caragea VV

D-vóstre ispravnicilor ot sud. Ilfov şi Dîmboviţa şi D-ta epistatule al vorniciеĭ politieĭ, fiind-că intrarea Domnieĭ Mele cu alaiŭ în politie la domnescul Nostru scaun am hotărît a fi pe podul luĭ Şerban-Vodă, ştraşnic vĕ poruncim Domnia Mea, ca, luând împreună întru ajutor şi pe epistaţiĭ caseĭ podurilor, până în două, mult treĭ ḑile, să puneţĭ tótă silinţa de a trage negreşit cu tufă, pleter şi paie acel drum, până la capul poduluĭ, făr de a face câtuşĭ de puţin cusur, pentru înlesnirea intrăriĭ Nóstre. — 1812 Noembre 30.

d) Proclamaţiunea adresată de Ion Caragea către ţéră, datată din 25 Novembre 1812, încă probéză că Domnitorul e dejà sosit înainte mult de 24 Novembre.

Negreşit că acéstă proclamaţiune este dată înainte de intrarea solemnă în Bucurescĭ a nouluĭ Domnitor. Se scie că, sosind din Constantinopole noiĭ Domnitorĭ poposiaŭ la mănăstirea Văcărescĭ câte-va ḑile şi că de ac, veniă *alaiul* să-ĭ iea să-ĭ ducă triumfal în capitala ţĕriĭ.

e) Pitacul de întocmirea alaiurilor de intrarea Domnitoruluĭ şi a doua ḑi a Dómneĭ. (2)

Dacă numaĭ la 24 Decembre 1812 este începutul domnieĭ luĭ Ioan Caragea, atuncĭ cum s'ar puté explicà două importante acte de la acest Domn, din primele ḑile ale luneĭ luĭ Decembre?

Unul din aceste acte, din 1 Decembre, este Pitacul luĭ Ioan Caragea, însărcinând pe biv Vel Vornicul Grigorie Brâncoveanu să cerceteze séma cutieĭ şcólelor. (3)

Al doilea act este primirea demisiuniĭ luĭ Dositeiŭ (Filiti) din demnitatea de Metropolit al ţĕriĭ, la care fusese rechemat nu târḑiŭ după eşirea

(1) Cod. LXXIV, fila 3.
(2) Cod. LXV, fila 9
(3) Cod. LXIV, fila 32.

din Bucuresci a luĭ Ignatie. La 16 Novembre 1812 este primit «*parctesisul*» luĭ Dositeiŭ. (1)

Decĭ nu la 24 Decembre, ci maĭ înainte cu aprópe treĭ sĕptĕmânĭ este începutul efectiv al domnieĭ în Ţéra-Românéscă a luĭ Ioan Caragea V.V.

*

Nu este trebuinţă să facem din noŭ istoricul familieĭ Caragea. Am avut dejà ocasiune să vorbim despre familia Caragea atuncĭ când am scris istoria domnieĭ luĭ Nicolae Vodă Caragea, succesorul domnieĭ întâia a luĭ Alexandru Ipsilante în Muntenia. (2) Din familia Caragea s'aŭ ilustrat membri nu numaĭ ca dragomanĭ aĭ Porţiĭ (precum aŭ fost în secolul XVIII Constantin Caragea, tatăl luĭ Nicolae Caragea de la 1782), dar şi ca ómenĭ de sciinţă. Insuşĭ Domnitorul Nicolae Caragea a publicat, la 1792, la Viena, o traducere de la Cebes, filosoful teban, şi diverse traducerĭ din francesa în limba grécă (între carĭ *Secolul luĭ Ludovic XIV* de Voltaire). Un alt Caragea (Anton) a publicat din limba germană manualul luĭ Werner: «Despre legislaţiunea penală în Germania». Nicolae Caragea maĭ ales s'a distins ca om de lege. El a publicat la Patras maĭ multe volume despre dreptul penal şi despre procedura relativă.

Nu este indiferent de a se sci acésta, când avem a face istoricul unuĭ Caragea, care a dotat Ţéra Munténéscă cu un codice de legĭ.

Ioan Caragea e unul din ceĭ treĭ fiĭ aĭ luĭ Nicolae Caragea Voevod. Ceĭ-alţĭ doĭ eraŭ Constantin şi Ştefan.

Ioan Caragea capĕtă domnia în un timp când Rusia erà deplin influentă la Constantinopole. Cum se face că, fiind cunoscut de inimic al Muscalilor şi, din contra, de apropiat mult de politica francesă, cum se face, ḑic, că isbutesce a căpĕtà tronul muntenesc?

Ne rĕspunde la întrebare Andréossy în nota luĭ către Ducele de Bassano, din Pera, de la 4 Ianuarie (stil noŭ) 1813. Ḑice acest diplomat, că «este

(1) Veḑi Cod. LXIII, pag. 75.

(2) Despre familia Caragea consultă pe Fotino, care ne arată pe un Enache Caragea de Postelnic a luĭ Mateiŭ Vodă Basarab (I, pag. 100). Veḑĭ şi *Istoria ieroglifică* de Cantemir, care citéză familia Caragea.

Despre ramura maĭ veche românisată din némul Caragea veḑĭ Const. Căpitanul în *Magasin Ist.* I, pag. 293 şi IV, p. 18. Asemenea diversele documente domnescĭ publicate de noĭ pentru secolul XVIII. Veḑĭ şi pamfletul în formă dramatică ce am adus în tom. VII al *Istorieĭ Românilor.*

Ioan Caragea avù de soţie pe Dómna Elena. Fiiĭ sĕĭ fură Gheorghe şi Constantin şi fiica sa fu Domniţa Ralu. Zilot amintesce că Ioan Caragea avcà sciinţă «de lucrurile Ţĕriĭ-Româneseĭ, ca unul ce a maĭ stat aicĭ cu alte dregătoriĭ orînduite de Domniĭ de maĭ înainte». (Pag. 108.)

astăḑĭ recunoscut că Principatul Valachieĭ costă 8.000 de pungĭ, **4 milióne,** daţĭ de Caragea luĭ Halet-Efendi». (1)

E probabil că şi Ministrul rusesc din Constantinopole se infruptă din acéstă importantă sumă, ca să nu fie prea neîmpăcat cu candidatura la domnie a luĭ Ioan Caragea.

*

Revenirea la tronul Munteniel a luĭ Ioan Caragea însemnă cu tóte aceste un neaşteptat eşec al politiceĭ muscălescĭ. Ruşiĭ fuseseră dejà siliţĭ a rechemà pe Metropoliţiĭ numiţĭ de eĭ în Principate, contra vechiuluĭ us de alegere a prelaţilor bisericiĭ române.

Ca probă că noua domnie aveà să însemne, la început, o reacţiune contra Muscalilor, fu imediata compunere a Divanuluĭ ţĕriĭ. C. Varlam şi aĭ sĕĭ cad de la putere, ba Varlam şi St. Văcărescu se expatriază, pe când Const. Filipescu, nu de mult reîntors din exilul sĕŭ în Rusia, devine Marele Ban al Divanuluĭ luĭ Caragea, iar la Iunie 1813 trece în funcţiunea, *maĭ bănósă,* de *Mare Vistier*, înlocuindu-l în Bănie Radu Golescu, care un moment ocupase, în acelaşĭ Divan al luĭ Caragea, demnitatea de Vornic de Ţéra-de sus. (2)

Firmanele de numire ale luĭ Ioan Caragea se pot cetì în *Tesaurul de monumente istorice*, II, pag. 351.

CAP. III.

Biserica sub Ioan Caragea.

Se. scie că, pe dată ce Muscaliĭ vĕḑură că Principatele le scapă din mânĭ şi că nu vor puté sfâşià din ele decât Basarabia, eĭ se grăbiră să-şĭ recheme în Rusia pe ambiĭ Metropoliţĭ ce impuseseră la Iaşĭ şi la Bucurescĭ Exarchul Gavril trecù în Basarabia, unde i se dete în curînd episcopatul de Chişineŭ şi Hotin, iar Ignatie găsi maĭ util pentru el să se ducă la Viena. De aicĭ maĭ apoĭ, când va crede că cuvîntul patronilor muscalĭ nu póte să nu fie ascultat, va scrie şi va solicità să i se verifice socotelile gestiuniĭ Metropolieĭ. Sperà că din acésta îĭ va revenì un noŭ beneficiŭ.

(1) Hurmuzaki, *Documente*, Supl. I, vol. II, pag. 739.

(2) Filipescĭ nu maĭ puţin de treĭ sunt la un moment în Divan. Acéstă familie este a-tot-putinte şi ceĭ maĭ mulţĭ boerĭ din Divan sunt vechĭ partisanĭ aĭ luĭ Dinu Filipescu. Zilot scrie, că C. Filipescu a cumpĕrat cu banĭ Visteria de la Caragea şi îndepărtarea luĭ Gr. Brâncoveanu, carele lucra cu inimă pentru ţéră. (Pag. 110).

Numaĭ în 1815 cerù să fie răfuite socotelele gestiuniĭ luĭ ca Metropolit. (1)

La Bucurescĭ, Dositeiŭ, revenind de la Braşov, îşĭ reluă scaunul. Dar pe puţine ḑile fu acéstă reîntórcere în tronul metropolitan a luĭ Dositeiŭ. Muscaliĭ eraŭ prea influenţĭ, ca să tolereze acéstă reîntórcere a osîndituluĭ lor. Eĭ impun luĭ Ioan Caragea o nouă isgonire din scaun a demnuluĭ prelat. Dositeiŭ, convins că nu póte fi susţinut de noul Domnitor, dete «*paretesis*» de bună voe, după cunoscutul obiceiŭ.

La 16 Decembre 1812 primì Caragea demisiunea luĭ Dositeiŭ. El scrise imediat la Constantinopole Patriarchuluĭ pentru *evdoxis* în favórea archiereuluĭ Nectarie. (2) Acesta fiind primit, la 19 Ianuarie 1813 se făcù instalarea nouluĭ păstor al bisericiĭ muntene.

(1) ***Pitac către episcopĭ i veliţiĭ boerĭ i către biv Vel Ban Constantin Filipescu şi către biv Vel Ban Grigorie Brâncoveanu, a se strînge la un loc, să facă teorie socotelilor luĭ proin Metropolit Ignatie.***

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Iubitorilor de Dumneḑeŭ Sfinţia Vóstră Episcopilor i D-vóstre cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele, împreună şi d-ta biv Vel Bane Constantine Filipescule, i D-ta biv Vel Bane Grigorie Brâncovene, din alăturata tălmăcire a noteĭ ce aŭ dat către Domnia Mea, de la 17 ale aceştiĭ lunĭ, cinstitul Gheneral Consul al Rusieĭ, veţĭ luà îndestulată pliroforie de cererea ce se face pentru teoria socotelilor ale luĭ proin Metropolitul Ignatie, ce ḑice că le-ar fi lăsat la Metropolie asupra plecăriĭ sale de aicĭ la Viena; pentru care poruncim Domnia Mea, ca adunându-vĕ cu toţiĭ la un loc, să le cereţĭ de unde se vor fi aflând şi, teorisindu-le prin luare aminte şi cercetare cu de-amănuntul, să arătaţĭ Domnieĭ Mele prin anaforà a D-luĭ Vel Hatman al Divanuluĭ. Tolco pisah gpd.— 1815 Ianuarie 31

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, fila 174)

(2) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Fiind-că Preaosfinţia Sa Părintele proin Metropolit Chir Dositeiŭ aŭ dat paretisis de bună voe, care s'aŭ vĕḑut şi de către Domnia Mea, şi de vreme ce D-lor cinstiţiĭ şi credincioşĭ veliţĭ boerĭ aĭ Domnieĭ Mele ne daŭ pliroforie, incredinţându-Ne printr'acéstă anafora de cea până acum bună petrecere şi ipolipsis a Prea Sfinţieĭ Sale proin Episcop al Rîmniculuĭ Chir Nectarie, făcĕnd dar Domnia Mea prin D-lor tóte cercetările cele cuviinciόse, am ales şi am hotărît ca să aşezăm şi să provivasim pe Preaosfinţia Sa numitul archiereŭ Chir Nectarie Metropolit aceştiĭ de Dumneḑeŭ păzită domnescĭ

Iată cum se face istoricul acesteĭ instalărĭ:

«1813, Ianuarie 19. După ce aŭ venit evdoxis al Metropolituluĭ, fiind D-lor boeriĭ strînşĭ la Curte, aŭ venit Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit la Curte cu alaiŭ preoţesc, şi în Divan fiind şi Măria Sa Vodă, în scaun, l'aŭ primit Măria Sa, unde după ce s'aŭ cetit evdoxis, aŭ făcut Măria Sa şi logos, precum şi Metropolitul asemenea aŭ făcut logos, şi cu caretă domnéscă şi cu alaiŭ domnesc s'aŭ dus la Metropolie, intrând în caretă amîndoĭ D-lor velițiĭ Logofeţĭ, şi aŭ mers drept la biserică, unde multă slujbă s'aŭ făcut după canónele bisericescĭ; acolo s'aŭ aflat toţĭ archiereiĭ şi archimandrițiĭ îmbrăcaţĭ cu odăjdiĭ, iar archiereiĭ şi cu mitrele, şi acolo aŭ mers şi D-lor toţĭ boeriĭ de aŭ şi mâncat la prânḑ, alaiul însă s'a făcut ca la psifos.» (1)

Dar dejà la 16 Decembre, în aceeaşĭ ḑi în care Caragea primise demisiunea luĭ Dositeiŭ, cu mare alaiŭ primì în audienţă la Curte pe noul Metropolit. (2) Dovedesce acésta deplin că «*paretesis*» al luĭ Dositeiŭ erà o formalitate de ochiĭ lumiĭ.

---

nóstre ţĕrĭ a Ungro-Vlachieĭ, nădăjduind că şi de acum înainte pildă avênd Prea Sfinţia Sa rodurile aceştiĭ de până acum bune petrecerĭ, se va osîrdui a spori asupra ipochimenuluĭ Prea Sfinţieĭ Sale laudele ce se pot pricinui prin buna ocârmuire a duhovnicesceĭ păstoriĭ a sf. metropoliĭ, ce acum se încredinţéză Preaosfinţieĭ Sale.—1812 Decembre 16. (Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Originala minută este la *Biblioteca Urechiă.*)

(1) Cod. LXXIV, fila 174.

(2) ***Alaiul eşiriĭ din Curtea domnéscă a Prea Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit.***

D luĭ Vel Portarul cu tótă brésla D-luĭ.

Seimeniĭ spătăresci cu zapciiĭ bresleĭ D-luĭ Vel Spătaruluĭ, adecă Vel Căpitan de lefegiĭ, Baş-bulucbaş, polcovniciĭ şi ceĭ-lalţĭ cu ómeniĭ lor, după orînduială.

D-luĭ Vel Agă cu zapciiĭ bresleĭ d-sale şi cu tot alaiul cel obicĭnuit al D-luĭ.

Şéşe postelniceĭ, câte doĭ.

Al 3-lea Logofĕt ot depertament, cu Logofĕt de taină.

Vătaful de păhărniceĭ, cu céuş de aproḑĭ.

Vătaf de Divan, cu Vătaf de Vistierie.

Al 3-lea Postelnic, cu al 3-lea Vistier.

Al 3-lea Logofĕt, cu al 3-lea Logofĕt ot depertamentul de criminalion.

Al 2-lea Logofĕt de sus, Vel Pitar.

Protopopĭ pe jos cu câţĭ-va preoţĭ înaintea carêteĭ, iar ceĭ maĭ mulţĭ în urmă.

6 fustaşĭ aĭ Divanuluĭ, 6 asemenea cu darde.

Treĭ ḑile după ceremonia de la Curte, Beizadelele, fiiĭ luĭ Vodă, merseră la Metropolie «spre hiritismos» nouluĭ Metropolit, cu alaiŭ special. (1) Metropolitul fost, Dositeiŭ, nu căḑù totuşĭ în disgraţie, ci i se dete spre chiverniséla mănăstirea Sinaia, s'o ţină pe viéţă, în 18 Ianuarie 1813, precum resultă din următorul act:

---

5 ciohodarĭ, 5 ciohodarĭ.

Logofeţiĭ Divanuluĭ.	Careta gospod.	Logofeţiĭ Divanuluĭ.
Preoţiĭ.		Preoţiĭ.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar.

Poruncim Domnia Mea Vătaşe de păhărniceĭ, mâne de diminéţă, la 16 ale aceştiĭ lunĭ, să gătescĭ alaiul acesta la domnésca Nóstră Curte şi să nu se facă nicĭ un cusur.—1812 Decembre 15.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXV, fila 23.)

(1) Iacă alaiurile cu carĭ merseră la visită la Metropolitul fiiĭ luĭ Caragea:

Alaiul cu care aŭ mers luminaţiĭ Beizadele spre hiritismos la Metropolitul cel noŭ.

Poteraşĭ pe jos.	Edecurile	Iar poteraşĭ pe jos asemenea.
Seimenĭ polcovnicescĭ.		Seimenĭ bulucbăşescĭ.
Treĭ postelniceĭ.		Iar treĭ postelniceĭ.
Céuş agiesc.		Céuş spătăresc.
Răhtivanu.		Al 2-lea Pitar.
Polcovnicu de ciocli.		Polcovnicu de seimenĭ.
Polcovnicu de poteră.		Al 2-lea Comis.
Baş-bulucbaşa.		Polcovnicu de tîrg.
Vel Căpitan za lefegiĭ.		Vel Căpitan de menzil.
Vel Căpitan de dorobanţĭ.		Al 3-lea Postelnic.

Anaforaua Părinteluĭ Metropolit ca să se dea mănăstirea Sinaia la proin Metropolit Dositeiŭ, pentru a fi pre séma sa de a se chivernisì cât va trăì Sf. Sa.

Iõ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Priimită fiindu-Ne rugăciunea ce Ne face printr'acéstă anaforà Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul, o întărim Domnia Mea şi hotărîm, ca întru tóte întocmaĭ să se urmeze, şi poruncim Dumi-tale Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să-ĭ facĭ mănăstirea teslim cu tóte ale eĭ Prea Sfinţieĭ Sale proin Metropolit Dositeiŭ, după mijlocul ce se arată în anaforà, începêndu-se însă apĕrarea acesteĭ mănăstirĭ de întîmplătórele cererĭ de la ḑi întâiŭ a viitoruluĭ Februarie.

Vel Logofĕt.

(Pecetea gpd.)

(Anaforaua e scrisă grecesce).

Al 2-lea Postelnic
Salahorĭ pe jos.
Alaiŭ-céuş-lară.

Cincĭ căpitanĭ agiescĭ.

Ciohodarĭ şi
un saraciu.

Tufeccì-başa.

Careta gpd.

Ciohodarĭ şi un saraciu.

Deli-başa.

Cincĭ căpitanĭ spătărescĭ.

Vătaful luminaţilor Beizadele şi patru icioglanĭ.

Iõ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Poruncim Domnia Mea Vătaşe de păhărniceĭ, să fie mumbaşir ca astăḑĭ . . . la . . . césurĭ să fie gata tot acest alaiŭ pentru luminaţiĭ Beizadele. — 1813 Ianuarie 19.

(*Cod. LXXV, fila 46.*)

Șépte ḑile apoĭ Metropolitul Nectarie îșĭ reintră în o parte din cheltuelĭ. După a luĭ stăruință, archimandritul Galacteon erà numit Episcop de Rîmnic. La Episcopia Buzĕŭ continuă a păstori Constantie, iar la Argeș cunoscutul Iosif.

Iacă în ce mod este amintită acéstă chirotonire episcopală:

«1813 Ianuarie 26. După ce s'aŭ chirotonisit la Metropolie Galaction archimandritul archiereŭ și episcop la Rîmnic, aŭ venit la Curte îmbrăcat cu mantia și cu cârja, ce i s'aŭ dat de la Metropolie, și părintele Argeșiu l'aŭ dus în casă la Măria Sa Vodă, unde, după ce i s'aŭ făcut țeremonia cu cafea, s'aŭ dus la mitohul Episcopieĭ făr de alaiŭ domnesc, iar când s'aŭ făcut psifos, a doua ḑi după ce s'aŭ făcut Metropolituluĭ psifos, atuncĭ s'aŭ dus cu caretă domnéscă la mitoh și cu alaiŭ maĭ mic decât al Metropolituluĭ.» (1)

*

Prea mulțĭ banĭ il costase domnia, ca să nu se grăbéscă Caragea a se despăgubì din țéră. Cât luă de la Nectarie pentru metropolie și de la Galacteon pentru episcopie nu erà de ajuns să-l despăgubéscă. Mănăstirile sunt pentru el un însemnat isvor de câștig. Acest câștig este asigurat negreșit boerilor Logofețĭ, carĭ de sigur aŭ de a da bună plată Domnitoruluĭ ca să ajungă Marĭ Logofețĭ.

Cea dintâiŭ trébă a luĭ este să cheme tóte mănăstirile din țéră, chiar și cele catolice și săsescĭ, la reînnoirea chrisóvelor lor de miluirĭ și de privilegiĭ.

Cu acest scop mănăstirile sunt clasificate, la începutul anuluĭ 1813, în treĭ categoriĭ. Categoria I-a plătesce suma de 600 talerĭ havaetul Logofețieĭ ceĭ marĭ, 200 talerĭ pentru al doilea Logofĕt, 100 la muhurdar, 50 la scris și cheltuiala hârtieĭ. Pe jumătate plătesc mănăstirile de clasa II a și de la cele de clasa a III-a, ḑise sărace, se va luà câte 24 talerĭ, de împărțit între Marele Logofĕt, al 2-lea Logofĕt, muhurdarul, divictarul și scriitorul.

Contra acesteĭ dispozițiunĭ reclamă maĭ multe mănăstirĭ, dar Caragea dă o nouă disposițiune. (2)

(1) Cod. LXXV, fila 46 v.

(2) Negreșit că Mariĭ Logofețĭ aŭ trebuit să dea luĭ Vodă cu atât maĭ bun preț pentru logofeție, cu cât el le-a asigurat maĭ bune veniturĭ de la mănastirĭ.

Mănăstirile marĭ.

Radu-Vodă	Mihaiŭ-Vodă.
Sf. Gheorghe noŭ	Sf. Ioan.
Colțea și spital.	Sărindarul.

Sub pretet de control, dar în realitate spre a-şĭ creà veniturĭ, Domnitorul

---

Sf. Spiridon noŭ.
Cotrocenĭ.
Văcărescĭ.
Sf. Panteleimon şi spital.
Znagovul.
Căldăruşaniĭ, Chinovie.
Mărcuţa.
Hurezu sud. Vîlcea.
Bistriţa.
Cozia.
Tismana.
Mănăstirea Archimandritu din Bucurescĭ.
Bisericile domnescĭ.

Cele de al doilea.

Govora din sud. Vîlcea.
Sadova din sud Dolj.
Jitiia din sud. Dolj.
Motru din sud. Mehedinţĭ, n'are nicĭ o milă.
Strihaia.
Mănăstirea dintr'un lemn, de călugăriţe.
Sf. Ecaterina din Bucurescĭ.

Al treilea.

Stavropoleos.
Greciĭ.
Zlătariĭ.
Sf. Spiridon vechiŭ.
Plătărescĭ.
Negoescĭ.
Plumbuita.
Cişméua.
Schitu Cernica.
Arnota.
Bucovĕţul.
Căluiul.
Brâncovenĭ.
Polovracĭ, metoh la Hurezu.
Cotména, metoh la Cozia.
Gruiul.
Sf. Sava.
Răsvanul.
Biserica Kretzulesculuĭ.

(Pecetea gpd.)

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-sus Grigorie Ghica, veĭ vedé jalba acésta, ce aŭ dat-o Domnieĭ Mele uniĭ din egumeniĭ mănăstirilor pentru havaetul ce sunt datorĭ a da la înnoirea chrisóvelor şi a sineturilor ce aŭ, asupra căreia făcênd Domnia Mea chibzuire: ce este cu cale şi cu cuviinţă a da fieş-care mănăstire după trépta stăriĭ sale, pentru înnoirea chrisovuluĭ saŭ sinetuluĭ sĕŭ? s'a făcut osebită fóie pecetluită de Domnia Mea, unde s'aŭ pus anume mănăstirile cele din frunte, mănăstirile cele de al doilea mână şi cele de al treilea, şi pentru havaetul ce aŭ să plătéscă orînduim şi hotărîm ca într'acestaşĭ chip să se urmeze, adecă: mănăstirea cea dintâiŭ să dea havaetul Logofeţieĭ ceĭ marĭ talerĭ 600, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 200, i la muhurdar talerĭ 100, i la scris şi la cheltuială talerĭ 50; iar cele de al doilea mână pe jumătate, adecă talerĭ 300 la Logofeţia cea mare, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 100, iar la muhurdar talerĭ 60, i la scris şi la cheltuială talerĭ 25; cum şi cele de al treilea mână,

rînduesce o comisiune de luarea socotelelor tuturor mănăstirilor închinate.

---

la Logofeţia mare talerĭ 150, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 50 şi la muhardar talerĭ 40, i la scris şi cheltuială talerĭ 15; iar pentru alte schiturĭ i metóşe carĭ sunt sărace şi aŭ cărţĭ saŭ chrisóve cuprindĕtóre de puţine milĭ, la acelea însărcinăm pre D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-sus, ca după starea lor şi după mila ce aŭ să le orînduescĭ havaet, şi dintr'acestea carĭ urméză a fi la havaet uşor, socotindu-se drept pildă una de la care se va cuveni a se luà tot havaetul talerĭ 24, să se împarţă într'acestaşĭ chip, adecă: talerĭ 12 să iea Vel Logofĕtul, talerĭ 6 al 2-lea Logofĕt, talerĭ 5 muhurdarul şi divictarul şi talerĭ 2 ostenitorul pentru scris i trecut la condică, şi cu acéstă orînduială se va urmà când va fi maĭ mult saŭ maĭ puţin a se analoghisi după mijlocul ce se arată maĭ sus. Tolco pisah gpd. — 1813 Martie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt

(Cod. LXXV, fila 59.)

Mănăstirile cele dintâiŭ.

Episcopia Buzĕuluĭ.
Mărgineniĭ din sud. Prahova.
Câmpulungul din sud. Muscel.
Délul sud. Dîmboviţa.
Sf. Ioan sud. Slam-Rîmnic,
Slobodia sud. Ialomiţa.
Glavaciocul sud. Vlaşca.
Mislea sud. Prahova
Nucetul sud. Dîmboviţa.
Vieroşul sud. Muscel.

Mănăstirile de al doilea.

Mănăstirea Rîmnic din sud. Slam-Rîmnic.
Poiana-Mĕruluĭ.
Schitul Găvanilor.
Văleniĭ.
Schitul Ciolanul.
Apostolache.
Tîrşoruluĭ.
Sinaia
Golgota.
Biserica domnéscă ot Tîrgovişte.
Biserica Suţa.
Comana.
Căsciórele.
Aninósa.
Catolică ot Câmpulung.
Biserica domnéscă din Câmpulung.
Rîncăciovul.
Plăviceniĭ.
Clocociovul.
Schitul Strihareţul.

Mănăstirĭ de al treilea.

Băbeniĭ, metoh al Sf. Ioan din Focşanĭ.
Banul din sud. Buzĕŭ.

In acéstă comisiune numesce pre biv Vel Vist. Ioan Moscu, pe biv Vel

Dulhăuţul.
Schitul Conţescii.
Cotescii.

Mănăstirĭ de al patrulea (schiturĭ).

Dedulescii.
Spitalul de la Buzĕŭ.
Schitul Fundătura.
Schitul Cetăţuia.
Schitul Rătescii.
Biserica Maicăĭ Precisteĭ.
Schitul Ungurelul.
Schitul Apşóra.
Schitul Lespeḑile.
Poiana.
Schitul Scaiuluĭ.
Biserica ot Poiana.
Schitul Lăculeţele.
Schitul Viforîta.
Biserica Răsvanul.
Bărăţia ot Tîrgovişte.
Schitul Vâlcana.
Biserica Stelea.
Sf. Paraschiva ot Tîrgovişte.
Schitul Mărculescii.
Schitul Băndea.
Schitul Căminescii.
Schitul Ulita.
Schitul Moetul.
Schitul Gura-Văiĭ-Popeĭ.
Jupănescii.
Cetatea Negru-Vodă.
Schitul Dobrescii.
Schitul din fundul văiĭ marĭ.
Schitul Ciolanul.
Biserica ot Catina.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ Mele D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-jos, pentru havaetul ce sunt datóre a da mănăstirile de Ţéra-de-jos, ce sunt arătate într'acéstă fóie, la înnoirea chrisóvelor şi sineturilor lor, făcênd Domnia Mea chibzuire ce se cuvine să dea fieş-care după trépta stăriĭ sale, orînduim şi hotărîm ca într'acestaşĭ chip să se urmeze, adecă mănăstirea cea dintâiŭ să dea havaetul Logofeţieĭ ceĭ marĭ talerĭ 600, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 200, i la muhurdar talerĭ 100, i la scris şi cheltuială talerĭ 50; iar cele de al doilea mână pe jumătate, adecă talerĭ 300 la Logofeţia cea mare, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 100, iar la muhurdar talerĭ 60, i la scris şi cheltuială talerĭ 25; cum şi cele de al treilea mână, la Logofeţia mare talerĭ 150, i la al 2-lea Logofĕt talerĭ 50, şi la muhurdar talerĭ 40; iar pentru celelalte, carĭ sunt sărace şi aŭ cărţĭ saŭ chrisóve cuprinḑĕtóre de puţine milĭ, la acelea însărcinăm pre D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-jos, ca după starea lor şi după mila ce aŭ să le orînduescĭ havaet, şi dintr'acestea carĭ urméză a fi la havaet uşor, socotindu-se drept pildă una de la care se va cuvenì a se luà tot havaetul talerĭ 24, să se împarţă într'acestaşĭ chip, adecă talerĭ 12 să iea D-luĭ Vel Logofĕt, talerĭ 6 al 2-lea Logofĕt, talerĭ 4 să iea muhurdarul şi divictarul, şi talerĭ 2 ostenitorul pentru scris i trecut în condică; şi cu

Clucer Ştefan Belu şi pe biv Vel Clucer C. Predescul, la 6 Octobre 1813. Comisiunea va lucrà în unire cu Epitropiĭ Sfîntuluĭ Mormînt şi cu «uniĭ dintre ceĭ maĭ cinstiţĭ egumenĭ aghiotafiţĭ». (1)

---

acéstă orînduială se va urmà când va fi maĭ mult saŭ maĭ puţin a se analoghisi după mijlocul ce se arată maĭ sus. Tolco pisah gpd. — 1813 Martie 25.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXV, fila 58 a.)

(1) In 1814 se repetă ast-fel ordinul către boeriĭ din comisiune:

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor aĭ Domnieĭ Mele D-ta biv Vel Vist Ioane Moscu, i D-ta biv Vel Clucer Ştefane Belule, şi D-ta biv Vel Clucere Constantine Predescule, precum rĕposaţiĭ ctitorĭ aĭ mănăstirilor de aicĭ din domnésca Nóstră ţéră, din rîvna creştinătăţiĭ porniţĭ fiind, le-aŭ zidit şi le-aŭ înzestrat cu felurĭ de îmbunătăţirĭ, cugetând a lor bună stare şi întemeiare, asemenea şi Domnia Mea, nu numaĭ după a creştinătăţiĭ, ci şi după a oblăduiriĭ datorie, se cuvine a îngriji pentru a tuturor acestor sfinte lăcaşurĭ întregime şi buna fiinţă, iar maĭ ales pentru cele închinate la prea sfîntul şi de viéţă dătătorul Mormînt, pentru a cărora stare, ca să Ne pliroforisim în ce fiinţă se află, dintr'acelor dupĕ vremĭ egumenĭ otcârmuire, iată printr'acest al Nostru domnesc pitac vĕ orînduim pre D-vóstre şi vĕ poruncim, ca, împreună cu epitropiĭ Sf. Mormînt ce se află aicĭ şi cu uniĭ dintre ceĭ maĭ cinstiţĭ egumenĭ aghiotafiţĭ adunându-vĕ la un loc, să teorisiţĭ socotelile tuturor mănăstirilor de aicĭ din ţéră ce sunt închinate la Sf. Mormînt, începĕnd însă de la mănăstirea Sf. Gheorghe-Noŭ, şi să arătaţĭ Domnieĭ Mele pentru fieş-care osebit cât venit are pe an fieş-care, câtă cheltuială pentru cele neapĕrat trebuincióse şi câtă datorie? Tolco pisah gpd. — 1813 Decembre 6.

(Cod. LXX, fila 93 v)

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe

Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor aĭ Domnieĭ Mele, D-ta biv Vel Vist. Ioane Moscu, i D-ta biv Vel Clucere Ştefane Belule, i D-ta biv Vel Clucere Constantine Predescule, încă de la 6 ale trecutuluĭ Decembre, prin osebit domnesc al Nostru pitac, vi s'aŭ poruncit ca, împreună cu epitropiĭ Sfîntuluĭ Mormînt ce se află aicĭ şi cu uniĭ dintre ceĭ maĭ cinstiţĭ egumenĭ aghiotafiţĭ adunându-vĕ la un loc, să teorisiţĭ socotelile tuturor mănăstirilor de aicĭ din ţéră, ce sunt închinate la Sfîntul Mormînt, începĕnd insă de la mă-

Pe de o parte Caragea rînduesce comisiunĭ de ancheta, carĭ, strîngênd de aprópe pre egumeniĭ mănăstirilor închinate, să-ĭ *jumuléscă* cât maĭ bine, iar pe de alta, cu chrisovul din 4 Martie 1813, se arată apĕrător al mănăstirilor acestora, revocând din noŭ (fără de nicĭ o nevoe) actul prin care Hangeri VV. lovise mănăstirile din Orient la carĭ eraŭ închinate mănăstirĭ din ţéră (1) şi care act eră dejà revocat de Alexandru Vodă Moruzi. Totuşĭ

năstirea Sf. Gheorghe-Noŭ, şi până acum nicĭ o urmare nu vedem din parte-vĕ; ci iată de isnóvă vĕ poruncim Domnia Mea, ca fără de altă zăbavă să puneţĭ negreşit în lucrare porunca Domnieĭ Mele, cu urmare întocmaĭ după cuprinderea acestuĭ pitac şi să Ne arĕtaţĭ în scris. Tolco pisah gpd. — 1814 Aprilie 5.

Vel Logofĕt.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXIV, fila 112 v.)

(1) *Chrisov pentru rînduiala mănăstirilor străine.*

Ceĭ ce sunt însărcinaţĭ cu ocrotirea de lucrurĭ obştescĭ şi, maĭ mult decât pentru orĭ-ce alt lucru, îngrijesc prin dreptatea fieş-căruia în parte şi a tuturor de obşte, cuvine se şi sunt datorĭ ca, nu numaĭ cele ce aŭ scădut din cea dintâiŭ a lor bună stare să le întemeeze, aducêndu-le tot la acelaşĭ loc al stăriĭ ceĭ dintâiŭ, prin bune şi desluşite orînduelĭ, ci şi cele ce se află în bună stare să le îndrepteze şi să le întărescă, îngrijind însă ca acestea să urmeze fără de strămutare şi iarăşĭ cu iscusinţă depărtând de lângă dînsele vătĕmătórea catahrisis, ca nu cum-vaşĭ cu trecerea vremiĭ întunecându-se buna lor fiinţă, orĭ se vor perde cu totul, saŭ fiind trecute cu vederea nu se vor urmà pe deplin, care este maĭ rea şi decât cea desăvîrşită a lor dărăpănare; de aceea Domniĭ şi oblăduitoriĭ, ce păzesc şi ocrotesc cele bine întocmite, după tot cuvîntul drept se cuvine a se socotì de o potrivă şi tot de o tréptă cu cel ce le-aŭ întocmit dintru'ntâiaşĭ dată, şi pentru ca acele ce s'aŭ legiuit şi s'aŭ întocmit să nu fie supuse la acele vremĭ în multe chipurĭ şi adesea schimbărĭ, ci să fie nestrămutate, cuvine-se ca începĕtoriĭ şi întocmitoriĭ lor să îngrijéscă de a le fi temeĭnică întocmirea şi clădirea, puindu-le temelia asupra celor drepte şi cuviinciόse, ca când am ḑice pe pétră în patru colţurĭ şi neclintită, precum şi ceĭ maĭ aleşĭ din meşterĭ de zidirĭ, clădind temeliile bine aşezate şi tarĭ, fac acele zidirĭ temeinice de a nu se putè smintì nicĭ de vînturĭ nicĭ de ploĭ, şi precum şi evanghelicescul cuvînt fericesce, ca pre un iscusit şi înţelept, pre cel ce-şĭ clădesce temelia caseĭ sale pe pétră; de aceea şi întocmirile ce aŭ făcut rĕposatul Constantin Vodă Hangerlîŭ pentru cele de aicĭ sfinte mănăstirĭ, ce sunt închinate la Sf. Mormînt, la Sfetagora şi la Sf. Munte al Sinaiĭ şi la alte părţĭ, strămutând cele vechĭ ctitoricescĭ orînduelĭ, tóte acelea, ca nisce isvodirĭ şi catahrisis, Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, ce în urma numituluĭ rĕposat Constantin Vodă Hangerli aŭ dobândit iarăşĭ

noul Domnitor îşĭ dă dreptul de a numì direct egumenĭ orĭ o specială eforie, ca la mănăstirea Cotrocenıĭ, ceea ce desaprobă mănăstirea din Orient la care acésta erà închinată.

Nu întârḑie Ioan Caragea — de sigur înţeles la acésta cu noul Metropolit—să tragă un noŭ bun profiit de la mănăstirile pămîntene. El face un nizam, după care egumeniĭ se rînduesc pe un *period de 10 anĭ*, în care period declară (vorbă să fie) că egumenul va fi nestrămutat. Ba i se promite formal că, dacă va administrà bine averea mănăstiriĭ, va fi din noŭ numit pe alt period de 10 anĭ. Erà o *arendare* deghisată a mănăstirilor, la cine dedeà maĭ mult beneficiŭ Domnitoruluĭ, Mareluĭ Logofĕt şi prelaţilor ţĕriĭ.

Dăm în note diverse *modele* de rînduirĭ de egumenĭ, de reînnoirĭ de egu-

domnia aceştiĭ ţĕrĭ, cu bună chibzuire anerisindu-le, le-aŭ adus la starea lor după cele vechĭ întocmirĭ, hotărînd de a se păzi nestrămutate tóte cele din vechime şi cuviinciόse ctitoricescĭ orînduelĭ; asemenea dar şi întru o glăsuire cu Domnia Sa, (saŭ maĭ bine am ḑice) dreptuluĭ cuvînt urmând şi Domnia Mea, hotărîm a rĕmâné neţinute în sémă acele de Constantin Vodă urmate nouĕ izvodirĭ şi a se păzi nestrămutat tóte acelea câte cu drept cuvînt s'aŭ întocmit prin testamenturile acelor cu bun cuget rĕposaţĭ ctitorĭ şi, ca să nu ne întindem maĭ mult cu lungirea vorbelor peste ceea ce se cuvine, poftorind aceleaşĭ întocmirĭ, într'un cuvînt primind Domnia Mea de bune tóte câte se cuprind în 11 capete ce sunt arătate pe larg în chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Moruz din lét. 1799 Decembre, le şi întărim, rugând şi pre ceĭ din urma Nóstră fraţĭ luminaţĭ Domnĭ de a le întări, ca unele ce sunt cuviinciόse şi luĭ Dumneḑeŭ plăcute; şi adeverim acest domnescul Nostru chrisov cu credinţa prea iubiţilor fiĭ aĭ Domnieĭ Mele Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ veliţiĭ boeriĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Mihalache Manu Vel Vornicul politieĭ, pan Michalache Suţul Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitru Manu Vel Comis şi Ispravnic, pan Michail Schina Vel Grămătic; şi s'a scris chrisovul acesta la anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitoruluĭ nostru Christos 1813 Martie 4, de către Chiriţă Logofĕt de Divan, care trecĕndu-se şi în condica Divanuluĭ Domnieĭ Mele să se ţie în bună păstrare la sf. mănăstire Cotrocenĭ.

(Veḑĭ *Istoria Românilor* de V. A. Urechiă, tom. VII, pag. 377.)

(Cod. XIX, fila 2.)

menie pe alţĭ 10 anĭ, etc. Sf. Mormînt a protestat rînduirea de egumen direct la Cotrocenĭ, ceea ce nu împedecă aplicarea chrisovuluĭ şi acolo şi la alte mănăstirĭ. (1)

(1) *Pitac către Metropolit şi către Episcopĭ şi către veliţii boerĭ, împreună cu Banul Filipescu şi Banul Brâncoveanu, pentru mănăstirile străine, iar maĭ vîrtos pentru Cotrocenĭ, a le pune la orînduială.*

Prea Sfinţia Ta Părinte Metropolite, iubitorilor de Dumneḑeŭ Sfinţia Vóstre Episcopilor şi D-vóstre cinstiţilor şi credincioşĭ D-vóstre veliţilor boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele, împreună şi cu D-ta biv Vel Bane Constantine Filipescule, i cu D-ta biv Vel Bane Grigorie Brâncovene, din césul ce Ne-am suit la acest Nouĕ încredinţat domnesc scaun al Ungro-Vlachieĭ, a pururea privighiând pentru obştescele folosurĭ şi îngrijind pentru îmbunătăţirea celor obştescĭ şi în partea loculuĭ ale domnesciĭ Nóstre ţĕrĭ, de o potrivă am îngrijit şi pentru mănăstirile cele închinate, care dintr'a egumenilor celor după vremĭ făr de socotélă i lacomă epistasie aŭ ajuns la pustiere şi sub sarcină de fórte grele datoriĭ, şi cu de adinsul silindu-Ne domnesce şi părintesce ca şi cele până acum catahrisisurĭ ale egumenilor (carĭ privià numaĭ la a lor în parte folos) să se precurme şi să se iconomiséscă şi baniĭ ce sunt datóre aceste mănăstirĭ pe la uniĭ alţiĭ dintre supuşiĭ Noştri (întru carĭ sunt şi vĕduve i copiĭ sărmanĭ, şi pentru cariĭ toţĭ aceştia se cuvine să avem purtare de grijă şi să nu-ĭ trecem cu vederea de a li se face nedreptate de către ceĭ ce nu li se cuvine a fi egumenĭ); de aceea dar, nu numaĭ ca aceste sfinte lăcaşurĭ să se ocârmuiască de acum înainte cu bună orînduială, ci şi creditoriĭ să dobândéscă o orînduială a izbrăniriĭ lor de câţĭ banĭ aŭ a luà, precum asemenea şi atâţia săracĭ i vĕduve (cariĭ pentru maĭ multă siguranţie i-aŭ încredintat la mănăstirea lor de bunĭ) să se iconomiséscă cu putinciósă mângâere şi mulţămire la dreptăţile lor . . . . ca să găséscă cele maĭ alese mijlóce pentru cea de acum înainte ocârmuire a aceştiĭ mănăstirĭ învĕluită în fórte grele datoriĭ, să cerceteze cu de amăruntul starea mănăstirilor şi să pue la orînduială otcârmuirea spre cele maĭ folositóre; carĭ şi chibzuindu-se împreună, prin anafora Ne-aŭ arătat mijlócele câte aŭ găsit cu cale că trebuesc spre ocârmuirea aceştiĭ mănăstirĭ, însă destoĭnicia a egumenuluĭ ce se va orîndui epistat cu sciinţă de a egumeni bine şi cu înţelepciune şi chezăşie datóre pentru orĭ-ce sfeterismos s'ar întîmplà din partea sa, i pentru crescerea veniturilor şi pentru îmbunătăţirea acareturilor mănăstiriĭ, care şi Nouĕ priimite fiindu-Ne, am dat domnésca Nóstră întărire şi am orînduit pre cuviosul archimandrit Dionisie Plumbueţeanu epitrop şi ocârmuitor al aceştiĭ mănăstirĭ, urmând întocmaĭ orînduelelor ce se cuprind în anafora, sub eforia D-lor orînduiţilor boerĭ eforĭ, şi tot de-odată am scris şi către părinţiĭ celor de jos mănăstirĭ ale Sfetagoreĭ pentru tóte câte cu rîvnă ferbinte s'aŭ întocmit spre folosul mănăstiriĭ de aicĭ şi a celor de jos odihnă şi mulţămire, care, după a datorieĭ izbrănire în vreme, vor nădăjdui şi

In anul 1815, Ioan Caragea revine asupra mănăstirilor închinate şi rîn-

---

ajutor cu îndestulare, ca şi cuvioşiĭ părinţĭ, judecând făr de patimă buna orînduială ce s'aŭ făcut pentru acésta şi cu obştescile cărţĭ ale tuturor mănăstirilor întocmitóre şi adeveritóre după obiceiŭ întărind, prin sfat deobşte şi printr'o glăsuire, epistasia cuviosuluĭ archimandrit Dionisie Plumbueţeanu la mănăstirea Cotrocenilor, ca, avêndu-şĭ cuviinciósa încredinţare să pótă săvîrşi cea către mănăstire datoria sa şi să-şĭ arăte rîvna în faptă, ca unul ce este mădular al mănăstirilor celor de jos. Dar cuvioşiĭ părinţĭ ot Sfetagora, neprivind la acestea cu luare aminte, ci numaĭ al lor folos vînându l, făr de a le pĕsà cât de puţin de atâtea vĕduve şi sărmanĭ ce se prăpădesc, perḑêndu-şĭ ale lor din pricina mănăstirilor (carĭ s'aŭ zidit spre mângâerea omeniriĭ, iar nu spre impilarea şi năpăstuirea eĭ), aŭ trimes rĕspuns făr de nicĭ o socotélă şi, în loc de a sistisì pre archimandritul Plumbueţeanu la epistasia mănăstiriĭ, se silesc făr de nicĭ un temeiŭ de dreptate ca să rĕmâe egumen Ignatie, ce s'aŭ fost orînduit de eĭ maĭ înainte, după ce s'aŭ vĕdit netrebuincios, ca unul ce nicĭ sciinţă de egumenie nu are, nicĭ chezăşie, nicĭ ideĭ de obiceiurile pamîntuluĭ, nicĭ destoinicie spre a netezì multele şi fórte spre învĕluelĭ a multor felurĭ de pricinĭ ale aceştiĭ mănăstirĭ; drept aceea, iată orînduim acéstă pricină la obştésca epiteorisie a Preaosfinţieĭ Tale i a Sfinţieĭ Vóstre şi a D-vóstre, ca, adunându-vĕ împreună, să luaţĭ séma ctitoricescilor orînduelĭ i domnescululĭ chrisov ce este întocmit pentru mănăstirile cele străine, să citiţĭ apoĭ şi anaforaua orînduiţilor eforĭ i domnésca Nóstră întărire, cât şi respunḑĕtórele cărţĭ ale părinţilor celor de jos mănăstirĭ şi, împreună chibzuind adevĕrul şi folosul şi găsind cele maĭ alese mijlóce ce vor privi spre a mănăstiriĭ îmbunătăţire şi uşurarea ceĭ de mare sumă datoriĭ, să Ni le arătaţĭ prin obştésca anafora, saŭ într'o unire cu toţiĭ, dându-vĕ părerea că sunt destoĭnice spre a mănăstiriĭ bună ocârmuire câte până acum s'aŭ întocmit, asemenea să Ne arătaţĭ.

Pentru care, cât maĭ fără de zăbavă, şi cerem prin D-luĭ Vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus obştésca hotărîre ce veţĭ face. Tolco pisah gpd. — 1815 Ianuarie 8.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIV, fila 166 v.*)

Milostiiu Bojiiu Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Rĕposaţiĭ întru fericire şi pururea pomeniţĭ ctitoriĭ ceĭ ce aŭ zidit sfintele şi dumneḑeescile lăcaşurĭ de aicĭ din domnésca Nóstră ţéră, din dumneḑeésca pronie luminaţĭ fiind spre facerĭ de bine şi milosteniĭ, s'aŭ şi înzestrat cu felurĭ de acareturĭ dătătóre de veniturĭ, nu numaĭ după mĕsura trebuinţeĭ cheltuelilor, ci încă şi maĭ cu adaos (precum în fiinţă sunt vĕḑute), cugetând şi rînduind ca din prisosul veniturilor să se săvîrşéscă facerĭ de bine, milosteniĭ, prin buna ocârmuire şi economie a egumenilor ce se vor orîndui dupe vremĭ, precum din chrisovul Domnieĭ Sale rĕposa-

duesce o nouă comisiune, compusă din Metropolitul, toţĭ Episcopiĭ, Divanul

---

tuluĭ Domn Alexandru Vodă Ipsilant, ce-l vědum trecut în condica mănăstiriĭ Bistriţa, Ne-am pliroforisit Domnia Mea de cuprinderea ctitoricescilor testamenturĭ ale acelor rěposaţĭ ctitorĭ, unde se bine dovedesce cugetul şi sfîrşitul zidiriĭ i înzestrăriĭ acestor sfinte mănăstirĭ; pentru care, osebit de îngrijirea ce se cuvine a o avé stăpânirea după a sa datorie, atât pentru a lor întregime şi bună fiinţă, cât şi pentru a se păzi acele bine primite şi plăcute luĭ Dumnedeŭ ctitorescĭ orînduelĭ, iar maĭ vîrtos pentru mănăstirile câte aceĭ rěposaţĭ ctitorĭ prin testamenturile lor lăsându-le slobode şi neînchinate unde-vaşĭ, precum şi egumeniĭ lor singurĭ stăpânĭ şi numaĭ sub a Stăpâniriĭ ocârmuire, le-aŭ atîrnat de priveghierea şi îngrijirea domnieĭ, maĭ cu adaos avem datorie, atât Noĭ cât şi ceĭ după Noĭ fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, ca să îngrijim prin tóte putinciósele mijlóce, nu numaĭ pentru a lor bună stare, ci şi pentru paza ctitoricescilor orînduelĭ, cât va fi prin putinţă, după ale vremilor întîmplărĭ şi trebuinţe, lăsând nestrămutaţĭ din ocârmuirea egumeniilor pre egumeniĭ acelor mănăstirĭ câţĭ se vor arătà cu dovadă în faptă bunĭ economĭ şi doritorĭ cu osîrdie pentru a lor bună fiinţă şi, împotrivă, depărtând şi lipsind din egumenie pre câţĭ din eĭ se vor dovedi în rea petrecere şi rěĭ iconomĭ; dintre carĭ aceştia, fiind-că încă de la trecuta lună a luĭ Maiŭ Ne-am însciinţat Domnia Mea, de la obraze cinstite şi vrednice de tótă credinţa, că este unul şi Iosif, ce aŭ fost până acum egumen la mănăstirea Bistriţa, dovedindu-se din multe urmărĭ ale luĭ în rea şi necuviósă petrecere şi economie, n'am trecut Domnia Mea cu vederea acéstă însciinţare, ci încă de atuncĭ îndată, aducêndu-l aicĭ pre numitul proin egumen, l'am dat în cercetarea Preaosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit i a Sfinţieĭ Sale Episcopuluĭ Buzěŭ, i a D-luĭ Vel Logofětuluĭ de Ţéra-de-sus, ca să-şĭ paradoséscă socotéla mănăstirescilor veniturĭ şi cheltuelĭ şi, prin anaforaua ce Ne-aŭ făcut, încă de la 22 ale trecutuluĭ Octombre, ne-aŭ arătat că, după cercetarea ce aŭ făcut socotelilor egumenieĭ sale, s'aŭ dovedit, că nu numaĭ n'aŭ plătit datoria ce aŭ avut acéstă mănăstire, în diastima de patru anĭ de când se află egumenind, ci încă aŭ maĭ adăogat şi altă datorie, pe lângă care s'aŭ dovedit şi talerĭ 17.401 tăinuiţĭ de dînsul din veniturile mănăstirescĭ, osebit de alte condee tăinuite, carĭ aŭ rěmas a se cercetà la faţa loculuĭ prin osebită poruncă ce vom da Domnia Mea; pre carele, după tot cuvîntul drept, l'am şi lipsit din egumenia numiteĭ mănăstirĭ şi, chibzuind de a găsi pre altul, ca să fie cuvios întru podvigul sěŭ, cu bună petrecere şi bun iconom, aflat-am pre cuviosul archimandrit Samoil, egumen mănăstiriĭ Sadoveĭ, carele avem sciinţă, cu bună pliroforie, că de când se află egumenind la acea mănăstire, nu numaĭ că s'aŭ arătat cu bună petrecere, ci încă şi din datoria de talerĭ 34.700, cu care aŭ fost împovărată acea mănăstire, după făgăduiala şi chezăşia ce aŭ dat că o va plăti în soroc de şése anĭ, aŭ şi plătit aprópe de jumătate în treĭ anĭ ce aŭ trecut până acum, şi ca pre un cercat şi dovedit întru bună petrecere şi economie, l'am însărcinat tot pe cuvioşia sa şi cu egumenia aceştiĭ sfinte mănăstirĭ Bistriţa, dând şi pentru acésta chezaşĭ signrĭ şi cinstiţĭ la canţelaria Divanuluĭ Domnieĭ Mele pre Hagi Ianoş neguţătorul ot Craiova, împreună şi cu frate-sěŭ Serdarul Polihrone,

şi în plus boeriĭ biv Vel Ban C. Filipescu şi biv Vel Ban Gr. Brâncovea-

după care a lor chezăşie am dat şi Domnia Mea la mâna cuvioşieĭ sale acéstă carte de egumenie cu ponturile şi legăturile de maĭ jos arătate:

1) Să fie nestrămutat din egumenia aceştiĭ mănăstirĭ soroc de ḑece anĭ.

2) Să dea pe tot anul tal. şése sute ḑece cu răsura lor aĭ şcólelor, făr de a se maĭ scădé saŭ a se maĭ adăogà, şi osebit câte talerĭ cincĭ miĭ, carĭ aceştĭ talerĭ cincĭ miĭ, când se va întîmplà (feréscă Dumneḑeŭ) bólă de ciumă în ţéră, să aibă a da la epistaţiĭ caseĭ lăzăreturilor ce-ĭ va orînduì stăpânirea, ca să fie pentru trebuinciósele cheltuelĭ ale spitalurilor, iar în aniĭ ce din norocire nu va fi în ţéră acest fel de bolĭ, să dea la cutia milosteniilor, ca să se dea în lefile săracilor, făr de a socoti însă Vornicia obştirilor că, cu luarea acestor banĭ, dobândesce vre-o câtuşĭ de puţină dicheomă asupra aceştiĭ mănăstirĭ, saŭ a socotì că este închinată la acéstă epitropie, ci împotrivă să o cunóscă cu totul slobodă, iar de alte orĭ-ce fel de dărĭ vor eşi pe cele-lalte mănăstirĭ acéstă mănăstire să fie cu totul apĕrată.

3) La împlinirea soroculuĭ de ḑece anĭ, să aibă a da mănăstirea slobodă de tóte datoriile ce sunt arătate în maĭ sus numita anafora a Preaosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit i a Sfinţieĭ Sale Episcopuluĭ Buzĕŭ şi a D-luĭ Vel Logofĕtuluĭ de Ţéra-de-sus; iar de se va maĭ arătà în urmă şi altă datorie peste acésta, să nu fie supus cuvioşia sa orĭ chezaşiĭ sĕĭ saŭ mănăstirea la plata aceeaşĭ datoriĭ, ci să o plătéscă însuşĭ Iosif proin egumenul.

4) Tótă zestrea mănăstiriĭ, mişcătóre şi nemişcătóre, câtă va primi prin catastih, să fie dator a o paradosì deplin la împlinirea soroculuĭ de ḑece anĭ, i dregerile şi meremeturile, ce vor fi trebuinciόse atât în mănăstire cât şi la acareturile dupre la moşiile mănăstiriĭ, să le facă; tóte moşiile i viile mănăstiriĭ să le caute şi să le lucreze după cuviinţă şi cu bună orînduială; să păzéscă orînduelile bisericescĭ şi ale mănăstiriĭ după cuviinţă şi precum orînduesc ctitoriĭ, iar orĭ din zestrile mănăstiriĭ de va lipsì, saŭ la cele lalte datoriĭ ale cuvioşieĭ sale de maĭ sus arătate de va face vre-o urmare împotrivă, să fie rĕspunḑĕtorĭ chezaşiĭ sĕĭ.

5) Orĭ de i se va păzì sorocul de ḑece anĭ saŭ de nu, să nu fie supus a paradosì nicĭ o socotélă a veniturilor şi cheltuelilor mănăstiriĭ, şi încă, de se va lipsi din egumenie înaintea soroculuĭ şi vîndute măcar de se vor găsi atuncĭ de cuvioşia sa veniturile moşiilor pe aniĭ viitorĭ, să rĕmâe bine vîndute pe séma cuvioşieĭ sale, făr de a se îndatorà să întórcă măcar un ban dintr'acele veniturĭ, precum şi de plata datorieĭ mănăstiriĭ să rĕmâe cu totul apĕrat.

6) Fiind-că veniturile moşiilor mănăstiriĭ sunt vîndute de numitul proin egumen Iosif până la viitorul Sf. Gheorghe şi mănăstirea rĕmâne lipsită până atuncĭ de vre-un alt venit ca să-şĭ pótă întîmpinà trebuinciósa cheltuială, precum şi cuvioşia sa egumenul cest de acum nu este cu cuviinţă a cheltui până atuncĭ de la sineşĭ; de aceea dar, baniĭ ce s'aŭ dovedit şi se vor maĭ dovedi tăinuiţĭ saŭ prăpădiţĭ de proin egumen din veniturile mănăstiriĭ, împlinindu-se de orînduitul Logofĕt al Divanuluĭ, să se dea acestuĭ de acuma egumen, ca să-ĭ fie pentru cheltuiala mănăstiriĭ până la viitorul Sf. Gheorghe.

nul, ca să controleze gestiunea egumenilor mănăstirilor închinate și în

7) De se va întîmplà (feréscă Dumnedeŭ), în diastima egumenieĭ sale, a se face stricăciune i altă pagubă mănăstiriĭ saŭ vre-unuĭ alt acaret al sĕŭ, din vre-o năvălire de vrăjmașĭ, saŭ de răsboiŭ, orĭ din cutremur, saŭ de foc pricinuit de vrăjmașĭ saŭ hoțĭ, să nu fie dator cuvioșia sa a preînnoi și a pune la loc cu cheltuiala și cu veniturile mănăstiriĭ, orĭ de la sineșĭ, saŭ chezașiĭ sĕĭ să se supere câtușĭ de puțin cu vre-o rĕspundere pentru acestea.

8) De se va întîmplà cuvioșieĭ sale mórte maĭ înaintea împliniriĭ soroculuĭ de dece anĭ, să rĕmâe în locul sĕŭ chezașiĭ sĕĭ și să se urmeze acéstă simfonie chiar pe chipul lor întocmaĭ ca când ar fi și viŭ cuvioșia sa, fără de a se strămutà câtușĭ de puțin, fără numaĭ stăpânirea să orînduiască un călugăr la mănăstire dintre călugăriĭ mănăstiriĭ, ca să pórte numaĭ închipuirea de egumen și orînduiala bisericiĭ să o păzéscă. Drept aceea poruncim Domnia Mea tuturor călugărașilor, ómenilor și robilor mănăstiriĭ, să cunósceţĭ pre cuviosul Samoil de egumen al aceștiĭ mănăstirĭ, dându-ĭ supunere și ascultare la cele ce vĕ va porunci asupra trebilor mănăstirescĭ, că orĭ-carele se va arătà împotrivitor să scie că se va pedepsi; și D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-sus să facĭ osebită porunca DomnieĭMele orînduind, după obiceiŭ, Logofĕt de Divan, ca să mérgă împreună cu cuviosul egumen spre a-l așezà la numita mănăstire și a-ĭ da tótă zestrea mănăstiriĭ după orînduială cu catastih de perilavi; i saam receh gpd. — 1816 Noembre 8.

Ioan Caragea Voevod. Michalache Racoviță Vel Logofĕt, procitoh.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXIV, fila 166)

Mănăstirea Délul.

Ingrijire avĕnd Domnia Mea pentru tóte mănăstirile de aicĭ din domnésca Nóstră țéră, iar maĭ vîrtos pentru câte dintr'aceste mănăstirĭ rĕposațiĭ ctitoriĭ lor, zidindu-le și înzestrându-le cu acareturĭ dătătóre de veniturĭ, prin testamenturile lor le-aŭ lăsat slobode și neînchinate unde-vașĭ, precum și pre egumeniĭ lor singurĭ stăpânĭ, și numaĭ sub a stăpâniriĭ otcârmuire atîrnându-le de priveghereа și îngrijirea domnieĭ, maĭ cu adaos avem datorie, atât Noĭ cât și ceĭ din urma Nóstră frațĭ luminațĭ Domnĭ, ca să îngrijim prin tóte putinciósele mijlóce, nu numaĭ pentru a lor bună stare, ci și pentru paza ctitoricescilor orînduelĭ, cât va fi prin putință, după ale vremilor întîmplărĭ și trebuințe; după acéstă dar a Nóstră neapĕrată datorie, precum și pentru alte mănăstirĭ slobode domnescĭ, am chibzuit cele spre folosul lor și am orînduit egumenĭ, prin legăturĭ în scris, în ce chip să urmeze; așà și pentru mănăstirea Délul (fiind și acésta una din cele neînchinate unde-vașĭ), socotind cele spre folosul eĭ, am întocmit orînduiala de maĭ jos arătată, după care și însușĭ Sfinția Sa archiereul și iubitorul de Dumnedeŭ Cervino Iacov a primit a se însărcinà cu egumenia aceștiĭ mănăstirĭ, în soroc de dece anĭ, carele dând chezaș la canțilaria

deosebĭ a mănăstiriĭ Cotrocenilor, al căreia egumen o administrà atât de rĕŭ, că erà acum grozav de încărcată de datoriĭ.

---

domnesculuĭ Nostru Divan pre D-luĭ biv Vel Stolnicul Constandin Buzi, i s'aŭ dat şi Sfinţieĭ Sale acéstă carte a Domnieĭ Mele cu coprinderea de maĭ jos arătată:

1) Să fie nestrămutat din egumenia mănăstiriĭ în soroc de ḑece anĭ.

2) Să dea pe tot anul baniĭ şcólelor după fóia ce am întocmit-o Domnia Mea în lét. 1817, adecă talerĭ 250, cum şi câte talerĭ 3.000, care aceştĭ talerĭ 3.000, când se va întîmplà (feréscă Dumneḑeŭ) bólă de ciumă în ţéră, să aibă a-ĭ da la epistaţiĭ caseĭ lăzăreturilor ce-ĭ va orîndui stăpânirea, ca să fie pentru trebuinciósele cheltuelĭ ale spitalurilor, iar în aniĭ ce din norocire nu va fi în ţéră acest fel de bólă, să-ĭ dea la cutia milostenieĭ, ca să se dea în lefile săracilor, fără a socoti însă Dvornicia obştirilor că, cu luarea acestor banĭ, dobîndesce vre-o câtuşĭ de puţina dicheomă asupra aceştiĭ mănăstirĭ, saŭ a socoti că este închinată la acéstă epitropie, ci împotrivă să o cunóscă cu totul slobodă; carĭ banĭ să aibă a-ĭ rĕspunde cu analoghie pe fieş-care lună, iar de alte orĭ-ce fel de dărĭ vor eşi pe cele-lalte mănăstirĭ acéstă mănăstire să fie cu totul apĕrată.

3) Orĭ-câte acareturĭ ar face pe moşiile mănăstiriĭ i în mănăstire, cum şi tot lucrul viilor i judecăţĭ ce se va urmà după vremĭ la moşiile mănăstiriĭ, pentru împresurarea hotarelor de către vecinĭ, saŭ pentru vre-o altă pricină, tóte aceste cheltuelĭ ce se va întîmplà să fie de la Sfinţia Sa, afară numaĭ de se va întîmplà (feréscă Dumneḑeŭ) în diastima acestuĭ soroc a se face vre-o stricăciune i altă pagubă mănăstiriĭ saŭ vre unuĭ alt acaret al sĕŭ de vre-o năvălire de vrăjmaşĭ, orĭ din foc pricinuit de eĭ, saŭ de răsboiŭ, orĭ de cutremur; atuncĭ să arăte la stăpânire acea dovedită stricăciune, ca să chibzuiască mijlocul cel cuviincios pentru dregerea aceĭ stricăciunĭ.

4) Viile să le lucreze cu bună orînduială, ca să le aducă la bună orînduială şi stare.

5) Orînduelile bisericescĭ i ale mănastiriĭ să le păzéscă după cuviinţă şi după testamentul ctitorilor.

6) Zestrea mănăstiriĭ, mişcătóre, nemişcătóre şi de sineşĭ mişcătóre, la împlinirea sorocului să fie dator a o da deplin după catastihul de perilavi, cu care aŭ primit-o acum, afară numaĭ din ţiganĭ, carĭ orĭ de vor muri saŭ de se vor spori până la împlinirea sorocului de maĭ sus arătat, să fie paguba saŭ câştigul în norocul mănăstiriĭ, iar când se va dovedi că aŭ fugit niscaĭ-va ţiganĭ din pricina necăutăriĭ saŭ a releĭ petrecerĭ, ce vor cercà despre Sfinţia Sa, atuncĭ să fie dator, cu a Sfinţieĭ Sale cheltuială, orĭ a-ĭ duce la urma lor, saŭ a-ĭ pune la loc; iar din veniturile mănăstiriĭ, orĭ pagubă de se va întîmplà, saŭ câştig, până la împlinirea sorocului de ḑece anĭ, să fie în norocul Sf. Sale, făr de a i se luà de către cine-va şi nicĭ o socotélă, orĭ Sf. Sa să céră vre-o pagubă.

7) La împlinirea sorocului de ḑece anĭ să lase mănăstirea slobodă fără nicĭ o datorie şi, la catagrafia ce se va face, de se va găsi vre-o datorie făcută de rĕposatul archiereŭ, să se plătéscă din avutul luĭ, căcĭ acel rĕposat,

Cotrocenii, vechia reşedinţă domnéscă de vară, maĭ ales după arderea Curţiĭ

când aŭ luat mănăstirea acésta, aŭ luat-o fără datorie, după cum se cuprinde în catastihul de perilavi iscălit de chiar acel rěposat.

8) Chezaşul de maĭ sus arătat să dea chezăşia sa în scris la canţelaria Divanuluĭ Domnieĭ Mele, legându-se, că orĭ de nu va păzi şi va urmà Sf. Sa tóte cele de maĭ sus arătate întocmaĭ şi pe deplin, saŭ de nu va da la împlinirea soroculuĭ zestrea mănăstiriĭ deplin, precum s'aŭ ḑis maĭ sus, să fie însuşĭ chezaşul rěspunḑětor şi platnic întru tóte, fără de a i se primi vre-un cuvînt de pricinuire.

9) De se va întîmplà mórtea Sf. Sale maĭ înaintea soroculuĭ de ḑece anĭ, să rěmâe chezaşul în locul Sf. Sale şi să urmeze acéstă simfonie pe chipul chezaşuluĭ, întocmaĭ ca când ar trăi şi Sf. Sa, fără a se strămutà câtuşĭ de puţin, iar stăpânirea să orînduiască atuncĭ un călugăr la mănăstire ca să pórte numaĭ închipuirea de egumen şi să fie purtător de grijă a se păzi orînduiala bisericiĭ; i saam receh gpd. — 1813 Ianuarie 21.

(Iscălitura gpd.)

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXV, fila 200 v.)

Aprópe identic este actul de garanţie dat, în 1818 Ianuarie 21, pentru egumenul mănăstiriĭ Délul:

«Fiind-că la mănăstirea Délul din sud. Dîmboviţa aŭ orînduit Măria Sa Prea Inălţatul nostru Domn egumen pre Sf Sa archiereul Iacov Cervino, cu ponturile ce se arată în luminată cartea Măriei Sale, ce i s'aŭ dat la mânĭ, şi pentru siguranţa celor întocmite şi legate de a se păzi câte privesc asupra îngrijiriĭ archiereĭ sale, saŭ când împotrivă nu va fi următor, încredinţez eŭ sub a mea iscălitură cele de maĭ jos arătate ponturĭ adecă:

1) Să fie nestrămutat din egumenia mănăstiriĭ în soroc de ḑece anĭ.

2) Să dea pe tot anul baniĭ şcólelor, după fóia cea întocmită de Măria Sa, din lét 1817, adecă talerĭ 420, cum şi câte talerĭ 3.000 la cutia milosteniei, ca să se dea în lefile săracilor, fără a socoti însă Dvornicia obştirilor că, cu luarea acestor banĭ, dobândesce vre-o câtuşĭ de puţină dicheomă asupra aceştiĭ mănăstirĭ, saŭ a o socoti că este închinată la acéstă epitropie, ci împotrivă să o cunóscă cu totul slobodă; carĭ banĭ să aibă a-ĭ rěspunde cu analoghie pe fieş-care lună.

3) Orĭ-câte acareturĭ ar face pe moşiile mănăstiriĭ i în mănăstire, cum şi tot lucrul viilor, i judecăţĭ ce se vor urmà după vremĭ la moşiile mănăstiriĭ, pentru împresurarea hotarelor de către vecinĭ, saŭ pentru vre-o altă pricină, tóte aceste cheltuelĭ ce se va întîmplà (feréscă Dumneḑeŭ) în diastima acestuĭ soroc, a se face vre-o stricăciune i altă pagubă mănăstiriĭ saŭ vre-unuĭ acaret al mănăstiriĭ din vre-o năvălire de vrăjmaşĭ, orĭ din foc pricinuit de eĭ, saŭ de răsboiŭ, orĭ de cutremur; atuncĭ să arăte la Stăpânire acea dovedită stricăciune, ca să se chibzuiască mijlocul cel cuviincios pentru dregerea aceĭ stricăciunĭ.

4) Viile să le lucreze cu bună orînduială, ca să le aducă la bună stare

domnescĭ în luna Decembre 1812, atrage în mod deosebit atențiunea Dom-

. . . .

5) Orînduelile bisericescĭ i ale mănăstiriĭ să le păzéscă după cuviință și după testamentul ctitorilor, etc. *(Ca în actul de maĭ sus, ponturile 6, 7, și 8.)*

Următorul act de *egumenie*, în redacțiune une-orĭ variând de cele de maĭ sus, este chiar în context calificat de *contract*:

Mănăstirea Hurezul din sud. Vîlcea.

Ingrijire avênd Domnia Mea pentru tóte mănăstirile de aicĭ din domnésca Nóstră țéră, iar maĭ vîrtos pentru câte dintr'aceste mănăstirĭ rĕposațiĭ ctitoriĭ lor, zidindu-le și înzestrându-le cu acareturĭ dătătóre de veniturĭ, prin testamenturile lor le-aŭ lăsat slobode și neînchinate undevașĭ, precum și pre egumeniĭ lor singurĭ stăpânĭ și numaĭ sub a Stăpâniriĭ otcârmuire, atârnându-le de privigherea și îngrijirea domnieĭ, maĭ cu adaos avem datorie, atât Noĭ cât și ceĭ din urma Nóstră frațĭ luminațĭ Domnĭ, ca să îngrijim prin tóte putinciósele mijlóce, nu numaĭ pentru a lor bună stare, ci și pentru paza ctitoricescilor orînduelĭ, cât va fi prin putință, după ale vremilor întîmplărĭ și trebuințĭ; după acésta dar a Nóstră neapărată datorie, precum și pentru alte mănăstirĭ slobode domnescĭ am chibzuit cele de folosul lor și am orînduit egumenĭ prin legăturĭ în scris în ce chip să se urmeze, așà și pentru mănăstirea Hurezul din sud. Vîlcea (fiind și acésta una din cele neînchinate unde-vașĭ), socotind cele spre folosul eĭ, am întocmit orînduiala de maĭ jos arătată și, după pliroforia ce am luat de la D-luĭ cinstit și credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel Banu Grigorie Brâncoveanu, ctitorul aceștiĭ mănăstirĭ Hurezul, pentru cuviosul Ghermano archimandrit, ce aŭ fost până acum egumen la numita mănăstire și se purtă cu bună orînduială și aŭ ținut mănăstirea în bună stare, aŭ dres și aŭ meremetisit cele stricate și n'aŭ îndatorat mănăstirea, avênd și petrecerea sa îmbunătățită, după datoria ce se cuvine unuĭ egumen, și pentru ca și de acum înainte să-șĭ îndoiască rîvna și silința ce-aŭ avut cu acéstă sf. mănăstire, atât spre podóba și întărirea și adăogirea lucrurilor și a zestriĭ mănăstiriĭ, cât și spre sfintele slujbe și rugăciunile ce se săvîrșesc către milostivul Dumnedeŭ la sfîntul *jărtfelnic* a se face după canónele și orînduiala ce aŭ mănăstirile, făr de scădere, i-am dat acéstă domnésca Nóstră carte cu ponturile de maĭ jos arătate:

1) Să fie nestrămutat din egumenia mănăstiriĭ în tótă viéța sa, purtându-se precum s'aŭ purtat până acum.

2) Să dea pe tot anul baniĭ șcólelor talerĭ 400, cu metohul eĭ, după întocmirea ce s'aŭ făcut de Domnia Mea în anul trecut cu lét. 1817 pentru tóte mănăstirile țĕriĭ la plata banilor șcólelor, care este vechiŭ și canonisit obiceiŭ, întru care întocmire este și mănăstirea acésta cu arătata sumă, dimpreună cu metohul eĭ, făr de a se maĭ scădé saŭ a se maĭ adăogà, și osebit să dea și talerĭ 1.200 pe fieș-care an; carĭ aceștĭ banĭ, când se va întîmplà (feréscă Dumnedeŭ) bólă de ciumă în țéră, să aibă a-ĭ da la epi-

nitoruluĭ. El rînduesce asupra acesteĭ mănăstirĭ o anumită eforie, compusă din

stațiĭ caseĭ lazareturilor, iar în aniĭ ceĭ ce din norocire nu va fi în țéră acest fel de bólă, să-ĭ dea la cutia milosteniilor, pentru sufletul acestor rĕposațĭ ctitorĭ, făr de a o socotì însă Vornicia obștirilor că, cu luarea acestor banĭ, dobândesce vre-o câtușĭ de puțină dicheomă asupra aceștiĭ mănăstirĭ, saŭ a socotì că este închinată sub acéstă epitropie, ci împotrivă să o cu nóscă cu totul slobodă; carĭ banĭ să aibă a-ĭ da po talerĭ 100 pe fieș-care lună de la ḑi'ntâiŭ a luniĭ luĭ Martie lét. 1818, iar de alte orĭ-ce fel de dărĭ vor eșì și peste cele-l-alte mănăstirĭ acéstă mănăstire să fie cu totul apĕrată.

3) Dregerile și meremeturile ce vor fi trebuinciόse, atât în mănăstire cât și la acareturile de pre la moșiile mănăstiriĭ, să le facă, cum și tóte moșiile i viile mănăstiriĭ să le caute și să le lucreze după cuviință și buna orînduială, precum s'aŭ urmat și până acum, cum și zestrea mănăstiriĭ, care aŭ priimit-o prin catastihul sĕŭ de perilavi, să o aibă întrégă și de față și, de va fi în putință, să se și înmulțéscă, ca să aibă cinste și laudă în viéță și după petrecania sa, iar nu împotrivă cu scădere, pentru că Domnia Mea, nădăjduind dreptuluĭ sĕŭ cuget, după încredințarea ce Ne-aŭ dat D-luĭ biv Vel Banul Grigorie Brâncoveanu, nu l'am îndatorat la niciĭ un fel de chezășie, precum aŭ dat alțĭ egumenĭ după la alte mănăstirĭ slobode domnescĭ ca acésta.

4) In tótă viéța egumenieĭ sale socotélă să nu i se céră, de se va purtà bine.

5) De se va întîmplà, feréscă Dumneḑeŭ, a se face stricăciune în oblăduirea egumenieĭ sale, orĭ alte pagube mănăstiriĭ, saŭ vre-unuĭ alt acaret al mănăstiriĭ, de vre-o năvălire de vrăjmașĭ i de răsboiŭ, orĭ de cutremur, saŭ de foc pricinuit de vrăjmașĭ saŭ hoțĭ, atuncĭ întîmplătórea primejdie să o facă cunoscută stăpâniriĭ, spre a i se da voe să se împrumute să drégă cele stricate la loc, iar când împotrivă se va găsi datorie, orĭ-ce zapise avlicescĭ saŭ prosopichis să plătéscă din periusia sa; drept aceea poruncim Domnia Mea tuturor călugărilor, ómenilor și robilor de la numita mănăstire, să-l cunósceți pre numitul de egumen al aceștiĭ mănăstirĭ în tótă viéța, dându-ĭ supunere și ascultare la cele ce vĕ va porunci asupra trebilor mănăstirescĭ, căcĭ orĭ-carele se va arătà împotrivitor să scie că are voe a-ĭ arătà Domnieĭ Mele ca să se pedepséscă, afară de robiĭ mănăstiriĭ, cărora în tótă vremea, după vina lor, a ĭ certà, aflându-se cu priveghere de a nu-ĭ rĕspândi în țĕrĭ străine; și D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-sus să primescĭ asemenea *contract* de la mâna cuvioșieĭ sale cu ponturile de maĭ sus arătate, dat la canțelaria Divanuluĭ, carĭ amîndouĕ aceste așezămînturĭ și întocmirĭ pentru egumenatul sĕŭ la mănăstirea Hurezul să se tréCă și în condica Divanuluĭ spre a fi sciute. — 1818 Februarie 25.

(Iscălitura și pecetea gpd.)

Zapisul, adecă contractul aceștiĭ cărțĭ a mănăstiriĭ Hurezul, s'aŭ trecut în condica de chrisóve.

Beizadea Iorgu Caragea, fiul sĕŭ, şi din boeriĭ biv Vel Banul Gr. Brâncoveanu

---

Important este actul următor, care amintesce de o veche restaurare a mănăstiriĭ Câmpulung:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cetindu se înaintea Domnieĭ Mele acéstă alăturată anafora a Sfinţieĭ Sale iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Episcopul Argeşiu, s'aŭ cetit împreună şi jalba ce Mi-aŭ dat Sfinţia Sa archiereul Apamia, năstavnicul mănăstiriĭ Câmpulunguluĭ, ḑicênd că, de i se va maĭ da acéstă mănăstire de a o ţiné încă ḑece anĭ peste împlinirea soroculuĭ celor-lalţĭ ḑece următorĭ şi de i se va ridică şi chezaşul ce-l are dat pentru ceĭ dintâĭ ḑece anĭ pentru aceştĭ următorĭ ḑece anĭ, primesce a face cu cheltuială de la sineşĭ acest meremet al bisericiĭ, întocmaĭ precum maĭ în jos se arată, şi, la împlinirea soroculuĭ de 20 de anĭ, să lase mănăstirea cu totul slobodă de orĭ ce datorie; a căruia cerere de a i se rădică chezaşul nu este priimită Domnieĭ Mele, căcĭ fiinţa şi nerădicarea chezaşuluĭ îĭ este maĭ vîrtos spre dovadă a bunuluĭ cuget al Sfinţieĭ Sale, cu care se arată asupra aceştiĭ mănăstirĭ, dar să i se dee mănăstirea pe alţĭ ḑece anĭ, de vreme ce alt mijloc nu este de a se face acest meremet cu din veniturile mănăstiriĭ în diastima soroculuĭ acestor următorĭ ḑece anĭ, după arătarea ce Ne face printr'acéstă anaforă Sfinţia Sa Episcopul Argeşiul, priimim Domnia Mea cererea archiereuluĭ Apamia şi hotărîm, ca, de va săvîrşi acest meremet al bisericiĭ cu cheltuială de la sineşĭ la viitorul an saŭ cel mult până la al doilea an, să aibă a maĭ ţiné acéstă mănăstire Câmpulung, peste împlinirea soroculuĭ de ḑece anĭ ce-ĭ este dată, încă ḑece anĭ de atuncĭ înainte, tot cu acelaşĭ mijloc şi legăturĭ ce sunt arătate în cartea Domnieĭ Mele ce este dată pentru următorul soroc de ḑece anĭ, întru tóte întocmaĭ, fără câtuşĭ de puţină strămutare şi făr de a pretenderisi la împlinirea soroculuĭ niciĭ măcar un ban pentru cheltuiala acestuĭ meremet; de care poruncim D-tale Vel Logofete de Ţéra-de sus să i se céră a aduce chezăşie în scris de la chezaşul sĕŭ şi pentru ceĭ-lalţĭ ḑece anĭ, iar nefăcênd urmarea meremetuluĭ de maĭ sus arătată, să aibă a ţiné mănăstirea numaĭ până la împlinirea soroculuĭ următorilor ḑece anĭ. — 1818 August 30.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXV, fila 221 v.)

Iată *actul* orĭ contractul de prelungire pe alţĭ ḑece anĭ a egumenieĭ:

Cartea archiereuluĭ Filaret Apania la Câmpulung.

Ingrijire avênd Domnia Mea pentru tóte mănăstirile de aicĭ din domnésca Nóstră ţéră, iar maĭ vîrtos pentru câte dintr'aceste mănăstirĭ rĕposaţiĭ ctitoriĭ lor, zidindu-le şi înzestrându-le cu acareturĭ dătătóre de veniturĭ, prin testamenturile lor le-aŭ lăsat slobode şi neînchinate unde-vaşĭ, precum şi pre egumeniĭ lor singurĭ stăpânĭ şi numaĭ sub a stăpâniriĭ ocârmuire, atâr-

şi Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus Grigorie Băleanu. Fiind-că aceştĭ boerĭ nu

nându-le de privigherea şi îngrijirea domnieĭ, maĭ cu adaos avem datorie, atât Noĭ cât şi ceĭ din urma Nóstră fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, ca să îngrijim prin tóte putinciósele mijlóce, nu numaĭ pentru a lor bună stare, ci şi pentru paza ctitoricescilor orînduelĭ, cât va fi prin putinţă, după ale vremilor întîmplărĭ şi trebuinţe; după acéstă dar a Nóstră neapĕrată datorie, precum pentru mănăstirea Bistriţa, chibzuindu-le spre folosul eĭ, am orînduit egumen prin legătură în scris în ce chip să urmeze, aşă şi pentru mănăstirea Câmpulunguluĭ (fiind şi acésta una din cele neînchinate unde-vaşĭ), chibzuind cele spre folosul eĭ, am întocmit orînduiala de maĭ jos arătată, după care şi însuşĭ Sfinţia Sa archiereul Filaret Apamia, ce aŭ fost până acum năstavnic la acéstă mănăstire, orînduit încă din lét. 1813, aŭ primit a se însărcină şi de acum înainte în soroc de ḑece anĭ cu egumenia aceştiĭ mănăstirĭ, care dând chezaş la canţelaria domnesculuĭ Nostru Divan pre D-luĭ biv Vel Paharnicu, Andonache Teohar, i s'aŭ dat şi Sfinţieĭ Sale acéstă carte a Domnieĭ Mele cu cuprinderea de maĭ jos arătată:

1) Să fie nestrămutat din egumenia mănăstiriĭ în soroc de ḑece anĭ.

2) Să dea pe tot anul baniĭ şcólelor, după obiceiŭ, precum aŭ fost şi maĭ înainte, cum şi câte talerĭ 2.500 la cutia milosteniilor, ca să se dea în lefile săracilor, fără a socoti însă Dvornicia obştirilor că, cu luarea acestor banĭ. dobândesce vre-o cătuşĭ de puţină dicheomă asupra aceştiĭ mănăstirĭ, saŭ a o socoti că este închinată la acéstă epitropie, ci împotrivă să o cunóscă cu totul slobodă; carĭ banĭ să aibă a-ĭ rĕspunde cu analoghie pe fieş-care lună.

3) Biserica, fiind cu acoperemîntul de tot stricat, dărăpănat, să fie dator la viitorul an ca să o acopere de isnóvă.

4) Tótă datoria mănăstiriĭ, ce este cu zapise avlicescĭ, în soroc de cincĭ lunĭ să o plătéscă şi să aducă acele zapise la canţelaria Domnieĭ Mele, ca să se rumpă.

5) Orĭ ce acareturĭ ar face pe moşiile mănăstiriĭ, cum şi tot lucrul viilor i judecată ce se va urmă după vremĭ la moşiile mănăstiriĭ, pentru împresurarea hotarelor de către vecinĭ, saŭ pentru vre-o altă pricină, tóte aceste cheltuelĭ ce se va întîmplă să fie de la Sfinţia Sa, afară numaĭ de se va întîmplă (feréscă Dumneḑeŭ) în diastima acestuĭ soroc a se face vre-o stricăciune, i altă pagubă mănăstiriĭ, saŭ vre-unuĭ alt acaret al sĕŭ din vre-o năvălire de vrăjmaşĭ, orĭ din foc pricinuit de eĭ, saŭ de răsboiŭ, orĭ de cutremur, atuncĭ să arate la stăpânire acea dovedită stricăciune, ca să se chibzuiască mijlocul cel cuviincios pentru dregerea aceĭ stricăciunĭ; viile încă să le lucreze cu bună orînduială, ca să le aducă la bună stare.

6) Orînduelile bisericescĭ i ale mănăstiriĭ să le păzéscă după cuviinţă şi după testamentul ctitorilor.

7) Zestrea mănăstiriĭ, mişcătóre şi nemişcătóre şi de sineşĭ mişcătóre, la împlinirea sorocululĭ, să fie dator a o da deplin după catastih de perilavi cu care aŭ primit o când s'aŭ orînduit năstavnic la acea mănăstire în lét 1813, afară numaĭ de ţiganiĭ, carĭ, orĭ de vor muri saŭ de vor spori până la împlinirea sorocululĭ de maĭ sus arătat, să fie paguba saŭ câştigul în norocul mănăstiriĭ, iar când se va dovedi că aŭ fugit niscare-va ţiganĭ din

pot să se adune regulat la hanul Şerban-Vodă, unde sunt biurourile Eforieĭ,

---

pricina necăutăriĭ saŭ a releĭ petrecerĭ ce vor cercà despre Sfinţia Sa, atuncĭ să fie dator, cu a Sfinţieĭ Sale cheltuială, orĭ a-ĭ aduce la urma lor, saŭ a-ĭ pune la loc; iar din veniturile mănăstiriĭ, orĭ pagubă de se va întîmplà, saŭ câştig, până la împlinirea soroculuĭ de ḑece anĭ, să fie în norocul Sfinţieĭ Sale, fără de a i se luà de către cine-vaşĭ nicĭ o socotélă, orĭ Sfinţia Sa să céră vre-o pagubă.

8) La împlinirea soroculuĭ de ḑece anĭ, să lase mănăstirea slobodă cu totul de datorie, precum asemenea să lase slobode şi arenḑile tuturor acareturilor şi moşiilor mănăstiriĭ.

9) Chezaşul de maĭ sus arătat să dea chezăşia sa în scris la canţelaria Divanuluĭ Domnieĭ Mele, legându-se ca, orĭ de nu va păzi şi va urmà Sfinţia Sa tóte cele de maĭ sus arătate întocmaĭ şi pe deplin, saŭ de nu va da la împlinirea soroculuĭ zestrea mănăstiriĭ deplin, precum s'aŭ ḑis maĭ sus, să fie însuşĭ chezaşul rĕspunḑĕtor şi platnic întru tóte, făr de a i se primi vre-un cuvînt de pricinuire.

10) De i se va întîmplà mórte Sfinţieĭ Sale maĭ înaintea soroculuĭ de ḑece anĭ, să rĕmâe chezaşul în locu ĭ şi să se urmeze acéstă simfonie pe chipul chezaşuluĭ întocmaĭ ca când ar trăi şi Sfinţia Sa, fără a se strămutà câtuşĭ de puţin, fără numaĭ stăpânirea să orînduiască atuncĭ un călugăr la mănăstire, *ca să pórte numaĭ închipuirea de egumen* şi să fie purtător de grijă a se păzi orînduiala bisericiĭ; i saam receh gpd.—1817 Aprilie 23.

Vel Logofĕt.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXV, fila 22 v.)

Iată acum şi cărţĭ de egumenie, maĭ ales la mănăstirile închinate, şi unde nu erà sub acest nume deghisată o adevĕrată arendare:

Carte de egumenie.

Dat-am domnésca Nóstră carte de egumenie . . . . pre carele l-am făcut Domnia Mea egumen la mănăstirea . . . . sud. . . . . . în locul . . . . ce aŭ fost până acum, după alegerea Prea Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit. Decĭ, mergĕnd la numita mănăstire, să aibă a face zapt tóte lucrurile mănăstiriĭ, mişcătóre şi nemişcătóre, prin catastih după orînduială, carele să se siléscă a ţiné mănăstirea în bună stare, a drege şi a meremetisi cele stricate, ca să nu ajungă la dărăpănare. Să iconomiséscă bine zestrea mănăstiriĭ, a o aduce la spor şi adaos; să nu îngreueze mănăstirea cu datoriĭ, păzind cea dintru început întocmire a mănăstiriĭ, după orînduiala rĕposaţilor ctitorĭ şi după testamenturile mănăstirilor ce de obşte sunt date, ca să i se cunóscă buna economie şi vrednicia în faptă. Poruncim Domnia Mea părinţilor, i vouĕ slugilor şi robilor mănăstiriĭ, să cunósceţĭ pre numitul archimandrit de egumen al aceştiĭ mă-

apoĭ Domnitorul dă acesteia, ca un director şi cancelarist permanent la trébă pre biv Vel Clucerul C. Predescu.

Dăm în anexele volumuluĭ o serie bogată de chrisóve reînnoite la numeróse mănăstirĭ din ţéră şi din Orient. Caragea Vodă, după arderea Curţiĭ domnescĭ de la Délul Spiriĭ, se mută în casele luĭ Gr. Ghica, care şi acum există în fundul curţiĭ caseĭ Lahovari. Se probéză acésta cu un document, în care Vornicia obştirilor cere luĭ Vodă voe să facă spital de ciumaţĭ în *Hanul Filaret,* care venià pe locul actualuluĭ Teatru Naţional. Actul ḑice că acest han erà peste drum de curtea, în care *acum* s'a mutat domnia, după arderea Curţiĭ gospod.

---

năstirĭ, căruia să-ĭ daţĭ tótă supunerea şi ascultarea, ca să pótă săvîrşi trebile mănăstiriĭ fără de cusur. — 1812 Decembre 10.

1817 Ianuarie 15. — S'a rînduit la mănăstirea Michaiŭ-Vodă Antim Ieromonach, după alegerea mănăstiriĭ de jos.

1818 Ianuarie 21. — S'a rînduit egumen la mănăstirea Délul din sud. Dîmboviţa Iacov Cervino Episcopul.

(Cod. LXXV, fila 46 v.)

Posedăm câte-va documente de numire de egumenĭ nu numaĭ pe câte ḑece anĭ, ci pe viéţă. Dejà am adus maĭ sus *contractul* pentru mănăstirea Hurezul. Maĭ iată altul:

Chrisovul Părinteluĭ Sevastis a fi statornic la Tismana.

De vreme ce, după asemĕnarea nevĕḑuteĭ întocmirĭ a celor ceresci, şi cele pămîntescĭ aŭ bună orînduială şi bunul aşezămînt, că ḑice Dumneḑeŭ în Sfînta Scriptură: «Prin mine Impĕraţiĭ împĕrăţesc şi Domniĭ stăpânesc», cărora li s'aŭ hărăzit de la Dumneḑeŭ a griji pentru buna stare a celor lumescĭ în douĕ chipurĭ, adecă bisericesce şi politicesce, iar maĭ ales şi întâiŭ a fi supuşĭ la dumneḑeescile pravilĭ, ca printr'însele să lucreze cele folositóre de obşte némuluĭ omenesc, dând tuturor după vrednicie, căcĭ cine caută pre ceĭ vrednicĭ laudă luĭ îşĭ dobândesce, şi a împărtăşi pre ceĭ vrednicĭ cu cele după cuviinţă şi cu ceea ce este de folos este o pricină îndemnătóre şi altora, ca, vĕḑênd, să urmeze faptele lor şi să siléscă ca prin învĕţătură şi ostenélă, să vie şi eĭ în trépta vredniciеĭ. Drept aceea, învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia acestĕĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, găsit-am pre iubitorul de Dumneḑeŭ Sf. Sa Episcopul Sevastis Chir Dionisie, dintre pămîntenii de aicĭ, vrednic şi cuvios întru slujba sa, carele la lét. 1795, după în scris paretisis ce aŭ fost dat Nichifor egumen Delénul şi după arătarea ce s'aŭ fost făcut de proin Mitropolitul Dositeiŭ

Iată acum actele de reînnoirea acesteĭ epitropiĭ:

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Luminăția Ta Beizadea Gheorghe Caragea, al Nostru prea iubit fiŭ, i D-vóstre cinstiților și credincioșĭ boerilor aĭ Domnieĭ Mele biv Vel Bane Gri-

---

cătro Domnia Sa fratele Alexandru Moruz Voevod, s'aŭ fost orînduit numitul archiereŭ, apoĭ în urmă iarășĭ acel Metropolit cu anaforà aŭ fost făcut arătare rĕposatuluĭ Domn Alexandru Vodă Ipsilante, că acea mănăstire fiind supusă la datorie și aflându-se în dărăpănare din neîngrijirea egumenuluĭ, ce aŭ stătut după vremĭ, cu făgăduială de neschimbare în viéța sa din acea egumenie a Déluluĭ, aŭ supus pre numitul archiereŭ de aŭ primit egumenia, făgăduindu-se și Sfinția Sa o a plăti de datorie și a o preînnoi cu totul, cu care anaforà cerêndu-se *siguritâ* egumenuluĭ numituluĭ archiereŭ la acea mănăstire, Domnia Sa judecându-o, se vede că, după cercetarea ce aŭ făcut, aŭ găsit-o cu cale și aŭ dat la mâna numituluĭ archiereŭ Sevastis domnesc chrisov de întărirea egumenieĭ *până în sfîrșitul vieţiĭ sale*, în care chrisov răzimându-se, aŭ și pus în lucrare cele făgăduite într'un rînd, și când aŭ isprăvit prefăcutul mănăstiriĭ, viind cutremurul și risipindu-le tóte la pămînt, de isnóvă al doilea rînd le-aŭ făcut la loc, încă și maĭ cu adaos; iar la lét. 1807 Iulie, în vremea când se aflà aicĭ armia ruséscă, numitul Metropolit Dositeiŭ, fără sfat de obște, luând de sub otcârmuire-ĭ mănăstirea Déluluĭ, aŭ dat-o unuĭ Ilarion, omul sĕŭ; însă numitul archiereŭ avusese la mânile sale despre partea celor maĭ aleșĭ din orașul Tîrgoviștеĭ adeverire sub iscălitură pentru petrecerea sa și urmarea la cele maĭ sus arătate, care cunoscute făcêndu-se și maĭ vîrtos sciute fiind încă maĭ dinainte de cea de atuncĭ oblăduire a Divanuluĭ, adecă de D-lor velițiĭ boerĭ, și pentru că atuncĭ se întîmplase, iarășĭ cu sfat de obște, de s'aŭ deslipit de la lazareturile și spitalurile ot Dudescĭ treĭ mănăstirĭ, ce se puseseră maĭ dinainte, între carĭ fiind și mănăstirea Tismana din sud. Gorj, și rĕposatul Ștefan archimandritul, ce fusese maĭ înainte egumen, singur s'aŭ lepădat, nepriimind a maĭ fi egumen, trecut aflându-se în vîrsta bĕtrâneţelor, și în locu-ĭ s'aŭ găsit cu cale de obștea boerilor Divanuluĭ și s'aŭ dat mănăstirea Tismana numituluĭ archiereŭ Sevastis, pentru năpăstuirea cu luarea mănăstiriĭ Déluluĭ și pentru că urmà și trebuința a fi o acest fel de mănăstire prea veche a țĕriĭ sub otcârmuirea a unuĭ ipochimen ca acesta, cercat și cu bun ipolipsis. Acum dar, acestea făcêndu-se cunoscute Domnieĭ Mele, prin jalba sa ce Ne-aŭ dat, cu dinadinsul am cercetat, prin taină și de faţă, și pliroforisindu-Ne de tot adevĕrul și maĭ vîrtos adeverindu-Ne că și la acéstă mănăstire Tismana numitul archiereŭ, încă de când s'aŭ dat sub îngrijire-ĭ, nu încetéză, preînnoind cele stricate ale mănăstiriĭ înlăuntru și pe afară și altele de isnóvă făcênd, învelind și chiar biserica din mănăstire cu hier și ţiind-o cu adunare de părinţĭ cuvioșĭ și împodobită pururea cu necontenitele slujbe bisericescĭ, și fiind-că singur nu cere despăgubirea sa de multele cheltuelĭ și ostenelile ce aŭ pus la mănăstirea Déluluĭ, Domnia Mea, chibzuind cele

gorie Brâncovene şi Vel Logofete de Ţéra-de-sus Grigorie Bălene, fiind-că

---

drepte carĭ i se cuvin numituluĭ archiereŭ, şi maĭ vîrtos vrênd a sigurifsi buna otcârmuire a aceştiĭ mănăstirĭ Tismana, de a nu cădé după vremĭ în vre-o altă egumenie a vre-o unuĭ nevrednic econom şi rĕŭ chivernisitor şi să ajungă mănăstirea în próstă stare şi dărăpănare şi să o supue şi sub grele datoriĭ; de aceea dar, după încredinţarea ce am luat, atât de ipochimenul sĕŭ, cât şi pentru acéstă prea veche mănăstire Tismana, nevrênd Domnia Mea a trece cu vedere ticăloşia ce póte a-ĭ veni cu lipsirea de otcârmuirea numituluĭ archiereŭ, după datoria atât creştinéscă cât şi domnéscă, avênd oblăduirea de la însuşĭ milostivul Dumneḑeŭ a tóteĭ ţĕrĭ, fiind maĭ vîrtos îndemnaţĭ şi de mare evlavie ce avem către prea sfînta preacurată stăpâna nóstră şi pururea fecióră Maria, maica Domnuluĭ nostru Isus Christos, a căruĭ adormire se prăznuesce la biserica dintr'acéstă mănăstire, cum şi către sfînt cuviosul părintele nostru *Nicodim cel sfinţit*, *începĕtorul zidiriĭ aceştiĭ mănăstirĭ* şi adunătorul de obştea călugăréscă acolo înlăuntru, a căruia mormînt şi astăḑĭ se află în *slonul* bisericiĭ din mănăstire, am găsit cu cale şi am hotărît şi, prin acest cinstit şi bine încuviinţat chrisovul Domnieĭ Mele, de isnóvă am dat numita mănăstire Tismana din sud. Gorj în desăvîrşită purtarea de grijă a iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Episcopuluĭ Sevastis Chir Dionisie, spre a o avé până la sfîrşitul vieţiĭ sale, otcârmuindu-o şi chivernisindu-o nestrămutat şi nesupĕrat de nimenea în tótă viéţa sa, ca printr'acésta răzimându-se, să nu-şĭ împuţineze libovul ce firesce are spre adăogirea lucrurilor mănăstirescĭ, ci maĭ vîrtos să îngrijéscă pururea cu dorinţă de a nu se pune sub datorie, ci la sfîrşitul vieţiĭ sale să o lase slobodă despre acéstă împovărare, purtând grija şi de acum înainte, după netăgăduita sa datorie de a avé mănăstirea împodobită cu părinţĭ cuvioşĭ spre săvîrşirea sfintelor slujbe, pentru pomenirea rĕposaţilor ctitorĭ şi a Domnieĭ Mele, iar când cine-vaşĭ cu vre-un mijloc va cercà de a l lipsi de la acéstă mănăstire, voind a luà de la numitul archiereŭ otcârmuirea aceştiĭ mănăstirĭ, atuncĭ maĭ întâiŭ să i se plătéscă tótă cheltuiala ce va arătà că aŭ făcut, cum şi tótă ostenéla, pentru ca să nu i se maĭ facă de isnóvă şi altă năpăstuire, precum şi cu luarea mănăstiriĭ Délu. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martoriĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Radu Golescu Vel Vistier, pan Constantin Kretzulescu Vel Ban, pan Gheorghe Arghiropulo biv Vel Ban, epistatul Spătărieĭ, pan Barbu Văcărescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Constantin Bălăceanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Iordache Slătineanu Vel Vornic al obştirilor, pan Grigore Băleanu Vel Vornic al treilea, pan Dumitrache Racoviţă Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Constantin Filipescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Fotache Ştirbei Vel Logofĕt de obiceiurĭ, pan Grigorie Ralea Vel Hatman, pan Alexandru Nenciulescu Vel Vornic al politieĭ, pan Iacovache Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Alexandru Ghica Vel Clucer, pan Costache Bibica Vel Căminar,

egumenul, împreună cu exarchiĭ mănăstiriĭ Cotroceniĭ, prin jalbă aŭ făcut

---

pan Nicolae Suţul Vel Comis, şi ispravnic pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Ţéra de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la anul al doilea dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în Bucurescĭ, la anul 1814 Noembre 20, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 207 v.*)

Chrisovul archiereuluĭ Stratonic, ca să fie nestrămutvt în viéţa luĭ de la biserica boerilor Kretzulescĭ, pentru milele ce are atât acéstă biserică Kretzulescu, cât şi biserica Plăvicenĭ din sud. Olt, metoc aceşteĭ bisericĭ, i milele ce are.

Dat-am domnescul Nostru chrisov sfinteĭ şi dumneḑeesceĭ bisericĭ de aicĭ din Bucurescĭ ce se ḑice a Kretzulesculuĭ, la care se prăznuesce hramul adormiriĭ prea sfinteĭ născĕtóre de Dumneḑeŭ şi pururea fecióreĭ Marieĭ, i metohuluĭ aceştiĭ bisericĭ Plăvicenĭ din sud. Olt, amîndouĕ bisericĭ de mir, carĭ sunt zidite din temelie şi înzestrate de némul D-lor boerilor Kretzulescĭ, şi Sfinţieĭ Sale archiereuluĭ Stratonichis Chir Ioanichie, năstavnicul acestor sfinte bisericĭ, ca să fie numitul archiereŭ statornic şi nestrămutat în tótă viéţa luĭ în epistasia acestor sfinte bisericĭ, după aşezămîntul ce aŭ făcut cu D-lor boeriĭ Kretzulescĭ, ctitoriĭ, la cariĭ s'aŭ dat osebită întărirea Domnieĭ Mele, şi să fie apĕrate aceste bisericĭ de tóte dările şi orînduelile ce vor fi pe sfintele mănăstirĭ obicĭnuite şi neobicĭnuite, ca nisce bisericĭ de mir ce sunt, iar nu mănăstirĭ, pentru că D-lor cinstiţiĭ şi credincioşĭ boeriĭ Domnieĭ Mele Vel Ban Constantin Kretzulescu şi D-luĭ biv Vel Vornicu Istrate Kretzulescu, clironomiĭ ctitorilor, prin douĕ anaforale aŭ făcut arĕtare Domnieĭ Mele, atât pentru că sunt bisericĭ, iar nu mănăstirĭ, încredinţându-Ne cu doveḑĭ sineturĭ domnescĭ, precum şi Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul aŭ dat în scris că sunt bisericĭ de mir, iar nu în rîndul celor-lalte mănăstirĭ, şi ca pentru nisce bisericĭ boerescĭ, iar nu domnescĭ ale ţĕriĭ, şi ca nisce clironomĭ aĭ ctitorilor ce sunt D-lor, avĕnd îngrijire, şi din pricina iconomilor ce aŭ fost maĭ înainte vĕḑĕnd bisericile acestea aduse la próstă stare şi dărăpănare, aŭ găsit D-lor pre numitul archiereŭ, cu care aŭ făcut aşezămîntul ce se arată maĭ jos, a fi statornic în viéţa sa, şi aŭ făcut Domnieĭ Mele rugăciune, ca atât asupra aşezămîntuluĭ să dăm domnésca Nóstră întărire, cât şi pentru apĕrarea bisericilor de orĭ-ce dărĭ vor fi pe mănăstirĭ să dăm poruncă a se păzi, şi primită fiind Domnieĭ Mele, iată, printr'acest domnesc al Nostru chrisov ce le dăm, hotărîm: ca Sfinţia Sa archiereul Stratonichis să fie nestrămutat în viéţa sa din epistasia numitelor bisericĭ, carĭ aceste bisericĭ să fie apĕrate de orĭ-ce dărĭ; să se păzéscă şi milele domnescĭ ce aŭ avut bisericile, care şi de Domnia Mea s'aŭ înnoit chrisovul i cartea ce se vĕd date sfintelor bisericĭ, cu adaosul ce am făcut, adecă: biserica de aicĭ din Bucurescĭ să scutéscă dij-

Domnieĭ Mele rugăciune, de a vĕ orîndui pre Luminăția Ta și pe D-vóstre eforĭ asupra acesteĭ mănăstirĭ, ca prin înțeleptele mijlóce și prin iscusita ocârmuire ce vețĭ metahirisi, să-șĭ dobândéscă mănăstirea ușurarea și scăparea sa din greutatea datoriilor întru carele aŭ încăput din réua economie și netrebnicia celor de maĭ înainte egumenĭ, de a căreia próstă stare avênd pliroforie și înșine Domnia Mea și cunoscênd că, în adevĕr, de nu se va face o acest fel de îngrijire pentru acéstă mănăstire, urméză a ajunge la o desăvîrșită dărăpănare, n'am putut trece cu vederea rugăciunea jăluitorilor, ci ca o datorie și a Nóstră și a țĕriĭ socotind de a privighià pentru câte privesc spre întregimea și bună starea a tuturor mănăstirilor ce se află aicĭ în domnésca Nóstră țéră, am primit cererea și rugăciunea numiților jăluitorĭ și iată, printr'acest domnesc al Nostru pitac, vĕ însărcinăm Domnia Mea pre Luminăția Ta și pre D-vóstre cu eforia acesteĭ mănăstirĭ Cotrocenĭ, fiind bine încredințațĭ că, prin bunele și iscusitele chibzuirĭ ce vețĭ face, vețĭ înlesni mijlócele cu carĭ s'ar puté ușurà mănăstirea din grelele

---

mărit i vinăriciŭ, și oerit oĭ 300, drepte bucatele sale, și o pivniță, aicĭ în Bucurescĭ, să ție scutită de tóte dările ce vor fi pe alte pivnițe, să ție și lude patru, ómenĭ străinĭ și fără pricină de dajdie, cu pecetluiturĭ după orînduiala Vistierieĭ; așijderea și biserica Plăvicenił să scutéscă vinăriciŭ i dij mărit, drepte bucatele sale, i de oerit oĭ 100, și de văcărit, când va fi, vite ḑece, să ție și lude 10, ómenĭ străinĭ fără pricină de dajdie, carĭ și aceia să fie apĕrațĭ de tóte orînduelile țĕriĭ; să iea pe fieș-care an de la vama Slatineĭ talerĭ 100, i de la vinăriceriĭ domnescĭ aĭ județuluĭ Oltuluĭ alțĭ talerĭ 100, carĭ banĭ să-ĭ dea cumpĕrătoriĭ peste baniĭ cămăriĭ. Drept aceea, ca să i se păzéscă așezămîntul epistasieĭ acestuĭ archiereŭ, i apĕrarea bisericilor de dărĭ și milele dupe osebite sineturile Domnieĭ Mele, carĭ se arată maĭ sus, am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Kretzulescu Vel Ban, pan Gheorghe Arghiropulo biv Vel Ban, epistatul Spătărieĭ, pan Grigorie Ghica Vel Vistier, pan Dumitrașco Racoviță Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Constantin Bălăceanu Vel Vornic de Țéra de-jos, pan Michalache Manu biv Vel Vornic de Țéra-de-jos, pan Grigorie Bălăceanu Vel Vornic al treilea, pan Teodorache Văcărescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Scarlat Grădișteanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Fotache Știrbei Vel Logofĕt de obiceiurĭ, pan Grigorie Ralea Vel Hatman, pan Alexandru Filipescu Vel Vornic za politie, pan Iacovache Rizu Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Alexandru Ghica Vel Clucer, pan Dimitrie Chrisoscoleu Vel Căminar, pan Nicolae Suțu Vel Comis, și ispravnic pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Țéra-de-sus; scriindu-se chrisovul acesta la al patrulea an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ nostru Isus Christos 1815 Septembre 4, de Chiriță Logofĕt de Divan.

şi adevĕratele datoriĭ şi veţĭ lămurì tóte felurimile de încărcăturĭ şi vicleniile ce se vor fi lucrat de către ceĭ de maĭ înainte egumenĭ spre paguba şi dărăpănarea mănăstiriĭ, întru care vedem că aŭ ajuns, avênd cu toţiĭ îngrijire şi adîncă priveghere spre a o aduce la bună stare şi întemeiare, pentru care de chibzuirea ce veţĭ face să arătaţĭ Domnieĭ Mele. Tolco pisah gpd.—1814 Maiŭ 30. (1)

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe. Pitac către D-luĭ biv Vel Cluceru Constantin Predescu.

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele D-ta biv Vel Clucere Constantine Predescule, fiind-că pentru îmbunătăţirea prósteĭ stărĭ a mănăstiriĭ Cotrocenilor, întru care aŭ ajuns din réua economie a egumenilor celor de maĭ înainte, cum şi pentru descoperirea vicleşugurilor ce se vor fi lucrat de către aceĭ egumenĭ spre paguba şi dărăpănarea mănăstiriĭ, am orînduit Domnia Mea, prin domnescul Nostru pitac, eforĭ aĭ aceştiĭ mănăstirĭ pre Luminăţia Sa Beizadea Iorgu Caragea, al Nostru prea iubit fiŭ, şi pre D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ Domnieĭ Mele biv Vel Banul Grigorie Brâncoveanu şi Vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus Grigorie Băleanu, şi fiind-că atât Luminăţia Sa cât şi D-lor nu vor puté a se îndeletnicì spre a se adunà tot-deauna câteşĭ treĭ pentru căutarea următórelor trebĭ şi pricinĭ; de aceea, iată te orînduim pre D-ta şi îţĭ poruncim, ca tot-deauna să aibĭ a merge la orînduitul loc al adunăriĭ din hanul luĭ Şerban-Vodă, unde să aibĭ a căutà şi a cercetà orĭ-ce trebĭ, pricinĭ şi hârtiĭ ţi se vor orînduì de către Luminăţia Sa i de D-lor, şi de orĭ-ce urmare veĭ face, să aibĭ a te înţelege iarăşĭ cu Luminăţia Sa şi cu D-lor, ca să se dea nizamul şi cararul cel cuviincios asupra fieş-căreia pricinĭ a acesteĭ mănăstirĭ. Tolco pisah gpd. — 1814 Iunie 13. (2)

(Pecetea gpd.)

Reînnoirĭ de chrisóve cu mile şi privilegiĭ aflăm de la Ioan Caragea:

a) In favórea catolicilor din Câmpulung, din 21 Martie 1813.

b) Asemenea pentru biserica catolică de la Tîrgovişte, din 10 Maiŭ 1813.

c) Asemenea pentru biserica Saşilor din Bucurescĭ, din August 1814.

In unele chrisóve Caragea apĕsà condeiul asupra afirmaţiuniĭ, că biserica catolică şi cea săséscă «*se află sub protecsia domnieĭ, iar nu sub altă*

(1) Cod. LXIV, fila 124.

(2) Cod. LXXIV, fila 129.

străină stăpânire, și pre Domnul țěriĭ cunosc de protector întru rugațiunile și pomenirile ce fac către milostivul Dumnedeŭ». (1)

---

(1) *Chrisovul bisericiĭ Băraților din Bucurescĭ.*

Biserica Bâraților de aicĭ din orașul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, ca să aibă a ține doĭ vierĭ la viile ce aŭ în délul Bucurescilor i la Tîrgoviște și doĭ argațĭ, ómenĭ străinĭ, fără gâlcévă, care aceștĭ lude 4 să fie scutițĭ și apěrațĭ de tóte dăjdiile câte ar eși de la Visteria Domnieĭ Mele peste an în țéră, de nicĭ unele val și bântuială să nu aibă; așijderea să aibă a scuti și ale bisericiĭ drepte bucate, de oerit oĭ 150, de dijmărit litre 200 și de văcărit vite 15, i o pivniță ce are biserica acésta aicĭ în orașul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, în mahalaua Sf. Gheorghe Vechiŭ, de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc și de tóte alte angariĭ, ca să fie de tréba vîndăriĭ vinuluĭ bisericiĭ; osebit și prăvăliile ce sunt făcute pe locul bisericiĭ să fie apěrate de fumărit, de căminărit, de cotărit și de orĭ-ce alte dărĭ vor fi pe alte prăvăliĭ, acestea să fie în pace și nesupěrate, pentru că acéstă milă aŭ avut-o numita biserică a Băraților dată de la alțĭ trecuțĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisovul ce-l vědum, cu lét. 1803 Octombre 2, Ne-am adeverit. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceștiĭ pravoslavnice Țěrĭ-Rumânescĭ și arătându-se preoțiĭ de la acéstă biserică cu jalbă către Domnia Mea pentru înnoirea milelor acestora, a cărora rugăciune primindu-o Domnia Mea, Ne-am milostivit și, printr'acest chrisov ce le dăm, înnoim și întărim milele ce se cuprinde maĭ sus, pentru care poruncim la toțĭ câțĭ se cuvine întocmaĭ să fițĭ următorĭ. Și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ domnésca Nóstră iscălitură și pecete, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Kretzulescu Vel Ban, pan Gheorghie Arghiropulo Vel Spătar, pan Constantin Vlahuță Vel Postelnic, pan Grigorie Ghica Vel Vistier, pan Isaac Ralet Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Filipescu Vel Vornic de Țéra-de jos, pan Constantin Caliiarhi Vel Vornic al treilea, pan . . . . Vel Vornic al patrulea, pan Michalache Racoviță Vel Logofět de Țéra-de-sus, pan Iordache Golescu Vel Logofět de Țéra de-jos, pan Toma Kretzulescu Vel Logofět de obiceiurĭ, pan Pană Costescu Vel Vornic de politie, pan Atanasie Christopulo Vel Logofět al pricinilor străine, pan Mateiŭ Cantacuzino Vel Clucer, și ispravnic pan Michalache Racoviță Vel Logofět de Țéra de-sus; și s'aŭ scris chrisovul acesta întru al patrulea an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1816 Octombre 30, de Nicolae Logofět de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 224 v.)

Nu numaĭ catolicilor și luteranilor le-a acordat mile și scutirĭ, ci și uneĭ

Chrisovul bisericeĭ catolicilor din Tîrgoviște.

Fiind-că în orașul Domnieĭ Mele Tîrgoviștea din sud. Dîmbovița din vechime Domniĭ și oblăduitoriĭ țěriĭ aceștia aŭ dat voe și slobodeniĭ la câțĭ din ritul catolicilor se află locuind și adăpostindu-se acolo cu dréptă muncă și hrană a negutătorieĭ lor, de și-aŭ făcut un locaș de închinăciune, care *s'aŭ aflat și se află sub protecsia domnieĭ, și pre Domnul țěriĭ îl numesc de protector* întru rugăciunile și pomenirile ce fac către milostivul Dumnedeŭ la slujbele lor, care locaș, cu acéstă orînduială fiind sub a domnieĭ ocrotire, aŭ avut și cărțĭ domnescĭ vechĭ cu óreș-care milĭ domnescĭ, pentru carĭ milĭ se arată în chrisovul Domnieĭ Sale rěposatuluĭ Domn Constantin Vodă Ipsilant, ce l vědum, cu lét 1805 Fevruarie 7, că viind rěposatul Pater Ienupere, ce erà egumen bisericiĭ catolicilor de acolo, cu smerenie și plecăciune la Domnia Sa, prin jalba ce aŭ dat, aŭ făcut arătare, că domescile sineturĭ ce aŭ avut biserica pentru acele milĭ, în trecuta vreme, avěndu-le trimise aicĭ la domnie spre a se înnoì, din pricina rěsvrătiriĭ ce s'aŭ întîmplat, tóte s'aŭ rěpus, rěmâind numaĭ cu un sinet, adecă chrisovul rěposatuluĭ Domn Constantin Vodă Gehan, ce l'aŭ arătat, de s'aŭ vědut scris din lét 1754 Iunie 18, cu cuprindere că s'aŭ dat acesteĭ bisericĭ ca să ție scutițĭ patru ómenĭ străinĭ și să scutéscă și ale bisericiĭ de oerit drepte bucate oĭ 150, de dijmărit litre 200, cum și la viile bisericiĭ să ție un vier scutit străin; după care aŭ făcut numitul egumen rugăciune, cerěnd milostivire de la Domnia Sa, nu numaĭ a i se înnoì aceste domnescĭ milĭ, ce după numitul chrisov se adeveréză că din vechime le-aŭ avut, ci să adaoge milă și de la Domnia Sa scutéla vieĭ ce are biserica de a nu plăti vinăriciŭ pe drepte bucatele sale și să ție scutită și o pivniță, ce o are biserica în Tîrgoviște, întru care se vinde vinul din numita vie a bisericiĭ, arătând, maĭ vîrtos, că aŭ făcut acolo numitul egumen și noul spital pentru căutarea bolnavilor; de a căruia arătare pliroforisindu-se Domnia Sa cum că este adevěrată, s'aŭ milostivit și, printr'acest domnesc chrisov, aŭ hărăzit bisericiĭ ca să o aibă acéstă milă, adecă: patru ómenĭ străinĭ scutițĭ, 150 oĭ scutite de oerit, 200 litre de dijmărit, i un vier străin la via mănăstiriĭ, scutințe ce le-aŭ avut din vechime, după numitul chrisov, i via bisericiĭ scutită de vinăriciŭ, i cârciuma bisericiĭ, ce o are în Tîrgoviște, scutită de fumărit, de căminărit, de vamă și de tóte dările câte sunt pe alte pivnițe nescutite, și pentru căcĭ aŭ sistisit acolo noŭ spital cu căutare de bolnavĭ, pentru iubirea de ómenĭ, aŭ adăogat și acéstă milă, ca să aibă spitalul acela po talerĭ 150 pe an din vama de la Tîrgoviște, carĭ banĭ să se dea pe tot anul nelipsit. Decĭ, învrednicindu-Ne și pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceștiĭ de Dumnedeŭ păzite pravoslavnice Țěrĭ-Rumânescĭ, Ne-aŭ făcut rugăciune Pater Ambrosie, egumenul Bărățieĭ de aicĭ, sub a căruia chivernisire se află maĭ sus numita biserică a catolicilor din orașul Domnieĭ Mele Tîrgoviștea, ca să înnoim și întărim Domnia Mea privileghiul milelor de maĭ sus arătate, a căruia rugăciune priimindu-o Domnia Mea, am bine-voit și, printr'acest domnescul Nostru chrisov, întărim tóte milele

gémiĭ din Şistov şi Evreilor «*pămînteni*», înţelegênd cu acest nume pe

ce se arată maĭ sus, ca să i se păzéscă a pururea cu nestrămutare, adeverindu-l cu însăşĭ domnésca Nóstră iscălitură şi pecete şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor boerĭ veliţĭ aĭ divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Kretzulescu Vel Ban, pan Gheorghie Arghiropolu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţ Vel Postelnic, pan Grigorie Ghica Vel Vistier, pan Isac Ralet Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Filipescu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Constantin Caliarchi Vel Vornic al treilea, pan . . . . Vel Vornic al patrulea, pan Michalache Racoviţă Vel Logofĕt de Ţéra de sus, pan Iordache Golescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-ios, pan Toma Kretzulescu Vel Logofĕt de obiceiurĭ, pan Pană Costescu Vel Vornic al politieĭ, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Mateiŭ Cantacuzino Vel Clucer, pan Gheorghe Scanavi Vel Comis, şi ispravnic pan Iordache Golescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos; şi s'aŭ scris chrisovul acesta întru al patrulea an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la anul de la Christos 1816 Octombre 30, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 245.)

Chrisovul bisericiĭ Saşilor din Bucurescĭ.

Domniĭ şi oblăduitoriĭ, cărora li s'aŭ încredinţat de la Dumneḑeŭ stăpânirea de ţĕrĭ şi de noróde, datorie avênd, ca, după cum spre norodul cel supus al sĕŭ, să aráte iubire de ómenĭ şi bună-voire, de aceea toţĭ fraţiĭ Domnĭ de maĭ înaintea Nóstră, cariĭ aŭ stătut după vremĭ la acest scaun al Ţĕriĭ-Rumânescĭ, atât după acéstă datorie, cât şi după chipul dar şi obiceiul ce se urméză la cetăţile şi la politiile marĭ, unde sunt scaune de Domnĭ şi stăpânirĭ ce sunt împodobite cu mulţimea noroduluĭ de pămînteni şi străinĭ, cariĭ îşĭ aŭ fieş-care, după ritul sĕŭ, deosebită casă de închinăciune, aŭ fost dat la preotul şi la câţĭ-vaşĭ din ritul săsesc, ce se află *vechĭ* locuitorĭ aicĭ în politia Bucurescilor, voe şi slobodenie prin chrisóvele Domnieĭ Sale, care le vĕḑum Domnia Mea, cuprinḑĕtóre de a-şĭ avé numaĭ o bisericuţă de închinăciune în mahalaua Stejaruluĭ, făr de altă împrejmuire de zid, nefiind de vre-o stricăciune saŭ supĕrare politieĭ, cum şi 6 pogóne de vie să aibă acéstă bisericuţă aicĭ în ţéră, şi i-aŭ miluit cu privileghiŭ de a fi scutite drepte bucatele bisericiĭ, adecă vinul de vinăriciŭ i dijmărit, 100 stupĭ i rîmătorĭ, i de oerit 100 oĭ, i lude doĭ ómenĭ străinĭ, vierĭ la via bisericuţeĭ, scutiţĭ, şi alţĭ lude 6, străinĭ aduşĭ din străinătate, apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi angariile ţĕriĭ, cărora după cercetarea ce li se va face, după orînduiala Vistieriei, de către ispravniciĭ judeţuluĭ saŭ de către D-lor zabiţiĭ politieĭ, să li se dea şi sineturĭ domnescĭ de la Vistierie pentru apĕrarea lor, i 30 bolovanĭ sare de la ocnele domnescĭ pe an şi o cârciumă a sa dréptă să aibă a o scuti de fumărit, de căminărit, de vamă şi de tóte dările ce sunt pe alte pivniţe. Decĭ, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia acestiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, venit-aŭ înna-

ceĭ stabilițĭ în țéră de maĭ mult timp, fără să putem precisà cât anume

intea nóstră preotul numiteĭ bisericuțe, cu smerenie rugându-Ne ca, nu numaĭ să înnoim și să întărim aceste maĭ sus numite milĭ, ci să și adăogăm; și pliroforisindu-Ne Domnia Mea că acéstă bisericuță, ce se află acum în lăuntrul politieĭ, lângă scaunul domnieĭ, este *în protecsia domnieĭ*, *iar nu sub străină stăpânire*, *și pre Domnul țĕriĭ cunósce de protector*, și de aceea li s'aŭ fost dat acest privileghiŭ, atât pentru ținerea bisericuțeĭ cât și pentru cele-lalte milĭ, am bine-voit și, printr'acest chrisovul Nostru ce-l dăm, nu numaĭ am înnoit și am întărit mila ce se cuprinde maĭ sus, ci încă am și adăogat alțĭ lude treĭ-ḑecĭ și doĭ, ca să ție de acum înainte lude 40, ómenĭ străinĭ și fără pricină de dajdie, cariĭ să fie supușĭ la stăpânirea țĕriĭ nóstre, ca și ceĭ-lalțĭ pămîntenĭ, iar nu la protecsie străină, pre cariĭ aducêndu-ĭ din străinătate, după cercetarea ce li se va face, să li se dea și pecetluiturĭ, după orînduiala Vistieriеĭ, spre a fi în pace și nesupĕrațĭ de rîndul dăjdiilor Vistieriеĭ; osebit facem și acest ajutor bisericuțeĭ, adecă: acештĭ lude 40 scutelnicĭ, ce se arată maĭ sus, să fie apĕrațĭ și de podveḑile i angariile ce vor fi pe țéră și pe obște, pentru care apĕrare să dea de lude unul pe an po talerĭ 10 la Vistieria Domnieĭ Mele, ca să se pótă ajutà bisericuța la trebuințele ce are; și pentru ca să se păzéscă acéstă milă tot-deauna, am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, cu credința prea iubițilorDomnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boerĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Radu Golescu Vel Vistier, pan Constantin Kretzulescu Vel Ban, pan Barbu Văcărescu Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Constantin Bălăceanu Vel Vornic de Țéra-de-jos, pan Iordache Slătineanu Vel Vornic al obștirilor, pan Grigorie Băleanu Vel Vornic al treilea, pan Dumitrache Racoviță Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Constantin Filipescu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Fotache Știrbei Vel Logofĕt de obiceiurĭ, pan Constantin Suțul Vel Spătar, pan Grigorie Ralea Vel Hatman, pan Alexandru Nenciulescu Vel Vornic de politie, pan Iacovache Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Alexandru Ghica vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Nicolae Suțul Vel Comis, și ispravnic pan Iordache Filipescu Vel Logofĕt de Țéra-de-sus; și s'a scris chrisovul acesta la anul al doilea dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la anul de la nascerea lumeĭ 7322, iar de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ și Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1814 August, de Chiriță Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII*, *fila 193.*)

Chrisovul Băraților ot Tirgoviște pentru milele ce aŭ.

Fiind-că, în orașul Domnieĭ Mele Tîrgoviște sud. Dîmbovița, din vechime Domniĭ și oblăduitoriĭ țĕriĭ aceștia aŭ dat voe și slobodenie, ca câțĭ din ritoriĭ catolicilor se află locuind și adăpostindu-se acolo cu dréptă muncă

timp. De altmintrelea, aceĭ Evreĭ maĭ vechĭ stabilițĭ în țéră eraŭ în

---

și hrană a negutătoriiĭ lor, de și-aŭ făcut un locaș de închinăciune, care s'aŭ aflat *și se află sub protecsia domnieĭ și pe Domnul țĕriĭ îl cunosc de protector* întru rugăciunile și pomenirile ce fac către milostivul Dumnedeŭ la slujbele lor, care lăcaș, cu acéstă orînduială fiind sub a domnieĭ ocrotire, aŭ avut și cărțĭ domnescĭ vechĭ cu óreșĭ-care milĭ domnescĭ, pentru carĭ milĭ, la lét 1805 Februarie 7, viind Pater Ienupere, egumen bisericiĭ catolicilor de acolo, cu smerenie și plecăciune, la Domnia Sa fratele Constantin Vodă Ipsilant, prin jalba, ce aŭ fost dat atuncĭ, aŭ făcut arătare că domnescile sineturĭ ce aŭ avut biserica pentru aceste milĭ avêndu-le trimise aicĭ la domnie spre a se înnoi, din pricina rĕsvrătiriĭ ce s'aŭ întîmplat, tóte s'aŭ rĕpus, rĕmâind numaĭ cu un sinet, adecă chrisovul rĕposatuluĭ Domn Constantin Vodă Gehan, ce l'aŭ arătat de s'aŭ vĕdut de Domnia Sa, scris din lét 1754 Iulie 18, cu cuprindere că s'a dat aceștiĭ bisericĭ ca să ție patru ómenĭ străinĭ, să scutéscă și ale bisericiĭ drepte bucate: de oerit oĭ 150 și de dijmărit litre 200, cum și la viile bisericiĭ să ție un vier străin scutit; după care aŭ făcut numitul egumen rugăciune, cerênd milostivire de la Domnia Sa nu numaĭ a i se înnoi acele domnescĭ milĭ, ce după numitul chrisov s'aŭ adeverit că din vechime le-aŭ avut, ci să adaoge milă de la Domnia Sa și scutéla vieĭ ce are biserica, de a nu plăti vinăriciŭ pe drepte bucatele sale, și să fie scutită și o pivniță, ce are biserica în Tîrgoviște, întru care se vinde vinul din numita vie a bisericiĭ, arătând maĭ vîrtos că aŭ făcut acolo numitul egumen și noŭ spital pentru căutarea bolnavilor; de a căruia arătare pliroforisindu-se Domnia Sa cum că este adevĕrată, s'aŭ milostivit și, prin chrisovul Domnieĭ Sale, ce-l vĕdum, cu lét.... Februarie...., aŭ hărăzit bisericiĭ ca să aibă aceste milĭ, adecă patru ómenĭ străinĭ scutițĭ, i 150 oĭ scutite de oerit, 200 litre de dijmărit, i un vier străin la via bisericiĭ scutit, ce le-aŭ avut vechĭ după numitul chrisov, i via bisericiĭ scutită de vinăriciŭ, i cârciuma bisericiĭ, ce o are în Tîrgoviște, scutită de căminărit, de fumărit, de vamă și de tóte dările câte sunt pe alte cârciumĭ nescutite, și pentru căcĭ aŭ sistisit acolo noŭ spital cu căutarea de bolnavĭ, pentru iubirea de ómenĭ, aŭ adăogat și acéstă milă, ca să aibă a luà adecă spitalul acesta po talerĭ 150 pe an din vama Tîrgovișteĭ, carĭ banĭ să se dea pe tot anul nelipsit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ și pre Noĭ cu întâia domnie a acesteĭ pravoslavnice țĕrĭ, am bine-voit și am întărit tóte aceste milĭ de maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, și am întărit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iѡ Ioan Gheorghe Caragea Voevod și cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Țéra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Constantin Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Mi-

numĕr fórte redus, cum se probéză prin o catagrafie generală făcută în

---

chalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Constantin Kretzulescu Vel Paharnic, pan Iordache Tufeanu Vel Stolnic, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Costache Caracaş Vel Sluger, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, scriindu-se chrisovul acesta la întâiul an dintru'ntâia domnie a Nóstră, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ lét . . , iar de la nascerea Domnuluĭ nostru Isus Christos lét 1813 Maiŭ 10, de Constantin Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 153 v.*)

Cartea catolicilor din oraşul Câmpulungul pentru milele ce are.

Fiind-că, în oraşul Câmpulung sud. Muscel, din vechime, Domniĭ şi oblăduitoriĭ ţĕriĭ aceştia aŭ dat voe şi slobodenie la câţĭ din ritul catolicilor se află lăcuind şi adăpostindu-se acolo cu dréptă muncă şi hrana neguţătorieĭ lor, de şi-aŭ făcut un locaş de închinăciune, *care s'aŭ aflat şi se află sub protecsia domnieĭ, iar nu sub altă străină stăpânire, şi pre Domnul ţĕriĭ cunosc de protector întru rugăciunile şi pomenirile ce fac* către milostivul Dumnedeŭ la slujbele lor, care locaş, cu acéstă orînduială *fiind sub a domnieĭ ocrotire şi protecsie,* aŭ avut şi cărţĭ domnescĭ vechĭ cu óreşĭ-care milă domnéscă, cu carĭ cărţĭ viind Băraţiĭ de acolo, cu smerenie şi plecăciune, la Domnia Mea, de Ni s'aŭ rugat prin jalbă să le înnoim; după ce Ne-am pliroforisit Domnia Mea întâiŭ de acéstă orînduială şi am vĕdut înşine şi cărţile trecuţilor Domnĭ, am bine-voit de ne-am milostivit asupră-le, pentru ca să fie rugătorĭ către milostivul Dumnedeŭ pentru viéţa şi bună starea Domnieĭ Mele şi a fraţilor Domnĭ din urma Nóstră oblăduitorĭ aĭ ţĕriĭ şi pentru îndestularea şi fericirea acestuĭ pămînt în care trăesc şi se ocrotesc şi le-am înnoit milele ce le-aŭ avut, adecă: să aibă a ţiné şi a scuti doĭ lude, ómenĭ străinĭ, făr de pricină, însă aduşĭ acum din străinătate; aşijderea să aibă a scuti şi ale bisericiĭ drepte bucate: de oerit oĭ 100, de dijmărit litre 100 şi de pogonărit pogóne 12, ce le are biserica în délul Topolovenilor, cum şi de vinăriciŭ vinul ce se va face într'aceste viĭ, i un vier iarăşĭ om străin, adus acum din străinătate, care şi acela să fie nedajnic întru nimic; aşijderea şi pentru douĕ buţĭ cu vin, ce aŭ trebuinţă a-şĭ aduce în oraşul Câmpulung, să fie slobodĭ şi nesupĕraţĭ în toţĭ aniĭ de către vinăriceriĭ domnescĭ a le coborî din dél şi a le aduce în Câmpulung îndată ce se vor găti, însă din drepte viile lor, făr de nicĭ o poprire, de vreme ce eĭ n'aŭ a plăti vinăriciŭ pre drepte bucatele lor ce vor face în viile bisericiĭ, după mila ce i s'aŭ făcut, fiind-că aceste maĭ sus arătate milĭ le-aŭ avut biserica şi maĭ înnainte, de la trecuţiĭ fraţĭ Domnĭ; pentru care de obşte poruncim nimenĭ întru nimic la cele ce maĭ sus se cuprinde supĕrare să nu facă; i saam receh gpd. — 1813 Martie 21.

(*Cod. XVII, fila 126.*)

Bucurescĭ la 1820 şi de care vom vorbì maĭ departe, la timpul cuvenit. (1)

---

(1) Iată două acte de acéstă categorie:

Cartea gémieĭ de la Şiştov pentru 2.000 oca sare, ce are a luà de la schela Zimnicea.

Dat-am domnésca Nóstră carte gémieĭ de la Şiştov, a césorniculuĭ, ca să aibă milă de aicĭ din ţéră pe an câte 2.000 oca sare, care să o dea cămăraşia de la schela Zimnicea, pe tot anul, pentru că numita gémie se află cu trebuinţă de ajutor; de aceea, precum alţiĭ se ajută de aicĭ din ţéră, Ne-am milostivit, ca la un lucru cuviincios, de le-am făcut mila ce se cuprinde maĭ sus; pentru care poruncim D-tale epistatule al cămărăşieĭ ocnelor, să i se deà de la schela Zimniceĭ acéstă sare pe tot anul nelipsit. — 1817 Februarie 27.

(Cod. LXVI, fila 263.)

Cartea Evreilor pământenĭ din Bucurescĭ, ca numaĭ eĭ să aibă a tăià carne, iar nu şi străinii Evreĭ, pentru mâncarea lor.

Dat-am domnésca Nóstră carte Ovreilor pământenĭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, cariĭ după vechiul obiceiŭ ce aŭ avut şi li s'aŭ urmat până acum şi după rugăciunea ce aŭ făcut Domnieĭ Mele ca să taie numaĭ eĭ carne pentru mâncarea lor, iar nu şi alţĭ străinĭ, şi de la dînşiĭ să cumpere şi ceĭ străinĭ Ovreĭ, să aibă datorie numaĭ eĭ, adecă Ovreiĭ pământenĭ, de a tăià carne aicĭ pentru dînşiĭ, de la cariĭ să cumpere şi ceĭ străinĭ Ovreĭ, cu adăogare peste preţul cu care cumpĕră şi eĭ de la măcelariĭ creştinĭ, care acest adaos de parale, după obiceiul lor, stringêndu-se la cutia lor, are să fie pentru întîmplătórele trebuinţe ale bresleĭ lor; iar alţĭ Ovreĭ să nu fie volnicĭ a tăià aicĭ carne pentru dînşiĭ, pentru că obiceiurile vechĭ ale bresleĭ Ovreilor pământenĭ din Bucurescĭ a se păzi, sunt întărite atât de fraţiĭ Domnĭ de maĭ înnainte cât şi de Domnia Mea; şi acéstă rînduială a tăieriĭ cărneĭ cercetând-o Domnia mea la lét. 1813 Aprilie 18 şi pliroforisindu-Ne că s'aŭ urmat şi s'aŭ păzit, am dat poruncă ca să se păzéscă. De aceea şi printr'acéstă carte a Domnieĭ Mele de isnóvă o întărim; pentru care poruncim D-tale Vel Cămăraşe, ca întocmaĭ şi asemenea să se urmeze, fără câtuşĭ de puţină strămutare, acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, după vechiul obiceiul lor ce l'aŭ avut, dând cuviinciosul nizam Ovreilor, să-l urmeze şi să-l păzéscă; iar pre ceĭ ce vor fi împotrivă următorĭ la acésta, să-ĭ înfrîneze; i saam receh gpd.—1817 Iulie.

(Cod. LXXVII fila 269.)

Cu respect la toleranța religiósă, de care maĭ sus amintirăm, aducem acte de așà natură, că unele se par a contrađice vechea și frumósa îngăduință a Românuluĭ pentru orĭ-ce cult. Caragea acordă, vĕđurăm, diverse milĭ la bisericĭ eterodoxe și învoesce edificarea uneĭ nouĕ bisericĭ catolice pe moșia Dudescĭ; dar de altă parte, alăturea cu acte de tolerență ca acestea, datorĭ suntem a aduce unul care, la prima vedere, ar puté fi considerat de contrariŭ vecheĭ toleranțe române. Cu pitacul sĕŭ din 17 August 1813, Ioan Caragea scrie Metropolituluĭ să vestéscă enoriașilor, prin preoțĭ, că nu e permis ca să-șĭ dea crestiniĭ pe la Evreĭ slugă saŭ slujnică, orĭ copil saŭ fată nevrîstnică, sub amenințărĭ de pedépsă. Insă Domnitorul se grăbesce a declarà chiar el, că nu din intoleranță se iea acéstă disposițiune, ci spre a se evità bănuelĭ născĕtóre de turburărĭ: «iar din ceĭ vîrstnicĭ, orĭ parte bărbătéscă saŭ femeéscă, slobođĭ sunt a se băgà la Evreĭ să le slujéscă, precum acéstă slobođenie se urméză și prin alte țĕrĭ.» (1)

Nu cum-va asemenea disposițiune erà luată — cum și điceaŭ gurele rele,— ca să jumulescă și de la Evreĭ ceva parale? E probabil că, după ce Evreiĭ aduseră luĭ Vodă *ploconul* poftit, asemenea prohibițiune se ridică.

---

(1) Fiind-că catoliciĭ ce se află șeđênd pe moșia Dudescĭ prin jalbă aŭ făcut rugăciune Domnieĭ Mele, ca să li se dea voie a înnoì biserica ce o aŭ avut acolo veche, arătând că este și cu voia stăpânuluĭ moșieĭ, li s'aŭ dat acéstă carte a Domnieĭ Mele de voe și slobozenie; i saam recch gpd. — 1813 August 29.

(Cod. LXXIV, fila 84 v.)

Pitac la Metropolitul pentru Ovreiĭ ceĭ ce aŭ slugĭ creștine.

Iω Ioan Gheorghe Caragea.

Preaosfinția Ta Părinte Metropolite, multe necuvióse urmărĭ Ne-am pliroforisit Domnia Mea că s'aŭ întîmplat și póte a se maĭ întîmplà aicĭ în politie, din pricină căcĭ mulțĭ din ceĭ săracĭ, avênd copiĭ saŭ fete nevîrstnicĭ, obicĭnuesc de-ĭ daŭ slugĭ saŭ slujnice pe la Ovreĭ și dintr'acéstă urmare se așază felurĭ de turburărĭ, și nu doar că poprim Domnia Mea de a nu se maĭ băgà pe la Ovreĭ slugĭ saŭ slujnice dintre creștiniĭ ceĭ ce vor voì, fără numaĭ, ca să lipséscă din mijloc orĭ-ce bănuială s'ar socotì asupra Ovreilor, poruncim ca tuturor preoților de prin tóte mahalalele politieĭ să le daĭ Preaosfinția Ta cu deadinsul poruncă, de a face molitfa lor cunoscută către toțĭ enoriașiĭ lor acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, că de astăđĭ înainte nimenea să nu îndrăsnéscă a-șĭ da pe la Ovreĭ slugă saŭ slujnică, orĭ copil saŭ fată, nevîrstnicĭ fiind, căcĭ cel ce se va dovedi împotrivă urmând se va pedepsi cu strășnicie, ca un pricinuitor de turburare; iar din ceĭ vîrstnicĭ

Alăturea cu chrisóvele în favórea bisericilor eterodoxe, să nu uităm de a reaminti şi pe acela dat pe numele bisericiĭ ortodoxe românescĭ din Scheiŭ, în Braşov. Caragea reînnoesce vechile privilegiĭ la 4 preoţĭ aĭ bisericeĭ Sf. Nicolae, în 28 Maiŭ anul 1813. Vom aminti asemenea că Ioan Caragea reînnoi diverse milĭ şi pentru biserica Treĭ-Erarchĭ din Iaşĭ. (Veḑĭ documentul în anexe.) (1)

---

orĭ parte bărbătéscă saŭ femeéscă, aceia sloboḑĭ sunt a se băgà pe la Ovreĭ să le slujéscă, precum acéstă sloboḑenie se urméză şi prin alte ţĕrĭ. Tolco pisah gpd. — 1813 Aprile 17.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, fila 41 v.)

(1) ***Chrisovul preoţilor de la biserica din Şcheiŭ, de lângă cetatea Braşovuluĭ, pentru milele ce aŭ.***

Dat-am domnescul Nostru chrisov acestor patru preoţĭ anume popa . . . . popa . . . . popa . . . . şi popa . . . . ce sunt la sf. biserică din Şcheiŭ, de lângă cetatea Braşovuluĭ, ca să aibă a ţiné pre pămîntul Domnieĭ Mele ale lor drepte bucate: oĭ 800, adecă fieş-care preot câte oĭ 200, care oĭ să fie în pace şi ertate de oerit; aşijderea şi păstoriĭ de la oĭ să fie ómenĭ străinĭ din acea ţéră şi, nefiind şeḑĕtorĭ aicĭ în pamîntul ţĕriĭ Domnieĭ Mele, încă să fie în pace de tóte dăjdiile şi orînduelile câte vor eşì peste an de la Vistieria Domnieĭ Mele; asemenea şi caiiĭ lor să fie în pace de olăcarĭ şi de alte angariĭ, şi când vor da alţiĭ cu cărţĭ iscălite, iar aceştia tot să fie nesupĕraţĭ, pentru că acéstă milă aŭ avut-o aceştĭ preoţĭ atât de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, precum din chrisovul Domnieĭ Sale, ce-l vĕḑum, cu lét 1793 Noembre 16, Ne-am adeverit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu întâia domnie a aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, Ne-am milostivit de am înnoit şi am întărit mila acestor patru preoţĭ, ca să o aibă şi să li se păzéscă nestrămutat, întocmaĭ după cum se cuprinde maĭ sus, şi poruncim Domnia Mea boerilor ce veţĭ fi cu slujba oerituluĭ, i altor dregătorĭ şi zapciĭ, să aveţĭ a lăsà caiiĭ numiţilor preoţĭ şi pre păstoriĭ ce vor fi la acele oĭ, nefăcêndu-le întru nimic supĕrare, căcĭ orĭ-carele peste porunca Domnieĭ Mele se va cutezà a face câtuşĭ de puţină supĕrare, unul ca acela să scie că va petrece scârbă şi se va certà de către Domnia Mea; şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu vel

In privința organisăriĭ bisericiĭ sub noua domnie, nu avem de adus multe nouĕ documente. Din pitacul de la 1 August 1813 apare că instituțiunea *decasteriilor* pe lângă Metropoliĭ și Episcopiĭ persistă, după cum ele aŭ fost stabilite de Metropoliţiĭ ultimĭ, ceĭ impușĭ ţĕrilor de către Muscalĭ (1) și după cum existaŭ, deși nu cu numele de *consistoriĭ*, încă de maĭ înainte.

Abusul cu chirotoniile continuă. Domnitoriul reînnoesce anterióre nizamurĭ, orĭ dă altele nouĕ, cu gând de stîrpire a abusuluĭ acestuia, la 4 Februarie 1813 și apoĭ la 9 Iulie 1813. Ingreuiarea formalităților de dobândire a voeĭ de chirotonire se pare că erà și ea un mijloc de exploatare maĭ îndemănatec. Lucru bun în sine însușĭ, dar nu maĭ puţin instrument de jăfuire în mânile celor rĕĭ. Așà se întîmplă pretutindenĭ: legile cele maĭ

Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Mihalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţă Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Constantin Kretzulescu Vel Paharnic, pan Iordache Tufeanu Vel Stolnic, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Costache Caracaș Vel Sluger, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos; scriindu-se chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Nóstră, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele' Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumiĭ lét 7321, iar de la nascerea Domnuluĭ nostru Isus Christos lét 1813 Maiŭ 28, de către Constantin Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 130.)

(1) Iată actul:

Fiind-că Sfinţia Sa Episcopul Rîmniculuĭ Chir Galaction și dimpreună cu protosinghelul de la Craiova are Sfinţia Sa orînduițĭ pentru a căutà pricinile bisericescĭ ale noroduluĭ *și patru clericĭ*, cariĭ, fiind-că se află pururea cu sirguială și cu silință la pricinile și judecăţile ce se orînduesce de către D-luĭ Caimacamul i de către D-lor boeriĭ divaniţĭ, aŭ de la alţĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât și de la Domnia Sa fratele Constantin-Vodă Ipsilant, după cum Ne pliroforisim din cartea Domnieĭ Sale, ce o veḑum, cu lét 1803 Iulie 18, ca să scutéscă drepte bucatele lor stupiĭ i rîmătoriĭ de dijmărit, vinul ce-l va face în viile lor de vinăriciŭ și oile de oerit; drept aceea înnoim și Domnia Mea mila acésta și poruncim și voĕ slujbașilor dijmarĭ i vinăricerĭ și oerĭ, ce veţĭ fi orînduiţĭ după vremĭ la aceste slujbe nimenĭ întru, nimic supĕrare maĭ sus numiţilor clericĭ pe drepte bucatele lor să nu le faceţĭ, că așà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 August 1.

(Cod. LXXVII, fila 163.)

bune devin o plagă şi cele maĭ rele un isvor de fericire, după ómeniĭ carĭ le aplică. (1)

(1) Iată pitacele relative:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea, Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolite şi Sfinţiile Vóstre iubitorilor de Dumnedeŭ Episcopĭ, îndatorat fiind Domnia Mea a griji cu neadormire pentru tóte câte sunt spre bună orînduială şi dreptate a supuşilor Domnieĭ Mele, de a nu se lăsà nicĭ un lucru rĕŭ să curgă cu nebăgare de sémă, atât la partea politicéscă, cât şi la tagma preoţéscă, Ne-am pliroforisit Domnia Mea că la tagma preoţéscă, de la o vreme încóce, curge un mare catahrisis nesuferit asupra chirotoniilor, cu mijlocirĭ neprimite bisericiĭ, pentru că nu se chirotonisesc după trebuinţă pe locurile ce se află lipsă de preoţĭ saŭ de diaconĭ, ci şi peste trebuinţă, cu asupra înmulţindu-se chirotoniile, făr de nicĭ un cuvînt, şi cu acésta se pricinuesce locuitorilor mirenĭ însărcinare şi nedreptate; şi cercetând Domnia Mea cu deadinsul, ca să aflăm cu ce mijloc se urmà chirotoniile maĭ înainte, Ne-am adeverit din chrisóvele fraţilor Domnĭ ce aŭ stătut înaintea Nóstră, că se urmà într'acestaşĭ chip, adecă: unde se întîmplà cu adevĕrat lipsă şi trebuinţă de preot, da părcălabul satuluĭ, împreună cu săteniĭ, saŭ mahalagiiĭ, saŭ orăşaniĭ, adeverinţa lor în scris, sub iscălitura tuturor, la mânile aceluia ce erà a se face preot saŭ diacon într'acel sat, saŭ mahala, saŭ oraş, cum că este slobod, făr de nicĭ o pricină de dajdie, şi cum că îĭ sciŭ viéţa şi firea luĭ şi că cu adevĕrat aŭ lipsă şi trebuinţă de preot, care adeverinţă se iscălià şi de stăpâniĭ moşieĭ, orĭ mănăstiréscă de erà saŭ boeréscă, iar de se va întîmplà a fi sat megieşesc, să iscăléscă numaĭ megiaşiĭ; şi aşà, cu acea adeverinţă, dimpreună şi cu megiaşiĭ, venià acela ce erà să se preoţéscă, ceĭ din eparchia Metropolieĭ la Preaosfiinţia Sa Părintele Mitropolit, iar ceĭ din eparchiile Episcopilor la Sfinţia Lor iubitoriĭ de Dumnedeŭ Părinţiĭ Episcopĭ, şi dând acea mărturie, atât iscălită, cât şi prin cuvînt, se cercetà apoĭ de archiereŭ după orînduiala bisericéscă pentru vrednicia lor, *iar maĭ vîrtos pentru învĕţătură*, şi de-l găsià vrednic şi *cărturar*, se arătà cu anafora în scris către Domn, cu satul, oraşul, saŭ mahalaua, cu biserica unde este lipsa şi trebuinţa, dimpreună cu adeverinţa satuluĭ, saŭ a mahalagiilor, saŭ orăşanilor, spre a fi feriţĭ şi archiereiĭ de categoria aceea a mulţilor preoţilor făr de trebuinţă, şi cu acea anafora întărită aveà archiereiĭ voe ca să-l chirotonisécă; care anafora, împreună şi cu cartea archieréscă ce i se da, după lege, pentru preoţie, le aveà insuşĭ acela la mânĭ, ca să nu fie supĕrat de zapciiĭ politicescĭ. Decĭ, acéstă întocmire şi orînduială vĕdêndu-o Domnia Mea fórte cu cuviinţă şi după lege, am hotărît ca să se urmeze întocmaĭ nestrămutată şi de acum înainte, şi am şi poruncit Domnia Mea Vel Logofĕtuluĭ ca să pue în lucrare înnoirea şi de către Domnia Mea ale acestor chrisóve ale fraţilor Domnĭ de maĭ înainte; am poruncit şi d-luĭ Vel Vist. a face poruncile Domnieĭ Mele în tótă ţéra, după mijlocul ce se cuprinde maĭ sus, şi pre orĭ-care îl va găsi preot saŭ diacon de acum înainte făr

A isbutit saŭ ba Caragea să stăviléscă abusul chirotoniilor, nu putem documentà pentru Valachia-Mare, dar peste Olt abusul acesta este în flóre.

---

de anafora întărită de Domnia Mea la mâna luĭ, să nu-l cunóscă, ci ca pe un mirén și dajnic între birnicií țěriĭ; dar până a se face și a se împlinì chrisóvele de Domnia Mea, scriem Preosfinţieĭ Tale Părinte Metropolite al Ungro-Vlachieĭ și Sfinţiilor Vóstre iubitorilor de Dumnedeŭ Episcopĭ, de astădĭ înainte nicĭ un preot saŭ diacon să nu se maĭ chirotonisésсă făr de adeverinţă după mijlocul de maĭ sus arătat și făr de anafora întărită de către Domnia Mea pentru voia dată, nicĭ să se iea plocon maĭ mare decât ceea ce se cuprinde la împěrătescile pravile politicescĭ, carĭ s'aŭ prețuit în banĭ, precum în chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Moruz, ce este întocmit de la lét. 1794, se cuprinde, care se află trecut și în condica Metropolieĭ; și de priimirea acestuĭ pitac să avem Domnia Mea rěspuns. Tolco pisah.—1813 Februarie 4.

Vel Logofět. Biv Vel Medelnicer.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXIV, fila 22 v.)

Cărţĭ legate la tóte judeţele pentru rînduiala chirotoniilor preoţilor saŭ diaconilor cum să se urmeze.

D-vóstre ispravnicilor ot sud.... sănătate. Cu tóte că orînduiala chirotoniilor până acum se urmà într'acestașĭ chip, adecă cel ce erà a se chirotonisi venià maĭ întâiŭ de da jalbă Domnieĭ Mele și se făceà poruncă la ispravnicĭ ca să cerceteze, de erà acela fără pricină de dajdie? de erà lipsă și trebuinţă de preot la acea biserică? de nu erà preoţĭ îndestuĭ la alte bisericĭ de primprejur, de unde să pótă îndeplinì acea trebuinţă? de erà cerut și priimit atât de stăpânul moșieĭ, cât și de lăcuitoriĭ de acolo? și în ce chip i-aŭ fost petrecerea? cu care acea cercetare isprăvnicéscă venià apoĭ aicĭ și se orînduià la Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit saŭ la Părinţiĭ Episcopĭ de-ĭ făceà și bisericéсa cercetare și, de se găsià vrednic de darul preoţieĭ, ĭi se arătà cu anafora, și atuncĭ se da și porunca Domnieĭ Mele a se chirotonisi. Dar vědénd Domnia Mea că cu acésta se pricinuesce acelor ce vreà să se chirotonisésсă mult trépěd și cheltuială, cu venirea lor în două rîndurĭ pe aicĭ, de aceea poruncim, de acum înainte să se urmeze într'acestașĭ chip, adecă: cel ce va fi a se chirotonisi preot saŭ diacon în vre-un sat, unde adecă va fi cu adevěrat lipsă și trebuinţă de preoţĭ, să dea pârcălabul satuluĭ, împreună cu săteniĭ și mahalagiiĭ, saŭ orășaniĭ, adeverinţa lor în scris, supt iscălitura tuturor locuitorilor, la mânile aceluia, cum că este slobod, făr de nicĭ o pricină de dajdie, și cum că-ĭ sciŭ viéţa și firea luĭ și că cu adevěrat aŭ lipsă și trebuinţă de preot saŭ diacon, de nu sunt preoţĭ saŭ diaconĭ la alte bisericĭ de primprejur, de unde să se pótă împlinì și trebuinţa aceluĭ sat; care adeverinţă să se iscălésсă de stăpânul moșieĭ, orĭ

La 1815 este nevoit în două rîndurĭ să reînnoiască pitacul sĕŭ ad-hoc pentru Oltenia. (1)

mănăstirescă saŭ boerescă de va fi, iar fiind megieşescă, să o iscălescă numaĭ megiaşul; cu care acéstă adeverinţă viind la isprăvnicat, cercetându-l şi D-vóstre de este adevĕrată, să o daţĭ la mâna luĭ, cu înscîinţare către Domnia Mea de cercetarea ce veţĭ face, după mijlocul ce s'aŭ ḑis maĭ sus; şi cu aceeaşĭ cercetare viind aicĭ la Divanul Domnieĭ Mele, să dea jalbă, după care vom da şi Domnia Mea cuviinciósa poruncă către Prea Sfinţia Sa Părintele Metropolit saŭ către Părinţiĭ Episcopĭ; care acéstă orîndială să o publicuiţĭ în tot judeţul, ca să fie sciută tuturor locuitorilor, spre a fi şi eĭ întocmaĭ următorĭ, ferindu-vĕ însă de cea maĭ puţină mituire saŭ voe veghiată la înscîinţarea ce veţĭ face, saŭ măcar de a luà vre-un ban cu numire de avaet de la acela care va fi să se chirotonisescă, căcĭ de va veni la auḑul Domnieĭ Mele una ca acésta, să scie acel mituitor saŭ luător de vre-un avaet că, după ce se va îndatorà a plăti îndoit, apoĭ se va şi învinovăţi; şi fiţĭ sănătoşĭ.—1813 Iulie 9.

(Cod. LXXIV, fila 16 v.)

(1) Iată aceste două pitace:

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Poruncă la Caimacam şi la 5 judeţe ot preste Olt, pentru ceĭ ce se chirotonisesc făr de poruncile Măriеĭ Sale.

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ mele D-ta biv Vel Postelnice Nicolae Scanavi, Caimacamule al Craioveĭ, am luat Domnia Mea pliroforie cum că acolea în oraşul Craioveĭ şi într'acele cincĭ judeţe ot preste Olt se urmézā mare catahrisis la rîndul chirotoniilor, căcĭ ceĭ ce sunt a primì darul chirotonieĭ de preoţĭ şi diaconĭ nu se cercetézā maĭ întâiŭ de către D-ta saŭ de către ispravniciĭ judeţelor după orînduiala nizamuluĭ ce am dat Domnia Mea prin ponturĭ cu publicaţiĭ, atât acolea la Divanul Craioveĭ, cât şi pe la tóte isprăvnicaturile judeţelor domnesciĭ Nóstre ţĕrĭ, de sunt adecă fără nicĭ o pricină de dajdie? de este lipsă şi trebuinţă de preot la acea biserică unde voesce a sluji? de nu sunt preoţĭ de prisos pe la alte bisericĭ după împrejur ca să se pótă lipsa împlini? de este cu voinţa satuluĭ şi a stăpânuluĭ moşieĭ? şi să înscîinţaţĭ Domnieĭ Mele; ci fără a li se face cea maĭ puţină cercetare şi fără scirea şi porunca Domnieĭ Mele; se chirotonesc, şi Ne-am mirat cum de suferĭ D-ta a se face acolea o urmare ca acésta, cu totul împotriva voinţeĭ şi porunceĭ Nóstre, de care şi straşnic poruncim Domnia Mea, nicĭ cum să nu maĭ îngăduescĭ D-ta a se maĭ urmà un fel de catahrisis la nizamul chiritoniilor, să se cerceteze după orînduiala nizamuluĭ şi cu înscîinţare să se trimiţă la domnescul Nostru Divan, ca să li se dea porunca Domnieĭ Mele spre a se chirotonisi, fiindu-ţĭ sciut şi acésta cu hotărîre, că

Ca să se vadă că în restul ţěriĭ s'aŭ făcut maĭ puţine abusive chirotonirĭ, dăm în notă o listă de 54 de preoţĭ chirotoniţĭ în aniĭ 1813--1815.

avem Domnia Mea să facem cercetare, şi verĭ-câţĭ preoţĭ şi diaconĭ se vor găsì chirotonisiţĭ făr de a avé porunca Domnieĭ Mele la mânile lor, se vor da în dajdie în rînd cu ceĭ ce pórtă ludele domnesceĭ Nóstre Vistieriĭ, iar D-ta aĭ să daĭ greŭ rĕspuns, ca unul ce de grumaziĭ D-tale este spânzurată îngrijirea la tóte cele ce se urméză acolea, şi cu lesnire nu te veĭ puté îndreptà; şi că aĭ primit acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, să avem rĕspuns, cu care împreună să ne trimiţĭ şi catastih de câţĭ preoţĭ s'aŭ chirotonisit de la bună venirea Nóstră şi până acum? câţĭ dintr'aceia aŭ poruncile Domnieĭ Mele şi câţĭ s'aŭ chirotonisit fără a avé domnescile Nóstre poruncĭ? — 1815 Ianuarie 15.

Asemenea poruncĭ s'aŭ făcut şi către 5 judeţe ot preste Olt.

(*Cod. LXXIV, fila 168 v.*)

Al doilea publicaţie în tóte judeţele de dincóce de Olt şi în 5 judeţe ot preste Olt şi la D-luĭ Caimacan ot Craiova pentru nizamul chirotonieĭ.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe. D-vóstre ispravnicilor ot sud. . . . . sănătate. Cu tóte că, pentru orînduiala şi nizamul chirotoniilor, încă din lét. 1813 Iulie 9 s'aŭ dat poruncile Domnieĭ Mele către D-vóstre în ce chip să urmaţĭ, adecă: cel ce va fi a se chirotonisi preot saŭ diacon în vre-un sat, unde va fi cu adevĕrat lipsă şi trebuinţă de preot saŭ diacon de nu sunt preoţĭ saŭ diaconĭ la alte bisericĭ de primprejur, de unde să se pótă împlini şi trebuinţa aceluĭ sat, care adeverinţă să se iscălescă de stăpânul moşieĭ, orĭ mănăstirescă saŭ boerescă de va fi, iar fiind megieşescă, să se iscălescă numaĭ megiaşiĭ; cu care acéstă adeverinţă viind la isprăvnicat, cercetându-o şi D-vóstre de este adevĕrată, să o daţĭ la mâna luĭ, cu însciinţare către Domnia Mea de cercetarea ce veţĭ face, după mijlocul ce s'aŭ ḑis maĭ sus, şi cu aceeaşĭ cercetare viind la Divanul Domnieĭ Mele să dea jalbă, după care vom da şi cuviinciósa poruncă către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, saŭ către Sfinţia Lor Episcopiĭ; dar ca nu care cum-vaşĭ să se facă vre-o catahrisis cu acéstă pricinuire a chirotoniilor, spre năpăstuirea locuitorilor birnicĭ aĭ vre-unuĭ sat, cu a se chirotonisi şi dintre birnicĭ diaconĭ i preoţĭ şi apoĭ să rĕmâe satul încărcat cu dajdia aceluĭ ce se chirotonisesce, de aceea iată cu străşnicie vĕ poruncim, ca de acum înainte numaĭ la feciorĭĭ de preoţĭ i ţîrcovnicĭ, când vor fi ceruţĭ a se chirotonisì diaconĭ saŭ preoţĭ, după mijlocul de maĭ sus arătat, să daĭ însciinţărĭ ale isprăvnicatuluĭ către Domnia Mea, iar nu din alte tagme şi bresle de ómenĭ; ci dar într'acestaşĭ chip să urmaţĭ de acum înainte, ca la rîndul chirotoniilor să nu fie primiţĭ alt-fel de ómenĭ decât numaĭ feciorĭ de preoţĭ i ţîrcovnicĭ; şi de primirea porunceĭ să însciinţaţĭ Domnieĭ Mele, şi fiţĭ sănătoşĭ. — 1815 Februarie 26.

(*Cod. LXXIV, fila 182 v.*)

Atât de numeroşĭ eraŭ preoţiĭ, că eĭ eraŭ reduşĭ să ocupe în biserică funcţiunea de ţîrcovnicĭ, de paracliserĭ. In 13 Ianuarie 1813, noul Metropolit Nectarie şi Episcopiĭ de Argeş (Iosif) şi cel de Buzĕŭ (Constantie) supun luĭ Caragea o anafora, cerĕnd să fie scutiţĭ de birurĭ câte 2 grămăticĭ aflătorĭ pe la fie-care biserică, că şi din aceştia se chirotonisesc preoţiĭ trebuincioşĭ. Ioan Caragea aprobă cu regret aşezarea de *ţîrcovnicĭ* deosebiţĭ pe la bisericĭ, conform anaforaleĭ. (1)

(1) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolite şi Sfinţiilor Vóstre iubitorilor de Dumnedeŭ Episcopĭ, aŭ vĕdut Domnia Mea arătarea şi cererea ce faceţĭ printr'acéstă anafora pentru întocmirea ţîrcovnicilor, pentru care făcĕnd Domnia Mea cercetare de s'aŭ obicĭnuit a se face întocmire acestora prin întărire domnéscă, Ne-am pliroforisit că maĭ înainte de trecuta rĕsmeriţă acéstă bisericéscă slujbă a ţîrcovnicilor o împlinià la bisericile de prin judeţurĭ şi de prin domnescile oraşe preoţĭ şi diaconĭ ce se află acolo de prisos şi netrebuincioşĭ, fiind înmulţiţĭ din catahrisis ce urmà şi nu aveà vre-o altă slujbă următóre datorieĭ lor; iar acolo unde erà numiţĭ preoţiĭ ceĭ trebuincioşĭ, se orînduià din preoţiĭ ce prisosià la alte sate şi nu aveà slujbă bisericéscă, de împlinià lipsa celor-lalte case, saŭ când se întîmplà în adevĕr la unele judeţe lipsă de prisóse de preoţĭ i diiaconĭ, slujba ţîrcovnicilor se orînduià de o împlinià fiiĭ preoţilor şi diaconilor ceĭ necăsătoriţĭ şi neintraţĭ în orînduiala birnicilor domnesceĭ Nóstre ţĕrĭ; iar acum este să se scóţă aceştia din dajdie cu paguba domnesceĭ Nóstre Vistieriĭ. După acéstă dar dréptă întocmire şi orînduială, hotărîm Domnia Mea de a se face şi de acum înainte urmare întocmaĭ şi cu totul aneresim cele ce în diastima trecuteĭ rĕsmeriţe (fiind străină Stăpânire) s'aŭ urmat prin catahrisis şi împotriva domnescilor chrisóve şi poruncĭ, după care atât Preaosfinţia Ta cât şi Sfinţiile Vóstre Episcopilor veţĭ fi următorĭ întocmaĭ, ca să se păzéscă dréptă şi cuviinciósă orînduială şi între ceĭ bisericescĭ, pentru care vom da Domnia Mea şi prin domnésca Nóstră ţéră cuviinciósele poruncĭ, de a se pune în lucrare acéstă urmare de acum înainte, fără câtuşĭ de puţină schimbare. — 1813 Februarie 5.

Vel Logofĕt.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXIII, pag. 134.)

Prea Inălţate Dómne,

Cunoscută este Măriei Tale că slujitoriĭ bisericilor, adecă carĭ săvîrşesc sfintele taine, prin care aduc ferbinte rugăciune atât pentru întărirea şi

Cu greŭ ne vine a crede că până la finea domnieĭ luĭ Caragea nu s'aŭ

---

bună sporirea a Stăpâniriĭ, cât şi pentru tot norodul pravoslavnic de obşte, singurĭ nu pot săvîrşi acéstă dumnedeéscă taină preoţiĭ, de nu vor avé doĭ grămăticĭ ajutor, adecă un dascăl şi un paracliser; carĭ aceştĭ grămăticĭ, aflându-se însărcinaţĭ cu acéstă purtare de grijă, aŭ fost nesupěraţĭ din început de rîndul dăjdiilor, pentru douĕ pricinĭ, una cea sus arătată trebuinţă de ajutor preoţilor la săvîrşirea slujbelor şi a doua că, când se întîmplă de móre dintr'aceĭ preoţĭ vre-unul, se chirotonisesce dintr'aceĭ grămăticĭ în locu-ĭ, ca uniĭ ce sunt deprinşĭ la învĕţătura cărţiĭ şi cu sciinţă de orînduiala slujbelor bisericescĭ; carĭ şi în vremea trecută a răsboiuluĭ aŭ fost ocrotiţĭ prin poruncile Divanuluĭ de atuncĭ, însă cu numirea schimbată de *ţîrcovnicĭ*, pre limba slavonéscă; şi fiind-că acum luarăm pliroforie de la vre-o câţĭ-va din protopopĭ că pe alocurea s'ar fi supěrând uniĭ dintr'aceştĭ grămăticĭ de către săteniĭ lor şi de către zapciiĭ politicescĭ, puindu-ĭ la bir, rugăm firésca Măriei Tale bunătate, ca în fericitele dile ale Măriei Tale să nu se strice acéstă bună întocmire şi veche orînduială a sfintelor şi dumnedeescilor locaşurĭ, ca nu dintr'acéstă pricină să se împuţineze lauda luĭ Dumnedeŭ, ce se rădică în tóte dilele de către aceĭ slujitorĭ aĭ seĭ, şi să se rĕcéscă rugăciunile cele ferbinţĭ ce se aduc maĭ întâiŭ pentru fericirea sănătăţiĭ, îndelungarea anilor stăpâniriĭ Măriei Tale, apoĭ pentru tóte sufletele pravoslavnice, — să se dea luminate poruncile Măriei Tale în tótă ţéra, a nu fi supěraţĭ de dăjdiĭ şi angarale aceştĭ câte doĭ grămăticĭ de fieş-care biserică, carĭ vor avé pecetluiturile archierescĭ la mânile lor, maĭ vîrtos că eĭ sunt încă nevrîstnicĭ, necăsătoriţĭ şi ceĭ maĭ mulţĭ feciorĭ de preoţĭ, şi aniĭ Măriei Tale de la Dumnedeŭ rugăm să fie mulţĭ şi fericiţĭ. — 1813 Ianuarie 13.

Aĭ Măriei Tale părinţĭ sufletescĭ:
Nectarie Metropolit,
Iosif Argeş, Constantie Buzĕŭ.

Insemnarea de preoţiĭ ce se chirotonisesc după însciinţările ispravnicilor.

Stan ot satul Ciescĭ din sud. Teleorman, diacon, 1813 Septembre 28.
Nedelco din satul Bârla, sud. Teleorman, diacon, 1813 Septembre 28.
Andreiŭ din satul Căcărăzeniĭ, sud. Teleorman, diacon, 1813 Septembre 28.
Badea, din satul Podişorul, sud. Teleorman, popă, 1813 Septembre 21.
Drăguşoiu ot satul Runcul din sud. Argeş, diacon, 1813 Octombre 1.
Stoian ot satu Bubuescĭ, sud. Argeş, diacon, 1813 Octombre 1.
Vişan ot satul Băzoescĭ din sud. Teleorman, diacon, 1813 Octombre 11.
Drăguşin ot satul Hălăscĭ din sud. Telorman, diacon. 1813 Octombre 11.
Stan ot satul Uleele din sud. Teleorman, diacon, 1813 Octombre 11.
Négul din satul Isbăşescĭ ot sud. Teleorman, diacon, 1813 Octombre 11.
Ioniţă sin Popa Gheorghe ot satu Zărnescĭ, sud. Argeş, diacon, 1813 Noembre 13.
Stan din satul Băjĕscĭ ot sud. Muscel, popă, 1814 Ianuarie 16.

maĭ făcut preoțĭ și diaconĭ peste aceștia de sus, de óre-ce nu maĭ aflarăm

---

Marin din satul Mălurenĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Ianuarie 17.
Ioan din satul Bașchiul din sud. Argeș, diacon, 1814 Ianuarie 17.
Dumitru ot satul Prevalea, sud. Argeș, diacon, 1814 Ianuarie 18.
Gheorghe ot satul Bârsescĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Ianuarie 22.
Sandul ot Gheorghiță, Ilfov, preot, 1814 Februarie 3.
Ioniță Buca, preot, 1814 Februarie 5.
Pĕtru ot satul Ciofrângenĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Februarie 16.
Riza ot satul Valea luĭ Giurgiu, sud Argeș, diacon, 1814 Februarie 16.
Istrate de la satul Recea, sud. Teleorman, diacon, 1814 Martie 9
Panteleimon de la satul Băcescĭ, sud. Olt, diacon, 1814 Aprilie 1.
Ioniță de la Poiana Laculuĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Aprilie 17.
Ioan de la satul Buciumeniĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Aprilie 17.
Ioan de la satul Gura Roșcovuluĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Aprilie 17.
Barbul de la satul Bărbătescĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Aprilie 17.
Popa sin Popa Radu de la satul Alunișu, sud. Olt, diacon, 1814 Aprilie 28.
Stan sin Popa Stan de la Aluniș, sud. Olt, diacon, 1814 Aprile 28.
Ipatie Grămăticu de la Valea Tanteĭ, preot, 1814 Maiŭ 6.
Ioan Grămăticu de la Crucișóră, Olt, preot, 1814 Maiŭ 8.
Ioniță sin Popa Mateiŭ, Prahova, preot, 1814 Maiŭ 10.
Négu sin Popa Nicola ot satul Mănescĭ-Ungurenĭ, Prahova, diacon, 1814 Maiŭ 3.
Constantin, satu Gănescĭ, Prahova, preot, 1814 Maiŭ 5.
Ioan Dascălu ot biserica Precupețĭ de aicĭ, preot, 1814 Maiŭ 5.
Constantin de la Vălenĭ-de-munte, sud. Saac, diacon, 1814 Maiŭ 12.
Constantin sin Popa Nicolae de la Vălenĭ, sud. Dîmbovița, popă, 1814 Iunie 2.
Gheorghe ot satul Diiagul-de-jos, sud. Teleorman, diacon, 1814 Iunie 1.
Mateiŭ sin Popa Ioan ot satu Capu-Lunceĭ, sud. Teleorman, diacon, 1814 Iunie 2.
Ioan sin Popa Danciu ot Peretu, sud. Teleorman, diacon, 1814 Iunie 1.
Dumitru sin Popa Pană ot Poenarĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 17.
Badea sin Popa Radu ot Alimănesciĭ de-jos, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 18.
Ioan sin Popa Grigorie ot satu Cătunu Sinescĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 15.
Marin sin Chițu ot Galicea, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 16.
Florea ot Piscul Gineričăĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 16.
Michaiŭ ot satu Donescĭ, sud Argeș, diacon, 1814 Iunie 15.
Radu sin Diaconu Radu ot Căzănescĭ, sud. Argeș, diacon, 1814 Iunie 17.
Ioan Grămăticu ot satu Conțescĭ-de-sus, sud. Dîmbovița, preot, 1814 Iunie 18.
Radul sin Popa Ioan ot satu Vităneseĭ, sud. Olt, diacon, 1814 Iunie 25.
Badea de la satul Momoiŭ, sud. Olt, diacon și preot, 1814 Iulie 24.
Stancu de la satul Sinescĭ, sud. Olt, diacon, 1814 Septembre 5.
Ioan de la satu Trufinesciĭ-din-dél, sud. Olt, diacon, 1814 Septembre 8.
Șerban sin Popa Dinu de la Tătărațĭ-de-jos, sud. Teleorman, diacon, 1814 Decembre 2.

liste ca acésta în condice. Nu putem crede că şi în 1815 numaĭ 2 diaconĭ se făcură. Orĭ-câtă grijă va fi avut Visteria să nu se împuţineze birniciĭ din sate prin creare de preoţĭ şi diaconĭ, chirotonirile eraŭ un venit prea bun, ca să fi renunţat cu grăbire prelaţiĭ bisericiĭ la ele, ba chiar şi Domnitorul şi Mariĭ Logofeţĭ, carĭ se *împartăşiaŭ* şi eĭ de la ceĭ carĭ solicitaŭ voe de chirotonire.

Rolul şi influenţele culturale ale bisericiĭ, în condiţiunile în carĭ erà recrutat personalul bisericesc, nu prea erà considerabil. Negreşit Ioan Caragea cereà bisericiĭ, în 1813, să intervină cu rugăciunile eĭ ca să înceteze epidemia ciumeĭ, orĭ să mijlocéscă rugăciunĭ să plóie la timp (1), în interesul agriculturiĭ; dar ce putem ḑice de puterea uneĭ bisericĭ în care abusurile eraŭ nenumĕrate şi de tóte felurile?

La Chioscul de la Herĕstrĕŭ, pe lumină de lună, se întîlniaŭ feciorĭ de boerĭ cu iubitele lor. Se pare că şi dintre clericĭ nu se sfiaŭ uniĭ de a merge nóptea pe acolo.

Constantin sin Diaconu Radu ot satu Beleţiĭ, sud. Muscel, diacon, 1815 Ianuarie 5.
Nicolae sin Popa Gheorghe ot satu Vlădenĭ, sud. Muscel, diacon şi popă, 1815 Decembre 2.

(*Cod. LXXV, fila 266 v.)*

(1) *Poruncă pe la sate ca să facă osfeştanie pentru plóie.*

Iŭ Ioan Gheorghe Caragea Voevod.

D-vóstre ispravnicilor ot sud. . . . . sănătate. Vĕ facem în scire că rugăciunile către milostivul Dumneḑeŭ pururea şi în tótă vremea sunt cuviinciόse, cu cât maĭ vîrtos acum într'acéstă vreme de trebuinţă pentru ploĭ se cade maĭ cu deosebire şi cu osîrdie a se face de către norod de obşte, fiind-că acésta este mijlocul cel adevĕrat cu care îmblânḑim şi, întorcĕnd pre Dumneḑeŭ, să nădăjduim milostivirea dumneḑeiriĭ sale. Nu lipsim dar a vĕ scrie şi a vĕ porunci într'adins, ca să îndatoraţĭ pre tótă céta bisericéscă, adecă pre egumeniĭ de pe la sfintele mănăstirĭ, pre protopopĭ, pre preoţĭ, ca să se osîrguiască cu durere şi făr de lenevire întru slujbe şi rugăciunĭ către milostivul Dumneḑeŭ, făcĕndu-se litaniĭ cu adunare de norod afară, cu sfintele icóne, cu sfintele móşte, pe la tóte oraşele şi satele, la care şi însuşĭ D-vóstre, dimpreună şi cu boeriĭ i boerinaşiĭ judeţuluĭ, să vĕ aflaţĭ, ca de la toţĭ de obşte, marĭ şi micĭ, parte bisericéscă şi mirenéscă, să se facă cu durere rugăciunĭ ferbinţĭ, şi cu acestea şi cu credinţă nădăjduind a se întórce milostivul Dumneḑeŭ şi a căştigà milă de plóie, ca de la un iubitor de ómenĭ şi mult milostiv; şi fiţĭ sănătoşĭ. — 1813 Aprilie 20.

(*Cod. LXXIV, fila 42.*)

Un preot bate de mórte pe păzitorul Chiosculuĭ de la Herĕstrĕŭ, căcĭ i-a făcut observare că nu se cade așà cevà. «Pre unul ca acesta, scrie Vodă Metropolituluĭ, în 25 Septembre 1823, de nu ar fi fost popă (care prin depărtarea luĭ Dumneḑeŭ a primit darul preoţieĭ!), l'am fi osîndit negreșit politicesce la spânzurătóre saŭ cel puţin la ocnă, ca pre un tâlhar ce aŭ cugetat întru sine să ucidă un om.»

Domnitorul cere Metropolituluĭ să se ridice darul acestuĭ nevrednic preot, pe lângă pedépsa *politicéscă.* (1)

Ce se maĭ ḑicem de preoţĭ, când vedem abusurile protoereilor? Eĭ și-aŭ fost făcut un venit însemnat și spornic, amendând cu banĭ pe fetele și muierile «ce se întîmplă de cad în pĕcat.»

Cevà maĭ grav: ca să-șĭ înmulţéscă venitul acesta oribil, protopopiĭ făceaŭ un adevĕrat *«chantage»,* acusând femeĭ și fete cinstite că le sciŭ că aŭ pĕcătuit. Acestea, adese nevinovate, ca să nu intre în gura ómenilor, se grăbiaŭ să plătéscă orĭ-ce glóbe.

De sigur că de acest venit infam se folosiaŭ și Episcopiĭ, ba și Cămara domnéscă. Intîmplându-se să fie obligată la asemene amendă femeia unuĭ *supus* austriac, acesta, sciindu-șĭ nevasta cinstită, reclamă la Vodă. Se face gură mare, și atuncĭ, pentru oprirea unuĭ asemenea abus, Ioan Caragea scrie

(1) *Pitac către Metropolitul pentru un popă ce aŭ bătut pe păzitorul Chioșculuĭ Herĕstrĕŭ.*

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolite, înșine Domnia Mea, chiar cu ochiĭ Noștri, am vĕḑut bătaia, cazna și sfărămarea trupuluĭ sĕŭ ce aŭ pătimit păzitorul Chioșculuĭ Herĕstrĕŭ de la acest netrebnic popă, cu acest fel de organ și cuget bătĕndu-l, în cât, de nu ar fi sărit spre ajutoruĭ ómeniĭ doftoruluĭ Rali ce șade acolo, negreșit că l'ar fi omorît, precum aŭ și glăsuit acéstă vorbă asupra bătăieĭ, că cugetul luĭ este să-l omóre. Pre unul ca acesta, de nu ar fi fost popă (care prin depărtarea luĭ Dumneḑeŭ aŭ primit darul preoţieĭ), l'am fi osîndit negreșit politicesce la spânzurătóre saŭ cel maĭ puţin la ocnă, ca pre un tâlhar ce aŭ cugetat întru sineșĭ ca să ucigă om; dar fiind-că, precum am ḑis, s'a întîmplat a fi popă, iată îl trimitem aci la Preaosfinţia Ta, și drept osîndă politicéscă poruncim și hotărîm să dea negreșit făr de altă zăbavă talerĭ treĭ sute maĭ sus arătatuluĭ pătimaș, ca săĭ fie spre căutare, și fiind-că de acum înainte acest popă, după purtarea luĭ și sfintele bisericescĭ canóne, este nevrednic de a maĭ săvîrși sfintele slujbe, poruncim cu deadinsul ca să i se facă negreșit de către Preaosfinţia Ta și bisericésca osîndă, fără cea maĭ puţină scădere. Tolco pisah gpd. — 1813 Septembre 25.

(*Cod. XXIV, fila 88 v.*)

Metropolituluĭ, la toţĭ Epitropiĭ şi la tóte judeţele, în 18 Septembre 1814, în modul următor:

Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlaschscoe.

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolite, am luat Domnia Mea curată pliroforie că pe la judeţe să urméză un catahrisis deosebit de către protopopĭ, cariĭ, ca când ar fi lucru legiuit, numaĭ cu un prost cuvînt că este obiceiŭ şi cu numire de glóbă, pradă şi jĕfuesc pre fetele i muerile ce se întîmplă de cad în faptă de curvie şi, orĭ însuşĭ eĭ, saŭ prin preoţiĭ satelor, când află vre-o ast-fel de pĕcătuire, numaĭ decât protopopul cere glóbă cât va vrea de la acea femee saŭ fată, iar acea ponosluită femee saŭ fată, orĭ adevĕrat saŭ neadevĕrat de va fi acel ponos al protopopuluĭ, carele fiind silit de o acest fel de lăcomie, fără de nicĭ o cercetare, le apucă de le globesce fără nicĭ o sfială; din care acéstă a lor rea urmare nasc două lucrurĭ împotrivitóre la bisericescile canóne, unul adecă pedépsa de glóbă, care acest fel de pedepse biserica nu are la acest fel de greşelĭ, ci numaĭ sfătuirĭ duhovnicescĭ şi ispovedaniĭ, şi al doilea, cugetând numiţiĭ protopopĭ şi porniţĭ fiind la acest fel de urmărĭ, de la acest fel de fapte şi ponosluire, firesce se înţelege că şi voinţa lor cugetă ca apururea să se întîmple acest fel de fapte, din carĭ să-şĭ îndestuleze lăcomia acestuĭ necuvios câştig, lucru cu totul împotriva legiĭ şi cinuluĭ preoţesc; de aceea scriem Preaosfinţieĭ Tale ca numaĭ decât să se poruncéscă cu străşnicie protopopilor aĭ aceştiĭ eparchiĭ, ca de acum înainte nicĭ protopopiĭ nicĭ vre-o unul din preoţiĭ satelor să nu îndrăsnéscă a luà de la cine-vaşĭ măcar un ban cu numire de glóbă de la acest fel de întîmplărĭ, orĭ să siléscă pre ómenĭ a le da sărindare saŭ altele asemenea, şi fără de voinţa şi proerisis al lor, căcĭ de se va dovedi că aŭ luat, apoĭ se va şi pedepsi cu straşnică pedépsă, îngrijind Preaosfinţia Ta de a se urmà şi a se păzi porunca şi nizamul acesta tot-deauna. Tolco pisah. gpd. — 1814 Septembre 18. (1)

Publicaţiĭ la tóte judeţele i la Episcopĭ şi la Sf. Metropolie pentru fetele i femeile cele vĕduve.

D-vóstre ispravnicilor ot sud. .... sănătate. Am luat Domnia Mea curată pliroforie că pe la judeţe se urméză un catahrisis deosebit de către potropopĭ, carĭ, ca când ar fi legiuit, numaĭ cu un prost cuvînt că este obiceiŭ şi cu numire de glóbă, pradă şi jĕfuesc pre fetele i muerile ce se întîmplă de cad în faptă de curvie, şi orĭ însuşĭ eĭ, saŭ prin preoţiĭ satelor, când află vre-o ast-fel de pĕcătuire, numaĭ decât potropopul cere glóbă cât va vrea de la acea femee saŭ fată, iar acea ponosluită femee saŭ fată, orĭ adevĕrat saŭ neadevĕrat de va fi acel ponos, temĕndu-se de închisóre şi de vĕdirea aceĭ ponosluirĭ, de nevoe plătesce acea glóbă, vînḑĕndu şĭ din lucrurile sale, ca să scape de acel ponos al potropopuluĭ, carele fiind silit de acest fel de lăcomie a câştiguluĭ, nu este îndoială că de multe-orĭ, făr

(1) Cod. LXXIV, fila 144 v

de a fi dovedit acel ponos, ci numaĭ după pîra vre-unuĭ vrăjmaş al aceĭ fete saŭ femeĭ saŭ muerĭ, făr de nicĭ o cercetare, le apucă de le globesce făr de nicĭ o sfială; din care acéstă a lor rea urmare născênd două lucrurĭ împotrivitóre bisericescilor canóne, unul adecă pedépsa de glóbă, care acest fel de pedepse biserica nu are la acest fel de greşelĭ, ci numaĭ sfătuirĭ duhovnicescĭ şi ispovedaniĭ, şi al doilea că, cugetând numiţiĭ potropopĭ şi porniţĭ fiind la acest fel de urmărĭ de la acest fel de fapte şi ponosluire, firesce se înţelege că şi voinţa lor cugetă, ca apururea să se întîmple acest fel de fapte, din carĭ să-şĭ îndestuleze lăcomia acestuĭ necuvios câştig, lucru cu totul în potriva legiĭ şi cinuluĭ preoţesc; de aceea vĕ poruncim Domnia Mea cu străşnicie, ca numaĭ decât să publicarisiţĭ prin tot judeţul acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, ca de acum înainte nicĭ potropopul judeţuluĭ nicĭ vre-unul din preoţiĭ satelor să nu îndrăsnéscă a luà de la cine-vaşĭ măcar un ban cu numire de glóbă de la acest fel de întîmplărĭ, orĭ să siléscă pre ómenĭ a le da sărindare saŭ alte asemenea, făr de voinţa şi proeresis al lor, căcĭ de se va dovedi vre-o unul din eĭ împotrivă urmând, să scie că, după ce se va îndatorà a întórce îndoit ceea ce se va dovedi că aŭ luat, apoĭ se va şi pedepsi cu straşnică pedépsă; să îngrijiţĭ însă şi înşivĕ ca, orĭ-când veţĭ aflà pe vre-o unul din potropopĭ saŭ preoţiĭ satelor urmând împotrivă, numaĭ decât să însciinţaţĭ Domnieĭ Mele, căcĭ de Ne vom însciinţà că aţĭ aflat una ca acésta şi aţĭ tăcut, înşivĕ veţĭ fi rĕspundĕtorĭ, făr de a vĕ rĕmâné cuvînt de îndreptare. — 1814 Septembre 18. (1)

Un alt abus al protopopilor erà cu peciurile de cununie. Până la talerĭ 30 pretindeaŭ aceia pentru un peciŭ. Domnitorul, la 5 Ianuarie 1815, scrie ispravnicilor să facă publicaţiunĭ în tot judeţul lor, că n'aŭ a plăti *peciul* decât un taler şi 20 parale de cununia I-a, de a II-a cununie talerĭ 2 parale 20, şi de cununia a III-a talerĭ 4, «şi acest avaet are să-l dea numaĭ partea neguţătorească şi prostimea (!), iar boeriĭ nu aŭ a se supĕrà». (2)

(1) Cod. LXXIV, fila 142 v.

(2) *Publicaţiĭ la 17 judeţe pentru avaetul ce aŭ a luà potropopiĭ de la rĕvaşele de cununie.*

D-vóstre ispravnicilor ot sud. . . . . sănătate. Fiind-că Ne-am pliroforisit Domnia Mea cum că potropopiĭ de prin judeţe, pentru rĕvaşele ce daŭ de cununie lăcuitorilor, fac cerere cu nume de avaet până la talerĭ 30 şi aceĭ ce vor ca să se căsătoréscă siliţĭ sunt de-şĭ vînd şi dobitócele lor până să împlinéscă ceruţiĭ banĭ, care acésta nefiind suferită la auḑul Domnieĭ Mele, poruncim D-vóstre să puneţĭ a publicarisi în tot judeţul, la toţĭ de obşte, spre a sci fieş-carele că, când va avé trebuinţă spre a luà rĕvaşe de cununie de la potropopĭ, fiind june cu fată, să dea talerĭ unul parale 20, i de cununia de a doua căsătorie talerĭ doĭ parale 20, şi de cununia de a treia căsătorie talerĭ 4; şi acest avaet are să-l dea numaĭ partea neguţătoréscă şi prostimea, iar boeriĭ nu aŭ a se supĕrà; ci dar, după ce se

Vorbind de peciurĭ de cununie, să amintim că Domnitorul intervine în câte-va rîndurĭ pe lângă Metropolițĭ și Episcopĭ în favórea unor căsătoriĭ, va să ḑică amestecându-se în cât-va în atributele, pe atuncĭ exclusive, ale bisericiĭ. (1)

Cam anevoe erà de a nu se rĕci credința în biserică, când Domnitorul, din interes igienic, ordonă să nu maĭ priméscă preoțiĭ la «*darurĭ*» ómeniĭ bolnavĭ. Înțeléptă erà negreșit disposițiunea, ca mĕsură de combatere a epidemieĭ, în timpul ciumeĭ; dar poporul nu puteà fi mulțumit cu explicațiunea dată, când erà oprit de a sărutà patrafirul orĭ pólele odăjdiilor la exhibițiunea sfintelor taine. (2)

---

va publicuì, precum maĭ sus s'aŭ ḑis, apoĭ să îngrijițĭ a se urmà și a se păzi tot-deauna de acum înainte fără strămutare; și fițĭ sănătoșĭ. — 1815 Ianuarie 5.

(*Cod. LXXIV, fila 167 v.*).

(1) *Pitac la Metropolit, ca să cunune pe Căminarul Alecu Ghica cu Smaranda Lahovari.*

Iω Ioan Gheorghe Çaragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Preaosfinția Ta Părinte Metropolite, fiind-că D-luĭ Căminarul Alecu Ghica este de a luà în căsătorie pre D-eĭ Smaranda, ce a avut soț maĭ înainte pe rĕposatul Clucer Manolache Lahovari, poruncim Preaosfinţieĭ Tale să cercetezĭ și, de nu este vre-o pricină zăticnitóre, după canónele bisericescĭ, să daĭ sloboḑenie de a se și cununà în Duminica viitóre. Tolco pisah gpd. — 1813 Februarie 14.

(*Cod. LXXIV, fila 27 v.*)

(2) *Pitac către Prea Sfinția Sa Părintele Metropolit, ca să dea poruncă preoților după la tóte mănăstirile i bisericile, a nu maĭ primì în bisericĭ ómenĭ bolnavĭ, carĭ merg de cad la sfintele darurĭ.*

Prea Sfinția Ta Părinte Metropolite, priimind acest domnescul Nostru pitac, să daĭ poruncă preoților după la tóte mănăstirile i bisericile de aicĭ din politie a nu maĭ primì în bisericĭ ómenĭ bolnavĭ, carĭ merg de cad la sfintele darurĭ, fără teșcheréua D-lor boerilor epistațĭ aĭ lăzăreturilor, adecă a D-luĭ Vel Ban Radu Golescu și D-luĭ biv Vel Postelnic Costache Suțu. Tolco pisah gpd. — 1813 Iunie 2.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIV, fila 64 v.*)

Ca să se întreţină religiositatea în mulţime, Domnitorul, conformându se vechilor datine, ordonă, la începutul posturilor şi maĭ ales al celuĭ mare, încetarea petrecerilor şi a tuturor adunărilor pe la *cluburĭ*. (1)

Divanul însuşĭ, conformându-se unuĭ vechiŭ us, merse în acest an, în prima ḑi a postuluĭ, şi ţinù Domnitoruluĭ următórea oraţiune:

Astăḑĭ se ivesce raḑa sîntuluĭ post, PreaLuminate şi Prea Inălţate Dómne, care însuşĭ Mîntuitorul nostru postindu-l pildă nouă ne-aŭ rĕmas, ca cu feţe şi inimĭ curate intrând în curgerea luĭ, prin înfrînarea de hrană cea desfătătóre şi de patimile cele vătĕmătóre, să îmblânḑim pe părintele nostru cel ceresc pentru cele trecute ale nóstre greşelĭ şi aşà să putem cu îndrăsnélă a cutezà spre a-l chemà părinte şi a cere mila luĭ cea bogată, ca de la un prea puternic, ce cu drépta sa chivernisesce schiptrurile împĕraţilor şi povăţuesce inimile oblăduitorilor. Decĭ, fiind-că oblăduirea cea pămîntéscă închipuesce cea ceréscă, noĭ nu îndrăsnim nicĭ a deschide uşa acestuĭ sfînt post, maĭ înainte de a îmblânḑi pre Măria Ta, cel de la Dumneḑeŭ nouĕ dăruit stăpân şi părinte pe pămînt. Ci aducĕnd închinăciunile nóstre cele până la pămînt plecate, cerem ertăciune de la stăpânul nostru de orĭ-ce, ca nisce slugĭ, vom fi greşit şi vom fi scârbit pre Măria Ta, şi de obşte ne rugăm ca din tótă inima cu milostivire să ne erţĭ, ca şi Măria Ta asemenea ertare să câştigĭ de la stăpânitorul tuturor, şi aşà încredinţându-ne de cea din tot sufletul Măriеĭ Tale ertăciune, fără de sfială aducem şi noĭ nevrednicile nóstre rugĭ către milostivul Dumneḑeŭ pentru a Măriеĭ Tale fericită stare şi îndelungată viéţă şi sănătate, împreună cu toţĭ ceĭ prea iubiţĭ aĭ Măriеĭ Tale şi pentru a te învrednicì prin împlinirea sf. post a ajunge ca să ţiĭ şi stălpărĭ în mânĭ cu bucurie, spre a întîmpinà pre păzitorul Măriеĭ Tale, atât la intrarea sa în Ierusalim, cât şi la sf. învierea sa din mormînt, a te închinà luĭ, a căruia sfînt nume îl pros lăvim pentru tóte facerile de bine ce aŭ revĕrsat către noĭ nevredniciĭ şi pentru buna norocirea şi mângâerea ce ne-aŭ dăruit prin domnia Măriеĭ Tale Domnul şi părintele nostru cel bun, înţelept, blagocistiv, blând şi cu dreptate către toţĭ, şi darul şi mila luĭ să ocrotéscă pre Măria Ta, atât în lumea acésta, păzind fericite ḑilele scumpeĭ vieţiĭ Măriеĭ Tale şi a prea iubiteĭ şi prea luminateĭ familiĭ de tóte acele împotrivă nebântuită, cât şi la împĕrăţia cerurilor învrednicindu-te a fi pururea împreună cu ceĭ aleşĭ adevĕraţĭ moştenitorĭ aĭ sĕĭ, amin. (2)

(1) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Cinstit şi credincios boerule Domnieĭ Mele D-ta Vel Spătare, fiind-că acum am intrat în ḑilele sîntuluĭ post al Pasceluĭ, când fieş-care trebue să se nevoiască cu rugăciunĭ către Dumneḑeŭ pentru ispăşirea sufletuluĭ sĕŭ, de aceea dar poruncim D-tale să publicarisescĭ în tot semptul Spătărieĭ *(respective: Agieĭ)* ca să înceteze tóte felurimurile de clupurĭ (*cluburĭ*) de a se maĭ face în tótă curgerea acestuĭ sfînt post. Tolco pisah gpd.—1816 Februarie 23.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(2) Cod. LXXV, fila 147 v.

Scăderea evlavieĭ, a credinţeĭ, nu erà însă atât de mare în cât să se sleiască isvorul de înavuţire a bisericiĭ: darurile de la credincioşĭ. Sunt încă destul de numeróse asemenea darurĭ, carĭ provin din tóte treptele societăţiĭ. (1)

---

(1) Iată diata unuĭ Teodorache Şalvaragiu în favórea mănăstiriĭ Căldăruşanĭ:

Nectarie al Ungro-Vlachieĭ.

Fiind-că eŭ cel maĭ jos iscălit Teodorache Şalvaragiu sin Ioasaf Monachu, din cuget şi rîvnă dumneḍeéscă, pentru vecĭnica pomenire a sufletuluĭ meŭ, a părinţilor şi a fraţilor meĭ, închin şi daŭ danie sfinteĭ mănăstiriĭ Căldăruşanĭ din sud. Ilfov, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ mucenic Dimitrie, isvorîtor de mir, o prăvălie ce este în mahalaua scaunelor vechĭ, pe loc moştenesc, adecă în faţa uliţeĭ cea mare stînjinĭ doĭ şi palme două fără două degete, în uliţa ce merge în dosul prăvălieĭ stînjinĭ doĭ fără două degete, şi lungimea loculuĭ din uliţa cea mare până în uliţa în dosul prăvălieĭ stînjinĭ 20 palme 2, care prăvălie o am cumpĕrată de la sultan-mezat încă din lét. 1814 Octobre 6, precum anaforaua stărostieĭ de mezat arată şi, stăpânindu-o până acum, din bun cuget şi rîvna dumneḍeéscă, cum arăt, o închin şi o daŭ danie numiteĭ mănăstirĭ, unde este chinovie de părinţĭ călugărĭ, însă cu acest şart ca mănăstirea să o închirieze la muşteriiĭ ce-ĭ va găsi şi chiria să se iea de fieş-care an, ca să fie pentru hrana şi chivernisela părinţilor, ohavnică şi nestrămutată, iar ca să o vînḍă după vremĭ saŭ să o facă schimb, slobod să nu fie nicĭ stareţul, nicĭ părinţiĭ, nicĭ alt nimenĭ, ca de a pururea să fiŭ pomenit la sf. jărtfelnic împreună cu ctitoriĭ mănăstiriĭ şi în rugăciunile sfinţilor părinţĭ, ca un lucru ce este din munca şi sudórea mea luată; iar care va îndrăsni, orĭ din stareţĭ după vremĭ, saŭ din proestoşiĭ mănăstiriĭ, saŭ din némul meŭ, a strică acest dar, a-l strămută de sub stăpânirea aceştiĭ mănăstirĭ, saŭ să o schimbe pe alt lucru, să dea séma cu pĕcatele nóstre la înfricoşata judecată; pentru care am dat şi sineturile vechĭ, împreună cu acéstă carte de danie, să fie sub zaptul mănăstiriĭ, dimpreună cu prăvălia; rugându-mĕ dar şi de Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit i de D-lor boeriĭ epitropĭ a aceştiĭ mănăstirĭ de aŭ întărit acéstă danie, ca să nu pótă nimenĭ să strice aşezămîntul acesta; şi pentru maĭ adevĕrată credinţă şi de sigurifsită stăpânire, am iscălit maĭ jos, împreună cu martoriĭ ce se vĕd, ca să se créḍă; însumĭ cu mâna mea am iscălit, puindu-mĭ şi pecetea.—1816 Iunie 16.

(Pecetea gpd.)

Teodorache Şalvaragiu sin Ioasaf Monachu adeverez la acéstă carte de danie pentru pomenirea sufletuluĭ meŭ şi a părinţilor meĭ.

Răducanu Tocilescu biv 3-lea Logofĕt de la Divan martor. Nicolae Şalvaragiu martor. Nicolae Logofĕtul Metropolieĭ martor.

Trecută în condica Metropolieĭ. Dumitrache Mihuleţ.

(Cod. LXXV, fila 258 v.)

Şi pre când nouě testamente vin să sporéscă averea unora din mănăstirĭ, averile a maĭ multora din ele continuă a fi «*afierosite*» la spitale orĭ şcóle. Aşà bună-óră averile Arnoteĭ şi Govoreĭ sunt hotărîte a servì la Spitalul Străinilor organisat lângă biserica luĭ Mavrogheni, acolo unde astăḑĭ este spitalul Filantropieĭ. Tot aşà averile mănăstiriĭ Glavaciocululuĭ fură afierosite la şcóle, prin decretul din 1816.

Un moment se ieaŭ pe séma spitalelor de ciumă vinăriciurile Metropolieĭ, Episcopiilor şi chiar ale spitalelor ordinare. Domnitorul revine asupra acesteĭ měsurĭ în 5 Ianuarie 1814. (1)

*

(1) *Pitac către boerii epitropĭ aĭ Spitaluluĭ Străinilor nemernicĭ, pentru două mănăstirĭ ce s'aŭ afierosit spitaluluĭ.*

D-vóstre boerilor epitropĭ aĭ Spitaluluĭ Străinilor nemernicĭ, orînduiala şi mijlocul dupe care am afierosit Domnia Mea la acest spital cele două mănăstirĭ *Arnota şi Govora* din sud. Vîlcea, nu privesce spre stricăciune ctitorescilor aşezămînturĭ ce aŭ acele mănăstirĭ, nicĭ la vre-o schimbare a orînduelilor ce aŭ avut din vechime, ci maĭ vîrtos în chrisovul ce le afierosim în condica Domnieĭ Mele se ḑice chiar aşà: ca să aibă egumeniĭ să ţie întru a lor bună stare ctitorescile aşezămînturĭ, să se păzéscă după cuviinţă întru tóte întocmaĭ fără de strămutare, şi meremeturile cele trebuinciósе să li se facă; dupe care acéstă cuprindere a chrisovuluĭ nimenea nu póte ḑice că nu trebue să fie egumen la acele mănăstirĭ, nimenea nu póte poprì pre egumen de a nu avé îngrijirea şi a nu păzì după cuviinţă tóte bisericescile orînduelĭ, nimenea nu póte lipsì pe preoţĭ i cântăreţĭ şi alţĭ trebuincioşĭ slujbaşĭ aĭ bisericiĭ, câţĭ i-aŭ avut de maĭ înainte, şi nelipsindu-se, urméză a li se da şi simbriile şi hrana şi cheltuiala cea trebuinciósă, şi orĭ-ce meremeturĭ vor trebuì la mănăstirĭ urméză a se face în vreme şi făr de cusur, chiar din veniturile mănăstirilor. Din tóte dar aceste, se înţelege şi curat se dovedesce că noima chrisovuluĭ şi voinţa Domnieĭ Mele este, ca după ce se vor împlini din iraturile acelor mănăstirĭ tóte trebuinţele şi orînduelile câte maĭ sus s'a ḑis şi se vor păzi şi ctitorescile aşezămînturĭ, prisosul ce va rěmâné din iraturĭ să fie spre ajutorul spitaluluĭ, iar să nu se ajutoreze cu scăderea trebuinţelor şi orînduelilor mănăstirescĭ împotriva ctitorescilor aşezămînturĭ, carĭ s'aŭ întocmit iarăşĭ pentru facerea de bine; căcĭ atuncĭ se ḑice şi se înţelege că am strică un bine întocmit şi păzit de atâta vreme, ca cu stricarea aceluiaşĭ să facem alt bine, lucru care nicĭ omeniriĭ nu póte fi plăcut, nicĭ dumneḑeiriĭ priimit, şi apoĭ împotrivitor şi chiar domnesculuĭ Nostru chrisov. De aceea poruncim D-vóstre, ca câtuşĭ de puţină strămutare să nu se facă la maĭ sus arătatele trebuinţe, cheltuelĭ şi orînduelĭ ale acestor mănăstirĭ, ci să se păzéscă întocmaĭ, precum şi aşezămînturile ctitorescĭ să urmeze fără de scădere domnesculuĭ Nostru chrisov, căcĭ de vom maĭ aflà vre-o câtuşĭ de puţină urmare,

In Iunie 1813, Metropolitul cel noŭ cere luĭ Vodă dreptul de a urcà cifra de impus cleruluĭ cu așà ḑisa dare a «*cârjeĭ*», sub cuvînt că viéța s'a maĭ scumpit de la 1793 și că Metropolia este însărcinată cu grele datoriĭ. Acea dare se urcă de la 6 talerĭ $^1/_2$ la 13 de la fie-care preot și diacon din tótă țéra, ca «*plocon al cârjeĭ*». (1)

---

adecă neurmare coprinderiĭ chrisovuluĭ, atuncĭ după tot cuvîntul drept vom fi silițĭ Domnieĭ Mea a strică acéstă afieromă. Tolco pisah. gpd.

(Pecetea gpd.)

(*Cod. LXXIV, fila 99 v.*)

Cărțĭ deschise pentru vinăriciul Metropolieĭ, Episcopiile, spitalurile și schiturile, a nu se supĕrà de taxildarĭ și vinăricerĭ.

Fiind-că pentru trebuința cheltueliĭ spitalurilor i a lăzăreturilor s'aŭ făcut hotărîre de s'aŭ luat milele de vinăriciŭ mănăstirescĭ, dar iară s'aŭ făcut și poruncile Domnieĭ Mele la tóte județele, în carĭ se cuprinde că vinăriciurile Metropolieĭ i ale Episcopiilor și ale spitalurilor să nu se supere a se luà pe séma spitalurilor de năprasnică bólă, ci să se lase ceĭ orînduițĭ de Metropolie, de Episcopie și de spitalurĭ, a se strînge pe séma lor ne-supĕrațĭ, după chrisóvele Domnieĭ Mele, s'aŭ dat dar acéstă carte orînduiților din partea sfinteĭ Episcopiĭ Buzĕŭ, cu care să aibă volnicie a-șĭ luà milele vinăriciuluĭ pe deplin, făr de nicĭ o poprire saŭ supĕrare de cine-vașĭ; de care poruncim și D-vóstre ispravnicilor aĭ județelor i taxildarilor de vinăriciŭ să aibă ajutor, spre a nu se supĕrà împotrivă de către cine-vașĭ; i saam receh gpd. — 1814 Ianuarie 5.

(*Cod. LXXIV, fila 98 v.*)

(1) *Iô Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Preaosfinția Ta Părinte Metropolite, cu tóte că din condicile Divanuluĭ Ne pliroforisim Domnia Mea că Preaosfinția Sa proin Metropolitul Dositeiŭ, prin voe dată în scris de către Domn la lét. 1793, când s'aŭ făcut Metropolit, aŭ luat ploconul cârjeĭ câte talerĭ șése și jumătate, dar de atuncĭ și până acum fiind trecuțĭ 20 de anĭ, când prețul tuturor lucrurilor s'aŭ înălțat făr de semĕnare peste cel de atuncĭ preț, după vĕḑuta scumpete ce se urméză întru tóte și maĭ vîrtos avênd Domnia Mea pliroforie și de grelele datoriĭ cu care este însărcinată sfînta Metropolie, pentru amîndouĕ aceste civiinciόse pricinĭ, dăm Prea Sfințieĭ Tale voe și slobodenie ca să strîngĭ după la toțĭ preoțiĭ și diaconiĭ din țéră acest plocon al cârjeĭ, ca un noŭ Metropolit, câte talerĭ 13 de la fieș-care, îngrijind însă ca cu acéstă pricină să nu se facă vre-un catahrisis.—1813 Iunie 24.

(L. S.) Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIV, pag. 416.*)

Cum să nu dea Caragea voe nouluĭ Metropolit Nectarie de a jefui preoțiĭ și diaconiĭ cu îndoite plocóne, când el scià cât a trebuit să cheltuéscă acel prelat ca să dobândéscă scaunul metropolitan, fie în plocóne la domnie, fie în *rușfeturĭ* la boeriĭ din Divanul țĕriĭ!

*

Să nu negligem de a aminti că bietele mănăstirĭ, dejà puse la contribuțiunĭ destule de Muscalĭ, sunt obligate la anume cislă sub domnia luĭ Caragea: aŭ să maĭ plătéscă birurile pe așà disul proviant. Muscaliĭ, retrăgêndu-se, obligă pe Divan să priméscă magasinele cu producte și să li se plătéscă în banĭ acele producte. Divanul și Domnitorul hotăresc ca să se împartă obligatoriŭ «*proviantul*» pe mănăstirĭ și ele să plătéscă prețul aceluia.

Nu maĭ e de amintit și aceea, că multe mănăstirĭ plătiră proviantul ce nicĭ odată nu-l maĭ primiră!

*

Dăm în anexe o serie fórte bogată de acte relative la milele, privilegiile și folosințele bisericilor din țéră și din Orient. Pentru acéstă parte sunt și chrisóve, carĭ aŭ în vedere *șcóle* elene diverse, ba și spitale. Se va observà și chrisovul de certe milĭ acordate bisericiĭ Treĭ-Erarchĭ din Iașĭ.

ANEXE

1. *Carte de logofeţel orînduit să instaleze egumenĭ.*

Fiind-că la mănăstirea Snagovul din sud. Ilfov am făcut Domnia Mea egumen .... în locul celuĭ ce aŭ fost până acum, după alegerea Prea Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit, iată, după obiceiŭ, orînduim pre .... logofĕt de Divan, carele, mergênd cu numitul egumen la mănăstire, să-l aşeze egumen şi să citéscă în auḑul tuturor părinţilor, posluşnicilor, robilor mănăstiriĭ, deosebita carte a Domnieĭ Mele, ce s'aŭ dat la mânile egumenuluĭ, făcênd teslim tóte lucrurile mănăstiriĭ, mişcătóre şi nemişcătóre, de care făcênd două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite de preoţiĭ mănăstiriĭ, cum şi de orînduitul logofĕt şi de cel de acum egumen, unul să-l lase la mănăstire la mâna egumenuluĭ ce s'aŭ orînduit, iar altul să-l aducă la sfînta Metropolie în păstrare, după obiceiŭ; i saam receh gpd. — 1812 Decembre 10.

1812 Maiŭ 6. Neofit archimandrit, egumen la mănăstirea Zlătarĭ.

1812 Noembre 30. Iosif, archimandrit la mănăstirea Bistriţa, şi s'aŭ ḑis «*prin scirea Episcopuluĭ.*»

1812 Decembre 10. Archimandritul Dionisie Lidoricăŭ la mănăstirea de la sud. Dîmboviţa; nu s'aŭ ḑis «prin scirea Metropolituluĭ», nefiind Metropolit.

1813 Ianuarie 14. Neofit, archimandrit la mănăstirea Snagov, după alegerea Metropolituluĭ.

1817 . . . . Archimandritul Vasile, în locul archimandrituluĭ Neofit.

1813 Ianuarie 31. Chiprian, ieromonach la mănăstirea Michaiŭ-Vodă, după alegerea părinţilor ot Simopetro de la Sfetagora, prin scirea Prea Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit.

1813 Februarie 7. Neofit, archimandrit egumen la Motru din sud. Mehedinţĭ.

1813 Septembre. Agapie ieromonach, egumen la mănăstirea Sfinţilor Apostolĭ.

1813 Aprilie 15. Daniil, egumen la Căscióre.

» » » Iacov, egumen la Nucet.

» » » Ianuarie, archimandrit la Glavacioc.

» » 1 Filaret proin Apamia, la Câmpulung.

1813 Octombre 22. Proin Plătărescénu, la Comana.
1814 Martie 15. La Cotrocenĭ, Ignatie ieromonach.
1815 Martie 17. Popa Constantin, eclesiarch Râncăciov, în locul luĭ Romano archimandritul.
Stariţa Glicheria, la Viforîta.

(*Cod. LXXV*, *fila 47.*)

2. *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

După pliroforia ce Ni s'aŭ dat printr'acéstă anafora de către D-luĭ Vel Logofĕt, poruncim Domnia Mea ca, şi de acum înainte, să fie asemenea apĕrată acéstă cafenea a mănăstiriĭ Mărcuţiĭ, după coprinderea chrisóvelor ce are de la ceĭ dinaintea Nóstră fraţĭ luminaţĭ Domnĭ. — 1812 Decembre 30.
Vel Logofĕt.

(L. S.)

Prea Inălţate Dómne,

După luminata poruncă Inălţimiĭ Tale, ce mi se dă la acéstă jalbă a cuviosuluĭ archimandrit şi egumen al sf. mănăstirĭ Mărcuţa Chir Damian, făcênd cercetare din chrisóvele tuturor luminaţilor Domnĭ, ce are mănăstirea încă de la lét. 1780 şi până acum, vĕḑuiŭ coprinḑêndu-se chiar aşà: «Aşijderea şi cafenéua, ce are sfînta mănăstire lângă casele de beilic, să fie apĕrată de către vel cafegiĭ şi de către orĭ-cine, să nu aibă a face cu dînsa», care orînduială de apĕrarea acesteĭ cafenele după cuprinderea chrisóvelor s'aŭ păzit necurmat, fără de a se supĕrà cât de puţin; acum fiind-că arată că se supĕră, rĕmâne la luminată porunca Măriеĭ Tale. — 1812 Decembre 29.
Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIII, fila 57.*)

*

Deşi nu aparţine domnieĭ luĭ Caragea documentul ce dăm aicĭ, el este bine-venit, căcĭ e în legătură cu nouele dărĭ carĭ se aruncă asupra mănăstirilor şi a cleruluĭ sub propria domnie a luĭ Ioan Caragea.

La 4 Iulie 1813, Primul Divan a scris luĭ Ignatie Metropolitul Ungro-Vlachieĭ: «Trebuinţă fiind a se plăti negreşit după straşnica şi neschimbată porunca a Ex. Sale maĭ marele Comandir al armieĭ Dunăriĭ D. Ciceacov, la comisia comisariatuluĭ datoriile ţĕriĭ pentru plata porţiónelor de carne i pentru banĭĭ spitalelor şi pentru plata păsatuluĭ, urméză ca la rĕspunderea acesteĭ datoriĭ să dea ajutor şi cinul bisericesc al sf. mitropolie, i episcopiile şi mănăstirile, pentru care este şi înadins poruncă a Ex. Sale Domnuluĭ Admiraluluĭ, ca să ajute la rĕspunderea maĭ sus numitelor datoriĭ şi cinul preoţesc cu suma de talerĭ 150.000; dar cercetându-se starea Vistierieĭ, cum şi luând séma a nu se îngreunà prea mult cinul preoţesc, pentru că eĭ aŭ maĭ rĕspuns maĭ deunăḑĭ şi alt ajutor la contribuţia zahereleĭ; de aceea, Divanul, chibzuind mijlócele cele cuviinciόse, aŭ găsit că este de

trebuinţă ca să ajute cinul preoţesc numaĭ cu talerĭ 120.000; dar însă acéstă sumă de banĭ trebue negreşit şi neapĕrat să o împlinéscă pentru plata maĭ sus numitelor datoriĭ. Drept aceea Divanul rógă pre Prea Sf. Ta să binevoescĭ, chemând şi pre iubitoriĭ de Dumnedeŭ Părinţiĭ Episcopĭ şi pre cuvioşiĭ egumenĭ aĭ mănăstirilor, să orînduiţĭ a se face după trebuinţă cislă pe acéstă sumă de banĭ, care se orînduesce a se pune în lucrare şi a se împlinì negreşit cel mult până la sfîrşitul acesteĭ lunĭ, fiind mare grabă a se rĕspunde datoria ţĕriĭ, după straşnicele cererĭ ce se face Divanuluĭ, şi de urmare . . . . . să aibă Divanul înscĭinţare. — 1812 Iulie 4.

Constantin Golescu President. Marele Vistier. Consilier ostăşesc Loghinov.

(Academia, 55/LIII.)

Cu referinţă la darea impusă ţĕriĭ de obşte şi mănăstirilor şi în genere cleruluĭ încă înainte de sosirea luĭ Caragea în Bucurescĭ, am aflat, în archiva Academieĭ Române, următórele acte:

Cătră Preaosfinţia Lor Părinţiĭ Episcopĭ Rîmnic, Argeşiu şi Buzĕŭ.

Noĭ Caimacamiĭ Ţĕriĭ-Rumânescĭ.

Sciută este însărcinarea ce s'aŭ împovorat asupra acesteĭ patriĭ cu o mare sumă de proviant, care trebue a se analoghisi pre toţĭ de obşte. De aceea se cuvine a face ajutor şi partea bisericéscă, mănăstirile, preoţiĭ şi diaconiĭ. Şi fiind-că la Visterie nu sunt sciute mănăstirile cu metócele lor şi ce stare aŭ, asemenea nu sunt sciuţĭ nicĭ preoţiĭ i diaconiĭ, să bine-voiască a se face o arĕtare pentru mănăstirĭ i metóce cu stările ce vor avé, cât şi pentru preoţĭ i diaconĭ câţĭ sunt la fie-care judeţ, ca să se analoghiséscă, cu o dréptă cumpĕnire, suma ce se cuvine a se împărtăşi şi a primì făină, orz şi ovĕs, după la magasiile ce vor cădé maĭ cu apropiere, şi maĭ în urmă să se facă şi tacsil banilor, ca să se dea la locul cel orînduit, să se rĕscumpere zapisul datorieĭ. — 1812 Octombre 11.

C. Filipescu, Serghie Arghiropulo, C. Ralet, Grigorie Ghica, Barbu Văcărescu, Istrate Kretzulescu, I. Văcărescu.

(Academia, 59/LIII.)

Noĭ Caimacamiĭ Ţĕriĭ-Rumânescĭ.

Suma proviantuluĭ, făina şi orzul şi ovĕsul, ce l'aŭ lăsat oştirea ruséscă prin magasiile ţĕriĭ, însărcinându-l asupra tuturor de obşte, aŭ luat şi zapis comandirul a se rĕspunde suma banilor pe cetferta de făină câte talerĭ 9 şi pe cetferta de orz, ovĕs, câte talerĭ 8. Acésta este sciută şi către toţĭ cunoscută. Decĭ, ca pentru o datorie obştéscă, cu sfat de obşte, s'aŭ analoghisit pe boeriĭ ce se află pe la judeţe, pe privileghiaţĭ, pe scutelnicĭ, posluşnicĭ şi pe birnicĭ, îndatorindu-se şi partea bisericéscă, adecă asupra mănăstirilor să facă un ajutor de talerĭ 96.000 şi de la preoţĭ i diaconĭ să rĕspundă câte talerĭ 8 fieş-care. De aceea să bine-voiţĭ Prea Sfinţiile Vóstre a analoghisì pe mănăstirĭ suma banilor ce se arată şi de la preoţi, diaconĭ a se face împlinirea, şi cu óreş care rĕsuflare, în soroc de 2 lunĭ, ca rĕspundĕndu-se baniĭ, să se facă şi rĕscumpĕrarea zapisuluĭ, şi pe acéstă sumă

de banĭ, suma proviantuluĭ ce se vor cuveni, se va arătà iarăşĭ de la ce magasiĭ să se iea, şi cu mijlocul acesta să aridicăm sarcina datorieĭ ce s'aŭ împovărat asupra ţěriĭ. — 1812 Octombre 12.

C. Filipescu, Serghie Arghiropolu, Radu Golescu, Grigorie Ghica, Istrate Kretzulescu, Ioan Văcărescu.

(Academia, 58/LIII.)

*

În 14 Octobre 1812, Caimacamiĭ Ţěriĭ Româneścĭ rěspund Prelaţilor ţěriĭ:

«Cinstitul pitac al Prea Sfinţieĭ Vóstre primindu-l, am vědut şi cuprinderea. Acéstă sarcină a greutăţiĭ este obştéscă. Datoria nóstră este iarăşĭ a se face o dréptă cumpěnire, fără uniĭ să se îngreuneze şi alţiĭ să se uşureze. In vremea răsboiuluĭ toţĭ aŭ pătimit în felurĭ de însărcinărĭ. Hotărîrea s'a făcut (nedescifr.) la 12 ale următóreĭ, faţă cu Prea Sfinţia Ta Părinte Episcópe al Buzěuluĭ; aŭ fost şi cu mulţămire, ca să plătéscă preoţiĭ şi diaconiĭ numaĭ câte talerĭ opt şi deosebit 15.000 cetferţĭ, ce aŭ rěmas de nu s'aŭ putut analoghisi, să se îmbrace asupra sfintelor mănăstirĭ, socotindu-se a nu fi greutate osebită, de către Prea Sfinţia Vóstră bine cunoscêndu-se acéstă povară, care negreşit urméză a-şĭ luà şi săvîrşirea eĭ; şi analoghia ce se cuvine a primì mănăstirile şi preoţiĭ din proviant făină, orz şi ověs, se va face cunoscut prin care magasiĭ aŭ rěmas de nu s'aŭ putut îmbrăcà, şi de acolo se va luà de ceĭ ce vor fi orînduiţĭ din partea preoţilor şi a mănăstirilor, şi le vor vinde cu orĭ-ce preţ vor puté, căcĭ Vistieria nu póte să se însărcineze. A nóstră părere este într'acestaşĭ chip, după cum se arată, la care aşteptăm şi cinstit rěspuns. — 1812 Octombre 14.

C. Filipescu, Serghie Arghiropolu, Barbu Văcărescu, Istrate Kretzulescu, Ioan Văcărescu, Isac Ralet, Iordache Văcărescu.

La 18 Octobre 1812 tot Caimacamiĭ Ţěriĭ-Româneścĭ arată Prea Sfinţieĭ Lor, sub iscălitura numaĭ a luĭ C. Filipescu şi Serghie Arghiropolu, la ce magasiĭ este proviant şi cât (Brăila, Buzěŭ, Obileścĭ, Petrele, Giurgiu şi Baciul, 9.173 cetferte făină, 16.054 cetferte orz şi ověs).

(Academia, 59/LIII.)

La 23 Octobre 1812. — Noĭ Caimacamiĭ Ţěriĭ-Româneścĭ (tot ceĭ doĭ de sus vestesc Prea Sfinţieĭ Lor că s'aŭ dat ordin de a se teslimarisi proviantul din unele magasiĭ la ómeniĭ ce vor fi însărcinaţĭ să-l priméscă de către Prea Sfinţia Lor, iar pentru plata banilor se va face îngrijirĭ ca să se rěspundă, spre a se plăti datoria zapisuluĭ care este. — 1812 Octombre 23. (1)

(Academia, 60/LIII.)

*

Am arătat la pag. . . că s'a pus tarif pentru reînnoirea obligatorie de către mănăstirĭ a chrisóvelor lor de privilegiĭ şi miliĭ. Mănăstirile închinate aŭ reclamat să nu fie supuse la acéstă taxă.

(1) Aducem maĭ departe şi alte anexe relative la proviantul rusesc impus a se plăti de mănăstirĭ.

Jaloba egumenilor grecĭ către Caragea să-ĭ apere de plata taxeĭ pentru înnoirea chrisóvelor.

Fiind-că de Dumneḑeŭ păzita Vóstră Inălţime încredinţându-se de ticălósa stare în care se află tóte sfintele mănăstirĭ, adusă de întîmplările vremilor, şi pornit din firésca milă, bunătate şi dragoste către religie, vrênd să le îmbunătăţiţĭ şi să le îndreptaţĭ, aţĭ găsit de cuviinţă urmarea binecredincioşilor urmaşĭ aĭ Inălţimiĭ Vóstre şi aţĭ prennoit chrisóvele acestor mănăstirĭ; de aceea şi noĭ, după datoria netăgăduită, scriind toţĭ cântărĭ de mulţămire către cel A-Tot-Puternic, ne-am rugat cu lacrimĭ ferbinţĭ pentru îndelungata viéţă şi întărirea Inălţimiĭ Vóstre pe scaunul domnieĭ, împreună cu fiiĭ Inălţimiĭ Vóstre. Acum iarăşĭ venim cu genuchĭ plecaţĭ să rugăm iubirea Vóstră de dreptate, ca să dea deosebită poruncă domnéscă să se păzéscă neclintite tóte cele cuprinse în domnescul chrisov şi să nu maĭ fim supěraţĭ prin cerere de avaet şi altele, carĭ nu pot nicĭ se cuvine să le plătéscă mănăstirile, ci să plătim numaĭ dăjdiile de peste an, adecă ḑeciuiala mileĭ la înnoirea chrisóvelor. Şi orĭ-cum va fi voia Măriei Tale.

Chirilă Arch. epitrop Sf. Mormînt. Egumenul mănăstiriĭ Sf. Gheorghe.

Chiril Sinaitul şi ceĭ împreună cu mine epitropiĭ mănăstiriĭ Cotrocenĭ, împreună cu alţiĭ.

Timoteiŭ, egumen mănăstiriĭ Stavropoleos, împreună cu ceĭ-lalţĭ.

(*Academia, 68/LIII*).

La 24 Martie 1813, Caragea menţine taxa reînnoiriĭ chrisóvelor, precum erà dejà pusă.

(*Academia, 60/LIII*).

*

Mănăstirile continuă şi sub Caragea a plătì o dare anuală în folosul şcólelor.

Cisla mănăstirilor ce s'aŭ făcut în 1817 Maiŭ 19.

(Pentru şcóle.)

Total					
600.	Mănăstirea	Radu-Vodă	350.	Mănăstirea	Slobodia
550.	»	Sf. George	650.	»	Tismana
550.	»	Cotrocenĭ	550.	»	Cozia
330.	»	Văcărescĭ	60.	»	Baia-de-aramă
350.	»	Michaiŭ-Vodă	400.	»	Hurezul cu metócele.
320.	»	Sf. Ioan			
120.	»	Zlătarĭ	280.	»	Motru
120.	»	Sf. Ecaterina	255.	»	Sadova
170.	»	Mărcuţa	370.	»	Jitia
120.	»	S-ţiĭ Apostolĭ	130.	»	Bucověţul
70.	»	Stavropoleos	180.	»	Brâncovenĭ
70.	»	Plumbuita	280.	»	Căluiul
350.	»	Snagovul	60.	»	Hotăranĭ
60.	»	Codrenĭ	390.	»	Sf. Ioan (Focşanĭ)

Total			Total		
550.	Mănăstirea	Mărgineniĭ	80.	Mănăstirea	Băbeniĭ
250.	»	Mislea	350.	»	Rîmnicul
100.	»	Comana	40.	»	Dedulescĭ
420.	»	Délul	100.	»	Bradul
250.	»	Nucetul	90.	»	Clocociovul
130.	»	Butoiul	600.	»	Bistriţa
90.	»	Golgota	70.	»	Plătărescĭ
450.	»	Câmpulung	40.	»	Gruiul
200.	»	Vieroşul	50.	»	Rĕsvan
130.	»	Valea	65.	»	Sf. Sava
130.	»	Râncăciovul	80.	»	Căsciórele
			12.000.		

(Academia, 74/LIII.)

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cu tóte că încă în 1816 Maiŭ s'a dat porunca Domnieĭ Mele la anaforaoa Preaosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit şi a D-lor orînduiţilor boerĭ, pentru baniĭ şcólelor ce sunt datóre mănăstirile a da pe tot anul, ca, adunându-se egumeniĭ mănăstirilor la un loc, să facă cislă între dînşiĭ cu dréptă cumpĕnire, dar fiind-că, din pricina neuniriĭ ce s'aŭ ivit între uniĭ din egumenĭ, nu s'a săvîrşit cisla nicĭ până acum; de aceea, pentru ca să lipséscă tóte prelungirile şi pricinuirile egumenilor, înşine Domnia Mea am întocmit cisla pentru baniĭ şcólelor pe tóte mănăstirile dajnice, precum se arată maĭ sus, după care şi poruncim să se facă urmare cu împlinirea banilor întocmaĭ, iar de la carĭ dintr'aceste maĭ sus arătate mănăstirĭ se vor fi împlinit de atuncĭ până acum, în diastima prigoniriĭ egumenilor, banĭ maĭ mulţĭ decât sunt aşezaţĭ în acéstă fóie, poruncim să li se întórcă înapoĭ ceea ce li se va fi luat maĭ mult, precum şi mănăstirile, ce vor fi rĕspuns într'acéstă diastimă banĭ maĭ puţinĭ decât se vĕd aşezaţĭ în acéstă fóie, să rĕspundă şi cusurul, ca cu dintr'acela să împlinéscă ceea ce aŭ dat maĭ mult cele-lalte mănăstirĭ. — 1817 Maiŭ 19.

(L. S.) Vel Logofĕt

Am menţionat în vol. nostru X despre rechisiţiunĭ în banĭ impuse mănăstirilor.

La 12 Aprilie 1812 Comitetul scrie Metropolituluĭ, din ordinul luĭ Cutuzof, să arunce asupra mănăstirilor 200.000 talerĭ, că ţéra datoresce peste 2.000.000 talerĭ din létul 1811 şi pre 3 lunĭ din 1812 pe porţiónele de carne şi a spitalurilor, şi Visteria ţĕriĭ e în proastă stare.
(Academia, 56/LIII)

*

Către chrisóvele aduse cu milĭ şi privilegiĭ la mănăstirĭ, bisericĭ,preoţĭ, maĭ adaogem pe cele următóre:

Perilipsis de chrisóvele i cărţile ce se înnoesc de Măria Sa Prea Inălţatul nostru Domn Iō Gheorghe Caragea Voevod.

Cartea a patru preoţĭ de la mănăstirea Brâncovenĭ. Scutiţĭ preoţiĭ şi drepte bucatele lor de vinăriciŭ i dijmărit. Care carte, luându-se de Dumnélui Vel Vist. de la pecete, nu s'aŭ trecut la condică.

(*Cod. XXXIV, fila 22 v.*)

Chrisovul mănăstiriĭ Plăviceniĭ, ce se dedese maĭ înainte, la lét 1813 Aprilie 1, al Măriei Sale Ioan Gheorghe Caragea Voevod, care, negăsindu-se trecut în condică, s'aŭ trecut aicĭ în condică în perilipsis.

Să fie ertată sf. mănăstire de tóte dăjdiile şi orînduelile ce daŭ alte mănăstirĭ şi să aibă a scuti de vinăriciŭ i dijmărit drepte bucatele sale, cum şi de oerit oĭ 100 şi de văcărit, când va fi, ḑece, şi să aibă a ţiné şi lude ḑece, ómenĭ străinĭ, fără pricină, însă 6 ce i-aŭ avut şi patru ce s'aŭ adăogat de Măria Sa Ioan Gheorghe Caragea Voevod, şi măcar şi când or da alţiĭ ertaţĭ cu cărţile Măriei Sale iscălite, iar acéstă sf mănăstire şi bucatele eĭ şi óменiĭ eĭ să nu dea. Şi aŭ maĭ prostichit Măria Sa ca să iea pe fieş-care an de la vama Slatineĭ sud. Olt talerĭ 100, i de la vinăriceriĭ domnescĭ aĭ aceluĭ judeţ Olt alţĭ talerĭ 100 peste baniĭ cămăriĭ.

(*Cod. LXXVII, fila 221 v.*)

S'aŭ făcut poruncĭ către ispravniciĭ din sud. Vîlcea şi din sud. Romanaţĭ i din sud. Gorj, pentru mila de vinăriciŭ ce are mănăstirea *Vlachsaraiŭ şi Megaspileon*, ca să rĕmâe iarăşĭ pe séma acestor sfinte mănăstirĭ. — 1813 Decembre 18.

(*Cod. LXXIV, fila 97.*)

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Pe acéstă alăturată anafora a D-lor veliţilor boerĭ nerĕmâind odihnit Teodor Cincul, sudit austriacesc, D-luĭ Vel Hatman al Divanuluĭ l'a înfăţişat la Divan înaintea Domnieĭ Mele, cu Ioniţă Işlicaru şi Stanca soţia luĭ, ḑicênd Cincul, prin apelaţia sa, că de nu i se va lăsă asupra luĭ epitropia bisericiĭ, după hotărîrile domnescĭ ce are la mâna sa, cere să i se plătéscă baniĭ ce s'aŭ ales că are a luà, din lét. 1801, de când s'aŭ însărcinat cu epitropia, şi până la lét 1811, după socotéla ce i s'aŭ teorisit atuncĭ de proin Metropolitul Ignatie i de D-luĭ Constantin Dudescu, aflându-se Vel Logofĕt, şi să-ĭ însărcineze stăpânirea cu acéstă epitropie pe orĭ-care va găsi cu cale. Am întrebat pre Cincul să ne arate în ce stare se află acum biserica, după ce am dat-o prin domnescul Nostru pitac din lét. 1813 August 2 asupra luĭ Ioniţă Işlicaru, şi nu tăgăduì nicĭ Cincul că de atuncĭ încóce i-aŭ făcut Ioniţă óreşĭ-care meremet, precum şi el ar fi meremetisit-o maĭ cu prisos în diastima epitropieĭ sale, de nu s'ar fi întîmplat cutremurul în lét. 1802 şi arderea tîrguluĭ în lét. 1804, din carĭ aceste douĕ întîmplărĭ şi biserica s'a smintit şi prăvăliile cu totul s'a dărăpănat, care făcêndu-le în urmă Ignatie, abià agonisià din venitul lor cele orînduite de ctitorĭ prin

diată, și vĕḑênd că nicĭ un mijloc nu are biserica, nu numaĭ de a cheltuì pentru dregerea și meremetul eĭ, ci nicĭ baniĭ ce aŭ rĕmas să-ĭ ieà el, după socotéla ce s'a ḑis maĭ sus, nu aveà de unde a i se plăti, de aceea nu aŭ maĭ îndrăsnit a maĭ cheltuì peste ceea ce are să iea; iar Ioniță Ișlicarul, împreună cu Stanca soția luĭ, și de aŭ cheltuit de la sinele la meremetul bisericiĭ, făcênd zapt și prăvăliile, dar n'aŭ urmat a se siguripsì maĭ întâiŭ și pre el pentru baniĭ ce are a luà și să fi dat și chezaș, după coprinderea domnesculuĭ Nostru pitac, care cetindu-se în Divan și vĕḑêndu-se întocmaĭ coprinḑĕtor, am întrebat pre Ioniță și pre Stanca de aŭ dat maĭ întâiŭ poruncita siguranție și chezășie, în vreme ce cu acest șart și așĕzămînt am dat Domnia Mea asupră-le biserica cu prăvăliile eĭ, și rĕspunseră că atuncĭ în luna luĭ August, fiind sciută molefseala în politie, n'aŭ putut să răsbéscă la D-luĭ Vel Logofĕtul, ca să dea chezășia după cuprinderea pitaculuĭ; cărora li s'aŭ ḑis că rea le-aŭ fost urmarea de aŭ făcut zapt biserica și prăvăliile făr de a da maĭ întâiŭ poruncita siguranție și chezășie și rĕspunseră că, și de nu aŭ dat chezășie, dar teorisindu-se socotélă Cinculuĭ, înșișĭ eĭ se făgăduesc de a-ĭ plăti de la sinele baniĭ ce se va dovedì că are a luà, bez aceĭ talerĭ 4410, care fiind fost îndatorat Nicolae Mărgelaru proin epitrop, prin hotărîrea Domnuluĭ Moruz, a-ĭ plăti de la sineșĭ și în urmă, însărcinându-se Teodor cu epitropia, i-a plătit el, nu se cuvine a-ĭ cere să i se plătéscă aceĭ banĭ; împotriva cărora ne arată Cincul acea hotărîre a Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Moruz, din lét. 1800 August 2, în copie adeverită în lét. 1805, de cel de atuncĭ Vel Logofĕt, prin care vĕḑum că s'ar fi îndatorat Nicolae Mărgelaru să plătéscă aceĭ banĭ, ca un epitrop al bisericiĭ, iar nu de la sineșĭ; către acésta ne aŭ maĭ arătat Teodor și socotéla ce i s'a teorisit în lét. 1811, iscălită fiind de proin Metropolitul Ignatie și de D-luĭ Constantin Dudescu, aflându-se atuncĭ Vel Logofĕt, când aŭ și cerut a i se luà acéstă epitropie de-asupra luĭ și să i se plătéscă dreptul sĕŭ, precum din anaforaua Metropolituluĭ Ignatie și a D-luĭ Logofĕtuluĭ Dudescu, ce ne-aŭ arătat, fiind scrisă tot dintr'acel lét. Decembre, unde vĕḑum și mijlócele ce s'aŭ fost găsit atuncĭ cu cale spre ajutorul bisericiĭ și spre plata banilor ce are a luà Cincul, adecă orĭ să se vînḑă câteșĭ trele prăvăliile, așà cum se aflà atuncĭ, și cel ce le va cumpĕrà să fie îndatorat a da bisericiĭ câte talerĭ 100 pe an de fieș-care prăvălie, ca să se împlinéscă legăturile cele orînduite de ctitorĭ și din prisos să se facă altele trebuincióse ale bisericiĭ, și din vînḑarea lor, după ce se va plăti dreptul epitropuluĭ, de va prisosi și vre-o treĭ patru miĭ de leĭ, aceĭ banĭ să fie pentru prefacerea bisericiĭ, orĭ să să însărcineze tot Teodor a luà în desăvîrșită stăpânirea sa locul prăvăliilor, ca să le facă precum va vré, și să cheltuiască a preface și biserica cu cheltuială până la talerĭ 3.000, mult patru, și apoĭ de acolea înainte să urmeze și el a da aceĭ câte talerĭ treĭ sute pe an, după cum s'aŭ ḑis maĭ sus și să rĕmâe prăvăliile ce va face ohavnice la el și la némul sĕŭ, plătindu-i-se pe tot anul acel etision; care acel mijloc nu se vede să fi fost după cererea Cinculuĭ, precum ḑice D-lor velițĭ boerĭ, ci însușĭ după a judecățiĭ chibzuire; și, întrebându-se Cincul pentru ce nu s'aŭ pus în lucrare vre-o unul dintr'aceste două mijlóce, rĕspunse că pentru căcĭ nu s'aŭ găsit mușteriŭ și el, fiind epitrop, s'aŭ sfiit a primì orĭ unul saŭ altul, și în cele după urmă provalisi ḑicênd că

rĕŭ cere Stanca Işlicărésa a se amestecà la epitropia aceştiĭ bisericĭ cu cuvînt de rudă a ctitoreĭ, întâiŭ căcĭ după o anafora a rĕposatuluĭ Grigorie, când atuncĭ s'aŭ arătat analoghia ctitorieĭ, nu se vede pomenită unde-vaşĭ acéstă Stanca de rudă, şi al doilea că, şi rudă de ar fi măcar, iarăşĭ nu are cuvînt, fiind că ctitora, prin diata sa, depărtéză pre rudele eĭ a nu se amestecà întru nimic, ci epitropul Nicolae Mărgelaru, pre carele l'aŭ orînduit ea, ca acela să fie volnic, când se va vedé pe sineşĭ neputincios, să orînduiască pre altul în locul sĕŭ; care diată cetindu-se înaintea Domnieĭ Mele, cât pentru rudele ctitoreĭ o vĕḑum întocmaĭ coprinḑĕtóre, iar pentru epitrop, cu tóte că nu se vĕḑù cuprinḑĕndu-se vre-un acest fel de plirecsusiotita, dar din depărtarea rudelor a nu se amestecà întru nimic, se dă înţelegere că asupra epitropuluĭ aŭ rĕmas îngrijirea şi orînduiala aceştiĭ bisericĭ, de aŭ iconomisit; şi măcar în numita diată arată ctitora că lasă biserici̇̆ numaĭ treĭ prăvăliĭ, iar Stanca şi Ioniţă ḑiseră că, în pisania bisericiĭ, după care ne-aŭ arătat şi copie, se vĕd lăsate prăvăliĭ, dar făcêndu-li-se întrebare pentru cea de a patra prăvălie, ce s'aŭ făcut? rĕspunse că ar fi vîndut-o acel Nicolae Mărgelaru proin epitrop, la carele s'aŭ ḑis că, vînḑênd-o Nicolae, nu se póte învinovăţi Cincul; iar eĭ cerură iarăşĭ a se teorisì de isnóvă socotéla Cinculuĭ, cu cuvînt că ar fi încărcate unele din condeele ce sunt arătate în socotéla Metropolituluĭ Ignatie şi a Logofĕtuluĭ Dudescu; cărora li s'aŭ cerut să aréte unul două dintr'acele condeie ce ḑic că ar fi încărcate, ca să se teoriséscă, şi în cele după urmă rĕspunse că tótă acea socotélă nu ar fi bună, căcĭ după socotéla ce aŭ făcut-o Serdarul Petrache, fiind orînduit de D-lor veliţiĭ boerĭ, impotrivă scóte pre Cincul dator talerĭ 9.000; a cărora cerere de a se teorisi de isnóvă socotéla Cinculuĭ nu fu primită Domnieĭ Mele, pentru că socotéla, bisericéscă fiind, urméză a se teorisì de Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul şi de D-luĭ Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, şi fiind-că şi socotéla ce o are Cincul s'aŭ teorisit iarăşĭ de Metropolit şi de Vel Logofĕt, când aceea nu va fi ţinută în sémă, urméză ca nicĭ acésta de acum să nu fie ţinută în sémă, ci orĭ o parte saŭ alta să céră a se teorisì şi altă dată de alt Metropolit şi de alt Logofĕt mare, şi într'acestaşĭ chip se va da o pricină de a nu se maĭ isprăvì acéstă prigonire nicĭ odinióră; iar pentru epitropia bisericiĭ, măcar că Stanca, cu cuvîntul rudenieĭ, şi de ar fi cu adevĕrat, după diata ctitoreĭ nu are nicĭ o dicheomă a o pretenderisi, dar fiind-că ea Ne-aŭ dat făgăduială, înaintea D-lor veliţilor boerĭ, că şi cu dintr'al lor vor drege şi vor meremetisì biserica, a o aduce în stare bună, precum aŭ început a o meremetisi, de aceea din Divan am orînduit Domnia Mea pre D-luĭ Vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus, ca prin vederea d-sale la faţa loculuĭ să se cerceteze la ce stare a fost biserica în diastima epitropieĭ Cinculuĭ, şi din anul trecut, de când aŭ luat-o Stanca Işlicărésa împreună cu bărbată-sĕŭ, la ce stare aŭ adus-o, şi după cercetarea ce aŭ făcut D-luĭ, Ne-aŭ dat pliroforie printr'acéstă alăturată anafora, că din cutremur aŭ fost crăpată rĕŭ, învĕlitórea stricată, i zugrăvéla stricată din ploĭ, şi aŭ fost şi făr de împrejmuire, iar din anul trecut, luând-o numita Işlicărésă, aŭ învelit-o din noŭ cu şindrilă de brad, aŭ cârpit-o pe la crăpăturĭ, aŭ dat turnul jos, fiind crăpat, şi l'aŭ făcut de lemn, s'a făcut împrejmuirea curţiĭ tóte de uluce, şi în cele după urmă a dat făgăduială Işlicărésa că, făcêndu-se dréptă socotéla Cinculuĭ,

ceea ce i se va alege că are să iea iï va plăti de la ea, pre carï (prăvăliï) să le ţie până la mórtea lor, iar după mórtea eï şi a bărbată-sĕŭ să rĕmâe slobode pe séma bisericiï, fără de nicï o datorie de cele cheltuite şi date de ea, şi epitropul ce se va orîndui după mórtea lor asemenea să urmeze a le păzi, făr de a le maï îndatorà, şi să păzéscă şi legăturile, precum ctitoriï aŭ orînduit. Decï condeiul de talerï 4 410 ce l-aŭ rĕspuns Cincul la chiriaşiï prăvăliilor când s'aŭ însărcinat cu epitropia, nefiind îndatorat acel Nicolae Mărgelaru a-ï plăti de la sineşï, ci ca un epitrop, dreptate are Cincul de a i se plăti, precum asemenea şi cea-laltă sumă a banilor ce se maï cuprinde în socotéla Metropolituluï Ignatie şi a Logofĕtuluï Dudescu, teorisindu-se nu numaï acele douĕ condicï, ce ḑice Işlicărésa, de Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul şi de D-luï Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, dreptate are iarăşï Cincul de a i se plăti, şi aceea, şi de va voi Stanca Işlicărésa cu bărbată-sĕŭ a luà epitropia bisericiï, după mijlocul ce se arată în anaforaua D-luï Vel Logofĕtuluï, hotărîm ca, pe de o parte, să dea chezaş pentru acésta întocmaï după anafora, iar pe de altă parte să plătéscă Cinculuï peşin baniï, şi de la lét. 1811 Decembre încóce, de când s'aŭ teorisit socotéla Cinculuï, îndatorind pre Cincul a-şï parodisi socotéla bisericiï înaintea Preaosfinţieï Sale Părinteluï Metropolit şi a D-luï Vel Logofĕtuluï de Ţéra-de-sus până în ḑiua ce aŭ făcut zapt biserica Stanca şi bărbatu-sĕŭ, iar orï baniï Cinculuï neplătindu-ï, saŭ chezăşia ce s'aŭ ḑis nedându-o, să rĕmâe depărtată de epitropia bisericiï atât ea cât şi bărbatu-sĕŭ, şi D-ta Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus să daï cuviincios nizam întocmaï precum se arată maï sus.—1814 Maiŭ 21.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

*

Mănăstirile fiind impuse cu o dare în folosul spitalelor de ciumaţï, epitropia mănăstiriï Cotrocenï a cerut să fie scutită:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Pentru prósta stare şi grea datorie întru care se află mănăstirea Cotrocenilor, primită fiind Domnieï Mele rugăciunea ce Ni se face printr'acéstă anafora a Luminăţieï Sale Gheorghe Caragea, al Nostru prea iubit fiŭ, i a D-lor celor-alţï eforï aï acesteï mănăstirï, poruncim să fie apĕrată de datoria acestor banï aï ajutoruluï spitaluluï. — 1814 Septembre.

Prea Inalte Stăpâne.

Fiind-că sf. mănăstire Cotrocenï se află în adevĕr sub o mare sarcină, avĕnd o datorie fórte grea şi imposibilă de regulat, de peste cincï sute miï leï, şi tot felul de încurcăturï şi sarcinï de o lungă durată, despoiată fiind şi de veniturile eï, carï sunt tóte captate în genere, aşà că sărmaniï părinţï din acea mănăstire, lipsiţï de tot necesarul, sĕ vĕd siliţï a trăi din imprumuturï, de unde resultă forţat tot felul de lipsurï şi nedumerirï în privinţa mĕsurilor de luat, până chiar şi voinţa şi neputinţa de a îndeplini cu inimă tóte cele ce urméză de obiceiŭ şi cele-lalte sfinte mănăstirï, de aceea credem cu cale şi bună de primit cererea şi căldurósa rugăminte din petiţiunea

de faţă a părinţilor, pentru a se ertà de ocamdată, prin milă şi compătimire de iubitórea de milă Inălţimea Sa, starea imposibilă actuală a mănăstiriĭ, şi anume reclamaţia de o mie de leĭ pentru spital, precum şi orĭ-ce altă atare de dările ce urméză, până când mănăstirea să va ridicà puţin de greutatea insuportabilă care o apasă, şi atuncĭ va continuà iar (după cum promite) cu tóte dările fără lipsă, în conformitate cu cele-lalte sfinte mănăstirĭ, şi orĭ-cum va decide prea ilustra şi de Dumnedeŭ păzită Inălţimea Ta.

Gheorghe Caragea, Gr. Brâncoveanu, Grigore Băleanu. (1)

Cu referinţă la starea próstă a mănăstiriĭ Cotrocenĭ maĭ aflarăm o anafora în limba grécă (în condica No. LXXIX, pag. 294), în cuprinderea următóre tradusă din grecesce:

Prea Inalte Stăpâne,

Sf. mănăstirea Cotrocenĭ aflându-se manifest într'o stare de mare decădere, atât din causa enormeĭ datoriĭ ce o apasă, precum şi din réua direcţiune şi administraţiune a egumenilor predecesorĭ şi supreveghiătorĭ de pe vremurĭ, şi avênd trebuinţă de un sprijinitor practic, care să lucreze în mod desinteresat şi maĭ de aprópe în tot ce privesce îmbunătăţirea bunurilor de sub administraţiunea sa, spre regularea şi aplanarea diferitelor afacerĭ şi procese, spre buna ordine şi întocmire a veniturilor şi speselor necesare la hrana şi altele trebuincióse ómenilor mănăstiriĭ, precum şi a afacerilor privitóre la supraveghiarea oficiilor eclesiastice, spre descoperirea dovedilor falşe şi sfeterisirĭ comise în parte, atât în lucrurile mănăstiriĭ cât şi în acele a egumenuluĭ predecesor Visarion, spre întocmirea şi verificarea unuĭ compt general al tuturor daraverilor şi a *(nedescifrabil)* după mórtea rĕposatuluĭ Visarion până acum, acésta fiind prea drept şi fórte necesar pentru uşurarea şi deplina scăpare din adevĕrata datorie, chiar spre liniştea creditorilor carĭ şi-aŭ încredinţat drepturile (baniĭ) lor acesteĭ mănăstirĭ; şi spre stabilirea diferitelor lefurĭ promise, ceea ce maĭ curînd la reducerea datorieĭ va contribuì; chibzuind cu toţiĭ în multe felurĭ şi cu imparţialitate în privinţa moduluĭ cu care s'ar puté regulà interesele de maĭ sus, n'am găsit altul maĭ eficace decât următorul, adecă: sf. archimandrit D. Dionisie Plumbuiţénu, fiindu-ne cunoscut de maĭ mult ca un cinstit ieromonach şi econom excelent, fost altă dată şi la Cotrocenĭ timp de maĭ mulţĭ anĭ, om cu practică dibace şi cu ideĭ lămurite asupra drepturilor şi intereselor mănăstirescĭ, bucurându-se de stima tuturor în societate şi dovedit ca iubitor de muncă şi cu simţemîntul frumosuluĭ, precum se invederéză şi din reparaţiunile şi ameliorărĭ făcute la mănăstirea Plumbuita, precum şi din întinderea ecaretelor din înăuntru şi din afară şi crescerea adusă veniturilor aceleĭ mănăstirĭ, socotim de cuviinţă să i se dea de Inălţimea Ta de Dumnedeŭ păzită, chiar în contra voinţeĭ luĭ, sarcina de epitrop al mănăstiriĭ Cotrocenĭ şi de administrator al tuturor averilor mănăstirescĭ, care să ordone tot ce contribue la o maĭ bună regulare a acelor însemnate maĭ sus, ca să pótă şi mănăstirea

(1) Traducere din grecesce.

să-şĭ revie cu încetul din acéstă colosală datorie şi să îndrepteze şi afacerile mănăstirescĭ, negligiate şi ruinate, şi să stabiléscă o normă convenabilă pentru cheltuelile absolut necesare, ţinênd în slujbă numaĭ numĕrul indispensabil de slujitorĭ eclesiasticĭ şi mirenĭ şi de epistaţĭ, ca să rĕmâe un prisos din veniturĭ, cu care să se plătéscă datoria; să-şĭ îndeplinéscă tóte datoriile cu rîvnă şi filotimie, ca un membru mănăstiresc ce este, lucrând gratuit până la achitarea datorieĭ şi mulţumindu-se numaĭ cu mănăstirea Plumbuita ce are şi pe care o va stăpâni neclintit şi nesupĕrat de nimenĭ, căcĭ el s'a arătat ca un alt ctitor şi protector al acesteĭ mănăstirĭ, pe cât (γκανίουσαν?); iar Inălţimea Ta să scrie chiar însaşĭ părinţilor din mănăstirea de jos, ca eĭ să confirme acéstă numire şi alegere a sf. archimandrit D. Dionisie Plumbuiţénu ca administrator al mănăstiriĭ Cotrocenĭ, în limitele precise de maĭ sus, recomandând şi numindu-l prin scrisurĭ particulare mănăstirescĭ pentru a sa siguranţă şi spre a îmboldi zelul şi filotimia sa; tot de-odată în dreptele sale propunerĭ şi cuvîntărĭ în şedinţa (μουσααδέλε-musaadele?) spre uşurarea mănăstiriĭ să fie protegiat de Inălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită şi de noĭ eforiĭ numiţĭ de Inălţimea Ta şi carĭ prin graiŭ şi prin fapte nu încetăm îndemnându-Vĕ să ne sprijiniţĭ în tot ce contribue la binele mănăstiriĭ; pe de altă parte să fie induplecat de noĭ să dea şi o garanţie scrisă pe onóre şi chezăşia unor negustorĭ cu avere, că va ţiné socotélă anuală până la verificarea eĭ din parte-ne la sfirşitul anuluĭ şi că garanţiĭ vor fi responsabilĭ de orĭ-ce abus s'ar constată în acest compt anual, urmând ast-fel pe fie-care an cu acéstă garanţie până la achitarea datorieĭ mănăstirescĭ; dar şi Prea Cuvioşia Sa să fie ţinut la finele fie-căruĭ an să ne dea nouĕ socotéla justificată de ale mănăstiriĭ daraverĭ şi de a datorieĭ descrescere săvîrşită în periodul anual, ca să fie visată şi de noĭ după verificare şi să se dovedéscă şi maĭ mult în fiinţă capacitatea şi sîrguinţa Cuvioşieĭ Sale, care ne va da ast-fel luminĭ şi informaţiunĭ temeinice pentru aniĭ următorĭ. In modul acesta avem bună speranţă că în câţĭ-va anĭ mănăstirea va scăpă de datorie, iar mănăstirile de jos, la timpul cuvenit, vor beneficià de embaticul drept şi proporţional, fără ca mănăstirea Cotrocenĭ să alieneze vre-un bun, ci din contra să ajungă la îndreptare şi propăşire; rĕmâne dar ca resoluţiuneaa definitivă să se iea de Inălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită. — 1814 Septembre 4.

Gheorghe Caragea, Grigorie Brâncoveanu, Grigorie Bălăceanu Vornic.

(Cod. LXXIX, fila 156.)

3. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfîntuluĭ Gheorghe.*

Pentru vinăriciŭ de pe moşia sa Poenĭ ot sud. Vlaşca, i din cincĭ popóre ot sud. Saac, câte doĭ banĭ de vadră şi pĕrpărul.
200 bolovanĭ de sare de la Ocne.
2.000 oĭ de oerit.
Treĭ cârciumĭ în Bucurescĭ.
Lude 35, scutelnicĭ, ómenĭ străinĭ.

4. *Mănăstirea Michaiŭ-Vodă.*

Vinăriciŭ din cincĭ popóre ot sud. Muscel, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul.
500 oĭ de oerit.
150 bolovanĭ sare de la Ocne.
Intreiala pesceluĭ din baltă de pe moşia mănăstiriĭ Ciocănescĭ.
19 lude, scutelnicĭ, străinĭ.
20 lude dintre dajniciĭ Visterieĭ.

5. *Chrisovul bisericilor domnescĭ din Bucurescĭ.*

Ceĭ ce se află în slujba bisericiĭ de sus şi de jos să scutéscă vinăriciul şi dijmăritul pe drepte bucatele lor.
Să scutéscă şi câte o pivniţă, ceĭ ce vor fi avênd dréptă a lor.
Talerĭ 100 de la vel vameş al carvasaraleĭ.
Talerĭ 50 de la Visterie, biserica din Curtea-Nouă.
Câte tal. 20 de la Visterie la hramurĭ.
Talerĭ 101 din oerit.
Talerĭ 150 din slujba vornicieĭ ot sud. Ilfov.
Venitul de la treĭ scaune scutite.
Talerĭ 20 biserica din Curtea-Veche } pe lună, de la Visterie.
Talerĭ 10 biserica din Curtea-Nouă }
Talerĭ 150 din vama Ploescilor peste baniĭ cămăriĭ, pentru prăvăliile ce s'aŭ luat în zidul puşcărieĭ.
Vinăriciul din délul Bucurescilor, i din Bucurescĭ, şi de la Copăcenĭ, din Ilfov şi Vlaşca, din popórele cele sciute.
Să plătéscă şi zidurile puşcărieĭ.
Preoţiĭ i dascăliĭ şi grămăticiĭ să aibă la sfintele Pascĭ câte un postav, şi cisme şi papucĭ de patru orĭ într'un an.
Lude 4 eclisiarchilor, scutiţĭ.
2 proiestoşilor saŭ duhovnicĭ.
2 protopsaltuluĭ.
2 deftereuluĭ.
Câte lude unul de cântăreţ.
Chiriile locurilor domnescĭ, cele ce sunt afieorisite.
Veniturile chiriilor şi al vinăriciuluĭ strîngêndu-se, să se împarţă cu fóie pecetluită domnéscă.

6. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfinteĭ Ecaterina.*

Vinăriciŭ din treĭ popóre ot sud. Saac.
100 bolovanĭ sare.
Două cârciumĭ în Bucurescĭ scutite.

7. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfîntuluĭ Spiridon-Vechiŭ.*

Vinăriciŭ din sépte popóre ot sud. Saac, câte doĭ banĭ de vadră.
Lude 6, ómenĭ străinĭ.

(Cod. XXXIV, fila 224).

8. *Chrisovul mănăstiriĭ Ivirul ot Sfetagora.*

Talerĭ 200 de la Ocne.
Talerĭ 100 de la vel Vameş.

9. *Bebeichioiu metoh Ivirului din Ţarigrad.*

Talerĭ 100 de la carvasara.
100 bolovanĭ sare de la Ocne.

10. *Chrisovul mănăstiriĭ Dochiéru ot Sfetagora.*

Talerĭ 100 de la Ocne.
Talerĭ 100 de la vel Vameş al carvasaraliĭ.

11. *Chrisovul mănăstiriĭ Sişmon din munţiĭ Târnovuluĭ.*

Talerĭ 54 de la Visterie pre an.

12. *Chrisovul manăstiriĭ Sfîntuluĭ Naum de la Ecdila.*

Talerĭ 80 de la Visterie pre an.

13. *Chrisovul bisericiĭ şi şcóleĭ ot Poiana.*

Doĭ preoţĭ şi un dascăl scutiţĭ.
Să scutéscă şi drepte bucatele lor de vinăriciŭ şi dijmărit.

14. *Chrisovul bisericiĭ Negustorilor.*

Talerĭ 45, 60 la ḑiua hramuluĭ Sfîntuluĭ Nicolae, de la Visterie.
Lude 5, străinĭ.

15. *Chrisovul bisericiĭ Udricanuluĭ din Bucurescĭ, metoh Sfîntuluĭ Ioan ot. Focşanĭ.*

Lude 5, străinĭ.
O pivniţă în Bucurescĭ.

16. *Chrisovul mănăstiriĭ Kretzulescu din Bucurescĭ.*

O pivniţă în Bucurescĭ, scutită.
Lude 4, străinĭ.

17. *Chrisovul bisericiĭ Sfinteĭ Vinerĭ.*

Un brutar şi o brutărie ce scóte pâne la bolnavĭ, scutiţĭ.
4 preoţĭ slujitorĭ la Sfînta Vinerĭ, scutiţĭ eĭ şi drepte bucatele lor de dijmărit i vinăriciŭ.

18. *Chrisovul luĭ Manea Brutaru, pentru căcĭ aŭ dat bisericiĭ cea făcută de el Ortanotrofion.*

Pentru să fie scutit el şi copiiĭ luĭ.
Să scutéscă vinăriciŭ i dijmărit drepte bucatele luĭ.
Să scutéscă şi o pivniţă şi o brutărie.

19. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfinţilor Apostolĭ, ce se ḑice Archimandrit.*

Vinăriciŭ din cincĭ pogóne ot sud. Saac, câte doĭ banĭ de vadră şi părpăr i gărdurăritul.
Vama de la sborul ce se face la ḑiua Sfinţilor Apostolĭ la Mizil, care ţine treĭ ḑile.
150 bolovanĭ sare.
400 oĭ de oerit.
Intreiala din pescele de pe moşia mănăstiriĭ, ce are la sud. Ialomiţa.
Douĕ pivniţe în Bucurescĭ scutite.
O prăvălióră de la pórta mănăstiriĭ scutită.
20 lude, străinĭ, scutiţĭ.
10 lude dintre pămîntenĭ.

20. *Chrisovul mănăstiriĭ Cotrocenĭ.*

Vinăriciŭ din délu Ţigănescilor şi al Şitinescilor şi din délu Bucurescilor şi din drumul Giurgiuluĭ, până în viile mănăstiriĭ Raduluĭ-Vodă, şi din satul Petrile sud. Vlaşca, câte cincĭ banĭ de vadră şi părpărul.
150 bolovanĭ sare de la Ocne.
Talerĭ 150 de la vama Urzicenilor, peste baniĭ cămăriĭ.
15 lude, străinĭ.
5 lude, dajnicĭ.
400 oĭ de oerit.

21. *Chrisovul mănăstiriĭ Arnota din sud. Vîlcea.*

Vinăriciŭ din patru sate, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul.
Câte talerĭ 100 din oerit i dijmărit şi vinăriciŭ şi talerĭ 50 din vame, carĭ să-ĭ dea cumpĕrătoriĭ peste baniĭ vămiĭ.
100 bolovanĭ sare.
100 oĭ de oerit.
Lude 10, străinĭ, scutiţĭ.

22. *Chrisovul mănăstiriĭ Radu-Vodă.*

Vinăriciŭ din délul Lupescilor de lângă Bucurescĭ, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, i din délul Vălenilor sud. Muşcel, câte patru banĭ de vadră şi părpărul, i scaunele de carne ce vor fi pre moşia mănăstiriĭ, cum şi gărdurăritul dintr'acel dél.

500 oĭ de oerit.

Lude 20, posluşnicĭ, scutiţĭ.

200 bolovanĭ sare.

20 lude, străinĭ, să fie la metohul mănăstiriĭ Tutana.

23. *Chrisovul schituluĭ Poiana Măruluĭ din sud. Slam-Rîmnic.*

De vreme ce sfîntul şi dumnedeescul schit ce se numesce Poiana Măruluĭ din sud Slam-Râmnic, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Nascerea Prea Sfinteĭ Nóstre Stăpâne de Dumnedeŭ născĕtóre şi pururea Feciórei Marieĭ, unde locuesc părinţĭ sihastri Rumânĭ şi Ruşĭ, care schit este făcut de Sfinţia Sa Părintele rĕposat stariţ Vasilie, unde atât din fraţiĭ Domnĭ cât şi din archiereĭ i din alţĭ pravoslavnicĭ creştinĭ s'aŭ afierosit vase cuviinciόse, cărţĭ şi alte sfinte odóre, şi tótă podóba schituluĭ, care în trecuta vreme s'aŭ fost întîmplat de s'aŭ ars de tot şi iarăşĭ s'aŭ făcut din ajutorul şi mila cinstitorilor de Dumnedeŭ creştinĭ, cu cele cuviinciόse scutelĭ, care în starea ce se află acum este cu totul ...... şi tot cuviincios schitul de trebuinţă fraţilor sihastri ce locuesc într'însul. Dar sciindu-se că binele este pururea zavistuit şi vrăjmaşul bineluĭ nu se părăsesce de rĕutăţĭ prin ceĭ ce se află, multe pricinuesce ca să se zăticnéscă binele şi folosul sufletesc; drept aceea dar, de vreme ce din pronia a tot stăpânitoruluĭ Dumnedeŭ Ne am învrednicit a fi oblăduitorĭ acestuĭ prea luminat scaun al Ţĕriĭ-Rumânescĭ, pe lângă tótă purtarea de grijă ce avem a supuşilor Noştri, în tot chipul Ne silim ca şi sfintele luĭ Dumnedeŭ locaşurĭ să se păzéscă, atât acum în dilele Nóstre, cât şi maĭ în urmă, cu pravilnicésca lor orînduială, să se afle în linişte, de vreme ce ceĭ ce locuesc într'însele sunt aceia carĭ aŭ lăsat viéţa acésta cu turburărĭ şi petrec o viéţă îngerescă şi maĭ pre sus de lume, şi cariĭ neîncetat se află rugătorĭ către Dumnedeŭ pentru Impĕraţĭ, pentru Domnĭ şi pentru toţĭ pravoslavniciĭ creştinĭ; care acest sfînt schit al părinţilor acestora ce s'aŭ numit maĭ sus, unde acum este stareţ şi purtător de grijă cuviosul archimandrit Mateiŭ ieromonach, aŭ avut acest privileghiŭ şi legătură, cum şi milile ce maĭ jos se cuprinde, atât de la fraţiĭ noştri Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Constantin Ipsilant Voevod, precum din chrisovul DomnieĭSale, ce-l vĕdum, scris cu lét. 1803 Aprilie 23, Ne-am adeverit, adecă: acest sfînt schit să fie nesupĕrat şi nesupus unde-va, slobod şi stavropighion, şi nicĭ decum să nu se supere de către Părinţiĭ Episcopĭ ce după vremĭ vor fi, nicĭ de către alte obraze, cu vre-o schimbare de egumen, a intră om străin între eĭ spre rĕsvrătire, nicĭ cu vre-o înstrăinare a cevà din cele afierosite schituluĭ, măcar cu orĭ-ce din orînduiala schituluĭ după canónele cele pravilnicescĭ ce le aŭ de la stariţiĭ lor, măcar de s'ar şi păré în vederea orĭ-cuĭ că ar

fi maĭ bine, căcĭ că sunt cu greşélă cugetele omenescĭ, ci să fie în pace şi în linişte despre tóte cele turburătóre şi zăticnitóre spăseniel lor, afară din stricarea vre-uneĭ dogme, care aceea când se va simţi, atuncea de însuşĭ Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit cercetându-se şi dovedindu-se, se va îndreptà, iar alt nimenĭ cu nicĭ un fel de mijlocire să nu se amestece, a mestecà şi turburà liniştea schituluĭ şi pacea fraţilor sihastri, cu semĕnare de zizanie; iar milele schituluĭ acestuia sunt acestea, adecă: pe tot anul să ia 12 cojóce, 12 bucăţĭ de aba négră, 12 perechĭ cisme, 24 oca de unt-de-lemn şi 6 oca tămâe, pentru carĭ acestea să li se dea talerĭ una sută cincĭ-ḑecĭ de la Visteria domnéscă pe tot anul, la ḑiua Sf. Gheorghe; vinul ce vor face în viile schituluĭ, apĕrat de vinăriciŭ, stupiĭ de dijmărit, pe drepte bucatele ce vor avé, cum şi lude 39, scutiţĭ, cu carĭ să se ajutoreze şi să se chiverniséscă părinţiĭ sihastri la trebuinţele ce aŭ, adecă uniĭ să dea grâŭ, uniĭ mălaiŭ i porumb, alţiĭ brânză şi urdă, alţiĭ pescarĭ să aducă pesce pentru hrana părinţilor, iar alţiĭ dârvarĭ şi posluşnicĭ la chiliĭ; însă fiind-că acest schit se află la loc de munte şi părinţiĭ călugăraşĭ ce locuesc într'însul la multă stenahorie şi lipsă, fiind locul strîmtorat, de nu se pot hrănì, care schit fiind-că are o vie în sud. Slam-Rîmnic, dată danie de la uniĭ alţiĭ, după vremĭ, şi cu vinul ce se face într'acéstă vie se ajutoréză atât schitul la cele trebuinciốse peste an cât şi părinţiĭ călugăraşĭ, Domnia Sa rĕposatul Alexandru-Vodă Ipsilant întru a doua domnie a Domnieĭ Sale s'aŭ milostivit de i-aŭ maĭ adaos încă lude 21 scutelnicĭ, ómenĭ făr de pricină de dajdie, peste lude 39 ce-ĭ aveà maĭ dinainte, ca să-ĭ aibă pogonaşĭ la acéstă vie, cărora făcêndu-li-se cercetare de către ispravniciĭ judeţuluĭ ómenilor ce i-aŭ avut găsiţĭ, li s'aŭ dat şi pecetluiturĭ domnescĭ la mânĭ, carĭ aceştĭ scutelnicĭ, fiind-că sunt pururea în slujba părinţilor călugăraşĭ şi a sfîntuluĭ schit, orĭ-când şi orĭ în ce vreme, după trebuinţă, se va întîmplà a se pune şi a se orîndui şi asupra scutelnicilor mănăstirescĭ i boerescĭ a da şi eĭ la zaherele saŭ carĕ cu boĭ, orĭ vre-o orînduială de caĭ saŭ alt verĭ-ce fel de orînduelĭ şi podveḑĭ vor eşi, aceştia şi atuncĭ să nu fie supĕraţĭ şi nimenĭ să nu se îndrăsnéscă a le face vre-o cerere; precum şi de la ocna Slăniculuĭ să iea pe tot anul bolovanĭ sare una sută; prin carĭ chrisóve ce are sfîntul acesta schit se dă şi tótă volnicia celor ce cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ se află ctitorĭ la acest sfînt schit, caseĭ rĕposatuluĭ biv Vel Ban Dimitrie Ghica, ce este ctitor şi epitrop, i casa rĕposatuluĭ Nicolae Dudescu biv Vel Logofĕt, i boerilor Cârlovescĭ şi Nicolescĭ, care orĭ-când i se va întîmplà a se supĕrà acest sfînt schit atât de Episcopiĭ după vremĭ, saŭ pentru schimonosirea orînduelii ce are schitul şi părinţiĭ sihastri, saŭ pentru aşezarea a altuĭ egumen împotrivă, aŭ a înstrăinà cevaşĭ de ale schituluĭ cu nume de păstrare, nicĭ decum aceştĭ ctitorĭ să nu îngăduiască, şi când nu va fi înţelegere numaĭ din cuvînt, atuncĭ prin scirea Preaosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolit să dea jalbă la dregătorĭ, ca nicĭ cum obiceiŭ să nu se facă, căcĭ de va fi trebuinţă de păstrarea odórelor, ctitoriĭ, ca nisce maĭ doritorĭ fiind şi pentru sufletul lor, maĭ bine le va păstrà şi iar le va pune la locul lor. Decĭ, de vreme ce într'acest sfînt schit lăcuesc părinţĭ sihastri ce petrec o viéţă îngeréscă şi maĭ presus de lume, şi maĭ vîrtos după evlavia ce avem şi Noĭ, cum şi pentru maĭ buna stavropighie tocmélă, am înnoit şi am întărit şi Domnia

Mea atât legătura şi aşezămîntul ce are sf. schit, cât şi tóte milele ce se cuprinde maï sus, ca să i se păzéscă pe deplin şi nestrămutat. — 1813 Ianuarie 13.

24. *Chrisovul schituluï Dălhăuş din sud. Slam-Rîmnic.*

Sîntuluï şi dumnedeescului schit Dălhăuş ot sud. Slam-Rîmnic, unde se cinstesce i se prăznuesce hramul soboruluï Sf. Voevodï Michail şi Gavriil, ca să aibă a-şï găsi lude şépte, ómenï făr de pricină, neavênd amestecătură cu vre-un sat, pe carii ducêndu-ï înaintea D-lor ispravnicilor şi cercetându-ï, de vor fi străinï cu adevĕrat, să le dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, cu care viind la Visterie, li se vor da pecetluiturile Domnieï Mele, spre a fi în pace şi ertaţï de tóte dăjdiile şi angaralele, verï-câte ar eşi de la Visticria Domnieï Mele preste an în ţéră, de nicï unele val şi supĕrare să nu aibă. Aşijderea să aibă a scuti şi drepte bucatele schituluï, stupiï i rîmătoriï de dijmărit şi vinul de vinăriciŭ; asemenea să aibă a scuti şi de oerit orï-câte oï va avé acest sfînt schit drepte ale sale, ferindu-se însă de a amestecă în oile schituluï şi ale altora străinï, ca să le facă că sunt ale schituluï, căcï dovedindu-se într'o urmare ca acésta, atuncï îşï perde mila; pentru că acest sfînt schit aŭ avut acéstă milă atât de la alţï fraţï Domnï de maï înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Domn Constantin Vodă Ipsilant, precum din chrisovul Domnieï Sale, ce-l vĕdum, scris din lét. 1803 Aprilie 24, Ne-am adeverit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ şi pre Noï cu domnia acestiï pravoslavnice ţĕrï, am bine-voit de i-am înnoit şi i-am întărit tóte milele ce se cuprinde maï sus, ca să i se păzéscă pe deplin şi nestrămutat. — 1813 Ianuarie 13.

(*Cod. XXIX, fila 2.*)

25. *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Fiind-că numaï din arătarea jăluitorilor nu se póte face cuviinciósa dovadă că peste acele treï sute oï maï aŭ şi alte douĕ sute bune şi drepte ale lor, de aceea poruncim D-vóstre ispravnicilor aï judeţuluï să faceţï acéstă cercetare cu scumpătate şi dreptul adevĕr să însciinţaţï Domnieï Mele. — 1813 Ianuarie 30.

Vel Logofĕt.

(L. S.)

(*Cod. LXXV, fila 118.*)

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimiï Tale de la acéstă jalbă a părinţilor schimnicï ot schitul Găvanelor şi a maicelor ot schitul de sus Fundătura, ot sud. Buzĕŭ, prin care arată că, peste 36 schimnicï ce erà maï înainte, acum s'aŭ adunat de sunt 42 şi, peste 6 maicï ce erà, acum se află 12 maice,

cerênd mila Măriei Tale, ca, peste 300 oĭ ce aŭ, de scutesc, să li se maĭ prostichéscă alte două sute, ca să scutéscă cincĭ sute, câte aŭ acum în pěr, ca să se pótă ajutorà la chiverniséla lor, înmulţindu-se părinţiĭ şi maicele, şi moşiĭ saŭ alte acareturĭ n'aŭ, poruncindu-mi se ca să cercetez de aŭ jăluitoriĭ acum cincĭ sute oĭ şi să fac arătare Măriei Tale în scris, următor fiind, am cercetat şi mě îndestulară jăluitoriĭ prin graiul lor că în adevěr aŭ cincĭ sute de oĭ; le-am cerut dar vre-o dovadă ca să mě încredinţeze şi ḑiseră că eĭ adevěrul arată, iar când se va dovedi că nu aŭ eĭ atâtea oĭ, ci aŭ amestecat alte oĭ ale altora ce plătesc oerit în oile schiturilor ca să li se scutéscă, atuncĭ să pérḑă privileghiul scuteleĭ ce aŭ, şi fiind-că numiţiĭ cer înnoirea cărţiĭ de milă ce aŭ, de veĭ bine-voì Inălţimea Ta a li se face prostichiul încă de două sute oĭ după legătura ce daŭ, să aibă luminată porunca Inălţimeĭ Tale ca la înnoirea cărţiĭ să li se pue acest prostichiŭ, iar de nu, să li se înnoiască privileghiul precum se află. — 1813 Ianuarie 27.
Iordache Slătineanu, Vel Logofět.

26. *Cartea sfîntuluĭ şi dumneḑeesculuĭ schit Lespeḑile din sud. Prahova, pentru mila ce are.*

Milostiiu Bojiiu Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe. Dat-am domnésca Nóstră carte sfîntuluĭ şi dumneḑeesculuĭ schit ce se numesc Lespeḑile, din sud. Prahova, care este metoh al mănăstiriĭ Sf. Panteleimon, ca să aibă a luà milă de vinăriciŭ din poporul Măgureniĭ din sud. Prahova câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ, însă la vremea vinăriciuluĭ să aibă sfîntul schit a-şĭ trimite omul sěŭ, ca să scrie vinăriciul de la acest popor împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ şi, făcênd două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind amîndouă şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul sfîntuluĭ schit, să-şĭ iea schitul mila sa câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, iar ceĭ-lalţĭ banĭ ce-ĭ iea vinăriceriĭ domnescĭ; aşijderea să aibă a luà pe tot anul de la Ocne una sută bolovanĭ sare, cum şi câte talerĭ una sută din vama Câmpineĭ, pentru că acest sf. schit aflându-se la loc rěŭ şi cu neîndemânare de chiverniselă şi de hrană şi fiind dărăpănat şi la próstă stare, lipsit şi de alte veniturĭ şi milĭ, aŭ avut aceste milĭ, atât de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Constantin Vodă Ipsilant, precum din cartea Domnieĭ Sale Ne-am plirofórisit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţěrĭ, Ne-am milostivit şi Domnia Mea asupra sfîntuluĭ schit, de i-am înnoit şi i-am întărit milele ce se cuprind maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfîntuluĭ schit de hrană şi părinţilor călugăraşĭ de îmbrăcăminte şi chivernisire, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; poruncim şi la toţĭ câţĭ se cuvine: a se da în toţĭ aniĭ milele ce cuprind maĭ sus, făr de niciĭ o smintélă; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 5.

(*Cod. XIX, fila 8.*)

27. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Cotroceniĭ.*

Sfinteĭ şi dumneḑeesciĭ mănăstirĭ Cotroceniĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ nóstre de Dumneḑeŭ

Născĕtóre și pururea Fecióreĭ Marieĭ, și cuviosuluĭ . . . . egumen acesteĭ mănăstirĭ, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, tot vinăriciul din délul Țigănescilor și al Vițichescilor, ce se țin din délul Pitescilor sud. Muscel și din délul Bucurescilor, din drumul Giurgiuluĭ până în viile mănăstiriĭ Raduluĭ Vodă; și iar să fie sfinteĭ mănăstiriĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà tótă vama din baltă de la satul Petrele sud. Vlașca și vinăriciul dintr'acest sat cu părpăr și ploconul după obiceiŭ, atât dintr'acest dél, cât și din cele maĭ sus numite, câte cincĭ banĭ de vadră și părpărul; și să maĭ fie sfinteĭ mănăstiriĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà pe tot anul de la ocna Telega bolovanĭ sare 150, la vremea când vor luà și alte mănăstirĭ, care sare să aibă volnicie a o vinde orĭ unde-ĭ va fi voia și de către vameșĭ nimic supĕrare să nu aibă. Așijderea de la toțĭ ceĭ ce aŭ viĭ pe moșia mănăstiriĭ să aibă a luà sf. mănăstire otaștina din 20 vedre o vadră, după vechiul obiceiŭ; așijderea aŭ avut sf. mănăstire Cotrocenĭ prin chrisóve domnescĭ milă a luà pe an din vama domnéscă a tîrguluĭ, ce se făceà maĭ înainte vreme la orașul Flociĭ sud. Ialomița, al treilea ban, care i s'aŭ urmat până la o vreme, iar maĭ pe urmă mutându-se tîrgul de la orașul Flocea la Urzicenĭ, în sud. Ialomița, se isterisià numita mănăstire de acest al treilea ban; dintr'acésta erà pricină în tótă vremea cu mănăstirea, iar Domnia Sa Alexandru Moruz Voevod, vrênd ca să se foloséscă mănăstirea cu o milă, pentru acésta aŭ hotărît a i se da de la cumpĕrătoriĭ vămiĭ Urzicenilor, pe tot anul, câte talerĭ 200 tocmaĭ, carĭ banĭ să aibă a-ĭ rĕspunde vameșiĭ la mănăstire peste suma cumpĕrătoriĭ, când se vor vinde vămile, făr de a se scădé cămara domnéscă, iar când nu se vor vinde vămile și se vor da in credință, atuncĭ să rĕspundă cămara domnéscă acești talerĭ 200 la mănăstire, precum acésta vĕdum întocmită în chrisovul Domnieĭ Sale. Așijderea să aibă a ține acéstă sf. mănăstire lude 15 străinĭ, făr de pricină, pre carĭ acum să-ĭ aducă din străinătate și după adeverințele D-lor ispravnicilor județuluĭ să li se dea și pecetluiturĭ, cum și lude cincĭ din ludele Vistieriei. Așijderea să aibă a scuti și oĭ 400 de oerit, pentru că aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire și de la alțĭ frațĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum Ne pliroforisim Domnia Mea din chrisovul Domnieĭ Sale Constantin Alexandru Ipsilant Voevod, ce-l vĕdum, cu lét. 1803 August 14. Decĭ întărim Domnia Mea milele acestea cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Țéra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Costache Suțul Vel Hatman, pan Michalache Suțul Vel Spătar, pan Costache Vlahuț Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manul Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus. Și s'a scris chrisovul acesta la anul dintâiŭ dintru întâia Domnie a domnieĭ Mele, aicĭ în orașul sca-

unuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ nostru Isus Christos la lét. 1813 Februarie.

28. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Mărcuța.*

Sfinteĭ şi dumnedeescii mănăstirĭ ce se numesce Mărcuța, după apa Colentineĭ ot sud. Ilfov, ce este închinată la mănăstirea din ostrovul Halcheĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul marilor Voevodĭ Michail şi Gavriil, şi cuviosuluĭ egumen Chir . . . . ca să ĭ fie milă de la Domnia Mea vinăriciul de la aceste popóre numite maĭ jos, ce sunt în patru judeţe, însă peste Cricov poporul ce se chémă al Dobrotenilor, carele se împarte cu treĭ nume: Ceptura, Dobrotenĭ şi, despre résărit, partea viiĭ Garduluĭ, pe unde se hotărésce cu vinăriciul mănăstiriĭ Văcărescilor, i valea Nucetuluĭ, şi iar peste Cricov în dosurĭ, poporul Gorănetul şi Muscelul i Piscul luĭ Epure din plasa Mărunţişuluĭ, şi în plasa de sus a dosurilor: Gorănetul i Pelinul şi Sărĕsciĭ ot sud. Saac, şi treĭ popóre ce sunt pe moşiĭ megieşescĭ, anume Zănóga, Creţesciĭ şi Clăvitescĭ ot sud. Olt, în préjma cărora popóre dintr'aceste două judeţe fiind-că sunt locurĭ slobode, orĭ-câte viĭ se vor maĭ sădi să fie iar pe séma aceşteĭ sf. mănăstirĭ, care să-şĭ iea mila de vinăriciŭ precum maĭ jos se arată, şi Cizdita poporul Sorescĭ, poporul Săpânca jumătate, poporul Pleşcoiul şi poporul Cârlomănescĭ, poporul Săsenilor, poporul Valea Ténculuĭ, poporul Zorescilor, ot sud. Buzĕŭ. însă numaĭ de la ceĭ ce aŭ viĭ de acéstă dată prin zisele popóre, ale cărora nume sunt scrise în condica mănăstiriĭ, şi plasa Blagniţĭ, plasa Dumbrăvilor, plasa Ialţurilor, plasa Munteluĭ, plasa Ocoluluĭ ot Halânga, plasa Ocoluluĭ ot Hinova, plasa Câmpuluĭ, iarăşĭ numaĭ ceĭ ce aŭ viĭ până acum, carĭ aceste plăşĭ sunt în sud. Mehedinţĭ, pentru care la vremea vinăriciuluĭ să orînduiască egumenul ómeniĭ mănăstiriĭ, ca să umble împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ să scrie vinăriciul din tóte aceste popóre şi plăşĭ şi, făcênd două catastişe asemenea unul ca altul, iscălite fiind şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de ómeniĭ mănăstiriĭ, să strîngă şi baniĭ vinăriciuluĭ ce este de plătesc dajniciĭ de vadră po banĭ patru şi ploconul de nume i părpărul, din carĭ banĭ să iea vinăriceriĭ domnescĭ câte doĭ banĭ de vadră şi ploconul, iar ceĭ-lalţĭ doĭ să-ĭ iea ómeniĭ sf. mănăstirĭ, dimpreună cu obicĭnuitul părpăr, afară însă din părpărul popórelor din sud. Saac, care este venit obicĭnuit al . . . . precum sunt arătate anume în cartea domnéscă ce are, la acestea să nu se amestece ómeniĭ mănăstiriĭ a luà părpăr, fără de numaĭ mila vinăriciuluĭ, iar părpărul să-l iea omul . . . . ; şi iar să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să iea otaştina, însă de vadră po banĭ unul, fiind hacul pămîntuluĭ, cum ieaŭ şi alte mănăstirĭ; aşijderea să fie sfinteĭ aceştia mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să iea de la carĕle ce se încarcă cu sare ot vel ocnă de car po banĭ opt, adecă de o rótă po banĭ doĭ; iar mănăstirea Şegarcea să-şĭ iea partea sa de car po banĭ patru, de o rótă po banĭ unul, cum îĭ scriŭ vechile chrisóve. Şi de vreme ce acéstă mănăstire este zidire domnéscă, după cum a avut rînduială de la alţĭ fraţĭ Domnĭ, hotărîm să fie tot-deauna apĕrată şi nesupusă la nicĭ un fel de dajdie. Aşijderea şi drepte bucatele sale să fie scutite: stupiĭ i rimătoriĭ, orĭ-câtă sumă va avé, de dijmărit şi vinul din viile sfinteĭ case de vină-

riciŭ şi de oerit până la una mie oĭ, şi când namesniciĭ sf. mănăstirĭ vor scóte prin tîrgurĭ dobitóce saŭ zaherele spre vîndare, să fie scutite de vamă; precum şi o pivniţă ce va ţiné aicĭ în Bucurescĭ să fie scutită de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc, de ortul vătăşesc şi de alte angăriĭ, de nimic să nu se bântuiască, după privileghiul ce aŭ şi alte zidirĭ domnescĭ; şi iar să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să iea de la ocna Telega câte 2.000 oca sare pentru trebuinţa acesteĭ sfinte case, care milă să aibă a o luà de la cămăraşiĭ ce vor fi, pe tot anul, nelipsit. Şi iar să maĭ aibă sf. mănăstire a luà întreiala bălţiĭ ce este pe a sa moşie, care să numesce Măgureniĭ, baltă la care vameşiĭ să nu se amestece întru nimic. Aşijderea şi cafenéua ce are sf. mănăstire lângă casele de beilic, să fie apĕrată de către vel cafegiŭ şi de către orĭ-cine, să nu aibă a face cu dînsa. Şi iar am miluit Domnia Mea acéstă sf. mănăstire şi cu lude de scutelnicĭ, însă treĭ posluşnicĭ, opt dârvarĭ, un morar, doĭ vierĭ, doĭ vătaşĭ la oĭ şi la rîmătorĭ, treĭ argaţĭ plugarĭ şi un văcar, carĭ să fie apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi de la Visteria Domnieĭ Mele peste an în ţéră; aşijderea să aibă volnicie să găséscă douĕ-decĭ lude, ómenĭ de ceĭ nemernicĭ, ce sunt făr de bir şi făr de aşezămînt la nicĭ un sat, pe carĭ găsindu-ĭ şi aşezându-ĭ cu şederea la moşia Dărĕsciĭ ot sud. Vlaşca, să-ĭ ducă la ispravniciĭ judeţuluĭ, şi D-vóstre boerĭ ispravnicĭ să daţĭ adeverinţă de numele şi chipul lor, ca să-ĭ aşeze în Visterie, al cărora aşezămînt să fie de tot ludele unul cu altul din cap în cap câte talerĭ decĭ, ce se fac la toţĭ talerĭ 200, şi baniĭ să se rĕspundă de însuşĭ egumenul la Vistierie de douĕ orĭ pe an, adecă o sută la Sf. Dimitrie şi o sută la Sf. Gheorghe, şi să fie datorĭ a se aflà pentru posluşania mănăstiriĭ după învoiala ce va face cu egumenul, iar de alte dărĭ i orînduelĭ şi podvedĭ, de tóte, să fie apĕraţĭ şi feriţĭ, nimenĭ întru nimic supĕrare să nu se îndrăsnéscă a le face, măcar verĭ la ce, că orĭ-carele se va îndrăsni a-ĭ supĕrà întru cevaşĭ se vor pedepsi de către Domnia Mea, urmându-se întocmaĭ după privileghile ce are; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut acéstă sf. mănăstire atât de la rĕposatul Domnia Sa Alexandru Vodă Ipsilant, ctitor aceştiĭ sf. mănăstirĭ, cât şi de la toţĭ fraţiĭ Domnĭ din urmă, prin chrisóvele i cărţile Domniilor Sale, ce le vĕdum. Decĭ, învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ şi după evlavia ce avem către sfintele luĭ Dumnedeŭ lăcaşurĭ, am bine-voit de am înnoit şi am întărit tóte milele câte se cuprind maĭ sus, să se păzéscă nestrămutat, ca să fie sf. mănăstirĭ de întărire, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ şi oblăduitorĭ aceştiĭ creştinescĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoì şi a întărì aceste milĭ, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi facerĭ de bine să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ domnésca Nóstră iscălitură şi pecete Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Dvornic

al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu, Vel Hatman, Mihalache Manul Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus. Şi s'a scris chrisovul acesta întru întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, acì în scaunul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la Domnul Dumneḑeŭ Isus Christos 1813 Februarie 11, de Nicolae Logofĕtul de Divan.

29. *Cartea bisericiĭ Kretzulescu Adormirea Fecióreĭ Marieĭ şi Sfinţiĭ Voevoḑĭ din Bucurescĭ.*

Sfinteĭ şi dumneḑeescceĭ bisericĭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ de Dumneḑeŭ Născĕtóre şi pururea Fecióreĭ Marieĭ şi soborul sfinţilor şi marilor Voevoḑĭ a cetelor îngerescĭ Michail şi Gavriil, care biserică este zidită şi înălţată din temelie de D-luĭ rĕposatul Vornicul Iordache Kretzulescu, ca să fie sfinteĭ bisericĭ milă de la Domnia Mea să scutéscă în toţĭ aniĭ drepte bucatele sale, vinul de vinăriciŭ, stupiĭ i rîmătoriĭ de dijmărit, şi oĭ de oerit treĭ sute, şi o pivniţă aicĭ în oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭĭ scutită de fumărit i de căminărit, de vamă, de vinul domnesc, de ortul vătăşesc şi de tóte alte angariĭ ce vor fi pe alte pivniţe; aşijderea să aibă a ţiné şi păstorĭ argaţĭ lude 4, însă nu ómenĭ de prin satele ţĕriĭ, ci ómenĭ străinĭ, pentru carĭ ducênd adeverinţă de la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ de numele şi chipul lor, să li se dea pecetluiturile Domnieĭ Mele, ca să fie ertaţĭ în pace şi nesupĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi pe ţéră de la Visteria Domnieĭ Mele, de nicĭ unele nicĭ un val şi nicĭ o supĕrare să nu aibă, ca să fie pentru posluşania sfinteĭ bisericĭ, fiind-că acéstă milă a avut-o sf. biserică şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte prin sineturĭ, care le veḑum şi Domnia Mea. Decĭ, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, Ne-am milostivit şi i-am înnoit şi i-am întărit mila ce se cuprinde maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim Domnia Mea şi vouĕ tuturor slujbaşilor, ce veţĭ fi orînduiţĭ cu orĭ-ce fel de slujbe, toţĭ să aveţĭ a vĕ feri şi nimenĭ întru nimic supĕrare saŭ bântuială de tóte câte se cuprinde maĭ sus să nu faceţĭ, că aşà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 17.

(*Cod. XIX*, *fila 44.*)

30. *Cartea sfinteĭ bisericĭ Preapadómneĭ Paraschiveĭ.*

Sfinteĭ şi dumneḑeesceĭ bisericĭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăsnuesce hramul Sfinteĭ Preapadómneĭ Maiciĭ Nóstre Paraschiva, ca să aibă a ţiné printr'acéstă carte a Domnieĭ

Mele lude patru preoțĭ, nesupěrațĭ de tóte dăjdiile și orînduelile verĭ-câte ar eși de la Visteria Domnieĭ Mele peste an în țéră și aicĭ pe tîrg pe preoțĭ, de nicĭ unele val saŭ bântuială să nu aibă; așijderea să aibă a scuti și drepte bucatele lor de vinăriciŭ, care fiind-că acéstă milă a avut-o sf. biserică încă de maĭ înainte de la alțĭ trecuțĭ frațĭ Domnĭ, precum din cărțile Domniilor Sale, ce le vědum, Ne-am adeverit, drept aceea, milostivindu-Ne și Domnia Mea, printr'acéstă domnéscа Nóstră carte, întărim a avé sfînta biserică aceste milĭ nestrămutate, de a fi acești lude patru preoțĭ nesupěrațĭ de tóte câte scriem maĭ sus, și când ar da și alțĭ preoțĭ ce vor maĭ avé cărțĭ de milă, iar acești tot să nu dea, ca să se pótă aflà totdeauna cu rugăciunĭ la sf. biserică; pentru care poruncim Domnia Mea și moliftelor vóstre Protopopilor i altora și slugilor domnescĭ și vlădicescĭ i vouě celor ce vețĭ umblà cu slujba dijmărituluĭ i a vinăriciuluĭ verì în ce județ, vědênd cartea Domnieĭ Mele, să avețĭ a vě feri de acești preoțĭ și de bucatele lor, ce s'aŭ dis maĭ sus, nimenĭ peste porunca Domnieĭ Mele supěrare să nu le facețĭ, că așà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 10.

(*Cod. LXXIX, fila 44 v.*)

31. *Cartea sfinteĭ biserici Neguțătorilor din Bucurescĭ, hramul Sfîntuluĭ Nicolae.*

Dat-am domnéscа Nóstră carte sfinteĭ și dumnedeesceĭ biserici de aicĭ din Bucurescĭ, ce se numesce a Neguțătorilor, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul s-tuluĭ ierarch și de minunĭ făcětorul Nicolae de la Miralichiĭ, ca să aibă milă de la Domnia Mea a luà pe tot anul la diua hramuluĭ de la Visteria Domnieĭ Mele cu pecetluitul gpd. câte talerĭ 45 și jumătate, însă talerĭ 40 pentru unt-de-lemn, făclĭ, tămâe și alte trebuințe ale bisericiĭ, iar talerĭ 5 și jumătate preoților; asemenea să aibă a ține și cincĭ străinĭ și fără pricină de dajdie, pre carĭ găsindu-ĭ, să-ĭ cerceteze ispravniciĭ județuluĭ după orînduială, și fiind străinĭ cu adevěrat, să le dea adeverință pe numele și chipul lor, ca să li se deà și pecetluiturĭ gpd., spre a fi în pace și nesupěrațĭ de rîndul dăjdiilor Visterieĭ și de alte orînduelĭ, ca să fie de ajutorul și chiverniséla sf. biserici, pentru că acéstă milă a avut-o sf. biserică atât de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât și de la Domnia Sa fratele Constantin Vodă Ipsilant, precum din cartea ce o vědum, cu lét. 1813 Septembre 14, Ne-am pliroforisit; drept aceea și Domnia Mea Ne-am milostivit de-ĭ înnoim mila acésta, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim la toțĭ câțĭ se cuvine întocmaĭ să fițĭ următorĭ; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 11.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIX, fila 44 v.*)

32. *Cartea sfinteĭ biserici Udricanu din Bucurescĭ.*

Fiind-că sfînta biserică ce se numesce Udricanu, de aicĭ din Bucurescĭ, ce este făcută din temelie de rěposatul Udricanu Clucer i de Maria soția

luĭ, care este închinată la mănăstirea Sf. Ioan din Focșanĭ, are privileghiŭ de a scuti drepte bucatele bisericiĭ, adecă stupĭ i rîmătorĭ de dijmărit și vinul de vinăriciŭ, să ție și lude cincĭ scutelnicĭ, ómenĭ străinĭ, făr de nicĭ un fel de pricină de dajdie saŭ încărcătură prin satele țěriĭ, cărora, după cercetarea se li se vor face după orînduiala Vistieriеĭ, să li se dea și pecetluirile Domnieĭ Mele; i o pivniță dréptă a 'sa să ție aicĭ în orașul Bucurescĭ, apěrată de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc, de ortul vătășesc și de tóte alte angariĭ, ca să pótă fi de tréba vîndăriĭ vinuluĭ bisericiĭ; care milă aŭ avut-o atât de la alțĭ frațĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât și de la Domnia Sa fratele Constantin Vodă Ipsilant, după cum Ne pliroforisim din cartea Domnieĭ Sale, ce o vědum, cu lét. 1803 Aprilie 22. Drept aceea și Domnia Mea, milostivindu-Ne, iĭ înnoim mila acésta ce aŭ avut-o, ca să i se păzéscă nestrămutat, și poruncim tuturor de obște supěrare saŭ bântuială peste cartea Domnieĭ Mele nimenĭ întru nimic să nu facă; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 14.

(*Cod. LXXVII, fila 46.*)

33. *Pitac către Sfinția Sa Părintele Metropolit.*

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Preaosfinția Ta Părinte Metropolite și D-ta Vel Logofĕt de Téra-de-jos, fiind-că D-luĭ Vel Banul Constantin Filipescu, împreună cu D-luĭ Clucerul Constantin Filipescu i Stolnicul Alexandru Filipescu, ctitorĭ mănăstiriĭ Mărginenĭ din sud. Prahova, ce este închinată la Aghion Oros, prin anafora aŭ făcut arătare Domnieĭ Mele pentru cest de acum egumen, că este rĕŭ iconom și neîngrijitor pentru buna stare și folosul mănăstiriĭ, în cât și o moșie de ale mănăstiriĭ aŭ îndrăsnit de aŭ înstrăinat prin schimb necuviincios și făr de orînduială la un Serdar Nicola. și cer D-lor numițiĭ epitropĭ de a se orîndui egumen la numita mănăstire, în locul acestuĭ de acum, cuviosul Meletie Sinaitul, arătându-l că este bun iconom. De aceea dar, primită fiindu-Ne cererea D-lor boerilor epitropĭ, poruncim Domnia Mea să se orînduiască numitul Meletie egumen la mănăstirea Mărginenĭ, făcêndu-i-se după orînduială și cartea Domnieĭ Mele de egumenie, iar pe de altă parte să se dea de scire și părinților de jos de la Aghion Oros după orînduială, ca să fie și prin scirea cuvioșilor. Tolco pisah. — 1813 Februarie 8.

(*Cod. LXXIV, fila 23 v.*)

34. *Cartea mănăstiriĭ Sf. Ecaterineĭ de milele de sare.*

Fiind că sf. mănăstire de aicĭ din orașul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul Sfinteĭ și prea înțelepteĭ mareĭ Mucenice Ecaterineĭ, ce este metoh la sfinta marea mănăstire din muntele Sinai, are milă prin cărțile altor frațĭ Domnĭ, carĭ le vědum Domnia Mea, ca să iea vinăriciŭ din délurile domnescĭ ot sud. Saac, însă din poporul Jugurenіĭ i Bășichescіĭ și Fințescіĭ, câte doĭ banĭ de vadră și părpărul; asij-

derea să iea şi de lea ocna Telega pe an bolovanĭ sare 100, la vremea când ieaŭ şi alte mănăstirĭ; asemenea să scutéscă şi două cârciume, aicĭ în oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc şi de ortul vătăşesc, de cârciumarĭ şi de alte angariĭ ce vor fi pe alte pivniţe; decĭ şi Domnia Mea Ne-am milostivit şi-ĭ întărim atât mila vinăriciuluĭ i sarea şi scutéla cârciumelor, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care, la vremea vinăriciuluĭ, să orînduiască cuviosul egumen om din partea sa, carele să umble împreună cu vinăricerĭĭ domnescĭ, să scrie tot vinăriciul dintr'aceste délurĭ şi, făcênd două catastişe asemenea, iscălite fiind şi de vinăricerĭĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, unul să-l dea la omul mănăstiriĭ şi altul să-l oprescă vinăricerĭĭ, după care să aibă a strînge mila mănăstiriĭ şi, făr de a oprì nicĭ un ban, orĭ cu nume de ḑeciuială pentru eĭ, saŭ altă cheltuială cevaşĭ, să ĭ dea omuluĭ mănăstiriĭ toţĭ deplin cât aŭ primit, ca să fie sf. mănăstirĭ aceste milĭ de întărire şi părinţilor călugărĭ de hrană şi chiverniséla, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 7.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVII, fila 41 v.)

35. *Cartea bisericiĭ şi şcóleĭ de la Poiana sud. Ialomiţa de milele ce aŭ.*

Fiind-că sfînta şi dumneḑeéscă biserică de la Poiana sud. Ialomiţa, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ şi făcĕtoruluĭ de minunĭ ierarchuluĭ Nicolae, este la loc cu primejdie de ale rĕsmeriţeĭ întîmplărĭ, din care pricină rĕmase la dărăpănare şi, prin silinţa ctitorilor, s'aŭ adus la stare, care fiind depărtată de oraş s'aŭ întocmit *şi şcólă de învĕţătura copiilor* şi, pentru de a se puté ţiné biserica şi şcóla în starea lor, aŭ avut milă domnéscă prin cărţile ce le vĕḑum, însă de la rĕposatul Domn Alexandru Vodă Ipsilante, prin cartea de la lét. 1797 Aprilie 10, şi de la Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, prin cartea de la lét. 1799 Septembre 16, şi de la Domnia Sa fratele Constantin Vodă Ipsilant, prin cartea de la lét. 1803 Iulie 8, ca să ţie doĭ preoţĭ, ce se află slujind la numita biserică, anume popa Iordache şi popa Mincu, scutiţĭ de tóte dările preoţescĭ, şi Dumitrache, dascălul şcóleĭ de la numita biserică, să fie scutit de tóte dăjdiile şi orînduelile ţĕriĭ, cum şi drepte bucatele preoţilor şi ale dascăluluĭ să fie scutite de vinăriciŭ i dijmărit; aşijderea să ţie şi lude 2, ómenĭ străinĭ şi făr de pricină de dajdie, scutiţĭ şi apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile Vistieriеĭ, cărora, după cercetarea ce li se vor face de către ispravnicĭĭ judeţuluĭ, să li se dea şi pecetluiturĭ domnescĭ. Decĭ, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceşteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, Ne-am milostivit şi am înnoit mila acésta după cum se cuprinde maĭ sus, să i se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfinteĭ bisericĭ şi şcóleĭ de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici cu oblăduirea aceştiĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări mila acésta, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi facerĭ de bine să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 9.

(Cod. LXXVII, fila 42.)

Câte-va documente carĭ intereséză vre-o biserică, dar şi şcólele de pe lângă ea se vor vedé la studiul nostru despre *şcólă* în domnia luĭ Caragea.

36. *Cartea mănăstiriĭ Sfîntuluĭ Spiridon-Vechiŭ de milele ce are.*

Fiind-că sfînta şi dumneḑeésca mănăstire a Sfîntuluĭ Spiridon-Vechiŭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se află egumen cuviosul Anania, are milă atât de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilante, prin cartea ce o vĕḑum, cu lét. 1806 Iunie 27, ca să iea vinăriciŭ din sud. Saac, însă din valea Dobroteĭ i Vaĭ-de-el, i Mărtinescĭ, i Popescĭ şi Chiliile, i Cuibul şi Nucetul, câte 2 banĭ de vadră, iar părpărul numaĭ din poporul valea Dobrotiĭ i Vaĭ-de-el, i Mărtinescĭ, i Popesciĭ şi Chiliile, cum şi lude 6 făr de pricină de dajdie, ómenĭ străinĭ; care milă de vinăriciŭ şi părpărul, cum şi aceştĭ lude şase străinĭ, Ne milostivim şi Domnia Mea de le înnoim şi, la vremea vinăriciuluĭ, să aibă a-şĭ trimite mănăstirea omul sĕŭ, ca să umble dimpreună cu vinăriceriĭ domnescĭ la scrisul vinăriciuluĭ din numitele popóre şi, după ce va mĕsură vinurile cu cotul cel domnesc pecetluit, să facă două catastişe, iscălite atât de vinăriceriĭ domnescĭ cât şi de omul mănăstiriĭ, şi unul să iea vinăriceriĭ domnescĭ, după care să iea câte doĭ banĭ de vadră şi ploconul de nume, iar altul să rĕmâe la omul mănăstiriĭ, după care să aibă a luà partea mănăstiriĭ pe deplin câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, după cum se coprinde maĭ sus, făr de a se amestecà vinăriceriĭ domnescĭ întru nimic la baniĭ mănăstiriĭ, nicĭ a pretenderisì vre-o cheltuială saŭ ḑeciuială pentru eĭ, nicĭ a sta cu vre-o împotrivire omuluĭ mănăstiriĭ; cum şi pentru scutelnicĭ, să aibă a-ĭ găsì şi, ducêndu-ĭ la D-lor ispravniciĭ, să-ĭ cerceteze şi să le dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, ca să li se dea şi pecetluiturĭ gpd., spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de chivernisélă şi de întărire, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; i saam recch gpd. — 1813 Februarie 15.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXVII, fila 42 v.*)

37. **Mănăstirĭ din Orient.**

Sfinteĭ şi dumneḑeesceĭ mănăstirĭ ce se numesce a Sfîntuluĭ Naum, care este aprópe de cetatea Ohrida, zidită din temelie de bunul creştin şi marele Impĕrat Michail Vuri, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sf. cuvios Naum, la care mănăstire se păzesc şi se odihnesc şi móştele Sfinţieĭ Sale făcĕtóre de minunĭ, pentru care însciinţându-Ne Domnia Mea că se află la lipsă desăvîrşită, încă şi îndatorată din pricina rĕsmeriţelor, neavênd alt ajutor de nicăerĭ, şi părinţiĭ ce sunt la acéstă sfîntă mănăstire trăesc numaĭ cu agonisita milă de pe la creştinĭ, am rîvnit Domnia Mea prin ajutorul faceriĭ de bine şi orînduim ca să iea pe tot anul de la Vistierie cu pecetluit po talerĭ 80, avênd-o acéstă milă sf. mănăstire atât de la Domnia Sa Alexandru Vodă Ipsilante, prin chrisovul ce-l vĕḑum, cu lét. 1781 Septembre 8, i de la Domnia Sa rĕposatul Nicolae Vodă Caragea, prin chrisovul ot

lét. 1782 Noembre 29, i de la Domnia Sa rĕposatul Domn Michaiŭ-Vodă Suțu, prin chrisovul ot lét. 1784 Ianuarie 20, cum și de la ceĭ-lalțĭ frațĭ Domnĭ, iar cel din urmă de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant, prin chrisovul ce-l vĕḑum, cu lét. 1805 Iulie 12. Drept aceea, milostivindu-Ne și Domnia Mea, înnoim acéstă milă, ca să iea pe tot anul acéstă milă de talerĭ 80 de la Vistieria Domnieĭ Mele cu pecetluit, spre a fi sf. mănăstirĭ de ajutor și părinților de hrană și chivernisélă, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 11.

(Cod. LXXVII, fila 33.)

38. Sfinteĭ și dumneḑeesceĭ mănăstirĭ ce se chémă Șișmanu, care este făcută de rĕposatul Șișman-Craiŭ și este peste Dunăre în munțiĭ Târnovuluĭ, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul sfinteĭ de viéță făcĕtóre și nedespărțiteĭ Troițe, pentru care, însciințându Ne Domnia Mea că se află la multă slăbiciune, neavĕnd alt ajutor saŭ venit de unde-va, am rîvnit Domnia Mea prin ajutorul faceriĭ de bine și-ĭ orînduim ca să iea pe tot anul milĭ de la Vistieria Domnieĭ Mele câte banĭ 6.000 și părințiĭ ce vor veni la acéstă milă, pentru cheltuiala lor banĭ 500, avĕnd-o acéstă milă sf. mănăstire și de la trecuțiĭ frațĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisóvele Domniilor Sale Ne-am adeverit. Drept aceea, milostivindu-Ne și Domnia Mea, îĭ înnoim acéstă milă, ca să-ĭ fie sf. mănăstirĭ de ajutor și părinților de hrană și chivernisélă, iar Domnieĭ Mele de vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 11.

(Cod. LXXVII, fila 33 v.)

39. Fiind-că sf. mănăstire ce se numesce Ivirul ot Sfetagora, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ nóstre Născĕtóriĭ de Dumneḑeŭ și pururea Fecióreĭ Marieĭ, unde se află și sfînta icónă făcĕtóre de minunĭ, ce-ĭ ḑice portărița, prin chrisovul Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Alexandru Vodă Ipsilant dintru întâia domnie, i prin chrisóvele altor frațĭ Domnĭ ce aŭ stătut oblăduitorĭ acesteĭ creștinescĭ țĕrĭ, cum și prin chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru-Vodă Moruzi ot lét. 1793 Maiŭ, i prin chrisovul Domnieĭ Sale Constantin-Vodă Ipsilant ot lét. 1803 Aprilie 6, ce le vĕḑum și Domnia Mea, are milă hotărîtă ca să iea pe tot anul de la cămara de ocne talerĭ 200, i de la Vel Vameș, din baniĭ carvasaraleĭ, talerĭ 100, însă să aibă voe a luà baniĭ aceștia la 20 ale luneĭ luĭ Iulie; decĭ, învrednicindu-Ne și pre noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceștiĭ pravoslavnice Țĕrĭ-Rumânescĭ, Ne-am milostivit de am înnoit și am întărit acéstă milă, ca să se păzéscă nestrămutat. Rugăm dar și pe alțĭ frațĭ Domnĭ, carĭ în urma nóstră se vor învrednici a fi Domniĭ și oblăduitoriĭ țĕriĭ aceștia, să bine-voiască a înnoi și a întări acéstă milă, ca și ale Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine să fie în urmă ținute în sémă; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 16.

(Cod. LXXVII, fila 33 v.)

40. Sfînta mănăstire Ivirul de la Sfetagora are metoh o sfîntă biserică la Bebeichioiŭ de la Ţarigrad, la care se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ sfinţituluĭ Mucenic Haralambie, unde s'aŭ adus şi sfintele móşte mâna sfinţieĭ sale, şi, fiind-că acéstă sfîntă biserică s'aŭ zidit cu milosteniile de pe la creştinĭ, făcêndu-i-se şi alte împrejmuirĭ, de aceea trebuinţă avênd de ajutor, după cererea ce aŭ făcut părinţiĭ ce lăcuià la sfînta biserică, li s'aŭ făcut milă de ajutor, atât de la Domnia Sa rĕposatul Alexandru Vodă Ipsilant, i de la Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, prin chrisovul ce-l vĕḑum, cu lét. 1799, cât şi de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant, prin chrisovul Domnieĭ Sale ot lét. 1803 Aprile 28, ca să iea pe fie-care an, de aicĭ din ţéră, la vremea când ieaŭ şi alte mănăstirĭ, din vama Bucurescilor, de la carvasara, talerĭ 100 şi de la ocne bolovanĭ sare 100. Decĭ învrednicindu-Ne şi pre noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Românescĭ, Ne-am milostivit de am înnoit şi am întărit acéstă milă, ca să se păzéscă nestrămutat, şi să fie datorĭ părinţiĭ de la acéstă sfîntă biserică, în tóte sfintele slujbe şi leturghiĭ, a rugà pre milostivul Dumneḑeŭ pentru Domnia Nóstră şi pentru fraţiĭ Noştri, carĭ în urmă vor fi Domnĭ, şi pentru bună starea şi liniştea aceştiĭ creştinescĭ ţĕrĭ. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ şi oblăduitorĭ ţĕriĭ aceştia, să bine-voiască a înnoi şi a întări acéstă milă, ca şi ale Domniilor Sale milĭ să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 16.

(Cod. LXXVII, fila 34.)

41. *Cartea sfinteĭ mănăstirĭ Dohiariu de la Sfetagora, hramul maĭ marilor Voevoḑĭ Michail şi Gavriil.*

Fiind-că sfînta mănăstire Dohiariu de la Sfetagora, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul maĭ marilor Voevoḑĭ aĭ oştilor cerescĭ Michail şi Gavriil, prin chrisóvele fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, adecă al Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Alexandru Vodă Ipsilant, ot lét. 1778 Iulie 21, i a altor fraţĭ Domnĭ din urmă, precum şi de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant, prin chrisovul ce-l vĕḑum, cu lét. 1803 Iulie 16, are milă hotărîtă ca să iea pe tot anul câte talerĭ 100 de la ocne şi câte talerĭ 100 din vămĭ de la vel Vameş al carvasaraleĭ, decĭ, învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Românescĭ, Ne-am milostivit de am înnoit şi am întărit acéstă milă, ca să se păzéscă nestrămutat, şi să fie datorĭ părinţiĭ de la acéstă sfîntă mănăstire, în tóte sfintele slujbe şi liturghiĭ, spre a rugà pre milostivul Dumneḑeŭ pentru Domnia Nóstră şi pentru fraţiĭ Noştri, carĭ în urmă vor fi Domnĭ, şi pentru buna starea şi liniştirea aceştiĭ creştinescĭ ţĕrĭ. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ şi oblăduitoriĭ ţĕriĭ aceştia, să bine-voiască a înnoi şi a întări acéstă milă, ca şi ale Domniilor Sale milĭ să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă; i saam receh gpd.—1813 Februarie 15.

(Cod. LXXIX, fila 45.)

42. *Chrisovul bisericilor domnescĭ.*

Lucrurile cele de suflet folositóre, ce cu bună cuviinţă, prin iubirea de Dumnedeŭ, se fac şi se săvîrşesc de către blagocestiviĭ şi iubitoriĭ Domnĭ, carĭ de la cerescul împĕrat sunt aleşĭ şi orînduiţĭ a fi stăpânitorĭ de ţĕrĭ şi noróde, măcar că se pot arătà şi a se cunósce la tótă obştea şi prin alte mijlóce de fapte bune, iar maĭ alésă plirofori e şi maĭ întărită încredinţare se vede a fi la toţĭ evlavia şi cuceria lor către sfintele şi dumnedeescile lăcaşurĭ, unde pururea şi tot-deauna se laudă cu mila mareluĭ şi prea înaltuluĭ Dumnedeŭ şi, prin săvîrşirĭ ca acelea următóre voeĭ şi plăceriĭ luĭ Dumnedeŭ, nu numaĭ laudă vremelnică le pricinuesce, ci şi după petrecania lor le rĕmân nume nemuritóre şi pomenirĭ vecĭnice. Drept aceea şi eŭ, robul mareluĭ şi cerescululĭ Dumnedeŭ, Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod, de vreme ce din pronia cea de sus ca o sórtă Ni s'aŭ încredinţat părintescul scaun al pravoslavniceĭ aceştia Ţĕrĭ-Rumânescĭ, avem datorie netăgăduită a bine otcârmui şi a întări cu tot felul de mijlóce, maĭ vîrtos fiind de apururea cu acest gând cucernic către sfintele luĭ Dumnedeŭ lăcaşurĭ, a le păzi şi a le da mână de ajutor, spre folosul şi spre vecĭnica pomenire a Domnieĭ Mele. Socotit-am Domnia Mea şi pentru sfintele şi dumnedeescile bisericĭ domnescĭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, însă cea din Curtea domnéscă veche, biserica de jos, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Buneĭ-Vestirĭ a PreaSfinteĭ de Dumnedeŭ Născĕtóre şi Pururea Fecióreĭ Marieĭ, şi biserica din Curtea domnéscă cea nouă, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinteĭ mareĭ Muceniţe Ecaterineĭ; la care biserică din Curtea cea veche, dintru început fiind orînduiţĭ preoţĭ i diaconĭ, precum şi dascălĭ i cântăreţĭ şi grămăticĭ de slujesc, cum şi la biserica cea din Curtea cea nouă în asemenea slujbă aflându-se deosebiţĭ, a cărora chivernisélă de viéţă tot-deauna aŭ fost din milele Domnilor, după cum se adeveréză prin privileghiurile ce aŭ de la ceĭ maĭ din înainte fraţĭ Domnĭ, prin chrisóvele ce le vĕdum, ale cărora darurĭ şi mile după slujba şi strădania ce aŭ cu paza sfintelor slujbe şi ierurghiĭ la sfintele bisericĭ nelipsiţĭ, cunoscĕnd că sunt cu cale şi cu bună orînduială făcute, şi Domnia Mea Ne-am milostivit de le-am înnoit şi le-am întărit printr'acest cinstit şi închipuit chrisov al Domnieĭ Mele, ca să-şĭ aibă milele pe deplin precum le aŭ avut şi maĭ înainte vreme; însă: cucernicul eclesiarch de la Curtea veche i cucernicul proistos de la Curtea nouă, adecă duhovnicul curţiĭ, ce va fi după vremĭ, împreună cu ceĭ-lalţĭ preoţĭ i diaconĭ, i protopsaltis i deftereŭ, i cu toţĭ ceĭ-l alţĭ cântăreţĭ i grămăticĭ, precum sunt scrişĭ anume în fóia cea pecetluită, să fie în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile i orînduelile câte vor eşi peste an în ţéră de la Visteria Domnieĭ Mele, orĭ cu peceţĭ saŭ fără peceţĭ, de nicĭ unele val şi bântuială să n'aibă; aşijderea să fie în pace şi ertaţĭ de dijmărit stupiĭ şi rîmătoriĭ lor ce vor avé şi de vinăriciŭ tot vinul şi câte o pivniţă ce vor fi avĕnd ca să-şĭ vîndă vinurile, însă ale lor drepte bucate, să fie în pace de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc şi de tóte alte angariĭ ce sunt pe pivniţe, şi când se va întîmplà să fie pogonăritul viilor, să fie scutite; şi să aibă a luà preoţiĭ i diaconiĭ i dascăliĭ şi cântăreţiĭ şi grămăticiĭ în toţĭ aniĭ talerĭ 100 de la vel Vameş din baniĭ vămilor pentru mirul sfintelor bisericĭ, şi aceĭ banĭ

să aibă a-ĭ luà de douĕ orĭ într'un an, la Sf. Gheorghe talerĭ 50 şi la Sf. Dimitrie talerĭ 50. Aşijderea şi biserica de la Curtea cea nouă să aibă a luà talerĭ 50 de la Visteria Domnieĭ Mele, pentru mir; încă să aibă sfintele bisericĭ din Curtea veche talerĭ 20 la hram şi alţĭ talerĭ 20 iar la hram biserica din Curtea cea nouă de la Visterie, şi talerĭ 61 rădicătură de la Vistierie biserica din Curtea veche, i talerĭ 40 biserica din Curtea cea nouă rădicătură din oerit, iarăşĭ de la Vistierie, i talerĭ 150 din slujba Vornicieĭ ot sud. Ilfov, i venitul de la treĭ scaune scutite, adecă cele douĕ de la pórta din jos a Curţiĭ vechĭ, ce sunt de maĭ înainte date cu chrisóve la clirosul bisericilor domnescĭ, de la carĭ luà talerĭ 116, i un scaun de carne ce s'aŭ adaos de Domnia Sa rĕposatul Domn Alexandru Ipsilant Voevod, ce fac de la treĭ scaune talerĭ 161; şi iar să aibă a luà pe lună câte talerĭ 20 cheltuiala bisericilor din Curtea veche şi talerĭ 6 pe lună cheltuiala bisericiĭ din Curtea nouă, şi încă să aibă a scuti preoţiĭ i dascăliĭ i grămăticiĭ una sută treĭ-ḑecĭ vite, când se va întîmplà văcărit; şi iar să aibă a luà bisericile domnescĭ talerĭ 150 pe tot anul din vama Ploescilor, ce i s'aŭ dat prin deosebit chrisov, pentru locul prăvăliilor, ce l'aŭ avut împrejurul ziduluĭ puşcărieĭ şi s'aŭ băgat în curtea puşcărieĭ, când s'aŭ făcut înnoirea puşcăriilor. Aşijderea să fie maĭ sus numitelor bisericĭ din Curtea veche şi nouă tot vinăriciul domnesc din délul Bucurescilor, i grădinile din Bucurescĭ, împreună cu cele-lalte délurĭ ce se vinăricesc în sud. Ilfov i Vlaşca, ce aŭ luat şi până acum, însă Copăceniĭ, Prundul, Curmătura şi Căpşuna, unde aŭ luat şi până acum, şi vadra de vinăriciŭ să o plătéscă ceĭ cu viile câte banĭ patru după obiceiŭ şi ploconul să-l iea de tótă vadra câte un ban, împreună şi cu părpărul, însă de la ceĭ ce plătesc vinăriciŭ, făr de a se amestecà vinăriceriĭ domnescĭ; pentru care vinăriciŭ, întîmplându-se pricinĭ de judecăţĭ, căcĭ căutaŭ vinăriceriĭ domnescĭ a înpuţinà mila bisericaşilor cu alte numirĭ de moşiĭ, de care făcêndu-se cercetare din poruncă domnéscă de douĕ obraze din veliţiĭ boerĭ, ce aŭ fost orînduiţĭ, s'aŭ dovedit că dintr'acele numirĭ să iea tot bisericaşiĭ, şi pentru ca să nu se maĭ întîmple pricinĭ, sunt arătate anume, adecă la délul Copăcenĭ sunt aceste numirĭ: Călcescĭ, Mogoşescĭ, Berescĭ, Grădiştea şi Masa Domnéscă, fiind hotar despărţitor vinăriciuluĭ domnesc şi vinăriciuluĭ bisericaşilor un drum ce se ḑice al Maicilor, unde este hotarul moşiilor, adecă din jos până într'acel drum spre rĕsărit să vinăricéscă clirosul bisericilor, iar din sus, adecă spre apus, să vinăricéscă vinăriceriĭ domnescĭ, precum aŭ urmat din vechime şi până acum; aşijderea şi la délul Căpşuna sunt acestea, anume: Cobile, Bădulesciĭ, Frasinul i Dragodana şi Mâşna, cum şi pentru vinăriciul ce are sf. Metropolie pe moşiile sale Foméia şi Cursus s'aŭ întîmlpat iarăşĭ prigonirĭ de judecăţĭ cu bisericaşiĭ, şi încă de la lét. 1081 s'aŭ îndreptat, dându-se şi întărirea domnéscă, ca să nu se întindă bisericaşiĭ pe moşiile Metropolieĭ, nicĭ Metropolia să nu se întindă maĭ mult peste hotarele moşiilor sale în vinăriciul bisericesc, iar la cele-lalte délurĭ nu s'aŭ întîmplat pricinĭ de alte numirĭ. Aşijderea să aibă a stăpânì maĭ sus numitele sfinte bisericĭ domnescĭ zidurile puşcărieĭ de la pórta din jos cu locul lor, fiind domnesc, care l'aŭ avut şi maĭ înainte vreme dat şi închinat de alţĭ fraţĭ Domnĭ cu chrisóvele Domniilor Sale. Asemenea, după vechiul obiceiŭ, preoţiĭ i dascăliĭ i grămăticiĭ să aibă în toţĭ aniĭ la sfintele Pascĭ a luà pos-

tavurĭ de treĭ mânĭ: şaiŭ, felendreş i bricleş, cât şi cisme i papucĭ de patru orĭ într'un an, şi să aibă a scuti lude patru eclisiarchul i proestosul, adecă duhovnicul lude doĭ, i protopsaltis lude doĭ, i deftereul lude doĭ, şi cântăreţiĭ câte lude unul, scutiţĭ, cu pecetluiturĭ; şi iar să aibă a luà chiriile locurilor domnescĭ din Bucurescĭ, cele ce sunt afierosite, carĭ se adună în sumă de talerĭ 700 pe an, cum şi vinăriciul ce aŭ aceste sfinte bisericĭ, de la care, la vremea vîndăriĭ, când îl vînd, să iea pe an ca la talerĭ 6.000, carĭ banĭ, atât aĭ chiriilor cât şi aĭ vinăriciuluĭ, precum şi cele-lalte milĭ, hotărîm Domnia Mea ca să se împarţă la câţĭ sunt orînduiţĭ după deosebită fóie pecetluită de Domnia Mea slujitoriĭ bisericilor de la amîndouĕ Curţile cu mijlocul acela ce este drept şi cu cale fieş-căruia după slujbă şi după vrednicie; iar în anul ce se va întîmplà a eşi venit maĭ mult din vîndarea vinăriciuluĭ saŭ de la cele-lalte peste acéstă sumă, ce se arată maĭ sus, acea dobândă saŭ pagubă ce va fi să aibă a se analoghisi la toţĭ ceĭ de la biserica din Curtea veche şi la ceĭ de la biserica din Curtea nouă, după suma simbrieĭ lor, ce li s'aŭ orînduit. Aşijderea poruncim, ca la vremea vinăriciuluĭ, când nu vor vré a-l căutà înşişĭ din cliros, atuncĭ vîndarea să fie cu scirea a tot clirosul bisericaşilor din Curtea veche şi Curtea nouă; carĭ aceste milĭ şi orînduelĭ ce se arată maĭ sus, fiind din vechime întocmite, de la ceĭ maĭ dinainte fraţĭ Domnĭ, precum Ne adeverim Domnia Mea din chrisóvele ce le vĕdum, de aceea şi Domnia Mea le-am întărit ca să se păzéscă întocmaĭ. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma, Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ şi oblăduitorĭ creştinesculuĭ acestuia scaun, să bine-voiască a înnoì şi a întărì aceste milĭ, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi facerĭ de bine să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă. Şi am adeverit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuţ Vel Pitar, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la anul de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos 1813 Februarie 15, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 18 v.*)

43. *Chrisovul mănăstiriĭ Archimandritu.*

De vreme ce proorocul şi pururea întru împĕraţĭ pomenitul prea înţeleptul Solomon, numaĭ în umbra legiĭ rezemându-se, făcut-aŭ atât podóbă

caseĭ dumnedeescĭ a Ierusalimuluĭ şi o aŭ dăruit pre ea cu atâtea darurĭ şi prinóse, ca să se păzéscă într'însa sicriul cu tablele legiĭ Domnuluĭ, cu cât maĭ vîrtos Noĭ, carĭ suntem acum cu mila Duhuluĭ Sfînt pravoslavnicĭ Domnĭ, în lumina credinţeĭ, se cade să ajutăm şi să Ne silim cu tot sufletul spre ajutorul şi întemeiarea sfintelor luĭ Dumnedeŭ locaşurĭ, carĭ sunt semnul cel adevĕrat al credinţeĭ nóstre şi carĭ împodobesc politia acésta, întru care nu se junghie vite necuvîntătóre, precum óre-când acolo, ci însuşĭ mielul luĭ Dumnedeŭ cel adevĕrat se jărtfesce pentru viéţa cea vecĭnică şi mântuirea nóstră a tuturor, întru care pururea neîncetat se proslăvesce numele sĕŭ şi se face rugăciunĭ pentru Impĕraţĭ, pentru Domnĭ şi pentru toţĭ pravoslavniciĭ crestinĭ. Drept aceea, atât pentru acéstă pildă a prea înţeleptuluĭ Solomon şi după altele multe, cât şi după învĕţătura ce Ne dă proorocul şi Impĕratul David, carele strigă cu mare glas grăind: «Dómne, iubit-am podóba caseĭ tale şi locul lăcaşuluĭ măririĭ tale» şi iar «rîvna caseĭ tale m'aŭ mâncat», precum şi pentru creştinésca datorie ce avem, pliroforisindu-Ne Domnia Mea pentru sfînta şi dumnedeéscă mănăstire de aicĭ din oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, ce se numesce Archimandritul, care este zidită şi înzestrată din temelia eĭ de rĕposatul Domn Mateiŭ-Vodă şi închinată la sf. mănăstire Stavronichita ot Sfetagora, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor slăviţilor şi întru tot lăudaţilor Apostolĭ Petru şi Pavel, care mănăstire se chivernisesce şi se iconomisesce de . . . . , cum că este lipsită de alte veniturĭ şi cu trebuinţă de ajutor domnesc, bine am voit şi am miluit pre numita mănăstire cu aceste maĭ jos arătate privileghiurĭ, care le-aŭ avut şi de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, prin chrisóvele ce le vĕdum, să iea vinăriciŭ din délul Şcheilor sud. Saac, care are aceste popóre anume: Buda, Dumbrava, Rânceniĭ, Călugăreniĭ şi Scheĭ, câte doĭ banĭ de vadră de la toţĭ ceĭ ce plătesc vinăriciŭ, pentru care acest vinăriciŭ al mănăstiriĭ la lét. 1795 s'aŭ întîmplat pricină cu vinăriceriĭ domnescĭ, căutând vinăriceriĭ a face alte numirĭ de viĭ nouĕ şi a micşorà popórele mănăstiriĭ, şi din poruncă domnéscă făcêndu-se cercetare la faţa loculuĭ de Pitarul Ştefan, ispravnicul judeţuluĭ, şi de Slugerul Vasilache, tacsildarul vinăriciuluĭ domnesc, unde arătând mănăstirea chrisov al Domnieĭ Sale rĕposatul Ştefan Vodă Cantacuzino ot lét. 7223 Maiŭ 15, de anĭ 98, cu cuprindere că aŭ avut mănăstirea acest vinăriciŭ încă de atuncĭ închinat, şi despre Tohanĭ arată şi semne de unde şi până unde, adecă din Crucea Tatăluĭ pe vîrful Rătunduluĭ, pe marginea satuluĭ Tohanilor, pe drumul Varuluĭ şi în jos la drumul cel mare, şi vĕdêndu-se de către numiţiĭ boerĭ cuprinderea şi acestor popóre, cum şi semnele hotarelor, aŭ cunoscut şi aŭ înţeles curat că şi acele numirĭ şi viile ce s'aŭ sădit după vremĭ sunt în cuprinsul popórelor acesteĭ mănăstirĭ, de unde tot-deauna aŭ luat mănăstirea vinăriciŭ, carĭ făcĕnd anafóra, încă de atuncĭ s'aŭ întărit de Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz ca să-şĭ iea mănăstirea vinăriciul deplin, după care asemenea s'aŭ urmat în toţĭ aniĭ de rînd; aşijderea să iea din tóte aceste numite popóre şi gărdurăritul i părpărul, la care gărdurărit, măcar că în aniĭ trecuţĭ s'aŭ fost întins ómeniĭ armăşescĭ la unul dintre aceste popóre de s'aŭ amestecat a luà gărdurărit, dar prin cercetare la faţa loculuĭ s'aŭ făcut îndreptare şi aŭ rĕmas gărdurăritul din numitele popóre iarăşĭ mănăstiriĭ, ca un vechiŭ ce l'aŭ avut şi l'aŭ luat tot-deauna, iar ceĭ-lalţĭ câte

doĭ banĭ de vadră aĭ mănăstiriĭ Grigoriŭ ot Sfetagora şi un ban al mănăstiriĭ Proti de la Ţarigrad. Decĭ fiind-că vinăriciul dintr'aceste popóre i gărdurăritul şi părpărul este cu totul mănăstiresc, neavênd vinăriceriĭ domnescĭ aface, de aceea poruncim ca la aceste popóre să nu aibă a se amestecà vinăriceriĭ domnescĭ întru nimic la aceste popóre, precum nicĭ gărdurărit armăşesc, ci omul mănăstiriĭ să umble să scrie, să mĕsóre cu cotul domnesc pecetluit de la Vistieria Domnieĭ Mele şi să iea baniĭ vinăriciuluĭ, carĭ aŭ a se împărţi între mănăstirĭ după chrisóvele ce aŭ; aşijderea să iea şi vama cea orînduită de la sborul ce se face de la ḑiua Sfinţilor Apostolĭ în treĭ ḑile de rînd, care sbor se făceà din vechime la Tohanĭ, apoĭ măcar că după vremĭ se mutase, în ḑilele rĕposatuluĭ Domnieĭ Sale Constantin Cehan Racoviţă Voevod, la *Istău*, dar mănăstirea nu s'a istercsit cu pricina mutăriĭ de vama acésta, ci i s'aŭ fost dat hotărîre prin chrisóve domnescĭ, ca orĭ-unde s'ar mutà sborul acesta după vremĭ, tot mănăstirea să iea vama luĭ. Drept aceea ḑicem, că orĭ unde se va fi făcênd acum saŭ se va face după vremĭ, mănăstirea să nu fie lipsită de vama acésta, ci să-şĭ iea pe deplin, făr de a se amestecà vameşiĭ nicĭ decum, la care să trimiţă mănăstirea omul sĕŭ să iea vama făr de nicĭ un fel de stinghirélă; pentru care la lét. 1795, cerênd slujbaşiĭ erbarĭ a luà erbărit de la acest sbor şi, prin cercetarea d-luĭ Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, dovedindu-se că din vechime, de când aŭ avut mănăstirea vama acestuĭ sbor, nicĭ odată n'aŭ avut amestec erbariĭ, şi asupra aceştia s'aŭ dat de atuncĭ şi întărire domnéscă, ca să fie mănăstirea în pace de cererea erbarilor, după care şi fraţiĭ Domnĭ din urmă aŭ întărit. Aşijderea să aibă a luà mănăstirea în toţĭ aniĭ de la ocna Telega mertic de sare, pe an bolovanĭ 180, la vremea când ieaŭ şi alte mănăstirĭ; asemenea să aibă sf. mănăstire a ţiné şi lude 20 scutiţĭ, străinĭ, pentru ajutorul şi slujba sf. mănăstirĭ, cărora să li se dea pecetluiturĭ gpd., ca să fie apĕraţĭ de tóte dăjdiile verĭ-câte ar eşi în ţéră de la Vistieria Domnieĭ Mele, de nicĭ unele supĕrare să nu aibă, fiind acéstă mănăstire lipsită, neavênd ţiganĭ de posluşanie; şi iar să aibă sf. mănăstire a scutì la vremea oerituluĭ oĭ 400. Aşijderea, fiind-că sf. mănăstire are moşie cu baltă la sud. Ialomiţa, ce se chiamă Checameiŭ, între moşia Căldăruşanĭ şi între moşia mănăstiriĭ Michaiŭ-Vodă, de la care baltă luà numita mănăstire întreiala pesceluĭ, cum ieaŭ şi cele-lalte mănăstirĭ, avênd şi cărţĭ domnescĭ pe acest obiceiŭ, iar de la rĕsmeriţa cea-laltă rĕpunênd cărţile, s'aŭ întins vameşiĭ şi luaŭ aceste milĭ a mănăstiriĭ, pentru care încă din cea dintâiŭ domnie a Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Alexandru Ipsilant Voevod făcêndu-se cercetare, s'aŭ dovedit că aŭ avut cărţĭ şi s'aŭ rĕpus, după care aŭ dat Domnia Sa carte mănăstiriĭ a-şĭ luà acéstă întreială şi s'aŭ întărit în urmă şi de toţĭ fraţiĭ Domnĭ; decĭ să aibă volnicie omul ce se va orînduì de la mănăstire a luà întreiala din pescele ce se va prinde într'acéstă baltă cât ţine moşia mănăstiriĭ, însă din treĭ pescĭ un pesce, saŭ din treĭ banĭ un ban, cum ieaŭ şi mănăstirile cele de alăturĭ; iar vameşiĭ nimic să nu se amestece. Şi iar să aibă sf. mănăstire a scutì două pivniţe, aicĭ în Bucurescĭ, de vamă, de căminărit, de vinul domnesc i de ortul vătăşesc şi de tóte dările pivniţelor; aşijderea să scutéscă mănăstirea de fumărit şi de tóte alte angariĭ o prăvălie ce are la pórta mănăstiriĭ, şi osebit să aibă şi lude ḑece scutelnicĭ dintre pămîntenĭ, carĭ aceştĭ scutelnicĭ încă din domnia dintâiŭ a frateluĭ Alexandru Vodă

Moruz, ot lét. 1794 Septembre, s'aŭ poruncit de s'aŭ așezat în catastihul Vistieriel. Decĭ și Domnia Mea întărim tóte milele acestea, ce se cuprinde maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, spre a fi sf. mănăstirĭ de ajutor, iar Domnieĭ Mele și rĕposaților întru fericire părinților Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar și pre alțĭ frațĭ Domnĭ, cariĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi oblăduitorĭ aceștiĭ creștinescĭ țĕrĭ, să bine-voiască a înnoi și a întări aceste milĭ, ca și ale Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine să fie în urmă ținute în sémă. Și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod și cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Țéra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra de-jos, pan Costache Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suțu Vel Spătar, pan Costache Vlahuță Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alecu Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus; și s'a scris chrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și Mântuitoruluĭ Nostru Isus Christos 1813 Februarie 18, de Chiriță Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 20 r.)

44. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Michaiŭ-Vodă.*

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Sfinteĭ și dumnedeesceĭ mănăstirĭ de aicĭ din *laturea* orașuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, care este zidită și înălțată din temelia eĭ de rĕposatul Domn Michaiŭ-Vodă, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ ierarch și de minunĭ făcĕtorul Nicolae Archiepiscop Miralichieĭ, și cuviosuluĭ egumen Chir Chiprian, ieromonach de la acéstă sf. mănăstire, și tuturor părinților călugărĭ, cățĭ se află lăcuitorĭ la acest sf. lăcaș, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà vinăriciul din délul Pitescilor sud. Mușcel, adecă din poporul Leurdenĭ, Glămbocelul, Călinescĭĭ, Bădescĭĭ și Vrănescĭĭ, câte doĭ banĭ de vadră și părpărul, după obiceiŭ; însă egumenul de la acéstă sf. mănăstire saŭ omul ce-l va orîndui să aibă a umblà împreună cu vinăricerĭĭ domnescĭ, să scrie vinăriciul dintr'acele popóre tot de-odată și să facă două catastișe asemenea unul ca și altul, iscălite fiind amîndouĕ și de vinăricerĭĭ domnescĭ și de a mănăstiriĭ, și așà împreună strîngĕnd baniĭ vinăriciuluĭ, ce este de plătesc dajniciĭ, de vadră câte patru

banĭ și ploconul de nume, să aibă a luà vinăriceriĭ domnescĭ câte doĭ banĭ de vadră și ploconul de nume și omul mănăstiriĭ iar câte doĭ banĭ de vadră și cu părpărul după obiceiŭ, precum aŭ luat și maĭ înainte. Așijderea să aibă sf. mănăstire și la vremea oerituluĭ a scutì oĭ 500, cum și de la ocnă să aibă a luà bolovanĭ sare 150 la vremea când ieaŭ și alte mănăstirĭ; și iar să aibă sf. mănăstire a luà și vamă din balta Ciocănescilor ot sud. Ilfov, cât ține moșia satuluĭ, cu apa Gura Botuluĭ, unde are și leșĭ, din hotar până în hotar, după cum se cuprinde în chrisóvele vechĭ ale altor rĕposațĭ Domnĭ de maĭ înainte, carĭ are sf. mănăstire pentru acéstă moșie, însă din pesce. din racĭ, după vechiul obiceiŭ, cum aŭ luat și maĭ înainte. Incă să aibă s-ta mănăstire și lude 19 străinĭ, posluşnicĭ, dârvarĭ și vierĭ, pre carĭ găsindu-ĭ și luând adeverințele de la D-lor ispravniciĭ județuluĭ pe numele și chipul lor, să li se dea pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a fi scutițĭ și apĕrațĭ de tóte dăjdiile și angariile, pentru că aceste milĭ de vinăriciŭ i cele-lalte, carĭ se cuprinde maĭ sus, sunt date sf. mănăstirĭ maĭ dinainte vreme milă încă de la alțĭ rĕposațĭ Domnĭ, ce aŭ stătut oblăduitorĭ aceșteĭ creștinescĭ țĕrĭ, i de la Domnia Sa fratele Constantin Ipsilant Voevod, precum din chrisovul Domnieĭ Sale, ce-l vĕḑum, cu lét. 1803 Iulie 14, Ne-am adeverit. Așijderea, fiind-că acéstă mănăstire s'a cinstit și *cu starea scaunuluĭ domnesc* și a avut maĭ înainte și vie lângă mănăstire, *pe care vie zidindu-se de către Domnia Sa rĕposatul Domn Alexandru Ipsilant Voevod, încă dintru întâia domnie*, *casele domnescĭ,* s'aŭ dat mănăstiriĭ schimb viile domnescĭ de la Tîrgoviște, care viĭ fiind la loc depărtat și neputênd năstavnicul mănăstiriĭ a merge tot-deauna însușĭ ca să le caute și să le lucreze, nu s'ar fi putênd face lucru după cuviință, de aceea, cuviindu-i-se a fi împărtășită și cu deosebită milă domnéscă pentru înlesnirea lucruluĭ acestor viĭ, ce s'aŭ dat schimb la loc depărtat, i s'aŭ adaos de către Domnia Sa fratele Alexandru Moruz Voevod alțĭ lude 20 scutelnicĭ dintre dajniciĭ Vistieriеĭ, cu pecetluiturĭ domnescĭ, apĕrațĭ de rîndul dăjdiilor Vistierieĭ i de alte angariĭ, carĭ milĭ fiind cu cale și cu drept cuvînt date, și Noĭ asemenea le întărim și poruncim D-le Vel Vistier să-ĭ daĭ țidulile Vistieriеĭ după orînduială către ispravniciĭ aceluĭ județ și, aducênd adeverințe de chip, să li se dea și pecetluiturĭ de la Vistieria Domnieĭ Mele, spre a fi în pace și nesupĕrațĭ, ca să se pótă ajutà cu dînșiĭ la lucrul acestor viĭ. Decĭ învrednicindu-Ne și pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceșteĭ pravoslavnice Țĕrĭ-Rumânescĭ, am bine-voit de am înnoit și am întărit atât milele ce aŭ avut maĭ înainte. cât și acéstă din urmă, ca să se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor și întărire, iar Domnieĭ Mele și părinților Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar și pre alțĭ frațĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ și oblăduitorĭ aceștiĭ creștinescĭ țĕrĭ, să bine-voiască a înnoi și a întări aceste milĭ, ca și ale Domniilor Sale milĭ să fie în urmă de alțiĭ în sémă ținute. Și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod și cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod. martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Radu Slătineanu

Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşcu Racoviţă Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manul Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuţă Vel Postelnic, pan Athanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Alecu Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manul Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'a scris chrisovul acesta întru întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la anul de la Christos 1813 Februarie 10, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 13.*)

45. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfîntuluĭ Gheorghe.*

Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ mucenic şi de biruinţă purtător Gheorghe, care este zidită şi înălţată din temelia eĭ de rĕposatul Constantin Vodă Brâncoveanul şi închinată la sfîntul şi de viéţă priimitor mormîntul Domnuluĭ Nostru Isus Christos, şi cuviosuluĭ egumenuluĭ . . . . , ca să-ĭ fie milă de la Domnia Mea, să iea vinăriciul după moşia mănăstiriĭ, ce se numesce Poenile, ot sud. Vlaşca, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, după obiceiŭ. Aşijderea să iea vinăriciul din Délul Curbeĭ, i al Holoescilor, i Crângul, i Mărunţişul şi Valea Bobuluĭ ot sud. Saac, iarăşĭ câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, pentru care acest vinăriciŭ de la sud. Saac întîmplându-se prigonirĭ cu vinăriceriĭ domnescĭ, scornind alte numirĭ nouĕ în coprinsul vinăriciuluĭ mănăstiriĭ, de care după jalba egumenuluĭ s'aŭ făcut cercetare din poruncă domnéscă, atât aicĭ de D-luĭ Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, prin ceĭ ce aŭ fost după vremĭ, cu vinăriciul mănăstiriĭ i cu vinăriciul domnesc, cât şi la faţa loculuĭ s'aŭ cercetat de D-luĭ Vel Dvornicu Radu Golescu i de ispravnicul judeţuluĭ ce aŭ fost atuncĭ, D-luĭ Biv Vel Logofĕt Constantin Bălăceanu, şi s'aŭ dovedit că poporul Curba este popor tot cu aceeaşĭ numire, Loloésca o numesc şi Mărunţişul mare, Valea Crânguluĭ nu are nicĭ o pricină, Mărunţişul îĭ dic Mărunţişul mic şi Cotenĭ, şi Cotenĭ numesc pentru că de dece anĭ încóce săteniĭ ot Cotenĭ aŭ sădit viĭ într'acest popor a Mărunţişuluĭ şi pentru acéstă sădire nouă şi numire a Cotenilor aŭ fost pricinĭ de apururea între vinăriceriĭ domnescĭ cu mănăstirea, şi în Valea Bobuluĭ este şi Sorliţa, carea Sorliţă fiind o vâlcea mică cu puţine viĭ, s'aŭ făcut şi se ţine atât din vechime cum şi acum de Valea Bobuluĭ, nefiind despărţită, de unde aŭ luat mănăstirea, vecinindu-se mila vinăriciuluĭ mănăstiriĭ cu milele vinăriciuluĭ altor mănăstiriĭ, şi după pliroforia ce aŭ dat D-lor maĭ sus numiţiĭ boerĭ în lét. 1803, prin chrisovul ce aŭ dat Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant aŭ întărit ca, din tóte acele numirĭ nouĕ şi vechĭ, să iea mănăstirea vinăriciul, precum maĭ sus se cuprinde, şi asemenea întărim şi

Domnia Mea; pentru care, la vremea vinăriciuluĭ, egumenul saŭ ómeniĭ ce-ĭ va orîndui să umble împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ, ca să scrie tot vinăriciul dintr'aceste popóre și, făcênd două catastișe asemenea unul cu altul iscălite și de vinăriceriĭ domnescĭ și de omul mănăstiriĭ, să aibă a luà mănăstirea câte doĭ banĭ de vadră și părpărul, iar ceĭ-lalțĭ câte doĭ banĭ de vadră și ploconul să iea vinăriceriĭ domnescĭ. Așijderea să iea sf. mănăstire și otaștina, după obiceiul pămîntuluĭ, de la ceĭ ce vor fi avênd viĭ pe moșia mănăstiriĭ; și iar să fie sfinteĭ mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să iea de la ocna Telega pe an bolovanĭ sare 200; să scutéscă și de oerit oĭ 2.000, carĭ la vremea oerituluĭ să aibă a se ridicà cu pecetluitul Domnieĭ Mele. Treĭ cârciumĭ în Bucurescĭ ce are mănăstirea, în carĭ îșĭ vinde vinul, să fie scutite de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc și de ortul vătășesc i de orĭ ce alte angariĭ vor da alte pivnițe, acestea să nu se supere. Să ție și lude 35, ómenĭ străinĭ, pre carĭ găsindu-ĭ să-ĭ ducă la D-lor ispravniciĭ județuluĭ, ca să-ĭ cerceteze, și fiind străinĭ cu adevĕrat, să le dea adeverințe pe numele și chipul lor, după carĭ să li se dea și pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a fi în pace și ertațĭ de tóte dăjdiile și angariile ce vor eși de la Vistieria Domnieĭ Mele peste an în țéră, de nicĭ unele val și bântuială să nu aibă; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut atât de la alțĭ frațĭ Domnĭ de maĭ înainte i de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant, precum din chrisóvele ce le-am vĕḍut Ne-am adeverit. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumneḍeŭ cu domnia acesteĭ pravoslavnice Țĕrĭ-Rumânescĭ, după evlavia ce avem către sfintele luĭ Dumneḍeŭ locașurĭ, maĭ vîrtos către sfîntul și de viéță primitor mormîntul al Domnuluĭ Nostru Isus Christos, Ne-am milostivit printr'acest cinstit și bine închipuit chrisov al Domnieĭ Mele și întărim milele ce se cuprind maĭ sus, ca să se păzéscă nestrămutat. Rugăm dar și pre alțĭ frațĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi oblăduitorĭ aceștiĭ creștinescĭ țĕrĭ, să bine-voiască a înnoi și a întări aceste milĭ, ca și a Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine să fie în urmă de alțiĭ ținute în sémă. Și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i cu credința prea iubiților meĭ fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ: pan Constatin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Téra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Téra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Téra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Téra-de-jos, pan Costache Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suțu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuț Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manul Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Téra-de-sus; și s'aŭ scris chrisovul acesta la aniĭ de la Christos 1813 Februarie 15, de Nicolae Logofețel de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 14.)

46. *Pitac către Episcopul Argeşiu, Banul Filipescu şi Dvornicul Golescu, să nu vîndă egumenul Raduluĭ-Vodă venilul moşiilor făr de scirea D-lor.*

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Iubitorule de Dumnedeŭ Sfinţia Ta Episcópe Argeşiu şi D-ta Vel Bane Constantine Filipescule şi D-ta Vel Dvornice de Ţéra-de-sus Radule Golescule, fiind că mănăstirea Raduluĭ-Vodă, din réua economie şi bicisnicie a egumenuluĭ ce a murit, a ajuns în próstă stare şi se află cufundată în grele datoriĭ, precum vĕ este sciut, de aceea poruncim Domnia Mea şi vĕ însărcinăm cu acéstă îngrijire, ca egumenul cest de acum să nu fie volnic, făr de scirea Sfinţieĭ Tale şi a D-vóstre, să vîndă saŭ să facă schimb vre-un lucru de ale mănăstiriĭ, precum nicĭ arendă de moşie, vie, móră, saŭ de prăvălie să vîndă la cine-vaşĭ, făr de a vĕ da de scire, iar maĭ vîrtos vîndarea saŭ schimbul de lucrurĭ nemişcătóre nicĭ într'un chip nu póte face împotriva cuprinderiĭ domnesculuĭ chrisov, ce este întocmit pentru orînduelile mănăstirescĭ, ci orĭ-când va fi ca să se vîndă vre-o arendă, să vi se deà de scire şi, de veţĭ găsì cu cale preţul ce se va arătà, aşà să se facă acea vîndare, ca cu aceĭ banĭ cu încetul, încetul, să se iconomiséscă plata datoriilor aceştiĭ mănăstirĭ; care acest nizam şi poruncă a Domnieĭ Mele să o faceţĭ cunoscută şi cestuĭ de acum egumen, ca să nu îndrăsnéscă a face vre-o vîndare de arendă făr de scirea Sfinţieĭ Tale şi a D-vóstre, căcĭ acea vîndare nu va fi ţinută în sémă. Tolco pisah gpd.—1813 Febr. 19

(*Cod. LXXIV, fila 28 v.*) (Vedĭ la pag. 108 şi altă disposiţiune.)

Cartea sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ Codreniĭ.

Dat-am domnésca Nóstră carte sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ Codreniĭ din sud. Ilfov, ca să aibă a luà vinăriciŭ din poporul Valea Scăenĭ sud. Saac câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, de unde aŭ luat şi până acum tot-dea-una, pentru că acéstă milă aŭ avut-o numita mănăstire din vechime cu cărţile de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, carĭ cărţĭ cu tóte că i s'aŭ rĕpus, dar mila fiindu-ĭ sciută, a pururea s'aŭ păzit şi s'aŭ urmat, de aŭ luat o pe toţĭ aniĭ nesmintită, şi Domnia Sa Alexandru Vodă Moruz, prin cartea ce aŭ dat, care o vĕdum, cu lét. 1800 Martie 15, arată că prin cercetarea ce aŭ făcut, pliroforisindu-se de la înşişĭ vinăriceriĭ domnescĭ, ce aŭ fost după vremĭ cumpĕrătorĭ şi rînduiţĭ cu vinăriciul la acel judeţ, că pururea şi-aŭ luat numita mănăstire acéstă milă de vinăriciŭ, drept aceea Ne-am milostivit şi Domnia Mea de am înnoit şi am întărit acéstă milă, ca de acum înainte să iea vinăriciŭ după cum aŭ luat şi până acum, de care poruncim, tacsidarule i slujbaşilor vinăricerĭ, ce veţĭ fi după vremĭ, urmare saŭ supĕrare împotrivă să nu faceţĭ; i saam recch gpd. — 1813 Februarie 20.

(Pecetea gpd.) Biv Vel Medelnicer. Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXVII, fila 57.*)

48. *Chrisovul mănăstiriĭ Câmpulungluĭ.*

Sfinteĭ şi dumneḑeesciĭ mănăstirĭ, ce se chiamă Câmpulung, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormirea Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ Nóstre de Dumneḑeŭ Născĕtóreĭ şi pururea Fecióreĭ Marieĭ, şi Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Chir Costandie, proin năstavnic acestiĭ sfinte mănăstirĭ, şi tuturor părinţilor călugărĭ carĭ vor fi lăcuitorĭ într'acest sfînt lăcaş, ca să fie sf. mănăstirĭ tóte milele câte sunt date şi miluite de rĕposatul Mateiŭ Basarab Voevod, ctitorul sf. mănăstirĭ, care milĭ şi daniĭ le-aŭ ţinut sf. mănăstire şi până în vremea de acum, 'căcĭ aflându-se acéstă sf. mănăstire sub munte, la un loc fórte strîmt şi cu anevoe de hrană şi cu mare scăḑămînt şi lipsă întru tóte semĕnăturile pămîntuluĭ, de care lucru şi Domnia Mea, după tocmirea şi mila acelor vrednicĭ de pomenire ctitorĭ dintâĭ, cariĭ aŭ dăruit şi aŭ miluit şi aŭ adaos sf. mănăstire cu cele ce i s'aŭ căḑut, Domnia Mea încă întăresc şi înnoesc prin acest cinstit chrisov al Domnieĭ Mele tóte acestea. Intâiŭ, obştea care este în sf. mănăstire să fie înnoită şi legată desăvîrşit după cum aŭ fost şi maĭ înainte, şi năstavnic om străin din altă parte să nu fie, şi nicĭ într'un chip să nu se priméscă, fără numaĭ dintre lăcuitoriĭ mănăstiriĭ, cu voia şi cu tot soborul sf. mănăstirĭ. După acésta să aibă sf. mănăstire a luà vama din tîrgul de acolo, din Câmpulung, după obiceiŭ, din orĭ-ce bucate şi marfă ar aduce alţĭ ómenĭ străinĭ de prin alte părţĭ şi de prin alte sate, de le-ar vinde acolo în oraş (afară numaĭ din orăşanĭ, fiind-că eĭ dintr'un început vamă n'aŭ dat) şi afară din boeriĭ ceĭ marĭ, carĭ îşĭ vor vinde bucatele lor acolo; iar cariĭ vor face neguţătorie, uniĭ ca aceia să-şĭ deà cu toţiĭ vama după obiceiŭ, verĭ-ce fel de om ar fi, iar căminărit de orĭ-câte buţĭ vor vinde acolea în tîrg, atât de la alţĭ ómenĭ străinĭ, cât şi de la orăşenĭ, să aibă a luà de bute o vadră, pe care să o plătéscă cu banĭ, după cum o vor vinde în cârciumă, şi de carul cu pesce încă să iea, atât de la străinĭ cât şi de la orăşanĭ, pesce oca 5 şi banĭ 9, pentru căcĭ căminăritul şi de carul de pesce oca 5 şi banĭ 9 tot-deauna aŭ dat şi orăşeniĭ la mănăstire până acum; şi vama sboruluĭ ce se face la sf. Ilie Proorocul şi talerĭ 100 din vama de la Dragoslavele şi vinăriciul din délul Brătulescilor sud. Muscel, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ; încă să aibă a luà de la ocna Telega bolovanĭ de sare una sută; şi lude 20, ómenĭ fără pricină, străinĭ, pentru cariĭ luând adeverinţă de la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ pe numele şi chipul lor, să li se dea şi pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a fi apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi angariile verĭ câte ar eşi peste an în ţéră, ca să fie pentru slujba şi ajutorul sf. mănăstirĭ, pentru că acéstă milă aŭ avut-o sf. mănăstire atât de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Ipsilant, prin chrisovul Domnieĭ sale, ce-l vĕḑum, cu lét. 1775, i de la Domnia Sa fratele Michaiŭ Vodă Suţul, prin chrisóvele Domnieĭ Sale dintru amîndouĕ domniile, ce le vĕḑum Domnia Mea, însă unul cu lét. 1784 Ianuarie 20 şi altul cu lét. 1792 Martie 29, i de la Domnia Sa fratele Domn Alexandru Constantin Moruz Voevod, precum din chrisovul Domnieĭ Sale, ce-l vĕḑum, cu lét. 1893 Iunie 8, Ne-am pliroforisit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, am bine-voit de am înnoit şi am întărit milele şi tocméla sfinteĭ mănăstirĭ

ce s'a ḑis maĭ sus, ca să pótă fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi de întărire şi părinţilor călugărĭ de chivernisire, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Aşijderea, şi în urma Domnieĭ Mele, pre care va orîndui Dumneḑeŭ a fi Domn şi oblăduitor a acestuĭ cinstit scaun al Ţĕriĭ-Rumânescĭ, aŭ din fiiĭ noştri, aŭ din némul Domnieĭ Mele, saŭ din ném străin, poftim şi rugăm cu numele Domnuluĭ Dumneḑeŭ celuĭ ce este în Troiţă proslăvit, ca să înnoiască şi să întăréscă tóte milele şi tocmelile sfinteĭ mănăstirĭ, ce se arată maĭ sus, ca să aibă ajutor de la Prea Curata Maica Domnuluĭ Nostru. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigore Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nistor Vel Clucer, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Costache Caracaş Vel Clucer, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, scriindu-se chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Nóstră, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ 7321, iar de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos 1813 Februarie 20, de Costache Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 330.*)

49. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Raduluĭ-Vodă.*

Milostiiu Bojiu, Iō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Cinstiteĭ şi dumneḑeesceĭ mănăstirĭ Raduluĭ-Vodă de aicĭ din Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinteĭ şi nedespărţiteĭ Troiţe, şi cuviosuluĭ archimandrit şi egumen al acesteĭ mănăstirĭ Chir . . . . ca să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà vinăriciul din délul Lupescilor de lângă Bucurescĭ câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, cum şi osebit din délul Vălenilor ot sud. Muşcel câte patru banĭ vadră şi părpărul după obiceiŭ; osebit să aibă sf. mănăstire scaunele de tăiatul cărneĭ câte vor fi într'acel dél al Vălenilor, însă pe moşia mănăstiriĭ, venitul lor să fie al mănăstiriĭ; şi iar să aibă a luà sf. mănăstire de la ceĭ ce vor fi avênd viiĭ pe moşia mănăstirĭ otaştina pămîntuluĭ după obiceiŭ, din două-ḑecĭ vedre vin o vadră, însă pentru otaştină vin să iea, iar nu banĭ; aşijderea să aibă sf. mănăstire întru stăpânire tóte părăginile de vie

din délul Vălenilor ot sud. Muscel, ce sunt pe moşia mănăstiriĭ, fiind volnic egumenul al acesteĭ mănăstirĭ a le da la alţiĭ orĭ-căruia va vré să le lucreze, şi să dea scrisórea cuvioşieĭ sale fieş-căruia, cu care scrisóre viind aicĭ la Domnia Mea, să i se facă şi cartea Domnieĭ Mele a stăpâni nestrămutat şi încă vor fi nesupĕraţĭ de pogonărit treĭ anĭ, până vor luà ródă dintr'acele viĭ; însă acésta o ḑicem pentru viile ce vor fi paragină maĭ dinainte, iar pentru viile ce se vor fi părăginit dintr'acéstă rĕsmeriţă trecută, aŭ avut soroc treĭ anĭ de la începerea păciĭ, şi carĭ nu vor fi venit într'acel soroc să le lucreze, atuncĭ să se urmeze şi pentru acestea ca şi pentru cele-lalte, după cum se cuprinde maĭ sus: a le da egumenul orĭ-căruia va vré să le lucreze; încă să maĭ fie volnic cuviosul egumen a orîndui gărdurărĭ precum şi într'alte délurĭ şi, orĭ ale cuĭ vite va prinde prin viĭ făcĕnd stricăciune, să le iea obicĭnuita glóbă, precum şi alţĭ gărdurarĭ; aşijderea să aibă a scutì pe tot anul oĭ 500 de oerit, drepte ale mănăstiriĭ, cum şi lude 20 posluşnicĭ să ţie pentru tréba mănăstiriĭ, cariĭ să fie scutiţĭ şi apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi de la Vistierie şi de la cămara Domnieĭ Mele peste an în ţéră, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă; deosebit şi tîrgul ce este obicĭnuit de se face la Vălenĭ sud. Muscel, pe moşia mănăstiriĭ, să nu aibă voe nicĭ vameşiĭ nicĭ alţiĭ a-l mutà din locul luĭ cel obicĭnuit, nicĭ să se facă împrejur alt tîrg, spre a aduce cheder acestuĭ vechiŭ; să aibă a luà sf. mănăstire pe fieş-care an de la ocna Slănic bolovanĭ sare 200. Aşijderea şi mănăstirea Tutana, metoh aceştiĭ mănăstirĭ Radu-Vodă, să ţie 20 ómenĭ scutiţĭ, care să fie străinĭ, din alte ţĕrĭ, cărora, făcĕndu-li-se cercetare după orînduiala Vistieriеĭ, să li se dea şi pecetluiturile Domnieĭ Mele la mânĭ, spre a-ĭ avé în pace şi nesupĕraţĭ, ca să fie de posluşania sf. mănăstirĭ. Decĭ la vremea vinăriciuluĭ să aibă mănăstirea a orîndui om, ca dimpreună cu vinăriceriĭ domnescĭ să scrie vinăriciul dintr'acest dél Văleniĭ ot sud. Muscel şi, făcĕnd două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, din cincĭ banĭ de vadră ce este de plătesc dajniciĭ, să iea mănăstirea patru şi părpărul şi împreună cu catastihul să aducă toţĭ baniĭ la mănăstire, făr de a se amestecà vinăriceriĭ domnescĭ la baniĭ mănăstiriĭ, şi vinăriceriĭ domnescĭ să iea un ban de vadră; carĭ aceste milĭ le-aŭ avu- sf. mănăstire, atât de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domĭ nia Sa rĕposatul Alexandru-Vodă Ipsilant, precum din chrisovul Domniet Sale, ce-l vĕḑum, cu lét. 1797 Septembre 3, Ne-am adeverit. Decĭ învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia acesteĭ pravoslavnice Ţĕrĭ Rumânescĭ, am bine-voit de am înnoit şi am întărit milele acestea, ca să se păzéscă nestrămutat, spre a fi sf. mănăstirĭ de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ Mele şi rĕposaţilor părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, cariĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi oblăduitorĭ aceştiĭ creştinescĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări milele acestea, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi facerĭ de bine să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel

Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al srtăinelor pricinĭ, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'a scris chrisovul la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la lét. 1813 Februarie 22, de Nicolae Logofĕt za Divan.

50. *Pitac către Episcopul Argeşiu i Banul Constantin Filipescu şi Dvornicul Radu Golescu.*

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Iubitorule de Dumnedeŭ Sfinţia Ta Episcópe Argeşiule, i D-vóstre cinstiţilor i credincioşĭ boerilor Domnieĭ Mele Vel Bane Constantine Filipescule şi Vel Vornice Radule Golescule, fiind că Preaosfinţia Sa proin Patriarch al Ţarigraduluĭ Chir Grigorie, ce se află acum la mănăstirea Iviruluĭ, unde este metania Preaosfinţieĭ Sale, cât şi obştea celor de acolo părinţĭ sinchinovioţĭ, prin scrisorile ce aŭ trimis Domnieĭ Mele fac arătare că, pentru multa datorie întru care aŭ încăput mănăstirea de aici a Raduluĭ-Vodă, din pricina a releĭ economiĭ a egumenuluĭ Ignatie ce aŭ murit, cer ca pecetea acesteĭ mănăstirĭ de acum înainte să se facă în treĭ părţĭ, din carĭ una să o ţie cest de acum egumen Teodosie Archimandritul, alta să se ţie de către archimandritul Meletie şi alta de către Chiril Musicos, ce se află aicĭ Exarchĭ trimişĭ de acolo, până vor veni aicĭ doĭ proin egumenĭ ce se orînduesc epitropĭ de la mănăstirea Ivirul, ca să se dea atuncĭ la cuvioşia lor acele două părţĭ din pecete, şi nimenea din ceştĭ treĭ de aicĭ să nu facă vre-o urmare fără de scirea celor-lalţĭ măcar la cea maĭ mică trébă a mănăstiriĭ, şi acéstă cerere fiind cuviinciósă şi primită Domnieĭ Mele, poruncim ca, îndată făcêndu-se pecetea mănăstiriĭ în treĭ părţĭ, să se dea de Sfinţia Ta şi de către D-vóstre câte una la fieş-care din maĭ sus arătatele obraze, făr de a se face însă câtuşĭ de puţină strămutare cuprinderiĭ pitacuIuĭ Domnieĭ Mele ce s'aŭ dat în trecutele dile către Sfinţia Ta şi către D-vóstre pentru îngrijirea ce v'am însărcinat a avé asupra vîndărilor de arendĭ ale moşiilor mănăstiriĭ Raduluĭ-Vodă şi a neînstrăinăriĭ vre-unuĭ lucru nemişcător. Tolco pisah gpd. — 1813 Februarie 22.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIV*, *fila 32 v*) (Vedĭ documentul de la pag. 104.)

51. *Cartea Saveĭ Deftereŭ.*

Fiind-că Sava Deftereŭ, din mică vîrsta sa aflându-se slujind Curţiĭ gpd., aŭ avut milă prin cartea Domnieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant, ce o vědum

Domnia Mea, cu lét. 1803, a ţiné lude 4, ómenĭ făr de pricină de dajdie, cum şi o pivniţă, aicĭ în Bucurescĭ, care fiind-că acum aŭ ajuns la multă slăbiciune şi neputinţă, maĭ vîrtos şi cu casă grea fiind, Ne milostivim şi Domnia Mea asupră-ĭ de-ĭ înnoim şi-ĭ întărim acéstă milă, adecă ca să aibă a ţiné lude patru, ómenĭ făr de pricină de dajdie, cum şi o cârciumă, aicĭ în oraşul Bucurescĭĭ, scutită şi apĕrată de fumărit i căminărit şi de alte angariĭ. Drept aceea poruncim Domnia Mea ca întocmaĭ să se urmeze; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 22.

Vel Logofĕt Ghica.

(Cod. LXXVII, fila 43.)

52. *Pitac către Metropolitu şi către veliţiĭ boerĭ, ca să se strîngă la Curte să judece pricina luĭ Neofit egumenul Zamfirénu.*

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolit şi D-vóstre veliţilor boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele, pricina de judecată ce aŭ avut în anul trecut o femee din sud. Saac cu acest Neofit egumen ot schitul Zamfira, atât înaintea Divanuluĭ, cât şi la Domnescul Nostru Divan, i hotărîrea ce am dat Domnia Mea asupra pricinĭĭ, tóte vĕ sunt sciute şi, în condicele Divanuluĭ fiind trecute, puteţĭ luà şi acum pliroforie pe larg de cele urmate şi hotărîte şi osebit să vĕ pliroforisiţĭ de s'aŭ pus în lucrare acea hotărîre întocmaĭ şi făr de schimbare; asupra căruia acestuĭ Neofit fiind-că şi acum s'aŭ ivit alte pîrĭ din partea unor locuitorĭ de la numitul judeţ, arătătóre de alte próspete netrebnice urmărĭ ale sale următóre celor de maĭ înainte, prin judecată dovedită, precum veţĭ luà pliroforie, nu numaĭ din însciinţările ispravnicilor, ce se află la canţelaria Divanuluĭ Domnieĭ Mele, ci şi chiar dintr'un zapis al unuia din jăluitoriĭ lăcuitorĭ ce se găsesce asupra sa ţiindu-l drept ajutorul sĕŭ şi avênd curată cuprindere, că nóptea mergênd acest Neofit la casa luĭ cu slugile sale, l'aŭ pus la bătae; de aceea am fost trimis Domnia Mea mumbaşir Logofĕt al Divanuluĭ cu domnésca Nóstră volnicie, ca să-l aducă aicĭ în cercetare, şi unde se aşteptà aducerea luĭ, aŭ adus însciinţare orînduitul mumbaşir că nóptea aŭ dosit din judeţ şi de atuncĭ până acum, după atâtea poruncĭ ce am dat Domnia Mea, abià s'aŭ găsit (urmarea acésta închipuitóre de învinovăţire cunoscută şi de însuşĭ); drept aceea poruncim Domnia Mea, ca mâne Marţĭ, adunându-vĕ cu toţiĭ aicĭ la domnésca Nóstră Curte, unde aducêndu-se şi el faţă, şi vĕḑêndu-se atât acea de anul trecut hotărîre a Domnieĭ Mele, cât şi tóte cele-lalte *engrafa,* ce s'aŭ ḑis maĭ sus, să-l judecaţĭ şi, chibzuind cele cu cale şi după cuviinţă asupra urmărilor sale, să Ne arătaţĭ prin anafora. Tolco pisah gpd. — 1814 Februarie 23.

(Cod. LXXIV, fila 104 v.)

53. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Arnota.*

Minunat este Dumneḑeŭ întru Sfinţiĭ sĕĭ (ḑice proorocul şi Impĕratul David), pentru că prin mijlocirea lor, ca prin nisce organe şi vase cu-

rate şi alese ale Sfîntuluĭ Duh isvorĕsce tămăduirĭ noroduluĭ şi ajutor întru nevoile şi patimile lor, după darul ce li s'aŭ dat, ca unor aleşĭ aĭ sĕĭ, între cariĭ şi Sf. Michail Sinaidul, ca un locaş vrednic al Prea Sfîntuluĭ Duh, prin darul tămăduirilor ce aŭ de la Dumnedeŭ, arătându-se făcĕtor de minunĭ i isbăvitor de patima locustelor, nu puţin ajutor aŭ cunoscut ţéra acésta în câtă vreme s'aŭ arătat acest fel de juvinĭ vătĕmătóre ródelor pămîntuluĭ, atât maĭ înainte în vremĭ trecute, cât şi acum în cele de pe urmă, cunoscĕnd ţéra mult folos din ajutorul acestuĭ sfînt, a căruia sfîntă mână fiind-că se află păzindu-se aicĭ în ţéră la mănăstirea Arnota sud. Vîlcea, care este zidire domnéscă slobodă ţĕriĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul soborul sfinţilor maĭ marilor Voevodĭ aĭ oştilor cerescĭ Archanghelĭ Michail şi Gavriil, cade se în adevĕr, atât pentru cele trecute ajutorurĭ ce aŭ cunoscut ţéra, cât şi pentru folosul şi isbăvirea cea desăvîrşită care şi de acum înainte cu rugăciune se cere şi se nădăjduesce de obşte a o avé ţéra prin mijlocirea şi rugăciunile acestuĭ sfînt de milostivul Dumnedeŭ şi pentru semnul evlavieĭ a se face locaşuluĭ sfinţieĭ sale un ajutor cuviincios din milele domnescĭ, maĭ vîrtos fiind acéstă sfîntă mănăstire zidită la un loc înalt cu multă trebuinţă de ajutor la trebuinţele sale; drept aceea am bine-voit Domniea Mea de am înnoit şi am întărit milele ce aŭ avut, adecă: să iea vinăriciŭ câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul din satul Cotescĭ, Bărbătescĭ, Dobricenĭ şi Bogdănescĭ sud. Vîlcea, şi osebit să iea talerĭ 100 din oerit, talerĭ 100 din dijmărit, talerĭ 100 din vinăriciŭ şi talerĭ 50 din vama Craioveĭ, pentru unt-de-lemn, făcliĭ şi tămâe, carĭ aceştĭ banĭ să-ĭ dea cumpĕrătoriĭ acestor slujbe din judeţele ot preste Olt pentru baniĭ cămăriĭ, iar când slujbele acestea vor fi în credinţă, să i se dea de la Vistieria şi cămara Domnieĭ Mele; însă egumenul să aibă vechil aicĭ, ca la vremea vîndăriĭ slujbelor să se iea şi baniĭ mănăstiriĭ de la cumpĕrătorĭ, precum s'aŭ luat şi până acum. Aşijderea să i se dea şi câte 100 bolovanĭ sare de la Ocnele marĭ sud. Vîlcea pe fieş care an, să scutéscă şi oĭ 100 de oerit, precum şi lude 10 străinĭ să-ĭ aibă de-apururea nedajnicĭ şi scutiţĭ, cărora să li se dea de la Vistieria Domnieĭ Mele pecetluiturĭ, cu care acéstă milă de banĭ şi ajutor de ómenĭ îndatorim pre egumen să fie silitor a face cele trebuincióse dresurĭ şi întemeerĭ spre buna podóbă şi înfrumuseţarea sf. mănăstirĭ şi a bisericiĭ, atât la cele din lăuntru, cât şi la cele de afară zidirĭ şi împrejmuirĭ, ca să se afle pururea în starea eĭ; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, însă din chrisovul Domnieĭ Sale Alexandru Vodă Ipsilant ot lét. 1797 Iulie 8, după chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Moruz ot lét. 1799 Septembrie 3, şi din chrisovul Domnieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant ot lét. 1803 Iulie 29. Decĭ, învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, am bine-voit, după rîvna ce avem către sfintele luĭ Dumnedeŭ locaşurĭ, de a le întemeiă şi maĭ vîrtos pentru ajutorul ce făr de îndoială îl nădăjduim de la sfîntul, de am înnoit şi am întărit milele acestea, ca să se păzéscă nestrămutat; pentru care nu suntem la îndoială că şi fraţiĭ Domnĭ din urma Nóstră, pentru evlavia şi pentru folosul ce-l nădăjduesce ţéra de-apururea de la ajutorul acestuĭ sfînt, vor bine-voi a înnoi şi întări locaşuluĭ sfinţieĭ sale privileghiul acesta. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele lω Ioan Gheorghe

Caragea Voevod i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boerĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele . . . . și ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus; și s'aŭ scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele aicĭ in orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la lét. 1813 Februarie 23, de Nicolae Logofețel de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 24 a.)

54. *Cartea mănăstiriĭ Gruiul.*

Sfinteĭ și dumneḑeesceĭ mănăstirĭ Gruiul din sud. Ilfov, ca să aibă milă de la Domnia Mea lude 10, ómenĭ străinĭ și fără pricină de dajdie, pre carĭ acum să-ĭ găséscă și să-ĭ aducă din străinătate, cărora, după cercetarea ce li se va face de către D-lor ispravniciĭ județuluĭ, fiind străinĭ cu adevĕrat, să li se dea adeverință pe numele și chipul lor, spre a li se da și pecetluiturile Domnieĭ Mele, că să fie în pace și nesupĕrațĭ de către nimenĭ, a fi de ajutor și poslușania sfinteĭ mănăstirĭ, care acéstă milă aŭ avut-o prin cărțĭ domnescĭ și de la aceĭ maĭ dinainte frațĭ Domnĭ. Drept aceea Ne-am milostivit și Domnia Mea de am înnoit și am întărit acéstă milă, ca să se păzéscă nestrămutat; de care poruncim Domnia Mea ispravnicilor i altor zapciĭ, nimenĭ nicĭ un fel de supĕrare să nu le facă, că așà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Februarie 24.

(Cod. LXXVII, fila 56.)

55. *Cartea bisericiĭ Răsvadu din sud. Dîmbovița pentru milele ce are.*

Fiind-că sfînta biserică de pe moșia Răsvadu ot sud. Dîmbovița a rĕposatuluĭ Vorniculuĭ Scarlat Greceanul, prin cărțile fraților Domnĭ de maĭ înainte, aŭ avut milă ca să ica pe tot anul vinăriciŭ din tóte viile dajnicilor după acea moșie Răsvadu câte 5 banĭ de vadră și părpărul după obiceiŭ, atât din viile ce se află acum lucrate, i din cele părăginite ce se vor destupà, cât și din cele ce se vor maĭ face de aicĭ înainte din pajiște, și la vremea vinăriciuluĭ să umble omul ce se va orîndui de la casa acésta a strînge pe deplin vinăriciul acesta, făr de a se amestecà întru nimic vinăriceriĭ domnescĭ, precum Ne-am adeverit Domnia Mea, atât din cartea rĕposatuluĭ Domn Michail Suțu Voevod, cât și din condica Divanuluĭ. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ și pre Noĭ cu domnia aceștiĭ pravoslavnice țĕrĭ, am bine-voit de am înnoit și am întărit mila aceștiĭ bisericĭ, ca să i se păzéscă nestrămutat, spre a fi bisericiĭ de ajutor când se va strică i la cele trebuincióse de chivernisire, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; poruncim Domnia Mea și vouĕ vinăricerilor, nimenĭ întru nimic să nu avețĭ a vĕ amestecà la acéstă milă a bisericiĭ; i saam receh gpd.— 1813 Februarie 26.

(Cod. LXXVII, fila 129)

Prea Inălțate Dómne,

După luminată porunca Inălțimiĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă a doĭ preoțĭ, anume Popa Nicolae și Popa Tudor de la schitu Bradul ot sud. Vîlcea, aŭ venit înaintea mea unul din eĭ anume Popa Nicolae și, făcênd cercetare, mĕ pliroforisiiŭ că acest schit se află între petre și munte depărtat de locuințe de ómenĭ, făr de moșie saŭ alt venit de unde-va, unde se află și un stareț schimnic anume Ștefan, și cu óreș-care milă domnéscă i cu ajutorul creștinilor se ține acest schit, aflându-se numițiĭ preoțĭ slujitorĭ la sfintele slujbe, însă schitul are prin cărțile Luminaților Domnĭ lude doĭ, străinĭ, posluşnicĭ, scutițĭ, i 50 de oĭ și 50 stupĭ scutite, iar preoțiĭ aceștĭ doĭ prin cartea Măriеĭ Sale Constantin-Vodă Ipsilant, ce o vĕḑuiŭ la mâna lor, cu lét. 1806 Iulie 4, aŭ apĕrare de orĭ-ce podveḑĭ și angariĭ vor fi pe alțĭ preoțĭ, și acum eĭ fac rugăciune Măriеĭ Tale a li se hărăzi și scutirea de oerit i dijmărit i vinăriciŭ, căcĭ aŭ câte 50 oĭ cu capre i câte puținteĭ stupĭ, de se ajută la hrana lor într'acel loc sterp, a cărora rugăciune rĕmâne la înaltă milostivirea Măriеĭ Tale. — 1813 Februarie 26.

Vel Logofĕt.

56. *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlaschoe.*

Primită fiind Domnieĭ Mele cererea jăluitorilor, poruncim D-tale Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să se înnoiască atât sinetul schituluĭ întocmaĭ după cuprinderea celor vechĭ, cât și sinetul lor cu adaosul ce ni se arată printr'acéstă anafora a D-tale. — 1813 Martie 1.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIII, pag. 244.*)

De vreme ce sîntul și dumneḑeescul locaș din orașul Domnieĭ Mele Slatina ot sud. Olt, la care se cinstesce și se prăznuesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ Născĕtóre de Dumneḑeŭ și pururea Fecióreĭ Marieĭ, ce este zidită din temelie de rĕposatul Ianc Slătineanul Vel Medelnicer și de fratele D-sale Nicolae Slătineanu, l'aŭ și împodobit cu tóte trebuințele cele cuviincióse atât din lăuntru cât și pe dinafară, după cum tóte se cuprind în cartea D-lor de afieromata; iar la vremea ce din voe dumneḑeéscă a fost venit aicĭ în pămîntul țĕriĭ acel sfint și de viéță făcĕtor lemn din cinstita și de viéță făcĕtórea Crucea Domnuluĭ Nostru Isus Christos de la Sfinta Agoră i de la sfinta mănăstire Xeropotamul, fiind-că a fost arătat minunĭ și binișagurĭ aicĭ în pămîntul țĕriĭ, cu creștinescul și pravoslavnicul acesta norod, D-luĭ cinstitul și credincios boerul Domnieĭ Mele Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, din rîvnă dumneḑeéscă, s'a fost îndemnat de a închinat acest sfînt locaș la acea dumneḑeéscă mănăstire Xeropotamul pentru pomenirea némuluĭ sĕŭ, la care și D-lor velițiĭ boerĭ s'aŭ fost îndemnat pentru închinăciunea acésta de aŭ miluit și aŭ dăruit pe acest sfînt locaș cu țiganĭ, cu viĭ, cu moșiĭ, cu dobitóce, cine cu ce i-aŭ luminat Dumneḑeŭ, care atât alțĭ frațĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât și Domnia Sa

fratele Nostru Domn Alexandru Ipsilant Voevod, i Domnia Sa rěposatul Nicolae Caragea Voevod, i Domnia Sa fratele Michaiŭ Suțu Voevod, i Domnia Sa fratele Alexandru Constantin Moruz într'amîndouĕ domniile, și Domnia Sa Constantin-Vodă Ipsilant, prin chrisóvele Domniilor Sale, ce le-am vĕḑut Domnia Mea, aŭ fost miluit și aŭ ajutat acest sfînt lăcaș, ca să fie cu totuluĭ tot slobod și în pace de tóte dăjdiile câte ar eși peste an de la Vistieria Domnieĭ Mele pe cele-lalte mănăstirĭ, cum și a ține lude 10, ómenĭ străinĭ, ca să fie de poslușania și ajutorul sfînteĭ case, *și un dascăl de învĕțătura copiilor, iarășĭ scutit*, și la vremea oerituluĭ să scutéscă oĭ 500, și de vinăriciŭ și de dijmărit să fie nesupĕrate bucatele acestuĭ sfînt locaș; așijderea să aibă a luà vinăriciŭ din délul Slătineĭ, însă din valea Strehărișuluĭ până la valea Clocociovuluĭ, câte doĭ banĭ de vadră și părpărul. Drept aceea, după rugăciunea ce făcŭ Domnieĭ Mele maĭ sus numitul boer, Ne am milostivit Domnia Mea de am înnoit și am întărit tóte aceste milĭ ce aŭ avut, ca să fie acestuĭ sfînt lăcaș de ajutor și întărire, iar Domnieĭ Mele și rĕposaților întru fericire părinților Domnieĭ Mele vecînică pomenire; însă la vremea vinăriciuluĭ, când se vor trimite vinăriceriĭ domnescĭ, să aibă a merge și omul mănăstiriĭ, să scrie vinăriciul dimpreună și să facă douĕ catastișe asemenea unul ca și altul, iscălite și de vinăriceriĭ domnescĭ și de omul mănăstiriĭ, și așà strîngĕtorul banilor să aibă a luà pe séma mănăstiriĭ de vadră câte doĭ banĭ și părpărul, iar vinăriceriĭ domnescĭ ceĭ-lalțĭ câte doĭ banĭ și ploconul de nume, precum le va cuprinde cartea Nóstră, ce li se va da atuncĭ la vremea vinăriciuluĭ. Și am întărit Domnia Mea chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod și cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Țéra de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Țéra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Costache Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Michalache Suțu Vel Spătar, pan Costache Vlahuță Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Constantin Kretzulescu Vel Paharnic, pan Iordache Tufeanul Vel Stolnic, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Costache Caracaș Vel Sluger, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, scriindu-se chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Nóstră, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumiĭ lét. 7321, iar de la nascerea Domnuluĭ și Mântuitoruluĭ Nostru Isus Christos lét. 1813 Febr. 27.

Iordache Slătineanu Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVII, fila 65.)

57. *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod.*

D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-jos, am vĕḑut arătarea ce Ne facĭ printr'acéstă anafora, după care şi bine voind Domnia Mea pentru ajutorul şi meremetul bisericiĭ domnescĭ ot Tîrgovişte, îĭ hărăzim acea câte o para de loc de a se luà pe séma bisericiĭ, care se luà până acum de vameşĭ, de vreme ce în ponturile şi catalogul vămilor nu se cuprinde nimic pentru acésta, şi pe lângă acest ajutor, îĭ hărăzim a avé şi lude ḑece, ómenĭ făr de pricină de dajdie, cu acéstă însă legătură ca eclisiarchul aceştiĭ bisericĭ până într'un an să îngrijéscă şi să se siléscă de a o meremetisi după cuviinţă, căcĭ de nu va fi următor până la anul a meremetisi, atuncĭ nu numaĭ aceste harurĭ le vom rădicà Domnia Mea, ci încă şi pe el îl vom lipsi din eclesiarchia aceĭ bisericĭ; ci dar poruncim D-tale, să se facă cartea DomnieĭMele cuprinḑĕtóre de aceste harurĭ, cu legătura şi şartul ce se arată maĭ sus. — 1813 Martie 13.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Preotul popa Gheorghe, eclisiarchul bisericiĭ domnescĭ din oraşul Tîrgoviştеĭ sud. Dîmboviţa, prin jalba ce aŭ dat Inălţimiĭ Tale arată că veniturile ce aŭ avut acéstă domnéscă biserică după vremĭ i s'aŭ rădicat şi s'aŭ dat bisericiĭ domnescĭ de aicĭ din Bucurescĭ, remâind cea de la Tîrgovişte numaĭ cu nisce preoţĭ i cântăreţĭ şi grămăticĭ scutiţĭ; osebit arată, că împrejurul politieĭ Tîrgovişteĭ se face tîrg, pe moşia domnéscă, pe tótă sĕptĕmâna, Vinerea, şi vameşiĭ ieaŭ de la fieş-care prăvălie şi de la alţĭ ómenĭ ce vin cu alte lucrurĭ de vînḑare câte o para de loc, făr de a se cuprinde acésta în catalogul vămilor, şi cere a Te milostivi Măria Ta asupra aceştiĭ bisericĭ domnescĭ, ca acéstă para de loc, ce se iea de către vameşĭ, să o hărăzescĭ Măria Ta sfinteĭ bisericĭ, miluindu-o şi cu câţĭ vaşĭ scutelnicĭ din ómeniĭ făr de pricină de dajdie, ca să se pótă ajutà la multele trebuinţe ce are şi la derăpănarea în carea se află, neavênd nicĭ moşie, nicĭ alte acareturĭ; care acest ajutor, de i se va face de către Inălţimea Ta, se rógă a se trece în chrisovul ce are biserica, care cere a i se înnoi; la a căruia jalbă mi se poruncesce de către Inălţimea Ta ca să cercetez starea aceştiĭ bisericĭ domnescĭ din oraşul Tîrgovişteĭ, cum şi pentru acel avaet al paraleĭ de loc, ce arată că-l ieaŭ vameşiĭ, de se cuprinde în ponturile şi în catalogul vămilor ce le ieaŭ vameşiĭ în mânile lor, şi să arăt MărieĭTale în scris. Următor fiind, am cercetat, şi voind ca să mĕ pliroforisesc ce milă are biserica prin chrisovul care cere a se înnoi, îmĭ arătă un chrisov al MărieĭSale Alexandru Vodă Moruz dintr'amîndouĕ domniile, cuprinḑĕtor că biserica din Curtea domnéscă de jos i biserica de sus şi biserica sfinteĭ Vinerĭ să ţie şése preoţĭ i doĭ diaconĭ i patru cântăreţĭ şi cincĭ grămăticĭ, scutiţĭ, atât eĭ, cât şi drepte bucatele lor, de dijmărit i de vinăriciŭ şi de oerit, i de fumăritul pivniţelor, i de cheltuiala tîrgurilor, de caĭ de olac şi viile de pogonărit, când se va întîmplà a fi, iar vre-o altă milă pe obrazul acestor bisericĭ nu aŭ. Am cercetat şi pentru starea numitelor bisericĭ, şi m'am îndestulat că aŭ ajuns la próstă stare şi dărăpănare, din pricină că eĭ moşiĭ

saŭ alte acareturĭ nu aŭ şi milele ce aŭ avut când se aflà scaunul domnesc acolo s'aŭ luat de s'aŭ dat bisericilor domnescĭ de aicĭ din Bucurescĭ; iar pentru avaetul paraleĭ de loc ce le ieaŭ vameşiĭ, cercetând în condicile Divanuluĭ, vĕḑuiŭ că nu se cuprinde în ponturile şi în catalogul vămilor, ci se ieaŭ de către vameşĭ numaĭ ca un obiceiŭ, ce se obicĭnuesce de se iea parale de loc şi de către stăpâniĭ altor moşiĭ mănăstirescĭ şi boerescĭ pe carĭ se face tîrgurĭ, şi tîrgul acesta, fiind-că se face pe moşie domnéscă, pe care eştĭ Măria Ta stăpân, Măria Ta poţĭ să hărăzescĭ acea para de loc orĭ la cine veĭ vré. Bisericile acestea însă fiind-că sunt domnescĭ, ale scaunuluĭ domnesc cel vechiŭ din Tîrgovişte, şi aŭ ajuns la derăpănare şi că o să ajungă după vremĭ la maĭ rea derăpănare este vĕḑută şi cunoscută; ca să se pótă dar meremetisi la derăpănarea în care se află şi la care va ajunge după vremĭ, ca să nu ajungă la prăpădenie şi pustiire, li s'ar cuvenì un ajutor a li se face şi, de veĭ bine-voì a Te mislostivi Inălţimea Ta de a li se face ajutor cu acea para de loc şi cu aceĭ scutelnicĭ făr de pricină de dajdie, se va da luminată porunca Măriei Tale a se trece şi aceste milĭ în chrisovul care cere a se înnoì, ca să Te facĭ Măria Ta noŭ ctitor şi să fiĭ pomenit în vecĭ; de care nu lipsiiŭ a arătà Inălţimiĭ Tale. — 1813 Februarie 28.

Istrate Slătineanu Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIII, pag. 521.)

58. *Chrisovul mănăstiriĭ Sfîntuluĭ Ioan din Bucurescĭ.*

Cunoscut şi dovedit lucru este şi la marĭ şi la micĭ şi la tot creştinul ce vіază în lume, că orĭ-carele socotesce a şĭ chivernisi viéţa prin fapte bune şi plăcute luĭ Dumneḑeŭ, nu numaĭ pentru lauda cea vremelnică a numeluĭ sĕŭ se nevoesce, se sîrguesce, şi maĭ mult şi maĭ vîrtos se silesce pentru folosul sufletuluĭ şi pentru nădejdea cea curată şi adevĕrată a rĕsplătiriĭ faptelor bune de către marele şi prea înaltul Dumneḑeŭ, de vreme ce prin iubirea de Dumneḑeŭ şi prin lucrarea faptelor bune fiteş-care aştéptă şi nădĕjduesce rĕsplătire vecĭnică de la mila luĭ Dumneḑeŭ şi de la ómenĭ laudă şi bune cuvînturĭ li se pricinuesc. In multe chipurĭ dar póte lucrà cine-vaşĭ fapte bune, iar maĭ ales de tóte şi prea primite şi luĭ Dumneḑeŭ cu totul plăcute sunt milele carĭ se daŭ şi se afierosesc la dumneḑeescile locaşurĭ, unde tot-deauna neîncetat se laudă şi se proslăvesce marele şi prea puternicul numele luĭ; acestea dar şi ca acestea din sfintele scripturĭ auḑindu-le şi cu inimă curată şi învoiăşată a le împlinì nevoindu-Ne, socotit-am Domnia Mea şi pentru sfinta şi dumneḑeésca mănăstire de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Tăierea sfîntuluĭ cap al Sfîntuluĭ Prooroc Ioan Botezătorul Domnuluĭ, ce este zidită din temelie şi cu tóte câte se vĕd de Domnia Sa rĕposatul Constantin Basarab Brâncoveanu Voevod, care mănăstire este metoh la sf. mănăstire a Sf. Prooroc Ilie de la ..... din eparchia Ianina, asupra căriia rîvnind cu óreşĭ-ce milă şi ajutor, ca să Ne facem Noĭ ctitorĭ, am hărăzit şi am întărit printr'acest cinstit chrisovul Domnieĭ Mele, ca să iea din vinăriciul domnesc de la două popóre ce sunt în judeţul Secuenilor: Budurescĭ şi Buzoenĭ, cât ţine poporul acestor délurĭ şi cât iea domnia vinăriciŭ de la toţĭ ceĭ ce plă-

tesc vinăriciŭ, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, iar gărdurăritul numaĭ din poporul Bucurescilor, şi în poporul Buzoenĭ fiind şi alte numirĭ ce-ĭ ḑic Bărboiul, care ţine tot de Buzoenĭ şi în Bărboiu r în Buzoenĭ se cuprinde aceste văĭ însă: valea Mănăstiriĭ, valea Ţiganuluĭ, valea Migăleĭ, valea şi faţa Ceptureĭ, valea Cosiĭ şi valea luĭ Stan, de unde aŭ luat totdeauna mănăstirea vinăriciŭ, după cum şi în catastişele de vinăriciŭ ale mănăstiriĭ se cuprinde, pentru carĭ aceste popóre Bărboiu i numirile viilor întîmplându-se pricinĭ de judecăţĭ, atât cu mănăstirea Snagovuluĭ cât şi cu vinăriceriĭ domnescĭ, şi prin amăruntă cercetare dovedindu-se că sunt bune ale acesteĭ mănăstirĭ, s'aŭ făcut îndreptare ca să le iea tot mănăstirea vinăriciul; şi 50 bolovanĭ sare să iea pe an de la ocna Telega; aşijderea să maĭ fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să scutéscă în toţĭ aniĭ oĭ 600 de oerit, pentru care la vremea oerituluĭ să i se facă pecetluitul Domnieĭ Mele de rădicătură; şi un scaun de carne aicĭ în oraşul Bucurescĭ să aibă, apěrat de dijmărit, de erbărit, de vamă şi de tóte alte angariĭ ce daŭ scaunele, acestea să nu se supere; şi lude 25 să ţie, însă ómenĭ străinĭ, pentru posluşania şi ajutorul la trebile sf. mănăstirĭ, pre carĭ găsindu-ĭ şi dându-ĭ la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ ca să-ĭ cerceteze, şi fiind străinĭ cu adevěrat, să le dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, după care să li se dea şi pecetluiturĭ gpd., spre a fi în pace şi nesupěraţĭ de tóte dăjdiile şi angariile ce ese peste an în ţéră; pentru care milă věḑum Domnia Mea atât chrisóvele altor fraţĭ domnĭ, cât şi chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Constantin Alexandru Ipsilant Voevod, ce-l věḑum, cu lét 1803 Septembre 15. Decĭ învrednicindu Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia acesteĭ pravoslavnice Ţěrĭ-Românescĭ, Ne-am milostivit de am înnoit şi am întărit milele aceste, să i se păzéscă nestrămutat. Pentru care am dat acest cinstit şi bine închipuit chrisov al Domnieĭ Mele, întărit cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credinciosĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Ţéra-de-Sus, pan Grigore Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigore Ghica Vel Logofět de Ţéra-de Sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofět de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Atanasie Christopulo Vel Logofět al străinilor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofět de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos 1813 Martie 2. de Nicolae Logofeţel de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 29 v.*)

59. *Chrisovul mănăstirii Văcărescii.*

Mărirea şi lauda Domnilor celor pravoslavnicĭ, măcar că şi întru alte facerĭ de bine de obşte şi deosebĭ la obraze şi la locurĭ carĭ aŭ fost trebuinţă a luà şi a se îndestulà de către oblăduitorĭ este laudă şi de mare cuviinţă, iar maĭ ales şi maĭ cu deadinsul li se pricinuesc laude şi încoronărĭ din bunătăţile şi facerile de bine carĭ arată către sfintele şi dumneḑeescile locaşurĭ, ce sunt rădicate şi întemeiate de alţĭ pravoslavnicĭ Domnĭ rĕposaţĭ, pentru ajutorul sfintelor şi dumneḑeescilor case, ce sunt supuse sub multe nevoĭ ale întîmplărilor ce sunt după vremĭ, şi pentru milostenia vre-o unor obraze carĭ aŭ trebuinţe de milă, a cărora laudă nu numaĭ întru acéstă viéţă vremelnică şi trecĕtóre petrece, ci, înălţându-se cu mărire, ajunge şi până la jărtfelnicul cel maĭ presus de cerurĭ şi văcuitorĭ făr de stricăciune. Ci dar şi Domnia Sa rĕposatul Domn Nicolae Alexandru-Vodă, din rîvnă dumneḑeéscă îndemnându-se, aŭ rădicat, aŭ înălţat şi aŭ înfrumuseţat sfînta şi dumneḑeésca mănăstire întru lauda şi mărirea prea sfinteĭ şi maĭ presus de fire Troiţă a unuia singur Dumneḑeŭ, aprópe de oraşul Bucurescĭ, unde se numesce Văcărescii; care şi înzestrând'o cu multe moşiĭ şi dobitóce, aŭ închinat-o la prea sfîntul şi de viéţă priimitorul mormîntul al Domnuluĭ Nostru Isus Christos de la Sfînta Patriarchie a Ierusalimuluĭ cu chrisóve şi cu privileghiurĭ ale Domnieĭ Sale, ca să fie sf. mănăstire totdeauna nesupusă dăjdiilor, atât la ale Vistierieĭ cât şi ale cămăriĭ, scutindu-se de haraciŭ, de împrumutărĭ, de cal domnesc şi de ajutorinţe ce es pe boerĭ şi pe mănăstirĭ, şi de tóte alte dăjdiĭ obicĭnuite şi neobicĭnuite, orĭ cu ce nume se vor numi, şi să scutéscă tóte viile de pogonărit şi vinul de vinăriciŭ, stupiĭ i rîmătoriĭ de dijmărit, vite i caĭ de văcărit, însă drepte bucatele mănăstiriĭ; şi iar să aibă a ţiné din locul domnesc din Bucurescĭ un loc din sus de pórta vieĭ domnescĭ, în lung stînjinĭ 30 şi în lat stînjinĭ 10, unde şi pivniţă de pétră aŭ făcut, tot după cum tóte acestea sunt date şi închinate de Domnia Sa rĕposatul ctitor; şi încă să aibă a luà sf. mănăstire milă din vinăriciul domnesc din sud. Saac de la vinăriceriĭ ce vor fi talerĭ 500 şi, de vreme ce pentru aceştĭ talerĭ 500 carĭ vrea să-ĭ iea din vinăriciul Săcuenilor, nu hotărà Domnia Sa din ce dél să iea, ci pentru maĭ bună întemeere şi pentru ca să nu maĭ aibă sf. mănăstire vre odinioră de acea milă lipsă, aŭ socotit Domnia Sa şi aŭ orînduit ca să iea în toţĭ aniĭ vinăriciul din délul de peste Cricovul domnesc, însă poporul Văieĭ luĭ Seman, care se începe din délul Loloescĭ şi merge în jos până în délul ce se chémă valea Garduluĭ, dintr'acel judeţ al Săcuenilor, de la ceĭ ce aŭ obiceiŭ de plătesc vinăriciŭ domnesc, din ḑece vedre o vadră, plătind şi vadra după obiceiŭ cum plătesc şi la domnie, cu părpărul şi poclonul; şi să aibă a luà de la cămăraşiĭ de ocne pe an pentru 500 bolovanĭ sare talerĭ 500 şi 50 bolovanĭ sare aĭ mănăstiriĭ Tânganu, metoh al mănăstiriĭ Văcărescĭ, şi merticul de sare ce luà mănăstirea Hurezul, hotărînd şi orînduind Domnia Sa, în chrisovul cel afieroticon, ca să fie peste tóte milele acestea treĭ epitropĭ boerĭ marĭ, Vel Logofĕt, Vel Spătar, Vel Vistier, cariĭ după vremĭ vor fi într'acele dregătoriĭ, purtând grija şi îndreptând tóte cele trebuincióse ale sf. mănăstirĭ spre buna otcârmuire şi chivernisire şi, din milele ce scriŭ maĭ sus, afară din alte veniturĭ ale mănăstiriĭ, ce vor avé

după moşiĭ, după viĭ şi după dobitóce, prin scirea domnieĭ, în toţĭ aniĭ, să dea milă aicĭ în Bucurescĭ pe la creştiniĭ ce aŭ trebuinţă, pe an talerĭ 500, însă talerĭ 100 să se cheltuiască ca să se mărite două fete de boer mare, aŭ al doilea, sărace, şi scăpătate, după Sfete Vasilie, maĭ înainte de lăsatul seculuĭ de păresimĭ, şi talerĭ 100, adecă una sută, iar în toţĭ aniĭ, să se rĕscumpere robĭ, şi talerĭ 50 să se facă îmbrăcăminte săracilor, împărţindu-se la praznicul Sf. Nicolae, talerĭ 50 să se împarţă iar la praznicul Sf. Nicolae la obraze sărace maĭ de cinste, şi talerĭ 50 să se dea hrană celor închişĭ în puşcărie, adecă de sĕptĕmână po talerĭ unul, şi talerĭ 50 la săracĭ carĭ vor vré să se preoţéscă, ca să-şĭ cumpere cele trebuinciόse ale preoţieĭ, avênd de grijă epitropiĭ, ce s'aŭ ḑis maĭ sus, să se păzéscă aceste milĭ necontenit, şi de s'ar întîmplà vre-odinióră anĭ neroditorĭ, ca să nu prisoséscă din veniturile mănăstiriĭ, să se trimiţă ajutor la sf. mormînt, iar acéstă milă în toţĭ aniĭ tot să se păzéscă necurmat, fiind şi în urma Domnieĭ Sale întărite aceste milĭ şi daniĭ i de Domnia Sa Michaiŭ Racoviţă Voevod, şi de Domnia Sa Constantin Voevod, fiul Domnieĭ Sale Nicolae Voevod, cu chrisóvele Domniilor Sale, aşijderea şi Domnia Sa rĕposatul Alexandru Vodă Ipsilant, prin chrisovul Mărieĭ Sale ot lét. 1775, aŭ întărit milele ce se arată maĭ sus, cât şi alte milĭ aŭ maĭ adăogat, adecă în locul satuluĭ şi moşieĭ Soróeĭ, de la care avea mănăstirea mult ajutor, fiind-că s'aŭ pustiit, să aibă lude 50 scutelnicĭ de tóte dăjdiile ţĕriĭ, i 1.500 oĭ de oerit să scutéscă cu pecetluit domnesc şi să maĭ iea şi parte din vinăriciul domnesc, ce se luà pe seama cămăriĭ domnescĭ tot dintr'acest popor ce scrie al Săcuenilor, iar cămara amestec să nu aibă nicĭ decum, şi două pivniţe să scutéscă de fumărit şi de tóte alte angariĭ; aşijderea să iea al treilea ban din vama tîrguluĭ ce se face la Stelnica, i al treilea ban din vama tîrguluĭ Petróeĭ, orînduind şi egumenul mănăstiriĭ omul sĕŭ la tóte tîrgurile ce se vor face acolo, păzind la obor împreună cu vameşiĭ, după cum pentru acésta aŭ vĕḑut Domnia Sa şi cartea Domnieĭ Sale Constandin Vodă Gehan; aşijderea aŭ maĭ avut milă orînduită tot de la rĕposaţiĭ Domnĭ a luà pe an din vama domnéscă a oboruluĭ tîrguluĭ de afară al treilea ban, dar nicĭ odată nu s'aŭ urmat acéstă milă de la oboru tîrguluĭ de afară şi prin tóte chrisóvele fraţilor Domnĭ împreună cu cele-lalte milĭ aŭ fost coprinsă şi acésta, iar Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, prin chrisovul ce l vĕḑum, cu lét. 1793 Maiŭ 8, vĕḑênd că vama oboruluĭ s'aŭ înmulţit şi după ce merge se înmulţesce, din carĭ pricinĭ nu póte să dea cămara domnéscă atâta milă şi aşà mănăstirea se lipsià de acel folos şi rĕmâneà numaĭ cu chrisóvele, fără a nu luà nimic, aŭ socotit şi aŭ întocmit a se da mănăstiriĭ din numita vamă a oboruluĭ tîrguluĭ de afară pe tot anul câte talerĭ 1.500, carĭ banĭ să aibă a-ĭ rĕspunde vameşiĭ la mănăstire peste suma cumpĕrătoriĭ, pe fie-care an în treĭ sorόce, adecă talerĭ 500 la ḑi întâiŭ de Ianuarie, i talerĭ 500 la ḑi întâiŭ de Maiŭ, i alţĭ talerĭ 500 la ḑi întâiŭ de Septembre, făr de a se scădé cămara domnéscă; iar când nu se vor vinde vămile şi se vor da în credinţă, atuncĭ să rĕspunḑă cămara domnéscă aceştĭ talerĭ 1.500 la mănăstirea Văcărescĭ; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisóvele Domniilor Sale Ne-am adeverit. Decĭ învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia acesteĭ pravoslavnice

Țĕrĭ-Rumânescĭ, am bine-voit de am înnoit și am întărit tóte aceste milĭ, cum se cuprinde maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, pohtind dar și Noĭ pre alțĭ frațĭ Domnĭ, cariĭ în urma Nóstră se vor învrednici cu oblăduirea acestuĭ creștinesc scaun, să bine-voiască a înnoi și a întări aceste milĭ, ca și ale Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine în urmă să fie de alțiĭ în sémă ținute. Și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constandin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constandin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Téra-de sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Téra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Téra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Vornic al treilea, pan Iordache Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Téra-de-jos, pan Costache Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Michalache Suțu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuță Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Téra-de-sus; și s'aŭ scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ 7321, iar de la Domnul Dumnedeŭ și Mântuitorul Nostru Isus Christos 1813 Martie 3, de Nicolae Logofețel de Divan.

(Cod. LVXXII, fila 35 v.)

60. *Cartea sfinteĭ mănăstirĭ Jitia.*

Sfinteĭ și dumnedeescii mănăstirĭ Jitia, unde se cinstesce și se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ mucenic și isvorîtor de mir Dimitrie, care este metoh la mănăstirea Sf. Pavel de la Sfetagora, și părinteluĭ Chir . . . . egumenuluĭ, și tuturor părinților călugărĭ câțĭ se vor afla locuitorĭ la acéstă sf. mănăstire, ca să aibă milele ce aŭ avut de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisóvele i cărțile Domniilor Sale, ce le vĕdum, Ne-am adeverit; carĭ milĭ sunt acestea, adecă: vinăriciul din popórele dimprejurul tîrguluĭ Craioveĭ ce sunt pe hotarele moșieĭ Craioveĭ, însă din poporul Sasuluĭ, i Prisćca, i Bălcănescĭ, i Cârcióia, i valea Feteĭ din sud. Dolj, i din poporul Bălănesciĭ cu Prisecile și Plesescii din sud. Gorj, în care vinăriciŭ de la o vreme încóce maĭ isvodindu-se și alte numirĭ locurilor dintr'aceste popóre, adecă la poporul Sasuluĭ dicêndu-ĭ și Teiul i Teișul și Corneșul, și la poporul Vâlcănesciĭ, Préjba i Sutanul i a Jătianuluĭ i Cluceresa i al Jianuluĭ și Nicolae Vâlcănescu, și la poporul valea Feteĭ dicêndu-ĭ și moșia domnéscă, se întinsese vinăriceriĭ domnescĭ a luà vinăriciul partea mănăstiriĭ dintr'aceste numirĭ; dar din porunca Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Michaiŭ-Vodă Suțul făcêndu-se cercetare de Sf. Sa Episcopul Rîmniculuĭ, i de rĕposatul Banul Nicolae Brâncoveanul, fiind atuncea Vel Logofĕt, și D-luĭ biv Vel Spătar Grigorie Balasache, aŭ arăta

prin anafora că, după cercetarea ce aŭ făcut, s'aŭ adeverit că aceste numirĭ sunt tot din cuprinsul acestor popóre ce are mănăstirea prin chrisóve, carĭ şi însuşĭ D-luĭ rĕposatul Vornic Constantin Ştirbei, ce fusese atuncĭ cumpĕrător slujbeĭ vinăriciuluĭ, aŭ arătat că din apracsia slujbaşilor s'aŭ făcut acéstă călcare popórelor mănăstiriĭ, şi aŭ întărit şi Domnia Sa acea anafora, ca să aibă a luà vinăriciŭ şi dintr'acele numirĭ, după cum aŭ luat şi maĭ înainte, şi asemenea aŭ întărit şi fraţiĭ Domnĭ din urmă, pentru care egumenul saŭ alţĭ ómenĭ aĭ mănăstiriĭ, carĭ vor fi trimişĭ pentru strîngerea aceştiĭ mile, să aibă a umblà printr'acele popóre cu numirile ce se arată maĭ sus şi a scrie vinăriciul tot de-odată cu vinăriceriĭ domnescĭ şi să facă două catastişe unul ca altul, iscălite fiind amîndouĕ şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de ómeniĭ mănăstiriĭ, şi aşà împreună strîngĕnd baniĭ ce este de plătesc dajniciĭ, de o vadră de vin po banĭ 5, să aibă a luà sf. mănăstire câte doĭ banĭ de vadră şi părpăr după obiceiŭ, precum aŭ luat şi maĭ înainte, şi vinăriceriĭ domnescĭ să aibă a luà câte treĭ banĭ de vadră, după cum se va cuprinde la cartea domnéscă, ce li se va da la mână de slujba vinăriciuluĭ; aşijderea să aibă a luà sf. mănăstire de la toţĭ ceĭ ce vor avé viĭ pe moşia mănăstiriĭ, din douĕ ḑecĭ vedre vin o vadră, după obiceiŭ; şi iar să fie sfinteĭ mănăstirĭ milă de la Domnia Mea să ţie lude ḑece, ómenĭ străinĭ, pentru carĭ aducĕnd adeverinţă de la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ de numele şi chipul lor, să li se dea şi pecetluiturĭ domnescĭ, spre a fi în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi de la Visteria Domnieĭ Mele peste an în ţĕră, de nicĭ unele val şi bântuială să nu aibă, pentru ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ de posluşanie şi ajutor. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, Neam milostivit şi Domnia Mea de i-am înnoit şi i-am întărit mila acésta, ca să i se păzéscă nestrămutat; i saam receh gpd. — 1813 Martie 15.

(Cod. LXXVII, fila 57 v.)

61. *Cartea sfinteĭ bisericĭ Orescĭĭ ot sud. Ilfov.*

Milostiiu Bojiiu Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.

Sfinteĭ şi dumneḑeescĭĭ bisericĭ de la Orescĭ sud. Ilfov, care din întîmplărĭ de rĕsmeriţă fiind părăduită, neslujindu se nicĭ sfintele taine într'însa, prin silinţa, ostenéla şi cheltuiala credincios boeruluĭ Domnieĭ Mele Alexandru Lămotescu biv Vel Medelnicer dregĕndu se şi făcĕndu-i-se tóte cele trebuincióse, i-aŭ aşezat preot şi grămătic, ca să fie nelipsiţĭ la acéstă sfîntă biserică, pentru care Ne adeverim din cartea Domnieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant ot lét. 1803 Iulie 10, ca acest preot şi grămătic ce se vor aflà slujind la acéstă biserică să fie în pace şi nesupĕraţĭ de rîndul dăjdiilor, cum şi drepte bucatele lor să fie scutite şi apĕrate de dijmărit şi vinăriciŭ, să ţie şi lude 4, scutiţĭ cu pecetluitul gpd şi făr de pricină de dajdie, ca să fie pentru ajutorul sfinteĭ bisericĭ; drept aceea dar şi Domnia Mea, după rîvna ce avem asupra sfintelor şi dumneḑeescilor lăcaşurĭ, nu

am trecut cu vederea, ci bine-voind ca să Ne facem şi Noĭ ctitorĭ, Ne-am milostivit şi, printr'acéstă domnésca Nóstră carte, iĭ înnoim şi-ĭ întărim milele ce se cuprind maĭ sus, ca întocmaĭ să le aibă nestrămutat; i saam recch gpd. — 1813 Martie 5.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVII, fila 58 v.)

62. *Chrisovul mănăstiriĭ Stavropoleos.*

Bunătăţile şi lucrurile cele plăcute luĭ Dumneḑeŭ, carĭ sunt pururea stătătóre şi adevĕrate, se cuvin la tot creştinul a le urmà şi a le săvîrşi din cât i-ar fi putinţa, iar maĭ vîrtos ceĭ ce se învrednicesc de ieaŭ de la Domnul putere şi stăpânire, netăgăduită datorie aŭ să întărescă şi să întemeeze cele ce întru slava luĭ Dumneḑeŭ se ridică şi se înalţă cu milă şi cu ajutorul din darurile cele ce aŭ câştigat, pentru că precum Dumneḑeŭ i-aŭ cinstit pre dînşiĭ cu oblăduirea şi cu puterea, aşà şi eĭ sunt datorĭ a cinstì şi a miluì a luĭ sfinte locaşurĭ; drept aceea dar, de vreme ce rĕposatul părintele Stravropoleos Chir Ioanichie, ce s'aŭ aflat cu locuinţa aicĭ, din rîvnă dumneḑeească fiind pornit, cu multă evlavie aŭ înălţat din temelie sfîntă biserică aicĭ în oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ întru slujba vecĭnicului Dumneḑeŭ şi întru cinstea şi lauda sfinţilor marilor Voevoḑĭ Michail şi Gavriil şi întru pomenirea aceluĭ dintre sfinţĭ părintele nostru Atanasie cel mare, Archiepiscopul Alexandrieĭ, pre care din ostenéla Sfinţieĭ Sale aŭ înfrumuseţat pe din lăuntru şi pe din afară cu tóte trebuinciósele odóre şi podóbe şi aŭ ocolit o împrejur cu han şi cu alte ziadurĭ, precum se vede; dar ca un om străin ce aŭ fost Sfinţia Sa, n'aŭ avut să o înzestreze cu de cele pămîntescĭ iconomiĭ, şi socotind Domnia Sa rĕposatul Nicolae Alexandru Voevod, pentru părinţiĭ ceĭ ce se vor aflà locuitorĭ după vremĭ la acéstă sf. biserică, ca să-şĭ aibă odihna şi chivernisóla vieţeĭ pe deplin, aŭ bine-voit de aŭ înzestrat cu din domnescile milĭ prin chrisóvele Domnieĭ Sale, carĭ în urmă s'aŭ înnoit de toţĭ fraţiĭ Domnĭ carĭ aŭ stătut oblăduitorĭ ţĕriĭ aceştia, precum din chrisóvele Domniilor Sale Ne-am adeverit; decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceşteĭ pravoslavnice Ţĕrĭ Rumânescĭ, după starea şi neputinţa întru care Ne adeverim că se află maĭ sus numita biserică, cu cale sunt milele ce i s'aŭ orînduit a le avé acest sfînt lăcaş şi părinţiĭ ce vor fi locuitorĭ, şi maĭ vîrtos după evlavia ce cu căldurósă inimă avem spre întemeerea şi buna starea dumneḑeescilor bisericĭ şi ca să Ne facem şi Noĭ ctitorĭ, spre a Ne fi numele pururea pomenit la sfîntul jărtfelnic, cu învoiăşată inimă înnoim şi întărim milele ce prin domnescile chrisóve aŭ avut, ca să le aibă pe deplin şi să i se păzéscă nestrămutat, adecă ca să iea în toţĭ aniĭ de la cămară câte talerĭ 50 la ḑiua praznicului sfinţilor îngerĭ şi să scutéscă de dijmărit stupĭ 300 i rîmătorĭ 300, i de pogonărit pogóne 20, şi de vinăriciŭ cât vin va face în viile bisericiĭ, şi de oerit oĭ 250, şi de văcărit vite 30, şi tóte odăile ce sunt împrejurul bisericiĭ de fumărit şi băcănia de la han de fumărit,

şi schimbul banilor, şi de tóte ce ar eşi pe alte băcănil i pivniţe, iar de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc, cum şi hangiul, băcanul şi cârciumarul, să fie scutiţi de tóte dăjdiile şi orînduelile ce ar eşi peste an de la Vistierie pe tîrg şi pe ţéră, de nimic să nu fie supĕraţi; aşijderea să ţie şi lude ḑece, ómeni străini, cărora să li se dea pecetluituri de la Vistierie, ca să fie scutiţi de tóte; şi iar să aibă sf. mănăstire milă de la Domnia Mea să iea vinăriciŭ din délul Boldescilor i al Mălăescilor din sud. Saac, cu părpărul, pentru care să trimiţă în toţi anii omul mănăstirii să umble împreună cu vinăricerii domnescĭ, să scrie tot vinăriciul dintr'aceste délurĭ, făcênd douĕ catastişe asemenea unul ca altul şi, împreună strîngênd şi banii vinăriciului ce-ĭ plătesc dajnicii, de vadră câte banĭ patru şi poclonul de nume din aceştia, să iea omul mănăstirii câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ, iar ceĭ lalţi să-ĭ iea vinăricerii domnescĭ, ca să fie sf. mănăstiri acéstă milă de ajutor şi chivernisélă şi vecĭnică pomenire Domniei Mele. Rugăm şi pre alţi fraţi Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor orîndui de la Dumneḑeŭ cu oblăduirea acestiĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi întări milele acestea, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi dăniĭ să fie în urmă de alţĭ Domnĭ primite şi în sémă ţinute. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, şi cu tot sfatul D-lor cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Gheorghe Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitoruluĭ Nostru Isus Christos 1813 Martie 10, de Iordache Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 37 v.*)

63. *Chrisovul sfinteĭ mănăstirĭ Grecii de aicĭ din Bucurescĭ.*

Tóte facerile de bine ce s'aŭ făcut cu milosteniile de rĕposaţĭ Domnĭ aĭ ţĕriĭ aceştia maĭ ales pe la mănăstirile cele străine, cărora cuviinciόse le este mila şi ajutorul, cu cale şi cuviinţă este a se ţiné nesmintite de către ceĭ ce se miluesc de către Dumneḑeŭ cu oblăduirea ţĕriĭ; drept aceea şi Domnia Mea, fiind pururea cu inimă sîrguitóre spre întărirea uneĭ milĭ ca acestea, socotit-am şi pentru sf. Archiepiscopie de la Pogonianis, care este

zidită din temelia eĭ de rĕposatul şi slăvitul Impĕrat Constantin Pogonatul, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor slăviţilor şi întru tot lăudaţilor Apostolĭ Petru şi Pavel; aşijderea şi pentru biserica Ghiromeĭ Banul de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucuresciĭ, ce se numesce biserica Grecilor, care este metoh la acéstă sf. Episcopie, ce s'a numit maĭ sus, ca să o împărtăşim din domnescile Nóstre milĭ, carĭ Dumnedeŭ Ne-aŭ miluit, fiind-că atât de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la fraţiĭ Domnĭ din urmă de rînd, precum din chrisóvele Domniilor Sale, ce le-am vĕdut, Ne-am adeverit, aŭ avut milele ce se cuprinde maĭ jos. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ şi pre Noĭ cu domnia acesteĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, am bine-voit şi Domnia Mea de le-am înnoit şi le-am întărit aceste milĭ printr'acest cinstit domnescul Nostru chrisov, ca să se păzéscă nestrămutat, adecă: să aibă sf. Archiepiscopie ce s'a numit maĭ sus şi Sfinţia Sa Părintele Archiepiscop Pogonianis Chir Dionisie, năstavnicul aceştiĭ sfinte case, a trimite în toţĭ aniĭ să iea orînduita milă de la cămăraşiĭ de ocne, pe an câte 6.000 de banĭ, şi părinţiĭ ce vor veni de acolo câte banĭ 500 pentru ajutorul sf. Episcopiĭ; aşijderea tóte prăvăliile câte sunt aicĭ în Bucurescĭ ale sf. metoh, să fie în pace şi ertate de vamă, de fumărit, de schimbul banilor şi de tóte alte dărĭ, măcar şi când vor da alte prăvăliĭ dintr'alte părţĭ, iar prăvăliile acestuĭ metoh nicĭ atuncĭ să nu se supere, numaĭ să aibă a-şĭ da la biserică fumăritul şi vama; să aibă a scuti de vinăriciŭ tot vinul ce s'ar face în viile acestuĭ metoh, orĭ în ce dél va fi, nicĭ o bântuială de către vinăricerĭ să nu aibă, şi de pogonărit, când va fi, să scutéscă pogóne 18 viĭ ale sfîntuluĭ metoh, cum şi o pivniţă cu cârciumarul eĭ să-ĭ vîndă vinul aicĭ în oraşul Bucurescĭ, care pivniţă să fie în pace de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc şi de tóte alte dărĭ, cum şi cârciumarul în pace şi ertat de tóte dăjdiile şi orînduelile ţĕriĭ, să pótă fi pentru tréba cârciumeĭ; şi să aibă a scuti în toţĭ aniĭ de dijmărit stupĭ douĕ sute, să ţie şi doĭ ómenĭ străinĭ, cariĭ cercetându-se şi fiind străinĭ cu adevĕrat, să li se dea pecetluiturĭ gpd. pe numele şi chipul lor, ca să fie în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile ţĕriĭ, să pótă fi de posluşanie şi ajutorul acesteĭ sfinte bisericĭ; aşijderea să aibă a luà acéstă sfîntă biserică şi vinăriciul din délul Mircesciĭ, Lipia, i Mocesciĭ sud. Buzĕŭ, i Căeniĭ sud. Saac, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ, pentru care la vremea vinăriciuluĭ să aibă a merge omul sfîntuluĭ metoh împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ să scrie vinăriciul de la acele popóre, făcĕnd douĕ catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, şi strîngĕnd baniĭ vinăriciuluĭ, să aibă a-şĭ luà biserica aceĭ câte doĭ banĭ şi părpărul, cum ieaŭ şi alte sfinte. mănăstirĭ. Rugăm dar şi pe ceĭ ce în urma Nóstră se vor alege de la Dumnedeŭ stăpânitorĭ ţĕreĭ acesteia, ca să bine-voiască a întări mila acésta şi cu chrisóvele Domniilor Sale, ca şi al Domniilor Sale milĭ şi dăniĭ să fie primite şi în sémă ţinute. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Lo-

gofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alecco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'a scris chrisovul acesta întru întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la lét. 1813 Martie 14, de Nicolae Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 50.)

64. *Chrisovul bisericiĭ Dintr'o ḑi.*

A zidi numaĭ cu cuvînt este lucru al luĭ Dumneḑeŭ celuĭ în Troiţă slăvit, după cum ḑice dumneḑeescul David: «el aŭ ḑis şi s'aŭ făcut, aŭ poruncit şi s'aŭ zidit», şi iarăşĭ a luĭ Dumneḑeŭ lucru este a păzi pre cele zidite nestrămutate şi neschimbate, după cum iarăşĭ Proorocul acesta ḑice: «poruncă aŭ pus şi nu se va mută», arătând cu acésta tăria dumneḑeesceĭ puterĭ; iar omuluĭ din fire trecĕtor şi lesne schimbăcios şi a zidi cu ostenélă îĭ este, şi a păzi pe cele zidite cu anevoe îĭ este; este însă la om al sĕŭ lucru a zidi după putinţa firiĭ luĭ cele ce sunt trebuitóre nu numaĭ vieţiĭ ceĭ trupescĭ, ci şi câte spre săvîrşirea sufletéscă se aduce şi fericirea cea după mórte se câştigă; dintre carĭ fiind una cea maĭ dintâiŭ ajutorul sfintelor luĭ Dumneḑeŭ locaşurĭ, unde apururea se săvîrşesce sfintele rugăciunĭ şi să jertfesce însuşĭ mielul luĭ Dumneḑeŭ pentru mântuirea némuluĭ creştinesc, socotit-am şi Domnia Mea pentru sfînta şi dumneḑeésca biserică ce se numesce Dintr'o ḑi, de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, ce este zidită de rĕposatul Domn Constantin Vodă Brâncoveanu, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul mareluĭ erarch şi făcĕtor de minunĭ Nicolae Arhiepiscopul Miralichieĭ, care biserică fiind lipsită de tóte cele trebuincióse, neavênd nicĭ enorie, şi vĕḑênd ceĭ de maĭ înainte fraţĭ Domnĭ trebuinţa ce are acéstă sfîntă biserică la slujbele sfinteĭ liturghiĭ pentru chivernisirea preoţilor i a cântăreţilor, cum şi de a se drege după vremĭ cele stricate, atât ale sfinteĭ bisericĭ, cât şi împrejmuirile şi chiliile, i-aŭ fost făcut milă ca să iea în toţĭ aniĭ la vreme tot vinăriciul domnesc din sud. Ilfov, ce rĕmase până atuncĭ neînchinat, precum pentru acéstă milă vĕḑum aceste chrisóve ale fraţilor Domnĭ, adecă al rĕposatuluĭ Alexandru Vodă Ipsilant ot lét. 1779, i al rĕposatuluĭ Domn Nicolae Vodă Caragea ot lét. 1782, şi ale rĕposatuluĭ Domn Michaiŭ Vodă Suţu, unul cu lét 1783 dintru cea dintâiŭ domnie şi altul cu lét. 1792 dintru cea de al doilea domnie, precum şi chrisovul Domnieĭ Sale frateluĭ Alexandru Vodă Moruz, ce-l vĕḑum, cu lét. . . , Ne-am adeverit; care milă de i se şi urméză până acum, dar după pliroforia ce luăm, vinăriciul acesta, ce-l iea, nefiind de ajuns de a se puté ţiné această sfîntă biserică în starea eĭ, maĭ vîrtos acum într'acéstă vreme, când preţul a tóte lucrurilor s'aŭ înălţat, apoĭ fiind-că şi Domnia Nóstră

Ne bisericim la acest sfînt lăcaş, unde şi învederată fiindu-Ne trebuinţa de ajutorul ce are acéstă biserică, şi ca să Ne facem şi Noĭ ctitorĭ, am binevoit Domnia Mea şi, pe lângă mila de vinăriciŭ ce aŭ avut până acum, care se arată maĭ sus, ce o întărim Domnia Mea, ca să se păzéscă nestrămutat, iĭ hărăzim şi aceste milĭ, adecă să aibă a ţiné acéstă biserică şi lude 5 scutelnicĭ dintre dajnicĭ, cu pecetluiturĭ după orînduiala Vistierieĭ; aşijderea să aibă a luà şi pe tot anul, însă 150 bolovanĭ sare de la ocne, care sare să i se deà în natură, cum şi talerĭ 300, adecă treĭ sute, de la vel Vameş al carvasaraleĭ, peste baniĭ cumpĕrătoriĭ; precum şi doĭ preoţĭ ce se vor aflà la acéstă sf. biserică să fie scutiţĭ şi apĕraţĭ de verĭ-ce dăjdiĭ şi orînduelĭ vor eşì pe preoţĭ şi de plocon; să se scutéscă şi ale lor drepte bucate de vinăriciŭ i dijmărit, cu carĭ să se ajute, spre a fi sfinteĭ bisericĭ de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, cariĭ în urma Nóstră se vor învrednicì cu oblăduirea aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ Rumânescĭ, să bine-voiască a înnoì aceste milĭ, ca şi ale Domniilor Sale milĭ să fie în urmă de alţiĭ înnoite şi în sémă ţinute. Drept aceea, ca să se urmeze şi să se păzéscă aceste milĭ sfinteĭ bisericĭ, am adeverit chrisovul acesta cu însăşĭ domnésca Nóstră iscălitură şi pecete şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, marturĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constandin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic de politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al pricinelor străine, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, la aniĭ de la nascerea luĭ Christos 1813 Martie 15, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII fila 51 r.*)

65. *Chrisovul mănăstiriĭ Mamul, de călugăriţe, ot sud. Vîlcea.*

Sfinteĭ şi dumnedeescĭĭ mănăstirĭ ce se numesce Mamul ot sud. Vîlcea, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ erarch şi de minunĭ făcĕtor Nicolae de la Miralichia, şi maicelor călugăriţe ce locuesc la acéstă sf. mănăstire, ca să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să iea vinăriciŭ din délul Cocorescilor, cum aŭ luat maĭ înainte, din amîndouĕ délurile; aşijderea să iea vinăriciŭ şi din délul Cârloganilor ot sud. Vîlcea, pentru că acest vinăriciŭ este dat şi miluită este mănăstirea încă de la Domnia Sa rĕposatul Constantin Vodă Brâncoveanu, prin chrisóvele Domnieĭ Sale, care în urmă s'a întărit mila acésta şi de toţĭ fraţiĭ Domnĭ din

urmă. Drept aceea dar, învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Românescĭ şi vĕdênd Domnia Mea tóte chrisóvele celor de maĭ înainte Domnĭ, întărite unul după altul, de mila acéstă, Ne-am milostivit Domnia Mea şi am închinat mila ce se cuprinde maĭ sus, ca să aibă acéstă sf. mănăstire a luà vinăriciŭ dintr'acele délurĭ ce aŭ luat şi maĭ înainte, însă preoţiĭ mănăstiriĭ, carĭ vor fi orînduiţĭ de maicele călugăriţe ca să strîngă acest vinăriciŭ, să aibă a umblà şi a scrie vinăriciul tot de-odată cu vinăriceriĭ domnescĭ şi să facă două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind amîndouĕ de vinăriceriĭ domnescĭ şi de vinăriceriĭ mănăstirescĭ, şi aşà împreună strîngênd baniĭ vinăriciuluĭ ce este de plătesc dajniciĭ, de o vadră vin po banĭ patru şi plocon de nume, să aibă a luà sf. mănăstire câte doĭ banĭ de vadră, după cum aŭ avut obiceiŭ de aŭ luat şi maĭ înainte, şi vinăriceriĭ domnescĭ să aibă a luà iar câte doĭ banĭ de vadră şi ploconul de nume, după obiceiŭ; şi să aibă a luà sf. mănăstire de la ceĭ ce vor fi avênd viĭ pe moşia sa otaştina pămîntuluĭ după obiceiŭ, din douĕ-decĭ vedre o vadră, însă pentru otaştină vin să iea, iar nu banĭ. Aşijderea să aibă doĭ preoţĭ şi un diacon a ţiné, apĕraţĭ de dajdie i de plocon Episcopieĭ, şi să scutéscă şi ale lor drepte bucate, stupĭ i rîmătorĭ de dijmărit, şi vinul de vinăriciŭ, şi oĭ una sută de oerit; încă să maĭ aibă sf. mănăstire a luà de la vel ocnă 50 bolovanĭ sare pe an, să ţie şi lude 4, ómenĭ fără pricină şi fără gâlcévă, pre carĭ găsindu-ĭ acum să-ĭ aducă la D-lor boeriĭ ispravnicĭ ca să-ĭ cerceteze şi, fiind străinĭ, să le dea adeverinţă de numele şi chipul lor, după care să-şĭ iea şi pecetluiturĭ gpd. de la Visteria Domnieĭ Mele, spre a fi în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile, orĭ-câte ar eşi peste an în ţéră de la Visterie şi de la cămară, ca să pótă a posluşi sfinteĭ mănăstirĭ la cele ce va avé trebuinţă. Drept aceea, am dat Domnia Mea acest chrisov maĭ sus numiteĭ mănăstirĭ, ca să aibă a-şĭ luà milele de maĭ sus arătate pe deplin, spre a fi de ajutor şi de întărire şi maicelor călugăriţe, ce locuesc acolo, de hrană şi chivernisélă, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; şi pentru ca să se păzéscă nestrămutat a-şĭ luà mila acésta, am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlahuţă Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumiĭ

7321, iar de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos 1813 Martie 15, de Iordache Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 52 v.*)

66. *Cartea sf. mănăstirĭ Bucovĕţul din sud. Dolj*

Dat-am domnésca Nóstră carte sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ Bucovĕţul din sud. Dolj, ca să iea vinăriciŭ din poporul Rădovanu, i Pleşoiu, i Priséca, i Bucovĕţul şi Stejaru, câte doĭ banĭ de vadră şi pĕrpărul după obiceiŭ, pentru care la vremea vinăriciuluĭ să aibă omul mănăstiriĭ împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ a umblà să scrie vinăriciul dintr'aceste numite popóre, şi făcênd două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, să strîngă tot vinăriciul de la ceĭ ce plătesc, câte banĭ cincĭ, din carĭ să aibă vinăriceriĭ domnescĭ a luà câte treĭ banĭ de vadră, iar ceĭ-lalţĭ câte doĭ banĭ şi pĕrpărul să-ĭ iea omul mănăstiriĭ. Aşijderea să ţie sf. mănăstire şi lude doĭ, ómenĭ străinĭ, pentru posluşania sf. mănăstirĭ, cărora, după adeverinţa ce vor aduce de la ispravniciĭ judeţuluĭ de numele şi chipul lor, să li se dea pecetluiturĭ gpd. de la Vistierie, ca să fie în pace şi nesupĕraţĭ, pentru că acéstă milă aŭ avut-o sf. mănăstire şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din cărţile Domniilor Sale vĕdum Domnia Mea adeverit, carĭ milĭ şi Domnia Mea Ne-am milostivit de le-am întărit, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care şi poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine întocmaĭ să fiţĭ următorĭ; i saam receh gpd. — 1813 Martie 15.

(*Cod. LXXVII, fila 54 v.*)

67. *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod.*

D-ta Vel Vist., cererea jăluitorilor fiind următóre cuprinderiĭ chrisovuluĭ Vistiereĭ domnescĭ, ce s'aŭ înnoit şi de către Noĭ, după arătarea ce Ni se face printr'acéstă anafora de către d-luĭ Vel Logofĕtul, poruncim D-tale să li să dea de la Vistieria Domnieĭ Mele aceste milĭ, cu urmare întocmaĭ după orînduiala chrisovuluĭ. — 1813 Martie 15.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimiĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă a clirosuluĭ bisericilor domnescĭ, cercetând luminatul chrisovul Mărieĭ Tale ce s'aŭ înnoit după cele vechĭ, vĕduiŭ că, între alte milĭ, este orînduit a luà pe lună de la Vistierie talerĭ 30 cheltuiala sfintelor biserică, însă douĕ-decĭ biserica din Curtea cea veche şi dece biserica din Curtea nouă, şi aceştia cer a se pune în urmare de la luna luĭ Ianuar încóce; deosebit are biserica din Curtea veche la 25 ale acesteĭ lunĭ, când este hramul, talerĭ 20 de la Vistierie; aşijderea şi biserica din Curtea nouă are talerĭ 50 de la Vistierie

pentru mir într'un an, asemenea preoţiĭ i dascăliĭ i grămăticiĭ la sfintele Pascĭ aŭ postavurĭ de treĭ mânĭ: şaiŭ, felendreş i bricleş, cât şi cisme i papucĭ de patru orĭ întru'un an, şi cererea ce face a li se da rĕmâne la luminata Măriei Tale poruncă. — 1813 Martie 12.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXVII, pag. 299.*)

68. *Cartea mănăstiriĭ Şegarcea din sud. Dolj.*

Sfinteĭ şi dumneḍeesceĭ mănăstirĭ Şegarcea din sud. Dolj, ca să aibă milă de vinăriciŭ a luà din délul Şegarcea i Şegărşiţa dintr'acel judeţ câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul, pe cât şi pe unde va fi luat maĭ înainte, pe care la vremea vinăriciuluĭ să aibă ómeniĭ ce.va fi orînduiţĭ din partea mănăstiriĭ a umblà dimpreună cu vinăriceriĭ domnescĭ, să scrie vinăriciul tot de-odată şi, făcênd douĕ catastişe unul ca şi altul, iscălite fiind amîndoue şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de ómeniĭ mănăstiriĭ, să aibă vinăriceriĭ domnescĭ a luà câte doĭ banĭ de vadră şi ploconul de nume, iar ceĭ-alţĭ câte doĭ banĭ de vadră şi cu părpărul să-ĭ iea ómeniĭ mănăstiriĭ; aşijderea să iea şi otaştina de la ceĭ ce vor avé viĭ pe moşia mănăstiriĭ din 20 vedre o vadră după obiceiŭ; aşijderea să aibă a ţiné şi lude ḍece, făr de pricină de dajdie, pentru posluşania şi ajutorul trebilor ce va avé acéstă sf. mănăstire, cărora după adeverinţa ce va aduce de la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ pe numele şi chipul lor, să li se dea de Vistieria Domnieĭ Mele şi pecetluiturĭ, spre a fi apĕraţi de tóte dăjdiile, verĭ-câte ar eşì, de nicĭ unele val şi bântuială să nu aibă, pentru că aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire, atât de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa Constantin Vodă Ipsilant. Decĭ şi Domnia Mea, milostivindu-Ne, iĭ înnoim şi-ĭ întărim mila acésta, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine întocmaĭ să fiţĭ următorĭ; i saam receh gpd.—1813 Martie 16.

(*Cod. LXXVII, fila 56.*)

69. *Cartea sfinteĭ bisericĭ din mahalaua Isvoruluĭ.*

Fiind că sf. biserică din mahalaua Isvoruluĭ de aicĭ din Bucurescĭ, ce este zidită nouă, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Isvoruluĭ Tămăduirilor, la carĭ năzuesc mulţime de norod pentru evlavie şi pentru isbăvirea de neputinţe, are milĭ prin cărţile fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, carĭ le vĕḍum şi Domnia Mea, ca să iea pe fieş-care an de la ocne câte talerĭ 100 la vremea când ieaŭ şi cele-lalte mănăstirĭ i bisericĭ; asemenea a scutì atât drepte bucatele bisericeĭ, cât şi ale preoţilor, ce se vor aflà slujitorĭ acesteĭ bisericĭ, de dijmărit şi vinăriciŭ; precum şi lude treĭ a ţiné, ómenĭ străinĭ şi făr de pricină de dajdie; Ne am milostivit şi Domnia Mea de-ĭ înnoim şi-ĭ întărim milele acestea, şi pentru a i se păzi aceste milĭ nestrămutat, am dat acéstă domnéscă a Nóstră carte sfinteĭ bisericĭ, prin care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine, întocmaĭ să fiţĭ următorĭ, ca să fie aceste milĭ sfinteĭ bisericĭ de întărire şi preoţilor de ajutor, iar Dom-

nieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. — 1813 Martie 6.

(Cod. LXXVII, fila 56 v.)

70. *Cartea sfinteĭ şi dumnedeesceĭ biericĭ Zlătarĭ.*

Dat-am domnésca Nóstră carte sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ Zlătarĭ, de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, i schituluĭ ce se numesce Stănescĭ şi schituluĭ ce se numesce Archanghelul ot sud. Vîlcea, carĭ câte trele aceste sfinte case sunt metohurĭ la sfînta Patriarchie Alexandrieĭ, ca să aibă a luà numită mănăstire Zlătarĭ, din vinăriciul domnesc ot sud. Saac, talerĭ 100 de la vinăricerĭ şi cincĭ-decĭ bolovanĭ sare de la ocna Telega, cu pecetluitul Domnieĭ Mele, la vremea când ieaŭ şi cele-lalte mănăstirĭ; i schitul Stănesciĭ şi schitul Archanghelul să aibă iarăşĭ a luà talerĭ 100 din vinăriciul domnesc ot sud. Vîlcea de la vinăricerĭ; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum Ne adeverim Domnia Mea din cărţile şi chrisóvele Domniilor Sale; decĭ învrednicindu-Ne şi pe Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu oblăduirea acesteĭ ţĕrĭ, Ne-am milostivit şi am întărit şi Domnia Mea milele acestea, ca să i se păzéscă nestrămutat. - 1813 Martie 16.

(Cod. LXXVII, fila 57.)

71. *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

De vreme ce baniĭ din iratul vorniciilor din lét. 1812 s'aŭ luat la cutie după pliroforia ce Ne dă printr'acéstă anaforă D-luĭ Vel Logofĕtul, poruncim D-tale biv Vel Vist. Ioan Moscu, epistatule al epitropieĭ obştirilor, să se dea de la cutie la clirosul bisericilor domnescĭ aceĭ talerĭ una sută şi cincĭ-decĭ, după chrisóvele domnescĭ. — 1813 Martie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne.

După luminata poruncă Măriеĭ Tale, ce mi se dă la acéstă jalbă, făcĕnd cercetare, arăt Măriеĭ Tale că clirosul bisericelor domnescĭ, prin chrisóvele ce aŭ de la toţĭ luminaţiĭ Domnĭ, carĭ s'aŭ întărit şi de către Inălţimea Ta, între alte milĭ are de iea pe tot anul şi talerĭ 150 din slujba vorniciilor, carĭ i-aŭ şi luat în toţĭ aniĭ de rînd; iar pe trecutul an, lét. 1812, dic că nu li s'aŭ dat. S'aŭ adus faţă sameşul epitropieĭ, carele, întrebându-se, aŭ dat rĕspuns că adevĕrat clirosul are să iea aceştĭ banĭ, însă din vornicia judeţuluĭ Ilfov, şi cum că la vîndarea ce aŭ făcut cutia în anul trecut aceştiĭ slujbe, nu aŭ fost sciut epitropiĭ că are să iea clirosul aceştiĭ banĭ din numita slujbă, pentru căcĭ maĭ dinainte acéstă slujbă erà irat al D-lor veliţilor Vornicĭ, şi de aceea nicĭ epitropia, la vîndarea ce aŭ făcut aceteĭ

slujbe, n'aŭ sciut să-ĭ arăte cumpĕrătoruluĭ judeţuluĭ Ilfov că are să deà şi aceştĭ banĭ, şi slujba vorniciilor s'aŭ vîndut în anul trecut cu preţ bun de talerĭ 30.000, carĭ banĭ s'aŭ luat în iraturile cutieĭ; se cuvine că, de se va găsì cu cale de către Măria Ta, epitropia să plătéscă aceştĭ talerĭ 150 clirosuluĭ, nefiind cu cuviinţă a-ĭ perde. — 1813 Martie 19.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIII, pag. 373.)

72. *Chrisovul sfinteĭ Episcopiĭ Argeş.*

De vreme ce proorocul şi pururea între împĕraţĭ pomenitul prea înţelept Solomon, numaĭ în umbra legeĭ rezimându-se, făcù atâta podóbă caseĭ dumnedeescĭ a Ierusalimuluĭ şi o dăruì cu atâtea darurĭ, ca să se păzéscă într'însa sicriul cu tablele legeĭ Domnuluĭ, cu cât maĭ vîrtos noĭ, cariĭ suntem acum cu lumina Duhuluĭ Sfînt pravoslavnicĭ Domnĭ, se cade să ne silim din tot sufletul, ca să întărim şi să ajutăm sfintele locaşurĭ dumnedeescĭ, întru carĭ nu se junghie vite necuvîntătóre, precum óre-când acolo, ci însuşĭ mielul luĭ Dumnedeŭ se jertfesce pentru viéţa nóstră a tuturor. Decĭ dar, înălţându-Ne Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, bine am voit Domnia Mea din tótă rîvna inimeĭ Nóstre, ca nu numaĭ facerĭ de bine şi ajutorĭ să revărsăm, din darul ce Ni s'aŭ dat, către sfintele mănăstirĭ, carĭ sunt cea maĭ de cinste parte a oraşelor şi podóba cea mare a acesteĭ ţĕrĭ şi scaunul cel prea arătat al pravoslavieĭ întru acest Prinţipat creştinesc, ci şi acel bine să-l împărţim după trebuinţa fieş-căreia mănăstirĭ şi după mĕsura stăriĭ cea mare şi mică; între carĭ sfinte locaşurĭ şi maĭ dintâĭ ale ţĕriĭ Domnieĭ Mele fiind şi sf. Episcopie a Argeşuluĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormirea Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ nóstre de Dumnedeŭ Născĕtóre şi pururea Fecióreĭ Marieĭ, care este ca o maică la alte bisericĭ ale eparchieĭ Argeşuluĭ, şi fiind-că acéstă Episcopie, încă maĭ înainte de a se cinsti cu scaunul Episcopieĭ, ca o mănăstire din cele marĭ ale ţĕriĭ, aŭ avut mile domnescĭ, iar când s'aŭ aşezat Episcopie, i s'aŭ maĭ adăogat şi milele, ca să se ajute să-şĭ pótă împlini trebuinţele după mĕsură şi după cuviinţă, precum sunt şi cele-lalte sfinte Episcopiĭ, carĭ miliĭ sunt acestea: să iea pe fieş care an de la ocnele domnescĭ câte 500 bolovanĭ sare, la vremea când ieaŭ şi cele-lalte sfinte Episcopiĭ şi mănăstirĭ; să scutéscă şi oĭ 1.500 de oerit; să ţie şi lude 150 scutelnicĭ, însă lude 50 străinĭ, i lude 50 după catastihul Vistierieĭ, i lude 50 aĭ mănăstiriĭ Tuturor Sfinţilor, metoh aceştiĭ Episcopiĭ, ce sunt legaţĭ după chrisóvele luminaţilor fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte ca să-ĭ aibă, şi lude 40 cu scădămînt din birniciĭ ce i s'aŭ hărăzit de către Domnia Mea prin deosebită carte a Domnieĭ Mele de la trecuta lună Februarie 20, cărora să li se dea şi pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a-ĭ avé în pace şi nesupĕraţĭ de rîndul dăjdiilor; să ţie şi douĕ pivniţe la Pitescĭ scutite, saŭ la Argeş, cum şi douĕ scaune scutite; aşijderea să aibă sf. Episcopie şi mila vinăriciuluĭ, ce aŭ avut maĭ înainte, adecă din délul Ştefănescilor sud. Muscel, cât ţine Isvoraniĭ, i valea Popeĭ, care se începe acel popor din capul déluluĭ de sus spre Valea Mare şi merge până la poporul Cosméneĭ în délul Ciocănescilor şi despre Vălenĭ se hotărasce valea Peniĭ cu poporul mănăstiriĭ Raduluĭ-

Vodă, în carĭ aceste popóre se cuprinde aceste văĭ i piscurĭ, adecă: valea Isvoranĭ valea Popeĭ, cósta Câmpuluĭ, Loşcióra, valea Ştefănescilor cu partea din Ciocănescĭ, i valea Beniĭ, aşijderea şi délul Soaşul sud. Vîlcea, pe din două cu mănăstirea Bistriţa, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul; pentru care să aibă volnicie omul Episcopieĭ, ce se va orînduì, a umblà împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ, să scrie vinăriciul dintr'aceste délurĭ, văile şi piscurile ce sunt numite maĭ sus, şi să facă două catastişe asemenea unul ca şi altul, iar la strîngerea banilor, adecă câte doĭ banĭ de vadră partea Episcopieĭ şi părpărul după obiceiŭ, vinăriceriĭ domnescĭ nicĭ decum să nu se amestece a pune mâna în banĭ, ci să-ĭ strîngă pe deplin orînduitul Episcopieĭ, fară numaĭ ceĭ-lalţĭ doĭ banĭ de vadră şi ploconul de nume să aibă a luà vinăriceriĭ domnescĭ; aşijderea să aibă a luà sf. Episcopie şi vinăriciul din délul Alimănescilor i Măicănescilor şi Cranga sud. Argeş, în carĭ aceste popóre se cuprinde aceste nume precum le este cursul de-arîndul, adecă: Cranga, Căzănescĭ, Ciotescĭ, valea Lumineĭ, Alimănesciĭ-de-jos, Alimănesciĭ-de-sus, Pétra, Scheĭ, Burluişul, Chilomesciĭ, valea Giurgeĭ, Ţinculescĭ, Măicănescĭ, délul Strechieĭ, lângă Ţânculescĭ, dintr'aceste délurĭ cu viile i piscurile ce sunt numite maĭ sus, să iea şi vinăriciŭ deplin câte cincĭ banĭ de vadră şi părpărul, şi vinăriceriĭ domnescĭ întru nimic să nu se amestece, ci după cuprinderea ponturilor vinăriciuluĭ urmând orinduitul sfinteĭ Episcopiĭ, luând cot de la Vistierie, să scrie şi să mĕsóre şi să iea şi baniĭ şi să-ĭ ducă la sfînta Episcopie, ca să-ĭ fie sfinteĭ Episcopiĭ mila acésta de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ Mele şi atot némuluĭ Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; pentru că aceste milĭ le aŭ avut sfînta Episcopie şi de la ceĭ-lalţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisóvele Domniilor Sale Ne-am adeverit; decĭ şi Domnia Mea, după evlavia ce avem către sfintele luĭ Dumnedeŭ locaşurĭ, maĭ vîrtos către acéstă sf. Episcopie, Ne-am milostivit şi nu numaĭ am innoit şi am întărit milele ce aŭ avut, ci am şi maĭ adaos, precum se arată maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, cariĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi oblăduitorĭ aceştiĭ creştinescĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întărì aceste milĭ, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi facerĭ de bine să fie în urmă de alţiĭ primite şi ţinute în sémă; şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, şi cu tot sfatul D lor cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Gheorghe Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic de politie pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţă Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'a scris chrisovul acesta la întâiul an din întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bu-

curescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1813 Martie 20, de Chiriţă Logofĕt za Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 71.*)

73. *Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlaschscoe.*

D-ta Vel Vist., de vreme ce în catastihul Vistieriel se găsesc trecuţĭ aceştĭ 21 posluşnicĭ pe chipul acestuĭ schit Rătescĭ şi îĭ are şi acum în pĕr, fiind fost nesupĕraţĭ, poruncim ca să li se facă cartea Domnieĭ Mele de hărăzirea lor. — 1813 Martie 23.

(Pecetea gpd.)

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Măriel Tale, ce mi se dă la acéstă jalbă, am făcut cuviinciósa cercetare şi se găsesce acest schit Rătesciĭ din sud. Buzĕŭ cu 21 posluşnicĭ, carĭ îĭ şi are pre toţĭ în fiinţă şi sunt trecuţĭ în catastihul ce s'aŭ aflat în Vistierie din vremea trecută; dar vre un sinet pentru aceştĭ posluşnicĭ nu avură jăluitórele să arăte, ci se vede că li s'aŭ lăsat de către oblăduitoriĭ ce aŭ fost după vremĭ; ci pentru întărirea acestuĭ ajutor de posluşnicĭ, rĕmâne a se hotărî de către Inălţimea Ta. — 1813 Martie 22.

Vel Vist.

(Cod. LXXIII, fila 353.)

74. *Cartea sfinteĭ mănăstirĭ Sf. Sava Osfeştenago de aicĭ din Bucurescĭ.*

Fiind-că sfînta şi dumneḑeésca mănăstire de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sf. părinteluĭ nostru Sava Osfeştenago, are milă prin chrisóve gpd., carĭ le vĕḑum şi Domnia Mea, ca să iea vinăriciŭ din délul Supărescilor sud. Saac cu părpăr, i din douĕ văĭ, adecă: valea Mişculuĭ şi valea Strehăeĭ, ce sunt în cuprinsul acestuĭ popor Supărescíĭ, din carĭ aŭ luat tot-deauna mila vinăriciuluĭ; decĭ la vremea vinăriciuluĭ să mérgă omul mănăstiriĭ ce-l va orîndui egumenul, împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ, să scrie vinăriciul dintr'acel dél, şi făcênd douĕ catastişe asemenea unul ca şi altul, de tot vinăriciul, iscălite şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, la strînsul banilor să iea vinăriceriĭ domnescĭ treĭ banĭ de vadră şi omul mănăstiriĭ doĭ banĭ şi părpărul după obiceiŭ; şi iar să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea să ţie şi lude ḑece, ómenĭ străinĭ şi făr de pricină saŭ nume în Vistierie, ca să fie pentru ajutorul şi posluşania sf. mănăstirĭ, pre carĭ să-ĭ găsescă şi, ducêndu-ĭ la ispravniciĭ judeţuluĭ ca să-ĭ cerceteze, de vor fi străinĭ cu adevĕrat, să le dea adeverinţe de numele şi chipul lor, după carĭ li se vor da şi pecetluitul gpd., spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi de la Vistierie şi de la cămara Domnieĭ Mele

peste an în ţéră; aşijderea să aibă a luà sf. mănăstire şi 150 bolovanĭ sare de la ocna Telega pe tot anul, fiind-că aceste milĭ le-aŭ avut şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte prin chrisóvele şi cărţile Domniilor Sale; decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, am bine voit Domnia Mea şi, printr'acéstă carte a Domnieĭ Mele, de am înnoit şi am întărit milele ce se arată maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi de întărire şi Domnieĭ Mele şi rĕposaţilor părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. — 1813 Martie 24.

(Cod. LXXVII, fila 60 v.)

75. *Jō Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

Ştefan doftorul nerĕmâind mulţămit pe acéstă anafora a Dumné-lor veliţilor boerĭ, zapciul cel orînduit Dumné-luĭ Vel Hatman-ul al Divanuluĭ l'aŭ înfăţişat şi la Divan înaintea Domnieĭ Mele cu Constantin i protosinghelul vechiluluĭ archiereuluĭ Lofciu, năstavnic mănăstiriĭ Câmpulung, unde vre-un alt cuvînt vrednic de împotrivire nu avù Ştefan să arăte, decât tot cele ce aŭ provalisit înaintea Dumné-lor boerilor; asupra cărora făcênd Domnia Mea chibzuire, le găsim deşarte şi făr de nicĭ un temeiŭ, pentru că maĭ întâiŭ că el este dovedit, precum nicĭ însuşĭ n'aŭ tăgăduit, că nu se trage din némul ctitoruluĭ despre tată, ci despre mumă, şi când ceĭ ce se trag din némul ctitoruluĭ despre tată, carĭ şi acum trăesc şi sunt şi cu rudenie maĭ apropiaţĭ din némul ctitoruluĭ, nu fac nicĭ o davă saŭ cerere a luà schitul în stăpânirea lor, dar nicĭ decum nu se cuvine a cere schitul; dar chiar şi despre tată de s'ar trage, el iarăşĭ nu póte să céră a luà schitul, fiind mirén, iar nu parte bisericéscă, care acest schit fiind adeverit de sineturile ce Ni se arată că de către acel rĕposat ctitor s'aŭ închinat la mănăstirea Câmpulung, nu numaĭ némul luĭ în urmă nu-l póte a-l rădicà, ci nicĭ însuşĭ acel ce l'aŭ închinat, pentru căcĭ după pravilĭ cele ce odată se afierosesc luĭ Dumnedeŭ nu se maĭ pot desghinà şi a se luà înapoĭ. Drept aceea dar, câtuşĭ de puţină dreptate neavênd doftorul asupra acestuĭ schit, bine aŭ judecat D-lor veliţiĭ boerĭ printr'acéstă anafora, şi asemenea hotărîm şi Domnia Mea să se urmeze, adecă de a rĕmâné acest schit închinat la mănăstirea Câmpulung şi din părinţiĭ aceştiĭ mănăstirĭ să se orînduiască egumenaşĭ prin scirea şi celuĭ adevĕrat ném al ctitoruluĭ, urmând schitul a da la mănăstire pe tot anul acel embatic de talerĭ 20 pe an; iar pentru doftorul a i se plăti baniĭ ce aŭ cheltuit el în diastimă de treĭ anĭ, cât aŭ avut în stăpânire schitul, atât la dregerea şi îmbunătăţirea schituluĭ, cât şi la hotărnicia moşiilor pentru aceste cheltuelĭ, fiind-că urméză a se face cercetare în faţa loculuĭ; de aceea dar poruncim D-vóstre, să faceţĭ amăruntă cercetare, atât prin alte dovedĭ, cât şi prin carte de blăstem de va fi trebuinţă, în faţa loculuĭ, tuturor condeelor ce va arătà Ştefan de a se dovedì dréptă cheltuiala ce va fi făcut la meremet i la îmbunătăţirea şi lucrurĭ trebuinciόse ale schituluĭ, cum şi cheltuiala ce va fi făcut la niscare-vaşĭ hotărniciĭ şi descoperirĭ chiar ale moşiilor schituluĭ (iar nu pentru moşiile ce căută să le iea de la mănăstire cu cuvînt că sunt ale

schituluĭ), şi către acestea să faceţĭ asemenea cercetare prin doveḑĭ şi prin blăstem: cât venit peste tot aŭ luat Ştefan în diastima anilor ce aŭ avut schitul sub stăpânirea sa? şi să însciinţaţĭ Domnieĭ Mele, cu întrégă pliroforie atât suma cheltuelilor anume, cât şi a venituluĭ; pentru care orînduim şi mumbaşir pre sluga Domnieĭ Mele . . . . zapciŭ hătmănesc. — 1813 Iunie 1.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După luminată poruncă Măriei Tale, D-luĭ Vel Hatman a adus înaintea nóstră pe Ştefan doftorul, cu jalba ce a dat, ḑicênd că strămoşul sĕŭ Grigorie Episcopul Buzĕuluĭ, de sunt 160 anĭ, a făcut un schit la sud. Muscel, ce se numesce Golescĭĭ, şi l'a închinat la mănăstirea Câmpulung, şi în urmă vĕḑênd că părinţiĭ mănăstiriĭ nu caută de schit, a stricat închinăciunea, lăsând schitul slobod despre mănăstire, care sloboḑenie, după mórtea ctitoruluĭ, s'a întărit şi cu cartea părinţilor mănăstiriĭ, rĕmâind ca să dea schitul la mănăstire pe an talerĭ 20 şi maĭ mult amestec să nu aibă, şi aşà a curs stăpânirea schituluĭ la némul ctitoruluĭ până la lét. 1763, iar atuncĭ găsindu-se mort în schit un Nicolae, nepotul ctitoruluĭ, şi jăfuit de cărţĭ i altele şi, luând frică familia luĭ, s'a mutat la Bucurescĭ şi, pentru ca să nu rĕmâe schitul pustiŭ şi necăutat, un Stefan Piscopescu l'aŭ dat sub purtarea de grijă a luĭ Dositie archimandritul Câmpulungeanu; dar vĕḑênd némul ctitoruluĭ că Dositie va să pue mâna pe lucrurile schituluĭ, a dat jalbă la stăpânire şi, prin anaforaua Metropolituluĭ Grigorie, ot lét. 1786, care s'a întărit şi de rĕposatul Mavroghene, ce erà Domn, li s'aŭ dat schitul în stăpânire, rumpêndu se cartea luĭ Ştefan Piscupescul, ce o dedese archimandrituluĭ Dositie, iar după mórtea acelor strănepoţĭ aĭ. . . . ., rĕmâind schitul asupra a doĭ verĭ aĭ jăluitoruluĭ şi într'acea vreme, adecă la lét. 1801, dând un călugăr al mănăstiriĭ Câmpulung anume Dionisie jalbă neadevĕrată la Măria Sa Domnul Alexandru Vodă Moruz cum că Bănică ce ţineà schitul este o slugă, şi orînduind Măria Sa jalba luĭ la mine sluga Măriei Tale Vornicu Golescu, făr de a nu face cercetare, s'a dat schitul acelui călugăr prin anaforă întărită; iar la lét. 1808, viind jăluitorul din lăuntru şi pornind jalbă, i s'aŭ dat schitul în stăpânire, prin hotărîrea Comitetuluĭ, şi găsind schitul pustiŭ şi biserica părăduită maĭ rĕŭ decât un coşar de vite, aŭ cheltuit mulţĭ banĭ până l'aŭ dres; apoĭ cercetând şi pentru moşiile schituluĭ, aŭ găsit la mănăstire o pungă cu 69 de sineturĭ ascunse de archimandritul Dositie şi, luând hotarnicĭ, nu numaĭ s'aŭ descoperit două moşiĭ ale schituluĭ Golescĭĭ şi Cotescĭĭ impresurate de mănăstire sub alt nume, ci şi o moşie Tămăşescĭ, înstrăinată de tot; după aceea viind la Bucurescĭ şi stându-ĭ împotrivă părintele Ignatie, în loc de a i se întări hotărniciile, s'aŭ întărit comisia ruséscă spre cercetare la faţa loculuĭ, împreună cu Părintele Argeşiu din partea Metropolieĭ i cu D-luĭ Căminarul Iordache Rasti din partea Divanuluĭ, unde vĕḑênd Părintele Argeşiu că obrazele rusescĭ îĭ daŭ dreptate, n'a vrut să ésă afară spre cercetarea hotărniciilor, ci aŭ făcut anaforă împotrivă, şi Viţ Presidentul, după săvîrşirea comisieĭ rusescĭ, aŭ dat schitul în stăpânirea jăluitoruluĭ, hotărînd să plătéscă archimandritul

Dositie şi tóte cheltuelile ce i s'aŭ pricinuit i paguba ce a făcut schituluĭ cu călcarea moşiilor, iar după ce s'aŭ schimbat Viţ-Presidentul, i-aŭ rădicat stăpânirea; şi cere dreptate a i se da schitul iarăşĭ în stăpânire cu tóte moşiile câte s'aŭ dovedit prin hotărniciĭ, dimpreună şi cu venitul ce l'aŭ luat egumenul după moşiĭ, i paguba şi cheltuiala ce i s'a pricinuit; faţă fiind şi Constantin protosinghelul, vechilul părinteluĭ Lofciu, năstavnicul sfinteĭ mănăstirĭ Câmpulungul, ne arată hotărîrea ce a făcut-o Comitetul la lét. 1811 Decembre 2, în copie adeverită iarăşĭ de Comitet, unde se coprind tóte îndreptările ce aŭ arătat şi o parte şi alta, din care vědum că la lét. 7185 Octombre 14, de sunt anĭ 136, rěposatul Episcop Grigorie ctitorul a închinat acel schit la mănăstirea Câmpulung, iară la lét. 7198, de sunt anĭ 123, vědênd că egumeniĭ Câmpulunguluĭ nu caută de schit, l'a desghinat, luându-l în stăpânirea sa, apoĭ la lét. 7202 Aprilie 23, de sunt anĭ 19, ceĭ ce se trăgeà din némul ctitoruluĭ aŭ făcut învoială cu soborul mănăstiriĭ Câmpulunguluĭ ca să dea schitul mănăstiriĭ pe an talerĭ 20 şi maĭ mult amestec să n'aibă mănăstirea, iar la lét. 1763, de sunt anĭ 50, un Stefan Piscupescul, moşul despre mumă al jăluitoruluĭ, aŭ închinat schitul iar la mănăstire; după aceea la lét. 1785 Iulie 6, de sunt anĭ 27, adecă că în urmă peste 23 de anĭ, iarăşĭ acel Ştefan Piscupescul, vechil şi din partea soră-seĭ, pe uniĭ pornind jalbă că egumeniĭ după vremĭ nu păzesc orînduiala schituluĭ, cerênd ca să le închine la altă mănăstire, judecata Departamentuluĭ n'aŭ primit cererea luĭ, fiind pricină bisericéscă, iar rěposatul Metropolit Grigorie, prin anaforaua ce aŭ făcut atuncĭ peste 7 ḑile, întărită şi de rěposatul Mavrogheni, aŭ găsit cu cale că, de va vré Ştefan şi soră-sa Păuna a luà schitul sub a lor chivernisélă, să fie supus egumenul a se trage şi a lăsà să se stăpânéscă de dînşiĭ tóte ale luĭ, împreună şi cu cât-va loc din moşia mănăstiriĭ, pe cât se va dovedi că a ţinut schitul maĭ dinainte, şi orĭ de vor vré a plăti embatic câte talerĭ 20 pe an, saŭ de nu vor vré, să rěmâe în voia lor; apoĭ la lét. 1801 Iunie 24, de sunt anĭ 12, când eram eŭ Vornicul Golescu epitrop peste mănăstirea Câmpulung şi peste altele ce erà înainte la spitalurile cele marĭ, făcênd cercetare pentru acest schit şi arătând Măriei Sale Domnuluĭ Moruz, cu anafora, că în vechile cărţĭ nu pomenesce a se orîndui purtător de grijă din némul ctitorilor, şi judecând Măria Sa pricina cu Divan, aŭ hotărît ca egumenaşul ce se orînduise de la mănăstire la schit să rěmâe nestrămutat, şi când némul ctitorilor va vedé că nu se pórtă bine, să facă arătare şi se va orîndui alt egumen, tot prin scirea mănăstiriĭ Câmpulunguluĭ şi prin scirea némuluĭ ctitoruluĭ, dând schitul la mănăstire embaticul cel orînduit pe an talerĭ 20; iar la lét. 1808 Iulie 10, după anaforaoa Logofeţieĭ Ţěriĭ-de-jos, puind Comitetul temeiŭ la anaforaua Metropolituluĭ Grigorie, aŭ rînduit să rěmâe schitul sub purtarea de grijă a doftoruluĭ Ştefan, pentru care ḑice Comitetul, ot lét. 1811 Decembre, pricina aceştiĭ prigonirĭ se împarte în patru: întâiŭ ca să pótă dovedi doftorul Ştefan numirea că este adevěrat Piscupescu; al doilea să dovedéscă că schitul Golesciĭ este zidit pe moşia ctitoruluĭ, iar nu pe a mănăstiriĭ; al treilea că şi de a fost schitul închinat la mănăstire de către ctitorĭ, dar în urmă, atât de însuşĭ, cât şi de strănepotu-sěŭ Ştefan Piscupescu s'a desghinat; şi al patrulea, ca să dovedéscă că mănăstirea stăpânesce moşiĭ de ale schituluĭ;

însă ḑice Comitetul că, la câte patru părţile pricineĭ făcênd cercetare, a vĕḑut că nu are dohtorul Ştefan dreptate, adecă la cea dintâiŭ mărturisind însuşĭ dohtorul la Divan că nu este despre tată Piscupesc, şi fiind acum în viéţă din chiar ceĭ adevĕraţĭ Piscupescĭ strănepoţĭ aĭ ctitoruluĭ din partea bărbătéscă încă şi maĭ apropiaţĭ la rudenie, adecă un popa Bănică ot sud. Muscel, şi nefăcênd vre un acest fel de davagelîc, dohtorul firesce rĕmâne depărtat de acéstă dreptate ce muncesce a dobândi; la cea de al doilea, că în catastihul ctitoruluĭ de zestrea schituluĭ, unde se cuveniă să fie însemnată şi moşia de sub schit, de a fi fost a sa, nepomenindu-se nimic de acea moşie că este a schituluĭ şi scriind şi chiar în anaforaua Metropolituluĭ Grigorie, ce o arată dohtorul spre ajutorul sĕŭ, că schitul este zidit pe moşia mănăstiriĭ şi că a vĕḑut Preasfinţia Sa la mânile luĭ Ştefan Piscopescu şi cartea Metropolituluĭ Neofit, asemenea cuprinḑĕtóre, cum şi chiar în cartea aceluĭ Ştefan asemenea scriind i în jalba luĭ Ştefan, ce se arată în anaforaua Departamentuluĭ ot lét. 1786, tot asemenea mărturisind, arătarea dohtoruluĭ de acum rĕmâne neadevĕrată, şi moşia de sub schit se dovedesce a mănăstiriĭ; la cea de al treilea, că şi de aŭ luat în urmă ctitorul schitul pe séma sa, dar nescriind într'acea carte ca să rĕmâe şi la némul sĕŭ, nicĭ se trage dohtorul Ştefan din partea bărbătéscă, nicĭ se cuvine după canónele sobornicescĭ a se amestecà doftorul Ştefan la tréba bisericéscă, la care şi acea anafora a rĕposatuluĭ Metropolit Grigorie se vede că este făcută de nevoe, precum s'a urmat şi alte judecăţĭ din vremea rĕposatuluĭ Mavroghene, ale căruia hotărîrĭ tóte s'aŭ desputernicit prin hatihumaium împĕrătesc, iar hotărîrea Măriеĭ Sale Domnuluĭ Moruz este urmată cu bună orînduială, după sineturile vechĭ ale schituluĭ şi pravilele împĕrătescĭ şi sobornicescĭ; la acea de al patrulea, ce ḑice dohtorul că mănăstirea Câmpulunguluĭ stăpânesce moşiĭ ale schituluĭ, nu se cuvine dohtoruluĭ, ci acéstă dava are a o face egumenul ce se va orîndui la schit, şi maĭ vîrtos fiind dovedit din sineturĭ că acele moşiĭ ce ḑiceà dohtorul că ar fi ale schituluĭ sunt ale mănăstiriĭ, pentru care şi hotărasce Comitetul ca la schit să se orînduiască egumen prin scirea mănăstiriĭ Câmpulung şi a celuĭ adevĕrat ném al ctitoruluĭ coborît din partea bărbătéscă, dând la mănăstire pe an talerĭ 20 după vechile sineturĭ, şi moşiile să şi le stăpânéscă mănăstirea, precum le-aŭ stăpânit şi până la lét. 1808, plătind dohtorul şi venitul ce a luat de la dînsele i stricăciunea ce va fi făcut, cum şi schitul să-ĭ plătéscă venitul ce va fi luat de la moşiile sale. Decĭ cât pentru stăpânirea schituluĭ, nu are dohtorul cuvînt a o cere pe séma sa, pentru că în cartea ctitoruluĭ, ce a dat schituluĭ când l'a desghinat de la mănăstirea Câmpulung, nu rînduesce ca să se chivernisécă schitul în urma sa de clironomiĭ sĕĭ, nicĭ se trage dohtorul despre tată din némul ctitoruluĭ, căcĭ tată-sĕŭ a fost străin, ci despre mumă; iar popa Bănică, ce este strănepot din partea bărbătéscă ctitoruluĭ şi maĭ apropiată decât dohtorul la rudenie, acest davagelîc nu-l face; şi maĭ vîrtos că şi chiar din partea bărbătéscă de s'ar trage dohtorul, iarăşĭ cererea acésta nu póte să o facă, fiind împotriva pravilelor împĕrătescĭ şi a sobornicescelor canóne; ci bine a judecat la acésta Măria Sa Domnul Alexandru Vodă Moruz şi după aceeaşĭ hotărîre găsim şi Noĭ cu cale să se orînduiască egumenaş la schit din părinţĭ călugărĭ aĭ mănăstiriĭ Cumpulung, prin scirea celuĭ adevĕrat ném al ctitoruluĭ, ce se va trage din partea bărbătéscă, pen-

tru oblăduirea schituluĭ; care schit să dea embatic pe an mănăstiriĭ talerĭ 20, și maĭ mult mănăstirea amestec să nu aibă, și acel nem când va vedé că nu se pórtă egumenașul bine, să arăte cu jalbă la stăpânire, spre a se orîndui alt egumenaș tot din părinţiĭ mănăstiriĭ Câmpulung; iar pentru cheltuiala ce va fi făcut dohtorul la dregerĭ trebuinciόse ale schituluĭ și la descoperirea moșiilor schituluĭ, iar nu moșiĭ ale mănăstiriĭ, care umblă el să le împresóre, să arăte cu fóie anume: ce cheltuială a făcut? spre a se cercetă la faţa loculuĭ și a se despăgubi de acea dréptă cheltuială ce va fi făcut; iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta. — 1813 Martie 25.

Radu Golescu Vel Vornic, Dumitrașco Racoviţă Vel Clucer.

76. *Chrisovul sf. mănăstirĭ Bistriţeĭ din sud. Vîlcea.*

De vreme ce proorocul și pururea întru împĕraţĭ pomenitul prea înţeleptul Solomon, numaĭ în umbra legiĭ răzimându-se, făcù atâta podóbă caseĭ împĕrătescĭ a Ierusalimuluĭ și o dărui cu atâtea darurĭ, ca să păzéscă într'însa sicriul cu tablele legiĭ Domnuluĭ, cu cât maĭ vîrtos noĭ, cariĭ suntem acum cu mila Sfîntuluĭ Duh pravoslavnicĭ Domnĭ, se cade să ne silim cu tot sufletul să întemeem și să ajutorăm sfintele luĭ Dumnedeŭ locașurĭ, întru carĭ nu se junghie vite necuvîntătóre, precum óre-când acolo, ci însușĭ mielul luĭ Dumnedeŭ se jertfesce pentru viéţa tuturor; pentru acésta, înălţându-Ne și pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia în scaunul Ţĕriĭ-Rumânescĭ, bine am voit, ca din bogatele miliĭ ale prea milostivuluĭ Dumnedeŭ, ce Ne-aŭ dăruit, să rĕvărsăm și Noĭ facerĭ de bine spre cinstea și întărirea sfintelor mănăstirĭ, carĭ sunt cea maĭ de cinste parte a politieĭ și podóba cea maĭ mare și semnul cel prea arătat al pravoslavieĭ întru acest Principat; între carĭ fiind și sf. mănăstire Bistriţa ot sud. Vîlcea, unde se cinstesce și se proslăvesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ de Dumnedeŭ Născĕtóre și pururea Fecióreĭ Marieĭ, și unde se păzesce și odihnesce și sfintele móște ale prea cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Grigorie Decapolitul, voit am din tot cugetul inimiĭ Nóstre, spre a face asupra milelor și privileghiurilor ce aŭ avut de la toţĭ fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, ca și de acum înainte să i se păzéscă tóte pe deplin și nestrămutate, adecă: din vama domnéscă a bălţiĭ ce se chémă Balta-Albă ot sud. Romanaţĭ, cu tóte gârlele și semnele bălţiĭ, din hotarul Dăbulenilor până în hotarul Grojdibodului, din vîrful Tîmpiĭ pre hotarul viilor în vîrful Mamineĭ, unde aŭ fost pus Doroteiŭ parul, în gura Cumiţeĭ, în grindul Orlatuluĭ, la gârla Buzoianuluĭ, în gura Vădinuluĭ, la câmpul de la Tîmpa, la măgura Bouluĭ, la măgura ot Șila, Inșiratele, la Bășicuţe, în calea Vădăstriţeĭ, în gârla Celeiuluĭ, cu tóte gârlele care le-aŭ făcut Banul Barbu Craiovescu cel bĕtrân, să aibă a luà acéstă sf. mănăstire de la acéstă baltă, cu tóte gârlele acestea ce s'aŭ numit maĭ sus, pe jumătate din vama domnéscă, i de la năvóde, i de la cârme, i din coteţe, i din ortiĭ, i din mrege, i din vama carelor și din părpăr iar pe jumătate. Așijderea să iea vinăriciŭ de la ocna cea mare, adecă din puţul Catăreĭ din sus, spre Licura, pe lângă hotarul Rîmniculuĭ, pe dél în sus, pe lângă hotarul Vlădescilor, și de aicea în jos până la puţul băcĭ, spre drumul moreĭ, din sus de biserica domnéscă; și din viile ce vor fi pe moșia mănăstiriĭ, în gura *Soarului*, i din délul

Pitescilor şi al Scórţeĭ, i Plăşĕscĭ ot sud Gorj, despre Copăciósa până în Sărăţel, din tóte văile câte vor fi pe moşia mănăstiriĭ ce se chémă Muscel ot sud. Romanaţĭ, din hotarul Cocorĕscilor cu Aricescĭĭ şi cu Isvorul până în Bârluiŭ, cu părpăr; i din viile ce sunt la Potil şi câte se vor maĭ face de acum înainte, i din viile ce vor fi făcute şi se vor maĭ face la Celeiŭ, pe jumătate; i din viile ce vor fi moşia mănăstiriĭ ce se chémă Studina ot sud. Romanaţĭ, atât din cele lucrate i din cele părăginite, cât şi din cele ce se vor maĭ face din pajişte, cât şi din poporul Măghierescilor, Isăcelul, Glodeniĭ, Ciutescĭĭ sud. Gorj, ce sunt ale schituluĭ Pescera Bistriţeĭ, metoh acestiĭ mănăstirĭ. Dar fiind-că de la o vreme încóce isvodindu-se şi alte nume viilor ce sunt pe moşia mănăstiriĭ ce se chémă Muscel, între hotarul Cocorĕscilor şi Aricescĭĭ, ḑicêndu-ĭ şi Corneştiul, se întinsese vinăriceriĭ domnescĭ a luà vinăriciŭ partea mănăstiriĭ dintr'acéstă numire, dar din porunca Măriеĭ Sale Michaiŭ Vodă Suţul făcêndu-se cercetare la lét. 1792, s'aŭ dovedit că acéstă numire de popor este tot din coprinsul popórelor mănăstiriĭ, de unde aŭ luat tot-deauna, şi aŭ dat întărirea Domnieĭ Sale ca să iea tot mănăstirea vinăriciul şi dintr'acea numire Corneştiul, care s'aŭ întărit şi de toţĭ fraţiĭ Domnĭ din urmă. Pentru care am dat acest domnescul Nostru chrisov, cu care să aibă volnicie cuviosul egumen al acestiĭ mănăstirĭ a luà milele acestea pe tot anul nelipsit la vremea lor, adecă după ce-şĭ va luà mănăstirea întâiŭ ḑeciuiala, după obiceiŭ, de la câte dintr'aceste bălţĭ vor fi pe moşia sa, apoĭ să aibă a luà de la tóte aceste bălţĭ din vama domnéscă pe jumătate, precum s'a luat şi până acum, cum şi vinăriciul de la tóte popórele ce sunt numite maĭ sus, câte doĭ banĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ, de fieş-care vadră po banĭ 12, iar ceĭ-lalţĭ câte treĭ banĭ aŭ a-ĭ luà vinăriceriĭ domnescĭ. Aşijderea să aibă a ţiné sf. mănăstire şi lude 8 străinĭ, ce-ĭ are iarăşĭ prin chrisóvele domnescĭ hărăziţĭ, pre cariĭ să-ĭ ducă la ispravniciĭ judeţuluĭ ca să-ĭ cerceteze şi, fiind străinĭ cu adevĕrat, să le dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, după care să li se dea şi pecetluitul gpd., spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ de tóte dăjdiile şi angariile verĭ-câte ar eşì de la Visterie şi de la cămara Domnieĭ Mele peste an în ţéră, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă; fiind-că aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire atât de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz Aşijderea şi schitul Bistriţa din Peşteră, ce este al acestiĭ sf. mănăstirĭ, are milă ca să scutéscă de dijmărit stupĭ 50, de oerit oĭ 50; să iea şi pe tot anul din vama aceluĭ judeţ Vilcea câte talerĭ 50, pentru unt-de-lemn, tămâe, făcliĭ, i pentru alte trebuinţe. Aşijderea să iea pe tot anul la vremea vinăriciuluĭ, de la Visterie, cu pecetluit domnesc, câte talerĭ 20; să ţie şi lude doĭ, apĕraţĭ de tóte angariile, însă străinĭ, care şi acéstă milă o are schitul de la toţĭ fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisovul Domnieĭ Sale Constantin Voevod Ipsilant, ce-l vĕḑum, cu lét. 1803 Iulie 12, Ne-am adeverit. Drept aceea Ne-am milostivit şi Domnia Mea de am întărit milele ce se cuprinde maĭ sus, ca să se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi întărire, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici a fi Domnĭ şi obláduitori acestiĭ creştinescĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări milele acestea. Şi am adeverit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe

Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţă Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra de-sus; şi s'a scris chrisovul acesta, la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, la aniĭ de la nascerea luĭ Christos 1813 Martie 25, de Nicola Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 74.)

77. Cinstit şi credincios boer al Domnieĭ Mele D-ta biv Vel Vist. Ioane Moscu, epistatule al epitropieĭ obştirilor, priimind acest domnesc al Nostru pitac, îţĭ poruncim să daĭ de la cutia milosteniilor talerĭ 750 unuĭ obraz *anonimon*, pe treĭ lunĭ: Ianuarie, Februarie şi Martie, câte talerĭ 250 pe lună, care acéstă léfă să urmezĭ a i-o da D-ta şi de la sfîrşitul acesteĭ lunĭ înainte pe fieş-care lună. — 1813 Martie 29.

(Cod. LXXIV, fila 38).

78. *Chrisovul metohuluĭ Rîmnic Patru-ḑecĭ de mucenicĭ, pentru fabrica de céră albă i alte milĭ.*

Fiind-că sfînta biserică de aicĭ din oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor 40 de mucenicĭ, care este metoh al sfinteĭ Episcopiĭ Rimnic, aŭ avut privileghiurĭ domnescĭ ca singură să aibă a ţiné fabrica întru care se lucréză lumînările de céră albă în toţĭ Bucurescĭĭ, ca una ce ctitoriĭ aceştiĭ bisericĭ cu osîrdie şi cheltuială s'aŭ silit de s'aŭ început acest meşteşug aicĭ în ţéră, atât spre podóba sfintelor bisericĭ, cât şi spre trebuinţa altor obraze, precum Ne-am pliroforisit Domnia Mea că Domnia Sa rĕposatul Stefan Vodă Racoviţă, prin chrisovul ce aŭ dat, de la lét. 1764 Iulie 14, arată pe larg pricinile aceştiĭ fabricĭ, şi atât pentru că acest lucru este pricinuitor de folos şi de podóbă a dobândi ţéra meşteşugul acesta, cât şi pentru că se află biserica acésta între cele-lalte isterisită de cel maĭ puţin acaret, neavênd nicĭ moşie, nicĭ vie, nicĭ ţiganĭ, nicĭ alt acaret; de aceea, atât rĕposatul Ştefan Vodă Racoviţă şi toţĭ alţĭ rĕposaţĭ şi fraţĭ Domnĭ din urmă, de rînd, până acum, aŭ înnoit şi aŭ întărit rînduiala acésta, precum din chrisóvele ce am vĕḑut Ne-am adeverit; pentru care acéstă fabrică ne-aŭ arătat Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, dimpreună şi cu iubitorul de Dumneḑeŭ Episcop Rîmniculuĭ

chrisóvele ce are metohul acesta de privileghiul fabricei de céră albă, că în vremea trecutei rĕsmeriţe nu s'aŭ păzit rînduiala fabricei din pricina marchitanilor şi a sudiţilor, ce aduceà lumînărĭ de céră albă, şi cu tóte că şi stăpânirea de atuncĭ aŭ supus pre sudiţiĭ lor a păzi privileghiul fabricei, iar urmare în faptă nu s'aŭ făcut; pentru acésta dar am orînduit pre Dumné-luĭ Vel Logofĕt de Ţéra-de sus Grigorie Ghica de-aŭ cercetat şi prin anaforaua de la . . . . . . a aceştiĭ lunĭ ne-aŭ făcut arătare, cum că şi chiar stăpânirea ruséscă, urmând chrisóvelor domnescĭ, aŭ supus pre sudiţiĭ lor la privileghiul fabriceĭ. De aceea dar, vĕḑêndu-se privileghiul aceştiĭ fabricĭ de céră albă întărit cu atâtea chrisóve domnescĭ, îl întărim şi Domnia Mea şi hotărîm ca privileghiul acesta să-l aibă tot-deauna numaĭ metohul sfinteĭ Episcopiĭ, spre a-l pune în faptă acel meşteşug şi a se vinde lumînările de céră albă, atât pentru trebuinţa sf. bisericĭ, cât şi pentru a altor obraze, numaĭ de fabrica acésta nebântuită şi nesupĕrată de nimenĭ şi diiafendipsită de zapciul politieĭ a nu înălbi nicĭ a nu lucrà saŭ a vinde alt nimenĭ lumînărĭ de céră albă; la care acéstă cherhană să fie şi doĭ meşterĭ ce vor fi lucrătorĭ acestuĭ meşteşug, în pace şi nesupĕraţĭ de orĭ-ce dărĭ şi rînduială ar eşi pe ţéră, cum şi prăvălia acésta a fabriceĭ să fie apĕrată de orînduelile ce sunt pe alte prăvăliĭ; şi poruncim Domnia Mea şi D-tale Vel Agă, să îngrijescĭ de aceste, a nu îngădui pre alţiĭ să vîndă lumînărĭ de céră albă. Şi iar să aibă a ţiné acest metoh şi lude 60, străinĭ scutelnicĭ, a fi pentru tréba şi ajutorul aceştiĭ sfinte case; şi osebit să aibă metohul vinăriciul din valea Meilor i a Negovanilor, i valea Largă, i Sîrbenĭ, i valea Petreĭ şi Delicelul ot sud. Saac, câte un ban de vadră, unde are şi mănăstirea Căldăruşaniĭ vinăriciul, carĭ tóte aceste miliĭ le-aŭ avut de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înaintea Nostră. Decĭ învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumâneşcĭ, Ne-am milostivit de am înnoit şi am întărit tóte aceste miliĭ, ca să i se păzéscă nestrămutat, adeverind chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Gheorghe Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manul Vel Vornic de politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţu Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1813 Marte 29, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 66 v.*)

79. *Chrisovul sf. mănăstirĭ Hurezĭĭ din sud. Vîlcea.*

Sfinteĭ şi dumnedeesceĭ mănăstirĭ ce se chémă Hurezĭĭ ot sud. Vîlcea unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor slăviţilor şi întocmaĭ cu apostoliĭ şi de Dumnedeŭ încoronaţĭ maĭ marĭ împĕraţĭ Constantin şi Elena maică-sa, şi părinteluĭ Chir . . . . şi tuturor părinţilor călugărĭ câţĭ se vor aflà lăcuitorĭ la acéstă mănăstire, care este zidită şi înălţată din temelie de Domnia Sa rĕposatul Constantin Basarab Brâncoveanu Voevod, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ vinăriciul din délul Sutescilor, i Nemoiŭ, i Creţenĭ, şi din délul Gărdescilor, i al Zlătăreilor ot sud. Vîlcea, cu părpărul, după obiceiŭ, care vinăriciŭ este dat la acéstă sfîntă mănăstire încă maĭ dinainte vreme de rĕposatul Constantin Vodă Basarab, ctitorul mănăstiriĭ, prin chrisovul Domnieĭ Sale de la lét. 7200, iar după aceea şi rĕposatul Ştefan Vodă Cantacuzino aŭ întărit mănăstiriĭ acéstă milă, prin chrisovul Domnieĭ Sale de la lét. 7223, şi încă aŭ maĭ adaos milă ca să maĭ iea mănăstirea vinăriciŭ şi din délul Puzuriilor, şi de la Gioroc, şi de la Cacaleţĭ, şi de la Brativoescĭ, ot sud. Dolj, cu părpărul, după obiceiŭ. Aşijderea să aibă sfînta mănăstire şi lude 20 scutiţĭ şi apĕraţĭ, ómenĭ străinĭ şi fără pricină de dajdie, pre carĭ ómenĭ găsindu-ĭ, să-ĭ ducă la D-lor ispravniciĭ judeţuluĭ ca să-ĭ cerceteze, şi fiind străinĭ şi făr de pricină, să le dea adeverinţe pe numele şi chipul lor, după carĭ să li se dea şi pecetluiturĭ de la Visteria Domnieĭ Mele, spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile Visterieĭ; carĭ aceste milĭ le-aŭ avut sfînta mănăstire de la toţĭ fraţiĭ Domnĭ din urmă până acum, precum din chrisóvele Domniilor Sale, ce le-am vĕdut, Ne-am adeverit. Drept aceea dar, învrednicindu-Ne şi pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ, Ne-am milostivit de am înnoit milele acestea ce se cuprinde maĭ sus, să le aibă întocmaĭ şi nestrămutat, carĭ să fie sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi de întărire; pentru care egumenul saŭ alţĭ ómenĭ aĭ mănăstiriĭ să aibă a umblà şi a scrie vinăriciul tot de-odată cu vinăriceriĭ domnescĭ şi să facă două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind amîndouĕ şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, şi aşà împreună strîngĕnd baniĭ vinăriciuluĭ, ce este de plătesc dajniciĭ, de vadră de vin po banĭ patru şi ploconul de vadră un ban, dintr'aceştia să aibă a luà sf. mănăstire de vadră câte doĭ banĭ şi părpărul, după cum aŭ avut obiceiŭ şi maĭ înainte vreme, iar ceĭ-lalţĭ câte doĭ banĭ de vadră şi ploconul câte un ban să-ĭ iea vinăriceriĭ domnescĭ. Şi am adeverit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopolu Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel

Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, și ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; și s'a scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul Bucurescĭ, la lét. 1813 Martie 29, de Nicolae Logofeţel de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 76.)

80. *Chrisovul bisericiĭ ce se ḑice Céuș-David.*

Ceĭ ce săvîrșesc bunătăţile cele de suflet folositóre și plăcute luĭ Dumneḑeŭ nu numaĭ în viéţa acésta se laudă și se bine-cuvintéză, ci și după petrecania lor le rĕmâne nume nemuritóre. Multe dar bunătăţĭ sunt cu carĭ póte omul a-șĭ dobândi sufletésca mântuire, iar cea maĭ mare este milostenia ce se face atât la sfintele luĭ Dumneḑeŭ lăcașurĭ, cât și maĭ vîrtos la săracĭ, bolnavĭ și la scăpătaţĭ, pentru că milostenia este vîrful celor-lalte bunătăţĭ, căcĭ răsbim cerul și răsbesce tocmaĭ la scaunul măririĭ luĭ Dumneḑeŭ, și celuĭ ce face milostenia îșĭ zidesce lăcaș în cer și-l face moșnén împĕrăţieĭ cerescĭ și multă îndrăsnélă îĭ face către Dumneḑeŭ, de vreme ce însușĭ Domnul nostru Isus Christos se chezășuesce ḑicênd, că: «orĭ ce aĭ face unuia dintre aceștĭ maĭ marĭ fraţĭ, mie aţĭ făcut»; așijdererea și după cuvîntul Sfîntuluĭ Ioan ce face pentru milostenie: «la atâta înălţime, ḑice, sue pre om milostenia!» Drept aceea și eŭ robul stăpânuluĭ meŭ Isus Christos și Domneḑeuluĭ a tótă făptura, Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, rîvnitor fiiind aceștiĭ marĭ facerĭ de bine și voind a întări cele cu cuviinţă date milĭ pe la sfintele luĭ Dumneḑeŭ locașurĭ întru slava a sfîntuluĭ numeluĭ sĕŭ și întru pomenirea Nóstră, aflat-am și pentru răposatul Misail monachul, ce aŭ fost logofét de taină, cum că încă din mică vîrsta sa aŭ slujit Domnilor și ţĕriĭ până la vîrsta bĕtrâneţelor, și cugetând la cele de Dumneḑeŭ plăcute, cu a sa agonisélă, aŭ înălţat douĕ sfinte bisericĭ aicĭ în Bucurescĭ, săvîrșindu-le cu tótă podóba lor, însă una ce se chémă mahalaua Hagiuluĭ, la care se cinsteșce și se prăznuesce hramul prea cuvióseĭ maiceĭ nóstre Paraschiveĭ și al sfinţilor maĭ marilor Voevoḑĭ Michail și Gavriil, și alta ce se numesce mahalaua Céuș-David, la care se cinstesce și se prăznuesce hramul Prea Sfinteĭ Prea Curateĭ Stăpâneĭ nóstre de Dumneḑeŭ Născĕtóre și pururea Fecióreĭ Marieĭ și sfîntul părintele nostru Nicolae Archiepiscop Mirilor făcĕtorul de minunĭ, unde aŭ făcut și 14 chiliĭ spre locuinţa a 24 femeĭ sărace, obraze maĭ alese și călugăriţe, de a cărora hrană și îmbrăcăminte tot Misail monachul aŭ avut purtare de grijă în viéţa sa; cum și după sfîrșitul sĕŭ, atât pentru purtarea de grijă și chiverniséla acelor sărace, cât și pentru a bisericelor orînduială, aŭ lăsat epitrop și chivernisitor pre nepotul sĕŭ rĕposatul Panait Băbeanu biv Bel Sluger, care Sluger murind într'acest an trecut, aŭ lăsat și el pre nepotul sĕŭ, credincios boerul Domnieĭ Mele Pană Băbeanu biv Vtore Vistier; care orînduiala acelor sărace cum și a bisericilor înscciinţându Ne că se păzesce pe deplin, precum se află și când eră rĕposatul Misail monachul și fiind-că pe lângă acéstă orînduială ce aŭ făcut acel

rěposat aŭ avut şi milĭ domnescĭ, adecă scutirea dreptelor bucate: stupĭ i rîmătorĭ şi vinul de vinăriciŭ, cum şi o pivniţă de aice din Bucurescĭ de la pórta domnéscă din sus o ţineà scutită de fumărit, de căminărit, de vamă, de vinul domnesc, de ortul vătăşesc şi de alte angariĭ, pentru ca să fie pentru vîndare de vin i de rachiŭ, spre chiverniséla acelor sărace; aşijderea scutià la vremea oerituluĭ, cu pecetluitul domnesc, oĭ 200, şi la vremea văcărituluĭ, când se va întîmplà, după vremĭ, scutià vite 20; ţineà şi lude 10, străinĭ, scutiţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile câte es de la Vistierie peste an în ţéră, carĭ sunt pentru adusul lemnelor pe la chiliĭ şi pentru alte posluşaniĭ; luà şi de la Vistierie amîndouĕ bisericile pe an talerĭ 80, de biserică câte talerĭ 40, însă de patru orĭ într'un an, la fieş-care an câte talerĭ 20, pentru céră, tămâe, unt-de-lemn şi pentru împărţit la săracele de la chiliĭ; şi iar luà pe fieş care an, cu pecetluitul domnesc, sare oca 2000 de la ocna Telega; aşijderea şi un om ţineà, care este orînduit isprăvnicel spre purtarea de grijă şi posluşanie la acele sărace, scutit şi apĕrat de tóte dăjdiile şi orînduelile Vistieriеĭ, căruia prin cercetare i se da adeverinţă de la D-luĭ Vel Vistier; precum pentru tóte aceste milĭ şi orînduelĭ ce maĭ sus se arată Ne-am adeverit Domnia Mea, atât din chrisóvele Domnieĭ Sale Constantin Mavrocordat, i din chrisóvele altor fraţĭ Domnĭ, şi din chrisovul Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Michaiŭ Vodă Suţul dintru cea dintâiŭ domnie, că maĭ sus numitul rĕposat epitrop şi ctitor Panait Băbeanu biv Vel Sluger, cugetând la cele de Dumnedeŭ plăcute, cu a sa agoniselă aŭ prefăcut în zidire de pétră una dintre aceste douĕ bisericĭ, adecă cea din mahalaua Céuş-David, ce erà de lemn, în care se află şi sf. icónă a Prea Curateĭ Stăpâneĭ nóstre de Dumnedeŭ Născĕtóre făcĕtóre de minunĭ, şi aŭ zidit şi 12 chiliĭ, iarăşĭ de pétră, în carĭ să lăcuéscă alte 24 călugăriţe şi femeĭ sărace vĕduve, a cărora purtare de grijă şi căutare să li se păzéscă tot de numitul ctitor, ca şi celor-lalte, atât în viéţa sa cât şi după mórte-ĭ, lăsând epitrop şi ctitor iar din némul sĕŭ, mirenĭ, iar nu călugărĭ, fiind bisericĭ la care se află locuind călugărĭ şi sărace vĕduve, precum aŭ dat pentru acéstă şi rĕposatul Metropolitul ţĕriĭ Chir Grigorie archieréscă carte, cu aşezămîntul acesta, făcută de la lét. 1773 Iunie 1, şi cu volnicia ctitoruluĭ să zidéscă biserica şi chiliile acestea şi să păzéscă aşezămînturile ce prin cartea Prea Sfinţieĭ Sale în şése ponturĭ cuprinde nestrămutat, lăsând şi Preaosfinţia Sa doĭ preoţĭ, ca să fie nesupĕraţĭ de orînduelile dăjdiilor preoţescĭ, şi s'aŭ întărit prin chrisovul domnesc tóte câte se cuprind în cartea rĕposatuluĭ Metropolit, fiind cu bună orînduială, cum şi cele vechĭ milĭ, spre a se păzì în tótă vremea nestrămutat; când atuncĭ s'aŭ maĭ adaos milă domnéscă bolovanĭ sare 100, carĭ să iea pe tot anul cu pecetluit, iar de la Telega, ca să fie pentru chiverniséla şi ajutorul săracelor de la chiliĭ; aşijderea şi pentru doĭ preoţĭ şi un diacon ce vor fi la acéstă sf. biserică, să fie nebântuiţĭ despre rîndul dăjdiilor preoţescĭ i de ploconul Metropolieĭ, ca să pótă sluji sfinteĭ bisericĭ; iar după ce aŭ săvîrşit facerea bisericiĭ din mahalaua Céuş-David, făcĕnd-o de pétră peste tot, de zid, şi înfrumuseţând'o cu tóte cele trebuinciόse podóbe, încă şi 14 chiliĭ de pétră făcĕnd împrejurul bisericiĭ, în care chiliĭ locuesc acele sărace, i s'aŭ maĭ adaos acéstă milă să aibă a luà din vinăriciul domnesc din sud. Ialomiţa de vadră po banĭ doĭ cu părpărul de la câte viĭ lucrătóre se află pe la acel timp cu

lét. 1792 în plasa Stelnica, Lichiresci, Slobodia și orașul, iar la altele ce se vor maĭ sădi să nu aibă a face, ca să fie pentru cheltuelile bolnavilor ce vin de pe aiurea și năzuesc la ajutorul Prea Sfinteĭ Stăpâneĭ nóstre de Dumnedeŭ Născĕtóre, a cărora cheltuială și purtare de grijă iarășĭ de către numitul epitrop se săvîrșesce; așijderea să maĭ iea încă un ban de vadră din plășile ce se arată maĭ sus, care i s'aŭ făcut prostichiŭ de Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz și s'aŭ întărit și de frațiĭ Domnĭ din urmă. Deci învrednicindu-Ne și pre Noĭ Domnul Dumnedeŭ cu domnia aceștiĭ creștinesci țĕrĭ, am bine-voit și, printr'acest domnescul Nostru chrisov, îĭ întărim tóte milele ce se cuprind maĭ sus, pentru care rugăm și pre alțiĭ frațĭ Domnĭ, carĭ în urma Nóstră se vor învrednici cu domnia aceștiĭ pravoslavnice țĕrĭ, să bine-voiască a-ĭ înnoi și a întări milele acestea, ca și ale Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine să fie în urmă de alțiĭ ținute în sémă; și am adeverit chrisovul acesta cu însășĭ credința Domnieĭ Mele Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și D-lor cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Țéra-de-jos, pan Dumitrașco Racoviță Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Costache Suțul Vel Hatman, pan Michalache Manul Vel Vornic za poliție, pan Michalache Suțul Vel Spătar, pan Costache Vlăhuț Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manul Vel Comis, pan Michail Vel Pitar și ispravnic; și s'aŭ scris chrisovul acesta la anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1813 Martie 30, de Nicolae Logofĕt de Divan, și trecută în condică de Ilie Murgulescu Logofĕt za Divan.

(*Cod. XIX, fila 77 v.*)

81. *Iŏ Ioan Gheorghe Caragéa Voevod i Gospodar zemle vlachscoe.*

D-ta Vel Logofete de Țéra de-sus, după arătarea ce Ne facĭ printr'acéstă anafora, bine-voind Domnia Mea și poruncim să se facă aceștiĭ bisericĭ ot mahalaua Verguluĭ cartea Domnieĭ Mele, cuprindĕtóre de milele ce se arată maĭ jos. — 1813 Aprilie 3.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălțate Dómne,

După luminată porunca Inălțimeĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă a preoților și epitropilor de la sf. biserică ot mahalaua ce se dice a Verguluĭ, de aicĭ din Bucurescĭ, unde se prăznuesce hramul sf. Dimitrie isvorîtorul de

mir, ce este zidire domnéscă, făcută de rĕposata Dómna Ancuţa, făcênd cercetare, m'am pliroforisit că de la Măria Sa rĕposatul Alexandru Vodă Ipsilant din domnia dintâiŭ s'a găsit în condica Divanuluĭ că aŭ avut milă de o sută bolovanĭ sare de la ocnă şi lude patru, ómenĭ fără pricină de dajdie, care şi acel sinet fiind rĕpus, şi altele ce ḑice că aŭ maĭ avut, după jalbă ce aŭ dat la lét. 1810 la Divanul ţĕriĭ, făcêndu-se cercetare, şi după condica Divanuluĭ, i-aŭ dat sinet să i se păzéscă acéstă milă; osebit aŭ maĭ avut orînduială de la luminaţiĭ Domnĭ ca să iea câte talerĭ 5 pe lună de la carvasaraua vămilor, precum şi pentru acésta vĕḑuiŭ anaforaua întărită de Măria Sa Constantin Vodă Ipsilant, cu lét. 1803 Aprilie 1; ci la cererea ce fac de a se înnoi şi de Măria Ta, arăt Inălţimiĭ Tale, şi rĕmâne la milostivirea Măriei tale. — 1813 Martie 30.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXVI, fila 20.*)

82. *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod.*

După arătarea ce Ni se face printr'acéstă anafora de către D-luĭ Vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus, bine-voind Domnia Mea, poruncim ca la vremea de merticele de sare să se dea şi aceştiĭ sf. mănăstirĭ Bistriţeĭ câte oca cincĭ miĭ sare pe an, drept mertic, cum se dă şi altor mănăstirĭ; să încépă a i se da de la anul viitor inainte. — 1813 Aprilie 5.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

După luminata porunca Inălţimiĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă a cuviosuluĭ Iosif archimandritu egumen sf. mănăstirĭ Bistriţeĭ, făcênd cercetare, vĕḑuiŭ în chrisov că nu are mănăstirea orînduită vre-o milă de sare, decât numaĭ un schit al mănăstiriĭ are rînduiţĭ 50 bolovanĭ sare de la ocne; ci fiind că la acéstă mănăstire se află din cele de frunte domnéscă, cu cuviinţă este ca, la vremea când se daŭ merticele la obraze şi mănăstirĭ, să se dea şi aceştiĭ mănăstirĭ cincĭ, şése miĭ oca, a fi pentru trebuinţa mănăstiriĭ, saŭ precum va luminà Dumneḑeŭ pe Măria Ta se va da poruncă.—1813 Martie 31.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXIII, fila 473.*)

83. *Carte de milă a sf. mănăstirĭ Sinaia din sud. Prahova.*

Fiind-că sf. mănăstire Sinaia din sud. Prahova, atât prin alte cărţĭ ale fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, cât şi prin cartea Măriei Sale Constantin Vodă Ipsilant, cu lét. 1803 Octombre, ce o vĕḑum Domnia Mea, aŭ avut milă vama din patru joĭ de la sborul ce se făceà la vremea culesuluĭ de viĭ în valea Negovenilor, pe moşia aceştiĭ mănăstirĭ, făr de a se amestecà vameşiĭ la aceste 4 joĭ, care sbor, fiind că de la o vreme încóce mutându-se de se făceà maĭ în jos, adecă la Urlaţĭ, vinerea în toţĭ aniĭ, are prigonire egumenul cu vameşiĭ Urlaţilor, nevrênd a-ĭ lăsà să-şĭ iea vama de la acest

sbor, pricinuind că s'aŭ mutat de la Negovenĭ la Urlaţĭ; pentru care poruncim Domnia Mea ispravnicilor judeţuluĭ ca să cercetaţĭ şi, de se póte mutà sborul acesta a se face iarăşĭ la Negovenĭ pe moşia mănăstiriĭ, unde se făceà maĭ dinainte, să aveţĭ a-l şi mutà şi să se urmeze mila mănăstiriĭ, a-şĭ luà adecă vama din 4 joĭ de la sborul acesta; iar de nu se póte mutà, fiind-că vameşiĭ Urlaţilor nu pot avé nicĭ un cuvînt a isterisì pre mănăstire de mila privileghiuluĭ ce aŭ avut, căcĭ de şi s'a mutat sborul acesta de la Negovenĭ la Urlaţĭ, dar mănăstirea nu aveà har de la Domnĭ locul acela unde se făceà sborul, ci vama de la acel sbor, atuncea va rĕmâné a se face la Urlaţĭ, unde s'a mutat de se face acum, ci mănăstirea să-şĭ iea vama din patru vinerĭ, după privileghiurile domnescĭ ce are pentru acest har al vămiĭ sboruluĭ, făr de a se amesteca vameşiĭ întru nimic la vama acestuĭ sbor din 4 vinerĭ, şi D-vóstre ispravnicilor aĭ judeţuluĭ să faceţĭ pre vameşĭ a fi următorĭ de a nu sta cu împotrivire de la sborul acesta; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 1.

Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXV, fila 59.*)

84. *Cartea sfinteĭ mănăstirĭ Başcovul ot sud. Argeş.*

Sfinteĭ şi dumnedeesciĭ mănăstirĭ Başcovul ot. sud. Argeş, unde locuesc maicĭ călugăriţe, ca să aibă volnicie cu acéstă carte a Domnieĭ Mele şi să iea din vinăriciul domnesc dintr'acest judeţ vin vedre 100 şi, la vremea dijmărituluĭ, să scutéscă stupĭ 100; aşijderea să aibă a ţiné şi lude 6, ómenĭ străinĭ, făr de bir şi făr de gâlcévă, carĭ să fie în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile ce vor eşì de la Vistieria Domnieĭ Mele în ţéră, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă; cărora ómenĭ, după cercetarea ce se va face de către ispravniciĭ judeţuluĭ, de vor fi cu adevĕrat străinĭ, să li se dea pe numele şi chipul lor adeverinţe, după care să li se dea şi pecetluiturĭ gpd. de la Vistierie, pentru că, fiind săracă acéstă mănăstire şi făr de nicĭ un ajutor de nicăirea, aŭ avut aceste milĭ şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de mai înainte, prin cărţile Domniilor Sale, ce le vĕdum Domnia Mea. Drept aceea Ne-am milostivit şi Domnia Mea, de am întărit mila acésta maĭ sus arătată şi poruncim la toţĭ de obşte, ca să se păzéscă nestrămutat; într'alt chip să nu fie, că aşà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd.—1813 Aprilie 1.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(*Cod. LXXVII, fila 69.*)

85. *Cartea luĭ Gheorghe, cântăreţul de la sfînta biserică domnéscă din oraşul Pitescĭ sud. Argeş, a-şĭ scutì vinăriciŭ şi dijmărit.*

Dat-am cartea Domnieĭ Mele luĭ Gheorghe, carele se află slujind cântăreţ la sfînta biserică domnéscă din oraşul Piteştilor sud. Argeş, ca să fie scutit şi apĕrat de dajdie, să scutéscă şi drepte bucatele luĭ de vinăriciŭ i dijmărit, care acéstă milă aŭ avut-o numitul şi prin sinetul gpd. ce-l

vĕḑum Domnia Mea. Drept aceea Ne-am milostivit şi Domnia Mea, de i-am înnoit mila acésta de scutélă, pentru care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine ca să se păzéscă întocmaĭ şi fără strămutare; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 3.

(*Cod. LXXVII, fila 69 v.*)

86. *Chrisovul mănăstiriĭ de la satul Vaĭ-de-eĭ, ce se chémă Slobodia luĭ Enache, sud. Ialomiţa, pentru milele ce are.*

Sfinteĭ şi dumneḑeesceĭ mănăstirĭ de la satul Vaĭ-de-eĭ, ce se chémă Slobodia luĭ Enache, de lângă Slăvica, pe apa Ialomiţeĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor şi marilor Voevoḑĭ Michail şi Gavril, *i proci pez plotnie,* care mănăstire este zidită şi înălţată din temelie de creştinul rĕposatul Mateiŭ Basarab Voevod, ce este dată şi închinată metoh şi sub ascultarea sf. mănăstirĭ de la Sfetagora, ce se numesce Doheaiariŭ, hramul sf. Archanghel, şi cuviosuluĭ egumen Chir. . . . . şi tuturor părinţilor călugărĭ câţĭ vor fi locuitorĭ întru acéstă sf. mănăstire, ca să fie sf. mănăstirĭ în délul Năenilor din judeţul Săcuenilor 33 pógóne de vie şi cu 13 stînjenĭ de moşie, orĭ-câtă se va alege dinspre tot hotarul, care viĭ sunt tóte unele lângă altele şi îngrădite împrejur, pentru că aceste pogóne de vie este dréptă moşie a sf. mănăstirĭ, însă jumătate sunt cumpĕrate de rĕposatul Mateiŭ Vodă, iar jumătate sunt cumpĕrate de părinţiĭ călugărĭ de la acéstă mănăstire, cu banĭ din venitul mănăstiriĭ, de la megieşĭ din Năenĭ şi de la alţiĭ cu zapisele lor, de le ţine sf. mănăstire de atuncĭ până acum, de când aŭ fost cursul anilor 7132, tot cu bună pace, făr de nicĭ o gâlcévă. Şi iar să fie sf. mănăstirĭ ce scrie maĭ sus milă de la Domnia Mea, să aibă a luà în toţĭ aniĭ de la ocna Slănic mertic de sare, pe an bolovanĭ 150, şi să o ducă orĭ-unde le va fi voia lor, la ce vad ar vré, să o vînḑă, saŭ să o trécă, şi să aibă pace de către vameşiĭ ce vor fi de *giurume* de sare şi de tótă cheltuiala ce ar fi de către toţĭ vameşiĭ, nimic val saŭ bântuială de tóte câte s'aŭ ḑis maĭ sus să nu aibă. Şi iar să fie sf. mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà în toţĭ aniĭ din vinăriciul domnesc din judeţul Săcuenilor pre an talerĭ 100; aşijderea să aibă a ţiné şi lude 30, ómenĭ străinĭ, cărora luându-le adeverinţe de la ispravniciĭ judeţuluĭ pe numele şi chipul lor, să le ducă la Vistierie, ca să li se dea pecetluiturĭ gpd., spre a fi în pace şi ertaţĭ de tóte dăjdiile ce ar eşi peste an de la Vistieria Domnieĭ Mele, să fie pentru tréba şi posluşania sf. mănăstirĭ; să scutéscă şi de oerit oĭ 250; pentru că aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire de la toţĭ ceĭ maĭ dinainte fraţĭ Domnĭ, precum Ne pliroforisim Domnia Mea din chrisóvele Domniilor Sale. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, am bine-voit de am înnoit şi am întărit milele de maĭ sus arătate, ca să i se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim Domnia Mea la toţĭ de obşte nicĭ un fel de supĕrare să nu faceţĭ; şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor

veliţî aî Divanuluî Domnieî Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Grigore Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuţu Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinî, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, şi ispravnic pan Gheorghe Slătinénu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos; şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieî Mele, aicî în oraşul scaunuluî Domnieî Mele Bucurescî, la aniî de la nascerea Domnuluî nostru Isus Christos 1813 Aprilie 3, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(*Cod. LXXVII, fila 127.*)

87. *Cartea schituluî Cornetul, de milele ce are.*

Fiind-că schitul Cornetul din sud. Argeş, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul tăieriî capuluî sfîntuluî prooroculuî şi înainte mergĕtor Ioan Botezătorul, se află chinovie de părinţî călugăraşî sihastri cu stareţul lor, care schit prin chrisóve domnescî ale rĕposaţilor Domnî de maî înainte, carî le vĕḑum şi Domnia Mea, aŭ fost miluit cu ḑece ómenî din ómeniî ce sunt şeḑĕtorî pe moşia schituluî Copăceniî şi cu 100 bolovanî sare de la Ocnele Marî sud. Vîlcea, căcî acest schit se află la loc cu anevoe de a se hrăni părinţiî călugăraşî. Drept aceea dar, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceştiî pravoslavnice ţĕrî şi arătându-se părinţiî cu jalbă, am orînduit de aŭ cercetat D-luî Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus şi prin anaforà Ne-aŭ făcut arătare, că jalba le este adevĕrată şi că schitul este vrednic de ajutor. Ne-am milostivit dar şi Domnia Mea şi, printr'acéstă carte ce dăm schituluî şi cuviosuluî . . . . stareţul, cu părinţiî sihastri de acolo, de am înnoit şi am întărit acéstă milă de ómenî ḑece din ómeniî şeḑĕtorî pe mosia Copăceniî a schituluî, ca să fie apĕraţî şi scutiţî de dajdie şi de orî-ce podveḑî şi angariî, spre a fi pentru ajutorul acestuî schit, şi osebit să aibă de la Ocnele Marî din sud. Vîlcea a luà pe an câte una sută bolovanî sare în natură, a le fi pentru mâncare, să nu cumpere, care sare să încépă a se da de la anul viitor înainte, ca să fie sfîntuluî schit de ajutor şi de întărire, iar Domnieî Mele şi părinţilor Domnieî Mele vecînică pomenire. Rugăm dar şi pre alţî fraţî luminaţî Domnî, ce vor fi în urma Nóstră oblăduitoriî aceştiî pravoslavnice ţĕrî, să bine-voiască a înnoi şi a întări acéstă milă, ca şi ale Domniilor Sale milî şi facerî de bine să fie în urmă de alţiî ţinute în sémă; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 2.

(*Cod. LXXVII, fila 46.*)

88. *Cartea schituluî Stănişóra de milele ce are.*

Fiind-că schitul Stănişóra din sud. Argeş, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sf. mareluî mucenic Gheorghe şi este chinovie de părinţî

sihastri călugărașĭ cu starițul lor, se află între munțĭ cu petre, cu anevoe de hrană și la loc depărtat de locuința ómenilor, care schit fiind sărac desăvîrșit, făr de nicĭ un venit de nicăerĭ, aŭ cerut mila Domnieĭ Mele a fi ajutațĭ la lipsa lor, și după cercetarea ce aŭ făcut D-luĭ Vel Logofĕtul de Ţéra-de-sus, prin anafora aŭ făcut arătare Domnieĭ Mele că jalba le este adevĕrată și că locul este cuviincios de ajutor. Ne-am milostivit dar Domnia Mea și, printr'acéstă domnéscă a Nóstră carte, ce o dăm la mâna cuviosuluĭ stareț Sava Schimnicu și a părinților sihastri ce se află acolo, le hărăzim mila acésta, adecă: să aibă a ţiné lude ḑece poslușnicĭ, a le fi pentru slujba schituluĭ, spre a le înlesnì trebuința hraneĭ lor, carĭ să fie apĕrațĭ de dajdie și de orĭ-ce podveḑĭ și angariĭ; asemenea să aibă a luà pe an de la Ocnele Marĭ 4.000 oca sare în natură, a le fi pentru mâncare, să nu cumpere; deosebit să aibă a luà pe lună de la vama Pitescilor una oca lumînărĭ de céră i una oca de unt-de-lemn i o jumătate oca tămâe, care să urmeze a le da vameșiĭ preste baniĭ cămăreĭ; care acéstă milă de sare i de la vamă să li se dea de la luna luĭ Ianuarie 1 a anuluĭ viitor înainte. Drept aceea întărim mila acésta, ca să se păzéscă întocmaĭ și fără strămutare, a fi Domnieĭ Mele și părinților Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar și pre alțĭ frațĭ Domnĭ, ce vor fi în urma Nóstră oblăduitorĭ aceștiĭ pravoslavnice țĕrĭ, ca să înnoiască și să întăréscă acéstă milă, de a fi și Domniilor Sale vecĭnică pomenire; i saam receh gpd. -- 1813 Aprilie 2.

(Cod. LXXVII, fila 63 v.)

89. *Cartea schituluĭ Bradu din sud. Vîlcea de milele ce are.*

Sfîntuluĭ și dumneḑeesculuĭ schit Bradul din sud. Vîlcea și călugărașilor sihastri de la acest schit, ca să aibă volnicie cu acéstă carte a Domnieĭ Mele a găsi lude doĭ din ómeniĭ străinĭ, pre cariĭ, găsindu-ĭ, să-ĭ ducă la D-lor ispravniciĭ județuluĭ, ca să-ĭ cerceteze, și fiind străinĭ cu adevĕrat, să le dea adeverință pe numele și chipul lor, după care adeverință să li se dea și pecetluiturĭ gpd., ca să fie în pace și nesupĕrațĭ de tóte dăjdiile și orînduelile Vistieriеĭ, spre a-șĭ puté să-șĭ caute de poslușania călugărașilor sihastri; așijderea să scutéscă și la vremea dijmărituluĭ stupĭ i rîmătorĭ 50, și la vremea oerituluĭ oĭ 500; carĭ aceste milĭ Ne-am adeverit Domnia Mea că le-aŭ avut de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum prin cărțile Domniilor Sale ce am vĕḑut Ne-am adeverit; drept aceea Ne-am milostivit și Domnia Mea de le-am dat acéstă carte a Domnieĭ Mele, prin care poruncim ca să li se păzéscă milele acestea, ce se cuprinde maĭ sus, nestrămutate tot-deauna, nimenĭ întru nimic supĕrare să nu le facă peste acéstă carte, că așà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 2.

Asemenea carte s'aŭ făcut schituluĭ Isvorul Frumos din sud. Vîlcea.

Asemenea carte s'aŭ făcut și schituluĭ Ezerul din sud. Vîlcea.

(Cod. LXXVII, fila 67 v.)

90. *Cartea la treĭ preoțĭ paznicĭ la biserica domnéscă.*

Dat-am domnésca Nóstră carte la treĭ preoțĭ, ce sunt paznicĭ la sfînta și dumneḑeésca biserică domnéscă din orașul Pitescilor, unde se cinstesce și

se prăznuesce hramul sfîntuluĭ mareluĭ mucenic Gheorghe, ca să fie acești treĭ preoțĭ și casele lor în pace și ertațĭ de birul preoțesc și de tóte altele câte vor eși de la Visteria Domnieĭ Mele peste an în țéră și pe preoțĭ, de nicĭ unele nicĭ o supěrare să nu aibă; așijderea și ale lor drepte bucate să fie scutite și apěrate, stupiĭ i rîmătoriĭ câțĭ vor avé de dijmărit, și vinul ce vor face în 6 pogóne de vie sud. Muscel i Argeș apěrate de vinăriciŭ, pentru că acéstă milă a avut-o numițiĭ preoțĭ de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum și din cărțile Domniilor Sale Ne-am adeverit. Drept aceea, Ne-am milostivit și Domnia Mea de le-am înnoit acéstă milă, ca să li se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim D-vóstre ispravnicilor aĭ județuluĭ i altor slujbașĭ, ce vor fi orînduițĭ verĭ cu ce slujbă pe preoțĭ, i D-vóstre boerĭ dijmarĭ vinăricerĭ, i ție județule de acolo, vĕḑênd cartea Domnieĭ Mele, supĕrare de nimic să nu le facețĭ, că așà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 5

(*Cod. LXXVII, fila 67 v.*)

91. *Cartea schiturilor ce sunt sub muntele cel mare al Cozieĭ.*

Dat-am cartea Domnieĭ Mele sfintelor și dumneḑeescilor schiturĭ, ce sunt sub muntele cel mare al Cozieĭ, care se chémă Schitul de după Turn și schitul Păușa ot sud. Argeș, unde se cinstesce și se prăznuesce sfintele hramurĭ Vovedenia Prea Sfinteĭ Născĕtóre de Dumneḑeŭ și Pururea Feciórei Marieĭ și sfințiĭ maĭ marĭ Voevoḑĭ Archistarețĭ Michail și Gavriil, și tuturor părinților călugărașĭ câțĭ se află lăcuitorĭ la aceste sfinte lăcașurĭ, ca să le fie lor milă de la Domnia Mea, să iea la vremea praznicului de la Visteria Domnieĭ Mele, în toțĭ aniĭ, câte talerĭ 30, ca să fie pentru cheltuiala praznicului, și să aibă a scuti de dijmărit stupĭ 150, i de oerit oĭ 250, și de vinăriciŭ pogóne 5, drepte bucatele sfintelor schiturĭ; să aibă a ține și lude 4, ómenĭ străinĭ, pre carĭ, gasindu-ĭ, să-ĭ ducă la D-lor ispravniciĭ județuluĭ, cărora făcêndu-li-se cercetare și fiind făr de pricină de dajdie, li se vor da și pecetluiturile Domnieĭ Mele, de a fi în pace și nesupĕrațĭ de dajdie și de podveḑĭ și angariĭ; pentru că fiind aceste sfinte schiturĭ la un loc de munte, făr de înlesnirea hraneĭ lor, aŭ avut aceste milĭ și de la rĕposațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, prin chrisóvele Domniilor Sale, carĭ le vĕḑum și Domnia Mea. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ cu domnia aceștiĭ pravoslavnice țĕrĭ, am bine-voit Domnia Mea de am înnoit și am întărit acéstă milă printr'acéstă carte a Domnieĭ Mele, ca să fie Domnieĭ Mele și rĕposaților părinților Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Rugăm dar și pre alțĭ frațĭ Domnĭ, ce vor oblădui în urma Nóstră acéstă pravoslavnică țéră, ca să întăréscă și să înnoiască mila acésta și cu cărțile Domniilor Sale, ca și ale Domniilor Sale milĭ și facerĭ de bine la asemenea locurĭ să fie cinstite și ținute în sémă; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 5.

(*Cod. LXXVII, fila 68 v.*)

92. *Chrisovul mănăstiriĭ Cozieĭ de milele ce are.*

Sfinteĭ și dumneḑeesceĭ mănăstirĭ Cozieĭ, unde se cinstesce și se prăz-

nuesce hramul prea sfinteĭ şi nedespărţiteĭ Troiţe, ca să fie sf. mănăstirĭ milă de Domnia Mea, să aibă a luà vinăriciŭ de pe moşia mănăstiriĭ Râmblea ot sud. Argeş, i Călimănescii, i Cătescii sud. Vîlcea, i Orlea, i Divistriţa sud. Romanaţĭ, i Prăstol, i Gârdanul sud. Mehedinţĭ, pentru că acest vinăriciŭ dintr'aceste délurĭ le-aŭ fost dat şi a fost miluită sfînta acéstă mănăstire încă de maĭ înainte vreme de alţĭ rĕposaţĭ Domnĭ cu chrisóvele Domniilor Sale, carĭ chrisóve, din întîmplările vremilor făcêndu-se rĕsmeriţă, ascunḑêndu-le prin peşterĭ, ar fi putreḑit, şi arătând pricina acésta Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Michaiŭ Racoviţă Voevod, Domnia Sa le-aŭ întărit mila acésta, cu chrisovul Domnieĭ Sale ot. lét. 7251, şi în urmă şi alţĭ Domnĭ, precum pentru acésta Ne-am adeverit din chrisóvele Domnieĭ Sale Alexandru Cehan Voevod ot lét. 1753. Decĭ învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice Ţĕrĭ-Rumânescĭ şi vĕḑênd Domnia Mea chrisóvele tuturor fraţilor Domnĭ de maĭ înainte că aŭ avut acéstă milă, precum din chrisovul Domnieĭ Sale fratele Alexandru Vodă Moruz, ce-l vĕḑum, cu lét. 1793 Iunie 17, i din chrisovul Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Constantin Vodă Hangearlâul, ce-l vĕḑum, cu lét. 1798 August 17, Ne-am adeverit, Ne-am milostivit Domnia Mea de am dat şi am înnoit mila acésta şi printr'acest chrisov al Domnieĭ Mele, ca să aibă acéstă sf. mănăstire a luà vinăriciul din délurile ce scrie maĭ sus, însă ómeniĭ mănăstiriĭ, carĭ vor fi trimeşĭ să strîngă acest vinăriciŭ, să aibă a umblà şi a scrie vinăriciul tot de-odată cu vinăriceriĭ domnescĭ şi să facă douĕ catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălite fiind amîndouĕ de vinăriceriĭ domnescĭ şi de ómeniĭ mănăstiriĭ, şi aşà împreună strîngênd baniĭ vinăriciuluĭ, ce este de plată de plătesc dajniciĭ, de o vadră vin po banĭ 4 şi ploconul de nume, din carĭ banĭ să aibă a luà sf. mănăstire de vadră câte doĭ banĭ şi părpărul, după cum aŭ avut obiceiŭ de aŭ luat şi maĭ înainte, şi vinăriceriĭ domnescĭ să aibă a luà iarăşĭ câte doĭ banĭ de vadră şi poclonul de nume, după cum li se va cuprinde în cartea domnéscă ce li se va da la mână de slujba vinăriciuluĭ; şi iarăşĭ să aibă a luà sf. mănăstire, de la ceĭ ce vor fi avênd viĭ pe moşia mănăstiriĭ, otaştina pămîntuluĭ, după obiceiŭ, din douĕ-ḑecĭ vedre vin o vadră, însă pentru otaştină vin să iea iar nu banĭ; aşijderea să aibă a ţinè şi lude 20, ómenĭ străinĭ, fără de pricină de dajdie, ce i-aŭ avut şi până acum, cărora după cercetarea ce li se vor face de către ispravniciĭ judeţuluĭ, fiind străinĭ cu adevĕrat, să li se dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, după care să li se dea şi pecetluiturĭ gpd.; decĭ şi Domnia Mea am dat acest chrisov al Domnieĭ Mele maĭ sus numiteĭ mănăstirĭ, ca să-şĭ iea acéstă milă, nepoprită, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ de întărire şi chivernisélă în toţĭ aniĭ nesmintit şi făr de zăticnire, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iѡ Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod; martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Ţéra de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea,

pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de jos, pan Costache Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Costache Vlăhuţă Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nistor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manul Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta întru întâiul an al Domnieĭ Mele, în oraşul Bucurescilor, iar de la nascerea luĭ Christos 1813 Aprilie 6, de Nicolae Logofĕt za Divan.

(Cod. LXXVII, fila 73.)

93. *Cartea biserriceĭ Dobroşĕscii de la sud. Ilfov.*

Dat-am cartea Domnieĭ Mele sfinteĭ şi dumnedesceĭ bisericĭ Dobroşescii de la satul Tărtăşescii sud. Ilfov, unde se prăznuesce hramul Adormiriĭ Prea Sfinteĭ Născĕtóre de Dumnedeŭ şi a sfîntuluĭ ierarch Nicolae, şi *şcóleĭ* ce se află la numita biserică, ca să aibă milă de la Domnia Mea a ţiné pentru tréba şi posluşania sfinteĭ bisericĭ şi a şcóleĭ lude 12, ómenĭ străinĭ şi făr de pricină de dajdie, pre carĭ acum să-ĭ aducă din străinătate, însă lude 6 aĭ bisericiĭ şi lude 6 aĭ şcóleĭ, fiind-că acéstă milă aŭ avut-o şi de la alţĭ fraţĭ de maĭ înainte, precum Ne pliroforisim Domnia Mea din cărţile Domniilor Sale, ce le vĕdum; drept aceea şi Domnia Mea, milostivindu-Ne, am întărit mila acésta, ca să se păzéscă nestrămutat, pe carĭ aceste lude găsindu-ĭ, după cercetarea ce li se va face, fiind străinĭ şi făr de pricină, să li se dea şi pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ. Poftim şi pre alţĭ fraţĭ Domnĭ, ce în urma Nóstră se vor învrednici cu domnia aceştiĭ pravoslavnice ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări mila acésta ca un loc cuviincios, pentru care poruncim Domnia Mea nimenĭ întru nimic supĕrare să nu facă, că aşà este porunca Domnieĭ Mele; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 8.

(Cod. LXXVII, fila 68.)

94. *Chrisovul schituluĭ Cernicăĭ din sud. Ilfov.*

Tóte facerile de bine şi milosteniile câte săvîrşesce cine-vaşĭ sunt primite înaintea luĭ Dumnedeŭ, iar maĭ vîrtos către ceĭ ce aŭ părăsit lumea şi aŭ alergat în pustietăţĭ şi în locurĭ osebite, ca să petrécă viéţă îngeréscă întru posturĭ şi întru rugăciunĭ, neadormiţĭ diua şi nóptea, carĭ neîncetat se rógă pentru Impĕraţĭ, pentru Domnĭ şi pentru toţĭ pravoslavniciĭ creştinĭ, cu cale este a mângâià pre dînşiĭ la răbdarea lor şi a-ĭ ajutà la trebuinţele, carĭ ca nisce ómenĭ în cât sunt viĭ pre pămînt urméză a avé óreşĭ-care hrană a vieţeĭ lor, şi asupra trebuinţelor lor, ca să pótă fi nebiruiţĭ până în sfîrşit de slăbiciunea firiĭ omenescĭ. Drept aceea dar şi Domnia Mea, după ce Ne-am adeverit de viéţa cuviosuluĭ stareţ Chir Timoteiŭ, ucenicul rĕposatuluĭ cuviosuluĭ stareţ Gheorghe din schitul Cernica ot sud.

Ilfov și a părinților călugărĭ ce sihăstresc împreună acolo, carĭ până acum se aflaŭ în numĕr . . . . cum că petrecerea și orînduiala vieţuiriĭ lor este vrednică de laudă, păzindu-se chinovion după rînduiala Sfetagureĭ și după așezarea canónelor Sfinților Părinţĭ, și cum că nicĭ un venit nu aŭ la cele trebuinciόse lor, fără numaĭ tótă nădejdea le este la mila creștinilor, am bine voit, și nu numaĭ am înnoit și am întărit tóte milele ce aŭ avut cu chrisóvele ce le vĕḑum ale fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, ci, după evlavia ce avem către sfintele luĭ Dumneḑeŭ locașurĭ și maĭ vîrtos către liniștita viéţă a părinților chinoviaţĭ, am și maĭ adaos milă de la Domnia Mea, precum maĭ jos se arată, de a le avé tot-deauna, ca la un schit ce se păzesce chinovion cu deosebire din altele, adecă să li se dea pe tot anul de la Visteria Domnieĭ Mele, însă talerĭ 200 la ḑi întâiŭ Octombre, i talerĭ 100 la ḑi întâiŭ de Maiŭ, carĭ banĭ să fie pentru cojóce, încălţăminte la toţĭ, i pentru óreșĭ-carĭ hrănĭ a vieţiĭ lor; așijderea să aibă a ţiné și lude 40 scutelnicĭ, însă lude 28 ómenĭ străinĭ și fără pricină de dajdie, ce i-aŭ avut după chrisóve, i lude 5 după catastihul Vistiereĭ, ce i-aŭ avut cu deosebită carte, și lude șépte, străinĭ, carĭ s'aŭ hărăzit de către Domnia Mea sfîntuluĭ schit, ca să-ĭ aibă pe 30 pogonarĭ și pe ḑece dârvarĭ, cărora, după adeverinţele D-lor ispravnicilor judeţuluĭ, să li se dea și pecetluiturĭ de la Visteria Domnieĭ Mele, spre a fi în pace și nesupĕraţĭ; să scutéscă orĭ-câte oĭ va avé sf. schit, drepte bucate ale sale, de oerit; pentru carĭ poruncim slujbașilor orĭ-ce vor avé oerit, orĭ în credinţă, orĭ cumpĕrat, să nu supere schitul cu a cere plată de oerit, cu nicĭ un cuvînt, ci să le dea bună pace; să aibă și una sută bolovanĭ de sare, de la ocna Slănic, de care iarășĭ poruncim cămărașilor ce vor avé ocne, orĭ în credinţă, saŭ cumpĕrate, totdeauna să aibă a da aceștĭ bolovanĭ sare în natură, fiind trebuinciósă schituluĭ pentru părinţĭ și pentru vitele schituluĭ, făr de a-ĭ isterisi cu verĭ-ce pricină; asemenea să fie acest schit apĕrat și de orĭ-ce dare și angarie obicĭnuită și neobicĭnuită se va întîmplà, după vremĭ, pe alte schiturĭ și mănăstirĭ ale pămîntuluĭ acestuia; încă hărăzim Domnia Mea schituluĭ acestuia și apĕrarea de către gelepĭ i beiliccĭ, ca să fie nesupĕrat, cum și apĕrarea de banĭ școlelor și de orĭ-ce alte angariĭ a ţĕriĭ, ca întru tóte să fie acest schit apĕrat; așijderea să aibă și tot vinăriciul, adecă câte 5 banĭ de vadră și părpărul, dintr'acele popóre din sud. Saac, adecă din poporul Piscu Bouluĭ, ce are numire și Udresciĭ, valea Rujiĭ, Boba în dosurile de jos, Tisieniĭ ce are numire și Tătarul, i valea Sécă, Piscul Corbuluĭ, ce are numire și valea Trestieĭ, Malu Roș din poporul Tohanĭ, pentru care la vremea vinăriciuluĭ părinţiĭ saŭ ómeniĭ ce-ĭ va orîndui, luând cot de la Vistierie, să scrie și să mĕsóre și să iea banĭ, cu urmare după ponturile vinăriciuluĭ, la care vinăriceriĭ domnescĭ amestec să nu aibă, ca cu cele de maĭ sus milĭ și cu acest vinăriciŭ să se pótă ajutà la trebuinţele ce aŭ, fiind datorĭ părinţiĭ de obște aĭ acestuĭ schit a rugà pre milostivul Dumneḑeŭ de-apururea întru slujbele lor pentru bună starea și îndestularea acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, pentru a Domnieĭ Mele stare și ajutor dumneḑeesc și pentru sufletele rĕposaţilor ctitorĭ. Decĭ, pentru ca să se păzéscă tóte milele ce maĭ sus se cuprinde cu nestrămutare, am întărit chrisovul acesta cu însășĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, și cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, i cu mărturia D-lor cinstiţilor

şi credincioşĭ boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Vornic za politie, pan Michalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manu Vel Comis, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ 7321, iar de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ şi Mântuitorul nostru Isus Christos 1813 Aprilie 8, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 79 v.)

95. *Chrisovul mănăstiriĭ Spireĭ, ce este închinată la Grigoriŭ ot Sfetagora*

De vreme ce cuviosul între monachĭ Chir Ioachim, ce este curat fiul al sf. mănăstirĭ Grigoriŭ ot Sfetagora, din rîvna sa fiind pornit spre fapte bune, aŭ făcut multe bunătăţĭ, nu numaĭ cu aĭ sĕĭ banĭ, ci şi cu datoriĭ, rĕscumpĕrând atâtea suflete creştinescĭ din robie, cum şi dintr'aceste douĕ ţĕrĭ, Ţéra-Rumânéscă şi Moldavia, în rĕsmeriţa cea veche a Ruşilor, pe cariĭ, cu a sa silinţă şi trudă slobodindu-ĭ, ĭ-aŭ făcut volnicĭ de aŭ mers fieş-care pe la locul lor; şi fiind trimis aicĭ de obştia exarchieĭ, despre partea tuturor a sfintelor mănăstirĭ ot Sfetagora, iarăşĭ pentru folosul mănăstiresc silindu-se, în tótă vremea, către fapte bune pentru obşte şi pentru sine şi petrecênd viéţă cuviósă, aŭ voit cât va şedé aicĭ să nu se supere dorita sa odihnă, cerênd de la Prea Sfinţia Sa Părintele Metropolit Grigorie un colţ despărţit de sgomotul lumiĭ ca să se odihnéscă fără de gândurĭ. Decĭ Preosfinţia Sa, către mulţămirea care tot némul creştinesc erà dator să aibă către cuvioşia Sa, găsind acest sfînt locaş potrivit după dorirea sa, adecă în biserica ce aŭ făcut-o rĕposatul Spirea dohtor pe moşia sfinteĭ Metropoliĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sf. ierarch făcĕtoruluĭ de minunĭ Spiridon, care erà afierosită Sfinteĭ Metropoliĭ, pentru maĭ multă sufletéscă pomenire şi pururea aducere aminte a aceluĭ rĕposat dohtor Spirea, ctitoruluĭ aceştiĭ sfinte bisericĭ, şi pentru pomenirea rudelor sale, aŭ afierosit acéstă biserică Cuvioşieĭ Sale şi sfinteĭ mănăstiriĭ sale Grigoriŭ, ot Sfetagora, cu tóte sfintele odóre şi vase ce s'aŭ dat prin catastih în mâna Cuvioşieĭ Sale, ca să aibă apururea locaş, atât Cuvioşia Sa, cât şi părinţiĭ cariĭ se vor trimite de vremĭ de Cuvioşia Sa şi de la numita mănăstire a sa aicĭ, orĭ pentru deosebită a mănăstiriĭ sale trebuinţă, saŭ pentru obştea mănăstirilor de la Sfetagora, rînduind Sfinţia Sa rĕposatul Metropolit şi hotarul loculuĭ bisericiĭ, lungul de amîndouĕ părţile stînjenĭ 32, latul stînjenĭ 24 dreptĭ, în care se cuprinde şi viişóra care este lucrată, adecă pogóne cincĭ şi stînjenĭ patru, care pe larg se arată acéstă afieromă şi semnele hotaruluĭ în

cartea Preaosfinţieĭ Sale rĕposatuluĭ Metropolit, ce aŭ dat la mâna Cuvioşieĭ Sale, cu lét. 1776 Maiŭ 15, iscălită şi întărită cu iscălitura şi pecetea Prea Sfinţieĭ Sale; iar via ce are acéstă sfîntă biserică tot acolo, ce este iarăşĭ pe pămîntul Sfinteĭ Metropoliĭ, fiind fost óreşĭ-ce lucrată de un Christofi căpitan za lefegiĭ, némul aceluĭ rĕposat Spirea dohtorul, cu aĭ sĕĭ banĭ, prin tocmélă şi aşezămînt iscălit, aŭ întors cuviosul Chir Ioachim cheltuiala cu banĭ gata, talerĭ 350, aceluĭ Christofi căpitan şi aŭ cumpĕrat, după cum pentru tóte aceste Ne adeverim Domnia Mea din chrisóvele fraţilor Domnĭ de maĭ înainte, ce le-am vĕḑut, făcĕnd şi schituluĭ milele domnescĭ, precum maĭ jos se arată; decĭ acéstă afieromă şi milă vĕḑĕndu-le Domnia Mea că sunt cu tótă dreptatea făcute, Ne-am milostivit de le-am întărit şi le-am înnoit şi printr'acest domnescul Nostru chrisov, ca dania să fie bine întemeiată, nesmintită şi neclătită nicĭ odinióră în vecĭ, şi că nu se póte luă de către nimenĭ nicĭ odată ca să se dea sub altă străină stăpânire, nicĭ să nu se supere de nimenĭ altul în vre-un fel de chip, şi milile să i se păzéscă pururea nestrămutate, adecă lude 10 scutelnicĭ pentru posluşanie, cărora să li se dea de la Vistierie pecetluiturĭ pe numele şi chipul lor; cum şi oĭ 200 să scutéscă de oerit la vremea oerituluĭ; aşijderea să iea pe tot anul câte talerĭ 100 de la vama oboruluĭ Tîrguluĭ-de-afară, carĭ banĭ să se dea la ḑiua hramuluĭ acesteĭ sfinte bisericĭ, spre a-ĭ fi de trebuinţă, iar Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire. Şi am întărit chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boeriĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Gheorghe Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Michalache Manul Vel Vornic de politie, pan Michalache Suţul Vel Spătar, pan Constantin Vlăhuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nistor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dimitrie Manul Vel Comis, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la Domnul Nostru Isus Cristos 1813 Aprilie 8, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 80 v.)

96. *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlahscoe.*

Pentru treĭ pricinĭ cuviinciόse nu pόte fi primită Domnieĭ Mele acéstă urmare a pîrîtuluĭ Chiril Aghiorghitul, întâiŭ adecă pentru căcĭ sorocul de treĭ anĭ al jăluitoruluĭ Gherasim Ierodiaconu, în care aŭ luat cu embatichiŭ acéstă mănăstire Stelea, de către ceĭ de maĭ înainte epitropĭ aĭ sf. mormînt, nu s'aŭ împlinit; al doilea, că la mănăstirĭ trebue să fie orînduiţĭ

egumenĭ, iar nu arendașĭ mirenĭ, și de se va vinde venitul moșieĭ acestiĭ mănăstirĭ la altul, precum cere numitul Chiril, atuncĭ, fiind-că altă moșie nu maĭ rĕmâne mănăstiriĭ, urméză a lipsì și egumenul dintr'însa și a se închide și sf. biserică; și al treilea, că jăluitorul Gherasim, în trecuta diiastimă a egumenieĭ sale, s'a arătat cu bună petrecere și bun econom, precum și din jalba locuitorilor i a boerinașilor ot Tîrgoviște se face dovadă, cu cât maĭ vîrtos că dintr'a sa proeresis se făgăduesce a învelì și sf. biserică, făr de a fi dator. Drept aceea dar, hotărîm Domnia Mea, ca până la împlinirea soroculuĭ de treĭ anĭ, să rĕmâe acest Gherasim Ierodiaconu nestrămutat din egumenia mănăstiriĭ Steleĭ ot Tîrgoviște, urmându-i-se simfonia întocmaĭ, fără cătușĭ de puțină strămutare, și pîrîtul Chiril să nu fie volnic a se atinge câtușĭ de puțin de nicĭ un venit al mănăstiriĭ, saŭ a vinde dintr'însul la alt cine-vașĭ, fiind însă dator și Gherasim a învelì biserica, după făgăduiala ce aŭ dat. — 1813 Aprilie 26.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălțate Dómne,

După luminată porunca Inălțimiĭ Tale, ce mi s'aŭ dat la jalba cuviosuluĭ Gherasim Ierodiacon, egumenaș de la mănăstirea Stelea ot Tîrgoviște, metoh Sfîntuluĭ Mormînt, prin care arată că cuviosul archimandritul Chiril Aghiorghitul, ce este epitrop St. Mormînt, nu voesce a primi embaticul talerĭ 400 pe an, precum a fost întocmit de către epitropiĭ ceĭ din înaintea luĭ, în soroc de treĭ anĭ, din care a trecut un an, și deosebit făcêndu se arătare și din partea boerilor i a locuitorilor ot Tîrgoviște, prin deosebită jalbă către Măria Ta, pentru acest jăluitor, că este econom bun și că se pórtă bine, cu toțiĭ făcênd rugăciune a nu se schimbà, căcĭ mănăstirea este în oraș, unde se bisericesc mulțĭ ómenĭ, am trimis din luminată porunca Inălțimiĭ Tale la archimandritul Chiril, egumenaș, ci să-ĭ priméscă și entision ce este dator să dea, și am luat rĕspuns că nu póte să-l lase a fi numitul egumen, pentru că la o moșie ce are acéstă mănăstire aŭ găsit preț bun cu maĭ bun folos la Sf. Mormînt, adecă am luat înțelegere că voesce să nu lase nimic mănăstiriĭ dintr'acel venit, nicĭ pentru cheltuiala egumenuluĭ, nicĭ pentru vre-un meremet și dregere a mănăstiriĭ. Decĭ, pe simfonia ce are jăluitorul, ca o parte bisericéscă ce este, și după cererea boerilor i a locuitorilor ot Tîrgoviște, că este bun pentru mănăstire și că politia îĭ este bună, însă peste acestea dete înaintea mea și făgăduială că, făr de a fi dator în simfonie să înveléscă sf. biserică și cu tóte că îĭ este sorocul scurt, dar de la sine are să se siléscă ca să facă și înveliș sf. bisericĭ; cu cuviință este dar, ca la un acest fel de om nu numaĭ simfonia să i se păzéscă, ci încă să nu se lipséscă nicĭ decum de la mănăstire și ca să nu fie supĕrat de egumenul Aghiorghitul, să se dea și luminată întărirea MărieĬ Tale. saŭ precum va luminà Dumnedeŭ pe Măria Ta se va da hotărîre. — 1813 Aprilie 22.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVI, fila 41.)

97. *Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlahscoe.*

D-ta Vel Vornice Radule Golescule, primită fiind Domnieĭ Mele cererea ce facĭ printr'acéstă anafora, ridicăm de-asupra D-tale acéstă sarcină a cercetăriĭ socotelilor i altor pricinĭ ale mănăstiriĭ Raduluĭ-Vodă, la care aĭ fost orînduit prin osebită poruncă a Domnieĭ Mele.—1813 Maiŭ 14.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Vĕḑ că sunt împovărat cu multe trebĭ, că deosebit că sunt pe tóte ḑilele judecăţĭ ale cinstituluĭ Divan, apoĭ sunt şi judecăţĭ ale Vornicieĭ, deosebĭ după obiceiŭ, şi n'am un cés odihnă ca să pociŭ căută şi eŭ câte sunt trebĭ ale caseĭ mele, sunt încărcat cu cercetările mănăstiriĭ Raduluĭ-Vodă. Mĕ rog Mărieĭ Tale să se orînduiască altul în locul meŭ la cercetările mănăstiriĭ Raduluĭ-Vodă, saŭ să se cerceteze de veliţiĭ boerĭ, cum se cercetéză şi cele-lalte judecăţĭ ale mănăstirilor, că eŭ nu maĭ pociŭ a fi însărcinat cu cercetările aceştiĭ mănăstirĭ.

Radu Golescu.

(Cod. LXXVI, fila 148.)

98. *Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlahscoe.*

D-ta biv Vel Postelnice, epistatule al cămărăşieĭ, de vreme ce obiceiul Hereĭ de carne între Ovreĭ aşà s'aŭ urmat din vechime precum ne arăţĭ printr'acéstă anaforà, întocmaĭ dar şi asemenea hotărîm Domnia Mea şi volnicim să se urmeze şi de acum înainte, fără câtuşĭ de puţină strămutare, pentru care să daĭ D-ta cuviincios nizam Ovreilor după acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, iar pre ceĭ ce vor fi împotrivă următorĭ să-ĭ înfrânezĭ.—1813 Aprilie 18.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Pré Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimiĭ Tale, ce prin buiurdismă mi s'aŭ dat la acéstă alăturată jalbă a bresleĭ Ovreilor pămîntenĭ, de aicĭ din Bucurescĭ, a o cercetà, următor fiind, s'aŭ înfăţişat starostea al lor Haim, împreună cu brésla, şi intrând în teoria curgeriĭ pricinĭĭ, m'am pliroforisit cum că din vechime obiceiŭ erà că numaĭ brésla Ovreilor pămîntenĭ (iar nu şi străinĭ) are voe să tae carne şi să dea orĭ-carele và cumpĕrà pentru fieşce oca óreşĭ-ce puţin ajutor la catagabela santăgă (?!) cutia lor, carĭ banĭ se strîng şi se cheltuesc la tóte întîmplătórele trebuinţe ale bresleĭ; într'acest chip din vechime s'aŭ urmat acest obiceiŭ între dînşiĭ. Acum dar, fiind-că s'aŭ *adunat în Bucurescĭ mulţĭ Ovreĭ şi dintre ceĭ străinĭ*, se rógă brésla pămîntenilor Ovreĭ ca să li se întărescă acest obiceiŭ, după cum li s'aŭ urmat din vechime, adecă precum maĭ sus se arată, ca numaĭ eĭ pămîntenĭĭ să

taie carne, iar alt nimenea, a cărora cerere este cuviinciósă; de care nu lipsiiŭ a arătà Inălţimiĭ Tale. — 1813 Aprilie 8.

Nicolae Scanavi Vel Postelnic.

(*Cod. LXXVI, fila 1.*)

99. *Cartea sf. mănăstiriĭ Cozia din sud. Vîlcea.*

Fiind-că sf. mănăstire Cozia din sud. Vîlcea este la loc de munte cu anevoe de a se suì la mănăstire, fiind drumul făcut în pétră cu ciocanul cu mare cheltuială de rĕposaţiĭ Domnĭ, şi pentru paza aceluĭ drum de dres, căcĭ de-apururea se surpă muntele şi se strică drumul, aŭ avut patru lude meşterĭ din satul Călimănesciĭ, ertaţĭ şi apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile Vistieriei, cum şi de alte podvóde, atât de la alţĭ rĕposaţĭ fraţĭ Domnĭ, cât şi de la Domnia Sa rĕposatul Alexandru Vodă Ipsilant, precum din cartea Domnieĭ Sale, ce o vĕdum, cu lét. 1775 Maiŭ 15, Ne-am adeverit. Ne-am milostivit dar şi Domnia Mea şi, printr'acéstă carte ce dăm sf. mănăstirĭ, înnoim şi întărim acéstă milă, prin care poruncim ca să aibă a ţiné aceştĭ lude 4 meşterĭ nesupĕraţĭ, precum i-aŭ ţinut şi maĭ înainte vreme, spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor, şi nimenĭ întru nimic supĕrare peste cartea Domnieĭ Mele să nu le facă. — 1813 Aprilie 27.

(*Cod. LXXVII, fila 81 v.*)

100. *Cartea sf. mănăstirĭ Cotména ot sud. Argeş.*

De vreme ce sf. mănăstire Cotména ot sud. Argeş are milă, cu chrisóvele altor fraţĭ Domnĭ, să iea vinăriciŭ de la Ciocănescĭ, din poporul Pitescilor, după cum Ne adeverim Domnia Mea din cartea Domnieĭ Sale fratelui Alexandru Ipsilant Voevod ot lét. 1775, cât şi dintr'a Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Michaiŭ Vodă Suţul ot lét. 1784; drept aceea dăm şi Domnia Mea volnicie omuluĭ pe carele îl va orînduì egumenul mănăstiriĭ, ca împreună cu vinăriceriĭ domnescĭ să scrie tot vinăriciul din maĭ sus numitul popor, făcénd două catastişe asemenea, iscălite fiind şi de vinăriceriĭ domnescĭ şi de omul mănăstiriĭ, şi strîngĕnd baniĭ vinăriciuluĭ, din 5 banĭ de vadră să aibă a luà omul mănăstiriĭ câte doĭ banĭ, după cum ieaŭ şi alte mănăstirĭ, iar ceĭ-alţĭ treĭ banĭ, întru carĭ ieaŭ şi ploconul de nume, să iea vinăriceriĭ domnescĭ; aşijderea să aibă a luà egumenul, de la ceĭ ce vor fi avénd viĭ pe moşia mănăstiriĭ, otaştina după obiceiŭ, din 20 de vedre o vadră, însă vin iar nu banĭ; şi pentru scaunele de carne ce vor fi pe moşia mănăstiriĭ, să le aibă mănăstirea Cotména, precum le-aŭ avut şi maĭ înainte; i saam receh gpd. — 1813 Aprilie 12.

(*Cod. LXXVII, fila 81 v.*)

101. *Chrisovul mănăstiriĭ Plumbuiteĭ după apa Colentineĭ din sud. Ilfov.*

Fiind-că sf. mănăstire Plumbuita după apa Colentineĭ sud. Ilfov, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul nascerea prea sfîntuluĭ mareluĭ

prooroc înainte mergĕtor şi botezătorul Ioan, aŭ avut aceste milĭ de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisovul Domnieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant, ce-l vĕḑum, cu lét. 1803 Iunie 10, Ne-am adeverit, ca să iea pe tot anul câte 1.000 vedre vin pe an de la vinăriceriĭ ot sud. Saac, care să-l plătéscă vinăriceriĭ vadra po banĭ patru-ḑecĭ; aşijderea să iea şi de la carvasaraua domnéscă pe fieş-care an câte talerĭ 166, cum şi de la ocna Telega să iea pe an bolovanĭ sare douĕ sute; să ție şi lude ḑece din ludele Vistieriеĭ, dupĕ catastih, cu pecetluiturĭ domnescĭ, cum şi lude 15, ómenĭ străinĭ şi făr de pricină de dajdie; să scutéscă şi de oerit oĭ 500 pe tot anul, cu pecetluit. Drept aceea, învrednicindu-Ne Domnul Dumneḑeŭ şi pre Noĭ cu domnia aceştiĭ pravoslavnice țĕrĭ şi pliroforisindu-Ne Domnia Mea de próstă starea aceştiĭ mănăstirĭ şi multa stricare ce aŭ pătimit din cutremur, ca să se pótă ajută la dregere şi meremet, Ne-am milostivit Domnia Mea de am înnoit şi am întărit milele acestea ce se cuprinde maĭ sus, ca să se păzéscă nestrămutat, spre a fi sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ Mele şi părinților Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; şi am adeverit chrisovul acesta cu însăşĭ credința Domnieĭ Mele Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod, i cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ, Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstițĭ şi credincioşĭ boeriĭ velițĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Dvornic de Țéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel-Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de sus, pan Radu Slătineanu Vel Dvornic de Țéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviță Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Țéra-de-jos, pan Constantin Suțu Vel Hatman, pan Michalache Manu Vel Dvornic za politie, pan Michalache Suțu Vel Spătar, pan Costache Vlahuț Vel Postelnic, pan Atanasie Christopol Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Aleco Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, pan Michail Vel Pitar, şi ispravnic pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Țéra-de-sus; şi s'aŭ scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea luĭ Christos lét. 1813 Aprilie 28, de Nicolae Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXVII, fila 93 v).

102. *Cartea mănăstiriĭ Clocociovul din sud. Olt pentru milele ce are.*

Sfinteĭ şi dumneḑeesceĭ mănăstirĭ Clocociovul din sud. Olt, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinților maĭ marilor Voevoḑĭ Michail şi Gavril, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ milă de la Domnia Mea, să aibă a luà pe fieş-care an 200 vedre vin din vinăriciul domnesc, din délul Dănescilor, ce este pe moşia sf. mănăstirĭ; aşijderea să iea otaştina pămîntuluĭ dintr'acel dél, din 20 vedre vin o vadră, după obiceiŭ; asemenea să aibă a luà şi lude 4, ómenĭ străinĭ, pre carĭ, găsindu-ĭ, vor fi apĕrațĭ de tóte orînduelile țĕriĭ, ca să fie de ajutorul sfinteĭ mănăstirĭ, pentru că aceste milĭ le-aŭ avut sf. mănăstire atât de la frațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, cât şi de la Domnia

Sa fratele Alexandru Vodă Ipsilant, prin cartea de la lét. 1776 Iunie 10, i de la Domnia Sa rĕposatul Nicolae Caragea Voevod, prin cartea de la lét. 1787 Octobre 12, şi de la rĕposatul Michaiŭ Vodă Suţu, una din domnia dintâiŭ, cu lét. 1784 Martie 20, şi alta din domnia de pe urmă, cu lét. 1792 Noembre 29, carĭ acestea tóte cărţĭ le vĕḑum şi Domnia Mea cu cuprinderea de maĭ sus arătată. Aşijderea să aibă sf. mănăstire a luà pe fieş-care an de la ocne câte talerĭ 50, la vremea când ieaŭ şi alte mănăstirĭ; să iea şi din balta de pe moşia Sohoia, ce este dréptă a mănăstiriĭ, ḑeciuială, ca şi ceĭ-lalţĭ stăpânĭ de moşie, care şi acéstă milă aŭ avut-o de la alţĭ fraţĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum din chrisovul Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Michaiŭ Vodă Suţu, ce-l vĕḑum, cu lét. 1784 Novembre 20, Ne-am adeverit. Drept aceea şi Domnia Mea Ne-am milostivit, de am înnoit şi am întărit milele acestea, ce se cuprinde maĭ sus, ca să fie sfinteĭ mănăstirĭ de ajutor şi de hrană, iar Domnieĭ Mele vecĭnică pomenire; pentru care poruncim şi la toţĭ câţĭ se cuvine să fie următorĭ întocmaĭ a i se păzi milele acestea nestrămutat; i saam receh gpd. –1813 Aprilie 28.

(Cod. LXXVII, fila 126 v.)

AUGUST ȘI LITERAȚII

DE

IOAN KALINDERU

Membru al Academiei Române.

Ședința de la 26 Martie 1897.

Starea literaților la Roma oglindesce destul de bine forma guvernului aceluĭ stat.

Până la August, aristocrația îĭ admite în clientela sa. Când pare a predomnì o tendință monarchică, literatura, ca un satelit credincios al evoluțiuniĭ sociale, o urméză.

Acì vom vorbì de ocrotirea ce August și Mecena deteră literaților. Făceaŭ eĭ acésta numaĭ în interesul politiceĭ lor, saŭ din causa gustuluĭ ce aveaŭ pentru lucrurile spirituluĭ? Suntem dispușĭ a crede, că ambele aceste considerațiunĭ le inspiraŭ purtarea și că se vede și amatorul și omul politic în modul lor de a fi față de aceĭ ómenĭ culțĭ și genialĭ, ale căror laude le eraŭ și plăcute și folositóre, al căror sprijin împodobià și întărià puterea lor, dându-ĭ consfințirea geniuluĭ.

E bine să facem de la început cunoscință maĭ de apròpe cu personalitatea fisică și morală a Impĕratuluĭ și a sfetnicilor sĕĭ ceĭ de taină.

Suetoniu, cu precisiunea sa de detaliĭ, ne descrie ast-fel pe continuatorul opereĭ luĭ Cesar: «Aveà o înfățișare fórte frumósă, care nu se schimbă cu vîrsta. Atitudinea luĭ erà liniștită și senină... ochiĭ clarĭ și lucioșĭ... dințiĭ micĭ, puținĭ și de colóre turbure, pĕrul ondulat și cam blond, sprîncenele împreunate, urechile potrivite, nasul aquilin, și erà mic de statură, dar bine proporționat.»

August datorì maĭ mult uneĭ înlănțuirĭ minunate de împrejurărĭ aureola, care însoțesce numele sĕŭ de maĭ bine de opt-spre-ḑece secolĭ. Totul ese spre gloria sa: el închide era republiceĭ, de care s'a

săturat naţiunea, era răsbóielor civile, care nu se maĭ puteà prelungì, căcĭ armele cad din mânile tuturor adversarilor sĕĭ; tot el deschide — fără să scie neapĕrat — era creştinismuluĭ, acea nouă religiune, care se ivesce la limitele orientale ale împĕrăţieĭ sale, sincronism fericit, graţie căruia tot creştinul audì numele sĕŭ.

In fine, spre a completà legenda, s'a lăudat maĭ ales la August acea lungă clemenţă, care a ţinut tot atât cât domnia sa. Incetarea însă a politiceĭ violente ce practicase în primele timpurĭ nu erà póte decât o puternică silinţă, o reacţiune energică a voinţeĭ sale în contra avînturilor cruḑimiĭ. Se temeà de a se înnecà el însuşĭ în valurile de sânge ce vĕrsà şi avù curagiul şi tăria de a-şĭ stăvilì pornirile.

Studiând din punctul de vedere psichologic istoria despoţilor cruḑĭ, mulţĭ autorĭ aŭ ajuns la conclusiunea, că exerciţiul îndelungat al puteriĭ fără limite produce o nebunie specială, căreia i s'a ḑis *Cesarenwahnsinn* (nebunie cesariană). Acéstă părere a exprimat-o de curînd d-l Paul Jacoby în *Etudes sur la sélection dans ses rapports avec l'hérédité chez l'homme*. D-l Jules Soury, în darea de sémă asupra acesteĭ cărţĭ în *Le Temps* din Paris, desvoltă asemenea idea că despotismul, slăbind frîul care reţine instinctele nóstre, lasă pe om pradă impulsiunilor órbe ale bruteĭ, care zace în fondul fie-căreĭ firĭ omenescĭ.

August nu a fost unul din acele spirite hotărîte, carĭ înlocuesc formele învechite, numirile carĭ aŭ ajuns lipsite de conţinut, pentru a pune în locul lor un tot complet, organic, coordonat după cerinţe logice. Din contră, arta sa a fost de a da unuĭ popor, care nu erà încă pregătit pentru o monarchie făţişă, una care lăsà să continue tóte formele vechiuluĭ regim. A fost însă un neasĕmuit administrator. A coordonat tot ce crease bun republica, a creat întocmirĭ nouĕ, de la înfiinţarea unuĭ serviciŭ de pompierĭ (vigili) până la înfiinţarea prefectureĭ urbeĭ, a reorganisat legiunile, finanţele, provinciile, pe carĭ le împărţì în imperiale şi senatoriale. Lucrarea acésta întărì imperiul şi maĭ prelungì existenţa luĭ pentru câţĭ-va secolĭ. A avut dar dreptate de a scrie în inscripţiunea de la Anchira: «Am făcut legĭ nouĕ, am pus din nóŭ în onóre exemplele strămoşilor noştri, carĭ dispăruse din moravurĭ, şi am lăsat eŭ însumĭ pilde demne de a fi urmate de moştenitoriĭ meĭ.»

Fără a maĭ vorbì de viéţa sa politică, ceea ce ne-ar depărtà de subiectul nostru, vom adăogì numaĭ, că nu credeà că este «maĭ iscusită zăbavă decât cetitul cărţilor» — cum ḑice Miron Costin, — c'a scris el însuşĭ maĭ multe opere (enumerate de Suetoniu: *August*, LXXXV) şi

că a căutat și obținut prietenia și laudele luĭ Virgiliu, luĭ Orațiu, luĭ

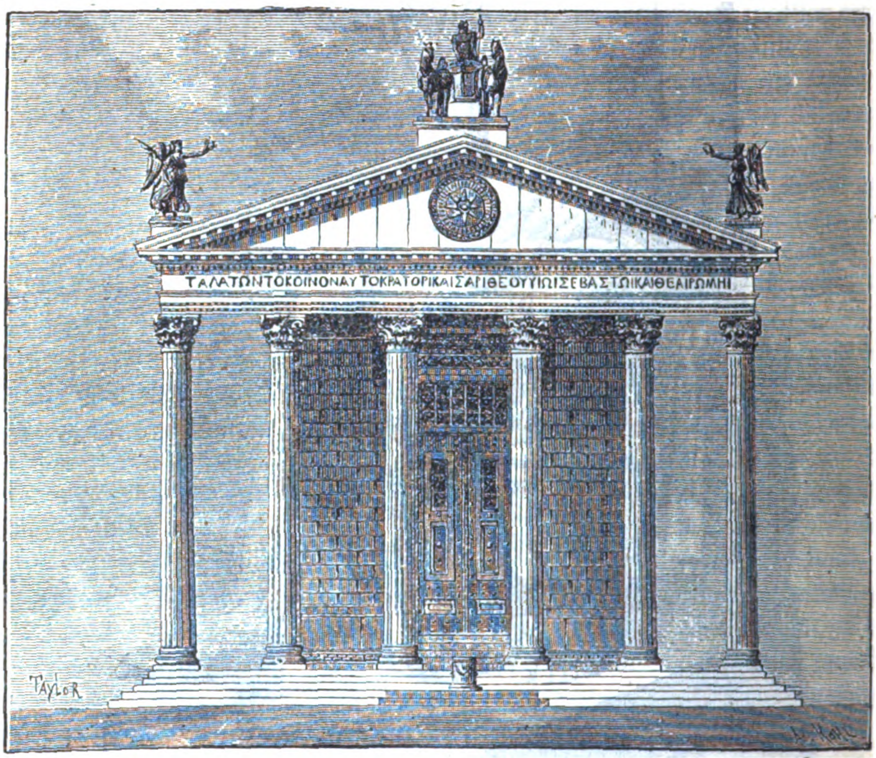

August pe scaun. (După o statue de la Museul din Neapole.)

Ovidiu, stima unuĭ Titu Liviu, unuĭ Dion Cassiu, și că și-a lăsat nu-

mele, ca şi Leon X, Ludovic XIV şi Elisabeta Angliei, unei periódе de înflorire literară.

Cum diceam mai sus, ni se pare fórte probabil că August, cârmuitorul imperiului, şi Mecena, prietenul sĕŭ devotat şi inteligent, urmăriaŭ două scopuri, luând rolul de ocrotitori ai literaturei: de a protegià literele şi de a se pune întru cât-va la adăpostul strălucirii lor. Ambii primise o educaţiune literară fórte completă, graţie căreia eraŭ în stare de a aprecià bine lucrările protegiaţilor lor,—August mai ales, care făcuse el însuşi câte-va composiţiuni în momentele sale de odihnă. Mecena aveà aspiraţiuni mai puţin înalte, destule însă pentru a arătà

Templul Romei şi al lui August la Anchira. (După completarea lui Guillaume.)

că nu erà incult. Impĕratul a scris câte-va scrieri, memorii din viéţa sa, şi mai ales un monument care, şi prin conţinut şi prin formă, merită să-i supravieţuiască, adecă testamentul sĕŭ, descoperit la An-

chira (1) şi care înfăţişéză óre-care asemĕnare cu comentariile luĭ Cesar şi chiar cu memorialul dictat la Sainte-Hélène de Cesarul Franţeĭ.

Acest însemnat monument istoric e cunoscut sub numele de Inscripţiunea de la Anchira (acum Angora), saŭ de testament politic al luĭ August. E una din cele patru cărţĭ ce scrisese în vederea morţiĭ sale şi pe carĭ le cetì la Senat Drusu, fiul luĭ Tiberiu. E un resumat al faptelor şi al vieţeĭ sale. Scim din *Istoria celor 12 Cesarĭ* a luĭ Suetoniu, că Impĕratul poruncise se se sape acéstă scriere pe plăcĭ de bronz aşezate pe mormîntul sĕŭ.

Locuitoriĭ din Anchira, capitala Galatieĭ, unde August acumulase binefacerĭ, spre a-şĭ arătà recunoscinţa către dînsul, îşĭ făcuse o piósă datorie de a incrustà acéstă descriere pe pereţiĭ templuluĭ ce consacrase acestuĭ ḑeŭ. D-niĭ Georges Perrot şi Guillaume isbutiră, în misiunea din 1861 în Asia-Mică, graţie stăruinţeĭ lor, egală cu vasta lor erudiţiune, să scótă din ruinele, unde eraŭ scufundate, aceste plăcĭ nepreţuite, păstrate aprópe pe deplin, afară de puţine cuvinte necetibile.

Textul inscripţiuniĭ de la Anchira fiind în latinesce şi de óre-ce Galatiĭ, de la stabilirea lor în Asia-Mică, luaseră limba grécă, eĭ săpară pentru usul lor, pe faţada templuluĭ, o traducere grecéscă a inscripţiuniĭ. Textul grecesc se compune din 19 colóne. Călĕtorul engles Hamilton copiase din ele cincĭ întregĭ şi fragmente din o alta. D-l Perrot maĭ aduse douĕ-spre-ḑece nouĕ. Numaĭ a 19-a erà prinsă într'un zid gros de despărţire, care nu se puteà dărîmà, aşà că n'a putut să fie cetită.

Deşì vremea le-a tractat aspru, aceste colóne de inscripţiune împlinesc o mare parte din lacunele textuluĭ latin. Ele ne-aŭ dat paragrafe întregĭ şterse în original şi, chiar în pasagiile unde textul latin erà maĭ bine păstrat, ele îndreptéză în fórte multe locurĭ greşalele carĭ furnicaŭ în interpretarea textuluĭ vechiŭ.

În acel testament politic, August, cu o îndrăsnélă cu totul romană, îşĭ atribue luĭ singur tóte meritele pentru faptele împlinite. El e pretutindenea, vede tot, face tot. Ast-fel, la etatea de nouĕ-spre-ḑece anĭ, crează o armată din iniţiativa şi pe cheltuiala sa şi cu ea redă libertatea republiceĭ stăpânită de o facţiune apĕsătóre.

El exiléză pe ucigaşiĭ tatăluĭ sĕŭ (adoptiv). A curăţit mările de piraţĭ (răsboiul cu Sextu Pompeu) şi le-a luat, pentru a-ĭ restituì stă-

(1) Versiunea cea maĭ completă a fost adusă la 1861 de d-l G. Perrot. Titlul documentuluĭ este: *Index rerum gestarum divi Augusti.* Originalul se află la Roma, săpat pe douĕ table de bronz.

pânilor lor, 30.000 de sclavĭ fugițĭ. Bătălia de la Actium este menționată numaĭ pentru a constată graba, cu care Italia și provinciile apusane se declarară în favórea luĭ. El a reluat Parților drapelele romane,—se scie însă că n'a fost decât un simplu schimb, făcut pe cale diplomatică. Popórele din Pannonia, la carĭ, înainte de principatul sĕŭ, nu pătrunsese încă nicĭ o armată romană, aŭ fost învinse de Tib. Nero, fiul sĕŭ vitreg și pe atuncĭ legatul sĕŭ; le-a supus Imperiuluĭ Roman și a dus marginele provincieĭ Iliria până la Dunăre. O armată de Dacĭ, care trecuse acéstă graniță, a fost bătută și nimicită sub auspiciile sale; maĭ târḑiŭ, o armată romană, trecênd Dunărea, a constrins pe Dacĭ să se supue ordinelor poporuluĭ roman. A trimis (din cabinetul sĕŭ) flote romane pe tóte mările cunoscute.

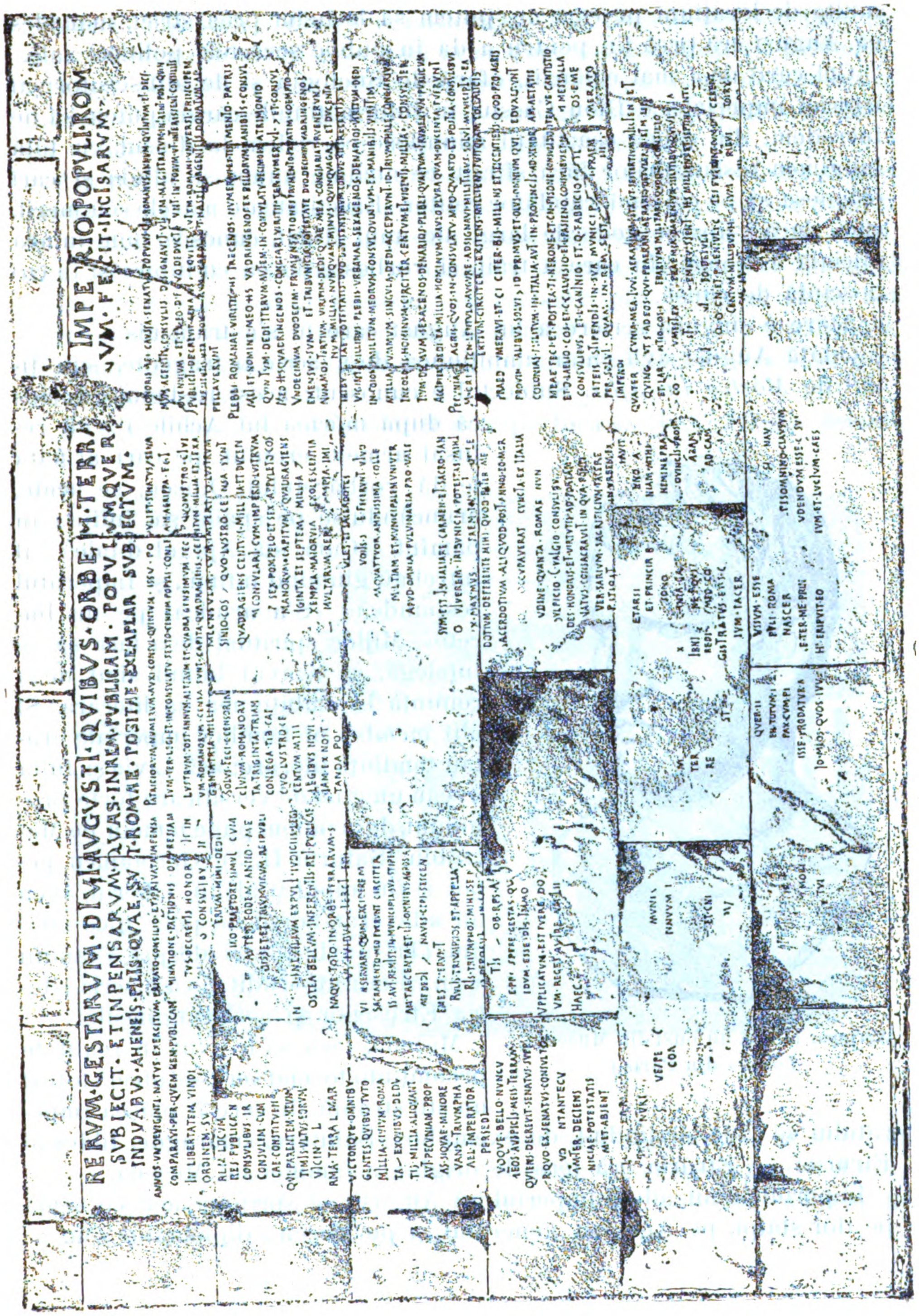
Enumeră apoĭ dărniciile sale către veteranĭ și soldațĭ, pămînturile și sumele ce a împărțit, jocurile ce a dat poporuluĭ, cu cifra enormă a cheltuelilor pentru ele, și dă o listă nesfîrșită de monumentele ce a clădit: sunt printre ele cincĭ-spre-ḑece temple, o basilică, un forum, maĭ multe portice, un palat pentru Senat, drumurĭ publice, apeducte, reînființarea Capitoluluĭ, terminarea Foruluĭ luĭ Cesar și a teatruluĭ luĭ Pompeu.

August repară aprópe tóte templele, carĭ se derăpănase; desfășură tótă activitatea cu scopul de a face pe Romanĭ să uite amintirile politice ale trecutuluĭ, adecă ale vremiĭ unde se respiră liber, unde aerul, afară de scurte intervale, nu eră infectat de miasmele despotismuluĭ.

Regretăm că nu putem vorbì maĭ pe larg acì de un document așà de neprețuit. Studiul atent al acestuĭ monument, căruia ilustrul Mommsen a consacrat o savantă cercetare, sub titlul de *Res gestae divi Augusti ex monumentis Ancyrano et Appoloniensi*, ne-a călăuzit în acéstă scurtă resumare, și ne-am silit maĭ cu sémă de a judecà pe August după ceea ce ne arată el însușĭ despre dînsul, după mărturisirile și confidențele sale, după testamentul politic în care își descrie viéța. Importanța ce o aveà, în tot casul, un monument ca acesta a crescut și maĭ mult, în urma perderiĭ depline a voluminóseĭ corespondențe dintre Octaviu și Ciceron, din care n'avem decât câteva fărămiturĭ fără importanță, precum și a notițelor și scrierilor Impĕratuluĭ.

Acea corespondență ne-ar fi făcut să cunóscem maĭ bine natura relațiunilor ce existară între Ciceron și Octaviu, care numì cât-va timp pe cel dintâiŭ tată, adevĕrata causă ocasională a ruperiĭ prieteniеĭ lor și a morțiĭ tragice a mareluĭ orator.

De asemenea, într'un document ca cel de la Anchira, sunt firesc

Fragment din «Testamentul luĭ August». (După Perrot, Exploration archéologique de la Galatie.)

multe declarațiunĭ pe carĭ nu putem să le luăm prea strict, maĭ ales că August erà preà fin pentru a da în public secretele politiceĭ sale.

Cel care ne-a maĭ călăuzit, afară de Suetoniu și de alțĭ scriitorĭ aĭ istorieĭ imperiale, e Dion Cassiu, în informațiunile căruia putem să ne încredem, din causa esactitățiĭ minuțióse ce vedem la dînsul, cu tótă lungimea discursurilor fără sfîrșit ce atribue unuia și altuia și carĭ ostenesc și pe cel maĭ răbdător cetitor. Esactitatea e marele sĕŭ merit, căcĭ, dacă-ĭ lipsesc vederile largĭ ale unuĭ Tacit, cunósce bine lumea oficială a Romeĭ, în care a trăit, și vorbesce de ea cu iubire și în cunoscință de causă.

Atare e singura scriere a luĭ August care ni s'a transmis.

Odată August avù chiar ambițiunea de a scrie o tragedie, sub titlul de *Mórtea luĭ Ajax*. Subiectul e cunoscut: acest răsboinic, furios că după mórtea luĭ Achile i s'aŭ refusat armele erouluĭ, pe carĭ armata le dă vorbărețuluĭ Odiseu, se ucide, aruncându-se pe spada sa, înfiptă în pămînt. «Cum stă Ajaxul d-tale?» îl întrebaŭ glumind intimiĭ, și Impĕratul rĕspundeà: «S'a aruncat pe un burete». Mijloc spiritual de a face să se înțelégă, că a avut bunul simț de a renunțà la ambițiunea sa literară. Și alțĭ membri aĭ familieĭ imperiale arătaŭ tendințe literare; așà Livia și Julia aveaŭ un gust de versificare fórte pronunțat, dacă putem pune temeiŭ pe Macrobiu (Saturn. II, 5), Germanicu, nepot și fiŭ adoptiv al luĭ Tiberiu, aveà un adevĕrat talent de poet, ḑice Ovidiu (Tristia I, 13), și despre Claudiu scim că erà un erudit și că a scris istoria Etruscilor și a Cartaginesilor.

Agrippa. (După un bust din Museul *Louvre* din Paris.)

Mecena, fără să fi avut în realitate pretențiunĭ tocmaĭ seriόse, afectà totușĭ un stil straniŭ, de care îĭ plăcea Impĕratuluĭ să rîḑă, scriindu-ĭ, de exemplu: «Salutare, smaragde, fildeș al Etrurieĭ». — Etruria erà țéra de origine a familieĭ luĭ Mecena.

Imperiul lumiĭ, adecă imperiul luĭ August, se sprijinià maĭ cu sémă pe doĭ stâlpĭ, pe Agrippa generalul și pe Mecena diplomatul sĕŭ.

Marcu Vipsaniu e cunoscut posterităţiĭ sub porecla de Agrippa, pe care o dedeaŭ Romaniĭ celor carĭ la nascere se presintaŭ cu piciórele. Aceeaşĭ poreclă o maĭ avù şi Meneniu Agrippa, autorul faimosuluĭ apolog cu stomacul şi membrele, cu care ar fi liniştit plebea retrasă pe muntele Aventin şi ar fi împăcat-o cu Senatul.

Agrippa, de familie nobilă şi bogată, fu camaradul de şcólă şi maĭ târḑiŭ prietenul, partisanul credincios, sfetnicul înţelept al luĭ August în sórta-ĭ triumfală. El fu maĭ ales generalul sĕŭ pe mare şi pe uscat. Învinge pe Sextu Pompeu pe uscat la Mesina, pe mare la Mylae şi Naulochus. La asediul Perusieĭ, în răsboiul din Galia şi Iliria, tot Agrippa e în frunte. Bătălia de la Actium e opera şi triumful sĕŭ. Nu maĭ lipsià acestuĭ bărbat de acţiune decât stăpânirea lumiĭ, moştenirea luĭ August.

August il făcù ginerele sĕŭ, iĭ dete pe fiica sa Iulia. Acésta, demnă

Panteonul luĭ Agrippa la Roma. — Starea actuală.

de mamă-sa, îşĭ făcù în curînd cea maĭ rea reputaţiune şi soţul eĭ tăceà, căcĭ, dacă se hotărà să opréscă purtarea eĭ, se impuneà divorţul şi atuncĭ îşĭ perdeà din sorţiĭ de a ajunge la postul suprem, la care erà chemat din atâtea cause.

Cu tóte acestea, revolta Pannonilor cere presenţa sa. Şi în adevĕr, cum se înfăţişéză, rĕscóla se şi astâmpĕră. Acésta fu însă ultima faptă a eroului, care, de-abià ajuns în campanie, se îmbolnăvì şi murì în vîrstă de 51 de anĭ, fără ca August, care alergă să-l întîmpine, să fi putut primì ultimul sĕŭ suspin.

Atare fu sfîrşitul prematur al acestuĭ om, a căruia modestie, întrecută numaĭ de geniul sĕŭ, îl făceà să lase luĭ August gloria care i s'ar fi cuvenit luĭ şi să se sfiască óre-cum de triumfurile ce repurtà.

Agrippa n'are însemnătate pentru literatură, pentru cele-lalte arte a fost însă un *Mecena,* după expresiunea consacrată. El a ridicat Panteonul, acum Santa Maria Rotonda, unde i se maĭ vede numele, şi tipul aceluĭ monument, cu faţada de colóne, susţinênd un fronton, şi legată cu o rotondă, acoperită cu o cupolă, s'a imitat adesea, – ast-fel în Panteonul din Paris şi în cât-va şi la Ateneul nostru.

Relaţiunile cu literaţiĭ eraŭ în atribuţiunile luĭ Mecena, născut la Arretium în Etruria, ţéră care erà o a doua Campania. Eroul nostru, epicureŭ, sibarit chiar, nu desminţià originea sa şi scià să unéscă o adîncă depravare cu o eleganţă supremă.

Prima dată când istoria îl menţionéză, îl vedem dejà ca omul devotat al viitoruluĭ Impĕrat. O anecdotă ce luăm din viéţa sa ne va da cheia caracteruluĭ sĕŭ mlădios şi plecat.

Mecena erà însurat cu Terentia, femeie frumósă şi mult maĭ tînĕră decât dînsul. Ea plăcù luĭ August şi-ĭ cedă. Mecena, filosof resemnat, se ferì de a arătà cea maĭ mică supĕrare; ba acest accident conjugal servì chiar la întărirea legăturilor dintre aceştĭ doĭ amicĭ. Concordia dintre eĭ nu se întinsese însă şi asupra căsnicieĭ celor doĭ soţĭ şi Roma se înveselià în fie-care sĕptĕmână de priveliştea luĭ Mecena, alergând la tribunale pentru a cere divorţul şi luându-şĭ apoĭ séma şi împăcându-se iarăşĭ cu nevasta, frumósă dar rea de fire, cu care ḑiceaŭ glumeţiĭ că se însurase de o mie de orĭ.

Ast-fel erà Mecena ca om. Acum, când l'am vĕḑut în viéţa sa casnică, să-l vedem ca bărbat de stat.

Nimenĭ nu se va mirà, când îl vom numì apostolul născut al puteriĭ dictatoriale a luĭ August, marele preot al religiuniĭ mulţumiriĭ materiale. Mecena fu diplomatul şi omul de afacerĭ al luĭ August. Să-l vedem la muncă. Scribonia, strănepótă a mareluĭ Pompeu, erà să iea pe Antoniu; acésta ar fi fost póte ruina luĭ Octaviu. Mecena pléčă, isbutesce să strice acest proiect şi face din acea fată nevasta nepotuluĭ luĭ Cesar. Altă dată, isbutesce să reconcilieze pe Antoniu cu Octaviu şi dă ast-fel acestuia vremea de a preparà triumful sĕŭ de la Actium.

Viéța luĭ Mecena e plină de asemenea adevĕrate minunĭ de diplomație. Lista lor ar fi preà mare de dat acì, istoria le-a însemnat.

Să trecem la o altă ordine de ideĭ, adecă la ajutorul așà de dibaciŭ, la acea cooperațiune așà de devotată la marea operă ce căutà Octaviu să facă în folosul sĕŭ: înființarea puteriĭ absolute, plecarea sub jugul sĕŭ, părintesc cu ipocrisie, a tuturor resistențelor și voințelor.

Spada își făcuse misiunea; acum erà rîndul convingeriĭ, trebuiaŭ câștigate inimile și spiritele prin mijlocirea regilor cugetăriĭ, dominatorilor inteligențeĭ, literațiĭ, dar maĭ cu sémă poețiĭ.

Mecena are decĭ marea și gingașa sarcină de a strînge sub drapelele luĭ August nobila falangă a acelor ómenĭ de elită, însărcinațĭ de a înstrăinà pe Romanĭ de preocupările politice, de a obținé cu un cuvînt abdicarea drepturilor și datoriilor lor, pentru a-ĭ îndreptà spre agricultură și spre interesele materiale, lăsând tóte cele-lalte în séma unuĭ stăpân și perḑêndu-se cu totul în satisfacțiunea bĕuturiĭ și mâncăriĭ, în desfătările cele maĭ josnice: *panem et circenses*.

Mecena. (După o frumósă ametistă gravată, păstrată la *Cabinet des Médailles* din Paris. Pe pétră se vede numele celebruluĭ săpător Dioscoride.)

Mecena fu, în realitate, dacă nu în chip oficial, însărcinat cu funcțiunile unuĭ ministru al liberalităților și favorurilor.

August își pusese încrederea într'un om demn de ea și favoritul stăpânuluĭ aduse la îndeplinire minunĭ în acéstă slujbă politică și fu un eminent recrutator de partisanĭ. Agrippa câștigase bătăliĭ pentru August; Mecena îĭ aduse partisanĭ.

Palatul acestuia, care, în mijlocul unuĭ parc imens, înfățișà vederiĭ, de pe Esquilin, Roma și împrejurimile eĭ până la Tibur și unde maĭ târḑiŭ aŭ fost înmormîntațĭ alăturĭ Mecena și Orațiu, a fost pentru un șir de anĭ cel maĭ strălucit și maĭ plăcut loc de întîlnire pentru tóte spiritele superióre saŭ delicate, cum n'a maĭ avut în urmă Roma, precum observă prea bine Friedländer. (1) Pe lângă curtea literară a luĭ August, își păstrà strălucirea și acest focar, precum în o altă epocă de înflo-

(1) Civilisation et mœurs romaines, tr. Vogel, t. IV, p. 99.

rire literară, scriitorii mari se adunaŭ şi la Curtea luĭ Ludovic XIV şi la *Hôtel de Rambouillet*.

Dar, după acéstă digresiune, să cercetăm acum carĭ eraŭ serviciile, maĭ mult saŭ maĭ puţin bine rĕsplătite, ce le puteaŭ aduce literaţiĭ. Aceste serviciĭ eraŭ marĭ. Literaţiĭ trebuiaŭ să dea siguranţă noului guvern, făcênd a se uità, prin distracţiunĭ literare, desfiinţarea completă a libertăţiĭ tribuneĭ, condemnată la o tăcere eternă. Trebuià să se înlocuiască agitaţiunile, discursurile de la Forum, prin cântarea în stil pompos a nouelor triumfurĭ militare şi diplomatice: Sicambriĭ aruncaţĭ dincolo de Rin, Pannoniĭ învinşĭ, Parţiĭ înapoind drapelele luate luĭ Crassu. Trebuià să se impue şi plebeĭ şi patricianilor moravurile maĭ puţin energice ale monarchieĭ, maĭ mult saŭ maĭ puţin făţişă. Poeţiĭ eraŭ firesce Tirteiĭ însărcinaţĭ de a cântà aceste nouĕ obiceiurĭ şi de a le face să fie iubite.

Cum eraŭ rĕsplătiţĭ autoriĭ agreaţĭ? Rĕsplata lor varià neapĕrat mult după caracterul lor. Unora, cu un spirit maĭ puţin distins, li se oferiaŭ pensiunĭ, gratificaţiunĭ, funcţiunĭ bine plătite; tot acéstă clasă de scriitorĭ se bucurà de premiele de concursurĭ, de aplause după cetire. Maĭ târḑiŭ Impĕraţiĭ organisară un adevĕrat învĕţămînt superior în favórea literaţilor cu renume. Ast-fel Quintilian, cel dintâiŭ póte, fu numit de Galba profesor de retorică cu 100.000 de sesterţe pe an. Juvenal se supĕră şi de acésta şi ḑise, că «e vorba să se trimită şi în insula Thule câţĭ-va retorĭ». La Atena şi la Alexandria, statul întreţineà tot-deauna un numĕr mare de profesorĭ. Uniĭ din eĭ ajunseră la bogăţiĭ şi onorurĭ. Ast-fel fu Erodiu Atticu, care înfrumuseţă Atena cu clădirĭ monumentale şi fu numit Consul la 143.

Onórea de a fi vĕḑuţĭ în conversaţiune cu Mecena, de a însoţì pe August la vre-o ceremonie publică, o invitare la masă satisfăceaŭ aşteptările celor maĭ ambiţioşĭ. Pentru poeţiĭ demnĭ de onorurĭ maĭ delicate, o moşióră cu un isvor limpede şi un codruleţ eraŭ dărniciĭ ce sciaŭ să le aprecieze şi carĭ îndestulaŭ pe deplin aspiraţiunile lor fórte mărginite. Nicĭ nu doriaŭ alte generosităţĭ.

Relaţiunile însă pline de plăcere şi confidenţele amiciţieĭ sincere a luĭ August şi a luĭ Mecena eraŭ maĭ cu osebire reservate scriitorilor de elită.

Triumfurile exterióre, orĭ-cât de frumóse eraŭ, nu alcătuiaŭ grija de căpetenie a luĭ August. Se îngrijià mult maĭ mult de afacerile din lăuntru, şi pe drept cuvînt, căcĭ aşà se cuvenià conducĕtoruluĭ imperiuluĭ. Dorinţa luĭ erà de a merità frumosul titlu de *Reîntemeiătorul*. A reînvià virtuţile antice, a căror perdere o deplângeà aşà de viŭ

istoricul Titu Liviu, a face să reînfloréscă agricultura, temelia prospe-

Mosaic găsit aprópe de Susa (Tunisia) în 1896 şi înfăţişând pe **Virgiliu** (1) între musele Cleo şi Melpomena.

rităţiĭ statelor, a da din noŭ căsătorieĭ şi familieĭ consideraţiunea şi

(1) Portretul luĭ Virgiliu e reprodus după un mosaic bine conservat, care s'a găsit la Susa de soldaţĭ din batalionul al 4-lea de tiraliorĭ. D-l G. Boissier, secretarul perpetuŭ al Academieĭ de Inscripţiunĭ din Paris, a expus, după arătările d-luĭ Gauckler, directorul săpăturilor şi museelor din Tunisia, tóte detaliile aceste ĭnsemnate descoperirĭ.

Poetul e înfăţişat în atitudinea meditaţiuniĭ, îmbrăcat cu o togă albă cu borduri albastre; pe genuchĭ e întins un *volumen* de pergament, pe care se póte cetì caligrafiat versul al 8-lea al cărţiĭ I a Aeneideĭ:

Musa, mihi causas memore, quo numine laeso
Quidve....

La drépta poetuluĭ stă tînera Cleo în tunică albastră şi cu o eşarfă galbenă de-asupra. Musa Tragedieĭ, Melpomene, maĭ matură şi cu o expresiune durerósă, e îmbrăcată

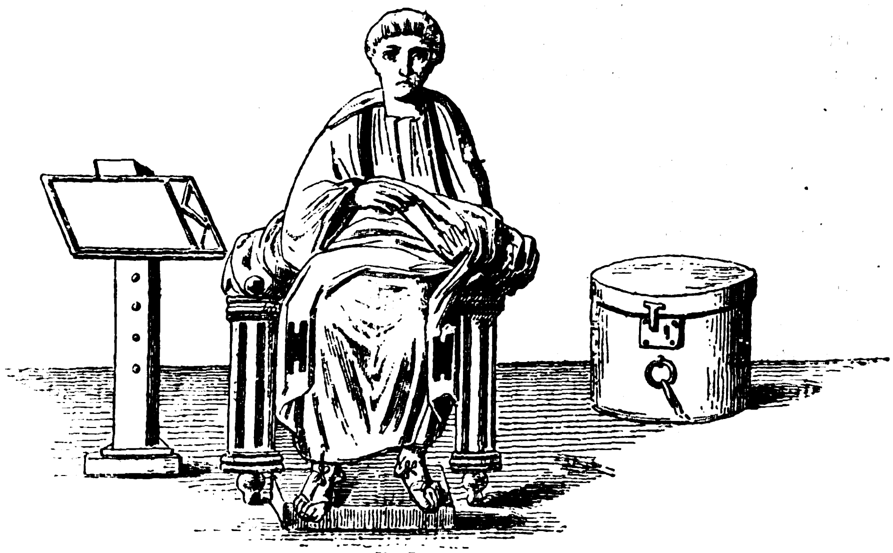
respectul de altă dată: iată programul de regenerare ce-şĭ propusese nepotul luĭ Cesar şi pe care se silià cu multă trudă să-l realizeze.

August lucră deci fără preget, ca să împlinéscă miĭ de reforme folositóre, necesare chiar, în moravurĭ, în tribunale, în administraţiune şi în finance. El îşĭ dete asemenea marĭ silinţe pentru a redeşteptà credinţa în inimĭ şi, printr'însa, tóte virtuţile, tóte minunile ce produsese ea. În direcţiunea acésta, silinţele sale nu prea isbutiră; prea erà uşor de criticat păgânismul şi Roma, prin progresul timpuluĭ şi al luminelor, ajunsese în materie de religiune, la un óre-care scepticism, cu care zelul religios oficial al luĭ August se luptà destul de greŭ. Din partea agriculturei, sarcina sa fu maĭ uşóră; el găsì în Virgiliu un colaborator preţios şi fórte bine venit. Virgiliu iubesce câmpia şi munca eĭ şi face şi pe cetitor s'o iubéscă; el o cântă nu numaĭ cu iubire şi cu pasiune sinceră, «*quorum sacra fero, ingenti percussus amore*» (ale căror taine le port, cuprins de o nesfîrşită iubire), dar şi în cunoscinţă de causă. *Georgicele* sale nu sunt decât un manual agricol, cum puteà să-l scrie un poet. Virgiliu vorbesce în mod temeinic de viéţa de ţéră, de îndeletnicirile civile şi de datoriile locuitorilor, de arăturĭ, de semănăturĭ, de vite, apoĭ de albine, carĭ aveaŭ o importanţă mult maĭ mare la anticĭ decât la noĭ, căcĭ mierea trebuià să ţie locul zachăruluĭ, de viéţa lor socială, de republica saŭ monarchia lor. Romaniĭ, agricultorĭ din fire şi prin tradiţiune, trebuiaŭ să reieà cu óre-care înlesnire acest traiŭ al strămoşilor lor şi să se întórcă la moravurĭ regulate şi pacĭnice, adecă la morala, la virtutea de care strămoşiĭ lor Camillu, Fabriciu, Cincinnatu, dedaţĭ vieţeĭ agricole, presentase aşà de frumóse modele. Virgiliu se făcù decĭ, cu învoirea, ba chiar cu aprobarea făţişă şi încuragiarea Impĕratuluĭ, un predicator al moravurilor bune, un apostol al vieţeĭ regulate şi morale, un duşman hotărît şi nemilos al viţiuluĭ şi al crimeĭ. Tartarul, Infernul sĕŭ, e locuit de tră-

în stofe grele purpuriĭ, verḑĭ şi auriĭ. Mosaicul e alcătuit din cubuleţe de marmură de diferite colorĭ. Scim din autori, că în secolul I d. Cr. busturĭ de ale luĭ Virgiliu se găsiaŭ prin cele maĭ multe şcóle. Cu tóte aceste n'avem până acum decât câte-va miniaturĭ pe manuscripte, din carĭ cea maĭ veche e din secolul VI, adecă lipsită de orĭ-ce valóre iconografică. Portretul ce dăm acì se crede că a fost făcut prin secolul I, când se maĭ puteà face esact. Susa — Hadrumetum — şi-a perdut repede importanţa în secolul II; de aceea nu e probabil, ca clădirĭ aşà de pompóse, ca aceea pe care o ornà acest mosaic, să fie posterióre seculuĭ I.

In părţile eĭ esenţiale, figura luĭ Virgiliu din manuscriptul Vaticanuluĭ, pe care am reprodus-o de asemenea acì, sémănă mult cu aceea din mosaic, ceea ce întăresce probabilitatea că avem un document iconografic bun. Stilul portretuluĭ e realist şi înfăţişarea ce dă luĭ Virgiliu e adevĕrată *facies rusticana*.

dătorĭ, de nelegiuiţĭ, de toţĭ criminaliĭ carĭ aŭ pângărit şi întristat pămîntul prin viţiile şi crimele lor. Eliseul ce descrie e adăpostul şi rĕsplata celor drepţĭ, celor carĭ aŭ moralisat némul omenesc, şi maĭ ales a Regilor bunĭ,—alusiune măgulitóre,—cu atât maĭ delicată cu cât erà cam ascunsă,—la August, care, firesce, trebue să aibă un loc de onóre în acel loc de desfătare, după ce a fericit pe pămînt pe Romanĭ. De alt-fel, August, prin nascerea sa chiar, aveà drepturĭ la un asemenea loc, de óre-ce némul sĕŭ se trăgeà dintr'o ḑeiţă, Venus. El însuşĭ primì decĭ, — încă în viéţă fiind, — onorurile cuvenite unuĭ ḑeŭ; avù preoţĭ Augustalĭ şi altare, maĭ ales în provinciĭ, unde se vede că

Virgiliu. (După un manuscript cu miniaturĭ, al operilor sale, păstrat in Biblioteca Vaticanuluĭ.)

lumea erà maĭ credinciósă decât la Roma, aĭ căreia cetăţenĭ începuse a cam se dedà scepticismuluĭ.

Pentru noĭ, e o curiósă problemă de a ne explicà cum priviaŭ Romaniĭ acest noŭ cult, cu o origine aşà de puţin mistică. În genere, se admite, după cum ḑice şi d-l I. M. Cărbuneanu, care a studiat acéstă cestiune la noĭ, «că le fu uşor provincialilor să deosibéscă între Împĕratul, care de multe orĭ făptuià atâtea crime şi nebuniĭ, şi între acea inteligenţă imperială, tot-deauna aceeaşĭ sub nume diferite, la adăpostul

căreia atâtea milióne de ómenĭ trăiaŭ în liniște, neavênd a se teme de vrăjmașiĭ, cu carĭ aveà să se lupte numaĭ Roma.» (1)

Virgiliu n'a fost singurul care și-a însușit sarcina de a face ca regimul noŭ să fie iubit, ca ast-fel massele să-l priméscă cântând binefacerile luĭ și slăvind triumfurile militare și buna ocârmuire a Principeluĭ. Ceĭ doĭ maestri aĭ lireĭ, Virgiliu și amicul sĕŭ Orațiu, îșĭ împărțiră munca. Virgiliu învià amintirea legendară a Troeĭ, a Principilor eĭ Priam și Anchise, a familieĭ luĭ Aenea, fiul luĭ Anchise și al Venereĭ, din carĭ se trăgeà Iuliu Cesar și, prin urmare, și nepotul sĕŭ August, după fabulósele genealogiĭ ce acéstă casă, ca și alte némurĭ vechĭ, îșĭ făurise. El îșĭ luă și sarcina de a justificà înființarea principatuluĭ de către Împĕrat, de a legà inima Romanilor de sórta tînĕruluĭ Cesar, prin versurile sale.

El fu dar poetul gloriilor naționale, al legendelor consfințite de vécurĭ:

> «Lupte vĕ cânt și pe oșténul ce-odată, din câmpiĭ trojanicĭ,
> Dus de menirĭ a sosit în pămîntul ital la Lavinii
> Ceĭ de pe mal....» (2)

al roditóreĭ muncĭ a câmpuluĭ. Firea sa blândă și nevoile tinereţiĭ ĭ inspirară acele accente duióse, carĭ îl fac așà de simpatic noue modernilor. Poetul din Mantua îșĭ îndeplinì cu strălucire sarcina; el voì să fie nu numaĭ poetul, ci și istoricul, Titu Liviul luĭ August. Orațiu îșĭ alese o altă parte, el luă asupră-șĭ ilustrarea vremurilor contemporane, a faptelor și isprăvilor actuale ale luĭ August, fără a se maĭ duce înapoĭ până la obîrșia luĭ. Acestuĭ scop închină el odele sale, în carĭ nu se vorbesce decât de Principe, decât de present.

August însă erà dator, din partea sa, să caute a-șĭ întărì opera prin alegerea unuĭ urmaș, alegere destul de grea pentru sĕrmanul Impĕrat, căruia mórtea păreà că voesce să-ĭ răpéscă, printr'un crud joc, pe toțĭ candidațiĭ, ca Marcellu, Agrippa, Drusu. Poețiĭ nu puteaŭ decât să deplângă în duióse și tânguitóre versurĭ mórtea lor așà de prematură

Să revenim la Virgiliu, primul dintre protegiațiĭ luĭ August, acel care introduse pe Orațiu la dînsul.

Multe fabule s'aŭ spus pe socotéla principeluĭ poeților latinĭ. In rîndul acestora trebue să punem anecdota, care-l represintă cetind

---

(1) Adunarea provincială a Dacieĭ, Bucurescĭ 1889.
(2) După traducerea Aeneideĭ de d-l G. Coșbuc.

dinaintea familieĭ luĭ August, elogiul funebru al tînĕruluĭ Marcellu, fiul Octavieĭ, sora luĭ August, şi recunoscut de Impĕrat ca moştenitorul sĕŭ presumptiv, elogiŭ pe care Octavia l'ar fi ascultat sfîrşindu-se de înduioşare şi pentru care i-ar fi dat de fiecare vers câte ḑece miĭ de sesterţe. Seneca, de alt-fel, a desminţit implicit acéstă scenă.

Marcellu. (După un bust găsit la Otricoli.— Museul Vaticanuluĭ.)

Şi istoria moşióreĭ părintescĭ a luĭ Virgiliu, confiscată de triumvirĭ şi redată legiuituluĭ eĭ stăpân de August, ni se pare cam romantică. «Da, s'a vorbit de o asemenea restituire, — ḑice Virgiliu însuşĭ într'o eglogă,— versurile însă sunt fórte slabe în vremurĭ ca acestea, turburate de furiile luĭ Marte.» Cel puţin, primit-a Virgiliu o despăgubire? Punctul acesta a rĕmas destul de obscur pentru noĭ. Nu e de contestat că Virgiliu şi Oraţiu aŭ cântat cu căldură monarchia luĭ August. Că l'aŭ aşezat chiar în rîndul ḑeilor, acésta se explică prin obiceiurile păgânismuluĭ, prin adesiunea generală de care se bucuraŭ în lumea cultă ideile evhemeriste, după carĭ şi caracterul de semi-ḑeĭ al luĭ Heracle, Teseu, tot pe calea acésta ar fi fost dobândit. August aveà meritul că adusese fericirea în imperiŭ şi, pentru acésta, i se cădeà puţină tămâie.

Oraţiu se prinse chiar în mrejele imperiale, ca şi amicul sĕŭ Virgiliu, dar nu se apropiă de ele decât târḑiŭ, cu sfială şi cu óre-care reţinere, şi nicĭ nu se dete cu totul prins. Visită de câte-va orĭ colivia cesariană, dar nu se lăsă să-l închiḑă. Să lăsăm limbagiul figurat. Impĕratul se gândise să facă din Oraţiu secretarul sĕŭ intim. Poetul

sciù însă să refuse cu dibăcie şi politeţă acea legătură, fără să pérdă cevà din amiciţia Principeluĭ. Nu renunţă, — din contra, — a maĭ celebrà pe August, dar cu vreme, când îl va ajutà inspiraţiunea, cum se vede maĭ ales în oda XIV cartea IV, care începe ast-fel (mĕ servesc de frumósa traducere a d-luĭ D. C. Ollănescu):

«Prin ce jertfe şi onorurĭ demne de a ta mărire,
Senatoriĭ şi Quiriţiĭ, în adînca-le iubire,
Vecĭnici-or, Auguste, binefacerile tale
Cu inscripţiunĭ pe petre şi în graiŭ vrednic de anale?»

şi în oda XV, unde îĭ atribue luĭ August, în falnice versurĭ, că:

«........... viţiul şi crima-s alungate,
Renasc străvechile virtuţĭ ce numele Latin
Ş'ale Italieĭ puterì crescutu-le-aŭ în plin,
Şi-aŭ revĕrsat din rĕsărit până la apus de sóre,
Cu faima Romeĭ, gloria-ĭ pe vecĭ strălucitóre!»

Cât pentru prietenia dintre Oraţiu şi Mecena, ea e caracterisată printr'o intimitate maĭ cordială şi maĭ adîncă decât acea dintre dînsul şi August.

După ce Mecena îi făcù o primire destul de rece, de sigur şi din causa înfăţişăriĭ sale stângace, a vorbiriĭ sale încurcate, Oraţiu primì, după nouĕ lunĭ de aşteptare, un plăcut bilet de la Mecena, prin care-l întrebà dacă «voesce a fi unul din amiciĭ sĕĭ». Iată dar aceste douĕ personagiĭ devenite intime, aşà de intime în cât în curînd vedem că Oraţiu se invită singur la masa patricianuluĭ, ba chiar îşĭ iea voe să-l invite la masa sa şi să-ĭ facă onorurile modesteĭ sale locuinţe. Mecena şi Oraţiu eraŭ, unul faţă de altul, doĭ prietenĭ şi nimic maĭ mult, — Pilade şi Oreste, egalitate completă de o parte şi de alta. Cât de recunoscĕtor erà Oraţiu, n'a voit nicĭ odată să-şĭ pérdă libertatea în schimbul binefacerilor şi nu se temù să spue o dată acésta luĭ Mecena.

Oraţiu. (După o medalie de bronz.)

Dacă maĭ trebue să adaogem cevà la caracterisarea luĭ Oraţiu, vom ḑice că pare a fi fost firea sa ca să desmintă ceea ce promiteaŭ

debuturile. Soldat al libertăţiĭ, tribun în armata luĭ Brutu şi luĭ Casiu, supranumiţĭ ultimiĭ Romanĭ, la bătălia de la Philippi aruncă scutul pentru a fugì maĭ bine. Imbrăţişat de August şi de Mecena, al căror favorit ajunse a fi, îşĭ perdù, în urma bineluĭ ce-ĭ făcură, principiile republicane şi în mare parte şi caracterul, demnitatea.

Amiciĭ ce-şĭ alese nu eraŭ de natură a-ĭ face cinste. El întreţine relaţiunĭ în cele douĕ tabere opuse: părtaşiĭ vecheĭ libertăţĭ şi duşmaniĭ eĭ ceĭ maĭ marĭ, toţĭ aŭ loc în inima sa. De o parte Sextiu, sectator zelos al luĭ Brutu, pe care nu încetéză de a-l lăudà; de altă parte Plancu, linguşitorul luĭ Antoniu şi apoĭ al luĭ Octaviu, cu un cuvînt al tuturor celor pe carĭ sórta îĭ ridică, un om vîndut, care personifică degradarea şi venalitatea. Maĭ are de amic şi pe Aristiu Fuscu, gramatic şi poet, dar maĭ ales intrigant fără sémĕn, pe Ixiu, care desonoréză pasiunea sa pentru litere prin patima banilor arătată pe faţă. Oraţiu laudă pe Asiniu Pollio, care se declară indiferent faţă cu tóte partidele şi gata de a trece în partea biruitoruluĭ. Nu pomenesce cu nicĭ un cuvînt de Pompeu, de Ciceron, de Brutu, de Casiu; îngână un elogiŭ cam îndoios al luĭ Cato, în care s'ar puté găsì un blam.

Drusu, fiul cel maĭ mic al Livieĭ şi frate maĭ mare al lui Tiberiu, învinge pe Rheţĭ, pe Vindelicĭ şi pe Germanĭ. Oraţiu îl cântă, dar cu aceeaşĭ liră slăvesce şi pe Lolliu, învingĕtorul şi jefuitorul Germanilor, un al doilea Verres; îl slăvesce după... poruncă de la Impĕrat, împrejurare care-ĭ micşoréză póte greşala.

Oraţiu îşĭ arată independenţa când e nevoe să-şĭ apere gusturile, plăcerile saŭ lenea. El ofere odată luĭ Mecena să-ĭ restitue tóte binefacerile în schimbul libertăţiĭ sale, pe care o reclamă. Glumă minunată, pe care binefăcĕtorul o apreciă precum merită. Erà prea fin pentru ca să n'o înţelégă.

Acì póte că uniĭ, maĭ puţin riguroşĭ, ar încercà să justifice purtarea luĭ Oraţiu şi să-ĭ arate indulgenţă. Oraţiu a trăit bine cu tóte partidele, s'a învoit cu tóte caracterele; tocmaĭ acésta e un elogiŭ al caracteruluĭ sĕŭ. Erà un om impăciuitor. Ceea ce ar puté să apară ca servilitate, înjosire, erà póte expresiunea convingerilor sale, mărturisirea fórte sinceră a nouelor sale părerĭ, carĭ se schimbase în decursul anilor, căcĭ nu sunt rare casurile când omul ajuns la maturitate nu se maĭ recunósce pe sine însuşĭ în acel ce erà el la vîrsta de 25 de anĭ, atât e de mare drumul ce-l desparte de principiile tinereţiĭ sale.

Nu puteà să fie o fire vulgară acela, despre care ḑice aşà de frumos Al. Odobescu, că simţemintele cele maĭ demne şi maĭ delicate aŭ luat

în gîndul sĕŭ şi sub mâna luĭ formele cele maĭ elegante şi maĭ corecte. (1)

De altmintrelea, înţelegem pe aceĭ carĭ caută, printr'o pornire naturală, să rĕmâe în armonie cu toţĭ şi nu se închid în lăuntrul unuĭ cerc, ci, fără a vînà folóse personale, sunt gata a colaborà cu orĭ-cine pot realisà un bine.

Patronatul, acea străveche şi caracteristică instituţiune romană, a fost, pentru literatoriĭ carĭ trăiaŭ sub imperiŭ, — ca şi pentru ceĭ din vremea republiceĭ, — un fapt sciut şi admis în genere, fără contestaţiune şi fără împotrivire, de tóte treptele sociale. Să vedem acum cum întreţineaŭ ceĭ protegiaţĭ aceste gingaşe relaţiunĭ cu ceĭ marĭ.

Oraţiu e, în privinţa acésta, un consilier fórte preţios pentru aceştĭ ómenĭ. El le dă două adevĕrate consultaţiunĭ asupra purtăriĭ ce trebue să aibă faţă de aceste persóne. Nimic maĭ potrivit decât acest mic manual al buneĭ cuviinţe pentru usul scriitorilor. (Ep. I, 17, 18).

Tineriĭ, din lipsa lor de experienţă, cred că nu vor găsì decât înlesnirĭ şi folóse în relaţiunile lor cu maĭ-mariĭ lumiĭ. Piloţiĭ bĕtrânĭ se tem de aceste mărĭ periculóse. Linguşirea póte să aibă une-orĭ resultate rele pentru linguşitorĭ, tot aşà şi veselia. Sunt ḑile când patronul nu vreà laude, saŭ impune o înfăţişare întristată celor din jurul sĕŭ. E un tiran şi clienţiĭ luĭ trebue să se plece capriciilor sale. Eĭ nu trebue să compromită *trecerea* ce aŭ, prin observaţiunĭ indiscrete, prin curiosităţĭ carĭ nu sunt la locul lor, prin cererĭ neoportune orĭ presentate cu stângăcie. Clientul trebue să se ferécă de a căutà să adune, ca nisce mărgăritare, orĭ-ce cuvinte, orĭ-ce vulgaritate scăpată dintr'o gură prea temută.

Alţiĭ cad într'un exces contrariŭ şi sunt ţanţoşĭ cu patronul, îşĭ permit să se certe cu el, discută pentru nimicurĭ. Îĭ iea patronul în preumblare de petrecere la Sorrent; eĭ se supĕră de plóie, de frig, de sdruncinările trăsuriĭ, pretind că din causa săracieĭ lor nu sunt bine tractaţĭ. Omul cu adevĕr independent nu are asemenea atitudinĭ teatrale şi scie să se plece voinţelor patronuluĭ, fără să se înjosécă.

Să vorbim acum şi de Properţiu. Acest poet figură printre ómeniĭ bine crescuţĭ, eleganţĭ şi carĭ aveaŭ norocul de a nu displăcé niciĭ luĭ August, niciĭ luĭ Mecena. Erà bine primit în casa acestuia şi chiar în acea a Împĕratuluĭ, aĭ căruĭ ómenĭ de casă dedeaŭ a înţelege că Suveranul lumiĭ s'ar simţì destul de măgulit, dacă s'ar vedé celebrat de acest talent precoce şi distins. Properţiu rĕspunse pe un ton dulce, dar cam vag, la aceste ademenirĭ: nimic nu i-ar plăcé maĭ mult decât

(1) *Epoca* din 13 Octobre 1887.

de a cântà gloria Principeluĭ, dar poeţiĭ sunt supuşĭ capriciilor inspiraţiuniĭ, căreia îĭ place să facă a fi aşteptată. El o aştéptă. Dacă Apollo va bine-voì să-ĭ facă cinstea de a-şĭ revĕrsà darurile asupra sa şi de a-l îmbărbătà pentru cântece răsboinice, nu va cântà pe giganţiĭ rĕsvrătiţĭ împotriva ḑeilor, niciĭ victoriile luĭ Mariu, nicĭ lupta dintre Hector şi Achile; nu va căutà aşà departe subiectul poemeĭ sale, ci se va ocupà numaĭ cu August; victoriosul August pe carul triumfal va fi atuncĭ pentru dînsul Achile, iar Mecena Patrocle. De ocamdată, Properţiu se gândesce numaĭ la prea scumpa sa Cintia.

Dar, cu tóte frumósele sale făgăduelĭ, poetul tot de la iubire îşĭ iea inspiraţiunea. Aspiră odată, ca un rival al luĭ Tirteu, să cânte răsboiul; acest foc frumos însă se stinse de la sine, după ce aruncase numaĭ câte-va scânteĭ. De sigur că erà sub imperiul uneĭ disposiţiunĭ trecĕtóre de felul acesta, când scrise elegia în onórea Romeĭ, subiect aşà de măreţ şi de neobicĭnuit pentru dînsul în cât exclamă: *Hei mihi, quod nostro parvus in ore sonus!* (Vaĭ, ce slab mi-e glasul!)

Ne vine aprópe să credem, că poetul roman şi-a ris şi de August şi de sine însuşĭ, póte chiar şi de mariĭ făcĕtorĭ de epopee, carĭ furnicaŭ pe atuncĭ. Se sbăteà însă în zadar în lanţurile sale, căcĭ luase faţă de August şi de Mecena îndatorirĭ, de carĭ îl silià acum cercul acestora să se ţie. Ce făcù în acéstă situaţiune nefericitul? Se adăpostì sub numele luĭ Apollo, care i-a interḑis *versurile solemne*, după propriile sale expresiunĭ. Prea erà fin însă Mecena pentru a luà de bună, sceptic cum erà, acea oprire mitologică. Iniţiaţiĭ continuară a aşteptà de la Properţiu o poemă seriósă asupra faptelor şi isprăvilor luĭ August. Iĭ vine în fine poetuluĭ idea de a se scusà pe socotéla luĭ Mecena însuşĭ. Să-ĭ arate acest amic al Impĕratuluĭ planul acesteĭ marĭ lucrărĭ, să-ĭ dea un fel de schiţă, şi el e cu totul gata a se pune pe lucru, a începe elogiul luĭ August. Mecena se feresce de a cădé în cursă şi idea luĭ Propertiu curmă stăruinţele carĭ se făceaŭ pe lângă dînsul. Trebue să spunem că, cu tóte acestea, el totuşĭ consacră cel puţin o elegie — a ḑecea din cartea II — luĭ August. Dar câtă sfială arată, cum se scusă cu versul care a ajuns maximă: *in magnis, et voluisse sat* (în lucrurile marĭ, a voì e dejà cevà), şi maĭ departe:

«*Sic nos nunc, inopes laudis conscendere carmen,*
«*Pauperibus sacris vilia tura damus*»

(asemenea şi eŭ astăḑĭ, când geniul meŭ nu se póte înălţà până la imne de glorie, depuiŭ pe un altar sărăcăcios o tămâie de puţin preţ).

Properţiu nu erà de stofa curtenilor. Iată o dovadă trasă din fapte. Mórtea luĭ Marcellu, răpit aşà de prematur iubiriĭ şi tronuluĭ luĭ August, nu-ĭ inspiră decât aceste versurĭ recĭ: «Móre sĕrmanul, şi nu erà decât de 20 de anĭ! Du-te acum şi întrecĭ pe Atalu cu luxul îmbrăcămintei, acopere-te cu giuvaere la jocurile cele marĭ: tóte acestea vor fi prada flacărilor».

Un alt poet fu maĭ puţin sgârcit cu linguşirĭ, şi totuşĭ nu se alese cu nimic. Acesta e Ovidiu, care, maĭ presus de tóte, fu un om fericit, rĕsfăţat de contemporaniĭ sĕĭ, ca şi de succesorĭ. Epoca sa îĭ plăceà şi ea-l iubià. Contrariŭ fraţilor sĕĭ din Parnas, luĭ nu-ĭ place decât vremea sa, are o adevĕrată aversiune pentru vremurile vechĭ şi moravurile, legendele, eroiĭ lor. Când i se întîmplă să vorbéscă de aceştia, călcând peste gusturile şi peste obiceiurile sale — saŭ, precum am puté spune, din nebăgare de sémă, — îĭ cam înfăţiséză privirilor nóstre sub haina ḑileĭ. Tot ast-fel Racine dedeà în tragediile sale Grecilor saŭ Romanilor, luĭ Teseu, luĭ Ipolit, luĭ Cesar, luĭ Pompeu, limbagiul ceremonios, manierele, politeţa rafinată a curtenilor luĭ Ludovic XIV. In *Eroidele* luĭ Ovidiu, tineriĭ şi tinerele ce ne înfăţişéză sunt persóne din societatea bună, obicĭnuite a trăì la Curtea luĭ August, deprinse a scrie în continuŭ epistole, întreţinênd corespondenţă în regulă cu persónele iubite, cu amiciĭ. Aşà ne arată el femeĭ din epoca omerică. In *Amores*, Ovidiu susţine óre-cum că musa sa e castă, aşà cum puteà el înţelege castitatea. Ast-fel, tăgăduesce că s'ar fi adresat vre-odată femeilor măritate. Cât pentru curtisane... acésta e alt cevà, e un obiciŭ fórte general la Roma pe atuncĭ.

După *Amores* scrie *Ars amandi*. Acì poetul e mult maĭ liber şi dă drumul imaginaţiuniĭ sale, destul de licenţiósă. In *Amores*, mărturisesce cu destulă sinceritate păcatele sale de tinereţe, carĭ, după dînsul, aŭ respectat tot-deauna căsătoria.

Dar pentru *Ars amandi*, justificarea sa erà maĭ grea. Acéstă carte erà mult criticată, pentru că arătà mijlócele de a ademenì femeile, regulele de seducţiune cele maĭ complete şi maĭ clare, reţete sigure pentru triumfurĭ amoróse. Ce credeţĭ că făcù scriitorul nostru, aprópe prins, ca să ḑic aşà, în flagrant delict de excitare la uşurinţă în moravurĭ? Să nu credeţĭ că-şĭ perdù cumpĕtul.

A fost acusat — cu tótă inocenţa sa — de a fi un otrăvitor al moravurilor; face dar pentru victimele sale, trecute saŭ viitóre, un antidot, scrie *Lécurile iubiriĭ*. Din păcate, e maĭ uşor de a aprinde incendiĭ de acestea, decât de a le stinge. El făcù experienţa pe socotéla sa. Cartea acésta fu prima luĭ neisbândă, înainte de înfrângerea din urmă,

acea cu *Tristia*. Căcĭ fu găsită ostenitóre: acésta e tot ce se póte ḑice despre dînsa. Totuşĭ Ovidiu, cu tóte necazurile sale, păstrà încă o popularitate destul de frumósă şi ar fi putut uşor să ajungă o persónă politică, să intre chiar în Senat. El preferì acesteĭ gloriĭ trecĕtóre pe cea nemuritóre, care face pe poet să trăiască în tóte vremurile: «*Voesc,* ḑiceà dînsul, *ca numele meŭ să fie cântat tot-deauna şi în tot universul.*» Trebue să recunóscem că pretenţiunile sale, orĭ-cât eraŭ de marĭ, aŭ fost justificate de succes şi că el a meritat gloria, chiar dacă n'ar fi compus decât faimósele *Metamorfose*.

Iulia, fiica luĭ August, cu o corónă de spice şi de mac. (Camee din Cabinetul medalielor. Louvre, Paris.)

Acest poet, care ajunsese la vîrsta de aprópe patru-ḑecĭ de anĭ, s'ar fi bucurat, dacă ar fi putut să obţie şi el prietenia luĭ August şi de sigur şi pe acea a luĭ Mecena, ca şi confraţiĭ sĕĭ Virgiliu şi Oraţiu. Prin talentul sĕŭ, aveà tot dreptul la acésta. Din nefericire, firea luĭ opuneà óre-carĭ pedicĭ pentru asemenea relaţiunĭ. Ovidiu erà poetul plăcerilor, al iubiriĭ uşóre şi libere, chiar al viţiuluĭ, dacă erà elegant şi atenuat prin maniere bune, pe când August arătà pretenţiunea de a reînfiinţà vechile moravurĭ, gustul virtuţilor antice, respectul religiuniĭ, iubirea familieĭ, cumpĕtarea, frugalitatea, carĭ caracterisase pe un Fabriciu, un Cincinnatu, aceĭ simpli agricultorĭ carĭ fură onórea şi mântuirea Romeĭ. Dar vaĭ! virtutea nu se impune prin ordonanţe, ea scapă prescripţiunilor autorităţiĭ. Propria sa fată, Iulia, pe care August o crescuse cu atâta grijă, deprinsă să tórcă lână, cum ḑiceaŭ Romaniĭ, pentru a exprimà cu un cuvînt firea casnică, nu semĕnă Lucreţieĭ istorice decât prin acest obiceiŭ. Ea îşĭ arătă în chip ruşinos pasiunea pentru Iuliŭ Antoniu, fiul triumviruluĭ şi al Octavieĭ, sora luĭ August, şi aceştĭ amanţĭ făcură din Forum teatrul orgiilor lor. Infuriat când află aceste ruşinĭ, Impĕratul condemnă la mórte saŭ la exil pe compliciĭ Iulieĭ şi o exilă pe dînsa într'o insulă mică, unde nu călcà ni-

menĭ fără poruncă împĕrătéscă. In testament, o maĭ afurisì. Printr'o coincidenţă rea, *Ars amandi* fu publicată chiar în anul în care Iulia fu exilată. Acésta erà neapărat numaĭ o întîmplare, care însă făcù o impresiune rea asupra spiritului bănuitor al luĭ August şi-l turbură în dorul sĕŭ nepregetat de a restabilì moravurile bune. Acestea sunt însă pure conjecturĭ. Iulia n'aşteptase învĕţămintele poetuluĭ, ea erà precoce în rĕutăţĭ. De altfel, când venì rîndul luĭ Ovidiu de a fi exilat la Tomis, trecuse dejà ḑece anĭ de când Iulia erà închisă în insula eĭ. Afacerea erà deci veche.

Livia. (După o statue din Museul *Pio-Clementin* la Roma.)

Scià Livia faptele fiiceĭ Impĕratuluĭ? Nu e de creḑut, căcĭ altmintrelea acesta şi-ar fi întins mânia şi asupra eĭ. Se scie însă că-ĭ arătă multă consideraţiune până la sfirşitul vieţeĭ. E cunoscută asemenea marea influenţă ce ea aveà asupra Suveranuluĭ şi care a făcut că mulţĭ i-aŭ atribuit eĭ trecerea de la cruḑime la clemenţă, ce se observă la August. Mulţĭ aŭ privit-o ca rea şi prefăcută. Tacit o acusă (Anale, I, 5) că ar fi grăbit mórtea soţuluĭ pentru a asigurà imperiul luĭ Tiberiu. Rea socotélă, căcĭ acesta o numià cu o expresiune bizară: un Ulise femeesc!

Dar care o fi fost crima ce atrase asupra poetuluĭ urgia împĕrătéscă? Iată o enigmă care aştéptă încă venirea unuĭ Oedip. Orĭ-cum, nefericitul Impĕrat fu nevoit, puţin după aceea, să pedepséscă şi pe ne-

pótă-sa Iulia, care călcà pe urmele mameĭ sale. Ea fu acusată de adulteriŭ cu tînĕrul Silanu, patrician de rang mare, şi fu închisă în decurs de 20 de anĭ într'un oraş din Italia. A doua Iulia fu decĭ pedepsită de August ca şi mamă-sa, ale căreĭ desfrînărĭ le imitase. Ovidiu asistase la ele din nenorocire: acésta fu greşala sa. August află acésta şi, credêndu-l maĭ vinovat decât erà, se rĕsbună. Iată care ar fi, după noĭ, explicarea cea maĭ admisibilă ce se póte da mânieĭ teribiluluĭ bunic. Acésta e şi explicarea pe care o admite d-l Gaston Boissier (1). Îl trimise decĭ la sfîrşitul lumiĭ civilisate. Cel maĭ puţin vinovat fu cel maĭ tare pedepsit şi exilat la Tomis.

Ovidiu plecă decĭ, aprópe părăsit de toţĭ, cum se întîmplă maĭ totdeauna celor nenorociţĭ. El străbătù Adriatica în toiul luneĭ Decembre. Vasul sĕŭ, bătut de vînturĭ, îl aduse din noŭ pe cóstele Italieĭ. El iea o altă navă, cu care străbate Cicladele, şi, pentru a-şĭ uità necazurile, scrie versurĭ: «Scriŭ, dice el, în mijlocul furtunelor şi valurile măriĭ mâniate lovesc tăbliţele mele.»

Aşà începe scrierea, care aveà să pórte titlul de *Tristia*. Aceste versurĭ, când ajunseră la Roma, nu găsiră nicĭ decum asentimentul general. O atitudine tăcută ar fi părut maĭ conformă cu demnitatea. Pentru a urmà ast-fel, ar fi trebuit un caracter de o tărie cu mult maĭ mare decât acel al poetuluĭ *Amorurilor*. Ovidiu trebue să fi semĕnat cu mamă-sa, căcĭ aveà o adevĕrată fire de femee. El nu voià să lase pe contemporaniĭ sĕĭ să-l uite, şi un poet se consoléză chiar maĭ uşor de atacurĭ decât de uitare. A fi trecut cu vederea e tot una cu mórtea pentru un adevĕrat fiŭ al muselor. El îşĭ strică poesiile prin amintirile mitologice cu carĭ le umple, amintirĭ fórte sérbĕde şi nepotrivite cu trista sa stare. Acésta face, în adevĕr, un rĕŭ efect la dînsul, din tóte punctele de vedere. Atâta pedanterie ostenesce. Bietul Ovidiu n'a putut să înţelégă maiestatea nenorociriĭ.

Ne putem închipuì ce neplăcută impresiune trebuì să resimtă acest mare artist, când ajunse la locul surghiunuluĭ sĕŭ. «N'aţĭ vedé, dice el, decât pămînturĭ góle, fără umbră, fără verdéţă. Nicĭ primăvară, nicĭ tómnă, nicĭ seceriş, nicĭ cules de viĭ; nu se aude nicĭ odată cântecul păsĕrilor.» Iată tabloul ce are pe fie-care di sub ochĭ Ovidiu şi, pe lângă acestea, o érnă care trebuià să pară fără milă unuĭ om venit din Italia, cu tóte asprimile carĭ o însoţesc. Moravurile locuitorilor sunt atât de aspre ca şi clima. Se vede acolo şi răsboiul cu tóte ororile sale: Sarmaţiĭ, Geţiĭ vin de impresóră oraşele acelor ţĕrĭ

(1) L'opposition sous les Césars, p. 140.

nenorocite. Ovidiu, care a fugit de viéța militară la tinereţe, e silit să se bată la bĕtrâneţe. Săgeţile barbarilor umplu stradele oraşuluĭ Tomis. Ovidiu ridică una şi o trimete amicilor sĕĭ de la Roma: acesta e singurul dar ce póte să le facă, singurul produs al industrieĭ Geţilor. (1)

Ovidiu reservă contemporanilor sĕĭ o surprindere. Invĕţă limba ţĕriĭ la etate de peste cincĭ-ḑecĭ de anĭ (2); nu numaĭ atât, el făcù şi versurĭ în limba getă. Câtă înlesnire, câtă mlădiere la acest om, şi ce păcat că s'aŭ perdut acele versurĭ! O altă surprindere pentru noĭ este presentarea soţieĭ sale dinaintea ochilor noştri miraţĭ, căcĭ am fi creḑut pe acest bărbat cu traiul de flăcăŭ, ocupat exclusiv cu Corina orĭ cu semenele eĭ. Dar Ovidiu e însurat, în adevĕr însurat. Are o femee, a treia chiar, şi o iubesce cu foc. La dînsul inima şi interesul se unesc de minune, căcĭ soţia luĭ e o femee din lumea mare, o amică personală a Impĕrăteseĭ Livia. Se înţelege cum caută s'o intereseze de nenorocirile sale, cu câtă stăruinţă îĭ cere să se róge pentru dînsul de stăpân; nu-ĭ vorbesce decât în versurĭ. Adreséză decĭ duióse apelurĭ acesteĭ scumpe soţiĭ, pe care arde de dorinţa s'o pótă revedé întorcêndu-se în patrie. Dar fie că n'aveà trecere, fie că erà indiferentă, el nu obţine nicĭ rĕspuns, nicĭ voe de întórcere în patrie. Iĭ scapă odată o vorbă de supĕrare şi scrie: «Iea séma să nu să ḑică: acéstă femee n'a voit să facă nimic pentru bărbatul eĭ.»

In cele din urmă se întórce iarăşĭ spre Impĕrat, se rógă la el. Ce alt cevà puteà óre să facă în situaţiunea sa, în care aveà simţemîntul că e îngropat de viŭ? Dar totul fu în zadar. Acest Suveran nu se arătă maĭ înduioşat de închinările luĭ decât altădată Jupiter de strigătele de durere ale luĭ Prometeu înlănţuit pe Caucas. Incepuse revisuirea poemeĭ sale *Faste*, pentru a introduce încă câteva rugăciunĭ, când mórtea venì şi întrerupse acéstă tristă lucrare.

---

(1) Nu e acì locul de a vorbì maĭ pe larg de Dobrogea. Vom observà numaĭ în trécĕt, că inscripţiunile şi obiectele antice ce se găsesc continuŭ, ca în tótă provincia, şi în Constanţa, graţie impulsiuniĭ date de archeologul nostru d-l Gr. G. Tocilescu, dovedesc pe deplin că dominaţiunea romană a adus acolo, în cele din urmă, prosperitate. După venirea barbarilor, sărăcia reluă acest pămînt în stăpânire, până când o nouă naţiune, fiică a Romeĭ, naţiunea română, îl redeşteptă la viéţă. Constanţa erà la 1878 un orăşel oriental de 5.000 de locuitorĭ; acum e un oraş frumos de 12.000 de locuitorĭ. Peste vre-o 15 anĭ va avé cel puţin 25.000 şi va fi cel maĭ animat de pe cósta Măriĭ Negre, după Odesa. Renascerea acestuĭ vechiŭ pămînt latin, sub părintescul guvern al luĭ Carol I, e frumos arătată în discursul ţinut de d-l Ministru Stolojan în 24 Aprilie la Constanţa. (V. *Voinţa Naţională* din 30 Maiŭ 1897, No. 3.724.)

(2) V. şi *Romaniĭ călĕtorĭ*, Bucurescĭ 1895, p. 13—15.

El fu ultimul mare poet care ilustră sfîrşitul domnieĭ luĭ August, la început aşà de binevoitor pentru literațĭ și care sfîrşì prin a-ĭ persecutà, îndată ce lăsară să se vadă unele instincte de neatârnare, prin condemnarea lor la exil și a cărților lor la ardere. Hotărît, despotismul e un rěŭ regim pentru state, istoria dovedesce acest adevěr la fie-care pagină a eĭ.

Statue ridicată luĭ Ovidiu la Constanța, sculptată de Ferrari.

Am vorbit cu plăcere cevà maĭ pe larg de Ovidiu decât de intimiĭ luĭ August. Acest poet e óre-cum al nostru, ne aparține nouĕ Românilor (1), căcĭ a venit — firesce nu de voe bună — de și-a sfîrșit ḑilele pe pămîntul nostru; noĭ am dat ospitalitatea cea din urmă persóneĭ sale, cenușeĭ sale. Gonit de pe pămîntul de nascere, a venit să-şĭ încheie cariera într'o țéră, care a ajuns din noŭ românéscă, prin hotărîrea areopaguluĭ europén, cum a maĭ fost pe vremea luĭ Mircea-cel-Bĕtrân, şi pe care vom sci s'o apĕrăm cu bărbăție în contra tuturor. Acolo a închis ochiĭ şi, mîndri de a posede gloriósele rĕmăşițe, am voit să perpetuăm memoria sa, ridicându-ĭ un monument funebru. Am îndreptat pe cât ne sta în putere nemilósa severitate a luĭ August.

Fie-ne permis de a adăogi lucrăriĭ nóstre câte-va amănunte, unele

(1) Rațiunile ce avem de a crede că Constanța ocupă locul vecheĭ Tomis sunt discutate în broşura «Ovidiu în exil» a d-luĭ *Bruto Amante*, care a călĕtorit în Dobrogea în Septembre 1884 (trad. română de d-na Clelia Bruzzesi, Bucurescĭ 1885), şi în «Cercetărĭ asupra oraşuluĭ Constanța» de d-l *Locot. M. D. Ionescu*, Bucurescĭ 1897.

anecdote de natură a da o idee maĭ esactă de protectoriĭ, de protegiaţiĭ lor literaţiĭ (1) şi de relaţiunile protectorilor între eĭ.

— Aĭ crede? ḑiceà odată August luĭ Oraţiu, pe care-l numià în chip familiar, făcênd alusiune la statura destul de mică a poetuluĭ, «bucată de om» — aĭ crede că Mecena m'a înzestrat cu numele de gâde? Eram să condamn, póte cevà preà sever, cum mărturisesc, un acusat care se înfăţişà dinaintea mea. Atuncĭ Mecena îmĭ scrise treĭ cuvinte: «Gâde, ridică şedinţa». I-am primit cu mulţumire povaţa şi omul rĕmase cu viéţa.

Împĕratul, imputând luĭ Oraţiu că de mult nu maĭ publicase nimic şi acesta scusându-se cu slăbiciunea peptuluĭ şi ochilor sĕĭ: — Să acuse maĭ bine lenea sa şi plimbările la Circ şi la Forum, ḑise Mecena. August îĭ cerù o poemă pentru jocurile seculare. Poetul, strîns deaprópe, nu îndrăsni să refuse şi făcù splendidul şi mîndrul *Carmen seculare*, ce cunóscem cu toţiĭ. Oraţiu, ḑicênd sclavuluĭ sĕŭ, în aprinderea beţieĭ, că amantul celor nouĕ muse trebue să goléscă nouĕ cupe (cyathe) de vin: — Graţiile, carĭ nu sunt decât treĭ, s'ar supĕrà, adause August, dacă am încercà să trecem peste numĕrul lor! După tradiţiune, cumpĕtatul Impĕrat n'ar fi trecut peste acéstă treime.

Nuanţa relaţiunilor luĭ Oraţiu cu Mecena se vede destul de bine din rîndurile ce citez din causa acésta, puse de Dezobry în gura luĭ şi compuse după ingeniosul sĕŭ obiceiŭ, ca un mosaic, din fragmente adunate de la acest scriitor şi de la alţĭ contemporanĭ:

«Sunt din aceia carĭ, neavênd decât 2, 3 sclavĭ, fac înşişĭ o parte a serviciuluĭ, şi mănânc în acele vase de lut din Campania, cărora un smalţ negru lucios le dă o înfăţişare plăcută. Aştept pe Mecena la masă ḑilele acestea şi mĕ pregătesc să-l tractez cât maĭ bine. De alt-fel, bunul Mecena, căruia îĭ datoresc mica mea stare, nu se arată tocmaĭ pretenţios, primesce bucuros mâncarea mea obicinuită, praz, mazĕre, *lagana* (pastă de făină fină, gătită cu sos pipĕrat). Ultima dată când l'am avut la masă, i-am dat bob şi slănină fértă cu legume.» (2)

Împĕratul, după un prânḑ ce-ĭ dase Variu, fără să se fi trecut cu firea în privinţa pregătirilor, — din contră, — îĭ ḑise, cu alusiune la economia gazdeĭ sale, fără totuşĭ a se arătà supărat: — Nu sciam că eram aşà de amic cu d-ta.

Dintre prosatorĭ, August puteà să se laude c'a sciut să atragă în partea sa pe Titu Liviu, pe învĕţatul Varro, pe celebrul architect Vitruviu.

---

(1) Poesiile carĭ par a fi maĭ rĕspândite, dacă putem judecà după versurile ce s'aŭ gasit scrise pe páreţĭ la Pompei, sunt ale luĭ Ovidiu *(Ars amandi* şi *Amores)*, Tibul, Virgiliu cu Eclogele *(I. Overbeck* şi *A. Mau*, Pompei 1885, p. 479.)

(2) Rome au siècle d'Auguste, t. II, 1875.

Iacă cum se exprimă abatele Reure în privința primuluĭ din aceștĭ treĭ bărbațĭ: «Titu Liviu *pompeianul* primià de la Suveran cuvinte amabile și măgulitóre și reproșurĭ și maĭ onorabile. El dete óre-cum garanțiĭ guvernuluĭ luĭ August, primind de a luà în cât-va parte la educațiunea luĭ Claudiu. S'a lăudat nepărtinirea luĭ senină, așà de superióră banalelor îngăduelĭ.» Maĭ târḑiŭ, tirania devenì maĭ iritabilă. Caligula și maĭ ales Domițian priviaŭ ca periculóse *Analele*, pe carĭ le primise cu mulțumire August. Totușĭ, vina principală pentru perderea părților covîrșitóre ale lor e a Papeĭ Gregoriu-cel-Mare, care, mâniat de multele semne cerescĭ și minunĭ ce însemnase Titu Liviu, puse să se distrugă manuscriptele.

Iar Varro, acel vechiŭ republican, care nu creḑuse că lucréză în contra convingerilor sale primind de la Cesar sarcina de a organisà bibliotecele publice, păstră pînă la mórte simpatiile imperiale.

Vitruviu, din partea sa, oferind Impĕratuluĭ cartea-ĭ asupra architecturiĭ, recunosceà cu plăcere că datoria liberalitățiĭ suverane siguranța ce aveà de a nu-șĭ trăì bĕtrânețele în sărăcie.

August, tot-deauna generos, dete o onorabilă ospitalitate și filosofilor Areus și Athenodor.

Poețiĭ epoceĭ luĭ August alcătuesc și acum, împreună cu prosatoriĭ contemporanĭ și cu clasiciĭ grecĭ, basa studielor literare, și nu trec câțĭ-va anĭ fără ca să apară în tóte limbile culte traducerĭ de ale operelor lor și scrierĭ asupra lor. Și noĭ ne-am însușit dejà pe maĭ mulțĭ dintre eĭ. Ovidiu, care prin sfîrșitul vieţeĭ sale ne aparține óre-cum cevà maĭ mult decât ceĭ-lalțĭ, îșĭ are la Constanța statua și a fost cântat, ca și Orațiu, în nobile și duióse versurĭ de poetul nostru național Alecsandri. O mare parte a scrierilor luĭ Orațiu sunt acum accesibile tuturor Românilor, în versurile elegante ale coleguluĭ nostru d-l D. C. Ollănescu. *Aeneida* luĭ Virgiliu a fost de curînd tradusă de poetul Coșbuc, pătruns ca și Virgiliu de poesia vieţeĭ rurale și astfel cu totul indicat pentru a «pune pe românie» și *Georgicele*. Catul a găsit și el un traducĕtor în d-l Basilescu. Titu Liviu a fost maĭ de mult tradus de regretatul Nicolae Barbu. Ar trebuì să maĭ citez încă maĭ mulțĭ alțiĭ; atât ajunge însă, pentru ca să se vaḑă cât trebue să câștige limba nóstră din acéstă luptă strînsă cu cele maĭ bune scrierĭ în limba latină. (1)

(1) Academia Română a dat impulsiunea pentru acéstă mișcare. A publicat maĭ de mult traducerĭ după Tacit, Erodot, etc. In anul acesta (1897) a hotărît, în sesiunea eĭ generală, să reîncépă a da traducerĭ de scrierĭ clasice latine.

In resumat, vom dice că caracterul principal al literatureĭ şi maĭ ales al poesieĭ secoluluĭ luĭ August nu este decât glorificarea acestuĭ Principe. S'ar crede că restul nu este decât cadrul şi accesoriul acestuĭ scop principal. O atmosferă de slăvire învĕlue de exemplu tóte scrierile luĭ Virgiliu; cultura câmpiilor, grijile reclamate de turme, de albine, încântările şi minunile naturiĭ par a nu avé altă menire decât să serve de ocasiunĭ pentru slăvirea, apoteosarea eroluĭ sĕŭ. Oraţiu, Ovidiu, Properţiu se luaŭ cu dînsul la întrecere pentru a înălţà pe August până în cerurĭ.

Ce deosebire între aceştĭ poeţĭ şi ceĭ grecĭ! Câtă candóre maiestósă la Omer! Ce geniŭ al libertăţiĭ în tragedia *Prometeu* a luĭ Eschile. Ce virtute dulce şi senină la Sofocle! Ce spontaneitate, ce independenţă la Euripide, al treilea rege al sceneĭ tragice! Şi dacă trecem de la poeţĭ la maestriĭ proseĭ, la istoricĭ, la filosofĭ, ce accente maĭ maiestóse, maĭ sincere, maĭ etern tinere decât acele ale luĭ Erodot, Tucidide, Aristotel şi ale nobililor lor semenĭ! Causa e că Grecia din epoca poesiilor omerice saŭ Atena luĭ Pericle nu eraŭ înveninate, ca Roma luĭ August, de existenţa tiranieĭ.

Presintă óre-care interes într'o descriere a epoceĭ imperiale de a căutà să cunóscem, carĭ sunt scriitoriĭ din timpul sĕŭ pe carĭ maĭ sciù August să-ĭ lege de causa sa, afară de mariĭ scriitorĭ de carĭ am vorbit până acum. O pagină a luĭ Ovidiu ne dă o listă destul de completă de câţĭ-va scriitorĭ, pe carĭ îĭ laudă cu plăcere. N'o reproducem, pentru că eĭ sunt fórte puţin cunoscuţĭ. Uniĭ din eĭ, Aristiu Fuscu, Mauru din Verona, Fundanu, etc. eraŭ prietenĭ cu Virgiliu şi cu Oraţiu. Credem a avé dreptul, după óre-carĭ indiciĭ, de a bănuì numaĭ, fără a afirmà positiv, că eĭ întreţineaŭ relaţiunĭ cu Mecena şi cu Suveranul şi că aŭ fost neapĕrat în partidul sĕŭ.

Cât pentru Trogu Pompeu şi ostilitatea sa faţă de Împĕrat, nu există nicĭ o îndoială; maĭ puţin lămuriţĭ suntem în privinţa unor autorĭ carĭ n'aŭ dat dovedĭ tocmaĭ positive de aderare regimuluĭ luĭ August. Trebue să facem o excepţiune pentru Maniliu, care dedică poema sa asupra astronomieĭ luĭ August, din care făcù un deŭ căruia îĭ dete şi locul cel maĭ frumos din cer. Poetul Tibul e din ceĭ pe carĭ nu-ĭ putem clasa, după scrierile lor, căcĭ nu menţionéză în versurile sale nicĭ pe August, nicĭ pe ministrul sĕŭ favorit. Tibul se declară făţiş de părtinitorul luĭ Messala, protector fórte generos şi el al literatureĭ şi aprópe rival cu Împĕratul în acéstă privinţă. El fu decĭ, dacă nu tocmaĭ ostil Suveranuluĭ, destul de rece faţă de dînsul. Causa e póte că erà un poet aprópe exclusiv erotic, care nu scià să cânte decât

plăcerea şi amorurile sale. Acesta e câmpul sĕŭ de luptă şi triumful sĕŭ, acolo este el fără sémĕn. Stilul sĕŭ e tot-deauna pur, ferit de orĭ-ce gust falş; acésta e stânca de care se lovesce Ovidiu, une-orĭ afectat. El e tot-deauna duios şi firesc.

Maĭ trebue să spunem că Tibul, înzestrat cu o imaginaţiune aşà de vie şi de dulce, e, ca şi Virgiliu, de care se apropie aşà de mult prin farmecul scrierilor sale, un cântăreţ al natureĭ, care n'a inspirat nimĕnuĭ tablourĭ maĭ adevĕrate, maĭ naive, maĭ firescĭ, şi că merită elogiul ce-ĭ dă Boileau, care erà un fin critic şi care-l apreciază cu dreptate, când ḑice:

«Amour dictait les vers que soupirait Tibulle.»

Cele spuse până acum ar puté însă lăsà într'o privinţă o impresiune, care ar fi cam inesactă: acea că opiniunea în genere şi literaţiĭ în deosebĭ, de carĭ ne ocupăm acì, eraŭ unanimĭ în aderarea lor la nouele condiţiunĭ ale vieţeĭ politice. Rară e unanimitatea printre ómenĭ şi de scurtă viéţă! Nu se puteà dar să nu fie şi nemulţumiţĭ. Cine eraŭ aceĭ nemulţumiţĭ, ce espresiune lîterară aŭ dat simţemintelor lor, ce resultate aŭ avut: acésta va fi subiectul uneĭ alte lucrărĭ, care va completà acéstă parte a subiectuluĭ ales de noĭ.

Vom observà din noŭ, că printre admiratoriĭ ceĭ maĭ călduroşĭ aĭ luĭ August găsim spiritele cele marĭ ale epoceĭ, ale căror laude pórtă marca uneĭ sincerităţĭ ce nu se póte tăgăduì.

Acest cortegiŭ, cu însoţirea căruia se înfăţişéză posterităţiĭ primul Împĕrat roman, Cel Fericit, cum i s'a ḑis în urmă, nu are, cum arătam maĭ sus, tótă strălucirea celuĭ adunat de Rafael în celebra sa *Şcóla din Atena*, unde sunt geniile marĭ ale Greciеĭ; splendórea luĭ a fost însă destul de mare, pentru ca expresiunea «Secolul luĭ August» să însemneze un apogeŭ al cultureĭ şi creaţiuniĭ estetice şi ca urmaşiĭ să compare cu acea epocă pe acele a Papeĭ Leon X, a luĭ Ludovic XIV, a Elisabeteĭ Anglieĭ, când vor să le onoreze.

Sfîrşim acest studiŭ repede, ḑicênd: Fericiţĭ Impĕraţiĭ, carĭ sciură în acest mod să recunóscă şi să distingă înaltele inteligenţe semĕnate de dărnicia Providenţeĭ printre supuşiĭ lor şi carĭ înălţară splendórea coróneĭ lor prin strălucirea nestinsă, pe care geniul o aruncă tot-deauna pe ceĭ pe carĭ îĭ sfinţesce!

E de urat ca frumósele exemple de patronagiŭ literar, exercitat cu atâta generositate de Impĕraţiĭ romanĭ ceĭ bunĭ, să fie urmate, sub ochiĭ noştri, de conducĕtoriĭ popórelor, pentru a deşteptà o nobilă emula-

ţiune, care nu póte decàt să producă fructe glorióse şi să aducă slavă şi faimă ocrotitorilor.

Fericite şi popórele, carĭ, după exemplul şefilor lor, daŭ tributul simpatieĭ, admiraţiuniĭ şi sprijinuluĭ lor poeţilor, literaţilor, învĕţaţilor carĭ smulg natureĭ taine binefăcĕtóre, acelor părinţĭ aĭ sciinţeĭ a căror faimă străbate vécurile, brăzdàndu-le cu lungĭ raḑe de lumină! Ţéra nóstră va sci şi ea să le plătéscă datoria sa de piósă recunoscinţă.

PRETENDENŢI DOMNESCI IN SECOLUL AL XVI-lea

DE

N. IORGA

Membru corespondent al Academieĭ Române.

Şedinţa de la 2 Maiŭ 1897.

Ómeniĭ de carĭ e vorba aicĭ n'aŭ fost nicĭ eroĭ, nicĭ binefăcĕtorĭ aĭ omeniriĭ. Biete figurĭ modeste, eĭ se recomandă atenţiuniĭ şi compătimiriĭ prin nenorocirea, lipsa lor de succes. Îĭ găsim de la un capĕt al Europeĭ la altul: unul móre la Stockholm, altul împrumută, pentru a trăì, la Segovia, un al treilea înebunesce la Moscva. Pentru fórte puţinĭ, paradisul domnieĭ s'a deschis, şi pentru fórte scurtă vreme. De ceĭ maĭ mulţĭ nu scim unde şi-aŭ sfîrşit ḑilele.

Descurcarea chiar a acestor misterióse personagiĭ nu e tot-deauna uşóră, şi confundarea lor cresce nesiguranţa domnitóre în amănuntele istorieĭ nóstre. Ast-fel Papiu înclinà a crede că «Ştefan, fiul luĭ Alexandru», ar fi acelaşĭ ca şi Ştefan Bogdan (1), că Wolfgang ar fi concurentul luĭ Bogdan Sasul la Constantinopole, despre care vorbesce Walter (2), că Ionaşcu, ḑis Bogdan, al luĭ Ureche, se póte identificà cu acest din urmă aventurier. (3) Şincai vedeà în Petru Alexandrovicĭ, numit une-orĭ Cazacul, pe Ştefan Lăpuşnénu din 1589—90. (4) Chiar în ultimele prelucrărĭ ale istorieĭ Românilor, confusiunĭ de acéstă natură sunt încă destule.

(1) *Tesaur*, I, p. 72.
(2) *Ibid.*
(3) *Ibid.*, p. 69.
(4) Ediţiunea II, la anul 1592, II, p. 390.

întâiŭ: sunt aceste interesante figurĭ nisce şarlatanĭ? Aşà se consideră de obiceiŭ aventurieriĭ noştri, fără multă dreptate, cred. Există felurĭ maĭ dibace de a înşelà pe ómenĭ, şi meseria erà periculósă. Li se dedeaŭ ajutóre fórte puţin strălucite şi, când vre-unul se presintà a doua óră, erà invitat politicos să-şĭ curme visitele. Îĭ vedem însă maĭ pe toţĭ cerênd să fie duşĭ la Constantinopole şi, cu tóte că numirea Domnilor ajunsese un fel de joc de bursă pentru capitaliştiĭ de tóte némurile ce furnicaŭ în Constantinopole, ómenĭ săracĭ ca dînşiĭ trebuiaŭ să aibă un alt sprijin pentru pretenţiunile lor.

Vedem pe uniĭ, carĭ duc până la bĕtrâneţe viéţa acésta de cerşetorie şi umilire; şi o asemenea stăruinţă se póte explicà greŭ din partea unor ómenĭ, carĭ se dedeaŭ drept ceea ce nu eraŭ. Când tipurĭ de acéstă din urmă specie vor apăré, urmărirea domnieĭ ţine un moment numaĭ şi pretendentul improvisat se întórce, după ce şi-a cercat norocul, la ocupaţiunile luĭ anterióre. Ast-fel, acel «secretar» veneţian Locadello, care, înteţit de o Evreică şi de nisce şarlatanĭ din Constantinopole, cere Moldova în 1622, ca fiind «Ioan-Iacob-Voevod», fiul rĕposatuluĭ «Aron-Voevod», cu tóte că tatăl sĕŭ trăià încă şi erà bine cunoscut. (1)

Trebue ţinut în sémă apoĭ faptul că teribila concurenţă între competitoriĭ la domnie, ceĭ maĭ mulţĭ în adevĕr fiĭ naturalĭ de Domnĭ, şi interesele private ale ambasadorilor dedeaŭ nascere uşor celor maĭ insultătóre svonurĭ. Nu e sigur, de pildă, că Aron ar fi fost Evreŭ: cronicele ar fi spus cevà în acéstă privinţă. Numele de Abraham chiar, cu care-l gratifică Papa, nu erà neobicinuit în Moldova, şi întîlnim la sfîrşitul seculuĭ al XVI-lea un Postelnic cu acest nume. (2) Despre Petru-Şchiopul, a căruia origine domnéscă erà necontestabilă, de pe tată şi de pe mamă, spuneà ambasadorul german la Constantinopole, Pezzen, că ar fi fiul unuĭ «negustor de găinĭ din Cairo»; acelaşĭ presintă pe Cercel ca pe fiul unuĭ Evreŭ din Salonic (3); Heidenstein, secretarul Regeluĭ Polonieĭ, face din Aron, protegiatul luĭ Sigismund Báthory, un fost rândaş la grajdurĭ (4), iar o cronică ardelénă crede că

(1) Hurmuzaki, IV[2], p. 392 şi urm. V. p 393: «Scrive esso Locadello a suo padre». — Un alt Locadello, de loc din Bergamo, Bartolomeiŭ, făceà negoţ in Orient prin 1629-43. V. *ibidem*, p. 431, 441, 445, 447, 449-50, 492, 495, 500-1, 525.

(2) La 22 August 1595 (Hurmuzaki, III, p. 485) şi la 27 (*Suplement* II[1], p. 345).

(3) *Vatra*, II, p. 296, col. 1; Hurmuzaki, III, p. 130-1.

(4) Heidenstein, *Rerum polonicarum ab excessu Sig. Augusti libri XII*, Frankfurt-pe-Main 1672, p. 317, col. 2: incerti generis homo, ex agasone in locum eum provectus fuerat.

Răsvan a fost întâiŭ curier *(cursor)* al luĭ Cercel (1); după Polonĭ, în fine, Ioan-Vodă ar fi servit, în 1561, la Ioan Fierlei, voevod de Lublin şi mareşal al Polonieĭ. (2) Până şi Sultanul Murad a fost bănuit că e fiŭ de Evreŭ. (3)

Înainte de a îndeplinì sarcina de identificare a pretendenţilor din vécul al XVI-lea, înainte de a le descrie viéţa rătăcitóre, o explicare este de nevoe. De ce în vécul al XVI-lea, cu deosebire în a doua jumătate a luĭ, acéstă fecunditate a aventurierilor politicĭ, rîvnind la tronul ţĕrilor nóstre?

Una din cause e veche, datéză de la organisarea Principatelor române. Aicĭ, ca în multe alte ţĕrĭ europene, existà un amestec de drept succesoral şi de electivitate. Domniĭ trebuiaŭ să aibă sânge domnesc în vinele lor, atâta numaĭ. Din posteritatea Voevoḑilor, ţéra erà liberă să alégă pe orĭ şi cine. Maĭ târḑiŭ, când acest drept s'a redus la o *închinare* de formă din partea ţĕriĭ, cel ce s'a putut impune a fost Domn. Acésta, chiar dacă sângele domnesc nu-l aveà.

Viéţa pe care o duceaŭ Domniĭ celor douĕ ţĕrĭ aveà însă un caracter fórte puţin cumpĕtat din punctul de vedere al relaţiunilor sexuale. Ceĭ doĭ micĭ despoţĭ se deprinsese a-şĭ vedé capriciile uşor împlinite. Dacă Forgach, care caută să exagereze nota barbară a ţĕrilor române cu orĭ-ce ocasiune, greşesce, de sigur, când spune că Domnul «trăesce, după placul sĕŭ, cu fetele boerilor» (4), şi acest scriitor, şi Reichersdorfer, şi Verancsics spun, în terminĭ aprópe identicĭ (5), că fiiĭ legitimĭ şi fiiĭ naturalĭ succed de o potrivă. Aceştĭ din urmă eraŭ, firesce, nenumĕraţĭ: Regiĭ Ungarieĭ aveaŭ tot-deauna, dintre dînşiĭ maĭ ales, un stoc de pretendenţĭ la disposiţiune; în Rodos, în Cipru, în Alep, în Alexandria, în capitala Imperiuluĭ otoman chiar, nesfîrşiţĭ beĭ şi beĭzadele aşteptaŭ ocasiunea favorabilă pentru a eşì la ivélă

(1) *Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I, p. 121. Iar Turciĭ îl declară «renegat turc», Hurmuzaki, IV², p. 212.

(2) Lasicki, în Papiu, III, p. 256. Cf. Nic. Costin, în Kogălniceanu, ed. II, I, p. 455. După Hurmuzaki, II, p. 652 (raport al luĭ H. Rueber, 22 Decembre 1572, care reproduce spusele luĭ Bogdan Lăpuşnénu), erà «ein beschnittener Armenier.» Şi Petru-Şchiopul se arată ca circumcis, de rapórte de ambasadă!

(3) Szamosközy (ed. *Mon. Hung. Hist.)*, I, p. 184-5.

(4) «Est autem in consuetudine gentis, ut princeps libere coëat cum filiabus nobilium», Forgach, ed. Acad. ung., p. 220.

(5) V. Forgach, *ibidem*, p. 518; Verancsics, în Papiu, III, p. 179; Reichersdorf, *ibidem*, pag. 139.

cu pretenţiunile lor, îmbogăţind pe demnitarii turcĭ la desele mezaturĭ pentru domnie. (1)

Când însă fiiĭ naturalĭ aŭ o situaţiune egală cu a celor-lalţĭ în cât privesce moştenirea tronuluĭ, controlul legitimităţiĭ pretenţiunilor e fórte greŭ. În vechia Norvegie, unde obiceiul erà acelaşĭ, se întrebuinţà marele mijloc de dovadă al evuluĭ mediu, încercarea prin foc: după legea Sfîntuluĭ Olaf, mama pretendentuluĭ trebuià să-şĭ întărescă afirmaţiunea, luând un fer ars în mână, «aşà că orĭ-ce om din Norvegia puteà să-şĭ cerce norocul.» (2) In ţĕrile nóstre, se adoptase obiceiul bulgăresc al semnelor speciale întipărite pe corpul copiluluĭ îndată după nascere. (3) Prin aceste semne, fiul pelaruluĭ Mysen Tysen Hannes din Braşov a descoperit că în vinele sale curge sângele luĭ Ştefan-cel-Mare (4); mulţămită aceloraşĭ semne, Ştefan-Surdul descoperì, dintre ceĭ doĭ fraţĭ aĭ sĕĭ, ce i se presintară, la suirea pe tronul Munteniei, care erà adevĕratul Lazăr. (5)

Turciĭ adoptaŭ însă, pentru a satisface formele, un mijloc maĭ expeditiv, care se întrebuinţà şi pentru probarea legitimităţiĭ la persónele private din ţĕrile nóstre, anume jurătoriĭ (6); ast-fel, prin jurătorĭ verifică Vizirul în 1577 pretenţiunile basarabescĭ ale empiriculuĭ Italian din Rodos, doctorul Rosso. (7) Şi, fiind-că erà uşor a găsì asemenea sprijine între nemulţămiţĭ şi pribegĭ, numĕrul candidaţilor, autenticĭ saŭ ba, devenì enorm. «Dacă o mie dintre eĭ ar fi ridicaţĭ în aceeaşĭ ḑi pe tron şi tot atuncĭ ar fi ucişĭ, imediat altă mie li-ar urmà fără preget, socotind că aŭ fost fericiţĭ dacă aŭ stat măcar odată în scaunul părintesc. Atâta ambiţiune are şi un popor barbar!» (8)

(1) Gerlach, *Tagbuch einer in der Türkey 6-jährigen Röm. Kayserl. Gesandtschaft*, 1674, in-folio, p. 353, col. 2; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 94.

(2) Dahlmann. *Geschichte von Dännemark*, II, (Hamburg 1841, p. 355.

(3) «Stygma quoddam ignito imprimitur ferro», Reichersdorfer, *loc. cit.*, p. 139. Autorul a fost de două ori sol la Rareş; *ibid.*, p. 122. Asupra compuneriĭ carţiĭ sale, v. şi *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, red. v. J. Wolff, Sibiiŭ 1883. p. 61-7; *Archiv des Vereins*, XV, p 612 şi urm.; *Archiv für österr. Geschichtsquellen*. t. XXI, p. 223—93. «Quae, cum filios pepererint. nota quadam, veluti signo, inurunt». Forgach, p. 220. Pentru semne la Bulgarĭ, v. Zonaras, *Chron.*, ed. Basel 1557, III, p. 193; despre Alusianus. în Stritter, *Memoriae populorum*, Petersburg 1774. II, p. 653, nota, saŭ Papiu, III, p. 144.

(4) *Chr. F.-Lup.-Olt.*, I, p. 71 (vestigia quaedam in corpore).

(5) *Ibid.*, p. 88—9.

(6) V. casul luĭ Dispot în Hasdeu, *Cuvente den betranĭ*. I, p. 164—5. Pentru jurătorĭ, Xenopol, *Ist. Rom.*, IV, p. 127 şi urm.

(7) *Mem. Ac. Rom.*, Seria II, XVIII, p. 22—23.

(8) Veranesics, *loc. cit.*, p. 181.

Pentru a scăpà de aceştĭ concurenţĭ, posesoriĭ momentanĭ aĭ scaunelor domnescĭ din Moldova şi Muntenia întrebuinţaŭ omorul, chiar de frate (1), otrava, stăruinţele la Turcĭ pentru exilarea cât maĭ departe a inimiculuĭ, cererea ca acesta să le fie predat. (2) Când îl aveaŭ în mână, uciderea nu erà numaĭ decât necesară. Româniĭ de atuncĭ, ca şi Greciĭ luĭ Homer, voiaŭ să aibă înainte de tóte în fruntea lor un *om întreg*. Se căută «faţă frumósă, înălţimea şi frumuseţea corpuluĭ.» (3) Un schilod erà înlăturat în profitul unuĭ candidat maĭ chipeş, fie şi cu drepturĭ maĭ puţine. Scrupulositatea fiind mare în acéstă privinţă,—se cunosc numaĭ doĭ Domnĭ «însemnaţĭ» în secolul al XVI-lea, Bogdan *Orbul* şi Petru *Şchiopul*, carĭ îşĭ trag porecla din defectele fisice ce aveaŭ, — o sluţire, ca tăiarea nasuluĭ, făceà adesea pe cel maĭ neastâmpĕrat să-şĭ găséscă odihna. (4) Nu se tăià nasul întreg; alt-fel doctorul care a «boţit» nasul lui Nicolae Milescu n'ar fi putut isbutì să facă a dispăré orĭ-ce urmă a operaţiuniĭ suferite (5); se extirpà numaĭ păretele despărţitor al nărilor, «ca unuĭ cal leşesc». Baniĭ însă făceaŭ pe Turcĭ să nu ţie tot-deauna sémă de acéstă pată fisică a concurentuluĭ: Alexandru-cel-Rĕŭ a fost ast-fel însemnat la nas şi a domnit totuşĭ. (6) Nicĭ aşà nu se puteà decĭ desfiinţà cu totul sĕminţa pretendenţilor.

În epoca din istoria nóstră anterióră seculuĭ al XVI-lea, pretendenţiĭ nu atrag atenţiunea prin viéţa lor vagabondă. Cine-và nu póte căpĕtà tronul afară de hotare decât la Turcĭ, saŭ la cele două popóre creştine cu pretenţiunĭ de suzeranitate asupra nóstră: Unguriĭ şi Poloniĭ. Puţinĭ decĭ dintre fiiĭ naturalĭ aĭ Domnilor, dintre aventurieriĭ carĭ îşĭ atribuesc acéstă calitate, pot să-şĭ găséscă sprijin.

În vécul al XVI-lea însă, douĕ lucrurĭ capitale se petrec în situa-

(1) Acelaşi, *ibid.*, p. 160.

(2) Doĭ fraţĭ «din némul Domnilor muntenĭ» fură ast-fel trimişi luĭ Mihnea in 1588 (Hurmuzaki, IV², p. 137, No. LXXVI).

(3) Gratiani, ed. Legrand, Paris 1889, p. 173.

(4) Szamosközy, III, p. 200: casul luĭ Constantin, rival al luĭ Michaiŭ-Vitézul şi *sluţit* de acesta in Alba-Iulia: «Castratio autem nasi fit ex infima eius parte, frustillo vix apparente desecto. Id solet fieri Vaivodarum genere natis.... Hoc.... ita protinus animos submittunt..., ut vix unquam amplius ad eum magistratum aspirare ausint»; Bethlen, VI, p. 19 şi urm.: casul luĭ Ştefan, fiul luĭ Cercel, pretendent contra luĭ Radu Şerban in 1604. Cf. Xenopol, II, p. 503, nota 5, şi Orichovius (Orzechowski), *Annales Poloniae*, ed. Danzig 1643, p. 128.

(5) Neculcea, in Kogălniceanu, ed. II, II, p 190. Ştefăniţă Lupu se lecuise şi el de însemnarea la nas ce suferise din ordinul luĭ Gheorghe Ştefan. *Ibid.*, p. 187.

(6) V. maĭ departe.

ţiunea politică a ţĕrilor orientale, lucrurĭ carĭ cresc în chip neasemĕnat maĭ mare şansele unuĭ om dibaciŭ, carĭ permit la mult maĭ mulţĭ candidaţĭ să-şĭ facă pretenţiunile cunoscute. Întâiŭ, aşezarea Caseĭ de Habsburg pe tronul Ungarieĭ. După lupta de la Mohács, în care se sfîrşì vechiul regat unguresc unitar (29 August 1526), în locul mortuluĭ Rege Ludovic II, două adunărĭ aleg doĭ Regĭ deosebiţĭ. Ioan Zápolya se suie ast-fel pe tron la 10 Novembre, iar Ferdinand de Austria, fratele luĭ Carol Quintul şi soţ al Principeseĭ Ana, fiica Regeluĭ Ludovic, la 16 Decembre următor. Mórtea luĭ Zápolya nu contenì luptele pentru corónă, ceea ce aduse, în 1541, expediţiunea Sultanuluĭ Soliman şi crearea uneĭ a treia Ungariĭ, Ungaria turcă, paşalicul din Buda. Rivalitatea pretendenţilor creştinĭ dură până ce, în ajunul morţiĭ sale, Ioan-Sigismund, fiul Regeluĭ Ioan, încheiă cu Maximilian de Austria pacea din 16 August 1570; un tractat germano-turc o precedase în 1568. Aceste două acte consacră, pentru un véc aprópe, divisiunea tri-partită a Ungarieĭ.

Strînsa legătură dintre acéstă ţéră şi Imperiŭ pune pe concurenţiĭ la scaunul ţĕrilor române în atingere cu acesta, decĭ cu întréga lume germană. Principiĭ din Casa de Habsburg, în timpul lupteĭ de cincĭ-decĭ de anĭ aprópe cu dinastia Zápolya, înţeleg apoĭ folosul diversiunilor, contra acesteia şi a Porţiĭ, dinspre ţĕrile de la Dunăre. Pretendenţiĭ, chiar dacă nu sunt ajutaţĭ pentru moment, din raţiunĭ politice, sunt primiţĭ totuşĭ bine de familia imperială, păstraţĭ cu îngrijire pentru timpul când apariţiunea lor ar fi de nevoe. Aşà se explică reuşita tentativelor luĭ Despot, maĭ ales.

Faptul însă că aceeaşĭ familie domnià in Imperiŭ şi în Spania şi aveà la disposiţiune Italia puneà în primejdie existenţa celor-lalte state continentale. Maĭ direct ameninţată, prin blocarea hotarelor sale de ţĕrĭ habsburgice, Francia se pune în fruntea resistenţeĭ. Regele Francisc I, care personifică maĭ bine acéstă luptă contra tendinţelor de stăpânire universală ale Caseĭ de Austria, se pune în înţelegere şi cu inimiciĭ acesteia din Orient. El sprijină pe Zápolya, trimete la dînsul în 1527 un ambasador special, Antoniŭ Rincon (1), şi încheiă cu Regele ungur un tractat de alianţă, la 28 Octobre al anuluĭ următor. (2)

(1) Fessler-Klein, *Gesch. von Ungarn*, III, Leipzig 1874, p. 415. Erà un Spaniol, decĭ numele de Rinçon, pe care i-l dă cartea luĭ St.-Priest: *Mémoires de l'ambassade de France en Turquie*, Paris, Leroux, 1877, p. 31, e greşit.

(2) V. Charrière, *Négociations de la France dans le Levant* (în *Collection des documents inédits)*, I, p. 162-9; *Das Bündnis Johann Zápolya's mit K. Franz I. von*

Prin acest tractat, Ducele Henric de Anjou, fiul maĭ mare al Regeluĭ, erà adoptat de Zápolya. Aceluiaşĭ plan de îmbrăţişare a statelor habsburgice de către domeniĭ politice cu suveranĭ francesĭ se datoresce alegerea luĭ Henric de Valois, fratele luĭ Carol IX, ca Rege al Polonieĭ, în 1573.

În acelaşĭ timp, relaţiunĭ eraŭ legate între Francisc I şi statul cu care nimenĭ nu îndrăsnise încă în Europa să intre în legăturĭ diplomatice, Turcia. În 1534, un cavaler de Rodos, Jean de la Forest, plécă în misiune secretă la Sultanul, care maĭ fusese visitat, din partea Regeluĭ, de către Rincon în 1531 şi, înainte de dînsul, de Ungurul Ioan Frangipani. (1) Seria misionarilor politicĭ şi apoĭ a ambasadorilor francesĭ la Constantinopole e de la acéstă dată neîntreruptă.

Încă din vécul al XV-lea, Veneţia, făcênd pace cu Sultanul, îşĭ trimesese iarăşĭ bailiĭ la Constantinopole. (2) Imperiul erà represintat în capitala statuluĭ turcesc cu începere de la 1544, când un Portughes, Damian de Goes *(Goess)* (3), fusese trimes de Împĕratul Carol V. Primul ambasador engles, Harebone, sosì la 1578, aducênd Padişahuluĭ, din partea Regineĭ Elisabeta, un césornic preţios, treĭ lumînărĭ de argint suflate cu aur şi nouĕ cânĭ englesescĭ. Succesorul luĭ Harebone (1588), Eduard Burton, jucă un mare rol de mediator în afacerile Ardéluluĭ (4); în 1591, Pórta adunà material, în provinciile sale, pentru 300 de corăbiĭ cerute de Elisabeta, cu baniĭ eĭ, contra luĭ Filip II. (5) În sfîrşit, Florenţa (din 1574) (6), Genova (din 1563) (7) avură agenţĭ la Pórtă; relaţiunĭ diplomatice se stabiliră, în 1577, până şi cu «Padişahul Spanieĭ». (8) Apoĭ, în anul Hegireĭ 1021, se înfăţişară, după Naima, chiar şi solĭ cu presente de la «valiul Olandeĭ, o ţéră vecină cu Oceanul, la Nordul Francieĭ». (9)

Frankreich, von Karl Schuller, în *Archiv des Vereins für siebenb. Landeskunde*, II, p. 320-8; *Ferdinand des Ersten Bemühungen um die Krone von Ungarn*, von dr. Stanislaus Smolka, în *Archiv für öst. Gesch.* LVII, p. 1 şi urm.

(1) St.-Priest, p. 29—33.

(2) Romanin, *Storia documentata di Venezia*, IV, p. 383 şi urm.

(3) Gerlach, p. 24, col. 2.

(4) Hammer, IV, ed. din 1835, p. 40, 157, 160, 277.

(5) *Chron. F.-Lupino-Oltardinum*, I, p. 87.

(6) Hammer, *v. c*, p. 39, 154, 159.

(7) Inedite.

(8) Hammer, *v. c.*, p. 39-40, 113; Zinkeisen, *Gesch. des osm. Reiches*, III, Gotha 1855, p. 497 şi urm. Pentru cele-lalte Puterĭ, v. *ibid.*, p. 397 şi urm.

(9) Naima, *Annals of the turkish empire*, tr. Fraser, Londra 1832, I, p. 411.

Prin acéstă intrare a Turcieĭ în lumea politică europénă, pretendenţiĭ la domnie câştigară mijlóce nouĕ de stăruinţe. Puterile apusene priviaŭ cu compătimire pe rătăcitórele personagiĭ carĭ se presintaŭ tot-deauna ca principĭ detronaţĭ saŭ despoiaţĭ de posiţiunea la care aveaŭ drept ca «moştenitorĭ legitimĭ» aĭ scaunelor domnescĭ române. Spiritul de clasă făceà pe suveranĭ să dea ordine pentru stăruinţe ambasadorilor lor din Constantinopole: Henric III s'a purtat ast-fel cu Cercel; Henric IV cu acesta şi Ioan Bogdan; Ştefan Bogdan fu sprijinit energic şi cu statornicie de representantul luĭ Iacob I pe lângă Pórtă. De multe orĭ, din ambiţiune saŭ, maĭ ales, din lăcomie de banĭ, ambasadoriĭ luaŭ de la sine apĕrarea vre-unuĭ pretendent; nu scim dacă d'Aramon aveà ordine regale pentru a cere Turcilor restabilirea luĭ Pĕtraşcu-cel-Bun (1), dar Burton a stăruit din propria sa iniţiativă, fără instrucţiunĭ, pentru aducerea pe tronul Munteniei a Banuluĭ Michaiŭ. (2) În 1616, ambasadorul frances ar fi primit 50 000 de galbenĭ pentru a vorbì în favórea luĭ Alexandruţ Movilă. (3) Întâiul ambasador al Olandeĭ stătù douĕ-ḑecĭ şi şépte de anĭ în Constantinopole şi făcù avere cu stăruinţele pentru numirea Domnilor şi patriarchilor. (4)

Sunt interesante, pentru a dovedì că Domniĭ noştri înţelesese de timpuriŭ importanţa relaţiunilor statornicite între Turcia şi Apusul européan, cele cuprinse într'un chrisov al luĭ Lăpuşnénu, cu data de 24 Martie 1565. Alexandru-Vodă aveà óre-carĭ cunoscinţe de politică generală: în 1554, el rĕspundeà solilor ardelenĭ, mustrându-ĭ: «Nu vedeţĭ că Regiĭ Franciei, Angliei, Poloniei sunt fórte puternicĭ, tot aşà şi ţéra Moldoveĭ şi cea Muntenéscă, şi totuşĭ daŭ cu toţiĭ bir Împĕratuluĭ şi sunt gata să facă orĭ-ce la porunca luĭ?» (5) În documentul citat maĭ sus, Domnul Moldoveĭ recunósce ca fiĭ legitimĭ aĭ sĕĭ pe: Bogdan, Ştefan, Ionaşcu, Ilie, Petru şi Constantin. Sultanul, ḑice el, va alege după mórtea luĭ «pe acela care se va găsì maĭ vrednic să slujéscă Prea Săninei Sale Porţĭ». «Iar dacă acel fiŭ al meŭ nu va găsì primire la Pórtă şi se va duce la popóre străine şi-şĭ va plecà fruntea cu rugămintĭ la Înălţimea Sa Împĕrătéscă a Austrieĭ saŭ la Măria Sa Regele Poloniei saŭ la Regele Franciei, la Regele Angliei saŭ la Do-

(1) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 59, No. CIX.
(2) Bethlen, IV, p. 274-8, după manuscriptele luĭ Petru Grigoroviei Arménul.
(3) Iorga, *Acte şi Fragmente*, I, p. 191.
(4) Aloisiu Contarini către Doge (8 Maiŭ 1638), Hurmuzaki, IV[2], p. 497.
(5) Szilagyi, *Mon. Comitialia Transylvaniae*, I, p. 512 (şi Hurmuzaki, II[5], p. 180)

gele Veneţieĭ, ce vor fi pe vremea aceea şi vor domnì peste ţĕrile lor», Principiĭ Europeĭ sunt rugaţĭ să-ĭ sprijinéscă pe lângă Pórtă, pentru a puté să capete scaunul domnesc. (1)

Acel care recomendà obicĭnuit pe pretendenţĭ suveranilor catolicĭ din Apus erà Papa. După ivirea reformeĭ şi statornicirea doctrineĭ nouĕ într'o parte din statele supuse autorităţiĭ religióse romane, o serie de prelaţĭ capabilĭ, inteligenţĭ, cuprinşĭ de focul proselitismuluĭ, se suie pe scaunul apostolic. Pentru a compensà perderile de teritoriĭ suferite în Occident, Papiĭ din véculⱼ al XVI-lea viséză anexarea de provinciĭ schismatice în Rĕsărit. Lupta dintre Casa de Austria şi Turcĭ, luptă cu înfăţişare de cruciată împotriva necredincioşilor, cresce autoritatea generală a Papeĭ, dar, în special, amestecul sĕŭ în afacerile ţĕrilor orientale. În 1571, Împĕratul cugetà să reunéscă în contra Sultanuluĭ pe Regele Poloniеĭ, pe ceĭ doĭ Domnĭ românĭ şi, póte, pe Ţar. (2) Două decenii maĭ tàrḑiŭ (1594), Papa aruncă pe Sigismund Báthory asupra Turcilor, trimeţĕnd, anume pentru a-l decide, pe vĕrul Principeluĭ, Andreiŭ, atuncĭ cardinal-episcop de Ermeland, decĭ prelat polones. (3) Alexandru Comuleo fu însărcinat, în acelaşĭ an, cu o misiune în tot Orientul creştin, care trebuià să formeze o ligă în potriva Sultanuluĭ. (4) Nunţiĭ papalĭ: Speziano, episcop de Cremona, la Praga, episcopiĭ de San-Severo, Malaspina şi Caserta, în Polonia, monsignor di Cervia, apoĭ tot Malaspina, în Ardél, îşĭ daŭ silinţele cele maĭ marĭ pentru a adunà într'o ligă creştină state rivale, ca Imperiul, Principatul Transilvanieĭ şi Polonia.

(1) Documentul, care, deşì curios, nu pare să fie plăsmuit de vre-un pretendent, e datat din Iaşi; ni l'a păstrat o traducere (?) latină aflătóre în Archiviul imperial din Viena. Hurmuzaki, II, p. 532. Ordinea fiilor Domnuluĭ e cea întîmplătóre, însă, afară de Ilie singur, toţĭ ceĭ-lalţĭ fiĭ sunt menţionaţĭ şi în diferite acte ale luĭ Alexandru. Ast-fel, unul, din 20 Aprilie 1555 (7063), citéză pe Ioan şi Bogdan (Wickenhauser, *Gesch. der Klöster Homor, S. Onufri, Horodnik und Petrauz*, Cernăuţĭ 1881, p. 102-3), altul, din 5 Aprilie 1558, pe: Bogdan, Petru şi Ioan (acelaşĭ, *Woronetz-Putna*, 1888, Probe, p. 108-109), altele, din 1 şi 16 ale aceleiaşĭ lunĭ, pe aceiaşĭ treĭ (*Uricarul*, XVIII, p. 155, 200). Venelin a publicat un document al luĭ Alexandru, cu data de 11 Aprilie 1559, în care găsim pe: Ionaşco, Bogdan, Michail şi Petru (p. 171-3). Documentele luĭ Bogdan citéză pe Petru, Constantin şi Michail (*Uricarul*, X, p. 136-9, 163-4; XIII, p. 89; XVIII, p. 169 şi urm, 177 etc.). Veḑĭ şi maĭ departe, în acest volum, şi Melchisedek, *Chron. Romanuluĭ*, I, Bucurescĭ 1874, p. 200. Aicĭ (p. 202) Melchisedek suggeréză cu dreptate urmărirea acestor Lăpuşnenĭ între pretendenţiĭ citaţĭ de Ureche.

(2) Raport veneţian din Constantinopole (28 Martie 1571), în Hurmuzaki, VIII, p. 164.

(3) Bethlen, III, p. 175. Cf. p. 288 (trimeterea luĭ Laurenţiu Paleologul).

(4) Hurmuzaki, III, *passim*; Bethlen, III, p. 175; *Chron. F.-L.-Olt.*, p. 106.

Miliţia devotată a Sfîntuluĭ Scaun, principalul sĕŭ instrument de propagandă, Iesuiţiĭ, apar în Ardél, chemaţĭ de Ştefan Báthory, încă înainte de anul 1578, când succesorul luĭ Ştefan, Christofor, le încredinţéză crescerea fiuluĭ sĕŭ Sigismund, născut totuşĭ dintr'o mamă calvină. (1) În 1579, dieta din Turda le întăresce acest privilegiŭ de educatorĭ. (2) Goniţĭ de nemulţumirea generală a ţĕriĭ şi, cu tótă opunerea elevuluĭ lor, de dieta din Mediaş (Decembre 1588), eĭ revin în 1595 la Cluj, Monostur şi Alba-Iulia, unde-şĭ aveaŭ institutele de educaţiune. (3)

Din Ardél şi Polonia, unde un colegiŭ de Iesuiţĭ e fundat la Polock, în 1578, sprijiniţĭ de Bartolomeŭ Brutti, favoritul luĭ Petru-Şchiopul, misionariĭ vin în Moldova pe la 1588—89, risipindu-se prin oraşele săsescĭ şi unguresci din Carpaţĭ. Mancinelli, Warszewiecki visitară pe Domn: erà vorba să se facă şi un colegiŭ. Mitropolitul Gheorghe Movilă, dintr'o familie cu rădĕcinĭ în Polonia, recunoscuse autoritatea papală şi cedase asupra luĭ «filioque» încă din 1588. (4) Până şi în clerul constantinopolitan, cu tóte silinţele analóge ale reformaţilor, carĭ împrăştie broşurĭ de propagandă printre Grecĭ, Mitrofan, viitorul patriarch, sărută, se ḑice, piciorul Papeĭ, ca mitropolit de Cesarea, şi slujì leturghia înainte-ĭ, dându-se drept representant al bisericiĭ orientale. (5)

Nu toţĭ pretendenţiĭ însă alegeaŭ calea intervenţiuniĭ diplomatice. Mulţĭ dintre eĭ preferiaŭ să se impună Turcilor, carĭ, rezemaţĭ pe putere, o respectaŭ pretutindenea. Întâiŭ cucerirea ţĕriĭ şi apoĭ o recunóscere, fórte posibilă, — Despot erà un exemplu, — din partea Porţiĭ. Se întîmplă că, tocmaĭ în acéstă epocă, două minunate unelte de năvălire se presintă doritorilor, în grupările militare ale Haiducilor şi Cazacilor.

Necontenitele incursiunĭ pe graniţă ale Turcilor şi Imperialilor din

(1) *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 70, 81, nota 192; Szamosközy, I, p. 199—201; Teutsch, *Gesch. der siebenbürger Sachsen*, II, ed. II, 1874, p. 30 şi urm.

(2) Teutsch, *l. c.; Mag. Törtenelmi Tár*, 1893, p. 119.

(3) *Ibid.;* Bethlen, III, p. 550; Teutsch, *l. c.; Tört. Tár*, 1889, p. 37.

(4) *Vatra*, I, p. 758, col. 2; Engel, *Gesch. der Kosaken*, p. 76.

(5) Gerlach, p. 459, col. 2; Crusius, *Turcograecia*, Basel 1584, p. 289—90. — Pentru uniunea uneĭ părţi din Cazacĭ cu Biserica romană (1590), v. Engel, *Gesch. der Kosaken*, p. 92. Nouĕ episcopì iscălesc actul de uniune din Brzesc (12 Iunie 1595), p. 98 şi urm. La 23 Decembre 1595, decisiunile primite şi intărite de Rege sunt presentate Papeĭ prin doĭ delegaţĭ (p. 100). Cu tóte protestările exarchuluĭ Nichifor şi ale partiduluĭ ortodox, al doilea Sinod din Brzesc întăresce decisiunile celuĭ dintâiŭ în chip solemn, la 6 Septembre 1596 (p. 104—5).

Ungaria făcuse cu neputinţă prin acele părţĭ de loc viéţa uneĭ poporaţiunĭ aşezate şi muncitóre. Ómeniĭ de ţéră, sărăciţĭ de prădăciunĭ, îşĭ lăsaŭ ogórele arse şi luaŭ în mânĭ puşca hoţuluĭ. Aşà se formă în al XVI-lea véc o glótă nesfîrşită, compusă din tóte naţionalităţile ce se întîlnesc pe malurile panonice ale Dunăriĭ: Ungurĭ, Sêrbĭ, Românĭ, şi, eventual, alte naţionalităţĭ. În timp de pace trăiaŭ din vîndarea robilor, pe carĭ la nevoe îĭ luaŭ din propriile lor familiĭ; orĭ-ce prilej îĭ găsià însă gata de luptă: aveaŭ, spune un istoric ungur, numaĭ faţa de ómenĭ; cele maĭ rafinate crudimĭ eraŭ dilnica lor distracţiune; operaŭ călărĭ şi pedestri. Purtaŭ obicĭnuit calpacul unguresc cu cele douĕ pene de cocor, o haină scurtă, paloşul şi puşca aşezată oblic pe spinare. «Aĭ noştri», dice Szamosközy, «îĭ numesc haiducĭ şi martaloţĭ; Tătariĭ: Cazacĭ.» (1)

Tot Cazacĭ se numià şi cea-laltă asociaţiune de pradă, aşezată la hotarele Polonieĭ despre Tătarĭ şi Moscoviţĭ, la Nipru, în «ţéra de graniţă», saŭ *Ucraina*. Necontenitele năvălirĭ ale Tătarilor din Crimea, maĭ ales după ce eĭ distrug saŭ absorb pe rivaliĭ lor de acelaşĭ nume, trăitorĭ la Volga, Nogaiĭ (1510), crează şi pe malurile Nipruluĭ o poporaţiune prădalnică analógă cu Haiduciĭ ungurĭ. Locuitoriĭ din Braclav, Caniev, Cercassi şi părţile vecine îşĭ fixéză cuibul în nepătrunsele ostróve ale Nipruluĭ, de unde atacă pe Tătar în genul acestuia, şi de multe orĭ în ţéra luĭ chiar. Condemnaţĭ la mórte saŭ la pedepse grele, ţĕranĭ fugiţĭ de greutăţile şerbieĭ, aventurierĭ din tóte ţĕrile şi de tóte némurile, soldaţĭ rĕmaşĭ fără plată (2) şi fără ocupaţiune în urma unuĭ răsboiŭ îngróşă necontenit numĕrul acestor ómenĭ îndrăsneţĭ şi energicĭ. De la locul aşezăriĭ lor (3), aceştĭ «desperaţĭ» se numiaŭ Nizovĭ saŭ Zaporojenĭ, «de la pragurĭ»; Tătariĭ le dedeaŭ însă numele mongolic de Cazac, vagabond, om fără căpĕtâiŭ, nume care a învins. (4) La începutul secoluluĭ al XVI-lea, eĭ sunt organisaţĭ în regimente de către Ostafeĭ Daschievicĭ, care primise ca rĕsplată pentru serviciile sale starostia de Cercassi şi Caniev († 1537). Răsboiul dându-le singur pânea

(1) Cf. Szamosközy, I, p. 195; Bethlen, V, p. 95—7; *Csömöri Zay Ferencz* (1505—70) irta Thallóczi Lajos, Budapesta 1885, p. 25; J. Thúry, *Török történetirók*. I, Budapesta 1893, p. 57, nota 1; Hurmuzaki, II[5], p, 741-2.

(2) Ca în 1582, cu trupele ce servise contra Ruşilor şi de carĭ dieta nu se ocupase. V. Engel, *Gesch der Kosaken*, p. 85—6. De acolo am luat tot ceea ce însemn aici asupra Cazacilor.

(3) *Ibid.*, p. 81.

(4) Aşà că, după Gorecki (Papiu, III, p. 221), şi Polonii («a nostris») îĭ numesc ast-fel.

de tóte ḑilele, «tinerimea zaporojană», cum se numiaŭ pe sine, sprijinesce pe toţĭ aventurieriĭ carĭ aŭ nevoe de ómenĭ; merge sub stégurile luĭ Albert Laski, luĭ Despot, familieĭ Potcóvă. Un hatman al Cazacilor rîvnì însășĭ coróna domnéscă a luĭ Ştefan-cel-Mare: Dimitrie Vişnievţchi, care fu dat de Tomşa Turcilor şi perì «în cârlige» (1) la Constantinopole. Plângerile Turcilor impotriva lor fură nenumĕrate: Regele Ştefan Báthory şi cancelarul Ioan Zamoyski încercară, în ultimul sfert al secoluluĭ al XVI-lea, să-ĭ facă o forţă militară utilă regatuluĭ, dar orînduită şi disciplinată. Constituţiunea din 1576 fixă numĕrul Cazacilor înmatriculaţĭ la 6.000 şi le dădù o organisare, cu un hatman, o soldă anuală de un galben şi o blană pentru fie-care, un loc de reşedinţă a guvernuluĭ *(starşina)*. Cea de la 1590 îĭ puse sub comanda hatmanuluĭ corónei, oprì crescerea numĕruluĭ lor prin elemente anarchice, le promise, în schimbul liniştei ce vor observà în timp de pace, o soldă anuală. Decapitările de hatmanĭ, atacurile cu forţă regulată nu isbutiră însă să le schimbe firea. Eĭ rĕmaseră soldaţiĭ sălbatecĭ aĭ tuturor causelor; prigonirile administrative şi religióse (Nizoviĭ eraŭ ortodoxĭ) (2) isbutiră numaĭ să le înstrăineze inimile de patria lor, Polonia. Pe uscat, eĭ mergeaŭ pedestri cu *tabăra*, de care, când se închideaŭ într'însa, se frângeà asaltul călărimiĭ uşóre a Tătarilor; pe mare, *şeicele* lor coboraŭ Niprul, prădaŭ cóstele europene şi asiatice ale Măriĭ Negre, ca odată ale Goţilor. Ómenĭ voinicĭ, purtaŭ calpac şi-şĭ lăsaŭ pĕrul ca o códă pe spate. Răsboiul erà elementul lor: îl făceaŭ pentru pradă, dar de multe orĭ fără interes, pentru-că erà răsboiŭ. «Când îĭ întrebĭ», spune un Polon din a doua jumătate a véculuĭ al XVI-lea, «pe aceştĭ Cazacĭ, de ce se expun primejdieĭ cu atâta uşurinţă, eĭ obicĭnuesc a rĕspunde: chiar de n'ar fi alt folos, tot încă ne ajunge să ne mângâiem tinereţele cu o petrecere ca acésta.» (3)

Potrivirea atâtor împrejurărĭ politice favorabile: — legarea Orientuluĭ musulman şi anexelor sale creştine de Apus, stabilirea de relaţiunĭ între papalitatea dorită de proseliţĭ şi schismaticiĭ din Rĕsărit, suirea Caseĭ domnitóre în Imperiŭ pe tronul Sfîntuluĭ Ştefan, aflarea la disposiţiune a celor douĕ minunate mijlóce de năvălire, Haiduciĭ şi Cazaciĭ, explică numĕrul mare al aventurierilor cu pretenţiunĭ asupra tronurilor românescĭ ce se manifestă în acéstă epocă. Într'un mediŭ atât de favorabil, specia trebuià neapĕrat să se desvolte. Ea maĭ erà favorisată

(1) Ureche, în Kogălniceanu, ed. II, I, p. 217.
(2) V. p. 202, nota 5.
(3) *Columna luĭ Traian*, 1879, No. 50.

şi de cosmopolitisarea vieţeĭ europene, de tot maĭ marea desvoltare a gustuluĭ de călĕtoriĭ, de strîngerea relaţiunilor între popóre. Străinul erà maĭ bine primit decât înainte, fiind-că sosirea luĭ nu maĭ păreà cevà cu totul neobicĭnuit. Prietenos erà vĕḑut orĭ-ce om care-şĭ dedeà, cu drept saŭ fără, un titlu ilustru. Călĕtoriaŭ ast-fel gratis marĭ alchimiştĭ, cu suite de câte 26 de persóne (1), descendenţĭ de familiĭ imperiale, ca Lusignan Paleologul, care căpĕtă de la Veneţianĭ locul de căpitan al cetăţiĭ Peschiera (2), şarlatanĭ, ca acel Pavel Scalich, pretins Scaliger şi marchis al Veroneĭ, pe care baronul Ungnad îl numià «fiul sĕŭ» şi om genial («aines wunderlichen sinnreichen ingenii»), care aveà documente de la Papa, de la Universitatea din Bologna şi ale căruia contracte eraŭ iscălite de Ducele de Württenberg şi alţĭ marĭ seniorĭ germanĭ. (3)

Ordinea ce voiŭ urmà în expunerea vieţeĭ aventurierilor domnescĭ va fi aceea a descendenţeĭ pe care şi-o atribuiaŭ, cu o dreptate pe care nu tot-deauna o putem fixà pe deplin.

I. Pretendenţĭ neidentificabilĭ. — Danciu Ţepeluş.

Un raport al ambasadoruluĭ veneţian în Imperiŭ, G. Contarini, pomenesce, la 9 Septembre 1521, de un «Duce *Iani* din Moldova, gonit, acum sunt câţĭ-và anĭ, de fratele sĕŭ». La acéstă dată, exilatul arată luĭ Contarini că a servit fără folos pe Împĕratul Maximilian I, ca şi pe Carol-Quintul, dar că ar dorì să trécă, pentru practica militară, în serviciul vre-unuĭ Principe amic, precum ar fi, de pildă, Dogele. Ambasadorul îĭ recomandă să se adreseze şi aiurea. Contarini părăsì peste puţine ḑile Bruxela şi enigmaticul Iani dispare. (4)

În 1558, Regina Isabela a Ungarieĭ, indignată de omorul pribegilor de către Mircea Ciobanul, trimete la Pórtă, cu un credincios al eĭ, pe «*Vlad Voevod*». Pornit în Februarie, pretendentul, deşì sprijinit de Ardelenĭ şi de ambasadorul Franceĭ, ţéră aliată atuncĭ cu Regina, nu isbutesce. În Iulie, Mircea obţine, prin banĭ, de sigur, exilul luĭ Vlad

(1) *Kerns Tagbuch*, in Westenrieder, *Beiträge zur vaterländischen Historie*, I, München 1788, p. 154.

(2) Arch. de Stat din Veneţia, *Senato Terra*, reg. 67, f° 17 V°-18 (decisiune din 18 Novembre 1595).

(3) V. asupră-i, *Archiv für öst. Gesch.*, XX, p. 215 şi urm. şi restul bibliografieĭ, citat acolo.

(4) Hurmuzaki, VIII, p. 49.

şi al boerului Radu Socol, care plecase la Constantinopole prin Maiŭ: în drumul spre Rodos, ambiĭ sunt înnecaţĭ. (1)

În acelaşĭ timp, tabăra germană aveà şi ea un pretendent la dispoşiţiune. Battista Castaldo, generalul suprem al luĭ Ferdinand I, întreţineà în satul «Zecoly» din comitatul Thurócz pe un Aron-Voevod al Moldoveĭ. D-l Hasdeu a descoperit în Museul din Pesta chitanţe de ale luĭ din 1557—1562; la 1569, pensiunea erà primită de vĕduva luĭ Aron, Ana. (2)

În Februarie 1508, Radu-cel-Mare, Domnul Munteniei, erà bolnav de mórte. (3) La 28 ale luneĭ el trăià încă, însă viéţa-ĭ maĭ ţinù puţine ḑile numaĭ. (4) La 6 Aprilie încă, Regele Ungarieĭ, Vladislav II, care dorià să statornicéscă un Domn noŭ înainte de probabila sosire a Turcilor cu pretendentul lor, scrie ambasadoruluĭ sĕŭ în Muntenia, Emeric Czobor de Szent-Mihaly, că cetele Sultanuluĭ aŭ trecut Dunărea, dar că boeriĭ voesc, în locul mortuluĭ Radu, pe «un óre-care fiŭ al Voevoduluĭ Ţepeluş». Ambasadorul erà invitat să întărésca ţéra în acéstă idee; trupe unguresci şi moldovene trebuiaŭ să aducă, fără întârḑiere, pe protegiatul Regeluĭ. (5)

---

(1) *Ibid.*, *Supl.* I[1], p. 12—3. Cf. Fessler, III, p. 577—8.

(2) *Traian*, I, No. 6; Engel, *Gesch. der Moldau*, p. 194. Aron n'a domnit; d-l Picot, care susţine contrariul, a înţeles greşit un raport care privesce pe pretendentul muntén Radu Iliaş; acesta într'adevĕr sprijinit pentru luarea scaunuluĭ de Castaldo (Picot, *Chr. d'Urechi*, p. 308—9, nota şi Hurmuzaki, II, p. 302 şi urm.).

(3) Engel, *Gesch. der Walachei*, p. 191—2; Hurmuzaki, II[2], p. 572-3.

(4) I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, Bucuresci 1896, p. 70, nota 1; *Viéţa şi traiul luĭ Nifon*... de Gavriil Protul, ed. Erbiceanu, Bucuresci 1888, p. 59.

(5) Engel, *loc. cit.*, p. 192; Hurmuzaki, *loc. cit.* «Fiul luĭ Ţepeluş» nu póte fi al lui Ţepeş (?), decĭ Mihnea (v. maĭ departe) şi din următórele cause: Ţepeş nu e numit nicĭ odată până târḑiŭ decât Dracul (Drăculea) (Bogdan, *loc. cit.*, p. 60-1); există, doi anĭ maĭ târḑiŭ, în Ardél un fiŭ al luĭ Ţepeluş, anume Danciul, şi nu avem nici o raţiune de a nu primì identificarea; în sfîrşit, ceea ce decide intrebarea, Domnul *pus de Turcĭ*, înainte de sosirea plănuită a Ungurilor cu «fiul luĭ Ţepeluş», erà, după o scrisóre a Regeluĭ Vladislav către Sigismund de Polonia (*Acta Tomiciana*, I, p. 256; Hurmuzaki, II[2], p. 574-5): «quidam filius condam Dracule voievode, Mihne vocatus.» După o scrisóre cu scirĭ veneţiene, *Turciĭ* pun pe Mihnea, fiul unuĭ Dracole, aşeḑat pe tron şi apoĭ gonit de Turcĭ în Ardél (*ibid.*, VIII, p. 41—2). Aceste scrisorĭ hotăresc şi asupra genealogieĭ luĭ Mihnea, care ar maĭ puté fi privit ca fiul luĭ Vlad Călugărul (Xenopol, II, p. 470; *Dracul* se ḑice luĭ Vlad Dracul şi luĭ Vlad Ţepeş; de ce nu şi Călugăruluĭ (fiul luĭ Vlad Dracul), observă d-l Ghibănescu, *Arch. soc. sc. şi lit.*, VIII, p. 390; cf. VII, p. 111-147 ?) dar nu ca al lui Dracea Armaşul (Gavril Protul, ed. cit., p. 59). Cf. Bogdan, *loc cit.*, p 51-6, 69-74, 134; Ghibănescu, *loc. cit.*, p. 378-9. Vĕḑênd în Vlad Călugărul un pretins Vlad Ţepeş *redivivus*, s'ar explicà multe lucrurĭ.

Țepeluș e, precum se scie (1), Basarab-cel-Tînĕr, tatăl luĭ Neagoe,—saŭ, pentru a-ĭ da numele de Domnie, Basarab III,—al luĭ Preda, regent sub Teodosie (2) și al unuĭ al treilea personagiŭ, cu numele de Danciu. Acest Danciu se refugiase, când anume nu scim, în Ardél și trăià în suita Voevoduluĭ acesteĭ provinciĭ, viitorul Rege Ioan Zápolya. În scrisórea către Czobor, Vladislav cereà ca pretendentul să fie trimis la Buda, de unde erà să se organiseze expedițiunea.

La 5 Iunie însă, sprijinitul Turcilor, Mihnea, fiul luĭ Țepeș (?), erà solid așezat în scaun și oferià pace vecinilor, cărora le datorià recunoscință din vremea când fusese adăpostit de dînșiĭ. (3) El făceà propunerĭ maĭ avantagióse pentru Rege decât tóte tractatele încheiate cu predecesoriĭ sĕĭ, «numaĭ să nu fie gonit». Totușĭ Vladislav erà încă decis, în Iulie, să nu tolereze pe noul Domn, cel puțin «în condițiunile actuale» fără garanțiĭ nouĕ. (4)

Dar, în 1509, amenințările luĭ Mihnea, care-șĭ schimbase politica (5), avură succes, așà în cât causa luĭ Danciu fu părăsită: Domnul cel noŭ e cuprins în tractatul ungaro-polon din același an; el trebuià să fie apĕrat la nevoe contra Turcilor. (6)

Danciu se fixă, după cât se pare, la Sibiiŭ, dar nu-șĭ părăsì visurile de domnie. Erà considerat ca un om periculos, căcĭ, la retragerea în Ardél a luĭ Mihnea, gonit de Turciĭ nemulțumițĭ cu creatura lor, fugarul avù prudența să céră, pe lângă salv-conductul regal, pe lângă garanția nobililor și clerului ardelén, un angagiament anume din partea luĭ Danciu, că-l va lăsà în pace. (7) Acésta nu-ĭ folosì mult: profitând de lipsa momentană a tînĕruluĭ Mircea, fiul Domnuluĭ, Danciu, unit cu Sêrbul Dimitrie Iacșich, ruda unuĭ om important, întrebuințat în negociațiunĭ diplomatice și favorisat odată de Radu-cel-Mare (8), și cu un boer muntén, pregătesc asasinarea luĭ Mihnea. Lângă biserica catolică din Sibiiŭ saŭ, după alt isvor, în piața orașuluĭ, conspiratoriĭ străpung cu furie pe acela care luase coróna luĭ Danciu Basarab. Mórtea luĭ Mihnea,

(1) V. Xenopol, II, p. 423-4, care nu deosebesce pe ceĭ doĭ Basarabĭ contemporanĭ cu Ștefan-cel-Mare.

(2) Hurmuzaki, VIII, p. 51; *Const. Căpitanul*, in *Magasinul istoric*, I. p. 158. Cf. însă *Revista Română*, t. I, p. 728-30.

(3) Bogdan, *loc. cit.*, p. 71-2; cf. p. 134.

(4) *Acta Tomiciana*, I. p. 25-9; Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 574-5; cf. p. 575-6, 577-80.

(5) Bogdan, *loc. cit*, p. 71-2

(6) Hurmuzaki, II², p. 601.

(7) Engel, *loc. cit.*, I. p. 195-6; Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 610-11.

(8) În 1504, Radu-cel-Mare căsătoresce, cu pompă mare, pe Pârvu, nepotul sĕŭ de soră și fiul Mareluĭ-Logofĕt Stoican (*Stayko*; cf. Gavriil Protul, p 63) cu fiica luĭ

popular printre Sibienĭ, fu îndată rĕsbunată, tot așà de sângeros: Mircea, cu orășeniĭ, calcă locuințele ucigașilor și-ĭ omóră. Trupurile luĭ Mihnea, Danciu și Iacșich așteptaŭ în aceeașĭ ḑi înmormîntarea. (1)

Rĕsbunătorul tatăluĭ sĕŭ, tînĕrul Voevod Mircea, comandase în Muntenia trupele domnescĭ, se refugiase înaintea luĭ Neagoe, care luptà pentru Vlăduț, și întovărășise pe Mihnea în exilul sĕŭ. (2) După scenele sângeróse de la 12 Martie 1510, vĕduva Domnuluĭ ucis, anume Voica, împreună cu acest Mircea, sunt luațĭ sub protecțiunea Regeluĭ (15 Maiŭ) (3): omorul luĭ Danciu și Iacșich fusese considerat de autoritățĭ ca o vĕrsare de sânge legiuită. (4) Voica stătù un timp la Sibiiŭ, unde Mihnea fu îngropat în biserica Dominicanilor; la 9 August 1511, ea părăsise de curînd acest oraș pentru a venì la Brașov. (5) Mircea, care încercase o năvălire în Muntenia contra luĭ Vlăduț (6), fu reclamat de acesta, care se împăcase cu Unguriĭ și fusese recunoscut de dînșiĭ. Un ordin al Regeluĭ Vladislav aduse strămutarea luĭ din Brașov la Buda, prin Făgăraș. Banul Severinuluĭ, Varnava de Bela, împlinì acéstă misiune, cu tótă împotrivirea pretendentuluĭ (Ianuarie 1511). Cumnatul luĭ Mircea, Dragomir, care luase în căsătorie pe o fată a luĭ Mihnea, după mórtea acestuia, trecù în Muntenia. Mircea însușĭ isbutesce a fugì din Buda, în Iulie 1512, și se îndréptă, prin Ciceŭ, spre Moldova; la 19 ale luneĭ, Regele ordonă aspru oprirea și închiderea fugaruluĭ. (7) Acesta scăpă însă, după cât se pare, în Turcia și ambasadorul venețian din Imperiŭ afirmă, la 10 Novembre 1521, că pentru dînsul, pentru «Mircea-Voevod, fiul rĕposatuluĭ Mihnea, cel gonit de Neagoe», a făcut Mehemet-Beg, Românul turcit, expedițiunea sa în Muntenia; ambasadorul credeà chiar că «vitézul» Mircea a fost pus pe

«condam Demetri Iaksit», al căruĭ fiŭ erà Dimitrie Iacșich din 1510. Copie de scrisóre a luĭ Radu către Brașovenĭ, pentru a-ĭ poftì la nuntă, Joĭ înainte de Sf. Ilie, (18 Iulie), în Bibl. Acad. Rom.

(1) Cf. Engel și Hurmuzaki, *loc. cit.* și Șincai, ed. II, II. p. 195-200; copiĭ de documente ardelene, în Bibl. Acad. Rom.

(2) Gavriil Protul, p. 69.

(3) Engel, *loc. cit.*, I, p. 194--5; Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 609.

(4) Engel, p. 195-6; Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 610-11.

(5) În 1519 încă socotelile Brașovuluĭ citéză pe voevodésa luĭ Mihnea (Hurmuzaki, II[3], p. 303).

(6) Gavriil Protul, p. 72; cf. Xenopol, II, p. 475. — Acesta un copil, murì, tăiat de Neagoe, la Bucurescĭ, în ḑiua de 23 Ianuarie 1512, abià de 16 anĭ, după o domnie de un an și nouĕ lunĭ (Gr. Musceleanu, *Monumentele străbunilor*, partea I, Bucurescĭ 1873, p. 51). Dintre inscripțiunile de la Délu, Musceleanu nu dă pe a luĭ Radu-cel-Mare, îngropat, după Gavriil Protul, tot aicĭ (v. ed. cit., p. 58—9).

(7) Copii de documente ardelene, la Bibl. Acad. Rom.

scaun de Turcĭ şi că domnesce. (1) De la acéstă dată, nu maĭ cunóscem nimic despre dînsul, căcĭ e sigur că Mircea Ciobanul erà fiul luĭ Radu-cel-Mare; tóte documentele luĭ constată acésta. (2)

La 7 Decembre 1521, Ştefan Báthory, Vice-Voevod al Ardéluluĭ, recomandă însă Braşovenilor pe «acest Dan Voevod, care se ḑice a fi fiŭ de Domn muntén». (3) În Ţéra-Românéscă, anarchia erà desăvîrşită pe vremea celor «şése Domnĭ, dintre carĭ unora nu li se scie nicĭ numele». Orăşeniĭ trebuiaŭ «să-l utiliseze şi să-l păstreze până la timpul cuvenit». (4) Pretendentul cunoscut nouĕ prin acest singur document erà póte fiul tînĕruluĭ Dan, tăiat de Vlad Ţepeş. (5)

II. Bădica-Voevod.

Acest personagiŭ curios numit a fost unul dintre pretendenţiĭ carĭ îşĭ disputară coróna Munteniеĭ după mórtea luĭ Neagoe-Basarab (15 Septembre 1521). (6) Succesorul acestuia, copilul Teodosie, sub tutela Dómneĭ-vĕduve Despina, nu fu recunoscut de boerĭ, carĭ proclamară pe un anume Vlad, ce se numià înainte de suirea sa pe tron Dragomir Călugărul şi erà póte fiul luĭ Vlăduţ († 1512). (7) În aceeaşĭ

(1) Hurmuzaki, VIII, p. 51.

(2) *Mem. Acad. Rom.*, seria 2-a, XVIII, p. 2, nota 3.

(3) «Hunc Daan waywodam, qui nominavit se filium wayvodae Transalpini fore».

(4) «Utendum et usque tempus oportunum illic se preservaturum.» Inedit, la Bibl. Acad. Rom.

(5) Bogdan, *loc. cit.*, p. 13.

(6) *Biserica episcopală a mănăstiriĭ Curţiĭ de Argeş*, Bucurescĭ 1886, p. 42. Cf. Ureche, p. 187; Bogdan, *Vechile cronicĭ*, p. 201 (Macarie vorbesce de şése pretendenţĭ, adecă: Vlad, Vladislav, Vladislav din Braşov, Radu, Bădica şi Domnul ucis în 1522). Chipul luĭ Teodosie se află la Snagov, Odobescu, *Scrierĭ*, 1887, II, p. 414.

(7) Aşà ni se pare numaĭ că se pot împăcà menţiunea socotelilor din Braşov, care vorbesc de Vlad încă din 1521 (şi in Hurmuzaki, II³, p. 387, 388) şi scrisórea din Engel (şi în Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 375; cf. o alta pe pag. 374), care vorbesce de rĕscóla luĭ Dragomir. Aş sacrificà bucuros pe Radu Călugărul al cronicelor muntene, aşà de târḑiĭ şi de confuse, personagiŭ necunoscut de alte isvóre (v. şi Bogdan, *loc. cit.*). Socotelile Braşovuluĭ ar fi deosebit pe ceĭ doĭ Radu, pribegĭ în aceeaşĭ ţéră («novus» de la p. 455. an. 1523, n'are, de sigur, sens deosebitor). Apoĭ, unicul Radu din socotelĭ stă tot-deauna alăturea de Despina, pe a căreia fată, Ruxandra, o luă Radu de la Afumaţĭ (cf. Tocilescu, *Ist. Rom.*, planşa XV, şi Hurmuzaki, *loc. cit.*, p. 524-5). Pentru descendenţa luĭ Vlad, v. *ibid.*, VIII, p. 51. Radu erà însurat în 1523 cu altă nevastă, care se află la Braşov în Aprilie. Pe Ruxandra o luă de soţie la 21 Ianuarie 1526 (inedit la Bibl. Acad. Rom.), în Sibiiŭ.

vreme, Turcii, comandaţi de un Basarab turcit, Mehemet-Beg, trec Dunărea, cu chip de a sprijinì pe moştenitorul legitim. Vlad e omorît şi Turcul domnesce în Muntenia alăturea cu Teodosie şi Dómna, ce se aflaŭ în puterea sa. Un conflict se iscă însă între dînşiĭ, aşà în cât Despina întâiŭ, apoĭ ginerele eĭ de maĭ târziŭ, Radu, proclamat de Domn în împrejurărĭ necunoscute sigur, trecură munţiĭ în Aprilie 1522. Teodosie fu expediat de ruda sa Mehemet la Constantinopole şi murì acolo înainte de 1526. (1) Ajutat de Voevodul Ardéluluĭ, Ioan Zápolya, Radu, ḑis de la Afumaţĭ, trece pe la Preşmĕr în Muntenia, în luna luĭ Iunie 1522, la sfîrşit. Bătut însă, el se întorsese iarăşĭ în Ţéra-Bârseĭ, la 15 August, şi începe îndată a se gătì de răsboiŭ. În Octobre, e restabilit a doua óră de Zápolya, care trece munţiĭ în persónă, Joĭ înainte de S. Coloman (9 Octobre), şi se întórce la 13 Novembre, prin pasul Branuluĭ, cu prinşĭ. Un «Domn» fusese tăiat; un altul erà póte încă în închisóre la Braşov. (2) Mehemet-Beg, care organisase ţéra ca o provincie turcéscă, trecuse înapoĭ Dunărea. Dar, la 18 Februarie 1523, găsim pe Radu, gonit, aflându-se la Mediaş cu Despina. Întors o clipă a treia óră, el face pace cu Turciĭ, carĭ îl înlocuesc însă cu un anume Vladislav. La 25 Iunie, fugarul adună pe locuitoriĭ Bârseĭ, pentru a se sfătuì asupra celor de făcut. Însă, cu tótă plecarea Turcilor din ţéră, Vladislav îşĭ păstréză scaunul.

Pe când Radu pribegià pe la Sibiiŭ, un alt Vladislav şi *Bădica* trimet solĭ în Muntenia (20 Octobre 1523). Acesta din urmă, odată Comis şi unul din rĕsbunătoriĭ morţiĭ regentuluĭ Preda, vĕrul sĕŭ primar (3), ocupă un moment o parte din ţéră, dă diplome şi confirmă privilegiĭ Bârsanilor, carĭ îl adăpostiseră. O menţiune din socotelile Braşovuluĭ vorbesce de un boer trimes de «Bădica, Voevodul Munteniei». (4) Totuşĭ Vladislav se menţine, dând un document încă la 24 Iulie 1524, şi Radu face o nouă expediţiune cu succes. La sfîrşitul luĭ 1524, acesta rĕpusese pe Vladislav, cu ajutorul Turcilor din Belgrad, şi se duce la Pórtă pentru a căpĕtà confirmarea. Turciĭ chémă la începutul anuluĭ viitor,

(1) Hurmuzaki, II[3], p. 524. —E interesant că Mehemet, nemulţumit cu stăpânirea asupra Munteniei, îndémnà pe Braşoveni să-şi asigure pacea, dând bir Turcilor (inedit in Bibl. Acad. Rom.).

(2) Cf. Hurmuzaki, *l. c.*, p. 413, 421. Domnul omorît să fie *Radu Călugărul* din *Anonim* şi Engel? Pentru mórtea Despineĭ, v. Timon, *Imago Novae Hungariae* Viena-Veneţia-Triest 1762, partea II, p. 79. La 17 Novembre 1541, Dómna erà la Bucuresci (inedit în Bibl. Acad. Rom.).

(3) Const. Căpitanul, în *Magasin*, I, p. 158; *Anonimul romănesc, ibid.*, IV, p. 268.

(4) Pentru Bădica, v. Hurmuzaki, *l. c.*, p. 455—6 Îl chemà Radu, erà fiul unui Radu şi nepot Călugărului . V. Addenda.

1525, pe Vladislav, spre a-şî susţiné pretenţiunile; nu scim dacă acesta a venit de bună voe saŭ ba; însă Radu de la Afumaţî căpĕtă legal domnia, pe care o ţinù până în 1529. (1)

Cât despre Bădica, el fusese decapitat de Turcî în Ianuarie 1524. (2)

III. Bogdan-Constantin.

Despot fusese ucis în luna luî Novembre 1563 (3) şi, după scurtul *intermezzo* al domnieî luî Tomşa, Alexandru Lăpuşnénu îşî începe a doua stăpânire prin executărî în massă. Acéstă «nedumneḑeire», care costă viéţa la 47 de boerî şi la mulţî curtenî de rînd (4), aruncă fără îndoială în pribegie pe mulţî din ceî scăpaţî cu viéţă. Între aceştia, se găsià Ştefan-Vodă, ḑis Mâzgă, episcopul de Rădăuţî şi fórte mulţî boerî. Personagiul însă, de care e vorba acum, ar fi emigrat îndată după uciderea luî Ştefan Rareş. (5)

Îl chemà Bogdan şi se dedeà drept fiul luî «Petru, Domnul Moldoveî», care nu póte fi decât Rareş, şi, în adevĕr, pe acesta-l arată ca bunic al sĕŭ fiul luî Bogdan, Wolfgang. (6) Petru ar fi avut, spune un Polon, în numele acestuî din urmă pretendent, treî fiî: Ştefan, Ilie şi «cel maî mic în vîrstă», Bogdan (7), care purtà, după arătarea luî Wolfgang, şi numele de «Constantinus iunior».

(1) Hurmuzaki, II³, p. 484 şi urm.; VIII, p. 52.—Sanudo (în Hammer, *Gesch. des osm. Reiches*, ed. din Pesta 1828, III, p. 50, nota b) vorbesce de oprirea la Constantinopole, cu pensiunĭ, a luĭ Vlad şi fiuluĭ seŭ, în vîrstă de 16 anĭ. Acesta e saŭ Moisi saŭ Vlad-Vodă din 1530, ambiĭ fiĭ aĭ luĭ «Vladislav-Vodă». Cf. Xenopol, II, p. 489—92.

(2) Hurmuzaki, II³, p. 474. V. în Aricescu, *Rev. ist. a Arch. Româniel*, I, p. 114, un document ce se află astăḑi sub cota Ep. Argeş, pachet 13, No. 2. E o intăritură făcută, la 14 Maiŭ 1560, mănăstiriĭ Argeş pentru un imobil cumpĕrat de «покоинаго Басараке воивод шт Бадіка воевод, али прдге *(sic)* кад ест била Бадіка болѣрин(к), и шт матрь ег(о) за ,ді аспри.» Cf. pentru tóte aceste evenimente, şi Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Veneţia 1718, p. 114—7 (scris. luĭ Bocignoli). Maĭ veḑĭ Engel, *Gesch. der Walachei*, p. 203 şi Şincai, II, p. 230—1.

(3) Xenopol, *Ist. Rom. din Dacia Traiană*, III, p. 83.

(4) Ureche, *ed. rom. c.*, p. 220.

(5) V. mărturia Sofiei Merey (20 Aprilie 1594), în Hurmuzaki, III, p. 190: «quod videlicet frater ipsius, Stephanus Vayvoda, in regno Moldaviae per infidos erat trucidatus.» Fuga s'ar fi făcut pe timpul domnieĭ luĭ Ferdinand (Maximilian e ales la 4 Septembre 1563, Ferdinand móre la 25 Iunie 1564. Fessler, III, p. 585, 587). Ştefan Rareş fu ucis în 1552.

(6) «Einer genant Bogdanus (soll etwas eines Weida in der Muldaw, dessen Namen Petrus, Sohn gewest sein)». Nürnberg. *Archiv*, S. 10, Rep $\frac{1}{3}$, No. 202.

(7) Un Polon către Hubner (23 Februarie 1600), în Papiu, III, p. 52.

Rĕspunde uneĭ realitățĭ acéstă pretențiune de descendență domnéscă? Petru Rareş a avut, ce e drept, cu întâia sa soție, Maria († 28 Iunie 1529) (1), un fiŭ Bogdan, maĭ mare decât Iliaş, Domnul de maĭ târḑiŭ, care erà fiul Eleneĭ. (2) Bogdan Rareş e menționat în documente, de la 1528 la 1533, după care dată pare să fi murit. (3) Pe de altă parte, un fiŭ maĭ mic al Domnuluĭ, născut din a doua căsătorie a luĭ, cu Sêrbóica Elena, pórtă numele de Constantin: el nu erà născut încă la 1536, când Ilie şi Ştefan sunt menționațĭ singurĭ. (4) După mórtea luĭ Rareş, Constantin trăì pe lângă frațiĭ sĕĭ; îl menționéză un act al luĭ Iliaş din 8 Aprilie 1547 (5), acte de ale luĭ Ştefan de la 28 Aprilie 1551, de la 25 şi 29 Aprilie 1552, alăturea cu fiul Domnuluĭ, Petru. (6) Un raport al episcopuluĭ Verancsics (1—4 Aprilie 1554) ar dovedì însă că acest Constantin a murit la Constantinopole, unde trăià de frică să nu fie omorît de Alexandru Lăpuşnénu, vĕrul sĕŭ primar. Copil de 13 saŭ 14 anĭ, el încetă din viéță subit, şi Domnul Moldoveĭ fu bănuit că ar fi causat acéstă mórte năprasnică. Un scandal se petrecù la înmormîntare: Vizirul pretextă că tînĕrul Constantin ar fi avut de gând să se turcéscă la majoritate şi, în puterea acesteĭ hotărîrĭ a luĭ, Greciĭ ce-l încunjuraŭ fură goniţĭ, cadavrul circumcis şi îngropat afară de zidurile cetățiĭ. (7) Bogdan din 1565 e deci un şarlatan, dacă scirea luĭ Verancsics, unica în care e menționat faptul, ar fi maĭ pre sus de orĭ-ce îndoială. O altă depeşă însă a aceluiaşĭ Verancsics, datată din 25 Octobre 1555, vorbind de chemarea luĭ Alexandru la Constantinopole, arată că Turciĭ nu sunt satisfăcuțĭ numaĭ cu trimiterea nepotuluĭ sĕŭ la Constantinopole, ci vreaŭ să aibă şi pe unchiŭ. (8) Să fie acest nepot *vĕrul* luĭ Alexandru, şi anume acest

(1) Kogălniceanu, *Archiva Românéscă*, II, p. 308; Melchisedek, în *Revista pentru Ist., Arch. şi Filologie*, I, p. 254—5.

(2) După pomelnicul de la Bistrița (in Bibl. Acad. Rom.). V. Bogdan, *Vechile cronicĭ moldovenescĭ înainte de Ureche*, p. 281.

(3) Wickenhauser, *Moldowiza*, Viena 1862; *Moldawa*, I, p. 78—9 (11 Aprilie 1533); Papiu, t. III, p. 48; Melchisedek, *Chron. Rom.*, I, p. 160; *Mem. soc. de ist. din Odesa*, III (1853), p. 251 (6 Martie 1528).

(4) Wickenhauser, *Homor*, p. 95—6 (18 Ianuarie 1536).

(5) *Mem. soc. din Odesa*, IV, p. 336.

(6) Papiu, *l. c.*; Melchisedek, *Chron. Rom.*, I, p. 188. Cf. *ibid.*, p. 172, 183; *Mem. soc. din Odesa*, *l. c.*, p. 252.

(7) Cf. Hurmuzaki, II, p. 324 şi *Mon. Hung. Hist., Script.*, IV, p. 226.

(8) «Ne nepote quoque eius recepto, quem huc obsidem sui misit, quum ipse avunculus expetatur». Hurmuzaki, II, p. 347; *Mon. Hung. Hist.*, V (1859), p. 221 (forméză Verancsics, *Epistolae*, IV).

Constantin Rareş? Lucrul n'ar fi imposibil. Şi vîrsta se potrivesce, căcĭ, în 1565, când Bogdan apare ca om făcut, Constantin ar fi avut la 24 de anĭ. În cât privesce numele dublu, «Bogdan» erà póte însemnarea origineĭ pretendentuluĭ. (1)

Şarlatan însă saŭ Principe de sânge domnesc, Bogdan steteà în primăvara anuluĭ 1565 în fruntea pribegilor moldovenĭ. La 9 Aprilie, Francisc Zay scrie Împĕratuluĭ că el şi aĭ sĕĭ par ómenĭ pacĭnicĭ, fără gândurile cuceritóre ce li se atribuiaŭ de Regele Polonieĭ. Bogdan doresce să servéscă în armatele imperiale.

Pretendentul erà «un om mare, puternic, grosolan», care scià numaĭ românesce şi unguresce. Fusese de puţină vreme la Viena şi stătuse acolo un timp, stăruind pe lângă Împĕrat. Cereà probabil ajutor pentru a luà domnia: i se dădù un loc de stipendiat în oraşul Korpona. De aicĭ venì în lagăr, sub pretextul de a cere să servéscă între husariĭ luĭ Francisc Zay, care comandà la Satu-Mare. Cererea îĭ fu însă respinsă.

Aicĭ, în lagăr, se găsiaŭ însă ceĭ maĭ mulţĭ dintre pribegiĭ moldovenĭ, la douĕ sute de ómenĭ. Cu câte-va lunĭ înainte, eĭ şi partisaniĭ lor din ţéră îl ceruse ca Domn. Pe lângă aceştĭ nemulţumiţĭ, se adauseră la vre-o sută de Ungurĭ, şi mica cétă plecà la mieḑul nopţiĭ, între 15 şi 16 Aprilie, spre Baia-Mare şi Ardél. După mărturia căpitanuluĭ Germanilor din tabără, Lazăr Schwendi, Moldova, îngrozită de «neronianele» cruḑimĭ ale luĭ Alexandru, erà gata să se ridice întrégă pentru rivalul luĭ. (2)

Noul Împĕrat şi Rege al Ungarieĭ însă, Maximilian, dorià pacea cu Ardélul şi Turciĭ. În Satu-Mare, cucerit în Februarie, el încheiase un tractat cu Ioan-Sigismund, cu condiţiunĭ fórte favorabile pentru imperialĭ. Acest tractat refusà Zápolya, pe care Sultanul îl asigurà de ajutorul sĕŭ, să-l ratifice. La ratificaţiune însă ţineà fórte mult Maximilian. (3)

Zay, care promisese Împĕratuluĭ să nu lase pe Bogdan a plecà fără ordine speciale, trimise decĭ îndată pe Valentin Bánffy, cu 400 de husarĭ, în urma fugaruluĭ. Acesta fu găsit, departe nouĕ mile de la tabără, în nóptea de 17 ale luneĭ. Somat să se opréscă, el se împotrivì; din mica trupă a pretendentuluĭ, patru-ḑecĭ, între carĭ şi episcopul,

(1) Reichersdorfer numesce ast-fel «Bogdani» pe Rareş şi pe fiul luĭ, Iliaş (Papiu, III, p. 140). Cf. şi Verancsics (*ibid.*, p. 145, nota: «Petrum, cognomento Bogdanum»).
(2) Archiviul din Nürnberg, *l. c.*; Hurmuzaki, II, p. 535—7.
(3) Fessler, III, p. 590—1.

rĕmaseră pe câmpul de luptă; alţiĭ un-spre-ḑece fură prinşiĭ. Bogdan însuşĭ, greŭ rănit de sabie în cóstă, isbutì să fugă. Veştile se trimeseră Împĕratuluĭ de către Zay şi Schwendi; Maximilian aprobă cele făcute de comandanţiĭ sĕĭ, ordonând, în acelaşĭ timp, luĭ Albert de Wyss, representantul sĕŭ la Constantinopole, să-l desvinovăţéscă faţă cu Sultanul, dovedind cu acte că imperialiĭ n'aŭ ajutat năvălirea. (1)

A intrat Bogdan în Moldova, cu ómeniĭ rĕmaşĭ pe lângă dînsul? Cronicele nu pomenesc nicĭ o năvălire înainte de Iunie 1566, când Mâzgă trece munţiĭ. Orĭ-cum, aventurierul se împăcă îndată cu Împĕratul, care-l numì căpitan de Csákány. (2) După acéstă stabilire, Bogdan luă de nevastă o Unguróică, Frăsina Nagyváthy. (3) Căsătoria trebue să se fi făcut pe la 1566, căcĭ în 1595 «tînĕrul» Wolfgang, fiul pretendentuluĭ, aveà 28 de anĭ. (4) Nu scim nimic asupra luĭ Bogdan până la 1571, când îl vedem încercând o nouă năvălire în Moldova, năvălire pe care o opresce Ştefan Báthory, Domnul Ardéluluĭ, care prinde pe *Domnişor* cu o bună parte dintre aĭ sĕĭ. (5) Năvălirea trebue să fi fost pregătită decĭ după 25 Maiŭ, când noul Domn ardelén fu ales, şi anume în vara anuluĭ acestuia încă, atuncĭ când Turciĭ începuse iarăşĭ ostilităţile cu Imperiul şi o diversiune în Moldova puteà fi plăcută luĭ Maximilian. Împĕratul fu însciinţat de cele întîmplate, dar Bogdan, care fugì din Transilvania, găsì, probabil, bună primire la dînsul. El murì într'o luptă cu Turciĭ, lăsându-şĭ fiul încă tînĕr. (6) Răsboiul de hotare începuse iarăşĭ, din 1573. (7)

Wolfgang, care nu e decĭ, cum se credeà, un înşelător, apare abià în 1594. La acéstă dată, el plecă din cetatea Sassin (Sasvár), aparţinênd Sofieĭ Merey, dintr'o mare familie unguréscă (8), vĕduva luĭ Pavel Csobor; oraş unde se stabilise mamă-sa Frăsina şi unde el însuşĭ fusese, se pare, născut, şi botezat de Sofia. Aduceà mărturiĭ de la acésta, de la judele şi juraţiĭ oraşuluĭ, de la Ştefan Fejerkowitz, episcop de Nyitra,

(1) Nürnberg, *l. c.*; Hurmuzaki, II, p. 537—8.

(2) Wolfgang către Rudolf (3 Iunie 1595), Papiu, III, p. 28—9. Gomorine din scrisórea Polonuluĭ (Komorn, Komárom) pare a fi rĕŭ cetit (*ibid.*, p. 52).

(3) Papiu, III, p. 52; Hurmuzaki, II, p. 191.

(4) Inedit.

(5) Bethlen, II, p. 247.

(6) Papiu, III, p. 28—9.

(7) Fessler, III, p. 608 şi urm.

(8) În 1566, Verancsics recomandă pe locotenentul palatinal Mihail Merey, ca judecător al curieĭ regale. *Epistolae*, IX, p. 200 (formézā *Script.* XX). Merey căpĕtase întâiul loc la alegerea luĭ Maximilian (Fessler, III, p. 585).

locotenent imperial în Ungaria, de la Capitulul din Pressburg (20—27 Aprilie). (1) Până atuncĭ Wolfgang, care e arătat ca om fórte capabil, servise în armatele Imperiuluĭ. (2)

La 20 Maiŭ din anul următor (3), pretendentul erà la Praga, cu mamă-sa. (4) Vestea rĕscóleĭ celor treĭ țĕrĭ române contra Turcilor și alianțeĭ dintre Moldova şi Imperiŭ, ce se încheiase la 6 August 1594 de către Ioan de' Marini Poli (5), îl fac să-șĭ scótă la ivélă drepturile. Intitulându-se: «Wolfgang-Voevod și moștenitor al țĕriĭ Moldoveĭ», el arată Împĕratuluĭ Rudolf cum că singur are în sine sânge de al vechilor Domnĭ moldovenĭ; că Imperiul îĭ datoresce sprijin pentru serviciile aduse de Bogdan luĭ Ferdinand I şi Maximilian II; că, decis a urmà «până în mormînt» exemplul părintesc, el, Wolfgang, s'a ferit a luà de la Turcĭ, ca tributar, ceea ce i-ar fi fost de altmintrelea ușor, scaunul rîvnit. Cere apoĭ să fie recomendat luĭ Maximilian, fratele Împĕratuluĭ și Rege al Ungarieĭ, pentru a tractà prin mijlocirea acestuia cu Domnul Ardéluluĭ și boeriĭ Moldoveĭ (3 Iunie). (6) Cererea îĭ fu primită la 21 August (7); se fixă chiar o dată, 29 Octobre, pentru o întrevedere, la Cașovia, între pretendent şi boerĭ, dar Wolfgang, în loc să plece spre Ungaria, găsì cu cale să recolteze banĭ într'un fel de *turneŭ* cerșetoresc prin Germania. Erà, ast-fel, la Mühlberg, în Saxonia, în ḑiua de 6 Septembre și rugà pe administratorul electoratuluĭ, Ducele Frederic, să-ĭ permită a-l visità, așà cum e de pe drum, cu o singură caretă. (8) La 7, Wolfgang sosià la Torgau şi rĕspundeà curtenilor însărcinațĭ să-l cerceteze, că el însușĭ, tatăl și bunicul sĕŭ fusese goniţĭ de Turcĭ, pentru că s'aŭ luptat contra lor și n'aŭ vrut să dea tribut, că e singurul moștenitor adevĕrat, că sosirea sa e aşteptată în Ungaria, etc. Nu cereà banĭ, ci numaĭ o recomendațiune către Electorul de Brandenburg, precum și sfaturĭ. La aceste cererĭ ciudate, Principele rĕspunse, lăudând zelul pentru creștinătate al pretendentuluĭ, arătând că Archiducele, și nu el, póte fi competent în asemenea materie; socóte însă că ar fi bine, pentru a nu causà greutățĭ Imperiuluĭ, să aștepte treĭ, patru anĭ, cum ḑice că i s'a și propus la Praga.

(1) V. Hurmuzaki, III, p. 190—2; Papiu, III, p. 24—8.
(2) Hurmuzaki, III, p. 192.
(3) Papiu, III, p. 30.
(4) *Ibid.*, p. 37.
(5) Hurmuzaki, III, p. 193—4.
(6) Papiu, III, p. 28—9.
(7) *Ibid.*, p. 29—30.
(8) *Ibid.*, p. 30—1.

Cu acest sfat şi cu un dar de cincĭ-ḑecĭ de talerĭ, plecă Wolfgang la Electorul de Brandenburg, către care Frederic îl recomendă, în ḑiua de 8 Septembre. (1)

În 1542, dieta de la Spira decisese a luà Turcilor Ungaria şi capitala eĭ, Buda. Se adună o numerósă armată, compusă din elemente fórte eterogene, in fruntea căreia Adunarea puse pe Electorul de Brandenburg, Ioachim-Frederic. Papa, Franţa, Sviţeriĭ, până şi Danemarca, pe care o campanie în Ungaria o interesà fórte puţin, fură invitaţi să ajute marea operă de restauraţiune creştină. (2)

La 1 Martie încă, Petru Rareş, încheià, după maĭ multe solíĭ, un tractat cu imperialiĭ. (3) El contribuì la expediţiune cu 200.000 de ughĭ, dintre carĭ jumătate plătiţĭ în boĭ. Electorul trebuià să restitue aceştĭ banĭ până la Paştele anuluĭ 1554, în două termine. Câte-và ḑile după redactarea sinetuluĭ relativ la acest împrumut, Ioachim promite să dea Domnuluĭ Moldoveĭ suma de 300.000 de ughĭ, saŭ de 500.000 chiar, în termin de un an şi o ḑi, dacă acesta va îndeplinì îndatoririle de a trădà pe Turcĭ şi a prinde chiar pe Sultanul, pe care le luase. (4) În 1564, un Evreŭ, Löwe, scià încă unde se află chitanţa pentru suma împrumutată, singura valabilă, căcĭ nereuşita asediuluĭ Pesteĭ şi sgârcenia dietelor germane făcuse ca Rareş să n'aibă prilej a se ţiné de cuvîntul dat. El oferià să cedeze înscrisul Electoruluĭ pentru o sumă redusă, şi acesta erà dispus să plătéscă 40.000 de talerĭ pentru dînsul. (5) După multe alte peripeţiĭ, poliţa ajunse, în sfîrşit, în mânile luĭ Wolfgang.

N'avem scrisórea prin care acesta trimeteà marchisuluĭ Ioan-Gheorghe, atuncĭ domnitor în electorat, recomendaţiunea saxonă. La 11 Sep-

(1) *Ibid.*, p. 31—2; inedit.

(2) Fessler, III, p. 520; Hurmuzaki, X, p. I—II.

(3) Papiu, III, p. 13—5. Cf. informaţiunile date de Petru creştinilor la 20 Septembre 1542 în ale mele *Acte şi Fragmente*, I, p. 108—10; Hurmuzaki, *l. c.*, p. III şi nota 3 (dar cetesce acolo: Traut, p. 104, nota *3*).

(4) Papiu, III, p. 16—20. Póte că cele două sinete din urmă, publicate de Papiu, se rapórtă la două serviciĭ deosebite, căcĭ alt-fel al doilea ar cuprinde menţiunea că întâiul e anulat. Cf. Xenopol, II, p. 573—4. D-l E. Picot crede că sinetul din 6 Iulie resumă pe cele două precedente, din 24 şi 29 Iunie (v. *Chronique d'Urechi*, p. 350), ceea ce nu pare probabil, sinetul din Iulie nepomenind vre-o *datorie*, ci numaĭ o *rĕsplată*.

(5) Papiu, III, p. 23, 39—43; *A. Fr.*, I, p. 133, 169—70.

tembre însă, Principele german, care se aflà la Grimnitz, ordonă mareșaluluĭ Curțiĭ și consilierilor din Colonia-pe-Sprea să visiteze pe străin, la han, și să-l îndemne a nu se maĭ presintà la dînsul. (1) Wolfgang însă vine la Saarmund și stărue, o ḑi maĭ târḑiŭ, să reînnoiască cu Ioan-Gheorghe prietenia ce legase odată pe Rareș cu Ioachim-Frederic. El sosesce chiar la Berlin (2) încă la 12, séra târḑiŭ, acordă abià a doua ḑi după amiaḑă audiență curtenilor Electoruluĭ și, la arătarea lor că Ioan-Gheorghe regretă cum că nu-l póte primì, pentru un doliŭ de familie, Wolfgang întrébă, prin «cancelarul sĕŭ», cât de departe se află marchisul, căcĭ ar vré totușĭ să-l vadă... pentru reînnoirea amicițieĭ. (3) Va plecà, ḑiceà el, mâne, spre Praga, unde lăsase pe mamă-sa, dar suita luĭ asigurà că aventurierul voesce să mérgă la Elector. (4) În realitate, Wolfgang scrie luĭ Ioan-Gheorghe, compătimind mórtea suroreĭ luĭ, Dorotea de Braunschweig-Lüneburg, și cerênd, în puterea prieteniei vechĭ care légă ambele familiĭ, 2.000 de talerĭ, și aceștia numaĭ pe un timp scurt. (5)

Rĕspunsul fu defavorabil, căcĭ, la 17 Septembre, Wolfgang, care rĕmăsese la Berlin, anunță óspeteluĭ sĕŭ că el are la dînsul sinetul luĭ Rareș, «cu care avem de gând să visităm în curînd pe Înălțimea Vóstră». (6) Nu căpĕtă nimic nicĭ așà, și trebuì să plece la Praga.

De aicĭ, el adreséză o scrisóre furiósă (24 Octobre) Principeluĭ-Electoral. Îĭ amintesce ce mare serviciŭ a adus Petru Rareș Caseĭ de Brandenburg, serviciŭ pe care nu l'ar fi făcut nicĭ un Principe al Imperiuluĭ. Sinetul este bun, și e păcat ca un biet exilat să fie «furat» de dreptul sĕŭ. Erà să trécă obligațiunea unuĭ altuia, care ar fi sciut ce mijlóce să întrebuințeze, dar s'a plecat sfaturilor ce a primit și a cugetat «că sunt multe césurĭ într'o ḑi, și încă maĭ multe într'un an, printre carĭ póte unul îĭ va fi maĭ prielnic». Cugete că are și el copiĭ și că Dumneḑeŭ pedepsesce. Nu riscă a maĭ suferì «insulte nemeritate», printr'o reclamațiune personală, ci cere în scris numaĭ un acompt de 6.000 de talerĭ. (7) Și acéstă cerere fu refusată. (8)

---

(1) *Ibid.*, p. 33—4.
(2) *Ibid.*, p. 34—5.
(3) *Ibid.*, p. 35—6. El vorbià și de participarea sa la o luptă de la Raab (p 36).
(4) *Ibid.*, p. 37.
(5) *Ibid.*, p. 37—8.
(6) *A. Fr.*, I, p. 144. Cf. Papiu, III, p. 39.
(7) *A. Fr.*, I, p. 147—9.
(8) *Ibid.*, p. 171.

După acéstă rătăcire prin Germania, Wolfgang se îmbolnăvì greŭ şi zăcù în pat la cincĭ lunĭ de ḑile. Prin 1596, de sigur (1), el se adresă iarăşĭ Împĕratuluĭ, repetând cererile sale pentru domnie şi afirmând drepturile-ĭ exclusive la scaunul Moldoveĭ. Cereà o recomendaţiune pentru Sigismund Báthory. Rudolf II promise să scrie Regeluĭ Maximilian. (2)

Wolfgang se adresă decĭ acestuia şi-ĭ expuse starea miserabilă în care se aflà, cerêndu-ĭ aceeaşĭ intervenţiune pe lângă Principele Ardélului. Scrisórea, plină de protestaţiunĭ de devotament, e a unuĭ om fórte necăjit. (3) I se va fi dat recomendaţiunea saŭ ba, nu scim, dar Báthory înlocuise, tocmaĭ în 1595, pe Aron-Vodă cu un om de care erà cu totul mulţumit, Ştefan Răsvan.

Redus la cea maĭ straşnică lipsă, pretendentul n'aveà nicĭ cu ce să plece din Viena, unde se găsià. Pentru a trăì, recurse la escrocherie. Plătì unuĭ birtaş cu petre scumpe false, luă unuĭ băiat de prăvălie, pe stradă, o bucată de postav, pe care acesta o aveà pe umerĭ şi, cu tóte ordinele date, refusă s'o restitue. Archiducele Mateiŭ, aflând de purtarea-ĭ, ordonă, la 23 Maiŭ 1597, ca vagabondul să fie întrebat în acéstă privinţă, precum şi asupra mijlócelor luĭ de traiŭ şi dreptuluĭ cu care dedeà paşapórte în ţéra Împĕratuluĭ. După aceea, el va fi gonit din oraş şi din întregul Imperiŭ. (4)

Nenorocitul plecă, probabil în Ungaria, unde se aflà în 1599. Sinetul fu amanetat prin 1598 unuĭ «Evreŭ bĕtrân, care a fost rabin» (5), Heinrich Kramer saŭ Klaussbruch, din Lipsca; acesta, la rîndul sĕŭ, îl trecù unuĭ Polon; de la Polon în sfîrşit, care-l cumpĕrase cu 30.000 de galbenĭ, îl recăpĕtă Wolfgang pentru o sumă mică. (6) Un Evreŭ, Avram Greiss de Waldhausen, maĭ ofere Electoruluĭ, la 23 August 1599, să negocieze la Pressburg cu pretendentul: Wolfgang s'ar mulţumì cu puţin. (7)

În acest oraş, pretendentul legase prietenie cu Ştefan Hoszutóthi de

(1) Piesa din Hurmuzaki, III, p. 281—3, e datată 1597 de editor din causa anexelor, ceea ce e o greşélă. — Scrisórea inedită, citată maĭ departe, e datată maĭ apropiat de adevĕr: 1595. Ambele, de sigur din aceeaşĭ vreme, n'aŭ nicĭ insemnarea loculuĭ, nicĭ a anuluĭ saŭ luneĭ.

(2) Hurmuzaki, III, p. 282—3.

(3) Inedit.

(4) Hurmuzaki, III, p. 281.

(5) *A. Fr.*, I, p. 164.

(6) *Ibid.*, p. 125, 169—70; Papiu, III, p. 39—40.

(7) *Ibid.*, p. 169—70; Papiu, III, p. 39—40.

Hosztót «în Viszolay» (?), magnat ungur și consilier regal, al căruĭ tată póte jucase un óre-care rol politic și fusese trimes de către Maximilian II la Sultanul, în 1566-7. (1) La 2 Martie 1605, Wolfgang și amicul sĕŭ se presintă înaintea canonicilor din Presburg și, în schimbul uneĭ sume de banĭ, care nu se află însemnată în procesul-verbal, sumă de plătit ulterior, obligațiunea trece în stăpânirea luĭ Hoszuthóti. (2) Acesta stăruì pe lângă Rudolf, care cerù dreptate Electoruluĭ, de treĭ orĭ într'un an, dar se obiectă întâiŭ prescripțiunea, apoĭ se promise cercetare în archive. (3) Magnatul ungur declară, într'o scrisóre indignată, că Ioan-Gheorghe își bate joc de Împĕrat. (4)

Pe când însă stăruià așà de energic pentru plata datorieĭ moldovenescĭ, prudentul Hoszuthóti nu dedeà nicĭ un ban din ceea ce făgăduise luĭ Wolfgang. Acesta ofere, în Martie 1607, printr'un cunoscut al sĕŭ, luĭ Ioan-Cristofor Fugger, secretarul latin al Împĕratuluĭ, să propue Electoruluĭ o negociare cu pretendentul însușĭ, care devenise iarășĭ, prin călcarea condițiunilor fixate, proprietarul legal al sinetuluĭ. (5) Hoszuthóti trecuse însă polița unuĭ anume Szebenick, și Wolfgang scrie iarășĭ din Viena, la 13 Decembre, o lungă scrisóre, în care vorbesce de bóle grele, de treĭ închisorĭ suferite și de resultatul atâtor nenorocirĭ, o ruină completă. (6) Marchisul erà atacat aprópe în aceeași vreme de un al treilea concurent, care acesta n'aveà sinet, Bogdan-Sasul. (7)

Aicĭ se opresc sciințele nóstre asupra luĭ Wolfgang. În 1687, celebra poliță trecuse încă prin multe mânĭ și se găsià la un nobil german. Electorul după ce se face a confundà acéstă datorie reală cu cea politică și condițională, o rescumpĕră în sfîrșit, cu o sumă puțin însemnată, în același an. (8)

(1) V., asupra luĭ Gheorghe Hoszutóthi, *Mon. Hung. Hist*, *Script.*, XXX, p. 6; Szamosközy, I, p. 53 și urm.; p. 91 («magni consilii et animi viro»); Müller, *Epistolae Ferdinandi I et Maximiliani II*, p. 188–9, 196; *Tört. Tár*, an. 1879, p. 697, 699–701. Cf. Fessler, III, p. 593.

(2) Wolfgang pretindeà că tatăl sĕŭ Bogdan o perduse, și că el o rescumpĕrase cu 27.000 de ughĭ. Papiu, III, p. 40–2.

(3) *A. Fr.*, I, p. 181; Papiu, III, p. 42–3.

(4) Papiu, *loc. cit.*

(5) *Ibid.*, p. 43–4.

(6) *A. Fr.*, I, p. 181–2; Papiu, III, p. 51–2.

(7) V. mai departe.

(8) Papiu, III, p. 52-4.

III. Ştefan Măzgă.

Iată un pretendent, a căruia descendenţă e cu totul necunoscută. Porecla-ĭ se află în Ureche, care ne spune că şi el se pretindeà «os de Domn»; scrisorile luĭ însă pórtă numaĭ titlul de «Ştefan-Voevod».

După fuga din lagăr a pretendentuluĭ Bogdan, rĕmăsese la imperialĭ mulţĭ pribegĭ încă, dintre Moldovenĭ şi Muntenĭ. Între dînşiĭ eraŭ 9—10 fruntaşĭ. Toţĭ se lepĕdaŭ de orĭ-ce înţelegere cu fugarul, pe care-l făceaŭ «nebun şi şarlatan». Doriaŭ să rĕmâe, dacă se póte, în statele Împĕratuluĭ. (1)

Printre refugiaţĭ, se găsià şi acest *Ştefan-Vodă*, póte. Lămurirĭ asupra vieţeĭ sale trecute ni le dă însuşĭ într'o scrisóre către Nicolaus Olachus (Oláh), archiepiscop de Gran şi locotenent imperial în Ungaria, scrisóre a căreia dată e fără îndoială 1568. (2) Fugise din Moldova prin 1563, «din pricina Turcilor şi Tătarilor», decĭ la întórcerea luĭ Lăpuşnénu. «Nişte creştinĭ» din Polonia îl adăpostiră întâiŭ, apoĭ fu chemat în Imperiŭ de Francisc Zay, căpitan de Caşovia, şi de cel din Satu-Mare, Melchior Ballassa, carĭ iĭ trimet scrisorĭ de liberă trecere ale Împĕratuluĭ-Rege. Ferdinand I († 25 Iunie 1564) îl invità să servéscă regatuluĭ Ungarieĭ, ca şi strămoşiĭ sĕĭ. (3) Ştefan venì decĭ la Satu-Mare. (4)

În anul 1564 însă, generalul ardelén Ştefan Báthory cuceresce, spre tómnă, în lipsa luĭ Ballassa, Satu-Mare şi Baia-Mare. Averile pribegilor moldovenĭ fură prădate odată cu oraşul. Ştefan voià să se ducă la Împĕrat, dar îl asigurară ceĭ doĭ căpitanĭ că i se va purtà de grijă. În schimb, el jură a ajutà pe imperialĭ, de va ajunge Domn, contra Turcilor, Tătarilor şi Ardéluluĭ, cu 10—20 de miĭ de ómenĭ, a plătì tribut Imperiuluĭ şi a-şĭ ţiné fiiĭ ca zălog la Curtea din Viena. (5) Decĭ, se ordonă luĭ Lazăr Schwendi să ducă pe Ştefan cu aĭ sĕĭ în ţéră (1565).

Anul fu însă greŭ pentru imperialĭ. Zay şi Ballassa fură opriţĭ la Tisa şi Sameş de Turciĭ uniţĭ cu Regele Sigismund; alte trupe mu-

---

(1) Hurmuzaki, II, p. 536—7; inedit.

(2) E vorba de păcile încheiate cu Turciĭ şi Ardélul, şi apoĭ Olachus móre în 1568 (Fessler, III, p. 604). Scrisórea se află în Hurmuzaki, II, p 595 şi urm.

(3) Póte că Ştefan sosesce înainte de 8 Septembre 1563, când Maximilian fu încoronat ca Rege al Ungarieĭ (Fessler, III, p. 585).

(4) Hurmuzaki, II, p. 596.

(5) Scrisórea citată către Olachus.

sulmane trecură Kulpa și Sava, prădând. Abià în tómnă, Schwendi putù să se întórcă, cu trupe împuținate, la Cașovia. (1) La 24 Novembre din acest an, «boerii Moldoveĭ și Munteniei», pribegiĭ adecă, se plâng Împĕratuluĭ de lăsarea în părăsire a causeĭ lor și cer a li se da acuma, érna, un adăpost și cevà banĭ, «ca să nu perim de fóme și de frig». (2) Maximilian însă, dorit de pace, asigurase pe Sultan că nu s'a gândit măcar, cum asigurà Lăpușnénu la Pórtă, să sprijine pe «un om necunoscut și obscur, căruia niciĭ un soldat nu i se póte încredințà» (2 Maiŭ). (3) Domnul Moldoveĭ se plânsese încă din 1564, că imperialiĭ voesc a pune Domn Moldoveĭ «pe fiul unuĭ Voevod din Muntenia». (4) Acest pretendent e póte Ștefan, care ar fi atuncĭ de origine muntenéscă. (5)

În primăvara luĭ 1565 încă, Alexandru-Vodă denunță Turcilor că Germaniĭ țin la dînșiĭ pe «un șarlatan, care se ḑice adevĕrat și legiuit moștenitor și cugetă a-șĭ redobândì țéra»; plângerea produse, după spusele residentuluĭ imperial Wyss, óre-care emoțiune la Constantinopole. (6)

Maĭ influență încă asupra părăsiriĭ luĭ Ștefan și faptul că Zay aveà pe acel timp un alt concurent, cel maĭ perfect aventurier al epoceĭ, Albert Lacki. (7)

Fiŭ după uniĭ, nepot după alțiĭ (8), al luĭ Ieronim, palatin de Sieradz, care are o însemnătate în afacerile Ungarieĭ din întâia jumătate a seco-

(1) Fessler, III, p. 589—92

(2) Hurmuzaki, II, p. 550.

(3) *Ibid.*, p. 538—9.

(4) Raport din Constantinopole, 23 Ianuarie 1565. Hurmuzaki, II, p. 531.

(5) Totușĭ Melchior Ballassa și Zay voiaŭ să pue în Moldova, la 1563, pe fiul luĭ Socol. Tînĕrul erà căsătorit cu sora luĭ Petru Șchiopul (Hurmuzaki, II, p. 419—20, an. 1562) și adunà trupe pentru Laski în acelașĭ an (*ibid.*, p. 457). Vizirul i-ar fi promis sprijinul sĕŭ și ar fi speranțe să fie chemat și în Muntenia, scriaŭ Împĕratuluĭ ceĭ doĭ căpitanĭ (*ibid.*, p. 484—5). Maximilian II respinge însă aceste planurĭ la 22 Decembre (p. 492). Socol se retrase atuncĭ la Ioan-Sigismund, contra căruia Petru-Vodă se plânge, în 1564, că întreține un competitor (Brașovenilor li se închisese drumurile de către Petru, pentru adăpostirea pribegilor). «Vir militaris», de care vorbesce acesta în rĕspuns, e, de sigur, Socol (*ibid.*, p. 509—10). El făcù probabil năvălirea din 1568 în Muntenia, care-ĭ atrase póte mórtea (dacă boerul Radu din documentele luĭ Mihnea nu e Socol). V. *Mem. Acad. Rom.*, ser. II, XVIII, p. 9. Aveà însă și un frate (Hurmuzaki, II, p. 485).

(6) Raport din 7 Aprilie, în Hurmuzaki, II, p. 534.

(7) V., asupra luĭ, Alexandru Kraushar, *Olbracht Lacki, Wojewoda Sieradzki*, Varșovia-Cracovia, 2 vol., 1882.

(8) Forgach, ed. *Mon. Hung. Hist.*, *Script.*, XVI, p. 219; Ortelius, *Chronologia*, Nürnberg 1615, p. 122.

lului, Albert a dus viéța cea maĭ turburată cu putință și cea maĭ plină de activitate zadarnică. «Risipitor de ale sale și lacom de averĭ străine, doritor de lucrurĭ nouĕ», așà-l caracterizéză istoricul Forgach. (1) Servesce sub Turcĭ, apoĭ se dă în partea Împĕratuluĭ Ferdinand I; pune pe Despot în domnie, și tot el îl scóte. (2) Tipul Polonuluĭ entusiast, dar nestatornic; generos, dar fără credință, *lipsit de orientare durabilă*.

Înainte de a stabilì pe Despot în Moldova, Lacki pusese mâna pe Hotin și cereà Regeluĭ Polonieĭ ajutor spre a-șĭ supune Moldova întrégă. (3) Devenit Ioan-Vodă, Heraclide recunósce pe Albert ca succesor al sĕŭ, dacă n'ar avé însușĭ descendențĭ bărbătescĭ, printr'un act solemn din 15 Ianuarie 1563, iscălit în treĭ limbĭ. (4) În Martie 1565, în ajunul fugeĭ luĭ Bogdan-Constantin, pe când Ștefan-Vodă steteà la Satu-Mare, Lacki, înțeles cu Zay și cu boerul Balica, comunică celuĭ dintâiŭ scirĭ asupra situațiuniĭ; Alexandru Lăpușnénu închisese cu trupe calea pe unde năvălise Despot, dar eraŭ numaĭ țĕranĭ, carĭ s'ar fi risipit ușor. (5) Domnul Moldoveĭ ceruse ajutor de la Sigismund-August al Polonieĭ și cugetà să se închidă în Hotinul pe care-l întărise, până la sosirea Turcilor. Principalul ar fi, scrie Lacki, «să ne dea Dumnedeŭ țéra în mână»; restul s'ar împăcà lesne. (6)

În Novembre saŭ Decembre 1566, pretendentul polon trimete darurĭ Împĕratuluĭ la Viena, arătând că stă în ințegere cu Regele sĕŭ și cerênd ajutóre germane pentru a supune Moldova. Când orĭ-ce speranță cu Turciĭ dispărù, Maximilian cugetă serios la aceste propunerĭ și scrise chiar din Augsburg, unde se aflà la dietă, aventieruluĭ (31 Martie), pentru a-l îndreptà la Schwendi. (7)

Precum spuneà însă acesta, principalul interes erà să se creeze greutățĭ Ardelenilor și «Voevoduluĭ»; persóna erà lucru secundar. De aceea, la 22 Iunie 1566, Maximilian ordonă luĭ Anton Székely, luĭ Schwendi și altora să ajute pe pribegiĭ moldovenĭ a se întórce împreună cu Domnul lor ales și legitim». (8) Însă Ștefan intrase acum în Moldova, cu

(1) *L. c.*
(2) V. și Ortelius, *l. c.*, p. 122—4.
(3) Gorecki, in Papiu, III, p. 212.
(4) Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 223—4.
(5) Tot aceiași țĕranĭ însă-l goniseodată «cu îmblăcie și cu cóse». Ureche, p. 218.
(6) *Tört. Tár*, an. 1890, p. 584—5.
(7) Hurmuzaki, II, p. 552—4, 556—7. Soliman pléeă la 1 Maiŭ spre Ungaria (Fessler, III, p. 595).
(8) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 558—9.

«haiducĭ» şi «păstorĭ», fusese bătut lângă Cetatea Némţuluĭ şi fugise pedestru, cu o parte din aĭ săĭ. (1)

Acésta nu scade, bine înţeles, simpatiile Împĕratuluĭ pentru causa luĭ Ştefan. Dimpotrivă, la 11, la 25 Septembre, Împĕratul scrie către deosebite persóne pentru afacerea moldovenéscă, «părăsită până acum pentru cause binecuvîntate» şi care trebue dusă la capĕt. Pierre Roussel, cunoscut din istoria luĭ Despot, Anton Székely trebuiaŭ să comande trupele pretendentuluĭ. (2) În Novembre, Schwendi e numit comandant şef al «expediţiunii boerilor moldovenĭ». (3)

Sultanul Soliman însă îşĭ sfîrşise lunga şi gloriósa viéţă de cuceritor, în campania din Ungaria, în nóptea de la 5 la 6 Septembre 1566, înaintea Szigetuluĭ. (4) Succesorul sĕŭ, Selim, erà un om leneş şi dat bĕuturiĭ; ambasadoriĭ imperialĭ fură liberaţĭ la 10 Novembre şi negociările de pace eraŭ să încépă în curînd. (5) Wyss, unul dintre ambasadorĭ, scrie Împĕratuluĭ despre expediţiunea moldovenéscă, recomendând renunţarea la dînsa şi chiar gonirea luĭ Ştefan. Sokolli, Marele-Vizir, scià că acest pretendent a adunat pribegiĭ la Caşovia, că a promis 10.000 de ughĭ luĭ Schwendi: o scrisóre slavonă a Domnuluĭ către comandantul imperial destăinuise aceste lucrurĭ luĭ Mohammed-Paşa (17 Februarie 1567). (6)

Părăsit de Împĕratul însuşĭ, Ştefan se adreséză la «făcĕtorul de Domnĭ» Zay, şi încheie cu acesta şi cu fiul luĭ, Petru, un contract, în Caşovia, probabil, la 1 Maiŭ 1567. Zay va stăruì pe lângă Curte pentru dînsul şi-l va ajutà; Domnul *in spe* se va alià cu creştiniĭ, va plătì 13.030 de zloţĭ, datoria luĭ Despot, va restituì două «puscĭ» marĭ şi o sabie, luate de acesta. Dacă el isbutesce a luà scaunul moldovenesc, va trimete protectoruluĭ sĕŭ alţĭ 10.000 de zloţĭ şi-ĭ va constituì un venit anual ereditar de 60 de vacĭ pentru cuhne, două polobóce de mied şi de grăsime de vacă. (7) Ştefan se folosì fórte puţin de acéstă

(1) Ureche, p. 221. Înfrângerea luĭ Măzgă nu erà cunoscută Împĕratuluĭ la 11 Iulie, când el întăresce luĭ Székely donaţiunea, făcută acestuia de către Despot, asupra teritoriilor Ciceuluĭ, donaţiune ce va fi reînnoită, ḑice diploma, «a presente legitimo Vaivoda» (Hurmuzaki, II, p. 560; *Tört. Tár*, 1890, p. 589—90).

(2) Hurmuzaki, II, p. 562—3.

(3) *Ibid.*, p. 566—7.

(4) Fessler, III, p. 598.

(5) *Ibid.*, p. 600 şi urm.

(6) Hurmuzaki, II, p. 570.

(7) Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 258—9. V. promisiunile analóge ale luĭ Despot către Zay (*Tört. Tár*, 1890, p. 215—6) şi către Visnievţkĭ: «o mie de caĭ şi câte-và miĭ de boĭ» (Ureche, p. 214).

învoială: în 1568, el se plângeà episcopuluĭ Olachus că aştéptă în zadar restabilirea sa de patru anĭ de ḑile. Acum e pace despre Turcĭ (de la 17 Februarie 1568), şi aĭ sĕĭ, carĭ aŭ servit gratis Imperiuluĭ (afară de ce a primit el însuşĭ, prin Schwendi), în numĕr de 100 odată, iar acum de 60 numaĭ, staŭ tot goĭ şi fără adăpost. Aude apoĭ că Lacki ar adunà óste împotriva Moldoveĭ, lucru periculos, «pentru-că ţéra nicĭ într'un chip nu vreà ca el să-ĭ fie Domn, ca unul ce e de ném polon, şi nicĭ într'un chip nu vreà a i se supune». Ţéra-l vreà numaĭ pe dînsul, Ştefan, «căcĭ îl sciŭ a fi coborîtor adevĕrat şi natural din némul moldovenesc». (1)

Olachus murì în 1568, şi cererile îndreptăţite ale luĭ Ştefan rĕmaseră zadarnice şi de astă dată. Pacea cu Turciĭ se încheiase şi lupta făţişă cu Ardélul încetă în aceeaşĭ vreme: pretendentul nu maĭ puteà servì la nimic. Într'o scrisóre din 9 Februarie 1569, ultimul document privitor la dînsul pe care-l cunóscem, el îndémnă pe boeriĭ sĕĭ Mălaiŭ, Veveriţă, Dracşin şi Sava şi pe tălmaciĭ István şi Ioachim să stărue la Împĕrat pentru el cât maĭ iute, căcĭ vremile se pot schimbà în contra Germanilor. Ştefan, care cunosceà decĭ pregătirile de revoltă, desvĕlite în 1570 abià, îĭ rógă să facă a fi primit la Viena saŭ maĭ departe în Împĕrăţie, în cas când li s'ar refusà orĭ-ce concurs pentru statornicirea sa în domnie. Să întrebuinţeze influenţa «părinteluĭ nostru» Francisc Zay. În amîndouĕ ţĕrile, boeriĭ staŭ rĕŭ: în Muntenia, eĭ «aŭ perit cu toţiĭ»; în Moldova, mitropolitul Teofan erà să fugă peste munţĭ. El, Ştefan, n'are banĭ, fiind-că i-a dat pe toţĭ la aceştĭ Domnĭ, însă Maximilian a mustrat pe judecătoriĭ Curţiĭ din Patak, carĭ nu i-aŭ plătit stipendiul. În oraş se află soţiile şi copiiĭ pribegilor, dar hotnogul loculuĭ vreà să-ĭ gonéscă. (2)

Aicĭ se încheie cele cunoscute asupra luĭ Mâzgă. Cât despre Lacki, după ce duse pe Cazacĭ la Oceacov in 1568 (3), el câştigă în 1574 sim-

(1) Hurmuzaki, II, p. 595–8.

(2) Cele douĕ acte slavone ale luĭ Ştefan (v. şi p. 223) aŭ fost publicate în *Törtenelmi Tár*, an. 1890, p. 590—93 (trad. ung.; cf. Hurmuzaki, II[s], p. 567—8, 611—2) şi apoĭ în Hurmuzaki, *Supl.* II[1], p. 246—8 (cea de faţă), 258—9. Data acesteia e greşit indicată în ambele publicaţiunĭ. Ea se póte fixà cu siguranţă. Indicaţiunea ḑileĭ din séptĕmână (Mercurĭ 9 Februarie) şi cea complementară: «sĕptémâna luĭ Arţiburi» (a treia înaintea postuluĭ) nu se pot potrivì pentru alt an. Maĭ observe-se că Ballassa nu maĭ e la Satu-Mare (v. Fessler, III, p. 604), că e vorba de o mişcare contra Germanilor, care trebue să fie conspiraţiunea din 1570 (*ibid.*, p. 604 şi urm.), că întîlnim în scrisóre scirea, prematură, a unirii Lituanieĭ cu Polonia (12 August 1569). Peste 1569 nu putem trece, căcĭ, afară de nepotrivirea de calendar, Zay murì în 1570.

(3) Hurmuzaki, II, p. 581—2; Engel, *Gesch. der Kosaken*, p. 69.

patiile nouluĭ Rege polon, Henric de Valois, care căpĕtă de la fratele sĕŭ, Carol IX, ordine către episcopul de Ax (Acqs), ambasador frances pe lângă Pórtă, ca acesta să stăruie pentru numirea luĭ Lacki in Moldova, unde Petru-Şchiopul erà urît, ca Muntén. (1) Secretarul luĭ Albert, Mihaloski, venì la Constantinopole pentru acest scop, dar episcopul nu îndrăsnì să vorbéscă în favórea Palatinuluĭ. (2) Lacki îşĭ rĕsbună, aţîţând pe Ion-Vodă la resistenţă contra Turcilor. (3) La 1576, curiosul personagiŭ merge la Viena, ca deputat al partideĭ din Polonia care oferià coróna regatuluĭ luĭ Maximilian II (4), apoĭ în Germania şi Italia. Întors, el rĕspândesce sgomotul că a fost numit în Moldova după stăruinţele luĭ Henric III şi ale Dogeluĭ, şi începe a adunà trupe în ţĕrile germane contra luĭ Petru-Şchiopul (1579). (5) Christofor Báthory se plângeà că el ar voì să introducă din Imperiŭ Domn noŭ în Moldova. (6) La 27 Februarie 1580, în sfîrşit, pentru a nu se strică maĭ rĕŭ relaţiunile, destul de încordate. cu Pórta, consiliul de răsboiŭ german opinéză pentru depărtarea luĭ Lacki, care-şĭ tot amână plecarea din ḑi în ḑi. (7) Părăsind Imperiul, el renunţă şi la planul de a maĭ fi Domn în Moldova.

V. Despoţiĭ.

Forgach, un mare inimic al luĭ Despot, vorbesce de doĭ fraţĭ ce ar fi avut acesta. Unul se ocupà, la Veneţia, cu deschiderea caselor de fer prin mijlocul unuĭ *passe-partout;* îşĭ sfîrşì viéţa în spânzurătóre. Cel-lalt, dascăl în Cipru, asupra căreĭ insule Heraclid, ce se dedeà drept nepot al ultimuluĭ Rege, Iacob II de Lusignan, aveà óre-carĭ pretenţiunĭ (8), venì la Constantinopole, pentru a chemà pe Soliman în ajutorul insuleĭ apĕsate de Veneţienĭ. Bailul, aflând, l'ar fi torturat şi ucis. Ambiĭ aventurierĭ, spune Forgach, muriră în acelaşĭ an cu fratele lor din Moldova. (9)

(1) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 33—4
(2) *Ibid.*, p. 34—5.
(3) *Ibid.*, p. 36.
(4) Szamosközy, I, p. 187; Gerlach, p. 165, 180—1, 221—2.
(5) Hurmuzaki, III, p. 44.
(6) *Ibid.*, p. 45.
(7) *Ibid.*, p. 46—47, 48.
(8) Hurmuzaki, VIII, p. 95—6.
(9) Forgach, p. 267.

Nimic nu întăresce acéstă fabulă rĕŭ-voitóre. Din sângele sĕŭ, Despot nu se scie să fi avut frate. În visurile séle însă de cucerire a Munteniei şi Greciei (1), el reservà ţéra de peste Milcov unuĭ Dumitru saŭ Dumitraşco, Grec saŭ Bulgar, om vitéz şi cult şi pe care-l adoptase ca frate încă din 1558. (2) Prins de Tomşa, la căderea luĭ Heraclid, Dumitraşco fu liberat, ba chiar înfrăţit de noul Domn, care totuşĭ se asigură din parte-ĭ, tăindu-ĭ nara dréptă. El şi un alt boer comandaŭ artileria Tomşeĭ; colegul sĕŭ îl dădù însă pe mâna luĭ Lăpuşnénu, care-l trimise Muntenilor, deşì Turciĭ îl reclamase. Chiajna îl insultă, îĭ tăià capul şi aruncă ţésta sângerândă pe masa unde benchetuià Curtea scăpată de grijă. (3)

Treĭ anĭ după mórtea luĭ Despot, trăià la Genova un aventurier, care se intitulà «Ioan Gheorghe Heracleŭ Basilic Despot, din némul împĕraţilor Flaviĭ Auguştĭ de la Roma, şi apoĭ de la Constantinopole, prin mila luĭ Dumneḑeŭ restaurator şi mare-maestru al Cavalerilor St.-Gheorghe, moştenitor al Greciei întregĭ, Rege al Peloponesuluĭ, Moldoveĭ, Valachieĭ, Domn al Rĕsărituluĭ, etc.» (4) La acéstă dată, el scrie *signorieĭ* genovese, probabil cerênd banĭ. Patru anĭ după acésta, când Europa se ocupà de liga împotriva Turcilor, care aduse, în 1571, bătălia de la Lepanto, pretinsul Heraclid ofere, printr'o scrisóre proprie şi prin secretarul sĕŭ, Dominic Anselmo, «cavaler al St.-Gheorghe», puternicu-ĭ concurs Veneţieĭ, cerênd un paşaport pentru sine saŭ un ambasador al sĕŭ. (5)

În Februarie 1565, Melchior Ballassa iea Tokay şi alte cetăţĭ de la Ardelenĭ. (6) Îndată după acésta, un individ care se numià fratele luĭ Despot, Carol Despot, vine la Buda şi spune Paşeĭ că Împĕratul, în tabăra căruia jucase un rol mare şi fusese iniţiat în tóte secretele, îĭ oferise 4.000 de călărĭ şi 6.000 de pedestri pentru a luà Moldova;

(1) Hurmuzaki, II, p. 415-6. Interesanta proclamaţiune din Februarie 1562, în care, între altele, se amintesce boerilor moldovenĭ descendenţa lor romană. Cf. şi *ibid.*, p. 410.

(2) «Propter suam insignem virtutem» (tabla genealogică a luĭ Sommer, p. 61); «Graiis adamate Camoenis», «Demetri docte» (Sommer, «Elegia sexta ad Demetrium», ed. Legrand, p. 89, dar tot el îl face lacom şi crud, p. 34). O scrisóre a luĭ Despot, póte autentică, îĭ atribue intenţiunea de a se strămutà el în Muntenia, lăsând Moldova luĭ Vişnievţchi (Legrand, p. 238). Cf. Picot, *Chr. d'Urechi*, p. 412, nota.

(3) Sommer, p. 55-7; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 18.

(4) V. titlul din scrisórea publicată în Hurmuzaki, VIII, p. 158 (dar şi *ibid.*, p. 48, cu altă dată!) şi inedit.

(5) Hurmuzaki, *l. c.*; Veneţia, *Arch. di Stato, Lettere principi*, No. 12, f° 136.

(6) Fessler, III, p. 590.

dar el a gândit că e maĭ bine să mérgă la Sultanul. Un céuş îl duse decĭ, la 26 Martie, spre capitală, unde ajunse la 6 Aprilie. (1) Vizirul Alì îl cunosceà şi promise să vorbéscă pentru dînsul Sultanuluĭ. (2)

«Nu-l cunosc», scrie Maximilian II luĭ de Wyss, «nicĭ n'am auḑit de el, ba nicĭ nu sciŭ să trăiască vre-un frate al luĭ Despot», pe care nu l-ar fi ajutat, de sigur, să turbure pacea cu Turciĭ. (3) Pórta se convinse şi ea că omul e un şarlatan şi, ceea ce e maĭ grav, un şarlatan *sărac*. Lăpuşnénu dădù informaţiunĭ rele asupră-ĭ şi, la 21 Maiŭ următor, nenorocitul fu dus la «Turnul Măriĭ Negre» (4), dar nu-l înnecară, cum se aşteptà lumea, ci fu îmbarcat pentru Rodos (sfîrşitul luĭ Maiŭ), unde i se fixară treĭ-spre-ḑece aspri pe ḑi, cu totul alta de cum aşteptà bietul Carol. (5) De la acéstă dată aventurierul dispare: scià, spune ambasadorul german, unguresce, polonesce, nemţesce şi chiar românesce. (6)

VI. Nicolae Basarab.

Forgach atribue luĭ Despot planul de a da Muntenia «unuĭ óre-care Basarab». (7) Câţĭ-va anĭ după căderea luĭ *Ioan-Vodă,* la 20 August 1566, Piu V recomandă Împĕratuluĭ şi Duceluĭ Albert de Bavaria pe un tînĕr, încercat de multe nenorocirĭ, «nobil şi modest», anume «Nicolae Basarab, fiul luĭ Barbu, nepot al luĭ Neagoe» *(Barbuli Nagorae.... filium legitimum et naturalem),* precum mărturisise Republica veneţiană. (8)

Ceea ce e sigur e că Neagoe, tată, în 1517, a treĭ fiĭ legitimĭ: Teodosie, Petru şi Ioan (9), n'a avut şi pe un al patrulea cu numele de Barbu. În istoria Munteniei din întâia jumătate a secoluluĭ al XVI-lea, găsim însă pe un Barbu cu însemnătate politică. E Barbu Craiovescul, Banul Craioveĭ, cu care Moisi îşĭ mărită o soră, la 13 Februarie 1530 (10), şi care căḑù lângă cumnatul sĕŭ în lupta de la Viişóra, în

(1) Hurmuzaki, II, p. 533, 540; *Supl.* I[1], p. 21.
(2) *Ibid.*, *Supl.* I[1], p. 21.
(3) *Ibid.*, II, p. 533–4.
(4) *Ibid.*, p. 541.
(5) *Ibid.*, p. 542; *Supl.* I[1], p. 22.
(6) *Ibid.*, II, p. 540. Servise în Ungaria, «maĭ ales în părţile Eperjesuluĭ» *(ibid.)*.
(7) P. 264.
(8) Hurmuzaki, II, p. 560–1.
(9) Tocilescu, *Ist. Rom.*, planşa XIII; Hurmuzaki, II[2], p. 524.
(10) *Archiv des Vereins*, XV, p. 59–60; Hurmuzaki, II[2], p. 654.

August al aceluiaşĭ an. (1) Constantin Căpitanul, care dă drept tată luĭ Neagoe, nu pe «Basarab-Vodă» (cel tînĕr) (2), ci pe «Pârvul Vornicul», face din Barbu, fratele acestuĭ din urmă, unchiul Domnuluĭ. (3) Orĭ-cum, genealogia luĭ Nicolae-Vodă nu se menţine, dacă e vorba de descendenţa legitimă.

Nicolae Basarab aduceà cu dînsul şi recomendaţiunea cardinaluluĭ Dolfino, pentru a fi pus de Imperialĭ în Muntenia, unde domnià Petru-Şchiopul. (4) La Udine, se îmbolnăvì însă de frigurĭ şi zăcù de la 10 Septembre până la mijlocul luĭ Octobre, vîndêndu-şĭ caiĭ pentru a puté continuà drumul. Ajuns în sfîrşit la München, el scrie Duceluĭ Bavarieĭ, Albert III, la 10 Novembre, o scrisóre prin care-ĭ cere, dacă nu va isbutì, un loc la Curte. Maĭ spune cu acéstă ocasiune o serie de neesactităţĭ istorice, menite a-l face simpatic. (5) Acel Barbu, al căruia fiŭ pretindeà că este, ar fi fost în realitate un Domn, ba încă, *iure optimo*, dar o conspiraţiune l'ar fi gonit la Constantinopole, unde Turciĭ îl ucid. Îĭ rĕmân pe urmă soţia şi o fată, carĭ, împreună cu unicul băiat, sunt puşĭ la închisóre. Crescênd mare, Nicolae îşĭ simte vocaţiunea de a guvernà, fuge din Ţarigrad, se presintă la Viena, unde împrejurărĭ maĭ grave ocupaŭ Curtea, trece în Italia şi-şĭ află mântuirea la Papă! Urméză cele povestite maĭ sus. (6)

Albert dădù şarlatanuluĭ, a doua ḑi chiar, o scrisóre către Împĕratul (7), pe care Nicolae-Vodă îl atacă la 14 Decembre, arătându-ĭ tóte documentele ce posedă şi cerêndu-ĭ în grabă o patentă, care l'ar ajutà să-şĭ recapete moştenirea. (8)

Ce va fi făcut, ce va fi dres în timp de treĭ anĭ de ḑile, nu se scie. În 1569 însă, Nicolae-Basarab erà tocmaĭ la Segovia, unde-l ajută cu

(1) Şincai, II, p. 254; Xenopol, II, p. 490-1; Hurmuzaki, II[3], p. 655–6, 666, 667.

(2) V. Xenopol, II, p. 475. D-l Hasdeu numesce pe Barbu fiul luĭ Preda, care ar fi fratele luĭ Neagoe († 1521), *Col. luĭ Traian*, an. 1870, No. 8, p. 4, nota. Cf. Const. Căp., p. 158, 167; *An. Rom.*, p. 267, 271. Pare să fi fost doĭ Barbu. Chipul Banuluĭ Barbu se află la Athos, în mănăstirea Xenovuluĭ (v. Ioan Comnen, *Descr. montis Atho*, în Montfaucon, *Palaeographia graeca* (Paris 1708), p. 494; cf. p. 481).

(3) *Mag. istoric*, I, p. 152. Cf. *Viaţa şi traiul patr. Nifon*, ed. Erbiceanu, Bucuresci, 1888, p. 45: «un cocon de boĭarĭ ce-l chemà Neagoe.

(4) Hurmuzaki, II, p. 562.

(5) *Ibid.*, p. 565.

(6) *Ibid.*

(7) *Ibid.*, p. 566.

(8) *Ibid.*, p. 568. Notăm că s'ar puté ca Neagoe să fi avut un fiŭ nelegitim Barbu, maĭ mare decât ceĭ legiuiţĭ, şi ca acest Barbu să fi fost unul din ceĭ şése pretendenţĭ iviţĭ după mórtea Domnuluĭ. V. p. 209.

banĭ un Némț din Palatinatul de sus, Hans Heher. Ca rĕsplată, pretinsul Domn dădù naivuluĭ German titlul de «marchis al Ialomițeĭ» (Markgraff von Jalonitz), și, ca blason, un cap de corb cu crucea în plisc și «parte din leul» care, întreg, ar constituì stema «principatuluĭ nostru!» (1) Să fie óre tot Nicolae «noul prinț cu numele de Basarab Voevod», pe care se ḑiceà că 6.000 de Turcĭ îl aduseseră în scaunul Munteniеĭ prin Novembre 1599 și care fù îndată gonit de trupele luĭ Michaiŭ? (2) Fórte posibil.

VII. Ioan Bogdan.

Personagiul cu acest nume se iscălià grecesce: «Ἰλιέσκ Βοεβόδ, ἐν Μολδάβιᾳ» (*sic*). (3) Genealogia, pe care o purtà cu sine, arată că el nu erà străin de cele petrecute în Moldova de la Ștefan-cel-Mare încóce, dar cunosceà lucrurile cam confus. Iată ce spune acéstă piesă inedită, din care cunosc două exemplare, în Archivele din Dresda și Nürnberg.

În 1475, Ștefan-cel-Mare aveà un fiŭ cu fiica Domnuluĭ Munteniеĭ, anume pe Bogdan. Fiul luĭ Bogdan, Ștefăniță *(Estephenisse)*, fiind minor, tronul e usurpat un timp de Petru Rareș. Câștigându-șĭ moștenirea, Ștefăniță are cu fata «mareșaluluĭ Bachaoli» (Bacăuluĭ), anume «Bacoray» (Bucura?), doĭ fiĭ: pe Ioan-Vodă-cel-Cumplit, ḑis și Ivonia, și pe un alt Ioan, purtătorul genealogieĭ, aventurierul nostru. Ivonia, refusând o crescere de tribut, neaprobată de Sultan, e atacat de treĭ Pașĭ, Mehemet (Sokolli), Michaiŭ Celebì *(Cerebi)* și «Millour», frate cu Petru-Șchiopul, deci Miloș-Vodă, mort in 1577 (20 Februarie). (4) Ivonia, prins, fu rupt de cămile: îl trădase un credincios al sĕŭ, care nu oprise pe Turcĭ la Dunăre. În locul mortuluĭ, tot fără scirea Sultanuluĭ, fu

(1) *Ungrisches Magazin*, I (Pressburg 1781), p. 366-7; Engel, *Gesch. der Walachei*, p. 41, 223; Gebhardi, *Gesch. des Reichs Hungarn*, IV (Leipzig 1782), p. 351, nota f; Șincai, II, p. 351; *Col. luĭ Traian*, an. 1870, No. 8, p. 3—4.

(2) Hurmuzaki, III, p. 377. Autorul informațiunii însă, Aloisiu Radibratti, pomenesce apoĭ de spusele a doĭ boeri, carĭ informară pe Michaiŭ că venise numaĭ puținĭ Turcĭ, și aceia fără Domn noŭ. El asigură că boeriĭ aveaŭ dreptate; svonul nu puteà să fie însă cu totul fals, căcĭ Michaiŭ îl luă în serios.

(3) *A. Fr.*, I, p. 40, nota 1.

(4) Gerlach, p. 315, 353 (evident o însemnare greșită), 369. Cf. *Mem. Ac. Rom.*, *Secț. ist.*, Seria II, t. XVIII, p. 3. Maĭ târḑiŭ, în epoca luĭ Michaiŭ-Vitézul, o cétă de haiducĭ ungurĭ găsì pe drum nisce hârtiĭ grecescĭ, carĭ recomendaŭ pe Miloș-Vodă. Hârtiile fusese perdute, de sigur, de vre-o rudă a acestuia, care le aveà în păstrare (inedit).

pus «Petru Grecul, frate al pomenituluĭ Milord-Paşa şi al luĭ Alexandru, guvernatorul Munteniei». Când află de cele petrecute, Sultanul Murad ucide pe vinovaţĭ, dar tronul rĕmâne ocupat de usurpator. Ioan II saŭ Ioan Bogdan se duce, «după câţĭ-va anĭ» de la aceste evenimente, la Împĕratul şi cere a fi recomendat Regeluĭ Franciei. (1)

Până a nu ajunge la acesta, Ioan Bogdan trecù şi pe la Roma, şi Papa Grigorie XIII recomandă luĭ Henric III pe cel ce va restaurà catolicismul în ţĕrile române, pe «prea-nobilul Domn, fiul nostru preaiubit, Ianus»: Moldova-ĭ aparţine de drept; o ocupă însă «un óre-care tiran». (2) Nunţiul aveà ordin să vorbéscă Regeluĭ în acéstă privinţă. (3)

La Curtea Franciei stătù Bogdan câţĭ-va anĭ de ḑile, înainte de a se decide o intervenţiune în favórea sa. La 24 August 1588 abià, Henric însciinţéză pe ambasadorul sĕŭ la Constantinopole, Lancosme, că s'a decis a trimete cu «Principele Moldoveĭ» pe Harlay de Sancy, consilierul sĕŭ de stat şi privat. (4) Ioan fusese numit cavaler al Ordinuluĭ St.-Michail; fiul sĕŭ, care-l întovărăşise pretutindenea, rĕmase în Francia. (5)

Bĕtrânul pretendent plecă, în ultimele lunĭ ale luĭ 1588, trecù prin Savignano şi Turin, incassând contribuţiunile Principilor ce-ĭ stăteaŭ în cale, şi se îndreptă, cu o suită de 10—12 nobilĭ francesĭ, spre Veneţia, unde erà să vie să-l afle ambasadorul. La 4 Ianuarie 1589, el se află la Ponte di Lagoscuro, «Pont-du-Pau», de unde scrie Ducelui de Ferrara, scusându-se că nu l'a visitat, că nu i-a scris cu propria sa mână, «pentru deosebirea sloveĭ, cu care scriŭ eŭ şi care nu se întrebuinţéză aici». După ce expune turburata sa sórtă, Ioan rógă pe Duce să imiteze exemplul altor Principĭ, rude ale séle, ca Ducele de Savoia, îndatorindu-l în starea-ĭ nenorocită. Va fi recunoscĕtor el, saŭ, dacă móre înainte de a puté să dovedéscă aceste simţeminte, fiul sĕŭ: — «Alt-fel l'aş desmoştenì!» (6)

Încă în Ianuarie 1589, Ioan Bogdan erà la Veneţia, cu un óre-care Ioachim Balue, care se dedeà drept ambasador ales de Regele Franciei la Constantinopole, pentru a întovărăşì pe «Domnul Moldoveĭ.» Pro-

(1) Inedit.

(2) Hurmuzaki, III², p. 17. Menţiunea «tiranului», care concordă cu cea din scrisórea luĭ Bogdan către Ducele de Ferrara (v. maĭ departe), arată că e de sigur vorba de Ioan Bogdan. Faptul că acesta se iscălià românesce «Ioan» a făcut pe redactorul scrisoriĭ să-l numéscă «Ianus».

(3) *Ibid.*

(4) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 103.

(5) Scrisórea citată către Ducele de Ferrara.

(6) *L. c.*

babil, Balue erà numaî un nobil din suita Principeluî. (1) La 18 Maiŭ, Bogdan erà gata să plece, fără a maî aşteptà pe Sancy: guvernul veneţian, vĕḑêndu-ĭ «sórta fórte strîmtorată» *(strettissima)*, îĭ dă la acéstă dată 200 de galbenî. (2)

La 1 August 1589, Regele Henric e însă ucis, aşà că Harlay nu maî pleacă spre Constantinopole. Lancosme, ambasadorul, în casa căruia se refugiază Bogdan, îl despóie de ce-ĭ maî rĕmăsese şi-l gonesce. (3) Pretendentul se întórse în Anglia, unde află sprijin la ambasadorul luĭ Henric IV, d-l de Beauvoir. (4) Prin 1591, el se întorceà în Francia, pe lângă noul Rege.

La 23 Martie 1591, Bogdan erà la Geneva şi, aflând că de Brèves va fi înlocuit cu Lafin, ca ambasador la Pórtă, se adreséză Regeluĭ, cerêndu-ĭ să-ĭ ordone nouluĭ trimes a-ĭ sprijinì interesele. Aflând că s'ar fi respins în Consiliŭ idea, ca Regele să scrie însuşĭ Sultanuluĭ şi Vizirilor — se decisese a se da aventurieruluĭ o sută de scuḑĭ numaĭ, — el maĭ făcuse o cerere (5), în care invocă sărăcia în care se găsesce şi scrisorile Regineĭ Anglieĭ, carĭ mărturisiaŭ cum că bĕtrânul aveà partisanĭ la Constantinopole.

La 10 Iulie, în sfirşit, Regele, încredinţat de acest din urmă fapt, cere pentru Ioan Bogdan, care trebuià să mérgă cu Lafin, un paşaport Sultanuluĭ. (6) Henric scrise la aceeaşĭ dată luĭ Sokolli, Marele-Vizir, luĭ de Brèves, ambasadoruluĭ engles pe lângă Pórtă şi Duceluĭ de Saxonia, prin statele căruia Ioan voià să trécă. (7)

Ioan lăsă pe fiul sĕŭ pe lângă Rege până la restituirea în domnie aşteptată. (8) Plecă întâiŭ în Anglia, unde Henric IV îl recomandă (12 Iulie) Regineĭ Elisabeta şi ambasadoruluĭ frances de Beauvoir. (9)

---

(1) Hurmuzaki, III², p. 24. Cf. maĭ departe şi Hurmuzaki, III¹, p. 454, No. XX.

(2) Inedit.

(3) Inedit; Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 109—110.

(4) *Ibid.*, p. 108.

(5) Fără dată; póte anterióră scrisorii din Geneva. Erà, ḑice, de treĭ lunĭ în regat. V. ambele în *A. Fr.*, I, p. 40—2.

(6) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 105.

(7) *Ibid.*, p. 105—7, 109—10. Bogdan primì şi el o scrisóre de la Rege, care-l numià «cousin» (*ibid.*, p. 106). Fiul Principeluĭ fusese pe la Rege, cum anunţase Ioan că va face (*A. Fr.*, I, p. 41).

(8) Inedit şi Hurmuzaki, *l. c.*, p. 110; III², p. 29. Cf. *Supl.* I², p. 105, unde trebue a se cetì: «et, pour l'amictié que nous luy portons, nous retiendrons son filz auprès de nous».

(9) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 107—8. Data de 12 Iulie e dată de ediţiunea Xivrey a scrisorilor (*Lettres missives de Henri IV*, în «Coll. des documents inédits pour servir à l'histoire de France», III, p. 430,431).

În Saxonia, află însă că Ducele Christian I murise, şi se îndreptă la Gheorghe-Frederic, marchis de Anspach, burgraf de Nürnberg, din ramura cadetă de Hohenzollern, cerêndu-ĭ un împrumut de 1.000 de talerĭ (18 Octobre). (1) Burgraful numì o comisiune, care să examineze pe străin. Nesciind decât românesce, Ioan expuse printr'unul din Francesiĭ ce se aflaŭ cu dînsul că e nepotul de fiŭ al unuĭ mare Principe al Moldoveĭ, că acesta plătià Turcilor, după cucerirea Constantinopoleĭ, 60.000 de coróne pe an, că fratele sĕŭ propriŭ Ivonia, pentru că refusase un adaus de 30.000 altele, fusese ucis «într'o pădure», că Vizirul vinovat fusese gâtuit; în sfîrşit, tótă fabulósa-ĭ viaţă. Banii ii cerea numaĭ cu împrumut și oferià a-ĭ restituì, dacă i se dă un însoţitor până la Veneţia (20 Octobre). (2) După sfatul comisiuniĭ, Gheorghe-Frederic se mulţumì să plătéscă cheltuelile la han şi să dea pribéguluĭ 50 de galbenĭ, împreună cu o recomendaţiune către liberalul Duce Wilhelm al Bavarieĭ. (3)

Lafin însă zăbovià. Ioan Bogdan ajunse la Veneţia, dar încă in 1592 ambasadorul nu plecase. Se dădură ordine pentru afacerea restaurăriĭ luĭ Brèves, apoĭ, când fiul Principeluĭ se plânse luĭ Henric de acésta, credênd duşman pe ambasador, de Brèves căpĕtă ordin de a nu intervenì fără o invitaţiune directă din partea pretendentuluĭ (30 Septembre). (4) Bogdan aşteptă încă, la 29 Novembre, în Murano, pe Lafin şi pe fiul sĕŭ: el cere la acéstă dată un ajutor de 100 de galbenĭ Republiceĭ, ca împrumut, până la sosirea acestora. (5) În 21 Decembre găsim nouĕ instrucţiunĭ ale Regeluĭ către de Brèves, (6) apoĭ nimic, până în 1598.

În acest interval, Bogdan duse viéţa cea maĭ cu neputinţă de închipuit. La 31 August 1598, se aflà la Hofstadt, în statele Electoruluiarchiepiscop de Colonia, care-l recomandă Electoruluĭ de Saxonia, ca pe «Înălţimea Sa Domnul Moldoveĭ, prietenul nostru prea-iubit». Acolo venise din Olanda, unde fusese ajutat de State şi de Mauriciu de Nassau. (7)

În Octobre 1598, Ioan Bogdan e tocmaĭ la Copenhaga, de unde scrie

(1) Inedit.
(2) *Ibid.*
(3) *Ibid.*
(4) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 110.
(5) *Ibid.*, III², p. 29. Scrisórea, făcută de altul, e iscălită «Ioan Bogdanovic».
(6) *Ibid.*, *Supl.* I¹, p. 110—11.
(7) Inedit.

Duceluĭ Carol de Suedia, ale căruia strălucite însuşirĭ a venit tocmaĭ din Francia să le vadă. (1) Se dusese, după cât se pare, din noŭ în acest stat, i se promisese alt ambasador pentru a-l întovărăşì la Pórtă, unde *fusese numit Domn*, şi căpětase 4.000 de scuḑĭ pentru drum. Turburările din Suedia (2) îl împedică de a venì însuşĭ la Ducele de Sudermania, căruia îĭ cere cunoscutul *împrumut*. (3)

Răsboiul luĭ Henric cu Spania l'ar fi oprit însă, afirmă pretendentul, de a-şĭ împlinì promisiunile. Bogdan căḑù bolnav la Hamburg şi zăcù acolo nouĕ lunĭ de ḑile. La 11 (21) Septembre 1599, el cereà un ajutor magistraţilor din Braunschweig, unde se găsià. (4) La 20 (30) Septembre, îl vedem sosind la Dresda, cu 3—4 persóne, într'o caretă. El arătă îndată consilierilor ducalĭ scrisorile ce aveà de la suveraniĭ Franciei şi Angliei şi recomendaţiunea Electoruluĭ de Colonia, rugându-ĭ s'o deschidă, deşì erà adresată Duceluĭ însuşĭ. Căpětă cincĭ-ḑecĭ de talerĭ. (5) De aicĭ, plécă iarăşĭ spre Nürnberg, unde Consiliul oraşuluĭ îĭ dădù, la 9 Octobre, douĕ-spre-ḑece óle cu vin şi patru-ḑecĭ de *Guldengroschen*. (6) I se refusă însă, ca fórte compromiţĕtóre pentru demnitatea luĭ, chitanţa despre acest dar, pe care o cereà (10 Octobre). (7) La 11 din aceeaşĭ lună, Bogdan sosià la Curtea burgrafuluĭ, în Anspach, cu şése slugĭ şi patru caì, cerênd iar banĭ şi recomendaţiune şi arătând scrisorile de la Regele Franciei. Evenimentele din ţĕrile nóstre aflaŭ însă un óre-care rĕsunet şi în Apus, aşà în cât consilierul burgravial Johann Buttner scià că Moldova e supusă Polonilor. Burgraful plătì decĭ la 13 Octobre cheltuelile făcute de vagabond la ospĕtăria «Coróneĭ» şi-ĭ dădù recomendaţiunĭ către episcopul de Bamberg, duciĭ Bavariei şi Saxoniei. (8) Din Anspach, Bogdan trecù în Brandenburg, apoĭ la Curtea luĭ Maximilian de Bavaria, care-l re-

(1) Hurmuzaki, VIII, p. 200—1: «a posta di Franza.»

(2) Scrisórea vorbesce de: «gli tumulti che sono in cotesto regno», dar Danemarca erà în linişte atuncĭ, pe când în Suedia Ducele Carol luptà cu Regele Sigismund (şi de Polonia).

(3) *Ibid.*

(4) Hurmuzaki, III², p. 436—7 (fórte rĕŭ publicată, veḑĭ Apendice No. 1). E curios că scrisórea luĭ Bogdan către magistraţiĭ din Braunschweig şi raportul comisiuniĭ din Dresda sunt ambele datate din 21 Septembre 1599. Lucrul se explică prin aceea că Ioan Bogdan întrebuinţéză stilul noŭ, iar funcţionariĭ din Dresda pe cel vechiŭ.

(5) Inedit.

(6) Inedit.

(7) Inedit.

(8) Inedit.

comandă, la 4 Novembre, Duceluĭ de Württemberg; la 9 ale luneĭ, el erà la Augsburg, unde cere împrumutul sĕŭ obicĭnuit luĭ Octavian Fugger, marele bancher. (1) Apoĭ, îĭ perdem definitiv urma. Nicĭ cu fiul sĕŭ, al căruĭ nume nu-l cunóscem, nu scim ce s'a făcut.

VIII. Familia Potcóvă.

Ivan Potcóvă, ȡis şi Creţul, erà, ca toţĭ pretendenţiĭ aduşĭ de Cazacĭ, un personagiŭ de o înfăţişare mîndră şi impunĕtóre. «Un om chipos, cavaleresc, domnesc şi priceput în răsboiŭ.» (2) Îşĭ datorià porecla faptuluĭ «că rupeà cu mâna o potcóvă neîntrebuinţată, pare că ar fi fost hârtie. (3) Mazovian după uniĭ, (4) Moldovén din popor (5) după alţiĭ, el se făceà «frate» cu Ioan-Vodă-cel-Cumplit. (6)

Ivan se adresă întâiŭ, pentru a căpĕtà sprijin, la starostele de Bar şi la Constantin, Principe de Ostrog, voevod al Kievuluĭ. Ocupat cu Danzigul, Regele Polonieĭ, a căruia părere se cerù (7), refusă ajutarea pretendentuluĭ. Un Polon, Stanislav Kopycki, se oferì însă să-l mijlocéscă la Cazacĭ, între carĭ steteà de douĕ-ȡecĭ de anĭ. Ajutat încă şi de un Moldovén, anume Ceplea (Ţopa), aşezat şi el la dînşiĭ, Kopycki îĭ înduplecă uşor. Se alese un hatman, Şah, şi 3.300 de Cazacĭ se îndreptară spre Nistru. Dar Petru-Şchiopul, ce domnià atuncĭ în Moldova, erà pregătit: năvălitoriĭ se întórseră prădând (Iunie 1577). (8)

Ştefan Báthory erà decis să opréscă o nouă năvălire, care ar fi creat complicaţiunĭ cu Pórta. Trupe fusese trimise, carĭ aflară pe Ioan la Nimirov, dar oraşul refusă să-l deà. Înainte de a venì ordine nouĕ de la Curte, pretendentul trecuse Nistrul, la 11 ale luĭ Novembre. (9)

Petru-Şchiopul, îngrijat, ceruse ajutóre de la Turcĭ şi le căpĕtase (Septembre 1577) (10): Sultanul îl autorisă să respingă forţa prin forţă.(11)

---

(1) Hurmuzaki, III², p. 438—9.
(2) *A. Fr.*, I, p. 120. Cf. Caramzin, tr. St.-Thomas (Paris, Bossange, 1823), IX, p. 364-5.
(3) Ortelius, p. 173.
(4) Ureche, p. 230.
(5) Ortelius, *l. c.*
(6) Ureche, *l. c.* Cf. Hasdeu, *Ioan-Vodă-cel-Cumplit*, ed. II. 1894, p. 22—3.
(7) Engel, *Gesch der Kosaken*, p. 78.
(8) Asupra tentativeĭ, v. Ureche, p. 230 - 2; adausurile luĭ Nicolae Costin, p. 467 – 70, şi rapórtele germane din Hurmuzaki, III, p. 5—6; IV², p. 98; Gerlach, p. 385, 437.
(9) *Ibid.;* Hurmuzaki, III, p. 7—8.
(10) *Ibid.*, p. 5.
(11) *Ibid.*

Domnul maĭ aveà la sine şi o gardă de Turcĭ beşliĭ, dar, pe când se plătiaŭ 500, eraŭ în adevĕr numaĭ patru-ḑecĭ. (1) Lupta cu Potcóvă se dădù lângă Iaşĭ chiar; Cazaciĭ se făcură a cădé la pămînt, când bătură tunurile luĭ Petru, apoĭ, la iuruşul Turcilor, se ridicară, împuşcând în plin. Noul *Ioan-Vodă* intră în Iaşĭ la 23 Novembre şi făcù boerĭ marĭ dintre tovarăşiĭ sĕĭ de cucerire. (2)

Învinsul Petru se retrăsese la Buzĕŭ, (3) unde-l ajunseră ajutóre turcescĭ, plecate din Constantinopole la începutul luĭ Decembre. Turciĭ se temeaŭ de uneltirile Şahuluĭ, cu care eraŭ în luptă, de ale Țaruluĭ, sprijinitorul, se ḑiceà, al pretendentuluĭ. (4) Deşì acesta din urmă oferià crescerea tributuluĭ, se trimisese în grabă 500 de ienicerĭ, apoĭ alțĭ o mie, precum şi ordine către Tătarĭ şi patru sangiacĭ de la Dunăre şi Nistru, către Muntenĭ, Ardelenĭ (16 Decembre) şi spahiĭ. Beglerbegul Greciеĭ steteà şi el gata să pornéscă. (5) Deşì Ioan învinse încă odată, la Docolina, el se hotărì să plece din Moldova şi trecù Nistrul pe la Soroca, spre marea jale a țĕriĭ, bucurósă de Domn tînĕr. (6) Sĕcuiĭ şi lefegiiĭ luĭ Christofor Báthory, sub comanda nepotuluĭ acestuia, Ştefan, trecuse munțiĭ (7), şi Petru fù restabilit la 1 Ianuarie 1578. (8)

La 21 Februarie următor, ieniceriĭ se întorceaŭ însă abià în capitală, când un olac din Moldova aduse scirea că alțĭ 2.000 de Nizoviĭ aŭ intrat în țéră, cu un noŭ Domn. (9) Acesta se chemà Alexandru şi se da drept frate cu Ioan-Vodă Potcóvă, care fusese prins prin înşelăciune, în oraşul Nimirov, de către hatmanul Podolieĭ, Nicolae Sieniawski, şi trimes la dieta din Varsovia. (10) Noul pre-

(1) Hurmuzaki, IV², p. 99.
(2) Ureche, p. 231; Adausurĭ, p. 469.
(3) Hurmuzaki, III, p. 7—8.
(4) *Ibid.*, IV², p. 99—100, 100—1.
(5) *Ibid.*, III, p. 5—8; *Supl.* I¹, p. 41; Gerlach, p. 420.
(6) Ureche, p. 231—2; Adausurĭ, *l. c.*
(7) Bethlen, II, 434; Ortelius, p. 173; Ureche, p. 232.
(8) Ureche, *l. c.* Christofor Báthory, înşelat de scirĭ falşe, ordonà încă de la 14 Septembre 1577 prinderea luĭ «Iovan Valachul», care, bătut, s'ar fi refugiat «prin aceste părțĭ» (copie de doc. la Bibl. Ac. Rom.). Nouĕ ordine pentru «alt năvălitor, necunoscut» la 2 Decembre. Petru-Şchiopul mulțumì pentru acéstă atențiune *(ibid.)* în Maiŭ următor. Cf. Pawiński [v. maĭ jos], p. 192.
(9) Gerlach, p. 460, col. 1; Hurmuzaki, IV², p. 102.
(10) *A. Fr.*, I, p. 121; Engel, *Gesch. der Kos.*, p. 80. Andreiŭ Lozowiecki îl aduse din ordinul Regeluĭ de la Rawa la Lemberg (Pawiński, *Księgi podskarbińskie*, Varsovia, p. 193), în 1578.

tendent trecù Nistrul la 9 Februarie şi ocupă, fără a slobodì o puşcă, Iaşiĭ. (1).

Indignarea fù atuncĭ la culme în Constantinopole. Se dădu ordin Tătarilor să alerge. Ambasadorul polon fu mustrat aspru şi, la rĕspunsul sĕŭ că Nizoviĭ n'ascultă de nime, Sokolli strigă: «Să abdice atuncĭ Regele!» Erà vorba să se puie sangiacĭ în ţĕrile române. (2) Capigiul, care gâtuì la Anchialo pe Şaitan-Oglu, aveà, se ḑice, ordin a da morţiĭ pe Petru (3), lăsându-se scaunul maĭ de grabă luĭ Alexandru, pentru care stăruià Hanul. (4) Sultanul însuşĭ mustrà pe Regele Polonieĭ ca nerecunoscĕtor şi se oferì a dà trupe de ale sale pentru a prinde în Polonia pe ceĭ doĭ fraţĭ Potcóvă, de carĭ are nevoie neapĕrat (10 Martie). (5) Când sosì la Constantinopole solul pe care se grăbì a-l trimete Báthory (Aprilie), Marele-Vizir arătà că numaĭ răsboiul cu Persia scăpase regatul de o peire totală: maĭ multe miĭ de ómenĭ, cu deosebire din Ukraina, al căreia şef, Constantin de Ostrog, ajutase pe Alexandru, fură duşĭ în robia tătăréscă. Hanul, —«a căruia faţă înegréscă-se!» —trebuià să prindă pe Rege şi să distrugă regatul. Sultanul în persónă va venì să înveţe minte pe Leşiĭ de la hotare. «Dumneḑeŭ afuriséscă pe însuşĭ Regele, care plătesce în aşà chip fapta bună a Împĕratuluĭ!» (6) Prinşiĭ fură ceruţĭ numaĭ decât luĭ Báthory (25 Aprilie). (7)

Căcĭ Petru avuse noroc. La somaţiunea Turcilor de a trimete puşcaşi «câtă frunză şi érbă» (8), Christofor, Voevodul Ardéluluĭ, expediase luĭ Petru 600 de archebusierĭ şi 200 de călărĭ. (9) În nóptea de spre

(1) Ureche, p. 233.

(2) Hurmuzaki, IV², p. 102, 102–3; *Supl.* I¹, p. 42.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 103–5; III, p. 11—2; cf. p. 6.

(4) Gerlach, p. 463, col. 1. Alexandru ar fi ruşinat pe femeia luĭ Petru, Dómna Maria *(ibid.)*.

(5) Gerlach, p. 542–4.

(6) *Ibid.*, p. 548–9, 549–50. Dzierzek plecă, la 3 Maiŭ, cu ordin să capete pe Ioan şi Constantin, un concurent al precedenţilor, fugit în Polonia. *Ibid.*, p. 487–8. V. şi Hurmuzaki, III, p. 13. Cf. «Tertius quoque, Alexander». *Ibid.*, III, p. 14–5. O altă scrisóre a Sultanuluĭ, cerênd stăruitor extrădarea luĭ «Constantin Ivanovici» (Aprilie—Maiŭ), în *Mem. soc. din Odesa*, XI, p. 467—70. Nu e vorba însă de unul dintre pretendenţiĭ noştri.

(7) Hurmuzaki, *l. c.* Acesta expediase la hotare soldaţĭ ungurĭ, dar tot el dă celor cincĭ solĭ cazacĭ veniţĭ la Lemberg un stég mare de mătase şi altul roşu «ex armesino», cu fir şi mătăsurĭ, pentru pedeştri (Pawiński, I, p. 215–6, 217–8).

(8) Hurmuzaki, III, p. 16.

(9) *Ibid.*, III, p. 13.

12 Martie, Alexandru, lipsit de provisiunĭ şi de «érbă», încercă o eşire spre codriĭ, dar, ajuns la iezerul Ceorbescilor, cădù, cu aĭ sĕĭ, în mâna Domnuluĭ legitim. (1) Rănit la cap în luptă, el murì îndată, în calea spre Constantinopole. (2) La 5 Aprilie, Gerlach vĕdù în lanţurĭ pe stradele capitaleĭ bieţiĭ ţĕranĭ prinşĭ, carĭ apĕraseră causa Domnuluĭ noŭ. (3)

La 12 Iunie, Regele Polonieĭ scrie Sultanuluĭ, arătându-ĭ că n'a fost de vină în năvălirea repetată a Cazacilor. «Domnişorul» Constantin a trăit şése-spre-dece anĭ în Polonia, tot departe de hotare, n'a luat parte la nicĭ o întreprindere, şi e de neînţeles pentru ce îl reclamă astădĭ; pe Ioan îl judecă acum; împotriva luĭ Alexandru, ar fi ajutat pe Petru, dacă acest ajutor i-ar fi fost cerut şi dacă nu s'ar fi temut, ca el să nu fie privit ca o violare de teritoriŭ. Cazaciĭ fiind o adunătură fără stăpân, carĭ îl pradă şi pe el, nu póte decât să taie pe cine-ĭ cade în mână şi să confisce averea celor ce fug în Regat. (4) Patru dile după expediarea scrisoriĭ, Regele eşià din Lemberg: în lipsa luĭ şi a nobililor, înaintea uneĭ deputaţiunĭ moldovenescĭ, eroicul Ioan-Vodă-şĭ perdeà capul, în piaţa oraşuluĭ. (5) Cazaciĭ îngropară pe tovarăşul lor de luptă într'o mănăstire la Caniev. (6)

La 26 Iulie, un alt pretendent, Petru Alexandrovicĭ, apare la Nistru, adus de Cazacĭ, în numĕr de 4.000. (7) Sultanul, indignat, ameninţă pe Regele Ştefan cu gonirea din Scaun (12 August). (8) În Septembre, Constantin, care întovărăşise odată pe Potcóvă Creţul, se apropie de Nistru, şi Petru-Vodă declară, desperat, luĭ Báthory, că e decis a pleca

(1) Ureche, *l. c.* După o depeşă germană, s'ar fi călcat o capitulaţiune, atacându-ĭ (Hurmuzaki, III, p. 13).

(2) Hurmuzaki, *l. c;* IV², p. 105—6; *Supl.* I¹, p. 42—4.

(3) Gerlach, p. 479. Cf. Hurmuzaki, *ll. cc.*

(4) Hurmuzaki, III, p. 17—19.

(5) *A. Fr.*, I, p. 120—1; Hasdeu, *o. c.*, p. 202—6; Hurmuzaki, III, p. 20—2.

(6) Engel, *o. c.*, p. 81. După Chodyniecki, apud Hasdeu, ar fi fost îngropat Ioan în biserica ortodoxă din Lemberg (*o. c.*, p. 209, nota 45). Ar fi interesant să se facă cercetărĭ în acéstă privinţă.

(7) Ureche, p. 233; Hurmuzaki, *l. c.*, şi *Supl.* I¹, p. 45. Ar fi, după un raport german (1—5 Octobre), «des hingerichten Ivan Sohn Ainer». Beiul de Bender l'ar fi prins (*ibid.*). Ar fi fost ucis, după alt isvor (*Supl.* I¹, *l. c.*). Cf. maĭ departe.

(8) Hurmuzaki, III, p. 29—31. În August, solĭ moldovenĭ la Rege (Pawiński, p. 199). Cf. p. 215 (încercare de a oprì pe Nizoviĭ prin călărĭ ungurĭ). Solĭ anume fură trimişĭ la căpitanii de Braclaw, Winniza, etc., şi la comandanţiĭ Cazacilor, «ut Petrum dictum Waiwodam a finibus Moldaviae arceant et post retrocedant» (p. 198).

din Moldova, unde Sultanul va pune beglerbeĭ. (1) În lupta ce se dete, la 12 Octobre (2), Domnul biruì însă iarăşĭ pe Nizovĭ şi trimese o parte din eĭ, carĭ făcură mărturisirĭ fórte compromiţĕtóre pentru Polonĭ, la Constantinopole. (3) Constantin însă se aflà la Caniev, apoĭ pe lângă Cercassi, prin Martie 1579, când Petru cerù — în zadar — arestarea luĭ. (4)

IX. Lăpuşnenïĭ.

a) Petru Cazacul.

Acest Constantin, la care Báthory ţineà aşà de mult în cât riscà să pérdă prietenia Sultanuluĭ, erà póte un fiŭ al luĭ Alexandru Lăpuşnénu. (5) «Dacă voiŭ ajunge Domn în Moldova», ḑiceà el Polonilor, «vĕ voiŭ da óste şi banĭ mulţĭ» (6), cum nu făceà Petru-Şchiopul. De aceea toţĭ magnaţiĭ îl adăpostiaŭ.

Fiiĭ luĭ Lăpuşnénu i-am vĕḑut în diploma pentru succesiune (7): cel maĭ mare, Bogdan, născut în 1553 (8), om cult şi inteligent (9), dorit de aventurĭ şi petrecerĭ luxóse, murì nebun, la Moscva. (10) Dintre cele şése fete, una, Sultana, se călugărì, alta luă pe un Grec, o a treia pe un Paniewski. (11) Cnéjna, cea maĭ mare, se căsătorì, la 31 Ianuarie

(1) *Ibid.*, *Supl.* II¹, p. 287—8. «Constantinus, palatinides Moldaviae» primesce in acest an de la Regele Ştefan 30 de florinĭ, apoĭ alţĭ ḑece (Pawiński, p. 208). În Iulie se trimete la el, în Zloczow, Leonard Stronski «cum litteris universalibus ad capiendum et investigandum Constantinum» (p. 198).

(2) Ureche, *l. c.*; cf. Adausurĭ, p 470; Hurmuzaki, *Supl.* I¹, *l. c.*

(3) Hurmuzaki, III, p. 21.

(4) *Ibid.*, *Supl* II¹, p. 289—90.

(5) V. p. 200—1.

(6) «Ille latro, Alexandri cuiusdam filius, Constantinus» ḑice Vizirul, într'o scrisóre din 3—7 Septembre 1578 (Hurmuzaki, III, p. 33—5). Alexandru nu puteà fi însă tînĕrul Potcóvă, pe care Turciĭ l'ar fi desemnat maĭ insultător de sigur.

(7) *Ibid.*

(8) În August. I. Bogdan, *Cronicile moldovenescĭ*, p. 221. Cf. Ureche, p. 210, 222. Totuşi Alexandru nu citéză vre-un fiŭ al sĕŭ in documentul din 30 Aprilie 1554, publicat în *Mem. soc. din. Odesa,* II, p. 564.

(9) Ureche, p 223.

(10) V. maĭ departe, şi Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 475.

(11) Pomelnicul de la Pângăraţĭ (1793) citéză pe următoriĭ copiĭ aĭ luĭ Lăpuşnénu cu Ruxandra: Bogdan, Petru, Constantin, Cnéjna, Mariica, Teofana, Anghilina, Teodora, Teofana (Soltana?) (Tocilescu, *Raport asupra câtor-va mănăstiri,* Bucurescĭ 1887, p. 75).

1569, cu un boer moldovén, şi fratele sĕŭ, Bogdan, care domnià atuncĭ în Moldova, poftì la solemnitate până şi pe Braşovenĭ. (1) Cât despre Maria (2) şi Tofana, cea din urmă erà să se mărite în 1583 cu o rudă a luĭ Petru-Şchiopul, pe care acesta voià să şi-l lase drept succesor. (3) Una din ele se mărită cu Orzechowski, a doua cu un alt Paniewski. Ambele trăiaŭ în Moldova, împreună cu fiica celeĭ dintâiŭ, căsătorită cu un anume Czolhański, sub Domniĭ Aron şi Ieremia. (4)

Al doilea fiŭ al luĭ Alexandru, Petru, era cam de vîrsta luĭ Bogdan. (5) Sub domnia acestuia, Turciĭ îl cereaŭ ca zălog, dar Domnul pretinse că fratele sĕŭ e bolnav şi nu póte plecà. (6) Ameninţat să fie dat pe mâna luĭ Ioan-Vodă, împreună cu Bogdan, de boeriĭ nemulţămiţĭ (7), el îşĭ întovărăşì fratele în exil, trecênd hotarul despre Polonia. (8) Pe când însă Domnul nu voì cu nicĭ un preţ să mérgă la Constantinopole, Petru, sciindu-se fără nicĭ o vină, se supuse chemăriĭ Turcilor şi întovărăşì pe céuşul Sultanuluĭ, în August 1572. (9) Solul polon Taranowski îl recomandă în Divan şi tînĕrul Principe căpĕtă de la Vizirul, a căruia rudă se credeà că este, o pensiune ḑilnică de treĭ-ḑecĭ, apoĭ de patru-ḑecĭ şi cincĭ-ḑecĭ de aspri. Mehemet îl îmbrăcase la audienţă cu o haină aurită, şi se aşteptà să fie numit Domn în Moldova. (10) Sultanul, într'o scrisóre a sa, şi un scriitor polon pretind însă că Petru a murit de ciumă, care, în adevĕr, pustiì Orientul, peste câţĭ-và anĭ de la acéstă dată. (12)

---

(1) Invitaţiune din 12 Ianuarie. Copie în Bibl. Acad. Rom.

(2) Genealogia luĭ Bogdan Sasul atribue fetele luĭ Ştefan Rareş şi numesce pe acésta: Panoroska. Papiu, III, p. 46. Sasul maĭ citézá şi pe un fiŭ al aceluiaşĭ Domn, pe Bogdan.

(3) Zamoyski către Rege, 6 Februarie 1583. Soţul ar fi fratele Domnuluĭ Ardélului, anume Alexandru, ceea ce e, de sigur, o confusiune. Inedit.

(4) Hurmuzaki, *Supl.*, II¹, p. 337, 475. Cf. Forgach, p. 513; Melchisedek, *Chron. Rom.*, I, p. 197; *Col. luĭ Traian*, II, No. 3; Engel, *Gesch. der Moldau*, p. 240; Istvánfi, *Regni Hungarici Historia*, ed. din 1685, p. 340 a; Heidenstein, p. 317, col. 1; Picot, *o. c.*, p. 468, nota. Se pare că Ioan «Oritzovius», care încheie un tractat între Aron şi Cazaci, e Orzechowski de aici (Heidenstein, p. 314, col. 2).

(5) V. Forgach, *l. c.*: «adolescentes filios satis florentes.»

(6) Hurmuzaki, VIII, p. 161. Un raport din 28 Martie 1574 pare a spune că Bogdan îĭ reservà Muntenia. *Ibid.*, p. 177—8; dacă nu e vorba de Petru-Şchiopul.

(7) Lasicki, în Papiu, III, p. 256—7.

(8) Forgach, *l. c.*; Ureche, *l. c.*

(9) Forgach, p. 514; Paprocki, în *Col. l. Traian*, II, No. 1; Hurmuzaki, II, p. 621, 636, 640—1, 645; *Supl.* I¹, p. 24; *A. Fr.*, I, p. 16—7.

(10) Isvórele de maĭ sus.

(11) Hurmuzaki, IV², p. 164—5; Lasicki, p. 268.

Dar în 1574, când cu alegerea luĭ Ştefan Báthory în Polonia, apare din noŭ un Petru Alexandrovicĭ, care merge, póte cu Laski, la Curtea luĭ Maximilian, căruia o partidă polonă îĭ oferià coróna Regatuluĭ. Închis ca şarlatan, — tótă lumea păreà că socóte pe adevĕratul Petru ca mort, — el fu liberat de nisce magnaţĭ leşĭ şi trăì de acum înainte pe lângă cunoscutul nobil Andreiŭ Taranowski, cel maĭ mare negociator al epoceĭ sale. (1) Ba Regele Poloniei stăruì chiar pentru numirea sa, la Constantinopole. (2)

În 1578, pretendentul nu maĭ putù răbdà şi intră de sine în Moldova: Petru-Şchiopul isbutì să respingă pe năvălitorĭ, carĭ eraŭ numaĭ câte-va sute de ómenĭ; el trimise chiar vestea că a nimicit pe Cazacĭ şi a ucis pe Domnişor. În realitate, acesta scăpă pe lângă seniorii polonĭ şi lituanĭ ce-l ocrotiaŭ. (3)

Regele Ştefan se grăbì a anunţà năvălirea, a trimete ajutóre unguresci Domnului, a expedià (28 Iulie) un sol anume la Pórtă, Andreiŭ Lozowiecki. (4) Turciĭ însă îĭ trimeseră scrisorĭ insultătóre, făcênd pe Báthory «catâr» (5), mustrându-l pentru rea voinţă şi ameninţându-l chiar cu un răsboiŭ. (6) La acestea, se rĕspunse că vinovaţĭ sunt Moldoveniĭ, carĭ chémă pe «falsiĭ» fiĭ de Domnĭ, că e de mirare cum o ţéră aşà de puternică odată să tremure înaintea a patru saŭ cincĭ sute de vagabonḑĭ (13 Septembre). (7) Dumneḑeŭ fie judecător, exclamă Regele, între dînsul şi Sultan! Tătariĭ rĕsbunase iarăşĭ pe stăpâniĭ lor, prădând în Polonia. (8)

În 1586, Petru rătăcià iar pe la hotare (9), şi probabil că pentru causa sa se făcură de Cazacĭ năvălirĭ în Moldova la 1584 şi 1587, ambele respinse cu succes de Moldovenĭ. (10) Prin 1591, el se retrage lângă Zamoyski şi, recunoscêndu-ĭ legitimitatea pretenţiunilor, Regele îl re-

---

(1) Hurmuzaki, IV², p. 172—3; Paprocki, *l. c.*

(2) *Ibid.*

(3) V. p. 237. Erà sprijinit de Taranowski, de Gheorghe Iaslowiecki, palatin al Rusiei, şi de căpitanul de Cameniţă.

(4) Hurmuzaki, III, p. 19–20.

(5) *Ibid.*, p. 27—8: «Vestra Maiestas nescitne quibusnam et qualibus ratione carentibus animalibus præposita sit, quod, tanquam mulus, rationem non habent nec intellectum?» (p. 27).

(6) *Ibid.*

(7) *Ibid.*, p. 32, 36—7.

(8) *Ibid.*, p. 37—9.

(9) Hurmuzaki, IV², p. 130—1.

(10) Ureche, p. 236—7; Hurmuzaki, III, p. 88 şi urm., p. 97- 8. Cf. III², p. 16.

comandă, la 31 Octobre, ambasadoruluĭ veneţian, cerênd a-l sprijinì pentru domnie. Petru oferià Sultanuluĭ 200.000 de leĭ şi 80.000 Viziruluĭ. Se credeà că, sosind la Constantinopole, ar puté căpĕtà domnia, care fu luată în 1592 luĭ Aron. (1) Se trimese un sol special, pentru a-l sprijinì. (2) Bartolomeiŭ Brutti fusese omorît de Aron-Vodă, pentru că sprijinià interesele aceluia care se numià acum «Petru-Cazacul». (3)

Aron fu destituit, după stăruinţele nepotuluĭ luĭ Petru, Alexandru, viitorul Alexandru-cel-Rĕŭ, în Iunie 1592. Un céuş ocupă scaunul domnesc în lipsa titularuluĭ. (4) *Cazacul* credù ocasiunea favorabilă: la 9 Iulie, el se găsià la Cameniţă, cu trupe polone, rusescĭ şi cazace, conduse de Iaslowiecki, de staroştiĭ de Bar şi Cameniţă. El cere ajutor luĭ Zamoyski, oferindu-se a-ĭ servì, ca mulţumită, necruţând pentru acésta «nicĭ munca nóstră, nicĭ capul nostru, nicĭ sângele bieteĭ nóstre ţĕrĭ». Crede că hatmanul, căruia îĭ e «orfan şi fiŭ», îl va ajutà peste douĕ sĕptĕmânĭ; Sultanul i-a dat însuşĭ, printr'un céuş, voie să năvăléscă. (5) Ofiţerul turc din Iaşĭ fu gonit şi noul Domn ocupă capitala. Erà «un om de statură mare şi fórte arătos, care scia multe limbĭ»: ţĕraniĭ se declarară toţĭ pentru dînsul. (6)

Vestea ajunse la Constantinopole, spre sfîrşitul luĭ August, şi Sultanul cerù imediat satisfacţiune Regeluĭ Sigismund. (7) Beglerbegul Grecieĭ se gătì de plecare; ordine fură date Domnilor Ardéluluĭ şi Munteniei să pătrundă în Moldova, unde Aron, după cererile ienicerilor şi celor-lalţĭ creditorĭ, — cu scandal mare la uşile celor puternicĭ,— fusese restabilit. (8) La 3 Octobre, intraŭ în ţara Bârseĭ trupele de expediţiune: 200 de puşcaşĭ «negri», 300 de curtenĭ şi 500 de alţĭ călărĭ. Eraŭ comandaţĭ de şeful gardeĭ princiare, Gaşpar Sibrik şi de Moise Székely. (9) Somat să plece, Petru se gătì de apĕrare. Totuşĭ Sibrik isbutì să înainteze până la Iaşĭ; în lupta ce se dete lângă acest oraş, *Cazacul* fu părăsit de aĭ sĕĭ (24 Octobre). Dat luĭ Aron, i se tăie na-

---

(1) Hurmuzaki, IV², p. 160--1. Şi legătura de rudenie a luĭ Petru cu Alexandru-cel-Rĕŭ arătată în raportul baileluĭ dovedesce că cel dintâiŭ erà şi el un Lăpuşnénu.
(2) *Ibid.* şi p. 165.
(3) *Ibid.*, p. 162—3.
(4) *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 92. Cf. Ureche, p. 240—2.
(5) Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 321—2.
(6) *Ibid.*, IV², p. 169. Cf. p. 165.
(7) *Ibid.*, III, p. 164—5; IV², p. 164—5.
(8) V. Hurmuzaki, IV², p. 162—163 şi isvoarele citate în notele următóre.
(9) Bethlen, III, p. 67 şi urm.; *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 92—3.

sul, apoĭ nenorocitul îşĭ sfîrşì ḑilele la Constantinopole, în cârlige. După treĭ ḑile abià, se îndură Sultanul să-ĭ curme suferinţele, puind să-l împusce. (1) Epilogul fu o prădăciune de Tătarĭ în Polonia (Novembre). (2)

b) Ştefan.

Un curios document, tradus după «sêrbie», pomenesce întâia óră pe «Ştefan-Vodă, fiul rěposatuluĭ întru Domnul Alexandru-Voevod al Moldoveĭ». (3) Fostul mitropolit Anastasie, mitropolitul luĭ Ioan-cel-Cumplit (4), şi un falş episcop de Roman, Grigore, «maĭ mare peste tóte mănăstirile şi peste tot Sfatul ţěriĭ Moldoveĭ», scriŭ din *Sucéva*, la 15 Iunie 1589, Papeĭ Sixt V, arătând cum sunt de apěsaţĭ de Turcĭ şi de Domnul pus de aceştia, «străin şi venetic», care s'a încunjurat de o sumă de ómenĭ rěĭ: Turcĭ, Grecĭ, Ungurĭ şi Muntenĭ. Îĭ recomandă decĭ «pe acest fiŭ de Domn», care plécă la Roma, cu «aceştĭ fiĭ de boerĭ», şi-ĭ promit 50.000 de galbenĭ, dacă va stăruì pentru dînsul pe lângă Regele Polonieĭ. (5) La 8 Ianuarie următor, pretendentul erà la Veneţia, în calea-ĭ spre Roma, şi senatul îĭ acordă, după cerere, 100 de galbenĭ. (6) Sosit în sfîrşit la Vatican, Ştefan se arătă a fi catolic şi expuse Papeĭ cum «a fost gonit de copil din ţéra sa de puterea vrăjmaşilor». Sixt V sfătuì pe episcopĭ să se alipéscă de Bise-

---

(1) *Ibid.* şi Hurmuzaki, IV², p. 166—9; Walther, în Papiu, III, p. 14; Heidenstein, p. 298. Şése-ḑecĭ de boerĭ îl ceruse în scris ca Domn (Hurmuzaki, IV², p. 166). Asupra celor cincĭ-ḑecĭ de ţěranĭ prinşĭ, v. *ibid.*, p. 169.

(2) Hurmuzaki, IV², p. 170.

(3) Că e fiul luĭ Lăpuşnénu, şi nu al altuĭ Alexandru, arată faptul că Papa vorbesce (Hurmuzaki, III, p. 135—6) de punerea în scaun a acestuĭ Alexandru de către Regele Polonieĭ Sigismund-August, după stăruinţele Papeĭ Paul III. V. şi *Col. l. Traian*, I, No. 31, nota 2.

(4) În 1588, erà mitropolit Gheorghe Movilă, mitropolit unit, pe care e curios cum îl uită Papa. Anastasie fusese înlocuit cu Teofan, întors din Ardél, unde fugise sub Ioan-Vodă, la 1 Ianuarie 1578 (Ureche, p. 225, 232). La 4 Octobre 7092 (1583 saŭ 1584), el iscălesce un document (Wickenhauser, *Moldavitza*, p. 90—1) ca «episcopul Anastasie, ce a fost mitropolit») Cf. *Arch. ist.*, I, p., 144; II, p. 27. Alte documente din 1585 (8 Aprilie) îl arată însă ca mitropolit; dar, la 28 Februarie următor, aflăm pe Teofan (Arch. Statuluĭ, Pângăraţĭ, I, No. 4, 6; III, No. 3). La Roman, pe acest timp, erà Agaton. V. Wickenhauser, *l. c.*, p. 91—2. Cf. Melchisedek, *Chr. Rom.*, I, p. 220 şi urm.

(5) Hurmuzaki, III, p. 125.

(6) Inedit.

rica romană şi recomandâ pe pretendent Regeluĭ Sigismund, Împěratuluĭ Rudolf, archiduceluĭ Ernest, luĭ Andreiŭ Báthory, hatmanuluĭ Zamoyski şi nunciuluĭ apostolic în Polonia, Hanibal de Capua (5—24 Aprilie 1590). (1) La 28 Maiŭ, senatul veneţian dedeà alţĭ 100 de galbenĭ «Domnuluĭ Ştefan, Domn al Moldoveĭ, care se întórce în ţéra sa». (2) Nimic nu se maĭ scie apoĭ despre Ştefan Alexandrovicĭ.

c) Ilie.

În luna luĭ Februarie 1591, Mihnea, Domnul Munteniei, fu depus şi chemat la Pórtă. În locu-ĭ era desemnat «unul cu numele de Ilie-Voevod, care de curînd erà blănar şi aveà dughénă în Constantinopole». Acest Ilie, acelaşĭ cu Ilie Alexandrovicĭ, care se întîlnesce puţin maĭ târḑiŭ, oferise, peste tribut, un dar de 400.000 de coróne Viziruluĭ Ibrahim. Se găsià, de sigur, exilat pentru intrigĭ, la Rodos, cu un Voevod muntén, care stătuse în serviciul Mosceveĭ prin 1572, probabil acel Radu, fiul luĭ Mircea, care a căpětat un moment Muntenia. (3) Sultanul primise, ḑice un raport italian, 500.000 de «sultaninĭ» de la fostul blănar, iar Vizirul 100.000. (4) La 16 Martie, Ilie sosise acum în Constantinopole; i se ordonă să sărute mâna Sultanuluĭ şi erà să plece spre ţéra câştigată. (5) În locul luĭ fu însă numit Radu, care e primit de Padişah la 24 Martie. (6) Dar intrigile ce se ţeseaŭ contra luĭ Petru-Şchiopul din Moldova dădură speranţe nouě întâiuluĭ pretendent. (7) Erà vorba să fie numit, în locul bětrânuluĭ Domn şi fiuluĭ sěŭ, coregentul Ştefan, în Aprilie. În Maiŭ, lucrul erà creḑut încă posibil. Când Ştefan-Surdul, noul Domn muntén (numit în Maiŭ), se clătinà, neputênd să dea întréga sumă extraordinară promisă, se ḑiceà că Ilie va venì iarăşĭ în Muntenia. (8) Ştefan însă plécă din Constan-

---

(1) Hurmuzaki, p. 135—9; III², p. 25—6; 385—6.

(2) Inedit.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 154; III, p. 143. Evident, Ilie n'are nicĭ o legătură cu Ilieş Rareş, asupra sórteĭ căruia, după destituire, v. Ureche, p. 206—7; Bogdan, *Vechile chronicĭ*, p. 217; Hurmuzaki, II, p. 263. Cf. Picot, *o. c.*, p. 363, nota, saŭ Orichovius, *Annales Poloniae*, ed. cit., p. 80—2. — După tablele luĭ Hammer, Mare-Vizir erà, pe acéstă vreme, Sinan-Paşa (3 Aprile 1589—2 August 1591).

(4) Hurmuzaki, IV², *l. c.*

(5) *Ibid*, p. 155.

(6) *Ibid.*, III, p. 146.

(7) Hurmuzaki, III, p. 148—9, 150.

(8) *Ibid.*, III, p. 150.

tinopole şi sosesce în Bucurescĭ la 23 Iulie. (1) În Septembre următor, se vorbià din noŭ de numirea blănaruluĭ în Moldova, chiar după alegerea luĭ «Emanuel» (acelaşĭ ca şi Aron), venit cu Cercel din Polonia. (2) Şi Aron însă, ca şi Ştefan, îşĭ păstră posiţiunea câştigată.

La 23 Maiŭ 1594, şeful gardeĭ din Viena prindeà ca spion, şi închideà în casa temniceruluĭ Fäudl *(bei dem Faüdl Profosen)* pe «o persónă, care se ḑiceà Ilie Alexandrovicĭ, conte-palatin al Moldoveĭ». Prinsul aveà cu el două pergamente şi maĭ multe scrisorĭ: se duceà la Constantinopole, venind din Francia şi Anglia, unde căpĕtase ordine către ambasadoriĭ respectivĭ, pentru stăruinţe. Locuià în Viena, «înaintea Porţiĭ, într'un han prost». Se arătà însă dispus să servéscă în Ungaria, sub archiducele Mathias, *contra* Turcilor. Se ordonă de la Curte ca el «să fie ţinut la Viena în chip cuviincios». (3)

Din capitala Imperiuluĭ, Ilie plecă în Stiria, probabil cu de-asila. La 6 Ianuarie 1598, el însemnà pe o psaltire slavonă, copiată chiar de dînsul, «în ţara nemţéscă», data acésta in litere, cu adausul: «prin Stiria». (4) De aicĭ, va fi fugit în părţile Cazacilor şi Tătarilor. Ceĭ din urmă năvălesc, în adevĕr, în Moldova, prin Decembre 1596, aducênd un Domn «Ilie», care, firesce nu se putù menţineà. (5) Şi, cu acésta, aventurierul dispare.

d) Ionaşcu.

Acest ultim fiŭ al Lăpuşnénuluĭ e cunoscut numaĭ prin chronica luĭ Ureche. În 1592, Orheieniĭ şi Soroceniĭ se răscólă şi ridică în scaun pe acest Ionaşcu, dându-ĭ numele de «Bogdan-Vodă.» Pretendentul

(1) *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 87.

(2) Hurmuzaki, III, p. 152—3. Aron e numit pe la 12 Septembre (*ibid.*, III, p. 152—3, 159—60). Domnul noŭ plécă din Constantinopole la 14 Novembre (p. 159). Ilie sosise, de sigur, din Rodos (*ibid.*, IV², p. 155).

(3) Hurmuzaki, III, p. 192—3.

(4) I. Bogdan, *Câte-va manuscripte slavo-române din Biblioteca imperială de la Viena*, în *Mem. Ac. Rom.*, Secţ. ist., ser. II, XI (1890), p. 12—7. Psaltirea, scrisă de mâna unuĭ incepător, are la început o notiţă latină, în care avocatul bamberges Pangratie Holzschuher îşĭ însémnă numele spre amintire («Domino Elie Alexandro... scripsit» s'ar puteà luà greŭ in sensul că acest Bavares a scris psaltirea slavonă; v. şi intâia însemnare a luĭ Ilie, p. 12). Încurcă însă data acesteĭ însemnărĭ: 27 Iulie 1586. Aş cetì maĭ curând 1596 de cât să admit că Ilie ar maĭ fi fost prin Imperiŭ înainte de 1591. O notiţă a luĭ Ilie de la 17 Maiŭ 1595 n'are însemnarea loculuĭ.

(5) Hurmuzaki, III, p. 271. E curios că Ioan-Bogdan se iscălesce şi el Iliaş (v. p. 229).

erà în înțelegere cu o parte din boerĭ, ca logofĕtul Trotuşan, Bucium şi Paos (?), carĭ plătiră vina lor cu capul. Bàtut la Răut, pretendentul fu însemnat la nas numaĭ, şi călugărit. (1)

e) Fiiĭ luĭ Bogdan.

În actele sale, acesta nu-şĭ însémnă fiiĭ, căsătoria plănuită cu fata luĭ Tarlo nefăcêndu-se. (2) Doĭ fiĭ naturalĭ aĭ sĕĭ însă apar maĭ târḑiŭ în istoria nóstră.

Unul e Ioan Iancu saŭ «Iohannes Ianucla», care vine în Moldova sub Aron. Acesta din urmă se întitulà fiŭ al luĭ Alexandru Lăpuşneanu, chemase la sine pe surorile luĭ Bogdan şi adusese chiar din Braşov un frate (Februarie 1592), pe care, recunoscêndu-l drept moştenitor al sĕŭ, îl trimise peste câte-va lunĭ la Constantinopole. (3) Când Aron fu gonit, Iancu se duse (Aprilie 1601) la Papa, care-l trată bine şi-ĭ dete scrisorĭ către Impĕratul, căruia-l recomandă şi ambasa-

---

(1) Ureche, p. 239—40. Lăpuşneniĭ ridicase şi eĭ un «Domnişor», sub Sasul, Ioan-Vodă Lungul, care fu bătut de Bucium şi Brutti la Balota. *Ibid.*, p. 234. Năvălirea luĭ Ionaşcu trebue să se fi făcut în Maiŭ saŭ Iunie, căcĭ la 3 Maiŭ Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, e constatat încă documentar (Bibl. Acad., Pecete 58). Pe de altă parte, Aron fu destituit în Iunie (v. p. 214). Logofĕtul-Mare erà insă Bărlădénu (Bibl. Ac., *l. c.*, doc. 30/XIX, 74/XIX).

(2) Forgach, p. 513; Istvánfi, ed. cit., p. 340*; Ureche, p. 224; Papiu, III, 214—5, 256; Hurmuzaki, II[5], p. 667, 698—9; *Col. luĭ Traian*, II, No. 5.

(3) *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 92. Nu sciŭ să fi observat cine-và până acuma (cf. Picot, p. 567 nota: Xenopol, III, p. 114—5; Tocilescu, *Manual*, p. 160) că Aron pomenesce în documente, ca tată al sĕŭ pe Alexandru Vodă (adică evident Lăpuşneanu; cf. Hurmuzaki, *Supl.* II[1], p. 337: «sora hospodaruluĭ Bogdan, recunoscută ca soră de hospodarul actual»). V. Documentele 30/XIX şi 104/XV din Bibl Acad. — Aron nu citéză nicĭ un fiŭ al sĕŭ, deşĭ erà însurat (cf. Ureche p. 240; *Történelmi Tár*, 1893, p. 131). În scrisórea sa către Braşovenĭ (Iaşĭ, 26 Decembre 1591), el spune: «principatum paternum patris nostri Alexandri moldaviensem adepti sumus». Copie la Bibl. Acad Rom. Să ni se permită a observà că a venit vremea ca ineditul să fie întrebuințat cu maĭ multă seriositate pentru istoria Românilor. — Neidentificabil rĕmâne însă, din punct de vedere genealogic (afară numaĭ dacă se primesce ca o indicațiune numele de Ștefan *Radul*, dat de Miron Costin, p. 249; originea țigănéscă după tată, ce-ĭ atribue Heidenstein (p. 315, col. 1), pare o calomnie), Răsvan; acesta fusese hatman sub Aron (doc. din 1594, Maiŭ 12. Archiv. Stat., S. Sava, pach. 28, No. 2). Semnalez de la dînsul (un document al sĕŭ e publicat în *Arch. ist.*, I[1], p. 181) singurele douĕ acte inedite cunoscute mie (Arch. Stat., Pobrata, pach. 13, No. 36 şi 39: Iaşĭ, 18 Maiŭ 1595). Reproducem iscăliturile în planşă.

dorul german din Roma, precum şi către Regele Poloniei. Archiducele Mathias îĭ dă şi el asemenea recomandaţiunĭ. Ajuns la Praga, pretendentul cerù de-o-cam-dată, la 18 Iulie 1601, un adăpost pentru dînsul, femeea sa, «Maria, fiica luĭ Mircea din Muntenia», şi fiiĭ lor; anume două sate lîngă Baia-Mare, «Dobrava» şi «Honolis». Se cerură informaţiunĭ de la Curte (18 şi 23 Iulie), fără să scim decisiunea luată. (1) La 10 Maiŭ 1610, Iancu, «Janukla, princeps Mundani», erà, însă tocmaĭ la Nysloss în Suedia, unde primesce de la tesaurariul Westgottlandeĭ şépte-ḑecĭ şi cincĭ de talerĭ. (2)

Cel-lalt fiŭ al luĭ Bogdan (3) a domnit: e Alexandru-cel-Rĕŭ. Erà prin Constantinopole pe la 1584, apoĭ fu exilat la Rodos. Un grec, Morcato, care maĭ târziŭ dorià să-l despartă de soţia luĭ, o Perotă, pentru a-ĭ dà pe o rudă a sa (4), îĭ câştigă sprijinul ienicerilor. Aga lor stărue pentru el, promiţênd mulţĭ banĭ Sultanuluĭ şi vĕduveĭ luĭ Sokolli, în Februarie 1584. Petru-Şchiopul cumpĕră însă, prin Evreul Benvenisti, pe Vizir, care raportă stăpânuluĭ sĕŭ că Alexandru e un şarlatan, şi făcù să i se tae nasul şi urechile. Sora luĭ Murad însă şi Aga aduseră arestarea Evreuluĭ; Vizirul însuşĭ îşĭ scăpă abià situaţiunea (5).

În 1592, Alexandru, de şi ast-fel mutilat, vînéză Domnia Moldoveĭ şi aduce depunerea luĭ Aron; (6) plătise 600 de poverĭ saŭ 900.000 de galbenĭ (7) şi promisese a dà cu 5.000 de galbenĭ maĭ mult de cât rivalul sĕŭ. Auḑindu-se că vicariul patriarchal e de partea acestuĭ din urmă, casa-ĭ e distrusă de ienicerĭ; se auḑià că Aron va fi dus de-a dreptul la Alep. (8) Creditoriĭ Domnuluĭ mazil îĭ scăpară însă tronul,

---

(1) Hurmuzaki, IV, p 262; *Supl.* II¹, 29—30.

(2) *Ibid.*, VIII, p. 332.

(3) Bogdan se luptă în 1574 cu Moscoviţiĭ în potriva Suedesilor şi iea câte-và castele (Gerlach, ind pierdută). În 1575, el stărue pentru a luà Moldova, pretinḑênd că la Moscova e «al doilea după Han», că are două gubernii, că Mircea Ciobanul ar fi frate cu Alexandru Lăpuşnénu, că Dómna Chiajna a căpĕtat Muntenia pentru Petru-Şchiopul, iar, pentru dînsul, Bogdan, Moldova; că Sultanul, în fine, a ordonat să i se trimétă *fiul* (Hurmuzaki, II, p. 741. Cf. p. 752—4). Interesantul amănunt al nebunieĭ luĭ Bogdan se află unde-và în documentele Hurmuzaki. Pierḑênd însă notiţa, nicĭ memoria mea, nicĭ tablele colecţieĭ, nu mĕ pot ajutà să regăsesc isvorul.

(4) *Ibid.*, IV², p. 160

(5) *Ibid.*, p. 122; *Supl.* I¹, p. 74.

(6) *Ibid.*, IV², p. 159.

(7) *Chron. F.-L.-Olt.*, p 92.

(8) Hurmuzaki, IV², p. 159, 162.

cerênd plata datoriilor acestuia saŭ o restabilire, care i-ar permite să-ĭ satisfacă. (1) Ştefan-Surdul e scos atuncĭ din Muntenia pentru a face loc luĭ Alexandru.

În scurta luĭ Domnie acesta-şĭ câştigă numele de cel Rĕŭ; e cunoscut maĭ ales prin persecuţiile sale în potriva luĭ Michaiŭ, Banul Craioveĭ, care-l înlocuì îndată. Marele alegător de Domnĭ din acéstă epocă, Andronic Cantacuzin, fiul luĭ Şaitan-Oglu şi moştenitorul influenţeĭ acestuia, găsì că Michaiŭ e însă maĭ bun decât ceĭ-l-alţĭ «beĭ», şi, revoltat încă de conduita luĭ Alexandru, îl destituì. (2) Domnul fu scos din Scaun de un ceauş la 8 Septembre 1593. (3) El luă întâiŭ fuga, dar se întórse pe urmă la Constantinopole cu soţia sa (4). În 1595, el a întovărăşit póte în ţară pe Sinan (5), care întărì ca o cetate mănăstirea Michaiŭ-Vodă, zidită de acelaşĭ Alexandru. (6) În 1597, el stăruia să se iea Moldova luĭ Ieremia Movilă; dar agenţiĭ acestuia îl pârîră că ar stà în înţelegere cu Cazaciĭ, de la carĭ ar aşteptà restabilirea. El fu spânḑurat deci, cu saŭ fără dreptate, în haine de catifea şi aur, la 25 Martie ale acestuĭ an. (7)

---

(1) *Ibid.*, p. 162—3.

(2) Cantacuzino către Petru-Şchiopul şi Ştefan, fiul acestuia, 14 Novembre 1593; inedit. V. Bethlen, IV, p. 274—7.

(3) *Chron. F.-L.-Olt.*, p. 105. Data e absolut exactă. Un Ardelén scrie altuia, la 25 Septembre, că Alexandru a fost prins şi dus legat la Constantinopole, «hisce diebus»; inedit, la Bibl. Acad Rom.

Cunosc documente de ale sale, tipărite saŭ citate, din 1 Decembre 1592, 15 Ianuarie, 18, 28 Maiŭ, 6 Iunie, 18 August 1593 (v. Papiu, I, p. 55—6; Venelin, Влахо-Болгарская Грамaты, p. 234—5; Aricescu, *Rev. ist.*, No. 1351; *Cuv. den Bătrânĭ*, I, p. 258; cf. *Românul* din 1874, p. 951), documente inedite din 25 Maiŭ 1593 (Bibl. Acad., doc. 26/XXX), 9 Ianuarie 1593 (Arch. Statuluĭ, Cotrocenĭ, pach. 159, No. 8), 25 Aprilie (Ep. Argeş, pach. 47, No. 3), 19 Iunie (Mitr. Mold., pach. 59, No. 3). Documentul din 9 Ianuarie 1593 îl numesce «fiul mareluĭ şi bunuluĭ şi prea-milostivuluĭ rĕposatuluĭ Bogdan-Voevod, nepot al mareluĭ, rĕposatuluĭ Alexandru-Voevod din ţara moldovenéscă». Între boeriĭ sĕĭ aflăm nume curióse, ca: Belabrad, pe rând Mare-Logofĕt şi Mare-Vistiernic, Hadărbal, stolnic, Dimola, paharnic, Barbă-albă, vistiernic, Ianişor, paharnic. Marele sĕŭ postelnic erà Manta. Pare a fi stat în deosebĭ la Bucurescĭ. Kurz, *Magazin*, I, *Jahresrechnung des Johan Waida, Bürgermeisters von Hermanstadt, für das Jahr 1593*, p. 297.

(4) Walther, *l. c.*, p. 10.

(5) Timon, *Imago novae Hungariae*, partea II, p. 83. Cf. Papiu, I, p. 179, nota 2.

(6) Naima, *Annals of the turkish Empire*, translated . . . by Charles Fraser, Londra, 1832, p. 61.

(7) Walther, *l. c.*, p. 10; De Thou, în Papiu, I, p. 197; Hurmuzaki, IV[2], p. 223; III, p. 539.

X. Ştefan Bogdan.

În rătăcirile sale, împreună cu Ieremia Golia, care mai târḑiŭ erà să-l pérdă (1), Ioan-Vodă cel Cumplit venise la Moscva, unde domnià Ivan Vasilievicĭ Grózniсul. Primit bine de acesta, el luase în căsătorie pe fiica luĭ Simion, cnéz Rostowski, anume Maria, pe la 1555. Cu dînsa aventurierul avuse un fiŭ, Petru: acesta şi mamă-sa rĕmaseră la Curtea Ţaruluĭ, pe când Ioan continuà viaţa de aventurĭ, care-l duse la Domnia Moldoveĭ. În 1572 (2), noul Domn trimise pe Isaia, episcop de Rădăuţĭ (3), să anunţe luĭ Ivan suirea sa pe tron şi să céră familia Domnéscă. Făcêndu-se cercetărĭ însă, se află că amêndoĭ murise de ciumă.

Ivan propuse atuncĭ, printr'o scrisóre din Maiŭ 1574, o altă căsătorie fostuluĭ sĕŭ curtén, anume cu o rudă a sa, fiica luĭ Teodor, cnéz Mstislawski. (4) Scrisórea nu ajunse probabil luĭ Ioan, care fu spintecat la 12 Iunie, fără să fi avut decĭ scirĭ despre aĭ sĕĭ. (5) Deşì ţineà pe lângă sine o ţiitóre «săsóie» (6), Ión se căsătorì cu o a doua femeie, «în postul cel mare» al anuluĭ 1573. (7) Acésta erà fata «pârcălabuluĭ de Hotin», a luĭ Lupea Huru, decĭ, care ocupà împreună cu

(1) Gorecki, p. 215.

(2) Solia e menţionată la acéstă dată de ambasadorul german la Pórtă. Hurmuzaki, II, p. 641. Cf. Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 41, 71.

(3) Întrebuinţat şi în misiune la Regele Polonieĭ. Móre la 4 Ianuarie 1593, după ce se retrăsese la schimnicie încă din 1580 (Wickenhauser, *Gesch. d. Bistums Radautz*, Cernăuţĭ 1890, I [*Molda*, IV], p. 16). Cf. Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 174—5 şi Melchisedek, *Chron. Rom.*, I, p. 210—11.

(4) Scrisórea e trimésă de Ungnad, din Constantinopole, împreună cu rapórtele din 28 Novembre—3 Decembre 1574. Hurmuzaki, II, p. 700—1. La 1572 însă, Ivan Gróznicul aveà cu el în expediţiunea proectată în Suedia pe doĭ fiĭ de Domnĭ, Radu din Muntenia şi Ştefan (Surdul saŭ Alexandrovicĭ) din Moldova. Chron. ruréscă, în *Col. luĭ Traian*, I, No. 31; Wickenhauser, *l. c.* Cf. Caramzin, trad. franc. S-t Thomas, IX, Paris 1823, p. 250. Pentru principii Rostowski şi Mstislawski, v. *ibid.*, p. 317.

(5) Acésta e causa pentru care — lucru duios — Ioan-Vodă citézā în documentele sale credinţa fiuluĭ sĕŭ mort (Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 219, 226—7; *Mem. soc. din Odesa*, III, p. 253—4).

(6) Adausurĭ la chron. luĭ Ureche, p. 462.

(7) În postul mare din 1572, Ioan nu erà Domn; în 1574, aveà lupta cu Turciĭ pe braţe. Ureche, p. 225.

Ieremia Golia (?), acest loc la 6 Martie din acel an. (1) Când începù răsboiul cu Turciĭ, Domnul îșĭ trimise la Hotin «femeia, copiiĭ și ce aveà maĭ scump.» (2)

După catastrofa din Iunie, Huru, cu fiica și nepotul sĕŭ, cu soția hatmanuluĭ (3) și ale altor șépte boerĭ, cu averĭ, pe douĕ-ḑecĭ și șépte de care, fugì din Hotin în Polonia. Nobilul Iaslowiecki trimise înaintea fugarilor 200 de călărĭ, carĭ-ĭ duc la cetatea Iaslowiec. Averile fură pecetluite și, sub pretext de raport la Rege, ele fură confiscate de magnațĭ. În zadar scriseră de repețite orĭ Sultanul și Vizirul, cerênd pe refugiațĭ și comorile lor (Iulie—August), în zadar amenință Sokolli pe Polonĭ cu năvălirea a 200.000 de Tătarĭ, a altor 80.000 de prădătorĭ, a beglerbeguluĭ Greciеĭ. Nobiliĭ rĕspunseră că Regele Henric a plecat cu voia lor, pe șése lunĭ de ḑile, și că aŭ oprit, în lipsa luĭ, carele, ca să nu fie prădate de Tătarĭ. (4)

Doĭ pretendențĭ se înfățișéză maĭ târḑiŭ ca fiiĭ luĭ Ioan-Vodă, născuțĭ saŭ ba din acéstă scurtă căsătorie. Unul se gătià să năvălescă în Moldova la 1591 și contribuì la fuga în Apus a luĭ Petru-Șchiopul: se numià Lazăr și pretindeà «că e fiul Domnuluĭ Moldoveĭ» (Maiŭ—Iunie). (5) El fu închis spre a se zădărnicì planul, la Marienburg; fusese trădat de soldațiĭ sĕĭ, convinșĭ să-l predea de castelanul Iaslowiecki. (6) Când Ștefan, al doilea fiŭ, luă tronul Munteniеĭ, doĭ Lazărĭ i se înfățișară, amîndoĭ purtând pe trup «semnele cu carĭ se însémnă fiiĭ de Domnĭ». (7) Unul pornì din Brașov, unde erà închis, cu o sută de călărĭ muntenĭ și douĕ sute de pușcașĭ din Ardél (15 Decembre 1592): descoperit ca neautentic însă, el fu însemnat în frunte cu propria-ĭ pecetie și decapitat. (8)

Ștefan (dacă nu tot Lazăr) apare póte în Septembre 1583, când Ca-

(1) E vorba de fata pârcălabuluĭ de Hotin, in documentul din *Arch. ist.*, I, p. 43—4. Că Ioan-Vodă a luat pe fata luĭ Huru, resultă din aceea că acela dintre pârcălabĭ, care erà socrul Domnuluĭ, nu se aflà la răsboiŭ cu dînsul, ci în Hotin. Cf. Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 225—7. 244. În exil. Dómna se căsătorì cu Christofor Strus (*ibid.*, p. 178).

(2) Hurmuzaki, II, p. 706.

(3) Hatmanul erà portarul de Suceava, decĭ Ieremia (Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 227).

(4) *Arch. ist.*, *l. c.*; Hurmuzaki, II, p. 713—4, 717—9, 719—20, 720—1; *Supl.* I[1], p. 38

(5) Hurmuzaki, III, p. 149—50.

(6) Heidenstein, p. 292, col. 1. Cf. Hasdeu, *Ioan-Vodă*, p. 223—4.

(7) *Chr. F.-L-Olt.*, p. 88—9.

(8) *Ibid.*

zacii se adună pentru năvălire, în număr de 20.000, sub Sborowski saŭ, ḑice raportul veneţian, «fiul rĕposatuluĭ Ioan-Voevod din Moldova». (1) În 1591, după ce Radu-Mircea, numit în Martie pentru Muntenia, se dădu la desfrânărĭ scandalóse, maĭ ales cu bĕutura, el fu destituit, de şi plătise baniĭ promişĭ, şi înlocuit cu «unul care e fiul rĕposatuluĭ Ioan-Voevod, pe care l-aŭ rupt cu patru cămile». (2) Ştefan se îndatorise a plătì datoriile luĭ Michnea. (3) El intră în Bucurescĭ în luna luĭ Iulie (4) şi domnì cevà peste un an. (5)

Destituit pentru a face loc luĭ Alexandru Bogdan, el plecă la Veneţia, unde se aflà la 3 Iulie 1593, întrebuinţând ca agent pe Ioan de' Marini Poli. Scrisórea sa către archiducele Ferdinand, guvernator al Tirolului, e pecetluită cu vulturul Munteniei. (6) Întors la Constantinopole, Ştefan fu aruncat în exil la Chios, dar căpĕtă Moldova de la Sinan, prin stăruinţele Hanuluĭ şi fără ca Vizirul Ferhad să scie cevà, prin Novembre 1594. Rĕŭ primit de acest din urmă, huiduit de populaţiunea aţîţată, Ştefan-Surdul trebuià să sărute numaĭ mâna Sultanuluĭ pentru a puté plecà, la 25 ale luneĭ. (7) Trimes în iarna următóre, cu 2.000 de ienicerĭ, el fu bătut pe Dunărea îngheţată, de Aron-Vodă, care-ĭ luă stégul de Domnie, şi-l ucise póte. (8) Orĭ-cum, de la acéstă dată înainte, el dispare, — şi numele-ĭ de Ştefan e luat de alt Bogdan, fiul luĭ Iancu Sasul.

---

(1) Hurmuzaki, IV², p. 120.

(2) *Ibid.*, III, p. 148—9. Cf. *Chr. F.-L-Olt.*, p. 87.— Ioan şi Iancu nu se confundă apoĭ: *Iancu* erà agentul luĭ Ieremia. V. Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 407—8; IV², p. 214) Cf şi *Supl.* II², p. 29—30. — În tóte actele sale, Ştefan se numesce fiul luĭ «Ioan-Vodă». V. Bibl. Acad., doc. 73/XL (1591, Iunie 1): «снь великаго и прѣдобраго Іѡн воевод»; doc. 75/XL (7100, 1 Septembre): «снѕ великаго и прѣдобраго покоиннагѡ Іѡан воеводѕ». Marele sĕŭ postelnic a fost Michaiŭ, viitorul Domn. Cf Venelin, p. 231. Dintre istoricii români, numaĭ d-l Hasdeu a sciut al cuĭ fiŭ erà Ştefan (*Ioan-Vodă*, p. 177, nota 67).

(3) Hurmuzaki, III, p. 148—9, 150.

(4) V. p. 247. Chrisóve ale luĭ din: 1 Octobre 1591 (Venelin, p. 231—3), 4 Februarie, 6 Februarie, 7—8 Martie, 28 Martie, 2 Iunie, 17 August 1592 (Tocilescu, în *Românul* din 28—9 Aprilie 1876; cf. anul 1875, p. 951).

(5) V. p. 247.

(6) Inedit.

(7) Hurmuzaki, III, p. 464.

(8) Naima, p. 36—7; Hurmuzaki, III², p. 100—1. În 1593, o scrisóre imperială maĭ pomenesce, din nesciinţă, pe «Ştefan-Bogdan, Domn al Moldoveĭ, Valachieĭ» (*ibid.*, III¹, p. 184—5). El se iscăliă «Despot Steffano Bogdan Vaivoda, principe legitimo et herede di Moldavia, Vlachia.» Pentru mórtea sa (?), v. Hurmuzaki, III, p. 232: «ipse autem Stephanus Voivoda in glacie Danubii substitit».—Pecetea luĭ particulară e reprodusă în *A. Fr.*, II, pl. 2, No. 2.

XI. Bogdan Sasul.

Iancu Sasul, care se dedeà drept fiŭ natural al luĭ Petru-Rareş (1), trăise în casa soţuluĭ mameĭ sale Ecaterina, un curelar din Braşov, Weiss Jörg saŭ Nysen Thysen Hannes. Semnele ce le observă pe corpul său, iĭ destănuiră că e de origine domnéscă. (2) Aceleaşĭ semne, dar de sigur maĭ mult baniĭ (3), îl făcură să câştige Moldova în 1579. Exilat întâiŭ la Rodos, el cunoscù pe Sultan, pe când acesta erà sangiac de Magnesia, şi primise de la el făgăduiala tronuluĭ. În 1575, el erà să fie numit în Muntenia; în 1576, stăruinţele luĭ Alexandru Mircea, probabil, făcuse ca el să fie exilat la Alep; în 1579, erà cerut de boeriĭ munteni răsculaţĭ. (4) El stăruise şi pentru Moldova, sub Vizirul Sokolli. (5) Pornì în fine din Constantinopole spre acéstă ţară, la 7 Decembre 1579. (6)

După o domnie de treĭ anĭ şi şapte lunĭ (7), Sasul fugì din Moldova în Septembre 1582. (8) Aveà cu el pe soţia sa, Maria Paleologa din Rodos, pe ceĭ doĭ fiĭ ce se aflaŭ cu el, Alexandru şi Bogdan, pe fetele sale (9), împreună cu o sută de care, dintre carĭ patru-ḑecĭ (!) încărcate cu aur. (10) În rele relaţiunĭ cu Poloniĭ, el fu prins de aceştia, dus la Lemberg şi, după ce i se rase barba şi mustăţile, decapitat din ordinul Regeluĭ. (11)

---

(1) V. chrisóvele din *Uricariul*, XIV, p. 153—5; *Arch. ist.*, I, p. 127 (19 Iunie 1580).

(2) *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 71; Ureche, p. 234.

(3) Hurmuzaki, III, p. 24; IV², p. 107—8.

(4) Identificarea luĭ Iancu cu «Iovan» şi cu principele din Rodos e fórte probabilă. Contrar celor spuse de chronica ardelénă, Iancu a fost închis la Rodos (Hurmuzaki, III, *l. c.*). *Ibid.*, II, p. 735; III, p. 22; IV², p. 107; VIII, p. 177; *A. Fr.*, I, p. 119. Cf. *Mem. Ac. Rom.*, seria II, XVIII, p. 13, 27.

(5) Hurmuzaki, IV², p. 107—8. Aşà trebue să se înţelégă «Achemeth Bassa», căcĭ adevĕratul Ahmed, numit maĭ jos în raport «Acmet-Bassà,» fusese numit Mare-Vizir abià în Octobre.

(6) *Ibid.*

(7) Ureche, p. 235.

(8) V. Hurmuzaki, III, p. 78—81; IV², p. 113—5.

(9) *Arch. rom.*, I, p. 92 (20 Dec. 1581); *Mem. soc. din Odesa*, IV, p. 333 (cu data greşită). Soţia e citată de genealogia luĭ Bogdan Sasul. V. p. 256.

(10) Hurmuzaki, III, p. 82.

(11) Cf. *ibid.*, p. 82—5; Ortelius, p. 174; *Chr. F.-L.-Olt.*, p. 71; *Col. luĭ Traian*, II, No. 21. Fusese prins de Neculai Iaslowiecki, voevod de Sniatyn, fiul palatinuluĭ de Galiţia. Încă din Martie 1581, Christofor Báthory se gândià la o fugă eventuală a Domnuluĭ (inedit la Bibl. Ac. Rom.). Fusese arestat din ordinul anume al Regeluĭ (cf. Pawiński, *Księgi Podskarbińskie*, p. II, p. 87, 92, 111, 118).

Averile fură oprite de Polonĭ, dar se dădù familieĭ Domnuluĭ ucis nisce pămînturĭ în Polonia, (1) deşì magnaţiĭ oferiaŭ a-ĭ trimite la Pórtă. (2)

Un fiŭ maĭ mare al Sasuluĭ, în vîrstă de cincĭ-spre-ḑece la şése-spre-ḑece anĭ, se aflà la Constantinopole; el fu închis în Cele-Şépte-Turnurĭ şi omorît póte, căcĭ nu se maĭ aude nimic de el. (3) Tot aşà nu scim nimic asupra coconuluĭ Alexandru.

În 1593, rĕmăsese, din familia Sasuluĭ, Dómna cu principele Bogdan, şi douĕ fete. Trimisuluĭ papal Comuleo i se vorbesce, la 10 Novembre, de un pretendent catolic, care, cu puţine lunĭ în urmă, plecase din Cameniţă, unde erà poprit, spre Constantinopole. (4) La 21 Martie din acest an, archiducele Maximilian recomendà, din Neustadt, pe mamă şi pe fiŭ dogeluĭ Veneţieĭ. (5) Regele Polonieĭ îĭ dăduse patente. La 6 Maiŭ, Bogdan erà în Veneţia, unde cereà recomendaţiunĭ către bail şi guvernul Raguseĭ. Scrisorile cerute i se dădură — pentru bail, cu clausa: «fără a se amestecà, nicĭ a se interesà în afacerile luĭ», şi, împreună cu ele, o sumă de douĕ-ḑecĭ şi cincĭ de galbenĭ, pentru «rinfrescamenti». Înainte de a plecà la Constantinopole, Maria mărită pe una din fetele sale cu nobilul veneţian Giovanni Zane. Familia luĭ Iancu pornì spre Constantinopole abià prin Iulie. (6)

Rĕscóla din Muntenia nu isbucnise încă, dar Viziriĭ Sinan şi Ferhad se arătaŭ favorabilĭ uneĭ schimbărĭ. Bogdan n'avé, din nenorocire, banĭ; singura-ĭ avere erà o lamă lungă de şépte palme, lată de patru degete, pe care o dedeà drept sabia luĭ Attila, găsită «în ţĕrile sale».

---

(1) Biblioteca oraşuluĭ Leipzig, Rep. II, 87, f° 123 (Zamoyski către regele Polonieĭ, Lemberg, 6 Februarie 1583); *Chron. F.-L.-Olt.*, p. 71.

(2) Hurmuzaki, IV², p. 117: «ma che, quanto alla moglie et figliolo, che li manderia dove piaces[s]e a sua Maestà.»

(3) Hurmuzaki, III, p. 78.

(4) *Ibid.*, III², p 38 (instrucţiunile papeĭ către Comuleo). Cf. O. Pierling şi dr. Fr. Rački, *L. Komulovića izvještajilistovi o poslanstvu njegovu u Tursku, Erdelj, Moldavsku i Poljsku* (în *Starine* din Agram, XIV, 1882 şi tiragiu a parte).

(5) «Maria, relicta vidua Ioannis Ianculæ, olim palatini Moldaviæ; Bohdan, eius filius» (*ibid.*, VIII, p. 190—1; IV², p. 174).

(6) *Ibid.*, III², p. 31—2; Doglioni, *L'Ungheria spiegata*, Veneţia 1595, in-4°, p. 9, 206—7, şi în Papiu, *o. c.*, I, p. 69, nota 6. Cetesc într'o genealogie a familiilor veneţiene (ms. it. VII, 808, din Bibl. Marciană, f° 168 V°): «ser Zuane Zane *quondam* Alvise *quondam* ser Marchi, in la fia *quondam domini* Gianola Rispentugni (*sic!*), principe.» — Pentru data sosireĭ în Constantinopole, cf. Hurmuzaki, III, p. 457, No. XXIII (se citéză scrisorĭ ducale de recomendaţiune către bail, din 2 Iulie (?))

Orĭ-cum, după ce pretendentul ajunse în Constantinopole, unde Maria-l precedase, Ferhad îl numì Domn în Muntenia, pe când Sinan sprijinià pe Radu, fiul luĭ Mihnea. Capì-Aga erà şi el în partida celuĭ dintâiŭ pretendent (Ianuarie 1595). (1) O armată turcéscă, sub paşiĭ Mustafà şi Haidin Hassan, armată în care se găsiaŭ 4.000 de oştenĭ aleşĭ, trebuià să pue în scaun pe Bogdan şi pe Ştefan-Surdul. Hanul erà chemat să sprijine armata principală, trecênd Dunărea pe la Vidin. Tătariĭ fură sdrobiţĭ însă în douĕ lupte, la Stănescĭ şi Hulubescĭ (sfârşitul luĭ Ianuarie), apoĭ oştirea turcéscă, atacată la Şĕrpătescĭ şi Rusciuc, împunse fuga. Şefiĭ căḑură; Bogdan, de a căruia sórtă numaĭ se scie, fugì spre Constantinopole, aprópe singur, pe când Rusciucul erà jefuit şi cercetaşiĭ luĭ Michaĭ, carĭ se unesc cu Moldoveniĭ şi Căzaciĭ, atingeaŭ Balcaniĭ. (2)

Speranțele pretendentuluĭ periră. Turciĭ, carĭ voiaŭ întâiŭ să pue beglerbegĭ în cele douĕ ţĕrĭ, dădură probabil de-o-camdată Muntenia luĭ Radu Mihnea (Martie). (3) Averea, pe care Bogdan o încredințase negustoruluĭ veneţian Ludovici, la ḑece miĭ de galbenĭ, fu perdută, spre culmea nenorocireĭ, prin falimentul acestuia. (August). (4)

În 1597, Bogdan împrumută însă banĭ şi stăruie pe lângă ambasadorul polon, Stanislav Golski, să-l recomande luĭ Ibraim, Mare-Vizir, pentru a puteà să iea Moldova la mórtea luĭ Ieremia Movilă, pe care o puneà la cale. Polonul îl dădù însă în mâna Turcilor, cerênd a i se tăià

(1) Doglioni, *loc. cit.*, p. 206—7; Hurmuzaki, III, p. 457—8; cf. *Anal. Ac. Rom.*, ser. II, XVIII, p. 104. Radu Mihnea erà un fiŭ natural (v. memoriul citat). Dovada adusă în memoriŭ, p. 101, pare decisivă. Documentul citat de Aricescu, *Revista istorică a Archivelor României*, II, No. 1382, prin care Radu Mihnea ar întărì Aninóseĭ nisce morĭ date mănăstireĭ de «Dómna Néga, mama :a» e saŭ rĕŭ înţeles saŭ Mihnea dă din pietate acest titlu femeiĭ tatăluĭ sĕŭ. A identificà pe Vişa cu Néga, ne pare cu totul imposibil.—După o chronică rimată, publicată în E. Legrand, *Bibliothèque grecque vulgaire*, II (Paris, 1881), v. 115 şi urm., Bogdan plecă din Constantinopole la 16 Decembre 1594 şi sosì la 8 Ianuarie următor în Rusciuc, cu Mustafà-Paşa. Datele pa sigure, dar nu e de admis că Radu a fost înlăturat inainte de căderea luĭ Sinan. Iată ce explicare ar fi potrivită: ceĭ doĭ Vizirĭ îşĭ trimiseră fiecare protegiaţiĭ la armata de invasiune. V. şi *Mem. Acad. Rom.*, seria II, XVIII, p. 104.

(2) Cf., pentru acéstă campanie, expusă maĭ mult saŭ maĭ puţin fantasist de istoriciĭ noştri, Walter, p. 17 *(principalul şi decisivul isvor)*; *Chr. F.-L.-Olt*, I, p. 118; Szamosközy, II, p. 90; Bethlen, III, 533; Doglioni, *loc. cit.*; de Thou, în Papiu, I, p. 197—8; Stavrinos, în aceeaşi culegere, III, p. 288—91; Hurmuzaki, III, p. 226, 458, 498—9; IV², p. 187, 203, 206, 209 şi cele douĕ chronicĭ muntene.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 189; cf. p. 194 şi III, p. 458.

(4) Hurmuzaki, III, p. 507, 538.

nasul şi urechile saŭ a-l turcì. Apĕrat de ambasadorul frances, Bogdan erà să fie trimes la Tripoli, când o nouă pîră, că ar fi încercat să otrăvéscă pe Golski, îl aduce de pe corabie înapoĭ. Frumuseţea sa însă-ĭ scăpă viaţa: trăì ca pagiŭ al luĭ Ibraim, în palatul acestuia din Constantinopole, până pe la destituirea patronuluĭ sĕŭ. El se retrase atuncĭ la bailul veneţian, iar inimiciĭ sĕĭ, agenţiĭ luĭ Movilă, fură înşelaţĭ prin spânzurarea unuĭ presupus Bogdan, care fu îngropat cu pietate de Dómna Maria. (1)

În 1597, trăià la Constantinopole un renegat veneţian, Iusuf-beĭ, cu adevĕratul sĕŭ nume Cievatelli. Iusuf aveà la Veneţia o fată, anume Elena, care trăià în mănăstirea *Corpus domini*. Săracă, ea nu cugetà la căsătorie. Unchiul sĕŭ însă, cumnatul luĭ Iusuf, şeful Seraiuluĭ, Omer-Aga, se gândì la o căsătorie între Elena şi Bogdan, pe care el l'ar ajutà să se facă Domn. Tînĕrul, care fugise atuncĭ din casa luĭ Ibraim, sosì la Veneţia, la 15 August şi se înţelese cu Elena, care mulţămì pentru acéstă fericire neaşteptată.

Trebuià însă aprobarea dogeluĭ, deşì Elena nu erà încă *profesă*. Acéstă aprobare nu putù s'o capete. Bogdan fu zugrăvit Senatului ca unul, ce a primit religia stăpânilor sĕĭ: căsătorindu-se, voià să piardă un suflet creştin. Bogdan se oferì în zadar să lase pe Elena la Veneţia, în casa suroriĭ sale, până ce va căpĕtà Domnia. Vicariul patriarcal intervenì, şi fata luĭ Cievatelli, înzestrată de Republică, luă numele călugăresc de Deodata. Într'o scrisóre, prin care cere banì, ea blestemă pe Iusuf, «apostolul mahomedan» şi-şĭ anunţă ultima hotărîre (15 Decembre 1599). (2) Tóte stăruinţele luĭ Omer-Aga fură zadarnice. (3) Pentru a măgulì pe acesta, Michaiŭ-Vitézul îĭ arătà perspectiva stabilireĭ luĭ Bogdan în Moldova, pe care o cucerise. (20 Aprilie 1600). (4)

Întâia óră când Bogdan apare cu numele schimbat e în 1600. Ambasadorul veneţian vorbesce de un «Ştefan Bogdan» ascuns la representantul Anglieĭ şi care nu e decât fiul luĭ Iancu, despre care Walther spune acelaşĭ lucru. Solĭ aĭ boerimeĭ moldovenescĭ anti-polone il

(1) Cf. Walther, p. 20—1; Hurmuzaki, III, p. 509—10. Schimbarea de Vizir s'ar fi făcut, după tablele luĭ Hammer, la 23 Octobre.

(2) Hurmuzaki, IV², p. 241—2, 244, 245—7; III, p. 535, 537.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 247.

(4) *Ibid.*, p. 21, 23. La 21 Ianuarie 1600, Bogdan, «fiul luĭ Iancu», erà încă la Veneţia.

cereaŭ de Domn în Octobre. Capu-Chehaiaua Hanuluĭ îl sprijineà, dar vrăjmăşia Caimacamuluĭ servì interesele luĭ Ieremia Movilă. (1)

În 1601, pretendentul părăsesce Constantinopolul pentru a merge în Anglia. Când Turciĭ îĭ oferiaŭ Moldova în Novembre, el lipsià din oraş. (2) Se întórse, prin Veneţia, în Iulie 1602 şi se ascunse iarăşĭ la ambasadorul engles. (3) Aveà scrisorĭ de la Elisabeta, pe care o servise în Flandra (4), dar nicĭ un ban şi nicĭ un amic; cerù totuşĭ Moldova. Între inimiciĭ sĕĭ erà şi Omer-Aga, furios că-ĭ dăduse mulţĭ banĭ fără folos.

O bucată de vreme, luptele dintre Buzescĭ şi Simion aprinseră speranţele aventurieruluĭ. Cerù dintru întâiŭ, fără să-l capete, sprijinul bailuluĭ Nani. (5) Radu Michnea fu preferat însă de Turcĭ, apoĭ, în 1604, când acesta se întorsese fără succes, ambiĭ pretendenţĭ fură trimeşĭ spre castelul asiatic al Dardanelelor. Eraŭ la început ţinuţĭ în lanţurĭ pe corabie şi fórte rĕŭ trataţĭ. (6)

Radu Michnea scăpă din închisóre în Maiŭ, când fu luat la sine de Vizir. Cât despre Bogdan, «Domnul Moldoveĭ» se îmbrăcă femeesce

(1) *Ibid.*, p. 300. Caimacam erà atuncĭ (din Martie) eunucul Hafiz-Ahmed-Paşa. Hammer, *Gesch. des osm. Reiches*, IV, p. 303—4.

(2) Hurmuzaki, IV², p. 44, No. XLIII. E absolut sigur că aicĭ se vorbesce de Bogdan, fiul Sasuluĭ, căcĭ «Ştefan Bogdan» e arătat ca avênd rude la Veneţia *(apparentato in Venezia)*.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 262—3. Aicĭ nenorocitul pretendent se chiamă alt-fel: «il principe Marchiò di Bogdania». Că nu e vorba de vre-un Marcu óre-care (nicĭ nu e de gândit la nepotul luĭ Michaiŭ-Vitézul şi fiul luĭ Cercel; *acest* Marcu adunà în Maiŭ trupe la Satu-Mare şi se aflà, in August, în Moldova, spre a se face Domn. Cf. Hurmuzaki, IV, p. 326 şi *Supl.* II², p. 159—63, 192, 194), dovedesce faptul că bailul vorbesce *(loc. cit.)*, despre înrudirea luĭ cu Ioan Zane şi despre o cértă cu Omer-Aga, care-ĭ înaintase banĭ pentru căsătoria cu *zitella* luĭ Iusuf-Cievatelli.

(4) V. nota precedentă. A fost întrebuinţat póte la apĕrarea Ostendeĭ, al căreia asediu începe în Iulie 1601 *(Hugonis Grotii Annales et historiae de rebus belgicis*, Amsterdam 1658, p. 583 şi urm.).

(5) Hurmuzaki, IV², p. 263. Într'o întrevedere, nóptea, bailul sfătuì pe pretendent «să plece cât maĭ iute». Altă dată-ĭ dă numaĭ, ca rĕspuns la discursurile sale optimiste, «parole generali et officiose» (Iulie 1602). *Ibid.* Totuşĭ numirea acestuĭ «Marchio, fiul rĕposatuluĭ Iancu» se credea posibilă, «la o nevoe mare», în August. «Marchio» erà maĭ în vîrstă decât concurentul sĕŭ Radu Michnea (p. 265). În Septembre, Turciĭ l'ar fi numit în Moldova, dacă ar fi isbutit candidatul lor pentru Muntenia Radu (p. 267).

(6) Pretendenţiĭ fură închişĭ între 3 şi 21 Februarie. Hurmuzaki, IV², p. 275, 276.

şi fugì din castel în luna luĭ Iulie 1606, după doĭ anĭ trecuţĭ de captivitate. (1) În August al aceluiaşĭ an, móre Ieremia. (2)

Pretendentul fugise iarăşĭ în Anglia, unde Iacob I succedase Elisabeteĭ. De noul Rege e recomendat «Ştefan Bogdan» Electoruluĭ de Brandenburg, la 15 Octobre 1607. (3) Trimeţêndu-şĭ genealogia înainte (4), el se presintă în Berlin ca moştenitor al obligaţiuniĭ luĭ Petru Rareş, la 12 Decembre 1607. Wolfgang, scrie el luĭ Ioachim-Frederic, e, ca toţĭ ceĭ-lalţĭ principĭ moldovenĭ, un şarlatan, şi el, Bogdan, póte dovedì acésta «cu mărturiĭ de patriarchĭ şi de regĭ». N'are sinet, dar îl póte trimete maĭ târziŭ, dacă Electorul ţine un agent la Veneţia. (5).

În calea spre Londra, «Ştefan Bogdan» maĭ pusese la contribuţiune pe Electorul Saxonieĭ, faţă de care invocase comunitatea de religiune: «catolico-evangelică». (6) Împĕratuluĭ îĭ scrisese de maĭ multe orĭ în Iunie 1607, din Viena, unde aşteptă rĕspuns treĭ lunĭ de ḑile, oferind a cucerì *singur*, «în persónă», cele două castele din Dardanele, carĭ ar permite închiderea floteĭ turcescĭ în Marea-Négră şi a plătì, ajuns Domn, un tribut anual de opt-ḑecĭ, şi chiar o sută treĭ-ḑecĭ de miĭ de leĭ Imperiuluĭ. Se intitulà: «Don Stephano Bogdan Despot, fiŭ al luĭ Iancu Despot, Domn al Moldoveĭ». (7)

Se întórse în Orient, prin Veneţia, în 1608, şi se ascunse într'un sat de lângă Constantinopole. Erà singur: mamă-sa şi treĭ surorĭ: Elena, Cneajna şi Despina muriseră; rĕmăsese în viaţă numaĭ el şi o a patra soră, Voica. Ca de obiceiŭ, n'aveà nicĭ un ban. (8)

---

(1) *Ibid.*, p. 284, 288.

(2) De apoplexie. *Ibid.*, p. 289.

(3) Papiu, III, p. 49—50. «Ştefan Bogdan» se întîlnise, de sigur, în Anglia, prin August, cu cel dintâiŭ ambasador turc în acéstă ţara, Mustafà, care venià din Francia, unde suferise greŭ de fóme, «bucatele Francesilor fiind aşà de amestecate cu carne de porc, încât nu puté să le mănânce». Ellis, *Original letters illustrative of english history*, III, Londra 1824, p. 85—6.

(4) Publicată în Papiu, III, p. 46. Şi din genealogie se vede că avem a face cu Bogdan Sasul, şi nu cu adevĕratul Ştefan Bogdan. Cf. *ibid.*, p. 45. Pentru cine ar avé îndoială asupra faptuluĭ dacă «Bogdan» cu genealogia (trimésă înainte de sosirea sa) e Ştefan Bogdan, e decisiv faptul că Ştefan se numesce: descendent al luĭ Petru Rareş (p. 51).

(5) Papiu, III, p. 50—1.

(6) Inedit. Scrisóre fără dată. În ea, «Ştefan Bogdan» declara că vreà să rĕmâie pe lângă Iacob I şi vorbesce de serviciile ce a adus regineĭ Elisabeta.

(7) Hurmuzaki, IV, p. 415—6. Asupra castelelor pomenite, v. *Narrazione di Francesco dalla Valle, Padovano,* în *Magyar Történelmi Tár,* III, 1857, p. 16—7.

(8) Hurmuzaki, IV², p. 299.

Din satul acela venì la Constantinopole, în casa ambasadoruluĭ engles iarăşĭ. (1) La 6 Octobre, el asistă, împreună cu acesta şi doĭ magnaţĭ polonĭ, la prânzul dat de Adam de Herberstein, ambasadorul extraordinar al Împěratuluĭ. Se întórseră pe apă, în vre-o patru-spre-ḑece caice, cu sunete de trâmbiţe şi surle. (2)

De acum începe o luptă de treĭ anĭ de ḑile pentru stabilirea pretendentuluĭ în Moldova. Agentul Movilescilor, Caraiman, lucrézǎ cu banĭ pentru îndepărtarea saŭ uciderea luĭ. Nisce Moldovenĭ, carĭ cereaŭ pe Bogdan, maltratézǎ pe agent, sunt bătuţĭ solid şi duşĭ la Cele-Şépte-Turnurĭ; doĭ dintre dînşiĭ, liberaţĭ, continuă a merge la ambasador. De aicĭ, o fórte vehementă cértă între acesta şi Vizir, care strigă «că Sultanul îl va trimete în Anglia, legat la Regele sěŭ, ca să-ĭ taie capul». Caraiman e în sfârşit împuşcat de vrăşmaşiĭ sěŭ politicĭ în Decembre 1609. (3)

Pe de altă parte, Domnul Ardéluluĭ intră în fórte rele relaţiunĭ cu al Moldoveĭ, Constantin Movilă, îĭ spânzură ómeniĭ, cere voie Porţiĭ să-l gonéscă (31 Octobre 1609). În locul sěŭ, de repeţite orĭ, Gavril Báthory propune pe Bogdan. Pentru a mântuì intrigile, Vizirul cércă să prindă pe acest om îndărătnic, făcêndu-se a gonì pe agenţiĭ movilescĭ şi invitându-l la Bogdan-Sarai, în palatul Domnilor, ca unul ce e ales în Moldova; dar Ştefan nu se înşelă (29 Maiŭ 1610). (4)

În 1611, Báthory năvălesce în Muntenia şi gonesce pe Radu Şerban, dar ţara e dată, nu luĭ Ştefan, ci luĭ Radu Michnea (Februarie 1611). Bogdan aşteptà Moldova, de unde se auḑià că Movilă a fu-

(1) Nu sciŭ cine înlocuì în acest post pe Henry Lello, care-l ocupă «cel puţin până la 1605». Ellis, III, p. 84.

(2) Bibl. regală publică din München, ms. germ. 1277, f° 89 V°; altă copie în ms. 344 al Archivelor provinciale din Graz, f° 137 V°.

(3) Hurmuzaki, IV², p. 302—6. Se liberase, de toţi, cincĭ-ḑecĭ de Moldovenĭ, ca mulţămită pentru sprijinul naval promis de ambasadorul Anglieĭ Turcilor: între dînşiĭ eraŭ însă numaĭ doĭ boerĭ póte (cf. *ibid.*, p. 302 şi 304). Mare-Vizir erà, după Hammer, Murad-Paşa (11 Decembre 1606—8 Septembre 1611). Pentru paharnicul Caraiman, v. ed. V. A. Urechiă a operelor luĭ Miron Costin, II, p. 578—82; p. 594, nota 1; *An. Ac. Rom.*, seria II, x, partea administrativă (1889), p. 28.

(4) *Ibid.*, p. 305, 307—8, 308—9; cf. p. 303, No. CCCVI. Pe p. 308—9, e vorba şi de o cumpěrare a mitropolituluĭ Moldoveĭ de către Bogdan, pentru a otrăvì în împărtăşanie pe Constantin Movilă (e vorba de mitropolitul Tudosie Barbovski, preceptorul de odată al luĭ Ştefan, fiul luĭ Petru-Şchiopul? Cf. Erbiceanu, *Ist. Mitr. Mold.*, p. LVII şi *Vatra*, I, p. 160). Lucrul nu arată să fie adevěrat.

git. (1) La 29 Maiŭ, principele ardelén îl cere cu stăruință, ca să nu cadă cele două țĕrĭ sub Polonĭ: trimétă-l decĭ, «cu buzduganul și cu stégul, în Domnia Moldoveĭ», căcĭ n'a stăruit la nimenĭ decât numaĭ la Pórtă. (2) Dar Turciĭ îl acusă că a adăpostit doĭ sclavĭ cu banĭ de furat, și trimit éușĭ să-ĭ prindă în casa ambasadoruluĭ, care refusă voia de a cercetà (Iunie). (3) Încuragiațĭ, Poloniĭ cer în Septembre gonirea saŭ uciderea turburătorilor de pace și îndepărtarea ómenilor ce vin să facă intrigĭ la Pórtă: oferià solul lor mulțĭ banĭ pentru a aveà pe Bogdan. (4) Îndată sosesce alt sol ardelén (Novembre), dar Movilă declară, în acelașĭ timp, că e gata să alunge pe Imperialĭ, pentru folosul Porțiĭ, «până în tainițele lor». Acéstă protestațiune de devotament nu-ĭ folosesce mult, nu e vorbă; dar cel ce-l înlocuì nu fu Bogdan, ci un pretins fiŭ al luĭ Ștefan Tomșa, care servise în Francia și fusese prisonier în cetatea spaniolă Jaca, din Pirineĭ. Ștefan Tomșa II plécă spre Moldova la 9 Decembre (5), și Poloniĭ, carĭ se plânsese printr'un ambasador special, Robert Cunningham, regeluĭ Iacob, capĕtă rechemarea ambasadoruluĭ regal pe lângă Pórtă (Decembre). (6) Desperat, după stăruințĭ așa de îndelungate, Bogdan se înfățișéză, în sfârșit, înaintea Sultanuluĭ, când acesta mergeà la Seraiul-Vechiŭ și oferă a se turcì.

---

(1) Hurmuzaki, IV², p. 311—3; *Supl.* I¹, p. 133—4. În Muntenia, doria să puie Báthory pe fratele saŭ nepotul sĕŭ, ba chiar s'o păstreze pentru sine, cas, când ar fi strămutat capitala celor două provincii reunite la Sibiiŭ (p. 315).

(2) Scrisórea luĭ Gavril Báthory către Caimacamul Iusuf-Pașa (Hurmuzaki, IV, p. 444—5). Cf. IV², p. 316—9; *Supl.* I¹, p. 136.

(3) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 135.

(4) *Ibid.*, IV², p. 332, 334. Fiind-că paginația volumuluĭ e greșită, însemnăm că e vorba de N-rele CCCXXXV și CCCXXXVII. Cf. *Supl.* I¹, p. 138.

(5) Cf. *ibid.*, p. 139—40; IV², 328—31, N-rele CCCXL—XLII. Asupra legitimității pretențiunilor luĭ Ștefan II Tomșa, v. Xenopol, III, p. 491—2. Publicarea însă, de d-l Ioan Bogdan, a testamentuluĭ luĭ Ștefan I Tomșa (Hurmuzaki, *Supl.* II¹, p. 238—41) arată netemeinicia lor: soția luĭ Tomșa se numià «Cambacia» și nu Axinia, cum pretindeà Domnul de la 1611, și testamentul nu vorbesce de nicĭ-un copil al luĭ Ștefan I, din orĭ-ce căsătorie saŭ relațiune nelegitimă. De observat iarășĭ că Regele Poloniei spune limpede, într'o scrisóre din 1612: «noĭ așa am apucat, că Domnul Tomșa [cel de la 1563] n'a avut nicĭ-un fiŭ» (*A. Fr.*, I, p. 184). Cf. Miron Costin, în Kogălnicénu, ed. II, t. I, p. 261. — Răsboiul între Francia și Spania, la care iea parte Ștefan II, e cel dintre aniĭ 1595 și 1598. Tomșa intră apoĭ în serviciul Imperialilor contra Turcilor (Hurmuzaki, IV², No. CCCXLI). La Constantinopole, trăià în casa Caimacamuluĭ Iusuf (*loc. cit.*).

(6) Cf. Hurmuzaki, IV², p. 319, No. CCCXXVII și documentul publicat de mine în *Arch. soc. sc. și lit. din Iașĭ*, IV, p. 109—10; Apendice, No. II. Pentru rechemarea ambasadoruluĭ, v. Hurmuzaki, IV², p. 331, No. CCCXLIII și *Supl.* I¹, p. 140.

Sprijinit de Capudan-Paşa, el e numit, îndată după acésta, sangiac de Prisren, în Albania, apoĭ de Brusa (Martie 1612), unde renegatul Ahmed visă odată reunirea celor două ţĕrĭ sub un beglerbeg musulman, care ar fi el. (1) Restul vieţiĭ celuĭ maĭ stăruitor dintre pretendenţiĭ la tronul ţĕrilor românescĭ ne este cu totul necunoscut. Când sangiacul Ahmed îşĭ sfârşì ḑilele obscure şi acoperite cu ruşine, cu dînsul se stinse ultima mlădiţă bărbătéscă a luĭ Ştefan-cel-Mare.

---

(1) Cf. Hurmuzaki, IV², p. 332, 338, 340; *Supl.* I¹, p. 144.

ADAUSURI.

Domnul Ioan Bogdan bine-voind să-mĭ puie la disposiţiune extractele luate de d-sa după documentele slavo-române din Braşov, pot întregì în chip însemnat cele spuse maĭ sus despre doĭ pretendenţĭ: Mircea, fiul luĭ Mihnea şi, maĭ ales, Bădica-Voevod. Acesta din urmă, aşa de vag, după singurele date ce se află în socotelile Braşovuluĭ şi în cronicele muntenescĭ, câştigă o fisionomie a sa şi dobândesce o istorie proprie.

I. Mircea, fiul luĭ Mihnea.

La mórtea sa, Mihnea-cel-Rĕŭ erà căsătorit cu Voica, despre care s'a vorbit şi înainte. (1) Din altă căsătorie saŭ dintr'o relaţiune nelegitimă însă, se născuse Mircea, pretendentul din 1511—1522. În adevĕr, când, după mórtea soţuluĭ eĭ, Voica izbutì să capete de la Rege ordinul de a i se liberà nisce cescĭ de argint, comandate de fostul Domn în Braşov, guvernul oraşuluĭ obiectă că ordinul regal vorbesce de «mama luĭ Mircea», ceea ce nu erà dînsa. Voica recunoscù faptul, mărginindu-se a spune că relaţiunile dintre ea şi tînĕrul Voevod eraŭ cele de iubire dintre mamă şi fiŭ. «De şi nu este născut din trupul meŭ», scrie Dómna vĕduvă, «dar îl iubesc ca pe fiul meŭ şi el mĕ iubesce tot aşa». (2) Braşoveniĭ cedară acestor protestărĭ şi dădură Voiceĭ douĕ-ḑecĭ şi treĭ din cele douĕ-ḑecĭ şi patru de cescĭ, menite

(1) P. 208.

(2) Resumat al documentuluĭ 546 din Braşov (resumatele sunt făcute după originale de d-l Bogdan).

să facă parte din zestrea Domniței Ruxanda, care se mărită cu logofĕtul Dragomir. (1) După Olahus, o altă fată a luĭ Mihnea s'ar fi măritat cu «Domnul Moldoveĭ» (?). (2) În sfârșit, Neagoe Basarab se plânge, într'o scrisóre nedatată către magistrațiĭ din Brașov, că nisce pribegĭ hoțĭ de caĭ s'ar fi refugiat in țara lor, pe lângă «Miloș, fiul luĭ Mihnea». (3)

Mircea încercă, în 1511, o năvălire în Țara-Românéscă. (4) Dintre documentele din Brașov, privitóre la dînsul, două se referă de sigur la acéstă d'intâiŭ tentativă. Într'unul, pretendentul cere Voiceĭ 300.000 de aspri pentru a trece în Muntenia, unde e cerut de țară, care l-ar primì, «măcar o sută de ómenĭ să aibă»; are, în special, pentru dînsul pe boeriĭ Stoica vornicul, ce mersese la regele Vladislav pentru stăruințĭ, pe cumnatul sĕŭ, logofĕtul Dragomir, pe un Radu și alțiĭ; Secuiĭ îl îndemnaŭ să-șĭ cerce norocul, și are sciință că Regele, care lipsesce din Ardél, unde nu se va întórce decât într'un an, nu l-ar desaprobà. (5) În a doua, arată mameĭ sale vitrege că a eșit din Brașov până la Cohalm, «cu toțĭ feciorii», adecă probabil ostașiĭ năimițĭ, și o asigură, cerêndu-ĭ rugăciunile pentru izbândă, că, izbutind, o va cinstì ca odată rĕposatul eĭ soț, Mihnea. (6) Póte să fie tot din 1511 și scrisórea prin care Mircea rógă pe Brașovenĭ a încredințà lucrurile sale Voiceĭ. (7)

Întors în Brașov, pretendentul fu strămutat cu sila la Buda, de unde, în 1512, l-am vĕḑut fugind la Ciceŭ. (8) O scrisóre a luĭ, prin care asigură pe Brașovenĭ că «Ianăș Voevod», adecă Zápolya, i-ar fi dat la dînșiĭ arme, ce-ĭ sunt de nevoe, e datată din Cetatea-de-Baltă, 22 Ianuarie, póte 1513. (9)

Am citat în memoriŭ raportul venețian care dovedesce că Mehemetbeiŭ Basarab a avut, în 1521, ideia de a sprijinì causa pribeaguluĭ Mircea, pe care l-ar fi adus chiar in țară. (10) Aș lega de acéstă ulti-

(1) Doc. din Brașov, No. 320 (7 Septembre 1511) (chitanța Voiceĭ). Cf. maĭ sus, p. 208.
(2) *Hungaria et Attila*, ed. Kollar, Viena, 1763, p. 57.
(3) Doc. din Brașov, No. 14.
(4) Maĭ sus, p. 208; Engel, *o. c.*, p. 197.
(5) Doc. din Brașov, No. 18; *Sbornicul* bulgar pe 1896, p. 97. Cf. Fessler, *o. c.*, III, p. 290.
(6) Doc. din Brașov, No. 14; *Sborn.*, p. 98.
(7) Doc. din Brașov, No. 22.
(8) Maĭ sus, p. 208.
(9) Doc. din Brașov, No. 13; *Sborn.*, p. 99.
(10) Maĭ sus, p. 208—9.

mă încercare a luĭ Mircea cunoscută până acum scrisórea prin care el face propunerĭ de pace Braşovenilor, faţă cu carĭ Turciĭ i-ar fi lăsat mână liberă, promiţênd a le căpĕtà de la aceştĭ din urmă situaţiunea ce aveà Braşovul sub «fratele sĕŭ Radu», ceea ce e nouă enigmă. (1) Ar fi póte databilă în acest an şi scrisórea prin care Marele-Vornic Stănilă cere Braşovenilor a legà relaţiunĭ cu noul Domn «creştin», Mircea. (2) *Creştinătatea* pare să fi devenit un titlu pentru vînătoriĭ de corónă pe vremea luĭ Mehemet-beiŭ.

În sfârşit, scrisorĭ maĭ puţin însemnate, şi fără criteriŭ sigur cronologic, adresate tot de Mircea Braşovenilor, cuprind asigurărĭ de prietenie, mulţămirĭ pentru noutăţĭ, reclamaţiunĭ de pribegĭ, — «Mărgineniĭ», «Danciul», cu care e gata să se împace, căcĭ l-a ertat —, daraverĭ comerciale şi de altă natură. (3)

II. Bădica-Voevod.

Documentele slave din Braşov ne spun întâiŭ cine erà Bădica. Chronicile muntene arată că efemerul Domn de treĭ lunĭ de ḑile erà vĕr primar cu Preda, tutorul şi fără îndoială unchiul de pe tată al luĭ Teodosie. (4) Dar nu numaĭ chronicile, carĭ sunt une-orĭ de o remarcabilă exactitate. D-l Tocilescu pomenesce, în monografia sa asupra mănăstireĭ de la Curtea de Argeş, după un document inedit probabil, cumpĕrarea moşiilor Topana şi Neacşul, ale mănăstiriĭ, de Neagoe de la «vĕrul sĕŭ Badea postelnicul», cu preţul de 14.000 de aspri turcescĭ, în 1519. (5)

Scrisórea prin care «boeriĭ muntenĭ» vestesc guvernuluĭ din Braşov alegerea luĭ «Bădica Radul Voevod», îl recomandă ca fiind «fiul luĭ Radu». (6) Al luĭ Radu de la Afumaţĭ, evident că nu, căcĭ contra luĭ se făceà doar mişcarea, şi apoĭ *acest* Radu erà prea tînĕr. Rĕmâne Radu-cel-Mare, ultimul Radu precedent. Şi, în adevĕr, scrisórea din

(1) Doc. din Braşov, No. 20; *Sborn.*, p. 98.

(2) Doc. din Braşov, No. 574.

(3) Doc. din Braşov, No. 16, 17, 19, 23, 24; *Sborn.*, p. 96. Fiind însă cu date lunare de la Novembre la Aprilie, s'ar potrivì maĭ degrabă cu timpul când Mircea a putut fi în ţară la 1521—2.

(4) V. p. 210.

(5) *O. c.*, p. 41. Dar cf. maĭ sus, in memoriu, p. 211.

(6) Doc. din Braşov, No. 551.

9 Ianuarie (1524) a luĭ «Bădica Radul Voevod» (1) către Brașovenĭ spune lămurit că el e «fiul luĭ Radu Voevod cel Bătrân [spre distincțiune de actualul Radu Voevod, de la Afumațĭ], fiul Călugăruluĭ». (2) Însă e stabilit că Radu-cel-Mare erà fiul luĭ Vlad Călugărul. (3) Înrudirea luĭ Bădica Radu cu Basarabescii, calitatea-ĭ de vĕr primar al fraților Neagoe și Preda, trebue explicată prin femeĭ.

Chronicile muntenescĭ, carĭ atribue luĭ Bădica uciderea dubiosuluĭ Radu Călugărul, îĭ daŭ cu acest prilej titlul de Comis. (4) Comis îl numesce și o scrisóre a unuĭ Sava din Tĕrgovisce către pârgariĭ din Brașov, scrisóre care vorbesce de «un brâŭ al luĭ Mehemet, tăiat de boeriĭ carĭ aŭ fost cu el, și anume boerul Bădica Comisul, nóptea, când dormià». (5) Bădica, în dregătoriĭ încă de sub Radu, a fost, în timpul Domnieĭ luĭ Neagoe, Mare-Postelnic, și cu acéstă dregătorie îl întâlnim în documente de-ale acestuia, din aniĭ 1516—20, ca «Badea» saŭ chiar «Bădica». (6)

În împrejurărĭ și din cause necunoscute, «fiul de Domn adevĕrat» trecù în Ardél. Probabil el e acel «Badea vornic», care cere, împreună cu logofĕtul Stoican și alțiĭ, un adăpost Brașovenilor. Doresc a fi liberĭ să plece când și unde vor voì; pârgariĭ să intervie pentru a se încuviințà acest adăpost pe lângă Iosa de Som, căruia i-aŭ scris și eĭ. (7)

(1) Doc. din Brașov, No. 316. Monograma luĭ pórtă numaĭ numele de Radu.

(2) Doc. din Brașov, No. 316.

(3) Xenopol, II, p. 464. Asupra frățieĭ luĭ neapĕrate cu Mihnea, v. *Mem. Ac. Rom.*, secț. ist., seria II, XVIII, p. 2, nota 1 și, maĭ sus, p. 209. Scrisórea prin care Radu se plânge Brașovenilor că rețin pe «vrăjmașul sĕŭ Mihnea», n'ar fi o piedică (doc. din Brașov, No. 272).

(4) V. maĭ sus, p. 210.

(5) Mehemet e Mehemet-beg, în tabăra căruia a fost un timp Bădica Doc. din Brașov, No. 537 (resumat al d-luĭ Bogdan).

(6) Bibl. Acad. Rom., doc. 163/XX, 217/XX, 34/IX; Hurmuzaki, *Doc.*, II³, 339 și urm. Numele de Badea erà însă obicinuit pe acest timp, așà în cât, după mórtea luĭ Bădica, găsim încă destuĭ «Badea» în documentele muntene (v. Bibl. Ac. Rom., doc. 282/XX, 332/XXIX; Agură și Mileticĭ, în *Sbornicul* bulgar pe 1893, p. 352 și urm.; Aricescu, No. 1191; doc. din Brașov, No. 268). De sigur, e un altul «Bade Cotescul» trimes într'un rând Brașovenilor de Basarab III (Doc. din Brașov, No. 42). O scrisóre a luĭ Basarab numesce pe Bădica, trimes la Brașov cu Drăghicĭ Spătarul, Vornic (*ibid.*, No. 123).

(7) Doc. din Brașov, No. 532. Între eĭ Drăghicĭ (v. nota precedenta) și Calotă (v. *Mem. Ac. Rom.*, secț. ist., ser. II, XVIII, p. 9). Pentru Stoican, v. maĭ sus, p. 207, nota 8. Dar s'ar puteà ca documentul să fie din 1508, când Iosa erà în Ardél (Engel, *Gesch der Walachey*, p. 192). V. *Sbornicul*, *l. c.*

L-am vĕḑut în Braşov la 20 Octobre 1523.

Va fi trecut munţiĭ îndată, pentru năvălirea pe care la acea dată o pregătià. Radu de la Afumaţĭ erà pribég în Ardél, şi Turciĭ pusese Domn pe Vladislav, care se împăcă îndată cu Unguriĭ. (1) Pârvulesciĭ, partida basarabéscă, i se închinase, cu şeful eĭ, Banul Pârvu, în frunte. (2) Aceiaşĭ partidă ridică însă în curând stégul rĕscóleĭ şi proclamă pe noul «Radu Voevod», Bădica.

La 30 Novembre, de sigur 1523, boeriĭ partisanĭ aĭ nouluĭ Domn scriŭ Braşovenilor, anunţându-le schimbarea. Vladislav erà pus de Turcĭ şi eĭ îşĭ simţiaŭ decĭ, ca prietenĭ aĭ creştinilor, capetele ameninţate. Radu, fiŭ de Domn, pe care l-aŭ ales, a jurat credinţă Regeluĭ şi a căpĕtat şi pace de la Turcĭ. Braşoveniĭ să nu maĭ ţie decĭ la dînşiĭ pe cel-lalt Radu, căcĭ alt-fel nu vor aveà pace cu Ţara-Românéscă şi eĭ, boeriĭ, vor face ce sciŭ. (3) Aş crede că Bădica însuşĭ e acel «Radu Voevod», care scrie, la 29 Novembre (1523), pentru a da scire guvernuluĭ din Braşov că Turciĭ i-aŭ acordat stégul şi a le făgăduì aceiaşĭ prietenie şi frăţie pe care o avuse cu dînşiĭ predecesoriĭ sĕĭ. (4)

La 9 Decembre următor, boeriĭ luĭ Bădica, auḑind că Braşoveniĭ trimet în ţară pe Radu de la Afumaţĭ, scriŭ din noŭ pârgarilor, ameninţându-ĭ că se vor închinà Turcilor. Pe Vladislav îl primise Domn de la Zápolya, fiind-că-l vedeaŭ «gospodar românesc», dar el s'a arĕtat nevrednic de Domnie, «căcĭ nu erà creştin, ci păgân, şi zălud, şi vrăjmaş capetelor nóstre». Aŭ trebuit, prin urmare, să ridice în scaun pe un fiŭ de Domn şi creştin autentic, precum e Bădica, vasalul Ungarieĭ şi aliatul Regatuluĭ contra Turcilor. (5)

Bădica nu vedeà însă tronul sĕŭ, de două orĭ vasal, într'o ţară complet pustiită, ameninţat de un singur rival. În Mehedinţĭ, apăru altul. El trimise în potrivă-ĭ pe Pârvu cu curteniĭ, şi noul pretendent, anonim acesta, înghiţit cu totul de uitare, îşĭ perdu óstea şi capul. Speţa de triumfător, care erà Bădica, trimese, la 7 Decembre, vestea isprăveĭ sale la Braşov, prin Radu postelnicul. (6)

Un adversar maĭ serios erà însă Radu de la Afumaţĭ, care sciă să

(1) V. p. 208.
(2) *Anon. Rom.*, in *Magasin*, IV, p. 270; Constantin Căpitanul, *ibid.*, I, p. 165.
(3) Doc. din Braşov, No. 567.
(4) Doc. din Braşov, No. 279.
(5) Doc. din Braşov, No. 551.
(6) Doc. din Braşov, No. 284.

se bată. La vestea sosireĭ acestuia în țară, «Bădica Radul Voevod» scrise iarășĭ (9 Ianuarie [1524]) Brașovenilor cu plângerĭ, explicând alegerea sa ca Domn de «boeriĭ ceĭ bătrânĭ» și amintind că s'a închinat Ungurilor și luĭ Zápolya, care ar vreà să-l menție. Spusa vrăjmașuluĭ sĕŭ, că el, Bădica, a chemat pe Turcĭ e falșă: Turciĭ aŭ venit singurĭ. (1)

Asigurările ce Bădica trimeteà în Ardél nu-l împedicară, firesce, de a stăruì pentru neapĕrata recunóscere la Pórtă și de a cere ajutóre de la Turcĭ. Într'o scrisóre din Ianuarie, probabil, Radu de la Afumațĭ arată că «Bade», cu Pârvulesciĭ și puținĭ Turcĭ, se împotrivesc restabilireĭ sale și că cel d'intâiŭ se laudă că-l va gonì cu sangiaciĭ din Vidin și Nicopole până la Brașov. Cere decĭ a se trimete la Rucăr «pușcașiĭ și voiniciĭ» pentru a se împedecà invasiunea. (2)

O întîmplare neașteptată mântuì temerile și frământările. Turciĭ îșĭ pusese în minte să facă linisce, tăind pe toțĭ pretendențiĭ, pe prietenĭ și pe dușmanĭ, pe ceĭ trimeșĭ de Zápolya și pe ceĭ ce-șĭ aveaŭ nădejdea în sangiacĭ. La 27 Ianuarie, Radu de la Afumațĭ scrià din Têrgovisce la Brașov, că a scăpat de Bădica. Acesta, care trimesese la Pórtă pentru stég — «după vechiul obiceiŭ», cum scria însușĭ la 9 Ianuarie —, aflà că tuiurile sosesc, eșì cu bucurie înaintea trimesuluĭ «Țaruluĭ» și fù ucis, împreună cu ḑece din boeriĭ sĕĭ. Ucigașiĭ îndemnaŭ pe ceĭ rĕmașĭ să mérgă spre a luà din Ardél pe Domnul întărit de Sultan; dar Radu n'avù curaj să încerce buna-credință turcéscă, ci rugă stăruitor pe Brașovenĭ să-l ajute, amenințându-ĭ că alt-fel lasă pe creștinĭ. (3)

La 2 Februarie, el dedeà scirĭ maĭ amănunțite, reînoind cererile sale de ajutor: capetele luĭ Bădica și a doĭ boerĭ fusese trimese la Constantinopole, corpul bietuluĭ Domn măcelărit găsise loc de odihnă în sepultura princiară a Déluluĭ. Boeriĭ rĕmașĭ cu ḑile fugise la Pârvu, autorul acestuĭ incident cu sfârșit tragic. Executoriĭ poruncilor Sultanuluĭ se întórseră la Giurgiu, unde încercară în zadar să ispitéscă pe Radu de la Afumațĭ. (4)

Amĕnuntele date de documentele brașovene asupra sfârșituluĭ luĭ Bădica ne orientéză în povestirea confusă a Ragusanuluĭ Bocignoli, publicată de del Chiaro, și ne face să putem atribuì pretendentuluĭ

(1) Doc. din Brașov, No. 316.
(2) Fără dată. Doc. din Brașov, No. 225.
(3) Doc. din Brașov, No. 311.
(4) Doc. din Brașov, No. 282.

nostru pasagiul ce urméză. Îl daŭ după traducerea luĭ Şincaĭ, care reproduce, în românésca sa stângace, naivitatea originaluluĭ:

«Munteniĭ, lepĕdând pe voivodul [Vladislav] cel de împĕratul turcesc trimes, pun pe un altul [Bădica] în locul luĭ. Ce, bine că nu i-aŭ căḑut la inimă împĕratuluĭ Soliman II, totuşĭ (dóră aşà poftind timpul) nu şĭ-aŭ arĕtat neplăcerea, ci îndată a trimes în Ţara-Românéscă un sol, cu treĭ sute de călăreţĭ, şi aŭ trimes stemele celc de Domnie la Voevodul cel de curând ales, adecă buzduganul, stégul, carele e făcut cu o códă de cal, şi cuca. Solul acesta, sosind în Ţara-Românéscă, se primesce cu tótă cinstea de Voevod, dar, când se făceà, înaintea boerilor şi a noroduluĭ celor adunaţĭ, a pune cuca pe capul Voevoduluĭ, îl lovesce pe acesta în cap cu buzduganul şi-l omóră, precum îĭ fusese poruncit de împĕratul turcesc. Ceĭ-lalţĭ Turcĭ, năvălind asupra boerilor, pe mulţĭ dintre dînşiĭ aŭ sugrumat, apoĭ, încălecând, aŭ fugit, în cetatea ce este făcută pe ţĕrmul Dunăriĭ, adecă în Giurgiu.» (1)

În 1525, Radu de la Afumaţĭ anunţà, prin doĭ solĭ, Braşovenilor că s'a întors de la Pórtă «zdravĕn», cu darurĭ, şi că domnesce. (2)

III. Marco-Voevod.

Existenţa unuĭ Marco, fiul luĭ Petru de la Argeş (1534—1541; sporadic) e adeverită de inscripţiunĭ. (3) Avem scrisórea prin care Radu [Paisie] cere de la judeţul Braşovuluĭ, «Fos [Fuchs?] Hanăş», pe doctorul Gherghe pentru fiul sĕŭ greŭ bolnav, Marco. (4) Pe de altă parte, tot între documentele slave din Braşov, e unul emanat de la «Io Marco Voevod şi Domn românesc», prin care acesta arată Braşovenilor că trimete la Sĕcuĭ, pentru nisce afacerĭ ale sale, pe «Roman diacul». (5) E un Domn saŭ un pretendent, răsărit o clipă într'un capĕt de ţară? Şi, maĭ ales, e fiul citat al luĭ Paisie, al luĭ Petru, saŭ,

(1) Del Chiaro, p. 114—7 şi aicĭ, Apendice, No. IV; Şincai, III, p. 233.

(2) Doc. din Braşov, No. 228.

(3) Ştefulescu, *Tismana* (Târgu-Jiu, 1896), p. 96—7; Engel, *Gesch. der Walachey*, p. 215; *An. rom.*, p. 271—2; Constantin Căpitanul, p. 176. Pentru Petru de la Argeş, cf. Bethlen, I, p. 222; Olahus, *Hungaria et Attila* (Viena 1763), p. 58; Venelin, p. 159—61, 163—5; *Sbornicul* bulgar, IX (1893), p. 355 şi urm. Descendenţa acestuĭ fiŭ al rudeĭ luĭ Olahus, Stanciu, in vol. precedent al *Analelor*, p. 2.

(4) Doc. din Braşov, No. 296. Cf. *Sborn.* pe 1896, p. 96; *Rechn. der St. Kronstadt*, II (Braşov 1889), p. 383, 652.

(5) Doc. din Braşov, No. 315; *Sborn.*, p. 99.

cum s'ar puté fórte bine, Marco, fiul luĭ Cercel, de care a fost vorba maĭ sus? (1)

La p. 209, nota 7.

Radu Călugărul e menționat într'un document intern, publicat de d-l Hasdeŭ (2), și acésta ar fi, evident, o dovadă sigură a existențeĭ sale. Anume, Mihnea-cel-Rĕŭ întăresce, la 12 Octobre 1586, mânăstiriĭ Vieroșul dania de treĭ sate făcută de Ivașcu Golescu, carĭ treĭ sate fusese câștigate de tatăl acestuĭ boer, Radu Clucerul, prin vitejia sa în lupta de la Fântâna Țiganuluĭ, purtată de «Radu Vodă Călugărul» contra luĭ «Stroe pribégul». Radu Vodă erà un om recunoscĕtor, căcĭ maĭ dădù Clucerului, la nunta luĭ cu Caplea, un sat cumpĕrat de el cu 30.000 de aspri. (3)

Numaĭ cât acest «Radu Călugărul», prietenul și protectorul Golescilor, e Radu Paisie. Năvălirea luĭ Stroe s'a întîmplat, după chronicĭ (4), prin 1534, și în 1546 el resplătì pe Radu Clucerul (atuncĭ vistier) pentru purtarea-ĭ în întâia luptă cu pribegiĭ,—luptă pe care Domnul operdù și fugì la Turciĭ din Turnu, — dându-ĭ maĭ multe alte moșiĭ. (5)

Decĭ, până acum, și după cât sciŭ, un Radu Călugărul, rival al luĭ Preda și omorît de Bădica, nu se află aiurea decât în chronicĭ, carĭ aŭ dedublat pe Radu Paisie Călugărul, atrase de o posibilă pomenire, în 1521, a autenticuluĭ Dragomir Călugărul, ca Domn probabil Vlad; călugăr pe care îl pomenesce și Teodosie, într'o scrisóre către Brașovenĭ, ca «vrăjmașul nostru Călugărul». (6)

---

(1) V. p. 255, nota 3.

(2) *Arch. ist.*, I¹, p. 67—9.

(3) *Columna luĭ Traian*, I (1870), No. 49. Caplea, care trăià încă la 1570, avù cu Radu doĭ fiĭ, pe Marele-Logofĕt Ivașcu și Clucerul Albu din 1571—2. Fiul luĭ Ivașcu, Vlad, maĭ târdiŭ postelnic, fu botezat de Alexandru II, care-ĭ dădù la botez satul Rumânescĭ. Cf. doc. citat și *Columna*, an. citat, No. 19 și 44; Aricescu, *o. c.*, No. 1440, 1590. Numele de Caplea erà obicĭnuit pe acest timp (v. Venelin, *o. c.*, p. 189—90, etc.).

(4) Anonimul românesc, în *Magasin*, IV, p. 272 și Constantin Căpitanul, *ibid.*, I, p. 169.

(5) *Arch. ist.*, I¹, p. 49.

(6) Doc. din Brașov, No. 313. Radu Paisie e «Radu, fiul luĭ Radu», ca și Radu de la Afumațĭ (cf. Bibl. Acad. Rom., doc. 282/XX, 20 Iulie 1536 și 332/XXIX, 24 Iulie 1552).

La p. 245, nota 3.

Mama luĭ Aron e îngropată la Petrăuţĭ lângă Sucéva, cum îmĭ comunică d-l D. Onciul. Pe piatra mormîntală, se cetesc câte-và rândurĭ slavone, care sună, în traducere: «Io Aron Voevod... prea-iubiteĭ sale mame Dómneĭ... (neînţeles), din Sucéva... (neînţeles), an. 7103 [1594], luna D[ecembre] 14 ḑile și s'a îngropat... (neînţeles).» (1)

(1) Іѡ Ярон Воєво[да]... възлюбленѣи матн своєи кнѣгинн [illegible] (*sic*) от Сѹчавѣ... в лѣто ,зрг мца д. дї днь и погреб...

Documentele inedite întrebuințate în acest studiŭ vor apăreà în colecțiunea Hurmuzaki, vol. XI (sub presă). Dăm aicĭ însă două, carĭ aŭ fost tipărite, dar cu greşelĭ ce fac folositóre o retipărire.

I.

Johann Bogdan, vonn Gottes Gnaden geborner Furst der Moldaw unnd der Ritterschafft inn Franckreich verwandt. Nach Entpietung seines freundtlichen Grusses, thuen Kundt hiemit E. E. unnd wollachtbaren Wissheitenn, welcher massen der grossturckisch Kayser Ihre Fürstliche Gnade mit gegebenem freien Glaidt hab zu sich beruffen, dieselbe auff des Konnigs inn Franckreich vleissige Recommendation inn Ihr Furstenthumb Moldaviæ, daraus ihn seine Veinde vertrieben, wiederumb einzuseczenn, wie das erscheint aus Ihrer Königlichen Majestät Certification. Dieweil aber, durch vielen Krigen, Ihre Königliche Majestät verhindert wordenn, Ihrer Fürstlichen Gnade Rais mit einem zugegebenem Ambassadorn unnd nodtwendigenn Viatico zu befurdern, seind Ihre Fürstliche Gnade verursacht wordenn die christliche Potentaten, Fursten unnd der loblichenn Stedte Burgermeister und Redt umb die behulffliche Handt zu bittenn. Hiezwischen werden Ihre Fürstliche Gnade auff dem Weg mitt leiblicher Schwacheit befallenn unnd zu Hamburgk ann die neun Monaten auffgehalten, dadurch sie inn die eusserste Nodt gerathen. Als gelangt Ihrer Furstlichen Gnade demuetigs Begherenn an E. E. und wollachtbare Wissheiten, Sie wollen ihr aus christlicher Barmherczigkeit, lehenweis oder wie sonsten das gefellig, mit einer Stewr zu Hulff kommen, und seind Ihre Fürstliche Gnade, da sie der almechtige Gott dermaeln eins zu ihren verhofftem Furstenthumb wider verhelfen, solchs mit Danck zu restituirenn erpietig, unnd will hiezwischen fur E. E. unnd wolachtbaren Wissheiten langes Lebenn unnd gluckselige Regirung Gott denn allmechtigenn bittenn. Datum *à Brunsvy, le 21 septembre 1599.*

Dominationum Vestrarum

Amicus deditissimus
Jon Bogdan.

(Orig. la Bibl. Ac. Române, vitrină; Hurmuzaki, III², p. 436—7.)

II.

Iacobus, Dei gratia Magnæ Britanniæ, Franciæ et Hiberniæ rex, fidei defensor, etc. Serenissimo principi ac domino Sigismundo tertio, eadem gratia regi Poloniæ, magno duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, etc., necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque ereditario regi, consanguineo, affini et fratri nostro charissimo, salutem et felicitatem. Serenissime rex, frater et amice noster charissime. Litteras vestras per aulicum vestrum Robertum Cumingham accepimus, intelleximus ex iis ea quæ de principe Moldaviæ nos rogatis; quæ cum et prioribus litteris rogassetis, nos vestræ postulationi ea respondimus quæ nunc etiam responderi æqua nobis videntur: nos, cum primum in gratiam principis moldaviensis litteras dedimus, non suspicari potuisse eam rem ad vos pertinere, tantummodo calamitate principis afflicti commotos, et scripsisse benevolas litteras ad eos qui fortunam eius iuvare possent et in impendia eius pecuniam aliquam erogasse. Deinceps neque ille nos ultra postulavit, neque profectum est a nobis aliud quicquam. Quæ cum ita sint, minime dubitamus Serenitatem Vestram existimaturam id quod egimus optimæ nostræ necessitudini, principum omnium consuetudini convenire, quorum exemplo usi sumus plurimorum, qui sui ordinis viros fortuna perculsos ope et consilio suo iuvare pro laude semper duxerunt; amicitiam vero nostram mutuam subditorumque nostrorum invicem commercium nos ubique ut sarta tectaque maneant diligentissime curaturos Serenitas Vestra certo sibi persuadeat. Datum in palatio nostro Westmonasterii, 24° die Iunii, anno Domini 1610.

Serenitatis Vestræ frater amantissimus

Iacobus Rex.

(Oxford, Bibl. Bodleiană, ms. 1729, p. 110; *Arch. soc. sc. şi lit. din Iaşi,* IV, p. 109—10.)

Extrag din *Ungrisches Magazin* partea din documentul german (*sic*) al luĭ Nicolae Basarab, pe care o reproduce Seyvert (*Siebenbürgische Briefe,* XIII: *Von dem walachischen Wappen*). «Magasinul e destul de rar, pentru ca reproducerea să fie îndreptăţită.

III.

... Nämlich, einen gleichgetheilten Schild, dessen Vordertheil wieder in gleiche Theile getheilet seyn soll; in dessen Obertheile der Kopf eines schwarzen Raben, der im Schnabel ein goldenes Kreutz hält in einem weissen oder silbernen Felde; im Untertheile, in einem gelben oder goldenen Felde die Pfrunde eines Löwen, so schwarz ist, welche von dem ganzen Löwen (der das Wappen unseres Fürstenthums Transalpina ist) genommen worden. In dem andern Theile soll das Wappen der Mark-

graffschaft Jalonitz seyn, welches wir ihm gleichfalls, wie unten zu vernehmen, verliehen haben: nämlich ein der Qweere nach fliessendes Wasser, in seiner natürlichen Farbe, in einem himmelblauen Felde, aus welchem Wasser eine goldene, um die Spitzen mit goldenen Zetteln gezierte Koppie hervorkömmt; über dem Schilde aber, ein offener Helm, dessen Decken zur rechten Hand Schwarz und Silber, zur linken mit Gold und Himmelblau gewirkt sind; auf dem Helm aber, zwey Cypressenbäume, in ihrer natürlichen Farbe.... (1)

IV.

Din aceeaşî causă de raritate a tipăritureî, daŭ, în sfârşit, importanta scrisóre a luĭ Michail Bocignoli (2), din Ragusa, către secretarul luĭ Carol-Quintul, Gerard Plania (29 Iunie 1524). O extrag din Del Chiaro, p. 111 şi urm., care a tradus-o din latinesce.

... [I Valacchi], nazione d'ingegno rozzo ed incolto e non dissimile da' suoi armenti; nè attende all' arte militare, nè alla cura de' publici affari; amatori delle risse e delle discordie, a segno tale che per lo più non si astengono (3) dalla strage de' suoi principi; dal che n'è seguito che, sendo tributari de' soli Ungheri, son divenuti non solamente tributari, ma sudditi de' Turchi... Fù già trà di loro un principe (chiamasi da loro voivoda), il cui nome era Dragolo; uomo coraggioso e ben perito nelle cose militari. Questi, non solo difendeva bravamente le cose sue; ma, nel tempo d'inverno, sendo agghiacciato il Danubio, come ordinariamente succede, assaliva i confini de' Turchi e mettevali a ferro e fuoco. Del che sdegnato Maometto, bisavo di Solimano, moderno imperadore de' Turchi, per vendicar le ingiurie, passando il Danubio, entrò nella Valachia: Dragolo non andogli incontro, imperciocchè avea dalle campagne e da' villaggi fatto ritirare in foltissimi boschi circondati di paludi, non solamente gli uomini e gli armenti, ma eziandio tutte le cose necessarie, a segno tale che l'esercito de' Turchi dovea portarsi d'altronde ciò che al vitto eragli bisognevole. Ma il suddetto Dragolo con alquanti cavalleggieri, spesse volte in tempo di notte, per lo più anco di giorno, per sentieri e stradelle a lui

(1) E pĕcat că Seyvert nu arată unde a vĕḑut diploma, căreia decî nu i se póte dà de urmă, deşì ar fi aşà de interesant s'o cunóscem întrégă.

(2) Boccignoli-ì saŭ Bucignoli-î (Buzignoli; slav.: Bocinich, Manatich) eraŭ o mare familie ragusană. În 1403, Marin erà rector al Republiceî; întâlnim pe un alt Bucignoli, Michail, în 1445 (Gelcich şi Thallóczy, *Diplomatarium relationum reipublicae ragusinae cum regno Hungariae*, Budapesta, 1887, p. 103; Jireček, Споменици Српски, în Споменик-ul Academieî sèrbesci, XI, Belgrad, 1892, p. 85).

(3) În Del Chiaro: «attengono».

note, usciva dalle selve e sorprendeva molti di quei Turchi, che erano a foraggio o che si eran allontanati dal loro accampamento. Alle volte gli assaliva tutti, allorchè meno se l'aspettavano e, uccisine molti, sinchè si riducevano insieme, di nuovo si rifugiava ne' boschi, nè permetteva al nemico di attaccar la zuffa con condizioni uguali. Laonde Maometto, a cui mancavano i viveri per l'esercito e che non voleva, con grandissimo pericolo della sua gente, assalir Dragolo rinchiuso ne' boschi, avendo perduti molti de' suoi, fù costretto, senza preda e senza vittoria, di ritornarsene per dove era venuto. Ma i nobili valachi, liberati dal timor del nemico, dimenticati del benefizio ricevuto da Dragolo, incominciarono a tramare perversi consigli per la morte di lui. Detestavano la milizia, lodavano i Turchi, biasimavano le azioni di Dragolo, dicevano che la vittoria un giorno sarebbe stata di maggior pregiudizio a i vincitori che a i vinti, asserivano che non potevan soffrire di aver nemici i Turchi e risolverono di far amicizia con esso loro, mediante anche il tributo. Dragolo all' incontro sforzasi di persuader loro che non dimandin la pace da' vinti, che difendan se stessi e le cose sue con le armi, che vivano in libertà e, finalmente, che, sinch' egli fosse vivuto, non averia permesso giammai che la Valachia fosse tributaria del Turco. Persistendo esso in questa opinione, vien trucidato insidiosamente da' nobili valachi, e in di lui luogo ne vien sostituito un altro. Costui comprò la pace da' Turchi, mediante l'annuo tributo di dodici mila ungheri d'oro. I figliuoli di Dragolo e molti suoi partigiani rifugiaronsi al Turco, da cui molto benignamente accolti, fù permesso loro di menar vita cristiana; imperocchè questi non erano di rito greco, ma latino. (1) Ma i Valachi, di niuno stato contenti, non soffrirono che lungamente regnasse colui, che in luogo del defunto avevano eletto; ma, avendolo ammazzato, e non accordandosi nello eleggere un principe, rimisero la cosa al Turco. Questo elesse uno di quelli che eransi ricoverati presso lui (2); e, decoratolo con le insegne del principato, gl' impone che vada nella sua provincia, e comanda che a niun fosse lecito esser principe di Valachia se non, o eletto da lui, oppur confermato, allorchè lo avessero eletto i Valachi. Di più che, ogniqualvolta comandassegli l'andare in Costantinopoli, facesse ciò senza ritardo, come i governatori delle altre provincie. Dal che n'è succeduto che sono poi divenuti totalmente sudditi de' Turchi. In progresso poi di tempo, l'imperador de' Turchi pigliò Belgrado. (3) Bassarabba, principe de' Valachi (4), che io, sendo in Valachia, conobbi gentiluomo privato, muore lasciando un figliolo in età di sette anni. (5) A

(1) V. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 31. Şi Mihnea erà catolic, ca unul ce a fost îngropat la Dominicanĭ (v. maĭ sus, p. 16 şi Gavriil Protul, p. 71).

(2) Mihnea-cel-Rĕŭ? V. p. 206, nota 5.

(3) Castelul cade la 29 August 1521.

(4) Neagoe.

(5) Teodosie.

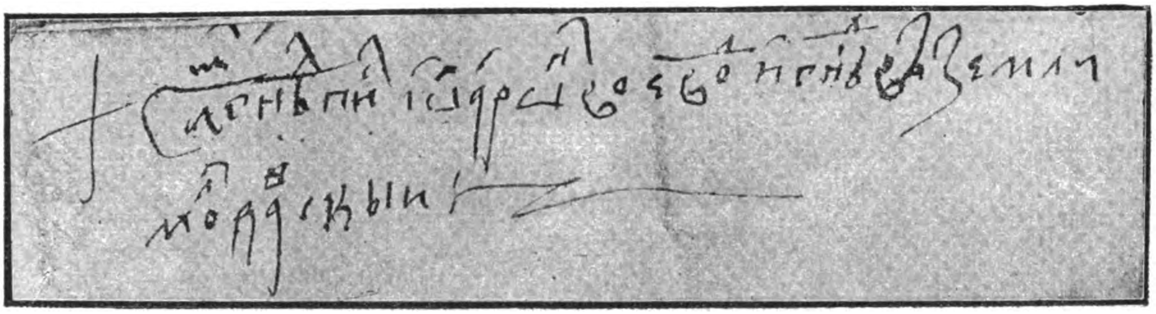
questo il Turco conferisce il principato, assegnandoli tutori turchi per l'amministrazion delle cose, finchè il fanciullo venisse in età, e ciò ad oggetto che i Valachi si assuefacessero pian piano a' principi turchi, sendosi proposto nell' anima, con tal opportuna occasione, di totalmente occupar la provincia, per cui poscia considerava facilissimo il transito contro degli Ungheri, co' quali avea cominciato a far la guerra, e stimava di dover ricavar più utile dalla Valachia ogniqualvolta, a guisa delle altre provincie, fosse governata da' Turchi. Ma i Valachi non accettarono nè il fanciullo, nè i Turchi, et, in luogo del morto, sostituiscono un altro principe (1), spediscono ambasciadori al Turco, pregano che confermi il principe da loro eletto, sforzansi di persuadere che il fanciullo era per la età inutile e incapace all' amministrazione di tanto governo; oltre di che asseriscono che ciò non era l'antico uso, che si dasse la provincia a' Turchi, nè i Valacchi averebbon giammai ciò tollerato. Per lo che irritato il Turco, comandò, contra ragione e contra ogni legge, che gli ambasciadori fossero strangolati; a gli altri, ch'eran venuti con esso loro, fece tagliare le orecchie, e così rimandolli a casa. Comanda in oltre a i bascià di Nicopoli, di Vidino e di Silistria che raccolgano gente armata e che dieno il guasto alla Valachia. Il che, risaputo da i Valachi, chiamano essi dalla Transilvania Giovanni, conte di Sepusio (2), danno se stessi e le cose loro nelle di lui mani, ribellandosi apertamente da' Turchi. Egli, assoldate genti, viene in Valachia, e tiene indietro i Turchi, che disponevansi per dar il guasto al paese. Il che, sendo riferito all' imperadore de' Turchi, temendo che gli Ungheri non occupassero la provincia, proponendo le antiche condizioni, cominciò a trattar la pace co' Valachi. Questi molto volentieri l'accettarono, esortati a ciò dal conte, il quale temeva l'umor volubile di quella nazione, inclinata sempre alle ribellioni. Si stabilirono gli accordi: che l'imperador de' Turchi dichiarasse principe qualcun di quei Valachi che aveva presso di se; che li Valachi pagassero il tributo come prima e che risarcissero tutto ciò che non avevano dato ne' tributi decorsi; che, del resto, non avessero per l'avvenire i Turchi altro potere nella provincia. Aggiustate in tal modo le cose, ricevono il voevoda mandato dal Turco. (3) Il conte di Sepusio ritornasene a casa sua. Ma i Valachi, sempre mal contenti dello stato presente, ne cercano uno diverso, imperocchè, scacciato il voevoda mandato dall' imperadore de' Turchi, ne sostituiscono un altro. (4) La qual cosa benchè dasse fastidio al Turco, nondimeno (richiedendo forse così il tempo) dissimulonne il dispiacere, e, immantinente destinato per la Valachia un ambasciadore

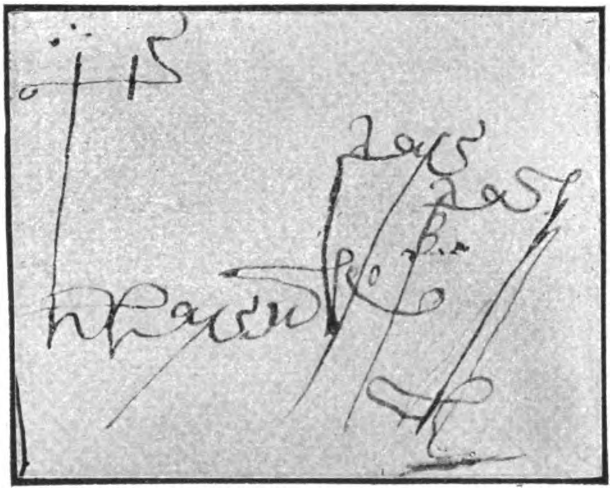
(1) Vlad.
(2) De Zips, Ioan Zápolya.
(3) Vladislav.
(4) Bădica. V. la adausuri, capitolul ce-l privesce.

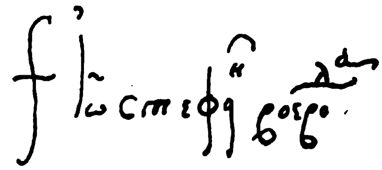
con 300 uomini a cavallo, spedisce le insegne del principato al principe nuovamente eletto: cioè la mazza ferrata, lo stendardo (che sogliono adoperar in guerra tutti i governatori che i Turchi chiaman sangiacchi), il qual è fatto con una coda di cavallo; in oltre, un certo ornamento da testa, contornato di filo d'oro, a guisa di diadema. (1) Costui, gionto nella Valachia, viene onorevolmente accolto dal voevoda; ma, nel mentre che, alla presenza de' nobili del paese e della plebe, finge di accomodargli alla testa il berrettone, gli percuote il capo con la mazza ferrata e uccide il voevoda, come dall' imperador de' Turchi era stato comandato. Gli altri soldati, avventatisi contro a' nobili, ne strangolan molti, e, montati a cavallo, senza trovar resistenza, andarono al castello che è fabbricato sulle rive del Danubio (2), che i Valachi, fatti tributari de' Turchi, consegnaron loro dopo la morte di Dragolo. Ciò saputosi dal conte di Sepusio, andò celeramente in soccorso della provincia, per tener lontano il comune pericolo col cimento comune. (3) Imperocchè, se i Turchi occupassero la Valachia, saria perduta tutta la Transilvania, di cui egli è principe sovrano....

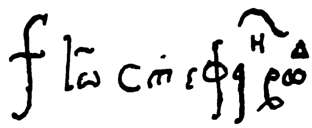
(1) Cuca.
(2) Del Chiaro explică acest «castel» prin Giurgiu.
(3) V. maĭ sus, p. 211, nota 2.

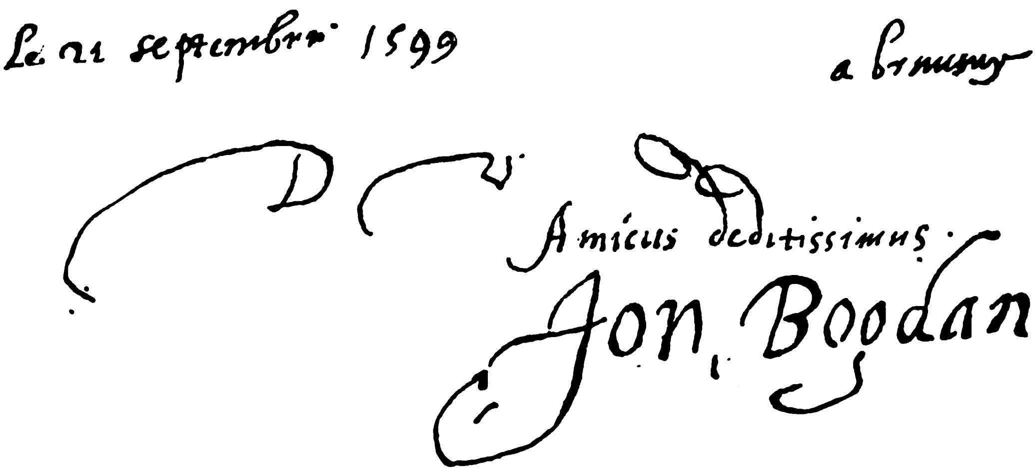
CUPRINSUL

1.

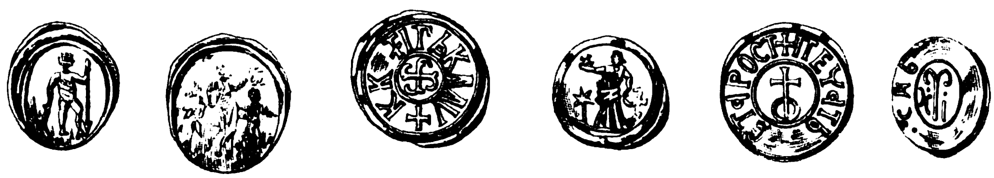
2.

3.

4.

5.

1. Iscălitura luĭ Aron-Vodă, după un doc. din Arch. din Innsbruck (v. Hurmuzaki, XI; sub presă).
2. Iscălitura luĭ Ştefan Surdul, după un doc. din aceleaşĭ Archive (*ibid.*).
3 şi 4. Iscălitura luĭ Ştefan Răzvan, după doué doc. din Arch. Statuluĭ.
5. Iscălitura luĭ Ioan Bogdan (de mâna luĭ ?), după un doc. din Bibl. Acad. Rom. (v. *Apendice*, I).

Peceţile partisanilor luĭ Ştefan Mâzgă, pe scrisórea lor din 24 Novembre 1565 (v. Hurmuzaki, II^1, p. 550).

Pecetea luĭ Ştefan Bogdan (Sasul) pe scrisorile-ĭ din 1607 (*ibid.*, IV^1, p. 415–416).

Pecetea luĭ Ión Bogdan pe scrisórea-ĭ din 21 Septembre 1599 (*Apendice*, I, p. 269).

Tóte în Biblioteca Academieĭ Române.

Bog
† 30 Is
(Ve